JO. BAPTISTÆ DE LUCA

Venuſini, S. R. E. Presbyteri Card.

THEATRUM VERITATIS, ET JUSTITIÆ,

SIVE DECISIVI DISCURSUS PER MATERIAS, SEU TITULOS DISTINCTI, & ad veritatem editi in forenſibus Controverſiis Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una Partium ſcripſit, vel conſultus reſpondit.

Cum Annotationibus, ac Diſcurſibus, qui antea in Supplementis extabant; necnon aliquibus S. R. Rom. recentiſſimis Deciſionibus, & Sum. Pont. Conſtitutionibus.

Adjectis inſuper in hac noviſſima EDITIONE quampluriimis EXCERPTIS ſelectiſque RATIONIBUS potiſſimum ad rem ſacientibus, in materiis præſertim FEUDALIBUS, JURISDICTIONALIBUS, & de PRÆEMINENTIIS Quæ quidem omnia ex authenticis ALLEGATIONIBUS, aliiſque MSS. AUTHORIS CODICIBUS in BIBLIOTHECA BALLEONIANA aſſervatis, nunc primum eruerunt, ſuiſque locis aptaverunt J. B. S. & F. G.

LIBER SEPTIMUS,

Cujus I. Pars de Donationibus; II. de Emptione, & Venditione; III. de Alienationibus, & contractibus prohibitis; IV. de Tutoribus, Curatoribus, Adminiſtratoribus, &c.

VENETIIS,
Ex TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
M. DCC. LIX.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

INDEX ARGUMENTORUM, IN DISCURSIBUS,

Qui habentur, in hac Prima Parte Septimi Libri, de Donationibus.

DISC. I.

Romana donationis de Jordanis.

AN & quando in donatione contemplatione matrimonii, filii veniant ut filii, in excluſionem creditorum ſponſi donatarii; Et de duplici jure, vel intereſſe, primario, & ſecundario uxoris, & filiorum in hujuſmodi donatione.

DISC. II.

Urbinaten. pecuniaria.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonii, an acquiratur filiis nati filiis; Et quatenus non, an remitti, vel minui poſſit a ſponſo donatario in præjudicium uxoris, & filiorum; Et quid ubi fiat per viam tranſactionis, quando hæc teneat; Et incidenter de conceſſione veniæ ætatis, an per inferiorem Principem fieri valeat.

DISC. III.

Spoletana diviſionis.

De eadem materia donationis contemplatione certi matrimonii, an remitti, vel minui valeat pro jure, vel intereſſe uxoria, vel filiorum, quamvis ſecundario tantum, ratione doli, vel fraudis.

DISC. IV.

Foroſempronien. donationis.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonii, cujus retroceſſio explicite, vel implicite facta ſit, ao poſito quod uxore, & filiis illam impugnantibus, talis retroceſſio invalida ſit, competat donatori, vel ejus hæredibus actio, vel aliud jus contra ipſum donatarium retrocedentem; Et incidenter, facta donatione de tot bonis in genere, cujus ſit electio; Et an eligi poſſint meliora, vel deteriora reſpective.

DISC. V.

Romana, ſeu Maceraten. alimentorum.

An in bonis donatis ſponſo contemplatione certi matrimonii, ſine vocatione, vel jure primario filiorum, iſti, ac uxor, pro eorum alimentis, potioritatem habeant adverſus ipſius donatarii creditores.

DISC. VI.

Romana Salviani.

An in bonis occaſione matrimonii donatis per virum, vel viri patrem filiis ex eo matrimonio procreandis, cum donatione in ipſomet inſtrumento dotali facta, mulier pro reſtitutione dotis, actionem, ac potioritatem habeat in concurſu filiorum, quibus donatio facta eſt.

DISC. VII.

Romana donationis de Volpinis.

An illa retrodonatio, quam ſponſus prohibitus eſt facere donanti de bonis donatis contemplatione matrimonii, ob ſecundarium intereſſe uxoris, ac filiorum, procedat etiam in ea donatione, quæ occaſione matrimonii fiat mulieri de bonis, in dotem tamen non datis, adeout vigeat intereſſe ſecundarium viri.

DISC. VIII.

Parmen. donationis.

An donatio facta contemplatione certi, ac determinati matrimonii, ſub conventione, ut effectum ſortitura ſit poſt mortem donatoris, caducetur, vel reſolvatur, ſoluto matrimonio per mortem ſponſi donatarii, ipſo donatore ſuperſtite; Et quando hujuſmodi promiſſiones poſt mortem, percutiant ſubſtantiam tanquam per ſpeciem futuræ ſucceſſionis, vel potius ſolum effectum, ſeu executionem, ubi præſertim conceptæ ſint per viam promiſſionis de relinquendo.

DISC. IX.

Romana donationis de Andoſillis.

De eadem materia, an donatio contemplatione matrimonii reſolvatur per mortem donatarii, vivente donatore, ubi concepta ſit per viam promiſſionis de relinquendo poſt mortem; Et generaliter, an donatio correſpectiva ad aliquod implementum donatarii, reſolvatur ex cauſa non implementi, vel ceſſantis correſpectivitatis, tam reſpectu primi donatarii contravenientis, quam aliorum ſucceſſive vocatorum.

DISC. X.

Recanaten.

In donatione contemplatione certi, & determinati matrimonii, an ſuccedant ſolum filii ex illo matrimonio ſuſcepti, vel etiam alii ex alia matrimoniis; Et quid ubi agatur de donatione facta ſponſæ, non autem ſponſo.

DISC. XI.

Urbevetana donationis.

De donatione facta contemplatione matrimonii ſpiritualis, promovendo ſcilicet ad ſacros ordines ad titulum patrimonii, an reſolvatur, ſi promoto obveniant beneficia Eccleſiaſtica, vel alia bona, cum quibus congrue proviſus remaneat, unde ceſſet cauſa donandi; Et quid ubi id expreſſe in conventionem deductum eſt, an donatarius poſſit acceptare beneficium, ſive aliam obventionem; Et quatenus acceptet, quænam onera deducenda ſint, & de quo reddiru haberi debeat ratio, ut proviſus dicatur.

DISC. XII.

Romana donationis.

An, & quando donatio facta pro erectione, ſeu fundatione Monaſterii, reſolvatur ſi fundatio non ſequatur, vel ſequuta ulteriorem effectum, ſeu progreſſum non habeat, itaut bona redeant ad donatorem, necne.

DISC. XIII.

Romana Cenſus.

De eadem materia reſolutionis donationis factæ pro erectione, ſeu fundatione Monaſterii, quæ effectum ſortita non ſit; Et an creditores mutuantes Religioni donatariæ pro fabrica Monaſterii conſtruendi, jus, vel actionem habeant contra donatorem, & ad bona donata.

DISC. XIV.

Sipontina donationis.

De eodem, an ſcilicet, & quando donatio facta pro erectione futuri Monaſterii, dicatur inter vivos & irrevocabilis, vel potius cauſa mortis, & revocabilis, Et an reſolvatur ob conditiones in tempore non impletas.

De donatione facta abſenti, an ſit revocabilis ante acceptationem; Et de donationis executione, ac de manutentione, quæ ex conſtituto competat donatario.

D I S C. XV.

Neapolitana donationis.

De reſolutione donationis, quæ fiat contemplatione ingreſſus in Religionem, quatenus non ſequuta profeſſione ſequatur egreſſus; Et quid ubi pactum accedat, ut egreſſu non obſtante, donatio firma ſit; an hujuſmodi donatio facta ante ſuſceptionem habitus monaſtici, ſolemnitates exigat, & quas; Et an donatio facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ reſolvatur per non implementum; Et remiſſive an hujuſmodi donationes reſolvantur, ſi ſequuta profeſſione, Religioſus exeat a Religione occaſione Epiſcopatus, ſive occaſione tranſitus ad aliam Religionem, ſeu aliud Monaſterium.

D I S C. XVI.

Romana librariæ.

Voluntas donandi, an & quando importet donationem perfectam, & irrevocabilem.

Donatio facta intuitu ſepulturæ, an ſit revocabilis, & cauſa mortis, ſeu ceſſante ſepultura reſolvatur; Et de donationis probatione.

D I S C. XVII.

Piſtorien. donationis.

An donatio, ſeu promiſſio facta ſub certo eventu poſt mortem promittentis, vel donantis, reſolvatur per donatarii, ſeu promiſſarii præmorientiam, vel potius tranſmittatur ad ejus ſucceſſores; Et quid ubi talis donatio, vel promiſſio facta ſit profeſſo, vel profeſſuro in Religionem, ſeu Monaſterio.

D I S C. XVIII.

Bonon. de Bovlis.

De reſolutione donationis ob non implementum eorum, quæ a donatore demandata ſunt, an & quando intret, præſertim in præjudicium tertii, cujus favore implementum faciendum erat.

D I S C. XIX.

Romana locorum montium.

De eadem materia reſolutionis donationis ob non implementum; Et an detur purgatio moræ vel reſtitutio in integrum, ubi de reſolutione expreſſe conventum eſt in Eccleſia, vel minore, ſeu muliere, aliiſque privilegiatis.

D I S C. XX.

Romana bonorum.

Ad materiam text. *in leg. ſi unquam, C. de revocat. donat.* quando illius renunciatio, ſeu cogitatio filiorum ceſſare faciat ejus diſpoſitionem; Et an intret in donatione habente annexum aliquod onus, Et quatenus intret, an requiratur declaratio donatarii in vita, vel reſolutio allegari poſſit per hæredes.

D I S C. XXI.

Tolentina donationis.

De eadem reſolutione donationis ob ſupervenientiam filiorum ex text. *in leg. ſi unquam, Cod. de revocat. donat.* Et de donationis nullitate ob non ſervatas ſolemnitates ſtatutarias, quamvis extra locum Statuti.

D I S C. XXII.

Catanien. donationis.

De eadem materia reſolutionis donationis per ſupervenientiam filiorum; Et in ſpecie ubi de tempore, quo donatio facta eſt, donataria haberet ventrem prægnantem, ſed ignoraret.

Metus donatori incuſſus a tertio non irritat donationem, factam præſertim Eccleſiæ, vel cauſæ piæ.

In quo foro tractanda ſit cauſa reſciſſionis donationis, ſi donator eſt laicus, & donatarius eſt Eccleſiaſticus.

D I S C. XXIII.

Catanien. donationis.

De reſolutione donationis factæ Eccleſiæ, ſeu cauſæ piæ ob non implementum; Et an privilegium, quod deſuper a jure piæ cauſæ tribuitur, ceſſet, ſeu conquaſſetur per favorem alterius cauſæ piæ, cum qua donator diſponat.

An favore piæ cauſæ ſubſtineatur donatio univerſalis omnium bonorum, per quam teſtandi facultas adempta manent; Et an donatio facta eidem piæ abſenti, ſit ante acceptationem revocabilis.

Et de poteſtate Prælati non acquirendi in toto, vel in parte bona Eccleſiæ, vel pio loco donata.

D I S C. XXIV.

Romana donationis cum onere Miſſarum.

An donatio facta Eccleſiæ, vel pio loco cum onere perpetuo miſſarum, ante acceptationem ſit revocabilis, vel ob notabile tempus, in quo acceptatio ſequuta non ſit, cenſeatur reſoluta; Et an hæc ſit vera donatio.

D I S C. XXV.

Januen. donationis.

An donatio alicui facta ad certum uſum, ſeu effectum, qui in donatario ſequi non poteſt, reſolvatur, necne; & in ſpecie, ubi donatio facta eſt Religioſo profeſſo ſub conditione, ut Monaſterio, vel Religioni nullatenus acquiri valeat, an iſta conditio vitiet donationem, vel potius vitiata remaneat; Et incidenter, an alienari, vel remitti poſſit annua præſtatio vitalitia, Religioſo profeſſo donata, vel aſſignata.

D I S C. XXVI.

Fulginaten. cenſus.

De ſolemnitatibus per Statuta particularia deſideratis in donationes, in qua donationum ſpecie requirantur, & in qua non, præſertim in donatione contemplatione matrimonii; Et in ſpecie de Statuto Fulginat. quando locum habeat, & an juramentum illud ceſſare faciat.

D I S C. XXVII.

Romana prætenſæ donationis.

An in donationibus, quæ in Urbe fiunt per mulieres, ultra ſolemnitates, quæ in hoc ſpeciali contractu donationis requiſitæ ſunt per Statuta 149. & 150. adimpleri etiam debeant requiſita per Statutum 151.

D I S C. XXVIII.

Romana donationis.

De eadem materia Statuti 151. quoad requiſitum cauſæ, an locum habeat in donationibus, quæ fiant per mulieres; Et quomodo habenda veniat ratio læſionis; Et de alia ſolemnitate inſinuationis requiſita a Statuto 150. an impleri poſſit poſt revocationem a donatore; Et quomodo de iſta revocatione conſtare debeat.

D I S C. XXIX.

Civitatis Caſtelli dotis.

De inſinuatione in donationibus requiſita de jure communi, vel ex Conſtitutione Ægidiana, ſeu Carpenſi. Et quando illius defectus obſtet necne, ſeu cui incumbat onus probandi affirmativam, vel negativam; Et aliqua de donatione inter virum, & uxorem.

D I S C. XXX.

Romana donationis de Cerattis.

De Statuto Urbis annullante donationes inter conjuges, quando locum habeat necne; Et quando in tempus mortis collata dicatur ſubſtantia, vel executio donationis pro ea ſubſtinenda, utpote collata in tempus habile.

D I S C. XXXI.

De eodem Statuto Urbis prohibente donatione inter conjuges, vel ſponſos, an locum habeat in ea donatione, quam vir uxori faciat ſub nomine augmenti dotis.

Index Argumentorum.

D I S C. XXXII.

Romana vitalitiæ præſtationis.

An Statuta Urbis certam formam, vel ſolemnitatem præſcribentia in donationibus locum habeant in donationibus, quæ fiant clericis, & perſonis Eccleſiaſticis; Et in ſpecie iis donatione, vel promiſſione, quæ fiat Moniali, annuæ vitalitiæ præſtationis Monialibus aſſignari ſolitæ.

D I S C. XXXIII.

Neapolitana donationis.

De eadem materia Statutorum 149. & 150. Urbis ſuper ſolemnitatibus adhibendis in donatione etiam per majores, & quid ubi agatur de minore, an requirantur aliæ ſolemnitates Statutorum 113. & 151. Et quid ubi minor extra territorium ſtatuentis donationem contra formam Statuti factam ratificavit, cum clauſula, *quatenus opus ſit de novo faciendo.*

D I S C. XXXIV.

Romana legitima.

De eadem materia ſolemnitatum adhibendarum in donatione facta per mulierem per Statuta 149. 150. & 151. an requirantur in donatione cauſa mortis; Vel in ea tacita, & virtuali donatione, quæ reſultet a reſervatione alicujus juris vitalitii, ſeu alias ad favorem poſt mortem ipſius donatoris; Et de d. donatione implicita reſultante a reſervatione, quæ fiat in officiis, vel locis montium, ſeu cenſibus vitalitiis ad favorem alicujus; Et de jurium vitalitiorum æſtimatione, ad effectum calculandi bona donata pro legitima filiorum.

D I S C. XXXV.

Eugubina donationis.

De decretis Ducalibus Status Urbini ſuper ſolemnitatibus adhibendis, in donationibus, an vigeant hodie poſt dicti Status devolutionem; Et præſertim an locum habeant in Civitate Eugubina; Et quatenus vigeant, quid ubi accedat juramentum, vel fiant extra territorium; Et an donatio facta per uxorem filiis viri, cadat ſub prohibitione donationis inter conjuges.

D I S C. XXXVI.

Romana ſcutorum 30. mil.

Facta donatione uni aliquorum bonorum, ſub reſervatione uſusfructus, & redditus ad favorem alterius, cui data ſit difficultas diſponendi etiam in morte de eorumdem bonorum proprietate in parte, an dictæ facultatis conceſſio importet perfectam, ac irrevocabilem donationem, vel potius revocari, ſeu minui, aut primo donatario remitti valeat.

D I S C. XXXVII.

Bononien. donationis.

An donatio, ſeu promiſſio collata poſt mortem donatoris, importet ab initio perfectam, & irrevocabilem donationem inter vivos, dilata executione, vel potius donationem cauſa mortis: Præſertim ubi promiſſio ſit inter conjuges occaſione matrimonii in augmentum dotis.

D I S C. XXXVIII.

Romana donationis de Vidman.

An donatio inita ſub commemoratione mortis præſertim per militem, ſeu acceſſurum ad bellum, dicatur inter vivos; vel cauſa mortis, & quomodo una ab altera diſtinguatur.

D I S C. XXXIX.

Spoletana donationis.

De donatione cauſa mortis facta per filiumfamilias de conſenſu patris ad favorem ejuſdem, an ſubſtineatur, itaut pater ſibi ipſi auctorari potuerit.

D I S C. XL.

Foroſempronien. fideicommiſſi.

De donatione inter patrem, & filium, an inducta cenſeatur ex eo, quod pater, aliquid acquirendo, ſtipuletur pro filiis. Et quatenus illa inducta cenſeatur, an ſit revocabilis, bonaque ita quæſita cadant ſub ejus fideicommiſſo, vel alia diſpoſitione.

Card. de Luca, Lib. VII.

D I S C. XLI.

Romana redotationis, & augmenti.

De eadem materia donationis inter patrem, & filium, quando facta cenſeatur, vel potius importet ſimplicem deſtinationem, ſeu velleitatem; Et quatenus adſit, an ſit revocabilis, necne: Et in ſpecie quando dicatur facta filiæ pro augmento dotis; Et incidenter de onere patris, vel ejus hæredis, denuo dotandi, vel alendi filiam nuptam, quæ dotem amiſerit.

D I S C. XLII.

Romana annuæ præſtationis.

An valeat donatio facta per militem concubinæ. Et quid de donatione facta Hiſtrionibus in genere, vel quando utraque qualitas concurrat.

D I S C. XLIII.

Romana, ſeu Volaterrana ſpolii.

Donatarius Principis, an poſſit moleſtari a domino bonorum donatorum, ad materiam text. *in leg. omnes, & leg. bene a Zenone, Cod. de quadrien. præſcript.*

Et generaliter, quæ actio competat rei domino contra donatarium, qui a non domino rem donatam habuit, ubi ea non extet.

D I S C. XLIV.

Mutinen.

Donatarius omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inventarii: Et an ob ejus omiſſionem teneatur creditoribus donatoris inſolidum etiam ultra vires bonorum donatorum; Et de donatario hæreditatis.

D I S C. XLV.

Romana cenſus.

De eadem materia donatarii univerſalis, quando dicatur talis necne, ut ſtare dicatur loco hæredis, & teneatur ad debita etiam in actione perſonali, & executiva.

D I S C. XLVI.

Terracinen. pecuniaria.

De eadem materia donatarii univerſalis obligati ad ea debita donatoris, an teneatur ad ea debita, quæ donator contraxit poſt donationem.

D I S C. XLVII.

Romana donationis.

Donatio facta patri, & filiis, an cenſeatur ordine ſimultaneo, vel ſucceſſivo; Et an patre retrodonante, jus competat filiis ipſo vivente, adverſus donatorem.

D I S C. XLVIII.

Romana fideicommiſſi de Ceſiis.

An ſecunda donatio facta ad favorem ejuſdem donatarii, cenſenda ſit duplicata, & diverſa a præcedenti, adeout utraque debeatur, vel potius ſecundus actus, initus cenſeatur in executionem, ac implementum primi, adeout unica ſit donatio.

D I S C. XLIX.

Romana donationis de Perettis.

De eadem materia diſcurſus præcedentis, an ſcilicet ſecunda donatio facta eidem donatario, importet duplicationem, vel potius inſit primæ, ac in ejus executionem facta ſit, itaut utraque unicam conſtituat; Et quid ubi ſecunda eſt minor, an debeatur illud plus, quod in prima continetur.

D I S C. L.

Romana lucri, ſeu donationis.

An valeat donatio facta per conjugem binubum alicui conjuncto, vel extraneo in præjudicium donationis propter nuptias, ſeu lucri dotalis debiti ſecundo conjugi ſuperſtiti: Et quid reſpectu portionum, quæ debentur filiis primi matrimonii, ut conjugi luctum obtinenti reddantur æquales, ad terminos text. *in leg. hac edictali, Cod. de ſecundis nuptiis.*

D I S C. LI.

Sabinen. donationis.

De evictione in donatione præſtanda: Et an donatarius, qui ad annuam præſtationem erga donatorem ſe obligavit, ejus ſolutionem denegare valeat ob moleſtias, vel imminentem evictionem in bonis donatis.

Index Argumentorum.

D I S C. LII.

Neapolitana hereditatis.

De eadem materia evictionis præſtandæ in donatione; Et in ſpecie an donans bona cum aſſertione ejus fructus, vel reditus, ad aliquid teneatur, ſi iſte minuatur.

D I S C. LIII.

Bononien. prætenſa evictionis.

De eadem materia evictionis præſtandæ in donatione remuneratoria, & in præmium ſervitii, ſeu aliorum meritorum; Et quid ubi donator declaravit velle ſolum teneri de dato, & facto ſuo.

D I S C. LIV.

Neapolitana, ſeu Baren. donationis.

An in donatione cum oneribus ad vitam donatoris, detur læſio ex parte donatarii, & quomodo vita hominis æſtimanda ſit.

D I S C. LV.

Sancti Severini donationis.

An, & quando in donatione detur læſio; Et de invalida donatione facta per mulierem, ex eo quod remaneat indotata, ſi ipſa eſt ſoluta.

D I S C. LVI.

Parmen. donationis de Tertiis.

Ad materiam text. *in leg. quoties, Cod. de donat. quæ ſub modo*, an ſcilicet, & quando donator remittere poſſit donatario onera illi adjuncta favore tertii abſentis, pro quo nemo legitime ſtipulatus fuerit.

D I S C. LVII.

Farfen. donationis, ſeu fideicommiſſi.

An in donatione facta cum ordine ſucceſſivo, vel fideicommiſſi ad favorem plurium, neceſſaria ſit acceptatio primi donatarii, qua non ſequuta, illa evaneſcat, etiam quoad alios ſucceſſive vocatos, necne, vel potius ſubſtituti venire poſſint jure proprio; Et quando donatio dicatur lucrativa, vel oneroſa ad eumdem effectum.

D I S C. LVIII.

Neapolitana, ſeu Campanien. donationis.

An donator teneatur eximere donatarium a moleſtiis, quas patiatur ab ejus creditoribus in bonis donatis; Et quatenus ex facto donatoris aliqua bona donatarius amiſerit, an teneatur ad reintegrationem.

D I S C. LIX.

Gallipolitana pecuniaria.

Facta per patrem donatione bonorum uni ex filiis, ſub lege, ut poſt mortem patris teneretur ea conferre, & communicare cum aliis filiis, adeout omnium filiorum æqualis eſſet conditio; an pro ea rata, quæ caderet ſub aliorum filiorum portionibus, bona continuare dicantur in dominio patris, adeout affecta ſint ejus creditoribus; Et de ſimulatione donationis in fraudem creditorum; Et de proceſſu exequtivo contra donatarium tertium poſſeſſorem.

D I S C. LX.

Diſcurſus generalis inſtructivus, ſeu informativus in materia inſinuationis donationis.

EX SUPPLEMENTO.

D I S C. LXI.

Romana, ſeu Albanen. vineæ.

An in donatione facta cum onere donatarii erga donatorem ad vitam, detur læſio, quæ contractus reſciſſioni locum præbeat.

An donatarius gravari poſſit, ac teneri ad onera ultra rei donatæ valorem, ſeu emolumentum, vel potius, donationi cedendo, onus evitare poſſit.

Et an in contractu donationis, vel alio de bonis in libero commercio non exiſtentibus abſque domini directi, vel alterius aſſenſu, detur pœnitentia in uno ex contrahentibus, altero invito, re integra, & ante impetrationem aſſenſus, vel ante implementum, quod contractum perficiat.

D I S C. LXII.

Januen. donationis.

An & quando valeat donatio facta per patrem qui filios legitimos habeat, filio illegitimo? Et quid in hoc operetur juramentum. Ex qua occaſione diſtinguuntur diverſæ illegitimorum ſpecies.

D I S C. LXIII.

Forolivien. donationis.

De quæſtione poſſeſſorii inter donatarium, & hæredem Donatoris, quis obtinere debeat pendente lite ſuper donationis validitate; Et de materia ſimulationis donationis, vel ejus reſolutionis ob non implementum.

D I S C. LXIV.

Tuſculana promiſſionis.

De eadem materia de qua ſupra *diſc.* 8. an ſcilicet donatio, vel alia promiſſio facta per Patrem filio contemplatione certi matrimonii, de ejus hæreditate in toto, vel in parte poſt ipſius mortem, caducetur, vel reſolvatur per prædeceſſum ipſius donatarii, vel potius tranſmittatur ad ipſius prædefuncti hæredes: Et incidenter de lucro ſtatutario.

D I S C. LXV.

Romana, ſive &c.

An ſecundo Donatario, ideſt illi, qui primo Donatario eſt ſubſtitutus, competat actio ad bona donata contra tertium, in quem primus Donatarius diſtraxerit, ad materiam text. *in leg. quoties, Cod. de donat. quæ ſub modo.*

D I S C. LXVI.

Romana pecuniaria, ſeu donationis.

De inſinuatione aliiſque ſolemnitatibus in donatione requiſitis, & an, & quando ſervari debeant in donatione annuæ præſtationis vitalitiæ; Et quid in donatione facta per magnatem proprio familiari cum aſſertione meritorum.

D I S C. LXVII.

Fulginaten. donationis.

De eadem materia, de qua ſupra *diſc.* 26. ſuper ſolemnitatibus a Statuto Fulginaten. requiſitis in donationibus, quales eſſe debeant, & quando requirantur.

D I S C. LXVIII.

Eugubina donationis.

An donatio facta per iturum ad bellum, cenſenda ſit cauſa mortis, vel inter vivos; Et an retrodonatio exigat eaſdem ſolemnitates requiſitas in donatione; & an iſtæ ſolemnitates requirantur in donatione facta per matrem filio.

D I S C. LXIX.

Romana donationis locorum Montium.

De eadem materia, de qua *diſc. præced.* an ſcilicet in donatione facta per matrem filiæ requirantur ſolemnitates ſtatutariæ, necne.

D I S C. LXX.

Cremonen. donationis.

De donatione facta per mulierem viduam cum præſuppoſito deliberationis permanendi in viduitate, an corruat, vel reſolvatur, ea mutante propoſitum, atque tranſeunte ad ſecunda vota; Et de aliquibus ad materiam donationis remuneratoriæ, ſive cauſativæ, & oneroſæ; ac etiam de nullitate ob non bene ſervatas ſolemnitates ſtatuti.

D I S C. LXXI.

Romana donationis locorum Montium.

De eadem materia de qua ſupra *diſc.* 20. *& ſeqq.* ſuper reſolutione donationis ob ſupervenientiam filiorum, ad terminos textus *in leg. ſi unquam, Cod. de rev. donat.*

D I S C. LXXII.

Urbevetana donationis.

An bona donata mulieri pro augmento ejus dotis veniant ſub generali renunciatione per eamdem donatariam facta ad favorem fratris donantis.

D I S C. LXXIII.

Praten. donationis.

De pacto reſolutivo donationi adjecto ad favorem donatoris in caſu alicujus inobſervantiæ, vel contraventionis; an percutiat ſubſtantiam donationis, vel potius modum, & accidentia, ubi præſertim donatio fit ad pias cauſas; Et an reſolutio non declarata per donatorem in vita, declarari poſſit poſt mortem per ejus hæredem.

D I S C. LXXIV.

Placentina bonorum.

An valeat donatio facta Principi, ut privatorum jura excludat; Et quando donatio facta abſenti, ſit revocabilis. De ſuſpicionibus falſitatis inſtrumenti; Et incidenter de competentia fori, & de propoſitione, quod Fiſcus non litigat manibus vacuis.

IN-

Digitized by Google

INDEX CAUSARUM

Hujus tituli de Donationibus, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

B

Bonenien. de Boviis, diſc. 18.
Donationis, diſc. 37.
Prætenſæ evictionis, diſc. 53.

C

Catanien. donationis, diſc. 23.
Civitatis Caſtelli dotis, diſc. 29.
Cremonen. Donationis, diſc. 70.

E

Eugubina, diſc. 35.
Donationis, diſc. 68.

F

Farfen. donationis, ſeu fideicommiſſi, diſc. 57.
Foroſempronien. donationis, diſc. 4.
Fideicommiſſi, diſc. 40.
Forolivien. donationis, diſc. 63.
Fulginaten. Cenſus, diſc. 26.
Donationis, diſc. 67.

G

Galliſpolitana pecuniaria, diſc. 59.

I

Januen. donationis, diſc. 25.
Donationis, diſc. 62.

M

Mileviтana donationis, diſc. 22.
Munnen. diſc. 44.

N

Neapolitana donationis, diſc. 15.
Eadem, diſc. 33.
Hæreditatis, diſc. 52.
Seu Baren. donationis, diſc. 54.
Seu Campanien. donationis, diſc. 58.

P

Parmen. Donationis, diſc. 8.
Donationis de Tertis, diſc. 56.
Piſtorien. donationis, diſc. 17.
Placentina bonorum, diſc. 74.
Praten. Donationis, diſc. 73.

R

Recanaten. diſc. 10.
Romana, ſeu Maceraten. alimentorum, diſc. 5.
Annuæ præſtationis, diſc. 42.
Augmenti dotis, diſc. 31.
Bonorum, diſc. 20.
Cenſus, diſc. 13.
Cenſus, diſc. 45.
Donationis, diſc. 12.
Donationis cum onere miſſarum, diſc. 24.
Donationis, diſc. 28.
Donationis locorum Montium, diſcurſ. 69.
Donationis locorum Montium, diſc. 71.
Donationis, diſc. 47.
Donationis de Andreſillis, diſc. 9.
Donationis de Cerattis, diſc. 30.
Donationis de Jordanis, diſcurſus 1.
Donationis de Perettis, diſcurſus 49.
Donationis de Vidman, diſcurſus 38.
Donationis de Volpinis, diſcurſus 7.
Fideicommiſſi de Caſſis, diſcurſus 48.
Legitimæ, diſc. 34.
Librariæ, diſc. 16.
Locorum montium, diſc. 19.
Lucri, ſeu donationis, diſc. 50.
Pecuniaria, ſeu donationis, diſc. 60.
Prætenſæ donationis, diſc. 27.
Redotationis, & augmenti, diſc. 41.
Salviani, diſc. 6.
Scutorum 30. mill. diſc. 36.
Seu Albanen. Vineæ, diſc. 61.
Sive &c. diſc. 65.
Seu Volaterrana ſpolii, diſcurſus 43.
Vitalitia præſtationis, diſc. 32.

S

Sabinen. donationis, diſc. 51.
Sancti Severini donationis, diſc. 55.
Spoletana diviſionis, diſc. 3.
Donationis, diſc. 39.
Sypontina donationis, diſc. 14.

T

Terracinen. pecuniaria, diſc. 64.
Tolentinæ donationis, diſc. 21.
Tuſculana promiſſionis, diſc. 64.

V

Urbevetana donationis, diſc. 11.
Donationis, diſc. 72.
Urbinaten. pecuniaria, diſc. 2.

INDEX ARGUMENTORUM, IN DISCURSIBUS,

Qui habentur in hac Parte II. Septimi Libri de Emptione, & Venditione.

DISC. I.

Romana conceſſionis ad vitam.

Conceſſio ad vitam, an importet venditionem, vel potius locationem, ſeu uſumfructum, vel contractum innominatum.

Et re ita conceſſa patiente ruinam, ad quem ſpectet onus refectionis, Et an conceſſionarius poſſit ex iſta cauſa prætendere reſtitutionem pretii, vel remiſſionem conventæ præſtationis.

DISC. II.

Bononien. Emptionis.

An poſt exequutionem & ſubhaſtationem, antequam ſequatur deliberatio, poſſit debitor rem ſubhaſtatam vendere, & dominium in emptorem transferre in præjudicium licitatoris, quoties nullum adeſt præjudicium creditoris.

DISC. III.

Romana, ſeu Albanen. deliberationis.

An ille, qui venalia expoſuit ejus bona ſub haſta, poſſit pœnitere, ac nolle tradere bona ultimo licitatori.

Index Argumentorum.

D I S C. IV.

Romana mercedis.

Emptio, & venditio quando dicatur perfecta, ad effectus exinde reſultantes, illum præſertim, ut emptor faciat fructus ſuos; Et in ſpecie de venditione ſub incerto pretio.

D I S C. V.

Romana Concurſus.

An & quando in venditione mercium habita fide de pretio, tranſeat dominium in emptorem, ita & taliter, quod venditor concurrat cum aliis creditoribus; Vel e contra non tranſlato dominio, iſtius jure vendicet, & creditores vincat.

D I S C. VI.

Romana Triumviru.

Cujus ſit periculum mercium, vel bonorum, quæ ab uno loco ad alium tranſmittuntur, an emptoris, vel venditoris.

D I S C. VII.

Vendita vinea, ſeu alio prædio ad menſuram, infra quantum tempus ita peti poſſit, vel potius præſcriptum dicatur jus eam petendi.

D I S C. VIII.

Romana Equi.

De redhibitoria in emptione, & venditione animalium, tam in terminis juris communis, quam de conſuetudine urbis.

D I S C. IX.

Peruſina cenſus.

De actione quanti minoris, an intret ex eo, quod venditor cenſus illum aſſeruerit majoribus fructibus, quam ſit, vel potius data ipſius veritate de jure, & de facto, dicta aſſertio attendi non debeat.

D I S C. X.

Romana Vineæ.

De actione quanti minoris, quæ emptori competat adverſus venditorem ob ſervitutem, quæ in re vendita detegatur.

D I S C. XI.

Imolen. Prædii.

An emptor ob imminentem rei evictionem, vel ob ejus detecta onera, denegare poſſit pretii ſolutionem, atque recedere a contractu; Vel potius venditor admittatur ad cautionem præſtandam de indemnitate.

D I S C. XII.

Romana reſtrictionis contractus.

An valeat pactum in contractu emptionis, & venditionis mercium, ut venditor in Civitatem, ſeu locum conventum introducere non poſſit illam ſpeciem mercium; Et an in caſu contraventionis intret, necne reſciſſio contractus, vel potius intret ſolum actio ad damna & intereſſe; Et incidenter de Dardanaria, ſeu Monopolio.

D I S C. XIII.

Romana Gemmarum.

De emente rem furtivam, an & quando repetat pretium, ubi præſertim illud ſolutum eſt ei cui idem dominus bona furata vindicare volens, ſolvere deberet.

D I S C. XIV.

Romana pretii grani.

De pretio quanti plurimi frumenti debiti, Et an venditor poſſit poſt contractum vendere frumentum, vel alias merces propria auctoritate.

D I S C. XV.

Romana grani.

De obligatione venditoris frumenti illud ſtatuto tempore non tradentis, ad reficiendum emptori illud majus pretium, pro quo ab aliis emere coactus eſt: Et quando impedimentum dicatur juſtum, & excuſans, necne; Et cui incumbat onus probandi impedimenti juſtitiam, vel reſpective injuſtitiam.

D I S C. XVI.

Bononien. evictionis.

An emptor agat ad evictionem, ſi paſſus eſt rem pro minus juſto pretio ſubhaſtari; Vel potius ſibi imputandum ſit, cur offerendo debitum, ſubhaſtationem non impedierit; Et quando dicatur adeſſe læſio conſiderabilis.

Hæres fidejuſſoris, an & quando teneatur de evictione.

D I S C. XVII.

Civitatis Caſtelli.

An ſequuta evictione rei venditæ in parte, ad illam agi valeat in totum reſcindendo contractum, vel potius actio competat ad partem evictam.

D I S C. XVIII.

Romana Aromatariæ.

De eadem materia evictionis ſequutæ in parte, an præſtanda ſit in totum; Et quid ubi vendita aliqua univerſitas.

D I S C. XIX.

Romana Tranſactionis, ſeu Salviani.

An emptor prævenire poſſit imminentem evictionem tranſigendo cum evincente, Et an pro eo quod ea dicta cauſa ſolvit, agere poſſit, non ſolum contra venditorem, ſed etiam contra creditores, quibus pretium ſolutum fuit cum obligatione de reſtituendo: Et quomodo adverſus dictos creditores agere poſſit.

D I S C. XX.

Albanen. permutationis.

An ille regreſſus, qui, evicta re permutata, competit permutatori ad rem ſuam ceſſante hypotheca, ſit exercibilis contra tertium bonæ fidei emptorem, ſeu alias particulari titulo tranſlativo dominii ex cauſa onerosa rem acquirentem.

D I S C. XXI.

Romana tenutæ.

Emptore ſolvente partem pretii creditoribus anterioribus, partem vero ipſi venditori, vel creditoribus poſterioribus; An creditores intermedii petere poſſint immiſſionem pro indiviſo pro rata debitori, vel poſterioribus ſoluta, admittendo tantum in emptore retentionem pro rata ſoluta anterioribus; Vel potius ei liceat retinere totam rem, aut alias conſultum eidem eſſe poſſit pro aſſequutione ejus, quod anterioribus ſolutum eſt; Et generaliter, & quando emptor agendo, vel excipiendo utatur juribus creditorum, qui cum ejus pecunia in cauſam pretii dimiſſi ſunt.

D I S C. XXII.

Antoniana contractus.

An emptor ſe tueri poſſit juribus ejus, qui in contractu venditionis intervenit, atque conſenſum præbuit, præſertim intervenit, atque conſenſum præbuit, præſertim cum juribus dotalibus uxoris venditoris, ſi ea intervenerit.

D I S C. XXIII.

Sutrina cenſus.

Obligatio emptoris ad favorem creditorum venditoris ob cenſus, ſeu debita in ſe accollata in partem pretii, an duret; Vel potius reſolvatur ſequuta rei emptæ evictione.

D I S C. XXIV.

Piſaurien. reſtrictionis contractus.

De probatione læſionis, ob quam venditor prætendat contractum reſcindere, an & quando dicatur ſufficiens, & bene facta.

D I S C. XXV.

Romana prætenſæ læſionis.

De eadem materia probationis læſionis, & an remedium *leg. 2. Cod. de reſcind. vend.* competat, & ſit exercibile contra tertium, in quem emptor rem diſtraxit.

D I S C. XXVI.

Romana moleſtiarum.

Venditor hæreditatis, an teneatur de evictione, vel ad moleſtias ob aliqua bona evicta, ſeu ad quæ agant creditores hæreditarii; Et qu... ... eſſe venditio, vel ceſſio hæreditatis.

DISC.

Index Argumentorum.

D I S C. XXVII.

Romana tranſactionis.

De materia enormiſſimæ læſionis, quæ redoleat dolum: quando adeſſe dicatur in tranſactione, & de effectibus exinde reſultantibus.

D I S C. XXVIII.

Romana domorum.

De Statuto Urbis circa læſionem ſufficientem in tertia parte, an liget clericos, & eccleſiaſticos; Et quid ubi ipſi eccleſiaſtici illud pro ſe allegant; Et de læſione in venditionibus ad vitam, ſeu aliis contractibus, ac juribus vitaliciis.

Et an venditio ſub haſta facta prævio judicio cum principali debitore, non citatis creditoribus admiſſis ad cauſam, dicatur nulla, etiam reſpectu ipſiuſmet principalis, vel aliorum, qui non erant admiſſi ad cauſam.

D I S C. XXIX.

Romana cenſus.

Facta emptione pro perſona nominanda, & ſequuta nominatione; An creditores in dicta emptione accollati, jus habeant contra primum emptorem, ejuſque bona vigore ſuæ obligationis; Vel potius facta nominatione, omne jus activum, & paſſivum tranſeat in nominatum & reſolvatur quoad nominantem.

D I S C. XXX.

Romana manutentionis.

De eadem materia emptionis factæ pro perſona nominanda, an fieri poſſit nominatio poſt annum.

D I S C. XXXI.

Bonon. prædii.

An, & quando adverſus ementem bona vendita jure creditoris, venditoris creditoribus competat jus offerendi; Et quid ubi ipſemet creditor, ad cujus inſtantiam venditio facta eſt, emptor quoque exiſtat, ſub alterius ſimulato nomine.

D I S C. XXXII.

Romana redemptionis.

Quale pretium attendi debeat in retrovenditione, ſeu redemptione, an illud contractus, vel illud temporis, quo fit redemptio; Et de pacto redimendi neceſſario in venditore, an valeat; Et ubi reſtrictum eſt ad certum tempus, quomodo intelligendum ſit; Et incidenter de aliis ad materiam juris redimendi.

D I S C. XXXIII.

Romana pecuniaria.

De pacto commiſſorio inter emptorem, & venditorem, an valeat. Et a quo exerceri poſſit altero invito, Et quando illud ad exercitium deductum dicatur.

D I S C. XXXIV.

Romana aquæ.

An, & quid in contractum emptionis, & venditionis deductum cenſeatur? Et in ſpecie, an emens domum cum hortis, & aquis, ſi domum deinde vendat, aliquam vero partem retineat, quænam pars aquarum ad novum emptorem, vel reſpective ad ſecundum venditorem pertineat; Et quid ſi ſecundus venditor in ejus arbitrio id reponat.

D I S C. XXXV.

Romana domuum.

Poſſidens directum dominium rei ſtabilis cum jure percipiendi ab emphyteuta, vel conductore annuum cenſum, ſeu reſponſionem; Si ſimpliciter vendat cenſum, ſeu reſponſionem, an vendidiſſe cenſeatur etiam ipſum directum dominium pro caſu devolutionis, ac ad alios effectus.

D I S C. XXXVI.

Urbevetana onerum.

An, & quæ onera pertineant ad emptorem, quamvis res libera vendita eſſet, adeout pro eis non competat actio evictionis, ſeu quanti minoris, vel e contra.

D I S C. XXXVII.

Firmana evictionis.

An venditori liceat rem evictam ab evincente recuperare; illamque emptori reſtituere; Atque ita evictionis actionem, vel regreſſum emptoris ad primæva jure evitare.

D I S C. XXXVIII.

Ravennaten. fructuum.

An, & quando ſecundus emptor evictionis actionem habeat contra primum venditorem; Ac etiam, an in evictione veniant fructus, vel intereſſe ad favorem ejus, qui non eſt venditor, ſed eſt aſſignatarius, ſeu ceſſionarius pretii

D I S C. XXXIX.

Romana.

An, & quando emptor, qui inſe accollavit pro pretio debita fructifera venditoris, teneatur ad fructus debitorum ultra id, quod ipſius rei fructus importent.

D I S C. XL.

Taurinen. pecuniaria.

An emptor hæreditatis, vel ſpolii, qui accollavit in ſe omnia debita, quorum aliqua deduxit ad ſpeciem, teneatur reficere venditori id, quod importent debita ad ſpeciem deducta, quæ detegatur eſſe indebita; Vel potius id ipſius emptoris commodo cedat.

D I S C. XLI.

Romana pecuniaria.

De emente ab hærede beneficiato, an, & quando reddatur tutus a moleſtiis creditorum hæreditariorum, ad terminos textus *in leg. fin. Cod. de jur. deliberand.*

D I S C. XLII.

Januen. frumenti.

An, & quando emens merces, vel alia bona a ſe gerente pro domino, vel adminiſtratore, ſit tutus domino, merces, vel bona vindicare volente, ſeu ab aliis jus in eis habentibus.

D I S C. XLIII.

Civitatis Caſtelli prædii.

De Statuto Civitatis Caſtelli reddente tutum emptorem, qui per aliquod tempus poſſedit; Et de altero inducente præſumptionem ſimulationis, ſi venditor continuavit in poſſeſſione; Eorumdemque Statutorum intelligentia.

D I S C. XLIV.

Urbinaten. venæ ſulphuris.

An vendito fundo, veniant ſub venditione fodinæ mineralium, vel theſauri, & alia exiſtentia ſub ſolo; Et an ob fodinam, vel theſaurum inventum, intret læſio.

D I S C. XLV.

Spoletana picturæ.

An conventio de faciendo picturam, vel ſtatuam pro certo pretio, vel incerto a peritis certificando, importet contractum emptionis & venditionis, vel potius locationis, & conductionis; Et quatenus, unum, vel alterum importet, quomodo intelligendum ſit pactum recipiendi picturam, vel ſtatuam, quatenus placeat.

D I S C. XLVI.

De pluribus remiſſionibus ad hanc materiam emptionis, & venditionis, ſub aliis titulis, vel materiis tractatam,

præ-

præſertim circa pactum de retrovendendo: Et circa fructus recompenſativos pretii non ſoluti.

EX SUPPLEMENTO.

DISC. XLVII.

Romana Pecuniaria.

An illud augmentum pretii, quod conveniatur ſub certa conditione redolente majorem emptoris ſecuritatem, habeat naturam veri pretii ad effectum fructuum recompenſativorum juxta æquitatem *l. curabit*, *C. de action. empti.*

Et quando talis conditio ſufficienter purificata dicatur, ut oriatur actio pro hujus augmenti aſſequutione.

DISC. XLVIII.

Piſauren.

An promiſſio de vendendo, ad certum tempus, vel incertum eventum, ſit obligatoria, ſive quem effectum operetur; Et quatenus ſit talis, quale pretium attendi debeat, an ſcilicet illud da tempore venditionis, & promiſſionis, vel alterum, in quo venditio ob factum caſum ſequatur.

DISC. XLIX.

Romana ſocietatis officii.

An valeat obligatio de emendo non correſpectiva, quia nempe non adſit obligatio de vendendo, & quatenus valeat, quomodo intelligi debeat, & quale pretium attendendum ſit, & an talis obligatio importet potius fidejuſſionem, vel aſſecurationem.

DISC. L.

Romana, ſeu Albanen. Vinearum.

De actione competente emptori adverſus venditorem pro remotione moleſtiarum paſſarum, an competat ubi non accedat illa denunciatio, quæ de jure requiritur pro actione evictionis.

Et aliqua ad ejuſdem evictionis materiam, an ſcilicet & quando ad eam teneatur ille, qui emendo rem pro perſona nominanda, alterum nominavit, cum aliqua alteratione pretii, & pactorum.

DISC. LI.

Parmen. permutationis.

An, & quando emptori, vel reſpective Venditori, ſive permutanti petenti ab altero contrahente pretium, vel rem, obſtet exceptio non traditionis, vel non implementi, ſi defectus proveniat a caſu, vel a facto tertii.

DISC. LII.

Romana Lignorum.

De materia periculi rei venditæ reſultantis ab incendio, vel alio ſimili caſu, an illud eſſe debeat Emptoris, vel Venditoris.

DISC. LIII.

Florentina pretii.

De venditione facta pro pretio ſolvendo, quando emptor uxorem duxerit vulgo *à tempo à moglie*, an emptore moriente, uxore non ducta, venditor habeat actionem ad pretium conſequendum ab ejus hæredibus, necne.

DISC. LIV.

Romana læſionis.

An in venditione judiciali ſub haſta detur enormis, vel enormiſſima læſio; Et quatenus detur, an ſufficiat in ſexta, vel debeat eſſe ultra dimidium, & de illius probatione.

INDEX CAUSARUM,

Hoc titulo de Emptione, & Venditione, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

Albanen. permutationis, diſc. 20.
Anconitana, diſc. 22.

B

Bononien. emptionis, diſc. 2.
Evictionis, diſc. 16.
Prædii, diſc. 31.

C

Civitatis Caſtelli, diſc. 17.
Prædii, diſc. 43.

F

Firmana, diſc. 37.
Florentina Pretii, diſc. 53.

I

Januen. frumenti, diſc. 42.
Imolen. prædii, diſc. 11.

P

Parmen. Permutationis, diſc. 51.
Peruſina Cenſus, diſc. 9.
Piſaurien. reſciſſionis contractus, diſc. 24.
Piſaurien. diſc. 48.

R

Ravennaten. fructuum, diſc. 38.
Romana, diſc. 39.
Aquæ, diſc. 34.
Aromatariæ, diſc. 18.
Cenſus, ſeu pecuniaria, diſc. 29.
Conceſſionis ad vitam, diſc. 1.
Concurſus, diſc. 5.
Domorum, diſc. 28.
Domus, diſc. 35.
Equi, diſc. 8.
Gemmarum, diſc. 13.
Grani, diſc. 15.
Læſionis, diſc. 54.
Lignorum, diſc. 52.
Manutentionis, diſc. 30.
Menſurationis, diſc. 7.
Mercedis, diſc. 4.
Moleſtiarum, diſc. 26.
Pecuniaria, ſeu aſſociationis, diſc. 33.
Pecuniaria, diſc. 41.
Pecuniaria, diſc. 47.
Pretii granii, diſc. 14.
Prætenſæ læſionis, diſc. 25.
Reſciſſionis contractus, diſc. 12.
Redemptionis, diſc. 32.
Seu Albanen. deliberationis, diſc. 3.
Seu Albanen. vinearum, diſc. 50.
Societatis Officii, diſc. 49.
Tenutæ, diſc. 21.
Tranſactionis, diſc. 27.
Tranſactionis, ſeu Salviani, diſc. 19.
Trinarum, diſc. 6.
Vineæ, diſc. 10.

S

Spoletana picturæ, diſc. 45.
Sutrina Cenſus, diſc. 23.

T

Taurinen. pecuniaria, diſc. 40.

V

Urbevetana onerum, diſc. 36.
Urbinaten. venæ ſulphuris, diſc. 44.

IN-

INDEX ARGUMENTORUM, IN DISCURSIBUS,

Qui habentur, in hac Parte III. Septimi Libri, de Alienationibus, & Contractibus prohibitis.

D I S C. I.

Diſcurſus generalis, ad materiam alienationis bonorum Eccleſiæ.

D I S C. II.

Lunen, Sarzanen.

De Conſtitutione Urbani VIII. tollente beneplacitum præ-
ſumptum ob lapſum temporis longiſſimi, præſervante an-
tem centenariam, quomodo intelligi debeat, an ſcilicet
dictum tempus centenarium computetur a die alienatio-
nis uſque ad diem ipſius editæ Conſtitutionis, vel potius
uſque ad diem litis, ac impugnationis actus; Et de aliis
circa dictæ Conſtitutionis intelligentiam, & quando pro-
cedat, necne.

D I S C. III.

Colonien. bonorum.

De eadem materia præſumptæ juſtificationis ſolemnitatum,
ac legitimæ alienationis bonorum Eccleſiæ, reſultantis
ab antiquiſſima, præſertim centenaria poſſeſſione; Et
quando dictæ præſumptioni obſtet, necne infectio tituli,
ex cujus inſpectio apparet de defectu ſolemnitatis, vel
cauſæ; Et præſertim de alienatione antequam ederetur
Extravag. Ambitioſa.

D I S C. IV.

Neritonen. bonorum.

An, & quando alienatio bonorum Eccleſiæ invalida dica-
tur, quamvis expreſſum beneplacitum Apoſtolicum acce-
dat, ob illius formam non ſervatam; Et poſita nullita-
te, an per poſſeſſorem fructus reſtitui debeant; Et e con-
verſo, an, & quæ melioramenta per Eccleſiam ejus bo-
na vindicantem, poſſeſſori debeant refici.

D I S C. V.

Luccana bonorum.

De conceſſione rei ſolitæ concedi, an, & quando ſubſti-
neatur; Et an poſita valida alienatione, ſeu conceſſio-
ne, poſſit Eccleſiæ Prælatus, vel Rector, illam retracta-
re concorditer cum conceſſionario, iſtumque liberare in
Eccleſiæ præjudicium.

D I S C. VI.

Romana canonum.

De indirecta, ſeu impropria alienatione per diminutionem,
ſeu sbaſſamentum canonis, vel cenſus reſervativi; Et an,
& quando annullata alienatione, debeantur fructus me-
dii temporis, de quibus Eccleſia reintegrari debeat.

D I S C. VII.

Romana cenſus.

De impoſitione cenſuum cadente ſub prohibita alienatione;
Et quando Confraternitates laicorum dicantur ad hunc
effectum Eccleſiaſticæ, ut earum bona ſub hac prohibitio-
ne cadant.
Et an valide imponi poſſit cenſus ad effectum conſtruendi
de novo domum ſuper ipſamet domo conſtruenda.

D I S C. VIII.

Romana cenſus.

De eadem materia cenſus impoſiti per Confraternitatem,
ſeu Collegium, vel aliam Univerſitatem piam, vel Ec-
cleſiaſticam, & quando de una vel altera ſpecie dicatur;
Et quatenus impoſitio ſit invalida cum ipſo loco pio, vel
Eccleſiaſtico, an ſubſtineatur cum perſonis particularibus
æque principaliter obligatis.

D I S C. IX.

Maceraten. cenſus.

De privilegiis, & facultatibus aliquarum Religionum alie-
nandi, non obſtante prohibitione Canonum, *& Extra-
vag. Ambitioſa*, ſine beneplacito Apoſtolico; Et quando
etiam cum beneplacito dici valeat bene facta impoſitio
cenſus ſuper bonis quæſitis de novo, & in eorum cau-
ſam.

D I S C. X.

Lauden. cenſus.

An valeat impoſitio cenſus pro extinctione alterius cenſus
antiqui in diverſa moneta ab ea, in qua antiquus debe-
batur, & de qua licentia Apoſtolica loquitur, adeout be-
neplacitum dicatur male exequutum: Et an abſque Bene-
placito imponi poſſit novus cenſus pro extinctione anti-
qui validè impoſiti cum beneplacito: Vel e converſo,
an valeat ſervanda impoſitio, quamvis cum beneplaci-
to, facta pro extinctione alterius cenſus quem detega-
tur eſſe invalidum.

D I S C. XI.

Romana cenſus.

An debitum contractum per Eccleſiæ Rectorem, ſeu Præ-
latum cum licentia Apoſtolica præſcribente aſſignationem
creditori faciendam fructuum aliquorum bonorum, ex
quibus debeat ſatisfieri, importet implicitam impoſitio-
nem cenſus, quæ afficiat ipſam Eccleſiam ejuſque bona:
Et quid ubi certus terminus Eccleſiæ Rectori, vel Ad-
miniſtratori in licentia præſcriptus eſt ad eorum, vel
aliud debitum extinguendum, an creditor teneatur de
hoc eſſe ſollicitus, adeout non implementum ſibi præ-
judicet: Et incidenter, an Prælatus, vel Rector acqui-
rat jus contra Eccleſiam.

D I S C. XII.

Romana locorum Montium.

De alienatione locorum Montium, an veniat ſub prohibi-
tione *Extravag. Ambitioſa*: Et quando data invalida
alienatione, veniant fructus medio tempore percepti,
inter alienationem, & petitam revocationem: & quid
de alienatione uſusfructus ſeu fructuum aſſignatorum
Religioſo ad vitam.

D I S C. XIII.

Panormitana feudi.

De conceſſione feudali facta per Eccleſiam, ubi conſtet de
mala exequutione beneplaciti Apoſtolici, ac de læſione.
Et quando per lapſum longiſſimi temporis, uterque de-
fectus tollatur; Et quando exequutio dicatur male fa-
cta, & de modo regulandi læſionem.

D I S C. XIV.

Portuen. tenutarum.

De læſione, ſeu ceſſante utilitate Eccleſiæ in conceſſione
emphyteutica, quomodo regulanda ſit, & quale tempus
attendendum: Et an ſucceſſivum augmentum, quod tra-
ctu temporis notabiliter contingat, producat læſionem.

Romana devolutionis domus.

De beneplacito præſumpto ob longiſſimi temporis obſer-
vantiam, an, & quando intret, ubi obſervantia ſit
æquivoca, & ad aliam conceſſionem referri poteſt: Et
aliqua de ceſſante cauſſa utilitatis.

Index Argumentorum.

D I S C. XVI.
Romana domus,

De eadem materia beneplaciti præſumpti ex lapſu temporis an illi obſtet Conſtitutio Urbani VIII. Et quid ubi agatur de conceſſione facta laico, cui Conſtitutio obſtet, accedat autem longiſſima poſſeſſio Eccleſiæ laico ſuccedentis, cui eadem Conſtitutio non obſtet, an intret præſumptio ad limites juris communis.

Et an dicta conſtitutione non obſtante, præſumptio ſolemnitatis, & cauſæ admittenda ſit, ubi non reſultat a ſola longiſſima obſervantia, ſed ab aliis adminiculis, & præſumptionibus.

D I S C. XVII.
Savonen. capellæ.

De tranſactione, an & quando cadat ſub diſpoſitione *Extrav. Ambitioſæ*, ita ut dicatur prohibita alienatio, necne.

D I S C. XVIII.
Baſinianen. terratici.

De eadem materia tranſactionis initæ inter perſonas Eccleſiaſticas, & inter Epiſcopum, & ſubditos ſuper jure incorporali, quod importat ſervitutem, an cadat ſub *Extravag. Ambitioſæ*, Et aliqua de poſſeſſorio in hac materia.

D I S C. XIX.
Valentina concordiæ.

De eadem materia tranſactionis, vel concordiæ cadentis, necne ſub *Extravag. Ambitioſæ*, ubi fiat ſuper diviſione Conventus inter Provincias ejuſdem Religionis incapacis poſſidendi bona etiam in communi, an dicta incapacitas operetur exemptionem a *dictæ Extravag.* diſpoſitione.

D I S C. XX.
Theatina hæreditatis.

De materia renunciationis juris quærendi, ſeu repudiationis hæreditatis, vel alterius juris delati, an fieri poſſit per Prælatum, & quomodo; Et an intret prohibitio *Extravag. Ambitioſæ, &c.*

D I S C. XXI.
Bonon. fideicommiſſ.

An compromiſſum factum per Eccleſiam cadat ſub diſpoſitione *Extrav. Ambitioſæ*, ac importare dicatur prohibitam alienationem, adeout requirantur ſolemnitas, & cauſa, necne.

D I S C. XXII.
Romana capellæ.

An conceſſio, quæ fiat in Eccleſia alicui privato pro conſtructione capellæ, vel ſepulturæ, importet, necne prohibitam alienationem cadentem ſub diſpoſitione *Extrav. Ambitioſ.*

D I S C. XXIII.
Bononien. cenſuum.

De alienatione bonorum Civitatis ſive Communitatis, quas exigat ſolemnitates, vel requiſita, ut valida dicatur; Et in ſpecie de validitate impoſitionis cenſus; Et de cauſa, quæ cum ſolemnitatibus requiritur.

D I S C. XXIV.
Spoletana concordiæ.

De eadem materia contractuum, & alienationum, quæ fiant per Communitates, & præſertim de tranſactione, ubi deficiat juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis.

D I S C. XXV.
Uritana, ſeu Neapolitana cenſuum.

De eadem materia validitatis, vel invaliditatis impoſitionis cenſuum, vel alterius alienationis factæ per Communitates in Regno Neapolitano, Et quid ubi ſpecialiter proviſum ſit; ultra juris communis diſpoſitionem; Et in ſpecie, an alienatio cum Regio aſſenſu, aliiſque ſolemnitatibus ſuſtineatur, ſi facta ſit in cauſam extinguendi debitum, vel cenſum, abſque dictis ſolemnitatibus contractum.

D I S C. XXVI.
Tarentina cenſus.

De eadem materia invalidæ impoſitionis cenſuum factæ per Univerſitates Regni Neapolitani ſine Regio aſſenſu; Et quid ubi illa facta non ſit directe cum ipſa Univerſitate, ſed cum aliquibus particolaribus; An iſtorum reſpectu contractus ſit validus, ipſique obligati remaneant, necne; Et an juramentum tollat obſtaculum Pragmaticarum.

D I S C. XXVII.
Romana domus de Filonardis.

De alienatione bonorum filiifamilias, quamvis minoris, vel pupilli, facta per patrem tanquam legitimum adminiſtratorem, an & quando valida, vel reſpective invalida ſit.

D I S C. XXVIII.
Romana cenſus.

De Statutis 113. & 151. Urbis præſcribentibus certas ſolemnitates in contractibus & alienationibus bonorum ſtabilium minorum, an procedant in impoſitione cenſus; Et quæ ſint iſtæ ſolemnitates.

D I S C. XXIX.
Parmen. obligationis.

An valeat contractus geſtus per illum, qui ex Statuto ſit major in propria patria, extra territorium, & in loco ubi ſit minor; Vel e contra, ſi in patria ſit minor, & in loco contractus major.

Et an minor cum juramento aſſerens ſe majorem, valide obligetur, necne.

D I S C. XXX.
Romana pecuniaria.

An minor, qui ſit Juris Doctor, admittatur ad allegandum nullitatem contractus geſti abſque ſolemnitatibus Statuti; Et quid de minore Clerico.

D I S C. XXXI.
Romana domus.

Ad eandem materiam Statuti 151. Urbis ſuper invalida alienatione facta per mulierem, præſertim ob defectum cauſæ, Et an iſta debeat eſſe vera de jure, & de facto, & ſic utilis, vel non damnoſa, vel ſufficiat, quod ſit vera de facto tantum.

D I S C. XXXII.
Romana cenſus.

De eadem materia invalidæ alienationis, ſeu impoſitionis cenſus factæ per mulierem ſine juſta cauſa; quamvis ſolemnitates adhibitæ eſſent, ad intellectum Statuti Urbis 151. Et an dicti Statuti diſpoſitio ceſſet, ubi alienatio, vel obligatio fiat ad favorem Eccleſiæ; vel piæ cauſæ.

D I S C. XXXIII.
Romana locorum montium.

De eadem materia Statuti Urbis 151. ſuper invalido contractu geſto per mulierem ex defectu cauſæ; Et quid ubi cauſa eſt quidem damnoſa mulieri, ſed juſtum habet motivum naturalis impulſus pro beneficio filii, vel alterius, erga quem naturæ impulſus urgeat; Et aliqua de materia conquaſſationis privilegiorum inter æque privilegiatos; Et ad quid referat, quod mulier contrahat cum altera muliere; Vel ubi agatur de qualificata matrona ordinis magnatiini: Et quid de contractu inito extra locum Statuti.

D I S C. XXXIV.
Romana ſocietatis.

An ſolemnitates ſtatutariæ in contractibus mulierum, vel minorum, requirantur, ubi agatur de negotiis mercantilibus, adeout minor, vel mulier mercaturam exercens, cadat ſub Statuto.

D I S C. XXXV.
Firmana cenſus.

De pleriſque pertinentibus ad eandem materiam alienationum, & contractuum minorum & mulierum, non ſervatis ſolemnitatibus Statutariis; Et præſertim de ſolemnitate inſinuationis requiſita per Conſtitutionem Ægidianam: Et an ſolemnitates requirantur, ſi teſtator, tutori, vel curatori, alienandi, vel contrahendi facultatem dedit: Et an in contractu facto per tutorem, vel curatorem ipſius pupilli, vel minoris interventus requiratur.

D I S C. XXXVI.
Romana donationis.

De materia alienationum, & contractuum, aliorumque diſpoſitionum per prodigos.

D I S C. XXXVII.
Romana pecuniaria, ſeu avocationis.

De Statuto Urbis 152. ſuper obligationibus, & contractibus filiorum familias, & quando valent, necne.

DISC.

Index Argumentorum.

D I S C. XXXVIII.
Baren. obligationibus.

De prohibitione alienationis bonorum, ad quorum titulum Clericus ad ſacros ordines promotus eſt, quando, & quomodo procedat, & an ſub dicta prohibitione veniat hypotheca, & quomodo iſta ſit exercibilis.

D I S C. XXXIX.
Amerina bonorum.

De prohibita alienatione in forenſes, quomodo, & quando procedat; & an hujuſmodi prohibitiones fieri poſſint per inferiores, necne.

D I S C. XL.
Bononien. primogenitura de Fontanis.

De prohibita alienatione rei litigioſæ, an & quando, & ad quos effectus procedat.

D I S C. XLI.
Romana Salviani.

De contractu facto per carceratum ad favorem carcerantis, vel ejus; ad cujus inſtantiam carceratio ſequuta eſt, an & quando valeat, necne.

D I S C. XLII.
Neapolitana pecuniaria.

De valido, vel invalido contractu facto per ſubditum ad favorem Superioris, ſeu Officialis.

D I S C. XLIII.
Monopolitana pecuniaria.

An & quando obligatio filii pro patre, valeat, necne, & qualis metus requiratur ad annullationem, Et an ſufficiat metus reverentialis.

D I S C. XLIV.
Turritana pecuniaria.

An & quando ſcriptura, de qua facienda contrahentes convenerint, neceſſaria ſit ad perfectionem, adeout in illam ſit collata ſubſtantia contractus, unde interim ſit imperfectus, vel e converſo conventa cenſeatur ad ſolam probationem, adeout ejus defectus perfectioni contractus non præjudicet.

D I S C. XLV.
Sorana donationis.

An dari poſſit contractus perfectus ex ſtipulatione, & acceptatione pupilli, vel infantis, quamvis iſtius favorem actus concernat.

Et de ſuſpicione falſitatis reſultante a ſtipulatione; & acceptatione, vel a cauſa meritorum infantis.

D I S C. XLVI.
Peruſina pacti.

An & quando pactum liberatorium, ſeu de non moleſtando dicatur perſonale, itaut non proſit hæredibus, vel ſucceſſoribus, vel e converſo.

D I S C. XLVII.
Januen. ſponſionis ſeu lotti.

De ſponſionibus, quæ ſuper aliquo incerto eventu fiant, præſertim electionis officialium, an contineant contractum licitum, & exequibilem, necne, & quæ circunſtantiæ illum vitient; Et incidenter de contractu inito inter abſentes cum epiſtolia, ubi Perfici ſeu concludi dicatur ad effectum fori.

D I S C. XLVIII.
Januen. ſponſionis.

De eadem materia ſponſionis, an & quando dicatur commiſſa ſtipulatio, ejuſque caſus factus, ubi facta ſit ſuper captura alicujus obſeſſæ Civitatis, vel Arcis, ſi non vi bellica, ſed per concordiam, & capitulationes, obveniat ad poteſtatem obſeſſoris, Et quid, ubi tempore ſponſionis jam caſus erat ſequutus, an ſponſio valeat.

D I S C. XLIX.
Romana ludi.

De ludo nuncupato *Home*, ſeu *Hombre*, ejuſque legibus, & ordine: Et an uni ex luſoribus liceat adhibere cautelas, ob quas evitetur obligatio, quæ ſibi ex lege conventionis incumbat, & an id dici valeat in fraudem aliorum.

D I S C. L.

De variis annotationibus generalibus, vel remiſſionibus ad hanc materiam alienationum, & contractuum, ac pactorum: Et præſertim de tranſactione ejuſque materia.

EX SUPPLEMENTO.

D I S C. LI.
Romana moderationis monitorii.

De pœnis contentis in *Extrav. Ambitioſæ*; pro alienatione bonorum Eccleſiæ, quando incurrantur, & locum habeant, necne.

D I S C. LII.
Senogallien. Bonorum.

An venditio, vel alia alienatio bonorum Eccleſiæ, exigat ſcripturam ad ejus ſubſtantiam, & perfectionem, vel potius detur caſus, ut ad inſtar privatorum cum ſolo verbo perficiatur, & de pluribus ſpeciebus Beneplaciti Apoſtolici ſuper hujuſmodi alienationibus. Et incidenter de addictione in diem, an detur, necne ſavore Eccleſiæ.

D I S C. LIII.
Aſten. Alienationis.

An conceſſio domorum Canonicalium facta ad vitam Canonicis, vel Beneficiatis ejuſdem Eccleſiæ cum pretio, ac dat ſub *Extrav. Ambitioſæ*, & importet prohibitam alienationem, necne.

D I S C. LIV.
Cracovien. Diſmembrationis.

An in tranſactione inita inter ejuſdem Eccleſiæ, vel Monaſterii Abbatem, & Monachos, requiratur beneplacitum Apoſtolicum; Et quatenus requiratur, quando dicatur bene obtentum: Et de juſtificatione cauſæ.

D I S C. LV.
Romana Hæreditatis.

Cujus loci leges, vel ſtatuta attendi debeant in contractu geſto per eum, qui ſit natus in uno loco, in altero contrabat: Et quando Incolatus, vel domicilium contractum dicatur.

D I S C. LVI.
Auximana Relevationis.

De eadem materia, de qua ſupra *diſc.* 23. ſuper alienatione, vel obligatione bonorum Communitatum; Et quid ubi contractus non reſpiciat ipſam Communitatem, ſed annonam.

D I S C. LVII.
Senogallien. domus.

De alienatione facta per minorem, quando dicatur facta ex juſta cauſa ad effectum validitatis, vel invaliditatis actus, & de valida, vel invalida alienatione facta per hæredem gravatum fideicommiſſo.

D I S C. LVIII.
Eugubina cenſus.

An minor abſque ſolemnitatibus ſtatutariis valide ſe obliget, & contrahat ratione alicujus officii, vel publicæ adminiſtrationis, & præſertim ex cauſa.

D I S C. LIX.
Parmen. Prædii.

An ſolemnitates ſtatutariæ requiſitæ in contractibus Minorum, & Mulierum, & ſimilium, deſiderandæ ſint in illis contractibus, qui per hujuſmodi perſonas prohibitas fiant, non ſingulariter, ſed conjunctim cum aliis majoribus, & habilibus. Et generaliter de regulatione hujus materiæ ſolemnitatum in contractibus mulierum, & ſimilium perſonarum.

D I S C. LX.
Anconitana Pecuniaria.

An minores Hebræi negotiatores in eorum contractibus adhibere debeant ſolemnitates ſtatutarias necne: Et de probatione ætatis Judæorum quando fiat.

D I S C. LXI.
Romana ſenſus.

An & quando minor, qui contrahendo ſe majorem aſſeruit, privetur beneficiis, & privilegiis, quæ minoribus competant, adeout pro majori haberi debeat.

DISC.

D I S C. LXII.

Bononien. Cenſus.

An in contractibus minorum ex ſtatuto Bononiæ requiratur cauſa, necne, adeout ſine illa ſufficiant aliæ ſolemnitates,

D I S C. LXIII.

Bononien. fidejuſſionis:

De obligatione filiifamilias ad formam ſtatutorum Bononiæ, & an pater poſſit conſenſum præſtare ſibi ipſis; Et incidenter an qualitas doctoratus ipſius filii in hoc aliquid operetur,

D I S C. LXIV.

Romana ſocietatis officii.

De obligatione mulieris pro viro ex cauſa impediendi ejus imminentem carcerationem, an ſubſtineatur necne.

D I S C. LXV.

Romana domus.

De illis contractibus mulierum, in quibus in urbe, non obſtante ſtatuto, adhiberi non ſolent ſolemnitates.

D I S C. LXVI.

Romana cenſus.

De obligatione mulieris, an & quando exigat cauſam ex ſtatuto 151. Et an ille, qui auctorizavit actum tanquam curator, poſſit illum impugnare tanquam hæres mulieris,

D I S C. LXVII.

Spoletana cenſus.

De obligationibus, & contractibus minorum, & mulierum in Regno Neapolitano, *& de pragmatica prima Senatus conſult. Vellejan.* Et quid ubi contractus ſequatur extra Regnum; Et de differentiis inter minores, & mulieres.

D I S C. LXVIII.

Cremonen. refectionis damni.

An in caſu validitatis alienationis, vel contractus ille, in cujus damnum, & præjudicium tendat annullatio ob alterius contrahentis impugnationem actionem habeat contra Notarium pro damni refectione.

D I S C. LXIX.

Ferrarien. Tenutæ.

De Conſtitutionibus Apoſtolicis prohibentibus alienationes in forenſes iſtoſque inhabilitantibus ad acquiſitionem, & retentionem bonorum in ſtatu Eccleſiaſtico, an & quando procedat.

D I S C. LXX.

Piſana Commendæ.

De perfectione, ac probatione tranſactionis, & quibus illa bene concluſa, & perfecta dicatur; Ac propterea effectum ſortiri debeat.

D I S C. LXXI.

Recanaten. aſſecurationis.

An contractus geſti per Clericos, vel exemptos abſque ſolemnitatibus ſtatutariis valeant, necne, & cui competat jus allegandi nullitatem ex capite exemptionis; Et incidenter de privilegio Fori Clericorum in minoribus.

INDEX CAUSARUM,

Hoc titulo de Alienationibus, & Contractibus, prohibitis, ordine alphabetico per Diœceſes diſpoſitus.

A

Amerina bonorum, diſc. 39.
Anconitana Pecuniaria, diſc. 60.
Aſten. Alienationis, diſc. 53.
Auximana Relevationis, diſc. 56.

B

Baren. obligationis, diſc. 38.
Baſinianen. terratici, diſc. 18.
Bononien. cenſuum, diſc. 23.
Fideicommiſſi, diſc. 21.
Primogeniture de Fontanis, diſc. 40.
Cenſus, diſc. 62.
Fidejuſſionis, diſc. 63.

C

Colonien. bonorum, diſc. 3.
Cracovien. diſmembrationis, diſc. 54.
Cremonen. refectioni damni, diſc. 68.

E

Eugubina Cenſus, diſc 58.

F

Ferrarien. Tenutæ, diſc. 69.
Firmana cenſus, diſc. 35.

I

Jannen. ſponſionis, ſeu loti, diſc. 47.
Sponſionis, diſc. 48.

L

Lauden. cenſus, diſc. 10.
Lucana bonorum, diſc. 5.
Lucen. Sarzanen. diſc. 2.

M

Maceraten. cenſus, diſc. 9.
Monopolitana pecuniaria, diſc. 43.

N

Neapolitana pecuniaria, diſc. 42.
Neritonen. bonorum, diſc. 4.

P

Panormitana feudi, diſc. 13.
Parmen. obligationis, diſc. 29.
Parmen. prædii, diſc. 59.
Peruſina pacti, diſc. 46.
Piſana Commendæ, diſc. 70.
Portuen. tenutarum, diſc. 14.

R

Recanaten. Aſſecurationis, diſc. 71.
Romana canonum, diſc. 6.
Capellæ, diſc. 22.
Cenſus, diſc 8.
Cenſus, diſc. 11.
Cenſus; diſc. 66.
Cenſus, diſc. 61.
Cenſus, diſc. 28.
Cenſus, diſc. 32.
Devolutionis domus, diſc. 15.
Domus, ſeu Apothecæ, diſc. 65.
Domus diſc. 16.
Domus, diſc. 31.
Domus de Filonardis, diſc. 27.
Donationis, diſc. 36.
Hæreditatis, diſc. 55.
Locorum montium, diſc. 12.
Locorum montium, diſc 33.
Ludi, diſc. 49.
Moderationis Monitorii, diſc. 51.
Pecuniaria, diſc. 30.
Pecuniaria, ſeu avocationis, diſc. 37.
Salviani, diſc. 41.
Societatis, diſc. 34.
Societatis officii, diſc. 64.

S

Savonen. Capellæ, diſc. 17.
Senogallien. Bonorum, diſc. 52.
Domus, diſc. 57.
Sorana donationis, diſc. 45.
Spoletana concordiæ, diſc. 24.
Spoletana Cenſus, diſc. 67.

T

Tarentina Cenſus, diſc. 26.
Theatina hæreditatis, diſc. 20.
Turritana pecuniaria, diſc. 44.

V

Valentina concordiæ, diſc. 19.
Utitana, ſeu Neapolitana, diſc. 25.
Cenſus, diſc. 7.

Digitized by Google

INDEX ARGUMENTORUM,

IN DISCURSIBUS,

Qui habentur in hac Parte IV. Septimi Libri de Tutoribus, Curatoribus, Procuratoribus, & Adminiſtratoribus.

DISC. I.

Spoletana tutelæ.

An ceſſato per mortem, vel impedimento, uno ex duobus tutoribus teſtamentariis, tutela conſolidetur in ſuperſtite, vel potius debeat alter a Judice ſubrogari.

DISC. II.

Anconitana tutelæ.

An mater removenda ſit a tutela, vel cura filii, ex antiqua ſuſpicione, vel potius illi dari debeat adjunctus.

DISC. III.

Romana, ſeu Marſicana tutelæ.

A quo Judice tutoris deputatio facienda ſit, ubi pupillus in diverſis locis, vel provinciis bona poſſideat; Et an deputatus ab uno cogi valeat ad reddendas rationes coram altero, ſive ab eo removeri, eo quia coram ipſo Inventarium non fecerit, vel cautionem non dederit pro bonis in ejus ditione exiſtentibus; Et pendente diſcuſſione remotionis, an interim interdicenda ſit adminiſtratio, & an clericus ſit capax tutelæ.

DISC. IV.

Imolen. tutelæ.

An, & quando lis actualis, vel habitualis, ſufficienter inducat ſuſpicionem pro remotione tutoris.

De cautione per tutorem præſtanda, quando dicatur idonea, eaque præſtita, denuo alia dari debeat, necne.

An, & quando durante adhuc tutela, poſſit tutor cogi ad reddendum rationes adminiſtrationis; Et aliqua de educatione pupillorum, penes quem facienda ſit.

DISC. V.

Romana redditionis rationum.

An tutor honorarius, vel alter adminiſtrator, habens ſolum ſuperintendentiam, ſine adminiſtratione actuali, quæ penes alterum exiſtat, teneatur ad redditionem rationum, vel de actualis adminiſtratoris culpis, & negligentiis; Et quomodo.

DISC. VI.

Spoletana tutelæ.

De redditione rationum tutelarium, ad quam tenetur ille, qui tutelam acceptavit, vel ejus hæres; Et quando acceptatio ſequi dicatur, quamvis alia ſolemnia non adimpleverit.

An tutor negotiari, ſeu mercari valeat pecuniam, & bona pupilli; Et quid ubi agatur de continuatione illius negotii, quod pater exercebat; Et an ante redditas, ac diſpunctas rationes, tutor cogi valeat ad reſtitutionem bonorum, vel ſolutionem alicujus certæ quantitatis; Et an tutor prætendere valeat manutentionem in poſſeſſione, vel eorum retentionem, & quando.

DISC. VII.

Licien. adminiſtrationis.

Quando per tutorem dicatur, necne bene reddita ratio, Et de mandato ad factum, ſeu de juramento in litem, ob non bene confectum inventarium, & librum, ac non bene redditas rationes quando intret.

DISC. VIII.

Camerinen. redditionis rationis.

De juramento in litem competente pupillo adverſus tutorem non bene reddentem rationes, quia inventarium, ac libros non bene confecerit, an, & quando intret. Et an competat contra hæredem, Et quatenus intret, quomodo Judex in ejus moderatione debeat ſe gerere.

Et incidenter de proceſſu executivo contra tutorem, vel ejus hæredem, vel tertium poſſeſſorem.

DISC. IX.

Bononien. redditionis rationum.

De eadem materia juramenti in litem, an detur pupillo contra eum qui non eſſet tutor, ſed tanquam ſocius, ac poſſidens pro communi, de facto bona adminiſtravit; Et quatenus contra condominum de facto adminiſtrantem non intret formale juramentum, an ſaltem intret talis præſumptio, quæ pupillum excuſet a majori probationis onere; Et incidenter de competentia hypothecæ legalis pro hujuſmodi adminiſtratione.

DISC. X.

Januen. ſalviani.

De hypotheca tacita, ſeu legali, quæ de jure conceditur pupillis adverſus tutores, & curatores, an concedatur adverſus executores teſtamentarios a pupillorum patre deputatos.

Et quid ſi alii tutores, vel executores, nisi ea tutoribus, vel executoribus, tanquam tertio contrahenti, pecuniam pupillarem mutuent, vel ſub alio contractu credant ſine hypotheca expreſſa, an exinde contra iſtum recipientem pecuniam, & contrahentem, eadem hypotheca legalis intret, & quando.

DISC. XI.

Urbinaten. tutelæ.

An defecto uno ex pluribus tutoribus teſtamentariis, jus tutelæ conſolidetur in uno, ſeu pluribus ſuperſtitibus, vel potius neceſſe ſubrogari debeat alter in locum deficientis.

DISC. XII.

Piſtorien. ceſſionis.

An tutori ſuffragari valeant ceſſiones reportatæ contra pupillum; Et de contraria actione tutelæ competente tutori, qui remaneat creditor pupilli pro adminiſtratione.

DISC. XIII.

Romana locorum montium.

An tertio jus habenti in hæreditate, & bonis defuncti adminiſtratis per tutorem, competat actio contra tutorem ob malam alienationem in ejus præjudicium, quamvis pretium erogatum ſit in cauſam adminiſtrationis, cujus rationes bene reddiderit.

DISC. XIV.

Romana adminiſtrationis.

An majori dari poſſit curator, ac interdici adminiſtratio bonorum, & quando.

DISC.

Index Argumentorum.

D I S C. XV.

Romana pecuniaria, ſeu relevationis;

De adminiſtratore ſacræ ædis, vel publici banci, ad quid teneatur erga ipſam ædem, vel bancum adminiſtratum; Et de aliis ad materiam adminiſtratorum, eorumque obligationibus.

D I S C. XVI.

Piſana, ſeu Viterbien. ferracii.

De procuratore, ſeu mandatario ad negotia, de qua culpa teneatur erga mandantem; Et e converſo ad quid teneatur mandans mandatario; Et cujus ſit periculum pecuniarum, & bonorum mandantis, exiſtentium penes mandatarium ex eorum furto.

D I S C. XVII.

Romana redditionis rationum;

De ſocio adminiſtratore negotii ſocialis, ad quid teneatur; Et quando rationes per eum dicantur bene redditæ, necne, & an redditio fieri poſſit etiam ſine libris, iſtorumque omiſſio quid cauſet; Et de concluſione, quod adminiſtrator ante redditas rationes non dicatur debitor, vel creditor, quomodo procedat.

D I S C. XVIII.

Urbinaten. ſalarii.

An, & quando adminiſtrator, vel inſtitor negotii, obtinere debeat ſalarium, quamvis ſervitium non præſtiterit, ubi per ipſum non ſteterit; Et quid ubi contigerit in caſu citra culpam ejus, cujus bona adminiſtranda erant; Et de aliis ad ſalarii materiam pertinentibus.

D I S C. XIX.

Romana pecuniaria.

An facultas ſubſtinendi data procuratori ad lites, & negotia, intelligenda veniat generaliter, ac indefinite ad utrumque, vel potius ad lites tantum, ubi in eodem capitulo, in quo agitur de litibus, vel immediate poſtea facultas attributa ſit; Et de differentia inter mandatum ad lites, ac alterum ad negotia.

D I S C. XX.

Romana œconomia.

An conceſſio, ac reſpective ſuſceptio Oeconomiæ, ſeu adminiſtrationis, importet mandatum, quod ſit quandocumque revocabile, vel potius irrevocabilem contractum locationis, & conductionis operarum; Et an conventa merx minuenda ſit ob diminutionem adminiſtrationis.

EX SUPPLEMENTO.

D I S C. XXI.

Romana Tutelæ, & Educationis;

An, & quando tam tutela, quam educatio pupillorum potius patruo, quam matri decerni debeat ad eamdem materiam, de qua ſupra, *diſc.* 1.

D I S C. XXII.

Piſana Adminiſtrationis.

De eadem materia, de qua ſupra, *diſc.* 15. An ſcilicet, & quando adminiſtratores piorum locorum teneantur de proprio, & de eorum fidejuſſoribus.

INDEX CAUSARUM,

Hoc titulo de Tutoribus, Curatoribus, Procuratoribus, & Adminiſtratoribus, ordine alphabetico per ordinem diſpoſitus.

A

Anconitana tutelæ, diſc. 2.

B

Bonon. redditionis rationum, diſc. 9.

C

Camerinen. redditionis rationis; diſcurſ. 8.

I

Januen. Salviani, diſc. 10.
Imolen. tutelæ, diſc. 4.

L

Licien. adminiſtrationis, diſc. 7.

P

Piſana adminiſtrationis, diſc. 7.
Piſana, ſeu Viterbien. ferracii, diſc. 16.
Piſtorien. ceſſionis, diſc. 12.

R

Romana adminiſtrationis; diſc. 14.
Oeconomiæ, diſc. 20.
Eadem locorum montium, diſc. 13.
Tutelæ & Educationis, diſc. 21.
Eadem, ſeu Marſicana tutelæ; diſcurſ. 3.
Eadem pecuniaria, ſeu relevationis; diſc. 15.
Eadem pecuniaria, diſc. 5.
Eadem redditionis rationum, diſc. 17.

S

Spoletana tutelæ, diſc. 1.
Eadem tutelæ, diſc. 6.

V

Urbinaten. Salarii, diſc. 18.
Eadem tutelæ, diſc. 11.

J O:

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA,

Libri Septimi Pars Prima.

DE DONATIONIBUS.

ROMANA DONATIONIS DE JORDANIS *PRO* CREDITORIBUS GASPARIS, *CUM* EJUSDEM FILIABUS.

Caſus deciſus per Rotam pro Filiabus.

An & quando in donatione contemplatione matrimonii filii veniant uti filii in excluſionem creditorum ſponſi donatarii, & de duplici jure, vel intereſſe primario, & ſecundario Uxoris, & Filiorum in hujuſmodi donatione.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Deciſiones cauſæ.*
3 *De inſpectionibus, ſeu punctis diſputatis.*
4 *Regula eſt, ut in donationibus contemplatione matrimonii filii non veniant ut filii.*
5 *Referuntur tenentes contrarium pro vocatione.*
6 *Sed reprobantur ex communi ſenſu.*
7 *Tenentes contrarium loquuntur, ubi filii ſunt directe vocati.*
8 *Sive percutiunt filiorum intereſſe ſecundarium.*
9 *Donationes contemplatione matrimonii dicuntur pars contractus naturalis, & correſpectivi.*
10 *De argumento ducto a dote ad quam filii non ſunt vocati.*
11 *De diſtinctione, quando filiorum ſit mentio, an ſint vocati a donatore, vel a donatario.*
12 *Pater ſtipulando pro filiis cenſetur ſtipulari pro eis tamquam hæredibus.*
13 *De inveriſimilitudine, quod quis bona libera vinculare voluerit.*
14 *De acquirente feudum pro ſe & filiis, & de facultate diſponendi, quam habet primus acquirens.*
15 *Quandoque in deciſionibus extenſor non percipit ſenſum Tribunalis.*
16 *De adminiculis ſuper incluſione, vel excluſione vocationis filiorum remiſſive.*
17 *Quæ adminicula debeant magis attendi, & quomodo hac materia regulatur.*
18 *Eſt potius deferendum capitulis, quam inſtrumento.*
19 *Habens pro ſe regulam dicitur habere intentionem fundatam.*
20 *Et habenti intentionem fundatam ſufficit offuſcare probationes.*
21 *In dubio eſt reſpondendum pro excluſione fideicommiſſi, & ad favorem foventis cauſam onerofam.*
22 *Obligatio Cameralis ad quæ trahatur.*

D I S C. I.

COntemplatione matrimonii inter Gaſparem & Annam, Guido pater ſponſi, huic acceptanti & ſtipulanti pro ſe & filiis naſcituris, donationem fecit ſcutorum 22. mil, poſt ejus mortem effectum ſortituram, cum declaratione, ut ſub ea comprehenſum eſſet quicquid donatarius prætendere poſſet pro dote materna, ac pro legitima, & pro ſervitio præſtito in fundaco mercium, in quo totus dicti donatoris aſſis conſiſtebat; Cumque poſtmodum aliquæ diſcordiæ exortæ eſſent, hinc per concordiam Guido aſſignavit Gaſpari dictum fundacum valoris ſcutorum 28. mil. ex quibus dicta rata 22. mil. in cauſam donationis ceſſit, reſiduum vero in cauſam æris alieni accollati; Sequuta vero ad breve tempus morte patris, qui hæredem etiam filium inſtituit; Cum hic ære alieno preſſus fugam arripuiſſet, formatus fuit concurſus creditorum ſuper ejus aſſe conſiſtente in mercibus dicti fundaci, ac in ſupellectilibus domus, in quo concurſu, filiæ ex dicto matrimonio procreatæ, tanquam in dicta donatione comprehenſæ, atque ad eam vocatæ prætendebant pro dicta ſumma excludere creditores, qui omnes donationi poſteriores erant, atque ad earum favorem prodiit ſententia A. C. a qua per appellationem introducta cauſa in Rota *cor. Meltio, ſub die* 14. *Maii* 1657. ad earumdem filiarum favorem pariter 2
reſponſum fuit, ut patet ex deciſione deſuper edita impreſſa *part.* 12. *rec. dec.* 229. & apud Cenſal. *in l. unica, Cod. ſi quis Imperatori malediaxerit, poſt* §. 22. *fol.* 174. dictaque reſolutio confirmata *ſub die* 23. *Martii* 1662. *&* 11. *Februarii* 1664. *coram Priolo*, habitis etiam coram eiſdem *Meltio, & Priolo*, ac etiam *coram Bourlemont*, diſputationibus ſuper puncto alimentorum lite pendente dictis filiis præſtandorum, de quo habetur actum *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 171.

In his autem diſputationibus quatuor fuerunt puncti; 3
Primo ſcilicet, an in hujuſmodi donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonii factis, venirent filii ut filii jure impliciti fideicommiſſi in genere; Secundo quatenus generaliter, ſeu regulariter non venirent, ſtante acceptatione ac ſtipulatione etiam pro filiis, quæ in hac facti ſpecie concurrebant; Tertio poſito quod hæc ſtipulatio ſola & de per ſe non ſufficeret, an adeſſent ſufficientia adminicula dictam vocationem ſuadentia; Et quarto, poſita dicta vocatione, ſuper prælatione & concurſu cum creditoribus ſponſi donatarii.

Quatenus igitur pertinet ad primum, quamvis in prima deciſione *coram Meltio* plures propoſitiones filiis favorabiles (forte citra Rotæ ſenſum) & cum aliqua concluſione inculcen-

cultatur, attamen in ſubſequentibus diſputationibus, *cor.*
4 *Priolo*, eis neglectis, veriùs magiſque recepta canonizata
eſt opinio negativa, firmata etiam in pluribus deciſionibus
editis *in Urbinaten. pecuniaria*, de qua infra *diſc. ſeq.* &
in aliis pluries, quod ſcilicet in hujuſmodi donationibus
contemplatione certi, ac determinati matrimonii factis,
filii non cenſeantur vocati ut filii, ſed dominium acqui-
ratur ſoli ſponſo donatario, cui tanquam hæredes filii ſu-
perſtites ſuccedere debeant, cum nullibi in jure id cautum
ſit, neque per DD. dicatur; Quamvis enim Anellus de
5 Amato *conſ.* 68. Caſtill. *dec.* 106. per eadem præciſa verba
repetita apud Maſtrill. *dec.* 301. Barb. *voto* 14. & Curell. *de
donat. contemplatione matrimonii, tract.* 2. *diſc.* 1. *ſpeciali*
25. *n.* 12. *cum ſeqq.* id affirmare videantur; Attamen ex ma-
gis communi, ac recepto ſenſu DD. rejeciuntur, utpote
manifeſto æquivoco laborantes, ut patet ex auctoritatibus
6 deductis in poſterioribus hujus cauſæ deciſionibus, & in
aliis editis *in d. Urbinaten.* & plene congerit Merlin. *re-
ſol.* 89. *lib.* 1. *& reſol.* 68. *lib.* 2. qui in ſecunda impreſſio-
ne Lugdunenſi, ſcribendo ſuper hac individuali cauſa pro
creditoribus *dict. reſol.* 89. proprios, ac aliorum ſcriben-
tium labores reaſſumpſit. Atque ego in iſta cauſa, (ſtylo
tamen ac genio nimium adverſantibus,) cum eo improbo
Juriſtarum labore, qui apud me contemptibilis, apud vul-
gus in magna exiſtimatione haberi ſolet; integrum cata-
logum effor mavi omnium DD. de hac materia agentium,
quorum antiquior forte videtur Decius *conſ.* 215. *ſeu* 216.
a quo cæteri derivant, ad hanc ſpeciem deſcendentes, at-
que ita oſtendebam, quod exceptis *Anello de Amato*, *&
Caſtill.* (cum quo computandus tamquam unus & idem
verus *Maſtrill.*) *& Curell.* qui cum dicta deciſione proce-
dit; Cæteri omnes regulam contrariam ſtatuunt, vel ſup-
ponunt, ſolum limitantes; Vel ubi verba donationis dire-
7 ctam filiorum vocationem quoque importarent, Vel ubi ta-
lis voluntatis probationes, ſeu conjecturæ, & adminicula
concurrerent; Vel demum, ubi ageretur de jure ac intereſſe
8 filiorum ſecundario, propter quod rerum donationes, vel alie-
nationes prohibitæ ſunt, juxta ea, quæ habentur infra *in
d. Urbinaten. diſc. ſeqq. & in aliis duobus proxime ſequenti-
bus*, ubi de materia hujus juris, vel intereſſe ſecundarii.

Quamvis enim juxta plene allegata in dicta prima hujus
cauſæ deciſione *coram Meltio, dec.* 229. *part.* 12. *recent.* hu-
juſmodi donationes factæ contemplatione certi, ac deter-
9 minati matrimonii, dicantur pars contractus matrimonia-
lis, qui alias, vel nullatenus, vel non cum tanta dote, ini-
tus eſſet, illaque potius procurata videantur pro ſponſam,
ejuſque parentes, vel conjunctos pro pinguiori ac decen-
tiori ipſius ſponſæ & filiorum ſuſtentatione, ac etiam ſuc-
ceſſione; Attamen hæc omnia, circa jura, vel intereſſe
ſecundarium, ac commodis ſupportationis onerum matrimonii
illo durante, non autem ipſorum bonorum dominium, ac
10 pertinentiam, ducto argumento bene ponderato per Rotam
in Romana fideicommiſſi de Interamnis, cor. Pir. . . ., *dec.*
203. *par.* 8. *rec.* & in aliis, a dote, quæ mulieri pro certo
ac determinato matrimonio conſtituitur viro, . . . alias
matrimonium non contracturo, ac principaliter reſpicienti
ad ejuſdem matrimonii decentiorem ſupportationem one-
rum, ac ſperatam filiorum ſucceſſionem, & tamen extra
controverſiam eſt, filios, (excepta iſta conſuetudinis *Mar-
chiæ*, vel Statutorum particularium) non ſuccedere in do-
te tanquam filios, ſed tanquam hæredes matris, ut plu-
ries in ſua materia *ſub tit. de dote.* Et tamen caſus eſt
fortior, quoniam licet poſſint, attamen de communi uſu
non ſolent contrahi matrimonia ſine dote, cujus fructus
principaliter ac propriè ſupportationi onerum matrimo-
nialium deſtinati ſunt. Iſtæ autem donationes non ſunt
ita frequentes, & connaturales, ſed ex quadam cautela pro-
curari ſolent, ideoque manifeſtæ fabulæ ſpecies videtur, ut
in hujuſmodi donatione majus jus filii habere debeant,
quam in dote, adeout articulus generaliter ac abſtracte
in puncto juris, ceſſante diverſi expreſſa, vel conjectu-
rali voluntate, diſputationis mini genus videatur.

Quo vero ad ſecundum punctum particularem accepta-
tionis, ac ſtipulationis factæ per ſponſum donatarium pro ſe
11 & filiis naſcituris; Quicquid involvant Caſtill. ſeu Maſtrill.
& Curell. ſupra allegati, & Barb. *voto* 14. ac alii aliqualiter
tamen indigeſte cumulati in dicta prima hujus cauſæ deci-
ſione *coram Meltio*; Attamen, tam in hujus cauſæ poſte-
rioribus deciſionibus, *coram Priolo*, quam clarius in aliis edi-
tis *in dict. Urbinaten.* impreſſis poſt Panellum, *dec.* 42. *& ſeq.*
tanquam vera, beneque fundata canonizatur diſtinctio, de
qua apud Surd. *dec.* 322. *cum concordantibus* per Annichin.
in allegat. regiſtratis, apud Ricc. *collectan.* 1948. Dreſart.
dec. 7. & de Marin. *de reſ.* 89. *lib.* 1. *juxta ſecundam impreſ-
ſionem Lugdunen.* quod, Aut agitur de directa filiorum vo-
catione facta per donatorem ſponſo, ac filiis naſcituris,
qui non ex voluntate, ac providentia eorum patris, ſed
directe ab ipſo donatore vocentur, & tunc recte cenſean-
tur vocati jure fideicommiſſi, vel ſubſtitutionis juxta caſus
recenſitos *ſub tit. de fideicommiſſis diſc.* 138. *cum ſeqq.*

Aut vero veniunt ex providentia ipſius ſponſi donatarii
eorum patris acceptantis, ac ſtipulantis pro ſe & filiis, &
tunc ſecus ex magiſtrali, & recepta theor. gloſ. & Bartoli
in l. ſi tibi, §. *pactus ne peteret*, *ff. de pactis*, ut pater ſtipulante 12
pro ſe & filiis, ſtipulari cenſeatur pro eis tanquam hære-
dibus ejuſque ſucceſſoribus, ideoque filii bona donata ob-
tinere dicantur, potius ex providentia ipſius patris, & ſuc-
ceſſive totum remanet in terminis peculii profectitii.

Clarius vero in hac facti ſpecie, quod donatio non prove-
niebat ex mera liberalitate ac benevolentia donatoris, quo
caſu pleriique diſtinguendo, inter extraneum, ac aſcenden-
tem ponderare ſolent affectionem avi erga futuros nepotes, 13
ut plene deducitur in dicta prima hujus cauſæ deciſione *coram
Meltio*, *dec.* 229. *p.* 12. *rec.* ſed admixtam habeat cauſam
oneroſam, cum in ea comprehenſa eſſent ipſius donatarii ju-
ra & bona propria ratione legitimæ, ac dotium materna-
rum, ac mercedis ſibi debitæ pro ſervitio præſtito in fun-
daco, unde propterea magis de plano intrat dicta conclu-
ſio, ut filii ex bonis & providentia patris donatarii magis
quam donatoris obtinere dicantur, juxta communem ac
receptam feudiſtarum diſtinctionem in conceſſione feudali
facta patri & filiis, de qua *ſub tit. de feudis*, *diſc.* 75.

Sive juxta alteram hodie pariter receptam ac abſolutam
concluſionem, de qua pluries *ſub tit. de emphyteuſi*, *diſc.*
10. *&* 32. *& pluries* ac etiam *ſub tit. de feud. diſc.* 12. &
alibi, ut primus acquirens ex cauſa oneroſa & correſpe- 14
ctiva, diſponendi facultatem habeat, ſive filiis ac deſcen-
dentibus alias præjudicandi, eoſque gravandi, quamvis
inveſtitura eſſet in forma pacti & providentiæ, cum tunc
filii & deſcendentes, non a providentia concedentis, ſed
ab illa acquirentis obtinere dicantur; Ideoque iſte ſecun-
dus punctus pariter pro creditoribus planus videbatur, ut
ipſa Rota in poſterioribus diſputationibus agnovit, ac
revera etiam in prima eundem ſenſum habuit in deci-
ſione non bene explicatum, ut quandoque contingere 15
patet ex pluribus deciſionibus.

Diverſarum autem reſolutionum fundamentum fuit diver-
ſa ipſarum partium voluntas ex parte filiorum probata, nedum
per plura adminicula in eiſdem deciſionibus ponderata, & 16
reaſſumpta apud Merlin. *d. reſ.* 89. *juxta ſecundam impreſſio-
nem Lugdunenſem*, ſed etiam per aliquos teſtes mediatores de
eadem voluntate deponentes, unde propterea quamvis ob
extrajudiciales noſtras, mihi ſcribenti pro creditoribus,
ad ſolam veritatem reflectenda, videretur quod dictis te-
ſtibus nullatenus deferendum eſſet, attamen quia in ju-
dicis arbitrio repoſitum eſt dignoſcere, quanta fides
teſtibus adhibenda ſit, juxta bonum textum *in l.* 3. *ff. de
teſtib.*, tunc proinde non de facili judicium ſuper in-
juſtitia, vel gravamine formari poteſt in arbitrariis.

Seclaſa autem dicto teſtium; Quatenus pertinet ad con-
jecturas & adminicula hinc inde conſtituta plene, ac dili-
genter reaſſumpta per Merlin. *d. reſ.* 89. *lib.* 1. *juxta d. ſecun-
dam impreſſionem Lugdun.* Licet juxta regularem naturam
quæſtionum voluntatis tacitæ, ſeu adminiculativæ, certa 17
determinatio dari non valeat, cum hæc pendeat ex ſingu-
lorum caſuum qualitate, & circumſtantiis, attamen in hac
facti ſpecie, ex ejus qualitate, mihi ad veritatem etiam reflé-
ctenti, longe urgentiora videbantur adminicula huic parti
aſſiſtentia in excluſionem vocationis filiorum utpote reſul-
tantia a factis ipſarum partium, ac a magna veriſimilitu-
dine, cum e converſo adminicula pro vocatione ponderata,
omnia deducantur ex verbis & clauſulis inſtrumenti, quæ
per notarium abſque eo quod partes advertant, juxta ejus
formularium; incipi potuerunt. Potiſſime ob duplicem cir-
cumſtantiam; Primo ſcilicet quod in capitulis matrimonia-
libus filiorum mentio non haberetur, ideoque intrat con-
cluſio, de qua plene *ſub tit. de emphyteuſi*, *diſc.* 14. & ſub alte-
ro *de fideicom. diſc.* 179. & alibi pluries, ut capitulis potius 18
quam inſtrumento deferri debeat; quoniam illa continent
verba, ac ſubſtantiam voluntatis partium; inſtrumentum
vero continet verba Notarii; Et ſecundo ob omnimodam
nimiumque claram inveriſimilitudinem, quod Gaſpar
donatarius, juvenis generoſæ, ac profuſæ naturæ, pro-
priam dotem maternam, propriamque legitimam, ac alia
jura

jurá, ita, ſavore filiorum fideicommiſſo vinculare voluerit, quod neque de obolo diſponendi libertatem haberet, Et e converſo omnino inveriſimile videbatur, ut Guido donator vir tenax, ac prudens & induſtrius jam expertus dictam filii & nurus profuſam naturam, ac ſplendidum animum, (unde diſcordiæ originatæ fuerunt, per ſubſequutam concordiam iis libere dictam ſummam donatam primo donatario aſſignare voluerit in mercibus fundatariis ad diem diſſipabilibus abſque ſpe recuperationis, ſed potius ſollicitus fuiſſet de inveſtimento in bona ſtabilis, & loca montium, ſi tale fideicommiſſum in animo habuiſſet.

Et nihilominus obſervabam opus non eſſe, quod conjecturæ & adminicula pro vocationis filiorum excluſione præponderarent, ſed ſufficere; quod illa debilitarent, vel offuſcarent contraria adminicula, ne inducerent concludentem probationem limitationis, qua ſublata, firma remanet
19 intentio habentis pro ſe regulam, juxta *deciſ.* 251. Mant. *n.* 4. cum aliis, præſertim *ſub tit. de dote, diſc.* 30. & frequentius *ſub tit. de fideic.* ac alibi, unde prodiit concluſio ſæpius enunciata, de qua apud Surd. *conſ.* 305. *n.* 6. Merl. *dec.* 597. *n.* 34. *dec.* 158. *part.* 19. *recent. n.* 3. *& frequenter*, ut habenti intentionem jam fundatam, offuſcare ſufficiat,
20 ac dubiam reddere probationem, ejus qui contrarium velit, vel aſſerat; Unde propterea quando teſtium dicta de medio tolli debuiſſent, ut probabilius credebam, quatenus pertinent ad alia adminicula, reſolutiones non placebant; Potiſſime quia in dubio dicebam pro creditoribus potius reſ-
21 pondendum eſſe ex duplici axiomate, Primo ſcilicet, quod in dubio pro fideicommiſſi excluſione reſpondendum eſt, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de fideicomm.* Et ſecundo, quia cum creditores foverent cauſam oneroſam, filii vero lucrativam, idcirco pro illis potius, quam pro iſtis in dubio reſpondendum erat.

Quartus demum, ac ultimus punctus prælationis, vel
22 concurſus inter dictos filios jure fideicommiſſi, ut ſupra per donationem vocatos, & creditores dicti primi donatarii gravati facti potius quam juris erat, an ſcilicet obligatio cameralis ſub ſe continens hypothecam, traherentur necne
23 ad dicti primi donatarii obligationem reſtituendi ejus filiis ſummam donatam, cum tunc ipſi traherent hypothecam ex tempore inſtrumenti, ac ſucceſſive aliis creditoribus anteriores eſſent, ſuper quo proceſſum fuit cum generalitate, ut obligatio cameralis operetur circa omnia in inſtrumento contenta, vel enunciata, ex plene deductis in his terminis *dec.* 40. *part.* 9. *rec. repetit. dec.* 189. poſt Zacch. *de obligat.* ubi rejicitur contraria opinio Gerii Spini *conſ.* 54. *n.* 18. *& ſeqq.* & Giovagn. *conſ.* 34. *n.* 43. *& ſeqq. lib.* 2. Super quo tamen puncto utpote facti & interpretationis inſtrumenti, magis quam juris, pariter non de facili reſolutione de injuſtitia convinci poteſt, & de quo agitur pluries in ſua materia *ſub tit. de contract. & alienat.* ac etiam *ſub titul. de credito, & alibi.*

ANNOT. AD DISC. I.

De articulo, de quo in hoc diſcurſu principaliter agitur, an ſcilicet in donationibus, quæ fiant contemplatione certi, ac determinati matrimonii, filii ex eo procreati cenſeantur vocati ex perſona propria ex quodam jure impliciti fideicommiſſi, vel potius bona donata acquirantur ſponſo donatario, cujus jure hæreditario filii in eis ſuccedant, alia non adfuit occaſio poſt hujus libri impreſſionem diſputare, forte quia accuratiſſimæ diſputationes habitæ in iſta cauſa, & in altera, de qua *diſc. ſequenti*, adeo materiam dilucidaverint, ut non de facili aſſumatur hujus quæſtionis diſputatio, ac etiam quia nunc ſolent contrahentes id in ipſa donatione explicare, ut prudens conſilium eſt fieri; Vere tamen ut in diſcurſu advertitur, iſta non eſt quæſtio juris, ſed potius facti, & voluntatis, ideoque manifeſtus error eſt, omnibus pene aliis materiis forenſibus communis, aſſumere iſtam quæſtionem in abſtracto, atque cum ſolito improbo labore certare quænam opinio ſit magis communis, totam vim conſtituendo in ſcriptorum numero arithmetico; quo nihil ineptius, ideoque ad ſingulorum caſuum circumſtantias reflectendum eſt, ex quibus ad unam, vel alteram inferendum eſt voluntatem, non autem ſe involvendum in hujuſmodi inanibus quæſtionibus, quarum ſumptus abſorbere, imo quandoque ſuperare ſolent valorem bonorum, de quibus agitur, ut ſequutum eſt in præſenti cauſa, quæ cum aliquibus creditoribus fuit concordata, & ab aliis ob nimiam defatigationem derelicta; Refert autem inſpicere, quænam ſit regula juris, ut non conſtito

Card. de Luca, Lib. VII.

de diverſa voluntate, quæ ſuadeat limitationem, judicandum ſit cum regula, quæ excludit onus fideicommiſſi. De puncto autem concurſus inter creditores anteriores ex cauſa lucrativa, & poſteriores ex cauſa oneroſa, agitur *lib. ſeq. de Cred. diſc.* 31.

URBINATEN. PECUNIARIA
PRO BENEDICTO,
CUM MARGHERITA ET LAVINA DE VETERANIS.

Caſus varie deciſus per Rotam.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonii, an acquiratur filiis ut filius, Et quatenus non, an remitti, vel minui poſſit a ſponſo donatario in præjudicium uxoris, & filiorum, & quid ubi fiat per viam tranſactionis, quando hæc teneat: Et incidenter de conceſſione veniæ ætatis, an per inferiorem Principem fieri valeat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *De punctis, ſive inſpectionibus.*
4 *De regula, ut in donatione contemplatione matrimonii filii non cenſeantur vocati, & quando ſecus.*
5 *De invalida hujus donationis retrodonatione, vel diminutione.*
6 *Dicitur pars contractus matrimonialis, & correſpectiva.*
7 *De ratione cui innixa eſt concluſio, de qua n.* 5.
8 *An vir promittens, quod uxor renunciabit, excuſetur cum diligentiis.*
9 *De eadem concluſione, de qua n.* 5. *&* 7.
10 *Donatio facta promovendo ad ordines ad titulum patrimonii non poteſt retrocedi.*
11 *Quando procedat dicta concluſio, de qua num.* 5. *&* 7. *quod non bene applicentur ad caſum.*
12 *Bona ita donata poſſunt citra fraudem, & colluſionem alienari, vel obligari.*
13 *Atque ſi de eis poteſt diſponi, ita poſſunt retrocedi ceſſante fraude.*
14 *De donatione ad ordines, de qua n.* 10. *ut poſſit retrocedi.*
15 *Fortius ubi retroceſſio eſt ex juſta cauſa, & correſpectiva.*
16 *Intereſſe ſecundarium uxoris, & filiorum durat, conſtante matrimonio.*
17 *De intereſſe uxoris etiam poſt matrimonium ob ſperatam ſucceſſionem filiorum.*
18 *Hoc intereſſe attenditur, & eſt conſiderabile quando filii ſunt vocati.*
19 *Secus ubi ſuccedunt tanquam hæredes patris retrodonantis.*
20 *De controverſia inter* Rovit. *&* Merlin. *quos terminos percutiat.*
21 *Conceſſio veniæ eſt de Regalibus, & competit ſoli Principi.*
22 *Vicelegatus abſente Legato habet poteſtatem Legati.*
23 *De poteſtate legati.*
24 *Suſtinentur geſta per Magiſtratum ſolitum publice gerere actum.*
25 *In ſpecie circa veniam ætatis.*
26 *De diſtinctione inter veniam generalem, & ſpecialem.*
27 *De decretis Ducalibus Urbini an ſint in uſu.*
28 *An in donatione contemplatione matrimonii requirantur ſolemnitates, prius erat in quæſtione.*
29 *Rota & Tribunalia ſolent mutare opiniones.*
30 *Quando retenta opinione negativa in quæſtione, de qua num.* 28. *adhuc limitetur.*
31 *Quid in ſpecie decretorum Ducalium Urbini.*
32 *Pro ſuſtinenda tranſactione ſufficit aliqualis dubietas, & opinio unius Doctoris.*
33 *De reſolutione donationis contemplatione matrimonii, iſte ſolute remiſſive.*
34 *De recompenſa neceſſaria hinc inde in tranſactione.*
35 *De circumſtantiis reddentibus juſtam, & validam tranſactionem.*
36 *Ubi tranſactio impugnatur, non poteſt aliud prætendi niſi id quod competebat ex prioribus juribus.*

DISC. II.

1 IN apoca dotali inita ſuper matrimonio contrahendo inter Lælium Veteranum, & Octaviam Juſtam, Franciſcus Lælii pater, tam huic, quam Octaviæ ſponſæ promiſit, quod poſt ejus mortem habebit de ejus bonis ſc. 13. m. in tot ſtabilibus, ejuſque vita durante, pro congrua ſubſtentatione, promiſit annua ſcuta 350. Cumque ad aliquod tempus graves diſcordiæ inter patrem & filium exortæ eſſent, unde propterea pater dictam donationem, ſeu promiſſionem annullare intendebat, hinc ex interpoſitione, ac auctoritate Prolegati, qui ob Legati abſentiam, iſtius partes etiam explebat, deventum eſt ad concordiam, per quam pater, ultra receptam dotem, quam reſtituit, ex tunc loco dictæ promiſſionis ſolvit ſcut. 8. mil. in tot locis montium, & 1000. ſolvi promiſſa fuerunt poſt ejus mortem.

Sequuto autem utriuſque obitu, Margharita, & Lavinia filiæ ex dicto matrimonio ſuperſtites, contra Benedictum alterum dicti Franciſci filium, ac hæredem, judicium inſtituerunt coram A. C. pro ſolutione reliquorum ſcut. 5000. uſque ad complementum primæ promiſſionis, obtentoque mandato executivo, & commiſſa per Signaturam cauſa in Rot. *cor. Veroſpio*, cum clauſula tranſlativa, *Si quid exequendum*, ſuper dubio ex reſcripti ventre reſultante, an mandatum eſſet exequendum, 2 *ſub die* 11. *Febr.* 1658. negativa prodiit reſolutio, a qua receſſum fuit ſub diebus 10. *Dec.* 1659. *&* 5. *Martii* 1660. *cor. eodem*, poſtmodum vero ab iſtis recedendo, prima reſolutio ad favorem Benedicti firmata fuit ſub diebus 24. *Januarii*, *&* 3. *Junii* 1661. ſed conceſſa iterum audientia, recedendo ab his poſterioribus reſolutionibus, denuo ad favorem actricum reſponſum fuit ſub diebus 24. *Januar.* 1663. *&* 16. *Martii* 1665. *cor. eod. Veroſpio*, *&* 13. *Junii* 1668. *cor. Vicecomite ſubrogato*, conceſſaque expeditione mandati, adita fuit Signatura, quæ denuo reſcripſit cum clauſula tranſlativa *alterâ*, *qui ad legitimam*, quod aditum præbuit concordiæ, per quam controverſia finem habuit, dictæque deciſiones, excepta ultima *coram Vicecomite*, habentur impreſſæ poſt Paitell. *in expedit. ſeu dec. Urbini*, *dec.* 42. *cum pluribus ſeqq.*

Hujuſmodi autem diverſarum reſolutionum varia fuerunt fundamenta, juxta diverſorum punctorum, ſeu motivorum qualitatem, atque ultra concernentia ordinem judicii, & præſertim an tranſactio vulneraſſet viam executivam competentem in vim obligationis cameralis contentæ in dicta apoca, de quo in ſua materia *ſub tit. de judiciis*, *& praxi Curiæ*.

Quatenus pertinet ad merita ſuper dictæ concordiæ validitate, vel invaliditate, tres fuerunt puncti, ſive inſpectiones; Primo ſcilicet, an ad hanc donationem contemplatione matrimonii vocati cenſerentur filii uti filii, adeout ex 3 perſona propria dictam integram ſummam petere poſſent, vel potius non niſi hæreditario jure Lælii donatarii venirent; Secundo, an excluſa filiorum vocatione, adhuc tamen dicta remiſſio, ſeu diminutio ſcutor. 4. m. eſſet nulla, & impugnabilis per ejuſdem Lælii hæredes, ex ea nullitate, quæ de jure ineſſe dicitur in hujuſmodi donationum retrodonationibus, ſeu ceſſionibus; Et tertio, an eadem concordia dici poſſet nulla, ex aliis nullitatum ſpeciebus in quolibet alio contractu, vel concordia indiſtincter cadentibus.

Quoad primum, quamvis in ſecunda, & tertia deciſione, pro filiorum vocatione reſponderatur, ex eo quod a regula in eiſdem deciſionibus admiſſa ſuper vocationis negatione, recedatur ex conjecturis, quas in propoſito ſufficientes adfuiſſe dictum fuit; Attamen in quarta, & quinta deciſione, ab hoc receſſum fuit, firmando diſtinctionem enunciatam *diſc. præced.* quod ſcilicet non ſolum ubi nulla filiorum mentio 4 facta eſt, ut in præſenti, certa eſt negativa, ſed etiam ubi expreſſa mentio habeatur, quoties illa directe non provenit a donatore, ſed ab ipſo ſponſo donatario ſtipulante pro ſe & filiis, Et licet ab his reſolutionibus receſſum fuerit, attamen receſſus provenit ex dictis ſecundo, & tertio puncto invaliditatis, canonizando in reliquis eas circa dictum alium punctum vocationis filiorum ex perſona propria, adeout in Rota & curia, ut advertitur *eod. diſc. præc.* iſta concluſio videatur hodie firma, ideoque ſunt quæſtiones potius facti quam juris, an ſcilicet adſint necne probationes expreſſæ, vel conjecturales, dictam vocationem filiorum inducentes, tanquam per ſpeciem limitationis regulæ negativæ, de qua dubitandum non eſt amplius.

Quo vero ad ſecundum punctum; in quinta & ſexta deciſionibus, quæ favore actricum ut ſupra, *cor. Veroſpio*, *& Vicecomite* prodierunt, proceſſum fuit cum concluſione, in qua tanquam magiſtrales, ac anteſignanæ vulgo circumferuntur duæ deciſiones, una ſcilicet Sac. Conſilii Neapolitani apud Franch. *dec.* 205. & altera Rotæ Romanæ apud 5 Merlin. *dec.* 515. alias *dec.* 44. *p.* 6. *rec.* cum concord. relatis per Merlin. *lib.* 2. *contr.* 34. late Ventorio. *conſ.* 14. cum aliis; de quibus in dictis hujus cauſæ deciſionibus; Quod ſcilicet, ſtante quod Octavia uxor, & actricum mater ſe admitti curaverat ad cauſam, atque dictæ retrodonationis invaliditatem allegabat, cum ipſi quoque dicta promiſſio facta eſſet, ex iſtius deficiente conſenſu actus invaliditas reſultaret; Quamvis in ultima deciſione *cor. Vicecomite*, & in penultima *cor. Veroſpio*, in aliis quoque nullitatibus, de quibus infra in tertio puncto, fundamentum conſtitueretur.

Ex hoc autem motivo juris, vel intereſſe ſecundarii filiorum, vel reſpective uxoris, mihi ſcribenti pro Benedicto reo convento, reflectendo etiam ad ſolam veritatem, parum probabiles videbantur dictæ reſolutiones, in quarum obſequium, etiam poſt finitam cauſam, ac refrigeratum illum calorem, qui Advocatorum intellectum alterare ſolet, iſte captivari non potuit.

Quamvis enim admitterem tanquam veram, ac hodie abſolutam dictam concluſionem, de qua apud Franch. *d. dec.* 205. a qua tanquam a fonte prodierunt aliæ deciſiones, & auctoritates, ut ſcilicet hujuſmodi donationes contemplatione certi, & determinati matrimonii, utpote correſpective, ac pars contractus matrimonialis, qui alias ſequutus non 6 eſſet, etiam ea præcedente conventione inter donantem, & donatarium, retrocedi, ſeu retrodonari non poſſint; Attamen indaganda eſt hujus concluſionis ratio, ob quam prodiit, ac fundate illa prodiit apud modernos; dum in ipſo corpore juris expreſſe non habetur, minus antiquioribus cognita eſt, cum alia quæſtio derivata ex infra allegandis *conſiliis Bartoli & Oldradi* diverſos percutiat terminos.

Ratio igitur eſt illa, doli, & circumventionis, ſeu colluſionis, quæ ita ineſſe dicitur, ut colludendo inter patrem, & filium, ſeu donantem, & donatarium, dolo induci dicantur mulier, ejuſque parentes, vel conjuncti ad contrahendum matrimonium, quod alias nullatenus contraxiſſent, 7 vel ſaltem non cum tanta dote; Ideoque licet hoc intereſſe, quod mulier, ejuſque parentes, vel conjuncti habent in hujuſmodi donationibus, quarum dominium ſoli ſponſo acquiritur, dicatur ſecundarium, pro ſola ratione pinguioris, ac decentioris ſubſtentationis, & cautelæ dotis, ac ſperatæ ſucceſſionis, ad differentiam alterius juris, vel intereſſi filiorum ad eandem donationem directe vocatorum, quod primarium dicitur, ac propterea tale intereſſe ſecundarium, ſeu cauſativum, durare ſolum dicatur, durante matrimonio, eoque ſoluto ceſſat, tanquam ex ceſſante cauſa, ut ſupra; Attamen rationabiliter jam impreſſa utilitas, ceſſata etiam cauſa durat ob dictam rationem, doli & colluſionis, cum actus doloſus, & colluſivus dicatur ipſo jure invalidus in radice, perinde ac ſi geſtus non eſſet, ideoque ... ipſum colludentem non afficit, neque per diſſolutionem matrimonii revalidari debet id, quod ab initio, & in radice nullum fuit; Ac etiam quia pro commercii, & publicæ fidei conſervatione, expedit in hac materia ita rigoroſe procedere, ad hujuſmodi fraudes, & colluſiones compeſcendas, quodque ita conſervetur libertas contrahendi æqualia matrimonia cum filiis familias, vel aliis, qui ex aliorum conjunctorum beneficio pinguiorem ſtatum ſperant.

Multa ſiquidem in jure, præſertim apud modernos, qui ab experientia magis edocti, meliora cogitarunt, recepta ſunt, quæ de ſtricta juris cenſura, & in ſenſu antiquorum, diverſimode procedebant; ut inter quamplura exem- 8 pla, quæ deſuper deduci poſſent, in ſpecies hujus materiæ matrimonialibus, habemus in promiſſione, quam ſponſus dotantis facit ſuper renunciatione facienda per ſponſam poſtquam ejus uxor effecta fuerit, atque ad ejus domum traducta, quoniam in ſenſu antiquorum, vir faciendo diligentias, ac ſimulando omnem conatum, ab hujuſmodi promiſſione excuſatus remanebat. Contrarium tamen probabilius, magiſque judicioſe hodie receptum eſt, ex dicta ratione; quod dicta promiſſio non eſt gratuita ſed correſpectiva ad matrimonium, quod alias ſaltem cum tanta dote contractum non eſſet, quodque colludendo inter virum, & uxorem cum ſimulata, ſive affectata diligentiis dolo, & circumventioni locus fieret, ut in ſua materia *ſub tit. de Renunc.*

Atque in his terminis, cum hoc præſuppoſito præcedentis conventionis per antapocam, quæ in Regno Neapolit. *albaranum* dicitur, procedunt apud Franch. *d. dec.* 205. & 9 apud Merlin. *d. contr.* 34. *lib.* 2. & per Rot. *in d. dec.* 515.

Mer-

Merlini, alias *dec. 44. p. 6. rec.* & in aliis juxta caſus, de quibus infra *in duobus diſcurſibus proxime ſequentibus*, atque tali caſu admittebam, ut actus etiam ab ipſomet faciente, vel ejus hærede impugnabilis eſſet.

Ad inſtar eorum, quæ habentur in conſimili donatione, quæ fiat contemplatione matrimonii ſpiritualia, promoven-
10 do ad ſacros ordines ad titulum patrimonii, quoniam licet dominium bonorum donatorum ipſi donatario pleno jure quæratur, Jus autem, vel intereſſe Epiſcopi ordinantis, ſive Eccleſiæ pro decore ordinis clericalis, ſit ſecondarium, eo modo quo in hac donatione contemplatione matrimonii carnalis eſt jus, vel intereſſe uxoris & filiorum, attamen ſi talis donatio ex præcedenti colluſiva conventione retrocedatur, ob dictam rationem doli, & colluſionis, retroceſſio eſt omnino irrita, & infecta, ab ipſomet retrocedente, vel habentibus ab eo cauſam impugnabilis, ita a pari.

Fallacia vero evidens pro meo judicio conſiſtere videbatur in applicatione omnino ceſſante, ex facti qualitate, & circumſtantiis, quoniam promiſſio ab initio pura, ac ſincera
11 fuit, nulla penitus, nec quidem cogitata ſimulatione, vel retroceſſionis conventione; Dictus autem ſubſequens actus, novam, & incogitatam habuit cauſam, componendi graves diſcordias, ac lites inter patrem, & filium exortas, idque publice & palam, in ſtatu optimæ fidei; Et quod magis, mediante interpoſitione ejus, qui Principis, vel ſupremi Magiſtratus partes in ea provincia gerebat, ideoque omnis colluſionis, vel doli, ac fraudis ſuſpicio aberat, & conſequenter meus intellectus percipere non poterat, quomodo dicta concluſio in ſuo caſu vera, ad rem applicabilis eſſet.

Hinc proinde, quidquid aliquid indigeſte dubitent, verius, ac receptum eſt, ut in caſu regulæ, de qua ſupra, ut ſcilicet hujuſmodi donationes ſoli ſponſo acquirantur, ſponſa
12 vero, ac filii procreandi, non niſi dictum jus, vel intereſſe ſecundarium pinguioris alimoniæ, & ſecuritatis dotis, ac ſperatæ ſucceſſionis habeant; Si ipſe donatarius ex ejus occurrentiis, citra dolum, ac præviam colluſivam conventionem ut ſupra, bona donata diſtrahat, vel obliget, tunc ad ſummum uxor, ac filii durante matrimonio prætendere poterunt in fructibus pro eorum ſubſtentatione, ſive in ſorte pro dotis cautela quamdam potioritatem, juxta ea quæ habentur infra, *diſc. 5. & 6.* Nullatenus vero exinde reſultabit nullitas alienationis, vel hypothecæ, quodque filii non niſi cum hæreditaria qualitate patris, ſuccedentes, hujuſmodi bona obtinere, vel retinere valeant, ſuique auctoris factum impugnare.

Si enim donatarius, ceſſante intereſſe mulieris pro reſtitutione dotis & lucri, ac reſervata legitima filiis de jure
13 debita ex omnibus bonis quomodocumque obventis, poteſt hujuſmodi bona extraneis legare, ſeu alias lucrativo titulo de eis diſponere, hinc proinde nulla penitus ratio ſuppetit, cur vivens, ex cauſa oneroſa, & correſpectiva, vel etiam lucrativa, citra colluſionem, & fraudem, facere non valeat, erga ſuum benefactorem ex motivo gratitudinis, & obligationis antidotalis id quod cum quocumque extraneo, ac ignoto ſine aliqua ratione, vel obligatione facere poſſet; Ideoque ceſſante præcedenti colluſiva conventione, quæ dolum redolet, ac ſucceſſive nullitatem producit; Vel ex ſupervenienti benevolentiæ cauſa; Vel ex dicto gratitudinis motivo, potiſſime ob ceſſatam neceſſitatem, ſive cauſam; vel pro quando ea ceſſaverit, non videtur cur non poſſit donatarius bona fide hujuſmodi, donationem in toto, vel in parte donatori remittere, ſeu retrocedere, ut habetur in ſpecie apud Molpheſ. *conſ. 11.* & Capyc. Latr. *conſ. 54. n. 44.* ubi refert ita fuiſſe deciſum ab eo Sac. Conſilio.

Ac habemus in dictis ſimilibus terminis donationis factæ
14 contemplatione matrimonii ſpiritualia, promovendo ad ſacros ordines, quod ſi aliunde proviſus eſt, unde ceſſet ipſius donationis cauſa, ſive collatio effectus poſt ejus mortem, ſicuti prohibitus non eſt alienare vel obligare bona donata ex deduct. *in Paren. ſub tit. de credito*, ac in deciſionibus in ea cauſa editis 13. *Martii 1665. & 17. Martii 1666. cor. Albergato*, ita prohibendus non eſt ex motivo gratitudinis, & antidotalis obligationis ejus benefactori reſtituere id, quod accepit ex cauſa neceſſitatis, iſta ceſſante; Multo igitur ma-
15 gis, ac indubitanter, ubi ex cauſa correſpectiva, id ſequatur, publice, ſincere, cum auctoritate ſupremi Magiſtratus, & ex adeo juſta cauſa componendi lites, & diſcordias inter patrem & filium; Ideoque ſemper, ac ſemper in dies edocemur, nimis erroneum eſſe inſiſtere in concluſionibus, ac doctrinis, eas implicite, ac in ſola littera accipiendo, ſed totum punctum eſſe in applicatione ad factum.

Quo vero ad oppoſitionem uxoris donatarii, quæ de tempore hujus oppoſitionis, ac a pluribus annis binuba erat, nullamque habebat actricum curam, vel adminiſtrationem, ſeu aliud intereſſe pro dotis, ac lucri reſtitutione; Dicentibus me, & aliis, pro parte rei conventi ſcribentibus, ut 16 illud intereſſe ſecundarium, quod uxor habet in hujuſmodi donatione, durer ſolum conſtante matrimonio, quo diſſoluto, eaque ſatisfacta, tanquam ex ceſſante cauſa omnino ceſſet, ut advertunt Molfeſ. *d. conſ. 11. n. 35. & per tot.* Capyc. Lat. *d. conſ. 54. n. 44. & ſeq.* Rovit. *conſ. 15. n. 9. & ſeqq. lib. 2.* & late Dexcart. *dec. 7.*

Reſpondetur in deciſionibus, præſertim penultima, & ultima, utrobique in fine, ſatis adeſſe intereſſe uxoris 17 etiam ſoluto matrimonio, ob ſpem quæ ſibi ſupererat ſucceſſionis, vel legitimæ in bonis filiarum, quæ poſſent matri præmori, ideoque ejus intererat, earundem filiarum aſſem eſſe pinguiorem.

Quando dictæ filiæ ad donationem ex dicto jure primario eſſent vocatæ, quodque eis defunctis, non impugnata 18 retroceſſione, ſeu diminutione facta per earum patrem primum donatarium gravatum, adeo ut ipſi matri impugnanti objiceretur, quod non haberet jus impugnandi, neque legitimam perſonam ſtandi in judicio, ex regula quod non habens intereſſe non eſt audiendus, ex deductis apud Gregor. *dec. 318.* & paſſim. Tunc iſta reſponſio admitti poſſet, quod ſcilicet ita dici poſſet intereſſata.

Sed cum dictæ filiæ nullum jus haberent ex perſona propria, ſolumque gererent perſonam hæredum patris; de cujus 19 libero, ac pleno dominio, liberaque diſpoſitione bona erant, non videbatur, quænam legalis, vel humana ratio ſuadere poſſet, ut hoc intereſſe deberet eſſe aptum tollere donatario illam diſponendi libertatem de bonis ſuis, quam habebat, Si enim iſta ratio vera eſſet, ſequeretur, quod idem donatarius vivens, vel moriens, non potuiſſet hæc bona ex titulo oneroſo, ſeu lucrativo alienare, ſeu alias de eis diſponere, quod utique abſurdum eſt, omnique juris diſpoſitioni, ac rationi adverſum, quoniam ita neque mulier diſponere poſſet de dote, ob intereſſe viri etiam ſoluto matrimonio ſuccedendi filiis, quod prorſus vanum eſt dicere.

Deducebantur etiam ex hac parte ea, quæ cæteris relatis habentur apud Rovitum *d. conſ. 15. & 16. lib. 2.* quorum primum eſt repetitum *inter allegationes Theodor. alleg. 42.* ad probandum ut diſſoluto matrimonio ceſſet intereſſe uxoris & filiorum; in contrarium vero deducebantur deducta per Theodor. *alleg. 43.* & late per Merlin. *d. contr. 34. lib. 2. ubi ex n. 30.* reprobare profitetur in ſpecie Rovitum; Verum id erat extra propoſitum, cum percutiat diverſos ter- 20 minos omnimodæ reſolutionis hujuſmodi donationis ob ceſſantem ejus cauſam, juxta quæſtionem diſputatam infra *in Parmen. diſc. 8. ex conſ. Oldrad.* ut ibi; Id autem revera penitus extraneum eſt a caſu præſentis quæſtionis, in qua ſine dubio, neque intrare poterat favore mulieris illa æqualis acquiſitio, quam in donatione facta ſponſo & ſponſæ ponderat Barb. *conſ. 50. lib. 2.* cum factum dirimeret omnem quæſtionem.

Demum quoad tertium punctum invaliditatis hujus concordiæ ex aliis nullitatis capitibus; In diſputationibus habitis cor. A. C. ac etiam in prima diſputatione Rotali, deducta fuit per ſcribentes pro actrice nullitas reſultans ex Ægydiana Conſtitutione ob minorem dicti Lælii ætatem, non obſtante conceſſione veniæ ætatis facta per dictum prolegatum, ex eo quod hujuſmodi venia ſit de Regalibus majoribus ſoli Principi reſervatis *ad text. in l. 1. & 2. Cod. de his qui veniam ætatis*, ubi DD. de qui- 21 bus apud Ripoll. *de Regal. cap. 10. n. 4. & ſeq.*

Verum iſtud erat leve fundamentum, merito in prima deciſione rejectum, ac etiam per eoſdem ſcribentes poſt primam diſputationem neglectum, quoniam Prolegatus, abſente Legato, ea quæ huic competunt, exercet, ut advertitur apud Gratian. *diſcept. 166. n. 1. dec. 73. n. 17. & ſeq. p. 5. rec. & in aliis*; Legatus autem tanquam ſubrogatus in lo- 22 cum antiquæ Proconſularis Dignitatis habet exercitium omnium Regalium Principi competentium, quæ in litteris 23 deputationis, vel ex uſu, ſeu obſervantia, reſervata non ſint, ut praxis docet in cuſione monetarum, conceſſione indulgentiæ, capitalis damnationis & ſimilibus.

Clarius vero, quia juſtificabatur in facto, talem ibi eſſe obſervantiam etiam frequentem, ex qua reſultat præſumpta facultatis conceſſio, ut advertit Baldus (qui dicit notandum, ac menti tenendum) *in l. exemple in fine, Cod de probat.* ſequuntur Felin. *in cap. cum in jure peritus, n. 11. de off. legati*, Pariſ. *conſ. 104. n. 54. lib. 1.* Gabr. *de prob. concluſ. 3.* 24

n. 11. Adden. *ad dec. ult. n.* 11. *ac conſuetudine in novis*. Et
25 in ſpecie veniæ ætatis ut deferendum ſit obſervantiæ, ne alias contrahentes publica auctoritate decepti remaneant, Odd. *de reſtit. in integrum q.* 23. *n.* 40.

Potiſſime ubi non agitur de conceſſione veniæ generalis, per quam minor in omnibus major efficiatur, quo caſu dubitari poteſt, an hujuſmodi Magiſtratus quamvis ſupremi id concedere poſſint, quod deciſionem recipit a ſingulorum Principatuum legibus, vel moribus, ac Magiſtratuum qua-
26 litate, ſed de habilitando minorem ad unum actum tantum, quod de communi fere uſu aliquibus majoribus Magiſtratibus competere ſolet ex iis quæ habentur apud Menoch. *conſ.* 990. *n.* 16. Decian. *conſ.* 20. *n.* 74. *lib.* 1. Cancer. *lib.* 1. *var. cap.* 7. *n.* 15. Cyriac. *contr.* 219. *& frequenter*, Et de dicta diſtinctione inter conceſſionem generalem, vel particularem apud Ripol. *de Regal. d. cap.* 10. Accedente etiam probabili conceſſionis cauſa, cum contrahens eſſet ſatis proximus majori ætati.

Altera nullitas, in ultima præſertim deciſione *cor. Vicecomite*; deducebatur ex falſa cauſa tranſigendi, quæ narrata fuit, evitandi litem ſuper donationis invaliditate a patre prætenſa, ob non adhibitas ſolemnitates a Ducalibus decretis
27 requiſita, quaſi quod nulla lis deſuper cadere poſſet; Vel quia dicta decreta poſt Status devolutionem evanuerint, utpote in Apoſtolicis decretis, vel confirmationibus non contenta; Vel quia hujuſmodi donationes contemplatione matrimonii ſolemnitatibus ſtatutariis, non ſubjaceant, Verum hoc pro meo judicio nimium leve fundamentum erat, cum, vel etiam hodie verius ſit, vel ſaltem tunc communi opinione crederetur, ut omnia decreta Ducalia, & iſtud in ſpecie adhuc vigerent: ut occaſione aliorum contractuum hujus Status Urbini advertitur in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contractibus*, & habetur etiam in ſpecie de iſto decreto ſuper donationibus infra *in Eugubina, diſc.* 35.

Et quoad aliam concluſionem, ut in hujuſmodi donationibus contemplatione certi matrimonii ſtatutariæ ſolemnitates non requirantur, advertebam id non eſſe in jure omnino abſolutum, cum apud antiquiores ſub non modica
28 quæſtione ſit, adeout *in Romana donationis de Silla*, de qua habetur actum *ſub tit. de fideic. diſc.* 140. diſputato hoc articulo in Rota *coram Pamphilio de anno* 1614. ob votorum ſciſſuram, ac opinionum diverſitatem, nulla capta fuerit reſolutio, onde ſequuta eſt concordia, quam firmatum eſt, adeo bona fide ſuper caſu dubio prodiiſſe, ut afficeret etiam venientes jure proprio, ut *d. diſc.* 140. *de fideic.* Et quamvis moderno tempore, in Rota & Curia paſſim recepta ſit opinio, ut ſolemnitates non intrent quoties agatur de donatione facta contemplatione certi, ac determinati matrimonii contrahendi, ſecus autem incerti, vel certi jam contracti; Non per hoc tamen dici poteſt punctum eſſe omnino planum, ac tranſactionis incapacem, quodque comminata lis omnino calumnioſa eſſet, ut in ultima deciſione inculcatur; Tum quia novum non eſt, ut Tribunalia opiniones mutent, atque derelictis iis, quas moderno tempore retinent, ad antiquas redeant, ut in tentum pene quæ-
29 ſtionibus hujuſmodi mutationes, præſertim in Rota habemus; Tum etiam, quia concluſio juxta dictam modernam opinionem procedit, quatenus cauſa matrimonii ſit unica & finalis, ut advertitur *infra in Fulginaten. diſc.* 26. *& in Tiburtina donationis, ſub tit. de dote, d.* 17. *& alibi*.

Ac etiam quia retenta dicta opinione pro regula, adhuc limitari ſolet, quando Statuti verba ſint adeo ampla, quod iſtum caſum quoque comprehendere videantur, ut generaliter advertunt Surd. *conſ.* 361, *n.* 22. Gratian. *diſcept.* 474.
30 *n.* 24. *cum ſeqq.* Caval. *dec.* 554. *in dne* Andreol. *contr.* 55. *& 67 utrobique n.* 12. Michalor. *de fratr. p.* 1. *c.* 20. *n.* 21.

Id autem ad rem adaptabile recte videbatur, quoniam cum in hoc Statu Urbini adeſſet antiquum Ducale decretum prohibens donationes abſque certa ſolemnitate fieri, atque ſuper eo in ſpecie reſcripſiſſet Eugen. *conſ.* 14. *lib.* 1.
31 probando illud convenire puris, ac ſimplicibus donationibus, non autem hujuſmodi cauſativis, Hinc ad hujuſmodi difficultatem removendam prodiit deinde alterum decretum magis amplum, id prohibens ex quacumque cauſa etiam augmenti dotis, idemque illud comprehendere etiam hanc donationis ſpeciem, ultra dictas auctoritates generales, advertit in ſpecie Andreol. Doctor regionis *contr.* 4. *n.* 19. *& ſeq.* ac præſupponit Michalor. Doctor pariter regionis *loco ſupracitato*; Unde quidquid ſit de hac opinione ad effectum decidendi, negari non poteſt eſſe articulum adeo diſputabilem, quod juſtum motivum præbere potuerit tranſactioni, pro qua etiam in fortioribus terminis eam ſubſtinendi in præjudicium ſucceſſorum jure proprio independenter venientium, ſufficere unius Doctoris opinionem, plu- 32
ries Rota dixit, ut advertitur *ſub tit. de fideicommiſſis, diſc.* 173. *& ſeqq.* & ſub altero *de emphyteuſi, diſc.* 52. *ac alibi*; Licet enim reſpectu tertii, vel independenter venientis, id non modicam patiatur difficultatem, ut citatis locis advertitur, reſpectu tamen ipſius tranſigentis, vel habentium cauſam ab eo, ac pro evitanda illa nullitate, quæ reſultat ab omnimoda deficientia litis, vel ejus timoris, videtur extra controverſiam.

Accedebat etiam altera probabilis litigandi & tranſigendi 33
cauſa, cui deciſiones, præſertim ultima non reſpondent, quod ſcilicet ſuberat prætenſio reſolutionis dictæ promiſſionis in totum, quatenus contigiſſet, (ut de facto contingit) diſſoluto matrimonio ipſo donatore ſuperſtite, juxta quæſtionem diſputatam infra *in Parmen. & Piſtorien. diſc.* 8. 17.

Ponderatur item præſertim in dicta ultima deciſione *coram V. Comite* altera nullitas ob deficiens tranſactionis eſſentiale requiſitum, quod aliquid hinc inde datum, vel re- 34
miſſum fuerit, quaſi quod ſc. 9. m. per tranſactionem data eſſent intuitu annuæ præſtationis ſcut. 350. ad quæ pater in cauſam alimentorum ſe obligaverat; Verum hoc motivum pro meo judicio omitti poterat, utpote omni juris, ac facti fundamento penitus deſtitutum, quoniam obligatio dictæ annuæ præſtationis utpote habens cauſam alimentorum, erat ad dies reſolubilis, quatenus matrimonii diſſolutio ſequuta eſſet, (ut ad breve tempus contigit,) ac etiam quia dictam ſummam ſi non in totum, ſaltem pro notabiliori parte, idem pater obtinebat a dote ſponſæ, quam interim in manibus retinebat, ideoque prorſus incongruum eſt dicere, quod hoc reſpectu dari debuerit pro recompenſa dicta ſumma ſcut. 9. mil. perpetuo ac irrevocabiliter, ut clare ad ſenſum; Duplicibus quoque circumſtantiis accedentibus, ad nimiam evidentiam dirimentibus hanc nullitatem tranſactionis initæ in re clara, vel abſque debita recompenſa; Primo ſcilicet, quod promiſſio ſcutor. 13 m. 35
non erat in pecunia, ſed in tot bonis ſtabilibus ad æſtimationem, atque attento more regionis, plus æſtimabantur, ac majoris commoditatis erant ſcuta 9. mil. in pecunia, ſeu locis montium quam 13. m. in bonis ſtabilibus, adeout reus conventus pluries, ac pluries offerret velle dare bona ad formam promiſſionis integræ, dummodo reſtituerentur pecuniæ, ſeu loca montium; Et ſecundo quia prorſus incongruum videbatur, ut concordia cum magnis diligentiis tractata per loci ſupremum Magiſtratum adeo qualificatum, qui figuram ſupremi Principis in loco gerebat, atque ab eo auctorizata, neque a Lælio jam majore 25. annorum ac J. U. D. donec vixit unquam impugnata, vel contradicta, dicenda eſſet colluſiva & ſine cauſa.

Et in omnem eventum, inevitabile remanebat motivum, cui nunquam contrariæ deciſiones reſpondent, & ob quod Signatura bis reſcripſit de appellatione, quod ſcilicet cum 36
promiſſio ſcut. 13. m. non eſſet in pecunia, ſed tot bonis ſtabilibus, dum impugnabatur concordia, aliud prætendi non poterat, niſi regreſſus ad primævum ſtatum, reponendo omnia in priſtinum, atque reſtituendo acceptum in pecunia accipere bona, quæ offerebantur; Ideoque non videbatur cui fundamento inniti unquam potuerit mandatum ab A. C. relaxatum in quantitate pro ſumma reſiduali, ac propterea iſta videtur una ex illis cauſis, in quibus practicetur illud vulgare dicterium, *quod habent ſua ſydera lites*.

ANNOT. AD DISC. II.

IDem quod ſequutum eſt in caſu, de quo *diſc. prec.* contigit forte magis in iſto, quod ſcilicet poſt diuturnam nimirum diſpendioſam, & ærumnoſam litem cum tanta reſolutionum varietate Partes ea laxitudinis operatione magis quam ex motivo pacis ſe concordarent, adeout utrique longe magis expediens fuiſſet litem non ſuſcipere, vel reſpective petitis ab initio cedere. Et quidem in toto diſputationum progreſſu non modicam admirationem, ne dicam ſcandalum ſemper concepi, ex tot variationibus, ac dilationibus in puncto, qui pro facti qualitate, & circumſtantiis in diſcurſu ponderatis tanta dote omnino indignus videbatur: Concluſio etenim ſuper prohibita retrodonatione in toto, vel in parte, vel alia conventione præjudiciali inter donatorem, & donatarium in hujuſmodi donationibus contemplatione matrimonii, innixa non eſt alicui legi expreſſæ, & claræ, cujus obſervantia poteſtati, & voluntati legislatoris magis quam rationi referenda veniret juxta notum quidem aſſumptum deductum ex *text. in l. non omnium, ff. de legib.* per ora pragmaticorum volitare ſolitum, ac practicari, ut

ni, ut præſertim patet ex caſibus, de quibus *diſc. 1. & ſeq. & 19. de Dote*, *diſc. 30. de fideic.* cum pleriſque ſimilibus, & advertitur, *diſc. 35. de Judic.* & alibi ſæpius, ſed eſt concluſio antiquis ignota per modernos vitioſe quidem, & irrationabiliter firmata, & vera in caſu ſuo, quando urget ratio, cui innixa eſt, fraudis nempe, & colluſionis ad decipiendum, & ſupplantandum tertium, qui alias non contraxiſſet; Hæc autem ratio nec quidem a longe, nec remotiſſime ad rem adaptabilis erat ob circumſtantias in diſc. ponderatas. Et per conſequens caſus non videbatur, nec quidem litis initio dignus, quodque Actricum prætenſio pro meo judicio claram redoleret calumniam, tam ſuper dicto puncto, ſeu concluſione, ſuper qua principales fuerunt diſputationes, quam ſuper defectu ſolemnitatum, ſeu verius legalium ſuperſtitionum omnino irrationabilium, quando cum concluſionum, ac doctrinarum ſuperficie, ac generalitate generaliter procedatur in omni caſu, non reflectendo, ut decet, ad ſingulorum particulares qualitates, & circumſtantias, ex quibus attenta ratione, cui concluſio innixa eſt, regulanda venit applicatio; Ac propterea ut pluries advertitur, facti potius, quam juris hujuſmodi quæſtiones cenſendæ veniunt, certam, ac generalem non recipientes regulam, cum qua ſemper erroneum, ac damnabile videtur more cæcorum procedere.

SPOLETANA DIVISIONIS
PRO MARSUBILIA TONIA
CUM FRANCISCO TONIO.

Reſponſum ad cauſam extra Curiam etiam pro veritate.

De eadem materia donationis contemplatione certi matrimonii, an remitti, vel minui valeat pro jure, vel intereſſe ſecundario uxoris, vel filiorum, quamvis ſecundario tantum, ratione doli, vel fraudis.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De duplici quæſtione cadente in donatione contemplatione matrimonii una ſuper vocatione filiorum, & altera ſuper invalida retrodonatione.*
3 *Sunt quæſtiones diverſæ diverſos effectus producentes.*
4 *Vocatio filiorum importat ſolum quoddam fideicommiſſum, vel ſubſtitutionem.*
5 *Quas alienationes facere poſſit primus donatarius, cui filii ſunt ſubſtituti.*
6 *De eodem, & quod alienatio non ſit nulla.*
7 *Aliud eſt actum eſſe nullum, & aliud eſt non præjudicare.*
8 *Alienatio bona fide, ac citra fraudem eſt valida.*
9 *Secus ubi cum colluſione, & fraude, & de ratione.*
10 *Et cum hoc præſuppoſito procedunt auctoritates ſuper dicta nullitate.*
11 *Quod iſta retrodonatio eſſet fraudulenta, ideoque nulla.*
12 *Fraus probatur ob affectatum diſceſſum a loco domicilii.*
13 *Poteſt fraus probari per omnes ſpecies probationis.*
14 *Quomodo decidenda ſit quæſtio nullitatis, vel validitatis retroceſſionis donationis contemplatione matrimonii.*

DISC. III.

De anno 1602. Bernardus Tonius Canonicus Hyſpelli,
2 contemplatione matrimonii per Nicolaum ejus fratrem contrahendi cum Beatrice, donationem ei fecit aliquorum bonorum; Verum ad aliquos dies poſt contracta ſponſalia de futuro, antequam illa de præſenti contraherentur, dictus Nicolaus accedens ad alium locum ibi proximum, coram diverſo Notario, nedum dictæ donationi retroceſſit, ſed etiam bona propria donavit præfato Canonico donatori, abſque eo quod unquam hæc ſecunda donatio in loco publicaretur.

Defunctis autem, tam donatore, quam donatario, exortiſque poſt annos 60. & ultra, controverſiis inter Marſubiliam, & Franciſcum ejus fratrem ex dicto matrimonio procreatos, occaſione diviſionis bonorum paternorum, inter alia controverſiæ capita, erat illud, an bona in dicta donatione contenta cenſenda eſſent de patrimonio, ac hæreditate dicti Nicolai communis patris, ut propterea æqualiter dividenda eſſent, vel potius ſpectarent ad hæreditatem dicti Bernardi donatoris, quæ ad ſolum Franciſcum pertinebat, dictæque controverſiæ deciſio pendebat a puncto validitatis, vel invaliditatis dictæ retrodonationis.

Super hoc autem ſcribentes hinc inde in partibus, cum magno labore, ac longo apparatu, & allegationum cumulo (quod hodie data alicujus otii abundantia, etiam nimius mediocriter verſanti nimis facile eſt) tractabant quæſtionem inſinuatam *duobus diſcurſibus proxime præcedentibus*, An 2
ſcilicet in hujuſmodi donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonii, vocati cenſerentur filii ut filii, necne, cum eadem quæſtione confundendo alteram invalidæ retrodonationis *juxta dec. Franch. 205. & Merl. 515.* cum aliis, de quibus *diſc. præc.* ita juxta frequentem pragmaticorum morem, conſarcinando, ac ſimul confundendo auctoritates de una, ac altera quæſtione agentes. Conſultus igitur deſuper ex parte Marſubiliæ, advertendum eſſe in primis Reſpondi, ad prædictarum, diverſarumque quæſtionum diſtinctionem; Alius enim eſt effectus reſultans a prima quæſtione vocationis filiorum jure proprio; Alius autem reſultans ab alia quæſtione invalidæ retrodonationis, ob intereſſe ſecundarium filio- 3
rum, quamvis non eſſent vocati.

Primo enim caſu, nil refert, an bona donata retrocedantur eidem donatori, vel alienentur, ſeu obligentur cuicumque alteri, neque intrat nullitas, quoniam tunc id importat quoddam fideicommiſſum, per quod ſponſus dona- 4
tarius gravatur reſtituere poſt mortem ejus filiis bona donata, quæ ubi non accedat expreſſa prohibitio hominis, non prohibetur gravatus alienare, vel obligare pro ejus jure, quod non ſolum importat fruitionem, vel commoditatem ejus vita durante, ſed etiam dominii ac proprietatis translationem ſubjectam reſolutioni, quæ poteſt non contingere, vel quia filii non naſcantur, vel quia nati, patri prædecedant, 5
unde implicita ſubſtitutio caducetur, vel quia ſuperſtites agnoſcere non curent, juxta ea, quæ generaliter habentur de alienatione bonorum fideicommiſſo ſubjectorum in ſua materia *ſub tit. de fideicommiſſis*, ac etiam *ſub tit. de regal.* ad materiam locorum montium, occaſione agendi de ſatis. in Curia frequenti alienatione locorum montium, fideicommiſſi, vel evictionis vinculo ſubjectorum, cum ipſo- 6
met vinculo; Ideoque iſta prohibitio percutit omnimodam, ac perpetuam irretractabilem alienationem, & ne iſta facto caſu mortis alienantis afficiat filios jure ſubſtitutionis, vel ſucceſſivæ donationis vocatos, ut bona vindicare valeant, non autem nullitatem, quoniam; Aliud enim eſt actum eſſe illico, ac in radice ipſo jure nullum ob 7
infectionem a legis prohibitione reſultantem; Aliud vero eſt, ut ille tertio non præjudicet: Unde propterea manifeſtus error eſt (modernis tamen collectoribus connaturalis) hujuſmodi caſus vel quæſtiones confundere, atque auctoritates de uno agentes, alteri applicare.

In alio autem caſu, in quo, excluſa dicta vocatione filiorum ex perſona propria, eorumdem jus, vel intereſſe ſecundarium ſolum vigeat; & tunc, Aut agitur de alienatione, vel obligatione, ſincere, ac bona fide citra frau- 8
dem, & colluſionem facta, & nulla cadit quæſtio nullitatis, ſed ſolum illa præjudicii ipſo matrimonio conſtante ſuper alimonia, & decenti ſuſtentatione uxoris & filiorum, ac etiam ſoluto matrimonio circa potioritatem & cautelam uxoris pro reſtitutione dotis, juxta ea, quæ habentur *infra in Romana, ſeu Macerat. alimentorum, diſc. 5.* ac etiam *in Romana Salviani*, cum de reliquo nihil prohibeat in donatario pleno, ac perfecto domino, illam liberam diſponendi facultatem, quæ dominii connaturalis ſequela eſt, ut habetur *diſcurſ. præc.*

Ubi vero agatur de colluſiva & fraudulenta retrodonatione in toto, vel in parte, in executionem præcedentis conventionis inter donantem & donatarium, per quam in effectu probetur ſimulatio, ſeu præordinata machinatio elu- 9
dendi ſponſam, ejuſque parentes, vel donantes, qui de ejuſmodi donationibus ſolliciti eſſe ſolent, non in gratiam ſponſi donatarii, ſed in gratiam & commoditatem ipſius uxoris, & filiorum procreandorum, ac etiam ratione decoris, ut nuptiæ dicantur pares, ac dignæ, cum ad id nedum æqualitas natalium attendatur, ſed etiam illa divitiarum, ſine quibus nobilitas vileſcit, ac in ludibrio potius eſt, ut in propoſito dignarum, vel indignarum nuptiarum, ſeu dotis congruæ, ac de paragio habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de dote, diſc. 1. 2. & 144.*

Et tunc, licet de ſtricta cenſura dicendum veniret, ut hæc prohibitio, utpote reſpiciens præjudicium tertii, iſtud ſolum reſervare deberet juxta ſupra inſinuatam hujus caſus primam partem alienationis, vel obligationis bona fide ſecutæ: Attamen fraus, & colluſio, quæ ineſſe cenſetur, irritant actum in radice, etiam reſpectu ipſius facientis, ut pro infecto haberi debeat, juxta ea, quæ habemus in

terminis proximis dotis confeſſatæ; ut ob fraudem a lege præſumptam actus infectus remaneat non ſolum reſpectu tertii, ſed etiam reſpectu ipſiuſmet confitentis, ejuſque hæredum, ut frequenter in dicta ſua materia *ſub tit. de dote*, præſertim, *diſc.* 159. cum ſimilibus, quæ habemus in alienationibus ipſo jure infectis, quod neque ipſum alienantem afficiunt.

Atque de hoc proprie, & ex iſta ratione agunt deciſiones & auctoritates, quas deſuper habemus, præſertim, *dec.* 205.
10 Franchi, quæ eſt hujus concluſionis magiſtra, a qua omnes aliæ derivant, præſertim ſupra inſinuata *dec. Rotæ* apud Merlin. *dec.* 515. *repetit. dec.* 44. *part.* 6. *rec.* cum aliis inſinuatis *dub. diſcurſib. præcedent.* & præſertim apud Merlin. *lib.* 2. *contr.* 34. ubi ſcilicet concurrerent iſtæ circumſtantiæ ſimulationis, ac præordinatæ machinationis, & doli ob præcedentem conventionem, & ſcripturam privatam, quæ ibi *albaranum* dicitur; Quamvis enim in eo caſu expreſſe filii etiam vocati eſſent directe a donatore, unde propterea, jus, vel intereſſe primarium quoque haberent, non tamen iſtud erat cauſa nullitatis, cum id ſolum importet præſervationem præjudicii, ut ſupra, ſed infectio proveniebat a colluſione, ac dolo inficiente actum in radice, ac ſi geſtus non eſſet; Ideoque merito dicitur curandum non eſſe, an matrimonium duret necne; Et conſequenter evagatoria, ac extra propoſitum remanet illius Auctoris digreſſio ſuper diverſa quæſtione tractata per Rovitum *conſ.* 15. Niſi dicamus, quod fuerit color quæſitus, vel affectata occaſio carpendi Auctorem adeo magnæ exiſtimationis forte ex quodam propriæ exiſtimationis ambitu.

Applicando autem ad rem; Dicebam etiam in ſenſu veritatis, planum eſſe, ut verſaremur in hoc ultimo caſu colluſionis, ac fraudis, ne ita ex præordinata machinatione
11 tertius circumveniretur, dum in ipſo loco facta erat donatio ad facilitandum, & concludendum matrimonium, poſtquam vero illud per ſponſalia de futuro concluſum fuerat, priuſquam perficeretur, eo medio tempore, clandeſtine, ut ſponſæ ejuſque parentibus atque conjunctis actus celaretur, retrodonatio in diverſo loco ſequuta erat; Ut de fraude reſultante ab affectato acceſſu ad locum diverſum, ut ibi
12 fieret actus, qui in loco conſueti domicilii ita fieri non poterat, habetur *in Tyburtina dotationis*, *ſub tit. de dote*, *diſc.* 17. ubi concordantes, ac etiam pluries in ſua materia, *ſub tit. de alienationibus*, *& contractibus*; Et conſequenter licet iſta donatio nunquam continens mentionem filiorum, nullaque habens verba, vel adminicula, quæ ipſorum vocationem ſuaderet, ſoli ſponſo facta eſſet, atque filii nullum jus directum, ſeu primarium haberent, adhuc tamen ipſo jure nulla dicenda erat ex dicta ratione.

Et quamvis aliqui ſcribentes pro dicta retrodonatione ſuſtinenda, juxta conſuetum pragmaticum morem, replicarent, quod dictæ deciſiones Franchi & Merlini aliæque
13 auctoritates hanc nullitatem firmantes non applicarentur ad caſum, eo quia non conſtaret de aliqua præcedenti conventione inter donantem & donatarium; Attamen iſta erat contemptibilis ponderatio, quoniam dicta præcedens conventio per ſcripturam privatam ſub antapocæ, ſeu albarani nomine explicari ſolita, eſt quidem frequentior, ac facilior ſpecies probationis, ideoque caſus præbet, quod de illa magis ſcribentes agant, non tamen ad eam ſpeciem id reſtrictum eſt, cum per quamcumque aliam, etiam adminicularivam probationis ſpeciem id fieri prohibitum non ſit, juxta terminos generales cujuſcumque probationis ſimulationis, vel colluſionis.

Ideoque, ut in ceteris pene conſimilibus quæſtionibus,
14 quas ſuper hujuſmodi donationibus contemplatione matrimonii, ac retrodonationibus, ſive bonorum donatorum alienationibus, pro meæ forenſis vitæ tempore, diſputavi; Dicere conſuevi quod hodie iſta eſt quæſtio potius facti, quam juris, pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, bonam, vel malam fidem redolentibus, decidenda, manifeſtuſque pragmaticorum error eſt, procedere in ſola littera deciſionum, ac auctoritatum, quas deſuper habemus.

ANNOT. AD DISC. III. & IV.

Dicendum venit idem, quod dictum eſt, *diſc.* 2. *prox. præc.* cum eadem cadat quæſtio. Ad punctum vero, de quo *diſc.* 4. *ex num.* 8. cujuſnam ſit electio, an ſit donatoris, vel donatarii, quoties incerta, vel alterata ſit res donata, videnda ſunt quæ habentur, *diſc.* 12. & 13. *de Legat.*

FOROSEMPRONIEN. DONATIONIS
INTER
ILLOS DE SORBOLONGO.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia donationis contemplatione matrimonii, cujus retroceſſio explicite, vel implicite facta ſit, an poſito quod uxore, & filiis illam impugnantibus, talis retroceſſio invalida ſit, competat donatori, vel ejus hæredibus actio, vel aliud jus contra ipſum donatarium retrocedentem; Et incidenter, facta donatione de tot bonis in genere, cujus ſit electio; Et an eligi poſſint meliora, vel deteriora reſpective.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De punctis, vel inſpectionibus.*
3 *Ubi donator expreſſe, ac directe vocat filios, ceſſat omnis quæſtio.*
4 *De materia juris filiorum vocatorum, ut eis a donatore, & donatario non præjudicetur.*
5 *Tali caſu alienatio facta per primum donatarium non eſt nulla, ſed non præjudicat.*
6 *De concurſu filiorum vocatorum, & creditorum primi donatarii remiſſive.*
7 *De judicio præventivo, ſeu de futuro.*
8 *Electio eſt debitoris, niſi per moram eam amittat.*
9 *In legatis in genere relictis, vel aliis diſpoſitionibus cujus ſit electio.*
10 *Præſtandum eſt regulariter quod minus.*
11 *Secus in his donationibus contemplatione matrimonii, & de ratione.*
12 *Iſta donatio dicitur pars contractus matrimonialis, & onerosa etiam reſpectu ipſius ſponſi donatarii.*
13 *De fine, ob quem hujuſmodi donationes fiunt.*
14 *Contra donatarium retrodonantem donator non habet actionem, ex eo quod uxor, & filii ex propria perſona actum impugnent.*
15 *Quando ſecus, quodque impugnatio obſtet etiam ipſi remittenti.*
16 *De materia promittentis factum alienum quando teneatur.*
17 *In conditionalibus attenditur nudum factum implementi, vel non implementi conditionis, non attento ex cujus culpa id proveniat.*

DISC. IV.

PRo matrimonio contrahendo per Chriſtophorum filium 1
primogenitum, huic & filiis ex eo matrimonio procreandis, pater donationem fecit de tot bonis ſtabilibus fructiferis, quæ importarent valorem ſc. 15. m. Moriens autem idem pater, in teſtamento, ſcriptis hæredibus omnibus filiis, in præfatæ donationis executionem aſſignavit quædam bona parum fructifera, diſponendo, ut idem donatarius hujuſmodi bona in propriam portionem imputare teneretur, ſi ad æqualem ſucceſſionem cum fratribus admitti vellet, ſin minus, ut in eo quod ea juris neceſſitate debetur, cenſeretur inſtitutus, adhibendo cautelam proximam illi, quam vulgo *Soccini* dicimus, pro incluſione legitimæ ſub fideicommiſſo, & de qua pluries in ſuis reſpective materiis *ſub tit. de fideicom.* & ſub altera *de legitim. & detractionibus*; Acceptavit explicite, vel implicite donatarius paternam diſpoſitionem, hæreditati cum fratribus æqualiter ſe immiſcendo; Poſtmodum vero curavit per uxorem, ac filios pro eorum jure petere præfatæ donationis executionem, in aliis bonis, quam aſſignatis, utpote non liberis, parumque fructiferis, ac deterioribus, quaſi quod impugnatione non reſultante ab ipſo donatario, & hærede, ſed a tertiis, quos prohibere non poterat, utrumque obtineri poſſet, ſibique contraventio voluntatis teſtatoris imputanda non deveniret; Cumque quidam qualificatus Cardinalis, defuncti patris, ac filiorum benevolus, extrajudicialiter veritatem inquirere vellet, ut cum honeſto concordiæ temperamento hujuſmodi controverſiis finem daret, hinc deſuper pro veritate ſuper tribus conſultus fui.

Primo ſcilicet, an uxori & filiis jus competeret, neglecta 2
a quacumque explicita, vel implicita acceptatione paternæ diſpoſitionis facta per donatarium, petere dictæ donationis

executionem, ac obſervantiam eo modo, quo illius tenor importaret; Secundo, ſtante quod dicta donatio facta erat de tot bonis ſtabilibus in genere, cujuſnam eſſet electio, & ſive ſit unius, ſive alterius, an meliora, vel reſpective deteriora eligi poſſent; Et tertio, an aliis fratribus donatoris hæredibus, ob inobſervantiam, ſive impugnationem paternæ diſpoſitionis, jus competeret repellendi dictum donatarium ab æquali ſucceſſione hæreditatis, ſive agendi contra eum ad quanti intereſſet paterno judicio non contraveniri.

Ad primum, omnino planam, ac extra controverſiam dixi affirmativam, quoniam non agebatur de donatione facta ſoli ſponſo, abſque vocatione filiorum, adeout uxor, & filii
3 haberent ſolum intereſſe ſecundarium, quo caſu intrat inſpectio bonæ, vel malæ fidei, juxta ea, quæ habentur *duobus diſcurſibus proxime præcedentibus*, ſed agebatur de donatione, expreſſe, ac directe facta, nedum ſponſo, ſed etiam filiis procreandis, ita vocatis directe ab ipſo donatore, non autem ex ſtipulatione, vel providentia eorum patris donatarii, juxta diſtinctionem, de qua ſupra, *diſc.* 1. *&* 2. ideoque dicebam intrare de plano vulgarem regulam textus *in l. ille, aut ille, ff. de legatis* 3. quod in claris, & expreſſis non intrent præſumptiones, & argumenta, & ſucceſſive quicquid a præfato primo donatario gravato reſtituere geſtum eſſet, filiis utpote expreſſe ſubſtitutis præjudicare non poterat, ut in terminis ſpecialibus donationis contemplatione matrimo-
4 nii cæteris relatis, habetur *deciſ.* 114. *part.* 7. *rec.* & in pluribus caſibus, de quibus *ſub tit. de fideic. diſc.* 135. *cum plur. ſeq.* ubi de pluribus quæſtionibus circa poteſtatem donatoris adjiciendi his bonis nova gravamina.

Solumque iſto caſu, contractus & alii actus geſti per primum donatarium, quoties ratione colluſionis, & fraudis, ſive ob expreſſam hominis prohibitionem ipſo jure irriti, ac
5 invalidi dici non poſſunt, afficiunt, ac operativi remanent ipſius gravati jure durante, juxta ea quæ generaliter habentur *d. tit. de fideic.* in propoſito alienationis, vel obligationis factæ per gravatum, præſertim *diſc.* 171. ubi de his termi-
6 nis donationis contemplatione matrimonii in concurſu inter creditores primi donatarii, & filios vocatos; Et conſequenter quod ad formam donationis, bona meliora, vel non deteriora debita eſſent, clarum eſſe dixi jus filiorum; Quamvis enim illud, vivente patre adhuc apertum non eſſet, ſed competeret in ſola ſpe eventuali, & non contingibili, ut advertitur proxime allegato *diſc.* 171. *de fideic.*
7 adhuc tamen juxta ea, quæ pluries *eod. tit.* habentur ad materiam judicii præventivi, ſeu de futuro, jus competit agendi, dilata tamen executione, vel effectu pro tempore facti caſus ſubſtitutionis.

Quo vero ad alterum punctum, cujus ſcilicet eſſet electio, & an meliora, vel reſpective deteriora eligi poſſent;
8 Reſpondi primam hujus puncti partem planam eſſe ad favorem donatoris, vel ejus hæredum ex certo juris principio, ut debitoris præſertim non moroſi electio ſit, cum ſolum quæſtio cadat in caſu moræ iſtum effectum inter alios operantis, ut moroſus privatus remaneat ſibi aliàs competente eligendi facultate, quæ in creditorem transfundatur, ad text. *in l. plerumque, ff. de jur. dot. cum concord.* per Fab. de Ann. *conſ.* 54. *&* 95. Buratt. *dec.* 287. Adden. ad Gregor. *dec.* 316. cum aliis in ſua materia *ſub tit. de credito*, unde cum in hac facti ſpecie nulla adeſſet mora, plana remanebat regula favore debitoris, ideoque ſola quæſtio cadebat in ſecunda hujus quæſiti parte, an ſcilicet poſito quod electio eſſet donatoris, potuiſſent iſti aſſignare bona, quæ ſupponebantur eſſe de deterioribus, minuſque fructifera.

In hoc autem, ubi agitur de legatis, aliiſque lucrativis diſpoſitionibus, in quibus ille, cum quo diſpoſitum eſt, de lucro contendat, quamvis non levis variatio ſit inter ſcriben-
9 tes, an optimum, vel reſpective peſſimum, ſive mediocre præſtandum ſit, ad notata per ſcribentes *in l. legato generaliter relicto, & l. ſi domus, ff. de legat.* 1. *§. generaliter, inſtit. eod. tit. cum concord. relatis* per Claſſ. *§. legatum*, *quæſt.* 62. & latius per elaboratum, ſed confuſiſſimum Simon. de Pretis *de interpret. ult. volunt. lib.* 1. *dub.* 3. *ſolut.* 3. *&* 4. & Capyc. Latr. *deciſ.* 11. Attamen ubi diverſæ voluntatis adminicula, ſeu conjecturæ non concurrant, vera videtur diſtinctio, quod aut agitur de re animata, quam peſſimam, ſeu deteriorem potius expedit non habere, quam habere, quia nempe ſervus, equus, vel aſinus inutilis, malæque conditionis, potius damnum, quam utilitatem poſſeſſori cauſare videtur, & tunc præſtare debeat, vel melius, vel mediocre; Aut vero agitur de rebus inanimatis, quæ etiam deteriores, valorem habent, ac utilitatem cauſant, & tunc ſufficiat præſtare deteriorem, ex regula, ut in legato, vel gratuita diſpoſitione veniat quid minus, ex iis, quæ in propoſito monetarum di-
verſæ ſpeciei collecta habentur apud Surd. *dec.* 298. niſi fa- 10
vor perſonæ, vel cauſæ aliud ſuadeat, ut advertitur in ſua materia *ſub tit. de leg.* ac etiam inſinuatur *ſub tit. de dote*, & alibi; Et hue ſtante videbatur primo aſpectu pro hæredibus donatoris reſpondendum eſſe, dum agebatur de promiſſione bonorum ſtabilium, & ſic de rebus inanimatis, quæ licet parum fructifera, valorem tamen in ſumma ſpecificata habebant, caſque expediebat magis habere, quam non habere.

Contrarium tamen dixi probabilius mihi videri, ut ſcili-
cet ex veriſimili contrahentium voluntate, ac etiam ratione 11
ſubjectæ materiæ, ſi non omnino de melioribus, attamen neque de deterioribus, ſed de mediocribus, aut partim ex una, partim ex altera ſpecie aſſignatio deberetur; Tum quia hujuſmodi donationes, quæ occaſione matrimonii uni ex filiis per patrem fiunt, importare videntur quandam aſſecurationem futuræ ſucceſſionis, utpote quodammodo ſuccedentes loco portionis hæreditariæ ita in tuto poſitæ, & conſequenter intrare videntur termini diviſionis, ſeu familiæ erciſcundæ, & æqualitatis in ea ſervandæ; Tum etiam quia iſta videtur diſpoſitio potius oneroſa, & correſpectiva, quam
mere gratuita, vel quia dicatur pars contractus matrimo- 12
nialis proveniens ex conventione potius cum ſponſa, vel ejus parentibus, juxta deducta, *diſc. præc.* Vel etiam quia reſpectu ipſiuſmet ſponſi donatarii dicatur ea cauſa oneroſa, dum eo intuitu ſe ſubjecit oneribus, ac vinculo matrimonii, ut apud Menoch. *conſ.* 236. *n.* 8. 15. *&* 26. Caſtill. *lib.* 4. *controv. cap.* 5. *n.* 29. *& ſeq.* apud quos cæteri.

Et fortius ratione ſubjectæ materiæ, quoniam, ut pluries in præcedentibus advertitur, de hujuſmodi donationibus
etiam in caſu, in quo dominium bonorum donatorum ſoli 13
ſponſo quæratur, ſponſa, vel ejus parentes, & conjuncti ſolliciti eſſe ſolent ob pinguiorem, ac decentiorem ſubſtentationem onerum matrimonialium, id autem principaliter reſpicit fructus, ſeu redditus magis, quam ſortem principalem, ideoque bona ad oblectamentum, ac delicias, ſeu alias, nihil, vel parum fructifera, extra veriſimilem contrahentium voluntatem ſunt; Clarius vero in hac facti ſpecie, in qua expreſſe dictum eſt dari debere tot bona fructifera; ita ſpectato effectu, ſeu fine, ob quem iſta conventio ſequuta eſt, ac propterea intrare deberet judicis officium, ut non de melioribus, neque de deterioribus, ſed juxta dictam proportionem diviſionis portionum, vel juxta alteram detractionis legitimæ id ſequi deberet.

Demum quoad tertium, & ultimum quæſitum; Quando ſponſus ex gratitudinis, vel affectionis motivo, ſimpliciter, & gratuito donationem retroceſſiſſet, ſeu alias ejus implementum diminute acceptaſſet; licet actus per alios intereſſatos impugnabilis eſſet, non tanquam nullus, ſed tanquam non aptus præjudicare tertio, jure ſuo, ac independenter
veniend, juxta pluries inſinuatam diſtinctionem; Tunc 14
nullam dixi competere poſſe actionem contra ipſum remittentem, ſeu alias ſibi præjudicantem, quamvis ipſo volente, vel excitante, alii intereſſati actum impugnarent, cum cenſeatur quod illum actum egerit pro ſolo ejus jure, & intereſſe, potius abſtentive, ſeu negative, renunciando proprio favori, unde propterea, & ſi proxime vocatus ad fideicommiſſum, vel feudum, ſive emphyteuſim, ſuum jus in toto, vel in parte remittat, ſive conſenſum præſtet poſſeſſori alienanti, non poterit quidem ipſe impugnare actum, ſed ſi ejus filii tanquam ſucceſſive vocati impugnent, nullo jure cautum eſt, ipſum ad aliquid teneri, niſi eorum factum quoque promiſerit, juxta ea, quæ *ſub tit. de renunc.* & ſub altero *de ſucceſſionibus* habentur de muliere renunciante alicui hæreditati, vel ſucceſſioni, ut id non impediat ejuſdem renunciantis filios venire ad ſucceſſionem ex perſona propria, neque exinde contra ipſam aliqua competere debet actio, niſi lex conventionis aliter ſuadeat.

Quamvis autem hæc vera ſint, attamen in hac ſpecie, dicebam ea non bene ad rem facere, ſeu applicari, quoniam non agebatur de aliqua actione contra ipſum donatarium
remittentem in toto, vel in parte jus donatum, ut de proprio 15
donatori reficere teneretur id, quod intereſſet remiſſionem, vel diminutionem effectum ſortiri, ac per alios intereſſatos non impugnari, ſed agebatur de repellendo eundem, ne commodum æqualis ſucceſſionis in hæreditate reportaret, cum ſuſpicione doli, & colluſionis inter virum, & uxorem, ſeu fratrem, & filios, juxta illud ſimile inſinuatum ſupra, *diſc.* 3. de promiſſione facta per ſponſum renunciationis faciendæ per ſponſam, quoniam licet regula ſit, ut promittens
factum alienum, ad illud præciſe non tenetur, minuſque 16
ad intereſſe, ſed faciendo diligentias, liberetur, niſi clauſula

ita

ita quod &c. ſeu alia lex conventionis aliter ſuadeat, ut *ſub tit. de credito*, ac ſub altero *de renunc.* & alibi, attamen iſto caſu id recipiendum non eſt, quoniam talis promiſſio correſpectiva dicitur ad matrimonium alias non initum cum ipſo viro, ſeu non cum tanta dote; Ac etiam quia de facili locus fieri poſſet fraudibus, ac dolo, colludendo inter virum & uxorem, ac affectate ſimulando diligentias, ut ita obtineantur tam pinguis dos intuitu futuræ renunciationis conſtituta, quam hæreditates, & ſucceſſiones, de quarum renunciatione conventum eſt, ita a pari.

Ac etiam quia donatoris voluntas ad æqualitatem inter filios ſervandam, ita clara fuit, ut donatarius ad æqualem ſucceſſionem admitteretur, quatenus donatio ſibi,
7 ejuſque filiis facta adimpleretur, juxta formam ab eo præſcriptam, quæ proinde videtur conditio, ſub qua dictus donatarius æqualiter cum aliis inſtitutus fuit, unde propterea intrat recepta propoſitio, quod in conditionibus ſpectatur nudum factum implementi, non curato, an culpoſe, vel caſualiter illud non ſequatur, & an facto ipſius, cum quo diſpoſitum eſt, vel facto tertii, ſive a caſu, cum id attendatur, quando agatur de diſpoſitione modali præſeferente pœnam privationis, ſeu amiſſionis juris quæſiti, non autem ubi de diſpoſitione conditionali pro emolumento quærendo, ut deductum *ſub tit. de fideic. diſc.* 154. & alibi pluries; Igitur hæc ſubſtantia voluntatis attendenda eſt, ut ſcilicet præter teſtatoris intentionem, iſti filii plus non aſſequantur, ádeoque dicebam non intrare actionem, ſed bene exceptionem, ut ſcilicet primus donatarius ab hæreditate id minus aſſequeretur, quod intererat paternam diſpoſitionem impugnari, ac non obſervari.

ROMANA
SEU MACERATEN. ALIMENTORUM
PRO
UXORE ET FILIIS THEODORI CECOLINI,
CUM CAMERA.

Caſus diſputatus coram Theſaurario, & reſolutus cum temperamento.

An in bonis donatis ſponſo contemplatione certi matrimonii, ſine vocatione, vel jure primario filiorum, iſti, ac uxor pro eorum alimentis potioritatem habeant adverſus ipſius donatarii creditores.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*

2 *Q[illegible] donatari[illegible] alienet; obliget bona donata contemplatione matrimonii; ubi non adeſt fraus co[illegible].*

3 *De concurſu [illegible] natorum ex matrimonio, & creditorum ſup. b. donatarii.*

4 *Quod uxor, & filii [illegible] creditores.*

5 *Non prohibetur quis alienare bona, in quibus alter jus habet.*

6 *Reſpondetur ad caſum, in quo [illegible] contrarium deciſum eſt, & quandonam, vel altera opinio procedat.*

7 *In decernendis alimentis uxori, & filiis ex bonis donatis quale tempus attendi debeat, & an ſtatus de tempore matrimonii.*

8 *Debita uxoris contracta poſt matrimonium, non præjudicant viro in fructibus dotis matrimonio durante.*

DISC. V.

1 Contracto matrimonio inter Theodorum Cecolinum, & Lucretiam de Vignis, Alexander Theodori pater, contemplatione hujus matrimonii, donationem fecit de aliquibus bonis, quorum fructuum loco, ipſo vivente, pro congrua onerum matrimonii ſubſtentatione, præſtare ſe obligavit menſtrua ſcuta 100. Cum autem poſtmodum idem pater, & filius ob ſuſceptam Marchiæ Theſaurariam Generalem, debitores effecti eſſent in ſatis notabili ſumma Cameræ Apoſtolicæ, quæ omnia eorum bona ſequeſtravit, ſive ſub executione poſuit, unde propterea dictæ mulieri, ac filiis ex iſto matrimonio procreatis, de congrua & decenti ſubſtentatione conſultum non remanebat, hinc coram Theſaurario Generali per ipſos petitum fuit ex fructibus bonorum ſequeſtratorum dictam menſtruam portionem aſſignari.

Adverſus hujuſmodi petitionem replicabant Camerales, (& bene) quod hæc donatio, ſeu promiſſio facta eſſet ſoli ſponſo, non autem uxori, & filiis, qui proinde nullum dominium, vel jus, quod noſtri *primarium* dicunt, eis quæſitum fuerat, quod ſolum quæſitum erat ipſi ſponſo donatario, qui debitor erat non fraudulenter, & colluſive, ſed bona fide, & ex cauſa correſpectiva ut ſupra, unde propterea 2
intrare non poterat illa nullitas, quæ in hujuſmodi donationibus etiam ob iſtud ſecundarium intereſſe uxoris, & filiorum, intrat in fraudulentis, & colluſivis retrodonationibus, juxta diſtinctionem, de qua ſupra, *diſc.* 2. *& ſeqq.* Et ſucceſſive quod potior eſſe deberet conditio creditorum patris quam illa filiorum concurrentium pro alimentis, quæ per patrem divitem, ac idoneum de ejus bonis præſtanda ſunt, non autem per obæratum, ſeu minus idoneum, quoniam ita eſſent præbenda alimenta filiis non de bonis patris, ſed de illis creditorum, ut in his terminis concurſus filiorum pro alimentis in hujuſmodi bonis donatis contemplatione matrimonii, ad quam etiam ipſi filii vocati ſint, advertitur *ſub tit. de fideic. diſc.* 171.

His tamen non obſtantibus, etiam cum ſenſu veritatis, 3
ſcribens pro actoribus dicebam probabilitatem eis aſſiſtere quod ſcilicet hujuſmodi bona priuſquam Cameræ pro dicto poſteriori debito affecta eſſent, ex eadem ratione inſinuata *d. diſc.* 2. *& ſeqq.* & in aliis occaſione prohibitæ retrodonationis, vel diminutionis, ob iſtud ſolum intereſſe ſecundarium, jam affecta erant uxori, & filiis procreandis pro pinguiori, ac decentiori ſubſtentatione onerum matrimonii, quod alias abſque hac proviſione, & ſecuritate contractum non eſſet; Et conſequenter quamvis juxta ſupra inſinuatam diſtinctionem, hujuſmodi bonorum alienatio, vel obligatio, citra fraudem, & colluſionem prohibita non eſſet, attamen intelligitur pro eo jure, quod debitor habet ſine præjudicio 4
juris tertio competentis, eo modo, quo dominus bonorum, quæ ſervitutem, vel jus alteri debeant, non prohibetur illa alienare, vel obligare, ſalvo tamen jure tertii, 5
cui ſervitus, vel onus debetur, ut ex Bombin. *conſ.* 59. *n.* 16. & Gratian. *diſcept.* 924. *n.* 34. *cum ſeqq.* atque in his ſpecialibus terminis bene probat Rovit. *conſ.* 88. *lib.* 2.

Neque his obſtare advertebam ea quæ habentur *d. diſc.* 171. 6
ſub tit. de fideic. pro creditoribus contra filios donatarii; Tum quia de tempore quo hæc diſputatio habita fuit, non prodierat ultima reſolutio creditoribus favorabilis *cor. Bourlemont*, ſed bene prodierat prima ibi enunciata reſolutio *cor. Mellino* ad favorem filiorum contra creditores, unde propterea illam, ejuſque fundamenta deducebam; Tum etiam quia diverſus eſt ille caſus, in quo donatio conſiſtit in quantitate, ad cujus reſtitutionem (præſuppoſita etiam filiorum vocatione) primus donatarius non niſi poſt mortem tenetur erga filios, quatenus ſupereſſent, adeoque eis, pendente conditione, nullum jus competebat; Et nihilominus quando donatio conſiſteret in bonis fructiferis, adhuc in eo caſu difficultatem habebam, ut ibi advertitur.

Agnoſcentes Camerales ſoliditatem motivi, quodque illud congruam non reciperet reſponſionem, ſe reſtringebant ad quantitatem, quam ſatis modicam ſufficere aſſerebant, ſtantibus etiam fructibus dotis, qui de bonis viri quoque dicuntur, atque in hujuſmodi ſubſtentatione in calculo ponendi ſunt; Dicebam etenim, quod cum dictus vir, & ſocer, ſeu reſpective pater, & avus, ob dictam graveam alieni æris potioris melioris ſtatus notabilem diminutionem paſſi eſſent; ſubſtentatio ejuſdem uxoris, & filiorum facienda non 7
erat pompoſe, ac cum priori decore, ſed proportionate ad determinatum ſtatum viri, atque ſuper hoc fuit major diſputatio ſopita tamen concordi temperamento, quod in quæſtionibus cum fiſco frequentius amplecti oportet. Verum improbabilem dicebam hanc prætenſionem, quoniam cum hujuſmodi conventiones, ut dictum eſt, correſpectivæ ſint ad contractum matrimonialem alias non ſequendum, niſi ſponſa, ejuſque parentes, vel conjuncti de eo decenti ſtatu ita tuti redderentur, hinc proinde illud tempus attendi debet ad formam conventionis, non quid poſtea ex facto debitoris, abſque culpa creditoris ſequutum ſit; Quemadmodum etenim, ut advertitur in ſua materia *ſub tit. de dote*, debita poſt matrimonium contracta per mulierem non 8
præjudicant viro, & filiis, conſtante matrimonio, ſuper fructibus ipſius matrimonii ſubſtentationi deſtinatis, quamvis ipſa bona in ſorte principali affecta ſint, non attento quod ipſius mulieris conditio ob debita, deterior effecta ſit, ejuſque ſtatus immutatus, ita a pari.

AN-

ANNOT. AD DISC. V.

DE concurſu filiorum pro alimentis cum creditoribus in patrimonio parentis defuncti habetur quoque actum *ſub tit. de fideic. diſc.* 170. *& ſeqq.* ac videantur deducta per Rot. *dec.* 265. *p.* 12. *& dec.* 87. 447. *&* 482. *p.* 14. *rec.*

ROMANA SALVIANI PRO N. SALVIANO CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C.

An in bonis occaſione matrimonii donatis per virum, vel viri patrem filiis ex eo matrimonio procreandis, cum donatione in ipſomet inſtrumento dotali facta, mulier pro reſtitutione dotis actionem, ac potioritatem habeat in concurſu filiorum, quibus donatio facta eſt.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An hypotheca dotalis incipiat a die capitulorum matrimonialium, vel matrimonii.*
3 *An promiſſio de donando importet donationem.*
4 *De privilegio dotali ſuper præſumpta anterioritate, & de privilegio Rei & poſſeſſoris in pari cauſa.*
5 *An mulier pro dote vincat creditores anteriores viri in bonis donatis contemplatione matrimonii.*
6 *De potioritate in donatione propter nuptias.*
7 *Ut intret potioritas in caſu, de quo n. 5. & de ratione.*
8 *De privilegio potioritatis dotis in bonis poſtea quæſitis.*
9 *Quod tutior ſit opinio, de qua n. 7.*
10 *De potioritate creditorum ſocialium in bonis ſocietatis.*
11 *Quod non intrat quæſtio in caſu præſenti.*

D I S C. VI.

1 IN eadem apoca dotali, in qua mulier vidua ſe ipſam dotando promiſit dotem in quantitate inveſtiendo Paulo Sfortiæ futuro viro, promiſit iſte facere donationem filiis, ac deſcendentibus ex eo matrimonio procreandis, cum ordine primogenituræ deferendam, tot bonorum quæ redditum ſcut. 4. mil. conſtituerent; Cum autem ſoluto matrimonio per mortem mulieris, ac viro etiam poſtmodum defuncto, filia primi matrimonii obtinere deberet lucrum dotale a matre ſibi reſtituendum, hinc tanquam creditor, exercendo jura ſui debitoris, judicium in Salviano interdicto coram A. C. inſtituit ad quædam bona dicti Pauli poſſeſſa per Salvianum titulo dotis tanquam virum filiæ ejuſdem Pauli; Cumque in dicta dote, ac reſpective de evictione legitime obligatus eſſet Franciſcus dicti Pauli filius primogenitus, qui reo convento aſſiſtebat, excipiendo de præfato credito ſibi competente ex cauſa dictæ donationis, ſeu primogenituræ; Hinc aſſumpta fuit anterioritatis quæſtio inter dotem, ac donationem prædictam, utpote in eadem apoca dotali contentas & conſequenter contemporaneas, ſuper quo plures a ſcribentibus hinc inde excitatæ fuerunt quæſtiones; Ex hac ſcilicet parte rei conventi, pro quo ſcribebam, an hypotheca dotalis deſumenda eſſet a die capitulorum matrimonialium, vel potius a die matrimonii, de qua
2 quæſtione habetur *ſub tit. de dote, diſc.* 78. 79. *&* 166. Et e converſo ex parte actricis excitata fuit altera, de qua infra inſinuata etiam *ſub tit. de fideic. diſc.* 138. an promiſſio de
3 faciendo donationem, ex tunc importet obligationem perfectam, atque hypothecam producat; Et poſito quod utraque obligatio ex tunc perfecta eſſet, unde propterea contemporanee ab eadem apoca oritetur æqualiter hypotheca contenta in obligatione Camerali, pro ejuſdem apocæ obſervantia adjecta, an intraret, necne vera & recepta regula, de qua *ſub tit. de credito*, ut in pari cauſa potior ſit conditio
4 Rei, & poſſeſſoris, vel potius dos aliquod habeat privilegium potioritatis; Atque in ſenſu etiam veritatis dicebam nullum deſuper privilegium doti competere.

Licet enim inter ejus privilegia illud numeretur, quod concurrentibus pluribus debitis contemporaneis, eadem die contractis, non conſtito quale ſit anterius, & quale poſterius, dotale anterius præſumatur, & conſequenter non intrat dicta regula, quæ in pari caſu reo & poſſeſſori aſſiſtit, attamen id non provenit, quia dotale privilegium præfatam regulam ceſſare faciat, ſed quia dicta præſumptio tollit æqualitatem, quæ eſt fundamentum regulæ, ac propterea, ubi conſtat de contraria veritate, cui ſemper fictio, ſeu legalis præſumptio cedit, quod ſcilicet vere utrumque creditum ſit contemporaneum, corruit favor dotis, tanquam ex ceſſante præſuppoſito, ut advertitur in ſua materia *ſub tit. de dote, d. diſc.* 166.

Occaſione autem iſtius quæſtionis, cogitabam ad punctum, quem pluries in mente habui, in his tamen diſputationibus per ſcribentes pro actrice non tactum, & quem adhuc 5
occaſio non præbuit formiter diſputare, An ſcilicet in bonis donatis contemplatione certi & determinati matrimonii, (quorum, juxta regularem naturam, dominium ſoli ſponſo donatario acquiratur, abſque filiorum vocatione jure proprio,) mulier pro dotis reſtitutione potioritatem habere debeat adverſus creditores anteriores viri, expreſſam hypothecam habentes, contra quos extra controverſiam eſt in foro privilegium potioritatis proveniens ex diſpoſitione text. *in l. aſſiduis, C. qui potior. in pignor. habeantur*, non intrare.

Quamvis autem *Innocentius*, & ex eo Abbas *in cap. ex litt. de pign. n.* 9. cum quibus pertranſit Neguſant. *de pign.* 4. *membr.* 2. *par. n.* 65. ex quo remiſſive Apont. *conſ.* 80. *n. fin. l.* 1. & plenius referendo Innoc. Abb. & Neguſ. *ubi ſupra* ac alios 6
Cutel. *de don. contempl. matr. tom.* 2. *diſc.* 1. *ſpecial.* 15. *n.* 15. *&* 16. firment mulieri agenti pro reſtitutione dotis competere potioritatem ſuper bonis compreheuſis in donatione propter nuptias, diſtinguendo, an ad hanc recurrat pro dotis recuperatione, & cautela, vel potius pro lucro, ut primo tantum caſu, non autem hoc ſecundo potioritatis privilegium obtinere debeat; Non tamen hæc doctrina punctum percutere videtur, cum agatur de illa donatione propter nuptias hodie antiquata, quæ juxta terminos textus in *auth. dos data, toto tit. C. de don. propter nuptias* per virum uxori fiat, qui termini ſunt diverſi, dictique Auctores procedunt cum præſuppoſito potioritatis pro dote jam competentis, non autem pro lucris, unde ſolum excitatur quæſtio, an in hujuſmodi bonorum ſpecie lucra aliquod habeant peculiare, ideoque vere extra punctum.

Quatenus igitur ad hunc præciſum punctum pertinet; Credebam pro mulieris potioritate probabilius reſpondendum eſſe ex duplici fundamento; Primo ſcilicet rationis inſinuatæ, *diſc. præced.* quod cum ſupponatur quod hæc bona 7
non eſſent ipſius viri, & conſequenter de tempore donationis ejus hypotheſis affecta non eſſent, ſed obvenirent a ſponſi parte, vel altero donante, non ex ſolo motivo benevolentiæ erga donatarium, ſed correſpective ad matrimonium, quod alias initum non eſſet, & ſic in gratiam tertii, nempe uxoris, & filiorum, ac eorum dotantis, pro illo jure, vel intereſſe, quod dicimus, ſecundarium, quale non ſolum conſiſtit in decenti, ac pinguiori ſubſtentatione, ſed etiam in dotis cautela, quia ſcilicet mulier cum viro ita magis idoneo effecto, tuta reddatur, juxta ſatis notas auctoritates, de quibus pluries *in præc.* Hinc proinde quando bona efficiuntur de dominio viri, jam ex præcedenti conventione inter mulierem, ſeu dotantem, ac donatorem, impreſſam habent dictam cauſam, ſeu obligationem, & ſucceſſive ſub creditorum donatarii hypotheca non cadunt, niſi ita qualificate, & cum dicta cauſa, quæ licet ſit in tempore poſterior, attamen, utpote proveniens a tertio non debitore potior eſt, juxta illam potioritatem, quam creditores defuncti, vel donatoris, quamvis poſteriores, vel chirographarii tantum, habent adverſus anteriores, & privilegiatos creditores hæredis, vel donatarii, Sive juxta illam potioritatem, quam habeant mutuatores ad rem emendam, ubi ſibi conſulant de ſpeciali hypotheca in ipſo inſtanti acquiſitionis per prius imprimenda, ob dictam rationem, quod ſub hypothecis anterioribus, bona cadunt jam dicta qualitate affecta, unde propterea mihi videbatur indubitatum, quamvis cautius eſſet, ut id exprimatur, quoniam ita mulier pro dotis cautela, non viri, ſed donatoris fidem ſequi dicitur, ut bene, quamvis incidenter advertit Rovit. *ſuper pragm.* 1. *de tit. abuſu n.* 169. *circa princ.*

Alterum videbatur fundamentum reſultans ex privilegio potioritatis, quod juxta unam opinionem, quam aliquando 8
ſequuta eſt Rota, (quamvis pro meo judicio parum probabiliter) datur doti in bonis poſtea quæſitis ex iis, quæ habentur deducta in dicta ſua materia *ſub tit. de dot. diſc.* 166. *&* 83. *&* 84. quamvis enim in aliis bonis indifferentibus, de quorum obventionis diverſa cauſa conſtet, adeout non intret præſumptio, quod ex ipſa dotali pecunia acquiſita ſint, iſta opinio nullatenus placet, ut locis mox allegatis advertitur; Attamen ex eadem ratione, ob quam illa recipienda venit, quando dicta præſumptio intret, in hac bonorum ſpecie omnino recipienda videtur, quinimo fortius,

cius, cum non ſit præſumptio, quæ contrariam habere poſeſt veritatem, ſed ſit veritas, ut dos, ſeu matrimonium ſit cauſa acquiſitionis.

Tutior autem favore dotis videtur prima ratio, utpote concludens etiam adverſus privilegiatos, contra quos alias
9 dictum dotale privilegium in bonis poſtea quæſitis non intraret, cum ita potioritas, attenta prima ratione, non intret privilegiative, ſed ex ratione generali, cuilibet non privilegiato congrua, quod ſcilicet bona non cadunt ſub hypotheca anterioribus, niſi ita jam affecta, & qualificata, & cum jure, quod poſterior creditor meritur magis a tertio, qui bona dedit, quam a communi debitore.

In idem quoque conferre obſervabam ea, quæ habentur inſinuata *eod. diſc. 166. ſub tit. de dote*, circa potioritatem
10 competentem creditoribus negotii ſocialis in bonis occaſione ſocietatis quæſitis, quaſi quod eadem quoque intret ratio.

Non tamen hæc in iſta facti ſpecie actrici ſuffragari poterant, quamvis motivum excitatum fuiſſet, cum procedant in donatione contemplatione matrimonii, quæ per patrem, vel alium fiat ſponſo, bona de novo ita acquirenti, iſto in-
11 tuitu, ſeu occaſione, qualis non erat controverſiæ caſus, dum iſta bona etiam ante matrimonium erant ipſiuſmet viri, unde propterea hæc dici non poterat illa donatio contemplatione matrimonii, in qua tanquam in parte contractus matrimonialis, uxor, & filii intereſſe habeant ſecundarium ob majorem ipſius viri ditationem, atque ut in meliori ſtatu ita conſtituatur, quo caſu vere ac proprie dictæ conſiderationes intrant, in præſenti non cadentes, dici etenim non poteſt mulierem fiduciam habuiſſe in donatoris magis, quam viri idoneitate, ideoque pro ejus ſecuritate ſollicitam fuiſſe de hujuſmodi donatione, ſine qua matrimonium non contraxiſſet, neque dotem viro tradidiſſet, dum ita conſtat eam ſollicitam ſolum fuiſſe de proviſione filiorum, & deſcendentium; Potiſſime quia nullam habebat cauſam inquirendi de ſecuritate, dum ſibi deſuper conſuluerat paciſcendo, ut dos præſtanda inveſtiri deberet in bona ſtabilia, quæ tamquam ſpecies fundi dotalis primario ſibi affecta eſſe deberent, ideoque creditum reſultabat potius ex ſubſequuta negligentia hujus conventi inveſtimenti.

ADNOT. AD DISC. VI.

DE potioritate mulieris in bonis donatis contemplatione matrimonii an videantur deducta, *ſub tit. de dot. diſc. 166. n. 88.* ubi in ſpecie tangitur articulus; Et conferunt deducta *eod. tit. in hoc diſc.* 185. Ad punctum vero, de quo, *n.* 3. An promiſſio de donando importet donationem, videnda ſunt quæ habentur infra *hoc eod. tit. diſc.* 48. *n.* 12. Et generaliter *ſub tit. de feud. diſc.* 66. *de Regal. diſc.* 41. *de Servit. diſc.* 70. *de Cenſib. diſc.* 40. *de Empt. & Vendit. diſc.* 48.

ROMANA DONATIONIS DE VOLPINIS PRO SOLINDIO TIBALDUCCIO CUM FLAVIA FILIA, ejuſque viro.

Caſus deciſus per Rotam pro Flavia.

An illa retrodonatio, quam ſponſus prohibitus eſt facere donanti de bonis donatis contemplatione matrimonii ob ſecundarium intereſſe uxoris, ac filiorum, procedat etiam in ea donatione, quæ occaſione matrimonii fiat mulieri de bonis, in dotem tamen non datis, adeout vigeat intereſſe ſecundarium viri.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *De invalida retrodonatione donationis contemplatione matrimonii.*
4 *Mater dicitur intereſſata in pinguiori ſtatu filiorum ob ſpem ſucceſſionis, quod idem ſit in patre.*
5 *Majus eſt intereſſe patris, quam matris ob uſumfructum, & n. 6.*
7 *Rejectio placet, & de ratione.*
8 *Quod in viro non intret ea ratio, quæ militat in muliere in hujuſmodi donationibus.*
9 *Non attenditur ratio contemplationis matrimonii adjecta ex intervallo.*
10 *Capitula potius attendi debent, quam inſtrumentum.*
11 *Tunc donatio dicitur cauſativa, & privilegiata ubi ſit contemplatione matrimonii contrahendi, ſecus autem eo contracto.*

D I S C. VII.

FRanciſcæ nuptæ Solindio, cum dote jam conventa, in eiſdem tabulis dotalibus, mater, ac frater quædam bona, reſervato uſufructu, donarunt, atque in inſtrumento deinde ex intervallo confecto, dictum fuit, donationem fieri illius matrimonii contemplatione, ac ut decentius nubere, & ſe, ſuamque familiam ſuſtentare poſſet; Cum autem Franciſca abſente viro donationi prædictæ retroceſſiſſet, atque donatores eadem bona donaſſent Flaviæ ex dicto matrimonio ſuſceptæ, hinc contra iſtam, ac Joſephum virum, Solindius pater, mortua Franciſca, judicium inſtituit ſuper dictæ retrodonationis invaliditate ob intereſſe uſusfructus legalis in bonis maternis ſibi competentis, quatenus nulla exiſtente dicta retrodonatione, bona donata in hæreditate Franciſcæ donatariæ remanſiſſent; Et introducta cauſa *in Rota coram Cerro, ſub die 23. Junii 1661.* pro actore prodiit reſolutio, ſuper qua in unica diſputatione judicium maturum non efformavi. 1 9 2

In hac autem diſputatione, Ego & cæteri, ſcribentes pro actore, & ultra aliqua motiva in ſolo facto conſiſtentia ſuper dolo, falſiſque ſuggeſtionibus, ex quibus prætendebatur dictam Franciſcam inductam fuiſſe ad retrodonandum; Ac alterum motivum nullitatis reſultantis a Statuto 151. ex defectu cauſæ utilis, vel non damnoſæ; Nimium inſiſtebamus in concluſione pluries in præcedentibus inſinuata ſuper hujuſmodi retrodonationum invaliditate, ob intereſſe ſecundarium alterius conjugis, ac filiorum, quamvis iſti directe vocati non eſſent, juxta *deciſ.* 205. *Franchi, & deciſ.* 515. Merlini, cum aliis relatis *dec.* 219. *part.* 11. *rec. & ſupra, diſc.* 2. & in aliis in cauſæ deciſione. 10 11 3

Atque cum longo apparatu generalium propoſitionum, ac ratiociniorum probare conabamur, quod cum vir, & uxor ſint correlativi, hinc proinde eadem ratio, cui innixa eſt dicta concluſio percutiens terminos donationis factæ ſponſo, in qua ſponſa & filii procreandi ſecundarium intereſſe habeant, procedere quoque debet in caſu converſo donationis factæ ſponſæ, deducendo præſertim firmata per Rotam in ultimis deciſionibus editis *in Urbinaten. cor. Verospio, & Vicecomite*, de quibus *d. diſc.* 2. ut ſcilicet ad hunc effectum ſufficiens intereſſe reputetur illud conjugis ſuperſtitis, etiam ſoluto matrimonio, ſuper pinguiori ſucceſſione ſperata in bonis filiorum donatario in bonis donatis ſuccedentium, cum eadem in omnibus ratio militet. 4

Quinimo dicebam, clarius, ac majus eſſe intereſſe viri: Mater ſiquidem, juxta caſum de quo *d. diſc.* 2. aliud non habet intereſſe niſi mere incertum, ac eventuale ſucceſſionis filiorum præmoriendorum, quod, ſpectato ordine naturæ, non eſt adeo frequenter contingibile, neque ſperari ſolet, cum, juxta *Divi Gregorii* ſententiam, parentum commune votum ſit, filiis præmori, eoſque ſuperſtites relinquere. 5

E converſo autem intereſſe patris in bonis maternis filiorum, non ſolum eſt idem ſperatæ ſucceſſionis, quod in matre conſideratur, ſed alterum magis certum, ac frequens de præſenti uſusfructus ſcilicet in bonis maternis ei competentis, ad text. *in l.* 1. *&* 2. *&* 8. *tit. ff. de boni maternis*, & alio *tit. C. de bonis quæ liberis*, quod intereſſe tale eſt, ut filius, cui hæreditas defertur, neque poſſit eam non agnoſcere, ſeu repudiare in præjudicium patris, ex iis, quæ ex dictis juribus plene cæteris relatis habentur deducta per Pinellum *in Comment. ad d. l.* 1. *&* 2. *Cod. de bon. matern.* Caſtill. *de uſufructu, cap.* 3. *& ſub tit. de ſervit. ad materiam uſusfructus.* 6

E converſo aliqua cadere poſſe videbatur dubitandi ratio; Tum quia, ubi retrodonatio non provenit ex præcedenti colluſiva conventione, adeout ſpeciem doli & circumventionis redoleat, ſed aliud habet probabile motivum, etiam ſolius affectionis, vel gratitudinis, verius videtur dictam nullitatem non intrare; dictumque ſperatum eventuale ſucceſſionis intereſſe non eſſe in propoſito conſiderabile, ut advertitur *ſupra d. diſc.* 2. 7

Tum etiam quia, non videtur intrare eadem ratio, quæ eſt potiſſimum dictæ concluſionis fundamentum in caſu converſo donationis, quæ contemplatione matrimonii per patrem, vel alium fiat ſponſo, ut ita ſcilicet iſte magis idoneus reddatur ad congruam ſubſtentationem onerum matrimonialium, ideoque propterea talis donatio dicatur correſpectiva, & pars contractus matrimonialis, qui alias initus non eſſet, ut pluries in præcedentibus; Iſta ſiquidem ratio congruere non videtur huic converſo caſui, cum ſponſa nullum ſupportatura ſit matrimonii onus, a viro ſupportandum; 8

Niſi

Niſi dicatur quod vir iſto intuitu ſollicitus fuerit de donatione, ſine qua matrimonium alias non contraxiſſet, ut in caſu converſo conſideratur; Licet enim dici poſſet quod ſi id habuiſſet in animo, curaſſet hujuſmodi bona conſtitui in dotem, non autem remanere in terminis extradotalium, in quibus ipſe nullum jus, vel intereſſe fundatum habet, cum poſſit mulier per ſe ipſam illa adminiſtrare, omnique commodo, & emolumento virum privare, ex iis, quæ ad materiam bonorum extradotalium habentur *ſub tit. de dote, diſc.* 168. attamen non per hoc tollitur ratio.

Motivabatur, quod dicta ratio donationi adjecta, ut ſcilicet decentius mulier ſe ipſam, ac filios ſuſtentare poſſet in eo matrimonio, cujus intuitu ipſa donatio fieret, non conti-
9 nebatur in prima conventione capitulorum matrimonialium, ſed in ſubſequenti inſtrumento, quod poſt conſummatum matrimonium ex intervallo ſuper capitulis matrimonialibus ad majorem firmitatem juxta ſtylum initum fuit, unde propterea duo intrare videbantur, ex quibus hujuſmodi aſſignatæ rationi, ſeu cauſæ deferendum non eſſet, Primo ſcilicet ob ſatis frequenter inſinuatam concluſionem, de qua
10 præſertim *ſub tit. de fideic. diſc.* 179. & *ſub tit. de emphyt. diſc.* 15. ut capitulis, non autem inſtrumento deferendum ſit, cum illa contineant verba Partium, ac ſubſtantiam earum voluntatis, inſtrumentorum autem verba Notarii; Et ſecundo ob alteram concluſionem, *de qua infra in Fulgin. diſc.* 26. & in aliis, quod ſcilicet tunc hujuſmodi donationes contemplatione matrimonii dicuntur cauſativæ, & correſpecti-
11 væ ipſius contractus matrimonialis, quando fiunt, vel de illis conveoitur in ipſo actu contrahendi, adeout dici valeat quod alias matrimonium ſequutum non eſſet, ſecus autem ubi ex intervallo, & poſt matrimonium jam ſequutum; Caſus tamen fuit novus, ſuper quo ſcribentes hinc inde invenire non potuerunt doctrinas illum in ſpecie percutientes, cum omnes percutiant caſum converſum, ideoque reſervo maturius cogitandum.

ANNOT. AD DISC. VII.

De prohibita retrodonatione bonorum, quæ donata fuerint contemplatione matrimonii, habetur quoque *in hoc tit. diſc.* 72. *in qua n.* 6. inſinuatur quando vir dicatur magis intereſſatus in donatione facta mulieri.

PARMEN. DONATIONIS PRO COMITE OCTAVIO TARASCONO, CUM NEPOTIBUS EX FRATRE.

Caſus per ſententiam arbitramentalem deciſus, pro nepotibus.

An donatio facta contemplatione certi, ac determinati matrimonii, ſub conventione, ut effectum ſortitura ſit poſt mortem donatoris, caducetur, vel reſolvatur, ſoluto matrimonio per mortem ſponſi donatarii, ipſo donatore ſuperſtite: Et quando hujuſmodi promiſſiones poſt mortem percutiant ſubſtantiam, tamquam per ſpeciem futuræ ſucceſſionis, vel potius ſolum effectum, ſeu executionem, ubi præſertim conceptæ ſunt per viam promiſſionis de relinquendo.

SUMMARIUM.

1 Facti ſeries.
2 De alia controverſia feudali remiſſive.
3 Diſtinguuntur puncti, ſeu inſpectiones.
4 Quod in propoſito non refert, an filii eſſent vocati ad donationem, & quando referat, n. 10.
5 Filiusfamilias hodie habet heredem.
6 De materia pacti de futura ſucceſſione.
7 De diſtinctione, an donatio collata ad tempus mortis donatoris percutiat ſubſtantiam, vel executionem ad effectum caducationis.
8 An promiſſio de relinquendo poſt mortem caducetur præmoriente eo, cui eſt relinquendum remiſſive.
9 De eodem.
10 Ad quid referat inſpicere de puncto, de quo n. 4.
11 Spes competens ex contractu tranſmittitur, & non intrat caducatio.
12 Quando etiam iſto caſu intret caducatio, & ceſſet tranſmiſſio.
13 De opinione, ut donatio contemplatione matrimonii reſolvatur, ſoluto matrimonio, donatore ſuperſtite, & n. 27.
14 Rejicitur hæc opinio, & contraria verior.
15 Juramentum validat donationem inter patrem, & filium.
16 Quod iſta ſit quæſtio voluntatis, & opinio, de qua num. 14. procedat in dubio.
17 De reſolutione renunciationis ob ceſſatum præſuppoſitum remiſſive.
18 An procedat argumentum dotis, quæ revertitur ad patrem.
19 Probatio voluntatis ſuper reſolutione fieri etiam poteſt adminiculative.
20 Quomodo hæc voluntas probetur.
21 Non eſt immorandum in cortice verborum, ſed attendi debet ſubſtantia voluntatis.
22 Deſumitur argumentum, quod non fiat mentio de donatione.
23 De argumento diſcretivo.
24 De altero, quod non vocentur filii.
25 De altero, quod non fiat mentio heredum.
26 De alio argumento conſiderata ſupervivente.
27 Quod ubi non ſuperſunt filii, verior ſit opinio, de qua num. 13.
28 Secus ubi ſuperſunt, & de ratione.
29 An tom hac donatione debeatur etiam filiis ex filio donatario legitima in bonis Avi donatoris remiſſive.

DISC. VII.

Intuitu matrimonii concluſi inter Alexandrum Comitis 1
Camilli Taraſconi filium primogenitum, & Cæciliam, idem Camillus in capitulis matrimonialibus deſuper habitis, ac etiam in inſtrumento poſtmodum celebrato promiſit, quod tempore ejus mortis relinquet dicto Alexandro tot bona, quæ importent annuum redditum ſcutorum bismille, adhibendo verbum *relinquere* in inſtrumento, quod lingua latina conceptum erat, & verbum *laſciare* in capitulis Italico materno idiomate ordinatis; Cum autem caſus dediſſet dicti Alexandri præmorientiam Camillo patri, pluribus ex dicto matrimonio ſuperſtitibus filiis, dictuſque Camillus donationem præfatam revocaſſet, ſive reſolutam eſſe declaraſſet, nec non, de feudo, aliiſque bonis diſpoſuiſſet ad favorem Comitis Octavii filii tertiogeniti, relinquendo præfatis nepotibus ex primogenito legitimam de jure debitam, aliaſque ordinando diſpoſitiones ad rem non facientes, Hinc ſequuta præfati Camilli morte, inter prædictos patruum, & nepotes, plures exortæ fuerunt controverſiæ compromiſſæ in ipſummet Parmæ Ducem communem Dominum, ex cujus arbitramentali ſententia prolata cum voto Conſilii Placentini, feudum adjudicatum fuit Comiti Octavio tertiogenito, hæreditas vero Camilli condemnata fuit ad obſervantiam dictæ donationis, præſtandumque tot bona, quæ importarent redditum ſcutorum bismille, ac ulterius legitimam ipſis nepotibus in hæreditatem avi, de jure, ac etiam ex ejus judicio debitam; Super his autem controverſiæ punctis, feudi & donationis, Ego ſcripſi pro Comite Octavio, non autem ſuper illo legitimæ, an ſcilicet dicta donatio in eam imputanda eſſet, vel potius utrumque deberetur.

De puncto, ſeu controverſia feudi, & an præfatus Camillus pervertere potuiſſet ordinem primogenituræ, cum quo feudum quæſitum erat, habetur actum in ſua materia *ſub* 2
tit. de feud. diſc. 11. Quatenus vero pertinet ad iſtum punctum donationis, an ſcilicet ob prædeceſſum ſponſi donatarii ſuperſtite donatore, dicta donatio caducata, ſeu reſoluta eſſet. Scribentes in partibus pro dictis filiis ſponſi donatarii, volumina pene deſuper cum magno labore conficiendo, plures aſſumpſerunt articulos diſputandos; Primo ſcilicet, an filii 3
ex matrimonio ſuperſtites, ad hanc donationem vocati eſſent ex perſona propria; Secundo, an dicta conventio, ſeu promiſſio de relinquendo contineret contractum perfecte ab initio obligatorium, vel potius ſpeciem donationis cauſa mortis, cujus ſubſtantia in tempus mortis collata eſſet, unde propterea per prædeceſſum donatarii caducatio intraret, Et tertio, an dici poſſet pactum de futura ſucceſſione, quod vel invalidum, vel ſaltem revocabile eſſet, dum donator jam revocaverat; Et ſuper quibus omnibus e converſo plures clari nominis Juriſconſulti pro hac parte ſcribentes, eaſdem reaſſumendo diſputationes, magnos ediderunt labores.

Scribens ego pro Comite Octavio donationis invalidita-
tem, vel reſolutionem ſuſtinente, dicebam prorſus inanem 4
videri adeo magnum laborem aſſumptum per ſcribentes hinc inde ſuper dicto primo articulo vocationis filiorum ad

hanc

hanc donationem; Id enim nil referre videbatur, Aut enim attendum erat, eam continere ſpeciem ultimæ voluntatis, ſeu donationem cauſa mortis, adeout actus eſſet imperfectus, atque caducationi, vel revocationi ſubjectus, & tunc deſtructa ſubſtantia actus jam revocati, nil referebat, an adeſſet ſecunda vocatio, ſi corruebat etiam prima; Et e converſo, ſi continebat donationem inter vivos ab initio perfectam, & obligatoriam, dilato ſolum effectu, ſive executione poſt mortem, nil pariter intererat, dictam filiorum vocationem adeſſe necne, quoniam ſi filii in bonis donatis non ſuccedebant uti filii, ſuccedebant tamen tanquam hæredes patris, cum hodie attento jure noviſſimo Codicis, & Authenticorum, extra controverſiam ſit in bonis valide ac perfecte 5 per patrem filio donatis, utpote non remanentibus in terminis peculii profectitii, ſed aſſumentibus naturam peculii adventitii, patrem non occupare bona jure peculii, ut prius attento jure Digeſtorum ſequebatur, ſed filium habere hæredem, juxta ordinem ſuccedendi a jure præſcriptum, adeo ut etiam ſi ipſe pater ſuccederet, hæreditariam qualitatem filii habere deberet, ac matrem, & fratres ad æqualem ſucceſſionem admittere, ut habetur in ſua materia *ſub titul. de ſucceſſionibus*, ac etiam *ſub tit. de dote*, *diſc.* 32. *& ſeq.*

Prout extra cauſæ punctum videbatur altera quæſtio, an iſta promiſſio contineret pactum de futura hæreditate, vel ſucceſſione, quoniam cum non eſſet, nec de tota hæreditate 6 nec de quota, (quo caſu intrat quæſtio nullitatis, vel revocabilitatis, de qua apud Bellon. jun. *conſ.* 22. plene apud Cenſal. *in l. unica, C. ſi quis Imperatori maledixerit*, §. 22. *n.* 83. *cum ſeq.* & Rota apud Royas *dec.* 282. 317. *&* 455. & in aliis de quibus in ſua materia *ſub tit. de renunc.*) Sed ageretur de certis bonis, neque quotam conſtituentibus, idcirco extra controverſiam videtur, ut promiſſio potiſſime juramento munita ſit valida, & irrevocabilis, neque in ea intrent ea quæ ad materiam text. *in l. pactum quod dotali*, *C. de pactis cum conventa* habentur in dicta ſua materia *ſub tit. de renunc.*

Quare his, ac ſimilibus, utpote ſuperfluis, ac evagatoriis 7 neglectis, immorando ſtricte (juxta laudabilem Curiæ ſtylum) ſuper controverſiæ puncto præciſo; Advertebam, duas deſuper cadere inſpectiones inter ſe diverſas, ex quibus unius, vel alterius determinatio huic parti ſufficiebat; Primo ſcilicet, an hæc promiſſio de relinquendo poſt mortem obtineret ſpeciem donationis cauſa mortis, cujus ſubſtantia in ipſius mortis tempus collata eſſet; Hoc enim poſito, extra controverſiam remanet, revocabilitati, vel caducationi per donatarii prædeceſſum locum fieri, ſecus autem ubi tempus mortis non percuteret ſubſtantiam, ſed ſolum effectum, ſeu executionem, ipſa ſubſtantia per viam perfectæ, & irrevocabilis donationis inter vivos ab ipſo inſtanti jam firmata, juxta communem, ac receptam diſtinctionem, de qua cæteris relatis plene apud Merlin. *dec.* 664. *recept. dec.* 9. *part.* 7. *rec.* apud Royas, *dec.* 314. Fontan. *de pact. clauſ.* 4. *gl.* 3. Buratt. & Adden. *dec.* 581. Galeot. *lib.* 2. *controv.* 21. & paſſim.

Et ſecundo, quatenus iſta conventio importaret donationem contemplatione matrimonii ab initio validam, perfectam, & irrevocabilem, an tanquam cauſativa, & facta ex præciſa, & finali cauſa matrimonii, iſto ante effectuationem diſſoluto, tanquam ex ceſſante cauſa, reſoluta fuiſſet, necne, vel potius donatarius ad ejus hæredes eam tranſmittere potuiſſet.

Quatenus pertinet ad primum, deducebam eadem fundamenta, quæ in terminis conſimilis promiſſionis de relin- 8 quendo poſt mortem factæ ex eadem occaſione certi matrimonii habentur deducta, *diſc. ſeq.* ac etiam in eodem caſu *ſub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum*, *diſc.* 85. allegando deciſiones Rotæ in eo caſu jam editas, ac auctoritates, & rationes ibi contentas, quas in præſenti ſuperfluum eſt repetere, utpote ibi de facili videndas.

Ac etiam deducebam ea, quæ deducta habentur *in Rom. Iuris dotis*, *ſub tit. de dote*, *diſc.* 129. in propoſito conſimilis 9 conventionis ſuper aſſecuratione futuri legati, ſeu futuræ diſpoſitionis, quod ſcilicet hujuſmodi conventiones continent quidem aſſecurationem futuræ ſucceſſionis in aliqua bonorum parte, ne illa remaneat incerta, & eventualis, ab arbitrio, ſeu libera voluntate morituri pendens, atque ad hunc effectum perfecta, & irrevocabilis probabilius dicenda eſt, ut latius in dicta ſua materia *ſub tit. de renunc.* cum terminis tamen habilibus, ut ſcilicet ſupervivat ille, cui relinquendum eſt, unde propterea verificari valeant extrema habilia, legantis, & legatarii, ſeu diſponentis, ac ejus cum quo diſponendum eſt, ex ibi deductis & quæ deducebam etiam in reſponſis in iſta cauſa editis, magis fuſo calamo: ut extero ſtylo, (quamvis ſuperfluo, parumque commendabili) ſatisfieret.

Atque ad hunc effectum ſolum conferre obſervabam dictam quæſtionem, an filii ex matrimonio procreandi vocati eſſent, necne, quoniam ſi vocatio adeſſet, iſta corruebat dictum potiſſimum motivum deficientiæ externi habilis, cum quo diſponi debuiſſet, dum ipſi filii (poſita vocatione) di- 10 cuntur æque principales donatarii, ideoque verificatur in eis extremum habile; Quod tamen in ſenſu veritatis obſtare non poterat, dum filiorum nulla mentio in iſta conventione habita fuit, nullaque aderant verba, vel adminicula, quibus ceſſantibus, hodie tanquam abſoluta recte conſtitui poſſe videtur regula, dictæ vocationis excluſiva.

Verum reflectendo ad veritatem, iſte primus punctus caducationis ob præmorientiam donatarii, ac impeditam tranſmiſſionem, ſolus, ac de per ſe mihi parum tutus vide- 11 batur ex concluſione, de qua plane omnibus fere collectis habetur apud Capyc. Latr. *dec.* 3. *n.* 9. *cum ſeqq.* cum aliis, de quibus alias infra, *& ſub tit. de fideic.* ut caducatio procedat in legatis, aliiſque diſpoſitionibus per ultimam voluntatem, in quibus attenditur ſola voluntas diſponentis, non autem ejus, cum quo facta eſt diſpoſitio; Secus autem in contractibus præſertim oneroſis, ſeu correſpectivis, ideoque caducatio intrat in donatione cauſa mortis, cum iſta, licet in fieri figuram habeat contractus, attamen in facto eſſe importare dicitur ultimam voluntatem.

Et quamvis etiam in actibus inter vivos apud Altogr. jun. *controv.* 29. cæteris relatis plene probetur, ut præmoriente 12 donatario, ſive illo, cum quo diſponi promiſſum eſt, ceſſare debeat diſpoſitio tanquam perſonalis; Attamen, vel id non ſubſiſtit, vel procedit cum declarationibus, de quibus infra *in Piſtorien. diſc.* 17. quæ eſt eadem cauſa, in qua dicta controverſia prodiit; Et nihilominus ubi etiam id admittendum ſit, vere non percutit terminos caducationis, ſed potius illos reſolutionis, ſeu ceſſationis ex ceſſanta cauſa, juxta alteram ſupra diſtinctam inſpectionem, de qua infra; Et conſequenter quod ſuperius ponderata fundamenta, ſola, & de per ſe non ſint apta ad caducationem, bene tamen in aliquo influere poſſint ad corroborationem alterius motivi reſolutionis.

Quatenus igitur ad dictam aliam inſpectionem reſolutionis pertinet; Scribens more Advocati, pro reſolutione deducebam auctoritatem Bertrand. *conſ.* 176. Mendez. *in l. cum oportet*, *Cod. de bonis quæ liberis*, *part.* 1. *effect.* 3. 13 *n.* 58. & Rovit. *conſ.* 15. *&* 16. *lib.* 1. quorum primum eſt etiam repetitum apud Theodor. *alleg.* 42. ubi ex auctoritate Oldrad. *conſ.* 151. firmatur in ſpecie, quod cum hujuſmodi donationes contemplatione matrimonii, quæ fiunt per patrem filio, ſint cauſativæ, ac potius neceſſariæ, quam voluntariæ, hinc proinde reſtringi debent ad ſuam cauſam, qua ceſſata, vel reſolvuntur, vel remanent puræ, ac ſimplices donationes ſine cauſa, quæ inter patrem, & filium utpote importans peculium mere profectitium, validitatem, ſeu perfectionem recipiunt a morte patris, ex cujus perſeverante voluntate, ac ſubſtantia, filius ſuperſtes potius obtinere dicitur.

Agnoſcebam tamen parum tutum eſſe hoc fundamentum, cum iſta opinio magis communi DD. calculo reprobe- 14 tur; Et quidem rationabiliter, ex ea ratione, quod cauſa certi, ac determinati matrimonii, removet juris civilis obſtaculum, ſeu prohibitionem, atque reddit donationem validam, & perfectam ab initio, ob mixturam juris tertii, mulieris ſcilicet, ac donantis, ſaltem pro jure, vel intereſſe ſecundario pluries inſinuato; Ac etiam ob mixturam cauſæ oneroſæ, quam ipſemet ſponſus donatarius fovere dicitur, ſuſcipiendo ita ſtatum conjugalem, ac in ſe aſſumendo onera matrimonii, alias forte non facturus; Et conſequenter, poſita validitate, ac perfectione actus ab initio, nil refert, quod cauſa productiva hujus validitatis deinde ceſſet poſt jam perfectum, & conſummatum effectum, dum poſt effectum conſummatum dicta regula *cap. cum ceſſante* non intrat, iſtaque eſt una ex ejus ſatis notis limitationibus.

Multo vero magis, ubi, (ut in præſenti, ac frequenter) talis donatio juramento etiam munita ſit, per quod, juxta magis communem, ac in ſuo receptam opinionem, etiam 15 pura & ſimplex donatio ſine cauſa inter patrem, & filium ab initio valida, & perfecta eſt, ut in ſpecie reprobando Mendez & Rovit. *ubi ſupra* ex auctoritate Guidopap. *conſ.* 12. *& dec.* 147. (qui apud modernos in iſta concluſione anteſignanus reputatur) plene Merlin. *lib.* 2. *controv.* 34. *n.* 29. *cum ſeq. ad finem*, & Theod. *alleg.* 43. ſcribens in contrarium in eodem præciſo caſu, in quo ſcripſit Rovit. *d. conſ.* 15. atque juxta opinionem Theodori deciſum fuit, & ſequuntur Fontanell. *dec.* 54. Galeot. *lib.* 2. *contr.* 21. Capyc. Latr. *conſult.* 16.

Novas.

Digitized by Google

Novar. apud Ricc. *poſt collect.* 2563. Cutell. *de donat. tom.* 2.
ſpecial. 24. *n.* 6. *cum ſeq.* Andreol. *controv.* 232. & alii, unde
propterea, tam attentis auctoritatibus, quam rationibus,
hæc poſterior opinio tenenda videtur in puncto juris, ubi
facti circumſtantiæ contrarium non ſuadeant.

Advertebam tamen, (etiam in ſenſu veritatis,) promiſſa
omnia procedere præſumptive, ac in dubio, quoties quæ-
16 ſtio conſiſtat in nudo puncto juris, ſeu juris præſumptione,
ſecus autem ubi contrariæ voluntatis probationes, vel ad-
minicula concurrant, cum etiam in contractibus, quamvis
correſpectivis, intret dicta conſideratio veriſimiliter defi-
cientis voluntatis unius, vel utriuſque, juxta ea quæ ha-
bentur infra *in d. Piſtorien. diſc.* 17. ac habemus ex recepta
theorica Bartoli, *l. qui Romæ*, *§. duo fratres*, *n.* 24. *ff. de
verb. oblig.* cum concordantibus, *deciſ.* 187. *part.* 3. *rec.* &
17 pluries *ſub tit. de renunc.* ſuper ceſſatione, vel reſolutione
renunciationis, ceſſata cauſa, ſeu fine renunciandi.

Et magis proxime habemus in dote, quam pater filiæ
conſtituit ex eadem juris neceſſitate, vel cauſa, ob quam hu-
18 juſmodi donationem filio facit, quod ſoluto matrimonio,
actus reſolvitur, atque dos, ubi non obſtet conſuetudo, quæ
vulgo dicitur *Martini*, ad patrem revertitur, ut pluries in
ſua materia *ſub tit. de dote*, Et quamvis in ſpecie Guidopap.
ubi ſupra ejuſque ſequaces hanc paritatem negent, rationis
diverſitatem aſſignantes; Attamen certum videtur hoc ar-
gumentum influere ad probandum dictum aſſumptum, quod
iſta ſit quæſtio voluntatis, in dubio quidem decidenda pro
non reſolutione, ſeu pro tranſmiſſione juxta dictam magis
communem opinionem, ſecus autem ubi accedant proba-
tiones, vel argumenta diverſæ voluntatis, cui perpetuo lex
cedit, ubi in volente non obſtet defectus poteſtatis; Quem-
admodum enim donator de pacto reſolutivo, in caſu ſolu-
19 ti matrimonii, ubi expreſſe conſuluiſſet, aut alias ejus vo-
luntatem limitatam ad durationem cauſæ faciendi declaraſ-
ſet, dubitandum non veniret, illam attendi debere; Ita
nil impedit eamdem voluntatem per adminicula, & con-
jecturas ſufficientes contrariam præſumptionem juris pro-
bari poſſe, ac attendi debere.

Applicando igitur ad rem; Plura argumenta, ſeu admi-
nicula conſiderabam, ex quibus de hujuſmodi voluntate
conſtare videbatur, illa non ſingulariter, ſed unitim pon-
20 derando cum conſueta regula, in adminiculativis, ſeu
quæſtionibus voluntatis perpetuo attendenda, *ut ſingula,
quæ non proſunt, unita juvent*, de qua præſertim ſatis *ſub
tit. de fideicommiſſis*, & alibi ſatis frequenter.

Atque in idem, pro nimia, ſeu lumine, attendi quoque
debere dicebam alteram regulam in omni materia frequen-
ter inſinuatam, ac vere principaliter a judicantibus præ ocu-
21 lis habendam, in omnibus ambiguæ voluntatis quæſtioni-
bus, tam inter vivos, quam per ultimam voluntatem quod
non cortex, & figura verborum, ſed ſubſtantia veriſimilis
voluntatis attendi debet; Ut de actibus per ultimam vo-
luntatem, cæteris relatis Mantic. *de conject. lib.* 3. *tit.* 3. *n.* 9.
cum aliis apud Othob. *dec.* 254. *in fine*, & pluries *ſub tit. de
fideicomm.* Et de actibus inter vivos idem Mantic. *de tacit.
lib.* 2. *tit.* 7. *n.* 1. *& ſeq.* Cyriac. *contr.* 478. *n.* 18. *& ſeq.* Rota
apud Merlin. *deciſ.* 692. *n.* 46. apud Buratt. *deciſ.* 113. *n.* 7. &
frequenter, ut præſertim *ſub tit. de credit.* & ſub altero *de
alien. & contract.* ac in omnibus alia fere materiis.

Plura igitur in hac facti ſpecie ponderabam; Primo ſcili-
cet quod in hujuſmodi conventione nullum unquam conti-
22 netur verbum, quod donationem ex tunc validam, ac per-
fectam importaret, ut continebatur in caſibus, de quibus agit
Guidopap. hujus concluſionis anteſignanus, ubi de dona-
tione expreſſa; Idemque de omnibus caſibus, de quibus
agunt ſuperius allegati, præſertim Galeot. *lib.* 2. *contr.* 21.
Merlin. *d. contr.* 34. *l.* 2. Theodor. *alleg.* 43. & Rovit. ſcribens
in oppoſitum in eo caſu *d. conſ.* 15. *l.* 2. cum in hac facti ſpe-
cie actum eſſet de relinquendo in morte; Unde propterea
dicebam longe diverſum eſſe caſum, quem vere, & proprie
dictæ auctoritates non percutiunt, ſed potius intrarent ea
quæ habentur *diſc. ſeq.* ac *diſc.* 85. *ſub tit. de feud. & diſc.* 129.
ſub tit. de dote; Si enim in partium intentione fuiſſet proce-
dere per viam donationis ex tunc perfectæ, ac tranſmiſſibi-
lis, facillimum erat id exprimere, ac veriſimiliter feciſſent.

Secundo etiam fortiter, ob claram diſcretivam, per quam
23 dicebam, hujuſmodi voluntatem remanere indubitatam,
quod ſcilicet in eadem ſcriptura idem Camillus pater dona-
vit Cæciliæ nurui ſcuta mille, atque non ſolum donationis
titulum expreſſit, ſed etiam adhibuit clauſulas, & cautelas,
quæ ex illius Civitatis moribus, ac Statutis in donationibus
adhiberi ſolent; Necnon ad eamdem poſt mortem mulieris
donatariæ expreſſe vocavit filios ex eo matrimonio procrean-
dos; Si enim in donatione adeo exiguæ ſummæ compara-
tive ad iſtam, tot ſolemnitates, & cautelæ adhibitæ ſunt,
utique prorſus improbabile eſt, quod in iſta longe majoris
importantiæ, negligi debuerint, atque procedi per viam
ſimplicis promiſſionis de relinquendo.

Tertio ob neglectam mentionem filiorum; Licet enim jux-
ta magis communem, ac tenendam opinionem, *diſc.* 1. *&* 2.
inſinuatam, vocatio filiorum in hujuſmodi donationibus
(quidquid aliqui minus vere teneant,) non ſit neceſſaria, vel 24
connaturalis, attamen ubi præſertim agitur de diſpoſitionibus
adeo magnæ importantiæ, conſueta eſſe ſolet, Ideoque omiſ-
ſio aliquod præbet dictæ diverſæ voluntatis argumentum.

Quarto ex neglecta mentione hæredum, ob quam Rovit.
d. conſ. 15. *in princ.* probare conatur donationis reſolutionem 25
reſultare; Quamvis enim iſtud aſſumptum periculoſum ſit,
jnteque merito reprobetur per alios ſupra allegatos, præſer-
tim per Theodor. *d. alleg.* 43. & Merlin. *d. contr.* 34. quo-
niam in contractibus, data validitate, ac perfectione actus,
ſtipulatio pro hæredibus ſubintelligitur, quamvis non ex-
primatur, Attamen quia de communi ſtylo, ſeu Notario-
rum formulario, hæredum mentio, ac ſtipulatio paſſim
adjici ſolet, negari non poteſt, quin exinde, omittendo
id, quod eſt conſuetum ac veriſimile, magnum reſultet ali-
cujus diverſæ voluntatis argumentum.

Et quinto demum, quod pro tempore ſupervivetiæ ip-
ſius Camilli promiſſoris, pater, ſeu conjuncti ſponſæ de
nulla promiſſione, vel altera proviſione ſolliciti fuerunt;
ſignum clarum, quod ſolum cogitarunt ad firmandum ſpon- 26
ſi ſtatum poſt mortem patris, ut ita congrue proviſus re-
maneret, ſtante conſiderabili numero aliorum quatuor fra-
trum, ideoque principaliter habita fuit in Partium inten-
tione ipſius donatarii ſupervivetia in ſtatu matrimoniali,
juxta ea, quæ in propoſito ſupervivetiæ effectivæ ponde-
ratæ in donatione pro augmento dotis, habentur *in Roma-
na augmenti ſub tit. de dot. diſc.* 27.

Quando ex hoc matrimonio nulli fuiſſent ſuperſtites filii,
omneque ceſſaret uxoris intereſſe quamvis ſecundarium,
quia nempe dos integre ſibi reſtituta eſſet, atque non ſuppete-
ret alterum intereſſe ſperatæ ſucceſſionis filiorum (dum illud 27
alimentorum ſine dubio ceſſat per matrimonii diſſolutio-
nem) adeout de hoc ageretur ad ſolum effectum tranſmiſſio-
nis hujuſmodi bonorum ad extraneos hæredes, vel creditores
viri, qui patrem viventem, vel ejus filios ſpoliare vellent;
Tunc (in ſenſu etiam veritatis,) credebam ex dictis argu-
mentis, ac nimium veriſimili donatoris, ſeu promittentis
voluntate, dictæ reſolutioni omnino locum fore, cum prin-
cipaliter correſpectivitas ponderetur in ordine ad intereſſe
mulieris, ac filiorum potius, quam ipſius ſponſi donatarii,
ideoque dicto intereſſe ceſſato, nimis aſperum eſſet, ſatiſque
indiſcretus, ac irrationabilis leguleicus rigor, ex verborum,
ſeu clauſularum formulis deſumi ſolitus, ut pater qui nonniſi
cauſative permiſit ad præciſum effectum providendi filium,
ejuſque futuram ſobolem, cum dicto præſuppoſito, quod
frequentior, ac regulatus naturæ ordo inducit, ita vivens,
per extraneos ſpoliatus remanere debeat bonis ſuis, ſive
ſpoliare cogatur alios proprios filios, contra omnem penitus
veriſimilitudinem; Iſtoque caſu omnino recipiendam eſſe
dicebam opinionem Rovit. *d. conſ.* 15. potiſſime in iſto caſu,
in quo non aderat explicitus perfectæ, ac irrevocabilis dona-
tionis titulus, qualis in dicto caſu concurrebat, ac propter-
ea de plano intrare deberent omnia, quæ tam pro reſolu-
tione, quam pro caducatione ſuperius ponderata ſunt.

Quia vero ex matrimonio ſuperſtites fuerunt filii, quibus
uxor, ac reſpective mater quoque aſſiſtebat, id mihi, ad veri-
tatem reflectenti, magnam inferebat difficultatem, unde 28
propterea probabilis viſa eſt reſolutio, ex inſinuata ratione,
quod ſcilicet ſponſa, ejuſque parentes, vel conjuncti, de hu-
juſmodi donationibus ſolliciti eſſe ſolent, ut ita provideatur,
tur, nedum ipſe ſponſus pro pinguiori ſupportatione one-
rum matrimonialium, ſed etiam filii pro jure probabiliter
ſperatæ ſucceſſionis; Et conſequenter, quamvis matrimo-
nium diſſolutum ſit, adhuc tamen durabant reliquiæ, ſeu
durabat effectus in mente habitus, neque intrabat dicta ra-
tio inconvenientis, quæ in caſu tranſmiſſionis ad extraneos
ſine dubio intrare videretur; Iſtudque videtur probabile
motivum, ob quod dicta reſolutio, mihi quamvis in contra-
rium ſcribenti placuit, non autem illud, cui, ut relatum fuit
juxta frequentiorem leguleicam inſipiditam, major pars
Aſſeſſorum innixa fuit, clauſulæ ſcilicet *ex nunc pro tunc*,
præſertim ponderatæ apud Galeot. *d. controv.* 21.

Durum tamen viſum fuit, in quodam naturali, ac æqui-
tau-

tativo diſcurſu magis, quam in ſtricto rigore legali, ultra dictam donationem jure hæreditario patria filiis ſuperſtitibus delatam, decernere etiam legitimam ex propria perſona in bonis avi, quamvis ſuper puncto non ſcripſerim ea iis ponderationibus, quæ deſuper habentur in ſua materia *ſub tit. de legitima, & detractionibus*, ac etiam *ſub tit. de dote*, & alibi.

S U M M A R I U M.

1 *An donatio caducetur per prædeceſſum donatarii.*
2 *Quando tempus mortis dicatur percutere ſubſtantiam.*
3 *De pacto futura ſucceſſionis.*

ADNOT. AD DISC. VIII. & IX.

De hac eadem materia habetur actum *in hoc tit. de Donat. diſc.* 64. An ſcilicet donatio caducetur, vel reſolvatur per prædeceſſum ipſius donatarii, vel potius tranſmittatur ad hæredes.

De tribus autem inſpectionibus diſtinctis *in præſenti diſc. n.* 3. Quoad primam an filii vocati dicantur ut filii, & ex propria perſona, videnda erunt, quæ per ipſum Auctorem tradita fuerunt in adnotationibus *ad diſc.* 1. *& ſeq.*

Ad ſecundam quando tempus mortis dicatur percutere ſubſtantiam, vel potius exequutionem ad effectum caducationis, videnda ſunt quæ habentur *hoc tit.* & latius *tit. de Legat. diſc.* 3. *&* 59.

Ad tertiam de pacto futuræ ſucceſſionis habetur actum *lib.* 10. *de fideic.* 141. *&* 213. *& tit. de renunc. diſc.* 6.

ROMANA DONATIONIS DE ANDOSILLIS.
PRO ANGELO ANDOSILLA,
C U M
CREDITORIBUS RAPHAELIS NEPOTIS:

Caſus deciſus per Rotam, ut infra.

De eadem materia, an donatio contemplatione matrimonii reſolvatur per mortem donatarii vivente donatore, ubi concepta ſit per viam promiſſionis de relinquendo poſt mortem: Et generaliter, an donatio correſpectiva ad aliquod implementum donatarii, reſolvatur ex cauſa non implementi, vel ceſſantis correſpectivitatis, tam reſpectu donatarii contravenientis, quam aliorum ſucceſſive vocatorum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutionee cauſa, & de aliis hujus cauſæ punctis, & reſolutionibus.*
3 *An donator addat vincula, & onera ob additamentum bonorum remiſſive.*
4 *In contractibus nominatis, non implementum cauſat actionem ad intereſſe, non autem reſolutionem, vel pœnitentiam.*
5 *Contraventio primi donatarii non præjudicat filiis, & deſcendentibus vocatis.*
6 *Declaratur concluſio, de qua num. 4. an procedat in donatione,*
7 *De eodem, & quando dicatur contravenire voluntati donatoris, ut ſequatur reſolutio.*
8 *Et de alia generali declaratione dictæ concluſionis, de qua num. 4.*
9 *Quare aliqui articuli examinati non fuerint, & de ſtylo Curiæ inſiſtendi præciſe in neceſſariis.*
10 *Declaratur concluſio, de qua num. 5. & quando primus præjudicet aliis.*
11 *In donatione contemplatione matrimonii, non intrat revocatio ex cauſa ingratitudinis.*
12 *Idem in donatione facta promovendo ad ſacros ordines.*
13 *Et generaliter quando contraveniente gravato præjudicet ejus deſcendentibus ſubſtitutis.*
14 *An donatio contemplatione matrimonii reſolvatur per matrimonii diſſolutionem.*
15 *Non intrat quæſtio, ubi alia accedat donatio poſt matrimonium ex alio motivo.*
16 *Quod reſolvatur, ubi contentio eſt cum extraneis.*
17 *Secus autem cum filiis vocatis, & de ratione.*
18 *Ubi non agitur de donatione bonorum, ſed de promiſſione relinquendi poſt mortem, ſi ille, cui facta eſt promiſſio præmoriatur, non poteſt intrare Bulla Baronum, & de ratione.*

D I S C. IX.

Donatio, ac reſpective promiſſio, quas, (cum conſuetis 1
erroribus Sapientum,) Inſignis J. C. Angelus Ando-
ſilla in modo ſcribendi Magiſter meus, fecit Raphaeli ex
fratre Nepoti, ob ingens æs alienum, ac diſſipationes poſt
dicti Raphaelis mortem detectas, (juxta pariter conſuetum
literatorum, ac prudentium virorum fatum, hujuſmodi
ſucceſſores habendi,) plures excitarunt controverſias cum
creditoribus, de quibus habetur tam in præſenti, quam *ſub tit.*
de feudis ad materiam Bullæ Baronum, *diſc.* 85. ac etiam *ſub*
tit. de fideic. diſc. 139. Contemplatione ſiquidem ſecundi
matrimonii per dictum Raphaelem contrahendi, in eadem
apoca dotali, Angelus promiſit, ſponſos, ac filios, cum
reliqua familia, vivens, propriæ domi retinere & alere, at-
que in morte illi relinquere tot bona, quæ conſtituerent an-
nuum redditum ſcutorum bis mille, cum ſubſtitutionibus, ac
oneribus ſibi bene viſis; Deinde vero per inſtrumentum, ei-
dem Raphaeli, ac Angelo juniori, & Portiæ ex dicto matri-
monio ſusceptis, aliiſque filiis, ac deſcendentibus, quam-
plura bona donavit, cum ſtrictiſſima alienationis prohibi-
tione, ac onere inveſtiendi ea fructibus ſingulis annis ſcuta
mille, uſquequo compleretur ſumma ſcut. 25. m. Viceque
verſa Raphael, eludendo ſenem, eique præſupponendo ha-
bere in cenſibus, aliiſque effectibus ſcuta 17500. provenien-
tia ex primæ, & ſecundæ uxoris dotibus, (cum in effectu
tunc in longe majori ſumma, id ab ære alieno jam abſor-
ptum eſſet) eadem bona pariter donavit, dictoque fideicom-
miſſo incorporavit, conſtituendo unum, & idem corpus;
Sequuta igitur dicti Raphaelis morte, donator ſuperſtes, ut
a creditorum moleſtiis magis tutus redderetur, judicium
inſtituit coram A. C. ac favorabilem ſententiam reportavit
ſuper dictæ donationis reſolutione, Introductaque per ap-
pellationem cauſa *in Rota coram Cerro*, & dato dubio, an
donatio eſſet reſoluta, vel quatenus non, quale jus credito-
ribus competeret, *ſub diebus* 3. *Junii* 1658. *&* 24. *Jan.* 1659. 2
in utraque parte dubium negative reſolutum fuit, donatio-
nem ſcilicet reſolutam non eſſe, & creditoribus nullum jus
competere ob reſolutum jus debitoris, ſtante fideicommiſſo
ad favorem filiorum, quarum deciſionum prima eſt impreſ-
ſa *dec.* 356 *p.* 12. *rec. & poſt Collect.* Bondin. *dec.* 50. Quamvis
enim aliæ poſtmodum prodierint reſolutiones, illæ tamen
percutiunt punctum Bullæ Baronum, ut in *ſua materia, d.*
tit. de feud. diſc. 85. Alterque punctus actus *ſub tit. de fideic.*
diſc. 139. eſt ſuper eo, an idem donator ob additamentum
aliorum bonorum dictæ donationi factum ad favorem di- 3
ctorum filiorum tunc pupillorum, valide nova onera no-
vaſque ſubſtitutiones adjicere potuerit.

Quatenus igitur pertinet ad dictam primam dubii par-
tem ſuper donationis reſolutione; Rota in hoc, inhærendo
deductis per ſcribentes pro creditoribus d. tit., dixit reſolu-
tioni locum non eſſe, ea concluſione pluries alibi inſinua-
ta, præſertim *ſub tit. de loc. diſc.* 18. & ſub altero *de empt.*
& vendit. diſc. 12. quod ſcilicet rejecta opinione, de qua 4
apud Becc. *conſ.* 45. & alios, ipſa Rota & Curia ſequitur
opinionem, ut in contractibus nominatis, qualis eſt iſte
donationis, ob non implementum non reſultet pœnitentia,
uti reſolutio, ſed ſolum intret actio ad quanti intereſt, ex
deductis per Adden. ad Gregor. *deciſ.* 130. cum aliis in hu-
jus cauſæ deciſionibus, & in ſupra allegatis locis *ſub tit. de*
locat. & ſub altero *de empt. & vend.*

Et ulterius, quod ubi etiam reſolutioni locus eſſet, ob
dicti Raphaelis non implementum, vel culpam, id proce-
deret quoad ipſum culpoſum, ac habentes cauſam ab eo, 5
non autem in præjudicium filiorum, aliorumque deſcenden-
tium ex propria perſona vocatorum, quibus independenter
venientibus a contraveniente, iſtius culpa præjudicare non
debet, ut per Caſtrenſ. *conſ.* 385. *l.* 1. & alios apud Gratian.
diſcept. 247. *n.* 5. *& diſcept.* 332. *n.* 14. Rota apud Merlin.
dec. 404. *n.* 7. *cum ſeq. dec.* 683. *n.* 9. *p.* 1. *diverſ. dec.* 494. *n.* 1.
part. 2. *rec. cum aliis, de quibus in ipſis deciſionibus.*

Scribens ego pro Angelo reſolutionem petente, quate-
nus pertinet ad primum fundamentum, etiam cum ſenſu 6
veritatis, Dicebam illud minus probabile videri, dictam-
que concluſionem impedientem reſolutionem ob non im-
plementum, ac tribuentem ſolam actionem ad damna,
& intereſſe, quamvis in ſuo caſu veram, non bene ad
rem applicari dupliciter.

Primo nempe, quoniam quicquid ſit in aliis contractibus
emptionis, & venditionis, & locationis, & conductionis cum
ſimilibus, attamen in donationibus factis ſub alicujus imple-
mentu

neari onere id ſpeciale videtur, ut rejecta generali diſtinctione, quæ in ultimis voluntatibus, aliiſque actibus vera eſt inter conditionem, & modum, & an implementum adjectum ſit a parte antea, vel a parte poſtea, atque in donatione etiam admittenda eſt, ubi implementum non ſit erga donatorem, ex deductis *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 134. Ubi tamen ipſum donatorem percutit, ſemper intrat reſolutio, adeo ſpeciem ingratitudinis redolere videatur, tanquam ex veriſimiliter deficiente animo donatoris ad text. *in l.* 1. & 2. *C. de donat. quæ ſub mod. & l. finali, C. de revoc. donat. utrobique ſcribentes,* ac firmatur per Rotam *in Mediol. donationis* 10. *Junii* 1645. 16. *Martii, &* 17. *Decemb.* 1546. *cor. Ghislerio*, quæ reputantur in materia magiſtrales, paſſim in Curia receptæ, atque in hujus etiam cauſæ deciſionibus enunciatæ, potiuſque laudatæ.

Quamvis enim iſtæ deciſiones agant de contraventione, ſeu non implemento reſpiciente ipſius donatoris perſonam
7 ob ſibi non præſtita alimenta, ſeu non præſtitam reſervatam præſtationem, qui caſus videtur ſpecialis, ac veriſimiliter redolens deficientem donatoris animum, ſecus autem ubi non implementum percutiat præjudicium tertii, vel operis a donatore voliti juxta caſum, de quo *d. diſc.* 154. *ſub tit. de fideicomm.* & de quo caſu in ſpecie ad aliud propoſitum habetur etiam actum infra; Attamen contraventiones, de quibus in præſenti agebatur, juxta dictam primam ſpeciem eſſe videbantur, ob ipſius ſcilicet donatoris eluſionem, ſupponendo quod donatarius haberet bona notabilis valoris ſcut. 17500. ac etiam ob non factum dictum inveſtimentum ab ipſo etiam donatore pro tempore ejus vitæ deſideratum, & in quo etiam aderat donatoris eluſio, quod ſcilicet donatarius patruum ſenem (ut in aliis) decipiendo, ſupponeret, inveſtimentum fieri, ſive notabilem ſummam ſcut. 10. m. & ultra in Sacro Monte Pietatis coacervatam eſſe pro inveſtimento, cujus occaſio tuta non reperiretur, cum tamen detectus eſſet potius montis debitor in aliqua notabili ſumma.

Et ſecundo fortius, quod juxta diſtinctionem, de qua præſertim *d. tit. de locat. diſc.* 18. præfata concluſio, ut non implementum non cauſet pœnitentiam, ſeu reſolutionem contractus, ſed ſolum actionem ad intereſſe, procedit in
8 implemento ſucceſſivo poſt jam valide contractum perfectum ac effectuatum, ſecus autem circa ea, quæ ejuſdem contractus initium, ſeu perfectionem percutiunt, & circa cauſam finalem, ſine qua alias ille initus non eſſet, adeout deficientia adimere potius dicatur conſenſum ab actu, ut concorditer admittunt etiam hujus opinionis ſequaces; Ac propterea, ubi etiam circa non implementum inveſtimenti ex fructibus ſingulis annis faciendis dicendum eſſet, reſolutioni locum non eſſe, ſed potius dictam concluſionem intrare (ut ego quoque reflectendo ad veritatem probabilius credebam, quamvis more advocati, ad cauſæ opportunitatem ſcribendo contrarium probare conarer;) Attamen eodem ſenſu veritatis retento, credebam reſolutioni locum eſſe ex dicto alio defectu militante ab initio, ceſſantis ſcilicet correſpectivitatis, ſeu falſi præſuppoſiti, quod donatarius in idem opus æque concurreret, ac bona haberet ut ſupra, qui defectus, ſi donatori innotuiſſet, veriſimiliter eum retraxiſſet; unde propterea defectus eſt in radice juxta dictam diſtinctionem, atque in hoc deciſiones non ſatisfaciunt.

Quamvis enim Rota forte crediderit, opus non eſſe hujuſmodi inſpectionem formiter aſſumere, utpote inutilem, ſtante reſolutione alterius partis dubii, quod nullum jus donatarii creditoribus quæſitum eſſet, quaſi quod ſuperfluum eſſet de hoc agere, dum ita obtinebatur intentum ex-
9 cludendi creditores, ad quem ſolum effectum de hoc agebatur, ſtante quod donator perſeverabat in eadem voluntate conſervandi fideicommiſſum in prædictis donatarii filiis, eorumque deſcendentibus, unde propterea juxta ſatis commendabilem Curiæ ſtylum, viſum forte fuit negligere ſuperflua, ſeu non neceſſaria, Attamen advertebam id nimium referre ob punctum Bullæ Baronum, per quam creditoribus conceditur facultas jura ſua experiendi ad bona poſſeſſa per Baronem debitorem, fideicommiſſis, aliiſque vinculis non obſtantibus, cum ita ex reſolutione, vel reſcetione actus ab initio ex deficiente donatoris conſenſu ob falſum præſuppoſitum, nunquam donatarius dici poſſet verus dominus, ac poſſeſſor, ſecus vero ubi ſola actio ad intereſſe competat, ideoque id nimium refert.

Quo vero ad aliud fundamentum, quod ſcilicet contraventio, vel non implementum primi donatarii præjudicare non debeat filiis, aliiſque ad donationem ſucceſſive vocatis jure proprio, ac independenter venientibus, ut ſupra,

Dicebam id recte procedere, ubi donatione jam perfecta, & effectuata, defectus proveniat ex defectu perſonali, ac ſuc- 10
ceſſivo, tunc etenim quia per donationem jam perfectam, jus quæſitum eſt filiis, aliiſque ſucceſſive vocatis, hinc proinde quemadmodum alienationes, vel retroceſſiones factæ per primum donatarium eis præjudicare non poſſunt, neque eorum jus tollere, ut pluries in præcedentibus, ac etiam *ſub tit. de fideicomm. dec.* 134. *cum plur. ſeq.* multo minus eorum jus tolli poteſt per hujuſmodi tacitos actus, ne alias tacite, ac indirecte ſequatur id, quod directe ſequi non poteſt; Potiſſime, ubi contraventio non eſt circa perſonam donatoris, vel concedentis, quo caſu dubitari poteſt, ut culpa poſſeſſoris cauſet caducitatem etiam in præjudicium ſucceſſorum ex propria perſona venientium, juxta ea, quæ in terminis feudalibus, vel emphyteuticis habemus de devolutione, ſeu caducitate reſultante a fellonia, ſeu non præſtatione ſervitii perſonalis, vel realis.

Secus autem, ubi defectus eſt ab initio, adimendo conſenſum ab actu, qui alias ſequutus non eſſet, quando detecta eſſet falſitas præſuppoſiti: Tunc enim donatio dicitur invalida, ſeu imperfecta in radice, & conſequenter dici non poteſt, quod eſſet jam quæſitum jus ſucceſſoribus, amittendum tanquam per ſpeciem pœnæ per ſucceſſivum delictum primi donatarii gravati, qui non poteſt ſucceſſoribus præjudicare, ſed potius non quæſitum, ex deductis per Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 78. *& per tot.* Cyriac. *contr.* 249. *n.* 2. Rota *dec.* 293. *n.* 2. *&* 19. *part.* 6. *rec.*

Unde propterea receptum habemus, hujuſmodi donationes contemplatione matrimonii ex cauſa ingratitudinis non revocari in præjudicium uxoris, & filiorum, nedum ubi
jus, vel intereſſe habeant vocationis, ſed etiam ſolum ſe- 11
cundarium, de quo pluries in præcedentibus, ut per Cancer. *par.* 3. *var. cap.* 2. *n.* 221. *cum ſeqq.* Fontanell. *de pact. clauſ.* 4. *gl.* 28. *n.* 12. *&* 13. Cutell. *de donat. tom* 2. *ſpecial.* 7. *n.* 9. *cum ſeq. & aliis*; Quod etiam habemus in donationibus contemplatione matrimonii ſpiritualis; quæ fiant promovendo ad ſacros ordines, ut in eis pariter non cadat diſpoſitio tex-
tus *in l. final. C. de revoc. donat.* ob intereſſe Epiſcopi or- 12
dinantis, vel Eccleſiæ, ſive ordinis clericalis, ut infra.

Ideoque ubi, ut dictum eſt, defectus eſt in radice, quoniam tunc non eſt ob delictum unius inferre pœnam aliis innocentibus, eoſque jure jam quæſito privare, ſed potius
impedire ne acquirant adinſtar eorum, quæ ſuper mate- 13
ria *conſ.* 19. Pariſ. *lib.* 1. habentur pluries *ſub tit. de fideicom.* præſertim *in Bonon. de Luparis diſc.* 7. ſuper contraventione primi, vel ulterioris vocati circa aſſumptionem, ac retentionem cognominis, & inſignium teſtatoris, quod poſt jam effectuatam ſucceſſionem ſubſequens contraventio unius non de facili tollit jus ſucceſſorum, ſecus autem ubi contraventio eſt ab ipſo initio, adeout non ſequatur acquiſitio, cum tunc defectus primi influere videatur in univerſam poſteritatem adinſtar peccati Adam.

Deducebatur etiam ex parte donatoris, ejuſdem donationis reſolutio ob diſſolutum matrimonium, ipſo ſuperſti-
te, ac ſucceſſive ita ceſſatam donandi cauſam, juxta *conſ.* 14
15. & 16. Rovit. *l.* 1. cum aliis, de quibus *diſc. præced.* E converſo autem deducebantur ea quæ contra dictam opinionem habentur apud Theodor. *alleg.* 43. Merlin. *lib.* 2. *controv.* 34. *n.* 29. *& ſeq. ad fin.* ac alios, *de quibus eod. diſc. præc.* Licet de his in deciſionibus non agatur, cum de eis potius actum ſit in primis diſputationibus coram A. C. ac aliqualiter in ultimis, occaſione agendi de puncto Bullæ Baronum, de quo *dict. diſc.* 85. *ſub tit. de feud.*

Super hoc autem puncto Ego dicebam, quod aut agebatur de poſteriori donatione bonorum facta per inſtrumen-
tum ad plures annos poſt contractum matrimonium, ex quo 15
dicti filii in eadem donatione nominati jam procreati fuerant, & tantum remanebat quæſtio, cum hæc non eſſet donatio mere cauſativa matrimonii contemplatione facta, ita ut dici valeat matrimonium fuiſſe illius cauſam finalem, juxta caſum de quo *diſc. præced.* quamvis in ea incluſa eſſet promiſſio, quæ ut ſupra dicti matrimonii intuitu facta erat.

Aut vero agebatur de reſolutione dictæ promiſſionis relinquendi poſt mortem bona in redditu ſcutorum bis mille, quæ intuitu matrimonii facta erat; Et tunc ubi ageretur de tranſmiſſione ad commodum hæredum extraneorum, vel creditorum donatarii præmorientis, omnino verius
credebam reſolutioni locum factum eſſe, ex eiſdem funda- 16
mentis, de quibus *d. diſc. præced.* ac etiam in dicto alio *diſc.* 85. *ſub tit. de feud.* edito in iſta cauſa; Verum quia filii erant ad hanc promiſſionem vocati directe pro jure primario, hinc proinde dicebam, reſolutionem non intrare per

quandam ſpeciem vulgaris anomalæ derivatæ a theorica
17 Bart. *in l. quamdiu, ff. de acquir. hered. n.* 10. de qua pluries *ſub tit. de fideicomm.* præſertim, *diſc.* 107. *& ſeq.* per quam corrupto primo gradu, ſecundus effectus eſſet primus, in quo tamquam extremo habili, dicta legandi, ſeu reliquendi promiſſio exerceri poſſet; Nunquam vero quod bona in hac promiſſione contenta dici potuerint fuiſſe poſſeſſa per dictum Raphaelem, adeo ut irritare poſſet dicta Bulla Baronum, cum iſta diſponat de bonis a Barone debitore poſ-
18 ſeſſis, quod in præſenti verificabile non eſt, dum dictus Raphael, numquam in vim dictæ promiſſionis habuit dominium, vel poſſeſſionem, uſquequo poſt jam ceſſatam Baroniam ſupervenit donatio, quod nihil refert, ſed ſolum habuit quandam nudam ſpem ob ejus collocationem in primo vocationis gradu, ita corrupto, ſeu caducato, unde propterea ut ſupra, ſecundus gradus vocatorum effectus eſt primus; Atque ita non intrat ratio dictæ Bullæ pluries in dicta ſua materia conſiderata, præſertim *diſc.* 89. *de feud.* quod ſcilicet illa tollat obſtaculum, per quod illud verum dominium, quod interim habet poſſeſſor reſtitutione gravatus, remanet liberum, dictumque reſtituendi onus tantum ſublatum cenſeatur, cum ita in ipſo debitore nunquam reſederint nec dominium, nec poſſeſſio, ſed nuda ſpes eventualis, quæ poterat non verificari, ut caſus præbuit.

In materia diſcurſuum præcedentium emanarunt in Sacra Rota ſequentes Deciſiones.

R. D. EMERIX DECANO,

Romana Donationis.

Veneris 12. *Maji* 1690.

ANnno 1687. Baro Carolus Gavottus in ſenili ætate conſtitutus irrevocabiliter inter vivos donavit Jo: Stephano Gavotto ejus Conſanguineo floridæ ætatis omnia, & ſingula ejus bona, reſervato ſibi ſua vita naturali durante uſufructu, & libera diſpoſitione fructuum. *Item omnia jura, &c. nullo jure &c. ad habendum &c. ponens &c. conſtituens &c. dans &c. donec &c. conſtituit, &c. omnia &c.* Hanc autem irrevocabilem inter vivos donationem idem Carolus facere declaravit ad favorem Jo: Stephani præſentis &c. ob amorem, & benevolentiam, quibus ipſum proſequebatur, ac in remunerationem beneficiorum acceptorum, & quia ſic de rebus ſuis diſponere placuit; Voluit tamen quod Joannes Stephanus Donatarius teneretur, & deberet (prout idem promiſit, & ſe obligavit) obſervare, & adimplere omnia, quæ ipſe donator diſpoſuerat in Teſtamento, & Codicillis precedenter conditis, & clauſis conſignatis.

Cumque poſtmodum Joannes Stephanus, qui ſucceſſive eamdem donationem inſinuari curaverat, & deinde realem poſſeſſionem bonorum donatorum apprehenderat, turbato mortalitatis ordine ante donatorem deceſſiſſet, & Carolus ſub prætextu, quod donatio per obitum Joannis Stephani donatarii reſoluta fuiſſet, poſſeſſionem eorumdem bonorum non citata Juſtina illius Matre, & hærede ab inteſtato, reapprehendiſſet, cauſaque a decreto de manutenendo in prima inſtantia favore Juſtinæ, ſeu hæreditatis Joannis Stephani mihi commiſſa fuiſſet, & Domini in diſputatione deſuper habita 16. Januarii proxime præteriti animadvertentes poſſeſſorium unice dependere a petitorio, ordinaſſent, ut videretur de bono jure etiam ad effectum manutentionis, ſeu reintegrationis, prodiit in hodierna diſputatione reſolutio conſtante de bono jure Juſtinæ, etiam ad præfatum effectum, fundata in publico, & ſolemni Inſtrumento donationis irrevocabilis inter vivos, quæ (ſecluſo pacto reverſivo) tranſmittit ad heredes, & ſucceſſores donatarii jus perpetuum, & irrevocabile ſuper bonis donatis tanquam de ſui natura, juxta text. *in l.* 1. *§. Igitur, ff. de donat. & in l. ſi quis argentum. §. finali, in fin. C. de donat.* Rebuff. *in l. alienatum* 67. *§. donationis verbum. verſ.* 4. *donatio, tit. de verb. ſignif.* Bald. *in l.* 2. *num.* 10. *C. de jur. dot.* Sylveſter Aldobrand. *conſ.* 93. *n.* 6. *lib.* 1. Gravett. *conſ.* 15. *n.* 6. Mant. *de tac. lib.* 13 *tit.* 21. *n.* 20. Donat. Ant. de Marin. *quotid. reſ. l.* 2. *c.* 190. *n.* 4. & Capyc. Galeot. *lib.* 2. *contr.* 21. *n.* 215. *& ſeqq.* Fontanell. *dec.* 54. *n.* 6. Gras. *dec.* 41. *n.* 2. *&* 4. Rota apud Achill. de Graff. *dec. unic. n.* 2. *& ſeqq. de donat.* Put. *dec.* 173. *n.* 4. *lib.* 3. Duran. *dec.* 84. *n.* 21. Merlin. *dec.* 664. *n.* 7. *& in rec. dec.* 9. *n.* 7. *p.* 7. *dec.* 68. *n.* 1. *p.* 13. *dec.* 239. *n.* 11. *p.* 17. *cum concordan. in Peruſina, ſeu Eugubina donation.* 24. *Aprilis* 1671. *§. Ipſi enim habeat, Coram Calataju.*

Quam etiam ex mente contrahentium in hac facti ſpecie elicita ex parte Donatoris. Primo quia appoſuit in diſpoſitiva donationis clauſulas *ad habendum &c. ponens &c. conſtituens &c.* quæ denotant in eo voluntatem perpetuo abdicandi dominium, & illud transferendi in donatarium, ejuſque heredes, ac ſucceſſores, nulla retenta ſpe reverſionis propter caducationem donationis, ut de clauſula *ad habendum*, notant Grat. *diſcept.* 568. *n.* 4. Andreol. *contr.* 232. *n.* 3. Rot. *dec.* 587. *n.* 3. *in fin p.* 1. *dec.* 9. *num.* 21. *p.* 7. *dec.* 382. *n.* 22. *p.* 13. *& dec.* 305. *n.* 5. *par.* 19. & de altera conſtituti, Ciroc. *diſcept.* 5. *num.* 21. ubi concordantes, & Modern. Reverendiſs. Holanus, *diſp.* 21. *&* 24. *utrobique n.* 9.

Secundo, quia reſervavit ſibi ſua vita durante uſumfructum bonorum donatorum, ut argum. text. *in d. l. ſi quis argentum, §. ſea ſiquidem, & in l. quiſquis rem, C. de donat.* probant Pariſ. *conſ.* 90. *n.* 24. *lib.* 3. Alex. *conſ.* 14. *ſub num.* 2. *lib.* 1. Mag. *dec. Lucen.* 87. *n.* 7. Capyc. Latr. *dec.* 151. *n.* 24. *&* 25. Rota coram Duran. *dec.* 84. *n.* 14. *verſ. & ex retentione.*

Et tertio demum, quia promiſit donationem ſemper firmam habere, & irrevocabiliter obſervare, contraque eam non facere, dicere, opponere, vel venire quovis prætextu, vel cauſa etiam de novo ſuperveniente, prout in his terminis ponderant Conciol. *allegat.* 50. *n.* 44. & Rota *dec.* 382. *n.* 22. *p.* 13. *rec.* coram Peutinger. *dec.* 174. *n.* 14. *verſ. tum etiam quia*, & coram Sanctiſſimo Domino Noſtro *dec.* 10. *n.* 39.

Ex parte autem Donatarii, quia ſtipulatus fuit cum clauſula cæterata *Profontis &c.* ſub qua veniunt quicumque hæredes, & ſucceſſores etiam extranei, ut reſpondit Rota coram eod. Sanctiſſimo *dec.* 255. *n.* 5. Seraph. *dec.* 703. *num.* 2. Peuting. *dec.* 174. *n.* 6. Priol. *dec.* 446. *ſub. n.* 11. *& in rec. deciſ.* 483. *in princ. & per tot. p.* 4. *tom.* 2. *& in Romana hæreditatis de Lanvvils* 18. *Junii* 1685. *§. cujus ſane, cor. R. P. D. meo Hervvaldt.* Non relevante, quod in prima parte donationis non ſit cæterata, adeoque in ſecunda extendi non debeat ad hæredes per ſubauditum intellectum ex diſpoſitione juris, & ſtylo Notariorum, quia cum Oratio, in qua eſt cæterata, ſit æque principalis, & diſpoſitiva, eique conſonent reliquæ partes diſpoſitionis, & ſignanter poſtrema, in qua donator non ſolum voluit obligatum remanere debere Donatarium pro obſervantia omnium contentorum in donatione, ſed etiam ejus hæredes: *pro quibus &c. tam ſupradictus D. Carolus, quam d. D. Joannes Stephanus ſeſe &c. heredes &c. bona &c.* congrue comprehenditur, quod contrahentes voluerunt includere, & comprehendere omnes hæredes, & ſucceſſores, ut in his terminis ratiocinatur Rota coram Emin. D. Card. Cerro *dec.* 44. *n.* 18. coram Celſo *dec.* 145. *num.* 22. & coram Ubaldo *dec.* 259. *n.* 7. *ſeqq. par.* 1.

Neque in contrarium viſæ ſunt urgere conjecturæ deductæ per Informantes ad inducendam reſolutionem donationis propter præmorientiam Donatarii. Non quidem prima, quod Donator per viam conditionis, ſeu modi per Donatarium implendi, voluerit, & præceperit obſervantiam, & executionem contentorum in ſuo Teſtamento. Quoniam ponderabant Domini, quod impoſſibilitas adimplementi ex parte ipſiuſmet Donatarii tunc ſolum importat reſolutionem donationis, quando modus, ſive onus adimplendum adjicitur tanquam cauſa finalis, ſecus vero quando, prout hic, reſpicit dumtaxat cauſam impulſivam, ut diſtinguendo tradunt Anton. Faber. *in l. dedi tibi, §. ſi tibi, litt. C. ff. de condit. cauſ. dat. tom.* 3. *rational. lib.* 12. *tit.* 4. Theſaur. *dec.* 270. *n.* 42. Lutent. *dec. Avenion. ſub num.* 25. *verſ. tamen quia*, Rota *dec.* 365. *n.* 18. *part.* 16. *rec.*

Quod autem onus obſervandi, & exequendi contenta in Teſtamento reſpiciat ſolam cauſam impulſivam, & non finam deſumebant; Tum ex eo quod junctum fuit poſt perfectam explicationem puræ, & irrevocabilis donationis, & appoſitum in Oratione prorſus ſeparata, ac recta a proprio verbo ibi: *Voluit tamen &c.* & ſic induxit potius novam diſpoſitionem, diſtinctam, & independentem ab antecedenti, Gabr. *conſ.* 111. *n.* 21. *lib.* 1. Peregr. *con.* 57. *n.* 11. *&* 12. cum aliis relatis per Gratian. *diſcept.* 828. *n.* 8. *& ſeq.* Rota coram Eminent. Cerro *dec.* 56. *n.* 6. *& ſeq. & in Tuſculana Vinea* 15. *Januar.* 1683. *§. quoniam Domini, coram bo. me. Albergato*, Tum, & clarius quia Donator in proœmio donationis, a quo cauſa finalis præcipue dignoſcitur & regulatur, *l. final.* ibique Bart. *n.* 3. *ff. de hered. inſtit.* Gratian. *diſcept.* 947. *n.* 13. Magon. *deciſ. Florent.* 4. *n.* 18. Rota coram Celſo *dec.* 260. *n.* 9. *&* 10. *dec.* 205. *n.* 3. *par.* 16. *rec. & in Romana hæreditatis* 23. *Martii* 1685. *§. Cauſa finalis, coram bon. mem. Rondinini*, expreſſe declaravit, quod donabat ob amorem, & benevolentiam erga Donatarium, aliaſque ob cauſas ibi expreſſas, nulla facta mentione obſervantiæ, & executionis perſonalis contentorum in Teſtamento.

Minus

Minus ſecunda cauſalitatis ob amorem, & benevolentiam, quibus idem Donator proſequebatur Donatarium, quaſi voluerit, quod ceſſante Cauſa ob illius prædeceſſum, etiam donatio ceſſaret, & reſolveretur. Quia hæc non fuit ſola Cauſa, quæ movit ipſum ad donandum, ſed cum ea concurrunt plures aliæ in Proœmio Donationis expreſſæ, quibus addidit declarationem, quod donabat, *quia ſic de rebus ſuis facere, & diſponere placuit*; hæc enim operatur perpetuitatem, & tranſmiſſibilitatem donationis ad hæredes, etiam ſi aliqua ex prærecenſitis Cauſis removeatur per præmorientiam Donatarii, ut firmant Doctores relati per Surd. *conſ.* 531. *n.*7. Mareſcot. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 8. *Reverend. Iſolanus, diſp.*105. *n.*23. Rota coram Seraph. *dec.*201. *n.*9. Buratt. *deciſ.* 110. *n.*16. & coram Merlin. *dec.*392. *n.*12.

Et nihilominus quatenus etiam motus fuiſſet ex unica Cauſa amoris, & benevolentiæ, non proinde neceſſario ſequeretur reſtrictio ad vitam Donatarii, quia potius præſumitur, quod facta fuerit eo meliori, & pinguiori modo quo fieri ſolet, quodque ſit realis, & tranſitoria ad hæredes juxta veriorem opinionem, quam tenet Anchar. *conſ.* 327. *nu.* 3. Soccin. Sen. *conſ.* 59. *nu.*9. *lib.* 1. Tiraquell. *in l. Si unquam, verb. de donatione largitus, n.*48. *C. de revoc. donat.* Menoc. *de præſumpt. lib.*3. *præſumpt.* 103. *n.*12. *&* 13. *quos ſecuta eſt* Rota coram Eminent. Cerro, *dec.*716. *n.*3. *&* 4. Tanto certius quia deficit clauſula reſolutiva *non alias &c.* cui præciſe innititur *dec.* 203. *n.*4. *part.*6. *rec.* in objecto allegata. Unde cum Donator illam conſulto omiſerit, videtur hujuſmodi reſtrictionem, & reſolutionem noluiſſe, *l. veteribus, ff. de pact. & l. Labeo, ff. de contrah. empt.* Bald. *in l. ſi Arborem, §. hæc lex, n.* 1. *& ſeq. ff. de ſervit. urban. præd.* Rota coram Mantic. *dec.*54. *n.*8. *& ſeq.* coram Coccino *dec.* 1788. *n.*15. & coram Royas *dec.* 117. *n.*7. *verſ. at vero*.

In nihilo relevante declaratione per eumdem in contrarium emiſſa poſt obitum Donatarii, quia ſimiles declarationes admittuntur ſolum in caſu dubio, ſecus vero quando, prout hic, donatio eſt clara, & agitur de tollendo Jure jam quæſito Succeſſoribus Donatarii, ut in his terminis reſpondit Rota *in Gerunden. Beneficii* 21. *Junii* 1682. *§. neque calumnia, cum ſeq. coram R.P.D. meo Caccia in Bonon. Donis, & bonorum* 13. *Junii* 1688. *§. atque etiam, coram R.P.D. meo Hervault, & in noviſſimo in Romana donationis* 30. *Jan. præterit., §. quo vero ad ſecundum cor. R.P.D. meo Benincaſa.*

Neque tertia perſonalitatis deducta ex perſonalitate oneris adimplendi ordinata in Teſtamento, & Codicillis. Quoniam inſpecta voluntate Donatoris eo principaliter tendente quod iſta adimplerentur, nulla interpoſita mora, aut exceptione, viſa eſt reſpicere dumtaxat intereſſe Legatariorum, quibus (quatenus Teſtamentum per ſubſequens non fuiſſet revocatum) congrue ſatisfacere potuiſſent hæredes Donatarii, ad quos tranſit onus adimplementi ſimul cum emolumento donationis, ut poſt Gabr. *conſ.* 5. *n.* 12. *lib.* 1. *& conſ.* 4. *n.*10. *& ſeqq. l.* 2. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *cap.* 201. *n.*34. *& ſeq.* tradunt Galganett. *de condit. part.* 2. *cap.*3. *qu.*7. *n.*3. & Cyriac. *contr.* 115. *n.*11. *&* 12.

Nec juvat repetere quod caducato Teſtamento ob prædeceſſum Joannis Stephani hæredis inſtituti, caducata etiam fuiſſent legata, neque habuiſſet optatum effectum nominatio ad primogenituram R. P. D. Joannis Baptiſtæ Gavotti, facta in eodem Teſtamento, & limitata ad illius perſonam, ac propterea, ne voluntas Donatoris in utroque eludatur, admitti debeat reſolubilitas donationis. Tum quia reſpectu legatorum ponderabant Domini, quod tunc etiam peti potuiſſent, ſi non vigore Teſtamenti caducati, ſaltem vigore contractus, & obligationis ſuſceptæ in donatione per Hæredem inſtitutum pro ſe, ſuiſque hæredibus, & ſucceſſoribus, ad terminos text. *in l. non intelligitur, §. tacita*, ubi gloſſ. & Bart. *num.* 5. *ff. de jur. fiſci, & in l. fin. C. de fideicomm.* ubi Jaſ. *num.* 17. Caſtill. *contr. jur. lib.*5. *cap.* 69. *§. rurſus, in fine*, Gratian. *diſcept.* 650. *numer.* 32. Rot. *deciſ.* 279. *ſub n.* 10. *part.* 18. *rec. & in Romana Bonorum* 20. *Februarii* 1679. *§. quia hic non agitur, coram bon. mem. Albergato, & in Romana donationis* 14. *Martii* 1685. *cor. clar. mem. Cardinali Matthejo*. Reſpectu vero nominationis ad Primogenituram, quod ea, ſive ſumatur, ut facta in Teſtamento, quod eſt de ſui natura revocabile, ſeu verius in actu irrevocabili Capitulorum matrimonialium ante donationem contractorum cum Domina Angela Mignanella, ſemper uti facta in vim facultatis per R. P. D. Joannem Baptiſtam perſonaliter Carolo tributæ, dicitur illius diſpoſitio, non vero non innantis, ad tradita per Caldaſ. *de emption. libr.* 3. *de poteſt. elig. cap.* 16. *num.*3. Rota *deciſ.* 337. *n.* 1. *verſ. qui autem habet, cum num. ſeq. part.* 16. *rec.* & per

conſequens nihil habet commune cum donatione, aut Teſtamento, dum regulari debet ad formam ſolius legis in ipſa Primogenitura præſcriptæ.

Tum, & fortius, quia (admiſſo etiam ſine veri præjudicio) quod intentio donatoris remanſiſſet eluſoria, quoad contenta in Teſtamento propter ejus caducationem, non idcirco valet illatio ad reſolutionem donationis puræ, & de ſui natura irrevocabilis, prorſuſque ab illo diſtinctæ, & independentis, ad tradita per Bartol. *in l. cum quis decedens, §. Codicillis, ff. de legat.* 3. Ruin. *conſ.*169. *n.*12. *verſ.* & ideo dicit Bartol. *lib.*2. Lambertengh. *de contract. gl.*23. *n.*8. Tort. *de pact. futur. ſucceſſ. l.*3. *cap.*12. *nu.* 24. *verſ.* ubi quod in donationibus, & Rota poſt eumdem *dec.* 8. *&* 9. *utrobiq. n.*16.

Et hinc nihil urget quarta connexitatis, & dependentiæ donationis a Teſtamento, quia ut mox dictum eſt, excluditur ea diverſitate actuum, & temporis, ac medii; Teſtamentum enim conditum fuit de menſe Januarii anni 1687. eratque in ſuo eſſe perfectum, & exequibile, antequam ſuperveniſſet donatio, poſtmodum facta de menſe Octobris ejuſdem anni, nihilque per eam additum, aut ab eo demptum fuit. Nec connexionem operari viſa eſt ſæpe dicta obligatio ſuſcepta per Donatarium adimplendi contenta in Teſtamento, quaſi per eam transfuſa fuerit perpetuitas, & irrevocabilitas donationis in rebus ad formam Teſtamenti adimplendis, quoniam obligatio ſumit naturam, & conditionem a Teſtamento, ad quod refertur, non autem a donatione, in qua fuit adjecta, per text. *in lib.*1. *§. ſi quis ſub conditione, ff. ut legat. ſeu fideicomm. nomine*, Fontanell. *deciſ.* 173. *n.* 10. Caſtill. *controv. jur. lib.* 4. *cap.* 43. *n.* 18. *ubi concordantes*.

Prout nec demum quinta, quod propter univerſalitatem donationis bonorum præſentium, & futurorum, cenſeatur donatori adempta facultas teſtandi, propter quam donatio non ſubſtineatur. Quoniam talis exceptio extranea videbatur ab hac facti ſpecie, in qua facultas teſtandi non ſolum fuit adempta, ſed potius confirmata, tum ex quo donator præſervavit in donatione executionem Teſtamenti pridem per eum confecti, reportata ulterius ſpecifica obligatione Donatarii adimplendi omnia in eo contenta. Tum etiam ex quo reſervavit ſibi ſua vita durante opulentiſſimum uſumfructum ſuper bonis donatis, ampliſſimamque facultatem de illo diſponendi, ad tradita per Caſtr. *in l. ſtipulatio hoc modo concepta, n.* 3. *in fine*, ibique Alex. & Jaſ. Ruin. Jun. *conſ.*167. *n.*14. *& ſeqq.* Canrer. *var. reſol. p.*1. *cap.*8. *num.* 78. Mantic. *de tacit. lib.* 3. *tit.*32. *n.*5. *& ſeqq.* Rot. *dec.* 10. *n.*5. *p.*5. *rec.* cor. Dunoz. jun. *deciſ.*968. *n.*14. & coram Eminent. Cerro *dec.*562. *n.*12. *& in Peruſina, ſeu Eugubina donationis* 24. *April.* 1671. *§. Ipſi enim, verſ. quia adhuc, coram Calataju.* Non ſubſiſtente replicatione, quod facultas diſponendi intelligatur reſtricta ad diſpoſitiones inter vivos, quia iſta importat etiam facultatem diſponendi per viam Teſtamenti, niſi contrarium aperte deſumatur ex aliis partibus Inſtrumenti, ut in his terminis firmat Facchin. *contr. jur. l.*6. *cap.*90. *verſ. contrarium*, ut bene diſtinguit Rota *d. dec.* 562. *cor. Cerro*.

Et ita utraque &c.

REVERENDISS. D. EMERIX DECANO.

Romana Donationis ſuper redditione rationis.

Luna 3. *Julii* 1690.

POſtquam ſubſcriptum, & ſucceſſive reſolutum fuit favore Juſtinæ Hæredis Joannis Stephani Donatarii Baronis Caroli Gavotti, dubium ſuper bono jure etiam ad effectum manutentionis, per rationes late deductas in deciſione deſuper extenſa ſub die 12. Maii proximi præteriti, pullularunt inter eaſdem Partes plures aliæ controverſiæ ſubalternæ, quæ cum per ſimplicia memorialia, alias data, terminari non potuerint, fuerunt ſimiliter hodie per quatuor ſeparata dubia propoſitæ, & reſolutæ: Et Primo quidem reſolutum fuit, Juſtinam, ſeu hæreditatem Joannis Stephani, pro nunc non teneri reddere rationem: Licet enim contra eam ſtet regula deſumpta ex text. *in l. rationes, C. de adminiſtr. tutel. l.*2. *ff. de negot. geſt.* cum concordantibus quod quilibet Adminiſtrator tenetur rationem reddere, ac reliquatum reſtituere, & illius Defenſores non controvertant, quin, occaſione generalis adminiſtrationis geſtæ per Joannem Stephanum de bonis Caroli, ad ejus manus pervenerit ſumma ſcut. 77398. 97. juxta relationem Periti Calculatoris. Nihilominus quia eidem, ultra titulum adminiſtrationis, aſſiſtit etiam alter puræ, & irrevocabilis donationis bonorum præſentium, & futurorum ſuum effectum ſortitæ prævia actuali poſſeſſione per Donatarium apprehenſa, & Juſtina in hodierno

Summ, n, 1. 2. *&* 4. docet, quod pecuniæ pro majori parte proveniunt ex effectibus ſeu Capitalibus Cenſuum Cambiorum, aliarumque rerum in donatione comprehenſarum, quibus illæ cenſentur ſubrogatæ, ut advertit Rot. cor. clar. mem. Card. Cerro *dec.* 562. *n.* 1. nulla ſuadet ratio, quod ipſa nunc adſtringatur ad reddendam de illis rationem Hæredi Caroli, ne per indirectum cogatur ei iſta reſtituere antequam Judex ſuam proferat Sententiam ſuper ſubſiſtentia, vel reſolutione donationis, imo poſtquam jam deciſum fuit donationem eſſe ſtabilem, & tranſitoriam ad Hæredes.

Et ita utraque &c.

Eadem ſuper attentatis locorum Montium.

Luna 3. Julii 1690.

ABſoluto examine articuli redditionis rationis ſucceſſit examen, & immediatè etiam reſolutio favorabilis Joſtinæ ſuper attentatis commiſſis per Carolum in translatione locorum Montium. Cum enim hæc, juxta diverſitatem temporis, ſit duplicis diverſæ ſpeciei. Prima nimirum locorum centum facta pendente ſuperſeſſoria obtenta per Carolum ab Eminentiſs. Card. Præfecto Signaturæ Juſtitiæ, ſive illius C. P. D. Auditore ad effectum adeundi plenam Signaturam pro ſuſpenſione executionis mandati de manutenendo a Judice deputato ab A. C. relaxati favore hæreditatis Joannis Stephani, in & ſuper omnibus bonis donatis, & altera locorum 359. poſt commiſſam cauſam, ſeu ſuſpenſam executionem præfati mandati per eamdem Signaturam cum clauſula facultativa manutenendi quem de jure, appoſito ſequeſtro poſt obitum Caroli. *Utraque ſubjacet inexcuſabili vitio attentatorum*, ut in terminis primæ reſpondit Rot. cor. Dunoz. jun. *dec.* 642. *n.* 7. Bich. *dec.* 539. *n.* 11. *&* 12. Cert. *dec.* 74. *n.* 12. *& ſeq. & dec.* 337. *n.* 14. *& in rec. dec.* 388. *n.* 4 *p.* 18. & in terminis ſecundæ eſt text. *apertus, in c. non ſolum de appellat. in* 6. quem ſequitur Rot. coram Cavaler. *dec.* 615. *n.* 3. *dec.* 187. *n.* 2. *cum ſeq. p.* 16. *deciſ.* 222. *in princ. n.* 1. *p.* 17. *rec. Ideoque intrat de plano purgatio reſpectu utriuſque per viam* repoſitionis in priſtinum ipſorum locorum Montium ſub iiſdem nominibus eodemque modo quo extabant ante alienationem, juxta text. *in d. c. non ſolum in fine de appell. in* 6. Lancellot. *de attent. par.* 3. *cap.* 29. *n.* 14. *& ſeqq.* Rota coram Dunoz. jun. *dec.* 580. *n.* 4. *& dec.* 735. *n.* 5. *& ſeq.* coram Bichio *dec.* 404. *n.* 8. *& in rec, dec.* 29. *n.* 27. *p.* 16. *& dec.* 412. *n.* 15. *&* 18. *par.* 19.

Non ſubſiſtente unica exceptione, quod loca Montium alienata, non comprehendantur in donatione, & multo minus ſub præfato mandato de manutenendo, uti acquiſita cum pecuniis provenientibus ex uſufructu, quem Carolus Donator ſibi expreſſe reſervavit, ſua vita naturali durante: Quia ex eorum litteris patentibus, & atteſtationibus Secretariorum in Rota exhibitis, liquet quod loca 213. acquiſita fuerunt per Carolum ante donationem, reliqua vero 246. a die 16. menſis Octobris Anni 1687. uſque ad diem 18. menſis Novembris immediatè ſequentis: Unde ſicuti controverti non poteſt comprehenſio locorum 213. ante acquiſitorum, ita nec etiam aliorum, ſtante inveriſimilitudine, immo impoſſibilitate, quod Donator in tam brevi temporis curriculo perceperit ex uſufructu ſummam ſcut. fere 25. m.

Nec viſum fuit ſatis proviſum Indemnitati Juſtinæ per exhibitionem litterarum Patentium, & declarationem Translatariorum, quod ipſi præſtiterint ſolum nudum nomen, quia tametſi hæc impediat ulteriorem translationem in Tertium, adhuc tamen non impedit quominus transferens, ſeu illius Hæres confoveatur in illegitima perceptione fructuum.

Et ita utraque, &c.

Eadem ſuper aſſecuratione mobilium.

Luna 3. Julii 1690.

TErtio, & ultimo dictum fuit mobilia aſſecuranda eſſe cum cautione, vel ſequeſtro: Urget enim ſcriptum Principis, qui commiſit Cauſam in Rota cum facultate manutenendi quem de jure, appoſito ſequeſtro poſt obitum Caroli, quod cum habuerit ſuum effectum reſpectu ſtabilium per unanimem illorum aſſignationem Curæ, & adminiſtrationi probi, & expertiſſimi Viri Domini Arrigoni, melius eumdem etiam habere debet in mobilibus, in quibus propriè cadit ſequeſtratio propter facilem eorum diſſipationem, ſeu occultationem, ad text. *in l. ſi fidejuſſ. §. ſi ſatis datum, ff. qui ſatis dar. cogan.* Roman. *conſ.* 241. *ſub n.* 9. Larrea *dec. Granaten.* 58. *num.* 12. Rota coram Caputaq. *dec.* 158. *n.* 1. *&* 2. *par.* 3.

Vel ſaltem præſtanda eſt per Auguſtinum Mariam Hæredem Caroli cautio idonea, non autem admittenda ſimplex Juratoria, dum Bona per eum poſſeſſa hic in Urbe, tamquam fideicommiſſaria, & obnoxia reſtitutioni, & hypothecis, non poſſunt validè obligari, ut in his terminis firmavit Purpurat. *conſ.* 168. *n.* 7. *&* 8. Mandell. *conſ.* 161. *n.* 5. *lib.* 1. Coſt. *de remed. ſubſid. prælud.* 5. *n.* 10. ubi concordantes, & per conſequens non ſufficiunt ad plene conſulendum indemnitati Adverſariæ.

Et ita utraque &c.

R. D. EMERIX DECANO.

Romana Donationis.

Lunæ 3. Decembris 1691.

COntendentibus ſuper Bonis, per Baronem Carolum donatis Jo: Stephano, Juſtina matre, & hærede ab inteſtato Jo: Stephani Baroni Carolo prædefuncti, necnon Auguſtino Maria hærede ſcripto in ſecundo ejuſdem Baronis Caroli teſtamento die 12. Majii 1690. prodiit deciſio, conſtare de bono jure Juſtinæ, etiam ad effectum manutentionis, & quatenus opus ſit, reintegrationis in illorum poſſeſſione, nunc autem deciſione ad trutinam revocata, eaque per totius Auditorii Dominos in exequutione mandati ſpecialis ſanct. mem. Alexandri VIII. mature diſcuſſa, reſponſum fuit pro illius confirmatione.

Conſtat ſiquidem de bono jure Juſtinæ ex publico, ac ſolemni inſtrumento donationis inter vivos Jo: Stephano ipſius filio, & actori factæ per Baronem Carolum, quæ de ſui natura tranſit ad quoſcumque hæredes, & ſucceſſores Donatarii, juxta text. *in l. ſi quis argentum, C. de Donat.* Bald. *in l.* 2. *n.* 10. *C. de jur. dot.* Cravett. *Conſ.* 15. *num.* 6. Gratian. *diſcept.* 386. *n.* 14. *& ſeqq.* Rot. *dec.* 194. *num.* 19. *par.* 4. *dec.* 155. *n.* 9. *par.* 18. *rec. in Mediolan. Clericatus* 22. *Martii* 1684. *§. minuſque, coram me, & in Auſculana Parochialis* 20. *Martii* 1683. *§ minus relevat, coram R. P. D. meo Benincaſa*, etiam in caſu, quo, prout hic, Donatarius prædecedat Donanti, prout, quicquid olim altercatum fuerit inter Doctores, hodie recepta eſt in Tribunalibus propoſitio, quam relatis antiquioribus tuetur Noguerol. *alleg.* 37. *n.* 23. de Marin. *reſol. quotid. lib.* 2. *cap.* 190. *n.* 4. *&* 5. Giurb. *de ſucceſſ. feud. §.* 2. *gl.* 1. *n.* 27. Bottiglier. *de ſucceſſ. cap.* 2. *Theor.* 55. *n.* 17. *in fin.* Noal. *de tranſmiſs. cap.* 44. *per tot.* Capon. *de pactis q.* 53. *n.* 3. Fontanell. *dec.* 145. *n.* 6. & ſemper tenuit Rota, ut in *dec.* 84. *n.* 21. coram Duran. *dec.* 664. *n.* 7. coram Merlio, *in Romana Donationis* 9. *Decembris* 1680. *§. Et ad hunc effectum, coram Emin. D. meo Vicecomite Archiepiſcopo Mediolanen. & in Roman. ſeu Feretrana Donationis* 16. *Junii* 1690. *§. minus alteram, coram me.*

Neque ad proſternendum hujuſmodi fundamentum boni juris hæredis Donatarii ſubſiſtere viſum fuit duplex objectum adductum per ſcribentes pro hærede Donantis, unum quidem primum, quod Donatio fuerit conditionalis, ſeu modalis, ex eo quod Donator in primo teſtamento, & codicillis reſpectivè inſtituerit ſibi hæredem univerſalem Joannem Stephanum, eumque nominaverit ad Primogenituram communis familiæ, & pluribus legatis gravaverit, ac deinceps in inſtrumento donationis in ipſum collatæ adjecerit expreſſam conditionem, ſive modum, quod ſcilicet Jo: Stephanus tenetur adimplere, & obſervare diſpoſitiones per eum factas in eiſdem teſtamentis, & codicillis, ibi: *Voluit tamen quod d. D. Jo: Stephanus Donatarius teneatur, & debeat, prout ibidem præſens promiſit, & ſe obligavit attendere, obſervare, & adimplere ea omnia, quæ ipſe D. Donator diſpoſuit in ejus teſtamento in actis meis conſignato, clauſo & ſigillato, & in codicillis pariter pro me hodie rogatis, ad quæ in omnibus & per omnia relatio habeatur.* Et ideo cum illas Donatarius adimplere, & obſervare nequiverit ob præmorientiam Donatoriæ ex defectu conditionis, ſive modi, Donatio evanuerit, ad tradita per Alex. *conſ.* 1. *n.* 4. *lib.* 1. Corn. *conſ.* 199. *n.* 13. *&* 25. *lib.* 2. Natt. *conſ.* 676. *n.* 27.

Quoniam lex ſervandi præfatas diſpoſitiones teſtamentarias, & codicillares non fuit per Donantem impoſita donatario per viam, neque conditionis, neque modi; ſed per viam ſimplicis oneris præcepti, & obligationis, quo ſtante licet ſolum agere ad implementum, aut ejus loco ad intereſſe, non autem condicere, ſeu revocare donationem, cum in contractibus nominatis, in quorum numero cenſetur Donatio, non ſit locus pœnitentiæ, prout notat *gl. in l. in ædibus, §.* 1. *verb. ex rebus, ff. de Donat.* Gabr. *conſ.* 49. *n.* 1. *lib.* 2. Cirocc. *diſcept.* 45. *n.* 72. Merlin. Pignatell. *centur.* 1. *controv. forenſ. c.* 59. *n.* 14. *& ſeqq.* Card. de Luca *de Donat. diſc.* 9. *n.* 4. Molin.

de

Digitized by Google

de primog. hiſpan. lib. 2. *cap.* 12. *n.* 7. & 8. Rot. *dec.* 590. *n.* 3. *coram clar. mem. Card. Cerro*.

Non fuit inquam impoſita per viam conditionis, quia bona donata acquiſita fuerunt Donatario ab ipſomet momento ſtipulatæ donationis, ut patet ex clauſulis *ad habendum*, & conſtituti, ac reſervatione uſusfructus in eodem inſtrumento donationis contentis, quarum quælibet eſt tranſlativa Dominii, ut clauſula *ad habendum* tradit Rota *dec.* 261. *n.* 8. *p.* 16. *rec. & in Veliterna Salutani* 13. *Jun.* 1678. §. *Denique, coram Emin. D. Vicecomite* & de altera Conſtituti, Rot. *dec.* 386. n. 15. *p.* 19. *Romann Primogeniture de Caſarinis* 7. *Febr.* 1681. §. *legis vero, coram bon. mem. Paluccio & in Bonon. dotis* 23. *Jan.* 1683. §. *docet enim, coram eodem ac de reſervatione uſusfructus*, Rot. *in Terracinen. Bonorum* 10. *Jan.* 1687. *in princ. coram me*. Hinc enim excluditur conditio, de cujus natura eſt ſuſpendere acquiſitionem emolumenti uſque ad illius purificationem, juxta doctrinam Bart. *in l. quibus*, §. *Thermilius, ff. de condit. & demonſtr.* Surd. *dec.* 38. *ex n.* 6. Rot. *dec.* 298. *n.* 3. coram Priol. *in Interamnen. fideic.* 27. *Jan.* 1683. §. *fin. cor. bo. mem. Albergato, & in Rom. Cenſuum* 18. *Jun.* 1685. §. *Dupliciter, cor. R. P. D. meo Caccia*.

Nec ſimiliter per viam modi, quia non continet cauſam finalem donandi, in qua præciſe fundatur ratio conſtitutiva veri, ac proprii modi, neque enim cauſa finalis fuit implementum, & obſervatio præcedentium diſpoſitionum Donantis, imo nec veriſimiliter eſſe potuit, quia ad hoc aſſequendum pluſquam ſufficiens medium erat ſimplex teſtamentum, & codicilli, ex quibus hæres adeundo tenebatur, & cogi poterat obſequi judiciis defuncti, ſed vera, ac genuina cauſa finalis fuit benevolus animus, & munificentia Donatoris, ac officia Donatarii, ut legitur in proœmio donationis, ibi, *Volens ſe gratum, & munificum reddere erga Illuſtriſs. D. Jo: Stephanum &c. ob grata ſervitia, ac beneficia in ipſum collata, &c.* & rurſus, ibi: *ob amorem, & benevolentiam, quibus ipſum ſemper proſequutus fuit, & proſequitur, & in remunerationem acceptorum beneficiorum, &c. & tandem quia ſic ſibi de reb. & bonis ſuis facere, & diſponere placuit, & placet, &c.* ex quo quidem proœmio recte deſumitur cauſa finalis donandi, *l. fin. hered. inſtit.* Rot. *dec.* 62. *n.* 7. coram Merlin. *dec.* 668. *n.* 4. coram Card. Cerr. *& in Romann hereditatis de Lannvis* 18. *Junii* 1685. §. *Et quidem*, coram R. P. D. meo Hervault, ponderata præſertim dictione illa *tandem*, quę videtur excludere alias quaſcumque cauſas præter expreſſas ex notatis per Bald. *conſ.* 208. *nu.* 2. lib. 4. Menoch. *conſ.* 731. *n.* 6. *& ſeq.* Gonzal. *ad regul. Octav. Cancell. gloſſ.* 65. *n.* 6. necnon etiam ſucceſſiva declaratione edita per Donantem, de qua infra, in qua hæc eadem cauſa finalis claris verbis expreſſa fuit, ibi: *per dargli ſaggio dell' animo ſuo, e della buona volontà, che aveva verſo di lui ſotto li 7. Ottobre 1687. fece a ſuo favore Donazione &c.*

Quinimo, quatenus etiam per modum diſcurſus lex parendi diſpoſitis in Teſtamento, & Codicillis dici poſſet intellecta, & volita a Donatore per viam modi tangentis cauſam finalem, adhuc tamen non ſubſiſtit illatio reſolutionis, ſeu caducationis Donationis, tum quia donatio facta fuit ex aliis Cauſis ęque finalibus, videlicet benevolentię donatoris, & beneficiorum donatarii ſuperius recenſitis, quo caſu ſufficit unam ex illis verificari ad hoc, ut Donatio ſubſtineatur, tametſi etiam omnes aliæ deficiant, ut tradit Surd. *conſ.* 331. *n.* 7. Mareſcott. *var. reſol. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 8. Modern. *de pact. futur. ſucceſſ. l.* 1. *c.* 17. n. 33. Rota *dec.* 351. *n.* 11. *& ſeqq. p.* 5. *rec. dec.* 201. *n.* 9. coram Card. Seraphin. *& dec.* 110. *ex n.* 16. *& dec.* 924. *n.* 5. *& ſeq.* coram Buratt. Non obſtan. quod cauſæ benevolentiæ, & beneficiorum, *& quia ſic Donanti facere placuit &c.* ſint nimium generales, & paſſim inſeri ſoleant in donationibus, magis de ſtylo Notariorum, quam ex voluntate donantium, quia quicquid ſit in aliis caſibus, ſecus eſt in hac hypotheſi, in qua ſimiles cauſæ redditæ, ac repetitæ fuerunt in actu pręfatæ declarationis donantis, & ubique ſemper in viſceribus donationis, in quibus terminis ambigi non oportet quin fuerint veri, ac germani ſenſus Donatoris, non autem verba Notarii.

Tum etiam quia modus, qui non coheret perſonę honorati, non impletus ab ipſo, non impedit tranſmiſſionem, ſed jus illum implendi una cum emolumento tranſit ad illius hęredes, juxta textus *in l. ut teſtatore*, ibi gloſ. & communiter Doctores, *ff. de condit. & demonſtr.* Cyriac. *contr.* 115. *n.* 4. 11. & 12. Menoch. *præſump.* 201. *n.* 34. *& ſeq. l.* 4. Galganett. *de condit. & demonſtr. &c. par.* 2. *cap.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 3. Neque modi coherentię perſonę Donatarii colligi valent exen, quod ut pręfertur, ipſe in Teſtamento, & Codicillis reſpective inſtitutus fuerit hęres univerſalis, ac nominatus ad primogenituram familiæ, & pluribus legatis gravatus, cujuſmodi rebus ſatisfacere nequeat illius hæres, cum reſpectu inſtitutionis hæredis, & nominationis ad primogenituram perſonalitatis ſatis pateat, & reſpectu legatorum hæc corruant caducato Teſtamento. Quoniam inſtitutio hęredis, & nominatio ad Primogenituram non ſe habent per viam modi Cauſæ finalis explicativi, nam cauſa finalis dicitur, quæ reſpicit commodum, & intereſſe Donantis, ſive tertii, non autem ſolius Donatarii, juxta text. *in l.* 2. *fin. ff. de don. l. Titio centum* 70. *ff. de condit. & demonſtr.* Craven. *conſ.* 85. *numer.* 2. Corn. *conſ.* 101. *num.* 7. *lib.* 1. Fontanell. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 1. *numer.* 26. & 30. & legata quæ forſan non debeantur ex Teſtamento propter illius caducationem, debentur ex ſtipulato vigore obligationis ſuſceptæ per Donatarium, ut tradunt Craſſ. *in* §. *Teſtamentum*, *qu.* 53. *n.* 21. Bellon. jun. *conſ.* 18. *n.* 17. & 30. Peregrin. *de fideicomm. art.* 61. *n.* 4. Fuſar. *de ſubſtit. qu.* 564. *n.* 19. Surd. *dec.* 149. *n.* 11. *& ſeq.* non attentis authoritatibus in contrarium laudatis, quæ non loquuntur in terminis, de quibus agitur obligationis ſuſceptæ per hæredem ſimul, & Donatarium omnium bonorum.

Neque conditionalitas, ſeu modalitas Donationis, quæ ex hucuſque firmatis fundari nequit in prærecenſitis verbis, videtur elici magis poſſe ex facti circumſtantiis, ſeu conjecturis, non enim relevat, quod donatio facta fuerit Jo: Stephano uti futuro hęredi in Teſtamento inſtituto, & ſic reperi poſſit, dum Joannes Stephanus Donatori pręmortuus, hęres non fuit, quia non docetur de hujuſmodi pręciſa, ac finali donantis contemplatione, ſive reſpectu ad qualitatem hæreditariam, quin potius contrarium appaſet exen, quòd in diſpoſitiva donationis inter cauſas donandi, de quibus ſupra, ne verbum quidem factum fuit hujus qualitatis. Et ſane fruſtra Donator bona contuliſſet in Joannem Stephanum titulo donationis irrevocabilis inter vivos cum tot clauſulis Dominii tranſlativis, fruſtraque exegiſſet a Donatario promiſſionem ſervandi illius diſpoſitiones, ſi mens ejus fuiſſet donandi eidem tanquam hęredi, quod idem erat, ac donationem ſubjicere teſtamenti revocabilitati, & Donatarium obligationi, cui jam ſuberat ex diſpoſitione teſtamenti, non obſtante ponderatione, quod in eadem donatione habita fuerit expreſſa relatio ad Teſtamentum, & Codicillos, nam hæc fuit particularis quoad onera in illis contenta, ne ſcilicet ipſa contemni poſſent per donatarium omiſſo Teſtamento.

Minus juvat, quod donator in Teſtamento nominaverit Joannem Stephanum ad Primogenituram familiæ, eumque ſcripſerit ſibi hæredem univerſalem omnium bonorum, quaſi quod cogitaverit, ac voluerit in uno eodemque Jo: Stephano unire, & cumulare omnia bona tam primogenialia, quam propria, ac proinde ceſſante caſu ſucceſſionis in primogenitura ceſſare debeat etiam donatio, quæ alias ſcinderet, ac ſepararet præfatam unionem a Teſtatore exoptatam; Quia donator hanc voluntatem unitivam, & incorporativam nullibi patefacit in Teſtamento, aut ſaltem aliqua dedit illius indicia, nullum enim condidit fideicommiſſum, ſeu primogenituram, nullum expreſſit votum conſervandi agnationem, nullum fecit hęredi præceptum de non alienando; Imo paulo poſt proceſſit ad liberam, & abſolutam donationem omnium bonorum cum ſimplici reſervatione uſusfructus, per quam donatarius vivo etiam Teſtatore, & coram ipſo potuiſſet unionem libere diſſipare per diſtractionem proprietatis, abſque eo quod dici valeat Donationem hujuſmodi poſteriorem teſtamento eſſe quodammodo illius executivam, & vim habere ſupremi Judicii, ad textus *in l. ſi filiu*, §. *ſi pater ff. famil. ercis.* quia concluſio procedit in terminis ſimplicis bonorum diviſionis, & aſſignationis, ſecus autem in terminis plenæ donationis irrevocabilis inter vivos, ut explicando dictum textum tradunt Eugen. *conſ.* 78. & 79. *lib.* 2. Peregrin. *de fideicomm. art.* 6. *ex n.* 40. Rota *deciſ.* 386. *n.* 10. *p.* 18. *& rec. & in Faventina fideicommiſſorum* 25. *Junii* 1688. §. *Non primo, coram me*.

Prout nec efficit, quod Donator expleverit donationem favore Joannis Stephani abſque mentione hęredum, ibi: *Jo: Stephano præſenti, & acceptanti, & gratias referenti &c.* nec non inſuper expreſſerit beneficia, quæ receperat, & in dies recipere ſperabat a Donatario, ex quibus videatur inſeſſe donationi conditio ſi Donatarius ſupervixerit, quoniam hęredes veniunt ſub clauſula cæterata *præſenti &c.* in alia æque principali, ac diſpoſitiva parte donationis adjecta, quæ extenditur ad quoſcumque hęredes, & ſucceſſores, ut dixit Rot. *in Veliter. Salutani* 13. *Junii* 1678. §. *Denique cor.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Emin. Vice Comite, & in Faventina ſucceſſionis 7. Junii 1680. §. Minus coram eodem. Non refragante, quod imo dumtaxat attendi debeat juxta priorem partem Donationis ad ipſummet Joannem Stephanum præſentem, & acceptantem, & gratias referentem, quia contrarium viſum fuit in caſu, quo prout hic hæredes fuerunt in fide ejuſdem donationis ſpecifice nominati ibi - *pro quibus &c. tam ſupradictus D. Carolus, quam d. D. Jo. Stephanus ſeſe &c. hæredes &c. obligarunt &c.* & concurrunt clauſulæ *ad habendum &c. ponens &c. conſtituens &c.* quæ in hac donatione, quæ nullam præſefert expreſſam reſtrictionem, ſeu limitationem nequeunt dici ſtare famulative, ſed rem faciunt tranſitoriam ad hæredes quoſcumque, & præciſe reſpondit Rota in *Aſculana Parochialis 20. Martii 1684. §. minus, in fine, coram R. P. D. meo Benincaſa*, & expreſſio beneficiorum non facit, quod donatio non tranſeat ad hæredes Donatarii, Menoch. *præſumpt.* 103. *n.* 12. & 13. *lib.* 3. Rot. *dec.* 716. *n.* 3. & 4. *coram clar. mem. Card. Cerro*.

Denique non obſtat declaratio donantis, quod ſcilicet donare ſenſerit Jo: Stephano, quatenus ipſe ſibi ſuperviveret, & hæres exiſteret, quoniam hæc in donatione juxta ea, quæ ſuperius firmata ſunt, ſatis clara non attenditur in præjudicium Donatariorum *l. perfecta, C. de donat. quæ ſub mod. &c.* maxime quando, prout hic, prodiit poſt motam litem, ac tendit in commodum Donantis, & in omnimodam everſionem, ſeu revocationem donationis, neque illa confovetur ex eo, quod de tempore donationis Donator reperiretur valde ſenex, paucis ante menſibus apopletico morbo correptus, ac tum etiam in lecto jacens; itaut prævidere nequiverit caſum præmorientiæ Donatarii in viridi ætate, & bona valetudine conſtituti, quia ſi hunc caſum prævidere nequivit, neque per conſequens in hoc ipſo ſubintelligere voluit pactum reverſivum, ſeu reſolutivum donationis; Prout nec etiam ex nobilitate, ac probitate Donantis, quoniam ipſe forſan opinari potuit licere ſibi declarationem hujuſmodi, ſeu verius revocationem donationis emittere, præobeunte Donatario, neque applicatur *conſ.* Decian. 32. *lib.* 3. quia agebatur de puella minore malis artibus inducta ad donandum, de quibus in præſenti ſuſpicari non licet.

Sublato itaque ex his primo objecto conditionalitatis, ſeu modalitatis donationis, inſubſiſtens quoque viſum fuit ſecundum, quod donatio fuerit improba, & nulla, ex eo quod comprehenderit omnia bona præſentia, & futura, & ſic ademerit Donatori facultatem teſtandi, quia præter quod donationem præceſſerunt teſtamentum, & codicilli, ac in Inſtrumento donationis Donator nominatim obſtrinxit Donatarium ad illorum obſervationem, & ſic in his terminis teſtandi facultas videtur ex donatione confirmata potius, quam præcepta, difficultas ceſſat in hoc caſu, in quo donans reſervavit ſibi uſumfructum vitæ naturali durante ibi: *reſervato tamen ſibi ſua vita naturali durante uſufructu, ac libera diſpoſitione eorumdem fructuum ſua vita naturali durante* - de quo proinde libere teſtari potuit, & hæredem ſibi invenire, Surd. *conſ.* 450. *n.* 34. & *ſeq.* Gratian. *dec.* 39. *n.* 7. Rota *dec.* 21. *n.* 4. *p.* 9. *rec.* & *dec.* 968. *n.* 14. *coram Dunoz. Jun. non reſiſtente deciſione inter eoſdem collitigantes edita coram me ſub die 3. Julii 1690. ſuper articulo redditionis rationis*, in qua dictum fuit Donatarium non teneri ad reddendam rationem adminiſtrationis bonorum donatorum, quia hæc emanavit ad alium finem, & fundatur in eo, quod pecuniæ receptæ per Donatarium pro majori parte provenirent ex fundis, ſeu capitalibus ipſorum bonorum.

Neque vis præfatæ reſervationis impugnari valet ex eo quod reſervatio uſusfructus in Donatore ſene, & morti proximo videatur vana, & affectata, prout alias advertit Rota *dec.* 226. *n.* 20. & 21. *p.* 12. *rec.* quodque præterea facta fuerit ad effectum libere diſponendi vita naturali durante, & ſic uti reſtricta ad effectum diſponendi per viam actus inter vivos ſuffragari nequeat pro facultate teſtandi juxta *conſ.* 70. Bart. pluries in Rota canonizatum, *ut in dec.* 104. 191. & 231. *p.* 7. *rec.* ſiquidem mors donatoris non adeo dici poterat imminens de tempore donationis, quod vana prorſus, & inefficax cenſenda eſſet reſervatio uſusfructus, in quibus terminis loquitur deciſio in objecto allegata, ut patet ex eo, quod poſt peractam donationem Donator ſupervixit per aliquot annos, cum quorum fructibus ſatis abundeque ſibi parare potuit hæredem; Et uſusfructus non fuit ſpecifice reſervatus ad effectum diſponendi per viam actus inter vivos, in quo dumtaxat caſu procedit, & loquitur auctoritas Bartoli, & ejus ſequacium, ſed fuit, ut ſupra, ſimpliciter reſervatus ad effectum libere diſponendi, vita naturali durante, quo caſu reſervatio capit utrumque genus diſpoſitionis tam ſcilicet per actum inter vivos, quam per ultimam voluntatem, non obſtantibus illis verbis *vita naturali durante*, quæ cenſentur appoſita ad denotandam durationem uſusfructus, non autem ad limitandam facultatem diſponendi ad actum inter vivos, ut bene diſtinguendo, ac rem totam explicando firmavit Rota *dec.* 562. coram clar. mem. Card. Cerro.

Et ita deciſum fuit utraque Parte acriter informante &c.

R.P.D. EMMERIX DECANO.

Romana Donationis,

Veneris 9. Maji 1692.

INformantes pro hærede Donantis in hac novi Audientia ex benignitate DD. obtenta contra deciſiones editas ſub die 12. Maji 1690, & 3. Decembris 1691. in quibus firmatum fuit, conſtare de bono jure Juſtitiæ hæredis Joannis Stephani Donatarii, etiam ad effectum manutentionis, ſeu reintegrationis, colligentes in unum quæ in prioribus cauſæ diſputationibus pro diverſis, ac ſeparatis reſolutionis controverſæ donationis capitibus attulerunt, conabantur unice demonſtrare donationem ex pluribus facti circumſtantiis, & conjecturis præſeferre tacitam conditionem, ſi Donatarius ſuperviveret Donatori, itaut ſenſus Donatoris fuerit abdicandi a ſemetipſo facultatem diſponendi de bonis donatis per actum donationis irrevocabilis inter vivos favore donatarii, ſub eadem tamen lege, ſeu conditione, ipſius ſuperviventiæ, quæ de jure inerat Teſtamento, quod præcedenter condiderat, in quo ipſum in eiſdem bonis poſtea donatis hæredem inſtituerat. Magis quidem ad cauſam accommodate, ſed non magis judicio DD. ſubſiſtenter, ac ſolide, qui proinde non obſtantibus per eos ad hunc effectum adductis, ſteterunt in deciſis.

Bonum jus enim Juſtitiæ fundatur in publico inſtrumento donationis irrevocabilis inter vivos, de cujus natura eſt, ut tranſeat ad quoſcumque hæredes, & ſucceſſores Donatarii, etiam in caſu, quo Donatarius præmoriatur donanti, ex authoritatibus allegatis in ſecunda deciſione, §. *Conſtat*. Et licet quandoquidem donatio cenſeatur perſonalis ac per prædeceſſum donatarii reſolubilis, hujuſmodi tamen perſonalitas, ac reſolubilitas tanquam naturæ actus adverſa evidentibus judiciis, & conjecturis probari debet, ut advertit Rocc. *diſp. jur. ſelect. p.* 2. *c.* 108. *n.* 19. præſertim ſtantibus (prout hic) clauſulis: *ad habendum &c. ponens &c. conſtituens &c.* ac reſervatione uſusfructus, quæ ſicut tribuunt liberam facultatem diſponendi de bonis donatis, ita etiam arguunt donationem eſſe prorſus realem, & tranſmiſſibilem, ut late notat prima deciſio, §. *quam etiam*, & *ſeqq.*

Talia vero viſa non ſunt indicia, & conjecturæ ad hunc effectum ponderatæ. Non enim quidquam concludit Para procemialia donationis, in qua donator commemorat ſervitia, ac beneficia recepta, & quæ etiam in futurum recipere ſperabat a Donatario: *volens ſe gratum, ac munificum reddere erga Illuſtriſſimum Dominum Joannem Stephanum Gavottum &c. ob grata ſervitia, & beneficia in ipſum collata, & quæ in futurum recipere ſperat &c.* immediate ſubdendo ibi: *Eidem propterea præſenti, & acceptanti, & gratias referenti irrevocabiliter &c.* quaſi quod motus fuerit ad donandum ex cauſa finali ſervitiorum, ac beneficiorum recipiendorum, qua per præmorientiam donatarii ceſſante, ceſſet etiam donatio. Quoniam ratio, quam habuit donator ſervitiorum, ac beneficiorum recipiendorum a donatario, ſtat ſolum per modum præſuppoſitionis, atque fiducia, quæ generalis eſt in omnibus donationibus, quæ utique ſervitia, ac beneficia expectare oportet ab iis, quos propria ſubſtantia locupletarunt, non autem per modum conditionis, & cauſæ finalis, ut patet ex eo, quod illa non deduxit in præceptum, & obligationem, prout eſt de natura conditionis, & cauſæ finalis, juxta text. in *l. Cum ita legatum, ff. de condit. & demonſtrat.* & tradita per Galganett. *de condit. & d. part.* 5. *cap.* 88. *num.* 16. quodque noluit revocare donationem poſſe etiam ex cauſa ingratitudinis.

Nec pariter quod in corpore donationis Donator voluerit, quod (ut ſunt verba præciſa) *D. Joannes Stephanus Donatarius teneatur, & debeat, prout ibidem præſens promiſit & ſe obligavit attendere, & obſervare, & adimplere ea omnia, quæ ipſe Donator diſpoſuit in ejus Teſtamento in actibus meis &c. conſignato clauſo, & ſigillato de Menſe Januarii proximi præteriti, & in codicillis pariter per me hodie rogatis, ad quæ &c. in omnibus, & per om-*

nia

nia relatio habeatur &c. itaut ſtante hujuſmodi præcepto, ac omnimoda relatione ad Teſtamentum, & Codicillos, & contemporaneam ſtipulationem codicillorum, ac donationis, donatio quodam modo ſubrogata fuerit in locum teſtamenti, & codicillorum, ac in teſtamentum, & codicillos tranſubſtantiata, ſaltem ad hoc, ut ad inſtar eorum reſolvatur, & caducetur per præmorientiam Donatarii; Quoniam Donator in hac parte donationis nihil aliud cogitavit, & egit, quam cavere ſibi, ne Donatarius agnitis bonis ex donatione, atque omiſſo teſtamento, contemneret poſſet ſatisfactionem legatorum, aliorumque onerum, quæ ipſi in eodem teſtamento impoſuerat, ut clare præſeferunt verba illa: *teneatur, & debeat*, quæ ſonant in rem Donatario oneroſam, & ſic magis proprie referuntur ad legata, atque onera, quam ad inſtitutionem hæredis, & nominationem ad pinguem primogenituram familiæ in teſtamento per actus favore Donatarii, quæ ſunt res eidem Donatario mere lucroſæ, maxime quia repugnat, quod Donator voluerit identificare donationem cum teſtamento, & codicillis, atque omnia inſimul confundere, & tamen donationem eſſe irrevocabilem, & ſic actus identificatos, ac mutuo confuſos exiſtere diverſæ naturæ. Et ſatis eſt in omnem caſum ad excludendum perſonalitatem, ſeu reſolubilitatem donationis per præmorientiam Donatarii, quod verba quoquo modo pati valeant hunc intellectum, nam ſemper in dubio natura actus attendi debet ad text. *in l. veteres, C. de contrahend. ſtipulat.*

Prout nec ſubſiſtit, quod Donator inſtituendo Joannem Stephanum hæredem in teſtamento in omnibus ſuis bonis, eumque nominando ad primogenituram familiæ, ac rurſus in donatione conferendo in eumdem omnia bona præſentia, & futura, etiam feudalia, ac fideicomiſſaria intellexerit, ac voluerit in uno capite conſtituere, & cumulare omnia bona tam fideicommiſſaria, quam propria. Et ſic cum hoc aſſequi non poſſet, niſi per ſuperviventiam Donatarii, nam alias illo præobeunte, nominatio ad primogenituram in teſtamento contenta caducata fuiſſet, pernecesse dici debeat ipſi donaſſe, quatenus ſibi ſuperviveret. Quoniam verum quidem eſt, quod Donator tam per teſtamentum, quam per donationem conferre voluit in Joannem Stephanum omnia bona tam fideicommiſſaria, quam propria. At quod ita voluerit, ut unionem illorum in uno capite efformaret, atque ita efformaret, ut illa in parte ceſſante, corrueret in totum, quod eſt punctus, in quo reſidet vis objecti, nullum prorſus, etiam minimum, datur argumentum, & conjectura, imo contrarium colligitur ex eo, quod nimium difficilis (ne dixerim impoſſibilis) futura erat obſervatio ac executio hujuſmodi unionis, dum primogenialia ex lege primogenituræ per obitum Joannis Stephani tranſibant ad certas, ac determinatas perſonas, bona autem libera generaliter ad ejus hæredes.

Fruſtra denique recurritur ad declarationem editam a Donatore, ac fidem ejus voluntatis exaratam a Religioſo, illius confeſſario, quia poſtquam Donatario quæſitum fuit jus ex donatione (ut ex præmiſſis patet) ſatis clare nulla prorſus admittitur declaratio Donatoris in illius præjudicium, juxta text. *in l. perfecta, Cod. de donat. quæ ſub mod. &c.* maxime quando, prout hic, declaratio unice tendit in favorem, & commodum ipſius Donatoris, qui illa utitur ad condicendam donationem ab hæredibus Donatarii, in quibus terminis nulli creditur etiam probo, ac Religioſo viro; nam ratio proprii intereſſe ſæpe alterat apud homines opiniones rerum, ex traditis per Menoch. *conſ.* 45. *n.* 26. Maſcard. *de probation. concl.* 1357. *num.* 56. Rub. *de valid. leg. cap.* 17. *n.* 43. *& ſeqq.*

Firmato igitur ex his bono jure Juſtitiæ, viſum fuit id ipſi ſuffragari etiam ad effectum manutentionis in omnibus bonis liberis Donatoris, ſtante clauſula Conſtituti Donationi adjecta, quæ tranſtulit in Donatarium dominium, & poſſeſſionem, ad text. *in l. quod meo, ff. de acquir. poſſeſ.* cum aliis adductis *in Foroſempronien. manutentionis* 24. *Januarii proxime præteriti &c. Statis decidendi ratio coram R. P. D. meo Molines.*

Et ita deciſum fuit utraque &c.

R. P. D. BENINCASA.

Romana Donationis ſuper Dubio Principali.

Lunæ 27. *Aprilis* 1693.

SEntentiam Reverendiſſimi mei Decani per quam pronunciatum fuit validam, & irrevocabilem fuiſſe Donationem a Barone Carolo Gavotto factam Joanni Stephano ejus conſanguineo, nec ob Donatarii præmorientiam reſolutam remanſiſſe, & per caput ſeparatum abſoluta inſuper fuit Juſtina Donatarii mater, & hæres ab inteſtato a reſtitutione ſcutorum 77898. quæ ad manus filii ex adminiſtratione bonorum Donatoris pervenerant, DD. confirmandam eſſe cenſuerunt, conſiderantes validitatem illius non impugnari, & Juſtitiam reſultare ex rationibus, & fundamentis infra examinandis.

Agitur namque de Donatione inter vivos ſolemniter, & irrevocabiliter facta, cujus natura, ſicut confirmationem non expectat a morte Donantis, ſic per Donatarii prædeceſſum non reſolvitur, ad Text. *in l. ſi quis argent. §. final. C. de donat.* Bald. *in l.* 2. *C. de Jure Dotium.* Alex. *conſ.* 14. *n.* 3 *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 38. *n.* 16. Andreol. *contro.* 232. *nu.* 4. Rota coram Duran. *deciſ.* 84. *num.* 21. coram Merlin. 664. *num.* 7. coram Bich. 136. *n.* 29. *& ſeq.*

Et quamvis pro limitatione propoſitæ concluſionis opponeretur; & quod Donator ad ſuperviventiam Donatarii unice reſpectum habuit, eumque ſibi ſuperſtitem præciſe contemplatus fuit, ex auctoritatibus congeſtis apud *Epiſcopum Iſolan. diſp.* 109. *n.* 19. & quod Donatio ſit mere perſonalis, ideoque ob ſingularem ejus proprietatem, nec vitam Donatarii tranſcendere, nec in hæredes illius tranſfundi poſſet, Menoch. *conſ.* 84. *lib.* 1. Cenſal. ad Peregrin. *art.* 6. *n.* 6. Grammatic. *dec.* 103. *num.* 72. *& ſeqq.* Franc. *dec.* 591. *n.* 1.

Attamen in præſenti hypotheſi neutra ex limitationibus adductis applicabilis viſa eſt. Non quidem prima, nam contemplatio ſuperviventiæ Donatarii deduci non poteſt ex actibus præambulis Donationi, ſive elici prætendatur ex Teſtamento, in quo Carolus poſtquam hæredem ſcripſit Joannem Stephanum, vigore facultatis ab R. P. D. Joanne Baptiſta Gavotto ſibi attributæ, eumdem nominavit ad particularem Primogenituram, cum vinculis, & conditionibus ibi præſcriptis, & ad utriuſque hæreditatis negotia Procuratorem conſtituit. Sive ex capitulis matrimonialibus exaratis inter ipſum Donatarium, & Nobilem Puellam Romanam, in quibus eumdem Donator interim per contractum nominavit ad ſupradictam Primogenituram, & ſuum univerſalem hæredem declaravit, *Summario præterita propoſitionis*, *n.* 1. 2. 3. *&* 4.

Quamvis enim ex his omnibus nullam aliam uſque ab initio Donatoris intentionem fuiſſe arguatur, quàm in una, eademque perſona, utramque hæreditatis ſpeciem bonorum, ſcilicet liberorum, & Primogenialium coacervare. quod non niſi per ſuperviventiam illius aſſequi poterat, dum ex propria lege, bona Primogenialia ad alias determinatas perſonas in caſu prædeceſſus devoluta, & a Bonis ſub donatione comprehenſis ſeparata forent contra Donantis voluntatem, quæ ex actibus præambulis non minus quam ex concomitantibus, vel ſubſequentibus contractuum deſumi ſolet, ad Text. *in l. ſi ſervus plurium* 53. *ff. de legat.* 2.

Adhuc tamen omiſſis iis, quæ generaliter ad everſionem objecti afferri poterant conſiderando, quod dum omnes, & ſinguli ſupra recenſiti actus longo temporis intervallo, & per plurium menſium diſtantiam, donationem præceſſerint, nullum ex eis inferri poteſt argumentum qualitatis Donationis, quæ ex ipſius contextu, & viſceribus deſumenda venit, Valaſ. *de jur. Emphyt. q.* 50. *n.* 44. Rot. cor. Merl. *dec.* 664. *n.* 39. *& dec.* 142. *n.* 8. *p.* 4. *rec.* Cum tritum ſit, quod ad alterandam regularem naturam Donationis, non quælibet probatio admitti debeat, ſed ſuperlativa, & neceſſariò concludens. Adeout niſi per pactum ſpeciale reverſio ad Donantem conventa fuerit, Donatarii ſuperviventia, vel prædeceſſus attendi non ſoleat, Grat. *diſcept.* 386. *n.* 14. *& diſcep.* 568. *n.* 1. *& ſeq.* Rot. cor. Cerro *dec.* 716. *n.* 1. *&* 2. *dec.* 458. *n.* 9. *p.* 12. *rec.*

Placuit ulterius mi præcipua, & magis ſpeciali reſponſione quam & natura ipſa controverſorum Bonorum, & acquiſitionis titulus ſuggerebat. Cum enim alia eſſent libera, alia vero particulari Legi Primogenituræ ſubjecta, Si enim attendatur Teſtamentum, per quod Jo: Stephanus fuit hæres inſtitutus quoad Bona libera, & propria Teſtatoris, nullo fideicommiſſi, aut reſtitutionis onere gravatus, & una ſimul ad Primogenituram præfatam nominatus, nimis aperte excluditur prætenſa Bonorum unio per ſuperviventiam illius deſiderata; Nam quatenus etiam contra naturæ ordinem non prædeceſſiſſet Teſtatori jam ſenio confecto, & adverſa valetudine detento, ſicut Bona primogenialia reſtituere tenebatur filio primo naſcituro, juxta legem ſibi impoſitam, iis & de bonis liberis, libere poterat diſponere, vel eadem adhuc vivens diſſipare, & in his terminis non id quod contingit, ſed quod contingere poterat, inſpiciendum eſt, *l. ſi volunt. C. de reſcind.*

vendit. Menoch. conſ. 417. n. 13. Peregr. conſ. 54. n. 17. lib. 2. Rot. poſt. Torr. de pact. futur. ſucceſſ. dec. 130. n. 20.

Clarius id convincitur, ſi ad capitula matrimonialia reſpectus habeatur, nam data ſuperexiſtentia, vel præmorienda Joannis Stephani, Bona libera a Primogenialibus ſemper erant ſeparabilia, illa ſiquidem, quæ libere per Teſtamentum ipſi acquiſita fuerant in caſu ſupervivientiæ, poterant ſimiliter ab eodem diſtrahi, & data præmorientia ad Teſtatorem, caducata diſpoſitione, revertebantur; Alia vero, quæ in illum, vel ejus filium Primogenitum per nominationem transferebantur, apud eos irrevocabiliter remanebant ex natura contractus, in quo nominatio expleta fuit ad tradit. per Valeſch. conſult. 102. n. 23. Calderin. de poteſt. eligen. & nominand. ad emphyteuſim lib. 3. cap. 9. n. 18. Hermus ad Lopez tom. 1. tit. 4. par. 5. lib. 3. n. 31.

Quod autem ex actibus præambulis concludi minime valet, multo minus conſequitur ex aliis concomitantibus donationem, ſeu ex ipſius contextu, & pactis, quibus veſtita apparet; Ex concomitantia ſiquidem actuum, ut ſunt præcipue Codicilli eodem die cum Donatione ſtipulati, fruſtra deducitur, Carolum omnino voluiſſe non ſolum Donatarium, ſed & hæredem Joannem Stephanum, omniaque Bona quaſi ex Teſtamento in eo conſolidari, & quatenus ſibi ſuperſtes fuiſſet, ad tradit. per Salicet in l. ſi filia, C. de famil. erciſc. & in l. ſi inter, ff. de rebus dub. C. in l. frater, ff. de condic. indebit. Menoch. conſ. 48. 14. & lib. 1.

Nam ultra quod nulla poteſt haberi ratio de aſſertis Codicillis, qui nunquam fuerunt exhibiti, & quorum tenor deſtruere forſan poſſet objectum, juxta præſumptionem, quæ interim militat contra illos occultantem, ut alias dixit Rota in Romana Cenſus 1. Decemb. 1687. §. Sed potius & 9. Junii 1690. §. Quia quidquid coram Me, & in eadem Cauſa coram R. P. D. meo Muto 4. Junii 1692. §. ſed eadem.

Ceſſat omnino adducta interpretatio, nam Donatio eodem die cum Codicillis ſtipulata eſt contractus inter vivos, quæ vim aut naturam Supremi Judicii non obtinet, & Donatarius in ea non conſideratur uti futurus hæres, ſicut contingit in Donationibus cauſa mortis, aliiſque diſpoſitionibus, quæ mortis indigent confirmatione, in quibus terminis procedunt Auctoritates contrariæ. Ex actuum ſiquidem contemporaneo concurſu correſpectivitas, & complicantia illorum non valet induci, quando nullam aliam habent inter ſe dependentiam, quam occaſionalem, & accidentalem, tum etiam contractus diverſæ naturæ poſſunt ſub una, eademque ſtipulatione contineri l. ſcire debemus 29. ff. de verbor. oblig. l. cum ejuſdem, ff. de edilit. Edict. Abb. conſ. 45. per tot. Dec. Conſ. 431. n. 2. Rot. cor. Dunoz. dec. 881. n. 15. & cor. Bich. dec. 31. n. 27. & dec. 406. n. 29. & ſeq.

Nec quidem magis elici valet ex ipſo Donationis inſtrumento, quamvis enim in eo cum omnimoda relatione ad Teſtamentum adjectum fuerit particulare pactum, ibi, *Voluit tamen, quod Joannes Stephanus Donatarius teneatur, & debeat, prout ipſe præſens promiſit, & ſe obligavit attendere; obſervare, & adimplere omnia, quæ ipſe D. Donator diſpoſuit in ejus Teſtamento, & in Codicillis, atque in omnibus, & per omnia relatio habeatur* — adhuc manifeſte patet, quod relatio ad Teſtamentum non ita facta fuit, ut illud, & donationem adeo connecteret, ut utrumque contractum redderet ad invicem correſpectivum, & pro ſingulorum validitate prædeceſſus diſponentis requireretur, ſed ſolum facta apparet ad hoc, ut onera, in Teſtamento injuncta, Donatarius negligere non poſſet, ut latius dictum fuit in præteritis hujus Cauſæ deciſionibus, coram Reverendiſſ. D. meo Decano 12. Maji 1690. §. Et hinc nihil, & 3. Decembr. 1692. §. Neque conditionalitas.

Pactum vero in eadem ſtipulatione adjectum, Donatarii ſupervivientiam contemplatam fuiſſe neceſſario non concludit, cum æque bene per hæredes illius expleri potuiſſet, qui, & ſpecialiter ad hoc fuerant obligati in inſtrumento, & ex legali interpretatione ad omnia tenebantur, dum in eos quando expreſſe excluſi non ſunt, tranſeunt omnes obligationes ab eorum Authore ſuſceptæ, l. veteres, C. de contrahen. & committen. ſtipulat. Calderin. conſ. 4. verſ. tum tertium de Jurepatron. Vivian. eod. tract. lib. 4. cap. 2. num. 4. Rot. coram Duran. deciſ. 285. num. 5.

Non minori facilitate inſubſiſtens comperta eſt ſecunda limitatio, deſumpta ex qualitate perſonalis Donationis, nam præter ea, quæ ex clauſulis *ad habendum*, *Conſtituti*, *ex præſervatione uſusfructus*, *ex promiſſione illa non revocandi*, aliiſque in præcedentibus Deciſionibus ponderatis in illius evidentem excluſionem fuerunt alias conſiderata, reſponſum fuit, quod vel perſonalitas deſumi ſimpliciter prætenditur ex ipſo contextu inſtrumenti, cujus verba, tamquam directa in ſolam perſonam Joannis Stephani, abſque ulla mentione hæredum, hujuſmodi qualitatem præſeferre videntur, & objectum tam in Jure, quam in Facto irrelevans detegitur. In facto ſiquidem habemus ſtipulationem conceptam etiam fuiſſe pro hæredibus ſub clauſula *præſenti* cæterata, ſub qua comprehendi hæredes, & ſucceſſores etiam extranei pluries reſpondit Rota, & ſignanter dec. 483. p. 4. to. 2. per tot. Seraphin. 703. n. 3. cor. Priol. 446. n. 11. & in una Faventina ſucceſſionis 7. Junii 1680. §. Minus coram Vicecom. & noviſſime in Romana hæreditatis de Lanuviis 18. Junii 1685. §. Cujus ſane coram R. P. D. meo Herrando.

Non ſubſiſtente reſponſione, quod clauſula cæterata ex mero ſtylo Notarii appoſita cenſeatur, & potius referibilis ſit ad ſolum Donatarium, repetendo ſcilicet acceptationem Donationis, & gratiarum actionem, quoniam cum æque principalis ſit, ac diſpoſitiva pars illa grationis, in qua clauſula prædicta legitur appoſita, eique conſonet contextus totius diſpoſitionis, & præcipue in ea parte, in qua Donator pro obſervantia contractus expreſſe obligatos voluit hæredes Donatarii, ſatis deprehenditur illos incluſos etiam fuiſſe ſub præcedenti clauſula Rot. cor. Cerro 442. nu. 18. coram Ubald. 259. n. 7. coram Celſ. 143. n. 22. *Attenta maxime concomitantia aliarum clauſularum ad habendum &c. ponens &c. conſtituens &c.* quæ non ſimpliciter famulative ſtare dicuntur in hoc caſu, ſed efficaciam ſtipulationis ad hæredes, & ſucceſſores extendunt Gratian. diſcept. 568. n. 1. Rot. dec. 434. n. 1. p. 13. dec. 179. n. 5. p. 15. & coram Me in Aſculana Parochialis, §. Minus relevat. 20. Martii 1684.

In Jure autem objecti inſubſiſtentia detegitur, quia regulare eſt, quod contractus omnes, & ſtipulationes nunquam præſumuntur perſonales, ſed ſemper tranſeunt ad hæredes etiam non nominatos, quando expreſſe non fuerunt excluſi ad Text. in l. veteres, C. de contrahend. & committen. ſtipulat. late Tiraquell. de retract. convent. §. 1. gloſ. 6. n. 1. & in terminis donationis Cutel. de donat. tract. 2. diſt. 1. ſpecial. 24. n. 1. Gratian. diſcept. 568. n. 6. Rot. coram Cel. dec. 294. n. 9. & dec. 587. n. 2. par. 1. fortius quando nullum adeſt pactum reverſivum; Modern. Melphiten. in addit. ad Grat. diſceptat. 386. num. 2. ubi non eſt hæc communis Sacr. Rotæ opinio, ideoque ab ea non recedendum Rot. apud Torr. de pact. futur. ſucceſſ. dec. 48. n. 2. & dec. 393. num. 7. par. 5. & dec. 434. n. 1. & ſeqq. & deciſ. 458. numer. 11. part. 13. rec. ubi namque hæredes venire non poſſunt vigore expreſſæ vocationis, veniunt tamen jure ſucceſſionis, & tranſmiſſionis, quod præcipue a natura Donationis irrevocabilis inter vivos oritur, ut rejectis contrariis auctoritatibus, quæ affectti valent, tenet Theodor. alleg. 43. n. 16. de Marin. reſol. 190. l. 1. n. 5. Rot. dec. 98. n. 13. & ſeq. par. 12. & dec. 179. n. 5. par. 12. recent.

Vel deſtituto ad arguendam prætenſam qualitatem perſonalis donationis inſiſtitur in declaratione, facta ab ipſo Donatore, qui morbo apoplectico correptus, & mori jam proximus teſtatus fuit, non alia intentione ad eam deveniſſe favore Joannis Stephani, quam, ut ab eo in propriis rebus, & domus adminiſtratione operam exigeret, & ut Bona donata in ipſum tantummodo transferret, non autem in hæredes, & ſucceſſores illius, cui quidem declarationi tanquam emiſſæ a perſona ſatis notæ fidei, & probitatis, plurimum deferendum eſſe prætenditur, ut alias firmavit Rot. dec. 562. n. 26. & ſeq. coram Cerro, & in Ferrarien. Pecuniaria 12. Maji 1690. §. & bis demum coram R. P. D. meo Urſino, præcipue quia adminiculata apparet ex uniformi atteſtatione Viri Religioſi, & confeſſarii illius, ex tradita per Gabriel. conſ. 51. num. 8. lib. 2. Rot. coram Bich. dec. 18. n. 9. & dec. 296. n. 12. p. 13. rec.

Et reſpondebant DD. quod depoſitio Confeſſarii cum relativa ſit ad declarationem Donatoris, nihil aliud ponit in eſſe, quam id, quod declaratio præſefert. Iſta vero quamvis facta a Viro, cujus probitas, & fides non impugnatur, adhuc tamen quia convincitur aperte erronea, & inſubſiſtens, corruit ob falſitatem ſuppoſiti, cui innititur, Alex. conſ. 81. n. 16. vol. 6. Rot. dec. 604. n. 4. p. 18. & coram R. P. meo Decano in Caſenaten. Dotis 27. Junii 1692. §. Neque ad probanda.

Falſitas autem ſuppoſiti, ſatis manifeſte apparet tam in ſingulis partibus declarationis, non enim ſubſiſtit, quod Donatio facta fuerit contemplatione aſſiſtentiæ, quam præſtare debebat Donatarius negotiis, & rebus Donatoris, quia quamvis hæc per ipſum neglecta fuiſſet, imo etiamſi ingratum Benefactori ſuo, ullo unquam tempore ſeſe exhibuiſſet, non perinde donatio reſolvebatur, quia hoc expreſ-

sè

ab promiſſum fuerat in ipſius ſtipulatione, ibi *promittens hanc irrevocabilem inter vivos donationem attendere, & irrevocabiliter obſervare, nec illam revocare quovis prætextu, & cauſa, nempe ingratitudinis &c.*

Multoque minus ſubſiſtit, donationem factam fuiſſe contemplatione ſolius Donatarii, non autem ſucceſſorum illius, nam quamvis Donator expreſse in inſtrumento dixiſset, quod in declaratione explicavit, voluiſſe ſcilicet donare Jo: Stephano tantum, tamen ad illius perſonam Donatio reſtricta non foret, nec Bona donata ad Carolum, a quo procedebant, reverſa fuiſſent, optime Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 21. *n.* 2. Gratian. *diſcept.* 386. *n.* 14. ubi id firmat, quamvis adeſſet perſonalitas, cum dictione *tantum*, Noguerol. *allegation.* 37. *n.* 23. Rota cor. Achill. *de Graſſ. de donation. dec.* 1. *n.* 6. ubi idem firmatur, & reſpondetur contrariis auctoritatibus, & cor. Put. *dec.* 273. *n.* 3. *lib.* 3. *& dec.* 98. *n.* 8. *& ſeq. p.* 12. *& deciſ.* 434. *n.* 1. *& dec.* 458. *n.* 10. *p.* 13. *rec.*

Quoad ſecundam partem ſententiæ, in qua abſoluta fuit Donatarii Mater a reſtitutione ſcutorum 77898. parum DD. inſiſtendum putarunt, quia licet illa ex diſpoſitione Text. *in l. ratione C. de adminiſtrat. Tutel. & l.* 2. *ff. de negot. geſt.* rationem reddere teneretur, & reliquatum reſtituere de omnibus Bonis Caroli per Joannem Stephanum adminiſtratis, adhuc tamen cum eidem aſſiſtat titulus puræ, & irrevocabilis Donationis Bonorum præſentium, & futurorum, & ſumma prætenſa, a cujus reſtitutione abſoluta fuit pro majori parte, proveniat ex Bonis donatis, manifeſte convincitur Juſtitia ſententiæ, quæ eam in hac parte liberavit. Et quamvis dubitari poſſet, quod pro aliqua rata ſummæ præfata conſtari valeat etiam ex Capitularibus ſibi a Donatore poſt donationem cumulatis, adhuc tamen eum hoc ſit, incertum retardare non potuit DD. a confirmatione ſententiæ, cum alias, quando etiam de hoc clarius conſtare poterit, præſervata remanet actio contra Juſtinam, & hæreditatem ei devolutam, cujus opulentia ſatis nota, illam inefficacem, & inanem non reddet.

Et ita &c.

R. P. D. BENINCASA

Romana Donationis.

Super dubio manutentionis.

Luna 27. *Aprilis* 1693.

Eamdem donationem, quam irrevocabilem eſſe cenſuit hodie Rota coram me, cum ad ſui favorem reſolutam remanſiſſe prætenderet Carolus Gavotus per mortem Joannis Stephani, ad cujus favorem emanaverat, omnium bonorum, quæ ſub ea comprehendebantur, poſſeſſionem cepit. Sed Juſtina Donatarii Mater adita prædefuncti filii hæreditate, judicioque ſpolii coram A. C. intentato, mandatum de manutenendo in eiſdem bonis petiit, & obtinuit. Interpoſita poſtmodum appellatione, cauſaque ad Rotam devoluta, & ad eam admiſſo quoque Monaſterio Sanctiſſimæ Annunciatæ Savonæ ex perſona Monialis Mariæ Eugeniæ, ejuſdem præmortui Donatarii Sororis, conceſsa iterum fuit, nomine tamen hæreditatis, manutentio Juſtinæ; Appellantibus tamen iterum Monaſterio, & Auguſtino Maria hærede Caroli, qui interim lite pendente è vivis exceſserat, commiſſaque mihi cauſa cum clauſula, *alteri, qui ad legitimam* dubium commiſſioni uniforme propoſui, & reſolutum fuit *procedendum eſſe ad legitimam executionem decreti pro manutentione jam emanati*, cum illud validum, & juſtum compertum ſit ad terminos textus *in l. ſi non obtulit* 45. §. *ſi ex contentione, ff. de re judic.*

In hac ſiquidem triangulari controverſia validitas a ſolo Monaſterio impugnabatur, objiciens defectum citationis, cum qua in hoc judicio vocanda erat, ſed conſideratum fuit objectum non relevare, dum mandatum de manutenendo ad commodum hæreditatis conceſsum eſt, ſicut enim Monaſterium ad eam adſpirat ex perſona Mariæ Eugeniæ, uti cohæres ab inteſtato cum Juſtina Matre, ita nullum aut ſibi, aut hæreditati præjudicium illatum ex omiſsa citatione valet opponere, per quod cauſata dici poſſit nullitas objecta, ut in terminis dixit Rota coram Merlin. *dec.* 352. *n.* 3. *in fine*, & generaliter tenuit Cravett. *conſ.* 170. *n.* 6. Surd. *conſ.* 181. *n.* 27. *& conſ.* 227. *n.* 17. Rota *dec.* 733. *n. in fine, p.* 2. *& dec.* 32. *n.* 13. *p.* 17. *& dec.* 231. *n.* 4. *p.* 18. *recent.*

Juſtitia vero quoad Auguſtinum Mariam, qui illam pcimo controvertebat; apparuit manifeſta. Cum enim dubitari non poſſit de anteriori poſseſſione, quam Donatarius præcedenter acquiſiverat, & apprehenderat controverſorum bonorum, dum huic poſterior eſt altera a Donatore reaſſumpta, nulla facta deputatione Curatoris hæreditati jacenti. Conſequens eſt, quod clandeſtina, & ſpoliativa cenſenda ſit. Ideoque eidem hæreditati minime præjudicialis, quæ adverſus ſpoliatorem ſemper eſt manutenenda Decian. *conſ.* 400. *n.* 6. Rota coram Gregor. *dec.* 206. *num.* 7. ibique Adden. *n.* 10. coram Cerro *deciſ.* 91. *n.* 13. *& dec.* 620. *n.* 12. *& ſeq. p.* 1. *diverſ.*

Nec obſtare viſum fuit, quod manutentio, quæ poſſidenti ſolum datur, concedi nequeat favore hæreditatis jacentis, quæ tanquam perſona ficta corporis, animique expers, non poteſt neque poſseſſionem acquirere, neque illam continuare juxta text. *in l. dr.* §. *ſcævola, ff. ſi quis teſtamento, ibique* gloſs. & DD. Bald. *in l. fin. in princip. n.* 1. *cum ſeq. C. de edict.* Div. Adrian. tollen Peregrin. *de fideicom. art.* 47. *n.* 79. *in fine*, & Rot. *dec.* 13. *n.* 15. *p.* 16. *rec.*

Nam pro reſponſione DD. advertebant concluſionem procedere quando hæreditas eſt vere jacens, hoc eſt ubi non adeſt ſpes ut poſſit adiri, vel fuit alias repudiata Mantic. *de tacit. lib.* 14. *tit.* 46. *n.* 21. Secus tamen eſse dicebant, quando non adita, nec repudiata fuit, nec deficit ſpes futuræ aditionis, quia tunc quaſi poſſidet, continuando poſseſſionem defuncti, cujus perſonam repræſentat, ut probat text. *in l. non minus* 31. ubi gloſs. *verb. domina, ff. de acquir. rer. domin.* Rovit. *conſ.* 45. *n.* 2. *lib.* 1. Poſth. *de manut. obſerv.* 15. *n.* 40. ubi reſpondet etiam contrariis auctoritatibus, Caſtill. *reſolut. quotidian. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 17. Mart. *de ſucceſſ. legal. p.* 4. *qu.* 22. *art.* 3. *n.* 9. Rota coram Dunozetto *dec.* 140. *n.* 3. *& dec.* 176. *n.* 8. *& 9. coram ſac. me. Alexan. VIII.*

Conſtare quoque de juſtitia apparuit, non obſtante altera exceptione a Monaſterio propoſita, nempe quod ipſi quoque pro medietate, nomine hæreditatis, manutentio concedenda eſset, cum & ipſum coæquale jus habet in bonis controverſis ex perſona Mariæ Eugeniæ, quæ tanquam prædefuncti Soror Donatarii ad hæreditatem illius ſimultaneè cum Matre vocatur. Cum enim Moniali reſiſtat ampliſſima renunciatio occaſione ingreſsus in Religionem emiſsa, nunquam manutentionem petere poteſt, pendente lite ſuper ſubſiſtentia, vel inſubſiſtentia illius, pro qua interim ſemper militat præſumptio validitatis, Rota coram ſanctæ memoriæ Alexandro VIII. *deciſ.* 198. *n.* 14. & coram Merlino *dec.* 707. *n.* 1. *& ſeq.* donec ſaltem reſciſſio illius obtineatur, Rota coram Duratio *dec.* 258. *n.* 1. *& ſeq.* & coram Cerro, *dec.* 616. *n.* 15. *& ſeq.* & in Romana hæreditatis coram bo. me. Rondinino 23. *Mart.* 1685. §. *finali.*

Et ita utraque &c.

RECANATEN.

INTER

PARTES, UT INFRA.

Reſponſum pro veritate.

In donatione, contemplatione certi, & determinati matrimonii, an ſuccedant ſolum filii ex illo matrimonio ſuſcepti, vel etiam alii ex aliis matrimoniis: Et quid ubi agatur de donatione facta ſponſæ, non autem ſponſo.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De ratione dubitandi, ob quam in donatione, contemplatione matrimonii ſuccedant ſolum filii ex illo procreati, & non alii.*
3 *Ubi donatio queritur ſoli ſponſo, omnes filii ſuccedunt, etiam aliorum matrimoniorum.*
4 *Secus ubi filii ſunt vocati.*
5 *Valent pacta, ut conditio filiorum ſecundi matrimonii ſit melior, & quando ſecus.*
6 *In donatione facta mulieri per virum, vel ejus conjunctos, debent ſolum ſuccedere filii illius matrimonii.*
7 *Quando matrimonium ſit cauſa finalis, vel impulſiva donationis.*
8 *De differentia inter donationem, quæ fiat ſponſo, vel ſponſa.*
9 *De augmento dotis quomodo reguletur.*
10 *Quid ubi in donatione, vel augmento dotis, adeſt ſtipulatio pro filiis.*

11 *De*

11. *De verbo* hæredibus, *adjecto verbo filiis, an ſtet ampliative, vel qualificative.*

12. *Jus quæſitum mulieri non poteſt ex intervallo tolli, vel minui per conventionem inter donatricem, & virum.*

D I S C. X.

1 CAtharina matertera magna Hieronymæ, contemplatione matrimonii per ipſam contrahendi cum Ludovico, ut illud ſequeretur, ac etiam ſub narrativa amoris, quo dictam proneptem proſequebatur, in eadem apocha dotali illi donavit omnia ejus bona, ſibi reſervatis uſufructu, & aliqua ſumma in inſtrumento declaranda ad effectum teſtandi; Ad aliquos autem menſes poſt jam ſequutum matrimonium, ut circa dictam ſummam reſervatam omnis controverſia tolleretur, eadem Catharina in inſtrumento inito cum Ludovico viro, abſente Hieronyma, declaravit, dictam donationem, ſeu dotis augmentum eſſe in ſcutis mille, ipſo Ludovico acceptante tam pro ſe, quam pro Hieronyma uxore, ac filiis, & hæredibus; Cum autem ſoluto matrimonio per mortem viri, ſuperſtitibus pluribus filiis, Hieronyma aliud contraxiſſet matrimonium, ex quo pariter filios ſuſcepit, (ipſa forſan adhuc vivente) pro veritate conſultus fui, (incertum eſt ex cujus parte), an in dictis ſcutis mille ex præfata donatione obvenientibus, ſucceſſio præcipua eſſe deberet filiorum primi matrimonii, vel potius ipſa moriente ab inteſtato, omnium filiorum utriuſque æqualis eſſet ſucceſſio, eo modo, quo in reliquis bonis; Sive ipſa volente teſtari, an intraret facultas aliquos filios deſuper gratificandi, prout in reliquo eſſet detracta legitima.

Reſpondi planum videri, ut omnium filiorum utriuſque matrimonii æqualis eſſe deberet ſucceſſio, ſive donatariæ facultas competeret diſponendi eo modo, quo de reliquis bonis; Quæſtio ſiquidem deſuper pluries diſputari ſolita in hujuſmodi donationibus contemplatione certi ac determinati matrimonii an ſucceſſio debeat eſſe præcipua filiorum ex illo ſuſceptorum, vel omnium, percutit potius donationem, quæ per patrem, vel alium conjunctum fiat viro, ſeu ſponſo, quo caſu dubitandi rationem præbet quæſtio, de qua ſupra *diſc.* 1. *ſeqq.* an filii cenſeantur vocati uti filii,
2 necne; Ac etiam ratio, quæ in hujuſmodi donationibus viget, prohibens retrodonationes, ſeu diminutiones, quod ſcilicet illæ dicuntur pars contractus matrimonialis, ac ſequutæ potius ex correſpectiva conventione cum ſponſa, vel ejus parentibus, ſeu dotantis pro jure, ac intereſſe ipſius ſponſæ, ac filiorum procreandorum, quam ex mera benevolentia erga ſponſum donatarium.

Et nihilominus etiam iſto caſu, deciſio pendet a dicta quæſtione vocationis filiorum, eo matrimonio procreandorum necne; Si enim dicta vocatio non adeſt, ut in dubio eſt regula, adeout bonorum donatorum dominium
3 ſoli ſponſo acquiratur, filii vero, ac mulier non niſi intereſſe ſecundarium habeant alimentorum, vel ſperatæ ſucceſſionis, quam tamen non ex propria perſona, ſed cum hæreditaria qualitate obtinere debeant, tunc verius eſt, omnium filiorum æqualem eſſe ſucceſſionem, nulla data matrimoniorum diſtinctione; Quinimo in ejuſdem donatarii facultate repoſitum eſt, quoties adſit fraus, vel colluſio, in vita ex cauſa oneroſa de bonis diſponere in omnimodum præjudicium, vel etiam in morte, ſive in vita per actus gratuitos habet eamdem libertatem, quam, ſalva legitima filiorum, de reliquis ejus bonis liberis habet diſponendi in extraneos; ut cæteris relatis plene firmatur apud Otthob. *dec.* 99. & 133. quarum prima eſt repetita poſt Merlin. *de legit. dec.* 172. in quibus reſpondetur omnibus contrariis.

E converſo autem, ubi concurreret filiorum vocatio, tunc ſecus dicendum eſſet, ut nonniſi filiis illius matrimo-
4 nii donatum competat, non quidem jure ſucceſſorio, ſed potius independenter a patre ex propria perſona jure dictæ donationis, ut cæteris relatis plene firmatur *in Melevitana donationis cor. Cerro dec.* 230. & 428. *p.* 12. *recent.* in quibus habentur concordantes, cum reſponſionibus ad omnia objecta; Non dubitatur enim ut id, quod intuitu illius matrimonii, etiam ab uno ex conjugibus citra fraudem textus *in l. hac edictali, C. de ſecundis nuptiis*, fortius vero a tertio datum
5 eſt, ſub lege, ut præcipuum eſſe debeat filiorum illius matrimonii, iis debitum ſit, atque conventio valeat, cum ſola dubitandi ratio cadat, quando dicta fraus intraret, ut occaſione ſecundarum nuptiarum, quæ in Civitate, vel Regno Neapolis contrahuntur more Magnatum, unde reſultet præjudicium filiorum ſuperſtitum ex primis nuptiis, contractis more nobilium, ſive juxta conſuetudines Capuæ, & Nidi, habetur *ſub tit. de dote, diſc.* 103.

Verum in hac facti ſpecie dixi, dictam quæſtionem etiam ceſſare, dum non agebatur de donatione facta ſponſæ a viro, ejuſque conjunctis, quo caſu verius pro filiis primi matrimonii privative ad alios reſpondendum eſſet, etiam ceſſante conventione, ubi tamen ageretur de gratuita, & lucrativa 6
diſpoſitione, ſecus autem, ſi de oneroſa, & correſpectiva, ob quam ipſius mulieris donatariæ verum, ac proprium patrimonium dicendum eſſet, puta in compenſationem ætatis, vel nobilitatis, ſive alterius inæqualitatis, juxta ea, quæ generaliter habemus ad materiam textus *in l. fœmina, C. de ſecundis nuptiis*, ut in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſionibus*.

Sed agebatur de donatione facta per conjunctam ſponſæ, non ex ſolo motivo matrimonii, ſed etiam ex altero amoris, ac benevolentiæ, unde propterea matrimonium dici non 7
poteſt cauſa finalis, ac præciſa, ſed potius impulſiva, ſeu occaſionalis, juxta diſtinctionem, de qua *in Tyburtina donationis, ſub d. tit. de dote diſc.* 17.

Ac etiam, quia ut advertitur *ſupra, diſc.* 7. in iſta donatione, quæ fiat ſponſæ per ejus conjunctos, non intrat illa ratio correſpectivitatis, quæ intrat in caſu converſo donatio- 8
nis, quæ fiat ſponſo, quamvis iſte de donatione facta ſponſæ ſolicitus quoque fuiſſet, eamque forſan impulſum matrimonio contrahendo tribuiſſe, cum in tali donatione dari non poſſit majus viri ſtudium, ſeu major correſpectivitas, quam detur in dote, & tamen iſta non eſt præcipua filiorum ipſius matrimonii, ſed ceſſante conventione, vel ſtatuto, omnes filii indifferenter veniunt jure ſucceſſorio, & cum qualitate hæreditaria, eo modo, quo in reliquis bonis; Unde propterea dicebam intrare clarum dilemma, ut ſcilicet ſumma in iſta donatione contenta, data erat in dotem pro illius augmento, ut in notulis tranſmiſſis (licet ſubobſcure, ut pene ſemper) ſupponebatur, & tunc non intrabant termini donationis contemplatione matrimonii, ſed potius termini dotis, quoniam dotis augmentum, quod in ipſo actu contrahendi matrimonium conſtituitur, ita nuncupari ſolet ad effectum diſtinguendi unam bonorum ſpeciem ab altera, re- 9
vera tamen totum confunditur tanquam in unico actu, atque eſt unica dos, ut diſtinguendo advertitur in ſua materia *d. tit. de dote, diſc.* 165. ubi de augmento agitur; Aut vero in dotem data non erat, ſed remanebat in terminis bonorum extradotalium penes mulierem, & multo minus primus vir, ſeu filii primi matrimonii aliquid peculiare prætendere poterant, ex iis, quæ in ſpecie habentur ſupra, *d. diſc.* 7.

Supponebatur in notula tranſmiſſa, dubitandi rationem conſtitui in eo, quod in inſtrumento ſuper dicta donatione inita adeſſet ſtipulatio expreſſa pro ipſo primo viro, ac filiis, unde propterea videbatur dici poſſe, quod potius intraret 10
firmata *in d. Melevitana coram Cerro, dec.* 230. & 418. *p.* 12. *rec.* favore filiorum primi matrimonii; Verum non videbatur difficultas conſiderabilis; Tum quia ſtipulatio non erat pro filiis illius matrimonii, ſed pro filiis in genere, (Quæ tamen conſideratio ſola, & de per ſe inſufficiens eſſet, cum penitus improbabile ſit virum ſollicitum eſſe voluiſſe ſtipulandi pro omnino exoſis, ac ab ipſo veriſimiliter non cogitatis uxoris filiis aliarum nuptiarum, præſupponentium triſtem eventum ſuæ præmorientiæ;) Tum clarius, quia adjectum quoque fuit verbum, *hæredibus*, junctum cum co- 11
pula, quod ubi capiendum non eſſet ampliative juxta veriorem opinionem, in rebus indifferentibus, potiſſimum accedente copula, ſed qualificative tantum, juxta alteram ſtrictiorem ex iis, quæ ſuper iſta quæſtione ad nimiam ſatietatem deducta habentur *in Sarzinen. feudi coram Dunoz.* inter ſuas *dec.* 748. & 760. & *in eadem coram Otthob. dec.* 265. adhuc tamen id excludebat præcipuam vocationem jure proprio, ac exigebat ſucceſſoriam, ſeu hæreditariam qualitatem, ex qua de conſequenti coæquale jus omnium filiorum, ſeu diſponendi facultas in ipſa donataria reſultabat.

Ac etiam clarius, quoniam jus ex hujuſmodi donatione jam perfecte quæſitum fuerat mulieri donatariæ in ipſa apocha dotali ex iis, quæ pluries habentur infra, ac etiam *ſub tit. de fideicommiſſis diſc.* 134. & 137. *cum plur. ſeq.* ideoque 12
non poterant geſta inter virum, & donatricem, etiam ſi eſſent expreſſa, tollere jus illi quæſitum, dictamque præjudicialem reſtrictionem inducere ex iis quæ habentur plene deducta *in Romana reſidui dotis, ſub tit. de dote diſc.* 24. Potiſſime vero quia etiam in illis ſtipulationibus pro filiis, quæ in ipſomet inſtanti fiant ab eodem donatario, verius eſt ipſorum filiorum vocationem non reſultare, niſi hæc a donatore directe proveniat juxta diſtinctionem, de qua ſupra *in Urbinat. diſc.* 2. multo magis in præſenti; Ideoque ex pluribus reſpondi, quod verſari videremur in caſu plano, & qui pro meo judicio haberet de indubitabili.

AN-

Digitized by Google

ANNOT. AD DISC. X.

AD materiam excluſionis filiorum ſecundi matrimonii conferunt ea quæ habentur *ſub tit. de Renunc. diſc.* 12. Et in ſpecie quæſtionis, de qua agitur, advertitur *ſub tit. de ſucceſſ. diſc.* 36. *n.* 9. in quo principaliter agitur de contentis *in præſenti diſc. n.* 5. An ſcilicet & quando valeant pacta, ut conditio filiorum ſecundi matrimonii, vel è converſo ſit melior; Et conferunt deducta *ſub tit. de legat. diſc.* 18.

URBEVETANA DONATIONIS
PRO
DOMO MULIERUM POENITENTIUM, CUM N. VENANTIO.

Reſponſum pro veritate.

De qua donatione facta contemplatione matrimonii ſpiritualis, promovendo ſcilicet ad ſacros ordines ad titulum patrimonii an reſolvatur, ſi promoto obveniant beneficia eccleſiaſtica, vel alia bona, cum quibus congruè proviſus remaneat, unde ceſſet cauſa donandi; Et quid ubi id expreſſe in conventionem deductum eſt, an donatarius poſſit non acceptare beneficium, ſive aliam obventionem; Et quatenus acceptet, quænam onera deducenda ſint, & de quo redditu haberi debeat ratio, ut proviſus dicatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Donatio ad ſuſcipiendos ordines reſolvitur ſi habet conditionem reſolutivam quando promotus aliunde provideatur.*
3 *De obligatione, vel alienatione bonorum ad quorum titulum quis eſt ordinatus.*
4 *Iſtæ donationes non poſſunt retrodonari, neque revocari ex cauſa ingratitudinis.*
5 *An reſolvatur ipſo jure per mortem promoti, vel per proviſionem aliunde, ſi non adeſt pactum reſolutivum.*
6 *An iſte donatarius teneatur acceptare ſibi obventam, vel oblatam proviſionem.*
7 *De ſtylo Curiæ non evagandi in ſuperfluis.*
8 *Quæ onera deduci debeant a beneficio ad cujus titulum quis eſt ordinatus, ad effectum videndi, an ſufficiat ad ſubſtentationem, ut ita ceſſet donatio.*

DISC. XI.

1 DOnavit Hippolytus Venantio annuum redditum ſcutorum 30. ad effectum ut ita ad ſacros ordines ad titulum patrimonii promoveri poſſet, ſub lege tamen, & conditione reſolutiva, quoties promovendus ſe ſufficienti beneficio eccleſiaſtico, ſeu alio redditu provideretur, unde commode vivere poſſet; Triennio vero poſtmodum, idem donator, donatario acceptanti reſignavit cappellaniam a ſe poſſeſſam redditus ſcutorum 32. unde propterea dicta præſtatio ceſſavit donec ipſe donator vixit; Sequuta vero ejus morte, donatarius cappellaniam permutavit cum Canonicatu minoris redditus, atque ſub prætextu quod cum tali beneficio vivere non poſſet, moleſtare cœpit locum mulierum pœnitentium præfati donatoris hæredem, ejus intentionem fundando, quod licet dicta cappellania haberet redditum ſcutorum 32. attamen medietas, & ultra abſorpta remanebat ab oneribus, quibus gravata erat; Quare deſuper ex parte dicti loci pro veritate conſultus;

Reſpondi, improbabilem, parumque fundatam eſſe actoris prætenſionem, quoniam eo ipſo quod promotus ad titulum patrimonii obtinet beneficium æquivalentis redditus, ceſſat præſtatio aſſignata ſub tali lege, vel pacto reſolutivo, ut
2 tanquam certum præſupponitur in celebri *q.* 62. Bartholomæi Brixien. & cæteris relatis habetur apud Garziam *de beneficiis, p.* 2. *c.* 5. *n.* 169. Barboſ. *de Epiſcop. allegat.* 20. *n.* 31. Et conferunt in idem ea, quæ habentur *in Baren. obligationis,*
3 *ſub tit. de credito*, circa facultatem alienandi, vel obligandi patrimonium, ad cujus titulum ſequuta eſt promotio ad ſacros ordines, quoties de beneficio ſufficienti proviſus eſt.

Atque ubi diſputant DD. an hujuſmodi donationes retrodonari poſſint, ſive revocari ex cauſa ingratitudinis, aut ob ceſſantem cauſam, ob quam factæ ſunt, eatenus negativam ſuſtinent, quatenus urgeat ratio intereſſe ſecundarii Eccleſiæ, ac decoris ordinis clericalis, vel Epiſcopi ordinantis, ob quod intereſſe, retrodonatio, vel diminutio prohibita eſt, potiſſime ubi aliqua colluſiva conventio deſuper præceſſerit, ex eiſdem rationibus, de quibus idem habetur ſupra, *diſc.* 2. *& ſeq.* in donatione facta ſponſo contemplatione certi, ac determinati matrimonii, ut in his terminis advertunt Gratian. *diſcept.* 297. *n.* 15. *& ſeq.* Riccius *deciſ.* 19. *p.* 1. & alii, de quibus Rota *in S. Severini cenſus* 23. *Janu.* 1662. *&* 27. *Junii* 1664. *coram Veroſpio*, ubi agitur de hoc puncto retrodonationis; Sive an promoto donatario donatori præmoriente, adeout ceſſet cauſa donandi reſolvatur donatio ipſo jure, quamvis nullum pactum, vel conditio reſolutiva accederet, adeout bona donata cenſerenda eſſent de patrimonio potius donatoris, quam donatarii ejuſdemque donatoris creditoribus affecta; Atque deciditur negative ob non adhibitum pactum, vel conditionem reſolutivam, ac etiam, ob verba, & clauſulas, ex quibus donatio perfecte, & irrevocabiliter donatario acquiſita erat, ideoque magis ex facto, quam ex jure, præſupponendo tanquam abſolutum, quod ſi conditio reſolutiva concurreret, ſeu alias de donatoris voluntate conſtaret quod illa fuiſſet cauſa finalis, ac præciſa, ut tunc reſolutioni locus eſſet, juxta ea, quæ in propoſito hujuſmodi reſolutionis donationis contemplatione certi matrimonii carnalis habentur ſupra, *diſc.* 8. *&* 9. 4 5

Difficultas etenim in his terminis excitata per Bartholomæum Brixienſem *dicta q.* 62. percutit diverſam quæſtionem, an ſcilicet hic donatarius teneatur, necne, acceptare beneficium, ſeu aliam proviſionem per donatorem oblatam, vel procuratam; Atque ubi juſta recuſandi cauſa non accedat, abſolutam ſupponit negativam, ut in effectu eſt, quoniam ceſſante juſta cauſa, non poteſt eſſe in ejus voluntate non acceptare, ſeu non acquirere, atque alias habendus eſt pro acquirente, ac poſſeſſore juxta ea, quæ *ſub tit. de dote diſc.* 145. & alibi habentur circa jus detrahendi dotem ex fideicommiſſo, quod in ſubſidium competit puellæ deſcendenti, quoniam ſi ipſa negligit agnoſcere hæreditatem, ſeu legatum, aut alia bona libere ſibi obventa, habetur pro obtinente, dictoque beneficio deſtituta eſt; Ac etiam habetur *ſub tit. de credito* ad materiam textus *in l. qui autem, ff. quæ in fraudem creditorum*, quod licet debitor poſſit in præjudicium creditorum nolle quærere hæreditates, ſeu legata, & fideicommiſſa, attamen id procedit, ad effectum, ut ipſis creditoribus jus non competat, eorum hypothecas experiri ſuper illis bonis delatis, non tamen agnitis in præjudicium aliorum, quibus, debitore non agnoſcente, deferantur, ſed quoad eum, ad effectum ut privetur illis beneficiis, quæ alias debitori pauperi, ſeu non idoneo conceduntur, habetur pro acquirente, ac poſſeſſore, cum ſimilibus. 6

Quamvis autem iſta eſſent extra controverſiæ punctum, dum donatarius jam acceptaverat, cum ſubſequuto effectu, cappellaniam, adeout adeſſe videretur aliqua evagatio, tam genio, quam Curiæ ſtylo exoſa, ea tamen excuſabilis eſt, 7
quoniam in notulis tranſmiſſis ſupponebatur, quod præfati donatarii Conſultores totum fundamentum conſtituerent *in dicta q.* 62. Bartholomæi Brixienſis, unde oportuit ſatisfacere.

Unicus ergo punctus examine dignus erat ille, an dicta cappellania (cujus valor attendi debebat non curato inferiori valore Canonicatus voluntarie permutati,) dici poſſet ſufficiens ad congruam ſubſtentationem, ſtante dicto onere, quod notabiliter valorem minuebat, In hoc autem dicti Conſultores hujuſmodi prætenſionem promoventes, ſe fundabant in regulis, ac doctrinis Beneficialiſtarum ſuper *Regula de valore*, ut iſte attendendus eſſet detractis expenſis, ac oneribus; Verum omnino improbabilem, ac inſipidam eſſe hujuſmodi prætenſionem reſpondi, quoniam, ut advertitur *ſub tit. de Benefic. ad Regul. de valore, diſc.* 90. ac coram *ſub tit. de jurepatron. diſc.* 10. & alibi, iſta conſideratio deductionis onerum, ac expenſarum, recte procedit circa dictam Regulam de valore, ad ſubſtinendam gratiam, ſive ad ſimiles effectus, puta reſervationis, vel tranſlationis penſionis, aut pro regulandis decimis Papalibus, ſeu contributionibus, & collectis ſolvendis ex fructibus beneficiorum pro rata valoris, ſecus autem ad hunc effectum congruæ ſubſtentationis, quoniam ſufficit, ut clericus promotus ad ſacros ordines habeat honeſtam occaſionem ſibi comparandi victum cum labore, vel exercitio, clericali ordini ac decori congruo, & proportionato, ne alias cogatur pro victu comparando, ſordidis, ac mecanicis incumbere, ſeu alias mendicare, ideoque habenda non eſt ratio ſuorum laborum circa opus, vel miniſterium ipſi beneficio annexum; quoniam ſi

ita

ita eſſet, pinguiſſimi Canonicatus, & dignitates Eccleſiæ Toletanæ, ac ſimilium Hiſpaniæ, ſive illi Baſilicarum Urbis non eſſent ſufficientes, ut quis ad eorum titulum ad ſacros ordines promoveri poſſet, dum omnia emolumenta percipiuntur ad formam diſtributionum quotidianarum, & per punctos ratione laboris, ac intereſſentiæ perſonalis in choro, aliiſque divinis, ac celebrando miſſas conventuales, ac alias, quibus Eccleſia onerata eſt; Atque praxis admittit ſatisfieri Concilio Tridentino, quamvis promovendus non haberet verum beneficium Eccleſiaſticum, ſed ſimplicem capellaniam, quæ ſpeciem legati pii redoleat, juxta ea, quæ pluries habentur *ſub titulo de beneficiis*, præſertim *diſc. 97.* ad materiam manualium; Et magis ad rem promoveri poteſt ad titulum ſervitii Eccleſiæ receptitiæ, ad quam cives omnes admittuntur juxta illam ſpeciem, de qua ſæpius *ſub tit. de Canonicis*, & tamen nullum obtinetur emolumentum, niſi ratione ſervitutis, ſeu miſſarum, quæ celebrari debent; Atque ubi quæritur de validitate unionis beneficiorum, quæ fiat Canonicatibus, ſive an intret, necne regula revocatoria ex iis, quæ pluries habentur *ſub tit. de beneficiis*, præſertim *in Sorana, diſc. 43.* attenditur illa præciſa neceſſitas, ob quam proviſus cogatur pro victu ſibi comparando, Eccleſiæ ſervitium deſerere, non autem ſi cum ſervitio Eccleſiæ, ac labore eorum, quæ beneficio, vel ordini incumbunt, commode vivere poteſt, cum ſimilibus; Ideoque omnino improbabilis, maleque fundata erat talis prætenſio, a qua, dato hoc reſponſo, credo eum abſtinuiſſe, dum amplius de hoc negotio actum non audivi.

ANNOT. AD DISC. XI.

DE Donatione facta contemplatione matrimonii ſpiritualis, promovendo ſcilicet ad ſacros ordines ad titulum patrimonii, & de illius prohibita alienatione videantur deducta *ſub tit. de alien. & contract. prohib. diſc. 38. & in Ann. ad S. C. T. diſc. 14.*

ROMANA DONATIONIS
PRO MARCH. FRANCISCO URSINO
CUM PP. S. THERESIÆ,
SEU FABRICA S. PETRI.

Caſus diſputatus in Congregatione particulari deputata, ſopitus per concordiam.

An, & quando donatio facta pro erectione, ſeu fundatione Monaſterii reſolvatur, ubi fundatio non ſequatur, vel ſequuta ulteriorem effectum, ſeu progreſſum non habeat, itaut bona redeant ad donatorem, necne.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Diſtinguuntur ſpecies donationum factarum Eccleſiæ, vel Monaſterio, an ſuppreſſo Monaſterio ceſſent.*
3 *Licet in privatis ob non implementum reſolvatur donatio, fallit in Eccleſia, vel pia cauſa.*
4 *Ubi cauſa, ob quam facta eſt donatio, eſt jam effectuata, ſed adeſt pactum reſolutivum in caſu ceſſationis, quando donatio reſolvatur.*
5 *Quid ubi cauſa non impletur, ſed agitur de conditione ſuſpenſiva.*
6 *De materia regreſſus reſervati ad favorem reſignantis beneficium ob non ſolutam penſionem.*
7 *Purgatio moræ non datur adverſus pactum reſolutivum.*
8 *De altero caſu, in quo ob non implementum, vel ceſſatam cauſam, reſolvatur donatio facta Monaſterio.*

D I S C. XII.

1 MArchio Franciſcus Urſinus, eiſque uxor, prole carentes omnia eorum bona reſervato uſufructu, donarunt Religioni Carmelitarum diſcalceatorum S. Thereſiæ, ad effectum fundandi Conventum in Oppido Bracchiani; Cumque poſt acceptatam a Diffinitorio Religionis, Superiores maturius examinatis bonorum donatorum redditibus, aliiſque circumſtantiis, credidiſſent dictam fundationem ad præſcriptum Apoſtolicarum Conſtitutionum, ipſiuſque Religionis inſtitutum ſequi non poſſe, ideoque ſtatuerint ad illam non devenire; Hinc orta eſt difficultas, an hujuſmodi bona libere, per donationis reſolutionem, reverterentur ad donatores, ſeu penes eos remanerent, vel potius acquiſita eſſent Religioni in univerſum, aut Eccleſiæ univerſali, & conſequenter Fabricæ S. Petri, unde per Alexandrum VII. deſuper aliquorum Prælatorum particularis Congregatio deputata fuit ad conſulendum, ſeu referendum.

In dicta Congregatione, pro donatoribus ſcribens dicebam, donationes, quæ Eccleſiis, Monaſteriis, vel piis locis fiunt in plures ſpecies diſtinguendas eſſe, ad effectum dignoſcendi, an, & quando deſtructo, vel ſuppreſſo Monaſterio, vel pio loco, reſolvantur, necne; Prima enim ſpecies eſt, ubi agitur de ſimplici, & pura donatione, nullum onus, modum vel conditionem continente, & tunc ceſſante Eccleſia, vel loco, cui donatio facta eſt, non per hoc illa reſolvitur, ſed remanet ſub diſpoſitione Summi Pontificis, quoniam illa Eccleſia, vel pius locus conſideratur ſolum tanquam cauſa impulſiva finalis, vel conſiſtere videtur in favore animæ, ac pietate in univerſum, adeout ab initio ipſi Deo bona elargiri, & acquiri dicantur, ut ex Innoc. *in cap. cum ſuper, de cauſis poſſeſſ. & propriet. n. 3.* ac aliis per eum relatis late proſequitur, & probat Fagnan. *in cap. relatum, n. 37. ne Clerici, vel Monachi.* 2

Altera donationis ſpecies eſt, ubi quando onus, modum continet, ſucceſſivis temporibus adimplendum, itaut præſupponatur opus jam perfectum, atque donatio jam exequuta, & effectuata, quia nempe facta donatione Monaſterio conſtructo ſub onere alendi donatorem, ſeu alia ſingulis annis, vel ſucceſſivis temporibus adimplendi, ab iſtis ceſſetur; Et tunc quamvis donationes, quæ fiunt privatis perſonis, ubi non implementum eſt culpoſum, ac voluntarium, reſolvantur, quia in donatione nihil differt modus a conditione, vel ſaltem ſit juſta cauſa revocationis, *ad tex. in l. 1. C. de donat. quæ ſub mod. l. final. C. de revocan. donat.* Rota *dec. 203. p. 6. recen. cum concord.* de quibus ſupra *in Romana donationis de Andoſillis, diſc. 9.* Attamen ceſſante pacto expreſſo reſolutivo, id ceſſat in donationibus, quæ fiunt Eccleſiæ, vel pio loco, ſed agendum ſolum eſt ad implementum, ex ea clara ratione, quod cum donatarius ſit culpæ incapax, utpote ſub adminiſtratore vivens, non debet illius culpa, vel negligentia ſibi adeo notabile præjudicium cauſare, Buratt. *dec. 7. n. 12.* Rojas *dec. 370. n. finali*, & habetur deductum præſertim *in Neapolitana donationis; hoc pariter tit. diſc. 15.* 3

Tertia eſt (ad rem) ſpecies donationis, habens certam cauſam finalem, ſub qua, & non alias concipiatur; Iſtaque in duas etiam ſpecies ſubdiſtinguitur; Una enim eſt, ubi continet conditionem reſolutivam, & ſic a parte poſtea præſupponens opus jam ſequutum, ac donationem effectuatam, quia nempe donetur Monaſterio conſtructo, vel conſtruendo, ſub ea reſolutiva conditione, ut illis Religioſis recedentibus, donatio reſolvatur, atque bona ad donantem revertantur, Et tunc ſi receſſus, vel alter caſus in conditione poſitus proveniat ex facto voluntario, ſeu alias culpoſo ipſorum Religioſorum, videtur omnino verius locum eſſe conditioni, ſeu pacto reſolutivo, atque bona reverti ad donantem, abſque eo quod favor Eccleſiæ, vel piæ cauſæ quidquam operetur, quoniam dicitur deficere donandi voluntas, cujus defectum favor piæ cauſæ non ſupplet, ut pluries *ſub t. de teſtam.* neque Eccleſiæ, quæ eſt juſtitiæ, ac pietatis ſumma cultrix, atque aliis vivendi normam præbet, poteſt bona aliena invito Domino, ac præter illius voluntatem; Aut talis receſſus, ſeu loci ſuppreſſio provenit ex facto Papæ, ita pro bono publico Eccleſiæ univerſalis diſponentis; Et tunc licet multa dici poſſunt, nihilominus cum eſſemus in Curia, atque praxis, occaſione generalis ſuppreſſionis parvorum Conventuum factæ per Innocentium X. de anno 1650. contrarium doceret, idcirco, relinquendo locum veritati, admittebam firmata per Fagnan. *in d. cap. relatum, n. 38. cum ſeq.* ut donatio non reſolvatur. 4

Ubi vero ageretur de altera ſpecie donationis continentis conditionem ſuſpenſivam, ac a parte antea reſpicientem futurum implementum cauſæ finalis, ſine qua donator non fuiſſet alias donaturus, quia nempe donetur Religioni pro Monaſterio conſtruendo, & quatenus licita conſtructio, cum ſucceſſiva habitatione Religioſorum ſequatur, & non alias, & tunc, ſi dictum non implementum ſequitur ex ipſius Religionis facto voluntario, nulla videtur ſubeſſe cauſa dubitandi, cum omnino deficiat donandi voluntas ſine qua Eccleſia non poteſt aliena bona acquirere, vel retinere, ut communiter firmant *Canoniſtæ in d. cap. verum, de condit. appoſit.* atque pro abſoluto admittitur apud omnes, de quibus *in dicta Neapolit. diſc. 15.* excuſantes Eccleſiam, vel cauſam piam a caducitate, ſeu reſolutione ob non implementum, cum favor prædictus operetur in dubio, ac ad faciendum præſumere ut implementum adjectum ſit per viam modi, ſeu cauſæ impulſivæ potius, quam finalis; Sed ubi donator ſibi conſulit de 5

pacto

pacto reſolutivo, ideoque concurrit voluntas clara, tunc non intrant præſumptiones, vel fictiones a lege inductæ, atque non implementum non conſideratur tamquam delictum pœnæ, ſeu caducitatis productivum, ſed tanquam conditio, ſub qua & non alias donatoris voluntas fuit donandi.

Hoc autem poſito, non ſpectatur, an id a culpa, vel a caſu proveniat, ſed attenditur ipſum nudum factum ut in propoſito, a ſimili deducebam ea, quæ habemus in materia regreſſus, qui ad beneficium reſignatum reſervetur ad favorem reſignantis in caſus non ſolutæ penſionis per reſignatarium, vel ſucceſſorem, quoniam ubi talis regreſſus eſt juxta
6 formam antiquam, in quamdam pœnam non implementi, tunc requiritur, ut iſtud proveniat ex facto culpoſo, ac pertinacia Titularis, unde propterea juſtum impedimentum, ſeu alia cauſa excuſat; Sed ubi eſt juxta formam modernam per viam conditionis, tunc quia in conditionibus nudum factum ſpectatur, illi locus eſt, ſive non implementum ſit culpoſum, ſive ſit caſuale, ut *in Theatina, ſeu Nullius Abbatia* 10. *Martii* 1631. & 10. *Mart.* 1642. Bichio, *Camerin. regreſſus* 1. *Decemb.* 1645. & 18. *Junii* 1647. *Peutingerio*, & habetur pluries in ſua materia, *ſub tit. de penſionib.*

Prout ponderabam ea, quæ habemus in materia canoni-
7 cæ equitatis ſuper purgatione moræ, quæ paſſim admittitur adverſus caducitatem, ubi conſideretur tamquam pœna ex non implemento, quod conſideretur tanquam delictum, ſed ea non admittitur adverſus pactum reſolutivum in caſu non implementi conceptum, quoniam tunc conſideratur tamquam conditio indicativa voluntatis alias non faciendi, Grat. *diſcept.* 786. *in fine*. Greg. *dec.* 559. *n.* 6. Adden. ad Buratt. *dec.* 896. *n.* 5. Rota *dec.* 203. *n.* 19. & 20. *p.* 6. *rec.* & *in aliis.*

Et in ſpecialibus terminis ceſſantis diſpoſitionis ad favorem Religionis ob non ſequutam erectionem conventus juxta formam a diſponente præſcriptam, adducebam caſum, de quo per Rotam *in Roman. hereditatis* 10. *Decembris* 1655. *coram Albergato*, & 28. *Aprilis* 1659. *coram Meltio*, de qua *ſub tit. de fideicommiſſis*, *diſc.* 155. ubi de diſpoſitione facta per teſtatorem ad favorem Congregationis B. Petri de Piſis pro erectione Conventus in certo loco ſub conditione impetrandi diſpenſationem Conſtitutionibus Apoſtolicis infra certum tempus, ut eo elapſo, atque conditione non adimpleta locus fieret ſubſtitutis, non obſtantibus excuſationibus, quoniam hæc dicitur conditio, non autem pœna, de quo etiam habetur actum *in Marſicana*, ſub *titul. de Regularibus*.

Et ideo cum in propoſita facti ſerie ageretur de hac ultima ſpecie donationis conceptæ ſub conditione ſuſpenſiva exigente implementum a parte antea, atque illud proveniret, non a facto Principis, vel caſu; Dicebam videri eſſe in terminis indubitatis pro reſolutione donationis, ac reſervatione bonorum ad ipſos donatores, taliſque erat ſenſus omnium, vel ſaltim majoris partis Congregationis; Verum adhuc opus fuit aliquam, licèt ſatis modicam compoſitionem facere cum Fabrica.

Super eadem materia ſcripſi in una *Beneventana, ſeu*
8 *Nullius* in Congregatione Reformationis Regularium pro Marchione S. Gregorii; Cum enim de anno 1591. Pirrus Joannes Spinellus dicti loci dominus, dicti hodierni Marchionis aſcendens, ſeu auctor, ut vaſſallis opem in ſpiritualibus ferret cum erectione alicujus Conventus Regularium, conveniſſet cum Patre Generali Minimorum de eis donando, cum ſubſequuto effectu, Conventum ſuo ære conſtructum, nec non unam vineam, & quædam alia bona ſtabilia, & annuum reditum ſcutorum 100. in pecunis, & 52. tumulorum frumenti; Et è converſo dictus P. Generalis promiſiſſet continuam habitationem, ac permanentiam ad minus ſeptem Religioſorum, quorum quatuor eſſe deberent ſacerdotes, duas miſſas quotidianas celebraturi, atque prædicationibus, & confeſſionibus, aliiſque divinis pro illius populi adjutorio vacaturi, ſub expreſſo pacto reſolutivo in caſu inobſervantiæ promiſſorum, atque in vim dictæ ſuppreſſionis generalis parvorum Conventuum ſequutæ de anno 1654. dictus Conventus fuiſſet ſuppreſſus, ejuſque bona per dictam Congregationem aliis uſibus applicata, hinc prætendebat dictus Marchio, in vim pacti reſolutivi, regreſſum ad bona prædicta, ſed non fuit exauditus, niſi circa modum applicationis ad ejus inſtantiam variatum, ex dicto fundamento, quod non implementum non proveniret ex facto voluntario, & culpoſo ipſius Religionis, ſed ex caſu fortuito, qualis dicitur factum Supremi Principis, ubi præſertim ex cauſa publicæ utilitatis ita diſponit ex deductis *per Fagnan. ubi ſupra*.

Et licet agnoſcerem, quod eſſet contra ſtimulum calcitrare, contrariam opinionem in Curia, & præſertim in eadem Congregatione ſubſtinendam aſſumere; Attamen relinquendo tu hoc locum veritati: Dicebam non omnino improbabilem eſſe actoris inſtantiam ex defectu applicationis dictæ concluſionis ad factum, quodque non implementum, potius culpæ Religionis tribuendum videretur, quoniam ſuppreſſio fuit ſolum de illis Conventibus, in quibus ſubſtentari, ac reſidere non poſſent ſaltim ſex Religioſi; Ideoque cum in præſenti ex reciproca conventione deberent reſidere ad minus ſeptem, ita ſuppreſſio proveniebat ex violatione fidei, ac non implementu ejus, quod promiſſum fuerat, adeout donator ex quodam ſpiritu prophetico prævidiſſe videretur caſum, cui prudenter cum expreſſo pacto reſolutivo occurrere voluit, præſcribendo ex conventione illum numerum, cum quo a ſuppreſſione tutus reddebatur, prænoſcens forte, ſi non ipſum caſum, tam longo tempore poſtea ſequutum, ſaltim cauſam illius productivam, ob regularem obſervantiam, ac diſciplinam in parvis Conventibus deficientem, unde propterea de ſtricto jure videbatur factum eſſe caſum pacti.

S U M M A R I U M.

1 *De reſolutione donationis pro fundatione Monaſterii.*
2 *De revocabilitate ante acceptationem.*

ANNOT. AD DISC. XII. Cum ſeqq.

Agitur in his diſcurſibus de reſolutione donationis factæ pro erectione, ſeu fundatione Monaſterii, quatenus 1
erectio, ſeu fundatio non ſequatur, de quo actum quoque habetur *ſub tit. de Regular. diſc.* 35. & 77. Et conferunt deducta *ſub tit. de Legat. diſc.* 44.

De revocabilitate donationis ante acceptationem, an & 2
quando procedat ultra deducta *in diſc.* 14. habetur infra, *diſc.* 23. & 57. & *in tit. diſc.* 74. & *ſub tit. de Regular. diſc.* 35. & 58. Et de incapacitate fratrum Minorum, de qua in *diſc.* 14. *num. fin.* habetur latius in ſua ſede *ſub tit. de Regular. diſc.* 35. & 70. & *tit. de Legat. diſc.* 1.

ROMANA CENSUS PRO DUCE BRACHIANI CUM MONASTERIO S. CÆCILIÆ.

Caſus pendet in Rota indeciſus, vel concordatus.

De eadem materia reſolutionis donationis factæ pro erectione, ſeu fundatione Monaſterii, quæ effectum ſortita non ſit. Et an creditores mutuantes Religioni donatariæ pro fabrica Monaſterii conſtruendi, vel actionem habeant contra donatorem, & ad bona donata.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An, & quando donatio facta Eccleſiæ reſolvatur ex cauſa non implementi.*
3 *De diſtinctione inter non implementum circa ſubſtantialia, vel accidentalia.*
4 *Reſoluto jure datoris reſolvitur jus acceptoris, ideoque reſoluta donatione, reſolvuntur hypotheca, & onera adjecta per donatarium.*
5 *Donator tamen tenetur in eo, quod vergat in utilitatem.*
6 *An & quando donator, ad quem ex pacto reſolutivo bona donata redeant, teneatur ad debita per donatarium de ejus voluntate contracta.*

D I S C. XIII.

Ad effectum, ut in Oppido Bracchiani, Eremum Camaldulenſe conſtrueretur, illius Dux de anno 1616. 1
quoddam tenimentum donavit, ſub quibuſdam miſſarum, & anniverſariorum oneribus, cæptaque conſtructione Eremi, perfectio ſequuta non fuit, unde concorditer Congregatio Montis Senarii donataria, inſtrumentum donationis reſtituit donatori, qui poſſeſſionem adeptus eſt; Cumque pro dicto ædificio jam incæpto, eadem Congregatio quamdam pecuniarum ſummam ad cenſum ſuper eodem tenimento accepiſſet a Monaſterio Monialium S. Cæciliæ, hinc iſtud poſt aliquorum annorum decurſum, in vim clauſulæ conſtituti, ſeu pacti de capiendo, obtinuit ab A. C. aſſociationem ad fundum cenſitum, cum ſubſequuta executione, cui ſe opponente Duce ſucceſſore, aditaque

Signa-

Signatura Juſtitiæ, commiſſa fuit cauſa in Rota *coram Bevilaqua*, cum clauſula translativa, *cum facultate manutenendi quem de jure*, aſſumptaque diſputatione ſuper dubio, ex ipſo reſcripto reſultante, an, & cui manutentio competeret, juxta frequentem ſtylum, ubi de pluſquam clara unius manutenibili poſſeſſione non conſtet, nulla capta reſolutione, mandatum fuit videri de bono jure, pluriumque annorum ſpatio (quod ſciam) cauſa ſiluit, ac ſilet, niſi honeſta concordia eam terminaverit.

Ultra igitur ea, quæ Judicii ordinem percutiebant, ſuper valida, vel invalida executione dictæ aſſociationis, unde pendebat poſſeſſorii determinatio; Quatenus per ònes ad merita negotii principalis, de quibus ex commendabili Rotæ, & Curiæ ſtylo incidenter, & pro guſtu etiam in nudi poſſeſſoriis diſputationibus agi ſolet; Quamvis ſcribentes pro Monaſterio nimium divagarentur in quæſtione, de qua
2 habetur *infrà in Neapolitana, diſc.* 15. & in aliis, an ſcilicet reſolutio donationis, quæ ad terminos text *in l.* 1. *&* 2. *Cod. de donat. quæ ſub modo*, cauſatur a non implemento, intret in donationibus, quæ fiant Eccleſiis, & Monaſteriis, ſeu piis locis, quibus adminiſtratorum negligentia non de facili gravia præjudicia cauſat, atque cum copioſis allegationum cumulis late deducerent ea, quæ *dicto diſc.* 15. *& diſc. præced.* brevius inſinuata habentur; Attamen inanis erat labor, ac ſuperflua chartarum repletio (juxta frequens, & commune modernorum vitium,) cum quæſtio ceſſaret ex ſolo facto, ob expreſſum pactum reſolutivum; Poſſiſſime quia non implementum non conſiſtebat in accidentalibus, quæ
3 ſubſtantiam, ſeu cauſam finalem donationis percuterent, ut in propoſito fuiſſet defectus non celebrandi miſſas, ac anniverſaria, ſive alia injuncta onera, non adimplendi, firma remanente fundatione, ſed erat circa ipſam ſubſtantiam, ac finalem, & præciſam donationis cauſam, erectionis ſcilicet eremi formaliter, & cum effectu, non autem cum initio fabricæ materialis poſtea derelictæ, quo caſu etiam de jure locus eſſet reſolutioni, ex iis, quæ habentur *diſc. præced.* multo magis accedente expreſſo pacto reſolutivo.

Quare punctus conſideratione dignus erat, an poſita etiam donationis reſolutione, hypotheca per donatarium contracta, rem hypothecatam afficeret, quamvis ad donatorem redierit; Atque in hoc dicebam, regulam aſſiſtere donatori, juxta ſatis vulgatam, ac receptam propoſitionem deductam ex diſpoſitione text. *in l. lex vectigali, ff. de pignor.* de qua frequenter apud feudiſtas, ut in ſua materia *ſub tit. de*
4 *feudis* pluries, ac etiam *ſub tit. de emphyteuſi, & ſub tit. de ſervitut. d.* 22. ut reſoluto jure datoris, reſolvatur jus accipientis, & conſequenter evaneſcant hypothecæ, ſervitutes, aliaque onera per intermedium rei devolutæ poſſeſſorem abſque domini aſſenſu puro, non autem conditionato, fuique præjudicii præſervativo adjecta; Quod etiam ſub *tit. de emptione, & venditione*, ac etiam ſub altero *de ſervitut. ad materiam retractus* pluries habetur in propoſito reſolutionis hypothecarum, aliorumque onerum per intermedium poſſeſſorem adjectorum, ſequuto retractu legali, vel conventionali, cui poſſeſſor ſubjacebat.

Tunc autem (reflectendo etiam ad ſolam veritatem,) dicebam quod actori aliquod jus, non tamen in intentato judicio, ſed in diverſo, competere potuiſſet, quando ædificium, pro cujus conſtructione controverſa pecunia ad cenſum capta erogata erat, aliquam poſſeſſori pareret utilitatem, cum tunc ex æquitate textus *in l. ſi me & Titium, ff. ſi*
5 *certum petatur*, ſive ex altera æquitativa actione de in rem verſo contra ipſum donatorem ita foventem cauſam lucrativam, ſaltem ſubſidiaria competeret actio ad quanti intereſt, ex iis quæ habentur *d. diſc.* 22. *de ſervitut.* & plenius ad hanc materiam actionis de in rem verſo *in Romana ſecuritatis de Vincentinis, ſub titul. de credito*; & alibi, id autem judicis officio, ac in judicio ordinario, ex legis potius quam hominis diſpoſitione, non autem in vim hypothecæ, vel clauſularum adjectarum a donatario jam annihilato, cum dicta reſolutione ad ſuum initium retrotractiva, omneſque intermedios actus inficiente, ac ſi geſti non eſſent; Verum juxta ea, quæ per cauſæ Patronum in facto præſupponebantur, hæc inſpectio ceſſabat, dum nulla exinde utilitas reportabatur.

Difficultatem aliquam mihi inferebat conſideratio, quod cum dictum ædificium conſtrui ceptum eſſet in executionem voluntatis donatoris, ac pro aſſequendo fine per eum
6 volito, pro quo tale ædificium omnino neceſſarium erat, ita dici poſſet ut debitum contractum eſſet de ipſius donatoris voluntate, ac aſſenſu, quo concurrente, ipſa res quatenus reſoluto jure poſſeſſoris devoluta ſit, affecta remaneret ex iis, quæ pluries deducta habentur in dicta utraque materia *de feudis, & de emphyteuſi*; Verum non videbatur conſiderabilis, quoniam dicta concluſio procedit, quando dominus aſſenſum præſtat debito, quod recte ſcit, ac agnoſcit eſſe perpetuum, & reale, ipſam rem afficiens, atque poſt devolutionem quoque duraturum, tunc enim niſi de clauſulis præſervativis ſibi conſulat, recte dici poteſt, quod ſibi imputet, ſecus autem ubi ignorat debitum contrahi, cum animus trahi non poſſit ad ignorata. Quamvis etenim, donando tenimentum ad finem erectionis Eremi, cogitare potuerit, ac debuerit, id ſequi non poſſe abſque impenſa, quæ neceſſaria eſt in ædificio, non tamen exinde reſultat cogitaſſe ad debitum ex hujuſmodi cauſa contrahendum, illudque approbaſſe, cum potius credere debuerit, id ab ipſa Congregatione donataria de proprio, ſive ex piorum eleemoſynia faciendum eſſe; Alias enim de facili feudales, vel emphyteuticæ, aut livellariæ devolutiones eludi poſſent, quando bona conceduntur ad fabricandum, ſeu meliorandum cum pacto devolutionis etiam melioramentorum in caſu lineæ finitæ, ſive alterius conventionis, dum, ita emphyteuta, vel livellarius, quamvis non indigens, affectate contrahere poſſet debita pro faciendis melioramentis, ad quæ tenebatur; Ideoque excepta dicta actione æquitativa de in rem verſo, (quatenus in facto verificaretur,) aliam non credebam competere actionem.

SYPONTINA DONATIONIS PRO P.P. SOCIETATIS JESU, CUM PP. COELESTINIS.

Caſus diſputatus A. C. & in Signatura reſolutus, ut infra.

De eodem, an ſcilicet, & quando donatio facta pro erectione futuri Monaſterii, dicatur inter vivos & irrevocabilis, vel potius cauſa mortis, & revocabilis; Et an reſolvatur ob conditiones in tempore non impletas.

De donatione facta abſenti, an ſit revocabilis ante acceptationem; Et de donationis executione atque manutentione, quæ ex conſtituto competat donatario.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *In vim Conſtituti competit donatario manutentio.*
3 *An conſtitutum faciat dictam operationem, ubi donatio eſt de bonis incertis.*
4 *Conſtitutum collatum in tempus mortis, an operetur.*
5 *Quomodo procedat concluſio, quod clauſula conſtituti, & aliæ tanquam accessoria pendent a validitate actus principalis.*
6 *Etiam in poſſeſſoriis, & executivis Curia Romana ſolet guſtare de meritis negotii principalis.*
7 *An ſit donatio cauſa mortis, vel inter vivos remiſſivè.*
8 *Etiam donatio ad pias cauſas reſolvitur ob non implementum, ubi adeſt pactum reſolutivum.*
9 *Facultas adminiſtrandi donatori reſervata, an arguat donationem eſſe cauſa mortis, vel inter vivos.*
10 *De donatione facta abſenti, ut ſit irrevocabilis, quamvis non transferat dominium.*
11 *Secus favore piæ cauſæ.*
12 *Quid ubi donatio non eſt mere lucrativa, ſed habet admixtum aliquod onus.*
13 *An quilibet Religioſus non ſuperior poſſit acceptare donationes præſertim onerosas factas religioni.*
14 *De capacitate, vel incapacitate Minorum Sancti Franciſci acquirendi donationes, & an iſtæ ſint revocabiles.*

D I S C. XIV.

Petrus Borſa Civitatis Manfredoniæ, prole carens, per publicum inſtrumentum, præſentibus Epiſcopo Trojano, ac duobus PP. Societatis Jeſu ad illas partes tranſmiſſis pro faciendis miſſionibus, juxta eorum inſtitutum, ex nunc donationis titulo irrevocabiliter inter vivos, omnia ejus bona donavit dictæ Societati, ad effectum erigendi Collegium in prædicta ejus Patria, ſub diverſis oneribus, & conditionibus, ea præſertim, quod dicto Collegio non fundato infra triennium ex dd. PP. voluntate, ſeu culpa, donatio habenda eſſet pro reſoluta, & non facta, quodque ipſi donatori re-

ſer-

ſervata cenſeretur libera facultas adminiſtrandi bona dona-
ta; Expreſſa declaratione adjecta, quod per mentionem mor-
tis, non cenſeretur donatio ex ejus cauſa facta, ſed ſolum
pro ſimplici exequutione; Triennio autem adhuc non elap-
ſo, ſupervenia ejuſdem donatoris morte, per ſex menſes an-
tequam illud expiraret, teſtamentum condidit, in quo pre-
via declaratione reſolutionis dictæ donationis ob non im-
pletas conditiones, illamque ex iis omnibus viis, ex quibus
liceret, revocando, hæredem inſtituit Joſephum Borſam ejus
germanum fratrem Monachum Congregationis Cœleſtinæ,
ipſumque Monaſterium Cœleſtinorum exiſtens in Civitate
prædicta, Cumque dictus hæres de facto preoccupaſſet na-
turalem poſſeſſionem bonorum hæreditariorum, hinc ex
parte PP. dictæ Societatis in vim clauſulæ conſtituti conten-
tæ in dicto inſtrumento donationis, inſtitutum fuit coram
A. C. judicium manutentionis, quod hodie receptum eſt
exerceri poſſe per conſtitutarium contra conſtituentem, vel
habentes cauſam ab eo, etiamſi titulo ſingulari, quoniam
clauſula prædicta transferre dicitur civilem, ac naturalem
2 poſſeſſionem manutenibilem, ut ultra generalia, in ſpecie
manutentionia dandæ donatario ex dicta clauſula, Rota
apud Poſth. *de manut. dec. 99. & 10. in Bonon. bonorum de
Felicinis* 10. *Junii* 1650. *Bichio, Ariminen. donationis* 18.
Martii 1654. *Dunozetto* inter ſuas *dec.* 951. & ſæpius; Et
quamvis aliquando dubitatum ſit, an dicta clauſula hujuſ-
modi operationem faciat, quando adjecta non eſt certæ rei,
ſed univerſitati bonorum ratione incertitudinis; Nihilomi-
nus eſt pariter recepta affirmativa, cum dubitatio prædicta
3 cadat in caſu incertitudinis ſuper certa re, quia nempe
quis donet, obliget, vel vendat decem jugera terræ ex cen-
tum, quæ in tali loco poſſideat cum ſimilibus, cum tunc
incertum ſit ea qua parte præſtanda ſint, & cujus quali-
tatis, unde conſtitutum ſuam operationem facere non po-
teſt, ea deductis per Surd. *conſ.* 221. *n.* 56. Rot. apud Du-
ran. *dec. 49. dec.* 373. *part. 9. rec. Bonon. bonorum de Amori-
nis* 11. *Maji* 1654. *coram Bichio & in aliis*.

Prout licet ſubſcribentes pro dictis Celeſtinis, impugnarent
efficaciam ejuſdem clauſulæ, utpote collatæ in tempus mor-
tis, & ſic in tempus inhabile, quando conſtituens, conſti-
tutarii nomine poſſidere non poterat; Adhuc tamen facilis
4 erat reſponſio ea clauſula *ex tunc pro tunc*, per quam in fora
paſſim receptum eſt, hujuſmodi objectum evitari, ut in ſpe-
cie donationis *Ann. ſingul.* 156. & *in allegatis Bonon. de Fe-
licinis, & Ariminen.* ac generaliter Buratt. *dec.* 179. *n.* 8. &
in aliis ſupra allegatis & *conſ. Oldrad.* 114.

Dicebatur item, clauſulam prædictam, tanquam acceſſo-
5 riam corruere, quoties ipſe actus principalis corrueret, ideo-
que agi non poſſe de illius executione, ſeu operatione, niſi
prius judicetur ſuper ipſius donationis validitate, ac ſubſi-
ſtentia, cum ita eſſet incipere ab executione ante judica-
tum; Verum ſcribens pro donatariis actoribus Dicebam, pro-
poſitionem eſſe in ſuo caſu veram, male tamen applicatam
ad controverſam facti ſpeciem; Illa enim procedit, quoties
inſtrumentum, ſeu alia ſcriptura, in qua dicta clauſula adie-
cta eſt, aliquod contineret vitium intrinſecum, ſeu alias in-
continenti appareret de ejus defectu, in quo opponens fun-
datam intentionem haberet abſque alia extrinſeca probatio-
ne, qua potius indigeret altera pars, quæ actus validitatem
prætendit, itaut exceptio ſit clara, replicatio autem turbida;
Et in his terminis recte procedit dicta propoſitio, cum vi-
tium, ſeu turbiditas actus principalis influat in omnes clau-
ſulas in eo contentas tanquam acceſſorias jure ſui principa-
lis regulandas, ſecus autem ubi actus ex ſui facie validus ap-
paret, prætenditur tamen invalidus ob extrinſecos defectus,
altiorem indaginem poſtulantes, quoniam tunc pendente
diſcuſſione ſuper prætenſa donationis nullitate, interim non
retardatur ejus exequutio, atque clauſulæ ſuam faciunt
operationem, *Ann. d. ſingul.* 156. *Magon. dec. Lucan.* 87. Bu-
ratt. *dec.* 149. *num.* 9. & *in allegatis Bonon. de Felicinis coram
Bichio, & Ariminen. coram Dunozetto*; Prout Judex ſuper
hoc puncto nullam habuit difficultatem, ſed tota reſtri-
cta fuit ad merita negotii principalis.

Licet enim ego pro actoribus inſiſterem, ut exceptiones
rejici deberent ad petitorium, atque retardare non deberent
6 dictum judicium ſummarium, & exequutivum, ſeu alte-
rum aſſociationis, ejuſdem naturæ, & privilegii, quod com-
petebat, in vim facultatis capiendi propria auctoritate, quan-
do in conſtituto, ac judicio manutentionis, aliqua haberetur
difficultas, ex deductis *per Magon. d. dec.* 87. cum aliis allega-
tis; Nihilominus Curiæ ſtylus eſt, etiam apud judices infe-
riores, guſtandi de meritis, quamvis in proceſſu exequutivo
ageretur, ſine iſtius præjudicio, cum ita practicet Signatura,
a qua pendet reſolutio, an exequutio decernenda ſit necne.

Aſſumpta igitur diſputatione in meritis; Scribentes pro
Reo dicebant, quod hujuſmodi donationis ſubſtantia collata 7
eſſet poſt mortem, ideoque potius cauſa mortis, ac revocabi-
lis cenſenda eſſet, tranſcribendo adamuſſim fundamenta,
& auctoritates, quæ in propoſito, per viam objecti, ac pro
ratione dubitandi habentur deducta apud Merlin. *dec.* 664.
alias *dec. 9. par. 7. rec. & in meleuitan. hæreditatis* 17. *De-
cembris* 1646. *coram Rojas* inter ſuas *dec.* 314. Verum facilis
erat reſponſio; Tum ex iiſdem deciſionibus, in quibus mu-
nita objecta diluuntur; Tum clarius ex facto, dum litera-
liter in donatione dicitur, ut mentio mortis pro ſola tan-
tum exequutione adjecta cenſeretur, non alterata qualitate
donationis inter vivos, unde propterea in claris omnes
præſumptiones, & argumenta ceſſabant, ad quotidianam
regulam *text. in l. ille aut ille, ff. de legat.* 3.

Opponebant item de reſolutione ob non impletas in tem-
pore conditiones, quodque, dum aderat pactum expreſſum
reſolutivum, ceſſabat privilegium Eccleſiæ, ſeu cauſæ piæ,
de quo *in Neapolit. donationis diſc.* 15. & in aliis *hoc eod. tit.*
Verum quamvis ego non impugnarem juris propoſitionem,
de qua *in Romana donationis, diſc.* 12. & *in aliis hoc eod. tit.*
Adhuc tamen dicebam ceſſare applicationem ex facto, dum 8
conditio reſolutiva adjecta erat in ſolo caſu voluntariæ ne-
gligentiæ in fundatione Collegii infra triennium, ideoque,
ultra plures facti circumſtantias, quæ per cauſæ Patronum
adducebantur, ad negligentiam, & culpam excuſandam,
ſufficiebat dicere quod adhuc duraret terminus præfixus,
ut omnis culpa, vel negligentia ceſſaret.

Minuſque alicujus conſiderationis erat alterum obje- 9
ctum donationis cauſa mortis deductum ex reſervata facul-
tate adminiſtrandi in vita, quoniam id potius evidenter
convincebat perfectionem ab initio, eo modo quo opera-
tur reſervatio uſusfructus, dum implicat aliquem eodem
tempore eſſe dominum, & ſimplicem adminiſtratorem, at-
que adminiſtrandi facultate indigere, ipſumque pactum re-
ſolutivum convincebat, donationem eſſe inter vivos per-
fectam, & irrevocabilem, cum alias hujuſmodi pacta in-
congrua ſint donationibus cauſa mortis quandocumque ad
libitum revocabilibus.

Tota igitur difficultas reſtricta fuit ad defectum accepta-
tionis, quam Scribentes pro Reo omnino neceſſariam dice-
bant in ea donatione facta abſenti, quæ cauſam oneroſam 10
contineat; Licet enim magis communis, ac recepta ſit pro-
poſitio, ut donatio, quamvis abſenti facta, ſit irrevocabilis,
ac excludat pœnitentiam, etiam ante acceptationem quæ
ſolum neceſſaria eſt ad effectum acquiſitionis dominii, ubi
præſertim accedunt juramentum, ac notarii ſtipulatio, ex
deductis apud Rojas *dec.* 314. *num.* 20. *dec.* 12. *p.* 1. *rec. dec.* 27.
part. 7. *dec.* 189. & 194. poſt Zacch. *de oblig. Camer. & in aliis*,
de quibus infra, in quibus de materia.

Fortius autem ubi agitur favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ,
pro qua Deus ubique preſens acceptare, ac ſtipulari dicitur, 11
ut *in Baren. donationis* 5. *Aprilis* 1647. Dunozetto inter ſuas
dec. 773. *Romana legati* 22. *Junii* 1650. Corrado, & ſæpius,
ac habetur in aliis *hoc tit.* dictæque concluſiones utpote re-
ceptæ per Scribentes in contrarium non controvertebantur.

Nihilominus dicebant, id procedere in donationibus gra-
tuitis, & lucrativis, quas certum eſt per donatarios reſpuen- 12
das non fore, cum nudum lucrum, & utilitatem impor-
tent, ſecus autem in oneroſis, quoniam cum iſtæ ſpeciem
habeant contractus correſpectivi, ſeu innominati, do, ut
des, ſeu, do ut facias, hinc donec altera pars acceperit,
quia poteſt non acceptare, ac ſibi non expedire, locus eſt
pœnitentiæ, ut firmatur *d. dec.* 27. *par.* 7. *rec.* & ſuppoinitur
d. dec. 314. apud Rojas, *n.* 21.

Ex pluribus autem tollebatur objectum; Primo quia facta
erat præſentibus, & acceptantibus duobus ejuſdem Societa-
tis Religioſis occaſione miſſionum ibi exiſtentibus, ut ſu-
prà, licet enim non eſſent Superiores, vel Officiales, ad quos
ratione officii incumberet hujuſmodi acceptationes facere,
dicebam tamen quemlibet Religioſum acceptare poſſe ad
favorem Monaſterii, vel Religionis, in terminis Seraphin.
dec. 724. *num.* 9. Verum de hac reſponſione dubitabam, quo-
niam recte procederet in donatione ſimplici mere gratuita;
Secus autem in oneroſa, & correſpectiva, ubi potiſſime
agitur de onere erectionis novi Collegii, quam prævio ma-
turo conſilio ad ſolos Superiores majores pertinet determi-
nare, an facere expediat, necne.

Secundo reſpondebam, concluſionem in objectum dedu-
ctam recipiendam eſſe, ubi agitur de donatione facta priva-
to, ſecus autem Eccleſiæ, vel cauſæ piæ; Licet enim *San-*

cinet.

chez, *Lugo*, & cæteri Morales communiter teneant, etiam in donationibus factis Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ad effectum irrevocabilitatis, requiri acceptationem, neque operari juramentum, quod regulatur a natura actus, & juxta eam interpoſitum cenſetur; Attamen Juriſtæ contrarium tenent, & hæc opinio in foro recepta eſt, ex deductis per Tiraquell. *de privil. piæ cauſæ, cap.* 115. ubi Ricc. & Thor. *in addit.* Cavaler. *dec.* 606. *n.* 10. Duran. *dec.* 364. Seraph. *dec.* 724. *n.* 8. Rota *in dicto Baren. donationis* 5. *Aprilis* 1647. *coram Dunozetto* inter ſuas *dec.* 773. & *Romana legati* 22. *Junii* 1650. *coram Corrado*, in quibus in ſpecie reprobatur opinio *Sanchez*, & aliorum Moralium, & in ſpecialibus terminis donationis factæ pro conſtructione Monaſterii, cæteris allegatis Jo: Andr. de Georg. *alleg.* 3. Tondut. *qu. beneficial.* 83. *n.* 10.

Verum adhuc intrare videbatur difficultas inſinuata in præcedenti reſponſione, quod ſcilicet ratio præſumptæ acceptationis, quæ iſto caſu fieri dicitur per Deum ubique præſentem, procedat in donationibus puris, & lucrativis, non in iſtis, in quibus iſta præſumptio non de facili intrat, cum poſſit onus eſſe gravius emolumento, ac non expedire; Niſi dicatur in hoc attendi privilegium claudicationis, quod de jure competit Eccleſiis, & piis locis, ut habetur in alienationibus, quæ fiunt ſine ſolemnitatibus, dum Eccleſia poteſt pœnitere, & non ſtare contractui, quod alteri Parti non conceditur contra Eccleſiam volentem.

Tertio melius, quod dicta concluſio procedit, ubi onus eſt talis naturæ, quod poteſt ſuperare emolumentum, itaut adſit poſſibilitas, quod donatarius remaneret damnificatus, ſuique patrimonii jacturam faceret, ſecus autem ubi onus reſpectu emolumenti eſt minus, itaut certum ſit donatarium ſemper eſſe in utilitate, abſque periculo damni, & jacturæ in bonis propriis, cum tunc donatio lucrativa cenſenda ſit, ideoque intrat præſumpta acceptatio, ut explicando *d. dec.* 27 *p.* 7. *rec.* bene firmatur *in Reggien. bonorum* 23. *Februarii* 1646. & melius 23. *Januarii* 1647. *coram Corrado*, quarum prima eſt *dec.* 287. *p.* 9. *rec.* & habetur etiam apud Cancer. *lib.* 1. *variar. tit. de donat. cap.* 8. *n.* 49.

Clarius autem hanc reſponſionem veram in hac facti ſpecie credebam, quoniam non agebatur de oneribus extrinſecis, atque a donatarii inſtituto extraneis, unde pro eis impendia de propria crumena facere oporteret, ſed de intrinſecis, & connaturalibus, qualia etiam non expreſſa ſubintelligebantur, celebrationis ſcilicet miſſarum, ac retentionis ſcholarum pro publico bono, quoniam etiamſi pure, ac ſimpliciter donatio facta fuiſſet, id ratione inſtituti ſubintelligebatur, omneſque donationes, quæ fiunt Religioſis, vel Eccleſiis, implicitum habere videntur hoc onus orandi, & divina faciendi pro benefactoribus, bonaque donata erogandi in pios, & religioſos uſus, adeout adeſſe non dicatur ea libera profundendi facultas, etiam in malos uſus, quæ adeſſe dicitur in privatis, quibus libere donatum eſt.

Et demum quarta erat melior reſponſio facti, quod ex epiſtolis Præpoſiti Generalis eidem donatori directis, & ex aliis probationibus conſtabat de acceptatione, quam etiam per adminicula, & conjecturas probari poſſe plene firmatur in allegata *Reggien. coram Corrado*; Atque juxta præmiſſa pro donationis executione judicatum fuit, Signatura Juſtitiæ etiam probante; Licet judicatum ſuam executionem non habuerit, quoniam immutatis quibuſdam facti circumſtantiis, Superiores Societatis, mutato conſilio abſtinuerunt a proſecutione, credentes dictam erectionem Collegii non expedire.

Conſimilem controverſiam habui in primis diebus Curialitatis aſſumptæ in Urbe in Tribunalis Fabricæ in una *Nullius Baren.* loci Faſani pro PP. Capuccinis; Cum enim quædam Lucretia Piſtoja donationem omnium ejus bonorum feciſſet ad effectum conſtruendi in dicto loco Conventum Capuccinorum, ac deinde donationem prædictam revocaſſet in teſtamento; in quo hæredes inſtituit duas ejus filias maritatas, & congrue dotatas; Introducta cauſa in Congregatione Fabricæ Urbis, poſt tres ſententias latas in Tribunali Fabricæ Neapolis, quarum prima, & tertia erant pro executione donationis, ſecunda vero intermedia erat revocationis canonizatoria; In diſputatione reſtringebatur difficultas ad duos punctos, unum jam dictum revocabilitatis re integra, & ante donatarii acceptationem, alterum vero incapacitatis tam in particulari, quam in communi Religionis Capuccinorum.

Super primo fuerunt deducta eadem, de quibus ſupra, cum totum hæredum fundamentum conſtitueretur in auctoritate Moralium, quorum opinionem dicebam in foro receptam non eſſe, præſertim ubi copulative concurrant favor cauſæ piæ, & juramentum, cum ita dupliciter donator Deo obligari dicatur, ut in ſupra allegatis auctoritatibus, & deciſionibus: Et bene in propoſito juramenti comprobat Mant. *de tac. l.* 2. *tit.* 53. *n.* 22. *cum ſeqq.* ubi *n.* 15. & *ſeq.* agit etiam de privilegio cauſæ piæ.

Major difficultas erat ſuper altero motivo incapacitatis donatariorum; Dicebant enim Scribentes in contrarium, talem donationem, vel eſſe a principio invalidam, vel ſaltem revocabilem, & validam, durante voluntate donatoris per text. *in cap. exiit, de verb. ſignific. in* 6. & *Clemen. in exivi, eodem titulo*; Reſpondebam tamen id procedere, quando per dantem exprimitur modus dictis Religioſis illicitus, & ſecundum quem eis recipere non licet, quia nempe detur vinea, vel ager ad colendum, ſeu domus ad locandum ad effectum percipiendi redditus, ex quibus ipſi Religioſi vivere debeant, cum hoc repugnet inſtituto; Secus autem ubi dantur bona ad effectum, ut pretium convertatur in ædificia Conventus, vel Eccleſiæ, ſive pro ſubſtentatione Infirmariæ, pro utenſilibus Sacriſtiæ, & ſimilibus, quæ obtineri non poſſunt cum oſtiaria quotidiana mendicitate, neque percutiunt ipſorum Religioſorum victum, & ſubſtentationem, ut per Bart. *conſ.* 5. *num.* 3. *lib.* 1. & *in tract. minoricarum, l.* 1. *diſtinct.* 4. *c.* 2. Abb. *conſ.* 63. *n.* 4. *par.* 2. Feder. de Sen. *conſ.* 12. *num.* 4. Sanch. *oper. moral. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 41. & *cæteri* apud Merlin. *dec.* 456. alias 365. *par.* 5. *rec.* ubi plene, & *in d. Romana legati* 22. *Junii* 1650. *coram Corrado*, unde cum dicta donatio eſſet pro conſtructione Conventus, eramus in caſu limitationis.

Et licet *in d. cap. exiit*, §. *ſeq.* expreſſe diſponatur, quod etiam in caſu, quo licite dari poteſt, adhuc datum remaneat in dominio dantis, cum facultate revocandi; Nihilominus dicebam textum prædictum in hac parte loqui de pecunia numerata, cujus uſus dictis fratribus omnino interdictus eſt, quoniam in eo practicabile non eſt dominium Eccleſiæ univerſalis, idcirco vel de facili fieret fraus regulæ, ut introducant in iſtis Religioſis uſus pecuniæ, bene diſponitur eam remanere penes dantes, ſecus autem ubi agitur de bonis præſertim ſtabilibus, in quibus hæc ratio non viget; Atque ita judicatum fuit, ſed ob inſufficientiam bonorum, ac fortius ob ſupervenientem Conſtitutionem *Innocent. X.* anni 1650. erectio effectum non habuit.

NEAPOLITANA DONATIONIS PRO PP. B. JOANNIS DEI,

CUM

FRANCISCO FUSCO, ET CONSORTIBUS.

Caſus deciſus per Rotam pro PP.

De reſolutione donationis, quæ fiat contemplatione ingreſſus in Religionem, quatenus non ſequuta profeſſione, ſequatur egreſſus; Et quid ubi pactum accedat, ut egreſſu non obſtante, donatio firma ſit; An hujuſmodi donatio facta ante ſuſceptionem habitus Monaſtici, ſolemnitates exigat, & quas: Et an donatio facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ reſolvatur per non implementum, & remiſſive, an hujuſmodi donationes reſolvantur, ſi ſequuta profeſſione, Religioſus exeat a Religione occaſione Epiſcopatus, ſive occaſione tranſitus ad aliam Religionem, ſeu aliud Monaſterium.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *In donationibus ob futurum ingreſſum Religionis in ſtatu ſæculari, an requirantur ſolemnitates præſcriptæ per S. C. T. de affirmativa.*
3 *Contrarium verius.*
4 *An requirantur ſolemnitates requiſitæ de jure communi, vel ex jure municipali.*
5 *Quando, vel una, vel altera ſpecies ſolemnitatum requiratur.*
6 *Valet pactum irrevocabilitatis etiam in caſu egreſſus a Religione.*
7 *De ratione ob quam ſolemnitates ſtatutariæ in his donationibus non requirantur.*
8 *Reſolutio donationis ob non implementum non procedit in donatione facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ.*

9 De

Digitized by Google

9 *De donatione facta intuitu ingreſſus in Religionem pupillis, an poſſit ſubſtineri.*

10 *An Religioſo egrediente a Religione occaſione Epiſcopatus, reſolvatur donatio facta ob Religionis ingreſſum, Et quid ſuppreſſa Religione, remiſſive,*

11 *Et quid de Religioſo profeſſo tranſeunte de uno Monaſterio ad alterum, vel de una Religione ad aliam, pariter remiſſive.*

D I S C. XV.

1 VOlens Scipio Biſulcus ingredi religionem B. Joannis Dei in Hoſpitali B. Mariæ Pacis Neapoli, dum adhuc laicus eſſet, eidem Hoſpitali donationem inter vivos irrevocabilem fecit de omnibus ejus bonis, ea lege adjecta, quod ubi de Religione egrederetur, itant profeſſionem non emittendo, ad ſtatum ſæcularem reverteretur; adhuc donatio effectum ſortiri deberet, firmo tamen, iſto caſu, remanente dictorum bonorum uſufructu, ejus vita durante, & cum obligatione dictorum PP. eidem præſtandi habitationem, aliaque ſuppeditandi; Eo autem intra annum probationis dimittente habitum, (quem in dicta Religione poſt donationem aſſumpſit,) ac pœnitens, tam ex ceſſante dicta cauſa finali, quam ob non ſervatas ſolemnitates a Sacr. Concil. Trid. præſcriptas, ac etiam ob inobſervantiam promiſſorum, prætendere cœpit dictæ donationis nullitatem, vel reſolutionem, atque poſt aliquas controverſias in partibus, introducta cauſa in Rota *cor. Rojas, ſub die 8. Junii* 1648. ad favorem dictorum PP. contra dicti Scipionis interim defuncti hæredes, vel alios ab eo cauſam habentes, prodiit reſolutio, ut liquet ex *dec.* 370. *inter ejus impreſſas*, ad cujus limites lata fuit ſententia tranſacta in rem judicatam, adverſus quam poſt plures annos commiſſa fuit cauſa reſtitutionis in integrum *in eadem Rota coram Bevilaqua*, coram quo *ſub die* 27. *Februarii* 1654. Hoſpitali tantum informante, ad iſtius favorem pariter reſponſum fuit, non conſtare ſcilicet de cauſis reſtitutionis in integrum, ſed potius de re judicata, ob prætoria ſententiæ juſtitiam; Atque tentante altera parte eandem reſtitutionem in alia inſtantia *coram Cerro, ſub die* 4. *Junii* 1655. pariter rejecta fuit, Unde vel acquievit, vel aliqua concordia litem terminavit, dum de illa amplius actum non fuit.

2 Præcipuus punctus, ob quem hæc donatio prætendebatur nulla, conſiſtebat in eo, quod ſervatæ non eſſent ſolemnitates præſcriptæ per *S. C. Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* quas etiam neceſſarias eſſe, ubi donatio fiat per ingreſſurum, antequam habitum ſuſceperit, ac in ſtatu novitii conſtitutus fuerit, quoties expreſſa mentio facta eſt futuri ingreſſus, quodque illius intuitu donatio fieret, tenent Leſſ. Navar. Pariſ. Guttier. & cæteri plene congeſti *in Romana donationis coram eodem Rojas, deciſ.* 91. *n.* 3. *repetit.* apud Marin. *reſol.* 196. *tom.* 2. & quam tenuit Rota *deciſ.* 586. *part.* 5. *rec.* & *in aliis*, in quibus auctoritatibus ſe fundabant pro altera parte Scribentes.

3 Sed facilis fuit reſolutio in contrarium; Cum enim iſte articulus uſque ab anno 1640. fuiſſet formiter diſcuſſus in ſuperius allegata *dec.* 91. *coram Rojas*, in ea ex declarationibus Sac. Congregationis Concilii, & ex aliorum auctoritate verius firmatum fuit, dictas ſolemnitates ſolum requiri in donationibus, vel aliis diſpoſitionibus, quæ fiunt per novitium, & dum eſt intra Religionis ſepta in ſtatu monaſtico, ſecus autem ubi ante ingreſſum, ac in ſtatu laicali, de qua etiam opinione late habetur collectum apud Add *ad d. deciſ.* 586. *n.* 22. *p.* 5. *rec.* & Altogr. *conſ.* 35. *n.* 9. & 36. *n.* 1. *l.* 2. atque cum hac opinione hodie vivitur in Curia.

Ego in ſecunda, & tertia diſputationibus *coram Bevilaqua*, & *Cerro*, ſcribendo pro Hoſpitali donatario, more Advocati præmiſſa deducebam, exagerando ita punctum eſſe jam deciſum; Verum licet in obſequium determinationum Sac. Congregationis, ac Rotæ, quando caſus daret occaſionem judicandi, vel conſulendi ad veritatem, forte ab iſta opinione recedere non auderem, Attamen intellectus ei acquieſcere non videtur, cum non percipiam probabilem rationem, quæ illum captivet; Siquidem id afferi non poſſe videtur ex ratione comprehenſionis iſtius caſus ſub decreto Concilii, quoniam cum Concilium loquatur de uno caſu, trahendum non eſt ad alterum, aliquam diverſitatis rationem habentem.

4 Probabilius autem, magiſque fundate dici poteſt quod hujuſmodi donationes, vel diſpoſitiones, quæ fiunt per ingreſſuros Religionem, quamvis in ſtatu laicali exiſtentes, ſubjacere non debeant ſolemnitatibus a jure communi civili, vel ſtatuario preſcriptis, quamvis non ad Monaſterii, ſed ad aliarum favorem fiant ob diſponendi libertatem, quæ concedenda eſt habentibus hoc propoſitum ad text. *in §. illud, auth. de Monach.* & *cap. de his, de ſepulturis*, & tradunt communiter DD. de quibus Manent. *con.* 58. Sanch. *ad præcepta Decalogi, lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 19. & 20. Barboſ. *in Collect. ad Concil. d. ſeſſ.* 25. *cap.* 6. *nu.* 35. atque hanc tenuit Rota apud Buran. *dec.* 461. pluries approbata, præſertim *in Romana fideicomm. de Coſciariis* 16. *Martii* 1648. Corrado, *dec.* 161. *n.* 8. & *ſeqq. par.* 10. *rec.* & apud Dunozett. *deciſ.* 951. & 954. & *in aliis*.

Verum ita reſultaret, quod imprudens adoleſcens, in ea via, quam ſapiens ſibi prorſus ignotam dixit, ignorando 5 quid agat, ſine aliquo fræno, vel conſilio, poſſet ita ſe omnibus bonis ſpoliare, ut deinde invitus cogeretur in ſtatu religioſo perſiſtere, ne alias fame periret, vel miſerabilem vitam duceret, quæ eſt principalis, ac potiſſima ratio, ob quam Sac. Concilium dictas ſolemnitates induxit; Ideoq; omnino probabilior videtur antiqua opinio, ut vel ſolemnitates a S. Concil. Trid. vel ſtatutariæ adhiberi debeant, ob rationis identitatem, & ne alias utraque ſolemnitate non requiſita, dictum nimis clarum abſurdum reſultet.

Potiſſime, ac (pro meo judicio) indubitanter, ubi donatio contineat pactum expreſſum irrevocabilitatis, etiam in 6 caſu, quo non ſequeretur ingreſſus, vel eo ſequuto, ſequeretur etiam egreſſus, cujus pacti validitatem canonizavit etiam Rota in dictis hujus cauſæ deciſionibus, & in allegata *Romana donationis coram Rojas*, in quibus concordantes. Ratio enim, in qua potiſſime fundantur *dec.* 461 Buratt. ac auctoritates ibidem allegatæ, necnon dictæ aliæ deciſiones, præſertim *d. dec.* 161 *p.* 10 *rec.* (quæ in materiam renunciationum, quas faciunt puellæ Monaſterium ingreſſuræ, eſt ſatis copioſa, & reputari ſolet in Curia magiſtralis) ea eſt, quod hujuſmodi donationes, ob revocabilitatem, ſeu reſolutionem in caſo non emiſſæ profeſſionis, tanquam ea ceſſante cauſa aſſimilantur donationibus cauſa mortis, earumque jure regulantur, ideoque donationes cauſa mortis non exigunt ſolemnitates, quia ob revocabilitatem, nullum inferunt 7 gravamen, vel præjudicium. Et propterea quando dicta ratio ceſſat, corruere videtur totum dictæ opinionis fundamentum; Ideoque in præſenti cauſa, in qua dictum pactum accedebat per Rotam canonizatum, quamvis obtinuerint, attamen intellectus non omnino acquievit reſolutioni, circa hujus ultimæ concluſionis veritatem, cum hujuſmodi pacta probabiliter ex Notariorum formulis, vel ſtudioſis donatariorum cautelis, quæ imprudentibus adoleſcentibus ignotæ ſunt, adhiberi ſoleant, & ad quem effectum, vel Statuta, vel Concilium, ſolemnitates introduxerunt; Licet in Regno Neapolitano nulla deſuper habeatur proviſio, niſi ea, quam jus commune dedit.

Altera vero prætenſio donatoris, ſeu habentium cauſam ab eo, ſuper reſolutione donationis ratione inobſervantiæ promiſſorum, rejecta fuit, ea eo quod diſpoſitio text. *in l.* 1. 8 *C. de donat. quæ ſub mod.* locum non habet contra Eccleſiam, vel piam cauſam, ad quam ſolum agendum eſt ad quanti intereſt implementum ſequutum eſſe, ex deductis per Burat. *dec.* 7. *n.* 12. cum aliis in hujus cauſæ deciſionibus, præſertim prima *coram Rojas in fine*; Et in hac parte reſolutio placuit, beneque fundata viſa eſt, non ſolum quia non implementum negabatur in facto quod ſequutum eſſet culpa Hoſpitalis donatarii, ſed potius culpa ipſius donatoris, illud vel recuſantis, vel negligentis recipere.

Sed etiam in puncto juris, quoniam cum Eccleſia, vel pia cauſa non poſſit per ſe ipſam tanquam res inanimata ejus bona adminiſtrare, ac obligationes ſibi incumbentes implere, hinc proinde ubi agitur de pœnali caducitate ſubjecta eſſe non debet tam gravibus præjudiciis ex ſola culpa, vel negligentia adminiſtratorum, neque cadit illa ingratitudinis, vel culpæ ratio, quæ viget in ipſo principali donatario.

Stante autem dicta concluſione, ut volentibus ingredi Religionem, concedenda ſit omnimoda diſponendi libertas, abſque alia ſolemnitatum ſubjectione, adeo crevit leguleicorum indiſcretio, ut in una *Senen. donationis* diſputata coram A. C. inter PP. Olivetanos S. Benedicti Senarum, & Julium Cæſarem de Sanctis, ſuper validitate donationis, ſeu renunciationis factæ per Bernardinum de Puccinellis in dicta Religione profeſſum, intuitu ingreſſus in eam ad favorem fratrum, dum adhuc eſſet in pupillari ætate; Cum occaſione ſucceſſionis ab inteſtato Dionyſii ultimi defuncti ex dictis fratribus donatariis, in quo alia bona fratrum prædefunctorum conſolidata erant, ego ſcribens pro Monaſterio allegarem dictæ donationis nullitatem, non ex defectu ſolemnitatum, ſed ex illo voluntatis, quæ in pupillo perfecta

9 non datur ad diſponendum de bonis ſuis, etiam per viam ultimæ voluntatis; Replicarent Scribentes in contrarium, ut favor Religionis hunc etiam defectum ſupplere debeat, ex auctoritatibus ſupra allegatis, quarum plures agunt etiam de minori, de quo in ſpecie donationis vel renunciationis factæ dicto intuitu futuri ingreſſus habetur apud Bottiglier, *de ſucceſſ. ab inteſt. theor.* 83. majuſque fundamentum conſtituebatur *in conſ.* 199. Romani, ubi quod per Statutum pupillus habilitari poteſt ad teſtandum.

Verum iſta prætenſio videbatur meo judicio prorſus vana, quoniam favore piæ cauſæ, vel Religionis, circa ſolemnitatum ſuppletionem, non datur in jure magis explicitum privilegium, quam illud diſponendi per ultimam voluntatem, ad text. *in cap. relatum in ſecundo, de teſtamentis*. Et tamen paſſim receptum eſt, hunc favorem ſupplere quidem omnes defectus ſolemnitatum, nullatenus vero illum voluntatis, ut ſæpius habetur in ſua materia *ſub tit. de teſtamentis*.

Alia etiam ratione pro meo judicio convincentiſſima ponderata, quod nulla urgeat ratio, ob quam in pupillo hujuſmodi facultas admittenda ſit, cum potiſſima, ac forte unica ratio dictæ libertatis in eo conſiſtat, ut habentes hoc bonum propoſitum ab eo non divertantur ob neceſſitatem adhibendi ſolemnitates in diſponendo de bonis temporalibus, quibus ſolutus libere ad vitam Religioſam convolare poſſet; Iſta enim ratio nullatenus conſiderabilis eſt in ætate pupillari poſt Concil. Trident. ex cujus præſcripto emitti non poteſt profeſſio ante annum 16. expletum; Cumque pro emittenda profeſſione annus tantum probationis præcedere debeat, hinc proinde incongruus potius, ac intempeſtivus eſt ingreſſus in Religionem in ætate pupillari, in qua forte ex multis bonis rationibus, potius, damnandus, ac prohibendus, quam approbandus, ac privilegiandus veniret. Non tamen fuit opus hunc nullitatis articulum formiter diſputare, quoniam renunciationis tenor oſtendebat, quod ea non erat omnino realis, & extinctiva, tollens perſonam renunciantis de medio, perinde ac ſi mortua eſſet, ſed vel translativa, vel perſonalis, non excludens renuntiantem a donatarii inteſtata ſucceſſione juxta deciſionem *in Romana de Perottis* 543. *par.* 5. *rec. rept.* apud Dunozett. *dec.* 346. & ſæpius in ſua materia *ſub tit. de renuntiat.* atque ex hoc fundamento magis de plano pro Monaſterio judicatum fuit.

In hoc autem propoſito donationum, quæ fiunt con-
10 templatione ingreſſus in Religionem, quæri ſolet, an ſequuta etiam profeſſione, reſolvantur, ſi Religioſus ab ea Religione egrediatur occaſione aſſumptionis ad Epiſcopatum; Et de hoc habetur actum *ſub tit. de renuntiat.* cum ſub ea materia frequentius id cadat, ubi etiam habetur, quid de renunciatione, vel donatione facta eodem intuitu, ſi Religioſi profeſſi egreſſus ſequatur ob Religionis ſuppreſſionem.

Vel, an Monaco, ſeu Moniali tranſeunte de una Re-
11 ligione ad aliam, ſive de uno Monaſterio ad alterum, bona donata priori Monaſterio, vel Religioni, tranſeant cum perſona ad aliam Religionem, vel Monaſterium, adeout donatio tanquam ex ceſſante cauſa reſolvatur, & quæ differentia ſit inter bona expreſſe donata, & ea quæ jure Monaco delata acquiruntur Monaſterio, & de hoc habetur etiam actum *d. tit. de Regularibus*, præſertim *in Neapolitana donationis*.

S U M M A R I U M.

1 *De reſolutione donationis ob egreſſum a Religione.*
2 *Solemnitates S.C.T. quando requirantur in donationibus ob futurum ingreſſum.*

ANNOT. AD DISC. XV.

1 DE hac materia reſolutionis donationis ob egreſſum a Religione, ac reſpective tranſitum ad aliam, habetur actum *ſub tit. de renuntiat. diſc.* 17. *& ſub tit. de Regular. diſc.* 39. *&* 67.

2 Quoad ſolemnitates præſcriptas a S. Conc. an & quando requirantur in donationibus ob futurum ingreſſum late habetur *ſub tit. de Regular. diſc.* 58. *&* 59. *& in Ann. ad S.C.T. diſc.* 40.

ROMANA LIBRARIÆ, PRO PP. SANCTÆ THERESIÆ, SEU CARMELITANIS DISCALCEATIS, CUM PP. DISCALCEATIS S. AUGUSTINI.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus pro PP. Carmelitanis.

Voluntas donandi, an & quando importet donationem perfectam, & irrevocabilem.
Donatio facta intuitu ſepulturæ, an ſit revocabilis, & an cauſa mortis, ſeu ceſſante ſepultura reſolvatur: Et de donationis probatione.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Donatio non requirit ſcripturam & poteſt etiam alias probari, ſed qualis eſſe debeat hæc probatio.*
3 *Teſtes de univerſitate, vel Religione, an ſint pro illa teſtes idonei.*
4 *De conjecturis excluſivis donationis.*
5 *Voluntas, ſeu promiſſio de donando, an favore piæ cauſæ ſit donatio perfecta, & n.* 8.
6 *Verbum*, volo, *quando importet perfectam voluntatem, vel potius propoſitum, & velleitatem.*
7 *Favor piæ cauſæ non ſupplet voluntatem.*
8 *De concluſione, de qua n.* 5.
9 *Legatum exequutum in vita, an tranſeat in donationem inter vivos.*
10 *Diſpoſitio facta intuitu ſepulturæ in Eccleſia, an ceſſet ob immutatam ſepulturæ electionem.*
11 *Donatio remuneratoria, an ſit revocabilis, & quando.*
12 *Donatio ex certa cauſa, an ea ceſſante, ceſſet, vel revocari poſſit.*
13 *Electio ſepulturæ eſt quandocumque revocabilis.*
14 *Ex duobus donatariis, an & quando præferatur ille, cui prius traditio facta eſt.*

D I S C. XVI.

COrnelius Franciſcutius, morum probitate, & Eccle- 1
ſiaſtica eruditione præditus, qui longo tempore curam Animarum in Baſilica Vaticana exercuerat, atque fere totum ejus aſſem erogaverat in librorum emptionem, ſenio confectus, cogitans de ſepultura, de anno 1639. illius locum elegit in Eccleſia PP. Diſcalceatorum S. Auguſtini ſub Invocatione *Jeſus Maria*, ibique pro illa vana memoria, cui etiam viri probi, ex communi humana fragilitate ſæpius incumbere ſolent, monumentum conſtrui curavit, atque tali occaſione pluries ejus animum dictis PP. aperiendo, dixit velle eis donare librariam, in Conventu ad PP. commoditatem, ejuſque perpetuam memoriam cuſtodiendam; Prout in iſtius propoſiti exequutionem, de anno 1641. teſtamentum condidit, in quo, inſtitutis eiſdem PP. hæredibus univerſalibus, cum particulari prælegato, dictam librariam una cum picturis, ac ornamentis reliquit, exindeque de anno 1649. cupiens hujuſmodi propoſitum in vita adimplere, ſupplicem porrexit libellum Diffinitorio generali pro conceſſione loci, ad quem iam deſtinatum, aliquas ſcantias, ac aliquos etiam paucos libros tranſmiſit; Deinde vero, ex aliquibus juſtis cauſis indignatus, mutato propoſito, de eodem anno 1649. aliud condidit teſtamentum præcedentis revocatorium, in quo ſepulturam elegit in Eccleſia PP. Carmelitarum Diſcalceatorum, ſeu S. Thereſiæ ſub Invocatione *B. Mariæ de Scala*, dictoſque PP. hæredes inſtituit, cum ſpeciali pariter prælegato librariæ prædictæ, quam vivens pro majori parte ibi collocavit; Et quamvis habita de his notitia per dictos alios PP. in eo triennii intervallo, in quo Teſtator ſupervixit, multas adhibuiſſent diligentias mediante etiam opera & auctoritate Magnatum, ut ad priorem voluntatem rediret, nihil tamen obtinere potuerunt; Sequuta vero ejus morte, prætendentes dictæ librariæ donationem inter vivos irrevocabiliter eis factam eſſe, judicium ſuper illius vendicatione inſtituerunt coram A. C. inducendo ad prædictæ donationis probationem in teſtes plures ex eiſdemmet Religioſis, aſſumptaque deſuper diſputatione;

Scribentes pro actoribus, cum ſuperfluo allegationum apparatu, inſiſtebant in duabus certis nimiumque notis concluſionibus apud mediocriter verſatos præſupponendis; Primo ſcilicet, quod donatio non exigit perneceſſe ſcripturam, ſed etiam verbotenus perfici valeat, atque per teſtes probari; Et ſecundo, quod teſtes de univerſitate, ſeu Religione,

gione, utpote non agentes de proprio, ac ſingulari intereſſe, non prohibentur pro illa deponere, neque fide indigni reputandi ſunt, atque his concluſionibus conſtitutos, credebant cauſam eſſe in tuto.

Scribens Ego pro Reis conventis, dicebam, difficultatem non eſſe in prædictarum concluſionum veritate in abſtra- 2 cto, quam non negabam; ſed in illarum applicatione ad factum; Licet enim non dubitetur, ut donatio per teſtes quoque probari poſſit; Attamen ratione ſubjectæ materiæ, ac ob facilitatem ſtaudis, quæ committi poſſet, fortius vero ob verba urbana, & curialia, quæ ad captivandum animum, frequentius abſque determinata voluntate donandi, proferri ſolent, circa liberalitatem cum aliquo exercendam, receptum eſt, hujuſmodi donationem exigere probationes omnino concludentes, ac perfectas, earumque perfectio dupliciter conſideratur; Primo nempe in qualitate teſtium, ut ſint omni exceptione majores, vel ſaltem quod numerus, vel adminicula ſuppleant illas exceptiones, ex quibus forte tales judicandi non eſſent; Et ſecundo, ut probatio ſit univoca, pernecesse concludens perfectam, ac omnino determinatam voluntatem donandi irrevocabiliter inter vivos, quoniam cum donare ſit perdere, hinc proinde, non de facili iſte actus præſumendus eſt, ut cæteris allegatis bene firmatur per Rotam apud Cavaler. *dec.* 603. *per tot. & dec.* 41. *n.* 2. *& ſeq. p.* 9. *rec.*

Uterque defectus in præſenti concurrebat; Aderat enim 3 primus exceptionis, qua teſtes elaborabant, quoniam licet ipſimet Religioſi non prohibeantur pro ſua Religione, vel Monaſterio teſtificari, eodem modo, quo generaliter, ceſſante ſingulari intereſſe, illi de Univerſitate pro ea teſtificantur; Attamen non dicuntur teſtes omnino integri, ac omni exceptione majores, ob aliquam ſaltem affectionem, quam erga Univerſitatem, vel Religionem reſpective habere dicuntur.

Ut generaliter de teſtibus Univerſitatis, Afflict. & Add. *dec.* 400. Gregor. *dec.* 340. Burats. & Add. *dec.* 314. & 553. apud quos de materia; Et in *ſpecialibus* terminis Religioſorum, vel Clericorum teſtificantium pro ſua Religione, vel Monaſterio, aut Eccleſia, Mantic. *de conject. lib.* 6. *tit.* 3. *n.* 6. Corneus *conſ.* 261. *n.* 5. *in fin. & ſeq. lib.* 1. Potiſſime quia, dici non poterat quod exceptio ſuppleretur a numero, vel adminiculis; Attento ſiquidem numero, iſte omnino deficiebat, dum unus ſolus Religioſus, qui ſe auctorem dicebat inducendi dictum Cornelium ad ita diſponendum, præciſe, & ex certa ſcientia teſtificabatur, cæteri vero, vel de auditu ab iſto, vel de verbis vagis, ac generalibus, & æquivocis, incidenter ab eodem Cornelio prolatis, ideoque ubi etiam teſtes prædicti nullam paterentur exceptionem, adhoc tamen probatio dici non poterat concludens, ac perfecta.

Minuſque ſuffragabantur adminicula, quæ potius in 4 contrarium nimis vehementia reſiſtebant; Primum ſcilicet omnimodæ inveriſimilitudinis, ut vir doctus, ac integerrimæ vitæ reputatus, in aliorum animabus curandis tamdiu verſatus, & qui omnes ejus labores, ac ſubſtantiam repoſuerat in hac libraria alicui pio loco pro ejus animæ ſuffragio relinquenda, voluiſſet cum manifeſto peccato, ac propriæ animæ perditione, illam uni Eccleſiæ auferre, ut alteri Eccleſiæ daret; Veriſimilitudo enim magnam habet veritatis imaginem, ſicuti e converſo inveriſimilitudo imaginem habet falſitatis juxta recepta, ſatiſque nota axiomata.

Secundo, quia ſi voluntas fuiſſet donandi inter vivos cor- 5 reſpective ad locum ſibi pro ſepoltura conceſſum, atque in iſtius beneficii remunerationem, ut actores aſſerebant, veriſimiliter id expreſſum fuiſſet in inſtrumento conceſſionis dicti loci; Atque fortiſſimum adminiculum deducebatur ex ſupplici libello, quem dictus Cornelius porrexit de anno 1649. in pleno Diffinitorio Generali pro ceſſione loci, in quo ſituanda eſſet dicta libraria, quam ipſe aſſerebat habere in animo donandi, ſeu relinquendi huic loco; Cum enim in eodem Diffinitorio adeſſent plerique ex eiſdem, qui deinde teſtium partes aſſumpſerant, & præſertim ille, qui magis præciſe tanquam de facto proprio deponebat, hinc prorſus improbabile dicebam, quod hujuſmodi narrativa admiſſa fuiſſet, ſi jam per decennium perfecta, & irrevocabilis donatio inter vivos præceſſiſſet; Et demum, quia ſi fuiſſet perfecta donatio inter vivos, opus non erat preces, ac Magnatum auctoritatem adhibere pro ultimi teſtamenti revocatione, atque ubi iidem actores jam certificati erant de indurato animo donantis, tunc illum (quando memoria erat recens) ad rei donatæ traditionem conveniſſent.

Deficiebat etiam alterum magis ſubſtantiale requiſitum ſuper probatione circa actus perfectionem per verba univoca, & pernecesse concludentia, dum verba, de quibus iidem teſtes deponebant, continebant potius propoſitum, ſeu velleitatem.

Agnoſcentes actorum defenſores hanc difficultatem, in eo inſiſtebant, quod favore præſertim cauſæ piæ, ſola voluntas, ſeu determinatio de donando haberetur pro donatione, juxta opinionem deductam ex traditione Bart. *in l. gerit, de acquir. hered.* apud Menoch. *de arbitr. caſu* 496. & Genuen. *in practicabilibus Eccleſ. cap.* 275. Cumulando etiam ad idem deducta per Rot. apud Merlin. *deciſ.* 568. *& deciſ.* 58. *p.* 6. *rec.* Verum hoc minus tutum fundamentum videbatur, 6 quoniam verior, magiſque recepta eſt diſtinctio Baldi, de qua late idem Menoch. *d. caſu* 496. *num.* 4. *&* 13. *cum ſeq.* quam canonizat Rota apud Duran. *deciſ.* 17. *n. ult.* ut tunc verbum *volo* importet diſpoſitionem, quando denotat voluntatem perfectam, ac determinatam, & quæ alium actum poſt ſe non expectet, puta quia dicat, *volo eſſe heres &c.* Secus autem ubi importat ſermonem de diſpoſitione explicanda per actum alterius voluntatis, atque alium actum ad ſui perfectionem expectante; puta quia dicatur, *volo eligere, volo relinquere &c.* tunc enim non diſponit, ſed ſolum enunciat velleitatem faciendi, ut in ſua materia *ſub tit. de teſtam. & ultim. volunt.*

Neque in hoc piæ cauſæ favor quicquam operatur; quoniam iſte quidem ſupplet omnes defectus ſolemnitatum, ſeu alias a jure poſitivo provenientes, nullatenus autem illum voluntatis; ideoq; juxta celebre *conſ.* Oldrad. 119. magis communiter receptum, voluntas, quoties dici poteſt ambu- 7 lans, ac non redacta ad terminum, ſeu ad actum teſtandi, ſed tanquam in via, & non in termino, non attenditur etiam favore piæ cauſæ, ut non ſemel *ſub tit. de teſtam.*

Atque eatenus favore piæ cauſæ ſuſtineri poſſet opinio 8 Bart. quam eſſe minus communem fatetur idem nimium affectatus Eccleſiaſticus Genuen. *in practicabil. d. c.* 275. quando ille, qui talia verba protulit, moriens contrariam voluntatem non explicaſſet, ob præſumptionem perſeverantiæ in ea voluntate; quod, ut dictum eſt, neque tutum dici poteſt, atque contraria opinio probabilior videtur, niſi alia perfecta, ſeu perſeverantia voluntatis adminicula, & conjecturæ concurrant, nullatenus autem dicendum eſt; id ſufficere ad contractum perfectum, ac irrevocabilem, adeout contraria voluntas expreſſe declarata non debeat attendi.

Deciſiones autem ſupra in contrarium allegatæ, ad rem non faciebant; Siquidem *dec.* 568. Merlini agit de donatione perfecta, ſed ſub certa conditione; Et in *diſc.* 58. *p.* 7. *rec.* agitur de promiſſione de donando, an importaret actum obligatorium pœnitentiæ excluſivum, & efficacis actionis productivum, de quo alias *hoc eod. tit.* actum habetur, non autem quod ſimplex indicata voluntas donandi, importet donationem perfectam, ac irrevocabilem inter vivos.

Dicebant item, quod etiam legatum exequutum in vita 9 tranſeat in donationem inter vivos irrevocabilem, ex Bart. *in l. legatum, ff. de legat.* 2. cujus opinionem eſſe communem teſtantur Surd. *conſ.* 14. *n.* 5. & Gratian. *diſcept.* 910. *n.* 6. apudquos cæteri; Ac propterea, cum ad tranſmiſſionem aliquorum librorum deventum eſſet, hinc inferebant ad exequutionem, ac ſucceſſive intraret dicta concluſio, Verum pariter hoc fundamentum erat leve; Tum quia id non poſſet ad ſummum operari niſi quoad illos modicos libros tranſmiſſos, quorum vendicationem Rei conventi non curabant; Tum etiam quia opinionem Bart. eſſe minus veram, bene de jure probant idem Surd. *d. conſ.* 14. *n.* 9. *& ſeq.* & Vaſquez *de ſucceſſ. creat. l.* 2. §. 17. *n.* 111. *&* 112. Atque hanc ſequuta eſt Rota *in Romana legati ſcutorum* 50. *mil.* 17. *Junii* 1641. *coram Cerro dec.* 41. *par.* 9. *rec. & in Romana pecuniaria, ſeu legati* 11. *Martii* 1650. *cor. Albergato,* §. *penult.* Ex ea clara ratione, quod ſi traditio non operatur irrevocabilitatem donationis cauſa mortis, quæ licet in facto eſſe ſit ultima voluntas, attamen in fieri eſt contractus, Multo minus id operari poteſt in legato, quod in fieri ac in facto eſſe, eſt ultima voluntas ſemper de ſui natura revocabilis.

Demum inſiſtebant in eo, quod hæc diſpoſitio tanquam remuneratoria, ob conceſſionem loci ſepulchri, cenſenda eſſet irrevocabilis; Verum pariter hoc cæteris levius fundamentum erat, quoniam ſicuti donationes, ita etiam legata, ſæpius ob bene merita, & in remunerationem fieri cenſentur, ad text. *in l. nec adjecit, ff. pro ſocio,* Vaſquez *d. lib.* 2. §. 17. *n.* 111. *in princip.* Et nihilominus jure cautum non eſt, legatum ex cauſa remunerationis factum, eſſe irrevocabile;

Et quamvis in ſpecialibus terminis legati facti Eccleſiæ, in 10 qua electa fuerat ſepultura, adduceretur tanquam ſpecialis auctoritas Marant *reſp. 9. par. 1.* Attamen illa ad propoſitum facere non videbatur, dum ibi agitur de quæſtione, an caduceetur legatum factum Eccleſiæ, in qua electa eſt ſepultura, ſi hæc electio mutetur, nulla facta legati mentione, quo caſu ratio dubitandi circa legati ſubſiſtentiam, vel ad favorem ejuſdem Eccleſiæ, vel cauſæ piæ in genere, conſiſtere videtur in præſumptione perſeverantiæ voluntatis faciendi illud legatum pro anima, unde cum hic haberetur expreſſa voluntatis mutatio, etiam circa legatum, atque nova diſpoſitio eſſet pariter ad favorem cauſæ piæ omnis dubitandi occaſio ceſſare videbatur.

Prout extra propoſitum etiam erat auctoritas, quæ pariter tanquam punctualis adducebatur ejuſdem Marant. *reſp. 24. par. 2.* cum ibi agatur de donatione inter vivos, reſervato uſufructu, cum clauſula *ex nunc pro tunc*, & cum narrativa remunerationis ex cauſa meritorum ad favorem Eccleſiæ, in qua electa fuerat ſepultura, nulla tamen iſtius mentione facta in ipſa donatione, quæſtio vero erat de revocabilitate ex cauſa ingratitudinis, cum alias donatio eſſet expreſſe inter vivos, & irrevocabilis.

Concluſio autem, ut donatio remuneratoria ſit irrevocabilis, etiam in iis caſibus, in quibus alias revocari poſſet, 11 procedit, ubi diſpoſitio concepta eſt per viam donationis inter vivos de ſui natura irrevocabilis, atque revocandi facultas proveniret ex accidentali, ſeu ſpeciali qualitate, quia nempe agatur de donatione inter conjuges, ſeu alias prohibitos; Vel quia revocatio reſultet a ſupervenientia filiorum, vel ab ingratitudine, ac ſimilibus; Atque tunc ad effectum, ut donatio remuneratoria tali revocationi non ſubjaceat, tanquam ſapiens potius de contractu oneroſo, & correſpectivo exiguntur merita de condigno, exigentia talem remunerationem, pro qua actio competeret, juxta unam opinionem, vel ſaltem, juxta alteram, ita exigeret obligatio antidoralis, itaut eſſet potius actus juſtitiæ commutativæ, ac ſolutio debiti, quam liberalitas, ex deductis per Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. donatione largitus, n. 106.* Apont. *de poteſtate proreg. tit. de extract. n. 24. & conſ. 59. n. 17. & 21.* cum aliis, de quibus in propoſito donationis remuneratoriæ habetur *in Rom. donationis, ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, diſc. 94.* Unde cum in præſenti voluntas diſponentis explicata non eſſet per actum de ſui naturam irrevocabilem inter vivos, atque cauſa obligatoria pro conceſſione parvi ſitus ad ſepulchrum, non exigeret tantam remunerationem, hinc inapplicabile remanebat motivum alias in ſuo caſu verum.

Quod vero omnem difficultatem tollebat, erat inevitabile dilemma, quod, Aut dicendum erat hujuſmodi prætenſam donationem factam eſſe intuitu ſepulturæ, & conceſſionis ſitus pro ea, itaut hæc eſſet cauſa finalis. Aut non; Si non erat, ergo omnia dicta motiva corruebant. Et ſi erat, hinc reſultabat, quod etiamſi per ſcripturam, vel alias concludentes probationes conſtaret de perfecta donatione, ac determinata voluntate donandi, adhuc tamen donatio ceſſabat, vel ex ceſſante cauſa finali juxta regulam text. *in cap. cum ceſſante*, Vel quia regulando actum a ſua cauſa productiva, talis donatio, utpote contemplatione mortis, ac ſepulturæ, cenſenda erat cauſa mortis.

Ad inſtar illius donationis, quæ fit intuitu, & contemplatione ingreſſus in Religionem, quoniam, ſicuti eſt revoca- 12 bilis finis, ſeu cauſa, ob quam illa facta eſt, ita etiam ipſa donatio tanquam effectus eſſe debet ejuſdem naturæ, niſi expreſſe in contrarium diſpoſitum eſſet, ex deductis per Burat. *dec. 581. dec. 580. n. 2. par. 5. rec.* & habetur *in Neapol. donationis, diſc. præced.*

Et in ſpecie, quod donatio facta contemplatione electionis ſepulturæ ſit revocabilis, quemadmodum ipſa electio revocari poteſt, ex argumento ceſſantis Cauſæ, probare videtur text. *in l. alumna, §. Seja, ff. de adimen. legat.* per quem ita in ſpecie firmat Abb. *in cap. in noſtra, n. 4. de ſepulturis*; 13 Quodque electio ſepulturæ ſit revocabilis quandocumque, non obſtante quocumque pacto, clare diſponitur per textus *in cap. 1. de ſepulturis in 6.* ubi Gemin. Anchar. *conſ. 214. n. 5. & ſeq.* Antonin. *lib. 1. variar. cap. 112. n. 30.* Ceſar. de Graſſ. *deciſ. 1. de ſepulturis, n. 5.* Barboſ. *de Parocho, p. 3. cap. 26. n. 24.*

Ponderabam quoque (licet ad quamdam ſuperabundantiam, quæ in movendo frequens eſt Advocatorum,) duo alia fundamenta, Primo ſcilicet, quod ſufficeret id eſſe dubium, ut propterea pro declaratione dubiæ voluntatis deferendum eſſet eidem donatori, ex iis, quæ habentur hoc titulo ſæpius, dum præſertim declaratio fulcita erat tot adminiculis, de quibus ſupra; Et Secundo, quod ubi etiam ageretur de donatione hinc inde, potior eſſe deberet conditio Reorum, quibus rei donatæ traditio prius facta fuerat, quamvis eſſent in donatione poſteriores, ad text. *in l. quoties, C. de donat. quæ ſub mod.* de quo in terminis donationis Merlin. *dec. 568. n. 32.* apud Dunoz. *dec. 773. dec. 273. p. 11. recent. & in aliis*, quoniam eſt concluſio vera, quoties non concurrit hypotheca, vel conſtitutum, ſeu alia circumſtantia, ob quam diſpoſitio dictæ legis limitationem recipiat, quorum nil in præſenti concurrebat, dum agebatur de prætenſa donatione oretenus facta. 14

Atque juxta præmiſſa judicatum fuit, cum juſtitiæ fundamento, agnito etiam per Signaturam Gratiæ, ad quam Actores, hac diſputatione pendente, recurſum habuerunt, 15 petendo ut judex, quem male inclinatum agnoſcebant, procederet de voto Rotæ, ſed petitio rejecta fuit, ex eo præſertim motivo, quod lis reputaretur injuſta, Ac etiam quia videbatur prætenſio mali exempli; ita enim interdictum eſſet cum Religioſis verba benevola proferre, eiſque bonum propoſitum diſponendi pro anima communicare, ſi quod pro ſolo propoſito dicitur, capiendum eſſet pro perfecta & irrevocabili donatione, non aliunde quam ex eorumdem Religioſorum teſtimonio probanda.

S U M M A R I U M.

1 *Promiſſio de donando an importet donationem.*
2 *An diſpoſitio intuitu ſepulturæ ceſſet ob immutatam electionem ſepulturæ.*

ANNOT. AD DISC. XVI.

An & quando promiſſio de donando importet perfectam donationem, habetur adnotatum ſupra *ad diſc. 6.* Quodque favor piæ cauſæ non ſuppleat voluntatem, ſed ſolum ſolemnitates, habetur pluries *ſub tit. de teſtam. ſignanter diſc. 12. & ſeqq. & ſub tit. de Legat. diſc. 42. & alibi.* 1

Ad punctum vero, de quo *n. 10. & ſeqq.* an diſpoſitio facta intuitu ſepulturæ in Eccleſia, ceſſet ob immutatam ſepulturæ electionem, videnda ſunt quæ habentur *ſub tit. de Legat. in hoc tit. diſc. 65.* 2

PISTORIEN. DONATIONIS.

PRO MONASTERIO MONIALIUM S. MERCURIALIS, CUM HÆREDIBUS FRANCISCI DE GATTESCHIS.

Reſponſum ad cauſam extra Curiam.

An donatio, ſeu promiſſio facta ſub certo eventu poſt mortem promittentis, vel donantis, reſolvatur per donatarii, ſeu promiſſarii præmorientiam, vel potius tranſmittatur ad ejus ſucceſſores: Et quid ubi talis donatio, vel promiſſio facta ſit profeſſo, vel profeſſuro in Religione, ſeu Monaſterio.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De reſolutione donationis factæ ex certa cauſa, vel perſonalis.*
3 *De eodem, & de agentibus de materia.*
4 *Quando dicta reſolutio intret, & quomodo in materia procedendum ſit.*
5 *Quod iſta quæſtio non intret in caſu controverſia, & quando proprie intret.*
6 *Donatio, vel promiſſio facta intuitu renunciationis non eſt donatio, ſed implicita venditio futuræ alicæ ſperatæ ſucceſſionis renunciatæ.*
7 *Dos data filiæ, vel ſorori correſpectivè ad renunciationem dicitur conſtituta de bonis propriis ipſius mulieris.*
8 *Pater tenetur dotare filiam, etiam divitem, & proviſam.*
9 *De circumſtantiis excludentibus reſolutionem ob præmorientiam donatarii, vel ejus, cui promiſſum eſt.*
10 *Concordia Leonina damnata in jure, & invalida.*
11 *Quomodo doctrinis, & regulis juris deferendum ſit.*

D I S C. XVII.

Spirituales nuptias in Monaſterio S. Mercurialis, Caſſandra eligente, priuſquam profeſſionem emitteret, con-

ſuetam

Digitized by Google

1 ſuetam renunciationem hæreditatibus, ac ſucceſſionibus, præſertim matris adhuc viventis, fecit cum debitis ſolemnitatibus Franciſco patri, qui ultra dotem Monaſterio tradi ſolitam, aliaſque appendiſias; in ipſo actu renunciationis promiſit infra triennium poſt mortem ejus, ac dictæ matris reſpective, in caſu obitus ſuperſtitibus filiis maſculis, ſolvere ſcuta 300. in caſu vero obitus, abſque maſculis, ſcuta mille; Cum autem prædefuncta matre obiiſſet Caſſandra profeſſa, dicto Franciſco patre adhuc ſuperſtite, hinc iſtius etiam deinde obitu ſequuto ſine aliis filiis, inter ejus hæredes, ac Monaſterium prædictum orta eſt controverſia ſuper ſolutione dictorum ſcutorum mille, prætendentibus hæredibus hujuſmodi donationis, ſeu promiſſionis caducationem, ſeu reſolutionem ob dictæ Caſſandræ donatariæ mortem, antequam ſequeretur illa patris donatoris, atque pluribus ad favorem dictorum hæredum ſcribentibus, præſertim, utroque patre, & filio *de Altogradis*, ut patet ex reſponſo impreſſo inter *controv.* Altogradi jun. *controv.* 29. In prima inſtantia pro eis judicatum fuit; Commiſſa vero cauſa appellationis etiam in partibus, incertum eſt quid inde ſequutum ſit, Cumque, vel ante, vel poſt dictam ſententiam prolata, communicatis dictis reſponſis ad favorem hæredum editis; deſuper ex parte Monaſterii conſultus eſſem.

Reſpondi, quod licet in terminis generalibus puræ, & gratuitæ donationis factæ ſub conditione mortis donatoris, vel etiam ex a certa cauſa poſtmodum ceſſata, puta, contem-
2 platione certi, ac determinati matrimonii juxta caſum, de quo ſupra *in Parmen. diſc.* 8. & in aliis, etiam ſi donationes eſſent inter vivos, ac ab initio perfectæ, & irrevocabiles, in quibus non intret illa caducatio, quę præmoriente donatario intrat in donationibus cauſa mortis, adhuc tamen dari valeat reſolutio ex donatoris voluntate, cujus, ac pacti potius quam juris iſta quæſtio eſſe videtur, quia nempe ex efficacibus argumentis, & adminiculis conſtet, donationem eſſe præciſe perſonalem, ſive reſtrictam ad certam, ac præciſam finalem cauſam, qua ceſſante intret Regula, *cum ceſſan-*
3 *te, &c.* ex copioſe deductis per Altograd. *d. controv.* 29. ac etiam *in d. Parmen. diſc.* 8. & in aliis, ac habetur quoque pluries actum *ſub tit. de renunciat.* quando ſcilicet renunciatio ſit perſonalis, vel realis.

Attamen in hac facti ſpecie (in ſenſu etiam veritatis) mihi videbatur fallacia conſiſtere in applicatione, ex cujus defectu multæ concluſiones, ac ponderationes pro dictis hæredibus deductæ, quæ in ſuis caſibus forſan veræ ſunt, ad rem facere non videbantur, quodque propterea, bonum jus Monaſterio potius aſſiſteret; Procedunt etenim hæc, ubi agitur de donatione pura, & mere gratuita, vel etiam cauſati-
4 va, ita tamen, quod vel donatoris, vel etiam utriuſque voluntas ita limitata ſit, neque ultro progrediatur, atque tunc intrant conjecturæ, & argumenta deducta ex verbis perſonalitatem, ſeu illius præciſi caſus purificationem denotantibus, ſuper quo tamen certa, & determinata regula generalis tradi non poteſt, ſed procedendum venit cum nimis frequenter inſinuato modo tenendo in decidendis ambiguæ voluntatis quæſtionibus, ut non cortex, ac ſola figura verborum, & clauſularum in ſolo litterali, ſeu grammaticali ſenſu attendi debeat, ſed ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, prudentis judicis arbitrio, indagari debeat ſubſtantia veriſimilis voluntatis, adeout legulaica ſimplicitas videatur procedere cum regulis, vel doctrinis generalibus, vel ſimilibus, cum non omnibus caſibus eædem præſumptiones, vel operationes verborum pariformiter congruant.

Verum pro meo judicio non videbatur iſte caſus controverſiæ, a qua extranei videbantur dicti termini cadentes, vel in ſimplici, & gratuita, vel etiam cauſativa donatione,
5 quam probabile ſit patrem, vel conjunctum feciſſe ad providendum perſonam poſt ejus mortem ſuperſtituram, non autem ejus præmorientis hæredes, juxta ponderationes, de quibus *ſupra, diſc.* 8. *&* 9. *& ſub tit. de dote, diſc.* 27. Sive ubi agatur, ut ſupra dictum eſt, de renunciationibus perſonalibus, quia nempe filia renunciet parentum ſucceſſioni, cum præſuppoſito ſuperexiſtentiæ fratrum; Aut ubi agatur de bonis differentibus non tranſmiſſibilibus ad extraneos, unde ceſſante perſona contemplata, cui renunciatum eſt, eſſet aperire locum domino, vel remotiori agnato, nec a renunciante, nec a renunciatario veriſimiliter contemplato, juxta theoricam Bart. *in l. qui Roma*, *§. duo fratres*, *n.* 24. *ff. de verb. oblig.* cum concordan. in ſua materia *ſub titul. de renunciat.* præſertim *in Romana, ſeu Urbevetana ſucceſſionis, & in Romana fideicommiſſi de Stoccatis, & in aliis.*

In hac vero facti ſpecie, cum pater ex proprio officio tene-

retur congrue dotare filiam quamvis divitem, & proviſam, ex iis, quæ habentur in ſua materia *ſub tit. de dote, diſc.* 1. & 6
142. unde propterea renunciatio per eum deſiderata, de materna præſertim ſucceſſione tranſlative ad ejus favorem, ut etiam non extantibus aliis filiis, libere diſponere, ſeu alias tranſmittere poſſet, remaneret ſine cauſa, ex cujus defectu, ſeu alterius læſionis ipſe probabiliter timere poterat, ac debebat, ut contingente caſu, poſſet impugnari; Hinc proinde futuram aleam tamquam jactum retis, ita, præventive pro hoc minori pretio emere voluit, idem pretium diſtinguendo juxta qualitatem majoris, vel minoris juris, quod ipſi filię competere poſſet, ſuperſtitibus, vel reſpective non ſuperſtitibus filiis maſculis, adeout videatur caſus præciſus, vel omnino ſimilis; de quo in celebri *Signina Caſtrorum*, *diſc.* 12. 292. 320. *&* 323. *p.* 6. *rec.* ut ſcilicet ille, qui ſperabat pinguem fideicommiſſariam ſucceſſionem per mortem hæredis gravati, cui præmoriendo nihil obtenturus fuiſſet, (quamvis, cum imprudenti conſilio) hanc magnam, ſed eventualem ſpem pro modico pretio de præſenti accepto ceſſit, Quod etiam, ſed cum magis prudenti conſilio practicatum fuit in caſu, de quo habetur *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 94.

Hinc proinde receptum habemus, quod illa dos, quam filia, vel ſoror, a patre, vel fratre obtinet correſpective ad renunciationem futuris eventualiter ſperatis ſucceſſionibus, 7
dicitur adventitia, & conſtituta de proprio ex bonis ipſius fœminæ tamquam de pretio dictæ ſpei anticipate venditæ, juxta *decif.* 267 *&* 328 Dunozzetti, cum aliis, quæ habentur pluries *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 154. cum ſimilibus, atque iſti mihi videbantur veri, ac proprii termini iſtius cauſæ, quodque tot concluſiones, & doctrinæ, ac ratiocinia, ſeu verborum, & clauſularum ponderationes, cum inani labore, punctum non percuterent, atque ſine applicatione remanerent.

Clarius vero, ac pro meo ſenſu ad evidentiam ex duabus circumſtantiis, quarum unica ſufficeret, multo magis eis ſimul junctis; Primo ſcilicet, quod pater dederat exiguam 8
dotem pro moniali dari ſolitam Monaſterio, quæ inter perſonas nobiles ſemper eſſe ſolet minor quam ea quę datur pro nuptiis carnalibus, cujus oppoſitum frequenter contingit inter ignobiles, ut advertitur in d. ſua materia *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 144. ubi de dote congrua, vel incongrua, & quam pater dare tenetur etiam ſi filia ſit dives, & proviſa, ut *d. diſc.* 1. *&* 142. *de dote*, & conſequenter in ea non poteſt conſideratio cadere ſolita in renunciatione, quæ fiat occaſione matrimonii carnalis, quod ſcilicet pater, vel frater hoc intuitu conſtituat dotem exceſſivam, ac ultra propriam obligationem, adeout dici valeat ut pretium jurium renunciatorum conſiſtat in illo exceſſu, & conſequenter iſta renunciatio remanſiſſet læſiva, & ſine cauſa.

Et ſecundo fortius, quoniam non agebatur de promiſſione facta perſonę ſeculari ea motivo illam poſt mortem promittentis melius providendi juxta caſus, de quibus *ſupra, diſc.* 8. *&* 9. & in aliis; Sive quod incertum eſſet, an perſona cui promittitur, habitura eſſet filios, in quos magis, quam in extraneos tranſmittere debere cogitatum fuerit, non cogitatis, 9
vel abhorritis extraneis, ac ignotis hæredibus juxta dictos ſupra enunciatos caſus, ac propterea intraret ratio perſonalitatis; Sed agebatur de promiſſione, quæ fiebat puellæ, quæ jam ſuſcepto habitu Monaſtico, ac peracto anno probationis, vel ſaltem juxta decretum Conc. Trid. expletis decem menſibus, erat in ſtatu emittendi in dies profeſſionem, in cujus ſtatu pernecesse caſus in conventionem deductis contingere debebat, unde propterea ceſſant omnes dictæ ponderationes, ex quibus ad perſonalitatem inferri ſolet, quoniam dicta puella ulteriori proviſione non indigebat, atque id, quod promittebatur, non poterat in propria crumena reponi, neque ad ejus diſpoſitionem eſſe, ſed directe, ac immediate abſque ejus facto quærebatur Monaſterio juxta Canoniſtarum opinionem, quæ omnino recepta eſt, ac tenenda venit in foro eccleſiaſtico, in quo præſens cauſa agebatur.

Ponderando etiam, quod iſte contractus initus non fuit ſolum inter patrem, & filiam, unde propterea veriſimilis utriuſque, præſertim vero patris voluntas indaganda eſſet, ſed etiam cum Abbatiſſa, & Monialibus ibi præſentibus, & conſentientibus cum licentia Superioris, ideoque pater ita voluit ſe tutum reddere etiam a prætenſionibus Monaſterii, cum quo principaliter contraxiſſe videtur; Potiſſime quia licet verius, magiſque receptum ſit, ut ingredi volens Religionem, cedere, ſeu renunciare poſſit futuris ſucceſſionibus ac hæreditatibus, quamvis obventuris in ſtatu profeſſionis & poſtquam ipſe renuncians non habet amplius diſponendi

libertatem, attamen non deſunt volentes contrarium, quod id fieri non valeat in ſupplantatione Monaſterii, cui contingente cauſa ſucceſſionis juxta dictam Canoniſtarum opinionem directe, ac immediate proprio jure, non autem mediante perſona religioſi, ſucceſſio debita ſit etiam invito ipſo Religioſo, ut in ſua materia *ſub tit. de renunc.* & ſub altero *de Regalibus*; Ideoque prudenter voluit dictus pater ita ſe ponere in tuto mediante iſto contractu, in effectu, ut dictum eſt, complicante illam ſpeciem concordiæ, vel emptionis, & venditionis futuræ aleæ, de qua locis ſupra citatis habetur, ac ſucceſſive motivum perſonalitatis nullatenus cadere poterat.

Et quamvis dicti ſcribentes in contrarium, ut præſertim patet ex *d. conſ. 39. Alegradi*, curarent motivo correſpectivitatis reſpondere, admittendo promiſſionem eſſe correſpectivam, ſed ſub conditione ſuperviventiæ, & quatenus
30 deferretur ſucceſſio materna; Attamen videbatur minus juſta, vereque incongrua reſponſio, quoniam id contineret concordiam leoninam in jure damnatam, ac invalidam; Si enim caſus contigiſſet mortis matris, ſuperſtite filia iſta, debuiſſet integram ſucceſſionem obtinere, non autem contenta eſſe ſumma ſcutorum mille, reliquum ſine cauſa patri dimittendo; Ideo enim hujuſmodi conventiones ſubſiſtunt pro longe minori ſumma, quam ipſum ceſſum, ac ſperatum jus importet, quia ſubeſt periculum eventualitatis, ut in ſupra allegatis deciſionibus *in Signina Caſtrorum*; Potiſſime vero quia de facto caſus contigerat mortis matris, ipſa filia ſuperſtite, ideoque non videbatur ad quid deſideranda eſſet etiam patris renunciatarii præmorientia, cum non inituita ejus hæreditatis, ſed maternæ jam delatæ, iſta conventio ſequuta eſſet; Ideoque admirationem mihi dedit, quod in contrarium judicaretur, niſi in alia inſtantia judicatum retractatum ſit, ut probabiliter credendum eſt; Atque hinc ſemper edocemur judicandi, ſeu conſulendi vim non conſiſtere in regulis, ac propoſitionibus generalibus, vel in doctrinis in ſuis caſibus forte veris, ſed in applicando congrue
31 activa paſſivis juxta præciſos controverſiarum caſus, eorumque particulares circumſtantias, dum plures propoſitiones, quæ deſuper deducebantur, ſunt in ſuis caſibus veræ, ſed omnino extraneæ ab illo, de quo agebatur.

ANNOT. AD DISC. XVII.

SUper articulo caducationis ob prædeceſſum donatarii habetur ſupra *ad diſc. 8.* Et quando donatio, ſeu renunciatio ſit perſonalis, vel realis habetur *ſub tit. de renunc. diſc. 1. & ſeq.*

BONON. DE BOVIIS PRO MONTE PIETATIS, & ALIIS, CUM ANTONIO, & ALIIS DE BOVIIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Boviis.

De reſolutione donationis ob non implementum eorum, quæ a donatore demandata ſunt, an & quando intret, præſertim in præjudicium tertii, cujus favore implementum faciendum erat.

SUMMARIUM.

1. *FActi ſeries.*
2. *De Reſponſis* Surdi, *&* Menochii *in cauſa.*
3. *De fundamentis Conſulentium in cauſa ſuper reſolutione donationis.*
4. *De antiqua deciſione Rotæ in cauſa.*
5. *Stylus Rotæ eſt non revocandi deciſiones incidenter.*
6. *De moderna cauſæ reſolutione, & an moderna quæſtio ſit eadem cum antiqua.*
7. *De ſtylo Advocatorum deducendi motiva licet diverſa; Et quod quandoque id etiam ſequitur in deciſionibus, & de ratione.*
8. *Deciſiones eſſe dicuntur in eo ſolo articulo, qui principaliter diſputatur.*
9. *De materia reſolutionis donationis ob ejus non implementum.*
10. *De diſtinctione reſolutionis quoad donatarium, ſed non quoad tertium, & quod non per hoc bona redeunt ad donatorem.*
11. *An adſit fideicommiſſum, ſi conſtat, quod donator id habuerit in animo, quamvis alteri commiſerit ordinationem.*
12. *Data facultate diſponendi intra certum genus, non facta diſpoſitione, veniunt omnes de illo genere.*
13. *Donator non poteſt nova gravamina donatario adjicere.*
14. *Diſpoſitio donatoris poſt donationem attenditur pro interpretatione, ſeu probatione voluntatis, quam habebat tempore donationis.*
15. *De eodem.*
16. *Qualis ſit effectus, an vocatus quis cenſeatur a donatione non reſoluta, vel ia reſoluta, ab alia diſpoſitione.*
17. *Quod iſta ſit quæſtio voluntatis, & quomodo decidenda ſit.*

DISC. XVIII.

JUlius Bovius, donationem de aliquibus bonis fecit Carolo Epiſcopo Nuſinenſi ex fratre nepoti, ſub ea lege, ut de 1
illis, in vita, vel in morte diſponere deberet ad favorem unius ex filiis fratrum ipſius donatarii, cum fideicommiſſis ei bene viſis, illicque ad aliquos annos, idem donator decedens, in teſtamento hæredem ſcripſit Andream unicum filium tunc ſuperſtitem Alexandri alterius nepotis, dictique Caroli donatarii fratris, cum perpetuo, & ſucceſſivo fideicommiſſo ad favorem ejus deſcendentium. Cumque poſt donatorem, obiiſſet etiam ab inteſtato donatarius, nulla facta diſpoſitione, poſtmodum vero ex præfato Alexandro alii ſuſcepti eſſent filii; Hinc ſequuta d. Alexandri morte, inter fratres occaſione dividendi paternam hæreditatem, orta eſt controverſia ſuper bonis in dicta donatione contentis, prætendente Andrea, illi debita eſſe præcipua; Vel quia cenſeretur de jure nominatus a donatario; Vel quia reſoluta donatione eadem bona redirent ad hæreditatem donatoris, cujus ipſe etiam erat hæres; E converſo autem reliqui fratres prætendebant eadem bona remanſiſſe libera in hæreditate d. donatarii, & conſequenter delata ad Alexandrum fratrem inteſtatum hæredem, cujus æqualiter ipſi contendentes hæredes erant; Quare introducta cauſa in Rota 2
coram Millino, contextualiter pro Andrea ſcripſerunt Menoch. cujus reſponſum inter ejus conſilia regiſtratum eſt *conſ.* 922. & Surd. cujus pariter reſponſum eſt regiſtratum inter ſua *conſ.* 375. ac denuo idem Surd. reſpondendo quibuſdam motivis factis adverſus utrumque ejus, & collegæ reſponſum, denuo pro eodem Andrea ſcripſit, ut patet *ex conſ.* 369. quod eſt poſterius altero, quamvis ex errore impreſſoris ordo ſit inverſus.

Quatuor autem fundamenta d. Conſulentes, cum docto quidem, ac elaborato, nimium tamen prolixo, ac ſuperfluo extero conſueto ſtylo deducebant; *Primo* ſcilicet, quod 3
cum donator futuram diſpoſitionem a donatario faciendam ex neceſſitate injunxiſſet per verbum *debet*, cum reſtrictione ad certum genus, ita dictus Andreas ex fratre nepos vocatus cenſeretur a donatore juxta regulam text. *in l. unum ex familia. ff. de legatis ſecundo*, cum ibi communiter notatis, & de cujus textus diſpoſitione, ac diſtinctione habetur alibi *infra hoc eodem tit. diſc.* 36. Secundo, quod cum dixiſſet diſponi debere cum uno, ita per quamdam ſpeciem primogenituræ ad numerum ſingularem ſe reſtringendo, diſpoſitio d. Andreæ tanquam primogenito, ſeu natu majori conveniret, ex iis quæ habentur *in Anconitana, ſub tit. de fideicommiſſis, diſ.* 183. *& alibi eod. tit.* Tertio potiſſime, quod fictio regulanda eſt a veritate, quam excedere non poteſt, unde cum de tempore mortis dicti donatarii ſolus Andreas procreatus eſſet, hinc ſi idem donatarius nominationem facere voluiſſet, atque præeligendi facultatem habere, non poterat cum aliis adhuc non procreatis, & ignotis eam exercere, ideoque ipſe Andreas ita per neceſſe nominatus cenſetur; Ex quarto demum, quod in omnem eventum ob non adimpletam conditionem per donatorem expreſſe adiectam, donatio reſoluta eſſet, atque bona donata reverſa ad hæreditatem donatoris, cujus etiam ipſe Andreas erat unus hæres.

Propoſita vero cauſa in Rota *cor. Millino, ſub die 20. Februarii* 1598. pro Andrea juxta præmiſſa prodiit reſolutio, atque in deciſione deſuper edita, quæ habetur impreſſa inter illas ejuſdem Millini *dec.* 163. omnia dicta quatuor fundamenta deducuntur, non explicando in quo magis inſiſteretur, principaliter vero, ac major diſcurſus eſt ſuper hoc ultimo motivo reſolutionis donationis ob conditionem non adimpletam. 4

Acquieſcentibus autem aliis fratribus dictæ reſolutioni, atque Andrea d. bona donata obtinente, hinc, illa, vel eorum aliqua diſtraxit in Montem Pietatis, & alios, contra quos ſequuta ejuſdem Andreæ morte, Antonius ejus filius, ejuſdemque Antonii filii, judicium inſtituerunt in Rota *cor. Bourlemont.* pro dictorum bonorum vindicatione in vim fidei-

fideicommiſſi a præſato Julio in teſtamento ad eorum favorem ordinati, Cumque cauſa reſtringeretur ad punctum, an donatio reſoluta eſſet, adeout bona donata reverſa eſſent ad donatorem, & conſequenter caderent ſub ejus teſtamentaria diſpoſitione tanquam hæreditaria, necne, vel potius ſpectarent ad Andream iri vim donationis jure propriæ vocationis, aliud ſucceſſivum fideicommiſſum non continentis,
5 Objiceretur autem per actores de *dicta deciſione Millini*, per quam dicta reſolutio firmatur, atque ſtylus Rotæ ſit ejus deciſiones præſupponere, non autem revocare incidenter, &
6 non niſi cum particulari diſputatione, an ab eis eſſet recedendum, necne; Hinc proinde dato deſuper particulari dubio, eoque propoſito *ſub die* 5. *Decembris* 1670. pro dictæ deciſionis confirmatione reſponſum fuit.

In hac autem diſputatione, Ego evocatus ad cauſæ defenſionem, poſtquam jam firmatum fuerat dubium, an eſſet ſtandum, vel recedendum a dicta deciſione *Millini*, quinimo propoſitam, dilata reſolutione, pro meo ſenſu, id laudare non potui, ſed quia res non erat amplius integra, idcirco opus fuit per viam jam inſtructam quamvis incongruam cum aliis ambulare; Non videbatur enim quomodo congrueret, ut nos, qui habemus cauſam ab Andrea, cujus favore produit deciſio, iſtant impugnare poſſemus, ac deberemus; Ac etiam quia antiqua diſputatio prædicta diverſam percutiebat quæſtionem, an ſcilicet bona donata remanſiſſent in hæreditate Caroli donatarii, adeo ut tranſmiſſa fuerint ad ejus inteſtatum hæredem, & ſucceſſive tanquam effecta de iſtius patrimonio, æqualiter ſpectarent ad omnes filios, vel potius præcipua eſſent Andreæ, ſive id ſequeretur jure donationis, ſive jure teſtamenti, cum unus & idem eſſet effectus. In præſenti autem quæſtio erat diverſa, ſcilicet poſita vocatione ſolius Andreæ cum aliorum fratrum excluſione, ipſe ulteriori fideicommiſſo gravatus eſſet: quod pendebat a puncto, an metiretur ejus jus a donatione, vel a teſtamento; id autem nunquam diſcuſſum fuit, ſed quia illi expediebat vincere, ſive ex uno, ſive ex altero titulo, idcirco, tam dicti Conſulentes exteri, quam Curiæ defenſores, plura quamvis diverſa cumulabant motiva, juxta regulas Advocatorum, & defenſorum, pro varietate ingeniorum judicum, opportunas, ac neceſſarias, ut, ſi unum diſplicet,
7 alterum placeat, & e contra; Rota vero reſpiciendo ad ſolum finem terminandi controverſiam, de qua agebatur, concluſit reſolutionem pro ſingulari ſucceſſione dicti Andreæ, dum vota in hoc generaliter concordabant, ſed quia forte (ut frequenter contingit,) vota erant diverſa circa rationes, vel motiva, idcirco omnia admiſſa fuerunt, utpote ad eumdem finem tendentia, eumdemque effectum producentia, non curando examinare, an magis ex uno, vel altero ſucceſſio competeret.

Et conſequenter punctus, de quo in præſenti moderna controverſia, non fuit nec diſcuſſus, nec deciſus, ideoque dici non poterat deſuper adeſſe deciſionem, cum hæc eſſe
8 dicatur in eo puncto, vel articulo, qui principaliter diſputatus, ac deciſus fuerit, ut ſæpius ipſa Rota proteſtata eſt, præſertim apud Seraph. *dec.* 299. *n. fin. dec.* 17. *nu.* 9. *part.* 7. *recent. dec.* 196. *part.* 11. *nu.* 38. & frequenter.

Quatenus igitur ad hunc punctum præciſum pertinet, quamvis Scribentes hinc inde inſiſterent in generalitatibus,
9 ut plurimum deſumptis ex *dictis conſ.* 369. & 375. Surdi, & 922. Menoch. & per Rotam *dec.* 203. *par.* 6. *rec.* & *in Mediolanen. donationis* 10. *Junii* 1645. 16. *Martii*, & 17. *Decembris* 1646. *coram Ghislerio impreſſ.* in add. ad Caſtill. 8. *tom. deciſ.* 19. 20. & 22. *in Neapolitana hæreditatis* 27. *Januarii* 1668. Carpinea, edita in cauſa, de qua *ſub tit. de fideicom. diſc.* 154. cum ſimilibus, nimium elaborando ſuper verbus,
10 & clauſulis, præſertim vero in clauſula, & *non aliter*, adimente conſenſum ab actu, cum ſimilibus generalitatibus.

Attamen mihi videbatur quod iſta, utpote quæſtio voluntatis, potius facti quam juris eſſet, ideoque pro facti qualitate, & circumſtantiis decidi debeat; Ac propterea, proce-
11 dendo cum diſtinctione ſuperius enunciata in *Romana donationis de Andaſiliis, diſc.* 9. quod ſcilicet, Aut agitur de reſolutione donationis in ordine ad ipſum donatarium non adimplentem, & ne bona donata libere tranſmittere valeat ad ejus hæredes, ita agendo ſolum de hoc puncto deciſo apud Millin. *d. dec.* 163. & reſolutio eſſet juſta, beneque fundata, quoniam ex donationis contextu evidenter conſtabat, donatorem noluiſſe, ut in primo donatario de legitima ſucceſſione jam deſperato, utpote in Epiſcopali ordine conſtituto, bona eſſe ad liberam diſpoſitionem vel tranſmiſſibilia ad quoſcumque, dum per viam neceſſitatis, ac præcepti eum obligare voluit ad diſponendum juxta fundamenta deducta per Menoch. & Surd. ubi ſupra, cum in hac parte voluntas videretur clara, atque ad hunc effectum bene operativa eſſent verba, quæ pro reſolutione a ſcribentibus in contrarium ponderabantur, præſertim vero clauſula, & *non aliter &c.* ideoque dicebam, quod in hac parte concordabamus, ut dicta deciſio confirmationem mereretur.

Poſita vero dicta reſolutione quoad donatarium, ad effe- 12
ctum ut per ejus mortem omne jus reſolutum eſſet, neque aliquid remanſiſſet tranſmiſſibile, punctus erat, an dona reverſa eſſent ad donatorem, vel ejus hæreditatem, tanquam per reverſionem ad ſuam primævam cauſam, vel potius ſpectarent ad eum, qui, non facta per gravatum, ſeu fiduciarium diverſa diſpoſitione, cenſeretur de jure vocatus; Et in hoc, probabiliorem dicebam hanc ſecundam partem, quoniam de donatoris certa, & determinata voluntate ordinandi in his bonis fideicommiſſum conſtabat ad *text. l. cum pater, §. finali ff. de legat.* 2. & *in l. ſi teſtamento C. inſtitut. & ſubſtit.* cum concordantibus, de quibus *ſub tit. de fideicommiſſis, diſc.* 118. Ac etiam facultas erat per viam neceſſitatis, cum reſtrictione ad certum genus, juxta terminos, ac diſtinctionem text. *in l. unum ex familia, §.* 1. *ff. de legatis ſecundo*, ideoque cenſentur vocati omnes æqualis gradus de eo genere, niſi de teſtatoris expreſſa, vel conjecturata voluntate conſtet, excludendi reſolutionem numeri ſingularis in pluralitates, quo caſu vocatio convenit primogenito, ſeu natu majori, *ut d. diſc.* 183. *de fideicommiſſis*.

Et conſequenter, ſi vocatio reſultabat a perfecta, & irre- 13
vocabili donatione inter vivos, venire quidem dicitur vocatus ex judicio, & providentia gravatoris potius quam gravati, ita tamen quod per ipſum gravantem ex defectu poteſtatis revocandi, vel minuendi jam perfectam donationem, non potuerit in alio gravari, quam in eo quod in ipſa donatione continetur, ſecus autem per ſubſequens teſtamentum, ex quo actores ſuum jus metiebantur, juxta ea, quæ in his ſpecialibus terminis defectus poteſtatis donatoris gravandi venientes jure donationis cum novis vinculis in teſtamento adjectis, habentur pluries deducta *ſub tit. de fideicommiſſis, diſc.* 134. *cum plurib. ſeqq.*

Verum, his etiam ita poſitis (ut in ſenſu etiam veritatis 14
probabilius videbatur,) adhuc tamen ultima reſolutio favore actorum probabilis viſa eſt, eaque fuit juxta votum, quamvis ejus modus, vel ratio non placeret, quod ſcilicet dicta deciſio Millini id deciderct; Credebam enim firmiter, vocationem dicti Andreæ, a donatione potius, quam a teſtamento reſultare ut ſupra, ſed quoniam in eadem donatione expreſſerat donator ejus animum, ac intentionem, ut donatarius deberet diſponere quidem ad ſavorem unius ex filiis fratrum, non libere, ſed cum fideicommiſſis, & ſubſtitutionibus per ipſum ordinandis, ipſe autem donatarius nihil horum fecerit, Hinc proinde cum donator in teſtamento utrumque explicaverit, quod ſcilicet hæredem in aliis bonis inſtituit eumdem, qui, ut ſupra per legem ſupplentem omiſſam explicationem hominis vocatus cenſetur, et vero expreſſe adjecit illa fideicommiſſa, quæ faciendo etiam donationem, in animo habuit, explicanda per dictum primum donatarium tanquam ejus fiduciarium, ſeu organum, exinde ſequitur, ut ipſo fiduciario non explicante, indagari deberet ipſius teſtatoris, ſeu demandantis veriſimilis voluntas, juxta ea, quæ habentur in ſupra allegata *Anconitana*, ac etiam *in Peruſina erectionis Canonicatus*, *d. tit. de fideicommiſſis diſc.* 182. & 183.

Hanc autem voluntatem non oportebat ex conjecturis, ac præſumptionibus deſumere, dum ita habebatur expreſſe declarata, Ideoq; mihi videbatur, quod teſtamentum donatoris attendendum non eſſet tanquam principalis diſpoſitio, ſub qua iſta bona controverſa venirent, ſed tanquam 15
explicatio, ſeu probatio voluntatis, quam etiam in his bonis donator habuit ab initio, quamvis non explicaverit, ſed primo donatario explicandam commiſerit ex prudenti motivo, ut ille inter plures fratrum, ac reſpective nepotum filios, poſtquam eorum mores, & qualitates expertus fuerit, magis ordinate, tam unius, vel plurium perſonarum primam electionem facere, quam ſucceſſivum fideicommiſſi ordinem præſcribere poſſet; Fiduciario autem, ſeu mandatario non explicante, indaganda eſt voluntas ipſius mandantis, ut ſupra, iſteque mihi videbatur hujuſmodi controverſiæ germanus intellectus, atque videbantur termini proprii, negligendo illa generica, & vaga argumenta, quæ juxta conſuetam leguleicam ſimplicitatem ex regulis, ſeu propoſitionibus generalibus, vel ex verborum, & clauſularum ſignificatione deduci ſolent, atque hinc inde in iſta diſputatione deducebantur.

Digitized by Google

Quinimo ponderabam recte dici poſſe, quod dictus donatarius, non imprudenter, vel oſcitanter neglexerit adimplere voluntatem donatoris, ſed ex juſto motivo, dum vidit, quod ab eodem bene omnia ordinata erant, ac propterea neceſſarium non putavit ad aliam diſpoſitionem devenire, ita moriendo ab inteſtato, ſui auctoris judicium probando.

Effectus autem, an hæc bona competerent jure vocationis a donatione reſultantis, attendendo ſolum teſtamentum
16 tanquam interpretationem, vel ſuppletionem ut ſupra; Vel e converſo, data omnimoda reſolutione donationis, bona donata conſolidata eſſent cum hæreditate, ſeu patrimonio donatoris, ſatis notabilis eſt, quoniam ſi donator in teſtamento, ultra genus, intra quod in donatione ſe reſtrinxit, ad aliud genus progreſſus eſſet, illud veniret in ſolo ſecundo caſu, non autem primo: Ac etiam quia, ſi caſus dediſſet, ut donator intermedio tempore, debita propria, vel fidejuſſoria contraxiſſet, illis affecta non eſſent hæc bona donata, poſito primo intellectu, bene tamen affecta remanerent, poſito altero, cum ſimilibus effectibus reſultantibus ab eo principio, ne ex tempore donationis bona jam abdicata eſſent a donatoris patrimonio, vel reſpective in illud reinciderint; Concludendo ut ſupra, quod hujuſmodi quæſtiones dicuntur facti, & voluntatis potius, quam
17 juris, ideoque erroneum eſt, ex regulis, & propoſitionibus generalibus, ſive ex Conſulentium traditionibus, aut deciſionibus editis in aliis controverſiis, deciſionem quærere, atque generalem, ac indefinitam regulam ſtatuere, cum totus punctus conſiſtere videatur in bene indagando veriſimilem diſponentis voluntatem, beneque adaptando activa paſſivis, combinando circumſtantias caſuum, de quibus deciſiones, vel doctrinæ agunt, an bene connectant, necne cum ſpeciali caſu controverſiæ, eique applicentur.

ANNOT. AD DISC. XVIII. & XIX.

DE hac materia reſolutionis ob non implementum, & quando admittatur purgatio moræ, vel reſtitutio in integrum, habetur quoque ... *de Donat. diſc.* 63. & 73. & *ſub tit. de Teſtam.* ... 23. *de Legat. diſc.* 24. & *diſc.* 14. *de matrim.* & *ſub tit. de Seneratu. diſc.* 254. & 255.

ROMANA LOCORUM MONTIUM PRO PP. S. CAROLI AD CATINARIOS CUM OCTAVIA TORNIELLA

Caſus ... in congreſſu prædiƈto ...

DE eadem materia reſolutionis donationis ob non implementum, ſi admittatur purgatio moræ, vel reſtitutio in integrum ubi de reſolutione expreſſe conventum eſt, in Eccleſia, vel minore, ſeu muliere, aut ... privilegiatis.

SUMMARIUM.

1 Factum.
2 ... non implementum ... & ... ſolo.
3 ... reſolvitur ...
4 ... mora.
5 ... reſtitutio in integrum, ubi agitur de pœnali ... juris ... & de diſtinctione inter conditionem, & modum.
6 Diſtinguuntur caſus ad effectum reſolutionis donationis ob non implementum, Et quando dicta reſolutio ... &c.
7 Pœna conventionalis ultra intereſſe non exigitur.
8 Mulier non poteſt ſe reddere indotatam.
9 Expenduntur controverſiæ Cyriaci ſuper reſolutione donationis, denegata reſtitutione in integrum.
10 Conſulentibus non eſt deferendum.
11 De majori ætate Judæorum.

DISC. XIX.

1 OCtavius, pluribus factis donationibus ad favorem diverſorum conjunctorum, Octaviæ nepti ex fratre, pro dote, ut condecentet nubere poſſet, donavit octo loca montium, & quædam alia bona, ſub ea lege, ut ejus hæreditatem eximere deberet a quibuſcumque moleſtiis, quas ejus hæreditas pati poſſet occaſione cujuſdam cenſus cum Monialibus S. Mariæ Magdalenæ Novatiæ; Cumque Collegium S. Caroli ad Catenarios hæres moleſtias reciperet a dictis Monialibus, dictaque donataria monita, non curaſſet eas in ſe ſuſcipere, unde Collegium coactum fuit ſolvere debitum, hinc introducta cauſa in Rota coram *Dunozetto* ſuper dictæ donationis reſolutione, datoque dubio, an donatio ſit reſoluta, ad ulteriorem diſputationem (quod ſciam) deventum non eſt; Forſan ſopita eſt cauſa per concordiam, quam in congreſſu deſuper habito pro directione conſului dicto Collegio ob difficultates, quas deſuper habebam.

In congreſſu autem prædicto, ac in diſcurſu præcedenter edito, dicebant alii pro eodem Collegio ſcribentes, quod verſaremur in caſu claro pro reſolutione etiam ex ſola diſpoſitione juris, quamvis conditio reſolutiva non adeſſet, multo vero magis ea concurrente ad *text. in l.* 1. & 2. *C. de* 1
donat. quæ ſub mod. ubi communiter ſcribentes, de quibus Peregr. *conſ.* 77. *lib.* 5. late Cyriac. *controv.* 236. & 241. Rota *deciſ.* 103. *nu.* 1. & *per totum. par.* 6. *rec. in Mediolanen. donationis* 10. *Junii* 1645. 13. *Martii*, & 17. *Decembris* 1646. *coram Gotterio impreſſ.* apud add. ad Caſtill. 8. tom. *controv.* Et in ſpecie reſolutionis ob non implementum in ſolvendo debita donatoris clare diſponit *text. in l.* 2. *C. de donat. ob cauſ.* & habetur cæteris relatis apud Staiban. jun. *reſolut.* 36. *num.* 25. Rota *deciſ.* 612. *nu.* 2. *par.* 3. & *deciſ.* 338. *nu.* 2. *par.* 4. *rec.*

Quibus ego addebam, adeo verum eſſe, quod ubi diſpoſitioni legis accedit etiam diſpoſitio hominis mediante pacto, vel conditione reſolutiva, intret reſolutio, ut licet ex 3
magis communi, & recepta opinione donatio facta Eccleſiæ, vel cauſæ piæ non ſubjaceat dictæ regulæ *text. in l.* 1. & 2. *de donat. quæ ſub mod.* & *in l. finali Cod. de revoc. donat.* ex deductis ſupra, *diſc.* 12. & 15. & in aliis; Attamen ſecus eſt accedente pacto reſolutivo in caſu non implementi, quoties iſtud non ſequatur ex facto Papæ ob cauſam publicam; cum enim in piis diſpoſitionibus, ille qui poterat non donare, leges & conditiones ſibi placitas, ac bene viſas apponere valeat, ut rejecta opinione Innoc. *in cap. verum, de condit. appoſitis*, firmant magis communiter Canoniſtæ relati per Tiraquell. *de retract. convent. ad finem tituli, num.* 14. Cyriac. *d. controv.* 240. *num.* 12., & non negatur in deciſionibus dictam regulam favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ firmantibus *d. diſc.* 12. & 15. Et de pluribus reſolutionibus donationum ad pias cauſas habetur *in præcedentibus*, ac etiam apud Rojas *deciſ.* 243. ubi de lege reſolutiva adjecta in fundatione cappellaniæ, quatenus impedita præſentatione per patronus, aliter provideretur, ut advertitur in ſua materia *ſub tit. de Jurepatronatus*.

Difficultas autem, præſuppoſita dicta regula tanquam certa, reſidebat in ejus limitatione, ſeu modificatione, an ſcilicet dicta donataria reſolutionem evitare poſſet cum purgatione moræ, reficiendo heredi donatoris id, quod ex cauſa dictarum moleſtiarum, ac debiti per donatarium aſſumpti ſolviſſet, ſive quod, non intrante purgatione prædicta, eidem tanquam mulieri, & minori, ſuccurrendum eſſet beneficio reſtitutionis in integrum.

Primum motivum purgationis moræ, capiendo iſtam ſimpliciter, & de per ſe in ea ſpecie purgationis de canonica 4
æquitate competentis ad evitandam devolutionem, ſeu pœnalem caducitatem, & de qua pluries *ſub tit. de emphiteuſi*, non videbatur conſiderabile, quoniam magis receptum eſt, ut adveniente expreſſum pactum reſolutivum poſt jam declaratam reſolutionem moræ, purgatio non detur, cum reſolutio non dicatur ſequi in pœnam, ſed ob deficientem voluntatem non donandi, Dec. *conſ.* 452. *num.* 17. cum aliis generaliter deductis per Latin. *in ſ. ep.* 786. *in fine* Merl. *de pign. lib.* 4. *q.* 123. *nu.* 66. Gec. & Ahlen. *dec.* 569. Et in ſpecialibus terminis donationis cæteris relatis Staiban. *d. reſol.* 36. *num.* 15. *cum ſeqq.* late Cyriac. *d. controv.* 239. *nu.* & *ſeqq.* & *controv.* 240. ... *num.* 15. ubi *num.* 20. & 21. ratio aſſignatur quia ... donatorem invitum ad novam donationem faciendam, dum prima eſt jam reſoluta, & habetur ... *dec.* 202. *n.* 19. *par.* 6. *rec.*

Verum iſtante qualitate donatariæ, mulieris, ac minoris, Egomet magnam difficultatem habebam, ut dicta purgatio admittenda eſſet ex beneficio reſtitutionis in integrum, juxta 5
ea, quæ etiam in caſu impoſſibilis retractationis, ſeu purgationis ſuper reſtitutione in integrum adverſus præceptum teſtatoris danda mulieri minori, habentur plene per Rotam *deciſ.* 39. *par.* 3. *rec. tom.* 2. & apud Marcian. jun. *diſc.* 77. & *ſub tit. de matrimonio*, præſertim *in Avenionen.* Licet enim dictæ, ac aliæ auctoritates percuttant diſpoſitionem per ultimam voluntatem, unde propterea, quoties non agitur de conditione adjecta a parte antea, quæ tanquam qualitas, neceſ-

neceſſaria ſit ad aſſequendum, adeout contraventio impediat ſolum jus quærendum, ſed adjecta eſt a parte poſtea, & per viam modi, itaut importet pœnam privationis juris quæſiti, & juſta eccuſatio, ſeu reſtitutio in integrum concedatur, quod non ita de facili procedit in pactis reſolutivis inter vivos, in quibus d. diſtinctio inter conditionem, & modum non ita procedit, præſertim vero in legibus, quæ in donatione adjiciantur juxta firmata in ſupra allegatis *Mediolanen. cor. Ghiſlerio*, cum aliis ſuper d. diſtinctione *ſub tit. de fideic. diſc. 154. & ſeqq. & ſub tit. de teſtam. diſc. 73.* ac etiam *in dicta Avenion. & in aliis, d. tit. de matrimon.* Attamen ob aliquam rationis identitatem ſatis ad rem influere videbantur.

Magis autem proxime diſcurrendo dicebam, longam
6 differentiam in hoc propoſito videri, ut etiam, *diſc. præced.* advertitur, inter eam contraventionem, quæ concernat perſonam ipſius donatoris ſuperſtitis, puta, illi denegando reſervata alimenta, vel conventam præſtationem, quod ingratitudinis ſpeciem redoleat, ipſeque donator ejus voluntatem declaret, in quibus terminis procedunt firmata *in d. Mediolan. cor. Ghiſlerio*, quo caſu urget convincens, nimiumque probabilis ratio, ob quam hujuſmodi purgationis moræ, vel reſtitutionis in integrum remedia de facili deneganda ſunt, ne alias donatario licitum reddatur ſub hoc clypeo, cum ingratitudine donatorem contemnere, eumque poſitive offendere, præſertim circa denegationem alimentorum, vel præſtationis reſervatæ, ut frequentius contingit, ideoque rationabiliter ita rigoroſe procedendum eſt, ut etiam in ipſis terminis emphyteuticis, ac adverſus illam purgationem moræ, quæ de canonica æquitate conceditur pro evitanda pœnali caducitate, quando d. ratio urgeat, ponderatur in d. ſua materia, *ſub tit. de emphyteuſi in Florentina, diſc. 46.*

Quando vero donator mortuus eſt, atq; contraventio non habeat eamdem injuriæ, vel ingratitudinis rationem, ut contingere ſolet in deſertione cognominis, & inſignium, cum ſimilibus juxta ea, quæ ad materiam *conſ. 19. Pariſ. lib. 1.* habentur *ſub tit. de fideic. diſc. 7. & in aliis*; (& quo caſu ex rationis identitate aliqua difficultas cadere poteſt;) Sed agitur de implemento concernente nudum intereſſe burſale, Et tunc ſecus dicendum mihi videbatur, ut ſufficiat reficere donatoris hæredi, vel alteri a moleſtiis eximendo, id quod intereſt, quoniam ceſſante d. ratione ingratitudi-
7 nis, ac injuriæ factæ donatori, cujus donandi voluntas ita veriſimiliter deficere dicatur, iſta diceretur potius ſpecies pœnæ conventionalis, quæ in iis, quæ concernunt burſale intereſſe, de canonica æquitate non exigitur, ſed ſufficit reficere, id quod intereſt; Adl. & Add. *dec. 135.* Genuen. *in practicabil. Eccl. cap.* 688. & habetur pluries deductum, præſertim *ſub tit. de locat. diſc. 43. & 48. & ſub tit. de Regal. diſc. 117. & alibi.*

Ac etiam ponderabam quod eidem juris concluſioni aſſiſteret veriſimilis donatoris voluntas, quod cum finis nec eum habitus eſſet ſolum, ut ejus hæres pro d. debito moleſtias non haberet, neque hæreditas jacturam pateretur; probabile eſt, quod ſi reſurgeret, ac interrogaretur, oblata ſuppletione contentus eſſet, non autem ad favorem extranei hæredis adverſus neptem ex fratre, quæ magis ex negligentia viri, vel ejus adminiſtratoris defecerat, rigoroſum uſum d. conditionis reſolutivæ exerceret.

Ea etiam notabili circumſtantia accedente quod d. donationem patruus nepti, forſan aliunde non proviſæ, fecerat, ſatisfaciendo ejus dotandi obligationi, quam verius eſt patri in ſubſidium incumbere, ut deductis in ſua materia *ſub tit. de dote, diſc. 142.* eam faciendo ita qualificatam, ſeu oneratam, perinde ac ſi donaſſet id minus, quod importaret iſtud debitum incertum, ac eventuale, utpote fidejuſſorium potius quam proprium, quod ex bonis principalis debitoris ſatisfieri potuiſſet, adjiciendo conditionem reſolutivam, potius ad incutiendum aliquem timorem, & pro quadam majori cautela, quam ut vere deficere diceretur donandi voluntas, ideoque in hujuſmodi quæſtionibus decidendis, ubi præſertim ipſe donator non ſupervivat, ejuſque voluntatem in contrarium non declaret, erroneum eſt cum generalibus propoſitionibus, vel doctrinis pariformiter in omni caſu procedere, ſed ad ſingulorum caſuum circumſtantias reflectendum eſt, ac pro facti qualitate judicandum, ut etiam *diſc. proxime præced.* advertitur.

Alia quoque conſiderabili circumſtantia accedente, quod
8 d. donataria adimplendo finem in mente donatoris habitum jam nupſerat, atque bona donata in dotem dederat, adeout ubi fieret locus hujuſmodi reſolutioni, ipſa remaneret omnino indotata, unde propterea ſi mulier quamvis major etiam per expreſſum alienationis, vel obligationis actum, ſuæ dotis conditionem omnino deteriorem efficere non poteſt, atque ſe indotatam relinquere, ut plaries in ſua materia *ſub tit. de dote*; Multo minus dicendum eſt, ut id ſequi debeat per hujuſmodi negligentiam, quæ potius a culpa viri, ſeu adminiſtratorum provenire potuit; Ideoque concludebam, quod d. donataria per ſpeciem purgationis moræ, ut ſupra offerente reficere totum id, quod intererat, acceptandum eſſet, neque in hujus litis proſequutione immorandum, cum potius timenda ſuccumbentia eſſet, quam ſperanda victoria.

Et quamvis in his ſpecialibus terminis denegandi mulie- 9
ri, ac minori reſtitutionem in integrum adverſus conſimile non implementum in donatione demandatum, plene ac elaborate plura fundamenta deducat Cyriac. *d. controv.* 239. & 240. ex quibus quando ſcribi debuiſſet more Advocati ad cauſæ opportunitatem, nimium facile fuiſſet, explendo partes tranſcriptoris, plenas & copioſas informationes edere, iſtaque auctoritas individualis juxta ſtylum ſatis placere potuiſſet, dum loquitur in individuo mulieris & minoris; Attamen mihi videbatur quod de illa nulla habenda eſſet ratio; Tum ex modica fide, quæ regulariter Conſulentibus præſtanda eſt, utpote doctrinæ venali, ſeu conductitiæ, 10
ut advertitur apud Franch. *dec. 260. n. 5. & 6.* Rota *dec. 438. n. 12. & ſeq. p. 9. rec. & frequenter*, Tum etiam quia ibi agitur de quadam muliere Hebræa, in qua ſupponebatur, quod neque adeſſet circumſtantia minoris ætatis, ex eo quod ex lege Moſaica minor ætas completur in anno pubertatis,
quod late *idem auctor* examinat *controv.* 241. Aliæque con- 11
currebant circumſtantiæ diverſæ ab hac facti ſpecie, procedendo in reliquis cum doctrinis, ac propoſitionibus generalibus more Conſulentium præſertim de partibus, qui licet docti, ac elaborati, in uno reſponſo adjicere ſolent totum id quod ſciunt, vel in ea materia inveniunt, ut patet ex lectura, ideoque cum iſta ſit quæſtio voluntatis, totum eſt in applicatione, ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis decidenda, ſeu regulanda.

ROMANA BONORUM, PRO MONASTERIO S. APOLLONIÆ & illis de PARIS, CUM ALBERTINIS.

Diſcurſus in congreſſu.

Ad materiam *text. in l. ſi unquam, C. de revocan. donat.* quando illius renunciatio, ſeu cogitatio filiorum ceſſare faciat ejus diſpoſitionem, Et an intret in donatione habente annexum aliquod onus, Et quatenus intret, an requiratur declaratio donatarii in vita, vel reſolutio allegari poſſit per hæredes.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Ægidiana non ligat eccleſiaſticos.*
3 *De interdicto quorum bonorum, ad quæ bona detur, an contra titulo poſſidentem.*
4 *Pro reſolutione* ex l. ſi unquam, *an requiratur declaratio donatarii, & an facultas id declarandi tranſmittatur.*
5 L. ſi unquam *non procedit in donatione oneroſa, vel cauſativa.*
6 *In qua neque requiritur inſinuatio.*
7 *Iſti termini inſinuationis, &* l. ſi unquam *parificantur.*
8 *Quando dicatur ad dictum effectum oneroſa.*
9 *Quando* d. l. ſi unquam, *ceſſet ob renunciationem, vel quia de filiis cogitatum ſit.*
10 *Expenditur concluſio, quod renunciatio* l. ſi unquam, *non capit caſum veriſimiliter inopinatum.*

D I S C. XX.

JOannes Dominicus de Albertinis habens ex prima uxore 1
tunc vivente unicam filiam, donavit Andreæ fratri quandam domum, aliaque bona in Urbe ejuſque diſtrictu exiſtentia, cum onere ea reſtituendi illi ex ejuſdem Andreæ filiis, qui fieret Sacerdos, alio etiam onere adjecto, ut tam a primo, quam a ſecundo donatario, præſtari deberet habitatio in eadem domo filiis maſculis ab ipſo procreandis, quatenus ad Urbem accederent, ibique morari vellent; Cum autem

autem dictus donator, mortua prima uxore, quæ de tempore donationis ſenex, atque ad filiorum procreationem inhabilis judicabatur, ex ſecunda uxore plures procreaſſet filios, Hinc iſti, mortuo patre, prætendentes dictæ donationis reſolutioni locum factum eſſe, judicium inſtituerunt coram A. C., ſeu Prælato ab eo deputato, a quo tanquam patris hæredes ab inteſtato ex interdicto quorum bonorum obtinuerunt ſententiam immiſſionis ad domum prædictam, aliaque bona donata, a qua ſententia commiſſa per Signaturam cauſa appellationis in Rota cum clauſula, *Conſtito quod ſit locus Ægidianæ*, datoque ad formam dicti reſcripti dubio, an eſſet locus Ægidianæ.

In Advocatorum congreſſu, juxta laudabilem ſtylum pro cauſæ directione habito, diſcurrebatur, duas eſſe hujus diſputationis partes; Unam ordinis, an ſcilicet locus eſſet interdicto quorum bonorum, quod tanquam poſſeſſorium in Urbe, & Statu Eccleſiaſtico non admittit appellationem ſuſpenſivam ex diſpoſitione Conſtitutionis Ægidianæ, quæ ſublata contraria diſpoſitione juris canonici admittentis in quocumque poſſeſſorio adipiſcendæ, vel reintegrandæ, appellationem ad utrumque effectum, reducit rem ad terminos juris civilis, juxta diſpoſitionem textus *in l. unica, C. ſi de moment. poſſeſſione*; Et Alteram circa juſtitiam, ac merita negotii principalis, de quibus juxta ſtylum quotidianum ſemper agi ſolet etiam reſpectu primæ inſpectionis concernentis ſolum ordinem, ex receptiſſima propoſitione, quod Ægidiana locum habet in ſententiis juſtis, & validis, non autem in invalidis, vel injuſtis, quæ nunquam executionem merentur, ideoque in quantumvis executivis, ac privilegiatis judiciis appellationem admittunt ad utrumque.

Quatenus igitur pertinet ad primam inſpectionem ordinis, plana videbatur reſolutio negativa, pro Ægidianæ excluſione, ex eo ſolo fundamento, quod inter reos conventos & poſſeſſores adeſſet dictum Monaſterium Monialium,
2 quod tanquam eccleſiaſticum non ſubjacet dictæ Conſtitutioni, quam receptum eſt eſſe legem laicalem non ligantem clericos, & perſonas eccleſiaſticas, itaut illius mixtura cauſet appellabilitatem in totum, etiam reſpectu laicorum, & ſubditorum, ex deductis per Otthob. *dec. 170. n. 8. cum ſeq.* & alias quotidie, quoniam hoc jure paſſim vivitur, ut [illegible] *ſub tit. de judiciis*.

Clare vero ratione manifeſtæ incompetentiæ hujus interdicti; Tum quia illud non datur contra poſſidentem titulo
3 particulari, qualis hic habitus eſt in vita ejus, a cujus ſucceſſione agitur, & tanquam talis apparet, cum ſola difficultas [illegible] titulo, qui habitus eſt poſt mortem defuncti, Bart. *in l. finali, C.* [illegible] per Mantic. *dec. 290. n. 9.* qui dicit hoc apud omnes legum interpretes receptum eſſe, Buratt. *deciſ. 772. n.* [illegible] *cum ſeqq.* Rota *decis. 267. n. 2. p. 8. rec.* Tum etiam quia hoc interdictum datur ut bona per defectum poſſeſſa tempore mortis ſuæ *l. 1. ff. hoc tit.* Menoch. *de adipiſc. remed. 1. n. 73. cum ſeqq.* Unde cum bona per defunctum tempore mortis non poſſiderentur, dum ab eodem donatore inter vivos tradita in alios translata fuerant, nullo tum videbatur hoc judicium, quamvis ob filiorum ſupervenientiam locus eſſet reſolutioni, etiam ab ipſo donatore vivente declaratæ, quoniam id operari poſſet recuperationem bonorum, ut ad priorem cauſam, ac donatoris dominium, & poſſeſſionem denuo mediante facto judicis revertantur, nullatenus vero talem acquiſitionem in dominio & poſſeſſione, quod dici poſſent poſſeſſa per defunctum tempore mortis, ut requiritur ad effectum competentiæ d. interdicti, quod inſpecta veritate omnino incongruum videbatur.

Quo vero ad juſtitiam cauſæ, ac merita negotii principalis, diſputationis punctus reſtringebatur ad diſpoſitionem *text. in l. ſi unquam, C. de revoc. donat.* an ſcilicet ob filiorum ſupervenientiam, dicta donatio reſoluta eſſet; In hoc autem, ex triplici fundamento dicebam negative reſpondendum videri; Primo, quia dum donatio executioni demandata
4 erat, bonaque donata jam abdicata erant a donatore, atque tranſierant in poſſe donatarii, ex veriori ſententia ita diſtinguente, ad effectum talis reſolutionis, neceſſaria erat declaratio ipſius donatoris in vita, qua non ſequuta, firma remanet donatio, neque jus faciendi talem declarationem videtur tranſmiſſibile ad hæredes, ut firmant Alex. *& cæteri collecti* per Tiraquell. *in hac lege, verbo revertatur, n. 10. cum ſeq.* Clar. *§. donatio, q. 23.* & cum hac diſtinctione procedit Rota *dec. 591. n. 4. & 5. p. 5. rec.*

Secundo, quia non agebatur de pura, & gratuita donatione, ſed onerosa & cauſativa, cum onere ſcilicet reſtituendi ipſius donatarii filio ſacerdoti, & cum alio onere præſtandi habitationem filiis maſculis ex ipſo donatore procreandis; Ideoque in hac donationis ſpecie non habere lo- 5
cum diſpoſitionem *l. ſi unquam*, firmant Tiraq. *ibid. verbo donatione largitus n. 141.* Gabr. *de donat. concluſ. 2. num. 40. & 79.* Cyriac. *controv. 170. n. 3. cum ſeqq.* Fontanell. *de pact. clauſ. 5. gloſ. 8. p. 3. n. 76.* Rota *decif. 320. n. 41. p. 6. recent.* Et conferunt, quæ habentur de inſinuatione, vel alia ſolemni- 6
tate requiſita in ſimplicibus, ac puris donationibus, ut non requiratur in hujuſmodi cauſativis, vel oneroſis, ut apud Caval. *deciſ. 407. n. 4.* Buratt. *dec. 461. n. 8.* Otthob. *dec. 182. n. 17. deciſ. 460. n. 6. par. 4. recent. tom. 2. deciſ. 58. n. 50. & 118. n. 11. par. 6.* Illi enim termini parificantur, ut per Tiraquell. *d. verbo donat. largitus, n. 143. ubi concordantes.*

Et licet pro ratione dubitandi, diſcurrendo, conſidera- 7
rem, quod tunc donatio dicitur ob cauſam, ubi continet onus ad favorem ipſius donatoris, vel deſcendentium ab 8
eo, non autem, ubi ad favorem tertii, & fortius ubi tertius eſt de deſcendentibus ipſius donatarii, cujus favorem quodammodo dictum onus videtur continere; Nihilominus contrarium receptum videtur, ut ſcilicet deſinat eſſe pura, & ſimplex donatio eo ipſo, quod bona donata non ſunt ad liberam donatarii diſpoſitionem, ſive onus reſpiciat favorem donatarii ſive tertii, ut *dicta deciſ. 460. par. 4. tom. 2.* Otthob. *ubi ſupra, & cæteri ibidem*, atque ita in propoſito inſinuationis, vel aliarum ſolemnitatum vidi ſæpius judicatum in praxi.

Tertio demum, quia non ſolum in donationis inſtrumento aderat renunciatio omnibus legibus ad favorem donatorum facientibus, ſed in ſpecie *d. l. ſi unquam*; Verum in hoc nul- 9
lum conſtituebam fundamentum, cum id eſſet inter clauſulas generales, & executivas, ut plurimum de Notariorum ſtylo apponi ſolitas, ut advertunt add. ad Theſaur. *dec. 121.*

Solidius autem videbatur alterum fundamentum, quod ex eodem inſtrumento clare patebat de filiis naſcituris cogitatum fuiſſe, dum eis ex pacto conſultum eſt de habitatione in domo donata, quando a patria ad Urbem accederent, ibique morari vellent; Ubi enim de filiis donator jam cogitavit, tunc non intrat *d. l. diſpoſitio*, Gabr. *dict. concluſ. 2. n. 49.* Tiraq. *in eadem l. in præfat. n. 78. cum ſeqq.* Caſtill. *libr. 2. controv. c. 13. n. 50.* Rota *dicta dec. 591. n. 7. p. 3. rec.* Dictæ ſiquidem legis diſpoſitio fundata eſt in ſimplici juris præſumptione, quod ſi donator de filiis naſcituris cogitaſſet, non donaſſet, ideoque cum præſumptio ſemper cedat veritati, hinc certum eſſe dicebam, quod ubi conſtat cogitaſſe, talis præſumptio ceſſat, dummodo tamen id conſtet certitudinaliter, & explicite, ut in præſenti. Secus autem ubi cogitatio deducitur ſolum virtualiter, ac implicite per renunciationem *d. l. ſi unquam*, cum poſſibile ſit id a Notario appoſitum eſſe, donatore non audiente, vel audiente, & non advertente, ſeu dictæ legis diſpoſitionem ignorante, atque renunciationis vim non percipiente, ut advertitur dicta *deciſ. 591. part. 3. recent.* quæ in materia videtur notabilis.

Major autem difficultas reducebatur ad concluſionem; de qua Soccin. *conſ. 126. lib. 3. & cæteri* per Tiraq. *in præfat.* 10
n. 115. Adden. ad Theſ. *dec. 121.* Fontanell. *de pact. clauſ. 5. gloſ. 8. p. 3. n. 16.* quod ſcilicet ubi agitur de donatore habente uxorem ſenem, vel ſterilem, itaut veriſimiliter ſe putet de filiis deſperatum, tunc renunciatio *d. l. ſi unquam*, non habeatur in conſideratione, neque capiat caſum ſuſceptionis filiorum ex ſecunda uxore, quam mortua priori duxerat, cum videatur caſus veriſimiliter incogitatus.

Ponderabam tamen hoc recte procedere, atque videri verum, ubi ſolum ageretur de explicita, vel implicita renunciatione diſpoſitioni *d. l. ſi unquam*, quoniam, opinando donator ſe filios non eſſe ſuſcepturum, ita donavit ſolem menſis Auguſti, proindeque probabile eſt, quod ſi ad illum caſum cogitaſſet, non renunciaſſet; Secus autem ubi non agitur de ſimplici renunciatione, ſeu actu negativo, ſed de cogitatione poſitiva, quia nempe (ut in præſenti) curaverit providere de habitatione per donatarium præſtanda filiis maſculis ab ipſo procreandis; Quo magis enim tunc habebat uxorem ſenem ac ſterilem, eo magis liquido conſtat cogitaſſe, deducendo ſecundam uxorem, filioſque ex ea procreando, dum proviſio prædicta reſtricta erat ad filios legitimos, & naturales ex legitimo matrimonio; quod pernecesse ſupponit caſum prædictum habitum fuiſſe in intentione; Tota enim hæc materia eſt præſumptiva, cum diſpoſitio hujus legis in præſumptione fundetur, itaut ſi qualitas donatarii, vel bonorum donatorum ſuadeat veriſimiliter donatorem de filiis cogitando, adhuc donaſſe, diſpoſitio etiam dictæ legis ceſſet, quoniam præſumptio a dicta le-

ge

ge ſubintellecta ſuffocatur à fortiori præſumptione, quæ ex facto reſultaret; Atque hanc dicebam mihi videri veriſtatem, dum præſertim non erat donatio abſorbens notabilem aſſis partem, ſed de quadam portione bonorum, quam habebat in communi cum fratribus in Urbe; Non tamen diſputatum fuit, incertumque ex qua cauſa, vel quia concordatum, vel quia mutati defenſores.

ANNOT. AD DISC. XX. & ſeqq.

De reſolutione donationis ob ſupervenientiam filiorum habetur quoque *in hoc tit. de Don. diſc. 71.*

TOLENTINA DONATIONIS, PRO CATERVO MARIANO CUM JOSEPHO PASCUCCIO.

Caſus reſolutus per A.C. pro Caterva.

De eadem reſolutione donationis ob ſupervenientiam filiorum *ex l. ſi unquam*, *Cod. de revoc. donat.* Et de donationis nullitate ob non ſervatas ſolemnitates ſtatutarias, quamvis extra locum Statuti.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De* Conſtitutione Ægidiana *circa donationes, & qualis ſit* Ægidiana, *qualis vero* Carpenſis.
3 *An in donatione ſervandum ſit Statutum donatoris, vel illud loci donationis.*
4 *De caſu in quo attendendum eſt illud loci donatoris, quamvis extra illum donatio facta ſit.*
5 *Et de altero quando idem dicendum ſit.*
6 *Renunciatio* l. ſi unquam, *an & quando obſtet.*
7 *De caſu, in quo, etiam ſi dicta renunciatio adſit, ac de filiis ſit cogitatum, adhuc donatio reſolvitur.*
8 *De limitatione* l. ſi unquam, *& quando non intret.*
9 *Teſtamentum imperfectum an obliget in conſcientia.*

D I S C. XXI.

1 Catervus Marianus Tolentinas, Romam veniens de anno 1660. ut ibi per aliquos dies moraretur, a concive Joſepho inductus fuit, ut omnium ſuorum bonorum donationem ei faceret; Ad breve autem tempus ad patriam rediens, ibique ſuſcepta uxore, ac filiis procreatis, agnoſcendo imprudentiam, cum qua ad donationem proceſſerat, judicium inſtituit cor. A. C. ſuper illius invaliditate, vel reſolutione, atque deducendo nullitatem ob non ſervatam formam præſcriptam per Conſtitutionem Marchiæ *lib. 1. c. 25. in fine*, juxta additionem Cardinalis Carpenſis, reſolutionem vero, ſeu revocandi facultatem ex diſpoſitione textus *in l. ſi unquam*, *C. de revocand. donat.* ob filiorum ſupervenientiam.

2 Pro actore ſcribens, In primo fundamento aliquam habebam difficultatem, quoniam licet Conſtitutiones Ægidianæ fuerint extenſæ per *Paulum III.* ad Urbem, ac univerſum Statum eccleſiaſticum, cum ampliſſima confirmatione, per quam ſublata remanet omnis difficultas, quæ alias cadere poſſet ſuper poteſtate tollendi efficaciam juramenti; Attamen in hac parte Conſtitutio non eſt Ægidiana, ſed Carpenſis, ex qua differentia duo reſultant; Primo ſcilicet circa juramentum, adverſus quod Statutum laicale ſine poteſtate Papæ non eſt operativum; Et ſecundo, quod non egrederetur illam Provinciam Marchiæ, in qua ſolum Carpenſis fuit Legatus, ideoque non attendenda in hac donatione utpote facta in Urbe, & ſic extra Territorium ſtatuentis, dum non agebatur de ſolemnitate alias inhabilitante perſonam, quo caſu Statutum afficit ſubditum etiam extra propriam ditionem, ſed de reſpiciente formam actus,
3 juxta communem, & receptam diſtinctionem, cum qua Rota, & Curia procedit; Ut ultra generalia, de quibus frequenter alibi præſertim *ſub tit. de alienat. & contract.* In ſpecialibus terminis donationis factæ non ſervata forma Statuti donatoris extra ditionem ſtatuentis diſcuſſo articulo firmatur *dec. 238. p. 6. rec.* & apud Burat. *dec. 27.* *& ſub tit. de dot. diſc. 17.* Licet contrarium in eiſdem terminis donationis ſtare magis communem, & veram, late probare conetur Menoch. *conſ. 819. n. 13. & ſeqq.*

Dicebam tanquam Advocatus, quod, amiſſa etiam dicta
4 prima opinione, attamen limitanda venit, ubi actus affectate geſtus eſt extra territorium ſtatuentis, ad faciendam fraudem Statuto, illudque eludendum, ut exemplificatur, quando diſceſſus eſt cum brevi reditu, Aretin. *conſ. 54.* Menoch. *d. conſ. 819. n. 14.* Lamberteng. *de contract. gloſ. 2. n. 53.* Rota *in d. Tudertina donationis 31. Januarii 1659. §. finali cor. Albergato confirmata cor. eodem, & cor. Bourlemont*, de qua *diſc. 17. de dote.*

Dubitabam tamen de applicatione, ob ceſſantem præordinationem, quod videtur potiſſimum dictæ limitationis requiſitum; Licet enim donator accedens ad Urbem, poſt brevem moram ad patriam redierit, hic tamen acceſſus, devotionis, vel curioſitatis gratia, nullam habuerat præordinationem, dum donatarius morabatur in Urbe, ubi occaſione concivicæ converſationis ſibi facile reddimum fuit inducere donatorem ad id faciendum.

Unde ſolum in propoſito nullitatis, (inſpecta veritate) conſiderabilis videbatur illa circumſtantia, cujus ratione,
ipſamet Rota *d. dec. Burat. 27. n. 7. & 238. n. 10. par. 6. rec.* 5
admittere videtur contrariam opinionem, de qua apud Menoch, *ubi ſupra*, quod ſcilicet etiam donatarius eſſet Statuto ſubditus, ejuſque diſpoſitionis bene conſcius; Verum opus non fuit hunc punctum multum diſcutere, quoniam, Vel ex dicto altero motivo, Vel ex eo quod cauſæ Patroni aliquas deduceret facti circumſtantias præſeferentes invaliditatem actus, Judex modicam habuit difficultatem, atque ipſemet donatarius non multum inſteterit in actu ſuſtinendo.

Solidum autem erat dictum alterum fundamentum ſupervenientiæ filiorum, quamvis in inſtrumento donationis
inter clauſulas generales legeretur renunciatio pluribus le- 6
gibus, præſertim prædictæ *l. ſi unquam*, quoniam etiam juratam renunciationem in propoſito non obſtare firmant plerique deducti apud Tiraq. *in eadem l. in præfat. n. 173.* & Rocch. *qui plures colligit*, *reſponſ. 88. n. 2. cum ſeq. lib. 2.* Quicquid enim ſit de dicta propoſitione, quæ ita generaliter, ac abſtracte ſumpta videtur periculoſa, illam tamen dicebam in præſenti bene procedere ex triplici facti circumſtantia; Primo ſcilicet, quod ex tenore inſtrumenti conſtabat nullatenus de filiis cogitatum eſſe, ſed dictam renunciationem contineri ſub involucro verborum, & in clauſulis generalibus de Notariorum ſtylo frequenter apponi ſolitis, itaut non appareret donatorem de dictæ legis diſpoſitione certioratum eſſe, & cum qua diſtinctione ponderabam dictam renunciationis propoſitionem intelligendam eſſe; Secundo, ratione omnimodæ inveriſimilitudinis, cum non ageretur de donatione alicujus certæ rei, vel quantitatis, itaut cadere poſſet conſideratio, quod etiamſi de filiis cogitaſſet, eam feciſſet; ſed de illa omnium bonorum quam omnino improbabile eſt fieri debere per eum, qui de filiis cogitaret, cum ita quodammodo reſultare videretur præſertim in juvene, qualis erat donator, impedimentum libertatis matrimonii, & procreationis filiorum, quos certo ſciebat in mendicitate relinquere debere; Et tertio, quia tunc donator uxorem non habebat, ideoque donare dixit, quia cœlibem vitam ducere intendebat, unde propterea renunciatio, quamvis de ipſius donatoris voluntate ſerio facta non capiebat iſtum caſum, tanquam inopinatum, ex iis, quæ in donatore habente uxorem ſenem, vel ſterilem, ac expreſſe re-
nuncianteni *d. l. ſi unquam*, ut talis renunciatio non capiat 7
inopinatam procreationem filiorum ſuſceptorum ea ſecunda uxore, quam, priori mortua, ſuſceperat, firmant Soccin. *conſ. 126. lib. 3.* Tiraquell. *in d. præf. n. 111. cum ſeq.* & cæteri apud Rocch. *d. reſponſ. 88. num. 5.* & Fontanell. *de pact. clauſ. 5. gloſ. 8. p. 3. n. 16.* Iſtæ autem circumſtantiæ etiam ſingulariter, & de per ſe conſideratæ ſufficere videbantur, multo magis inſimul unitæ, proindeque pro donatore cum juſtitiæ fundamento reſolutum fuit.

Super eodem puncto reſolutionis, ſeu revocabilitatis donationis ob filiorum ſupervenientiam ſcripſi in una *Veliterna* pendente coram Judice deputato per Cardinalem Decanum pro Stephano Colutio, cum Franciſco, & aliis patiter de Colutiis, in qua cauſa dicebam, diſpoſitionem dicti
textus non intrare, cum non ageretur de pura, & ſimplici 8
donatione, ſed cauſativa pro conſervatione ſcilicet agnationis, *ut dec. 320. n. 4. par. 6. rec.* Et quod magis, quia donatores nihil dederant de bonis propriis, & in eorum patrimonio incorporatis, itaut ea inde pauperiores effecti eſſent, ſed ſolum remiſerant quoddam jus quærendum, quoniam cum quidam communis conjunctus ad favorem Stephani condidiſſet teſtamentum, quod de ſtricto jure erat imperfectum, itaut locus eſſet ſucceſſioni ab inteſtato illis, quibus talis ſucceſſio debita erat, ſe declarantes conſcios determinatæ voluntatis teſtatoris, dictum teſtamentum quamvis imper-

fectum

ſectum approbaverat, & quatenus opus eſſet, per viam donationis bona hæreditaria ſibi ab inteſtato debita, hæredi ſcripto remiſerunt, unde propterea fuit potius approbatio teſtamenti, quod imperfectum ex defectu, non voluntatis, ſed ſolemnitatum, ex conſenſu venientium ab inteſtato revalidari poteſt *l. non dubium*, *§. illud*, *Cod. de teſtam. l. filio præterito*, *ff. de injuſto rupto & irrit. teſtament.* ubi Bart. *& ceteri*; Et ſic duplex intrabat ratio, ob quam dictæ legis diſpoſitio ceſſabat, Una nempe, quia de bonis quærendis, Et altera, quia potius actus continere videbatur recognitionem veritatis, & bonæ fidei, ac exonerationem conſcientiæ, qua premuntur venientes ab inteſtato ex teſtamento imperfecto ex ſola ratione ſolemnitatum, quoties conſtat de perfecta, & determinata voluntate juxta opinionem plurium, de quibus Facchin. *lib. 4. controv. c. 5. & late Magdalen. de n. teſtam. p. 3. cap. 2. & 3.*

9 Licet enim iſta opinio, quæ apud Morales eſt magis communis, & recepta, reputetur per Canoniſtas minus vera, atque in foro nullatenus recepta ſit, itaut nunquam practicari viſa fuerit illa coactio, quam hæredi ſcripto in tali teſtamento, adverſus venientes ab inteſtato competere per viam denunciationis Evangelicæ, firmant plerique collecti per *Magdalen. ubi ſupra*; Attamen id non prohibet venientem ab inteſtato volentem eligere opinionem pro conſcientia tutiorem, ne hunc actum gerat pro recognitione veritatis, ac bonæ fidei, unde propterea non dicatur vera donatio cadens ſub dicta diſpoſitione *l. ſi unquam*; Sicnim poteſt quis nolle quærere delatam hæreditatem in præjudicium creditorum, ad quorum præjudicium, impeditum habet arbitrium diſponendi de bonis ſuis jam quæſitis, cum tamen iſto caſu juxta plurium opinionem, id in conſcientia, & abſque peccato fieri non poſſet ex iis, quæ habentur hinc inde deducta per Pſat. *obſerv. 15. & 16.* & in aliis *ſub tit. de credito*; Multo magis abſque dubio dicebam id fieri poſſe, conſcientiæ motivo in contrarium impellente, ac in præjudicium filiorum procreandorum, cum etiam jam certi, & procreati nullum jus in bonis patris viventis habere dicantur, neque impediant liberam diſpoſitionem bonorum jam quæſitorum, & poſſeſſorum, ideoque multominus curandum eſt de naſcituris, & reſpectu bonorum acquirendorum; ideoque ex hac circumſtantia, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam dictæ legi nullatenus locum eſſe.

MELEVITANA DONATIONIS, PRO MONASTERIO CONVERTITARUM, SEU MULIERUM POENITENTIUM.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia reſolutionis donationis per ſuperventientiam filiorum, Et in ſpecie ubi de tempore, quo donatio facta eſt, donatrix haberet ventrem prægnantem, ſed ignoraret.

Metus donatori incuſſus a tertio, an irritet donationem factam præſertim Eccleſiæ, vel cauſæ piæ.

In quo foro tractanda ſit cauſa reſciſſionis donationis, ſi donator eſt laicus, & donatarius eſt eccleſiaſticus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An attendatur forus donatoris, vel donatarii in judicio reſciſſionis donationis.*
3 *Donatario in vim conſtituti, & reſervationis uſusfructus competit manutentio.*
4 *An poſſit renunciari diſpoſitioni text.* in l. ſi unquam, Cod. de revocan. donation.
5 *Quod materia dictæ renunciationis concernat factum & voluntatem.*
6 *Quod ſemper debeat reflecti ad factum.*
7 *In donatione facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ non intrat* l. ſi unquam.
8 *Quomodo in donatione cauſativa, & oneroſa.*
9 *Quomodo in his, & aliis limitationibus ſit procedendum.*
10 *Quod limitationes inducant præſumptionem, ac transferant onus probationis.*
11 *De circumſtantiis, ob quas diſpoſitio* d. l. ſi unquam *non intret.*
12 *Quod non intret per procreationem filiarum.*
13 *Illegitimi minus habentur in conſideratione.*
14 *De differentia inter patrem, & matrem ſuper filiis illegitimis.*
15 *De Conſtitutionibus Apoſtolicis ſuper ſucceſſione Monaſterii Convertitarum in hæreditate mulierum inhoneſtarum.*
16 *Quod in renunciatione poſita inter clauſulas generales non ſit habenda ratio.*
17 *Favor cauſæ piæ, vel Eccleſiæ non ſupplet imperfectionem, ac defectum voluntatis.*
18 *An metus illatus a tertio annullet actum.*
19 *Quod dictus metus influat ad renunciationem* l. ſi unquam, *ut non obſtet.*
20 *Legitima debetur filiis illegitimis in ſucceſſione matris, & in calculo veniunt bona donata.*

D I S C. XXII.

Flaminia vidua, quam ſupponebatur parum honeſtam vitam duxiſſe, cum ad quatuor annos antecedentes cujuſdam quantitatis donationem feciſſet Monaſterio Convertitarum, ſeu mulierum Pœnitentium, alteram fecit eidem Monaſterio nonnullorum bonorum, in quibus dictam priorem donationem comprehenſam eſſe voluit, cum clauſulis ampliſſimis, ac præſertim cum renunciatione diſpoſitioni textus *in l. ſi unquam*, *Cod. de revoc. donat.* Cumque haberet ventrem tumidum, quem ex Medicorum judicio opinabatur a morbo reſultare, eventus autem probaſſet eam eſſe prægnantem, ex quo filiam ſuſcepit; Hinc prætendere cœpit donationem prædictam reſolutam eſſe, allegando quoque quod per vim, & metum a perſona in loco potentiſſima ad id inducta fuiſſet; Quare ex parte Epiſcopi, vel dicti Monaſterii adminiſtratorum, de tribus pro veritate conſultus fui, Primo circa fori competentiam, in quo ſcilicet, an eccleſiaſtico, vel ſæculari cauſa tractanda eſſet; Secundo circa dictam reſolutionem reſultantem ex diſpoſitione textus *in l. ſi unquam*; Et tertio ſuper alia prætenſa nullitate reſultante a defectu conſenſus. 1

Ad primum reſpondi idem, quod habetur *in Neapolitana donationis*, *ſub tit. de Juriſdictione*, *diſc. 62.* ubi quod attendatur perſona poſſeſſoris; Si enim bonorum donatorum poſſeſſio naturaliter, ac de facto eſſet penes Monaſterium, adeout donatrix agere deberet ad recuperationem, abſolutum erat cauſam tractandam eſſe in foro eccleſiaſtico Monaſterii rei, & poſſeſſoris; Secus autem e converſo, quod, donatrice laica de facto poſſidente, Monaſterium agere deberet ad ipſa bona vendicanda, eorumque poſſeſſionem obtinendam. 2

Quamvis enim dici poſſet, quod penes Monaſterium adeſſet, nedum dominium, ſed etiam poſſeſſio, quæ ex juris fictione reſultat ob clauſulam conſtituti, & reſervationem uſusfructus, adeout donatario ita competere valeat interdictum retinendæ, ſeu manutentionis tanquam legitimo, ac vero poſſeſſori *ex collect.* apud Buratt. & Add. *deciſ. 145. 179. & 220.* in terminis donationis *in Bononien. de Felicinis 10. Januarii 1650. coram Richia*, *Dunozet. deciſ. 776. n. 6. & 951. n. 1.* Attamen cum agere oporteat contra laicum, a quo bona de facto vendicare oportet, hinc proinde in aliis Principatibus, in quibus formalis, ac omnimoda diſtinctio dignoſcitur utriuſque fori, nimiumque invigilatur, ne laicus reus, & poſſeſſor, exceptis cauſis eccleſiaſticis, vel ſpiritualibus, ad forum eccleſiaſticum trahatur, ſatis difficile eſt ad praxim deducere ea, quæ in puncto juris non improbabiliter deſuper dici poſſunt, ut donatarius ex juris potentia, & ex ratione conſtituti, ac reſervationis uſusfructus poſſeſſor dici debeat, magiſque reus, quam actor, ideoque a ſuo judice manutenendus. 3

Quo vero ad alterum quæſitum ſuper reſolutione reſultante a ſuperveniencia filiorum, juxta terminos dicti textus *in l. ſi unquam*, *C. de revoc. donat.* dixi duplicem in hoc propoſito cadere quæſtionem, Primo ſcilicet, an dictæ legis diſpoſitioni renunciari poſſit, quamvis donator illius conſcius eſſet, adeout quæſtio reſtringatur ad ſolum defectum poteſtatis; Et alteram, poſita poteſtate circa voluntatem, an ſcilicet illa concludatur ex ea generali renunciatione huic legi, quæ inter clauſulas generales, & renunciationes aliarum legum favore Donatorum emanatarum adjici ſolet.

Quoad primam partem, quamvis negativam plures teneant relati per Tiraquell. *in commentar. ad hunc text. in præfat. n. 89.* Gratus *conſ. 30. n. 65. lib. 1.* Clar. *in §. donatio*, *q. 22. n. 4.* qui dicit quæſtionem eſſe adeo dubiam, ut vix diſcerni poſſit quæ ſit magis communis, & vera, adeout 4

impe-

imperatoria deciſione indigeret, alioſque refert Rocch.
reſponſo 88. *n.* 2. *&* 3. *lib.* 2.
Attamen ubi, ut dictum eſt, certa eſt voluntas, ſolumque
dubitatio reſtringitur ad poteſtatem, omnino verior, ac re-
cepta eſt affirmativa; potiſſime vero, ubi, (ut pene ſemper)
accedit juramentum, quod omnem juris civilis ſubtilitatem
dirimit, ut per Tiraquell. *ubi ſupra*, *n.* 77. *& ſeqq.* *&* 96.
cum ſeqq. Clar. *loc. cit.* Gabr. *de donat. concluſ.* 2. *num.* 49.
& 63. apud quos concordantes, atque tanquam abſolutum
ſupponit Rota apud Seraph. *dec.* 829. *&* 837. *& dec.* 591.
part. 3. *rec.* ubi quod ſufficit etiam cogitatio, ut advertitur
diſc. 16. *proxime præcedenti.*
Quare, pro meo judicio, difficultas in hac materia reſi-
det in altera inſpectione voluntatis, cujus, ac facti potius,
5 quam juris iſta quæſtio eſt, an ſcilicet donator vere de fi-
liorum ſuſceptione cogitaverit, & hoc non obſtante donare
voluerit; Sive quod non conſtito eum cogitaſſe, probabi-
le ſit, quod etiamſi cogitaſſet, adhuc donaturus fuiſſet;
Hoc enim poſito, non dubitatur, quod præfati ſtatus diſ-
poſitio ceſſet; Ideoque totus punctus eſt in hujuſmodi vo-
luntatis probatione, ſuper qua, ut pluries habetur in præ-
cedentibus, præſertim *diſc.* 8. *&* 9. & in aliis, ac frequen-
tius *ſub tit. de fideicomm.* & in omni alia materia, non de
facili certa, & determinata regula generalis tradi poteſt,
cum totum pendeat ex facti qualitate, ac ſingulorum ca-
ſuum particularibus circumſtantiis prudentis judicis arbi-
trio, junctim ponderandis, cum vulgari regula, *ut ſingula
quæ non proſunt &c.* abſque eo quod in ſingulorum admini-
culorum, vel conjecturarum pondere, ac efficacia, certa &
determinata regula pariter tradi valeat, cum frequenter in
uno caſu aliqua adminicula abundent, in altero autem, ea-
dem longeque majora inſufficientia ſint, ut pluries locis
6 citatis advertitur, atque citra ſuperfluitatis vitium, com-
mendabile potius eſſet, in omni caſu repetere, ad tollen-
dum frequentia æquivoca, in quæ incidi ſolet, attendendo
canonizationem, vel rejectionem aliquorum adminiculo-
rum pro regula generali in omni caſu.
Hinc proinde, quamvis diſpoſitioni, ſeu regulæ dicti text.
in d. l. ſi unquam, plures a ſcribentibus tribuantur limitatio-
nes, quarum aliquæ *in duobus diſc. proxime præcedent.* quo-
que enunciatæ ſunt, & præſertim ubi agatur de donatione
7 facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ea plene cumulatis per Gabr.
d. concluſ. 2. qui plures alias limitationes refert, inter quas
præſertim numerari ſolet illa, ubi donatio non eſſet omnino
8 pura, & gratuita, ſed cauſativa, ſive aliquod onus conti-
neret, ut per Gabr. *ubi ſupra*, *n.* 41. *&* 79. Tiraq. *in com-
mentar. ad eamdem l. verbo donatione largitus*, Anna *in c.* 1.
de vaſſallo decrepitæ ætatis, *n.* 237. ubi Adden. *n.* 96. Ac ge-
neraliter tradatur limitatio, ubi veriſimiliter, cogitando
etiam de filiis, adhuc donaturus fuiſſet.
Attamen, ut ſæpius in conſimilibus quæſtionibus dicere
conſuevi, tam Judicantium, quam Conſulentium, legulei-
9 ca ſimplicitas videtur, in hujuſmodi generalitatibus, ita ſim-
pliciter immorari, idemque judicium in omni caſu deſuper
proferre, cum potius ex ſingulorum caſuum qualitate inda-
ganda ſit veriſimilis voluntas; Præfatis limitationibus, ſeu
concluſionibus ſuffragantibus ad inducendam juris præ-
ſumptionem transferentem onus probationis in alteram
partem, quod ſcilicet ſi donatario ita aſſiſtit dictæ legis li-
10 mitatio, teneatur donator per contrariam probationem
expreſſam, vel per fortiores præſumptiones, ac majora ad-
minicula contrarium probare; Sicuti e converſo illa præ-
ſumptio, quæ favore donatoris reſultat, quando de tempo-
re donationis opinabatur ſe eſſe de filiis deſperatum, quia
nempe uxorem ſenem, ac ſterilem haberet, ceſſat ex contra-
ria fortiori præſumptione.
Applicando igitur ad rem, plura ſimul juncta, aliquam
probabilitatem inducere videbantur pro dictæ regulæ, ſeu
11 legis limitatione; Primo ſcilicet, quod ageretur de muliere
inhoneſta pœnitente, diſponente ad favorem Monaſterii
hujuſmodi mulierum pœnitentium, ut univerſalis praxis do-
cet; Secundo, quod non eſſet donatio pura, & mere gra-
tuita, ſed dupliciter oneroſa, in compenſationem ſcilicet
præcedentis donationis certæ ſummæ, & ob aliqua onera
adjecta; Et tertio omnium fortius, quod non ageretur de fi-
liis maſculis, ac legitime procreatis, ſed de unica fœmina il-
legitime ſuſcepta; Si enim plurium ſententia eſt, ſexum fœ-
mininum in hoc propoſito conſiderabilem non eſſe, ideoq;
ob filias fœminas quamvis legitime procreatas hujus legis
12 diſpoſitionem non intrare, ut per Corn. *conſ.* 4. *num.* 3. *lib.* 3.
Mierez *de majorata*, p. 1. q. 21. *n.* 6. Mangil. *de imput.* q. 107.
n. 5. Quod tamen ita ſimpliciter ſumptum minus tutum vi-
detur, ſed pro facti qualitate attendendum eſt pro uno ex
adminiculis voluntatem regulantibus ut ſupra, Multo ma-
gis, ubi utraque qualitas concurrat, ſexus ſcilicet, & illegi-
timitatis, cum filii illegitimi haberi non ſoleant in ea con-
ſideratione, in qua legitimi habentur, neque filiæ baſtardæ
ita decenter collocentur, ut occaſione dotis congruæ, ſeu de 13
paragio advertitur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 144. & alibi.
Quamvis enim in filiis illegitimis notabilis dignoſcatur 14
differentia inter patrem, & matrem, quod reſpectu patris
aliud jus non habeant niſi ſubſidiarium alimentorum, vel
dotis ex canonica æquitate, ad proportionem tamen eorum
inferioris conditionis; Reſpectu vero matris, ubi hæc non
eſt illuſtris, neque agitur de ſuſceptis ex damnato, & puni-
bili coitu, habent jus ſucceſſionis, ac legitimæ, adeout a
legitimis non differant; Adhuc tamen ea communi uſu de
facto ſunt minoris exiſtimationis, neque in eis præſumitur
illa major ſolicitudo, quæ erga legitimos habetur, pinguius
eos providendi, præſertim ubi etiam mater eſt vilis, & inho-
neſta, unde propterea ponderabam, quod cum bonis per
donatricem reſervatis ad ejus liberam diſpoſitionem ſatis
congrue imo in exceſſo unica filia illegitima collocari po-
tuiſſet, hinc ceſſabat neceſſitas reſcindendi hanc donatio-
nem factam in cauſam piam, donatricis qualitati ſatis ada-
ptatam pro remiſſione peccatorum, ex quibus bona cum
turpi quæſtu comparata erant.
Ad quod comprobandum ponderabam ea, quæ per Apo-
ſtolicas Conſtitutiones *Leonis X. & Clement. VIII.* ac alio-
rum Pontificum diſpoſita habentur favore conſimilis Mona-
ſteriis mulierum pœnitentium, ſeu Convertitarum Urbis, 15
ſuccedendi mulieribus inhoneſtis, non obſtante quacum-
que earum diſpoſitione, ubi certam quotam Monaſterio
non relinquant, vel in vita ſe non componant, ut habetur
in ſua materia *ſub tit. de teſtamentis*, & ſub altero *de ſuc-
ceſſionibus*, ut filiorum illegitimorum ratio habeatur, ſecus
autem illegitimorum.
Nullum vero, pro meo ſenſu, fundamentum conſtituen-
dum eſſe videbatur in renunciatione huic legi, quæ inter
clauſulas, ac renunciationes generales in inſtrumento do-
nationis aderat, cum id frequentius ex Notariorum formu- 16
lariis provenire ſoleat, abſque eo quod contrahentes adver-
tant, ubi præſertim agitur de mulieribus, vel idiotis, niſi
bene conſtet de diſtincta certioratione, ut duobus *diſc. præc.*
Dictaque renunciatio ſolum attendenda videtur pro dicto
arbitrio regulando circa majus pondus, ac efficaciam præ-
ſumptionum, & adminiculorum.
Demum quoad tertium punctum prætenſæ nullitatis ob
vim, & metum; Reſpondi deciſionem pendere, potius a fa-
cto, quam a jure, an ſcilicet metus aptus ad annullationem
ſufficienter juſtificaretur, necne, quod incertum erat, dum
probationes non præceſſerant; poſita enim probatione, nul-
litas plana remanebat ex defectu conſenſus, qui dicitur o-
mnium major, utpote proveniens a jure naturæ, non autem 17
a ſubtilitate juris poſitivi, ideoque piæ cauſæ favor nihil
operatur juxta diſtinctionem, de qua pluries *ſub tit. de teſta-
mentis* circa defectum, ſive imperfectionem ſolemnitatis,
ut primam favor cauſæ piæ ſuppleat, non autem alteram.
Et quamvis diſputent Scribentes in puncto juris, an vis,
vel metus a tertio illatus, abſque ſcientia, vel participatio-
ne donatarii, hujuſmodi nullitatem cauſet, pleriſque tenen-
tibus negativam, ut apud Afflict. *deciſ.* 263. & Graſſ. *de
except. cap.* 11. *n.* 46. *& ſeq.* Affirmativa tamen eſt magis ve-
ra, & communis, ut per Urſil. ad Afflict. *ubi ſupra*, Faber. 18
in Cod. tit. de eo quod metus cauſa, diffinit. 7. *n.* 3. plene Surd.
alios colligens, *conſ.* 373. cum aliis de quibus infra *in Roma-
na donationis*, & in alia *Melevitana ſub tit. de teſtamentis*,
& ſub tit. de dote, *diſc.* 156. Ac ulterius, poſita probatio-
ne, ponderabam id nimium obſtare poſſe, etiam in ordine
ad præcedentem punctum reſolutionis ex *d. l. ſi unquam*, 19
quod ſcilicet ita renunciatio dictæ legis diſpoſitioni non re-
maneret adeo operativa; Cumque dictæ filiæ jam conceptæ
de tempore donationis, de jure debita eſſet legitima, habi-
ta ratione totius aſſis, ponendo in calculo etiam bona do- 20
nata, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de legitima*, *& de-
tractionibus*, ac alibi, Hinc proinde dixi caſum videri ho-
neſta concordia dignum.

CATANIEN. DONATIONIS, *INTER* COLLEGIUM, ET DOMUM PROFESSAM, SOCIETATIS JESU CATANIÆ,

Reſponſum pro veritate,

De reſolutione donationis factæ Eccleſiæ, ſeu cauſæ piæ ob non implementum, Et an privilegium, quod deſuper a jure piæ cauſæ tribuitur, ceſſet, ſeu conquaſſetur per favorem alterius cauſæ piæ, cum qua donator diſponat.

An favore piæ cauſæ ſubſtineatur donatio univerſalis omnium bonorum, per quam teſtandi facultas adempta maneat; Et an donatio facta eidem piæ cauſæ abſenti ſit ante acceptationem revocabilis.

Et de poteſtate Prælati non acquirendi in toto, vel in parte bona Eccleſiæ, vel pio loco donata.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod expediat inter Religioſos concordare controverſias.*
3 *Donatio univerſalis adimens teſtandi facultatem eſt invalida, & quando iſta concluſio ceſſet.*
4 *Quid ubi facta eſt, reſervato uſufructu.*
5 *Poteſt fieri favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, & de ratione.*
6 *Eodem favore ſubſtinetur, ac perfecta eſt donatio abſenti facta.*
7 *Fallit ubi habebat admixtam cauſam oneroſam.*
8 *Quilibet Religioſus acceptat donationem pro Religione,*
9 *Stipulatio Notarii reddit irrevocabilem donationem factam abſenti.*
10 *Item ubi adeſt juramentum cum voluntate perfecta.*
11 *Omnia hæc procedunt in donatione lucrativa, non autem oneroſa.*
12 *Declaratur quomodo, & quando id procedat.*
13 *De diſtinctione oneris ad eumdem effectum.*
14 *Donatio facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, an & quando reſolvatur ob non implementum.*
15 *De diſtinctione inter conditionem & modum.*
16 *De concluſione, quod Prælatus poſſit non quærere, ac repudiare jus quærendum.*
17 *De poteſtate Præpoſiti Generalis Societatis Jeſu.*
18 *Quando tranſactio in jure commendetur, ut obliget etiam ſucceſſores independenter venientes.*
19 *An ea, quæ dicuntur favore piæ cauſæ, procedant contra aliam piam cauſam.*

D I S C. XXIII.

1 FActa per nobilem matronam Joannam Gravinam de Moncada, donatione univerſali omnium ejus bonorum ad favorem Collegii Societatis Jeſu Civitatis Cataniæ ejus patriæ ſub aliquibus oneribus, ac implementis, pœnitens deinde, ex motivo non implementi, dicta donatione revocata, hæredem inſtituit Domum profeſſam ejuſdem Societatis, ac Civitatis, unde propterea orta deſuper extrajudiciali controverſia, eaque ad ejuſdem Societatis Præpoſitum Generalem delata, deſuper pro veritate conſultus fui, tam ſuper meritis, quam ſuper poteſtate aliquod adhibendi arbitrium, per quod bona utrique loco proportionate aſſignarentur; Quare duas, reſpondendo, efformabam inſpectiones; Unam ſcilicet in meritis negotii principalis, & cuinam contendentium in puncto juris juſtitia aſſiſteret; Et alteram ſuper poteſtate interponendi dictum arbitrium.

Quatenus pertinet ad primam, tria erant fundamenta, ex quibus ſcribentes pro domo Profeſſa hærede prætendebant donationem eſſe invalidam, vel potuiſſe revocari; Primo quia erat donatio omnium bonorum, jurium, & actionum, præſentium & futurorum, abſque alicujus quotæ, vel quantitatis reſervatione, ad effectum teſtandi, ob cujus ſublatam facultatem donatio de jure infecta remanet; Secundo quia facta, abſente legitimo Superiore, ad quem pertinebat illam acceptare, quodque propterea licitum fuerit re integra pœnitere, potiſſime quia non agebatur de mere gratuita, ſed oneroſa donatione; Et tertio, quod ob non implementum onerum, & conditionum reſoluta fuerint, potiſſime dum ipſa donatrix ſupervivens, ita non adimplendo, ſibi commiſſam fuiſſe ingratitudinem, ac de conſequenti donationem reſolutam eſſe declaravit; Atque ſuper ſingulis hujuſmodi motivis, cum eo elaborato quidem, ac docto, ſed intolerabili prolixo ſtylo, præſertim circa nauſeativam coacervationem allegationum, ſive faciant ad rem, ſive non, (ut *Turbe, & Amati*; ac alii ſimiles nos docent) pene volumina edita fuerunt per ſcribentes hinc inde.

His tamen non obſtantibus, Collegio donatario juſtitiam, ſeu majorem probabilitatem aſſiſtere reſpondi, non tamen improbando, ſed potius commendando aliquod probabile temperamentum concordiæ, juribus utriuſque partis proportionatæ, atque ex prudentialibus ſaltem motivis nedum congruæ, ſed forte neceſſariæ, ne inter ejuſdem corporis membra, lites, & controverſiæ in foro audirentur, potiſſime ob illam mixturam ſæcularium, quæ ratione Monarchiæ, etiam in cauſis inter eccleſiaſticos in ea regione practicatur. 2

Examinando ſiquidem ſingula fundamenta prædicta; Dicebam, notoriam, ac incontrovertibilem eſſe dictam regulam ſuper invaliditate donationis omnium bonorum, præſentium & futurorum, per quam teſtandi facultas adempta remaneat, adeout ſit principium, quod etiam apud calleutes primos legum terminos præſupponi valeat, abſque neceſſitate tam magni inanis allegationum cumuli, cum quæſtiones deſuper cadentes, potius facti, & applicationis eſſe videantur, ad excludendam dictam qualitatem univerſalitatis, quia ſcilicet ſub nomine bonorum non veniant jura, & actiones juxta ea, quæ cæteris relatis habentur *dec.* 275. *par.* 11. *rec.* Sive quia reſervatio uſusfructus poſſit ſufficere ad conſervandam teſtandi facultatem cum ſimilibus; Aut quod juſtum & rationabile motivum reciproci fideicommiſſi conventionalis, juramento præſertim accedente, poſſit, juxta unam opinionem, inducere hujus regulæ limitationem, ex iis quæ plene deducta habentur *ſub titul. de fideicomm. diſc.* 141. 3

Verum non verſabamur in caſu regulæ ob reſervationem uſusfructus, ex deductis per Franch. & Adden. *deciſ.* 168. Apost. *conſ.* 110. *ib.* 1. Rota *dec.* 20. *n.* 5. & *dec.* 578. *n.* 8. *par.* 5. *rec.* & alias frequenter; Quod tamen ex magis communi, ac recepto ſenſu DD. admittendum eſt, quando uſusfructus ſit talis, ut ultra congruam ſubſtentationem veriſimiliter ab excreſcentia aliquod peculium parari valeat, in quo teſtandi facultas verificabilis remaneat, & non alias, Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 32. *nu.* 16. Gutier. *de juram. par.* 1. *cap.* 11. *n.* 14. Facchin. *lib.* 1. *conſ.* 7. *n.* 7. Marta *conſ.* 148. *n.* 4. & alii, quos colligit Ciroce. *controv.* 52. *n.* 35. Rot. *in Spoletana hereditatis* 30. *Maji* 1646. Melio & *in aliis.* 4

Item poſita regula, ea limitationem recipit in donationibus, quæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ fiant; Tum quia congruum potius, ac laudabile eſt, ut amore Dei, ac pro ſalute animæ, omnibus temporalibus quis privetur; Tum quia melior teſtandi facultas deſideranda non eſt; Ac etiam quia in hac donationis ſpecie, utpote non redundante ad alicujus privatum commodum, non intrat illa ſiniſtra ſuſpicio, quæ ubi fiat favore privati, ponderatur *d. ſub diſc.* 141. *de fideicom.* & de qua limitatione cæteris relatis habetur apud Tiraquell. & Add. *de privil. piæ cauſæ, c.* 230. Franch. *dicta dec.* 168. *n.* 2. Burat. *dec.* 7. *n.* 3. Dunozett. *dec.* 773. & *in aliis*, cum ſit propoſitio hodie recepta. 5

Quo vero ad ſecundum objectum revocabilitatis propter abſentiam donatarii, qui legitime acceptare potuerit; Dicebam, quod ubi etiam intraret regula ſuper invaliditate donationis factæ abſenti, ſive ſuper facultate illam revocandi re integra, adhuc tamen, quicquid aliqui contradicant, præſertim vero Theologi, ſeu Morales, in foro, & Curia Romana recepta eſt limitatio, ex eodem ſupra inſinuato favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, cum ita fieri dicatur Deo, qui eſt ubique præſens, noſtraſque oblationes, ac bona opera acceptat, ut poſt antiquiores relatos habetur apud Tiraquell. & *adden. d. tract. de privil. piæ cauſæ c.* 203. Mantic. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 13. *n.* 15. & *ſeqq.* Rota apud Caval. *dec.* 606. *nu.* 10. apud Dunoz. *dicta dec.* 773. & in aliis, de quibus *in Symmiſta, diſcurſ.* 14. 6

Niſi facti circumſtantiæ ſuadeant, quod vero non agatur de donatione, ſed potius de correſpectiva conventione, ut concurrentibus ſcientia, & notabilis temporis ſilentio, inter præſumpto quod Eccleſia, vel pia cauſa acceptare noluerit, quia non expediret, juxta ea, quæ habentur infra occaſione agendi de donatione ſub onere perpetuo miſſarum, quæ in ſubſtantia redolere dicitur potius contractum correſpectivum, qui perfici non debeat, vel non poſſit, quam donatione. 7

Præ-

Digitized by Google

Præterea ubi etiam ceſſante favore Eccleſiæ, vel piæ cau-
ſæ, ageretur de donatione ad favorem privati, adhuc ta-
8 men ceſſare videbatur difficultas; Tum ob præſentiam, &
acceptionem Rectoris Collegii juxta ea, quæ in ſimili ha-
bentur ſupra *in d. Sypontina*, *diſc.* 14. Tum etiam ob ſti-
9 pulationem, & acceptationem Notarii, quæ ſufficiens re-
putatur ad excludendam pœnitentiam, ex iis, quæ cæteris
relatis habentur apud Gregor. & Adden. *decif.* 97. Buratt.
& Adden. *dec.* 149. *dec.* 27. *p.* 2. *rec. dec.* 189. poſt Zacchiam
de oblig. Camer. & frequenter.

Ac ulterius, quoniam ubi dubitatio non cadat ſuper per-
fectione actus ab initio, quia nempe ille remaneat in termi-
nis ſimplicis pollicitationis, ſeu velleitatis, ac propoſiti, ſed
voluntas perfecta ſit, ac redacta ad actum, ſeu terminum
donandi, tunc, quidquid plures contradicant, ubi præſer-
tim accedat juramentum, magis communiter, præſertim
10 vero in Curia, & Rota receptum eſt, ut actus remaneat per-
fectus in ordine ad excludendam pœnitentiam, etiam re
integra, & ante acceptionem expreſſam, vel præſumptam
reſultantem ab expreſſa, ſeu præſumpta ſcientia donatarii,
cum neceſſitas acceptationis potius in jure deſiderata ſit in
ordine ad acquiſitionem dominii bonorum donatorum;
Idque non in gratiam ipſius donatoris, ut libere pœnitere
valeat, ac donationem retractare, ſed in gratiam tertii,
in quem intermedio tempore poſt donationem, ſed ante ac-
ceptationem, citra colluſionem, ac fraudem, bonorum do-
minium, valide, ac perfecte tranſlatum ſit, ex iis quæ juxta
ſtylum ad ſatietatem colligit Amat. *reſol.* 30. *n.* 4. *cum duab.
ſeqq. & de poſſeſſione* apud Royas *decif.* 314. *num.* 20. *& ſeqq.*
Atque in hoc verſatur frequens æquivocum in hac materia,
confundendo terminos acquiſitionis dominii in concurſu
alterius, cui interim illud quæſitum ſit, cum terminis pœ-
nitentiæ in ordine ad ipſum donatorem.

Eſt bene verum, quod id procedit in mere gratuita, &
lucrativa donatione, ſecus autem in oneroſa, in qua re in-
tegra, & ante acceptationem pœnitentia quoque admitti-
tur, ut cæteris relatis habetur *dicta decif.* 27. *p.* 7. *rec.* & in
11 aliis moderni oribus frequenter, atque ſuper hoc pariter di-
cti ſcribentes contra donationem nimium ſe diffundebant;
ita excludendo præſentiam, & acceptationem Rectoris
Collegii donatarii, vel ſtipulationem Notarii, quaſi quod
ex iſtius Societatis inſtituto plena adminiſtratio ſit penes
Præpoſitum Generalem, ut habetur etiam ſupra *in d. Sypon-
tina*, *diſc.* 14. dum ſtantibus oneribus, poterat dictus Præ-
poſitus non acceptare.

Verum circa iſtam quoque limitationem generaliter, ac
in abſtracto veram, frequenter æquivocari ſolet in applica-
12 tione; Ut enim allegando in ſpecie *d. decif.* 27. *p.* 7. *rec. &
alias*, bene advertitur *in Reggien. bonorum* 23. *Januar.* 1647.
cor. Corrado, & prius dictum fuit *in Romana donationis*
18. *Maji* 1681. *cor. Manzanedo*, & in aliis, id recte pro-
cedit, quando onus, quod donationi adjicitur eſt tale,
quod corrumpat contractus naturam, illumque tranſire
faciat in contractum oneroſum, ac mere correſpectivum,
adeout incertitudo adſit, quod donatarius ratione oneris
poſſit damnificatus remanere de proprio, unde propterea
potius expediat non acceptare juxta caſum, de quo *d. diſc. ſeq.*
ſuper donatione cum onere miſſarum, ac alterum magis cu-
rioſæ donationis *infra in Romana*, *ſeu Albanen. vineæ in
ſupplemento*; Secus autem ubi onus comparative ad emolu-
mentum eſt modicum, ac tale, quod ſemper donatarius re-
maneat in lucro, in eo quod onus excedit, abſque periculo
quod poſſit remanere damnificatus de proprio cum tunc ſem-
per dicatur actus utilis, & lucrativus, ut advertitur etiam
in d. Sypontina, *diſc.* 14. in cujus caſu probabiliter dubitari
13 poterat, quod hæc limitatio intraret, quodque inferioris
Prælati, vel Religioſorum acceptatio, ſeu Notarii ſtipula-
tio attendenda non eſſet, dum agebatur de donatione fa-
cta ad effectum novæ erectionis Collegii in loco, quod
non niſi per ipſum Præpoſitum Generalem, cum maturo
conſilio deliberari ſolet, an expediat necne acceptare,
tam pro decore Religionis, quam pro periculo cui ſubjici-
tur, ut, non ſufficientibus bonis donatis, ipſa Religio da-
mnificata remaneat, atque cogatur erectionem de proprio
ſubſtinere; Hujuſmodi autem difficultates, ſeu conſidera-
tiones non cadebant in præſenti, dum agebatur de Colle-
gio jam erecto, cujus aliquam majorem impinguationem
ſolum iſta donatio importabat, atque onera erant longe in-
feriora emolumento, illaque inſtituto connaturalia, adeout
etiam quod donatrix illa non adjeciſſet, adhuc expleta eſ-
ſent, ut etiam advertitur in *d. Sypontina*, *diſc.* 14. & con-
ſequenter motivum non intrabat.

Demum quoad tertium fundamentum reſolutionis ob
non implementum; Magis plana erat ejus reſolutio, Tum
ob privilegium Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, ut ob non imple- 14
mentum donatio non reſolvatur, juxta deducta ſupra *in
Neapolitana donation. diſc.* 15. Niſi adſit expreſſum pactum
reſolutivum; Sive defectus implementi concernat cauſam
finalem, unde alias deficere dicatur voluntas, juxta ea, quæ
habentur in eadem *Neapolitana*, *& in aliis ibi proximis*;
Tum etiam quia plures probabiles in facto dabantur excuſa-
tiones ad id ſufficientes, cum ageretur de implemento adje-
cto a parte poſtea, & per viam modi, non autem per viam
conditionis a parte antea, unde propterea reſultaret pœna 15
privationis juris quæſiti, ad quem effectum culpa poſitiva
requiritur, juxta diſtinctionem in præcedentibus pluries inſi-
nuatam, & latius *ſub tit. de fideic. diſc.* 154. *& ſeq.*

Quo vero ad alteram inſpectionem poteſtatis Præpoſiti
Generalis non acceptandi hanc donationem in parte, ut
ita pars non acceptata cederet commodo domus profeſſæ
hæredis; Iidem Scribentes de partibus inſiſtebant in conclu- 16
ſione, de qua cæteris relatis habetur apud Barboſ. *de Epiſco-
po*, *Alleg.* 53. Franch. *dec.* 14. *n.* 16. Bur. & Adden. *dec.* 773.
Put. 507. *lib.* 2. ut poſſit prælatus, quamvis prohibitus aliena-
re bona quæſita, nolle quærere, ac repudiare quærenda;
Verum dicebam, neque motivum eſſe mtum, quoniam ul-
tra plures reſtrictiones, quas iſta concluſio patitur, ut in ſua
materia *ſub tit. de alienationibus*, non verſabamus in caſu,
dum agebatur de bonis jam quæſitis.

Verum quia in hac Societate, ex ejus particulari inſtitu-
to, Collegia ſunt ſub ſola, & abſoluta adminiſtratione Præ- 17
poſiti Generalis, cum aliqua ſpecialitate in ordine ad gene-
rale inſtitutum aliarum Religionum, ut apud Pelizzar. *in
Manual. t.* 119. *&* 120. & Suarez *de Religione tom.* 4. *lib.* 2.
c. 25. *n.* 18. & alios de hoc inſtituto agentes; Hinc proinde
cum facultas hujus Prælati ſit longe major, quam illa alio-
rum inferiorum Prælatorum, quamvis in aliquo modera-
ta per Decreta Apoſtolica ſub *Urbano VIII.* edita de anno
1624. ad effectum illius liberæ poteſtatis alienandi, vel ap-
plicandi bona unius domus alteri (ſuper quo relinquitur
locus veritati) ſufficiens poteſtas adeſſe videbatur tranſi-
gendi ex juſto motivo reſecandi lites, & controverſias inter
Religioſos ejuſdem inſtituti, cum tamen, ubi bona fides exu-
berat, adeo ut fraudis, & colluſionis ſuſpicio abſit, etiam
inter privatos datur in iis, qui alienare, vel remittere ſunt
prohibiti, facultas tranſigendi, obligando ſucceſſorem jure 18
proprio, ac independenter ſuccedentes, ex iis, quæ habentur
in hac materia tranſactionis factæ per fideicommiſſarium,
vel feudatarium, ſeu emphyteutam in ſuis reſpective mate-
riis *ſub tit. de feudis*, *de emphyteuſ. & de fideic.* qui termi-
ni adaptabiles videntur, ac etiam advertitur *infra*, *ſub
d. tit. de alienat.* in propoſito alienationis bonorum Eccle-
ſiæ, & quando procedat ſupra inſinuata facultas Prælati non
acquirendi, ſeu remittendi jura quærenda, & adhuc non in-
corporata, necne, atque credo quod ita ſequutum ſit.

Motivabatur etiam, quod ea, quæ ſpeciali favore piæ cau-
ſæ, ut ſupra procedunt, in præſenti ceſſare deberent, dum
agebatur de alterius Eccleſiæ, vel piæ cauſæ concurſu ex re- 19
gula conquaſſationis privilegiorum inter æque privilegia-
tos. Verum ultra limitationes huic regulæ tradi ſolitas, ubi
unus privilegiatus in genere, & alter in ſpecie, ſive unus
de lucro, alter de damno, aut unus de majori, alter vero
de minori damno, ex iis, quæ in contractibus inter æque
privilegiatos initis habentur in ſua materia *ſub tit. de Alien.
& contr.* difficultas ceſſabat in radice, dum ex facti qualitate
neque intrabat regula procedens, quando privilegium alte-
rius concurrentis jam vigeat de tempore quo alter privile-
giatus jus quærere velit, adeout unum privilegium impediat
alterum, ne ſuam conſuetam faciat operationem, quod in
præſenti dici non poterat, quoniam de tempore, quo dona-
tio facta eſt, atque ob Dei præſentiam, & acceptationem,
perfectionem ſortita eſt, ac ſucceſſive jus Eccleſiæ donatariæ
quæſitum, altera Eccleſiæ, vel pia cauſa, nullum jus, vel
intereſſe habebat, ejuſque ſupervenient jus ex facto dona-
toris tollere non poteſt illud, quod jam quæſitum eſt, ne-
que donator in eam transferre potuit, id, quod non habe-
bat ex regula *nemo plus juris &c.* ideoque motivum nulla
penitus conſideratione dignum videbatur.

ANNOT. AD DISC. XXIII.

Donatio, ſeu alia diſpoſitio univerſalis adimens teſtandi
facultatem, an & quando ſuſtineatur, habetur *ſub tit.
de fideic. diſc.* 141. *& in diſc.* 213. *& ſub tit. de Teſtam. diſc.* 42.

De

De concluſione autem, an Prælatus poſſit, vel non repudiare in præjudicium Eccleſiæ, habetur in ſua ſede *ſub tit. de alien, & contr. prohib. diſc. 20. per tot.* Et conſeruot ad materiam poteſtatis Prælatorum deducta *ſub tit. de Regul. diſc. 53.*

ROMANA DONATIONIS CUM ONERE MISSARUM, PRO CATHERINA PAULINA, CUM MONASTERIO SANCTI URBANI,

Caſus diſputatus coram Vicario S. Mariæ Majoris, credo reſolutus pro Catherina.

An donatio facta Eccleſiæ, vel pio loco cum onere perpetuo miſſarum ante acceptationem ſit revocabilis, vel ob notabile tempus, in quo acceptatio ſequuta non ſit, cenſeatur reſoluta: Et an hæc ſit vera donatio.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Donatio facta Eccleſiæ, vel piæ cauſæ abſenti eſt valida, & perfecta ab initio.*
3 *An per alienationem rei, vel pecuniæ legatæ cenſeatur ademptum legatum.*
4 *De differentia inter cedulas, & ordines directas banco.*
5 *Si Eccleſia acceptat onus, iſtud non ceſſat ob peremptionem bonorum aſſignatorum.*
6 *De Decretis Sacr. Congregationis ſuper oneribus perpetuis miſſarum.*
7 *Monaſteriis Monialium hæc onera non congruunt.*
8 *De ratione differentiæ inter Monaſteria virorum, & Monialium.*
9 *Quomodo acceptari ſoleant onera perpetua miſſarum.*
10 *De adminiculis denotantibus non acceptationem.*
11 *Quod in actibus non debeat attendi formula verborum, ſed ſubſtantia veritatis, & de pluribus contractibus diverſis ab eo, quod verba importent.*
12 *Licet dicatur fieri donatio, non tamen cenſenda eſt talis, ſi pacta alind ſuadeant.*

D I S C. XXIV.

1 CUm Moniales S. Urbani inſtitutum Capuccinatum profitentes, clauſuræ ampliatione indigerent, ideoque ex Superiorum approbatione, emere deberent quaſdam adjacentes domos, ad effectum illas incorporandi, pecunia indigerent, Hinc Marcellus Pelle, Monaſterii adminiſtratoribus ordinem tradidit Sacro Monti Pietatis directum ſcutorum 500. ſolvendorum, ad effectum tamen præciſum erogandi pecuniam in emptionem dictarum domorum ac ſi & poſtquam idem Monaſterium, cum legitima Superiorum auctoritate, onus acceptaverit, ac ſe obligaverit celebrari faciendi in ea Eccleſia duas miſſas privatas, & unam miſſam ſolemnem quolibet menſe, pluteſque alias miſſas privatas, & unam ſolemnem ſingulis annis, quodque dictæ domus ſpecialiter pro hoc onere obligatæ eſſe deberent, atque in caſu demolitionis ad id ſubrogari deberent tot loca montium ipſius monaſterii; Obſervantia vero dedit, quod Monaſterii adminiſtratores, dicti ordinis exactionem negligendo, accepta ſque pecuniis ad cenſum, cum iſtis dictam emptionem, ac reſpective incorporationem perfecerunt; Poſt plurium vero annorum decurſum, cum de d. Marcelli ſtatu notitia amplius non haberetur, adeout Catharinæ matri tanquam proximiori, ac legitimæ hæredi, decreta fuerit patrimonii, vel hæreditatis tenuta, & adminiſtratio, de qua habetur actum *in Romana adminiſtrationis* pro eadem Catharina contra remotiores conjunctos oppoſitores *ſub tit. de ſucceſſ.* Monaſterium prædictum contra dictum patrimonium judicium inſtituit pro dd. ſcutorum 500. ſolutionem coram Vicario Baſilicæ S. Mariæ majoris, cujus dictus Marcellus erat Beneficiatus, atque inter cauſæ Patronos, ut plurimum de Curiæ ſtylo cauſas tractantes, ac diſputantes abſque Advocatis, ſubſidiarie, ac poſt acceptum vulnus evocari voluit, reſtricta fuit difficultas, an dicta donatio utpote facta abſenti, re integra, & ante acceptationem revocari potuerit, & quatenus potuerit, an illa ſequuta eſſet implicite ob exactionem pecuniarum in dicto Monte Pietatis exiſtentium ab eodem Marcello poſtmodum factam,

Super hac autem reſtrictiva, requiſitus ex parte Catharinæ Reæ conventæ ad ſcribendum, imprudens conſilium credidi, ut ad hos punctus cauſa reſtricta eſſet, cum in utroque nimium periculoſæ viderentur noſtræ partes, atque de ſuccumbentia probabilius timendum eſſet, tam ſcilicet in primo circa poteſtatem pœnitendi, cum ex pluries deductis in præcedentibus, (quicquid Theologi, ſeu Morales dubitent, verius, magiſque receptum ſit, donationem factam Eccleſiæ, vel cauſæ piæ, quamvis abſenti, eſſe perfectam, 2
& irrevocabilem, eo quia Deus eſt præſens ubique, noſtraſque pias oblationes, ac bona opera acceptat, quam etiam circa ſecundum punctum voluntatis, cum juxta ea, quæ *ſub tit. de legatis* in materia ademptionis habentur, ſubſequens alienatio probationem præbeat revocationis, ac mutatæ voluntatis, ubi agatur de legato ſpeciei, vel etiam quantitatis taxativæ ad certam ſpeciem depoſitam, ſecus ubi de hujuſmodi diſpoſitionibus quantitatis in genere adimplendis per depoſitarium, vel campſorem ex alia pecunia, quæ deinde deponi potuit, quamvis impenderetur ea, quæ de tempore de- 3
mandatæ ſolutionis aderat, cum hujuſmodi ordines, ſeu mandata non impediant intermediam diſpoſitionem, ſicuti faciunt cedulæ, quæ alteri tradantur, & ſine quibus ſolutio non fit, juxta diſtinctionem inter cedulas & ordines, de qua 4
habetur *ſub tit. de cenſibus*, ſuper puncto, an per unam, vel alteram ſpeciem ſatisfactum dicatur formæ in cenſuum creationem per *Conſtitutionem Pii V.* præſcriptæ.

Quare neglecta, quinimo improbata dicta reſtrictiva; Dicebam, etiam cum ſenſu veritatis, nullatenus in hac facti ſpecie cadere terminos donationis puræ, vel cauſativæ ob aliquam oneris mixturam, adeout intraret inſpectio, an, non obſtante onere, ob commodi exuberantiam præſumeretur acceptatio ab initio juxta diſtinctionem, *de qua diſc.* 5
præced. cum potius ageretur de contractu mere correſpectivo ad rigoroſos limites juſtitiæ commutativæ pro ſuſceptione dicti oneris perpetui, quod tractu temporis redundare poterat in damnum, ac præjudicium Monaſterii obligati ad oneris implementum, quamvis inveſtimentum faciendum cum pecunia ad hunc effectum data, periret, vel diminutionem pateretur, juxta firmata apud Mantic. *dec.* 242. & apud Bar. *dec.* 562. *n.* 10.

Unde propterea ex decretis de anno 1625. editis per Sacr. 6
Congregat. Concilii, quæ vulgo dicuntur *Decreta de celebratione miſſarum*, regiſtratis *in Conſtit. 43. Urbani VIII.* onera perpetua miſſarum acceptari non poſſunt ſine ſpeciali licentia Epiſcopi, & in Urbe Cardinalis Vicarii, ſeu, (ut ſupponebatur,) ipſius Sac. Congregat. illaque mature, ac circumſpecte conceditur, ſub inveſtimento in ſtabilia vera, & fructifera, prohibito inveſtimento cenſuum, ut in eiſdem decretis diſponitur.

Item ſupponebatur, (iſtudque ſuppoſitum mihi reflectendo ad obſervantiam videbatur probabile,) quod Monialium Monaſteriis hæc licentia acceptandi onera perpetua miſſa- 7
rum dari non ſolet; Et merito, ratione incongruitatis (niſi quatenus ageretur de ſuppeditatione eleemoſynæ pro cappellano ordinario, qui pernecesse ſingulis diebus miſſam pro monialibus celebrare debet, ut ita Monaſterium ab illo onere eximatur, dum eſt onus abſque hoc ſubſidio de neceſſitate adimplendum) Capitulis etenim, vel Collegiis, & Congregationibus clericorum ſæcularium, vel Conventibus, aut Monaſteriis Regularium, congrua, & utilia ſunt hujuſmodi onera, cum clerici, vel religioſi ſinguli diebus miſſas celebraturi ſint, ideoque expedit habere hoc ſubſidium neque probabiliter ipſum Monaſterium, vel Capitulum poteſt eſſe in damno.

Id autem Monialibus non congruit, dum oportet conducere ſacerdotes, & cappellanos pro oneris implemento; Ac etiam quia incongruus, & aliquorum inconvenientium productivus eſſe videtur plurium conductitiorum cappellanorum concurſus in Eccleſiis Monialium, Et tamen etiam in Capitulis, vel Monaſteriis, ut ſupra, hæc onerum ſuſceptio, 8
ſtantibus dictis decretis, non reſultat ab ea implicita, vel præſumpta acceptione, quæ in donationibus in continenti favore piæ cauſæ ineſſe dicitur, ſed requiritur acceptatio ſolemnis prævia licentia Superioris, & cognitione cauſæ, an ſcilicet adſit occaſio inveſtimenti fructiferi, & an fructus, qui deductis oneribus, ac expenſis, ex inveſtimento ſit percipiendus, adæquet eleemoſynam miſſarum celebrandarum, pro locorum, vel Eccleſiarum conſuetudine, 9
taxari, vel conveniri ſolitam in duplo, vel triplo plus, puta ſi eleemoſyna pro conſuetudine loci in miſſis quotidianis devotionis, eſt ad rationem unius julii pro qualibet, aliquæ Eccleſiæ non ſolent onus perpetuum acceptare,

Digitized by Google

re, niſi ad rationem trium, ac etiam quatuor Juliorum, & conſequenter totum ſit per viam conventionis, & contractus mere correſpectivi.

Hinc proinde advertebam, quod dictus ordo datus per Marcellum non continebat donationem, vel alium contractum perfectum, ſed oblationem, ſeu exhibitionem tractatus, juxta quem Monaſterio acceptante, ipſe hujuſmodi contractum correſpectivum facere volebat, unde Monaſterio non acceptante, tractatus reſolutus fuit, eo modo, quo in dies tot tractatus de futuro contractu celebrando evaneſcunt. Ad quod comprobandum obſervabam recte conferre dictam circumſtantiam, quod deinde Marcellus, pecuniam, quam in Monte habebat, huic operi deſtinatam, reaſſumpſit, atque in alios uſus erogavit, ita accipiendo hunc actum tamquam adminiculum hujus
13 reſolutionis, vel ineffectuationis tractatus, non autem in terminis revocationis voluntatis, cum illi non intrarent, ut ſupra.

Potiſſime ob alia adminicula in idem tendentia; Primo ſcilicet ob tamdiu neglectam dictæ pecuniæ exactionem; Secundo ob iovetiſimilitudinem, dum in facto conſtabat, quod pro dicto opere perficiendo, Monaſterium pecuniam ad cenſum acceperat, unde omnino probabile eſt, quod Adminiſtratores iſta pecunia prompta, & numerata uſi eſſent, ſi in animo fuiſſet onus acceptare; Et tertiu fortius, quia cum in ſupplici libello Cardinali Vicario, ſeu Cardinali Protectori ex parte Monaſterii porrecto pro licentia acceptandi hoc onus, aliaſque pecunias ad cenſum accipiendi pro dicto opere perficiendo, implicite in hac parte licentia negata fuerit, utpote conceſſa pro cenſibus conſtituendis, cum ſubſequuta obſervantia, ideoque his omnibus ſimul junctis, mihi videbatur, quod res eſſet in claris.

Scribentes pro Monaſterio magnam vim conſtituebant
11 in eo, quod dictus ordo conceptus eſſet per viam donationis, quia nempe Marcellus diceret donare hanc pecuniam Monaſterio, ad præfatum tamen effectum, & cum dicto onere, & non alias; Verum id erat nimis leve fundamentum, ex eo veriſſimo principio, quod in quibuſcumque viventium, ac morientium diſpoſitionibus, vel actibus principaliter attendi debet, ut non cortex, & formula verborum, ſed ſubſtantia veritatis inſpiciatur; Unde propterea apud Franch. *deciſ.* 392. *n.* 2. *& ſeqq.* & Merlin. *deciſ.* 210. *n.* 7. *& alios*, habetur, quod ſi contrahentes dicant facere contractum emphyteuticum, pacta vero, & conditiones oſtendant illum eſſe potius emptionis, & venditionis, non attendatur vocabulum, ſed natura, ſeu veritas actus, ita pariter ſi in verbia dicant permutare, pacta vero, & conditiones redoleant magis emptionem, & venditionem, iſta dicenda eſt, juxta receptam theoricam Bald. *in l.* 1. *n.* 5. *& ſeqq. Cod. de rerum permut. cum concord.* apud Mantic. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 13. Gratiet. *de gabellis*, *quæſt.* 25. *n.* 4. cum aliis *in Ferrarien. ſub tit. de Regal. diſc.* 49. Ac inſinuatur pluries *ſub titul. de feudis*, quod ſi in verbis dicatur concedi feudum, pacta tamen ſint talia, quod feudi naturam, vel ſubſtantiam corrumpant, in effectu bona allodialium jure regulabuntur; cum ſola feudi nuncupatio feudalem qualitatem non inducat; Et frequentius *ſub tit. de emphyteuſi* in quæſtione, an contractus importet veram emphyteuſim, vel potius locationem perpetuam, ſive livellum cum ſimilibus.

Et in ſpecie verborum denotantium donationem, ut ſpernenda ſint, ſi ſubſtantia diſpoſitionis, aliæque facti
12 circumſtantiæ diverſam ſpeciem contractus redoleant, cæteris relatis advertitur per Rotam apud Dunozett. *deciſ.* 223. *n.* 10. *cum ſeqq. deciſ.* 166. *n. finali*, *part.* 9. *rec. dec.* 27. poſt Salgad. *in labyrint.* & in aliis frequenter, & inſinuatur pluries *ſub tit. de dote*, & ſub altero *de renunciat.* ut donari non dicatur, ſeu dari de proprio illa dos, quæ correſpectiva ſit ad renunciationem, quæ a puella dotata fiat dotanti, cum potius redoleat contractum emptionis, & venditionis, in quo id, quod datur, dicitur pretium futuræ aleæ ceſſæ, cum ſimilibus; Iſoſque dicebam eſſe veros, ac proprios hujus cauſæ terminos, atque ita credo, quod reſolutum ſit.

ANNOT. AD DISC. XXIV.

DE acceptatione onerum ſuper perpetua celebratione miſſarum, an & quomodo ſequi debeat, & de aliis ad materiam, videantur deducta *in Miſcell. Eccleſ. diſc.* 33. *& in Ann. ad S.C.T. diſc.* 17. *&* 21. *& de Regul. diſc.* 63.

Card. de Luca, Lib. VII.

JANUEN. DONATIONIS PRO ANTONIOTTO, ET FRANCISCO, CUM CAROLO DE RAGGIIS.

Caſus diſputatus in Sacra Congregatione Concilii, & terminatus ut infra.

An donatio alicui facta ad certum uſum, ſeu effectum, qui in donatario ſequi non poteſt, reſolvatur, necne; Et in ſpecie, ubi donatio facta eſt Religioſo profeſſo ſub conditione, ut Monaſterio, vel Religioni nullatenus acquiri valeat, an iſta conditio vitiet donationem, vel potius vitiata remaneat, Et incidenter an alienari, vel remitti poſſit annua præſtatio vitalitia Religioſo profeſſo donata, vel aſſignata.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De ſtylo Curiæ circa partes Advocatorum.*
3 *De punctis, ſeu inſpectionibus cauſa.*
4 *Regulares ſunt incapaces beneficiorum ſæcularium.*
5 *De differentia inter beneficia aſſequuta, & aſſequenda.*
6 *An Canonici Regulares ſint capaces beneficiorum.*
7 *Privata diſpoſitio non poteſt facere Religioſum capacem bonorum.*
8 *De uſu tolerato Religioſis.*
9 *De quæſtione an conditio adjecta donationi facta Religioſo, ut non acquiratur Religioni, vitietur, vel vitiet.*
10 *Attendenda eſt præciſa voluntas teſtatoris.*
11 *Ideo ubi de illa conſtat, non intrat præſumptio favore Religionis.*
12 *Donatoris declarationi defertur.*
13 *Religioſi, & Religiones poſſunt a fideicommiſſis, & ſucceſſionibus excludi per teſtatorem.*
14 *De differentia inter contractus, & ultimas voluntates, circa conditiones vitiandas.*
15 *Tranſactio cadit ſub alienatione prohibita per* Extravagant. Ambitioſæ.
16 *Alienatio fructuum non cadit ſuper dicta prohibitione.*
17 *Diſtinguitur quale jus Religioſi ad vitam remitti poſſit.*
18 *Quale intereſſe habeat Religio in vitalitia aſſignatione Religioſo facta.*
19 *De diſtinctione inter alienationem uſusfructus, & commoditatis.*
20 *Læſio habet locum in tranſactione.*
21 *De ſtylo Congregationum in remiſſione cauſarum ad Tribunalia.*

D I S C. XXV.

CUm Antoniottus Raggius, nobilis, ac presbyter Ja- 1
nuenſis, Urbis domiciliatus, octuagenario major, deſtinaſſet erogare centum loca montium pro fundatione unius beneficii, ſeu Abbatiæ, quæ eſſe deberet de jurepatronatus Franciſci fratris, ejuſque deſcendentium cum ordine primogenituræ, hinc hujuſmodi propoſitum exequendo, dictorum locorum 100. donationem fecit Carolo ex dicto germano fratre nepoti Canonico Regulari Lateranenſi profeſſo, ad effectum ut eſſe deberet primus beneficiatus, cum præſuppoſito quod dicti beneficii capax eſſet, non obſtante ſtatu regulari, & quatenus non eſſet capax, adhuc voluit eumdem Carolum, donec viveret, conſequi debere fructus, effectum ſortiente libera præſentatione ad favorem dicti fratris & deſcendentium poſt dicti Caroli mortem, ſub ea tamen lege, & conditione, per nimis ampla, & effrænata verba, ut nullum jus ſuper dictis fructibus acquiri poſſet Religioni, cujus Superiores nullatenus, nec directe, nec indirecte deſuper ſe ingerere poſſent, dictumque Carolum moleſtare, vel in libera perceptione, ac adminiſtratione impedire; Cum autem donator pœnitens, dictam diſpoſitionem ad favorem Caroli revocaſſet, declarando ex tunc ad beneficii erectionem cum dicto jurepatronatus deveniri debere, dictæque erectioni præfatus Carolus ſe opponeret, poſt Reſponſum pro veritate deſuper a me traditum favore donatoris, ad quamdam concordiam deventum eſt, qua mediante, Carolo ſuo juri cedente cum licentia, & approbatione ejus Superiorum, dicta erectio ſequuta fuit; Tractu vero temporis Carolus pœnitens, cauſam introduxit in Sacra Congregatione Concilii ſuper impugnatione dictæ tranſactionis, quæ me pariter pro dicto Fran-

 ciſco,

ciſco, vel ejus filio primogenito ſcribente, canonizata fuit, unde propterea controverſia finem habuit.

Tam in primo Reſponſo pro veritate, quam in dicta di- 2 ſputatione habita in Sacra Congregatione; Ultra ea, quæ nudi facti ſupponebantur, ſuper dicti ſenis donationis deceptione, ac falſis ſuggeſtionibus, (quibus juxta vere magnifaciendum ſtylum Romanæ Curiæ, illi qui puri, & qualificati Advocati partes implent, nullatenus ſe ingerunt, niſi cum præſuppoſito quod ea, quæ a cauſæ Patrono aſſeruntur, bene in facto ſubſiſterent, inſinuando juris illationes, vel effectus exinde reſultantes; Tres erant puncti; Primo ſcilicet, an dictus Carolus profeſſus, eſſet capax dicti beneficii, ſeu fructuum jure proprio independenter a Religione, juxta donatoris voluntatem, Secundo (poſita incapacitate) an ſtante conditione, ut Religioni non acquireretur, donatio reſolveretur, ac tranſitum faceret ad alios ſucceſſive vocatos, vel potius dicta conditione vitiata, donatio effectum ſortiri deberet; Et tertio ſuper ſubſiſtentia dictæ tranſactionis, quæ invalida prætendebatur ob defectum Beneplaciti Apoſtolici, ad terminos *Extravag. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.*

Primus punctus materiam beneficialem potius, quam 3 hanc prophanam reſpiciebat; Quia vero influebat ad punctum donationis, hinc in Reſponſo pro veritate (cum in Sac. Congregatione de hoc actum non ſit,) dixi, probabilius pro incapacitate reſpondendum eſſe.

Indubitatum ſiquidem eſt, quod Regulares abſque Apoſtolica diſpenſatione ſunt incapaces beneficiorum ſæcularium, quinimo penſionum eccleſiaſticarum ſuper eis, ſicuti 4 e converſo ſunt ſæculares de regularibus, adeout beneficia quamvis obventa, & poſſeſſa, per profeſſionem in Religione vacent, ac penſiones amittantur, ut in ſuis reſpective materiis *ſub tit. de beneficiis, & de penſionibus*; Multo igitur magis extra principium dubitandi exiſtunt incapaces aſſequendorum, cum longe facilius intret incapacitas aſſequen- 5 di, quam privatio aſſequuti, ut utroque inſinuato titulo *de beneficiis, & penſionibus* habetur in propoſito inhabilitatis reſultantis a crimine, vel ejus diffamatione, ſive a cenſuris, vel ab irregularitate.

Et quamvis iſta Religio, ſeu Congregatio Canonicorum Regularium Lateranenſium, ex mente antiquorum Canonum, ac ſenſu aliquorum Canoniſtarum, quodam peculiari jure, a dicta generali incapacitate exempta eſſe prætendat; Attamen verius, magiſque receptum videtur, vel antiquos Canones correctos remanere per Conſtitutionem 6 *Gregorii XIII.* editam ad mentem Sacr. Conc. Trident. Vel probabilius, juxta modernas declarationes ad ejuſdem Congregationis favorem editas, hujuſmodi capacitas procedit, ac admittenda eſt in ſolo exercitio curæ animarum in Eccleſiis ſæcularibus, quæ ipſius Congregationis domibus, vel Monaſteriis annexæ ſint, ut Gonzal. *ad regul. 8. gloſſ.* n. 53. Garz. *part. 7. cap.* 10. *n.* 31. *cum ſequent.* Lauret. de Franc. *contr. regular. part. 2. quæſt.* 86. ubi Paſqualig. *in addit.* Pitr. Corrad. *in praxi diſpenſationum, lib. 6. cap.* 1. *n.* 26. apud quos cæteri, & habetur *ſub tit. de benef. diſc.* 75. atque occaſione hujus erectionis, apud Officiales Datariæ comperii id haberi pro abſoluto.

Quo vero ad ſecundum punctum, in quo totus cardo difficultatis reſidebat, dum etiam in caſu incapacitatis proviſum fuerat cum ſuſpenſione fundationis beneficii, donec uſusfructus ad favorem Caroli donatarii duraret, Deciſio pendebat a ſubſiſtentia, vel inſubſiſtentia dictæ conditionis, 7 ut uſusfructus prædictus eſſe deberet ad liberam pertinentiam, ac adminiſtrationem Religioſi, abſque aliquo jure, vel participatione Religionis ejuſque Superiorum, quod abſque dubio ſubſtineri non poteſt ex privata diſpoſitione, cum id Pontificiæ tantum poteſtati reſervatum ſit, neque valeat privatus reddere Religioſum profeſſum proprietarium, atque ſuper voto paupertatis diſpenſare, ut tanquam abſolutum ſupponunt omnes, de quibus infra.

Ideoque intrabat quæſtio adeo inter Scribentes controverſa, an dicta conditio tanquam impoſſibilis, vel turpis vitiata remaneret, eaque non obſtante, donatio uſusfru- 8 ctus effectum ſortiri deberet ad favorem Religionis, vel etiam ipſius religioſi pro illa rata, quæ ex quadam tolerata conſuetudine per Superiores permitti ſolet pro honeſtis, ac religioſis occurrentiis extraordinariis, ut habetur in ſua materia *ſub tit. de Regularibus*, ac etiam inſinuatur ſub altero *de dote*, occaſione agendi de illis annuis vitalitiis aſſignationibus, quæ de communi fere uſu monialibus fieri ſolent, atque pars dotis reputantur, Vel potius dicta conditione vitiata, donatio reſolveretur, ſive præberetur locus aliis ſucceſſive vocatis.

Iſta quæſtio frequentius contingit in ultimis voluntatibus, in quibus, ut plurimum loquuntur DD. illam diſputantes, ut habetur *ſub tit. de teſtamentis*, & ſub altero *de legatis*, ac etiam ſub altero *de Regularibus*, occaſione agendi, an hujuſmodi diſpoſitionum uſus, vel acceptatio generaliter prohibenda ſit ob fraudem, quæ profeſſæ paupertati reſultare ſolet.

Inſinuabam ego iſtius controverſiæ occaſione, in præfatis terminis diſpoſitionum per ultimam voluntatem, magis quam per contractum, tres haberi opiniones, Unam 9 ſc. ut dicta conditio tanquam turpis, ac a jure probata, vitiata remanere debeat, ac habenda ſit pro non ſcripta, & ſucceſſive quod diſpoſitio tanquam pura effectum ſortiri debeat, & hanc tenent relati apud Campanil. *diverſ. jur. canon. rubr.* 12. *cap.* 7. *n.* 13. Ricc. *collect.* 337. *verſ. quoad primum*, Sanchez *ad præcepta Decalogi, lib. 7. cap. 17. n.* 2. *& per alios, de quibus infra.*

Altera eſt opinio de directo contraria, quam late, ac nervoſe ſubſtinet Bimius *conſ. 6. per totum*, ut conditio vitiet diſpoſitionem, quæ inutilis, ac pro non ſcripta habenda ſit, ideoque nullum ſortiatur effectum.

Tertia eſt probabilior, magiſque in praxi recepta opinio, conciliativa, vel compatibilis inter validitatem actus, ac obſervantiam voluntatis diſponentis, ut ſcilicet prohibitio non ſubſtineatur in ordine ad dominium, vel jus habituale, quod tali conditione non obſtante acquiratur Religioni, voluntas autem ſuum ſortiatur effectum, quia Religioſo permittatur adminiſtratio pro illis religioſis, ac etiam piis, & honeſtis uſibus, qui ſibi videantur, abſque eo quod prohiberi poſſit, juxta *conſ. Abb.* 44. *lib.* 2. fundatum in doctrina Bart. *in auth. excipitur, n.* 2. *Cod. de bon. quæ liber. & in l. ſi alienum, ff. de hæred. inſtitut.* atque pertranſeunt magis communiter DD. ut per Sanchez *ad præcepta Decalogi, ubi ſupra, lib. 7. cap. 17. n.* 2. Carena *reſol.* 199. Franch. *deciſ.* 718. late Fagn. *in cap. ne Monachi, de ſtatu monachorum, num.* 21. *cum ſeqq.* Et hanc ſequuta eſt Rota apud Peniam, *deciſ.* 1214. & apud Buratt. *dec.* 584. *n.* 13.

Quamvis autem ego admitterem hanc eſſe probabilem, ac receptam ſententiam, adeout diſponentis voluntas in hoc præſeferre videatur quamdam ſpeciem Apoſtolicæ diſpenſationis, quæ ſuper hujuſmodi adminiſtratione, ac uſu Religioſis profeſſis concedi ſolet, intelligenda tamen pro ſolis uſibus religioſis, vel piis, & honeſtis, juxta ea, quæ occaſione declarandi invalidum cenſum vitalitium factum a quodam religioſo, ita diſpenſato, habentur plene firmata per Rotam *dec.* 252. *part.* 11. ac propterea dicto Carolo donatario id ſufficeret ad intentum; Adhuc tamen dicebam, 10 hujuſmodi theoricam in hac facti ſpecie non intrare ex ejus qualitate, & circumſtantiis, Tum quia plurium opinio eſt, de qua apud Sanchez *ubi ſupra*, & ex profeſſo Moron. *conſ.* 46. ut hæc tertia opinio ceſſet, ubi per verba nimium ampla, & effrænata conſtet de præciſa diſponentis voluntate, ut tunc recipi debeat ſecunda opinio Bimii, *d. conſ.* 6. & ſequacium, atque hunc ſenſum pluries habuit S. Congregatio Epiſcoporum, & Regularium.

Tum clarius, quoniam iſta inſpectio cadit poſt mortem diſponentis, adeout agatur de interpretanda ejus incerta, 11 ſeu ambigua voluntate, cum tunc intret præſumptio, quod veriſimiliter voluerit actum ſubſtineri, ac effectum ſortiri eo meliori, & compatibili modo, quo poteſt, ſpectato effectu, nullatenus curata dicta ſubtili, ac intellectuali diſtinctione inter dominium habituale, & uſum actualem.

Iſta vero præſumptio ceſſat ubi ipſemet donator, ſeu alias diſponens adhuc vivit, atque expreſſe ejus voluntatem declarat, cum in claris, & expreſſis non intrent præſumptiones, Atque licet donatori non concedatur facultas revocandi, ſeu alterandi perfectam donationem inter vivos, conceditur tamen facultas eam declarandi, ejuſque declarationi deferendum eſt, potiſſime vero ubi eſt veriſimilis, nullum 12 que ſuum continere intereſſe, vel affectationem, ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Cyriac. *controv.* 291. *n.* 30. *& ſeq.* Otthob. *deciſ.* 119. *n.* 8. *& deciſ.* 195. *n.* 18. *deciſ.* 402. *part. 9. recent. n.* 31. cum aliis, de quibus infra *in Romana donationis ſcut. 30. mil. d. 36. & frequenter*; Potiſſime vero attenta qualitate donatoris piiſſimi, ac probatiſſimi viri, cum enim eſſet ſacerdos, ac octuagenario major in dies mortem expectans, iſtudque opus ex ſola pietate, nullo cogente faciens, nimium improbabile eſt quod mendacium cum animæ propriæ detrimento, abſque aliqua ejus utilitate in tertii præjudicium dicere vellet, iſtæque ac ſimiles circumſtantiæ prudenti arbitrio in hujuſmodi ambiguæ voluntatis quæſtionibus attendi debent.

Et

Et quemadmodum in fideicommiſſis aliiſque ultimis vo-
luntatibus, (quicquid aliqui male dubitent,) receptum eſt,
ſervari debere expreſſam, vel conjecturatam diſponentis vo-
luntatem excludendi religioſos, ac Religiones, & Monaſte-
13 ria, quoties excluſio non eſt principaliter in odium Religio-
nis, vel ſtatus religioſi, ſeu clericalis, ſed eſt ex alio ho-
neſto fine præſumendo, quamvis non exprimatur, ut bona
obſerventur in familia, ſive ſint effective pene illos de ſan-
guine, & ad eorum commodum perſonale, ex iis quæ ha-
bentur pluries *ſub tit. de fideicommiſſis, diſc. 63. ſequ.* ac
etiam *ſub tit. de dote, diſc. 12.* & alibi, ita in propoſito recte
dici poſſe obſervabam, ut donator volens in ejus domo hoc
beneficium erigere, ad providendum ſecundo, vel ultra ge-
nitos vitam eccleſiaſticam eligentes, juxta magis commu-
nem nobilium familiarum uſum, ac finem, ob quem majoris
partis beneficiorum de jurepatronatus fundatio, vel donatio
ſequi conſuevit, ut providere quidem voluiſſet dictum Caro-
lum ex fratre nepotem, quatenus eum hoc redditu honorifi-
cam figuram in familiæ decus facere poſſet, non autem
quod hujuſmodi fructus cederent ad commodum Religio-
nis, vel Monaſterii, juxta eam diſtinctionem, quæ inter
clericos ſæculares, & regulares ponderatur *in Romana fi-
deicommiſſi de Cuppis, ſub tit. de fideicomm. diſc. 64.*

Fortius vero, ex duplici circumſtantia, una juris, & al-
tera facti; Ea ſcilicet juris, quod in actibus inter vivos
non intret ita de facili ea regula, quam habemus in vo-
luntatibus; ut conditiones turpes, vel impoſſibiles, ſeu
alias prohibitæ vitientur, & non vitient, cum in his regu-
la videatur in oppoſitum, ut generaliter Ricc. *in addit.* ad
14 Tiraquell. *de privil. cauſ. cap. 18. in princ.* Sanchez *de ma-
trim. lib. 1. diſp. 34. num. 2.* Rota apud Gregor. *deciſ. 117.
num. 1.* & in his terminis admittit Sanchez *ut ſupr. n. 13.*
ac firmat Moronus *d. conſ. 46. n. 47.* Et altera facti, quod
donator in hoc ſupponeretur a donatario deceptus, atque
cum parum veris præſuppoſitis inductus; Quicquid etiam
ſit de utroque aſſumpto tam juris, quam facti, ſuper qui-
bus Ego nil mature firmabam, attamen ea nimium con-
ferre dicebam, ut facilius præmiſſa intrarent.

Tertius demum punctus validitatis tranſactionis, & an
in ea neceſſarium fuiſſet, necne beneplacitum Apoſtolicum,
percutit magis materiam alienationis bonorum Eccleſiæ,
15 de qua agitur *ſub tit. de alienationibus, & contractibus*,
ibique pluries habetur concluſio, quam in præſenti deduce-
bam, a Sacr. Congregatione in hac diſputatione admiſſam,
quod ſcilicet, quamvis juxta magis communem ac in Rota,
& Curia receptam opinionem, rejecta diſtinctione, quam
plerique ſequuntur, an Eccleſia poſſidens dimittat, necne
indiſtincte receptum ſit, ut ſub prohibita alienatione, ac
neceſſitate beneplaciti Apoſtolici, juxta terminos *Extra-
vag. ambitioſæ, de rebus Eccleſ. non alien.* veniat quoque
tranſactio, illa excepta, quæ fiat inter ejuſdem Eccleſiæ
clericos, vel miniſtros ſuper participatione emolumento-
rum, ſeu jurium, ac præeminentiarum exercitio, firma
remanente integra eorumdem jurium ſubſtantia penes ip-
ſum corpus intellectuale Eccleſiæ, ut in dicta ſua materia,
ac etiam alibi pluries, præſertim *ſub tit. de Canonicis, &
dignitatibus, diſc. 40. & de Paroch. diſc. 26.*

Attamen id recte procedit, quando tranſactio, vel alia
ſpecies alienationis percutiat rei ſubſtantiam, aut aliquod
jus formale, ſecus autem ubi eſt ſuper fructibus, ut gene-
raliter *ex Abb. & aliis in cap. nulli, de reb. Eccleſ. non alien.*
advertitur *per Rotam in Veneta pretii bonorum 15. Novem-*
16 *bris 1602. coram Pamphilio*, quæ reputatur in materia ma-
giſtralis, ſæpius canonizata, præſertim apud Royas, *dec. 16.
n. 9. dec. 311. n. 11. & dec. 364. n. 13.* In ſpecialibus terminis
alienationis fructuum ſpectantium ad religioſum, cui par-
ticulariter aſſignati ſint pro ejus uſibus Religioſis, vel ho-
neſtis, juxta conſuetudinem ab Eccleſia toleratam, de qua
apud Merlin. *dec. 671. repetit. dec. 30. n. 31. & 32. p. 7. rec. d.
dec. 253. part. 11.* & in aliis, de quibus pluries in ſua materia
ſub tit. de Regular. ac etiam alibi, firmatur *in Romana Sal-
viani 31. Jan. 1646. cor. Veroſpio*; Quamvis enim *in Viter-
bien. Salviani 20. Junii 1659. coram Cerro, & in Benon.
predii 14. Jan. 1665. coram Carpinea*, & in aliis, agendo
in ſpecie de jure ad ſolam religioſi vitam Monaſterio, vel
Religioni competente, dicatur illius remiſſionem prohibi-
tæ alienationis ſpeciem ſapere, ideoque cadere ſub diſpoſi-
tione *Extravag. ambitioſæ*. Attamen, ut in dicta ſua ma-
teria, & alibi advertitur, id recipiendum eſt, quando agi-
tur de jure directe delato Religioni, vel Monaſterio ex per-
ſona Religioſi, cujus vita durante, illud importare dica-
tur verum, ac formale dominium, ac poſſeſſionem bono-

rum, & jurium, quamvis reſolutioni ſubjaceant; Ut (e.g.)
eſt fideicommiſſum habens tractum ſucceſſivum, cujus re- 17
ligioſus profeſſus durante ejus vita ſit capax, juxta ea, quæ
habentur *in d. tit. fideicommiſſis, d. diſc. 63. & ſeq.* quoniam
ipſa remiſſio juris in genere, ſpeciem alienationis ſapere vi-
detur, & in his terminis loquitur dicta deciſio *in Benon.
prædii coram Carpinea*, cum ibi deductis; Secus autem, ubi
agatur de redditibus, ac vitalitiis ſubventionibus, quæ re-
ligioſo in particulari, ut ſupra ſtatuantur, vel aſſignentur,
cum illæ dici non poſſint de bonis, vel juribus Monaſterio,
aut Religioni quæſitis, & incorporatis; Solumque in remiſ-
ſione hujuſmodi aſſignamentorum, quam religioſus faciat 18
aſſignantibus, ſive in alia diſpoſitione, intrare videtur illa
prohibitio, de qua *ſupra, diſc. 2. cum ſeq.* ob jus, vel intereſſe
ſecundarium, quod Monaſterium, vel Religio deſuper ha-
beat, quod ſcilicet ita religioſus, vel monialis providetur
de illis extraordinariis occurrentiis, quibus alias oporteret
provideri per Monaſterium, adeout in monialibus hujuſmo-
di aſſignatio dicatur de appenditiis dotis, ejuſque pars, ut
habetur *ſub tit. de dote, diſc. 144. & 145.* & pluries, ac etiam
advertitur *ſub tit. de Regal.* ad materiam locorum montium,
diſc. 34. & in dicta ſua materia *ſub tit. de Regular.* & confert
diſtinctio, de qua *ſub d. tit. de dote, diſc. 148.* ac etiam *ſub* 19
tit. de feudis, diſc. 61. & ſeqq. inter alienationem fructuum,
ſeu commoditatis, prout facti eſt, & alienationem uſuſ-
fructus formalis, prout juris, cum ſimilibus.

Ideoque juſta, & probabilis viſa eſt reſolutio, quonſam
licet Scribentes pro actore inſiſterent in læſione, quod ſcili-
cet pro dicta ejus pretenſione quid modicum, ac incerto fu-
turo eventui non proportionatum datum eſſet contra natu-
ram tranſactionis, in qua juxta opinionem, quam tenet
Rota, & Curia, intrant etiam termini textus *in l. 2. C. de
reſcind. vendit.* ut in ſua materia *ſub tit. de emption. & vend.*
pluries; Attamen dicebam id eſſe extra punctum quæſtio- 20
nis diſputatæ in Sac. Congregatione, cujus inſtitutum eſt
præbere oracula ſuper Sac. Conc. Trid. interpretatione, vel
aliis, quæ ex ejuſdem Concilii diſpoſitione, vel ſenſu pen-
dent, non autem tractare hujuſmodi cauſas indifferentes,
in quibus formalis proceſſus cum examine teſtium, aliiſque
probationibus, & actis in figura judicii requiritur, cum
tunc Judices ordinarii adeundi ſint, quibus Sacr. Congre- 21
gationes eas remittere ſolent, ut in ſua materia *ſub tit. de
judiciis in Romana Curia relatione, & praxi.*

S U M M A R I U M.

1 *De conditione ut Monaſterio non acquiratur.*
2 *De præſtatione vitalitia aſſignari ſolita Religioſis.*

ANNOT. AD DISC. XXV.

CONditio ut Monaſterio, vel Religioni legatum, vel
donatio acquiri non valeat, an & quomodo ſubſti-
neatur. *Vid. ſub tit. de Teſtam. diſc. 23. & 36. & tit. de
Regul. diſc. 37.* 1

De materia annuæ vitalitiæ præſtationis, quæ Religioſo
aſſignari ſolet, videantur deducta *ſub tit. de Regul. diſc. 56.
& ſeqq. & in Ann. ad S. C. T. diſc. 34.*

FULGINATEN. CENSUS PRO CREDITORIBUS DONATORIS, CUM FRANCISCO BERNABO.

*Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus
pro Creditoribus.*

De ſolemnitatibus per Statuta particularia deſideratis
in donationibus; In qua donationum ſpecie re-
quirantur, & in qua non, præſertim in donatio-
ne contemplatione matrimonii; Et in ſpecie de
Statuto Fulginaten. quando locum habeat, & an
juramentum illud ceſſare faciat.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De Statuto Fulginaten. in materia donationum.*
3 *Quod non ſit in uſu ex teſtimonio Doctoris regionis,
cui deferri debet.*
4 *Actus jurati non veniunt ſub Statuto.*
5 *Donatio contemplatione matrimonii non ſubjacet ſo-
lemnitatibus ſtatutariis.*
6 *Reprobatur non uſus, de quo num. 3.*

7 *Quod non ſit deferendum atteſtationibus Doctorum.*
8 *De inconſtantia Conſulentium, ac de errore eis deferentium in judicando.*
9 *Statutum tollit juramentum indirecte, & quomodo.*
10 *Renunciatio Statuto inhabilitanti non attenditur.*
11 *Sæpe Advocati deducunt motiva levia, & fallacia, & de ratione.*
12 *An amplitudo verborum limitet concluſionem, de qua n. 5.*
13 *De ratione ob quam recepta eſt dicta concluſio, de qua n. 5.*
14 *Non eſt inhærendum formalitati verborum, vel ſenſui grammaticali, ſeu rationi.*
15 *Quod dicta concluſio de qua num. 5. procedat in donatione neceſſaria, non autem voluntaria.*
16 *Reprobatur in majoribus, & de ratione.*
17 *Reſpondetur ad auctoritates contrarias.*
18 *Antiquitus dicta concluſio erat dubia.*
19 *Ut eadem concluſio procedat quid requiratur.*
20 *Quando matrimonium ſit cauſa finalis, vel impulſiva donationis.*

D I S C. XXVI.

1 POſtquam jam concluſum, & contractum fuerat matrimonium inter Franciſcum Bernabò, & N. occaſione inſtrumenti publici, quod ſuper ſpoca dotali juxta frequentiorem uſum fieri ſolet, ſponſi frater, donationem ei fecit de omnibus bonis, reſervata ſolum quadam ſumma, ad effectum teſtandi, quod pro cautela adhiberi ſolet pro donatione ſuſtinenda, & ne alias intraret illa nullitas, quæ in donatione univerſali datur, quando adimat liberam teſtandi facultatem; Cumque donator, iſto clypeo forſan tutus, (credens ita majorem ſibi concedi licentiam impendendi alienum) plura debita contraxiſſet, atque creditores contra ipſum adhuc viventem, ſeu ejus defuncti bona hæreditaria, mandata executiva in Tribunali A. C. obtinuiſſent, illaque curaſſent exequi ſuper bonis alias ad ipſum debitorem ſpectantibus, ac ab eo poſſeſſis, ſe oppoſuit dictus Franciſcus donatarius tanquam tertius poſſeſſor in vim dictæ donationis, cum ea nimium frequenti in Curia cautela, quæ *Angeli* dicitur, & de qua pluries *ſub tit. de judiciis*, atque excipientibus, vel replicantibus creditoribus de dictæ donationis manifeſta, & incontinenti probata nullitate ob non ſervatam formam præſcriptam a Statuto Civitatis Fulginatenſis, continente alias decretum annullativum, & quod Statutum canonizatum fuit pluries per Rotam, præſertim
2 *deciſ. 293. part. 4. rec. tom. 2.* repetit. poſt Gilian. *ad Statut. deciſ. 89.* & in *Fulginaten. dotis 19. Aprilis 1660. cor. Albergato*, edita in cauſa de qua *ſub titul. de dote, diſc. 18.* Hinc proinde aſſumpta deſuper diſputatione in dicto Tribunali A. C. pro creditoribus reſolutio prodiit, nullitatem dictæ donationis canonizando, atque puto, quod donatarius acquieverit, dum amplius de cauſa actum non audivi.

In hujuſmodi autem diſputationibus; Scribentes pro donatario, ex pluribus dicebant, huic donationi non obſtare Statutum prædictum, cujus diſpoſitio alias clara, & litte-
3 ralis eſt; Primo ſcilicet, quod illud non eſſet in uſu; Secundo quod procedere non deberet in actibus juratis, ubi præſertim accedat, (ut in præſenti) expreſſa jurata renunciatio; Et tertio, quod non ageretur de pura, & ſimplici donatione, de qua Statutum loquitur, ſed potius de cauſativa, utpote facta contemplatione certi, ac determinati matrimonii, ideoque ſtatutaria diſpoſitio non intraret.

Quoad primum ſuper non uſu, deducebant atteſtationem *Cirocchi Doctoris Fulginen. diſcept. 53.* nimium in hoc ſe diffundendo ſuper ea quæſtione, an DD. atteſtantibus de conſuetudine deferendum ſit; ut quamvis regula ſit negativa, ea tamen limitationem recipiat, ubi agitur de Doctore verſato in regione, ideoque informato, ut ita diſtinguendo poſt alios Maſcard. *de probat. concl. 528. n. 5.* Gabr. *de prob. concl. 4.* Capyc. Latr. *conſult. 98. n. 10.* apud quos cæteri.

Ad ſecundum autem juratæ renunciationis, cum copio-
4 ſis allegationibus deducebant ſatis vulgarem, ac receptam propoſitionem, de qua pluries *ſub tit. de alienationibus, & contractibus*, præſertim *diſc. 26.* ac etiam *ſub tit. de dote, diſc. 143.* de Statuto laicali non complectente contractus juratos ex defectu poteſtatis; Quinimo etiam in Papalibus, ſeu Papali auctoritate confirmatis idem procedit, non quidem ex defectu poteſtatis, ſed ex illo voluntatis, quoties de iſta explicite, vel implicite non conſtet, *ut dicto diſc. 143. de dote*; Cumulando in idem vulgare axioma, ut quilibet juri ſuo renunciare valeat, neque ad jura renunciata regreſſus competat.

Et quoad tertium fundamentum, dicebant, quod quicquid apud antiquiores diſputatum fuerit, hodie ubique, præſertim vero in Rota, & Curia (ubi non conſtet, quod Statutum hanc ſpeciem quoque comprehendat) receptum, ac extra controverſiam eſt, donationes contemplatione certi, & determinati matrimonii factas, ſtatutariis ſolemni- 5 tatibus non ſubjacere, allegando aliquas ex deciſionibus editis *in Urbinaten.* de qua ſupra, *diſc. 2.* ac auctoritates in eis deductas.

Duo peiora fundamenta de facili tollebantur; Ad illud enim non uſus, in ſpecie reſpondetur per Rot. *d. dec. 293.* 6 *part. 4. tom. 2. & repetit.* apud Gilian. *dec. 89.* quod ſcilicet iſte non uſus non præſumitur, ſed ab allegante probandus eſt, iſtaque probatio videbatur impoſſibilis, dum per cauſæ Patronum ex hac parte dabatur notula copioſi numeri donationum, in quibus hujuſmodi ſolemnitates adhibitæ fuerunt.

Et quoad atteſtationem Cirocchi Doctoris regionis *dict. controv. 53.* ultra inſpectionem juris, quod Doctori atte- 7 ſtanti de his, quæ facti ſunt, credendum non eſt, qualitas vero, ut ſit verſatus in regione, operetur, ut aliquando magis credi debeat, aliis tamen probationibus, vel adminiculis concurrentibus, ut advertitur apud eoſdem ſupra allegatos, ideoque habetur *deciſ. 574. part. 4. recent. tom. 3. num. 18.* quod Rota non conſuevit id recipere; atque in caſu, de quo *dict. diſc. 2.* auctoritates Doctorum regionis neglectæ fuerunt.

Tollebatur magis de plano hujus aſſertionis fides, ex eodem *Auctore, diſcept. 50. cum duobus ſeqq.* ubi ſcribendo ſuper invaliditate alterius donationis, innixus auctoritati Rotæ *d. dec. 298.* reſpuit hoc motivum non uſus, adeout 8 mirandum ſit, quomodo immediate poſtea adjecta fuerit dicta alia controverſia, in qua contrarium dicitur, ſe non declarando, vel utrumque dictum conciliando; Unde propterea edocemur, quantum manifeſtus error, atque leguleica ſimplicitas ſit, in judicando, vel conſulendo ad veritatem, deferre auctoritati Conſiliorum, vel controverſiarum, ſeu Reſponſorum, aut quocumque vocabulo nominentur, quoties eduntur eo modo, quo ipſi Conſulentes ad pecuniam, vel affectionem, cauſæ inſerviendo ſcripſerunt, cum ſæpius contra proprium votum ſcribi ſoleat; Imo, quo majorem difficultatem cauſa patitur, eo magis ingenium acui ſolet, atque volitare ſolet dicterium (damnandum tamen,) quod excellentia Advocatorum, & Conſulentium in cauſis periculoſis dignoſcitur.

Alteri objecto juramenti, vel renunciationis, pariter in eadem deciſione reſpondetur, quod ſcilicet defectus poteſtatis ſtatuentium circa juramentum, verſatur ubi directe de illo diſponatur, ſecus autem ſi indirecte, adimenda fidem ſcripturæ, ſive præſumendo illud dolo, vel metu ex- 9 tortum, ut de his omnibus ad ſufficientiam *dict. diſc. 143. de dote*, & in dicta materia *de alienat. & contract.* Et quoad renunciationem bene quoque in eadem deciſione advertitur, ut de illa nulla haberi debeat ratio, utpote ex Notariorum ſtylo, vel alterius contrahentis calliditate adjecta, quodque cum eadem facilitate, cum qua perſona im- 10 perfecti judicii inducta fuit ad donandum, ſeu faciendum alium actum præjudicialem, induci etiam potuit ad renunciandum Statuto, cui, nimis de facili fraus ita fieri poſſet, illudque de voto redoleret, atque ita impoſitum potius eſſet verbis, quam rebus, ut pluries in dicta ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* ideoque in his objectis removendis, parum, ac fere nihil oportuit laborare, cum apud judicem in nulla conſideratione haberentur.

Quo vero ad tertium, circa ſolemnitates non adhibendas in donationibus contemplatione matrimonii, Quamvis more Advocati cumulando motiva, tam ſolida, quam levia, 11 (ex ſtylo forſan neceſſario, ob experientiam, quod ſæpius bonis, ac ſolidis neglectis, levia amplecti ſolent;) Duas dabam reſponſiones; Primo ſcilicet, quod admiſſa etiam pro regula magis communi opinione firmante, ut in hujuſmodi donationibus utpote cauſativis & correſpectivis, hujuſmodi ſtatutariæ diſpoſitiones locum non habeant, adhuc tamen fallit, ubi amplitudo verborum, ſeu alias contextus Statuti ſuadeat, ſtatuentium voluntatem fuiſſe, iſtum quoque caſum complectendi, ex auctoritatibus deductis ſupra 12 *in dict. diſc. 2.* & in ſpecie hujus Statuti adducebam auctoritatem *dict. Cirocchi, diſcept. 51. n. 15. & ſeqq.*

Verum reflectendo ad veritatem, (partibus de more inſinuatam,) agnoſcebam motivum eſſe minus tutum, ob experientiam habitam in dicta *Urbinaten.* quod non obſtante majori verborum amplitudine, ac etiam magis conſiderabili circumſtantia, ibi ponderata, quod ſecundum decretum Duca-

Ducale prodierit ampliative ad tollendam in ſpecie hanc difficultatem, quæ adverſus primum decretum prodierat ex ibi allegato *conſ. Eugen.* adhuc tamen his non obſtantibus, in eo caſu id neglectum fuit in longe fortioribus terminis, dum non deducebatur motivum ad effectum annullandi actum, ſed ad ſolum effectum inducendi probabilem dubietatem pro ſubſtinenda concordia.

Ac etiam, ob rationem ſatis probabilem, & convincen-
13 tem, cui innixa eſt dicta magis communis, ac recepta opinio pro excluſione ſtatutariæ diſpoſitionis ab hac donationum ſpecie, quod ſcilicet fieri dicatur, magis in gratiam ſponſæ, ejuſque parentum, vel donantium, qui alias non contraxiſſent, unde ſpeciem habet contractus correſpectivi potius, quam donationis, ex pluries deductis in præcedentibus; Ideoque in judicando, ratio, vel ſubjectæ materiæ natura prævalere ſemper debet grammaticali ſignificationi,
14 ſeu litteræ verborum, cum id, ut pluries advertitur, Judæorum, atque Grammaticorum potius, quam Juriſconſultorum munus continere videatur.

Secundo deducebam ea, quæ habentur firmata per Rotam *dec.* 22. *n.*8. *cum ſeqq. poſt Pichum ad ſtatuta*, cum aliis apud *eumdem* Ciroce. *diſcept.* 51. *n.* 20. *in principio*, Cutell. *de donat. contemplat. matrim. tract.* 1. *diſc.* 3. *partic.* 6.
15 *n.* 12. *&* 18. *& tract.* 2. *diſcurſ.* 1. *ſpeciali* 4. *per totum*. Michalor. *de fratr. part.* 1. *cap.* 40. *n.* 12. ut ſcilicet dicta concluſio excludens neceſſitatem ſolemnitatum Statuti in hac ſpecie donationum, procedat in iis perſonis, quæ de jure ad hanc donationem faciendam tenentur, adeout dicatur actus potius neceſſarius quam voluntarius; Secus autem ubi ea mera voluntate reſultat.

Verum iſta quoque reſponſio periculoſa erat, ac fallaciam continebat, cum hæc diſtinctio inter neceſſitatem, & voluntatem, ex veriori ſententia, procedat ſolum in minore inhabilitato etiam de jure communi, non autem in iis, qui
16 eodem jure communi attento, habiles, ac integri judicii reputantur, liberamque ſuorum bonorum adminiſtrationem habent quamvis fragilitas ſexus quoque concurrat, dum mulieres majores a jure inhabilitatæ non ſunt, ea iis, quæ pluries habentur *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 16. *cum ſeq.* ubi concordantes cumulantur; Ac etiam ob dictam aliam rationem occaſione præcedentis motivi inſinuatam, quod iſtæ donationes habent ſpeciem contractus correſpectivi, atque ſequi ſolent magis ex ſtudio, & diligentia mulieris, vel ejus parentum, ſeu conjunctorum, ideoque cadere non debent ſub legibus municipalibus, quæ de ſimplicibus donationibus diſponunt, quoniam ſi non ſunt cauſativæ ob neceſſitatem faciendi, adhuc tamen cauſativæ remanent ob dictam correſpectivitatem, ac intereſſe tertii.

Dicta vero auctoritas Rotæ, *dec.* 22. *poſt Pichum*, quæ magis urgens in hoc propoſito videtur (cum alii ſint ma-
17 gis collectores, ac relatores, qui juxta frequentiorem ſtylum referunt quid ab aliis ſcriptum inveniant abſque alio examine) ſalvari poteſt; Vel ob illius facti particulares circumſtantias; Vel quod, ut advertitur *in Romana donationis de Sylla*, *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 140. eo tempore ſub quæſtione erat, atque non ita decíſum, ac receptum, de præſenti, adeout in dicta cauſa conſiſtente in hoc arti-
18 culo, ob votorum ſciſſuram, capta non fuerit reſolutio, ſed laudata concordia, ideoque non mirum, ſi antiquiori tempore in eam ſententiam deveniri potuit.

Solida vero, ac tuta reſponſio, quam Judex amplexus eſt, a me in ſenſu etiam veritatis deducta, conſiſtebat in defectu applicationis ad factum, quoniam, ut in propoſito augmenti dotis, ſive donationis in ejus cauſam, vel in iſtam
19 contemplatione matrimonii habetur in dicta alia *Fulginaten. ſub tit. de dote*, *diſc.* 18. ac pluries *eod. tit. diſc.* 145. & alibi juxta *dec.* 433. *&* 479. Coccini, cum aliis ibidem deductis, ac etiam pluries ſupra & infra; Tunc dicitur vera donatio cauſativa, quæ tanquam redolens ſpeciem contractus oneroſi, & correſpectivi non ſubjacet hujuſmodi ſolemnitatibus, quando duplex circumſtantia copulative concurrit; Primo ſcilicet, quod illa ſit finalis, ac principalis contemplatione certi, ac determinati matrimonii, non autem pro matrimonio incerto, ac indefinito, cum tunc iſta dicatur potius cauſa impulſiva, quæ non facit donationem cauſativam, juxta diſtinctionem, de qua cæteris relatis apud Add. ad Buratt. *dec.* 861. *dec.* 118. *n.* 10. *&* 127. *n.* 12. *p.* 6. *rec.* *& ſæpius*; Et ſecundo, ut ea ſequatur ante matrimonium,
20 vel ſaltem in executionem promiſſionis, ſine qua matrimonium ſequutum non eſſet, adeout dici valeat pars contractus matrimonialis, & correſpectiva, ut habetur locis citatis, præſertim *in dicta alia Fulginaten. ſub tit. de dote*, ac etiam infra *in Romana pecuniaria*, *ſeu Augmenti dotis*, *diſc.* 28. Iſta ſiquidem donatio ſequuta erat poſt jam ſequutum matrimonium, & conſtitutam dotem; Et quamvis diceretur, quod præceſſiſſet promiſſio, ſeu tractatus, non tamen dabatur ſufficiens probatio, quinimo potius, ſi non probatio, ſaltem vehemens fumus ex hac parte dabatur, colluſionis, ac fraudis, quæ etiam ad debita non contracta, ſed contrahenda recte dari poteſt, ut advertitur *infra d. diſc.* 28. ideoque probabilis, ac juſta viſa eſt reſolutio.

ANNOT. AD DISC. XXVI. cum ſeqq.

AGitur in his diſcurſibus de ſolemnitatibus per Statuta particularia deſideratis in donationibus, ſuper quo videantur ea quæ habentur *in hoc diſc.* 66. ubi an requirantur in donatione annuæ præſtationea vitalitiæ, de quo etiam habetur actum *hoc tit. diſc.* 32. Et quid in donatione facta per Magnatem proprio Familiari cum aſſertione meritorum; Ac etiam *diſc.* 67. *cum ſeq.* in quorum primo agitur de eadem materia, de qua in præſenti *diſc.* 26. ſuper ſolemnitatibus ſcilicet a Statuto Fulginei requiſitis in donationibus.

De ſolemnitatibus autem Statuti Urbis 150. 151. habetur pluries actum in ſua ſede *ſub tit. de Alien. & Contr. prohib.* *ſignanter diſc.* 31. *cum ſeqq.*

Et de materia inſinuationis in donationibus requiſitæ, habetur particulariter actum *diſc.* 60. *per tot.*

ROMANA PRÆTENSÆ DONATIONIS,

PRO PP. S. LAURENTII IN LUCINA, ET CONSORTIBUS,

CUM BENEDICTELLIS.

Diſcurſus in congreſſu ſuper caſu concordato.

An in donationibus, quæ in Urbe fiunt per mulieres, ultra ſolemnitates, quæ in hoc ſpeciali contractu donationis requiſitæ ſunt per Statuta 149. & 150. adimpleta eſſe debeant requiſita per Statutum 151.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries cum antiqua reſolutione.*
2 *De Statuto Urb. 151. ſolemnitatibus, & cauſa, & qualis hæc eſſe debeat.*
3 *Leſio non datur in donatione.*
4 *Quod donationes mulierum ſine ſolemnitatibus Statuti 151. ſint canonizatæ.*
5 *In cauſam dotis mulier major valide ſe obligat.*
6 *Donationes continentes onus fideicommiſſi non exigunt ſolemnitates.*
7 *Statutum 151. in verbis loquitur de donationibus.*
8 *Procedit in omnibus actibus, in quibus dari poteſt leſio.*
9 *In ſpecie de deciſionibus agentibus de donatione.*
10 *De differentia inter Statuta 149. & 150. & Statut. 151.*
11 *Quando, & quomodo in donatione verificetur juſta cauſa deſiderata a Statuto 151. cum pluribus exemplis.*
12 *Declaratur concluſio, de qua n. 5.*
13 *Et altera, de qua n. 6.*
14 *An inter mulieres æque privilegiatas ceſſet ſtatutum.*

D I S C. XXVII.

ADverſus donationem ab ea factam, Margarita judicium inſtituit in Rota *coram Buratto*, coram quo de 1
anno 1626. prodiit reſolutio ſuper nullitate ob non ſervatam formam Statuti 151. ut patet ex *deciſ.* 924. Buratti, qua edita deventum eſt ad concordiam, quam deinde donatariorum filii, utpote ex perſona propria jure ſubſtitutionis venientes impugnare curarunt in eadem Rota *coram Royas*, ſed ſuccubuerunt, ut patet *ex deciſ.* 437. *&* 477. *ejuſdem*; Quibus non acquieſcentes Benedictelli dictorum filiorum ſucceſſores, cauſam reaſſumpſerunt in eadem Rota *coram Albergato ſubrogato*, eaque propoſita *ſub die* 23. *Fe-* 2
bruarii 1660. reſcriptum fuit revideri debere dictam deciſionem Buratti; Quare PP. S. Laurentii in Lucina, & conſortes donatricis mediati ſucceſſores, in hoc ſtatu me ad cauſæ defenſionem evocarunt, habitoque juxta laudabilem ſtylum congreſſu pro directione, ac futuræ diſputationis præparatione, ſubſequuta honeſta concordia ulterioris diſputationis occaſionem ſubſtulit.

In congreſſu autem prædicto, atque in diſcurſu deſuper edito, inſpectis occaſione primæ diſputationis informatio-

nibus datis ex parte Actorum, punctus reſtringebatur ad inſpectionem, an ſtantibus *Statutis* 149. & 150. ſpecialiter providentibus ſuper contractum donationis, attendi quoque deberet in mulieribus alterum Statutum 151, juxta firmata *in dicta dec.* Buratti.

Pro negativa Scribentes pro actoribus, potiſſimum fundamentum in eo conſtituebant, quod cum Statutum 151. ultra ſolemnitates interventus judicis, & proximiorum, vel curatoris reſpective, exigeret etiam cauſam, (quam juxta opinionem moderatam inconcuſſe tantam reintegratoriam opinionis antiquæ reprobata opinionis media receptum eſt eſſe debere veram de Jure, & de facto, ideoque utilem, vel ſaltem non damnoſam, ex iis, quæ pluries habentur infra *ſub tit. de alien. & contract.*) Hinc proinde dicebant hoc Statutum inapplicabile eſſe contractui donationis, cum ſemper donare ſit perdere, ideoque verificari non poteſt interventus cauſæ utilis, vel non damnoſæ.

Juris enim concluſionem habemus, quod leges diſponentes de læſione, intelligendæ veniunt in emptione, & venditione, ac permutatione, vel tranſactione, aliiſque contractibus correſpectivis, non autem in iſto donationis con-
3 tractu, in quo non datur læſio, *l. majoribus, C. commun. utriuſque jud.* DD. communiter relati per Caren. *reſol.* 6. ubi agit de miniſtratore, aliiſque limitationibus, Hodiet. *controv.* 16. Rnt. *dec.* 125. *part.* 5. *rec.*

Alias enim eſſet omnino inhabilitare ſexum fœmininum ad iſtum contractum faciendum, quod nullibi in jure communi, vel Statutario diſpoſitum eſt; Deducentes e converſo plures donationes factas per mulieres in Urbe effe-
4 ctum ſortitas, & a Rota canonizatas, præſertim deciſione *in Romana renunciationis coram Otthobono* inter ſuas *deciſ.* 182. *& in eadem cor. Cerro dec.* 23. *part.* 11. *rec.*

Et ulterius dicebant, quod ubi etiam in pura, & ſimplici donatione hujuſmodi ſolemnitates quoque in mulieribus deſiderandæ venirent, adhuc tamen requiſitæ non eſſent in hac ſpecie; Vel quia donatio facta eſſet etiam mulieribus æque privilegiatis, unde propterea intraret regula conquaſſationis privilegiorum: Vel quia facta eſſet in cau-
5 ſam dotis, in qua receptum eſt, mulieres majores, non curata diſtinctione inter cauſam neceſſariam, & voluntariam, valide ac ſine ſolemnitatibus contrahere poſſe ex iis, quæ pluries habentur in ſua materia *ſub tit. de dot.* præſertim *diſc.* 16. *& ſeqq.*

Vel demum, quod hæc non eſſet donatio pura, & gratuita, ſed continens onus fideicommiſſi ad favorem filiorum, & deſcendentium donatariorum, ideoque juxta magis communem, & in Curia receptam opinionem, non
6 requiruntur ſolemnitates alias in donationibus requiſitæ, rejecta diſtinctione, an onus percutiat commodum donatoris, vel tertii, ut *deciſ.* 260. *part.* 4. *recent. tom.* 2. late in *Reggien. bonorum* 23. *Februarii* 1647. *coram Corrado* cum aliis, quæ habentur *in Romana fideicommiſſi de Urſinis, ſub tit. de renunc.*

His tamen non obſtantibus, credebam probabilitatem huic parti aſſiſtere, quodque dictæ deciſionis *Buratti* confirmatio ſperanda eſſet, adhuc tamen libenter, juxta ſtylum, conſului extinctionem litis, dum offerebatur ſatis honeſta concordia.

Quatenus enim pertinet ad punctum principalem, an ſcilicet in contractu donationis, quæ fiat per mulierem, ultra ſolemnitates requiſitas a Statutis 149. & 150. adhiberi
7 quoque deberent aliæ requiſitæ a Statuto 151. Dicebam caſum eſſe litteraliter deciſum, ideoque dubitationis incapacem juxta regulam vulgatis text. *in l. ille aut ille, ff. de legat.* 3. dum inter quatuor contractus, qui in eodem Statuto ad ſpeciem deducuntur, legitur iſte donationis, cum tamen hodie poſt acerrimam diſputationem, de qua in votis, ac deciſionibus regiſtratis apud Fenzon. *poſt idem Stat.* 151. abſolutum, ac extra controverſiam ſit, ut dicti quatuor
8 contractus ſtent demonſtrative, non autem taxative, ideoque illud locum habeat in quibuſcumque actibus, ex quibus mulier lædi poteſt, ſeu alias præjudicium pati, ut in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*

Et in ſpecie hujus contractus donationis factæ per mulierem, ut iſtius quoque Statuti ſolemnitates deſiderentur, plures habemus Rotæ deciſiones, præſertim apud Coccin.
9 *dec.* 433. & 479. apud Peniam *dec.* 239. Cavaler. *dec.* 257. quæ omnes præcedunt hujus cauſæ deciſionem 924. Buratti, & poſtmodum apud Celſ. *dec.* 40. *n.* 13. & in aliis, *coram Albergato & Bourlemone* editis *in Tiburtina donationis*, de qua *ſub tit. de dote, diſc.* 17. Ex ea probabili, & convincenti ratione, quod Statuta 149. & 150. percutiunt ipſum contractum in genere, a quocumque fiat, quamvis generaliter ad contrahendum habilitato, ac liberam diſponendi facultatem 10
habente; Alterum vero Statutum 151. reſpicit habilitatem perſonæ, in qua alias imperfectum præſumitur judicium, ita cum interventu judicis, & proximiorum, vel curatoris ſupplendum, ideoque Statutum 151. operatur, ut mulier alias imperfecti judicii, ita habilitetur atque reddatur æqualis viris majoribus, liberam donandi, ac diſponendi facultatem habentibus, in quibus adhuc aliæ ſolemnitates præſcriptæ in dictis Statutis 149. & 150. deſiderantur, ideoque recte compatibilis eſt hujuſmodi Statutorum concurſus pro diverſitate reſpectuum.

Ad argumentum vero impracticabilitatis cauſæ utilis, vel non damnoſæ a Statuto deſideratæ; Dicebam quod illud requiſitum intelligendum eſt proportionabiliter juxta ſubjectam materiam, adeout ceſſet illa ſuſpicio circumventionis, quæ de facili in perſonis imperfecti judicii cadit, ut ſcilicet in contractibus correſpectivis regulandis cum termi-
nis juſtitiæ commutativæ, inſpiciatur, ut mulier ſit in lucro, 11
vel ſaltem non in damno; In iſto autem gratuito, ac liberalitatis actu regulando cum terminis juſtitiæ diſtributivæ, potius quam commutativæ, inſpicitur, an concurrat juſta, vel honeſta cauſa, quæ de congruo, ac citra circumventionem, hujuſmodi actum exigat; Puta ita exigente obligatione antidotali ratione meritorum juxta ea, quæ in materia remuneratoria donationis deducta habentur *ſub tit. de feudis, diſc.* 94. occaſione agendi, an Bulla Baronum intret pro debitis ex cauſa donationis remuneratoriæ; Sive ex rationabili motivo agnationis, juxta caſum, de quo *in d. Romana renunciationis*, apud Ottbob. *dec.* 182. *& dec.* 23. *p.* 11. *rec.* Aut ex motivo pietatis pro aliqua puella dotanda, dummodo ſit cauſa finalis, ac præciſa, non autem color quæſitus, juxta deducta *in d. Tiburtina, ſub tit de dote, diſc.* 17. Vel quod natura ad id impellat juxta inſinuata, *deciſ.* 271. *n.* 7. *part.* 11. *rec.* ubi de pecunia mutuo accepta per mulierem, & donata filio pro expenſis neceſſariis in Epiſcopatu obtento, cum ſimilibus, adeout dici valeat actus prudens, ac laudabilis, qui a prudente & perfecti judicii viro geſtus etiam eſſet, unde ceſſet ratio Statuti, atque juſta cauſa ab eo deſiderata verificari valeat; Hæc autem in præſenti omnino ceſſabant, quinimo facti circumſtantiæ aliquam redolebant circumventionem.

Quo vero ad alia fundamenta, facilis eorum ſolutio vi- 12
debatur; Illud enim privilegii dotalis intrat ubi in certam, ac præciſam cauſam dotis donatio facta ſit, adeout ea dicatur cauſa finalis, vel principalis, ſecus autem ubi vaga, cum aliis etiam cauſis cumulata, adeout dici valeat color quæſitus ad ipſam donationem colorandam juxta diſtinctionem, de qua *in d. tit. de dote, diſc.* 19. atque in hac facti ſpecie verificabatur ſecunda pars diſtinctionis.

Et quoad alterum, concluſio procedit in ordine ad ſolemnitates ex dictis Statutis 149. & 150. deſideratas indefinite in contractu donationis, per quemcumque ille fiat, quamvis
perfecti judicii eſſet, liberamque haberet ſuorum bonorum 13
diſpoſitionem, ut ſcilicet hujuſmodi Statuta intelligenda veniant in donationibus puris, & gratuitis, non autem in cauſativis, ſecus autem, ubi agatur de altero Statuto reſpiciente potius habilitationem perſonæ, quam formam, ſive ſolemnitatem contractus, & conſequenter nihil refert, quod dicta forma in actu non deſideretur, ſi perſona non eſt habilis ad contrahendum, ideoque concluſio quamvis in ſuo caſu vera, ceſſabat ex defectu applicationis.

Ea vero circumſtantia, quod ageretur inter mulieres æque privilegiatas, hodie non venit habenda in conſideratione, quoniam licet antiquiori tempore id ſub aliqua 14
eſſet quæſtione, attamen iſta videtur hodie ſopita, ut ſcilicet potior ſit conditio illius privilegiati, qui contendit de damno adverſus contendentem de lucro; Sive in concurſu etiam æquali damni, potior ſit conditio ejus, qui agit de majori damno, ut pluries in ſua materia, *ſub tit. de alienat. & contract.*

ROMANA DONATIONIS
PRO HIPPOLYTA MACE.
CUM MONASTERIO S. CLARÆ.

Caſus deciſus per Rotam pro Hippolyta.

De eadem materia Statuti 151. quoad requiſitum cauſæ, an locum habeat in donationibus, quæ fiant per mulieres; Et quomodo habenda veniat ratio

ratio læſionis; Et de alia ſolemnitate inſinuationis requiſita a Statuto 150. an impleri poſſit poſt revocationem factam a donatore; Et quomodo de iſta revocatione conſtare debeat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Diſtinguuntur puncti diſputati.*
4 *Quod non de declarationibus diſputatis agatur in deciſionibus.*
5 *Primus donatarius non poteſt retrodonare in præjudicium aliorum vocatorum.*
6 *Mulier major de jure non eſt prohibita donare, & alienare.*
7 *Retrodonatio, vel remiſſio juris quæſiti exigit ſolemnitates alienationis.*
8 *An ſententia lata contra prædeceſſorem præjudicet ſucceſſori venienti jure ſuo.*
9 *In Curia de facili tollitur res judicata per reſtitutionem in integrum ob injuſtitiam.*
10 *An dolus, vel metus a tertio illatus annullet donationem.*
11 *Ubi etiam de dolo, vel metu non conſtet concludenter, ad quid proſit ejus fumus.*
12 *Tutor, vel Prælatus poteſt recognoſcere bonam fidem, ejuſque confeſſio adminiculata præjudicat.*
13 *Tranſactio an obſit ſucceſſori.*
14 *Contractus minus ſolemnis, quamvis non obliget, attenditur tanquam probatio.*
15 *De Statuto Urbis circa inſinuationem.*
16 *An conſtare debeat de revocatione expreſſa donationis ante inſinuationem.*
17 *De revocatione alienationis feudi qualis eſſe debeat.*
18 *An inſinuatio ceſſet per juramentum.*
19 *Inſinuatio ad quem finem, ſeu effectum introducta eſt, & quod ſufficiat tacita pœnitentia.*
20 *Ex quibus actibus inferatur ad pœnitentiam donatoris.*
21 *Poſt pœnitentiam non poteſt fieri inſinuatio.*
22 *Quod retrodonatio minus ſolemnis attendatur pro adminiculo.*
23 *Quod revocatio donatoris debeat eſſe expreſſa.*
24 *De invalida donatione facta per mulierem in Urbe, ſine juſta cauſa, vel ſolemnitatibus Statuti 151.*
25 *Quomodo conſideretur læſio etiam in donatione.*
26 *Sententia obtenta contra primum donatarium, quamvis etiam non præjudicet ſucceſſoribus venientibus jure ſuo, attamen facit adminiculum.*

D I S C. XXVIII.

1 Hippolyta pinguius, quam aliæ Sorores a parentibus, vel aliis conjunctis dotata, habens virum, iſto abſente, donationem aliquorum bonorum, vel quantitatis fecit ad favorem unius ex ſororibus, cujus actus illico die ſequenti pœnituit, id exagerando cum matre, aliiſque conjunctis, unde propterea donataria prompte dictæ donationi retroceſſit. Poſtmodum vero revocationem formalem per inſtrumentum fecit, inſinuatio autem a procuratore in eadem, juxta ſtylum conſtituto hoc intermedio tempore inter hanc revocationem expreſſam, & pœnitentiam, ut ſupra conjunctis communicatam, facta fuit, eademque Hippolyta uſque ab anno 1612. ſententiam in foro Capitolino ſuper dictæ donationis invaliditate reportavit; Cumque ad plures annos, mortua donataria, Monaſterium Monialium S. Claræ ex perſona ejus filiarum, utpote vocatarum ex perſona propria, judicium pro dictæ donationis executione inſtituiſſet, in-
2 troducta cauſa *in Rota coram Meltio, ſub diebus* 25. *Junii* 1660. & 18. *Martii* 1661. *cor. Bourlemont ſubrogato*, contra Monaſterium actorem reſolutiones prodierunt, donationem ſcilicet non ſubſiſtere, neque executionem mereri, neque cauſa ulteriorem proceſſum, quod ſciam, habuit.

In his autem diſputationibus, quinque fuerunt puncti; Primo ſcilicet, an dicta retrodonatio ſubſiſteret, necne; Secundo, an præfata ſententia, quæ tranſitum fecerat in judicatum, obſtaret dictis filiabus donatariæ actricibus, ſeu Monaſterio ex earum perſona venienti; Tertio, an conſtaret de ſeductionibus, cum quibus ſupponebatur donatricem in-
3 ductam eſſe, & quatenus conſtaret eas ſequutas eſſe a tertio, non autem a donataria, an inficerent actum; Quarto, an ſolemnitas inſinuationis poſt dictam retrodonationem, ac pœnitentiam reſpective ſequutam attendi deberet; Et quinto, an obſtaret etiam Statutum 151. ex defectu cauſæ piæ, vel non damnoſæ, juxta ea, quæ habentur *diſc. præced.* Quamvis de his omnibus ita diſtincte, non agatur in dictis deciſionibus in cauſa editis, cum ſæpius ex laudabili ſtylo non immorandi in ſuperfluis, quando aliqua motiva ſatisfaciunt, 4 ac ſufficientia reputantur ad ſolutionem aliorum, diſcuſſio, utpote non neceſſaria negligi ſoleat.

Quatenus igitur pertinet ad primum, magna diſputatio fuit inter Scribentes hinc inde, ſuper dictæ retrodonationis validitate, ac efficacia, quod pendere dicebatur ab eo, an filii vocati eſſent ad donationem ex perſona propria, necne; Laborantibus ſcribentibus pro Monaſterio actore in probando vocationem, atque ſcribentibus pro hac Parte in eam negando; Poſita enim vocatione, indubitatum remanebat, Primum donatarium gravatum aliis reſtituere, quatenus donatio jam valida, & perfecta ſupponenda eſſet, non po- 5 tuiſſe dictam retrodonationem facere, cum neque negligendo, ſeu non adimplendo aliis ſucceſſive vocatis præjudicare valeat in amiſſione juris quæſiti juxta ea, quæ habentur ſupra *in Romana donationis de Andoſilla, diſc.* 9. & pluries *ſub tit. de fideic.* Si etenim hujuſmodi retrodonationes invalidæ reputari ſolent ob ſolum priorum, & conjugis intereſſe ſecundarium, ut plures in præcedentibus, præſertim *diſc.* 2. multo magis, & abſque dubio, ubi agatur de jure, vel intereſſe primario.

E converſo autem, ubi filii non eſſent vocati ex perſona propria, unde venire deberent tanquam hæredes matris donatariæ; Quamvis inſpecta diſpoſitione juris communis, certum eſſet, dictam retrodonationem obſtare debere, cum dicto jure attento, mulier major prohibita non ſit, (ex- 6 cepto caſu Vellejani, vel ubi remaneat indotata,) donare, ſeu alias libere diſponere, atque hæredibus non conceditur impugnare illud factum ſui auctoris, quod ipſemet impugnare non poſſet, juxta terminos vulgaris text. *in l. cum a matre, C. de rei vendic.*

Adhuc tamen dicebant ſcribentes pro Monaſterio actore, id non obſtare, ob evidentem nullitatem dictæ retrodonationis, ob non ſervatas ſolemnitates tam dicti Statuti 151. cum ageretur de muliere, quam etiam aliorum Statutorum 149. & 150. præſcribentium donationum formam, quoniam ubi donatio jam valida, & perfecta eſt, retrodona- 7 tio, vel remiſſio, utpote importans novam donationem, eaſdem exigit ſolemnitates, *ut deciſ.* 217. *n.* 29. *part.* 11. *rec.* & in ſua materia *ſub tit. de alien. & contract.* ubi de ſolemnitatibus ſtatutariis in contractibus minorum, & mulierum, ac etiam *hoc tit. in ſupplem. in Eugubina donationis*; Ideoque Ego ſcribens pro Hippolyta rea conventa, dicebam, hujuſmodi quæſtionum diſputationes inanes eſſe, quia vel non ſufficiebant, vel erant inanes.

Idemque dicebant circa ſecundum punctum, an ſcilicet dicta ſententia lata contra donatariam afficeret filios jure 8 proprio venientes; Quamvis enim ego, & alii ex hac parte ſcribentes deduceremus concluſionem, de qua apud Peregr. *de fideicomm. art.* 53. Menoch. *conſ.* 1118. Rovit. *deciſ.* 1. *n.* 38. Fuſar. *quæſt.* 622. Capyc. Latr. *conſult.* 52. *n.* [illegible] *cum ſeqq.* ut ſententiæ, & acta contra gravatum, non conſtito de colluſione, afficiant ſucceſſores fideicommiſſarios, quamvis ex propria perſona venientes; Attamen e converſo ſcribentes in contrarium inſiſtebant in auctoritatibus volentibus oppoſitum, ubi potiſſime non accedat citatio per edictum pro jure, ac intereſſe vocatorum, juxta *deciſ.* Put. 91. *libr.* 3. cum qua in Curia procedi videtur, ut in ſua materia *ſub tit. de judiciis*; Ideoque ad hanc difficultatem evitandam ex hac parte inſiſtebatur in eodem puncto, de quo ſupra, negando ſcilicet vocationem filiorum ex propria perſona, quam e converſo Scribentes in contrarium etiam ad hunc effectum acriter ſuſtinebant.

Verum, & hic videbatur labor parum neceſſarius, quoniam ubi donatio valida, & perfecta fuiſſet, retrodonatio autem ex defectu ſolemnitatum, & cauſæ eſſet ut ſupra, invalida, tunc nil referebat adeſſe dictam rem judicatam, cum in Curia res judicata ſatis modicæ exiſtimationis eſſe ſoleat, dum etiam poſt longiſſima tempora, adverſus eam 9 a capite injuſtitiæ de reſtitutione in integrum reſponderi ſolet ex recepta propoſitione, quod ſententia injuſta numquam tranſit in judicatum, ut in dicta ſua materia, *ſub tit. de judic.* & alibi frequenter.

Hinc proinde in congreſſibus dicebam, quod omnes iſti labores inanes eſſent, utpote, vel non neceſſarii, vel inſufficientes, quoniam ſi donatio ex aliis ſequentibus motivis, (ut etiam in ſenſu veritatis credebam) invalida, & irrita erat, tunc nulla ſuppetebat neceſſitas conſtituendi fundamentum in retrodonatione, vel ſententia, ſine quibus ex integro in-

tenſom obtineri poterat, attendendo ſolum iſtos actus tamquam adminicula invaliditatis, ut infra; Si autem e converſo erat valida, & perfecta, id nil proficiebat: Et tamen commune Juriſtarum vitium eſſe ſolet, in hujuſmodi, vel non neceſſariis, vel parum proficuis motivis magnas retexere quæſtiones, ac facere digreſſiones cum nauſeativis, ac intolerabilibus regularum generalium, & allegationum cumulis, frequentius, vel nullatenus, vel ſatis leviter attingendo punctum, in quo difficultatis cardo reſideat.

Tertius punctus, totus erat facti, an ſcilicet conſtaret, necne de iis, quæ hinc inde ſupponebantur ſuper libera, & ſincera, vel reſpective non libera donatricis voluntate; Verum de hoc, juxta laudabilem Curiæ ſtylum, actum fuit inter cauſæ Patronos, dum Advocati in iis, quæ facti ſunt, ſe ingerere non ſolent; Solumque articulus juris cadebat, an poſito quod conſtaret de dolo, vel ſeductione, non tamen per donatariam, ſed per tertium inficeret, necne, actum;
10 Super quo deducebantur hinc inde eadem quæ diffuſius habentur ſupra in *Melevitana*, *diſc.* 22. ubi patet, magis veram, & receptam eſſe opinionem pro actus invaliditate.

Hujus autem puncti diſcuſſionem magis proficuam ego credebam, quamvis de præſuppoſito dolo, vel falſis ſuggeſtionibus non ita bene, & concludenter conſtaret, quod motivum ſolum, & de per ſe ſufficeret ad irritationem actus, pro coadjuvatione ſcilicet aliorum ſequentium mo-
11 tivorum, ac etiam primi ſuper retrodonatione, quæ ita facta cenſeretur potius in recognitionem veritatis, ac bonæ fidei, quam per viam integræ donationis ejus, quod valide, ac perfecte quæſitum eſſet.

Quamvis enim tutor, vel Prælatus, ſive procurator, aut gravatus alteri reſtituere, actum expreſſum voluntatum
12 præjudicialem facere non valeant, non tamen prohibentur veritatem, ac bonam fidem recognoſcere, talisque recognitio, quoties ita adminiculata ſit, quod fraudis, & colluſionis ſuſpicio abſit, attendenda venit, ut cæteris relatis apud Buratt. *decif.* 49. *num.* 19. *dec.* 154. *num.* 3. *dec.* 230. *num.* 10. *& decif.* 453. *num.* 6. *dec.* 39. *&* 89. *part.* 7. *recent.* *& ſæpius*; Et habemus etiam in tranſactione bona fide inita
13 per gravatum, ſeu feudatarium, ſeu emphyteutam; præjudicante ſucceſſori quamvis ex propria perſona venienti, *ut ſub tit. de fideicomm. diſc.* 273. *& ſeq. & pluries*, & ſub alio *de feud. diſc.* 49. *& ſub tit. de emphyteuſi*, *diſc.* 52. & inſinuatur ſupra, *diſc.* 2.

Et magis in ſpecie, mulieris, vel alterius alienare, vel contrahere prohibiti, abſque certa ſolemnitate; ut ejus actus quamvis non habilis ad obligandum, habilis tamen dicitur
14 ad probandum, ideoque tamquam confeſſio, vel probatio præjudicet, habetur *in Romana dotis* 10. *Februarii* 1600. *coram Sacrato*, quæ in materia reputatur magiſtralis, ut in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* & conferunt cumulata apud Altogr. *conſ.* 5. *n.* 7. *cum ſeq. lib.* 1.

Quo vero ad quartum punctum, bene, vel male adhibitæ ſolemnitatis inſinuationis, quæ ultra juris communis diſpoſitionem, pro forma requiritur intra ſex menſes in Urbe ex ſtatuto 150. ſub decreto irritanti in ſumma excedente
15 ducatus auri de Camera biſcentum, qui important ſummam ſcut. 150. monetæ, Quatenus dicta inſinuatio nullatenus ſecuta eſſet, tunc nulla cadebat difficultas ſuper actus invaliditate, cum Statutum ſit litterale; Et e converſo, ubi valide, ac re integra huic ſolemnitati ſatisfactum eſſet, tunc motivum abſque dubio corruebat.

Quia vero præceſſerat dicta revocatio, ſeu pœnitentia deducta ex conqueſtibus, qui dictæ retrodonationi cauſam dederunt, formalis autem revocatio ſubſequuta erat poſt
16 dictam ſolemnitatem jam adimpletam; Hinc proinde punctus difficultatis erat, an ad hunc effectum ſequireretur formalis, ac expreſſa revocatio, vel potius ſufficeret, ut quomodocumque conſtaret de pœnitentia, & mutatione voluntatis.

Super hoc autem, Scribentes pro Monaſterio actore, dicebant conſtare de expreſſa, & poſitiva revocatione, in id deducendo ea, quæ habentur in hoc propoſito apud Cutell. *de donat. tom.* 1. *tract.* 1. *diſc.* 1. *part.* 8. *n.* 30. Fontanell *de pact. clauſ.* 4. *gl.* 9. *p.* 5. *n.* 149. *cum ſeq.* Giurba *obſerv.* 43. *n.* 8. *& ſeqq. ubi cæteri*; Ad quod comprobandum ego obſervabam cumulari quoque poſſe auctoritatem illorum feudiſtarum, qui tenent revocationem alienationis, vel obligationis feudi, quæ ab eodem contrahente fieri poteſt, eſſe debere formalem, ac expreſſam, ex iis, quæ habentur deducta *in Civitatis Caſtelli juriſdictionis*, *ſub tit. de feud. diſc.* 66.

17 His tamen non obſtantibus, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam contrarium verius eſſe, (ut ſcit etiam ſcolus Rotæ cum juſtitiæ fundamento) quoniam cum inſinuatio à jure communi introducta pateretur difficultatem, an juramen- 18
tum illius neceſſitatem ceſſare faciat, ex deduct. apud Rovit. *decif.* 48. Gratian. *diſcept.* 531. *n.* 34. *& ſeqq.* Adden. ad Buratt. *dec.* 47. *& alios frequenter*.

Hinc per jura municipalia id ſtrictius demandatur pro eodem ejus introductionis fine, ad effectum ſcilicet conjiciendi, an donator in eadem voluntate perſeveret, atque ita ſe certificandi, an actus donationis, utpote regulariter da- 19
mnoſus, ac imprudens, ex libero, & ſincero animo ſequutus ſit, necne, ut cæteris relatis advertunt Mant. *de tacit. lib.* 21. *tit.* 9. *&* 10. Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 23. apud quos plures recenſentur præſumptiones, & conjecturæ, ex qui- 20
bus pœnitentia, ſeu mutatio voluntatis probetur; Ideoque eo ipſo quod per conqueſtus, aliosque actus conſtat, ut non ex libero, & ſincero donaturis animo id ſequutum ſit, quodque voluntatem minus liberam, vel ſinceram fuiſſe donator declaravit, ſeu alias vere pœnituerit, tunc adimpletur finis, ob quem lex communis, vel municipalis hanc ſolemnitatem induxit; Et conſequenter re non integra, atque donatore in eadem voluntate non perſeverante, adimpleri non poteſt, Bart. *in l. Modeſtinus*, *ff. de donat.* cum concord. apud Surd. *conſ.* 361. *n.* 10. Gratian. *diſcept.* 483. *n.* 21
24. *cum ſeq.* Rota *dec.* 456. *num.* 3. *cum ſeq. part.* 4. *recent. tom.* 3. *cum aliis in hujus cauſæ deciſionibus*.

Clarius vero, quia donataria conſcia pœnitentiæ donatricis, quæ ſe deceptam dicebat, illico dictam retrodonationem fecit, quam retrodonationem quamvis minus ſolemnem attendendam eſſe dicebam, tam pro recognitione veri- 22
tatis, & bonæ fidei, quam etiam in comprobationem pœnitentiæ, & revocationis per donatariam agnitæ, & acceptatæ, ideoque alia non ſuberat neceſſitas novam, ac expreſſam revocationem faciendi, dum habitum fuerat intentum.

Illa vero explicita revocatio, quam deſiderari credunt Cutell. Fontanell. & Giurba ubi ſupra, ac alii apud eos, percutit diverſos terminos, illius ſcilicet donationis, quæ ſincera, & valida, ac jam perfecta, ex reſervata facultate, 23
ſeu alias eſt revocabilis, quoniam tunc cum agatur de deſtruendo actum jam validum, & perfectum, requiritur conſimilis, perfectus, ac explicitus actus; Secus autem ubi deſideretur perſeverantia voluntatis pro actu perficiendo, cum tunc ſufficiat, ut conſtet de pœnitentia, ſeu voluntate non perſeverante, ut advertunt iidem Cutell. Giurb. & Fontanell. *ubi ſupra*.

Demum quoad quintum, deducebam eadem, quæ in terminis Statuti 151. ob defectum cauſæ utilis, vel non damnoſæ habentur, *diſc. præc.* cum in muliere habente proprios filios ac nulla concurrente juſta cauſa, ex illis, quæ *eod. diſc. præc.* 24
inſinuantur, actus remaneret abſque dubio imprudens, ac damnoſus; Atque læſionem quoque conſiderabilem eſſe advertebam, tanquam adminiculum minus liberæ, an ſinceræ voluntatis, & in corroborationem tertii motivi, ut in ſpecie, cæteris relatis, bene advertitur apud Hodiern. *contro.* 16. *n.* 46. *& ſeqq.* Ideoque his omnibus ſimul junctis, 25
reflectendo etiam ad ſolam veritatem, juſte, beneque fundatæ viſæ ſunt dictæ reſolutiones; Attendendo etiam dictam ſententiam latam de tempore proximo actui, tanquam unum ex adminiculis tendentibus in idem, cum aliis conjungen- 26
dum ut ſupra, quamvis illa tanquam ſententia non afficeret ſucceſſores venientes jure ſuo, juxta ea, quæ habemus de ſententia lata cum tertio, cum ſimilibus.

CIVITATIS CASTELLI DOTIS
PRO JOANNE VINCENTIO MARZOLO,
CUM HÆREDITATE PYRRI DE PAZZIS,
ejuſque CREDITORIBUS,

Caſus varie deciſus per Rotam.

De inſinuatione in donationibus requiſita de jure communi, vel ex Conſtitutione Ægydiana, ſeu Carpenſi. Et quando illius defectus obſtet necne, ſeu cui incumbat onus probandi affirmativam, vel negativam: Et aliqua de donatione inter virum, & uxorem?

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries cum reſolutionibus.*
2 *De materia præſumpta ſolutionis remiſſive.*
3 *In materiis conjecturalibus, & arbitrariis non de facili convincitur injuſtitia.*

4 De

4 *De confuſione actionum, ubi debitor ſuccedat creditori remiſſive.*
5 *Donatio inter conjuges expectans confirmationem a morte donatoris caducatur per donatarii prædeceſſum.*
6 *De inſinuatione requiſita de jure, & per Conſtitutionem Ægydianam.*
7 *Quare Ægydiana locum habeat in Urbe, & toto Statu Eccleſiaſtico immediato.*
8 *Donatio inter conjuges eſt valida ab initio, ſi accedit juramentum.*
9 *Quare juramentum non validet implicitam donationem contentam ſub confeſſione dotis.*
10 *Summa ſcut. 500. exceptuata de jure ab inſinuatione, quantum importet.*
11 *Juramentum tollit neceſſitatem inſinuationis requiſita de jure communi.*
12 *De præſumptione inſinuationis, & aliarum ſolemnitatum ex longiſſima obſervantia.*
13 *De diſtinctione inter Conſtitutionem Ægydianam, & Carpenſem.*
14 *De quæſtione cui incumbat onus probandi affirmativam, vel negativam inſinuationis.*
15 *De diſtinctione, & de regula quod onus eſt actoris, & dantur ſimilia.*
16 *Etiam negativa probanda eſt per allegantem pro fundamento intentionis.*

D I S C. XXIX.

1 LUdovica de Puteis, Joanni Baptiſtæ Marzolo viro dotem donavit, unde propterea contra hæreditatem Pyrri donantis, pro debito reſiduali judicium inſtituit Joannes Vincentius donatarii hæres; Et introducta cauſa in Rota coram Emerix, pro actore reſponſum fuit 18. *Aprilis* 1664. & 4. *Maii* 1663. In repropoſitione autem a deciſis receſſum fuit, abſolvendo hæreditatem ream conventam, quam creditores tuebantur *ſub diebus* 3. *Julii* 1664. & 3. *Junii* 1665. ad quarum normam expedita ſententia, & commiſſa cauſa *coram Albergato*, pro confirmatione ſententiæ reſponſum fuit, me tamen non ſcribente, *ſub die* 15. *Martii* 1669.

Receſſus a prioribus deciſionibus, principaliter provenit ex motivis facti potius quam juris, ratione ſcilicet ſolutionis debiti ex præſumptionibus, & adminiculis deductæ, ad ma-
2 teriam text. *in l. procula, ff. de probat.* cum concord. apud Afflict. *dec.* 13. Surd. *dec.* 105. Merlin. *dec.* 144. cum aliis in cauſæ deciſionibus, & in ſua materia *ſub tit. de credito*, ac etiam in propoſito præſumptæ ſolutionis dotis *ſub tit. de dote, diſc.* 68. & 115. Magnum etiam fundamentum conſtituendo in quadam renunciatione, ſeu concordia, cujus inſpectio pariter facti potius, quam juris erat, an iſtud reſiduale debitum dotis complecteretur, necne.

Hinc proinde, non de facili judicium efformari potuit ſuper hujuſmodi pugnantium reſolutionum majori, vel minori probabilitate, cum iſta materia præſumptæ, ſeu adminicularæ ſolutionis, vel interpretationis concordiæ ſuper comprehenſione alicujus partitæ ex præſumptionibus, & adminiculis pariter deducenda, dicatur arbitraria ex facti
3 qualitate, & circumſtantiis regulanda; Atque in arbitrariis, ingeniorum varietas frequenter cauſat, ut quod uni videtur album, alteri æqualis doctrinæ, ac integritatis, videatur nigrum, ideoque temerarium eſt poſitive dicere, quod reſolutio ſit juſta, vel injuſta, ut alibi pluries advertitur, præſertim *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 25. & *frequenter*.

Quo vero ad ea, quæ juris ſunt, cum actor veniret jure donationis factæ per uxorem viro; Scribentes pro hæreditate rea conventa ad commodum creditorum, inſiſtebant in dictæ donationis invaliditate, qua poſita de plano excludebant actorem, cum Ludovicæ creditricis inteſtata hæreditas eidem patri, ac debitori delata eſſet, unde propterea intrabat confuſio actionum, quæ, debitore ſuccedente creditori, reſultat, & de cujus confuſionis materia pluries
4 *ſub titulo de credito*, præſertim *in Senen. diſc.* 40. ac etiam *ſub tit. de herede, & hereditate*.

Ex duplici autem capite prætendebatur hæc donatio invalida; Primo ſcilicet ob prohibitionem, quæ in jure civili habetur donationis inter conjuges, cujus confirmatio, ſeu revalidatio prætendi non poterat per ſubſequutam mortem donatoris in eadem voluntate perſeverantis ob donatarii
5 prædeceſſum, unde propterea inducta eſt caducatio, cum ſubſtantia ipſius donationis a morte confirmationem, ſeu revalidationem recipiat, ideoque requiritur extremum habile, ut occaſione agendi de Statuto Urbis ſuper donationibus inter conjuges; & quando per mortem ſequatur revalidatio, necne, habetur *infra, diſc. ſeqq.*

Et ſecundo, deducebatur invaliditas ex defectu inſinuationis requiſitæ, tam ex diſpoſitione juris communis, quam etiam fortius per *Conſtitutionem Ægydianam, lib.* 5. *cap.* 5. 6
per quam iidem Scribentes dicebant tolli eam difficultatem, quæ ratione juramenti caderet circa inſinuationem a jure communi requiſitam, dum iſtud expreſſe quoque infringitur; Neque de poteſtate dubitandum eſt, quoniam quicquid ſit de puncto, an Cardinalis *Ægydius* dictæ Conſtitutionis Auctor eam edidiſſet pro ſola provincia Marchiæ, & tanquam illius Legatus, vel tanquam Legatus Generalis 7
univerſæ ditionis Eccleſiæ in Italia ob reſidentiam Papæ in Gallia, omnis difficultas deſuper ſublata eſt per confirmationem, ac extenſionem ad univerſum Statum Eccleſiaſticum, etiam Urbem, factam prius per *Sixtum IV.* deindeque clarius per *Paulum III.* ideoque hoc jure paſſim vivitur, ut in propoſito contractuum, qui geſti ſunt per minores, non adimpletis dictæ Conſtitutionis ſolemnitatibus, præſertim iſta inſinuationis habetur infra in ſua materia *ſub tit. de alien. & contractib.* ac etiam ſub altero *de renunc.* & frequentius *ſub tit. de judiciis* in materia ejuſdem Ægydianæ reintegrantis diſpoſitionem text. *in l. unica Cod. ſi de momentanea poſſeſſione*, admittendo in judiciis poſſeſſoriis appellationem ſuſpenſivam a jure canonico inductam.

His tamen non obſtantibus, quatenus ad iſtos punctos pertinet, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam hujuſmodi objecta nullam habere ſubſiſtentiam, ut etiam agnovit Rota in prioribus deciſionibus, a quibus in hac parte non receſſit, dum receſſus fuit, ut dictum eſt, potius ex facto, quam ex jure.

Quo enim ad prohibitionem juris civilis, Difficultas de plano ceſſabat ratione juramenti; Quicquid enim aliqui deſuper dubitaverint, hodie hujuſmodi quæſtio ſcholis, & academiis pro ingeniis exercendis congrua eſt, in foro au- 8
tem diſputationem non admittit, ut ſcilicet (data in reliquis ſinceritate actus, adeout non concurrat defectus naturalis circa conſenſum,) diſpoſitio juris civilis ceſſet propter juramentum ſemper ſervandum, ubi æternæ ſaluti, vel bonis moribus naturalibus, ſive bono publico principaliter inducto non advertitur, juxta terminos text. *in cap. cum contingat, de jurejur. & cap. per veſtras, de donat. inter virum, & uxorem*, ut cæteris relatis per Manticam *de tacit. lib.* 12. *tit.* 9. *n.* 8. *cum ſeq.* Rota poſt Pacif. *dec.* 208. *n.* 3. & apud Greg. *dec.* 564. *n.* 7. *cum aliis in hujus cauſæ primis deciſionibus*, & habetur etiam deductum *ſub tit. de dote, diſc.* 159. Ubi advertitur, quod licet verius, magiſque receptum ſit, ut juramentum non ſit operativum in ea implici- 9
ta, ſeu præſumpta donatione inter conjuges, quæ ineſt confeſſioni receptæ dotis, attamen id provenit ratione fraudis, ac mendacii, cum juramentum, quod eſt vinculum Religionis, fovere non debeat ſimulationem, ſeu fraudem, ac mendacium, ex auctoritatibus, & deciſionibus ibi deductis, præſertim latius *in Romana dotis coram Corrado dec.* 22. & 23. poſt Salgad. *in labyrinth.*

Quo vero ad alterum objectum inſinuationis de jure communi requiſitæ; Ultra quod ille non inficit totum actum, ſed ſolum exceſſum 500. aureorum, ſuper quorum valutatione, ſeu peræquatione cum moneta noſtri temporis licet nimis varient ſcribentes, magis tamen communiter vi- 10
detur, ut importent, quantum vere important ſcuti aurei noſtrorum temporum, vel parum minus, ac circa ſummam ſcutorum monetæ 700. vel 800. ut cæteris relatis Gabr. *de donat. concl.* 1. *n.* 58. Bellon. *conſ.* 4. *n.* 13. & 14. Rot. apud Burat. *dec.* 7. *n.* 5. unde propterea obtinebatur intentum; Ceſſabat difficultas etiam dicta ratione juramenti, quod pariter juxta opinionem in foro receptam, neglectis quæſtionibus, quæ ſcholaſticis etiam, & Academicis relinquendæ ſunt, ex eadem ratione de qua ſupra, ceſſare facit juris civilis diſpoſitionem, ut cæteris relatis habetur apud Gratian. *diſcept.* 531. *n.* 34. *cum ſeq.* apud Rovit. *dec.* 48. *n.* 4. (ubi de tenentibus contrarium) & tenuit 11
ſæpius Rota, præſertim apud Mantic. *dec.* 166. *n.* 17. Burat. *dec.* 76. *n.* 11. Adden. *ad eum dec.* 924. *dec.* 58. *n.* 52. & *ſeq. part.* 6. *rec.* & in hujus cauſæ deciſionibus.

Quare difficultas reſtringi videbatur ad Conſtitutionem Ægydianam, quæ dupliciter ceſſabat; Primo ſcilicet ob præſumptionem inſinuationis reſultantem a lapſu longiſſimi temporis 30. annorum juncto cum obſervantia; Ut ultra generalia, quæ circa ſolemnitatum præſumptionem ex hac obſervantia reſultantem habentur infra, *ſub tit.*

de

de alienat. & contract. diſc. 1. *& ſeq.* etiam in alienatione bonorum Eccleſiæ, & *ſub tit. de dote, diſc.* 143.
12 in propoſito præſumptæ derogationis Statutæ, ſeu alterius legis prohibentis dotir exceſſum.

In his ſpecialibus terminis inſinuationis habetur apud Burat. *dec.* 120. *n.* 37. *dec.* 122. *n.* 5. *&* 447. *n.* 2. *part.* 1. *rec. & dec.* 161. *n.* 13. *part.* 10. *rec.* & in aliis, de quibus in hujus cauſæ primis deciſionibus.

Et ſecundo magis de plano, quoniam dictum *cap.* 25. *lib.* 5. *Conſtit. Marchiæ* duas habeat partes. In prima enim
13 continet Conſtitutionem Cardinalis Ægydii, a quo nomen deſumpſit, & hæc per dictos Pontifices, ad Urbem, & univerſum Statum Eccleſiaſticum extenſa, & confirmata, loquitur tantum de contractibus geſtis per minores; Ideoque non percutiebat caſum; Altera vero poſterior pars, per quam ea quæ de minoribus diſponuntur, ad mulieres indefinite, ac alios quoſcumque reſpectu donationis extenduntur, non eſt Cardinalis Ægydii, ſed Carpenſis, ideoque non egreditur provinciam Marchiæ, cujus tantum ipſe Legatus erat, minuſque habet dictam Apoſtolicam confirmationem, ac extenſionem reſpective, unde propterea non adaptabatur ad rem, tam ratione loci importata provinciam, quam ratione juramenti, ut de dicta differentia inter Ægydianam, & Carpenſem, habetur *dec.* 88. *&* 238. *part.* 6. *rec.* cum aliis per Add. ad Gregor. *dec.* 260. & ad Burat. *dec.* 424. *& frequenter*.

Item in his diſputationibus, ac in aliis frequenter, actum fuit de puncto, ſuper quo Rotam variaſſe videtur, cui ſcilicet incumberet onus probandi inſinuationis affirmativam, vel negativam, an innitenti donationi pro
14 ejus validitate ſuſtinenda, vel potius alteri illam impugnanti, ejuſque invaliditatem alleganti ex hoc defectu; Priorem etenim partem, ut onus incumbat donatario, vel habenti cauſam ab eo, tenuit Rota *dec.* 97. poſt Gilian. *ad Statuta, & in Ariminen. bonorum* 22. *Junii* 1661. *&* 26. *Februarii* 1663. *cor. Bevilaqua*, in quibus concordantes, & de qua *Ariminen.* habetur actum *ſub tit. de tenore.*

Contrarium vero, ut onus incumbat volenti impugnare actum, probandi negativam, ea ea probabili, & convincenti ratione, quod iſta ſolemnitas intervenire non debet in ipſo actu, ſed intervenire poteſt, quinimo debet, ex intervallo, atque per actum ſeparatum, ideirco ejus negativa ex ipſius actus inſpectione non reſultat, atque ſtante hac poſſibilitate, præſumptio aſſiſtit potius validitati, ut habetur *dec.* 128. *n.* 14. *part.* 10. & habetur pluries apud Thomat. *dec.* 13. *n.* 18. *dec.* 276. *n.* 12. *& dec.* 293. *n.* 13. Itaque opinio, loquendo in abſtracto, verior eſt, atque pro regula conſtituenda, quoties non agatur de ſolemnitate, quæ pernecеſſe intervenire debet contemporanee in ipſo actu, ex cujus inſpectione probatur negativa, juxta veram, ac receptam diſtinctionem.

Verum agendo pluries de hoc puncto, præſertim in
15 Reſponſo pro veritate edito *in Firmana pro Ferris*, & in aliis frequenter, Credebam deciſionem pendere a diſtinctione Actoris, & Rei, cum qua fere generaliter Rota, & Curia procedere videtur in iſta materia, cui ſcilicet incumbat onus probandi, ut in his terminis, ita diſtinguendo, habetur, *dec.* 131. *n.* 8. *cum ſeq. part.* 4. *rec. tom.* 6. & generaliter *ſub tit. de dote*, præſertim, *diſc.* 143. ſuper puncto cui incumbat onus probandi ſubſidium, ſeu affirmativam, vel negativam bonorum liberorum ad effectum admittendi, vel excludendi beneficium *Auth. res quæ, & diſc.* 144. ſuper puncto an dos præſumatur congrua, vel exceſſiva, ac etiam *ſub tit. de benefic.* in propoſito probandi publicationem, ac validitatem reſignationis, cum ſimilibus; Ideoque ubi donatarius, vel habens cauſam ab eo ſit actor qui petat bona donata, ſeu aliam actionem in vim donationis exerceat, ſive quod alias excipiendo, vel replicando adverſus collingantem jam habentem intentionem fundatam, deducat donationem tanquam ſuæ intentionis fundamentum, & tunc de illa valida, & efficaci docere debet, alias deficere dicatur in ſalutari; Et e converſo ſi donatarius eſt reus, alter vero infringendo alleget inſinuationis negativam pro fundamento allegatæ nullitatis, de illa docere debet, ex recepto axiomate, ut aliquid alleganti pro fundamento
16 intentionis incumbat onus probandi, quamvis conſiſtat in negativa, ex collectis apud Burat. & Adden. *dec.* 10. Gregor. & Add. *dec.* 13. 220. 842. 262. *&* 288. *& paſſim*, ut pluries advertitur *ſub tit. de benefic.* ubi frequentius de materia oneris juſtificandi.

ROMANA DONATIONIS DE CERATTIS PRO MARTHA PASSARINA CUM ANNA CERATTA.

Caſus diſputatus coram A. C. in Signatura, & reſolutus pro Martha.

De Statuto Urbis annullante donationes inter conjuges, quando locum habeat, necne: Et quando in tempus mortis collata dicatur ſubſtantia, vel executio donationis pro ea ſuſtinenda, utpote collata in tempus habile.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *In Urbe ex ſtatuto prohibita eſt donatio inter conjuges, & in quo alteret diſpoſitionem juris communis.*
3 *Quomodo donatio de jure recipiat confirmationem a morte.*
4 *Ceſſat prohibitio, ubi donatio conferetur in tempus ſoluti matrimonii.*
5 *Declaratur dummodo ſit donatio cauſa mortis.*
6 *Solemnitates ſtatutariæ non requiruntur in donatione cauſa mortis.*
7 *Si donatio cauſa mortis eſt irrevocabilis, adhuc prohibita eſt inter conjuges.*
8 *Improbatur declaratio, de qua n.* 5.
9 *Quoties potius placeat dicta declaratio.*
10 *Quæ ſint requiſita, ut intret prohibitio donationis inter conjuges.*
11 *Proprietas dilato uſufructu, vel commoditate eſt pretio æſtimabilis, & in commercio.*
12 *Quando recipienda ſit opinio, de qua n.* 8.
13 *Etiam ſpes eſt pretio æſtimabilis.*
14 *De ratione, ob quam iſto caſu intret potius opinio, de qua num.* 8. *quam altera num.* 5.
15 *Moribundus habetur pro mortuo.*
16 *Valet donatio inter conjuges ubi ſit ad effectum, ut donatarius diſponat juxta voluntatem donatoris.*
17 *Conjuge diſponente de bonis alterius conjugis præſentis, & conſentientis, bene diſponit.*
18 *Quod donationes inter conjuges non ſunt amare accipiendæ.*
19 *Hæredibus conjugis valide donatur, & n.* 21.
20 *Ex voluntate teſtatoris poteſt fieri tranſmiſſibile id, quod non eſt tale.*
21 *An exiſtente nulla donatione favore conjugis, ſuſtineatur favore hæredum.*

D I S C. XXX.

ANtonius Ceratus in teſtamento condito de anno 1649. Magdalenæ uxori indotatæ, ultra uſumfructum univerſalem, facultatem dedit diſponendi de ſcutis mille, intra tamen communes filias, vel earum deſcendentes; Cumque de anno 1652. eodem Antonio convaleſcente, Magdalena ex morbo incurabili, conſtituta eſſet in ſtatu morti proximo, dictus Antonius vir eidem, vel ejus hæredibus inter vivos donavit ſcuta mille, ſolvenda poſt ipſius donatoris mortem, atque incontinenti, coram eiſdem Notario, & teſtibus, ipſoque viro præſente, dicta mulier teſtamentum condidit, in quo de præfatis ſcut. mille diſpoſuit, hoc eſt centum pro anima, 200. reliquit Annæ & N. communibus filiabus, & in reliquis inſtituit hæredem Mattham neptem ex dicta N. filia; Cumque ſequuta etiam morte Antonii, inſtitutis hæredibus dictis duabus filiabus, Anna ſub prætextu nullitatis donationis reſultantis a Statuto Urbis, renueret dictam ſummam pro ejus virili ſolvere; Hinc introducta cauſa coram A. C. poſt plures acres diſputationes, ad favorem donatariæ relaxatum fuit mandatum, a Signatura Juſtitiæ quoque canonizatum, cum ſolita clauſula, *ſine præjudicio executionis*, quod controverſiæ finem dedit. 1

In his autem diſputationibus, non dubitabatur de regula ad favorem reæ conventæ militante pro nullitate donationis inter conjuges, dum in Urbe clara eſt diſpoſitio Statuti 135. quod continet decretum irritativum ipſo jure, atque expreſſe tollit vim juramenti, quod præſumit dolo, ac metu extortum, unde propterea ceſſant omnes quæſtiones, quæ pro hujuſmodi donationibus ſuſtinendis in terminis juris communis cadunt ratione juramenti, vel ratione perſeverantis voluntatis uſque ad mortem, per quam talis donatio confirmationem recipit, quatenus alter conjux ſit ſuperſtes 2 3

Digitized by Google

ſtes, & qun caſu cadit altera quæſtio, an donatio ope-
retur, ut nunc de tempore confirmationis, vel retrotra-
hatur, juxta ea quæ habentur *in Bonon. diſc.* 37.
Quia vero idem Statutum, in verbis ab hujuſmodi regula
annullativa excipit caſus, in quibus ex juris communis diſ-
poſitione donatio inter conjuges valeat, Hinc proinde ſcri-
bens Ego pro Martha actrice, dicebam quod verſabamur in
caſu limitationis potius quam regulæ, dum donatio collata
4 erat poſt mortem viri donatoris, & conſequenter in tempus
ſoluti matrimonii, in quo, ceſſante ratione prohibitionis,
hæc donatio ſubſtinetur, quamvis matrimonio conſtante fa-
cta ſit, ad text. *in l. ſi eum, §. fin & l. ſed interim, §. ſed quod
dicit. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ac firmant Alex. *in l. ſi ſo-
cer, §. Lucius, n. 6. ff. ſolut. matrimon.* Soccin. *conſ.* 124.
num. 8. *vol.* 1. Ruin. *conſ.* 52. *n.* 5. *lib.* 1. *& conſ.* 44. *n.* 22.
lib. 2. Molin. *de rita nupt. lib.* 3. *qu.* 1. *n.* 43. Tiraquell. *poſt
leges connub. gloſſ n.* 291. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 3.
n. 8. bene, ac late Barboſ. *in l. quæ dotis, n.* 131. *& ſeq.
ff. ſolut. matrim.* Valaſc. *dec.* 135. *num.* 21. & admittit Rota
coram Merlin. *deciſ.* 80. *in fin.*
5 Non negabant ſcribentes in contrarium veritatem dictæ
limitationis in caſu ſuo, negabant tamen applicationem,
quoniam juxta traditionem Imol. *in l. ſi divortio, ff. de
verb. obligat.* cum qua procedunt Riminald. *in l.* 1. *§. nuncia-
tio, ff. de novi operis nunciat. n.* 62. *& ibid.* Alciat. *n.* 49.
Bald. *novell. de dote, part.* 7. *privil.* 11, *n.* 13. *ante finem,*
Campegg. *eodem tract. part.* 4. *qu.* 2. *ad medium, verſ. nec
obſtat ſi dixeris,* Aretin. *conſ.* 74. *n.* 5. Purpurat. 274. *n.* 5.
Mantic. *de tacit. lib.* 21, *tit.* 4. *n.* 21, id procedit in dona-
tione cauſa mortis, cujus ſubſtantia poſt diſſolutum matri-
monium conferri dicitur, atque in matrimonio eſt irrevo-
cabilis, quod operatur, ut conjux donator non dicatur fie-
ri pauperior, neque conjux donatarius fieri ditior, ideo-
que ceſſat ratio prohibitionis.
Unde propterea habemus, quod ſolemnitates ſtatutariæ
in contractibus mulierum, vel ſimilium perſonarum in ge-
nere, vel in donationibus in ſpecie requiſitæ, non deſide-
6 rantur in donatione cauſa mortis, utpote quandocumque
revocabili, & conſequenter nullum cauſante præjudicium
ſeu læſionem, ut habetur infra *in Romana legitimæ, diſc.* 34.
Secus autem ubi agatur de donatione inter vivos, quamvis
implementum dilatum ſit poſt mortem, quoniam tunc, juxta
paſſim receptam concluſionem, de qua pluries in aliis ſupra,
& infra, ſubſtantia dicitur perfecta ab initio, atque actus re-
manet irrevocabilis, ſolumque ad tempus mortis dilata eſt
executio, vel effectus; Et conſequenter intrat ratio prohibi-
tionis, quod conjux donator efficitur pauperior, alter vero lo-
cupletior, adinſtar debitoris, vel reſpective creditoris, dilata
ſolutione; Adeout ſi fiat donatio cauſa mortis ſub pacto irre-
7 vocabilitatis, adhuc cadit ſub eadem prohibitione, juxta tra-
ditionem Salyc. *in l. ſi eum n.* 2. *ff. de don. inter vir. & uxor.* Co-
var. *in rubr. de teſtam. p.* 3. *n.* 4. Thomingius *dec.* 9. *ad finem.*
Pro hujuſmodi objecto removendo, dicebam hanc Imolæ
8 traditionem in ſpecie reprobari per Alex. & alios ſuper limi-
tatione jam allegatos, præſertim latius per Barb. *ubi ſupra*
qui temerarium, ac divinativum appellat intellectum per
Imolam tributum ad text. *in d. l. ſi eum, §. finali,* qui clare de
donatione quamvis inter vivos loqui videtur, dum paria
ſunt, aliquid fieri in tempore permiſſo, vel quod fiat in prohi-
bito, ſed conferatur ad permiſſum, atque hæc opinio Alex.
& Barboſæ, & ſequacium contra Imolam Judici placuit.
Quamvis autem in hoc articulo, ego victoriam repor-
tarem, atque ex aliis motivis, de quibus infra, juſtam,
beneque fundatam crederem reſolutionem ad favorem actri-
cis, pro donationis validitate, & executione; Attamen,
reflectendo ad veritatem, mihi magis placebat altera opi-
9 nio, quod ſcilicet ad evitandam juris prohibitionem, da-
re oportet formalem collationem ſubſtantiæ in tempus mor-
tis, a qua actus perfectionem recipiat, ac ſubſtantiari di-
catur, adeout interim in libera conjugis donatoris faculta-
te repoſitum ſit donationem revocare, quod in ſubſtantia
eſt idem, ac donatio cauſa mortis.
Ideo etenim dicta limitatio intrat, quia ceſſat ratio prohi-
bitionis, quod conſtante matrimonio conjux donator pau-
10 perior, & conjux donatarius ditior effici dicatur, ut copula-
tive requiritur, ad text. *in l. ſi ſponſus, ff. de donat. inter vir.
& uxor.* Id autem ſequi dicitur eo ipſo, quod damus donatio-
nem inter vivos irrevocabilem, quamvis ejus executio, vel
effectus conferatur in tempus ſoluti matrimonii, quoniam
ut dictum eſt, id continet ſolum ſpeciem dilationis, inte-
rim vero donator dicitur in ejus patrimonio habere id mi-
nus, atque pauperior effici, donatarius autem, id quod plus
atque ita effici ditior, ad inſtar donationis, quæ fiat reſervato
uſufructu, vel debiti conſtituti ſub dilatione, quoniam illa 11
certa proprietas, quæ ad tempus habeat commodi, ac frui-
tionis ſuſpenſionem, eſt pretio æſtimabilis, atque in com-
mercio cadit, ut quotidiana praxis docet, eamque minus
habet in patrimonio donator, ac plus habet in patrimonio
donatarius, ideoque abſolutum videtur intrare prohibitio-
nis rationem, ac ceſſare alteram limitationis.
Solumque ponderabam Alexandri, & Barboſæ opinio-
nem recipiendam eſſe, ubi donatio, quamvis inter vivos, 12
ac irrevocabilis, eſſet mere perſonalis ad favorem conjugis
donatarii, quatenus ſuperviveret, adeout eo præmoriente
reſolveretur tanquam ex ceſſante cauſa, juxta ea, quæ ha-
bentur ſupra *in Piſtorien. diſc.* 17. cum ibi proximis, ſive
juxta caſum, de quo *ſub tit. de dote, diſc.* 27. cum ſimi-
libus, quoniam licet donator ita quoque ejus patrimonium
diminuere dicatur, dum de bonis ita eventualiter dona-
tis, ac effectis, omnino liberam diſpoſitionem non ha-
bet, attamen donatarius dici non poteſt effectus locuple-
tior, quodque bona donata in ejus patrimonio ſint, dum
id importat ſolum ſpem eventualem, atque per ejus præ-
morientiam non contingibilem.
Et quamvis etiam ſpes ſit pretio æſtimabilis, atque in com-
mercium deduci valeat, ſuumque pretium habeat juxta ter-
minos text. *in l. ſpem, Cod. de donat.* ut advertitur *ſub tit. de
remunc.* ac etiam *ſub tit. de dote* in propoſito illius dotis quæ 13
conſtituatur correſpective ad renunciationem ſperatis ſuc-
ceſſionibus, ac hæreditatibus; Ac adinſtar illius contractus,
qui cadit ſuper jactu retis, vel altera incerta alea frequen-
ter cadente in ſponſionibus, vel ſcommiſſis, juxta caſum
de quo *ſub tit. de uſur. diſc.* 36. & ſub altero *de alien. & con-
tract. diſc.* 47. *&* 48. Attamen videtur nimia ſubtilitas, ut
ſcilicet prohiberi debeat conjux alterum conjugem provide-
re pro eo tempore, vel ſtatu, in quo ſoluto matrimonio,
ideoque ceſſante illa proviſione, quam eo conſtante habe-
bat, aliquo ſubſidio indiget, juxta ponderationes, de quibus
d. diſc. 27. *ſub tit. de dote,* atque in hoc ſenſu recipiendam
eſſe credebam dictam traditionem Imolæ, & ſequacium:
In hac vero facti ſpecie, ex ejus particularibus circum-
ſtantiis, mihi videbatur, quod recte intraret limitatio, 14
ſeu ratio traditionis Imolæ & ſequacium, ideoque juſta
viſa eſt reſolutio; quoniam agebatur de donatione facta
uxori moribundæ, quæ utpote indotata, nullam de facto
habebat teſtandi facultatem, ea motivo piiſſimæ conſo-
lationis, ut hujuſmodi facultatem haberet; Potiſſime ve-
ro ſtante ſubſequuta immediate diſpoſitione facta præſen-
te eodem viro, coram eiſdem Notario, & teſtibus, ad
favorem filiarum, ac neptis ejuſdem donatoris, excepta
modica ſumma pro anima.
Hinc enim tria reſultare obſervabam; Primo ſcilicet,
quod vere ac de facto, ſpectato effectu, uxor donataria di-
ci non poterat fieri locupletior, ideoque non intrabat ra-
tio prohibitionis, ne conjuges mutuo amore ſpoliarentur,
dum donataria ex morbo incurabili vivendi ſpe deſtitu-
ta, atque morti proxima, inter mortuos potius quam 15
inter viventes computanda erat, juxta ea, quæ habentur
d. diſc. 27. *de dote,* ubi de hac materia moribundi.
Secundo, quoniam ita donatio principaliter facta vide-
batur, ut bona donata tranſirent ad perſonas ab eodem
donatore volitas, ac dilectas, ita concedendo uxori mo-
rienti eam facultatem gratificandi proprios filios, & de-
ſcendentes, quam ipſe donator mori putans, in teſtamen- 16
to eidem conjugi in eadem ſumma reliquerat, quo caſu
prohibitio non intrat, cum ita dicatur facta ob ſolam ra-
tionem dictæ piiſſimæ conſolationis habendi aliquam te-
ſtandi facultatem inter ſuos ad text. *in l. Sulpicio, ff. de
donat. inter vir. & uxor. l. donatio, C. eodem,* cum aliis
per Alex. *conſ.* 296. *in fine lib.* 6. Soccin. *d. conſ.* 124.
n. 9. *lib.* 1. Caldaſ. *de inoff. teſtam. n.* 35.
Et tertio, quod ubi etiam hæc donatio invalida, & pro
non ſcripta dicenda eſſet, adeout bona donata nullatenus 17
abdicata eſſent a donatoris patrimonio, adhuc tamen, dum
uxor donataria de hac ſumma ad favorem filiarum, ac ne-
ptis reſpective diſpoſuerat, ipſo viro donatore præſente, &
approbante, ita ſuſtineri debebat diſpoſitio, ac ſi ab eodem
viro facta eſſet, per ipſius mulieris organum, & tanquam
ſuæ voluntatis inſtrumentum, ut cæteris relatis advertit
Peregrin. *de fideicomm. art.* 44. *n.* 39. *&* 41. Potiſſime vero
quia agebatur de diſpoſitione facta per mulierem mori-
bundam, præſente & approbante viro valido, de ipſius
viri bonis, unde propterea non cadebat illa ratio metus
reverentialis, quæ cadere ſolet in muliere, ut non au-
deat

deat contradicere vim, ut ponderat Peregr. *ubi ſupra*, *n.* 41.

58 Accedente etiam generali ponderatione, de qua apud Capyc. Latr. *dec.* 104. *n.* 26. & Rota apud Merlin. *d. dec.* 80. *in fine*, quod hujuſmodi donationis inter conjuges non ita male accipi debeant.

Ponderabam quoque ſcribendo in cauſa more Advocati, quod donatio facta erat uxori, ejuſque hæredibus, quibus 59 donari poſſe receptum eſt, ex deductis apud Merlin. *dec.* 664. *repet. dec.* 8. *part.* 7. *rec. n.* 25. quodque propterea, ubi etiam iſta dicenda eſſet donatio cauſa mortis, ſive quod alias in tempus mortis ſubſtantia collata eſſet, unde de conſequenti ſine dubio ob præmorientiam donatarii intrareteaducatio, neque locus eſſet tranſmiſſioni, adhuc donatio ſubſtineri deberet, utpote facta hæredibus non habentibus conjugalem qualitatem, ideoque non prohibitis; Ac etiam quia licet donatio cauſa mortis, quæ in facto eſſe conſideratur potius ultima voluntas, quam contractus, non ſit tranſmiſſibilis, ſed caducetur, attamen in ipſiſmet pu- 60 ris ultimis voluntatibus fieri poteſt tranſmiſſibile ex voluntate teſtatoris id, quod alias abſque dubio non eſſet tale, ut pluries habetur *ſub tit. de fideicomm.*

Verum reflectendo ad veritatem, magis placebat, ac probabilior videbatur reſponſio data per ſcribentes in contrarium, quod ſcilicet cum donatio concepta eſſet inter vivos principaliter in perſona conjugis, unde propterea juxta regulam generalem Statuti eſſet invalida, hæredes autem vocati non eſſent propriis nominibus, & ex motivo perſonali affectionis, ſed acceſſorie & conſecutive ad perſonam donatarii, & ob ſolam ejus hæreditariam qualitatem, proinde nullitas, quæ militat reſpectu principalis, militare etiam dicitur reſpectu acceſſorii, ſeu conſecutivi; Contrarium vero procedit, quando hæredes principaliter, & de per ſe conſiderati eſſent, Bald. *conſ.* 391. *n.* 1. *lib.* 3. Dec. *conſult.* 470. *n.* 10. Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 21. *n.* 23. Menoch. *conſ.* 84. *n.* 15. *& ſeq.* Thoningius *dec.* 9. *n.* 9. *cum ſeq.* Berlich. *part.* 2. *concl.* 15. *n.* 5. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *quæſt.* 21. *n.* 36. Seraph. *dec.* 369. *n.* 6.

S U M M A R I U M.

1 *De Donationibus inter Virum, & Uxorem*

2 *De augmento dotis, & donationis propter nuptias.*

3 *Solemnitas an requiratur in donatione præſtationis vitalitiæ.*

ANNOT. AD DISC. XXX. & ſeqq.

1 DE hac materia donationis inter Virum, & Uxorem habentur aliqua *in hoc tit. de Donat. diſc.* 67. & ſignanter an revocata cenſeatur per clauſulam in teſtamento contentam *caſſans &c.*

2 Et de contentis *in diſc.* 31. *de augmento dotis, & donationis propter nuptias &c.* late habetur actum *ſub tit. de dote, diſc.* 165.

3 De puncto autem contento in *diſc.* 32. an ſolemnitates requirantur in donatione annuæ præſtationis vitalitiæ habetur in ſpecie *in hoc tit. diſc.* 66.

ROMANA AUGMENTI DOTIS PRO ANNA MARIA THOMASINA, CUM NUNTIA TACCHINA.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus pro Anna Maria.

De eodem Statuto Urbis prohibente donationes inter conjuges, vel ſponſos, an locum habeat in ea donatione, quam vir uxori faciat ſub nomine augmenti dotis.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*

2 *De Statuto Urbis circa donationes inter conjuges, ejuſque moderationes.*

3 *Donatio propter nuptias, vel in augmentum dotis, etiam conſtante matrimonio fieri poteſt.*

4 *An dictæ concluſioni obſtet, quod antiqua donatio propter nuptias receſſerit ab aula.*

5 *De diſtinctione plurium ſpecierum donationis inter conjuges.*

6 *Qualis ſit proprie antiqua donatio propter nuptias.*

7 *De alia donatione, quæ idem importat, ac lucrum, ſeu antephatum.*

8 *De donativo, quod vir faciat mulieri.*

9 *De donatione ob augmentum dotis, diſtinguitur, an ex tractatu ante matrimonium, vel poſtea.*

10 *Valida eſt donatio in compenſatione inequalitatis.*

11 *Nil refert ſi in verbis dicatur fieri in augmentum dotis, ſi eſt voluntaria.*

12 *Non eſt immorandum in verbis, ſed in ſubſtantia veritatis.*

13 *In prohibitis non creditur aſſertionibus aliunde non juſtificatis.*

14 *De alio caſu donationis facta ex cauſa dotis per minorem.*

15 *De alio caſu, & an Statutum Urbis de donationibus habeat locum in donatione facta extra locum Statuti.*

16 *De eodem.*

17 *De caſu, in quo poſterior ex cauſa onerofa debet vincere anteriorem ex cauſa lucrativa.*

D I S C. XXXI.

AD annum poſt contractum matrimonium, Franciſcus, 1 Nuntiæ uxori donationem fecit in ſumma excedente in duplo dotem, quam habuerat, ſub narrativa augmenti dotis conventi in ipſo matrimonii tractatu; Anno vero ſequenti cenſum impoſuit ad favorem Petri auctoris Annæ Mariæ, adverſus quam pro fructibus decurſis intentantem cor. A. C. judicium aſſociationis ad fundum cenſitum, Nuntia prædicta opponebat de retentione pro ejus creditis anterioribus reſultantibus, tam a dote, & lucro ſtatutario, quam etiam a dicta donatione, ſeu augmento, ad quod reſtricta fuit difficultas, cum ſuper credito dotis, & lucri nulla caderet quæſtio, neque actrix id impugnaret; dum fundus erat utriuſque crediti capax; Verum pro dicto credito exceptio rejecta fuit, atque conceſſa immiſſio pro indiviſo juxta praxim, de qua apud Cavalet. *dec.* 652. *& ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 21. ac etiam *ſub tit. de credito*, & ſub altero *de judiciis*, & credo quod Nuntia judicatu acquieverit, dum non audivi amplius actum de cauſa.

2 In diſputationibus deſuper habitis, non negabant ſcribentes pro dicta Nuntia uxore debitoris, infectionem donationis ſibi factæ per virum, quando actus ſtetiſſet in puris terminis donationis, ob expreſſam diſpoſitionem Statuti *Urbis* 235. continentis decretum annullativum, ac expreſſe inficientis juramentum, quod præſumit dolo & metu extortum ut advertitur etiam *diſc. præc.* Inſiſtebant vero in eadem limitatione *in præc. diſcurſu* inſinuata, quod ſcilicet ipſum Statutum ad litteram excidit caſus, in quibus, attenta juris communis diſpoſitione, donatio inter conjuges ſubſtineatur; Atque hunc dicebant eſſe caſum, quoniam de jure prohibita non eſt inter conjuges donatio, quamvis conſtante matrimonio ſequatur, ubi ſit propter nuptias, vel ex cauſa dotis, ejuſque augmenti, ad text. *in l. ſi conſtante*, *& l. cum multa*, *C. de donat. ante nuptias*, *§. eſt & aliud*, *inſtit. de don. cum concord.* apud Mantic. *de tacitis*, *lib.* 5. *tit.* 2. *n.* 3. *&* 18. Gratian. *diſcept.* 490. *n.* 23. *&* 29. plene Rot. *in Albanen. donationis cor. Merlino* inter ſuas *dec.* 80. *repet.* poſt Zacch. *de obligat. Camer. dec.* 245. Ubi excitato motivo, quod illa do- 3 natio, de qua jura allegata loquuntur, hodie receſſit ab aula, reſpondetur, quod licet id recte procedat ad effectum, ut ex juris diſpoſitione peti non valeat, non per hoc tamen, ſi deducatur in conventionem, invalida ſit, & cadat ſub legibus prohibentibus donationem inter conjuges.

His tamen non obſtantibus, cum ſenſu etiam veritatis, 4 contrarium dicebam probabilius eſſe; Ad quod probandum, ac tollenda æquivoca, quæ deſuper cadere poſſunt ac ſolent, Dicebam, advertendum eſſe ad diſtinctionem plurium ſpecierum hujuſmodi donationum inter conjuges, vel ſpon- 5 ſos, quæ occaſione agendi de augmento dotis inſinuantur etiam in ſua materia *ſub tit. de dote*, *diſc.* 165.

Prima enim ſpecies eſt illa donatio, quæ in æquivalenti ſumma, ſeu valore dotis, per virum, vel ſocerum antiquitus, mulieri conſtituebatur juxta text. *in auth. dos data*, *C. de* 6 *donat. propter nuptias cum concordan.* ibidem deductis, & hæc donatio, ut loco citatu, ac etiam *diſc.* 145. *eod. tit. de dote* advertitur, nullam continebat viri jacturam, ac depauperationem, vel mulieris locupletationem, ideoque merito ſub hujuſmodi prohibitione non cadebat, quoniam fiebat ſolum in recompenſam dotis, & pro ejus cautela, dum dotium fidejuſſores prohibiti erant, ideoque unum de duobus mulier petere, ac aſſequi poterat, vel ſcilicet dotem, vel donationem, unde ſi hanc obtinebat, remanebat in viri patrimonio dos, iſtaque ſpecies ab aula receſſit.

Altera eſt illa, quæ a quadam conſuetudine, præſertim in Italia, a Longobardorum legibus derivata, importat lucrum,

crum, quod alicubi ſola mulier in præmium amiſſæ virgi-
7 nitatis obtinet; Alicubi vero uterque, eventualiter ſcilicet ſuperſtes in bonis præmorientis; Et alicubi ſolus vir, juxta jurium municipalium diverſam qualitatem, & quæ ſpecies, ſub nomine lucri, vel antephati, ſeu cum aliis vocabulis explicari ſolet, ut latius in dicta ſua materia *de dote diſc.* 165. & in aliis *ad materiam lucrorum*.

Tertia eſt ſpecies illorum donativorum, quæ, attentis
8 pariter legibus municipalibus, vel moribus, inter ſponſos ſequi ſolet ab initio, de veſtibus, gemmis, & aliis, vel etiam de aliqua ſumma poſt mortem viri aſſequenda, & quæ ſpecies ſub vocabulo ſponſalitiæ largitatis, vel donativi, ſeu arrharum, explicari ſolet. Et in hac pariter dicta prohibitio non cadit, cum totum videatur pars contractus matrimonialis.

Quarta demum (ad rem,) eſt donatio, quam vir uxori, vel ſponſus ſponſæ faciat pro augmento dotis ex privata conventione, abſque eo quod jus municipale, vel mores regionis ad id cogant, ſive impellant; Et tunc ſi talis con-
9 ventio accedat ab initio, priuſquam contraheretur matrimonium, quod ſub tali lege contractum ſit, & pariter donatio ſub dicta prohibitione non cadit, ſed valida eſt, tanquam cauſativa, & pars contractus matrimonialis, forte alias non ſequuturi, unde propterea hoc augmentum ab initio dicitur vera dos, ut advertitur *d. diſc.* 165. *de dote*; Atque ſi de tempore matrimonii acceſſerit tractatus, ſuper quo deinde, matrimonio conſtante, ac in ejus executionem, ad hujuſmodi donationem deveniatur, tunc de validitate dubitandum non eſt, atque hic eſt caſus, de quo agitur apud Merlin. *in d. Albanen. dec.* 80. quod ſcilicet præcedebat conventio, in cujus executionem poſtmodum, conſtante matrimonio, donatio facta erat.

Multo vero magis, ubi aliqua probabilis ratio accedat, puta compenſandi inæqualitatem reſultantem a nobilitate,
10 vel ætate, ſeu forma, aut infirma valetudine, cum tunc neque intret terminus donationis, ſed dicatur contractus mere correſpectivus, tanquam per ſpeciem emptionis, & venditionis dictæ inæqualitatis, adeout mulier donataria de ſuo id obtinere dicatur, & non ſubjaceat diſpoſitioni text. *in l. fœminæ*, *C. de ſecundis nuptiis*, ac aliorum jurium diſponentium de iis, quæ conjux ſuperſtes ex liberalitate, ac ſubſtantia prædefuncti obtinuerit, ut *ſub tit. de dote*, *diſc.* 27. & *ſub tit. de ſucceſſionibus*.

Ubi vero iſta donatio, præcedentis conventionis neceſſitate non urgente, ex nuda voluntate fiat, tunc de plano intrat, tam juris communis, quam Statutarii diſpoſitio, non obſtante quod donatio ſub pallio, ſeu vocabulo augmenti
11 dotalis facta ſit, ſeu alias intuitu matrimonii, quoniam lex non eſt impoſita verbis, ſed rebus, juxta text. *in l. fin. C. de Uſur.* ideoque rerum vocabula attendenda non veniunt, ſed
12 inhærendum eſt ſubſtantiæ veritatis, ut advertitur pluties in præcedentibus, præſertim *diſc.* 24. ubi quod ſi in effectu contractus eſt oneroſus, & correſpectivus, nil refert, quod in verbis nuncupetur donatio, ita e converſo, ideoque hujuſmodi donationes ſub dicto vocabulo velatæ, habendæ ſunt tanquam puræ, ut apud Coccin. *dec.* 433. & 479. Buratt. *dec.* 422. *n.* 12. & 13. & *dec.* 782. & 925. cum aliis, de quibus ſupra, *diſc.* 26. & *ſub tit. de dote diſc.* 18. Et conferunt ea, quæ frequenter *eod. tit. de dote*, præſertim *diſc.* 159. habentur in materia confeſſionis dotis, quæ ceſſantibus adminiculis redolet implicitam donationem ita factam ad fraudandam legis prohibitionem, quoniam ut dictum eſt, negligenda veniunt rerum vocabula, ſed attendi debet ſubſtantia veritatis, ne alias quod directe eſt prohibitum, indirecte fieri valeat, atque ita fieri fraus legi, quæ ſolis verbis, non autem rebus impoſita eſſet.

Et quamvis in hac donatione diceretur, eam ſequi ex præcedenti tractatu, & conventione ante matrimonium, juxta
13 caſum, de quo *in d. dec.* 80. Merlini; Facilis tamen erat reſponſio, quod ſcilicet ſola aſſertio Partis aliunde non juſtificata nullum in prohibitis facit probationis gradum ex iis, quæ habentur *d. diſc.* 159. & in aliis pluties *d. tit. de dote*, in materia dotis confeſſatæ, cum aliis ad aliud propoſitum apud Orthob. *dec.* 6. *n.* 10. & latius *dec.* 224. *n.* 7. *&* 10. *rec.* & pluries *ſub tit. de alienat. & contract.*

Hinc proinde *in una Aſculana*, conſultus pro veritate, an ſimilis donatio in augmentum dotis, facta per virum uxori,
14 ſubjaceret illi Statuto, vel Conſtitutioni Ægydianæ ob donatoris minorem ætatem; Reſpondi ſine dubio affirmative, quamvis etiam ab initio ante matrimonium ita conventum eſſet, quoniam in materia ſolemnitatum a Statuto requiſitarum, dos privilegiata eſt quoad mulieres majores, ſecus autem quoad minores, quorum reſpectu attenditur cauſa neceſſaria, unde propterea, ubi actus eſt voluntarius, cadit ſub prohibitione, ut in dicta ſua materia *ſub tit. de dote*; Multo magis ubi concurreret dicta circumſtantia, quod factus eſſet poſt jam contractum matrimonium, abſque eo, quod præcedens conventio urgeret.

Et in una *Romana Dotis*, *ſeu Augmenti* pro Creditoribus Petri Auguſtini Donati, cum ipſius debitoris uxore; Cum
dict. Petrus Donatus Romanus uxorem duxiſſet Joannam 15
Mariam Reatinam, animo eam traducendi ad proprium domicilium, (ut jam ſequutum fuit,) atque poſt initum contractum dotalem in ipſamet Urbe, nec non contractum, atque conſummatum matrimonium in patria mulieris, ad aliquos dies, ibi vir donationem feciſſet uxori ſub nomine augmenti dotis de ſumma ipſam dotem excedente, pro qua ad aliquos annos, tanquam anterior, creditores viri excludere prætendebat, eo quia Reatina Civitas eſſet extra diſtrictum, ideoque non intraret Statutum Urbis, ſed procedendum eſſet cum juris communis diſpoſitione, qua attenta non poterat de actus validitate dubitari, ſtante juramento, per quod hodie in foro receptum eſt, ceſſare juris civilis prohibitionem, atque donationem quamvis puram, & voluntariam, inter conjuges valere.

Dicebam Ego ſcribens coram A. C. pro creditoribus, (non
negando dictam concluſionem, circa operationem jura- 16
menti, quatenus Statutum Urbis non intraret,) ut probabilius dicendum videretur, ſtatuto locum fore, quoniam quidquid ſit de quæſtione in abſtracto, an illud inhabilitet cives Romanos ejus ſubditos contrahentes extra territorium, talis quæſtio caderet, quando actus extra Ditionem ſtatuentis initus eſſet animo contrahendi cum non ſubdito, qui in proprio domicilio ibi permanſurus, non tenetur indagare jura municipalia alterius contrahentis, ideoque ſciens in loco contractus aliud non habere obſtaculum, niſi illud reſultans a jure communi, recte ſcivit ſublatum eſſe cum juramento; Hoc autem ad rem non videbatur applicabile, cum contractus dotalis initus eſſet in Urbe, pro matrimonio in eadem Urbe effectum ſortituro, dum ibi deſtinata erat continuatio domicilii, ac ſucceſſive mulier tanquam viri domicilium ſequens, iſtius loci, ſaltem deſtinatione, ſubdita effecta erat; Et conſequenter, quod intraret ratio Statuti, quod ejus ſubditis providere voluit, ne cum donationibus erga conjuges depauperentur, juxta ponderationes, de quibus in terminis ſtatuti moderatorii dotium habetur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 23. & 143. Quodque ibi contractus initus eſſet affectate ad fraudandum ſtatutum, juxta ea, quæ habentur *eod. tit. de dote*, *diſc.* 17. & *ſub tit. de alien. & contract.* ubi de hac materia contractuum extra locum ſtatuti abſque iſtius ſolemnitatibus.

Vel quod; ubi etiam actus eſſet validus, attamen, cum 17
donatio inita eſſet conſtante matrimonio abſque præcedentis tractatus, & promiſſionis neceſſitate, ita, ut ſupra, remaneret pura, & mere voluntaria donatio, & conſequenter, quod ex facti circumſtantiis, amplectenda eſſet opinio, ut iſta mulier tanquam creditrix ex cauſa lucrativa poſtponenda eſſet creditoribus poſterioribus ex cauſa oneroſa, ut in hac eadem cauſa habetur actum in ſua materia, *ſub tit. de dote*, *diſc.* 31. Ita ad rem concludendo, quod abſolutum eſſet, ut non obſtante affectato pallio augmenti dotis, eſſet pura, ac voluntaria gratuita donatio.

ROMANA VITALITIÆ PRÆSTATIONIS PRO JOANNE BODESSON, CUM N. VILLEROY.

Caſus diſputatus cor. A.C. & ſopitus per concordiam.

An Statuta Urbis certam formam, vel ſolemnitatem præſcribentia in donationibus, locum habeant in donationibus, quæ fiant clericis, & perſonis eccleſiaſticis; Et in ſpecie in donatione, vel promiſſione quæ fiat Moniali annuæ vitalitiæ præſtationis Monialibus aſſignari ſolitæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quæ ſolemnitates requirantur in Urbe in donationibus.*
3 *Dictæ ſolemnitates requiruntur etiam in remiſſione debiti, ac etiam inter patrem, & filium.*

4 *Non*

4 *Non requiruntur ubi manualiter donentur pecunia, vel bona.*
5 *Quod Statuta procedant etiam cum eccleſiaſticis.*
6 *Contrarium hodie eſt magis receptum.*
7 *Judices in Urbe, & Statu Eccleſiaſtico procedunt cum opinionibus Rotæ.*
8 *Non poteſt ſubditus contrahere cum non ſubdito, ſpreta lege Superioris.*
9 *Annuæ vitalitiæ præſtationes Monialium ſunt pars dotis.*
10 *Contractus in cauſam dotis non ſubjacet ſolemnitatibus ſtatutariis.*
11 *Declaratur, ut non procedat poſt contractum matrimonium.*
12 *De hujus declarationis ſubdeclaratione.*
13 *Diſpoſitiones ad piam cauſam non ſubjacent ſolemnitatibus.*
14 *Diſpoſitio ad favorem conjuncti refertur ad motivum ſanguinis.*
15 *Annuæ vitalitiæ ſubventiores religioſorum debent erogari in uſus pios, & religioſos.*
16 *An diſpoſitio pro dote ſit pia.*
17 *Inſinuatio quando non requiratur.*

D I S C XXXII.

1 MOniali jam profeſſæ in Monaſterio Viterbien. forori primæ uxoris Joannis, promiſit iſte per apocam ſolvere quamdam annuam vitalitiam præſtationem Monialibus aſſignari ſolitam, ex tolerata Eccleſiæ conſuetudine, pro extraordinariis uſibus, & indigentiis, quibus Monaſterium ſufficienter providere non ſolet; Cumque mortua dicta uxor, ac ſecunda ducta, ideoque ceſſata primæva affectione, tenueret Joannes dictam promiſſionem adimplere, utpote inefficacem, ob non ſervatam formam per Statutum Urbis 149. in donatione præſcriptam, ut ſcilicet ſcriptura, quæ donationem continet, a donatore, ac duobus
2 teſtibus ſubſcribi debeat, ac etiam ob non ſervatam alteram inſinuationis formam, quæ infra ſex menſes ab altero Statuto 150. præſcribitur, & quæ forma neceſſaria eſt etiam in majoribus habilitatis generaliter ad contrahendum; Hinc introducta fuit cauſa cor. A. C. poſt aliquas tamen diſputatione (ipſo Judice, ac me coopetanubus) honeſta concordia controverſiæ finem dedit.

In hujuſmodi autem diſputationibus, quamvis cauſa, ob exiguam ſummam, tanta dote digna non eſſet, attamen quia eadem eſt juſtitia, & articulorum diſcuſſio in magnis, ac in parvis, de tribus articulis actum fuit; Primo ſcilicet, an hujuſmodi Statuta afficerent dictam Monialem tamquam perſonam eccleſiaſticam, Secundo, an dici poſſet quod hujuſmodi promiſſio eſſet potius in cauſam dotis, quam donationis, & conſequenter quod non caderet ſub Statutis; Et tertio, quatenus etiam eſſet donatio, an ſuſtineri deberet, utpote facta in piam cauſam, dum dicta Monialis aliunde proviſa non erat.

Super his etenim tribus fundamentis inſiſtebant Scribentes pro Moniali, ut evitarent nullitatem alias clare reſultantem a Statuto 149. ſuper forma ſubſcriptionis ut ſupra, quæ requiritur in omni ſpecie donationis, etiam tacita, ſeu virtuali, quæ reſultat a remiſſione debiti, vel actionis, non
3 obſtante conjunctione ſanguinis, ut in ſpecie remiſſionis debiti, vel actionis inter patrem, & filium habetur per Rot. *dec.* 217. *p.* 11. *rec. n.* 29. *repet.* poſt Salgad. *in labyr. dec.* 3. ubi concordantes, & in aliis, cum ſit concluſio recepta.

Solum etenim ab hujuſmodi forma, juxta magis receptam opinionem, exempta eſt illa ſpecies donationis, ſeu elargi-
4 tionis, quæ abſque ſcriptura per ſolum actum facti, manualis ſcilicet traditionis ſequatur, puta, quod dentur manualiter pecuniæ, vel gemmæ, aliaque mobilia ex plene firmatis per Rotam apud Merlin. *dec.* 692. *repetit. dec.* 69. *p.* 6. *rec.* ubi aſſignatur ratio communis uſus, & commercii.

Quatenus igitur pertinet ad dictum primum articulum comprehenſionis eccleſiaſticorum; Quamvis ego ſcribens more Advocati pro donatore, deducerem pro comprehenſione eccleſiaſticorum in ſpecialibus terminis hujus Statuti 149. auctoritatem Rotæ apud Seraph. *dec.* 1270. *n.* 3. *& dec.* 124.
5 poſt Fenzon. *ad Statuta*, cum quibus procedit idem Fenzon. *in commentar. ad ipſum Statut. n.* 21. Agnoſcebam tamen, (ut patti de ſtylo ab initio inſinuavi, hoc aſſumptum non eſſe ſubſtentabile, quoniam licet ego, ſive ex proprio ſenſu, ſive quia ad Curiam accidentaliter (abſque animo exercendi hanc profeſſionem) tarde accedens trigenario major, ac in hujuſmodi Statutis Urbis novus, primas ſpecies ſuper eis receperim a celebri J. C. Andoſilla Romano
in eis inſtructiſſimo, qui mordicus dictam antiquam ſenten- 6
tiam omnino veriorem credebat, eumdem ſenſum quoque habeam, ut inſinuatur in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſionibus*, ac etiam *ſub tit. de dote*, *diſc.* 22. *&* 143. Nihilominus cum Rota, & Curia moderna, diverſam teneat opinionem *in Romana donationis cor. Coccino*, *dec.* 58. *p.* 6. *rec.* quæ reputatur in materia magiſtralis, ſæpius in aliis canonizata, præſertim in deciſionibus editis in cauſa, de quo *d. diſc.* 22. *de dote*. Hinc proinde, donec eadem Rota, mutando ſententiam, ad antiquam redeat, vanum eſt coram inferioribus judicibus Urbis, & Status Eccleſiaſtici, qui cum opi-
nionibus Rotæ procedere ſolent, ut colligit Niger *de lau-* 7
dem. tom. 1. *q.* 45. contrarium ſuſtinere.

Adhuc tamen credebam, ut retenta dicta opinione, ſuſtineri poſſet hæc nullitas, dum donator erat laicus ſtatuto ſubditus, quoniam cum ſolemnitates percutiant inhabilitatem perſonæ donatoris, ne alias quam juxta eam formam donare valeat, hinc proinde dicebam, ejus ſubjectionem
attendendam eſſe, ex regula, ſeu propoſitione, quod non 8
poteſt ſubditus ſpreta lege ſui Superioris, qui aliis eum ad contrahendum inhabilem reddit, valide contrahere cum non ſubdito, dum non attenditur exemptio ejus, cum quo contrahitur, ſed inhabilitatio ipſius contrahentis, quem judex ſæcularis, coram quo convenitur, recte abſolvit ob non ſervatam formam legis per ipſum attendendæ, juxta doctrinam Bart. *in l. cunctos populos, C. de ſumma Trinitate*,
n. 31. & Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ, de Conſtit. n.* 35. 9
cum concordant. per Surd. *conſ.* 2. *n.* 41. Pic. *ad Statuta, gloſ.* 7. *n.* 81. *& d. diſc.* 22. *&* 143. *ſub tit. de dote*; In caſu enim de quo *d. diſc.* 22. iſta concluſio deducitur ſolum per argumentum, cum ibi ageretur de obligatione facta per clericum, ideoque non intrabat dicta ratio inhabilitationis perſonæ, (Adhuc tamen occaſio non præbuit iſtum punctum formiter diſputare in Rota.)

Quo vero ad ſecundum articulum, adhuc dubitabam contra donatorem, quoniam juxta firmata apud Merlin.
dec. 671. alias *dec.* 30. *p.* 7. *rec.* & pluries *ſub tit. de dote*, præ- 10
ſertim *diſc.* 145. *&* 167. hujuſmodi vitalitiæ præſtationes, quæ Monialibus aſſignantur, dicuntur pars dotis, vel de ejus neceſſariis appenditiis, adeout intret etiam ſubſidiarium remedium *Auth. res quæ, C. commun. de legatis* ſuper bonis fideicommiſſariis, ex ibi deductis; Et propterea cum non agatur de donatione, ſed potius de dote, intrat concluſio, de qua pluries *eod. tit.* præſertim *diſc.* 17. *cum ibi proximis*, ut contractus præciſe factus in cauſam dotis, non ſubjaceat ſolemnitatibus Statutariis, non curata diſtinctione, an ex cauſa neceſſaria, ſeu voluntaria ſequatur, cum ea procedat ſolum in minoribus, ac pluries advertitur etiam in præcedentibus, in terminis donationis contemplatione matrimonii.

Et quamvis, ſcribendo more Advocati, deducerem ea, quæ pluries in præcedentibus habentur, ut ſcilicet in cau-
ſam dotis, ſeu donationis contemplatione matrimonii fieri 11
dicatur id quod conſtituitur, antequam matrimonium ſequatur, ad effectum, ut illud ſequi valeat, ſecus autem poſt jam contractum, cum tunc ceſſante neceſſitate, ſeu ratione illud facilitandi, actus remaneat mere voluntarius, atque titulus dotis, vel matrimonii videatur potius color quæſitus, *diſc. præc.* Attamen dubitabam de hujuſmodi concluſionis alias veræ applicatione ad caſum, quoniam ſi mulier virum duxit, adhuc tamen in toto, vel in parte indotata dici po-
teſt, ac non bene proviſa, ideoque proviſio, quæ illi tribua- 12
tur ſub nomine augmenti, recte dotis, vel augmenti naturam, & privilegia ſortitur ex deductis ad materiam augmenti dotis, *d. ejus tit. diſc.* 165. ac etiam *diſc.* 142. *&* 145. ſuper obligatione dotandi etiam nuptam; Ita enim eadem urget ratio privilegii, atque ceſſat altera, ob quam actus dicatur mere voluntarius, cui titulus dotis, vel matrimonii tribuatur tanquam color quæſitus; Et hic erat caſus, dum iſta monialis hoc pene neceſſario ſubſidio deſtituta erat, neque actus dici poterat omnino voluntarius, ſed potius quamdam neceſſitatis ſpeciem redolebat, ex ea obligatione, quam ſorori pinguius proviſæ erga alteram indotatam pauperem incumbere habetur *d. tit. de dote*, *diſc.* 142.

Demum quoad tertium articulum, Dicebant ſcribentes
pro Donataria, quod cum apoca donationis expreſſam habe- 13
ret cauſam pietatis, ut ſcilicet hæc annua præſtatio per Monialem in pios, ac religioſos uſus erogari poſſet, hinc proinde intraret concluſio, ut diſpoſitiones factæ in piam cauſam, Statutariis ſolemnitatibus non ſubjaceant, ex deductis *hoc eod. tit.* ac etiam habetur actum *in Romana cenſus*, *ſub tit.* de

de alienat. & contract. Verum dicebam id procedere, ubi agatur de diſpoſitione in piam cauſam pro anima, & ex ſolo motivo pietatis, ſecus autem de contractu correſpectivo indifferenti, in quo Eccleſia, vel pia cauſa conſideretur tanquam privatus contrahens, ut locis citatis.

Iſtud motivum, etiam in ſenſu veritatis, mihi minus tutum videbatur, quoniam ipſius apocæ tenor in parte prooemiali, quæ cauſam finalem, ſeu principaliter indu-
14 ctivam probat, exprimebat, id fieri ex motivo benevolentiæ, tam erga ipſam Monialem affinitate conjunctam, quam erga propriam uxorem, ideoque, utpote in claris, & expreſſis, opus non erat aſſumere quæſtionem, an diſpoſitio, quæ fiat erga ſanguine conjunctos, dici mereatur necne, quamvis expreſſe diceretur fieri pro amore Dei, ſeu ex motivo pietatis, & in qua quæſtione magis communiter receptum eſt, ut potius actus referendos veniat motivo temporali ſanguinis, ut cæteris relatis habetur apud Franch. & adden. *dec.* 565. Tiraquell. & add. *de privil. pia cauſæ in præfat.* Rot. apud Caval. *dec.* 213. & 377. *& in Romana hereditatis* 1. *Aprilis* 1658. *&* 16. *Junii* 1659. *coram Albergato*, edita in cauſa, de qua habetur actum in ſua materia *ſub tit. de teſtamentis*, ubi particulariter de hoc articulo.

Neque alicujus momenti videbatur dicta expreſſio piorum uſuum, quoniam ea ſequuta non fuit ad denotan-
15 dum, quod donator ex motivo pietatis principaliter ad id motus fuerit, ſed explicando id, quod de jure ineſt, quod ſcilicet hæc tolerata Eccleſiæ conſuetudo, ut religioſi profeſſi, citra contraventionem voti paupertatis, ac notam proprietarii, hujuſmodi redditus, ſeu præſtationis diſpoſitionem habeant, intelligatur cum præſuppoſito, quod deſervire debeant pro uſibus piis tantum, ac religioſis, & non alias, ut in præcedentibus etiam inſinuatur, præſertim *diſc.* 25. & cæteris relatis firmatur per Rotam *dec.* 253. *part.* 11. *rec.* ac habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de Regularibus*.

Conſiderabam, an ſtante hujus monialis paupertate, dici poſſet intrare iſtud motivum cauſæ piæ ex propoſitione, de qua in dicta ſua materia *ſub tit. de dote*; ut cauſa
16 dotis erga pauperem aliunde non proviſam pia dicenda ſit; Verum credebam non intrare, quoniam id procedit quando agitur de paupere puella, quæ dotis proviſione indigeat, ad effectum contrahendi carnale, vel ſpirituale matrimonium, quo mediante ejus honeſtati conſultum ſit, & ne alias ſe proſtituere cogatur, ſecus autem ubi hic finis impletus eſt, iſtaque proviſio conceditur ad quamdam majorem commoditatem, non autem ad dictam præciſam neceſſitatem; Quamvis enim, ut ſupra, id reputetur pars dotis, etiam ad dictum ſubſidiarium remedium *Auth. res quæ*, attamen id [illegible], quia, ut bene advertitur *in d. dec.* 671. Merlin. alias *dec.* 30. *part.* 7. *rec.* non debet attendi neceſſitas præciſa naturæ, ſed illa convenientiæ; [illegible] adverſus conjunctos, vel eorum bona competat actio dotis, ideoque magna eſt differentia inter unum effectum, & alterum.

De altera ſolemnitate inſinuationis ex Statuto 150. parum, vel nihil actum fuit, Tum ex præmiſſis, quia ſi
17 non intrabat alterum Statutum, minus iſtud, Tum etiam quia inſinuatio requiritur in donatione excedente ſummam 200. ducatorum de carolenis, ejuſque defectus vitiat in exceſſu, non autem intra dictam ſummam. Ultra quam hæc donatio exceſſiva dici non poterat, dum agebatur de incerta vitalitia donatione, quæ poterat ipſo primo anno terminare, ut in terminis juris communis receptum eſt.

NEAPOLITANA DONATIONIS
PRO STEPHANO COLUMNA DUCE BASSANELLI.
CUM HÆREDIBUS OCTAVII DE TUTTAVILLA.

Diſcurſus pro directione.

De eadem materia Statutorum 149. & 150. Urbis ſuper ſolemnitatibus adhibendis in donatione etiam per majores. Et quid, ubi agatur de minore, an requirantur aliæ ſolemnitates Statutorum 113. & 151. Et quid ubi minor extra territorium ſtatuentis donationem contra formam Statuti factam ratificavit, cum clauſula, *quatenus opus ſit, de novo faciendo*.

S U M M A R I U M.

1 *F**Acti ſeries.*
2 *Motiva facti ſunt meliora, quam illa juris, & de ratione.*
3 *De probatione præſumpta ſolutionis.*
4 *Non intrat hæc ſpecies probationis præſumptæ in debito impugnato.*
5 *Sed quando, non obſtante præcedenti impugnatione, præſumptio intret.*
6 *Inſinuatio poteſt ſequi ex intervallo, & cui incumbat onus probandi ejus affirmativam, vel negativam.*
7 *Lapſus temporis non ſufficit ad præſumptionem inſinuationis, vel alterius ſolemnitatis, niſi etiam concurrat obſervantia.*
8 *De eodem, de quo n.* 6. *cui incumbat onus probandi affirmativam, vel negativam inſinuationis.*
9 *Geminatio actus habet vim inſinuationis.*
10 *Inſinuatio ceſſat ob juramentum de ſolo jure communi.*
11 *Dicitur impleta donatio, ſi id quod donatur, transfunditur in alium contractum.*
12 *Cui incumbat onus probationis in genere.*
13 *De forma cenſuum in Regno Neapolitano, & an ſervetur Bulla Pii V. & de aliis ad materiam.*
14 *De concurſu cumulativo ſolemnitatum Statutorum Urbis* 151. *&* 113.
15 *Quod debeant deduci etiam motiva parum tuta, & de ratione.*
16 *Quod ex Statuto* 151. *requiratur juſta cauſa utilis, vel non damnoſa.*
17 *In minoribus juramentum validat eorum contractus, & n.* 20.
18 *Ratificatio actus nulli non attenditur abſque ſcientia nullitatis tam facti, quam juris.*
19 *An attendatur clauſula,* Et quatenus &c. de novo facit, *& adducuntur ſimilia.*
20 *Concluſio, de qua n.* 17. *non procedit ubi accedit læſio.*
21 *Metus reverentialis cum leſione eſt conſiderabilis.*

D I S C. XXXIII.

MArtius Columna tunc Dominus totius Status Zagarolæ, ac etiam Olevani, & Montis Fortini in Statu Eccle- 1
ſiaſtico, & Comitatus Cicoli in provincia Aprutii Regni Neapolitani, juxta illam dominiorum ſeriem, ac diſtinctionem, de qua *in Romana, ſeu Præneſtina ſub tit. de feudis in ſupplemento*; De anno 1608. in Urbe, donationem fecit Octavio Tuttavillæ ducatorum 12500. intra certos terminos ſolvendorum, vel quod annuus redditus ducatorum mille conſtituendus eſſet, & cum promiſſione acceſſionis, ac ratificationis Petri Franciſci filii minoris in ætate 17. annorum conſtituti, qui eadem die, cor. eiſdem Notario, & teſtibus, cum decreto Judicis, & auctoritate curatoris ad id deputati ob defectum proximiorum, dictam donationem ratificavit, & quatenus opus eſſet, denuo fecit; Poſtmodum vero, eodem anno ad ſex circiter menſes, præfati Martius, & Petrus Franciſcus in Civitate Neapolis morantes, facta narrativa dictæ donationis in Urbe, eamque ratificando, cum clauſula, *ad majorem cautelam denuo eam faciendo*, atque præveniendo ſtatutos terminos ſolutionis, cum dictus Petrus Franciſcus ex refutatione Martii patris eſſet poſſeſſor dictorum feudorum, ac bonorum tam in Regno, quam in Statu Eccleſiaſtico, de ejuſdem patris conſenſu impoſuit ad favorem dicti Octavii donatarii annuum redditum ducatorum mille ad rationem octo pro centenario ſuper fructibus, & redditibus dicti Status Cicoli; Defuncto vero Martio de anno 1614. Petrus Franciſcus initio anni 1615. judicium inſtituit in Sacr. Conſ. Neapolitano contra dictum Octavium ſuper donationis nullitate; E converſo autem, dicto judicio jam intentato non obſtante, Octavius curavit obtinere in M. Curiæ Vicariæ tam pro fructibus, quam pro ſorte liquidationem inſtrumenti prædicti, juxta formam ritus ejuſdem M. Curiæ, adverſus quam liquidationem Petrus Franciſcus obtinuit a Prorege, de menſe Julii ejuſdem anni reſcribi, quod fieret relatio in ejus Collaterali Conſilio, atque interim ſuperſederetur, neque conſtat quod ad ulteriora proceſſum eſſet, ſed penultima die ejuſdem anni, idem Octavius a dicti Petri Franciſci procuratore conduxit ad triennium Civitatem Sarni, paulo antea ab eodem Petro Franciſco emptam, pro annua penſione ducat. 5. m. circiter, ad effectum retinendi, & excomputandi cum dicto credito; Defunctoque Octavio de anno

anno 1619. inſtituta hærede Portia uxore, quæ obiit de anno 1636. neque per eam, neque per quatuor communes filios, ac hæredes, uſquequo tam dictus Petrus Franciſcus, quam Pompeus Gallicani Princeps ejus filius vixerunt, aliquid prenum, vel innovatum fuit; Dicto autem Pompeo defuncto de ann. 1660. ſcripto hærede Stephano Columna Duce Baſſanelli, filio Principis Carboniani, cum per talem mortem devoluta eſſent feuda exiſtentia in dicto Regno, & conſiſtentia in dicto Comitatu Cicoli, & in Statu Pacentri, per dictum Petrum Franciſcum quæſito, juxta ſeriem, de qua *in d. Romana, ſeu Præneſtina*, proindeque efformatus eſſet concurſus creditorum dictorum Statuum ſuper aliquibus bonis allodialibus in illa Regia Camera Summariæ, hinc inter creditores comparuerunt præfati filii Octavii, vel eorum aliqui pro dicto credito in ſorte, & fructibus, atque tam Stephano hærede, quam creditoribus opponentibus de nullitate præfatæ donationis, a qua de conſequenti reſultabat nullitas dicti crediti, non abſque votorum ſciſſura, emanavit ſententia ad favorem Actorum ſuper donationis validitate, & crediti ſubſiſtentia, ſuper qua pendet diſcuſſio nullitatum juxta illum ſtylum.

In hoc autem judicio, dicti Stephani hæredis, & creditorum poſteriorum defenſores plura deducebant; Primo ſcilicet de dictæ donationis invaliditate tam reſpectu Martii, quam Petri Franciſci, ex defectu inſinuationis demandatæ a Statuto Urbis 150. Secundo de invaliditate dicti cenſus, ſeu redditus ob non ſervatam formam Bullarum Nicolai V. & Pii V. Et tertio, de præſumpta ſatisfactione ex penſionibus affictus Civitatis Sarni, ut ſupra, ac etiam ex longiſſimo ſilentio, ad terminos text. *in l. Procula, ff. de probat.* Et quarto reſpectu Petri Franciſci minoris deducebant in terminis juris communis pro infringendo contractu inito in Civitate Neapolis, (ubi Statuta Urbis non intrant, neque lex particularis ſuper donationum forma habetur) reſtitutionem in integrum ex cauſa minoris ætatis, ac etiam læſionis, concurrente potiſſimum etiam metu reverentiali paterno.

Deſuper autem ex parte dicti hæredis conſultus, in Reſponſo habito in forma diſcurſiva, potius ad inſtructionem, ſeu noſtram opinionum, cum quibus vivitur in Curia ſuper interpretatione Statutorum Urbis, ex quorum forma non ſervata donationis invaliditas deducebatur, inſinuando (pro ſtylo) quod ſemper meliora ſunt motiva facti, quibus concurrentibus, imprudens conſilium eſt aſſumere diſputationes articulorum juris, in quibus ob tot Scribentium, ac ingeniorum varietatem, ſpecies caſus fortuitæ eſt victoria, ſemper incerta; Hinc proinde cenſui principaliter inſiſtendum eſſe in tertio motivo ſatisfactionis reſultante a dicto affictu Sarni, qui docebatur effectuatus, cum ita de plano, donec actores docerent de negativa, ſeu non continuatione, intentio Rei conventi eſſet fundata, deducendo diuturnum ſilentium, aliaque adminicula, quæ cæteris relatis habentur in hac materia apud noviſſimas *dec.* 13. Aulich tot.
3 Sordi 124. Merlini. apud Capyc Latr. *conſult.* 46. *& frequenter ſub tit. de credito*, pro corroboratione dictæ novæ conventionis poſt litem, dictique affictus effectuatione, non autem ſolum, ac de per ſe juxta generales terminos text. *in d. l. Procula, ff. de prob.* cum quibus in allegatis deciſionibus proceditur, quoniam cum ex dicto judicio moto per Petrum Franciſcum de anno 1615. ac ſubſequutis in M. Curiæ ſuper liquidatione inſtrumenti, conſtaret, quod tunc debitum non eſſet ſatisfactum, illudque tanquam indebitum impugnatum eſſet, hinc proinde dicta præſumptio non intrat, quoniam non præſumitur ſolutum illud debitum, quod
4 prætenditur non deberi, ac impugnatum eſt, ut cæteris relatis Rota *dec.* 192. *in fin. & dec.* 219. *n.* 11. poſt Zacch. *de oblig. Camer.* & apud Dunoz. *dec.* 849. *n. fin.* & ſæpius in ſua materia *ſub tit. de credito*, etiam in fortioribus terminis præſcriptionis ſtatutariæ, quæ in Urbe habetur.

Ita enim, ſtante dicta nova conventione poſt impugnationem, tanquam per ſpeciem concordiæ, ceſſabat dicta difficultas, quæ ab impugnatione reſultabat, unde propterea clarius intrabant ea, quæ habentur apud Merlin. *d. dec.* 124. *repetit. dec.* 124. poſt Fenzon. *ad Statuta*, quod ſcilicet quant-
5 vis præſcriptio Statutaria ceſſet per interpellationem, ac litem, attamen poſtquam creditor obtinuit, ex tunc nova incipit præſcriptio, ſeu præſumptio, quæ facilius intrat; quoniam dum ita conſtat, creditorem diligentem fuiſſe, litem etiam ſubſtinendo, ob quam, ut notum eſt, ultra illum impulſum, qui reſultat ab intereſſe burſali, cauſatur aliter, non commiſerandi, neque benevole agendi cum colligante, ita fortius præſumptio intrat; Et quidem attentis aliis facti circumſtantiis ſimul junctis, mihi videbatur, quod eſſet veritas indubitata, quæ palparetur manibus, bene agnita per plures ex Judicibus, ſi non majorem, ſaniorem tamen partem conſtituentibus; Verum quia vota numerantur, & non ponderantur, idcirco id non profuit.

Quatenus vero agendum eſſet de articulis juris ſuper dictæ donationis invaliditate; Quoad primum motivum inſinuationis, quod indefinite percutiebat, tam Martium, quam Petrum Franciſcum; Cum Scribentes pro actoribus potiſſimum fundamentum conſtituerent, vel in præſumptione reſultante a lapſu 30. annorum, vel quod allegantī nullitatem incumberet onus probandi negativam, ex ratione in-
ſinuata ſupra, *diſc.* 29. quod ſcilicet cum hic actus poſſit, imo debeat ſequi ex intervallo, ac per inſtrumentum ſeparatum, idcirco poſſibilitas negativam excludit, probari ſolitam ex ipſo actu, quando ſolemnitas præciſe contemporanea eſſe debet; Dicebam, etiam in ſenſu veritatis, neutram ex hujuſmodi reſponſionibus habere ſubſiſtentiam; Quod enim pertinet ad primam ſuper præſumptione reſultante a longiſſimi temporis decurſu, ut habetur pluries *infra*, *ſub tit. de alien. & contract.* ac etiam *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 24. & frequenter alibi, ſolus lapſus temporis aptus non eſt ad hu- 7
juſmodi præſumptionem inducendam, niſi etiam accedat pacifica, & continuata obſervantia, de qua conſtet per probationes veras, non autem præſumptas, atque per actus univocos, non autem æquivocos, ne detur ſpecialitatem, ſeu præſumptionum cumulus, de qua obſervantia in præſenti non conſtabat, ſed potius de contrario, ut ſupra.

Et quoad alteram reſponſionem, cui ſcilicet incumberet onus probandi hujuſmodi ſolemnitatis affirmativam, vel negativam, deducebam ea, quæ habentur ſupra, *d. diſc.* 29. ſuper diſtinctione Actoris, & Rei. & conſequenter, cum 8
adverſarii agerent pro donationis obſervantia, tenebantur docere de illa valida, juxta auctoritates ibi deductas.

Verum, reflectendo ad veritatem cauſæ defenſoribus inſinuavi pro directione, minime dubitabam de hujus motivi relevantia ex triplici difficultate; Primo ſcilicet, quod 9
ſecundus actus geſtus in Civitate Neapolis, ita vim haberet inſinuationis, eumque ſuppleret, quoniam ut advertitur *diſc.* 29. *& alibi ſupra*, illa introducta eſt ad ſe certificandum de perſeverantia liberæ voluntatis donatoris, quæ certificatio ita reſultare dicitur, ut de geminatione habente vim inſinuationis advertunt cæteris relatis apud Gratian. *diſcept.* 531. *n.* 31. *&* 34. apud Buratt. *dec.* 642. *n.* 8. quod expenditur *infra*, *diſc.* 63. ubi generaliter de inſinuatione.

Secundo, quod in Civitate Neapolis factus fuit dictus ſecundus actus cautiuſatus, etiam tanquam ex integro, ibique vigente ſolum diſpoſitione juris communis, inſinuatio- 10
nis neceſſitas ceſſat ex juramento, ut pluries advertitur in præcedentibus, cum ſit hodie concluſio in foro recepta.

Et tertio, quia donatio ſuum effectum ſortita fuit ob conventionem pecuniæ in ea ſolvi promiſſæ in alium contractum cenſualem, unde propterea intrat formalis novatio, per quam juxta plures deducta in præcedentibus ſingitur, 11
quod pecunia, quæ ex priori cauſa debita erat, ſoluta ſit, eaque brevi manu denuo data ſolventi, tanquam pretium cenſus, vel redditus quæſiti per creditorem, ſeu donatarium, qui propterea ejus actionem non fundabat in priori donationis contractu, ſed in altero poſteriori cenſus, vel annui redditus, pro cujus impugnatione debitor allegabat indebitum, ex quo iſte ſecundus contractus initus erat, qui ita remanebat ſine pretio ob invaliditatem primi, impugnando ſecundum tanquam per ſpeciem repetitionis indebiti; & conſequenter ipſe reus in ejus replicatione erat actor, deducendo pro fundamento ſuæ exceptionis, ſeu replicationis dictum inſinuationis defectum, quem pro inde juxta ſuperius inſinuatam diſtinctionem juſtificare tenetur, quamvis in negativa conſiſtat. Sicut enim, ubi actor bene fundavit actionem, reus, qui ad eam elidendam deducit exceptionem, in iſta dicitur 12
actor concludentis probationis onere gravatus, ita e converſo, ubi reus fundavit exceptionem, actor autem ad eam elidendam deducit replicationem, debet eam concludenter probare, juxta vulgaria, paſſimque recepta axiomata, de quibus apud Mantic. *dec.* 25. Gregor. & add. *dec.* 228. *dec.* 20. *n.* 2. *part.* 7. *rec.* & paſſim; Ideoque, licet Scribentes in illa cauſa, tam ante ſententiam, quam poſt a ſuper ejus impugnatione, ac ſubſtentatione reſpective laboraverint quidem, ac elaborate (parum autem commendabili prolixo, ac evagatorio ſtylo) pene volumina confecerint, edendo quamdam ſpeciem tractatus de materia inſinuationis, attamen pro meo ſenſu videbatur labor inanis, quodque motivum periculoſum eſſet.

Pars

Pariter inanem credebam laborem ſuper altero motivo invaliditatis ſecundi contractus cenſualis, ſeu annui redditus ſuper defectu reſultante a forma præſcripta in Conſti-
13 tut. Pii V. *de cenſibus*; vel ab altera Nicolai V. cum qua Tribunalia ſæcularia ſupponunt, ac receptum habent in eo Regno procedendum eſſe, ob uſu non receptam Conſtitutionem *Pianam*, ſaltem circa formam pecuniæ numeratæ, ac pacta reſciſſoria, ex iis, quæ habentur in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*, dum hæc inſpectio parum proderat; Tum quia ea poterat, quidem impedire curſum fructuum, non autem tollebat debitum in ſorte principali, cujus extenuatio prætendi non poterat ex imputatione fructuum indebitorum, cum de ſolutione non conſtaret.

Tum etiam, quia, ut pluries advertitur in dicta ſua materia *ſub tit. de cenſibus*, & ſub altero *de uſuris*; cum in eo Regno, ejuſque Tribunalibus laicalibus receptum ſit, ut requiſita lucri ceſſantis poſita per Caſtrenſem *in l. 3. ff. de eo quod certo loco*, tanquam notoria non egeant illa ſpecifica probatione, quam Romana Curia deſiderat, hinc proinde data mora, datur curſus interuſuriorum, & conſequenter nihil, vel parum refert contractum ſubſtineri uti cenſualem, vel remanere creditum productivum interuſuriorum, niſi in eo effectu (qui notabilis etiam eſt,) ut hoc ſecundo caſu non currant fructus fructuum, ſive, ut ibi dicunt, intereſſe tertiarum, quod in cenſibus paſſim datur, ut in prædictis propriis reſpective materiis advertitur.

Igitur dicebam punctum conſiſtere in validitate, vel in invaliditate donationis, tanquam in radice, ſeu cauſa productiva crediti; Si enim donatio invalida erat, unde propter ea nihil debebatur, utique ſecundus contractus ad ſolos terminos Bullæ Nicolai, ac pragmaticarum illius Regni (etiam omnino ſecluſa Bulla Piana,) remanebat invalidus, quia ſine pretio, ſeu pro indebito; Si vero donatio ſubſiſtebat, juxta opinionem, quæ ibi firmiter tenetur, & quam ſaltem implicite per facilem conceſſionem ſanatoriæ non omnino improbat Romana Curia, & tunc ſecundus contractus validus remanebat.

Super iis, quæ concernunt tertium punctum præſumptæ ſolutionis, laudando præ omnibus iſtud motivum, utpote facti, ideoque ſolidius, breviter inſinuabam ea, quæ ſuperius habentur, atque reflectendo ad facti circumſtantias, omni tanquam dicti Pompei Principis Gallicani pene ab ipſo initio Advocationis cliens, informato, in ſolo etiam ſenſu veritatis, omnino abſolutum, ac firmum videbatur, quodque revera iſta prætenſio contineret chartarum veterum revolutionem poſt defunctos eos, qui informati erant, contra heredem ignarum.

Solidum quoque videbatur quartum motivum impugnationis dictæ donationis ob Petri Franciſci filii minorem ætatem, tam de jure Statutario Urbis, quam etiam de jure communi; Quamvis enim iſtud fundamentum non tolleret actionem ad bona Marii patris, cujus reſpectu illud non intrabat, attamen erat actio inanis; cum iſtius bona abſorpta remanerent a creditis anterioribus, etiam ipſiuſmet Petri Franciſci & aliorum, ideoque punctus erat in infringenda filii, non autem patris obligatione.

Motivabam ego, quod cum ageretur de contractu cenſuali, ſeu annui redditus perpetui, attento jure Statutario Urbis, ſufficientes non erant jam adhibitæ ſolemnitates quæ
14 in contractibus minorum præſcriptæ ſunt per *Statutum* 151. in iſto donationis contractu cumulative deſideratas, cum aliis ſolemnitatibus quæ per *Statuta* 149. & 150. deſiderentur in donationibus, quæ etiam a majoribus, & non prohibitis fiant, ut occaſione donationis factæ per mulierem advertitur pluries in præcedentibus, præſertim *diſc.* 27. & 28. Sed requiruntur etiam aliæ ſolemnitates præſcriptæ *in Statuto* 113. in alienationibus bonorum ſtabilium, quæ per minores fiant; Quamvis enim apud noſtros majores utrumque aſſumptum ſub quæſtione fuerit, Primo ſcilicet, an *Statutum* 113. compatibile ſit cum altero *Statuto* 151. adeout uniuſque forma cumulative impleri debeat, necne; Et ſecundo, an idem *Statutum* 113. quod loquitur de alienatione ſtabilium conveniat impoſitioni cenſus; Attamen utraque quæſtio hodie ſopita eſt, atque extra controverſiam remanet, ut utriuſque Statuti ſolemnitates neceſſariæ ſint, & ſub nomine alienationis ſtabilium veniat etiam cenſus impoſitio juxta pluries deducta in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* præſertim *in Romana cenſus*, *diſcurſ.* 28. deducendo in hoc diſcurſu eaſdem rationes, & auctoritates ibi deductas, cum de hoc tempore illa cauſa jam diſputata, & deciſa eſſet.

15 Inſinuabam tamen quod motivum videbatur periculoſum, quamvis laudarem, ut deduceretur, ea pluries inſinuata ratione, ob quam Advocati omnia motiva, quamvis pro eorum ſenſu levia, deducere, & colere debent, ob ingeniorum ſcilicet varietatem, in dies edocentem, quod ſolidis, beneque fundatis motivis neglectis, levia, & fallatia plauſum habeant, unde propterea juſtitia, quæ ex aliis vere adeſt, ita per viam quamvis indirectam, (dummodo tamen facti mendacium abſit,) locum obtineat; Siquidem in Urbe minor fecerat donationem quantitatis, pro cujus ſolutione poſtmodum in diverſo loco, ac extra juriſdictionem ſtatuentium diverſum contractum cenſus, uſuaria inierat, & conſequenter motivum remanebat ſine congrua applicatione.

Bene tamen ſolidum, & applicabile credebam alterum reſultans a *Statuto* 151. quoniam licet in hac donatione, ultra formam præſcriptam a *Statuto* 149. adhibitæ quoque eſ- 16
ſent ſolemnitates materiales præſcriptæ *in dicto Statuto* 151. circa ſcilicet decretum judicis, ac interventum curatoris ob defectum proximiorum, attamen deficiebat ſolemnitas magis ſubſtantialis ab eodem Statuto requiſita circa juſtam cauſam, quam hodie receptum eſt requiri veram de facto, & de jure, ideoque eſſe debet utilis, vel non damnoſa, ex iis, quæ in his terminis donationis factæ per mulierem habentur ſupra, *dicto diſcurſ.* 27. & 28. ideoque nihil refert intervenisſe judicem, ac proximiores, vel curatorem, niſi adimpleatur finis, ob quem Statutum id præcipit, cum interventus cæremonialis ad nil deſerviat, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* Ideoque cum iſta donatio nullam haberet cauſam probabilem, a qua veſtita remaneret, juxta ponderationes, de quibus *in dictis diſcurſ.* 27 & 28. quas in præſenti etiam diſcurſu deducebam, ita nullitas remanebat indubitata.

Major autem difficultas oriri videbatur ex ſecundo contractu inito in Civitate Neapolis, ubi non intrante hoc ſtatutario jure, in hoc propoſito vivitur cum ſola diſpoſitione juris communis, qua attenta juramentum tollit ea, quæ 17
per jus civile in contractibus minorum diſpoſita ſunt, ad vulgarem text. *in auth. Sacramenta puberum*, *Cod. de Sacroſ. Eccleſ. & cap. per veſtras, de donat. inter. vir. & uxor. & ſub tit. de alien. & contract.*

Credebam tamen, etiam in ſenſu veritatis, motivum adhuc ſubſiſtere, cum iſte ſecundus contractus initus eſſet in ratificationem primi facti in Urbe, ac pro illius implemento, & ſatisfactione, ideoque dicebam intrare veram, atque receptam concluſionem, ut ratificatio contractus invalidi non attendatur, niſi conſtet de certa, & explicita ſcientia nullitatis tam facti quam juris; adeout conſtet de determinato animo ratificantis faciendi ſecundum actum ex integro omnino independenter a primo, ſecus autem 18
ubi cum ejus præſuppoſito, ac in executionem, putans ſe obligatum, cum ita dicatur deficere conſenſus, atque intret ratio falſi præſuppoſiti, ut cæteris relatis add. ad Gregor. *dec.* 208. *n.* 9. add. ad Buratt. *dec.* 410. *numer.* 15. apud Otthobon. *dec.* 204. *n.* 5. 9. & 14. *dec.* 80. *p.* 10. *n.* 2. & 3. & *dec.* 98. *n.* 7. *p.* 11. *rec.* & habetur pluries infra in dicta ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*

Et quamvis in hoc ſecundo contractu (juxta conſuetas Notariorum formulas in ratificationibus adhiberi ſolitas,) diceretur, quod nedum prima donatio ratificabatur, ſed quatenus opus eſſet, fiebat de novo; attamen juxta ea, quæ 19
in propoſito confirmationis actus invalidi, cum clauſula, *& quatenus opus ſit, de novo concedimus*, habentur *ſub tit. de feudis diſcurſ.* 4. & in propoſito illius donationis, quæ adjici ſolet in contractu emptionis, & venditionis ſuper convento pretio, ut ſcilicet ſi *plus valeret, venditor donat, &c.* ut apud Duran. *dec.* 151. *num.* 20. & *ſeqq. deciſ.* 128. *num.* 813. *p.* 4. *recen. tom.* 2. late *in Romana reſciſſionis tranſactionis* 16. *Junii* 1651. *coram Corrado*, §. *non obſtat*, *quod læſio*; Sive in illa translativa renunciatione, ſeu donatione, quæ adjiciatur renunciationi hæreditatis viventis, ut in ſua materia *ſub tit. de renunciat.* cum ſimilibus, hujuſmodi clauſulæ, ſeu cautelæ, tanquam acceſſoriæ, ac potius de ſtylo, ſed formulario adjici ſolitæ, corruunt, corruente ipſo actu principali, ac operativæ non ſunt, niſi conſtet de certa, & determinata voluntate, ut ſupra faciendi ex integro, ac principaliter hunc alium actum independenter a primo, quamvis certa ſcientia illius invaliditatis habeatur.

Verum, ubi etiam, ſecluſo hoc jure ſtatutario, cum puris terminis juris communis procedendum eſſet, adhuc dicebam invaliditatem videri certam, non obſtante juramento, quod, ubi intervenit magna læſio, operativum non eſt, unde, vel intrat invaliditas contractus ratione doli præſumpti ab enormiſſima læſione reſultantis, vel beneficium reſtitu- 20

tionis in integrum ad communiter notata *per Canoniſtas in cap. cum contingat, de jurejur.* & habetur pluries inſta in d. ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* ita inſinuando motivum, cum ageretur de diſcurſu directo Advocatis, ac viris doctiſſimis, qui hodie iſtas nimium notas concluſiones, (ut dici ſolet,) in extremitate digitorum habent, adeo ut leguleica inepria videatur deſuper allegationum cumulum facere, idque tranſcriptorum, ſeu collectorum potius quam DD. munus continere videtur.

Addito etiam motivo metus reverentialis, qui ſolus, ac de per ſe ex veriori ſententia, accedente juramento, nullius
21 eſt operationis, ſed accedente læſione, ſatis conſiderabilis eſt expenſatis per Rovit. *pragm.* 1. ad Macedon. Capyc. Latr. *conſult.* 54. *n.* 11. *cum ſeq.* Buratt. *dec.* 751. *n.* 34. ubi Adden. *litt. C.* cum aliis in d. ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.* ubi articulus metus reverentialis examinatur.

ROMANA LEGITIMÆ, PRO MAGDALENA VIALARDA, CUM ISABELLA SORORE.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus pro Magdalena.

De eadem materia ſolemnitatum adhibendarum in donatione facta per mulierem per Statuta 149. 150. & 151. an requirantur in donatione cauſa mortis: Vel in ea tacita & virtuali donatione, quæ reſultet a reſervatione alicujus juris vitalitii, ſeu alias ad favorem poſt mortem ipſius donatoris: Et de dicta donatione implicita reſultante a reſervatione, quæ fiat in officiis, vel locis montium, ſeu cenſibus vitalitiis ad favorem alterius, & de jurium vitalitiorum æſtimatione, ad effectum calculandi bona donata pro legitima filiorum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De æſtimatione jurium ad vitam juxta computationem* text. in l. hereditatium.
3 *Pro legitima debentur fructus ipſo jure de bonis fructiferis.*
4 *Bona donata ponuntur in calculo ad augendum aſſem pro impinguanda legitima.*
5 *De ſolemnitatibus requiſitis ex Statutis Urbis in donationibus præſertim mulierum.*
6 *Reſolutio cauſæ, ac ſenſus proprius.*
7 *De donatione, quæ reſultat a reſervatione jurium, quæ fiant ad favorem alicujus.*
8 *Jura vitalitia ſolent per aliquem emi ad commodum proprium in faciem alterius.*
9 *Solemnitates ſtatutariæ non requiruntur in donationibus conſecutive, & virtualiter reſultantibus ab alio actu.*
10 *Quod ſit donatio cauſa mortis illa, de qua num. 7. & non exigat ſolemnitates.*
11 *In donationibus cauſa mortis non requiruntur ſolemnitates, & de ratione.*
12 *Vera ratio ob quam dicta virtualis donatio non exigit ſolemnitates.*
13 *Ea donatio, quæ de facto fiat manualiter, non exigit ſolemnitates.*
14 *Impugnatur ratio, ſeu concluſio, de qua n. 10. ut iſta implicita donatio ſit cauſa mortis.*
15 *Impugnatur valutatio jurium ad vitam juxta modum, de quo n. 2. & de ratione.*
16 *Jura ad vitam plurium perſonarum plus æſtimantur.*
17 *Quomodo valutatio jurium ad vitam fieri debeat.*

D I S C. XXXIV.

1 Acquiſivit Felix, mediante pretio ſcutorum 600. cum Eccleſia Picenorum annuum cenſum vitalitium ſcutorum 48. ad vitam, tam ipſius Felicis, quam Septimiæ, & Magdalenæ ejus filiarum, cum jure accreſcendi, vel non decreſcendi inter eas, quibus ex tunc dictum cenſum poſt ipſius Felicis vitam acquiſitum eſſe, ac ſpectare & pertinere ſtipulatum eſt. Mortua vero dicta Felice, inſtituta hærede univerſali dicta Magdalena, defunctaque etiam antea dicta Septimia, ſuperſtite Iſabella altera filia, inter has ſorores orta eſt controverſia ſuper detractione legitimæ, quam Felix Iſabellæ tantum reliquit, illaque ſopita ſuper aliis bonis, ad plures annos, eadem Iſabella novam excitavit prætenſionem ſuper legitima ſibi debita, etiam ex hoc cenſu, tanquam remanſo in hæreditate matris; Introductaque lite coram A. C.

Scribentes pro actrice calculabant ſibi deberi (ſtante numero duarum filiarum) medietatem trientis, ſive ſextam partem in ſorte, quam dicebant importare ſcuta 100. dum cenſus, ut ſupra emptus erat pro ſcutis 600. quatenus attendendum veniret pretium acquiſitionis, ſin minus, dicebant illum in ſorte valutandum eſſe, attento tempore mortis matris, juxta computationem text. *in l. hereditatum, ff. ad leg. falcid.* habita ratione ætatis ejuſdem Magdalenæ reæ conventæ, ad cujus vitam durabat, dictamque computationem pro æſtimatione jurium vitalitiorum faciendam eſſe probabant cum auctoritate Rotæ apud Cavaler. *dec.* 387. cum qua in aliis quandoque proceſſum fuit. 2

Et de conſequenti dicebant, debitos eſſe fructus interim decurſos, atque per dictam hæredem perceptos, quoniam cum legitima ſit quota bonorum jure dominii ab ipſo inſtanti competentium, quoties illa ſunt fructifera, veniunt fructus ab initio ipſo jure, non ratione moræ, ſed ratione dominii, tanquam ejus ſequela ex deductis apud Othobon. 3 *dec.* 38. & 81. & in ſua materia *ſub tit. de legitima & detractionibus* pluries, ac etiam *ſub tit. de feudis, diſc.* 108. *& alibi.*

Scribens ego pro Magdalena rea conventa, dicebam, etiam cum ſenſu veritatis, quod in omnibus æquivocabatur, quodque actricis aliud debitum non eſſet niſi ex aliis bonis hæreditatis, quæ erant infructifera, utpote conſiſtentia in mobilibus, & nominibus debitorum, rata duarum unciarum valoris hujus cenſus, juxta valutationem, de tempore mortis matris, quoniam ipſe cenſus utpote in ipſa creatione donatus filiabus, de iſtarum dominio effectus erat, & non remanſerat in hæreditate; Et conſequenter legitima in illo prætendi non poterat, ſed ſolum ejus valoris ratio habenda erat, ad effectum, ut poneretur in calculo aſſis hæreditarii pro impinguando legitimam, detrahendam tamen ex aliis bonis remanentibus, non autem de bonis donatis, niſi in ſubſidium, quatenus alia non ſufficiant, juxta 4 concluſionem, de qua cæteris relatis Surd. *conſ.* 332. *n.* 14. Rovit. *dec.* 100. *n.* 20. Rota *dec.* 86. poſt Merlin. *de legitima, dec.* 57. & 136. *p.* 11. *rec.* & pluries in dicta ſua materia *ſub d. tit. de legitima & detractionibus*,

Cum autem ex hoc reſultaret, ut non intraret pertinentia fructuum, ſuper quibus ob plurium annorum decurſum, major erat prætenſio potius quam ſuper rata ſortis principalis, hinc proinde ad hunc effectum, quodque cenſus dicendus eſſet hæreditarius, recurrebant ad dictæ per me allegatæ donationis invaliditatem, ob non ſervatam formam, quæ in donationibus etiam factis per viros majores non prohibitos in Urbe requiritur per Statuta 149. & 150. multo vero magis ubi agitur de muliere, in qua requiruntur 5 etiam ſolemnitates generaliter in omnibus contractibus præſcriptæ per Statutum 151. ut advertitur *diſc. preced. & diſc.* 27. *& alibi*,

Verum, eodem veritatis ſenſu retento, dicebam iſtud fundamentum quoque corruere, & conſequenter quod aliud peti non poſſe, niſi d. rata valoris in aliis bonis, ut 6 ſupra, quodque valor æſtimandus eſſet judicio peritorum, attento pretio, pro quo cenſus acquiſitus erat, minuſque attenta d. computatione facta per d. textum *in l. hereditatum*, cum id contineat æquivocum manifeſtum, atque ita juxta meum ſenſum judicatum fuit,

Examinando ſiquidem dictos punctos ſeu articulos; Quatenus pertinet ad illum implicitæ donationis cenſus reſultantis a reſervatione, quam mater fecerat ad favorem filiarum, deducebam eadem, quæ in hoc propoſito habentur pluries deducta *ſub tit. de Regalibus ad materiam officiorum*, præſertim *diſc.* 1. & de materiam *locorum Montium*, præſer- 7 tim *diſc.* 24. ſuper acquiſitione officiorum, vel locorum montium, quæ abſque libera & indefinita reſervatione decreti, vel diſpoſitionis, per aliquem de propria pecunia acquiſitis, fiat in faciem, ac reſpective favorem alterius, ut ita ad illius favorem implicita donatio adeſſe dicatur, cum eadem quæ ibi habentur de officiis, vel locis montium vacabilibus ac vitalitiis, ob omnimodam rationis identitatem procedant in cenſibus vitalitiis, quoties conventum eſt de pertinentia ad favorem perſonæ ſuperſtitis, ſecus autem ubi hæc demonſtrata ſolum eſſet pro periculo vitæ, ad commodum tamen acquirentis, juxta ea, quæ præſertim in propoſito officiorum vacabilium habentur pluries in dicta ſua materia 8 *ſub tit. de Regalibus*, ac etiam *ſub tit. Societ. officiorum*, cum

iſta

iſtæ quoque frequenter, de pecunia unius, & ad ejus commodum, contrahi ſoleant ſub periculo vitæ alterius, quamvis extranei ita ſolum demonſtrati.

Quo vero ad objectam nullitatem hujuſmodi donationis ob non ſervatas ſolemnitates, ut ſupra requiſitas, duas dabam reſponſiones, Primo ſcilicet, quod d. ſolemnitates non requiruntur in illis donationibus, quæ non ordinantur prin-
9 cipaliter, neque in eis conſiſtit contractus, ſed conſequuntur, ſeu tacite, ac virtualiter ex juris diſpoſitione reſultant, ut generaliter firmatis apud Burat. *dec.* 408. *n.* 5. & in his terminis reſervationis decreti ſuper officio apud Dunozett. *dec.* 560. & 579. & *dec.* 41. *p.* 9. *rec.* quæ ſunt in eadem cauſa, & habetur *d. tit. de Regalibus*.

Et ſecundo, quod ex firmatis in proxime allegatis deciſionibus, ac inſinuatis *d. diſc.* 24 *de Regal.* iſta implicita do-
10 natio, quæ reſultat ex hac reſervatione ad favorem alterius poſt mortem primi reſervatarii, vel acquirentis, dicitur donatio cauſa mortis potius quam inter vivos, quaſi quod ſubſtantia in tempus mortis collata ſit. Et conſequenter dictæ ſolemnitates non requiruntur, ut ea doctrina Bart. *in l. filiusfam. n.* 1. *ff. de donat.* cæteris relatis habetur apud Bich. *ad Stat. gloſ.* 7. *n.* 46. Rota apud Burat. *dec.* 461. *n.* 2. & apud Dunoz. *d. dec.* 560. *n.* 20. & 579. *n.* 21. & *ſeq.* & *d. dec.* 41. *n.* 14. *p.* 9. *recent.* & *in aliis*, cum ſit concluſio vera.

Ex ea nimium probabili & convincenti ratione, quod
11 hujuſmodi ſolemnitates introductæ ſunt ad occurrendum circumventionibus, ac læſionibus, & præjudiciis, reſultantibus præſertim ex donatione, quæ importat perdere, atque actum de ſui natura læſivum ac præjudicialem continet, ideoque deſiderandæ non veniunt in donationibus cauſa mortis, ob ceſſantem d. rationem læſionis, ac præjudicii, ob liberam facultatem revocandi quandocumque, ac ob eamdem rationem, ob quam ſolemnitates non deſiderantur in ultimis voluntatibus, quarum naturam, in facto eſſe, ac ſpectato effectu donationes cauſa mortis ſortiuntur, quamvis in fieri ſpeciem contractus habeant, ut infra ad hanc materiam donationis cauſa mortis pluries habetur.

Ex bis duabus reſponſionibus, (reflectendo ad veritatem)
12 ſolida, & concludens videbatur prima; Tum ex d. propoſitione generali, ut ſolemnitates, quæ deſiderantur in actu principaliter ordinato, deſiderandæ non veniant in illo, qui virtualiter ex legis potentia, vel ſubintellectu ex alio actu reſultat; Tum etiam ex ratione communi uſus, & commercii, ob quam rationem non requiruntur hujuſmodi ſolemnitates in illis donativis, quæ manualiter, ac de facto fiant de pecunia, & gemmis, aliiſque mobilibus ma-
13 nualibus, juxta plene firmata per Rotam apud Merlin. *dec.* 692. repetit. *deciſ.* 69. *p.* 7. *recent.* ac etiam *dec.* 315. *p.* 11. de cujus caſu habetur mentio *in d. tit. de Regal. diſc.* 1.

Non tamen placebat altera reſponſio, (quamvis illa forte majorem plauſum habuerit ob dictas ſpeciales auctoritates,) quoniam cum non ageretur de ſtipulatione facta per patrem ad favorem filiorum de juribus titulo oneroſo
14 quæſitis, quo caſu ob prohibitam donationem inter patrem, & filium in poteſtate, id remanet in terminis peculii profectitii, ex deductis *ſup. diſc.* 2. ac etiam infra in aliis, ſed ageretur de actu facto per matrem, in qua non intrat hæc prohibitio, hinc adeſſe diceretur valida donatio ab initio inter vivos, juxta ea, quæ habentur *d. diſc.* 24. *ſub tit. de Regal.* Potiſſime dum non reſervabatur jus cenſus ad favorem filiarum poſt ipſius mortem, ad quam ſubſtantia donationis collata eſſet, ſed ex tunc dicebatur ad ipſos matrem & filios ſpectare debere; Quia tamen per ſcribentes in contrarium, id motivatum non fuit, idcirco deſuit occaſio diſputandi hunc punctum.

Quo vero ad dicti cenſus valutationem, ad effectum impinguandi legitimam ex aliis bonis hæreditariis detrahendam, quodque nullatenus attendenda eſſet computatio contenta *in d. l. hereditatum*; Deducebam eadem, quæ in hoc
15 propoſito valutationis locorum montium vinculatorum habentur deducta *eod. tit. de Regal. ad materiam locorum montium, diſc.* 30. ac etiam habetur infra *diſc.* 54. ubi id particulariter diſcutitur.

Et quidem, quo magis ad id reflectendi occaſionem habui, eo magis hoc aſſumptum prorſus fabuloſum credidi; Tum ex ibi ponderatis rationibus, quod ſcilicet non omnium hominum æqualis eſt vita, æqualiſque habitus, ſeu complexio, ac valetudo. Tum etiam quia, cum in dicta lege detur caſus, ut in juvene, vita per 30. annos valutetur, ita eſſet dare, quod in tertia parte pluris valeret jus vitalitium, quam valeat dominium, vel jus perpetuum, quod juxta receptam *gloſ. in auth. perpetua, C. de Sacroſ. Eccleſ.* (niſi mos regionis, aliæque facti circumſtantiæ contrarium in pluri, vel minori ſuadeant,) valutationem recipit a fructu 30. annorum.

Conſiderabam quoque, quod ſi ita eſſet, dum iſte cenſus per Eccleſiam venditus ad vitam trium perſonarum, quarum duæ erant de tempore contractus in adoleſcentia, unde propterea juxta dicti textus computationem aarum vita calculanda veniebat pro annis 30. creari debuiſſet cum longe majori pretio, etiam ultra duplum, & tamen per diligentiſſimos, ac zelantiſſimos d. Eccleſiæ adminiſtratores, ex motivo utilitatis, ac ad induſtriam ita creatus erat, cum moderato fructu octo pro centenario; Ita etiam totius Orbis communi uſu docente; Et fortius, quia licet dictæ vitæ trium perſonarum non multiplicarent annos, dum omnium pariformis curſus habebatur, attamen abſque du- 16
bio id auget de pretio, ſeu valore, ratione minoris periculi, ac veriſimiliter magis duraturi juris, unde propterea ſine dubio, pro longe majori pretio venduntur bona ad vitam duorum, quam unius, licet ætas eſſet æqualis, juxta caſum, de quo *ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 1.

Ideoque dicebam, hanc valutationem, ex judicio proxenetarum, ac peritorum in hac ſpecie commercii juris vitalitii, faciendam eſſe cum proportione, quæ in regulis arith- 17
meticis habetur, quod ſcilicet dum hoc jus pluribus annis præcedentibus, ad vitam trium tunc juniorum, valutatum fuit pro ſcutis 600. quanti nunc, habita proportione, valutandum eſſet ad vitam unius tantum effectæ ſenioris, iſtaque in hujuſmodi controverſia mihi videbatur veritas, quam etiam, ut ſupra, Judex agnovit.

ANNOT. AD DISC. XXXIV.

De æſtimatione jurium ad vitam habetur alibi actum, & ſignanter *ſub tit. de Regal. diſc.* 30. & latius infra, *hoc tit. diſc.* 54. & *diſc.* 66. *tit. de Hered. diſc.* 34. & *de Legitim. & Detract. diſc.* 36. & *alibi*.

De nunciata in præſenti diſcurſu *Romana, ſeu Albanen. Vinea* habetur *in hoc tit. diſc.* 61.

EUGUBINA DONATIONIS PRO BAPTISTIS, CUM HIERONYMO MENGACCIO.

Caſus diſputatus coram A.C. in poſſeſſorio, reſolutus pro Hieronymo.

De decretis Ducalibus Status Urbini ſuper ſolemnitatibus adhibendis in donationibus, an vigeant hodie poſt dicti Status devolutionem, Et præſertim an locum habeant in Civitate Eugubina; Et quatenus vigeant, quid ubi accedat juramentum, vel fiant extra territorium: Et an donatio facta per uxorem filiis viri, cadat ſub prohibitione donationis inter conjuges.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Etiam in poſſeſſorio diſputatur de meritis, & de ratione.*
3 *De reſponſo Andreoli in hac eadem cauſa.*
4 *Donatio facta filiis viri dicitur facta ipſi viro, & cadit ſub prohibitione.*
5 *Lex debet publicari in loco, ut afficiat.*
6 *Leges editæ per feudatarium ceſſant feudo devoluto.*
7 *Quod multa deducant Conſulentes contra proprium ſenſum.*
8 *Doctori loquenti dubitative, & de auditu non defertur.*
9 *Minuſque in iis, quæ conſiſtunt in facto.*
10 *De decretis Ducalibus Status Urbini, ejuſque declarationibus.*
11 *Lex nova edita per viam declarationis retrotrahitur ad præterita.*
12 *Fortius ubi idem eſt Legiſlator.*
13 *Declaratur concluſio, de qua n.* 6.
14 *An & quando actus jurati ſubjaceant ſtatutis laicalibus.*
15 *Quod non ſit deferendum Conſulentibus, & de ratione.*
16 *De indirecta enervatione juramenti, & quomodo fiat per ſtatuta laicalia.*

17 *An, & quando contractus extra territorium non ſervata forma ſtatuti valeant.*
18 *De concluſione, de qua n. 4.*

D I S C. XXXV.

1 LUcretia Mengaccia Eugubina, uxor Cæſaris Canta-
gallinæ Peruſini, degens cum viro in territorio Pe-
ruſino, contemplatione matrimonii contrahendi inter Ca-
rolum d. Cæſaris filium ex prima uxore, & Euſrodiſiam
ipſius Lucretiæ ſororem, donavit ejus bona d. Carolo,
quo defuncto, inter illos de Bapuſtis ejus hæredes, vel
donatarios, & Hieronymum dictæ Lucretiæ hæredem,
vel donatarium, ſuper bonis donatis orta eſt lis coram
A. C. in poſſeſſorio tantum determinata ad favorem dicti
ſucceſſoris donatricis, ratione melius juſtificatæ poſſeſſio-
nis anterioris, incertumque eſt, an cauſa in petitorio ul-
teriorem progreſſum habuerit, dum amplius de illa actum
non audivi.

Quamvis autem principalis diſputatio eſſet in poſſeſſo-
rio retinendæ, nihilominus, juxta Curiæ ſtylum, inciden-
ter actum quoque fuit de meritis negotii principalis, utpo-
te nimium influere ſolitis ad poſſeſſorii determinationem;
2 Licet enim generalis juris propoſitio ſit, quod in hoc judi-
cio non quæritur de juſtitia, vel injuſtitia, ſed attenditur
nudum factum poſſeſſionis, attamen juſtitia nimium in
conſideratione haberi ſolet, ubi præſertim concurrentibus
actibus poſſeſſoriis hinc inde, non agitur de omnino cla-
ra anteriori poſſeſſione unius.

Quatenus igitur pertinet ad merita, defenſores Hiero-
nymi dictam donationem impugnantis, freti auctoritate
Andreoli in reſponſo edito ſuper hujus donationis invalidi-
tate jam impreſſo de tempore hujus diſputationis inter ejus
3 *controverſias, tom. 6. controv. 414.* duo deducebant funda-
menta. Primo ſcilicet, quod ſervatæ non eſſent ſolemni-
tates præſcriptæ in decretis ducalibus Ducum Urbini.

Et ſecundo, quod ageretur de prohibita donatione inter
conjuges, quamvis non viro, ſed ejus filio illa facta eſſet,
quoniam ex vulgari propoſitione, ut quidquid acquirit fi-
4 lius, acquiratur patri, idem ſit donare filio, ac patri, juxta
text. *in l. 3. § qui in ejuſdem poteſtate, ff. de donat. inter vir.
& uxor.* cum concordan. deductis per Andreol. *ubi ſupra*,
a quo totum deſumebatur.

Scribens Ego pro donatario, vel ab eo cauſam habenti-
bus, quatenus pertinet ad primum fundamentum; Dice-
bam ex pluribus dictum defectum ſolemnitatum obſtare
non debere; Primo ſcilicet, quod decreta Ducalia in hac
Civitate Eugubina publicata non eſſent, ideoque vim legis
habere non deberent, cum unum ex legis requiſitis ſit illud
publicationis in loco, ut in his individualibus terminis fir-
5 mat Conciol. *alleg. 39. n. 1.* ubi late concordantes; Secundo,
quod ubi etiam de temporibus Ducum, adimpletis omnibus
requiſitis, legis vim habuiſſent, adhuc tamen ob Status de-
volutionem, ac reſolutionem cujuſcumque juris legiſlato-
ris, illa evanuiſſent ad vulg. text. *in l. lex vectigali, ff. de pi-
gnor.* ut in ſpecie habetur per Rot. *in Urbinaten. pecuniaria*
6 *13. Junii 1668. cor. Vicecomite*; Tertio ubi etiam dicta de-
creta vigerent, adhuc tamen, ratione juramenti, ac etiam
ceſſantis fraudis, cujus ratione eadem decreta prodierunt,
intrare non deberent; Et quarto demum, quod donatio
facta eſſet extra territorium ſtatuentis, ideoque ejuſdem
ſolemnitatibus non ſubjaceret, ut infra.

Quamvis autem hæc deducerem Advocati more ad cau-
ſæ opportunitatem, attamen excepto hoc ultimo funda-
7 mento, quod ageretur de actu extra territorium; reliqua
omnia (reflectendo ad veritatem) parum tuta videbantur,
ut ab initio, juxta ſtylum, partibus, vel agentibus pro eis
inſinuavi; Quatenus enim pertinet ad primum deductum
8 ex defectu publicationis; Illud in primis advertebam,
quod nullatenus aſſertioni alioquin docti amici mei Con-
ciol. *d. alleg. 39. num. 1.* deferendum erat; Tum quia ipſe,
agendo de Oppido Cantiani ejus patria, incidenter, & a
ſimili loquitur de hac Civitate Eugubina, ſubdubius, & ex
incerta traditione, unde propterea ſi etiam ageretur de te-
ſte ſuper iis, quæ nudi facti ſunt, deponete de auditu in
genere, abſque bene diſtincta cauſæ ſcientia, nullatenus
deferendum eſſet, juxta ſatis vulgarem concluſionem,
quam in foro frequentem habemus, & in ſua probationum
materia *ſub tit. de Judic.* pluries deductam.

Tum etiam quia circa ea quæ facti ſunt, & in ſpecie
circa conſuetudines particulares locorum, non defertur
DD. atteſtationibus, quamvis eſſent verſati in regione,
9 juxta opinionem, quam Rota ſequitur; ut apud Mantic.
*dec. 347. n. 6. dec. 574. n. 17. & ſeq. p. 4. rec. tom. 3. & dec. 193.
n. 13. p. 6. in Sulmonen. diſtributionem 20. Junii 1653. coram
Bichio, & in aliis*; Multo magis ubi non eſt verſatus in
loco, atque loquitur ſubdubius.

Et ulterius omnis dubietas ceſſare videbatur ex eo, quod
potius conſtat de contrario; Siquidem in hoc propoſito duo 10
habentur decreta Ducalia, Unum antiquum editum de an-
no 1561. ſuper cujus uſu in hac Civitate non eſt dubitan-
dum, quoniam cum ejus indubitato præſuppoſito Eugen.
conſ. 14. lib. 1. pro ſubſtinenda conſimili donatione facta
per mulierem Eugubinam, plura ponderat ex dictis funda-
mentis; Cumque hujus Auctoris conſilia in volumen re-
dacta, publicæ luci edita eſſent, ne propterea ob iſtius Do-
ctoris auctoritatem, ac tot limitationes, præfatum Decre-
tum pene inane remaneret; Hinc proinde idem Dux de
anno 1621. per viam declarationis potius, quam novæ le-
gis, aliud edidit decretum, per quod præciſe occurrit omni-
bus limitationibus *in d. Eugenii conſilio* deductis, adimendo
ſcilicet vim juramento per conſuetam indirectam viam,
per quam legibus laicalibus id conceditur, quod alias dire-
cte negatur, præſumendo actum doloſum, ſeu per vim, &
metum geſtum eſſe, nec non per ampliſſima verba deter-
minando ſolemnitates requiri, ex quacumque cauſa id ſequa-
tur, unde propterea plurium ſententia eſt, quamvis non
admiſſa, ut neque donatio contemplatione certi, ac deter-
minati matrimonii ad id ſufficiat, ex deductis ſupra, *diſc. 2.*

Cum itaque id, non per viam legis novæ, ſed per viam
declarationis dictæ legis antiquæ prodierit, ita reſultabat
requiſitas non eſſe ſolemnitates, quæ in lege omnino nova 11
deſiderantur, unde propterea quamvis de natura novæ le-
gis ſit reſpicere ſolum futura, non autem trahi ad præterita
niſi expreſſe dicatur, attamen ubi agitur de lege prodita
per viam declarationis, habet oculos retro, ac trahitur
etiam ad præterita, ex collectis per Farinacc. *in fragm. ver-
bo Lex, n. 51. cum ſeqq.*

Idque fortius, & abſque dubio procedit, accedente cir-
cumſtantia, de qua in hac facti ſpecie, quod prima lex ad 12
cujus declarationem altera prodiit, edita erat ab eodem le-
giſlatore, ita declarante quid in animo habuerit ab initio,
tunc etenim intrat frequens, ac recepta concluſio deducta
ex text. *in l. adeo, ff. de acquir. rerum domin.* quod qui decla-
rat, nihil de novo facit, ſed quod jam factum ſit, nobiſque
obſcurum remanet, melius aperit, juxta ibi deductum
exemplum excutientis grana a ſpicis.

Quo vero ad alterum motivum reſolutionis legum ob
feodi devolutionem, ac reſolutionem juris legiſlatoris;
Quamvis vera ſit regula ſuperius inſinuata, attamen ex
iis, quæ habentur *ſub tit. de feud. diſc. 83.* ac etiam ſupra, 13
d. diſc. 2. & dictum fuit pluries per Rotam, præſertim *dec.
41. n. 7. dec. 50. n. 23. & dec. 51.* poſt Paitell. devolutione ſe-
quuta, primus Gubernator per Urban. VIII. deputatus, ex
iſtius oraculo, ejus edicto cavit, ut continuari deberet cum
eiſdem legibus, cum quibus prius vivebatur; Idque nimium
veriſimile videtur, quod Urbanus mandaverit imitando
id, quod prudenter egit Clemens VIII. in devolutione ſta-
tus Ferrariæ, ut ſcilicet illi populi libentius vivant cum
antiquis eorum legibus, ac ſtylis; Atque occaſione d. alte-
rius cauſæ Eugubinæ, quæ pendet in Rota, & de qua ha-
bebitur *hoc eod. tit.* in ſupplemento, juſtificatum quoque fuit
per atteſtationes plurium Curialium hujus Eugubinæ Civi-
tatis, ac etiam per plura inſtrumenta, necnon per ſanatio-
nes obtentas a Cardinali Legato adeout quidquid obiter di-
catur *in d. Urbinaten. cor. Vicecomite*, in præfata alia *Eu-
gubina*, in qua eadem deciſio deducebatur, id habitum fue-
rit pro certo, quamvis pro validitate retrodonationis re-
ſponſum fuerit ex aliis motivis.

Et ad tertium motivum juramenti; Quamvis ultra ge-
neralia, de quibus ſuper concluſione, ut actus jurati non
ſubjaceant ſtatutis laicalibus, habentur *ſub tit. de dote, diſc.* 14
143. ac pluries *ſub tit. de alien. & contract.* in terminis ſpe-
cialibus iſtorum decretorum deducerem ea, quæ habentur
apud Eugen. *d. conſ. 14. & recentius* per Andreol. *controv.
n. 37. & ſeqq.* Attamen quoad Eugen. reſponſio patet ex ſu-
pra deductis, quod ſcilicet ipſe loquatur, attento primo
decreto, priuſquam prodiret ſecundum declaratorium, cui
d. conſilium cauſam dedit.

Et quoad Andreol. inculcabam errorem ſæpius inculca-
ri ſolitum deferendi Conſulentibus publicæ luci edentibus
eorum reſponſa, vel allegationes ad cauſarum opportunita- 15
tem, prout jacent, dum idem *in controv. 55. n. 12. & ſeq.*
firmare conatur invaliditatem actus ex defectu hujuſmodi
ſolemnitatum, quamvis ibidem *n. 3.* enunciet, ac ſupponat
agi

Digitized by Google

qui de contractu jurato, ideoque incertum remanet an in uno, vel altero loco veritatem dicat.

Et quamvis illa indirecta juramenti enervatio, quæ Statutis laicalibus conceditur, adimendo fidem ſcripturæ, vel
16 inducendo præſumptionem doli, vel metus &c. importet ſolum ſimplicem juris præſumptionem elidibilem per contrariam probationem veritatis actus, ex deductis *d. diſc.* 143. *de dote*, *& d. tit. de alien. & contract.* nam alias ſi induceret præſumptionem juris, & de jure, ac tolleret contrariam probationem, ita eſſet directe tollere vim juramenti, eique diſpenſare, Attamen id recte procedit in caſu, quo hujuſmodi extrinſeca probatio accedat ſaltem adminiculativa, & per fortiores præſumptiones dictam juris præſumptionem ſuffocantea; Secus autem ubi dicta probatio non accedit, ſed deſumi prætenditur ex qualitate perſonarum, puta quia inter patrem & filium &c. cum verius ſit id non ſufficere, ex collectis per Andreol. *d. controv.* 55. atque hoc jure vivimus, quod ubi alia probatio non accedat, ſtatutaria diſpoſitio ſuam faciat operationem.

Demum quoad quartum fundamentum, quod donatio facta eſſet extra territorium in fraudem, ex cumulatis per
17 Andreol. *d. contr.* 414. ut pluries advertitur *ſub tit. de alien. & contract.* iſta eſt potius quæſtio facti, quam juris, an ſcilicet id affectate factum ſit cum animo cito redeundi, vel potius abſque iſta fraude, ita interpretando *conſ.* 54. *&* 73. Aretin. ex deductis *dec.* 126. poſt Fenzon. *ad Statut. dec.* 238. *p.* 6. *rec. & in aliis pluries*; Idemque Andreol. *ubi ſupra* fatetur, ut, quidquid aliqui dicant de inhabilitatione proprii ſubditi extra territorium, verior, ac recepta opinio ſit cum d. diſtinctione, de qua etiam plene Conciol. *d. alleg.* 39. ubi in ſpecie de circumſtantia militante quoque in iſto caſu, quod dici non poterat actum geſtum eſſe in fraudem, ac affectate, dum vir erat Peruſinus, in cujus territorio mulier reperiebatur, ſequendo virum, juxta dictum præciſum caſum, de quo agit Eugen. *d. conſ.* 14. iſtudque motivum videbatur ſolum conſiderabile, ob quod hujuſmodi defectus obſtare non deberet.

Quamvis enim adeſſet altera circumſtantia, quod donatio facta eſſet contemplatione matrimonii, ideoque hujuſmodi ſolemnitatibus non ſubjecta, attamen, quia cauſa non erat unica, & finalia, idcirco in hoc motivo tutum fundamentum conſtitui non poterat, ex iis quæ habentur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 17. *& alibi*.

Circa vero aliud motivum, cui principaliter quoque innititur Andreol. *dicta controv.* 414. ex eo quod ageretur de
18 donatione facta filio viri, quod idem eſt, ac facere eidem per ſupra allegatum text. *in l.* 3. *§. qui in ejuſdem poteſtate ff. de donat. inter vir. & uxor.* Dicebam, ipſum in hoc procedere cum æquivoco manifeſto, cum dicti text. diſpoſitio procedat attento jure Digeſtorum, quando non habebatur illa peculiorum diſtinctio, quæ indicta fuit per novum jus *Codicis Juſtiniani in l. cum oportet*, *Cod. de bon. qualib.* unde propterea, quidquid dabatur filio, dari dicebatur patri, cui pleno jure quærebatur; Hodie autem id ceſſat, ut diſtinguendo jus novum, & antiquum, in propoſito contractuum filiorumfamilias, advertitur *d. titulo de alien. & contract. diſc.* 37. *& in aliis*, adeout, non conſtito de fraude, in dubio non de facili præſumenda, etiam in terminis fortioribus donationis, quæ fiat filiis ſecundi matrimonii per parentem binubum, unde facilius intret fraus, quæ fiat diſpoſitioni text. *in l. hac edictali*, *C. de* 2. *nupt.* adhuc tamen, ubi extrinſeca dictæ fraudis adminicula non accedunt, ejus ſola ſuſpicio non ſufficit, ex deductis in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſionibus*, igitur multo minus in præſenti.

S U M M A R I U M.

1 *De Decretis Ducalibus Status Urbini.*
2 *Juramentum quando validet donationem factam filio illegitimo.*

ANNOT. AD DISC. XXXV.

DE Decretis Ducalibus Status Urbini, ejuſque declarationibus ultra deducta *in præſenti diſc.* videri pote-
1 tunt ea quæ habentur infra *in hoc eodem tit. in Eugubina Donationis*, *diſc.* 68.

Juramentum an & quando ſubſtineat donationem alias
2 invalidam, habetur infra *diſc.* 62. occaſione agendi de articulo, an valeat donatio facta per patrem filio illegitimo, ſi filios legitimos haberet.

Card. de Luca, Lib. VII.

ROMANA SCUTOR. XXX. MIL.
PRO CONVENTU SUPRA MINERVAM,
CUM ECCLESIA NATIONIS PICENORUM.

Caſus varie deciſus per Rotam.

Facta donatione uni aliquorum bonorum ſub reſervatione uſusfructus, & redditus ad favorem alterius, cui data ſit facultas diſponendi etiam in morte de eorumdem bonorum proprietate in parte, an dictæ facultatis conceſſio importet perfectam, ac irrevocabilem donationem, Vel potius revocari, ſeu minui, aut primo donatario remitti valeat.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *In quo conſiſtat controverſiæ punctus.*
4 *De duobus* conſil. Baldi, *quæ in materia invicem pugnare videntur.*
5 *De diſtinctione conciliativa an actus importet donationem, vel mandatum.*
6 *De eodem, & quod ubi importat mandatum, facilius ſit revocabile re integra.*
7 *Quod ſit quæſtio facti, & applicationis, an de una, vel altera ſpecie agatur.*
8 *An onus adjectum primo donatario ad favorem tertii poſſit a donatore remitti.*
9 *De ſtipulatione Notarii pro intereſſatis contenta in obligatione Camerali.*
10 *Ubi eſt mandatum, eſt revocabile, ubi vero eſt donatio, præſumitur acceptatio ex ſcientia.*
11 *Quid operetur juramentum, vel dicta ſtipulatio Notarii ſub obligatione Camerali.*
12 *De concluſione, quod ea, quæ ſunt in facultate, non dicuntur in bonis noſtris quomodo procedat, ac intelligenda ſit.*
13 *Quod mandatum de ſui natura ſit revocabile.*
14 *Quid operetur conditio, ut non facta diſpoſitione, bona remaneant penes primum donatarium.*
15 *In competentibus ex contractu intrat tranſmiſſio, non autem caducatio.*
16 *In quæſtionibus facti, utpote arbitrariis non datur certa regula generalis.*
17 *Ponderatur æquitas, ſeu veriſimilitudo pro facultate revocandi.*
18 *Donatoris declarationi in dubio eſt deferendum.*
19 *An obtinens ex diſpoſitione nominantis, vel facultatarii agnoſcat iſtum, vel primum teſtatorem in ejus auctorem.*
20 *De diſtinctione in eadem materia.*
21 *Qualis videatur proprius caſus controverſia.*

D I S C. XXXVI.

DOnavit Joannes Andreas Caſtellanus omnia ejus bona Eccleſiæ Nationali Picenorum Urbis, ſub nuncu- 1
patione Almæ Domus Lauretanæ, ſeu diverſis legibus, ac oneribus, ac præſertim ſub reſervatione annui redditus ſcutorum bis mille ad favorem Joannis Mariæ ejus fratris ad vitam, data eidem facultate diſponendi in morte de tot bonis in ſorte principali pro ſumma ſcutorum 30. mil. ita tamen, quod dicta facultate ad exercitium non deducta, remanerent omnia bona Eccleſiæ donatariæ; Cum autem poſtea donator, dictam diſponendi facultatem moderatus eſſet, illam reducendo ad ſcuta 10. m. dictuſque Joannes Maria prætendens primam conceſſionem irrevocabilem eſſe de integra ſumma ſcut. 30. mil. diſpoſuiſſet ad favorem Conventus S. Mariæ ſupra Minervam ordinis S. Dominici, Hinc orta deſuper controverſia, introductaque cauſa in
Rota *cor. Albergato*, ad favorem d. Conventus actoris 2
prodiit reſolutio ſub *die* 23. *Januarii* 1658. ſuper pertinentia integræ ſummæ ſcut. 30. mil. Repropoſita vero cauſa cor. eodem, *ſub die* 9. *Aprilis* 1660. recedendo a deciſis dictum fuit ſolum 10. m. deberi, iſtaque poſterior reſolutio confirmata 21. *Junii* 1661. & in hoc ſtatu cauſa pendet, dictæque poſteriores reſolutiones habentur impreſſæ *poſt colluctat. Bonden. dec.* 77. *&* 90.

In hujuſmodi autem diſputationibus, cardo quæſtionis reſtringebatur ad punctum, an conceſſio dictæ facultatis diſpo-

diſponendi importaret perfectam, ac irrevocabilem donationem, ſub reſolutiva conditione conceptam ſi non diſponeret, itaut d. bona, ſive id quod d. facultatis æſtimatio
3 importat, dicantur de bonis ipſius Joannis Mariæ; Vel potius importaret mandatum ad diſponendum, adeout ille, in quem diſpoſitum ſit, a mandante potius, quam ab ipſo mandatario agnoſcere dicatur; Primo enim caſu non dubitabatur per Scribentes hincinde, quod conceſſio eſſet irrevocabilis; Secus autem ſecundo, in quo ſimplex mandatum, ſeu executoriam importaret, cum tunc non proprio, ſed ipſius mandantis nomine diſponere diceretur, ut infra.

Hinc proinde advertebam, quod non pugnarent invicem duo conſilia *Baldi*, circa quorum repugnantiam Scribentes hincinde multum laborabant, an ſcilicet verior eſſet
4 opinio Bald. *conſ.* 377. *lib.* 5. ubi pro revocabilitate, vel potius altera *ejuſdem conſ.* 270. *lib.* 2. ubi pro irrevocabilitate; quoniam ille Auctor in hoc non eſt contrarius, ſed bene diverſimode in uno, ac altero caſu reſpondet, ob ipſorum caſuum diverſas circumſtantias, ex quibus in uno, conceſſio importabat mandatum, & in altero donationem; Ideoque infraſcripta doctrina Bart. *in l. qui Romæ*, §. *Flavius*, *n.* 1. *ff. de verb. oblig.* ſuper qua pariter multum elaborabant quoad revocabilitatem, intelligenda eſt, ubi conceſſio ſit talis, quod mandatum, ſeu executoriam potius, quam donationem importet, ſecus autem e converſo; Eademque diſtinctio habetur, vel ſupponitur per Bald. *in l. ſenium*, *n.* 3. *cum ſeqq.* & ſequuntur Guglielm. de Bened. *in cap. Raynutius*, §. *condidit*, *il prima*, *n.* 2. Soccin. *conſ.* 214. *in fine l.* 1.
5 Peregr. *de fideicomm. art.* 44. *num.* 37. Theſaur. *in addit. ad deciſ.* 70. *litt. D.* Rota *dec.* 253. *num.* 10. *p.* 4. *rec.* cum aliis in deciſionibus deſuper editis; Atque eumdem ſenſum habent illi, qui ſequuntur *d. conſ.* 377. Bald. ut præſertim
6 Dec. *conſ.* 521. *n.* 12. *in fine*, Alex. *conſ.* 29. *n.* 17. *& ſeq. l.* 5. Ruin. *conſ.* 54. *n.* 12. *&* 17. *lib.* 1. Peregr. *conſ.* 76. *n.* 18. *lib.* 1. & cæteri apud Caſtill. *lib.* 4. *cap.* 53. *n.* 30. Potiſſime ubi revocatio mandati ſequatur re integra, & antequam dictum mandatum ad exercitium deducatur, quo caſu aliqua major dubitandi ratio cadere poteſt, ut apud allegatos, & in cauſæ deciſionibus.

His igitur ita ſe habentibus; Dicebam quod iſta videtur
7 quæſtio facti, & applicationis potius, quam juris, an ſcilicet circumſtantiæ caſus, de quo ſit quæſtio, ſuadeant, quod de una potius, quam de altera ſpecie diſpoſitionis agatur; Ac propterea extraneas credebam ſuas quæſtiones deſuper aſſumptas, in ipſis etiam deciſionibus enunciatas.

Primo ſcilicet, circa d. doctrinam Bart. *in l. qui Romæ*, §. *Flavius*, *n.* 1. *ff. de verb. oblig. ad materiam* textus *in l.*
8 *quoties* §. *& l. ſi quis argentum*, *Cod. de donat. quæ ſub mod.* an, & quando onus donatario adjectum ad favorem tertii abſentis, re integra, & ante acceptationem revocari valeat, ipſique donatario remitti, ſuper quo ſcribentes nimium variant; Aliis ſequentibus Bartolum; Aliis vero ſequentibus Cumanum de directo contrarium tenentem; Et aliis diſtinguentibus, an adſit ſtipulatio Notarii, vel juramentum, ex iis quæ cæteris relatis habentur ad hanc materiam apud Larream *dec.* 91. *n.* 5. Ciarlin. *controv.* 158. *n.* 27. Hodiern. ad Surd. *dec.* 209. *n.* 2. *&* 4. qui in prima deciſione allegantur, melius vero agunt Arias de Meſa *lib.* 8. *variar. cap.* 50. *n.* 16. Rovit. *dec.* 89. *n.* 3. Merlin. *lib.* 1. *controv.* 59. ubi elaborate materiam examinat Rot. *dec.* 37. *par.* 7. *rec.* cum aliis *ſub tit. de fideic. diſc.* 137. *& ſeqq.*

Ac propterea magna fuit quæſtio, an juramentum a di-
9 cto donatore præſtitum, & obligatio cameralis, quæ continet ſtipulationem Notarii pro omnibus, quorum intereſt, adjecta cenſerentur favore ipſius Eccleſiæ principalis donatariæ, non autem favore d. Joannis Mariæ habentis intereſſe acceſſorium, ſeu conſecutivum, & de quo agitur pluries *ſub tit. de credito*, ac ſub altero *de alien. & contract.*

10 Ponderabam enim, quod, Aut d. reſervatio importabat ſimplex mandatum, ſeu executoriam ut ſupra, & ſupervacanea erat hæc inſpectio, dum mandatum eſt de ſui natura revocabile; Aut e converſo importabat donationem, & cum ageretur de actu mere lucrativo, & favorabili abſque onere ad favorem fratris in eadem domo conviventis, cujus ſcientia non videbatur impugnabilis, ita de conſequenti reſultabat tacita, ſeu præſumpta acceptatio, quæ ſufficit ex deductis *deciſ.* 27. *p.* 7. *recent.* & latius *dec.* 387. *p.* 9. *recent. dec.* 110. poſt Merlin. *de pignorib.* & in aliis pluries. Atque tunc cadebat inſpectio operationis juramenti, vel alteræ ſtipulationis contentæ in obligatione camera-
11 li, quarum una, vel altera circumſtantia producit irrevocabilitatem donationis factæ abſenti, etiam ante acceptationem, quæ neceſſaria eſt ad acquiſitionem dominii, ut pluries in præcedentibus advertitur, & ſic cum præſuppoſito, quod reſervatio importaret donationem, ſuper quo tamen præſuppoſito erat quæſtio.

Prout extranea videbatur concluſio, in qua nimium duæ poſteriores deciſiones inſiſtere videntur, quod ſcilicet ea quæ ſunt facultatis, non dicantur eſſe in bonis noſtris, noſtroque dominio, antequam ſequatur agnitio, ex plene 12
collectis per Salgad. *in d. dec. allegatum in labyrint. part.* 2. *c.* 10. *n.* 103. *cum ſeq.* Id enim percutit diverſum effectum, an ſcilicet creditores ejus, cui hæreditas, vel fideicommiſſum, ſeu legatum delatum eſt, aliquod jus deſuper habeant, ante ipſius debitoris acceptationem; magiſque in foro recepta eſt negativa, eo quia debitor poteſt nolle quærere ad text. *in l. qui autem*, *ff. quæ in fraudem creditorum*, & conſequenter, licet id quod remanet in terminis facultatis, ante iſtius exercitium, ac animi declarationem, non dicatur in bonis noſtris, non per hoc tamen ſequitur, quod ſi donatarius poteſt non acceptare, & non quærere, ergo donator poſſit interim pœnitere, ubi præſertim accedat, vel præſumpta acceptatio, quæ reſultat a ſcientia veriſimili, vel juramentum, vel explicita, vel implicita ſtipulatio Notarii pro abſente, vel fortius utrumque ſimul, quoniam Aliud eſt facultas acquirendi, Aliud vero facultas diſponendi de eo, quod quæſitum ſit ſub reſolutiva conditione, quatenus non diſponatur.

Ideoque intrat idem dilemma; Aut hic actus importat ſolum mandatum tanquam ſpeciem executoriæ ut ſupra, & iſti termini extranei ſunt, quoniam etiamſi mandatarius ſit præſens, & acceptet, mandatum eſt de ſui natura revo- 13
cabile (quoties non agatur de eo mandato, quod per actum correſpectivum, detur principaliter in rem, & gratiam mandatarii, cum promiſſione irrevocabilitatis, ut *ſub tit. de tut. & procur. diſc.* 20.) Aut importat donationem, & quamvis iſta in verbis concepta ſit de facultate diſponendi de bonis, attamen importat ipſorum bonorum donationem.

Nil obſtante, quod in caſu quo facultas non deduceretur ad exercitium, donator mandet bona remanere penes primum donatarium, quoniam id non impedit quin ſit donatio, ſed operatur, ut iſta non remaneat pura, ſed conditio- 14
nalis, ſub conditione tamen reſolutiva, qua purificata, actus quamvis perfectus reſolvatur; Sive quod ad impediendam tranſmiſſionem ad ipſius donatarii hæredes, ita per quamdam ſpeciem ſubſtitutionis alter donatarius vocetur, dum in iis quæ competunt ex actu inter vivos ab initio perfecto, cujus executio magis quam ſubſtantia in tempus mortis collata ſit, datur tranſmiſſio etiam conditione pendente, 15
neque intrat caducatio, quæ per præmorientiam donatarii, vel legatarii, intrat ſolum in ultimis voluntatibus, ac etiam in donationibus cauſa mortis, ad text. *in l. ſpem*, *C. de donat.* cum concordan. quæ cæteris relatis plene collecta habentur apud Capyc. Latr. *dec.* 2. *n.* 9. *& ſeqq.* & per Rotam *in Narnien. prædii* 8. *Februarii*, *&* 10. *Junii* 1669. *coram Bevilaqua*, & de qua *Narnien.* habetur *ſub tit. de fideicomm. in ſupplemento*; in propoſito quæſtionis, an fideicommiſſum conditionale ex contractu tranſmittatur, pendente conditione, necne, ubi cum diſtinctione caſuum declaratur iſta concluſio, quam æquivocum eſt ita generaliter, ac indefinite ſtatuere in omni caſu.

Quatenus ergo pertinet ad dictum punctum præciſum, (in quo unice pro meo ſenſu hujus diſputationis cardo 16
conſiſtit) An ſcilicet dicta reſervatio, unam, vel alteram præfatæ diſtinctionis partem redoleret, Reflectendo ad veritatem, adhuc ſubdubius remanſi, neque omnino determinatum judicium deſuper efformavi, illud reſervando, quando novæ diſputationis trutina id concederet; Cumque, ut dictum eſt, ſit quæſtio facti, & voluntatis potius quam juris, hinc juxta generalem naturam hujuſmodi quæſtionum, certam non recipit regulam, ſeu determinationem generalem, ſed particularem pendentem a ſingulorum caſuum qualitate, ac particularibus circumſtantiis pro judicis arbitrio penſandis, & conſequenter, quoties agitur de arbitrariis, non de facili una, vel altera reſolutio, poſitive juſta, vel injuſta dici valeat; Ideoque dicebam iſtam eſſe unam ex iſtis quæſtionibus, in quibus congrue, magna præſertim Tribunalia concordiam demandare debent, potiſſimum inter duas Eccleſias.

Attenta ſiquidem quadam naturali veriſimilitudine, ſeu æquitate, pro ultimarum reſolutionum probabilitate reſ- 17
pondendum potius videbatur, quodque donator in animo non haberet dictam facultatem concedere per viam

per-

Digitized by Google

perfectæ, ac irrevocabilis donationis, ſed potius per viam mandati quandocumque revocabilis; Cum enim ageretur de Prælato, & ſacerdote octoagenario exercente adeo inſigne pietatis opus, ac diſponendo de nimium pingui aſſe ex ejus laboribus curialitatis partim ad favorem Eccleſiæ, & pro ſalute ejus animæ, hinc proinde nimium improbabile videtur, ut abſque aliqua ejus utilitate, in præjudicium germani fratris, cum quo in eadem affectione continuabat, dum nulla intermediaverat indignationis cauſa, atque reſervatione anni redditus ſcutorum bis mille ad vitam, camdemque facultatem diſponendi de ſumma notabili ſcutorum 10. mille firmam eſſe voluit, ita voluerit actum juratum revocare, atque jus alteri quæſitum tollere, cum peccato, ejuſque animæ præjudicio, juxta conſimilem ponderationem, de qua ſupra, *diſc.* 25.

Addita etiam concluſione pluries in præcedentibus inſi-
18 nuata, atque in ultimis deciſionibus plene deducta, quod cum negari non poſſit caſum eſſe dubium, idcirco ipſius donatoris declarationi deferendum veniat.

De ſtricto autem jure, attentiſque ejus regulis, ac propoſitionibus, omnino probabilior videbatur prima reſolu-
19 tio, juxta diſtinctionem, ſeu quæſtionem, quam habemus ad materiam text. *in l. t. unum ex familia*, §. 1. *ff. de legatis* 2. de qua cæteris relatis Peregrin. *de fideic. art.* 36. *n.* 8. Rot. *dec.* 305. & 314. *part.* 9. *recent. cum concordan. ſupra*, *diſc.* 8. ac pluries *ſub tit. de fideicommiſſis*, & magis ex profeſſo *ſub titulo de legitima*, & *detractionibus*, quando ſcilicet ille, in quem per hujuſmodi facultatarios diſponitur, in ejus auctorem agnoſcit ipſum ſecundum, ſeu immediatum diſponentem, de cujus bonis obtinere dicatur, vel potius primum, ac mediatum, adeout ſecundus explicet actum, tanquam ſimplex mandatarius, ſeu organum, vel inſtrumentum.

Diſtinguitur enim, quod, Aut facultas neceſſaria eſt, atque ad perſonas certas, vel etiam incertas de certo ge-
20 nere reſtricta, & tunc importet ſimplex mandatum, ſeu executoriam, adeout ille, in quem fit diſpoſitio, directe, ac immediate obtinere dicatur a mandante, per exequentis, vel nominantis organum; Aut vero id repoſitum eſt in libera facultate ipſius facultatarii, abſque aliqua reſtrictione ad perſonas, vel uſus, ſeu opera, adeout libere in quaſcumque perſonas, vel opera pro libito diſponere valeat; Et tunc ille, in quem fit diſpoſitio, agnoſcat in ſolum auctorem ipſum immediatum diſponentem, de cujus bonis, ac ſubſtantia diſpoſitio fieri dicatur, cum tali caſu conceſſio facultatis diſponendi de bonis, ipſorum bonorum donationem importet.

Hæc autem vera, & recepta theorica, bene ad rem applicabilis remanebat, cum dicta facultatis conceſſio, nullam contineret neceſſitatem nullamque reſtrictionem, ideoque in puncto juris videbatur, quod in hac poſteriori parte potius verſaremur; Et conſequenter quod intrarent termi-
21 ni perfectæ, ac irrevocabilia donationis, non autem conceſſionis mandati, ſeu executoriæ; Ideoque videbatur quod caſus præciſus eſſet, ut ita donator duos bonorum ſuorum donatarios conſtituere voluerit; Unum ſcilicet univerſalem, ac purum, hæredis loco ſuccedentem, (qualis eſt Eccleſia rea conventa) Alterum vero particularem in certa ſumma, ſub conditione reſolutiva expreſſæ diſpoſitionis, qua non facta, donatio reſolveretur, iſtaque bonorum rata, ad ſuam primævam cauſam, vel unitatem rediret; Sive quod ita, alter condonatarius cenſeretur ſubſtitutus ad ſolam excluſionem tranſmiſſionis ad alterius donatarii expreſſe non diſponentis hæredem.

S U M M A R I U M.

1 *De revocatione mandati.*
2 *An onus remitti valeat in præjudicium tertii.*

ANNOT. AD DISC. XXXVI.

1 Circa ea quæ concernunt materiam revocationis mandati, conferunt deducta *ſub tit. de Tutor. & Curator. diſc.* 20. ubi agitur de quæſtione, an conceſſio adminiſtrationis importaret mandatum, quandocumque revocabile, vel potius irrevocabilem contractum locationis, & conductionis operatum.

2 An onus adjectum primo donatario ad favorem Tertii, poſſit in iſtius præjudicium a donante remitti, quodque per ſtipulationem Notarii Tertio acquiratur, Vid. *diſc.* 82. *de Servit.* & *diſc.* 55. *de credito*, *ſub titulo de fideicommiſſis*, *diſc.* 137. & *ſeq.* & *ſub tit. de jurepatron. diſc.* 16. & *ſeqq.* & conferunt deducta *in hoc tit. de donat. diſc.* 65.

BONON. DONATIONIS
PRO HIERONYMO DE BRITIIS,

CUM VIRGINIA CHIOCCA.

Reſponſum ad cauſam, cum conſilio pro veritate.

An donatio, ſeu promiſſio collata poſt mortem donatoris importet ab initio perfectam, & irrevocabilem donationem inter vivos, dilata executione, vel potius donationem in cauſa mortis: Præſertim ubi promiſſio ſit inter conjuges occaſione matrimonii in augmentum dotis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Donatio continens mentionem mortis dicitur in dubio cauſa mortis.*
3 *In ſpecie illa inter conjuges, ut ſuperſtes habeat bona præmorientis.*
4 *Pactum de futura ſucceſſione invalidum eſt, vel revocabile, & n.* 11.
5 *Revocatio reſultat ab inimicitiis, & divortio.*
6 *Promiſſio dotis poſt tempus ſoluti matrimonii eſt invalida.*
7 *Quomodo debeant ſe gerere Advocati, & conſultores.*
8 *De donatione in augmentum dotis, quando importet veram dotem, vel donationem.*
9 *Declaratur concluſio, de qua n.* 6. *& quod augmentum dotis congruat differri in tempus mortis viri.*
10 *De concluſionibus, de quibus n.* 2. *&* 3. *et non applicentur ad caſum.*
11 *De materia concluſionis, de qua n.* 4.

D I S C. XXXVII.

IN Inſtrumento dotali ſuper matrimonio contrahendo inter Franciſcum de Deſideriis, & Virginiam Chioccam, poſt dotis conſtitutionem, ac reſtituendi obligationem reſpective, Franciſcus, ſub aſſertiva, quod cupiebat ſponſæ dotem augere, promiſit, ut ipſo præmoriente abſque communibus liberis, Virginia ſuperſtes pro toto tempore vitæ, (quamvis etiam ad ſecundas nuptias convolaret) ejus bonorum uſufructuaria eſſe deberet. Cumque ob diſſidia inter conjuges, ad thori ſeparationem, cum Superioris legitima auctoritate, ac dotis reſtitutione deventum eſſet, atque Franciſcus, facta ejus bonorum donatione Britio, cum onere illi ſuppeditandi alimenta ad vitam, nec non uxori, quatenus ad cohabitandum rediret, ac dotes communicaret, dicta ſeparatione continuante obiiſſet; Hinc Virginia prætendendo factum eſſe locum dictæ donationi uſusfructus ad ejus favorem, introduxit judicium in partibus, unde ex parte donatarii rei conventi ad ſcribendum ad cauſæ opportunitatem requiſitus fui.

Quare ita ſcribendo ad cauſam, ſeu clientis opportunitatem more Advocati, duo deducebam fundamenta; Primo ſcilicet, quod cum promiſſio facta eſſet in tempus mortis, ita regulariter (non conſtito de contrario) cenſenda potius eſſet donatio cauſa mortis, quam inter vivos, adeout non ſimplex executio, ſed ſubſtantia donationis in illud tempus 2
collata eſſet, ad text. *in l. ſcio*, *ff. de dote prælegata*, *cum concord.* per Barboſ. *in l. quæ dotis*, *n.* 94. *ff. ſolut. matrim.* Clar. §. *donatio*, *q.* 4. *n.* 4. Menoch. *lib.* 3. *præſump.* 35. *lib.* 2. cum aliis *diſc. ſeq.* Et magis in ſpecie conventionis inter conjuges (ut ſuperſtes alterius præmorientis bona habere debeat 3
donec vixerit,) ut importet potius donationem cauſa mortis, ex auctoritate Lopez & Gutierez, ac aliorum firmat Sanchez *de matrim. lib.* 6. *diſput.* 10. *n.* 3.

Et ſecundo, quod cum iſta promiſſio concepta non eſſet per viam donationis, ſed per ſpeciem ſucceſſionis poſt mortem, ita continere diceretur pactum de futura ſucceſſione, quod etiam ubi accedat juramentum, vel favor ma- 4
trimonii, ex quibus evitetur nullitas ipſo jure, adhuc intret revocabilitas, juxta diſtinctionem Bart. *conſ.* 112. *lib.* 1. *concord.* apud Cyriac. *contr.* 88. *num.* 5. & *ſeq.* & apud Rojas *dec.* 282. 317. & 455.

Poſita autem facultate revocandi, intrabat implicita re-
5 vocatio reſultans ex inimicitiis, & ſubſequuta thori ſeparatione, ad text. *in l. cum hic ſtatus, §. ſi divortium, ff. de donat. inter vir. & uxor.* & poſt antiquiores ab eis relatos Menoch. *lib. 3. præſumpt.* 37. *n.* 17. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 15. *n.* 10. & 13. ubi *n.* 15. *in fine* ex Lopea advertit id procedere, quamvis inimicitiæ ea facto, ſeu culpa ipſius viri prodierint, quoniam ad regulandum animum, ſpectatur effectus inde ſequutus, non autem cauſa productiva, ac etiam ob ſequutam donationem alteri factam pleno jure, cum expreſſa declaratione animi, eatenus obligandi donatarium, quatenus ſequeretur reconciliatio.

Neque obſtare dicebam, quod dicta promiſſio facta eſſet ex cauſa augmenti dotis, quoniam cum dos, nomen, ac
6 eſſentiam recipiat a matrimonio, ſine quo non datur, ut in ſua materia *ſub tit. de dote*, Hinc proinde promiſſio dotis in tempus ſoluti matrimonii, invalida eſt, ad text. *in l. Julianus, ff. de jure dot. cum concordan.* collectis per Cyriac. *d. controv.* 88. *n.* 2.

Reflectendo autem ad veritatem, magnam ſentiebam difficultatem contra donatarium requirentem meam operam,
7 ideoque pro ſtylo (Dei gratia nunquam violato, multum quidem ac aſſidue peccando in intellectu in hoc munere, nunquam vero in voluntate) id libere inſinuavi, conſulendo, ut curarent eo meliori quo poſſent modo, ſe concordare, ut credo ſequutum eſſe.

Dubitandi autem ratio in eo reſidebat, quod ageretur de conventione correſpectiva ad matrimonium, ac dotis conſtitutionem, quæ propterea dicitur pars contractus matrimonialis, ac dotis, ejuſque augmentum potius quam donatio, juxta diſtinctionem, quæ inter augmentum voluntarium conſtante matrimonio, ac iſtud in ipſo actu contrahendi habetur, *ſub tit. de dote, diſc.* 165. & pluries *ſupra hoc eodem titulo*: Unde propterea perfecte mulieri jus ab initio quæſitum fuit, abſque neceſſitate recurrendi ad quæſtionem examinatam *in Albanen. dotis cor. Merlino*, inter
8 ſuas *dec.* 30. & *repet.* poſt Zacch. *de oblig. Cameral. dec.* 245. pluries in præcedentibus inſinuatam, & in qua pro confuſio moderno pragmatico ſtylo, unice ſe fundabant ſcribentes pro dicta muliere, cum vere non eſſemus in terminis puræ donationis.

Neque obſtare videbatur concluſio proxime inſinuata de invalida conſtitutione dotis poſt diſſolutum matrimo-
9 nium, quoniam id procedit, quando ſubſtantia donationis in dictum tempus confertur, adeout interim mulier indotata eſſe debeat, ſecus autem ubi conſtituitur augmentum effectum ſortiturum poſt mortem viri pro pinguiori mulieris proviſione; Vel pro aliis nuptiis digne contrahendis; Velut in ſtatu viduitatis congruentius pro ipſius defuncti viri memoria ſe ſubſtentare valeat, juxta ea, quæ in hoc propoſito habentur *ſub tit. de dote diſc.* 27. Ideo enim effectus hujus augmenti poſt mortem viri differtur, quia illud eſt tempus, in quo mulier hac proviſione indiget, cum ipſo viro vivente, utpote ab eo proviſa, hoc non indigeat, *ut d. diſc.* 27. *de dote*.

Hinc proinde advertebam, non ſubſiſtere primum fundamentum, quod hæc dici poſſet donatio cauſa mortis,
10 cujus ſubſtantia in tempus mortis collata eſſet, dum vere iſti termini non intrabant, Minuſque alii, de quibus agunt Sanchez, & alii Hiſpani, per eum relati, agentes de conventionibus reciprocis, ubi uſitatis per quamdam ſpeciem hæreditamenti, ac juxta terminos, de quibus in ſecundo fundamento pacti per ſucceſſionem ad materiam text. *in l. pactum quod dotali, C. de pact.*

Et nihilominus in his terminis advertebam, quod aliqua difficultas caderet, ubi ageretur de quota hæreditatis, in quibus terminis loquuntur dictæ deciſiones, de quarum
11 etiam ſubſiſtentia nimium dubitari poteſt, ex deductis *ſub tit. de renunc. & ſub altero de hæreditate, & ſub tit. de fideic. diſc.* 141. Sed ubi agitur de re certa, tunc nulla cadit dubitatio, ut *locis citatis*. Et hic erat caſus, dum agebatur de uſufructu, qui rem certam ſine dubio importat.

ANNOT. AD DISC. XXXVII. & ſeqq.

QUando donatio dicatur inter vivos, vel cauſa mortis, & quomodo ab altera diſtinguatur, videantur deducta *in hoc tit. diſc.* 68. ubi in ſpecie tangitur articulus, de quo *in præſent. dec.* 37. an ſcilicet donatio facta per iturum ad bellum, cenſenda ſit inter vivos, vel cauſa mortis.

Et juxta præmiſſa in iſto caſu deciſum fuit poſtea per Rot. contra donatarium, ut patet *ex dec.* 166. & 289. *par.* 14. *rec.*

Mentio autem mortis quando reſpicere dicatur ſubſtantiam, vel potius exequutionem diſpoſitionis, notatum fuit ſupra, *diſc.* 8. & 9.

ROMANA DONATIONIS DE VIDMAN, PRO HÆREDIBUS COMITIS VIDMAN, CUM FRANCISCO TOPHANO.

Reſponſum pro veritate.

An donatio inita ſub commemoratione mortis, præſertim per militem, ſeu acceſſurum ad bellum, dicatur inter vivos, vel cauſa mortis, & quomodo una ab altera diſtinguatur.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Regulariter mentio mortis facit donationem cauſa mortis.*
3 *Et an aliud requiſitum deſideretur.*
4 *Quando mors dicatur percutere ſubſtantiam, vel executionem.*
5 *Expenduntur conjecturæ pro donatione inter vivos, quodque mors ſiet pro dilatione, ſeu executione, & primo, ubi eſt donatio ob merita, quod declaratur.*
6 *Altera conjectura ex clauſula omni modo meliori.*
7 *Quid de illa omiſſi numeri quinque teſtium.*
8 *Et quid de irrevocabilitate.*
9 *Quæ circumſtantiæ requirantur, ut donatione facta ſub mentione mortis transeat in donationem inter vivos.*
10 *Privilegia militaria circa ultimas voluntates quando procedant.*
11 *De Statuto Ferrarien. circa donationes.*
12 *Inſinuatio non requiritur in donatione annuæ præſtationis ad vitam.*
13 *In conjecturalibus, & arbitrariis certum judicium dari non poteſt.*

D I S C. XXXVIII.

COMES DAVID VIDMAN, cum Ferrariæ moraretur 1
militando pro ſervitio Sedis Apoſtolicæ, in bello, quod hæc ſuſtinebat cum aliquibus finitimis Principibus, de anno 1643. per apocam privatam voluit, ac diſpoſuit, obligatos eſſe debere ejus hæredes ad præſtandum Franciſco Tophano ejus vita durante annua ſcuta 200. monetæ, declarando illam eſſe ejus ultimam voluntatem irrevocabilem; Unde ſequuta morte d. Comitis de anno 1659. condito teſtamento, in quo ſcriptis hæredibus nepotibus ex fratre, declaravit revocare quaſcumque præcedentes diſpoſitiones revocabiles, orta eſt controverſia cum d. Tophano vivente, an d. donatio eſſet revocabilis, necne, ut proinde ſub d. generali revocatione aderat, atque pro veritate ex parte dd. Hæredum conſultus, priuſquam lis aſſumeretur, reſpondi, ut ſequitur.

Regula eſt, quod ubi in donatione fit mentio mortis, illa
censeatur potius cauſa mortis, quam inter vivos, juxta text. 2
litteralem *in l. Seja, ff. de dote prælegata*, gloſ. *in l. quæ dotis, ff. ſolut. matr. ubi communiter ſcribentes*, de quibus Barboſ. *ibid. n.* 94. Clar. §. *donatio, q.* 4. *n.* 4. Craſſ. *de ſucceſſ.* §. *donatio cauſa mortis, q.* 10. *n.* 2. Mantic. *de conject. lib.* 1. *tit.* 13. *n.* 4. Men. *l.* 3. *præſumpt.* 35. *n.* 1. Fontanell. *de pact. clauſ.* 4. *gloſ.* 3. *n.* 1. Franch. *dec.* 436. *n.* 2. Butr. *dec.* 581. *n.* 1. & *cæteri communit.*

Et licet aliqui, non ſimplici mortis mentione contenten-
tur, ſed etiam deſiderent, ut in illius tempus donatio collata 3
ſit, ut per Clar. *d. q.* 4. *in fine*, cum quo pertranſeunt Mantic. & Menoch. *loc. cit.* quod acriter impugnat Barboſ. *ubi ſupra*; Attamen quicquid ſit de hoc articulo, opus non erat ejus diſputationem aſſumere, dum quæſtio ceſſabat ex facto, in quo utrumque concurrebat, mentio ſcilicet mortis, atque in illa donatio collata erat, dirigendo obligationem ad hæredes, & fortius dum facta erat donatio per militem actu militantem, quando mortis cogitatio magis proxime habetur, ut *in Eugubina, hoc tit. in ſupplemento*.

Quæſtio enim eſt inter DD. an ſimplex mentio mortis ſufficiat ad faciendam talem donationem, vel etiam requiratur illius cogitatio, quæ ſit ipſius donationis cauſa, vel occaſio, quia nempe donans eſſet infirmus, ſive iturus ad bellum, vel ultra mare, quando id eſt incertum, ut hinc inde bene agit Franch. *d. dec.* 436. *n.* 2. & 3. unde quicquid eſſet de unius, vel alterius opinionis veritate, de quo *in d. Eugubina*,

ceſſa-

ceſſabat omnis quæſtio ex dicta circumſtantia, quod donatio facta eſt occaſione belli actualis.

4 Verum quia regula hæc procedit, ubi ſubſtantia donationis collata eſt in tempus mortis, ſecus autem, ubi mors gratia dilationis, ſeu executionis adjecta eſt juxta communem omnium diſtinctionem; Hinc proinde nodoſa quæſtio iatrat in propoſito ſuper hac ſacti circumſtantia dijudicanda, quando ſcilicet mors dicatur, ſubſtantiam, vel ſimplicem dilationem percutere; illa vero communi omnium voto deciditur ex conjecturis, ac præſumptionibus, quibus ceſſantibus potius ſubſtantiam percutere dicitur, ut plene Barb. *in d. l. qua datis*, *n.* 109. *cum ſeq.* Mantic. & Menoch. *loc. cit.* Magon. *deciſ. Lucenſ.* 87. *n.* 2. Galeot. *lib.* 2. *contr.* 11. *n.* 4. *& ſeq.* Franch. *ubi ſupra & cæteri*, itaut quæſtio ſit potius facti, & voluntatis, quam juris, an ſcilicet tales concurrant conjecturæ, quę mortis mentionem ad ſolam dilationem trahant, ideoque donationem inter vivos potius ſuadeant quam cauſa mortis.

5 Plures autem conjecturæ concurrere videbantur pro donatione inter vivos. Quarum prima reſultat ex eo, quod narrantur merita obligatoria, ut in ſpecie poſt alios firmant Magon. *dec. Lucen.* 84. *num.* 4. *cum duab. ſeq.* Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 35. *n.* 13. Mantic. *de conject. d. lib.* 1. *tit.* 13. *n.* 14. Verum valde levis eſt iſta conjectura, quoniam etiam donationes cauſa mortis propter gratitudinem, & ex motivo alicujus antidotalis obligationis fieri ſolent, ut bene obſervat Mant. *loco ſupra cit.* Maxime quia merita non ſunt deducta ad aliquam ſpeciem, ſed per verba nimis vaga, & generalia expreſſa fuerunt, ut diſtinguendo inter merita deducta ad ſpeciem, quamvis non probata, & illa ſic generaliter enunciata, late firmatur *in Sarſinaten. fundi coram Dunozetto*, *dec.* 748. *&* 760. *ubi concordantes*, ideoque iſta conjectura, vel nullius, vel ſatis levis ponderis eſſe videtur.

Secunda conjectura deduci poterat ex illis verbis, *nella* 6 *più ampla forma*, *che mai poſſa*, quaſi quod importent clauſulam, *omnimodo meliori*, per quam donatio interpretatur potius inter vivos quam cauſa mortis, ut *dec.* 366 *n.* 11. *cum ſeq. par.* 1. *diverſ.* Menoch. *d. præſumpt.* 35. *num.* 14. Verum iſta etiam conjectura non multi facienda videbatur, quoniam verba obligatoria non erant directa in ipſum donatorem, ſed in ejus hæredes, qui pariformiter tam ex donatione inter vivos, quam ex illa cauſa mortis obligati remanent; Quinimmo præſuppoſita morte donatoris, magis expedire videtur donatario ut ſit donatio cauſa mortis, quoniam ita tutus redditur a quacumque nullitate, quæ ex defectu inſinuationis, vel ſolemnitatum prætendi poſſet, atque, utcumque ſit, negari non poteſt eſſe conjecturam valde æquivocam.

Tertia oriebatur conjectura ex omiſſo interventu quinque teſtium in donationibus cauſa mortis adhibendorum, quia, ne dicatur donatorem facere voluiſſe actum prorſus inutilem intelligitur facta inter vivos; Mantic. *d. tit.* 13. *n.* 15. Menoch. *d. præſumpt.* 35. *n.* 5. Cyriac. *contr.* 314. *n.* 14. Rot. *dec.* 9. *num.* 15. *& ſeqq. par.* 7. *rec.* alias apud Merlin. *deciſ.* 664.

7 Iſta conjectura eſt alicujus ponderis, ubi concurrunt aliæ tam conſiderabiles conjecturæ, quam verba, aliæque circumſtantiæ, ex quibus probabiliter deduci valeat, ut potius inter vivos, quam cauſa mortis diſponens donare voluerit, alias enim ſi verba, vel potentiores conjecturæ contrarium ſuadeant, illa remanet nullius ponderis, quoniam de vento eſſent leges præſcribentes numerum quinque teſtium ſub pœna nullitatis actus, ſi tali numero deficiente, ille reſolvendus eſſet in donationem inter vivos, ut bene obſervat Barboſ. *d. l. qua dotis*, *n.* 107. ex Angel. *conſ.* 254. cui cæteri ſubſcribunt; Ideoque id præbet aliquod adminiculum, quod in caſu ſatis dubio junctum cum aliis videtur alicujus operationis, ſed per ſe non videtur multum conſiderabile, maxime quia neque duos teſtes in donationibus inter vivos adhiberi ſolitos donator adhibuit; Ac etiam quia licet exiſtens in Civitate tanquam accinctus ad quotidianum belli conflictum credere potuit, quod more militari abſque teſtium interventu etiam per ultimam voluntatem diſponere poſſet, ad text. *in l. Marcellus*, *ff. de mortis cauſa donat.* licet ſit falſa opinatio, ut *diſc.* 28. *de teſtam.*

Quarta accedit omnibus aliis fortior conjectura, (& quæ meo judicio majorem in hoc negotio inferebat difficultatem) reſultans ab irrevocabilitate diſpoſitionis in illis verbis, *Che queſta è la mia ultima volontà irrevocabile*; Cum enim irrevocabilitas repugnet naturæ, ac ſubſtantiæ donationis cauſa mortis, ita dicitur tranſire in donationem inter vivos juxta text. expreſſum *in l. ubi ita donatur*, *ff. de donat. cauſ. mortis*, per quem poſt antiquiores ita plene firmant Menoch. *d. præſumpt.* 35. *n.* 21. *cum ſeqq.* Rota *d. dec.* 9, *n.* 9. *cum ſeq. p.* 7. *rec.* alias *dec.* 664. apud Merlin.

Super iſta limitatione, ac intellectu d. text. *in l. ubi ita donatur*, ſatis certant DD. ut eſt præſertim videre apud 8 Barboſ. *loc. cit.* qui ex profeſſo materiam diſcutit; Aliqui enim diſtinguunt inter promiſſionem de non revocando adjectam in diſpoſitivis, vel exequutivis, quaſi quod primo caſu operetur tranſitum ad diverſam naturam, ſecus autem in ſecundo; Verum in caſu, de quo agitur non videbatur ſuper hac diſtinctione immorandum ob defectum applicationis, dum apoca non continebat hujuſmodi diverſas partes; Alii vero credunt, tunc demum irrevocabilitatem operari, quando incerta eſt donantis voluntas, an uno, vel alio modo donare voluerit, ſecus autem ubi, vel ex verbis expreſſis vel ex aliis circumſtantiis certa reddatur voluntas donandi cauſa mortis, quoniam tunc pactum de non revocando tanquam naturæ actus contrarium, remanet potius viriatum ex ratione text. *in l. cum precario*, *ff. de precario*, quod docte, ac omnium plenius diſcutit Barboſ. *ubi ſupra n.* 120. *cum ſeqq. ubi n.* 119. pondetat etiam aliam diſtinctionem tradi ſolitam, an ſcilicet promiſſio hujuſmodi concepta ſit per verba univerſalia, vel potius ſimplicia & indefinita.

Longum vero eſſe dicebam veritatem opinionum examinare, præſertim quia aliorum negotiorum urgentia non concedebat; Verum in caſu, de quo agitur, mihi videbatur hujuſmodi conjecturam non eſſe conſiderabilem; Tum quia ex claris demonſtrationibus initio deductis conſtare videtur donantem aliud gerere voluiſſe, niſi diſpoſitionem cauſa mortis, dum ſe non obligavit, ſed direxit diſpoſitionem in hæredes; ac expreſſe illam vocavit ultimam voluntatem, neque concurrebant illæ aliæ circumſtantiæ, quæ apud allegatos inſimul ponderari ſolent, præſertim apud Merlin. *d. dec.* 664 alias 9. *p.* 7. *rec.*

Tum fortius, quia omnes, qui ex hujuſmodi promiſſione deducunt tranſitum ad contractum inter vivos, loquuntur 9 in terminis pacti (ſeu alterius conventionis habentis naturam contractus geſti donatario præſente,) vel ſaltem Notario pro co ſtipulante, & acceptante, ſive ad minus accedente juramento, per quod juxta unam opinionem Dei ſtipulari dicitur. Hæc autem omnia ceſſabant in caſu, de quo agitur quoniam irrevocabilitas non adeſt, nec per viam pacti, nec per viam promiſſionis ſeu alterius conventionis, ſed ſimplicis enunciativæ adjectæ ultimæ voluntatis; Et quod magis erat donatario abſente, ac nemine pro eo ſtipulante, unde videbamur vere & proprie eſſe in caſu legati, ſeu alterius ultimæ voluntatis factæ cum expreſſione irrevocabilitatis, nullatenus attendendæ, ut apud omnes proxime allegatos, atque in defenſione cauſæ magis diſtincte deduci poſſe advertebam. Eſt bene verum, quod cum agatur de materia conjecturali, certum ac omnino tutum judicium dari non poteſt, cum ob intellectuum varietatem, in conjecturalibus quotidie deciſiones diverſimode emanare ſoleant; In hac etenim conjecturali materia recte intrat vulgare dictum, *quot capita*, *tot ſententiæ &c.*

Poſita donatione cauſa mortis, de plano reſultat ejus in- 10 ſubſiſtentia, Tum ex defectu numeri teſtium, nil obſtante privilegio militari, quod ſolum procedit, dum milites ſunt in Caſtris, & in acie belli, ex plene deductis per Merl. *d.* 862. *& in Rom. teſtam.* 22. *Martii* 1656. *cor. Cerro*, *d. cap.* 150. *par.* 13. *rec.* de qua *d. diſc.* 28. *de teſtam.* ideoque non habent locum in geſtis in Civitate. Tum etiam quia per ſubſequens teſtamentum potuit revocari.

Sed quando dici poſſet donatio inter vivos, adhuc ejus inſubſiſtentiam probabiliter prætendi poſſe dicebam ob non 11 ſervatam formam Statuti Civitatis Ferrariæ, ubi donatio facta fuit, *lib.* 12. *tit.* 70. *& ultimo de donationibus &c.* ubi clare diſponitur, quod donatarius teneatur infra tres dies inſinuare donationem excedentem valorem centum librarum judici, ſub pœna omnimodæ nullitatis, de quo Statuto loquitur in ſpecie Rimiald. jun. *conſ.* 811. *n.* 30. *cum ſeq. & per tot.* Eſt bene verum, quod loquitur de donatione facta donatario præſenti, unde excuſabilis videtur donatarius abſens, donec ſcientiam habuerit, ex quo tamen tempore videtur Statuto ſubjectus, unde intrare videtur dilemma; Aut donatarius ſcivit, & acceptavit, & intrat Statutum, quia in termino præfixo denunciationem non fecit, Aut ignoravit, & recte potuit revocari.

Et licet motivari poſſet, quod Statutum Ferrariæ non liget donantem, & donatarium tanquam forenſes, replicabam tamen, quod cum agatur de forma, ſeu ſolemnitate requiſita in contractu, qui celebratur in loco, attendendus eſt locus celebrati contractus, quamvis inter forenſes, Rot. *dec.* 355. n. 25.

num. 25. par. 5. rec. cum aliis *ſub tit. de contractibus & ſub tit. de dote, diſc.* 143.

12 Super defectu autem inſinuationis requiſitæ de jure communi dixi fieri non poſſe fundamentum, cum agatur de donatione annuæ præſtationis, juxta text. *expreſſum in l. ſanciſmus, C. de donat.* Nil obſtante limitatione, non procedat, quoties fit mentio hæredum, quoniam procedit, ubi agatur de hæredibus donatarii, per quam donatio non remanet vitalitia, ſed efficitur perpetua, ſecus autem ubi mentio fit ſolum de hæredibus donatoris, quia ſufficit donationem terminare cum vita donatarii, ex deductis per Grat. *diſcept.* 355.

Ex his igitur dixi ſubſtentabilem videri dictæ donationis inſubſiſtentiam; Verum quia materia eſt conjecturalis, & conſequenter judici arbitraria, dixi hinc proinde omnino certum, ac maturum judicium deſuper efformari non poſſe ſuper cauſæ exitu, ac propterea, quando honeſta concordiæ occaſio ſe offerret, illam laudavi.

13 Edito hoc reſponſo forſan experito occaſione tractatus concordiæ, qui deſuper habebatur, relatum eſt quod illo effectum non ſortiente litigatum fuerit; incertum vero remanet, quem finem cauſa habuerit, cum ego a neutra Partium ad ſcribendum requiſitus fuerim, juxta frequentiorem effectum, quem producere ſolent hujuſmodi Reſponſa pro veritate, ut plurimum ſtudioſe petita ab iis, qui jam proprios defenſores habentes, ita cum hoc artificio ſtudent privare colliti gantem illis defenſoribus, quos timent.

SPOLETANA DONATIONIS, PRO ALEXANDRO ANGELUCCIO CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. pro Alexandro reſolutus.

De donatione cauſa mortis facta per filium familias de conſenſu patris ad favorem ejuſdem, an ſubſtineatur, itaut pater ſibi ipſi auctorari potuerit.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *In donationibus, & actibus inter vivos geſtis per filiumfamilias, an præſentia & conſenſus ſit pro intereſſe, vel ſolemnitate.*
3 *Quid in donatione cauſa mortis, an poſſit pater ſibi conſenſum præſtare.*
4 *De differentia inter jus antiquum, & novum circa peculium, & bona filiorumfamilias.*
5 *Enumerantur doctrinæ, ut conſenſus ſit pro intereſſe.*
6 *An ſit conſiderabilis fraus viri in donatione facta per filiam familias de conſenſu patris.*

DISC. XXXIX.

1 MOriens Aleſandri filia, quamplura bona adventitia ex ſucceſſione matris, aliorumque conjunctorum poſſidens, cum conſenſu patris, de dictis bonis, per viam donationis cauſa mortis diſpoſuit ad favorem unicæ filiæ ſuperſtitis, cui morienti ſubſtituit eumdem patrem, quod ægre ferens ejus vir, cum alias in caſu invalidæ donationis, ob inteſtatam dictæ filiæ ſuperſtitis jam defunctæ ſucceſſionem bona debita eſſent, judicium inſtituit contra dictum Alexandrum ſuper dictæ diſpoſitionis invaliditate, aſſumptaque deſuper diſputatione coram A. C. cum de jure non dubitaretur; filiumfamilias licet teſtari prohibitum, poſſe tamen de conſenſu, ac auctoritate patris donare cauſa mortis, hinc reſtricta fuit difficultas ad punctum, an pater poſſit in hoc ſibi auctorari, quod pendet ab alio puncto, an paternus conſenſus a lege requiratur ad integrandam perſonam filiis, & ſic pro ſolemnitate, vel potius pro ſolo ejuſdem patris intereſſe.

Iſta quæſtio, cum adoleſcens addiſcerem praxim Sacri 2 Conſilii aliorumque Tribunalium Neapolis, celeberima in ea Civitate, occaſione interpretandi *Regiam pragmat. primam ad S. C. Macedon.* atque ſuper laboribus pro utraque opinione per plures Advocatos, & practicantes editis Merlinus compoſuit *penultimam, & finalem controverſiam, lib.* 2. ubi de hoc principaliter agitur in ordine ad actus inter vivos, in quibus de jure communi filiusfamilias non eſt inhabilitatus, ideoque probabilior opinio eſt, ut leges municipales patris conſenſum deſiderantes percutiant ſolum iſtius intereſſe, iſtamque opinionem ſequitur etiam Rota, & Curia Romana; Et quatenus etiam eſſet pro quadam ſpecie inhabilitationis, atque ad conſulendum fraudibus, quibus filiifamilias ſubjacent, aliiſque rationibus a *S. C. Macedon.* conſideratis, adhuc tamen receptum eſt, ut prohibitum non ſit conſenſum præſtari ad beneficium, vel in cauſam ipſius patris, vel quod procedere, aut ſubſequi valeat, ut etiam habetur ſæpius *ſub tit. de alienat. & contractibus*, ac etiam *in Romana legitimæ de Actis, ſub tit. de legitima, & detractionibus.*

Difficultas autem eſt in donationibus cauſa mortis, quæ licet in fieri ſpeciem habeant contractus, attamen in facto eſſe, ultimæ voluntatis potius ſpeciem redolent, dum 3 in ultimis voluntatibus, de jure communi generaliter filiusfamilias inhabilitatus eſt, unde propterea videtur patris conſenſus pro inhabilitatione potius requiſitus, ideoque pro ſolemnitate, quæ non poteſt prodeſſe auctorizanti, ac intervenire debet in ipſo actu, ex deductis per Merlin. *d. contr.* 99. *n.* 22. ubi cæteri.

Verum; (cum ſenſu etiam veritatis,) inſpectis, tam auctoritatibus, quam rationibus, in his quoque donationibus cauſa mortis, verius omnino dicebam, prohibitum non eſſe patri, donationi ad ſui favorem conſenſum præſtare, ſeu eam abſque illo factam per ſubſequentem ratihabitionem, re integra, & donatore vivente revalidare.

Rationibus etenim, quia cum jus patriæ poteſtatis inductum ſit favore patris, qui poteſt illud ſolvere per emancipationem, hinc non debet hoc in ejuſdem odium retorqueri; iniquum enim eſſet, ac naturali rationi contrarium, ut deterior eſſe debeat conditio patris, quam cujuslibet extranei, quodque poſſet pater validare actum favore tertii, ipſe vero da acquirendum eſſet inhabilitatus.

Item quia, licet donatio cauſa mortis in facto eſſe dicatur ultima voluntas, quoad plures effectus, attamen vere & realiter in fieri eſt contractus, qualis ad hunc effectum potius reputandus eſt, nam alias ſicuti de conſenſu patris donare poteſt, ita etiam poſſet legare, & tamen hoc eſt expreſſe prohibitum, per text. *in l.* 3. *ff. de legat.* 1. Igitur pernecesſe in ratione contractus iſte actus capiendus eſt, quoniam alias eſſet dare inconveniens, quod ultima voluntas penderet ab alieno arbitrio, quod adverſatur principiis.

Probatur quoque idem authoritate text. *in l.* 1. *C. de imponenda lucrativa deſcript. lib.* 10. ubi ſupponitur donatio per filios parentibus, quem textum ad hoc communiter expendunt DD. de quibus infra, divinativum reputantes intellectum gloſ. ut intelligendus veniat de filiis emancipatis; Atque textus *in l. fin. §. filiis autem, Cod. de bonis quæ liberis, & in §.* 1. *auth. ut liceat matri & aviæ*, clare diſponunt, ut de iis bonis, quorum uſusfructus, ex lege, vel teſtatoris judicio patri non quæritur, liberum ſit filiofamilias quoquomodo ſine patre diſponere, eo quia ceſſat ejus intereſſe; Ergo iſtius ratione lex ejus conſenſum exigit, quod in dubio præſumendum eſt, juxta diſtinctionem Bart. & Aret. *in l. ſi quis mihi bona, §. juſſum, ff. de acquir. hæred.* canonizatam per Rotam *dec.* 241. *n.* 7. poſt Zacch. *de oblig. Camer.* quod ſcilicet ubi lex requirit conſenſum alicujus, qui in actu nullum habere poteſt intereſſe, tunc dicatur requiſitus tanquam auctoritas, ſeu ſolemnitas, e converſo autem potius pro intereſſe,

Opinio autem Covarr. & Clar. ac aliorum, quam bene expendit, præſertim Polidor. Ripa *infra allegat.* tota fundatur in textu *in l. filiusfamilias, § finali, ff. de donat.* Verum hoc videtur æquivocum clarum ex duplici fundamento, quorum unum eſt alterius conſequutivum; Primo ſcilicet, quod ubi textus præſupponit filiumfamilias æqualiter prohibitum eſſe donare inter vivos, & cauſa mortis, ibi, *pari autem ratione, qua donare filiusfamilias prohibetur, ita & mortis cauſa &c.* Ergo nulla differentia eſt inter unum caſum & alterum; Licet enim idem textus in fine ſubjungat, quod diſpenſatio ad donandum, cenſeatur inter vivos, & non cauſa mortis; Attamen gloſ. quæ id bene ſolvit, intelligit de diſpenſatione data ab homine, non autem a lege, atque receptum habemus in facultate diſponendi inter vivos in non ſit extendenda ad diſpoſitionem per ultimam voluntatem, ut in ſua nareeia.

Secundo corollarie, quoniam jus *l. Igeſtorum* non agnovit peculiorum diſtinctionem inductam per jus noviſſimum *Codicis & Authenticorum*, unde propterea quicquid filius acquirebat, patris acquirebatur, ideo non mirum, ſi patris conſenſus requirebatur tanquam forma, quoniam in effectu ipſe erat, qui donabat de bonis ſuis, non autem filius, atque donatarius a patre potius acquirere dicebatur conſiderata perſona filii tanquam per nudum organum, ſeu inſtrumentum, ideuque conſenſus paternus erat ille, qui animabat,

Digitized by Google

bat, ſeu ſubſtantiabat actum, ex deductis *ſub tit. de dote, diſc.* 33.

Cum autem per jus noviſſimum inducta ſit peculiorum diſtinctio, atque in filiosfamilias detur dominium, cum libera facultate diſponendi, tunc ubi ceſſante uſufructu, qui patri debetur, ceſſare dicatur ejus intereſſe, nulla videtur ſubeſſe ratio dubitandi, quoniam cum lex ſit generalis, generaliter intelligenda eſt, exceptis caſibus, qui juxta ejuſdem noviſſimi juris ſenſum ita potius per DD. intellectum reperiuntur exceptuati, qualis eſt ille per eam diſpoſitionis ſpeciem, quæ tam in fieri, quam in facto eſſe, eſt ultima voluntas, non permittenda filiisfamilias, etiamſi patris voluntas, vel conſenſus accedat, ex ea ratione; quod id dicitur eſſe illius publici juris; cujus filiusfamilias omnino incapax eſt, neque ultima voluntas ab aliena voluntate pendere debet.

Eo etiam ponderato, quod merito attento Jure *Digeſtorum* dari non poterat caſus, ut pater ſibi ipſi auctoraretur, ratione ſcilicet incompatibilitatis, & ne daretur actio, & paſſio in eodem ſubjecto, quoniam ita eſſet donator, & donatarius, cum ceſſante diſtinctione peculiorum, dominium bonorum penes ipſum patrem reſideret, unde propterea dicto jure attento, filio moriente, non dabatur ejus ſucceſſio, vel hæreditas, ſed totum pater occupabat jure peculii; Contrarium vero hodie attento jure noviſſimo in prædictis eſt verius, quoniam in peculio adventitio, vel etiam profectitio improprio, pater non venit, niſi jure hæreditario cum aliis æquale jus inteſtatæ ſucceſſionis habentibus, ut in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſionibus.*

Ex quibus, & aliis fundamentis, ita in terminis donationis factæ ad favorem ejuſdem patris, vel in terminis non requiſiti conſenſus, ubi ceſſet intereſſe, ultra alios ab eiſdem allegatos, quos dum hæc ſcriberem (licet præter ſtylum, ac genium, quod hunc improbum laborem abhorret) firmant illius cauſæ occaſione, viſi Caſtrenſ. *in l. ſenium*, *n.* 6. *&* 7. *C. qui teſtam.* ubi refert Petr. de Bellaper. & quod ita viuit conſultum per antiquos DD. Peruſinos; Idemque repetit, *in l. qui in poteſtate*, *n.* 10. *ff. de teſtam.* Jaſ. *in l.* 1. *§. fuit quæſitum*, *n.* 3. *verſ. ad contrar. ff. ad Trebell. & in l. nemo ex lege*, *n.* 4. *circa finem*, *verſ. retenta communi opinione*, *Cod. qui teſtam.* ubi optime reſolvit contraria, & *in l. ſenium*, *n.* 9. *poſt medium verſ. hinc eſt quod hodie &c.* Angel. *in l.* 1. *§. fuit quæſitum*, *n.* 1. *ff. ad Trebell.* & Alex. *ibidem*, *num.* 7. *&* 8. Jo: Andr. *in Addit. ad Specul. de inſtrum. edit. §.* 14. *incipiente porro in prima addit verſic. adde quod pater* Guglielm. de Benedict. *in cap. Raynutius*, *verb. matrem inſuper*, *n.* 46. Ripa *in l.* 1. *§. fuit quæſitum*, *n.* 2. *&* 3. *ad Trebell.* Bart. *in auth. de lex matr. & avi in princ. n.* 27. *verſic. ſeq. quæro*, Oldr. ad *conſ.* 26. Roman. *conſ.* 515. Bald. *conſ.* 63. *n.* 3. *volum.* 4. ubi quod in puncto juris indiſtincte eſt verior opinio Petri de Bellapert. Angel. *conſ.* 143. *n.* 1. Cepoll. *conſ. civil.* 58. *n.* 21. *volum.* 1. Cephal. *conſ.* 531. ubi plene contraria reſolvit, *adden*, ad Alexan. *conſ.* 106. *litt. A lib.* 1. Epitom. ad Decium *conſ.* 145. *alias* 144. Tuſch. *tom.* 1. *concl.* 563. *n.* 30. Vaſq. *de ſucceſſ. reſol. lib.* 2. *§.* 12. *num.* 16. ubi optime Fachineus *lib.* 5. *controv. jur. cap.* 24. 25. *&* 26. Cevall. *commun. contra comm. tom.* 3. *c.* 795. Polidor. Rip. *ſingul. obſerv.* 104. 105. qui reſpondet Clar. Covarr. & aliis in contrarium ſentientibus, Franc. *dec.* 4. *n.* 17. Theſaur. *dec.* 150. *n.* 15. *&* 16.

Et his addi poſſunt cæteri relati per Merlin. *d. controv.* 99. *n.* 29. Idque adeo per modernos verum habetur, ut contenti ſint ad hunc effectum illo ſolo implicito conſenſu, qui reſultet ex præſumpta donatione, quam pater dicatur facere propriæ filiæ de dote ſibi conſtituta cum ſtipulatione eidem filiæ hæredi, qui eſt caſus longe fortior ex iis, quæ deducta habentur *ſub tit. de dote diſc.* 32. *&* 33. ubi etiam de iſta quæſtione.

Scribentes in contrarium, magnum fundamentum con-
5 ſtituebant in auctoritate Dec. *conſ.* 295. *&* 279. & Covarr. & Clar. ac aliis, de quibus apud Merlin. Theſaur. Cevall. & Polidor. Rip. *ubi ſupra*; Verum facilis erat reſponſio, quod ſcilicet eorum opinio eſt minus vera, utpote fundata in dicto non vero præſuppoſito, quod paternus conſenſus requiſitus eſſet pro ſolemnitate, ſeu ad integrandum.

Inſtabant etiam ſuper fraude, cum qua d. donatio facta dicebatur, ad excludendum ſcilicet mulieris virum, ac reſpectivæ filiæ ſuperſtitis patrem ab inteſtata illius ſucceſſione; Verum ſatis leve fundamentum erat, quoniam ſi ul-
6 tra legitimam, poterat mater, privando filiam, donare inter vivos, vel de conſenſu patris cauſa mortis ejus bona extraneo, non videbatur, quid prohiberet ea relinquere eidem filiæ, quatenus viveret, ſin minus ejus patri; Ideoque humanæ rationi oppoſitum eſſe dicebam, ut licitum eſſe deberet mulieri virum ſibi parum gratum, ac forte male meritum excludere, quodque non poſſet ad favorem patris facere eam diſpoſitionem, quam poſſet ad favorem cujuſcumque extranei; Atque ſecundum præmiſſa per A. C. judicatum fuit pro patre, & quidem juſte, ac fundate.

FOROSEMPRONIEN. FIDEICOMMISSI, PRO THOMA TANERA, CUM N.

Caſus diſputatus coram Prælato Judice commiſſario, & reſolutus ut infra.

De donatione inter patrem, & filium, an inducta cenſeatur ex eo, quod pater, aliquid acquirendo, ſtipuletur pro filiis; Et quatenus illa inducta cenſeatur, an ſit revocabilis, bonaque ita quæſita cadant ſub ejus fideicommiſſo, vel alia diſpoſitione.

SUMMARIUM.

1 Facti ſeries.
2 De diſtinctione, an & quando bona data, vel aſſignata per patrem filiis, cadant ſub fideicommiſſo per ipſum patrem ordinato.
3 Non eſt quærendum an donatio ſit valida, & revocabilis ubi incertum eſt, an adſit ipſa donatio, de qua prius eſt videndum.
4 De diſtinctione contractuum pro regulando concluſionem, de qua n. 2.
5 Donatio inter patrem, & filium eſt invalida, & bona non abdicantur a patre.
6 Secus accedente juramento, atque in bonis ab ipſo patre donatis deterior eſt ejus conditio, quam in iis, quæ filio donantur ab extraneo.
7 Aſſignatio facta filiis in cauſam legitimæ eſt quandocumque revocabilis de jure.
8 Quid in hoc operetur juramentum.
9 Quando dicta aſſignatio ſit irrevocabilis, & transferat dominium bonorum in filios, & quomodo quæſtio decidenda ſit.
10 De acquiſitionibus factis per patrem pro filiis quando cenſeantur tanquam pro ejus hæredibus, vel jure proprio.
11 Excluditur donatio, ſi acquiſitio pro filiis habet etiam aliam cauſam.
12 De donatione implicita ſub acquiſitione officiorum de aliena pecunia.
13 De abuſu circa auctoritatem doctrinarum.
14 Quomodo decidenda ſit quæſtio, an pater voluerit perfecte donare filiis, necne.

DISC. XL.

Cum Alphonſus unus ex filiis N. Taneræ Gomen. emiſſet ab alio negotiatore fundacum, ſeu tabernam mercium in Civitate Foroſempron. nomine proprio, alio non expreſſo, ſub obligatione faciendi accedere dictum ejus patrem negotiatorem, in patria commorantem, pro ſolutio- 2
ne pretii conventis temporibus promiſſa, dictus pater ratificando emptionem, ac ſe principaliter ad pretii ſolutionem obligando, declaravit ita ſtipulari, & acquirere nomine omnium aliorum ejus filiorum, quorum fundacum deberet eſſe commune; Decedens vero eoſdem filios inſtituendo, fideicommiſſum ad favorem deſcendentium ordinavit; Cumque Thomas teſtatoris nepos, cujus pater, ac patrui, tam dictum fundacum, quam alia bona diſtraxerant, ſeu eorum creditores diſtrahi fecerant, immiſſionem ad dictum fundacum in prima inſtantia obtinuiſſet, in ſecunda inſtantia cor. Prælato, cui cauſa commiſſa erat, excitata fuit difficultas, an dictum fundacum, utpote filiis inter vivos donatum, caderet necne ſub fideicommiſſo, ac etiam, an ultra dictam donationem deberetur etiam eiſdem filiis legitima, in cujus cauſam aliæ alienationes cederent, incertumque eſt quid ſequutum ſit, credo autem quod prima ſententia in parte reformata fuerit, ex eo quod iſtud fundacum ita pro filiis quæſitum, in toto, vel in parte electum cenſeretur, ac cedere deberet in cauſam legitimæ, unde propterea pro rata huic detractioni congrua ſubſiſteret alienatio.

Unicam autem deſuper edidi informationem, abſque communicatione jurium alterius partis, ac ulteriori diſcuſſione, unde propterea maturum judicium ſuper judicato

ſuper

ſuper puncto donationis non de facili efformari potuit, po-
tiſſime ob dictum alium punctum electionis, ac reſpective
imputationis in legitimam, de quo agitur in ſua materia
ſub tit. de legitima, & detractionibus.

Quatenus ergo pertinet ad punctum donationis, diceba-
tur ex parte Rei conventi, quod ob dictam ſtipulationem
pro filiis in inſtrumento jurato, reſultabat valide, & perfe-
cta donatio, & conſequenter bona non caderent ſub fidei-
commiſſo; E converſo autem Ego ſcribens pro Actore ju-
re fideicommiſſi veniente, dictamque donationem impu-
gnante, dicebam, duas in hoc propoſito cadere quæſtiones;
Primam circa ſubſtantiam donationis, an ſcilicet pater ac-
quirendo, vel ſtipulando pro filiis, ita cenſeatur eis donare
voluiſſe, vel potius acquirere pro eiſdem tanquam ejus hæ-
redibus; Et ſecundo, poſito quod exinde implicita donatio
reſultaret, an iſta eſſet ab initio valida, & perfecta, adeout
bona tranſierint in eorumdem filiorum peculium adventi-
tium de pleno, ac perfecto dominio filiorum, vel potius re-
manerent in terminis peculii profectitii, ac in dominio ip-
ſius patris, & conſequenter ſub ejus diſpoſitione caderent,
juxta diſtinctionem, de qua (poſita donatione, vel aſſigna-
2 tione, itaut non de iſtius ſubſtantia, ſed ſolum de natura,
ſeu validitate ſit quæſtio) ita diſtinguendo ad hunc effe-
ctum præciſum comprehenſionis, vel non comprehenſio-
nis ſub fideicommiſſo, plene ac elaborate pro conſueto ex-
tenſionis ſtylo deductum habetur per Rotam *in Reggien. bo-
norum 23. Februarii 1646. & 23. Januarii 1647. coram Cor-
rado*, quarum prima eſt impreſſa *dec. 387. part. 9. rec. & re-
petit* poſt Moſlin. *de pignor. dec.* 110. ac etiam *dec. 21. poſt
controv. Contrat.*, in quibus cumulantur omnes de iſta quæ-
ſtione agentes, præſertim Gratian. *diſcept.* 82. & ubi cum
commendabili quidem, nimiumque fortunato ſtylo, plu-
res in propoſito colligit concluſiones, quas ex plurium
cauſarum poſitionibus, & Advocatorum hincinde ſcriben-
tium informationibus, abſque tamen proprii ingenii ope-
ratione aliqua deſumpſit.

Incongruum ſiquidem dicebam aſſumere quæſtionem,
an juramentum quod in iſto inſtrumento continebatur, uti-
pote principaliter emiſſum ſuper ratificatione contractus
3 emptionis ad favorem venditoris pro ſolutione pretii, tra-
hendum eſſet ad hanc prætenſam implicitam donationem,
adeout tollendo juris civilis prohibitionem, eam validam,
ac perfectam redderet, dum principalis dubitatio erat circa
ſubſtantiam, an ſcilicet pater donare voluerit, necne;
Non datur enim accidens abſque ſubſtantia, iſteque in meo
ſenſu circa hujuſmodi bonorum comprehenſionem ſub hæ-
reditate, ac diſpoſitione patris, erat punctus, in deficien-
tia ſcilicet ſubſtantiæ donationis, potius quam in acciden-
tibus circa perfectionem, vel imperfectionem, ſeu validi-
tatem, aut invaliditatem donationis.

Ad dignoſcendum autem, an iſte contractus contineret
necne hanc prætenſam donationem; Dicebam duas haberi
ſpecies contractuum, quibus mediantibus, filii ex ſubſtan-
tia, vel providentia patris bona obtineant, Unam ſcilicet il-
4 lorum qui principaliter, ſeu primario fiant directe inter ip-
ſos patrem, & filios, quia nempe pater filiis det, vel aſſignet
aliqua bona, & ad quem finem contractus celebratus ſit abſ-
que mixtura alterius contractus cum tertio; Et alteram ubi
principaliter contractus fiat cum tertio, incidenter autem,
ſeu conſecutive reſultet commodum filiorum, quia nempe
pater acquirendo bona a tertio, ſtipuletur pro filiis, ſeu pro
eis acquirere dicat; Atque in prima ſpecie, diſtinctio eſt, an
exprimatur necne titulus donationis, vel potius alter titulus
ſimplicis aſſignationis, vel nullus exprimatur titulus, quia
ſimpliciter pater in vita filiis bona tradat, vel diſtribuat.

Primo caſu, in quo explicitus habeatur donationis titu-
lus, niſi accedat juramentum, vel alia cauſa, ob quam de ju-
re reſultet limitatio regulæ prohibentis donationem inter
5 patrem, & filios, planum eſt ut bona quamvis expreſſe do-
nata, peculii profectitii naturam habeant, ideoque filiis non
acquirantur, ſed continuent in dominio patris, & conſe-
quenter remaneant in ejus hæreditate, ejuſque diſpoſitioni-
bus ſubjecta ſint, juxta textus expreſſos *in l. 1. §. ſi pater filio,
ff. de donat. & l. donationes parentes C. de donat. inter vir. &
uxor.* utrobique ſcribentes collectos per Gratian. *d. diſcept.* 82.
Manzaned. *conſul.* 22. *n.* 11. *cum ſeqq.* Rot. *dec.* 334. *n.* 28. *&
ſeqq. p. 9. rec. & d. dec. 387. eadem par. 9. & frequenter*.

Ubi vero talis donatio juramento munita ſit, quamvis
apud antiquiores ſub quæſtione fuerit, attamen ſcholis, &
academiis ſolum id hodie congruum remanet, quoniam in
foro receptiſſimum eſt, ut per juramentum juris civilis ob-
ſtaculum ceſſet, atque ipſa donatione valida, ac perfecta ab
initio exiſtente, bona tranſeant in plenum dominium filio- 6
rum, aſſumantque naturam peculii adventitii magis quam
alia bona, quæ ex aliorum conjunctorum, vel extraneo-
rum donatione, vel ſucceſſione obveniant, cum in iſtis pa-
ter habeat uſumfructum legalem, ubi ejus prohibitio non
accedat, quem non obtinet in illis ab ipſomet patre ex va-
lida, & perfecta donatione obvenientibus, ex deductis apud
proxime allegatos, ac etiam *ſub tit. de dote, diſc.* 32. & ali-
bi, cum ſint principia in foro hodie præſupponenda.

Dicto autem explicito titulo donationis non concurren-
te, ſed altero ſimplicis aſſignationis explicitæ, vel implici-
tæ, ſive illius diſtributionis, quam prudentes patres inter
filios, jam effectos majores facere ſolent, occurrendo diſcor-
diis, quæ eo defuncto ſuper modo dividendi frequenter
contingere ſolent, Et tunc quamvis etiam aſſignatio expli-
citam haberet cauſam legitimæ ipſis filiis debitæ, adhuc
tamen, ubi ceſſante juramento cum ſolis terminis juris ci- 7
vilis procedendum ſit, talia bona remanent in terminis pe-
culii profectitii, & conſequenter perſeverant in dominio
patris, dictaque aſſignatio quandocumque revocabilis eſt,
ex relatis apud Gratian. *d. diſcept.* 82. Surd. *dec.* 167. *num.* 2.
& 3. apud Butarr. *dec.* 3. *n.* 9. & præſupponitur tanquam
abſolutum *d. dec.* 387 *par. 9. rec. & in ſupra de Ea ejus confir-
matoria* 23. *Januarii* 1647. Ex quibus pater quæſtionem
cadere, quando huic actui accedat juramentum, an ſcili-
cet iſtud adinitat juramenti, quod adjicitur donationi cau-
ſa mortis, regulandum veniat a natura actus ſimplicis di- 8
viſionis, ſeu diſtributionis, ideoque remaneat revocabi-
lis, juxta regularem naturam aſſignationis, vel diſtribu-
tionis, vel potius tranſeat in donationem perfectam abdi-
cativam dominii bonorum a patre, ac tranſlativam in fi-
lios, dicto effectu reſultante a contractu donationis, cum
juramentum aliam non facit operationem, niſi tollere ob-
ſtaculum prohibitionis juris civilis, ideoque non inducit
titulum donationis ubi non adſit.

Iſta vero dicitur quæſtio potius facti quam juris, certam
non recipiens regulam, ſeu determinationem generalem
cuicumque caſui applicabilem, ſed decidendam in ſingu-
lis caſibus pro eorum particulari qualitate, & circumſtan- 9
tiis, attendendo verba, vel clauſulas, an ſcilicet hujuſmo-
di abdicationem, ac reſpective tranſlationem importent,
necne, aliaſque circumſtantias, ut *in allegatis deciſionibus*
334. & 387. *p. 9. rec.* in quibus reſpondetur pro donatione
perfecta, & pro valida tranſlatione bonorum in filios,
nedum ex verbis, & clauſulis prægnantibus, ſed potiſſi-
mum ex reſervatione uſusfructus bonorum aſſignatorum
ad favorem ipſius patris; Cum enim ſervitus non detur
in re propria, hinc reſervando ſibi uſumfructum, per neceſ-
ſarium antecedens, dominium, ac poſſeſſionem bonorum
in filios transferre in animo habuit, atque de eiſdem di-
ſtinctionibus habetur etiam *dec.* 633. *p. 3. rec.* edita in cauſa,
ex cujus poſitione Grat. *compilavit d. diſcept.* 82.

In altera vero ſpecie contractus, qui principaliter fiat
inter patrem, & tertium, a quo acceſſorie, & conſecuti-
ve reſultet jus filiorum, ut frequentius in acquiſitione feudi,
vel emphyteuſis, quam pater faciat per ſe, & filiis, vel in 10
donatione contemplatione matrimonii facta ſponſo ſtipu-
lanti pro ſe, & filiis, cum ſimilibus; Recepta diſtinctio eſt,
quod Aut filiorum jus directe proveniat ab infeudante, vel
donatore conceſſionis verba dirigente ad patrem, & filios,
& iſti acquirant jus irrevocabile, quia non a patre, ſed a
tertio, quoties tamen gratuita ſit conceſſio; Aut jus filio-
rum proveniat a vocatione, ſeu providentia patris, qui ſti-
pulatus fuerit pro ſe, & filiis, Aut quod ipſius concedentis
verba in filios directa etiam ſint, ſed ex providentia eam
patris, quia nempe titulo oneroſo, & correſpectivo acquiſi-
tio, ac reſpective conceſſio facta ſit, adeo ut verificetur
quod filii ex ſubſtantia, vel providentia patris eorum jus
metiantur, & tunc dicitur peculium profectitium cadens
ſub ea libera diſponendi facultate, quam pater habet de
aliis ejus bonis, ut advertunt plures *ſub tit. de feud.* præ-
ſertim *diſc.* 75. & *ſub tit. de emphyt. diſc.* 10. 18. & 32. ac et-
iam *ſupra, diſc.* 2. & alibi quoniam eſt diſtinctio vera, atque
in foro hodie recepta, adeout tyronum, vel ſcholaſticorum
partes videantur quæſtiones deſuper ſuſcitare.

Applicando autem ad rem, principalis actus, quem pater
facere in animo habuit, fuit ratificatio emptionis tabernæ,
ſeu fundaci, ac ſe obligandi erga venditorem pro ſolutione
pretii reſidualis, dum ejus pars numerato de ejuſdem patris 11
pecunia, ac effectibus per dictum Alphonſum filium ſoluta
erat, dictamque obligationem percutiebant juramentum,
& clauſulæ, ac verba obligatoria; Mentio autem filiorum
acce-

Digitized by Google

accidentaliter fuit, & conſecutive, ex eo quod in inſtrumento per d. Alphonſum in loco contractus inito, ipſius tantum nomine, ejuſque hæredum dicebatur acquiſitionem fieri; unde propterea, ad id advertendo prudens pater, ne aliat, ipſo dictum inſtrumentum ſimpliciter ratificante, dictus ſolus filius prætendere poſſet ſibi id quæſitum eſſe jure implicitæ donationis, quam pater non de fundaco jam
12 ſibi quæſito, ſed de pretio facere voluiſſet; adinſtar illius implicitæ donationis, de qua habetur *ſub tit. de Regal. diſc.* 1. *& ſeq.* præſertim *diſc.* 150. ubi in ſpecie de acquiſitione officii facta per patrem in perſonam filii de ejus pecunia, ita declarare voluit, ut res quæſita communia eſſe deberet omnibus filiis, quos æqualiter, (ut ſequutum fuit) juxta regularem naturæ ordinem, ac impulſum, hæredes inſtituere intendebat, non autem, quod ex tunc dominium jure perfectæ, ac irrevocabilis donationis transferre voluerit.

Et tamen quia Grat. *d. diſcept.* 82. in aliquibus numeris, ſeu partibus dicit neſcio quid ſuper donatione, hinc proinde omnia hæc videbantur Advocatorum ſubtilitates, ac ratiocinia, adeout oporteret diſpungere per partes eandem diſceptationem, ponderando, quod licet in numeris, ſeu partibus præcedentibus dicerentur ea, quæ dicebant ſcribentes pro filiis, deinde edita deciſione in eo caſu, quæ impreſſa eſt *par.* 3. *rec. deciſ.* 633. moderatur antecedenter dicta, beneque comprobantur ſupradictæ diſtinctiones, (talis eſt noſtrorum temporum miſeria, quod hujuſmodi ſimplicium collectorum verba examinare oportet, perinde, ac ſi eſſent verba legis in Pandectis.)

In pleriſque autem ſimilibus controverſiis ſub hoc articulo cadentibus, tam occaſione comprehenſionis fideicommiſſi per patrem ordinati, ſive frequentius occaſione eludendi paternos creditores, aut etiam inter ipſoſmet filios evitandi communicationem, ſive imputationem juxta caſum, de quo *d. diſc.* 150. *de Regal.* cum ſimilibus, dicere conſuevi, eſſe quæſtionem facti, & voluntatis potius quam juris, ex ſingulorum caſuum qualitate, ac particularibus circumſtantiis decidendam, indagando veriſimilem patris voluntatem, ac propterea prorſus erroneum eſſe pro adeo inepto pragmaticorum ſtylo deciſiones, ac auctoritates in uno caſu donationem firmantes, vel reſpective excludentes, omnibus aliis applicare.

ANNOT. AD DISC. XL. & XLI.

AGitur in his diſcurſibus de quæſtione an donatio facta per patrem filio importet ſimplicem deſtinationem, ſeu velleitatem, vel potius remaneat irrevocabilis, de qua etiam habentur alibi actum, & præſertim *ſub tit. de Teſtam. diſc.* 63. *& ſub tit. de legit. & detract. diſc.* 21.

ROMANA REDOTATIONIS ET AUGMENTI, PRO PETRO PAULO NALDO, CUM MAGDALENA SORORE.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus ut infra.

De eadem materia donationis inter patrem, & filium, quando facta cenſeatur, vel potius importet ſimplicem deſtinationem, ſeu velleitatem, & quatenus adſit, an ſit revocabilis, necne, & in ſpecie quando dicatur facta filiæ pro augmento dotis; Et incidenter de onere patris, vel ejus hæredis denuo dotandi, vel alendi filiam nuptam, quæ dotem amiſerit.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Filia, quæ amiſit dotem, petit denuo dotem a patre in ſubſidium.*
3 *Intelligitur ſoluto matrimonio pro altero contrahendo, non autem primo conſtante.*
4 *Et quando conſtante eodem matrimonio dotans teneatur redotare.*
5 *An conſtante eodem primo matrimonio amiſſa dote, filia petat alimenta a patre, & quomodo hæc ſint taxanda.*
6 *An actus importet velleitatem, vel perfectam voluntatem.*
7 *Filia per matrimonium non eximitur a patria poteſtate, & quando ſecus.*
8 *Juramentum validat donationem inter patrem, & filium.*
9 *An juramentum præſtitum ſuper primo actu operetur quoad alios actus conſecutivos.*
10 *Donatio in caſum dotis valet inter patrem, & filiam.*
11 *Quod non cadit ſub dote ad favorem viri, dicitur extradotale.*
12 *Et de donatione facta per patrem filiis ad æqualitatem ſervandam.*

D I S C. XLI.

COllocavit in matrimonium Nicolaus Magdalenam 1
filiam Paulo Æmilio extra Urbem, cum dote ſoluta in quantitate ſcut. 700. Ad aliquos vero annos, melioris fortunæ effectus, Annam Mariam alteram filiam natu minorem collocavit in Urbe cum Antonio, cum dote ſcut. 1500. & quinta parte hæreditatis, ſeu bonorum reperiendorum tempore obitus, declaratione adjecta, ut ex eadem hæreditate, ac bonis priuſquam dictæ quotæ detractio fieret, detrahi deberent ſc. 1500. pro Petro Paulo filio maſculo, & alia ſc. 800. pro dicta Magdalena altera filia, ut ita inter filios induceretur æqualitas, quam ipſe cupiebat, ac in animo habere declaravit, ſibi reſervata facultate dictas ſummas detrahendi, ac filiis dandi etiam in vita ad ejus libitum; Cumque exortis diſſidiis inter Magdalenam, & Paulum Æmilium virum (vel de jure, vel de facto) ad ſeparationem thori deventum eſſet, dictique viri bona abſorpta eſſent a creditoribus anterioribus, vel ſaltem ob eorum concurſum intricata remanerent; unde propterea dotis reſtitutio ſequuta non erat, Nicolaus d. Magdalenam ad Urbem regredientem, quandoque domi, & quandoque alibi, donec vixit, aluit; Moriens vero in teſtamento ſcripto hærede d. Petro Paulo filio, ac prævia revocatione dictæ deſtinatæ aſſignationis ſc. 800. eidem Magdalenæ jam nuptæ, & dotatæ ad vitam reliquit menſtrua ſcuta quinque circiter; Verum ſequuta morte patris, ipſa expreſſe repudiando hoc legatum, judicium inſtituit contra fratrem cor. A. C. ſuper tribus; Primo ſcilicet ſuper redotatione, ſtante prioris dotis amiſſione; Secundo ſuper alimentis; Et tertio ſuper aſſequutione dictorum ſc. 800. quæ per inſtrumentum dotale alterius ſororis ſupponebantur ei donata, ſeu data pro dotis augmento, ſuper prima vero petitione prodiit ſententia Rei conventi abſolutoria pro dictæ redotationis excluſione, atque decreta actrici quadam menſtrua præſtatione pro alimentis, decretum quoque fuit mandatum exequutivum in vim obligationis cameralis in dicto inſtrumento dotali contentæ pro dictis ſc. 800. adhuc tamen ſub eodem Judice cauſa pendet, abſque aliqua executione, decernendo interim quaſdam ſummas proviſionaliter in cauſam declarandam.

Tres igitur fuerunt puncti in hac controverſia cadentes; Primo ſcilicet redotationis ob primæ dotis amiſſionem, Secundo alimentorum; Et tertio dictæ donationis, ſive augmenti dotis ſcut. 800.

Quatenus pertinet ad primum, Scribens ego pro reo convento, cum ſenſu veritatis (qualem Judex quoque habuit) Dicebam, improbabilem, parumque fundatam eſſe actricis
prætenſionem; Quamvis enim filiam jam dotatam, quæ 2
dotem præſertim ſine ejus culpa amiſit, vel adeo intricatam habeat quod ſibi inutilis remaneat, pater, vel ejus hæres denuo dotare teneatur; Cum ea differentia, quod prima dos pure, non autem in ſubſidium debetur filiæ, quamvis diviti ac aliunde proviſæ, ut *ſub tit. de dote, diſc.* 1. iſta vero ſubſidiarie tantum, & quatenus aliunde proviſa non ſit, ut *eod. tit. de dote, diſc.* 4. *& diſc.* 142.

Attamen id intelligitur ſoluto eo matrimonio, pro quo
prior dos conſtituta fuit ad effectum, ut denuo nubere valeat, 3
& ne viduitatem mulier pati cogatur, atque honeſtatis periculo ſubjacere. Secus autem eo matrimonio adhuc durante, cum tunc viro inope, neque ipſa filia aliunde proviſa, intrare ſolum videatur patris, vel ejus hæredis obligatio ad alimenta; Ut quicquid aliqui teneant in contrarium, volentes etiam eo matrimonio conſtante, redotationi locum eſſe, (cum ſcribentes in hac facultate nihil pacificum relinquere voluerint) ut præſertim tenent Cavat. *de indemn. mulier. per tot. ſignat. n.* 229. *& ſeq.* Lara in *l. ſi quis a liberis*, §. *idem judex*, *ff. de liber. agnoſcendis*, *n.* 21. & alii relati per Andreol. *contr.* 332. *n.* 12. & per Mangil. *de evict. q.* 74. *n.* 6. *& ſeq.* Omnino tamen verior, magiſque recepta eſt contraria, ut patet ex deductis in dicta ſua materia *ſub tit. de dote, diſc.* 4. *&* 142. & aliis collectis per Boſſ. *de dote*, *c.* 4. *n.* 28. *& ſeq.* Tunc etenim, eodem matrimonio conſtante, patris, vel alterius dotare obligati redotandi obligatio adhuc viget, quando amiſſio prioris dotis ipſius dotandæ culpæ adſcribi poteſt, quia nempe, inita conventione de illius tuto inveſtimento, poſtmodum

dum muliere non conſentiente, libere ſoluta ſit viro, qui deregatur minus idoneus, juxta *dec. 77. & 93.* Merlini, *& d. diſc. 4. de dote*.

Super ſecundo puncto alimentorum, nulla fuit controverſia in genere ſuper illorum debito in ſubſtantia, cum ego po-
4 ſito caſu ſubſidii, quodque filia aliunde proviſa non eſſet, admitterem, ſolaque controverſia fuit ſuper majori, vel minori taxa, cum actrix prætenderet eam faciendam eſſe inſpectis facultatibus, ac ſtatu paterno de tempore mortis, (in quem ſenſum aliqualiter Judex inclinabat.)

Id autem, etiam in ſenſu veritatis mihi videbatur non
5 ſubſiſtere, cum patris, vel ejus hæredis obligatio, utpote mere ſubſidiaria, egredi, ſeu tranſcendere non debeat obligationem viri, ſi eſſet idoneus, dum pater dotando congrue de tempore matrimonii, (quod ad congruitatem regulandam attendi debet ex deductis in dicta ſua materia *ſub tit. de dote, diſc. 144.*) uti propriæ obligationi ſatisfecit, non curato ejus facultatum, & fortunæ incremento, cum in caſu decrementi filia non ſubjaceret dotis jam conſtitutæ diminutioni; Et conſequenter, cum ipſa contenta eſſe deberet ea ſubſtentatione, quæ congrua eſſet qualitati, ſeu conditioni viri, quatenus perſeveraſſet in eodem ſtatu, in quo erat de tempore contracti matrimonii extra Urbem in loco, in quo longe minores ſunt ſumptus, prorſus improbabile dicebam prætendere alimenta ad terminos congruentiæ in Urbe, juxta ponderationes, quæ habentur ſuper loco domicilii viri, *eod. tit. de dote, diſc. 2. & ſeq.*

Quo vero ad tertium punctum prætenſæ donationis ſcutorum 800. deductæ ex reſervatione ut ſupra, facta occaſione conſtituendi dotem alteri filiæ; Duæ erant inſpectiones. Primo ſcilicet, an dicta voluntas per partem explicata, eſſet perfecta, adeout donationem redoleret, vel potius remaneret in ſimplicibus terminis propoſiti, ſeu velleitatis; Et ſecundo quatenus voluntas perfecta eſſet, an eſſet revocabilis, necne.

Super primo, cum ſit potius facti, ac interpretationis verborum, quam juris, hinc non facile eſt redarguere judicatum de improbabilitate, utpote in re arbitraria, cum ob in-
6 geniorum varietatem, eadem doctrina, ac integritate concurrente, frequenter varia ſoleant eſſe judicia, Mihi tamen, inſpecto contextu verborum, probabilius videbatur, quod ea continerent velleitatem, ſeu propoſitum, ac ſolum per viam reſervatæ facultatis detrahendi ab aſſe iſtas ſummas aliis filiis deſtinatas, ne alias conjuges, quibus quinta pars hæreditatis promiſſa erat, dictam deductionem impugnare poſſent, ut de jure potuiſſent, niſi dicta reſervatio facta eſſet, non autem voluntatem perfectam donandi.

Juris autem articulus cadebat (poſita etiam perfecta voluntate donandi) ſuper revocabilitate, vel irrevocabilitate;
7 in hoc autem ego ſcribens pro revocabilitate dicebam, regulam juris huic aſſiſtere ob prohibitam donationem inter patrem, & filiam in poteſtate, a qua, ceſſante jure municipali ſcripto, vel non ſcripto, ut eſt in Civitate Neapolis per illas conſuetudines, ac in aliquibus Hiſpaniæ, & Luſitaniæ partibus, & alibi, in terminis juris communis, verius, magiſque receptum eſt matrimonium non liberare ex deductis per Galeot. *lib. 2. contr. 30.* Caſtagna *in tract. deductis, q. 7. n. 30 & ſeqq.* Caſtill. *de uſuf. c. 3. n. 75. & ſeqq.* Hodiern. *contrOv. 53* & habetur etiam *ſub d. tit. de dote, diſc. 32.*

Non negabant ſcribentes pro actrice dictam juris regulam; inſiſtebant vero in tribus limitationibus, quas omnes, e converſo ego in abſtracto admittebam tanquam veras, ne-
8 gabam tamen applicationem, cujus proinde tota quæſtio fuit; Primo ſcilicet ratione juramenti, quod admittebam ex veriori ſententia, validam, ac irrevocabilem reddere donationem inter patrem, & filium. Verum dicebam quod juramentum in hoc inſtrumento contentum percutiebat dotationem alterius filiæ, ac obſervantiam illius contractus, non autem hujuſmodi ennunciatam detractionem, ac aſſignandi voluntatem reſpective, ut de juramento præſtito ſuper una obligatione non trahendo ad alios actus conſecutivos habe-
9 tur ex Fabro, & Ger. Spino, & aliis apud Manſium *conſ. 22* quod tamen non procedit ita ſimpliciter, ſed pro facti qualitate, cum dicta opinio Ger. Spin. Giovagnon. & aliorum rejecta ſit per Rot. *dec. 189. poſt Zacch. de oblig. repet. dec. 40. p. 9. rec.* & in decionibus editis in cauſa, de qua *ſup. diſc. 1.*

Altera erat limitatio, quod id factum eſſet ob augmentum dotis, in cujus cauſam recte cadit donatio inter patrem
10 & filiam, ex deductis *dec. 137. num. 2. cum ſeq. par. 8. rec.* & in dicta ſua materia *ſub tit. de dote, diſc. 154.* Verum eam admittendo, negabam applicationem, cum nullum verbum de dote, ejuſque augmento haberetur; Unde propterea obſervabam quod ſi vir ad meliorem fortunam redeundo, atque ſequuta reconciliatione, matrimonii onera ſubſtentate deberet correſpective ad dotem, dicta vero voluntas paterna effectum ſortita eſſet, iſta rata ſine dubio remanſiſ-
ſet in terminis bonorum extradotalium, neque vir invita 11
muliere prætendere poſſet ſibi deberi tanquam dotem, ut ſequeretur, ſi ejus augmentum eſſet, cum verum augmentum tanquam ſpecies alluvionis confundatur cum dote, ejuſque jure cenſeatur tanquam unum, & idem, ex deductis in dicta ſua materia, *diſc. 165.*

Tertia erat limitatio reſultans ex motivo ſervandi inter filios æqualitatem; Verum in hoc advertebam, quod iſtud ſit quidem juſtum, ac rationabile motivum ad cohoneſtan-
dam donationem, de qua alii filii conqueri non poſſint, ac 12
etiam forte ad illam reddendam quodammodo cauſativam, ut non ſubjaceret illis rigoroſis ſtatutariis ſolemnitatibus, quibus puræ donationes ſubjacent ex ſolo liberalitatis motivo manantes, non autem ut excluſo juramento, attentaque ſola diſpoſitione juris civilis, vel excluſo titulo dotis, id redderet perfectas, ac irrevocabiles donationes inter patrem, & filium, quoniam etiam aſſignationes, vel diſtributiones, de quibus *diſc. præced* idem motivum habere ſolent ſervandi æqualitatem inter filios, ſive pro tollendis diſſenſionibus inter eos poſt mortem patris ſuper diviſione, non tamen irrevocabilitas reſultat; Ideoque non percipiebam motivum irrevocabilitatis, niſi quod crederetur id importare augmentum dotis juxta ſecundam limitationem, quod mihi non ſatisfaciebat.

ROMANA ANNUÆ PRÆSTATIONIS,
PRO TITIO.
CUM BERTA.

Caſus diſputatus in Rota non reſolutus, ſed concordatus.

An valeat donatio facta per militem concubinæ; Et quid de donatione facta Hiſtrionibus in genere, vel quando utraque qualitas concurrat.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Militi prohibitum eſt donare amaſiæ, vel concubinæ, & num. 5.*
3 *De invalida donatione, quæ fit Hiſtrionibus.*
4 *Milites noſtri temporis, an, & quando gaudeant privilegiis antiquorum militum, vel in eis procedant quæ de illis in jure diſponuntur.*
5 *Limitatur concluſio, de qua num. 2. ubi ſit bono animo, ut mulier ad meliorem frugem redeat.*
6 *Quid ubi donatio eſt jurata.*
7 *Diſtinguuntur ſpecies Hiſtrionum, & qui ſint illi, quibus prohibitum eſt donare.*

DISC. XLII.

QUidam ſtrenuus, ac generoſus miles, vir nobilis, pri-
marium obtinens, & exercens militare munus, amo- 1
re captus cujuſdam mulieris, quæ hiſtrionatus artem exercebat, atque ſcenicas partes mirabiliter agebat, aliaſque bonas qualitates formæ, & ſuavitatis morum habendo conjunctas, hominum corda nimis trahebat, eidem donationem fecit de quadam annua vitalitia præſtatione, ab ipſo, vel ejus hæredibus præſtanda, ultra confeſſionem debiti ſummæ notabilis in ſorte principali ſub aſſertione mutui; Cumque, (ut frequens eſt hujuſmodi amantium conſuetudo,) prædictæ donationis pœnituiſſet, ideoque præſtationis ſolutionem denegaret, hinc donataria eum judicialiter pulſavit. Et introducta cauſa in Rota *coram Veroſpio*, aſſumptaque diſputatione ſuper dubio manutentionis per actricem intentatæ, præcipua diſputatio fuit potius facti quam juris, an ſcilicet per ipſam probaretur quaſi poſſeſſio exigendi, quam deducebat ex unica ſolutione unius termini ſemeſtralis, ob plures exceptiones, quas teſtes ad id inducti patiebantur, unde propterea propoſita cauſa ſub *die 10. Februarii 1653.* nulla capta reſolutione, reſcriptum fuit, ut videretur de bono jure, quod cauſavit terminationem litis, dum actrix, aliquo accepto, acquievit.

In hac autem diſputatione ſuper dicto ſummariiſſimo judicio poſſeſſorii, ad illud, vel impediendum, vel offuſcandum pro donatore reo convento ſcribens, deducebam dictæ do-
nationis infectionem dupliciter de jure reſultantem; Primo 2
ſcilicet quia facta eſſet per militem actu in caſtris exiſtentem con-

concubinæ, ſeu amaſiæ, juxta text.claros *in l.miles ita, §.mulier, ff. de militar. teſtam. l.mulierem, ff. de indignis l.2. C. de donat.inter vir.& uxor.cum concord.* per Roland.*conſ.89. n.1.*
3 *& per tot. lib.1.* Peregr. *de jure fiſci, lib.3. tit.9. n.3.* Et ſecundo, quia facta exercenti artem hiſtrionatus, cui prohibitum eſt donare, atque donatio reputatur illicita, & peccaminoſa ex ſententia D. Auguſt. *regiſtrata in Can. Donare 86. diſt.* ubi *Turrecremata*, Alberic. *in diction. verb. Hiſtrionibus.* Bertachin. *in repert. verb. Hiſtrioni donare non poteſt.*

Scribentes pro actrice, quatenus ad primum fundamentum pertinet, plures dabant reſponſiones; Primo ſcilicet, quod milites noſtri temporis non æquiparentur militibus antiquis, neque ſub legibus de iis diſponentibus veniant ex
4 auctoritatibus, de quibus infra; Verum hoc motivum parum tutum videbatur, cum concluſio procedat, quando milites remanent in otio propriæ domi, ſecus autem ubi ſunt actualiter in expeditione, vel caſtris, cum ſoncea, quæ de jure in illis militibus diſponuntur, in iſtis etiam locum habeant, ex deduct. per Bobadill. *lib.4. Politica, c.1. ſub n.14.* Magdalen. *de num. teſtium in teſtam. requiſit. part.1. cap.18.* Theſaur. jun. *q. forenſ 99. lib.5.* Maſtrill. *dec.173.* Apont. *de poteſtate Proreg. tit. ae tranſenſ. regis, §. n.41. cumque,* Rot. *in Romana Teſtamenti 21. Martii 1656. cor. Cerro impreſſ. dec.150. p.12. rec.* ubi occaſione teſtamenti conditi per militem more militari de hoc diſputatum fuit.

Secundo dicebatur, talem donationem ſuſtineri, quoties fieret bono animo reducendi inhoneſtam mulierem ad me-
5 lioris vitæ frugem, atque ut ita de alimentis proviſa, a vita peccaminoſa abſtineret, cum tunc potius diceretur donatio ad pias cauſas, Gogliel. de Bened. *in cap. Raynutius, part.1, verbo, & uxorem nomine Adelaſiam, ſub n.161.* Thomaſ. *de pia cauſ. tit.1. c.10. ſub n.155.* Marta *de ſucceſſ. p.4. q.18. art.4. ſub n.19.* Grat. *diſcept.31. n.35.* Maiant. *tom.1. reſp.2. n.77.*

In hoc admittebam propoſitionem veram de jure, quam longe poſt hæc ſcripta firmavit etiam Rota *in Romana annuæ præſtationis 4. Julii 1662. coram Bevilaqua impreſſ.* poſt Zoff. *de legit. proceſſ. dec.102.* de qua *ſub tit. de teſtam. diſc. 46.* ubi de legato facto per quemdam Magnatem ad favorem inhoneſtæ mulieris.

Verum negabam applicationem ad factum, quoniam ſcriptura donationis hujuſmodi cauſam non exprimebat, ut veriſimiliter omnino exprimeret, ſi ea in animo donatoris fuiſſet, ſed potius aliæ exprimuntur cauſæ, inete perſonalem ac prophanam affectionem denotantes; Et quod magis id excludebatur ab effectu, quoniam in facto juſtificabatur quod etiam poſt aſſertam exactionem, & de tempore præſentis diſputationis d. mulier in eodem ſtatu continuabat.

Tertium erat fundamentum juramenti, ex deductis per
6 Gogliel. de Bened. *d.n. 161.* Amendol. ad Franc. *dec.28.* Ricc. *collect.791.* Theſaur. *dec.111.* idque aliquam præbebat difficultatem, cum receptum ſit ut per juramentum ceſſet quæcumque Juris Civilis diſpoſitio, atque ubi illud non eſt contra bonos mores naturales, itaut abſque detrimento ſalutis æternæ ſervari poſſit, eſt ſemper ſervandum ad text. *in cap. per veſtras, de donat. inter. vir. & uxor. cum concord.* de quibus pluries in præcedentibus; Niſi diceretur, quod hæc prohibitio fundata etiam dicatur in tollendo occaſionem peccandi, quæ in militibus, ut plurimum uxore carentibus, atque licentioſæ vitæ magis vacantibus eſt ſatis prompta, ſed cum hæc omnia incidenter tunc deducerentur, atque lis deinde ceſſaverit, defuit occaſio maturius ea examinandi pro indaganda veritate.

Quo vero ad alterum fundamentum hyſtrionatus, obſtare quoque videbatur dicta ultima reſponſio ratione juramenti, niſi ſubſiſteret jam dicta replicatio, quod cum ex dicta ſententia S. Auguſtini, cum qua tranſeunt D. Thomas, & cæteri, de quibus *Turrecremata*, hujuſmodi donatio peccaminoſa reputetur, non debeat juramentum actus illicitos,
7 & peccaminoſos revalidare & confovere, cum illud eſſe non debeat vinculum iniquitatis.

Dicebant etiam ſcribentes pro actrice quod duo ſunt genera hiſtrionum, Unum ſcilicet illorum, qui joculatores, & mimi nuncupantur, ſcenam in proſtibulum vertentes, & obſcœniſſima facta repræſentantes, & qui lenonibus, ac meretricibus comparabantur, atque inter perſonas infames connumerabantur, adeout neque teſtes eſſe poſſent, eoſque exhæredare licitum eſſet, cum aliis, quæ in jure circa eorum perſonas habentur; Alterum vero eſt hiſtrionum noſtri temporis, qui mediantibus fabulis, ac fictis argumentis humanæ vitæ ſimilitudinem veluti in ſpeculo repræſentant, potius *Comici* nuncupandi, ac reputandi, ut advertit cæteris allegatis Menoch. *de arbitr. caſu 69. ſub n.17. 24. 42. & plur. ſeq. in addit.* Iſtis autem hiſtrionibus dicebant non convenire præfatam D. Auguſtini ſententiam, cum nullum malum, vel peccaminoſum exerceant, atque ab Eccleſia etiam in ipſamet Urbe permittantur, ac tolerentur.

Dupliciter huic fundamento reſpondebam; Primo quod *Turrecremata loc. cit.* omnium melius pro meo judicio diſtinguens *ex D. Thoma*, & aliis, dicit quod hiſtrionibus primi generis nihil, nec quidem minimum donari poteſt ſine peccato; Aliis autem ſecundi generis donari poteſt moderate ad ſuſtentationem, & pro congrua mercede eorum miniſterii, ſecus autem immoderate, & in exceſſu, cum tunc enim peccaminoſum videatur, neque ab hoc ſenſu deviant Morales, qui primæ tantum diſtinctioni inhærentes, ad hanc ſubdiſtinctionem non deſcendunt, Verum de hac reſponſione dubitabam, quoniam ſi hæc ſecunda ſpecies hiſtrionatus non eſt illicita, neque peccaminoſa, ſed ab Eccleſia permiſſa, neque inducit illam infamiam, alioſque effectus, quos prima, idcirco nulla videtur ſubeſſe ratio, ob quam hujuſmodi perſonæ inferioris eſſe debeant conditionis quacumque alia de populo, cui donari poteſt, cum quodammodo iſta videatur ſpecies virtutis, ac eruditionis, & talenti exercitium.

Solidam tamen credebam alteram, quod ſcilicet ubi cum hiſtrionatu, ſeu comicu exercitio, conjungitur etiam vita inhoneſta mulieris, quæ cum corporis forma hoc exercitium conjungendo, facilius homines ad peccandum cum ipſa allicit, adeout hiſtrionatus, ſeu ſcænica geſtio ſit cauſa ſatis proxima, & inductiva peccati, tunc debeat reputari jure hiſtrionum primi generis; cum adamuſſim conveniant eædem rationes; Verum hæc omnia in ſola ratione diſcurſiva, & incidenter deducebantur; reſervato ſuper eorum veritate maturiori judicio, quando diſputandi occaſio præberet, cum hujus Curiæ Advocatis non concedatur ob occupationes, ac ſtylum extra præciſam negotiorum neceſſitatem in non neceſſariis evagari.

ANNOT. AD DISC. XLII.

AN Milites noſtri temporis gaudeant privilegiis militaribus circa facultates diſponendi de eorum bonis, & de aliis ad materiam, videantur ea quæ habentur *ſub tit. de juriſdict. diſc.33. & 107. & ſub tit. de teſtam. diſc.28. & in Summa fideicommiſſarum, n.54. & ſeq.*

ROMANA, SEU VOLATERRANA SPOLII, PRO PRINCIPISSA LUDOVISIA, ET CONSORTIBUS, CUM VINCENTIO SACCHETTO.

Caſus deciſus per Cameram pro Vincentio, poſtea concordatus.

Donatarius Principis, an poſſit moleſtari a Domino bonorum donatorum, ad materiam textus in *l. omnes, & in l. bene a Zenone, Cod. de quadrien. præſcript.*

Et generaliter, quæ actio competat rei domino contra donatarium, qui a non domino rem donatam habuit, ubi ea non extet.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De probatione identitatis argentorum, & bonorum ad effectum excludendi ſpolium.*
3 *De regula* text. l. omnes, & l. bene a Zenone, Cod. de quadrien. præſcript. *& limitationibus.*
4 *Quæ actio competat Domino contra donatarium, quem non conſtet habere bona.*
5 *Quomodo conſtare debeat de verſione, ſeu locupletatione.*
6 *De herede putativo ad quid teneatur.*
7 *Quod liberaliter obtinetur, ac libenter impenſum eſt, vel alteri donatum, non eſt reſtituendum.*
8 *De exitu cauſæ.*

D I S C. XLIII.

SEquuta morte Epiſcopi Volaterrani, Nuntius Apoſtolicus Florentiæ, juxta ſtylum, ſub ſequeſtro poſuit omnia bona mobilia per ipſum poſſeſſa, inter quæ præſertim aderant multa vaſa argentea in pondere librarum 550. circiter, aliaque bona, utpote ſub ſpolio cadentia; Et quamvis Vincentius Sacchettus ejus frater, ac legitimus hæres 1

ab

ab inteſtato ſe opponeret, allegando quod bona prædicta, præſertim vaſa argentea ſub ſpolio non caderent, utpote quæſita ante Epiſcopatum, partim titulo emptionis, & partim donationis ab Imperatore, aliiſque Principibus, apud quos defunctus ante ſtatus immutationem, Oratoris munere pro magno Duce Etruriæ functus erat. Nihilominus Nunciuaper ſententiam, d. oppoſitione rejecta, declaravit ſub ſpolio cadere, eaque incamerata tranſmiſit ad Innocentium X. qui per chirographum vaſa argentea elargitus fuit ejus nepotibus, hoc eſt libras 140. Principiſſæ Ludoviſiæ ex fratre nepti, alias 120. Principiſſæ Juſtinianæ, 230. & quædam alia bona Principi Pamphilio, eodem gradu conjunctis, & 80. Cardinali Aſtallio, tunc in Familiam Pamphiliam adoptato, & Cardinalis nepotis figuram gerenti,

Sequuta morte Pontificis, poſt 12. annos, Urbem adiit prædictus Vincentius, atque obtenta ab Alexandro VII. ſucceſſore aperitione oris adverſus clauſulas in chirographo contentas, judicium inſtituit contra prædictos ſuper dd. argentorum reſtitutione cor. Theſaurario Generali, a quo ſententiam obtinuit reos conventos condemnantem *ad exhibendum, & reſtituendum argenta controverſa, & in caſu non exhibitionis ad ſolutionem pretii, & valoris*, ut ſunt ejuſdem ſententiæ verba præciſa, a qua interpoſita appellatione, & commiſſa cauſa in *Camera Gaſtaldo, ſub die 19. Janu. 1664.* prodiit reſolutio ſuper dictæ ſententiæ confirmatione, atque in aliis diſputationibus, tam in eadem, quam in ſequenti inſtantia habitis perſtitum fuit in reſolutis.

Tria autem erant fundamenta, ex quibus rei conventi credebant, injuſtam eſſe Theſaurarii ſententiam, atque ad reſtitutionem urgeri non poſſe; primo in facto, quod ſcilicet non bene probaretur de aſſertis acquiſitionibus ante Epiſcopatum, vel ſaltem de identitate, quod ſcilicet illa eſſent eadem, ex donationibus præſertim, ut ſupra provenientia.

Secundo ob diſpoſitionem text. *in l. omnes, & l. bene a Zenone, C. de quatrienn. præſcript.* per quæ jura diſponitur, ut obtinens bona quamvis aliena ex donatione Principis, illico tutus reddatur, neque ab ipſorum bonorum domino, neque a fisco poſſit moleſtari, competente ſolum domino actione contra fiſcum intra quatriennium, quo elapſo præſcripta actio remaneat; Et tertio incompetentiæ actionis ob non probatam exiſtentiam bonorum donatorum de tempore motæ litis, vel ſaltem non probato, quod rei prædicti dolo poſſidere deſiiſſent, qua probatione ceſſante, dicebatur nullam exerceri poſſe actionem contra tertium, contra quem non datur perſonalis reſultans ab obligatione per contractum, vel quaſi, ſeu delictum, vel quaſi; cum actio perſonalis dicatur filia obligationis, non producenda ſine matre.

Reflectendo ad veritatem, tam in congreſſibus Advocatorum, quam etiam poſt reſolutiones, dubitabam de ſubſiſtentia primi, & ſecundi fundamenti, quæ juſte rejecta fuiſſe videbatur; Quatenus enim pertinet ad primum, de quo utpote in ſolo facto conſiſtente non pertinebat ad Advocatos inſpicere, teſtes per actorem inducti ſatis bene concludebant acquiſitionem ex d. titulis emptionis, vel donationis in quantitate; Solaque difficultas cadebat circa plurium identitatem, quam non bene concludebant; Verum id mihi non videbatur conſiderabile, ſtantibus facti circumſtantiis, quod ſcilicet ageretur de viro ſatis provido, & œconomiæ

2 nimium profeſſore, atque poſſidente tenuem Epiſcopatum, cum cujus redditibus vix neceſſariam ſubſtentationem reportabat, unde duplex reſultabat improbabilitas, una ſcilicet quod priora argenta ante Epiſcopatum quæſita diſſipaſſet, & altera, quod ex Epiſcopatus fructibus excreſcentibus alia nova in tanta quantitate acquirere potuiſſet, ſed omnino probabilius erat ut reſpectu illorum argentorum, quæ per teſtes non bene identificabantur, aliqua interceſſerit immutatio, ut frequens eſt conſuetudo, ut ſcilicet vaſa habentia formam modernis moribus incongruam, in aliam ſpiratam, ſeu de uno in alterum magis opportunum uſum convertantur, unde propterea licet aliqui ex collitigantium defenſoribus ſuper hoc fundamento inſiſterent, mihi ſemper illud viſum fuit contemptibile.

Major pars Defenſorum, qui ob pluralitatem dictorum correorum multi erant, magnum conſtituebat fundamen-

3 tum in altero motivo deducto ex allegatis *Juribus in l. 1. & 2. C. de quatriennali præſcriptione*; Licet enim ſcribentes pro Actore plures eis darent limitationes deſumptas præſertim *ex Petra*, qui omnium latius materiam agit *in tractatu de fideicommiſſ. q. 14. ex n. 139.* & Caſtill. *lib. 2. contr. cap. 5.* apud quos cæteri collecti habentur: Illam præſertim quod dictorum Jurium diſpoſitio, utpote exorbitans, & rigoroſa attendenda non ſit de jure Canonico, quod in Romana Curia ſervandum eſt; Et alteram, ut ceſſent, ubi agitur de bonis litigioſis, vel quod alias Princeps eſſet in mala fide, Attamen d. Scribentes pro reis conventis dicebant (& in hac parte bene) dictas limitationes non ſubſiſtere,

Non quidem primam plene deductam per Parif. *conſ. 27. lib. 1.* Riminald. *conſ. 435.* & alios per Petr. *ubi ſupra, n. 147.* quoniam in contrarium eſt magis communis, ac bene fundata, ut liquet ex deductis per Honded. & alios relatos per Caſtill. *ubi ſupra*. Altera vero limitatio ceſſabat ex facto, quoniam non conſtabat, quod prædictæ litis agitatæ in Curia Nuncii Florentini, fuiſſent conſcii, tam Papa donator, quam donatarii; Et nihilominus adhuc ſatis probabiliter dubitari etiam poterat in puncto juris de prædictæ limitationis veritate, dum vere textus prædicti percurrere videntur caſum, in quo Princeps ſciens, bona aliena elargiatur; Verum ſuper hoc diſcutiendo immoratum non fuit, cum difficultas ceſſaret ex facto.

Solidam tamen credebam alteram limitationem reſultantem ex ceſſante præſuppoſito, cum quo Papa hujuſmodi donationem fecerat, dum non donaverat ſimpliciter, *ſed* expreſſerat cauſam ſpolii prædicti, & ſic catenus donandi animum habuit, quatenus credidit d. bona ſub ſpolio cadere, atque ad ſe pertinere, alias non donaturus, idtoque dicto præſuppoſito ceſſante, dicitur ceſſare voluntas, ſine qua poteſtas nullam facit operationem, juxta ſenſum Cini, & Baldi & aliorum ibidem, de quibus Soccin. *conſ. 46. lib. 4.* & cæteri apud Petr. *n. 146.* Caſtill. *d. cap. 5.* Et licet Alciat. & cæteri per eoſdem relati contrarium etiam iſto caſu ſuſtinere conentur; Nihilominus occaſione cujuſdam congreſſus, viſis in fonte *Repetentibus*, atque bene conſideratis utriuſque opinionis fundamentis, verius videbatur, hanc eſſe magis communem, ac melius fundatam, ex dicta præſertim ratione veriſimiliter ceſſantis voluntatis.

Tertium vero motivum mihi, ac cæteris omnibus iſtorum correorum defenſoribus, omnino firmum videbatur, & cujus ratione credidimus quod reſolutio in puncto juris vere non ſubſiſteret, quodque potius ex quadam non ſcripta æquitate prodierit, ſeu ex quodam arbitrio, quod egrediendo juris cancellos ſolent Judices, & præſertim magna Tribunalia, quandoque ſibi aſſumere.

De jure ſiquidem contra tertium dari non poteſt actio perſonalis, cum hæc, ut ſupra inſinuatum eſt, non detur niſi ex præcedenti obligatione reſultante ex contractu, vel quaſi, ſeu delicto, vel quaſi, illaque præſertim contra donatarium nunquam datur, niſi quoties ageretur de donatario univerſali, qui habendus eſt loco hæredis, idque potius ex quadam æquitate deducta ex ratione inanis circuitus evitandi, quam ex diſpoſitione juris, ex deductis *in Romana cenſus diſc. 45.* Actio autem realis practicabilis non eſt, niſi 4 ad rem extantem, atque exiſtentia ceſſante, ad ſummum contra tertium aliud competere non poteſt, niſi (data mala fide) actio de dolo, quatenus non conſtet de locupletatione, quodque bona aliena donata verſa fuerint in utilitatem, cum tunc competat actio de in rem verſa, vel condictio ſine cauſa, vel judicis officium deductum ex æquitate text. *in l. ſi me, & Titium, ff. ſi cert. petat.* itaut perneceſſe unum ex his concurrere debeat; Vel ſcilicet quod bona extent, & ab ipſo poſſideantur, Vel quod dolo, & mala fide poſſidere deſierit, cum tunc habeatur pro poſſidente; Vel demum quod ex eis factus eſſet locupletior, itaut contenderet de lucro captando, ac de ſe locupletando cum aliena jactura ex iis, quæ in propoſito habentur deducta *in Romana, ſeu Civitatis Vetulæ mercium, ſub tit. de Regal. diſc. 129. & in Romana pecuniaria, ſub tit. de credito, diſc. 72.* ac etiam *ſub titulo de empt. & vendition. in Januen. diſc. 42.* ac liquet ex omnibus agentibus de materia actionis de in rem verſo, ſive de æquitate deſumpta ex text. *in dicta l. ſi me & Titium, ff. ſi certum petatur*, quoniam omnes fundamentum conſtituunt in locupletatione, ſeu verſione in utilitatem, ex deductis per Merlin. *dec. 533. n. 25.* Orthob. *dec. 40. num. 46. & ſeq.* Capyc. Latr. *conſultat. 95. n. 9.* Rota *in Romana pecuniaria 15. Junii 1664. coram Bevilaqua*, edita in cauſa, *de qua dict. diſc. 72. ſub titul. de credito*.

Locupletatio, ſeu verſio in utilitatem exigitur de tempore 5 quo quis convenitur, itaut de præſenti agat de lucro captando contra agentem de damno vitando, ut ad literam probat text. *in l. ſi pro patre in §. verſum autem, ff. de in rem verſo*, ibi, *verſum autem ſic accipimus, ut verſum duret*, & in eadem *l. §. ſi domini debitor*, ibi, *Nihil videri verſum, ſive poſtea debitor eſſe domini cœpit, deſinere eſſe verſum, ubi gloſ. verb.*

ſub

Digitized by Google

ſubventum, ſubjungit illa verba, *Ergo cum non ſit in lucro, non tenetur.*

Ad quod ponderabam jura litteralia *in l. ſed ſi lege*, §.
6 *eos antem*, *& l. item veniunt*, §. *conſuluit*, *ff. de petit. hered.* ubi Caſtrenſ. & cæteri, de quibus *in Romana hæred.* 23. *Junii* 1662. *cor. Ninot.* & in eadem cauſa *ſub tit. de Regal. ad materiam officiorum*, *diſc.* 1. ubi quod hæres putativus bonæ fidei, reſtituere non tenetur vero hæredi, minuſque in propriam portionem imputate, niſi id quod in ſpecie, vel in æquipollenti haberet de tempore, quo ſuus non titulus detectus eſt, Idemque habemus in tertio poſſeſſore bonæ, vel non malæ fidei, percipiente fructus ea re aliena, quoniam niſi extent, vel concurrat locupletatio, non reſtituuntur, cum ſimilibus.

Et merito quoniam bona, quæ ita obveniunt, de facili conſumuntur, ſeu aliis liberaliter conceduntur, quod alias factum non eſſet, unde propterea contra ſcripti ac
7 naturalis juris rationem, beneficium converteretur in maleficium; ſi id, quod liberaliter obtentum eſt, liberaliter etiam impenſum, ſeu aliis erogatum fuit, reſtituendum eſſet de proprio; Verum quamvis contra hæc nil relevans deduceretur, nihilominus Camera credidit quod argenta prædicta utpote ex quotidiano uſu non conſumptibilia, præſumerentur exiſtere, atque hujuſmodi probatione præſumptiva contenta fuit; Et quod magis eſt, neque attendere voluit juramentum exhibitum per unum ex eis, nempe Principem Pamphilium jurantem ſe dicta bona, nec in ſpecie, nec in æquipollenti habere, vel deſiiſſe poſſidere, cum revera aliis donaſſet.

Quatenus autem pertinet ad Principiſſam Ludoviſiam, pro qua Ego ſcribebam, controverſia finem habuit per honeſtam concordiam, quam ejuſdem Principiſſæ interim defunctæ hæredibus libenter conſului, etiam pro exonoratione conſcientiæ actricis, quoniam ſpectatis ejus moribus, & conſuetudine, omnino improbabile erat, quod argenta prædicta non exstarent, ſaltem æquipollenter ob eorum erogationem in aliam argentorum ſpeciem, vel in alios effectus adhuc durantes, quo caſu jus actoris erat certum; Idemque fecit furor forſan ex eodem motivo.

S U M M A R I U M.

1 *De donatione facta a Principe.*
2 *De actione competente Domino contra rei poſſeſſorem.*
3 *De herede putativo.*

ANNOT. AD DISC. XLIII.

1 AD materiam text. *in l. omnes*, *& l. bene a Zenone*, *C. de quadrien. præſcript.* conferunt deducta *ſub tit. de regal. diſc.* 148. Et de caſu converſo, an ſcilicet valeat donatio facta Principi, ut privatorum jura excludat, habetur actum *in hoc tit. diſc.* 74.

2 Quæ autem actio competat rei Domino contra Tertium bona ſua poſſidentem, conferunt deducta *ſub tit. de Regal. diſc.* 129. *de cred. diſc.* 72. *& ſub tit. de emption. & venditione*, *diſc.* 42. *& in hoc tit. de Donat. diſc.* 65.

3 Et de hærede putativo ultra deducta, *diſc.* 1. *de Regal.* habetur in ſua ſede *ſub tit. de hæred. diſc.* 8. 17. 18. *&* 27.

M U T I N E N.

PRO CREDITORIBUS ALEXANDRI.

Reſponſum extra Curiam ad cauſam cum aliqua ſenſu veritatis.

Donatarius omnium bonorum, an teneatur ad confectionem inventarii? Et an ob ejus omiſſionem teneatur creditoribus donatoris inſolidum etiam ultra vires bonorum donatorum? Et de donatario hæreditatis.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Donatarius univerſalis an teneatur conficere inventarium, & non conficiendo, ad quid teneatur.*
3 *Tenetur ad debita, & dicitur ſtare loco hæredis.*
4 *Ceſſionarius hæreditatis dicitur hæres directus, & immediatus.*
5 *Ideo tenetur conficere inventarium.*
6 *De pœnis reſultantibus ex omiſſione inventarii.*

D I S C. XLIV.

1 ALexandro debitori ſucceſſit Franciſcus Filius, qui nullo confecto inventario, paternæ hæreditati ſe immiſcuit, deindeque ingrediens Religionem, donationem univerſalem omnium bonorum, jurium, & actionum, præſentium, & futurorum fecit Alexandro agnato, qui acceptata donatione, pariter nullum confecit inventarium, pluraque bona diſtraxit, vel alias de eis tanquam dominus diſpoſuit; Atque ſtante hac facti ſerie conſultus fui, an creditoribus dicti Alexandri ſenioris jus competeret ad bona propria alterius Aleſandri donatarii, ultra vires hæreditarias dicti Alexandri eorum debitoris, vel dicti Franciſci donatoris, & hæredis.

Pro donatario videbatur primo aſpectu reſpondendum, ut ſcilicet non niſi ad bona donatoris, iſtius creditoribus jus competat, cum omnes DD. qui donatarii univerſalis obligationem ad ſolvendum debita donatoris firmant, illam reſtringant, quatenus bona donata ſupperant, quamvis inventarium non confecerit, dum ad illius confectionem de
jure non eſt obligatus, cum vere non ſit hæres, quoniam 2
hæreditas non datur per contractum, licet ad dictum effectum loco hæredis habeatur, Carnec. *dec. dec.* 125. Cancer. *l.* 3. *var. cap.* 7. *de pact. n.* 129. Amat. *var. reſol. cap.* 38. *n.* 3. & admittitur apud Hodiern. *controv.* 15. *n.* 8. *cum ſeq. & per Rotam in Peruſina bonorum* 30. *Maii* 1650. *coram Cerro*, §. *quod autem*, *dec.* 31. *n.* 13. *part.* 11. *rec.*

Contrarium, his non obſtantibus, dixi verius videri, ex duplici fundamento; Primo quia, admiſſa etiam ſupradicta concluſione, illa procedit ad effectum, ut donatarius univerſalis non teneatur præciſe ad confectionem inventarii; Verum adhuc ad id tenetur cauſative, ad effectum ſcilicet tollendi malam præſumptionem ſubtractionis, ac diſſipationis bonorum transferentem in eumdem donatarium onus probandi concludenter negativam exiſtentiæ aliorum bonorum, præſertim mobilium, ac jurium, & actionum in eum obventorum, ut ſatis bene firmat Rota *in allegata dec.* 31. *part.* 11. *rec. n.* 13. Et ideo donec per dictum Alexandrum donatarium, vel ejus hæredem probaretur concludenter negativa bene coarctata, quæ videbatur veriſimiliter improbabilis, dicebam quod contra eum urgebat præſumptio exiſtentiæ aliorum bonorum, ac jurium, & actionum ab eo occultatorum, & conſequenter, ut contra eum exerceri poſſent actiones etiam perſonales in perſona, & bonis propriis, dum ex magis communi ſententia, recepta etiam per Rotam, donatarius univerſalis dicitur ſtare loco hæredis, ut per creditores donatoris directe conveniri poſſit, præſertim mor-
tuo donatore, ac non exiſtente alio ejus hærede, ex pleno 3
congeſtis per Amat. *d. reſol.* 38. *n.* 7. *&* 13. Giurb. *obſerv.* 104. *n.* 13. Roc. *dec.* 98. *n.* 5. poſt Merlin. *de pignor.* ubi aliæ deciſiones referuntur, & habetur *diſc. ſeq.*

Quod etiam ad ſenſum probari videtur ex ipſa æquitate, ſeu ratione naturali, quoniam alias lata via fraudibus aperiri poſſet, eludendo omnem legis diſpoſitionem, ac mentem, dum donator ære alieno preſſus, omnem ejus ſubſtantiam transferre poſſet in donatarium univerſalem, cui licentia concederetur, impune, ac in fraudem creditorum diſſipare bona præſertim mobilia, & nomina debitorum, quorum exiſtentia per creditores de facili probari non poſſet; Ideoque, ut bene advertit Rota in allegata *dec.* 31. *part.* 11. *rec. num.* 13. ſi contra talem donatarium non militat directe diſpoſitio pœnalis, text. *in l. final.* §. *Et ſi præfatam*, *Cod. de jur. deliber.* attamen militare debet mala præſumptio occultationis, quæ ex eadem lege ob omiſſum inventarium reſultat, transferens in eumdem donatarium onus probandi contrarium, cum iſta ſit præſumptionis operatio, transferendi onus contrariæ probationis, in eum, contra quem præſumptio urget.

Secundo, quia dum Franciſcus profeſſus eſt donare, non ſolum bona, ſed etiam quæcumque jura, & actiones, dicitur ita donaſſe paternam hæreditatem ſibi delatam, unde reſultare obſervabam, quod dictus Alexander junior diceretur ceſſionarius hæreditatis Alexandri ſenioris, &
conſequenter, quod eſſet habendus tanquam hæres direc- 4
tus, ac immediatus in univerſo jure activo, & paſſivo, cum iſta ſit virtus venditionis, vel ceſſionis hæreditatis, ut faciat ſubintrare emptorem, ſeu ceſſionarium in univerſum jus activum, & paſſivum, perinde, ac ſi ipſe eſſet hæres ab initio, juxta text. *in leg.* 2. §. *ſi quid publici*, *ff. de hæred. vel act. vend.* in terminis Mooticul. *de Inventar. cap.* 9. *n.* 161. *in fine*, ubi de emptore hæreditatis, cum aliis *ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 26. Et magis in terminis donatarii, ſeu ceſſionarii gratuiti Monticul. *n.* 163. cumque refert, & ſequitur, Giurb. *d. obſerv.* 104.

n. 20. *in princ.* Unde quemadmodum cedenti non ſuffragaretur beneficium inventarii, ita dicebam non poſſe ſuffragari ceſſionario, qui in univerſum ejus jus ſucceſſit, dum hic fingitur hæres ab initio, ut ſupra.

Ideoque Aliud eſt agere de debitis propriis donatoris, Aliud vero de debitis alterius hæreditatis comprehenſæ in dicta donatione; Ad primum enim effectum, procedere poſſet concluſio ſupra deducta in objectum, ſecus autem ad
5 ſecundum, dum ita dicitur donatarius hæreditatis, unde propterea bene intrat limitatio dictæ concluſionis, atque donatarius tenetur ad confectionem inventarii, ut ex Craveti. & Caroce, ac aliis, Cancer. *d. part.* 3. *cap.* 7. *n.* 129.

Idque convincitur ea clara ratione, (quæ dicitur anima legis, ac ſuper omnia, pro meo judicio, ſemper attendenda venit;) Ideo enim donatarius non tenetur ad confectionem inventarii, neque tenetur ad jura paſſiva ultra valorem bonorum donatorum, quia ſucceſſio univerſalis per contractum dari non poteſt, ut ex Fabr. *& aliis*, quos allegat Amat. *d. reſol.* 58. *n.* 2. ubi *n.* 3. obſervat hinc reſultare illationem, quod non teneatur ad confectionem inventarii; Hæc autem ratio militans in bonis, ac hæreditate donatoris viventis, non militat in hæreditate jam delata; quam non dubitatur in contractum deduci poſſe, ut *tot. tit. ff. &, Cod. de hæred. vel act. vendit.* igitur nil urgere videtur, quod excuſet hujuſmodi hæreditatis ceſſionarium ab omnibus oneribus hæreditariis, dum ipſe fingitur ab initio hæres, ut ſupra.

Obſervando poſtſtime, quod de jure antiquo *Digeſtorum*, vel novo *Codicis*, & *Authenticorum*, cognitum non
6 erat beneficium inventarii, ſed ſolum alterum anni ad deliberandum, quo elapſo, non curatur, an vires hæreditariæ ſuppetant, necne, ſed indefinite, hæres, vel hæreditatis poſſeſſor ad omnia onera tenebatur; Ideoque quando inventarium omittitur, nulla incurri dicitur nova pœna, ſed ſolum per ſubtractionem, ſeu ceſſationem hujus novi beneficii introducti per jus noviſſimum *Juſtiniani in §. fin. C. de jur. delib.* res remanet in terminis juris antiqui, vel medii, perinde ac ſi dictum jus noviſſimum non adeſſet, ut pluries *ſub tit. de cred.* & ſub altero *de hærede*, ac alio *de legitim. & detraction.* Ideoque ex uno, vel altero fundamento, & fortius ex utroque, fundatam videri dixi intentionem creditorum.

S U M M A R I U M.

1 *An donatarius omnium bonorum teneatur ad confectionem inventarii.*
2 *De pœnis reſultantibus ex omiſſione inventarii.*
3 *Quando donatarius teneatur ultra donationis emolumentum.*
4 *De duplici hærede.*

ANNOT. AD DISC. XLIV. & ſeq.

De quæſtione principali in his diſcurſibus peracta, an & quando donatarius omnium bonorum teneatur ad debita, & confectionem inventarii non videtur alibi peractum. Conferunt tamen ad effectum contributi pro ſolvendis debitis deducta *ſub tit. de legat. diſc.* 52. Et de pœnis reſultantibus ab omiſſione inventarii habetur in pluribus locis, & ſignanter *ſub tit. de credit. diſc.* 36. & latius *ſub tit. de Hærede, diſc.* 17. *& ſeqq. & ſub tit. de legitim. & detract. diſc.* 25.

Quando autem Donatarius teneatur ultra donationis emolumentum, ſeu valorem, videri poterunt deducta in noviſſima *Romana, ſeu Albanen. Vineæ in hoc Supplemento de donat. diſc.* 61.

De duplici hærede, duplicique patrimonio habetur plene actum *ſub tit. de hæred. diſc.* 3. *per tot.* ubi alia loca concordantia adducuntur.

ROMANA CENSUS
PRO AULO CRESCENTIO,
CUM CREDITORIBUS MARCHIONIS
MONTORII.

Caſus diſputatus cor. A.C. & in Signatura reſolutus pro Creditoribus, poſtea concordatus.

De eadem materia donatarii univerſalis, quando dicatur talis, necne, ut ſtare dicatur loco hæredis, & teneatur ad debita etiam in actione perſonali, & executiva.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De requiſitis, ut donatarius directe conveniatur pro debitis donatoris.*
3 *De quæſtione an quis habere poſſit duo patrimonia, & duos hæredes.*
4 *Feuda in Regno Neapolitano habent admixtam qualitatem hæreditariam etiam ultimi.*
5 *Quod provincia, ſeu regiones de quibus donatio loquitur, ſlent demonſtrative, non autem reſtrictive.*
6 *Datur donatio univerſalis in certa bonorum univerſitate, licet non ſit de toto patrimonio.*
7 *Feudum quando ſit univerſitas, vel conſideretur tanquam res particularis.*
8 *Non dicitur eſſe extra patrimonium id quod per creditores jure pignoris prætorii poſſidetur.*
9 *De duplici hærede, & duplici patrimonio feudatarii.*
10 *Non eſt facienda excuſſio bonorum extra provinciam, ſeu Principatum.*
11 *Donatarius univerſalis tenetur ad onera, & debita donatoris.*
12 *De differentia inter donatarium univerſalem, & particularem.*
13 *Quod contra donatarium tanquam tertium non datur actio perſonalis executiva, & quando ſecus.*
14 *Non autem in perſona, & bonis propriis.*
15 *Hæres convenitur executive, etiam in bonis propriis ſi non eſt beneficiatus.*
16 *Quod donatarius non regulatur jure hæredis.*
17 *Non tenetur donatarius ad confectionem inventarii.*
18 *Sed quid in donatario univerſali operetur omiſſio inventarii.*
19 *De differentia inter actorem, & reum, & hæredem agentem, vel excipientem.*

D I S C. XLV.

Facta per Marchionem Montorii, Paulo ex fratre nepoti 1
utriuſque Signaturæ Prælato, donatione omnium, & quorumcumque bonorum, jurium, & actionum allodialium, tam in Urbe, & Statu Eccleſiaſtico, quam in Regno Neapolitano, ac ubique exiſtentium, feudalibus tantum non comprehenſis, quæ in dicto Regno poſſidebat; Cum ſequuta ejus morte, uxor pro dote, ac juribus dotalibus tenutam feudi Montorii cum annexis obtinuiſſet in illis Tribunalibus, hinc reliqui creditores, præſertim illi Urbis, & Status Eccleſiaſtici, judicium executivum cor. A.C. inſtituerunt contra donatarium, contra quem ſimpliciter mandata obtinuerunt, eoque recurrente ad Signaturam, (in qua ſolum pro eo ſcripſi,) incertum eſt, an reſcriptum fuerit, cum clauſula, *ſine prejudicio*, vel quod dilata reſolutione, agnito tamen ſenſu ita reſcribendi, idem donatarius cum dictis creditoribus ſe concordaverit, dum cauſa, quod ſciam, ulteriorem progreſſum non habuit.

In hac autem diſputatione, nulla erat quæſtio in meritis circa ſubſtantiam æris alieni, quod non controvertebatur, ſed tota fuit ordinis, an ſcilicet contra ipſum donatarium actio perſonalis executiva directe exercibilis eſſet, cum privilegio proceſſus executivi non admittentis exceptiones, altioris indaginis a donatario deductas, ſuper detractionibus in bonis donatoris ex perſona propria ſibi competentibus, cum quibus ſupponebatur plures ex creditoribus excludi poſſe tanquam poſteriores.

Hinc proinde duo erant puncta; Primo ſcilicet, an iſte eſſet donatarius univerſalis, ideoque obligatus ad debita donatoris, utpote ſuccedens loco hæredis; Et ſecundo, an ob non confectum inventarium, dicta actio perſonalis, & executiva contra ejus perſonam, ac bonorum directe exerceri poſſet.

Quatenus pertinet ad primum; Quamvis verba donationis eſſent univerſalia de omnibus bonis mobilibus, & ſtabilibus, juribus, & actionibus; Attamen dicebam, ſcribens more Advocati, ut non exinde dici poſſet donatio univerſalis, ad effectum, de quo erat quæſtio, ut ſcilicet loco hæredis habendus veniret, atque ad debita donatoris conveniri 2
poſſet, eo modo, quo poteſt hæres, quoniam ad hunc effectum, duo copulative requiruntur, Primo quod donatio contineat ipſam patrimonii univerſitatem, adeout donatarius ſuccedat in donatoris univerſo jure activo, & paſſivo. Et ſecundo de conſequenti, quod alium, actu, vel habitu hæredem non habeat, Guid. Pap. & Alden. *dec.* 105. *&* 460. cum aliis plene collectis per Amat. *var. reſolut. cap.* 58. *n.* 14.

Rota

Rota *dec. 228. n. 5. & ſeqq. part. 7. rec. dec. 42. nu. fin. part. 11.*

Hujuſmodi autem requiſita non juſtificari dicebam du-
pliciter, Primo quia donatio quamvis concepta per verba
univerſalia, reſtricta erat ad bona, & jura exiſtentia in Ur-
be, & in Statu Eccleſiaſtico, ac ad allodialia tantum in Re-
gno Neapolitano, unde propterea dupliciter ceſſabat univer-
ſitas, Primo ſub donatione comprehenſa non erant bona
& jura extra dictas provincias, vel ditiones exiſtentia, in
quibus hæredem habere poterat; Quicquid enim ſit ad alios
3 effectus potioritatis, vel concurſus creditorum unius, vel
alterius patrimonii, ſive ſuper modo ſuccedendi, quoties
diverſa vigeant ſtatuta, vel conſuetudines, ex iis, quæ alibi
relatis plene habentur deducta apud Salgad. *in labyr. p. 2.
cap. 12.* & per Rotam apud Rojas *dec. 157. & 268. reper. dec.
66. dec. 363. p. 9. & dec. 228. p. 8.* & pluries in ſua materia
ſub tit. de credito, occaſione agendi de articolo, an cre-
ditores unius Principatus, vel Provinciæ, in bonis ibi
exiſtentibus, potioritatem adverſus alios habere debeant,
ac etiam *ſub tit. de ſucceſſion.* Ita negari non poteſt, quod
donator alium habere poteſt hæredem, quodque non ve-
rificatur univerſitas ſucceſſionis in donatario.

Et ſecundo ob non comprehenſionem bonorum feuda-
lium conſiſtentium in Oppido Montorii cum annexis, quo-
4 niam, ut pluries habetur in ſua materia *ſub tit. de feudis*,
illa feuda, quamvis jure ſanguinis deferantur, admixtam
tamen habent qualitatem hæreditariam, tam primi acqui-
rentis, quam etiam ultimi morientis, adeout feudi ſuc-
ceſſor teneatur etiam ad debita, quamvis ſine aſſenſu,
contribuendo pro rata cum bonis allodialibus, ex ibi
pluries deductis, & conſequenter in iſtis hæredem dona-
tor habebat; ergo donatarius dici non poterat ſucceſſor
in univerſum juris donatoris, neque hic alio carebat hæ-
rede, dum ita feudalem hæredem habebat.

Reflectendo autem ad veritatem, (libere pro ſtylo inſi-
nuatam) hæc fundamenta perieuloſa videbantur. Quo enim
ad primum, bene reſpondebant ſcribentes pro creditoribus,
5 quod inſpecto tenore, ſeu contextu donationis, dictæ pro-
vinciæ, ſeu ditiones Status Eccleſiaſtici, ac Regni Neapoli-
tani vere non ſtarent taxative, ſeu reſtrictive, ſed demon-
ſtrative, ex eo quod non alibi bona haberentur, atque eate-
nus ad dictam diſcretivam deventum erat, quatenus ita
ſuaderet exceptuatio feudalium in eo Regno exiſtentium,
ita attendendo ſubſtantiam veritatis potius quam verba.

Et ulterius, quidquid ſit ad alios effectus de concluſione,
an unus, & idem, in quo una tantum perſona, tam materia-
liter, quam formaliter conſideretur, habere poſſit, necne
duo patrimonia, duoſque hæredes univerſales inſolidum.
6 Attamen ad hunc effectum, ut donatarius alicujus particu-
laris univerſitatis, generaliter teneatur, etiam ad inſtar hæ-
redis, & per quamdam aſſimilationem, ad onera in ea uni-
verſitate exiſtentia, id implicare non videtur juxta ea quæ
habentur firmata per Rotam *in Romana de Cenſ. cor. Ottav.*
apud Gratian. *diſcept. 256. n. 6. & ſeqq.* circa donationem ra-
tionis bancariæ, quoniam licet donatio non dicatur univer-
ſalis in ordine ad reliquum patrimonium, dicitur tamen
talis diſcretive in univerſo eo jure activo, & paſſivo, in
quo donatarius tanquam per ſpeciem hæredis ipſum dona-
torem repræſentare dicatur, quoniam Aliud eſt conſidera-
re univerſitatem de per ſe, & in ſuo genere; Aliud vero
comparative ad aliam univerſitatem majorem. Licet enim
iſtius reſpectu, altera univerſitas conſideretur potius tam-
quam res particularis, non tamen exinde tollitur, quin ipſa
in ſe ſit univerſitas, ea iis, quæ cæteris relatis habentur de-
7 ducta apud Capyc. Latr. *conſult. 9. & 10. & d. tit. de feudis*,
quod ſcilicet feudatario poſſidente plura feuda, univerſi-
tas patrimonii feudalis ex omnibus conſtitui dicatur, adeo-
ut unum feudum comparative habeatur pro re particula-
ri, & tamen ut quodlibet feudum de per ſe ſit univerſi-
tas, ideoque non implicat dari donationem univerſalem
jurium activorum, & paſſivorum unius patrimonii, vel
negotii, juxta dictum caſum rationis bancariæ.

Et ad alterum motivum exceptuationis feudalium; Quam-
vis ſcribentes pro creditoribus, ac etiam inde in eo ſolum
inſiſterent, quod bona feudalia abſorpta jam fuerant per
donatoris uxorem, idque etiam in Signatura magnam fa-
ceret impreſſionem; Attamen legaliter magna erat ſimpli-
citas, quoniam non ex eo quod creditor immitti obtineat ad
8 aliqua bona debitoris ex aliquo interdicto, vel remedio poſ-
ſeſſorio, exinde reſultat, quod bona ſint extra hæreditatem,
vel patrimonium, quodque in eis non habeatur hæres.

Solidior autem reſponſio (ad quam tamen ſcribentes non
cogitabant,) erat altera, quod, ut patet ex deductis locis
citatis *ſub tit. de feudis*, ad inſtar eorum, quæ in jure com-
muni habemus a duplici patrimonio, ac duplici hærede.
militari, & paganico, quorum quilibet dicitur univerſalis 9
inſolidum, ita feudatarius dicitur duplex homo, duplex ha-
bens patrimonium, feudale ſcilicet, quod idem eſt, ac mi-
litare, & allodiale, ſeu burgenſaticum, quod idem eſt ac
paganicum, data ſolum inter hujuſmodi patrimonia, vel
hæredes contributione per æs, & libram ad debita defun-
cti, qui fuit utriuſque patrimonii poſſeſſor, per ſpeciem etiam
illius contributionis, de qua habetur *eod. tit. de feud. diſc. 89.
cum ibi deductis*; ſeu tanquam per ſpeciem cujuſdam ſocieta-
tis, ſeu communionis hujuſmodi patrimoniorum, ideoque
donatarius patrimonii allodialis, in eo dicitur univerſa-
lis, neque ex eo, quod feudatarius habet alium hæredem
in patrimonio feodali, dicitur eum habere in allodiali.

Fortius vero, quia omnium fere provinciarum, ſeu 10
principatuum praxis dedit, ut creditores unius provinciæ,
ſeu principatus non teneantur excutere bona in alio exi-
ſtentia, ſed ibi exiſtentium excuſſio ſufficiat tam ad ef-
fectum agendi contra fidejuſſores, quam etiam ad alte-
rum exercendi actiones ſubſidiarias, ut habetur præſertim
deductum in propoſito ſubſidiarii beneficii competentis ex
diſpoſitione textus *in auth. res quæ, C. commun. de legat.
ſub tit. de dote, diſc. 145.*

Quo vero ad alterum ſupra diſtinctum punctum, ſeu 11
principalem inſpectionem, an ſcilicet poſita qualitate dona-
tarii univerſalis; ac præſuppoſita etiam certa juris conclu-
ſione, de qua, *diſc. præc. & ſeq. & paſſim*, ut hic donata-
rius teneatur ad omnia debitoris onera, & debita, præ-
ſertim ante donationem contracta (cum difficultas conſi-
ſtat in iis, quæ poſtea contraherentur, ut *diſc. ſeq.*) quæ-
ſtio erat, an conveniri ſolum poſſet in ipſis bonis dona-
tis, vel etiam directe in perſona, & bonis propriis.

In hoc autem, de ſtricta juris cenſura, veriorem eſſe di-
cebam negativam, ut ſcilicet in perſona, & bonis propriis
conveniri non poſſet, ſed ſolum in bonis, ac juribus, do- 12
natis; Ea differentia militante inter donatarium univerſa-
lem, & particularem, quod adverſus iſtum, creditoribus hy-
pothecariis competunt interdicta, aliaque remedia realia,
vel rei perſecutoria, quæ in vim hypothecæ competunt con-
tra quemcunque tertium poſſeſſorem bonorum hypothecato-
rum, chirographariis autem non competit niſi ſubſidiarium
remedium reſciſſorium ex edicto *de iis, quæ in fraudem cre-
ditor. &c.* Contra vero univerſalem exercibilis eſt directe
proceſſus executivus ad bona donata, eo modo, quo con-
tra hæredem quamvis beneficiarum ad bona hæreditaria.

Licet enim in puncto juris indefinite donatarius conſide-
retur tanquam tertius, contra quem regula eſt, exercibi-
lem non eſſe actionem perſonalem directam, ac executi-
vam, ſed ſolum realem, vel rei perſecutoriam, ut dictum 13
ſubſidiarium remedium revocatoriæ juxta *gloſſ. in leg. æris
alieni, C. de donat.* ubi Bald. & alii, de quibus apud Guido-
pap. *dec. 105. in princ.* & plene Amat. *d. reſol. 58. n. 8.* Rot.
dec. 245. n. 5. & ſeqq. part. 11. rec. & in aliis; Attamen ubi
agitur de donatario univerſali, in quo non urgeat ratio
diſcutiendi alia bona, quæ militat in particulari, ad evi-
tandos inanes circuitus, recepta videtur illa æquitas, quam
originaliter habemus practicatam per Senatum Gratiano-
politanum apud Guidopap. *d. dec. 105.* ut actio perſonalis
executiva, in ipſo tamen patrimonio donato, ejuſque bo-
nis ac juribus, detur contra donatarium univerſalem, eo
modo, quo contra hæredem beneficiatum in bonis hære-
ditariis; Secus autem in perſona, & bonis propriis, cum
id nullum juris habeat fundamentum, aliaque actio ad
bona propria competere non videatur, niſi pro refectio- 14
ne ejus, quod in bonis donatis donatarius conſumpſiſ-
ſet, ut *diſc. præc.* non tamen in proceſſu executivo.

Quamvis enim attento jure *digeſtorum*, & *Codicis*,
priuſquam a jure noviſſimo *Juſtiniani* prodiret beneficium
inventarii, quod omnimodam ſeparationem induxit inter
hæreditatem, ac perſonam, & bona propria hæredis, com- 15
peteret contra iſtum eadem actio perſonalis, ac executiva,
quæ contra defunctum, quod etiam hodie practicatur,
quando jam certitudinaliter conſtat illum non eſſe benefi-
ciatum, quia inventarium non confecerit, ut *dec. 39. part. 6.
rec. dec. 252. & 269.* poſt Zacch. *de oblig.* & pluries *ſub tit. de
credito*: & ſub *altero de hæred.* ac altero *de judiciis*.

Non tamen idem procedit in donatario univerſali, cum 16
hic habeatur quidem loco hæredis, ſed improprie, & per
quandam aſſimilationem, non tamen identificant cum
perſona defuncti, eo modo, quo (ſecluſo beneficio
inven-

inventarii) identificatur hæres. Diſtinctio autem inter
17 conficientem, vel non conficientem inventarium, non intrat in donatario, quem in jure cautum non eſt ad id teneri, ut advertitur *diſc. præc.*

Et quamvis ex ibidem deductis, ex inventarii omiſſione facta per donatarium univerſalem, reſultet quædam mala præſumptio, attamen hæc operativa quidem erat ad repellendum donatarium excludere volentem creditores ex juribus,
18 ac detractionibus ex perſona propria ſibi competentibus, ob præſumptionem exiſtentiæ, ac ſufficientiæ bonorum (qualis erat proprie caſus præſentis controverſiæ,) non autem, ut agendo poſſent creditores directe proſequi actionem perſonalem contra perſonam, & bona propria; quoniam aliud eſt illum repellere, ne excipiat de juribus propriis, aliud vero, ne in perſona, & bonis propriis moleſtetur; Ut habemus in hærede beneficiato, quod ſi excipiendo de juribus, & creditis propriis, velit repellere creditores, ſeu alias impugnare factum ſui auctoris, tunc tenetur, reddendo
19 rationes de bonis inventariatis, docere de non exiſtentia bonorum, ex regula, quod in dubio hæreditas præſumitur opulenta, ſed non exinde conveniri poteſt in perſona, & bonis propriis, niſi præcedat praxis poſita per *Saluſt. Tiber*, quod citetur ad docendum de legitimo inventario, ac reddendum rationes, ut in dictis ſuis reſpective materiis, & eſt praxis quotidiana; Et quamvis ſcribentes pro creditoribus tanquam punctualem deducerent *dec. 231. Carilli* ſuper proceſſu executivo contra donatarium, quæ magnum faciebat rumorem, nil tamen ad rem concludit, cum mandatum exequutivum fundatum eſſet in re judicata contra eumdem donatarium contumacem, & ſic ex diverſa particulari facti circumſtantia.

TERRACINEN. PECUNIARIA, PRO PRINCIPE BURGHESIO, CUM BALLADORIS.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus pro Burgheſio.

De eadem materia donatarii univerſalis obligati ad debita donatoris, an teneatur ad ea debita, quæ donator contraxit poſt donationem.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Donator ſicuti non poteſt revocare donationem, ita non poteſt alienare, vel obligare bona donata.*
3 *De quæſtione an creditor anterior ex cauſa lucrativa præferatur poſteriori ex cauſa oneroſa.*
4 *Declaratur concluſio, de qua num. 2. ut procedat in donatione particulari.*
5 *Quid autem dicendum ſit in donatione univerſali.*
6 *De eodem, & n. 7.*
8 *Fortius donatarius univerſalis tenetur ad debita ſi vult bona poſt donationem quæſita.*
9 *Donator dicitur adminiſtrator patrimonii donati.*
10 *Fidejuſſor quandoque inſpecta veritate eſt potius debitor principalis.*

DISC. XLVI.

Poſtquam Angelus Balladorus, donationem univerſalem,
1 cum onere fideicommiſſi de omnibus ejus bonis, & juribus præſentibus, & futuris fecit ad favorem ejus fratrum, eorumque deſcendentium, negotiationem continuando, dum appaltum impreſſionis cameralis tenebat, ac etiam affictum Oppidi Normæ; curavit per ejus juvenes, ſeu miniſtros, ſuſcipi quoque a miniſtris Principis Burgheſii affictum Caſtri, ſeu Oppidi Olevani, pro eis fidejubendo cum obligatione æque principale, & inſolidum; Cumque pro penſionibus decurſis, relaxato contra eum mandato executivo obtento ab A. C. facta eſſet executio ſuper quodam cenſo per dictum Angelum poſt donationem quæſito, Hinc ſe oppoſuerunt donatarii cum ea adeo frequenti cautela, quæ in Curia *Angeli* nuncupatur, apponi ſolita per eos, qui ſe prætendunt tertios poſſeſſores, ex eo quod cenſus utpote comprehenſus in donatione univerſali omnium bonorum præſentium, & futurorum, ad ipſos uti donatarios pertineret.

Et quamvis ſcribentes pro eis, non impugnarent certam concluſionem in præcedentibus inſinuatam, de obligatione donatarii univerſalis ad onera, & debita donatoris tanquam per ſpeciem hæredis; Dicebant tamen, id recte procedere in ordine ad exercitium actionis perſonalis, ac directæ abſque neceſſitate adhibendi circuitum actionis revocatoriæ juxta receptam praxim *diſc. præced.* inſinuatam, 2
quoad debita, & onera de tempore donationis jam contracta, ſecus autem quoad ea, quæ poſtmodum contracta eſſent, quoniam quod directe prohibitum eſt, non eſt indirecte concedendum, ne alias diceretur lex impoſita potius verbis, quam rebus; Quemadmodum enim donator perfectam donationem inter vivos revocare, vel minuere non poteſt, ita neque alienare, vel obligare bona donata, ubi præſertim agatur de ipſis bonis ſub donatione cadentibus, cum ſola quæſtio ſit, quoties agatur de donatione quantitatis, an ſcilicet donatarius tanquam creditor ex cauſa lucrativa poſtponendus veniat creditoribus hypothecariis poſterioribus ex cauſa oneroſa, quo etiam caſu ubi ratio fraudis non ur- 3
geat, magis recepta hodie videtur opinio ipſi donatario favorabilis, ut firmatur *dec. 262. part. 11. rec. cum ibi deductis*, & in ſua materia *ſub tit. de credito*, ſed quoties agitur de donatario bonorum, nulla deſuper cadit difficultas.

Scribens ego pro Burgheſio, dicebam præmiſſa eſſe vera in caſibus ſuis, fallaciam vero conſiſtere in applicatione ad caſum, de quo agebatur, ideoque ad æquivoca tollenda, advertebam diſtinguendum eſſe quod, Aut agitur de donatione particulari aliquorum bonorum, quæ ad ſpeciem deducta ſint, & tunc planum eſt donatorem non poſſe aliena- 4
re, nec hypothecare, ſeu alias jus donatario perfecte quæſitum reſtringere, vel minuere, niſi aliqua concurrat juſta cauſa, ob quam etiam ad donatarii majorem utilitatem, id admittendum veniat, juxta caſum, de quo *ſub tit. de fideic. diſc.* 139. cum firma remanente donatione, (quia nempe non intret reſolutio, vel facultas revocandi) aliud donatori non concedatur niſi dubiam donationem declarare, vel interpretari, dummodo declaratio bona fide inita ſit, ac veriſimilitudinem contineat, non autem fraudem, vel affectationem, ut pluries in præcedentibus.

Aut vero agitur de donatione univerſali omnium bonorum, tam præſentium, quam futurorum, quæ tamen valida præſupponenda ſit, juxta eos caſus, in quibus illa in jure valida reputatur, Et tunc quæſtio videtur potius 5
facti quam juris ex facti qualitate pro judicis prudenti arbitrio decidenda, an ſcilicet alienatio, vel obligatio, ſeu alier præjudicialis actus proveniat mala fide, ſive abſque probabili cauſa, & tunc idem dicendum veniat, ut in facti contingentia pluries ego ſuſtinui jura donatarii adverſus legata ſeu voluntarias confeſſiones debiti factas per donatorem, ſive ubi de voluntario, ac imprudenti debito fidejuſſorio agitur cum ſimilibus, cum eadem quoque militet ratio defectus poteſtatis non faciendi indirecte id quod directe prohibitum eſt.

Ubi vero, (ut in præſenti agerem) de induſtrio donatore, qui facta donatione univerſali, pro conſervandis bonis in ejus ſanguine, vel familia, bona fide incumbat negotiationibus, ac induſtrias more diligentis patriſfamilias, ut majores faciat acquiſitiones ad favorem donatarii, ita patrimo- 6
nium melius impinguando, Et tunc, quia ad hunc effectum oportet habere commercii libertatem, atque juxta negotiorum opportunitatem debita contrahere, ac aliquas etiam alienationes facere, hinc proinde ſi caſus negotiationi connaturalis præbeat jacturam potius, quam lucrum, unde propterea bona donata diminutionem patiantur, recte intrat propoſitio, de qua per Rotam *dec. 98. n. 5. poſt Merlin. de pignor. & in Urbevetana reſtitutionis* 22. *Maii* 1645. *cor. Pentingerio*, quod donatarius tanquam ſuccedens loco hæredis, ad omnia debita, & onera donatoris tenetur; Ex ea nimium probabili, & convincenti ratione, quæ a ſcripto, & non ſcripto jure derivat; quod ſicut in caſu lucri, & acquiſitionis, donatarius commodum reportaſſet, ita incommodo ſubjacere debet, juxta regulam *ſecundum naturam*, de qua in propoſito lucri, vel jacturæ in bonis fideicommiſſi ex negotiatione hæredis gravati habetur *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 191. Et in his terminis ſpecialibus per plura fundamenta bene advertit Fontanell. 7
de pact. clauſ. 11. *gloſſ. unica a num.* 16. *ad* 39. ubi hanc materiam expendit, & *idem* Fontanell. *deciſ.* 209. atque in hoc ſenſu, & cum hac diſtinctione intelligendæ veniunt proxime allegatæ deciſiones Rotæ, cum alias eas ita ſimpliciter attendere periculoſum ſit.

Clarius vero, ac extra dubium in hac facti ſpecie, quoniam non agebatur de bonis extantibus de tempore donationis, ſed de cenſu poſt illam quæſito, unde propterea iniquitas eſſet, quod donatarius approbare vellet factum donatoris poſt donationem in iis, quæ ſolum commodum concernunt,

cernunt, atque obtinere ſumras acquiſitiones, illud vero improbare in damnoſis contra dictam regulam *ſecundum naturam*; Ac etiam quia eſſet ſpecies locupletationis de alieno, nimiumque lata via aperiretur fraudibus, & colluſionibus, quod ſcilicet negotiatores hujuſmodi donationes filiis, vel fratribus facere poſſent, deindeque negotiationis aleam continuare ſub ſola certitudine lucri abſque timore damni, quoniam ſi fierent lucroſæ acquiſitiones, eſſent propriæ & caderent ſub donatione, ſi vero contingeret jactura, eſſet creditorum, quod ſcripti, ac naturalis juris principiis, ac rationi repugnat.

9 Ideoque dicendum eſt, quod facta hujuſmodi donatione de præſentibus & futuris, implicita adeſſe dicatur reſervatio adminiſtrationis patrimonii donati ipſi donatori, & conſequenter, quod ipſum patrimonium donatum, commodo lucri, ac incommodo damni, ſeu jacturæ pariformiter ſubjacere debeat, juxta eoſdem terminos negotiationis factæ per hæredem gravatum ex deductis *dicto diſc. 191. de fideicommiſſis*.

10 Non negabant ſcribentes in contrarium veritatem dictæ theoricæ in abſtracto, cum revera ex ſcripto, & non ſcripto jure incontrovertibilis videatur; Dicebant tamen e converſo, fallaciam quoque eſſe in applicatione, ex eo quod ageretur de debito alieno, ac fidejuſſorio, dum affictus initus erat per alios, pro quibus ipſe donator fidejuſſerat; Verum nimis plana erat ſolutio ex ſolo facto, in quo bene conſtabat ipſum donatorem plures alias præ manibus habentem negotiationes, ac appaltus, ſeu affictus, præſertim impreſſionis cameralis, ac alterius Oppidi, vel Caſtri cum eodem locatore, ita boneſtatis, ac melioris negotiationis cauſa iniiſſe contractum, ſub nomine eorum, qui ſui negotii juvenes, ac etiam conjuncti erant, ſub ejus tamen aſſecuratione, ut frequens eſt negotiatorum uſus, ideoque in effectu proprium negotium erat, attendendo magis veritatem, quam formalitatem verborum, ex regula, *plus valere quod agitur &c.* ut ſæpe in ſua materia *ſub tit. de credito*, ideoque cum juſtitiæ fundamento executionis ulterior progreſſus demandatus fuit, niſi ſolutio debiti ſequuta ſit.

ROMANA DONATIONIS
PRO MAURITIO DE ASTE,
CUM FRATRIBUS DE SOJERS.

Caſus diſputatus cor. A. C. poſtea concordatus.

Donatio facta patri, & filiis, an cenſeatur ordine ſimultaneo, vel ſucceſſivo; & an patre retrodonante, Jus competat filiis ipſo vivente adverſus donatorem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De diſtinctione inter donationem factam ab aſcendente, vel extraneo patri, & filiis, an ordine ſimultaneo, vel ſucceſſivo.*
3 *Intelligitur in dubio, ſecus ubi conſtat de diverſa voluntate etiam præſumptiva.*
4 *Expenduntur conjectura, ex quibus cenſetur ordine ſucceſſivo etiam ſi ab extraneo.*
5 *An diſtinctio, de qua num. 2. procedat ſolum in ultimis voluntatibus, vel etiam in contractibus.*
6 *Recenſetur cauſa exitus.*

D I S C. XLVII.

1 Mauritius de Aſte, paulo poſt completam minorem ætatem annorum 20. ad quam ex Statuto Urbis illa reſtricta eſt, per mortem patris ſui juris effectus, juxta conſuetas adoleſcentiæ imprudentias, Gulielmo Sojers Germaniæ inferioris Vico qualificatæ nobilitatis, qui ob Catholicam fidem, bonis patrimonialibus ſpoliatus, in Urbe cum numeroſa familia non multum affluenter vivebat, donationem fecit pro ſe, ejuſque filiis, & deſcendentibus in infinitum ſcut. 10. m. ſolvendorum poſt ipſius donatoris mortem; Interim vero ejus vita durante annuorum ſcutorum 300. Verum paulo poſt pœnitens, donationem prædictam revocavit, habitaque de hoc notitia, Gulielmus prædictus ejus ingenitæ nobilitati reſpondendo, inexplicabili quidem morum, ac vitæ ingenuitate præditus, dictæ revocationi adhæſit, cuicumque juri ex donatione quæſito recedendo, ejus autem filii jam majores, patre adhuc vivente, ac invito, ex perſona propria pro dictæ annuæ præſtationis aſſequutione, judicium inſtituerunt contra donatorem coram A.C. Aſſumptaque deſuper diſputatione, illa reſtringebatur ad punctum, an filii prædicti vocati eſſent ordine ſimultaneo, vel ſucceſſivo, quoniam poſito quod vocati eſſent ordine ſucceſſivo, caſus eorum vocationis adhuc non advenerat, ideoque nullam actionem contra donatorem exercere poterant.

Super hoc igitur aſſumpta diſputatione; Scribentes pro actoribus, totam vim conſtituebant in magis communiter recepta diſtinctione, quod Aut agitur de diſpoſitione aſcendentis cum deſcendentibus cum quibus urget, ultra charitatem, neceſſitas, & cenſetur ordine ſucceſſivo, Aut de diſpoſitione tranſverſalis, vel extranei, in quo ſola ratio charitatis militet, & ſecus, Jaſ. *in leg. gallus*, §. *quidam recte*, *num. 24. & ſeq. ff. de liber. & poſth.* ibidem cæteri plene congeſti per Mantic. *de conjectur. lib. 4. tit. 9. n. 17. cum ſeq.* Rot. *dec. 574. n. 2. & ſeq. part. 4. rec. & dec. 424. n. 14. & ſeq. part. 4. rec.* rejecta contraria ſententia Bart. ibidem volentis, ut etiam iſto ſecundo caſu vocatio ordine ſucceſſivo cenſenda ſit. 2

Pro donatore reo convento ſcribens, non impugnabam diſtinctionem, utpote magis communiter in foro receptam præſertim in Rota, & Curia; Dicebam tamen, eam procedere in dubio, ſecus autem ubi ex adminiculis, vel conjecturis conſtat de diverſa voluntate, quæ ſemper attendenda eſt, Cæſ. de Graſſ. *dec. 2. ſub n. 3. de teſtam.* Bellon. *de jur. accreſc. cap. 5. q. 26. n. 227.* admittitur *d. dec. 574. part. 4. rec. n. 6. & ſeq. & d. dec. 424. part. 9. n. 14. & ſeq.* ad quem effectum plures ponderabam conjecturas. 3

Primo quia in eodem inſtrumento expreſſe dicitur, ut decedente Gulielmo ſuccedant filii, quam dicebam non eſſe conjecturam, ſed probationem claram; Et licet reſponderetur iſta verba contineri in donatione ſortis principalis ſcut. 10. m. Replicabam tamen, quod cum agatur de una eademque diſpoſitione, hinc proinde una pars declarat alteram, præſertim quia non erat circa diverſa, cum annua præſtatio per donatorem viventem promiſſa videretur loco fructuum, quos dicta ſors principalis produceret, niſi ſolutio ad mortem dilata eſſet. 4

Secundo quia dicebatur dictam annuam præſtationem ſcut. 300. donari, ut dictus Gulielmus honorificentius ſe ſuamque familiam ſuſtentare poſſet, igitur principaliter diſpoſitio directa erat ad perſonam patris, qui integrum redditum habere deberet, non autem ut ſequeretur inconveniens veriſimili voluntati donatoris, & acquirentis contrarium, ut idem redditus in plures portiones divideretur, quot erant plures filii.

Tertio quia tenor donationis, aliæque circumſtantiæ oſtendebant, quod totum geſtum erat contemplatione ipſius patris, qui dictæ donationis cauſa fuerat, Mantic. *loc. cit. n. 23.* Peregr. *de fideic. art. 17. n. 28.*

Quarto omnium clarius, (& quod reflectendo ad veritatem, iſtam talem eſſe oſtendebat,) quia non ſolum vocati erant filii, ſed nepotes, pronepotes, & deſcendentes in infinitum, cum tunc impoſſibile ſit dare vocationem ſimultaneam, Mantic. *ubi ſupra*, *num. 26.* Fuſar. *q. 366. n. 46.* plene Surd. *dec. 346. n. 14. & ſeqq. dec. 127. num. fin. part. 6. rec. dec. 97. n. 10. & ſeqq. part. 4.* Licet enim hæc ultima deciſio revocata ſit per dictam poſteriorem *dec. 574. eadem part. 4.* attamen difficultas cadit quando filii primi gradus ſolum vocati ſunt, quaſi quod intelligatur de jam natis, & cognitis tantum, admittendo contrarium, ubi donatarius ſenſiſſet de naſcituris, & fortius ubi de gradibus ulterioribus.

Alii pro hac eadem parte ſcribentes, ſatis inſiſtebant in eo, quod diſtinctio prædicta, quæ hodie pro regula conſtituitur, procedat in ultimis voluntatibus, ſecus autem in contractibus, in quibus abſque diſtinctione filii ſemper cenſentur vocati ordine ſucceſſivo, ex Bart. *in d. §. quidam recte*, *n. 4. & 8.* Peregrin. *d. art. 17. n. 24.* Put. *dec. 4. de locat.*

Verum ego, reflectendo ad veritatem, dubitabam de congrua applicatione ad caſum, Id enim recte procedere videtur in contractibus correſpectivis, in quibus totum id quod filii, & ulteriores deſcendentes obtinent, habere dicuntur ex providentia, vel ſtipulatione patris, ſecus autem in mere gratuita diſpoſitione, in qua ſola concedentis voluntas ſpectatur, cum tunc nulla differentia conſiderabilis videatur inter actus inter vivos, vel per ultimam voluntatem; Ideoque veritas conſiſtere videtur in theorica feudiſtarum, ſuper quæſtione, an feudum conceſſum patri, & filiis, cenſeatur conceſſum ſimultanee, vel ſucceſſive, 5

Card. de Luca, lib. VII.

de quo præſertim actum habetur actum *in Romana pecuniaria de Pallavicinis, ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, diſc. 75.*

Quia vero iſta exceptio erat potius dilatoria, quam peremptoria, cum nihil referret quoad ſubſtantiam donatio-
6 nis, ac debiti, quod dicti filii agere non poſſent vivente patre, ſi agere potuiſſent eo defuncto, ideoque victoria ſuper hoc puncto, parum, vel fere nihil profutura fuiſſet; Hinc proinde, alia excitata fuerunt motiva nimium relevantia, quæ percutiebant dictæ donationis ſubſtantiam, ac invaliditatem, unde propterea donatori reo convento debita eſſet abſolutoria; Et ex his, me etiam nedum conſulente, ſed etiam cooperante, controverſia per concordiam finem habuit, mediante etiam opera, & interpoſitione cujuſdam ſatis qualificati Cardinalis, cujus honorario ſervitio præfatus Guglielmus mancipatus erat.

ANNOT. AD DISC. XLVII.

QUando pater, & filii vocati dicantur ordine ſimultaneo, vel ſucceſſivo, ultra deducta in præſenti diſcurſu videri poterunt deducta *ſub tit. de Feud. diſc. 75. & de Dote, diſc. 209.*

ROMANA FIDEICOMMISSI DE CÆSIIS, PRO DOMITILLA CÆSIA, CUM DUCE AQUÆSPARTÆ.

Caſus deciſus per Rotam pro Duce.

An ſecunda donatio facta ad favorem ejuſdem donatarii, cenſenda ſit duplicata, & diverſa a præcedenti, adeout utraque debeatur, vel potius ſecundus actus initus cenſeatur in executionem, ac implementum primi, adeout unica ſit donatio.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Legatum factum creditori non cenſetur animo compenſandi.*
4 *In ſpecie quod ſecunda donatio non cenſeatur facta in compenſationem primæ contemplatione matrimonii.*
5 *De ratione ob quam ſecunda donatio cum onere ſit diverſa a prima facta contemplatione matrimonii ob iſtius particularem naturam.*
6 *Libertas eſt oppoſita fideicommiſſo, quod importat ſervitutem.*
7 *Donationes contemplatione matrimonii non ſubjacent ſolemnitatibus ſtatutariis.*
8 *De fundamento principali dictarum reſolutionum, de quibus, num. 2.*
9 *Donatio in dubio non præſumitur, & capienda eſt præſumptio pro excluſione.*
10 *Actus in dubio referendus eſt ad cauſam neceſſariam potius quam voluntariam.*
11 *Quando ſecundus actus cenſeatur initus in exequutionem primi.*
12 *Promiſſio de donando, an importet donationem perfectam.*
13 *Quod iſta ſit quæſtio facti potius quam juris.*
14 *De argumentis ex quibus ſecundus actus cenſetur idem cum primo, & in ejus exequutionem.*
15 *Obſervantia eſt optima interpres voluntatis contrahentium.*
16 *Concluſio, de qua n. 3. limitatur ex contrariis conjecturis.*
17 *De ratione ponderata, num. 5. ſuper donatione contemplatione matrimonii.*
18 *Donato, vel promiſſo annuo reddito, cenſentur in contractum deducta tot bona, quæ fructent dictum redditum.*

D I S C. XLVIII.

JUxta facti ſeriem plenius enarratam in hac eadem cauſa
1 *ſub tit. de fideicomm. diſc. 134.* Cum Cardinalis Petrus Donatus Cæſius occaſione matrimonii contrahendi inter Federicum ex fratre nepotem, & Pulcheriam Urſinam, promiſiſſet facere dicto Federico donationem annui redditus ſcut. termille, poſtmodum vero ad aliquod tempus in Civitate Bononiæ, (ubi erat legatus) nulla dictæ promiſſionis, vel cauſæ promittendi mentione facta, donationem dicto Federico feciſſet, unius Caſtri aliorumque bonorum, quæ dictum redditum ſcut. termille, & ultra conſtituebant, cum onere fideicommiſſi, juxta ibi recenſitum ordinem, ab eodem Cardinali in teſtamento repetitum, ac denuo præſcriptum; Hinc ejuſdem fideicommiſſi caſu facto per mortem alterius Cardinalis Petri Donati ultimi ex filiis maſculis dicti Federici, inter plures controverſiæ punctos diſputatos inter Ducem Aquæſpartæ fideicommiſſarium, & Domitillam dicti Cardinalis juniorem ſororem, & hæredem, fuit iſte, an ſecunda donatio facta in Civitate Bononiæ cum vinculo fideicommiſſi, diverſa eſſet a dicta præcedenti promiſſione facta in Urbe contemplatione matrimonii, cum hæc nullum fideicommiſſi vinculum contineret, itaut ex fideicommiſſaria hæreditate licitum eſſet detrahere primam donationem tanquam liberam; Et introducta deſuper cauſa in Rot. *cor. Meltio*, ad favorem fideicommiſſarii prodierunt deciſiones, *ſub diebus 13. Maii 1658. & 10. Decembris 1659.* quarum prima eſt 2
impreſſ. *dec. 339. part. 12. rec.* deindeque concordia, tam iſtam, quam alias controverſias terminavit.

Super hoc autem præſertim puncto, Ego unus ex Domitillæ Advocatis, magnam contra eam ab initio habui difficultatem, unde propterea reſolutiones fuerunt juxta votum, atque in congreſſibus habitis antequam diſputationes aſſumerentur, etiam in ſenſu, ut diſputationis alea omnino effugi deberet, ſed procurari concordia eo meliori, quo fieri poſſet modo, ut de facto me cooperante ſequutum fuiſſet, niſi diverſus ſenſus aliorum ſeniorum Advocatorum, qui tunc rationabiliter majoris erant exiſtimationis, ipſiuſque principalis qualitas dictum proficuum tractatum inanem non reddidiſſent.

In diſputationibus igitur deſuper habitis; Alii hujus partis defenſores, & Egomet Advocati ad cauſæ opportunitatem ſcribendo, ad probandum, quod ſecunda donatio eſſet diverſa a prima, non autem in ejus compenſationem, vel implementum, plura deducebamus fundamenta, Primo ſcilicet concluſionem generalem, de qua apud Menoch. *lib. 4. præſ. impr. 109.* & pluries in ſua materia, *ſub tit. de legatis*, ut legatum factum per debitorem creditori regulariter, 3
non conſtito de contraria voluntate, cenſeatur diverſum, & accumulativum, non autem animo compenſandi cum debito trahente originem a cauſa voluntaria, dictoſque terminos recte antiſ[illegible] dicebamus, cum legatum donatio qu[illegible] dicatur, atque eadem militet ratio.

Secundo magis in ſpecie deducebamus ea, quæ deducta habentur apud Marcian. jun. *diſp. 84. n. 2. & 3. & ſeq. per tot.* ad probandum, quod ſecunda donatio, vel alia diſpo-
ſitio facta per donationem ad favorem donatarii diverſa ſit 4
a præcedenti donatione facta contemplatione matrimonii.

[illegible] tertio, [illegible] & ſtylo, ſolitus inſiſtere magis in [illegible] quam in [illegible] doctrinis, dicebam quod donatio contemplatione matrimonii non eſt vera, & pro- 5
pria donatio, [illegible] benevolentiæ, & cauſa lucrativa [illegible] matrimonialis, admixtam [illegible] onerofum, cum frequentius illa procuratur ex parte mulieris, ejuſque parentum, vel conjunctorum ob ejuſdem mulieris, [illegible] filiorum procreandorum intereſſe, [illegible] per ipſum ſponſum donatarium [illegible], ex deductis *ſupra, diſ.* [illegible] *& ſeqq.* Et conſequenter, quod ſecunda donatio [illegible] pro cauſa benevolentiæ donatoris erga [illegible] ac motivum conſervationis bonorum in agnatione, omnino diverſa cenſeri deberet, tam ratione voluntatis ob dictam cauſæ diverſitatem in verbis explicatam, quam [illegible] ratione poteſtatis, a qua voluntas regulari ſolet, quoniam cum prima donatio eſſet libera, ſed adjiciendo vinculum fideicommiſſi, eſſet abſque dubio illam notabiliter diminuere, quod ob intereſſe ſecundarum nuptiis, ac filiorum fieri non poterat, de [illegible] ſententia, quæ poſt [illegible] diſputationes [illegible] in deciſionibus editis in [illegible] de qua [illegible] tunc edita deciſione [illegible] *Romana* [illegible] de qua habetur actum *ſub tit. de* [illegible] *diſc. 138. & in Romana donationis* [illegible] *eod. tit. diſc. 137.* [illegible] *ibi deductis.*

Clarius vero, quia in dicta promiſſione dicitur, di- 6
ctum redditum ſcutorum trium millium eſſe debere liberum [illegible] omni onere; Fideicommiſſum enim continet onus, ac ſervitutem, ideoque illud compatibile eſt cum libertate, ut auctoritate Rotæ, & aliorum advertitur *ſub tit. de Fideic. diſc. 109.*

[illegible] in ſecunda donatione in Civitate Bononiæ, dili-

diligentiſſime adhibitæ fuerunt ſolemnitates ad formam juris communis, ac illorum ſtatutorum requiſitæ in mere gratuitis, ac voluntariis donationibus, quod argumentum eſſe dicebam, ut hæc eſſet nova, diverſaque donatio ex diverſa cauſa, quoniam ſi fuiſſet in exequutionem dictæ promiſſionis, opus non erat ſolemnitates prædictas adhibere, utpote contemplatione certi, & determinati matrimonii,
7 juxta veriorem, paſſimque receptam opinionem, de qua *ſupra*, *diſc.* 2. & in aliis pluries; Ac etiam veriſimiliter ea efficacior cauſa expreſſa fuiſſet potius quam aliæ magis vagæ, minoriſque ponderis, dum non ſolum ipſe donator erat peritiſſimus, ſed auditorem habebat *Tuſchum*, qui poſtea ad Cardinalatus apicem quoque evectus fuit.

Quamvis autem Rota, quaſi per tranſennam in hoc puncto inſiſtendo, principale fundamentum conſtituerit in eo, quod Cardinalis donator, bona omnia etiam in hac promiſſione contenta in animo habuerit comprehendere ſub fidei-
8 commiſſo ordinato in teſtamento, quod per Federicum donatarium acceptatum fuit, ex concluſione, quod teſtator gravare poteſt hæredem, etiam in iſtius bonis propriis, *ut d. diſc.* 134. *ſub tit. de fideicommiſſis*; Attamen ubi ſecluſo dicto fundamento, ad hunc punctum cauſa reſtringeretur, adhuc reflectendo ad veritatem, probabiliores mihi videbantur fideicommiſſariis partes, ideoque reſolutiones laudavi.

Regula enim juris eſt, quod ubi primus actus non eſt omnino abſolutus, ac perfectus, ſed, vel ex diſpoſitione juris, vel ea voluntate agentium, alium ad ſui perfectionem, vel exequutionem expectat actum, ut tunc alter actus ſubſequens initus cenſeatur pro obſervantia, & perfectione,
9 ſeu exequutione primi; Tum quia in dubio excludenda eſt donationum multiplicitas, cum etiam ejus unicitati juris præſumptio in dubio non aſſiſtat, ex deductis per Tiraquell. *in l. ſi unquam, verbo donatione largitus*, *n.* 306. Cavalc. *dec.* 603. *n.* 5. *&* 6. *dec.* 41. *part.* 9. *rec. n.* 3. *& ſeqq.*

Tum etiam quia, ubi duæ cauſæ concurrunt, Una obligatoria, & neceſſaria, Altera vero voluntaria; ad neceſſa-
10 riam potius actus eſt referendus, quia nemo in neceſſitatibus liberalis exiſtit, ad text. *in l.* 4. *§. quæri poteſt*, *ff. de manumiſſ. & l. ad ſolutionem*, *C. de re judic. cum concord.* per Menoch. *l.* 2. *præſumpt.* 74. *& l.* 3. *præſumpt.* 10. *n.* 23. Cyriac. *controv.* 479. *n.* 5. *cum ſeq.* Et in ſpecie obligationis poſt promiſſionem de donando, Abb. *conſ.* 116. *ſub n.* 12. *p.* 2. Surd. *conſ.* 19. *n.* 37. *&* 28. cum aliis in hujus cauſæ deciſionibus.

Quæſtio etenim major cadit, ubi primus actus eſt jam perfectus, & abſolutus, aliudque non ſupereſt niſi ſolutio, vel implementum, an ſcilicet ſecundus actus importet præ-
11 ventivum implementum, juxta quæſtionem adeo diſputatam *in Romana Scutorum* 30. *mil. coram Cerro*, *d. dec.* 41. *part.* 9. *rec. & coram Dunozett.* inter ſuas *dec.* 560. *&* 579. ſed ubi expectat alium actum, tunc dicta regula procedere videtur de plano.

Et quamvis ego, & alii pro hac parte ſcribentes diceremus, quod dicta ſola promiſſio de donando importaret actum perfectum, & irrevocabilem, unde propterea alter actus perfi-
12 ciens deſiderandus non eſſet, juxta plene firmata *in Romana donationis de Caſtellanis coram Coccino*, *dec.* 58. *p.* 6. *& dec.* 393. *par.* 5. *rec. & in dicta Romana donationum de Alaleona cor. Veroſpio d. diſc.* 138. *de fideicommiſſis*; Attamen ultra difficultates deſuper cadentes, ac in eiſdem deciſionibus *cor. Coccino* enunciatas, ac etiam in præcedentibus, ne ſcilicet promiſſio ſit quidem irrevocabilis, atque producat actionem ad factum, ſeu ad damna, & intereſſe, non autem transferat dominium bonorum, quæ medio tempore in alium transferri potuerint, ubi poſtliminium promiſſio munita non eſt hypotheca; Magis vero in hac facti ſpecie ob incertitudinem bonorum aſſignandorum, unde propterea ad effectum tranſlationis dominii omnino alter actus perficiens neceſſarius erat; Adhuc tamen intrabat dicta regula de ſecundo actu perficiente ex voluntate Partium, dum promiſſum eſt fieri debere donationem, unde propterea alterius actus confectio expreſſe reſervata eſt.

Item quia, tam iſta regula, ut ſecundus actus, quoties
13 primus non omnino perfectus præcedat, initus cenſeatur ad perfectionem, ac executionem primi, quam alia oppoſita; ut primo jam perfecto, ſecundus cenſeatur diverſus, ac reduplicativus, recte procedunt ad inducendam in dubio præſumptionem, contraria tamen probatione, quinimo fortioribus præſumptionibus elidibilem, cum iſtæ, utpote quæſtio facti, & voluntatis potius quam juris, vere certam, ac determinatam regulam generalem non recipiat, ſed pro facti qualitate, & circumſtantiis, unam, vel alteram voluntatem veriſimiliter ſuadentibus, decidenda venit, adeout erroneum ſit, (eo modo quo generaliter in omnibus voluntatis quæſtionibus) doctrinas, ac deciſiones de uno caſu agentes alteri applicare.

Ponderatis autem ſimul, ac uniuſcujuſque omnibus facti circumſtantiis, cum conſueta regula, *ut ſingula quæ non proſunt*, *&c.* clara pro meo judicio videbatur voluntas faciendi ſecundum actum in executione primi, non obſtantibus generalitatibus in contrarium, ut ſupra ponderatis.

Primo ſcilicet ponderabam regulam, ut ſupra huic præſumptioni aſſiſtentem; Secundo tempus præciſum ad limites dictæ promiſſionis, dum illa facta occaſione ſponſalium 14
pro futuro matrimonio, quod conventum erat, ut illinc ad triennium contrahendum eſſet, promiſſum fuerat facere donationem per duos menſes antea, ut ſequutum fuit; Tertio ob reſervationem in eadem promiſſione contentam, adjiciendi bene viſas leges, conditiones, & onera; Quarto, quia bona in ſecunda donatione contenta reſpondebant ſummæ promiſſæ in prima annui redditus ſcut. 3. m. circiter, & parum plus; Quinto nimium ſtringenter, quod in præcedenti promiſſione in ſpecie promiſſum fuit inter bona dare unum Caſtrum juriſdictionale, ut in hac ſecunda donatione ſequutum fuit; Et ſexto demum obſervantiam tam donatoris, quam donatarii, quæ optima interpres dicitur etiam contractuum, ſeu voluntatis contrahentium, cum donator in teſtamento, repetendo idem fideicommiſſum in hac donatione ordinatum, omnia bona ita deſcripſe- 15
rit, quod arguit ut per neceſſe comprehenſa eſſent contenta in primo, & ſecundo actu, donatarius vero dictam diſpoſitionem teſtamentariam expreſſe acceptando, omnia bona indefinite in inventario pariter deſcripſit; Ideoque advertebam, nullam ſubeſſe neceſſitatem aſſumendi altiorem inſpectionem, de qua *dicto diſc.* 134. *de fideic.* An ſcilicet teſtator poſſit gravare hæredem in ejus bonis propriis, & quatenus poſſit, an voluerit, quoniam ita res magis de plano procedebat, capiendo hunc actum magis pro interpretatione, quam pro nova diſpoſitione.

E converſo autem, ponderata in contrarium, leviora magiſque vaga, & generalia videbantur, præſertim vero primum argumentum genericum, ut legatum factum creditori non præſumatur animo compenſandi; Tum quia de facili ab hac præſumptione receditur, ut in dicta ſua materia *ſub tit. de legatis* pluries; Tum etiam quia in illis terminis, ſecundus actus nullam habet connexionem cum primo jam perfecto, & ex diverſa cauſa, & tamen etiam ubi primus actus eſt perfectus, quoties aliqua connexionis ratio urget, adhuc duplicatio de facili excluditur, *ut diſc. ſeq.*

Alterum argumentum deductum a defectu poteſtatis, 16
ſtante quod agebatur de promiſſione facta contemplatione certi, & determinati matrimonii, alicujus ponderis eſſet, ubi dicta reſervatio alias adjiciendi conditiones, & onera in eadem promiſſione non contineretur; Potiſſime quia cum in eadem promiſſione nulla haberetur mentio filiorum, non urgebat ea ratio juris proprii, quod dicimus primarium, quæ urgebat in caſu, de quo pluries *allegat.* 138. *de fideicom.* ſed erat intereſſe ſecundarium, quod ſoluto matrimonio evaneſcit, & fortius ubi adjectio oneris dicto juri, 17
vel intereſſe ſecundario non præjudicat, juſtumque, ac rationabile motivum habet, adeout non urgeat ratio fraudis, & colluſionis, juxta ea, quæ habentur in hac materia *ſupra*, *d. diſc.* 2. Et demum quoad promiſſam libertatem, difficultas tollebatur ex facto, dum verba libertatem denotantia, directa erant ad ipſum redditum, & ſic magis ad fructum, quam ad proprietatem, & ad quem principaliter reſpici ſolet pro honorifica matrimonii ſuſtentatione; Quamvis enim Ego, & cæteri pro hac parte ſcribentes nimium in eo inſiſteremus, quod illud verbum *redditus*; ad bona in ſorte principali deferri deberet, & conſequenter, quod alterum verbum *uſusfructus*, ad cauſalem potius, quam formalem referendum veniret ex concluſione, quod promiſſo annuo reddito, promiſſa cenſentur tot bona, quæ illum con- 18
ſtituant, ad text. *in l. ſi quis argentum*, *C. de donat. cum concord.* apud Soccin. junior. *conſ.* 60. *num.* 40. *& ſeq. lib* 4. Surd. *conſ.* 319. *numer.* 6. *cum ſeq.* Rot. *in Romana prætenſi ſupplementi dotis* 5. *Decembris* 1653. *coram* Cerro, & in aliis, attamen cum ageretur de id ponderando tanquam argumentum voluntatis, iſte poſſibilis intellectus ſufficiat ad illud reddendum æquivocum.

ANNOT. AD DISC. XLVIII. & XLIX.

AD hanc materiam quando ſecundus actus cenſeatur initus in exequutionem primi, adeout unus, non au-

tem multiplex dicendus veniat, conſerunt deducta *ſub tit. de legat. diſc.* 51. 54. & 60.

Et de quæſtione contenta *in diſc.* 49. *n.* 6. *& ſeqq.* an facta ſecunda diſpoſitione minori, debeatur illud plus, quod eſt in prima, habetur *eodem tit. de legat. diſc.* 51. *n.* 4.

ROMANA DONATIONIS DE PERETTIS,

PRO CARDINALI SABELLO PERETTO, CUM CAMILLA PERETTA MONIALI.

Diſcurſus pro veritate.

De eadem materia diſcurſus præcedentis, an ſcilicet ſecunda donatio facta eidem donatario importet duplicationem, vel potius inſit primæ, ac in ejus executionem facta ſit, itaut utraque unicam conſtituat: Et quid ubi ſecunda eſt minor, an debeatur illud plus, quod in prima continetur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An per ſecundum legatum cenſeatur ademptum primum, vel potius debeatur utrumque.*
3 *Subventiones vitalitia Monialium ſunt dos, vel ejus pars.*
4 *Legatum in cauſam alimentorum non recipit duplicationem.*
5 *Obſervantia eſt interpres contractuum, aliarumque diſpoſitionum, & voluntatis.*
6 *De quæſtione, an facta ſecunda diſpoſitione minori debeatur illud plus, quod eſt in prima.*
7 *Donatio facta abſenti eſt irrevocabilis ob ſtipulationem Notarii.*
8 *De ſpeciali auctoritate Rotæ, ut ſecunda diſpoſitio debeat ſolum attendi.*
9 *Declaratur concluſio, de qua n. 7. quando procedat.*
10 *Magis expedit habere minorem ſummam bene aſſecuratam, quam majorem minus tutam, & de novatione primi actus per ſecundum.*

D I S C. XLIX.

1 Venaphri Princeps Michael Perettus, Camillæ filiæ abſenti, quæ habitum Monaſticum ſuſceperat, donationem fecit, poſt ejus mortem effectum ſortituram, menſtruorum ſcut. 50. ad vitam ab ejus hæredibus ſolvendorum, ſeipſum tamen viventem in aliquo non obligando, cum munificentius cum filia agere in animo habere diceret; Cum autem anno ſequenti tempus emittendi profeſſionem immineret, ideoque, juxta communem præſertim nobilium uſum, dicta puella renunciam facere deberet, hinc iſtius occaſione, ſoluta jam dote, & acconcio, idem pater, nulla dictæ præcedentis donationis facta mentione, vitalitiam aſſignationem monialibus fieri ſolitam, dictæ Camillæ præſenti, & acceptanti, ac etiam acceptantibus Abbatiſſa, & Monialibus, conſtituit in menſtruis ſcutis 30. cum ejus obligatione ex tunc, ac etiam cum cautela cedulæ bancariæ, & cum promiſſione præſtationis duorum rubrorum frumenti quolibet anno, atque ad hanc rationem continuatum fuit diuturno ſpatio annorum 30. & ultra, tam per dictum patrem, quam per Cardinalem de Montealto nuncupatum, filium, & hæredem; Cumque dictus Cardinalis hæredem inſtituiſſet Paulum Sabellum ex germana ſorore nepotem, ad purpuram quoque poſtmodum evectum, hinc Monialis prædicta primæ donationis prætenſionem excitavit. Quare deſuper pro veritate a dicto Cardinali conſultus.

Reſpondi duplicem deſuper cadere poſſe quæſtionem, Primo ſcilicet duplicitatis donationis, & an ſecunda eſſet primæ accumulativa, adeout utraque præſtatio debita ſit; vel potius unitiva, unde una alteri inſit; Et ſecundo poſito quod ſit unitiva, an dum ſecunda eſt inferior prima, debeatur illud plus, vel potius ſecundus actus ſit primi ademptivus.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam, quod licet in terminis legati ad libitum revocabilis non modica inter ſcribentes videatur quæſtio, an ſecunda diſpoſitio facta
2 cenſeatur cumulative, ſeu additative, vel potius ademptive ad primam, ad materiam textus *in l. liberis quos, & l. legato, §. his verbis, & l. liberis, ff. de alimentis & cibariis legatis, l. quinquaginta ff. de probat. utrobique ſcribentes, de quibus* apud Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 128. Fab. de Ann. *conſ.* 91. Franch. *dec.* 422. Rota *dec.* 41. *part.* 9. *rec.* & apud Dunozet. *dec.* 560. & 579. ac alios, de quibus infra, & in ſua materia *ſub tit. de legatis*, ubi concluditur quod iſta quæſtio, utpote facti & voluntatis non de facili certam, ac generalem determinationem recipit, ſed pro cujuſlibet caſus particulari qualitate, ac circumſtantiis decidenda eſt, prout veriſimilis diſponentis voluntas ex dictis circumſtantiis deſumpta ſuadere videatur.

Attamen in hac facti ſpecie, Tum ex qualitate perſonarum, Tum fortius ratione ſubjectæ materiæ, ſine dubio pro duplicationis excluſione reſpondendum eſſet; Siquidem hujuſmodi annua, vel menſtrua aſſignatio vitalitia, quæ per parentes, vel alios dotare obligatos fit monialibus pro earum extraordinariis occurrentiis, quibus non de facili Monaſterium providet, juxta conſuetudinem ab Eccleſia toleratam, dicitur dos, ſeu illius pars, ut in ſpecie firmatur 3
apud Merlin. *dec.* 671. reperit *dec.* 30. *n.* 13. *& ſeq. p.* 7. *rec.* & habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de dote, diſc.* 144. & 145. & 167. ac propterea dupliciter excluditur reduplicatio; Primo quia videtur diſpoſitio in cauſam alimentorum, quæ duplicationem non recipiunt, ex deductis per Surd *de* 4
alim. tit. 9. *q.* 4. Caſtill. *eodem tract. alias* 8. *tom. controv. cap.* 37. & 42. Et ſecundo, quia dum eſt diſpoſitio per patrem ad favorem filiæ in cauſam dotis, certum eſt non intrare duplicationem, ſed unam diſpoſitionem alteri ineſſe, ob unicitatem cauſæ, ad text. *in l. filia legatorum, C. de legatis cum concord.* de quibus apud Fab. de Ann. *d. conſ.* 91. Franch. *d. dec.* 422. Surd. *conſ.* 119. *n.* 10. *& ſequent.* Arias de Meſa *lib.* 2. *var. cap.* 11. *n.* 15. & 18. & habetur pluries *ſub tit. de dote*, præſertim *dicto diſc.* 144. *& alibi*.

Clarius vero, concurrente diuturna obſervantia, quæ in omnibus humanis actibus inter vivos, vel per ultimam voluntatem aliquam habentibus ambiguitatem, dicitur optima interpres, ideoque nimium ei deferendum eſt, ut in ſpe- 5
cie quod ſit interpres contractuum, ſeu voluntatis contrahentium, Gregor. *dec.* 502. *n.* 10. & *dec.* 911. *n.* 8. Rot. *dec.* 323. *n.* 13. *p.* 11 *rec. dec.* 199. *n.* 12. *& ſeq. p.* 10. *& ſæpius*.

Quo vero ad alterum punctum, ſeu inſpectionem; Videbatur primo aſpectu reſponderi debere pro ſuppletione majoris ſummæ in prima donatione contentæ; Licet enim in quæſtione inter *Dynum* volentem, ut ſecunda diſpoſitio cenſeatur omnino ademptiva primæ, & *Oldradum* volen- 6
tem, ut ſecunda primæ non præjudicet, adeout reſiduum adhuc debeatur, magis communis, ac recepta videbatur hæc poſterior opinio *Oldradi*, ubi diverſæ voluntatis conjecturæ, vel argumenta non concurrant, Franch. *d. dec.* 422. latе Fab. de Ann. *conſ.* 91. *n.* 10. *cum ſeq.* (quod tam in iſta, quam in præcedenti quæſtione videtur ſatis elaboratum, ac magiſtrale) plene Capyc. Latr. *conſult.* 17. Adden. ad Gregor. *dec.* 236. Atque ſi id procedit in legatis, ac diſpoſitionibus revocabilibus, in quibus eminet tacita, ſeu conjecturata voluntas attenditur, multo magis in donatione inter vivos irrevocabili, quamvis facta abſenti propter obligationem cameralem continentem in ventre ſtipulationem 7
Notarii pro omnibus, quorum intereſt, ex deductis per Gregor. & Adden. *dec.* 97. Buratt. & Adden. *dec.* 149. *dec.* 46. & 387. *part.* 8. *rec. & pluries in præcedentibus*.

His tamen non obſtantibus, contrarium dixi in hac facti ſpecie de jure verius, Primo ob ſpecialem ſatiſque proximam auctoritatem Rotæ apud Mallin. *dec.* 404. *n.* 2. & *per tot.* ubi licet agatur de diſpoſitione revocabili; atta- 8
men ex identitate rationis ad rem bene facere videtur, dum in ſpecie conſideratur illa particularis circumſtantia, quæ in præſenti concurrebat, quod ſcilicet ſecunda aſſignatio facta fuit correſpective ad renunciam generalem continentem omne, ſeu totum, & quicquid filia a patre prætendere poſſet, unde propterea illud jus ex prima donatione reſultans ſub ea comprehenſum dicitur.

Et ſecundo fortius, quoniam ut pluries in præcedentibus habetur, concluſio ut donatio facta abſenti, accedente juramento, vel ſtipulatione Notarii pœnitentiam excludit, atque irrevocabilis fiat, recte provenit, ubi ſit vere lucra- 9
tiva, adeout ſub ſe contineat præſumptionem veriſimilis acceptationis ex parte donatarii; Secus autem ubi agatur de donatione oneroſa, vel correſpectiva, quam donatarius poſſit non acceptare, quia ſibi non expediat; Et hic erat caſus, Tum quia iſta non dicitur pura, & gratuita donatio, ſed pars dotis, ad quam pater quamvis invitus erga filiam tenetur, Tum etiam, quia cum pater vivens ad eam ſe obligare noluiſſet, ſed direxiſſet obligationem ad hæredes, unde propterea ejuſdem patris, adhuc in florida ætate, diuturna vita durante ipſa remanebat incerta, & ſine proviſio-
ne,

Digitized by Google

ne, ac etiam poſtea ſine illa majori cautela facilioris, magiſque promptæ exactionis, quæ reſultat a cedula bancaria, ubi præſertim agitur de debito præſtando a Magnatibus, & conjunctis, quos nolentes non de facili mulier in Monaſterio recluſa urgere poteſt; Hinc proinde magis expediebat habere minorem ſummam ita aſſecuratam, quam majorem incertam, ac difficilis exactionis; Et conſequenter clarum reſultare dicem voluntatem dictæ Monialis donatariæ non acceptandi primam donationem, quodque ea neglecta, atque omnino oovata, occaſione ſolutionis dotis, & accon-cii factæ Monaſterio, ac renunciæ reſpective, cum præſentia & conſenſu Abbatiſſæ, ac Superioris, ita mature conventum fuerit; Deducendo in idem ſupra inſinuatum motivum obſervantiæ tamquam optimæ interpretis.

Quamvis autem de ſtricta juris cenſura ita ſine dubio procedere crederem, adhuc tamen conſului requirenti, ut neglecto juris rigore cum matertera unica hujus familiæ ſuperſtite, aliquam majorem exerceret benevolentiam; ut credo concorditer ſequutum, dum de hoc negotio amplius actum non audivi.

ROMANA LUCRI, SEU DONATIONIS PRO GRISCIANIS, CUM MARIA CONSTANTIA CAPPELLINA.

Caſus deciſus per Rotam pro Griſcianis.

An valeat donatio facta per conjugem binubum tertio conjuncto, vel extraneo in præjudicium donationis propter nuptias, ſeu lucri dotalis debiti ſecundo conjugi ſuperſtiti: Et quid reſpectu portionum, quæ debentur filiis primi matrimonii, ut conjuge lucrum obtinenti reddantur æquales ad terminos text. *in l. hac edictali, C. de ſecundis nuptiis.*

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De lucro dotali, ſeu donatione propter nuptias non debenda in caſu mixto.*
3 *Statutum lucri non cenſetur derogaſſe* l. hac edictali.
4 *Lucrum dicitur pars quotitativa dotis.*
5 *Lucrum habet eandem anterioritatem dotis, non autem privilegium.*
6 *Conjux nihil facere poteſt, per quod lucro conjugi debito præjudicetur.*
7 *De materia* leg. hac edictali, *& quomodo concurrat cum ſtatuto ſuper lucro.*
8 *Donatio non præjudicat legitima filiorum, quæ per eam non minuitur.*
9 *Portio debita filiis, ut æquales fiant ſecundo conjugi* ex l. hac edictali, *ſapere dicitur legitimam auctam.*
10 *Lucrum ſtatutarium, vel conventionale dicitur debitum neceſſarium, & irrevocabile, utpote onerosum.*
11 *Pro dote mulier major valide ſe obligat etiamſi in cauſa voluntaria.*
12 *Secus quando dos habeat ſpeciem donationis, & de diſtinctione cauſæ lucrativæ, & onerosæ in dote.*
13 *Quare lucrum patiatur diminutionem ex* l. hac edictali.
14 *Quid in caſu, quo mulier ex cauſa onerosa alienet, vel debita contrahat.*
15 *De ratione* text. in dicta l. hac edictali, *& in quo caſu procedat.*
16 *An mulier, quæ primo loco nupſit juxta conſuetudines Capuanæ, & Nidi, poſſit poſtea nubere more Magnatum.*
17 *Quod mulier detrahat lucrum non curato an aliquid ſuperſit pro filiis.*
18 *Vir & mulier circa pœnas ſecundo nubentium a pari procedunt.*
19 *Quando etiam in alienatione, vel obligatione ex cauſa onerosa procedat* text. in l. hac edictali.
20 *Reſolutio cauſæ.*

DISC. L.

1 CONſtantia Zoila Vidua, habens ex primo matrimonio duas filias, ſecundas nuptias contraxit cum Gaſpare Griſciano cum dote ſcut. 6500. ſub expreſſo pacto lucri ad formam Statuti 131. Urbis; Cumque eadem Conſtantia donaſſet nepti ex una dictarum filiarum ſcuta 3. mil. pro dote; Hinc ſequuta ejus morte, nullis filiis ex hoc ſecundo matrimonio ſuperſtitibus, inter Gaſparem virum, ſeu ejus poſtmodum defuncti hæredes, & Mariam Conſtantiam filiam, & hæredem dictæ Conſtantiæ, orta eſt controverſia, cauſaque delata poſt quamdam ſententiam A. C. ad Rotam *coram Bourlemont*, aſſumptaque diſputatione ſuper ſumma, ſeu quantitate præfato viro debita pro lucro ſtatutario conſiſtente in quarta parte dotis.

Quamvis ſcribentes pro dicta hærede mulieris rea conventa, in eo inſiſterent, quod nullum lucrum deberetur utpote in caſu mixto, juxta *dec. 255. p. 4. diverſ.* attamen iſte punctus nullam, vel modicam habebat difficultatem, cum de tempore hujuſmodi diſputationis, jam ſopitus eſſet per deciſiones editas in caſu, de quo *ſub tit. de dote, diſc.* 130. & 131. ubi diſtinguendo plures caſus, tollitur æquivocum, cum quo in hac materia procedebatur, unde propterea, poſito pro conſtanti, quod lucrum in genere debitum eſſet, cum ea deductis in eiſdem *diſc.* 130. & 131. *de dote*, receptum pariter ſit, Statutum Urbis non derogare diſpoſitioni textus *in l. hac edictali, C. de ſecundis nuptiis*, ſed compatibiliter cum eo intelligendum eſſe ex ibi deductis, & conſequenter, quod detracta prius præcipua legitima dd. filiarum, juxta opinionem, quam inconcuſſe tenet Rota, & Curia Romana, ex reliquo beſſe detrahi deberet lucrum in quantitate æquali ſingulis primi matrimonii filiabus; Hinc exorta eſt dubitatio, an ex eodem beſſe detrahi deberet tamquam æs alienum, dicta ſumma ſcut. 3. m. quam mulier titulo dotis nepti ex filia donaverat, unde propterea repartitio facienda eſſet in eo, quod ſupererat. 2 3

In hoc autem, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam pro viro, ſeu ejus hæredibus reſpondendum eſſe, ut ex integro beſſe, nulla dictæ donationis ratione habita lucrum deberetur, quoniam ut pluries habetur in dicta ſua materia, *ſub tit. de dote*, præſertim *dicto diſc.* 130. & *ſeq.* ac etiam *diſc.* 128. lucrum ſtatutarium dicitur pars quotitativa, dum quarta pars dotis delata eſt. Et conſequenter, excepta moderatione reſultante a dicta diſpoſitione textus *in l. hac edictali*, in reliquis, tanquam æs alienum, diminutionem pati non debet, quoniam lucrum utpote reciprocum, dicitur potius correſpectivum & onerosum, quam lucrativum, illudque, ubi potiſſimum diſpoſitioni ſtatutariæ accedat etiam pactum expreſſum cum hypotheca contenta in obligatione cameralі, dicitur debitum contractum ab initio, ex quo anterioritatem quoque deſumit, ſicut dos, abſque aliqua differentia, niſi circa privilegium potioritatis, quod competens doti non competit lucro ut in dicta ſua materia *ſub titul. de dote, diſc.* 166. & *in aliis*: Ac propterea de conſequenti reſultat, quod debitor nihil facere poteſt, etiam per actum onerosum, & correſpectivum, multo minus per mere voluntarium, & lucrativum, per quod ejus creditori præjudicetur, ejuſque jus tollatur. 4 5

Ut ultra ſatis nota, & indubitata principia generalia: In his terminis ſpecialibus, quod mulier nihil facere poſſit, per quod præjudicetur lucro debito viro, vel e converſo, cum eadem ſit ratio, cæteris relatis Caſtrenſ. *conſ.* 82. *num.* 2. *l.* 1. *concord. per* Surd. *conſ.* 572. *num.* 72. Dunozett. ſenior *deciſ.* 162. *num.* 8. *repet. dec.* 15. *part.* 4. *rec. tom.* 2. Duran. *dec.* 129. *repet. deciſ.* 138. *num.* 23. *part.* 5. *rec.* & apud Bara. *dec.* 83. *cum aliis apud eos.* 6

Difficultas autem in eo reſidebat, quod ita verificabilis remanere non poſſet diſpoſitio dicti text. *in l. hac edictali*, ut ſcilicet ſecundus conjux eſſe non poſſit melioris conditionis, quam eſſent ſinguli filii primi matrimonii, quoniam ſi ex reliquo beſſe detrahendum eſſet lucrum, vel integre, vel ſaltem ad menſuram portionis ſingulorum filiorum, iſti ex portionibus remanentibus utpote eas obtinentes, tamquam heredes matris, tenerentur ad dictum debitum, quod portiones integras abſorbebat. 7

Super hoc autem, ſcribentes in contrarium, nil deducebant ſpeciale, cum ſolum immorarentur in dicta generali concluſione, ut per ſtatuta deferentia lucrum, non cenſeatur derogatum *dict. l. hac edictali*, ſed cum ea compatibiliter intelligenda ſint. E converſo autem ego aliquibus adhibitis diligentiis, neque inveni deſcendentem ad hos terminos ſpeciales, conſtituebam tamen fundamentum in dicta concluſione, ut mulier nihil agere valeat, per quod lucro ſaltem habitualiter, & in ſpe jam quæſito viro, vel e contra, præjudicare valeat.

Ratiocinando autem, (ut genio nimium arridet, e converſo abhorrenti improbum laborem numerorum auctoritates

tates perquirendi;) Dicebam quod vir, vel habentes cau-
ſam ab eo, aſſiſtebant potius ipſis filiabus, (quæ tamen ita
colluſive affectabant effectuationem dictæ donationis) quod-
que effectus quæſtionis percuteret jacturam dictæ donatariæ.

Ad id autem probandum, ponderabam in propoſito re-
ceptam concluſionem, de qua cæteris relatis apud Surd.
conſil. 332. *n.* 14. Rovit. *decif.* 100. *n.* 26. Rot. *decif.* 86. poſt
8 Merlin. *de legitima*, & in ſua materia *ſub tit. de legitima,*
& detractionibus, ac etiam *ſub titul. de dote ad materiam*
inofficioſitatis, *diſc.* 156. ut bona per parentem donata, ſeu
alias titulo lucrativo diſtracta, habeantur pro extantibus, ad
effectum impinguandi aſſem, ac detrahendi legitimam ex
reliquis bonis non donatis, quatenus ſufficiant, ac non ſine
de deterioribus, in ſubſidium vero his non ſufficientibus,
etiam ex ipſis bonis donatis, adeout in eo, quod importat
legitimam filiorum, donatio pro infecta habenda ſit.

Cumque in parente binubo conſtituente lucrum ſecundo
conjugi, lex ita inducat in filiis primi matrimonii quam-
dam neceſſariam ſucceſſionem, ad menſuram ejus, quod
lucrum prædictum importare debet, hinc proinde, ita im-
9 plicite aucta videtur filiorum legitima, ad inſtar illius ne-
ceſſariæ ſucceſſionis filiorum in dote, quam in pleriſque
partibus ſtatutum induxit juxta *deciſiones* 828. *&* 853. Mer-
lini, Rojas *dec.* 159. cum aliis *in Neapolitana*, *& Bituntì-
na*, *& in Urbevetana* ſub *tit. de dote*, *diſc.* 104. *cum duob.
ſeq.* quod ſcilicet ita totum id, quod neceſſaria ſucceſſio im-
portat, legitimæ naturam aſſumere videatur, ut in his ter-
minis majoris, ac neceſſariæ portionis in bonis parentis bi-
nubi ex Caſtrenſi *conſ.* 468. *n.* 3. *lib.* 2. & aliis habetur, apud
Hodiern. *in l. Hac edictali qu.* 22. *n.* 8. *& per tot.*

Et conſequenter quod per actum mere voluntarium, &
gratuitum, non potuerit mulier præjudicare viro in lucro,
tanquam debito neceſſario, ac irrevocabili, utpote corre-
ſpectivo, & oneroſo magis, quam lucrativo ex deductis per
10 Eugen. *conſ.* 76. *n.* 75. *lib.* 2. Surd. *dicto conſ.* 572. *n.* 71. *&
ſeq.* Manz. *conſult.* 36. *n.* 9. cum aliis de quibus ſupra, mi-
nuſque filiis, quibus ita parens binubus per ſecundas nu-
ptias, ac lucrum ſecundo conjugi conſtitutum auxiſſe vi-
detur legitimam alias de jure minorem, ita ſibi adimendo
eam libertatem, quam alias habebat de ejus bonis etiam
ex liberalitate diſponendi, & ſic quod donatio prædicta re-
maneret non operativa.

Neque obſtare videbatur, quod a titulo dotis donatio co-
lorata eſſet; Iſte ſiquidem titulus in mulieribus majoribus
operativus eſt circa ſolemnitates ſtatutarias alias in con-
11 tractibus mulierum requiſitas, ut in dote non requirantur,
quamvis ex liberalitate, & cauſa voluntaria diſpoſitio ſe-
quatur; In reliquis autem, ſi vere ſit voluntaria, & ex li-
beralitate, ut in præſenti, dum puella habebat patrem, ſeu
patris bona, ac etiam matrem, ex quibus prius dotenda
erat, quam obligatio aviæ maternæ intraret, neglecta
verborum formalitate, attentaque ſubſtantia veritatis, actua
puram donationem lucrativam redolere dicitur, potiſſime
dum factus erat cum ipſa puella pro futuris nuptiis, adeo-
ut non intraret illa conſideratio cauſæ oneroſæ, quæ viget
in viro juxta eam diſtinctionem cauſæ oneroſæ, & lucra-
tivæ in viro, ac muliere reſpective, de qua pluries in ſua
12 materia, *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 156. *&* 157. Ipſa-
que facti qualitas clare comprobabat iſtam fuiſſe affectatam
cautelam ſupplantandi ſecundum virum in lucro ea ſtatu-
taria, & conventionali lege debito.

Quamvis autem in iſta cauſa, ex dicta circumſtantia,
ageretur de diſpoſitione ex cauſa lucrativa, caſus pro meo
judicio videretur planus, dum ita conſultum remanet filiis,
atque ſuum effectum ſortitur æqualitas deſiderata per di-
ctum textum *in l. hac edictali*, abſque eo quod præjudica-
retur viro in lucro, niſi in aliqua diminutione juxta cal-
culum, de quo *dict. diſc.* 130. *& ſeq. de dote*, quod non
13 provenit a voluntate, vel facto mulieris, ſed a legis diſpo-
ſitione, quam ipſe vir, comprehendo cum muliere binuba
filios habente, ſcire potuit, vel debuit ab initio, adeout
illud minus in conventionem deductum diceretur.

Attamen iſtius diſputationis occaſione cogitabam ad ca-
ſum diverſum, in quo mulier, ex ejus indigentiis, vel alia
juſta cauſa, citra fraudem, vel colluſionem aliquam, bona
14 in parte diſtraxiſſet, vel hypothecaſſet, ex cauſa vere one-
roſa, & correſpectiva, adeout detracto lucro conjugi de-
bito, præſertim ex conventione, quæ affectata, vel frau-
dolenta dici non valeat, utpote a jure municipali ſcripto,
vel non ſcripto, ſive a communi uſu cohoneſtato, ac et-
iam detractis debitis, parum, vel nihil pro filiis ſupereſſet,
unde propterea dicta inæqualitas reſultaret; Quia vero ad-
huc occaſio non præbuit hunc punctum diſputare, hinc pro-
inde maturum judicium deſuper efformare non potui, for-
ſan de illo haberi poterit in ſua propria materia *ſub tit. de
ſucceſſionibus*.

Credebam tamen iſto caſu ceſſare dictæ legis diſpoſitio-
nem, atque filiis locum remanere ſe conquerendi de paren-
tis imprudentia, non autem quod exinde lucrum conjugi,
præſertim reciprocum, & correſpectivum cum bona fide ad
juris municipalis, vel communis uſus præſcriptum, tolli 15
debeat, quoniam diſpoſitio dicti textus *in l. hac edictali* in-
ducta eſt ad coercendam parentis binubi libertatem, ſeu fa-
cultatem, ne ob amorem erga ſecundum conjugem, filios
primi matrimonii excoriare poſſit, idemque intelligenda ve-
nit in diſpoſitionibus voluntariis, quibus ratio textus con-
gruat, non autem in debito neceſſario, ut ita diſtinguen-
do inter neceſſariam, & voluntariam diſpoſitionem, habe-
tur *in dicta dec.* 169. Dunozetti ſenioris *repet. dec.* 15. *part.*
4. *recent. tom.* 2. *n.* 10. *cum ſeq.* quoniam punctus eſt in di-
cta fraudis præſumptione, quæ contraria veritate, vel for-
tiori præſumptione, tollitur, juxta eam diſtinctionem, de
qua in dicta ſua materia *ſub tit. de dote pluries*, præſertim
diſc. 104. in ea quæſtione, an mulier, quæ primas nu-
ptias contraxerat in Civitate Neapolis more Nobilium,
alias juxta conſuetudines Capuanæ, & Nidi, ſecundas nu- 16
ptias contrahere poſſet more Magnatum, per quem jus filio-
rum primi matrimonii deterius efficitur, ut ſcilicet atten-
datur juſta cauſa a communi uſu regulata, quæ fraudem,
ac malam fidem excludat, cum ſimilibus.

Ita etiam docente praxi frequenter contingente in caſu
converſo lucri debiti mulieri in bonis viri, quoniam in dies
videmus, ut decedentibus viris obæratis, filii primi matri- 17
monii maternam dotem in concurſu creditorum detra-
hant; deinde vero juxta anterioritatis ordinem concurrat
ſecunda uxor, quæ tam pro dote, quam pro lucro ante-
rioritatem ſumit a die conſtitutionis dotis, (cum ſola dif-
ferentia privilegiativæ potioritatis inter dotem, & lucrum)
& reliquum abſorbeatur per alios creditores, adeout pro
filiis primi matrimonii nihil remaneat, & tamen non per
hoc mulieris lucrum ceſſat, vel eis communicatur, ita in
caſu converſo, cum, ubi præſertim lucrum eſt recipro-
cum, vir, & mulier in hoc propoſito videantur correlati-
vi; Præſertim quia juxta opinionem hodie magis commu-
nem, & receptam, (quicquid antiquiores dubitaverint)
leges loquentes de ſecundis nuptiis, ſeu de pœnis ſecundo
nubentium, quamvis in verbis de muliere loquantur, vi- 18
ro etiam congruunt, ut *ſub tit. de ſucceſſ.* ubi de materia
ſecundarum nuptiarum, ideoque cenſentur in propoſito cor-
relativi, unde propterea rationis identitas intrat; Dummodo
tamen bona fides caveret, ne alias ad ſupplantandum fi-
lios primi matrimonii parens binubus in alienationibus,
vel obligationibus cauſam ſupponat correſpectivam, quæ
quoad tertium, cujus favore alienatio, vel obligatio facta 19
eſt, vere ſit talis, in effectu autem ad ſecundi conjugis
commodum, ac utilitatem tendat, ut quandoque practi-
cari vidi, ideoque pro facti qualitate quæſtio decidenda
videtur.

Atque propoſita cauſa coram *eodem Baurlemont* 20. *Fe-
bruarii* 1671. juxta præmiſſa ad favorem hujus partis pro- 20
diit reſolutio.

ANNOT. AD DISC. L.

AD materiam text. *in l. hac edictali*, *C. de ſecund. nupt.* videri poterunt ea, quæ habentur *ſub tit. de Dote*, *diſc.* 130. *& ſeq. &* 110. *& ſub tit. de ſucceſſ. diſc.* 32. *& ſeqq.*

SABINEN. DONATIONIS, PRO ADRIANO GENTILE.

Reſponſum pro veritate.

De evictione in donatione præſtanda: Et an donata-
rius, qui ad annuam præſtationem erga donato-
rem ſe obligavit, ejus ſolutionem denegare valeat
ob moleſtias, vel imminentem evictionem in bo-
nis donatis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De materia evictionis præſtandæ in donatione, vel dote.*

3 *Dona*

3 *Donatio ſub onere, quod donatori utilitatem, & donatario damnum cauſare poteſt, non eſt vera donatio, ſed potius emptio, & venditio futuræ aleæ.*
4 *Emptor an poſſit recuſare ſolutionem pretii ob moleſtias, & imminentem devolutionem, & quod idem procedat in onere aſſumpto per donatarium.*

D I S C. LI.

1 CUm Joannes Baptiſta Lavius donaſſet ſub diverſis vinculis, & ſubſtitutionibus, ejus bona Adriano ex ſorore nepoti, ſe obliganti donatori ad vitam ſolvere annuam præſtationem in aliqua notabili ſumma excedente ipſorum bonorum donatorum fructus; Poſtmodum vero quoddam Monaſterium Monialium, ex perſona ſororis ipſius donatoris, litem excitaſſet ſuper vindicatione medietatis eorumdem bonorum; Hinc ex parte donatarii pro veritate conſultus fui, an ſtante hac lite, denegare poſſet ſolutionem dictæ præſtationis; Et an evictionis actionem contra donatorem haberet; Cumque alter deſuper conſultus, pene integrum tractatum edidiſſet ſuper quæſtione, an, & quando in donatione cadat evictio, tranſcribendo pene omnia, quæcunt conſueto nimium effuſo ſermone in hac materia cæteris relatis deducit Fontanell. *de pact. clauſ. 5. gloſſ. 8.*
2 *part.* 14. occaſione agendi de evictione præſtanda in dote, quæ frequentius per Scribentes cum eiſdem terminis donationis, vel e converſo tractari ſolet (licet meo judicio male) recurrendo ad vulgarem diſtinctionem, an inceptum ſit a promiſſione, vel a traditione, ut primo caſu evictio intret, non autem in altero, niſi expreſſe promiſſa ſit, ex iis, quæ habentur deducta *ſub tit. de dote, diſc.* 157. ubi etiam deſideratur, an in dotante, vel donatore adſit dolus, ac habetur etiam apud Merlin. *de pign. l. 3. qu.* 44. & per Rotam, *dec.* 150. *p. 8. rec.* ac in aliis.

Reſpondi, in hoc propoſito extraneam videri hujuſmodi quæſtionem, cum ob dictum onus, quod fructus bonorum donatorum excedebat, ac etiam ob ſubſtitutiones ad favorem cauſæ piæ donatario adjectas, vere non ageretur de
3 donatione, ſed potius de contractu oneroſo, & correſpectivo, in quo donatarius notabiliter damnificatus remanere poterat, cum ipſo donatore longo tempore ſupervivente, incommodum haberet ſolvendi de proprio ſummam, quæ excederet fructus, intuitu ſperatæ proprietatis conſolidandæ cum fructibus poſt donatoris mortem, quæ ob brevem donatarii vitam, nullius, vel modicæ utilitatis eſſe poterat, damni jam paſſi non reſtaurativa, & conſequenter, quod contractus contineret potius implicitam emptionem, & venditionem futuræ incertæ aleæ, juxta caſum, de quo in celebri *Romana ſeu Albanen. vineæ* 10. *Junii* 1670. *coram Albergate, de qua forte hoc tit. in ſupplem.* Et hoc poſito, intrare dicebam terminos generales evictionis, quæ de natura contractus, alia contraria conventione non accedente, præſtanda eſt in emptione, & venditione, ut *diſc. ſeqq.*

Hinc proinde, neglecta dicta inſpectione utpote ſuperflua, & a caſu quæſtionis extranea, atque procedendo cum dictis terminis emptionis, & venditionis, vel ſimilis con-
4 tractus correſpectivi; Dicebam juſte per donatarium denegari poſſe præſtationem, niſi per donatorem idonea præſtaretur cautio *ad not. per gloſſ.* Cinum, Bart. Bald. *& alios in l. ſi poſt perfectam, C. de evict.* cum concord. per Surd. *conſ.* 36. *n.* 24. *& deciſ.* 295. *n. 6. cum ſeq.* Rot. *deciſ.* 281. *n. 23. & ſeq. & per totum, part. 2. diverſ.* cum aliis in ſua materia *ſub tit. de emptione, & venditione* ſuper quæſtione, an, & quando emptor, ob moleſtias, vel imminentem evictionem, ſolutionem pretii denegare valeat, cum iſti viderentur termini proprii in hac facti ſpecie cadentes, ea vero quæ concernunt quæſtionem evictionis præſtandæ in contractum donationis eſſent extranea, ideoque ſuperfluum inanem laborem continebant, ut eſt frequens pragmaticorum vitium.

ANNOT. AD DISC. LI. & ſeqq.

AGitur in his diſcurſibus de materia evictionis in donationibus præſtanda, de qua habetur actum etiam in materia dotali *l. 6. diſc.* 157. Et quando bona aſſignata dicantur ſtare taxative, vel demonſtrative, adeout intrare debeat ſuppletio, vel non, habetur *ſub tit. de Legat. diſc.* 14. *&* 20.

Et de materia donationis remuneratoriæ, de qua *in diſcurſ. 53. n. 7.* habentur aliqua ſupra, *diſc.* 16. *&* 38. *& in hoc eodem tit, diſc.* 66. *&* 70.

NEAPOLITANA HÆREDITATIS, PRO CONGREGATIONE LUCENSI.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia evictionis præſtandæ in donatione; Et in ſpecie donans bona cum aſſertione ejus fructus, vel redditus, an ad aliquid teneatur, ſi iſte minuatur.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Quod in donatione incipiente a traditione non præſtetur evictio.*
3 *Declaratur non procedere ſi donatio ſit cauſativa, & oneroſa.*
4 *Diminutio redditunm donatorum, vel ceſſorum cedit damno donatarii.*
5 *De locis montium, & juribus cum Principe, eorumque valore intrinſeco, & extrinſeco.*
6 *Diminutio fructuum locorum montium eſt ceſſionarii, non cedentis.*
7 *Si redditus aſſignati pro fundatione Eccleſiæ diminuuntur, fundator non tenetur ſupplere.*
8 *Idem de legato reaimibili.*
9 *Quando ſuppletionis obligatio intret.*

D I S C. LII.

JUxta facti ſeriem latius recenſitam *ſub tit. de fideicommiſſis, diſc.* 154. 1
Felix Maria Urſina Gravinæ Duciſſa donavit primo loco Congregationi Lucenſi, domos, vineas, & alia bona ſub narrativa annui redditus ducatorum 600. ſub lege, ut in domibus ædificari deberet Conventus, vel Domus pro eiſdem Religioſis; Deinde vero aliam fecit donationem, ac demum eandem Congregationem hæredem inſtituit ſub diverſis legibus, & oneribus ad rem non facientibus; Cum autem bona, ut ſupra primo loco donata, Tum ob erogationem domorum, & partis vinearum in conſtructione Conventus, & officinarum, Tum etiam ob generales diminutiones non tanti, ſed longe minus fructarent; Hinc pro veritate, a me, & aliis conſilium expetitum fuit, an hæreditas, quæ ab eadem Congregatione adminiſtrabatur, teneretur de dicto redditu deficiente evictionem præſtare, vel dictum redditum ſupplere.

Concordes omnes deſuper conſulti, fuimus in negativa, quamvis in ratione aliqua diverſitas primo diſcurſu adeſſet; Aliqui enim opinabantur, ita reſpondendum fore ex regula generali, quod in donatione, quæ incipit a traditione, 2
non autem a promiſſione, non præſtatur evictio, niſi promittatur, juxta authoritates deductas *diſc. præced.* & in proxime infra allegandis deciſionibus; Verum id non videbatur tutum, quoniam non agebatur de pura, & ſimplici mere lucrativa donatione, ſed potius cauſativa, vel correſpectiva, & oneroſa pro fundatione Conventus, per quam Religio ſe obligat ad illius ſubſtentationem, juxta deducta *ſupra diſc.* 14. & in aliis ibi proximis; Adeout ſi deregetur, quod bona ad hunc effectum non eſſent propria do- 3
natoris, probabilius videretur evictionem intrare, niſi expreſſe proteſtatus eſſet ea date talia qualia, & prout ſibi competunt, ut *diſc. ſeqq.* ſecus autem ſi dediſſet tamquam ſua, cum iſte non ſit actus mere lucrativus.

Illa vero judicata fuit ratio ſolidior, quod diminutio redditunm contigit in aliquibus ex natura rei, ſeu facto proprio donatarii, quia nempe in domibus, ac in parte ſoli vineæ, ſeu aliorum bonorum, fundata fuit ipſa Domus Regularis, cum viridario, aliiſque officinis, & conſequenter intrare non poterant termini evictionis ex duplici cauſa ceſſantis; In aliis vero bonis, vel juribus donatis, conſiſtentibus in fiſcalibus, ſeu aliis juribus cum Principe, notabilis diminutio fructuum, ſeu redditunm provenit ex illius Regni calamitatibus ob revolutiones populares, & peſtem, quod neque importat evictionem, ſed peremptionem accidentalem, ſeu caſualem in parte, tanquam per ſpeciem caſus fortuiti, qui cedere debet damno donatarii tanquam domini, cujus 4
etiam fuiſſet augmentum, quod ſequi potuiſſet, ut in terminis fortioribus diminutionis fixæ, ac perpetuæ hujuſmodi redditunm ſequutæ ex propoſitione Principis, vel alterius Magiſtratus, cæteris relatis habetur apud Tondut. *qu. civil.* 49. *n.* 53. *& Olea de ceſſ. jur. tit. 7. quæſt. 3. n. 31. cum ſeqq. & ſub tit. de credito* pluries occaſione agendi de frequentibus quæſtionibus inter cedentem, & ceſſionarium, an bona,

vel

vel jure aſſignata ſint pro ſolvendo, vel pro ſoluto, & cujuſnam ſit commodum, vel incommodum, augmenti, vel decrementi.

Multo magis quia in hac facti ſpecie diminutio non erat fixa, & perpetua, utpote ſequuta ex facto Superioris, neque ſubſtantia jurium in aliquo immutata erat, cum de jure idem antiquus redditus competeret, ſed diminutio ſequuta eſſet de facto ob diminuta emolumenta gabellarum, & jurium per Principem aſſignatorum, juxta ea, quæ pluries ha-
5 bentur *ſub. tit. de Regal.* ad materiam locorum montium, quæ idem important, ac hujuſmodi fiſcalia, ſeu jura cum Principe, vel Republica, ex ibidem pluries inſinuatis, quod ſcilicet duplex habeat pretium, ſeu valorem. Unum intrinſecum, & naturalem, quod eſt (e. g.) ſcutor. 100. pro quolibet loco fructante quatuor, vel plus pro centenario. Alterum vero extrinſecum ratione incrementi, vel decrementi, propter bonitatem, ſeu diminutionem redituum; ſive magis, vel minus promptam illorum exactionem; Unde videmus, quod aliqua loca montium, quæ communi opinione bona reputantur, ſunt in commercio pro notabili majori pretio, quam importet ſuum intrinſecum, & naturale ſcutor. 100. pro quolibet, cum periculo amittendi iſtud majus pretium extrinſecum in caſu extractionis, vel ſuppreſſionis, & e converſo ob deteriorata bona aſſignata pro dote montia, pleraque adſunt, quæ vix venduntur pro medietate, vel tertia parte ejus, quod importat pretium intrinſecum.

Unde propterea ſi quis donaret pro fundatione Eccleſiæ,
6 vel Conventus, aut alias centum loca montium, cum narrativa quod fructarent ſcuta 400. ut vere tunc fructabant, ſi deinde poſt jam perfectam, & exequutam donationem contingeret accidentalis dicti redditus diminutio ob diminutionem dotis, & aſſignamentorum, vel ob reductionem factam a Principe, vel alio Magiſtratu, utique dicendum non eſt donatorem teneri ſupplere, quoties donationis ſubſtantia conſiſtit in ipſis bonis, vel juribus fructiferis in ſorte, eorum autem fructuum quantitas demonſtrative narrata eſt.

Ut in ſpecialibus terminis aſſignationis bonorum, cum aſſertiva certi redditus pro fundatione Monaſterii, vel pii
7 loci firmatur per Rotam *in Romana prætenſi ſupplementi dotis 5. Decembris 1653. coram Cerro*, ubi allegantur Lotter. *de benef. lib. 2. quæſt. 14. n. 12.* Penia *deciſ. 616. num. 9. deciſ. 230. n. 5. p. 1. & deciſ. 56. num. 3. p. 2. diverſ. & deciſ. 520. n. 2. part. 2. rec.* agentes in terminis dotis, quam patronus aſſignat Eccleſiæ, vel beneficio.

8 Et de legato, vel alia diſpoſitione pro dote Eccleſiæ in annuo redditu redimibili pro certa quantitate in ſorte, quod ſi ea illius ſortis reſtitutæ inveſtimento tantus fructus percipi non poſſit, non per hoc intrat obligatio ſupplendi, firmatur per Rotam *in Camerinen. dotis Eccleſ. 22. Jun. 1650. & 9. Maii 1653. coram Meltio*, quarum prima eſt impreſſa *deciſ. 62. part. 11. recent.* Difficultas enim caderet, quando donatio ſubſtantiata eſſet in ipſo annuo redditu, quem manutenere donator promiſiſſet, bona vero, ſeu jura in ſorte principali, ex quibus redditus percipiendus eſſet, ſtarent
9 potius demonſtrative, juxta ea, quæ pluries habentur *ſub tit. de legatis*, ad hanc materiam an certa aſſignatio pro annua præſtatione, ſtet demonſtrative, vel taxative, & de quo etiam alibi pluries.

Super pleriſque aliis conſulti fuimus extra hanc donationis materiam; Et quæ in facto potius quam in jure conſiſtebant, ſive ſuper interpretatione voluntatis donatricis, ac teſtatricis reſpective.

BONONIEN. PRÆTENSÆ EVICTIONIS PRO COM. JOANNE DE PEPULIS, CUM ÆMILIO AZZOGUIDO.

Caſus deciſus per Rotam pro Joanne.

De eadem materia evictionis præſtandæ in donatione remuneratoria, & præmium ſervitii, ſeu aliorum meritorum; Et quid ubi donator declaravit velle ſolum teneri de dato ex facto ſuo.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *In claris, & expreſſis non cadunt quæſtiones juris.*
4 *In venditione non præſtatur evictio ſi venditor voluit teneri, vel eam reſtrinxit ad datum, & factum ſuum.*
5 *Neque ſi emptor eſſet conſcius juris alieni.*
6 *Quando concluſio, de qua numer. 4. non procedat ſi non adeſt ſcientia.*
7 *De materia donationis remuneratoriæ quando vere ſit talis, & in ea cadat evictio.*
8 *De ſtylo Curiæ non aſſumendi quæſtiones ſuperfluas.*
9 *Quando cadat dubitatio in concluſione, de qua n. 4.*
10 *Opera non habent certum pretium, ideoque in eis non cadit læſio.*
11 *Reſolutio cauſæ.*

DISC. LIII.

ÆMilio ejus operas præſtanti in litibus, aliiſque negotiis Comitis Joannis de Pepulis, cum acceſſu etiam, 1
ac mora per aliquod tempus in Urbe, ſeu menſtrua moderata mercede, idem Joannes in præmium, ac remunerationem diligentis ſervitii, donationem fecit cujuſdam domus de proximo recuperatæ ex effectibus debitoris, & ſuper qua moleſtias jam ab aliis habere cœperat de tempore donationis, in qua evictionem promiſit pro dato, & facto ſuo tantum, & non alias; Cumque ex dictis jam inceptis moleſtiis a moleſtantibus proſequutis contra donatarium, evictio ſequuta eſſet; Hinc idem donatarius evictionis judicium inſtituit contra donatorem, ac ſententiam favorabilem in partibus obtinuit, confirmatam in Curia a Prælato Judice commiſſario, prævia revocatione intermediæ abſolutoriæ per donatorem obtentæ ab A. C. unde propterea de-
ducta fuit per appellationem cauſa in Rota *cor. Albergato*, 2
datumque dubium, an conſtaret de duabus conformibus, ad formam Statuti Bononienſis exequendæ venirent, favore Joannis reſolutum, ut infra in fine.

Cum autem diſputatio adhuc ſequuta non eſſet dum hæc ſcribebam, unde propterea inſpici non potuerunt fundamenta, quibus innitetetur donatarii prætenſio ſuper hujuſmodi evictionis præſtatione, hinc proinde maturum judicium pro veritate tunc deſuper efformari non potuit; Ex juribus tamen exhibitis per donatorem, pro quo ſcripſi: ſuper futura hujus dubii diſputatione, in ſenſu etiam veritatis, mihi improbabilis videbatur hæc donatarii prætenſio, niſi aliæ ignotæ accederent facti circumſtantiæ, ex quibus, ut frequenter contingit, jus variatur, atque ita exitus comprobavit.

Advertebam etiam non intrare quæſtiones juris, ubi habemus partium voluntatem elatam, & quæſtio removetur
ex facto, ad regulam vulgaris textus *in leg. ille aut ille, ff.* 3
de legatis tertio, etiam in contractibus late exornatam per Rotam *deciſ. 44. n. 14. p. 11. rec.* Cum enim donator expreſſe dixiſſet velle ſolum teneri de evictione, de dato, & facto ſuo tantum, & non alias, atque cedere ſollum jura talia qualia ſibi competunt, &c. Hinc proinde non oportebat aſſumere quæſtionem evictionis præſtandæ in donatione, quæ non ſit pure, & mere gratuita, ſed remuneratoria; quoniam, ubi etiam ageretur de vero, ac formali contractu emptionis, ac venditionis pretio mediante, adhuc tamen ſi venditor proteſtatus eſt vendere jura talia qualia ſibi competunt, atque
promiſſionem evictionis ad factum proprium reſtrinxit, non 4
ſolum non tenetur de evictione, ſed juxta magis communem, ac receptam ſententiam, præſertim in Rota, & Curia, neque ad reſtitutionem pretii, cui ex æquitate plerique credunt locum eſſe, etiam in caſibus, in quibus evictio præſtanda non eſt, ut cæteris relatis, ibi de facili videndis firmatur per Rot. apud Mantic. *dec. 109. n. 6. & 7.* apud Buratt. *dec. 399. in fin.* & plenius *dec. 453. 457. & 469. part. 9. rec. & dec. 155. n. 21. & 215. n. 14. par. 12.* quæ ſunt editæ in caſu, de quo *ſub tit. de credito*, ubi de datione in ſolutum facta per debitorem creditori de pluribus nominibus debitorum cum dicta expreſſione, quod dabantur talia qualia &c. Atque ego ſcribens pro creditore qui ceſſionem acceperat, dictarumque deciſionum revocationem obtinuit, admittebam veritatem dictæ concluſionis, negabam tamen ejus applicationem ad factum, ex cujus circumſtantiis receſſus prodiit, & habetur etiam de eadem concluſione, *ſub tit. de feudis, diſc. 32.*

Clarius vero, ubi, ut in præſenti, per aliquas atteſtationes juſtificabatur, atque erat nimium veriſimile, dum idem Æmilius donatarius in negotiis forenſibus magis quam aliis, ejus operam præſtiterat, quod donatarius, vel emptor eſſet conſcius juris alieni, ex quo evictio ſequuta eſt, juxta diſpoſitionem textus *in leg. ſi fundum ſciens, Cod. de evict.* cum ibi notatis, de quibus in ejuſdem ſupra *allegatis deciſionibus*
p. 9. & 12. rec. cum utraque circumſtantia concurrente ca- 5
ſus nullam recipere videatur dubitationem, cadentem ubi prima tantum accederet, cedendi ſcilicet jura talia qualia, ac promittendi evictionem pro ſolo facto proprio, deficiat autem altera ſcientiæ in emptore, quæ tamen concurrat in

vero

venditore, quo caſu intrare poteſt actio de dolo, ex iiſque
habentur in ſua materia *ſub tit. de emptione, & venditione*;
Et cujus doli ratione, etiam in donatione evictionem præ-
ſtandam eſſe habetur apud Fontanell. *& alios allegatos ſupra,
diſc. 51. & ſub tit. de dote, diſc. 157.*

Hinc proinde nulla ſuberat neceſſitas aſſumendi quæſtio-
nem, ſuper qua DD. nimium ſe involvere videntur, an de
jure præſtanda ſit evictio in donatione remuneratoria, &
quando hæc ad iſtum effectum, vere, ac proprie, dicatur ta-
7 lis, quod plures habet inſpectiones; Primo ſcilicet, an merita
deducantur ad ſpeciem, vel ſufficiat eorum aſſertio generi-
ca; Secundo, quatenus ad ſpeciem deducantur, an probata
dicantur per aſſertionem donatoris, vel debeant juſtificari
aliunde, quod pendet ab eo, an agatur inter prohibitos, nec-
ne; Et tertio, an merita debeant eſſe talia, quod in ratione
juſtitiæ diſtributivæ obligent ad remunerationem, pro qua
actio, vel judicis officium competere valeat, vel ſufficiat
naturalis obligatio antidoralis; Et an dentur hæc merita in
filio erga patrem, in milite erga Ducem, vel Principem, vel
in famulo ſalariato erga dominum; cum ſimilibus, qui cau-
ſam benemerentiæ præſtant ex debito, *ex iis quæ ſuper hac
materia inſinuantur in Romana donationis, ſub tit. de feudis
diſc. 49.* occaſione agendi de articulo, an Bulla Baronum
locum habeat in donatione remuneratoria, quam Baro fa-
8 mulo benemerenti faciat; Nimium enim commendabilis
Curiæ ſtylus in cauſarum defenſionibus prohibet illam evaga-
tionem, quæ adeo connaturalis eſt ſtylo extero, aſſumen-
di ſcilicet extra cauſæ neceſſitatem illas juris quæſtiones,
quæ ſublatæ remanent ex ſolo facto.

Ubi vero dictum factum non aſſiſteret favore donatoris,
atque ageretur de vera donatione remuneratoria, in qua evi-
ctio de jure præſtanda eſſet, adhuc tamen dubitatio cadere
poſſet, ubi ageretur de ceſſione, ſeu alio contractu pro cer-
9 ta ſumma, cum tunc ea regula, quod a pretii quantitate
deſumitur voluntas Partium, & quid in contractum dedu-
ctum ſit, prætendi poſſet, quod ſi valor rei reſpondet quanti-
tati, tunc non præſtanda evictionem, eſſet locupletari de
alieno, unde propterea æquitas reſiſteret (quæ tamen adhuc
ceſſat, ubi ita conventum eſt, ut ſupra;) Secus autem ubi
agitur de donatione facta in remunerationem ſervitiorum,
ac meritorum reſultantium ab operibus perſonalibus præſti-
tis cum aliqua majori diligentia, & ultra id quod conventum
10 ſalarium importet, cum tunc propria, ac præciſa æſtimatio,
ſeu pretium non detur, unde propterea habemus, quod in
locatione operarum non intrat læſio, neque diſpoſitio text.
in leg. 2. Cod. de reſcind. vend. ut apud Gratian. *diſcept.* 185.
n. 8. cum ſequent. Buratt. *dec.* 234. *num. fin. &* 468. *num.* 6.
Atque recte dici poteſt quod donator congruum præmium
judicaverit donare hanc alcam, eo modo quo donaretur ja-
ctus retis, cum ſimilibus, alias forte non donaturus, cum
præciſa neceſſitas non impelleret; Et fortius quia dabantur
atteſtationes potiſſimum cujuſdam Religioſi mediatoris nul-
lum habentis proprium intereſſe, quod hæc fuiſſet intentio
donatoris cognita etiam donatario; Et juxta præmiſſa fa-
11 vore donatoris prodiit reſolutio *ſub die 16. Februarii* 1671.
coram eodem Albergato.

NEAPOLITANA,

SEU BAREN. DONATIONIS.

Reſponſum pro veritate, ſuppreſſis nominibus.

An in donatione cum oneribus ad vitam donatoris detur læſio ex parte donatarii, & quomodo vita hominis æſtimanda ſit.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De computatione vitæ hominis ad* text. in l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.
3 *Quando læſio dicatur enormiſſima.*
4 *In caſu enormiſſimæ veniunt fructus.*
5 *An donatarius teneatur ultra emolumentum donationis remiſſive.*
6 *Quomodo debeant ſe gerere Conſulentes.*
7 *Pro regulanda læſione attenditur tempus contractus.*
8 *Anni calamitoſi non attenduntur in valore.*
9 *Ubi contractus reducitur ad injuſtitiam, debet admitti reductio.*
10 *Sed hoc reſpicit tempus futurum.*
11 *Non eſt evagandum ultra punctum præciſum.*
12 *De auctoritatibus firmantibus contrarium ejus, de quo num. 2.*
13 *De rationibus idem probantibus, & quomodo vita æſtimari debeat.*
14 *Quod ætas ſit regula fallax.*
15 *Bona æſtimantur a fructibus 20. annorum.*
16 *Quomodo vendi ſoleant commoditates penſionum, ſeu vendi loca montium vinculata.*
17 *Quod etiam in vitalitiis detur læſio, ſed quomodo hæc regulanda ſit.*
18 *De modo regulandi læſionem in tranſactione.*
19 *Et de modo regulandi uſuram ob majus pretium victualium conventum pro tempore futuro.*

DISC. LIV.

Facta per notabilem virum equeſtris ordinis donatione 1
quorumdam bonorum ejus conjuncto ordinis magna-
tum, ſub onere notabilis præſtationis annuæ partim in pe-
cunia, & partim in ſpeciebus, ſeu victualibus ad ipſius do-
natarii vitam; Cum notoriæ, divini, ac etiam humani
inteſtini belli calamitates Regni Neapolitani, redditus, ac
emolumenta bonorum notabiliter minuiſſent; Hinc ex iſto
accidenti, atque ex diuturna donatoris vita, quæ ob pro-
ſperam valetudinem, notabili tempore duratura credebatur,
donationem nimium damnoſam, ac præjudicialem, dona-
tarius expertus, ex plurium Sapientum illarum partium con-
ſilio prætendere cœpit, ob enormiſſimam læſionem, non
ſolum contractum reſcindere, ſed etiam ob nullitatem ab
enormiſſima reſultante, repetere totum id, quod exceſſive
ſolutum eſſet ultra ipſorum bonorum fructus, atque ipſa
bona abſorbere, imo creditor in ſumma notabili remane-
re; Quare ex parte donatarii, communicatis conſiliis de-
ſuper editis, pro veritate (ſuppreſſis nominibus) meum
votum expetitum fuit.

Præſupponebant autem dicti Conſulentes regulam, ſeu 2
computationem textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.*
ſuper æſtimatione vitæ hominis ab ejus ætate regulandæ,
juxta diverſas computationes in dicta lege contentas, quam
in propoſito attendendam eſſe, ex originali traditione Sa-
licet. *in l. ſi ex actione num. 3. Cod. de uſur.* firmant Scacc. *de
judic. lib. 2. cap. 2. num. 476. & ſeqq.* Valaſch. *conſult.* 66. *n.*
23. *& ſeqq.* Surd. *de aliment. tit. 9. quæſt. 11. n. 19. in fine,
& num. 26. cum ſeq.* Adden. ad Gregor. *deciſ. 186. in fine,* 3
Rot. apud Caval. *deciſ. 387. n. 4. & dec. 27. n. 26.* poſt Sal-
gad. *in labyrint. & in aliis.*

Iſtoque præſuppoſito retento, atque calculando, juxta
hanc computationem quantum annua præſtatio importa-
bat, ita facta peræquatione fructuum, ac etiam valoris
ipſorum bonorum donatorum in ſorte, oſtendere conaban-
tur, claram adeſſe læſionem enormiſſimam, utpote longe
ultra beſſem; Ex quo caſu enormiſſimam dici cæteris rela-
tis habetur apud Fontanell. *deciſ. 66. & ſeq.* cum aliis de-
ductis *ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 27. ac in deciſionibus
in ea cauſa editis, ibique recenſitis, & in aliis.

Dictaque læſione poſita, quæ ratione doli præſumpti
actum annullat, inferebant locum eſſe reſtitutioni ejus,
quod ſolutum erat, ex iis, quæ diſtinguendo inter læſio- 4
nem enormem, & enormiſſimam habentur circa reſtitutio-
nem fructuum *dicto diſc.* 27. & in aliis in dicta ſua ſede
ſub tit. de empt. & vendit.

Non agebatur autem de alio puncto, ſeu articulo, de
quo agit Rota *in Romana, ſeu Albanen. vineæ 20. Junii*
1670. *cor. Albergato*, (& de qua utpote adhuc pendente, ha-
betur hoc *eodem tit. in ſupplemento*;) An ſcilicet donata- 5
rius cogi valeat ad adimplendum donationis onera de pro-
prio, ultra ipſius donationis emolumentum, vel potius
offerre poſſit ſupportationem pœnæ donatario non adim-
plenti a jure injunctæ, *in l. 1. & 2. Cod. de donat. quæ ſub
modo, & in l. fin. Cod. de revoc. donat.* reſolutionis ſcili-
cet donationis; Et ſuper quo articulo plura hinc inde inſi-
nuantur *in d. Romana, ſeu Albanen. vineæ coram Alber-
gato*, ut fortiter tractabatur in ea cauſa; quoniam iſta
quæſtio percutit caſum, in quo donator non curet dona-
tionis reſolutionem, ſed ejus obſervantiæ continuationem
petat, (qualis erat caſus, de quo *in d. Albanen.*) In præ-
ſenti autem donator ſe promptum exhibebat dictæ reſolu-
tioni, quæ tamen donatario non ſufficiebat, dum punctus
erat in dicto cumulo ejus, quod plurium annorum ſpatio
exceſſive ſolutum fuerat, quo mediante, nedum ipſa bona
ſibi appropriare ſperabat, verum etiam creditor donatoris
in ſumma notabili remanere.

Contrarium vero, præmiſſis non obſtantibus, pro meo
judicio, probabilius videri reſpondi, conſulendo, ut ab- 6
ſtinendo ab hoc aſſumpto, quod inſpecta perſonarum qua-
litate,

ditate, aliiſque circumſtantiis, aliquam notam inferre videbatur,)libenter acceptari deberet quoddam honeſtæ concordiæ temperamentum, quod ſupponebatur per communes conjunctos, ac benevolus jam præparatum eſſe; (Ad hoc autem juris profeſſores pro conſcientiæ, & congruentiæ ratione nimium advertere debent, non autem exigui turpis lucri gratia de facili conſulere lites, quæ adeo magna damna, & inconvenientia procedunt, quod utinam frequenter non contingeret, ac propterea revelatio, ſeu viſio S. Brunonis Chartuſiani in Cauſidicis, & profeſſoribus non verificaretur.

Advertebam ſiquidem primo in facto quod æquivocabatur, procedendo cum præſenti valore fructuum, ob dictas Regni calamitates notabiliter diminutorum, cum id contigiſſet poſt jam ſequutam donationem, ideoque attendendum non veniebat pro regulanda læſione, quæ metienda
7 eſt de tempore contractus, non autem ex futuris accidentibus, ex quibus etiam augmentum reſultare potuiſſet, ut in fortioribus terminis alienationis bonorum Eccleſiæ, ac regulandi evidentem utilitatem, habetur *ſub tit. de alien. & contract. diſc.* 2. & in aliis, atque eſt certum juris principium in omni fere materia infinoarum, præſertim *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 94.

Anni ſiquidem accidentales belli humani, vel divini, ac alii ſubſequentes, in quibus etiam poſt ceſſatam calami-
8 tatem idem damnum durat, non veniunt in calculo, ſeu valore, ut cæteris relatis advertitur *ſub tit. de præeminentiis, diſc.* 11. & in deciſionibus in ea cauſa editis, ac etiam pluries *ſub titul. de Regalib. & ſub altero de locat. & conduct.* occaſione agendi de materia deſalchi, ſeu remiſſionis penſionis in hujuſmodi annis accidentalibus, ac etiam *ſub tit. de benef.* ad materiam valoris.

Unde propterea, quando ob hujuſmodi accidentia valde notabilia fuiſſet fructuum diminutio, ad ſummum pretendi poſſe dicebam, ut intrarent termini textus *in c. ſuggeſtum, de decim.* ut ſcilicet in iis præſertim conventioni-
9 bus, quæ tractum habent ſucceſſivum, quando contractus reducitur ad iniquitatem, ſeu magnam inæqualitatem, intrare debeat Judicis officium pro eo reducendo ad juſtitiam, & æqualitatem, ex deductis per Theſaur. *dec.* 227. Capyc. Latr. & Add. *dec.* 18. Rot. *dec.* 345. *n.* 7. *p.* 11. *rec.* & habetur præterium actum *ſub tit. de decim. in Calagaritana decim.*

Id etenim reſpiciebat ſolum moderationem oneris pro tempore futuro, quam donator non negabat; Nullatenus
10 tamen intrare poterant termini læſionis, præſertim enormiſſimæ, producentis inter alios dictum effectum reſtitutionis fructuum ratione doli, ſeu malæ fidei ob adeo magnam læſionem a lege præſumptæ, cum impoſſibile ſit, dolum, vel malam fidem regulare ab eo damno, quod caſualiter contingat poſt contractum, qui ejus tempore ſpectato, juſtus erat.

Hinc proinde ceſſabat neceſſitas agendi de altero aſſumpto, ſeu puncto juris, ſuper modo computandi vitam, & an attendi deberet dicta computatio textus *in leg. hereditatum*, cum dicta difficultas ceſſaret ex ſolo facto, quo non aſſiſtente, prorſus inanis, ac evagatorius labor eſt juris
11 quæſtiones aſſumere; (Quod tamen modernus abuſus frequenter docet dum inaniter cum copioſiſſimis allegationibus, magnoque improbo labore per ſpeciem formalis tractationis plures aſſumuntur quæſtiones, a caſu controverſiæ prorſus extraneæ, intactum ut plurimum relinquendo ipſius cauſæ punctum præciſum, ac eſſentialem, ut advertitur *ſub tit. de judiciis in relatione Curiæ*, occaſione agendi de Advocatis, ac modo ſcribendi.)

Verum ubi de dicto juris articulo agendum eſſet, Dice-
12 bam contrarium omnino verius videri, non ſolum ob auctoritates, quæ in contrarium deduci ſolent, & præſertim Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 9. *n.* 8. Roderic. *de ann. redd. lib.* 1. *qu.* 5. *n.* 17. *& ſeq.* Molin. *de primog. lib.* 1. *capit.* 19. *num.* 40. Crivell. *dec.* 25. *n.* 17. *& ſeq.* Rot. *dec.* 514. *n.* 8. poſt Cenc. *de Cenſ.* add. ad Buratt. *dec.* 685. *n.* 14. *& aliâ.*

Sed clarius ob vivas, nimiumque convincentes rationes, per me ponderatas *ſub tit. de regal. diſc.* 30. *& alibi*, quod
13 ſcilicet cum non omnium hominum æqualis ſit complexio, ac valetudo, neque omnium regionum, ſeu aerum æqualis ſit conditio, hinc prorſus ineptum eſt, uniformem regulam deſuper ſtatuere, quoniam determinatio in ſingulis caſibus facienda eſt pro complexione, ſeu valetudine perſonæ, ac etiam pro qualitate aeris, vel regionis, cum ſimilibus, ut occaſione regulandi juſtum pretium in cenſibus vitalitiis bene advertitur per Rotam *in Bononien. Salviani* 25. *Junii* 1629. *coram Verili, & in Romana Domus* 3. *Decembris ejuſdem anni cor. Pirovano*, & habetur per Leotard. *de uſur. qu.* 40. *n.* 6. *& dicto diſc.* 30. *de Regal.*

Frequenter enim contingit, ut brevior juſte reputetur vita juvenis, vel adoleſcentis malæ valetudinis, quam illa viri maturi, vel ſenis robuſti, ac validi; Et quamvis deinde caſus diverſimode prabeat, ut noſtris temporibus vidimus 14
in Urbe, præſertim in perſona adeo qualificati Cardinalis Caponii, quod cum eſſet juvenis (juxta frequentem contingentiam aerum, qui ſunt gracilis naturæ) reputabatur moribundus, adeo ut rogaretur pro venditionibus Palatiorum aliorumque bonorum ad vitam, pro exiguo pretio, & tamen vixit octuagenarius; Atque atteſtari poſſum de meipſo, quem in adoleſcentia tabe pene confectum, Medici reputabant cito moriturum, ideoque ætatem 25. annorum non exceſſurum, concorditer concludebant; Attamen id eſt per accidens, neque exinde ad læſionem inferri poteſt, dum contrahens ſuper aliena vita, eo tempore ſpectato, lucrum potius facere, atque alterum contrahentem circumvenire credidit.

Ponderabam ulterius ad convincendum hanc ineptiam æſtimandi vitam cum dicta computatione. *text. in l. hereditatum*, (quæ ad diverſum finem, vel effectum ibi facta eſt,) quod per illum textum; in pueris, vel adoleſcentibus præſcribitur meta annorum 30. quorum cumulus in tertia parte excederet valorem bonorum in ſorte principali;
quoniam juxta receptam gloſſam in *Authentica perpetua*, C. 15
de Sacroſanct. Eccleſ. æſtimatio bonorum regulariter facienda eſt a quantitate fructuum per ſpatium annorum 20. ut cæteris relatis habetur apud Buratt. *deciſ.* 112. *& deciſ.* 65. *n.* 2. Dunozett. *deciſ.* 671. *num.* 9. *& in aliis frequenter.* Unde propterea eſſet dare abſurdum, quo nullum majus, quod ſi bona pleno jure, & cum perpetua tranſlatione valerent mille, ita ad ſolam vitalitiam fruitionem valerent 1500. & ſic in tertia parte pluri.

Ita etiam docente communi praxi, vel uſu circa venditiones domorum, aliorumque bonorum ab vitam, & de
qua venditionis ſpecie habetur *ſub tit. de empt. & vendit.* 16
diſc. 1. Frequentius vero in Urbe in ceſſionibus commoditatis penſionum eccleſiaſticarum, quod fiunt ad aliquos annos, prout inter Partes conveniri poteſt, quoniam, ut plurimum fiunt pro quinque, vel ſex annatis anticipate ſolutis, ut in ſua materia *ſub tit. de penſionib.* Ac etiam frequens praxis docet in locis montium habentibus vinculum fideicommiſſi omnino extituri, adeout in effectum vendatur ſola vita poſſeſſoris, quoniam pretium, pro ætate, & qualitate poſſeſſoris circumfertur, in tertia, vel quarta, ac etiam quinta, & forſan minori parte valoris in ſorte principali, nulli autem, vel nimium rari ſunt caſus, in quibus tertia pars excedatur, ut advertitur *ſub tit. de regal. diſc.* 30. *&* 31. *cum ſeq. & alibi.*

Non negabam etenim, tam reſpondendo in iſta cauſa, 17
quam in pleriſque aliis, in quibus de hoc puncto agere occaſio dedit, præſertim *dicto diſc.* 30. *&* 31. *de regal.* ut etiam in hujuſmodi vitalitiis contractibus dari poſſit circumventio, & conſequenter læſio, nedum enormis, ſed etiam enormiſſima, redolens dolum præſumptum, eo modo, quo in aliis contractibus; ſed punctum eſſe dicebam in applicatione, ſeu modo regulandi læſionem, non ea dicta generali computatione text. *in leg. hereditat.* cum id vere legalem ineptiam continere videatur, ſed ex communi æſtimatione regulanda a judicio proxenetarum, & peritorum juxta communem uſum; Ut pote in loco, atque inter perſonas conſimilis ætatis, ac valetudinis (adeo ut non urgeat accidentalis ratio valoris diminutiva,) venditio ad vitam fieri ſolet pro quantitate octo, vel decem annualitatum; Si ex emptoris calliditate, ac venditoris fragilitate, vel ſuffocatione, fiat pro duabus, tribus, vel quatuor reſpective, aderit læſio enormis, vel reſpective etiam enormiſſima, & ſic ſimiliter pro facti qualitate, cujus potius, quam juris eſt quæſtio, ideoque prorſus erroneum eſt generalem regulam deſuper ſtatuere.

Ad quod ponderabam ea, quæ habentur *ſub dicto tit. de* 18
empt. & vendit. d. diſc. 27. & alibi in propoſito regulandi læſionem in tranſactione non a valore bonorum in lite exiſtentium, ſed ab illo æſtimationis incerti, ac dubii eventus litis; Ac etiam ea, quæ habentur pluries *ſub tit. de uſur.* ad materiam text. *in c. in Civitate, & cap. fin. de uſur.* ſuper taxa incerti pretii frumenti, aliorumque victualium de fu-
turo, ut veriſimilitudo, vel inveriſimilitudo totum faciat, 19
cum ſimilibus, iſtique videntur veri, ac germani hujus materiæ termini, ut ſcilicet pro ſingulorum caſuum qualitate, & circumſtantiis quæſtiones decidantur.

A N-

ANNOT. AD DISC. LIV. & LV.

AN detur læſio in donatione habetur quoque actum *in hoc tit. de Donat. diſc.* 61. Et quomodo vita hominis æſtimandæ ſit, notatum eſt ſupra *ad diſc.* 34.

SANCTI SEVERINI DONATIONIS, AD REQUISITIONEM JO: ANDREÆ TUCCI,

Reſponſum pro veritate.

An, & quando in donatione datur læſio; Et de invalida donatione facta per mulierem, ex eo quod remaneat indotata, ſi ipſa eſt ſoluta.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De conſtitutione Ægidiana circa ſolemnitates in donationibus.*
3 *Donatio contemplatione matrimonii, quando ſit exempta a ſolemnitatibus.*
4 *De donatione inofficioſa regulanda cum terminis dotis inofficioſæ.*
5 *De prohibita viduitate.*
6 *De invalido contractu, ob quem mulier remaneat indotata.*
7 *Procedit etiam in muliere vidua, vel puella innupta.*
8 *Quod dos deſtinata in pleriſque habeatur pro vera dote.*
9 *De ſtylo Curiæ, ut Advocati ſe non ingerant in iis, quæ facti ſunt.*
10 *De concluſione, quod in donatione non datur læſio, & de limitationibus.*
11 *Præſertim in mulieribus.*
12 *De rationibus, ex quibus facilius id procedit in mulieribus.*
13 *Limitatur præſertim concluſio, de qua num. 10. ubi donans non bene ſcit quid donat.*
14 *Quando in muliere donatio non reputetur læſiva.*
15 *Rarum eſt in mulieribus ſubſtinere donationes.*
16 *De ſtatutis excluſivis fœminarum, & de rationabilitate renunciationum.*
17 *Quod iſta quæſtio ſit facti, & quomodo decidenda ſit.*

D I S C. LV.

1 CAmilla Vidua mater, Maria Franciſca, & Maria Pietrix ſorores innuptæ, Joanni Andreæ filio, ac fratri
reſpective, ut facilius, ac decentius uxorem ducere, & ſubſtentare valeret, ac etiam ob amorem, aliaſque cauſas, &c. omnia earum bona, ſub aliquibus reſervationibus pro earum ſubſtentatione ad vitam, donarunt: Poſtmodum vero uxore ducta per dictum donatarium, exortiſque illis domeſticis diſſidiis, quæ a diverſi generis fœminarum mixtura, ſeu conviventia frequenter oriri ſolent, dictæ donatrices, præſertim ſorores, judicium inſtituendo coram A. C. ſuper dictæ donationis invaliditate, ſententiam favorabilem reportarunt, a qua interpoſita, & commiſſa appellatione, in hoc ſtatu ex parte dicti donatarii pro veritate conſultus fui, ad effectum forte determinandi, an expediret cauſam proſequi, incertumque eſt, quid inde ſequutum ſit.

Pro dictæ ſententiæ juſtitia, contra requirentem, majo-
2 rem probabilitatem aſſiſtere reſpondi; Primo ex capite nullitatis, ob non ſervatas ſolemnitates præſcriptas a Conſtitutione Ægidiana *l. 5. c.* 25. præſertim circa inſinuationem; Abſque eo, quod caderet diſtinctio, in præcedentibus conſiderata, inter primam partem continentem Conſtitutionem Ægidianam loquentem ſolum de minoribus, & poſtremam continentem Conſtitutionem Carpenſem loquentem de omnibus mulieribus quamvis majoribus, ac in genere de donationibus; Tum quia dictæ puellæ ſupponebantur minores; Tum etiam quia locus controverſiæ ſupponebatur intra provinciam Marchiæ, in qua Conſtitutio Carpenſis recte procedit, cum dicta diſtinctio intret reſpectu extenſionis ad Urbem, ac univerſum Statum Eccleſiaſticum immediatum factæ per *Sixtum IV. & Paulum III.* de Ægidiana, non autem de Carpenſi; quæ tamen firma remanet in propria provincia, pro qua edita eſt.

Neque ſuffragari poſſe obſervabam privilegium, quod, juxta veriorem, hodieque receptam opinionem, competit donationibus contemplatione matrimonii circa exemptionem a ſolemnitatibus ſtatutariis, quoniam ut pluries in præcedentibus advertitur, ac etiam *ſub tit. de dote, diſc.* 17. id
procedit, quando agatur de donatione facta contemplatione certi, ac determinati matrimonii, quod ſit cauſa finalis, 3
ac præciſa; Secus autem ubi plures aliæ cauſæ recenſentur, illa vero matrimonii ſit generica, & pro incerto, cum tunc dicatur impulſiva, non autem finalis ex ibi deductis.

Secundo credebam fortius donationem prædictam non ſubſiſtere ex capite læſionis, quæ dupliciter quoad dictas puellas concurrebat; Primo ſcilicet, ut privatæ remanerent
materna hæreditate, ſaltem in legitima, unde donatio re- 4
manebat officioſa juxta ea, quæ ad materiam inofficioſæ dotis habetur *ſub tit. de dote, diſc.* 156. cum iſtis terminis, ſaltem quoad dotatam, (quidquid ſit quoad virum,) prætendentur, ideoque ubi deducta quoad dotem, recte donationi congruunt; Tum etiam quia ipſæ remanebant omnino indotatæ, & conſequenter inhabilitatæ ad matrimonium carnale, vel ſpirituale contrahendum, ideoque dupliciter
donationem invalidam eſſe dicebam, Primo, utpote indu- 5
ctivam viduitatis ad text. *in l. cum tale, §. reſcriptum alias ſi arbitratum, ff. de condit. & demonſtr. cum concord.* per Sanchez *de matrim. lib.* 1. *diſp* 34. Alexandr. *conſ.* 77. *n.* 1. & *ſeq. lib.* 2. & habetur *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 44. ac etiam *ſub tit. de matrim.*

Tum etiam quia ipſa omnimoda indotatio ob enormiſſimam læſionem exinde reſultantem induceret nullitatem, pro qua ſufficit non remanere medietatem dotis, multo magis ubi nihil remanet, ſed alienatio eſt de toto, ex iis, quæ in
hac materia habentur *ſub d. tit. de dote, diſc.* 20. 95. & 96. 6
quamvis enim ibi deducta percutiant dotem, quæ vere & proprie non cadit niſi in muliere nupta, cum dos a matrimonio nomen, ac eſſentiam recipiat, & ſine quo illa non datur, adeout in ſtricta juris cenſura, ſoluto matrimonio, titulus dotis evaneſcat; Attamen quemadmodum receptum
eſt idem procedere in muliere vidua, in qua ſaltem impro- 7
prie, ſeu abuſive ex communi uſu, ratione præcedentis ſtatus, ac deſtinationis, dos in pluribus ſuam naturam, ac privilegia retinet, ut *locis proxime citat. ſub titul. de dote cum ibi deductis*; Ita etiam pluries in facti contingentia conſulius dicere conſuevi (quamvis adhuc occaſio non dederit formiter diſputare,) ut idem dicendum veniat in puellis innuptis, quarum aſſis, ſeu patrimonium ex juris in-
tentione, vel communi uſu, earum dotationi deſtinatum 8
eſt; Tum ex concluſione, ut etiam dos deſtinata, quamvis adhuc ex defectu matrimonii eſſentiam dotis non acquirent, in pleriſque dotis naturam, ac privilegia ſortiatur juxta ea, quæ ex Bart. *in leg. Titio genero, ff. de condit. & demonſtr.* & Bald. *in leg. non ſine Cod. de bon. quæ liber.* habentur apud Bald. Novell. *de dote in principio operis, ſeu part.* 1. *num.* 20. Theſaur. *dec.* 101. Urſin. *de feud. part.* 3. *quæſt.* 1. *art.* 2. & 4. Tum fortius ob dictam rationem prohibitæ viduitatis, magis in puellis innuptis, quam viduis, in quibus prohibitio non urget, niſi quando facti circumſtantiæ limitationem ſuadeant.

Cumque in diſcurſu edito per cauſæ Patronum, (ſuper quo Advocatorum Romanæ Curiæ ſtylus eſt, antiquorum Juris Conſultorum more, abſque eo, quod ſe ingerant in
mecanico, ac improbo labore inſpiciendi proceſſus, ac ge- 9
ſteca, quæ facti ſunt, ſolum de jure reſpondere,) inſinuaretur concluſio, ſeu regula, de qua apud Catenam *reſolut.* 6.
Rota *dec.* 125. *n.* 2. & *ſeqq. part.* 5. *rec.* & pluries ſupra, quod 10
in donatione, ubi præſertim eſt pura, & ſimplex continens actum gratuitum, ac liberalem, (adeout dici non valeat correſpectiva, quo caſu concluſio limitatur,) non datur læſio, cum ipſe actus de ſui natura dicatur perneceſſe læſivus; Attamen dicebam, ut admiſſa etiam dicta regula, adhuc ex præfatis limitationibus ea ſuffragari non poſſet.

Inter alias etenim dictæ regulæ, ſeu concluſionis limitationes, illa recenſetur, quoties donator non remanet con-
grue proviſus de neceſſariis; Præſertim vero ubi agitur de 11
muliere, ex deductis per Molinam *de primogenitura, lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 30. & 32. Caſtill. *lib.* 3. *controv. cap.* 2. *num.* 69. & in ſua materia *ſub tit. de renunciat.* (quarum occaſione frequentius forus hujuſmodi quæſtiones tractat.)

In mulieribus enim ita multiplex ratio intrat; Primo ſci-
licet ſupra inſinuatæ indotationis; Secundo facilis præſum- 12
ptionis doli ac ſeductionis, ob ſexus imbecillitatem ex deductis apud Hodiern. *controv.* 16. *n.* 46. & *ſeq.* & advertitur pluries in præcedentibus; Et tertio, quia, ut plurimum, mulieres præſertim puellæ informatæ non ſunt de
earum bonis, ac juribus, atque ignorant quid donent, vel 13
remittant, opinantes nihil, vel parum remittere, ideoque ſatis de facili præfatæ regulæ limitatio intrat, ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Ruin. *conſ.* 170. *numer.* 21. & 22.

& 22. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 46. *num.* 13. *& ſeq.* Grammat. *dec.* 103. *num.* 53. *& ſeq.* Rota *deciſ.* 102. *num.* 10. *part.* 2. *diverſ. deciſ.* 130. *num.* 8. *& deciſ.* 318. *per tot. part.* 4. *recent. tom.* 2. *& dicta deciſ.* 125. *num.* 31. *part.* 5. & in dicta ſua materia *ſub tit. de renunciat.*

Ideoque niſi accedat ſatis juſta, & honeſta cauſa, quæ ta-
14 lem donationem, ſeu renunciationem rationabilem reddat, juxta caſum, de quo apud Oathob. *dec.* 182. *& dec.* 33. *p.* 11. *rec.* quod ſcilicet mulier ſenex juri quærendo, quod ſperabat in ſucceſſione filii, reportata congrua proviſione renunciet, ex juſto, & laudabili motivo conſervationis bonorum in agnatione, vel deſcendentia, cum ſimilibus ponderatis in præcedentibus, in propoſito ſatisfaciendi cauſæ in contractibus mulierum requiſitæ per Statutum Urbis 151.

Rarum ac difficile eſt, hujuſmodi donationes factas per mulieres, præſertim autem per inexpertas puellas ſubſtine-
15 re, ubi non intret illa tanto congruentiæ, & communis uſus præſertim Italiæ, circa eas renunciationes, quæ per puellas fiunt occaſione matrimonii carnalis, vel ſpiritualis correſpective ad congruam dotem, quia (dicto communi uſo attento) ſufficere debet eas eſſe proviſas, ut divitiæ in agnationibus, & familiis conſerventur, & ne alias, fœminis mediantibus, ad alienas familias tranſeant; juxta anti-
16 quos Romanorum, ac Italiæ mores, ut pluries advertitur *ſub tit. de ſucceſſionib.* ac etiam ſub altero *de teſtamentis*, & alibi, occaſione improbandi, ſeu redarguendi illos vere leguleicos, ac inſipidos rigores, quos in ſequendo aliquam antiquiorum ſimplicitatem, adhibemus ſuper ſtricta interpretatione Statutorum, fœminas, vel cognatos excludentium favore maſculorum, vel agnationis.

Hinc proinde, hujuſmodi quæſtiones facti potius videntur, pro facti ſcilicet qualitate, ac ſingulorum caſuum par-
17 ticularibus circumſtantiis decidendæ pro judicis prudenti arbitrio, an actu prudens, ac laudabilis, vel potius de circumventione ſuſpectus ſit, pro perſonarum & locorum, ac bonorum qualitate, &c. cum deſuper certa, & determinata regula generalis tradi non valeat.

PARMEN. DONATIONIS DE TERTIIS,

PRO COMITE ANTONIO MARIA DE TERTIIS,

CUM FRATRIBUS.

Reſponſum pro veritate.

Ad materiam textus *in l. quoties*, *Cod. de donat.* quæ ſub modo, an ſcilicet, & quando donator remittere poſſit donatario onera illi adjuncta favore tertii abſentis, pro quo nemo legitime ſtipulatus fuerit.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An donator remittere poſſit primo donatario onera in præjudicium ſecundi.*
3 *Perfecta donatio revocari, vel minui non poteſt ad* leg. quoties.
4 *De hac materia remiſſive.*
5 *Ceſſat accedente juramento, quod irrevocabilem reddit donationem factam tertio, & quando ſecus.*
6 *Quid ad effectum acquiſitionis dominii.*
7 *In donationibus habentibus tractum ſucceſſivum, unius acceptatio prodeſt omnibus.*
8 *Donatio facta infanti abſenti eſt valida, & irrevocabilis.*
9 *Donatio facta cum primogenitura, vel fideicommiſſo non ſubjacet ſolemnitatibus.*
10 *Ex ſcientia donationis reſultat acceptatio.*
11 *Et quando ſecus.*
12 *Ubi habemus acceptationem, ceſſat omnis quæſtio.*
13 *Facultas reſervata diſponendi in vita, an conveniat diſpoſitioni per ultimam voluntatem.*

DISC. LVI.

COMES LUDOVICUS de Tertiis, tres habens filios
1 primogenituram erexit in feudis Siſſæ, & Belvederii, ſecundogenitis proviſis ad vitam de quodam annuo congruo redditu, tanquam per ſpeciem illius vitæ militiæ, quæ in feudis juris francorum ſecundogenitis reſervata eſt; Poſtmodum vero, ut duos ſecundogenitos in pupillari ætate adhuc conſtitutos pinguius provideret, ac etiam in ſatiſfactionem legitimæ, & dotium maternarum, donationem eis fecit de quibuſdam bonis pleno jure, etiam in proprietate, Notario pro eis abſentibus acceptante, & ſtipulante, de quibuſdam vero aliis ſtabilibus in ſolo uſufructu, cum reciproca inter eos, atque utroque decedente voluit, ut uſusfructus conſolidari deberet cum proprietate ad favorem dictæ primogenituræ; Ad alios autem annos, dictis ſecundogenitis effectis majoribus, idem pater, ut omnem diſcordiarum occaſionem inter fratres poſt ejus mortem dirimeret, de omnium conſenſu, eiſque acceptantibus quamdam fecit diviſionem, ac aſſignationem, per quam dicti fratres aliqua bona pro eorum reſpective commoditate permutarunt; Cumque poſtmodum idem pater moriens, in teſtamento aliquas feciſſet diſpoſitiones, dictis ſecundogenitis, vel eorum alteri favorabiliores, primogenito autem in juribus, ex dicta ſecunda donatione quæſitis præjudiciales; Hinc proinde ex parte dicti primogeniti pro veritate conſultus fui, an præfatæ donationi fretus, paternam teſtamentariam diſpoſitionem, pro ſe ejuſque in primogenitura ſucceſſoribus impugnare poſſet; Dubitandi rationem præbente, quod dicta donatio proprietatis facta eſſet primogenito abſenti, nemine pro eo acceptante, ac ſtipulante, dum Notarii acceptatio, & ſtipulatio erat pro dictis ſecundogenitis, ad quos verba ſtipulationis dirigebantur, unde propterea ſupponebant ea parte volentium ſubſtinere dictam teſtamentariam diſpoſitionem, quod intrarent termini text.
in l. quoties, *Cod. de don. quæ ſub mod. cum ibi notatis per* 2
ſcribentes; Vel theorica Bart. *in l. qui Roma*, *§. Flavius Hermes*, *ff. de verb. oblig.* ut re integra, & ante acceptationem factam a tertio, cujus favore donator donatario onus adjecerit, illud in toto, vel in parte remitti valeat.

Ex facti autem qualitate, juxta notulam tranſmiſſam, ac inſtrumentorum ſeriem, (non tamen viſis fundamentis, quibus ſecundogenitorum prætenſio innitebatur,) dixi probabilius pro ipſo primogenito, ejuſque in primogenitura ſucceſſoribus reſpondendum videri, quoque pater non potuerit jus ex dicta donatione primogenituræ quæſitum, per ſubſequentem diſpoſitionem tollere, vel diminuere ad text.
in leg. perfecta, *Cod. de don.* cum concord. plene deductis 3
ſub tit. de fideicommiſſ. a diſc. 134. *uſque ad* 140. ubi de materia poteſtatis donatoris gravandi donatarium in bonis donatis, ſeu alias ei præjudicandi, poſita donationis validitate, ac perfectione.

Neque obſtare dicebam, quod diſpoſitio ad favorem primogenituræ facta eſſet ad favorem abſentis, nemine pro eo
acceptante, & ſtipulante, juxta dictos terminos text. *in l.* 4
quoties, *Cod. de don. quæ ſub mod. cum ibi notat. & theoricam* Bart. *in d. l. qui Romæ*, *§. Flavius Hermes*, *ff. de verb. oblig.* Quoniam inter plures limitationes, vel declarationes, quibus iſta concluſio ſubjacet, & de quibus agunt relati per Ganan. *diſcept.* 405. *n.* 19. *& ſeqq. & diſcept.* 575. *num.* 3. *& ſeqq.* Fab. de Ann. *conſ.* 32. Rovit. *deciſ.* 89. late Merlin. *contr.* 59. *&* 60. *lib.* 1. Rot. *deciſ.* 37. *num.* 6. *part.* 7. *rec. & deciſ.* 174. *num.* 11. *part.* 6. & in aliis, de quibus infra, tres ad rem facere videbantur.

Primo ſcilicet ratione juramenti, quod ex magis communi receptaque opinione reddit donationem irrevocabilem, quamvis abſenti factam, ac nemine pro donatario acceptante, & ſtipulante quoties agitur de donatione lucrativa, ita ut utilitatem importet, quamvis aliquod admixtum ſit onus emolumento inferius, unde propterea abſit dubietas, quod
poſſit cauſare damnum in bonis propriis, ut ex ea donatio inſinuata *diſc.* 54. ut antiquioribus relatis habetur apud Ga- 5
briel. *de verb. oblig. concl.* 1. *n.* 69. Fab. de Ann. *d. conſil.* 32. *n.* 4. Grat. *d. diſcept.* 575. *n.* 13. Burat. *dec.* 149. *n.* 2. *& deciſ.* 373. *n.* 11. *&* 12. Duran. *deciſ.* 364. *n.* 1. *&* 2. Dunozett. *dec.* 773. *n.* 9. *in fin.* late *dec.* 387. *part.* 9. *rec. n.* 31. *repetit. deciſ.* 110. poſt Merlin. *de pignor. & in Rieggien. bonorum* 13. *Januarii* 1647. *coram Corrado*, confirmatoria alterius proxime ſupra allegatæ, & advertitur pluries in præcedentibus, cum ſit concluſio recepta quoad punctum pœnitentiæ, & ne donator poſſit revocare, vel alterare, quidquid ſit quoad acquiſitionem dominii pro jure tertii, in quem medio
tempore ex cauſa oneroſa, & bona fide, citra colluſionem, 6
idem dominium tranſlatum ſit, ad quem effectum intrat difficultas, de qua apud Merlin. *d. controv.* 60. *lib.* 1. ubi an actio competens ſecundo donatario ſit realis, vel perſonalis, Rot. apud Rojas *dec.* 314. *& in aliis.*

Secundo, quia ad primogenituram vocata erat univerſa ipſius donatoris deſcendentia, juxta linearum ordinem, & conſequenter ipſimet ſecundogeniti, (quorum nomine Notarii ſtipulatio, & acceptatio acceſſerat) erant etiam donata-

natarii, utpote ad eam vocari, unde reſultat recepta con-
7 cluſio, de qua plene cæteris relatis *dec. 40. & 387. par. 9. rec.* quarum prima eſt repetit. *dec.* 189. poſt Zacch. *de oblig. Camer. & in ſupra allegata Rheggien. bonorum 23. Januar.* 1647. *coram Corrado, & d. tit. de fideicommiſſis a diſc.* 134. *ad* 140. quod in hujuſmodi donationibus conceptis ad favorem perſonarum univerſi generis cum tractu perpetuo, ac ſucceſſivo, & conſequenter ad favorem etiam naſciturorum, quos impoſſibile erat ut eſſent præſentes, vel acceptare, ac ſtipulari poſſent, idcirco ſtipulatio unius ſufficit pro omnibus; Si enim ex dicta ratione impoſſibilitatis, infantilis ætas
8 operatur, ut in actibus lucrativis, in quibus, data ſcientia, acceptatio præſumenda eſt, ipſa lex nomine infantis acceptat, & ſtipulatur, ex deductis in dictis deciſionibus; *Rheggien. coram Corrado, ubi concordantes*; Multo magis in non natis, ac ſucceſſive ad ſæcula procreandis.

Accedente etiam ratione favoris agnationis, vel ſanguinis, ob quem hujuſmodi donationes nimium benigne capiuntur, unde non procedunt in eis rigores juris communis,
9 vel ſtatutarii, ut in propoſito ſolemnitatum non adhibendarum, ſeu læſionis non admittendæ in donationibus factis pro erectione primogenituræ, vel fideicommiſſi in familia, ſeu deſcendentia, *ex Molina de primogenitura*, & aliis allegatis habetur apud Ottbob. *dec.* 182. *& dec. 23. par. 11. rec.* utrobique in fine, & occaſione inſinuationis pariter in hac donationum ſpecie non deſiderandæ, habetur *diſc. ſeq.* ac generaliter pluries in præcedentibus in propoſito donationum factarum per mulieres, vel alios, in quibus ob intellectus imbecillitatem ſolemnitates aliquæ deſiderentur, ſive circumventionis præſumptio de facili intret.

Tertio demum, (per quod omnis dubitandi ratio ceſſabat in radice ex ſolo facto, abſque neceſſitate recurrendi ad apices, vel propoſitiones juris) quod ex poſteriori actu ſupra recenſito diviſionis, ac aſſignationis reſpective factæ per patrem inter dictos tres filios præſentes, & acceptantes, conſtat ex inſtrumento deſuper inito, quod donatio hæc enunciatur cum diſpoſitione ad favorem primogenituræ; Ideoque dicebam ita probari in dicto primogenito ſcientiam certam, ac expreſſam; Iſta vero poſita, in acti-
10 bus lucrativis, ac certam utilitatem in toto, vel ſaltem in parte excedente onus, continentibus, lex præſumit acceptationem, & ad quem effectum etiam ſcientiæ probatio præſumptiva, ſeu adminiculativa ſufficit, ex iis, quæ cæteris copioſe relatis habentur *d. dec. 40. & 387. p. 9. rec. & in d. Rheggien. 23. Jan. 1647. coram Corrado*, ac frequenter, cum ſit concluſio hodie recepta non admittens amplius controverſiam cadentem in ſolo caſu, in quo agatur de
11 illa ſpecie donationis oneroſæ, quæ in ſubſtantia potius contineat contractum correſpectivum cum incertitudine, an ex futuro eventu utilis, vel damnoſus eſſe poſſit, ut ſatis bene ita declarando firmata *dec. 17. p. 7. rec.* & in aliis advertitur *in d. Rheggien. bonorum cor. Corrado*, & pluries inſinuatur in præcedentibus.

Sed (quod magis) ultra ſcientiam, quæ acceptationis præſumptionem redolet, ex eodem actu reſultabat certa probatio acceptationis expreſſæ; Et conſequenter intrabat regula
12 text. *in l. ille aut ille, ff. de legatis tertio*, quod in claris, & expreſſis ceſſant omnes quæſtiones, & argumenta; Ideoque ceſſabat, ut dictum eſt in radice omnis quæſtio dum remiſſio, quam per teſtamentariam diſpoſitionem donator donatario fecerat, erat re non integra, & poſt acceptationem. De pleriſque aliis ſuper hac facti ſpecie conſultus fui, in facto potius quam in jure conſiſtentibus, præſertim vero quoad reliqua bona libera patris in erectione primogenituræ, vel in ſubſequenti donatione non comprehenſa, cadentia tamen ſub dicto ultimo actu diviſionis, ac aſſignationis reſpective, an idem pater teſtando potuerit diſponere, dictamque aſſignationem alterare; Dubitandi rationem præbente proteſtatione per eumdem patrem adjecta, ut per dictum actum, qui pro filiorum quiete poſt ejus mortem gerebatur, nullum in ejus dominio, ac poſſeſſione genera-
13 retur præjudicium, ſed integra remaneret libertas diſponendi in vita, an ſcilicet hæc præſervativa, utpote reſtricta ad diſpoſitionem in vita, ſuffragaretur pro diſpoſitione per ultimam voluntatem; Reſpondi tamen dubitationem non cadere, illa etenim, de qua pluries habetur *ſub tit. de fideicomm.* percutit diverſos terminos facultatis alicui conceſſæ diſponendi de alienis, an ſcilicet explicata in una ſpecie diſpoſitionis trahatur ad alteram, vel etiam terminos facultatis reſervatæ in bonis propriis, quæ tamen per donationem jam perfectam alteri quæſita ſint, ſecus autem in præſenti, quod diſponendi facultas non dici poterat dativa,

Card. de Luca, Lib. VII.

ſed nativa, competens jure proprio, ac primævo, reſervatio autem continebat expreſſionem ejus, quod de jure inerat, ſeu declarationem animi non donandi, ſed faciendi ſimplicem aſſignationem, vel diſtributionem inter filios, quæ de ſui natura eſt quandocumque revocabilis, ex deductis ſupra, *in Foroſempronien. diſc.* 40. & in aliis.

ANNOT. AD DISC. LVI.

AD materiam *text. in l. quoties, Cod. de Donat.* notatum eſt ſupra, *ad diſc.* 36. Et videri poterunt deducta *in eodem tit. de Donat. diſc.* 65. ubi agitur an ſecundo donatario competat actio ad bona donata contra Tertium, in quem primus donatarius diſtraxerit.

FARFEN. DONATIONIS, SEU FIDEICOMMISSI.

PRO PETRO JANNOTO, ET CONSORTIBUS, CUM JOANNE BAPTISTA ROSCETTO.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus ut infra.

An in donatione facta cum ordine ſucceſſivo, vel fideicommiſſi ad favorem plurium, neceſſaria ſit acceptatio primi donatarii, qua non ſequuta illa evaneſcat, quoad alios ſucceſſive vocatos, necne: Vel potius ſubſtituti venire poſſint jure proprio. Et quando donatio dicatur lucrativa, vel oneroſa ad eumdem affectum.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Factum primi donatarii non præjudicat aliis in donatione ſucceſſive vocatis.*
3 *De diſtinctione donationis ex cauſa lucrativa, vel oneroſa, & quando acceptatio ſit præciſe neceſſaria ad perfectionem donationis.*
4 *De eodem, & quando dicatur donatio vere oneroſa, & correſpectiva.*
5 *Ubi actus eſt imperfectus, atque recipit perfectionem ab acceptatione, vel alio implemento primi donatarii, ſi id non ſequatur, corruit, & quando non.*
6 *Obſervantia contraria declarat voluntatem reſolvendi actum.*

D I S C. LVII.

DE anno 1592. Jo: Bernardinus Soldanus præsbyter, ex 1
motivo conſervandi bona in agnatione, donationem fecit Camillo, & Octaviano ex fratre nepotibus, & ſucceſſive eorum filiis, & deſcendentibus, ac in iſtorum defectum ad favorem proximioris, ſub onere quod donatarii, ipſi viventi ſuppeditare deberent annua ſcuta 60. monetæ, & certam quantitatem frumenti, hordei, vini, & olei, necnon habitationem in domo cum neceſſaria ſuppellectili, ac tenere proco equum, vel mulum paratum ad equitandum; Nulla vero ſequuta acceptatione expreſſa, ad annos inter dictos donantem, & donatarium, deventum eſt ad diviſionem bonorum, quæ pro communi poſſidebantur; Eodemque defuncto, præfati Camillus, & Octavianus ab initio hæreditatem adierunt, iſtoque titulo ejus bona poſſidere profeſſi ſunt, atque ipſimet, vel eorum filii aliqua ex iis diſtraxerunt; Omnibus autem defectis, Jo: Baptiſta proximior, prætendens ejus vocationi locum factum eſſe, judicium inſtituit coram A. C. ad dicta bona contra eorum poſſeſſores, atque in diſputationibus deſuper habitis, ultra inſpectionem in puro puncto conſiſtentem ſuper bonorum identitate, cujus nullæ erant partes Advocatorum.

Quatenus pertinet ad ea quæ juris ſunt; Scribentes pro actore ſe fundabant in concluſione, de qua pluries in præcedentibus, quod ſcilicet ubi agitur de hujuſmodi donationibus cum quodam ordine fideicommiſſi ordinatis favore plurium perſonarum, vel generum ordine ſucceſſivo, atque accedit ſtipulatio Notarii pro omnibus (quæ in inſtrumentis 2
celebratis in Statu Eccleſiaſtico ſemper adeſſe dicitur ratione obligationis externalis habentis in ventre ſtipulationem pro omnibus quorum intereſt) tunc omnes dicuntur ab initio donatarii, adeout tot dicantur donationes quot ſunt perſonæ, ideoque factum negativum, vel poſitivum primi, non poſſit aliis præjudicare, ex deductis ſupra *in Romana donationis de Andoſillis, diſc. 9. & in aliis pluries, hoc eod. tit.* ac etiam *ſub tit. de fideic. diſc.* 134. *cum plur. ſeqq.* Quodque

propterea primi donatarii non potuerint, negligendo for-
ſan ſtuduiſſe expreſſam acceptationem donationis, eludere
donatoris voluntatem, atque ita reddere liberæ diſpoſitio-
nis ea bona, quæ reſtitutionis oneri ſubjecta erant.

Scribens ego pro reis conventis, non negabam dictæ
theoricæ veritatem, negabam tamen applicationem, illa
etenim procedit in mere gratuita, & lucrativa donatione,
vel etiam in onerosa, quæ tamen lucrum adhuc redoleat,
quia nempe onus ſit emolumento inferius, unde propterea,
facta oneris compenſatione, remaneat exceſſus, in quo do-
natarius contendat de puro lucro, abſque periculo, vel ti-
more, ut damnificatus remanere poſſit de proprio, ſecus
autem ubi onus eſt tale, quod ex eventualitate, damnum
3 donatario, lucrum vero ac utilitatem donatori importare
poteſt, juxta caſum inſinuatum *ſupra diſc. 54. & in aliis*, at-
que declarando *dec. 27. p. 7. rec.* ita diſtinguendo bene adver-
titur in *Rheg. bonorum 23. Januarii 1647. coram Corrado*,
pluries in aliis canonizata; Tunc enim dicitur contractus
mere onerosus, & correſpectivus, donationis vocabulo
coloratus, ac potius in verbis quam in re, qui propterea
indiget formali, ac expreſſa acceptatione, quoniam poteſt
donatario expedire eam non acceptare; Prout etiam expe-
dit donatori certificari de acceptatione, ut ita tutus redda-
tur de oneribus, magis pro ejus utilitate, quam pro liberali-
tate adjectis, quoque aliàs non donaſſet; Adeout non ſe-
quuta formali acceptatione, actus reſolvatur, ondum ex
deficiente donatarii acceptatione, ſed etiam ex deficiente
voluntate donatoris, quæ influit in omnes ſucceſſive voca-
tos, tanquam ex defecto principio, ſine quo aliàs actus ge-
ſtus non eſſet, quod ſcilicet ideo donator actum geſſit, quia
voluit de congrua ſubſtentatione ſe tutum reddere; Et con-
ſequentes non acceptantibus primis, qui onus ſupportati
erant, nulla ratio ſuppetit ut integrum eſſe debeat jus ulte-
riorum venientium, poſtquam ceſſata vita donatoris, &
conſequenter ceſſato onere, agerent de mero lucro.

Supponebatur autem ex hac parte, quod hæc donatio
reſpectu donatariorum primi gradus eſſet de hac ultima
ſpecie contractus vere onerosi, qui damnum, & jacturam
4 in donatario importare poterat, ideoque expediebat eis
non acceptare, dum ſupponebatur, quod annuum onus ut
ſupra reſervatum, longe excederet bonorum donatorum
fructus; Ubi enim donatio fuiſſet libera ipſorum bonorum
in proprietate, tunc onus, quamvis excedens notabiliter
fructus ſingulis annis, non conſumpit totaliter naturam
donationis, cum illud, utpote vitalitium, ceſſaturum eſſet,
unde propterea abſorptum eſſe poteſt ab emolumento lucri
in ſorte principali, ideoque ex facti qualitate actus rema-
nere poteſt ſemper lucrativus, juxta dictum caſum inſinua-
tum *ſupra, d. diſc. 54.* & alibi; Sed cum eſſet cum vinculo
fideicommiſſi, in quo neque ſpes caducationis aderat, ob
ulteriorem genericam vocationem proximiorum; Hinc pro-
inde (ſpectato effectu,) quoad primos donatarios, quorum
inſpecta ætate, veriſimiliter dictum onus futurum erat,
importabat ſimplicem uſumfructum ad vitam, & conſe-
quenter poterat id eis eſſe notabiliter damnoſum, quia do-
natarii poſt dicti oneris ſupportationem plurium annorum
ſpatio, præmori poterant, vel paulo poſtea decedere adeo-
ut non daretur caſus reintegrationis.

Atque hinc reſultat non eſſe conſiderabile jus ſucceſſo-
rum, cum illud procedat, quando donatio jam pure, ac per-
fecte ſuum effectum ſortita eſt, atque jus quæſitum omni-
5 bus donatariis; unde agatur de caducitate ex culpa, vel
contraventione primi donatarii, potius tanquam in pœ-
nam, juxta caſum, de quo *in d. Romana donationis de An-
doſilla, diſc. 9.* cum ſimilibus. Secus autem ubi agatur de con-
ditione, quæ ſuſpendat perfectionem actus, atque ſe oppo-
nat principio acquiſitionis, cum tunc defectus non imple-
tæ, ſeu non purificatæ conditionis, influat in omnes, ob re-
ſolutionem, ſeu nunquam ſequutam perfectionem actus,
ut advertitur *dec. 203. n. 23. cum ſeq. p. 6. rec.* atque ita di-
ſtinguenda inter conditionem, & modum, quando ſit
per viam non acquiſitionis, vel per viam privationis, ha-
betur plene actum *ſub tit. de fideicomm. diſc. 154.* Et conſe-
quenter quæſtio reducebatur ad punctum facti ſuper quan-
titate fructuum ipſorum bonorum donatorum, an exce-
derent onus, vel iſtud eos ſuperaret.

Dictæ autem veritatis recognitionem comprobari obſer-
vabam ea ſubſequuta diviſione inter donantem, & donata-
rium incompatibiliter cum dicta donatione, cum ita clare
comprobata remaneret utriuſque partis voluntas habendi
6 actum pro infecto, ob non purificatam ſuſpenſivam condi-
tionem, aliàs adimentem conſenſum ab actu, qui proinde
omnium reſpectu evaneſcere dicitur, non per viam cadu-
citatis, ac privationis juris quæſiti, ſed per viam impedi-
menti præſtiti principio acquiſitionis, ac perfectionis actus
aliàs indefinite invalidi; Exitus fuit, quod reis conventis
data fuit abſolutoria pro aliquibus bonis, ob non proba-
tam eorum comprehenſionem in donatione, in aliis autem
comprehenſis data fuit immiſſio ex deficiente in dicto facti
præſuppoſito, quod onus excederet fructus bonorum.

ANNOT. AD DISC. LVII.

QUando acceptatio ſit præciſe neceſſaria ad perfectio-
nem donationis, *Vide notata ſupra. ad diſc. 14.*

NEAPOLITANA,
SEU CAMPANIEN. DONATIONIS,
PRO MONTE FAMILIÆ BERNALLÆ.

C U M N.

Reſponſum pro veritate.

An donator teneatur eximere donatarium a moleſtiis;
quas patiatur ab ejus creditoribus in bonis donatis:
Et quatenus ex facto donatoris aliqua bona dona-
ria amiſſa ſint, an teneatur ad reintegrationem.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De quæſtione an donator teneatur de evictione.*
3 *Quando proprie iſta quæſtio cadat.*
4 *An donatarius teneatur ad cenſus, & alia onera rei
donatæ.*
5 *Ubi agitur de debitis, & oneribus perſonalibus, ſpe-
ctans ad donatorem.*
6 *Quod hic eſſet caſus quæſtionis.*
7 *Quando donator ſcivit onus, tenetur de evictione.*
8 *Item intrat evictio, vel obligatio ad æſtimationem de
dilectionem, vel qualitatem donatarii.*

D I S C. LVIII.

FLaminius Bernalius, cupiens in vita prævenire id, quod 1
jam in teſtamento diſpoſuerat, per donationem inter vi-
vos de anno 1623. pro erectione montis ejus familiæ in ſub-
ventionem puellarum, ac aliorum indigentium, nonnulla
bona in ipſo donationis inſtrumento aſſignavit cum ſola
narrativa, quod ad ſe pleno jure ſpectarent, ſibi reſervata
donec viveret facultate adminiſtrandi, ac etiam alienandi
ad effectum erogandi pretium in alia bona, vel jura; Cum
autem donatore defuncto, pro aliquibus ejus obligationibus
forſan fidejuſſoriis contractis de anno 1616. bona, vel jura,
ut ſupra aſſignata, in parte evicta, vel ſubhaſtata, ſeu adju-
dicata fuiſſent; Hinc orta controverſia inter dicti montis
adminiſtratores, vel intereſſatos, ac donatoris hæredes ſuper
reintegratione, ex parte adminiſtratorum, vel agentium
pro monte, communicatis aliquibus Reſponſis, vel allega-
tionibus hinc inde editis, de proprio judicio expetitus fui.

In dictis autem Reſponſis, vel allegationibus, docte qui-
dem, ac nimium elaborate, quaſi per ſpeciem formalis tra-
ctationis, aſſumpta fuit quæſtio, de qua *ſupra diſc. 51. &
ſeqq.* ac etiam *ſub tit. de dote, diſc. 157.* An ſcilicet, & quan- 2
do donans teneatur de evictione, expendendo vulgarem
diſtinctionem, an donatio incipiat a traditione, vel a pro-
miſſione, magis vero ſuper dictæ diſtinctionis applicatio-
ne, ſuper qua vere cadunt controverſiæ, cum juris theo-
rica in abſtracto videatur extra quæſtionem.

Commendando autem laborem, ac ingenium, Reſpondi
quod mihi extranei videbantur iſti termini a caſu præſen-
tis controverſiæ; Illi ſiquidem cadunt in caſu evictionis, 3
quæ ſequatur aliàs quam ex facto, vel culpa ipſius donan-
tis, puta quia poſſidendo bona, quæ bona fide putabat eſſe
ſua, & libera, eorumque liberam diſpoſitionem habere, il-
la donet, deindeque detegatur eſſe aliena, vel ancillata
hypothecis, ac oneribus obnoxia eſſe, atque in his termi-
nis, vere, ac proprie dicta quæſtio cadit.

Sive ubi onus, proveniat quidem a facto ipſius donatoris,
vel aliàs illi bene notum ſit, ſed eadem valeat dubitatio, an
ſit onus reale, & connaturale, quod cum ipſa re tranſeat in
donatarium, vel legatarium, ad materiam text. *in l. ſi res
obligata, ff. de legat. 1.* puta in cenſu conſignativo ſuper ipſa 4
re impoſito, in quo cadat quæſtio, an importet onus reale,
vel perſonale, (cum in reſervativo ſit extra controverſiam,
ut ſit onus reale, ac intrinſecum) ex iis, quæ cæteris tela-
tis

iis habentur plene deducta per Cenc. *de cenſ. ſive* per Ranuccium *eximium hujus Curiæ Advocatum in Reſponſo ibi impreſſ. quæſt.* 79. *ex n.* 4. *ad fin.* de Marin. *reſol.* 12. *lib.* 1. & Rot. *in deciſione regiſtrata* apud Merlin. *ibid. & repetit. deciſ.* 143. *part.* 3. *recent.* & habetur *ſub tit. de feud. & ſub altero de cenſibus*.

Ex quibus, ac aliis apud eos patet, quod ſola quæſtio cadit ſuper natura cenſus, vel alterius oneris, an ſcilicet dicatur onus reale, an intrinſecum, vel potius perſonale,
5 quoniam poſita hac ſecunda qualitate, extra controverſiam eſt, ut onus ſit donatoris, non autem donatarii.

Et conſequenter, cum in hac facti ſpecie ageretur de debitis indifferentibus mere perſonalibus, & quantitatis, &
6 forſan, ut dictum, alienis, ac fidejuſſoris, planum eſt, ut bona donata, quæ jam erant in dominio donatoris, cenſeantur ab iis oneribus exempta, utpote penes ipſius donatoris perſonam remanentibus, qui teneretur ea parte ſua facere, ut donatio ſortiatur effectum.

In idem quoque ſuffragante concluſione, de qua, *d. tit. de*
7 *dot. diſc.* 157. Olea *de ceſſ. jur. tit.* 7. *q.* 2. *n.* 19. Rot. *dec.* 281. *n.* 3. *par.* 10. *rec.* & in aliis, ut ſcilicet etiam in caſu, quo donatio incipiat a traditione, adeout, juxta receptam diſtinctionem, regula ſit pro evictionis excluſione, adhuc ea præſtanda ſit, ubi donator ſciat rem eſſe alienam, vel alteri affectam.

Ac etiam altera concluſione, de qua *eadem dec.* 281. *n.* 1. *par.* 10. Cen. *dict. q.* 79. *n.* 17. *& ſeqq. & per totum*. Gratian.
8 *diſcept.* 611. *n.* 7. *& ſeqq. & d. diſc.* 157. *de dote*, ut ſcilicet intret obligatio evictionis, vel æſtimationis, ubi agatur de donatione ad pias cauſas, ſive ad favorem perſonæ conjunctæ, ac prædilectæ, adeout aſſiſtat donatoris veriſimilis voluntas, cujus potius, quam juris eſt quæſtio, ex deductis *d. diſc.* 157. *de dote*, & alibi; Et hic videbatur caſus; Tum ex qualitate operis ad favorem familiæ; Tum etiam ex nimium enixa voluntate deſumpta quoque ex teſtamento; Quæ tamen ponderabam ad exuberantiam, cum vere non eſſemus in caſu quæſtionis circa evictionis præſtationem, ſed in diverſis terminis, ut ſupra, ideoque mihi videbatur caſus planus favore Montis donatarii.

ANNOT. AD DISC. LVIII.

NOtatum eſt ſupra *ad diſc.* 51. *& ſeqq.* Et conferunt deducta *ſub tit. de Legat. diſc.* 26. occaſione agendi de articulo, an & quando Legatarius teneatur ad onera rei legatæ, vel potius ſpectent ad hæredem.

GALLIPOLITANA PECUNIARIA, PRO PRINCIPE ROCCHÆ, ET DOMINICO ANGRISANO. CUM JOSEPHO FRANCISCO COPPOLO.

Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus ut infra.

Facta per partem donatione bonorum uni ex filiis, ſub lege ut poſt mortem patris teneretur ea conferre, & communicare, cum aliis filiis, adeout omnium filiorum æqualis eſſet conditio; An pro ea rata, quæ caderet ſub aliorum filiorum portionibus bona continuare dicantur in dominio patris, adeout affecta ſint ejus creditoribus: Et de ſimulatione donationis in fraudem creditorum: Et de proceſſu exequutivo contra donatarium tertium poſſeſſorem.

S U M M A R I U M.

1 *Acti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Diſtinguuntur inſpectiones.*
4 *Quomodo ſit decidenda quæſtio ſuper ſimulata donatione, ac in fraudem creditorum.*
5 *De eodem, & de differentia ubi principaliter agatur inter donantem, & donatarium, & ubi agatur cum tertio.*
6 *De circumſtantiis, ex quibus fraus præſumatur.*
7 *An medietas dicatur eſſe in hæreditate donatoris ratione reſervationis, & n.* 8.
8 *Hæres gravatus dicitur perfectus Dominus.*
9 *De concluſione, de qua n.* 7.
10 *Summa reſervata in donatione non debetur in pecunia, ſed in bonis.*
11 *Donatio inter patrem, & filium non præſumitur.*
12 *Donatio in dubio non præſumitur.*

13 *De differentia ubi agatur inter filium donatarium, & alios fratres, & tertium creditorem pro excludenda donatione.*
14 *Reſervationes factæ pro filiis non important perfectam donationem.*
15 *An, & quando contra tertium donatarium, ſeu ejus hæredem procedi poſſit executive, & n.* 17.
16 *Tranſactio eſt prius reſcindenda per tres conformes.*
17 *De eodem, de quo n.* 15.

D I S C. LIX.

DOminicus de Arrigo rationem campſoriam exercens 1
Cum Jo: Baptiſta Campanario, morti proximus, cum filium in pupillari ætate relinqueret in teſtamento, deputavit dicti negotii inſtitorem, ſeu adminiſtratorem pro ejus parte Antonium ſibi pro mercede, tam dictæ adminiſtrationis, quam tutelæ, aſſignata quandam participatione utilium; Cumque Princeps Rocchæ, & Angriſanus creditores dicti negotii ſocialis etiam ex cauſis initium habentibus vivente Dominico, quædam computa ſolidaſſent cum præfato Antonio, qui jam de annis 1642. & 1643. quorumdam bonorum pene totum ejus aſſem abſorbentium, donationem fecerat Nicolao filio, ſub ea lege, ut bona donata poſt ipſius donatoris mortem aliis ejus filiis, ac fratribus reſpective, æqualiter conferre, ſeu communicare deberet, dictoque Antonio defuncto creditores prædicti obtinuiſſent mandatum executivum contra ejus bona hæreditaria, atque Joſeph Franciſcus alter filius tanquam hæres dicti fratris donatarii defuncti, repudiata patris hæreditate, ut dicti mandati executionem impediret, oppoſuiſſet tanquam tertius de illa cautela, quæ *Angeli* vulgo nuncupatur; Hinc delata cauſa appellationis a quodam incidenti ad A. C. coram iſto diſputatum fuit de puncto executionis dicti mandati ſuper bonis donatis, donatione, & cautela prædictis non obſtantibus, atque poſt plures diſputationes, decreta fuit executio pro ſola 2
medietate, utpote cadente ſub dicta reſervatione ad favorem alterius filii, & in hoc ſtatu adhuc cauſa pendet.

In his autem diſputationibus, tres fuerunt puncti ad hanc materiam pertinentes; Primo ſcilicet ſuper invaliditate dictæ donationis, utpote ſimulatæ, ac in fraudem creditorum; 3
Secundo an ſaltem medietas ratione dictæ reſervationis eſſe diceretur in hæreditate donatoris; Et tertio circa ordinem, an ſcilicet contra dicti donatarii hæredem procedi poſſet exequutive; Vel potius procedendum eſſet in ſolo judicio fiscali, vel rei perſequutorio, quod ratione hypothecæ ſolum competit contra tertium poſſeſſorem titulo ſingulari.

Primus punctus videbatur potius facti, quam juris ſuper fraudis, vel ſimulationis præſumptionibus, & argumentis, 4
ſuper quorum pondere, & efficacia, certa, & determinata regula dari non poteſt, cum juxta generalem naturam omnium conjecturalium, de qua in omni fere materia, præſertim vero, ac frequentius *ſub tit. de fideic.* totum commiſſum ſit prudentis Judicis arbitrio regulando ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, ex quibus in uno caſu aliquæ conjecturæ licet modicæ, ac leves videri poſſunt ſufficientes, in altero autem eædem, ac aliæ longe majores, & ponderoſiores non ſufficiant, adeout, ſicuti pluries advertitur, manifeſta ſit ineptia, doctrinas, ac deciſiones in uno caſu editas, alteri indefinite applicare, vel cum regulis generalibus hanc materiam regulare, ſuffragante ſolum regula generali præexiſtentiæ, vel non præexiſtentiæ cauſæ ſimulandi. Non quod cauſa ad id præciſe neceſſaria ſit, quoniam data ſufficienti probatione ſimulationis, talis defectus negligitur, ſed ad effectum regulandi arbitrium pro dicta probatione, quæ concurrente veriſimili cauſa, levior, ac imperfecta ſufficit, ea vero deficiente, major, magiſque perfecta deſideratur, juxta diſtinctionem, quam hodie frequentem, ac vulgatem habemus juris diſpoſitioni, ac rationi bene innixam.

Advertebam quoque in propoſito hujuſmodi probationis, ac arbitrii regulandi, nimium referre, an de ſimulatione agatur principaliter inter ipſos donatorem, & donatarium, vel habentes cauſam ab eis pro nullitate actus; Vel ubi de hac ageretur incidenter cum tertio ad ſolum effectum evitandi præjudicium, quod huic reſultet; Primo etenim caſu ſtrictius, ac rigoroſius proceditur, cum ſit impugnare factum proprium, propriamque turpitudinem allegare, ideoque non de facili debet quis admitti ad allegandum proprium, vel proprii auctoris mendacium, ſecus autem in altero, juxta diſtinctionem, de qua præſertim habetur pluries *ſub tit. de dote*, occaſione agendi de dote confeſſata, ac etiam habetur plu- 5

ries *ſub tit. de fideicomm.* occaſione agendi de præſumptiva,
ſeu adminiculativa probatione filiationis, & *ſub tit. de alie-*
nat. & contract. occaſione agendi de jure patriæ poteſtatis,
vel emancipationis filii familias, cum ſimilibus.

In hac autem facti ſpecie mihi videbatur, quod ſuffi-
6 cientia adeſſent hujuſmodi fraudis, ac ſimulationis pro-
babilia argumenta; Primo ex illarum regionum fere gene-
rali more, quod parentes hujuſmodi donationes, nedum
ſtabilium, ſed etiam mobilium, ita ſimulate faciunt filiis
clericis, tam ad effectum exemptionis a gabellis, & oneri-
bus laicalibus, quam ad effectum ita ſe reddendi tutos a re-
præſaliis, ac moleſtiis Commiſſariorum pro debitis commu-
nitativis, unde probi, & periti Epiſcopi, vel Superiores Ec-
cleſiaſtici, ex quadam æquitate in bonum publicum ipſo-
rum quoque laicorum tendente, tueri ſolent hujuſmodi
bona donata, utpote de dominio clericorum ad dictum ef-
fectum repræſaliarum, ſecus autem ad alterum exemptio-
nis, niſi pro congrua tata cadente ſub patrimonio, ad cujus
titulum ſit promotus, vel debeat promoveri, regulando
prudens arbitrium tam circa exceſſum, quam etiam circa
tempus ante promotionem, pro facti circumſtantiis, ſince-
ritatem, vel reſpective fraudem redolentibus, ut forte in-
ſinuabitur ad materiam clericorum, & eccleſiaſticæ im-
munitatis *ſub tit. Miſcellaneo rerum Eccleſiaſticarum.*

Secundo ex pluribus inſolitis, ac affectatis cautelis, &
clauſulis, ex quibus fraudis, ac ſimulationis ſuſpicio, vel
conjectura deſumi ſolet; Tertio fortiter ex veriſimili cauſa
ſimulandi, quoniam licet debitum contractum eſſet poſt
donationem, attamen initium trahebat a cauſa præcedenti
ſuſceptæ adminiſtrationis, pro qua intrabat etiam hypo-
theca legalis, dum agebatur de adminiſtratione rerum pupil-
lorum; Et quarto demum clarius a dicta lege, ſeu conditione
communicationis, ſeu æqualis participationis aliorum fi-
liorum natorum, ac naſcendorum cum reſervatione uſusfru-
ctus ad favorem ipſius, unde clare dignoſcebatur, quod id
non proveniret ex aliquo particulari donatarii merito, ſtan-
te potiſſimum ejuſdem pupillari ætate dictum meritum pro-
prium excludente; Verum cum agatur de materia arbitra-
ria, ob ingeniorum varietatem, quam data etiam cape-
riuntur æquali doctrina, & æquali integritate, id quod
mihi ſufficiens videbatur, inſufficiens viſum eſt Judici.

Quo vero ad ſecundum punctum, cui judex adhæſit,
7 quod ſcilicet donatio abdicativa dominii a donatore, &
tranſlativa in donatarium, verificaretur ſolum in medie-
tate, dicebant Scribentes pro reo convento, quod attento
ſenſu literali verborum, omnia bona donata erant filio
clerico, cui tanquam per ſpeciem fideicommiſſi, injunctum
erat onus de tempore mortis patris reſtituendi aliis fratri-
bus proprias portiones, ſive patiendi quod ipſi reliqua pa-
terna bona inſolidum obtinerent juxta naturam collationis,
vel imputationis ſpectato fine per patrem volito æqualita-
tis inter eos, ideoque id non impediret interim translatio-
nem dominii in ipſum translatarium; Adinſtar eorum, quæ
habentur pluries *ſub tit. de fideic.* & ſub altero *de feud. ad ma-*
8 *teriam Bullæ Baronum*, circa dominium verum, quod eſſe
dicitur penes hæredem reſtitutionis onere gravatum, pen-
dente conditione, quæ poteſt deficere per præmorientiam
ſubſtitutorum, ſive quod ipſi non curarent fideicommiſſum
agnoſcere, unde propterea duo inferebant; Primo ſcili-
cet quod cum ipſemet reus conventus, cujus favore dictum
onus adiectum erat, illud non curaret, ita ob non fa-
ctum caſum reſtitutionis, per non jus decreſcendi, ſeu
jure continuationis, bona continuabant in hæreditate pri-
mi donatarii per ipſum poſſeſſa, cum ita ſibi magis expe-
diret; Et ſecundo, quod ita aliis filiis, ex tunc, & ab ini-
tio eadem bona pro eorum portione donata eſſent.

E converſo autem ego ſcribens pro creditoribus dice-
9 bam, probabilius eſſe, ut poſita etiam ſinceritate, ac validi-
tate donationis quoad donatarium in ejus portione, altera
tamen portio cenſeretur non donata, ſed ſolum aſſignata,
ſeu deſtinata alteri filio, idque probabam cum alibi dedu-
cta brevi *dec. 663. par. 3. recent.* pluries recepta, & quæ
in Curia circumfertur tanquam magiſtralis, quod ſcilicet
facta donatione bonorum, ſibi reſervata aliqua ſumma
10 pro facultate teſtandi, iſta ſumma non debetur in pecunia,
ſed in bonis pro rata, ea ea ratione, quia pro hac rata
non cenſentur donata, ſeu non comprehenſa in donatione;
Sic a pari, quoniam donator non proceſſit per viam ſub-
ſtitutionis, vel oneris reſtituendi, ſed per viam coæqua-
lis primæ, ac directæ ſucceſſionis, in qua termini colla-
tionis cadunt, cum inter gravatum, & ſubſtitutum non
dicatur conferri, ſed reſtitui.

Aliqua tamen probabilis difficultas cadere videbatur cir-
ca alterum motivum implicitæ donationis, Circa quod
deducebam ea, quæ habentur ſuprà, *diſc. 40. & 41.* ſuper do-
natione irrevocabili non inducenda inter patrem, & fi-
lium, niſi amplitudo verborum, & clauſularum, ac etiam 11
juramentum, vel cauſa in jure excepta, id probarent, tam-
quam per ſpeciem limitationis regulæ prohibitivæ, ex plene
firmatis in ibi *allegat. Regien. bonorum 23. Febr. 1636.*
coram Corrado impreſ. *dec. 383. par. 9. recent.* repetit. poſt
Merlin. *de pign. dec.* 110. & in ejus confirmatoria 23. *Janua-*
rii 1647. coram eodem, unde cum in præſenti proceſſum
eſſet per viam ſimplicis reſervationis, nulla ſubeſſe videba-
tur, ratio, ob quam ab initio perfecta, ac valida donatio
inter patrem, & filium deduci poſſet.

Atque advertebam ſufficere, ut ex his dici poſſet quod
verſaremur in dubio pro donationis excluſione; Tum ex
pluries inſinuata concluſione, de qua Tiraq. *in l. ſi unquam,*
verbo donatione largitus, n. 206. & ſeq. Cavaler. *dec.* 603. 12
n. 5. & 6. dec. 41. n. 2. & ſeq. par. 9. rec. & frequenter in du-
bio, etiam inter non prohibitos, donatio præſumenda non
eſt, quando alter poſſibilis titulus, vel intellectus dari po-
teſt, multo vero magis inter prohibitos; Tum etiam, ſi 13
quæ difficultas in propoſito cadere poſſet, ea procederet
inter ipſos patrem, & filium, ſive inter filium donata-
rium, & alios fratres de paterna æquali ſucceſſione con-
tendentes, adeout omnes contenderent de cauſa lucrativa,
ſecus autem, ut in præſenti, in concurſu creditorum fo-
ventium cauſam onerosam, pro qua juxta nimium fre-
quentia, & recepta axiomata in dubio contra foventem
cauſam lucrativam eſt reſpondendum.

Et in idem conferre dicebam quæ habentur plene apud
Caſanat. *conſ. 45. per tot.* Cancer. *var. par. 3. cap. 7. num. 81.*
Seraph. *dec. 1365. num. 1. in princ.* quod reſervationes fa-
ctæ pro filiis non importent donationem perfectam, ac 14
tranſlativam dominii ab initio, ſed ſolum jus ſucceſſio-
nis, cum qualitate tamen hæreditaria, ac jure periculi, jux-
ta ea, quæ habentur *ſupra, diſc. 1. & 2.*

Demum quoad tertium punctum, Quando ageretur de
exequendo ſuper toto, & ſic etiam ſuper portione propria 15
donatarii ex capite nullitatis ratione ſimulationis, tunc
agnoſcebam difficultatem, quoniam oportebat prius tollere
de medio donationem in judicio ordinario, reſciſſorio, vel
annullativo, quo mediante bona redirent ad patrimonium
donatoris, a quo ſciſſa fuerunt, ut poſtmodum ſuper eis tam-
quam in bonis debitoris, creditores ſuum jus exercere poſ-
ſent, adinſtar eorum, quæ in ſimili habentur apud Cavaler. 16
dec. 550. n. 4. dec. 86. n. 9. par. 6. rec. & alibi pluries, quando
obſtet tranſactio, quæ invalida prætendatur cum ſimili-
bus; Sed quoad dictam aliam portionem, dum ea præmiſſis
conſtat, eam numquam abdicatam fuiſſe a bonis, ac pa-
trimonio donatoris, ita dicebam non intrare difficultatem;
Et nihilominus, ubi etiam de ſtricto juris rigore iſte dicen- 17
dus eſſet tertius, adhuc tamen cum foveret cauſam lucrati-
vam, ex illa æquitate, de qua in his terminis proceſſus execu-
tivi contra donatarium habetur ſupra *diſc. 45.* hujuſmodi
rigor attendi non deberet, cum in hac materia notabilis dif-
ferentia eſſe videatur inter tertium poſſidentem, ex cauſa
onerosa, & alterum ex cauſa lucrativa, ut advertitur apud
Buratt. *dec. 166. n. 7.* & in ſua materia *ſub tit. de judic.* occa-
ſione agendi de puncto, an, & quando directe, & exe-
cutive agi poſſit contra tertium, in quem lite pendente,
ſive imminente executione, alienatio facta ſit.

Potiſſime vero, quia in effectu id continebat inanem cir-
cuitum, quoniam licet iſtud debitum directe cum donatore
contractum eſſet poſt donationem, attamen illud prius ha-
bebatur cum ratione bancheria per ipſum donatorem admi-
niſtrata, & pro qua, ut ſupra, ejus bona ea hypotheca legali
affecta erant ab ipſo initio ſuſceptæ adminiſtrationes, idque
per ejuſdem rationis, ac pupilli creditoris deduci poterat, ex
recepta concluſione, de qua frequenter in ſua materia *ſub tit.*
de cred. & alibi, quod creditor dicitur procurator ſui debito-
ris, ejuſque nomine deducere, ac exercere poteſt omnia jura
ipſi competentia; Et ſic, quod obligatio per adminiſtrato-
rem poſtmodum contracta ad favorem creditorum rationis
adminiſtratæ, non importaret novum debitum tunc contra-
ctum, ſed potius recognitionem veritatis ejus, quod jam
debebat, ex dicta cauſa de preterito, & ante donationem.

ANNOT. AD DISC. LIX.

SUper iis quæ concernunt ſimulationem donationis, vi-
deantur deducta *in hoc eod. tit. diſc. 63.*

Di-

Diſcurſus generalis inſtructivus, ſeu informativus ad requiſitionem Magnatis in materia inſinuationis donationis.

S U M M A R I U M.

1 *OCcaſio edendi diſcurſum.*
2 *Inſinuationis terminus de jure communi congruis donationibus.*
3 *Sed in Statu Eccleſiaſtico ex Conſtitutione Ægidiana congruit omnibus contractibus minorum.*
4 *De dicta Conſtitutione Ægidiana, ejuſque extenſione, & de differentia inter Ægidianam, & Carpenſem.*
5 *De quaſtionib. circa Ægidiana inſinuationem cadentibus.*
6 *De jure, quod induxit inſinuationem in donationibus excedentibus aureos 500.*
7 *De ratione, ob quam dicta ſolemnitas introducta eſt.*
8 *Si inſinuatio non fit, donatio corruit in ſolo exceſſu aureorum 500.*
9 *Aurei 500. quantos ſcutos noſtri temporis faciant.*
10 *Etiam hodie viget neceſſitas inſinuationis rejecta contraria opinione.*
11 *Niſi accedat juramentum, per quod ceſſat.*
12 *An, & quando juramentum non faciat hanc operationem, ſi adſunt Statuta.*
13 *De ſtatuto Urbis præſcribente inſinuationem in donationibus excedentibus ſcuta 150.*
14 *Quomodo iſtud, & ſimilia ſtatuta regulari debeant circa actus juratos,*
15 *Locum habet ſtatutum etiam in donatione inter conjunctos, ac patrem, & filium.*
16 *Vel in donatione tacita, quæ reſultat a remiſſione debiti, ſive in retrodonatione.*
17 *Donec donatio inſinuetur dicitur imperfecta, & poteſt revocari.*
18 *Non poteſt fieri inſinuatio poſt mortem donatoris, abſque conſenſu heredis.*
19 *Neque poſt lapſum terminum ſtatutarium.*
20 *An inſinuationi poſſit renunciari.*
21 *Diſtinguitur inter jus commune, & ſtatutarium, & de ratione differentia.*
22 *An inſinuatio præſumatur ex lapſu temporis.*
23 *An debeat intervenire incontinenti, vel ex intervallo.*
24 *Cui incumbat onus probandi affirmativam, vel negativam inſinuationis.*
25 *Coram quo judice fieri debeat inſinuatio.*
26 *Tertius non opponit de hoc defectu.*
27 *De jure communi in puris donationibus hæc ſolemnitas requiritur, ideo rara eſt.*
28 *Non requiritur in donatione, quæ ita fiat manualiter per actum facti.*
29 *Item de donatione facti per lacerationem, vel reſtitutionem ſcripturæ.*
30 *Neque requiritur in donatione cauſa mortis.*
31 *Nec in donatione juris quærendi.*
32 *Quod declaratur.*
33 *Neque in annua vitalitia præſtatione infra ſummam.*
34 *Quando ratio prævaleat legi, vel e contra.*
35 *Quid in donatione per Epiſtolam familiarem.*
36 *An requiratur in donatione, quæ fiat occaſione tranſactionis.*
37 *Neque in donatione acceſſoria venditioni.*
38 *Vel in actu geminato.*
39 *Aut in ea, quæ fiat coram judice, & penes acta.*
40 *Sive in reciproca.*
41 *Neque in oneroſa, vel remuneratoria, quod declaratur.*
42 *Et in altera cum onere primogenituræ, vel fideicommiſſi.*
43 *Et in ea, quæ fiat Eccleſiæ, vel cauſa pia.*
44 *In facta contemplatione ingreſſus in religionem.*
45 *Et pro dote, ſeu contemplatione matrimonii, quod declaratur.*
46 *Et in cauſam ſtudii, vel militiæ.*
47 *Quid in donatione, quæ fiat per clericum, vel alias non ſubditum ſtatuto.*
48 *Quid ubi donator ſit ſubditus, ſed donatarius exemptus.*
49 *De aliis ad materiam.*
50 *Quid ubi extra territorium ſtatuentis.*
51 *Non requiritur in refutatione feudi.*

D I S C. LX.

1 CUm in Rota, aliiſque Romanæ Curiæ Tribunalibus, nimium frequentes habeantur quæſtiones ſuper contractuum invaliditate ex defectu inſinuationis, atque pleraque habeantur, quæ ab inſinuatione donationum extranea ſunt, quod apud pragmaticos in ſola littera auctoritatum ambulantes frequentia produci æquivoca, capiendi quid pro quo; Hinc proinde quidam nimium ſtudioſus, ac elaboratus Magnates, intellectus tamen claritate a natura non multum donatus, (quod dictum effectum capiendi quid pro quo de facili operatur,) occaſione cujuſdam controverſiæ coram eo agitatæ, me requiſivit, ut ſuper hac materia inſinuationis deſideratæ in donationibus, ſuccinctam informationem præberem, & quando illa deſideranda ſit, necne; Quare diſcurſum informativum deſuper edidi, ut ſequitur.

Card. de Luca, Lib. VII.

Quamvis attenta juris communis diſpoſitione hic inſinuationis terminus, in ejus lata ſignificatione congruus omnibus actibus, qui apud Judicem in actis publicantur, adaptetur ſolum donationibus, in quibus per legem modernam Codicis hæc ſolemnitas inducta eſt; *a* Attamen, quia 2
Ægidiana Conſtitutio edita per Ægidium Sedis Apoſtolicæ tunc Avenione morantis (juxta unam opinionem in provinciis Marchiæ, & Æmiliæ, juxta vero alteram, in univerſa Italica temporali ditione Eccleſiæ legatum) 3
Statutum eſt, ut omnes contractus quomodolibet obligatorii, ac præjudiciales minorum utriuſque ſexus hanc ſolemnitatem habere debeant, ut coram judice, ac penes ejus acta inſinuentur, quod Cardinalis Carpenſis dictæ Provinciæ Marchiæ Legatus ſucceſſive ad quoſcumque contractus mulierum ampliavit, *b* dictaque Conſtitutio Ægidiana, non autem Carpenſis, ad Urbem, ac univerſum Statum Eccleſiaſticum immediatum per Summos Pontifices, *Sixtum IV. & Paulum III.* extenſa fuit. Hinc proinde reſultat, ut ſuper hac ſpecie ſolemnitatis, indefinite in omnibus contractibus, ac obliga- 4
tionibus per minores, ac mulieres reſpective, adeo frequentes habeantur quæſtiones, quamvis non agatur de donationibus, ſed de alia contractuum ſpecie, cum id non proveniat a diſpoſitione juris communis, quod in donationibus tantum hanc ſolemnitatem præſcripſit, ſed a dicto jure particulari, circa quod frequentius ad duas ſpecies, quæſtiones reſtringuntur; Primo ſcilicet ad illam 5
compatibilitatis, vel incompatibilitatis cum locorum Statutis particularibus, quibus Statutum generale cedit; Et ſecundo ſuper non uſu, cum in pleriſque ejuſdem Status Eccleſiaſtici immediatis locis prætendatur hujuſmodi Conſtitutionem, vel ſolemnitatem uſu receptam non eſſe.

Quatenus igitur pertinet ad peculiares terminos inſinuationis requiſitæ in donationibus, Lex antiqua, & media eam non cognovit; Experientia vero docente, quod ob creſcentem hominum malitiam ab imbecillis ju- 6
dicii perſonis per fraudem, ac circumventionem, ab aliis vero quamvis perfecti per vim, & metum, ſeu aliam machinationem, bona, cum hoc donationis titulo captabatur, hinc ſupra inſinuatum jus novum, hanc ſolemnitatem introduxit, ut ſcilicet poſtquam donatio facta eſt, coram judice ab eodem donatario, vel ejus mandatario, quoties dictam ſummam 500. aureorum excedat, inſinuari debeat.

Ita lege credente, ex hujuſmodi actu duplicem reſultare effectum dictorum inconvenientium conſultivum; Primo ſcilicet, ut judicis auctoritas, ac judicii calor, vio- 7
lentiæ, vel circumventionis exercitium excludat; Et ſecundo, ut ita lex certa reddatur de voluntate perſeverante donatoris in libertate jam conſtituti. *d*

Ubi vero hæc ſolemnitas omittatur, actus non corruit 8
in totum, ſed in ſola ſumma excedente, firma remanente donatione intra limites dd. aureorum 500. juxta magis communem, ac receptam, quamvis non pacificam opinionem pluresque contradictores habentem; *e* Niſi alia extrinſeca accedat probatio deficientis voluntatis, cum tunc, non ex hujus poſitivæ ſolemnitatis defectu, ſed potius ex 9
illo naturæ, & conſenſus, omnimoda infectio reſultet; Dictis aureis 500. importantibus ſcuta 700. circiter noſtrorum temporum. *f*

Quamvis autem plurium ſenſus ſit, ut hæc ſolemnitas ab aula receſſerit; Verius tamen eſt dictam juris diſpoſitionem 10
adhuc vigere; *g* Quia vero nimium rari ſunt caſus, in quibus ad praxim deducatur, ſuamque faciat operationem, ratione juramenti, in quibuſcumque actibus inter vivos quaſi de communi ſtylo apponi ſolitis, quod ex Sacrorum Cano- 11
num diſpoſitione ubique recepta ceſſare facit illas nullitates, quæ ea ſola ſubtilitate, vel diſpoſitione juris poſitivi, non

autem ex defectu juris naturæ proveniunt ob generalem
rationem, ut juſjurandi religio afficere, ac reſervari de-
beat, quoties id abſque ſalutis æternæ interitu, vel abſque
favoris primario publici præjudicio ſequi poteſt, unde pro-
pterea, neglecta contraria ſententia, magis communiter
receptum eſt, ut donationes juramento munitæ huic ſo-
lemnitati non ſubjaceant, eaque non obſtante validæ, ac
firmæ exiſtant. *h*

Hinc proinde, in pleriſque præſertim Italiæ ditionibus,
12 & locis, edita fuerunt Statuta hanc juris communis diſpo-
ſitionem renovantia, dictæque ceſſationi occurrentia, vel
cum directa juramenti annullatione, quoties Apoſtolica au-
ctoritas in forma ſpecifica concedat, (cum laicali pote-
ſtati id abſque dubio conceſſum non ſit;) Vel cum ea
indirecta, quæ dictæ laicali poteſtati conceditur, adimen-
do ſcilicet fidem ſcripturæ, vel præſumendo aliàs actum
dolo, vel metu extortum, ita inducendo præſumptivam
probationem defectus juris naturæ, quo poſito actus cor-
ruit, non ex diſpoſitione ipſius juris poſitivi, ſed ex de-
fectu conſenſus, ac juris naturæ. *i*

Inter loca vero, in quibus ita ſtatutum eſt, ipſa Urbs
Roma recenſetur, ubi ex ejus particulari Statuto (quod
tamen proprium diſtrictum 40. milliarium non egreditur,)
cautum eſt, ut donationes, quæ ſummam biſcentum duca-
13 torum de carolenis excedunt, illam ſcutorum centum quin-
quaginta monetæ currentis decem juliorum pro quolibet
conſtituentium, intra ſex menſes, atque per acta diverſi
Notarii, coram judice inſinuari debeant, ac aliàs in ſum-
ma excedente, juramento non obſtante, invalidæ ſint, nul-
liuſque roboris, ac momenti, intra ſummam prædictam ta-
men validæ, *l* Cumque alia ſimilia ſtatuta per Italiam habe-
antur, circa ſummam, vel tempus, aut modum forte diver-
14 ſificantia; Hinc proinde, quæ de hoc Statuto Urbis ha-
bentur, aliis quoque applicari valent, cum eo tamen præ-
ſuppoſito, ut ob ſpecialem Apoſtolicam confirmationem,
directè vis juramenti tollatur, vel quod ſuperius indirecta
ejuſdem enervatio accedat, adimendo nempe fidem ſcriptu-
ræ, vel metu, ac dolo illud extortum præſumendo, cum aliàs
in actu jurato locum non ſortiri receptum ſit, ut ſupra.

15 Procedit igitur hæc ſtatutaria diſpoſitio, quamvis de
donatione inter ſanguine conjunctos, imo inter patrem,
16 & filium agatur. *m* Sive de tacita, & implicita, ſeu vir-
tuali donatione, quæ ex retrodonatione, ſeu remiſſione
debiti, ac liberatione debitoris reſultet. *n*

Donec autem illa ſequatur, donatio in ſuſpenſo ſtare
dicitur, adeo ut ab ipſa inſinuatione tanquam actu perfi-
ciente expectet validitatem, ideoque ab ea nomen & eſ-
17 ſentiam recipere dicitur. *o* Et de conſequenti, antequam
ſequatur, admittitur revocatio, ſeu pœnitentia, eo modo,
quo in jure habemus in illis contractibus, vel alienatio-
nibus, quæ fiant de rebus, vel juribus in libero commer-
18 cio non exiſtentibus abſque alterius conſenſu, qui actum
perficit; Atque hinc de conſequenti reſultat, quod poſt
19 mortem donatoris fieri non poteſt, niſi hæredis aſſenſus
accedat, cum deficiat extremum habile, tunc extantis, &
continuantis conſenſus, *p* minuſque fieri poteſt, lapſo tem-
pore per Statutum præſcripto. *q*

Sub quæſtione autem eſt, an inſinuationi renunciari va-
leat, ſeu alia adjici verba, vel clauſulæ, ex quibus eadem re-
nunciatio reſultet; Atque ubi diſpoſitioni juris communis
20 accedit, ut ſupra altera juris municipalis, quod juramenti
quoque vim enervet, tunc recepta eſt negativa, ne aliàs
lex verbis, non autem rebus impoſita dicatur, dum ea ea-
dem facilitate, cum qua quis inducitur ad donandum, indu-
ci poteſt ad renunciandum, potiſſime vero, quia, ut pluri-
mum hujuſmodi renunciationes, vel clauſulæ, & cautelæ
ex Notariorum ſtylo, ac formulario adjici ſolent, abſque
21 eo quod partes advertant, ſeu vim percipiant. *r* In ſolis
autem terminis juris communis, in foro idealis quæſtio re-
manere videtur ob frequentiorem ſtylum interponendi de-
ſuper juramentum; Si enim iſtud etiam abſque renuncia-
tione, inſinuationis defectum ſupplet, ut ſupra, multo
magis quando utrumque accedit.

Super ejuſdem inſinuationis præſumptione ex lapſu tem-
22 poris diſputari ſolet; Deciſio autem pendet ab iis, quæ
generaliter de quacumque extrinſeca ſolemnitate actum
perficiente habemus, quoties ex intervallo accedere po-
teſt, ut concurrente obſervantia vera, continua, & paci-
fica lapſus longiſſimi temporis hanc præſumptionem indu-
cat, non autem ſine obſervantia. *ſ*

Certum enim eſt hanc eſſe ſolemnitatem de neceſſitate
inſtantaneè in ipſo actu non adhibendam, dum ex interval-
lo ſequi poteſt, quamvis etiam contextualiter ſequi poſſit;
Quod tamen mihi non placet, quoniam ita de plano intrat 23
eadem ratio, de qua ſupra occaſione renunciationis. Quam-
vis enim ea fraus, quæ legis inſeparabilis gemella eſt, cum
ea naſci ſolita, cautelam pro communi uſu induxerit, ut in
eodem donationis inſtrumento procurator conſtituatur ad
inſinuandum, & conſequenter dicta lex cæremonialis re-
manere videatur, ad verborum formalitatem redacta; Ad-
huc tamen durat potentia poſt actum perfectum, ac dona-
torem in libero ſtatu repoſitum, revocandi mandatum, cum
talis revocatio ſufficiat, quamvis mandatario notificata
non ſit, adinſtar eorum, quæ in mandato dato ad reſignan-
dum beneficium advertunt Beneficialiſtæ, cum ſimilibus.

Super probatione item affirmativæ, vel negativæ, cer-
tant quoque ſcribentes, an ſcilicet donatario incumbat
onus probandi hujuſmodi ſolemnitatis implementum, vel 24
potius donatori, ſeu habenti cauſam ab eo, illius negati-
vam; Magis tamen probabilis, ac recepta videtur opinio,
ut actori hujuſmodi onus incumbere debeat, quamvis in
negativa conſiſtat; Si etenim donatione effectum ſortita,
atque donatario bona donata poſſidente, velit donator a-
gendo infringere donationem, ipſaque bona donata vindica-
re, allegando donationis invaliditatem ex hoc defectu, tunc
de hoc docere debet tanquam ſuæ intentionis fundamento;
Et e converſo donatario agenti pro donationis effectuatio-
ne, ac bonorum & jurium donatorum aſſequutione, onus
incumbit probare validum actum, cujus executionem petit,
ita juſtificando id, quod eſt ſuæ intentionis fundamentum. *t*

In judice quoque cadere ſolet quæſtio, coram quo hu-
juſmodi ſolemnitas fieri debet, an tanquam in actu volun-
tariæ juriſdictionis coram quocumque, licet incompeten-
ti fieri valeat, vel potius non niſi coram judice compe- 25
tente donatoris, unde propterea ſi iſte ſit clericus, fieri
non valeat coram laico, & hoc probabilius videtur, quam-
vis non deſint contradicentes. *u*

De iſtius vero ſolemnitatis defectu non licet tertio op-
ponere, ſed ſolum ipſi donatori, vel habenti cauſam ab eo, 26
tam jure, vel titulo univerſali, quam etiam ſingulari. *x*

In pleriſque vero caſibus, vel donationis ſpeciebus, et-
iam ubi lex municipalis accedat, quæ inſinuationem in
donationibus ſimpliciter demandet, adhuc ejus neceſſitas
ceſſat, ſi de jure non requiritur, quoniam, alio non expreſ-
ſo ſtatutum a jure communi interpretationem recipit,
adeout raro ſotus audeat, vel practicet donationum nulli- 27
tatem ex hoc defectu, cum nimium raræ ſint puræ, ac ſim-
plices donationes, quæ ſub hac regula cadant, non autem
ſub tot limitationibus, quarum plures habemus.

Primo ſcilicet in ea, quamvis pura, ac mere voluntaria,
& gratuita donatione, quæ abſque ſcriptura per actum fa-
cti manualiter ſequatur in pecunia, vel mercibus aliiſque 28
mobilibus, vel ſe moventibus, in quibus hic liberalitatis
actus cum ſolo traditionis facto ſequi poteſt, ac ſolet; *y* Un-
de propterea, ex rationis identitate, idem dicendum vide-
tur in ea debiti remiſſione, quæ per eumdem actum facti
ſequatur, reſtituendo ſcilicet debiti apocam, vel aliam
ſcripturam, ſeu deliberate, atque ad hunc effectum eam 29
lacerando, vel comburendo, ut frequens praxis docet.

Secundo in donatione cauſa mortis, ſeu aliàs ad libitum
revocabili; Vel quia in facto eſſe, ultimæ voluntatis po-
tiùs, quam contractus ſpeciem habeat. Vel quia ob revo-
cabilitatem ad omne liberum placitum, ceſſet ratio, ob 30
quam ſolemnitas introducta eſt. *z*

Tertio in donatione, vel remiſſione juris quærendi, cum
ita donator patrimonium diminuere non dicatur; *a* Quod
tamen intelligendum eſt in eo jure, quod nec re, nec ſpe 31
competat, adeout utraque pendeat a cauſa de futuro, quo
caſu ſcribentes concordant; Secus autem ubi agatur de jure
futuro radicato in re de præterito, adeout de tempore, quo
fit donatio, æſtimationem recipiat, atque emptorem inve-
niret pro pretio excedente; Tunc etenim, quoties aga- 32
tur de actu concepto per viam donationis, vel tranſlativæ
renunciationis, quæ idem importat, probabilius videtur
ſolemnitatem requiri, ſecus autem ſi agatur de renunciatio-
ne extinctiva, ſive abdicativa, per quam, tollendo ſe de me-
dio, renunciatario locum aperiat, in quibus terminis loquun-
tur plerique agentes de donatione juris de futuro trahen-
tis cauſam de præterito, atque hujus ſolemnitatis neceſſita-
tem negantes, ex quorum mala intelligentia, ſive ad hu-
juſmodi diſtinctionem non reflectendo, reſultant moderno-
rum Collectorum æquivoca, negativam ſimpliciter, ac
indefinite firmando in bonis, vel juribus quærendis. *b*

Quarto, ubi incertum ſit, an ſumma excedens ſub dona-
tione

tione cadere debeat, necne, effectumque ſortiri, puta quia
33 de annua præſtatione ad vitam, vel ſub certa conditione
reſolutiva agatur infra ſummam inſinuationi ſubjectam, eo
quia caſus dare valeat, ut non niſi in primo anno, quinimo
neque in eo effectum ſortiatur. *c* Quamvis enim hæc non
videatur probabilis ratio, cum iſta etiam jura vitalina ſuum
habeant pretium, eo modo, quo in qualibet incerta alea
ab initio datur a probabilitate majoris, vel minoris dura-
tionis regulandum, adeout juxta unam ſententiam, læſio-
nem quoque juxta regulares terminos emptionis, & vendi-
tionis, ſeu cujuslibet correſpectivi contractus admittat; *d*
Attamen quia lex dictæ ſolemnitatis inductiva ita ſtatuit,
eam attendere oportet, quamvis ratio deficiat; Nimium
34 enim deferendum eſt rationi, quæ legis anima dicitur, ſu-
per ejuſdem legis intelligentia, ſeu interpretatione, atque
ut ſcribentium indigeſtis traditionibus prævaleat, ſecus au-
tem ubi lex eſt clara, cum illud ſit ejus peculiare privile-
gium, ut quamvis dura, atque rationis reſiſtentiam ha-
beat, adhuc ſervanda ſit.

Quinto adinſtar illius donationis, quæ ut ſupra per ſo-
35 lum actum facti ſequitur, aliquorum ſententia eſt, ut idem
procedat in ea donatione, quæ per epiſtolam familiarem
ſequatur, quod tamen non omnino tutum videtur. *e*

Sexto in donatione impropria, quæ fit in tranſactionibus,
per quas unus ex tranſigentibus, alteri tam jura, & bona in
36 litem deducta, quam expenſas donare, ac remittere profite-
tur; *f* Et ea eadem ratione, in ea acceſſoria, & conſecutiva
donatione, quæ in contractu emptionis, & venditionis, vel
37 permutationis, aut ſimili adjici ſolet, quia nempe venditor
convento pretio contentus, id quod plus res valeret, dona-
re profiteatur, cum in effectu non ſit donatio, neque læ-
ſionem excludat, quatenus illa adeſſe dignoſcatur. *g*

Septimo in donatione geminata, cum ſecundus actus
38 utpote implens finem, ſeu rationem inſinuationis ſuper
perſeverantia voluntatis, inſinuationis ſpeciem habere vi-
deatur. *h*

Octavo, ubi ipſe primus actus coram Judice, vel Magi-
ſtratu ita ſequatur, quod pariter dicta ratio, ſeu finis legis
impleatur, niſi Judicis interventus ad alium finem ſequa-
39 tur, habilitandi ſcilicet perſonam donatoris, quæ imperfecti,
ſeu imbecillis judicii reputetur, unde propterea in quocum-
que alio contractu ejus interventus deſideretur. *i*

Nono in donatione reciproca, cum hæc potius emptio-
nis, & venditionis futuræ aleæ ſpeciem habere dicatur,
40 ut quilibet contrahentium ad commodum, & incommo-
dum ſe habeat. *l*

Decimo in donatione correſpectiva ex cauſa oneroſa,
41 puta cum onere alendi, &c. quo tunc impropria dicatur
donatio correſpectiva, contractus ſpeciem redolens. *m* Qua-
tenus tamen onus emolumento ad limites juſtitiæ commu-
tativæ, vel circa reſpondeat, adeout incertitudo accedat, ut
donatarius etiam de proprio dammificatus remanere poſſit,
atque onus excedere emolumentum, ſecus autem ubi cer-
tum ſit, quod unus emolumento ſit inferius, adeout dictum
propriæ jacturæ periculum abſit, certumque remaneat dona-
tarii lucrum in rata excedente oneris æſtimationem, quo
caſu in terminis puræ donationis actus remanere videtur.
Idemque in donatione remuneratoria, quod cum eadem
moderatione intelligendum eſt ad limites meritorum. *n*

Decimo in donatione facta cum onere primogenituræ,
42 vel fideicommiſſi, vel ſimili, adeout impropria, & cauſati-
va dici mereatur; Licèt enim aliqui credant, id eatenus
procedere, quatenus onus reſpiciat commodum donatoris,
non autem filiorum, ac deſcendentium ejudem donatarii;
Contrarium tamen eſt verius, magiſque receptum. *o*

43 Undecimo in donatione facta Eccleſiæ, vel piæ cau-
ſæ. *p*

44 Duodecimo in facta contemplatione ingreſſus in Reli-
gionem. *q*

Decimotertio in cauſam dotis, vel contemplatione cer-
45 ti, ac determinati matrimonii, dummodo una, vel altera
cauſa ſit finalis ac præciſa, ſeu principalis. *r*

6 Decimoquarto in facta in cauſam ſtudii, vel militiæ. *ſ*

Et decimoquinto in donatione, quæ fiat per clericum,
47 ſeu eccleſiaſticum non ſubjectum Statuto, quod ſit laicale,
ut eſſet iſtud Urbis, tenet moderna Curiæ opinio. *t* Hæc
tamen non placet, quoniam ubi etiam ea tenenda eſſet in
iis, quæ ſunt clericis, ac exemptis oneroſa, & præjudicialia,
non tamen admittenda videtur in favorabilibus, in quibus
eccleſiaſtici utantur ſtatuto tanquam favore, ac privilegio. *u*

48 Ubi vero donator eſt Statuto ſubditus, donatarius ve-
ro exemptus, licet non deſint contradicentes, probabilius
videtur ſolemnitatem requiri, eo quia non poteſt ſubditus
contrahere cum non ſubdito, ſpreta lege ſui Superioris,
qui proprium ſubditum inhabilitare potuit ad alias contra-
hendum. *x*

Iſta pro nunc in iſta materia inſinuationis donationum
memoria ſuggerit; Alia vero in foro minus frequentia, 49
quando caſus præbebit, examinari poterunt; Et de aliis
circa inſinuationem requiſitam a d. Conſtitut. Ægydiana
habebitur infra, *ſub tit. de alien. & contract.* Ubi etiam de
attendendo locum, in quo facta eſt donatio, juxta regu-
lam generalem aliarum ſolemnitatum, quæ in contracti-
bus ex ſtatuto deſiderantur, niſi affectate extra locum a-
ctus geratur. *y*

In feudi autem refutatione quamvis facta ſub nomine
donationis, inſinuatio non requiritur, quoniam in jure
feudorum id ſtatutum non eſt. *z*

a *l. ſancimus, C. de donat. & l. ſi quis argentum, C. eod.* *§. 2. inſtit. eod.*

b *Conſt. March. l. 5. cap. 25. ſupra, diſc. 26. & plur. ſeq.*

c *De his infra, ſub tit. de alienat. & contract. &c.*

d Bald. *in d. l. ſancimus, in princ. n. 7.* Gabr. *conſ.* 158. *n. 6. lib. 1.* Rot. *dec.* 456. *n. 4. par. 4. rec. tom. 2.*

e Fenzon. *ad Statut. urb.* 150. *n.* 45. Baratt. *dec.* 6.

f Fenzon. *ad dictum Statut. n.* 32. *& ſeq.* Gabr. *de donat. concluſ.* 1. *n.* 59. Buratt. *dec.* 7. *n.* 5.

g Apont. *conſ.* 84. *lib.* 1. Rovit. *dec.* 48.

h Rovit. *dict. dec.* 48. Burat. *dec.* 76. *&* 924. *dec.* 58. *par.* 6. *rec. & ſepius ut ſupra, diſc.* 35.

i *De hac materia, ſub tit. de dote, diſc.* 143. *& dict. diſc.* 33. *& ſupra, diſc.* 29.

l *Statut.* 150. ubi Fenzon. *& ſupra, diſc.* 32. *& ſeqq. & diſc.* 29.

m Fenzon. *ad idem ſtat. n.* 26. Greg. *dec.* 334. *n.* 4.

n Galvan. *conſ.* 37. *dec.* 69 *n.* 14. *p.* 7. *rec. dec.* 317. *n.* 28 *p.* 11.

n Menoch. *conſ.* 292. *n.* 3. *&* 5. *& conſ.* 318. *n.* 31. Carpan. *de relev. q.* 22. Cutell. *de donat. diſc.* 3. *pratic.* 6. *n.* 14. Rot. *dict. dec.* 456. *n.* 2. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *& dec.* 69. *n.* 15. *par.* 7. *& ſupra, diſc.* 54.

p *diſc.* 69. *n.* 15 *par.* 7. *rec. & ſub tit. feud. diſc.* 109. *& ſupr. diſc.* 54.

q Gratian. *diſcept.* 783. *n.* 10. Fenzon. *ad ſtatut. num.* 37. Magon. *dec. Florent.* 55.

r Gabr. *de donat. concl.* 1. *n.* 9. Rovit. *dec.* 200. *n.* 9. *p.* 5. *rec.*

ſ *dec.* 319. *n.* 10. *par.* 10. *rec.* cum altero *ſub tit. de dote, diſc.* 147. *& ſub tit. de alienat. &c. diſc.* 1.

t *ſupra, diſc.* 29.

u Tuſch. *verbo inſinuatio, concluſ.* 196. *n.* 3.

x *dec.* 126. *n. n.* 15. *par.* 7. *rec.*

y late Merlin. *dec.* 692. quæ eſt repetit. *dec.* 69. *par.* 7. *rec. num.* 84.

z Buratt. *dec.* 461. *n.* 1. *&* 2. Dunozett. *dec.* 579. *n.* 22.

a Buratt. & adden. *dec.* 333. *dec.* 12. 292. 320. *&* 383. *p.* 6. *rec. & ſepius ex theor.* Bald. *in l. illud, n.* 11. *C. Sacroſanct. Eccl.*

b *agitur in Romana fideicommiſſi de Urſinis, ſub tit. de renunciat.*

c *ad litteram in d. l. ſancimus, §. ſi quis autem, Cod. de donat.*

d *ſupra, diſc.* 54.

e Apon. *conſ.* 84. *lib.* 1. Gratian. *diſcept.* 531. *n.* 27. & *ſeq.*

f *dec.* 74. *par.* 5. *rec. & dec.* 34. *&* 65. *par.* 6.

g *ſub tit. de emptione, & venditione.*

h Gratian. *diſceptat.* 531. *n.* 31. *&* 34. Buratt. *deciſ.* 640. *num.* 8.

i *in d. Romana fideicomm. de Urſinis ſub tit. de renunciat.*

l Buratt. *dec.* 7. *n.* 7.

m Buratt. *d. dec.* 7. *n.* 7. *dec.* 65. *par.* 6. *rec.*

n *dec.* 358. *&* 363. *par.* 6. *rec. cum aliis ſub tit. de feud. diſc.* 94. *dec.* 200. *n.* 12. *par.* 5. *rec.*

o *dec.* 460 *par.* 4. *rec. tom.* 2. *dec.* 387. *&* 334. *par.* 9. *dec.* 118. *part.* 6. Otthob. *dec.* 182.

p Gabr. *de donat. concluſ.* 1. *n.* 28. Buran. *dec.* 7. *n.* 9. Dunozett. *dec.* 773. *n. final.*

q Buratt. *dec.* 461. *dec.* 161. *par.* 10. *rec.*

r *pluries ſupra, diſc. preced. & ſub tit. de dote. diſc.* 17. *& proximis.*

ſ Merlin. *dec.* 691. *repetit. dec.* 69. *p.* 7. *rec. n.* 88. *& ſeqq.*

t *dec.* 58. *par.* 6. *rec. cum aliis, ſub tit. de dote, diſc.* 143. *& diſc.* 22.

u *d. diſc.* 22. *&* 143. *de dote.*

x *locis proxime citatis, & ſupra, diſc.* 33.

y *dict. tit. de alien. & contract. & de dote, diſc.* 27. *&* 143.

2 Roſental. *de feud. cap. 9. concluſ. 79. n. 3. & 12.* Rot. *dec.*
4 *253. n. 5. par. 4. rec.*

ANNOT. AD DISC. LX.

De inſinuatione, aliiſque ſolemnitatibus in donatione requiſitis, notatum eſt ſupra *ad diſc. 26. cum ſeq.*

ROMANA,
5 SEU ALBANEN. VINEÆ,
PRO MARCHIONE NUNEZ, CUM DOMINICO BERTO.

Caſus deciſus per Rotam pro Dominico, poſtea concordatus.

An in donatione facta cum onere donatarii erga donatorem ad vitam, detur læſio, quæ contractus reſciſſioni locum præbeat.

An donatarius gravari poſſit, ac teneri ad onera ultra rei donatæ valorem, ſeu emolumentum, vel potius donationi cedendo, onus evitare poſſit.

Et an in contractu donationis, vel alio de bonis in libero commercio non exiſtentibus abſque domini directi, vel alterius aſſenſu, detur pœnitentia in uno ex contrahentibus, altero invito re integra, & ante impetrationem aſſenſus, vel ante implementum, quod contractum perficiat.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſa.*
3 *De punctis cadentibus ſub quæſtione.*
4 *Quod in donatione non detur læſio, & quando ſecus, remiſſive,*
5 *Non intrat læſio in actibus, qui poſſunt ſe habere ad damnum, & lucrum.*
6 *De contractu ſponſionis, vel alio ſuper incerta alea.*
7 *Quod etiam in iſta ſpecie contractus detur læſio.*
8 *Quod vita hominis debeat æſtimari juxta computationem* l. hereditatum, ff. ad l. falc.
9 *Ubi de hoc agatur,*
10 *Quando intret inſpectio læſionis.*
11 *Pretium victualium varium, & alterabile.*
12 *De venditione victualium pro pretio, quo valebunt certo futuro tempore.*
13 *De cenſibus Vitalitiis, & Societatibus Officiorum.*
14 *An ſit uſurarius contractus, per quem mutuator obliget mutuatarium ad vendendum, vel emendum, ſeu locandum, & conducendum.*
15 *Ex quibus deducatur contractus donationis.*
16 *Donatario non adimplente, reſolvitur donatio.*
17 *Non poteſt donatarius gravari ultra commodum donationis.*
18 *Contrarium, quod teneatur etiam ultra emolumentum.*
19 *&* 20 *Reſpondetur ad auctoritates in contrarium ſuper concluſione, de qua n. 17.*
21 *Quod auctoritatibus, non expendendo earum fundamenta, non ſit deferendum.*
22 *Expenduntur auctoritates firmantes concluſionem, de qua, n. 18.*
23 *Quod contractus, de quo agitur, non importet donationem, ſed potius emptionem, & venditionem.*
24 *Quod non ſit immorandum in vocabulis, ſed attendi debeat rei ſubſtantia.*
25 *Conceſſio ad vitam, quem contractum importet.*
26 *In contractibus nominatis non implementum non cauſat reſolutionem, ſed actionem ad intereſſe.*
27 *Feudatarius an poſſit refutare feudum domino invito.*
28 *Reſolutio inducta dicitur ad favorem ejus, cui implendum eſt ipſo volente.*
29 *De articulo, ſeu concluſione, an in contractibus expectantibus perfectionem ab alterius aſſenſu, re integra detur pœnitentia.*
30 *Pro affirmativa ubi licent pœnitere.*
31 *Contrarium, quod non detur pœnitentia*
32 *Reſpondetur auctoritatibus, de quibus n. 30.*
33 *Pro congrua deciſione articuli diſtinguenda ſunt plures claſſes Doctorum pro caſuum diverſitate.*
34 *De pœnitentia in materia matrimoniali, vel beneficiali.*
35 *Quod etiam in iſta materia detur quædam refectio damnorum, & intereſſe, & qualis.*
36 *De alia pœnitentia in materia feudali.*
37 *Et de alia circa alienationem bonorum Eccleſiæ, cum ſimilibus,*
38 *De caſu generali in terminis juris communis abſque aliqua ſpeciali ratione, quæ pœnitendi facultatem concedat.*
39 *Favore tertii dicta pœnitendi, ſeu revocandi facultas bene procedit.*
40 *Sptus quod ipſum contrahentem, vel heredem, & quatenus detur, intrat obligatio ad quanti intereſt.*
41 *Quod in hoc nihil referat, an jus ſit hereditarium, & an Dominus teneatur aſſentiri.*
42 *De exemplis Officiorum, & Locorum Montium.*
43 *Quando detur pœnitentia etiam in ſenſu illam negativum.*
44 *De eodem ubi adeſt declaratio voluntatis alias non contrahendi.*
45 *Diſtinguitur an alienans ſit conſcius impedimenti ignoti alteri contrahenti.*
46 *Poſſunt ſtare ſimul, ut aſſenſus non ſit neceſſarius pro evitando incurſum caducitatis, & tamen ſit neceſſarius pro validitate actus.*

DISC. LXI.

Vineam, quam in ſolo per Oppidi Marini Dominum, 1
in emphyteuſim hæreditariam, ſub ſtrictiſſimis pro-
hibitionibus alienandi, vel obligandi conceſſo, planta-
verat, atque, ad ſtatum perfectionis reduxerat, ſub do-
nationis vocabulo conceſſit Dominicus Franciſco, ſibi re-
ſervatis ad vitam uvis, & quibuſdam aliis fructibus, ad-
jecto onere donatario cum mutua acceptata obligatione,
emendi totum vinum ſingulis annis ex ea colligendum,
ad rationem juliorum 17. pro quolibet cado, pluribus ini-
tis capitulis, & conventionibus ſuper modo faciendi vin-
demiam, ac aliis vini qualitatem concernentibus; Cum
autem ad aliquos annos Franciſcus comperiſſet hujuſmo-
di contractum, ob diminutum præſertim in Urbe vini va-
lorem, ſibi præjudicialem, nimiſque damnoſum eſſe, hinc
ſumpta occaſione, quod dominus directus, nedum reſer-
vatum aſſenſum denegaverat, ſed judicium contra Do-
minicum ſuper caducitate ob hujuſmodi contractum in-
ſtituerat coram A.C. (a quo tamen emphyteutæ ſenten-
tia abſolutoria prodiit) contractum expreſſe revocavit;
Ac propterea orta lite, & introducta cauſa *in Rota coram*
Cerro, plures habitæ fuerunt diſputationes in judicio ſum-
mariſſimo manutentionis, ac altero executivo in vim
obligationis Cameralis ſuper obligatione accipiendi vi-
num, ac ſolvendi pretium reſpective, ſuper quo variæ
prodierunt deciſiones Dominico favorabiles; Aſſumpta-
que diſputatione in bono jure ſuper dubio, an contra-
ctus eſſet reſolutus, poſt ſextam propoſitionem *coram Al-*
bergato in locum Cerri ſubrogato, ſub die 20. *Junii* 1670. ad
favorem pariter Dominici donatoris negativa prodiit re- 2
ſolutio, quæ habetur *impreſſ.* poſt Torr. *de pact. futur. ſuc-*
ceſſ. dec. 81. deindeque ſubſequuta eſt concordia, quæ cau-
ſæ quidem ſingulari finem dedit, quod ſcilicet donatario
nimium gratum fuit, ut donator reaſſumeret vineam do-
natam, ac etiam contentus eſſet quadam alia notabili pe-
cuniarum ſumma pro debito ex cauſa vini non ſoluti, &
non accepti in annis decurſis, curioſiſſima quidem ſpeciei
donationis.

In dictis aliis diſputationibus ſuper judicio poſſeſſorio, & executivo reſpective, quamvis ego, & alii Advocati pro Franciſco ſcriberemus, attamen quodammodo cæremonialis videbatur Advocatorum opera, cum tota controverſia eſſet inter cauſæ Patronos in iis, quæ facti ſunt, ſuper modo ſcilicet culturæ vineæ, ac vindemiæ, & cuſtodiæ vini, ex quibus, illius melior, vel deterior conditio reſultabat, unde de conſequenti proveniebat major, vel minor.

Quo vero ad negotium principale, ex tribus fundamentis
ego & cæteri Scribentes pro Franciſco donatario, diceba-
mus, contractum eſſe reſolutum, ſive reſciſſionem mere-
ri, Primo ſcilicet ex capite læſionis, ſecundo, ex eo, 3
quod donatarius gravari non poſſet ultra donationis emo-
lumentum, quodque propterea ſibi nolenti adimplere con-
tractum, vel in eo perſeverare, alia non reperiretur in jure
ſtatuta pœna, niſi illa reſolutionis contractus, ac amiſſio-
nis rei donatæ; Et tertio, quod ſtante ſtrictiſſima alienan-
di, & obligandi prohibitione ſine aſſenſu domini, re inte-
gra,

gra, & ante iſtius conceſſionem, pœnitere licuerit, atque a contractu recedere, utpote imperfecto, ſtante potiſſimum ejuſdem aſſenſus expreſſa reſervatione in contractu.

Examinando autem ſingula hæc fundamenta, ſeu capita; Quatenus pertinet ad primum læſionis, magna inter Scribentes hinc inde fuit quæſtio, an ex eo, quod agere-tur de contractu vitalitio, ex quo ob celerem donatoris mortem, donatarius magnum lucrum reportare poterat, intrarent termini læſionis, ex eo, quod caſus aliter præbeter; Sive an iidem termini læſionis intrarent in contractu donationis, & quatenus intrarent, quomodo æſtimatio facienda eſſet, dum agebatur de onere vitalitio; Ideoque tres erant puncti; Primo ſcilicet, an intraret læſio in genere, dum agebatur de contractu donationis; Secundo, an eadem læſio caderet in contractu vitalitio; Et tertio ſuper modo probandi læſionem, quod pendebat a modo computationis vitæ donatoris.

Primus punctus planus videbatur pro hac parte; Quamvis enim ea deductis ſupra, *diſc.* 55. regula ſit, quod in do-
4 natione non intrat læſio, cum ipſe actus de ſui natura, jacturam, ac læſionem perneceſſe importet; Attamen, ultra alias limitationes, quas hæc regula patitur, ea eſt ad rem adaptabilis, quando ſcilicet non agatur de pura, & mere gratuita donatione, ſed cauſativa, ſeu correſpectiva, ex iis, quæ habentur *eod. diſc. ſeq.* unde merito Scribentes pro Dominico donatore, in hoc motivo modicum, vel nullum conſtituebant fundamentum.

Quo vero ad ſecundum, quamvis ex diſpoſitione textus *in l. Præſes, C. de tranſactionibus, & l. de fideicommiſſo, C. de fideic. ubi Civiliſtæ, & Canoniſtæ in cap. Suggeſtum, de deci-*
5 *mis*, regula ſit, quod in iis actibus, qui ea futura contingentia poſſunt ſe habere ad damnum, & lucrum, non intret læſio, quæ deducatur ex damno, a malo eventu cauſato, dum poterat eventus bonus cauſare lucrum, atque æqualiter contrahentes ab initio utique ſe ſubjecerunt, ut cæteris relatis habetur apud Surd. *de aliment. tit. 9. quæſt. 41. num. 21. & 22. & tit. 4. quæſt. 23. deciſ. 52. 292. 320. & 323. par. 6. rec. & ſæpius*; Idque contractui vitalitio recte congruit eo modo, quo habemus in emptione, & venditione jactus retis, vel aleæ, ſive in contractu ſuſpenſionis,
6 de quo *ſub tit. de uſuris, diſc.* 36. ac etiam infra, *ſub tit. de contractibus in genere*.

Attamen, ut probat *textus in d. Suggeſtum, de decimis, cum ibi notatis*, non exinde reſultat, hanc regulam incapacem eſſe limitationis, quoties, tranſcendendo conſuetam formam, vere contractus ab initio læſivus eſſet, attenta ſcilicet æſtimatione dubii futuri eventus, ſeu incertæ aleæ, quæ æſtimationem quoque recipit, ut admittunt,
7 ſeu præſupponunt DD. proxime infra hinc inde allegandi ſuper tertio puncto modi æſtimandi, ſeu regulandi læſionem, & admittitur infra, *ſub tit. de empt. & vend. diſc.* 1. de emptione, & venditione bonorum ad vitam, ac etiam *ſub tit. de Regalibus ad materiam locorum montium, diſc.* 30. ubi de læſione in emptione Locorum Montium vinculatorum, atque receptum eſt in cenſibus vitalitiis, ac etiam juxta magis communem, vel ſaltem in Rota, & Curia Romana magis receptam opinionem, in tranſactionibus, ſuper dubio, ac incerto litis eventu, qui æque bonus, ac malus eſſe poterat, nam adhuc læſio intrat, habita æſtimatione ipſius dubii eventus, ex deductis *eod. tit. de empt. & vendit. diſc.* 27. *& alibi*.

8 Quare major, ac pene tota diſputatio erat ſuper modo probandi æſtimationem vitæ dicti donatoris, an ſcilicet illa regulanda eſſet juxta computationem poſitam per *text. in l. hæreditatum, ff. ad leg. falcid.* Atque ſuper hoc articulo Scribentes hinc inde pro conſueto, improbo, ac inepto Juriſtarum labore, & ſtylo, curabant congerere auctoritates, ita qualibet partium affectante majorem numerum, quaſi quod ageretur de facienda electione, vel alio actu collegia-
9 tivo, in quo major numerus concludat, ut frequentior modernus vere ineptus ſtylus irrepſiſſe videtur; Sed quia de hoc puncto jam actum eſt alia occaſione ſupra, *diſc.* 54. hinc proinde ad ibi deducta ſufficit relatio.

Potiſſime, quia tunc iſta inſpectio intraret, quando incerta eſſet ab initio alteratio juſti pretii, quæ de ſua natura redoleat læſionem, quæ excludi prætendebatur per incer-
10 titudinem vitæ juxta caſus, de quibus in proxime allegatis locis, quia nempe res, quæ attento ejus intrinſeco, & naturali valore valeat centum, ita vendatur pro 20. vel 30. habita ratione incertitudinis vitæ, vel alterius periculi, quod alterationem juſti pretii cauſet, ac juxta ea, quæ ex eadem ratione habentur pluries ad materiam nautici fœ-noris, vel contractus trini *ſub tit. de uſuris, diſc.* 1. *cum pluribus ſequent.*

In hac autem facti ſpecie id verificari non videbatur, cum adhuc incertum eſſet, an futuris temporibus, pretium vini, pro tempore, & accidentium qualitate, majus, vel minus eſſe deberet, ob notabilem pretii alterationem, quam in dies in victualibus cernimus, ideoque non de facili intrat illa probatio læſionis, quæ juſtificabilis eſt in bonis ſtabili- 11
bus, vel aliis, quodammodo certum, ac non de facili variabile pretium habentibus, ac propterea ſolum attendendum venit illud pretium, quod facta plurium annorum peræquatione ex communi judicio reputatur veriſimile, juxta ea, quæ apud Canoniſtas, & Morales habentur pro regulando contractu, de quo *in cap. in Civitate, & cap. finali de uſuris* ſuper venditione ſcilicet frumenti, vel aliorum vi- 12
ctualium, ſeu mercium convento pretio, ut valebit aliquo menſe, vel tempore futuro, *ut dicto tit. de uſur.* Ideoque in hac facti ſpecie duplex alea, ſeu incertitudo concurrebat; Primo ſcilicet circa vitam donatoris, cujus incertitudo aliquam quamvis certam pretii alterationem licitam reddit in compenſationem lucri proprietatis, vel ſortis, ex iis, quæ in terminis cenſuum vitalitiorum habentur in ſua materia, *ſub tit. de cenſibus*, & frequentibus in terminis contractus 13
ſocietatis officiorum, & ſub titulo *de Societate offi. &c*, ac in aliis ſupra allegatis locis; Et altera erat dicta incertitudo futuri pretii, quod ex annorum ſterilitate, ſeu alio accidenti impedimento commercii vini exteri poterat eſſe longe majus cum notabili lucro donatarii, ac damno donatoris.

Non data vero probatione injuſtitiæ pretii ab initio, quod attentis dictis circumſtantiis regulandum eſt, de conſequenti intrare non poterat læſio, neque contractus dici poterat onerosus, vel injuſtus, quamvis obligaret alterum contrahentem ad emendum, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de uſuris diſc.* 4. ſuper quæſtione, an uſuraria dicenda eſſet necne conventio, per quam mutuatarius ſe obliget erga mutuatorem emendi, ſeu vendendi, aut locandi, vel conducendi reſpective, quoniam ſi conventio eſt pro juſto pretio, nulla dicitur ineſſe uſura, dum nulla ineſt injuſtitia ex ibi deductis; Ideoque rejectio hujus motivi mihi quamvis in contrarium Scribenti probabilis viſa eſt.

Quo vero ad alterum motivum, an ſcilicet donatarius, ultra donationis emolumentum gravari valeat, vel potius, in ejus facultate repoſitum ſit, non curando injunctum onus adimplere, a donationis commodo cadere, Ego & cæteri pro donatario Scribentes, probare in primis conabamur, quod vere in contractu donationis verſaremur; Tum quia talis a partibus appellabatur, cumulando juxta conſuetam inſipiditam, multas auctoritates, ac deciſiones ſuper pro- 14
poſitione, quod talis dicendus eſt contractus, qualis a partibus nuncupatur; Tum etiam ob verba proœmialia inſtrumenti, quod donator id agebat ob amorem, & benevolentiam erga donatarium, id agnoſcentem, & gratias agentem, ac etiam ob clauſulas in parte exequutiva, continentes pro conſueto Notariorum formulario renunciationem *l. ſi unquam, & l. finali, C. de revoc. donat.* aliis legibus ad favorem donatorum editis.

Hoc autem poſito, quod ageretur de vero contractu donationis, dicebamus exinde reſultare, quod ad aliud donatarius urgeri non poſſet, niſi ad caducitatem, ſive amiſ- 15
ſionem emolumenti, cui donatarius libenter cedebat ex ſperata utilitate poſt mortem donatoris, non obſtante notabili damnu jam paſſo in emptione vini annorum præcedentium, quod pro longe minori pretio vendere oportuerat.

Ad id autem probandum, ego & cæteri adducebamus diſpoſitionem *textus in l. final. C. de revocan. donat. & l. 1. & 2. C. de donat. quæ ſub modo*, ex quibus patet, donatario non adimplenti injuncta ſibi onera, ſeu alias contravenienti, 16
quinimo ingratitudinem cum donatore committenti, aliam non eſſe injunctam pœnam, niſi illam, reſolutionis, vel revocationis donationis, quod etiam patet ex tot caſibus, de quibus in præcedentibus ſuper donationis reſolutione ob non implementum, ſive ob ceſſantem cauſam donandi.

Quodque donatarius teneri, vel gravari non debeat ultra donationis emolumentum, ex diſpoſitione, vel ratione textus *in l. cum proponas, Cod. de pactis*, & aliis firmant Bald. *conſ.* 18. *n.* 1. *lib.* 1. Ripa *in l. generaliter, num.* 114. *& ſequent. Cod. de revoc. donat.* Mantic. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 40. *n.* 26. *& 27. plene & ex profeſſo*, Rot. *in Anconitana bonorum 9. Decembris 1641. coram Ghiſlerio*, ubi de hoc puncto princi- 17
paliter actum fuit, ut donatarius teneri non debeat ultra bonorum donatorum emolumentum, ideoque ubi illud negligat, ad aliud cogi non debeat, ſed ſufficiat, rem dona-

tam

tam dimittere; Ad quod alii Scribentes allegabant etiam Beſoldum *conſ.* 179. *num.* 75. & 76. *lib.* 4. Fab. *in Cod. l.* 8. *tit.* 38. *de revoc. donat. diffin.* 12. & *alios*, ac etiam rationem, quod cum donatio ſit beneficium, reſolvi non debet in maleficium, neque actus de ſui natura lucrativus, & beneficus effici debet damnoſus.

E converſo, quod ubi donatarius, cum expreſſa obligatione ſe adſtrinxit, ad aliquid erga donatorem in vita, pœnitere non poſſit, neque onus evitare, ſub prætextu, quod excedat emolumentum; Scribentes in contrarium (quibus Rota adhæſit) adducebant auctoritatem Fabri *in Cod. d.*
18 *lib.* 8. *tit.* 37. *diffin.* 4. Chriſtin. *de Belg. l.* 8. *tit.* 55. *dec.* 191. *n.* 13. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 25. *n.* 8. *cum ſeq.* & *n.* 19. *cum ſequent.* Colet. *de alim. lib.* 8. *c.* 14. *nu.* 20. & *ſeq.* Caſtill. *lib.* 8. *controv. c.* 14. *n.* 20. & *ſeq.* Hodiern. *controv.* 15. *n.* 48. & 54. ac per totum, ubi agendo de articulo, an legatarius gravari poſſit ultra emolumentum, quod ex legato reportat in donatione, per quam tanquam per actum correſpectivum donatarius ſe obligavit, contrarium concludit, cum aliis in deciſione edita in cauſa.

Atque reſpondendo ad dictas auctoritates in contrarium; præſertim ad *d. dec. Anconitana Bonorum coram Ghislerio* editam in caſu, de quo habetur actum *ſub tit. de credito, diſc.*
19 135. ſuper puncto, an bona per debitorem creditori data cenſeantur in pignus, vel in ſolutum, dicebant (& in hac parte bene) quæſtionem ceſſare ex facto, quia donatarius præciſe ſe reſtrinxerat ad ferenda onera ex bonis donatis, cum proteſtatione nolle teneri de proprio; Et *ad conſ. Bal-*
20 *di, ac doctrinam* Ripæ, & Manticæ reſpondetur, id inductum eſſe favore donatoris, ut electionem habeat dicendi donatario, quod, vel impleat promiſſa, vel reſtituat donata, ſtante præſertim clauſula *rata manente pacto*, quæ hanc operationem faciat, & ſuper qua clauſula e converſo, ut potius ex ſenſu allegatorum inducta ſit favore donatarii ſuper dicta electione, vel adimplendi, vel dimittendi bona, nimium inſiſtebant Scribentes.

Mihi vero ad veritatem reflectenti, iſtud quoque fundamentum parum tutum videbatur, ideoque non diſplicuit in hac parte reſolutio, quamvis non omnino placeret ejus
21 ratio, ſeu fundamentum, dum abſque ulteriori ratiocinio fuit ſolum, more pragmatico conſtitutum fundamentum in dictis auctoritatibus Fabri, & Surdi; Tum quia pro meo ſenſu deducet magna Tribunalia, in ſolo dicto unius, vel duorum modernorum procedere debere, rationes ac fundamento non expendendo, ut pluries alibi advertitur, præſertim vero latius in *Forolivien. ſub tit. de emphyteuſi, diſc.* 3. *ac ſub tit. de judiciis, & in relatione, & praxi curiæ*, occaſione agendi de modo tenendi in judicando, & conſulendo, & præ cæteris bene advertit Cyriac. *controv.* 50. *n.* 3. & *ſeqq.*

22 Tum etiam, quia *Faber* vere non decidit caſum, in quo donatarius donationi in totum retrocedere ſit promptus, ita etiam futuram ſpem a ſe abdicando, ad remanendo in jactura, & damno temporis præteriti, ut in præſenti, ſed loquitur ubi firma remanente donatione, quoad bonorum proprietatem, pretenderet non teneri ad onus, niſi ad menſuram fructuum ipſius rei donatæ, quod utique injuſtum eſt, quoniam, ut ſupra, excreſcentia oneris compenſatur cum emolumento proprietatis, quod remanere debet in perpetuum poſt ceſſatum temporale onus; Idemque videtur ſenſus *Surdi*, qui neque ad has diſtinctiones deſcendit; E converſo autem majores, & graviores videntur auctoritates ut ſupra in contrarium adductæ, magiſque ſtringens ratio prædicta, quod poſito titulo donationis, quæ juxta ejus definitionem importat gratuitam elargitionem, ac de ſui natura lucrum in donatario, & damnum in donatore, contra naturam actus, quæ eſt, ut ſequi debeat oppoſitum; In idem confluentibus iis, quæ habemus in terminis legatorum cum donationibus fraternizantium, cum legatum juxta ejus definitionem donatio quoque dicatur, ac propterea iſti termini parificantur per Rotam in deciſionibus editis *in Romana ſcut.* 30. *m.* de qua *ſupra, diſc.* 36.

Credebam tamen punctum eſſe in eo, quod incongrue
23 applicaremur iſti termini donationis, cum revera verſari videremur potius in implicito contractu emptionis, & venditionis incertæ futuræ aleæ tamquam per ſpeciem emptionis, ſeu conductionis bonorum ad vitam, de qua *ſub tit. de emptione & venditione, diſc.* 1. Sive tamquam per ſpeciem cenſus vitalitii & ſimilibus, dum ille qui donatoris perſonam in verbis gereſe profeſſus eſt, ita ſpectato effectu, animum habuit ſe reddendi certum, donec viveret, de congrua ſuſtentatione, non curando de rei proprietate poſt mortem, ut faciunt illi qui eorum pecunias convertunt in cenſus vitalitios, vel in officia & jura vacabilia, ſive in emptiones domorum, & bonorum ad vitam; Et e converſo, ille qui verbaliter donatarius dicitur, rei proprietatem emere voluit, cum commodiori ſolutione pretii, ita in plures annos diſtributa in eo pluri quod importat rata excedens ipſius rei fructus, cum ſpe aſſequendi totum, etiam ſine damno, ob celerem mortem alterius contrahentis, iſtique mihi videbantur veri, ac proprii termini hujus contractus, non curata verborum formalitate, quoniam, ut pluries advertitur in præcedentibus, lex non eſt impoſita verbis, ſed rebus, ideo-
que non rerum vocabula, ſed ſubſtantia veritatis attendi 24
debet, ut præſertim ſupra, *diſc.* 24. & *in aliis*, ubi advertitur, nil referre quod Partes dicant facere contractum donationis, aut permutationis, vel emphyteuſis ſi ſpectata ſubſtantiva vere importat emptionem, & venditionem cum ſimilibus, ac propterea dicitur verus contractus oneroſus, & correſpectivus ad limites juſtitiæ commutativæ, ex quo ſicuti emptor, qui ſub donatarii vocabulo explicatur, ipſo primo menſe magnum lucrum facere poterat per mortem venditoris, ita è converſo ſubjacere debet damno ex regula, *ſecundum naturam &c.*

Et conſequenter ſive dicamus, iſtum eſſe verum contractum emptionis, & venditionis, juxta unam opinionem, ſive eſſe contractum innominatum juxta illas varias opi-
niones, quæ habentur recenſitæ *in dict. tit. de emptione, &* 25
venditione, diſc. 1. idem eſt effectus, quoniam etiam in contractu innominato, qui jam executionem, ſeu effectum ſortiri cœpit, non intrat pœnitentia, ſed ſolum facilius admittitur reſolutio ob non implementum favore ejus, cui adimplendum erat ad differentiam contractus nominati, in quo ex veriori ſententia, quam Rota & Curia ſequitur, non
implementum non cauſat reſolutionem, ſed ſolum actio- 26
nem ad intereſſe, quoties illud non ſit cauſa omnino finalis, & præciſa, ut præſertim habetur deductum *in Aſſiſien. ſub tit. de loc. diſc.* 18. & infra *ſub tit. de contract.* & alibi, & ſic totum in gratiam ejus, cui adimplendum eſt, ac in odium non adimplentis, ne aliàs delictum proſit delinquenti, ac noceat innocenti, qui injuriam in fidei violatione paſſus eſt, ut in propoſito pacti reſolutivi, ſeu commiſſorii habetur pluries *in d. tit. de contract. & pactis in genere, & in altero de emptione, & venditione, & ſub tit. de feud. diſc.* 57. & *alibi.*

Ponderando in idem ea quæ habentur per feudiſtas in quæſtione an feudatarius poſſit invito domino refutare feudum, ut ita ejuſdem feudi ſervitiis, ac oneribus eximatur;
quoniam licet regula ſit affirmativa, ex dicta ratione, quod 27
illud dicitur beneficium non conferendum in invitum, attamen ſi domini interſit refutationem non acceptare, verius eſt feudatarium non poſſe eximi, ex deductis in ſua materia *ſub tit. de feudis, diſc.* 71. ac etiam *ſub tit. de emphyteuſi, diſc.* 78. ubi de emphyteuta non admittendo ad rei emphyteuticæ dimiſſionem, quoties non ſit tertius poſſeſſor occaſionalis, ſed obligatus etiam in actione perſonali cum ſimilibus; Ipſa etiam naturali ratione ita docente, quod qui bonis ſuis vivens ſe privat, ut ita de congruo emolumento ſe tutum reddat donec vivit, ſe exponendo periculo amiſſionis ad dies abſque aliquo emolumento, ita huic eventuali claudicationi ſubjacere debeat, dum ipſe e converſo eadem reſolutionem prætendere non poſſet.

Hinc proinde extraneæ videntur omnes auctoritates ſupra ponderatæ circa reſolutionem donationis; quoniam
cum hæc de ejus regulari natura importet lucrum ex parte 28
donatarii, idcirco ejuſdem lucri amiſſio inducta eſt in odium non adimplentis, ac in pœnam non adimplementi, favore tamen ejus cui implendum erat, non autem è converſo, adinſtar caducitatis, quæ habetur in feudo, vel emphyteuſi ob non ſolutos canones, vel non præſtita ſervitia, ſive pacti reſolutivi, aut regreſſus, qui in beneficialibus reſignanti reſervatur ob non ſolutam penſionem, &c. quoniam eſt in gratiam ejus, cui non adimpletur quatenus ipſe velit.

Solidum autem, ac in puncto juris probabile videbatur 29
tertium fundamentum pœnitentiæ, re integra, priuſquam contractus validitatem, ac perfectionem reciperet ab aſſenſu Domini directi, ſine quo vinea non erat in commercio, non quidem ex concluſione juris ſuper revocabilitate ſimpliciter, & in abſtracto, ſed ex facti circumſtantiis, & qualitate reſultante ab expreſſa reſervatione aſſenſus.

Super hoc autem, nimirum eſt quantum Scribentes hinc inde involverentur, ac forte ſe quoque involvit deciſio edita in cauſa; Siquidem ego & cæteri pro facultate pœnitendi
ſeu revocandi ſcribentes, cumulabamus auctoritates Afflict. 30
Loffred. & aliorum, quos cumulat Surd. *conſ.* 484. *n.* 8.

Salgad.

Salgad. *in Labyrinth. par.* 1. *cap.* 33. *num.* 21. *& part.* 2. *c.* 21.
n. 40. Hodier. *contr.* 26. Marcian. *diſput.* 100. Atque ad
probandum hanc eſſe concluſionem perpetuo receptam per
Rotam antiquam, & modernam, ut in hujuſmodi rebus
in libero commercio non exiſtentibus abſque alterius aſſen-
ſu a quo contractus validitatem, ac perfectionem recipit,
re integra cuilibet contrahentium pœnitere liceat, deduce-
bamus plures Rotæ deciſiones, nempe apud Achill. *dec.* 2. *de
Pact.* Put. *dec.* 343. *lib.* 1. *& dec.* 2. *de Tranſact.* Caputaq.
dec. 12. *n.* 3. *&* 4. *part.* 3. Cavaler. *dec.* 253. *n.* 3. *&* 5. *dec.* 755.
n. 2. *par.* 2. *rec. repetit. dec.* 189. *par.* 4. *in Romana Laudi,
ſeu locorum montium* 19. *Junii* 1641. *coram Veroſpio* add. ad
Greg. *dec.* 410. *ſub n.* 8.

E converſo ſcribentes in contrarium dicebant, præmiſ-
ſa locum habere quoad dominum pro ejus intereſſe, non
31 autem inter ipſos contrahentes, ea iis quæ ex Cephal.
conſ. 117. & Rolan. *conſ.* 63. *n.* 7. 8. *ac aliis per eum allega-
tis firmat* Gratian. *diſcept.* 514. *n.* 1. *&* 2. & his pondetabam
addi poſſe deciſionem Rotæ *in Romana Concurſus* 15. *Ju-
nii* 1665. *coram Emerix* edita in caſu, de quo *ſub tit. de
Emphyt. diſc.* 58.

Ad auctoritates autem prædictas, quæ in contrarium de-
ducebantur, reſpondebatur, quod plures ex eis loquuntur
32 in terminis beneficialibus, a quibus arguere non licet, ut-
pote diverſam rationem habentibus, ſive ubi ageretur de
caſu, in quo dominus denegare poſſit aſſenſum, qui a mera
gratia perveniret, ſecus autem ubi agitur de emphyteuſi
hæreditaria, in qua Dominus aſſenſum denegare non poteſt;
Nimium ſe involvendo ſcribentes hinc inde in quæſtione
de qua inter Regnicolas, an Rex aſſentiri teneatur aliena-
tionibus illorum feudorum, & an aſſenſus ſit ex gratia, vel
ex juſtitia; Sive an iſte aſſenſus præciſe ab initio neceſſa-
rius eſſet, vel potius quando ceſſante reſervatione per mor-
tem donatoris, contractus in donatario effectum ſortitu-
rus eſſet, ſuper quo etiam deciſio multum ſe extendit.

Reflectendo autem ad hujus articuli veritatem, duas in
hoc puncto efformabam inſpectiones; Unam ſuper articu-
lo juris in genere, an ſcilicet & quando in hujuſmodi con-
tractibus omnimodam perfectionem ab alterius aſſenſu
recipientibus, donec iſte ſequatur, pœnitendi, ſeu revo-
candi facultas detur, & quid relevet; Et ſecundam ap-
plicationis ad caſum controverſiæ.

Quatenus pertinet ad primam, probabiliores videbantur
partes donatoris pro excluſione pœnitentiæ, quodque iſta
etiam data, nil relevaret, ob actionem ad damna, & inter-
eſſe, quod ſonat in idem, dicebam tamen aliquam juſti-
tiam donatario aſſiſtere in altera ſpectione ut infra.

33 Super dicto ſiquidem articulo, ponderabam procedi per
ſcribentes hinc inde, ac etiam per Surd. Salgad. & Gra-
tian. *ut ſupra allegatos* cum æquivoco manifeſto, cumulando
deſuper doctrinas inter ſe omnino diverſas, utpote percu-
tientes diverſos caſus, diverſas rationes habentes; Ideoque
Doctores de hoc agentes in quatuor diverſas claſſes diſtin-
guendi ſunt; Primam ſcilicet loquentium in materia ma-
trimoniali, vel Beneficiali, aliiſque ſpiritualibus, ut ſunt Ab-
bas, *& alii canoniſtæ in c. ſuper eo de, Con. appoſ.* cum qui-
34 bus procedunt *dictæ dec.* Achill. Put. & Caputaq. *& dict. dec.*
775. *p.* 2. *rec.* quæ omnes loquuntur in terminis beneficiali-
bus, ſed iſta claſſis omnino ſegreganda eſt, utpote percutiens
dictos terminos ſpirituales, in quibus liber Partium conſen-
ſus requiritur in ipſo tempore quo actus perficitur, neque
intrare poteſt aliqua actio ad damna, vel intereſſe, cum
ſpiritualia æſtimationem non habeant citra ſimoniam.

Et nihilominus etiam in iſtis materiis intrare poteſt a-
35 ctio ad damna & intereſſe extrinſeca, ſeu occaſionalis ex-
tra ipſius ſpiritualitatis æſtimationem, puta ob expenſas,
quas pro expeditione literarum Apoſtolicarum, ſeu alias
facere oportuit, juxta deducta *ſub tit. de Benef. diſc.* 38. &
habetur etiam *ſub tit. de matrim.* in propoſito revocantis
mandatum datum ad illud contrahendum, ſive nolentis
ſervare fidem datam in ſponſalibus, ſi alter contrahens
damnum patiatur.

Altera eſt claſſis Regnicolarum quorum magna pars eſt
eorum, quos cumulant Surd. Gratian. & Salgad. *& alii
ſupra recenſiti*, ſed pariter omnino ſegreganda venit, utpo-
36 te percutientes contractus initos ſuper illis feudis, in qui-
bus ob jus particulare contentum in conſtitutione quæ in-
cipit, *Conſtitutionem Divæ memoriæ*, iſta pœnitendi, ſeu
revocandi facultas, etiam ipſis principalibus contrahentibus
expreſſe conceſſa eſt abſque aliqua obligatione ad damna,
& intereſſe, quoniam licet Afflict. & alii antiquiores id
motivaverint, attamen uſu paſſim receptum eſt contrarium,

Et conſequenter iſtæ auctoritates utpote fundatæ in jure
municipali, nihil ad articulum faciunt, Ejuſdemque claſſis
ſunt aliqui German. relati per Roſenthal. *de feud. cap.* 9.
concl. 69. *cum ſeq.* percutientes aliquarum Ditionum, ſeu
Regionum leges, vel conſuetudines particulares.

Tertia eſt claſſis loquentium in terminis alienationis bo-
norum Eccleſiæ ex quibus ſunt plures relati per Gratian.
dicta diſcept. 514. iſta pariter omnino ſegreganda eſt, cum 37
id proveniat a ſpeciali privilegio Eccleſiæ concedente clau-
dicationem, de qua *ſub tit. de Alien. & contract. diſc.* 1. Ac
propterea nihil ad rem; Atque ſub eadem claſſe ſituari poſ-
ſunt aliqui Hiſpani agentes de illis majoratibus, & primo-
geniis, in quibus ex particularibus juribus, vel ſtylis plura
recepta ſunt, de jure communi non procedentia, ex pluries
deductis ſub tit. de fideic. præſertim diſc. 7. 13. *& in aliis.*

Quarta demum eſt claſſis ad rem faciens doctrinarum,
ſeu auctoritatum percutientium puros, ac generales ter-
minos juris communis, atque in iſta nimium rari Docto- 38
tes numerari poſſunt, præſertim ex modernis, utpote æ-
quivocantibus ac ſe involventibus, cum ſint auctoritates
vere a caſu cadentes.

In his autem terminis præciſis, diſtinguendum eſt inter
jus tertii, cui ad hæc bona probibita, poſt primum con-
tractum imperfectum, ante perfectionem ea aſſenſu reſul-
tantem, alteri legitime, ac perfecte jus quæſitum ſit,
& ipſoſmet contrahentes, vel eorum hæredes.

Primo caſu, quoad tertium recte conſiderabilis eſt im-
perfectio, ſeu nullitas contractus, qua non obſtante res alie- 39
ri valide alienari, ſeu obligari potuit, atque potiores ſunt
partes ejus qui poſtea contraxit, juxta ea quæ habentur plu-
ries *ſub tit. de feud. præſertim diſc.* 31. *&* 78. ac etia *ſub
tit. de Regal. diſc.* 10. *cum ſeq. & diſc.* 41. *& ſub tit. de Em-
phyt. diſc.* 44. *&* 58. Ex ea ratione quod per hujuſmodi
actum invalidum, ſeu imperfectum, abdicatum non eſt jus a
primo poſſeſſore alienante; Ac etiam quis tertius, in quem
ſit alienatio, vel obligatio, non ſequitur privatam fidem alie-
nantis, vel obligantis, ſed publicam ipſius Principis, vel Do-
mini aſſentientis, quem potius in ejus auctorem agnoſcit.

Secus autem in altero caſu quoad ipſos contrahentes eo-
rumque hæredes, & ſucceſſores, quoniam ipſis, ſecluſo ju-
re municipali ſcripto, vel non ſcripto, non datur hæc pœni- 40
tendi facultas, & quando etiam detur circa ipſum factum
præciſum quod adhuc non ſit præſtitum, & ad quod forte
Judex ex officio, ob infectionem actus cogere nolit, ad-
huc extra controverſiam competit actio ad damna, & in-
tereſſe, quod ſonat in idem *ex deduct.* per Roſenthal. *di-
cto c.* 9. *concluſ.* 69. *cum ſeq.* Hodier. *contr.* 25. *n.* 57. *& ſeq.*
Salgad. *in labyr. p.* 1. *c.* 38. *n.* 8. *& alibi pluries*, quod ſonat
in idem ad effectum quæſtionis.

Et conſequenter extranea eſſe obſervabam ea, quæ haben-
tur circa diſtinctionem inter jus hæreditarium, vel pacti, &
providentiæ; Sive inter aſſenſum concedendum ex gratia, 41
vel ex juſtitia, quoniam hujuſmodi inſpectiones percutiunt
quæſtiones, inter Dominum aſſentiri debentem, & vaſſal-
lum petentem aſſenſum, ſive an ſucceſſor impugnare va-
leat, necne factum prædeceſſoris, non autem quoad ipſos
contrahentes, vel reſpective quoad tertium ex cauſa onero-
ſa, a Principe vel domino magis, quam a contrahente me-
rientem jus ſuum, ideoque hujuſmodi diſtinctiones, vel non
ſunt neceſſariæ, vel non ſufficiunt. Siquidem officia vena-
lia, & clarius loca montium, aliaque jura cum Principe, vel 42
Republica ſunt abſque dubio mere hæreditaria, atque Prin-
ceps ubi in vacabilibus non intrat illa ratio fraudis, de qua
ſub tit. de Regal. diſc. 6. ſuum aſſenſum de juſtitia dare tene-
tur, fortius vero in locis montium non vacabilibus, & ta-
men ſi facta ex privata conventione alienatione officiorum,
vel locorum montium, poſtmodum cum aſſenſu, vel decre-
to, alteri perfecte alienatio, vel obligatio fiat, ſine dubio
potiores ſunt iſtius poſterioris partes; Et è converſo ceſ-
ſante jure, vel intereſſe tertii, vel ipſius Domini, ſeu Prin-
cipis, nihil eſt quod excuſet ipſos contrahentes ab obliga-
tione ſervandi datam fidem, vel præciſe, ac in ipſa ſpe-
cie, vel æquipollenti, ſeu ad quanti intereſt, in actu
præſertim oneroſo, & correſpectivo.

Quo vero ad alteram inſpectionem facti, ſeu applicatio-
nis; Quamvis theorica juris, potius huic parti reſiſteret,
quam aſſiſteret, attamen ex facti circumſtantiis, eadem
theorica non obſtare, ſeu applicare videbatur dupliciter.

Primo ſcilicet quoniam iidem DD. ocgantes pœnitendi,
ſeu revocandi facultatem, ut præſertim patet *ex deduct.*
per Grat. *diſcept.* 514. procedunt cum præſuppoſito quod
aſſenſus Domini, utpote concedi ſolitus, vel debitus, dene-
gan-

gandus non eſſet, adeout actus eſſe diceretur in probabili
43 ſtatu validitatis, ſed quando iſta potentia, ſeu probabilitas ceſſat, qua nempe Dominus requiſitus pro aſſenſu, illum denegaverit, tunc omnes concordare videntur pro pœnitendi facultate, atque huic motivo nulla datur in deciſione congrua reſponſio, quoniam an dominus teneatur aſſentiri, necne, videant inter ſe Dominus & Vaſſallus, nulla vero ſuppetit ratio, ut tertius qui ea intentione contraxit, atque incertæ aleæ futuri damni ſe expoſuit, ut contractus pacificam obſervantiam haberet, teneri debeat hujuſmodi limites aſſumere, ſeu litium incertæ aleæ ac ſumptibus, & incommodis ſe exponere præter intentionem.

44 Et ſecundo in idem, quia ipſe ſuum animum declaravit, deſiderandi dictum aſſenſum, ob quem de validitate, et perfectione contractus tutus redderetur, ejuſque pacifica obſervantia, ideoque eo non ſequuto in termino præfinito, & fortius declarata domini voluntate in contrarium, ita ceſſare dicitur voluntas tanquam a ceſſante præſuppoſito.

Neque bis refragari credebam reſponſionem, quod dicta reſervatio facta eſſet cum clauſula *Quatenus opus &c.* non operativa niſi ubi neceſſitas urgeret; Tum quia ob ſtrictiſſimam nedum alienandi, & donandi, ſed etiam hypothecandi prohibitionem, indubitatum videbatur dictum aſſenſum ab initio neceſſarium eſſe, cum contractus ea tunc perfectus eſſet, ac proprietatis, & dominii translationem importaret, ut ipſa aliquorum fructuum reſervatio de jure importat: Tum etiam quia hujuſmodi inſpectio percutit diverſum effectum, ut ſcilicet aſſenſus dici non valeat in conventionem deductus pro conditione, adeout requiſitus eſſet, quamvis aliàs non neceſſarius, non tamen tollit, quin exinde reſultet probatio voluntatis alterius contrahentis alias non contrahendi, niſi contractus validus ac perfectus ita reddatur, ſuamque pacificam obſervantiam habere debeat.

45 Conſiderandu poſſiſſimum ea quæ cæteris telatis habentur apud Roſenth. *d. c. 9. concl. 2. & concl. 69. cum ſeq.* inter caſum, in quo feudi, vel alterius rei prohibitæ poſſeſſor ſit prohibitionis alienandi recte conſcius, ideoque in mala fide; Et e converſo alter cui ſit alienatio, talem, ſaltim explicitam, ac certam ſcientiam non haberet, qualis erat controverſiæ caſus, dum ipſemet donator de recenti conceſſionem obtinuerat cum dicta prohibitione, quam cum juramento acceptaverat; Ideoque ex his facti circumſtantiis potius quam ex concluſione juris in abſtracto, reſolutio non placuit in hac parte, rejiciendo iſtud motivum, cui nulla datur congrua reſponſio.

Et quamvis per alteram partem, magnum fundamentum
46 conſtitueretur in dicta ſententia A. C. lata contra dominum ſuper petita caducitate, ac propterea inferebatur quod ita declaratum eſſet, ut aſſenſus non eſſet neceſſarius, attamen id continere videbatur æquivocum manifeſtum, quoniam ut advertitur *ſub tit. de Alien. diſc.* 1. in propoſito alienationis bonorum Eccleſiæ, ac etiam pluries *ſub tit. de emphyt. & ſub altero de fideicom.* & alibi, ſtant bene ſimul, actum eſſe invalidum ob defectum ſolemnitatis, vel cauſæ, & tamen non intrare caducitatem, vel alias pœnas, cum ab iſtis (ceſſantibus dolo ac malitia poſitiva) quælibet cauſa, quamvis vere injuſta, ſed diverſimode opinata excuſat, quæ tamen non excuſat a nullitate; Et conſequenter iſtud videbatur fragiliſſimum fundamentum, quod tamen magnam faciebat impreſſionem.

JANUEN. DONATIONIS, PRO NICOLAO MARIA PALLAVICINO, CUM NICOLAO FRATRE.

Diſcurſus pro veritate.

An & quando valeat donatio facta per patrem qui filios legitimos habeat, filio illegitimo: Et quid in hoc operetur juramentum; Ex qua occaſione diſtinguuntur diverſæ illegitimorum ſpecies.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De prohibitione diſponendi cum illegitimis.*
3 *De ſtatuto Januen. ſuper libertate diſponendi.*
4 *De diſpoſitionibus tempore peſtis, & belli.*
5 *An dictum ſtatutum procedat in actibus inter vivos.*
6 *Statuta quando habeantur tanquam jus commune.*
7 *De Diſtinctionibus illegitimorum.*
8 *An illegitimis facta donatio cum juramento valeat.*
9 *Quando Doctoribus non ſit deferendum.*
10 *An donare filiis illegitimis ſit contra bonos mores.*
11 *Quod hodie filii naturales tantum ſuſcepti ex concubina ſint magis damnati.*
12 *Quare hodie deſideretur requiſitum, ut ad mulierem aliis non pateat acceſſus.*
13 *Quæ diſtinctio filiorum illegitimorum detur in matre.*
14 *Quomodo in hac materia illegitimorum procedi debeat.*
15 *De moribus, & legibus Januenſium circa illegitimos.*
16 *Illegitimi de jure communi non ſunt nobiles, ſed potius reputantur indigni.*
17 *De alimentis, & dotibus, quæ filiis illegitimis debentur.*
18 *De qualitate matris in propoſito conſiderabili.*
19 *De eadem concluſione, de qua n. 8. & ſeqq. ſuper valida donatione cum juramento.*

D I S C. LXII.

Facta per Carolum donatione jurata inter vivos ſcutorum centum millium argenti Nicolao Mariæ filio extra matrimonii vinculum ſuſcepto ex Antonia vidua alioquin honeſta, nobiles quoque natales habente, atque Nicolao altero filio ex uxore poſtmodum ſuſcepta procreato, ac hærede univerſali, dictam donationem impugnante, utpote de jure prohibitam ad illegitimi filii favorem, legitima exiſtente prole, Introductaque in Civitate Januæ communi patria judiciali, vel extrajudiciali controverſia, cum donatarii defenſores pro donationis validitate totam vim conſtituerent in ejuſdem Civitatis Statuto, *lib.* 1. *c.* 12. §. 9. incipien. *Ut omnis diſpoſitio &c.* per quod ſtatuitur, ut omnis diſpoſitio valeat, licet facta non ſit ſecundum leges; E converſo autem defenſores hæredis negarent comprehenſionem caſus ſub dicto Statuto; Ac etiam Scribentes hincinde in terminis juris communis reſtrinxiſſent punctum quæſtionis, an donatarius dicendus eſſet naturalis tantum, vel potius ſpurius, & cuinam incumberet onus, unam, vel alteram qualitatem probandi, quaſi quod eo ſpurio exiſtente donatio in totum irrita eſſet, eo vero exiſtente naturali, tantum ad ſolam unciam ſubſtineretur, juxta diſpoſitionem juris civilis in pluribus juribus deſuper cumulatis per Lup. *de illegitim. comment.* 1. §. 5. *n.* 9. Peregr. *de jur. Fiſc. l.* 3. *tit.* 18. Lucidor. *de illegitim. in præl. n.* 34. *cum concordan. diſc.* 53. *& ſeqq. de teſtam.* Et an jura prædicta utrumque diſponendi modum complecterentur per ultimam ſcilicet voluntatem, & inter vivos, ut ſcribentes pro hærede aſſerebant, vel ſolum per ultimam voluntatem, non autem inter vivos, ut ſubſtinebant ſcribentes pro donatario; Hinc ſuper his ex parte donatarii pro veritate conſulius. 1 2

Super primo puncto Statuti contra requirentem reſpondi, ut in eo tutum fundamentum conſtitui non poſſet; illud etenim in verbis loquitur de ultima voluntate, ac de inſtitutionibus, & ſubſtitutionibus, magiſque id comprobat Rubrica generalis concepta *de teſtamentis, & ultimis voluntatibus*, ideoque receptum habemus, quod Rubrica declarat nigrum, ac etiam quia omnia capitula, ſive omnes paragraphi circumferuntur ſuper iſta ultimarum voluntatum materia. 3

Et quamvis in capitulo, ſeu §. antecedenti agatur etiam de diſpoſitionibus inter vivos, ac propterea nimium hinc inde Scribentes laborabant cum conſuetis frigiditatibus, an intraret necne repetitio; Attamen advertebam, quod ex facto removebatur quæſtio, dum in antecedenti capitulo agitur de illis, qui de tempore divini belli Epidemiali morbo laborent, ut eis in illo adeo calamitoſo tempore omnino libera ſit diſponendi facultas, atque diſpoſitio quomodocumque concipiatur, valeat, ne aliàs ob legales formalitates, vel ſuperſtitiones in eo quod cupiunt, eluſi remaneant, dum ſapientum copia tunc non habetur, quinimo neque amicorum, ut diſpoſitiones ordinari valeant cum ea meliori præordinatione, ac maturo conſilio, cum quibus de tempore non accidentali ordinari ſolent, & poſſunt, ex iis quæ occaſione agendi de teſtamentis tempore peſtis, habentur *diſc.* 27. *de teſtam.* Et de aliis tempore belli in illius conflictu *diſc.* 28. *eodem tit.* ideoque ob rationis diverſitatem repetitio, ſive illatio ab una parte legis, ad alteram nullatenus intrat. 4

Conſiderando itaque iſtud Statuti Capitulum de per ſe, ac independenter ab alio antecedenti, cum loquatur de ultima voluntate, vel alia diſpoſitione, conſiderabam, an ſ trahi poſſet ad actum inter vivos; Tum ex illo verbo generali, *alia diſpoſitione*; Tum etiam quia facilior videtur 5

probi-

prohibitio diſponendi per ultimam voluntatem, ſive per alium actum, per quem diſpoſitionis ſubſtantia conferatur per mortem, quam per actum inter vivos ex tunc perfectum, ac geſtum tempore valetudinis juxta quamplura ſimilia ponderata *diſc. 1. de Feudis*, ac etiam habetus *diſc. 6. de Regal. & deciſ. 101. de dote & alibi*.

Potiſſime vero in hac ſpecie legis, quoniam cum non ſit Civitatis ſubditæ, ſed ipſius Reipublicæ, quæ in ejus Ditione gaudet omnimoda libertate, atque habet jura ſupre-
6 mi imperii, & Principatus, ut ab antiquo habere, teſtis eſt Bald. *conſ. 182. n. 3. lib. 5.* ita intrat conſideratio, de qua *diſc. 10. de Legitima, diſc. 35. de Judic.* & ſub diverſis materiis frequenter, quod ſcilicet iſtæ leges potius continere dicuntur jus commune in eo Principatu, magis favorabile, quam ſit ipſum jus commune civile, ac propterea non intrat illa odibilis, & periculoſa reſtrictio, quæ datur in ſtatutis Civitatum ſubditarum a jure communi exorbitantibus, & quæ prope conſtituunt leges municipales, ac propterea licitum eſt arguere a contrario ſenſu, vel a ſimili, ſive illationes facere eo modo, quo in jure communi habemus, quod non conceditur in dicto altero jure municipali rigoroſe, atque ad literam intelligendo, ex deductis *eodem diſc. 35. de Judic. & diſc. 15. de ſucceſſ. ab inteſtato, & alibi pluries eod. tit.*

Verum tollebat vim motivi, ſive occaſionem ratioci-
7 nandi idem Statutum, quod *lib. 3. c. 5.* expreſſe prohibet quamcumque extenſionem, vel illationem, aut interpretationem; Bene tamen dicti Statuti diſpoſitio non leve præbere videtur argumentum corroborativum eorum, quæ inferius conſiderantur circa naturales tantum, non ita amare, & aſpere tractandos, ſicuti in jure communi tractantur ex aliis ſtatutis, & ex moribus, & ſtylis hujus Civitatis, ita iſtud Statutum cum aliis conjungendo, non autem quod ſolum, & de per ſe operari poſſet validitas hujus donationis, quando alias eſſet invalida.

Aſſumendo itaque punctum ad terminos generales, cum quibus ſcribentes pro hærede factum impugnante procedebant, atque procedi debere probare conabantur ut ſupra; Advertebam in primis opus non videri illum pertractare cum terminis juris civilis diſtinguentis naturales tantum, & ſpurios, ut cum primis pater habens filios legitimos, uſque ad unam unciam diſponere valeat, cum aliis vero ſecus, ac propterea oritur quæſtio, adeo inter Civiliſtas involuta, cui ſcilicet qualitati aſſiſtat præſumptio, ex qua reſultat excluſio oneris probandi qualitatem non præſumptam, ac etiam circa probationem unius, vel alterius qualitatis, & an verificari dicantur, necne illa requiſita, quæ per idem jus civile deſiderantur ad excludendam ſpurietatem, quodque vere naturalis tantum dici valeat, ut ſcilicet ſuſcepti ex concubina domi retenta in ſchemate, & figura matrimonii ſub ea cuſtodia, ſub qua uxor teneri ſolet, adeout ad eam aliis non pateret acceſſus.

Siquidem cum ageretur de actu jurato, ita ex pluries inſinuata diſpoſitione juris Canonici *in c. cum contingat, de jur. & in c. per veſtras de Donat. inter. Vir. & Uxor.* cum notatis
8 communiter per Canoniſtas utrobique, & alibi, ceſſant omnes juris civilis, vel laicalis tam communis, quam municipalia prohibitiones, & diſpoſitiones, ut habemus quotidianum in contractibus minorum, aliorumque prohibitorum, & in donationibus inter patrem, & filium, ac virum, & uxorem cum ſimilibus; Et in his terminis ſpecialibus donationis factæ filio illegitimo, alias abſque juramento invalidæ, advertit Seraphin. *de juram. c. 72. n. 7.* ubi add. *n. 5.*

Adverſus iſtud motivum ſcribentes pro hærede acriter inſiſtebant, quod Seraphin. id aſſerat ex proprio capite abſque auctoritate, & ratione, in contrarium vero ſtet magis communis opinio Doctorum, ut juramentum non operetur, ut per Ruin *conſ. 179. n. 6. lib. 1. & conſ. 69. n. 10. & ſeqq. lib. 2.* Beroy. *conſ. 164. ſub n. 8. & ſeqq. lib. 2.* Peregr. *de Jur. Fiſc. lib. 3. tit. 19. n. 93.* Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de nat. & ſpur. reſol. 2. n. 4.* qui omnium latius in hoc ſe diffundit, Michalor. *de fratr. p. 1. c. 11. n. 8.* & alii qui pro currenti ineptia cumulabantur.

Reſpondebam tamen (etiam cum ſenſu veritatis) in hoc dignoſci unam de Juriſtarum præſertim modernorum ineptiis, vel abuſibus, ut unus alterum ſequatur, vel tranſcribat more pecudum, vel avium, aliis ſaltantibus, vel volantibus, quando ab uno ſaltus, vel volatus aſſumatur abſque alio diſcurſu.

Iſtud etenim aſſumptum nullum habet canonis fomentum, vel ſaltim auctoritatis alicujus antiqui, & gravis Canoniſtæ, ſed derivat ab originali traditione Ruin. loc. citatis, cujus ſub dicta cæca fide quamplures, articulo non examinato pro conſuetudine ſunt relatores, vel ſequaces, ac 9
propterea dicendum eſt id quod advertitur *d. diſc. 35. de Jud. & diſc. 119. de Cred.* & alibi pluries de teſtibus de auditu ab uno, qui convincatur mendax, vel erroneus, quod ubi etiam eſſent mille, pro nullo habendi ſunt; Atque hic videtur caſus, ut præfato antesignano, & primario auctori nullatenus in hoc deferendum ſit; Tum quia ſufficeret dicere illum eſſe conſulentem non ad veritatem, ſed ad opportunitatem ſequentem, quod ſi omnibus conſulentibus congruit, magis vero, ac præ cæteris huic docto quidem, & ingenioſo, adeout ſub quæſtione ſit, an illi, vel *Baldo* primus locus inter antiquiores ingenioſos Juriſtas tribui debeat, ſed lucri nimium cupidus, veritatis parum amicus fuit, ut liquet ex pleriſque conſiliis, in quibus lumen Solis in media nocte probare curat.

Tum etiam quia loquitur incidenter, & potius ad ſu- 10
perabundantiam more Conſulentium præter neceſſitatem, dum ipſe agit de ſucceſſione feudali, in qua peculiaria viget ratio ſuper excluſione illegitimorum.

Et quamvis aliqui ponderent rationem, quod donare hujuſmodi filiis cum peccato ſuſceptis, quando filii legitimi habeantur, ſit contra jus Divinum, & contra bonos mores naturales, ex pleno deductis per Eugen. *conſ. 46. n. 1. & ſeqq. ad 21. lib. 2.* Giurb. *de ſucceſſ. feud. §. 2 gloſ. 8. ex n. 18.* qui alios cumulant; Attamen id manifeſtæ fabulæ ſpeciem habere dicebam cum eodem ſenſu veritatis, quoniam generalis regula per jus canonicum ratione peccati ſtatuta eſt, ut ſemper juramentum liget, atque ſervari debeat, quoties non ſit vinculum iniquitatis, adeout abſque interitu æternæ ſalutis obſervari valeat, neque adverſetur bonis moribus naturalibus, vel publico favori, ac bono principali, non autem acceſſorie, & ſecundarie conſiderato.

Nullum autem ex hujuſmodi obſtaculis in hac ſpecie donationis dignoſci videtur, adeout clarum contineat errorem dicta aſſertio, ut diſpoſitio favore filiorum illegitimorum ultra illam licentiam, quam jus civile tribuit, juri Divino, vel bonis juribus naturalibus adverſetur; quoniam niſi a ſex circiter ſæculis caſualis legum civilium inventio ſequuta eſſet juxta ſæpius accenſitam, ſemper tamen præ oculis habendam hiſtoriam legalem, præſertim *diſc. 1. de ſervit. & diſc. 161. de Regal.* utique iſtorum diverſorum terminorum notitiam, & operationem non haberemus, minuſque dictam probationem manantem ab hoc jure, quod per tot ſæcula ſepultum, atque in oblivionem abitum omnino ignotum erat; Jus vero divinum utriuſque paginæ id non diſponit, quoniam diſtinguit quidem filium ex uxore, & alium ex ancilla Abrahæ, ſed non prohibet huic poſteriori donari poſſe, Jus vero naturale, quod tamen nullibi ſcriptum reperitur, præſcindendo a præceptis Chriſtianæ Religionis, has non tribuit diſtinctiones, cum ſpectata natura ita ſint filii uni, ac alii.

Atque ſi ita eſſet, ſequeretur, quod redargui mererentur Sacri Canones, qui indefinite omnibus illegitimis ex quocumque coitu quamvis damnato, & punibili ſuſceptis, alimenta, vel eorum loco dotem ubi ſint fœminæ, ſuppeditari præcipiunt, eorumque diſpoſitio ubique, atque in foro ſeculari quoque recepta eſt, adeo extenſa, ut etiam clerici, aliæque perſonæ Eccleſiaſticæ aliud non poſſidentes, niſi beneficia, & redditus bonorum Eccleſiaſticorum adhuc de illis huic obligationi ſatisfacere teneantur, quod utique abſonum eſſet, ſi adeo odibiles hujuſmodi illegitimi cenſendi ſint, ut eis benefacere juri divino, ac bonis moribus naturalibus adverſetur.

Prout etiam non poſſent Principes præſertim ſeculares iſtam illegitimorum natalium maculam abluere, atque illegitimos ad quaſcumque parentum ſucceſſiones, præſertim teſtamentarias, aliaſque diſpoſitiones, & elargitiones inter vivos habilitare, cum eorum poteſtas verſetur circa ea, quæ a jure poſitivo laicali ſolum pendent, non autem circa ea, quæ juri divino, vel bonis moribus naturalibus adverſentur; Et tamen contrarium eſt abſque dubio receptum ex deductis *diſc. 52. de teſtam. diſc. 148. de Regal. diſc. 68. & 69. de fideic. & alibi frequenter*; Igitur manibus palpatur iſta leguleica fabula, quod dicta juris civilis prohibitio juris naturalis ac bonorum morum naturalium fomentum habeat, quoniam ſi poteſt altera lex civilis, vel poſitiva laicalis animata, vel inanimata d. legi inhabilitanti diſpenſare, ejuſque prohibitionem tollere, multo magis operativum eſſe debet juramentum, cui eadem lex derogare, vel diſpenſare non poteſt.

Quinimo iſta juris civilis diſtinctio inter naturales tantum, & ſpurios, ut priores in aliqua parte capaces, ac favorabiles reputet, poſteriores vero ſecus, eoſque habeat

odi-

odibiles ex jure canonico, & conciliari noviſſimos potius
11 correcta dicenda eſt, adeout res in oppoſitum ſe habeat, cum ille concubinatus in ſchemate & figura matrimonii, quem lex civilis deſiderat, vel præſupponit pro uno ex requiſitis naturalium tantum; ſic hodie per ſacros Canones, & per Concil. Trid. etiam in Terris Imperii, & foro laicali damnabilis, & punibilis; Igitur magis odibiles cenſendi ſunt iſti filii ex concubina domi retenta in figura uxoris ſuſcepti, quam illi qui ex meretrice, vel aliis furtis, & amoroſis amplexibus ſuſcepti ſint.

Atque in hoc dignoſcitur conſuetus error pragmaticorum procedendi cum antiquarum legum littera, cum qua primi interpretes, primique magiſtri proceſſerunt, excuſabiliter quidem ex rationibus ponderatis *in Opuſculo Styli, ac alibi pluries*, non reflectendo ad hanc diſtinctionem temporum, & morum, quodque ille publicus, & continuus concubinatus, qui in illis temporibus, in quibus leges Civiles prodierunt tam ex jure ſcripto, quam ex altero convenientiæ, & honeſtatis, licitus erat, nunc illicitus, damnabilis, ac punibilis effectus fuerit.

Et quamvis etiam hodie ad effectum præſertim ſuccedendi in iis bonis, & juribus, in quibus pater liberam non habeat diſpoſitionem, puta in feudis, majoratibus, & fideicommiſſis, a quibus illegitimi excluſi non ſint, deſideretur illud
12 requiſitum, ut ad mulierem de tempore conceptionis aliis non pateret acceſſus ex relatis in locis citatis *ſub tit. de fideic. & alibi*; Attamen id non provenit ex diſpoſitione juris civilis, ejuſque diſtinctione inter naturales tantum, & ſpurios, ſed provenit a ratione certitudinis filiationis, ne alias pater fraudem faceret vocatis ad fideicommiſſum, vel feudo ex perſona propria, declarando in filium illum, qui proprie talis non ſit, cum id concedatur in iis bonis, quorum liberam habeat adminiſtrationem, non autem in aliis; Ac etiam, quia frequens praxis docet, quod inhoneſtæ mulieres filios ex amaſiorum amplexibus ſuſcipientes nobilibus, vel divitibus viris, qui cum eis converſationem habeant, præſertim vero ſenibus, ſuadere ſolent quod ſint eorum filii, Ac propterea quandoque pro facti qualitate etiam in bonis propriis liberæ diſpoſitionis tractatus attendi non ſolent juxta caſum, de quo per Rot. *dec.* 263. *p.* 12. *dec.* 447. *l.* 2. *p.* 13. *& in aliis*, ſed ubi hæc probatio habeatur, eo modo quo per naturali incertitudine haberi poteſt, de aliis juris civilis requiſitis non curatur.

Ac propterea in matre, aliiſque per maternam lineam aſcendentibus, vel conjunctis pro illegitimorum inteſtata ſucceſſione, ſeu jure legitimæ, omnique alia capacitate non intrat hæc diſtinctio inter naturales tantum, & ſpurios,
13 ſed tantum reſpicitur, an qualitas matris ſit illuſtris, quæ filios legitimos habeat, ſive an ex damnato, vel punibili coitu ſuſcepti ſint, unde liquet, ut prædicta diſtinctio, quæ reſpectu patris datur, aliam non habeat rationem, niſi prædictam certitudinis, vel incertitudinis, ita inhabiles reputando incertos, qui filii cenſendi non ſint; Et per conſequens nulla ſubeſſe videtur probabilis ratio, cur hæredi omnimodam dependentiam a patre habenti, & cui pater poterat hæreditatem non relinquere, licitum reddi debeat ejus factum juratum directe impugnare, ejuſque animam gravare cum reatu, & inobſervantia juramenti, eo modo, quo in illo ſtatu iſte reatus, qui reſultat ab ingratitudine hæredis ex quadam moralitate conſiderari poteſt.

Præterea, ut in hoc propoſito filiorum illegitimorum advertere conſuevi tam occaſione facilioris probationis, & capacitatis ad ſuccedendum in fideicommiſſis, quam etiam occaſione taxæ dotium, vel alimentorum, intrat idem in omni materia frequenter quidem uſque ad ſuperfluitatis vitium, ſed ſemper opportune inſinuatus error procedendi
14 cum generalitatibus, & in abſtracto, non diſtinguendo locorum diverſos mores, cum quibus omnino verius eſt procedi debere, ut præſertim advertitur *d. diſc.* 68. *&* 69. *de fideicomm. & alibi*; In aliquibus etenim Civitatibus, vel Regionibus, ut præſertim praxis docet in hac Civitate Januæ, de qua agitur, ac etiam in Civitate Bononiæ, de qua agitur, *d. diſc.* 68. *de fideicomm.* pene nulla, vel ſatis modica differentia dignoſcitur inter legitimos, & illegitimos, adeo ut iſti inter nobiles legitimi reputentur, aliiſque honorificis prærogativis potiantur, atque matrimonia nobilium potius quam ignobilium more contrahant, publicorumque munerum, & onerum ſint capaces, cujus contrarium in Urbe, & Neapoli, aliiſque Civitatibus, & locis praxis docet, quod maſculi illegitimi ſuſcepti ex nobilibus, & magnatibus inter populares recenſeantur, atque vilibus, & mecanicis exercitiis ſe addicant, abſque familiæ, vel parentum dedecore, fœminæ vero popularibus viris copulentur cum longe minori dote illa, quam filiabus legitimis conſtituere oporteat; Igitur manifeſta eſt fabula, ſeu verius inepria Noſtrorum cum antiquis moribus, vel cum generalitatibus procedere, cum potius reflectendum ſit ad particulares cujuslibet loci, vel regionis mores.

Applicando itaque ad rem; Ex hujus Civitatis ſtatutis, quæ pro legibus communibus ut ſupra habenda ſunt, in hac materia illegitimorum diverſimode proceditur, quam cum terminis generalibus juris communis, dum iſtis attentis deſiderari ſolent illæ exactæ, & concludentes probationes; de quibus *diſc.* 68. *&* 69. *& fideic. & alibi*, ac etiam habetur 15
diſtinctio qualitatis coitus liciti, vel illiciti, ſeu damnati, & non damnati; Et tamen per hæc ſtatuta *lib.* 5. *c.* 24. *fin.* neglectis hujuſmodi probationibus, vel diſtinctionibus, generaliter, ac indefinite ſtatuitur, quod filii naturales cenſendi ſint illi, quos pater, vel mater cum juramento tales declaraverit, ex quocumque coitu procreati fuerint, inteſtatam quoque ſucceſſionem in certis caſibus eis deferendo, perinde, ac ſi legitimi eſſent, igitur manifeſtus error eſt cum dictis terminis generalibus juris civilis procedere in loco, cujus leges diverſimode ſtatuant.

Id clarius comprobat ejuſdem Civitatis, ac Reipublicæ uſus deſcribendi in libro nobilium cum capacitate aſſequendi munera etiam primaria ejuſdem Reipublicæ hujuſmodi illegitimos, quos pater tales declaraverit, adeout non ſolum 16
de jure æque, ac legitimi publica munera aſſequantur, ſed etiam de facto nobilium tractatus pariformiter habeant, quod regulis juris communis adverſatur, cum illis attentis, illegitimi inter ignobiles quinimo indignos, & infames reputati videantur, ex relatis per Merlin. *de legitim. lib.* 3. *tit. quæſt.* 13. *n.* 22. *& ſeqq.* Lucidor. *de illeg. c.* 13. *n.* 3. *& ſeqq. & habetur, diſc.* 61. *n.* 4. *&* 5. *de Teſtam. & alibi.*

Ac propterea hujuſmodi ſcriptis, vel non ſcriptis legibus Civitatis non recognoſcentis ſuperiorem, atque habentis poteſtatem derogandi legibus, & legitimandi illegitimos, ita quædam inplicita legitimatio ſi non generalis ad effectum ſucceſſionis, ſaltim ad iſtum, & ſimiles effectus, reſultare videtur.

Alio quoque effectu ex hujuſmodi legibus, & moribus reſultante, quod cum receptum ſit, ut alimenta, vel reſpective dotes, quæ filiis illegitimis debentur non ad limites neceſſitatis naturali, ſed ad illos congruentiæ, & honeſtatis pro 17
qualitate natalium, ac dignitatis, & divitiarum patris, ac pro moribus regionis debeantur, ex deductis *diſc.* 142. *&* 144. *&* 145. *de dote*, & apud Merlin. *dec.* 671. *aliter, dec.* 30. *par.* 7. *recent.* & ſæpius, ita non uniformis ubique alimentorum taxa fieri debet, ſed diverſimode, ac proportionata ſtatui decenti, in quo alimentandus vivere debet; Et per conſequens cum in hac Civitate iſte filius illegitimus viri ditiſſimi, & antiquæ nobilitatis, figuram nobilis qualificati facere debeat, ſtante quod ob affluentiam pecuniæ in hac Civitate fructus ſtabilium, aliorumque inveſtimentorum eſt nimium exiguus, & ſumma in donatione contenta non videtur exceſſiva non ſolum pro ipſo filio, ſed etiam pro ejus prole, & poſteſioritate.

Ponderabam quoque nimium fore advertendam qualitatem mulieris, ex qua iſte filius extra matrimonii fœdus fuerat ſuſceptus, quod ſcilicet eſſet alias honeſta vidua, & 18
nobilis, ita enim vir injuriam intuliſſe dicitur non ſolum ipſi mulieri ob ſexus fragilitatem faciliſ ſeductionis, ſed etiam ejus familiæ, & parentelæ, ideoque probabile eſt, quod ita exonerare voluerit ejus conſcientiam, dictamque injuriam redimere, ſeu compenſare, ita bene providendo filium ex iſto concubitu ſuſceptum, ut legitimi decentem figuram facere poſſent; Ac propterea impugnatio hæredis manifeſtam redoleret ingratitudinem, gravando animam patris, qui cum eo adeo magnam exercuit benevolentiam, & liberalitatem, dum excepta legitima, reliquum cuilibet extraneo relinquere poterat; Potiſſime, quia habita proportione aſſis relicti unico filio legitimo adeout pene decimam ejus partem iſta ſumma donata conſtituere dici non poterat, quod indirecte, & exceſſive cum illegitimo diſpoſitum fuerit in odium, & perniciem filii legitimi juxta caſum, de quo *diſc.* 74. *de teſtam.* cum ibi notatis; Cumulando etiam cum his motivis, & ad eorum majorem comprobationem motivum ſtatori Initio inſinuatum, quamvis ſolum, & de per ſe non placeret.

Ex his autem particularibus facti circumſtantiis ceſſare dicebam illam majorem dubitandi rationem, quæ cadere poterat in terminis generalibus juris communis, juramento 19
non obſtante ob dictas contrarias auctoritates, quibus pro

hujus

hujus facultatis deplorabili quidem miſeria more cæcorum, qui trahuntur ad manus, ignorantes quo vadant, & an in foveam, vel laqueos ducantur, magis, quam rationibus, ac veris principiis juris deferri ſolet; Potiſſime ob illam conſiderationem, quæ deſuper circa juramenti inefficaciam haberi ſolet, quod ſcilicet juramentum revalidet actum invalidum in præjudicium ipſius jurantis, qui non poſſit actum juratum impugnare, non autem ubi nullitas actus percutiat favorem tertii, qui non juravit juxta caſum, de quo *diſc. 10. n. 6. & ſeq. de credito* cum aliis ad ſatietatem collectis apud Capyc. Latr. *dec. 166. n. 25.* & per Turr. *de pact. futur. ſucceſſ. l. 1. c. 17. n. 20. & lib. 2. c. 24. n. 130. & ſeqq.* & magis proxime ponderabant ea, quæ habentur ad materiam *tex. in l. hac edictali, C. de ſecund. nupt.* favore filiorum primi matrimonii ſuper diſpoſitis per parentem binubum ad favorem ſecundi conjugis, ut ſcilicet etiam jurata diſpoſitio non attendatur de doctrina Bart. *in ead. l. hac edictali in fine, & aliorum*, quos cumulat Hodiern, *in ead. l. q. 50. n. 40. & per tot.*

Super hoc autem puncto, an ſcilicet dicta doctrina Bart. ſit vera, necne, adhuc non dedit occaſio particulariter diſputare in his terminis, *l. hac edictali*, quando donatio ſit explicita, quoniam ubi ſit implicita, & tacita ad fraudandam legis prohibitionem, tunc juramenti inefficacia non oritur ex ratione præjudicii tertii, ſed ex ratione fraudis, cujus juramentum non debet eſſe fomentum, juxta plene firmata in terminis confeſſata dotis, *dec. 22. & 23.* poſt Salgad *in labyrin. cum concord. diſc. 139. de dote, n. 30. & ſeqq.* iſtoſque terminos fraudis, & implicitæ donationis percutiunt deducta per Hodiern. *dict. q. 50.* Sed quando dicta doctrina veniat admittenda, adhuc tamen diverſa eſt ratio; Ideoque dubitari poteſt de applicatione, quoniam in eo caſu id quod auferetur conjugi binubo, perneceſſe debet eſſe filiorum primi matrimonii, ut ita ſingulorum ſit æqualis conditio cum ſecundo conjuge ex deductis, *diſc. 130. cum duobus ſeq. eod. tit. de dote*, & alibi pluries, unde quod donatario aufertur, cedit ad commodum filiorum primi matrimonii, ac propterea dicitur adeſſe directum intereſſe tertii, quod a juramento non ligatur; At in iſto caſu pater, qui prohibetur diſponere cum filiis illegitimis, obligationem non habet ulla legitimam aliud filiis legitimis relinquere, unde ſi relinquat, obtinent illud plus tanquam extranei hæredes repræſentantes perſonam defuncti jurantis, cujus factum impugnare non poſſunt, quoniam licet juramentum non afficiat hæredes, quoad reatum perjurii, & obligationem proprie animæ, attamen afficit quoad effectus ex illo reſultantes intra vires hæreditatis, ac propterea termini videntur diverſi.

FOROLIVIEN. DONATIONIS, PRO JUNIPERA DE NUMAIS CUM FRATRIBUS DE PONTIROLIS,

Caſus vario deciſus per Rotam.

De quæſtione poſſeſſorii inter donatarium, & hæredem Donatoris, qui obtinere debeat pendente lite ſuper donationis validitate: Et de materia ſimulationis donationis, vel ejus reſolutionis ob non implementum.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *De ſtylo cognoſcendi de negotio principali in quæſtionibus ſummariis petitoriis, vel executivis.*
4 *De punctis cauſæ.*
5 *De ſtatuto continuativo poſſeſſionis defuncti in hæredem, & n. 9.*
6 *Donatario habenti conſtitutum competit manutentio.*
7 *Clauſulæ acceſſoriæ corruunt, corruente inſtrumento principali, quod declaratur.*
8 *Quando exceptio invaliditatis, vel reſolutionis admittatur in judicio executivo, vel poſſeſſorio.*
9 *De eodem ſtatuto continuativo, de quo n. 5.*
10 *Quales debeant eſſe partes boni Judicis, vel Conſulentis.*
11 *An detur donatio inter vivos ad libitum revocabilis.*
12 *De ſimulationis conjectura deducta ex continuatione donatoris in poſſeſſione.*
13 *Quomodo in hac materia ſimulationis deducta ex conjecturis ſit procedendum.*
14 *De deficiente cauſa ſimulandi.*
15 *De reſolutione donationis ob non implementum.*
16 *De eodem, & quid ſit peculiare in hac materia & quando.*
17 *De inſinuationis defectu.*
18 *De jure accreſcendi inter donatarios.*

DISC. LXIII.

FAbritius Pontirolus in Civitate Forolivii ejus patriæ, totaque illa Provincia Advocatus magni nominis, & æſtimationis, juxta non infrequens, nimium vero damnabile cauſidicorum vitium, captandi a mulieribus, aliiſque fragilis naturæ perſonis, ad eorum patrocinium recurrentibus, ſub pallio protectionis, & defenſionis, eorum bona titulo donationis, vel pacti quotæ litis, donationem reportavit a quadam Angela Pinzonchetia, ſeu Moniali domus de ejus bonis, ſuper quibus aliquas patiebatur lites; ſub onere eidem donatrici ad vitam ſuppeditandi pro alimentis annua ſcuta quinquaginta, omneſque moras, & movendas lites ſua cura, & ſumptu ſubſtinendi; Deindeque ipſe eadem bona, ut ſupra donata, aliaque propria mobilia, & bibliothecam donavit Catharinæ ſorori, quam penes ſe in eodem cælibatu viventem retinebat donationis titulo inter vivos, cum facultate tamen illam revocandi ad ejus libitum, cum pacto reſolutivo ad ipſius, vel ejus hæredis favorem poſt mortem donatariæ, eodem injuncto onere, quod ipſa ſuſceperat, ſuppeditandi ſcilicet dictæ Angelæ annua ſcuta quinquaginta, & ſubſtinendi lites; Sed revocata iſta donatione aliam cum eiſdem legibus ideo Fabritius fecit duabus infantibus ejus ex germana ſorore neptibus, cum clauſula conſtituti, ipſo tamen donatore donec vixit, continuante in poſſeſſione, & adminiſtratione, & perceptione fructuum, ſolvendo dictam præſtationem Angelæ, atque lites ſubſtinendo, aliquas tamen locationes, & penſionum exactiones afferendo facere adminiſtratorio nomine dictarum puellarum. 1

Sequuta vero ejuſdem Fabritii improviſa morte ab inteſtato, juxta pariter frequens, peneque commune litteratorum, ac præſertim cauſidicorum vitium, nullateous vacandi propriis, ut alienis vacent negotiis, ac propterea ad formam ſtatuti excluſa ſorore, hæredes habuit nimium inviſos peneque apertos inimicos fratres, a quibus animo, & corpore ſejunctus vivebat. Hinc Joſeph de Numais puellarum pater, tanquam earum legitimus adminiſtrator, abſque præjudicio jam obtentæ poſſeſſionis, ad uberiorem cautelam novum fecit actum apprehenſionis poſſeſſionis actualis, quam poſtmodum ad dies de facto apprehenderunt, & occuparunt præfati hæredes majoris potentiæ; Quare orta deſuper lite, introductaque occaſione cujuſdam incidentis cauſa in Curia coram A. C. poſt aliquas diſputationes decreta fuit manutentio puellis donatariis, quarum una in hoc ſtatu obiit; Commiſſaque per Signaturam cauſa in Rota *cor. Taja*, cum clauſula tranſlativa exequutionis, in hoc judicio adjici ſolita, quando aliqua cadat turbiditas, *cum facultate ſcilicet manutenendi quem de jure*, datoque dubio an & cui dandum eſſet mandatum de manutenendo, *ſub die 13. Junii 1672.* ad favorem hæredum prodiit reſolutio, a qua tamen in repropoſitione cauſæ receſſum fuit *ſub die 17. Junii 1673.* concedendo manutentionem puellæ donatariæ ſuperſtiti, ob mortem interim ſequutam alterius; Quare prodita deciſione, hæredes obtinuerunt cum diſputatione formalis dubii ſibi concedi remiſſoriam pro ſimulationis probatione, atque in hoc ſtatu quod ſciam cauſa pendet, niſi concordia illi finem dederit. 2

In multis itaque diſputationibus habitis, tam coram A. C. quam in Rota etiam ſuper bono jure, & in negotio principali, quamvis de judicio poſſeſſorii principaliter agatur, juxta pluries enunciatum commendabilem quidem Curiæ ſtylum, & præſertim, *diſc. 44. de Judic. & diſc. 31. & 32. in relatione Curiæ* etiam in poſſeſſoriis, & exequutivis judiciis, incidenter tamen, & pro uſu agendi de meritis negotii principalis, plures fuerunt puncti; Primo nempe in puro poſſeſſorio, cui ſcilicet contendentium pendente lite ſuper donationis validitate, vel invaliditate competeret manutentio; Secundo ſuper ſimulatione, de qua donatoris hæredes objiciebant; Tertio ſuper ejuſdem donationis reſolutione ob non impletas à donatariis conditiones ſolvendi Angelæ annua ſcuta quinquaginta, & ſubſtinendi lites, & quarto demum ſuper defecta portione unius ex puellis donatariis lite pendente defunctæ; An ſcilicet in ea factus eſſet locus pacto reſolutivo, vel reſervativo ad favorem hæredum donatoris, vel potius accreviſſet ſorori condonatariæ. 3 4

Quatenus pertinet ad primum punctum nudi poſſeſſorii, Scribentes pro hæredibus donatoris, cum quorum ſenſu proceſſum fuit in prima Rotæ reſolutione, diſtinguendo poſſeſſiones quibus donatariæ nitebantur, veram ſcilicet, & na-

tura-

turalem apprehenſam poſt mortem donatoris; & fictam, ſeu
civilem reſultantem a clauſula conſtituti adjecta in dona-
tione, dicebant neutram ſuffragari; Non quidem primam
5 ſtante hujus Civitatis ſtatuto continuativo poſſeſſionis de-
functi in hæredem ipſo jure abſque aliquo facti miniſte-
rio cum effrenato decreto annullativo cujuſcumque interme-
diæ poſſeſſionis per alium captæ, quo decreto ſic ſtante, non
intrat illa interverſio hujus civiliſſimæ poſſeſſionis ſtatuta-
riæ, quæ alias ceſſante hujuſmodi decreto annullativo in-
trare ſolet; Et per conſequens illa remanet apta pro interdi-
cto poſſeſſorio retinendæ, ut hæredi potius quam interver-
ſori dari debeat manutentio ex deductis ad hanc materiam
civiliſſimæ poſſeſſionis reſultantis a ſtatuto continuativo,
ſub dict. tit. de judic. diſc. 44. & in ſpecie hujus ſtatuti Fo-
rolivienſis habetur mentio *ſub tit. de ſervit. diſc. 48.*

Quo vero ad alteram ſpeciem civilis, vel fictæ poſſeſſio-
nis reſultantis a conſtituti clauſula, non negabant conclu-
ſionem hodie in Curia paſſim receptam, & incontrover-
6 tibilem, ut per iſtam clauſulam transferatur in conſtituta-
rium vera poſſeſſio, quæ ſufficiat ad manutentionem do-
natario præſtandam, pendente diſcuſſione validitatis, vel
invaliditatis donationis juxta *ſingul.* 156. Annæ, Bich. *dec.*
403. 417. & 426. Dunozett. *dec.* 951. & 954. & *ſæpius*;
Dicebant tamen iſtam eſſe operationem conſtituti adjecti
in actu valido, & præexiſtenti, non autem invalido, vel
reſoluto, ex ea ratione quod acceſſorium regulatur a ſuo
7 principali, ſine quo eſſe non poteſt in ſtatu operativo,
ideoque principali corruente, ac acceſſorium corruere ne-
ceſſe eſt *ex deduct. ſub tit. de Judic. diſc. 44. ſub n. 54. & 88.*
& per conſequens inferebant, quod cum ipſa donatio eſ-
ſet ab initio invalida, ſive nunquam extiterit, vel ſi quan-
doque fuerit in ſtatu validitatis, eſſet reſoluta ob non im-
plementum, hinc de conſequenti clauſulæ in ea adjectæ
quantumvis amplæ, & efficaces nullam facere poterunt
operationem.

Admittebam ego ſcribens pro donatariis, e converſo veri-
tatem hujus concluſionis in abſtracto, ſive in ſuo caſu; Ne-
gabam tamen applicationem, ad quam ut toties inſinuatum
eſt, pene omnia in hujuſmodi forenſibus quæſtionibus redu-
cuntur, quoniam id recte procedit quando reſectio, vel ineffi-
cacia actus principalis ſit certa, & incontinenti probata,
utpote oriens ex ventre, & inſpectione ejuſdem ſcripturæ
abſque neceſſitate alterius extrinſecæ probationis, puta quia
ob aliquas ſolemnitates non ſervatas, per ſtatutum adimatur
fides ſcripturæ, per quod ipſe actus declaretur dolo, & me-
tu extortus, vel ipſo jure irritus; Aut quod ipſum inſtrumen-
tum, in quo clauſulæ continentur, non habeat ejus formam
probantem, cum ſimilibus. Secus autem ubi actus ex ſui fa-
cie ſit validus, & perfectus, adeout prætenſa invaliditas, vel
imperfectio, aut reſolutio deducatur a probationibus ex-
trinſecis, vel quod alias ſit dubia, & altioris indaginis, adeo-
ut intentio donatarii ſit jam fundata in ipſo donationis in-
8 ſtrumento, ſuam debitam formam in omnibus habente; Do-
nator autem, vel ejus hæres actum impugnet per exceptio-
nes, quæ exigant probationem extrinſecam, ac diſcuſſionem,
quoniam tunc intrat propoſitio, quod actus clara & exce-
ptio turbida, & per conſequens clauſulæ ſuam faciunt ope-
rationem, juxta ea quæ generaliter quotidie habemus in
clauſulis, & in pactis executivis relatis *ſub tit. de judic.
diſc. 42. & 43.* atque patet ex eiſdem ſupra allegatis aucto-
ritatibus, & paſſim, cum ſit diſtinctio vera, & recepta.

Nos autem verſabamur in hac ſecunda parte, quoniam
inſtrumentum habebat ex ſui facie formam probantem, ipſa-
que donatio recepta erat juxta eam formam, quæ de jure
communi, vel municipali requirebatur, ſolumque objicie-
batur defectus inſinuationis, ut infra, exceptiones autem ſi-
mulationis, & reſolutionis erant extrinſecæ reſultantes
aliunde quam ex ipſius actus facie, ſeu ventre.

Atque hinc pendere quoque dicebam de conſequenti
punctum operationis civiliſſimæ poſſeſſionis reſultantis a
ſtatuto continuativo ut ſupra, quoniam illud operativum
9 eſt in illis bonis, quæ defunctus tanquam ſua poſſidebat de
tempore mortis, ita occurrendo illis occupationibus bono-
rum, quæ fieri ſolent per prætenſores illo intermedio tem-
pore, in quo hæreditas vacet, nullumque habeat poſſeſſo-
rem, quem ita ſtatutum fingit, vel ſupplet, ideoque poſſeſſio-
nem ab alio captam merito inficit, utpote turbativam, &
ſpoliativam alterius poſſeſſoris; Secus autem ubi per con-
ſtitutum, vel per reſervationem uſusfructus, aut per veram &
naturalem traditionem, ſive alias defunctus in vita deſierit
eſſe poſſeſſor adeout donatarius, in quem iſta poſſeſſio
tranſlata ſit etiam donatore vivente, veniat de jure manu-
tenendus, quoniam tunc ſtatutum continuativum abſque
dubio non intrat, cum non poſſit plus operari fictio,
quam veritas, neque hæres, qui defunctum ficte repræſen-
tat, habere valeat majus jus quam haberet ipſe defunctus
ſi viveret, ut in ſpecie advertitur apud Amat. *reſol.* 38. Et
per conſequens utrumque motivum in hoc poſſeſſorio de-
pendentiam habebat ab ipſo negotio principali, cujus in-
cidens cognitio pro guſtu meriti opportuna eſt, ut digno-
ſcatur, an exceptio ſit clara, & incontinenti probata, vel
e converſo turbida, & altioris indaginis.

Atque hinc (ut præmiſſum eſt) edocemur quam evidens
ſit error illorum, qui cum regulis, & propoſitionibus juris
in abſtracto procedunt, cum revera totum pendeat ab ap-
plicatione, & circumſtantiis facti; Ideoque Judex, vel Con- 10
ſulens ſit quantum velit doctus, atque (adhibendo verba
Bartoli) *ſit valens homo in jure*, ſi careat adæquato judicio
reflectendi ad circumſtantias facti, ut huic congrue legem
applicet, ejus magna doctrina idem eſt ac nihil.

Quare aſſumendo ad eundem effectum inſpectionem di-
ctarum exceptionum reſpicientium negotium principale;
Quatenus pertinet ad primam ſimulationis; Tam ſcriben-
tes pro hæredibus, quam alii pro hac parte donatarii, pene
volumina conficiebant; Illi nempe colligendo conjecturas
præſertim ob reſervatam liberam facultatem revocandi contra
naturam donationis inter vivos, ac etiam ob continuatio-
nem donatoris in poſſeſſione bonorum, & in perceptione
fructuum, in quibus duobus argumentis conſiſtebat poſſi-
ſſima ſimulationis probatio, pleraque alia magis vaga, & re-
mota cumulando; Et iſti, cum quibus ego quoque procede-
bam, dicebant quod argumenta non concluderent, præſertim
illud facultatis revocandi, quoniam licet iſta ſpecies dona-
tionis de ſui natura ſit irrevocabilis, nulla tamen in jure di- 11
gnoſcitur implicantia, quin fieri poſſit revocabilis, dum
etiam magis irrevocabilis contractus oneroſus, & correſpe-
ctivus emptionis, & venditionis, vel ſimilis fieri poteſt re-
vocabilis cum reſervatione juris redimendi; Implicantia
etenim conſiderari ſolet ex auctoritate juris civilis in caſu
converſo, donationis cauſa mortis, ne fieri valeat irrevo-
cabilis ob prohibitionem faciendi ultimas voluntates irre-
vocabiles, ac propterea quando pactum irrevocabilitatis ra-
tione juramenti, ſeu alias ſit validum, & efficax, volunt
Noſtri quod corrumpatur natura donationis cauſa mortis,
atque tranſeat in illam inter vivos, ex deductis apud Mer-
ho. *dec. 665. reperis. dec. 9. p. 7. rec.* & in aliis pluries, dum
ceſſante ipſa ratione nulla dignoſcitur implicantia.

Quinimo obſervabam quod iſta reſervatio facultatis re-
vocandi eſſet potius excluſiva prætenſæ ſimulationis, at-
que probaret quod donator in animo habuerit faciendi a-
ctum verum & perfectum, quatenus ipſe non revocaret,
dum actus ſimulatus iſta reſervatione non indigebat, vel
ſaltim dicebam negari non poſſe, quin ex his iſtud argumen-
tum remaneret æquivocum, & non bene concludens.

Magis autem æquivocum, ac leve remanebat alterum
argumentum deſumptum a continuatione donatoris in poſ-
ſeſſione, & adminiſtratione bonorum, & in perceptione
fructuum, ac etiam in ea circumſtantia, in qua Scriben- 12
tes in contrarium magnam vim conſtituebant, prohiben-
di ſcilicet Joſepho patri donatarium ne in prædiis, ac bo-
nis donatis ſe ingereret ob circumſtantias facti, quoniam
cum donatariæ eſſent puellæ in infantili ætate conſtitutæ
non aptæ ad adminiſtrandum bona, earum verò pater
quamvis nobilis, attamen de fortunæ bonis parum provi-
ſus erat, ideoque non aptus ad decenter collocandas filias
ad menſuram ſuæ nobilitatis, atque forſan eſſet apud do-
natorem in modica exiſtimatione œconomiæ, ipſius au-
tem donatoris intereſſe eas ad nubilem ætatem perventas
decenter collocari utpote neptes ex ſorore, omnium ma-
gis dilectas ob apertam diſſenſionem cum fratribus. Hinc
prudenter ipſe aſſumpſit hoc munus legitimi adminiſtrato-
ris neptum, ut de facto quandoque hunc titulum expli-
cavit, faciendo aliquas locationes, & exactiones penſio-
num, quamvis non in omnibus, cum aliqui actus ſuffi-
ciant ad probationem hujus animi veriſimilis, vel ſaltim
ſufficiant ad reddendam iſtam conjecturam æquivocam, &
non concludentem.

Præterea advertebam, ſcribendo in iſta cauſa, idem quod
frequenter in pleriſque aliis cadentibus ſub hac inſpectione 13
ſimulationis dicere conſuevi, erroneum ſcilicet eſſe proce-
dere cum generalitatibus, aut doctrinarum, & concluſio-
num cumulos facere, cum revera ſit quæſtio nudi facti de-
cidenda ex iſtius circumſtantiis, præſertim vero, & prin-
cipaliter ex illa, quæ eſt omnium aliarum mater, & regu-
latrix,

tatrix, cauſæ ſcilicet ſimulandi non quod cauſæ interventus ſit præciſe neceſſarius ad ſimulationis incluſionem, vel reſpective defectus ſit neceſſarius ad illius excluſionem, ut aliqui male opinantur, quoniam poſſunt ſimul ſtare, ut deſit cauſa, probabilis ſimulandi, & tamen actus ſit ſimulatus, & e converſo quod illa adſit, & tamen actus ſit verus, ſed ad effectum facilioris, vel difficilioris probationis; Ubi etenim adeſt cauſa, tunc conjecturæ, & præſumptiones quamvis leves ſufficere ſolent; Et e converſo quando deeſt, deſiderantur probationes concludentes, vel conjecturæ nimium efficaces, & fortes, ex relatis apud Buratt. & add. *deciſ. 99.* add. ad Gregor. *deciſ. 157.*

Et nihilominus ſive uno, ſive altero caſu adhuc erroneum eſt cum generalitatibus procedere, quoniam totum pendet ex ſingulorum caſuum circumſtantiis, ex quibus, juxta genericam omnium conjecturalium naturam, in uno caſu aliquæ conjecturæ ſufficiant, in altero autem eædem, & majores non, quia ſic unius, ac alterius qualitas exigat, ideoque eſt materia incapax regulæ certæ, & generalis.

Applicando autem ad rem, nulla dignoſcebatur probabilis cauſa ſimulandi, dum donator non erat criminoſus, ut cadere poſſet ſimulatio ad fraudandum fiſcum, minuſque
14 preſſus ære alieno ad fraudandum creditores, neque donatariæ aliqua potiebantur immunitate a collectis, & publicis oneribus, ut iſtorum fraudis actus referri poſſet, nec uſque alia ſimilis cauſa conſiderari poterat; Quamvis etenim allegaretur cauſa litium, quibus bona ut ſupra in ipſum donatorem obventa ſubjacebant, quaſi quod eſſet alienatio judicii mutandi cauſa facta; Attamen id nullum habebat fundamentum ex pluribus; Primo quia lites non erant in eo ſtatu, ut opus eſſet recurrere ad hanc fraudem; Et ſecundo quia iſtæ puellæ donatariæ utpote habentes patrem, nullo potiebantur privilegio, illo præſertim electionis, ſeu variationis fori ad terminos textus *in l. unic. Cod. quand. Imper. &c.* ob quod hujuſmodi ſimulationes committi ſolent; Minuſque dici poterant perſonæ potentiores, cum incomparabiliter longe potentior eſſet donator; Et tertio quia donatio reſtricta non erat ad hæc bona ſuſpecta ob lites, quibus ſubjacebant, ſed etiam mobilia, & bibliothecam continebat, ut ſupponebatur majoris valoris, & in quibus nulla cadebat ſuſpicio, dum donator erat in ſtatu tali, quod nullam haberet occaſionem timendi fiſcum, vel creditores; E converſo autem veritati aſſiſtebat ſuperius recenſita nimium veriſimilis, & juſta cauſa. Et per conſequens iſtud primum objectum ſimulationis etiam in ſenſu veritatis videbatur quod probabili careret fundamento.

Idem quoque dicebam de altero reſolutionis ob non adimpleta onera, vel conditiones, Tum ex diſtinctione, de
15 qua *ſub tit. de fideic. diſc. 154. & tit. de teſtam. diſc. 73.* & quæ in terminis donationis canonizatur etiam per Rotam *in Peruſina reſciſſionis donationis* 1673. *coram Calataju*, inter implementum ſcilicet a parte antea & per viam conditionis ad effectum acquirendi; Et alterum a parte poſtea per viam modi ad effectum pœnalis contraventionis inducentis privationem ejus quod jam quæſitum ſit, ut iſto poſteriori caſu requiratur dolus, vel culpa poſitiva non deſiderata in priori ex ibi latius deductis.

Tum clarius ex facto, cujus motiva ſemper ſolidiora ſunt quam illa juris, quoniam cum onera injuncta, correſpectiva eſſent fructibus, & emolumentis bonorum per dictam Angelam donatorum, & ex quibus illa adimplenda eſſent, utique cum iidem hæredes objicerent ad effectum probandi ſimulationem, quod ut ſupra donator continuaverat in poſſeſſione bonorum, & perceptione fructuum, manifeſtam contradictionem continebat hæc objectio; Tum quia donator, cui implendum erat, habebat in manibus id ex quo fieri debebat implementum; Tum etiam quia aus idem donator illicite egerat percipiendo iſtos fructus non ſuos, & ſine dubio non poterat ad proprium commodum objicere innocenti offenſo, & injuriato proprium delictum, propriamque culpam, cum potius in eventum, in quem dicta Angela prima donatrix ob non implementum conditionum in ea donatione contentarum intentaſſet illius reſolutionem, iſtæ puellæ habuiſſent actionem contra donatorem ad quanti intereſt, multo igitur magis excipiendo.

Et quamvis circa dictam diſtinctionem inter modum, & conditionem notabilis dignoſcatur differentia inter diſpoſi-
16 tionem per ultimam voluntatem, vel per donationem, aut alium actum inter vivos ex deductis *eodem diſc. 73. de teſtam. & diſc. 154. de fideic.* ac etiam *ſupra, hoc tit. diſc. 9.* & alibi, cum longe facilior ſit reſolutio in poſteriori ca-

ſu; Attamen id procedit quando urgeat æquitas, vel ratio veriſimiliter deficientis voluntatis donatoris, alias non donandi niſi prompte & exacte ſequatur illud implementum, ob quod principaliter donatio facta ſit juxta caſum, de quo in ſæpius enunciatis deciſionibus *Rotæ in Mediolanen. donationis* 10. *Junii* 1645. 16. *Maji*, & 17. *Decembris* 1646. *coram Ghislerio, cum aliis d. diſc. 9.* quod ſcilicet donator ejus bona donaverit, ut tutus redatur de alimentis, aliiſque neceſſariis donanti in ſingula tempora conventa ſuppeditandis, quoniam hæc non patiuntur dilationem, neque juſtum eſt, ut donator eis careat; donatario autem remaneant hæc ſubterfugia deficientis doli, vel malitiæ, ſive alterius excuſationis, aut purgationis moræ, Et conſequenter reſolutioni favore benefactoris aſſiſtunt tam æquitas, quam veriſimiliter deficiens voluntas alias donandi; Atque in his terminis, iſtaque ratione urgente recte intrat rigor, ſeu diſcretio inter actus inter vivos, & illos per ultimam voluntatem; Secus autem ubi de aliis agatur implementis non habentibus hanc rationem celeritatis, & exactæ punctualitatis, adeo ut non intret dicta æquitas, vel ratio veriſimiliter deficientis voluntatis; Et ſic iſta oppoſitio fieri potuiſſet per primam donatricem, in qua præmiſſæ conſiderationes intrabant, non autem per iſtum donatorem, multo vero minus eo acquieſcente, donec vixit, nullumque damnum, vel injuriam patiente per ejus hæredes contra, vel præter ejus veriſimilem voluntatem; Atque cum hac diſtinctione, vel reflexione intelligenda venit præfata diſtinctio tradi ſolita inter actus inter vivos, & illos per ultimam voluntatem regulando ſcilicet ejus applicationem a præfata ratione, cui innititur, & quatenus illa intret, non autem procedendo cum generalitatibus, vel cum auctoritatibus in ſola litera, & in abſtracto abſque hoc diſcurſu, vel ratiocinio juxta commune vitium modernorum.

Objiciebantur de defectu inſinuationis, in quo aliqui ex Scribentibus in contrarium enixe, ac magis inſiſtebant, ſed erat revera nimis leve objectum, præſertim ad effectum, de quo agebatur, & in hoc judicio poſſeſſorio; Siquidem de 17
inſinuatione requiſita ex diſpoſitione juris communis, hodie nunquam, vel nimium raro agi contingit ratione juramenti, quod tollit hunc defectum provenientem a diſpoſitione juris civilis, & advertitur *ſupra, diſc 50. & alibi*, ac propterea reſtringebatur difficultas ad inſinuationem requiſitam a ſtatuto loci ſub decreto annullativo, ſed triplex cadebat reſponſio, Primo nempe, quia hoc ſtatutum loquitur de mere lucrativis, & irrevocabilibus donationibus, quorum utrumque ceſſabat in hac ſpecie, dum agebatur de donatione oneroſa, & ad libitum donatoris revocabili; Ideoque dupliciter ceſſabat neceſſitas inſinuationis ex deductis *d. diſc. 50. & in aliis*; Secundo, quia dubitari poterat, an ſtatutum comprehenderet actus juratos ſaltem in ratione poteſtatis juxta diſtinctiones de quibus *ſub tit. de dote diſc. 143. & pluries ſub tit. de alienat. & contr. prohibit.* ac etiam *ſupra, d. diſc. 50. & alibi*; Ideoque iſta dubietas ſufficiens erat, ut interim donatariæ eſſent manutenendæ, ut ſupra.

Et tertio, quoniam inſinuatio non eſt actus, qui pernecesse adhiberi debeat in ipſo inſtanti, & propterea de eo conſtare debeat ex eodem inſtrumento, cum ſit actus ſeparatus, qui fit ex intervallo, ideoque obſtare non poteſt in poſſeſſorio ob poſſibilem juſtificationem in petitorio præſertim in poſſeſſore, qui ſupponendus eſt ſaltem in ſubſtantia, quamvis non in ordine reus, ob veram, & receptam diſtinctionem, de qua eodem *diſc. 50. & alibi* pluries, quod ſcilicet, aut donatarius eſt actor, qui agendo petat executionem donationis, & tunc docere debet de illa valida, & perfecta; Aut eſt reus, & poſſeſſor, cui objiciatur defectus inſinuationis per viam objecti, & tunc ſecus.

In progreſſu item cauſæ, ob ſuperventam mortem unius
ex iſtis puellis objiciebatur per hæredes, quod in omnem 18
eventum altera puella ſuperſtes prætendere non poterat manutentionem niſi pro medietate ob pactum reverſivum; Replicabatur autem ex hac parte de jure accreſcendi, quod deducebatur ex aliquibus verbis denotantibus conjunctionem; Ac etiam ob individuitatem onerum, ex deductis per Bellon. junior. *de jure accreſc. c. 6. qu. 32. n. 38. & ſeq.* Magis vero quia pactum reſolutivum non legebatur explicite in hac donatione, ſed illud continebatur in prima donatione facta ſorori, prætendebatur autem implicite repetitum in hac ſecunda ex eo quod dictum eſſet illam fieri cum omnibus legibus, pactis, & conditionibus contentis in prima; Ac etiam quia probabiliter dubitari poterat, an iſtud pactum eſſet perſonale favore donatoris tantum quatenus eſſet ſuperſtes; De his autem formiter actum non fuit, ideoque

deſuper maturum judicium efformari non potuit; Dicebam tamen ſufficere, quod id eſſet dubium ad hunc effectum poſſeſſorii, potiſſime quia iſtud pactum reverſivum eſt ſpecies ſubſtitutionis, & fideicommiſſi capiendi de manu hæredis defuncti gravati,

TUSCULANA PROMISSIONIS, PRO VINCENTIO SEGNIO,

C U M N.

Diſcurſus pro veritate,

De eadem materia, de qua ſupra diſc. 8. An ſcilicet donatio, vel alia promiſſio facta per Patrem filio contemplatione certi matrimonii, de ejus hæreditate in toto, vel in parte poſt ipſius mortem caducetur, vel reſolvatur per prædeceſſum ipſius donatarii, vel potius tranſmittatur ad ipſius prædefuncti hæredes; Et incidenter de lucro ſtatutario,

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De lucro dotali ad formam ſtatuti Urbis.*
3 *De jocalibus, & veſtibus pretioſis.*
4 *De modo examinandi, & decidendi quæſtiones forenſes.*
5 *De diverſitatibus inter iſtum caſum, & illum, de quo diſc. 8. & præſertim de materia pacti futuræ ſucceſſionis.*
6 *De qualitate perſonarum, locorum, & bonorum in hoc propoſito conſideranda.*
7 *De errore modernorum circa auctoritates.*
8 *De conſideratione æquitatis, ac veriſimilitudinis.*
9 *Improbatur acceptatio, & uſus juris noviſſimi in materia ſucceſſionis.*
10 *De aliis ponderationibus; Et conſilium ſuper concordia, & de ratione.*
11 *Alterum conſilium ſuper declaratione, ac revocatione.*
12 *An Advocati poſſint promovere motiva, quæ eis videantur minus vera.*
13 *De materia* text. in l. ſi infanti, Cod. de bon. quæ liber. & leg. quod ſeiis, Cod. de bon. quæ lib.
14 *Quando adhærendum ſit opinioni minus communi, & de non curanda magis communi.*
15 *Donatoris, vel alterius diſponentis declarationi, quando deferatur.*

D I S C. LXIV.

1 IN Inſtrumento dotali pro matrimonio concluſo inter Stephanum Segnium Tuſculanæ Civitatis, & Mariam Cæciliam Sobrinam de Caſtro Cinthiani cum dote ſcutorum bis mille, & bis centum, Vincentius ſponſi pater, ultra obligationem ſuper conſervatione, & reſtitutione dotis & lucri, promiſit quod ſponſus obtinebit integram medietatem omnium ejus bonorum præſentium, & futurorum æqualiter cum altero filio, ſibi reſervatis ſolis ſcutis mille ad effectum teſtandi ad cauſas pias; Atque Notarius in hoc inſtrumento adjecit clauſulas *ex nunc &c. dans, transferens, conſtituens &c.* & alias ſimiles; Cum autem caſus præbuerit intra annum circiter diſſolutionem matrimonii per mortem ſponſi, ſuperſtite unica infantula, quæ ad dies, vel menſes quoque obiit, ideoque Nurus, diſcedendo a domo Soceri redierit ad illam patris, atque ſe jactaret ad ipſam ſpectare dictam medietatem hæreditatis, necnon ſibi deberi lucrum in quarta parte dotis ad formam Statuti Urbis; Hinc ex parte Vincentii, de tribus pro veritate conſultus fui; Primo nempe, an vigore dictæ promiſſionis iſta mulier tanquam hæres infantulæ filiæ hæredis ſponſi, haberet jactatum jus ad dictam medietatem ejus bonorum in tabulis dotalibus promiſſam; Secundo an prætendere poſſet lucrum ſtatutarium etiam in proprietate; Et tertio quid de gemmis, & veſtibus nuptialibus.

Super ſecundo, & tertio quæſitis, facilis, ac plana fuit reſponſio, ad requirentis favorem; Cum etenim vir nul-
2 lum haberet peculium adventitium, ac propterea pater de proprio lucrum dotale tanquam legalis, & conventionalis fidejuſſor illud ſoluturus eſſet, atque ex matrimonio fuerit ſuperſtes dicta filia, ideoque in ſolo uſufructu mulier illud fecerit; Ideirco de plano intrare dicebam eadem, quæ habentur *ſub tit. de Dote, diſc.* 50. & 145. *num.* 104. & magis ex propoſito *in Supplemento, eod. tit. diſc.* 105. ut proprietas ſpectare debeat ad illum, qui lucrum ſolvit de ſuo, tanquam ab eo non abdicata.

Pluries etiam plenum dixi punctum pertinentiæ gemmarum, & veſtium pretioſarum ad ipſum patrem, qui eas fecerat, quoties non conſtaret de expreſſa donatione ſeu 3
conventa, non autem ex illis verbis urbanis, quæ adhiberi ſolent, quando ad ſponſam tranſmittuntur, ex deductis apud Arguell. *decis.* 67. & 122.

Nodus itaque difficultatis conſiſtebat in primo quæſito, cujus reſpectu reſpondi, quod quando, ut pro meo ſenſu, & ſtylo agendum eſſet, legalis facultas practicaretur in ſpiritu, non autem in littera, & ſic attenta ratione, quæ dicitur anima legis, regulando conventiones, omneſque alias diſpoſitiones cum toties inſinuata, & inculcata propoſitione (ſemper tamen utiliter repetenda) ut attendere debeamus ſub- 4
ſtantiam veriſimilis voluntatis Partium, deducenda ex ſingulorum caſuum circumſtantiis particularibus, nempe ex qualitate perſonarum, ex moribus locorum, & ex communi naturali ſenſu, ſeu diſcurſu, non autem ea formalitate verborum, & clauſularum, in rigoroſo ſenſu grammaticali, cum pro frequentiori praxi, Notarii hæc adjiciant, ea tranſcribendo ex formulariis, vel ex aliis inſtrumentis longe diverſas habentibus circumſtantias. Quodque procedendum eſſet non cum ſolis regulis generalibus, vel aliquorum ſcriptorum traditionibus in ſola littera, non reflectendo ad earum fundamenta, & rationes, neque reflectendo, an facto adaptentur, necne, ſed cum debito modo diſcurſivo juxta monita, de quibus *ſub tit. de Judic. diſc.* 35. & alibi; Et tunc favore promittentis pro dictæ promiſſionis caducatione, vel reſolutione probabilius reſpondendum eſſe mihi videretur ex iiſdem fundamentis, & ponderationibus, de quibus ſupra, *diſc.* 8. quæ ſuperfluum eſt repetere utpote ibi de facili videnda quamvis in hoc reſponſo deducta.

Quinimo in hac facti ſpecie advertebam verſari in terminis longe clarioribus ad favorem patris pro caducatione,
vel reſolutione, ſeu revocabilitate dictæ promiſſionis ob 5
plures circumſtantias diverſificantes; Primo nempe quoniam in eo caſu promiſſio non erat de hæreditate in toto, vel in quota, ſed in certis bonis, ſive in certo annuo reddito, ut ex illius caſus ſerie patet; In præſenti autem agebatur de quota hæreditatis, ideoque intrat major dubitandi ratio ſuper ejus invaliditate, vel facultate revocandi juxta deciſiones, & auctoritates relatas *eod. diſc.* 8. *n.* 6 ac etiam *ſub tit. de renunciat. diſc.* 16. & *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 141.

Quamvis etenim, ubi præſertim non agatur de tota hæreditate, adeout non intret ratio ademptæ facultatis teſtandi, atque accedunt juramentum, & ratio, ſeu occaſio juſta, & probabilis hujuſmodi conventionis, loquendo ratiocinativo, ſeu diſcurſivo more, probabilius videantur non ſubſiſtere ea, quæ cum ſubtilitatibus, vel ſuperſtitionibus juris civilis habemus ſuper hujuſmodi conventionum invaliditate, ſeu revocabilitate ex plene deductis *d. diſc.* 141. *de fideic. & alibi*; Attamen cum plerique Doctores contrarium ſentiant, eorumque ſenſum quandoque ſequuta ſit Rota, ut apud Royas *dec.* 282. & 317. & *in aliis*, ac etiam alia Tribunalia; ideirco id omnia conſideratione dignum eſſe dicebam; Tum ad conſtituendam differentiam inter iſtum caſum, & alterum, de quo *d. diſc.* 8. ut nempe facilius in iſto, quam in illo pro reſolutione, vel revocabilitate reſpondendum eſſet; Tum etiam ob dilemma, quod, Aut iſte punctus tractandus eſt diſcurſivo, ſeu ratiocinativo more; Et tunc pro reſolutione, tanquam ex ceſſante cauſa, vel ceſſante præſuppoſito eſt reſpondendum ex deductis *d. diſc.* 8. Aut merè pragmatico more in ſola fide auctoritatum, & legalium ſuperſtitionum; Et tunc iſte ex hac circumſtantia aſſiſteret.

Alteram ponderabam differentiam nimium conſiderabilem inter unum caſum, & alterum, tam ratione loci, quam ratione perſonarum; Siquidem actus, de quo *dicto diſc.* 8.
initus fuit in Civitate Parmenſi, quæ metropolitica eſt il- 6
lius Principatus, ac reſidentialis Principis, cum ejus Conſiliis, & Tribunalibus, ideoque abundat viris litteratis, atque agebatur de actu inito inter Nobiles ordinis magnatum, ideoque ſupponendum eſt, omnia diligenter, & mature ruminata fuiſſe per Conſiliarios, & Sapientes utriuſque partis; utpote in matrimonio primogeniti, qui deſtinatus erat ſucceſſor feudorum, de quibus agitur *diſc.* 12. *de Feud.* aliorumque conſiderabilium bonorum, atque interim etiam vivente patre ſponſus factus erat conſiderabilem figuram in aula proprii Principis; In præſenti autem, quamvis contrahentes eſſent, comparatione loci, de honeſtioribus, ac primis Civibus; Attamen tam patria viri, quam illi mulieris

lieris redolent talem ſpeciem, ut ruſticano potius more vivi videatur, abſque viris litteratis, & Conſiliariis, ſed totum geſſit de ſuo capite Notarius, & per conſequens magis attendi debet ſola ſubſtantia veritatis, & veriſimilis voluntatis, ponderanda ruſticano more, cum non cadat ratio, ſeu conſideratio adaptabilis dicto alteri caſui, ut ne quidem ſyllaba mature adjecta non fuerit, ob communem ſtylum in magnis, vel mediis Civitatibus, & in negotiis gravibus inter nobiles, & magnates, quod ſcilicet minutæ inſtrumentorum tranſmittuntur per manus Advocatorum, & Sapientum utriuſque Partis, atque cum nimia maturitate, omnia conſiderantur.

Iſte namque præ cæteris, ut pluries ſub diverſis materiis advertitur, & præſertim *ſub tit. de fideic.* eſt unus ex evidentibus, nimiumque contemptibilibus erroribus modernorum Legiſtarum, quod ſcilicet addiſcentes more pſytacorum regulas, & concluſiones generales, vel invenientes cum improbo labore revolutionis repertoriorum aliquas doctrinas, ad litteram eas intelligunt, vel reſpective quibuſcumque caſibus generaliter applicant, non diſtinguendo loca, perſonas, bona, & tempora, aliaſque circumſtantias nimium diverſificantes; Iſtaque eſt ſcaturigo omnium æquivocorum, & inconvenientium, ſeu confuſionum in hac legali facultate, adeout Legiſtis congruat dictum Apoſtoli, quod *ſpectaculum facti ſumus Deo, Angelis, & hominibus.*

Tertia item potiſſima, magiſque conſiderabilis differen-
8 tia eſt, quod in dicto altero caſu Parmen. magna æquitas aſſiſtebat tranſmiſſariis filii prædefuncti, cum eſſent plures filii ex eo matrimonio procreati, cujus contemplatione promiſſio facta fuerat, Et quod magis, ex odio forſan concepto cum Nuru earum matre, per Avum male tractati fuerant, quoniam cum eſſent de linea primogeniti, poſtpoſiti fuerunt in ſucceſſione feudorum, aliorumque bonorum tertiogenito, ut deductis *ſub tit. de feud. d. diſc.* 12. ideoque non mirum ſi arbitrii fimbriæ in aliquo dilatatæ fuerunt; Fortius cum fuerit arbitrium illius Ducis ſupremi Domini, qui Arbiter electus fuit.

In præſenti autem res eſt de directo in oppoſitum, quoniam non ſolum naturali æquitati, ſed humano diſcurſui, omnique veriſimilitudini omnino repugnat, quod iſte caſus unquam in mente haberi potuerit, quod ſcilicet extranea mulier, alterum virum probabiliter ductura, deberet effici domina medietatis bonorum perſonæ adhuc viventis, atque habentis alium filium uxoratum filios jam habentem, alioſque procreaturum, adeout ſi centum ruſtici de hoc interrogentur, vel Judices conſtituantur, ne quidem unus invenietur, qui hanc exorbitantiam aſſerat; Et tamen ſpreta omni ratione, quæ eſt anima legis, atque citra omnem veriſimilem contrahentium voluntatem, nimium dubitari poſſe dicebam, quod ob legales formalitates, vel ſuperſtitiones contrarium eſſet judicandum.

Et quidem quo magis occaſio præbet de hujuſmodi, vel ſimilibus caſibus agere, eo magis accenditur bilis contra antiquorum, primorumque Interpretum ſimplicitatem, ſive
9 magis contra modernorum forenſium ineptiam, antiquorum excuſabiles ſimplicitates inſequentium, circa receptionem uſus illius juris, quod noviſſimum dicitur, editi ſub Juſtiniano, vel in aliis proximis temporibus in Græcia ſuper modo ſuccedendi vel ſucceſſiones tranſmittendi contra noſtros antiquos, medios, & recentes ſemper continuatos Italiæ mores, ut pluries ſub diverſis materiis advertitur, & præſertim *ſub tit. de ſucceſſ. ab inteſtat.* ubi eſt ſedes hujus materiæ.

Ultra iſtas differentias, & conſiderationes, ponderabam
10 quoque in idem omnes alias, quæ habentur ponderatæ ſupra *eod. diſc.* 8. quod ſcilicet nullum verbum de donatione haberetur, quodque nulla mentio hæredum facta eſſet, ſed verba potius denotarent perfectionem actus poſt mortem patris per quandam aſſecurationem futuræ æqualis ſucceſſionis; Ponderando præſertim illa verba, *cum clauſulis valituris poſt ejus mortem &c.*

Verum quia, ut præmiſſum eſt, legalis facultas ad omnimodam irrationabilitatem, atque ad ſpeciem beſtialitatis redacta videtur, attendendo in littera vim verborum, & clauſularum. Hinc proinde concludebam, quod quamvis iſta mihi videtur genuina veritas; Attamen non audebam tutum deſuper dare conſilium; Ideoque potius conſului honeſtam concordiam, præſtando mulieri lucrum pleno jure etiam in proprietatem quamvis revera indebitum.

Ubi vero conſulta concordia ad effectum deduci non poſ-
11 ſet, conſului ut ex nunc, etiam ante tractatum, vel comminatæ litis initium, idem Vincentius pater declarationem faceret ſuæ voluntatis, eo modo quo revera juxta præmiſſa fuit, ut ſuffragari poſſet concluſio pluries in præcedentibus inſinuata, quod poſita dubietate deferendum ſit ejuſdem donatoris declarationi, quæ veriſimilitudinis fomentum habeat.

Conſului quoque, ut poſt factam hanc declarationem, conteſtualiter adjiret ad cautelam revocationem, quam de hujuſmodi donationibus, vel pactis de hæreditate viventis fieri poſſet, plerique volunt ut ſupra advertitur. Quamvis etenim pro meo ſenſu ſupra inſinuato, id minus probabile videtur; Attamen ponderabam intrare dilemma, quod aut Judices futuri eſſent rationales, cauſam tractaturi diſcurſivo & ratiocinativo more ſubſtantiam veritatis potius attendendo; Et tunc opus non eſſet uti hoc motivo, ſeu remedio, cum intraret alterum ſolidius revocationis, vel reſolutionis actus ex ceſſante cauſa, vel præſuppoſito ut ſupra; aut proceſſuri erant tanquam irrationales, cum conſueta ineptia pragmaticorum in ſola littera doctrinatum, & auctoritatum, ac in generalitate regularum, & propoſitionum, neglecto diſcurſu, vel ratiocinio; Et tunc ſuffragaturum eſſet iſtud pro meo judicio minus verum motivum invaliditatis, vel irrevocabilitatis pacti, ex regula quod pactis hæreditas dari non poteſt, cum huic motivo, doctrinarum, & deciſionum major aſſiſtentia adeſſe videtur, quamvis in contrarium urgeant rationes ponderatæ *d. diſc.* 141 *de fideic.* ut ita negligentibus Judicibus viam bonam & tutam, deveniatur ad juſtum finem, vel terminum per viam deteriorem, 12
non tamen illicitam, & peccaminoſam, qualis ſemper illa eſt, quæ mendacium, & alterationem facti in ſe habeat juxta Advocatorum, & Conſulentium monita ſub diverſis materiis pluries inſinuata, & præſertim in ratione Curiæ, *diſc.* 46. Quidquid Morales, vel Caſiſtæ nullam habentes fori, ſeu hujus facultatis praxim, cum æquivocis manifeſtis neſcientes quid dicant, contra Advocatorum, & Cauſidicorum conſcientiam malam obloquantur, & invehant.

Ad comprobationem item motivi reſolutionis promiſſio- 13
nis ex ceſſatione præſuppoſiti, ponderabam aliqua verba perſonalia; Ac etiam ea, quæ in conſimili concurſu matris, & avi paterni habentur *diſc* 15. *de ſucceſſ. ab inteſtat.* quod ſcilicet ſub quæſtione eſt inter DD. an etiam hodie procedat diſpoſitio text. *in leg. ſi infanti. C. de jure deliber.* ex tenlatis per Fab. de Ann. *conſ.* 1. Et quamvis magis communiter ſit recepta opinio negativa; Attamen id nimis conſide- 14
ratione in hoc propoſito dignum videtur, ut ob nimiam æquitatem aſſiſtentiam in favore avi, minus communi opinioni adhærendum veniat, neglecta altera magis communi ex relatis *diſc.* 35. *de judic.*

Potiſſime vero, & clarius ubi non agatur de bonis aliunde, quam ab ipſo avo obventis, puta a matre juxta caſum, de quo apud Fab. de Ann. *d. conſ.* 1. *& d. diſc.* 15. *de ſucceſſ.* cum ſimilibus, ſed de illis, quæ ab ipſo proveniant, adeout inſpecta veritate naturali, ac etiam diſpoſitione juris civilis conſeuda veniant profectitia, quamvis ratione juramenti, ac etiam ratione cauſæ habeant naturam obventitiorum juxta ea quæ habentur *ſub tit. de dote, diſc.* 31. *& ſeqq. &* 154. & alibi pluries; Ac propterea intrat quoque alia quæſtio, de qua apud eundem Fab. de Ann. *d. conſ.* 1. *& d. diſc.* 15. *de ſucceſſ.* ſuper theorica Bart. *in l. quod ſcitis, C. de bon. quæ liber.* ita ſimul iſta combinando, ob nimiam reſiſtentiam æquitatis, ac veriſimilis voluntatis, ipſiuſque naturalis diſcurſus, quibus hujuſmodi ſuperſtitioſæ formalitates legales nimium repugnant; Adeout ex jam inſinuatis, lex quæ principaliter eſt effectus rationis, ita redacta ſit ad congeriem irrationabilitatum, & beſtialitatum.

In idem quoque conferente Statuto Urbis 146. excludente matrem propter fratres, multo magis propter avum, qui revera ſit bonorum Dominus, & poſſeſſor, eaque ab ipſo proveniant.

Conferre quoque obſervabam concluſionem ſæpius deductam *ſub titul. de donat.* & alibi, ut ipſius donatarii, vel 15
promittentis declarationi deferendum ſit, ubi diſpoſitio poſſit eſſe capax interpretationis. Potiſſime vero ob adminiculum, quod reſultare obſervabam ex teſtamento per eundem patrem condito ad tres menſes poſt dictum matrimonium, & quando ad ſubſequutum triſtem eventum nullatenus cogitabatur, dum in eadem perſeverando voluntate, filios æqualiter inſtituit hæredes, ſed reciproco fideicommiſſo eos gravavit, ideoque declaravit quod per dictam promiſſionem in animo non habuerit agere id quod clauſulæ adjectæ per Notarium ex irrationabili leguleico rigore importabant, &c.

ROMANA, SIVE &c.

Diſcurſus pro veritate.

An ſecundo donatario, ideſt illi, qui primo donatario eſt ſubſtitutus, competat actio ad bona donata contra tertium, in quem primus donatarius diſtraxerit. Ad materiam text. in *l. quoties, Cod. de donat. quæ ſub modo.*

S U M M A R I U M.

1 *De Auctoribus agentibus de materia.*
2 *De caſibus limitatis, in quibus ceſſent relata per aliquos ſtatuta contra ſecundum donatarium favore tertii poſſeſſoris.*
3 *De caſu quæſtionis.*
4 *Quando primus donatarius alienans eſt conſcius, intrat hypotheca legalis.*
5 *Quod bene ad quoſdam effectus loquantur tenentes contra ſecundum donatarium, ſed male faciant illationem.*
6 *Quando eorum propoſitiones, & rationes procedant, & de actione perſonali in rem ſcripta exercibili contra tertium.*
7 *Dantur exempla.*
8 *Quale dominium habere dicatur primus donatarius gravatus.*
9 *Quale dominium habeat conceſſionarius ad vitam, vel alias habens jus reſolubile.*
10 *De abſurdo in hoc propoſito conſiderari ſolito.*
11 *Quod non detur differentia inter fideicommiſſa per contractum, & per ultimam voluntatem.*
12 *In quibus terminis proprie procedant notata in* leg. quoties.
13 *Quod Rota Romana ſemper habuerit hunc ſenſum.*
14 *Quare non ſit curandum de doctrinis, & quando.*
15 *De auctoritatibus concedentibus ſecundo donatario actionem contra tertium.*
16 *Quod conſulentibus non ſit deferendum, & quare.*
17 *De praxi Rotæ dandi immiſſionem, etiam in fideicommiſſo per contractum.*
18 *Concluſio diſcurſus.*

DISC. LXV.

1 QUamvis frequenter occaſio dederit agere de puncto, de quo apud Giovagnon. *conſ.* 34. *lib.* 2. Ger. Spin. *conſ.* 53. *& ſeqq.* Vege. *conſ.* 51. Andreol. *contr.* 20. *n.* 8. *& 9. & controv.* 130. *num.* 1. *ad* 12. Torre *de pact. futur. ſucceſſ. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 40. *& ſeqq.* Rot. *dec.* 40. *part.* 9. *recent. repetit. deciſ.* 186. poſt Zacch. *de oblig. Camer. & diſc.* 68. poſt Merlin. *de pign.* & inſinuatus *diſc.* 1. *hoc tit. in fin. & diſc.* 106. *num.* 7. *de fideicomm.* & alibi; An ſcilicet ſecundo, vel ulteriori donatario detur actio realis, vel hypothecaria ad bona donata contra tertium, in quem primus, vel alter prædeceſſor donatarius diſtraxerit.

2 Adhuc tamen defuit occaſio examinandi formiter, & ex profeſſo hunc punctum, quoniam in illis caſibus, in quibus, vel ſcribendo ad cauſam, vel reſpondendo ad veritatem, de illo actum eſt, evitate pro ſtylo curavi difficultatem, ac neceſſitatem diſputationis cum circumſtantiis facti; Vel ſcilicet ratione hypothecæ adjectæ per primum donatarium pro obſervantia donationis, juxta firmata *deciſ.* 40. *part.* 9. *recentior. repetit. ut ſupra, & dicta deciſ.* 86. poſt Merlin. *repet.* apud Peutinger *dec.* 178. quæ prodiit in eadem cauſa in alia inſtantia.

Vel quia poteſtas principis quemdam particularem operaſſetur effectum juxta cauſam, de quo *d. diſc.* 106. *de fideic.* Vel quia in primo donatario effectum donatione non ſortiente, quia acceptare non curaverit, vel non potuerit; Secundus donatarius ita effectus primus agat ad bona donata diſtracta per donatorem, Aut quod tertius poſſeſſor, in quem alienatio facta ſit, foveat cauſam lucrativam, quia per donationem facta ſit alienatio, vel quod alias intret edictum *de his qui in fraudem &c.* cum ſimilibus, quibus eadem congruat ratio, juxta ea quæ habentur *diſc.* 156. *de Dote, & diſc.* 29. *de Regal.* & alibi.

3 Cum itaque in quodam caſu, nulla ex dictis circumſtantiis concurreret, quoniam tertius poſſeſſor fovebat cauſam onerosam, & correſpectivam, in ſtatu bonæ fidei acquirendo, atque in donatione nulla continebatur hypotheca ex parte primi donatarii, qui, donatione effectum ſortita, alienationem fecerat, minuſque aderat obligatio Cameralis, adeo ut nulla ex præmiſſis conſiderationibus intraret, ex quibus difficultatem in facti contingentia evitavi; Atque his non obſtantibus, deſuper conſultus adhuc dixerim quod pro meo ſenſu fabuloſum videretur aſſumptum Giovagnon. Ger. Spin. Andreol. ac aliorum, de quibus ſupra; Idcirco ad id probandum requiſitus fui, dum fortiter in contrarium urgent præmiſſæ auctoritates, ac aliæ ibidem recenſitæ, & præſertim illa Rotæ apud Peniam *dec.* 1033.

Obſervando quod nil refragari deberent *dictæ poſteriores deciſ.* 40. *part.* 9. *&* 86. poſt Merlin. *de pignor. alias* 178. apud Peuting. & aliæ proditæ in eodem caſu, de quo *ſupra*, *diſc.* 1. in quibus cum eis proceſſum fuit, cum ſint fundatæ in operatione obligationis Cameralis, vel in hypotheca adjecta per eumdem primum donatarium pro obſervantia donationis, quibus, vel aliis ſecluſis circumſtantiis, limitationem inducentibus, advertebatur nullam adeſſe auctoritatem, vel deciſionem, quæ firmet contrarium ad favorem ſecundi donatarii contra emptorem, vel tertium poſſeſſorem titulo particulari ut ſupra.

Ad id autem probandum advertebam in primis reflectendum eſſe, an primus donatarius, qui bonorum donatorum alienationem fecit, eſſet recte conſcius vinculi per donatorem ſibi injuncti, reſtituendi poſt mortem, vel alium caſum bona donata aliis ſucceſſive vocatis, puta juxta frequentiorem contingentiam, ejus filiis, & deſcendentibus, quia nempe ſibi majori, ac præſenti, & acceptanti facta ſit donatio, vel quod alias in ea ætate conſtitutus eſſet, ut ignorantiam allegare non poſſet, vel quod ubi etiam ſibi abſenti, vel infanti facta eſſet, adhuc tamen de ejus ſcientia ante alienationem conſtet; Tunc etenim recepta opinione, cum qua hodie in Rota, & Curia proceditur juxta *dec.* 860. Dunoz. cum aliis *relatis*, *diſc.* 36. *de cred. n.* 12. *& ſeqq.* ceſſat pariter difficultas, quoniam etiam in primo donatario, ſi non intrat hypotheca expreſſa, & conventionalis, intrat tamen legalis, quæ eumdem operatur effectum; Multo vero magis ac etiam ſine dolo intrat iſta hypotheca, ex deductis *d. diſc.* 36. *de cred.* 4

Quatenus autem iſtud fundamentum in facto non aſſiſtat, vel quia non conſtet de mala fide alienantis, ex qua reſultat dolus dictæ hypothecæ productivus; Vel quia etiam illa concurrente non placeat d. opinio, cum qua in Rota, & Curia Romana vivitur ex deductis *eod. diſc.* 36. *& alibi*, 5 Et tunc bene dicunt Veg. Giovagn. Ger. Spin. Andreol. & alii, quod verius in jure ſit, ut ſecundo donatario non proſint hypotheca, & conſtitutum, & aliæ clauſulæ adjectæ in donatione, ex parte donatoris, dum omnes iſtæ conſumuntur, & expirant eo ipſo, quod donatio ſortitur effectum in primo donatario; Ac etiam bene dicunt, quod nullum dominium in ſecundum donatarium translatum dici poteſt, exceptis quibuſdam caſibus in jure privilegiatis, quoniam de tempore alienationis illud reſidebat in primo, ſecundus autem habebat ſolum ſpem eventualem, & non contingibilem; Ac propterea, ut ſibi facto caſu ſuæ vocationis alia non ſuppetat actio niſi perſonalis contra primum donatarium, ut ſervet legem ſibi a donatore præſcriptam, atque bona donata reſtituat.

Male autem, & cum errore manifeſto in jure dicebam per eos inferri ad conſequentiam, ut ſecundus donatarius remaneat deſtitutus omni remedio contra tertium poſſeſſorem bonorum, qui propterea reddatur omnino tutus, quodque alienatio valida, & firma remaneat; Sive quod juxta alteram opinionem tenentur facere excluſionem aliorum bonorum primi donatarii alienantis, adeout regreſſus ad bona alienata ſit ſolum ſubſidiarius, quoniam in hoc ad evidentiam decipiuntur, atque pro modernorum Conſulentium communi, & frequenti vitio æquivocant, capiendo quid pro quo.

Propoſitiones etenim, quas ipſi deducunt in ſuis caſibus veræ, male autem applicatæ, illa præſertim actionis perſonalis non exercibilis contra tertium, cum bona fide foventem cauſam oneroſam, & titulo particulari tranſlativo dominii, procedunt in bonis propriis, ac de libero, & pleno dominio debitoris alienantis, ex deductis *d. diſc.* 156. *de dote* ac etiam *diſc.* 35. *de Cred.* & admittitur *diſc.* 78. *de feud. & alibi* pluries. 6

Secus autem in illis bonis, quæ proveniant ab alio, qui ſit actor agentis, contra tertium, adeout dominium alienantis quamvis durante ejus jure ſit verum; Attamen ſit limitatum ad certum tempus, vel ad certum caſum, quo contingente reſolvatur, ac ceſſet; Sive quod ipſis bonis certum onus infixum ſit, quoniam tunc intrat diſpoſitio, ſeu ratio text. *in l. lex vectigalis, ff. de pignor.* ut reſoluto jure datoris, reſolvatur jus acceptoris, ac etiam in idem intrat alia regula *quod nemo plus juris &c.* adeout non potuerit in emptorem transferre

majus

majus jus quam ipſe haberet cum ejus vita terminandum, & expirandum.

Vel quod ex beneficio ſeparationis bonorum, ſive adjuſtar intret quædam actio perſonalis in rem ſcripta, & rei perſequutoria, ſive quoddam officium judicis ad effectum, ut ille qui metitur ſuum jus a defuncto primo domino, ſit potior ejus qui illud metiatur a primo donatario juxta plene deducta *d. diſc. 78. de feud.* ubi late concordantes fruſtra tranſcribendi, ac etiam inſinuatur *d. diſc. 166. de dote, n. 14. & alibi*; Iſtique ſunt veri, ac proprii termini iſtius materiæ; Et per conſequens veræ ſunt omnes propoſitiones, quas allegati DD. deducunt, ſed manifeſta fallacia, manifeſtumque æquivocum eſt in applicatione.

Hinc juxta exempla deducta *d. diſc. 78. de feud.* creditores defuncti quamvis chirographarii, ſolamque perſona-
7 lem habentes vincunt quoſcumque ab hærede cauſam habentes in ejuſdem defuncti bonis; Atque puellæ dotandæ per maſculos ex bonis paternis, vel avitis ex diſpoſitione ſtatuti excluſivi, vel ex diſpoſitione *Auth. res quæ, Cod. commun. de legat.* in eiſdem bonis vincunt quoſcumque habentes cauſam a maſculis ſucceſſoribus, ex ea ratione quod ipſæ metiuntur earum jus a defuncto primo domino, cum ſimilibus.

Fortius autem in iſto caſu, in quo non ſolum intrat dicta ratio ſeparationis bonorum, ſed etiam altera melior, magiſque concludens, quod ſcilicet dominium primi donatarii eſt reſtrictum ad certum tempus, vel certum caſum, quo ſequuto reſolvitur, ac evaneſcunt, & per conſequens reſolvitur etiam jus, vel dominium tertii, qui ab eo cauſam habeat ut ſupra.

Nil obſtante quod interim ſit verus, & perfectus do-
8 minus, quoniam idem ex veriori, magiſque recepta ſententia procedit in quocumque poſſeſſore fideicommiſſariæ hereditatis, ut interim ejus jure durante ſit verus, & perfectus dominus, ut pluries advertitur *ſub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum, & ſub tit. de fideicomm.* ſed eſt dominium reſolubile, quod facto caſu ceſſat, ideoque alienationes per eum factæ, donec ſuum jus durat, quoties non accedat expreſſa prohibitio teſtatoris, valent, & ſunt firmæ, ſed reſolvuntur eodem jure ceſſato, eodem modo quo in feudatario, in emphyteuta, & ſimilibus.

Emptor ad vitam, vel emptor cum pacto de retroven-
9 dendo, interim ad omnes effectus eſt verus, & perfectus dominus ex relatis *diſc. 74. & 78. de ſervit. & eod. tit. in hoc ſupplemento in Florentina retractus, diſc. 209. & diſc. 1. de emption. & vendit. & alibi pluries*, ſed non per hoc inferri poteſt, ut ei licitum ſit alienare rem in perpetuum; adeout in caſu ejus mortis, vel retrovenditionis non poſſit competere actio contra tertium poſſeſſorem, ex eo, quod pro reſtitutione nulla adjecta ſit hypotheca, vel reſervatio dominii, ideoque alia non competat actio niſi perſonalis, quæ oritur ex pacto, vel Judicis officium mercenarium, quoniam dicitur quædam actio perſonalis in rem ſcripta exercibilis ad rem etiam contra tertium.

Alias enim dari poſſet abſurdum bene conſideratum per
10 Rotam *d. dec. 86.* poſt Merlin. *de pignor. n. 7.* alias 178. Peutinger. quod ſcilicet omnia fideicommiſſaria ordinata per contractum, præſertim in donationibus juxta caſus a me recenſitos *diſc. 25. & 55. & 137. cum plur. ſeqq. in tit. de fideicomm.* ita eludi nimium de facili poſſent.

Illa vero antiquorum ſimplicitas derivata ex quibuſdam
11 leguleicis ſcholaſticis formalitatibus, quæ differentiam conſtituit inter fideicommiſſa ordinata per ultimas voluntates, & per actus inter vivos in praxi & apud magis indoctos modernos remanet irriſione digna, ex relatis *diſc. 141. eod. tit. de fideic. dec. 429. n. 1. part. 13. rec.* & alibi pluries, cum viventium conventiones arctius ligare debeant.

Convincitur item ad evidentiam æquivocum dictorum modernorum Conſulentium, adhibendi ad rem ea quæ
12 notantur per DD. antiquos, & graves ad materiam text. *in leg. quoties, C. de donat. quæ ſub modo*, & quorum litaniam juxta quamdam vere contemptibilem modernam ineptiam facit Andreol. *d. controverſ.* 120. quoniam dicti termini vere & proprie percutiunt caſum diverſum, quando ſcilicet poſt factam donationem una cum onere, ut bona donata ad certum tempus, vel caſum reſtituat alteri, idem donator concorditer cum donatario, huic remittendo onus, donet, vel alienet alteri, vel conſentiat, quod donatarius alienet cum ſubſequuta traditione, & translatione dominii, iſtoſque terminos vere percutiunt notata ad materiam d. text. *in leg. quoties*; Secus autem quando donatore defuncto, vel in priori voluntate perſeverante, Tertius poſſeſſor totum ejus jus metiatur a primo donatario habente jus, ac dominium limitatum ac reſolubile, poſtmodum jam reſolutum.

Ideoque merito *Rota Romana* perpetuo neglexit, ac parvi fecit hoc motivum ſemper decantatum, ſed rejectum ut infra, atque in caſu *dec. 133. Partie*; Ultra particu- 13
lares circumſtantias in eo caſu concurrentes, reflectitur quod eſt deciſio abſque contradictore, una tantum parte informante.

Et ſi objiciatur quod non adſint doctrinæ deſcendentes ad has diſtinctiones, & reflexiones in concurſu tot do- 14
ctrinarum in contrarium, recte poteſt reſponderi eodem modo quo ſimili objecto reſpondit Paul. de Caſtro *conſ. 434. in fin. lib. 2.* a me relato *diſc. 1. de benef. num. fin. ibi ſufficit authoritas mea, quia video, & cognoſco prædicta omnia vera eſſe, & veritate fulciri.*

Si etenim aliquis æquivocando, & capiendo quid pro quo, dicat, vel credat noctem diem, & diem noctem; atque exinde effectus noctis applicet diei, vel e contra, eamque poſtea centum tranſcriptores referant, adhuc remanent omnes contemptibiles, ut advertitur *diſc. 35. de judic.* ubi de modo deferendi DD. auctoritatibus.

Multa exempla ad id comprobandum deduci poſſent, & præſertim illud in celebri quæſtione an creditores poſteriores ex cauſa onerosa vincant anteriores ex cauſa lucrativa, quoniam omnes antiqui, & medii uſque ad tempora Gabriel. Eugubin. concorditer dabant hanc prælationem; ipſe autem adhibuit abſque auctoritatibus diſtinctionem inter chyrographarios, & hypothecarios, quoniam diſtinctio erat legibus modernis, & Tribunalia magis ſequuti ſunt ex relatis a me *diſc. 31. de credito*, cum ſimilibus; Ideoque non debemus more avium, vel ovium, aliorumque irrationabilium abſque diſcurſu ſequi aliorum volatus, vel ſaltus.

Et nihilominus non deſunt auctoritates id bene firman- 15
tes in his terminis ſpecialibus text. *in leg. quoties*, quorum aliquæ volunt dari etiam actionem realem ratione tranſlationis dominii in hujuſmodi donationibus continentibus fideicommiſſum; Et aliquæ probabilius volunt competere quidem ſolam actionem perſonalem, ſed iſtam eſſe in reſcriptam, ſive rei perſequutoriam, ex iis quæ habentur apud Mant. *vot. 49. per tot. & per eumdem de ſucceſſ. part. 4. quæſt. 21. art. 9. ex n. 25. ad fin.* Rot. apud Merlin. *dec. 402. ex n. 6. ad fin.* & alios relatos per eumdem Andreol. *contr. 68. n. 16. cum ſeqq.* Unde patet quan- 16
tum fidendum ſit auctoritati hujuſmodi Auctorum, qui contra omnes juſtitiæ, & charitatis regulas publicæ luci tradunt eorum allegationes conductitio more ad pecuniam, vel ad affectionem requirentis, non autem ad veritatem editas, quoniam Advocati, & Conſulentes modo dicunt album, & modo nigrum in eadem materia, prout requirentis opportunitas exigat, *ut diſc. 35. de judic.*

Ideoque merito Rota paſſim practicare conſuevit reme- 17
dium immiſſionis etiam in fideicommiſſis ordinatis per contractum donationis, præſertim in caſibus, de quibus *diſc. 25. de fideic. & diſc. 55. eod. tit.* in cujus ultimi diſcurſus caſu prodiit *d. dec. 429. part. 13. recent.* ac etiam *diſc. 137. & 138. eod. tit.* & in aliis, quoniam ut præmiſſum eſt, quidquid antiquorum ſimplicitas dubitaverit, hodie extra controverſiam receptum videtur, ut nulla conſtituenda veniat differentia inter fideicommiſſa per ultimas voluntates, & illa per contractus; Pro neutra opinione facientibus deductis per Turr. *de pact. futur. ſucceſſ. ubi ſupra*, quoniam hoc laborer in ea inſolita materia commendatione ſint digni; Attamen quoad hunc punctum videtur, quod materia apud eum non multum digeſta ſit, quia forte illam practicandi occaſionem non habuerint.

Reflectendo præſertim ad prædictam differentiam, quod ſcilicet aliud eſt agere de caſu, in quo idem donator alias bonorum liberorum liber, & plenus dominus in præjudicium ſecundi donatarii alienationem fecerit, inſimul cum primo donatario; Et aliud eſt agere de alienatione facta per primum donatarium, qui dominium limitatum a donatore habebat. Atque in hoc conſiſtit æquivocum, eodem modo quo in feudo, & in emphyteuſi, vel in perpetua locatione, & ſimilibus paſſim habemus, cum iidem videantur termini. Ac etiam ſpectata ipſa ratione, quæ aliquibus legalibus ſubtilitatibus, & ſuperſtitionibus prævalere debet, iſtamque dixi mihi videri certam veritatem.

ROMANA PECUNIARIA, SEU DONATIONIS, PRO DUCE BRACHIANI, CUM FRIDERICO PETRO DE VICTORIIS,

Caſus deciſus per Rotam pro Duce.

De inſinuatione aliiſque ſolemnitatibus in donatione requiſitis, & an & quando ſervari debeant in donatione annuæ præſtationes vitalitiæ: Et quid in donatione facta per Magnatem proprio familiari cum aſſertione meritorum.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Injuſtitia impedit rem judicatam, ſive præbet locum reſtitutioni in integrum.*
3 *De præſcriptione ſtatutaria, & de ſolutione præſump.*
4 *inſinuatio requiſita ex ſtatuto Urbis in quibus differat ab illa de jure communi.*
5 *An & quando requiratur inſinuatio in donatione vitalitiæ præſtationis.*
6 *De æſtimatione hujus præſtationis vitalitiæ.*
7 *An inſinuatio requiratur in donatione facta per Magnatem.*
8 *De ratione cui innixa eſt ſolemnitas inſinuationis.*
9 *De ſtylo judicandi per Sacrum Concilium Neapolis.*
10 *De materia donationis remuneratoriæ, & an ſufficiat ſola aſſertio meritorum.*
11 *De diſtinctione juſtitiæ commutativæ, & diſtributivæ.*
12 *De donatione facta extra locum ſubjectum ſtatuto præſcribenti ſolemnitates.*

D I S C. LXVI.

1 DUx Virginius Urſinus de anno 1593. donavit Hieronymo Florellio ejus ſecretario ad vitam menſtruam præſtationem ſcutorum triginta, atque de anno 1609. idem donavit Aloyſio Victorio ejus familiari, pariter ad vitam menſtruam præſtationem ſcutorum vigintiquinque, aliamque vitalitiam donationem menſtruorum ſcutorum triginta de ann. 1616. fecit Paulus Jordanus Dux ſucceſſor eidem Victorio ejus educatori vulgo *Ajo*, qui ceſſionem quoque obtinuit a dicto Florellio de præfata prima donatione; Pro hujuſmodi itaque annuis, vel menſtruis decurſis præſtationibus in vita utriuſque Donatarii notabilem ſummam quatuor millium ſcutorum circiter conſtituentibus, judicium inſtituit Federicus Petrus de Victoriis præfati Aloyſii hæres contra Ducem Flavium, tanquam prædictorum Donatorum hæredem coram A.C. a quo non ſolum ſententiam, ac ejus in judicatum tranſactæ vigore mandatum exequutivum obtinuit, contra bona hæreditaria utriuſque donatoris, ſed etiam exequatur contra perſonam, & bona propria; Commiſſa vero cauſa reſtitutionis in integrum in Rot. *cor. Rondanino*, datoque ſolito dubio, An conſtet de re judicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum ſub die 26. *Februarii* 1674. favore Ducis rei conventi negative in prima, & affirmative in ſecunda parte reſponſum fuit ratione injuſtitiæ,
2 dum juxta frequentes, & quotidianas cautiones, ſuper quibus revera puerilitas eſt auctoritates amplius deducere; ſententia injuſta nunquam tranſit in judicatum, vel ſi tranſit, injuſtitia tanquam inductiva læſionis locum aperit reſtitutioni in integrum ex deductis *diſc.* 38. *de judic.* & paſſim.

Quamvis autem in diſputationibus deſuper habitis ex hac parte inſiſteretur tam in donationum invaliditate ob defectum inſinuationis, & ob non ſervatam formam ſtatuti Urbis 149. atque in alio motivo præſumptæ ſolutionis ob
3 præſumptionem reſultantem a ſtatuto Urbis ob lapſum ſexdecim annorum ſub nomine præſcriptionis ſtatutariæ explicari ſolitam, ac etiam ob alteram præſumptionem reſultantem a jure communi ad terminos textus *in l. procula ff. de probat.* juxta deducta, *ſub tit. de cred. diſc.* 129. *& ſeqq.* multo magis dum agitur de menſtruis præſtationibus tanquam per ſpeciem pinguioris mercedis menſtruatim ſolvi ſolitæ per Magnates familiaribus manualiter, abſque eo quod reportentur quietantiæ, ut de debito in ſorte principali notabilis quantitatis fieri ſolet; Attamen Rota contenta primo motivo nullitatis reſultantis a defectu inſinuationis ad formam ſtatuti Urbis 150. per quod infirmato etiam juramento tollitur iſtius defectus ſuppletio, quæ a valido juramento juxta magis receptam opinionem reſultat ex inſinuatis ſupra *hoc eod. tit. diſc.* 60. de aliis motivis diſputare neglexit, ut patet ex deciſione deſuper edita.

Ad evitandam autem hujuſmodi ſolemnitatis neceſſitatem, Scribentes pro Actore tria deducebant fundamenta. Primo nempe, quod cum eſſet donatio vitalitia inſinuationi non ſubjaceret ad Textum *in leg. ſancimus §. ſi quis autem, Cod. de donat.* cujus diſpoſitio incorrecta remanet per ſtatutum Urbis, quod hujus ſolemnitatis neceſſitatem exigit in illis tantum caſibus, in quibus de jure communi requireretur, duas tantum operationes faciendo; Primo nempe circa ſummam, quoniam de jure communi inſinuatio requiritur ultra quingentos ſolidos, ex magis recepta ſententia importans quingentos ſcutos auri noſtrorum temporum, ſtatutum vero ſe reſtringit ad ſummam ducentorum ducatorum de Carolenis, qui important ſcuta centum quinquaginta monetæ Romanæ juliorum, & per conſequens ſcuta centum auri juxta currentem valorem: Et ſecundo, quoniam tollit vim juramenti, quod ut ſupra ſupplet defectum. 4

Dicebant ſecundo, quod cum ageretur de donatione Principis, & Magnatis, iſta ſolemnitas neceſſaria non eſſet juxta punctualiter diſputata apud Capyc. *dec.* 203. Et tertio, quod eſſet donatio remuneratoria in præmium meritorum, & ſervitiorum, ideoq; pariter non ſubjaceret ſolemnitatibus.

Singula itaque iſta fundamenta examinando; Quamvis Doctores plene in deciſione hujus cauſæ relati cum confuſa opinionum ſciſſura nimium diſputent ſuper intellectu ipſius textus, ex veriori ſententia procedentis, quando donatio ſit vitalitia ex parte utriuſque donantis ſcilicet, & donatarii, ac propterea iterat ejuſdem textus ratio quod ob 5 contingentiam celeris mortis unius, ita cito donatio reſolvi valeat, adeout adeſſe non dicatur ſumma inſinuationi ſubjecta, ac propterea quæſtio vere, & proprie cadit ſuper verificatione hujus præſuppoſiti; quoties donator expreſſe non promiſerit continuationem donationis ad vitam donatarii etiam per hæredes poſt ejus mortem, an ſcilicet id in dubio ſubintelligatur, necne, atque ſubintelligi magis communis opinio ſentire videtur, ex cumulatis in eadem deciſione; Attamen, quando ut in præſenti id exprimitur, tunc in eodem textu literaliter deciditur, ut intret inſinuationis neceſſitas, ex ea clara ratione, quod jus certum ad vitam creditoris, adeout non habeat aliam incertitudinem reſult. a vita debitoris, ſuam habeat æſtimationem, ac pretium, ut quotidiana generalis praxis docet in cenſibus vitalitiis, ac officiis, & locis montium vacabilibus, ex inſinuatis *ſub tit. de regal. diſc.* 30. *cum plur. ſeqq. & ſupra diſc.* 54. *& ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 1. ubi de conceſſionibus bonorum ad vitam, & alibi pluries.

Ac propterea iſta ſpecies donationis continere dicitur ab initio illam quantitatem in proprietate, quam Donatarius fuiſſet ſolutus tanquam pretium hujus juris vitalitii quatenus in contractum emptionis, & venditionis, vel alium correſpectivum deductum fuiſſet. Super hac valutatione autem nullatenus placet deciſionis præſuppoſitum, ut ea facienda eſſet juxta computationem text. *in leg. hæreditatum, ff. ad leg. falcid.* procedendo cum hac ſimplicitate, cum qua 6 per aliquos DD. ac etiam per ipſum Tribunal in aliis cauſis procedi conſuevit, quoniam verius eſt, quod hæc valutatio in ſingulis caſibus pro eorum individuis circumſtantiis fieri debeat juxta ponderationes, de quibus *d. diſc.* 30. *de regal.* & ſupra *hoc tit. d. diſc.* 54. & alibi pluries.

Verum etiam in caſu, in quo donationis reſolutio alternative penderet a vita donantis, vel donatarii juxta ſenſum textus, adhuc eatenus dicendum venit, quod ceſſet inſinuationis neceſſitas, quatenus ita lex diſponat, atque legislatori placeat, non autem ob aſſignatæ rationis probabilitatem, cum etiam in iſto caſu intret eadem conſideratio pretii in proprietate ab initio; Quamvis etiam plus valuetur donatio ad vitam donatarii ob majorem certitudinem, minus autem ubi majus viget periculum, atque major eſt incertitudo ex deductis *d. diſc.* 30. *de regal.* non per hoc tollitur, quin iſta præſtatio habeat ſuum pretium, cum quo de hujuſmodi vitalitiis juribus etiam ad vitam debitoris conveniri ſolet ex pluries inſinuatis *ſub tit. de ſocietat. offic.* & alibi, & ſic duplicitas periculi eſt qualitas diminutiva, non autem omnino deſtructiva pretii, & valutationis.

Quoad ſecundum motivum, quo ageretur de donatione fact. per Principem, & Magnatem, dicebam; atque Rota in deciſione ſequuta eſt, quod iſti Domini, & Magnates, juxta diverſas dominiorum qualitates, Principum, vel eorum ad inſtar, figuram facere videntur in eorum locis, & dominiis:

Digitized by Google

nils; ut de teſtamento condito in ejus dominio per quendam
Domicellum de hac eadem familia Urſina ea iſta ratione
non ſubjecto ſolemnitatibus firmat Bald. relatus per Grat.
diſcept. 312. *n.* 8. Secus autem in Urbe in qua figuram fa-
ciunt privatorum Civium, quamvis nimium qualificato-
rum ea ponderatis *ſub tit. de ſervitut. diſc.* 60. & magis ad
rem ad præciſum effectum ſubjectionis ſtatutorum *ſub tit.*
de alienat. & contract. prohibit. diſc. 37. ubi concordantes.

Reflectendo tamen ad veritatem, de iſto fundamento du-
bitaſſem, quatenus in judicando procedendum eſſet diſcur-
ſivo, ſeu ratiocinativo more ea ponderationibus, de quibus
eod. diſc. 37. *de alienat.* multo magis in his terminis intran-
tibus, quoniam inſinuationis ſolemnitas a jure introducta
8 eſt ex motivo, ſeu ratione ſe certificandi de ſincera, & perſe-
verantí voluntate donatoris; quoniam cum donare ſit per-
dere, atque homines prudentes, & ſani capitis, non de facili
irrevocabiles donationes facere ſoleant, ideoque actus ſit de
ſui natura ſuſpectus de coactione, vel doloſa ſeductione hinc
merito pro voluntatis certificatione iſte novus actus deſide-
ratur coram Judice, & ex intervallo, quamvis revera, &
de facto juxta omnium aliarum ſolemnitatum naturam ad
cæremonialem formalitatem id quoque redactum ſit.

Iſta itaque ratio ceſſat in Magnatibus, ac potentibus vi-
tis hujuſmodi liberalitates cum ſubditis exercentibus, & per
quandam ſpeciem augmenti mercedis, ſive ut vulgo dicitur
ben ſervito ea communi conſuetudine per litteras privatas
familiares vulgo patentes, non autem per publicum, & ſo-
lemne inſtrumentum, ac propterea ea rationis identitate
adaptari videntur ea, quæ habentur firmata apud Merlin.
deciſ. 692. ſuper ceſſante neceſſitate ſolemnitatum in ea do-
natione, quæ manualiter fiat.

Sed quoniam apud modernos inolevit ineptus uſus, ne-
glecto quocumque ratiocinio, vel diſcurſu, pragmatico
more judicare, quia ſic alias deciſum fuerit, vel quia ſic
dicant aliquæ ex auctoritatibus; Idcirco dicebam in con-
greſſu habito pro directione cauſæ, quod motivum dici non
poſſet tutum.

Reſpondendo autem *ad d. diſc.* 203. *Capicii*, dicebam,
quod illa potius retorqueri poterat, atque huic Parti aſſiſte-
bat, quoniam leguleico more punctum examinando potius
concluditur pro neceſſitate inſinuationis ex ſuperius aſſigna-
ta ratione, quod quamvis Princeps Salerni, attenta illo-
rum temporum conditione, eſſet Magnatem nimium potens,
ac primi ordinis in ejus ſtatu, attamen etiam ibi faciebat
figuram Baronis ſubditi legibus, quibus derogare, vel diſ-
penſare non poterat; Et ulterius in Regia, ſeu Metropoli-
tana Civitate, in qua facta erat donatio, faciebat figuram
ſubditi, ac privati Civis, quamvis nimium qualificati, ſed
quoniam illud Sacr. Conſilium ſupponit ſe ſubrogatum loco
antiqui Præfecti Prætorii, atque judicare nomine Regis abſ-
9 que præciſa reſtrictione intra legales cancellos, quam infe-
riores Judices, & Magiſtratus habent, idcirco ita judica-
tum fuit favore donatarii ob particulares illius caſus cir-
cumſtantias, atque ob juſtiſſimam donandi cauſam in remu-
nerationem ſervitiorum, & meritorum. Idcirco potius ob
iſtam qualitatem donationis remuneratoriæ judicatum fuit
ceſſare inſinuationis neceſſitatem.

In præſenti autem caſu advertebam, quod res ſe habebat
in oppoſitum, quod ſcilicet ageretur potius de donationi-
bus naturaliter a candidi, & facilis animi Dominis, non
abſque deceptionis ſuſpicione extorqueri ſolitis per ſagaces,
& vaſtos Aulicos, ut quandoque praxis docuit, quodque
propterea non irrationabiliter hic ſecundus inſinuationis
actus pro voluntatis certificatione requireretur.

Circa tertium motivum, quod donationes eſſent cum aſ-
ſertione meritorum, in quorum remunerationem factæ di-
cerentur, ideoque ſolemnitatibus non ſubjectæ; Advertebam
10 ad idem, quod in hac materia donationis remuneratoriæ
habetur *ſupra, diſc.* 16. *&* 60. *& ſub tit. de feud. ad materiam*
Bullæ Baronum diſc. 94. *& alibi*, quod ſcilicet quamvis DD.
cum ea hodie nimium vulgari procedere ſoleant diſtinctio-
ne inter prohibitos, & non prohibitos, ut primo caſu non
ſufficiat aſſertio, ſed requiratur juſtificatio ſaltim admini-
culativa juxta ea, quæ in materia confeſſionis factæ per pro-
hibitos habentur *ſub tit. de dote, diſc.* 72. *& ſeqq. & diſc.* 158.
ac etiam *ſub tit. de alienat. & contract. prohib. & ſub altero*
de tut. & adminiſtrat. ac alibi, & nihilominus data etiam
juſtificatione, intrat alia inſpectio ſuper meritorum, ac reſ-
pective remunerationis qualitate, an ſcilicet merita ſint ob-
ligantia ex lege juſtitiæ, & producentia in judicio civili
actionem experibilem, vel potius producant ſolum natura-
lem, vel congruentem obligationem antidotalem, & an

præmium ſit merito proportionatum, necne; In altero au-
tem caſu in quo de non prohibitis agatur, ſed ſola ſufficiat
aſſertio, quæſtione cadente cum conſueta opinionum ſciſ-
ſura, an generica ſufficiat, vel ſpecifica exigatur, ut me-
rita ad ſpeciem deducantur.

Iſtaque diſtinctione ſic ſtante, deſcendendo ad applicatio-
nem, ea ea magis communi ſenſu reſtringi ſolet ad prohibi-
tionem perſonalem, quia nempe perſona donatoris extra ca-
ſum veræ renunciationis ex ejus inhabilitate per legem pro-
hibita ſit dare, ſive quod perſona donatarii prohibita ſit re-
cipere ea titulo gratuito, exemplificando prohibitionem in-
ter virum, & uxorem, patrem, & filium in poteſtate, ſive
patrem, & filium ſpurium, in ſuis caſibus, aut inter Cle-
ricum, ſeu militem, & concubinam, cum ſimilibus.

Hiſque ſic ſtantibus Scribentes in contrarium præmiſſa
deſumendo ea jam a me deductis locis citatis inferebant,
quod cum ambo Donatores eſſent ſui juris, ac majores,
nullamque haberent activam prohibitionem donandi, mi-
nuſque paſſivam haberent donatarii, ita ſufficeret generica
aſſertio meritorum; Fortius vero, dum ea adminiculata re-
manebat a primordio veritatis actualis ſervitii, vel miniſte-
rii; Nimium ſe diffundendo ſuper iis, quæ habentur dedu-
cta *diſc.* 94 *de feud. & alibi*, circa minus veram opinionem
eorum, qui credunt, ut non dentur merita remuneratione
digna in eo, qui ex debito naturæ, vel muneris bene ſe ge-
rat erga alterum, puta ad rem in famulo erga Dominum,
ubi conventum ſtipendium habeat, in filio erga patrem, in
conjuge erga alterum, in ſerva erga Dominum, in ſubdito
erga Principem, & Prælatum, in milite erga Ducem cum ſi-
milibus; cum probabilius, magiſque receptum ſit etiam his
caſibus dari merita remuneratione digna cum diſtinctione
inter perſonas publicas, & privatas, & per conſequens, cum
alterа diſtinctione inter juſtitiam diſtributivam priori perſo- 11
narum generi congruam, & commutativam poſteriori con-
venientem, juxta practica exempla deducta *in proœm. Ope-*
ris Italici, ſeu Doctoris Vulgaris, cap. 10.

Non negabam etiam donationum impugnator veritatem
præmiſſorum, quæ ex meis jam editis ſcriptis, ut ſupra de-
ducebantur; Dicebam tamen fallaciam conſiſtere in appli-
cationis reſtrictione, ad ſolam activam, & paſſivam prohi-
bitionem perſonalem, cum eadem quoque cadant in omni
alia prohibitione etiam univerſali, ubi certa ſolemnitas, vel
forma non adhibeatur, quamvis de illis ageretur, qui do-
nandi, ac reſpective recipiendi omnimodam de jure liber-
tatem haberent, quoniam adhuc dicuntur de jure prohibiti
abſque illa forma, vel ſolemnitate actum explicare, Et per
conſequens ſola confeſſio, vel aſſertio non ſufficit, cum ea-
dem facilitas, cum qua fiat magis præjudicialis actus dona-
tionis, aſſertionem cauſet; Ac etiam quia diceretur ita im-
poſita lex verbis, & non rebus, atque legis prohibitio de fa-
cili cum ſola verborum formula, vel textura eludi poſſet.

Ac ulterius, erroneum quoque eſſe dicebam in his gene-
ralitatibus immorari, atque cum eis in omnibus caſibus in-
differenter procedere, cum verius reflectendum ſit ad diver-
ſos effectus exinde reſultantes, etiam inter non prohibitos,
quoniam ex. gr. aliud eſt de hoc agere ad effectum evitan-
di ſolum aliquem levem defectum ſolemnitatis; Aliud vero
ad alium majorem effectum inhabilitationis perſonalis, ſive
cum ipſomet donatore ad effectum evictionis præſtandæ,
aut ad effectum non ſubjacendi reſolutioni ob ſupervenien-
tiam liberorum, aut obligationis, gratitudinis, vel ali-
mentorum, cum ſimilibus; Et e converſo ad effectus præ-
judiciales tertio juxta caſum, de quo *d. diſc.* 94. *de feud.*
cum ſimilibus.

Magna namque dignoſcitur differentia inter unos, ac
alios, majores, & reſpective minores effectus, ut pro mi-
noribus majores, & efficaciores juſtificationes requirantur,
pro minoribus autem minores ſufficiant; ſive cum eadem
diſtinctione concilietur dicta alia quæſtio, an ſufficiat ſola
obligatio naturalis, & congruentiæ, vel antidoralis, vel
potius requiratur obligatio civilis productiva actionis in ju-
dicio experibilis; Aut an dentur merita in eo, qui teneba-
tur ex debito officii ita bene operari ut ſupra; Vel an præ-
mium merito adæquet, necne; ſive an remuneratio ſit ad
limites juſtitiæ diſtributivæ, vel commutativæ.

Iſta etenim ac ſimilia non videntur in jure dubia ſub quæ-
ſtionibus ac opinionum varietatibus cadentia, ut legulei-
cum pragmaticum vulgus male opinatur, ideoque cum con-
ſueto improbo, ac inepto labore chartas inutiliter replere
ſtudet ad probandum quænam magis communis, magiſque
vera ſit opinio, cum potius diverſæ, quam contrariæ dicen-
dæ ſint opiniones pro caſuum, vel reſpective effectuum &

operationum varietate, recte conciliabiles, ut generaliter in univerſa iſta facultate ſequi videtur, adeout in ſingulis caſibus pro eorum particularibus circumſtantiis deciſio regulanda ſit, generalitates perpetuo abhorrendo.

Nulli etenim ad rem noſtram, præſuppoſito Donatore ſani capitis, vel nimium rari ſunt illi caſus, in quibus ad iſtum donationis actum deveniatur, abſque aliquo motivo meriti, quoties ſanguinis, & naturæ impulſus non urgeat. Ac etiam, quia in iſto contractu, ex communi, & forte nunquam variabili ſtylo, ſeu formulatio generali meritorum, ac ſervitiorum aſſertio præmitti ſolet, ideoque nullus unquam puræ, ac ſimplicis donationis non cauſativæ caſus daretur in iis, in quibus nulla adeſſet activa, & reſpective paſſiva prohibitio juxta d. diſtinctionem, ſi in non prohibitis ſola generica aſſertio ſufficeret,

Quia vero una ex præmiſſis donationibus dicebatur facta in Oppido Liburnienſi; ideoque ex parte actoria inferebatur, quod ſaltim in ea non caderet defectus ſolemnitatum præſcriptarum a ſtatuto Urbis, dum ex facti circumſtantiis applicari non poterant ea, quæ de actibus affectate geſtis extra territorium habentur *ſupra*, *diſc.* 35. *& alibi*.

Hinc pro iſto objecto evitando, ego, & alii pro hac parte ſcribentes dabamus reſponſionem in deciſione deductam, quod ſcilicet cum ageretur de actu inito per ſcripturam privatam, non ſufficeret ſola aſſertio loci, abſque aliqua ſaltim adminiculativa juſtificatione ob fraudem, quæ alias prohibitioni legis fieri poſſet, ducto argumento a diſpoſitione text. *in l. Scripturas*, *C. qui potior. in pignor. habeantur*.

Iſta reſponſio, reflectendo ad veritatem parum placebat, quoniam illa falſitatis, vel fraudis ſuſpicio, quam dicta lex habet in ſcripturis privatis, recte procedit ubi admixtum ſit præjudicium tertii, vel etiam ubi ſecluſo iſto præjudicio donatoris, vel alterius agentis actum, prohibitio ſit talis, ut impedimentum ab ipſomet faciente, abſque alterius miniſterio removeri non poſſit ob factum tertii adhibendum, puta in decreto Judicis, & conſenſu proximiorum ad formam ſtatutorum, cum ſimilibus, ſecus autem in illa ſpecie impedimenti, quod nimium de facili per ipſum ſolum facientem removeri poteſt, cum tunc præſumendum non ſit, quod falſitatis turpitudo committatur, attenta præſertim qualitate perſonæ, ac etiam temporis, quoniam tunc leguleicis formalitatibus, & ſuperſtitionibus ad hodiernum ſtatutum non redactis, non habebatur illa ſuſpicio, vel dubietas, quæ hodie haberi poteſt forte parum probabilis, ut in hujuſmodi actibus gratitudinis, & generoſitatis geſtis per Magnates cum propriis familiis ſtatutariæ ſolemnitates requirerentur.

Melior itaque, ac tutior mihi videbatur altera reſponſio, quam dabant, in deciſione tamen neglecta, quod ſcilicet cum eſſet donatio facta per ſcripturam privatam abſque juramento, adeout illius ſuppletio non intraret, ſi non obſtaret defectus inſinuationis requiſitæ per Statutum Urbis, obſtaret alter inſinuationis requiſitæ per jus commune cum ſola differentia majoris vel minoris ſummæ, quæ non poterat ſalvare rem judicatam ab injuſtitia.

FULGINATEN. DONATIONIS, PRO COMIT. JULIA DE MONTECATINIS, CUM VITELLESCHIIS.

Diſcurſus cum ſenſu Veritatis ad parandam concordiam, jam ſequutam.

De eadem materia, de qua *ſupra*, *diſc.* 26. ſuper ſolemnitatibus a ſtatuto Fulginaten. requiſitis in donationibus, quales eſſe debeant, & quando requirantur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries, & de deductis hinc inde per alios Scribentes.*
2 *De intelligentia ſtatuti Fulginaten. in donationibus.*
3 *Solemnitates ad unum effectum adhibitæ non ſuffragantur quoad alium.*
4 *Quando donatio inter conjuges morte confirmetur.*
5 *Quod ſtatutum loquendo de donationibus, non procedat in oneroſis, & cauſativis.*
6 *Vir non facit ſuos fructus bonorum dotalium, niſi accedat traditio.*
7 *Quomodo fieri dicatur traditio locorum montium.*
8 *De damnis, & intereſſe debitis viro, loco fructuum.*
9 *Solemnitates non requiruntur in remiſſione juris quærendi.*
10 *Renunciatio tranſlativa præſupponit acquiſitionem præcedentem.*
11 *Ad quid proſit, quod vir donator in eadem voluntate obierit.*
12 *De tacita, vel præſumpta remiſſione uſurarum dotalium.*
13 *De prohibitione donationis inter conjuges de jure communi, & quando cenſeatur revocata.*

D I S C. LXVII.

PRO communi parentum pinguem aſſem poſſidentibus tribus ſororibus de Montecatinis, quarum major Julia nupta erat Hieronymo Vitelleſchio, aliæ vero minores, & innuptæ ſub Curatoris adminiſtratione vivebant; Cum ex fructibus locorum montium penes Campſorem in Urbe conflata eſſet ſumma ſcut. mille tercentum circiter, cum ea vir, & curator, earumdem ſororum nomine prædium compararunt a quibuſdam mulieribus, & minoribus, quorum reſpectu ad ſatisfaciendum ſolemnitatibus a ſtatuto requiſitis, ultra conjunctos intervenit Prætor, qui juxta conſuetam formulam, decretum interpoſuit; Declaratione per Hieronymum in eodem inſtrumento adjecta, quod quamvis d. fructus pro tertia parte ad ipſum ſpectarent, eos tamen uxori donabat ſub ea tamen lege & conditione, ut portionis d. prædii uſumfructum ad ejus vitam habere deberet. 1

Soluto autem ad breve tempus matrimonio per mortem viri abſque prole, atque muliere tranſitum faciente ad ſecundas nuptias cum Comite de Montecatinis ejuſdem Civitatis tunc Epiſcopi nepote, nonnullæ exortæ fuerunt controverſiæ inter ipſam, & alios de Vitelleſchiis viri defuncti hæredes, inter quas fuit iſta ſuper ſubſiſtentia donationis dictorum fructuum, quæ invalida prætendebatur ob non ſervatam formam in donationibus requiſitam a Statuto, de quo ſupra, *diſc.* 26. Quare in forma extrajudiciali, ac benevola, deſuper ex parte mulieris pro veritate conſultus fui, aliquibus communicatis informationibus, vel reſponſis tam ejuſdem mulieris Sapientium de partibus, quam aliquorum ſcribentium in Curia pro hæredibus Viri, in quibus per omnes hincinde procedebatur, retento præſuppoſito quod ageretur de donatione; Ideoque reſtringebatur quæſtio ad punctum, ſtante quod ſtatutum exigit decretum Judicis, ac interventum proximiorum per alternativam, an iſta capienda eſſet in ejus propria ſignificatione, ut propterea ſufficeret unum ex alternatis, quale adeſſe ſupponebatur, ſtante Judicis præſentia, & decreto interpoſito ſuper omnibus, & ſingulis in illo inſtrumento contentis, ut ex parte mulieris prætendebatur, Vel potius reſolvenda eſſet in copulativam, ut requireretur utrumque juxta prætenſionem alterius Partis, quæ donationem impugnabat, agendo etiam de altero puncto, an dictum ſtatutum eſſet, necne in uſu; Atque ſuper his deducebantur hincinde juxta frequentem ſtylum invicem pugnantes atteſtationes Notariorum, & Cauſidicorum, ac etiam pugnantes aſſertiones Citroc. compatriotæ, quarum aliquæ in terminis ejuſdem ſtatuti enunciantur, *ſupra*, *eod. diſc.* 26.

Reſpondendo itaque, circa punctum uſus ſtatuti relative me habui ad deducta *eod. diſc.* 26. Et quoad alterum punctum dicebam, quod quamvis mihi probabilius videretur, ut deficiente obſervantia certa, & univoca, ob dictas contradictiones probabilius videretur, ut alternativa in ejus proprio, & regulari ſenſu capienda eſſet, quoniam cum ageretur de ſtatuto exorbitanti, utpote in majoribus reſtringente illam donandi, vel alias de bonis ſuis diſponendi libertatem, quam jus commune concedit, idcirco ſtrictam, ac rigoroſam interpretationem recipere deberet ex iis, quæ in ſtatutorum peculiari ſede pluries habentur *ſub tit. de ſucceſſ. ab inteſtat.* Ideoque nulla congrua ratio exigere videbatur hanc impropriationem, 2

Attamen iſte videbatur labor inanis, cum ambo alternata deficere mihi viderentur, ſtante quod judex principaliter adhibitus fuit pro auctorizando contractum venditionis factum a minoribus, & mulieribus, & ſuper quo Judex adhibuit illam (quamvis cæremonialem) cauſæ cognitionem, quam ſtatutum præſupponit, ſuumque decretum interpoſuit, ideoque non trahendum ad iſtum diverſum incidenter enunciatum contractum ex parte unius tantum, altero contrahente abſente, dum ſuper eo nullatenus Judex requiſitus fuit, ideoque ejus conſenſus non videbatur ad id extendendus; Et per conſequens, retentis terminis donationis, ubi etiam admittendus eſſet intellectus donatariæ favorabilis pro alternativa, adhuc tamen pro invaliditate reſpondere debuiſſet. 3

Mati-

Digitized by Google

Motivabant item ex parte Scribentium pro muliere, quod in omnem eventum hæc donatio recepiſſet validita-
4 tem, ſeu confirmationem a morte viri, deſuper adhibendo terminos generales, qui habentur in materia donationis inter conjuges, ſed pariter dixi videri fragile fundamentum, cum id procedat in terminis juris communis percutientibus ſpecialem donationem inter conjuges, quæ non irritatur ipſo jure, ideoque implicitum habet ſtatum validitatis, conjuge donatore in eadem voluntate perſeverante. Secus autem in caſu hujuſmodi ſtatutorum generaliter diſponentium de quibuſcumque donationibus etiam inter non prohibitos, atque habentium decretum irritativum ipſo jure, quoniam tunc deficit extremum confirmabile, ut in terminis donationis inter conjuges in Urbe, ex ejus ſtatuto advertitur *ſupra diſc.* 30. Et generaliter habetur pluries *ſub tit. de alien. & contract. prohib.* ſuper quæſtione diſputata apud Surd. *dec.* 308. *& alios*, an ſcilicet nullitas contractus geſti per minorem, allegari poſſit per hæredem, vel per tertium, ideoque ubi hæc donatio eſſet talis, quod non caderet ſub ſtatuto, multo minus eam cadere dicebam ſub prohibitione juris communis, quæ hodie ad quamdam idealitatem redacta videtur.

Ex duobus tamen diverſis motivis, cenſui pro muliere
5 reſpondendum fore, quoque non verſaremur in caſu ſtatuti; Primo nempe, quia ut pluries in præcedentibus habetur, hujuſmodi ſtatuta intelligenda veniunt de veris ac propriis donationibus lucrativis, in quibus donator efficiatur pauperior, donatarius autem ditior, lucrativam ſovens cauſam, non autem in donationibus cauſativis, ac oneroſis, & correſpectivis, quæ in verbis potius quam in re iſtud donationis vocabulum ſortiuntur; Et hic erat caſus ob dictam legem, ſeu conditionem acquiſitionis uſusfructus ad vitam donatoris; qui ita poterat eſſe in lucro, cum damno, & jactura mulieris donatariæ, quoniam ipſa ad breve tempus moriente, vel ſequente inter eos thori ſeparatione, unde ceſſaret illud utile, vel ſubalternum dominium, quod ratione dotis adeſt, adhuc idem longo tempore ſupervivens majorem potuiſſet reportare utilitatem; Et per conſequens cum dici non poſſet vera, mereque lucrativa donatio, ita verſabamur extra terminos ſtatuti.

Et ſecundo ex eo quod minus vera eſſet aſſertio viri,
6 quod dicti fructus eſſent proprii, admiſſo etiam præſuppoſito quod integra mulieris portio tam dictorum locorum montium, quam aliorum bonorum in dotem data eſſet, quoniam ad effectum ut vir ſuos faciat jure dominii fructus bonorum dotalium, non ſufficit ſola dotis conſtitutio, niſi etiam ſequatur traditio ex relatis *diſc.* 160. *de dote*, *num.* 16.

Fortius vero attenta ſubjecta materia, & bonorum qualitate, quoniam cum ageretur de locis montium, quorum dominium, ac poſſeſſio de ipſorum peculiari natura,
7 ex ſola conventione, vel facto Partium non abdicantur ab uno, neque in alterum transferuntur abſque auctoritate officialis ad id a Principe præpoſiti, qualis in Urbe eſt Secretarius, ut pluries in ſua ſede *ſub tit. de regal.* Hinc ſequitur ut non ſit verificabilis illa traditio præſumpta, de qua agitur *eod. diſc.* 160. *n.* 17. *& ſeqq.* ideoque firmum eſſe dicebam, quod fructus prædicti cum quibus prædii acquiſitio facta fuerat, non erat in dominio viri, ſed in illo mulieris; Et per conſequens quod non verificaretur veræ, & propriæ donationis requiſitum, præſertim in prohibitoriis, ut donans privetur bonis, vel juribus quæſitis & propriis, unde efficiatur pauperior, ſuumque diminuat patrimonium; Et e converſo donatarius denuo acquirat id quod non habebat, atque ditior efficiatur, ſuumque patrimonium augeat.

Et quamvis *ut eod. diſc.* 160. *n.* 16. ac etiam, *diſc.* 20. *de feud. & diſc.* 146. *eod. tit. de dote*, occaſione agendi de feudis aliiſque prohibitis, quæ in dotem data eſſent,
8 de ſtricta juris cenſura vir non faciat ſuos jure dominii ipſos fructus; Attamen eorum loco cedunt uſuræ dotales reſtaurativæ onerum matrimonii tanquam damna, & intereſſe; Adhuc tamen ad rem id non videbatur præſtare obſtaculum, quoniam deducta locis citatis principaliter percutiunt caſum executionis, quia nempe ſequuta de facto traditione, Vir pariter de facto fructus perceperit, atque conſumpſerit, ſive cum ejus patrimonio confuderit; Conventus autem ad reſtitutionem repellat actorem per exceptionem doli, vel circuitus inanis, ideoque verificaretur caſus veræ depauperationis ac diminutionis ejus, quod jam obtinebat; Secus autem in præſenti, quod illos non perceperat; Et fortius quoniam verificabatur oppoſitum, ideoque verſabamur in terminis longe clarioribus; atque in caſu minus dubitabili, dum neque ipſi fructus identifice extabant, puta, quia inexacti deberentur per depoſitarium montium, ſed exacti poſiti erant in banco pluries enunciati campſoris Greppi, ſub nomine, & ad creditum ipſarum ſororum, cum quarum patrimonio jam commixti, ſeu confuſi fuerant, juxta ponderationes, de quibus, *diſc.* 81. *de benefic.* ac etiam *hoc tit.* in propoſito depoſiti regularis pluries.

Atque hinc ſequi dicebam, quod aliud vir non haberet niſi quandam ſpeciem facultatis acquirendi, quatenus vellet acquirere, ſive actionem petendi a muliere damna, 9
& intereſſe, quatenus illam exercere vellet, ut ea mediante acquireret, & per conſequens quod iſta dicenda non eſſet vera, & propria donatio ut ſupra, ſed potius abſtentio ab acquirendo, ſeu remiſſio juris quærendi, quæ non ſubjacet illis ſolemnitatibus, quibus ſubjacet vera alienatio, vel donatio ex deductis apud Buratt. *deciſ.* 333. ac etiam *diſc.* 1. *de alien. & contract. prohib. n.* 122. ubi in terminis fortioribus alienationum bonorum Eccleſiæ.

Et licet, ubi proceditur per viam condonationis, vel renunciationis tranſlativæ, non autem extinctivæ, ſive abſtentivæ id habeat ſpeciem donationis, atque per ne- 10
ceſſarium antecedens præſupponat agnitionem, vel acquiſitionem, ut in ſua ſede *ſub tit. de renunc. pluries*, & alibi; Attamen iſta dicitur acquiſitio intellectualis & inſtantanea, quæ ad hunc effectum non habetur in conſideratione *juxta deciſ.* 507. Potei *lib.* 2. in dictis fortioribus terminis alienationis bonorum Eccleſiæ, atque advertitur *eodem diſc.* 1. *de alien. n.* 124.

Aliqua ponderatione quoque dignum eſſe dicebam ſilentium viri, quod vivens nunquam contradixerit, ſed 11
cum eadem voluntate obierit, Non quidem ad effectum revalidandi actum alias invalidum ut ſupra, ſed ad effectum arguendi ejus voluntatem, atque convincendi hanc hæredis nimium ſubtilem ſcrupuloſitatem contra veriſimilem voluntatem defuncti, juxta ea, quæ pluries *eod. tit. de alien. & contract. prohib.* animadvertuntur in propoſito mulieris, quæ vivens nunquam conqueſta ſit, Impugnatio vero ſit per hæredem, cum revera iſta videretur nimium ſubtilis impugnatio habens ſpeciem judaiſmi.

Et magis in ſpecie remiſſionis hujuſmodi intereuſuriorum dotalium etiam implicitæ & præſumptæ habetur *eod. tit. de* 12
dote, *diſc.* 155. *& diſc.* 161. *num.* 51. & alibi; Puta juxta unam opinionem per mortem, non petendo in vita, ſive per diuturnam acquieſcentiam, aut per receptionem ſortis, atque proteſtationem, cum ſimilibus. Multo igitur magis ubi accedat expreſſa hujus voluntatis declaratio, cum ſemper majoris ponderis & operationis ſit expreſſum, & clarum, quam fictum & præſumptum.

Motivabatur ex parte impugnantium donationem, quod ubi etiam non intraret ſtatutum, adhuc tamen intraret prohibitio, quæ reſultat a jure communi ſuper donatio- 13
ne inter conjuges, dum a viro nullum deſuper præſtitum fuerat juramentum, per quod iſtud obſtaculum remanet ſublatum, quodque non poſſet ſuffragari confirmatio per mortem, ſtante revocatione deducta ex clauſula generali *caſſans &c.* contenta in ultimo teſtamento, cum quo idem vir obierat, atque in hoc motivo magis quam in alio ſtatuti fundamentum conſtituebatur. Verum illud mihi nullam faciebat impreſſionem, ipſumque levius, ac minoris ponderis videbatur, quam aliud, tum quia illud annullat actum ipſo jure, quod non ſequitur in iſto, cum donatio inter conjuges eſſe dicatur in implicito ſtatu validitatis donec ſequatur ratificatio, qua non ſequuta recipit confirmationem a morte; Tum etiam quia facilius iſta prohibitio ceſſat per juramentum, quod in alia prohibitione non ſequitur, atque facilius recipit limitationes, illam præſertim, de qua ſupra, ut non procedat quando agitur de non acquiſitione, vel remiſſione juris non quæſiti, neque incorporati, adeout donans non fiat pauperior, ideoque dicebam quod iſtud motivum, vel non erat neceſſarium ubi ſubſiſteret primum majoris roboris, vel non ſufficiebat, quia ſi non intrabat amplior diſpoſitio ſtatutaria, multo minus intrabat iſta debilior juris communis.

Atque his ſtantibus, quodque facile fuit cum honeſta concordia controverſiam terminare, non aſſumpſi formiter examen articuli, an clauſula generalis *ceſſans &c.* apponi ſolita in teſtamentis, ſufficeret abſque alia probatione ſaltim adminiculativa animi ad revocandam donationem factam conjugi, ut propterea dici valeat, quod ille

in

Digitized by Google

in eadem voluntate uſque ad obitum non perſeveraverit; vel potius e converſo requiratur declaratio animi ſpecialis; Quatenus vero ad hunc punctum pertinet, adhuc occaſio non dedit illum formiter in foro diſputare, utpote in praxi nimium rarum, ex eo quod aut agitur de illa occulta, & implicita donatione, quæ ineſſe dicitur in confeſſione dotis receptæ aliunde non adminiculata, & iſta utpote fraudulenta remanet inefficax ab initio, ac propterea ſicuti non recipit robur a juramento, ita neque a morte, ex deductis *in generali diſc. 159. & in pleriſque diſc. particularibus ſub tit. de dote*. Aut de donatione expreſſa, & cum in iſta pro communi ſtylo adjici ſoleat juramentum, hinc ſequitur quod valeat ab initio, ideoque iſta quæſtio non intrat; Sed præſuppoſito quod intret, Ex parte ſcribentium pro hæredibus fideicommiſſariis donatoris in hac facti ſpecie ad probandum quod ſufficiat dicta clauſula *Caſſans &c.* allegabantur Cavalcan. *dec. 30. n. 14. & n. 27. part. 1.* & Molin. *de ritu nupt. lib. 3. ſect. 1. q. 1. num. 45. & 46.* qui id dicunt, ſed pro meo judicio non bene probant, quoniam Cavalcan. cum quo in omnibus tanquam relator procedit Molin. *ubi ſupra*, in id allegat Simon. de Pret. *conſ. 149. num. 31. lib. 2.* qui id quoque aſſerit, ſed quoniam eſt auctoritas conſulentis ad pecuniam, vel opportunitatem, hinc oporteret inſpicere ejus fundamentum, quod eſt in diſpoſitione text. *in leg. cum male ſtatus, §. Si maritus, ff. de donation. inter. vir. & uxor. & in leg. maritus ſecunda, Cod. eod. tit.* per quæ jura firmatur (& bene) quod ſi maritus bona uxori donata alienat, vel ſpecialiter obligat, ita cenſetur donatio revocata; Et merito quoniam ob ſpecialem, & expreſſam alienationem, vel hypothecam declaratur animus contrarius, non videtur tamen quomodo exinde inferri poſſit ad iſtam revocationem generalem reſultantem a clauſula *Caſſans &c.* quæ potius pro quodam formulario Notariorum adjici ſolet ad exuberantiam, & tanquam de natura actus, adeout niſi adjiciatur, adhuc teſtamenta, aliæque ultimæ voluntates, quæ præcedant, revocatæ cenſentur; Donatio vero iſta, ubi fiat expreſſe inter vivos, habet naturam contractus, illaque non eſt invalida ipſo jure, neque recipit quoad ſubſtantiam omnimodam perfectionem a morte, ſed ſolum cum morte ponitur in tuto, adeout interim habeat implicitum ſtatum validitatis, cum etiam inter non prohibitos dari poſſit caſus donationis inter vivos validæ & perfectæ, ſed ſub certe revocationi ad libitum donatoris ex lege eidem donationi adjecta, ut alibi *hoc eod. tit.* advertitur; Ideoque cum maritus abeſſet in animo faciendi actum inter vivos ex tunc perfectum, neque hujuſmodi ſubtilitates juris alias de populo timoreſcere ſoleant, hinc non videtur quænam probabilis ratio urgeat, ut ob iſtam clauſulam, ut plurimum a Notario de ſtylo adjici ſolitam ut ſupra, ad hunc animum inferri valeat; Niſi circumſtantiæ id ſuadeant, atque talis voluntatis probabile præbeant argumentum, ac propterea adaptari valeat eadem ratio dictorum jurium, quia nempe, licet ſpecialiter, & expreſſe non diſponatur de bonis donatis, attamen legata, aliæque diſpoſitiones ſint tales, quod effectum alias ſortiri non poſſent, niſi per neceſſariam antecedens præſupponenda ſit hæc implicita revocatio, quia nempe donatio notabilem bonorum partem abſorberet, ita & taliter quod inferri præſumptio, quod teſtator veriſimiliter ita non diſpoſuiſſet, niſi donationem revocare in animo habuiſſet, vel quod alia ſimilia inferrent argumenta hujus voluntatis, cujus idcirco, ac facti potius quam juris videtur quæſtio, ideoque ex facti qualitate, & circumſtantiis potius decidenda, adinſtar eorum quæ habemus in donatione inter vivos non prohibita, facta abſenti, quæ re integra ante ſcientiam, & acceptationem irrevocabilis, cum ſimilibus, puta an anterior dilectio diminuta ſit.

Eoque minus d. auctoritatibus mihi de facili deferendum non eſſe videbatur, quia ut præſertim patet ex Molin. & Cavalcan. involvunt, & confundunt terminos donationis cauſa mortis, & illius inter vivos, atque cum præſuppoſito quod agatur de prima ſpecie, pertranſeunt cum traditione Bart. *in d. l. ſi maritus* quod facilius præſumitur revocatio donationis favore conjugis, quam extranei, Ac propterea intellectus non acquieſcat hujuſmodi auctoritatibus non diſcurrentibus, ſed cum moderna frequentiori inepta procedentibus cum dicto aliquorum conſulentium; Adhuc tamen reſervo maturius cogitandum, cum tempus, & occaſio non dederit hucuſque mature articulum examinare, ac judicium deſuper efformare.

EUGUBINA DONATIONIS; PRO URBANA ET MARIA DE MENGHIS, CUM MASSORELLIS, ET MENGATIIS, AC ALIIS.

Caſus varie deciſus per Rotam.

An donatio facta per iturum ad bellum, cenſenda ſit cauſa mortis, vel inter vivos; Et an retrodonatio exigat eaſdem ſolemnitates requiſitas in donatione; Et an iſtæ ſolemnitates requirantur in donatione facta per matrem filio.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries cum reſolutionibus.*
2 *Diſtinguuntur cauſæ inſpectiones.*
3 *Donatio facta per iturum ad bellum an ſit cauſa mortis, vel inter vivos.*
4 *An retrodonatio requirat eaſdem ſolemnitates quas donatio.*
5 *De decretis Ducalibus ſtatus Urbini an vigeant, necne.*
6 *De concluſione quod in donatione facta per matrem filio non requirantur ſolventes quomodo intelligi debeat.*
7 *De eiſdem decretis Ducalibus.*
8 *An preces præſumantur porrectæ per eum, ſub cujus nomine cantant.*
9 *Judicium Auctoris in tota cauſa.*
10 *De eadem concluſione, de qua, n. 6.*
11 *Quomodo cauſæ decidi debeant.*

D I S C. LXVIII.

ITurus ad bellum de anno 1643. Juvenis Joannes de Menghis nobilis Eugobinus in munere Præfecti vulgo capitanei unius cohortis, cum ſolemnitatibus requiſitis ab illis decretis Ducalibus pluries enunciatis *ſupra, hoc eod. tit. diſc. 2. & 35.* donationem omnium ejus bonorum fecit Clorindæ de Bigazinis matri, quæ eidem Joanni jam tegreſſo volenti uxorem ducere de anno 1657. eadem bona retroceſſit, ac retrodonavit. 1

Eodem vero Joanne uxore ducta defuncto de anno 1666. nullis procreatis filiis cum teſtamento, in quo hæredem inſtituit Eccleſiam S. Mariæ pro Collegio ibi erigendo, relicto jure nominandi Canonicos, Maſſorellis, & Mengatiis conjunctis; Hinc inter iſtos, & d. Clorindam ſuperſtitem, orta fuit lis in partibus ſuper d. retrodonationis invaliditate ex defectu ſolemnitatum; Atque pro invaliditate prodiit ſententia, confirmata in Curia per Judicem Tribunalis Fabricæ, in quo cauſa reaſſumpta fuerat, dum agebatur de pia diſpoſitione cum d. ſororibus Clorindæ interim defunctæ ex altero filio nepotibus, & hæredibus; Commiſſaque cauſa Bevilaquæ uti Prælato de voto Rotæ, ac dato dubio, an & de cujus bono jure conſtaret *ſub die 25. Januarii 1671.* prodiit reſolutio conſtare de bono jure hæredis, pro validitate ſcilicet retrodonationis; ad cujus deciſionis normam prolata ſententia, ſuper præcedentium ſententiarum infirmatione, commiſſaque per Congregationem Fabricæ denuo cauſa in eadem Rota cor. Ronðinino, datoque dubio, an hæc poſterior ſententia eſſet confirmanda, vel infirmanda, ſub die 24. Januarii 1672. pro infirmatione, & ſic pro invaliditate retrodonationis juxta priores ſententias reſolutio prodiit, neque quod ſciam, cauſa ulteriorem progreſſum habuit ob concordiæ tractatum pendentem.

In diſputationibus itaque habitis tam cor. Judice Fabricæ, quam in Rota in utraque inſtantia; Ultra ea, quæ in hac ultima inſtantia ex hac parte deducebantur judicii ordinem reſpicientia, ſuper ultimæ ſententiæ nullitate, cum totum conſiſteret potius in facto, quam in jure, quoad ea, quæ juris ſunt, quinque fuerunt inſpectiones; Primo nempe, an iſta donatio, utpote facta occaſione acceſſus ad bellum dicenda potius eſſet cauſa mortis, quam inter vivos, & propterea dicto incolumi regreſſu, ea reſoluta eſſet; Secundo poſito, quod eſſet inter vivos, an retrodonatio exigeret eaſdem ſolemnitates, quæ ex enunciatis decretis Ducalibus requiruntur in donationibus; Tertio, an prædicta decreta Ducalia vigeant ſtante devolutione Status; Quarto, poſito quod d. decreta vigeant, quodque in retrodonatione requirantur eædem ſolemnitates, quæ in prima donatione, an illæ requirerentur in hoc actu, utpote facto per matrem ad favorem filii, præſertim vero intuitu, & contemplatione matrimonii, quod iſte contrahere volebat; Et quinto demum, 3

mum, an obſtaret quædam revalidatio, vel ſuppletio conceſſa per Cardinalem Legatum Urbini ad ejuſdem Clorindæ preces.

Quatenus pertinet ad primum punctum diſputatum quo-
3 que ſupra, *diſc.* 38. dicebam ſcribens pro dictis puellis idem, quod loco citato habetur, eaſdemque deducebam auctoritates, quod ſcilicet iſta occaſio apta quidem ſit ad inducendam præſumptionem in dubio, ut potius cauſa mortis, quam inter vivos donatio cenſenda veniat; Secus autem, ubi ejuſdem donationis tenor probet oppoſitum, quod inter vivos facta ſit, cum hæc etiam a moribundo fieri valeat; Et per conſequens cum in hoc Inſtrumento expreſſe diceretur fieri donationem irrevocabilem inter vivos ab initio perfectam cum verbis, & clauſulis ex tunc dominii translativis, mentione mortis adjecta ad denotandum ſolum plenarium effectum, vel executionem etiam in uſufructu per donatorem ſibi reſervato, juxta receptam, hodieque nimium vulgarem diſtinctionem, de qua in ibidem allegata *dec.* 664. Merlin. *repetit. dec.* 9. *part.* 6. *rec.* & *in aliis relatis per modern.* De Luc. ad Franch. *dec.* 436. ita de ſtricta juris cenſura, nullius operationis remanebat ceſſatio periculi, ſeu reverſio a bello; Ut etiam probabat ejuſdem donatoris obſervantia, quoniam dicta incolumis reverſio de recenti ſequuta fuerat, dum bellum deſierat de anno ſequenti 1644. & tamen poſt plurium annorum decurſum de anno ſcilicet 1657. donator habens in animo uxorem ducere, coactus fuit, etiam cum aliqua longa negotiatione, ac mediatione non abſque aliqua mulieris circumventione, vel circumventionis ſuſpicione ex quibuſdam facti circumſtantiis deſumpta, atque in ultima deciſione coram Rondinino ponderata, obtinere retrodonationem; Ideoque in hac parte reflectendo etiam ad veritatem in puncto juris probabilior videtur poſterior, quam prior reſolutio.

In ſecundo puncto, quod ſcilicet retrodonatio exigeret eaſdem ſolemnitates, quas nova donatio ex integro, dictæ deciſiones invicem nullatenus pugnant, cum in utraque
4 id ſupponatur, & merito; Quidquid etenim motivetur per Paulum de Caſtro *conſ.* 171. *lib.* 2. qui magis communiter reprobatur, eaque adducitur diſtinctio, quod aut agitur de illa retrodonatione, quæ habeat ſpeciem repudiationis, ſive abſtentionis ab acquirendo, quod nempe donatarius habita notitia donationis, dicat eam non curare, & nolle acquirere, ideoque retrodonet; Et tunc nullæ requirantur ſolemnitates in donationibus deſideratæ, quoniam in effectu nil amittit, vel dat de ſuo, ſed ſolum abſtinet ab acquirendo, Aut donationem acceptavit, adeout dominium bonorum donatorum in ipſum jam perfecte translatum fuerit, deindeque ex intervallo donatori retrodonationem faciat; Et tunc ſecus, quoniam in effectu eſt nova donatio, & alienatio ex integro, ex iis, quæ antiquioribus relatis habentur apud Lotter. *lib.* 3. *q.* 17. *n.* 207. Olea *de ceſſ. jur. tit.* 2. *q.* 2. *num.* 1. & *ſeqq.* Rota apud Peniam *dec.* 239. & 237. Gratian. *diſcept.* 750. *n.* 21. & 12. *dec.* 41. & *ſeqq.* poſt Partell. in eodem caſu, de quo ſupra, *diſc.* 2. ubi agebatur de retrodonatione in parte, & conferunt, quæ habentur *ſub tit. de alien.* & *contract. prohib. diſc.* 1. Ac propterea in primis diſputationibus habitis cor. Judice Fabricæ, ſola quæſtio fuit in facto potius, quam in jure, quia nempe ſcribentes pro hærede donatoris negabant applicationem, ſeu quod non conſtaret de acceptatione expreſſe, ſed ex hac parte procedebatur, cum præſumpta deducta ex natura actus favorabilis, vel lucrativi, & ex conjunctione ſanguinis, aliiſque conjecturis. Sed in aliis diſputationibus habitis in Rota, non fuit opus de hoc agere, cum quæſtio de plano ceſſaret ex facto, in quo juſtificata fuit poſſeſſio donatariæ cum perceptione fructuum, & deputatione procuratorum, aliorumque miniſtrorum, vel colonorum; Nimiumque in idem conferebat ipſa retrodonatio procurata cum aliqua negotiatione, ut ſupra.

Super tertio puncto, an decreta Ducalia præſcribentia ſolemnitates vigerent, necne, difficultatem faciebat affec-
5 tio Concion. *alleg.* 39. *n.* 1. quod ſcilicet illa non fuiſſent in hac Civitate Eugubina publicata; Verum bene examinato puncto, compertum fuit, id aſſertum fuiſſe pro conſuetudine Advocatorum, & Conſulentium acuendi ingenium, atque deducendi quidquid poſſunt pro defenſione cauſæ cum *conſ.* 14. *Eugenii lib.* 1. editum pro hac Civitate ſupponat præexiſtentiam antiqui decreti, ſed ex eodem more Conſulentium curetur illud avitari ratione jutamenti, cum pleriſque aliis conſiderationibus, ob quas iſto conſiliorum volumine publicæ luci tradito ſuper iſtius decreti obſervantia plures irrepſere difficultates, ad quas dirimendas idem Dux de anno 1621. novum fecit decretum longe amplioris tenoris, ut pluries in præcedentibus advertitur, & præſertim *d. diſc.* 35. atque ſuper hoc deciſio cor Rondinino, nimium ſe diffundit, eaque etiam in ſolo ſenſu veritatis eſt probabilis.

Major difficultas eſſe videbatur in quarto puncto, quod 6
ſcilicet ageretur de donatione facta per matrem filio; Ac propterea ceſſaret illa ſuſpicio fraudis, & circumventionis, ob quam in donationibus deſiderari ſolent juxta doctrinam Baldi *in leg. pactum dotale* 3. *n.* 24. *C. de collat.* & *conſ.* 407. *lib.* 2. quam alii ſequuntur per Manticam *de tac. lib.* 4. *tit.* 33. *n.* 31. Rotam *dec.* 217. *part.* 4. *diverſ.* & 653. *part.* 4. *rec. tom.* 2. utrobique *n.* 1. cum aliis relatis in prima deciſ. coram Bevilaqua.

Super hoc motivo duas dabam reſponſiones, quas Rota in poſteriore deciſione coram Rondanino amplexa eſt; Primo ſcilicet, quod ex iſta circumſtantia oriatur quædam ſimplex præſumptio attendenda in dubio, ſecus autem, ubi adſint contrariæ probationes, vel fortiores præſumptiones, dum tunc ceſſat ratio, cui innituntur Bald. & alii, ut advertitur apud Millin. *dec.* 304. *dec.* 6. poſt Pich. *n.* 9. & *ſeqq.* & *dec.* 143. *num.* 8. *part.* 1. *rec.* idem Pich. *ad ſtat. gloſſ.* 10. *n.* 3. Cumque ponderarentur aliquæ circumſtantiæ redolentes circumventionem, ita in ſtricta juris cenſura etiam fundare dicitur concluſionem non intrare.

Altera erat reſponſio pariter in deciſione admiſſa, quod ſcilicet id procedat in ſtatutis particulariter agentibus de ſolis donationibus, vel aliis contractibus mulierum ratione fragilitatis ſexus, ob quam de facili præſumuntur fraus, & circumventio, cum iſta circumſtantia hanc præſumptionem tollat, ſecus autem, ubi agitur de lege generali præſcribente formam, vel ſolemnitatem in contractu per quemcumque ille fiat, etiamſi per Virum majorem quantumvis ſagacem, & prudentem, cum tunc dicta ratio non intret, ideoque in ſpecie ſolemnitatum, quæ per ſtatuta Urbis 149. & 150. in donationibus deſiderantur, ut procedant etiam inter patrem, & filium, ex Fenzon. *deciſ.* 249. *n.* 10. & *ſeqq.* advertitur per Rot. apud Bich. *dec.* 492. *n.* 33. *repetit. dec.* 217. *n.* 29. *p.* 11. *rec.*

Clarius vero in terminis iſtius poſterioris decreti Ducalis, quoniam cum per Eugen. *d. conſ.* 14. *lib.* 1. excitata fuiſſet iſta difficultas, quod ſcilicet habente antiquo decre- 7
to anni 1561. expreſſam rationem fraudis illud ceſſare deberet, quando iſta excluſa remaneret, voluit idem Dux ejus voluntatem declarando aliud decretum de anno 1621. edere cum longe ampliori forma pro tollendis omnibus Juriſtarum ſubtilitatibus, & rampinis, ut etiam ſupra *d. diſc.* 2. advertitur, idque comprobabant ipſæ Partium obſervantiæ, dum in prima donatione facta per filium matri ſolemnitates adhibitæ fuerunt, ac etiam in retrodonatione aliquæ ſervatæ fuerunt; Idcirco curatum fuit poſtea obtinere revalidationem a Cardinali Legato.

Dictam vero revalidationem in quinto puncto ſupradiſtinctam non refragari merito quoque in poſteriori deciſione reſolutum fuit; Tum quia non juſtificabantur præ- 8
ſuppoſita in precibus narrata, Tum etiam, quia non conſtabat, quod eædem preces porrectæ fuerant ex parte ipſius mulieris, cujus tamen ſupponi potuit, dum præſumptio, cum qua procedit prior deciſio, quod gratia obtenta fuerit pro Oratoram, recte procedit in favorabilibus, In quibus terminis loquuntur *deciſ.* 811. *n.* 7. & 966. *n.* 8. Dunozetti Alden. Gregor. *deciſ.* 331. *n.* 19. & aliæ auctoritates relatæ in prima deciſione, ſecus autem in odioſis, & præjudicialibus.

Quamvis autem loquendo de ſtricta juris cenſura omnes præmiſſæ concluſiones, eas capiendo generaliter, & 9
in abſtracto eſſent veræ, adeout poſterior deciſio, capiendo eam per partes eſſet probabilis, beneque fundata; Attamen reflectendo ad veritatem, ex quodam naturali potius, quam legali diſcurſu, quamvis eſſet favorabilis illi parti, pro qua ſcribebam, intellectus ei non acquieſcebat, non quidem ex fallacia dictarum concluſionum, ſed ex illa applicationis, quaſi quod inſpecta hac facti ſerie, ex illa ad inſtar pluries enunciati operis muſivi reſultaret quædam imago longe diverſa ab illa, quam ſinguli lapides præſeferrent, ſive quod verificaretur pluries enunciatum axioma Medicorum; pulſus bonus, urina bona, aliaque ſigna bona, & æger moritur.

Nimium ſiquidem inveriſimile videbatur, ut nobilis juvenis, qui vitam ſæcularem profitebatur, voluiſſet ita ſe depau-

depauperare, ut incolumis rediens a bello, nil haberet, de quo vivens, vel moriens diſponere poſſet, quodque matre aliorum filiorum, vel nepotum forſan æmulorum favore diſponente, videre deberet eos ditatos cum propriis bonis, ſive quod in iſtis matre moriente ab inteſtato pati cogeretur concurſum eorumdem fratrum, vel nepotum forſe inviſorum; Quinimo quod magis Fiſci ex eorum perſona venientis juxta frequentes contingentias, aut extraneorum, in quos illi poſt mortem ei decedentes tranſmiſeſſint juxta caſum, de quo in Tuſculana *hoc tit. diſc.* 64. *cum ſimilibus*.

Et propterea magis veriſimile credatur, quod ſubſtantia voluntatis donatoris fuerit transferre in matrem ejus bona cum præſuppoſito, quod ejus mors in bello contingeret, cum ita cum hoc ſolatio majoris commoditatis compenſata remaneret afflictio, quam eadem mater paſſura fuiſſet, ſeu probabilius ad aſſecurandum bona a Fiſco, quatenus per fratres contingeret committi aliquod delictum, ut in Juvenibus timeri ſolet, eodem tamen præſuppoſito ſeterno, adeout ex conſueta imperitia Notarii tranſcribentis a formulario illam donationis formam potius, quam a voluntate donatoris verba, & clauſulæ prodierint juxta caſum, de quo in dicta Tuſculana, *diſc.* 64. *& in aliis ſimilibus*.

Et per conſequens, quod mater hujus veritatis conſcia in ejus recognitionem potius geſſerit idem, ad quod ſe obligatam ex lege Juſtitiæ agnoſcebat, vel ſaltim id, quod exigebat lex convenientiæ, & obligationis antidotalis, ideoque recte intrarent rationes, quibus innititur Bald. *d. conſ.* 407. a quo cæteri deſumpſerunt concluſionem, de qua ſupra, ut donatio facta per Patrem filio hujuſmodi ſolemnitatibus ſubjacere non debeat, dum iſte caſus eſt
10 fortior, quam ille, de quo agit Bald. quoniam in eo caſu pater donavit de ſuo, ſuumque diminuit patrimonium, adeout concurreret præjudicium proprium, ac etiam illud aliorum filiorum, atque de facili caderet ſuſpicio fraudis ob inæqualitatem inter eos, juxta caſum, de quo in Romana Locorum Montium *hoc eod. tit. diſc. ſeqq.* ad terminos, ac materiam text. *in leg. hac conſultiſſima*, §. *Ex imperfecto*, ſuper teſtamento patris inter filios, inter quos ſi æqualitas notabilis ſervata ſit; In præſenti autem nil de ſuo mater dedit, ſed filio reſtituit id, quod ſuum erat, & ad quod ſaltim ex obligatione antidotali, & ex lege honeſtatis, & gratitudinis tenebatur.

E converſo dictus rigor legalis, qui juxta poſteriorem reſolutionem matri donatariæ retrodonanti aſſiſtebat, compenſatus, ſeu moderatus remanere videbatur ab altera naturali æquitate, quam ſubſequutus caſus, vel eventus produxerat, quod ſcilicet iſtæ puellæ, depauperatæ remaneſent, ut ſuperfluum pium opus perficeretur, atque extranei de hujuſmodi Canonicatibus providendi alerentur; Illa potiſſimum accedente nimium conſiderabili circumſtantia, quod earum pater fortunæ bonis nimium non proviſus ſub hac ſpe maternæ ſucceſſionis uxorem duxerat de tempore, quo retrodonatio ſequuta non fuerat, atque donator perſeverabat in animo vacandi vitæ militari, & uxoris vinculo ſe non alligandi, ideoque accidentaliter, & ex eventu aſſiſtebat huic parti magna æquitas moderativa præfati indiſcreti rigoris legalis, idque me ancipitem tenebat in efformatione judicii pro veritate, ideoque repeti, quod dixi ab initio, cauſam eſſe honeſta concordia dignam.

Atque hinc ſemper in dies monemur, ac docemur, quam evidens error adeo communis profeſſorum hujus fa-
11 cultatis in judicando, ſive in conſulendo, ſit procedeſe cum concluſionibus, & doctrinis generaliter, & in abſtracto, illas quibuſcumque caſibus indifferenter applicando, & non reflectendo ad ſingulorum circumſtantias particulares, quodque forenſium controverſiarum deciſiones ex facto potius, quam ex jure frequentius hodie prodeunt.

ROMANA DONATIONIS LOCORUM MONTIUM, PRO JOSEPHO PASQUINO, CUM SORORE.

Caſus diſputatus coram A. C.

De eadem materia, de qua *diſc. præced.* An ſcilicet in donatione facta per matrem filiæ requirantur ſolemnitates ſtatutariæ, necne.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De concluſione, de qua in argumento.*
3 *De ejus declaratione.*

DISC. LXIX.

Habens Vidua tres filios; Unum ſcilicet maſculum, & duas fœminas, quarum unam pater vivens cum congrua dote viro dederat, alteri puellæ innuptæ pro dote, vel 1
augmento, incerti tamen, & determinati matrimonii contrahendi, ut illius occaſio facilius haberetur, donavit quatuor loca montium dotalia, quæ de facto in dotem deinde fuerunt ei conſtituta; Ad aliquod vero notabile temporis intervallum, eadem mater, ut ſupponebatur, ob gravem ætatem pene repueraſcens, ab altera filia nupta, ejuſque viro inducta fuit ad ſibi donandum eadem quatuor loca montium, oblita quod ea alteri filiæ donaſſet; Ac propterea cum altera filia donataria ad dictam ſpeciem, utpote jam diſtractam, & cum clauſula conſtituti in priorem donatariam tranſlatam actionem non haberet, judicium inſtituit contra fratrem donatricis interim defunctæ hæredem pro evictione, ſeu præſtatione æquivalentiæ, ob clauſulas pro conſueta Notariorum ineptia, citra omnem veriſimilem agentium voluntatem adjici ſolitas tranſcriptorio more eas ex formulario deſumendo; Cumque in hac poſteriori donatione adhibitis quidem ſolemnitatibus generaliter deſideratis in donationibus per ſtatuta 149. & 150. neglectæ fuiſſent aliæ ſolemnitates in contractibus mulierum deſideratæ per ſtatutum 151. Ideoque reus conventus de nullitate actus ex hoc defectu opponeret; Non negabant Scribentes pro actrice iſtarum ſolemnitatum cumulativam neceſſitatem, dicebant tamen in præſenti non fuiſſe neceſſarias eo, quod ageretur de donatione facta per matrem filiæ juxta *conſ.* Baldi 407. *lib.* 2. *cum aliis*, de quibus *diſc. præc.* Potiſſime vero, quia ex deductis *eod. diſc. præced.* non agebatur de defectu illarum ſolemnitatum, quæ requirerentur ex peculiari natura donationis a quocumque illa fieret, quamvis a viro majori, ſed agebatur de ſolemnitatibus ſpecialiter deſideratis in contractibus mulierum, ob præſumptam, vel ſuſpicatam facilitatem circumventionis fraudis ex imbecillitate ſexus; Ac propterea in actu, qui fiat favore filiorum habente probabilem rationem maternæ amoris, iſta præſumptio, vel ſuſpicio non intret.

His tamen non obſtantibus, ſcribens pro reo convento, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam concluſionem non in- 2
trare, ſed potius locum fore ejus limitationi, vel declarationi, ut eodem *diſc. præc.* inſinuatur, & cum auctoritatibus firmatur, quando ſcilicet iſta bona præſumptio a con- 3
trariis probationibus, vel fortioribus præſumptionibus ſuffocata remaneret, quoniam attentis facti circumſtantiis circumventio, & fraus ex parte donatarii, ejuſque viri nimium probabiliter convinci videbantur, tum ex gravi ætate, & ſtatu donatricis; Tum etiam ex eo, quod facti proprii oblita cum perjurio non præſumendo in muliere timoratæ conſcientiæ, donationem fecerit de eo, quod jam alteri filiæ donaverat, ac etiam ob notabilem inæqualitatem inter filios alias reſultantem contra omnem rationem, ac inveriſimilem intentionem, dum ita pro ſuperflua ditatione filiæ jam nuptæ, & congrue dotatæ omnino denudatus remaneret filius maſculus, quinimo ipſamet donatrix ſi viveret, adeout intraret etiam motivum indotationis, quod non intrat in priori donatione factæ alteri filiæ innuptæ; Tum quia erat infra dotis medietatem; Tum etiam, quia ille fuit actus prudens, peneque neceſſarius parandi dotem filiæ non proviſæ, quam etiam maſculus frater ſaltim ex ratione congruentiæ, & honeſtatis debuiſſet de proprio dotare, ideoque ille actus dici non poteſt maſculo præjudicialis.

Ratio etenim, cui innixa eſt dicta concluſio, ut in donatione, quam parens filio faciat, deſiderandæ non ſint ſolemnitates, eſt eadem, cui innixa eſt diſpoſitio text. *in leg. hac conſultiſs.* §. *Ex imperfecto*, ſuper exemptione teſtamenti inter liberos a rigore ſolemnitatum ex deductis *ſub tit. de teſtam. diſc.* 26. *& ſeqq.* quod ſcilicet diſpoſitiones parentum cum filiis dici non merentur alienationes, vel actus læſivi, & præjudiciales, cum potius redoleant quandam diviſionem, ſive illam anticipatam ſucceſſionem, quam quidam naturalis inſtinctus defert; Iſta vero ratio cadit, atque adaptatur quando æqualitas inter filios ſervetur, adeout actui aſſiſtat ipſa naturalis æquitas, ipſeque naturalis amor paternus, vel maternus ab inſtinctu communi, ſive communi uſu regulatus. Secus

autem,

Digitized by Google

autem, ubi potius magnam inæqualitatem, ac evidentem irrationabilitatem redoleat, ideoque ex facti qualitate concluſio regulanda eſt, eaque in ſpiritu vivificante, non autem in littera occidente intelligi, & practicari debet.

CREMONEN. DONATIONIS PRO CÆCILIA GUAZZONA.

Reſponſum pro veritate,

De donatione facta per Mulierem viduam cum præſuppoſito deliberationis permanendi in viduitate; An corruat, vel reſolvatur, ea mutante propoſitum, atque tranſeunte ad ſecunda vota; Et de aliquibus ad materiam donationis remuneratoriæ, ſive cauſativæ, & oneroſæ; Ac etiam de nullitate ob non bene ſervatas ſolemnitates ſtatuti.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De pluribus motivis cauſæ.*
3 *Punctus eſt in applicatione concluſionum.*
4 *De donatione remuneratoria, & de pluribus ad materiam.*
5 *De re correſpectiva, & oneroſa, & quando ſit talis, & de læſione.*
6 *De aliis motivis, de quibus n. 2.*
7 *De reſolutione donationis ob non implementum.*
8 *Quare in cauſis de partibus dari non poteſt tutum judicium pro veritate.*
9 *De reſolutione, vel invaliditate donationis ob impedimentum libertatis matrimonii.*
10 *De reſolutione ex leg.* ſi unquam, *ratione ceſſantis præſuppoſiti.*
11 *Ad quid deſerviant alia motiva de per ſe levia.*
12 *De reſolutione ob ceſſantem cauſam.*
13 *De circumſtantiis redolentibus fraudem.*

D I S C. LXX.

Donavit Cæcilia Vidua omnia ejus bona alicujus notabilis valoris nepoti ex fratre ejus viri defuncti ſub conſueta meritorum, & acceptorum beneficiorum aſſertione, ſub ea lege, quod donatarius ſe obligaret, ut fecit
1 illam in propria domo retinendo, victu, & veſtitu, medicamentis, aliiſque neceſſariis providere, eique morienti funus de more regionis peragere, obtenta a Senatu Mediolanenſi quadam diſpenſatione ex formulario, vel ſtylo regionis obtineri ſolita ſuper ſolemnitatibus deſideratis a ſtatuto, ſive a decretis Ducalibus.

Poſt aliquod vero temporis intervallum donatrix, vel quia viri cupida, prætextum malorum tractamentorum affectaret, vel quia vera eſſent, a Donatarii domo diſcedendo, virum duxit, atque donationem revocavit, editoque Advocati de partibus pleniſſimo reſponſo ſuper invaliditate donationis, ſuper eo pro veritate ex parte ejuſdem donatricis conſultus fui.

In hoc itaque reſponſo plura deducebantur fundamenta. Primo nempe deficientia meritorum, quæ nec ſpecificata, nec juſtificata eſſent; Secundo ſubreptio dictæ diſpoſitionis Senatus, qua corruente actus mole ſua corruebat ob non ſervatas illas ſolemnitates, quibus diſpenſatum fuerat, ſubreptionem deducendo ex eo, quod ſuppoſuerit vivere velle in perpetua viduitate; Tertio nimium ſe diffundendo in
2 ſimulatione, ex quibuſdam vagis generalitatibus deducta, reaſſumendo juxta modernum ſcribendi abuſum pene omnia, quæ in materia ſimulationis ſuper ejus conjecturis, & argumentis cumulantur per Menoch. *de præſumptionibus*, Maſcard. *de probationibus*, & Farinac. *in tract. de ſimulat. & ſimiles*; Quarto in ineptia cauſæ; Et quinto in malis tractamentis, adeout reſponſum pro ſtylo Scribentium de partibus plenum volumen contineret.

Reſpondi itaque ſub omnibus in dicto reſponſo deductis, nullum ſolidum fieri poſſe fundamentum, cum ali-
3 qua eſſent quidem in puncto juris vera theorice, ſive in abſtracto, ſed juxta penes genericam forenſium quæſtionum naturam, punctum eſſe in applicatione ad factum, quæ deerat.

Quatenus enim pertinet ad primum motivum non factæ ſpecificationis, ac deficientis juſtificationis meritorum; illud nullum habens dicebam probabile fundamentum, quoniam iſta juſtificatio, & ſpecificatio reſpective ad duplicem deſiderari ſolent effectum; Primo nempe ad inducendam illam veram, & propriam donationem remuneratoriam, 4
quæ oneroſi, & correſpectivi potius, quam gratuiti contractus naturam, vel ſpeciem habet; Ac propterea intrat evictio, ac etiam non intrant ea, quæ in gratuitis donationibus locum habent, tam circa inſinuationem, aliaſque ſolemnitates, quam circa facultatem revocandi ex cauſa ingratitudinis, ſive reſolutionem ob ſupervenientiam filiorum, vel obligationem alendi, cum ſimilibus, quæ cadunt in lucrativis donationibus, non autem iis, quæ vere, & proprie ſint meritoriæ, quia nempe habeant naturam potius contractus oneroſi, & correſpectivi per modum loquendi explicati ſub nomine, ſeu vocabulo donationis.

Atque ad iſtos, vel ſimiles effectus, non ſolum merita deduci debent ad ſpeciem, ac juſtificari, ſed intrat etiam aliud eorum requiſitum ab una opinione deſideratum, ut ſint talia, quæ obligent ad remunerationem etiam civiliter, & ex lege juſtitiæ, non autem ex ſola naturali, ſeu antidorali obligatione, quæ ſolum apta eſt ad reddendam aliqualiter cauſativam donationem, quæ propterea non remaneat omnino pura, & ſimplex, mereque gratuita pro aliquibus minoribus effectibus, non autem pro præmiſſis, vel ſimilibus juxta ea, quæ ad hanc materiam remuneratoriæ donationis habentur ſupra, *diſc.* 60. Ac etiam *ſub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum*, *diſc.* 94. occaſione agendi de puncto, an illa Bulla locum habeat in debitis contractis per Baronem ex cauſa donationis remuneratoriæ; Ibique agitur de puncto per DD. diſputato, an in illis, qui ex debito officii, vel naturæ tenentur ad obſequia, vel ſervitia, ut ſunt filius erga patrem, famulus erga Dominum, miles erga Principem, vel Ducem, Conjux erga conjugem, & ſimiles, detur hæc ſpecies meritorum.

Alter vero effectus eſt, ubi agatur de donatione inter prohibitos, inter quos ex cauſa meritoria dictum contractum fieri permittatur, cum tunc hujuſmodi vagæ, ac generales aſſertiones de Notariorum ſtylo fieri ſolitæ, non attendantur; quoniam eſſet imponere legem potius verbis, quam rebus, atque eſſet prohibitio de facili eludibilis; Ac propterea cum in hac facti ſpecie non ageretur inter prohibitos, neque diſputaretur de effectibus ſupra recenſitis, vel ſimilibus, ita inanem, & extraneam eſſe dicebam hanc inſpectionem.

Clarius vero, quoniam revera improprie adhibitum fuerat donationis nomen, atque adhibita pro ineptia Notarii forma in donationibus adhiberi ſolita, quoniam ſtante dicta obligatione per donatarium ſuſcepta de ſuppeditando donatrici victum, & veſtitum, habitationem, medicamenta, 5
famulatum, & alia neceſſaria, ita contractus remanebat in illis terminis, de quibus ſupra, *hoc tit. diſc.* 66. *&* 61. ubi habetur, quod non ſit donatio, ſed potius contractus oneroſus, & correſpectivus innominatus, do, ut des, vel do ut facias, &c. ſive contractus emptionis, & venditionis incertæ aleæ, ut eſt contractus cenſuum vitalitiorum, aut conceſſionis officiorum, ſeu locorum montium vacabilium.

Et quamvis etiam in actibus oneroſis recte cadat terminus veræ donationis pro inſinuatione, aliiſque effectibus; illo præſertim præſumptæ acceptationis, aut prohibitæ pœnitentiæ ob ſolam ſtipulationem Notarii pro abſente, cum ſimilibus; Attamen id procedit, ut in præcedentibus quoque advertitur, & præſertim *d. diſc.* 60. quando certum ſit, quod onus ſit inferius emolumento, adeout donatarius ſemper exiturus ſit in lucro abſque periculo damni de proprio, puta quia onus reſtrictum ſit ad certam quotam, vel etiam ad certam quantitatem ex ipſorum bonorum proprietate, vel reſpective fructibus, non autem de proprio præſtanda, ſive quod onus conſiſtat in reſtitutione poſt mortem, ratione fideicommiſſi, vel primogenituræ, cum ſimilibus; quoniam illud plus, quod certe excedit, remanet in terminis meræ lucroſæ donationis; Secus autem, ubi ut in præſenti aſſumitur onus de proprio adimplendum, quamvis bona donata pereant, vel minuantur, ut pro temporum accidentalium conditione in loco erat de facili contingibile, quod ſcilicet contingente devaſtatione, vel occupatione bonorum a militibus inimicis, vel etiam ab amicis, qui quandoque inimicis pejores eſſe ſolent, adhuc donatarius teneretur de proprio præſtare victum, & veſtitum & alia, ad quæ ſe obligaverat erga donatricem, cum tali caſu totus contractus prædictam diverſam habeat ſpeciem.

Eſt bene verum, quod etiam in iſto eventuali contractu, qui poteſt ſe habere ad lucrum, & damnum, dari poteſt lucrum ab initio, adeout in exceſſu intret unius contrahentium utilitas, & alterius reſpective damnum cum circum-

ventio-

ventione, ſeu læſione, deſumendo æſtimationem a veriſi-
miſitudine, ſive a communi judicio, & praxi juxta valu-
4 tationem cenſuum, aliorumque jurium vitalitiorum ex te-
laris *ſupra diſc.* 54. *&* 61. Ac etiam *ſub tit. de uſur.* pluries
occaſione agendi de valutatione mercium, ſeu victualium
pro tempore futuro, dum etiam alea, ſeu jactus retis ſuam
æſtimationem cum juſtitia, vel injuſtitia pretii habere po-
teſt; Sed iſte exceſſus operabitur quidem injuſtitiam, ſive
etiam nullitatem ratione doli præſumpti, quando exceſſus
eſſet magnus, ob quem intret læſio enormis, non autem
ut intrent termini donationis.

Hinc de conſequenti dicebam corruere omnia alia moti-
va, & præſertim ſecundum circa prætenſam ſubreptionem
6 licentiæ, ſeu diſpenſationis obtentæ a Senatu, eo quia non
fuiſſet narratum habere aliquos proximos, qui ad formam
ſtatuti intervenire potuiſſent, quoniam ultra difficultates,
quas ob circumſtantias facti patiebatur ipſum motivum de
per ſe conſideratum, etiamſi ageretur de donatione, in
qua neceſſariæ fuiſſent ſolemnitates, quibus diſpenſatum
fuerat, ita ceſſabat quæſtio in radice; quoniam ſi nullate-
nus requirebantur ſolemnitates, fruſtra quærebatur de vali-
da, vel invalida earum diſpenſatione utpote non neceſſa-
ria, & obtenta ad ſuperabundantiam.

Idemque quoad alterum motivum ſimulationis, dum
contractus ob dictam correſpectivitatem habebat ejus cau-
ſam veram & præexiſtentem; Ac etiam quia conjecturæ,
& præſumptiones deſuper conſideratæ, erant vagæ, & le-
ves, non attendendæ ubi deſit cauſa ſimulandi, ut pluries
ſub diverſis materiis advertitur.

Prout etiam fundamento facti, & Juris deſtitutum erat
alterum motivum ineptiæ cauſæ, dum aderat cauſa vera, &
opportuna conſulendi ejus proviſioni donec viveret: Atque
ſemper pro meo ſenſu reſtringebatur ad punctum læſionis.

Solidum, & probabile dicebam (quando factum aſſiſteret)
ultimum motivum circa præſuppoſita mala tractamenta,
7 quæ tamen percuterent non implementum correſpectivæ
promiſſionis, cum tunc locus ſit reſolutioni juxta deciſiones
in hac materia celebres in Curia *in Mediolan. donationis* 10.
Junii 1645. *&* 13. *Martii* 1640. *cor. Ghislerio*, ſæpius in aliis
canonizatas ex deductis ſupra *diſc.* 18. *cum plurib. ſeq.* ſed an
intraret, nec ne applicatio, remanebat incertum, cum id
penderet ex juſtificationibus facti; Ac propterea, ut frequen-
ter advertitur, non de facili per abſentes de facti circum-
8 ſtantiis non bene informatos, tutum ac maturum judicium
pro veritate efformari poteſt, nunquam forte efformabile ex
ſolis concluſionibus, vel generalitatibus juris.

Ultra iſtud motivum, quatenus in facto non eſſet ſubſten-
tabile; Advertebam ſolidum quoque, ſeu præmiſſis melius
mihi videri alterum non deductum, omnimodæ indotatio-
nis mulieris, cui ita impedita remaneret libertas, aliud ma-
9 trimonium contrahendi, ex iis, quæ in ſpecie habentur *ſu-
pra diſc.* 55. *& ſub tit. de dote*, *diſc.* 20. 95. *&* 96. & confe-
runt quæ habentur in materia libertatis matrimonii *ſub tit.
de teſtam. diſc.* 75. *& ſub tit. de matrim. diſc.* 54. ac etiam
habemus generaliter in materia falſi præſuppoſiti, ſive juxta
axioma, quod quælibet diſpoſitio intelligitur, rebus in eo
ſtatu permanentibus.

Cum etenim iſta mulier tunc ſupponeret, atque in ani-
mo haberet amplius non nubere, alioſque magis conjun-
ctos, vel benevolos non haberet, eo quia viri nepotem lo-
co filii habuerat, ut in precibus Senatui porrectis narratur;
Hinc credens in eo propoſito perſeverare, hunc actum pru-
denter fecit per ſpeciem diſpoſitionis inter vivos, atque ita
magis ejus proviſioni conſulendo; Sed cum poſtea experi-
retur uti, ideoque ut peccandi occaſionem tolleret, muta-
to propoſito nubere deliberaverit, ita intrare dicitur reſo-
lutio actus ex ceſſatione præſuppoſiti.

Atque ad id conferre obſervabam ea quæ in ſimili habe-
mus in hac materia donationis, quod ſi donator habens uxo-
rem ſenem, vel ſterilem, donationem faciat etiam cum re-
10 nunciatione diſpoſitioni Text. *in l. ſi unquam*, *C. de revoc.
donat.* Attamen ſi caſus præbeat, quod, mortua illa uxore,
aliam ducat juvenem, & fecundam, ex qua filios ſuſcipiat,
intrat reſolutio donationis ex diſpoſitione, vel ratione dicti
Text. *in l. ſi unquam*, non obſtante quod cogitatum fuerit,
dictæque legi renunciatum, ex dicta ratione ceſſantis præ-
ſuppoſiti, per quam tolli videtur conſenſus ab actu, Soccin.
conſ. 126. *lib.* 3. adden. ad Theſaur. *dec.* 121. Fontan. *de pact.
clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *part.* 32. *n.* 56. *cum aliis ſupra*, *diſc.* 20. *& ſeqq.*

Famulative autem ad iſtud motivum ac alterum non im-
11 plementi ut ſupra, ad ea facilitandum ac oſtendendam hujus
mulieris circumventionem non contemnenda eſſent alia qua-
tuor motiva, de quibus ſupra deducendo ad hunc finem ea
quæ pro ſubreptione diſpenſationis, vel pro ſimulatione, aut
pro defectu ſolemnitatum directe cumulabantur, ita indirecte
& coadjuvative ad faciliorem reddendum animum Judicis.

In idem, de quo *n.* 9. *&* 10. conferre dicebam ea quæ ha- 12
bentur *ſupra diſc.* 8 *& ſeqq.* circa reſolutionem donationis
ex ceſſante cauſa, ac etiam quæ habentur in renunciationi-
bus ex eodem motivo quandoque reſolvendis, ut in ſua ſe-
de *ſub tit. de renunc. diſc.* 4. *&* 5. *& ſeqq.*

Poſt datum autem reſponſum, alia tranſmiſſa fuit notula,
in qua advertebatur, quod donatio ſequuta non erat in do-
mo ſolitæ habitationis mulieris, ſed in quadam alia domo 13
remota a nemine habitata, cujus vicini adhibiti fuerant; At-
que ſtante hac circumſtantia ſecundum dedi reſponſum, in
quo dixi pro invaliditate reſpondendum videri ob magnam
fraudis, & circumventionis præſumptionem juxta ea quæ de
donatione, vel alio contractu geſto extra proprium domici-
lium habentur *dec.* 17. *n.* 20. *& dec.* 314. *n.* 2. *& ſeqq. p.* 13 *rec.*
Andreol. *contr.* 414. *& ſupra hoc tit, diſc.* 35. *n.* 17. & alibi;
Atque ad idem conferre obſervabam ea quæ *habentur diſc.* 1.
de matrim. ſuper mutatione domicilii, ob rationis identita-
tem, quod ſcilicet ita vicini non poſſunt eſſe informati, ne-
que affectionem habere, ut mulieris indemnitati conſulant,
atque ita iſtum actum, ac alium, non evocandi conſangui-
neos, attendi pro argumento fraudis, & circumventionis.

ROMANA DONATIONIS LOCORUM MONTIUM, PRO MARCO, ET ANTONIO DE REBLIS, CUM JACOBO FRATRE.

Caſus diſputatus coram A.C. ſeu Prælato deputato.

De eadem materia, de qua ſupra, *diſc.* 20. *& ſeq.* ſu-
per reſolutione donationis ob ſupervenientiam filio-
rum ad terminos Text. *in leg. ſi unquam*, *Cod. de
revocat. donat.*

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An, & quando intret necne diſpoſitio leg. ſi un-
quam.*
3 *Quomodo iſta materia debeat regulari.*
4 *Paupertas donatoris conſiderabilis.*
5 *Vel qualitas quia ſit idiota, & quid de clauſula codi-
cillari, & aliis.*
6 *De imperitia Notarii.*
7 *Quod diſpoſitio leg. ſi unquam non intret in contra-
ctu oneroſo, & correſpectivo.*

D I S C. LXXI.

POſſidentibus pro communi Marco, Antonio, Alexan- 1
dro, & Jacobo Fratribus triginta unum loca montium
ex quadam negotiatione quæſita, primi tres donationem de
eorum portionibus ultimo fecerunt, ſub ea lege, & condi-
tione, ut ad omnia debita, quæ ipſi in eadem haberent, diſ-
ſolvenda ipſe teneretur; Cumque tractu temporis Marcus
uxore ducta in patria, filios procreaſſet, hinc ob iſtorum
ſupervenientiam declaravit donationem reſolutam coram
Notario, deindeque idem, vel eo defuncto ejus filii, judi-
cium pro eorum portionis vindicatione inſtituerunt in Tri-
bunali A.C. contra Jacobum donatarium excipientem non
eſſe locum diſpoſitioni Text. *in l. ſi unquam*, *C. de revoc.
donat.* ſtante quod in inſtrumento donationis inter clauſu-
las generales pro obſervantia adjici ſolitas, expreſſa legeba-
tur renunciatio diſpoſitioni text *in l.* 8. *C. de revoc. donat.*
ob ſupervenientiam filiorum, deſuper deducendo auctorita-
tes cumulatas in jam editis deciſionibus in caſu, de quo ſu- 2
pra, *diſc.* 20. *in Romana domorum* 27. *Januarii* 1668. *&* 1.
Julii 1669. coram Albergato hodie *impreſſ. dec.* 10. *&* 139.
poſt Torr. de pact. futur. ſucceſſ. in quibus, & præſertim in
ſecunda pleno calamo probatur, quod dicta diſpoſitio non
intrat quando de filiis fuit cogitatum, ut etiam advertitur
d. diſc. 20. *& in aliis ſeqq.*

Scribens pro actore; Quatenus pertinet ad hunc pun-
ctum, ſecluſa difficultate pacti, de qua infra, etiam cum
ſenſu veritatis dicebam pro eo reſpondendum fore, juxta
regulam textus, præfata limitatione non obſtante; Atque
duas pro ſtylo conſtituendo inſpectiones, unam ſcilicet do-
ctrinalem, & alteram ratiocinativam.

Quare-

Quatenus pertinet ad primam de præfatis deciſionibus rationem habendam non eſſe dicebam, quoniam ut advertitur in annot. *ad eandem diſc.* 20. præcipuum dictatum deciſionum fundamentum fuit, quod non conſtaret de procreatione ipſorum filiorum, neque de aliis præſuppoſitis, ex quibus inferebatur ad veriſimiliter deficientem donatoris voluntatem; Quia nempe tunc in gravi ætate conſtitutus haberet mulierem pene ſexagenariam, & per conſequens in ſtatu deſperato generandi, qua defuncta, ex altera uxore filios procreavit, ideoque poſtmodum agentes ad reſolutionem obtinuerunt remiſſoriam ad id probandum, prævia deciſione deſuper edita *ſub die* 22. *Junii* 1672. *cor. eod. Albergato*, factiſque ejus vigore probationibus *ſub die* 19. *Junii* 1673. receſſum fuit a ſupradictis reſolutionibus, confirmando primam *ſub die* 22. *Junii* 1665. ad favorem filiorum donatoris proditam, ita firmando ibi deductam limitationem, etiam ubi de filiis cogitatum ſit, quod ſcilicet intelligatur, eo retento præſuppoſito, ſeu rebus in eo ſtatu permanentibus; quo caſu donator de facili renunciat huic legi, quieſcit, ut vulgo dicitur, donat ſolem de menſe Auguſti, utpote de caſu non contingibili; Et per conſequens non capiat caſum non veriſimiliter cogitatum, & inſperatum: Iſtaque declaratio admittitur *d. diſc.* 20. etiam ſcribendo pro veritate, quamvis ex aliis circumſtantiis tunc crederent reſolutioni locum non eſſe.

Aſſumendo vero alteram magis gratam, magiſque genialem inſpectionem ratiocinativam, ſeu diſcurſivam dicebam idem, quod in omni fere materia advertitur, quod
3 ſcilicet error ſit procedere cum generalitatibus, atque doctrinas, vel deciſiones unum caſum percutientes cuicumque alteri applicare, non reflectendo ad circumſtantias facti, cujus potius quam juris revera eſt quæſtio, utpote voluntatis: Et per conſequens indaganda eſt ſubſtantia veriſimilis voluntatis deſumenda ex qualitate donatoris, & donatariæ reſpective, ex cauſa, ſeu motivo donandi, ex quantitate, vel ſpecie donata, & ſimilibus, ex quibus arguendum eſt, an revera fuiſſet ille donaturus, quamvis filios habuiſſet, vel probabiliter ſperaſſet juxta materiam, ac terminos text. *in Auth. ex cauſa, C. de liber. præterit.* ſuper legatis, & fideicommiſſis ſuſtinendis, non obſtante filiorum præteritione, cum ſimilibus, prorſus negligendo formalitates verborum, & clauſularum utpote de ſtylo Notariorum, ut etiam advertitur *d. diſc.* 20.

Applicando autem ad rem, penſatis omnibus facti circumſtantiis videbatur abſolutum, ut locus eſſet regulæ pro
4 reſolutione, prædicta renunciatione non obſtante, attenta qualitate Donatoris dupliciter conſiderabili; Primo nempe quia erat pauper, ac vir depreſſæ fortunæ, adeout pene totus aſſis conſiſteret in hac portione locorum montium, & per conſequens cadere non poteſt illa conſideratio, quæ fieri ſolet quando de aliis bene proviſus modicam comparative faciat donationem, vel legatum, facturus etiam ſi filios habuiſſet, vel habere credidiſſet, ut in ſpecie advertitur apud Theſaur. *dec.* 121. cum in hujuſmodi quæſtionibus ambiguæ, ſeu conjecturatæ voluntatis, veriſimilitudo, ſeu reſpective inveriſimilitudo ſit regina, ſeu regulatrix principalis materiæ.

Et ſecundo, quod ageretur de perſona, ſeu viro idiota, atque hujuſmodi legalis diſpoſitionis ignara, ut in ſpecie ponderatur per Theſaur. jun. in add. *ad dictam deciſ.* 121. Theſaur. ſen. *verſ. alii vero dicebant*; Et in ſimilibus ter-
5 minis clauſulæ codicillaris, vel æquipollentis Rot. apud Dunozett *dec.* 792. *num.* 17. *& in aliis relatis, ſub tit. de teſtam. diſc.* 57.

Et quamvis eodem *diſc.* 57. dicatur probabilius eſſe, quod etiam in diſpoſitionibus ruſticorum, & mulierum, aliarumque perſonarum idiotarum clauſulæ ſint operativæ, atque opus non ſit juſtificari, quod adjectæ fuerint de voluntate contrahentis, qui de illarum efficacia, vel operatione fuerit certioratus; Attamen id procedit, quando ipſius diſponentis, vel contrahentis intereſſit illas clauſulas adjici pro validitate, & perfectione actûs, cum tunc ioteret ratio, de qua eodem *diſc.* 57. cui hæc opinio innititur, quod ſcilicet Nota-
6 rius cenſetur rogatus facere actum eo meliori modo, quo fieri poteſt, & valeat, ſecus autem ubi res ſit in oppoſitum, ac propterea dicta ratio retorqueatur, ut in præſenti.

Clarius vero, ac extra omne dubium in præſenti caſu, quoniam ex inſpectione ipſius inſtrumenti conſtabat eſſe magis ignarum, & idiotam, quam ipſummet idiotam donatorem, dum neque ſciebat qualis eſſet dicta lex, & quid revera diſponeret, dum enunciavit eam eſſe ſecundam, cum ſit octava, unde ad evidentiam patebat, quod neque Notarius ſciret, vel intelligeret quid ſcriberet; Iſtæque ſunt conſiderationes, quæ in judicando, & conſulendo in hujuſmodi quæſtionibus fieri debent, non autem procedendum in abſtracto cum auctoritatibus, vel deciſionibus.

Difficultatem autem magnam in iſto caſu mihi inferebat factum potius quam jus, quodque non ageretur de vera, & propria donatione, ſed potius de actu oneroſo, & correſpectivo referibili ad commodum, & incommodum, ſiquidem cum iſti fratres exteri pro eorum nationis more, certam induſtriam in Urbe exercuiſſent, ibique acquiſiviſſent quidem hæc loca montium, ſed pro negotiatorum conſuetudine contraxiſſent debita, eſſentque incerti an debita eſſent majora, vel minora; Vellent autem, hoc negotium deſerendo, in patria morari, hinc illi fratri, qui deliberaverat Urbis incolatum, & negotium proſequi, dimiſerunt bonum, & malum, atque commodum, & incommodum, quorum utrumque incertum erat; ideoque fuit contractus correſpectivus, & oneroſus potius quam donatio, & per conſequens extranei remanebant termini Text. *in d. leg. ſi unquam.*

URBEVETANA DONATIONIS, PRO PETRO BISENTIO CUM DECIO ANCAJANO.

Reſponſum pro veritate.

An bona donata mulieri pro augmento ejus dotis veniant ſub generali renunciatione per eamdem donatariam facta ad favorem fratris dotantis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De invalida donatione ejus, quod donatum eſt contemplatione matrimonii.*
3 *De donatione habente naturam dotis.*
4 *Damnatur ſtylus procedendi cum littera.*
5 *De conſuetudine faciendi renunciationes.*
6 *Quando vir dicatur magis intereſſatus in donatione facta mulieri.*

D I S C. LXXII.

Subſcriptis capitulis matrimonialibus ſub die 20. Septem- 1
bris 1661. ſuper matrimonio contrahendo inter Decium Ancajanum, & Doralicem Biſentiam cum dote ſcutorum quatuor mille, a Petro tunc minore cum auctoritate Curatoris ſponſæ patre deſtitutæ, cum conſueto pacto generalis donationis, ac renunciationis per dotatam dotantis favore faciendæ, die immediate ſequenti Virgilia ſponſæ mater ei donavit ſcut. mille ſolvenda poſt ipſius mortem in tot bonis, atque ſub die 3. Octobris ſequentis eadem ſponſa amplam donationem, ac renunciationem fecit omnium ejus jurium præſentium, & futurorum ad favorem fratris dotantis, vocando ſe decenter dotatam & contentam d. dote ſc. 4. mil. per fratrem ſibi conſtituta, ſubſequuto matrimonio ſub die 12. Novembris ſequent. Quare ſequuto poſtmodum obitu matris, ideoque facto caſu ſolutionis dictorum ſc. 1000. per eam donatorum, exortum eſt dubium an iſta comprehendantur ſub dicta gederali donatione, ſeu renunciatione, atque deſuper pro veritate ex parte Petri donatarii conſultur; Contra ipſum requirentem reſpondi ex defectu poteſtatis, a qua etiam voluntas metienda eſt, quoniam cum iſta fuerit donatio facta intuitu, & contemplatione certi ma- 2
trimonii, ita reſultat ille defectus poteſtatis, de quo ſupra *diſc.* 1. *cum pluribus ſeqq.* in donationibus contemplatione matrimonii non retrocedendis, vel mouendis etiam de Donatarii conſenſu ob intereſſe alterius conjugis, atque in ſpecie iſtius caſus donationis factæ mulieri non retrocedendæ in præjudicium viri habetur *ſupra diſc.* 7. ubi licet contra ibi deciſa ego habeam difficultatem, iſta tamen proveniunt ex illius caſus particularibus circumſtantiis, in iſto ceſſantibus; Quinimo retorquendis, ac fortioribus, quam in illis caſibus, de quibus *diſc.* 1. *& ſeq.* donationis factæ ſponſo, dum iſta donatio favore puellæ abſentis, ac inſciæ ſtipulata fuerat cum ſponſo ejus nomine, ac etiam pro ipſius jure acceptante; Secundo quoniam illa præſumpta deficientia voluntatis, quæ reſultat a defectu poteſtatis ut ſupra, magis comprobata remanebat ex circumſtantia, quod puella donatrix, vel renuncians ignara erat hujus donationis, ideoque intrare dicebam vulgatum axioma, quod renunciatio non trahatur ad ignorata.

Item

Item fortius, quoniam revera iſta dicenda non erat ſim-
plex donatio facta per matrem filiæ, ut in verbis dicebatur,
3 ſed potius attenta ſubſtantia veritatis, quæ perpetuo atten-
di debet, atque verbis prævalere, erat pars dotis ab initio
conſtitutæ, ac perfectæ, dilata ſolum ad tempus mortis exe-
quutione juxta caſum, *de quo ſub tit. de dot. diſc.* 27. Fre-
quens etenim eſt matrum conſuetudo ad facilitandum ma-
trimonium filiarum faciendi de proprio hujuſmodi aug-
menta poſt earum mortem præſtanda, dum ipſæ viventes
indigent dote, ut ex fructibus vivant; Quatenus ſint Vi-
duæ, ſi vero ſunt nuptæ, non poſſunt ex tunc dotem mi-
nuere in præjudicium viri, cujus ſunt fructus.

Et quamvis aliqui per eumdem donatarium, ſeu renuncia-
tarium conſulti, in contrariam abierint ſententiam, illi fre-
ti fundamento deducto juxta frequentem ineptiam ex ſola
verborum formalitate, quia ſcilicet formaliter vocando ſe
4 congrue dotatam, atque contentam dote ſcut. quatuor mil-
le per fratrem ſibi conſtituta, reliqua omnia bona, & jura
de præſenti competentia, & impoſterum competitura remi-
ſerit, ac donaverit; Ideoque dicebam, quod caſus eſſet ex-
preſſus in verbis, dum ſe contentam declaravit ſolis ſcutis
quatuor mille; Attamen dixi, id provenire ex conſueto ni-
mium damnabili, atque toties inculcato errore procedendi
cum ſola formalitate verborum Notarii, non reflectendo
ad ſubſtantiam veritatis ex facti maſſa, non autem ex verbis
deſumendam; Ideo etenim ita dictum fuit, quia inſtru-
mentum dotale de hac ſumma non loquebatur; Illud vero
augmentum nec Notario, nec ipſi fratri donatario, ſeu
renunciatario, quinimo neque ipſimet puellæ innoteſcebat;
cum fuerit actus occultè initus inter ſocerum, & generum;
ideoque ſemper, ac in dies manibus palpabilis redditur iſte
error, qui tamen non corrigitur, ſed potius creſcit.

Et quidem juxta communem Italiæ uſum pluries inſi-
nuatum *ſub tit. de renunciat.* iſtæ renunciationes per puel-
las, quando in congrua ætate ſpiritualiter, vel carnaliter
5 nubunt, fieri ſolent ad favorem patris, vel fratrum percu-
tiunt jura delata, vel deferenda ex teſtatis, vel inteſtatis,
ſive fideicommiſſariis ſucceſſionibus in genere, ſed potius
incerta, quam certa, nullatenus vero bona, & jura certa,
& quæſita intuitu, & contemplatione illius ſpecialis ma-
trimonii, quod cauſam præbet hujuſmodi generali renun-
ciationi, cum id continere videatur purius contradictio-
nem, nullamque habeat veriſimilitudinis aſſiſtentiam, quam-
vis bona, vel jura iſta occaſione obventa non fuiſſent data
in dotem, ſed reſervata pro paraphernо, quoniam, & hoc
ſpeciem dotis redolet, atque in eo magis intereſſatus dici-
tur ſponſus, quam ſit intereſſata ſponſa in donatione con-
6 templatione matrimonii facta ſponſo. Tum quia de com-
muni, vel ſaltim frequentiori uſufructu bonorum parapher-
nalium, ſeu extradotalium ex mulieris explicito, vel im-
plicito conſenſo ſolent eſſe viri ex deductis *ſub tit. de dote*,
diſc. 168. Tum etiam, quia quo magis mulier de parapher-
no bene proviſa eſt; eo minora ſunt viri onera in orna-
mentis, aliiſque uſibus mulieribus, ex deductis *eod. tit. de
dote in Maceraten. diſc.* 176. ideoque intereſſe eſt magis
proximum.

PRATEN. DONATIONIS, PRO AGNETE DE TASSIS.

Reſponſum pro veritate.

De pacto reſolutivo donationi adjecto ad favorem do-
natoris in caſu alicujus inobſervantiæ, vel contra-
ventionis: an percutiat ſubſtantiam donationis, vel
potius modum, & accidentia, ubi præſertim donatio
ſit ad pias cauſas: Et an reſolutio non declarata per
donatorem in vita, declarari poſſit poſt mortem,
per ejus hæredem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De pacto reſolutivo, ejuſque operatione.*
3 *Quod negligentia adminiſtratorum non præjudicet cauſæ
piæ, & Eccleſiæ, non adimplendo, quod declaratur.*
4 *Reſolutio poſita arbitrio eſt perſonalis, & non allegatur
per Succeſſorem.*
5 *Pœna non declarata in vita, non declaratur per hæ-
redem.*
6 *Quando diſpoſitio reſpiciat ſubſtantiam, vel accidentia.*
7 *In dubio favore piæ cauſæ pro non ademptione.*
8 *Miſſa celebranda in loco in quo eſt ſepultus diſpo-
nens.*
9 *Per immutationem juriſpatronatus activi, non infer-
tur ad paſſivum.*

D I S C. LXXIII.

Achileus Picenus de Monte Elparo, moram trahens oc- 1
caſione cujuſdam muneris militaris in Civitate Praten.
ſub aſſertione conſulendi animæ propriæ donavit ſcuta bis
mille, quæ ibi in quodam banco habebat pro erectione Cap-
pellaniæ, quæ ibi dicitur animaggium ad effectum, ut Sa-
cerdos pro tempore deputandus ex fructibus, quos vivens
ſibi reſervavit, aliquas Miſſas celebraret in Altari ſacri Cin-
guli B. M. tradens ex tunc dictam pecuniam Congregationi,
ſeu Operæ in eodem Altari erectæ, ut pecuniam prædictam
in cenſus, vel alias fructiferas occaſiones, quamprimum in-
veſtiret, nominando primum Cappellanum, quo defecto ei-
dem Congregationi, ſeu operæ illum deputandi facultatem
dedit, ita tamen, quod ſi pro tempore Sacerdotes de de-
ſcendentia Petri Caluri adeſſent, nominari deberent, aliiſ-
que præferri; Ex lege adjecta, quod niſi præfatæ Operæ ad-
miniſtratores infra tres menſes dictum inveſtimentum non
facerent, conſignatio pecuniæ reſoluta, & pro non facta
cenſeatur, atque ſit in ejus arbitrio dictum animaggium a-
bi, & cum legibus ſibi beneviſis erigere; Cum itaque intra
dictum terminum trium menſium, & ultra inveſtimentum
factum non eſſet, ejuſdemque Achilei non reclamantis ad
aliquod tempus, ſequuta eſſet mors ab inteſtato; Hinc Eli-
ſabetta, ea filia neptis, & legitima hæres, a Magiſtratu ſen-
tentiam reportavit contra Operam ſuper dictæ aſſignationis
reſolutione, reſervato, ut de reliquis videretur; Ideoque de
tribus dubitari contingit; Primo nempe, an ipſa donatio in
totum reſoluta eſſet, etiam quoad ſubſtantiam; adeout actrix
pecuniam abſque alio onere ad ejus liberam diſpoſitionem
habere deberet; Secundo, poſito quod non, adeout erectio-
ni Cappellaniæ locus eſſet, an præciſe erigi deberet in eadem
Eccleſia, & Altari reſpective, vel potius hæres erectionem
facere poſſet in patria, vel alibi pro ejus arbitrio; Et tertio
an per dictum pactum reſolutivum, remaneret etiam reſo-
lutum juſpatronatus paſſivum reſervatum ad favorem deſcen-
dentium ex dicto Petro Caluro; Atque deſuper ex parte hæ-
redis conſultus; In omnibus contra ipſum reſpondi.

Quatenus enim pertinet ad primum; Attento expreſſo
pacto reſolutivo ob non implementum in tempore præfini-
to, dixi, quod de ſtricto jure quodcumque dictæ operæ
jus reſolutum remaneret juxta generalem naturam, vel ope-
rationem pacti reſolutivi inficientis actum, ac ſi geſtus non 2
eſſet, ex deductis apud Othobon. *deciſ.* 159. *n. fin.* Buratt.
deciſ. 100. *n.* 11. Et in ſpecialibus terminis fundationis ali-
cujus pii Operis infra certum tempus cum pacto reſolutivo,
vel cum ſubſtitutione in caſu non adimpletæ conditionis
habetur ſupra *hoc tit. diſc.* 12. *& ſeqq. & ſub tit. de fideic.
diſc.* 155. In cujus caſu etiam habetur alter diſcurſus *ſub tit.
de regular. diſc.* 32.

Quamvis enim ſupra, *hoc tit. diſc.* 15. habeatur firmatum,
quod donatio, vel alia diſpoſitio ad favorem Eccleſiæ, vel
piæ cauſæ, non reſolvatur ex capite non implementi, ex ea 3
ratione, quod negligentia Rectorum, vel adminiſtratorum
in non adimplendo, præjudicare non debet ipſi Eccleſiæ, vel
piæ cauſæ; Attamen id recte procedit in illa reſolutione, quæ
habet ſpeciem caducitatis pœnalis reſultantia a diſpoſitione
juris *in l.* 1. *&* 2. *C. quæ ſub modo*, ob non implementum mo-
dale ſequendum a parte poſtea; Secus autem, ubi agatur de
implemento conditionali, ſive quod accedat expreſſum pa-
ctum reſolutivum, per quod actus habeatur, ac declaretur
infectus, cum tunc deficere dicatur animus, vel conſenſus
ab initio juxta diſtinctionem inter modum, & conditionem,
de qua ſub tit. de fideic. diſc. 154. *& alibi.*

Adhuc tamen in ipſomet puncto reſolutionis in præjudi-
cium operæ, ſuper quo conſultus non eram, ſtante jam præ- 4
ſupponenda ſententia deſuper lata aliquam habebam difficul-
tatem ex duplici motivo; Primo nempe, quia reſolutio poſi-
ta erat in arbitrio ipſius donatoris, cum verbis, & dictionibus
perſonalitatem denotantibus; Ideoque videbatur, quod arbi-
trium terminaſſet cum ejus vita, & non eſſet tranſmiſſibile in
hæredem, vel ſucceſſorem, ex relatis *ſub tit. de feud. diſc.* 40.
n. 4. Et ſecundo, quod intrare poſſet altera concluſio inſinua-
ta *diſc.* 148. *de fideic. n.* 3. & alibi, ut pœna non declarata in 5
vita, non tranſmittatur ad hæredem, qui eam declarare poſ-
ſit, dum ipſe donator ſupervivens per aliquod tempus poſt

termi-

terminum præfixum, recteque ſciens inveſtimentum ſequutum non eſſe ob nimium veriſimilem ſcientiam a qualitate loci, ſummæ, & perſonæ, reſultante acquievit, ac propterea cenſetur ita inducta remiſſio, ex deductis per Greg. & adden. *deciſ. 329. & paſſim*; Multoque magis ubi idem aliquos fructus exegiſſet ab eadem opera, atque implicitum inveſtimentum cum ſe ipſo feciſſet, quod tamen erat incertum; dum in facti notula tranſmiſſa id non explicabatur.

Verum ubi ſententia præſuppoſita quoad reſolutionem juris operæ, tam ſuper inveſtimento, quam ſuper facultate deputandi Cappellanum pro tempore, agendum eſſe de ſolo puncto reſolutionis ipſius ſubſtantiæ diſpoſitionis, & de quo principaliter actricia intererat, agi deberet; Adhuc pro non reſolutione reſpondendum eſſe dixi ex contextu ipſius diſpoſitionis pacti reſolutivi, quod ad litteram percutiebat jus dictæ operæ, & ſic iſtud accidens, non autem ipſius diſpoſitionis ſubſtantiam juxta diſtinctionem, de qua *ſub tit. de fideic. diſc.* 118. ubi concordantes, inter id quod reſpi-
6 ciat ſubſtantiam, & id quod reſpiciat accidentia, cum tamen ſufficiat id reddi dubium, ut locus eſſet regulæ, quam vulgarem, ac receptam habemus, ut in dubio pro excluſione ademptionis reſpondendum veniat. Multo magis ubi agatur de diſpoſitione ad pias cauſas, & fortius de hac ſpecie, quæ omnium magis pia reputari ſolet pro celebratione miſſarum, & ſuffragio animæ ipſius diſponentis, conjungendo in idem conſiderationem, de qua ſupra, acquieſcentiæ ipſius Donatoris, donec ſupervixit, dum ita reſultat præſumptio perſeverantiæ in eadem voluntate, quam in ipſo donationis inſtrumento nimis declaraſſe videbatur, aſſi-
7 gnando iſtam proprii peculii partem animæ propriæ, & ſic quod reſolutum eſſet accidens favore dictæ operæ, non autem reſoluta illa ſubſtantia, quæ reſpiceret favorem ipſius diſponentis, quaſi quod dicta opera deputata eſſet potius executrix, & adminiſtratrix, non autem quod ad eam directa ſit ſubſtantia diſpoſitionis.

Ex eiſdem fundamentis dixi quoque reſpondendum videri pro denegatione facultatis hæredis mutandi locum, ip-
8 ſamque Cappellaniam alibi erigendi ob enixam voluntatem, & devotionem Donatoris erga dictum altare in eadem donatione explicatam, atque ob perſonalitatem arbitrii ut ſupra; Aliud enim dicebam eſſe Congregationem, ſive Operam prædictam; Et aliud ipſum altare, cum non implicet, ut in eadem Eccleſia, vel Cappella adſint plures Cappellaniæ, & beneficia, ſive adſit Rector, vel Cappellanus, vel adſit aliqua Congregatio, vel Confraternitas ſæcularium, ut docet notoria, & vulgaris praxis, ideoque non ex eo quod opera ceciderit a jure ſuo, cecidiſſe cenſendum eſt ipſum altare, quod ita Cappellanum a dicta opera independentem pro majori ejus cultu habeat.

Atque ultra prædictum motivum tacitæ remiſſionis, & acquieſcentiæ nimia ponderatione dignum dicebam eſſe alterum, quod idem Donator moriens, in eadem Eccleſia ſepultus erat juxta ponderationes, de quibus *ſupra, hoc tit. diſc.* 16.

Hinc de conſequenti planam dicebam ſequi reſolutionem tertii puncti ſuper jurepatronatus paſſivo reſervatu ad favorem certi generis perſonarum, quod ſcilicet ubi etiam
9 admittenda eſſet reſolutio cujuſcumque juris dictæ operæ circa juſpatronatus activum, non exinde inferri poterat ad paſſivum reſervatum ad favorem diverſi generis, ex deductis *ſub tit. de jurepatr. diſc.* 70. ubi concordantes.

PLACENTINA BONORUM,
PRO MONASTERIO S. SIXTI CONGREGATIONIS CASSINENSIS,
CUM CAMERA DUCALI.

Reſponſum ad cauſam cum ſenſu veritatis, ut datum eſt.

An valeat donatio facta Principi, ut privatorum jura excludat? Et quando donatio facta abſenti, ſit revocabilis.

De ſuſpicionibus falſitatis inſtrumenti? Et incidenter de competentia fori, & de propoſitione quod Fiſcus non litigat manibus vacuis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Quod cauſæ ſuper bonis poſſeſſis per Eccleſiam ſint tractandæ in foro Eccleſiaſtico, non autem ſæculari.*
3 *Jura privata Principis non dicuntur ſpectare ad Fiſcum, neque faciunt cauſam Fiſcalem.*
4 *Quas cauſas contra Eccleſiam, vel Clericos Fiſcus trahat ad ſuum Judicem.*
5 *De propoſitione, quod Fiſcus non litigat manibus vacuis quando procedat.*
6 *De invaliditate donationis factæ Principi in præjudicium tertii.*
7 *Non debet Conſultor abſens ſe ingerere in juribus localibus.*
8 *Quod donatio oneroſa facta abſenti ſit revocabilis ante acceptationem.*
9 *Quomodo procedendum ſit circa fidem, vel ſuſpicionem inſtrumenti publici.*
10 *Et quomodo circa fidem teſtium.*
11 *An inſtrumento obſtet non reperiri originalem imbreviaturam.*
12 *Quando in teſtibus varietates, & aliæ exceptiones attendantur.*
14 *De veriſimilitudine, vel inveriſimilitudine nimium attendenda.*
14 *Quando urgeat major ſuſpicio falſitatis inſtrumenti.*
15 *De aliquibus inveriſimilitudinibus.*

D I S C. LXXIV.

DE anno 1654. Præſes Moriſcus, inſtituta hærede univerſali Blanca amita, ei generaliter ſubſtituit Hoſpita- 1
le magnum Placentiæ, particulariter vero in prædiis, & bonis ſtabilibus in loco Caſtellatii, ſubſtituit Monaſterium Sancti Sixti ejuſdem Civitatis Congregationis Caſſinenſis cum diverſis oneribus piis ad rem non facientibus, factoque caſu mortis teſtatoris de an. 1656. deindeque altero mortis dictæ Blanchæ de an. 1659. Monaſterium in vim dictæ ſubſtitutionis poſſeſſionem bonorum obtinuit uſque ad annum 1667. in quo Camera Ducalis illud ſpoliavit ſub prætextu donationis eorumdem bonorum uſque ab anno 1649. per eumdem teſtatorem factæ Sereniſſ. Duci hodierno, vel glo. mem. ejus patri, ac propterea inter Cameram, & Monaſterium deſuper pendet lis in excelſo Conſilio Placentiæ, atque ex parte Monaſterii meum expetitur conſilium.

Quinque itaque videntur cauſæ inſpectiones; Una nempe competentiæ Judicis ſæcularis; Altera ordinis in poſſeſſorio; Tertia in meritis ſuper dictæ donationis veritate; Quarta etiam in meritis poſita veritate ſuper ejus validitate; Et quinta pariter in meritis, poſita validitate ſuper revocabilitate.

Quatenus pertinet ad primum, quamvis Abbas, & Monaci non diffidant de ſumma doctrina, & integritate præfati excelſi Conſilii, adeout meliorem Judicem eligere neſcirent; Adhuc tamen tenentur, ut eorum debitu, & conſcientiæ ſatisfaciant, inſinuare incompetentiam Judicis laici in cauſa, in qua agitur de bonis jam cum juſto titulo, & pacifica poſſeſſione per notabile tempus octo annorum adeptis penes eos incorporatis, dum neque volentes Cleri-
ci, & perſonæ Eccleſiaſticæ conſentire poſſunt in juriſdi- 2
ctionem Judicis laici ex juribus notoriis, quorum allegatio irreverentiam potius in tanto Tribunali ſaperet, potiſſime dum non agitur de bonis patrimonialibus, & prophanis Clericorum, quo caſu aliqua diſputandi ratio cadere poteſt; quamvis etiam ex veriori, atque apud Catholicos magis recepta ſententia, verior eſt Judicis ſæcularis incompetentia, ſed agitur de bonis Eccleſiæ, adeout Abbas, & Monaci ſint Miniſtri nullam cauſam propriam, ſed illam Eccleſiæ agentes, pro caſu res neque dubitandi principium recipit; Et fortius reſpectu illorum bonorum, quæ ſint de directo dominio ejuſdem Eccleſiæ, penes quam ita utile cum directo conſolidatum fuit.

Neque qualitas donatarii contrarium ſuadere videtur, quoniam dubitandi ratio cadere forte poſſet, quando ageretur de juribus ſpectantibus ad Principem uti Principem ratione Principatus, adeout vere, & proprie cauſa Fiſcalis dicenda eſſet, quod utique in præſenti dici non poteſt, quoniam donatio facta eſt perſonæ Ducis Raynutii pro ſe, ſuiſque hæredibus quibuſcumque, & cui dederit, &c. in liberum allodium, ideoque ſemper jus mere privatum, & 3
principaliter contradiſtinctum a jure Fiſci, & Principatus, *juxta gloſſam Magiſtralem in rubr. Codic. de jur. Fiſci, lib.* 10. ubi Bald. *num.* 12. *cum concord.* per Peregrin. *de jur. Fiſci, lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 6. & 7. atque iſta diverſitas a jure inſinuatur *diſc.* 2. *de Feud. num. final. & per tot.* & alibi *eodem tit.* frequenter.

Et nihilominus ubi etiam ageretur de juribus competentibus Fiſco publico ratione Principatus, adhuc cum nuſlibi in jure cautum reperiri videatur hoc privilegium
4 Fiſci, ut ſe Judicem in cauſa propria facere poſſit, cum Eccleſia ejus juriſdictioni, & poteſtati non ſubjecta, illam de facto ſpoliando bonis jamdiu pacifice poſſeſſis, præterquam ubi agitur de feudis ab eodem Principe Eccleſiæ, vel Clerico conceſſis, quorum caducitas, vel devolutio prætendatur, cum tunc dicatur competens tamquam in re ſua, & quæ ſub ejus manu, & juriſdictione adhuc adeſſe dicitur, ad text. *in cap. ex tranſmiſſa, & ſeq. de foro compet.* ſed non in aliis caſibus.

Ideoque in caſu, de quo a me agitur *diſc. 149. de Regalib.* quod Camera Ducalis tanquam talis ratione Principatus, & Fiſci publici prætendebat ſucceſſionem in bonis vacantibus, quorum poſſeſſio erat penes Eccleſiam, cauſa acta fuit in Tribunali Eccleſiaſtico, nempe in Sacr. Congregat. immunitatis, cujus judicio idem Sereniſſimus pro ejus ſumma pietate, & religione acquievit, multo magis in præſenti, quod agitur de cauſa mere privati patrimonii, non autem Fiſci; Neque dicere liceat, quod cum hodie Fiſcus ſit poſſeſſor, idcirco ille coram proprio Judice tanquam reus, & poſſeſſor conveniri debeat juxta naturam cauſarum Fiſcalium, ex relatis a me *diſc. 83. de juriſdict.* & alibi, quoniam ita eſſet deſtruere juriſdictionem Eccleſiaſticam, & forum, ſi de facto licitum eſſet ſpoliare Eccleſiam juriſdictionaliter, & auctoritative, deindeque dicere Eccleſiæ, quod tamquam actrix adeat forum laicalem, idque dicitur non ad effectum redarguendi jam geſta, neque pro formali declinatione, ſed ſolum inſinuandi pietati, & religioni Tribunalis, ut cogitet pro ejus prudentia, & doctrina, an intret, necne Bulla Cœnæ.

Ex eodem fonte, ſive eadem diſtinctione derivat reſolutio ſecundæ inſpectionis; ut ſcilicet D. Dux tanquam prætenſus Donatarius agens contra hæredem particularem donatoris jamdiu pacificum poſſeſſorem bonorum, debeat illum convenire in ejus foro ſervatis ſervandis, non autem de facto ſpoliare, adeout ſpoliato denegandum ante omnia non ſit interdictum *reintegrandæ*; quinimo illud retinendæ tanquam privilegiatum, quo non terminato de juribus ſpoliatoris agi non valeat, neque ipſe audiri debeat ex juribus, & principiis theoricis, & practicis valde notis, & quotidie in praxi receptis ex relatis a me *diſc. 20. & 24. de Judiciis*, & paſſim.

Nil obſtante propoſitione, quod Fiſcus non litigat manibus vacuis, a me inſinuata *diſc. 2. n. 17. diſc. 35. n. 1.*
5 *& diſc. 56. n. 5.* & alibi pluries *ſub tit. de Feud.* ob duplicem reſponſionem; Primo nempe, quod id revera procedit in caſibus, in quibus agatur de devolutione, vel caducitate Feudorum, aliorumque bonorum, quæ ab ipſomet Principe derivant, adeout rem propriam manu ſua vindicare dicatur, qualis eſt caſus, de quo pro iſtamet Camera Fiſcali agunt DD. a me relati *d. diſc. 58. n. 5.* & inſinuatur *diſc. 74. eod. tit. de Feud. in principio*. Et ſecundo quod non ſumus in cauſa Fiſci, ſed in cauſa patrimonii privati, & non agitur cum ſubdito, adeout Princeps ejus jus tollere valeat eique præjudicare, diſpenſando legibus laicalibus juxta illam poteſtatem, de qua plene a me agitur *diſc. 148. de Regal.* ſed agitur cum exempto, adeout recte dici valeat, ut ſit cauſa inter duos privatos.

Hinc inane opus de juſtitia, videtur agere de tribus
6 aliis inſpectionibus, quæ in meritis negotii principalis cadunt; Sed quando præmiſſis neglectis videatur de eis agere, adhuc pervertendo ordinem ex quarta, & quinta, vel eorum altera, pro Monaſterio poſſeſſore reſpondendum videtur.

Rationabilis etenim iſta ordinis perverſio videtur, quoniam ſi ex facilioribus, minuſque odibilibus motivis pro Monaſterio judicandum venit, damnabile opus potius videtur difficilius, magiſque odibile motivum falſitatis aſſumere.

Agendo itaque de quarta inſpectione invaliditatis donationis etiam ubi ex abundanti inſtrumenti veritas admittatur, utpote facta Supremo Principi ex malo, & odibili motivo ſupplantandi Franciſcum Viſtinum, & quoſcumque alios, qui prætenderent jus habere tam ſuper donatis, quam ſuper aliis, quæ ab incertis quibuſcumque poſſiderentur, ut patet ex contextu donationis, *§. quod ſcilicet, &c.* Id etenim continet livorem, & malignitatem, qua nulla major, nullaque clarior, ut ſupremus Princeps teneatur cum ejus magna auctoritate, cui reſiſti non poteſt, tueri non ſolum bona per ipſum donatorem poſſeſſa, atque eadem die de novo quæſita; ſed etiam omnia alia, quæ ab extraneis, & ignotis poſſiderentur, ideoque dari non poteſt caſus, in quo clarius, & certius intret diſpoſitio text. *in leg. res quæ, §. lites donatas, ff. de jur. Fiſci, & Codic. ne Fiſcus, vel Reſpubl. cum concord.* apud Peregr. *de jur. Fiſc. lib. 4. tit. 6. n. 42.* Rovit. *conſil. 11. n. 5. verſ. At in Imperatore*, late Panzirol. *conſil. 26.* quod latius ſuſtinet, & comprobat *Placentinus Petra in ejus tractatu de poteſtate Principis, p. 1. cap. 14. ex n. 10. cum ſeqq.*

Potiſſime vero, & clarius ubi de hoc opponat non ſubditus, adeout Princeps replicare non valeat velle ſibi præjudicare, atque in ejus præjudicium derogare legibus id diſponentibus, cum agatur de inferendo præjudicium non ſubdito, cum quo iſtam poteſtatem non habet.

Et quidem ubi onus injunctum Principi, reſtrictum eſſet ad tuitionem bonorum ab ipſo donatore poſſeſſorum, tunc forte aliqua diſputandi ratio cadere poſſet, ſed ob dictum malignum onus tuendi etiam ignotos poſſeſſores bonorum, ſuper quibus Viſtinus, & alii jus habere poſſent, non videtur cadere principium dubitandi.

Adſunt etiam aliæ nullitates ponderatæ in doctis, & elaboratis reſponſis Advocatorum Candiani, & Salconii, 7
ſed quoniam pendent a jure locali, & particulari, idcirco inhærendo ſtylo non de facili aſſumendi inſpectionem jurium localium particularium, quorum praxis non habeatur, id reſervo Defenſoribus de illis melius informatis, potiſſime quia nulla ſubeſſe videtur neceſſitas ob dictam clariorem nullitatem.

Verum ubi etiam videretur hanc nullitatem non obſtare, quod non creditur, adhuc ſolidum videtur motivum revocabilitatis, de quo in quinta, & ultima inſpectione: Siquidem omiſſa aliqua quæſtione, an donatio facta abſenti re integra, & ante acceptationem ſit revocabilis, necne, de qua a me pluries agitur ſub diverſis materiis, præſertim *de donat. locis infra allegandis*, Admiſſa etiam opinione excludente pœnitentiam ob ſtipulationem juramenti, & ob juramentum, ſive ob alias limitationes deſuper tradi ſolitas.

Adhuc ſolidum, & irrefragabile eſt motivum, ut id procedat in donationibus lucrativis, in quibus licet ali- 8
quod onus admixtum habeat, ſemper certum ſit donatarii lucrum, adeout nullus ſubſit timor proprii damni, propriæque jacturæ, ſecus autem ubi agitur de donatione onoroſa continente tale onus, ut donatarius eſſe valeat in damno, & jactura, cum tunc redoleat ſpeciem contractus oneroſi, & correſpectivi, ideoque re integra, & ante donatarii acceptationem ſit locus pœnitentiæ, atque donator cum implicita etiam revocatione de bonis ad alterius favorem diſponere valeat, ut aliis relatis firmatur per Rotam *deciſ. 27. part. 7. rec.* apud Royas *deciſ. 314. n. 41.* atque a me, declarando in ſpecie *dict. deciſ. 27. part. 7.* adverti tur *ſub tit. de donat. diſc. 14. n. 13. diſc. 23. nu. 12. & ſeqq. & diſc. 56. num. 11.*

In his autem terminis donationis vere oneroſæ verſamur, & quæ incertum eſt, an lucrum vel damnum ubi acceptetur, allatura eſſet, cum donatarius obligetur ad defendendum non ſolum bona donata, & per ipſum poſſeſſa, ſed omnia alia in loco exiſtentia, & per quoſcumque poſſeſſa, a quorumcumque moleſtiis ſub obligatione refectionis damnorum, & intereſſe in caſu contrario, ideoque intrat limitatio de plano.

Quodque per diſpoſitionem particularem, & expreſſam cenſeatur implicite, per antecedens neceſſarium revocata donatio, firmatur *d. dec. 27. part. 7. rec.* & admittitur de plano *in aliis deciſionibus, & auctoritatibus recenſitis a me locis ſupra citatis, ſub tit. de donat.* & in terminis fortioribus late agitur *diſc. 58. de fideic.* ubi ad ſatietatem.

Cæterum ſolidiſſimum, ac irrefragabile videtur quoque motivum, de quo in tertia inſpectione falſitatis inſtrumenti ex multis convincentiſſimis argumentis, & demonſtrationibus late, & judicioſe deductis in Reſponſis præfatorum Advocatorum Candiani, & Salconii, quæ reaſſumere ſuperfluum eſt, cum in eis commode videri valeant, genio, ac ſtylo nimium abhorrentibus munus ſuperflui tranſcriptoris, eorum quæ jam deducta ſint.

Solum circa iſtud motivum ſubjungo, ac rogo Judices advertere, quod pro meo judicio hujuſmodi quæſtiones vi- 9
dentur potius facti, quam juris decidendæ ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis non ſingulariter, & disjunctim, ſed unitim ponderandis pro illius caſus præciſa qualitate, adeout recte dari poſſit, ut in uno caſu aliqua argumenta ſufficiant, & abundent, in altero autem eadem

ac

ac alia longe majora non ſufficiant, ex relatis a me *diſc. 26. de judic.*

10 Idemque habetur circa fidem dandam, vel denegandam teſtibus, & perſonæ dantis, illorum fidem adimant, necne, ad celebrem vereque aureum Textum *in l. 3. ff. de Teſtibus, cum concord. a me deductis diſc. 32. eod. tit. de judic.* adeout error videatur cum regulis generalibus in abſtracto procedere.

Ad regulandum autem prudens beneque ordinatum judicis arbitrium, cui utraque materia remiſſa videtur, ad ſequentia præſertim partim generalia, partim vero ſpecialia reflectendum venit.

Primo nempe, quod licet publico inſtromento ejus requiſita habenti non obſtet non repertio matricem, quæ poſt redactum inſtrumentum ad publicam formam negligi, 11 ſeu lacerari valeat; Attamen quando aliquæ falſitatis ſuſpiciones, & argumenta urgeant, tunc iſta deficientia nimium conſideranda venit, nimiumque ſuſpicionem auget, ut id affectate geſtum ſit, ne valeat Notarius cum ſcriptura originali recenter facta de falſitate convinci, ot ita diſtinguendo *d. diſc. 26. de judic. n. 21.* apud Buratt. *deciſ. 591. n. 7. & dec. 757. n. 4.* Cavaler. *dec. 455. n. 4.* Farin. *de falſit. quæſt. 153. n. 44.* apud quos cæteri.

Secundo, quod licet varietas, vel contradictio in teſtibus non ſit in conſideratione habenda, quando ſit ſu- 12 per accidentalibus, non autem ſuper ſubſtantialibus, attamen id procedit, quando contra eos nullæ urgeant ſuſpiciones, ſecus autem his accedentibus, quoniam tunc etiam leves exceptiones magnifaciendæ ſunt, atque in conſideratione habendæ ex relatis a me *dict. diſc. 32. de judic. num. 51.* Ubi concordantes commodius videri poſſunt, eiſdem ſtylo, ac genio ſuperfluam tranſcriptionem, ut ſupra abhorrendo.

Et tertio, quod in hac materia falſitatis veriſimilitudo, 13 & reſpective inveriſimilitudo eſt illius principalis regulatrix, illaque eſt Domina, cui aliæ conjecturæ, & præſumptiones pediſſequæque famulantur, ex relatis *d. diſc. 26. de judic. num. 20.*

Et quarto fortius, quoniam tunc proprie procedit regula, quæ aſſiſtit veritati, ac publicæ fidei Notarii, de qua *eodem diſc. 26. de judic. num. 13.* quando Notarius nul- 14 lum habeat intereſſe, nullumque notabile commodum ipſe ex actu reportet, adeout falſitas potius machinationis ejus, ad cujus favorem ſcriptura cantat, referenda veniat, prætendendo ſolum, quod Notarius ab eodem utilitario, & machinatore corruptus fuerit, atque ſi recte ponderentur omnes auctoritates de hac materia agentes, iſtos terminos revera percutiunt. Secus autem, ubi ſcriptura recte attenta ejus ſubſtantia principaliter concernat intereſſe, & utilitatem Notarii, & teſtium, vel aliquorum ex eis, qui ita ad proprium commodum illam confingere, & machinare potuerint, pro majori firmitate machinationis confingendo actum in perſona potenti, quamvis ignara, cum tunc ubi etiam nullam legem ſcriptam, vel auctoritates haberemus, ipſum jus naturæ, ipſeque naturalis diſcurſus id doceat, cum etiam Principibus negetur teſtimonium ferre, vel inſtrumentum, & ſcripturas conficere ad eorum favorem.

Applicando itaque ad rem nos verſamur in his terminis, quod ſcilicet ob onus injunctum donatario, ut omnes, & quoſcumque poſſidentes bona in eo loco tueri teneatur, cum Notarius, & unus ex teſtibus eſſent ex hujuſmodi poſſeſſoribus, contra quos Viſtinus litem movit, & obtinuit, ita cauſam propriam, potius quam illam Ducis donatarii geſſiſſe dicuntur, atque hoc ſolum motivum omnem penitus difficultatem dirimere videtur, remque in claris ponere.

Accedunt quoque multæ nimium patentes, & claræ inveriſimilitudines, & ſuſpiciones ultra prædictam fortiſſimam, & vehementem intereſſe proprii, quæ ſola ſufficit; Primo nempe adeo magna tarditas in publicando, & patefaciendo, quoniam ubi Notarius occultam tenuiſſet Scripturam uſquequo ſupervixit donator magnum & ſupremum in loco gerens munus, tunc tranſeat, ſed poſt ejus mortem, quando quicumque reſpectus ceſſaverat, id eſt penitus improbabile, attenta præſertim qualitate donatarii 15 ſupremi Principis, cujus gratiam publicando captare potuiſſet, & occultando indignationem incurrere, ut ad ſenſum cujuſque ſenſati viri nimium clare patet.

Altera eſt inveriſimilitudo ex parte donatoris, quem adeo doctum, & prudentem virum nimium probabile eſt ad benevolentiam, & gratiam Supremi Principis ejus benefactoris, a quo majora ſperare poterat, conſervandam, & augendam, ei id patefeciſſe, ut clare ad ſenſum.

Tertia eſt pariter nimium clara, & evidens inveriſimilitudo, ut vir decrepitus, Sacerdos doctiſſimus, & integerrimus abſque aliquo commodo proprio, vel ſuæ poſteritatis ad favorem monaſterii penitus extranei, diſponendo cum propriæ animæ detrimento, & damnatione, tot perjuria, & falſitates committere voluerit.

Quarto, quod memor fuerit alterius teſtamenti per plures annos antecedenter ordinati, & immemor donationis adeo de recenti factæ.

Quinta, & quidem fortiſſima reſultat inveriſimilitudo, ut vir adeo qualificatus, & Religioſus, ut ſupra tam manifeſtam malignitatem committere voluerit, ut donatarium obligaret ad defendendum omnes poſſidentes bona in eo loco, erga quos ipſe nullam defenſionis neceſſitatem haberet tam adverſus Franciſcum de Viſtinis, cum quo forſan indignationem habere poſſet, quam etiam adverſus quoſcumque alios innocentes, & ignotos, quorum reſpectu eſſet malignitas maxima, qua nulla major.

Iſtis itaque argumentis, & inveriſimilitudinibus ſi addantur aliæ ponderatæ per unum Avocatum Candianum, & latius per Advocatum Salcotium, atque omnes ſimul junctæ, & unitæ ponderentur cum vulgari regula, *ut ſingula, quæ non proſunt, &c.* in iis materiis principaliter attendenda, veritas hujus falſitatis manibus palpari videtur.

Teſtibus inductis, ex parte Cameræ bene reſpondetur prædictos Advocatos, in eorum reſponſis oſtendendo variationes, & inveriſimilitudines, necnon perſonales exceptiones, ſuper quibus reflectendum venit ad concluſionem ſuperius præmiſſam, quod exceptiones etiam leves attendendæ veniunt, ubi aliquæ ſuſpiciones contra teſtes urgeant.

Atque in omnem eventum, ex præmiſſis negari non poteſt, prætenſiones Ducis Donatarii eſſe nimium turbidas, & altiſſimæ indaginis; ut propterea non potuerit Eccleſia pacifica poſſeditrix per annos ante juriſdictionaliter, & auctoritative ſpoliari, ideoque jure publico potius, quam privato, unde nimium dubitari valeat, an intret diſpoſitio Sacri Concilii Tridentini, & Bullæ Cœnæ, necne.

Et ita ſentio pro veritate, ejuſque ſolo reſpectu habito, non quidem, ut ex iſto ſenſu aliquod majus pondus motivis præbere, vel addere prætendam, ſed ut meum judicium qualiter ſit, ingenue proferam, inhærendo conſuetudini non reſpondendi extra Curiam, niſi cum iſto ſenſu.

SUMMA,
SIVE
COMPENDIUM

Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Donationibus.

INDEX RUBRICARUM.

I.

Proœmialia.

II.

De donatione cauſa mortis.

III.

De donatione inter vivos vera, & propria, ejuſque natura, forma, & ſolemnitatibus.

IV.

De donatione cauſativa, vel meritoria, aut onero-ſa, & correſpectiva in genere.

V.

De donatione ex cauſa, vel contemplatione matrimonii carnalis, & ſpiritualis, & ad ſacros ordines.

VI.

De prohibita, & invalida donatione ratione perſonarum, vel bonorum.

VII.

De donationis inter vivos validæ, ac de ſui natura irrevocabilis reſolutione, vel revocabilitate, aut imperfectione.

VIII.

De obligationibus, ac oneribus donatoris erga donatarium; Et e converſo donatarii erga donatorem ex lege, vel conventione.

SUMMARIUM.

I.

1 *AN donatio ſit actus virtutis, vel vitii.*
2 *Deciditur cum diſtinctione.*
3 *Quod rari ſint actus virtutis, frequentiores vitii.*
4 *Quæ ſint donationes commendabiles, & quæ damnabiles.*
5 *Alia eſt donatio cauſa mortis, & alia inter vivos.*
6 *Alia expreſſa, alia tacita.*
7 *Donatio inter vivos, alia pura, & alia cauſativa, & quæ ſit una, vel altera.*

II.

8 *Donatio cauſa mortis an ſit contractus, vel ultima voluntas, diſtinguitur.*
9 *In donatione cauſa mortis requiruntur quinque teſtes adinſtar ultimarum voluntatum.*
10 *Sed non ſunt neceſſaria ſolemnitates, quæ deſiderantur in actibus inter vivos obligatoriis.*
11 *Donatio cauſa mortis eſt de ſui natura revocabilis, etiam ſi accedat juramentum.*
12 *Quid operetur juramentum, & clauſula, ſeu verba irrevocabilitatem denotantia.*
13 *Mentio mortis an ſemper, & perneceſſe inducat donationem cauſa mortis.*
14 *Quomodo decidantur quæſtiones caducationis, vel revocabilitatis.*
15 *De eodem, & quando intret caducatio per donatarii præmorientiam.*
16 *Sed ex voluntate donatoris ceſſat caducatio, & intrat tranſmiſſio.*
17 *In hac donatione intrant detractiones, quæ in ultimis voluntatibus.*
18 *Filiifamilias prohibentur teſtari, vel diſponere per ultimam voluntatem, ſed donant cauſa mortis de conſenſu patris.*
19 *An iſte conſenſus ſit pro intereſſe, vel pro ſolemnitate, ſeu effectibus exinde reſultantibus.*
20 *Conſenſus a patre præſtitus, an, & quando ſit revocabilis.*
21 *De aliis ad materiam donationis cauſa mortis remiſſive.*

III.

22 *Qualis dicatur vera, & pura donatio lucrativa.*
23 *Donatio inter vivos eſt de ſui natura irrevocabilis.*
24 *Sed poteſt eſſe revocabilis ex pacto, licet ſit inter vivos.*
25 *Mentio, vel occaſio mortis dari etiam poteſt in donatione inter vivos.*
26 *Non exigit alias ſolemnitates de jure communi, quam inſinuationem.*
27 *In quo differat donatio ab aliis contractibus quoad minores, & alios imperfecti, vel imbecillis judicii.*
28 *Sed aliæ ſolemnitates proveniunt a juribus municipalibus.*
29 *Solemnitates ſtatutariæ regulariter non deſiderantur in donatione cauſativa, & impropria.*
30 *Inſinuatio requiritur in donationibus excedentibus ſummam quingentorum aureorum, & quantum importent moneta noſtrorum temporum.*
31 *Omiſſa vitiat ſolum in exceſſu.*
32 *Dicta ſumma deſideratur ab initio, ſecus ubi eſt quid annuum.*
33 *Non requiritur accedente juramento.*
34 *An receſſerit ab aula, & verior eſt negativa.*
35 *Solent ſtatuta, & jura municipalia hanc ſolemnitatem rigoroſius deſiderare.*
36 *Sed actus jurati non veniunt, & quando ſecus.*
37 *An, & quando ſtatuta laicalia tollant vim juramenti.*
38 *Inſinuatio, vel aliæ ſolemnitates non deſiderantur in donatione manuali.*
39 *Quid ubi per epiſtolam familiarem, ſeu alias in forma extraordinaria.*
40 *De differentia inter neceſſitatem inſinuationis, & aliarum ſolemnitatum ſtatuti.*
41 *In donationibus ad pias cauſas nulla ſolemnitates requiruntur.*
42 *In majoribus cauſa in donatione non deſideratur.*
43 *Neque cadunt termini læſionis, & quando intret læſio.*
44 *Per ſtatuta ſolet deſiderari cauſa.*
45 *In remiſſionibus, aliiſque ſimilibus actibus deſiderantur eædem ſolemnitates, quæ in donationibus.*
46 *Conjunctio ſanguinis non tollit neceſſitatem ſolemnitatum adhibendarum*
47 *An retrodonatio exigat ſolemnitates in donatione neceſſaria cum diſtinctione.*
48 *Et quid in retrodonatione conſiderandum ſit.*
49 *De aliis ad materiam validitatis, & perfectionis, præſertim de facta abſenti, vel de promiſſione donandi remiſſive.*

IV.

IV.

50 *De donatione cauſativa, & qualis ea dicatur.*

51 *Donatio remuneratoria non eſt proprie talis ad effectum inſinuationis, vel ſolemnitatis.*

52 *An ſola aſſertio meritorum faciat donationem remuneratoriam, diſtinguitur.*

53 *Quæ meritorum qualitas in hoc deſideranda veniat.*

54 *In filio erga patrem, famulo erga dominum, vel milite erga Ducem, &c, an dentur merita præmium exigentia.*

55 *De cauſativa donatione habente onus admixtum, præſertim illud fideicommiſſi.*

56 *Et de altera cauſativa quæ reciproca.*

V.

57 *De donatione contemplatione matrimonii ſpiritualis præſertim clerico ad ordines, & de donatione, quæ fiat puellæ pro dote Monaſterio tradenda.*

58 *Iſta donatio ad ordines eſt irrevocabilis, etiam de conſenſu donatarii.*

59 *Neque retrocedi poteſt, vel declarari ſimulata.*

60 *Bona ſic donata an poſſint alienari, vel obligari.*

61 *Neque revocatur ex cauſa ingratitudinis, vel non implementi.*

62 *An reſolvatur ob mortem, vel proviſionem promoti.*

63 *An donatarius poſſit nolle quærere, vel recuſare aliam proviſionem.*

64 *An iſta donatio imputetur, vel conferatur.*

65 *An donare prohibiti, ſed diſpenſati ex cauſa dotis hanc donationem faciant.*

66 *Et an in hac donatione ſolemnitates requirantur.*

67 *De donatione pro dotatione Eccleſiæ, vel Monaſterii, ſeu beneficii, & an Eccleſia, vel Monaſterio ſuppreſſo reſolvatur.*

68 *De quæſtionibus, vel inſpectionibus in donatione contemplatione matrimonii carnalis.*

69 *An filii ex eo matrimonio procreandi cenſeantur ad eam vocati uti filii.*

70 *Ubi ſunt vocati, veniunt ſolum filii illius matrimonii, non alii.*

71 *An, & quando ipſi donatori retrocedi, vel retrodonari poſſit, diſtinguitur.*

72 *De poteſtate donatarii alienandi, vel obligandi bona ſic donata.*

73 *An mulier pro dote in his bonis potioritatem habeat adverſus creditores anteceſſores.*

74 *De imputatione, vel collatione hujus donationis.*

75 *An diſſoluto matrimonio iſta donatio reſolvatur.*

76 *Quando in hac donatione contemplatione matrimonii ſolemnitates deſiderentur, necne.*

VI.

77 *Ea generalis donatoris inhabilitas, quæ viget in omni alienatione, vel contractu, viget etiam in donatione.*

78 *Inter virum, & uxorem prohibita eſt donatio.*

79 *Fieri tamen poteſt ante matrimonium, vel in ipſo actu.*

80 *Vel ſi conferatur ejus ſubſtantia in tempus ſoluti matrimonii.*

81 *Item obi de juribus quærendis, quodque donator non efficiatur pauperior.*

82 *Valet etiam ob augmentum dotis, vel occaſione nuptiarum.*

83 *Donatio jurata valet inter conjuges.*

84 *Declaratur quando in hoc juramentum ſit operativum.*

85 *De prohibita donatione inter patrem, & filium; quomodo, & quando hæc procedat.*

86 *Concubina per militem donari non poteſt, & quando donatio valeat.*

87 *De donatione facta per clericum de bonis Eccleſiaſticis.*

88 *De illa facta per mulierem de dote.*

89 *De prohibitione donandi reſultante ex qualitate bonorum.*

VII.

90 *Reſolvitur donatio ob non impletas leges, & conditiones, vel onera, ubi acceptavit pactum donatarius.*

91 *Non poteſt contraveniens uti pacto reſolutivo invito donatore.*

92 *Reſolutio non declarata in vita, an poſſit declarari poſt mortem.*

93 *An pro incurſu caducitatis requiratur culpa poſitiva.*

94 *An contraventio unius ex donatariis præjudicet aliis ſimultanee, vel ſucceſſive vocatis.*

95 *Ob non implementum donatori vivente reſolvitur donatio, etiam ſine pacto reſolutivo, niſi donator eligat potius implementum.*

96 *Quid ſi donatarius offerat retrocedere, an teneatur de proprio ultra bona donata.*

97 *Et quid ubi implementum eſt ad favorem tertii.*

98 *De revocatione donationis ob ingratitudinem.*

99 *An contraventio, vel ingratitudo unius præjudicet aliis ad donationem vocatis.*

100 *De materia l. ſi unquam, ob ſupervenientiam filiorum, an reſolvatur, dom, & quando.*

101 *De reſolutione donationis cauſativæ ceſſante cauſa remiſſive.*

102 *Diſtinguuntur plures ſpecies imperfectionis, vel facultatis pœnitendi.*

103 *De imperfectione voluntatis in pupillis, & minoribus.*

104 *Donandi voluntas non præſumitur, & quomodo de ea conſtare debeat.*

105 *De promiſſione donandi, an importet donationem, vel quid operetur.*

106 *De concluſione, an, & quando promittens cogatur præciſe ad factum.*

107 *An, & quando donatio facta abſenti ſit perfecta, & irrevocabilis, necne.*

108 *De imperfectione ob non ſervatam formam, vel ſolemnitatem.*

109 *De donatione omnium bonorum, an, & quando valeat, necne.*

110 *De imperfectione donationis ratione prohibitionis alienationis bonorum.*

111 *An in donatione detur læſio ex parte donatoris.*

112 *Quid ex parte donatarii.*

113 *De æſtimatione vitæ hominis.*

114 *De incapacitate perſonæ donatarii, & quibus donari non poſſit.*

VIII.

115 *An, & quando donator teneatur de evictione.*

116 *De obligationibus donatarii erga donatorem.*

117 *Onera, quibus bona donata affecta ſunt, an ſpectent ad donatarium, vel potius ad donatorem.*

118 *An bona per laicum donata clerico ſubjaceant collectis, & oneribus laicalibus.*

I.

PROOEMIALIA.

Juriſprudentiæ, ac utriuſque, divinæ, & humanæ moralitatis profeſſorum pugna eſt, an ea pura, & ſimplex 1
donatio, quæ puram liberalitatem, ac patrimonii diminutionem in donatione redolet, merumque lucrum, ac ditationem in donatario, virtutis, ac prudentiæ, vel potius vitii, & imprudentiæ actum importet, cum liberalitas virtuti, prodigalitas autem vitio referatur.

Juriſtæ ſiquidem, jacturam, ac perditionem ineſſe dicunt; Morales autem ſecus; Cum ea tamen diſtinctione
lis deciſionem recipit, ut ex donandi cauſa, & modo 2
pendeat, an actus virtutem, ac prudentiam, vel potius vitium, ac imprudentiam redoleat, cum non virtus, ſed cauſa virtutis attendatur, ut actus, commendatione, vel damnatione ſit dignus.

Rari vero ſunt moderno tempore actus hujuſmodi, qui
virtuti referri mereantur; Frequentius autem illi, qui vi- 3
tio, cum ſuorum bonorum ex ſolo liberalitatis motivo profuſores, ex illorum genere videantur, qui abundant in ſuperfluis, deficiunt autem in neceſſariis apud ignarum, ac vitioſum vulgus gloriam captantes; Meritorias
vero, vel alias cauſativas donationes, in viris prudentio- 4
bus, prudentes laudant, alias autem damnant.

Generica donationum diſtinctio eſt, ut Alia ſit ea, quæ
dicitur cauſa mortis, Alia vero quæ inter vivos; Utraque 5
vero duplicem habet ſpeciem, expreſſam, ſcilicet, & tacitam, ſeu virtualem, ac implicitam; Illaque inter vivos ſub- 6
diſtinguitur, in puram, & cauſativam; Pura etenim ea eſt,
quæ aliam non habet cauſam, niſi liberalitatis, ac munifi- 7
centiæ ex parte donatoris, puramque lucrum in donatario importat; Cauſativa vero, quæ aliquam habeat congruam cauſam, puta meritorum, ſive matrimonii carnalis, vel

ſpiritualis, aut alicujus oneris, vel recompenſæ: Ipſaque
cauſativa ſubdiſtinguitur etiam in veram, & propriam,
ac impropriam, & abuſivam, juxta ſpecies, de quibus in-
fra ſub ejus reſpectivè particularibus Rubricis.

II.

De donatione cauſa mortis.

8 QUamvis apud Scholaſticos, non modica ſit pugna,
ſub quonam genere iſta donandi ſpecies collocari
debeat, inter contractus nempe, vel ultimas voluntates;
Apud forenſes tamen recepta diſtinctio eſt, ut in fieri,
contractus, & in facto autem eſſe, ultimæ voluntatis ſpe-
ciem habeat.

Forma vero eam concipiendi, juxta ſecundam ſpeciem
9 eſt, ut illum exigat quinarium teſtium numerum, quem
ſimplex ultima voluntas, jure communi attento, ad mi-
10 nus deſiderat; Et e converſo illis non ſubjaceat extrinſe-
cis ſolemnitatibus, quæ per jus commune, vel ſtatuta-
rium, in actibus irretractabilibus, læſionis potentiam ha-
bentibus deſiderantur, dum ob retractationis libertatem,
ratio hujuſmodi proviſionis ceſſat.

11 Extra controverſiam etenim eſt, ut cauſa mortis donatio,
de ſui natura, tanquam ultima voluntas revocandi liber-
tatem præbeat, quamvis juramentum accedat, cum hoc
actus naturam comitetur; Idemque ubi accedant clauſu-
læ, ſeu verba, quæ firmam obſervantiam redoleant.

12 Verba ſiquidem, & clauſulæ, ac etiam quandoque ju-
ramentum, vel ſolemnitatum uſus dubitandi anſam præ-
bent, quando donatoris voluntas ambigua eſt, an unam,
vel alteram ſpeciem donationis facere voluerit, cum hu-
juſmodi circumſtantiæ irrevocabili donationi inter vivos
magis congruæ, ejus præſumptionem inducant. Sicuti in
converſo, mentio, vel imminentia mortis, aliaque occa-
13 ſio, cui mortis periculum inſit, donationis cauſa mortis
præſumptionem inducit; Utraque tamen ſimplex præſum-
ptio eſt, quæ contrariæ veritati, vel fortiori præſumptio-
ni cedit, cum ſæpius mortis mentio, vel tempus, exe-
quutionem potius, quam ſubſtantiam percutiat, ideoque
in donatione inter vivos contineri etiam ſolet.

Hinc proinde, una, vel altera ſpecie pro certo poſita,
ſuper caducationis, vel revocandi poteſtatis quæſtiones au-
dit forus, qui tamen frequenter tractat ea, quæ unius, vel
alterius naturæ determinationem percutiunt; Illæ vero fa-
14 cti potius, ac voluntatis, quam juris, certam, ac genera-
lem non recipiunt deciſionem, vel regulam, quæ juxta
genericam voluntatis quæſtionum naturam particularis eſt
pro ſingulorum caſuum qualitate, ac circumſtantiis parti-
cularibus; Illis generalibus argumentis, ac propoſitioni-
bus, quæ deſuper habentur, bene deſervientibus pro nor-
ma regulandi arbitrium, ex quo, adminiculorum, & cir-
cumſtantiarum pondus, ac efficacia pendet.

Poſita vero hujus donationis cauſa mortis qualitate,
15 nedum revocabilitas, utpote inſita, & connaturalis reſul-
tat; Verum etiam caducatio per donatarii prædeceſſum
donatori, ad cujus mortis tempus donationis ſubſtantia
collata dicitur, ideoque tunc extremi habilis exiſtentia
neceſſaria eſt; Niſi aliter ſuadeat ipſius donatoris volun-
16 tas, quæ in quacomque ultima voluntate facere poteſt
tranſmiſſibile id, quod non ſit tale.

Prout etiam falcidiæ, vel trebellianicæ, (ſi donatio cum
17 onere fideicommiſſi ſit univerſalis) detractio ad ultima-
rum voluntatum inſtar intrat; Eademque exigit in dona-
tore poteſtatem, quæ in ultimis voluntatibus neceſſaria eſt;
Cum ea ſola differentia, ut filiofamilias, cui teſtandi,
18 vel aliam ultimam voluntatem ordinandi (extra caſus
receptos) facultas non eſt, hanc donationem facere, de
patris, in cujus poteſtate ſit, conſenſu, concedatur.

Non levi apud noſtros majores quæſtione vigente, an
19 iſte conſenſus, pro forma ad auctorandum, vel potius pro
intereſſe a lege deſideretur, cujus quæſtionis plures, ac no-
tabiles ſunt effectus; Potiſſime autem; ut ubi pro forma,
vel ſolemnitate, ſit in ipſo actu accedere debeat, non autem
præcedere, vel ſubſequi valeat, nuouſque diſpoſitionem ad
ipſius patris favorem conceptam validet, quorum utrum-
que ceſſat, ubi pro ſolo intereſſe ſit; Iſtoque caſu, negligi
quoque poteſt, ubi de illis bonis agatur, quorum uſuſfru-
ctus patri non quæratur, Moderno autem tempore forus
hanc poſteriorem opinionem frequentius recepit; ut pro
intereſſe, non autem pro ſolemnitate requiratur.

Quæſtione cadente, an juxta unam, vel alteram opi-
nionem, ſemel præſtitus, ſit revocabilis, quomodo, &
quando, quod deciſionem recipit ex aliquibus diſtinctio- 20
nibus, de quibus in ſua ſede.

Cumque, ut præmiſſum eſt, hujuſmodi donationum 21
cauſa mortis, earn forus audiat quæſtiones cadentes, ſu-
per una, vel altera ſpecie ſtatuenda, iſtique labores fo-
renſium directi ſint, hinc proinde reliquas quæſtiones
ſcholaſticis, & academicis potius congruas, apud ſchola-
ſticos repetentes videre licebit.

III.

De donatione inter vivos vera, & propria, ejuſque natura, forma, & ſolemnitatibus.

VEra & propria donatio inter vivos ea eſt, quæ nul- 22
lum habens admixtum onus, vel correſpectivitatem,
ſive præciſam, aut moralem neceſſitatem, aliamque cau-
ſam, a mera liberalitate, ac benevolentia deviantem, ex
ſolo benevolentiæ motivo derivans, gratuito fiat; Sive ita
modicum ſit onus, vel inferius, ut liberalitati, ac bene-
volentiæ principaliter referenda veniat, atque certum lu-
crum donatario cauſet, ſaltem in ea, quæ oneris valo-
rem excedat, cum totius, ac reſpectivè partis eandem
cauſam habentis, eadem ſit ratio, ſeu proportio.

De ſui natura irrevocabilis eſt hæc donatio, ubi vali-
da, & perfecta ſit, quamvis id non exprimatur; Non 23
tamen implicat, eſſe quidem donationem inter vivos, 24
ab initio validam, ac perfectam, adeout caducationi per
donatarii prædeceſſum non ſubjaceat, ac tranſmiſſionem
admittat, & tamen ex lege ei adjecta, ſit ad libitum
donatoris revocabilis.

Minuſque mortis, vel periculi mentio, ſeu occaſio ejus
eſſentiæ adverſatur, ubi aliàs certa ſit donatoris voluntas,
per hanc ſpeciem donandi, cum occaſio, vel timor mor-
tis impulſum præbere potuerit, ejuſdem vero tempus, 25
non ſubſtantiam, ſed exequutionem, ac effectum percute-
re; Hia ut ſupra attendendis in ambiguo pro actus qua-
litate, vel ſpecie metienda.

Jus commune, excepta inſinuationis ſolemnitate, aliam
formam, vel ſolemnitatem a reliquis contractibus diver-
ſam non præſcripſit; Licet enim ipſius juris communis 26
diſpoſitione attenta, quoad minores, alioſque eam libe-
ram diſponendi facultatem non habentes, quam habent
majores perfecti judicii, inter donationem, alioſque one-
roſos, & correſpectivos contractus, notabilis dignoſcatur
differentia, hæc tamen provenit ex damno, quod ipſe do-
nationis actus de ſui natura producit; ideoque juſta non 27
accedente cauſa, læſivus, ac imprudens reputatur, unde
fraudis, vel circumventionis ſuſpicio facilius manat, ideo-
que circa contrahendi cauſam, non autem circa formam,
vel modum.

Quare frequentiores fori controverſiæ, in hac puræ do-
nationis ſpecie, eam percutiunt formam, vel ſolemnita-
tem, quæ per jura municipalia præſcripta eſt, certam pro- 28
inde non recipientem regulam generalem, cum ex ſin-
gulorum ſtatutorum, vel jurium hujuſmodi diverſa diſpo-
ſitione, vel qualitate, deciſio pendeat.

Illud vero genericè receptum eſt, ut hujuſmodi ſolem-
nitates, vel formæ, in donationibus, alio non expreſſo 29
præſcriptæ, eos tantum capiant actus, qui dictam, ve-
ram, ac puram donationem redoleant, non autem eos,
qui ſub hoc donationis vocabulo explicari, ſpectato effe-
ctu, diverſum correſpectivum contractum importent, ex-
plicari ſolitum ſub nomine donationis cauſativæ, quæ
impropriè donatio dicitur, niſi de ſtatuentium ſenſu con-
ſtet, quod in his eodem ita ſtatuere voluerint.

Solemnitas autem a jure communi demandata conſiſtit
in eo approbationis, vel publicationis actu apud acta judi-
cis faciendo, qui ſub inſinuationis vocabulo ab ipſo jure 30
explicatur, quoties notabilis donatio ſit, quæ ſummam
excedat quingentorum aureorum, conſtituentium illam ſcu-
torum ſeptingentorum circiter noſtrorum temporum.

Ita tamen, quod ejus omiſſio totum actum non vi- 31
tiet, ſed ſolum exceſſum; Ac dummodo talis exceſſus ab
initio adſit, ſecus autem ubi de præſtatione ad vitam
agatur, quæ in ſingulos annos hanc ſummam non ex-
cedat, quamvis facto plurium annorum cumulo, in qui- 32
bus donatarium ſupervivere contigerit, idem exceſſus ad-
ſit, dum poterat ipſo primo anno mori.

Antiquata vero quodammodo videtur hæc ſolemnitas ab 33
ipſo jure communi inducta, ob juramentum, quod ex com-
muni

muni ſtylo, uſque in abuſum, in omnibus pene contractibus tanquam per clauſulam apponi ſolitam adjicitur, & ob quod receptum eſt, hanc ſolemnitatem, utpote a jure mere poſitivo inductam, actus validitati, ac obſervantiæ non obſtare; Quoniam ubi bono publico principali, vel æternæ ſalutis diſpendio actus non obſtet, jurejurandi religio afficit, ac ſervanda eſt.

34 Hinc aliqui, hanc ſolemnitatem ab aula receſſiſſe crediderunt, quod tamen erroneum eſt, cum juramento, vel ſpeciali renunciatione ceſſante, ſit verius, ejus neceſſitatem adhuc vigere, dicta vero juramenti frequentia, ſpectato potius facto, quam jure, hunc non uſum præſeferre videtur.

35 Ad tollendum autem hunc effectum ex juramento reſultantem, frequentius jura municipalia deſuper prodierunt, ut eo non obſtante, inſinuationis, vel alterius ſolemnitatis defectus actum vitiet, ideoque hujuſmodi accidentalium, ſeu particularium ſolemnitatum inſpectiones ſoluſ ut plurimum agit, ſuper eo præſertim, an laicorum leges juramenti vim tollant.

36 Ea tamen recepta diſtinctio eſt, ut ſub ſtatuto de actu jurato non diſponente, iſte non veniat, quamvis Apoſtolica ſpecifica confirmatione, vel auctoritate munitum ſit, tum tunc, non poteſtatis, ſed voluntatis defectus adeſſe dicatur; Ubi vero certa ſit voluntas complectendi actus quamvis juratos, unde propterea ſola ſit quæſtio poteſtatis, iſta non cadit in ſtatutis dictam ſpecificam Apoſtoli-
37 cam auctoritatem habentibus; Ea vero deficiente, adeout de ſola poteſtate laicali agatur, ſi directe de ipſo juramento enervando diſponat, certus eſt poteſtatis defectus, cum laicis non concedatur juramenti diſpenſatio, quæ ſolius eſt Pontificiæ auctoritatis; Ubi vero indirecte id ſequatur, quia nempe lex laicalis inducat probationem illius facti, ex quo de conſequenti juramentum corruat, ſeu præſtitum eſſe non probetur, puta quia inſtrumento, vel alteri ſcripturæ adimatur fides, qua ceſſante, ipſius juramenti præſtatio probata non eſt, ſive quod præſumat actum, dolo, vel metu extortum, tunc de conſequenti corruit juramentum ex defectu naturali conſenſus, ideoque ſtatutum operativum remanet.

Hæc autem legis laicalis diſpoſitio dictam facti probationem præſumptivam ſolum inducit, contraria probatione elidibilem, ideoque ſi per extrinſecas probationes conſtet de juramenti præſtatione, ac ſinceritate actus, tunc veritas dictæ præſumptioni prævalet, atque juramentum, utpote legitime probatum ſuam facit operationem, denegata ſæculari poteſtati facultate denegandi, vel improbandi contrariam probationem, cum tunc idem eſſet, ac directe juramentum tollere, eique diſpenſare.

De ceſſante autem neceſſitate hujuſmodi ſolemnitates adhibendi in cauſativis, vel alias privilegiatis donationibus habetur in proxime ſequentibus Rubricis, occaſione agendi de dicta alia donationis cauſativæ ſpecie in communi; ac de altera particulari donationis contemplatione matrimonii.

Verum, & in hac pura, mereque lucrativa donatione, dicta juris communis ſolemnitas, vel aliæ, quæ a jure
38 municipali præſcriptæ ſint, deſiderandæ non ſunt in ea donatione, quæ manualiter, ac brevi manu per actum facti potius, quam juris fiat, de pecunia, & gemmis, aliiſque manualibus, ex communi uſu ita donari ſolitis.

Minuſque juxta unam opinionem, (contradictoribus ta-
39 men non curantem) ubi agatur de donatione per epiſtolam familiarem, ſeu alias in ea forma, in qua ex communi uſu ſolemnitates adhiberi non ſolent, adeout eadem intret ratio, quæ præcedenti caſui manualis donationis congruit.

Notabilis tamen dignoſcitur differentia inter eas ſole-
40 mnitates, quæ a ſolo jure communi deſiderantur, (ut eſt inſinuatio,) & illas, quæ magis ſtricte pro forma præſcribuntur; Primo etenim caſu, Vel juramentum; Vel judicis ſententia; Vel actus geminatio, ſeu altera æquipollentia, eam ſupplet, adeout (ex jam inſinuatis) non deſint volentes eam ab aula receſſiſſe; In ſecundo autem non ita large proceditur; Non tamen uniformis haberi poteſt regula, cum hæc diverſa ſit, pro ipſorum jurium municipalium diverſa qualitate.

Eccleſiæ vero, vel piæ cauſæ favor, tam unam, quam
41 alteram ſolemnitatum ſpeciem ſupplet, ideoque in donationibus, quæ in ejus cauſam fiunt, non requiruntur.

Donandi vero cauſa, de jure communi, in iis, qui ſint
42 majores, perfectique judicii reperiantur, atque liberam ſuorum bonorum diſpoſitionem habeant, non inquiritur, neque in puræ donationis contractu læſionis terminis cadunt, in correſpectiva ſolum cadentes, vel ubi adeo im- 43
prudens eſſet actus, ut donatorem congrua alimentorum proviſione deſtitutum relinqueret.

Jura vero municipalia varia ſunt, aliquibus cauſam quoque deſiderantibus, ubi præſertim de mulieribus, aliiſ- 44
que imbecillioris judicii perſonis agatur, unde propterea non de facili, pura, & non cauſativa donatio ſubſtentabilis eſſe ſolet.

Sub donatorum autem diſpoſitionibus veniunt, nedum illi contractus, qui ſub hoc vocabulo explicantur, ſed 45
etiam remiſſiones debiti, vel actionis, aliique actus æquipollentes, cum non rerum vocabulum ſpectari debeat, ſed effectus.

Neque ſanguinis conjunctio, ex veteri ſententia, ubi præſertim agitur de ſolemnitatibus a jure municipali inductis, 46
hanc neceſſitatem tollit, quamvis inter parentes, ac filios agatur; Nimium iſta circumſtantia conferente ad excludendam fraudis ſuſpicionem, quodque magis benigne circa ſolemnitatum implementum procedendum veniat.

Retrodonatio item, ſeu retroceſſio bonorum donato- 47
rum, quæ eidem donatori fiat, ſub donationis etiam vocabulo, ſeu diſpoſitione cadit ad effectum ſolemnitatum, aliaque a communi, vel municipali jure in donatione diſpoſita, quoties acceptatione præcedente, bonorum, vel jurium donatorum dominium donatario quæſitum ſit, cum tunc in effectu novæ donationis habeat ſpeciem; Nimium tamen iſta circumſtantia in conſideratione habenda eſt, ut 48
actus prudens, laudabilis, ac a fraude, vel circumventione alienus cenſendus veniat, reſtituendo benefactori id, quod ſuum erat, potiſſime ubi ceſſet cauſa, quæ donationi impulſum dederit, neque præjudicium vigeat tertii, cui in bonis donatis interim jus quæſitum.

Secus autem ubi non acceptationem, ſeu repudiationem juris quærendi retroceſſionis actus redoleat, cum tunc non ſit bona, vel jura jam quæſita, & effecta propria donare, ſuumque patrimonium diminuere, ſed nolle quærere, ideoque donationis forma, vel ſolemnitas neceſſaria non eſt, multoque minus læſio cadit.

De aliis vero hanc veram, ac propriam donationis ſpeciem percutientibus, in aliis Rubricis, pro earum reſpe-
ctive inſpectionibus habetur, præſertim vero, an donatio 49
facta abſenti valida ſit, ac perfecta, ſive an donandi promiſſio donationem importet, de quibus ſub reſolutionis, vel revocabilitatis Rubrica.

IV.

De donatione cauſativa, vel meritoria, aut onerosa, & correſpectiva in genere.

Excepta illa cauſativa donatione, quæ contemplatione, vel occaſione matrimonii facta, particularem 50
proxime ſequentem Rubricam habet; Sub iſta generaliter agitur de quacumque alia donatione, quæ vera, & propria non ſit, ſed impropria, & cauſativa, utpote ex cauſa meritorum, ſeu alias correſpectiva, ſive ob onus illi admixtum.

Remuneratoriam itaque donationem, veram, ac pro-
priam non eſſe, potius autem impropriam, ac ſpeciem 51
oneroſi, vel correſpectivi contractus redolere, ad effectum ſolemnitatis, ac alios, juris generale receptum principium eſt.

Duplici tamen cadente quæſtione, pro hujus principii congrua applicatione: Primo nempe, an ſola meritorum aſſertio, abſque alio extrinſecæ probationis fomento, ad id ſufficiat; Et ſecundo, an, & quæ meritorum qualitas hunc operetur effectum.

Quamvis autem in prima communis diſtinctio ſit, an inter prohibitos, vel non prohibitos agatur, ut primo ca- 52
ſu, extrinſeca probatio, ſaltem adminiculativa deſideranda veniat, eo modo, quo in quibuſcumque alienandi prohibitionem habentium confeſſionibus receptum eſt, Secus autem in altero; Adhuc tamen hæc generalitas quæſtionem non ſolvit, cum effectuum exinde reſultantium qualitas in propoſito ſpectanda ſit.

Ubi etenim ad ſolum minorem effectum agatur, evitandi ſcilicet aliquos rigores, in pura, & ſimplici donatione omni cauſa deſtituta, inductos, tunc id ita generice accipiendum eſt, dummodo aliqua urgeant argumenta, (quamvis plenam probationem non concludentia,) ut vere meritorum remunerandorum ratio, donationi cauſam

ſederit; ſecus autem ſi ex Notariorum formulario, vel
ſtylo id proveniat.

Ubi vero, ad alios graviores effectus agatur; Puta evi-
ctionis, vel ſolemnitatum, quæ pro forma deſiderentur;
Sive comprehenſionis extraneorum hæredum, qui de bo-
norum natura ſub gratuita conceſſione non veniant; Aut
pro impedienda reſolutione reſultante a ſupervenientia li-
berorum; Seu circa revocandi facultatem ob ingratitudi-
nem competentem, in pura; non autem in vere remu-
neratoria donatione.

Tunc verius eſt, ut etiam in non prohibitis, ad ſpe-
ciem deduci debeant, ut exinde judicium efformari valeat
ſuper præponderantia, & an eam mercedem de congruo
exigant, necne, cum ad eam menſuram tantum, ea ſit
cauſativa, & impropria, oneroſi potius, vel correſpectivi
contractus ſpeciem redolens, in exceſſu autem, ſub puræ
donationis natura cadat.

Altera vero quæſtio, quæ ipſorum meritorum pondus,
vel qualitatem percutiat, & an tantam mercedem exi-
gant, facti potius, quam juris eſt, pro facti qualitate,
53 ac particularibus circumſtantiis decidenda, prudenti judi-
cis arbitrio.

Ea juris inſpectione cadente, an ſola congruentiæ, ac
honeſtatis, vel antidotalis obligationis ratio ad id ſuffi-
ciat, vel potius ea requiratur obligatio, quæ ex rigore
juſtitiæ illud præmium de condigno poſtulet etiam in ju-
dicio contra invitum experibile.

Potiſſime autem, ubi de illis bene merentibus agatur, qui
bene ſe agendo, proprio muneri, vel obligationi potius ſa-
54 tisfeciſſe videantur, puta de filio cum patre, de famulo cum
domino, de ſubdito cum ſuperiore, de milite cum Princi-
pe, vel exercitu Duce, cum ſimilibus, quod non modi-
cam habet ſciſſuram inter Juriſtas; Ex probabiliori autem
ſententia, pro facti, ac effectuum exinde reſultantium di-
verſa qualitate, & circumſtantiis, pro judicis prudenti,
beneque regulato arbitrio, deciſionem id recipit, ideoque
certa generali, ac uniformi regula deſuper non cadente,
non de facili ſub compendio explicabile id remanet, ſed
pro caſuum opportunitate in ſua ſede videndum eſt.

Cauſativa item donatio eſt, quæ onus admixtum habeat;
55 Sive illud concernat commodum ipſius donatoris, ac ſuo-
rum, ſive etiam tertii; Atque ſive onus tale ſit, quod
ipſius donationis emolumentum excedere aptum ſit, ipſum-
que donatarium de proprio damnificare (quo caſu vere cor-
reſpectivus contractus potius, quam donatio eſt;) Sive
etiam iſtud periculum abſit, ac ſemper donatarius jure ſuo
durante, lucrum, & commodum reportet, onus tamen fi-
deicommiſſi, vel primogenituræ adjectum ſit, quamvis
ejuſdem donatarii deſcendentium, vel conjunctorum favo-
rem concernat, ut adhuc dicatur cauſativa donatio devians
a natura puræ, ac ſimplicis donationis, ad ſolum effe-
ctum ſolemnitatum, ſecus autem ad alios, pro quibus vera
cauſa oneroſa, & correſpectiva neceſſaria eſt, ideoque ob
dictum fideicommiſſi onus improprie cauſativa dicitur.

Prout cauſativa eſt, atque correſpectivum, & onero-
ſum contractum potius redolet ea donatio, quæ reciproca
56 ſit inter donantem, & donatarium, cum ita hic in damno
remanere valeat, ille autem in lucro, potiuſque ſit incertæ
aleæ reciproca venditio, vel permutatio.

V.

De donatione ex cauſa, vel contemplatione matrimonii carnalis, & ſpiritualis, vel ad ſacros ordines.

DUplicem habet inſpectionem iſta ſpecies cauſativæ do-
nationis, carnalis ſcilicet, ac ſpiritualis matrimonii;
Sub hac autem ſecunda frequentius cadit illa donatio, quæ
57 clerico ſæculari de ſufficienti eccleſiaſtico beneficio non
proviſo fiat, ut ad titulum patrimonii valeat promoveri,
Quamvis enim pro communi uſu loquendi, ſpirituale ma-
trimonium cadat in puellis in Monaſterio profitentibus,
quæ aliquo indigent peculio ad hujuſmodi finem aſſequen-
dum neceſſario; Attamen id ſub dotis vocabulo, ac termi-
nis potius cadit, ideoque in dotali materia tractatur; Sub
iſta vero donatione cadit ea proviſio, quæ ad præfatum fi-
nem aſſequendi ſacros ordines deſideratur.

Irrevocabilis autem, etiam de donatarii conſenſu eſt hæc
58 donatio, ob duplex tertii intereſſe, quouſque iſtud duret,
Eccleſiæ ſcilicet, ſeu Ordinis clericalis pro ejus decore, &
Epiſcopi ad ordines promoventis, ad alimentorum ſuppe-
ditationem alias obligati; Ideoque retroceſſiones, vel etiam 59
antapocæ, ſeu declarationes, ac bonæ fidei recognitiones
ſuper fiducia, vel ſimulatione, quinimo explicitæ proba-
tiones ex eadem cauſa non attenduntur.

Idemque intereſſe prohibet hujuſmodi bonorum aliena- 60
tionem, ac etiam obligationem, dicto intereſſe urgente,
nec non donationis revocationem, etiam ex cauſa ingrati-
tudinis, vel non implementi; Cadente quæſtione ſuper ejuſ- 61
dem donationis reſolutione ob mortem promoti, vel con-
gruam proviſionem ſupervenientem, in qua regula eſt nega- 62
tiva, niſi alias cautum ſit de pacto reſolutivo in caſu ſu-
pervenientæ proviſionis, quam a donatore oblatam, vel pro- 63
curatam donatarius recuſare non poteſt.

Super ejuſdem donationis imputatione in legitimam, 64
vel collatione dubitari etiam ſolet, idque ex donatariis ex-
preſſa, vel tacita voluntate determinationem recipit.

In prohibitis autem donare, iſta ſpecies donationis regu- 65
landa venit ad inſtar dotis, ad cujus favorem in mulieribus
majoribus indefinite prohibitio ceſſat, ſive neceſſarius, ſive
voluntarius ſit actus hujuſmodi, neceſſariæ, ſeu volunta-
riæ cauſæ diſtinctione in minoribus cadente; Et quoad ſo-
lemnitates, idem, ac fortius, quod in alia ſpecie donatio- 66
nis contemplatione carnalis matrimonii cautum eſt.

Sub hac item cauſativa ſpirituali donatione, venit ea, 67
quæ pro Eccleſia, vel eccleſiaſtico beneficio dotando fit,
ſub dotationis potius, quam donationis vocabulo explica-
ri ſolita, atque ſub juriſpatronatus materia pro ejus acqui-
ſitione tractata, ſive pro Monaſterii, vel Regularis Do-
mus fundatione, ſeu dotatione; Cadente quæſtione, an
diſſoluto Monaſterio, bona redeant ad donatorem; quod
pro facti qualitate deciſionem recipit.

Frequentiores autem quæſtiones in iſta donationum ma-
teria forus audit, in altera ſpecie donationis contemplatio-
ne, vel cauſa matrimonii carnalis, ſuper pluribus; Primo 68
nempe ſuper ejus acquiſitione, an ad ſolius ſponſi donata-
rii favorem, vel etiam aliorum ex eo matrimonio procrean-
dorum; Secundo ſuper ejus retrodonatione ad favorem do-
natoris; Tertio ſuper bonorum donatorum alienatione,
vel obligatione ad favorem tertii in præjudicium uxoris,
& filiorum; Quarto ſuper ejus imputatione, vel collatio-
ne; Quinto ſuper ejus reſolutione, vel ceſſatione; Et ſex-
to ſuper ſolemnitatibus in donationis contractu requiſitis,
an in hac ſpecie deſiderandæ ſint.

Prima quæſtio alias involuta viſa eſt; Pleriſque opinan-
tibus, ut quoties certi, ac determinati matrimonii favo-
re facta eſt, filiis ex eo procreandis quoque principaliter,
ordine tamen ſucceſſivo per quamdam fideicommiſſi ſpe-
ciem acquiratur; Contrarium autem verius eſt, magiſque 69
communiter receptum, ut ſoli ſponſo donatario quæratur,
cujus filii non niſi hæreditario jure ſuccedant, niſi donato-
ris voluntas aliter ſuadeat, etiam præſumpta, vel conje-
cturalis, & adminiculativa, clarius autem ubi ſit expreſ-
ſa, quia nempe filii ab ipſius donatarii providentia directe
vocati ſint; Secus autem, ubi ab illa ipſius donatarii eo-
rum patris, cujus ſtipulatio pro eis tanquam hæredibus in
dubio facta cenſetur, niſi adminicula diverſam probent
voluntatem; Ideoque facti potius, ac voluntatis, quam
juris eſt quæſtio, certam regulam, ſeu determinationem,
non recipiens, ſed ex facti qualitate, ſingulorumque ca-
ſuum circumſtantiis.

Dictaque vocatione accedente, illius, non autem alte- 70
rius matrimonii filiis ſuffragatur; Secus autem, ubi hæ-
reditario jure omnes filii veniant.

In ſecunda vero quæſtione retrodonationis, vel retroceſ-
ſionis in toto, vel in parte; Deciſio pendet a bona, vel
mala fide, ſeu retrodonandi cauſa; Ubi enim id proveniat 71
ex prævia conventione inter donantem, ac donatarium,
adeout ipſa donatio ita ſimulata dicatur, ad circumve-
niendam ſponſam, ejuſque conjunctos alias non contra-
cturos, & tunc pro retrodonationis invaliditate reſponden-
dum eſt, quamvis donatione ſoli ſponſo donatario quæ-
ſita, uxor, ac filii non niſi intereſſe, vel jus habeant ſecun-
darium pinguioris ſuſtentationis, vel ſucceſſionis, adeo-
ut filii hæreditariam qualitatem habentes, atque non niſi
hæreditario jure in bonis donatis ſuccedentes, proprii au-
ctoris factum recte impugnent, ita lege, vel Doctorum
magis recepta traditione probabiliter diſponente, ad hujuſ-
modi fraudes, ac circumventiones tollendas.

Ubi vero donationis actu jam perfecto, ac ſincere ini-
to, donatarius ex motivo gratitudinis, vel alia juſta, con-
gruave ratione, ſive ad ambiguam litem ſuper eadem dona-
tione componendam in toto, vel in parte citra fraudem, ac

citra

citra præviam colluſionem, retrodonet, vel remittat, tunc
excepto jure alimentorum, conſtante matrimonio, vel
præjudicio cautelæ dotis, nulla ſubeſt dubitandi ratio de
actus validitate; Si enim donatarius cuilibet extraneo
vendere, obligare, vel etiam donare poteſt, non debet
benefactor, quocumque extraneo eſſe inferior; Ideoque
a facti qualitate deciſio pendet.

Quo vero ad tertiam quæſtionem poteſtatis alienandi,
vel obligandi bona ita donata, pendet deciſio a jure, quod
in eis habeant filii; Si enim illud eſt primarium, quia nempe
72 directe, ac jure impliciti fideicommiſſi vocati ſint, proce-
dit idem, quod generaliter in bonis reſtitutioni ſubjectis in
jure ſtatutum eſt; Si vero ipſi, ac uxor, jus habeant ſolum
ſecundarium alimentorum, ſeu decentioris ſubſtentationis,
id non impedit alienationis, vel obligationis validitatem,
ac ſubſtantiam, ſed impedit ſolum effectum conſtante ma-
trimonio pro dicto jure, ac ad ejus menſuram, ab ipſius
matrimonii tempore, ac ſtatu regulandam.

Cadente quæſtione inter mulierem, ac viri donatarii
73 anteriores creditores, an in his bonis donatis ipſa potio-
ritatem habeat, idque probabilius videtur.

Imputationis autem, vel collationis quarta quæſtio, ex
donatoris qualitate pendet, ſi enim alter ſit quam pater,
74 verius eſt eam non intrare niſi diverſa donatoris voluntas
aliter diſponat. In patre vero, niſi facti circumſtantiæ aliter
ſuadeant, in oppoſitum regula ſtatuenda videtur; Caden-
tibus, uno, vel altero caſu frequentius quæſtionibus, ubi
voluntas non ſit clara, & expreſſa, ſed conjecturalis, &
præſumpta, quod certam regulam non recipit, ſed pro
facti qualitate, & circumſtantiis eſt decidendum.

75 Facti quoque potius quam juris eſt quinta quæſtio, ſu-
per hujuſmodi donationis reſolutione, vel ceſſatione, do-
nandi cauſa ceſſante ob matrimonii diſſolutionem; Regu-
la enim eſt negativa, limitanda vero ex facti circumſtan-
tiis hanc voluntatem redolentibus.

Ac demum ſexta ſuper ſolemnitatum neceſſitate; Ubi
enim donatio ſit pro indeterminato matrimonio, ſive pro
determinato jam contracto, verius eſt ſolemnitates deſide-
76 rari, neque iſtam a pura, & ſimplici donatione differre;
Ubi vero pro certo, ac determinato matrimonio contra-
hendo facta ſit, quamvis apud ſeniores ſub aliqua dubita-
tione id fuerit, hodie tamen recepta eſt negativa, niſi jus
municipale in iſta quoque ſpecie donationis ſolemnitates
exigat.

VI.

De prohibita, ac invalida donatione ratione perſonarum, vel bonorum.

77 Ultra eam generalem inhabilitationem, quæ ratione im-
perfecti judicii, vel defectus poteſtatis, aut ex na-
tura, ſeu qualitate bonorum, in omni contractu, ac ſpe-
cie alienationis vigeat, & ſub quo genere veniat quoque
iſta ſpecies, nulla ejus peculiaris naturæ ratione habita;
Quatenus ad hanc ſpeciem contractus pertinet, in quo
particularis dignoſcatur prohibitio, quæ in aliis aliena-
tionibus, & contractibus non obſtet.

78 Præcipua donandi prohibitio a jure civili inducta, viget
inter virum, & uxorem, inter quos, ne ratione mutui amo-
ris invicem ſe ſpolient, iſte contractus conſtante matri-
monio regulariter eſt prohibitus, ideoque donatio irrita
eſt, niſi morte confirmetur ex perſeveranti voluntate.

79 Plures tamen limitationes recipit hæc regula; Primo ſci-
licet, ubi ante matrimonium donatio ſequatur, vel in ipſo
80 actu; Secundo, ubi donatio conferatur in tempus matri-
monii diſſoluti, dummodo non ſola exequutio, ſed ſub-
ſtantia donationis in tale tempus collata ſit; Tertio, ubi
81 de bonis, vel juribus quærendis, unde propterea donans
pauperior non efficiatur, vel e converſo donatarius non ef-
ficiatur ditior; Quarto, ſi ob dotis augmentum, ſeu in
82 cauſam illius donationis, quæ pro loci moribus, vel perſo-
narum qualitate, matrimonio, & conjugibus adaptata ſit;
Et quinto frequentius; (quoad regulam prohibitivam, ceſ-
83 ſante jure municipali vim juramenti directe, vel indirecte
enervante, ut eſt in Urbe, a foro eam rem reddidit, ac idea-
lem effecit,) ubi ſcilicet donatio juramento munita ſit,
per quod, publico favore principali, vel bonis moribus na-
turalibus non adverſantibus, hujuſmodi prohibitiones a jure
civili, ſeu alias poſitivo laicali manantes, ceſſant. Quo-
ties tamen explicitus, ac ſincerus donationis titulus acce-
dat, adeout aliud non obſtet impedimentum; niſi illud,
84 quod a dicta legis poſitivæ prohibitione reſultat, ſecus au-
tem ubi, fraudis, vel alterius naturalis defectus obſtacu-
lum urgeat, cum juramentum tanquam vinculum reli-
gionis, ac veritatis, fraudes, ac mendacia, alioſque ju-
ris naturæ defectus non confoveat; Ut frequens praxis
docet in ea implicita, ac a lege præſumpta donatione,
quæ ad faciendum fraudem legis prohibitioni, ſub con-
feſſione receptæ dotis ineſſe dicitur.

Inter patrem quoque, ac filium in poteſtate prohibita eſt
donatio; Pene idealis autem hodie in foro videtur hæc pro- 85
hibitio, operativa ſolum pro regulanda ambigua voluntate
patris in aſſignationibus, vel diſtributionibus, quas inter
filios faciat, ſive in acquiſitionibus, quas pro eis etiam ſti-
pulatur, ex propria, non autem datoris providentia, ut in
dubio profectitii peculii jure id factum cenſeatur; Ubi au-
tem perfecte donandi inter vivos accedat voluntas, nimium
rara eſt quæſtio poteſtatis; Vel quia juramentum pene in
omnibus actibus inter vivos quaſi pro ſtylo interponi ſoli-
tum, hujuſmodi prohibitionem tollat; Vel quia ob juris
noviſſimi introductionem peculii adventitii in filiisfami-
lias, quibus conceſſum eſt, patriæ poteſtatis obſtaculo non
obſtante, dominum, imo hæredem habere, ceſſare videtur
illa juris antiqui, ac medii, vel novi prohibitio, quæ ex
defectu materiæ, vel ex ratione capacitatis habendi pro-
prium ad inſtar ſervorum reſultare videbatur; Ideoque
inanes remanere videntur quæſtiones ex dicto jure anti-
quo, medio, ac novo reſultantes, circa cauſativas dona-
tiones patris cum filio in poteſtate ſubſtinendas.

Concubinæ milites donare ſunt prohibiti, quod pariter 86
ex ratione juramenti, vel ex motivo melioris frugis,
quodammodo antiquatum videtur; Illaque prohibitio, quæ
ſpectata etiam juris canonici diſputatione, in clericis mi-
litat de bonis eccleſiaſticis, vel Eccleſiæ intuitu quæſitis, 87
non donationis peculiarem, ſed cujuſcumque diſputatio-
nis generalem interdictionem percutit.

Ut etiam contingit in mulieribus ex jure municipali de
dote in præjudicium filiorum, vel dotantium diſponere 88
prohibitis, cum ſimilibus, adeout donatio illud habere vi-
deatur peculiare, ut facilius fraudis ſuſpicionem inducat,
quam faciat correſpectiva, & vere oneroſa diſpoſitio.

Eademque generalitas in bonis dignoſcitur, cum ea
quæ in libero commercio, liberaque diſpoſitione non 89
exiſtunt, genericam donandi, vel alias diſtrahendi pro-
hibitionem habeant, & e contra eadem ſit libertas.

VII.

De donatione inter vivos valida, ac de ſui natura irrevocabili, reſolutione, vel revocabilitate, aut imperfectione.

Pacto, vel conditione reſolutiva expreſſe adjecta, ejuſ- 90
que purificationis facto caſu, quatenus donator, cu-
jus favore talis adjectio facta eſt, uti velit, omnis ceſſat
quæſtio, quæ non intrat in claris, diſtinctione neglecta
inter puram, vel cauſativam donationem, cum hujuſmo-
di diſtinctio intret in ea reſolutione, vel revocabilitate,
quæ a juris diſpoſitione manat, non autem ab illa ex-
preſſæ conditionis, vel pacti.

Non poteſt autem donatarius, ob cujus contraventio-
nem, vel non implementum, pacti, vel conditionis fa-
ctus eſt caſus, eo uti invito donatore, in cujus gratiam 91
adjecta eſt conditio, vel pactum.

Cadente quæſtione, an reſolutio non declarata in vita
per donatorem, cui defectum eſt, remiſſa cenſeatur, vel
potius tranſmittatur ad hæredes, quod ex facti circum- 92
ſtantiis deciſionem recipit, regula tamen pro non tranſ-
miſſione militat.

Pro ſub quæſtione eſt, an ad hujus pacti, vel condi-
tionis effectum, cujus poſitiva donatarii non adimplentis
neceſſaria ſit, adeout juſtæ excuſationi, vel moræ purga- 93
tioni locus dari debeat, quod pariter ex facti qualitate,
ac circumſtantiis determinationem recipit, ut in ſua ſe-
de, ideoque certa, & generalis regula deſuper ſtatui non
poteſt.

Idemque pro facti qualitate dicendum venit in altera
quæſtione, an unius donatarii conventio, aliis ex pro-
pria perſona independenter, ſimultanee, vel ſucceſſive 94
vocatis præjudicet, cum id ex pacti, vel conditionis for-
mula pendeat.

Conditione autem, vel expreſſo pacto reſolutivo ceſſan- 95
te, adeout ſola juris diſpoſitio attendenda ſit; Ubi donatio
alicujus implementi onus habeat ad commodum ipſius
dona-

donatoris, huic ſuperſtiti, etiam ea ſola legis proviſione
actio competit, Vel agendi ad implementum, & quanti
intereſt præſtari, Vel donationem reſolvi; Quæſtione ex-
denis, an donatore eligente implementum, ac obſervan-
tiam, cogi valeat donatarius ultra id quod importet do-
96 nationis emolumentum, vel potius offerendo rei donatæ
amiſſionem, exaudiri debeat, probabiliorque in facti con-
tingentia prior opinio reputata fuit.

Si vero adjectum onus, gratiam tertii perſpiciat, adeout
ceſſet ipſius donatoris favor, ſive non urgeat ratio cujuſ-
97 dam implicitæ ingratitudinis, quæ ita cum eo committi
dicatur, non intrat reſolutio, ſed ſolum actio ad imple-
mentum, niſi aliter cautum ſit.

Revocandi etiam facultatem donatori tribuit donatarii
98 ingratitudo, quoties de gratuita donatione agatur, quæ
beneficium, ac liberalitatem redoleat, ſecus autem, ſi de
cauſativa, ob meritorum præmium condignum, vel al-
teram de præterito, vel de futuro correſpectivitatem.

Hæc autem reſpectu ipſius ingrati, vel contravenientis
procedunt, atque in ejus præjudicium, aliorumque ab eo
cauſam habentium, non autem aliorum ad eamdem do-
99 nationem jure proprio independenter venientium, vel al-
terius intereſſati, juxta ea, quæ de cauſativa donatione
ſpiritualis, vel carnalis matrimonii contemplatione dicta
ſunt; Niſi implementum fuerint cauſa finalis, ſine qua
donatio nullatenus facta eſſet, adeout ceſſare dicatur ip-
ſa donandi voluntas.

Filiorum ſupervenientia, puram, & gratuitam, non
autem onerosam, ſeu alias cauſativam donationem reſol-
100 vit, quatenus tamen ipſe donator eam reſolutam eſſe de-
claret, & non alias, niſi juſta cauſa hujus declarandi
facultatis tranſmiſſionem ad ipſos filios hæredes ex reme-
dio extraordinario, vel Judicis indulgeat.

Eatenus vero huic reſolutioni locus eſt, quatenus de di-
cta filiorum ſupervenientia cogitatum non ſit, adeout juris
præſumptio intret, donandi voluntatis excluſiva, ſi cogita-
tum eſſet; Secus autem ſi ex verbis, vel aliis circumſtantiis
conſtet cogitatum eſſe; Vel quod accedat renunciatio legi-
bus hanc præſumptionem inducentibus; Vel quod de tali
donationis ſpecie agatur, ut quamvis cogitatum eſſet, ad-
huc veriſimiliter facta eſſet; Pleriſque etiam opinantibus, ut
fœminarum ſupervenientia hunc effectum non producat.

Verum ubi etiam dicta renunciatio, vel expreſſa men-
tio, ſeu cogitatio futuræ prolis accedat, adhuc tamen id
non prohibet hanc reſolutionem, quando rerum ſtatus im-
mutatio veriſimiliter non opinata ita ſuadeat, puta quia
donatore tunc ſterilem uxorem habente, caſus poſtmodum
præbeat, ut illius uxoris mors alias concedat nuptias ſe-
cundas, ex quibus veriſimiliter non ſperata proles obveniat,
cum ſimilibus contingentiis, quibus eadem ratio congruat,
cum hæc dicatur quæſtio voluntatis, cujus veriſimilitu-
do, vel ſubſtantia potius, quam verborum formalitas,
vel regulatum juris rigor, prudentis judicis arbitrio, pro
facti qualitate regulando, attendi debeat.

Quid autem ſit de reſolutione donationis cauſativæ ex
101 ceſſante cauſa donandi, actum eſt ſupra in Rubrica do-
nationis contemplatione carnalis, vel ſpiritualis matri-
monii, ſeu alias cauſativæ.

Procedunt hæc, ſuppoſita jam perfecta, aliaſque de ſui
natura irrevocabili donatione, per quam donatario rei do-
natæ dominium, vel jus quæſitum ſit; Ubi vero quæſtio
ſit imperfectionis, ex qua pœnitendi facultas, vel dona-
102 tarii excluſio deducatur; Diſtinctio eſt, Primo inter im-
perfectionem reſultantem ab inhabilitate perſonæ donato-
ris; Secundo a voluntate ejuſdem donatoris; Tertio a
donatarii abſentia, vel non acceptatione; Quarto ab in-
obſervantia formæ, vel ſolemnitatis requiſitæ in ipſo actu
ex ejus natura; Quinto a vitio reali bonorum, quæ do-
nantur; Sexto a læſione; Et ſeptimo ab incapacitate
vel alio impedimento perſonæ donatarii.

Prima imperfectio conſiderari ſolita in pupillis, ac mi-
noribus, aliiſque imperfecti judicii a jure communi, vel
103 municipali inhabilitatis ad libere de ſuis bonis diſponen-
dum, fortius vero in tutoribus, & Prælatis, aliiſque ad-
miniſtratoribus, invaliditatem potius, quam revocabilita-
tem, ſeu pœnitendi facultatem percutit, eaque peculiaris
non eſt in donatione, ſed cuicumque alienationi conve-
nit, magis vero huic utpote certius perditionem, ac læ-
ſionem redolenti.

Secunda imperfectio, quæ deduci ſolet a voluntate do-
natoris, alias imperfecti judicii, ac habilis ad donandum,
dupliciter ſub quæſtione cadere ſolet; Primo nempe, quia
ſit voluntas adhuc in via, non autem in termino, velleita-
tis potius, vel propoſiti, quam perfectæ, ac determinatæ 104
voluntatis ſpeciem habens, ſive quod ad alium contractum
voluntas ſit referibilis, & hæc pariter, neque revocabilita-
tem, vel reſolutionem actus jam perfecti percutit, ſed ne-
gationem ipſius actus ne unquam extitiſſe dicatur; Iſtaque
imperfectio in dubio præſumitur, atque donatarii allegan-
tis perfectam donandi voluntatem onus eſt id perfecte,
& concludenter probare, cum probatione univoca, non
autem æquivoca, cum in dubio donatio præſumenda non
ſit, dataque poſſibili relatione ad alium minus damno-
ſum titulum, adhuc actus referendus veniat.

Et ſecundo frequentius, quia de promiſſione donandi
agatur, adeout adſit quidem perfecta, & determinata vo- 105
luntas ſuper actu in futurum faciendo; Iſtoque caſu di-
ſtinctio eſt inter jus, vel præjudicium tertii, ac ipſius
promittentis, ut quoad tertium, in quem intermedio tem-
pore ex titulo valido, dominium translatum ſit, vel jus
quæſitum, promiſſio de donando vim donationis non
habeat, utpote ſolum productiva actionis ad factum, vel
implementum, ſeu ad quanti intereſt, ut id quod pro-
miſſum eſt, impleatur; Niſi promiſſio munita ſit hypo-
theca, ex qua reſultet actio rei perſecutoria, etiam con-
tra tertium; Cadente quæſtione, ubi tertius cauſam one-
roſam foveat, an ſcilicet iſta licet poſterior, alteram lu-
crativam anteriorem vincat, quod ſub concurſus credi-
torum materia cadit, ibique videndum eſt.

Quo vero ad ipſum promittentem, ſpectato magis ef-
fectu, quam formalitate, volitat axioma, ut promiſſio
de faciendo habeatur pro facto; non quidem, ut apta 106
ſit dominium, vel aliud jus vere reale transferre, ſed
quia ex perſonali coactione promittentis, idem reſultat
effectus, etiam in ipſa ſpecie præciſa, ad quam recte co-
gi poteſt, cum regula, ut nemo ad factum præciſum
cogi valeat, ſed præſtando intereſſe liberetur, procedat
ubi ipſum factum præſtari non poteſt, ſecus autem ubi
ſit in facultate præſtandi.

Tertia eſt imperfectio, quæ reſultat a donatarii abſen-
tia, & non acceptatione, ſuper qua apud ſeniores, ma-
jores fuerunt controverſiæ, hodie in ſcholis frequentes,
in foro autem pene ſopitæ ſunt; Ubi etenim de lucra- 107
tiva, & vera donatione agitur, receptum eſt, data in
reliquis validitate, ac perfectione donationis, iſtam eſſe
irrevocabilem, atque pœnitentiam excludere, ubi non in
puris terminis pollicitationis actus remaneat, ſed expli-
cita ſtipulatione Notarii pro abſente munita ſit, vel etiam
implicita, quæ reſultet ab obligatione camerali, vel a
verbo *promiſit*, ſeu alio æquipollenti.

Non tamen id ſuffragatur ad acquiſitionem dominii,
vel juris realis, pro qua neceſſaria eſt acceptatio, ideo-
que intrant eadem quæ reſpectu tertii in promiſſione de
donando ſuperius dicta ſunt.

Niſi infantulis ætas, piæ, vel alterius cauſæ privile-
giatæ favor acceptationem ſuppleat; Dictamque accepta-
tionem opus non eſt expreſſe ſequi, vel juſtificari, cum
in gratuitis, ac lucrativis actibus ejus præſumptio reſul-
tet ex ſola ſcientia, quæ præſumpta etiam, ſive conje-
cturalis ſufficiens reputatur.

Ubi vero onerosa donatio ſit, verius eſt acceptationem
requiri, atque interim pœnitentiæ locum eſſe; Quoties
tamen de vere onerosa, & cauſativa donatione agatur,
qualis ad hunc effectum ea eſt, quæ lucri, vel damni
etiam de proprio incertam contineat aleam, ſecus autem
ubi onus donationi admixtum, emolumento non præpon-
deret, adeout actus certum habeat lucrum, dictumque
damni proprii periculum abſit, Ideoque facti potius,
quam juris hujuſmodi quæſtiones eſſe videntur, certam,
ac determinatam non recipientes regulam generalem, ſed
pro facti qualitate, & circumſtantiis, particularem ha-
bentes deciſionem.

Quarta imperfectio ex defectu formæ, vel ſolemnitatis
actus, nullitatem potius, quam pœnitendi facultatem 108
percutit, ideoque in ſolemnitatum Rubrica cadit.

Quinta imperfectio ratione bonorum, duplicem habet
inſpectionem; Unam ſcilicet quantitatis bonorum quam-
vis indifferentium, liberique commercii, quia nempe om-
nium bonorum, vel talis partis, quod teſtandi facultas
adempta maneat; Et alteram qualitatis; quia nempe de
feudalibus, vel emphyteuticis, ſeu Regalibus, vel aliis do-
nandi etiam prohibitionem legis, vel hominis habentibus,
abſque alterius aſſenſu, vel alia ſolemnitate, Vel quia ſit
de hæreditate viventis.

Prior

Prior inſpectio invaliditatem potius, quam revocabilitatem, vel pœnitendi facultatem percutit, cum univerſa-
109 lis donatio ipſo jure nulla ſit, quamvis accedat juramentum, cui, ex magis communi, & recepta ſententia hunc defectum ſupplendi virtus non datur, licet non deſit probabilis ratio dubitandi.

Ut autem ad hunc effectum donatio univerſalis, vel omnium bonorum dicatur, opus eſt, ut omnia comprehendat bona, ac jura, & actiones tam de præſenti, quam de futuro, unde propterea verificetur ratio hujus prohibitionis productiva, tollendi ſcilicet facultatem teſtandi; Ideoque ſi de bonis fiat, ſub iſtorum nomine, ad ſubſtinendum actum jura, & actiones non veniunt; Atque ſi de his omnibus, omiſſa tamen futurorum expreſſione, iſta comprehenſa non cenſentur, ſed ad præſentiam donatio reſtringitur.

Reſervatio autem uſusfructus, vel alicujus partis bonorum ſufficit ad hanc univerſitatem tollendam, ubi tamen adeo congrua ſit, quod uno, vel altero caſu dicta facultas fatua non remaneat; Cadente quæſtione, ubi diſponendi facultas ad exercitium non deducatur, an ea quæ reſervata ſunt, cadant ſub donatione, vel potius ad donatoris inteſtatum hæredem pertineant, iſtaque poſterior pars probabilior eſt, niſi verborum amplitudo, vel aliæ circumſtantiæ diverſimode ſuadeant.

Eccleſiæ vero, vel piæ cauſæ favor hunc defectum ſupplet, cum recte pro Deo, ejuſque animæ ſalute, de omnibus ſe ſpoliare permiſſum ſit; Cadente, ut dictum eſt quæſtione in prophanis, an juriſjurandi religio idem operetur.

Altera vero inſpectio ſuper prohibitione, ut ſupra reſultante a natura, ſeu qualitate bonorum, non eſt hujus
110 contractus peculiaris, ſed cuicumque alienationi congruit, ideo ſub alienationis, vel obligationis, vel alterius diſpoſitionis genere cadit.

Sexta eſt imperfectio, quæ reſultat a læſione, ex parte donatoris, ac etiam donatarii allegabili; Quamvis etenim juris regula ſit, ut in donatione non detur læſio
111 donatoris, cum ipſe actus de ſui natura læſivus exiſtat, Adhuc tamen iidem termini cadunt, quando agatur de correſpectiva donatione, vel quod alimoniæ donatoris ita præjudicatum remaneat; illa etiam læſio, quæ conſideratur in contractibus mulierum, vel minorum a juribus præſertim municipalibus utilem, vel non damnoſam cauſam exigentibus iſtam peculiarem donationis materiam non percutit, ſed cuicumque alienationi, vel contractui congruit.

112 Ex parte vero donatarii verificabilis quoque eſt læſio in oneroſa, & correſpectiva donatione, quando eventus detegat, ut onus emolumentum excedat, adeo ut donationis beneficium in maleficium convertatur; Iſtoque caſu frequentiores controverſiæ cadere ſolent ſuper æſtimatione vitæ donatoris, vel tertii, cui adimplendum ſit onus,
113 quomodo futura incerta vita hominis æſtimanda veniat, an ſcilicet juxta quandam taxam a lege præſcriptam, vel potius pro qualitate perſonæ, iſtaque poſterior pars eſt probabilior, Ideoque certa, & determinata regula deſuper ſtatui non poteſt, ſed pro ſingulorum caſuum qualitate deciſio oritur, ut in ſua ſede.

Septima denum eſt imperfectio, quæ reſultat a donatarii incapacitate, quia nempe ſit concubina reſpectu militis, vel clerici, vel ſpurius, cui pater donare prohibi- 114
tus ſit, aut turpis, vel inhoneſta perſona, quæ de jure incapax, vel indigna reputetur, ſive forenſis ex jure municipali prohibitus in loco acquirere, cum ſimilibus, non peculiarem donationis materiam, ſed quamcumque diſpoſitionem generaliter percutientibus, cum generali etiam diſtinctione inter indignitatem, & incapacitatem, ut hoc ſecundo caſu dicatur vere actus imperfectus, in primo autem ſit perfectus ac irrevocabilis, ſuumque ſortiatur effectum, fiſcus autem ab eo auferat.

VIII.

De obligationibus, ac oneribus donatoris erga donatarium; Et e converſo donatarii erga donatorem ex lege, vel conventionem.

IN donatore erga donatarium, ultra eam obligationem,
quæ donationi connaturalis eſt, tradendi rem dona- 115
tam, eamque adimplendi; Alia obligatio ſub quæſtione cadere non ſolet, niſi illa evictionis, vel libertatis, aut manutentionis bonorum in eo ſtatu, in quo donata ſunt; In hoc autem communis diſtinctio Juriſtarum eſt, an donatio a traditione incipiat, & non præſtetur evictio, vel a promiſſione, & debeatur. Verius autem eſt, quæſtionem eſſe facti, ac voluntatis potius quam juris, ideoque ex veriſimili voluntate, quæ ex cauſa donandi, vel aliis facti circumſtantiis deſumenda eſt, decidi debere.

Donatarii vero erga donatorem plures ſunt obligationes a legis diſpoſitione reſultantes, ultra eas, quas ipſa lex a donatore adjecta ſecum trahit, præſertim vero
illa gratitudinis, ac altera alimentorum donatori indi- 116
genti præſtandorum, quamvis nimium raro forus hujuſmodi quæſtiones audiat, frequentius vero eas obligationes, & onera, quæ a pactis, & conditionibus a donatore adjectis conveniunt, de quibus ſupra in reſolutoria, vel irrevocabilitatis Rubrica.

Onerum autem ipſa bona donata afficientium cujus implementum eſſe debeat, an donatoris, vel donatarii,
puta cenſuum, vel ſervitutum, ac etiam hypothecarum, 117
diſtinctio eſt; ubi aliud expreſſum non ſit, vel implicite volitum, quod Aut onus eſt mere reale, ipſiſque bonis infiſum, atque cum eis tranſeat in donatarium, Aut eſt perſonalis principaliter inhærens perſonæ donatoris, & ſit iſtius; Cadente quæſtione in cenſu conſignativo, an de prima, vel ſecunda ſpecie judicandus veniat, probabiliuſque eſt eſſe de ſecunda, niſi penes donatorem ſit onus occaſionale, non autem a ſeipſo, & cum ejus perſonali obligatione principaliter contractum.

An autem collectarum aliorumque publicorum laica-
lium vectigalium onus, quo bona penes donatorem lai- 118
cum premebantur, tranſeant in donatarium eccleſiaſticum, ſeu alias exemptum, habetur in Regalium, ſeu vectigalium ſede; Idemque circa decimas, & ſimilia.

Finis Partis Primæ Libri Septimi.

JO: BA-

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA,

Libri Septimi Pars Secunda.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

ROMANA CONCESSIONIS AD VITAM, PRO ARCHICONFRATERNITATE SANCTISSIMÆ ANNUNCIATÆ URBIS, CUM CAROLO RAYNALDO.

Diſcurſus pro veritate ſuper caſu ſopito per concordiam.

Conceſſio ad vitam, an importet venditionem, vel potius locationem, ſeu uſumfructum, vel contractum innominatum.

Et re ita conceſſa patiente ruinam, ad quem ſpectet onus refectionis: Et an conceſſionarius poſſit ex iſta cauſa prætendere reſtitutionem pretii vel remiſſionem conventæ præſtationis.

S U M M A R I U M.

1 *CAſus controverſia, & conceſſio ad vitam qualem contractum continere dicatur.*
2 *Onus refectionis in contractu locationis ſpectat ad locatorem, ſecus in contractu Emphyteuſis.*
3 *Idem onus eſt proprietarii, non uſufructuarii, qui ad ſolam curam tenetur.*
4 *Quod conceſſio ad vitam ſit contractus innominatus, contrarium num. 16.*
5 *Contrarium quod ſit verus contractus opinionis & venditionis.*
6 *Effectus exinde reſultans quoad onus refectionis ruinæ.*
7 *Reſolutio caſus, & quid in eo agendum.*
8 *Quod non ſit locatio, & de rationibus.*
9 *Quomodo diſtinguatur locatio a venditione, & de unius, vel alterius contractus requiſitis, & natura.*
10 *In hac materia ſubſtantia voluntatis eſt attendenda, non figura verborum.*
11 *Notarius adjicere poteſt in extenſione clauſulas ſolitas, non autem tangere, vel alterare ſubſtantialia.*
12 *Potius eſt ſtandum capitulis, quam inſtrumento, & de ratione.*
13 *De alia ratione, ob quam conceſſio ad vitam non dicatur locatio.*
14 *Expenſæ circa rem incumbunt locatori, non conductori.*
15 *Quod dicta conceſſio non dicitur importare uſumfructum, & datur diſtinctio, quando in contractum dicatur deducta proprietas, vel fructus.*
16 *Impugnatur etiam opinio volentium eſſe contractum innominatum.*
17 *Ad quid teneatur conductor, vel emptor ad vitam, ſeu longum tempus, qui rem manutenere promiſit.*
18 *De caſibus in quibus locator, vel proprietarius, ſeu concedens ad vitam teneatur ad refectionem ruinæ.*
19 *An obtinens ad vitam habeat jus retractus, vel ei ſubjaceat, & de aliis remiſſive.*

D I S C. I.

1 FActa per inſignem Archiconfraternitatem Sanctiſſimæ Annunciatæ Urbis conceſſione cujuſdam domus ad vitam Caroli Raynaldi, & Margheritæ uxoris pro pretio ſcutorum mille ſolutorum in pecunia numerata, & cum obligatione faciendi in eadem domo nonnulla melioramenta, conſimilem ſummam ſcutorum mille, & ultra importantia, dedit caſus quod poſt menſem, quædam dictæ domus pars, quæ recentior erat ac melior, corruerit, unde inter concedentem, & conceſſionarium orta eſt quæſtio, cujus periculo hæc ruina concedere deberet, & ad quem refectionis onus pertineret.

Cumque tunc Ego eſſem dictæ Confraternitatis Prior, atque concorditer veritas inquireretur, in congreſſu deſuper habito dicebam, caſum novum eſſe adhuc formiter non diſcuſſum; Licet enim Doctores inferius deducendi tractent de hujuſmodi conceſſionibus ad vitam, præſertim in ſpecie Gabr. *conſ.* 168. *lib.* 1. nemo tamen, quantum hucuſque mihi, ac aliis in iſta controverſia hincinde ſcribentibus perquirere licuit, deſcendit ad terminos hujus quæſtionis, in qua proinde variæ fuerunt opiniones.

Scribentes enim pro conceſſionario, inſiſtebant in probando, quod hic eſſet contractus locationis & conductionis cum penſionibus plurium annorum unica vice anticipate ſolutis, partim in pecunia, partim vero in melioramentis; Quo poſito ſequi dicebant, periculum ruinæ ſpectare ad locatorem obligatum reficere, vel remittere penſionem, cum in hoc diverſificent conductor ad longum tempus & emphyteuta, ut primo caſu locator teneatur ad refectionem, ſecus autem in ſecundo, ut in præciſis terminis conceſſionis ad vitam, Aretin. *conſ.* 55. *per tot.* præſertim *n.* 5. Garz. *de expenſ. cap.* 15. *n.* 15. & generaliter Alex. *conſ.* 5. *l.* 1. Caball. *conſ.* 17. Carocc. *de loc. tit. de expenſ. n.* 47. Cyriac. *controv.* 440. *n.* 8. *cum ſeq.* Rota *in Romana readificationis domus* 19. *Aprilis* 1660. Taya edita in cauſa, de qua *ſub tit. de locat. diſc.* 10. 2

Aliqui ex doctis J. C. in dictæ Archiconfraternitatis congregatione intervenientibus; credebant eſſe conceſſionem uſusfructus, quo poſito, pariter reſultabat idem effectus, quod periculum eſſet concedentis, quia in reficienda domo, cujus unus habet uſumfructum, alter vero proprietatem; uſufructuarius refectionis curam, ac diligentiam præſtare tenetur, impenſa vero eſt proprietarii, ad text. *in* §. *finitur, inſtit. de uſufr.* ubi Ricc. *n.* 35. Garz. *expenſ. cap.* 11. *n.* 12. & 13. & 28. Gomez. *var. reſol. tom.* 2. *cap.* 15. *de ſervit. n.* 7. Gratian. *diſceptat.* 778. *per tot.* Caſtill. *de uſufr. cap.* 56. *n.* 41 *cum ſeq.* 3

Tertia erat aliorum in eadem Congregatione intervenientium opinio, quod hic eſſet contractus innominatus ex dicto punctuali *conſ. Gabr.* 168. *quæſt.* 1. *lib.* 1. per text. *in l. Inſulam* 6. & *l. ſi tibi area* 14. *ff. de præſcript. verb.* Roman. *conſ.* 509. *n.* 1. & 2. ſed nulla inde probatur de jure conſequentia ad effectum periculi, de quo agebatur. 4

Mea vero opinio erat, quod hic eſſet verus contractus emptionis & venditionis ad certum tempus, vel caſum terminandæ, cum omnia dicti contractus requiſita concurrerent, nempe, res, pretium, & conſenſus, unde propterea inferri dicebam, quod ad hujuſmodi conceſſionarium translatum eſſet verum dominium, etiam in proprietate, quamvis ſub certo caſu, vel conditione reſolubile, ut punctualiter de conceſſione ad vitam, ut ſit vera emptio & venditio transferens in conceſſionarium dominium, itaut hic dicatur vere dominus, gloſſ. *in leg. Titia cum teſtamento*, §. *fin. verbo voluntatem*, ubi etiam Bart. *in principio*, *ff. de leg.* 1. bene Soccin. *in l. qui Romæ*, *n.* 21. *ff. de verb. oblig.* qui per plures ſapientes in Civitate Florentiæ ita conſultum teſtatur Gratian. *diſcept.* 471. *n.* 1. 7. & 8. Mangil. *de evict. q.* 105. Rot. apud Millin. *dec.* 446. *n.* 1. 5. & 6. & apud Buratt. *dec.* 24. & 45. 5

Quo poſito, ſequebatur de plano, ut ejus eſſet periculum, cujus erat dominium, juxta certa & receptiſſima juris principia; Non quod concedens poſſet cogere conceſſionarium ad reficiendum, ſed quod utraque pars, & earum quælibet diſcretive, ſentire deberet ruinæ caſum proportionabiliter & pro ſua rata hoc eſt concedens damnum ruinæ pro futuro tempore, quo domus poſt conceſſionarii mortem ad ipſum eſt reverſura, quia eam habebit in parte perempta, conceſſionarius autem pro præſenti tempore durationis ſui juris, vel fruitionis ita inutilis. 6

Unde propterea dicebam, quod vel neuter haberet actionem, itaut relinqui deberet domus in hoc ſtatu, vel quatenus

nus expediens crederetur ad majori ruinæ reſtantis partis conſulendum, illam reficere, id fieri deberet utriuſque partis impenſa proportionabiliter, & pro rata juris reſpective ad unamquamque ipſarum ſpectantis judicio periturum, hoc eſt, ut conceſſionatius concurreret pro rata temporaneæ utilitatis, quam ex novo ædificio, ad ejus, ac uxoris vitam eſſet percepturus; concedens vero pro rata perpetuæ utilitatis, quam reportaret ex eodem ædificio, quod facto caſu reverſionis deberet alias ex integro facere; Atque ita poſt longam diſcuſſionem, iſta veritate per conceſſionarium cognita, concorditer ſequutum fuit, quoniam facta relatione per peritos, quod ad minus neceſſaria eſſent ad hujuſmodi refectionem ſcuta mille & ultra, Archiconfraternitas, inhærendo illi æquitati, quam Eccleſiæ & pia loca præ oculis habere debent, atque commiſerando caſum, dedit ſcut. 600. aſſumpto per conceſſionarium onere totum plus de proprio erogandi, quod utique tantumdem & magis importabat.

Credebam hanc eſſe certam veritatem, cum alia contractus ſpecies in hujuſmodi conceſſione mihi cadere non videretur; Nullatenus enim dici poteſt locatio & conductio, quoniam ad iſtius ſubſtantiam, ultra rem & conſenſum, requiritur merx, ſeu penſio, ad text. *in l. 2. ff. locat.* §. 1. *inſt.*
8 *eodem*, ubi Harpreck. *n.* 3. *&* 12. Rot. *dec.* 88. *n.* 7. *& per tot. part.* 2. *diverſ.* ubi magiſtraliter agitur, an dari poſſit contractus locationis abſque conventione certæ penſionis a conſuetudine ſaltem ſubintellecta, de quo in ſua materia *ſub tit. de locato in Romana locationis fœnilis diſc.* 16.

Dictaque penſio eſſe debet in ſingulos annos, vel ſingula tempora diſtributa, quia ſi unicum pretium pro pluribus annis ſolvi, vel promitti contingat, tunc non locationis & conductionis, ſed emptionis & venditionis contractus erit judicandus, atque hic eſt verus modus diſtinguendi locationem a venditione, juxta magiſtralem traditionem Bar-
9 tol. *in quaſt.* 4. incipien. *Publicani.* verb. *ſolutus &c. n.* 1. *circa med. verſ. quia vult dicere*, *& in l. cotem*, §. *Qui maximos*, *n.* 3. *ff. de publicanis*, ubi Caſtr. *n.* 4. Soccin *conſ.* 156. *n.* 1. *vol.* 2. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 2. *n.* 46. Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloſ.* 14. *n.* 86. & in individuo conceſſionis ad vitam, Millin. *dict. dec.* 446. *n.* 2.

Idque adeo verum Doctores credunt, ut etiamſi verba ſonarent in contrarium, adhuc tamen, non verborum ſo-
10 nus, ſed ſubſtantia veritatis ex dicta diſtinctione metienda debeat attendi ex trad. per Tiraquell. *ubi ſupra*, *nu.* 87. Millin. *d. dec.* 446. *n.* 2.

Et licet Imola *in cap. propter ſterilitatem*, *num.* 40. *circa fin. verſ. ſed adverte extra locati*, & alii apud Purpurat. *conſ.* 301. *n.* 5. Mantic. *loco citato*, *n.* 46. Gutier. *de gabellis*, *q.* 37. *n.* 5. *& ſeq.* Carocc. *de locat. tit. de ſimilitudine qualitatis* 4. *n.* 7. *fol. mihi* 44. credant hanc diſtinctionem eſſe veram, ubi verba ſunt æquivoca, ſecus ubi partes, unam, vel alteram contractus ſpeciem exprimunt, quaſi quod non ſit prohibitum, ut penſio in locatione neceſſaria, unica ſolutione anticipata per plures annos ſolvatur, vel promittatur, vel e converſo pretium emptionis in plures annos, vel pagas diſtribuatur, ut etiam advertit Aretin. *d. conſ.* 55. *n.* 5. Attamen quidquid ſit de iſtius aſſumpti ſubſiſtentia, cui obſtat gravior auctoritas Bart. Caſtr. & aliorum apud Tiraquell. *loco citato*, & Rotæ apud Millio. *dict. dec.* 446. Adhuc tamen ceſſabat applicatio ad caſum, in quo partes nullo verbo univoco locationem magis quam emptionem importante uſæ fuerant; ſed potius verbo *concedere*, quod eſt æquivocum utrique contractui adaptabile, quo caſu omnes proxime allegati concorditer admittunt ad diſtinctionem prædictam eſſe recurrendum.

Quinimo ſi partium verba attendenda ſunt, illa in propoſita facti ſpecie in venditionem potius quam in locationem ſonabant; Licet enim inſtrumentum lingua latina prudenter, ex diverſis reſpectibus ad cauſam non facientibus, ex conſilio cujuſdam docti J. C. ad id deputati contineret verbum æquivocum, *conceſſionis*, in capitulis tamen materna lingua conceptis, a partibus ſubſcriptis, ac in eodem inſtrumento inſertis, legebatur verbum venditionis, ibi, *nota di quello*, *che ſi obligano fare in una caſa che comprano in vita.*

Nil obſtante, quod in proœmio inſtrumenti per Notarium extenſi in protocollo, diceretur fieri locationem ad vitam, quia vere ſtipulatio inita fuit ſuper minuta in ſubſtantialibus compoſita per dictum deputatum, in qua ſolum continebatur verbum conceſſionis, unde ſubſequentes Notariorum verboſitates in extendendo clauſulas cæteras & ſtatutarias ſolemnitates non poterant alterare ſubſtantiam.

Notarius etenim extendere quidem valet clauſulas conſuetas, non autem tangere rei ſubſtantiam, ad communiter 11
notat. in cap. cum P. Tabellio, *de fide inſtrumen.* Rovit. *pragm.* 1. *&* 2. *de Notar.* Capyc. Latr. *conſ. ult.* Buratt. & Adden. *dec.* 120. *&* 507. Atque in concurſu inſtrumenti & 12
capitulorum, potius iſta attendi debent quam illud, quia capitula dicuntur verba partium, atque in eis conſiſtit ſubſtantia voluntatis contrahentium tanquam in originali & matrici conventione, inſtrumentum vero continet verba Notarii, Penia *dec.* 1237. *n.* 19. *& ſeq.* Merlin. *dec.* 608. *n.* 17. Gregor. & Adden. *dec.* 168. *n.* 2. *& S. Romana Caſalis Veteris* 4. *Junii* 1655. *&* 11. *Decembris* 1658. Albergato impreſſ. *dec.* 34. *&* 409. *part.* 12. *rec.* & de qua cauſa *ſub tit. de emphyteuſi*, *diſc.* 13. *&* 14. & habetur *ſub tit. de fideic. diſc.* 179. Maxime quia, ut dictum eſt, ſtipulatio fuit ſuper minuta, inſtrumentum vero ita extenſum fuit ex poſt facto, itaut partes dicta verba nec dixerint, nec intellexerint.

Eoque clarius dicebam, cenſeri non poſſe contractum locationis & conductionis, quoniam conceſſio non erat ad 13
certum & determinatum tempus, puta decem, vel quinque annorum, quo caſu forte dici poſſet reſultare certitudinem penſionis ita anticipate ſolutæ, quia ſcilicet id, quod ab initio unica vice ſolutum, vel promiſſum eſt, ſaltem imaginarie in plures annos diſtribui poſſit; ſed erat ad tempus incertum vitæ dictorum conjugum, quæ poterat ad 20. vel 30. annos protrahi, vel infra menſem terminari, ideoque nullatenus penſionis annuæ terminus cadere poterat, dum multum vivendo nihil amplius ſolvendum erat, ac brevi moriendo, nihil de ſoluto repeti poterat, neque hoc ſecundo caſu ſcuta bis mille dici poſſent penſio unius, vel duorum menſium, quibus conceſſio poterat durare, & ſic manifeſta implicantia in terminis adeſſe videbatur in aſſerentibus eſſe locationem.

Ad idem comprobandum ponderabam pacta, per quæ conceſſionarii durante conceſſionis tempore, in ſe aſſumpſerant onus manutenendi & reaptandi domum, muros, tectum, & viam, necnon ſolvendi taxas & contributiones 14
pro geſtitis, fontibus, & aliis, quæ omnia conveniunt domino, non autem ſimplici conductori, Garz. *de expen. cap.* 24. *n.* 15. Cyriac. *controv.* 440. *n.* 8. *& ſeq. dicta Romana reædificationis domus* 19. *Aprilis* 1660. Taja, quæ omnia in ſimul ponderata ponere videbantur caſum in claris; Licet enim iſta non omnino incongruant conductori, qui ex pacto juris diſpoſitionem alterante poteſt hæc onera in ſe aſſumere, ut quandoque practicatum habetur in ſua materia *ſub tit. de locato*; Nihilominus ubi agitur de contractu dubio, & ad ejus ſpeciem, ſeu qualitatem metiendam, ſatis pro interpretatione attendenda videntur ea quæ uni magis quam alteri conveniant.

Minus poterat iſte contractus dici conceſſio uſusfructus, ut aliqui cenſebant ex doctrina Bart. *ad hoc allegata in l.* 15
cotem, §. *Qui maximos*, *n.* 8. 13. *&* 16. *ff. de publican.* Tunc enim iſta ſpecies cadere poteſt, quando conceſſio incipit ab ipſis fructibus, ac circa eos verſatur ſubſtantia contractus, & in his terminis loquuntur Bart. *ubi ſupra*, Bald. *in l.* 1. *ff. de uſufr. & litium expen. & alii*, & de eiſdem agit Surd. *conſ.* 155. Secus ubi conceſſio incipit ab ipſa re, & circa eam verſatur ſubſtantia contractus, tunc enim etiamſi fiat ad vitam, ac etiamſi dicatur ad uſum, vel uſumfructum, nihilominus dicitur conceſſa ipſa proprietas, ac dominium ad certum tempus, vel ſub certo caſu reſolubile, juxta gloſſ. *in d. leg. Titia cum teſtamento*, §. *fin. de legat.* 1. Soccin. *in l. qui Romæ*, *n.* 21. *ff. de verb. oblig.* Capyc. *dec.* 188. Gratian. *diſcept.* 472. *n.* 7. *&* 8. Mangil. *de evict. q.* 105. Millin. *dec.* 466. Buratt. *dict. dec.* 24. *n.* 8. *& ſeq. & dec.* 45. *n.* 1. & in his ultimis terminis verſari obſervabam ex verbis capitulorum, ibi, *in una caſa che comprano in vita*, & inſtrumenti ibi, *conceſſit domum una cum membris &c.* & ſic contractus erat ſubſtantiatus circa ipſam rem.

Prout neque ſubſiſtere dicebam aliam opinionem, quod eſſet contractus innominatus; Dicitur enim talis juxta terminos text. *in l. inſulam* 6. *& l. ſi tibi area* 14. *ff. de præſcr. verbis*, ubi ſcilicet quis tradit alteri aream, ut ibi domum conſtruat, ut eſt proprie caſus poſitus per Bart. *in l. jubemus*, § *fin. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* de conceſſione caſalenı cum onere ædificandi domum reverſuram ad concedentem poſt mortem conceſſionarii, quia cum nullum interveniat pretium, neque penſio, non poteſt dici venditio, vel locatio, ſed aliud nomen habere non poteſt niſi contractus innominati, *do ut facias*, & hic eſt caſus, de quo agit Gabr. *conſ.* 168. *lib.* 1. quia concedens abſque aliquo

pretio,

pretio, vel penſione dederat conceſſionatio quaſdam parvas domos, ut ibi palatium conſtrueret, ad ipſum concedentem poſt mortem conſtruentis reverſurum, quinimo concedens dederat ad eumdem effectum certam pecuniæ quantitatem; Et nihilominus etiamſi dicendus eſſet contractus innominatus, nullum tamen ſubjungebam reſultare effectum in propoſito reſtaurandæ ruinæ, quia nullibi de jure cautum eſt, ut in contractu innominato, qui alteri dat ut faciat, teneatur caſum ruinæ reficere.

Non deerant ex Congregationis deputatis, qui juxta
27 uſum profitentium vitam ſpiritualem, atque pietatem ſupra juſtitiam & charitatem, quandoque zelantes pro Eccleſiis, ac piis locis, contra privatos tenaciter, ac aſpere judicando, credebant conceſſionarios ad integram refectionem teneri & cogi poſſe, ſtante pacto manutenendi domum, ejuſque muros & tectos, omneſque neceſſarias reſtaurationes faciendi; Sed magis communi vero hæc opinio rejecta fuit, quoniam hujuſmodi pacta intelligenda ſunt de ſimplicibus ac ordinariis reſarcimentis de rei natura faciendis, ad occurrendum ruinæ, quæ (niſi fiant) per imprudentiam potius, quam caſum fortuitum ſequi dicitur, & ad quæ uſufructuarius, fideicommiſſarius, vel ſimiles tenentur, ſecus autem ad integram refectionem totalis ruinæ ex caſu mere fortuito & inopinato contingentis, ut erat in præſenti, dum iſta erat moderniot, ac melior pars domus, in qua nulla futuræ ruinæ indicia cernebantur, ut ita diſtinguendo obſervat Garz. *de expen. & melior. cap. 14. num. 12. & ſeq. & num. 27. cum ſeq.*

Non omittendum tamen, quod ubi etiam de locatione
28 ad vitam, ſeu de conceſſione uſusfructus ageretur, itaut locatoris, vel proprietarii, de natura contractus, eſſet onus refectionis, adhuc tamen intelligendum veniret diſcrete, quatenus nempe cum moderata impenſa proportionata intereſſe conceſſionarii ſequi poſſet, ſecus autem ubi abſque magno ſumptu, & incommodo non poſſet expleri, cum tunc aliud conductor prætendere non poſſet, niſi remiſſionem penſionis pro rata, & uſufructuarius titulo oneroſo, nonniſi id, quod intereſt ruinam non refici; Durum enim, ac irrationabile videretur, ut locato ad vitam, vel conceſſo ad uſumfructum palatio Farneſiano, ſi chaſmate periret, cogi deberet concedens pro ſolo temporaneo intereſſe conductoris, vel uſufructuarii, conſtruere ex integro palatium adeo inſigne, nonniſi Regiæ, vel Pontificiæ potentiæ congruum cum ſimilibus: Et cum ſupradicto temperamento credebam in præſenti controverſiæ, juſtitiæ, ac æquitati eſſe inſimul bene conſultum.

In propoſito autem hujus conceſſionis rei ad vitam quid importet, & an conceſſionarius habeat retractum activum,
29 vel ſubjaceat paſſivo: Et an iſte contractus per Eccleſiam, vel locum eccleſiaſticum alienare prohibitum fieri poſſit ſine beneplacito Apoſtolico, itaut obſtet textus *Extrav. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.* habetur actum *ſub tit. de ſervit. ad materiam retractus, diſc. 74.*

ANNOT. AD DISC. I.

DE materia conceſſionis ad vitam videri poterunt deducta *ſub tit. de Servit. diſc. 74. & 109. tit. de Donat. diſc. 61. & tit. de Hered. diſc. 34.* ubi quod facta per unum ex hæredibus, ejus damno, non autem aliorum cohæredum cedere debet diminutio pretii reſultans ex dicta ſervitute ad vitam.

Quomodo autem vita hominis æſtimanda ſit, notatum eſt *ad diſc. 54. de Donat.*

BONON. EMPTIONIS,

PRO SCIPIONE BALDO,

CUM N. ALDOBRANDO.

Caſus diſputatus in partibus, incertus eſt exitus.

An poſt exequutionem & ſubhaſtationem, antequam ſequatur deliberatio, poſſit debitor rem ſubhaſtatam vendere, & dominium in emptorem transferre in præjudicium licitatoris; quoties nullum adeſt præjudicium creditoris.

SUMMARIUM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Emptor quamvis ſubjectus retractui interim eſt verus & perfectus dominus.*
3 *Conductor non poteſt ejus auctori refricare quæſtionem dominii ex jure ſibi ſupervento, & quando.*
4 *Debitor poſt factam executionem antequam ad ejus totalem executionem deveniatur, poteſt ſolvere debitum.*
5 *Decretum, vel mandatum de deliberando non ſufficit ad translationem dominii, niſi ſequatur deliberatio.*
6 *Ante ſequutam deliberationem debitor poteſt vendere rem exequutam & ſubhaſtatam.*
7 *De ratione.*
8 *Quare introductus eſt terminus ad regulandum, & qualis ſit iſte terminus.*
9 *Favore pupilli, vel minoris admittitur novus oblator etiam poſt lapſum terminum ad regulandum.*
10 *An & quando poſt ſequutam ultimam oblationem & lapſum dictum terminum admitti poſſit, vel ne novus oblator.*

DISC. II.

EXequuta quadam domo ad inſtantiam creditorum, illaque poſita ſub haſta, majorem oblationem fecit Aldobrandus, qui eamdem domum conductam retinebat, ſed antequam ad deliberationem deveniretur, debitor ad effectum ſatisfaciendi eiſdem creditoribus, ad quorum inſtantiam ſubhaſtatio facta erat, curavit eam pro majori pretio, & cum melioribus conditionibus vendere, prout vendidit Baldo, adverſus quem petentem ab Aldobrando conductore ſe recognoſci in dominum cum obligatione ſolvendi penſiones debitis temporibus, de duobus iſte excipiebat, primo de invalida venditione facta per debitorem poſtquam exequutionem ac ſubhaſtationem paſſus fuerat, & ſecundo de jure prælationis ſibi competente, vel tanquam creditori cenſuario in vim *Bullæ Pii*, vel tanquam vicino in vim Statuti, & introducta cauſa coram Auditore Generali Bononiæ; requiſitus ad ſcribendum pro Baldo; Quatenus pertinet ad ſecundam exceptionem, planum dicebam ad effectum, de quo agebatur, eam eſſe irrelevantem. 1

Emptor enim rei, quæ retractui ſubjecta prætenditur, donec ille ſequatur, dicitur verus & perfectus dominus, ac poſſeſſor quamvis ſub dubio revocabilitatis, Tiraquel. *de retract. lignag. §. 12. gloſſ. 1. n. 1. & §. 15. gloſſ. 2. n. 2.* Rovit. *pragm. 1. de jurib. & exact. fiſcal. n. 81. cum ſeq.* Burat. *dec. 677. n. 1. & 2.* Millin. *dec. 436.* Hoc autem poſito, cum emptor perſonam venditoris in omnibus repræſentet, non poteſt conductor ſuo auctori, vel eum repræſentanti quæſtionem dominii & poſſeſſionis refricare, negando recognitionem in dominum, & ſolutionem penſionis, quoniam eſſet ſpoliare de facto ex prætenſo novo titulo turbido, qui prius eſt canonizandus in judicio ordinario per tres conformes, ad communiter *notat. in l. ſi quis conductionis, C. locati*, Merlin. *dec. 376. ubi de conſimili cauſa Bonon. & in alia Bonon. bonorum 11. Martii, & 28. Junii 1647 coram Othobono inter ſuas dec. 105. & 121.* Receptum enim eſt, diſpoſitionem text. *in d. l. ſi quis conductoris* procedere in omni caſu, quo quis rem ab alio habuit, ut ad talem ætatem colligunt add. *ad dec. 240. part. 4. rec. tom. 2. n. 50. & ſeq.* 2 3

Duplicem enim perſonam Aldobrandus repræſentabat, unam conductoris, & alteram vicini, ſeu creditoris prætendentis retractum prælativum, ideoque jura ex hac ſecunda perſona competentia, & ut dictum eſt, judicio ordinario per rem judicatam, vel tres conformes canonizanda, eximere non poſſunt alteram perſonam ab obligatione erga proprium auctorem, & ne illi quæſtionem dominii refricare poſſet; Atque judex in hoc nullam habebat difficultatem, quæ proinde reſtringebatur ad alterum punctum validitatis, vel invaliditatis venditionis, ſtante quod idem inquilinus erat major oblator.

Sed pariter dicebam, iſtam non ſubſiſtere, quoniam juris regula eſt, debitorem donec ad venditionis ſuorum bonorum perfectam, ac totalem effectuationem deveniatur, re 4 integra admittendum eſſe ad ſolutionem proprii debiti, ad text. *in l. ſi reſidanm, & l. ſi priuſquam, C. de diſtract. pign. l. 2. C. debitorem venditionem pignoris impedire non poſſe &c. cum concord.* per Aſin. *de execut. §. 4. cap. 136. n. 6. & §. 6. cap. 31. n. 14. & ſeq.* Gratian. *diſcept. 708. num. 46.* Poſth. *de ſubhaſt. inſpect. 27. n. 8. cum ſeq.* Buratt. *dec. 735. n. 5.* Ratio eſt clara; quia donec ſequatur traditio rei, & ſolutio pretii creditoribus, debitor non liberatur, ſed durat ejus

obli-

obligatio; quam proinde per ſolutionem tollere poteſt; Ac etiam quia ante ſequutam traditionem, dominium non abdicatur a debitore, neque transfertur in licitatorem, itaut
5 non ſufficiat decretum, vel mandatum judicis de deliberando, niſi ſequatur vera & actualis deliberatio, Mangill. *de ſubhaſt. quæſt.* 26. *n.* 19. *cum ſeq.* ubi concordantes, ideoque
6 interim licitum eſt debitori rem exequutam & ſubhaſtatam vendere, quia adhuc eſt dominus Barr. *in leg. ubi pure*, §. *fin. ff. ad Trebell.* Mangil. *ubi ſupr. quæſt.* 190. *n.* 2. *& per tot. ubi cæteri.*

Potiſſime ubi venditio ſequitur bona fide, & abſque præjudicio creditorum, ad quorum inſtantiam exequutio facta eſt, ut ex pretio eis ſatisfiat, tunc enim cum frequentius hujuſmodi ſubhaſtationes pro minori pretio & cum deterio-
7 tibus conditionibus fieri ſoleant, impediendus non eſt debitor invenire emptorem conventionalem facientem meliorem conditionem ad creditorum etiam commodum reſultantem; Atque ad hunc effectum tam ex diſpoſitione, vel
8 intentione juris communis, quam ex communi ſtylo, introductus eſt terminus ad reluendum poſt jam ſequutam ſubhaſtationem, qui terminus de ſtylo Curiæ Romanæ eſt unius menſis, de jure autem communi præſcriptus non eſt, unde ubi non habetur ſtylus particularis, reſidet in judicis arbitrio, quod ubi agitur de bonis Eccleſiæ, vel minoris, interponi non poteſt in minori ſpatio 20. dierum, ex deductis per Buratt. *deciſ.* 574. *n.* 10. *deciſ.* 32. apud Poſth. *de ſubhaſt. deciſ.* 113. *n.* 16. *cum ſeq. part.* 7. *rec.*

Si enim durante termino prædicto, debitor hoc pignus prætorium reluere poteſt, quoniam eo remanente in terminis pignoris, perſeverare dicitur ejus dominium, hinc proinde videbatur nullam ſubeſſe probabilem rationem dubitandi, cur dictam venditionem facere non poſſit infra terminum ad deliberandum; etiamſi ille ſtatutus eſſet, multo magis, ac indubitanter, dum neque id ſequutum erat, quod dicebam omnino neceſſarium; Non per hoc enim, quod ex pluribus licitatoribus unus eſt major, ac meliorem facit conditionem, ſequitur exinde illi deliberationem faciendam eſſe, quoniam ex facti circumſtantiis dari poteſt, quod illa oblatio, quæ videtur major, eſſe poſſit deterior, ac recipi non mereatur, itaut deliberatio facienda ſit alteri, qui licet minorem fecerit, melioris tamen eſſet conditionis, idcirco requiritur decretum de deliberando, ut ita Judex acceptet oblationem, ac declaret eum ultimum, ac meliorem oblatorem; Et nihilominus neque id ſufficit, cum etiam poſt dictum decretum currat terminus ad deliberandum, eoque elapſo requiratur actualis deliberatio, ſine qua tamquam traditione, dominium non transfertur.

Clariora hæc reddebantur, Tum quia actus hujus conventionalis venditionis initus fuerat bona fide, ut de pretio magis prompte ſatisfieret creditoribus, quorum conditio ex venditione pro majori pretio, & cum melioribus conditionibus melior reddebatur, cum difficultas in propoſito cadat, quando ageretur de venditione mala fide facta in fraudem paratæ exequutionis; Tum etiam quia agebatur de bonis minoris, vel pupilli, qui erat hæres principalis debitoris, pro cujus ære alieno, exequutio, ac ſubhaſtatio
9 facta erat, unde quando etiam lapſus eſſet terminus ad deliberandum, adhuc admitti debuiſſet novus oblator, quoniam tutoris, vel curatoris negligentia in permittendo labi terminum, novo & meliori oblatore non reperto, præjudicare non debet pupillo, ut per Poſth. *obſerv.* 35. *n.* 122.

Ex parte Aldobrandi fundamentum conſtituebatur in limitatione tradita per Poſth. *dicta inſpect.* 17. *num.* 99. ubi ex auctoritate Rotæ *dec.* 99. *num.* 11. *apud eumdem*, dicit debitorem non admitti ad ſolvendum debitum, & diſponendum de pignore prætorio poſt acceptatam ultimam oblationem, ac elapſum terminum datum ad reluendum; Verum facilis erat objecti ſolutio ex ſolo facto, dum terminus ad reluendum nedum lapſus non erat, ſed neque ſtatutus, itaut Judex ita oblationem acceptaverit, eumque majorem oblatorem canonizaverit; Et quando etiam id ſequutum eſſet, adhuc licet *in dicta deciſ.* 89. apud Poſth. incidenter dicatur, id quod ipſe inſinuat, Nihilominus obſervabam id non eſſe tutum, quoniam ubi deliberatio actu ſequuta non eſt, pluries Rota tenuit, ſemper integram eſſe majorem oblationem recipi, *ut deciſ.* 21. poſt Mangil. *deciſ.* 584. *part.* 4. *recent. tom.* 3. *& alibi*; Multo magis in præſenti, dum agebatur de bonis pupilli, ideoque ex pluribus dicebam pro actore reſpondendum eſſe; incertum autem eſt quid ſequutum ſit.

ANNOT. AD DISC. II. & III.

Circa ea quæ concernunt materiam ſubhaſtationis, ac deliberationis reſpective videantur deducta *ſub tit. de Judic. diſc.* 40. *& tit. de Cred. diſc.* 54. *&* 142. *& in hoc tit. de Emptione, diſc.* 54. Quodque debitor non prohibeatur etiam poſt exequutionem, & pignus prætorium vendere ejus bona, habetur *ſub tit. de Uſur. diſc.* 24.

ROMANA,
SEU ALBANEN DELIBERATIONIS,
PRO ALOYSIO GREPPIO,
CUM MARCO ANTONIO DE PONTE.

Caſus diſputatus in Congregatione fabricæ, & pro Greppio reſolutus.

An ille qui venalia expoſuit ejus bona ſub haſta; poſſit pœnitere, ac nolle tradere bona ultimo licitatori.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An debitor vendere poſſit bona exequuta & poſita ſub haſta remiſſive.*
3 *Ille qui duplicem perſonam repræſentare poteſt unam heredis debitoris, & alteram creditoris, quando hanc ſecundam tantum, non autem primam repræſentare dicatur.*
4 *An debitor, qui paſſus eſt bona judicialiter exequi, & poni ſub haſta, poſſit ante ſequutam deliberationem pœnitere.*
5 *Quid in ſubhaſtatione voluntaria, & non judiciali coacta.*
6 *Quomodo explicari debeat pœnitentia, & quando ab ea receſſum cenſeatur.*
7 *Clandeſtinæ proteſtationes in contractibus, vel aliis actibus correſpectivis non ſuffragantur.*
8 *In actibus correſpectivis non ſpectatur quid unus in animo habuerit, ſed attendendus eſt ille utrinſque.*

DISC. III.

Defuncta Virginia Agazaria, ſcripto hærede Hortenſio
Lutiolo, eique ſubſtitutis Monaſterio S. Tereſiæ, & 1
Societate Roſarii, pluribus piis oneribus adjectis, ob ſequutam dicti Lutioli mortem, prædictorumque piorum locorum repudiationem, fabrica S. Petri vigore ejus facultatum, dictam hæreditatem agnovit, eamque, receptis ſcutis 400. ceſſit Marco Antonio de Ponte, aſſumenti in ſe onus ſolvendi debita hæreditaria; Cumque dictus ceſſionarius hujuſmodi implementum de proprio facere non poſſet, ipſeque ex perſona propria eſſet etiam creditor, vel legatarius, petiit ac obtinuit ab ejuſdem fabricæ judice quaſdam domos & vineas in Civitate & Territorio Albanen. ſitas (in quibus pene totus aſſis hæreditarius conſiſtebat) mandari ſtare ſub executione, ac poni ſub haſta, ad effectum deliberandi majori, ſeu meliori oblatori, ut ex pretio dicta onera adimplerentur, prævia pro dictis actis faciendis deputatione curatoris hæreditatis prædictæ, ſtante proprio ejuſdem ceſſionarii inſtantia intereſſe, unde propterea, ſervatis illis, quæ de jure, vel ſtylo in ſubhaſtationibus ſervari debent, ac ſolent, cum majorem oblationem feciſſet Aloyſius Greppius pro pretio ſcutorum 6035. huic judex mandavit bona deliberari, ſeu pœnitens Marcus Antonius a dicto decreto appellavit, atque adeundo ejuſdem fabricæ Congregationem, obtinuit ſibi deputari in judicem ſecundæ inſtantiæ unum ex Cardinalibus ejuſdem Congregationis cum clauſula *ſine præjudicio executionis*, unde cum dictæ clauſulæ vigore, deliberatarius poſſeſſionem bonorum obtinuiſſet, contra ipſum dictus de Ponte inſtituit judicium poſſeſſorium reintegrationis, vel manutentionis, quod juxta quotidianam Curiæ praxim etiam adverſus poſſidentem facto judicis competit, quoties iſtud, nullitatis, vel manifeſtæ injuſtitiæ vitio laborat, ex late collectis per Poſtium de *manut. obſerv.* 12. Buratt. & Adden. *deciſ.* 169. 185. *&* 375. & alias quotidie, cum nil forte in Curia ſit frequentius, ut in ſua materia *ſub titul. de judiciis*; Dictæ autem ſubhaſtationis plures nullitates allegabantur ratione ordinis male tenti, ac etiam ob injuſtitiam, ex eo quod ipſe, ad cujus inſtantiam ſubhaſtatio facta erat, pœnituiſſet, ideoque eo invito injuſte proceſſum fuerit ad deliberationem favore licitatoris.

Quoad

Quoad nullitates, utpote in facto, ac in actis ordinatoriis conſiſtentes (juxta ſtylum) nulla fuit adhibita opera Advocati, quoniam cauſæ Patronus illas cum ſolo facto ſuperavit; Quare per judicem reſtricta fuit difficultas ad punctum juris, an ſcilicet dominus bonorum ſubhaſtatorum, pœnitendo poſſit licitatorem excludere, eumque impedire, ne eorumdem bonorum deliberationem obtineat.

Super hoc igitur puncto, pro Greppio deliberatario ſcribens, ponderabam quod non verſabamur in caſu, de quo *in Bonon. diſc. præcedenti*, quando ſcilicet debitor bonorum
2 ſubhaſtatorum dominus, re integra, & antequam perfectus deliberationis actus ſequatur, eadem bona per viam conventionalis venditionis cum melioribus conditionibus diſtrahit, ut ita facilius, ac plenius ex pretio ſatisfiat creditoribus, ad quorum inſtantiam ſubhaſtatio facta eſt, cum tunc, vel juris, vel æquitatis ratio ipſi debitori aſſiſtere videatur, atque pœnitentia, juſtam & probabilem cauſam habeat.

Quinimo quod neque eramus in caſu, in quo idem bonorum dominus (quamvis ſine juſta cauſa) mutato conſilio,
3 ac pœnitens, ſubhaſtationis effectum impedire vellet, quoniam dictus Marcus Antonius duplicem perſonam gerere profeſſus eſt in hoc actu, unam creditoris, ſeu legatarii, alteram vero hæredis, ſeu ceſſionarii hæreditatis; Hanc autem ſecundam perſonam exuere voluit, dum curavit ad hunc actum deputari curatorem hæreditati tanquam jacenti. Et conſequenter, ad effectum, ut dici poſſet ut ille qui erat bonorum dominus, vel ipſius perſonam repræſentabat, propoſitum mutaſſet, ac pœnituiſſet, opus fuiſſet ut dicta contraria declaratio fieret per curatorem hæreditati deputatum, qui in propoſito repræſentabat perſonam hæredis, ac domini bonorum, ideoque nullatenus attendenda erat contraria declaratio facta per dictum Marcum Antonium, cum ipſe in hac ſcena non gereret perſonam debitoris, ac domini bonorum, quam voluntarie exuerat, curando eam indui per curatorem a judice deputatum, ſed repræſentabat ſolam perſonam unius ex creditoribus, ſeu legatarii, ad quorum inſtantiam pro eorum ſatisfactione ſubhaſtatio facta erat, quæ facultas uni ex creditoribus de jure attributa non legitur, cum ſola quæſtio cadat ſuper ejus competentia ipſi debitori, vel bonorum domino, vel ad ſummum majori parti creditorum, ac in præjudicium minoris partis impediendi deliberationem bonorum ſubhaſtatorum, ex prudenti forſan conſilio expectandi meliores occaſiones, vel meliorem debitoris fortunam, quod in præſenti examinare opus non fuit, dum non eramus in caſu.

Verum ubi etiam dictus Actor attendendus eſſet tanquam bonorum dominus, ad cujus inſtantiam res ſub haſta, vendenda expoſita fuerit, itaut eſſemus in caſu quæſtionis, an poſt factas jam oblationes pœnitere poſſit, atque ultimo majori, vel meliori oblatori ſe opponere, ne deliberationem obtineat; Quamvis non deſint variantes, illa tamen videtur communis diſtinctio, quæ poſt Bart. traditur per Joan-
4 nem de Platea *in l. ſi tempora, n. 2. verſ. ſed quæro, C. de fid. inſtrum. & jure haſtæ fiſc. lib.* 10. & quam ſequuntur magis communiter DD. congeſti per Poſth. *de ſubhaſt. inſpect.* 24. *n. 1. cum ſeq.* quod Aut ſubhaſtatio eſt judicialis & neceſſaria, Aut eſt mere voluntaria; Primo caſu regula eſt, ut indiſtincte ceſſet pœnitentia, etiamſi non addantur illa verba, *quod dabitur plus offerenti*, atque in hoc ſenſu intelligendus videtur Theſ. jun. *lib. 3. quæſt. forenſ.* cit. *n. 4. in fin.* niſi actus pœnitentiæ non ſtet in ejus ſimplicibus terminis, ſed alium bonæ fidei actum producat re integra, & pendente deliberationis conſummatione, quia ſcilicet debitor pro majori pretio, ac melioribus conditionibus emptorem invenerit, cum ita magis conſultum ſit creditoribus, meliuſque expletus finis ſubhaſtationis juxta ea quæ habentur *in Bonon. diſc. præcedenti*, idque tanquam per limitationem regulæ.

In altero autem caſu voluntario, fit diſtinctio, an in
5 edicto, ſeu præcone proclamante exprimatur, quod bona dabuntur plus offerenti, aut non; Si enim exprimitur, adhuc venditor ſine juſta cauſa pœnitere non poteſt, atque militat eadem regula, ſecus autem ſi non exprimitur, cum tunc dici poſſit, quod ille qui proponit edicta, ſeu curat fieri proclamata, id fecerit potius animo explorandi rei pretium, quam vendendi, itaut non adſit illa obligatio, quam contraxiſſe cenſetur cum futuris licitatoribus quamvis incertis, quoties accedit declaratio, quod bona dabuntur majori, vel meliori oblatori, ut ita diſtinguendo habetur Rot. *dec. 476. part. 4. rec.* & per Poſth. *dict. inſpect.* 34. *n. 4. cum ſeq. & n. 41. cum ſeq.*

Applicando autem ad propoſitam facti ſpeciem, verſabamur in primo caſu venditionis neceſſariæ factæ de mandato judicis, contra debitorem repræſentatum a curatore hæreditatis, ad inſtantiam ejuſdem oppoſitoris repræſentantis perſonam creditoris, ſeu legatarii, aliorum etiam creditorum, & legatariorum nomine ita inſtantis, unde propterea ceſſante caſu limitationis, de qua ſupra, nullum ſuberat judicum fundamentum, cui talis pœnitentia ſine cauſa inniti potuerit.

Omniſque difficultas in propoſito ceſſabat ex facto, dum ſequutis, tam ſubhaſtatione, quam mandato de deliberando ad favorem Greppii tanquam majoris oblatoris, idem oppoſitor, qui clandeſtinum revocationis actum fecerat, cum haberet penes ſe claves domus, eas tradidit, ad effectum, ut deliberatarius poſſeſſionem accipere poſſet, unde 6
propterea reſultabat approbatio actus cum receſſu a contraria revocatione, *ad notat. per Civiliſtas in l. quoniam §. Julianus, ff. rem ratam haberi, & Canoniſtas in cap. 7. de procur.* Potiſſime quia declaratio mutatæ voluntatis facta non erat publice & re integra, ut ad hunc effectum requiri etiam in caſu licitæ pœnitentiæ firmatur apud eumdem Poſth. *dicta inſpect.* 34. *n.* 12. Ac habemus paſſim receptum in illis clandeſtinis proteſtationibus, quæ in actibus correſpectivis per unum ex contrahentibus fieri ſolent, quoniam in nulla pœnitus conſideratione habentur, præterquam in caſu 7
metus, & concuſſionis, iſtius probatione concurrente ad probandam excluſionem animi, ex iis, quæ habentur *in nullius Baron. pecuniaria, prima Julii 1644. & 26. Maii 1646. coram Cerro*, quarum ſecunda eſt *dec. 348. par. 9. rec.* & alii ſæpius ad materiam text. *in leg. qui in carcere, ff. de eo, quod metus cauſa*; Quoniam in actibus correſpecti- 8
vis, in nihilo curatur, quod unus ex contrahentibus in animo habuerit, niſi alteri contrahenti communicetur, & innoteſcat, ex iis quæ præſertim deducta habentur *in Romana dotis de Bolognettis, ſub tit. de dote, diſc.* 27. & in deciſionibus in cauſa editis *coram Bevilaqua 9. Junii 1659. & 10. Aprilis 1660.* Capyc. Latr. *dec. 17. n. 7.* Mant. *diſc. 270. in fine*; Ideoque cum juſtitiæ fundamento judicatum fuit contra actorem, qui acquievit quod ſciam.

ROMANA MERCEDIS.
PRO MUTIO, ET ALIIS ORSINIS, CUM BETTIS.

Caſus diſputatus in Camera, reſolutus pro Orſinis, & poſtea concordatus.

Emptio, & venditio quando dicatur perfecta, ad effectus exinde reſultantes, illum præſertim, ut emptor faciat fructus ſuos; Et in ſpecie de venditione ſub incerto pretio.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De differentia ſervitii, ſeu operarum hominum, & animalium, quare pro primis aliquando merx non debeatur, & pro ſecundis debeatur.*
3 *De ſervis in propoſito aſſimilandis animalibus.*
4 *Fructus ſunt ſequela dominii, & pertinent ad eum, cujus eſſet rei periculum.*
5 *Operæ animalium non dicuntur fructus, ſed pars ſortis, & de ratione.*
6 *De tribus requiſitis ſubſtantialibus emptionis, & venditionis.*
7 *Quando ex venditione facta per alium dicatur adeſſe conſenſus domini.*
8 *De imperfectione emptionis, & venditionis ob incertitudinem pretii, etiamſi collatum eſſet ad alterius declarationem, donec iſta ſequatur.*
9 *De limitatione ubi dicta declaratio remiſſa non eſt ad perſonam certam, ſed ad peritos in genere, & quando ea procedat.*
10 *De altera limitatione reſultante ab æquitate Canonica.*
11 *Et de altera ubi ſequuta eſt rei traditio.*
12 *De differentia in propoſito inter venditionem bonorum ſtabilium habentium pretium incertum, & mobilium, vel animalium.*

DISC. IV.

Facto appaltu Theſaurariæ Patrimonii per Orſinos tan- 1
to, eoque ſuſcepto per Bettos; Cum Appaltatores pra-

prædeceſſores remanerent debitores Cameræ in ea pecuniæ quantitate, quæ initio appaltus mutua dari ſolet pro animalibus, aliiſque inſtrumentis emendis ad illud negotium neceſſariis, vulgo *Impreſtanza* nuncupata, & quæ pecuniæ novis Appaltatoribus dandæ erant, hinc Theſaurarius Generalis auctoritative dedit dictis novis Appaltatoribus boves, aliaque animalia, & agrariæ artis inſtrumenta, quæ ibi erant ad prædictos prædeceſſores Appaltatores pertinentia, quod ſequutum fuit initio menſis Martii; Diſcordantibus autem deinde dictis antiquis, ac reſpective novis Appaltatoribus in prædictorum animalium, aliorumque bonorum pretio, poſt electos hinc inde peritos abſque effectu, concorditer eorum differentias decidendas remiſerunt in Arbitrum, qui de menſe Maji eas terminavit, ſtatuendo pretium, aliaque decidendo; Quibus peractis, orta eſt inter eaſdem partes nova controverſia, ſuper mercede operarum bovum, aliorumque animalium a die traditionis uſque ad diem laudi, in qua declarato pretio, ac perfecto venditionis contractu, novi Appaltatores eorumdem animalium domini effecti ſunt, cum interim ſpatio circiter duorum menſium cum dictis bovibus, aliiſque animalibus novi Appaltatores ſegetes fecerint, aliaque ad uſum dictæ artis neceſſaria.

Et introducta cauſa coram Theſaurario, hic pro dictis mercibus juxta æſtimationem peritorum, mandatum ad favorem illorum de Orſinis decrevit; Interpoſita vero appellatione, & introducta cauſa in Camera *coram Aquino*, pro dicti mandati exequutione reſponſum fuit, atque in eadem reſolutione perſiſtum in nova cauſæ propoſitione, licet poſtea concordia controverſiæ finem dederit, præmiſſaque omnia ſcribens pro Orſinis, reflectendo etiam ad veritatem, credebam cum juſtiori fundamento prodiiſſe.

Poſito enim in actoribus dictorum animalium dominio, planum exinde reſultabat, eorum operas eſſe reficiendas, non obſtante quod aliqua ſalarii, vel mercedis
2 conventio non acceſſiſſet, quoniam non agebatur de operis præſtitis ab homine, de quo dubitari poſſet, an gratuito, & animo captandi gratiam eas præſtare voluerit, ſive ſub ſpe remunerationis, juxta *deciſ.* 226. Mantic. unde propterea intraret inſpectio, an ceſſante conventione, concurreret utriuſque conſuetudo locandi, vel conducendi reſpective, ut ad effectum petendi operarum mercede regulariter requiritur, ex iis quæ plene ad materiam colligit *modernus Zacchias de ſalario*, ſed agebatur de operis præſtitis ab animalibus, in quibus verificabilis non eſt talis animus, itaut potius ita dicatur percepiſſe fructus ex re aliena domino reſtituendos.

Quinimo etiamſi ageretur de operis præſtitis ab eis, in quibus animus verificari poteſt, adhuc ſi ille ob defectum
3 poteſtatis non eſſet libere exercibilis, qualis eſt ille ſervorum, effectus eſſet idem, cum cadere non poſſit terminus præſumptæ donationis, ob quam, ceſſante conventione, vel conſuetudine, regulariter ceſſat obligatio, unde propterea quamvis ſuper dicta colluſione per ſcribentes pro eis conventis longiſſimæ regularum, & doctrinarum generalium allegationes texerentur, contemptibiles tamen erant utpote extra propoſitum.

Punctus igitur diſputationis reſidebat in perfectione emptionis, & venditionis, ex quo ſcilicet tempore illa ſequuta eſſet, an initio menſis Martii, quando traditio facta
4 fuit, vel de Menſe Maji, quando prævia æſtimatione, certificatum fuit pretium, cum hujuſmodi fructuum pertinentia ad unam, vel alteram partem, penderet a dominio, cujus ſequela ſunt tam fructuum perceptio, quam periculum; iniquum enim eſſet, quod ſi contingente in iſtis animalibus aliquo periculo, potuiſſent novi Appaltatores illud evitare, dicendo ſe non dominos, atque interim debuiſſent in ſtatu malæ fidei, ex re quam ſciebant alienam, percipere fructus. Potiſſime quia iſti vere ac proprie, neque fructus dici poſſunt, ſed potius pars ſubſtantiæ, quæ ita paulatim conſumitur, cum fructus proprie dicatur ille, qui percipitur ſalva rei ſubſtantia, & cujus cauſa productrix ſemper, ac perpetuo eſt eadem, ut frequenter *ſub tit. de Regal.* & ſub altero *de locat.* quod non verificatur in animalibus ſub hujuſmodi operis & laboribus in dies pereuntibus, & quæ dicimus de rebus, quæ uſu conſumuntur, ad inſtar jurium vitalitiorum, ex deductis *eod. tit. de Regal. diſc.* 35. & alibi.

Super hoc igitur puncto Scribens pro actoribus dicebam,
5 caſum videri planum pro imperfectione emptionis, & venditionis, cum iſtius ſubſtantialia requiſita copulative con-
6 currere debentia conſiſtant, in re, conſenſu, & pretio, ex quibus duo poſteriora deficiebant, cum dictorum anima-

lium, aliorumque bonorum traditio facta non eſſet ab ipſis dominis, ſed per Theſaurarium, tanquam eorum creditorem de facto, unde deficiebat conſenſus.

Verum quando in hoc ſolo requiſito difficultas reſediſ-
7 ſet, contra actores probabilius reſponderi debuiſſet, quoniam ex ſubſecutis conſtabat de eorum ratihabitione, ac animo vendendi; Accedente præſertim conſuetudine, quod prædeceſſor Appaltator, ſucceſſori hujuſmodi inſtrumenta appaltus vendere ſolet, ac etiam veriſimilitudine, Tum ratione utilitatis, dum ita eiſdem actoribus magis expediebat, Tum etiam ratione neceſſitatis, qua premebantur reſtituere Cameræ impræſtantiam novis Appaltatoribus ad hunc finem faciendam. Et ſic vere iſtius requiſiti defectus non erat conſiderabilis; Ideoque licet ego & cæteri pro hac parte ſcribentes, more Advocatorum, longas allegationes texeremus, quas pariter e converſo longiores texebant ſcribentes in contrarium; Attamen omnia deſuper deducta videbantur contemptibilia, & extra propoſitum, & ſic erant de illis copioſis ſcribentium allegationibus, quas Ego in tabulis pictis dicere ſoleo, colores abſque delineatione, ſeu picturæ ſine ordine in tabula erogatos.

8 Imperfectio autem (reflectendo etiam ad veritatem) reſidebat in tertio requiſito pretii, quod nullum aderat, & ſine quo perfectus contractus emptionis, & venditionis dari non poteſt, quamvis de illo conventum eſſet relative ad æſtimationem, ſeu declarationem ab aliquo faciendam, quoniam ea non ſequuta, ſive eo intermedio tempore quo ſequatur, contractus remanet imperfectus, neque dici poteſt ut dominium translatum ſit in emptorem, juxta text. *expreſſ. in leg. fin. Cod. de contrahend. emptione*, cum qua paſſim procedunt DD. de quibus per Rotam apud Merlin. *deciſ.* 567. *&* 605. alias 172. *&* 248. *part. 6. recent.* ubi plene & docte materia exornatur, adeout dici valeant deciſiones magiſtrales in materia, itaque concordantes late cumulantur, & habetur etiam *ſub tit. de dote*.

Non negabant ſcribentes in contrarium regulam prædictam utpote incontrovertibilem, cum textus ſit clarus, recurrebant vero ad plures limitationes *in eiſdem deciſionibus*
9 *Merlin.* inſinuatas, quamvis ibidem rejectas, Primo nempe quod pretii determinatio remiſſa non eſſet in perſonam certam a contrahentibus determinatam, ſed in peritos in genere, quibus etiam ſpecificatis, ſed non æſtimantibus, ſeu non arbitrantibus, intrat judicis arbitrium pro æſtimatione ab aliis peritis facienda, unde propterea conventio ita concepta recte ſubſtinetur, ex deductis per Bald. Salicet. Caſtrenſ. & alios *in eadem leg. finali*, *de quibus* Mantic. *de tacit. lib. 2. titul. 1. num. 34. & dicta deciſ.* 172. *ex nu. 19. cum ſequent.*

Verum limitatio non intrabat, quoniam quicquid eſſet in facto, in quo etiam cauſæ Patroni certabant, an conſtaret, necne de hujuſmodi conventione ſuper pretio a peritis determinando; Ponderabam id recte procedere poſſe ad effectum excludendi pœnitentiam, & ne tali æſtimatione non ſequuta, integrum eſſet, uni, vel alteri parti a contractu recedere, & ne tertio non arbitrante ex defectu poteſtatis, vel voluntatis, contractus diceretur reſolutus, ad quem effectum recte intrat diſtinctio prædicta, an ſcilicet certæ, vel incertæ perſonæ æſtimatio commiſſa eſſet, atque tunc intrat quæſtio, an hujuſmodi conventio ſubſtineatur ſaltem tanquam promiſſio de vendendo, itaut intret judicis officium ad cogendum ad vendendum prævia determinatione pretii ex judicio peritorum, ut motivatur *d. dec.* 172. *num. 52. & ſeq. part. 6.*

Allegabatur ſecundo loco æquitas canonica, de qua plene *eadem deciſ.* 172. *n.* 54. *cum ſequen.* ſed facilis erat re-
ſponſio cum ſimplici remiſſione ad eamdem deciſionem, ubi 10
radicitus hæc limitatio enervatur; Et nihilominus dicebam, in omnem eventum ex illa reſultare effectum in præcedenti limitatione ponderatum, excludendi ſcilicet pœnitentiam, ſeu reſolutionem contractus, atque ut uni contrahenti jus competat cogendi alterum ad perficiendum, & adimplendum, unde quicquid eſſet de veritate in ſuo caſu, talis inſpectio extranea remanebat a caſu controverſiæ, in qua partes concordabant ſuper effectuatione contractus jam ſequuta, ſed diſputatio reſidebat ſuper intermedio tempore translationis dominii, ad effectus, de quibus ſupra.

Major igitur, ac pro meo judicio unica difficultas, re-
ſidebat in altera limitatione deducta ex traditione Azzonis 11
in ſumma tit. locati num. 1. quam ſequuntur DD. *congeſti eadem deciſ.* 172. *num.* 38. ubi ſcilicet ſequuta eſt traditio cum tractatus exequutione. Et quamvis reſpondendo deducerem eadem fundamenta, quæ habentur in *d. deciſ.* 172.

n. 59. *cum ſeq.* ut ſcilicet id exigeret, nedum traditionem, ac fructuum perceptionem, alioſque actus perfectionem denotantes, ſed etiam rei in contractum deductæ peremptionem, ita ut re non amplius integra, ſubſtineatur actus potius ex æquitate, & ne ille, qui rem obtinuit, locupletetur cum aliena jactura, quod in præſenti ceſſabat, dum boves, aliaque animalia & inſtrumenta non perierant, ſed extabant, itaut limitatio ceſſaret ex facto; Nihilominus reflectendo ad veritatem, ſatis dubitabam de hujuſmodi reſponſionis efficacia, quoniam licet, præter ſolitum, caſus non dediſſet hujuſmodi animalium in toto, vel in parte peremptionem, attamen dari poterat, & ſi dediſſet, ex hoc fundamento potuiſſet venditor prætendere pretii refectionem, quo poſito, impoſſibile erat prætendere operarum, ſeu fructuum pertinentiam, cum fructus, ac periculum tanquam dominii ſequelæ, procedant pari paſſu, atque ab eodem fonte derivent.

Eoque magis augebatur difficultas ratione ſubjectæ ma-
12 teriæ, quod ſcilicet non ageretur de prædiis ruſticis, vel urbanis, ſive aliis bonis hujuſmodi, in quibus pretium eſſet omnino incertum, ſed de rebus in communi commercio exiſtentibus, quæ juxta ſingularum regionum mores, pretium quodammodo certum, & uniforme habere videntur, cum modica alteratione reſultante ab aliqua majori, vel minori bonitate, ut alias in facti contingentia dicebam de quadam venditione tritici, pretio non explicato, cum ſubſequuta traditione, ejuſque conſumptione in parte, occaſione diſputandi, cujus eſſe deberet periculum caſus in reliqua parte non conſumpta contingentis, quoniam cum hujuſmodi victualia, vel ſimilia juxta temporum qualitates, certum, ac uniforme pretium a publico foro, ſeu communi commercio habere ſoleant parum variabile, idcirco venditio ita concepta ſub incerto pretio, iſtud implicite continere videtur relative ad illud, quod ex communi uſu de facili certificari poteſt, quod in hujuſmodi etiam bonorum ſpecie videtur verificabile, *ut in Neapolitana*, *ſub tit. de Regal. diſc.* 125.

Verum difficultas tollebatur ex facto, ex cujus circumſtantiis conſtare videbatur de utriuſque partis animo habendi actum pro imperfecto, donec pretiorum æſtimatio ſequeretur; Sed quia pleræque aliæ aderant inter iſtas partes differentiæ in nudo facto conſiſtentes, idcirco poſt dictas reſolutiones actorum favore ſequutas, honeſta concordia liti finem dedit, ideoque non omnino maturum, ac certum judicium deſuper efformatum fuit; Probabilius tamen videbatur, quod rigor text. *in dict. leg. fin. Cod. de contrahend. empt.* de quo *in dict. deciſ.* 576. & 605. Merlin. alias *decif.* 172. & 248. *part.* 6. *recent.* non intraret, cum ageretur de animalibus ex communi uſu, ac peritorum judicio de facili æſtimationem recipientibus, etiamſi non extarent, juxta *decif.* 356. *cor. Celſo*, *cum aliis ſub tit. de Regal. diſc.* 1.

ANNOT. AD DISC. IV.

QUando venditio dicatur perfecta ratione incertitudinis pretii, vel quando alias ſit obligatoria, habetur *hoc eod. tit. diſc.* 48. ubi an promiſſio de vendendo ad certum tempus, vel incertum eventum, ſit obligatoria, ad quod videantur notata *ad diſc.* 16. *de Donat.* Et quando ratione incertitudinis venditio ſubſtineatur, vel non, habetur *ſub tit. de Uſur. diſc.* 39.

ROMANA CONCURSUS, PRO ANNA PESARONA ET CONSORTIBUS, CUM JO: BAPTISTA DE AYE.

Caſus diſputatus coram A. C. credo, ſopitus per concordiam.

An & quando in venditione mercium, habita fide de pretio tranſeat dominium in emptorem, ita & taliter, quod venditor concurrat cum aliis creditoribus: Vel e contra non tranſlato dominio iſtius jure bona vendicet, & creditores vincat.

S U M M A R I U M.

1 *FAlli ſeries.*
2 *Venditor, qui ſibi non conſuluit de reſervatione dominii pro pretio, poſtponitur creditoribus anterioribus etiam in ipſis bonis venditis.*
3 *De limitationibus.*
4 *Cujus ſit periculum mercium, quæ de loco ad locum per unum correſponſalem alteri tranſmittuntur.*
5 *In rebus conſiſtentibus in pondere, numero, & menſura, an periculum ſit emptoris, vel venditoris remiſſive.*
6 *Quid de uſu mercatorum in mercibus.*
7 *In materiis mercantilibus deferendum eſt conſuetudini mercatorum.*
8 *De duplicitate perſonarum in eo mercatore, qui merces alteri tranſmittit.*
9 *De imperfectione emptionis & venditionis ob deficientem certitudinem pretii an procedat in mercibus.*
10 *Dominium mercium transfertur in emptorem eo ipſo, quod ballæ ſignantur cum ejus marco, ſeu ſigno.*

D I S C. V.

DEfecto Hieronymo de Piſſis mercatore fundatario, ſequeſtratiſque mercibus in ejus taberna repertis, atque 1
formato ſuper eis concurſu creditorum; Adverſus Annam uxorem, & alios creditores hypothecarios, potioritatem prætendebant Jo: Baptiſta & ſocii mercatores Lugdunenſes, in quibuſdam ballis mercium ab eis, Hieronymi debitoris commiſſione tranſmiſſis, ex eo quod non concurrerent tanquam creditores, ſed tanquam domini bona propria vendicantes vincentes proinde quoſcumque creditores quantumvis hypothecarios & privilegiatos; Et introducta cauſa coram Auditor. Cam. reſtricta fuit difficultas ad punctum tranſlationis dominii in emptorem, & abdicationis illius a venditore.

Hoc enim poſito, de conſequenti reſultabat quod venditor remaneret ſimplex creditor, etiam in ipſiſmet bonis venditis, utpote de dominio emptoris effectis, ideoque poſtponendus, niſi de cautela reſervationis dominii ſibi conſulat, 2
quod licet videatur durum, eſt tamen receptum, ut poſt antiquiores ab eis relatos, late firmant Amat. *var. reſolut. cap.* 3. *n.* 40. & 41. Fontanell. *de pact. clauſ.* 7. *gloſſ.* 5. *part.* 9. *n.* 33. *cum ſeqq.* Salgad. *in labyrinth. part.* 1. *cap.* 11. *n.* 78. *cum ſeqq.* & *part.* 2. *cap.* 24. *num.* 13. & 15. Capyc. Latr. *deciſ.* 24. *n.* 16. & *ſeq.* & pluries *ſub tit. de credito* in hac eadem cauſa, *diſc.* 23. & *in aliis.*

Et licet hujuſmodi concluſio limitetur, vel quando mercium venditio facta eſt animo habendi ſtatim pretium numeratum, adeo ut dici non valeat fuiſſe habitam fidem de pretio, vel ubi emptor dolo venditorem induxerit ad ſibi cre- 3
dendum, pretiique fidem habendum, quia nempe tunc eſſet decoctus, vel decocturus, quod venditori ignotum eſſet, ut bene poſt antiquiores habetur apud Gizzar. *dec.* 40. & 62. Crivell. *dec.* 56. Fontanell. *ubi ſupra*, *n.* 27. *cum ſeq.* Amat. *d. reſol.* 3. *n.* 45. Nihilominus ceſſabat hujuſmodi limitationum applicatio ad factum, cum tranſmiſſio mercium facta eſſet, juxta conſuetudinem, habita fide de pretio, infra certum tempus ſolvendo, cum tractis, vel cum aliis bonis, quæ ab una provincia ad aliam tranſmittuntur; Neque dolus in emptore conſiderari poterat, quoniam ejus defectio provenerat potius ex quadam accidentali inopinata moleſtia criminali, ob quam fugam arripuerat.

His ſtantibus, quoad merces jam extractas a ballis, atque cum aliis in taberna exiſtentibus commiſtis, nulla cadebat difficultas pro excluſione dictorum venditorum, qui tanquam ſimplices chirographarii, cæteris hypothecariis, præſertim uxori ex cauſa dotis abſque dubio poſtponendi erant; Difficultas autem verſabatur circa merces adhuc exiſtentes in Dohana in ipſiſmet ſarcinis, ſeu ballis, adeo ut dici non poſſet, ut ſequuta eſſet actualis traditio in manibus emptoris.

In hac autem bonorum ſpecie, Scribens pro muliere, aliiſque creditoribus, dicebam pendere deciſionem a puncto 4
periculi contingentis in hujuſmodi ballis, ab eo tempore, quo in Civitate Lugduni conſignantur nautis, vel mulionibus ſub nomine emptoris, ſeu committentis, uſque ad illud in quo ad iſtius manus obveniant; Ex hoc enim reſultat determinatio dominii, cujus ſequela eſt periculum, quod ſemper eſt domini, ex iis, quæ in ſpecialibus terminis mercium quæ per viam diſrobatæ ſint, vel alias pereant, habentur per Rot. Januen. *dec.* 113. & Rotam Romanam *dec.* 528. *poſt ſecundum volum. conſ. Farin. in Interamnen. mercium* 16. *Martii* 1646. Veroſp. *Bonon. mercium* 26. *Maji* 1655. & 6. *Martii* 1656. *coram Priolo* impreſſ. *part.* 12. *recent. dec.* 26. & 159. & de qua cauſa habetur *ſub tit. de locato*, *diſc.* 11.

In hoc igitur puncto, licet quantum iſta occaſione videri potuit, non habeatur juris expreſſa determinatio, atque ejuſ-

ejuſdem regulæ generales potius continuationem dominii,
5 ac ſucceſſive periculi ſubjectionem in venditore ſuadere videantur, quoniam in iis, quæ conſiſtunt in pondere, numero & menſura, donec ſequatur ponderatio, numeratio, vel menſuratio, periculum eſt venditoris, ex juribus litteralibus *in leg. 2. & ſeq. de peric. & commod. rei vend. cum concord.* de quibus. *diſc.* 118. & 125. *ſub tit. de Regal. ad materiam mineralium*, ubi de limitatione, quando per emptorem ſtat, quominus recipiat; Attamen ex communi mer-
6 catorum uſu, receptum eſt contrarium ubi præſertim ipſarum mercium pretia taxantur, ut curiunt Lugduni, ſeu in alio loco, a quo, non autem in Urbe, ſeu alio loco ad quem, & de qua diſtinctione habetur *in Romana trinarum diſc. ſeq.* adeout, eo ipſo, quod merces menſuratæ apponuntur in ballis, atque ſub nomine committentis conſignantur nautis, vel mulionibus ut mandantibus tradantur, periculum ſit committentium, ſeu emptorum, ita implicite facta menſuratione, vel ponderatione, quando juxta commiſſiones datas merces poſitæ ſunt in ſarcinis, & traditæ vectori ſub nomine, vel ſigno mandantis, cui directæ ſunt.

Idque (reflectendo etiam ad ſolam veritatem) dicebam
7 eſſe ſatis probabile, non ſolum ratione communis uſus mercatorum, cui in materiis mercantilibus receptum eſt deferendum eſſe, Gregor. *dec.* 126. Buratt. *dec.* 419. *dec.* 154. *part. 7. recent. & ſæpius*, ſed etiam ex ipſis principiis; ſeu inteotione juris communis, quoniam juxta eam perſona-
8 rum pluralitatem, quæ diverſis reſpectibus in eodem ſubjecto in jure paſſim datur, idem mercator loci a quo, cui merces tranſmittendæ committuntur per mercatorem loci ad quem, duplicem perſonam ita gerere dicitur, Unam venditoris, Alteram vero mandatarii emptoris, cujus vice, ac nomine, a ſeipſo tanquam perſona diverſa, conſignationem, ac menſurationem, ſeu ponderationem & numerationem recipere dicitur; Ideoque ex tunc contractus remanet perfectus, atque dominium transfertur in emptorem.

Quod clarius convincitur ex eo, quod idem mercator loci a quo, cui per mercatorem loci ad quem dicta mercium tranſmiſſio committitur, ultra ipſarum mercium pretium ibi currens, obtinet etiam proviſiones, majores, vel minores juxta locorum, vel perſonarum conſuetudines, ſeu conventiones; Igitur clara eſt perſonarum diverſitas, ac ſucceſſive omnimoda perfectio contractus cum ſubſequuta traditione.

Scribentes pro dictis mercatoribus Lugdunenſibus, ut evitarent translationem dominii, ex qua ut ſupra controverſiæ deciſio pendebat, ſatis inſiſtebant in imperfectione
9 contractus emptionis & venditionis ob deficientem determinationem pretii certi, quod eſt unum de tribus hujus contractus eſſentialibus requiſitis cumulando ad id jura & auctoritates, de quibus, *decif.* 172. & 280. *part.* 6. *recent.* alias apud Merlin. *decif.* 567. & 605. de quibus *diſc. præc.* Sed facilis erat ſolutio, quoniam ut inſinuatus ac habetur, *dict. diſc. preced.* id procedit, quando agitur de venditione bonorum habentium pretium affectionis, vel aliàs incertum, quod ex eorum qualitate certificationem exigat; Secus autem, ubi de mercibus, ſeu victualibus aliiſque bonis hujuſmodi, *in* communi, & quotidiano commercio exiſtentibus, cum hæc, ob quotidianam, ac frequentem contractionem, quamdam certam, ac generalem pretii determinationem habere videantur factam a publico foro, ſeu negotiantium uſu, cum modica alteratione a meliori, vel inferiori qualitate reſultante, & ſic videtur pretium in ſubſtantia certum, quale de facto ex tunc certificatur, quoniam mercator loci a quo, qui merces tranſmittit, illico correſpondentem loci ad quem, in ſuis libris deſcribit debitorem de pretio prædicto, quod ita conveniſſe, & determinaſſe dicitur cum ſeipſo tanquam emptoris mandatario ejus fidem ſequentis, & quæ fides ſi violetur, parit actionem mandati, non autem empti, & venditi, ex iis, quæ pluries in ſua materia *ſub tit. de credito* habentur, præſertim *in hac eadem cauſa, diſc.* 23. ideoque, tam de conſuetudine, quam etiam ex diſpoſitione juris communis, mercium dominium transferri dicitur in committentem, ſeu mercatorem
10 loci, ad quem, eo ipſo, quod ballæ conſignantur nautis, vel mulionibus, cum marco, ſeu ſigno, aut nomine *ejus*, cui diriguntur, ut firmat in ſpecie Gratian. *diſcept.* 500. *per tot.* præſertim *num.* 17. ubi reſpondetur *ad decif.* 6. *Penia* ibidem regiſtratam, ac etiam quia ratione periculi minus eſt pretium, *ut diſc. ſeq.*

ANNOT. AD DISC. V.

De concurſu venditoris pro pretio cum creditoribus emptoris ſuper re empta, ultra deducta in præſenti diſcurſu videri poterunt ea quæ habentur *ſub titul. de Credito diſc.* 23. Ac etiam *diſc.* 3. 4. & 6. in quibus habetur quomodo idem venditor concurrat pro reſiduo pretii cum eo qui mutuavit pro ſolutione partis ejuſdem pretii.

ROMANA TRINARUM,
PRO PETRO ANTONIO AMBRA;
CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus contra Ambram.

Cujus ſit periculum mercium, vel bonorum, quæ ab uno loco ad alium tranſmittuntur, an emptoris, vel venditoris.

SUMMARIUM.

1 *Periculum mercium per viam regulariter eſt committentis, non tranſmittentis.*
2 *Limitatur, ubi convenitur de pretio currenti in loco ad quem, non autem in loco a quo.*
3 *An caſus amiſſionis mercium in odium venditoris, ſeu tranſmittentis, cadat ejus damno, quamvis aliàs cedere deberet damno committentis.*
4 *Quando occupatio mercium dicatur jure piratico, vel jure inimicitiæ.*
5 *Concluſio, de qua n. 3. ampliatur, etiamſi expreſſe dictum eſſet, quod merces tranſmitterentur riſico committentis, & quomodo id intelligendum.*
6 *Declaratur eadem concluſio, & de differentia inter inimicitiam privatam & publicam.*
7 *Suſceptio periculi mercium in via antequam ſequatur earum menſuratio, vel ponderatio, quid importet.*
8 *Aſſecuratio non includit damnum datum ab inimicis, ac etiamſi eſſent publici, puta ratione nationis.*
9 *Declaratur.*

DISC. VI.

Cum Petrus Antonius, cuidam mercatori Florentino 1
commiſiſſet tranſmiſſionem notabilis quantitatis trinarum auri ad Urbem, quæ per viam diſrobatæ fuerunt, orta eſt difficultas, cujuſnam iſtud periculum eſſe deberet, & quamvis tam ex communi mercatorum uſu, quam etiam ex juris communi diſpoſitione, vel intentione, periculum ſit committentis, ex eo quod mercator loci a quo, duplicem perſonam gerere dicitur, unam venditoris, alteram vero mandatarii emptoris, itaut ex tunc contractus dicatur perfectus, & ſucceſſive periculum caſus fortuiti mandantis, non autem mandatarii eſſe debeat, ex iis, quæ ha-
bentur *diſc. præced.* Nihilominus in præſenti controverſia, 2
ſcribens pro Ambra emptore dicebam, contrarium probabilius reſpondendum videri, ex ea facti circumſtantia, quæ per cauſæ Patronum ſupponebatur, quod ſcilicet conventum eſſet de pretio, prout currebat in Urbe; Hoc enim poſito, cum ſenſu etiam veritatis, planum dicebam, ut periculum eſſe deberet tranſmittentis, cum ita ceſſaret illa perfectio, quæ cum ſubſequuta traditione conſideratur in loco a quo ſub pretio ibi currente; Cumque pretiorum alteratio in mercibus de loco ad locum notabilis eſſe ſoleat ex ratione expenſarum, vecturæ, necnon periculi diſrobationis, vel aliorum accidentium in itinere. Hinc propriùs injuſtum & irrationabile videtur, ut venditor obtinere debeat majoris pretii commodum ſine periculi incommodo, quod eſt dicti commodi compenſativum.

Contrarium vero tam per A. C. in prima inſtantia, quam per judicem appellationis (Signatura etiam probante) determinatum fuit potius ex facto, quam ex jure, quod ſcilicet non bene probaretur dicta conventio pretii currentis in Urbe, & fortius ex eo, quod proxeneta teſtabatur commiſſionem datam eſſe ſub riſico, & periculo committentis, quo facto ceſſante, contrarium probabilius judicari debuiſſet.

In conſimili etiam controverſia habita inter Carolum Moſcatellum alias Sanctorium, & N. mercatorem Luſitanum Liburni exiſtentem, coram Camerario Riparum; Cum quædam merces a portu Liburni ad Urbem per mare tranſmiſſæ, a quibuſdam navibus hiſpanicis eſſent occupa-

tæ, atque orta eſſet controverſia, cujus damno dictus caſus cedere deberet.

Non dubitabatur, regulam eſſe contra Carolum, qui mer-
3 ces tranſmittendas commiſerat; Tum ex diſpoſitione juris, vel ſtyli mercatorum ut ſupra, Tum clarius, ex facto, dum in commiſſione expreſſe dicebatur, quod merces tranſmitti deberent riſico & periculo ipſius committentis; Verumiſtius prætenſio fundabatur in eo, quod dictarum mercium amiſſio non proveniſſet a caſu fortuito latronum, vel pyratarum, cum dictæ naves Hiſpanicæ, facta recognitione mercium exiſtentium in navi, quæ controverſas merces vehebat, non omnes accepiſſent, ſed tantum iſtas tanquam bona inimici, qualem reputarunt tranſmittentem Luſitanum, & ſic non tanquam pyratæ & prædones, quoniam iſti idem pariformiter feciſſent de omnibus mercibus, & de quacum-
4 que alia navi, quam inveniſſent, ut egregie Bart. *in l. in his rebus, ff. ſolut. matrim.* quem refert, & bene comprobat Riminal. jun. *conſ. 719. num. 15. & 19. per tot.*

Quo poſito, dum damnum obvenit ab inimicis venditoris, atque in ejus odium, dicebam, ut ejus eſſe deberet periculum rei venditæ, quamvis alias ubi a mero caſu proveniſſet, eſſet emptoris, ad text. *in l. ſi merces, § Culpa, ff. locati, & d. l. penul. ff. ſolut. matrim.* ubi Baratt. *in princ. & in l. cum tem porro, §. Qui maximus, n. 7. ff. de publicanis, & in l. ſtipulatio iſta de verborum obligationibus*, ubi Alex. *n.* 15. Jaſ. *n.* 14. Cuman. *conſ.* 185. *n.* 2. Corn. *conſ.* 23. *n.* 9. *& ſeqq. & conſ.* 38. *n.* 21. *& ſeqq. lib.* 2. Riminald. jun. *dict. conſ.* 719. Caſtill. *lib.* 3. *controv. cap.* 3. *num.* 31. Mantica *de tacit. lib.* 4. *tit.* 27. *num.* 38. *&* 41.

Et quamvis in hac facti ſpecie periculum eſſet emptoris,
5 non ſolum ex diſpoſitione juris, ſed etiam ex conventione ſpeciali, dum in ordine dato continebatur, quod tranſmitterentur ſuo riſico, adhuc tamen id intelligitur de periculo proveniente ex caſu, puta a naufragio, vel incurſu hoſtium, ſeu diſrobatione latronum, & pyratarum, non autem unus caſus evenit ab inimicis venditoris, & in ejus odium, ut in ſpecie Corn. *d. conſ.* 23. *n.* 12. *lib.* 3.

Reflectendo autem ad veritatem, dubitabam de ſubſiſten-
6 tia motivi, quoniam quicquid ſit de quæſtione, an ad hunc effectum requiratur, ut inimicitia ſit culpoſa ex parte venditoris, necne, de quo agunt ſuperius allegati, ac habetur etiam actum *ſub tit. de Regalibus ad materiam mineralium in Romana ferrarii, diſc.* 118. Concluſio prædicta procedit in inimicitia privata, ſecus autem in publica & generali ratione nationis, vel ſubjectionis alicujus Principis juxta diſtinctionem Bald. *in ead. l. penul. §. Nam is, n. 2. ff. ſolut. matrim.* quam ſequuntur magis communiter DD. ut apud Maſtrill. *deciſ.* 164. atque ita ſervare videtur praxis; Pofiſſime quia dicta navis Hiſpanica, quæ merces occupavit, non erat de claſſe Regis, ſed privata & potius pyratica, licet pyraticam artem non exerceret indiſtincte, ſed ſolum cum inimicis ſui Principis, vel nationis, ut frequenter videmus in praxi de navibus Anglicanis, Hollandeſibus, & Gallicanis &c. ſic dubitabam; Unde propterea ab initio conſului clienti, quod curaret ſe concordare eo meliori modo quo poſſet, prout ſequutum fuit.

Subtilizando autem more Advocati cauſæ inſervientis dicebam, quod cum ageretur de rebus conſiſtentibus in pondere, numero, & menſura, juris regula eſt, ut dominium,
7 ac ſucceſſive periculum in emptorem non transferatur, ſed ſit venditoris, quamvis perfectus eſſet contractus, donec ponderatio, menſuratio, vel numeratio ſequatur, *ut toto tit. ff. & Cod. de peric. & commodo rei vendita*, ubi per plura jura litteralia ita diſponitur, & habetur deductum *in d. Romana ferrarii, & in Neapolitana grani, ſub tit. de Regal. diſc.* 18. *&* 125. Et conſequenter inferebam, quod illa verba emptoris, *a tutto mio riſchio, e pericolo*, dum hic, antequam merces venirent ad urbem, ponderarentur, ſeu numerarentur, non erat dominus, aliud non importarent, niſi quandam aſſecurationem.

Quo poſito id intelligitur de caſibus fortuitis, non autem de provenientibus ab inimicis onerantis merces & aſſecu-
8 rati, ſive ſint privati, ſive ſint publici, ut generaliter Bald. *in leg. cum proponas, Cod. de nautico fœnore*, Santerna *in tract. de aſſecuratione, part.* 4. *num.* 17. & Rocch. *in notab. de aſſecurat. notab.* 22. *num.* 67. *cum ſeqq. poſt ſecundum lib. ejus conſil.* & magis in ſpecie Stracc. *de aſſecurat. gloſſ.* 20. *n.* 2. ubi ponit caſum in puncto, quod ſi Veneti concedunt pignorationes contra Anconitanos, & Mevius Anconitanus tranſmittit merces Alexandriam riſico & periculo Titii Bononienſis, qui eas aſſecuravit; merces vero a Venetiis intercipiuntur, periculum non eſt Titii, ſed Mevii; Unde propterea Advocatorum more exagerabam hanc doctrinam tamquam punctualem omnino attendendam eſſe ea iir, quæ de doctrinis punctualibus cæteris relatis habentur apud Bertaz. *conſ. civ.* 15. *num.* 20. Matt. *voto* 6. *n.* 7. Rot. *dec.* 122. *in fin. part.* 5. *recent.* add. *ad dec.* 20. *part.* 3. *rec. n.* 52.

Verum attenta veritate pari de more inſinuans motivum continebat fallaciam in applicatione, cum procedat in ter- 9
minis aſſecurationis, retento tamen præſuppoſito, quod dominium eſſet venditoris, itaut emptor, non iſtius, ſed aſſecuratoris perſonam gereret, cujus contrarium verius erat, dum ab initio, quo merces conſignatæ fuerunt nautis, ſeu vectori etiam de jure, vel communi uſu, dominium ac ſucceſſive periculum erat emptionis ut ſupra, ac etiam *diſc. praced.* unde dicta expreſſa ſuſceptio periculi, erat potius major declaratio ejus, quod de jure inerat.

ANNOT. AD DISC. X.

De periculo mercium quæ ab uno loco ad alium tranſmittuntur, habetur etiam actum *ſub tit. de Locat. & conduct. diſc.* 11. *& ſeqq.* occaſione agendi de articulo, an, & quando locator operarum, qui rem aliquam vehendam ſuſcepit, teneatur de illius deterioratione, vel amiſſione; Et de materia periculi rei venditæ habetur in *hoc eodem titul. diſc.* 52. Et conſeruot deducta *ſub tit. de Tut. diſc.* 16.

De materia autem aſſecurationis, de qua *ex n.* 8. habetur in ſua ſede *ſub tit. de Cred. diſc.* 106. *cum plur. ſeqq. & in eod. tit. diſc.* 166. *&* 167.

ROMANA MENSURATIONIS, PRO CAROLO PASSARINO, *C U M N.*

Caſus diſputatus in foro Capitolino, incertus eſt exitus.

Vendita vinea, ſeu alio prædio ad menſuram, infra quantum tempus iſta peti poſſit, vel potius præſcriptum dicatur jus eam petendi.

S U M M A R I U M.

1 *Caſus controverſia.*
2 *Referuntur plures opiniones in quæſtione, infra quantum tempus reſervata res vendita menſuratio fieri debeat.*
3 *An in hac materia obſtet mala fides juxta terminos* text. in cap fin. de præſcript.
4 *In quo dictus text. juris civilis diſpoſitionem alteravit.*
5 *Quando ſcientia debitoris non obſtet præſcriptioni.*
6 *Ex lapſu temporis juncto cum obſervantia, reſultat præſumptio ſequuta menſurationis.*
7 *De præſcriptione ſtatutaria ſuffragante etiam principali debitori, & de ratione.*
8 *Quid magis expediat volenti evitare menſurationem, an allegare ejus præſcriptionem, ſeu remiſſionem, vel præſumptionem, quod ſit ſequuta.*

D I S C. VII.

Facta venditione vineæ uſque ab anno 1616. diſtributo pretio in ſingulas petias, reſervata per emptorem facultate menſurandi; Poſt longum ſilentium annorum 44. ſcilicet de anno 1660. venditoris ſucceſſor pulſavit ſucceſſorem emptoris ſuper menſuratione facienda, & introducta cauſa in foro Capitolino coram primo Collaterali, atque oppoſita ex parte rei conventi exceptione præſcriptionis, ad iſtam reſtricta difficultate, requiſitus ad ſcribendum pro eodem reo allegante præſcriptionem, dicebam in hoc varias haberi opiniones, quibus omnibus attentis, etiam magis rigoroſa, quod adhuc pro dictæ præſcriptionis continuatione reſpondendum videretur.

Tractant enim quæſtionem prædictam Innoc. Oſtienſ. Abb. & cæteri Canoniſtæ, *cap. per tuas, de donat.* ex congeſtis in materia per Beroum *quæſt.* 5. Teſaur. *deciſ.* 185. Giovagn. *conſil.* 71. *lib.* 1. & agit etiam Rota *in Romana affictuum* 20. *Junii* 1653. *coram Pentingerio*; Aliis volentibus ſufficere ſpatium 60. dierum; Aliis vero unius anni, & aliis plures caſus diſtinguendo tenentibus, quod ubi menſuratio in expreſſam conventionem deducta eſt, requiratur præſcriptio longiſſimi temporis 30. annorum; Eidemum aliis, ut eſt Berous, *dict. quæſt.* 5. cum quo eo relato per-

tranſit

tranſit Giovagn. *d. conſ.* 71. *n.* 25. ut quoties conventionis accedit juramentum, actio protrahatur uſque ad annos 40. ideoque ubi etiam hæc ultima opinio tenenda eſſet, adhuc eramos in caſu, ac propterea factum dirimebat quæſtionem.

Difficultas tamen erat, an obſtaret diſpoſitio text. *in cap.*
3 *finali de præſcript.* ita ut durante vita ejus, qui ſciebat ſe menſurationis faciendæ debitorem eſſe, ratione malæ fidei præſcriptio initiata non eſſet, ut tenere videtur Berous, *cod. quæſt.* 5. Verum cum aliquo etiam ſenſu veritatis dicebam, quod excepto caſu deceptionis, ſeu falſæ aſſertionis ex parte venditoris, itaut vigeat ratio peccati, in qua fundata eſt diſpoſitio text. *in d. cap. fin.* minus tuta, maleque fundata videretur opinio Beroi, quoniam textus prædictus juxta ve-
4 riorem, ac receptam opinionem, nil ſtatuit, neque juris civilis diſpoſitionem alteravit circa malam fidem præſumptam, ſed ſolum agit de ea mala fide vera, quæ perneceſſe in non adimplente inducit peccatum, & gravamen conſcientiæ ob retentionem rei, ſeu juris alieni, quod in præſenti non videbatur applicabile, dum non promiſerat emptor, qui præſcriptionem allegabat, aliquid præſtare, ſeu aliud factum poſitivum, ſed venditor ſibi reſervaverat facultatem menſurandi, cum promiſſione emptoris refundendi pretium, vel reſpective cenſum pro ea majori quantitate, quam menſuratio detegeret, unde propterea emptor, ſtante
5 longiſſimo ſilentio, credere potuit alium contrahentem noluiſſe uti facultate prædicta, illamque remittere voluiſſe; Et ſic lapſus temporis operari dicitur dictam tacitam remiſſionem, ſeu renunciationem, cui proinde ſcientia ejus, cui dimittitur, non præjudicat, ut receptum habemus in præſcriptione legatorum facienda per hæredem adverſus legatarios per ſpatium dicti legitimi temporis legata non petentes, quoniam recte ſcit hæres, ob notitiam teſtamenti, cujus vigore ipſe hæreditatem obtinuit, ſe eſſe debitorem legatorum in eo contentorum, ſed quia non tenetur irrequiſitus ex parte ſua implere, ut tenetur debitor correſpectivus, atque in legatarii facultate poſitum eſt legatum non acceptare, idcirco eſſe potuit in ea bona fide, quæ reſultat a ſpe, ſeu credulitate, quod legatarius non eſſet acceptaturus, & conſequenter non obſtante ſcientia poteſt præſcribere.

Idemque pariter habemus in præſcriptione juris redimendi, ſeu pacti de retrovendendo, de qua *ſub tit. de ſervit. ad materiam retractus, ac etiam forte hoc eodem tit.* quoniam emptor recte ſcit pactum prædictum, quodque ipſe eſt retrovenditionis debitor, & tamen non obſtante ſcientia prædicta, per longiſſimum ſilentium præſcribit, ea prædicta ratione, quod juſte opinari potuit, ut per adeo longævum ſilentium hujuſmodi jus habitum fuerit pro derelicto, ac dimiſſum, ſeu renunciatum, cum ſimilibus.

Præterea ponderabam, incongrue quæſtionem reſtringi
6 ad rigoroſos terminos præſcriptionis, in qua dicta difficultas malæ fidei cadere poteſt, ſed magis de plano emptoris exceptionem fundatam eſſe in præſumptione implementi ex longiſſimi temporis ſilentio reſultante, ut habemus in bonis Eccleſiæ, vel ſimilibus abſque ſolemnitate alienatis, quod nullitas non ſanatur per lapſum temporis, neque jus vindicandi eadem bona male alienata, præſcribitur per emptorem, ſeu alium poſſeſſorem dictæ nullitatis conſcium, ratione malæ fidei, & tamen ex dicto tempore juncto cum obſervantia reſultat præſumptio ſolemnitatis revalidatoriæ, ex deductis per Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 132. Gregor. & Adden. *deciſ.* 354. Buratt. & Adden. *deciſ.* 45. & 120. Adden. *ad deciſ.* 12. *part.* 3. *recent.* & *in ſua materia, ſub tit. de alienat. diſc.* 1. & ſic quod ita præſumatur menſurationem ſequutam eſſe.

Quod in Urbe clarius comprobari dicebam *ex Statuto*
7 158. inducente præſcriptionem debiti etiam ad favorem ipſiuſmet principalis debitoris, in quo ratione malæ fidei, impracticabilis eſt præſcriptio, ex diſpoſitione *d. text. in cap. finali de præſcript.* quia in effectu non eſt præſcriptio, ſed præſumptio ſolutionis, militans non ſolum in debito pecuniario, ſed in quocumque alio implemento, quod exceptuo non ſit, ut in propoſito præſcribendi obligationem reddendi rationes habetur apud Seraph. *deciſ.* 718. & 730. & *in ſua materia, ſub tit. de credito &c.*

Quamvis autem hic terminus præſumptionis eſſet magis
8 planus, ac facilis, quam alter præſcriptionis; Nihilominus erat minus tutus, ac modicæ operationis, quoniam cum hæc præſumptio a Statuto reſultans eſſet juris tantum, contrariis probationibus, quinimo & fortioribus præſumptionibus elidibilis, ex iis, quæ non ſemel ſuper hac ſtatutaria præſcriptione habentur deducta *ſub dicto titul. de credit. & alibi*; Hinc de facili hujuſmodi præſumptio elidi poterat cum contraria veritate, dum agebatur de menſuratione vineæ, & ſic ſoli non recipientis alterationem, ideoque tutius erat inſiſtere, prout inſiſtebam in altero motivo remiſſionis hujus facultatis per hujuſmodi longiſſimum ſilentium amiſſæ; Sed quando huic motivo obſtaret dicta difficultas malæ fidei, cujus contrarium probabilius credebam; Adhuc tamen probabile remanebat iſtud motivum præſumptionis, non obſtante dicta difficultate, quoniam, ſtante lapſu temporis prædicti, poterat poſſeſſor allegare poſſibilem additionem alterius terreni aliunde poſtea quæſiti, & confuſi, vel e contra diminuti, itaut dicta præſumptio cum contraria probatione convinci non poſſet; Ignotus eſt cauſæ eventus, ut frequenter in Advocatis contingit, præſertim in his Tribunalibus, in quibus eorum interventus eſt nimium rarus; Puto autem, quod actor acquieverit, dum præſertim exhibita fuit quædam alia abſolutoria rei conventi, ſtante quod poſt unicam ſcripturam de cauſa amplius actum non audivi.

ANNOT. AD DISC. VII.

QUando venditio facta dicatur ad corpus, vel potius ad menſuram habetur infra, *diſc.* 9. *n.* 5. *remiſſive*. Et ad materiam præſcriptionis habetur pluties *ſub tit. de cred. diſc.* 129. & *ſeqq.* & *ſub tit. de Judic. diſc.* 21. *per tot.* in quo præſertim advertitur quod magis expediat allegare præſumptionem tituli ex lapſu temporis, quam præſcriptionem raro ad praxim deducibilem.

ROMANA EQUI,

PRO CARDINALI ACQUAVIVA,

CUM N.

Caſus diſputatus coram Camerario, ſopitus per concordiam.

De redhibitoria in emptione, & venditione animalium, tam in terminis juris communis, quam de conſuetudine Urbis.

SUMMARIUM.

1 *DE conſuetudine Urbis in materia equorum venditorum, ſeu redhibitoria.*
2 *De conſimili conſuetudine Neapolis.*
3 *Conſuetudo moderatur, ſi animal extrahatur ab Urbe.*
4 *Facti ſeries cum exitu cauſæ.*
5 *Dicta conſuetudo eſt rigoroſa, & exorbitans a jure.*
6 *Periculum eſt emptoris poſt perfectum contractum.*
7 *Emptor non poteſt uti dicta conſuetudine niſi cum ſua modificatione.*
8 *Conſuetudo non extenditur de caſu ad caſum.*
9 *Venditor tenetur denunciare emptori defectus animalis.*
10 *Redhibitoria datur etiam in ſcripturis, & aliis rebus.*
11 *Declaratur id, quod habetur, num.* 3.
12 *Quod deferatur doctrinis ſpecialibus.*

DISC. VIII.

VIget in Urbe conſuetudo, ut contraria conventione 1
non accedente, venditor equi, vel alterius conſimilis uſualis animalia, teneatur de quibuſcumque defectibus, vel caſibus, qui intra ſpatium quadraginta dierum contingerent, aut detegerentur, nulla facta diſtinctione, an defectus provenerit ex cauſa antiqua, & præexiſtenti de tempore venditionis, necne; Similiſque conſuetudo viget quoque in aliis locis, præſertim in Civitate
Neapolitana, ut apud Thor. *in compend. deciſ. tom.* 1. 2
verb. Equus; Iſta vero Urbis modificata eſt ab ea circumſtantia, quod emptor non poteſt equum extrahere extra ejus recinctum, ideoque facta extractione extra portas, illa ceſſat, ut in præſenti cauſa ex plurium peritorum, ac negotiantium atteſtationibus juſtificatum
fuit, atque in Tribunali Camerarii, in quibus de his 3
controverſiis frequenter agi contingit, ſupponebatur abſolutum.

Cum igitur Cardinalis Acquaviva emiſſet equum, ad plures dies compertum defectivum; Hic in dicto Tribunali-

4 Camerarii redhibitoriam intentavit, venditor autem juſti-
ficata dicta extractione extra portas, excipiebat nullam am-
plius actionem competere; Et quamvis ego, etiam in ſen-
ſu veritatis ſcribendo pro dicto Cardinali ex infra ſcriptis,
dicerem, ut, hoc non obſtante, dicta redhibitoria intraret,
attamen judex opinando, juxta ſolitum vitium modernum,
quod eſſent ingenioſæ diſtinctiones, & ratiocinia, inſiſte-
bat in dicta conſuetudine, ac propterea aliquam habebat
difficultatem, ob quam, eodem judice cooperante concor-
dia dedit finem controverſiæ.

Diſtinguendo igitur dicebam, duas in hoc propoſito ef-
formandas eſſe inſpectiones; Unam ſcilicet in puris termi-
nis conſuetudinis; Alteram vero ab ea præſcribendo, ac
ſi non adeſſet, vel per expreſſam conventionem ſublata eſ-
ſet in terminis juris communis.

Quando igitur emptor, qui redhibitoriam intentavi, ſe
fundaſſet in dicta conſuetudine, quæ rigoroſa eſt, ac a jure
5 exorbitans, qualem dicit Thor. *ubi ſupra*, dum ceſſante caſu
doli, ſeu defectus jam venditori de tempore venditionis co-
gniti, certum eſt quemcumque caſum, ſeu periculum, ut-
pote ſequelam dominii poſt perfectum emptionis, & ven-
ditionis contractum, potiſſime vero ſubſequutam traditio-
ne, per quam omnis difficultas ceſſat, ſpectare ad empto-
rem, ut *toto tit. ff. & Cod. de peric. & commod. rei vendit.*
6 ac ultra generalia, de quibus ex Sebaſtiano de Medices *in
tract. de caſib. fortuit.* & aliis habetur præſertim *ſub tit. de
Regal. diſc.* 118. *&* 125. firmat in ſpecie Bonacoſta *in ejus
particulari tract. equorum, quæſt.* 503. *& ſeqq.*

Et tunc admittebam, emptorem dictam conſuetudinem
dividere non poſſe, ſed illa uti debere cum ſua cauſa, ſeu
7 modificatione; Licet enim egreſſus extra recinctum, vel
portas, attenta ratione, reſpicere videatur magis effectum
egreſſus formalis, ob magnos labores in aliquo itinere, quam
egreſſum materialem in aliquo proximo viridiario, adeout
nulla ſubſit ratio differentiæ, an intra, vel extra recinctum
uſus equi habeatur, cum intra ipſum recinctum plures exi-
ſtant partes, in quibus animalia majorem ſufferre laborem
contingit; Attamen quia conſuetudo eſt exorbitans, idcir-
co non mirum ſi ejus moderatio, quamvis etiam exorbi-
tans, indefinite attendi debet in ſola litera, & prout jacet,
cum conſuetudinis natura ſit eam attendere in caſu præciſo
abſque extenſione de caſu ad caſum, vel de loco ad locum,
8 juxta vulgatum ac receptum *conſil.* 237. Oldrad. cum con-
cordan. apud Mantic. *dec.* 317. *n.* 4. Buratt. *dec* 570. *num.* 9.
dec. 156. 278. *&* 304. *par* 12. *rec.* ubi de caſu tortionis, de
quo habetur actum *ſub tit. de benef. diſc.* 30. Et conſequen-
ter dicebam, quod ubi emptor ſe fundare vellet in dicta
conſuetudine, ſibi obſtaret exceptio reſultans a dicta mo-
dificatione.

Verum emptor non inſiſtebat in conſuetudine, ſed in ſola
diſpoſitione juris communis, qua attenta, quoties defectus
eſt antiquus, atque venditori ob diuturnum uſum veriſimi-
9 liter cognitus, adeout de tempore contractus equus non eſ-
ſet in eo ſtatu, in quo præſuppoſitus fuit, intrat de jure red-
hibitoria, ex deductis per Peguer. *deciſ.* 126. Surd. *dec.* 146.
ubi Hodier. *in addit.* cum aliis per Rotam apud Mellin. *dec.*
180. *repetit. dec.* 136. *poſt* 2. *vol. conſil.* Farin. ubi de redhibi-
10 toria etiam in ſcripturis, vel mercibus, ac apud Thor. in com-
pend. *dec. d. lib.* 1. *verb. equus*, & apud Ricc. in addit. ad
Tiraq. *privil. piæ cauſ. c.* 51. Surd. *d. dec.* 146. *n.* 4. Apud quos,
ac alios apud eos habetur, in nihilo prodeſſe ſolitam prote-
ſtationem vendendi rem pro tali, qualis eſt; abſque alia obli-
gatione, atque ut vulgo dici ſolet *per un ſacco di oſſa*, quo-
niam hujuſmodi cautela bene quidem operativa eſt ad tol-
lendas lites in caſu dubio, quando defectus detegeretur de
recenti, an ſcilicet eſſet novus, vel antiquus, & an veri-
ſimiliter innoteſceret venditori, necne, ſive ad evitandas
hujuſmodi conſuetudines, quæ fere ubique, licet variæ,
adeſſe ſolent, non autem ubi expreſſe conſtat, defectum la-
tentem innoteſcere venditori, ſeu ubi eſt talis, quod atten-
to diurno uſu, quem ipſe habuerit, omnino inveriſimilis
ſit ejus ignorantia, quoniam tunc intrat actio doli, quæ cum
hujuſmodi captioſis cautelis evitabilis non eſt; Imo quo ma-
gis nimiæ cautelæ adhibentur, eo magis creſcit doli ſuſpicio
pro facti qualitate prudentis judicis arbitrio ponderanda.

Applicando igitur ad rem, dicebam dictam moderatio-
nem ob egreſſum extra portas nunquam poſſe plus operari,
11 quam ſi nullatenus in rerum natura dicta conſuetudo adeſ-
ſet, vel ea exiſtente accederet expreſſa conventio quæ fre-
quentius haberi ſolet, ut illa attendi non deberet, quoniam
poſito, quod defectus eſſet antiquus, ac latens (cum in caſu
defectus patentis emptor ſuæ ineptiæ totum referre debeat)
quodque ille notus eſſet venditori, ut in facto juſtificari
ſupponebatur, adhuc dicta actio intrare debet, dicta mo-
deratione non obſtante; Sed quia non dabatur doctrina,
quæ præciſe deſcenderet ad contractum factum in Urbe,
& quæ loquendo de iſta conſuetudine, ita diſtingueret, hinc
proinde hæc reputabantur ratiocinia, & acumina, e con-
verſo autem fuiſſet caſus legis, ſi aliquis inſipidus colle-
ctor, qui magis a caſu, quam in diſcurſiva ratione, id aſ-
ſereret; Talis eſt miſerrima deplorandaque hujus facultatis
conditio per modernos pragmaticos inducta.

ANNOT. AD DISC. VIII.

DE hujuſmodi actione redhibitoria nulla ſupervenit oc-
caſio dubitandi, nec alibi pertagitur.

PERUSINA CENSUS,
PRO DATTILIS,
CUM MARCO ANTONIO ALEXIO.

*Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus, ut credo
pro Dattilis.*

De actione quanti minoris, an intret ex eo, quod vendi-
tor cenſus illum aſſeruerit majoris fructus, quam ſit,
vel potius data ipſius cenſus veritate de jure, & de
facto, dicta aſſertio attendi non debeat.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Venditor aſſerens rem magis pretioſam, tenetur
ad quanti minoris.*
3 *Declaratur quando id procedat.*
4 *Ex pretii quantitate deſumitur quid in contractum
deductum ſit.*
5 *An venditio cenſeatur ad corpus, vel ad menſuram
remiſſive.*
6 *De conſiderationibus excuſantibus venditorem a ma-
jori aſſertione.*
7 *Quando aſſertio referri debeat errori.*
8 *Obſervantia eſt optima interpres.*
9 *De præſumpta ſolutione contra creditorem negligentem.*
10 *De materia* text. in leg. adverſus, Cod. de uſur. *&
an procedat in cenſibus.*
11 *Quod etiam levia ſufficiant, ubi plura concurrunt ex
regula*, ut ſingula quæ non proſunt &c.

D I S C. IX.

IN ſatisfactionem pretii domus, quam Joſeph de Dattilis 1
emerat a Marco Antonio Alexio, huic in ſolutum de-
dit quoſdam cenſus, enunciatis debitoribus, ac inſtrumen-
tis, cum mentione anni, menſis, diei, ac Notarii, eos
enunciando fructantes quandam ſummam denotantem quod
importarent ad rationem ſeptem pro centenario, cum ta-
men re vera eſſent ad ſex, ad quam rationem dictus ceſ-
ſionarius, donec vixit cedens, abſque aliqua proteſtatione,
vel interpellatione exegit; Sequuta vero cedentis morte,
ceſſionarius pulſare cepit ejus hæredes non informatos, ad
manutenendum cenſus fructantes aſſertam ſummam, aliàs
quanti minoris; Et introducta cauſam coram A. C. credo,
quod prodierit ſententia reorum conventorum abſolutoria,
quam, ſcribens pro eis, etiam cum ſenſu veritatis, dice-
bam debitam eſſe.

Non negabam etenim juris propoſitionem generalem, 2
in qua ſcribentes pro actore inſiſtebant, ut venditor aſſe-
rens rem magis pretioſam, teneatur actione de dolo, vel
ex illa quanti minoris, ad quanti intereſt rem eſſe illius ſta-
tus, vel qualitatis, qualis in contractum deducta fuit, cum
quæſtio cadat, an eainde intret reſciſſio contractus, a quo
recedere liceat, vel potius competat ſolum dicta actio quan-
ti minoris, ſed ubi emptor iſta contentus eſt, tunc nulla
cadit quæſtio, ex deductis per Surd. *deciſ.* 165. Greg. *dec.*
119. *deciſ.* 137. *num.* 7. *& ſeqq. part. recent.* cum aliis per
Add. *ad deciſ.* 10. *part.* 3. *recent.*

Dicebam tamen, id recte procedere, quando aſſertio per- 3
tineret ſubſtantiam, ſeu qualitatem rei venditæ, quæ diver-
ſa detegatur, quia nempe vendita ſit res aurea, quæ detega-
tur in toto, vel in parte argentea, vel ænea, cum ſimilibus,
adeout vere, & realiter non habeat in ſorte illum valorem
intrinſecum, pro quo vendita fuit, cum tunc recte intret
actio

actio doli, ob locupletationem de alieno; Secus autem, ubi nulla alteratio adeſt in ſubſtantia, ſeu valore intrinſeco, atque aſſertio, quæ detegitur, in parte minus vera, percutit aliquod accidens, quod cognitum, veriſimiliter emptorem non retraxiſſet, deſumendo pro judicis arbitrio veriſimilem contrahentium intentionem; Vel ex propoſitio-
4 ne, ut ex pretii quantitate deſumendum ſit quid in pactum deductum eſſet, ex cumulatis apud Gregor. & Add. deciſ. 126. & frequenter in aliis hoc tit. Vel ex iis, quæ, cæteris relatis, habentur apud Mangil. de evict. quæſt. 104. Surd. deciſ. 64. Gregor. deciſ. 104. & 128. in ea quæſtione, an
5 venditio cenſeatur ad corpus, vel ad menſuram, & an narrata quantitas ſtet taxative, vel demonſtrative, ponderanda omnia ſimul juncta cum conſueta regula, *ut ſingula, quæ non proſunt, &c.*

Applicando autem ad rem; Cenſus in ſorte principali, utpote validi, ac exigibiles, tam de jure, quam de facto,
6 vere habebant illum intrinſecum valorem, pro quo aſſignati fuerunt, qualitas vero accidentalis majoris, vel minoris redditus utique emptorem non retraxiſſet, cum eſſet fructus attenta temporum, ac loci conditione ſatis honeſtus, ac excedens fructus rei venditæ, pro cujus pretio aſſignatio facta eſt.

Et quod magis, ipſe venditor, ſeu cedens non aſſignaverat hujuſmodi cenſus in confuſo, ſed expreſſerat debitores, cum relatione ad inſtrumenta, renunciando non ſolum Notarium, ſed etiam annum, menſem, & diem; Unde patet, ipſum cedere voluiſſe cenſus, prout erant, attento prius relato, cujus notitiam incontinenti emptor cum
7 tot demonſtrationibus habere poterat, potius errori, vel oblivioni referri debeat, ex deductis apud Surd. deciſ. 191. n. 16. Mantic. deciſ. 352. n. 2. Merlin. deciſ. 118. n. 12.

Omniſque difficultas ceſſare videbatur ex ſubſequuta obſervantia, quæ juxta paſſim receptam, & quotidianam propoſitionem (qua nil in foro frequentius) omnium actuum,
8 ac diſpoſitionum, etiam contractuum, ſeu contrahentium voluntatis eſt optima interpres, ac interpretationum Regina, dum emptor, ſeu ceſſionarius plurium annorum ſpatio abſque aliqua proteſtatione, vel contradictione fructus ad dictam minorem rationem exegit vivente altero contrahente contra omnem veriſimilitudinem; Ideoque dicebam quod
9 aliquo dolo non careret, differendo hujuſmodi prætenſæ actionis exercitium poſt mortem principalis informati contra hæredes non informatos, juxta ea, quæ in propoſito præſumptæ ſolutionis contra creditorem negligentem exigere a debitore vivente informato, ac agente contra hæredes ignaros habentur apud Merlin. deciſ. 124. num. 23. & frequenter *ſub tit. de credito*.

Dictamque obſervantiam abſque alia conquæſtione ſatis ponderabilem dicebam, nedum quia de jure reputatur opti-
10 ma interpres, ſtantibus tot aliis indiciis, & argumentis, ſed etiam ducto argumento a diſpoſitione text. *in d. leg. adverſus C. de uſur.* ubi diſponitur quod ſi creditor per triennium exigit uſuras ad minorem rationem, quam conventa ſit, ſibi præjudicat in futurum; Quamvis enim ſub quæſtione ſit, an diſpoſitio dicti textus locum ſibi vendicet in uſuris tantum utpote odioſis, vel etiam in cenſibus, atque probabilior videatur prima opinio, ut in uſuris, non autem in cenſibus locum habeat, ex deductis hinc inde per Capyc. Latr. & Adden. deciſ. 27. Rovit. *Pragm.* 1. *de cenſ.* n. 31. & ſeqq. Rot. apud Buratt. deciſ. 232. & deciſ. 304. *in fine* apud Cenc. *de cenſ.* Attamen abſque neceſſitate aſſumendi hanc inſpectionem, dicebam eandem aliquod quoque reſultare argumentum cum aliis conjungendum, ex dicta regula, ut *ſingula quæ non proſunt &c.* ob quam etiam levia, & alias ineſſicacia in conſideratione habentur, quoniam, ut præſertim pluries habetur in materia ultimarum voluntatum, ſubtiles, ac fragiles funiculi ſimul juncti, fortiſſimam conſtituunt funem aptam retinere naves, & cum qua regula in quæſtionibus voluntatis procedendum eſt, iſtius ſubſtantiam attendendo, non autem verborum formulas, ut ibi frequenter ac alibi pluries.

ANNOT. AD DISC. IX. & X.

Agitur in his diſcurſibus de actione quanti minoris, ob ſervitutes, & onera, quæ in re vendita deteguntur, de qua habetur infra, *diſc.* 12. 36. & 44. & *ſub tit. de Regal. diſc.* 30. *num.* 15.

ROMANA VINEÆ, PRO CANGIANIS, CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. credo concordatus.

De actione quanti minoris, quæ emptori competat adverſus venditorem ob ſervitutem, quæ in re vendita detegatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De actione quanti minoris competente emptori, ſi res detecta eſt minor.*
3 *Competit, quamvis venditor non eſſet conſcius diverſæ qualitatis.*
4 *Venditor debet exprimere defectus ſibi notos, & non ſufficit expreſſio generalis ſub involucro verborum.*
5 *Etiam qualitas mali vicini exprimenda eſt.*
6 *Non agit de evictione, vel ad quanti minoris emptor, qui vitium, vel defectum ſciebat.*
7 *Ponderantur adminicula, ex quibus probetur, venditam eſſe rem tanquam liberam.*
8 *De ſtatuto Urbis annullante contractus mulierum, quando locum non habeat.*

DISC. X.

Emerunt Cangiani vineam, quam venditor enunciavit 1
cum tribus cancellis francam, liberam, immunem, & exemptam a quocumque gravamine, & ſervitute, excepto quodam canone ibi expreſſo, unde cum duo ex dictis cancellis reperti eſſent obnoxii ſervituti, quod plures alii vicini retinerent claves, atque per eos ingreſſum haberent gratia commodioris acceſſus ad eorum vineas; Hinc emptores judicium inſtituerunt contra venditorem coram A. C. pro manutentione libertatis rei venditæ, alias ad damna & intereſſe, ſeu ad quanti minoris; Et ſcribens pro actoribus, fundatam dicebam eorum intentionem per text. *in l. ſi emptione, §. vacuam, & §. finali, ff. de action. empti, ubi DD, cum concord.* plene deductis per Surd. *dec.* 165. *n.* 2. *cum ſeqq.* Gregor. *deciſ.* 119. *n.* 3. ut ſcilicet ob detecta rei onera, ſeu inferiorem qualitatem actio competat emptori adverſus venditorem ad quanti minoris.

Et licet ſcribentes in contrarium in eo inſiſterent, quod per actores non probaretur ſcientia venditoris, quod ſcilicet 2
ipſe de hujuſmodi ſervitute notitiam haberet, attento poſſiſſime, quod erat hæres modico temporis ſpatio rem poſſidens; Nihilominus ultra ea, quæ per cauſæ Patronum in facto deducebantur circa ſententiam ſatis veriſimilem, dicebam iſtius interventum neceſſarium non eſſe ad effectum hujuſmodi actionis quanti minoris, pro qua ſufficit rem 3
venditam detegi diverſæ, ac inferioris qualitatis, quam vendita, ſeu narrata ſit, cum in hoc ſpectetur intereſſe, ſeu animus emptoris, qui aliàs tanti non emiſſet; non curata bona, vel mala fide venditoris, quæ ſolum ſpectatur ad effectum reſciſſionis contractus, ſeu pro intereſſe extrinſeco, aliiſque actionibus ex dolo reſultantibus, ut per Aldobrand. *conſ.* 19. *num.* 47. & 48. *lib.* 1. Surd. *d. dec.* 165. Cumque emptor, qui nunquam rem poſſedit, præſumatur qualitatum rei emptæ ignarus, e converſo autem venditor præſumatur conſcius, hinc præſumptio huic reſiſtit, ideoque te- 4
netur omnes rei defectus diſtinctè exprimere, itaut non ſufficiat expreſſio ſub involucro verborum, ut cæteris allegatis plene Aldobrand. *dict. conſil.* 19. *n.* 52. & *ſeq.* Surd. *conſ.* 13. *num.* 32. *cum ſeq. dict. dec.* 165. *n.* 8. Gregor. & Adden. *dict. deciſ.* 119. & *ſupra in Romana equi, diſc.* 8.

Idque adeo verum, ut etiam qualitas mali vicini expri- 5
mi debeat, Hodiern. ad Surd. *dec.* 146. *n.* 5. Clarius vero ubi venditor expreſſit libertatem a quocumque onere, cum unius tantum exceptione firmante regulam generalem in contrarium, ex deductis per allegatos præſertim Surd. *dict. conſ.* 13. & bene Afflict. *deciſ.* 298.

Scribentes in contrarium dicebant præmiſſis locum non eſſe, ſtante quod iſta ſervitus tanquam patens, nota eſſet emptori, qui ſciens rei defectum, actionem non habet evi- 6
ctionis, vel quanti minoris, ad text. *in l. ſi fundum ſciens, C. de evict. cum ibi notatis*; Sed motivum nullum habebat facti fundamentum, quoniam hujuſmodi ſcientia non probabatur, atque rei evidentia potius oſtendebat contrarium, dum dicti portoni claudebantur cum clavibus, quas vendi-

tor emptori tradiderat, ideoque hic juſte credere potuit, ingreſſum eſſe proprium, & privativum, quoniam clavium retentio excludit publicitatem, ac privati dominii, & poſſeſſionis eſt indicium, ad text. *in l. clavibus, ff. de contrahend. emptione, cum concord.* per Poſt. *de manut. obſerv.* 22. & in propoſito excludendi publicitatem viæ habetur *in Spoletana via, ſub tit. de Regalibus ad materiam viarum, diſc.* 137.

Et nihilominus dicebam, negari non poſſe ex præmiſſis caſum reddi dubium, ut propterea intrent plura adminicula, quæ pro hac parte in facto ponderabantur; Primo nempe
7 depoſitio teſtis mediatoris, quia tanquam deponenti de facto proprio, nullumque intereſſe habenti, quamvis unico, plena fides adhibenda eſt, Manuc. *dec.* 6. *n.* 10. Merlin. *dec.* 604. *n.* 11. 714. *n.* 16. *cum ſeq. &* 754. *n.* 13. Burat & Add. *dec.* 611. *&* 775. Secundo ſatis forte adminiculum reſultabat ex pretii quantitate, ex qua deſumitur quid veniat in contractum, Greg. *dec.* 126. & paſſim; pretium enim erat tale, quod excludebat hanc ſervitutem de illo diminuentem; Tertio ex quadam declaratione facta in alio inſtrumento, in quo dicti cancelli enunciabantur liberi; Et quarto quia in lite habita cum aliis dictam ſervitutem habentibus, venditor judicium ſuper libertate ſuſceperat, ac articulos dederat; Et quamvis ſcribentes in contrarium ſatis inſiſterent in eo, quod ageretur de muliere venditrice, quæ in Urbe ex Statuto 151. nullos facere poteſt actus præjudiciales, ac læſivos abſque ſolemnitatibus præſcriptis in eodem Statuto, quod licet in verbis agat de quatuor contractibus, hodie receptiſſimum eſt locum habere in quibuſcumque actibus, ex quibus mulier lædi poteſt, itaut illi ſtent demonſtrative, non autem taxative, ut in ſua materia *ſub tit. de alienat. & contract.*

8 Facilior tamen erat reſponſio dupliciter; Primo quia Statutaria diſpoſitio non procedit in judicialibus, Puteus *deciſ.* 158. *lib.* 1. *in correctis*, Burat. *dec.* 301. *n.* 9. ubi concordantes; Et ſecundo quoniam eadem procedit ad effectum obligandi, non autem ad effectum probandi, nam actus abſque ſolemnitatibus geſti non obligant, ſed bene probant, maxime concurrentibus aliis adminiculis, vel ſaltem faciunt adminiculum corroborativum aliarum probationum, Altograd. *conſ.* 5. *n.* 7. *cum ſeq. lib.* 1. & pluries *in d. ſua materia ſub tit. de alienat. & contract.* cum ſtatutum non tollat ea, quæ ſunt juris naturæ circa veritatis probationem, etiam ex propria confeſſione munita adminiculati.

IMOLEN. PRÆDII,
PRO JOANNE BAPTISTA RAVENNA,
CUM ENEA APIRO.

Caſus reſolutus per A. C. pro Ravenna.

An emptor ob imminentem rei evictionem, vel ob ejus detecta onera, denegare poſſit pretii ſolutionem, atque recedere a contractu; vel potius venditor admittatur ad cautionem præſtandam de indemnitate.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Emptor non poteſt retardare ſolutionem pretii venditori præſtandi cautionem ob timorem evictionis.*
3 *Quando ſecus.*
4 *Licet diſpoſitio,* text. in l. per diverſas. & l. ab Anaſtaſio. *procedat in actore, non in reo, attamen procedit etiam in emptore, ita volente excipere contra venditorem.*
5 *Datur diſtinctio, quando ob evictionem in parte, vel onera ſit locus reſciſſioni totius contractus.*
6 *An in propoſito operetur, ut rei venditæ libertas expreſſe promiſſa ſit, necne.*

D I S C. XI.

1 VEndidit Joannes Baptiſta Ravenna prædium Eneæ Apiro pro pretio librarum 23. m. cujus ſolutio in plures annos diſtributa fuit ad rationem librarum 2. m. quolibet anno, ſed maturatis aliquibus paghis, emptor, ut illarum ſolutionem effugeret, curavit litem ſibi moveri ab aliquibus jus fideicommiſſi in dicto prædio habentibus; introducta lite coram locumtenente civili Cardinalis Legati, cum venditor peteret relaxationem mandati in vim obligationis cameralis, & e converſo emptor eum reconveniſſet ſuper reſciſſione contractus ob detectam bonorum ſervitutem, ſeu onera; Judex mandatum relaxavit ad favorem venditoris, qui cautionem præſtiterat, eumque aperita reſciſſione contractus abſolvit; Introductaque per appellationem cauſa coram A. C. hic judicatum in omnibus approbavit, moderando ſcilicet inibitionem quoad mandatum executivum, atque per ſententiam confirmando dictam abſolutoriam, idque probatum fuit per Signaturam ſcribentem ſolum de appellatione ſuper dicta ſententia confirmatoria, utpote de ſui natura appellabili, ſecus autem quoad moderationem inhibitionis, unde credo, quod emptor acquieverit, ac debitum ſolvere curaverit, dum ex facti circumſtantiis clare oſtendebatur lites eſſe affectatas, nullamque ſubſiſtentiam habere, nam licet adeſſet ad favorem agentium fideicommiſſum ordinatum ab eo, qui fuerat hujus prædii dominus ac poſſeſſor, docebatur tamen de valida ejus alienatione in cauſam plurium detractionum.

In hac igitur diſputatione dicebam regulam eſſe, quod per emptorem retardari non poteſt ob aliquam litem motam ſolutio pretii venditori offerenti cautionem, vel notorie di- 2
viti, ut erat iſte, cujus obligatio loco cautionis habetur juxta terminos textus *in l. poſt perfectam, C. de evict. cum concord.* per Natt. *conſ.* 267. Seraph. *deciſ.* 1243. *&* 1275. Surd. *dec.* 253. *&* 295. ubi concordantes; Et quamvis ſcribentes in contrarium quamplura deducerent ad probandum, quod emptor imminente evictione urgeri non poteſt ad ſolutionem, quinimo ſibi concedatur actio ad evictionem, ſeu ad eam præveniendam, ea iis, quæ habentur plene deducta per Rotam *dec.* 337. *part.* 5. *recent.* ex qua dicti ſcri- 3
bentes totum deſumebant, ac etiam ea motivaus apud Surd. in allegatis deciſionibus; Attamen facilis erat reſponſio, id ſcilicet procedere, quando dici poteſt evictio imminens, vel quia prodiiſſet ſententia, vel ſaltem emanaſſent deciſiones Rotales evincentes juſtitiam probantes, ex firmatis *d. deciſ.* 337. quod in præſenti ceſſabat, dum agebatur de ſimplici initio litis, cujus injuſtitia incontinenti cum ſolo facto oſtendebatur, vel ſaltem de illa dabatur magnus fumus, & cum hac diſtinctione paſſim proceditur, nam alias fatua, & nunquam operativa remaneret cautela tradita per text. *in d. leg. ſi poſt perfectam*, atque cum nimia facilitate emptores, ut pretii ſolutionem effugerent, curare poſſent lites ſibi moveri, vel reportare ceſſiones a creditoribus venditoris, ſeu jus habere prætendentibus in re vendita; quod fraudis aditum nimium latum aperiret.

Ideoque in propoſito benigne pro venditore contra actorem agendum eſt, adeout licet receptum ſit diſpoſitionem text. *in leg. per diverſas. & leg. ab Anaſtaſio, Cod. man-* 4
dati locum habere contra voluntarios litium redemptores ad effectum agendi, non autem in reis, ac poſſeſſoribus jura ceſſa procurantibus ad effectum excipiendi, & ſe defendendi, Nihilominus id locum non habet in emptore hujuſmodi ceſſiones procurante ad effugiendam pretii ſolutionem, ac ſe tuendum contra venditorem, cum tunc potius jura actoris & voluntarii redemptoris cenſeri debeant, ex firmatis *in Neapolitana pecuniaria 27. Januarii & 22. Maji* 1653. coram Melito, de qua cauſa inter Galibertum, & Montem illorum de Rubertis habetur actum *ſub titul. de credito*. Et hæc quoad moderationem inhibitionis, ut executioni demandari poſſet mandatum exequutivum per judicem de partibus relaxatum.

Quo vero ad reſciſſionem contractus ex parte ejuſdem emptoris prætenſam, ceſſabat difficultas ex facto, in quo, ut dictum eſt, incontinenti docebatur de ſubſiſtentia agentium ex fideicommiſſo ob rei libertatem cauſatam ex alienatione facta in cauſam detractationum. Verum ubi etiam in aliqua parte, ſeu membris ſeparatis (ut ſuſpicari poterat) agentium prætenſio ſubſiſteret, adhuc tamen dicebam expectandum eſſe cauſæ eventum, atque videndum, an evictio eſſet partis adeo notabilis, quod produceret actionem recedendi a toto contractu ob deficientem veriſimilem 5
emptoris voluntatem non emendi ſolam partem non evictam, quam interſit habere cum aliis partibus evictionetam, & non alias, juxta diſtinctionem, cum qua in materia proceditur, *ut infra*.

Ceſſante autem hac circumſtantia deficientis voluntatis, ob ſervitutes & onera, quæ in re vendita detegantur, itaut ex parte venditoris dicatur non adimpleri narratam & promiſſam libertatem, locus non eſt pœnitentiæ, ſeu reſciſſioni contractus, niſi in caſu doli & malæ fidei poſitivæ, quia nempe venditor pro certo ſciens onera, illa non ſolum tacuerit, ſed libertatem promiſerit, & aſſeruerit, ſecus dolo, & mala fide ceſſantibus, cum tunc in contractibus nominatis, juxta magis communem opinionem in

Rota,

Rota, & Curia receptam, ob non implementum, vel minus veram aſſertionem locus non fiat pœnitentiæ, ſeu reſciſſioni contractus, ſed tantum competat actio ad intereſſe, ut ita diſtinguendo habetur apud Millin. *dec.* 210. quæ in hoc propoſito reputatur in Curia Magiſtralis, hinc inde in hujuſmodi controverſiis allegari ſolita, & admittitur per Boreum *conſ.* 158. *lib.* 1. ubi late partes emptoris ſubſtinere conatur, quoniam ejus potiſſima fundamenta conſiſtunt in præſuppoſito ſcientiæ, & malæ fidei.

Et quamvis aliqui conſiderent, an venditor rei venditæ libertatem expreſſe narraverit, ac promiſerit, necne; Attamen ut bene advertit Surd. *dec.* 253. *num.* 8. & 17. id
6 non eſt conſiderabile, quoniam ſemper quod quis aliquam rem vendit, cenſetur eam vendere tanquam liberam & ſuam, itant ſpecificatio continere dicatur expreſſionem ejus, quod tacite, ac de natura actus ineſt, & ſic totus punctus eſt in bona, vel mala fide, & an venditor eſſet in dolo cum emptore ignaro bonam fidem venditoris ſequente, ſecus autem ubi eſſet conſcius, quia tunc niſi expreſſe ſibi conſulat, deſtitutus eſt illis beneficiis, & remediis, quæ aliàs emptori a jure conceduntur juxta terminos text. *in leg. ſi fundum ſciens, Cod. de evictton.*

ANNOT. AD DISC. XI.

AD hanc materiam quando emptor poſſit retardare ſolutionem pretii videri poterunt deducta *in hoc eodem tit. diſc.* 51. ubi quando obſtet exceptio non traditionis, vel non implementi, ſi defectus proveniat a caſu, vel a facto tertii, Ac habetur etiam infra, *diſc.* 21. & 38.

Quando autem ob evictionem in parte, ſit locus reſciſſioni totius contractus, habetur actum particulariter infra, *diſc.* 17. & 18.

ROMANA RESCISSIONIS CONTRACTUS, PRO CAROLO MUSCATELLO, ſeu SANTORO, CUM N.

Caſus diſputatus coram Præſide Riparum, & concordatus.

An valeat pactum in contractu emptionis & venditionis mercium, ut venditor in Civitatem, ſeu locum conventum introducere non poſſit illam ſpeciem mercium: Et an in caſu contraventionis intret, necne reſciſſio contractus, vel potius intret ſolum actio ad damna & intereſſe, & incidenter de Dardanariis, ſeu Monopolio.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Monopolium circa merces, & victualia eſt damnatum, & punibile.*
3 *In contractu nominato ob non implementum non intrat reſolutio, ſed ſolum actio pro intereſſe.*
4 *Declaratur ſecus eſſe, quando implementum ſit cauſa finalis, ac præciſa.*
5 *Quando id verificari dicatur.*
6 *Jus privativum eſt pretio æſtimabile.*
7 *Quando ceſſat cauſa finalis, ceſſare dicitur voluntas contrahendi.*
8 *Declaratur concluſio, de qua num. 2. ſuper prohibito Monopolio, ſeu Dardanaria.*
9 *An & quando aſſertio venditoris cauſet actionem de dolo, vel ad intereſſe, ſi minus vera detegatur.*
10 *De quæſtione, an vendens ſcienter rem prohibendam, vel minuendam, ſeu expendens monetam reprobandam, ad aliquid teneatur.*

D I S C. XII.

1 FActa per Carolum prope hebdomadam majorem, emptione alicujus quantitatis piſcium ſala conditorum, quæ vulgo *ſarache* nuncupantur, ſub eo pacto, ut idem venditor aliam conſimilem mercem introducere non poſſet, ac ſub aſſertione, quod pro eo anno, præſertim eo tempore proximo, ad illum portum, conſimiles merces evehendæ non eſſent; Cum illuc ad paucos dies conſimiles piſces per aliam navem introducti eſſent, ſatiſque probabilia argumenta urgerent, quod eſſent ejuſdem venditoris, dictæque mercis affluentia, in eo præſertim tempore imminentis expirationis quadrageſimæ magnam pretii diminutionem, ac etiam venditionis difficultatem cauſaſſet, hinc proinde Carolus emptor judicium inſtituit coram Præſide Riparum ſuper dicti contractus reſciſſione, atque poſt plures diſputationes concordia liti finem dedit.

In diſputationibus autem deſuper habitis, ſcribentes pro venditore duo deducebant fundamenta adverſus emptoris petitionem; Primo ſcilicet invaliditatem pacti, utpote continentis Dardanariam, ſeu Monopolium de jure damnatum, ac punibile; ex iis, quæ cæteris relatis, haben- 2
tur apud Menoch. *de arbitr. caſu* 569. Galeott. *reſponſ. Fiſcal.* 10. *num.* 39. Farinac. *in fragment. verb. monopolium*, Rovit. *deciſ.* 17.

Et ſecundo quod quidquid teneat altera opinio, cujus major defenſor allegari ſolet Beccius *conſ.* 45. utpote illius acerrimus defenſor, attamen in Rota, & Curia receptiſſima eſt diverſa opinio, ut in contractibus nominatis, qua- 3
lis erat iſte emptionis, & venditionis, non adimplementum non cauſet reciſſionem, ſeu reſolutionem, ſed ſolum producat actionem ad quanti intereſt implementum non eſſe ſequutum, ex deductis apud Gregor. & Adden. *dec.* 130. & aliis frequentes, atque occaſione contractus locationis, & conductionis habetur deductum *ſub tit. de locat. & conduct.* præſertim *diſc.* 18. & alibi, quoniam hoc jure, ceſſantibus limitatis, in Curiis vivitur.

His tamen non obſtantibus, quando bene juſtificatum eſſet, quod aliæ conſimiles merces, quæ de novo introductæ fuerunt, eſſent ejuſdem venditoris; *Sive*, quod ipſe dictæ introductionis ſcientiam haberet, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam locum eſſe reſciſſioni (licet actio ad intereſſe in propoſito eundem operaretur effectum,) eumdemque ſenſum habebat judex, quando dictum præſuppoſitum bene juſtificaretur, unde propterea difficultas conſiſtebat potius in facto, quam in jure, ob hujuſmodi deficientem probationem, ob quam ad concordiam deventum eſt.

Retento ſiquidem dicto præſuppoſito, quod merces eſſent ejuſdem venditoris, vel quod ipſe conſcius proximæ introductionis aliarum, dictam narrativam feciſſet; Tunc, admiſſa etiam tanquam vera, atque in Curia recepta dicta opinione, ut in contractibus nominatis non imple- 4
mentum non cauſet reſolutionem, vel reſciſſionem contractus, ſed ſolum producat actionem ad intereſſe, attamen in ſenſu eorumdem illam tenentium, id fallit, quando adimplementum fuerit cauſa finalis, ac præciſa, ſine qua aliàs contractus initus non eſſet, adeout deficiat voluntas aliàs contrahendi, ut habetur apud eoſdem Gregor. & adden. *d. deciſ.* 130. & *dicto diſc.* 18. *ſub tit. de locat. & conduct.* ubi iſta concluſio declaratur.

Hic autem videbatur caſus, quoniam cum ageretur de merce proportionata illi præciſo tempori quadrageſimali jam expiranti, & quo elapſo ea remanebat pene inutilis, vel ſaltem longe minoris valoris, ac difficilioris venditio- 5
nis, utique emptor illam non emiſſet, niſi ob certitudinem, quod aliæ conſimiles merces eodem tempore in eundem locum introducendæ non eſſent, quoniam ſi copia mercium quamvis non corruptibilium, in eodem loco, illarum pretium, ſeu valorem longe minuit, ideoque pretio ſatis exiſtimabile dicitur jus privativum, per quod alteri non detur facultas eaſdem introducendi, ex iis, quæ habentur deducta *ſub tit. de Regalib. diſc.* 117. multo magis, ac abſque du- 6
bio, ubi agitur de mercedibus corruptibilibus, quorum exitatio conſiſtit in tempore præciſo, quo elapſo pene inanes remanent, unde propterea idem eſt teneri ad damna, & intereſſe, ac reſcindere contractum.

Tunc etenim dicitur deficere voluntas aliàs faciendi ob ceſſantem cauſam finalem, ideoque contractus peccat in ſubſtantia ob deficientem conſenſum, ut *dec.* 304. *nu.* 1. & 2. *part.* 4. *diverſ. deciſ.* 234. & 476. *part.* 5. *recent.* 7
deciſ. 324. *num.* 13. *part.* 10. cum aliis per adden. *ad deciſ.* 10. *num.* 25. *cum ſeq. part.* 3. *recent.* atque videtur de natura peculiari hujuſmodi mercimoniorum, ut advertitur *d. diſc.* 117. *ſub tit. de Regalib.*

Neque adverſari dicebam præmiſſa ſuper prohibita dardanaria, ſeu monopolio, quoniam ut eodem proxime allegato *diſc.* 117. advertitur, id recte procedit in ordine ad ſuperiores publicæ annonæ, ac ubertati invigilantes, ac dardanarii cum hujuſmodi monopoliis pretia alterent, atque populum in rebus humano uſui neceſſariis ſuffo- 8
cent, non autem, ut inter negotiantes fieri non poſſint conventiones, ut vendens mercem non poſſit in eodem loco conſimiles introducere.

Diffi-

Difficultas vero erat in eo, quod non bene probaretur merces denuo ad portum appulſas, eſſe ejuſdem venditoris, minuſque quod ipſe non tam haberet, an dictus caſus ſequi deberet, necne, adeout dici valeat, quod ipſe ſub hac narrativa dolo, vel fraude induxerit emptorem ad emendum merces, quas alias abſque dubio, nullatenus, vel non in tanta quantitate emiſſet, unde dicta probatione non facta recte ipſe dicere poterat ita credidiſſe, vel ſperaſſe; Non per hoc enim, quod ſua opinione eluſus remaneat, ſive quod
9 ita ad emptores alliciendum juxta ſtylum negotiantium pro facilitanda eſitatione eorum mercium, prætendi poteſt reſciſſio contractus, vel actio ad damna, & intereſſe, cum id ſolum intret in caſu doloſæ, ac poſitivè falſæ aſſertionis, cum qua emptorem induxit aliàs non empturum, & ſic punctus reducebatur magis ad factum, quam ad jus.

Et quamvis ſcribentes pro venditore, ut chartas implerent, extra propoſitum tranſcribendo copioſas allegationes, hinc inde cum ſolito nauſeativo ſtylo deductas per Giurb. obſerv. 1. aſſumerent quæſtionem, tam apud Legiſtas, quam
10 apud Morales celebrem, ac involutam, an ob amicitiam cum Principe, vel officialibus ſciens mutationem ſtatus rerum, puta monetarum prohibitionem, vel extractionem locorum montium, (ut in Urbe frequenter contingit,) aut edicta præſcribentia pretium frumenti, aliorumque victualium, poſſit monetam impendere, ſeu locorum montium, ac victualium venditionem facere pro pretio currenti; Attamen ut dictum eſt, remanebat labor inanis, cum iſta quæſtio percutiat caſum, in quo aliquis ſimpliciter vendat ejus merces, vel bona pro pretio tunc currenti, inter populum, ac alios, hujuſmodi futuræ mutationis ignaros, eo modoque alii vendunt, quaſi quod non teneatur pandere id, quod ſibi accidentaliter notum eſt, ideoque utatur jure ſuo, vendendo bona pro communi pretio, ejuſque diligentiæ commodum reportando; Quidquid enim ſit de veritate, in iſto caſu dicti termini non intrant, quando venditor cum poſitive falſa narrativa inducit emptorem, qui aliàs non emiſſet, cum tunc omnes hinc inde pugnantes, in hoc concordare videantur.

ANNOT. AD DISC. XII.

De Dardanaria, ſeu monopolio habetur *ſub tit. de Regal. diſc. 117. & prius diſc. 44. n. 4.* ubi advertitur, quod Annona introducta fuit ad evitandas Dardanariorum oppreſſiones, & conferunt deducta *eod. tit. diſc. 172.*

Quando autem intret reſolutio contractus ob non implementum habetur *ſub tit. de Locat. diſc. 18. & ſub tit. de Credit. diſc. 57.* ubi etiam advertitur quod data reſolutione non reſtituuntur fructus decurſi, & conferunt deducta *in hoc eod. tit. diſc. 51.*

ROMANA GEMMARUM, PRO CAROLO ANTONIO DE PUTEO, CUM SALOMONE TEDESCO HEBRÆO.

Caſus diſputatus coram Gubernatore Urbis, ſopitus cum concordi temperamento.

De emente rem furtivam, & quando repetat pretium, ubi præſertim illud ſolutum eſt ei cui idem dominus bona furata vindicare volens, ſolvere deberet.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Dominus rei furatæ poteſt illam a quocumque vendicare, non reſtituto pretio, quo poſſeſſor etiam bona fide emiſſet.*
3 *Quid operetur bona fides.*
4 *De privilegio hebræorum mutuantium pecunias cum pignore, ut ad iſtud reſtituendum non teneantur, niſi ſoluta pecunia.*
5 *Quando intret agendo, vel excipiendo æquitas utilis negotiorum geſtorum in redimente rem alienam ab hoſtibus, vel latronibus.*
6 *Reprobatur cautela emendi res alienas nomine domini.*
7 *Privilegia Judæorum mutuantium ſtricte intelligenda.*
8 *De differentia inter hebræum campſorem mutuantem ſub pignore, & hebræum ementem res alienas.*
9 *Privilegium, de quo num. 4. non ſuffragatur in caſu malæ fidei, & fraudis.*
10 *De adminiculis malæ fidei.*
11 *In Dubio mala fides & fraus præſumitur in hebræo.*
12 *Contrahens cum aliquo in vim mandati invalidi, non poteſt juvari mandato valido, & ſi ab eo emit, tamquam domino, non poteſt recurrere ad titulum adminiſtratorium.*

D I S C. XIII.

Quidam Jacobus famulus Caroli Antonii ſurripuit plures gemmas valoris ſcilicet ſcut. 800. quas pignori dedit hebræo bancherio, ſeu fœneratori pro ſcut. 280. deinde vero pro eodem pretio illas vendidit Salomoni pariter hebræo ſolventi pretium prædicto fœneratori; Cumque fur carceratus eſſet, ac furtum libere confeſſus; Hinc hebræus emptor, ut gemmas prædictas abſconderet, eas aſportavit ad domum cujuſdam potentis, verum eo per Gubernatorem carcerato, orta eſt quæſtio, an ex hoc eſſet punibilis, necnon abſque pretii reſtitutione teneretur dictas gemmas domino reſtituere. 1

Neglecta vero, imo cum expreſſa proteſtatione abhorrita criminalitate, a qua, etiam ad defenſam, exceptis paucis cauſis graviſſimis, & de majoribus omnino abſtinere profeſſus ſum; Quatenus pertinet ad punctum civilem; Pro rerum furatarum domino illas vendicante ſcribens, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam pro eo reſpondendum videri, ſibi enim aſſiſtebat clara diſpoſitio text. *in l. incivilem, C. de furtis*, ubi expreſſe diſponitur dominium rei furatæ, illam ab emptore, vel quocumque vendicare poſſe, non reſtituto pretio, & firmant communiter DD. de quibus Menoch. *de præſumpt. lib. 5. cap. 29. n. 9. & 10.* Farinac. *de furt. q. 167. num. 29.* Rovit. *in pragm. 1. de empt. & vendit.* Apud quos firmatur id verum, quamvis emptor fuerit in bona fide, credens eſſe res proprias venditoris, quinimo etiamſi in nundinis, vel in publico emporio emerit, quoniam bona fides operatur quidem excuſationem a delicto & pœna, non autem exceptionem repetitionis pretii, ſeu etiam excuſat eumdem emptorem, ne moleſtari poſſit poſt ipſam rem diſtractam, vel perem- 2
ptam juxta text. *in leg. ſervus cujuſdam 26. in fin., ubi gloſſ. & cæteri, ff. de condit. indebiti*, & firmant Menoch. Farinac. & Rovit. *ubi ſupra*, atque particulariter actum habetur *in Romana, ſeu Civitatis Vetulæ mercium pro Cucurno, ſub titul. de Regal. ad materiam portuum, diſc. 129.* ubi an, & quando emens in publico portu, vel emporio debeat eſſe tutus, necne. 3

Procedebant hæc de plano in puris terminis juris communis. Verum difficultas reſultabat ex privilegio, quod habent fœneratores hebræi, accipiendi in pignus quæcumque bona, ab eis non vendicabilia, niſi reſtituto eorum credito, duobus caſibus exceptis, uno ſcilicet, quando eſſent furti conſcii, & altero quando ageretur de vaſibus 4
argenteis Cardinalium, vel Magnatum notoria inſignia inſculpta habentibus, ex iis, quæ in hoc propoſito habentur particulariter deducta *in Romana pignorum ſub tit. de uſuris, diſc. 7.* Hinc proinde dicebant ſcribentes pro emptore, quod quemadmodum ſi controverſæ gemmæ continuaſſent ſub pignore penes fœneratorem, illarum dominus eas vindicare non poſſet, niſi ſoluta pecunia prædicta, ita eadem reſtitui deberet emptori actione utili negotiorum geſtorum, ad inſtar redimentis rem ab hoſtibus, juxta terminos textus *in leg. mulier in opus, ff. de captivis & poſtliminio reverſis, l. 2. & finali, Cod. eodem.*

Pro hujuſmodi objecto removendo, duas efformabam inſpectiones, unam in terminis juris communis, alteram vero in terminis dicti privilegii; Quoad primam, dupliciter æquitativa actio, vel exceptio negotiorum geſtorum in 5
præſenti non intrabat; Primo, quoniam ei locus eſt, quando res redimitur ab hoſtibus, vel etiam a latronibus in tali loco exiſtentibus, quod in domino deſperata ſit recuperatio judiciali auctoritate, ſecus autem hujuſmodi circumſtantia ceſſante, quoniam, ubi præſertim non agitur de publicis emporiis, quo caſu habebam difficultatem ex deductis *in dicta Romana, ſeu Civitatis Vetulæ mercium, ſub tit. de Regal. diſc. 129.* emptor inquirere tenetur venditoris conditionem, atque cogitare ad periculum, cui ſe exponit; Unde licet aliqui cautelam tradiderint emendi nomine domini, ac animo eidem reſtituendi, quatenus res alienæ detegerentur; Nihilominus iſta cautela paſſim reprobata eſt, cum potius fraudis ac malæ fidei indicium præbeat, Menoch. *d. præſumpt. 29. n. 13.* Farinac. *d. q. 177. num. 43. & ſeqq.* Rovit. *d. pragm. 1. de empt. & vendit. n. 2.* 6

Et

Digitized by Google

Et ſecundo, quia etiam in redimente ab hoſtibus, vel aliis hoſtium juſte regulandis, dicta æquitativa actio, vel exceptio, eatenus intrat, quatenus redemptor ſincere, ac bona fide id agat nomine domini, & ex motivo charitatis, atque ut illius utile negotium gerat, ex deductis per Spad. *conſ.* 149. *num.* 5. *cum ſeq. lib.* 1. & videtur etiam de mente Rot. *deciſ.* 220. *num.* 2. *poſt prim. volum. conſ. Farin.* & habetur actum *ſub tit. de uſuris, in Romana ceſſionis uſurarum, diſc.* 5. potiſſime urgentibus malæ fidei adminiculis, ut infra, ponderatis etiam ad effectum ceſſationis privilegii, quæ ubi ad iſtum non eſſent omnino operativa, indubitate tamen conſiderabilia erant in ordine ad excludendam dictam æquitativam actionem, vel exceptionem bonæ fidei principaliter innixam.

7 Quo vero ad privilegium, cum illud loqueretur de hebræis fœneratoribus, ac de rebus oppignoratis, hoc ſolum ſufficiebat, ut dicto emptori non ſuffragaretur, utpote extra caſum; Cum etiam iſta ſint privilegia a jure exorbitantia, ſtrictiſſime intelligenda ſunt, neque extendenda de caſu ad caſum, ut in ſpecie hujuſmodi privilegiorum Anania, *conſ.* 70. Farin. *d. q.* 177. *n.* 34. *& ſeqq.*

8 Clarius, attenta manifeſta ratione diverſitatis, ubi præſertim perſona venditoris eſt talis, quod hujuſmodi gemmarum, ac bonorum dominium, ac libera diſpoſitio ei incongruant; Ubi enim agitur de oppignoratione, duæ concurrunt circumſtantiæ excuſantes fœneratorem; Primo, quod etiam res pretioſæ pro modica ſumma oppignorari ſolent, itant non vigeat ratio malæ fidei, ac probabilis ſuſpicionis reſultantis a venditione rei pro longe minus juſto pretio; Et ſecundo, quod ut plurimum Nobiles, ac Magnates honeſtatis cauſa, non per ſe ipſos, ſed per famulos, vel confidentiarios hujuſmodi oppignorationes facere ſolent, ex deductis *in dict. Romana pignorum, ſub tit. de uſur. diſc.* 7. quæ omnia ceſſant, ubi agitur de venditione.

9 Præterea concurrebat mala fides, multaque aderant indicia ſuadentia emptorem fuiſſe furti conſcium, quæ licet ad criminalitatem, ac pœnam forte non ſufficerent, certum tamen videbatur ſufficere ad iſtum effectum malæ fidei, ac præſumptæ fraudis, qua concurrente privilegium non ſuffragatur, ut in ſpecie Judæorum Bald. *in d. leg. ſervus cujuſdam, ff. de condit. indebiti*, ubi etiam Alex. Anania *d. conſ.* 70. Farinac. *d. quæſt.* 177. *num.* 35. Boſſ. *in prax. crim. tit. de indiciis, num.* 62.

10 Adminicula vero plura erant, quæ ubi etiam ſingulariter, ac de per ſe conſiderata, levia eſſent, & non operativa, omnino tamen attendenda veniebant inſimul unita, cum regula, *ut ſingula, quæ non proſunt &c.* dum agebatur in civilibus; Primum enim reſultabat a qualitate perſonæ, cui omnino incongruum erat habere gemmas talis valoris, & qualitatis, ut ponderat Farin. *d. quæſt.* 177. *num.* 36. *in fine*; Alterum ex modico pretio, quod pariter ponderatur a Farin. *ubi ſupra, num.* 24. præſertim attenta ſubjecta materia habente pretium quaſi certum de facile repetibile; Tertium ex latitatione rei emptæ, illam abſcondendi gratia, aſportando ad domum potentis, Farinac. *ubi ſupra num.* 26. *in fine*; Quartum ex quibuſdam affectatis, ac inſolitis cautelis, dolum, ac fraudem potius redolentibus, ut in ſpecie Farin. *d. quæſt.* 177. *num.* 43. & generaliter idem de falſitate *q.* 153. *num.* 162. *& q.* 162. *num.* 163. Rota *deciſ.* 132. *num.* 12. *part.* 6. *recent.* Quintum (quod in facto ſupponebatur ſolum ſufficiens, quando juſtificaretur, per alteram partem negatum) quod ſcilicet fur prædictus aſportaſſet dictas gemmas primo loco ad iſtum hebræum vendendas, iſte vero ſtudioſe conſuluiſſet, ut prius penes fœneratorem publicum bancherium oppignoraret, ad effectum deinde redimendi, unde propterea fraus remanebat clara; Multo magis omnibus dictis aliis adminiculis inſimul ponderatis, quibus addebam generalem fraudis præſumptionem, quam contra hebræos
11 militare dicuntur Surd. *deciſ.* 23. *num.* 16. Gait. *de credit. cap.* 4. *quæſt.* 11. *n.* 1573. *deciſ.* 186. *num.* 19. *part.* 10. *rec.* atque juxta præmiſſa reſolvi debuiſſet, ſed quoddam honeſtum temperamentum controverſiæ finem dedit.

In propoſito autem ementis rem alienam a non domino; Idem diſputavi coram Annonæ Præfecto *in una Romana pretii grani* pro Cæcilia Terentiana cum quodam piſtore, qui notabilem frumenti quantitatem emerat a Baptiſta dictæ Cæciliæ famulo, ſeu miniſtro, ex iſtius granario ita extrahente; Cum enim piſtor prædictus cum juramento in actis aſſeruiſſet, frumentum prædictum emiſſe a dicto Baptiſta tanquam domino, atque credendo eſſe ſuum, deinde vero convictus eſſet de ſcientia, quod eſſet Cæciliæ, recurrere volebat ad mandatum præſumptum, quod ſcilicet emerit a dicto Baptiſta tanquam Cæciliæ procuratore, vel inſtitore huic negotio præpoſito.

Verum, ultra defectum probationis talis mandati, cum a præpoſitione curæ, & cuſtodiæ granarii non liceret inferre ad facultatem vendendi; Cum ſenſu etiam veritatis, dicebam eum in hoc exaudiendum non eſſe, dum allegaverat diverſum titulum, ut in terminis contrahentis cum aliquo uti procuratore in vim mandati invalidi, ut juvari non poſſit altero diverſo mandato valido, Roman. *conſ.* 446. *n.* 7. Achill. *dec.* 7. *de procurat.* Cavaler. *dec.* 182. *num.* 6. Burat. *deciſ.* 479. *num.* 9. Ponderando in idem quæ habemus in terminis præſcriptionis ſtatutariæ continentis magis præſumptam ſolutionem, quam veram præſcriptionem, quia ſi debitor pulſatus ad ſolutionem debiti, iſtud negat, non poteſt deinde de illo convictus allegare præſcriptionem prædictam, ut *deciſ.* 192. *num. ultim. &* 219. *num.* 11. poſt Zacch. *de oblig. & ſæpius*, cum ſimilibus ro idem tendentibus. Credo autem, quod controverſia etiam concordata fuerit.

ANNOT. AD DISC. XIII.

De emptore rei furtivæ habetur particulariter actum in enunciatis diſcurſibus 129. *de Regal. & diſc.* 7. *de Uſur. & advertitur ſub tit. de Judic. diſc.* 21. *num.* 25.

ROMANA PRETII GRANI, PRO ORSINIS, CUM CAMERA.

Caſus diſputatus in Camera, & concordatus.

De pretio quanti plurimi frumenti debiti, Et an venditor poſſit poſt contractum vendere frumentum, vel alias merces propria auctoritate.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De perfecta venditione victualium etiam notificato pretio.*
3 *Impediens tenetur, ad quanti intereſt impedimentum non eſſe ſequutum.*
4 *Debitor generis tenetur ad pretium quanti plurimi.*
5 *Locator tenetur conductori ad totale intereſſe ob patientiam non præſtitam, ſeu aliud factum voluntarium.*
6 *De dogana patrimonii, & quæ loca ſub ſe contineat.*
7 *Venditor frumenti, ſeu vini, vel alterius rei ſimilis poteſt propria auctoritate vendere mercem pro minori pretio in damnum emptoris moroſi.*
8 *De actione competente emptori contra venditorem grani ad intereſſe ob illud non præſtitum in tempore.*
9 *Sub precepto aſſignandi frumentum pro Civitate, vel Annona, non venit illud, quod deſervit pro uſu proprio.*
10 *Qua mora requiratur, ut debitor generalis teneatur ad intereſſe quanti plurimi.*

DISC. XIV.

In Capitulis appaltus Theſaurariæ Patrimonii ſuſcepti per fratres de Orſinis, continebatur Cameræ obligatio, eis concedendi tractus, ſeu facultatem extrahendi frumentum, in quo major pars prædictæ Theſaurariæ effectuum conſiſtit, ſub ea tamen lege, ut infra totum menſem Au- 1
guſti cujuslibet anni, tenerentur appaltatores aſſignare, ſeu dare notulam omnium frumentorum per illos recollectorum Præfecto Annonæ Urbis, declarare debenti infra certum terminum, an pro ejuſdem Annonæ ſervitio illud emere vellet pro eodem pretio, quo etiam extra Statum, detractis illis majoribus expenſis, quæ pro extractione requiruntur, vendi poſſet; In hujus autem capituli executionem, Appaltatores prædicti de menſe Auguſti 1647. aſſignarunt quantitatem rubrorum 4029. Cumque Præfectus declaraſſet indigere hoc frumento pro ſervitio Annonæ, ſequutum fuit, quod Appaltatores conſignarunt rubra 2. millia, reliqua vero 2029. erogata fuerunt partim pro ſemine futuræ recollectæ, & partim pro uſu proprio, ac victualibus colonorum, & laborantium pro eadem futura

futura recollectæ, necnon juxta ſtylum pro affidatis, aliqua non multum notabili quantitate de ejuſdem Præfecti licentia conceſſa Communitati Tulpharum.

De anno autem ſequenti 1648. ob magnam frumenti penuriam, quam tota Italia paſſa eſt, Cardinalis Camerarius impediendo extractionem frumentorum Montis Alti, quæ ad formam capitulorum abſque dictæ aſſignationis neceſſitate, vel tractæ impetratione, libere extrahi poterant, ſub pœna inhibuit dictis Appaltatoribus, ut totum frumentum vendere deberent Annonæ, cujus Præfectus declaravit illa importantia quantitatem rubrorum bis mille emere velle pro pretio ad formam capitulorum, quod extrahendo haberi poſſet, ſed accipiendo ſolam quantitatem rubrorum 1530. neglexit reſidualem, quæ ob anni ſequentis ubertatem & qualitatem frumenti non multum conſervabilis, pro ſatis vili pretio comparative ad illud anni præcedentis vendita fuit.

Petentibus autem dictis Appaltatoribus in computorum ſolidatione, ad prædictorum capitulorum formam, ſibi bonificari integrum pretium dictorum rubrorum bis mille, quanti plurimi illud durante tempore penuriæ, mediante extractione, vendi potuiſſet, in Civitatibus Januen. & Lucan. de tribus ex parte Cameralium, dictique Præfecti Annonæ opponebatur; Primo quod edictum prohibitorium de non abſtrahendo, utpote loquens de frumento Theſaurariæ Patrimonii, non complecteretur illud Montis Alti, cujus Oppidum cum eo territorio, utpote tunc infeudatum Duci Parmæ, & de iſtius dominio exiſtens, non cadebat ſub iſtius provinciæ gubernio, ſeu præſidatu; Secundo quod, cum dicti Appaltatores dictam reſidualem frumenti quantitatem de facto traduxiſſent ad portum Viaregii, ibique vendidiſſent, ita receſſiſſe cenſerentur a dicto contractu emptionis; Et tertio quod in omnem eventum ipſi eſſent debitores Annonæ de damnis, & intereſſe illius majoris quantitatis frumenti anni præcedentis. quod aſſignatum non tradiderunt, quaſi quod ſi Annona dictam majorem quantitatem habuiſſet, ita melius proviſa, coacta non fuiſſet in anno ſequenti penurioſo adeo ingens damnum pati, emendo frumentum pro cariſſimo & omnino inſolito pretio; Et commiſſa per Sanctiſſimum cauſa ſolidationis hujuſmodi computorum in plena Camera coram Caracciolo, aſſumptaque deſuper diſputatione.

Pro Appaltatoribus ſcribens, dupliciter dicebam funda-
2 tam eſſe eorum intentionem pro aſſequutione, ſeu bonificatione pretii; Primo ex contractu emptionis & venditionis jam perfecto eo ipſo quod Præfectus declaravit velle frumentum pro Annona, ſolvendum pro eo pretio, quod extrahendo vendi poſſet, quod pretium, licet apud contrahentium notitiam, tunc non deveniſſet, itaut quoad eos eſſet incertum, in ſubſtantia tamen erat certum, utpote certificandum a communi foro, quæ contrahendi ſpecies in hujuſmodi victualibus de jure procedit, ex iis, quæ alias habentur in præcedentibus, *hoc eodem titul.* & in ſpecie *ſub tit. de Regalibus*, *diſc.* 125.

3 Et ſecundo ob impedimenta per eumdem præfectum Apoſtolica auctoritate præſtita ſuper extractione, alias ad formam conventionis competente, ex certo Juris principio, ut impediens teneatur impedito ad quanti intereſt impedimentum non eſſe ſequutum, ut in propoſito Capituli impedientis Canonicum, vel alium Beneficiatum, ne poſſeſſionem adipiſcatur, vel adeptam continuet, ut teneatur ad fructus & diſtributiones, habetur apud Royas *deciſ.* 173. Si enim debitor ob non ſolutionem in tempore, quam forſan ob impotentiam, vel ex alia cauſa citra
4 culpam poſitivam non fecit, tenetur ad pretium quanti plurimi, ad text. *in leg. vinum*, *ff. ſi cert. petat.* Duran. *deciſ.* 346. *num.* 2. Gallicen. *fructuum* 4. *Julii* 1646. Melrio *deciſ.* 421. *part.* 9. *recent.* multo magis teneri debet ille, qui impedit dominum, ne rem ſuam vendat, cum ita committere dicatur culpam poſitivam in committendo, quæ ſemper major eſt altera, quæ conſiſtit in omittendo.

5 Clarius in hac facti ſpecie, dum agebatur de Appaltatore Camerali ab eiſdem Cameralibus impedito, ne potiretur beneficio illius tractæ, quæ eſt pars contractus, de juribus in appaltum deductis, unde intrabant etiam termini patientiæ non præſtitæ, ſeu non implementi, cujus ratione locator tenetur conductori ad totale damnum etiam lucri amiſſi, ut in terminis Appaltatoris Cameralis Soccin. *conſ.* 156. *num.* 5. *& per tot. lib.* 2. Rota *in Romana appaltus* coram Juſto poſt Pacif. de Salviano, *deciſ.* 283. & habetur ſæpius in materia hujuſmodi appaltuum cameralium *ſub tit. de Regalibus*, ac etiam in ſua materia *ſub titul. de locato*.

Quare tota difficultas reſidebat in objectis, eiſque removendis, ac propterea; Quatenus pertinet ad primum, illud tollebatur cum ſolo facto, dum præceptum Cardinalis Camerarii erat generale, ac indefinitum de toto frumento recollecto in omnibus locis provinciæ Patrimonii directumque Appaltatoribus tanquam Patrimonii Dohaneriis, unde propterea dicebam curandum non eſſe de diſtinctione Guberniorum, & an aliqua loca de provincia eſſent infeudata, vel exempta a Præſidatu, quoad reliqua, dum circa ſubjectam materiam comprehenduntur ſub Theſauraria, ſeu appaltu, ut liquet ex Conſtitutione Gregorii XIII. cum qua Dohana Patrimonii regulatur, ex iis, quæ in propoſito iſtius Dohanæ pluries habentur *ſub dicto titul. de Regalibus*; Igitur vocabulum attendendum erat juxta ſubjectam materiam, & ad effectum, de quo agebatur, non ad diverſa.

Dabam in hoc exemplum provinciæ Marchiæ, ubi adſunt Gubernator, & Theſaurarius; pleraque enim loca, præſertim Civitates Firmanæ non continentur ſub gubernio, & tamen ſunt de provicia, & veniunt ſub Theſauraria. Prout habemus de Dohana Apuliæ, quæ complectitur totam Apuliam juxta antiquam diviſionem Romano- 6
rum, & tamen hodie quoad gubernium Juriſdictionale, illa pars, quæ cadit ſub Dohana, diviſa eſt in plures provincias, ſeu præſidatus; Potiſſime in hac facti ſpecie ex duplici circumſtantia, quæ id reddebat manifeſtum; Primo ſcilicet, quia præceptum prædictum ad aliam frumenti ſpeciem referri non poterat, quam ad iſtam recollectam in tenutis Montis Alti liberæ extractionis, dum pro alio frumento recollecto in reliquis provinciæ partibus, extractio fieri non poterat niſi prævia licentia, quæ licet, ceſſante juſta cauſa, concedi debuiſſet, nihilominus erat petenda, unde opus non erat devenire ad præceptum pœnale, dum ſufficiebat licentiam prædictam denegare; Et ſecundo ex ſubſequuta declaratione Præfecti, & obſervantia, ideoque iſtud objectum de plano ceſſabat.

Quoad ſecundum, dum venditor erat in limine novæ uberis recollectæ, ob quam pretium in dies notabiliter diminuebatur, atque dicta reſidualis quantitas, ob regionis qualitatem, apta non erat conſervationi, ipſeque indigebat horreis, ac repoſitoriis pro frumento dictæ novæ re- 7
collectæ, certum eſt, quod potuit frumentum prædictum, bona fide, & pro tunc repetibili pretio propria auctoritate vendere, firma ſibi remanente actione obtinendi reliquum pretium ab emptore juxta text. expreſſum *in l.* 1. *§. licet autem*, *ff. de periculo & commodo rei venditæ*, ubi agitur in ſpecie de vino; Et in terminis tritici, cæteris relatis, Cyriac. *controv.* 226. *num.* 62. & bene Rota *in Romana grani* coram Coccino *deciſ.* 219. *num.* 17. *& ſeq. part.* 5. *recent.* & ſic pariter iſtud objectum remanebat planum, cum ita doceretur quod utile negotium pro venditore geſtum erat.

Inſiſtentia vero major Cameralium erat ſuper tertio ob- 8
jecto, quod pariter, inſpecta etiam veritate, relevans non videbatur; Quando enim aſſignatio, ſeu notulæ traditio importaret contractum emptionis, & venditionis, tunc dicebam recte cadere firmata in his terminis per Rotam *in Romana grani* coram Cerro *deciſ.* 471. *&* 479. *part.* 9. *recent.* ſuper actione competente emptori ad intereſſe adverſus venditorem ob grani non traditionem, ex iis quæ habentur *in alia Romana grani pro eiſdem Orphinis*, *diſcurſ. ſeqq.* & in quibus deciſionibus erat totum Cameralium fundamentum.

Verum ceſſabat dictæ concluſionis applicatio ad factum, quoniam aſſignatio, ſeu notulæ traditio, facienda erat de toto frumento recollecto, ut ita Præfectus certificaretur cum conſimilibus notulis, quænam frumenti quantitas eo anno recolligeretur, ad effectum determinandi, quomam proviſionem pro Annona facere, & an permittere deberet, necne, extractionem, non autem exinde poterat inferri, quod totum cenſeretur deductum in contractum, dum neque emptor declaraverat, neque venditor, quid & quantum vendi, & reſpective emi deberet; Attenta potiſſime, ex parte venditoris clara veriſimilitudine, ut ſcilicet extrahere, ſeu vendere voluerit ſolum quantitatem exuberantem, non autem eam, quæ proprio uſui neceſſaria erat, ſub hujuſmodi præcepto regulariter non cadentem ad text. *in l.* 2. *Cod. ut nemini liceat in emptione &c. lib.* 10.

Ac etiam quia ut intraret actio ad intereſſe pretii quanti plurimi, neceſſaria erat mora dupliciter contrahenda, vel

pro

per certi diei determinationem, vel per interpellationem, ex iis quæ in ſpecialibus terminis hujuſmodi intereſſe ob non traditionem frumenti habentur apud Giurb. *obſerv.* 1. ubi juxta nauſeativum ſtylum longas allegationes rexexit, *& bene* Fab. de Ann. *conſ.* 95. ubi notabiliter firmatur, venditorem, ſeu debitorem frumenti convinci non poſſe de mora ad effectum dicti intereſſe, niſi emptor, ſeu creditor probet ſeparatum in loco ad illius receptionem, illudque emptori innoteſcat, unde propterea non de facili per certi diei adjectionem intrat mora reſultans ipſo jure, juxta text. *in leg. magnam, Cod. de contrahen. & committen. ſtipulatione*, quoniam debitor hujuſmodi rerum non tenetur accedere ad domum creditoris, prout tenetur debitor pecuniarius, ſed potius e converſo; Quia tamen non expedit cum Fiſco, & Camera contendere, ut in omnibus Principatibus, & Mundi partibus praxis docet, ideo actores acquieverunt concordiæ, quam tamen caſus dedit fuiſſe potius præjudicialem, quam fuiſſe ſuccumbentiam, dum iſtud creditum a Camera aſſequendum, defuncto fratre majore, aliis occaſionem præbuit reaſſumendi eundem appaltum, ex quo hujus domus magnum damnum reſultavit, juxta deducta *in Romana, ſeu Viterbien. appaltus, ſub tit. de Regal. diſc.* 122.

ANNOT. AD DISC. XIV. & XV.

AD materiam iſtorum diſcurſuum videri poterunt deducta *diſc.* 125. *eod. tit. de Regal.*

ROMANA GRANI,
PRO FRATRIBUS DE ORPHINIS,
CUM OFFICIO ABUNDANTIÆ CIVITATIS LUCEN.

Caſus deciſus per Cameram pro Abundantia poſtea concordatus.

De oblatione venditoris frumenti, iſtud ſtatuto tempore non tradentis, ad reficiendum emptori illud majus pretium, pro quo ab aliis emere coactus eſt; Et quando impedimentum dicatur juſtum, & excuſans, necne: Et cui incumbat onus probandi impedimenti juſtitiam, vel reſpective injuſtitiam.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De venditore frumenti illud in tempore non tradentis, ut teneatur emptori ad quanti intereſt.*
3 *Venditor frumenti non tenetur aſportare frumentum ad locum deſtinatum, niſi conſtet emptorem eſſe promptum ad recipiendum.*
4 *Juſte impeditus non dicitur in mora, a qua excuſatur.*
5 *Secus ſi impedimentum ſit injuſtum.*
6 *Ubi duo concurrunt impedimenta, quorum uno ſublato, adhuc remaneret alterum, non refert, quod unum ſit injuſtum.*
7 *Cui incumbat onus probandi juſtitiam, vel reſpective injuſtitiam impedimenti.*
8 *Quomodo liquidandum ſit iſto caſu intereſſe emptoris, & de quibus haberi debeat ratio.*
9 *An ille cui præſtandum eſt intereſſe loco rei debitæ, teneatur ſupplere meliorem qualitatem, quæ præſtatur.*

D I S C. XV.

1 DE menſe Novembris 1647. initus fuit contractus emptionis, & venditionis inter fratres de Orphinis dohanerios patrimonii, & procuratorem officii Abundantiæ Civitatis Lucen. rubrorum mille frumenti pro pretio ſcut. 13. pro quolibet rubro, quod Orphini venditores tradere promiſerunt in Oppido Montalti, liberum ab omni tracta, vel alio impedimento, atque ut vulgo dicitur, *ſpedito alla vela*, ad omnem emptoris requiſitionem, qui teneretur ad totum menſem Februarii illud ſuſcipere, alias ejus periculo ſtare deberet; Et e converſo venditoribus non tradentibus, emptori licitum eſſet ubique conſimilem, vel deficientem quantitatem pro quocumque majori reperibili pretio in eorum damnum emere, ſub conditione tamen reſolutiva, quatenus ſcilicet per Superiores tractæ non impedirentur; Cum autem per Annonæ Præfectum ſequeſtratum eſſet de facto totum frumentum, quod dicti dohaneri habebant, tam in dicto Oppido Montis Alti, quam in aliis locis Patrimonii, unde propterea ſtatutis temporibus dicta quantitas præſtari non potuit; Adminiſtratores vero dicti officii Abundantiæ, factis interpellationibus, pro cariori pretio emiſſent in portu Liburnien. quoddam frumentum gallicum; Hinc pro ſuppletione dictæ deficientis quantitatis jam proviſæ, mandatum executivum obtinuerunt contra venditores prædictos a Theſaurario pro tota illa ſumma, quam importabat differentia inter unum pretium, & alterum; interpoſitaque per reos appellatione *in Camera coram Franzono*, pro mandati executione reſolutum fuit; In repropoſitione vero habita fuit aliqua difficultas circa exceſſum, ob meliorem frumenti qualitatem, ac non factam deductionem expenſarum, ut infra, quod occaſionem præbuit concordiæ, qua mediante controverſia finem habuit.

In diſputationibus autem habitis in Camera ſuper dubio, *An & quomodo eſſet inhibendum*, quod pendebat a juſtitia, vel injuſtitia; Scribentes pro actoribus, dicebant eorum intentionem fundatam eſſe in pacto claro, ut in caſu deficientiæ licitum eſſet dictis officii Adminiſtratoribus emere ubicumque & pro quocumque pretio eandem frumenti quantitatem ad ipſorum venditorum damnum, & intereſſe, unde in claris ceſſabant quæſtiones ad regulam vulgatem, text. *in leg. ille, aut ille, ff. de leg.* 3. cujus diſpoſitio locum habet in quibuſcumque actibus etiam inter vivos, ut per Rot. *in Romana, ſeu Florentina cambiorum 3. Junii 1650. coram Corrado, dec. 44. n. 14. part. 11. rec.* Et nihilominus etiamſi hoc in pactum deductum non eſſet, adhuc idem ex ſola juris diſpoſitione dicendum erat, ut ultra generalia, in ſpecialibus terminis venditoris grani illud ſtatuto tempore, vel loco non tradentis, ut emptori teneatur ad quanti intereſt, habemus plenas deciſiones *in* 2
Romana grani coram Cerro, deciſ. 471. & 489. part. 9. recent. cum quibus de plano proceſſum fuit.

Scribens pro venditoribus reis conventis, non negabam in puncto juris veritatem dictæ propoſitionis, ut data perfectione contractus, ac etiam mora ex parte venditoris in non adimplendo oriret ad favorem emptoris actio ad intereſſe, competens in quacumque re in contractum deducta, clarius vero in hujuſmodi victualibus, ita prudenter anticipate provideri ſolitis, ob nimiam alterationem, 3
quæ alias de tempore præviſæ, ſeu formidatæ penuriæ contingere ſolet.

Et quamvis ſcriberem tanquam Advocatus, deducerem in propoſito ad moram excuſandam ponderato *in Romana grani coram Coccino, deciſ. 219. part. 5. recent.* quod ſcilicet dici non poteſt venditor in mora tradendi, niſi probaretur, emptorem fuiſſe promptum cum navibus ad frumenti conſignationem recipiendam; quoniam non debet venditor tenere frumentum expoſitum in littore maris; Et conſequenter excluſa mora non intrat actio ad intereſſe ex pleniſſime cumulatis in his terminis per Giurb. *obſerv.* 1. *poſt n.* 3. Nihilominus vere iſti erant conſueti flores Advocatorum ad ornandas ſcripturas, quoniam conſignatio facienda non erat in littore maris, vel in navibus, ſed in ipſo Oppido juxta caſum in *dicta alia Romana grani coram Cerro*, ubi ſic diſtinguendo reſpondetur ad dictam præcedentem deciſionem, in qua conſignatio facienda erat in littore maris, ad quod venditor non tenetur aſportare frumentum alias ibi periturum, niſi naves ibi ſint promptæ ad ſtatim onerandum, & ſic magna eſt differentia inter unum caſum, & alterum.

Motivum autem, quod aliquam probabilitatem habere poſſet, reſultabat ex conditione reſolutiva bis in apoca conventionis reperita, quatenus ſcilicet tractæ non impedirentur a Superioribus, ut ſequutum fuerat, dum conditionis reſolutivæ natura eſt tollere conventionem ab initio, perinde ac ſi inita non eſſet, atque fuiſſet exceptio ſolida, quando aſſiſteret factum, ſed ceſſabat, dum ex parte actoris juſtificabatur, quod impedimentum ſupervenerat poſt moram, atque poſt requiſitiones jam factas, iſtudque motivum fuit cauſa reſolutionum contra venditores.

Quia vero poſt dictam moram incurſam, ac superventum impedimentum, modicum interceſſerat ſpatium; Dicebam quod in omnem eventum, ubi etiam ſuffragari non poſſet purificatio conditionis reſolutivæ, ſuffragari debebat, ad moram excuſandam, impedimentum a Superioribus præſtitum, quod ſpeciem caſus fortuiti continere videtur, ideoque moræ excuſatio, ita reſultaret a diſpoſitione 4
juris, ex regula, quod juſte impeditus dici non poteſt in mora, ad text. *in l. non videtur, §. Qui juſſu*, ubi Dec. & Cagnol. *de reg. jur.* Seraph. *deciſ. 919. num.* 2. Et in ſpe-

ſpecialibus terminis impedimenti reſultantis ex ſequeſtro poſito de facto per Camerales, ita faciles ad apponendum, ac difficiles ad removendum impedimentum, Penia, *deciſ.* 33. juxta Venetam, alias 37. juxta Lugdun.

Adverſus hanc exceptionem, replicabant ſcribentes pro
5 actore, id procedere in impedimento juſto, ſeu etiam injuſto de facto, quod caſus fortuiti ſpeciem habeat, non autem in eo, quod ex facto, & culpa ipſius impediti reſultet, cum tunc ejus culpa ſibi nocere debeat, non autem alteri contrahenti; Culpam vero deducebant ex eo, quod Camerales ſequeſtrum appoſuiſſent ob prætenſiones damnorum, & intereſſe, quas habebant pro frumento ad formam aſſignationis non tradito in anno præcedenti, ex iis, quæ habentur *diſc. præc.*

Ad evitandum hoc objectum, triplicem dabam reſponſionem, unam ſcilicet, quod ceſſaret præſuppoſita culpa ex eiſdem fundamentis, de quibus *in præc.* adeout in hac parte ſequeſtrum, quando ex iſta tantum cauſa appoſitum fuiſſet, illud omnino injuſtum, & ex mera Superioris injuria remaneret, abſque dubio excuſans impeditum a mora, juxta *d. dec. Penia*: Alteram quod ob magnam penuriam frumenti, quæ in hac regione habebatur, itaut opus fuerit cum ingenti ſumptu vecturarum aſportare frumentum a Provincia Marchiæ, ut liquet occaſione dictæ aſportationis ex deductis *in Spolet. gabellæ, ſub tit. de Regal. diſc.* 44. indubitatum erat quod Superiores permiſſuri non fuiſſent extractionem frumenti prædicti ex cauſa Annonæ Urbis, idque erat notorium incontrovertibile, unde propterea, admiſſo etiam dicto impedimento culpoſo, illud attendendum non erat, dum eo etiam ſublato, remanebat alterum inſuperabile.

6 Ubi enim duo concurrunt impedimenta æque principaliter eundem effectum operantia, tunc de uno non curatur, dum eo etiam remoto, vel circumſcripto, remanet alterum, Bald. *in l. C. de furt.* Felin. *in cap. cum Nuncius, n.* 1. *de teſtib.* Menoch *conſ.* 151. *n.* 31. 152. *n.* 6. *&* 661. *n.* 4. Surd *conſ.* 118. *n.* 9. *conſ.* 136. *n.* 7. *&* 137. *n.* 12. potiſſime dum prima cauſa impedimenti, potius injuſta videbatur, unde in concurſu duarum cauſarum, quarum una ſit juſta, altera injuſta actus indefinite geſtus nullam habens cauſam expreſſam metiendo voluntatem a poteſtate, potius ad juſtam, quam ad injuſtam referendus eſt, ex regula etiam, ut in dubio injuſtitiæ delictum præſumendum non ſit.

Et tertio demum, quod ubi etiam hæc ſecunda cauſa publica ceſſaret, dum ſequeſtrum nullam habebat cauſam ex-
7 preſſam, onus erat actoris probare, id ex dicta cauſa culpoſa proveniſſe; atque ſuper hoc fuit magna diſputatio, cui ſcilicet incumberet onus probandi juſtitiam, vel reſpective injuſtitiam impedimenti, quando enim illud contigiſſet re integra, ante ſcilicet incurſam moram, tunc abſolutum videbatur ut onus eſſet actoris, dum reus jam probatam habebat exceptionem reſultantem ex conditione reſolutiva adjecta in apoca conventionis, & conſequenter actor, qui ad elidendam exceptionem incontinenti probatam, replicabat de culpa, cujus ratione impedimentum proveniſſet, tenebatur juſtificare id, quod allegabat pro fundamento ſuæ replicationis, in qua conſiſtebat turbiditas; Verum quia incurſa erat mora, unde propterea ceſſaverat caſus conditionis in conventionem deductæ, atque moroſus prætendebat ſe excuſare ob ſuperveniens impedimentum ad adimplendum id, quod inſtantanee impleri non poterat, ideirco probabilior videbatur reſponſio actoris, quod onus eſſet ipſius rei probare id, quod pro fundamento ſuæ exceptionis allegabat, dum actor jam fundatam intentionem habebat, unde reus remanebat actor in ſua exceptione; Et ex his quoad meritta negotii principalis, reflectendo ad veritatem, non improbabiles viſæ fuerunt reſolutiones.

Aliquod gravamen, eodem veritatis ſenſu retento, eſſe videbatur in exceſſu dupliciter reſultante; Primo ſcilicet quod Judex primæ inſtantiæ mandatum relaxaverat contra
8 venditores pro toto eo majori pretio, pro quo aliud frumentum loco iſtius deficientis emptum fuerat in portu Liburn. non detractis expenſis de neceſſitate ſupportandis, tam ratione vecturæ, quam ratione aſſecurationis a dicto loco Montis Alti uſque ad portum prædictum, cum habens actionem ad intereſſe, poſſit ſolum prætendere præſervationem a damno, non autem eſſe in lucro, ex iis, quæ habentur in *Romana damni infecti pro Coſta, ſub tit. de Servitutibus, diſc.* 45. ac etiam ſæpius *ſub tit. de Cambiis*, & ſub altero *de uſur.* ad materiam intereſſe.

Et ſecundo ob meliorem frumenti gallici qualitatem augentem de pretio, cum intereſſe ſit ficta ſuppletio veritaria,
9 ideoque ille, cui implementum præſtandum eſt, aliud prætendere non poteſt, niſi quantum intereſt illud eſſe ſequutum; Et licet quando ex meliori qualitate ſolum reſultat idem effectus, qui ex repræſtanda, quamvis deteriori, reſultaret, itaut ille, cui implendum eſt, non dicatur effici locupletior, non curetur de rei ſubrogatæ meliori qualitate, ut fuit ſenſus Cameræ *in d. Romana damni infecti, d. tit. de ſervit. diſc.* 44. ubi particulariter de hoc actum fuit; Nihilominus in propoſita facti ſpecie melior frumenti qualitas diverſum producit effectum, adeout reſultet locupletatio, nedum ob melioris panis qualitatem pretium augentem, (cum de his penuriæ tempore, forſan curari non ſoleat) ſed etiam ob majorem quantitatem, ſeu pondus, ex quo pretium creſcit, atque illud motivum, quod in prima diſputatione fuerat neglectum, in altera viſum fuit conſiderabile, unde propterea ob difficultatem capta non fuit reſolutio, quod honeſtæ concordiæ cauſa fuit.

BONONIEN. EVICTIONIS, PRO CAPITULO ECCLESIÆ METROPOLITANÆ, CUM BAVOSIO.

Reſponſum pro veritate.

An emptor agat ad evictionem, ſi paſſus eſt rem pro minus juſto pretio ſubhaſtari; Vel potius ſibi imputandum ſit, cur offerendo debitum, ſubhaſtationem non impedierit; Et quando dicatur adeſſe læſio conſiderabilis.

Hæres fidejuſſoris, an & quando teneatur ad evictionem.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Hæres fidejuſſoris an teneatur de evictione.*
3 *De differentia inter hæredem venditoris, & hæredem fidejuſſoris.*
4 *Etiam in venditionibus ſublata læſio regulanda juxta* leg. 2. Cod. de reſcind. vend. *& non ſufficit ſexta.*
5 *An venditor, & emptor differant in materia læſionis, & quomodo duplum in uno, vel altero regulandum ſit.*
6 *Emptor, qui ex ejus culpa patitur evictionem, ad iſtam non agit.*
7 *Emptor poteſt prævenire evictionem, ſolvendo id, quod ab evincente petebatur, a venditore repetendum, ſed non tenetur.*
8 *Colluſio non præſumitur, ſed eſt probanda.*
9 *Pretium rei evictæ attendendum de tempore evictionis, non autem venditionis.*
10 *Niſi illa eſſet de recenti, & infra decennium.*

D I S C XVI.

TEgius vendidit prædium Caccialupo, qui illud vendidit 1
Bavoſio, contra quem egit Balſianus, Tegii primi venditoris creditor in libris 9174. pro ſorte, & fructibus cujuſdam cenſus, atque obtinuit prædium ſubhaſtari, ac deliberari Alamandino fratri ejuſdem Bavoſii, cui deliberatarius illico illud ceſſit, adeout de facto Bavoſius poſſeſſionem ſemper continuaverit, hiſque peractis, idem Bavoſius egit contra Caccialupum ad evictionem, pro qua obtinuit condemnari in libris 15400. pro quibus dictum prædium venditum fuerat, unde Caccialupus egit contra hæredes trium fidejuſſorum Tegii primi venditoris, quorum unus erat Romanrius, cujus hæreditas poſſidebatur a Capitulo, atque ſequuta condemnatione in prima inſtantia, interpoſitaque appellatione, in hoc ſtatu ex parte Capituli requiſitus fui de veritate, ad effectum deliberandi, an appellationem proſequi deberet, necne, tranſmittendo plura ingenioſa motiva excitata per ejuſdem Capituli defenſores in partibus.

Quorum primum erat, quod hæres fidejuſſoris non te- 2
neatur de evictione per text. *in l. final. C. de eviction.* quod ſingulare, ac notabile dicunt Bart. & Bald. *ibid.* & ſequuntur alii, de quibus Surd. *conſ.* 114. *n.* 24. *& ſeq.* Gratian. *diſcept.* 181. *n. fin.* Emig. *de fidejuſſ.* §. 10. *cap.* 20. *n.* 70. *cum ſeqq.* Verum circa iſtud reſpondi, quod habebam difficultatem, illudque videbatur periculoſum, quoniam textus prædictus
concedit hæredi fidejuſſoris, ut, non obſtante ſui auctoris obligatione, poſſit ex propria perſona, proprioque jure 3
evincere rem venditam, quod juxta veriorem, ac magis receptam ſententiam licitum non eſt hæredi ipſius principalis

debito-

debitoris per text. in l. *vendicantem*, *ff. de evict.* & *l. cum a matre*, *Cod. de rei vendic.* Ideoque ſpecialitas conſiſtit in hoc, quod liceat ex perſona propria, non obſtante dicta hæreditaria qualitate, vendicare ipſam rem, quod hæredi principalis venditoris non liceret; Id autem non tollit hæredis obligationem ad damna, & intereſſe, ad quæ contra ipſum fidejuſſorem viventem agi poſſet, ut clare probat idem Text. ibique Bald. *in ſumm.* & eſt omnium ſenſus, ut advertit idem Entig. *dict. cap.* 20. *n.* 70. dum nulla ſubeſt ratio, cur iſta obligatio, qua fidejuſſor vivens afficitur, tranſire non debeat in hæredem ſuccedentem in univerſum jus activum, & paſſivum defuncti, ideoque concludebam, quod in hoc motivo nullum conſtitui poterat fundamentum.

Alterum erat motivum læſionis, quam Bavoſius emptor paſſus fuerat, permittendo, ut pro inferiori pretio librarum 9000. ſubhaſtaretur prædium, quod ab eodem ſupponebatur eſſe valoris 11400. pro quanti emerat; Sed pariter iſtud videbatur minus tutum; Diſtinguendo ſiquidem plures perſonas, quas dictus Bavoſius repræſentabat, unam ſcilicet deliberatarii, ſeu ab iſto ex ceſſione cauſam habentis, & alteram emptoris, qui evictionem paſſus fuerat; Spectata prima perſona, non intrabat læſio, quæ juxta opinionem, quam ſequitur Rota, & Curia Romana, etiam in vendi-
4 tionibus ſub haſta regulanda eſt juxta terminos Text. *in l.* 2. *C. de reſcind. vend.* & ſic eſſe debet ultra dimidiam, non curata opinione præſertim Regnicolarum volentium in hujuſmodi judicialibus venditionibus ſufficere læſionem in ſexta, cum Rota nunquam dictam opinionem recipere voluerit, ut apud Cavaler. *dec.* 187. & 358. Butait. *dec.* 675. *Romana manutentionis* 18. *Februarii* 1656. *cor. Albergato* impreſſ. *dec.* 138. *part.* 2. *rec.* & *ſæpius*; Et licet *in Romana læſionis* 12. *Junii* 1654. *coram Bichio*, relata dicta Regnicolarum opinione, illam amplecti videatur, ſæpius tamen eadem Rota declaravit, illum fuiſſe ſimplicem diſcurſum extenſoris, atque hoc jure paſſim vivitur, unde cum prædium ſupponeretur valoris librarum 15400. ſubhaſtatio autem facta eſſet pro libris 9174. non dicitur exinde adeſſe læſio, quæ ut ſit ultra dimidiam, opus eſt, quod venditio ſequuta foret infra libras 7700. cum in venditore non dubitetur attendi debere
5 duplum, ſolaque controverſia ſit in emptore, an ſcilicet iſtius læſio debeat eſſe ultra dimidium integri, vel in dimidia dimidii, ut liquet ex deductis hinc inde per Rot. *dec.* 532. & 580. *part.* 5. *rec.* ex quibus liquet, reprobata opinione *gloſſa*, veriorem eſſe contrariam, ut ſcilicet idem duplum requiſitum in venditore, requiratur etiam in emptore. Potiſſime autem a venditore allegari non poteſt læſio adverſus emptorem, cui conſultum non ſit, cum cautela evictionis, cujus carentia minuit abſque dubio de pretio, cujus paria iſta, vel ſimiles circumſtantiæ eſſe dicuntur.

Spectata vero altera perſona primi emptoris evictionem
6 patientis; Motivabant ſcribentes de partibus, ita dici poſſe evictionem ſequutam eſſe ejus culpa, dum poterat, ſolvendo dictam minorem ſummam, illam impedire, ideoque non competeret actio evictionis, allegando Text. *in leg. fundum meum*, & *l. hoc jure*, *ff. de evict. cum concord. per* Cyriac. *contr.* 97. & 197. *utrobique a.* 1. Surd. *conſ.* 15. *n.* 24. & *dec.* 208. *n.* 17. Rota *dec.* 454. *n.* 11. *p.* 9. *rec.* Sed pariter id minus tu-
7 tum dicebam, quoniam nullibi jure cautum habetur, emptorem, qui ejus auctori moleſtias denunciavit, teneri eſſe ſollicitum, ut res contra eum exequuta, & ad haſtam poſita, pro juſto, vel injuſto pretio vendatur; Licet enim poſſet evictionem prævenire ſolvendo agenti petitum creditum, pro quo exequutio facta erat, itaut ſibi competat contra creditorem eadem actio evictionis ad Text. *in l. ſi ſervus venditus*, §. *Cum igitur*, *ff. de evict. cum concord. per* Fab. de Ann. *conſ.* 15. *dec.* 337. *p.* 5. *rec.* & habetur *infra in Romana tranſactionis*, *ſeu Salviani*, *diſc.* 19. Nihilominus ad id faciendum non cogitur, neque ex eo quod omiſerit, dici poteſt culpoſus, adeout ſibi deneganda ſit actio evictionis tanquam ex ejus culpa ſequutæ.

Conſtituebant quoque iidem ſcribentes magnum fundamentum in colluſione, ex eo quod Bavoſius emptor curaverit prædium emi per Alamandinum fratrem ſibi deinde cedentem; Sed & hoc pariter videbatur minus tutum, dum colluſio, tanquam delictum, in dubio non præſumitur, quamvis conjunctio ſanguinis intercederet, nullaque deſuper daba-
8 tur probatio, ex deductis in his terminis *apud* Royas *dec.* 330. *n.* 9. *dec.* 179. *n.* 8. & 9. *apud* Poſt. *de ſubhaſt. Bonon. prædii* 15. *Martii* 1660. *cor. Bevilaqua*, ubi de materia juris offerendi competentia ſecundo creditori adverſus primum, qui ſub alterius ſimulato nomine emerat, quoniam non probata ſimulatione, ob iſtam non præſumendam, ibi contra ſecundum creditorem deciſum fuit, quamvis deinde *a dict. dec. coram eodem ſub die* 17. *Februarii* 1661. receſſum fuerit ob factas probationes, ut dicta cauſa habetur *ſub tit. de credito in eadem Bonon. pro Comitiſſa Zambeccaria*.

Ideoque ubi aliqua ſaltem adminiculativa probatio daretur hujuſmodi colluſionis, ſeu ſimulationis, licet in ſtricta juris cenſura intrare non videantur iidem termini in dicto caſu reſultantes ex diſpoſitione Text. *in l. & qui ſub imagine*, *C. de diſtractione pignorum*, & ex præſumptione, quod ita creditor, potius pignoris conſervandi gratia, quam emendi, id facere voluerit, nihilominus ex quadam rationis ſimilitudine, ſeu ex non ſcripta æquitate, quam præſertim magna Tribunalia ſæpius, egrediendo rigoroſos cancellos juris ſcripti exercere ſolent, ſperari poſſe dicebam, quod venditor, ſeu alter de evictione obligatus, offerendo emptori id, quod ſolvit, & aliquid etiam plus ratione incommodi, & induſtriæ, juxta eam conſiderationem, quæ habetur in prædicanda diſpoſitione Text. *in l. per diverſas*, *vel l. ab Anaſtaſio*, *Cod. mandati*, exaudiri deberet; Super quo tamen certum judicium dari non poterat, cum conſiſtentia in jure non ſcripto pendeant ab incerto judicis arbitrio.

Monebam tamen conſiderari debere injuſtitiam dictæ ſententiæ editæ in prima inſtantia, cum adeſſet defectus liquidationis pretii, ſeu exceſſus in eo. Non per hoc enim, quod prædium emptum fuerat pro lib. 15400. ſequebatur ut pro tanti evictio debita eſſet, cum in propoſito attendatur 9
pretium de tempore ſequutæ evictionis, ſive majus, ſive minus eſſet, itaut intermedium augmentum, vel decrementum, emptoris, non autem venditoris commodo, vel reſpective incommodo cedat, ad Text. *in l. evicta re a. ff. de evict.* Franc. *dec.* 297. *n.* 1. Rota *dec.* 460. *n.* 13. *poſt* Zacch. *de oblig. alias dec.* 26. *n.* 25. *p.* 10. *rec.* Id autem probandum eſt ab emptore, qui agens liquidare tenetur ſuum creditum, 10
niſi evictio ſequuta eſſet de recenti, ac intra decennium, intra quod ſpatium variatio valoris ſtabilium non præſumitur, unde propterea non probata per venditorem diminutione pretii, emptor recte agit ad illud, quod in contractum deductum eſt, ut practicatum fuit *in Bonon. prædii* 21. *Junii* 1649. *cor. Corrado*, *dec.* 230. *p.* 10. *rec.* Et de non præſumenda variatione valoris ſtabilium intra decennium habetur *in dict. Romana læſionis* 12. *Junii* 1654. *coram Bichio*, *Romana officii Notariatus* 6. *Februarii ejuſdem anni cor. Celſo inter ſuas dec.* 178. & in aliis, atque ex his credebam, ut a proſecutione litis potius deſiſtendum eſſet, procurando aliquam honeſtam concordiam, ut ſequutum.

ANNOT. AD DISC. XVI. cum ſeqq.

Agitur in his diſcurſibus de materia evictionis, de qua pluries alibi actum fuit, & præſertim *ſub tit. de feudis*, *diſc.* 44. 32. & 65. *titul. de Cred. diſc.* 71. & *in hoc eod. titul. de empt. diſc.* 50.

Quo vero ad punctum, de quo *diſc.* 16. *n.* 4. ſuper læſione in venditionibus ſub haſta, videri poterunt quæ habentur *infra*, *diſc.* 28. *tit. de Judic. diſc.* 40. & latius *diſc.* 54.

CIVITATIS CASTELLI, PRO CAMILLO MAURO, CUM TITIS.

Caſus diſputatus coram A. C. ſub incerto exitu.

An ſequuta evictione rei venditæ in parte, ad illam agi valeat in totum reſcindendo contractum, vel potius actio competat ad partem evictam.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De quæſtione an evicta parte, agatur ad evictionem in totum.*
3 *Ubi ita conventum eſt, ceſſat omnis quæſtio.*
4 *Quomodo decidi debeat iſta quæſtio.*
5 *Ex modernis formulariis ſolitum eſt conveniri de evictione in totum, licet ſequatur in parte.*
6 *In datione in ſolutum evictio partis cauſat actionem ad totum.*
7 *An evicta re data in ſolutum reviviſcant primæva jura, ſignanter favore dotis.*
8 *Sciens vitium, vel onus rei emptæ non agit ad evictionem.*
9 *Fallit, ſi accedat expreſſa promiſſio, ob quam præſtetur etiam evictio de natura rei.*

10 In

10 *In dubio cenſetur quis alienare jus, quod habet in re.*
11 *Ex quantitate pretii deſumitur partium voluntas;*
Et quid veniat in contractu,

D I S C. XVII.

1 TItiis pro credito dotali in ſolutum dantibus auctrici Camilli quædam bona, eiſque in parte evictis, atque Camillo ex regreſſu ad primæva jura pro integro credito agente, introducta cauſa coram A. C. In diſputationibus deſuper habitis duo fuerunt puncti. Primo ſcilicet, an in contractu emptionis, & venditionis, evicta re vendita in parte, præſtanda ſit evictio in totum, vel potius pro ſola parte evicta; Et ſecundo, poſito quod in venditione præſtanda ſit evictio ſolum in parte, an ſtante, quod agebatur de datione in ſolutum, aliquid ſpeciale deſuper caderet.

Quatenus pertinet ad primum punctum, quamvis Doctores deſuper nimium pugnare videantur, plures adhibendo diſtinctiones, ex deductis præſertim per Dec. *conſ.* 421. *n.* 4.
2 Tiraq. *de retract. lignag.* §. 23. *gloſ.* 1. *n.* 2. *cum ſeq.* Mangil. *de evict. q.* 133 Surd. *conſ.* 13. *n.* 20. *& ſeq.* de Marin. *reſol.* 108. *lib.* 1. Aliis ponderantibus unicitatem pretii: Aliis vero individuitatem conſenſus: Et fortius ubi accedat juramentum; Aliiſque attendentibus formam conventionis, quia ſcilicet promiſſa eſſet evictio, ſive in toto, ſive in parte, cum aliis, quæ deſuper ponderari ſolent; Attamen tam occaſione iſtius cauſæ, quam plurium aliarum, in quibus frequenter de hoc diſputatum fuit, excepto caſu, in quo adſit expreſſa conventio, ut evictione etiam in parte ſequuta, agi valeat, ad totum, cum tunc intret vulgaris regula Text. *in l. ille, aut*
3 *illa, ff. de legat.* 3. de qua late Rota *dec.* 44. *n.* 14 *p.* 11 *rec.* ut in eſtatis, & expreſſis non intrent quæſtiones, & argumenta; Iſta quæſtio videtur potius eſſe facti, quam juris, ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis prudentis judicis arbitrio decidenda, tanquam in quæſtione ambiguæ
4 voluntatis, ponderando qualitatem bonorum, & an emptor diminute, ac in parte empturus fuiſſet, necne, cum abſurdum, ac irrationabile videatur, ut ille, qui unam, vel plures res emit unico contractu, ac unico pretio, alias diviſim non empturus, cogi debeat invitus retinere partem forſan ſibi parum gratam, amiſſa parte meliori; Secus autem e converſo, ubi bona ſunt ita dividua, quod tantam utilitatem importet totum reſpectu totius, quantam pars reſpectu partis; Et conſequenter inanes videntur tot ſcribentium diſſenſiones, cum vere certa generalis regula deſuper tradi non
5 valeat, licet moderna formularia Notariorum hujuſmodi quæſtiones pene extinxerit ob evictionis promiſſionem, ſive in toto, ſive in parte, quod tamen in hac facti ſpecie non aderat, ſed ut ſupponebatur, qualitas bonorum erat talis, quod ſuaderet individuum voluntatis.

Magis vero, ſcribens pro agente ad evictionem in totum, ſive pro regreſſu ad primævum creditum, inſiſtebam in altero puncto, ob quem pro certo credo, quod ita pro
6 hac parte judicatum fuerit, quod ſcilicet non ageretur de emptione, & venditione, ſed de datione in ſolutum, in qua Bartol. *in l. ſi quis aliam, ff. de ſolut. n.* 3. per illum Text. dicit indiſtincte competere actionem ad totum, quamvis evictio ſequeretur in parte, aſſignata ratione, quod in datione in ſolutum dici non poteſt ſublatam eſſe priorem actionem. Et cum Bartol. tranſeunt magis communiter Doctores collecti per Fab. de Anna *collect.* 13. cum quo pertranſit de Marin. *d. reſolut.* 18. *num.* 2. *lib.* 1.

Et quamvis, ubi ageretur de credito indifferenti, iſta propoſitio gravi difficultate apud me non careat, quoniam
7 ratio aſſignata per Bartolum, quoties agatur de ſpecie data pro quantitate, & non accedat priorum jurium reſervatio, verius videatur priorum jurium reviviſcentiam non dari, attamen in hac facti ſpecie omnis difficultas ceſſabat, dum agebatur de credito dotali in hoc privilegiato, ut detur priorum jurium reviviſcentia, ex deductis *ſub tit. de Dote, diſc.* 64 *& diſc.* 157. *num.* 19.

Excipiebant etiam rei conventi de diſpoſitione Text. *in l. ſi fundum ſciens, Cod. de eviction.* ex eo, quod mulier,
8 cui in ſolutum datio facta erat, ſcientiam haberet oneris, vel debiti, pro quo ſequuta erat evictio. Verum reputatum non fuit relevans motivum. Tum ob ſcientiam non bene probatam, cum tamen in præjudicialibus plene, & concludenter illa probanda ſit, ex iis, quæ ad ſatietatem colligunt *addentes ad decif.* 542. *part.* 4. *rec. tom.* 3. *num.* 98. Tum cla-
9 rius, quia expreſſe evictio promiſſa erat, quo caſu diſpoſitio dicti Text. ceſſat, eodem modo, quo ceſſat altera concluſio de non præſtando evictionem reſultantem a natura rei, ut plene ceteris relatis ad limitationem dicti Text. *in l. ſi fundum ſciens*, vel dictæ alterius regulæ de non præ- 10
ſtando evictionem de natura rei habetur deductum *in Ariminen. Caſtrorum, ſub tit. de feud. diſc.* 44.

Et quod magis apud me concludebat, erat quantitas pretii, pro quo datio in ſolutum facta erat, quod reſpondebat integro valori bonorum, ac ſi propria & libera eſſent; Ubi ſiquidem non agitur de omnimoda evictione rei venditæ, 11
vel datæ in ſolutum, ſed ſolum de evictione, vel diminutione in parte, quæ ſit aliena, vel alteri affecta, tunc, niſi valor adæquet, venditor dicere poteſt ſe vendidiſſe ſolum jus, quod in re habebat, & in dubio eſt præſumptio, ad Text. *in l. qui tabernas, & l. cum venditores, ff. de contrah. empt. cum concord.* per Mangil. *de evict. d. q.* 133. *n.* 7. Cenc. de Cenſ. *q.* 28. Greg. *dec.* 225. & Rot. *ſatis frequenter*; Potiſſime; quia ampla promiſſio evictionis frequentius reſultare ſolet a formulario Notarii, abſque eo quod partes ad id reflectant; Sed ubi pretium eſt adæquatum toti rei, tunc ceſſat hæc dubitatio ex recepto principio, de quo Alex. *conſ.* 26. *lib.* 4. Gregor. & adden. *dec.* 126. *Romana apothecæ, ſeu pecuniaria* 8. *Junii* 1654. *&* 25. *Junii* 1655. Bichio, quarum ſecunda eſt *decif.* 66. *part.* 12. *recent.* ut ex pretii quantitate deſumatur Partium intentio, & quid in contractum deductum ſit, iſtudque reputatur optimum argumentum, ut alibi pluries.

ROMANA AROMATARIÆ, PRO ARCHANGELO LORIO, ET SOCIIS, CUM CREDITORIBUS EVANGELISTÆ MATTHEJOLI.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Signatura, & reſolutus ut infra.

De eadem materia evictionis ſequutæ in parte, an, præſtanda ſit in totum; Et quid ubi vendita ſit aliqua univerſitas.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *An evicta parte agatur ad totum.*
3 *Quando intret dicta quæſtio, & quando non.*
4 *Taberna mercium importat univerſitatem.*
5 *Vendita Univerſitate non præſtatur evictio ſingularum rerum.*
6 *In quo conſiſtat judicantis, vel conſulentis doctrina.*
7 *Venditis nominibus debitorum ſi meliora, magiſque exigibilia deficiant, quid agendum ſit.*

D I S C. XVIII.

VEndidit Evangeliſta Archangelo, & ſociis, aromatariam cum omnibus mercibus, & inſtrumentis, ac 1
aviamento, necnon cum nominibus debitorum, ſeu exigentii, quæ juxta notulam datam importabat ſcuta circiter bis mille, cum pacto, ut in valoris æſtimatione facienda a peritis, fieri deberet defalcum ad rationem certæ ſummæ conventæ pro centenario; Cum autem, effectuato contractu, detectum eſſet, venditorem notabilem ſummam dictorum nominum debitorum ex melioribus exegiſſe, hinc emptores, ſumpta occaſione, curabant recedere a toto contractu, ideoque denegabant etiam ſolutionem pretii mercium, & inſtrumentorum. Verum contra eos, ac exceptione rejecta, relaxatum fuit mandatum per A. C. eiſque Signaturam adeuntibus pro commiſſione appellationis, reſcriptum fuit eidem, ut iterum audiret, atque ad mentem Signaturæ emptores condemnati fuerunt ad ſolutionem pretii mercium, & tabernæ, non autem ad illud exigentiarum, a quo abſolutoria prodiit, atque ita cauſa finem habuit.

Scribentes hinc inde, cum magno labore, ac longo allegationum apparatu, diſputabant quæſtionem inſinuatam *diſc. prec.* an ſcilicet, & quando evicta parte rei venditæ, recedere liceat a toto contractu, ſeu intret evictio in totum, vel
ſolum ea præſtanda ſit in parte ſequuta, deducendo diſtin- 2
ctiones *eod. diſc. prec.* inſinuatas cum auctoritatibus ibi deductis fruſtra repetendis, atque ego ſcribens pro emptoribus videndo, quod ſcribentes pro actoribus in iſta quæſtione (parum judicioſe) ſe intruderent, per eandem viam quoque ambulabam, probando, quod ob individuum voluntatis, ſive ob unicitatem pretii, ac fortius, quia melior, ac notabilior pars nominum ceſſorum deficeret, remanentibus

nentibus inexigibilibus, vel ſaltem difficilioris exactionis, quæ ſine dubio empta non fuiſſent, cum in his materiis ſterile compenſetur cum fertili, ideoque durum, ac iniquum eſſet, ut acquirens rem conſiſtentem partim ex fertilibus, & partim ex ſterilibus, cogi deberet, amiſſis fertilibus ſola ſterilia retinere, ut cæteris relatis advertit præſertim Tiraq. *de retract. lignag.* §. 23. *gl.* 1. *n.* 24. atque ubi non haberemus auctoritatem, ad id evidentiam doceret humana ratio, ipſeque naturalis diſcurſus.

Verum reflectendo ad veritatem emptoribus ab initio libere inſinuatam, mirabar de dictorum ſcribentium ſimplicitate, quamvis illi opinantes ita ſe oſtendere magnus Juriſconſultos, chartas allegationibus implevissent, cum dicta quæſtio omnino extranea eſſet a caſu; Illa ſiquidem cadere
3 potuiſſet, quando contractus fuiſſet ſubſtantiatus in ipſis nominibus debitorum tantum, principaliter in contractum deductis, quo caſu ex dicta ratione probabilius pro emptoribus reſpondeti debuiſſet, ob veriſimiliter abſque dubio deficientem animum contrahendi, ceſſante præſuppoſito nominum utilium, ac exigibilium, ſed non erat iſte caſus,
4 quoniam venditio principaliter ſubſtantiata erat in ipſa taberna, ſeu aromataria conſiderata tanquam univerſitate plurium membrorum complexiva, mercium ſcilicet, ac inſtrumentorum, & aviamenti, necnon nominum debitorum, ſive exigentiarum, ut occaſione fructuum recompenſativorum pro pretio ad terminos Textus *in l. curabit, Cod. de act. empt.* advertitur, *ſub tit. de uſur. diſc.* 15. & 16.

Hoc autem poſito reſultat, ut in venditione Univerſitatis, quæ non evincatur, ſed ſolum aliqua deficiant membra, præ-
5 ſtanda non ſit evictio, ſed ſolum reficiendum ſit id quod minus, ſeu quanti intereſſet, ad Text. *in l.* 2. *ff. de hered. vel action. vendit.* cum ibi notatis, & cum concordantibus in propoſito evictionis præſtandæ in venditione feudi, quod univerſitatem importat, ubi aliqua membra deficiant, *in Neapolit. ſeu Caputaq. ſub tit. de feud. diſc.* 32. *& infra diſc.* 26. & hic erat caſus, unde docemur, doctrinam, ac excel-
6 lentiam Advocati, ſeu Conſulentis, non conſiſtere in illo improbo labore pragmaticis connaturali, conſarcinando concluſiones, ac doctrinas, ſed in eligendo modicum, & bonum, quod ſtricte feriat præciſum caſum quæſtionis, illamque decidat, cum reliquum dicatur palea ſine tritico.

Illud vero de injuſtitia dicebam huic parti debitum eſſe, atque in hoc fuit potiſſima Signaturæ difficultas, ut attendi non deberet valutatio dictarum exigentiarum facta inter
7 partes, habita ratione bonarum, ac malarum reſpective, ſed ſtante deficientia notabilis partis bonorum, defalcum deberet eſſe longe majus cum judicio peritorum, & pro quanti dictæ malæ exigentiæ remanentes de per ſe valerent, quod idem eſſe videbatur, ac fere nihil, ideoque potius expediebat creditoribus venditoris illas pro ſe ipſis retinere, quia forte cum majori diligentia plus recuperaretur, adeout quodammodo dictæ abſolutoriæ manus dederint, atque dicebam, quod in omnem caſum indubitata eſſet exceptio illiquiditatis, ac incertitudinis, ideoque locus eſſe non poterat condemnationi.

ROMANA TRANSACTIONIS, SEU SALVIANI.

PRO DUCE BONELLO, CUM HÆREDIBUS MARCHIONIS DE BUBALO.

Caſus reſolutus per A. C. pro Duce.

An emptor prævenire poſſit imminentem evictionem tranſigendo cum evincente, Et an pro eo quod ex dicta cauſa ſolvit, agere poſſit, non ſolum contra venditorem, ſed etiam contra creditores, quibus pretium ſolutum fuit cum obligatione de reſtituendo: Et quomodo adverſus dictos creditores agere poſſit.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Emptor recuperat a venditore ea, quæ ſolvit, ut evictionem impediret.*
3 *An ſolutio petat fructus recompenſativos.*
4 *Evictio ſequuta non dicitur, niſi cum executione.*
5 *De materia contributionis inter plures idem intereſſe habentes.*

Card. de Luca, Lib. VII.

6 *Tranſactio habet ſpeciem rei judicatæ.*
7 *Sufficit citare eum, de cujus principalis intereſſe agitur, & ſic ad effectum evictionis ſufficit citare venditorem, non creditores, a quibus pretium eſt avocandum.*
8 *Licet emptor non agat ad evictionem ſine interpellatione, fallit ſi conſtat de clara juſtitia evictionis.*
9 *Non tenetur emptor repetere volens pretium ob evictionem, ſervare ordinem creditorum, prout neque creditor anterior ad id tenetur.*

D I S C. XIX.

Cardinalis Aleſandrinus emit a Livia Bonella Juliæ Cæſarinæ hærede, pro ſolvendis ejuſdem Juliæ debitis, & 1
legatis, partem tenutæ Salicis pro pretio ſcut. 57. mill. quæ ſoluta fuerunt, partim creditoribus, partim vero legatariis, qui omnes cum cautione, vel propria obligatione, ſtante eorum idoneitate ſuccedente loco cautionis, promiſerunt reſtituere emptori in caſu evictionis, necnon prioribus, & potioribus creditoribus in forma, inter quos erat Lucretia de Bubalo legataria ſcutor. quinque millium; Cumque his peractis illi de Corbaria prætendentes dictæ tenutæ pertinentiam, proſequerentur litem de tempore dictæ venditionis in Rota jam pendentem, tam contra Cardinalem emptorem, vel Marchionem Chaſſani ejus interim defuncti hæredem, quam contra eamdem Liviam reliquæ partis dictæ tenutæ poſſeditricem, proditis ad favorem dictorum de Corbaria pluribus deciſionibus, Marchio prædictus, ut utile negotium dictæ hæreditati, ejuſque creditoribus faceret, curavit cum actoribus ſe concordare pro ſcut. 24. mil. & ſucceſſive eadem Livia pro parte bonorum a ſe poſſeſſorum, ſe concordavit pro ſcutis 16. m. Volens autem Marchio, defuncta Livia, ab ejus bonis fideicommiſſo ſuppoſitis dictam ſummam recuperare, ſe opponentibus hæredibus fideicommiſſariis, introducta fuit lis in Rota, in qua duæ prodierunt deciſiones Marchioni favorabiles, firmantes, juſte illum potuiſſe imminentem evictionem prævenire mediante concordia, cum qua utile venditoris negotium feciſſe, ac prudens conſilium pro eo ſuſcepiſſe dicitur, ut liquet ex plenis deci- 2
ſionibus deſuper editis *dec.* 337. & 390. *part.* 5. *rec.* in quibus præſertim prima firmatur concluſio, ut emptor, ita per concordiam evictionem præveniendo, iſtius actionem habeat pro rata ſoluta perinde, ac ſi vere eam paſſus eſſet, iſtarumque deciſionum auctoritate idem dictum fuit *in Tudertina cenſus* 10. *Martii* 1664. *coram Taja*, de qua 3
cauſa habetur actum *ſub tit. de cenſib. diſc.* 25. ſuper puncto, an pro eo, quod emptor ex dicta cauſa ſolvit, prætendere poſſit interuſuria, quæ vulgo dicimus fructus recompenſativos, perinde, ac ſi ipſa res evicta eſſet, atque his ſtantibus, quamplura bona pro dictæ ſummæ reintegratione Marchio recuperavit, & de quo agitur etiam apud Fabium de Anna *conſ.* 15.

Cum autem omnimoda reintegratio ſequuta non eſſet, Hinc pro reſiduali ſumma conſequenda Dux Bonellus dicti Marchionis ſucceſſor, judicium inſtituit in vim Salviani interdicti ad bona præfatæ Lucretiæ de Bubalo legatariæ, poſſeſſa per hæredes Marchionis de Bubalo, & introducta cauſa cor. A. C. probatiſque ex parte actoris omnibus Salviani extremis, duæ ex parte reorum conventorum opponebantur exceptiones, ſuper quibus fuit diſputatio, Una ſcilicet, quod obligatio dictæ Lucretiæ concepta eſſet de reſtituendo acceptam pecuniam in caſu ſuccumbentiæ, cum dictione taxativa *tantum*, quæ ſuccumbentia adhuc ſequuta non erat, ideoque purificata non erat conditio obligationi adjecta, Nil obſtante, quod Rota in allegatis deciſionibus firmaſſet emptori licitum eſſe, non expectata formali evictione; iſtam cum prudenti conſilio, atque cum ipſius venditoris utilitate prævenire, quoniam ſcribentes pro reis dicebant id recte procedere contra ipſum venditorem, non autem contra tertium non citatum, ne- 4
que auditum, cujus reſpectu obligatio præciſe facta in caſu ſuccumbentiæ, debet præciſe purificari per caſum dictæ ſuccumbentiæ, qui ſequutus non dicitur, niſi mediante ſententia cum ſubſequuta executione, per quos actus, & non prius dicitur ſequuta evictio, ad Text. *in l. habere licere, ff. de evict. cum concordant.* apud Gregor. & Adden. *dec.* 88. Buratt. & Adden. *dec.* 240. Fab. de Ann. *conſ.* 15. *n.* 2. & *ſeqq.*

Et altera erat exceptio contributionis, quod ſcilicet contra dictam Lucretiam agi non poſſet pro repetitione integræ ſummæ ſcut. 5. mill. ſibi ſolutæ, ſed proportionaliter, &

pro rata cadente in ſcutis 24. mil. comparative ad 52. mil. pro quibus emptio facta fuerat, ut ita concordiæ beneficium omnium creditorum commodo cederet, aſſignando ſimilia de contributo reſultan. *ex toto tit. ad leg. Rhodiam de jactu*
5 inter plures habentes merces in eadem navi, quarum partem pro ejuſdem navis ſalute projicere opus fuit; Sive contributi inter plures mercium aſſecuratores; ſi aliqua pars pereat, vel aliquam ſummam pro earumdem mercium præſervatione, ſeu redemptione ſolvere oporteat, cum ſimilibus, quæ habentur deducta *in Romana contributionis de Ceſiis, ſub tit. de feud. diſc. 89.*

Pro actore ſcribens, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam neutram exceptionem ſubſiſtere, Quatenus enim pertinet ad primam, poſita dicta vera concluſione, ut evictionis præventio ejus ſpeciem habeat, ejuſque actionem legitime producat, ex individualiter firmatis in allegatis deciſionibus, ſequitur exinde factum dici caſum ſuccumbentiæ, quoniam ubi tranſactio valide, ac bona fide inita eſt, itaut tertium in ea non intervenientem quoque afficiat, ut in dictis deciſionibus firmatum fuit, exinde reſultat eam cenſendam
6 eſſe ſententiam tranſactam in rem judicatam, cujus ſpeciem continet, ac operationem tranſactio facit, ad Text. *in l. non minorem, C. de tranſact. cum vulgaribus concord.* unde ita pro iſta rata, cenſetur quod per quemdam actum occultum ſequuta ſit ſuccumbentia per rem judicatam exequutioni demandatam; Et ideo quemadmodum ſi vera, & formalis ſuccumbentia, & evictio ſequuta eſſet in toto, diceretur abſque dubio factus caſus obligationis, ita fortius dicendum in præſenti, cum iniquum, ac irrationabile foret objicere emptori, quod negligendo evictionem in totum, per quam totum pretium repetere, omneſque creditores ſpoliare poterat, ita eorumdem conditionem fecerit meliorem, quoniam eſſet lapidare pro bonis operibus.

Neque alicujus momenti erat objectum omiſſæ citationis ipſorum creditorum, quoniam in jure receptum eſt, in
7 quocumque judicio, vel actu ſufficere citare eos, quorum principaliter intereſt, nullam vero ſubeſſe neceſſitatem citandi alios acceſſorium, & conſequutivum intereſſe habentes, ad Text. *in l. de unoquoque ff. de re. judic.* Cavaler. *dec.* 328. *n.* 2. Buratt. & Add. *dec.* 371. Otthob. *dec.* 169. *per tot.* ubi late de judicio recte agitato cum principali debitore ad effectum urgendi fidejuſſorem etiam non citatum, & habetur deductum *in Converſanen. ſub tit. de juriſdict. diſc.* 2. atque ita in propoſito avocandi pecuniam ſolutam creditoribus de pretio rei venditæ in caſu evictionis, vel moleſtiarum, paſſim ſervat praxis omnium Tribunalium, præſertim vero Congregationis Baronum, ubi hæc materia eſt frequentior, quoniam ſufficit firmari creditum cum principali debitore, ad effectum agendi contra creditores, quibus pretium eſt ſolutum cum obligatione de reſtituendo &c. dictiſque creditoribus aliud non ſuppetit refugium, niſi illud docendi incontinenti de clara injuſtitia obtinentia, ex qua probatio, vel ſuſpicio colluſionis inter ipſum, ac principalem debitorem deducatur, cum tunc, ubi incontinenti de injuſtitia conſtat, audiantur, quia injuſtitia notoriam nullitatem cauſat, ubi vero juſte evictio ſequuta, vel præventa eſt, caſus eſt indubitatus, nedum quia creditores utpote ſecundarium, & conſequutivum intereſſe habentes, de jure in principali judicio citandi non ſunt.

Sed clarius, quia licet ad effectum actionis de evictione, etiam contra ipſum venditorem neceſſaria ſit litis denun-
8 ciatio illi facienda, Nihilominus in foro receptum eſt, quod ſi de juſtitia evictionis conſtat, itaut venditor pulſatus probabilem non habeat exceptionem, cum qua illam impedire potuiſſet, ſi emptor ad cauſæ defenſionem vocaſſet, tunc non obſtante denunciationis omiſſione, eadem actio competit, quoniam eidem venditori objicienti adverſus emptorem de omiſſa interpellatione replicari ſolet, dicas tune id, quod interpellatus dicturus fuiſſes adverſus evincentem, ut firmatur in eiſdem hujus cauſæ deciſionibus ſupra allegatis, ac etiam *in Mediolanen. bonorum 6. Junii* 1647. *Bichio*, & ſæpius, quia eſt propoſitio in foro recepta ex magiſtrali *dec.* 49. Afflicti

Quo vero ad alteram exceptionem contributionis, ultra
9 quod in foro receptum non eſt *votum Robuſterii*, ut creditor anterior, ſeu emptor perquirere teneatur ultimum creditorem, ſed poſſit pro libito eligere, & pulſare medior, qui pro eorum relevatione perquirant, & pulſent poſteriores. ex deductis per Salgad. *in labyr. p.* 3. *cap.* 14. *n.* 10. *cum ſeq.* ſolumque praxis ſervat, quod judices, quamvis decernentes mandata contra intermedios, ſuperſedere ſolent in exequutione, donec ad iſtorum pulſatorum inſtantiam relaxentur mandata contra poſteriores, ut ita ab iſtis unico contextu, ac evitato inani circuitu, anterioris ſatisfactio ſequatur, cum de reliquo, pecunia ſoluta cum obligatione de reſtituendo, de jure dicatur extare, ac fingatur eſſe ſuper banco in una maſſa, a qua pro libito emptor evictionem in parte paſſus, ratam ſuæ reintegrationis neceſſariam reaſſumit.

Adhuc ceſſabat difficultas ex non intrante ratione contributionis, cui ſolum locus eſſet, quando æqualis eſſet omnium creditorum conditio, quia nempe omnes eſſent chirographarii, ſeu in gradu, vel privilegio pares, ſecus autem in præſenti, dum alii erant creditores venditricis ex cauſa onoroſa, & correſpectiva, dicta vero Lucretia erat creditrix ex cauſa lucrativa legati, & conſequenter abſque dubio poſtponenda omnibus creditoribus quamvis chirographariis, ac ſolam perſonalem habentibus, ad quorum commodum tantum concordia totius evictionis impeditiva redundabat, itaut ſi emptor ſervando prætenſum contributum, pro ejus reintegratione pulſaſſet dictos creditores ex cauſa onoroſa pro eorum ratis, iſti poſſent pro reintegratione agere contra hanc creditricem ex cauſa lucrativa, avocando pecuniam ſibi ſolutam, ideo multo minus intrabat dicta exceptio continens mere inanem circuitum damnatum a regula *dolo facit* &c. & ſecundum præmiſſa judicatum fuit, licet Rei conventi non acquieſcentes curaverint committi cauſam appellationis in Rota, ubi pendet, ſed credo, quod eam non ſint proſequuturi; quia eorum injuſtitia videtur clara,

ANNOT. AD DISC. XIX.

EMptor poteſt quidem prævenire evictionem, ſolvendo id quod ab evincente petebatur, a venditore repetitum, ſed non tenetur id agere, ut habetur *ſupra, hoc eodem tit. diſc.* 16, *n.* 7.

ALBANEN. PERMUTATIONIS, PRO VECCHIS.

Reſponſum pro veritate,

An ille regreſſus, qui, evicta re permutata, competit permutanti ad rem ſuam, ceſſante hypotheca, ſit exercibilis contra tertium bonæ fidei emptorem, ſeu alias particulari titulo tranſlativo dominii ex cauſa onoroſa rem acquirentem.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Permutanti in caſu evictionis datur regreſſus ad rem propriam.*
3 *Edictum de his quæ in fraudem, quando detur contra tertium.*
4 *An concluſio, de qua n. 2. procedat, ubi res tranſit ad manus tertii.*
5 *De eodem, & quod affirmativa procedat, ubi adeſt hypotheca.*
6 *Quod æquitas aſſiſtat permutanti, ut rem ſuam vendicet.*
7 *Reſignatio beneficii ſub certa conditione non abdicat jus a reſignante.*
8 *Quod venditor abſque reſervatione dominii in re ſua vincatur a creditoribus anterioribus empteris.*

D I S C. XX.

PErmutatis inter Defendium, & Paulum domibus, cum 1
Defendius, vel ejus hæredes, domus a Paulo datæ evictionem paſſi eſſent, e converſo autem domus a Defendio data per Paulum vendita, ſeu in ſolutum data eſſet ejus creditoribus, hinc pro veritate per dictos hæredes conſultus fui, an eis competeret vendicatio propriæ domus a tertio, in quem diſtractæ erant.

Reſpondi, quod ubi ea continuaret in dominio permu- 2
tantis, non dubitaretur vindicationem competere jure regreſſus ad rem ſuam competentis, ubi rei permutatæ evictio ſequuta ſit, ad Text. *in l.* 1. *C. de rer. permutat.* ubi communiter ſcribentes relati per Becc. *conſ.* 86. *n.* 8. *cum ſeqq.* Mangill. *de evict. q.* 140. *n.* 5. & *q.* 141. *n.* 3. Surd. *dec.* 173. *n.* 13. *cum ſeq.* atque tanquam abſolutum ſupponitur apud Franc. *dec.* 34. & alios, de quibus infra.

Difficultatem vero dixi in eo conſiſtere, quod domus 3
prædicta non eſſet amplius in dominio permutantis, minuſque penes tertium titulo lucrativo, unde propterea locus
eſſet

eſſet ſubſidiario edicto *de his, quæ in fraud. creditorum &c.* de quo pluries alibi, præſertim *ſub tit. de Regal. diſc.* 1. & 29. ac etiam *ſub tit. de dote, diſc.* 156. & 158. ſed contra tertium poſſidentem titulo tranſlativo dominii ex cauſa onoroſa, & in ſtatu bonæ fidei quæſito, contra quem ubi ceſſat remedium hypothecæ anterioris, ut in præſenti ceſſabat, regula eſt actionem non competere, juxta diſpoſitionem Tex. *in l. cum precibus, C. de rer. permut.*

Super hoc autem puncto, quantum aliquæ diligentiæ
4 tunc adhibitæ conſedere potuerunt, non reperii deciſionem Rotæ illum examinantem, ac decidentem, ideoque ob regulam Text. *in d. l. cum precibus*, Reſpondi ſatis dubitare contra requirentes, dum cum eadem regula pertranſeunt ſcribentes, ut antiquioribus relatis apud Franch. *dec.* 34. quæ videtur in materia magiſtralis, Mangill. *d. quæſt.* 104. *num.* 8. Faber. *in C. tit. de rer. permutat. diffinit.* 9. Hodiern. ad Surd. *dec.* 173.

Et quamvis Boet. *dec.* 112. *num.* 13. Thomat. *dec.* 134. *n.* 1. Mangil. *d. quæſt.* 146. *n.* 6. & *q.* 141. *n.* 8. & Gratian. *diſc.* 34. *n.* 20. ſimpliciter dicant, dictum regreſſum juxta regulam Text. *in d. l.* 1. *C. de rer. permut.* competere etiam contra
5 tertium, attamen iſtæ auctoritates non ſatisfaciebant, quoniam excepto Boetio, Mangilius, Gratian, & Thomat. unus alium tranſcribendo, ac more collectorum potius quam Doctorum, non diſcurrendo, neque diſtinguendo caſus, vel terminos cum ſolita cæca fide pertranſeunt, cum *d. d.* 173. Surd. in qua bene id firmatur cum fundamento hypothecæ anterioris exercibilia etiam contra tertium, quamvis ex cauſa oneroſa, ac in ſtatu bonæ fidei ſit effectus rei dominus, ſed punctus eſt, ubi hypotheca anterior deficiat, quod dicti collectores non expendunt, unde propterea tunc dixi habere difficultatem, neque adhuc occaſio præbuit, punctum formiter diſputare, maturumque judicium deſuper efformare.

Licet enim quædam non ſcripta, & naturalis æquitas nimium permutanti aſſiſtere videatur, ut ſcilicet rei ſuæ dominium a ſe abdicare noluerit, niſi ſub conditione adi-
6 mente alias conſenſum ab actu, quatenus ſcilicet cum effectu, ac irrevocabiliter obtineat rem loco propriæ ſibi datam, ad inſtar eorum, quæ frequenter habentur *ſub tit. de benefic. diſc.* 34. & *ſeqq.* & *ſub tit. de penſion.* præſertim in *Parmen. diſc.* 12. de reſignante Beneficium ad favorem certæ
7 perſonæ, ſive ſub reſervatione certæ penſionis, ut reſignatio non abdicet jus a reſignante, niſi effectum ſortiatur conditio, ſub qua facta eſt, nihilominus rigor juris civilis *in d. l. cum precibus* in contrarium urgere videtur, ſiquidem ubiquis vendit rem ſuam, habita fide de pretio, adhuc dici poteſt non habuiſſe animum a ſe abdicandi dominium, niſi ſub conditione, quod ſequatur pretii ſolutio, & tamen ceſſante dolo ex parte emptoris, ſive non adhibita cautela
8 reſervationis dominii rigor legis civilis, naturali quidem rationi nimium repugnans, præfert anteriores creditores emptoris eidem venditori etiam in re propria, ut *hoc tit. diſc.* 5. quod quidem aſperum videtur, ideoque etiam in caſu permutationis adhibenda venit eadem cautela reſervationis dominii, ac manuum injectionis ad rem ſuam, cum ita ceſſet omnis quæſtio.

ANNOT. AD DISC. XX.

Dictum *de his quæ in fraudem*, quando detur contra tertium ultra loca enunciata in præſenti *diſc. num.* 3. vide *ſub tit. de jud. diſc.* 40. *de Cred. in ſupplem. diſc.* 162. & conferunt deducta *ſub tit. de Donat. diſc.* 65.

ROMANA TENUTÆ,

PRO PRINCIPE BURGHESIO,

CUM CREDITORIBUS DUCIS DE COMITIBUS.

Diſcurſus in congreſſu.

Emptore ſolvente partem pretii creditoribus anterioribus, partem vero ipſi venditori, vel creditoribus poſterioribus, An creditores intermedii petere poſſint immiſſionem pro indiviſo pro rata debitori, vel poſterioribus ſoluta, admittendo tantum in emptore retentionem pro rata ſoluta anterioribus; Vel potius ei liceat retinere totam rem, aut aliàs conſultum eidem eſſe poſſit pro aſſequutione ejus, quod anterioribus ſolutum eſt; Et generaliter, an & quando emptor agendo, vel excipiendo utatur juribus creditorum, qui cum ejus pecunia ſoluti in cauſam pretii dimiſſi ſunt.

SUMMARIUM.

1 Facti ſeries.
2 Emptor, qui partem pretii ſolvit creditoribus anterioribus, & partem venditori, pro hac rata pati cogitur immiſſionem creditorum poſteriorum pro indiviſo.
3 Declaratur dicta concluſio, quando procedat, & quomodo recipienda ſit.
4 De æquitate, ob quam ſecundus creditor admittatur cum primo ad rem, ſuper qua poteſt eſſe utrique conſultum.
5 Ceſſionarius repræſentat cedentem in omnibus.
6 Creditor, ad cujus inſtantiam bona debitoris ſubhaſtantur, an poſſit ea emere.
7 Emptor, cui res evincitur in toto, vel in parte, ſeu evictione imminente poteſt diſcedere a contractu, illumque habere pro reſoluto.
8 De alio caſu controverſia ſimilis.
9 Ceſſio reportata a creditoribus dimiſſis cum pecunia in cauſam pretii, eſt inefficax, & reſolvitur in quietantiam.
10 An, & quando emptor agendo, vel excipiendo, ſuccedat in locum creditorum, qui cum ejus pecunia ſunt dimiſſi, diſtinguuntur plures caſus.
11 Declaratur concluſio, de qua n. 9. & quando ceſſio ſuffragatur.

DISC. XXI.

Empta per Burgheſium tenuta Torrechiolæ a Duce de Comitibus, pro pretio ſcut. 40. mill. ex quibus pars ſo- 1
luta fuit creditoribus anterioribus, reportata jurium ceſſione, vel reſpective cum pacto de ſubintrando, reliquum vero ſolutum ipſimet venditori, iſtius morte ſequuta, aliqui ejus creditores prætendere cœperunt ſibi competere jus petendi immiſſionem in Salviano interdicto, ſeu alio remedio in vim hypothecæ pro rata excedente id quod anterioribus ſolutum fuerat; Cumque ob ejuſdem tenutæ diminutum pretium, aliaſque circumſtantias, Burgheſio poſſeſſori ad repellendas hujuſmodi moleſtias ſufficeret poſſe objicere de retentione pro ſola rata anterioribus ſoluta; itaut donec iſta ei offerretur, moleſtari non poſſet; Hinc proinde convocato deſuper ejus Advocatorum congreſſu, præviis etiam, juxta laudabilem ſtylum, diſcurſibus in ſcriptis pro veritate, cæteri ſeniores deſperatum opus id reputabant ob
ſpeciales deciſiones Cavaler. 652. *dec.* 455. *poſt* Cenc. *dec.* 165. 2
p. 6. *rec. n.* 13. *cum ſeq. quæ eſt repetita poſt eundem* Cenc. *dec.* 559. *dec.* 318. *n.* 26. *cum ſeqq. eadem par.* 6. *dec.* 311. *p.* 10. *Romana plateatici* 12. *Junii* 1656. *cor. Bevilaqua, & in aliis*; Quod ſcilicet cum pretium præſumatur juſtum, neque idem emptor ejus injuſtitiam allegare valeat, exinde reſultat, quod firmato rei valore, dum jura anteriora, de quibus emptor excipere poteſt, abſorbent ſolum partem, & non totum, idcirco debet in reliquo pati immiſſionem pro indiviſo, quod etiam firmat Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 7. *quæſt.* 44. *n.* 17. & 24. atque ita dicebant in Curia paſſim uſu receptum eſſe.

Diverſa erat mea ſententia, ſiquidem dictam concluſionem procedere dicebam, quoties emptor intendit perſeverare in contractu, atque adhuc emptoris perſonam ge-
rere, rem emptam jure dominii ad limites contractus re- 3
tinendo; tunc enim, quia non docto de læſione, pretium præſumitur juſtum, & ſi quod poſtmodum contigiſſet decrementum, illud deberet eſſet ſuum, eodem modo, quo eſſet augmentum tanquam ſequela dominii, *ut toto tit. ff. & Cod. de pericul. & commodo rei venditæ*; Hinc proinde intrat ratio dictæ concluſionis, quod ita commode remanet utrique conſultum, cuilibet pro ejus rata, quod eſt dictarum deciſionum fundamentum.

Secus autem ubi emptor, cui ex facto, & culpa venditoris aſſerentis rem liberam, violatur fides, atque non conceditur jus perſeverandi in contractu, eo modo, quo ipſe contrahere in animo habuit, unde propterea recedendo a contractu, atque emptoris perſonam exuendo, velit induere diverſam perſonam creditoris ex juribus ceſſis, & tanquam diverſus homo, repræſentans creditores anteriores, quorum jura obtinet; Tunc enim quemadmodum dicti creditores, ſi

 ſatiſ-

ſatisfacti non eſſent, atque rem ſibi hypothecatam poſſiderent, illam, vel retinere poſſent donec de eorum credito ſatisfacti eſſent, præſertim ubi non eſt dividua, itaut forret
4 æquitas, de qua in allegatis deciſionibus, & apud Baratt. *dec.* 420. vel proſequendo judicium executivum pro ſui crediti aſſequutione obtinere poſſent rem exequi, & ſubhaſtari pro quanti vendi poteſt, ad effectum ut ex pretio eis prius ſatisfiat, & id quod ſupereſt remaneat ſolum poſterioribus; Ita idem peti poteſt per ceſſionarium, qui ſuccedit in univerſum locum, gradum, & jus cedentis, ejuſque perſonam in omnibus repræſentat, ad Text. *in l. emptor, Cod. de hered. vel action. vendita, cum concordan.* per Capyc. Latt.
5 *dec.* 16. *n.* 4. Rota *dec.* 187. poſt Zacch. *de obligat. & paſſim*: Atque cum hac ſecunda via videbatur obtineri intentum, dum ob diminutum valorem, ac etiam ob temporum contingentias, tenutam ſubhaſtando, via repertus fuiſſet oblator, qui cum pecunia numerata excederet ſummam cadentem ſub dictis creditis anterioribus ſibi emptori competentibus, ac propterea idem, ita diverſam perſonam repræſentando, dictoque priori titulo, ſeu contractu ſeſoluto, tanquam extraneus licitator eamdem rem obtinere poterat, atque ſibi ipſi ſatisfacere, quod hodie receptiſſimum eſt fieri poſſe, ut ſcilicet idem creditor, ad cujus inſtantiam fit ſubhaſtatio, publice, palam, & bona fide tanquam ter-
6 tius, ac extraneus licitator ſub haſta emere poſſit bona, quæ venduntur ad ejus inſtantiam tanquam creditoris, ne ipſe ſit deterioris conditionis quocumque alio extraneo de mundo, ita enim ceſſat ratio fraudis, cui innititur Textus *in l. & qui ſub imagine, C. de diſtract. pignor.* cujus diſpoſitio locum habet, ubi captioſe, & fraudulenter creditor pignus ſibi ipſi vendere velit, ut ita diſtinguendo cæteris relatis plene habetur *in Bonon. prædii* 15. *Martii* 1660. *&* 18. *Februarii* 1661. *cor. Bevilaqua*, de qua habetur actum *infra, diſc.* 31. *pro Zambeccaria*, occaſione agendi de articulo juris offerendi competentis, necne, creditori poſteriori adverſus anteriorem, qui ſub haſta rem debitoris emerat.

De jure autem certum dicebam, quod ubi imminet evictio, atque ceſſat obſervantia contractus eo modo, quo emptor illum facere in animo habuit, habere poteſt con-
7 tractum pro reſoluto ex deficiente præſuppoſito, cum quo ille initus eſt, atque ob individuum, tum rei, quam voluntatis, contractum reſolvere, multo magis accedente juramento, ex deductis per Surd. *conſ.* 13. *n.* 20. *cum ſeqq.* Mangil. *de evict ion. q.* 133. *n.* 5. de Marin. *reſol.* 108. *n.* 2. *lib.* 1. plene Rota *dec.* 709. *n.* 3. *cum ſeq. par.* 1. *diverſ.* Licet enim volens, habeat etiam actionem evictionis, vel pro liberatione a moleſtiis, Attamen hoc utpote inductum ad ejus favorem non tollit dictam alteram facultatem recedendi a contractu, illumque habendi pro reſoluto. Et conſequenter eo ſublato, atque ceſſata perſona emptoris, ceſſat ratio, cui dictæ deciſiones innituntur, dum emptor creditorum anteriorum perſonam ita repræſentare dicitur; Defuit tamen occaſio, id in judicio diſputandi, dum ex ejuſdem emptoris conſilio, & ope, creditores dictas moleſtias jactantes, ad alia bona ejus actiones dirigere curarunt.

Poſt aliquod vero intervallum, ſuper hac eadem materia conſultus in *una Januen. Salviani* ex parte N. Catanei Principis S. Nicandri, qui eodem modo moleſtabatur ſuper domo empta a Carolo Pallavicino; Cum creditores ex conſilio illuor Advocatorum hujus Curiæ innixerentur *dictæ deciſioni* 652. Cavalct. *cum aliis ſupra allegatis*, dedi
8 eamdem cautelam, de qua ejus Advocati in partibus dubitabant, ob inefficaciam ceſſationis reportatæ a creditoribus anterioribus cum emptoris pecunia in cauſam pre-
9 tii ſoluta, dimiſſis, quaſi quod ceſſio reportata de pretio ſpectante ad debitorem, ratione incompatibilitatis, ſonaret in quietantiam *juxta dec.* 68. Gregor. cum aliis per Addeo. ad eum *dec.* 75. ac ſucceſſive, quod jura dictorum creditorum utpote jam extincta, non poſſent amplius reviviſcere; Involvendo etiam in idem ea, quæ generaliter habentur in quocumque mutuante, vel alio, de cujus pecunia creditores anteriores dimiſſi ſunt, an ſcilicet, & quando, agendo, vel excipiendo, juribus dictorum creditorum tueri valeant, Hinc proinde reaſſumendo ea, quæ latius acta habentur in ſua materia *ſub tit. de credit.* præſertim *diſc.* 1. *cum pluribus ſequentibus*, omiſſis aliis caſibus ſecundi creditoris, vel extranei non emptoris, neque poſſeſſoris, quos recenſet Carleval. *de judiciis, tom.* 2. *diſput.* 35. *a num.* 1. *ad* 18.

Quatenus ſtricte pertinet ad emptorem, de cujus pecunia in cauſam pretii ſoluta, creditores dimiſſi ſunt, an ſcilicet eorum loco ſuccedat; plures caſus diſtinguendos eſſe obſervabam, quorum primus eſt, ubi emptor ſimpliciter 10
ac libere ſolvit pretium venditori, in cujus liberum dominium, liberamque diſpoſitionem illud tranſit, itaut in quoſcumque alios ſibi bene viſos uſus eam erogare valeat, ipſe autem eligat ſolvere creditoribus; Et tunc emptor, neque agendo, neque excipiendo, ſuccedit in locum, & jura creditorum; quoniam ita iſtorum dimiſſio ſequuta non eſt ex ejus providentia, dum animum non habuit, ut pignus diſſolveretur, ſed potius a caſu id ſequutum eſt, & cum pecunia propria venditoris, de cujus dominio, ac libera diſpoſitione jam effecta erat, ut bene Apont. *conſil.* 87. *lib.* 1. quod apud moderniores reputatur in materia magiſtrale, & ſequuntur Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 2. *q.* 44. *n.* 27. Carleval. *diſput.* 35. *num.* 13. Amat. *reſolut.* 7. *n.* 46. *& ſeq.* Quod generaliter procedit in quocumque mutuante, ſeu alias dante pecuniam, cum qua id ſequatur, ut ſequendo *dictum conſ. Apont. firmat* Rota *deciſ.* 324. *num.* 22. *cum ſequen. par.* 9. *rec. repetit. dec.* 93. poſt Merlin. *de pignor. n.* 11. *&* 12. & latius *in Romana Salviani* 6. *Februarii* 1665. Albergato, *&* 19. *Novembris* 1666. Carpinea, in qua ſcribens pro ſecundo creditore ſuccumbente, non negabam theoricam, ſed bene applicationem ad caſum, ex deductis *in dicta cauſa, ſub tit. de cred. diſc.* 1.

Alter caſus eſt, ubi emptor ſollicitus quidem eſt, ac paciſcitur pecuniam ab ipſo in cauſam pretii ſolvendam, erogari debere in extinctionem æris alieni, negligit vero paciſci de ceſſione jurium, ſive de ſubintrando in locum creditorum dimittendorum cum ſua pecunia; Et tunc dum ſolum in animo habuit diſſolvendi pignus, atque rem emptam a creditorum hypothecis liberandi, neque ulterius progreſſus eſt, intrat diſtinctio paſſim recepta, de qua Apont. *d. conſ.* 87. Rota *d. deciſ.* 135. *part.* 6. *rec. & in allegata Romana Salviani coram Albergato, & Carpinea*, Adden. ad Baratt. *deciſ.* 420. *& paſſim*, quod ſcilicet poſſit emptor ſe tueri juribus dictorum creditorum adverſus poſteriores in poſſeſſione ipſius rei, in qua reperiatur, excipiendo, non autem agendo exercere jura, & rationes iiſdem creditoribus alias competentes, atque tam iſto, quam præcedenti caſu, recte intrat ſuperius inſinuata propoſitio, de qua Greg. & Adden. *deciſ.* 68. *&* 77. Addeo. ad Baratt. *d. deciſ.* 420. *d. dec.* 135. *p.* 6. *& frequent.* ut quæcumque ceſſio deinde reportata a dictis creditoribus, ratione incompatibilitatis, reſolvatur in quietantiam, ex eo quod ſolutio facta dicatur de pecunia, & bonis debitoris.

Tertius caſus eſt, ubi emptor, non tanquam emptor, ſed tanquam tertius, ante, vel poſt emptionem, nulla præcedente conventione cum venditore, atque cum alia pecunia quam debita in cauſam pretii, per viam tranſlativæ ceſſionis acquirit credita, & jura adverſus venditorem, & tunc dum ipſe efficitur rei hypothecatæ dominus, atque evadit ipſius venditoris debitor ex cauſa pretii per ipſum non ſoluti, ſed ita, vel compenſatio, vel retenti, intrat quæſtio, de qua diſcurrit Carleval. *d. diſp.* 35. *n.* 21. *in fine*, & Rota *d. deciſ.* 135. *par.* 6. *rec.* alias 559. poſt Cenc. *num.* 18. *cum ſeq.* an ſcilicet cenſeatur illico juris miniſterio facta compenſatio, & an in caſu evictionis, ac moleſtiarum dicta jura reviviſcant, necne; Super quo tamen caſu, utpote plures habente inſpectiones, neque de facili certam uniformem determinationem recipiente, utpote pendentem a ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis, cum eſſet a caſu controverſiæ extraneus, inhærendo laudabili Curiæ ſtylo abhorrenti ſuperfluas evagationes, nihil determinandum duxi, dicta relatione contentus.

Quartus demum erat caſus præciſus controverſiæ, ubi ſcilicet emptor ex pacto legem expreſſam adjicit, ut reportare debeat ceſſionem a creditoribus cum ejus pecunia dimittendis, atque in eorum loco ſubintrare, unde in convenctionis exequutionem, dicti creditores, recipiendo pecuniam, jura cedunt, ſeu etiam non facta ceſſione, adhuc viget pactum de 11
ſubintrando, Et tunc non intrat dicta propoſitio, de qua Greg. & Adden. *dec.* 68. *&* 77. *cum aliis allegatis*, ut ſcilicet ratione incompatibilitatis, ceſſio ſonet ſolum in quietantiam utpote reportatam de bonis debitoris, quoniam vere reportari dicitur de pecunia, & bonis emptoris, ab initio talem legem adjicientis, unde propterea, ſequente caſu evictionis, ſeu moleſtiarum, cogatur ut ſupra emptoris perſonam exuere, quoniam tunc conſideratur tanquam tertius, atque recte intrare poteſt cautela deſuper tradita, ut plene cæteris allegatis firmatur per Rotam *in Peruſina coram Ubaldo impreſſ.* poſt Gilian. *ad ſtatut. Peruſ. dec.* 112. *&* 113. & ſequuta eſt *in Melevitana pecuniaria* 10. *Februarii* 1653. *coram*

Mel-

Moltio, atque iſtu caſu non intrat concluſio, de qua Cavaler. *d. dec.* 652. *cum ſupra allegatis*, iſtaque videtur germana diſtinctio.

ANNOT. AD DISC. XXI.

SUper illa immiſſione pro indiviſo, de qua agitur in præſenti diſcurſu, *n.* 2. *& ſeq.* defuit occaſio alibi diſputandi, & ſolum remiſſive ad iſtum diſcurſum habetur *ſub tit. de Tutor. diſc.* 10. Ea vero quæ concernunt ſubintrantiam in locum dimiſſi creditoris, habentur in ſua ſede, *ſub tit. de Cred. diſc.* 1. *cum ſeqq. & diſc.* 32. *n.* 18. ubi in ſpecie emptoris, & in *eod. tit. de Cred. diſc.* 168.

ANCONITANA,
PRO BLASIO BONVINO,
CUM QUARENGO.

Reſponſum pro veritate.

An emptor ſe tueri poſſit juribus ejus, qui in contractu venditionis intervenit, atque conſenſum præbet, præſertim cum juribus dotalibus uxoris venditoris, ſi ea intervenerit.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Quid operetur conſenſus mulieris in venditione facta per virum.*
3 *De eodem, ac declarantur quædam deciſiones.*
4 *Datur diſtinctio ſuper eadem declaratione.*
5 *Creditor dicitur procurator ſui debitoris, & deducere poteſt omnia ejus jura.*
6 *Si mulier, & vir vendunt, totum pretium præſumitur perveniſſe ad manus viri.*
7 *Pro credito non poſſunt eſſe affecta bona niſi ad ratam.*
8 *Emptor utitur juribus mulieris, ſi ejus interventus eſt validus.*
9 *De eodem, de quo n.* 7.
10 *De modernorum errore in modo ſtudendi, & quare de facili incidatur in æquivoca.*

D I S C. XXV.

1 QUarengo creditore ejus, qui bona vendiderat Blaſio, iſtum in interdicto Salviani, ſeu alio judicio rei perſecutorio in vim hypothecæ pulſante; Cum poſſeſſor exciperet de juribus dotalibus anterioris uxoris venditoris, quæ in contractu venditionis intervenerat; Replicabant ſcribentes pro creditore, quod emptori dictus interventus ſuffragaretur ſolum, ut moleſtari non poſſet ab ipſa mu-
2 liere pro hypotheca dotali, quæ per hujuſmodi interventum remiſſa cenſetur juxta diſpoſitionem textus *in l. fin. Cod. de remiſſione pignoris*, non autem ut ipſius juribus dotalibus tueri poſſet ad repellendos alios creditores hypothecarios venditoris, deducendo punctuales deciſiones id firmantes *in Tiburtina Salviani* 8. *Junii* 1646. *&* 7. *Junii* 1649. *cor. Cerro, &* 5. *Decembris* 1650. *cor. Veroſpio*; Quare deſuper pro parte dicti Blaſii pro veritate conſultus, ad effectum deliberandi, an expediret ſe tueri, vel potius concordiam amplecti.

Inhærendo iis, quæ ſuper hoc articulo in eadem individuali cauſa *Tiburtina* jam deduxeram, impugnando
3 dictas deciſiones, ut in ſua materia *ſub tit. de Dote, diſc.* 85. cum ſupponeretur in facto (quamvia tranſmiſſum non eſſet inſtrumentum) quod interventus mulieris non fuiſſet pro ſimplici conſenſu, ſed quod æque principaliter, & in ſolidum ipſa cum viro vendidiſſet, ac evictionem promiſiſſet; Reſpondi, quod ex iſto capite em-
4 ptor probabiliter tutus eſſet, quoniam, ut diſtinguendo advertitur *in ſupra alleg. diſc.* 85. *de dote*; Aliud eſt ubi mulier, vel alter in venditione rei intervenit, præſtando ſimpliciter conſenſum; Aliud vero ubi gerit perſonam venditoris æque principalis, atque ita ſe obligat de evictione; Primo enim caſu recte procedit dicta propoſitio, ſecus autem in ſecundo, in quo cum alter interveniens, quamvis non dominus, tanquam fidejuſſor, vel tanquam correus, efficiatur in caſu evictionis, ac moleſtiarum ejus, creditor hinc exercere poteſt, tam agendo, quam excipiendo omnia jura ejus debitori competentia, dum ejus procurator dicitur, ad text. *in l. pignori, ff. famil. erciſc.* Gratian. *diſcept.* 507. *num.* 2. *cum ſeqq.* Gutt. *de credito, cap.* 4. *in appendic. n.* 138. Franch. *diſc.* 545. *n.* 2. Rovit. *dec.*
5 29. *n.* 4. Rota, *dec.* 7. *n.* 13. *par.* 9. *rec.*

Et quamvis ita mulieri fidejuſſoris perſonam facienti, præcluſa non ſit actio petendi a viro repetitionem dotis, quamvis in inſtrumento venditionis ambo confiterentur recipere pretium, quod, non docto per veritatem de contrario, totum perveniſſe præſumitur ad virum, ex aucto- 6
ritatibus deductis in ſupra allegatis *deciſionibus editis in Tiburtina Salviani*, ac proinde reſultaret inconveniens in præjudicium creditorum, quod pro eodem credito duplicata bona affecta remanerent.

Attamen in hoc advertebam verſari æquivocum, quoniam, ubi mulier intervenit tanquam principalis correa, atque ſupponimus obligationem validam, tunc ſi emptor utitur juribus dotalibus, iſta jam conſumpta remanent pro 7
rata bonorum emptorum, ſeu pro rata, quo emptor tanquam mulieris procurator utitur ejus juribus; Ipſi autem mulieri remanent ſolum actio indemnitatis, ſeu relevationis contra virum, eodem modo, quo cuilibet fidejuſſori, ex tempore tamen præſtitæ fidejuſſionis, unde non dicitur amplius creditum dotale, ſed potius creditum indemnitatis.

Difficultatem vero conſiderabilem potius dixi eſſe alteram, ob quam requirenti conſului, ut eo quo poſſet modo concordiam procuraret, quod ſcilicet mulieris obligatio 8
prætendi poterat nulla, Tum ob non ſervatam formam in mulierum obligationibus in ea provincia ab Ægidiana, ſeu verius Carpenſi Conſtitutione præſcriptam; Tum fortius quoniam ita mulier indotata remaneret, cum credita anteriora dictæ actioni indemnitatis reſultanti ab iſto contractu venditionis, totum abſorberent, ideoque intraret, ſaltem pro medietate, etiam de jure communi, illa nullitas, de qua apud Theſaur. *dec.* 23. Marin. Andr. *dec.* 79. & frequenter in ſua materia *ſub tit. de Dote*.

Ex conſequenti jus emptoris corruebat, potius ex facto, quam ex jure, quoniam mulier pro ejus dotibus ad repellendos iſtum, ac alios creditores, jam obtinuerat aſſecurari in aliis viri bonis, quæ poſſidebat, ac ſuper eis creditores 9
excludebat, unde propterea perneceſſe creditoribus conſultum eſſe debebat in una, vel altera bonorum ſpecie, cum idem creditum duplicari non poſſit, neque pro eo, quod (e. g.) ſit ſcutorum mille, tueri bona valoris ſcutorum bis mille, atque in hoc motivo, ex parte creditoris non deducto, magis reſidere dixi difficultatem, quam in altero, in quo ſolum, ac principaliter inſiſtebatur, cum fundamento dictarum deciſionum, quæ vere (præſuppoſita valida evictionis obligatione) nullam habent ſubſiſtentiam.

Id autem frequentius hodie contingit ex eo, quod profeſſores ordinate non incumbunt ſtudiis theoricæ in ſcholis, ſed, vix auditis primis inſtitutionum rudimentis in compendio, praxim aggrediuntur apud Procuratores, vel Ad- 10
vocatos, atque aſſumendo ſtudium recentium deciſionum, totam ſcientiam conſtituunt in repertoriis, ideoque ignorant bene eligere motiva, atque de facili in æquivoca incidunt; Unde propterea mea eſt dicendi conſuetudo, quod hodiernum ſtudium eſt, ad inſtar eorum, qui volentes ædificare domum ad habitandum, ædificium incipiunt prius a tecto, ac proviſione trabium, & imbricum, ſeu tegulatum, non curatis fundamentis.

ANNOT. AD DISC. XXII.

DE operatione conſenſus mulieris in venditione facta per virum ultra enunciatum *diſc.* 85. *de Dote* habetur etiam *diſc.* 40. *de Cred.*

SUTRINA CENSUS,
PRO HIERONYMO BUTIO,
CUM N. CANONICO ECCLESIÆ RONCILIONIS.

Caſus reſolutus per A. C. pro Canonico.

Obligatio emptoris ad favorem creditorum venditoris ob cenſus, ſeu debita in ſe accollata in partem pretii, an duret, vel potius reſolvatur ſequuta rei emptæ evictione.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Obligatio emptoris de ſolvendis debitis venditoris in parte pretii, ſeu accollationis cenſuum, reſolvitur, evicta re empta, & n.* 8.

3 *Fallit, ubi accedit delegatio favore tertii.*
4 *Impugnatur fallentia.*
5 *Quando exceptiones, quæ obſtant cedenti, obſtent etiam ceſſionario.*
6 *Enarratur caſus, de quo agit* Roman. conſ. 87. *auctor concluſionis, de qua n.* 3.
7 *Declaratur quando procedat concluſio, ut exceptiones competentes contra cedentem non obſtent ceſſionario.*
8 *De eadem concluſione, de qua n.* 2.
9 *De ejuſdem concluſionis limitatione, ubi ceſſatio cauſæ debendi eſt voluntaria, & culpoſa.*
10 *Cenſus conſignativus, an dicatur onus reale, & intrinſecum rei cenſitæ, & quid importet.*
11 *Ponderatur differentia inter ſimplicis crediti accollationem, ac illam cenſuum ad effectum delegationis.*

D I S C. XXIII.

1 Hieronymus emit vineam, atque in partem pretii in ſe accollavit quemdam cenſum conſignativum ſuper eadem vinea impoſitum; Cumque per mortem venditoris gravati fideicommiſſo per ejus patrem ordinato, pia Societas Roſarii ſubſtituta, vineam prædictam eviciſſet tamquam fideicommiſſariam, hinc deſtitit Hieronymus ab ulteriori ſolutione fructuum dicti cenſus, quos creditor exegit a fidejuſſore, per quem poſt plurium annorum decurſum, ceſſis juribus creditoris, inſtitutum fuit judicium cur. A. C. qui mandatum relaxavit, ſed Signatura ob injuſtitiam, vel ſaltem turbiditatem commiſit cauſam appellationis cum clauſula tranſlativa, *ſi quid exequendum*, incertumque eſt quid poſtea ſequutum ſit.

Juſtitia vero, vel injuſtitia (reflectendo ad veritatem) pro meo judicio pendebat a juſtitia evictionis; ſi enim hæc injuſte ſequuta erat, ut actor prætendebat, ſtante quod alienatio, non obſtante fideicommiſſo, licite fieri potuerit in cauſam detractionum gravato ratione legitimæ, & dotium maternarum competentium, juxta notata *in l. Marcellus, ff. ad Trebell.* Et tunc irrelevans erat rei conventi exceptio, dum ita culpoſe evictionem paſſus fuerat, non deducendo dictam exceptionem, vel ſaltem non denunciando moleſtias ipſi creditori, qui eum cum eadem exceptione defendere potuiſſet, atque evictionem impedire; nam alias de facili fraudibus, & colluſionibus in tertii præjudicium aditus aperiri poſſet; Si vero in facto juſtificaretur præſuppoſitum præcedentis conſumptionis detractionum cum aliis alienationibus, & tunc injuſtum remanebat decretum judicis a quo.

Ex vera, & recepta juris propoſitione, ut obligatio emptoris ad favorem creditorum venditoris, ac pro debitis, quæ in partem pretii in ſe accollavit, utpote occaſionalis, ſeu
2 cauſativa, ceſſante cauſa ſine ejus culpa, & facto voluntario, reſolvatur, ac ceſſet ob implicitam conditionem de futuro, quam obligatio habere dicitur, quatenus ſcilicet duret cauſa debendi, Tiraquell. *in tract. ceſſante cauſa, par.* 1. *n.* 224. Decius *conſ.* 421. *n.* 24. *in fin.* & ex aliis habetur apud Amat. *reſol.* 21. & per Rotam *dec.* 428. *part.* 1. *rec.* quæ eſt ſolemnis deciſio reputata in materia magiſtralis, ſæpius canonizata, præſertim in ſpecialibus terminis accollationis cenſus *in Bonon. pecuniaria* 22. *Aprilis, &* 5. *Maii* 1633. *cor. Ghiſlerio, & in Bonon. cenſus* 4. *Februarii* 1654. *coram Meltio*, & habetur pluries deductum *ſub tit. de Regali* ad materiam officiorum in propoſito obligationis incumbentis officialibus ſolvendi debita non propria, ſed officii, ſeu prædeceſſorum, *diſc.* 8. *&* 9.

Et his ſtantibus, ſcribens pro emptore; qui in prima inſtantia ſuccubuit, Ponderabam (reflectendo ad veritatem) quod decretum contra ipſum editum redargui forte non poterat de injuſtitia, dum non juſtificabatur præſuppoſita præcedens conſumptio detractionum, qua ceſſante, alienatio, non obſtante fideicommiſſo, recte ſequuta erat, & conſequenter injuſte ſequuta evictio, quæ propter culpæ tribuenda videbatur, non denunciando litem venditori, vel accollatario, qui paſſus non eſſet evictionem ſequi ob validam alienationem in dictam cauſam detractionum factam, licet hic punctus quoad emptorem redundaret in idem, quia poſita dicta injuſtitia evictionis, regredi poterat ad rem emptam, quam magis habere expediebat, unde propterea cauſæ effectus magis dictam Societatem fideicommiſſariam, quam emptorem reſpiciebat, totumque pendebat a facto ut ſupra.

Occaſione autem hujuſmodi diſputationis, Scribentes pro actore, quibus judex adhærebat, ultro progredientes dicebant, quod ubi etiam ex juſtificationibus per dictam Societatem faciendis ſuper dicta præcedenti conſumptione detractionum, conſtaret de juſtitia evictionis; Adhuc tamen ceſſata non dicebatur obligatio emptoris ob formalem delegationem, per quam exceptiones, quæ obſtant cedenti, non obſtant ceſſionario, ſed emptor, qui correſpective alienum debitum pure, ac abſque reſerva- 3
tione fecit proprium, ſibi imputet, atque pro ejus relevatione agat contra venditorem, allegando in id Fab. *in C. tit. de locato, diffin.* 52. Cyriac. *controv.* 314. & magis præciſe Merlin. *controv.* 91. *lib.* 1. ubi ex diſpoſitione textus *in l. doli* 19. *ff. de novat. & auctoritate*, Roman. *conſ.* 87. contra emptorem ita concludit.

Verum, cum ſenſu etiam veritatis dicebam, hujuſmodi motivum non ſubſiſtere, atque firmata *per Merlin.* (licet ex continuata judicatura poſtmodum doctus, ac eruditus effectus eſſet) tunc ſatis juvenem, eſſe immatu- 4
ra, & indigeſta ob incongruam applicationem *textus prædicti*, ac auctoritatum, quibus ipſe innititur.

Antiqua etenim quæſtio eſt, an exceptiones, quæ obſtant cedenti, obſtent etiam ceſſionario *ad notat. per ſcriben-* 5
tes in l. apud Celſum, §. ſed cum legitima, & §. & cum de auctoris, ff. de except. doli, & l. doli mali, § diverſam, ff. de novat. cum concord. per Graſſ. *de except. cap.* 16. *n.* 37. *& ſeq.* Theſaur. *dec.* 221. Gregor. *dec.* 121. apud quos habetur regula affirmativa.

Limitatur iſta regula, quando non agitur de ſimplici ceſſione, ſed interceſſit etiam delegatio; tunc etiam exceptio, puta compenſationis, vel indebiti, ſeu Macedoniani, aut Vellejani, vel ſimilis, quæ per debitorem ceſſum opponi poſſet contra cedentem, opponi non poteſt adverſus ceſſionarium ex deductis per Theſ. *dicta dec.* 221. *num. final.* & Cyriac. *controv.* 214. *n.* 6. *ex auctoritate* Romani *conſ.* 87. quæ in materia eſt originalis, cujus caſus eſt, quod, cum quidam Frater Ventura Ordinis Minorum prætenderet ſibi de- 6
beri annuam vitalitiam præſtationem a Bertoccio, hujus, ſeu nomen vendidit Petro Dominico, quem Bertoccius in creditorem recognovit, ideoque *Romanus* reſpondet, quod exceptio incapacitatis, cum qua debitor ceſſus repellere potuiſſet cedentem, allegari non poterat adverſus ceſſionarium capacem, ex quatuor rationibus, quarum nulla in præſenti controverſia ad rem faciebat, Prima enim, & ſecunda ſonantes in idem, ſunt, quod ſi ego ſciens habere aliquam exceptionem, eaque non obſtante patior, creditorem nomen meum cedere alteri, cui conſenſum accommodo, dico tali exceptioni renunciare, illamque remittere; Tertia ratio melior eſt, quia illa erat exceptio perſonalis, non percutiens ſubſtantiam debiti, ſed incapacitatem perſonæ; Et quarta, quod agebatur de promiſſione indebiti ſcienter, quæ obligat, quia ſcienti, & volenti non fit injuria, unde in ſuo caſu Romanus bene conſuluit.

Verum in hac facti ſpecie non intrant iſti termini, quos cum æquivoco manifeſto ad ſuum caſum adaptavit Merl. *dict. controv.* 91. qui conſtituit potiſſimum fundamentum in auctoritate Cujacii, cujus verba regiſtrat, ſed ex eiſdem liquet, Cujacium procedere cum fundamento remiſſionis exceptionis jam competentis de tempore præſtiti conſenſus, ut bene ponderat Theſ. jun. *lib.* 3. *quæſt.* 111. *n.* 3. ubi quod jura denegantia adverſus ceſſionarium debitori conſentienti exceptiones alias competentes adverſus cedentem, loquuntur de exceptionibus ab initio, ac de tempore factæ obligationis jam competentibus, ſecus autem ubi tunc non competerent, ſed poſtea oriantur ex caſu contingenti, tunc forſan non cogitato, ut litteraliter probat text. *in l. doli, ff. de novationibus*, ubi eſt originalis ſedes materiæ, ibi, *ideo enim denegantur exceptiones adverſus ſecundum creditorem, quia in privatis contractibus, & pactionibus non de facili ſcire petitor poteſt, quid inter eum, qui delegatus eſt, & debitorem actum eſt, aut etiamſi ſciat, diſſimulare debet, ne curioſus videatur, & ideo merito deneganda eſt adverſus eum exceptio ex perſona debitoris*; Et ſic præſupponitur quod ille qui delegatus eſt, non exprimat cauſam ſuæ delegationis; Ideoque nullatenus diſpoſitio textus prædicti, cum iis, quæ ex eo per DD. firmantur, adaptatur ad rem; quoniam ratio, ob quam obligatio emptoris ceſſat, non provenit ab aliqua exceptione perſonali, vel ſimili competente adverſus cedentem, ſed reſultat a ceſſante cauſa, & conſequenter a ceſſante conſenſu contrahendi ab initio, ſeu a ceſſante correſpectivitate, ut 7
liquet ex allegata deciſione 428. *p.* 1. *rec. n.* 4. *& ex dictis deciſionib. in Bonon. cor. Ghiſlerio*, in quibus omnibus præ ſeferre-
ſpondetur ad motivum delegationis; quoniam nil impedit, 8
ut, ceſſante cauſa delegationis, iſta quoque ceſſet, dum ceſ-

ſeret

ctor facta ſub eadem conditione de futuro, durationis ſcilicet, ac permanentiæ cauſæ, ob quam facta eſt; Et in ſpecie de obligatione ad annuum cenſum correſpectiva ad caſtrum ab obligationem tentum, ſeu poſſeſſum, ut ceſſante caſtro ceſſet, idem Roman. *dec.* 417. *n.* 4.

De auctoritatibus autem *Fabri*, & *Cyriaci* locis citatis nullatenus curandum dicebam, quoniam *Faber* bene loquitur, ubi cauſa debendi ceſſaret volontarie, & culpoſe, quod late proſequitur Amat. *dict. reſol.* 21. *n.* 2. & 3. Cyriac. *vero n.* 16. *cum ſeq.* & *n.* 23. pariter potiſſimum fundamentum conſtituit in eadem ratione, quod conductor culpoſe, ac voluntarie non potiebatur re conducta, quamvis more Conſulentium exterorum, ad conſilium exornandum plura alia deducat minus ſubſiſtentia.

Eo magis in hac facti ſpecie, quod debitum per emptorem accollatum extraneum non erat a contractu emptionis, 10 ſed potius intrinſecum, & connaturale, dum agebatur de cenſu impoſito ſuper eadem re vendita; Licet enim non agetur de cenſu reſervativo, ſed conſignativo, qui vere & proprie in ſtricta juris cenſura dici non poteſt onus reale, ut alia ſpecie cenſus dicitur, cum in creditorem cenſuarium rei cenſuatæ dominium, vel jus reale transferri non dicatur, ex deductis per Cenc. *quæſt.* 23. & 79. & non ſemel in ſua materia *ſub tit. de Cenſibus*, & ſub altero *de legatis*, & alibi.

Nihilominus importare dicitur quandam magis præciſam, ac ſpecialem ipſius rei cenſitæ affectionem, itaut improprie ſaltem de facto ex hominum opinione onus ipſius 11 rei, eique infixum reputari ſoleat, quod non ſolum vulgi, ſed etiam plurium ſcribentium ſuit opinio, ex deductis apud Cenc. *locis citatis*, & conferunt quæ habentur, præſertim *in Rom. ſeu Tudertina Collectæ, ſub tit. de Regalibus, diſc.* 92.

Hæc autem circumſtantia fatis in propoſito conſiderabilis videtur, ad magis convincendam correſpectivitatem, ac probandum quod accollatio ab emptore facta evidenter eſſet cauſativa, ſeu occaſionalis, tanquam de onere intrinſeco, & ipſi rei infixo. Et clarius quia, dum agebatur de cenſu, verificari non poterat occultatio trium actuum, qui ea legis fictione occultantur in vera delegatione, quod ſcilicet emptor cum pecunia numerata ſolviſſet pretium venditori, qui pro extinctione cenſus illam ſolviſſet ſuo creditori, & quod denuo emptori data ſit ex novo contractu creationis novi cenſus, quod implicat, cum reſervatione piorum jurium, ac etiam quia hic ſecundus cenſus eſſet invalidus ob non ſervatam formam Pianæ Conſtitutionis pecuniæ numeratæ, unde deſumendo voluntatem a poteſtate, clare liquebat, id non fuiſſe in Partium intentione, ideoque veram delegationem non eſſe verificabilem.

ANNOT. AD DISC. XXIII.

AD materiam ceſſationis obligationis cauſativæ, cauſa ceſſante, habetur pluries *ſub tit. de Regal. diſc.* 8. & 9. *ac Cred. diſc.* 71. *tit. de Cenſ. diſt.* 28.

PISAUREN. RESCISSIONIS CONTRACTUS, PRO JULIO CÆSARE GUGLIELMO, CUM ANDREA, ET JO: PHILIPPO DE ALEXANDRIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Julio Cæſare.

De probatione læſionis, ob quam venditor prætendat contractum reſcindere, an & quando dicatur ſufficienter, & bene facta.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Læſio ad effectum reſcindendi contractu non præſumitur, ſed ab allegante eſt probanda.*
3 *Teſtes deponentes de valore ad effectum læſionis etiam non interrogati allegare debent cauſam ſcientiæ.*
4 *Quæ circumſtantiæ inſpicienda ſint ad ſciendum juſtum valorem pro læſione regulanda.*
5 *Minor cautela evictionis minuit de valore.*
6 *Venditio diminuta, ſeu diviſio plurium bonorum, an augeat, vel reſpective minuat de valore.*
7 *Quomodo æſtimatio facienda ſit. Et an in ruſticis habenda ſit ratio de ædificiis, ac muris, & domibus.*
8 *In concurſu teſtium hinc inde ſuper valore, quibus deferendum.*
9 *Reo ſufficit offuſcare probationes actoris.*
10 *Declaratur; Et quando probatio actoris non impediatur per illam rei circa læſionem, Et quæ probatio potius attendenda.*
11 *Ponderatur ad effectum dictæ probationis circumſtantia, quod venditio fiat per ſubhaſtationem, in quo differat a voluntaria.*
12 *Declaratur concluſio, de qua n.* 9.

D I S C. XXIV.

ANdreas de Alexandris Juriſperitus, & in Civitate Piſauren. Advocatus, pater, & legitimus adminiſtrator Joannis Philippi hæredis Seraphini Mangiſii, ut hæreditatem filio delatam liberaret ab ære alieno uſurario, quo premebatur, cum Judicis decreto, aliiſque ſtatutariis ſolemnitatibus, prævia narrativa, quod poſt plures diligentias ſpatio quatuor menſium adhibitas, meliorem occaſionem invenire non potuerat, prædium hæreditario ex pluribus diſtinctis membris conſtitutum, vendidit Guglielmo de Guglielmis pro pretio ſcut. 2800. in extinctionem æris alieni erogato, ſed tractu temporis idem, ſeu alter filius, qui per prædicti obitum ex fideicommiſſo in prædicta hæreditate ſucceſſerat, prætendens, hujuſmodi venditionem enormem læſionem continere, judicium inſtituit cor. A. C. a quo ſententiam favorabilem reportavit, ſed introducta per appellationem cauſa in Rota *cor. Bevilaqua*, & dato dubio, *An locus eſſet reſciſſioni contractus*, ſub die 14. *Junii* 1665. negativa prodiit reſolutio, atque mihi pro emptore ſcribenti, (reflectendo etiam ad veritatem) dicta reſolutio viſa eſt probabilis ex deficiente legitima probatione læſionis ultra dimidiam, quæ in dubio non præſumitur, 2 ſed ab allegante tanquam fundamentum intentionis, ſeu actionis reſciſſoriæ, concludenter probanda eſt, ut cæteris allegatis plene firmatur apud Buratt. *dec.* 538. *ibique* Adden. ubi ad ſatietatem de materia. 1

Licet enim actores plures induxiſſent teſtes de valore ſingulorum membrorum, ita deponentes. quod læſionem ad terminos text. *in l.* 2. *C. de reſcind. venditione* concluderent, Nihilominus (ultra plures exceptiones, quas in dicto, & in perſona adverſus eos opponebat in facto cauſæ Patronus) nulla fide digni videbantur, ſeu eorum dictum ad controverſum effectum non concludebat, quoniam ſui dicti nullam aſſignabant cauſam, ſeu concludentem rationem, quam in iis, quæ non conſiſtunt in ſenſu corporis, ſed in judicio intellectus, etiam non interrogati, teſtes aſſignare debent, ut ultra generalia, in his ſpecialibus terminis habetur apud Buratt. *d. dec.* 538. ubi plene concordantes. 3

Item quia, poſito etiam, quod probationes ex parte rei conventi factæ, non urgerent, quodque ceſſarent exceptiones, quæ teſtibus objiciebantur, adhuc inſpecto eorum dicto, concludens probatio adeſſe non dicebatur ex aliis circumſtantiis, illa præſertim, quod ad inſpiciendum rei valorem, 4 non ſolum ſpectandum eſt quanti ex communi judicio bona in loco æſtimari, & valere ſolent, ſed etiam habenda eſt ratio qualitatis venditoris, & cautelarum emptoris ſuper evictione, quia ſi ſuſpicari poteſt de venditore debitis involuto, itaut emptori non ſit bene conſultum, neque ipſe omnino cautus dici valeat, tunc iſta qualitas notabiliter minuit de valore ob compenſationem cum ſuſcepto periculo faciendam, Surd. *dec.* 30. *n.* 15. Martin. Andr. *dec.* 109. *n.* 9. Buratt. 5 *d. dec.* 538. *n.* 17. Et hic erat caſus, quoniam ab eiſdem venditoribus, hæreditas narrata fuerat multo ære alieno jam detecto preſſa, ultra illud, quod ſuſpicari poterat detegendum, atque ex duobus venditoribus, unus ſcilicet pater adminiſtratorio nomine, alter vero hæreditario ſe ad evictionem obligaverant, & conſequenter non aderat emptoris omnimoda cautela, vel ſaltem aderat probabilis ſuſpicio alios emptores retrahens, unde propterea in propoſito, rei valor metiendus eſt, non ex illo, qui abſtracte illi inſit, ſpectata ſola materia, ſed quantum communi judicio, & de facili vendi poſſet, cum res tanti valeat, quanti vendi poteſt.

Altera erat circumſtantia minuens, ex qua teſtium fallax 6 judicium detegebatur, quod non erat unicum prædium unitum, ſed diviſum in plura prædiola, ſeu petias terrarum, ideoque non ita regulandum eſt pretium generale plurium rerum, ac illud ſingularum, & de per ſe, ex iis, quæ in propoſito minutarum venditionum, ac appaltuum, ſeu partitorum generalium, habentur *in Romana locationis* 2. *Maii* 1659. 20. *Februarii*, & 26. *Novembris* 1660. *cor. Verоſpio*, impreſſ. poſt Zuff. *de legit. proceſſ. dec.* 44. & 49. & poſt Bonden. *dec.* 63. 71. & 82. de qua latius habetur *ſub tit. de Regalibus ad materiam mineralium, diſc.* 117.

Tertia fortior, ac magis convincens circumſtantia con-
7 ſiſtebat in eo, quod teſtes ex parte actorum inducti, de magno rei valore deponebant, regulato judicio ab æſtimatione ſingulorum membrorum, computando domus ruſticanas, columbaria, muros, aliaque ædificia ruſtica, & calculando cannas murorum, trahes, coppos, ferrum, & alia cæmenta juxta illud pretium, quod erogare opus eſſet, ſi eadem ædificia de novo conſtruenda eſſent, quod utique omnino ineptum erat, quoniam hujuſmodi ædificia in prædiis ruſticis ex communi totius orbis praxi, vel nihil, vel parum æſtimantur, & quanti ipſius prædii valor ex eorum exiſtentia, ratione oblectamenti, vel magnificentiæ, ſeu commoditatis augeatur, non autem quanti in eis impenſum eſſet, vel impendendum, ſi denuo conſtruenda forent.

Omniſque difficultas circa fidem dictis teſtibus adimen-
8 dam, ceſſabat ex teſtibus per reum conventum inductis melius informatis, ac meliores magiſque concludentes ſcientiæ rationes reddentibus, ideoque potius attendendis, Mantic. *dec.* 366. *n.* 4. *cum ſeqq. cum cæteris* per Farin. *de teſtibus*, q. 65. *n.* 130. *cum ſeqq.*

Et nihilominus dicebam neceſſarium non eſſe, quod noſtri teſtes aliis præponderarent, ſed ſufficere per iſtos quamvis in fide æquales, quinimo inferiores, conquaſſari, vel debilitari probationes actoris, cum reo ſufficiat ad victoriam offuſcare, vel debilitare, dubiamque reddere probationem actoris, *c. ex litteris de probat. cap. ult. de re jud.*
9 Mantic. *dec.* 274. *n.* 5. Merlin. *dec.* 597. *n.* 34. *Toletana decimarum de Capilla* 2. *Martii*, *&* 14. *Decembr.* 1648. Veroſpan *dec.* 158. *&* 270. *p.* 10. *rec. & ſæpius.*

Scribentes pro actoribus potiſſimum inſiſtebant ſuper con-
10 cluſione derivata ex Bald. *in l.* 2. *n.* 62. *verſ. ſed pone quod teſtes*, *Cod. de reſcind. vend.* quod ſi actor, qui læſionem intentat, eam probavit, obtinere debet, etiamſi ex parte Rei adſit probatio enervandi probationem actoris, ſequuntur Pinel. *in ead. l.* 2. *p.* 3. *c. fin. n.* 34. Noguerol. *alleg.* 18. *n.* 32. *& ſeqq.* Marcian. jun. *diſp.* 72. *n.* 20. Fab. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 3. *ne reſc. vend. definit.* 2. *n.* 4. apud quos concordantes.

Verum tale fundamentum nullam habebat ſubſiſtentiam; Tum quia ex præmiſſis, probationes factæ per actores de per ſe conſideratæ, abſtrahendo ab illis Rei non concludebant; Tum etiam quia ex prædictis auctoritatibus plures non dicunt id, ad quod in propoſito allegari ſolent; Siquidem Bald. dicit, *quod ſi quidam teſtes deponant de majori ſumma, quidam vero de minori, credendum eſt illis, qui minorem aſſectionem oſtendunt, quod arbitrio judicis relinquendum eſt, & ſi neutri animi affectionem oſtendunt, magis creditur affirmantibus cæteris paribus*, ex quibus verbis, (quæ ſunt præciſa Bald.) nihil ad rem deſumi videtur; Fab. autem dicit, quod ſi teſtes ex utraque parte auditi diſſentiant, & æque probabiles dictorum ſuorum rationes afferant, ſolet Senatus attendere utramque æſtimationem, atque ex duabus facere unam, & ſic loquitur de teſtibus potius probabiles rationes hinc inde adducentibus cum diverſitate opinionum, eo modo, quo habemus de noſtris DD. ſuper legum intelligentia, unde pariter iſta doctrina neque concludebat, Prout neque altera *Rota apud Peniam*, dum ibi potiſſimum fundamentum conſtituitur in ſuſpicione teſtium deponentium de negativa, non de facili probabili, & quod magis eſt, ibi
11 agebatur de venditione ſub haſta, quæ facilius læſioni ſubjecta eſt, quoniam actus non explicatur per ipſum dominum, cujus principaliter intereſt rem pro majori, vel minori pretio diſtrahi, ſed fit per Judicem, cui de alieno damno non ſolet dolere caput; Unde propterea in pleriſque Tribunalibus, præſertim in Regno Neapolitano receptum eſt, in hujuſmodi venditionibus ſub haſta minorem læſionem in ſola ſexta ſufficere: Et licet Rota, & Curia magis ex tenacitate antiquitatis, quam ex probabili ratione, iſtam opinionem recipere noluerit, quamvis vere probabilem habeat rationem, ſed pariformiter cum eiſdem terminis text. *in l.* 2. *de reſcind. vend.* tractet utramque conventionalem, ac judicialem conventionem, Nihilominus iſta circumſtantia etiam in Curia inter conſiderabiles videtur ad iſtum effectum facilius admittendi læſionis probationes, quamdam præſumptionis majorem aſſiſtentiam iſto caſu habentes.

Unde ſola doctrina conſiderabilis videbatur illa *Pinelli*, cum qua aliqui moderniores potius relative juxta conſuetudinem pertranſeunt, quam tamen dicebam nullatenus attendendam eſſe, quoniam nulla adducta auctoritate, vel ratione concludente, dicit ipſe ita credere ex quadam æquitate, atque in contrarium urget auctoritas Saliceti *in eadem l.* 2. *n.* 50. *verſ. qui dicitur concludendo*, ubi quod concurrentibus probationibus hinc inde, reſpondendum eſt contra agentem ad læſionem, & ſequuntur Cremenſ. *in ead. l.* 2. *n.* 21. Cagnol. *ibid. n.* 295. Boer. qui bene loquitur *conſ.* 30. *n.* 8. & ſatis etiam bene Rota, apud Burat. *dict. dec.* 538. *n.* 21. *verſ. accedunt teſtes*, unde propterea his majoribus auctoritatibus omnino deferendum eſt; Accedente præſertim receptiſſimo axiomate generali, ut exiſtentibus paribus probationibus, prævalere debeant illæ Rei conventi, cui ſufficit vincere per non jus actoris, atque iſtius probationes offuſcare, ac dubias reddere, ut ſupra.

Præterea *Pinellus* in ſuo caſu, ſeu retento ejus præſuppoſito forte bene loquens, male ad rem allegabatur, quoniam ipſe præſupponit actorem bene probaſſe læſionem, ibi, *ut ſi actor bene probavit hanc læſionem*, & ibi, *Cum probatio actoris per ſe plena, & efficax ſit*, Tunc enim quia probatio Rei tendit ad elidendam jam perfectam, & concludentem probationem ex parte actoris factam; illa quoque debet eſſe concludens, & perfecta, quoniam tunc reus in ſua exceptione partes actoris gerere dicitur, Secus autem ubi probationes Rei deducuntur ad offuſcandas, ac debilitandas illas actoris 12
quoniam non agitur de deſtruenda probatione jam perfecta, & concludente, ſed de impediendo, ne illa naſcatur, ſeu ne ad actum perfectionis deveniat, ut ita bene diſtinguendo habetur in allegata *Toletana decimarum de Capilla* 2. *Martii*, *&* 14. *Decemb.* 1648. *coram Veroſpio*, *dec.* 158. *&* 270. *part.* 19. *rec.* & habetur de iſta diſtinctione ſæpius actum.

ANNOT. AD DISC. XXIV. & ſeqq.

AGitur in his diſcurſibus de materia læſionis, de qua *hoc tit. de Emptione*, *diſc.* 54. ubi quomodo ſit regulanda in venditione ſub haſta *& ſub tit. de Alien. & Contr. prohib. diſc.* 24. ubi an locum habeat in tranſactione juxta ea quæ habentur infra, *diſc.* 27.

ROMANA PRÆTENSÆ LÆSIONIS,
PRO STEPHANO BERNERIO,
CUM ASCENTIA GHIRLANTIA.

Caſus diſputatus coram A. C. ſeu Prælato deputato, incertus eſt exitus, puto pro Bernerio.

De eadem materia probationis læſionis: Et an remedium *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* competat, & ſit exercibile contra tertium, in quem emptor rem diſtraxit.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Malus ſtatus venditoris, ſeu potius tuta cautela evictionis minuit de valore.*
3 *Quanta ſit iſta diminutio.*
4 *Remedium reſciſſorium ob læſionem non datur contra tertium.*
5 *Quid in ſubſidium de æquitate, quando iſta intret.*
6 *Concluſio, de qua n.* 4. *non procedit data nullitate contractus ob dolum verum, ſeu præſumptum.*
7 *An Statutum Urbis reducens læſionem ad tertiam, inducat dolum præſumptum, declaratur.*
8 *Dictum Statutum eſt laicale non complectens Eccleſiaſticos.*

D I S C. XXV.

VEndita, judiciali auctoritate, vinea Aſcentiæ, Mar- 1
celli, qui deinde pro majori pretio illam per actum conventionalem vendidit Bernerio, contra iſtum mulier prædicta judicium reſciſſorium ex capite læſionis intentavit, & quamvis Rei conventi melior, ac ſolida defenſio conſiſteret in deficiente probatione læſionis, quia vere teſtes non bene illam concludebant, Ac etiam quia, ubi, attento ipſius rei intrinſeco valore, dici poſſet adeſſe læſionem, adhuc tamen ille notabilem diminutionem a
2 patiebatur ob malum ſtatum venditoris, cujus vice judex venditionem fecerat, itaut emptori conſultum non eſſet de evictione, quod ſatis minuit de valore, Burſat. *conſ.* 9. *n.* 35. Surd. *dec.* 30. *num.* 15. Altograd. *conſ.* 62. *num. fin. lib.* 1. Burat. *dec.* 538. *num.* 17. Adden. ad eum *dec.* 761. *n.* 15. *in fine*; Apud quos & alios habetur, ſuper hujuſmodi diminutione certam, ac deter- 3
minatam regulam tradi non poſſe, ſed totum eſſe repoſitum in prudentis judicis arbitrio, regulando ex facti circumſtantiis, illa præſertim majoris, vel minoris idoneitatis

vendi-

Digitized by Google

venditoris, ideoque quandoque in ſexta, quandoque in quinta, atque etiam in quarta, & tertia parte pretii diminutio admittitur.

Nihilominus, ubi etiam omnia præmiſſa ceſſarent, itaut
4 adeſſet concludens probatio, quæ ſufficeret ad reſciſſionem contra ipſum emptorem, Adhuc tamen pro Reo convento ſcribens, dicebam tale remedium non eſſe exercibile contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem, qui ex cauſa onerosa, & pro juſto pretio rem acquiſierat, ut communiter firmant DD. in *eadem l. 2. collecti* per Barboſ. *ibidem*, *n.* 133. Caſtill. *tom.* 6. *controv. cap.* 18. *n.* 101. Capyc. Latr. *conſ.* 124. *n.* 1. *&* 2. Hodiern. *controv.* 3. *n.* 12. *cum ſeq.*

Et quamvis aliqui ab eiſdem ſupra allegatis relati velint, ut de æquitate iſta diſtinctio limitetur in ſubſidium, Attamen id procedit, ubi tertius rem obtinet titulo lucrativo,
5 vel pro eodem minus juſto, ac læſivo pretio, adeout dicatur eſſe in lucro, cujus ratione intrat ſubſidiaria æquitas, nunquam exercibilis contra foventem cauſam onerosam, ac mere correſpectivam, quoniam eſſet exercere æquitatem cum iniquitate, ac læſione, quod de jure non conceditur, ut cæteris allegatis apud Hodiern. *ubi ſupra*.

Et quoniam iſta concluſio limitationem recipit, quan-
6 do contractus laboraret dolo vero, vel etiam præſumpto ratione magnæ læſionis reſultante, ex ea clara ratione, quod tunc non proceditur per viam reſciſſionis, ſed per viam nullitatis, qua poſita, dominium nunquam dicitur abdicatum a venditore, ſuam rem jure prioris dominii a quocumque vendicante, ex iis, quæ habentur *in Romana tranſactionis*, *diſc.* 27. & in aliis *hoc tit.*

Hinc proinde ingenioſus Judex motivabat, quod, poſi-
7 ta etiam ſimplici læſione in ſola tertia parte juxta diſpoſitionem Statuti Urbis, intrabat limitatio prædicta, ſtante, quod Statutum prædictum, doli præſumptionem inducit. Verum hoc motivum, quod ſæpius in ore Judicum, & Curialium audivi, laborat æquivoco claro, quoniam aliud eſt agere de dolo præſumpto annullante contractum, atque iſte utpote reſultans a magna, & exceſſiva læſione, quæ ad ſpeciem enormiſſimæ tranſeat, abſque dubio non inducitur per Statutum, quod de hoc non diſponit, cum ad hunc effectum requiratur enormiſſima in magno exceſſu; Aliud vero de illo dolo præſumpto, ob quem tollitur juramentum, ne ſcilicet ille, contra quem intentatur reſciſſio ex capite læſionis juxta terminos textus *in dicta l.* 2. poſſet ratione juramenti evitare minorem læſionem in tertia inductam a Statuto regulariter non complectente actus juratos, dum iſtud præſertim Statutum declaratum
8 eſt laicale, itaut non comprehendat clericos, & Eccleſiaſticos, ut in ſpecie *in Romana læſionis* 12. *Junii* 1654. *coram Bichio*, & in aliis.

Idque evidenter probari dicebam ex contextu ejuſdem Statuti, quod alias inepte loqueretur, dum præſupponit, ut concurrente ordinaria læſione per ipſum in ſola tertia declarata, læſo competat actio reſciſſoria, unde inepte ſequeretur, ſi præſumeret ipſum actum doloſum, cum tunc intret nullitas, qua concurrente non intrant termini reſciſſorii præſupponentes actum validum, ope tamen exceptionis elidibilem, ſed rei vendicationis ut *in dicta Romana tranſactionis*, *diſc.* 27. Ac etiam quia Statutum in alio alterare noluit juris communis diſpoſitionem, niſi in eo, quod læſionem, quam jus commune induxit in dimidia, reduxit ad tertiam; Ac etiam indirecte ſubſtulit juramentum, ne iſtius ratione ceſſaret dictum remedium, in ſpectatis terminis juris communis, eſt aliquorum opinio, quod ceſſet.

ROMANA MOLESTIARUM, PRO RUBEIS, CUM FANTINIS.

Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus pro Fantinis.

Venditor hæreditatis, an teneatur de evictione, vel ad moleſtias ob aliqua bona evicta, ſeu ad quæ agant creditores hæreditarii, Et quando dicatur eſſe venditio, vel ceſſio hæreditatis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Vendita, vel ceſſa hæreditate, non præſtatur evictio ſingularum rerum.*
3 *Idem in feudo, quod dicitur univerſitas.*
4 *Secus ſi venditio non ſit hæreditatis, ſed alicujus generis bonorum.*
5 *Quando dicatur unum, vel alterum venditum.*
6 *Emptor hæreditatis fingitur verus, ac directus hæres ab initio.*
7 *Capitulis potius deferendum eſt quam inſtrumento, ſeu pars proœmialis magis quam executiva eſt attendenda.*
8 *Verbum* alia *intelligitur de ſimilibus, & aliud eſt hæreditas, aliud ſunt bona.*
9 *De argumentis denotantibus ceſſam, vel non ceſſam eſſe totam hæreditatem.*
10 *Quomodo iſta quæſtio decidi debeat.*
11 *Quid ubi ceſſa non eſt hæreditas, ſed eſt ceſſum genus aliquorum bonorum ad ipſam pertinentium, &c.*

D I S C. XXVI.

AGentibus Rubeis contra Fantinos hæredes eorum patris pro redditione rationum adminiſtratæ tutelæ, ac 1
reliquatus reſtitutione, Rei conventi ex concordia ceſſerunt actoribus omnia bona ſtabilia, & credita hæreditaria, deducendo ad ſpeciem quemdam hortum, domum, & cenſus; In fine vero Notarius adjecit verba generalia, per quæ dicti Fantini declararunt cedere omne, & totum de paternis, nihil pro ſe retinendo; Cum autem poſt alicujus temporis decurſum, Rubei moleſtias paterentur ſuper horto ob debitum defuncti, hinc egerunt contra Fantinos coram A. C. qui Reis conventis abſolutoriam dedit.

Punctus controverſiæ conſiſtebat in eo, an dicta concordia importaret ceſſionem univerſæ hæreditatis, vel potius bonorum ſtabilium, & creditorum, ſeu nominum hæreditariorum; Si enim ceſſio eſſet totius hæreditatis in univerſum, eo modo, quo Scribentes pro Reis dicebant, atque Judex credidit, & tunc Ego ſcribens pro actoribus admittebam tanquam veram concluſionem ab eis deductam, quod 2
venditor hæreditatis, evictionem præſtare tenetur de ipſa hæreditate in univerſum quatenus in toto, vel in quota evincatur, quoniam in eo conſiſtere dicitur ſubſtantia contractus, ſecus autem ubi evincantur, vel deficiant aliqua ipſius hæreditatis bona, vel membra, per quorum deficientiam ipſum corpus, ſeu univerſitas deficere non dicitur, juxta text. *expreſſum in l.* 2. *ff. de hæred. vel action. vendit. & in l.* 1. *&* 2. *C. eodem*, ac firmant communiter Doctores relati per Capyc. Latr. *conſ.* 65. *n.* 34. *& ſeq.* Caſtill. *lib.* 4. *controv. cap.* 42. *n.* 37. *& ſeq. & paſſim*, dum Doctorum auctoritates imbecillitas eſt deſiderare, ubi habemus textus expreſſos, ac literales.

Atque hinc prodiit propoſitio feudalis, quod cum feudum ſit abſque dubio univerſitas (cadente ſolum quæſtio- 3
ne, an ſit univerſitas facti, vel univerſitas juris, vel utriuſque, ex deductis pro utraque opinione per Amicangel. *quæſt. feud.* 3. & pluries in ſua materia *ſub tit. de feud.*) Hinc proinde, feudo vendito, non præſtatur evictio de aliquibus bonis, vel membris, aut juribus ad ipſum pertinentibus, ſi evincantur, ſeu alias deficiant, ex deductis *in Neapolitana*, *ſeu Caputaquen. ſub tit. de feud. diſc.* 32.

E converſo autem, quatenus non ageretur de venditione, ſeu ceſſione hæreditatis, ſed bonorum ad hæreditatem pertinentium, ut ea hac parte prætendebatur, & tunc certum eſſe dicebam, atque ſcribentes pro actoribus non negabant, evictionem præſtandam eſſe, ſaltem de iis, quæ fue- 4
runt ad ſpeciem deducta juxta ea, quæ in dictis terminis feudalibus de evictione præſtanda illorum bonorum, quæ ad ſpeciem deducta fuerunt ſub verbo *ſignanter*, habentur *eod. ſupra alleg. diſc.* 32. *de feud.*

Ideoque tota quæſtio erat facti, & applicationis, an ſcilicet controverſa ceſſio eſſet juxta unam, vel alteram ſpeciem; Verſari autem in prima ceſſione univerſali totius hæreditatis, clare probari dicebant Scribentes pro reis conventis, atque Judex credidit, ex univerſalitate, ſeu 5
prægnantia verborum in fine, ac in parte executiva inſtrumenti, per quæ omnia ad hæreditatem pertinentia ceſſa eſſe probari videbatur.

E converſo autem Ego ſcribens pro actoribus, dicebam, univerſitatis ceſſionem non adeſſe, quoniam tunc dicitur ceſſa hæreditas, quando talis eſt ceſſio, quod faciat ceſſionarium hæredem univerſalem, adeout illum fingat primum, ac directum hæredem, perinde, ac ſi directe, & 6
immediate defuncto ſucceſſiſſet; Adeout ſi vendens, vel cedens aliquid exegerit, vel habuerit ab hæreditate, teneatur reſtituere emptori, ſeu ceſſionario, & e converſo
ſibi

ſibi remanenti propria ejus jura, ut clare diſponitur *in dicta l. 2. §. 1. non ſolum, & § ſi quid, ff. de hered. vel action. vendit.* Intelligendo tamen inter ipſos emptorem, & venditorem, non autem quoad creditores hæreditarios, aliosque tertios intereſſatos, quorum reſpectu venditor hæreditatis, adhuc remanet obligatus, cum non poſſit iſte contractus tollere jus creditoribus, vel aliis ex aditione quæſitum.

Applicando autem ad rem, pars proœmialis conventionis concepta vulgari, ſeu materno ſermone, continebat reſtri-
7 ctivam ad bona ſolum ſtabilia, & credita, ſeu nomina debitorum, ideoque dicebam hanc partem attendendam eſſe juxta ea, quæ ex plene deductis *dec. 34. n. 28. & ſeq. part. 12. rec. & diſc. 14. ſub tit. de emphyt.* edito in eadem cauſa, ac etiam *ſub tit. de fideicomm. diſc. 179.* habentur in concluſione, ut attendi debeant magis capitula, ſeu conventiones in lingua materna, quam ſubſequentia verba inſtrumenti latino ſermone concepta, præſertim in executivis, vel circa ea; Et conſequenter, quod attendi non deberet generalitas verborum in fine inſtrumenti contenta, quoniam hæc dicuntur verba Notarii, illa vero dicuntur verba Partium, in quibus ſubſtantia conventionis reſidet.

Potiſſime autem, quia etiam dicta verba generalia non erant talia, quod importarent ipſam hæreditatem in univerſum, cum eſſent de omnibus aliis bonis; Verbum enim
8 *aliis* denotat ſimilitudinem, ac id intelligitur de ſimilibus iis, quæ fuerunt expreſſa, ex plene collectis per Barboſ. *dict. 16. in princ.* Rota *dec. 200. n. 14. part. 7. & deciſ. 218. n. 14. part. 11. rec.* & frequenter; Aliud enim eſt hæreditas, aliud ſunt bona hæreditaria, ut, aliis relatis, habetur apud Buratt. *dec. 283. n. 2. & 3.*

Magnum quoque adminiculum deduci obſervabam ex eo, quod nulla haberetur mentio de bonis mobilibus, quo-
9 rum exiſtentia in cujuſcumque quantumvis domo vilis, ubi non eſt oſtiatim mendicus, præſumitur, ob aliquam ſuppellectilem humanæ vitæ neceſſariam, multo magis, dum defunctus ſupponebatur artifex, in quarum perſonarum genere major pars aſſis in mobilibus conſiſtere ſolet, Ac etiam, quod venditores, ſeu cedentes ſe non obliga-
10 rant reddere rationem de nominibus debitorum exactorum, ac de aliis bonis hæreditariis diſtractis, vel adminiſtratis medio tempore inter aditionem, & venditionem, ad quorum utrumque in caſu aditionis hæreditariæ, abſque dubio tenerentur, quoniam ut ſupra, inter ipſos emptorem, & venditorem, emptor fingitur hæres a principio, venditor autem nunquam hæres.

Hæc deducebam tanquam Advocatus; Reflectendo autem ad veritatem, meum judicium non efformavi, nec pro una, nec pro altera parte, unde propterea judicatum nec damnabam, nec laudabam; Credebam etenim majorem facti diſcuſſionem, ac notitiam deſiderandam eſſe, an ſcilicet ſubſiſteret, necne actorum præſuppoſitum (quod magnum præſumptionis fomentum habere videbatur, ex communi uſu) an ſcilicet in hæreditate defuncti debitoris remanſiſſent, necne mobilia obventa in ipſos hæredes, ac venditores, ſeu cedentes, & an iidem aliqua nomina debitorum exegiſſent, ſeu bona diſtraxiſſent, cum tunc eis ad iſtorum reſtitutionem ſe non obligantibus, clarum remaneret, venditionem non eſſe univerſæ hæreditatis ut ſupra; Secus autem, ſic converſo res ſe haberet juxta alterius partis præſuppoſitum, quod pater obiiſſet in patria nimium remota in Lombardiæ finibus, ipſis filiis in Urbe exiſtentibus, quodque patris hæreditatem adiiſſent, opinantes eam idoneam, ut nomina exigerent, ac etiam controverſum hortum, domum, & cenſus, ac alia in domo exiſtentia obtinerent, quodque, poſtmodum ab actoribus pulſati, ut a moleſtiis in perſona, & bonis propriis immunes redderentur, dimiſiſſent totum id, quod patris eſſet, ideoque in hac ſubſtantia veritatis magis, quam in cortice, ac formalitate verborum, ſubſtantia cauſæ reſidebat.

Ponderabam, an ex parte eorumdem Reorum dici poſſet, quod ubi etiam non ageretur de venditione hæreditatis in univerſum, attamen adhuc dici poterat ceſſio univerſitatis bonorum ſtabilium, & conſequenter, quod intraret
11 eadem ratio evictionis non præſtandæ de ſingulis univerſitatis membris, juxta deducta *dict. diſc. 32. de feudis*, atque motivum apud me eſſet nimium conſiderabile, quando controverſus hortus vere evictus fuiſſet jure dominii, & ſic in effectu non pertineret ad hæreditatem, quoniam tunc diceretur non comprehenſus ſub genere; Potiſſime, quia non agebatur de venditione pro certo, ac determinato pretio, unde cadere poſſet difficultas, quod ejus ratio expreſſe habita eſſet in valutatione juxta firmata per Rotam *in Sabinen. Status Montis Libretti 12. Junii 1662. cor. Cerro*, cum aliis in eadem cauſa *ſub tit. de feud. diſc. 65.* Verum illud ceſſabat ex defectu applicationis, cum non ageretur de evictione ipſius rei ratione dominii, ſed de moleſtiis in actione hypothecaria, vel alio remedio ratione hypothecæ competente pro debito pecuniario defuncti; Cumque ageretur de modica re, conſului actoribus, ut huic ſententiæ acquieſcerent, eaque præſuppoſita declarante ipſos emptores univerſæ hæreditatis, cogerent cedentes ad redditionem rationum de iis, quæ tam in vita, quam poſt mortem patris conſtaret per eos exacta, vel adminiſtrata eſſe, atque ita ſequutum fuit.

ROMANA TRANSACTIONIS, PRO HONORATIS, CUM JO: BAPTISTA LUCIO.

Caſus varie deciſus per Rotam.

De materia enormiſſimæ læſionis, quæ redoleat dolum, quando adeſſe dicatur in tranſactione, & de effectibus exinde reſultantibus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *In caſu ſimplicis læſionis datur electio emptori, vel reſtituendi rem, vel ſupplendi juſtum pretium, ſecus ubi læſio eſt enormiſſima, ob quam dicta electio non competit.*
3 *In tranſactione, an locum habeat læſio ordinaria juxta terminos* text. in l. 2. Cod. de reſcind. vend. *referuntur plures opiniones.*
4 *Qualis dicatur læſio enormiſſima redolens dolum productivum nullitatis actus, ac reſtitutionis fructuum, & aliorum effectuum.*
5 *Ad privandum emptorem electione reſtituendi rem, vel ſupplendi juſtum pretium, non ſufficit dolus præſumptus reſultans ab enormiſſima.*
6 *Diſpoſitio* text. in l. per diverſas, & l. ab Anaſtaſio, Cod. mand. *non procedit in reo, & poſſeſſore procurante jurium ceſſiones ad ſe defendendum.*
7 *Quomodo ad effectum læſionis regulandus ſit valor actionum, quæ ceduntur.*
8 *Pactum quotæ litis prohibitum eſt Advocatis, & Procuratoribus, non autem aliis.*

D I S C. XXVII.

Cum Fulvia & Caterina de Pacificis, ſeu Angela Ca- 1
terinæ filia, hæredes fideicommiſſariæ Tiburtii Pacifici, domum in platea Agonis, & quædam granaria ratione fideicommiſſi recuperata, in ſolutum dediſſent Lucillo pro ſcutis 5. m. ei debitis, tam ex cauſa expenſarum in dicta recuperatione paſſarum, quam ex aliis, juxta ſeriem, de qua *in Romana fideicommiſſi, ſeu Salviani de Pacificis, ſub tit. de fideicommiſſis diſc. 163.* Lucillus autem, granariis pro ſe retentis, domum vendidiſſet Joanni Baptiſtæ Honorato pro ſcutis 5. m. quorum 3. m. ſolui fuerunt creditoribus, & 2. m. remanſerunt penes eumdem ad effectum inveſtiendi in multiplicum pro cautela evictionis; Tractu temporis, ſequuta ejuſdem Lucilli morte, detectus fuit magnus numerus creditorum, qui anteriores illis, quibus dictum pretium libere, ac reportata ſolum jurium ceſſione ſolutum fuerat, emptorem in Salviano moleſtare cœperunt, unde hic tunc in Curia Advocatus, vel Prælatus, agnoſcendo quod ex juribus ſui auctoris ſe tueri non poterat, pro tutiori defenſione paranda, cogitavit recurrere ad jura prædictarum mulierum, ſtante nullitate probabiliter opinata dicti contractus dationis in ſolutum; Ita enim annullato contractu prædicto, atque redeuntibus bonis ad priorem dominum, reſoluto jure debitoris, reſoluta remanebant omnia ejus creditorum jura & hypothecæ; Hinc propterea cum eiſdem mulieribus ſeu reſpective earum defunctarum filiia, & hæredibus ſub nomine tranſactionis convenit, ut ipſe Honoratus litem ſuſciperet, ſuoque ſumptu, & cura ſuſtinere deberet contra ſeipſum tanquam emptorem, dictique venditoris creditores ſuper dicti contractus annullatione, ac bonorum recuperatione, quibus ſequutis, eiſdem mulieribus, vel reſpective hæredibus dari deberet medietas illius emolumenti, quod victoria produceret; Deinde vero ad novam conventionem deventum eſt, per quam omnia jura cederentur Hono-

Digitized by Google

Honorato pro ſcut. 2. mil. ex quibus dictum fuit, tunc ſolvi 400. in pecunia numerata, reliqua vero 1600. inveſtiri ad eorumdem cedentium commodum cum vinculis fideicommiſſi, & evictionis, indeque cedentium nomine inſtitutum fuit judicium immiſſionis, ſeu reintegrationis adverſum eumdem Honoratum, & creditores ad cauſam vocatos. Et introducta cauſa in Rota *coram Albergato* per appellationem interpoſitam a quadam ſententia lata per A. C. ad favorem creditorum, *ſub die* 23. *Junii* 1653. prodiit favorabilis deciſio, per quam dictus contractus dationis in ſolutum tanquam ex falſa, & inepta cauſa, nullus declaratur, proindeque immiſſio conceditur ex deductis in deciſione deſuper edita, *& ſub tit. de fideicommiſſ. in hac eadem cauſa, dicto diſc.* 163. in qua ego ſcribebam pro actoribus ad inſtantiam tamen dicti Honorati poſſeſſoris, ac reſpective ceſſionarii, expenſas litis, omniaque alia neceſſaria ſubminiſtrantis.

Edita dicta deciſione, ob quam creditores acquieverunt, ſe jactantibus cedentibus dictam tranſactionem reſcindere, ſeu annullare, hinc ceſſionatius judicium jactationum deſuper inſtituit in Rota *coram Meltio*, & dato dubio, *An tranſactio ſubſtineatur*, ſub die 1. *Aprilis* 1658. negativa prodiit deciſio impreſſ. *part.* 12. *rec. deciſ.* 326. tranſactionem ſcilicet non ſubſtineri, ex fundamento enormiſſimæ læſionis; Ad cujus deciſionis normam prolata ſententia concedens cedentibus reintegrationem ad domum, ea fuit in ſecunda inſtantia confirmata *coram Priolo*, prævia deciſione 12. *Maii* 1659. Cumque victores prætenderent ob non interpoſitam in tempore appellationem, dictas ſententias feciſſe tranſitum in judicatum, commiſſa cauſa reſtitutionis in integrum *coram Veroſpio*, datoque conſueto dubio, An conſtaret de re judicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum, *ſub die* 15. *Decembris* 1659. ex eodem læſionis fundamento reſolutum fuit, non conſtare de reſtitutione in integrum, quæ non datur ſine læſione pendente ab injuſtitia, qua ceſſante, quotidianum axioma eſt, reſtitutionem non intrare.

Qua deciſione edita, Honorati interim defuncti hæredes oppoſuerunt quod in omnem eventum, admiſſa etiam læſione, jus eis competeret ſupplendi juſtum pretium juxta diſpoſitionem text. *in lib.* 2. *Cod. de reſcind. vend.* & clarius *in cap.* 3. *de empt. & vend.* ſed hujuſmodi exceptione non obſtante perſtitum fuit in deciſis *ſub die* 19. *Aprilis* 1660. dictaque reſolutio confirmata 20. *Junii ejuſdem anni*, ex eo fundamento, quod dicta electio emptori com-
2 petat in caſu judicii reſciſſorii intentari ratione ſimplicis læſionis, quam noſtri enormem dicunt, non autem ubi ea eſt enormiſſima redolens dolum annullantem actum, cum tunc dolum paſſo concedatur rem propriam vendicare, ex Cagnol. *in l.* 2. *n.* 81. Fabr. *in C. lib.* 4. *tit.* 30. *diffin.* 3. *& diffin.* 30. Fontanell. *dec.* 64. *n.* 2. *cum ſeq.*

Et cum eiſdem Fontanellæ *deciſionibus* proceſſum quoque fuit, firmando quod læſio enormiſſima redolens dolum dicti effectus productivum dicitur, quando læſio eſt ultra beſſem, ut in præſenti ſupponebatur, dum pro re valente ſcuta 5. m. data ſolum erant ſcut. 1600. ſtante quod alia 400. quæ in inſtrumento dicebantur eſſe ſoluta in pecunia numerata, ex ejuſdem Honorati morientis confeſſione juſtificabatur, vere ſoluta non eſſe, quæ circumſtantia totius mali cauſa fuit.

Repropoſita vero cauſa *ſub die* 19. *Februarii* 1661. me & aliis poſſeſſorum defenſoribus nimium inculcantibus contra dictas deciſiones, illæ declaratæ, ſeu reformatæ fuerunt, quod ſcilicet, poſita etiam læſione, ob quam tranſactio ſubſtineri non deberet, adhuc tamen reintegratio nullatenus competere poterat ad domum, ut duæ ſententiæ *Meltii*, *& Prioli* decernebant; cum enim de tempore tranſactionis, ſeu ceſſionis dictæ mulieres, vel earum hæredes non poſſiderent domum, minuſque illam poſſeſſor jure dictæ conventionis poſſideret, hinc impoſſibile erat de jure, & de facto competere reintegrationem ex capite nullitatis, cum hæc aliud ad ſummum operari non poſſet, niſi reponere partes in eo ſtatu, in quo erant præambula ipſius contractus hora, non autem tribuere majus jus, quam contrahens haberet, proindeque dictum fuit, infirmandas, ſeu reformandas eſſe ſententias quoad reintegrationem ad ipſam domum, declarando eam ſolum competere ad jus proſequendi prius judicium intentatum *coram Albergato*, juxta dictam deciſionem deſuper coram eo editam, unde propterea victores bis acquieſcendo, aſſumpſerunt dicti prioris judicii proſequutionem, in qua Ego prius pro eis ſcribens abſtinui, dum id munus egeram ad inſtantiam Honorati, ita propriis telis confixi; Scio tamen, dictam deciſionem *coram Albergato* fuiſſe confirmatam.

Quatenus igitur pertinet ad ea, quæ ſuper læſione ejuſque effectibus *coram Meltio*, *Priolo*, *& Veroſpio* ut ſupra, diſputata fuerunt; Reflectendo ad veritatem, reſolutiones non placuerunt; Diſtinguendo ſiquidem articulos, illi quatuor erant; Primo ſcilicet, an in tranſactione locum habeat diſpoſitio *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* Secundo quatenus ſic, an ad limites ejuſdem legis ſufficiat ea ſimplex læſio ultra dimidiam (quam enormem dicimus) in emptione, & venditione, ſufficiens, vel aliqua major requiratur; Tertio quando dicatur enormiſſima redolens dolum cauſantem nullitatem, & ſucceſſive reſtitutionem fructuum ab initio, necnon amiſſionem electionis ſupplendi juſtum pretium: Et quarto demum, an in hac facti ſpecie præmiſſa intrarent, & an eſſemus in contractu tranſactionis, ut deciſiones ſupponunt, vel potius in alia ſpecie, itaut vere præſuppoſita læſio non adeſſet.

Circa primum; In hujuſmodi quæſtione, an in tranſactione procedat diſpoſitio text. *in l.* 2. *Cod. de reſcind. vend.* tres habemus opiniones, Una eſt Bart. *in eadem l.* 2. *n.* 7. quem ſequuntur cæteri plene, ac diligenter cumulati per Hodiern. *controv.* 37. *n.* 5. & latius per Caſtill. 8. *tom. con-* 3
trov. cap 36. §. 2. *num.* 84. ut ſimplex læſio prædicta ſufficiat, eodem modo, quo lex determinat in contractu emptionis, & venditionis; Altera eſt de directo contraria *gloſſæ in l. Lucius*, §. *fin. ff. ad Trebell. & alterius gl. in cap. de emptione, & venditione*, quam ſequitur Bald. *in eadem l.* 2. qui pro anteſignano reputatur, utpote reprehendens *Bartolum*, & ſequuntur cæteri congeſti per Hodiern. *loco citato*, *n.* 4. Capyc. Latr. *conſult.* 152. *num.* 15. Prat. *obſerv.* 4. *num.* 6. *cum ſequent.* Caſtill. *dict. cap.* 36. §. 2. *num.* 95. *& ſequent.* ubi cum Menoch. *conſ.* 401. *n.* 157. *& ſequent.* conſtantiſſime hanc firmat veriorem, ut ſcilicet excepto caſu metus, vel doli veri, nullatenus detur hoc remedium, ſive læſio ſit enormis, ſive enormiſſima, & in quocumque exceſſu.

Tertia eſt opinio diſtinguens, Quod Aut læſio concurrit, attento ſolum valore rei, ſuper qua eſt tranſactum, & illa nullius ſit conſiderationis, Aut eſt, etiam attento dubio litis eventu. Et tunc ſi eſt ſimplex, quam enormem dicimus, & pariter non ſit conſiderabilis juxta ſententiam Bald. Aut eſt enormiſſima, itaut dicti dubii eventus æſtimationem in magno exceſſu ſuperet, & tunc locum præbeat reſciſſioni, eodem modo, quo ſimplex, ſeu enormis præberet in contractu emptionis, & venditionis, ideoque non ſit pariformiter tractandus unus, ac alter contractus, ſed tantum operetur enormiſſima in tranſactione, quantum enormis in emptione, & venditione, adeout excepto caſu doli veri, in tranſactione practicabilis non videatur dolus præſumptus, ad effectus inde reſultantes, illum præſertim tollendi electionem, ac obligandi ad fructus ab initio; cum aliis reſultantibus a nullitate producta a dolo.

Hanc tertiam opinionem per communem DD. Scholam receptam eſſe comprobant Hodiern. *dict. controv.* 37. §. 2. *num.* 7. *cum ſeq.* Capyc. Latr. *dict. conſult.* 152. *num.* 16. Caſtill. *dict. cap.* 37. §. 2. *n.* 92. Et quamvis Rota profiteatur ſequi opinionem Bart. eam tamen ſequitur cum hoc temperamento, in caſu ſcilicet enormiſſimæ regulandæ non a valore rei, ſed ab illo, in quo æſtimari poteſt dubius eventus, ut habetur apud Mantic. *dec.* 102. *num.* 1. Cavaler. *dec.* 407. *&* 643. *Romana reſciſſionis tranſactionis* 29. *Maii* 1648. Corrado *dec.* 192. *part.* 10. *rec. Peruſina fideicommiſſi de Rodulphis* 14. *Junii* 1652. Cerro *dec.* 260. *part.* 11. *rec. deciſ.* 715. *num.* 1. *part.* 2. *rec.* 625. *n.* 7. *part.* 1. *& ſæpius*, in quibus ultimis, præſertim 715. *part.* 2. habetur pene impoſſibile eſſe hujuſmodi læſionem juſtificari, ob valorem omnino incertum dubii eventus litis.

Hinc applicando ad rem, improbabiles videbantur dictæ reſolutiones procedentes in tranſactione cum terminis ſimplicis emptionis, & venditionis, Et quod magis eſt, metiendo læſionem ultra beſſem, ſpectato integro ipſius rei valore, perinde ac ſi nulla lis, vel dubietas reſpectu agentium ad nullitatem, vel reſciſſionem concurreret, cum tamen omnino verius ſit, æſtimationem dubii eventus attendi debere, & quanti communi æſtimatione illa incerta alea æſtimaretur, cum ſæpius prætenſio ſcutorum centum millie, neque pro mille emptorem inveniat.

Quoad ſecundum punctum; quando ſcilicet dicatur enormiſſima redolens dolum præſumptum productivum nul-

litatis

litatis cum effectibus ex iſta reſultantibus; Quamvis Rota in hujus cauſæ deciſionibus, ſequendo firmata per Fonta-
4 nell. *deciſ. 64. & ſeq.* regulam quodammodo generalem conſtituere videatur, ut eo ipſo, quod concurrit exceſſus ultra beſſem, dicatur læſio enormiſſima redolens dolum productivum effectuum, de quibus ſupra, Attamen hæc opinio pariter minus probabilis videtur, quoniam cum iſta non ſit quæſtio juris, ſed potius facti, & voluntatis, ad regulandum ſcilicet malum, ac doloſum animum deceptoris, ita præſumendum, Iſta circumſtantia videtur quidem præſumptio magnifacienda, quatenus tamen ex aliis circumſtantiis in idem tendentibus fomentum recipiat, ſed non per hoc id conſtituendum eſt pro regula, quoniam recte dari poteſt, ut etiam minori exceſſu concurrente, ex aliis circumſtantiis juſte deprehendatur malus animus deceptoris; Et e converſo etiam concurrente majori exceſſu, aliæ circumſtantiæ illum præſeferant ſincerum; Ideoque omnino verior videtur altera opinio, ut totum id remiſſum ſit prudentis judicis arbitrio, ex ſingulorum caſuum individuis circumſtantiis regulando, juxta ambiguorum, & conjecturalium naturam, ut in aliis *hoc eod. tit.*

Dolus enim præſumptus re ipſa ſine urgentibus præſumptionibus conſilii, ſufficit ad reſciſſionem, ſed non ad nullitatem, quæ ſolum conſiderari ſolet ratione deficientis poteſtatis, quam lex adimere ſolet juxta ea, quæ habentur deducta in *Senogallien. Caſtrorum, ſub tit. de feudis, diſc.* 1. Cum etenim inter alios effectus nullitatis ab hujuſmodi dolo reſultantis, in propoſito ſit ille reſtitutionis fructuum ab initio, pernecceſſe dare oportet malam fidem veram, vel adeo efficaciter præſumptam, quod veritati æquipolleat, cum alias receptiſſimam, & quotidianam propoſitionem habeamus, ut a reſtitutione fructuum ante motam litem perceptorum excuſet, non ſolum bona fides poſitiva, ſed etiam media, quia ſufficit abeſſe malam, poſitivam ad hunc effectum neceſſariam; Igitur pernecceſſe exiguntur illa adminicula, quæ juncta cum malæ præſumptione reſultante ab exceſſu læſionis dictum malum animum probent; Et ſic qualitas enormiſſimæ læſionis recte attendenda eſt tanquam una ex præſumptionibus, ſeu adminiculis, Ad quod conferunt eadem, quæ proxime infra habentur ſuper tertio puncto alterius effectus ex dolo reſultantis, privandi emptorem, ſeu alias poſſeſſorem beneficio electionis expreſſe ſibi attributo per text. *in l. 2. & in cap. 3. de empt. & venditione*, vel ſcilicet reſtituendi rem, vel ſupplendi juſtum pretium.

In hoc enim, quod ſolus exceſſus læſionis aptus non ſit ad privandum beneficio prædicto, litteraliter probari dicebam ex eodem textu *in dict. cap.* 3. in cujus caſu agebatur de venditione cujuſdam Sylvæ valentis 40. marchas
5 pro decem libris, & ſic de læſione longe ultra beſſem, nam quælibet marcha importat 16. uncias, itaut 40. marchæ importarent libras 52. cum dimidia, unde læſio erat in longe majori exceſſu ſupra beſſem, & tamen adhuc firmatur eſſe locum electioni, quamvis aliqua doli veri ſuſpicio concurreret, dum agebatur de venditione Sylvæ ſpectantis ad Eccleſiam facta per aliquos Canonicos ignorante Capitulo, ideoque Fontanellam in hac parte male loqui, atque ad effectum privationis hujus beneficii neceſſarium eſſe dolum verum, vel ſaltem ex præſumptionibus adeo efficacibus deductum, quod vero æquipolleat, firmant Bargal. *de dolo, lib. 2. cap. de dolo reipſa, folio 159. & ſeqq.* & Caſtill. alios cumulans *tom. 7. controv. cap. 18. n. 108. cum ſeqq.* ubi *num.* 109. oſtendit Fontanellam deceptum eſſe ex auctoritate Fabri per eum allegati, & in quo etiam ſe fundant hujus cauſæ deciſiones, dum idem Faber ſe retractavit, contrariam ſententiam magis ſecure affirmando *in erroribus pragmaticorum, decade 1. lib. 7.* Et quidem cum habeamus dictum textum ad litteram id probantem, necnon urgentem rationem in præcedenti articulo occaſione fructuum inſinuatam, ſuper ſcribentium traditionibus immorandum non videtur.

Demum quod magis apud me in præſenti cauſa dictarum reſolutionum improbabilitatem ſuadebat, (unde propterea intellectum in earum obſequium nunquam captivare potui) conſiſtebat in minimodo defectu applicationis omnium præmiſſorum ad hanc facti ſpeciem, quoniam inter dictas mulieres, ac Honoratum, nulla aderat lis ſuper controverſa domo, quæ deinde ſopita eſſet per tranſactionem, cujus termini omnino extranei erant, ipſæ ſiquidem domum prædictam Lucillo in ſolutum dantes contractui dequieſcebant, neque aliud curabant; ſeu Honoratus poſſeſſor ex legitimo titulo emptionis ſincere, & pro juſto pretio factæ, utpote deceptus a venditore non detegens anteriores creditores, quibus premebatur, ut ſe tueri poſſet adverſus ſui auctoris creditores, illos jam dormientes excitavit, atque ab eis acquirere curavit prætenſiones omnino incertas, & litigioſas conſiſtentes in annullatione dictæ dationis in ſolutum effectuanda cum gravi, & diſpendioſa lite, cujus exitus inanis eſſe poterat cum jactura laborum, & expenſarum, unde propterea vere, ac proprie iſte contractus non erat tranſactionis, cujus termini incongrue cadebant, ſed erat emptionis dictorum jurium, ſeu prætenſionum, juxta
caſum text. *in leg. per diverſas, & l. ab Anaſtaſio, C. mandati*, extra tamen earumdem legum prohibitionem procedentem in voluntario litium redemptore litigioſas actiones, ſeu prætenſiones acquirente, ut alios moleſtaret, ſecus autem in poſſeſſore id agente ad effectum excipiendi, & ſe tuendi in ſua poſſeſſione, Apont. *conſ. 76. & 77. libr. 1.* Leotard. *de uſuris, quæſt. 39. n. 35.* Olea *de ceſſione, tit. 6. quæſt. 10. n. 53. 63. & 66.* Rota *dec. 264. n. finali part. 3. rec.* & ſæpius in ſua materia *ſub tit. de credito.* 6

Ad regulandam igitur iſtius contractus læſionem, admittebam procedendum eſſe cum terminis emptionis, &
venditionis, in quibus facilius, quam in tranſactione admittitur læſio enormiſſima doli præſumpti, aliorumque præjudicialium effectuum productiva; Verum ad illam regulandam attendendus non erat valor rei, ad quam prætenſio haberi poterat, ſed valor ipſius prætenſionis, quanti ſcilicet illa expoſita venalis, ſpectato eo ſtatu, vendi potuiſſet; Et cum hac regula abſque dubio læſio non aderat, quoniam ſi dictæ mulieres has prætenſiones expoſuiſſent venales, neque pro centum emptorem inveniſſent ob duplex obſtaculum, unum contractus dationis in ſolutum per ipſas factæ, quem de medio tollere oportebat; & alterum fideicommiſſi, quod neque erat expreſſum, ſed interpretativum, & conjecturale, & conſequenter dubium. 7

Credidit Rota læſionem ex eo reſultare quod pro hujuſmodi ceſſione nihil datum eſſet, dum conventio de ſcutis 1600. præſtandis concepta erat in caſu victoriæ tantum, & ſolutio reliquorum ſcutorum 400. fuerat ſimulata, ſed pariter pro meo judicio non bene dicebatur, quoniam procedendum non erat inſpecto ſtatu, ſeu tempore, in quo hæc diſputabantur, quando cum opera, diligentia, & ſumptu ejuſdem ceſſionarii, jam prodierat dicta deciſio coram Albergato, ſed procedendum erat inſpecto ſtatu, ſeu tempore initi contractus, quando omnia erant incerta, & ceſſionarius ſe exponebat periculo inutiliter terendi labores, & pecunias in lite, cujus malus exitus nullum damnum cedentibus intuliſſet, e converſo autem bonus magnam produxiſſet utilitatem, non ſolum circa dictam ſummam pecuniariam ex ejuſdem domus reſiduali pretio extantem obtinendam, ſed etiam circa recuperationem granariorum, quæ pariter in ſolutum dicto Lucillo data fuerant, unde propterea dici poterat eſſe potius in caſu pacti quotæ litis, quod exceptis Advocatis, & Procuratoribus, in aliis non eſt prohibitum, Medices *dec. 37. n. 2.* Farinac. *de variis delictis, q. 106. n. 56.* Put. *dicta dec. 507. par. 2.* Ariminen. ſucceſſionis 1. Aprilis 1658. coram Bevilaqua, *§. fin. impreſſ. deciſ. 328. part. 12. rec.* His autem fundamentis deciſiones nullatenus ſatisfaciunt.

ROMANA DOMORUM,

PRO MATTHIA CAPOCACCIA,

CUM N.

Caſus diſputatus in Tribunali Vicarii, incertus eſt exitus.

De Statuto Urbis circa læſionem ſufficientem in tertia parte, an liget Clericos, & Eccleſiaſticos, & quid ubi ipſi Eccleſiaſtici illud pro ſe allegant; Et de læſione in venditionibus ad vitam, ſeu aliis contractibus, ac juribus vitalitiis.

Et an venditio ſub haſta facta prævio judicio cum principali debitore, non citatis creditoribus admiſſis ad cauſam, dicatur nulla, etiam reſpectu ipſiuſmet principalis, vel aliorum, qui non erant admiſſi ad cauſam.

SUM-

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *An in venditione judiciali ſub haſta ſufficiat læſio in ſexta, vel debeat eſſe in dimidia.*
3 *Statutum Urbis reducens læſionem ad tertiam partem eſt laicale, & non procedit cum Eccleſiaſticis.*
4 *Clerici, & Eccleſiaſtici, an volentes poſſint uti Statutis laicorum in favorem.*
5 *Jura vitalitia quomodo ſint æſtimanda.*
6 *An in judicio contra debitorem ſint citandi ejus creditores.*
7 *Omiſſio citationis aliquorum, an annullet actum in totum etiam quoad citatos.*
8 *Quid in confectione inventarii.*

D I S C. XXVIII.

1 ADverſus debitorem poſſidentem controverſas domos cum onere fideicommiſſi omnino extinguendi itaut ſuum jus pro ſolo tempore ejus vitæ duraret, aliqui creditores, obtento mandato executivo, dictum jus, ſeu vitalitiam commoditatem exequi, ac ſubhaſtari curarunt, citato ſolum in ſingulis actibus ad id neceſſariis ipſo debitore, non autem quodam alio creditore, qui obtinuerat admitti ad cauſam, atque proteſtatus fuerat, ut citari deberet ad omnes, & ſingulos actus, unde deliberatis dictis domibus pro jure ad vitam poſſeſſoris, ut ſupra competente; Capocacciæ ultimo, ac majori oblatori, contra iſtum quidam alii creditores, dicti debitoris nomine intentarunt manutentionem, quæ juxta opinionem in Curia receptiſſimam, & quotidianam competit etiam adverſus poſſeſſorem facto judicis, quoties iſtud laborat nullitate, vel notoria injuſtitia, quæ nullitati æquipollet.

Nullitas autem deducebatur, tum ob omiſſam citationem dicti creditoris ad cauſam admiſſi, tum etiam ob læſionem, quam actores prætendebant enormiſſimam eſſe, vel ſaltem enormem. Introductaque cauſa coram Vicario, ſeu ejus in civilibus Locumtenente; Quatenus pertinet ad punctum læſionis, Scribentes pro actoribus cum longa allegationum congerie probare conabantur, quod in vendi-
2 tionibus ſub haſta, & judiciali auctoritate factis, læſio in ſexta parte ſufficeret juxta opinionem receptam apud Regnicolas id communiter firmantes, iſtamque opinionem dicebant fuiſſe per Rotam quoque canonizatam in Romana læſionis 12. Junii 1654. coram Bichio, in qua dictorum Regnicolarum auctoritates cumulantur.

Verum facilis fuit objecti ſolutio, quoniam licet dicta opinio probabilem habere videatur rationem; Attamen, ut ſæpius *hoc eod. tit.* habetur, Rota & Curia eam recipere noluit, atque ſæpius, præſertim in Imolen. bonorum 6. Martii 1665. coram Veroſpio declaravit, ut ea, quæ dicuntur in dicta Romana læſionis cor. Bichio, non ſint ex mente Rotæ, minuſque illa dicenda ſit deciſio, ſed fuerit ſimplex diſcurſus extenſoris, qui me præſente graviter increpavit quemdam cauſarum Patronum, quod in alia cauſa eam tanquam deciſionem allegaſſet, unde cum actorum probationes non concluderent læſionem ultra dimidiam, ſed bene ultra tertiam in Urbe ſufficientem ex Statuto, ad iſtud recurrebant.

Replicabam ſcribens pro Reo, receptum pariter eſſe, quod Statutum prædictum, utpote laicale, locum non haberet in caſu controverſiæ ob mixturam Clerici, qualis
3 erat venditor, juxta firmata in *dec.* 69. poſt Fenzon. & in allegata Romana læſionis 12. Junii 1654. coram Bichio, Licet enim iſta moderna opinio ſuper Statutis Urbis non comprehendentibus Eccleſiaſticos, niſi ubi expreſſe dicitur, mihi nunquam placuerit, nihilominus donec ea revocetur, hoc jure vivitur in Curia juxta firmata in Romana pecuniaria de Sanctacruce 18. Junii 1655. & 28. Junii 1657. coram Cerro impreſſ. *dec.* 52. *&* 264. *part.* 12. *rec.* de qua habetur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 22.

Ex quibus deciſionibus ſolvebam aliud objectum Scribentium in contrarium ſuper concluſione, quod Eccleſiaſtici quamvis inviti non ligentur Statutis laicalibus, poſ-
4 ſunt tamen volentes eis, utpote favorabilibus tamquam ſpecie privilegii uti, quoniam & ſi concluſio ſit veriſſima, atque declaratio ei data in dictis deciſionibus non placeret, ex deductis *in dicto diſc.* 22. *de dote*, attamen donec dictæ deciſiones revocentur, juxta Curiæ ſtylum, cum eis Judices inferiores procedere debent, ac ſolent.

Præterea cum ſenſu etiam veritatis, dicebam dictam concluſionem generaliter veram, recipiendam quidem eſſe in aliis actibus, in quibus non urgeat motivum correſpectivitatis, non autem in mere correſpectivis, quoniam contra principia videtur, ut in uno, eodemque contractu, in quo uterque contrahens lædi poteſt, uni licitum ſit allegare læſionem in tertia parte, & alteri nonniſi ultra dimidiam, unde propterea in correſpectivis, ſeu judicialibus omnimodam æqualitatem exigentibus, privilegium unius communicatur alteri, ut frequens, & quotidianum habemus, præſertim in materia Ægidianæ non comprehendentis Eccleſiaſticos, quod per iſtos contra laicum collitigantem deduci non poteſt, quoniam ob mixturam Eccleſiaſtici, quamvis victoris, ſententia contra laicum eſt appellabilis cum ſimilibus, ut habetur in allegata Romana de Sanctacruce, *tit. de dote*, *diſc.* 22. *&* 143.

Iſtud autem correſpectivitatis motivum apud me erat efficacius, & ob quod intellectus nunquam dictis reſolutionibus acquieſcere potuit, quoniam Clericus actor in eo caſu obtinere non poſſet contra laicum debitorem; Et e converſo laicus obtineret contra Clericum, contra omnia principia, & tamen in eo caſu illud neglectum fuit.

Cæterum læſio ad limites Statuti probabatur ſolum præſumptive cum regula præſcripta per text. *in l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.* calculando ſcilicet valorem juxta 5
ætatem debitoris, pro cujus vitæ tempore venditio facta erat, ſed replicabant hujuſmodi calculum non bene procedere, erroneumque videri in juribus vitalitiis hujuſmodi regulam generalem præſcribere, cum potius pretium regulandum veniat ab individuis facti circumſtantiis latius ponderatis in Romana locorum montium de Oricellariis *ſub titul. de Regalib. ad materiam locorum montium*, *diſc.* 30. ubi habentur rationes, & auctoritates, quæ in præſenti repetebantur, atque animum judicis in hac parte captivarunt, cum pene impoſſibile ſit in hujuſmodi juribus vitalitiis, quæ ad horam vacare poſſunt, dare concludentem læſionis probationem, ut loco citato, & alibi.

Quare tota difficultas diſtricta fuit ad punctum nullitatis ob omiſſam citationem creditoris admiſſi ad cauſam,
pro qua nullitate probanda, Scribentes in contrarium de- 6
ducebant firmata apud Salgad. *in labyr. par.* 1. *cap.* 1. *ex n.* 27. *& n.* 54. Verum hæc extranea erant a caſu controverſiæ, dum ibi agitur de judicio univerſali concurſus juxta ſtylum Hiſpaniarum ad inſtantiam ejuſdem debitoris efformati contra creditores; In præſenti autem agebatur de judicio particulari ad inſtantiam aliquorum creditorum contra ſuum debitorem, pro quo urgendo, ſive in perſona, ſive in bonis jure cautum non eſt, ut ejus creditores habentes intereſſe acceſſorium, ſeu conſequutivum citari debeant ex iis, quæ habentur ſuper in Romana Salviani, *hoc eod. tit. diſc.* 19. & ſic difficultas cadere ſolum poterat reſpectu illius creditoris, qui admiſſus fuerat ad cauſam, & fecerat ſe contradictorem, qui tamen non opponebat, neque erat in cauſa, ſed nullitas allegabatur per alios incertos, ac non citandos.

In eo enim puncto, an ex omiſſione citationis unius
judicium corruat in totum etiam reſpectu eorum, qui ci- 7
tati ſunt, ea eſt vera, & recepta diſtinctio, quod aut citatio requiritur ratione principalis intereſſe, quia omnes ſint principales in cauſa, & coæquale jus habeant, aut requiritur ex ſola ratione præjudicii: Primo caſu intrat diſtinctio, an agatur de materia dividua, vel individua, ut in individuis intret regula, quod ex omiſſione citationis unius judicium corruit in totum, juxta *deciſionem* 319. *Gregorii cum concord.* Ubi vero citatio requiritur ratione præjudicii, tunc ejus omiſſio præſervat jura non citati,
itaut, quoad eum habeatur actus pro infecto, ſed non an- 8
nullatur in totum, Surd. *dec.* 256. *n.* 15. Buratt. *deciſ.* 71. *num.* 3. *&* 371. *in fine*, Cavaler. *dec.* 353. *num.* 3. Et habemus in confectione inventarii quoad non citatos, & Buratt. & Adden. *deciſ.* 750. *num.* 5. Adden. ad Greg. *deciſ.* 137. & ſic aliud eſt actum eſſe nullum, aliud vero non præjudicare.

ANNOT. AD DISC. XXVIII.

JUra vitalitia quomodo ſint æſtimanda, notatum fuit *ad diſc.* 54. *de donat.* Quando autem omiſſio citationis aliquorum annullet actum in totum, habetur in ſua ſede, *ſub tit. de Judic. diſc.* 9. *& ſub tit. de hæred. diſc.* 14. *&* 21.

ROMA-

ROMANA CENSUS, PRO MONASTERIO S. SILVESTRI, CUM FRANCISCA CURTIA.

Caſus deciſus per Rotam pro Monaſterio.

Facta emptione pro perſona nominanda, & ſequutá nominatione, an creditores in dicta emptione accollati, jus habeant contra primum emptorem, ejuſque bona vigore ſuæ obligationis, vel potius facta nominatione, omne jus activum, & paſſivum tranſeat in nominatum, & reſolvatur quoad nominantem.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Emptione facta pro perſona nominanda, & facta nominatione, omne jus activum, & paſſivum ceſſat in primo emptore.*
3 *Et an attendenda ſit diſtinctio inter nominationem voluntariam, & neceſſariam.*
4 *Declaratur quando procedat concluſio, quod emptor cum pacto de retrovendendo eſt perfectus Dominus.*
5 *Quid ubi dicatur emi pro ſe, & perſona nominanda.*

D I S C. XXIX.

1 USque ab anno 1609. Julianus Griſonius, pro ſe, & perſona nominanda emit a Conſtantia vineam, in ſe accollando in partem pretii cenſum in ſorte ſcutorum 400. ſuper vinea impoſitum a venditricis parentibus ad favorem Pinotti, & biduo poſt Griſonius nominavit in emptores Honoratum Realem, & Nicolaum Mottam nominationem acceptantes, omniaque contractus onera in ſe aſſumentes cum ſubſequuto effectu; Poſt longiſſimum autem temporis decurſum, de anno ſcilicet 1655. Curtia tamquam ceſſionaria hæredum Pinotti creditoris cenſuarii judicium immiſſionis inſtituit ex remedio Salviani ad quoddam caſale poſſeſſum per Monaſterium Monalium S. Silveſtri de Capite, tanquam de bonis dicti Griſonii emptoris, atque ſententiam favorabilem contra Monaſterium indefenſum reportavit, a qua commiſſa per appellationem cauſa in Rota coram Celſo, deinque dubio, *An aſtrictá concedenda eſſet immiſſio*, per cauſæ Patronum pro Monaſterio ſcribentem, plures deducebantur exceptiones in nudo facto conſiſtentes, circa deficientem probationem ſecundi extremi, quod ſcilicet controverſum caſale fuiſſet de bonis dicti Griſonii, qui debitor præſupponebatur, ac etiam circa primum extremum crediti, quod impugnabatur ratione ſimulatæ ceſſionis, ſed cum hæc omnia conſiſterent in facto, nullæ deſuper, vel modicæ erant partes Scribentis in jure, quæ ſolum reſtringebantur ad punctum, an poſita etiam dictorum extremorum juſtificatione, ſtante quod emptio prædicta facta erat pro perſona nominanda, cum ſubſequuta nominatione poſt biduum, duraret dicti emptoris obligatio erga creditores in dicta emptione accollatos, vel potius univerſum jus activum, & paſſivum dicti contractus tranſierit in nominatum.

Scribens pro Monaſterio reo convento, dicebam juxta
2 hanc ſecundam partem eſſe regulam, ut ſcilicet facta nominatione univerſum jus activum, & paſſivum tranſiiſſe dicatur in nominatum, ac reſolutum quoad nominantem, qui habendus eſt pro ſimplici organo, ſeu inſtrumento, quo mediante actus ab initio directe, ac immediate initus cenſeatur inter venditorem, & nominatum tam ad effectum, ut nominans ſolutus remaneat ab omnibus obligationibus in contractum deductis, tranſeuntibus in nominatum, quam etiam ad alterum, ut ipſius ita ementis creditoribus, nullum jus ad bona ſic empta competat, Anchar. *conſ.* 127. *in princ.* & poſt alios antiquiores, Surd. *dec.* 182. *in fin.* & 226. *in princ.* Gregor. *dec.* 227. *n.* 3. *cum ſeqq.* Noguerol. *allegat.* 11. *n.* 80. *cum ſeqq.* Cenc. *de cenſib. q.* 67. *n.* 14. *& ſeqq.* Salgad. *in labyr. part.* 2. *cap.* 13. *n.* 28. *& per tot.*

3 Et quamvis per Alex. *conſ.* 232. *lib.* 6. *& ſeqq.* in propoſito adhiberi ſoleat diſtinctio inter nominationem neceſſariam, & voluntariam, quaſi quod in primo caſu concluſio procedat, non autem in ſecundo, ad quod conferunt quæ ex Amat. *reſ.* 21. *& aliis*, habentur in materia obligationis cauſativæ, ſeu occaſionalis deduct. *ſub tit. de Regalib. ad materiam officiorum, diſc.* 8. *&* 9. quod ſcilicet concluſio ſuper reſolutione obligationis cauſativæ ob ceſſantem poſſeſſionem rei, cujus intuitu obligatio facta eſt, procederet, ubi res ceſſet caſu, vel facto tertii juxta ea, quæ habentur ſupra in Sutrina, *diſc.* 23. ſecus autem, ubi provenit ex cauſa mere voluntaria; Nihilominus in his terminis, quando emptor declaravit pro alio acquirere, emendo ſcilicet pro perſona nominanda, tunc iſta opinio Alex. eſt rejecta, juxta firmata *in allegata dec.* 227. *Gregorii*, quæ tanquam magiſtralis in Curia circumfertur, paſſimque recepta eſt.

Potiſſime vero eam procedere dicebam in hac facti ſpecie, in qua agebatur de nominatione fere inſtantanea poſt biduum, ex qua obſervantia, clara deſumebatur voluntas emptoris gerendi actum alieno nomine, unde propterea non intrabat difficultas, quæ forſan cadere poſſet, ubi poſt notabile intervallum hujuſmodi nominatio tanquam ſpecies novæ venditionis facta eſſet.

In contrarium ſcribentes deducebant auctoritatem Gabrielis *conſ.* 80. *n.* 4. *lib.* 1. Martæ *voto* 127. *dec.* 64. *n.* 7. 169. *n.* 2. ac etiam Rotæ *deciſ.* 266. *n.* 1. *part.* 4. *rec. tom.* 2. in quibus firmatur emptorem pro perſona nominanda dici verum dominum, & emptorem; Verum facilis erat ſolutio ex earumdem authoritatum lectura, cum percutiant tempus intermedium inter emptionem, & nominationem, in quo tempore, tam quoad fructus, quam quoad onera, & reliquum jus tam activum, quam paſſivum, ille dicitur emptor, & dominus, ſed punctus eſt poſt factam nominationem, & ab eo tempore citra, in quibus terminis dictæ auctoritates non loquuntur, ſed potius præſupponunt contrarium, ut præſertim habetur *deciſ.* 615. *n.* 1. *part.* 2. *rec.* quæ per eoſdem ſcribentes allegabatur. 4

Replicabant iidem, hæc procedere, ubi emptio facta eſſet pro perſona nominanda ſimpliciter, ſecus autem, ubi pro ſe, & perſona, ſeu perſonis nominandis, quaſi quod 5
iſto ſecundo caſu (qualis erat præſens) nominans adhuc poſt factam nominationem remaneret emptor, juxta deciſionem 40. Otthoboni *& dec.* 208. *p.* 4. *rec.* Sed pariter minus tutum fundamentum erat, quoniam caſus dictæ deciſionis eſt ille, de quo actum habetur in Romana participationis *ſub tit. de locat.* ubi ſcilicet quis ſuſcipit appaltum pro ſe, & nominandis, ipſo etiam contractu permanente; Atque ita deciſum 17. Maii 1662. Celſo apud eum *dec.* 377. neque ſcio, an cauſa ulteriorem progreſſum habuerit.

ANNOT. AD DISC. XXIX. & XXX.

DE emptione facta pro perſona nominanda, habetur etiam actum in hoc *tit. de empt. diſc.* 30. ubi an teneatur de evictione, qui emendo rem pro perſona nominanda, alterum nominavit, cum aliqua alteratione pretii, & pactorum.

ROMANA MANUTENTIONIS, PRO FRANCISCO GUGLIELMO. C U M N.

Caſus diſputatus coram Prælato judice Commiſſario, credo pro Franciſco reſolutus.

De eadem materia emptionis factæ pro perſona nominanda, an fieri poſſit nominatio poſt annum.

S U M M A R I U M.

1 *CAſus controverſia.*
2 *An & quando facta emptione pro perſona nominanda fieri poſſit nominatio poſt annum.*
3 *Declaratur quando, & ad quem effectum dicta quæſtio intret.*
4 *Quando ſecundo creditori competat jus offerendi adverſus emptorem.*

D I S C. XXX.

FActa per N. emptione pro perſona nominanda cujuſdam vineæ ſubhaſtatæ ad inſtantiam Guglielmi creditoris, & ſubſequuta poſt annum nominatione in perſona ejuſdem Guglielmi; Cum hic a priori domino, qui ſubhaſtationem paſſus fuerat, in poſſeſſione turbaretur, unde manutentionis remedium intentavit, de ejus non jure per alteram partem opponebatur, quod non eſſet legitimus emptor, ſtante quod nominatio facta erat poſt annum, quando amplius fieri non poteſt juxta opinionem, quæ magis communis videtur ex deductis per Surd. *dec.* 226. 1

Scribens pro Guglielmo dicebam, quod quidquid ſit de

hujuſ-

2 hujuſmodi quæſtione in abſtracto, in qua ut etiam poſt annum talis nominatio fieri poſſit, plures tenent, de quibus apud eumdem Surd. & Riminald. jun. *conſ.* 163. *in fine*; Id procedit in dubio, & ubi nominatio nullis eſt ſuffulta adminiculis, ac præſumptionibus ſuadentibus, revera ementem, non pro ſe, ſed pro nominato emiſſe, quamvis ex negligentia nominatio ita delata eſſet, ut ex Dec. *conſ.* 543. *n.* 12. *cum ſeqq.* & aliis bene probat idem Surd. *dec.* 325.

Id autem in præſenti concurrebat ex pluribus adminiculis, & circumſtantiis; Primo ſcilicet, quod per dictum oblatorem nullum fuit ſolutum pretium, quod Guglielmus creditor ita tacite ſibi ipſi ſolvit; Secundo, quod dictus emptor nunquam poſſedit, quas duas circumſtantias in ſpecie ponderat Surd. *ubi ſupr.* Tertio ex veriſimilitudine oriente a communi uſu; Licet enim juxta receptam opinionem creditores, ad quorum inſtantiam fiunt ſubhaſtationes, non prohibeantur tanquam tertii publice, & palam, offerre, atque cum aliis licitatoribus concurrere; Attamen frequentius id agere ſolent mediante aliqua perſona ſuppoſita offerente pro perſona nominanda juxta caſum text. *in l. & qui ſub imagine*, *C. de diſtract. pignor.* Quamvis vere iſte ſit potius abuſus, ac indocti vulgi cautela præjudicialis, quoniam emendo per ſeipſos publice, & palam tanquam tertii oblatores probabilius eximuntur a jure offerendi, aliiſque præjudiciis, quibus ſubjacent, ita emendo per interpoſitas perſonas, ex deductis in Bonon. prædii 15. Martii 1660. & 18. Februarii 1661. coram Bevilaqua, editis in cauſa, de qua infra, *diſc. ſeqq.*

Unde quicquid ſit de actu bene, vel male geſto ad alios effectus, cum id de facto ſit frequens, ſatis tamen attendendum eſt pro adminiculo veritatis, ſeu agentium voluntatis, pro qua metienda non attenditur, quomodo actus melius fieri debeat, ſed quomodo ſoleat, ſive qualis eſſet facientis opinio, quamvis falſa, ideoque ex omnibus dictis circumſtantiis inſimul unitis, dicta nominatio, utpote ſatis adminiculata, videbatur attendenda, quamvis facta poſt annum.

Ceſſabat propterea omnis difficultas, quoniam hujuſmodi quæſtio intrat, ubi agitur de jure tertii, cujus intereſſit
3 rei emptæ dominium, emptori, non autem nominato quæſitum eſſe cum impedimento retrotractionis, itaut nominatio de altero facta, ſpeciem novæ venditionis habeat ſub hoc vocabulo palliatæ, ad fraudandos forſan creditores emptoris nominantis, vel ad fraudandam gabellam contractuum, quæ in caſu veræ nominationis unica debetur, cum unicus reputetur contractus per nominatum ab initio geſtus per medium, ſeu organum nominantis, ubi vero nominatio non eſt legitima, ſed continet ſpeciem novæ venditionis ita palliatæ, gabella debetur duplicata cum ſimilibus, quæ tertii fraudem, vel præjudicium continere poſſunt, atque ad iſtos effectus loquuntur DD. hujuſmodi quæſtiones tractantes, ut habetur *ſub tit. de locat.*

Secus autem, ubi hoc tertii præjudicium ceſſat, atque id opponitur ab eo, cujus nihil intereſt, venditionem ab initio ſubſtantiatam eſſe in nominante, vel in nominato, quoniam utcumque ſit, ſemper iſte eamdem actionem exercere poteſt, cum dilemmate, quod in præſenti deducebam; Aut enim nominatio eſt bene facta, & nominatus recte agit ex perſona propria tanquam emptor ab initio; Aut non eſt bene facta, itaut reſolvatur in novam emptionem, ſeu ceſſionem ſibi factam a primo emptore, & pariter tanquam ceſſionarius, atque iſtius nomine exercere poteſt omnia jura ejus auctori competentia, ut de ceſſionario agente etiam in poſſeſſorio ſaltem ſub nomine cedentis, & tanquam iſtius procuratore in rem propriam, poſt Menoch. & alios habetur apud Poſth. *de manut. obſerv.* 55. *n.* 13.

Quinimo obſervabam, ſpeciem calumniæ, ac malignitatis in oppoſitore dignoſci, hujuſmodi punctum aſſumendo (niſi diceretur eſſe potius ignorantiam ſui defenſoris) cum ſibi magis expediret, ipſum creditorem, ad cujus inſtantiam facta erat ſubhaſtatio, cenſeri emptorem ab initio,
4 ſub alterius ſimulato nomine, quoniam tali caſu intrare poterat remedium juris offerendi, quod ſecundo creditori competit ipſi etiam debitori proficuum, quod negatur in altero, quando ſcilicet tertius vere emit pro ſeipſo, & deinde ex intervallo (ceſſante ſimulatione ab initio) per novam conventionem eamdem rem vendit creditori, ad cujus inſtantiam ſubhaſtata fuerat, ut ita diſtinguendo habetur in allegatis deciſionibus editis in Bonon. prædii coram Bevilaqua, de qua infra, *d. diſc. ſeqq.*

BONON. PRÆDII,
PRO CAMILLA ZAMBECHARIA DE FIBULIS, CUM CAMILLO SCAPPIO.

Caſus varie deciſus per Rotam.

An & quando adverſus ementem bona vendita jure creditoris, venditoris creditoribus competat jus offerendi? Et quid, ubi ipſemet creditor, ad cujus inſtantiam venditio facta eſt, emptor quoque exiſtat ſub alterius ſimulato nomine.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Quando venditio ſub haſta eſt nulla, competit ſine dubio jus offerendi, & de ratione.*
4 *Regula eſt, ut contra ementem jure creditoris non detur jus offerendi.*
5 *Quid contra ipſum creditorem ementem, ut competat.*
6 *Creditor poteſt licitari tanquam quilibet extraneus.*
7 *Concluſio, de qua n. 6. procedit ſolum præſumptive.*
8 *Declaratur concluſio, de qua n. 6. ut non procedat, quando emit per alium.*
9 *De declaratione hujus concluſionis, & quando procedat.*
10 *In eadem perſona materiali dantur plures perſonæ formales.*
11 *Quando proprie dicatur fieri venditio jure creditoris.*
12 *Declaratur concluſio, de qua n. 8.*

D I S C. XXXI.

Subhaſtato ad inſtantiam Camilli, & fratrum controverſo prædio, illius licitator fuit Dominicus, qui illico ad aliquos menſes pro eodem pretio illud ceſſit eidem Camillo, contra quem Camilla creditrix ejus, qui ſubhaſtationem paſſus fuerat, jus offerendi intentavit, atque in partibus obtinuit; Introducta vero per appellationem cauſa in Rota coram Bevilaqua ſub die 15. Martii 1660. pro dicti juris offerendi excluſione ad favorem Rei, & poſſeſſoria prodiit reſolutio, a qua tamen in repropoſitione ſub die 18. Februarii 1661. receſſum fuit, reſpondendo pro confirmatione ſententiæ ad favorem Camillæ, atque in hoc ſtatu cauſa per concordiam terminata fuit. 1 2

Mihi pro Camilla ſcribenti, reflectendo etiam ad ſolam veritatem, probabilior videbatur poſterior reſolutio abſque neceſſitate altioris inſpectionis in hujuſmodi diſputationibus aſſumptæ ſuper competentia hujus juris adverſus ipſum creditorem per ſeipſum, vel alium licitantem, ut infra, ex ſolo plano, ac certo motivo nullitatis dictæ ſubhaſtationis, ex pluribus defectibus reſultantis; Illa enim poſita, de plano reſultat competentia juris offerendi, non attento, quod agatur de venditione facta jure creditoris, ex 3
ea clara ratione, quod ſtante nullitate, dominium abdicatum non fuit a debitore, neque transfuſum in emptorem, qui proinde vere talis dici non poteſt, ſed nudus detentor, juxta *deciſ.* 224. Franch. cum concordan. collectis per Poſth. *de ſubhaſtat. inſpect.* 17. *num.* 121. *& ſeqq.* Arias de Meſa *lib.* 1. *var. cap.* 28. Carleval. *de judic. tom.* 2. *diſp.* 24. *num.* 7. *cum ſeqq.* Fontanell. *deciſ.* 435. *&* 436. & Rota ſæpius, præſertim in Anconitana bonorum coram Bichio *deciſ.* 108. apud Poſth. *de ſubhaſtat. repetit. deciſ.* 61. poſt Merlin. *de pign.* & in hujus cauſæ ſecunda deciſione, cum ſit concluſio nullam habens difficultatem.

Quatenus vero, ceſſante hoc motivo pertinet ad punctum juris offerendi adverſus valide ementem bona ſub 4
publica haſta vendita jure creditoris, Non dubitabatur hinc inde de regula juris offerendi excluſiva, quatenus de tertio licitatore ageretur, juxta claram diſpoſitionem text. *in l.* 1. *&* 2. *C. ſi antiquor. credit. cum concord.* apud Franch. *dec.* 69. & plenius, magiſque ex profeſſo per Rotam apud Duran. *deciſ.* 445. cum qua paſſim proceditur, utpote in materia magiſtrali.

Verum quæſtio erat, an eadem regula procederet, ubi ipſemet creditor, ad cujus inſtantiam fit venditio, licitaſſet, an ſcilicet jure cujuslibet licitatoris habendus eſ- 5
ſet, vel potius præſumendum ſit eum licitaſſe, pignoris conſervandi gratia, non autem animo acquirendi dominium, diverſamque perſonam emptoris induendi juxta celebrem, ac magiſtralem *deciſ.* 69. Franch. ſuper qua mo-

det-

derniorum diſputationes pro utraque opinione circumfe-
runtur.

In hoc autem puncto, Rota etiam in prima deciſione
poſſeſſori favorabili, admitit opinionem pro juris offeren-
di competentia, quatenus ab initio ipſe creditor per ſe ip-
ſum, vel per interpoſitam perſonam emptionem feciſſet,
negat vero ex ea facti circumſtantia, quod res empta fuiſ-
ſet a tertio, qui deinde ex plurium menſium intervallo
jam effectus perfecte dominus a dicto jure offerendi tutus,
eandem rem vendidit uni ex creditoribus, non tanquam
creditori, ſed tanquam tertio; Quia vero ex pluribus ju-
ſtificationibus probatum fuit, vere ab initio animum cre-
ditorum fuiſſe emendi pro ſeipſis, licitatoris vero perſonam
ſimulate adjectam eſſe, hinc proinde procedendo cum di-
ſpoſitione text. *in l. & qui ſub imagine C. de diſtract. pign.*
contrarium dictum fuit, quaſi quod tunc ipſe creditor ab
initio directus emptor ſimulato alieno nomine fuerit.

Quamvis autem, ut dictum eſt ea præfato altero moti-
vo nullitatis, poſterior reſolutio, juſta, beneque fundata
eſſet; Attamen quatenus ad iſtud motivum pertinet, mihi
quamvis illud deducenti, ac obtinenti, parum placuit; Poſi-
to enim, quod ſubhaſtationis actus valide, ac ſincere, ſer-
6 vatiſque aliis de jure ſervandis, initus fuerit, adeo, ut contra
extraneum licitatorem ſine dubio præcluſum ſit jus offe-
rendi, nulla videtur ſuppetere congrua ratio, cur illud
competere deberet adverſus ipſum creditorem licitantem,
cum hodie recepta ſit concluſio, ſuper qua ad nimiam ſa-
tietatem plura deducit collector Poſthius *hoc tract. de ſub-
haſt. inſpect.* 32. & eſt nedum in Rota, & Curia, ſed ubi-
que receptiſſimum, ut poſſit creditor, ad cujus inſtantiam
ſit ſubhaſtatio, publice, palam, ac bona fide inter plures
oblatores comparere, ac licitari, cum nulla ratio ſuppe-
tat, cur qualitas credentis eum facere debeat deterioris
conditionis quocumque extraneo, eique denegari debeat
facultas competens cuilibet de populo.

Dubitandi enim ratio ponderata per antiquiores dedu-
7 ctos apud Franch. *d. dec.* 69. fundatur in ſimplici præſum-
ptione juris, quod ſcilicet creditor emendo bona debito-
ris, id agere cenſeatur potius pignoris conſervandi gratia,
quam animo emendi. Hæc autem ſimplex præſumptio,
ſine dubio ceſſat ex contraria veritate, qua concurrente,
quod ſcilicet vere creditor in animo habuerit induendi di-
verſam perſonam emptoris, non videtur quare dictæ præ-
ſumptioni operam tribuenda ſit.

Et quamvis ob diſpoſitionem dicti textus *in l. & qui ſub
imagine, Cod. de diſtract. pignor.* procedi videatur cum di-
8 ſtinctione, ut creditori licitum ſit perſonam licitatoris in-
duere, atque in hoc jure cujuslibet extranei reputari, quan-
do publice, & palam per ſeipſum directe emat, ſecus autem
alterius perſonam ſupponendo; Attamen ubi agitur de ven-
ditione ſub haſta, quæ judicis publica auctoritate valide,
ac ſincere, ſervatis ſervandis fiat, non videtur, ubi hæc
diſtinctio fundata ſit; Diſpoſitio enim dicti text. *in l. & qui
ſub imagine*, procedit retentis terminis, in quibus loquitur,
quando ſcilicet ipſe creditor in vim facultatis ſibi a debi-
tore, vel a lege attributæ, pignus vendit privata auctori-
tate; Tunc enim cum legalis, vel conventionalis admi-
niſtratoris perſonam gerat, juſtum eſt, ut ſibi neque per
9 ſeipſum, neque per interpoſitam perſonam præcludatur
via emendi, ne alias ad propriam utilitatem pro viliſſimo
pretio vendat, atque ſupplantet debitorem ſub ejus admi-
niſtratione viventem; Hinc propterea, ideo prohibitum
eſt indirecte emere ſub ſimulato alterius nomine, quia di-
recte quoque, ac per ſeipſum eſt prohibitus id agere.

Ubi vero ceſſat iſta ratio, quia nempe creditor non curet
uti jure ſibi alias competente vendendi ejus auctoritate pi-
gnus conventionale, ſed illud effectum prætorium ponitur
ſub publica adminiſtratione judicis, qui ad publicam haſtam
illud vendi mandat, & quo caſu directe, ac immediate re-
ceptum eſt creditorem, tanquam tertium licitari poſſe, non
10 videtur, quæ lex, vel ratio prohibeat id fieri, mediante per-
ſona fiduciaria, quoniam, ut advertitur *ſub tit. de camb.*
& alibi pluries, in jure damnata eſt ſimulatio actus alteri
præjudicialis, complicans mendacium, quia nempe unus
actus forſan prohibitus, ſub alterius actus nomine ſimule-
tur, prohibita vero non eſt ſimulatio perſonæ, ſeu nomi-
nis, quoties in reliquis concurrat ſinceritas actus, qui ex-
plicatur; cum nihil referat, illum ſub unius, vel alterius
nomine fieri, dum valide fieri poterat ſub nomine utriuſque.
Ideoque licet adhuc occaſio non præbuerit, id particulari-
ter diſputandi, unde propterea omnino maturum judi-
cium deſuper efformari non potuit, atque pragmatici cum
dicta diſtinctione paſſim procedant, Attamen illa mihi non
placet, & quando formiter diſputaretur, probabilius cre-
derem contrarium dicendum fore, quoniam eſſet dare in-
conveniens, quod nobilium, ac magnatum, ad quorum
inſtantiam bona debitorum ſubhaſtantur, & quibus indeco-
rum eſt in publica haſta cum pluribus oblatoribus conten-
dere, deterior eſſet conditio, quam cujuslibet plebei.

Quodque diverſa ſit venditio, quæ fiat jure creditoris ab
ipſo creditore cum ea auctoritate privata, quæ a lege, vel ab 11
homine attributa eſt ab ea, quæ fiat per judicem auctorita-
te publica ad publicam haſtam, patet ex plene deductis apud
Duran. *in d. dec.* 445. Cum enim per text. *in d. l. 1. & 2. C. ſi
antiquior creditor*, negetur competentia juris offerendi ad-
verſus ementem jure creditoris, atque vere loquantur de
illa venditione, quæ ab ipſo creditore fiat, hinc examina-
tur quæſtio, an idem procedat, ubi eadem fiat per Judicem
ad inſtantiam creditoris, ex ea dubitandi ratione, quod
tunc non jure creditoris fieri dicatur venditio, ſed potius ab
ipſo debitore, cujus vice, ac nomine judex vendit, ex rece-
pta propoſitione, quod factum Judicis dicitur factum Par-
tis; Atque potius ex identitate rationis, ac adinſtar iſto ca-
ſu receptum eſt jus offerendi non intrare, quam quod ve- 12
re dictæ leges illum percutiant, cum ſine dubio ſint in-
ter ſe diverſi, & conſequenter improprium eſt his termi-
nis applicare diſpoſitionem dicti alterius text. *in l. & qui
ſub imagine, &c.* quæ vere procedit in venditione, quæ
ab ipſo creditore fiat.

ANNOT. AD DISC. XXXI.

De materia juris offerendi, habetur actum *ſub tit. de
credit. diſc.* 32. 54. *&* 142. & latius *in eod. tit. diſc.*
165. *& ſub tit. de judic. diſc.* 40.

ROMANA REDEMPTIONIS,

PRO CATANEIS,

CUM COSTIS.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus pro Cataneis.

Quale pretium attendi debeat in retrovenditione ſeu
redemptione, an illud contractus, vel illud tem-
poris, quo fit redemptio: Et de pacto redimendi
neceſſario in venditore, an valeat; Et ubi reſtri-
ctum eſt ad certum tempus, quomodo intelligen-
dum ſit: Et incidenter de aliis ad materiam juris
redimendi.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod non valeat pactum obligativum venditoris
ad redimendum.*
3 *Quando etiam in caſu, quo ſit facultativum in ven-
ditore, pactum ſit illicitum.*
4 *De validitate pacti, de quo n. 2.*
5 *Pro credito dotali currunt fructus, vel percipiuntur
ex pignore.*
6 *Pro eodem poteſt imponi cenſus.*
7 *An & quando tempus cenſeatur adjectum gratia extin-
guendi, vel prorogandi obligationem.*
8 *Quod lapſus termini importet initium obligationis.*
9 *Pactum de retrovendendo præſcribitur per 30. annos,
ſecus ubi adſunt verba ſemper, & quandocumque.*
10 *An heredes reſtituantur adverſus lapſum 30. anno-
rum.*
11 *De quæſtione, quale pretium debeat attendi.*
12 *Quod debeat attendi tempus redemptionis, etiam ubi
pretium eſt præfinitum.*
13 *Emptor cum pacto de retrovendendo interim eſt ve-
rus dominus.*
14 *Quomodo æſtimentur bona data in dotem æſtimata
cum pacto, vel facultate reſtituendi eadem.*
15 *De materia redhibitoria.*
16 *Sequuta redemptione reſolvuntur omnes hypothecæ;
& alia vincula adjecta per poſſeſſorem.*
17 *De vera ratione concluſionis, de qua n. 12.*
18 *An jus redimendi poſſit alteri cedi, & an ipſe em-
ptor in hac ceſſione præferatur.*

DI-

D I S C. XXXII.

1 CUm hæres Octavii Coſtæ condemnatus eſſet per Ro-
tam ad reſtituendum in pecunia dotem Mariæ Cata-
neæ quoti Benedicti filii ejuſdem Octavii, etiam pro ea ra-
ta, quæ data fuerat in quibuſdam juribus Hiſpaniarum, &
quodam datio Mediolani, utpote datis æſtimatis, ut habe-
tur in hac eadem cauſa *ſub titul. de dot. diſc.* 57. Cumque
d. jura data eſſent pro pretio librarum 25. mil. ſub pa-
cto, ut eſſet in facultate donantium illa redimere infra
quinquennium, quodque alias etiam inviti tenerentur, hinc
dictus hæres judicium inſtituit contra dictæ Mariæ fratres
donantes, ut ea redimere deberent pro eodem pretio, ut ita
maneam redderet ſuccumbentiam, quam in Rota paſſus
erat, vel illa redundaret in damnum fratrum victricis,
ideoque introducta cauſa coram A. C. eaque acerrime di-
ſputata, reſolutum fuit, Reos conventos teneri redimere,
ſed pro pretio currenti de præſenti, quod idem fuit, ac
reportare abſolutoriam, cum fere illud nullum eſſet, unde
actor hucuſque acquievit.

In his autem diſputationibus, ultra punctum ordinis, ſeu
competentiæ actionis in actore, qui non erat hæres dire-
ctus, ſed fideicommiſſarius, hærede directo adhuc vivente,
ſuper quo a me ſemper neglecto, ac etiam a judice; Alii
pro hac parte Scribentes magnum conſtituebant fundamen-
tum; Tres alii fuerunt puncti; Primo ſcilicet, an iſtud pa-
ctum ex parte venditoris obligatorium ad redimendum va-
leret, necne; Secundo, an quatenus validum eſſet, expi-
raſſet per quinquennium inter partes præfinitum; Et tertio,
quatenus non expiraſſet, quale pretium in redemptione
attendi deberet (ſtante adeo notabili diminutione,) an ſci-
licet illud contractus, vel illud redemptionis.

Alii pro hac parte reorum conventorum ſcribentes ni-
mium inſiſtebant in d. pacti invaliditate, quaſi quod pactum
2 de retrovendendo, ſit quidem validum, ac frequenter rece-
ptum, quando ſit facultativum ex parte venditoris, coacti-
vum vero tantum ex parte emptoris, non autem e conver-
ſo, cum data venditoris coactione, potius redolere videa-
tur pignus, ſive illum contractum, qui dicitur ad gauden-
dum, alias antichreſim, cumulando in id ea, quæ pro ra-
tione dubitandi deducta habentur apud Leotard. *de uſur. q.* 68,
& de antichreſi habetur *ſub tit. de uſur. diſc.* 9.

Attamen mihi iſtud motivum non placebat, minuſque
3 Judici placuit, & merito, quoniam eſt quidem iſta ſpecies
pacti minus frequens, magiſque ſuſpecta, ut propterea faci-
lius inter fœnoris præſumptio, atque minora deſiderentur
adminicula, quam in caſu converſo, in quo etiam ex pretii
modicitate, aliiſque adminiculis, quamvis non accedat re-
quiſitum, quod eſſet ſolitus fœnerari, idem fœnus quoque
inſtat, ex iis, quæ habentur *eod. tit. de uſuris*, ac etiam *ſub
tit. de Regal. ad materiam locorum montium*, *diſc.* 32. Non
tamen ubi bona fides exuberet, ſeu circumſtantiæ concur-
rant dictam ſuſpicionem elidentes, pactum etiam vendito-
4 ris coactivum dicendum eſt improbum, ſeu fœnoris in-
ductivum, ut late, ac bene probat Leotard. *d. q.* 68. cujus fun-
damenta Scribentes pro actore reaſſumebant, & advertitur
in propoſito antichreſis *d. diſc. 9. de uſuris*.

In hac vero ſpecie, ex facti qualitate, ac circumſtantiis
bona fides vere exuberabat, quamvis de contractu indiffe-
renti ageretur, multo vero magis, ac abſque principio du-
bitandi, dum agebatur de contractu dotali a quo aberat om-
nis fœnoris ſuſpicio, quodque ita palliatum fuiſſet pignus,
ut ejus fructus pro credito mere pecuniario, ac ſterili obti-
5 nerentur, dum erat ex cauſa dotis, cujus creditum etiam ſi-
ne mora in recompenſam onerum matrimonialium eſt fru-
ctiferum juxta terminos text. *in cap. ſalubriter de uſur*, ex plene
deductis in ſua materia *ſub tit. de dote*, *diſc.* 161. & pluries,

Unde propterea juxta expreſſam declarationem ejuſdem
Pii V. ad ejus Conſtitutionem ſuper forma creandi cenſus,
6 receptum eſt pro credito dotali conſtitui poſſe cenſum, con-
ſueta forma non ſervata, ut *eod. diſc.* 162. *de dote*, & in
ſua materia *ſub tit. de cenſibus*, ideoque dum nulla ſuberat
prohibitio faciendi actum ſincere, ac publice, & palam,
nulla pariter cadere videbatur ſuſpicio, ſeu neceſſitas ma-
chinandi hujuſmodi ſimulationem, ac fraudem.

Quo vero ad alterum punctum; Quamvis hincinde ma-
7 gni adhibiti eſſent labores in quæſtione tractata per Civiliſtas
in leg. cum qui ita ſtipulatus, *§. quia ita*, *ff. de verb. oblig.* &
per Canoniſtas *in cap. ſicut*, *de ſponſalibus*, quos plene reaſ-
ſumit Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp.* 53. an ſcilicet & quan-
do tempus cenſeatur adjectum cauſa prorogandæ, vel potius
terminandæ obligationis; Attamen ego advertebam id ina-
nem continere laborem, quem frequenter Juriſtæ aſſumunt
extra propoſitum ex defectu applicationis, cum ex facti ſe-
rie d. quæſtio prorſus incongrua remaneret; Siquidem quin-
quennio durante, jus redimendi in donantibus, qui vendito-
rum perſonam gerebant, erat ſolum facultativum, non au-
tem arctativum, taleque dicto quinquennio expirante redde-
batur, unde propterea ſi terminus prædictus cenſendus eſſet
adjectus gratia extinguendæ, ſeu terminandæ obligationis, 8
ad evidentiam reſultaret quod pactum remaneret inane,
ac nunquam operativum, niſi in eo præciſo momento, quod
utique dicendum non eſt, ſed potius dicendum eſt quod
lapſus quinquennii continentis dilationem aperiat obligatio-
nem ex tunc incipientem juxta text. *in leg. qui hoc anno*, *ff.
de verb. oblig. cedere diem*, *ff. de verb. ſignific. l. ſi mandato*,
§. Paulus reſpondit, *ff. mandati*, atque ita bene ratiocina-
tur Rota *dec. 234. n. 8. & ſeq. part. 5. rec.*

Et ſic iſtud jus redimendi indefinite contractum juxta ejus
regularem naturam, durat per annos triginta juxta opinio- 9
nem, quam ſequitur Rota, & Curia ex deductis *ſub tit. de
ſervit. ad materiam retractus*, *diſc.* 87. ubi ex *deciſ.* 194.
Celſi, & alias ibidem in ea cauſa editis, habetur ſub quæ-
ſtione adhuc remanere, an dicta tricennalis præſcriptio in-
tret, quando pactum munitum eſt cum clauſula, *ſemper,
& quandocumque*, ſuper quo plura colligunt Fontan. *dec.* 75.
& ſeq. & Pratus *obſerv.* 36.

Sive an hæredibus ex capite ignorantiæ competat reſti- 10
tutio in integrum, ut *eodem diſc. 87. de ſervit.* quæ tamen
in ſpecie in præſenti non cadebat, cum terminus 30. anno-
rum adhuc duraret, quamvis computandus eſſet ab initio
contractus; Multo magis, & abſque dubio, quia vere com-
putatio facienda erat a die lapſus quinquennii, quando pa-
ctum intrabat, atque emptori acquirebatur actio ad cogen-
dum, & non prius ex vulgari regula textus *in l. finali*, *C. de
annali præſcript.* ut non valenti agere non currat præſcriptio;
Ideoque licet ſuper his motivis ego quoque more Advocati
inſervientis cauſæ, plura deducerem, attamen reflectendo
ad veritatem, ab initio non placuerunt, ut juxta ſtylum
Partibus inſinuavi, juſteque viſum eſt rejecta eſſe.

Promovi autem ego tertium motivum, quod judex am-
plexus eſt, atque, reflectendo ad ſolam veritatem, ſolidum, 11
ac probabile videbatur; ut ſcilicet teneantur quidem ven-
ditores ad formam pacti redimere, ſed pro pretio currenti
d. præſenti; Licet enim de ſtricto jure redemptio ſequi de-
beat pro convento pretio, cum non levis quæſtio inter Scri-
bentes deſuper cadat, quando de pacto redimendi ſimplici-
ter conventum eſt, nullo præfinito pretio; Aliis tunc vo-
lentibus attendi debere tempus contractus; Aliis vero tem-
pus diſtractus, ſeu redemptionis, ut eſt probabilius, Atta-
men ubi expreſſe conventum eſt redemptionem fieri debere
pro eodem ſtatuto pretio, tunc omnes hinc inde certatim
concordant ex regula vulgatis text. *in l. ille*, *ff. de legat.* 3,
quod in claris, & expreſſis non intrant quæſtiones.

Ex æquitate autem antiquioribus ignota, per modernio-
res autem judicioſe ponderata, magis communiter receptum
eſt, tam in iſto retractu conventionali, quam etiam in le-
gali, atque jure offerendi, quod ſecundo creditori compe- 12
tat contra primum, ſive debitori contra creditorem, ut tem-
pus retractus, ſeu redemptionis attendi debeat, ideoque
intermedium augmentum, vel decrementum cedere de-
beat commodo, vel damno ejus, qui poſſeſſor fuit, ut
firmat Cagnol. *in l. C. de pact. inter emptor. & venditor*,
n. 190. in ſecunda moderna lectura, ubi ſe retractat ab
iis, quæ in prima lectura in contrarium motivaverat,
ac ſequuntur Cephal. *conſil. 510. num. 19. & ſeq.* Sylvan.
conſil. 70. num. 10. & ſeq. Menoch. *conſil. 26. n.* 22. Fachin.
lib. 2. controv. 6. verſ. tertia eſt ſententia, Theſaur. *dec.* 140.
Morott. *de jure offerendi*, *num. 69. & ſeq.* Rovit. *deciſ.* 24.
n. 18. Merlin. *controv. 93. num. 13. & ſeqq. lib.* 1. ac habetur
deductum pluries *in d. tit. de ſerv. ad materiam retractus*,
præſertim *d. diſc. 87. in fine*, & conferunt deducta per
Marin. *reſol. 91. num. 11. cum ſequent. lib.* 1. Mantic.
deciſ. 226. n. 4.

Duplicem id habet rationem, Primo ſcilicet quod em-
ptor cum pacto de retrovendendo, ſeu alias retractui ſubje- 13
ctus, interim dicitur verus, ac perfectus dominus ad om-
nes effectus, etiam juris retrahendi, ut apud Millin. *deciſ.*
210. *n.* 11. *& deciſ.* 446. Buratt. *deciſ. 677. n.* 1. Rovit.
pragm. 1. de jurib. & exactionib. Fiſcalibus, *n. 81. cum ſeqq.*
& conſequenter ejus debet eſſe intermedium commodum,
vel damnum, incrementi, vel decrementi etiam intrinſe-
ci, ſeu alias accidentalis tanquam ſequela dominii.

Iſta ratio, quamvis ſcribendo more Advocati eſſet deducta, & forſan amplexa non placebat, recte ſiquidem
14 intrat in alio ſupra inſinuato caſu, quando conventum eſt de obligatione, vel facultate redimendi ſimpliciter juxta ea, quæ *d. tit. de dote, diſc.* 57. edito in hac eadem cauſa, & in aliis habentur de intermedio augmento, vel decremento bonorum, quæ in dotem data ſunt æſtimata cum vera æſtimatione, ſub pacto tamen, ſeu facultate reſtituendi eadem.

Ac etiam congruunt ea, quæ habentur apud Caſtrenſ. *in*
15 *leg. Julianus, n.* 3. *ff. de action. empti*, & Azzon. *in ſumma Codicis de aditilio edict. n.* 28. Specul. *lib.* 4. *de empt. & vendit. §. nunc dicendum eſt, n.* 2. in propoſito contractus reſoluti per redhibitoriam, quia fingitur nunquam extitiſſe.

Ita a pari; cum hæc reſolutio ab initio in iſto etiam
16 retractu neceſſario intret, adeout ſequuta redemptione reſolvantur omnes hypothecæ, omniaque vincula per intermedium poſſeſſorem adjecta, perinde ac ſi nunquam dominus, nec poſſeſſor extitiſſet, ut cæteris relatis, Franch. *decif.* 64. Surd. *decif.* 286. *n.* 12. *& conſ.* 409. *n.* 36. Caſanat. *conſ.* 7. *n.* 8. *& conſ.* 9. *n.* 56. Amat. *var. reſol.* 4. *n.* 15. Rota *decif.* 86. *n.* 3. *part.* 5. *rec.*

Solidior autem, ac vere magis recepta eſt altera ratio,
17 quod ſcilicet alias reſultaret claudicatio, per quam unus ex contrahentibus eſſet ſemper in lucro, abſque metu damni, alter vero eſſet ſemper in damno abſque ſpe lucri; Cum enim hujuſmodi pacta non ſint æqualiter hinc inde obligatoria, ſed ex parte unius obligatoria, ex parte vero alterius facultativa; Hinc proinde reſultaret claudicatio redolens iniquitatem, ideoque non admittenda, quod ſcilicet ille, qui habet facultatem redimendi, vel reſpective cogendi ad redimendum, eatenus facultatem exerceret, quatenus videret ex beneficio temporis, vel alio accidenti rem incrementum accepiſſe; E converſo autem alter contrahens in caſu decrementi, non poſſet alterum cogere, & ſic eſſet in damno abſque ſpe lucri, ideoque licet ſtricta juris cenſura ob dictam reſolutionem ab initio aliter ſuadeat, attamen de æquitate contrarium, ut ſupra receptum eſt.

In propoſito autem pacti de retrovendendo, ſeu juris redimendi, an poſſit alteri cedi, & an poſſeſſor, cum
18 quo exercendum eſt prætendere valeat prælationem, habetur actum *ſub eodem tit. de ſervit. ad materiam retractus diſc.* 88. ubi concluditur negative.

ANNOT. AD DISC. XXXII.

AD materiam juris redimendi videri poterunt deducta *ſub tit. de ſervit. diſc.* 85. 87. *&* 88. Et quale pretium ſit attendendum, habetur *in hoc tit. de empt. diſc.* 48. *&* 49.

ROMANA PECUNIARIA, SEU ASSOCIATIONIS, PRO CREDITORIBUS PATRIMONII MONALDENSIUM, CUM MONTISTIS PROVINCIARUM, ET SIGISMUNDA ANCAJANA.

Caſus diſputatus in Congregatione Baronum, & varie reſolutus.

De pacto commiſſorio inter emptorem, & venditorem, an valeat: & a quo exerceri poſſit altero invito, & quando illud ad exercitium deductum dicatur.

SUMMARIUM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Pactum commiſſorium eſt validum.*
3 *Pactum commiſſorium, ſeu reſolutivum allegari poteſt per eum, cui adimplendum erat, non autem per non adimplentem.*
4 *Sed poſtquam pactum deductum eſt ad exercitium, non datur pœnitentia.*
5 *Quando quis cenſeatur uſus dicto pacto.*
6 *In dubio cenſetur geſtus actus, ut eſt utilius.*
7 *In caſu pacti contraveniens non repetit id, quod ſolvit.*
8 *Alteratio pretii ſtabilitum non præſumitur infra decennium, vel potius augmentum.*
9 *De vinculo quod adjicitur pecuniæ, quæ ſolvitur per Congregationem Baronum, & quod tale vinculum minuat de pretio.*
10 *Obſervantia eſt interpres etiam voluntatis.*
11 *Ex quibus actibus deducatur obſervantia.*
12 *De ratione claudicationis.*
13 *Nemo admittitur ad allegandum propriam culpam, vel delictum.*
14 *Quomodo etiam creditori competere valeat facultas exercendi pactum commiſſorium.*
15 *Perſonæ miſerabiles non gaudent earum privilegiis in actibus Communitativis, & Univerſitatis.*

D I S C. XXXIII.

MOntiſtæ montis provinciarum, ac Virginia Petrignana creditores Uffredutii Anchajani, de anno 1630. 1
vendiderunt Nicolao Monaldenſi tenutam Tenaliæ, aliaque bona pro pretio ſcutorum 30. mill. ſolvendo certis modis, & terminis inter eos conventis, ſub pacto, ut in caſu non implementi, licitum eſſet venditoribus redire ad primæva jura, perinde ac ſi contractus initus non eſſet, ſibi reſervando dominium, ac etiam manuum injectionem, ſeu poſſeſſionis adeptionem propria auctoritate; Cumque ad breve tempus Nicolaus defeciſſet ære alieno preſſus, unde propterea Congregatio Baronum manus appoſuit in ejus patrimonio juxta ea, quæ habentur *ſub tit. de feud. ad materiam Rollæ Baronum, diſc.* 77. *cum pluribus ſeq.* hinc venditores de anno 1639. obtinuerunt ab eadem Congregatione mandatum de ſe aſſociando ad poſſeſſionem dictorum bonorum, atque illud non motivantes in adeo notorio, ac famoſo concurſu creditorum dicti patrimonii, ut patet ex deductis proxime ſupra, in dictorum bonorum adminiſtratione, ac fructuum perceptione continuarunt uſque ad annum 1665. in quo ſupponendo eorundem bonorum valorem notabiliter diminutum eſſe, atque ſe præſupponendo creditores dicti patrimonii, pleriſque aliis anteriores, inſtabant procedi ad venditionem eorumdem bonorum, necnon cogi poſteriores ad ipſis reſtituendum quidquid ſupereſſet debendum; Verum me pro creditoribus patrimonii ſcribente, prodiit reſolutio eis favorabilis, in repropoſitione quoque confirmata, ex negligentia vero (quæ connaturalis eſt in iis, quæ pro communi poſſidentur) non fuit proceſſum ad expeditionem ſententiæ, quod poſt aliquod intervallum anſam dedit actoribus obtinendi novam audientiam, unde repropoſita cauſa receſſum fuit.

Primæ reſolutiones mihi, ad veritatem etiam reflectenti, probabiliores viſæ ſunt; Siquidem ex inſtrumenti venditionis tenore clare conſtabat de pacto commiſſorio, de 2
cujus validitate in contractu emptionis, & venditionis ad favorem venditoris contra emptorem non adimplentem in jure non dubitatur, ad text. *in leg.* 1. *&* 2. *& toto tit. ff. de lege commiſſaria cum concord.* de quibus apud Leotard. *de uſur. q.* 69. *& ſeqq.*

Hujuſmodi enim inſectio cadit in contractu pignoris, ſeu ubi alias ratio fraudis uſurarum cadat ex iis, quæ in materia pacti commiſſorii habentur in Tiburtina Caſtri S. Angeli *ſub tit. de uſur. diſc.* 8. ac etiam in eadem cauſa *ſub tit. de dote, diſc.* 126. & in pleriſque deciſionibus in ea cauſa editis, quarum aliquæ ſunt impreſſæ *part.* 13. *rec. decif.* 330. *&* 371. & apud Cenſal. *in leg. unic. Cod. ſi quis Imperat. maledix. fol.* 203.

Eſt bene verum, quod ubi tale pactum adjectum eſt in gratiam unius contrahentis, in odium alterius non adimplentis, eatenus ſuam habet operationem, quatenus eo uti 3
velit ille contrahens, ad cujus favorem adjectum eſt, cum in ejus arbitrio poſitum ſit nolle uti, ſed agere ad obſervantiam, neque de illo opponere poteſt altera pars, ne inducta ad favorem retorqueantur in odium, atque moroſus, ſeu deficiens in non adimplendo commodum reportet ex ejus mora, & violata fide, ex collect. per Merlin. *de pign. lib.* 3. *q.* 7. Rot. *dec.* 422. *num.* 4. *part.* 4. *recent.* apud Berat. *dec.* 110. *n.* 13. & ſæpius, ac habetur in Romana annuæ præſtationis *ſub tit. de feudis, diſc.* 57.

Ubi autem venditor, in cujus gratiam adjectum ſit, illud deducat ad exercitium, atque perfecte ſubſequuto effectu, declaret eo velle uti, tunc reſultat actus reſolutio, atque res vendita redit in dominium venditoris abſque facultate pœnitendi, ſeu variandi, ut clare diſponit textus in 4
leg. 4. *§. eleganter Papinianus, ff. de lege commiſſor.* ubi communiter ſcribentes relati per Leotard. *d. q.* 69. ac in dictis deciſionibus editis in Tiburtina Caſtrorum.

Non negabantur hæc per Scribentes in contrarium, ſed

dico-

dicebatur, quod dictum pactum non fuiſſet deductum ad
exercitium, quodque neque per Montiſtas deduci potuiſ-
ſet, cum ipſi non eſſent domini, neque venditores, ſed
creditores, qui ſolum debitori vendendi conſenſum præ-
ſtiterant; Ideoque duplex deſuper cadebat quæſtio, una
voluntatis, & altera poteſtatis.

Quatenus igitur pertinet ad primam quæſtionem vo-
luntatis, videbatur illam evidenter probari ex pluribus,
5 quæ ubi etiam ſingulariter, ac diſtincte conſiderata diffi-
cultatem pati poſſent, bene tamen probabant ſimul juncta
cum regula, quæ in quæſtionibus facti, ac voluntatis prin-
cipaliter, ac perpetuo attendenda eſt, ut ſingula, quæ non
proſunt, unita juvent.

Primo etenim in facto deducebatur probatio reſultans ex
quibuſdam citationibus, ac aliis eorumdem Montiſtarum
confeſſionibus, de quibus utpote conſiſtentibus in nudo fa-
cto ad cauſæ Patronum, pro ſtylo agere pertinebat.

Ego vero ſcribens pro Montiſtis, ponderabam quod aut
6 dicti actus erant univoci, dictam voluntatem pernecеſſe
concludentes, & quæſtio erat finita, ex ſæpius inſinuata
regula text. *in leg. ille, aut ille, ff. de legat. tertio*, late
exornata per Rotam *decis. 44. n. 14. part. 11. rec.* quod
in claris, & expreſſis non intrant quæſtiones, & argu-
menta; Aut erant æquivoci, utpote referibiles ad ſimpli-
cem aſſociationem jure creditoris, juxta terminos text. *in
l. 3. C. de pignor.* ut prætendebatur per Scribentes in con-
trarium, adeout intraret interpretatio; Et tunc dicebam
iſtam omnino capiendam eſſe pro reſolutione contractus,
ac uſu pacti commiſſorii, ex regula, quod in dubio actus
interpretandus eſt eo modo, quo magis expedit facienti,
ad not. *in l. gerit, ff. de acquir. hæred. cum concord.* per Me-
noch. *lib. 4. præſumpt. 100. & ſeqq. & ſub tit. de hæred.* oc-
caſione agendi quando per actus facti inducatur, necne
aditio hæreditatis cum ſimilibus.

Multipliciter autem Montiſtis, aliiſque creditoribus di-
ctorum de Anchajanis expediebat, contractum reſolvi, di-
ctumque pactum ad exercitium deduci; Primo ſcilicet,
quod ita fiebat lucrum de ſcutis quatuor mille ab emptore
ſolutis, ab eo non repetendis, ut clare diſponit text. *in d.*
7 *leg. 4. §. ſed quod ait, ff. eodem tit. de leg. commiſſor.* Secun-
do, quod infra decennium præſumptio eſt, ut valor ſtabi-
lium non cenſeatur immutatus, ut apud Celſ. *deciſ.* 178.
n. 8. & ſæpius; Atque ſi quæ immutatio cadere poterat,
illa erat potius in augmentum, quoniam ut docet notoria
praxis totius Europæ, præſertim vero Italiæ, & in iſta ma-
gis illa Status Eccleſiaſtici, præſertim in locis Urbi adja-
centibus, rerum pretia in dies creverunt, ut etiam adver-
titur *ſub tit. de Regalib. diſc.* 117. & alibi.

Tertio, quia cum totum iſtud patrimonium jam poſitum
8 eſſet ſub concurſu creditorum, ac adminiſtratione Con-
gregationis Baronum, non expediebat dictis Montiſtis,
aliiſque creditoribus, ut hæc bona cum dicto patrimonio
confuſa remanerent; Tum ob magna incommoda in con-
9 currendo cum tanta copia creditorum anteriorum, ac pri-
vilegiatorum; Tum clarius, quia ut pluries habetur *ſub
tit. de feud. ad materiam hujus Bullæ Baronum*, non libe-
ratur pecunia creditoribus, niſi vinculata, cum cautione
ſcilicet evictionis, ac de reſtituendo prioribus, & potio-
ribus, & quando cautio idonea non habetur, cum neceſ-
ſitate inveſtiendi in loca montium cum hoc vinculo, quod
notabiliter minuit de pretio, ex deductis *ſub tit. de Regal.
ad materiam locorum Montium, diſc.* 30. *& ſeq. & ſub tit.
de cambiis, diſc.* 1. *&* 2. *& ſub tit. de credito*, ideoque
expediebat ſperare bona jure dominii, ac reſolutionis con-
tractus, ut ita eſſent ad eorum liberam diſpoſitionem, ac
diſtractionem.

Ponderabam quoque ſubſequutam diuturnam obſervan-
10 tiam, quæ in omnibus ambiguis quæſtionibus eſt optima
interpres, atque dicitur interpretationum Regina, ut in
ſpecie interpretationis voluntatis, late Rota *deciſ.* 199.
& 256. *utrobique n.* 12. *part.* 10. *recent. deciſ.* 323. *num.* 13.
part. 11. *& frequenter.*

Obſervantia vero deducebatur ex pluribus actibus fa-
ctis, id redolentibus, inter quos (cum alii eſſent æqui-
voci, atque cum titulo creditoris compatibiles) pondera-
bam in ſpecie, quod quando Congregatio Baronum ap-
poſuit ſequeſtrum, atque ad formam Bullæ accepit admi-
niſtrationem hujus patrimonii, id egit etiam in his bo-
nis, tanquam dicti patrimonii membris, dictumque patri-
monium nunquam ſcindere voluit, ac vendere per par-
tes, rejectis enixis inſtantiis deſuper factis, & tamen ne-
11 glexit vendere, ac adminiſtrare hæc bona; ſignum clarum

diſmembrationis; Accedente etiam inveriſimilitudine; quod
in adeo celebri, & clamoroſo concurſu, ut docent pluries
deducta *d. tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum, diſc.* 77.
cum ſeqq. iſti Montiſtæ nunquam comparuerunt.

In idem quoque conferre dicebam æquitativum motivum
claudicationis, de quo *diſc. præced.* quod ſcilicet, ſi bona
crevisſent in valore, atque cum eadem haberentur jam pro
abſciſſis a reliquo patrimonio emptoris, cum tam diutur- 12
na obſervantia, neque creditores patrimonii ad ea cogi-
tarent, minuſque Congregatio ſe ingereret, ita eorum
fuiſſet lucrum ex regula *ſecundum naturam*, *&c.* Potiſſime,
quia ſupponebatur non deeſſe aliquam culpam in hac in-
termedia adminiſtratione, ex qua pretii notabilem dimi-
nutionem emanaſſe dicebatur.

Quo vero ad alteram inſpectionem ſuper defectu pote-
ſtatis; Dicebant Scribentes pro Montiſtis, quod vendito-
ris perſonam vere, ac proprie geſſerat hæres debitoris,
qui erat dominus, ipſi vero tanquam creditores præſtitiſ-
ſent ſolum aſſenſum, quodque eorum reſpectu reſervatio
regreſſus ad primævum ſtatum intelligenda veniret jure
creditorum, & prout competebat, & conſequenter, quod
ipſi neque volentes potuiſſent ad exercitium deducere hoc
pactum commiſſorium.

Verum id non videbatur probabile fundamentum, quo-
niam in jure de iſto defectu poteſtatis objici ſolet per ter- 13
tium, non autem per ipſummet facientem non admitten-
dum ad allegandum proprium delictum, propriamque tur-
pitudinem, ut exinde commodum reportet, ex collectis
per Barb. *axioma* 221. *n.* 1. *cum vulgar.*

Advertebam præterea, quod cum emptor contextuali-
ter emiſſet ab hærede debitoris, ipſis Montiſtis conſentien-
tibus ac unitim de dicto pacto commiſſorio ſibi conſu- 14
lentibus, omnes ita in ordine ad emptorem conſtituebant
unam perſonam venditoris, quidquid eſſet quoad eos in-
ter ſeipſos, & conſequenter, quod dictus hæres dominus,
ac venditor, ita conſenſum præſtiterit Montiſtis, quod di-
ctum pactum ejus nomine exercere poſſent tanquam ejus
mandatarii, ex implicito mandato, quod etiam a jure cre-
ditor habere dicitur a debitore, cujus jura exercere poteſt,
ad text. *in leg. ſi pignus, ff. famil. erciſcund. cum concord.*
per Gratian. *diſcept.* 503. *num.* 5. Capyc. Latr. *conſult.* 16.
n. 14. Rovit. *deciſ.* 29. *n.* 4. Olea *de ceſſ. jur. tit. 4. quæſt.* 3.
n. 25. *& ſeqq.* & habetur pluries in ſua materia *ſub tit. de
cred. & alibi*. Ideoque ſtant bene ſimul, quod Montiſtæ
remanerent creditores; neque iſte titulus alteretur, & ta-
men, quod iſtud pactum exercere potuerint.

Dicebatur demum, quod ubi Major pars Montiſtarum 15
ex dictis actibus potuiſſent ſibi præjudicare, attamen id
obeſſe non poterat pluribus pupillis, minoribus, mulieri-
bus, & piis locis loca iſtius montis poſſidentibus, cum
iſti prohibiti ſint contrahere, vel ſibi præjudicare abſque
ſolemnitate, & cauſa; verum iſtud erat omnium levius
motivum, quoniam ut receptum habemus ad materiam
text. *in leg. unic. Cod. quando Imperator inter pupill. & vid.
ſub tit. de juriſdictione*, cum ſimilibus, iſtæ perſonæ ſunt
privilegiatæ in actibus, quos gerunt jure ſingulari, non
autem jure communitativo, & tanquam membra alicujus
Univerſitatis, cum ita habeant defenſores, atque ceſſet
ratio prohibitionis.

ANNOT. AD DISC. XXXIII.

DE pacto commiſſorio videantur deducta *ſub tit. de uſur. diſc.* 8. *& tit. de dote, diſc.* 126.

ROMANA AQUÆ, PRO CARDINALI DE MAXIMIS, CUM MONASTERIO S. THERESIÆ AD QUATUOR FONTES,

Caſus diſputatus in Sac. Congregatione Viſitationis, & reſolutus cum temperamento, ut infra.

An & quid in contractum emptionis, & venditionis deductum cenſeatur; Et in ſpecie, an emens domum cum hortis, & aquis, ſi domum denuo vendat, ali-quam vero partem retineat, quænam pars aquarum ad novum emptorem, vel reſpective ad ſecundum venditorem pertineat: Et quid ſi ſecundus venditor in ejus arbitrio id reponat.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De invalida venditione collata in voluntatem unius ex contrahentibus.*
3 *In Domino poſſidente unum corpus in confuſo non datur diſtinctio membrorum.*
4 *Quando res dicatur membrum, & de pertinentiis alicujus prædii.*
5 *Quod in hoc deſtinatio patris familias totum faciat.*
6 *Quando, & ad quid procedant concluſiones, de quibus n. 3. & 5.*
7 *Et quando intret quæſtio, de qua n. 2.*
8 *De vitio forenſium circa extranea.*
9 *De eadem concluſione, de qua n. 2.*
10 *In caſibus, in quibus ſubſtinetur contractus, voluntas reſolvitur in arbitrium.*
11 *Remiſſio facta alterius gratiæ, & voluntati quomodo ſit intelligenda.*
12 *De diſtinctione inter voluntatem, & arbitrium, quando intret.*
13 *In actibus correſpectivis non attenditur voluntas unius,*
14 *Declaratio fieri debet per informatum.*
15 *Qui declarat, non diſponit, ideoque donatoris declarationi defertur.*
16 *Ad materiam declarationis fiduciarii.*
17 *De diviſione aquarum communium, & aliarum rerum communium.*
18 *Quomodo iſta materia debeat regulari.*
19 *Non debet quis pati penuriam aquæ, ut eam aliis præbeat.*
20 *Exitus cauſæ.*

DISC. XXXIV.

1 INdigentibus Monialibus S. Thereſiæ ad quatuor Fontes
aliqua parte viridarii, vel horti, & aquarum ſpectantium ad adjacens palatium illorum de Matthæis, iſtiſque hanc diſmembrationem denegantibus, totum palatium emerunt, deindeque ſibi appropriata quadam parte dicti viridarii, vel horti, idem palatium cum omnibus ejus officinis, membris, fontibus, aquis, hortis, & aliis pertinentiis vendiderunt Cardinali de Maximis tunc Cameræ Apoſtolicæ Clerico, & Patriarchæ Hieroſolymitano pro pretio, de quo *ſub tit. de uſur. diſc.* 26. ſub eo pacto præſertim, ut in venditione comprehenſæ cenſerentur aquæ, juxta tamen declarationem ab ipſis Monialibus per ſeparatam ſcripturam faciendam, cui emptor ſtare promiſit; Cumque dictæ Moniales ex antiquis aquis palatio, & viridario, ſeu horto adjacenti deſtinatis, notabiliorem partem pro ſe ipſis retinere vellent, modicam vero emptori dari, hinc orta controverſia, eaque delata ad Sacr. Congregationem Viſitationis Apoſtolicæ, ac aſſumpta diſputatione.

Scribentes pro Monialibus nimium ſe diffundebant ſuper
2 juris articulo, an valeat, necne contractus, vel conventio
collata in arbitrium, ſeu voluntatem unius ex contrahentibus, atque reaſſumendo plene deducta per Rot. apud Merlin. *deciſ. 567. repetit. deciſ.* 172. *part. 6. rec.* & apud Gratian. *diſcept.* 572. probare conabantur, quod, vel ratione juramenti, vel ex altera æquitatis, vel quia res non eſſet amplius integra, actus valere deberet.

E converſo autem Scribentes pro emptore, nimium inſiſtebant in facto, ac probationibus per plures teſtes inductos ſuper quantitate aquæ per illos de Matthæis aſſignatæ parti viridarii, ſeu horti diſmembrati, atque incluſi in clauſura Monaſterii, & quæ applicata ipſi palatio, ejuſque officinis, ac viridario, & horto ſub venditione comprehenſis, Atque ſuper fide teſtium deſuper inductorum adhibenda, ob exceptiones tam in perſona, quam in dicto daras magnæ fuerunt diſputationes.

Mihi pro emptore Scribenti, extranea hæc videbantur a caſu; Quatenus enim pertinet ad ea, quæ ex hac eadem parte deducebantur; Ponderabam hujuſmodi inſpectionem non intrare, quando unus, & idem eſt omnium do-
3 minus, in confuſo poſſidens, tam palatium, quam omnia
viridaria, & hortos, tanquam unum, & idem, cum tunc aquæ non recipiant hanc diſtinctionem, quia dominus utitur magis ex ſua una parte, quam in altera pro ejus placito, & prout temporum, vel alterius contingentiæ ratio exigit; Quamvis enim etiam in eodem poſſeſſore, ſeu patrefamilias detur deſtinatio circa unam, vel alteram rem, adeout ea, quæ uni prædio deſtinata ſunt, quamvis cum nota-
4 bili diſtantia materialiter ſeparata, ſub illius prædii nomi-
ne veniant, tam in actibus inter vivos, quam in ultimis voluntatibus, utpote de illius pertinentiis, ad Text. *in l. quod in rerum*, §. *Si quis poſt*, *ff. de legat.* 1. *l. cum fundus*, *ff. de legat.* 2. *l. prædiis*, §. *Titio ſejano*, *ff. de leg.* 3. Odd. *conſ.* 21. Galeot. *lib.* 1. *contr.* 22. *cum concord. in Bonon. liquidationis preti* 4. *Junii* 1664. 4. *Maji* 1665. & 23. *Januarii* 1666. *cor. Emerix*, de qua habetur *ſub tit. de legat.* ſuper puncto, an, & quid ſub legato prædii ruſtici, vel urbani veniat, 5
cum in hoc totum faciat deſtinatio patrisfamilias, ut etiam advertitur *in Romana prælationis*, *ſub tit. de ſervit. ad materiam retractus*, *diſc.* 74.

Attamen id recte procedit ad effectum diſtinguendi unum prædium ab altero, & in concurſu plurium rerum diverſarum conſtituentium diverſa corpora, ſeu diverſa ejuſdem univerſitatis, vel patrimonii membra; Secus au- 6
tem ubi agitur de uno eodemque membro, vel prædio, in quo hæc diſtinctio non datur. Siquidem, ut communis uſus docet, habens palatium cum adjacentibus viridariis, vel hortis, hyberno, vel alio magis humido tempore utitur aquis ad palatii ornatum magis, quam ad uſum, ac ornatum hortorum, ſecus autem tempore æſtivo, ſeu in hortis deliciarum, vel quando in hortis exteri permaneant ad delectationem, ita unum, ac alterum reſpective fontem magis ditando, vel depauperando, ut occaſio exigit, ideoque dicta formalis diſtinctio, ſeu fixa, & perpetua deſtinatio aquarum magis uni, quam alteri officinæ, vel membro ejuſdem prædii, non de facili verificabilis eſt in eodem poſſidente omnia in confuſo tanquam unum, & idem corpus.

Prout inanis videbatur labor adhibitus in dicta quæſtione juris ſuper validitate pacti, vel contractus collati in unius ex contrahentibus voluntatem; Iſtam enim quæſtio- 7
nem examinare opotuiſſet, quando unus ex contrahentibus noluiſſet amplius ſtare contractui, utpote imperfecto, ſeu invalido, alioſque effectus ex invaliditate, vel imperfectione reſultantes deduceret, in quibus terminis loquitur *dicta deciſio* Merlin. *cum ibi congeſtis*, ſed ubi partes concordant in validitate, ac perfectione, & obſervantia contractus, atque ſola quæſtio eſt ſuper interpretatione, ſeu modo illum obſervandi, non videtur, ad quid chartas inanibus
quæſtionibus, ac allegationibus replere; Quod tamen fre- 8
quens eſt forenſium vitium, in hujuſmodi ſuperfluis evagationibus ad cauſam non facientibus, ſolitum Juriſtarum improbum laborem adhibere.

Et nihilominus advertebam, quod ubi procedendum eſſet cum iis, quæ in dicta quæſtione habentur, huic Parti magis aſſiſterent, quoniam, ut præſertim patet ex allegata *dec.*
567. Merlin. alias *dec.* 172. *part. 6. rec.* & ex altera edita in 9
eadem cauſa coram eodem Merlino *dec.* 605. *repetit. etiam dec.* 148. *eadem p. 6.* Ubi etiam ratione æquitatis, vel ex altera juramenti, ſive rei non integræ, contractus ſubſtinetetur, id procedit, quia les interpretatur, ut alterius contrahentis voluntas reſolvatur in arbitrium a jure regulandum, & tanquam illud boni viri, adeout ſi male adhibeatur,
intret illud judicis, pro ejus ſuppletione, vel reformatione, 10
juxta magiſtralem traditionem Innocentii, & Hoſtienſis *in capitulo veniens*, *de renunc.* Abb. *in capitulo ſane*, *eodem tit. & in capitulo innitaris*, *de conſtitut.* ubi etiam Butr. ac alii, de quibus apud Gizzar. *dec.* 57. *num.* 3. & 4. occaſione
agendi de ſe remittente gratiæ, ac voluntati Domini, vel 11
ſuperioris, quod intelligitur de voluntate ſonante in arbitrium a jure regulandum, & tanquam boni viri.

Diſtinctio etenim, de qua apud Cavaler. *dec.* 374. & ſæ- 12
pius *ſub tit. de fideic.* præſertim *in Romana hereditatis de Jordanis*, *diſc.* 62. ac etiam *ſub altero de teſtam.* inter arbitrium, & liberam voluntatem, pertinet ea, quæ pendent a ſola diſpoſitione, ſeu voluntate unius, adeout alter con-
tendat de ſolo lucro ex diſponentis voluntate reportando, 13
ſecus autem in actibus oneroſis, & correſpectivis, in quibus non ſpectatur voluntas unius, ſed illa utriuſque ex iis, quæ habentur deducta *in Romana augmenti dotis*, *ſub tit. de dote*, *diſc.* 27. & *in deciſionibus in ea cauſa editis* 9. *Junii* 1659. & 19. *Aprilis* 1660. *cor. Bevilaqua.*

Clarius vero, ac extra omne dubium in hac facti ſpecie, quia pactum conceptum non erat, ut in libito, & voluntate Monialium eſſet qualem aquam dare vellent, & qualem
non, idque rationabiliter, quia cum ipſæ fuiſſent dominæ 14
totius aquæ, ac forſan eam quoque confundiſſent cum propria, & antiqua Monaſterii, hinc ad eaſdem, utpote informatas, pertinebat rem ita effectam obſcuratam, declarare.

Declaratio autem non continet aliquam novam diſpoſitionem, minuſque tribuit voluntatem, quinimo neque arbitrium, ſed ſolum aperturam ejus, quod jam ineſt, nobis tamen ignotum eſt, juxta optimum exemplum traditum per Text. *in l. altero*, *verſic. cum enim grana*, *ff. de acquir. rer.*

ver. domin. in illo, qui excutit grana a ſpicis, quoniam granum non perficit, ſed jam exiſtens ſolum aperit removendo paleæ velamen; Ideoque prodiit propoſitio, quod qui declarat, non diſponit, neque aliquid de novo facit,
25 ſed quid jam factum ſit, vel exiſtat aperit, & conſequenter etiam in donationibus, aliiſque perfectis contractibus pœnitentiam excludentibus, quamvis donator, vel alter contrahens revocare non poſſit, ſeu alias contractum alterare, bene tamen poteſt illum declarare, dummodo ſit declaratio veriſimilis, ex deductis apud Othob. *dec. 219. n. 7. & 8. deciſ. 195. n. 18. deciſ. 77. & 90. poſt collectat.* Bonden. & ſæpius fere in omnibus materiis, præſertim vero in ejus propria *ſub tit. de donat.*

26 Et ſatis ad rem, de declaratione facienda per fiduciarium ex præcepto teſtatoris juxta terminos Text. *in leg. Theopompus, ff. de dote prælegat. & leg. quem hæredi, ff. de cond. & demonſtr. cum concord.* faciunt ea, quæ habentur *in Peruſina erectionis Canonicatus, d. tit. de fideicomm. diſc. 182.* ideoque dicebam non eſſe in facultate Monialium pro earum placito quantitatem aquæ declarare tanquam per ſpeciem novæ diſpoſitionis, ſed id faciendum eſſe tanquam in recognitionem præexiſtentis veritatis.

Item ponderabam in hoc propoſito dici poſſe, ut eo medio tempore, quo Monaſterium fuit dominus, & poſſeſſor dicti palatii, ejuſque hortorum, & aquarum, indu-
27 cta fuerit quædam ſpecies ſocietatis, ſeu communionis inter hortos, & aquas, tam d. palatii, quam Monaſterii, ad cujus communionis diſſolutionem poſtea per iſtum ſecundum contractum deventum eſſet, ideoque intrarent ea, quæ in his ſpecialibus terminis aquarum, quæ pluribus prædiis, vel perſonis communes eſſent, ut quando ad diviſionem devenitur, illa fieri debeat proportionabiliter, & pro rata indigentiæ, ipſorumque prædiorum qualitate, ut bene in terminis advertit Coſta *in ejus tractatu de ratione, ſeu portion. rata, q. 3. per tot.* & ſic quod aſſignatum aquarum illorum de Mathæis proportionata diviſio fieret, habita ratione illius ratæ horti remanſæ Monialibus, quod importabat quid modicum, ad quod conferunt ea, quæ habentur *ſub tit. de ſervit. diſc. 32.*

28 Verum reflectendo ad veritatem, credebam in iſta quæſtione, utpote facti, & voluntatis potius, quam juris, procedendum eſſe cum ſæpius inſinuata propoſitione attendendi magis ſubſtantiam veriſimilis intentionis, quam vagas, ac generales juris regulas, & propoſitiones; Ex recenſita enim facti ſerie conſtat, Moniales ſolicitas fuiſſe pro magno pretio, abſque aliqua neceſſitate, vel prudentis œconomiæ motivo, emere hoc palatium cum omnibus annexis, ex ſola ratione obtinendi hortorum, & aquarum partem, quæ earum Monaſterio ejuſque officinis, atque clauſuræ ampliationi neceſſaria, vel opportuna eſſet, ut deinde proviſæ, quod ſupererat, venderent; Et conſequenter, quod ſpectata hujus veritatis ſubſtantia, inſpici deberet, quænam aquæ quantitas, inſpecta potius commoda, & morali, quam præciſa neceſſitate, ſufficeret pro Mo-
29 naſterii uſibus, ac officinis, & tunc pro Monaſterio potius reſpondendum eſſet, quoniam, ut advertitur *ſub tit. de ſerv. ad materiam aquar. diſc. 29.* per Text. *in l. Præſes, Cod. de ſervitut.* incongruum eſt, ut quis proprios agros relinquere debeat ſitientes, ut alienis agris abundans potius tribuatur; Secus autem in alia quantitate exuberanti, cum tunc
30 eſſet ſpecies æmulationis, ad inſtar eorum, quæ habemus ad materiam Text. *in l. altius, Cod. de ſervit. & aqua*; Cumque ingenue id inſinuaſſem uni ex dictis dictæ Congregationis doctiſſimo, ac judicioſo Cardinali, qui cauſæ Ponens, ſeu relator erat, ita cum prudenti temperamento, prævia relatione Peritorum judicatum fuit, adeout judicato hæc Pars acquieviſſet, quamvis in aliquo præjudicata, cum etiam attenta dicta regula, major aquæ quantitas illi de congruo debita videretur; Verum adhuc viget controverſia ſuper liquidatione, ac modo dividendi, cum non de facili mulieres acquieſcere ſoleant.

ANNOT. AD DISC. XXXIV. & XXXV.

AD materiam aquarum videri poterunt deducta *ſub tit. de ſervit. diſc. & ſeqq. in eod. tit. diſc. 93.* Et ſignanter conferunt deducta *diſc. 32. d. tit. de ſervit.* Quo vero ad punctum comprehenſionis bonorum ſub contractu venditionis, & quale jus venditum cenſeatur; conferunt deducta *ſub tit. de leg. diſc. 7. & ſeq. & in eod. tit. diſc. 61.* occaſione agendi an, & quid ſub legato prædii, vel domus veniat.

ROMANA DOMUS, PRO VECCIS, CUM COMITIBUS.

Caſus diſputatus coram A. C.

Poſſidens directum dominium rei ſtabilis cum jure percipiendi ab Emphyteuta, vel conductore annuum cenſum, ſeu reſponſionem; Si ſimpliciter vendat cenſum, ſeu reſponſionem, an vendidiſſe cenſeatur etiam ipſum directum dominium pro caſu devolutionis, ac ad alios effectus.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Exceptio in parte non debet impedire id, quod non cadit ſub lite, vel ſub exceptione.*
3 *Vendens ſimpliciter rem, cenſetur vendere jus, vel portionem, quam habet.*
4 *Venditio, vel ceſſio cenſus, non cenſetur venditum dominium directum.*
5 *Ex pretii quantitate colligitur, quid in contractum deductum ſit.*
6 *Canones, vel cenſus reſervativi plus valent, quam conſignativi.*
7 *Quando venditis, vel donatis fructibus cenſeatur vendita ipſa res.*

D I S C. XXXV.

BLaſius de Comitibus, poſſidens ex deliberatione annuum cenſum reſervativum, ſeu reſponſionem ſuper 1
domo poſſeſſa per Antonium jure locationis, vel alterius conceſſionis ad tertiam generationem, De anno 1626. dictam reſponſionem pretio ſcut. 200. vendidit Olimpiæ, factoque caſu devolutionis domus per mortem d. Antonii de tertia generatione, d. Blaſius, ſeu ejus filii, & hæredes poſſeſſionem domus adepti ſunt, dicti autem Dominicus, & Paulus dictæ Olimpiæ hæredes prætendentes ſibi dominium debitam eſſe, poſſeſſionem quoque adepti fuerunt, ſed in poſſeſſorio retinendæ ſuccubuerunt in Tribunali A. C. per manutentionem dictis Comitibus conceſſam, unde reaſſumpta cauſa in negotio principali, ſemel ſcripſi pro d. Dominico, & Paulo, neque amplius de cauſa actum audivi, minuſque informationes alterius Partis vidi, unde propterea judicium deſuper efformare non potui, credo autem, quod dicti auctores, pro quibus ſcribebam, auditis meis difficultatibus, contenti exactione reſponſionis, acquieverint.

Dicebam igitur, quod cum utriuſque partis prætenſio eſſet invicem compatibilis, quod ſcilicet actores prætendebant totam domum ad ſe ſpectare in vim dictæ emptionis factæ de directo dominio ſecum trahente, nedum cenſum, ſeu reſponſionem, ſed etiam ipſum dominium, ac effectum devolutionis; E converſo autem Rei, & poſſeſſores dicerent venditum eſſe ſolum dictum annuum cenſum, vel redditum, non autem dominium, utique ipſi pendente hac lite negare non poterant ſolutionem d. redditus, cum id ſit compatibile cum prætenſione actorum.

Quando ſiquidem contentio eſt inter duos, quorum unus prætendat ſibi deberi plus, alter vero dicat deberi minus, tunc pendente dicta controverſia, retardanda non eſt præſtatio ejus, quod eſt minus, ac extra controverſiam, cum in 2
rebus dividuis, major prætenſio illiquida retardare non debeat ſolutionem minoris debiti liquidi, & non controverſi, ut apud Franch. *deciſ. 373. per tot.* cum aliis de more collectis per Giurb. *deciſ. 30. n. 32. & ſeqq.* & bene in proximis terminis controverſiæ inter prætendentem conceſſionem eſſe emphyteuticam & poſſeſſorem prætendentem eſſe cenſualem, quod hujuſmodi litis pendentia impedire non debet ſolutionem ipſius reſponſionis, ſuper cujus natura, & qualitate ſolum eſt controverſia, firmatur apud Dunozett. *deciſ. 849. n. 9. & 10.* edita in cauſa, in qua ego quoque ſcribebam, & ſic quod lite pendente, locus eſſe deberet proviſioni ſuper dictæ reſponſionis ſolutione ſine præjudicio, ut credo ſequutum eſſe.

Quatenus vero pertinet ad punctum principalem, Dicebam, ſcribens tanquam Advocatus, regulam eſſe, ut qui rem vendit, ſeu jus, quod in re habebat, cenſeatur vendidiſſe to- 3
tum id, quod habebat, ideſt totum, ſi totum ſuum eſt, vel eam

M 3 partem,

partem, quæ ad ſe pertinebat, diſponendo eo modo, & titulo, quo diſponere poterat ad Text. *in leg. qui tabernas, ff. de contrah. empt. & cap. paſtoralis, de donat.* ubobique ſcribentes, de quibus apud Genc. de Cenſ. q. 10. Gregor. *deciſ.* 225. *num.* 2. & 3. Rot. *in Romana apotheca, ſeu pecuniaria* 8. *Junii* 1654. & 15. *Junii* 1655. *cor. Bichio, quarum ſecunda eſt dec.* 66. *part.* 12. *rec. & in eadem* 7. *Februarii* 1656. *cor. Bevilaqua*, & in aliis frequenter.

Quamvis autem, cum his, ac ſimilibus generalitatibus informationem deſuper editam, more inſervientis cauſæ, exornare curarem, ponderando etiam inveriſimilitudinem, quod ſcilicet ſi venditor noluiſſet ſe ſpoliare dominio, non proceſſiſſet per viam venditionis, ſed potius per viam impoſitionis cenſus conſignativi, ſive reſervaſſet jus dominii, ejuſque effectuum, reſtringendo venditionem ad ſolum jus
4 exigendi hunc præſtationem; Attamen etiam non viſis juribus alterius Partis, adhuc dubitabam (ut requirentibus ingenue de more inſinuavi,) Tum ex regula, quæ ex magis communi, & recepta opinione eſt in contrarium, ut ſcilicet vendito ſimpliciter cenſu, vel canone debito ex aliqua re, non cenſeatur venditum ipſius rei directum dominium pro effectibus devolutionis, & laudemii, ac aliis exinde reſultantibus, ſed ſolum jus exigendi cenſum, ut cæteris relatis habetur apud Ann. & Add. *ſingul.* 306. Guld. Pap. & Add. *deciſ.* 264. Genc. *de cenſ. q.* 72. *n.* 24. *& ſeq.* Duard. *eod. tract. in prim. q.* 26. *n.* 74. apud quos concordantes.

Tum fortius ex quantitate pretii, quod ut advertitur in
5 ſupra allegatis deciſionibus cor. Bichio, & Bevilaqua, & apud Gregor. *dec.* 126. & paſſim, eſt maximum argumentum voluntatis Partium, & quid in contractum deductum ſit; Cum etenim de tempore hujus venditionis curreret tertia generatio, unde propterea imminens, vel proxima erat ſpes devolutionis domus notabilis valoris, ipſaque reſponſio ſola, & de per ſe eſſet talis quantitatis, quod dictum pretium ſcut. 200. ei congrueret, cum valor hujuſmodi cenſuum reſervativorum, ſeu canonum, ac ſimilium reſponſionum juxta communem uſum (præſcindendo etiam a directo dominio, ac aliis effectibus ab eo reſultantibus) ſit
6 longe major, quam ille cenſuum conſignativorum, ratione potioritatis, ac majoris ſecuritatis, ut notorius communis uſus, ac valor probat, hinc proinde mihi videbatur quod facilius d. regula intraret, potiſſime quia quædam alia adminicula quoque concurrebant in facto.

Quando autem venditis, vel donatis fructibus rei cenſea-
7 tur vendita ipſa res, vel quid in contractum deductum ſit, late & bene agit Anna *allegat.* 104. & habetur *ſub tit. de feud. in Sabinen. Status Montis Libretti, diſc.* 65.

URBEVETANA ONERUM
PRO MARCHIONE MARABOTTINO,
CUM MONALDO MONALDENSE DE CERVARIA.

Reſponſum pro veritate.

An & quæ onera pertineant ad emptorem, quamvis res libera vendita eſſet, adeout pro eis non competat actio evictionis, ſeu quanti minoris vel e contra.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Redecima non debetur niſi adſit conſuetudo.*
3 *De decima temporali redolente præſtationem ratione dominii.*
4 *Ob onera detecta in re vendita intrat actio quanti minoris.*
5 *Decimæ ſpirituales ſunt onus intrinſecum, pro quo non præſtatur evictio, vel actio quanti minoris.*
6 *Idemque de oneribus cameralibus, ſeu collectis, & tributis, aliiſque de natura rei, &c.*

D I S C. XXXVI.

1 FActa venditione per Monaldum Marabottino de quibuſdam domibus, cum aſſertione, ac promiſſione eorum libertatis ab omni onere, præterquam a quadam ſpecificata reſponſione; Cum Parochus loci prætenderet quamdam decimam frumenti, & vini ſibi debitam eſſe, hinc ex parte emptoris conſultus fui de duobus; Primo ſcilicet ſuper d. Parochi prætenſione, & an dicta decima ei debita eſſet; Et ſecundo, quatenus deberetur, an haberet actionem evictionis, vel quanti minoris contra venditorem, qui rem liberam aſſeruit ac promiſit.

Quoad primum, quod materiam decimarum potius percutit, cum ex parte requirentis ſupponeretur in hac diœceſi de conſuetudine integram decimam ſolvi per colonos, dixi 2
regulam eſſe contra Parochum, ut non debeatur redecima, ex deductis apud Bar. & Addeo. *dec.* 575. *dec.* 672. *part.* 1. *recent. deciſ.* 548. *part.* 5. & 10 aliis de quibus in ſua materia *ſub tit. de decim.* Sed quoniam etiam id limitatur ex contraria conſuetudine, idcirco dixi reſponſum deſuper maturum tradi non poſſe abſque magis diſtincta facti notitia.

Quo vero ad alterum punctum inter emptorem, & venditorem, Dixi determinationem pendere a natura, ſeu qualitate dictæ decimæ per Parochum prætenſæ; ſi enim eſſet decima temporalis debita ratione dominii, & tamquam ſpecies livelli, ſeu reſponſionis juxta eam ſpeciem, de qua apud. Capyc. *deciſ.* 20. Franch. *deciſ.* 117. & 124. Rovit. 3
dec. 97. cum aliis in ſua materia *ſub tit. de decimis*, Et tunc planum erat competere actionem, quanti minoris ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Surdum *dec.* 165. Greg. *dec.* 119. *n.* 3. *dec.* 337. *n.* 7. *& ſeq. part.* 5. *recent.* cum aliis 4
per Adden. *ad dec.* 10. *part.* 3. *rec.* Secus autem ubi eſſet decima ſpiritualis prædialis Parocho de jure debita, quoniam tunc dicitur onus intrinſecum, & connaturale, quod de jure ſubintelligitur, utpote debitum per dominum, & poſſeſſorem pro tempore, ideoque pro eo non intrat actio evictionis, ſeu quanti minoris, quamvis res per venditorem ab onere libera, & exempta aſſerta, & promiſſa eſſet, ut bene cæteris relatis habetur apud Annam *alleg.* 48. aliiſque allegatis advertitur *in Sabin. ſtatus Montis libretti, ſub tit.* 5
de feud. diſc. 65. atque docet praxis onerum cameralium, & collectarum, quoniam pro eis venditor non præſtat evictionem, neque tenetur ad quanti minoris; Decimæ autem ſpirituales, & onera laicalia in hoc fraternizant, quo- 6
niam, ut pluries advertitur *ſub tit. de Regalibus*, tributa, & collectæ, aliaque onera laicalia dicantur decima, quæ ſolvitur Principi ad inſtar decimæ, quæ ſolvitur Deo.

ANNOT. AD DISC. XXXVI. & ſeqq.

AGitur in his diſcurſibus de materia evictionis, ſeu actione quanti minoris ob detecta onera in re vendita, de qua actum eſt *ſupra diſc.* 9. & 10. 16. *& ſeqq.* & habetur etiam *ſub tit. de Regal. diſc.* 164.

Et de hac eadem cauſa quoad concernenda materiam decimarum agitur in ſua ſede, *ſub. tit. de decimis, diſc.* 16.

F I R M A N A.
PRO MORELLETTIS.

Reſponſum pro veritate.

An venditori liceat rem evictam ab evincente recuperare illamque emptori reſtituere? Atque ita evictionis actionem, vel regreſſum emptoris ad primæva jura evitare.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Purgatio moræ non datur adverſus pactum reſolutivum.*
3 *An venditor poſſit recuperare rem evictam, illamque emptori reſtituere, atque ita evitare actionem evictionis.*
4 *De diſtinctione, cum qua deciditur quæſtio.*

D I S C. XXXVII.

CUm in ſatisfactione antiquorum jurium, quæ Cæci- 1
lia habebat contra N. hic aliqua bona in ſolutum ei dediſſet ſub expreſſo pacto regreſſus ad primæva jura in caſu evictionis, atque defuncto venditore, ſeu illo, qui in ſolutum dederat, aliquo ære alieno preſſo, adeout ejus hæreditas ſub curatore ad commodum creditorum jaceret, Rector cujuſdam Eccleſiæ, ex capite devolutionis, ſeu alio jure dicta bona in parte evinciſſet a d. Cæcilia, quæ ad ejus primæva jura regrediente, notabile reſultabat creditoribus præjudicium; Hinc ex parte illorum de Morellettis, qui dictæ hæreditatis creditores erant, pro veritate conſultus fui, an eis integrum eſſet bona prædicta a Rectore recuperare, dictæque Cæciliæ reſtituere.

Difficultatem præbente concluſione, de qua cæteris relatis

apud Gratian. diſcept. 708. Gregor. & Addent. *deciſ.* 559.
2 Burati. & Adden. *deciſ.* 896. quod ſcilicet illa moræ pur-
gatio, quæ de æquitate canonica paſſim admittenda eſt,
in plurium ſenſu, etiam de jure civili non deneganda ex
deductis apud Capyc. Latr. & Adden. *deciſ.* 30. & pluries
ſub tit. de emphyt. non intret adverſus pactum reſolutivum,
cum ſolum intret adverſus pœnam, non autem adverſus
conventionem.

Reſpondi, quod quidquid ſit de iſta concluſione in ter-
minis emphyteuticis, ſuper quibus actum habetur in di-
3 cta ſua materia; Quatenus tamen pertinet ad iſtos ſpe-
ciales, ac præciſos terminos, an ſcilicet venditore rem
evictam recuperante, illamque emptori offerente, ad evi-
tandam evictionis actionem, vel regreſſum ad primæva ju-
ra, teneatur emptor recipere, ſi ejus magis interſit evi-
ctionem præſtari, vel regreſſui locum eſſe, deciſio pendet
a diſtinctione, an evictio valide, ac perfecte ſequuta ſit,
necne; Si enim ſequuta eſſet improprie, puta ratione hy-
pothecæ in Salviano, vel alio remedio, tunc recte recu-
peratio, ac reſtitutio intrat; Secus autem, ubi per viam
veræ, ac formalis evictionis ratione dominii, cum ſub-
ſequuta executione, quoniam tunc eſſet potius nova ac-
quiſitio, quam recuperatio, juxta *deciſ. Bonon.* 27. Anna
alleg. 174. Franch. *deciſ.* 145. ubi modern. de Luca in Addit.
n. 2. Mangil. *de evict. q.* 183. de Marin. ad Revert. *deciſ.*
582. *n.* 2.

Ideoque concludebam, determinationem pendere a cir-
cumſtantiis facti; an ſcilicet edicta evictio proprie, ac
valide, & perfecte ſequuta ſit, vel potius invalide, ſeu
4 improprie, adeout recuperatio non importet novam ac-
quiſitionem, ſed potius repoſitionem in ſtatu priſtino,
vel e converſo, ut primo caſu emptor teneatur recipere,
non autem ſecundo.

RAVENNATEN. FRUCTUUM, PRO VINCENTIO PROMPTO, CUM PETRO BECCIO.

Caſus diſputatus coram Prelato Judice Commiſſario in Signatura, & reſolutus pro Petro.

An, & quando ſecundus emptor evictionis actionem habeat contra primum venditorem; Ac etiam, an in evictione veniant fructus, vel intereſſe ad favorem ejus, qui non eſt venditor, ſed eſt aſſignatarius, ſeu ceſſionarius pretii.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De doctrina Bart. in leg. ſi pro re, ff. de evictione.*
3 *An emptor agat de evictione, ſi non ab eo, ſed ab altero, cui ipſe tradidit, res evincitur.*
4 *An ſecundus emptor agat de evictione contra primum venditorem.*
5 *De ſtylo Curiæ ſcribendi ſtricte ad punctum, & non evagandi.*
6 *Fructus recompenſativi non debentur ei, qui non fuit rei Dominus, nec venditor.*
7 *An iidem petantur tanquam damna, & intereſſe evictionis.*
8 *Emptor tenetur ſolvere pretium, non obſtantibus moleſtiis, ſi offertur cautio evictionis.*

D I S C. XXXVIII.

PRomptus vendidit prædium Ravennæ, qui deinde il-
lud vendidit Beccio patri, qui permutando idem præ-
dium cum domo cum Guattario, cum recompenſa ſcuto-
1 rum 400. in quibus pretium prædii domum ſuperabat, di-
ctato ſummam ceſſit, ſeu aſſignavit Petro filio in ſatisfa-
ctionem dotium uxoris, ac Nurus reſpective; Quia vero
d. Guattarius aliquas moleſtias a Prompti primi vendito-
ris creditoribus recepit, hinc dictum pretium, cedente
die, depoſuit, dictoque depoſito per aliquod tempus otio-
ſo permanente, Petrus ceſſionarius, ob retardatam ſolu-
tionem a Prompto primo venditore petebat fructus recom-
penſativos, ſeu interuſuria, ejuſque intentionem funda-
tam eſſe dicebant Scribentes pro actore in doctrina Bart. *in*
leg. ſi pro re, §. *Si pro evictione, ff. de eviction.* cum con-
2 cordant. per Mangill. *de evict. quæſt.* 161. Ideoque ex parte

Prompti Rei conventi requiſitus fui, ut huic objecto præ-
ciſe ſatisfacerem.

Mihi videbantur iſtius doctrinæ termini extranei a caſu
præſentis controverſiæ; Duplex enim a Bartolo ad materia
d. Text. *in leg. ſi pro re* proponitur quæſtio, atque cum
Bartolo reliqui pertranſeunt; Una ſcilicet, ubi res, quam
ego emi, non evincitur a me, ſed ab altero, cui ego ven- 3
didi, an ſcilicet regreſſum habeam contra primum vendi-
torem, qui mihi vendidit, priuſquam ego pulſatus fue-
rim, & condemnatus ad evictionem erga eum, qui a me
cauſam habuit, & deciditur negative, quatenus ſecunda
venditio pura eſſet, ac ſimplex de tota re, nihil pro me
retinendo, ſecus autem ſi partim vendiderim, vel conceſ-
ſerim, & partim retinuerim, puta (ut Bartolus exempli-
ficat) quod vendiderim, vel conceſſerim dominium utile,
ac retinuerim directum; quoniam recte agere poſſum ad
evictionem juris mihi reſervati, & competentis, ſed iſta
quæſtio prorſus extranea erat a caſo.

Altera vero quæſtio eſt, an ſecundus emptor, cui res
evicta fuit, directam, ac immediatam actionem habeat 4
contra primum venditorem, & de iſta quæſtione agitur per
Rotam *deciſ.* 589. *part.* 1. *deciſ.* 422. *part.* 2. & latius *dec.*
388. *part.* 3. *recent.* Mangil. *de evict. d. q.* 161. cum aliis per
Oleam *de ceſſion. jur. tit.* 4. *q.* 3. *n.* 3. *cum ſeqq.* apud quos
plures adhibentur diſtinctiones, an ſcilicet concurrat ceſſio
jurium, ſive ſtipulatio etiam pro quibuſcumque ſucceſſori-
bus, aut obligatio cameralis, quæ continet in ventre ſti-
pulationem *pro omnibus, quorum intereſt*; Verum iſtam
quoque dicebam quæſtionem omnino extraneam a caſu;
Ideoque inhærendo nimium commendabili ſtylo Curiæ,
per aliquos tamen modernos pragmaticos parum judicio- 5
ſe, cum improbo labore, corrumpi ſolito, non evagandi
in ſuperfluis quæſtionibus, ſed inſiſtendi ſuper ſolo puncto
præciſo controverſiæ, contentus relatione tractantium de
materia, neglexi dictarum quæſtionum examen aſſume-
re, dum dictus Petrus, neque dominus, neque venditor
unquam fuit.

Punctus igitur præciſus queſtionis erat, an ob retarda-
tam pretii ſolutionem, fructus, vel interuſuria prætendi 6
poſſent; Et in hoc ſine dubio negative reſpondendum vi-
debatur; quoniam, Aut petebant ex æquitate Text. *in leg.*
curabit, Cod. de action. empt. & iſti termini intrare non
poterant, Tum quia actor nunquam fuit dominus, nec
venditor, ſed tertius purus creditor pecuniarius, ut in
ſpecie Millin. *deciſ.* 378. *n.* 3. *repert. deciſ.* 109. poſt Gil-
lian. ad ſtatut. *n.* 2. *& deciſ.* 129. *num.* 92. *&* 93. *part.* 12.
recent. & habetur a ſimili in fructibus dotalibus *ſub tit. de*
dote, diſc. 123. *&* 161. & Rot. *deciſ.* 258. *n.* 3. *part.* 10.
recent. Tum etiam quia reus conventus non poſſederat rem,
cujus fructus percepiſſet, & quorum reſpectu intrat ratio,
ſeu æquitas d. Textus, ut pluries ad illius materiam *ſub*
tit. de uſur. ubi eſt ſua ſedes.

Aut vero prætendebantur in judicio evictionis tanquam
damna, & intereſſe, & pariter non intrabant, dum res
nunquam exiit a manibus emptoris, ut advertitur in eo- 7
dem *ſub tit. de uſur.* & habetur *in Tudertina cenſus* 10.
Martii 1664. *Taya* & inſinuatur *hoc tit. in Romana Sal-*
viani, diſc. 29. ac etiam quia recte dici poterat ipſi cre-
ditori imputandum eſſe, cur paſſus eſſet pecuniam deponi,
unde ſequuta fuit illius otioſitas, quoniam ubi etiam in-
traſſent termini Textus *in leg. poſt perfectam, C. de evi-*
ctionibus, aliud a poſſeſſore prætendi non poterat niſi cau- 8
tio, qua mediante emptor ſolutionem negare non poteſt,
ex deductis per Surd. *conſ.* 35. *n.* 15. *& ſeq. & deciſ.* 183.
& 295. Cavaller. *dec.* 602. *n.* 1. & in aliis. Igitur debebat,
vel præſtare cautionem, vel interpellare venditorem,
quod illam præſtaret, ac moleſtias in ſe aſſumeret.

ANNOT. AD DISC. XXXVIII. & ſeqq.

CIrca ea, quæ in his diſcurſibus concernunt materiam fructuum recompenſativorum videri poterunt deducta *ſub tit. de uſur. diſc.* 15. *cum ſeqq. & in eodem tit. diſc.* 42. *& hoc eod. tit. de Emptione, & vendit. diſc.* 47. ubi an augmentum pretii, quod conveniatur ſub certa conditione redolente majorem emptoris ſecuritatem, habeat naturam veri pretii ad effectum fructuum recompenſativorum.

ROMANA,
PRO LAURA CUSIDA DE MAXIMIS, CUM JULIO PETRONIO.

Caſus diſputatus coram Prælato judice Commiſſario, credo, concordatus.

An & quando emptor, qui in ſe accollavit pro pretio debita fructifera venditoris, teneatur ad fructus debitorum ultra id, quod ipſius rei fructus importent.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De fructibus recompenſativis per emptorem, ut debeantur ad menſuram fructuum ipſius rei.*
3 *Intellige quoad venditorem pro pretio.*
4 *Secus quoad creditores accollatos, quibus ratione cenſuum majores fructus debentur.*
5 *Pretium transfuſum in aliam cauſam debendi non conſideratur amplius uti pretium.*
6 *Evictio non importat reſolutionem actus ab initio.*
7 *Emptor ſubjectus retractui interim eſt verus dominus.*
8 *Debitum cauſativum, vel occaſionale ceſſat, ceſſante cauſa.*
9 *Non autem pro tempore præterito, quo fuit poſſeſſor.*
10 *Tranſactio exigit litem, ſine qua non datur.*
11 *De læſione in tranſactione.*

DISC. XXXIX.

1 Plures habitæ fuerunt controverſiæ inter Lauram, & Julium, principaliter autem, ac potiſſime ſuper impugnatione tranſactionis inter eos initæ, quam Laura impugnare prætendebat ex defectu ſolemnitatum, quæ in contractibus mulierum ex ſtatuto Urbis 151. deſiderantur, ac etiam ex defectu cauſæ ob liberationem præſertim Julii a debito fructuum cenſuum accollatorum pro pretio rei emptæ; Cum enim Julius, vel ejus auctor, facta emptione aliquorum bonorum, in partem pretii in ſe accollaſſet aliquos cenſus, quibus venditor premebatur, atque poſt aliquorum annorum decurſum, eadem bona evicta eſſent, hinc orta eſt controverſia, an pro eo medio tempore, in quo emptor pacifice poſſedit bona, eorumque fructus percepit, teneatur ad fructus cenſuum accollatorum, quamvis excederent fructus ab ipſis bonis perceptos, vel potius ad dictos fructus tantum teneri deberet.

In hoc autem puncto; Scribentes pro emptore dicebant, quod cum ob ſubſequutam evictionem, contractus reſolutus eſſet, ita dici debebat non emptor ab initio, & conſequenter, quod conſiderandus tanquam ſimplex poſſeſſor, ad
2 aliud teneri non deberet, niſi ad reſtituendum perceptum, ne alias locupletetur cum aliena jactura juxta generales terminos Textus *in l. curabit*, *C. de action. empt.* de quibus frequenter *ſub tit. de uſur.* ubi agitur de hujuſmodi fructibus recompenſativis debitis ex æquitate, vel diſpoſitione d. Textus *in l. curabit*, ita in his generalitatibus immorando.

Scribens ego pro Laura, quæ non venditrix, ſed creditrix pro fructibus cenſuum erat, Advertebam, quod aliud
3 eſt agere de controverſia inter ipſos emptorem, & venditorem, Aliud vero inter emptorem, & creditores cenſuum accollatorum.

Primo enim caſu, cum venditor agat ſolum de uſuris, vel fructibus pretii, aliud prætendere non poteſt niſi quantum important ipſius rei fructus, quos alias percepiſſet, cum alias eſſet percipere fructus ex pecunia, ut pluries habetur *d. tit. de uſur.* præſertim *in Baren. cenſus*, *diſc.* 17. atque venditor plus prætendendo, repelli etiam poſſet ab emptore per exceptionem refectionis quorumcumque damnorum, & intereſſe venientium ſub evictione, & conſequenter admittebam, in tali caſu probabilis eſſet emptoris prætenſio.

Secus autem in altero, in quo contentio ſit cum creditoribus accollatis; Cum enim accollatio vim habeat veræ,
4 ac effectivæ ſolutionis unius debiti, ac reſpective creationis novi debiti cum tertio contracti, quoniam fingitur accollantem ſolviſſe venditori pretium rei venditæ, ac deinde eandem ſummam recepiſſe a creditore accollato, perinde ac ſi cum ipſo directe contraxiſſet, ut cæteris relatis habetur apud Cenc. *de cenſ. queſt.* 73. *n.* 16. Rota apud Merlin. *dec.* 543. *n.* 1. *deciſ.* 535. *n.* 23. *part.* 6. *recent.* *Anconitana cenſus* 3. *Junii* 1658. *cor. Veroſpio*.

Hinc proinde nihil refert, an res empta ſit fructifera, necne, ſive majores, vel minores fructus produxerit; quoniam ſi pretium fingitur ſolutum, illudque in diverſum 5
contractum transfuſum, deſinit eſſe tale, diverſamque aſſumit naturam, ac diverſos producit effectus; Adeout ſi agatur de pretio rei fructiferæ, quod ex conventione convertatur in contractum cambii, pro quo ex defectu tranſmiſſionis litterarum nulli fructus debeantur, ſive quia ob nundinarum eventualitatem nulla adſit excreſcentia, quinimo diminutio ſortis, ut eſt contingibile, atque iſtum contractum ſalvat ab uſuræ, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de cambiis*, non poterit venditor prætendere fructus pretii, neque ad ratam fructuum, quos vere emptor interim percepiſſet juxta dictos terminos Textus *in l. curabit*, quoniam debitum non remanet amplius in terminis pretii, ita implicite ſoluti, ſed in terminis alterius diverſi contractus, ut ex Soccin. jun. & aliis Surd. *conſ.* 169. *n.* 18. Teſt. *alleg.* 56. Leotard. *de uſur.* *q.* 27. *n. fin.* ita e converſo, ut advertitur apud eundem Leotard. *q.* 27. *n.* 61. Gratian. *diſcept.* 524. *n.* 8.

Neque alicujus momenti videbatur ſubſequuta evictio, 6
quoniam nullibi jure cautum eſt, iſtam importare omnimodam contractus reſolutionem ab initio, perinde, ac ſi geſtus non eſſet, cum vi retroactiva, quoniam interim Emptor fuit verus, ac perfectus dominus, ac poſſeſſor, ut habemus in fortioribus terminis emptoris ſubjecti retractui legali, ſeu conventionali; nam interim, donec retractus ſequatur, eſt verus, ac perfectus dominus, & poſſeſſor juxta deducta apud Millin. *dec.* 446. *cum concord. ſupra*, *hoc eod. tit. diſc.* 32. & pluries *ſub tit. de ſervit. ad mater. retract.* ac propterea ſequuto caſu evictionis in ordine ad venditorem ad ipſam obligatum, emptor indemnis ex quocumque intereſſe remanere debet ex natura evictionis, non autem quod deſierit eſſe talis medio tempore quoad tertios, quorum reſpectu ſolvitur 7
ſolum ipſius emptoris obligatio utpote occaſionalis, vel cauſativa, tanquam ex ceſſante cauſa, juxta regulam Text. *in c. cum ceſſante*, de qua Tiraq. *ibidem*, *n.* 221. & *ſeqq.* Dec. *conſ.* 422. Amat. qui plures de more colligit *reſol.* 21. *n.* 1. Rot. *dec.* 428. *n.* 4. *p.* 1. *rec.* *Bonon. cenſuum* 9. *Februarii* 1654. *cor.* *Azelio cum concord.* de quibus ſupra, *in Sutrina hoc eodem tit. diſc.* 23. ubi ſolum expenditur quæſtio, de qua in ſenſu Cujac. & aliorum agit Merlin. *lib.* 1. *contr.* 91. an ſcilicet 8
emptor non obſtante, quod evictionem paſſus ſit, ſeu alias poſſeſſor eſſe deſierit, adhuc tamen ſalvis ejus juribus contra venditorem continuet in vim delegationis eſſe debitor creditoris accollati pro tempore etiam futuro, ut idem Merlin. nervoſe ſubſtinet; Quod tamen aſperum videtur, ut advertitur *in dicta Sutrina*; ſed pro tempore decurſo ante evictionem, ut creditoribus teneatur, neque illum relevet dicta 9
circumſtantia debiti cauſativi, ſive occaſionalis, nemo dubitat, cum hoc medio tempore non intret dicta regula *cum ceſſante*, ut pro abſoluto ſupponitur in proxime allegatis deciſionibus cum concord. per Amat. *d. reſol.* 21. *n.* 5. *cum ſeqq.* & habetur pluries deductum *ſub tit. de Regalibus ad mater. officiorum*, *diſc.* 8. *cum ſeqq.*

Hæc deducebam tanquam Advocatus cauſæ inſerviendo, atque reflectendo etiam ad veritatem, credebam illa probabilitatem habere, quando res eſſet integra, quod ſcilicet creditor nunc ex integro iſtud debitum ab emptore peteret; Habebam tamen difficultatem ob intermediam tranſactionem non de facili ex præmiſſis reſcindendam; Licet enim tranſactio non detur in re clara, ſed perneceſſe exigat litem, ſeu litis probabile dubium, ac timorem, ad vulgarem 10
Text. *in l.* 1. *de tranſact.* attamen ut pluries advertitur *ſub tit. de fideicomm.* præſertim *diſc.* 173. ac etiam *ſub tit. de emphyt.* *diſc.* 52. & *ſub tit. de feud. diſc.* 49. ac alibi, in eo articulo, an, & quando tranſactio afficiat ſucceſſores, ex perſona propria venientes, independenter a tranſigente, Aliud eſt agere cum dicto tertio veniente jure ſuo, ut ſupra, ad quem effectum requiritur magna dubietas, ex qua reſultat bona fides, Aliud vero inter ipſos tranſigentes pro ſubſtinendo actu, & ne dicatur initus ſuper re clara; ad hunc enim effectum ſufficit talis qualis dubietas reſultans, etiam ex opinione unius doctoris ex ibi deductis.

Prout licet juxta opinionem, in qua reſidet Rota, & Curia Romana, etiam in contractu tranſactionis admittatur læſio juxta terminos Text. *in l.* 2. *C. de reſcindend. vendit.* ut- 11
tamen, quia læſio non regulatur ab intrinſeco, ac naturali pretio ejus, quod eſt in controverſia, ſed ex dubio litis eventu, hinc proinde nimium difficile eſt, hujuſmodi læſionem juſtificare, atque tranſactionem ex iſto capite reſcindere, ut advertitur ſupra, *hoc eod. tit. in Romana tranſactionis*, *diſc.* 27. idque ab initio apud me inferebat difficultatem, qualem puto apud judicem quoque militaſſe, ignotus tamen eſt eventus.

TAU-

TAURINEN. PECUNIARIA, PRO JOANNE BAPTISTA MORETTO, CUM CAMERA.

Reſponſum pro veritate.

An emptor hæreditatis, vel ſpolii, qui accollavit in ſe omnia debita, quorum aliqua deduxit ad ſpeciem, tenetur reficere venditori id, quod importent debita ad ſpeciem deducta, quæ detegatur eſſe indebita; Vel potius ad ipſius emptoris commodum cedat.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Si emptor in partem pretii in ſe accollat debita, quæ detegatur non deberi, debent ſolvi venditori.*
3 *De quæſtione ſuper præcepto teſtatoris, ut ſolvantur debita, & de quibus intelligatur.*
4 *Concluſio, de qua n. 2. non intrat, ubi agitur de emptione hæreditatis, quoniam ita cedit commodo emptoris.*
5 *De eadem concluſione, de qua n. 3. & an præceptum, ut ſolvatur aliquod debitum, illud revalidet.*

DISC. XL.

1 EMptus Joannes Baptiſta a miniſtris Cameralibus, ſeu Nunciaturæ Taurini, ſpolium clerici defuncti, poſſeſſoris Beneficii, ſeu Abbatiæ, in qua ipſe ſucceſſerat, aſſumpſit in ſe onus ſolvendi omnia debita, præſertim vero illud penſionum decurſarum, quæ ad ſpeciem deductæ fuerunt, una præſertim debita Abbati Boſchetto, qui ab eodem Tribunali Nunciaturæ mandatum executivum pro certis terminis obtinuerat; Cumque poſtmodum, proſequuta cauſa in negotio principali, per tres conformes declaratum eſſet, dictam penſionem non ſuſtineri, ac propterea etiam exactum reſtituendum eſſe, multo minus exigi poſſe id, quod remanebat ſolvendum; Hinc proinde miniſtri Camerales, ſeu Nunciaturæ, prætenſionem excitarunt contra dictum emptorem, ſeu tranſactarium ſpolii, pro ſolutione ejus, quod dicti termini importarent; Quare ex ejus parte deſuper conſultus.

Reſpondi, quod ubi ageretur de emptione, & venditione certæ rei, quæ ſuum intrinſecum pretium haberet inter 2 partes conventum, in cujus ſatisfactionem emptor in ſe accollaſſet debita, ad quæ venditor erronee teneri credebat, tunc detecto errore, omnino verius eſt emptorem teneri ſolvere venditori id, quod creditori ſolvere debuiſſet, quando præſuppoſitum non fuiſſet erroneum, cum alias eſſet locupletari de alieno, atque invito domino pretii partem obtinere ſine cauſa.

Quæſtio etiam, de qua agit Rota *deciſ. 62. 81. & 119. part. 7. recen. deciſ. 80. part. 10. & deciſ. 98. part. 11. rec.* an ſcilicet præceptum, vel reſpective obligatio de ſolvendis 3 debitis, intelligatur de iis, quæ utramque naturalem, ac civilem obligationem habeant, quia nempe ſint vera, & valida, Vel etiam de illis, quæ naturalem habeant, non autem civilem, quia nempe de facto ſint vera, ſed de jure illegitima, percutit diverſos effectus, vel terminos, ubi ſcilicet agatur de hærede, vel altero, in quo non data comprehenſione, remaneant bona ab eo onere libera ex legis, vel hominis judicio.

Verum in hac facti ſpecie, dixi pro emptore probabilius reſpondendum eſſe, quoniam non agebatur de emptione certæ rei, ſed hæreditatis, & ſic juris univerſalis ſub ſe 4 continentis incertam aleam lucri, ac damni, ob tam activas, quam paſſivas actiones in emptorem tranſeuntes; Ut enim advertitur ſupra, *diſc. 26.* & in aliis emptor, vel ceſſionarius hæreditatis fingitur directus, ac immediatus hæres defuncti, perinde ac ſi ipſe ab initio in hæreditate ſucceſſiſſet, & conſequenter hæc alea detecti debiti minus validi, cedit commodo hæreditatis, ejuſque emptoris, vel ceſſionarii, eo modo, quo ad venditoris commodum cedere debuiſſet, ſi venditio facta non eſſet; ſive ſi aliud debitum eſſet detectum, ut pro eo regreſſus contra venditorem non habeatur; Expreſſio autem aliquorum debitorum continet potius id, quod de jure ineſt, quam novam diſpoſitionem.

Supponebatur, quod dictus penſionarius, qui ſuccubuerat, prætenderet, quod cum Nunciaturæ officiales in ſpecie 5 emptori hæreditatis injunxiſſent onus ſolvendi iſtud debitum, ita illud canonizatum fuiſſet, ſe fundando in ſupra allegatis deciſionibus cum concordantibus ibidem deductis ſuper puncto, an per diſpoſitionem, vel præceptum de ſolvendis debitis, efficacia, & exigibilia efficiantur illa debita, quæ alias de jure inexigibilia eſſent; Verum hæc erat prorſus improbabilis prætenſio, nulli penitus fundamento innixa, quoniam attenta etiam opinione volentium, ut hujuſmodi præcepta, vel diſpoſitiones talem effectum operentur, id percutit caſum, in quo intret ratio exonerationis conſcientiæ diſponentis, qui naturaliter obligatum ſe agnoſcat, ſive conſtito de voluntate, id reſolvatur in legatum.

Id autem in præſenti applicari non poterat, dum agebatur de miniſtris Cameræ id exprimentibus cum præſuppoſito debiti, & quatenus illud ſubſiſteret, & ne alias contra ipſam Cameram regreſſus dari poſſet, abſque eo quod in eis dicta ratio exonerationis conſcientiæ cadere poſſet, minuſque altera, donandi, ſeu remittendi ob defectum poteſtatis, cum liberam diſpoſitionem bonorum, vel jurium Cameræ non haberent.

ROMANA PECUNIARIA, PRO FRATRIBUS DE ASTE, CUM MONASTERIO SS. DOMINICI, & SIXTI

Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus pro illis de Aſte.

De emente ab hærede beneficiato, an & quando reddatur tutus a moleſtiis creditorum hæreditariorum; ad terminos Textus *in leg. fin. Cod. de jur. deliberan.*

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Emens ab hærede beneficiato eſt tutus.*
3 *De iſtius regulæ limitatione remiſſive.*
4 *Quid in caſu ſubſidii, ubi alias creditoribus non eſt conſultum, & n. 12.*
5 *Et quid ubi inventarium ſit minus ſolemniter confectum.*
6 *Inventarium quoad creditores non citatos habetur pro non confecto.*
7 *Contrarium, quod etiam legitime non confecto inventario intret dicta regula.*
8 *Deciſiones in quibus attendi debeant.*
9 *Omiſſio deſcriptionis aliquorum, an irritet inventarium.*
10 *Diſtinguitur concluſio, de qua n. 5. & 7.*
11 *Hæres ſolvens creditoribus, non reportata cautione, male ſolvit.*
12 *De eadem concluſione, de qua n. 4.*

DISC. XLI.

ADCaſale, quod pretio ſcut. 80. mil. & ultra, Clementia hæres beneficiata Cardinalis Cecchini, pro diſſolvendo ære alieno hæreditario vendidit Franciſco de Aſte genero, juxta ſeriem inſinuatam *ſub tit. de Dote, diſc. 42. & ſub tit. de credito, diſc. 53.* judicium Salviani, vel aſſociationis pro quodam cenſu impoſito per antiquum ejuſdem Caſalis poſſeſſorem inſtituit coram A. C. Monaſterium SS. Dominici, & Siſti, contra ejuſdem Franciſci jam defuncti filios, & hæredes, ex quorum parte, ultra motivum fideicommiſſi inſinuatum *d. diſc. 42. ſub tit. de Dote*, cujus vigore adverſus alios moleſtantes ſententia abſolutoria ibi reportata fuit; Aliud in iſta cauſa deducebam motivum, ſcribendo pro reis conventis, deductum ex clara diſpoſitione Text. *in leg. fin. §. Et ſi præfatam, Cod. de jur. deliber.* ut ſcilicet emens bona hæreditaria ab hærede beneficiato pro 2 diſſolvendo ære alieno hæreditario, tutus reddatur a creditorum, ac legatorum moleſtiis, reſervato ipſis creditoribus jure agendi ad pretium, ſive adverſus creditores, quibus pretium ſolutum eſt, & firmant ibidem communiter ſcribentes, ac in ſpecie advertitur apud Franch. *deciſ. 272. & 531.* Rota apud Carill. *deciſ. 180. 227. & 267.* quarum prima eſt reperta *dec. 85. part. 9. recent.* ubi concordantes, & habetur etiam apud Ganaver. *deciſ. 8.*

Illudque motivum in hac facti ſpecie, ex ejus qualitate, & circumſtantiis, intrabat de plano, cum non caderent illæ limitationes, ſeu difficultates, quæ deſuper cadere ſolent, præſertim ubi ageretur de inventario minus ſolemni, in cujus confectione citati non eſſent creditores emptorem 3 turbantes; Sive ubi emptor ſolicitus non fuiſſet, ut pretium credi-

creditoribus ſolveretur; Aut quod creditoribus dimiſſis exiſtentibus non ſolvendo, conſultum non remaneret anterioribus, qui contra emptorem agerent, ex iis quæ habentur apud Franch. & Adden. *loc. citat.* ac alios de materia agentes, *& d. diſc.* 53. *de credito*, dum in hac facti ſpecie inventarium erat bene, & ſolemniter confectum, in ſpecie citato iſto creditore, atque venditio ad formam ejuſdem textus expreſſe facta erat tanquam per hæredem beneficiatum, Neque difficultas cadebat ſuper verſione, dum pretium in monte pietatis depoſitatum de mandato Judicis ſer. ſer. creditoribus hæreditariis ſolutum fuit.

Minuſque cadebat altera quæſtio ſubſidii, quatenus dimiſſi creditores eſſent non ſolvendo, dum, tam hæres,
4 quam emptos ſolicitii fuerunt, ut idem pretium caute ſolveretur eo modo, quo advertitur apud Fanch. *d. dec.* 272. *in fine*, cum idonea ſcilicet cautione de reſtituendo prioribus, & potioribus, & de contribuendo cum æqualibus, ſue per cautione præſtanda, qua per creditores nimium impugnata, acriter diſputatum fuit in eodem Tribunali A. C. ſed obtentum, ut habetur actum *ſub tit. de credito, d. diſc.* 73.

Hinc propterea defuit occaſio aſſumendi diſputationem ſuper dictis punctis, vel quæſtionibus, ex quibus prætendi ſolet, regulam deductam ex dict. Textu *in leg. fin. §. Et ſi præfatam* ceſſare debere.

In illa vero limitatione, de qua cæteris relatis apud Franch. *d. deciſ.* 272. *in princ.* ubi ſcilicet ageretur de inventa-
5 rio, quod reſpectu ipſorum creditorum agentium, minus ſolemne dicendum ſit, quia ſcilicet in ejus confectione citati non fuerint, unde propterea eis objici non valeat, quod ſibi imputent propriam negligentiam, & cur debito tempore non comparuerint, ut de pretio eis ſatisfieret; Occaſione plurium cauſarum, quas in eodem Tribunali A. C. & in aliis frequenter in hac materia diſputavi, etiam cum ſenſu veritatis, affirmare conſuevi, quod omnino verior eſſet opinio, de qua apud Franch. *dicto deciſ.* 272. ut creditoribus integrum eſſet ad bona ſibi hypothecata agere, non obſtante beneficio per dictum Textum inducto, quoniam illud præſupponit venditionem factam eſſe per hæredem beneficiatum, qualis non dicitur reſpectu illorum creditorum, qui
6 in confectione inventarii citati non fuerint, quamvis quoad citatos inventarium legitimum, ac perfectum eſſet, Bart. *conſ.* 154. *n.* 8. *cum concord.* apud Buratt. & Add. *dec.* 750. Greg. & Add. *deciſ.* 22. *&* 473. *deciſ.* 201. *part.* 11. *recent.* & ſæpius; Igitur deficit legis præſuppoſitum, quo concurrente, urget contra eos dicta probabilis ratio, ut ſibi imputare debeant propriam negligentiam, quæ bonæ fidei emptori, vel hæredi bona fide ſolventi primo venientibus præjudicare non debet.

Et quamvis in contrarium deducerentur firmata per Rot. *in d. dec.* 180. Catilli *repetit. dec.* 85. *part.* 9. *recent. circa finem*, ubi in ſpecie ponderatur, quod minus legitima con-
7 fectio inventarii in hoc præjudicare non debet, dictumque beneficium non tollit, dictaque deciſio, juxta Curiæ morem, magnam faceret impreſſionem, ac inferret difficultatem; Attamen advertebam in eo caſu obiter inſinuatum fuiſſe præter neceſſitatem cauſæ, quæ ad alia motiva reſtringebatur, ut patet ex duabus aliis poſterioribus deciſionibus in eadem cauſa editis coram eodem Catillo *dec.* 226. *&* 227. Unde intrare dicebam aſſumptum, quod in foro habemus
8 quotidianum pluries ab antiqua, moderna Rota firmatum, ut deciſionibus deferri debeat in iis, de quibus principaliter diſputatum fuit, non autem quæ obiter enunciantur; Eademſiquidem deciſio ad evidentiam probat, obiter, ac immature id deductum fuiſſe, cum procedatur ſimpliciter cum concluſione late firmata per eamdem Rot. *deciſ.* 181. *part.* 6. *recent.* ut ſcilicet defectivum inventarium ob aliqua bona in eo non deſcripta ceſſare non faciat ejus beneficium,
9 neque exinde hæres non beneficiatus dicendus veniat, quamvis omiſſio doloſa eſſet, cum tunc ex magis benigna ſententia, quam Rota ſequitur, intret ſolum actio ad duplum, non autem amiſſio beneficii, ut in ſua materia *ſub tit. de herede*, ac *ſub altero de credito*.

Verum id nihil ad rem facere videtur, quoniam, Aliud eſt agere, an ob inventarii imperfectionem reſultantem ab omiſſione deſcriptionis aliquorum bonorum reſultet ejus omnimoda nullitas, ac beneficii privatio; Aliud vero, ut
10 quoad creditores non citatos, inventarium quamvis generaliter, & in reliquis validum, ac operativum, hanc operationem facere non debeat; Tum quia ut ſupra ſtant bene ſimul, inventarium quoad alios citatos eſſe validum ac legitimum, & tamen quoad non citatos haberi pro infecto, perinde ac ſi nullatenus confectum eſſet, ideoque ceſſare dicitur præſuppoſitum legis hoc privilegium inducentis; Tum etiam quia ceſſat negligentiæ ratio fundamentalis, ob quam hujuſmodi præjudicium creditoribus generatur, qua ratione ceſſante, præfati Textus diſpoſitio omnino iniqua, & irrationabilis remaneret, cum ita de facili fraudibus, & colluſionibus lata via aperiri poſſet in ſupplantationem creditorum anteriorum, cum poſterioribus, vel legatariis parum idoneis, cum quibus inanis remaneret actio repetitionis, quæ per eamdem legem conceditur, ita anteriores abſentes, vel ignaros ſupplantando, contra omnem juris ſcripti, & naturalis rationem, ac æquitatem.

Hinc propterea, ut *eod. titulo de credito*; ac ſub altero *de herede* pluries habetur; receptum eſt, ut hæres, quamvis beneficiatus, ſolvens creditoribus abſque idonea cautio- 11
ne reſtituendi anterioribus, male ſolvat, atque inventarii beneficio non obſtante, ad reiteratam ſolutionem teneatur, quoties pluſquam bona fides eum non excuſet, ex magna hæreditatis opulentia, cujus creditores inſperatim detecti ſunt.

Quando autem iſtud quoque remedium creditoribus non ſuffragetur, quia ſcilicet neque hæres ſit idoneus, tunc in ſubſidium contra emptorem ad bona hypothecata concedendus videtur regreſſus, cum juxta communem contrahendi 12
uſum, aliqua culpa, & malæ fidei, ſeu colluſionis ſuſpicione non vacet emptor, qui de hujuſmodi adeo communiter uſitata cautela ſolicitus non fuit; Ac etiam quia dicta præpotens ratio fraudis, & colluſionis prævalere debet litterali ſenſui legis, quæ rebus, non autem verbis impoſita dicitur, ideoque principaliter attendi debet ratio, cui innixa eſt, ſeu finis ob quem prodiit; Culpa etenim vacare non dicitur ille, qui negligit adhibere illas diligentias, quæ communiter adhibentur, ideoque iſtius legis beneficium recte operativum remanere videtur ſuper neceſſitate creditoribus incumbente excutiendi prius ad ejuſdem legis ſenſum dimiſſos creditores, vel legatarios, ac etiam ipſum hæredem libere, & incaute ſolventem; Sed ubi iſtæ diligentiæ adhibitæ non proſunt, tunc nulla juris, vel æquitatis ratio ſuppetit, ut creditores omnino eluſi remanere debeant, cum in pari cauſa damni, potius illud ſentire debeat emptor, cui recte imputari poteſt propria negligentia, & cur non adhibuerit illas cautelas, quæ ex communi uſu negligi non ſolent, dum, ut dictum eſt, id non levem præſeferet colluſionis, malæque fidei ſuſpicionem.

ANNOT. AD DISC. XLI.

De ſecuritate ementis ab hærede beneficiato habetur quoque *ſub tit. de Cred. diſc.* 53. Et conferunt deducta *ſub tit. de feud. diſc.* 73. de emptore tuto ab hypothecis, & vinculis quando venditio ſit facta per Congregationem Baronum; de iis autem quæ concernunt materiam inventarii defectivi, & quando hæres ſolvens creditoribus, liberetur, habetur *ſub tit. de hered. diſc.* 14. 20. *& ſeqq. &* 25.

JANUEN. FRUMENTI, SUPPRESSIS NOMINIBUS.

Reſponſum pro veritate.

An & quando emens merces, vel alia bona a ſe gerente pro Domino, vel adminiſtratore, ſit tutus a Domino, merces, vel bona vindicare volente, ſeu ab aliis jus in eis habentibus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Solvens ei, cum quo contraxit, bene ſolvit.*
3 *Solvens etiam procuratori, cum quo contraxit, bene ſolvit.*
4 *Quid de extinctione cenſus facta cum procuratore, cum quo cenſus eſt impoſitus.*
5 *In concurſu æquali potior eſt conditio ſolventis*
6 *Emens a correſponſali bene emit, & tutus eſt.*
7 *An emens merces a non Domino ſit tutus.*
8 *Quid ubi fiat emptio in portu, vel publico emporio.*
9 *Procurator, vel adminiſtrator poteſt recipere ſolutionem veram, non autem fictam.*
10 *De differentia inter ſoventem cauſam onoroſam, & lucrativam.*

DISC.

D I S C. XLII.

AUguſtinus negotiator in Hiſpania, commiſit Bernardo commoranti in Inſula Siciliæ, ut eum pecuniis habendis ab ejus correſponſalibus Urbis, emeret in ejus cauſam ſalmas mille frumenti, ut ſequutum fuit, emptione facta a Dominico, ſe obligante frumentum prædictum infra annum conſignare Bernardo, qui vendidit ſalmas 700. ad commodum Auguſtini mandantis cum ſubſequuto effectu, poſtmodum autem reſtantes ſalmas 300. vendidit Æmilio, pretium retinentis in ſatisfactionem ejus, quod conſequi debebat a dicto Bernardo, cujus obitu ad breve tempus ſubſequuto, ejuſque hæreditate detecta non ſolvendo, conſultus fui (incertum eſt ex cujus parte) an, & quæ actio dicto Auguſtino competeret contra hæredes Dominici venditoris frumenti pro dictis ſalmis 300. vel contra Æmilium.

Quoad hæredes Dominici, omnino planum eſſe reſpondi,
2 ut contra eos nulla competeret actio, quoniam cum Dominicus prædictus, vel iidem hæredes ſe obligaſſent conſignare Bernardo frumentum, eo ipſo quod ſequuta fuit conſignatio eidem, cum quo contractum eſt, ſequuta fuit debitoris liberatio, quamvis contrahens non fuiſſet dominus, quoties in ſolvente dolus poſitivus non concurrat, ut ex ceteris relatis plene apud Surd. *conſ.* 43. *num.* 2. Rota apud Buratt. *deciſ.* 2. ubi Adden. Cavaler. *deciſ.* 345. & pluries *ſub tit. de credito*.

Quinimo etiam ſi ille, cum quo contractum eſt, non proprio, ſed procuratorio, vel adminiſtratorio nomine con-
3 traxiſſet, cum obligatione tamen ſolvendi eidem, ubi expreſſa non accedat domini, ſeu principalis inhibitio, bene ſolvit, ut tanquam abſolutum ſupponitur *d.* 202. *part.* 12. *recent.* edita in caſu, de quo habetur actum *ſub tit. de cenſibus*, *diſc.* 24. an ſcilicet imponens cenſum cum mandatario abſentis, bene illum extinguat cum eodem mandatario necne, atque ratio dubitandi cadebat ſolum ex eo, quod
4 in mandato non contineretur facultas extinguendi, ſed ubi agitur de hujuſmodi creditis, & matrimoniis, quorum adminiſtratio correſponſalibus datur, nulla dubitandi ratio cadit.

Adeoque id verum eſt, quod (ceſſante dolo poſitivo, ſeu
5 colluſione, aut ficta ſolutione) ſolvens mandatario, vel correſponſali quamvis decocto, vel decocturo, bene ſolvat, quoniam in æquali concurſu mandantis, & tertii cum mandatario contrahentis, melior eſt conditio tertii, ſibique mandans imputet, cur minus idoneum correſponſalem elegerit, Strac. *de decoct. part.* 3. *num.* 52. & cæteri collecti per Roccum *in notalib. poſt.* 2. *vol. conſil. tit. de decoct. notab.* 42. *num.* 148. & habetur *in Anconitana ſalium*, *ſub tit. de regalibus*, *diſc.* 115. ubi de conſimili caſu ementis merces a correſponſali decocturo.

Quo vero ad Æmilium, quando hic citra fraudem, &
6 colluſionem pretium effective mandatario ſolviſſet, adhuc pro eo dixi reſpondendum eſſe ex eiſdem fundamentis, ac rationibus, de quibus in dicto conſimili, ac individuo caſu acto *in allegato diſc.* 115. *de regal.* ſecus autem, dum imminente correſponſalis decoctione, ita emptio facta eſt, ut emptor cum alienis bonis mandantis ſibi ſatisfaciat, juxta deducta *in proxime allegato*, *diſc.* 115. ac etiam *in Ro-*
7 *mana*, *ſeu Civitatis vetulæ mercium*, *eod. titul. de Regal. diſc.* 129. ubi de puncto, an emens merces a non domino in portu, vel in nundinis, alioque publico emporio reddatur tutus a domino res proprias vendicante; Atque diſtinguitur, an ipſa bona extent, ut vindicatio detur, juxta terminos Text. *in leg. incivilem*, *Cod. de furtis*, *cum concord.* apud Farinac. *quæſt.* 177. *n.* 15. *& ſeqq.* Menoch. *lib.* 5. *præſumpt.* 29. Rovit. *pragmat.* 1. *de empt. & vendit.* cum aliis ibi deductis; Quod tamen, ubi agitur de emptione facta in portu, vel publico emporio de mercibus inter negotiantes data bona fide, videtur durum; ac non placet, ut ibi advertitur; Ubi vero non extant, tunc deciſio pen-
8 det a bona, vel mala fide, & an dici valeat quod tertius dolo deſierit poſſidere, necne, cum præſuppoſito tamen ſinceræ emptionis, ac veræ, & effectivæ ſolutionis pretii factæ non domino, ſecus autem ubi, ut in præſenti, ficta ſolutio accedit, quoniam de jure in procuratoribus, & cor-
9 reſponſalibus, ſeu alias aliena negotia gerentibus datur faciendi per actus veros, quæ tamen denegatur per actus fictos, cum procurator non poſſit confiteri, vel acceptilare, aut remittere, ad Text. *in leg. quod ſtipulatus*, *ff. de ſolut. cum concord.* apud Surd. *deciſ.* 229. *numer.* 23. Rota apud Merlin. *deciſ.* 473. *repetit.* 374. *part.* 5. *recent.* & in aliis ut advertitur *in dicto diſc.* 24. *ſub titul. de cenſibus*, ac etiam in ſupra allegatis *diſc.* 115. *&* 129. *ſub titul. de regalibus*.

Ideoque concludebam quod eatenus Æmilius tutus eſſet ab Auguſtini moleſtiis, quatenus frumentum non extaret, neque dolo poſſidere deſiiſſet, atque in bona fide illud ab ejus debitore in ſolutum recepiſſet opinando recipere bona proprii debitoris non autem aliena, cum tunc nulla videatur ſubeſſe actio exercibilis contra tertium, dum contra eum dari non poteſt perſonalis ob deficientem obligationem, quæ mater eſt actionis, minuſque realis, dum res non extat, ſolumque edictum *de his*, *quæ in fraudem* datur poſita fraude, quodque dolo poſſidere deſierint, cum ea ſubſidiaria actio, quæ re perempta, domino datur contra tertium ad pretium, quod vere, vel æquipollenter extet juxta terminos textus *in l. ſi me & Titium*, *ff. ſi cert. petat. cum concord.* procedat contra foventem cauſam lucrativam, atque ita de alieno ſe locupletare volentem, non autem contra foven- 10
tem cauſam onerosam, ut habetur pluries *ſub titul. de credito*, ac etiam *ſub tit. de dote*, ac alibi pluries, & inſinuatur quoque *dicto diſc.* 115. *&* 129. *ſub tit. de Regalibus*.

ANNOT AD DISC. XLII.

DE ſecuritate emptoris in portu, vel publico emporio, vel reſpective a correſponſali, aut adminiſtratore habetur ſpecialiter actum in ſignaturis *diſc.* 115. *&* 129. *de Regal.* Et conferunt notata ſupra *ad diſc.* 13.

CIVITATIS CASTELLI PRÆDII,
PRO ALBIZINO DE ALBIZINIS,
CUM ELEONORA ET CATHARINA DE CHRISTIS.

Reſponſum pro veritate.

De Statuto Civitatis Caſtelli reddente tutum emptorem, qui per aliquod tempus poſſedit; Et de altero inducente præſumptionem ſimulationis, ſi venditor continuavit in poſſeſſione, Eorumdemque Statutorum intelligentiam.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De ſtatuto Civitatis Caſtelli reddente tutum emptorem poſſidentem per quinquennium.*
3 *De alio ſtatuto ejuſdem Civitatis inducente præſumptionem ſimulationis in venditore.*
4 *Venditio exigit rem certam, & pretium certum, ideoque ex una, vel altera incertitudine, nulla remanet.*
5 *Quid de clauſula conſtituti.*
6 *Contra viventes ſub legali adminiſtratione patris, vel viri non currit præſcriptio.*
7 *Statutum, de quo n. 2. non procedit, ſi venditio eſt nulla.*
8 *Statuta non extenduntur de caſu ad caſum.*
9 *De alio ſtatuto, de quo n. 3. quid requirat.*
10 *De eodem, & quando non intret.*
11 *De præſcriptione ſtatutaria, præſertim de ſtatuto Urbis quid operetur.*
12 *Ceſſat ex contraria probatione, vel fortiori præſumptione.*
13 *De ſtatutis adimentibus fidem inſtrumentis, & ſcripturis.*

D I S C. XLIII.

CHriſtinus de anno 1614. recognoſcendo ſe debitorem 1
Margaritæ uxoris, ac ceſſionariæ Aſcanii ejus creditoris in ſcut. 150. pro hac ſumma vendidit d. Margaritæ tot cujuſdam pretii terras, quæ ſub ea caderent ad rationem juliorum 16. pro tabula ad ejuſdem Margaritæ electionem, atque de anno ſequenti, nulla de his habita mentione, idem prædium vendidit Albizino, contra quem Diana, & Margarita dictorum conjugum filiæ, tanquam matris hæredes judicium inſtituerunt pro vendicatione tantæ partis dicti prædii quanta ſub præfata ſumma caderet una cum fructibus, aſſumptoque poſt diuturnam plurium annorum litem, tractatu concordiæ, ex parte Albizini rei conventi ſuper ejus jurium, vel exceptionum relevantia conſultus fui, ad effectum deliberandi, an dictam concordiam amplecti, ſeu quomodo ſe regulare deberet.

Ejus defenſores in partibus præcipuum fundamentum conſtituebant in præſcriptione, ſtante longiſſimi temporis pacifica poſſeſſione, tam ex terminis juris communis ad

rem.

text. *in leg. omnes, & leg. ſicut, Cod. de præſcript. 30. vel 40. annorum*, quam fortius ex particulari ſtatuto hujus Civitatis *lib. 2. cap. 29.* per quod diſponitur, ut emptor pacifice, ac quiete poſſidens per quinquennium, ſciente, & patiente domino, vel primo emptore, tutus reddatur, neque amplius moleſtari valeat, & de quo antiquo ſta- 2 tuto agunt Dynus, Marius de Fano, & Gaudinus Doctores antiqui, quos refert Caſtr. *conſ. 424. n. 1. poſt princ. lib. 2.* occaſione diſputandi, an illud liget forenſes.

Et ulterius nimium ſe fundabant in altero ſtatuto *eodem lib. 2. cap. 30.* ubi diſponitur, quod ſi, facta venditione, reperiatur venditorem poſſediſſe rem venditam abſque 3 aliqua ſolutione penſionis facta emptori, venditio præſumatur in fraudem, ac nullius roboris. Et de quo, vel ſimili ſtatuto agit idem Caſtr. *conſ. 21. & conſ. 465. eod. lib. 2.* in quo ponderat facilius, dictam fraudis, vel ſimulationis præſumptionem cadere inter conjunctos, cum ibi agatur de ſorore, ideoque multo magis in uxore.

Ultra vero hæc fundamenta ponderabam ego, prætendi poſſe dictæ primæ emptionis, & venditionis inter conjuges nullitatem, dum dictum fuit vendi tot terras, quæ caderent ſub dicta ſumma ſcutorum 150. nulla tamen facta erat expreſſio loci, ſeu partis fundi, unde propterea deficiebat unum ex tribus eſſentialibus requiſitis emptionis, & venditionis, certæ ſcilicet rei, ad communiter 4 notata per DD. *in leg. 3. §. incertam, ff. de acquir. poſſ. cum concord.* de quibus late Pariſ. *conſ. 59. n. 15. & ſeq. lib. 1.* & conferunt quæ late habemus apud Merlin. *dec. 567. repetit. dec. 172. part. 6. recent.* ſuper nullitate hujus contractus ob incertitudinem pretii, quod eſt alterum requiſitum, fortius vero in præſenti, dum magis obſtare videtur incertitudo rei, ob quam dari non poterat translatio dominii in emptorem.

Atque in idem conferre dicebam ea, quæ cæteris relatis habentur apud Dunoz. *decif. 49.* & alios plene deductos *decif. 373. num. 20. cum ſeq. part. 9. recent.* ac pluries *ſub tit. de credito*, & ſub altero de judiciis, in propoſito clau- 5 ſulæ conſtituti, an & quando ob incertitudinem inefficax remaneat, necne, ſi generaliter adjicitur ſuper bonis etiam futuris recte operativa eſt, cum in ſubſtantia ſint certa, quamvis nobis ignota, ſecus autem ſi adjiciatur, alicui quantitativæ parti unius prædii, non diſtinguendo, ſeu ad ſpeciem non deducendo partem, ſeu locum, cum tunc omnimoda incertitudo adeſſe dicatur.

His tamen non obſtantibus, Reſpondi quod nimium dubitabam de juribus emptoris requirentis, cui proinde conſului, ut quoquo poſſet modo ſe concordaret, ut credo ſequutum, cum actricum intentio bene fundata eſſet in publico emptionis inſtrumento, ideoque actio erat fundata, exceptiones autem videbantur parum tutæ; illas ſiquidem diſtincte examinando.

Quatenus pertinet ad præſcriptionem, attenta diſpoſitione juris communis nullatenus intrabat, cum Margarita emptrix ſupervixiſſet ſpatio decem circiter annorum, atque vixiſſet ſub illa legali adminiſtratione ejuſdem emptoris tanquam viri, de qua *in leg. finali, Cod. de pactis* 6 *conventis cum concordantibus*, de quibus *ſub titul. de dote, diſc. 168.* ipſaque mortua, actrices vivente ipſo venditore patre, ſub ejuſdem adminiſtratione vixerunt ad terminos text. *in leg. cum oportet, & tot. tit. Cod. de bonis cum maternis*; Ac ulterius demendum eſſet tempus pupillaris, ac minoris ætatis. Et quando etiam, iſta demptione facta, ſupereſſet tempus habile ad præſcriptionem, adhuc adverſus eam receptum eſt competere reſtitutionem in integrum, etiam majoribus ex clauſula generali, *ſi qua mihi* ratione ignorantiæ, vel alterius juſtæ cauſæ, ex relatis per Add. *ad dec. 3. part. 3. rec. & paſſim*.

Ex eodem quoque motivo, quod tam emptrix, quam ejus hæredes vixerint ſub adminiſtratione ipſius venditoris, a quo credere potuerint poſſideri rem emptam earum 7 adminiſtratorio nomine, advertebam non intrare dictam præſcriptionem inductam a Statuto *cap. 29.* Quod etiam tolli obſervabam ea ſupra inſinuato motivo nullitatis, ſeu imperfectionis contractus ratione incertitudinis, quoniam ita Margarita, & ejus hæredes remanebant creditrices ex pretii cauſa cenſuum fructiferorum, unde non intrabat Statutum, quod cum loquitur de domino, vel de primo emptore, trahendum non eſt ad creditorem, de quo non loquitur, juxta naturam Statutorum a jure exorbitantium, ut attendi debeant in caſu præciſo, vel individuo, de quo verbaliter diſponunt, denegata extenſione de caſu 8 ad caſum, quamvis rationis identitas accederet, ex iis quæ habentur pluries *ſub tit. de ſucceſſionibus*, ubi eſt magis particularis ſedes materiæ Statutorum, & præſertim in Fanen. ſucceſſionis, in qua prodierunt deciſiones 6. Aprilis 1663. 26. Junii 1665. & 15. Martii 1666. coram Albergato, ibique de iſta concluſione, ejuſque declarationibus.

Quo vero ad alterum Statutum *cap. 30.* ſuper ſimulatione præſumpta ob decennalem continuatam poſſeſſionem 9 venditoris, motivum ceſſabat ex facto, dum venditor ad menſes eamdem rem alteri vendiderat, ideoque non verificabatur decennalis poſſeſſio, & conſequenter non verſabatur in caſu Statuti, ut in ſpecie ponderat Caſtrenſ. *d. conſ. 465. lib. 2.*

Ac etiam quia ubi etiam dicta decennalis poſſeſſio concurreret, attamen illa remanebat æquivoca, utpote referibilis ad præfatum titulum adminiſtratorium viri, ac pa- 10 tria uxoris, ac filiarum reſpective, quo caſu Statutum ceſſat, utpote præſupponens continuationem poſſeſſionis ex priori dominio, & jure proprio, ut advertit etiam Caſtrenſ. *d. conſ. 21. lib. 2.*

Item quia iſtud Statutum inducit ſolum quamdam præſumptionem a juris communis diſpoſitione, vel intentione reſultantem, cui famulatur ita ad tollendas DD. ſubti- 11 litates & quæſtiones, præſcribendo certum terminum, ut advertit Caſtrenſ. *eodem conſ. 21.* ac habemus in ſimili de illa præſumpta ſolutione, quam per Statutum inductam, præſcriptionem ſtatutariam dicimus, quoniam de jure communi ex longævo creditoris ſilentio, aliiſque præſumptionibus, & adminiculis reſultat præſumptio ſolutionis ad notat. *in leg. Procula, ff. de probat. cum concord.* apud Afflict. *decif. 13.* Surd. *dec. 105.* Merlin. *decif. 124.* & frequenter *ſub tit. de credito*, ac ſub altero de dote, & alibi; Sed quoniam ſuper tempore magna eſt inter ſcribentes variatio, ut etiam ſuper adminiculis, eorumque efficacia, hinc proinde Statuta certum terminum præſcribentia, ut in Urbe eſt 16. annorum famulando diſpoſitioni juris; 12 hujuſmodi quæſtiones tollunt, adhuc tamen remanent in terminis ſolutionis præſumptæ, adeout ſi conſtet de contraria veritate, vel fortioribus præſumptionibus, Statutum ceſſet, ex deductis apud Celſ. *decif. 63. num. 13. & ſeqq.* Add. ad Buratt. *decif. 98.* & ſæpe in ſua materia *ſub tit. de credito*, & alibi.

Idemque habemus in illis Statutis, quæ adimunt fidem inſtrumentis, aliiſque ſcripturis certam formam, ſeu ſolemnitatem non habentibus, quoniam eſt ademptio præ- 13 ſumpta, unde ſi conſtat de contraria veritate, iſta prævalet, ac attendenda eſt, ex iis quæ habentur in hoc propoſito plene deducta *ſub titul. de dote, diſc. 143. & ſub titul. de alienat. & contract. & ſub altero de credito*, & alibi, cum ſimilibus; Una propterea cum in hac facti ſpecie conſtaret de veritate, ac ſinceritate actus, quodque nulla urgeret ratio, vel præſumptio fraudis, vel ſimulationis, dum vere, & realiter dicta Margarita ex cauſa correſpectiva obtinuerat ab altero ceſſionem crediti fructiferi, pro quo, magis viro debitori expediebat dare terras in ſolutum, quam pati majus intereſſe fructuum cenſus, hinc proinde, clarum videbatur, quod dicta Statutaria præſumptio contrariæ veritati cedere deberet.

ANNOT. AD DISC. XLIII.

DE hujuſmodi ſtatutaria diſpoſitione alia non ſuppetiit occaſio diſputandi; Quo vero ad punctum, de quo *n. 4.* ſuper incertitudine venditionis ratione quotæ, videri poterunt ea, quæ magis ex profeſſo dicta ſunt *ſub tit. de uſur. diſc. 39.* Et conferunt notata ſupra, *ad diſc. 4.*

URBINATEN. VENÆ SULPHURIS,

PRO MARCO CORRADINO CUM MORELLIS.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus, pro Marco.

An vendito fundo, veniant ſub venditione Fodinæ mineralium, vel theſauri, & alia exiſtentia ſub ſolo; Et an ob Fodinam, vel theſaurum inventum, intret læſio.

TUM.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſerias.*
2 *Quomodo deſumatur non comprehenſio ſub venditione.*
3 *Venditis mercibus in arcis, vel ſarcinis, ſi aliæ res ibi inveniantur, non veniunt in venditione*
4 *Idem de pecunia abſcondita in domo vendita.*
5 *De actione quanti minoris, vel quanti majoris, ſi res reperiatur diverſa ſpeciei.*
6 *Quod ſub conceſſione feudi non veniant mineralia.*
7 *Et generaliter de non comprehenſione Fodinæ ſub venditione fundi.*
8 *Quando dicatur adeſſe læſio enormiſſima.*
9 *In caſu læſionis enormis non veniunt fructus, qui veniunt in caſu enormiſſimæ.*
10 *Ita pariter in uno caſu competit reintegratio, & non in alio.*
11 *Sub venditione fundi veniunt regulariter fodinæ.*
12 *Regula fundat intentionem, ac transfert onus probandi contrarium in alium.*
13 *Ex quantitate pretii reſultat argumentum comprehenſionis.*
14 *De eodem, de quo num. 2.*
15 *De Conſtitutione, de qua num. 3. 4. & 5.*
16 *De altera, de qua num. 6.*
17 *De probatione læſionis, quomodo fieri debeat.*
18 *An intret læſio ob theſaurum, vel fodinam adhuc non detectam.*
19 *Onera, & impedimenta, vel vincula minuunt de pretio.*
20 *Obſervantia eſt optima interpres, eique defertur.*

D I S C. LXIV.

1 DE anno 1642. poſtquam vena ſulphuris in controverſo prædio jam detecta erat, Franciſcus Maria illud emit a Vanninis pro ſcutis 850. de anno autem 1634. pro dote Judittæ filiæ eam dedit in ſolutum Marco pro ſcut. 1000. neque pro toto tempore, quo ſupervixit uſque ad annum 1644. aliquid motivavit, atque in eadem acquieſcentia per multos annos continuavit Laurentius filius, & hæres, quo defuncto, ejus filii, ſub prætextu, quod vena ſulphuris, utpote magni redditus, ac valoris, ſub dicta venditione, ſeu datione in ſolutum comprehenſa non eſſet, vel quatenus eſſet comprehenſa, contractus redoleret enormiſſimam læſionem, de anno 1670. judicium reintegrationis contra dictum Marcum inſtituerunt coram A. C. a quo cum juſtitiæ fundamento, prodiit ſententia abſolutoria.

In diſputationibus autem deſuper habitis, duobus fundamentis innitebantur Scribentes pro actoribus, Primo ſcilicet non comprehenſionis fodinæ ſub venditione prædii; Et ſecundo quod ubi etiam comprehenderetur, intraret læſio etiam enormiſſima, quæ ratione doli præſumpti cauſat nullitatem.

Quatenus igitur pertinet ad primum motivum non comprehenſionis, præſupponebatur in facto, quod detectis in iſto aliiſque illius regionis prædiis privatorum hujuſmodi venis ſulphureis circa annum 1617. Dux Urbini per aliquod tempus ſola decima contentus extitit, poſtmodum vero de facto in totum ſibi applicaſſet, eas concedendo in appaltum, quodque devoluto Statu, idem continuatum fuiſſet per Cameram Apoſtolicam uſque ad annum 1640. circiter, quando diſcuſſo puncto in Congregatione Camerali, reſolutum fuit hanc fodinarum ſpeciem non eſſe de Regalibus, ideoque dimiſſæ fuerunt fundorum dominis; Cumque venditio hoc intermedio tempore ſequuta eſſet de anno 1634. hinc Scribentes pro actoribus inferebant, quod venditor habere non potuit in animo vendere id quod non poſſidebat, ſed ab alio occupabatur, ſed ſolum vendere ipſam ſuperficiem.

2 Ad id autem probandum, plura deducebant; Primo ſcilicet eam facti circumſtantiam, quod in venditionis inſtrumento ſpecificarentur domus, vineæ, prata, terrena, arbores, & animalia, aliaque inſtrumenta, nulla facta mentione hujus venæ, cujus mentionem habitam fuiſſe ſupponebatur in alio inſtrumento emptionis, quam de anno 1628. venditor fecit, ideoque ex hac diſcretiva inferebant, iſtam voluntatem probari, ad *text. in leg. fin. §. ſin autem, Cod. de caduc. tollen.* cum concordant. frequenter *ſub tit. de fideicomm.* & alibi.

Secundo ponderabant ea, quæ cæteris relatis habentur apud Sanfelic. *deciſ.* 38. quod ſi vendantur arcæ plenæ ſaccaro, vel ballæ lanæ, aut alterius mercia, in eis autem exi- 3 ſtant gemmæ, aurum, argentum, vel pecuniæ, tunc iſta non veniunt, utpote præter intentionem venditoris, quinimo quod emptor ea retinendo tenetur furti, adinſtar eorum quæ habentur de pecunia abſcondita, cui theſauri terminus non congruat, ut non ſpectet ad emptorem, ſed ad venditorem, ut diſtinguendo inter theſaurum, & pecuniam abſconditam, Aretin. & alii *in §. theſaurus, inſtitut. de rerum diviſ. cum concordan. diſc.* 147. *de regal.* ubi agitur de mate- 4 ria fodinarum, ac rerum exiſtentium poſt ſuperficiem.

Tertio ponderabant ea, quæ circa actionem quanti minoris, vel reſpective quanti majoris habentur ad materiam text. *in l. cum ab eo, ac l. & quid tamen, ff. de contrahen.* 5 *empt. cum concordan. collectis* per Adden. *ad deciſ.* 10. *part.* 3. *recent. litt. A.* Ubi res vendita, vel reſpective empta ſit cum præſuppoſito, quod ſit unius ſpeciei, & detegatur eſſe alterius, puta quia credatur aurea, & detegatur ænea, vel e contra.

Et quarto cumulabant ea, quæ habentur apud Roſen- 6 thal. *de feud. c.* 5. *concluſ.* 91. Sixtin. *de Regal. lib.* 1. *cap.* 5. Moutan. *eodem tract. verbo Argentariæ*, apud quos concordantes ſuper non comprehenſione fodinarum ſub conceſſione rei.

Et in ſpecie non comprehenſionis lapidicinæ, vel alte- 7 rius fodinæ ſub venditione, ex facti circumſtantiis punctualiter firmatur per Rot. *deciſ.* 299. *part.* 5. *recent.* & apud Buratt. *deciſ.* 471.

Quo vero ad alterum motivum læſionis, ea, quæ probationem concernebant, in facto potius quam in jure conſiſtebant, potiſſime circa privatos libros cujuſdam ſocii appaltus ſulphuris tentos cum eodem Marco emptore, ex qui- 8 bus probari prætendebatur extractio ſingulis annis magnæ quantitatis, cujus valore attento reſultare ſupponebatur læſionem enormiſſimam longeque ultra beſſem, quod juxta opinionem Fontanell. *deciſ.* 64. *& ſeqq.* ad id ſufficit ex deductis ſupra *in Romana tranſactionis, diſcurſ.* 27. & in aliis.

Hoc autem poſito, inferebant Scribentes in jure, ad effectus ex hac ſpecie læſionis reſultantes, tam circa reſtitutionem fructuum, quam etiam circa competentiam intentati interdicti reintegrandæ, cum iſta ſit differentia inter unam, ac alteram ſpeciem læſionis; Ubi enim eſt læſio ſimplex, ac ordinaria, quam enormem dicimus, verius eſt ut non ve- 9 niant fructus medii temporis, ſed ſolum a die moræ litis ex deductis per Fab. de Ann. *conſ.* 24. Hodiern. *controverſ.* 3. *n.* 87. Franch. *deciſ.* 495. *& ſeqq.* Fontanell. *deciſ.* 64. *& ſeqq.* Ubi vero eſt enormiſſima, veniant fructus, ea deductis per Fontanell. ubi ſupra, Rota in Imolen. bonorum 6. Martii 1665. coram Veroſpio, Arimineu. manutentionis 16. Decembris 1670. coram Alberg. & in aliis; Ex ea differentiæ ratione, quod primo caſu venditio eſt valida, & perfecta, ideoque interim emptor eſt verus, ac perfectus Dominus, ſolumque ſubjacet reſciſſioni, quam impedire poteſt, cum opinione, quæ ſibi conceditur ſupplendi juſtum pretium; In altero autem caſu læſionis enormiſſimæ, ob dolum præſumptum, quem complicare dicitur, contractus eſt nullus, ideoque dominium non cenſetur abdicatum a venditore, neque translatum in emptorem, qui propterea ob malam fidem a dicto præſumpto dolo reſultantem, non poteſt facere ſuos fructus mala fide perceptor.

Atque ex eadem diſtinctione reſultat deciſio competen- 10 tiæ, vel incompetentiæ dicti interdicti poſſeſſorii reintegrandæ, quoniam ubi agitur de læſione ordinaria, ſeu enormi, competit ſolum judicium ordinarium petitorii ſuper dicta reſciſſione, ubi vero de læſione extraordinaria, & enormiſſima redolente dolum, ac ſucceſſive cauſante nullitatem, ac ſpolium implicitum, intrat dictum poſſeſſorium interdictum reintegrandæ.

Scribens ego pro emptore reo convento (etiam cum ſen- 11 ſu veritatis, qualem judex quoque agnovit,) dicebam neutrum fundamentum ſubſiſtere, ideoque juſta beneque fundata viſa eſt ſententia abſolutoria; reſpondendo autem objectis, eodem ordine retento; Quatenus pertinet ad primum motivum non comprehenſionis, Dicebam juris regulam aſſiſtere emptori, ut vendito fundo, veniant omnia, quæ tam in ſoli ſuperficie, quam poſt eum exiſtunt, ut in ſpecie lapidicinarum, aliarumque ſimilium fodinarum ſub emptione, & venditione venientium ex text. *in l. in lege fundi* 77. *ff. de contrahen. empt.* & admittunt communiter Scribentes, ut patet ex eadem *deciſ.* 299. *part.* 5. *recent. num.* 3. *& per tot. dict. dec.* 471. Buratt. &

conſtat

conſtat ex firmatis apud Barboſ. *in l. divortio*; §. *ſi vir. ff. ſol. matrim.* Caſtill. *de uſufr. cap.* 37. Rot. *deciſ.* 359. *poſt* 2. *vol. conſil.* Farinac. cum aliis *deciſ.* 147. *de Regal.* ſuper comprehenſione hujuſmodi fodinarum.

12 Ea vero eſt regulæ virtus, ac operatio, ut fundata dicatur intentio ejus, cui ipſa aſſiſtit, donec ille, qui allegat limitationem, eam probet, utpote non præſumendam, ex deductis per Barboſ. *axiom.* 198. Mantic. *deciſ.* 351. *num.* 4. ideoque niſi probationes concluderent, fundata remanebat emptoris intentio.

Hæc autem probatio non aderat, cum inſtrumentum nullam contineret reſtrictionem, ut in caſu dictarum deciſionum continebatur, (& quod magis) non verificaba-
13 tur illa circumſtantia, ſeu præſumptio, in qua potiſſimum dictarum deciſionum fundamentum conſiſtit, quod ſcilicet venditio facta eſſet ad æſtimationem a peritis diligenter factam, quæ reſpondebat ſolum pretio vineæ in ſuperficie, non autem lapidicinæ, ex regula in iſto, omnique alio contractu recepta, & frequenti, ut ea pretii quantitate Partium intentio deſumatur, de qua etiam apud Greg. & Adden. *deciſ.* 126. *num.* 9. & 11. & paſſim; Id autem retorquebatur, dum conſtabat, quod idem venditor paulo antea idem prædium cum fodina, & omnibus pro minori pretio ſcutorum 850. acquiſierat.

Ideoque advertebam, quod valor utrumque motivum regulabat, quodque iſta motiva eſſent potius connexa, ſeu dependentia, ſive quod unum eſſet ſuperfluum, quoniam ſi pretium non reſpondiſſet, niſi ſuperficiei, non autem fodinæ, quæ ſupponebatur longe majoris valoris, intrabat motivum non comprehenſionis, juxta *dictas deciſ.* 471. Buratt. & 299. *part.* 5. *recent.* ideoque opus non erat recurrere ad læſionem, quæ ſupponit comprehenſionem; Et e converſo, ſi valor erat adæquatus, excludebatur etiam læſio adeout, quæſtio potius facti, quam juris eſſe videatur.

14 Reſpondendo autem ſingulis fundamentis, ex quibus ad non comprehenſionem arguebatur; Quoad primum non factæ expreſſionis fodinæ, jam detectæ beneque cognitæ, reſponſio facilis erat, ob non expreſſionis probabilem cauſam, ne ſcilicet per miniſtros camerales puniri poſſent, quod ſe ingererent in venditione rerum, ad Principem, & Cameram pertinentium, bene tamen aderat ſuppletio, ob generalem relationem ad inſtrumentum dictæ primæ acquiſitionis, unde patet, quod venditor ponere voluit emptorem in diverſum ejus locum, & jus, & prout ipſe quæſierat, juxta eas ponderationes, de quibus in propoſito venditionis feudi *ſub tit. de feud. diſc.* 32.

Secundum fundamentum ceſſabat ex defectu applicatio-
15 nis, cum illud juxta caſum, de quo apud Sanfelic. *deciſ.* 38. cum ſimilibus, procedat, ubi accedat defectus intentionis, quia nempe venditor credat unam, & non alteram rem vendere, quod ad rem facere non videtur, cum venditori fodina jam detecta innoteſceret; Eademque reſponſio congruit tertio fundamento actionis quanti minoris, vel quanti majoris, cum pendeat ex eadem radice, vel ratione.

Prout extranea eſt a caſu quæſtio contenta in quarto fundamento non comprehenſionis fodinarum mineralium
16 in conceſſione feudi, quoniam id provenit ea ipſius ſubjectæ materiæ natura, atque privati, vel fundatarii incapacitate obtinendi ea, quæ ſunt de regalibus, atque ad ſupremum Principem pertinent ex deductis *dicto diſc.* 147. *de Regalibus*, cum tunc a defectu poteſtatis, vel a ſolito reguletur etiam voluntas.

Altera inſpectio læſionis erat potius facti, quam juris,
17 cujus theoricam ut ſupra, poſita una, vel altera ſpecie læſionis, admittebam, ſed punctus erat in ejus probatione, quæ ut advertitur ſupra in Piſaurien. *diſc.* 24. exigit probationem perfectam beneque concludentem, quæ revera non aderat; Tum quia dicti libri erant informes, quibus ſimplicium informium memorialium nomen conveniret, ideoque nullam facerent probationem ad text. *in leg. exemplo*, *Cod. de probat.* & poſt antiquiores ibi relatos Rot. Jan. *deciſ.* 1. *num.* 19. & 20. Rota apud Buratt. *deciſ.* 274. *num.* 21. *deciſ.* 558. *num.* 2. *part.* 2. *recent.* & *ſæpius*; Tum etiam quia confuſi, & non diſtinguentes quantitatem ſulphuris, magis ex iſto, quam ex aliis prædiis extractam, dum erant Appaltatores generales iſtius materiæ in toto eo ſtatu; Et clarius quia oportebat deducere expenſas, quæ frequenter in his materiis utilitatem ſuperare ſolent, neque unius, vel aliquorum accidentalium annorum utilitas attendenda eſt, ſed plurium non accidentalium peræquatio fieri debet, ut generaliter in materia valoris beneficiorum advertitur *ſub titul. de benefic. diſc.* 100. & in his terminis ad effectum regulandi læſionem admittitur in Ariminen. manutentionis 15. Decembris 1670. coram Albergato, per quam receditur a deciſionibus 112. & 202. *part.* 10. *recent.* & *deciſ.* 264. *part.* 17. quæ ſunt repetitæ *deciſ.* 211. 232. & 249. apud Poſth. *de ſubhaſt. in addit.* cum nihil deſuper juſtificaretur; Atque aliqui teſtes de proprio judicio deponentes non deponerent eo modo, quo in hac materia debebant.

Cumque non ageretur de vena abſcondita, ſed jam detecta, unde propterea non cadebat quæſtio læſionis competentis, necne ratione ignoti theſauri, de qua apud Staiban. jun. *reſolut.* 191. *a num.* 84. *ad* 92. ubi patet veriorem eſſe negativam, cum ſit beneficium caſus, & fortu-
næ; Hinc proinde dicebam, quod ob dictam circumſtan- 18
tiam occupationis hujuſmodi fodinarum de facto, unde propterea apud privatos fundorum dominos, & poſſeſſores, ac in eorum opinione inutiles, vel modicæ æſtimationis eſſent; deberet ſolum in valoris æſtimatione attendenda de tempore contractus, haberi ratio quanti tunc iſtud jus privati domini, ac poſſeſſoris æſtimari mereretur, quod, vel nihil, vel ſatis modicum erat.

Quemadmodum enim receptum habemus, quod defi- 19
ciens cautela evictionis, vel onera, & vincula, ex quibus rei amiſſio ſequi poteſt, minuunt notabiliter de intrinſeco pretio, ſeu valore, ex deductis pluries alibi, & præſertim *ſub tit. de Regalibus*, *diſc.* 30. *cum ſeqq.* ita iſta occupatio reddens fodinam inutilem, de ejus pretio minueret, adeout ceſſatio occupationis ſequuta de anno 1640. fuerunt beneficium caſus & fortunæ, eodem modo, quo eſt fodina tunc ignota, poſtmodum detecta; Ad quod dabam exemplum practicum Epiſcoporum, & Abbatum titularium Eccleſiarum occupatarum per infideles, vel hæreticos, quæ ſunt magni redditus, ſed nullius utilitatis, quoniam ſi ceſſat occupatio, eſt beneficium fortunæ, ideoque hæc utilitas non retrotrahitur, cum attendatur tempus actus, juxta ea, quæ in eo propoſito alienationis bonorum Eccleſiæ habentur *ſub tit. de alien. & contract. diſc.* 1. & in aliis.

Omnium vero magis apud me impreſſionem faciebat, (ut etiam fecit apud Judicem) ſucceſſiva diuturna obſer-
vantia, quæ in omnibus eſt optima interpres etiam con- 20
tractuum, & voluntatis contrahentium ex plene deductis *dec.* 199. *num.* 12. & 13. & 256. *num. fin. part.* 10. *recent.* & *deciſ.* 323. *num.* 13. *part.* 11. & quotidie, quoniam ſupponebatur, quod idem venditor per decennium, & ultra uſque ad obitum fuiſſet emptoris miniſter in iſtius fodinæ adminiſtratione, atque in eodem munere continuaſſet ejus filius, & hæres actorum patet uſque ad obitum, ita bene cognoſcit utilitatis exinde reſultantis, abſque eo quod aliquid unquam motivaverint, contra omnem veriſimilitudinem, ſi diverſa fuiſſet eorum intentio.

ANNOT. AD DISC. XLIV.

QUid comprehenſum fuerit ſub venditione, habetur ſupra notatum *ad diſc.* 34. & 35. De materia autem fodinarum, aliorumque mineralium late habetur actum *ſub tit. de Regal. diſc.* 147. & *ſub titul. de Dote, diſc.* 160. *num.* 29.

SPOLETANA PICTURÆ

PRO SALVATORE CLAVARINO

CUM N.

Caſus diſputatus in Signatura juſtitiæ ſub incerto exitu.

An conventio de faciendo picturam, vel ſtatuam pro certo pretio, vel incerto a peritis certificando, importet contractum emptionis, & venditionis, vel potius locationis, & conductionis; Et quatenus unum, vel alterum importet, quomodo intelligendum ſit pactum recipiendi picturam, vel ſtatuam, quatenus placeat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Proceſſus executivus competit pro mercede, ſeu ſalariis operarum.*
3 *Judicium executivum non intrat, niſi in caſibus in jure expreſſis.*
4 *Etiam in executivis datur appellatio, accedente gravamine.*
5 *An ſit validus contractus collatus in voluntatem unius ex contrahentibus.*
6 *Pactum recipiendi picturam, quatenus placeat, an dicatur perfecta conventio, vel dicatur collata in liberam voluntatem.*
7 *An conventio de faciendo picturam, vel ſtatuam importet contractum emptionis, & venditionis.*
8 *Ubi ageretur de pictura facienda per pictorem in propria tela, an ſit contractus emptionis.*
9 *Quod probatur exemplis.*

D I S C. XLV.

1 Convenit Salvator cum N. pictore de tabula conficienda pro quadam capella, ſub lege, ut prius conficere deberet modum, ſeu delineationem, vulgo *diſſegno*, ab ipſo Salvatore aliiſque capellæ Sanctæſiis videndum, ad effectum deliberandi an placeret, vel diverſa forma præſcribenda eſſet, Cum autem pictor dicto modulo non oſtenſo tabulam perfeciſſet, quam, utpote parum gratam, Salvator recipere renuebat; Hinc introducta cauſa coram A. C. mandatum fuit in judicio ſummario, & executivo eligi peritos ad effectum æſtimandi dictam tabulam, & cogendi Salvatorem ad ſolvendum pretium æſtimandum. Quare Salvatore appellante, ac adeunte Signaturam juſtitiæ pro commiſſione, ex ejus parte requiſitus fui ad ſcribendum, incertumque eſt quid reſcriptum fuerit, ſive an cauſa ulteriorem progreſſum habuerit; dum amplius de illa actum non audivi, neque vidi alterius partis informationes, ideoque maturum judicium pro veritate deſuper efformare non poſſi.

Dicebam igitur Scribens in cauſa, ad dictum effectum obtinendi commiſſionem appellationis, reſolutionem pen-
2 dere a natura, ſeu qualitate contractus, quem iſta conventio contineret, an ſcilicet illum emptionis, & venditionis, vel potius alterum conductionis & locationis operarum; Ubi etenim hanc ſecundam ſpeciem redoleret, admittebam quod congruus eſſet proceſſus ſummarius, & executivus; qui ex diſpoſitioni, vel intentione juris, vel ex recepto uſu intrat pro mercede, ſeu ſalario operarum; E converſo autem, ubi importaret emptionem, & venditionem, cum nullum adeſſet pactum executivum, nullaque deſuper haberetur lex municipalis, dictum judicium non intrabat, cum
3 receptum ſit illud non competere, niſi caſibus in jure expreſſis, ut, in ſua materia *ſub tit. de Judic. & ſub altera de credito*.

Præterea ſive de una, ſive de altera ſpecie contractus ageretur, adhuc dicebam adeſſe gravamen in demandata peritorum electione, ad effectum determinendi pretium,
4 cum præſuppoſito perfectionis contractus, & quo gravamine accedente, etiam in executivis de plano intrat appellatio ſuſpenſiva.

Ubi enim conventio fuiſſet de faciendo picturam, accipiendam tamen quatenus placeret, tunc intrat inſpectio, an illud placitum importaret relationem ad puram, ac liberam
5 voluntatem, vel potius in arbitrium, cum primo caſu contractus, utpote collatus in unius contrahentis voluntatem inutilis remaneat, In altero autem, cum arbitrium regulandum ſit a jure, vel a ratione, intret judicis officium pro moderatione, vel ſuppletione juxta diſtinctionem, de qua ſupra *diſc. 34.* & in aliis.

6 Idem enim procedit, quando datum eſſet mandatum pictori, ut faceret certam picturam cum obligatione recipiendi, quatenus eſſet receptibilis, ac placeret, cum tunc perfecta eſſet conventio, tam ſuper ſubſtantia, quam ſuper modo, reſervatio autem eſſet ſuper excellentia, ſeu qualitate operis; Secus autem ubi conventum ſit; ut prius fieri deberet modulus, ſeu delineatio, ad effectum exinde determinandi, an, vel quomodo tabula conficienda eſſet, cum id reſpiciat ſubſtantiam voluntatis, quia nempe cupiens quis Venerem ſtantem, ſeu veſtitam, illam nolit ſedentem, ſeu nudam, cum ſimilibus, atque in hoc dicebam conſiſtere hujus cauſæ punctum, ſtante dicta conventione de faciendo, ac reſpective oſtendendo modulum, ex quo futura voluntas, adhuc indeterminata, determinationem recipere debebat.

Quatenus vero pertinet ad qualitatem, ſeu naturam contractus, an ſcilicet contineret emptionem, & venditionem,
vel potius locationem operarum, quæſtio, quæ in individuo diſputatur in quadam *deciſ.* Rotæ Florentinæ, ſeu Lucenſis regiſtrata apud Andreol. *controv. 169.* incidenter tamen ad effectum competentiæ fori, & an intraret quoddam ſtatutum ſuper juriſdictione officialis fundaci, percutit caſum, in quo agatur de ſtatua facienda in marmore, ſeu alio lapide, vel metallo pretioſo, unde materia ſit ejus, qui vult opus; alter vero, qui illud perficere debet, ſit præſtaturus operam; quo caſu intrat quæſtio ſuper antinomia inter text. *in leg. 2. §. adeo, ff. locat. & in leg. item ſi pretium 25. §. cum Inſulam, ff. eodem*, quæ ſtrahere conciliare curat Caſtr. *in eadem l. 2.* ex iis quæ habentur *in dicta deciſione, ſeu controverſ.* Andreol. Iſteque caſus fuit acriter diſputatus coram A. C. & in Signatura, me tamen in cauſa non ſcribente, inter monaſterium S. Pauli, & Mochum excellentem ſtatuarium, cujus opus eſt ſtatua S. Veronicæ prope altare majus Baſilicæ Vaticanæ, ſuper ſtatuis Apoſtolorum Petri, & Pauli conficiendis in marmore proprio ipſius Monaſterii. 7

Secus autem in hac facti ſpecie, in qua ſimpliciter agatur de pictura per ipſum pictorem in propria tela, vel tabula facienda & cujus telæ, vel tabulæ valor infimus, ac vere nullus eſt, adeo ut totus conſiſtat in opere, cum tunc ſine dubio magis de plano intrare videatur diſpoſitio *dict. text. in l. 2. §. adeo*; ubi de hac diſtinctione, neque intret difficultas, quæ reſultet a dicto alio text. *in l. item ſi pretium, §. cum Inſulam*. 8

Quemadmodum enim ſi, pictore habente tabulas in domo, vel apotecha, aliquis unam, vel plures tabulas convento pretio emat, dubitandum non eſt, quod ſit contractus emptionis, & venditionis, nullatenus vero intrare poſſunt termini contractus locationis, & conductionis, ita in præſenti, cum alia non videatur ſubeſſe tanta differentia, niſi ea quod in dicto alio caſu, eſt emptio de tabula
jam facta per emptorem electa, in altero autem eſt de facienda, eo modo quo emptio & venditio eſſet, ſi conveniretur de emendo domum, quam quis in proprio ſolo cum proprio opere, propriaque materia eſt conſtructurus, & hic videbatur caſus, quodque propterea, pro meo judicio verſaremur in contractu emptionis, & venditionis, non autem locationis, & conductionis. 9

ANNOT. AD DISC. XLV. & ſeqq.

Quomodo unus contractus ab altero diſtinguatur, conferunt deducta *ſub tit. de Emph. diſc. 30. & ſeqq.* occaſione agendi de puncto, an ſit locatio, vel emphyteuſis, ac etiam *diſc. 10. de tutor. & curat.*

De pluribus remiſſionibus ad hanc materiam emptionis, & venditionis, ſub aliis titulis, vel materiis tractatam, præſertim circa pactum de retrovendendo, & circa fructus recompenſativos pretii non ſoluti.

S U M M A R I U M.

1 *De pacto de retrovendendo, ſeu redimendi.*
2 *Per quod tempus preſcribatur.*
3 *An præſcriptio cœpta cum defuncto, continuet cum herede.*
4 *Quale pretium in redemptione attendi debeat.*
5 *An emptor præferatur tertio, cui jus redimendi ceſſum ſit.*
6 *An hoc jus, vel alterum prælationis ſit ceſſibile.*
7 *De materia fructuum recompenſativorum pretii non ſoluti ad terminos* text. in leg. curabit.
8 *De evictione præſtanda de natura rei.*
9 *Quid ubi emptor ſciat jus alienum.*
10 *Quomodo in feudis præſtetur evictio.*
11 *De ſecuritate ementis bona in vim Bullæ Baronum.*
12 *De eadem ſecuritate ementis bona auctoritate judicis;*
13 *Vel ab herede cum beneficio l. & inventarii.*
14 *De retractu adverſus emptorem.*
15 *De jure offerendi competente creditoribus poſterioribus contra emptorem.*
16 *De ſecuritate emptoris ob conſenſum, vel approbationem creditoris.*

17 De

17 *De emptore locorum montium, aliorumque jurium hujuſmodi.*
18 *De emente a militibus, vel aliis bona capta in bello.*
19 *Et de emente bona furtiva, vel aliena in nundinis, vel portu.*
20 *De emptore bonorum fideicommiſſ.*
21 *De emptore bonorum Eccleſiæ, vel pupilli.*
22 *An emptor teneatur eſſe ſolicitus de verſione pretii.*
23 *Quando emptor ſuccedat in jus creditorum dimiſſorum.*
24 *De prælatione venditoris in bonis venditis.*
25 *An in dubio in ſolutum, vel pignus.*
26 *An ſequuta evictione reviviſcant primæva jura.*
27 *De emptore hæreditatis.*
28 *De materia novæ additionis favore Eccleſiæ, ſeu minoris &c. adverſus perfectam venditionem.*
29 *De iis qui emere, vendere, ſeu alienare ſunt prohibiti.*

D I S C. XLVI.

1 DE pacto de retrovendendo, ſeu de retractu conventionali, quamvis cadente ſub hoc titulo, in eo tamen actum non eſt, cum actum ſit occaſione tractandi de retractu, *ſub tit. de ſervit.* Ubi præſertim *diſc.* 85. *& diſc.* 87. habetur, quod pactum de retrovendendo, ſeu jus redimen-
2 di præſcribitur per annos triginta, quamvis conceptum ſit per verba denotantia perpetuitatem, ibique referuntur tenentes contrariam ſententiam; ibidemque habetur, an præſcriptio cœpta cum defuncto, continuet cum hærede, & quatenus continuet, an ex capite ignorantiæ, vel alterius impedimenti competat reſtitutio in integrum.

3 Eodemque *diſc.* 87. habetur idem quod ſupra, *hoc eodem tit. diſc.* 32. quod ſcilicet ex recepta æquitate, ad evitandam
4 claudicationem, cum qua habens jus redimendi ſit ſemper in lucro, abſque timore damni, pretium attendi debeat de tempore, quo pactum de retrovendendo exercetur, ideoque intrinſecum augmentum medii temporis ſit emptoris.

Atque *eodem tit. diſc.* 88. habetur, an emptor cum pacto de retrovendendo præferri debeat adverſus extraneum, cui
5 venditor ceſſiſſet ipſum jus redimendi, quod eſſe ceſſibile, ibidem firmatur, ac etiam *eod. diſc.* 85. Ubi agitur, an
6 pactum prælationis in caſu, quo res alteri vendenda ſit, eſſet ceſſibile, ſeu tranſmiſſibile, vel potius ſit perſonale.

Sub *titul. autem de uſur.* pluries agitur de uſuris debitis venditori per emptorem retinentem rem, & pretium ad terminos text. *in l. curabit, Cod. de action. empti*, & quæ
7 uſuræ in Curia ſub vocabulo fructuum recompenſativorum explicari ſolent.

Præſertim vero *diſc.* 15. *& ſeqq.* firmatur, ut ex veriori ſententiam, quam tenet Curia Romana, non dentur iſtæ uſuræ, vel fructus, ultra id quod important fructus ab ipſa re producti, vel qui ab ea percipi potuerint, culpa tamen, vel facto emptoris non percepti, ideoque nulli ex re ſterili, vel ex ea, quæ alias fructifera, deinde ſine culpa, vel facto voluntario emptoris effecta ſit infructifera, vel minus.

8 Idque non ſolum, ubi agitur de fructibus ex ſola diſpoſitione juris *in dicta l. curabit*, ſed etiam ubi accedat expreſſa conventio, quæ prohibita non eſt, etiam cum certa taxa, dummodo fructus veros non excedat; Quatenus tamen excederet, non vitiatur conventio in totum, ſed in ſolo exceſſu.

Niſi pretii debitum transfuſum ſit in alium contractum majoris fructus productivum, puta in cenſu, vel cambio, dummodo iſtius contractus debita requiſita concurrant.

Ubi vero ceſſante expreſſa dilatione conventionali, (quæ dictorum fructuum debitum ceſſare facit) illi ex diſpoſitione juris, vel ex conventione debentur, cum debitum non proveniat a mora, ſed ab æquitate, ne quis re, & pretio eodem tempore potiatur, hinc proinde, quamvis juſtæ excuſationes accedant, non per hoc ceſſat hujuſmodi fructuum debitum, *ut diſc.* 20. 22. *&* 27. & in aliis.

Eodemque titulo *diſc.* 25. habetur, ut in hoc emptor, & venditor ſint correlativi, ideoque ſicuti per emptorem venditori debentur fructus pretii non ſoluti, ita e converſo pro rata pretii ſoluti debeantur, per venditorem emptori, cui res vendita tradita non eſt, cum eadem interveniat ratio repugnantis æquitatis potiendi eodem tempore re, & pretio, cum aliis ad hanc materiam in dicta ejus ſede *ſub tit. de uſur.*

9 Sub *tit. de feud. diſcurſ.* 44. habetur de articulo in præcedentibus etiam inſinuato, an & quando evictio de natura rei præſtanda ſit; Ac etiam de altero ad materiam text. *in leg. ſi fundum ſciens, Cod. de eviction.* quando ſcilicet emptor ſciens jus alienum agat de evictione.

Eodem *tit. de feud. diſc.* 32 agitur quomodo, & de quibus præſtantia ſit evictio feudi venditi, ejuſdem membrorum, vel partium. 10

Et *eodem tit. diſc.* 73. & in aliis de emptore tuto ab hypothecis, & vinculis, quibus bona vendita affecta erant, quando venditio fiat per Congregationem Baronum, in vim Conſtitutionis 41. Clem. VIII. quæ Bulla Baronum vulgo nuncupatur. 11

Et de eadem emptoris ſecuritate, ac bonorum libertate ab hypothecis, & vinculis transfuſis in pretium, ubi agatur de venditione facta Judicis auctoritate bonorum decocti debitoris exiſtentium ſub concurſu creditorum, habetur *ſub tit. de credito*; ubi etiam de conſimili ſecuritate ementis ab hærede cum beneficio *leg. & inventarii*. 12 13

De retractu autem, ſeu jure prælationis competente ex ſtatutis, vel etiam ex diſpoſitione juris communis, vel feudalis adverſus emptorem habetur pluries *ſub tit. de feudis*, occaſione agendi de jure prothomiſeos, & frequentius *ſub tit. de ſervitut. ad materiam retractuum*; Et de alio retractu, qui reſultat ex jure offerendi, quod competit creditoribus poſterioribus, an, & quando intret adverſus ementem jure creditoris, habetur *ſub tit. de credito*. 14 15

De alia ſecuritate emptoris ab hypothecis conſentientium venditioni, ſeu etiam illa permittentium, aut alias explicite, vel implicite approbantium, habetur *eodem titul. de credito diſc.* 16

Et de ſecuritate ementis loca montium, vel alia bona differentia in libero privato commercio non exiſtentia, quaſi quod non ab ipſo privato venditore, ſed a Principe, vel alio præſtante conſenſum emptor potius acquirere dicatur, habetur pluries *ſub tit. de Regal.* præſertim *diſcurſ.* 36. *cum ſequenti*. 17

Item de emente a militibus, vel aliis bona aliena jure belli *ſub tit. de feud. diſc.* 58. Et de emente bona aliena furata, ſeu alias penes non dominum exiſtentia in portu, vel nundinis, alioque publico emporio, habetur *ſub tit. de Regal. diſc.* 129. 18 19

Atque de emente bona fideicommiſſo univerſali, vel particulari ſubjecta, quando bene emat, atque ſit tutus, vel ratione derogationis fideicommiſſi, vel ob electionem in cauſam detractionum *ſub tit. de fideicomiſſ. diſc.* 160. *cum pluribus ſequent. & ſub altero de retractionibus*. 20

Prout de emente bona Eccleſiæ *ſub titul. de alienat. & contract. diſc.* 1. *& ſeq.* Ubi a ſimili de emente bona pupilli, vel minoris; Et quando emptor teneatur eſſe ſolicitus de verſione pretii in cauſam ob quam facta eſt venditio. 21 22

Quando vero emptor cum cujus pecunia ſoluta in cauſam pretii creditoribus venditoris ſuccedat in eorum jus, hypothecas, & privilegia habetur etiam *ſub dict. titul. de credito*; Ubi etiam quando intret necne favore venditoris potioritas in ipſis bonis venditis adverſus creditores anteriores emptoris. 23 24

Eodemque *tit. de credito* habetur de quæſtione, an in dubio re data per debitorem creditori cenſeatur implicite vendita ex cauſa donationis in ſolutum, quæ idem importat ac venditionem, cum qua in omnibus fraternizat, eodemque jure cenſetur, vel potius in pignum ad plures effectus exinde reſultantes. 25

Ac etiam, an & quando hæc datio in ſolutum extinguat primæva jura, prioreſque hypothecas, adeout ſequuta evictione non reviviſcant, ſed ſolum competat actio nova ex empto, vel potius e converſo dicta reviviſcentia intret. 26

De aliis vero, quæ in hac ſede non habentur tractata, principaliter, vel incidenter, ſeu a ſimili, locis citatis actum habetur, præſertim *ſub tit. de hærede*, ubi de emptore hæreditatis. 27

Et de materia novæ addictionis, quæ datur favore Civitatis, vel minoris, aut Eccleſiæ ſimilium adverſus jam perfectam venditionem, habetur *ſub titul. de Regalibus, diſc.* 81. 28

Prout de perſonis vendere vel emere prohibitis ſine certa forma, certiſque ſolemnitatibus, ut contingit in Eccleſiis, pupillis, & minoribus, Civitatibus, & ſimilibus, habetur actum *ſub tit. de alienat. & contract.* cum id non emptioni, & venditioni tantum, ſed cuicumque alteri alienationi propriæ, vel impropriæ congruat, ideoque ibi videndum. 29

RO-

ROMANA PECUNIARIA,

PRO MARCHIONE FABRITIO NARIO,

CUM MARCELLO SEVEROLO.

Caſus diſputatus coram A. C.

An illud argumentum pretii, quod conveniatur ſub certa conditione redolente majorem emptoris ſecuritatem, habeat naturam veri pretii ad effectum fructuum recompenſativorum juxta æquitatem l. *Curabit C. de action. empti.*

Et quando talis conditio ſufficienter purificata dicatur, ut oriatur actio pro hujus augmenti aſſequutione.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Obligatio, vel qualibet diſpoſitio conditionalis non producit actionem conditione non impleta.*
3 *Quando forma, vel conditio reſpicit certum effectum, attenditur æquipollens, atque principaliter ſpectatur effectus.*
4 *Exequutoris aſſertionibus non ſtatur, niſi illæ juſtificentur ex actis.*
5 *Idem eſt nullum adeſſe beneplacitum, vel adeſſe non juſtificatum.*
6 *Quod exequutor ſit mixtus.*
7 *De eodem, de quo n. 4.*
8 *De tranſportatione actorum coram Judice appellationis.*
9 *Ille qui ſe fundat in aliquo jure agendo, tenetur docere de illo valido, & bene juſtificato.*
10 *An & quando fructus recompenſativi debeantur pro pretio non ſoluto, etiamſi emptor non eſſet in mora.*
11 *Augmentum pretii ratione majoris ſecuritatis, an ad effectum fructuum habeat eandem naturam pretii.*
12 *De diminutione pretii reſultante a modica ſecuritate, aliiſque vinculis.*
13 *Admonitio Judicum, & Conſulentium.*

D I S C. XLVII.

1 DOmum a Marcello cum fideicommiſſi onere poſſeſſam propriæ majori, & conſpicuæ communi adjacentem pro ejus ampliatione, emit Marchio Fabritius Narius pro pretio ſcutorum trium millium incontinenti ſoluto, cum jure redimendi infra quinquennium, quo elapſo, ac redemptione non facta, conventum eſt, ut ipſo venditore, cum Apoſtolica auctoritate ſubrogante in Faventina Civitate ejus patria, quædam prædia præſuppoſita libera, & valoris ſcutorum quatuor millium ad favorem fideicommiſſi, a quo proinde domus vendita omnino exempta remaneret, emptor alia mille præſtare deberet.

Elapſo itaque dicto termino, atque redemptione non facta, aliquorum annorum ſpatio venditor diſtulit obtinere Apoſtolicam derogationem, qui obtenta in forma commiſſaria, directa ejuſdem Faventinæ Civitatis Gubernatori cum clauſula *conſtito de narratis*, & cum altera *dummodo prædia ſubroganda ſint libera, & propria*, obtinuita dicto exequutore ſententiam commiſſioni conformem; Cujus vigore contra emptorem in Tribunali A. C. intentavit judicium pro ſolutione dictorum ſc. 1000. una cum fructibus a die expirati juris redimendi, atque poſt aliquas diſputationes habitas inter cauſæ Patronos, ſuper utroque prodiit decretum actori favorabile; Ac propterea, ex parte Rei conventi, pro frequentiori curiæ ſtylo recurrendi ad Advocatum tanquam ad Chyrurgum, poſt jam acceptum vulnus, evocatus fui ad cauſæ defenſionem.

Dicebam itaque, etiam cum aliquo ſenſu veritatis, quod decretum eſſet male fundatum, etiam in ipſa ſorte, cujus actio adhuc exercibilis non eſſet, ob non bene juſtificatam
2 purificationem, vel implementum conditionis, cum qua obligatio concepta erat, & per conſequens multo minus reſpectu fructuum; Ideoque pro clariori reſolutione duas efformabam inſpectiones; Unam nempe pro ſorte, & alteram quoad fructus.

Circa primam, præſupponebam juxta ſtylum, certum, &
3 notum juris principium, ſuper quo erroneum perpetuo cenſui, cum auctoritatum allegationibus, juxta modernorum ineptias, chartas inutiliter implere, ut ſcilicet quælibet obligatio, vel alia converſio, vel diſpoſitio conditionalis, non impleta, vel non purificata conditione inefficax cenſenda ſit, nullamque producat actionem; Clarius vero ac cum minorem dubitandi rationem, quando conditio aliquam non contineat formalitatem, ſive exuberantem cautelam ex Notariorum formulariis potius quam a certa, & enixa contrahentium voluntate reſultantem, ſed reſpiciat certum finem, vel effectum ab ipſis contrahentibus expreſſe conſideratum, & volitum, adeout percutiat ſubſtantiam conventionis, vel obligationis, & per conſequens dici valeat conditio, ſine qua non.

Iſto namque caſu pluries inſinuata propoſitio, præſertim *diſc. 87. de feud. & diſc. 18. de teſtam. & alibi*, ut in conditione, vel forma reſpiciente certum effectum, ſive certam habente rationem expreſſam, ſufficiat, vel attendatur æquipollens, quamvis deſit forma præciſa, intelligenda venit non ſolum favore illius, qui conditionis, vel formæ implementum alleget pro actionis competentia, ſed etiam aſſertius, contra quem actio exerceatur, atque implementum allegetur, ut ſcilicet non ſufficiat ejus formalitas, ſed principaliter attendi debeat aſſequutio finis, vel effectus, ob quem illa conditio, vel forma adjecta eſt, attendendo principaliter ſubſtantiam voluntatis potius, quam verborum formalitatem.

His itaque ſic ſtantibus, cum derogatio Apoſtolica, ejuſque exequutio, cum aliorum prædiorum ſubrogatione ad favorem fideicommiſſi, reſpiceret finem, vel effectum ſecuritatis emptoris a moleſtiis fideicommiſſariorum, & emptæ domus, certa, & omnimoda libertate ac exemptione a fideicommiſſi nexu; Hinc proinde nil ſuffragari dicebam
4 ſolam exhibitam ſententiam, quæ in verbis totum id contineret cum exequutoris aſſertione ſuper juſtificatione omnium contentorum in litteris Apoſtolicis, niſi exhiberentur quoque omnia acta deſuper facta ipſam ſententiam juſtificantia, & ex quorum inſpectione conjici poteſt, an bene ſequutæ eſſent juſtificationes, adeout emptor aſſequeretur finem, vel effectum, ob quem id fuit deſideratum; Unde iſto caſu magis quam ubi de exequutione per diverſum Judicem facienda agatur, ſive agatur de probatione alicujus facti, quæ ex ſententia deducatur, intrat vulgaris ac frequenter inſinuata propoſitio, de qua præſertim *diſc. 36. de judic.* & alibi, ut ſententia ubi admixtam non habeat antiquitatem conjunctam cum obſervantia, niſi juſtificetur ex actis, tam ad effectum exequendi quam probandi in nulla veniat conſideratione habenda.

Siquidem ubi fideicommiſſi ſucceſſor, facto caſu, habens de plano intentionem fundatam in fideicommiſſo relato, & in certa identitate bonorum, domum vendicaret, utique non poſſet adverſus actorem emptor ſe tueri cum ſola Apoſtolica derogatione, niſi eam legitime exequutam oſtendat utpote conditionalem, & in forma commiſſaria, quo caſu paria ſunt eam non adeſſe, vel non eſſe juſtificatam, ſeu alias male exequutam, aut alicui vitio obnoxiam, ex his quæ generaliter in materia beneplaciti Apoſtolici ſuper alienatione bonorum Eccleſiæ habentur *diſc. 1. de alien. & contract. prohib. n. 59. & ſeqq.* Et de altero beneplacito ſuper alienatione bonorum juriſdictionalium, *diſc. 66. & ſeqq. de feud.* cum ſimilibus; Et in his terminis ſpecialibus derogationis fideicommiſſi liquet ex iis, quæ habentur *dec. 41. 325. & 363. p. 10. rec. dec. 233 part.* 12. & apud Peuting. *dec. 457. & 476.* & in ſua ſede *ſub tit. de fideicomm diſc.* 161. & 165. & plures. 5

Pro juſtificatione autem legitimæ exequutionis, non ſufficit ſententia cum judicis exequutoris aſſertione, quoniam cum ille non eſſet exequutor merus, in quo extrajudiciales ſufficiant informationes, ſed mixtus cum clauſula *conſtito, & dummodo &c.* ex iis, quæ pluries ſub diverſis materiis, præſertim vero *ſub tit. de benef. diſc. 73.* ac etiam *ſub tit. de judic. diſc. 43.* habentur, neceſſaria eſt juſtificatio ex actis, ideoque non defertur ipſius Judicis aſſertionibus, ex deductis *dict. diſc. 1. de alienat. & contract. & diſcurſ. 37. de paroch. & alibi* pluries ex certo principio, quod in prohibitis nunquam ſola confeſſio aliunde non juſtificata ſufficit, ne alias id quod directe, & expreſſe prohibitum eſt, tacite, & indirecte ſequatur, Ac propterea legis prohibitio eluſoria remaneret, eaque verba, potius quam rebus impoſita dicatur, ut frequenter ignarum leguleicum vulgus opinari ſolet; Et ſic advertebam recte dari poſſe caſum quod emptor re, & pretio careret, quodque Venditor ut conventam ſummam obtineret ab amico, vel imperito Judice, ſive cum falſis probationibus decepto hanc reportaverit ſententiam nullius profectus, & operationis pro aſſequutione finis, vel effectus voliti.

Opinabatur jam male impeditus Judex, quod opponeretur de defectu illius tranſportationis actorum, quæ in gradu appellationis a Judice a quo, ad Judicem ad quem de
8 jure fieri debet, juxta deducta *diſc. 37. de judic.* Ac propterea dicebat non eſſe in caſu, in quo actorum traſportatio requiratur, cum ipſe non eſſet Judex appellationis a dicta ſententia exequutionis, a qua nulla interpoſita fuerat appellatio, ſed ipſa ſententia exhibeatur loco juriam ad effectum probandi purificationem conditionis, ob quam factus eſſet locus obligationi, dum exequutio coram ipſo tanquam Judice primæ inſtantiæ in Curia petebatur, quodque emptor non eſſet legitimus contradictor, qui in ſententia citari debuiſſet, ſed pro illa non docto de contrario ſtaret præſumptio ejus validitatis, & juſtitiæ.

Verum admittendo omnes dictas propoſitiones, tanquam
9 in ſuis caſibus reſpective veras, advertebam æquivocari in applicatione, quoniam tunc intrarent, quando agendo, vel excipiendo veniretur contra dictam ſententiam, illam impugnando ex capite nullitatis, vel injuſtitiæ, atque nullitas objiceretur ob omiſſam citationem legitimi contradictoris, Vel quod objiceretur de defectu juriſdictionis, impediendo ulteriorem proceſſum ob non tranſportationem actorum, cum tunc recte decerentur omnia hæc non in caſu quæſtionis; Nihil tamen ex his dicebatur, ſed quod cum Actor pro fundamento ejus actionis, vel intentionis deduceret purificationem conditionis, premebatur onere perfectæ, & concludentis probationis, qualis non dicitur illa, quæ oriatur a ſola juris præſumptione, utpote habens contrariam poſſibilitatem ex relatis *diſc.* 22. de judiciis, & alibi; Cumque ipſe ageret in vim Apoſtolicæ derogationis, & ſubrogationis reſpective, ex quibus actio oriebatur, docere tenebatur de actu valido, & perfecto juxta diſtinctionem inter Actorem, & Reum ſub diverſis materiis frequenter inſinuatam, & præſertim *ſub tit. de donat. diſc.* 60. & alibi.

Hinc ceſſabat neceſſitas agendi de fructibus, quorum curſus dari non poteſt, ubi deſit proprietas in ſubſtantia, cum impoſſibile ſit dare acceſſorium ſine principali, vel effectum ſine cauſa; Et quamvis in contrarium deducerentur ea, quæ habentur in jam editis *diſc.* 22. *& ſeqq. de uſur.* & alibi,
10 quod ſcilicet hujuſmodi uſuræ, vel interuſuria pro pretio rei venditæ fructiferæ, non proveniant a ratione moræ, ſed potius ab æquitate naturali prohibente habere rem, & pretium, & percipere fructus ea re, quæ ſpectata naturali veritate dici poteſt non ſua, dum pretium non ſolvit, adeo ut revera non ſint uſuræ, vel interuſuria crediti pecuniarii, ſed potius ipſius rei fructus, unde quamvis emptor juſtam habeat excuſationem non ſolvendi pretium etiam ex facto, & culpa ipſius venditoris, adhuc tenetur ad hujuſmodi fructus, qui merito in Curia recompenſativi appellantur, utpote in recompenſam fructuum ipſius rei, duobus exceptis caſibus; Primo nempe ſtante expreſſa dilatione conventionali, ex ratione, quod tunc illa dicitur pars pretii, ut etiam advertitur in propoſito fructuum dotalium *ſub tit. de dote diſc.* 161. & in aliis pluries, cum eadem ſit ratio, ideoque termini parificentur. Et ſecundo ubi impedimentum culpoſum venditoris eſt cauſa, ut emptor aliud patiatur damnum interuſuriorum pretii accepti ſub uſuris, vel quod vere, & realiter pretium a ſe abdicaverit, vel depoſuerit, & oblatio non fuerit perſonalis, ſed vere realis juxta deducta locis citatis.

Admittendo autem pariter omnium præmiſſorum veritatem in ſuis caſibus, dicebam idem, quod ſupra, quod ſcilicet fallacia eſſet in applicatione. Procedunt etenim hæc in eo credito, quod ex ejus intrinſeca natura habeat naturam pretii certi, quod concurrat tanquam unum ex requiſitis eſſentialibus hujus contractus; Secus autem in hoc augmento, quod licet pars pretii quoque ſit, attamen non eſt proprie illud pretium intrinſecum, quod neceſſarium eſt ad validitatem, & perfectionem contractus, tanquam requi-
11 ſitum ſubſtantiale, cum illud inter contrahentes jam ſtatutum fuerit in ſcutis novem millibus ſolutis, ſed ſit quoddam augmentum accidentale, quod poteſt eſſe, & abeſſe citra ſubjecti corruptionem, cum potuerit venditor exercere facultatem redimendi, ideoque impedire ne illud naſceretur, ac ſi numquam ejus ſubſtantia extitiſſet: ſive etiam illa facultate ad exercitium non deducta, potuiſſent negligere Apoſtolicæ derogationis impetrationem, dictorumque aliorum bonorum ſubrogationem, vel quod volens non potuiſſet, quia Papa gratiam concedere noluiſſet, quo caſu abſque dubio pretium remanebat in ejus primæva conventione, & natura ſcutorum trium millium.
12 Itaque licet facti circumſtantiæ doceant quod res vendita, attenta ejus intrinſeca qualitate, valeret quatuor mille ob diminutionem valoris reſultantem a facultate redimendi, ac etiam a minori ſecuritate emptoris, ex inſinuatis ſupra, *diſc.* 24. & in aliis pluries, ut etiam magis ex propoſito *diſc.* 30. *de reg.* occaſione agendi de pretio locorum montium vinculatorum; Ac propterea advertebam, quod iſta ſcuta mille vere, & proprie non merebantur dici pretium rei, ſed potius pretium ſecuritatis, & quietis emptoris, qui aliàs abſque ſecuritate, cum diminutione illius ſummæ, emerat aleam periculi evictionis, eo quia forte ſuper aliis bonis emptoris non remaneret ſibi conſultum, & per conſequens non poterat dici debitor hujus pretii, niſi præcederet traditio, vel oblatio rei, pro qua illud conventum erat, conſiſtentis in ipſius domus omnimoda liberatione a præfato vinculo fideicommiſſi, de qua prius docere oportebat ita legitime, & perfecte ſequuta, ut produceret illum effectum, pro cujus aſſequutione hoc augmentum in conventionem deductum erat.

Atque hinc patet, ut in omnibus pene fori quæſtionibus, 13
ſemper doceamus quam ſit evidens error procedere cum generalibus propoſitionibus juris, abſque debito diſcurſu, vel ratiocinio efformando ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis, ex quibus revera pendet congrua applicatio, reflectendo principaliter prudentiali potius, quam ſcientifico more, ad ſubſtantiam veritatis, ſive ad finem, vel effectum, ob quem concepta ſit conventio, de cujus exequutione, vel interpretatione agatur.

P I S A U R E N.
PRO JULIO DE MONTANIS.

Reſponſum pro veritate.

An promiſſio de vendendo, ad certum tempus, vel in certum eventum, ſit obligatoria, & quem effectum operetur. Et quatenus ſit talis, quale pretium attendi debeat, an ſcilicet illud de tempore venditionis, & promiſſionis, vel alterum, in quo venditio ob factum caſum ſequutur.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De fide teſtibus adhibenda.*
3 *An promiſſio de vendendo ſit venditio.*
4 *Quod ſit procedendum cum diſtinctione caſuum.*
5 *Diſtinguuntur plures caſus, in quibus promiſſio de vendendo ſit venditio, necne.*
6 *Quale remedium in vim promiſſionis de faciendo competat.*
7 *De promiſſione facti alieni.*
8 *Quænam melioramenta ſint reficienda per potentem retractum, & quomodo in hac materia ſit procedendum.*
9 *An debeat haberi ratio augmenti intrinſeci ex beneficio temporis.*

D I S C. LXVIII.

COncluſo per Julium tractatu de emendo domum cum propria confinantem, Dominicus, ut impediret ne Catharina, quæ illam conductam habebat, ab ea recedere cogeretur, convenit, ut permitteret, quod ipſe emeret, cum promiſſione vendendi pro eodem pretio Julio poſt Catharinæ mortem, qua ſequuta, ipſo, atque Dominico promiſſionem obſervare nolente, ex parte Julii pro veritate conſultus fui, quale jus foveret. 1

Tres cadere inſpectiones reſpondi; Primo ſcilicet facti ſuper hujuſmodi conventionis probatione facta per Teſtes mediatores, adverſus quorum fidem ſupponebatur aliquas dari exceptiones; Secundo, poſita concludenti probatione, quid relevaret, & an exinde promittens cogi poſſet ad tractum præciſum; Et tertio poſito, quod dictæ emptioni locus eſſet, quale pretium attendi deberet, an illud, pro quo Dominicus emerat, vel potius de præſenti, quod ſupponebatur majus, tam ob melioramenta interim facta, quam etiam ob augmentum intrinſecum productum a beneficio temporis, & accidentium.

Super primo, cum in eo non caderet certa juris regula, 2
ideirco ſolum inſinuantur illæ generalitates, quæ circa teſtium fidem habentur, *diſc.* 32. *de jud.* ac etiam *diſc.* 17. *de dot.* ubi præſertim agitur de aliqua majori fide præſtanda mediatori deponenti de facto proprio, nullumque habenti intereſſe, magis vero ubi ſit perſona qualificata, ponderando differen-

ferentiam inter mediatorem, & proxenetam ex profeſſio-
ne, ſeu miniſterio.

Quatenus itaque pertinet ad ſecundum punctum, an ſci-
licet eſſet promiſſio de vendendo, quatenus illius perfecta,
& concludens probatio admittenda veniret, dicebam idem,
quod alibi pluries inſinuatum habetur, quod ſcilicet quam-
3 vis ex relatis per DD. & præſertim per Tiraquell. *de re-
tract. convent.* §. *fin. ex num.* 4. Theſaur. *dec.* 233. *& alios re-
latos* per Capyc. Latr. *conſult.* 11. Merlin. *contr.* 4. *& ſeqq. l.* 1.
Coccin. *dec.* 1951. *repetit. dec.* 58. *d.* 6. *rec.* Add. ad Greg. *dec.*
28. involuta ob varietatem opinionum videatur iſta quæ-
ſtio, an promiſſio de faciendo habeatur pro facto, quod
tam in iſto contractu emptionis, & venditionis, quam
in altero donationis, & in ſimilibus, frequentius autem
in materia renunciationis fieri promiſſæ per mulieres,
poſtquam ad virum ductæ ſint, procedit; Aliquibus ge-
neraliter procedentibus cum opinione affirmativa; Aliis e
converſo cum negativa, Aliis diſtinguentibus inter promiſ-
ſionem juratam, & non juratam, ſive inter præſtationem
facti præciſi, vel æquipollentis cum refectione damnorum,
& intereſſe, cum ſimilibus varietatibus, & ſuperſtitioni-
bus, de quibus apud allegatos, ob illam præſertim propo-
ſitionem, quod nemo cogi poteſt præciſe ad factum, ſed
præſtando intereſſe liberetur.

Erroneum tamen ſemper cenſui cum his generalitatibus
procedere, illaſque omnibus caſibus indefinite applicare,
quoniam verius eſt recurrendum eſſe ad adeo frequenter, ſed
4 ſemper tamen opportune inſinuatam ſacram anchoram di-
ſtinctionis caſuum, vel effectuum, cum qua pene in om-
nibus materiis in hoc adeo procelloſo legali oceano pro
congrua applicationis navigatione procedendum eſt, ut in-
ter tot tenebras, quæ ab opinionum varietate, & a Scri-
bentium æquivocis prodierunt, ad veritatis, & juſtitiæ
adeo obſcurum, ac incertum portum deveniatur.

Aut etenim res in promiſſionem deducta extra, ſed non
eſt in facultate promittentis eam tradere quia nempe in
5 tertium ipſa diſtraxerit, contra quem pro ejuſdem ſpeciei
vendicatione agatur, Et tunc pro regula recipienda veniat
opinio negativa, ut promiſſio de vendendo non æquipolleat
venditioni pro translatione dominii ad effectum realis re-
medii rei vendicationis, dum regulariter, ceſſantibus ca-
ſibus limitatis, etiam ipſamet perfecta venditio ſine tradi-
tione illam non operatur effectum; Ideoque ubi promiſſario
conſultum non ſit cum æquipollenti, mediante ſcilicet re-
greſſu contra promittentem pro refectione ejus, quod inte-
reſt, vel quia non ſit idoneus, vel quod expediat ipſam
rem habere; Et tunc deciſio pendet ex facti qualitate, &
circumſtantiis, an ſcilicet ea illa reſultet, atque ea limita-
tionibus hujus regulæ tradi ſolitis, cum qua actio realis,
vel perſonalis in rem ſcripta, ſive Judicis officium detur
contra tertium ratione hypothecæ, ſive ratione fraudis po-
ſitivæ, & probatæ, quo caſu nil refert, an tertius lucrati-
vam, vel oneroſam cauſam foveat, vel ratione fraudis præ-
ſumptæ reſultantis a titulo lucrativo juxta ea, quæ generali-
ter habemus in materia *edicti de his, quæ in fraudem, &c.*

Aut vero non cum tertio, qui nullatenus ſit in cauſa, ſed
cum ipſomet promittente, juxta hanc facti ſpeciem, ſit con-
tentio, & res non extet, quia perierit, vel conſumpta ſit; Aut
quod translata in tertium, contra quem nullum tribuatur
remedium, vel quod ſi tribuatur, non expediat; Et tunc dici
non poteſt, ut promiſſio de vendendo; habeatur pro vendi-
tione, cum id nullatenus verificabile ſit, ſed intrat opinio,
quæ concedit actionem refectionis ad damna, & intereſſa.

Si vero in facultate ſit ipſius promittentis implere ipſum
promiſſum factum præciſum, Et tunc altera intrat diſtinctio
an tale implementum conſiſtat in aliqua re materiali extan-
te, in qua Judex explicare, vel ſupplere valeat factum Par-
tis, ipſamque rem uni tollere, & alteri tribuere, ut juxta hanc
facti ſpeciem, contingit in rebus ſoli, vel etiam in mobilibus
aut ſe moventibus, quæ extent; Atque tali caſu promiſſio de
vendendo, vel donando, ſeu permutando, &c. habenda eſt pro
ipſo facto, ut ad illud præciſe promittens cogendus veniat,
atque non admittatur ad obligationem reficiendi id, quod in-
tereſt, neque admittenda ſit iſta propoſitio, ut nemo cogi va-
leat ad factum præciſum, ſed præſtando intereſſe liberetur,
quoniam poterit Judex, non ſolum adhibere remedium mul-
ctarum, aliarumque ſpecierum coactionis, de quibus in caſu
ſequenti, ſed etiam ſupplendo factum ipſius principalis,
atque faciendo id, quod ipſe facere poſſet, ac deberet, exer-
cebit remedium reale improprium pro actionis perſonalis
effectuatione, tollendo ipſam rem promittenti, eamque
tradendo promiſſario, juxta illam ſpeciem immiſſionis, de

qua agitur, præſertim *in Farfen. ſub tit. de emphyt. diſc.* 62.

Idque non ſolum in rebus ſtabilibus, vel mobilibus; aut
ſe moventibus corporalibus, & extantibus, in quibus id
practicabile ſit, ſed etiam in juribus, vel rebus incorpora-
libus, puta in juriſdictione, vel in aliquo jure honorifi-
co, & prætimineoriali, ſive burſali, cujus utilitas, vel e-
molumentum conſiſtat in exercitio, quoniam Judex po-
terit illud prohibere promittenti, & decernere promiſſario
per ſpeciem illius traditionis, vel translationis, quæ in
juribus quoque incorporalibus eſt practicabilis.

Sed ſi agatur de tali facto, cujus præciſa præſtatio pendeat
ab animo promittentis, poſſit tamen etiam in ea cadere fa-
ctum Judicis ſuppletivum; Et pariter illud eſt præciſe præ-
ſtandum, ideoque Judex declarare poterit illud haberi pro
præſtito, ad effectum, ut promittens remaneat privatus illo
jure, quod in promiſſione deductum eſt, ut exempli gratia
contingit in promiſſione de renunciando ſucceſſionibus,
aliiſque juribus ipſimet renuncianti delatis, vel deferendis.

Ubi autem iſtud remedium non ſit practicabile, vel quia
promiſſum fuerit factum alicuum, juxta ea, de quibus agi-
tur apud Franch. *& add. dec.* 624. *& diſc.* 124. *de credit. & a-
libi*; Vel quia licet agatur de facto proprio, attamen id
præciſe pendeat ab ejus animo, ita & taliter, quod Judi-
cis ſuppletio intrare non valeat; Et tunc poterit quidem
a promiſſario implorari Judicis officium pro coactione in
perſona, vel in bonis, vel etiam in anima cum cenſuris,
ad hoc, ut impleat, atque ut in Curia dicimus, cum man-
dato ad factum, decernendo mulctam, vel captionem pi-
gnorum, aut carcerationem, ſive juxta rei promiſſæ qua-
litatem, etiam cenſuras, ſed ſi indurato animo nolit ip-
ſum factum præſtare, tunc aliud non ſuppetit remedium,
niſi illud refectionis illius intereſſe, quod pro ſubjecta ma-
teria cadat, ut juxta frequentiorem contingentiam evenit
in illa promiſſione de matrimonio contrahendo ex relatis,
diſc. 8. *de matrim.* cum ſimilibus.

His igitur ita ſtatutis, atque deſcendendo ad applicatio-
nem; Cum ageretur de re corporali, ſeu materiali extan-
te penes ipſummet promittentem, in cujus facultate erat
ipſum factum præciſum præſtare, dicebam prorſus erro-
neum eſſe admittere dictam propoſitionem, ut nemo co- 6
gi poſſit ad id, ſed præſtando intereſſe liberetur, quoniam
illa procedit; Vel ubi agatur de facto alieno; Vel ubi et-
iam de proprio, quod præſtari non poſſit, vel ſi poſſit,
attamen circa ſcandalum, vel inconveniens coactio præ-
ciſa non ſit practicabilis.

Ita etenim Judex exercere poterit illud improprium rea-
le, vel rei perſecutorium remedium, quod etiam ex ſola
actione perſonali quandoque manat juxta ea, quæ haben-
tur *d. diſc.* 62. *de emphyt.* ac etiam *diſc.* 78. *de feud.* & ali-
bi, dum iſta promiſſio redolet retractum conventionalem
productivum illius retractus legalis, quem leges locales
decernunt, ex deductis in ſua ſede *ſub tit. de ſervit. ad
materiam retractuum.*

Iſto etenim caſu intereſſe promiſſarii conſiſtit in ipſo facto
præciſo, neque eſt ſupplendum per æquipollens, cum vicini
intereſſit ipſam domum habere, vel alteram ſpeciem propriæ
contiguam potius quam habere ſuppletionem, etiam pœna-
lem in duplo, vel triplo & ultra; Et per conſequens con-
cludebam, quod in hac facti ſpecie caſus eſſet de jure indu-
bitatus pro coactione ad factum præciſum, & excluſione
oblationis præſtandi intereſſe, dum ita ex facti qualitate
promittens verſari dicebatur in dolo manifeſto cum ingra-
titudinis nota, dum in ejus gratiam promiſſarius ab effectua-
tione concluſæ venditionis abſtinuerat ſub iſta fide; At-
que cum iſta diſtinctione intelligenda venit dicta regula,
quia nemo cogi poteſt præciſe ad factum, ſed præſtando
intereſſe liberatur, de qua Capyc. Latr. *d. Conſult.* 11. Greg.
& add. *dec.* 241. Buratt. & add. *dec.* 908. *& ſæpius.*

Quo vero ad tertium punctum pretii reficiendi; Pariter
advertebam tres inſpectiones cadere; Prima nempe ſuper
ipſo pretio convento, quatenus nempe rationes illius cir-
cumventionis, quæ licet datur inter contrahentes intra di-
midium eſſet majus, vel minus, cujus commodo, vel in-
commodo id cedere debeat; Secundo circa augmentum ex- 7
trinſecum, quod ratione melioramentorum obligatus ven-
dere feciſſet; Et tertio circa augmentum, ſed melioramen-
tum intrinſecum productum a beneficio temporis.

Circa primam nulla cadebat quæſtio ob expreſſam con-
ventionem, ut advertitur etiam ſupra, *diſc.* 32.

Quatenus vero pertinet ad ſecundam; Quamvis occaſio
non dederit formiter diſputare, advertebam, quod ſtante
dicta conventione, iſta dicenda eſſent melioramenta, cum

mala fide facta, ac propterea percipi non deberent ex diſpoſitione, vel ratione textus *in §. cum in ſuo, Inſtit. de rer divis.* Ea iis, quæ habentur in hac materia melioramentorum, quæ cum mala fide facta ſint, apud Bich. *dec.* 199. cum Concordan. *diſc.* 35. *de legitim. & de tract. n.* 22.

E converſo pro refectione, malæque fidei excluſione, ut propterea non intraret diſpoſitio, vel ratio dicti textus, ſive ſit illa præſumptæ donationis, ſive ſit altera temeritatis conſiderabam, quod non conſtaret conventionem eſſe reciprocam & obligatoriam hinc inde, adeout juxta regularem naturam retractus conventionalis potius conventio eſſet obligatoria ex parte promittentis, facultativa vero ex parte promiſſarii, ac propterea incertus remanebat promittens, an promiſſarius iſta facultate facto caſu uſurus eſſet, necne, & per conſequens prohibitus eſſe non deberet rem ſuam meliorare, cum interim eſſet verus, & perfectus Dominus, ut occaſione retractus activi, & paſſivi, & ad alios effectus in emptore cum pacto retrovendendi habetur apud Buratt. *deciſ.* 777. *add. ad eum, dec.* 937. *& pluries ſub tit. de ſervit. diſc.* 71. *&* 74. *& in aliis*; Ideoque conventio redacta non eſſet in ſcripturam, ex cujus inſpectione conjici poſſet, an conventio eſſet juxta unam, vel alteram ſpeciem, ſed penderet a dicto teſtis mediatoris, & aliorum; Advertebam ad id reflectendum eſſe, cum notabilis dignoſcatur differentia inter unum caſum, & alterum ob rationis diſparitatem.

Adhuc tamen dicebam, neque deſuper, ſive in una, ſive in altera ſpecie, certam, ac genericam ſtatui poſſe regulam, cuicumque caſui applicabilem, adeout intret quoque conſuetus error procedendi in abſtracto cum ſolis generalitatibus, cum verius deciſio pendere videatur a facti qualitate, & circumſtantiis, bonam, vel reſpective malam fidem meliorantis redolentibus, quia nempe ad effectum bonæ conſtet meliorамentа eſſe neceſſaria, vel utilia prudenter beneque facta, adeout ille cui retractus legalis, vel conventionalis competat, veriſimiliter facturus eſſet, quia ſibi æque commoda, & utilia ſint, & propterea refectionis denegatio injuſtitiam, atque illicitam locupletationem de alieno redoleret, ſecus autem e converſo ſi eſſent imprudenter, vel inopportune facta, adeout illi, cui retractus competat, inopportuna ſint pro conjunctione duorum ædificiorum retrahentis ſcilicet, & retrahendi, ſive quod alias caderet ſuſpicio, quod in fraudem, & affectate illa facta ſint, ad inhabilitandum nempe habentem jus retrahendi, ne illud ad exercitium deducat, juxta notorias politicas quæſtiones noſtris legalibus ſuperſtitionibus non ſubjectas, ſed regulandas cum illis regulis, & legibus, quæ inſinuantur *diſc.* 146. *de dote nu.* 16. *in fin.* In illis ſcilicet magnis melioramentis, quæ facta ſint in aliquibus Civitatibus, vel arcibus; quæ poſſideantur jure pignoris, vel cuſtodiæ, ſive ex alio titulo reſolubili, ob hujuſmodi refectionis nimiam difficultatem, vel impoſſibilitatem non exercibili.

Sed quoniam non conſtito de animo donandi regulariter non præſumendo, ubi præſertim, ut in præſenti, ſit verus dominus & poſſeſſor, adeout non dicatur meliorare in alieno, dura, putamque rationabilis videtur opinio, quæ denegat omnimodam refectionem per ſpeciem pœnæ; Tum quia iſta ſupponit delictum, non de facili verificabile, quando deſit expreſſa inhibitio, in cujus contemptum melioramenta facta ſint; Tum etiam quia de recepta canonica æquitate in civilibus, & ad commodum privatum non practicantur illæ pœnæ, quas juris civilis rigor introducit ex inſinuatis præſertim *diſc.* 41. *de locat. & diſc.* 117. *de reg.* & alibi.

Hinc proinde advertebam, ut iſta dicenda veniat una ex materiis cadentibus *ſub tract. Menochii de arbitr. Judic.* quod nempe pro judicis prudenti arbitrio ex facti qualitate, & circumſtantiis res eſſet regulanda, ut occurratur utrique inconvenienti, ne ſcilicet ille, cui retractus competit, gravatus, vel beneficiatus remaneat in reficiendo illa melioramenta, quæ ſibi parum opportuna ſint, atque pro ſua opportunitate non remaneant ita utilia, ſicuti eſſent de per ſe, ut erant penes meliorantem, quatenus res in priori ſtatu perſeveraret; Et e converſo non remaneret locupletatus de alieno in eo, in quo ex melioramentis utilitatem ſit percepturus juxta ponderationes, de quibus *d. diſc.* 35. *de detractionib.*

Sed quoniam etiam in iſto caſu, in quo refectio ad limites utilitatis facienda ſit, adeout retrahens in aliquo damnificatus non remaneat, adhuc obligatio refectionis impedire ſolet ipſius juris retrahendi exercitium, ſive effectum, quia nempe non habeat pecuniam ad id neceſſariam; Hinc in propoſito intrare videtur illud idem arbitrium per modernos prudenter introductum contra antiquorum in legum littera judaice immorantium indiſcretum ac irrationabilem rigorem cum uſufructuario non valente præſtare cautionem a lege demandatam ex iis quæ habentur *in ſua ſede, ſub tit. de ſerv. diſc.* 51. *& ſeq.* ut ſcilicet cogendus non eſſet retrahens reficere in pecunia; ſed admittendus veniat pro ea præſtare annuum redditum, vel interuſurium fructui proportionatum tamquam per ſpeciem fructuum recompenſativorum, ad terminos tex. *in l. curabit, C. de act. empti, de quibus ſub tit. de uſur. diſc.* 17. *&* 18. *cum ſeq.* Et conferunt quæ in materia refectionis melioramentorum facienda per eum, cui competit prælatio adverſus inveſtitum habentur *in Aſculan. ſub tit. de Emphyteuſ. diſc.* 63.

Tertii puncti circa argumentum intrinſecum, deciſionem pariter pendere dicebam a dicta circumſtantia, an conventio eſſet obligatoria hinc inde, vel potius neceſſaria ex parte promittentis, & facultativa ex parte promiſſarii; In primo namque caſu, in quo promiſſarii damno cedere debuiſſet deterioratio non culpoſa, vel caſualis, ejus etiam deberet eſſe augmentum ex regula *ſecundum naturam &c.* In altero autem, quamvis pro hac parte favore promiſſarii urgeret conſideratio, quod niſi ipſe promittenti in ejus gratiam locum ceſſiſſet, ex tunc acquiſiviſſet domum, ejuſque propterea fuiſſet hoc temporis, vel alterius accidentis beneficium, quo pro benevolo officio æquitas prohibet privatum remanere; Attamen e converſo magis præponderare videtur altera æquitas prohibitiva claudicationis, de qua ſupra, *hoc eod. tit. d. diſc.* 32. *& diſc.* 57. *de dot. & diſc.* 87. *de ſerv.* Ideoque contra ipſum requirentem potius concludere viſum eſt, ut ſcilicet teneretur reficere hoc augmentum, quatenus e converſo ſimili intrinſeco decremento non eſſet ſubjectus.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII, PRO STEPHANO MAGNONO, CUM JACOBO MARCHESETTO.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Stephano.

An valeat obligatio de emendo non correſpectiva; quia nempe non adſit obligatio de vendendo, & quatenus valeat, quomodo intelligi debeat, & quale pretium attendendum ſit, & an talis obligatio importet potius fidejuſſionem, vel aſſecurationem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De invalida venditione collata in arbitrium unius.*
3 *An valeat obligatio de reemendo.*
4 *Quare obligatio reemendi ſit magis ſuſpecta, quam obligatio retrovendendi.*
5 *Quomodo in hac materia ſit procedendum.*
6 *De differentia an iſta obligatio fiat per emptorem, vel venditorem, vel per tertium.*
7 *Declaratur concluſio, de qua n. 2. quando procedat,*
8 *De promiſſione de emendo, vel aliud faciendo, & quando juramentum operetur.*
9 *Claudicatio, ſive inæqualitas nimis de pretio*
10 *Exitus cauſæ.*
11 *Quale pretium attendi debeat, poſita valida obligatione emendi.*
12 *De concluſione ut potius ſubſtantia veritatis, quam formula verborum attendi debeat.*
13 *De fidejuſſione, vel aſſecuratione reſultante a laudatione, vel approbatione.*
14 *De eodem, & quare incongruum eſſet pactum de emendo.*
15 *Datur diſtinctio, quando defectio debitoris cedat damno creditoris, vel futuri emptoris.*

D I S C. XLIX.

Contracta ſocietate officii inter Marcheſettum, & officialem, ac Franciſcum & Victoriam conjuges, qui vere debitores, & principales recognoverant bonam fidem, juxta ea, quæ de iſto contractu habentur in ſua ſede *ſub tit. de Societ. offic. libr. 5. poſt tit. de cenſibus*: Eiſdem die & loco, & coram eiſdem Notario, & teſtibus, Magnonus promiſit, & ſe obligavit ad favorem Marcheſetti illam emere infra annum pro eodem pretio, Cumque iſto termino durante debitores decocti eſſent non ſolvendo juxta regularem, ac frequentiorem conditionem eorum, qui ad iſtum contractum impelluntur, atque elapſo anno creditor coram Auditore Cameræ pulſaret promiſ- 1

ſorem

ſorem ad emptionem, objiciebat reus conventus de obliga-
tionis invaliditate ex eo quod illa non eſſet reciproca, quod-
que propterea intrarent termini text. *in l. in vendentis*, C.
de pact. inter emptor. & vend. cum concord. apud Surd. *dec.* 52.
2 *n.* 9. Super invaliditate emptionis, & venditionis collatæ
in liberam voluntatem unius ex contrahentibus, Cumque
ex parte actoris deduceretur *Conſilium* 5. *Dini cum ſequaci-*
bus ad probandum validitatem pacti obligatorii ad emen-
dum, ac propterea Judex difficultatem habebat contra eum,
hinc ex iſtius parte ad cauſam aſſumptus fui.

Scribendo itaque more Advocati dicebam quod præfa-
tum *Conſilium Dini* percutit terminos diverſos, ubi ſcilicet
venditor ſe obliget intra certum tempus eamdem rem pro-
3 priam venditam reemere, quo caſu, quamvis aliqui dubi-
tent; Nihilominus verius eſt pactum ſuſtineri, quoniam
cum emptor, & venditor ſint correlativi, hinc ſequitur
quod eodem modo quo, juxta nimis frequentem praxim,
non dubitatur de validitate pacti obligatorii emptoris ad
retrovendendum venditori, cui placet iſtam obligationem
adjicere, ita e converſo, ex natura correlativorum ex de-
ductis per Leotar. *de uſur. q.* 68. *& habetur ſub tit. de uſur.*
diſc. 9. *&* 11. *& alibi*; Ac etiam ſecluſa Bulla Piana habe-
tur in cenſibus, quod licet ut plurimum jus redimendi eſt
in facultate debitoris, non tamen eſt prohibitum eſſe in
neceſſitate poſt certum tempus cum ſimilibus.

Et quamvis iſte caſus nimium rarus dignoſcatur, non
per hoc tamen id tollit libertatem adjiciendi tale pa-
ctum, vel cauſat ejus invaliditatem, cum ſolum dubi-
tandi occaſionem præbeat ſuſpicio uſuræ, quod ſcilicet
4 ſub hoc palliato contractu emptionis, & venditionis cum
tali pacto inſit contractus feneratitius pignoris fructiferi
ex deductis *diſc.* 33. *de regalib.* ac etiam *d. diſc.* 9. *&* 11.
de uſur. Sed hoc æque procedit in uno ac in altero caſu,
magis tamen in iſto tanquam inſolito, cum iſta circum-
ſtantia majorem redoleat ſuſpicionem, ex deductis locis
citatis.

Verum iſta eſt ſimplex ſuſpicio, quæ aliis non accedenti-
bus circumſtantiis, vel argumentis non ſufficit; Multo vero
magis ubi potius ſinceritatis accedant probationes, & ar-
5 gumenta hujuſmodi ſuſpicionem purgantia, ideoque intrat
conſuetus error etiam in hoc puncto procedendi cum gene-
ralitatibus, vel indefinite applicandi cuicumque caſui illas
auctoritates, quæ invaliditatem firmant in certis caſibus,
ob argumenta, quæ in eis accedant, hanc ſuſpicionem
confoventia, cum verius ea ſingulorum caſuum qualitate,
& circumſtantiis eandem ſuſpicionem comprobantibus,
vel reſpective dirimentibus, deciſio pendeat.

Quidquid itaque ſit in d. caſu, de quo loquuntur *Di-*
nus & ſequaces, illum tamen extraneum eſſe dicebam ab
illo præſentis controverſiæ, dum conventio non eſt inter
emptorem, & venditorem tamquam per ſpeciem pacti re-
ſolutivi, ſive venditionis factæ ad certum tempus, ac pro-
6 pterea ita conventum eſſet ad effectum, ut res rediret ad
priorem dominum, ſuamque priorem cauſam quodam jure
poſtliminii; Quodque inter datorem, & receptorem pecu-
niæ ſub nomine pretii intrare poſſet ſuſpicio fœnoris, &
mutui uſurarii ita palliati, ſed eſt cum tertio ſe obligante
& promittente creditori emere nomen debitoris, & ſic
emptione, & venditione nova, & omnino integra, in
qua proprie verificaretur id quod diſponit textus *in l. in*
vendentis dum ita deficere dicitur certus ſimultaneus utri-
uſque contrahentis conſenſus, in quo conſiſtit unum ex
tribus vulgaribus eſſentialibus requiſitis.

Reflectendo tamen ad veritatem, dubitabam de moti-
vo; Non quidem ex fallacia concluſionis, quæ in pun-
cto juris in ſuo caſu vera eſt, tam ob expreſſam diſpoſi-
tionem d. textus, cum quo DD. tranſeunt relati per Sur-
dum ubi ſupra, & alii, quam etiam ob ſupradictam ra-
tionem deficientiæ unius ex requiſitis, dum deficere di-
citur, vel ſub incerto eſſe conſenſus venditoris, qui po-
teſt nolle vendere illi, qui emere ſe obligavit, ſed ex fal-
7 lacia applicationis, cum concluſio procedat in ipſo con-
tractu emptionis, & venditionis, an dici valeat perfectus,
necne, tam ad effectum dominii, quam fructuum & peri-
culi, quam ad alios effectus exinde reſultantes poſita per-
fectione; Secus autem ubi, ut in præſenti, non agatur de
emptione, & venditione, ſed de promiſſione de emendo,
vel de vendendo, quoniam iſta non eſt quidem apta im-
portare perfectam venditionem, prædictorum ac ſimilium
effectuum productivam, ſed bene apta eſt ad obligandum
promittentem ad factum promiſſum, quando in ejus facul-
tate ſit illud præſtare, vel ad id quod intereſt juxta diſtin-

ctiones, de quibus ſupra, *diſc. præced.* ubi de hac materia
promiſſionis de aliquid faciendo, vel præſtando.

Potiſſime vero ubi promiſſio ſit juriſjurandi religione
munita, tum tunc juramentum dirimat omnia obſtacula ex
juris civilis rigoribus, & ſubtilitatibus manantia, ad gene-
rales terminos *in c. cum contingat, de jur. jur. & c. per veſtras*
de donat. inter vir. & uxor. quoties non obſtet infectio uſura-
ria, vel alia, quæ a jure canonico prodeat, ſive ab eo pro-
bata ſit, cum non implicet promiſſionem eſſe ex parte pro-
mittentis obligatoriam, ex parte promiſſarii facultativam,
ut quotidiana praxis in facultate redimendi docet.

Iſta etenim inæqualitas, vel claudicatio, eſt quidem
pretio æſtimabilis, ut propterea minuat de valore, adeout 8
diminutio ex parte facultatarii, & commodum ex parte
neceſſarii promiſſoris iſtam inæqualitatem compenſet ex de-
ductis, *d. diſc.* 32. *de regalib. & ſupra hoc tit. diſc.* 24. *& ali-*
bi, ſed non per hoc irritat actum, ſive hoc obligationem
inefficacem reddit.

Agnoſcendo itaque difficultatem ſuſtinendi motivum, ad
cujus jam promotu defenſionem evocatus fueram, Aliud 9
promovi ob quod idem obtineretur effectus, ut ſequutum
fuit, vel quia Reus abſolutoriam reportaverit, vel quia a-
ctos deſtiterit, cum amplius de cauſa actum non audierim; 10
Eodem nempe modo, cum quo ſubſtinui idem in caſu, de
quo ſupra, *diſc.* 32 & in aliis pluries, non negandi ſcilicet
obſervantiam, & implementum promiſſionis, ſed inſiſten-
di ſuper pretio, ut illud de præſenti attendi deberet, & quan-
ti nunc iſtud nomen valeret, non autem pro quanti tunc quæ- 11
ſitum eſſet, ob eamdem æquitatem reſultantem a claudicatio-
ne juxta deducta *d. diſc.* 32. quæ repetere ſuperfluum eſt.

E converſo agnoſcentes defenſores Actoris, qui erant
iidem qui etiam ſcripſerant in contrarium in alio caſu, *de quo*
d. diſc. 32. vim motivi inevitabilis, & ob quod idem reſulta-
bat effectus invaliditatis pacti, cum ob detectam decoctio-
nem viri, & ob nullitatem obligationis ejus uxoris tam ex
ſtatuto Urbis 152. quam ex capite indotationis, iſtud no-
men nullum pene haberet pretium, judicioſe recurrebant
ad aliud motivum, quod mihi aliquem inferebat timorem,
ſed quoniam Judex illud non amplectebatur, procedendo
cum litera, ſive cum formalitate verborum obligationis,
hinc defuit occaſio ſuper illo ſcribendi, ejuſque veritatem
mature examinandi, atque judicium efformandi.

Statuta ſiquidem per eos propoſitione in puncto juris ve-
riſſima, atque in omnibus voluntariis quæſtionibus princi- 12
paliter, ac perpetuo attendenda, nimiumque frequenter,
& forte uſque ad vitium, ſed ſemper opportune inculcata, ut
non cortex & formula verborum, ſed ſubſtantia veritatis ex
facto potius, ejuſque circumſtantiis, quam ex verbis deſu-
menda attendi debeat. Dicebam (& quidem pro meo judicio
non improbabiliter) quod illa conventio in ſubſtantia redo-
leret potius fidejuſſionem, ſeu verius pro meo ſenſu laudatio-
nem & aſſecurationem, juxta ea quæ de laudatione debitoris
pro facti qualitate importante judicium fidejuſſionis, vel 13
aſſecurationis habentur *ſub tit. de credit. diſc.* 90. Quaſi quod
dubitante datore pecuniæ de idoneitate illorum, qui rece-
pturi erant, iſte promiſſor eos tamquam idoneos laudave-
rit, & approbaverit, ita datorem aſſecurando, quod ad
annum ipſe pro eadem ſumma emeret.

Siquidem ratione ſubjectæ materiæ incongrua videbatur
d. obligatio de emendo, cum de illa expediat eſſe ſolicitus 14
quando agatur de aliqua ſpecie, cujus poſſit non reperiri
emptor pro eodem pretio, ut in rebus immobilibus, vel et-
iam mobilibus, aut ſe moventibus contingit, ac etiam in
illis juribus, & actionibus quæ tertiam conſtituunt ſpeciem,
atque ſub ſtabilium genere recenſeri ſolent, ut contingit
exempli gratia, in cenſibus ob perpetuam irrepetibilitatem
pretii, vel ſortis ex parte creditoris ab invito debitore: Se-
cus autem in illa ſpecie contractus ſocietatis officii, quæ pro
libito diſſolvi poteſt, atque ita ab ipſo debitore repeti valet
pecunia data, ex deductis *in ſua ſede, ſub tit. de Societ. offi-*
cii, Et per conſequens non videbatur ad quid creditor, con-
temporanee, unde correſpectivitas reſultat, de iſta tertia
obligatione ſolicitus eſſet, niſi pro iſto effectu implicitæ aſ-
ſecurationis, vel approbationis.

Hinc proinde reflectebam, quod quamvis (ut præmiſſum
eſt) ob ceſſantem neceſſitatem formalis diſputationis, ma-
turum non efformaretur judicium, diſtinguendum eſſet 15
an hujus nominis deterioratio ex aliquo ſupervento ca-
ſu contigiſſet, vel e converſo revera de tempore con-
tractus præexiſteret (quod in hac facti ſpecie incertum
erat) dum actore allegante inſufficientiam ex tunc, id ex
parte rei negabatur, quodque viſi ſufficientia a quodam

ſupervento infortunio prædicta; Primo etenim caſu, quod ſcilic. deterioratio caſualiter poſt contractum contigiſſet, tunc ad favorem promiſſoris reſpondendum eſſet, ut ſuperventuru periculum eſſe deberet ipſius creditoris tanquam Domini, eodem modo quo ſuum eſſet augmentum, vel commodum majoris idoneitatis, & perſeverantiæ in contractu, atque eodem modo, quo ejuſdem creditoris damno cedebat lucrum ſortis, quod debitor juxta naturam hujus contractus feciſſet ſi contigiſſet mors illius, ſub cujus vitæ periculo ſocietas inita fuit, ſecus autem in altero caſu, in quo tunc inſufficienter jam præexiſteret, quoniam tunc iſta promiſſio de emendo claram præſeferre videtur approbationem, & aſſecurationem, ob quam creditor incertus de ſtatu debitoris, ad contrahendum cum eo inductus fuit; Ac propterea ſaltim videretur intrare actio de dolo juxta ea quæ *ſub tit. de credito pluries*, & alibi habentur ſuper obligatione cedentis circa idoneitatem, & exigibilitatem nominis ceſſi, cum ſimilibus; Ideoque deciſio pendere videbatur ex facto potius quam ex jure; Cumque illud incertum eſſet, idcirco judicium deſuper efformare non potui,

ROMANA,
SEU ALBANEN. VINEARUM,
PRO MAGDALENA ESCHINARDA DE VITELLESCHIS,
CUM FRANCISCO ET ALIIS DE MOLARIA,

Caſus deciſus per Rotam pro Magdalena.

De actione competente emptori adverſus venditorem pro remotione moleſtiarum paſſarum, an competat ubi non accedat illa denunciatio, quæ de jure requiritur pro actione evictionis.

Et aliqua ad ejuſdem evictionis materiam, an ſcilicet, & quando ad eam teneatur ille, qui emendo rem pro perſona nominanda, alterum nominavit, cum aliqua alteratione pretii, & pactorum.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Denunciatio non eſt neceſſaria ubi conſtat de juſtitia evincentis.*
3 *Non eſt neceſſaria denunciatio ad effectum removendi moleſtias, & tradendi rem liberam, & de ratione.*
4 *Quando etiam iſto caſu omiſſio denunciationis præjudicet.*
5 *Re non integra non tenetur venditor removere moleſtias.*
6 *Quando denunciatio etiam poſt ſententiam dicatur re integra.*
7 *De ſtylo Signaturæ reſcribendi de appellatione etiam in cauſis executivis.*
8 *De alio caſu controverſia, & qualis eſſet punctus.*
9 *Ad evictionem non agit ille qui ſciat onus, vel jus alterius.*
10 *Venditor univerſitatis non tenetur de evictione.*
11 *An & quando ille qui emit pro perſona nominanda, & poſtea nominet, teneatur de evictione.*
12 *De eodem, & quando etiamſi ſit venditor, non teneatur.*

D I S C. L.

1 DE anno 1618. Petrus Eſchinardus emit vineas a Gregorio Paravicino, cum obligatione Octavii Garimberti; Cumque de anno 1667. Savus Porcatius pro cenſu per prædictum Gregorium impoſito uſque ab anno 1612. tamquam donatarius Juliæ Porcatiæ ad eas obtinuiſſet immitti in Salviano, hinc Magdalena d. Petri mediata ſucceditria, quæ immiſſionem paſſa fuit, obtinuit ab A. C. mandatum pro liberatione a moleſtiis contra Molarios mediatos hæredes d. Octavii, commiſſaque per Signaturam cauſa in Rota *cor. V. Comite cum clauſula ſi quid exequendum*, atque dato dubio ex ejuſdem reſcripti ventre manante, an mandatum eſſet exequendum, *ſub die 1. Junii* 1672. affirmativa prodiit reſolutio confirmata 17. *Januarii* 1673.

In diſputationibus autem deſuper habitis, cum nulla caderet quæſtio ſuper judicii extremis, dum obligatio Octavii erat clara, & non negabatur hæreditaria qualitas ex parte reorum, hinc reſtringebatur punctus ad duas exceptiones inſimul connexas, quarum una venit in conſequentiam alterius; Primo ſcilicet quod nulla acceſſerit denunciatio, ſine qua emptori non competit actio evictionis, Et ſecundo ſuper ejuſdem evictionis injuſtitia, negando in evincente pertinentiam cenſus jure donationis, ſeu fideicommiſſi, atque ſuper hac ſecunda exceptione ſcribentes pro reis magis inſiſtebant, nimiumque ſe diffundebant.

Scribens autem pro actrice dicebam, etiam in ſenſu veritatis, qualem Rota agnovit, quod utraque inſpectio extranea eſſet a caſu quæſtionis, quodque propterea omnia, quæ deſuper late deducebantur, inanem laborem, inanemque chartarum repletionem continerent, ut frequenter contingit; Tunc enim intrat inſpectio ſuper juſtitia evictionis, quando emptor qui ad eam jam paſſam agit, ita vult evitare defectum omiſſæ denunciationis, ob limitationem tradi ſolitam regulæ illius neceſſitatem exigenti, ratione juſtitiæ claræ, quam auctor laudatus, vel neceſſarius defenſor, ſi fuiſſet interpellatus, impedire non potuiſſet, unde eidem de hoc excipienti replicari ſolet, dicat nunc quid dicturus fuiſſet, ſi re integra denunciatio facta eſſet, ut advertitur *ſub tit. de feud. diſc. 44. & ſub tit. de Regal. diſc. 64. & de juriſd. diſc. 60. & alibi ſæpius.* 2

Id autem extraneum erat a caſu quæſtionis, quoniam juxta practicarum formularium, per quod ceſſat major pars illarum quæſtionum, quæ in iſta evictionis materia cadunt, tam venditor, quam fidejuſſor, qui æque principaliter, & 3 inſolidum tamquam principalis correus ſe obligavit, non ſolum promiſerunt de evictione, ſed etiam præſtare, & manutenere rem liberam, ac propterea liberare emptorem ab omnibus moleſtiis, illaſque in ſe aſſumere, atque in vim iſtius poſterioris obligationis agebatur, potiſſime dum moleſtiæ vere, & proprie importabant evictionem formalem per abdicationem dominii, & poſſeſſionis, cum ageretur de remedio Salviani, quod hunc effectum non operatur, ut pluries advertitur, ideoque nil refert an res ſit integra, necne, & an deventum fuerit ad executionem interdicti remedii, dum ſemper agi dicitur de moleſtiis, pro quarum remotione & liberatione, atque pro manutentione rei liberæ, prout narratum & promiſſum fuit, agitur, ad quem proinde effectum neutra cadit inſpectio, quoniam etiam re non integra emptor petere poteſt liberationem ab illis moleſtiis, quas non ſolum in verbis, ut contingit ante condemnationem, & executionem, ſed etiam factis patitur, juxta auctoritates in eadem deciſione relatas, quæ deducebantur, fruſtra repetendas utpote ſuper juris principio certo, atque advertitur *etiam d. diſc. 44. de feud. in fine.*

Intrare ſiquidem dicebam clarum, ac inevitabile dilemma, quod ſcilicet, Aut ipſi rei conventi credebant quod ille qui moleſtias inferebat, foveret bonum jus; Aut non; Si id credebant in comperto res erat, dum quamvis ageretur de formali evictione, non intrabat defectus denunciationis, ob ſupradictam limitationem regulæ reſultantem a juſtitia evictionis; Et ſi non credebant, ita eis facile erat, aſſumendo in ſe litem & moleſtias, ab iſtis eximere emptorem juxta formam obligationis.

Duplicem vero effectum ipſi emptori præjudicialem obſervabam ab omiſſa denunciatione etiam in caſu moleſtiarum, quando iſtæ eſſent injuſtæ, atque removeri potuiſſent 4 per defenſorem neceſſarium, reſultare poſſe; Primo nempe circa jam factas expenſas, ac damna & intereſſe paſſa ob non perceptionem fructuum, quoniam auctor laudatus, ſeu defenſor neceſſarius, ſuſcipiendo in ſe litem in ſtatu, & terminis, in quo illa ſit de tempore qui evocatur, atque moleſtias removendo, recte emptori objicere poteſt, quod ſibi imputet cur ab initio eum non evocaverit, quoniam feciſſet idem quod evocatus fecit, ac propterea dicendum videtur, ut damna, & intereſſe in expenſis, & fructibus referri poſſent ad propriam culpam, in cujus caſu obligatio, vel actio evictionis non intrat.

Et ſecundo quando d. res perempta eſſet, ſive alias deteriorata, vel difficilis recuperationis, penes eum, qui de 5 facto avocaſſet eam in ſola poſſeſſione, quoniam ubi ex parte auctoris laudari doceatur de injuſtitia moleſtiarum, non tenebitur ipſe ad aſſumendum in ſe moleſtias irreparabiles, atque in ea parte, in qua res non ſit amplius integra, ex eadem ratione, de qua ſupra in expenſis & damnis, quod ſcilicet emptor propriæ culpæ id referre debeat, dum venditor dicere poteſt idem quod ſupra, quod ſcilicet impediſſet ſi ab initio, & re integra evocatus eſſet; Ut habetur apud Merlin. *dec. 796. n. 6. cum ſeqq.*

Neutrum vero in hac facti ſpecie dici poſſe adverebam ob illam facti circumſtantiam, quod ſcilicet quamvis Magdale- 6 na moleſtata utpote mediata hæres, vel ſucceditrix emptoris tanquam ignara quales eſſent ejus neceſſarii defenſores, ſen-

tentiam

tentiam immiſſionis in Salviano, nulla facta denunciatio-
ne, paſſa eſſet; Attamen illam fecit re interga, priuſquam
ſcilicet cauſa diſcuteretur in Signatura juſtitiæ, ex cujus re-
ſcripto denegativo appellationis ſuſpenſivæ cum ſolita clau-
ſula ſine præjudicio exequutionis in vim Ægidianæ ad exe-
quutionem deventum eſt, ideoque auctor laudatus ſibi e-
xequutionem imputare debet, quoniam ſi in eo ſtatu aſſum-
pſiſſet defenſionem, atque deduxiſſet ea, ex quibus injuſtitia
moleſtantis prætendebatur, id impediſſet, quoniam etiam
in exequutivis, & privilegiatis ſuſpenſivam appellationem
regulariter excludentibus, de illa ratione injuſtitiæ, vel fal-
7 ſim de clauſula tranſlativa ratione turbiditatis reſponderi
ſolet, ex inſinuatis, *diſc. 37. & ſeq. de judic. & diſc. 30. & 31. in
rel. Cur.* ſed revera videbatur quod ſubſiſteret jus moleſtantis.

In hoc item propoſito evictionis præſtandæ per vendito-
rem, ſive evictionis quanti minoris pro eadem Magdalena
converſam perſonam reæ conventæ agente, aliam diſputa-
8 vi quæſtionem in Rota coram Albergato cum Aloyſio Be-
nedicto *in alia Romana, ſeu Albanen. bonor.* Siquidem effor-
mato concurſu creditorum Petri ejuſdem Magdalenæ fra-
tris, atque expoſitis venalibus domibus & vineis per eum in
Civitate, & territorio Albani poſſeſſis, illarum emptionem
pro ſcutis octo millibus circiter fecit dicta Magdalena pro
perſona nominanda, deindeque ad quatuor circiter annos
nominavit præfatum Aloyſium pro diverſu tamen, ac ma-
jori pretio ſc. 12. m. circiter. Cumque tractu temporis em-
ptor, & poſſeſſor aliquas moleſtias pateretur, non ex facto
Magdalenæ, ſed ejus auctorum, ſive ex eorum non jure
in quibuſdam aquis, quæ evictæ erant ab illis de Plattis,
Idcirco introducta cauſa in Rota coram prædicto Alber-
gato, datoque dubio generali *an & de cujus bono jure conſta-
ret*; Stante quod multa erant controverſiarum capita,
hinc in diſputatione habita 18. Junii 1674. in iis quæ jus
concernunt, ſolus punctus erat ille, an Magdalena tene-
retur de evictione ſive ad quanti minoris, cum omnes
alii puncti eſſent potius facti quam juris, ideoque pro Cu-
riæ ſtylo cauſæ Patrono potius incumberent.

Quinimo etiam potius facti quam juris dicendus erat pun-
ctus prædictus ſuper verbis ſcilicet apocæ deſuper confectæ,
ac etiam ſubſequuti inſtrumenti, nec non ſuper fide adhi-
benda teſtibus hinc inde deductis ſuper circumſtantia reſtri-
ctionis evictionis ad factum proprium, ut prætendebatur
per Magdalenam, negabatur autem per Aloyſium, ac etiam
ſuper emptoris ſcientia illarum prætenſionum, ex quibus
9 poſtmodum moleſtiæ proveniebant, adeout inſtarent ter-
mini text. *in l. ſi fundum ſciens C. de act. empt. de quibus, d. 300.
p. 7 rec. 453. & 457. p. 9. & d. diſ. 44. & diſ. 32. de feud. & paſſim.*

Potiſſime vero quoniam iſta erat quædam emptio uni-
verſitatis bonorum, ſeu patrimonii debitoris in eo loco,
ac propterea cum eadem proportione, cum qua venditor
non tenetur de evictione erga primum emptorem niſi in
10 expreſſis, & ad ſpeciem deductis, ita non tenetur ipſe
primus emptor, qui venditoris, vel cedentis perſonam ge-
rat erga ſecundum juxta deducta *ſupr. diſc. 26.* Ac etiam
proxime ad rem *ſub tit. de feud. diſc. 32.* & alibi; Ideoque
totum pendebat ex facto, ſuper cujus juſtificatione major,
peneque tota verſabatur controverſia.

Et quoniam in præcedenti inſtantia coram A. C. ſive alio
Judice, in qua non ſcripſeram, per alios defenſores ejuſdem
Magdalenæ, quæ erat ex genere illorum infirmorum, qui
de facili mutant medicos, ad excludendam obligationem
evictionis, vel defenſionis inſiſtebat in concluſione, de qua
11 *diſc. 26. de locat.* & alibi pluries, quod emptor pro perſona
nominanda poſt factam nominationem ad aliquid non te-
neatur niſi ad ea, quæ ex proprio facto, vel culpa prove-
niant, eo quia dicitur nudum organum, vel inſtrumentum,
ipſeque nominatus cenſendus eſt primus, ac immediatus
emptor perinde, ac ſi cum ipſo directe, & immediate con-
tractus initus eſſet, hinc Scribentes pro altera parte inſiſte-
bant in negatione applicationis dictæ concluſionis, late
probando, quod non verſaremur in terminis veræ nomina-
tionis, per quam primus acquirens ita gereret figuram ſim-
plicis organi, vel inſtrumenti; Tum ob lapſum temporis
notabilis annorum quatuor, & ultra, dum dicta concluſio
intrat, quando ad breve tempus id agitur intra annum, &
ſincere, ac citra fraudem ſequatur nominatio, *ut d. diſc.
26. de locat. & alibi*; Tum fortius ob notabilem altera-
tionem pretii ad commodum nominantis aliaſque circum-
ſtantias probantes, quod venditoris ex integro potius,
quam ſimplicis nominatoris, Magdalena perſonam gere-
ret. Dec. *conſ. 543.* & alii plene relati per Salgad. *in labyr.
p. 2. c. 13. per tot. cum aliis, d. diſc. 26. de locat.*

Scribens itaque pro venditrice rea conventa, non nega-
bam quod ſtante alteratione pretii, aliorumque pactorum
revera dici non poſſet, quod verſaremur in caſu veræ no-
minationis, cujus terminis attentis nominator nullam fa-
cere poteſt prioris contractus alterationem ex præmiſſa ra-
tione, quod ipſe habetur tamquam nudum organum, ſive
inſtrumentum, ſed dicebam iſtam inſpectionem cadere ad
alios effectus, *de quibus d. diſc. 26. de locat.* & apud Salgad. *ubi
ſupr.* & alios, non autem ad illos præſentis controverſiæ, quo-
niam ubi etiam cenſenda eſſet vera, & prima venditrix, ad-
huc tamen ſi proteſtata eſſet nolle teneri, niſi de facto, & da-
to proprio, idem erat effectus, nil obſtante notabili aug-
mento pretii; Tum quia, ut in facto ſupponebatur, refer- 12
ri poterat ad fructus illius anni, jam maturos, nec non
melioramenta; Tum etiam, quia ſi ex propriis induſtria
hoc lucrum ſibi paravit, ſibi imputare debet emptor, cur
tali reſtrictioni evictionis conſenſum præſtitit, Ideoque
tunc ab eo aliud prætendi non poteſt, niſi remedium re-
ſciſſorium, quatenus ita enormis læſio intraret.

PARMEN. PERMUTATIONIS,
PRO FRATRIBUS DE PONTULIS,
CUM ANTONIO MARIA THOMATO.

Reſponſum extra Curiam.

An, & quando emptori, vel reſpective venditori,
ſive permutanti petenti ab altero contrahente pre-
tium, vel rem, obſtet exceptio non traditionis,
vel non implementi, ſi defectus proveniat a caſu,
vel a facto tertii.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Periculum eſt emptoris poſt perfectum contractum.*
3 *Impedimenta non excuſant, niſi doceatur de diligentiis.*
4 *Non intrat hæc obligatio, ubi certum ſit eas non eſſe
profuturas.*
5 *Quod cauſarum deciſiones pendeant magis ex facto,
quam ex jure.*
6 *Subſtantia voluntatis, potius quam formalitas verbo-
rum attendi debet.*
7 *Quod alicui indecorum ſit habitare domum conducti-
tiam.*
8 *Qualis in facti ſpecie eſſet ſubſtantia voluntatis.*
9 *Ubi forma reſpicit certum effectum, iſte attendi debet.*
10 *An, & quando ille, qui ſciat, vel prævidere poſſit
caſum, eo contingente, habeat actionem, vel exce-
ptionem.*

D I S C. LI.

INita inter fratres de Pontulis, & Antonium Mariam 1
Thomatum permutatione quarumdam domorum ſita-
rum in Civitate Parmæ ſub lege, ut non tenerentur Pontu-
li dimittere domum propriam, niſi poſtquam obtinuerint
alteram vacuam, & expeditam, quam quidem conductor
inhabitabat; Cum finita conductione, atque conductore
domum vacuam dimittente, de mandato Ducis, ejus Medi-
cus domum occupaſſet, præfatus autem Thomatus pete-
ret dimiſſionem domus a Pontulis, hinc ex iſtorum parte
requiſitus fui ad ſcribendum pro eis in cauſa jam intro-
ducta in foro Epiſcopali, ſive ad reſpondendum motivis,
quæ pro ſtylo per Judicem edita erant.

In motivis autem, fundate quidem, ac elaborate, di-
cebatur, quod implementum ex parte Thomati promiſ-
ſum, jam dici poterat ſequutum, dum conductor domum
vacuam, & expeditam dimiſerat, adeout ex ejus parte ta-
lis cenſenda eſſet de jure, quamvis de facto non eſſet, uti-
pote ab alio occupata ex facto, vel mandato Supremi Prin-
cipis, quod recenſetur inter caſus fortuitos, de quibus
Venditor, vel permutator non tenetur poſt jam perfectum 2
contractum initum ſuper ſpecie, cum ſolum difficultas in-
tret in iis, quæ ſunt in genere, ſive conſiſtunt in pondere,
numero, vel menſura, ex pluries inſinuatis, *hoc tit.*

Cumque ex parte reorum conventorum oppoſitum eſſet
de concluſione, de qua Gregor. *dec. 50. 1. n. 1.* Burat. *dec. 110.* 3
n. 4. bene, dec. 286. n. 13. & 14. p. 11. rec. & ſæpius, quod ſcilicet
impedimenta, quæ a facto hominis proveniunt, impedito
non ſuffragentur ad illum excuſandum, ubi præſertim non

ſit reus, vel actor, niſi doceat de diligentiis ex ejus parte ſufficienter adhibitis pro impedimenti remotione; Replicabatur dupliciter, ex facto ſcilicet, in quo ſupponebatur eas adhibitas fuiſſe; Et ſecundo ex altera juris propoſitione præcedentis limitativa, ut ſcilicet iſta obligatio non intret quando certum, ac notorium ſit, ut in facti ſpecie ſuppo-
4 nebatur eſſe, quod ſint inanes, & non profuturæ, ut apud Bich. *dec.* 484. *n.* 25. atque alibi pluries advertitur.

Reſpondendo itaque, admittebam dictarum propoſitionum veritatem generaliter, & in abſtracto, Negabam tamen applicationem ad caſum ob ejus particulares circumſtantias, ex quibus potius, ac principaliter, quam ex juris regulis, ac propoſitionibus, ut mea frequens eſt dicendi conſue-
5 tudo, forenſium controverſiarum deciſionis pendent, ob ſæpius inſinuatam differentiam inter ſcholaſticos, & forenſes, ut primis congruat quæſtiones peragere in abſtracto, aliorum autem partes principaliter conſiſtunt in concluſionum, & auctoritatum cum congrua applicatione ad caſum controverſiæ, juxta ejus particulares, & individuas circumſtantias, ut præſertim advertitur *diſc.* 37. *& alibi pluries*.

Applicando itaque ad rem, advertebam ut in hac facti ſpecie ſuper iſtius conventionis interpretatione & praxi, procedendum eſſe cum adeo frequenter, ſed ſemper opportu-
6 ne inſinuata propoſitione, in omnibus voluntatis quæſtionibus perpetuo, ac principaliter attendenda, ſive agatur de diſpoſitionibus morientium, ſive de correſpectivis conventionibus viventium, ut præſertim iſtarum occaſione advertitur *ſub tit. de cred. diſc.* 103. *& tit. de dote, diſc.* 27. *ac etiam diſc.* 49. *de regal.* & pluries, ut non cortex, & formalitas verborum, & per conſequens neque juris regulæ generales ex eadem formalitate manantes, attendi debeant, ſed ſubſtantia veritatis, ac veriſimilis voluntatis.

Procedendo igitur cum iſta propoſitione advertebam, quod cum ipſi rei conventi eſſent ſoliti habitare domum propriam; non autem cogi quærere domos conductitias, quas ex aliquarum Civitatum, vel regionum moribus, indecorum reputatur inhabitare, ut præſertim liquet ex Epigrammate compoſito ſuper tumulo *Auctoris Gloſſæ Pariſien-*
7 *ſis*, qui ſub nomine *Auctoris damnatæ memoriæ* nuncupari ſolet, ut ſcilicet quamvis eſſet doctus Juris conſultus, nimiumque turpi lucro incumberet, adhuc tamen, ob ejus nequitiam, ita Deo permittente pauper obiit, ac vivens conductitiam domum inhabitare coactus eſt, id ad injuriam referendo.

Cum itaque dictam haberent conſuetudinem habitandi domum propriam, non autem conductitiam, eamque continuare cuperent, idcirco de hoc pacto ſibi conſulere ſolli-
8 citi fuerunt, ut ſcilicet eatenus propriam domum dimittere tenerentur, quatenus alteram vacuam, & expeditam haberent, ut ad illam directe, & immediate eandem habitationem transferre poſſent, Potiſſime vero; quia erat impedimentum, de quo ob illius domus ſitum Palatio Ducali proximum, ita retroacta obſervantia docente, veriſimiliter timeri poterat, & ſic quod ſubſtantia voluntatis in adjiciendo dictum pactum, fuerit habendi domum vacuam, & expeditam, non ex fictione juris, vel intellectualiter, ut de jure, circumſcripto pacto ſequi diceretur, ac ſufficeret, ſed de facto, atque ſpectato effectu, ſeu fine, ob quem tale pactum adjectum fuerit.

Atque ad id recte conferre dicebam propoſitionem, de qua *diſc.* 87. *de feud. & diſc.* 18. *de teſtam.* & alibi pluries,
9 quod ſcilicet, quando forma reſpicit certum effectum tunc principaliter attenditur ejuſdem effectus ex implemento de facto, non autem curantur formalitates juris cum ſimilibus.

Et quamvis, tam per Scribentes in contrarium, quam per Judicem motivantem prædicta circumſtantia ſitus domus, & retroactæ conſuetudinis retorqueretur, dum caſus
10 potuit prævideri ideoque intrarent ea, quæ habentur ad materiam text. *in l. ſi fundum ſciens, C. de evict.* ac etiam ad materiam text. *in l. ed C. locat.* ut non ſuffragetur illa proprii uſus neceſſitas, quæ prævideri potuerit, ſive ea, quæ juxta *dec.* 422. Coccini habentur *diſc.* 1. *de locat. & pluries ſub tit. de regal.* ad terminos text. *in cap. propter ſterilitatem, & c. pervsit, de locat.* cum ſimilibus.

Dicebam tamen, id recte procedere in puncto juris, quatenus de pacto conſultum non eſſet, quo accedente, ſecus dicendum eſt, adhibendo eoſdem terminos, de quibus ſupra, tam in propoſito evictionis, quam reſtauri, quoniam ſi de uno, vel altero quis paciſcatur, prædictorum jurium diſpoſitio non intrat; Et ea congrua tam legali, quam naturali ratione, quod ſcilicet, quo magis ſcivit, vel prævidit caſum, eo magis illum ſuſcipere noluit, ſed ſibi cum pacto expreſſo conſulere, & propterea alter contrahens, qui pacto conſenſum præſtitit, ita in ſe ſuſcepiſſe dicitur illum caſum, qui alias non ſibi, ſed alteri de jure cedere deberet, ut præſertim ſuper d. materia de ſalchi, ſeu reſtauri ſæpius advertitur; Et ſic quod quemadmodum iſti rei conventi in ea domo, quæ per contractum effecta erat propria, cogebantur pati conductorem, quamvis nolitum ex facto Principis, cui reſiſti non poteſt, ita e converſo ipſi actores cogendi eſſent habere hanc domum conductitiam, ut eam ipſi rei conventi inhabitarent, potiſſime dum in ipſis actoribus non militabat eadem ratio, dum non erant ſoliti d. propriam domum inhabitare, ſed locare, ideoque conqueri non poterant, quod defraudarentur voto non habitandi niſi domum propriam.

ROMANA LIGNORUM.
PRO COLASANTE, ET SOCIIS, CUM CAPITULO LATERANENSI.

Caſus diſputatus cor. Vicario ejuſdem Baſilicæ, ſub incerto exitu, ſopitus credo per concordiam.

De materia periculi rei venditæ reſultantis ab incendio, vel alio ſimili caſu, an illud eſſe debeat Emptoris, vel Venditoris.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Ubi Venditio eſt conditionalis pendente conditione periculum eſt venditoris, & de ratione.*
3 *An detur pœnitentia conditione pendente.*
4 *Quando dicatur conditionalis ſub ea conditione, quæ impediat perfectionem.*
5 *Quid cenſeatur deductum in contractum venditionis,*
6 *Venditor non agit ad pretium, ſi non tradat, vel offerat rem venditam.*
7 *Quando dicatur venditio, vel locatio, & in quo conſiſtat ſubſtantia contractus.*
8 *De novo anno productionis fructuum, & quando damnum debeat eſſe in parte venditoris, quamvis ſit emptoris.*

D I S C. LII.

FActa per Canonicum Camerarium Capituli Baſilicæ 1
Lateranenſis venditione Colaſanti, & ſociis Carbonariis Sylvæ, ſeu arborum Sylveſtrium vulgo *macchia* exiſtentium in quodam Capituli caſali pro inciſione, quæ ad effectum conficiendi carbonem facienda eſſet pro ſtylo artis in pluribus annis, in quolibet ſcilicet juxta ipſarum arborum opportunitatem, ſub reſervatione ratificationis Capituli, cum clauſula, *& non alias*; Cum ad breve tempus caſuale incendium ortum occaſione incendendi ſtipulas notabiliter dictas arbores deterioraſſet, adeout, vel in totum, vel in parte notabili pro uſu prædicto inutiles reddidiſſet; Hoc autem non obſtante prætenderet Capitulum integras pagas conventas, hinc introducta lite coram Vicario ejuſdem Baſilicæ, quamvis ex primo motivorum, de quibus infra in prima diſputatione crederem ſcribendo pro emptoribus, ut pro eis eſſet reſpondendum, Attamen, quia illud ex facto ceſſabat, quia nempe docebatur de ratificatione Capituli contenta in libro, in quo acta Capitularia regiſtrari ſolent, idcirco iſto ſolidiori motivo ceſſante conſului, ut eo meliori, quo poſſent modo, ſe concordarent, ut credo ſequutum, dum amplius poſt unicam diſputationem de cauſa actum non audivi.

In d. itaque unica diſputatione, cum præſuppoſito, de quo ſupra, non factæ ratificationis per Capitulum, dicebam, 3
etiam cum ſenſu veritatis, caſum eſſe planum favore emptorum contra venditorem, ut ſtante imperfectione contractus, atque pendente illa conditione ſuſpenſiva, a cujus ratificatione, vel implemento perfectio pendet, venditoris potius quam emptoris eſſet periculum juxta textum literalem *in l. neceſſario, verſ. plane, ff. de pericul. & commodo rei vend.* qui loquitur in individuo hujus caſus incendii, & firmant communiter Scribentes, qui loqui non poſſunt contra textum expreſſum, & literalem, cum ſolum eorum opiniones, & quæſtiones intrent, ubi agatur de lege, quæ ſit capax interpretationis ob aliquam dubietatem, ſive ubi legum antinomia dignoſcatur, ut advertunt Gomeſ. *tom.* 2. *var. c.* 2. *n.* 23. Mtinget. *obſerv.* 36. *n.* 4. *centur.* 6. Rot. *dec.* 26. poſt Collect. Bonden. *ubi concordantes.*

Idque

Idque ſumma ratione, quoniam tam periculum, quam commodum dicuntur ſequela dominii ſaltim habitualis, quod reſultare dicitur ab iſto contractu emptionis, & venditionis ob traditionem, quæ raro, & difficile omittitur ob moderna formularia Notariorum, ob quorum cautelas, & clauſulas adeſſe dicitur, ſaltim fictam per clauſu-
3 lam conſtituti, ſive per verba, vel dictiones, *dans*, *transferens*, *&c.* & ſimilia; Unde cum pendente conditione ſuſpenſiva contractus dicatur in ſtatu imperfectionis, atque dominium non abdicetur ab uno, neque transferatur in alium, quinimo pendente conditione admittat pœnitentiam cum declarationibus, de quibus præſertim *diſc. 61. de donat.* ubi late de iſta materia facultatis pœnitendi pendente conditione, a qua perfectio pendeat, cum iſta dicatur differentia inter conditionem ſuſpenſivam, & reſolutivam ex inſinuatis eodem *diſc. 61. ac etiam diſc. 73. de teſtam. & 154. de fideic. & ſæpius*.

Dubitandum vero non eſſe dicebam quin ratificatio Capituli importaret conditionem ſuſpenſivam, a qua contractus perfectio penderet ob expreſſam ejus reſervationem
4 cum clauſula *non alias*, *aliter*, *nec alio modo &c.* ob quam opus non eſſe dicebam aſſumere quæſtionem poteſtatis Canonici Camerarii, quoniam ubi etiam illa adeſſet ſufficiens, adeout de jure d. ratificatio neceſſaria non eſſet, adhuc tamen ejus neceſſitas reſultat a voluntate Partium, quæ ſub iſta conditione, & non alias contrahere voluerunt, ex deductis *d. diſc. 61. de donat. & diſc. 1. de alienat. & contr. prohib.* in propoſito beneplaciti Apoſtolici reſervati cum iſta clauſula, & alibi pluries; Ac propterea cauſa fuiſſet in tuto, niſi ex facto ceſſaſſet præſuppoſitum.

Dicebam ſecundo, quod præcedenti motivo quoque non ſubſiſtente, adhuc idem dicendum eſſet, quoniam in arbo-
5 ribus cæduis in contractum deductis; utpote infixis ſolo ipſius Capituli, verificabilis non erat abdicatio dominii a Venditore, ejuſque translatio in emptorem, cum dicantur pars inſeparabilis a fundo, donec fiat inciſio, & ſeparatio juxta ea, quæ in materia fructuum pendentium habentur, præſertim ſub *tit. de benef. diſc. 81. cum ſeqq.* & alibi, ideoque ceſſare dicebam rationem, ob quam periculum transferatur in Emptorem; Potiſſime vero ubi ex parte iſtius nulla concurrat, ut in hac facti ſpecie non concurrebat culpa, vel mora, ob quam ſolet eſſe periculum culpoſi, quamvis non adſit dominium ſaltim habituale, tamquam pro limitatione regulæ, juxta ea, quæ in propoſito periculi rerum conſiſtentium in pondere, numero, vel menſura habentur *ſup. diſc. 6. & ſub tit. de regal. diſc. 118. & alibi*.

Ita etenim advertebam, quod ex parte venditoris, penes quem res vendita erat, verificari non poterat implementum contractus mediante traditione; Et per conſequens, quod nulla competeret actio ad petitionem pretii ad nimium vul-
6 garem *text. in l. Julianus, §. offerri, ff. de actionib. empt.* ex quo manat recepta propoſitio pariter vulgatis, & quotidiana, quæ generaliter habetur in omni contractu ſuper exceptione non implementi admittenda in omni judicio, quamvis exequutivo, & privilegiato, quod ſcilicet ille, qui agit ex contractu correſpectivo, docere debet, ex ejus parte de adimplemento non curando, an reus de illo doceat, necne, ex relatis *diſc. 20. n. 25. de judiciis*, & alibi frequenter, præſertim *ſub tit. de cred.* ac etiam ſub altero *de locato*.

Verum reflectendo ad veritatem ab initio requirentibus, de more inſinuatam, dubitabam de motivo ſive de applicatione dictarum propoſitionum, quamvis in ſuis caſibus eſſent veræ, quoniam in hujuſmodi contractu, qui promiſcue ſub nomine emptionis, & venditionis, vel ſub altero locationis, & conductionis, vel appaltus, ſive arrendamenti explicari ſolent ex iis, quæ in vectigalibus aliiſque regalibus, vel ſaltim habentur pluries in ſua ſede, ſub *tit. de regal.* & in ſpecie venditionis, vel locationis ſilvæ cæduæ
7 habentur *ſub tit. de loc. diſc. 46.* quoniam, ut advertitur *d. tit. de Reg.* præſertim *diſc. 116. & in aliis*, ex celebri *conſ. 156.* Soccini *lib. 2.* in quæſtione eſt cum ſolita opinionum ſciſſura, an hujuſmodi contractus veniat potius dicendus locationis, & conductionis, vel emptionis, & venditionis, ſed quidquid ſit ſive unam, ſive alteram redoleat ſpeciem, in hoc propoſito effectus eſt idem, quod ſcilicet in contractum non deducatur ipſe fundus, ſive ipſa cauſa productiva fructuum, minuſque ipſi fructus de per ſe tamquam ſpecies, ſed deducitur jus, vel facultas percipiendi fructus, & ſic in propoſito jus, vel facultas incidendi ligna, & arbores, ac propterea ob caſum, qui in eis contingat, non dicitur deficere contractus, vel rei locatæ ſubſtantia, cum non eſſet cauſa productiva, neque ipſa facultas incidendi, exercibilis, aut verificabilis in arboribus ab incendio præſervatis, quamvis in minori quantitate, quinimo in ipſiſmet, quæ incendium paſſæ fuerant, quamvis longe minoris aptitudinis, & utilitatis, ideoque damnum eſſe dicebatur in fructu, potius, quam in rei ſubſtantia, juxta diſtinctionem in propoſito Appaltuum, ſive deſalchi, cujus prætenſio Appaltatoribus vectigalium ſolet eſſe connaturalis, ut habetur pluries in d. *regalium ſede*, diſtinguendo quando damnum dicatur in ſubſtantia, vel in fructu ob notabilem differentiam ex una, vel altera ſpecie damni reſultantem, Ac propterea, poſtquam comperii, quod primum motivum imperfectionis contractus corrueret ex facto, conſului, ut ſupra inſinuatum eſt, ut curarent eo quo poſſent modo, ſe concordare, cum in hoc altero motivo, quod nimium placuerat cauſæ patrono, ex cujus judicio in Curia apud Principales pendet æſtimatio informationum Advocatorum, ita minus pretio judicante labores, & opera magis peritorum, tutum fundamentum conſtituendum non eſſet.

Advertebam tamen, eodem ſenſu veritatis retento, quod caſus eſſet aliqua concordia, ſeu remiſſione penſionis dignus, non ſolum ob illam non ſcriptam æquitatem & commiſera- 8
tionem, quæ ex hujuſmodi infortuniis in humano ſenſu reſultat, & quam Eccleſia, & Clerici, ſive perſonæ Eccleſiaſticæ magis colere debent, ſed etiam de ſtricto rigore, ex ratione verſionis in utilitatem, ſive locupletationis de alieno, quod ſcilicet cum ob hujuſmodi accidens, ſive utiliter, ſive inutiliter, ſuccenſas arbores præmature, & per annos ante præfinitum tempus incidere opus eſſet, uti de facto inciſæ fuerunt, ita agrariæ artis regulis exigentibus, exinde reſultabat, quod per annos anticiparentur, ſive accelerarentur nova fructus, ſive nova recollecta, quæ initiare dicitur ex ipſo inſtanti, in quo fructus alterius recollectæ ſeparatus eſt, ex inſinuatis *d. diſc. 81. & ſeqq. de ben. & diſc. 24. de penſion. ac etiam, diſc. 160. de dote, & alibi*, cum illico poſt inciſionem radices incipiant concipere, & reſpective producere novos renaſcentes virgultos, ex quibus beneficio temporis altera perficiatur ſilva cædua, in cujus inciſione conſiſtit recollecta, & ob quam rationem, *d. diſc. 46. de locato*, firmatur, ut validitas pacti prohibentis emptori, vel conductori, ne ligna inciſa auferre poſſit ad certum tempus, & propterea rei non habitæ ſolvat pretium, non quidem in pœnam, & ex ſola ratione pacti, ſed ex prædicta alia congrua ratione, unde illius utilitatis ratio haberi deberet,

FLORENTINA PRETII,

PRO HÆREDIBUS MARCHIONIS JOANNIS CORSI, CUM HÆREDIBUS FERDINANDI CAPONII.

Diſcurſus pro veritate.

De venditione facta pro pretio ſolvendo, quando emptor uxorem duxerit, vulgo *a tempo*, *a moglie*, an emptore moriente, uxore non ducta, venditor habeat actionem ad pretium conſequendum ab ejus hæredibus, necne.

SUMMARIUM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De iſto contractu* a tempo, a moglie *ubi agatur de ejus validitate.*
3 *Quomodo procedendum ſit, ubi non habeantur ſpeciales deciſiones.*
4 *Quando tempus nuptiarum ſtet pro conditione, vel pro dilatione, & quid mors operetur.*
5 *Quomodo dignoſcatur, an ſit dilatio, vel conditio.*
6 *De eodem, & quod attendatur quantitas pretii.*
7 *De ratione, ob quam ad effectum conditionis requiratur magnus exceſſus in pretio.*
8 *An mors violenta debitoris, ei præjudicet, necne.*
9 *Concluſio reſponſi.*

DISC. LIII.

EMit Ferdinandus de anno 1647. a Joanne equum 1
curſibus braviorum aptum vulgo *barbaro* pro pretio ſcutorum centum quinquaginta, quos promiſit ſolvere quando uxorem duceret vulgo *a tempo a moglie*; Cum autem caſus dederit quod Ferdinandus emptor uxore non ducta occiſus fuiſſet, hinc inter ejus hæredes, ac illos venditoris,

ditoris, interim quoque defuncti, orta eſt quæſtio, an dictum pretium ſolvendum eſſet, necne, atque deſuper ex parte hæredum venditoris conſultus.

Reſpondi caſum pro mea notitia videri novum, quod ſcilicet nemo ad hanc ſpeciem deſcendat; quoniam licet pleri que Moderni (cum antiquioribus iſta ſpecies contra-
2 ctus ignota eſſet) tractent de hujuſmodi contractu *a tempo, a moglie* ea relatis a me *diſc. 36. de uſur.* Attamen percutiunt diverſum punctum validitatis, vel invaliditatis, non autem iſtum, an ſcilicet mors ante purificatam conditionem liberet debitorem, vel e converſo aperiat creditori actionem, ideoque tamquam in caſo non deciſo dicai pro-
3 cedendum eſſe cum regulis generalibus, vel a ſimili *ex deductis diſc. 35. de judic.* & in opuſculo ſtyli, ac alibi.

Dicebam itaque cum generalitatibus procedendo, deciſionem pendere a puncto, an tempus nuptiarum ſtaret pro traditione, ſub qua ſtipulatio ſolvendi in ſubſtantia concepta eſſet, adeout interim eſſet imperfecta, ſuam expectando perfectionem a conditionis purificatione, vel e converſo
4 ſtaret pro dilatione, adeout ab initio perfecta eſſet obligatio, dilata vero ſolum eſſet ſolutio, ut priori caſu mortis, quæ certificat, conditionis purificationem eſſe impoſſibilem, evaneſcere faciat obligationem, ſecus autem in poſteriori, in quo mors æquivalet purificationi conditionis, ad text. *in l. centeſimis 46. §. Si ita ſtipulatus fuero, ff. de verb. obl.* ubi Bart. *n. 3.* plura expendit jura quæ videntur contraria, eaque ita conciliat, & eſt diſtinctio recepta, de qua *diſc. 108. de Feud. n. 30. & ſeqq. & diſc. 3. de Legat. n. 5. & ſeqq.* ubi concordantes, & alibi, adeout quoad ea quæ juris ſunt in abſtracto, nulla videatur cadere quæſtio, quæ ita remanet facti, & applicationis, an in una, vel in altera diſtinctionis parte verſemur.

Ad id autem dignoſcendum noſtri Majores cum conſueto vitio procedendi in ſola litera legum, vel cum formalitate verborum, vim conſtituere ſolent an proceſſum fuerit per
5 dictiones, & verba denotantia conditionem, vel reſpective exequutionem eodem modo quo facere ſolent in altera quæſtione, *de qua diſc. 154 de fideic. & diſc. 73. de Teſtam.* an proceſſum ſit per viam conditionis, vel per viam modi, quod etiam habetur in materia donationis poſt mortem donatoris effectum ſortituræ, an ſcilicet mors percutiat ſubſtantiam vel ſolam exequutionem, ut in ſua ſede *ſub tit. de Donat.* & alibi pluries.

Verum, ut locis citatis advertitur, id continet conſuetas juriſtarum ſimplicitates, quoniam cum agatur de quæſtione voluntatis, & ſic potius facti quam juris, ſubſtantia veritatis, ea facti circumſtantiis deſumenda, potius attendenda venit, quamvis verba inter ſe, & attenta grammaticali ſignificatione contrarium ſuadere videantur, ut advertitur, præſertim *d. diſc. 154. de fideic. n. 12 diſc. 1.. de cred. in fine, & generaliter d. diſc. 73. de Teſtam.*

Potiſſime vero ubi agatur de hujuſmodi conventionibus, quæ in lingua materna cum brevibus apocis privatis fiant inter negotiatores, vel nobiles idiotas juris non profeſſores abſque Notariorum formulariis, vel Advocatorum conſiliis, & cautelis, cum tunc magis de bono & æquo procedendum ſit, ſpectata ſubſtantia veriſimilis voluntatis.

Applicando autem ad rem, dicebam deciſionem pendere ex quantitate pretii in contractu deducti, an ſcilicet illud eſſet
6 nimium exceſſivum, adeout alias redoleret uſuram, vel enormiſſimam læſionem, quæ dolum, & ſuper deceptionem redoleat, qualis erat caſus, de quo *diſc. 30. de Uſur.* Vel e converſo eſſet pretium valori proportionatum cum illo moderato exceſſu, qui pro communi uſu adeſſe ſolet ratione dilationis præſertim incertæ, quæ ad multos annos protrahi poſſet; Ut priori caſu contractus habeat potius ſpeciem ſponſionis, & aleæ, ſive ut vulgo dicitur *Lotto*, adeout illud magnum lucrum a purificatione conditionis ſperatum compenſatum remaneat a periculo amittendi totum, quatenus conditio non purificetur, & per conſequens importat conditionem; Secus autem in poſteriori, ex regula, quod ex pretii quantitate deſumitur contrahentium voluntas, & quid in contractum deductum ſit.

Ac propterea (applicando ad rem) cum hujuſmodi equi nimium æſtimabiles pro motibus præſertum regionis eſſe ſo-
7 leant, idcirco pretium conventum videtur non continere d. magnum exceſſum, dum magnus requiritur non ſolum ob periculum mortis emptoris, cum qua ceſſat ſpes purificationis conditionis, ſed etiam quia in ejuſdem emptoris, ac reſpective debitoris facultate repoſitum eſt pene illico, & ad breve tempus ſe liberare, atque conditionis purificationem reddere impoſſibilem, ſuſcipiendo ordines ſacros; igitur debet eſſe talis exceſſus, qui congrue, & adæquate iſtud periculum compenſet, quod utique in hac facti ſpecie non videbatur dici poſſe.

Conſiderabam quoque ſtante morte violenta an adaptari 8
poſſent ea quæ habentur *diſc. 69. de Penſ. & diſc. 118. de Reg. n 7. & ſeqq.* quaſi quod culpa debitoris ſequuta eſſet mors, atque ſublata ſpes purificationis conditionis nuptiarum. Sed reflectendo ad veritatem non videbatur motivum conſiderabile, dum ea quæ habentur *diſc. 69. de Penſ.* illi innituntur fundamento, quod mors per manus juſtitiæ dicitur voluntaria poſitive culpoſa, ſed ubi damnum, vel mors proveniat ab inimicis, tunc nimium raro, peneque numquam intrat obligatio refectionis, ex deductis *eod. diſc. 118. de Regal.*

Ac propterea neglecto iſto motivo ex altero adæquationis 9
pretii, atque ceſſationis magni exceſſus pro hæredibus venditoris cenſui reſpondendum, ut ſcilicet tempus nuptiarum dilationis potius quam conditionis gratia adjectum eſſet.

ROMANA LÆSIONIS, PRO LERCARIIS CUM JOSEPHO BAVA.

Caſus deciſus per Rotam pro Bava.

An in venditione judiciali ſub haſta detur enormis, vel enormiſſima læſio, & quatenus detur, an ſufficiat in ſexta, vel debeat eſſe ultra dimidium, & de illius probatione.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries cum reſolutionibus.*
2 *De nullitatibus ſolent agere Procuratres.*
3 *De probatione læſionis.*
4 *An hoc remedium læſionis detur contra tertium.*
5 *De eodem & quare detur in caſu enormiſſima.*
6 *Qualis læſio conſtituat enormiſſimam.*
7 *De eodem in Urbe ob ſtatutum.*
8 *De quæſtione an in venditione ſub haſta ſufficiat ſexta, vel requiratur etiam ultra dimidium.*
9 *De aliqua quæſtione an in venditione ſub haſta detur hoc remedium.*
10 *Quales auctoritates non mereantur attendi.*
11 *Examinantur deciſiones Rotæ, ut non ſufficiat ſexta.*
12 *De eodem de quo n. 10. circa auctoritates DD.*
13 *De auctoritatibus ut ſufficiat ſexta.*
14 *De propoſitione quod factum judicis reputatur factum Partis.*
15 *De differentiis inter principalem, & judicem.*
16 *De cautione præſtanda per creditores recipientes pretium.*
17 *De differentia inter procuratorem voluntarium, & adminiſtratorem legalem.*
18 *Qualis differentia ſit inter creditorem licitantem, & tertium.*
19 *Alia differentia in caſu quod ſubhaſtatio detegatur juſta.*
20 *Et de puncto reſtitutionis fructuum in caſu enormiſſimæ læſionis.*
21 *Ad quid proſit oblatio, quam emptor faciat reſtituendi bona licitata.*
22 *Concluditur quomodo iſta materia debeat regulari.*

DISC. LIV.

PRo executione mandati obtenti per Deſiderium Od- 1
dum, contra Joannem Baptiſtam Bighezam, ſubhaſtatæ fuerunt duæ domus, & decem granaria deliberata eidem Deſiderio majori oblatori pro ſumma ſibi debita, atque pro eadem ſumma data fuerunt in ſolutum Joſepho Bavæ creditori, contra quem idem Bigheza, ſive Lercarii ejus hæredes judicium inſtituerunt reintegrationis ex capite nullitatis ſubhaſtationis, vel ex alio enormiſſimæ læſionis coram Judice Baſilicæ Vaticanæ, a quo prodiit ſententia rei conventi abſolutoria; Introductaque cauſa in Rota coram Taja ſub die 27. Junii 1672. prodiit reſolutio rei conventis pariter favorabilis ſuper excluſione nullitatis ſubhaſtationis, in repropoſitione vero ſub die 1674. cum tam in facto quam in jure læſio nimium ſtringeretur ex parte Actorum, reus autem repeteret oblationem, quæ initio judicii ſupponebatur etiam facta reſtituendi bona, refectis pretio, & aliquibus melioramentis, Rota huic oblationi acquieſcente, abſque alia diſcuſſione perſtitum fuit in de-

in deciſis, ſed cum Actores oblationem recuſarent, ob notabile intereſſe fructuum medii temporis, & expenſarum, idcirco cauſa adhuc pendet; Atque in iſtis diſputationibus duæ erant inſpectiones, una ſcilicet nullitatis ſubhaſtationis, & deliberationis ratione ordinis male ſervati, vel exceſſus; Et altera læſionis.

In prima modicæ fuerunt meæ partes, quoniam poſitis defectibus, qui per actores ſupponebantur, planum erat de jure ut reſultaret nullitas, adeo ut nulla in puncto juris caderet dubitatio, quæ tota erat facti, an adeſſet,
2 nec ne talis defectus negatus ex parte Rei, cui Judices adhæſerunt, ideoque in hoc pro Curiæ ſtylo verſaretur potius opera cauſæ Patroni.

Altera inſpectio læſionis in alias duas etiam ſubdiſtinguebatur, unam ſcilicet facti ſuper juſto valore, ex quo
3 pendebat, an læſio adeſſet necne; Et altera juris, ſuper effectibus ex qualitate probatæ læſionis reſultantibus.

Prior pars quoque facti potius erat; Quamvis etenim quamplures juris propoſitiones caderent, de quibus ſupra, *diſc. 40. de judiciis*, & alibi, ſuper modo ſcilicet æſtimandi, ac ſive teſtibus, vel peritis adhibenda, nec non ſuper deductionibus a pretio faciendis ob circumſtantias minuentes, illam præſertim in hujuſmodi venditionibus judicialibus conſiderari ſolitam, ut emptori remaneat bene conſultum in caſu evictionis, vel moleſtiarum, cum ſimilibus, ideoque per Scribentes hincinde pro conſueto moderno abuſu conficerentur pene volumina, cum copioſis allegationum cumulis ſuper propoſitionibus hodie præſupponendis concordato facto; Nihilominus erroneum, vel ſuperfluum videtur deſuper deducta recenſere, cum revera non ſit materia capax regularum generalium, quæ pariformiter omnibus caſibus applicari valeant, cum deciſio pendeat a ſingulorum caſuum qualitate, & circumſtantiis; Et per conſequens remanet potius quæſtio facti & applicationis, quam juris.

Prout, quamvis initio aliqualiter actum eſſet de puncto
4 ſupra, *diſc. 25.* an remedium reſciſſorium, ex capite enormis læſionis, ad ſimplices terminos text. *in l. 2. C. de reſcind. vend.* ſit exercibile contra tertium; Attamen opus non fuit in eo immorari; Tum quia reus conventus id non opponebat, ſed bonorum reſtitutionem offerebat ut ſupra, & quæ oblatio fuit potiſſima cauſa reſolutionum, inhærendo alias firmatis in conſimili caſu, *dec. 112. p. 10. rec.*

Tum etiam quia actores inſiſtebant principaliter ſuper qualitate læſionis enormiſſimæ redolentis dolum pro effectu fructuum medii temporis, in iſta ſpecie venientium,
5 non autem in altera ſimplicis læſionis enormis ex inſinuatis etiam ſupra, *diſc. 44.* eaque poſita non dubitatur de actionibus exercitis contra tertium ex eadem ratione, ob quam veniunt fructus, quod ſcilicet iſta ſpecies læſionis ob dolum, quem complicare dicitur, producit nullitatem, cujus operatio eſt, ut dominium nunquam cenſeatur abdicatum ab eo, qui ſubhaſtationem paſſus eſt, vel reſpective venditionem facit, & per conſequens rem ſuam a quocumque poſſeſſore vendicat jure dominii; Illa concurrente differentia inter principalem emptorem, ſeu deliberatarium, & tertium, ut contra illum ratione malæ fidei a dolo præſumpto reſultantis veniant fructus ab initio, contra iſtum vero nonniſi a die motæ litis, ſeu quod alias malæ fidei poſſeſſor effectus fuerit.

Major igitur, peneque tota juris quæſtio fuit ſuper qualitate læſionis an dicenda eſſet enormiſſima; Idque principaliter pendebat a puncto regulationis ſimplicis læſionis enormis, an in hac venditione judiciali ſub haſta eſſe
6 deberet eodem modo quo in venditione conventionali juxta terminos textus *in l. 2. Cod. de reſcind. vendit. & cap. 2. & 3. de empt. & vendit.* cum exceſſu ultra dimidiam, ut propterea, juxta opinionem enunciatam ſupra *diſc. 27.* cum qua hodie in Curia proceditur, ad conſtituendam enormiſſimam requiratur exceſſus ultra beſſem, vel potius pro enormi ſufficiat ultra ſextam, ut ita cum ſua proportione arithmetica inferri poſſet ad enormiſſimam ex aliquo majori exceſſu notabili, quamvis non ſit in beſſe, vel in dimidio.

Ut etiam pluties in facti contingentia dicere conſuevi in iis caſibus, in quibus intraret ſtatutum Urbis enun-
7 ciatum ſupra, *diſc. 28.* & in aliis, per quod ad enormem ſufficit tertia, quoniam ita pro enormiſſima deſiderandus non videtur exceſſus in beſſe, qui ſufficit ad terminos juris communis, quibus attentis pro enormi requiritur dimidium, ſed attendi debet eadem proportio cum illa arithmetica regula, quæ vulgo *del tre* dicitur.

In hoc igitur puncto, an ſcilicet venditio ſub haſta differat, necne a voluntaria, ut propterea requiratur etiam exceſſus in dimidio, vel potius ſufficiat in ſexta; Dicebant Scribentes pro reo, quibus hucuſque Rota adhæſit, non tamen abſque aliquorum, præſertim autem Ponentis diſſenſu, quod licet DD. Regnicolæ hanc retineant opinionem, 8
ut in ſexta ſufficiat læſio, ut patet ex Franch. *dec. 120. & 224.* Ubi add. Aponte *de poteſtate Proreg. tit. de regal. impoſit. §. 5. num. 8. & ſeq. cum aliis* apud Bich. *deciſ. 609. & diſc. 40. de judic.* attamen Rota inconcuſſe contrariam ſequitur opinionem ab antiquo firmatam apud Seraph. *deciſ.* 1478. cum qua conſuevit pertranſire, adeout quamvis de anno 1654. apud Bich. *dicta dec. 609.* (quia forte doctus Extenſor iſtum quoque haberet ſenſum) in prædictam opinionem inclinetur; Attamen poſtea declaratum fuit, illam non eſſe deciſionem Tribunalis, ſed potius diſenſum extenſoris, ut præſertim habetur *dec. 170. par. 14. recent.* atque a me, licet obiter, inſequendo ſenſum Rotæ inſinuatur ſupra, *diſc. 16 & 28. & alibi*; Et ſic quod illa eſſet opinio particularis derivata potius ex illorum Tribunalium ſtylo in Rota, & Curia non attendendo, ubi procedendum eſſet cum diſpoſitione juris communis, tam civilis *in d. l. 2. C. de reſcind. vend.* quam fortius Canonici *in d. cap. 2. & 3. de empt. & vendit.*

His tamen non obſtantibus etiam cum ſenſu veritatis jam de iſtarum diſputationum tempore explicato *d. diſc. 40. de jud. n. 65. & ſeq.* contrarium etiam in puncto juris communis verius eſſe dicebam, quodque propterea d. opinio Regnicolarum non ex particulari ſtylo, ſed a juris communis diſpoſitione, vel ratione, atque a ſenſu antiquorum Interpretum, & primorum magiſtrorum proveniret.

Priuſquam vero ad hujus aſſumpti probationem deveniretur, inſiſtebam ſuper æquivoco, a quo originata fuit hæc opinio, cum qua Rota & Curia hucuſque proceſſit.

Siquidem apud DD. quæſtio eſt in genere an venditio quæ judiciali auctoritate ad haſtam publicam fiat, ſubjaceat, 9
necne huic reſciſſorio remedio ex capite læſionis, adeout intret diſpoſitio, vel ratio præfati text. *l. 2.* non diſtinguendo ſpeciem læſionis, an ſit enormis, vel enormiſſima, ſive quando unam, vel alteram ſpeciem redoleat, pleriſque negativam ſimpliciter tenentibus, quaſi quod judicialis auctoritas omnem ſanet defectum; Aliis vero contrariam tenentibus opinionem affirmativam, & aliis diſtinguentibus, ſeu conciliantibus, an venditio ad haſtam publicam fiat voluntarie per ipſummet Dominum, vel potius eo invito fiat per Judicem ex officio, ut patet ex relatis per Cagnol. *dict. l. 2. n. 157. & ſeqq.* Gabr. *de empt. & vendit. concl. 1. n. 61. & ſeq.* Anna *alleg. 43. n. 6. & ſeq.* Surd. *conſ. 39. n. 4.*

In iſto itaque conflictu, Rota ſequitur opinionem affirmativam, ſive diſtinguentem ut ſupra, quod ſcilicet etiam in caſo in quo fiat cum auctoritate Judicis, attendatur læſio, ut præſertim apud Cavaler. *dec. 187. & 368.* ex quibus patet quod cum d. auctoritatibus proceditur, dictaque deciditur quæſtio, ex qua manat æquivocum, quoniam aliud eſt agere an reſciſſio ex capite læſionis ad terminos d. text. *in l. 2.* intret necne in genere, ſive in abſtracto, Et aliud eſt an poſita affirmativa debeat læſio præciſe regulari juxta diſpoſitionem ejuſdem textus, qui percutit terminos voluntariæ, & conventionalis venditionis, ac propterea deciſiones, & auctoritates percutientes dictam quæſtionem generalem ſuper ſubſtantia hujus remedii in genere, ponendæ ſunt ad partes, & non bene adaptantur ad alteram diverſam quæſtionem ſuper qualitate, vel quantitate exceſſus in hac judiciali venditione, cum termini ſint diverſi, diverſaque ſit ratio.

Quatenus itaque pertinet ad iſtam quæſtionem particularem, quamvis opinio pragmaticorum ſit, ut id firmatum fuerit ab antiquo tempore coram Seraph. *d. dec.* 1478. Attamen,
ut ejus lectura probat, id obiter articulo non examinato 10
abſque aliqua auctoritate, vel ratione, dicitur, ideoque deciſionis nomen in hac parte non meretur, ex inſinuatis *diſc. 35. de jud. n. 77. & diſc. 32. n. 80. in volat. Civ.*

Deinde vero id poſitive dictum fuit de anno 1624. in Spoletana cor. Pamphilio, qui poſtmodum fuit Pontifex Innoc. X. *dec. 648. part. 1. rec. n. 5.* cum qua ſimpliciter pro
moderno pragmatico uſu, una deciſione alteram inſequen- 11
te, proceditur in aliis, & præſertim *dec. 53. n. 1.* apud Poſth. *de ſubhaſt. dec. 12. num. fin. part. 12. recent. & dicta dec.* 270. *n. 14. part. 14. & in aliis.*

Sed pariter dignoſcitur æquivocum *dict. prima dec. 348. part. 1.* a qua revera aliæ pendent, quoniam ut ex ea patet, proceditur cum præmiſſis, & aliis auctoritatibus percutientibus

diretis, interim quoque defuncti, orta eſt quæſ
dictum pretium ſolvendum eſſet, necne, atque
parte hæredum venditoris conſultus.

Reſpondi caſum pro mea notitia videri novum
ſcilicet nemo ad hanc ſpeciem deſcendat; quam
plerique Moderni (cum antiquioribus iſta ſpe
2 ctus ignota eſſet) tractent de hujuſmodi contractu
a maglie ex relatis a me *diſc. 36. de uſur.* Ama
tiunt diverſum punctum validitatis, vel invali
autem iſtum, an ſcilicet mors ante purificatam
tuem liberet debitorem, vel e converſo aperiat
actionem, idcoque tamquam in caſu non deciſo
3 cedendum eſſe cum regulis generalibus, vel a ſi
dactis diſc. 35. de judic. & in opuſculo ſtyli, ac

Dicebam itaque cum generalitatibus proce
ſionem pendere a puncto, an tempus nuptiarum
traditione, ſub qua ſtipulatio ſolvendi in ſubſt
pta eſſet, adeout interim eſſet imperfecta, ſuam
do perfectionem a conditionis purificatione, vel
ſtaret pro dilatione, adeout ab initio perfecta
4 dilata vero ſolum eſſet ſolutio, ut priori caſu
certificat, conditionis purificationem eſſe i
evaneſcere facias obligationem, ſecus autem in
in quo mors æquivalet purificationi conditionis
l. centeſimis 46. §. Si ita ſtipulatus fuero, ff. de
Bart. *n. 2.* plura expendit juxta quæ videntur con
ita conciliat, & eſt diſtinctio recepta, de qua *diſc.*
n. 30. & ſeqq. & diſc. 3. de Legat. n. 5. & ſeqq. ubi
& alibi, adeout quoad ea quæ juris ſunt in abſtr
deatur cadere quæſtio, quæ ita remanet facti
nis, an in una, vel in altera diſtinctionis p

Ad id autem dignoſcendum noſtri Major
vitio procedentis in ſola littera legum, vel
verborum, vim conſtituere ſolent an proc
5 dictiones, & verba denotatia conditionem
exequutionem eodem modo quo facere ſole
ſtione, *de qua diſc. 154. de fideic. & diſc. 7*
proceſſum ſit per viam conditionis, vel per
etiam habetur in materia donationis poſt
ris effectum ſortiatur, an ſcilicet mors pe
vel ſolam exequutionem, ut in ſua ſede
& alibi plures.

Verum, ut locis citatis advertitur, id
juriſtarum ſimplicitatis, quoniam cum
voluntatis, & ſic potius facti quam juri
tis, ex facti circumſtantiis deſumenda,
venit, quamvis verba in cortice, & a
ſignificatione contrarium ſuadere vid
præſertim *d. diſc. 154. de fideic. n. 12.*
fine, & generaliter d. diſc. 73. de Teſt

Potiſſime vero ubi agatur de hujuſm
quæ in lingua materna cum brevibus
inter negotiatores, vel nobiles idiotas
abſque Notariorum formularis, vel Ad
& cautelis, cum tunc magis de bono &
ſit, ſpectata ſubſtantia veriſimilis v

Applicando autem ad rem, dicebam
quantitate pretii in contractu deducti,
6 nimium exceſſivum, adeout alias
enormiſſimam læſionem, quæ dolum,
nem redoleat, qualis erat caſus, de quo
converſu eſſet pretium valori proport
dictato exceſſu, qui pro communi uſu
dilationis præſertim incertæ, quæ ad
poſſet; Ut priori caſu contractus h
ſponſionis, & aleæ, ſivæ ut vulgo dicitur
magnum lucrum a purificatione condi
penſatum remaneat a periculo amittend
conditio non purificetur, & per conſeq
tionem; Secus autem in poſteriori, ex
pretii quantitate deſumitur contrahenti
quid in contractum deductum ſit.

Ac propterea (applicando ad rem)
nimium æſtimabiles pro moribus præſertim
7 leant, idcirco pretium conventum videtur
magnum exceſſum, dum magnus requiritur
periculum mortis emptoris, cum qua ceſſat
tionis conditionis, ſed etiam quia in ejuſdem
reſpective deb[illegible]tate repoſitum eſt
ad breve [illegible], atque conditionis
nem redde[illegible] ſuſcipiendo ordines
tur debet c[illegible] congrue, & ade

…riter eſt unus …litatibus, & … ant bonæ fidei … rem conſide- …gnum peneque …onis factæ per … non quod iſta …, quando ex …, & poſſeſſo- …, quam offe- …atum debitoris … agunt ſuperius

allegatæ *dec.* 112. *p.* 10. *vee.* poſt melius juſtificatam læſionem cum circumſtantiis dolum verum redolentibus iſta obligatione neglecta a prædictis deciſionibus 15. Decembris 1670. coram Albergato receſſum fuit, ſed bene eſt vehemens, & conſiderabile bonæ fidei argumentum., ſive adminiculum excluſivum illius malæ præſumptionis, quam lex ex læſione in pretio deducit.

Ac propterea concludendum eſt, ut ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis, non autem ex generalibus propoſitionibus, vel ex auctoritatibus, & deciſionibus, quæ diverſos percutiant caſus, & ſic potius ex facto quam ex jure deciſio pendeat, iſta materia regulari debeat, atque ad hunc effectum inuet differentia inter principalem, & tertium. 22

…M M A,
…S I V E
…P E N D I U M
… quæ continentur in hoc titulo …Emptione, & Venditione.

…I U M.

…enditionis eſt frequens,

…ua continet contractum

…is emptionis, & vendi-

…e in ſolutum.

…m poteſtatis vendendi ob …a natura, vel a lege. …, an impertet venditio-

…tibus ſuper requiſito con-

… & quando etiam incerta

…libero commercio, atque …educantur. …conventio partium, & an

…mnitatem neceſſariam pra-

…cavit, non prohibetur ea

…ita ſub pignore prætorio. …bet poteſtatem vendendi.

…ſt, & quomodo. … in quantitate, pro quo

…ſet, necne perfectioni con-

… commodum, ac fructus …quiratur traditio. …, numero, vel menſu- …, donec ſequatur tradi-

…eriam emptoris. …m contractus interim

…lteram ſpeciem læſio- …ultantibus. …miſſima. …entia inter empto-

… illud redimendi,

…it in ſextaparte.

30 *Quid in venditione ſub haſta.*
31 *Evictio ineſt contractui, ac debetur, quamvis non promiſſa ſit, & quando præſtanda non ſit.*
32 *Quando evictio ex natura rei, vel ob juris alieni ſcientiam præſtanda non eſt, adhuc debet præſtari ob factum culpoſum venditoris.*
33 *Etiam in caſu quo præſtanda non ſit, intrat obligatio ad reſtitutionem pretii, & quid differat evictio a reſtitutione pretii.*
34 *De evictione præſtanda, ubi vendatur hereditas, vel feudum, ſeu alia univerſitas.*
35 *Quid cenſeatur deductum in contractum, an tota res, vel ejus pars, & quæ onera &c.*
36 *De actione quanti minoris, vel quanti majoris.*
37 *Si evincatur res in parte, ſeu diverſa qualitatis detegatur, an contractus reſolvatur &c.*
38 *De actione redhibitoria.*
39 *An imminente evictione emptor neget ſolutionem pretii.*
40 *Evictionis actio non competit, niſi ea ſequatur per abdicationem dominii, non autem in Salviano, vel poſſeſſorio.*
41 *Neque ei, qui litem non denunciavit, niſi juſtitia evictionis ſit clara.*
42 *Si venditor rem evictam recuperat, an emptor eam recipere teneatur.*
43 *Emptor poteſt evictionem prævenire per tranſactionem, & venditor tenetur ſupplere.*
44 *Sed ad id non tenetur.*
45 *Dominus vindicat rem ſuam ab eo, qui emit a non domino, non reſtituto pretio.*
46 *Quid ubi quis a non domino redimat, ut domino rem gratam faciat.*
47 *An ementes in emporiis publicis, vel nundinis, & portubus ſint tuti.*
48 *Emens ſub haſta rem alienam non redditur tutus a domino, quamvis redderetur tutus a creditoribus.*
49 *De ſecuritate ementium bona defuncti ab herede beneficiato, quæ non procedat.*
50 *De ementibus ab hoſtibus, & aliis, qui jure belli bona occuparunt.*
51 *Si emens ſub haſta eſt tutus a jure offerendi, & quid de ipſomet creditore emente.*
52 *Emens a debitore ſubjacet juri offerendi, quod competit poſterioribus.*
53 *Quando emens ſub haſta ad inſtantiam creditorum poſteriorum reddatur tutus ab hypothecis anteriorum.*
54 *Creditores conſentientes venditioni, vel eam approbantes, non poſſunt moleſtare emptorem.*
55 *De ſecuritate ementium in vim bulla Baronum.*

56 *Et*

mala ſide facta, ac propterea percipi non deberent ex diſpoſitione, vel ratione textus *in §. cum in ſuo, Inſtit. de rer. diviſ.* Ex iis, quæ habentur in hac materia melioramentorum, quæ cum mala ſide facta ſint, apud Bich. *dec.* 199. cum Concordan. *diſc.* 35. *de legitim. & de tract. n.* 22.

E converſo pro refectione, malæque fidei excluſione, ut propterea non intraret diſpoſitio, vel ratio dicti textus, ſive ſit illa præſumptæ donationis, ſive ſit altera temeritatis conſiderabam, quod non conſtaret conventionem eſſe reciprocam & obligatoriam hincinde, adeout juxta regularem naturam retractus conventionalis potius conventio eſſet obligatoria ex parte promittentis, facultativa vero ex parte promiſſarii, ac propterea incertus remanebat promittens, an promiſſarius iſta facultate facto caſu uſurus eſſet, necne, & per conſequens prohibitus eſſe non deberet rem ſuam meliorare, cum interim eſſet verus, & perfectus Dominus, ut occaſione retractus activi, & paſſivi, & ad alios effectus in emptore cum pacto retrovendendi habetur apud Buratt. *deciſ.* 777. *add. ad eum, dec.* 937. *& pluries ſub tit. de ſervit. diſc.* 71. *&* 74. *& in aliis*; Ideoque conventio redacta non eſſet in ſcripturam, ex cujus inſpectione conjici poſſet, an conventio eſſet juxta unam, vel alteram ſpeciem, ſed penderet a dicto teſtis mediatoris, & aliorum; Advertebam ad id reflectendum eſſe, cum notabilis dignoſcatur differentia inter unum caſum, & alterum ob rationis diſparitatem.

Adhuc tamen dicebam, neque deſuper, ſive in una, ſive in altera ſpecie, certam, ac genericam ſtatui poſſe regulam, cuicumque caſui applicabilem, adeout intret quoque conſuetus error procedendi in abſtractu cum ſolis generalitatibus, cum verius deciſio pendere videatur a facti qualitate, & circumſtantiis, bonam, vel reſpectiva malam fidem meliorantis redolentibus, quia nempe ad effectum bonæ conſtet melioramenta eſſe neceſſaria, vel utilia prudenter beneque facta, adeout ille cui retractus legalis, vel conventionalis competat, veriſimiliter facturus eſſet, quia ſibi æque commoda, & utilia ſint, & propterea refectionis denegatio injuſtitiam, atque illicitam locupletationem de alieno redoleret, ſecus autem a converſo ſi eſſent imprudenter, vel inopportune facta, adeout illi, cui retractus competat, inopportuna ſint pro conjunctione duorum ædificiorum retrahentis ſcilicet, & retrahendi, ſive quod alias adeſſet ſuſpicio, quod in fraudem, & affectate illa facta ſint, ad inhabilitandum nempe habentem jus retrahendi, ne illud ad exercitium deducat, juxta notorias politicas quæſtiones noſtris legalibus ſuperſtitionibus non ſubjectas, ſed regulandas cum illis regulis, & legibus, quæ inſinuantur *diſc.* 146. *de dote nu.* 16. *in fin.* In illis ſcilicet magnis melioramentis, quæ facta ſint in aliquibus Civitatibus, vel arcibus (quæ poſſideantur jure pignoris, vel cuſtodiæ, ſive ex alio titulo reſolubili, ob hujuſmodi refectionis nimiam difficultatem, vel impoſſibilitatem non exercibili.

Sed quoniam non conſtito de animo donandi regulariter non præſumendo, ubi præſertim, ut in præſenti, ſit verus dominus & poſſeſſor, adeout non dicatur meliorare in alieno, dura, parumque rationabilis videtur opinio, quæ denegat omnimodam refectionem per ſpeciem pœnæ; Tum quia iſta ſupponit delictum, non de facili verificabile, quando deſit expreſſa inhibitio, in cujus contemptum melioramenta facta ſint; Tum etiam quia de recepta canonica æquitate in civilibus, & ad commodum privatum non practicantur illæ pœnæ, quas juris civilis rigor introducit ex inſinuatis præſertim *diſc.* 43. *de locat. & diſc.* 117. *de reg.* & alibi.

Hinc proinde advertebam, ut iſta dicenda veniat una ex materiis cadentibus *ſub tract. Menochii de arbitr. Judic.* quod nempe pro judicis prudenti arbitrio ex facti qualitate, & circumſtantiis res eſſet regulanda, ut occurratur utrique inconvenienti, ne ſcilicet ille, cui retractus competit, gravatus, vel beneficiatus remaneat in reficiendo illa melioramenta, quæ ſibi parum opportuna ſint, atque pro ſua opportunitate non remaneant ita utilia, ſicuti eſſent de per ſe, ut erant penes meliorantem, quatenus res in priori ſtatu perſeveraret; Et a converſo non remaneret locupletatus de alieno in eo, in quo ex melioramentis utilitatem ſit percepturus juxta ponderationes, de quibus *d. diſc.* 35. *de detractionib.*

Sed quoniam etiam in iſto caſu, in quo refectio ad limites utilitatis facienda ſit, adeout retrahens in aliquo damnificatus non remaneat, adhuc obligatio refectionis impedire ſolet ipſius juris retrahendi exercitium, ſive effectum, quia nempe non habeat pecuniam ad id neceſſariam; Hinc in propoſito intrare videtur illud idem arbitrium per modernos prudenter introductum contra antiquorum in legum litera judaicè immorantium indiſcretum ac irrationabilem rigorem cum uſufructuario non valente præſtare cautionem a lege demandatam ex iis quæ habentur *in ſua ſede, ſub tit. de ſerv. diſc.* 51. *& ſeq.* ut ſcilicet cogendus non eſſet retrahens reficere in pecunia; ſed admittendus veniat pro ea præſtare annuum redditum, vel Interuſurium fructui proportionatum tamquam per ſpeciem fructuum recompenſativorum, ad terminos tex. *in l. curabit, C. de act. empti, de quibus ſub tit. de uſur. diſc.* 17. *&* 18. *cum ſeq.* Et conferunt quæ in materia refectionis melioramentorum facienda per eum, cui competit prælatio adverſus inveſtitum habentur *in Aſculan. ſub tit. de Emphyteuſ. diſc.* 63.

Tertii puncti circa argumentum intrinſecum, deciſionem pariter pendere dicebam a dicta circumſtantia, an conventio eſſet obligatoria hinc inde, vel potius neceſſaria ex parte promittentis, & facultativa ex parte promiſſarii; In primo namque caſu, in quo promiſſarii damno cedere debuiſſet deterioratio non culpoſa, vel caſualis, ejus etiam deberet eſſe augmentum ex regula *ſecundum naturam &c.* In altero autem, quamvis pro hac parte favore promiſſarii urgeret conſideratio, quod niſi ipſe promittenti in ejus gratiam locum ceſſiſſet, ex tunc acquiſiviſſet domum, ejuſque propterea fuiſſet hoc temporis, vel alterius accidentis beneficium, quo pro benevolo officio æquitas prohibet privatum remanere; Attamen e converſo magis præponderare videtur altera æquitas prohibitiva claudicationis, de qua ſupra, *hoc eod. tit. d. diſc.* 32. *& diſc.* 57. *de dot. & diſc.* 87. *de ſerv.* Ideoque contra ipſum requirentem potius concludere viſum eſt, ut ſcilicet teneretur reficere hoc augmentum, quatenus a converſo ſimili 9
intrinſeco decremento non eſſet ſubjectus.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII,
PRO STEPHANO MAGNONO,
CUM JACOBO MARCHESETTO.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Stephano.

An valeat obligatio de emendo non correſpectiva; quia nempe non adſit obligatio de vendendo, & quatenus valeat, quomodo intelligi debeat, & quale pretium attendendum ſit, & an talis obligatio importet potius fidejuſſionem, vel aſſecurationem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De invalida venditione collata in arbitrium unius.*
3 *An valeat obligatio de reemendo.*
4 *Quare obligatio reemendi ſit magis ſuſpecta, quam obligatio retrovendendi.*
5 *Quomodo in hac materia ſit procedendum.*
6 *De differentia an iſta obligatio fiat per emptorem, vel venditorem, vel per tertium.*
7 *Declaratur concluſio, de qua n. 2. quando procedat.*
8 *De promiſſione de emendo, vel aliud faciendo, & quando juramentum operetur.*
9 *Claudicatio, ſive inæqualitas minuit de pretio*
10 *Exitus cauſæ.*
11 *Quale pretium attendi debeat, poſita valida obligatione emendi.*
12 *De concluſione ut potius ſubſtantia veritatis, quam formula verborum attendi debeat.*
13 *De fidejuſſione, vel aſſecuratione reſultante a laudatione, vel approbatione.*
14 *De eodem, & quare incongruum eſſet pactum de emendo.*
15 *Datur diſtinctio, quando defectio debitoris cedat damno creditoris, vel futuri emptoris.*

D I S C. XLIX.

Contracta ſocietate officii inter Marcheſettum, & officialem, ac Franciſcum & Victoriam conjuges, qui 1
vere debitores, & principales recognoverent bonam fidem, juxta ea, quæ de iſto contractu habentur in ſua ſede *ſub tit. de Societ. offic. libr.* 5. *poſt tit. de cenſibus*: Eiſdem die & loco, & coram eiſdem Notario, & teſtibus, Magnonus promiſit, & ſe obligavit ad favorem Marcheſetti illam emere infra annum pro eodem pretio, Cumque iſto termino durante debitores decocti eſſent non ſolvendo juxta regularem, ac frequentiorem conditionem eorum, qui ad iſtum contractum impelluntur, atque elapſo anno creditor coram Auditore Cameræ pulſaret promiſſorem

Google

forem ad emptionem, objiciebat reus conventus de obligationis invaliditate ex eo quod illa non eſſet reciproca, quodque propterea intrarent termini text. *in l. in vendentis, C. de pact. inter emptor. & vend. cum concord.* apud Surd. *dec.* 52.
2 *n.* 9. Super invaliditate emptionis, & venditionis collatæ in illam voluntatem unius ex contrahentibus, Cumque ea parte actoris deduceretur *Conſilium* 1. *Dini cum ſequacibus* ad probandum validitatem pacti obligatorii ad emendum, ac propterea Judex difficultatem habebat contra eum, hinc ex iſtius parte ad cauſam aſſumptus fui.

Scribendo itaque more Advocati dicebam quod præfatum *Conſilium Dini* percutit terminos diverſos, ubi ſcilicet
3 venditor ſe obliget intra certum tempus eamdem rem propriam venditam retinere, quo caſu, quamvis aliqui dubitent; Nihilominus verius eſt pactum ſuſtineri, quoniam cum emptor, & venditor ſint correlativi, hinc ſequitur quod eodem modoquo, juxta nimis frequentem praxim, non dubitatur de validitate pacti obligatorii emptoris ad retrovendendum venditori, cui placet iſtam obligationem adjicere, ita e converſo, ex naturæ correlativorum ex deductis per Leotar. *de uſur. q.* 68. *& habetur ſub tit. de uſur. diſc.* 9. *&* 11. *& alibi*; Ac etiam ſecluſa Bulla Piana habetur in cenſibus, quod licet ut plurimum jus redimendi eſt in facultate debitoris, non tamen eſt prohibitum eſſe in neceſſitate poſt certum tempus cum ſimilibus.

Et quamvis iſte caſus nimium rarus dignoſcatur, non per hoc tamen id tollit libertatem adjiciendi tale pactum, vel cauſat ejus invaliditatem, cum ſolum dubitandi occaſionem præbeat ſuſpicio uſuræ, quod ſcilicet
4 ſub hoc palliato contractu emptionis, & venditionis cum tali pacto inſit contractus fœneratitius pignoris fructiferi ex deductis *diſc.* 32. *de regalib.* ac etiam *d. diſc.* 9. *&* 11. *de uſur.* Sed hoc æque procedit in uno ac in altero caſu, magis tamen in iſto tanquam inſolito, cum iſta circumſtantia majorem redoleat ſuſpicionem, ex deductis locis citatis.

Verum iſta eſt ſimplex ſuſpicio, quæ aliis non accedentibus circumſtantiis, vel argumentis non ſufficit; Multo vero magis ubi potius ſinceritatis accedant probationes, & ar-
5 gumenta hujuſmodi ſuſpicionem purgantia, ideoque intrat conſuetus error etiam in hoc puncto procedendi cum generalitatibus, vel indefinite applicandi cuicumque caſui illas auctoritates, quæ invaliditatem firment in certis caſibus, ob argumenta, quæ in eis accedant, hanc ſuſpicionem confoventia, cum verius ex ſingulorum caſuum qualitate, & circumſtantiis eandem ſuſpicionem comprobantibus, vel reſpective dirimentibus, deciſio pendeat.

Quidquid itaque ſit in d. caſu, de quo loquuntur *Dinus & ſequaces*, illum tamen extraneum eſſe dicebam ab illo præſentis controverſiæ, dum conventio non eſt inter emptorem, & venditorem tamquam per ſpeciem pacti reſolutivi, ſive venditionis factæ ad certum tempus, ac pro-
6 pterea ita conventum eſſet ad effectum, ut res rediret ad priorem dominum, ſuamque priorem cauſam quodam jure poſtliminii; Quodque inter datorem, & receptorem pecuniæ ſub nomine pretii intrare poſſet ſuſpicio fœnoris, & mutui uſuratii ita palliati, ſed eſt cum tertio ſe obligante & promittente creditori emere nomen debitoris, & ſic emptione, & venditione nova, & omnino integra, in qua proprie verificaretur id quod diſponit textus *in l. in vendentis* dum ita deficere diceretur certus ſimultaneus utriuſque contrahentis conſenſus, in quo conſiſtit unum ex tribus vulgaribus eſſentialibus requiſitis.

Reflectendo tamen ad veritatem, dubitabam de motivo; Non quidem ex fallacia concluſionis, quæ in puncto juris in ſuo caſu vera eſt, tam ob expreſſam diſpoſitionem d. textus, cum quo DD. tranſeunt relati per Surdum ubi ſupra, & alii, quam etiam ob ſupradictam rationem deficientiæ unius ex requiſitis, dum deficere dicitur, vel ſub incerto eſſe conſenſus venditoris, qui poteſt nolle vendere illi, qui emere ſe obligavit, ſed ex fal-
7 lacia applicationis, cum concluſio procedat in ipſo contractu emptionis, & venditionis, ac dici valeat perfectus, nec ne, tam ad effectum dominii, quam fructuum & periculi, quam ad alios effectus exinde reſultantes poſita perfectione; Secus autem ubi, ut in præſenti, non agatur de emptione, & venditione, ſed de promiſſione de emendo, vel de vendendo, quoniam iſta non eſt quidem apta importare perfectam venditionem, prædictorum ac ſimilium effectuum productivam, ſed bene apta eſt ad obligandum promittentem ad factum promiſſum, quando in ejus facultate ſit illud præſtare, vel ad id quod intereſt juxta diſtin-

ctiones, de quibus ſupra, *diſc. præced.* ubi de hac materia promiſſionis de aliquid faciendo, vel præſtando.

Potiſſime vero ubi promiſſio ſit jurisjurandi religione munita, cum tunc juramentum dirimat omnia obſtacula ex juris civilis rigoribus, & ſubtilitatibus manantia, ad generales terminos *in c. cum contingat, de jur. jur. & c. per veſtras de donat. inter vir. & uxor.* quoties non obſtet infectio uſuraria, vel alia, quæ a jure canonico prodeat, ſive ab eo probata ſit, cum non implicet promiſſionem eſſe ex parte promittentis obligatoriam, ex parte promiſſarii facultativam, ut quotidiana praxis in facultate redimendi docet.

Iſta etenim inæqualitas, vel claudicatio, eſt quidem pretio æſtimabilis, ut propterea minuat de valore, adeout 8
diminutio ea parte facultatarii, & commodum ex parte neceſſarii promiſſoris iſtam inæqualitatem compenſet ex deductis, *d. diſc.* 32. *de regalib. & ſupra hoc tit. diſc.* 24. *& alibi*, ſed non per hoc irritat actum, ſive hoc obligationem inefficacem reddit.

Agnoſcendo itaque difficultatem ſuſtinendi motivum, ad cujus jam promoti defenſionem evocatus fueram, Aliud 9
promovi ob quod idem obtineretur effectus, ut ſequutum fuit, vel quia Reus abſolutoriam reportaverit, vel quia actor deſtiterit, cum amplius de cauſa actum non audierim; 10
Eodem nempe modo, cum quo ſubſtinui idem in caſu, de quo ſupra, *diſc.* 32 & in aliis pluries, non negandi ſcilicet obſervantiam, & implementum promiſſionis, ſed inſiſtendi ſuper pretio, ut illud de præſenti attendi deberet, & quanti nunc iſtud nomen valeret, non autem pro quanti tunc quæ- 11
ſitum eſſet, ob eamdem æquitatem reſultantem a claudicatione juxta deducta *d. diſc.* 32. quæ repetere ſuperfluum eſt.

E converſo agnoſcentes defenſores Actoris, qui erant iidem qui etiam ſcripſerant in contrarium in alio caſu, *de quo d. diſc.* 32. vim motivi inevitabilis, & ob quod idem reſultabat effectus invaliditatis pacti, cum ob detectam decoctionem viri, & ob nullitatem obligationis ejus uxoris tam ex ſtatuto Urbis 152. quam ex capite indotationis, iſtud nomen nullum pene haberet pretium, judicioſe recurrebant ad aliud motivum, quod mihi aliquem inferebat timorem, ſed quoniam Judex illud non amplectebatur, procedendo cum littera, ſive cum formalitate verborum obligationis, hinc defuit occaſio ſuper illo ſcribendi, ejuſque veritatem mature examinandi, atque judicium efformandi,

Statuta ſiquidem per eos propoſitione in puncto juris veriſſima, atque in omnibus voluntatis quæſtionibus princi- 12
paliter, ac perpetuo attendenda, nimiumque frequenter, & forte uſque ad vitium, ſed ſemper opportune inculcata, ut non cortex & formula verborum, ſed ſubſtantia veritatis ex facto potius, ejuſque circumſtantiis, quam ex verbis deſumenda attendi debeat. Dicebant (& quidem pro meo judicio non improbabiliter) quod iſta conventio in ſubſtantia redoleret potius fidejuſſionem, ſeu verius pro meo ſenſu laudationem & aſſecurationem, juxta ea quæ de laudatione debitoris pro facti qualitate importante judicium fidejuſſionis, vel 13
aſſecurationis habentur *ſub tit. de credit. diſc.* 90. Quaſi quod dubitante datore pecuniæ de idoneitate illorum, qui recepturi erant, iſte promiſſor eos tamquam idoneos laudaverit, & approbaverit, ita datorem aſſecurando, quod ad annum ipſe pro eadem ſumma emet.

Siquidem ratione ſubjectæ materiæ incongrua videbatur d. obligatio de emendo, cum de illa expediat eſſe ſolicitus 14
quando agatur de aliqua ſpecie, cujus poſſit non reperiri emptor pro eodem pretio, ut in rebus immobilibus, vel etiam mobilibus, aut ſe moventibus contingit, ac etiam in illis juribus, & actionibus quæ tertiam conſtituunt ſpeciem, atque ſub ſtabilium genere recenſeri ſolent, ut contingit exempli gratia, in cenſibus ob perpetuam irrepetibilitatem pretii, vel ſortis ex parte creditoris ab invito debitore: Secus autem in iſta ſpecie contractus ſocietatis officii, quæ pro libito diſſolvi poteſt, atque ita ab ipſo debitore repeti valet pecunia data, ex deductis *in ſua ſede, ſub tit. de Societ. officii*, Et per conſequens non videbatur ad quid creditor, contemporanee, unde correſpectivitas reſultat, de iſta tertia obligatione ſolicitus eſſet, niſi pro iſto effectu implicitæ aſſecurationis, vel approbationis.

Hinc proinde reflectebam, quod quamvis (ut præmiſſum eſt) ob ceſſantem neceſſitatem formalis diſputationis, maturum non efformaretur judicium, diſtinguendum eſſet 15
an hujus nominis deterioratio ex aliquo ſupervento caſu contigiſſet, vel e converſo revera de tempore contractus præexiſteret (quod in hac facti ſpecie incertum erat) dum actore allegante inſufficientiam ex tunc, id ex parte rei negabatur, quodque viri ſufficientia a quodam

ſupervento infortunio prodierat; Primo etenim caſu, quod ſcilic. deterioratio caſualiter poſt contractum contigiſſet, tunc ad favorem promiſſoris reſpondendum eſſet, ut ſuperventum periculum eſſe deberet ipſius creditoris tanquam Domini, eodem modo quo ſuum eſſet augmentum, vel commodum majoris idoneitatis, & perſeverantiæ in contractu, atque eodem modo, quo ejuſdem creditoris damno cedebat lucrum ſortis, quod debitor juxta naturam hujus contractus feciſſet ſi contigiſſet mors illius, ſub cujus vitæ periculo ſocietas inita fuit, ſecus autem in altero caſu, in quo tunc inſufficienter jam præextiſteret, quoniam tunc iſta promiſſio de emendo claram præſeferre videtur approbationem, & aſſecurationem, ob quam creditor incertus de ſtatu debitoris, ad contrahendum cum eo inductus fuit; Ac propterea ſaltim videretur intrare actio de dolo juxta ea quæ *ſub tit. de credito pluries*, & alibi habentur ſuper obligatione cedentis circa idoneitatem, & exigibilitatem nominis ceſſi, cum ſimilibus; Ideoque deciſio pendere videbatur ex facto potius quam ex jure; Cumque illud incertum eſſet, idcirco judicium deſuper efformare non potui.

ROMANA,
SEU ALBANEN. VINEARUM,
PRO MAGDALENA ESCHINARDA DE VITELLESCHIS,
CUM FRANCISCO ET ALIIS DE MOLARIA.

Caſus deciſus per Rotam pro Magdalena.

De actione competente emptori adverſus venditorem pro remotione moleſtiarum paſſarum, an competat ubi non accedat illa denunciatio, quæ de jure requiritur pro actione evictionis.

Et aliqua ad ejuſdem evictionis materiam, an ſcilicet, & quando ad eam teneatur ille, qui emendo rem pro perſona nominanda, alterum nominavit, cum aliqua alteratione pretii, & pactorum.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Denunciatio non eſt neceſſaria ubi conſtat de juſtitia evincentis.*
3 *Non eſt neceſſaria denunciatio ad effectum removendi moleſtias, & tradendi rem liberam, & de ratione.*
4 *Quando etiam iſto caſu omiſſio denunciationis prajudicet.*
5 *Re non integra non tenetur venditor removere moleſtias.*
6 *Quando denunciatio etiam poſt ſententiam dicatur re integra.*
7 *De ſtylo Signaturæ reſcribendi de appellatione etiam in cauſis exequutivis.*
8 *De alio caſu controverſiæ, & qualis eſſet punctus.*
9 *Ad evictionem non agit ille qui ſciat onus, vel jus alterius.*
10 *Venditor univerſitatis non tenetur de evictione.*
11 *An & quando ille qui emit pro perſona nominanda, & poſtea nominet, teneatur de evictione.*
12 *De eodem, & quando etiamſi ſit venditor, non teneatur.*

DISC. L.

1 De anno 1618. Petrus Eſchinardus emit vineas a Gregorio Paravicino, cum obligatione Octavii Garimberti; Cumque de anno 1667. Savus Porcatius pro cenſu per prædictum Gregorium impoſito uſque ab anno 1612. tamquam donatarius Juliæ Porcatiæ ad eas obtinuiſſet immitti in Salviano, hinc Magdalena d. Petri mediata ſucceditrix, quæ immiſſionem paſſa fuit, obtinuit ab A.C. mandatum pro liberatione a moleſtiis contra Molarios mediatos hæredes d. Octavii, commiſſaque per Signaturam cauſa in Rota *cor. V. Comite cum clauſula ſi quid exequendum*, atque dato dubio ex ejuſdem reſcripti ventre manante, an mandatum eſſet exequendum, *ſub die 1. Junii 1672.* affirmativa prodiit reſolutio confirmata 17. *Januarii* 1673.

In diſputationibus autem deſuper habitis, cum nulla caderet quæſtio ſuper judicii extremis, dum obligatio Octavii erat clara, & non negabatur hæreditaria qualitas ex parte reorum, hinc reſtringebatur punctus ad duas exceptiones inſimul connexas, quarum una venit in conſequentiam alterius; Primo ſcilicet quod nulla acceſſerit denunciatio, ſine qua emptori non competit actio evictionis, Et ſecundo ſuper ejuſdem evictionis injuſtitia, negando in evincente pertinentiam cenſus jure donationis, ſeu fideicommiſſi, atque ſuper hac ſecunda exceptione ſcribentes pro reis magis inſiſtebant, nimiumque ſe diffundebant.

Scribens autem pro actrice dicebam, etiam in ſenſu veritatis, qualem Rota agnovit, quod utraque inſpectio extranea eſſet a caſu quæſtionis, quodque propterea omnia, quæ deſuper late deducebantur, inanem laborem, inanemque chartarum repletionem continerent, ut frequenter contingit; Tunc enim intrat inſpectio ſuper juſtitia evictionis, quando emptor qui ad eum jam paſſam agit, ita vult evi- 2 tare defectum omiſſæ denunciationis, ob limitationem tradi ſolitam regulæ illius neceſſitatem exigenti, ratione juſtitiæ claræ, quam auctor laudatus, vel neceſſarius defenſor, ſi fuiſſet interpellatus, impedire non potuiſſet, unde eidem de hoc excipienti replicari ſolet, dicas nunc quid dicturus fuiſſes, ſi re integra denunciatio facta eſſet, ut advertitur *ſub tit. de feud. diſc. 44. & ſub tit. de Regal. diſc. 64 & de juriſd. diſc. 60. & alibi ſæpius.*

Id autem extraneum erat a caſu quæſtionis, quoniam juxta practicabilem formularium, per quod ceſſat major pars illarum quæſtionum, quæ in iſta evictionis materia cadunt, tam venditor, quam fidejuſſor, qui æque principaliter, & 3 inſolidum tamquam principalis correus ſe obligavit, non ſolum promiſerunt de evictione, ſed etiam præſtare, & manutenere rem liberam, ac propterea liberare emptorem ab omnibus moleſtiis, illaſque in ſe aſſumere, atque in vim iſtius poſterioris obligationis agebatur, potiſſime dum moleſtiæ vere, & proprie importabant evictionem formalem per abdicationem dominii, & poſſeſſionis, cum ageretur de remedio Salviani, quod hunc effectum non operatur, ut pluries advertitur, ideoque nil referat an res ſit integra, necne, & an deventum fuerit ad exequutionem intentati remedii, dum ſemper agi dicitur de moleſtiis, pro quarum remotione & liberatione, atque pro manutentione rei liberæ, prout contractum & promiſſum fuit, agitur, ad quem proinde effectum neutra cadit inſpectio, quoniam etiam re non integra emptor petere poteſt liberationem ab illis moleſtiis, quas non ſolum in verbis, ut contingit ante condemnationem, & exequutionem, ſed etiam factis patitur, juxta auctoritates in eadem deciſione relatas, quæ deducebantur, fruſtra repetendas utpote ſuper juris principio certo, atque advertitur *etiam d. diſc. 44. de feud. in fine.*

Intrare ſiquidem dicebam clarum, ac inevitabile dilemma, quod ſcilicet, Aut ipſi rei conventi credebant quod ille qui moleſtias inferebat, foveret bonum jus; Aut non; Si id credebant in comperto res erat, dum quamvis ageretur de formali evictione, non intrabat defectus denunciationis, ob ſupradictam limitationem regulæ reſultantem a juſtitia evictionis; Et ſi non credebant, ita eis facile erat, aſſumendo in ſe litem & moleſtias, ab iſtis eximere emptorem juxta formam obligationis.

Duplicem vero effectum ipſi emptori præjudicialem obſervabam ab omiſſa denunciatione etiam in caſu moleſtiarum, quando iſtæ eſſent injuſtæ, atque removeri potuiſſent 4 per defenſorem neceſſarium, reſultare poſſe; Primo nempe circa jam factas expenſas, ac damna & intereſſe paſſa ob non perceptionem fructuum, quoniam auctor laudatus, ſeu defenſor neceſſarius, ſuſcipiendo in ſe litem in ſtatu, & terminis, in quo illa ſit de tempore qui evocatur, atque moleſtias removendo, recte emptori objicere poteſt, quod ſibi imputet cur ab initio eum non evocaverit, quoniam feciſſet idem quod evocatus fecit, ac propterea dicendum videtur, ut damna, & intereſſe in expenſis, & fructibus referri poſſent ad propriam culpam, in cujus caſu obligatio, vel actio evictionis non intrat.

Et ſecundo quando d. res perempta eſſet, ſive alias deteriorata, vel difficilis recuperationis, penes eum, qui de 5 facto avocaſſet eam in ſola poſſeſſione, quoniam ubi ex parte auctoris laudati doceatur de injuſtitia moleſtiarum, non tenebitur ipſe ad aſſumendum in ſe moleſtias irreparabiles, atque in ea parte, in qua res non ſit amplius integra, ex eadem ratione, de qua ſupra in expenſis & damnis, quod ſcilicet emptor propriæ culpæ id referre debeat, dum venditor dicere poteſt idem quod ſupra, quod ſcilicet impediſſet ſi ab initio, & re integra evocatus eſſet; Ut habetur apud Merlin. *dec. 796. n. 6. cum ſeqq.*

Neutrum vero in hac facti ſpecie dici poſſe advertebam ob illam facti circumſtantiam, quod ſcilicet quamvis Magdale- 6 na moleſtata utpote mediata hæres, vel ſucceditrix emptoris tanquam ignara quales eſſent ejus neceſſarii defenſores, ſen-

tentiam

tentiam immiſſionis in Salviano, nulla facta denuncistione, paſſa eſſet; Attamen illam fecit re interga, priuſquam ſcilicet cauſa diſcuteretur in Signatura juſtitiæ, ex cujus reſcripto denegativo appellationis ſuſpenſivæ cum ſolita clauſula ſine præjudicio exequutionis in vim Ægidianæ ad exequutionem deventum eſt, ideoque auctor laudatus ſibi exequutionem imputare debet, quoniam ſi in eo ſtatu aſſumpſiſſet defenſionem, atque deduxiſſet ea, ex quibus injuſtitia moleſtantis prætendebatur, id impediſſet, quoniam etiam in exequutivis, & privilegiatis ſuſpenſivam appellationem regulariter excludentibus, de illa ratione injuſtitiæ, vel ſal-
7 tim de clauſula tranſlativa ratione turbiditatis reſponderi ſolet, ea inſinuatis, *diſc. 37. & ſeq. de judic. & diſc. 30. & 31. in rel. Cur.* ſed revera videbatur quod ſubſiſteret jus moleſtantis.

In hoc item propoſito evictionis præſtandæ per venditorem, ſive evictionis quanti minoris pro eadem Magdalena converſam perſonam reæ conventæ agente, aliam diſputa-
8 vi quæſtionem in Rota coram Albergato cum Aloyſio Benedello *In alia Romana, ſeu Albanen. bonor.* Siquidem efformato concurſu creditorum Petri ejuſdem Magdalenæ fratris, atque expoſitis venalibus domibus & vineia per eum in Civitate, & territorio Albani poſſeſſis, illarum emptionem pro ſcutis octo millibus circiter fecit dicta Magdalena pro perſona nominanda, deindeque ad quatuor circiter annos nominavit præfatum Aloyſium pro diverſo tamen, ac majori pretio ſc. 12. m. circiter. Cumque tractu temporis emptor, & poſſeſſor aliquas moleſtias pateretur, non ex facto Magdalenæ, ſed ejus auctorum, ſive ex eorum non jure in quibuſdam aquis, quæ evictæ erant ab illis de Plattis, Idcirco introducta cauſa in Rota coram prædicto Albergato, datoque dubio generali *an & de cujus bono jure conſtaret*; Stante quod multa erant controverſiarum capita, hinc in diſputatione habita 18. Junii 1674. in iis quæ jus concernunt, ſolus punctus erat ille, an Magdalena teneretur de evictione ſive ad quanti minoris, cum omnes alii puncti eſſent potius facti quam juris, ideoque pro Curiæ ſtylo cauſæ Patrono potius incumberent.

Quoimo etiam potius facti quam juris dicendus erat punctus prædictus ſuper verbis ſcilicet apocæ deſuper confectæ, ac etiam ſubſequuti inſtrumenti, nec non ſuper fide adhibenda teſtibus hinc inde deductis ſuper circumſtantia reſtrictionis evictionis ad factum proprium, ut prætendebatur per Magdalenam, negabatur autem per Aloyſium, ac etiam ſuper emptoris ſcientia illarum prætenſionum, ex quibus
9 poſtmodum moleſtiæ proveniebant, adeout intrarent termini text. *in l. ſi fundum ſciens C. de evict. empt. de quibus, d. 300. p. 7. rec. 453. & 457. p. 9. & d. diſ. 44. & diſ. 32. de feud. & paſſim.*

Potiſſime vero quoniam iſta erat quædam emptio univerſitatis bonorum, ſeu patrimonii debitoris in eo locu, ac propterea cum eadem proportione, cum qua venditor non tenetur de evictione erga primum emptorem niſi in
10 expreſſis, & ad ſpeciem deductis, ita non tenetur ipſe primus emptor, qui venditoris, vel cedentis perſonam gerat erga ſecundum juxta deducta *ſupr. diſc.* 26. Ac etiam proxime ad rem *ſub tit. de feud. diſc.* 32. & alibi; Ideoque totum pendebat ex facto, ſuper cujus juſtificatione major, peneque tota verſabatur controverſia.

Et quoniam in præcedenti inſtantia coram A. C. ſive alio Judice, in qua non ſcripſeram, per alios defenſores ejuſdem Magdalenæ, quæ erat ex genere illorum infirmorum, qui de facili mutant medicos, ad excludendam obligationem evictionis, vel defenſionis inſiſtebat in concluſione, de qua
11 *diſc. 26. de locat.* & alibi pluries, quod emptor pro perſona nominanda poſt factam nominationem ad aliquid non teneatur niſi ad ea, quæ ex proprio facto, vel culpa proveniant, eo quia dicitur nudum organum, vel inſtrumentum, ipſeque nominatus cenſendus eſt primus, ac immediatus emptor perinde, ac ſi cum ipſo directe, & immediate contractus initus eſſet, hinc Scribentes pro altera parte inſiſtebant in negatione applicationis dictæ concluſionis, late probando, quod non verſaremur in terminis veræ nominationis, per quam primus acquirens aria gereret figuram ſimplicis organi, vel inſtrumenti; Tum ob lapſum temporis notabilis annorum quatuor, & ultra, dum dicta concluſio intrat, quando ad breve tempus id agitur intra annum, & ſincere, ac citra fraudem ſequatur nominatio, *ut d. diſc. 26. de locat. & alibi;* Tum fortius ob notabilem alterationem pretii ad commodum nominantis aliaſque circumſtantias probantes, quod venditoris ex integro potius, quam ſimplicis nominatoris, Magdalena perſonam gereret. Dec. *conſ.* 543. & alibi plene relati per Salgad. *in labyr. p. 2. c. 13. per tot. cum aliis, d. diſc. 26. de locat.*

Scribens itaque pro venditrice rea conventa, non negabam quod ſtante alteratione pretii, aliorumque pactorum revera dici non poſſet, quod verſaremur in caſu veræ nominationis, cujus terminis attentis nominator nullam facere poteſt prioris contractus alterationem ex præmiſſa ratione, quod ipſe habetur tamquam nudum organum, ſive inſtrumentum, ſed dicebam iſtam inſpectionem cadere ad alios effectus, *de quibus d. diſc. 26. de locat.* & apud Salgad. *ubi ſupr.* & alios, non autem ad illos præſentis controverſiæ, quoniam tunc ubi etiam cenſenda eſſet vera, & prima venditria, adhuc tamen ſi proteſtata eſſet nolle teneri, niſi de facto, & dato proprio, idem erat effectus, nil obſtante notabili augmento pretii; Tum quia, ut in facto ſupponebatur, referri poterat ad fructus illius anni, jam maturos, nec non 12
melioramenta; Tum etiam, quia ſi ea propria induſtria hoc lucrum ſibi paravit, ſibi imputare debet emptor, cur tali reſtrictioni evictionis conſenſum præſtitit, Ideoque tunc ab eo aliud prætendi non poteſt, niſi remedium reſciſſorium, quatenus ita enormis læſio intraret.

PARMEN. PERMUTATIONIS, PRO FRATRIBUS DE PONTULIS, CUM ANTONIO MARIA THOMATO.

Reſponſum extra Curiam.

An, & quando emptori, vel reſpective venditori, ſive permutanti petenti ab altero contrahente pretium, vel rem, obſtet exceptio non traditionis, vel non implementi, ſi defectus proveniat a caſu, vel a facto tertii.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Periculum eſt emptoris poſt perfectum contractum.*
3 *Impedimenta non excuſant, niſi doceatur de diligentia.*
4 *Non intrat hæc obligatio, ubi certum ſit eas non eſſe profuturas.*
5 *Quod cauſarum deciſiones pendeant magis ex facto, quam ex jure.*
6 *Subſtantia voluntatis, potius quam formalitas verborum attendi debet.*
7 *Quod alicui indecorum ſit habitare domum conductitiam.*
8 *Qualis in facti ſpecie eſſet ſubſtantia voluntatis.*
9 *Ubi forma reſpicit certum effectum, iſte attendi debet.*
10 *An, & quando ille, qui ſciat, vel prævidere poſſit caſum, eo contingente, habeat actionem, vel exceptionem.*

D I S C. LI.

INita inter fratres de Pontulis, & Antonium Mariam 1
Thomatum permutatione quarumdam domorum ſitarum in Civitate Parmæ ſub lege, ut non tenerentur Pontuli dimittere domum propriam, niſi poſtquam obtinuerint alteram vacuam, & expeditam, quam quidam conductor inhabitabat; Cum finita conductione, atque conductore domum vacuam dimittente, de mandato Ducis, ejus Medicus domum occupaſſet, præfatus autem Thomatus peteret dimiſſionem domus a Pontulis, hinc ex iſtorum parte requiſitus fui ad ſcribendum pro eis in cauſa jam introducta in foro Epiſcopali, ſive ad reſpondendum motivis, quæ pro ſtylo per Judicem edita erant.

In motivis autem, fundate quidem, ac elaborate, dicebatur, quod implementum ex parte Thomati promiſſum, jam dici poterat ſequutum, dum conductor domum vacuam, & expeditam dimiſerat, adeout ex ejus parte taliscenſenda eſſet de jure, quamvis de facto non eſſet, utpote ab alio occupata ex facto, vel mandato Supremi Principis, quod recenſetur inter caſus fortuitos, de quibus Venditor, vel permutator non tenetur poſt jam perfectum 2
contractum initum ſuper ſpecie, cum ſolum difficultas intret in iis, quæ ſunt in genere, ſive conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura, ex pluries inſinuatis, *hoc tit.*

Cumque ex parte reorum conventorum oppoſitum eſſet de concluſione, de qua Gregor. *dec.* 50. 1. *n.* 1. Burat. *dec.* 110. 3
n. 4. bene, dec. 286. n. 13. & 14. p. 11. rec. & ſæpius, quod ſcilicet impedimenta, quæ a facto hominis proveniunt, impedito non ſuffragantur ad illum excuſandum, ubi præſertim non

ſit reus, vel actor, niſi doceat de diligentiis ex ejus parte ſufficienter adhibitis pro impedimenti remotione; Replicabatur dupliciter, ex facto ſcilicet, in quo ſupponebatur eas adhibitas fuiſſe; Et ſecundo ex altera juris propoſitione præcedentiā limitativa, ut ſcilicet iſta obligatio non intret quando certum, ac notorium ſit, ut in facti ſpecie ſuppo-
4 nebatur eſſe, quod ſint inanes, & non profuturæ, ut apud Bich. *dec.* 484. *n.* 25. atque alibi pluries advertitur.

Reſpondendo itaque, admittebam dictarum propoſitionum veritatem generaliter, & in abſtracto, Negabam tamen applicationem ad caſum ob ejus particulares circumſtantias, ex quibus potius, ac principaliter, quam ea juris regulis, ac propoſitionibus, ut mea frequens eſt dicendi conſue-
5 tudo, forenſium controverſiarum deciſionis pendent, ob ſæpius inſinuatam differentiam inter ſcholaſticos, & forenſes, ut primis congruat quæſtiones peragere in abſtracto, aliorum autem partes principaliter conſiſtunt in concluſionum, & auctoritatum cum congrua applicatione ad caſum controverſiæ, juxta ejus particulares, & individuas circumſtantias, ut præſertim advertitur *diſc.* 37. *& alibi pluries*.

Applicando itaque ad rem, advertebam ut in hac facti ſpecie ſuper iſtius conventionis interpretatione & praxi, procedendum eſſe cum adeo frequenter, ſed ſemper opportu-
6 ne inſinuata propoſitione, in omnibus voluntatis quæſtionibus perpetuo, ac principaliter attendenda, ſive agatur de diſpoſitionibus morientium, ſive de correſpectivis conventionibus viventium, ut præſertim iſtarum occaſione advertitur *ſub tit. de cred. diſc.* 103. *& tit. de dote, diſc.* 27. *ac etiam diſc.* 49. *de regal.* & pluries, ut non cortex, & formalitas verborum, & per conſequens neque juris regulæ generales ex eadem formalitate manantes, attendi debeant, ſed ſubſtantia veritatis, ac veriſimilis voluntatis.

Procedendo igitur cum iſta propoſitione advertebam, quod cum ipſi rei conventi eſſent ſoliti habitare domum propriam; non autem cogi quærere domos conductitias, quas ex aliquarum Civitatum, vel regionum moribus, indecorum reputatur inhabitare, ut præſertim liquet ex Epigrammate compoſito ſuper tumulo *Auctoris Gloſſæ Pariſien-*
7 *ſis*, qui ſub nomine *Auctoris damnatæ memoriæ* nuncupari ſolet, ut ſcilicet quamvis eſſet doctus Juris conſultus, nimiumque turpi lucro incumberet, adhuc tamen, ob ejus nequitiam, ita Deo permittente pauper obiit, ac vivens conductitiam domum inhabitare coactus eſt, id ad injuriam referendo.

Cum itaque dictam haberent conſuetudinem habitandi domum propriam, non autem conductitiam, eamque continuatè coperent, idcirco de hoc pacto ſibi conſulere ſolli-
8 citi fuerunt, ut ſcilicet eatenus propriam domum dimittere tenerentur, quatenus alteram vacuam, & expeditam haberent, ut ad illam directe, & immediate eandem habitationem transferre poſſent, Potiſſime vero; quia erat impedimentum, de quo ob illius domus ſitum Palatio Ducali proximum, ita teſtoacta obſervantia docente, veriſimiliter timeri poterat, & ſic quod ſubſtantia voluntatis in adjiciendo dictum pactum, fuerit habendi domum vacuam, & expeditam, non ea fictione juris, vel intellectualiter, ut de jure, circumſcripto pacto ſequi diceretur, ac ſufficeret, ſed de facto, atque ſpectato effectu, ſeu fine, ob quem tale pactum adjectum fuerit.

Atque ad id recte conferre dicebam propoſitionem, de qua *diſc.* 87. *de feud. & diſc.* 28. *de teſtam.* & alibi pluries,
9 quod ſcilicet, quando forma reſpicit certum effectum tunc principaliter attenditur ejuſdem effectus ex implemento de facto, non autem curantur formalitates juris cum ſimilibus.

Et quamvis, tam per Scribentes in contrarium, quam per Judicem motivantem prædicta circumſtantia ſitus domus, & retroactæ conſuetudinis retorqueretur, dum caſus
10 potuit prævideri ideoque intrarent ea, quæ habentur ad materiam text. *in l. ſi fundum ſciens, C. de evict.* ac etiam ad materiam text. *in l. ad. C. locat.* ut non ſuffragetur illa propriiuſus neceſſitas, quæ prævideri potuerit, ſive ea, quæ juxta *dec.* 422. Coccini habentur *diſc.* 1. *de locat. & pluries ſub tit. de regal.* ad terminos text. *in cap. propter ſterilitatem, & c. potuit, de locat.* cum ſimilibus.

Dicebam tamen, id recte procedere in puncto juris, quatenus de pacto conſultum non eſſet, quo accedente, ſecus dicendum eſt, adhibendo eoſdem terminos, de quibus ſupra, tam in propoſito evictionis, quam reſtauri, quoniam ſi de una, vel altero quis paciſcatur, prædictorum jurium diſpoſitio non intrat; Ex ea congrua tam legali, quam naturali ratione, quod ſcilicet, quo magis ſcivit, vel prævidit caſum, eo magis illum ſuſcipere noluit, ſed ſibi cum pacto expreſſo conſulere, & propterea aliter contrahens, qui pacto conſenſum præſtitit, ita in ſe ſuſcepiſſe dicitur illum caſum, qui alias non ſibi, ſed alteri de jure cedere deberet, ut præſertim ſuper d. materia deſalchi, ſeu reſtauri ſæpius advertitur; Et ſic quod quemadmodum iſti rei conventi in ea domo, quæ per contractum effecta erat propria, cogebantur pati conductorem, quamvis nolitum ex facto Principis, cui reſiſti non poteſt, ita e converſo ipſi actores cogendi eſſent habere hanc domum conductitiam, ut eam ipſi rei conventi inhabitarent, potiſſime dum in ipſis actoribus non militabat eadem ratio, dum non erant ſoliti d. propriam domum inhabitare, ſed locare, ideoque conqueri non poterant, quod defraudarentur voto non habitandi niſi domum propriam.

ROMANA LIGNORUM.
PRO COLASANTE, ET SOCIIS, CUM CAPITULO LATERANENSI.

Caſus diſputatus cor. Vicario ejuſdem Baſilicæ, ſub incerto exitu, ſopitus credo per concordiam.

De materia periculi rei venditæ reſultantis ab incendio, vel alio ſimili caſu, an illud eſſe debeat Emptoris, vel Venditoris.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Ubi Venditio eſt conditionalis pendente conditione periculum eſt venditoris, & de ratione.*
3 *An detur pœnitentia conditione pendente.*
4 *Quando dicatur conditionalis ſub ea conditione, quæ impediat perfectionem.*
5 *Quid cenſeatur deductum in contractum venditionis.*
6 *Venditor non agit ad pretium, ſi non tradat, vel offerat rem venditam.*
7 *Quando dicatur venditio, vel locatio, & in quo conſiſtat ſubſtantia contractus.*
8 *De novo anno productionis fructuum, & quando damnum debeat eſſe in parte venditoris, quamvis ſit emptoris.*

D I S C. LII.

FActa per Canonicum Camerarium Capituli Baſilicæ 1
Lateranenſis venditione Colaſanti, & ſociis Carbonariis Sylvæ, ſeu arborum Sylveſtrium vulgo *macchia* exiſtentium in quodam Capituli caſali pro inciſione, quæ ad effectum conficiendi carbonem facienda eſſet pro ſtylo artis in pluribus annis, in quolibet ſcilicet juxta ipſarum arborum opportunitatem, ſub reſervatione ratificationis Capituli, cum clauſula, *& non alias*; Cum ad breve tempus caſuale incendium ortum occaſione incendendi ſtipulas notabiliter dictas arbores deterioraſſet, adeout, vel in totum, vel in parte notabili pro uſu prædicto inutiles reddidiſſet; Hoc autem non obſtante prætenderet Capitulum integras pagas conventas, hinc introducta lite coram Vicario ejuſdem Baſilicæ, quamvis ex primo motivorum, de quibus infra in prima diſputatione crederem ſcribendo pro emptoribus, ut pro eis eſſet reſpondendum, Attamen, quia illud ex facto ceſſabat, quia nempe docebatur de ratificatione Capituli contenta in libro, in quo acta Capitularia regiſtrari ſolent, idcirco iſto ſolidiori motivo ceſſante conſului, ut eo meliori, quo poſſent modo, ſe concordarent, ut credo ſequutum, dum amplius poſt unicam diſputationem de cauſa actum non audivi.

In d. itaque unica diſputatione, cum præſuppoſito, de quo ſupra, non factæ ratificationis per Capitulum, dicebam,
etiam cum ſenſu veritatis, caſum eſſe planum favore em- 2
ptorum contra venditorem, ut ſtante imperfectione contractus, atque pendente illa conditione ſuſpenſiva, a cujus purificatione, vel implemento perfectio pendet, venditoris potius quam emptoris eſſet periculum juxta textum literalem *in l. neceſſario, verſ. plane, ff. de pericul. & commodo rei vend.* qui loquitur in individuo hujus caſus incendii, & firmant communiter Scribentes, qui loqui non poſſunt contra textum expreſſum, & literalem, cum ſolum eorum opiniones, & quæſtiones intrent, ubi agatur de lege, quæ ſit capax interpretationis ob aliquam dubietatem, ſive ubi legum antinomia dignoſcatur, ut advertunt Gomeſ. *tom.* 2. *var. c.* 2. *n.* 23. Mſinger. *obſerv.* 36. *n.* 4. *centur.* 6. Rot. *dec.* 26. poſt Collect. Bonden. *ubi concordantes*.

Idque

Idquē ſumma ratione, quoniam tam periculum, quam commodum dicuntur ſequela dominii ſaltim habitualis, quod reſultare dicitur ab iſto contractu emptionis, & venditionis ob traditionem, quæ raro, & difficile omittitur ob moderna formularia Notariorum, ob quorum cautelas, & clauſulas adeſſe dicitur, ſaltim fictam per clauſu- 3 lam conſtituti, ſive per verba, vel dictiones, *dans*, *transferens*, *&c.* & ſimilia; Unde cum pendente conditione ſuſpenſiva contractus dicatur in ſtatu imperfectionis, atque dominium non abdicetur ab uno, neque transferatur in alium, quinimo pendente conditione admittat pœnitentiam cum declarationibus, de quibus præſertim *diſc. 61. de donat.* ubi late de iſta materia facultatis pœnitendi pendente conditione, a qua perfectio pendeat, cum iſta dicatur differentia inter conditionem ſuſpenſivam, & reſolutivam ex inſinuatis eodem *diſc. 61. ac etiam diſc. 73. de teſtam. & 154. de fideic. & ſæpius*.

Dubitandum veru non eſſe dicebam quin ratificatio Capituli importaret conditionem ſuſpenſivam, a qua contractus perfectio penderet ob expreſſam ejus reſervationem 4 cum clauſula *non alias*, *aliter*, *nec alio modo &c.* ob quam opus non eſſe dicebam aſſumere quæſtionem poteſtatis Canonici Camerarii, quoniam ubi etiam illa adeſſet ſufficiens, adeout de jure d. ratificatio neceſſaria non eſſet, adhuc tamen ejus neceſſitas reſultat a voluntate Partium, quæ ſub iſta conditione, & non alias contrahere voluerunt, ex deductis *d. diſc. 61. de donat. & diſc. 1. de alienat. & contr. prohib.* in propoſito beneplaciti Apoſtolici reſervati cum iſta clauſula, & alibi pluries; Ac propterea cauſa ſuiſſet in tuto, niſi ex facto ceſſaſſet præſuppoſitum.

Dicebam ſecundo, quod præcedenti motivo quoque non ſubſiſtente, adhuc idem dicendum eſſet, quoniam in arbo- 5 ribus cæduis in contractum deductis; utpote infixis ſolo ipſius Capituli, verificabilis non erat abdicatio dominii a Venditore, ejuſque translatio in emptorem, cum dicantur pars inſeparabilis a fundo, donec fiat inciſio, & ſeparatio juxta ea, quæ in materia fructuum pendentium habentur, præſertim ſub *tit. de benef. diſc. 81. cum ſeqq.* & alibi, ideoque ceſſare dicebam rationem, ob quam periculum transferatur in Emptorem; Potiſſime vero ubi ex parte iſtius nulla concurrat, ut in hac facti ſpecie non concurrebat culpa, vel mora, ob quam ſolet eſſe periculum culpoſi, quamvis non adſit dominium ſaltim habituale, tamquam pro limitatione regulæ, juxta ea, quæ in propoſito periculi rerum conſiſtentium in pondere, numero, vel menſura habentur *ſup. diſc. 6. & ſub tit. de regal. diſc. 118. & alibi*.

Ita etenim advertebam, quod ex parte venditoris, penes quem res vendita erat, verificari non poterat implementum contractus mediante traditione; Et per conſequens, quod nulla competeret actio ad petitionem pretii ad nimium vul- 6 garem *text. in l. Julianus, §. offerri, ff. de actionib. empt.* ex quo manat recepta propoſitio pariter vulgaris, & quotidiana, quæ generaliter habetur in omni contractu ſuper exceptione non implementi admittenda in omni judicio, quamvis exequutivo, & privilegiato, quod ſcilicet ille, qui agit ex contractu correſpectivo, docere debet, ex ejus parte de adimplemento non curando, an reus de illo doceat, necne, ex relatis *diſc. 20. n. 22. de judiciis*, & alibi frequenter, præſertim *ſub tit. de cred.* ac etiam ſub altero *de locato*.

Verum reflectendo ad veritatem ab initio requirentibus, de more inſinuatam, dubitabam de motivo ſive de applicatione dictarum propoſitionum, quamvis in ſuis caſibus eſſent veræ, quoniam in hujuſmodi contractu, qui promiſcue ſub nomine emptionis, & venditionis, vel ſub altero locationis, & conductionis, vel appaltus, ſive arrendamenti explicari ſolent ex iis, quæ in vectigalibus aliiſque regalibus, vel ſalinis habentur pluries in ſua ſede, ſub *tit. de regal.* & in ſpecie venditionis, vel locationis ſilvæ cæduæ 7 habentur *ſub tit. de loc. diſc. 46.* quoniam, ut advertitur *d. tit. de Reg.* præſertim *diſc. 116. & in aliis*, ex celebri *conſ. 156.* Soccini *lib. 2.* in quæſtione eſt cum ſolita opinionum ſciſſura, an hujuſmodi contractus veniat potius dicendus locationis, & conductionis, vel emptionis, & venditionis, ſed quidquid ſit ſive unam, ſive alteram redoleat ſpeciem, in hoc propoſito effectus eſt idem, quod ſcilicet in contractum non deducatur ipſe fundus, ſive ipſa cauſa productiva fructuum, minuſque ipſi fructus de per ſe tamquam ſpecies, ſed deducitur jus, vel facultas percipiendi fructus, & ſic in propoſito jus, vel facultas incidendi ligna, & arbores, ac propterea ob caſum, qui in eis contingat, non dicitur deficere contractus, vel rei locatæ ſubſtantia, cum non eſſet cauſa productiva, neque ipſa facultas incidendi, exercibilis, aut verificabilis in arboribus ab incendio præſervatis, quamvis in minori quantitate, quinimo in ipſiſmet, quæ incendium paſſæ fuerant, quamvis longe minoris aptitudinis, & utilitatis, ideoque damnum eſſe dicebatur in fructu, potius, quam in rei ſubſtantia, juxta diſtinctionem in propoſito Appaltuum, ſive deſalchi, cujus prætenſio Appaltatoribus vectigalium ſolet eſſe connaturalis, ut habetur pluries in *d. regalium ſede*, diſtinguendo quando damnum dicatur in ſubſtantia, vel in fructu ob notabilem differentiam ex una, vel altera ſpecie damni reſultantem, Ac propterea, poſtquam comperii, quod primum motivum imperfectionis contractus corrueret ex facto, conſului, ut ſupra inſinuatum eſt, ut curarent eo quo poſſent modo, ſe concordare, cum in hoc altero motivo, quod nimium placuerat cauſæ patrono, ex cujus judicio in Curia apud Principales pendet æſtimatio informationum Advocatorum, ita minus pretio judicante labores, & opera magis peritorum, tutum fundamentum conſtituendum non eſſet.

Advertebam tamen, eodem ſenſu veritatis retento, quod caſus eſſet aliqua concordia, ſeu remiſſione penſionis dignus, non ſolum ob illam non ſcriptam æquitatem & commiſerationem, quæ ex hujuſmodi infortuniis in humano ſenſu re- 8 ſultat, & quam Eccleſia, & Clerici, ſive perſonæ Eccleſiaſticæ magis colere debent, ſed etiam de ſtricto rigore, ex ratione verſionis in utilitatem, ſive locupletationis de alieno, quod ſcilicet cum ob hujuſmodi accidens, ſive utiliter, ſive inutiliter, ſuccenſas arbores præmature, & per annos ante præfinitum tempus incidere opus eſſet, uti de facto inciſæ fuerunt, ita agrariæ artis regulis exigentibus, exinde reſultabat, quod per annos anticiparentur, ſive accelerarentur novi fructus, ſive nova recollecta, quæ initiare dicitur ex ipſo inſtanti, in quo fructus alterius recollectæ ſeparatus eſt, ex inſinuatis *d. diſc. 85. & ſeqq. de ben. & diſc. 24. de penſion. ac etiam, diſc. 160. de dote, & alibi*, cum illico poſt inciſionem radices incipiant concipere, & reſpective producere novos renaſcentes virgultos, ex quibus beneficio temporis altera perficiatur ſilva cædua, in cujus inciſione conſiſtit recollecta, & ob quam rationem, *d. diſc. 46. de locato*, firmatur, ut validitas pacti prohibentis emptori, vel conductori, ne ligna inciſa auferre poſſit ad certum tempus, & propterea rei non habitæ ſolvat pretium, non quidem in pœnam, & ex ſola ratione pacti, ſed ex prædicta alia congrua ratione, unde iſtius utilitatis ratio haberi deberet.

FLORENTINA PRETII,
PRO HÆREDIBUS MARCHIONIS JOANNIS CORSI,
CUM HÆREDIBUS FERDINANDI CAPONII.

Diſcurſus pro veritate.

De venditione facta pro pretio ſolvendo, quando emptor uxorem duxerit, vulgo *a tempo, a moglie*, an emptore moriente, uxore non ducta, venditor habeat actionem ad pretium conſequendum ab ejus hæredibus, necne.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De iſto contractu* a tempo, a moglie *ubi agatur de ejus validitate.*
3 *Quomodo procedendum ſit, ubi non habeantur ſpeciales deciſiones.*
4 *Quando tempus nuptiarum ſtet pro conditione, vel pro dilatione, & quid mors operetur.*
5 *Quomodo dignoſcatur, an ſit dilatio, vel conditio.*
6 *De eodem, & quod attendatur quantitas pretii.*
7 *De ratione, ob quam ad effectum conditionis requiratur magnus exceſſus in pretio.*
8 *An mors violenta debitoris, ei præjudicet, necne.*
9 *Concluſio reſponſi.*

D I S C. LIII.

EMit Ferdinandus de anno 1647. a Joanne equum 1 curſibus braviorum aptum vulgo *barbaro* pro pretio ſcutorum centum quinquaginta, quos promiſit ſolvere quando uxorem duceret vulgo *a tempo a moglie*; Cum autem caſu accidederit quod Ferdinandus emptor uxore non ducta occiſus fuiſſet, hinc inter ejus hæredes, ac illos venditoris,

ditoris, interim quoque defuncti, orta eſt quæſtio, an dictum pretium ſolvendum eſſet, necne, atque deſuper ex parte hæredum venditoris conſultus.

Reſpondi caſum pro mea notitia videri novum, quod ſcilicet nemo ad hanc ſpeciem deſcendat; quoniam licet plerique Moderni (cum antiquioribus iſta ſpecies contra-
2 ctus ignota eſſet) tractent de hujuſmodi contractu *a tempo, o meglio* ea relatis a me *diſc. 36. de Uſur.* Attamen percutiunt diverſum punctum validitatis, vel invaliditatis, non autem iſtum, an ſcilicet mors ante purificatam conditionem liberet debitorem, vel e converſo aperiat creditori actionem, ideoque tamquam in caſu non deciſo dixi pro-
3 cedendum eſſe cum regulis generalibus, vel a ſimili *ex deductis diſc. 35. de judic.* & in opuſculo ſtyli, ac alibi.

Dicebam itaque cum generalitatibus procedendo, deciſionem pendere a puncto, an tempus nuptiarum ſtaret pro traditione, ſub qua ſtipulatio ſolvendi in ſubſtantia concepta eſſet, adeout interim eſſet imperfecta, ſuam expectando perfectionem a conditionis purificatione, vel e converſo
4 ſtaret pro dilatione, adeout ab initio perfecta eſſet obligatio, dilata vero ſolum eſſet ſolutio, ut priori caſu mortis, quæ certificat, conditionis purificationem eſſe impoſſibilem, evaneſcere faciat obligationem, ſecus autem in poſteriori, in quo mors æquivalet purificationi conditionis, ad text. *in l. centeſimis 46. §. Si ita ſtipulatus fuero, ff. de verb. obl.* ubi Bart. *n. 2.* plura expendit jura quæ videntur contraria, eaque ita conciliat, & eſt diſtinctio recepta, de qua *diſc. 108. de Feud. n. 30. & ſeqq. & diſc. 3. de Legat. n. 5. & ſeqq.* ubi concordantes, & alibi, adeout quoad ea quæ juris ſunt in abſtracto, nulla videatur cadere quæſtio, quæ ita remanet facti, & applicationis, an in una, vel in altera diſtinctionis parte verſemur.

Ad id autem dignoſcendum noſtri Majores cum conſueto vitio procedendi in ſola littera legum, vel cum formalitate verborum, vim conſtituere ſolent an proceſſum fuerit per
5 dictiones, & verba denotantia conditionem, vel reſpective exequutionem eodem modo quo facere ſolent in altera quæſtione, *de qua diſc. 154. de fideic. & diſc. 73. de Teſtam.* an proceſſum ſit per viam conditionis; vel per viam modi, quod etiam habetur in materia donationis poſt mortem donatoris effectum ſortituræ, an ſcilicet mors perculiat ſubſtantiam vel ſolam exequutionem, ut in ſua ſede *ſub tit. de Donat.* & alibi pluries.

Verum, ut locis citatis advertitur, id continet conſuetas juriſtarum ſimplicitates, quoniam cum agatur de quæſtione voluntatis, & ſic potius facti quam juris, ſubſtantia veritatis, ex facti circumſtantiis deſumenda, potius attendenda venit, quamvis verba in cortice, & attenta grammaticali ſignificatione contrarium ſua ſete videantur, ut advertitur, præſertim *d. diſc. 154. de fideic. n. 12. diſc. 103. de cred. in fine, & generaliter d. diſc. 73. de Teſtam.*

Potiſſime vero ubi agatur de hujuſmodi conventionibus, quæ in lingua materna cum brevibus apocis privatis fiant inter negotiatores, vel nobiles idiotas juris non profeſſores abſque Notariorum formulariis, vel Advocatorum conſiliis, & cautelis, cum tunc magis de bono & æquo procedendum ſit, ſpectata ſubſtantia veriſimilis voluntatis.

Applicando autem ad rem, dicebam deciſionem pendere ex quantitate pretii in contractu deducti, an ſcilicet illud eſſet
6 nimium exceſſivum, adeout alias redoleret uſuram, vel enormiſſimam læſionem, quæ dolum, & turpem deceptionem redoleat, qualis erat caſus, de quo *diſc. 36. de Uſur.* Vel e converſo eſſet pretium valori proportionatum cum illo moderato exceſſu, qui pro communi uſu adeſſe ſolet ratione dilationis præſertim incertæ, quæ ad multos annos protrahi poſſet; Ut priori caſu contractus habeat potius ſpeciem ſponſionis, & aleæ, ſive ut vulgo dicitur *Lotto*, adeout illud magnum lucrum a purificatione conditionis ſperatum compenſatum remaneat a periculo amittendi totum, quatenus conditio non purificetur, & per conſequens importat conditionem; Secus autem in poſteriori, ex regula, quod ex pretii quantitate deſumitur contrahentium voluntas, & quid in contractum deductum ſit.

Ac propterea (applicando ad rem) cum hujuſmodi equi nimium æſtimabiles pro motibus præſertim regionis eſſe ſo-
7 leant, idcirco pretium conventum videtur non continere d. magnum exceſſum, dum magnus requiritur non ſolum ob periculum mortis emptoris, cum qua ceſſat ſpes purificationis conditionis, ſed etiam quia in ejuſdem emptoris, ac reſpective debitoris facultate repoſitum eſt pene illico, & ad breve tempus ſe liberare, atque conditionis purificationem reddere impoſſibilem, ſuſcipiendo ordines ſacros; igitur debet eſſe talis exceſſus, qui congrue, & adæquate illud periculum compenſet, quod utique in hac facti ſpecie non videbatur dici poſſe.

Conſiderabam quoque ſtante morte violenta an adaptari 8
poſſent ea quæ habentur *diſc. 69. de Penſ. & diſc. 118. de Reg. n. 7. & ſeqq.* quaſi quod culpa debitoris ſequuta eſſet mors, atque ſublata ſpes purificationis conditionis nuptiarum. Sed reflectendo ad veritatem non videbatur motivum conſiderabile, dum ea quæ habentur *diſc. 69. de Penſ.* illi innituntur fundamento, quod mors per manus juſtitiæ dicitur voluntaria poſitive culpoſa, ſed ubi damnum, vel mors provocat ab inimicis, tunc nimium raro, peneque unquam intrat obligatio refectionis, ea deductis *eod. diſc. 118. de Regal.*

Ac propterea neglecto iſto motivo ex altero adæquationis 9
pretii, atque ceſſationis magni exceſſus pro hæredibus venditoris cenſui reſpondendum, ut ſcilicet tempus nuptiarum dilationis potius quam conditionis gratia adjectum eſſet.

ROMANA LÆSIONIS, PRO LERCARIIS CUM JOSEPHO BAVA.

Caſus deciſus per Rotam pro Bava.

An in venditione judiciali ſub haſta detur enormis, vel enormiſſima læſio, & quatenus detur, an ſufficiat in ſexta, vel debeat eſſe ultra dimidium, & de illius probatione.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries cum reſolutionibus.*
2 *De nullitatibus ſolent agere Procuratres.*
3 *De probatione læſionis.*
4 *An hoc remedium læſionis detur contra tertium.*
5 *De eodem & quare detur in caſu enormiſſimæ.*
6 *Qualis læſio conſtituat enormiſſimam.*
7 *De eodem in Urbe ob ſtatutum.*
8 *De quæſtione an in venditione ſub haſta ſufficiat ſexta, vel requiratur etiam ultra dimidium.*
9 *De aliqua quæſtione an in venditione ſub haſta detur hoc remedium.*
10 *Quales auctoritates non mereantur attendi.*
11 *Examinantur deciſiones Rotæ, ut non ſufficiat ſexta.*
12 *De eodem de quo n. 10. circa auctoritates DD.*
13 *De auctoritatibus ut ſufficiat ſexta.*
14 *De propoſitione quod factum judicis reputatur factum Partis.*
15 *De differentiis inter principalem, & judicem.*
16 *De cautione præſtanda per creditores recipientes pretium.*
17 *De differentia inter procuratorem voluntarium, & adminiſtratorem legalem.*
18 *Qualis differentia ſit inter creditorem licitantem, & tertium.*
19 *Alia differentia in caſu quod ſubhaſtatio detegatur juſta.*
20 *Et de puncto reſtitutionis fructuum in caſu enormiſſimæ læſionis.*
21 *Ad quid proſit oblatio, quam emptor faciat reſtituendi bona licitata.*
22 *Concluditur quomodo iſta materia debeat regulari.*

DISC. LIV.

PRo executione mandati obtenti per Deſiderium Od- 1
dum, contra Joannem Baptiſtam Bighezam, ſubhaſtatæ fuerunt duæ domus, & decem granaria deliberata eidem Deſiderio majori oblatori pro ſumma ſibi debita, atque pro eadem ſumma data fuerunt in ſolutum Joſepho Bavæ creditori, contra quem idem Bigheza, ſive Lercarii ejus hæredes judicium inſtituerunt reintegrationis ex capite nullitatis ſubhaſtationis, vel ex alio enormiſſimæ læſionis coram Judice Baſilicæ Vaticanæ, a quo prodiit ſententia rei conventi abſolutoria; Introductaque cauſa in Rota coram Taja ſub die 27. Junii 1672. prodiit reſolutio reis conventis pariter favorabilis ſuper excluſione nullitatis ſubhaſtationis, in repropoſitione vero ſub die 1674. cum tam in facto quam in jure læſio nimium ſtringeretur ex parte Actorum, reus autem repeteret oblationem, quæ initio judicii ſupponebatur etiam facta reſtituendi bona, refectis pretio, & aliquibus melioramentis, Rota huic oblationi acquieſcente; abſque alia diſcuſſione perſuaſum fuit in de-

in deciſis, ſed cum Actores oblationem recuſarent, ob notabile intereſſe fructuum medii temporis, & expenſarum, idcirco cauſa adhuc pendet; Atque in iſtis diſputationibus duæ erant inſpectiones, una ſcilicet nullitatis ſubhaſtationis, & deliberationis ratione ordinis male ſervati, vel exceſſus; Et altera læſionis.

In prima modicæ fuerunt meæ partes, quoniam poſitis defectibus, qui per actores ſupponebantur, planum erat de jure ut reſultaret nullitas, adeo ut nulla in puncto juris caderet dubitatio, quæ tota erat facti, an adeſſet,
2 nec ne talis defectus negatur ex parte Rei, cui Judices adhæſerunt, ideoque in hoc pro Curiæ ſtylo verſaretur potius opera cauſæ Patroni.

Altera inſpectio læſionis in alias duas etiam ſubdiſtinguebatur, unam ſcilicet facti ſuper juſto valore, ex quo
3 pendebat, an læſio adeſſet necne; Et altera juris, ſuper effectibus ex qualitate probatæ læſionis reſultantibus.

Prior pars quoque facti potius erat; Quamvis etenim quamplures juris propoſitiones caderent, de quibus ſupra, *diſc. 40. de judiciis*, & alibi, ſuper modo ſcilicet æſtimandi, ac fide teſtibus, vel peritis adhibenda, nec non ſuper deductionibus a pretio faciendis ob circumſtantias minuentes, illam præſertim in hujuſmodi venditionibus judicialibus conſiderari ſolitam, ut emptori remaneat bene conſultum in caſu evictionis, vel moleſtiarum, cum ſimilibus, ideoque per Scribentes hincinde pro conſueto moderno abuſu conficerentur pene volumina, cum copioſis allegationum cumulis ſuper propoſitionibus hodie præſupponendis concordato facto; Nihilominus erroneum, vel ſuperfluum videtur deſuper deducta recenſere, cum revera non ſit materia capax regularum generalium, quæ pariformiter omnibus caſibus applicari valeant, cum deciſio pendeat a ſingulorum caſuum qualitate, & circumſtantiis; Et per conſequens remanet potius quæſtio facti & applicationis, quam juris.

Prout, quamvis initio aliqualiter actum eſſet de puncto
4 ſupra, *diſc. 25.* an remedium reſciſſorium, ex capite enormis læſionis, ad ſimplices terminos text. *in l. 2. C. de reſcind. vend.* ſit exercibile contra tertium; Attamen opus non fuit in eo immorari; Tum quia reus conventus id non opponebat, ſed bonorum reſtitutionem offerebat ut ſupra, & quæ oblatio fuit potiſſima cauſa reſolutionum, inhærendo alias firmatis in conſimili caſu, *dec. 112. p. 10. rec.*

Tum etiam quia actores inſiſtebant principaliter ſuper qualitate læſionis enormiſſimæ redolentis dolum pro effectu fructuum medii temporis, in iſta ſpecie venientium,
5 non autem in altera ſimplicis læſionis enormis ex inſinuatis etiam ſupra, *diſc. 44.* eaque poſita non dubitatur de actionibus exercitis contra tertium ex eadem ratione, ob quam veniunt fructus, quod ſcilicet iſta ſpecies læſionis ob dolum, quem complicare dicitur, producit nullitatem, cujus operatio eſt, ut dominium numquam cenſeatur abdicatum ab eo, qui ſubhaſtationem paſſus eſt, vel reſpective venditionem facit, & per conſequens rem ſuam a quocumque poſſeſſore vendicat jure dominii; Illa concurrente differentia inter principalem emptorem, ſeu deliberatarium, & tertium, ut contra illum ratione malæ fidei a dolo præſumpto reſultantis veniant fructus ab initio, contra iſtum vero nonniſi a die motæ litis, ſeu quod alias malæ fidei poſſeſſor effectus fuerit.

Major igitur, penequc tota juris quæſtio fuit ſuper qualitate læſionis an dicenda eſſet enormiſſima; Idque principaliter pendebat a puncto regulationis ſimplicis læſionis enormis, an in hac venditione judiciali ſub haſta eſſe
6 deberet eodem modo quo in venditione conventionali juxta terminos textus *in l. 2. Cod. de reſcind. vendit. & cap. 2. & 3. de empt. & vendit.* cum exceſſu ultra dimidiam, ut propterea, juxta opinionem enunciatam ſupra *diſc. 27.* cum qua hodie in Curia proceditur, ad conſtituendam enormiſſimam requiratur exceſſus ultra beſſem, vel potius pro enormi ſufficiat ultra ſextam, ut ita cum ſua proportione arithmetica inferri poſſet ad enormiſſimam ex aliquo majori exceſſu notabili, quamvis non ſit in beſſe, vel in dimidio.

Ut etiam pluries in facti contingentia dicere conſuevi in iis caſibus, in quibus intraret ſtatutum Urbis enun-
7 ciatum ſupra, *diſc. 28.* & in aliis, per quod ad enormem ſufficit tertia, quoniam ita pro enormiſſima deſiderandus non videtur exceſſus in beſſe, qui ſufficit ad terminos juris communis, quibus attenta pro enormi requiritur dimidium, ſed attendi debet eadem proportio cum illa arithmetica regula, quæ vulgo *del tre* dicitur.

In hoc igitur puncto, an ſcilicet venditio ſub haſta differat, necne a voluntaria, ut propterea requiratur etiam exceſſus in dimidio, vel potius ſufficiat in ſexta; Dicebant Scribentes pro reo, quibus hucuſque Rota adhæſit, non tamen abſque aliquorum, præſertim autem Ponentis diſſenſu, quod licet DD. Regnicolæ hanc retineant opinionem, 8
ut in ſexta ſufficiat læſio, ut patet ex Franch. *dec. 120. & 224.* Ubi add. Aponte *de poteſtate Proreg. tit. de regal. impoſit. §. 5. num. 8. & ſeq. cum aliis* apud Bich. *deciſ. 609. & diſc. 40. de judic.* attamen Rota inconcuſſe contrariam ſequitur opinionem ab antiquo firmatam apud Seraph. *deciſ. 1478.* cum qua conſuevit pertranſire, adeout quamvis de anno 1654. apud Bich. *dicta dec. 609.* (quia forte doctus Extenſor iſtum quoque haberet ſenſum) in prædictam opinionem inclinetur; Attamen poſtea declaratum fuit, illam non eſſe deciſionem Tribunalis, ſed potius diſcurſum extenſoris, ut præſertim habetur *dec. 170. par. 14. recent.* atque a me, licet obiter, inſequendo ſenſum Rotæ inſinuatur ſupra, *diſc. 16 & 28. & alibi*; Et ſic quod illa eſſet opinio particularis derivata potius ex illorum Tribunalium ſtylo in Rota, & Curia non attendendo, ubi procedendum eſſet cum diſpoſitione juris communis, tam civilis *in d. l. 2. C. de reſcind. vend.* quam fortius Canonici *in d. cap. 2. & 3. de empt. & vendit.*

His tamen non obſtantibus etiam cum ſenſu veritatis jam de iſtarum diſputationum tempore explicato *d. diſc. 40. de jud. n. 65. & ſeq.* contrarium etiam in puncto juris communis verius eſſe dicebam, quodque propterea d. opinio Regnicolarum non ex particulari ſtylo, ſed a juris communis diſpoſitione, vel ratione, atque a ſenſu antiquorum Interpretum, & primorum magiſtrorum proveniret.

Priuſquam vero ad hujus aſſumpti probationem deveniretur, inſiſtebam ſuper æquivoco, a quo originata fuit hæc opinio, cum qua Rota & Curia hucuſque proceſſit.

Siquidem apud DD. quæſtio eſt in genere an venditio quæ judicialis auctoritate ad haſtam publicam fiat, ſubjaceat, 9
necne huic reſciſſorio remedio ex capite læſionis, adeout intret diſpoſitio, vel ratio præfati text. *l. 2.* non diſtinguendo ſpeciem læſionis, an ſit enormis, vel enormiſſima, ſive quando unam, vel alteram ſpeciem redoleat, pleriſque negativam ſimpliciter tenentibus, quaſi quod judicialis auctoritas omnem ſanet defectum; Aliis vero contrariam tenentibus opinionem affirmativam, & aliis diſtinguentibus, ſeu conſultantibus, an venditio ad haſtam publicam fiat voluntarie per ipſummet Dominum, vel potius eo invito fiat per Judicem ex officio, ut patet ex relatis per Cagnol. *dict. l. 2. n. 157. & ſeqq.* Gabr. *de empt. & vendit. concl. 1. n. 61. & ſeq.* Anna *alleg. 43. n. 6. & ſeq.* Surd. *conſ. 39. n. 4.*

In iſto itaque conflictu, Rota ſequitur opinionem affirmativam, ſive diſtinguentem ut ſupra, quod ſcilicet etiam in caſu in quo fiat cum auctoritate Judicis, attendatur læſio, ut præſertim apud Cavaler. *dec. 187. & 368.* ex quibus patet quod cum d. auctoritatibus proceditur, dictaque deciditur quæſtio, ex qua manat æquivocum, quoniam aliud eſt agere an reſciſſio ex capite læſionis ad terminos d. text. *in l. 2.* intret necne in genere, ſive in abſtracto, Et aliud eſt an poſita affirmativa debeat læſio præciſe regulari juxta diſpoſitionem ejuſdem textus, qui percutit terminos voluntariæ, & conventionalis venditionis, ac propterea deciſiones, & auctoritates percutientes dictam quæſtionem generalem ſuper ſubſtantia hujus remedii in genere, ponendæ ſunt ad partes, & non bene adaptantur ad alteram diverſam quæſtionem ſuper qualitate, vel quantitate exceſſus in hac judiciali venditione, cum termini ſint diverſi, diverſaque ſit ratio.

Quatenus itaque pertinet ad iſtam quæſtionem particularem, quamvis opinio pragmaticorum ſit, ut id firmatum fuerit ab antiquo tempore coram Seraph. *d. dec. 1478.* Attamen, ut ejus lectura probat, id obiter articulo non examinato 10
abſque aliqua auctoritate, vel ratione, dicitur, ideoque deciſionis nomen in hac parte non meretur, ex inſinuatis *diſc. 35. de jud. n. 77. & diſc. 32. n. 80. in relat. Cur.*

Deinde vero id poſitive dictum fuit de anno 1614. in Spoletana cor. Pamphilio, qui poſtmodum fuit Pontifex Innoc. X. *dec. 648. part. 1. rec. n. 5.* cum qua ſimpliciter pro moderno pragmatico uſu, una deciſione alteram inſequen- 11
te, proceditur in aliis, & præſertim *dec. 53. n. 1.* apud Poſth. *de ſubhaſt. dec. 12. num. fin. part. 12. recent. & dicta dec. 270. n. 14. part. 14. & in aliis.*

Sed pariter dignoſcitur æquivocum *dict. prima dec. 548. part. 1.* a qua revera aliæ pendent, quoniam ut ex ea patet, proceditur cum præmiſſis, & aliis auctoritatibus percutien-

tibus

gibus dictam priorem diverſam quæſtionem, ita capiendo 12 quid pro quo, ideoque poſterioribus deciſionibus recte congruere videntur ea, quæ circa numerum Doctorum habentur *eodem diſc. 35. de judic.* adhibendo exemplum teſtium deponentium de auditu originato ab uno, qui detegatur mendax, vel male informatus, ut eorum nullatenus curato numero, quamvis eſſet millenarius, nulla fide digni ſint, nullamque faciant probationem.

E converſo dicebam quod examinando punctum tam per auctoritates, quam per rationes, altera opinio, ut ſufficiat ſexta, omnino verior cenſenda ſit.

Attentis etenim auctoritatibus, id bene, ac explicite firmat loquendo de venditione facta per Arbitrum, Bart. 13 *in leg. ſi ſocietatem, arbitrorum, n. 25. ff. pro ſoc.* quem omnes in hac propoſitione agnoſcunt in magiſtrum, eumque ſequuntur Caſtr. Alex. Curt. & alii relati per Franch. *d. deciſ. 224. n. 2.* & bene advertit Aponte *ubi ſupra*, ac ſequuntur alii relati *in d. deciſ.* 609. Bich. *n. 6.* quamvis plures ex eis, ut ſunt præſertim Mangil. & Poſth. & ſimiles non mereantur numerari, tanquam collectores, qui pro eorum ſtylo non examinando punctum, neque ejus difficultatem guſtando, ſunt ſimplices relatores, atque de facili confundunt triticum cum palea, unde tot æquivoca, & confuſiones manant; Ac propterea faciendo auctoritatum combinationem; ad evidentiam patet, quod illæ huic aſſiſtunt opinioni.

Clarius vero eidem opinioni aſſiſtunt rationes, quoniam 14 licet vera ſit propoſitio, in qua præſertim potiſſimum conſtituitur fundamentum in ſupradictis Rotæ deciſionibus, & præcipue *d. dec. 270. p. 15. rec. n. 15.* quod factum Judicis reputatur factum partis; Attamen iſtud dicitur factum geſtum a Judice tanquam a legali, & neceſſario procuratore, ſeu adminiſtratore debitoris ad effectum evictionis, alioſque effectus eodem modo quo ſi fiat ab Arbitratore, cui aſſimilandus eſt, & de quo loquitur Bart. *ubi ſupra*.

Magna etiam dignoſcitur differentia inter ipſum principalem venditorem, & ejus legalem neceſſarium admi- 15 niſtratorem, ex pluribus; Primo nempe quia principalis venditor præſumitur informatus, unde vendendo minus juſto pretio, ſibi imputet, cur ſe circumveniri paſſus eſt ab emptore; Secundo quia habet liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem, & diſpoſitionem, ideoque poteſt donare, vel remittere in totum, & multo magis in parte, quod in Judice tamquam legali adminiſtratore, & qui a lege ſupponitur bonus & prudens vir, non eſt verificabile; Et tertio quia ſæpe contingit quod ob aliquam urgentem neceſſitatem, & congruentiam expediat vendere minus juſto pretio etiam ſcienter, cum ſæpius plus valeant decem hodie quam centum cras; Ac etiam poteſt quis ſciens, & volens vendere minus ad captandam gratiam, vel benevolentiam emptoris, vel ad alium finem, quæ omnia ceſſant in Judice; Et præcipue ceſſat ratio, ſeu motivum neceſſitatis, vel imminentis urgentiæ, dum per legem proviſum eſt, quod non reperto juſto oblatore bona adjudicentur ipſis creditoribus pro juſto pretio ad æſtimationem, ex qua magis communi, rationabili quidem, & commendabili praxi detrahitur iſta ſexta.

Fortius vero in noſtris modernis temporibus, & poſt in- 16 troductam pariter nimium rationabilem, & commendatione dignam praxim, de qua *diſc. 53. & ſeqq. de credit. & eodem diſc. 40. de judic.* & pluries *ſub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum*, & alibi, ut creditores, quibus liberandum eſt pretium, caveant de reſtituendo in caſu evictionis, & moleſtiarum, dum ita ceſſat illa ratio deficientis cautelæ evictionis, ob quam valor nimium diminui ſolet, ut etiam ponderatur *d. diſc. 40. de judic.*

In idem quoque conferunt ea, quæ apud Cagnol. *d. l. 2.* 17 *n. 166.* & alios habentur circa differentiam, quæ conſtituitur inter Procuratorem, vel alium voluntarium adminiſtratorem Venditoris & adminiſtratorem legalem neceſſarium, Ut ſcilicet priori caſu requiratur eadem læſio enormis ultra dimidiam perinde ac ſi ab ipſo principali venditio facta ſit, vel quia præſumendus ſit procurator a principali inſtructus, vel quia ſibi imputandum eſt cur minus providum, minuſque diligentem præfecerit illi adminiſtrationi quam per ſe ipſum facere poterat; Ac etiam ob favorem libertatis commercii, quod frequenter per mandatarios, & correſponſales, ſeu miniſtros exercetur, & ſub cujus voluntarii adminiſtratoris genere venit etiam creditor, qui ex facultate ſibi per venditorem attributa vendat pignus. Secus autem ubi agatur de tutore, vel Curatore, vel œconomo piorum locorum & ſimili legali adminiſtratore, qualis dicendus eſt Judex, cujus factum (ut præmiſſum eſt) reputatur quidem Partis, cujus nomine, ac vice actus geritur ad effectum obligationis evictionis, ac tranſlationis dominii, alioſque ſimiles effectus, non autem ut facultatem habeat donandi, vel profundendi quod non eſt ſuum, dum ut advertitur *diſc. 44. de jud.* & alibi occaſione agendi de remedio poſſeſſorio reintegrandæ, vel retinendæ competente adverſus factum Judicis nullum, ſeu valde injuſtum, quando Judex non bene ſuas explet partes, dicitur potius prædo, & ſpoliator; Ideoque merito iſta videtur ineptia generaliter, & indefinite intelligendi, & practicandi dictam propoſitionem, quod factum judicis reputetur factum Partis, cum ſit quidem vera, ſed diſcrete intelligenda in ſuis caſibus, & effectibus reſpective.

Procedunt hæc, etiam ubi adverſus tertium licitatorem hoc reſciſſorium remedium ex capite læſionis intentetur, multo vero magis, atque cum longe minori dubitandi ra- 18 tione, quando (ut in præſenti,) eſſet licitator idem creditor, ad cujus inſtantiam fiat ſubhaſtatio, quoniam licet, ut advertitur *d. diſc. 40. de jud.* & alibi, & præſertim *diſc. 32. de credito*, occaſione agendi de jure offerendi, non prohibeatur creditor publice & palam licitari per ſe ipſum, vel per ſubſtitutum, ne alias ſit deterioris conditionis quocumque extraneo, cum diſpoſitio textus *in l. & qui ſub imagine, C. de diſtract. pignor.* procedat in illa ſubhaſtatione, quam faciat ipſe creditor; Nihilominus adhuc notabilis differentia dignoſcitur inter ipſum, & tertium, quia dici valet oblator quodammodo neceſſarius, ob neceſſitatem cui ſubjaceat recipiendi adjudicationem ut ſupra, quatenus juſtus non reperiatur oblator.

Atque hinc rationabiliter quidem inter iſtum caſum, in quo ipſe creditor licitetur; Et alterum, in quo ſit tertius licitator, conſtituitur differentia per Rot. apud Rojas *dec. 284.* Super concluſione, de qua apud Franch. *dec. 120 & aliis*, quod ſi ſubhaſtatio, quæ ex actis valida ſit, detegatur injuſta, non competat illi, qui eam paſſus eſt, actio contra tertium licitatorem, ſed ſolum contra ipſum creditorem ad reſtitutionem accepti pretii, quatenus non ſit in dolo, quo accedente etiam ad damna, & intereſſe, ſecus autem ſi ipſemet ſit licitatus; Ut etiam hanc differentiam inter tertium, & ipſummet creditorem in venditione pignoris conventionalis conſiderant Doctores, & præſertim Cagnol. *d. l. 2. n. 251.*

Itaque concluſio ponderanda quoque venit pro una ex rationibus, ob quas omnino verior cenſenda eſt dicta opinio, ut ſufficiat ſexta, quoniam in caſu in quo detegatur citra dolum creditoris indebitum, ad aliud creditor non tenebitur niſi ad reſtitutionem accepti, quod poteſt eſſe modicum, ſi permittatur læſio infra dimidium, cum pleriſque aliis effectibus præjudicialibus; Ac propterea liquet quod ſive attendantur auctoritates, ſive rationes, iſta opinio omnino probabilior cenſenda eſt. quodque altera nullum habeat, nec rationis, nec auctoritatis fomentum, ſed derivet ab æquivoco, & erroneo principio capiendi quid pro quo.

Atque hinc ſemper magis, ac magis monemur, quia magnus, ac evidens error ſit procedere cum auctoritatibus ad 19 literam, & in ſola earum fide abſque diſcurſu, vel ratiocinio, indagando earum principium, ac rationem pro congrua applicatione, cum ita de facili incidatur in æquivoca, ut latius advertitur *diſc. 35. de judic. & alibi.*

Quamvis autem ex præmiſſis de facili cum arithmetica proportione ut ſupra, in hac ſpecie judicialis venditionis admittenda veniat læſio enormiſſima pro irritatione actus ad alios effectus exinde reſultantes; Attamen ut adverti- 20 tur *eod. diſc. 40. de judic.* ac etiam *diſc. præc.* non de facili admittendus eſt ille effectus, qui tali caſu tribuitur huic læſioni, reſtitutionis nempe fructuum ab initio ratione malæ fidei, quoties illa præſumptio quæ a lege manat, aliud non habeat fomentum facti ſaltem adminiculativum, cum ita poſſeſſor hujuſmodi legalium ſubtilitatum ignarus verſari potuerit in bona fide; Ac etiam quia improbabile videtur, ut interim ille, qui ſubhaſtationem paſſus eſt, obtineat iſtam favorabilem ſequelam dominii pro curſo, & perceptione fructuum, atque non ſubjaceat alteri ſequelæ odioſæ, & præjudiciali periculi, vel diminutionis interim contingentis, ac propterea adaptatur eadem ratio claudicationis, & inæqualitatis de qua ſupra, *diſc. 32.* & in aliis, quoniam ſi res periret, vel notabilem pateretur diminutionem ille, qui ſubhaſtationem paſſus eſt, nil motivaret, neque licitator aliquam contra ipſum haberet actionem, ideoque juſtum non eſt ut commodum fructuum & augmenti intermedii haberi debeat, præterquam in odium doloſi, & ſic ubi adſit mala fides vera, adeout non concurrat ſolum dolus præſumptus a lege, ſed juris præſumptio aliud

habeat

habeat quoque facti fomentum, iſteque pariter eſt unus de erroribus procedentium cum ſolis generalitatibus, & in littera abſque diſcurſu, vel ratiocinio.

Fortius vero ubi e converſo aliqua accedant bonæ fidei argumenta, ſive adminicula, inter quæ ad rem conſiderabile videtur illud, in quo ut ſupra, magnum peneque totum conſtitutum eſt fundamentum oblationis factæ per
21 poſſeſſorem dimittendi bona reſtituto pretio, non quod iſta ſola circumſtantia, ſola & de per ſe ſufficiat, quando ex aliis conſtet de dolo, & mala fide emptoria, & poſſeſſoris, cum ſæpius eſſe poſſit affectata cautela, quam offerens ſciat ob ſuffocationem, ac malum ſtatum debitoris eſſe inanem, unde merito in caſu de quo agunt ſuperius allegatæ *dec. 112. p. 10. rec.* poſt melius juſtificatam læſionem cum circumſtantiis dolum verum redolentibus iſta obligatione neglecta a prædictis deciſionibus 15. Decembris 1670. coram Albergato receſſum fuit, ſed bene eſt vehemens, & conſiderabile bonæ fidei argumentum, ſive adminiculum exclusivum illius malæ præſumptionis, quam lex ex læſione in pretio deducit.

Ac propterea concludendum eſt, ut ex ſingulorum caſuum 22
particularibus circumſtantiis, non autem ex generalibus propoſitionibus, vel ex auctoritatibus, & deciſionibus, quæ diverſos percutiant caſus, & ſic potius ex facto quam ex jure deciſio pendeat, iſta materia regulari debeat, atque ad hunc effectum intret differentia inter principalem, & tertium.

S U M M A,

S I V E

C O M P E N D I U M

Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Emptione, & Venditione.

S U M M A R I U M.

1 *Contractus emptionis, & venditionis eſt frequens, & de jure gentium.*
2 *Diſtinguitur a permutatione, quæ continet contractum diverſum.*
3 *In foro eſt materia anguſta.*
4 *De tribus eſſentialibus requiſitis emptionis, & venditionis.*
5 *Eadem deſiderantur in datione in ſolutum.*
6 *De quæſtionibus circa defectum poteſtatis vendendi ob inhabilitatem reſultantem a natura, vel a lege.*
7 *De promiſſione de vendendo, an importet venditionem, & quid importet.*
8 *De aliis quæſtionibus cadentibus ſuper requiſito conſenſus.*
9 *Requiritur, ut ſit res certa, & quando etiam incerta cadat ſub iſto contractu.*
10 *De rebus, quæ non ſint in libero commercio, atque in iſtum contractum non deducantur.*
11 *Quid in iſtis bonis importet conventio partium, & an intret pœnitentia.*
12 *Secunda emptio habens ſolemnitatem neceſſariam prævalet primæ.*
13 *Debitor, qui bona hypothecavit, non prohibetur ea vendere.*
14 *Poſſunt etiam vendi bona poſita ſub pignore prætorio.*
15 *Impoſitio ſervitutis non prohibet poteſtatem vendendi.*
16 *Quid de vitio litigioſi.*
17 *Etiam res aliena vendi poteſt, & quomodo.*
18 *Pretium debet eſſe certum, & in quantitate, pro qua ſpecies dari poteſt.*
19 *Quando incertitudo pretii obſtet, necne perfectioni contractus venditionis.*
20 *Data perfectione periculum, & commodum, ac fructus ſunt emptoris, & ad quid requiratur traditio.*
21 *In iis quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura, periculum eſt venditoris, donec ſequatur traditio, ſeu actus numerationis.*
22 *Quando etiam his caſibus ſit etiam emptoris.*
23 *Læſio enormis cauſat reſciſſionem contractus interim validi.*
24 *Enormiſſima vero nullitatem.*
25 *De differentiis inter unam, & alteram ſpeciem læſionis, & de effectibus exinde reſultantibus.*
26 *Quando dicatur enormis, vel enormiſſima.*
27 *An circa enormem aliqua ſit differentia inter emptorem & venditorem.*
28 *Pacta minuunt de pretio, præſertim illud redimendi, vel minor cautela.*
29 *De privilegiatis, in quibus læſio ſufficit in ſexta parte.*
30 *Quid in venditione ſub haſta.*
31 *Evictio ineſt contractui, ac debetur, quamvis non promiſſa ſit, & quando præſtanda non ſit.*
32 *Quando evictio ex natura rei, vel ob juris alieni ſcientiam præſtanda non eſt, adhuc debet præſtari ob factum culpoſum venditoris.*
33 *Etiam in caſu quo præſtanda non ſit, intrat obligatio ad reſtitutionem pretii, & quid differat evictio a reſtitutione pretii.*
34 *De evictione præſtanda, ubi vendatur hæreditas, vel feudum, ſeu alia univerſitas.*
35 *Quid cenſeatur deductum in contractum, an tota res, vel ejus pars, & quæ onera &c.*
36 *De actione quanti minoris, vel quanti majoris.*
37 *Si evincatur res in parte, ſeu diverſa qualitatis detegatur, an contractus reſolvatur &c.*
38 *De actione redhibitoria.*
39 *An imminente evictione emptor neget ſolutionem pretii.*
40 *Evictionis actio non competit, niſi ea ſequatur per abdicationem dominii, non autem in Salviano, vel poſſeſſorio.*
41 *Neque ei, qui litem non denunciavit, niſi juſtitia evictionis ſit clara.*
42 *Si venditor rem evictam recuperat, an emptor eam recipere teneatur.*
43 *Emptor poteſt evictionem prævenire per tranſactionem, & venditor tenetur ſupplere.*
44 *Sed ad id non tenetur.*
45 *Dominus vindicat rem ſuam ab eo, qui emit a non domino, non reſtituto pretio.*
46 *Quid ubi quis a non domino redimat, ut domino rem gratam faciat.*
47 *An ementes in emporiis publicis, vel nundinis, & portubus ſint tuti.*
48 *Emens ſub haſta rem alienam non redditur tutus a domino, quamvis redderetur tutus a creditoribus.*
49 *De ſecuritate ementium bona defuncti ab hærede beneficiato, quæ non procedat.*
50 *De ementibus ab hoſtibus, & aliis, qui jure belli bona occuparunt.*
51 *Si emens ſub haſta eſt tutus a jure offerendi, & quid de ipſomet creditore emente.*
52 *Emens a debitore ſubjacet juri offerendi, quod competit poſterioribus.*
53 *Quando emens ſub haſta ad inſtantiam creditorum poſteriorum reddatur tutus ab hypothecis anteriorum.*
54 *Creditores conſentientes venditioni, vel eam approbantes, non poſſunt moleſtare emptorem.*
55 *De ſecuritate ementium in vim bullæ Baronum.*

56 *Et*

56 *Et de ſecuritate ementium loca montium, vel officia venalia, aliaque jura Regalia, ſeu cum Principe.*
57 *Emens rem ſub ſimulato nomine alterius, an ſit emptor, & dominus, diſtinguitur.*
58 *Emens rem nomine proprio de aliena pecunia eſt dominus, & ſibi acquirit, & quid in herede gravato fideicommiſſo.*
59 *De emptione facta pro perſona nominanda, & de effectibus &c.*
60 *An emptio, & venditio cenſeatur facta ad corpus, vel ad menſuram: Et ad menſuram, quando facta præſumatur.*
61 *An fodina, & alia, quæ ſunt ſub ſolo, ſeu ſuperficie veniant ſub venditione.*
62 *De pacto commiſſorio.*
63 *De addictione in diem.*
64 *De pacto reſolutivo, & de alio de retrovendendo, & de pluribus ad hanc materiam circa præſcriptionem, vel pretium, ac ſolemnitates.*
65 *De retractu legali, & conventionali adverſus emptorem.*
66 *Obligationes tanſativæ emptoris ceſſant, re evicta, vel amiſſa.*
67 *An & quando emens ſe tueatur cum juribus creditoris dimiſſi, vel ejus, qui in contractu intervenit.*
68 *De concurſu venditoris pro pretio cum creditoribus emptoris.*
69 *De fructibus recompenſativis, ſeu uſuris pretii.*
70 *De emptione, & venditione ad vitam, ejuſque materia.*
71 *De venditionibus bonorum prohibitorum cum Principis licentia, vel diſpenſatione.*

1 QUamvis omnium humanorum actuum, frequentior iſte ſit emptionis, & venditionis, utpote humano uſui, & commercio magis neceſſarius, adeout juri gentium potius, quam poſitivo referatur; Quæſtione cadente, circa modum, ob interventum pecuniæ, quæ ex poſitiva publica auctoritate introducta eſt, ſive circa vocabulum, quaſi quod, gentium jure attento, permutatio rei cum re, pro utriuſque agentis opportunitate, potius, quam vera emptio, & venditio, pecunia mediante, in uſu eſſet, de quibus Scholis, & Academiis magis quam foro
2 agere congruit, diſtinguente foro iſtos venditionis, ac permutationis contractus tanquam diverſos.

Atque hinc majoris frequentiæ ratione, omnium amplior iſta materia, primo aſpectu, vel inconſiderato humano ſenſu eſſe videbatur, Contrarium tamen fori praxis docet, cum in pene certis, ac determinatas regulas, quæ
3 deſuper habentur, omnium fere brevior, magiſque anguſta apud forenſes dignoſcatur, quamvis ampliorem ſcholaſticis diſputandi occaſionem præbeat, circa ea, quæ foro inutilia ſunt.

Notoria ſiquidem, ac determinata ſunt hujus contractus tria eſſentialia requiſita copulative deſiderata, in perfecto ſcilicet conſenſu, re certa, pretiove certo conſiſtentia, ſine
4 quibus valida, perfectaque emptio & venditio non datur; *a* Sive in ſolutum datio, quæ emptionis, & venditionis
5 ſpeciem habet, ejuſque jure in omnibus metitur. *b*

Sub primi autem requiſiti verificatione quæſtiones cadunt, judicii imperfectionem, vel aliam prohibitionem, ſive inhabilitatem abſque certa forma, vel ſolemnitate per-
6 cutientes, ut in pupillis, minoribus, amentibus, aliiſque imperfectum judicium habentibus; Vel in Civitatibus, & Eccleſiis, aliiſque ſub neceſſaria legali adminiſtratione viventibus dignoſcitur, quod alienationum, & contractuum genericam inſpectionem potius continet, quam hujus contractus peculiarem naturam, ideoque ſub eo genere id cadit. *c*

Idemque ubi etiam inter habentes perfectum judicium, liberamque ſuorum bonorum adminiſtrationem, quæſtio cadat ſuper ipſius conſenſus perfectione, ac legitima conjunctione, quæ in omni contractu, vel alienatione neceſſaria eſt, atque inter abſentes fit per acceptationem litterarum. *d*

Potiſſime autem in iſto contractu frequens inſpectio cadere ſolet ſuper promiſſione de emendo, vel vendendo, ab ipſa emptione, vel venditione diſcreta, & quæ differen-
7 tia inter unam, ac alteram ſpeciem dignoſcatur, quæ notabilis eſt, quoniam ubi etiam promiſſio valida, & perfecta ſit, adeout pœnitentiam excludat, atque promittentem ad obſervantiam obliget, non tamen jus reale tribuit promiſſario, neque dominii translationem aliquam actualem, vel habitualem producit, ſolumque actionem ad factum, vel ad quanti intereſt, non impedientem poſteriorem dominii translationem in alterum a promiſſarii moleſtiis tutam, ubi fraudis, vel cauſæ lucrativæ junctæ cum ſubſidio, ratio aliter non exigat; *e* Niſi hypotheca promiſſarii favore prius contracta pro obſervantia promiſſorum, actionem rei perſecutoriam, jure tamen crediti potius, quam dominii, aliter ſtatuat.

Atque ſub ejuſdem primi requiſiti conſenſus inſpectione cadunt etiam ea, quæ ſuper pacto commiſſorio, vel addi-
8 ctionis in diem, ſeu de retrovendendo, aut redimendo reſpective, aut ſuper pactis reſolutivis, vel ſub ſimulatione perſonæ, ut infra, diſputari ſolent.

Quo vero ad alterum requiſitum rei, quæ in hujuſmodi contractum deducta ſit; Aliud eſt ipſius rei materialis certitudo, ac exiſtentia de facto, (cum ſuper re incerta, vel non extante non detur valida, & perfecta emptio, & 9
venditio;) Aliud vero, ut res extet, atque certa ſit, ea tamen commercii libertatem non admittat, neque ſit libere deducibilis in hujuſmodi contractum.

Non tamen rei certa exiſtentia & pertinentia de facto præciſe neceſſaria eſt, cum ſufficiat exiſtentia juris, vel ſpei, ſive actionis, quæ in re, vel ad rem habeatur, quamvis eventus eam inanem reddat, cum jactum retis, incertamque aleam, vel ſpem, in iſtum contractum deduci lex non vetet. *f*

Ubi vero ipſius rei certæ, ac extantis talis ſit qualitas, ut privatum liberum commercium non admittat, abſque certa ſolemnitate, vel alterius aſſenſu, ut ſunt res ſacræ, 10
ſanctæ, & religioſæ, ac etiam ſunt feuda vera, & recta, officia venalia, loca montium, aliaque jura Regalia, vel etiam bona indifferentia, quæ ob emphyteuticam, vel fideicommiſſariam qualitatem, ſeu alias expreſſam habeant hominis prohibitionem, quæ translationem dominii omnino prohibeat, tunc in his ac ſimilibus caſibus, ob vitium, vel incapacitatem, iſte contractus perfectus, ac 11
dominii translativus non intrat, ſed ipſorum contrahentium conventio in ſimplicem tractatum de vendendo reſolvitur, ſolamque velleitatem importat, donec accedat id, quod contractum perficit, unde propterea pœnitentiæ locus integer remanet, vel actionem perſonalem ſolum producit ad quanti intereſt conventionem ſervari; Nullum vero jus reale tribuit, adeout ſecunda emptio, quæ 12
aſſenſum, vel aliam circumſtantiam perficientem habeat, primæ tanquam inutili prævaleat, ſeu aliud jus reale poſteriori valide contrahenti tribuat. *g*

Bona vero, vel jura indifferentia, in iſtum contractum 13
deduci, hypotheca quantumvis ſpeciali, ac privilegiata, etiam ea, quæ ex impoſitione cenſus reſultat, non pro- 14
hibet; *h* Quinimo neque prætorium pignus, quod per executionem judiciali auctoritate factam reſultet; *i* Sive impoſitio ſervitutis; *l* Aut litis pendentia, (nonniſi certis 15
caſibus) id vetant *m* quoad ipſos contrahentes, quorum reſpectu, etiam res aliena (domino non contradicente) 16
vendi poteſt, ſalvo tamen in his omnibus jure domini, 17
vel creditoris, aut alterius, cui legitime jus reale, vel rei perſecutorium quæſitum ſit.

In tertio demum requiſito pretii; Iſtud debet eſſe certum, & in quantitate, non autem in ſpecie, cum hoc ſecundo caſu, permutatio potius, quam emptio, & venditio dicatur, quamvis conventæ quantitatis loco, prohi- 18
bitum non ſit ſpeciem ex pacto recipi debere, eamque in facultate ſolvendi conſiſtere. *n*

Intrinſeca vero, ſeu habitualis certitudo pretii ſufficit, 19
quamvis contrahentibus de tempore contractus obſcura ſit, puta quia ad æſtimationem ab arbitro, vel a peritis faciendam venditio facta ſit, quoties tamen ea ſequatur, quæ actum perficit; Ubi vero ex voluntatis, vel poteſtatis defectu, ſeu alias non ſequatur, intrat quæſtio imperfectionis, ac pœnitentiæ, cum plurium caſuum diſtinctione decidi ſolita, præſertim vero; An rei traditio ſequuta ſit; Vel quod non extet, adeout pro reſolutione actus extrema non ſint habilia; Sive quod intret æquitas canonica; Aut quod agatur de victualibus aliiſque uſualibus bonis, quæ a publico foro, vel communi uſu, & commercio quamdam habeant pene uniformem, ac generalem taxam pretii, quod civile dici ſolet. *o*

Ex hujuſmodi autem requiſitorum copulativo concurſu, perfectio reſultat, & de conſequenti translatio dominii, ad effectum eorum, quæ ſunt ejuſdem dominii ſequelæ, 20
præſertim vero augmenti, vel decrementi commodum, & incommodum, ſive fructuum emolumentum, ac peremptionis, vel deteriorationis periculum; *p* Quamvis ad

aliquos

aliquos effectus traditio pro dominii vera, perfectaque ac-
quiſitione ſit neceſſaria, illum præſertim fructuum, quo-
rum loco venditor damna & intereſſe emptori præſtat. q

Id autem quod de periculo, vel commodo, poſita con-
tractus perfectione, in jure ſtatutum eſt, & emptoris, non
autem venditoris eſſe debeat, ceſſat in iis, quæ in ponde-
re, numero, vel menſura conſiſtunt, quoniam donec unus
ex his actibus valide, ac perfecte reſultet, venditoris, non
autem emptoris eſt periculum, quamvis contractus perfe-
21 ctio accedat, niſi per emptorem ſtaret, quominus reciperet,
cum tunc in odium moroſi, ac negligentis, talis actus pro
22 jam ſequuto habendus veniat; Sive quod implicita tradi-
tio ex partium voluntate, vel ratione ſubjectæ materiæ ſub-
intelligenda veniat, ut in mercibus de loco ad locum tranſ-
mittendis, praxis docet. r

Poſita perfectione contractus, a dictorum requiſitorum
23 legitimo concurſu reſultante, Quoad ea quæ ad forum per-
tinent, frequentiores controverſiæ percutiunt læſionem,
qua mediante, ubi eſt ordinaria (quæ enormis in jure di-
citur) locus eſt reſciſſioni; Ubi vero eſt extraordinaria,
quæ enormiſſima dicitur, locum præbet nullitati, utpote
24 redolens dolum præſumptum, qui influit in defectum pri-
mi, ac eſſentialis requiſiti conſenſus, Ea vigente differen-
tia inter dolum verum, & hunc præſumptum, quod ille
læſionem non deſiderat, atque qualiſqualis ea ſit, contra-
ctus invalidus remanet ab initio ex præfato defectu conſen-
ſus, iſte vero aliunde non probatus, ex juris præſumptione
ob magnam, ac enormiſſimam læſionem reſultat. ſ

Notabilis autem differentia proinde dignoſcitur inter
unam, & alteram læſionis ſpeciem; In prima etenim
25 contractus interim quoad reſciſſio petitur, remanet in ſtatu
validitatis, ideoque fructus interim decurſi ad emptorem
pertinent, ac etiam in emptoris facultate repoſitum eſt,
vel pati reſciſſionem ex nunc, non autem ex tunc, vel il-
lam impedire; juſti pretii ſuppletione mediante; Atque
aliquando exercibile non eſt contra tertium, qui bona fide
pro juſto pretio emerit. In altera vero ſpecie, ob nulli-
tatem, quæ ab initio ineſſe dicitur, utrumque eſt in op-
poſitum, quoniam veniunt fructus ab initio, neque locus
eſt optioni, quæ emptori conceditur, ſupplendi juſtum pre-
tium; Ac etiam exinde reſultat ordo judicii, ſeu compe-
tentia actionis, quoniam in prima ſpecie actio eſt in peti-
torio ſuper reſciſſione in judicio ordinario tractanda, in
altera vero, interdictum poſſeſſorium reintegrandæ, imo
quandoque (ubi actus vere, & clare laborat defectu con-
ſenſus,) etiam in illo retinendæ, ratione civilis poſſeſſio-
nis animo retentæ, ad ſe naturalem attrahentis, proinde-
que ad id quoque habilis. t

Quando vero læſio, unam, vel alteram ſpeciem redo-
26 lent, nimium inter ſcribentes controverſum eſt ad effe-
ctum metiendi enormiſſimam, Aliquibus volentibus ſuffi-
cere, ut beſſem excedat, Aliis autem deſiderantibus eam
longe majorem, quaſi quod modicus reputetur hic exceſ-
ſus ſupra dimidium ad beſſem, Ac aliis probabilius id re-
mittentibus Judicis arbitrio, regulando ex facti circum-
ſtantiis doli præſumptionem exinde reſultantem, facilius,
vel difficilius inducentibus. u

Circa vero ordinariam, ſeu enormem, proqua exceſſus
ultra dimidiam in venditore extra controverſiam deſidera-
27 tur, ſub quæſtione eſt, an idem procedat in caſu converſo
emptoris; Aliquibus opinantibus non dimidium integri,
ſed exceſſum medietatis pretii ſufficere; Probabilior autem
eſt opinio volentium, ut quod in venditore ſtatutum eſt,
in emptore quoque pariformiter procedat. x

Ad rei autem valorem, ſeu juſtum pretium, pro læſio-
ne dignoſcenda æſtimandum, pacta, aliæque circumſtan-
28 tiæ pretium minuentes, vel reſpective augentes, attenden-
dæ veniunt, potiſſimum vero pactum de retrovendendo
quod de valore minuit, Aliquibus opinantibus in ſexta,
Aliis in quarta, vel tertia parte, ac aliis probabilius, ut
remiſſum ſit judicis arbitrio pro facti qualitate; Prout etiam
minor evictionis cautela, ſeu temporum qualitas, vel non
libertatis timor, ac ſimilia pro facti qualitate minuunt. y

Procedunt hæc in emptione, & venditione ex privata
partium conventione ſequuta inter privatos, ſecus autem
29 in ea quæ per Fiſcum, vel Eccleſiam, ſeu Rempubli-
cam, alioſque privilegiatos ſub aliena legali adminiſtra-
tione vivunt, in quibus ſexta pars ſufficit; Atque exinde
plurium ſententia eſt, etiam ſextam ſufficere in judiciali
venditione, quæ ſub haſta fiat, quod tamen Romana
30 Curia recipere noluit, ſed hanc ſpeciem venditionis pari-
formiter cum voluntaria, ſeu conventionali regulat; z

Reliqua vero quæ modum æſtimandi, ſeu probandi valo-
rem percutiunt, facti potius quam juris videntur, ex bono-
rum qualitate, moribus regionis, aliiſque circumſtantiis
regulanda.

Altera inſpectio forenſis, quæ ſuper iſto contractu fre-
quentius cadit, eſt illa evictionis, tam circa ſubſtantiam,
ejuſque præſtationem in genere, quam circa modum;
Quoad ſubſtantiam autem, ea eſt contractui connaturalis,
adeout etiam in conventionem non deducta, præſtanda 31
ſit, niſi aliter cautum ſit; Vel niſi ea ſequatur ex vitio
ipſi emptori bene cognito, aut ex natura rei, quibus ca-
ſibus, regula eſt eam præſtandam non eſſe, niſi expreſſe
promittatur, ſive adeo prægnantia, & effrænata verba ac-
cedant, ut hujuſmodi etiam caſus complecti videantur,
quod utpote facti potius quam juris, certam, ac determi-
natam regulam non habet, ſed pro facti qualitate, ac ſin-
gulorum caſuum circumſtantiis decidendum eſt, potiſſime
vero ex factis potius quam verbis veriſimilem voluntatem,
vel ejus ſubſtantiam redolentibus. a

Ubi vero agatur de evictione ex natura rei, quæ ceſſan-
te conventione, præſtanda non ſit, adhuc tamen præſtan-
da venit, ſi ob ipſius venditoris factum culpoſum ea ſe-
quatur; b Cadente quæſtione, an in caſu, quo ob contra- 32
riam conventionem, ſive ob juris alieni ſcientiam, vel ex
natura rei, præſtanda non ſit evictio, intret ſaltem obli-
gatio reſtitutionis pretii, ut plerique putant; Contraria 33
vero probabilior, magiſque recepta videtur, ut nempe id
præſtandum ſit, niſi alias implicita, vel explicita conven-
tio ſuadeat, in eo autem differt reſtitutio pretii ab evictio-
ne, quod ſub iſta venit totum id, quod intereſt, ſpectato
tempore, quo ea ſequitur.

Ubi vero agitur de venditione rerum univerſitatem con-
ſtituentium, ut ſunt, hæreditas, feudum, & ſimilia, tunc
ipſius juris univerſalis evictio præſtanda eſt, non autem 34
ſingularum rerum, vel membrorum ad eam pertinen-
tium, niſi verba ſpecialitatem denotantia, vel pretii quan-
titas, aliæque circumſtantiæ diverſimode ſuadeant pro facti
qualitate. c

Ex eadem facti qualitate quoque reſultat determinatio
circa rem in hunc contractum deductam, an ſcilicet tota,
vel pars, vel an libera, ſeu affecta vinculis, & oneribus;
Ubi enim venditor nullum jus habet in re, quam ſimplici- 35
ter vendit, tota, & libera regulariter in contractum de-
ducta cenſetur; Ubi vero partem habeat, vel totam alicui
oneri ſubjectam, præſumptio eſt, ut venditum ſolum cen-
ſeatur id, quod ad venditorem ſpectabat, niſi uno, vel al-
tero caſu facti circumſtantiæ aliter ſuadeant, inter quas,
pretii quantitas magnum eſſe ſolet argumentum comprobans
quid in contractum deductum ſit, & ex hoc pendet inſpectio
onerum, quibus ipſa res ſubjaceat. d

Atque hinc ad evictionis inſtar pendet etiam determina-
tio alterius actionis quanti minoris, vel reſpective quanti 36
majoris, ubi res vendita diverſæ qualitatis, vel ſpeciei de-
legatur, cum tunc defectus primi requiſiti conſenſus adeſſe
dicatur. e

Cadente quæſtione, tam uno evictionis, quam altero
quanti minoris caſu, quid ubi non in toto, vel in parte id
ſequatur, an actus in totum reſolvatur, quod ex variis di- 37
ſtinctionibus determinationem recipit, præſertim an acce-
dat dolus, qui omnimodæ reſolutioni, vel annullationi adi-
tum præbet; Sive an dolo ceſſante, agatur de unius, vel plu-
rium rerum venditione, vel an pars evicta ſit notabilis, aut
quod alias contrahendi voluntas probabiliter deficiat. f

In venditione autem ſe moventium, ob vitia etiam poſt
perfectum contractum detecta, datur redhibitoria, quæ 38
frequentius pro locorum diverſis moribus, ac ſtylis regula-
ri ſolet; Quamvis etiam in ſcripturis, aliiſque rebus eadem
redhibitoria actio concedatur. g

Imminente autem, ſeu alias formidata evictione, fre-
quenter diſputari ſolet, an pretii ſolutio per emptorem juſte 39
retardari valeat, atque verior eſt negativa, ubi venditor
idonee cavere offerat, niſi prompta imminentia, vel aliæ
facti circumſtantiæ diverſimode ſuadeant. h

Evictionis autem actio non competit, niſi ea effective ſe-
quatur per abdicationem rei in dominio, ſecus autem, ſi in 40
ſola poſſeſſione, vel detentione, ut præſertim in Salviani in-
terdicto ſequi dicitur, niſi alias cautum ſit.

Neque talis actio conceditur emptori, qui litem, ac
moleſtias venditori non legitime denunciaverit, niſi adeo 41
certa ſit evictionis juſtitia, quod venditor, quamvis de-
nunciatus, eam impedire non potuiſſet. i

Atque ſi venditor rem evictam recuperet, eam emptor
recu-

42 recuſare non poteſt, ubi res integra ſit, neque jus empto-
ris alias deterius efficiatur pro facti qualitate. l
Si vero emptor, ut imminentem non evitabilem evictio-
nem impediat, bona fide, ut venditoris, ac propriam me-
liorem efficiat conditionem, cum tranſactione concorrat,
43 aliquam ſummam, vel ſpeciem præſtando, juſtum, ac ra-
tionabile eſt, ut venditor id ei reficiat; m Aliquibus ad id
44 ipſum emptorem obligantibus, ut ſcilicet ubi per hanc præ-
ventionem impedire poteſt evictionem, ad eam non agat,
quod tamen probabilitatem non habet, niſi fraus, vel col-
luſio accedat. n
Alienorum autem, ſeu aliis affectorum bonorum empto-
res, quando a Domini vendicatione, vel a creditorum
hypothecariis actionibus tuti ſint, forus diſputare ſolet;
Diſtinguendo autem aliena, quæ a non domino vendita,
per dominum vindicentur, ab iis, quæ vendita per domi-
45 num hypothecis affecta ſint; Juris regula domino vindi-
canti rem ſuam aſſiſtit etiam abſque pretii reſtitutione,
quamvis emptor in bona fide ſit verſatus, cum ea excuſet
a pœnis, quibus cum mala fide emens a non domino, ſub-
jacet, non tamen pretii repetitionem tribuit, niſi a proprio
auctore; o Niſi a non domino, a quo deſperata eſſet recu-
46 peratio, ut domini utile negotium geratur, atque chari-
tatis officium exerceatur, facta ſit redemptio, cum tunc
domino vindicanti, refectionem ejus, quod erogatum eſt,
recte objici poſſe æquitas ſuadeat. p
Publicam vero nundinarum, ſeu portuum, vel emporio-
47 rum fidem, emptorem tutum reddere, vel ſaltem pretii bona
fide erogati refectionem tribuere, quædam non ſcripta æ-
quitas frequentius motibus recepta docet, quamvis ſcripti
juris rigor aliter diſponat, & alicubi ſervetur. q
De altera vero publica fide judicialis haſtæ, frequens
48 eſt quæſtio, an emptorem tutum reddat, ea vero ſequen-
tem caſum hypothecæ, non autem iſtum dominii, ac
vendicationis percutit, cum reſpectu domini non detur
hæc ſecuritas, quamvis alias reſpectu creditorum detur
ut infra.
Idemque receptum eſt in ea emptoris aſſecuratione, quam
lex tribuit ementibus bona defuncti ab hærede beneficiato,
49 hæreditario tamen titulo expreſſe vendente, ut ab ipſius
defuncti hypothecis, ac oneribus aſſecuret, non autem ab
alieno dominio, minuſque a prioris domini hypothecis,
& oneribus rei infixis, Quinimo una opinio credit, ut ne-
que reſpectu hypothecarum ipſius defuncti omnimoda ſit
ſecuritas, quoties facta aliorum bonorum excuſſione, ſub-
ſidio locus aperiatur. r
Ementes autem ab hoſtibus, vel iis, qui jure legitimi
belli aliena bona nacti ſunt, quoties apud eos pernocta-
50 verint, taliſque naturæ ſint, quod poſtliminio non redeant,
tuti redduntur, cum declarationibus, de quibus in ſua
ſede. ſ
Majores igitur, ac frequentiores audit forus quæſtiones
ementium ſub dicta judicialis haſtæ publica fide, iſta vero
51 ab eo jure offerendi, quod lex poſterioribus creditoribus
tribuit ita ementem tutum reddit, ubi actus nullitatis vi-
tio non ſubjaceat; Cadente quæſtione, an eadem ſecuri-
tas competat ipſimet creditori, ad cujus inſtantiam vendi-
tio judiciali auctoritate ſequatur, ubi ipſemet emat, atque
probabilior eſt affirmativa, quoties fraus, vel ſimulatio
aliter non ſuadeat. t
Ille vero, qui ex privato contractu a debitore emit, vel
in ſolutum recipit, quamvis pretium in antiquioris debiti
diſſolutionem erogatum ſit, a d. poſteriorum creditorum
52 jure offerendi tutus non redditur.
Si autem ad poſteriorum creditorum inſtantiam judicia-
lis ad haſtam publicam venditio ſequatur, integrum eſt
anterioribus eorum hypothecas contra emptorem ad ipſam
53 rem venditam, eiſque affectam proſequi, niſi contuma-
cialis negligentia obſtet, eoſque ad pretii proſequutionem
contra poſteriores cogat; Quod tamen certam, ac gene-
ralem determinationem non habet, ſed pro locorum, ac
ditionum, ſeu Tribunalium diverſis legibus, ac ſtylis, eam
diverſam recipit. u
Conſenſus autem nedum expreſſus, ſed etiam tacitus,
vel ratihabitio creditoris, emptorem tutum reddit, quam-
54 vis de privata, & conventionali venditione agatur, taliſ-
que conſenſus ex receptione, vel petitione partis pretii re-
ſultare dicitur. x
In Urbe vero ex peculiari lege ementes Baronum, ac
Domicellorum bona ab eo Tribunali, quod ſub Congre-
55 gationis Baronum vocabulo explicatur, omnino tuti red-
duntur ab hypothecis, omnibuſque vinculis, & oneribus,
etiam iis, quæ dominium Auctorum poſſeſſoris; non au-
tem tertii redolent in pretium translatis; Quod etiam in
conventionali venditione ex Pontificio chirographo ad in-
ſtar d. legis concedi ſolet. y
Eademque omnimoda libertas, ac ſecuritas eſt eorum,
qui cum legitima ſuperioris auctoritate emunt officia vena-
lia, & loca montium, ſeu jura cum Principe, vel Repu- 56
blica, cum non a privato venditore, ſed ab ipſo Principe
ſub fide publica emi dicantur. z
Circa emptoris perſonam diſputationes cadere ſolent,
quando unus alterius nomine emat, an veritas, vel ſi-
mulatio attendenda ſit, quod diſtinctionem recipit ab ip-
ſorum bonorum natura, & qualitate; Si enim indifferen- 57
tia ſint, ac liberi commercii, veritas potius attenditur,
quam quod ſimulate conceptum ſit; In iis autem, quæ dif-
ferentia ſint, atque commercii libertatem non habeant,
ut ſunt feuda, & officia, aliaque Regalia, ſimulatio præ-
valet, iſque dicitur emptor, ac dominus, ſub cujus no-
mine acquiſitio cantat. a
Si vero ſibi ipſi acquirat de aliena pecunia, ipſe eſt em-
ptor, & dominus, niſi teſtatoris præceptum in eo, qui 58
fideicommiſſo gravatus eſt, aliud ſuadeat. b
Ubi autem in ipſo acquiſitionis actu dicatur eam fieri pro
perſona nominanda; Tunc facta nominatione ille, qui no-
minatus eſt, cenſetur ab initio emptor, Alter vero inſtru- 59
mentum, vel organum, ideoque omnia onera, ſeu vincula
per ita acquirentem injuncta, nominatione ſequuta, evane-
ſcunt; Quamvis aliquorum opinio ſit inter neceſſariam, ac
voluntariam nominationem diſtinguendum eſſe; Quæſtio-
ne etiam cadente circa tempus, in quo hæc nominatio fa-
cienda ſit, ut hunc effectum producat, quod ex facti cir-
cumſtantiis fraudem includentibus, vel excludentibus deter-
minationem recipit.
Circa rem vero in contractum deductam quæri ſolet, an
ad corpus, vel ad menſuram venditio facta ſit, & quatenus 60
juxta hanc ſpeciem, intra quantum tempus menſura fieri
debeat, peti valeat, quodque alias præſcriptio, vel præſum-
ptio jam factæ reſultet, quod pariter ex facti qualitate pen-
det, ideoque certam regulam generalem non admittit. d
Item circa rem quæſtiones cadunt, an fodinæ, theſauri,
lapides, aliaque abſcondita, atque ſub ſolo, ſeu ſuperficie
exiſtentia ſub iſto contractu cadunt, atque regula eſt affir- 61
mativa aliquibus limitationibus ſubjecta. e
Pacta item adjici ſolita, diſputandi non infrequentem
occaſionem præbent, illud præſertim commiſſorium, ſu- 62
per cujus validitate, ob uſuræ ſuſpicionem dubitari ſolet,
ac etiam quando ad exercitium deductum cenſeatur, quod
pariter a ſingulorum caſuum circumſtantiis determinatio-
nem recipit ut in ſua ſede. f
Pleriſque vero privilegiatis quamvis vendendi poteſtatem
habentibus, actus perfectione non obſtante, competit fa- 63
cultas admittendi novas oblationes, ſeu addictionem, quod,
quando, & quomodo procedat, non de facili ſub compen-
dio eſt explicabile, utpote a diverſis facti circumſtantiis pen-
dens, ideoque in ſua ſede agitur. g
Emptionis reſolutio ſequi ſolet, nedum ex inſinuatis cau-
ſis juris offerendi, vel pacti commiſſorii, ſive addictionis;
Verum etiam ex pactis reſolutivis, ac frequentius ex retra- 64
ctu conventionali, qui ſub nomine juris redimendi, ſeu pa-
cti de retrovendendo explicari ſolet; Iſtoque caſu diſputatio-
nes cadunt ſuper hujus juris, vel pacti præſcriptione, ſeu in
integrum reſtitutione adverſus præſcriptionem, ac etiam
ſuper pretio, quod a redimere volente præſtandum, ſeu of-
ferendum eſt, atque probabilius eſt, ut illud de præſenti præ-
ſtari debeat, unde propterea intermedium augmentum, ſeu
decrementum ſit emptoris; Ac etiam, an iſtud pactum egeat
eadem ſolemnitate, qua ipſa venditio. h
Verum hæc ſpecies retractus, ac altera legalis, quæ ra-
tione vicinitatis, vel ſanguinis, aut conſortii, ſeu inquili- 65
natus, vel cenſus cum ſimilibus, ſub retractuum, ac ſer-
vitutum materia cadunt, Atque ſub eadem agitur, an uſus
& habitationis, vel uſusfructus ſervitus vendendi facul-
tatem impediat.
Emptoris quoque obligationes ex cauſa pretii, vel ratione
onerum, quibus res empta ſubjacet, tanquam cauſativi,
vel occaſionales, ubi contractus abſque ipſius culpa, vel fa- 66
cto voluntario effectum ſortiri deſinit, ceſſant, ac evane-
ſcunt, ea regula ceſſantis effectus ceſſata cauſa; Niſi veræ
delegationis requiſita accedant favore tertii. i
Pleraque vero alia concernentia emptoris defenſionem
cum juribus eorum, qui cum pretio dimiſſi ſunt, vel qui 67
in contractu intervenerunt.

Sive

Sivè circa venditoris potioritatem in concurſu cum em-
68 ptoris creditoribus, ubi venditio facta ſit, habita fide de
pretio, crediti, ac debiti, ſeu concurſus creditorum ma-
teriam potius reſpiciunt. *l*

Prout ſub uſurarum materia cadunt ea, quæ frequen-
69 ter forus diſputare ſolet ſuper uſuris pretii non ſoluti,
pendente eo tempore, quo emptor re, & pretio fruatur,
& quæ ſub recompenſativorum fructuum nomine expli-
cari ſolent, ſive partium conventio accedat, ſive non, &
de quibus in dicta uſurarum ſede. *m*

Ad vitam quoque emptoris, vel aliquod determinatum
70 tempus iſte emptionis, & venditionis contractus fieri ſo-
let, adeout ceſſante vita, vel expirato termino, contra-
ctus evaneſcat; Iſto autem caſu ſub judice lis, an iſtum
emptionis, & venditionis, vel potius locationis, & con-
ductionis, aut innominatum contractum hæc ſpecies con-
ventionis redoleat, ad plures effectus, præſertim veri pe-
riculi in ipſa re contingentis, ac oneris refectionis, ſeu
læſionis, an intret in vitalitiis, quod varias habet opi-
niones in ſua ſede recenſitas; Ac etiam ad effectum re-
tractus activi, & paſſivi, de quo pariter in præfata re-
tractuum materia habetur. *n*.

Ubi vero agitur de venditione bonorum alienandi pro-
71 hibitionem habentium, quam cum Principis diſputatione
fieri contingat, ut frequentius ſortitur in ea venditione,
quæ fiat bonorum Eccleſiæ cum Apoſtolico beneplacito,
ſeu eorum, quæ fideicommiſſo, vel majoratui ſubjecta
ſint, cum fideicommiſſi derogatione, ac ſimilibus, quæ-
ſtiones cadunt ſuper derogationis, vel beneplaciti vitio,
ſeu mala executione, formaque non ſervata, ſive empto-
ris ſolicitudine in pretii erogatione, ac ſimilibus, quæ
hujus emptionis, & venditionis contractus peculiaria non
ſunt, ſed cuicumque alienationi, etiam latæ, ac impro-
priæ, quæ per obligationem ſequatur, congruunt, ideoque
ſub alienationum, & contractuum ſede potius cadunt. *o*

a *hoc tit. diſc. 4. cum ſeqq.*
b *ſub tit. de credito, diſc. 32. & 70. cum ſeqq.*
c *ſub tit. de alienat. & contract.*
d *ſub tit. de alienat. diſc. 47. tit. de juriſdict. diſc. 71.*
e *ſub tit. de feud. diſc. 66.*
f *hoc titul. 26. & 40. & ſub titul. de credito, diſc. 70. & ſeqq.*
g *ſub titul. de feud. diſc. 66. ſub titul. de Regal. diſc. 4. & 10.*
h *hoc tit. diſc. 2.*
i *eodem diſc. 2.*
l *ſub tit. de ſervit. diſc. 65.*
m *ſub tit. de dote, diſc. 156. & ſub tit. de alienat. & contract. diſc. 40.*
n *diſc. 4. cum ſeqq. hoc tit.*
o *eod. diſc. 4. cum ſeqq. & diſc. 15. uſque hoc tit. & ſub tit. de Regal. diſc. 125.*
p *diſc. 5. & ſeq. & ſub tit. de Regal. diſc. 117. & 125.*
q *ſub tit. de dote, diſc. 160.*
r *eodem diſc. 5. & ſeq. hoc. titul. & ſub titul. de Regal. diſc. 117. & 125.*
ſ *hoc tit. diſc. 27. & in aliis proximis.*
t *de his omnibus, diſc. 24. & 25. 27. & 28.*
u *dicto diſc. 27.*
x *dicto diſc. 24. & ſeq.*
y *diſc. 24. & ſeqq.*
z *ibidem.*
a *de his diſc. 16. cum ſeqq. & ſub tit. de feud. diſc. 44.*
b *ſub tit. de penſion. diſc. 68. & 69.*
c *diſc. 26. hoc tit. & ſub tit. de feud. diſc. 32.*
d *diſc. 34. & ſeqq. & diſc. 40.*
e *diſc. 9. & ſeq*
f *diſc. 11. 17. & 18.*
g *diſc. 8.*
h *dicto diſc. 11.*
i *hoc tit. diſc. 19. & ſub tit. de feud. diſc. 44.*
l *diſc. 37.*
m *diſc. 19.*
n *diſc. 16.*
o *diſc. 42. & ſub tit. de feud. diſc. 58. & ſub titul. de Regal. diſc. 139.*
p *dicto diſc. 58. de feud. & diſc. 139. de Regal. & ſub tit. de uſur. diſc. 5.*
q *locis proxime citatis.*
r *hoc tit. diſc. 41. & ſub tit. de credito, diſc. 53. & 54.*
ſ *dicto diſc. 58. de feud.*
t *hoc tit. diſc. 31. & ſub tit. de credito, diſc. 53. & 54.*
u *locis proxime citatis.*
x *tit. de credito, diſc. 34. & 35.*
y *ſub tit. de feud. diſc. 73.*
z *ſub tit. de Regal. diſc. 36. cum ſeq.*
a *ſub tit. de feud. diſc. 7. & ſub tit. de Regal. diſc. 1.*
b *ſub tit. de fideicomm. diſc. 177.*
c *hoc tit. diſc. 29. & 30.*
d *diſc. 7.*
e *diſc. 44. hoc tit.*
f *diſc. 33.*
g *ſub tit. de Regal. diſc. 81.*
h *hoc tit. diſc. 32. ſub tit. de ſervit. diſc. 85. & 87.*
i *hoc tit. diſc. 23.*
l *ſub tit. de cred. diſc. 1. & ſeqq. & hoc tit. diſc. 21. & 22.*
m *ſub tit. de uſur. diſc. 15. cum ſeq.*
n *hoc tit. diſc. 1. & ſub tit. de ſervit. diſc. 74. & ſub tit. de donat. diſc. 54.*
o *ſub tit. de alienat. & contract. diſc. 1. & ſeqq. & ſub tit. de fideicomm. diſc. 160. & ſeqq.*

Finis Partis Secundæ Libri Septimi.

JO: BAPTISTÆ
CARD. DE LUCA,
Libri Septimi Pars Tertia.
DE ALIENATIONIBUS,
& Contractibus Prohibitis.

Diſcurſus generalis ad materiam Alienationibus bonorum Eccleſiæ.

S U M M A R I U M.

1 *ANtiqui Canones pene inutiles hodie remanent ob* extravag. Ambitioſæ.
2 *Per dictam extravagan. copulative requiruntur justa cauſa neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, & beneplacitum Apoſtolicum, quod ſupplet omnes alias ſolemnitates.*
3 *Nil referre adeſſe alias ſolemnitates, abſque beneplacito Apoſtolico.*
4 *An Capituli conſenſus requiratur, ſi in beneplacito adeſt clauſula*, vocatis vocandis.
5 *Quid in alienatione bonorum, vel jurium Eccleſiæ Cathedralis, vel menſæ Epiſcopalis.*
6 *Ad quid deſerviant antiqui Canones, & traditiones Canoniſtarum.*
7 *Beneplacitum Apoſtolicum non ſupplet cauſam.*
8 *Quod hæc duo ſufficiant, & neceſſaria ſint cauſa, & beneplacitum Apoſtolicum.*
9 *Diſtinguitur materia in ſex inſpectiones.*
10 *Eccleſiarum majorum, vel minorum, ac Monaſteriorum, & Conventuum bona ſine dubio cadunt ſub* Extrvag. An bitioſæ.
11 *Quid de Hoſpitalibus, & piis locis adminiſtrari ſolitis per laicos, & de Confraternitatibus laicorum.*
12 *Datur Diſtinctio, an ſint erecta auctoritate Superioris Eccleſiaſtici, necne.*
13 *Qualis debeat eſſe iſta erectio.*
14 *Etiam in locis piis mere laicalibus auctoritas Superioris Eccleſiaſtici adhibetur, & quare.*
15 *Aliud eſt, locum eſſe pium, & aliud eſſe Eccleſiaſticum.*
16 *De ſignis arguentibus locum eſſe Eccleſiaſticum.*
17 *In bonis ſtabilibus ſoli, & pro veritate indubitate intrat prohibitio, ſed eadem quoque viget in cenſibus, canonibus, livellis & locis montium, eorumque diminutione, vel affrancatione.*
18 *Juriſdictiones, præminentiæ, & alia jura veniunt ſub eadem prohibitione.*
19 *Pecunia repoſita pro theſauro, ſeu peculio, etiam venit, & de aliis ſpeciebus pecuniæ, & quomodo prohibitio intelligatur.*
20 *De pecuniis, quæ retinentur ſuper montibus, &c.*
21 *Quid de mobilibus pretioſis.*
22 *De declaratione circa iſtam prohibitionem mobilium.*
23 *Quid de animalibus diſtinguendo, an de grege, vel de ſingulis.*
24 *De eadem diſtinctione remiſſive circa ſubrogationem.*
25 *Et quando, etiam ſi ſit grex, non veniat ſub prohibitione.*
26 *Quid de inciſione arborum.*
27 *Et de Molendinis cum diſtinctione.*
28 *De ſtabilibus modici valoris ad materiam* cap. terrulas *remiſſive infra.*
29 *Vera alienatio indubitanter prohibita eſt, per quam dominium de facto ab alienante abdicatur, & in alium transfertur, puta, venditio, donatio, &c.*
30 *Quid de permutatione.*
31 *Item feudum, emphyteuſis, conceſſio livellaria, &c.*
32 *Item de locatione ad longum tempus, quod hodie eſt triennii.*
33 *Si locatio fiat ultra triennium, eſt nulla in totum, & quid ubi fiat locatio de triennio in triennium, idemque de conſtitutione facta per Eccleſiam a privato, ut non obliget.*
34 *Quomodo computari debeat annus pro regulatione triennii.*
35 *De ratione, ob quam Caſalia in Urbe locantur ad novennium.*
36 *Laicus creditor immiſſus in Salviano ad bona Eccleſiæ non locat ultra triennium.*
37 *Quomodo intelligi debeat, ut qualibet fructuum perceptio faciat unum annum.*
38 *Cenſus paſſivi imponi non poſſunt per Eccleſiam ſine ſolemnitate, & cauſa, & antipro extinguendo alio cenſu jam impoſito.*
39 *Imponitur cenſus ſuper bonis de novo quæſitis, & quid ſuper domo conſtruenda, vel amplianda infra.*
40 *De hypotheca, an & quando veniat ſub prohibita alienatione.*
41 *In caſu alienationis impropriæ, & dubiæ, licet actus ſit nullus, non tamen incurritur in cenſuras, & pœnas.*
42 *Tranſactio an, & quando cadat ſub hac prohibitione, referuntur plures opiniones, cum declarationibus regulæ affirmativæ.*
43 *De compromiſſo.*
44 *Diſmembrationes, diviſiones, vel uniones ſubjectivæ Eccleſiarum veniunt ſub prohibitione, quod declaratur.*
45 *Cauſa conſiſtit in neceſſitate, vel evidenti utilitate, & qualis debeat eſſe utilitas.*
46 *Utilitas attendi debet, attento tempore contractus, non curato, quod poſtea ſequatur.*
47 *Declaratur, niſi ſit tempus calamitoſum, vel alias accidentale.*
48 *Quæ circumſtantiæ attendi debent pro regulanda utilitate.*
49 *De errore pragmaticorum applicandi doctrinas percutientes unum caſum, cuicumque alteri, non ponderata diverſitate.*
50 *Bona feudalia, & juriſdictionalia quomodo æſtimentur.*
51 *An & quando merita ejus, in quem fit alienatio, haberi debeant in conſideratione.*
52 *De modo metiendi juſtam cauſam in alienatione jurium incorporalium.*
53 *De modo metiendi utilitatem in tranſactione.*
54 *In hac materia non attenditur alia ſurreptio circa beneplacitum Apoſtolicum, niſi illa, quæ concernat defectum cauſæ, ideoque conceſſum pro una perſona ſuffragatur pro altera.*
55 *De materia ſurreptionis.*
56 *Beneplacitum Apoſtolicum poteſt præcedere, & ſubſequi.*
57 *Atque attenditur ſolus finis juſtæ cauſæ.*
58 *Retrotrahitur ad initium, & poteſt impetrari etiam poſt mortem alienantis.*
59 *Idem eſt non adeſſe Beneplacitum Apoſtolicum, ac adeſſe, ſed male exequutum.*

60 *Si male exequutum eſt, non poteſt idem exequutor ſe ingerere.*
61 *Debet exequi vivente Papa, qui conceſſit, vel ſaltem præſentari.*
62 *Servanda eſt forma in beneplacito præſcripta, & quando dicatur præſcripta forma, præſertim de clauſula,* ſpecificatis bonis.
63 *De modo procedendi an judicialiter, vel extrajudicialiter.*
64 *Si ſunt duo executores, invalide unus procedit.*
65 *Invalide procedet exequutor non præſentatis litteris.*
66 *Clauſula,* vocatis vocandis, *facit executorem mixtum.*
67 *An per iſtam clauſulam citari debeat ipſe Prælatus, qui alienat.*
68 *Sed debet citari promotor fiſcalis in alienatione facta per Epiſcopum.*
69 *An & quando emptor teneatur eſſe ſolicitus de verſione pretii.*
70 *Non tenetur, ubi Papa in beneplacito eum eximit ab hoc onere.*
71 *Dummodo tamen dicti beneplaciti forma ſervetur.*
72 *Si dicta exemptio non adeſt, intrat diſtinctio, an verſio deſiderata ſit per viam modi, vel per viam conditionis.*
73 *Quando dicatur modus, vel conditio.*
74 *Ad quid deſerviant, & operentur clauſula, & verba.*
75 *Obligatio verſionis reſtringitur ad primum inveſtimentum.*
76 *De diſtinctione alienationis ex cauſa neceſſaria, vel voluntaria.*
77 *Non ſufficit ſupplicatio ſignata in beneplacitu Apoſtolico ſine litteris.*
78 *Et quando ſola ſupplicatio ſufficiat.*
79 *Excludit autem pœnitentiam.*
80 *Cui incumbat onus juſtificandi cauſam neceſſitatis, vel evidentis utilitatis.*
81 *Non defertur aſſertionibus executoris, ideo ſententia eſt juſtificanda ex actis.*
82 *Niſi ſit ſententia antiqua juncta cum obſervantia.*
83 *Vel acta eſſent deperdita.*
84 *De Beneplacito Apoſtolico præſumpto ex lapſu temporis juncto cum obſervantia, iſtaque præſumptio infinit etiam in præſumptionem cauſa.*
85 *An obſtet cumulus præſumptionum.*
86 *An ſit ſubducendum tempus vitæ Prælati alienantis.*
87 *Quæ requiſita concurrere debeant, ut intret beneplacitum præſumptum, & primo ut ſit 30. annorum completorum.*
88 *Item ut concurrat obſervantia, & qualis eſſe debeat.*
89 *Debet item conſtare de titulo vero, & non ſufficit præſumptus.*
90 *Etiam concurrentibus omnibus requiſitis eſt ſimplex præſumptio, contraria probatione elidibilis, & quomodo conſtet de contrario.*
91 *An contraria negativa probetur per diligentias in regiſtris Apoſtolicis.*
92 *Et quando iſta probatio per dictas diligentias non ſit practicabilis.*
93 *Excluditur præſumptio ſi conſtet de actu laſivo.*
94 *De Conſtitutione Urbani VIII. tollente beneplacitum præſumptum.*
95 *Dicta Conſtitutio præſervat centenariam.*
96 *Quomodo iſta centenaria computari debeat.*
97 *Non procedit in iis, quæ deducta erant in judicium.*
98 *Minuſque ubi alienatio eſt in aliam Eccleſiam.*
99 *Alienatio ſine cauſa, ac ſolemnitate eſt ipſo jure nulla.*
100 *Decretum irritans contentum in Extravag.* Ambitioſæ *inficit titulum, & poſſeſſionem.*
101 *Datur Eccleſiæ reintegratio, vel manutentio, & quare potius manutentio.*
102 *Etiam ipſimet Prælato alienanti datur manutentio.*
103 *Quando dicta manutentio non intret, ſed detur poſſeſſori.*
104 *Procedit prohibitio, etiam in alienatione inter duas Eccleſias.*
105 *Veniunt etiam fructus reſtituendi.*
106 *Quid de fructibus, qui percipi potuerunt.*
107 *Et quid, ubi jus ſit dubium.*
108 *Et quid a fructibus reſtituendis ſit deducendum.*
109 *Non veniunt fructus exacti ex cenſu nulliter impoſito.*
110 *Nullitas allegari poteſt per Eccleſiam volentem, non autem per alium contrahentem, & Eccleſia poteſt pœnitere.*
111 *Quid ubi Prælatus alienans aſſeruit habere facultatem.*
112 *Poteſt alter contrahens facere præfigere terminum ad obtinendum beneplacitum.*
113 *Non datur dicta pœnitentia poſt obtentum beneplacitum, licet non exequutum.*
114 *An poſt declaratam pœnitentiam, Eccleſia poſſit velle ſtare contractui.*
115 *De alienatione bonorum modici valoris,* ad cap. terrulas &c.
116 *De requiſitis, ut intret diſpoſitio dicti text.* in cap. terrulas, *& in ſpecie, quod Ordinarius non ſit pars alienans.*
117 *Quando res dicatur modici valoris ad hunc effectum.*
118 *An & quando plura bona ſeparata conſtituant unum prædium.*
119 *Caſus magnæ, & imminentis neceſſitatis non cadit ſub prohibitione.*
120 *Item, ubi Eccleſia eſt incapax retinendi bona, ut ſunt minores.*
121 *Vel ſi adſit incapacitas ratione bonorum, quæ non poſſint eſſe penes Eccleſiam.*
122 *Non procedit prohibitio in bonis quærendis, & Eccleſiæ non incorporatis.*
123 *Declaratur quando id procedat.*
124 *Et an ubi concurrit acquiſitio inſtantanea.*
125 *Quid de remiſſione caducitatis.*
126 *Prohibitio non procedit, ubi eſt alienatio neceſſaria.*
127 *De alienatione facta occaſione acquirendi bona.*
128 *Quid ubi bona data ſunt Eccleſiæ cum hac facultate alienandi.*
129 *De privilegiis Eccleſiarum, Religionum hodie moderatis.*
130 *Res ſolita alienari, poteſt alienari ſine ſolemnitate.*
131 *Dummodo non alteretur ſolitum.*
132 *An in hac materia utile per inutile vitietur.*
133 *Quod verius ſit vitiari.*
134 *Debet durare eadem cauſa, ſeu rerum ſtatus.*
135 *Requiritur item utilitas Eccleſiæ de præſenti.*
136 *Declaratur item, ubi bona ſint incorporata Eccleſiæ, & quando dicatur facta incorporatio.*
137 *De alia alteratione circa diverſitatem qualitatis perſonæ.*
138 *Dicuntur bona ſolita alienari per unam alienationem ſolemnem.*
139 *Vel per duas effectum ſortitas per annos 40.*
140 *De aliis ad materiam remiſſive.*
141 *Non procedit prohibitio in fructibus, vel in commoditate.*
142 *Neque in tranſactione ſuper decimis, & funeralibus.*
143 *Recognitio veritatis, & bonæ fidei non eſt alienatio, ideoque fieri poteſt per Prælatum.*

D I S C. I.

QUamvis per Sacros Canones *in tertio, & ſexto libro Decretalium, ſub tit. de rebus Eccl. non alien.* ac etiam per 1
quamplura Apoſtolica, & Conciliaria decreta, diverſæ
ſolemnitates in alienationibus bonorum Eccleſiæ præſcriptæ
ſint, atque ſuper eis adhibendis antiquiores Canoniſtæ, cum
conſueta ſcribentium varietate, nimium laboraverint; Poſtquam
tamen deſuper prodiit Conſtitutio Pauli II. quæ incipit
Ambitioſa, regiſtrata *inter Extravag. ſub eodem tit. de rebus
Eccleſ. non alien.* per quam prohibitum eſt dictas alienationes
fieri ſine Apoſtolico beneplacito, ſub decreto annullativo,
ac cenſuris, aliiſque pœnis ibi contentis, inanis
quodammodo remanere videtur dictorum Canonum, 2
ac Decretorum diſpoſitio, ſive labor antiquiorum Canoniſtarum,
quorum mentionem facit Fagnan. *in cap. nulli, hoc
tit. de rebus Eccleſ. non alien.* circa alias ſolemnitates, quoniam
Apoſtolico beneplacito, ad præfatæ Extravagantis
præſcriptum accedente, aliæ ſolemnitates neceſſariæ non
ſunt, adeout excepta cauſa, quam non ſupplet, ut infra,

alias omnes ſuppleat ex iis, quæ habentur apud Franch. *de*
ciſ. 163. *num.* 13. Rot. apud Duran. *deciſ.* 397. *num.* 8. &
deciſ. 450. *num.* 4. *deciſ.* 260. *num.* 6. *part.* 4. *recent. tom.* 2.
deciſ. 222. *part.* 7. & frequenter, cum ſit concluſio hodie
nimium recepta.

Et licet aliquorum ſententia ſit dictum beneplacitum Apo-
ſtolicum deſiderandum eſſe, ad dictum ſolum effectum ſup-
plendi alias ſolemnitates de jure communi requiſitas, ut ita
ceſſet earum neceſſitas; Secus autem illis bene adhibitis;
3 quaſi quod alternative, unum de duobus ſufficiat; Atta-
men in Rota, & Curia, (quæ in hac materia toti Orbi
Catholico normam præbere videtur ac debet) hæc opinio
rejecta eſt, cum dictum beneplacitum, in linea, vel ex
recepto ſenſu dictæ *Extravag.* exceptis aliquibus caſibus li-
mitatis, de quibus infra in ultima Inſpectione præciſe ne-
ceſſarium ſit, quamvis omnes aliæ ſolemnitates adhibean-
tur, ut habetur apud Rot. *deciſ.* 277. *part.* 4. *recent. tom.* 2.
num. 4. *cum ſeq. & in aliis paſſim*, cum hodie ſit conclu-
ſio, de qua amplius non dubitatur, ac propterea uſus rece-
pit, ut dictæ ſolemnitates, utpote inſufficientes, vel non
neceſſariæ negligantur.

Cumque inter ſolemnitates a jure communi præſcriptas,
præcipua ſit illa conſenſus Capituli; Crediderunt aliqui,
iſtam ſolemnitatem a dicto beneplacito Apoſtolico non ſup-
4 pleri, ſed neceſſariam eſſe; Verius tamen eſt contrarium,
quamvis dictum beneplacitum contineat clauſulam, *voca-
tis vocandis*, vel *ser. ser.* niſi idem Capitulum intereſſa-
tum ſit, ideoque ejus conſenſus intervenire debeat pro inte-
reſſe, non autem pro ſolemnitate, Seraph. *deciſ.* 338. *n.* 3.
& dec. 443. *n.* 4. & apud Duran. *dec.* 365. *n.* 13. & in aliis.

Solumque ea deductis apud Barboſ. *alleg.* 95. *n.* 70. vide-
tur hanc ſolemnitatem conſenſus Capituli requiri, ubi aga-
5 tur de alienatione bonorum menſæ Epiſcopalis ex auctori-
tate Rotæ apud Seraph. *d. deciſ.* 443. *n.* 4. Quod tamen mi-
nus verum videtur, ut etiam receptus uſus docet, dictaque
deciſio potius contrarium innuit; quoties agatur de bonis
menſæ Epiſcopi, vel Prælati, atque bene verificetur cauſa
utilitatis; Id enim recipiendum eſt, ubi agatur de aliena-
tione, vel alio contractu, ſub hujus prohibitæ alienationis
genere cadente, in bonis, vel juribus ipſius Eccleſiæ Cathe-
dralis contradiſtinctis a bonis menſæ Epiſcopalis, ut fre-
quenter contingit in iis, quæ juriſdictionalia, vel præemi-
nentialia concernunt, & tunc non pro ſolemnitate, ſed
pro integranda, ſeu conſtituenda formali perſona ipſius
Eccleſiæ, quam ſimul efformant Epiſcopus tanquam caput,
& Capitulum tanquam reliquum corpus ea in, quæ occa-
ſione validitatis ſententiarum, aliorumque actorum judi-
cialium, in præjudicium jurium Eccleſiæ, habentur, per-
ſtrum in Tiraſon. *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 22. *& in aliis,*
eod. titul. ac plures in altero ibi annexo *de præeminentiis*,
ac etiam *ſub tit. de beneficiis*, occaſione ſimultaneæ provi-
ſionis beneficiorum Cathedralis competentis Epiſcopo, &
Capitulo, ac alibi.

Hinc proinde, dictæ ſolemnitates a jure communi requi-
ſitæ, ſive quæſtiones deſuper a Canoniſtis diſputatæ, deſer-
6 vire ſolum hodie videntur pro illis alienationibus, & con-
tractibus, qui ſub præfatæ *Extravag.* diſpoſitione non ca-
dant, de quibus infra in dicta ultima inſpectione; Sive pro
regulanda juxta cauſam neceſſitatis, vel evidentis utilitatis.

Abſolutum etenim eſt, atque in foro extra controverſiam
receptum, ut (excepto caſu, in quo Papa tanquam abſolu-
tus bonorum Eccleſiaſticorum dominus, vel arbiter, alias
7 non diſponat) beneplacitum Apoſtolicum, dictam cauſam
neceſſitatis, vel evidentis utilitatis non ſupplet, quamvis
eam expreſſe non deſideret Gregor. *deciſ.* 113. *num.* 8. ubi
Adden. Cavaler. *deciſ.* 288. *num.* 6. Duran. *dec.* 250. *n.* 15.
& paſſim: Quod tamen nimium tatum eſt, cum commu-
nis, ac uſitata formula id pro conditione præſcribat, adeo
ut litteræ Apoſtolicæ deſuper expediri ſolitæ, per practicos,
vulgo, *ſi in evidentem*, appellentur.

8 Ideoque neglectis ſuperfluis quæſtionibus, vel evagatio-
nibus viro forenſi nimium incongruis, de quibus apud mo-
dernos ſcribentes, vel collectores habetur; Firmum ac cer-
tum in foro principium eſt, in hujuſmodi alienatione duo
copulative requiri, neque unum ſine altero ſufficere; Cau-
ſam ſcilicet neceſſitatis, vel evidentis utilitatis; Et ſolemni-
tatem in dicto beneplacito Apoſtolico unice ea neceſſitate
conſiſtentem, alia vero concernunt perfectionem, ſeu vali-
ditatem actus in genere, etiam inter privatos non prohibi-
tos, ac ſuper bonis prophanis indifferentibus.

His igitur ita prænotatis, ſex in hac materia inſpectio-
nes cadunt; Primo ſcilicet ſuper bonis, vel juribus alienati
prohibitis, atque ſuper dictæ *Extravag.* diſpoſitione caden-
tibus; Secundo ſuper qualitate alienationis, vel contractus,
an ſcilicet, & qui ſub eadem prohibitione cadant; Tertio 9
ſuper cauſa neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, quando ſci-
licet adeſſe dicatur, & quando juſtificari debeat; Quarto
ſuper beneplacito Apoſtolico, ejuſque legitima executione,
ſive ſuper eodem præſumpto, quoties expreſſum non habea-
tur; Quinto ſuper effectibus exinde reſultantibus, quando
Extravagantis forma non adimpleatur, tam circa invalidi-
tatem actus, quam circa jura, & remedia Eccleſiæ pro ejus
reintegratione competentia; Et ſexto demum ſuper caſibus
exceptis, ſeu limitatis ſub ejuſdem *Extravagantis* diſpoſi-
tione non cadentibus, ſed ad limites juris communis abſ-
que dicta Apoſtolici beneplaciti ſolemnitate regulandis;
Vel etiam, ubi ex lege particulari, ultra dicta duo requi-
ſita, juſtæ cauſæ, & Apoſtolici beneplaciti, alia etiam ſo-
lemnitas requiratur.

Quatenus ergo pertinet ad primam, ea in duas alias
inſpectiones ſubdividitur. Unam ſcilicet circa qualitatem
dominii, & poſſeſſoris bonorum, an ſub Eccleſiæ, vel
Eccleſiaſtici loci nomine veniat, adeout ſub hac *Ex-
travaganti* cadat, necne; Et ſecundo (poſita qualitate
Eccleſiaſtica) ſuper qualitate ipſorum bonorum, vel ju-
rium, quæ ſcilicet ſint de prohibitis, & quæ non.

Quoad primam inſpectionem, certum eſt nullam cade-
re dubitationem, quoad bona Eccleſiarum, ſive ſint Ca-
thedrales, & Metropolitanæ, ſeu alias majores, ac etiam 10
minores cujuſcumque qualitatis, ac etiam illa Monaſterio-
rum, vel Conventuum tam virorum, quam mulierum,
quæ veram formam habeant Monaſteriorum, vel Conven-
tuum, in quibus vera profeſſio regularis emittatur, eorum-
que membrorum, ſive (nulla exiſtente Eccleſia) ſint Ec-
cleſiaſtica beneficia ſæcularia, vel regularia quomodocum-
que nuncupata, dummodo beneficiorum naturam, ſeu ve-
ram qualitatem habeant, cum extra omnem controverſiam
ſit, ut iſta cadant ſub *Extravag.* diſpoſitione.

Ideoque inſpectio reſtringitur ad Hoſpitalia, aliaque pia
loca per laicos adminiſtrari ſolita, in quibus pietatis opera 11
exerceri ſolent, vel etiam ad laicorum Confraternitates,
ſeu Oratoria, an ſcilicet eorum bona dicantur, necne Ec-
cleſiaſtica ſub dicta *Extrav.* diſpoſitione cadentia.

In hoc autem, quidquid aliqui variaverint, præſertim
illi, qui laicalem poteſtatem, occaſione juriſdictionis, vel
competentiæ fori in hujuſmodi locis ſtatuere curarunt; Ve-
ra, & recepta diſtinctio eſt, (quæ tam huic alienationis
materiæ, quam præfatæ alteri juriſdictionali fere in omni- 12
bus, aliquibus exceptis, communis videtur,) ut inſpicien-
dum ſit, an Confraternitas, ſeu Hoſpitale, vel alter locus
pius, formalem habeat erectionem in locum Eccleſiaſti-
cum, cum ordinaria, vel Apoſtolica auctoritate, necne,
ut in caſu dictæ erectionis, jure Eccleſiæ, ſeu loci Eccle-
ſiaſtici cenſeri debeat, ſecus autem in caſu converſo, ut
poſt collecta per Barboſ. *de Epiſcopo, allegat.* 75. *per tot.*
num. 31. *&* 32. ac alios plena manu relatos, ita diſtinguen-
do firmatur per Rotam *deciſ.* 313. *num.* 9. *part.* 10. *recent.*
& deciſ. 248. *part.* 11. *num.* 19. & in Romana cenſus 15.
Aprilis 1652. Bichio, & in aliis.

Taliſque erectio in ea forma eſſe debet, ut redoleat ita
factam eſſe, ut locum Eccleſiaſticum conſtituat, ſecus au-
tem, ubi importaret ſimplicem approbationem Apoſtoli- 13
cam, vel ordinariam ipſius pii loci, vel inſtituti, ad ali-
quos effectus pro facultate exercendi divina, vel ſpiritualia
independenter a Parocho, ut frequenter concedi ſolet, præ-
ſertim Hoſpitalibus, ex deductis *ſub tit. de Parochis, diſc.*
23. *&* 37. ac etiam in Mediolanen. *ſub tit. de Regalibus*,
occaſione domorum, in quibus viri, vel mulieres quam-
dam religioſam, & collegialem vitam ducant, an ſcilicet
ſit Monaſterium, ſeu locus Eccleſiaſticus, necne, de quo
etiam *ſub titul. de juriſdict. diſc.* 45. ubi de conſervatorio
mulierum, *& eod. tit. diſc.* 95. ubi de militiis, quæ cum
Apoſtolica auctoritate erectæ ſunt ad pietatis opera exercen-
da, cum pleriſque etiam Eccleſiaſticis inſtitutis, an ſcili-
cet perſonæ, & bona veram Eccleſiaſticam qualitatem ha-
beant, necne, tam ad effectum juriſdictionis Eccleſiaſticæ,
ac exemptionis a foro laicali, & laicalibus Statutis, quam
etiam ad effectum immunitatis ab oneribus laicalibus, ſi-
ve iſtum prohibitæ alienationis.

Cum enim, ut ibi advertimr, hujuſmodi congregatio-
nes, vel adunantiæ, ad opera pia, vel divina prohibitæ ſint
abſque Eccleſiaſtici Superioris auctoritate, ut ita illicita, &
ſcandaloſa conventicula ſequantur, ut frequens experientia
docuit; Sive expediat, Apoſtolicam præſertim auctorita-
tem

tem habere pro facultate celebrandi divina, & ſpiritualia
emolumenta obtinendi; Hinc proinde, non omnis licen-
tia, ſeu conceſſio, vel approbatio formalem erectionem hu-
juſmodi effectuum productivam importare dicitur, utple-
rique æquivocando male opinantur, quamvis in eadem li-
centia, ſeu conceſſione, Ordinariis, vel alterius Eccleſia-
ſtici Superioris viſitatio, vel alia poteſtas reſervata ſit, cum
id contineat expreſſionem ejus, quod de jure ineſt, ob fa-
cultatem, quæ locorum Ordinariis ex eorum ordinaria, vel
Apoſtolica delegata auctoritate, tam de jure communi,
quam ex Sacr. Conc. Trid. & Apoſtolicis Conſtitutionibus
competit, viſitandi ipſa loca, ſive aſſiſtendi redditioni ra-
tionum per adminiſtratores faciendæ cum ſimilibus, de
quibus pluries *ſub d. tit. de juriſdict.*

Ut enim bene advertitur per Rotam in dictis deciſioni-
bus, ac etiam in locis ſupra allegatis; Aliud eſt locum eſſe
15 pium, aliud vero eſſe Eccleſiaſticum, ideoque ſtant bene
ſimul eſſe pium, atque pietatis opera exercere, necnon vi-
ſitationi, correctioni, & juriſdictioni Ordinarii, vel alte-
rius Eccleſiaſtici Superioris in aliquibus ſubjacere; Et ta-
men non eſſe locum Eccleſiaſticum ad iſtum præſertim effe-
ctum, ut ejus bona ſub hac prohibitione non cadant.

Ubi vero de fundatione, vel erectione non conſtet, adeo
16 ut incertum ſit, an locus, vel opus, unam, vel alteram ſpe-
ciem redoleat, recurrendum eſt ad ſigna, quæ cæteris relatis
habentur apud Gabr. *de pia cauſa, concl. 1. & 2.* Barboſa *de
Epiſcopo, d. alleg. 75. & in ſupra allegatis Rota deciſionibus*,
an ſcilicet habeat Eccleſiam cum campanili, aliiſque ſignis,
potiſſimum vero, ac præ omnibus illud obſervantiæ, cui
tanquam in omnibus optimæ interpreti deferendum eſt.

Poſita vero qualitate Eccleſiaſtica, adeout non dubitetur,
ut bonorum dominus, & poſſeſſor dictæ *Extravagantis*
diſpoſitioni ſubjaceat; Quatenus pertinet ad qualitatem
17 bonorum, vel jurium ſub ejuſdem *Extravagantis* diſpoſi-
tione cadentium; quoad bona ſtabilia per veritatem, ideſt
ſoli, ut ſunt prædia ruſtica, vel urbana, nulla cadit ratio
dubitandi, quæ apud antiquiores vigebat ſolum in ſtabili-
bus per legis fictionem, tertiam ſpeciem potius vere conſti-
tuentibus & quæ pro ſtabilibus habentur, ut ſunt cenſus
activi per Eccleſiam poſſeſſi, ſive ſint conſignativi, ſive re-
ſervativi, aut livelli, vel canones, & ſimiles annuæ per-
petuæ præſtationes, ac etiam jura cum Principe, vel Re-
publica, quæ in Urbe, & frequentius per Italiam loca mon-
tium dicuntur; nam receptum eſt ea quoque venire, tam
quoad omnimodam alienationem, quam reductionem,
vulgo sbaſſationem, ut apud Seraphin. *deciſ.* 1228. Ricc.
dec. 134. *part.* 1. de Marin. *reſol.* 6. *n.* 10. *lib.* 1. Rot. *dec.*
95. *n.* 7. poſt Merlin. *de pignor.* Veneta pretii 13. Novem-
bris 1602. coram Pamphilio: Niſi quoad loca montium
lex erectionis hujuſmodi locorum montium pro commercii
facilitate aliter ſtatuat, ut frequentior praxis docet; Et
conſequenter ſi cenſus eſt irredimibilis, ut contingit in re-
ſervativo, voluntaria facultas affrancandi eſt ſpecies alie-
nationis prohibitæ, ut in Bonon. inveſtiturarum 14. Apri-
lis 1660. coram Bevilaqua, Mediolanen. bonorum 21.
Junii 1664. coram Cerro, & in aliis.

Jura quoque incorporalia, juriſdictionem, vel præemi-
nentiam, aliudque jus honorificum concernentia ſub hac
18 prohibitione veniunt, quamvis in aliam Eccleſiam, ſeu lo-
cum, vel prælatum Eccleſiaſticum alienatio fiat, ut cæte-
ris relatis apud Ottob. *dec.* 159. *& dec.* 220. edita in Acer-
ren. Vicariæ, de qua *ſub tit. de juriſd. diſc.* 24. ubi enun-
ciatur altera deciſio coram Bichio; Et de juribus mere ho-
norificis, ſeu præeminentialibus, diſtinguendo an inter
ejuſdem Eccleſiæ perſonas, vel inter plures Eccleſias, ſive
etiam inter ejuſdem corpora diſtincta advertitur in Collen.
ſub tit. de Canonicis, & dignitatib. diſc. 30. & alibi pluries.

Collocatur etiam inter bona prohibita, quandoque pecu-
nia, quamvis de ſui natura ſit de illis rebus, quæ ſervando
ſervari non poſſunt, ubi ſcilicet deſtinata ſit conſervationi
19 perpetuæ ad formam theſauri, ſeu illius peculii, quod apud
antiquos in uſu erat, pro Eccleſiæ decore, & exiſtimatio-
ne conſervanda, ut (ex. gr.) ſunt illi milliones, qui per
Sixtum V. pro Eccleſiæ Romanæ peculio, ſeu præſidio re-
poſiti fuerunt, & conſervantur in arce Sancti Angeli; Ve-
rum in Eccleſiis inferioribus, idealis videtur iſte caſus, ideo-
que ſolum verificabilis in ea pecunia, quæ proveniens ab
alienatione voluntaria, ſeu neceſſaria, ſtabilium, vel cen-
ſuum, aut locorum montium, ſive in ea, quæ data, vel
relicta eſt, cum onere perpetuo miſſarum, vel pro alia fun-
datione, ideoque deſtinata eſt emptioni bonorum ſtabilium,
atque interim ſub cuſtodia tanquam inalienabilis retine-
tur, ut ſupponi videtur in dicta Veneta pretii, ſeu nulli-
tatis contractus 13. Novembris 1602. coram Pamphi-
lio, quæ circumfertur tanquam magiſtralis.

Quamvis in hac bonorum ſpecie prohibitio, (ut frequen-
ter præſertim in Regularibus contingit) operativa videatur
quoad pœnas ipſis Prælatis, ac Rectoribus, vel admini-
ſtratoribus *a dicta Extrav.* aliiſque Conſtitutionibus, &
decretis comminatas, ſecus autem quoad tertios, in qui-
bus dicta pecunia detur pro ære alieno diſſolvendo, ſive pro
victualium emptione, aut alio uſuali commercio citra col-
luſionem, ac fraudem poſitivam, quoniam cum pecunia de
ſui natura ſit de rebus, quæ ſervando ſervari non poſſunt,
atque functionem recipiat in genere, hinc proinde non de
facili dari poteſt quoad tertium hæc diſtinctio, an ſit uſua-
lis, vel in emptionem ſtabilium deſtinata. Et quatenus e-
tiam aliqua hujus qualitatis ſcientia daretur, adhuc tamen
tertius opinari poteſt, ut Prælatus, vel adminiſtrator facul-
tatem deſuper habeat utendi hac pecunia pro occurrentibus
neceſſitatibus, cum animo, & obligatione ſupplendi, vel ſub-
rogandi æquivalentiam de redditibus, vel aliis effectibus,
qui dictis uſibus deſtinati promptam pecuniam non ſuppe-
tant; ut frequenter ſum expertus, quando in annis penurio-
ſis, ſeu alias calamitoſis, vel qui tales timentur, oportet, ut
formidatæ calamitati occurratur, aliquas facere proviſio-
nes, dum deſuper per Sac. Congregationem, vel alios Supe-
riores, hæc facultas concedi ſolet; Et quatenus non adſit,
tunc urgentia, ſeu imminentia, aut alia juſta cauſa conſide-
rabilis videtur ad dictum effectum excuſandi Rectorem,
vel Adminiſtratorem a culpa, & pœnis, non autem quoad
tertium, niſi fraus, & colluſio poſitiva accedat.

Et quamvis apud antiquiores exemplificari ſoleat in pe-
cunia, quæ retineatur in montibus alicujus Reipublicæ, fre- 20
quentius autem in illis Venetiarum, & Florentiæ, ut apud
Paulum de Caſtro *in l. ſi ibi homo, §. Cum ſervus, ff. de le-
gat.* 1. ubi Alex. Jaſ. & alii, de quibus *ſub tit. de Regal. diſc.*
36. Attamen hodiernis temporibus, iſta ſpecies ſub nomi-
ne locorum montium, vel jurium cum Principe, vel Re-
publica, juxta frequentiorem uſum, vel ſub ſpecie cenſuum
conſignativorum, ſive annuorum redditaum recenſenda vi-
detur; Quamvis etiam hodie in pleriſque Civitatibus in uſu
ſit, quod aliquæ ædes ſacræ accipiant pecunias abſque for-
malitate cenſus, & correſpondeant quendam fructum, quod
an fieri poſſit, non eſt præſentis inſpectionis.

In mobilibus pretioſis, quæ pro Eccleſiæ cultu, ſeu de-
core, perpetuæ conſervationi deſtinata ſunt, illiſque utpote
ſolidæ materiæ, dicta conſervatio congruit, ut ſunt vaſa 21
aurea, argentea, vel ænea, ſeu alterius materiæ, ita &
taliter quod ubi eadem ratio congruat, idem dicendum ve-
nit; Quod etiam auleis, aliiſque mobilibus ſericis, vel ſi-
milibus pro facti qualitate congruere videtur, ex deductis
apud Barboſ. *dicta alleg.* 95. *n.* 39. *ubi concordantes.* Et
conferunt quæ habentur pluries *ſub tit. de ſervitut.* ad ma-
teriam uſusfructus, ſuper ea diſtinctione mobilium, quæ
ſervando ſervari non poſſunt, ac aliorum, quæ perpetuæ,
vel longævæ durationi apta ſunt, quamvis ex longævo uſu,
ac tempore edaci, quod omnia conſumit, inveteraſcant,
ac minuantur, ſive etiam omnino atterantur ex longo tem-
poris decurſu, ac etiam *ſub tit. de fideicommiſſ.* ſuper præ-
ſumpta conſumptione.

Verum, & in iſtis, pro facti qualitate, eadem diſtinctio
intrare videtur, de qua ſupra occaſione pecuniæ, quæ firmo
peculio, vel emptioni ſtabilium deſtinata eſt inter ipſum
Prælatum, vel adminiſtratorem alienantem, & tertium, in 22
quem, citra colluſionem, ac fraudem, ſeu malam fidem
poſitivam, alienatio fiat, & præſertim in vaſibus auri, &
argenti, quæ fictilia ſunt, ideoque functionem in genere
recipiunt, ſeu alias in uſuali commercio ſunt, cum tertius
bona fide credere poſſit, ut id per Prælatum, ſeu admini-
ſtratorem agatur, ut vaſa renoventur, atque in meliorem, &
moderniorem formam reducantur, uti in calicibus, & pyxi-
dibus, atque crucibus, & candelabris, aliiſque ſimilibus au-
ri, & argenti vaſibus communia, ac frequens praxis docet,
unde propterea iſta eſt quæſtio potius facti, quam juris, pro
facti qualitate prudenti arbitrio decidenda, cum etiam ſeclu-
ſa dicta credulitate, quod pro renovatione id fiat, frequen-
ter impropria alienatio jure pignoris in Eccleſiæ urgentiis
ſequi ſoleat, ideoque punctus eſt, an facti circumſtantiæ
in tertio, bonam, vel malam fidem redoleant.

Quo vero ad ſe moventia; Quamvis DD. veterem, ac juridi- 23
cam adhibeant diſtinctionem inter animalia ſingularia, &
ea, quæ gregem, ſeu univerſitatem conſtituunt, ſive pars fun-
dorum, ac bonorum ſtabilium tanquam eorum inſtrumenta

dici poſſint exiis, quæ cæteris relatis deducta habentur apud
modernum collectorem Barboſam *de Epiſcopo d. alleg. 95. nu-
mer. 37. & ſeqq.* Attamen quoad tertios, in quos alienatio-
nes fiant, eaedem diſtinctiones intrare videntur inter ipſum
Prælatum, vel adminiſtratorem alienantem quoad ejus cul-
pam, ac pœnas, & tertios, in quos alienatio fiat, ubi hæc
de ſingularibus animalibus ſequatur, ob eandem rationem
ſupra ponderatam: Secus autem, ubi de ipſo corpore,
ſeu univerſitate, cum tunc dicta ratio uſualis commercii
non intret, atque tertius advertere debeat, an in Prælato,
24 vel alio adminiſtratore legitima facultas accedat, necne,
juxta eam diſtinctionem, de qua ad materiam Text. *in leg.
cum tabernam, ff. de pignor.* habetur *ſub tit. de credito,*
ſuper puncto, an hypotheca contra tertium ſit exercibilis
in mercibus, & animalibus.

Quoties tamen agatur de eo grege, qui veram univerſi-
tatem conſtituendo, perpetuæ conſervationi ſit aptus, ob
25 renovationem, quæ mediante ſubrogatione novorum capi-
tum in locum deficientium ex fœtibus datur, juxta diſtin-
ctionem, quam in dicta uſusfructus materia etiam habe-
mus; Nihil enim refert, quod animalia in magno numero
ſint, adeout gregem conſtituant, ſi hanc aptitudinem non
habeant, ut contingit in gregibus porcorum, quia macello
deſtinati ſunt, ſive boum aratoriorum, cum ſimilibus.

In arboribus quoque prædiorum Eccleſiæ cadit quando-
26 que prohibitio, ubi non agatur de ſylvis cæduis, quæ inci-
ſioni deſtinatæ ſint, (quia in ea conſiſtat fructus,) ſed con-
ſervationis earum fructu conſiſtente in eo, quod ſingulis an-
nis ab eis producitur, ut ſunt herbæ, glandes, caſtaneæ, &
ſimiles; Verum, & in hac ſpecie eadem diſtinctio pro facti
qualitate intrare videtur inter Prælatum, vel adminiſtrato-
rem vendentem arbores, ſeu earum inciſionem demandan-
tem, & tertium cui alienatio fiat, quoniam plures dantur
caſus, in quibus etiam in ſylvis non cæduis aliquarum ar-
borum inciſio licita ſit, ut aliæ melius creſcant, & proficiant,
ut vulgo dicitur, ad ſatisfaciendum, cum denſitas, quæ ab
excreſcentia reſultat, præjudicialis eſſe ſoleat paſcuis, &
fructibus, ſive quod ob eorumdem paſcuorum uſum ali-
quam inciſionem paſtoribus, & cuſtodibus animalium per-
mittere oporteat, vel cogantur, juxta ea, quæ in hoc pro-
poſito inciſionis arborum in ſylvis Eccleſiæ habentur apud
Lotter. *de benefic. lib. 3. quæſt. 25. n. 56. & ſeqq.* & in Venu-
ſina, ſeu Melphien. *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 81.

In molendinis etiam DD. diſputare ſolent, ſed quæſtio
vere cadit ſolum in iis, quæ loco mobilium potius, quam
27 ſtabilium de communi uſu habentur, ut ſunt ea Molendina
lignea, quæ in ipſomet flumine, adinſtar navium exiſtunt,
ut in Urbe cernimus; Secus autem in iis, quæ in ſolo adin-
ſtar domorum conſtructa ſunt, quamvis alicui devaſtatio-
ni, vel deteriorationi ob magnas, ac inſolitas inundationes
fluminis ſubjaceant; id enim pro majori, vel minori peri-
culo valorem alterat, non tamen bonorum qualitatem, ſeu
naturam corrumpit, adeout cum vere ſoli ſtabilia ſint, mo-
bilium loco haberi non debeant, ut aliqui æquivocando,
unamque ſpeciem cum altera confundendo, male opinantur,
attendendo pro conſueto pragmatico abuſu auctoritates, ac
doctrinas in ſola littera, aliud non diſtinguendo, vel ra-
tiocinando, contenti, quod auctoritas de molendinis lo-
quatur, ut plures in praxi ſum expertus.

De ſtabilibus vero, ac aliis ſub hac prohibitione caden-
tibus, quæ ob exiguum valorem ab ea exempta ſint, juxta
terminos text. *in cap. terrulas 12. qu. 2.* habetur infra in ul-
tima inſpectione ſuper caſibus exceptis, ſeu limitatis.

Secunda principalis ſupradiſtincta inſpectio eſt ſuper ſpe-
28 cie, ſeu qualitate alienationum, vel contractuum, qui ſub
hac alienatione cadant, necne; Atque in iis, quæ de jure
ſub veræ, ac propriæ alienationis vocabulo veniunt, ut
ſunt venditio, datio in ſolutum, (quæ venditionis ſpeciem
in omnibus habet) donatio, & ſimiles actus, per quos do-
minium pleno jure, ac omnino ab alienante abdicatur, ac
transfertur in eum, in quem alienatio fiat, extra contro-
29 verſiam eſt, ſub hac prohibitione venire, quæ permutatio-
nem quoque comprehendit, ut clare diſponit Text. *in cap.
nullis, de reb. Eccleſ. non alien.* ibique communiter ſcri-
bentes, de quibus Fagnan. *in eod. cap. nulli*, Rot. apud
Greg. *deciſ. 113. deciſ. 157. n. 4. part. 3. recent.* Cadente
30 ſolum dubietate in ea permutatione, quæ cum Principe,
vel Republica fiat, ex deductis infra in ultima inſpe-
ctione inter limitationes, ſeu caſus exceptos.

Verum ubi dicta omnimoda alienatio perpetua totius,
ac pleni dominii non fiat, ſed illa, vel perpetuo, vel ad lon-
gum tempus ſequatur in parte, puta, dominii utilis, dire-
cto retento, ut contingit in conceſſionibus in feudum, vel
emphyteuſim, ſeu livellum in perpetuum, ſive ad certas ge- 31
nerationes, & ultra triennium, idem dicendum eſt.

Idemque in locationibus, quoties illæ ſint ad longum
tempus, cum tunc quædam dominii utilis ſpecies in con-
ductorem transferri videatur, ſeu aliquod jus conſiderabile 32
in re conductori acquiri; Cadente ſolum in terminis anti-
quorum canonum quæſtione, ſuper dictæ qualitatis verifi-
catione, quando ſcilicet dicatur locatio ad longum tempus,
necne, ſuper quo variæ habentur opiniones; Aliis volen-
tibus juxta regulam Feudiſtarum, talem dici eam locatio-
nem, quæ ſit ultra decennium, non autem infra, Aliis
vero diverſum tempus majus, vel reſpective minus atten-
dentibus; Et aliis id remittentibus Judicis arbitrio pro bo-
norum, ac regionum qualitate, & moribus, ut *ſub tit. de
locato* quandoque inſinuatur; Iſtam vero quæſtionem ſub-
ſtulit eadem Pauli II. Conſtitutio regiſtrata in dicta *Ex-
trav. Ambitioſæ*, cum qua in hac materia vivimus, dum
per eam triennii tempus præſcriptum eſt, ultra quod quæli-
bet conceſſio, ſub locationis, vel feudi, aut emphyteuſis,
ſeu alio vocabulo, invalida reputatur, atque illicita alie-
natio declaratur, unde propterea antiquorum labores, &
quæſtiones ita hodie in foro manet remanent, ſcholis, &
academiis pro ingeniorum exercitio ſolum adaptabiles.

Adeoque locatio, vel ſimilis contractus, ultra dictum
triennale tempus prohibitus eſt, ut rejecta contraria ſenten-
tia, volente actum vitiari in exceſſu, firmum autem rema- 33
nere in tempore licito. In Rota, & Curia magis recepta,
hodieque plana ſit opinio, ut utile per inutile vitietur, ideo-
que corruat actus in totum, etiam pro ipſo triennio, juxta
deciſiones, & auctoritates, de quibus in Bujanen. *ſub tit.
de locato, diſc.* 25. ubi examinatur quæſtio, an valeat lo-
catio ad triennium ſub pacto, ut eo finito, pro alio trien-
nio facta cenſeatur, & ſic ſucceſſive, adeout tot dicantur
locationes, quot ſunt triennia; Et quicquid aliqui æquivo-
cando involvant, omnino vera videtur diſtinctio ibi tradi-
ta, quod Aut dictum pactum renovationis eſt neceſſarium
ab initio, adeout locatio, pro ſecundo, vel ulteriori trien-
nio, præciſe derivet a primo contractu, & tunc ſit verius,
actum cadere ſub prohibitione, atque in totum corruere; Aut
continuatio pendet ab omnino libera utriuſque contrahen-
tis voluntate, ſolumque de illa conventum ſit in caſu perſe-
verantiæ, ſeu voluntatis in contrarium non declaratæ, &
tunc ſecus, quoniam iſto caſu fingitur vere omnino novum
contractum ex integro celebrari per viam novæ voluntatis,
& conventionis; ita mediante ſilentio explicatæ, ut ibi la-
tius deductis; Idemque in caſu converſo conductionis,
quam a non prohibito Eccleſia faciat; ut ibidem Rot. *dec.
375. n. 6. part. 5. recent. & dec. 181. n. 19. & ſeqq. part. 10.*

Hinc proinde in hac locationis, vel conſimilis conceſ-
ſionis materia, forus illas quæſtiones tantum audire vide-
tur, quæ cadunt ſuper dicti triennalis temporis regulatione 34
pro diverſa bonorum natura, ſeu qualitate, cum non in o-
mnibus prædiis, ac bonis, præſertim ruſticis, curſus ſolaris
annum conſtituat, ſed quælibet integra fructuum perceptio
pro uno anno reputetur, ad not. *in leg. item quæritur, §. Qui
impleta, ff. locat. ex cumulat. deciſ. 219. n. 7. part. 10. recent.*
cum aliis, de quibus *ſub tit. de dote, diſc.* 160. ubi de hac
materia regulationis annorum pro reparatione fructuum, &
a quibus dotalibus terminis, eandem regulam deſumpſe-
runt Beneficialiſtæ, ut advertitur in ſua materia *ſub tit. de
beneficiis*, & ſub altero *de penſionibus*.

Et in ſpecie advertitur per Rotam *dicta deciſ. 219. n. 7.
part. 10. recent.* ex hoc reſultare quod uſus receptus in Urbe,
ejuſque adjacentibus locis, quod ea prædia ruſtica, quæ ca- 35
ſalia nuncupantur, ad novennium licite ſub illo locationis
contractu veniunt; Id enim non provenit ex particulari
conſuetudine; ut aliqua ſeniorum ſimplicitas putabat, ſed
ex dicta ratione, quod cum iſta prædia diverſimode ſingu-
lis annis coli ſoleant, neque integer uniformis fructus perci-
piatur, niſi expleto triennio, eoque peræquato, hinc proin-
de quodlibet triennium pro uno anno habetur, & conſequen- 36
ter novennium, triennale tempus conſtituere dicitur, & ſic
ſucceſſive; Idemque terminus triennii in locatione bono-
rum Eccleſiæ non ſolum a Prælato, vel adminiſtratoribus
ſervari debet, ſed etiam a laico creditore, qui in Salviano,
vel alio remedio ipſa bona detineat, ut ſibi ſatisfiat
de fructibus, ut advertitur *ſub tit. de locato, diſc.* 38.

Quod autem dicitur de trina fructuum perceptione inte-
gra, diſcrete, ac pro facti, & bonorum qualitate accipiendum 37
eſt, non autem ita indefinite, cum legis fraus deſuper fieri va-
leat, ſeu ceſſare poſſit finis, ob quem prohibitio inducta eſt;

Sequi-

Siquidem in ſylvis cæduis quodlibet decennale, vel tricennale, aut majus tempus inciſionis pro ipſios ſylvæ qualitate deſtioatum, de jure pro uno anno reputatur, & tamen abſonum videtur, ut licita dicenda ſit locatio ad 60. vel 90 anoos, cum ita reſultare valeat illud uſurpationis inconveniens, ob quod locatio ad adeo breve tempus trienoii reſtricta ſit.

Ubi vero de magis lata, & impropria alienatione agatur, quia nempe ipſius rei dominium, ac poſſeſſio de fa- 38 cto ab Eccleſia non abdicentur, neque in alterum transferantur, ſed actus fiat, per quam ipſi Eccleſiæ, vel ejus bonis onus adjiciatur, vel alteri jus tribuatur, quod ipſa bona afficiat, ipſiuſque rei ſubſtantiam feriat, ut contingit in ſervitutibus prædialibus, vel mixtis; Receptum pariter eſt hanc ſpeciem ſub dicta prohibitione cadere, dum extra controverſiam hodie receptum eſt, conſignativi cenſus impoſitionem ſuper Eccleſiæ bonis prohibitam ſapere alienationem, ut deciſ. 27. & 28. 36. & 37. poſt Cenc. de cenſ. Romana Cenſus 15. Aprilis 1652. coram Bichin, & ſæpius, & conferuot quæ habentur infra, diſc. 28. ut cenſus veniat ſub Statuto Urbis 113. Licet enim cenſus ea veriori ſententia rei cenſitæ dominium non importet, minuſque jus vere reale, ſed ſolum quamdam magis ſpecialem hypothecam tribuat, ex deductis per Cenc. de cenſ. quæſt. 23. & in ſua materia ſub tit. de cenſ. & ſub tit. de Regal. diſc. 92. attamen, quia ipſa rem ſpecialiter afficit, receptum eſt, prohibitam alienationem continere; Cadente quæſtione, ubi cenſus imponatur pro extinctione alterius cenſus, de quo Salgad. in labyr. part. 2. cap. 17. num. 46. & ſeqq. Duard. de cenſ. §. 1. quæſt. 19. num. 40. & aliis.

Niſi cenſus reſervativi, vel conſignativi aſſumptio, oc- 39 caſionalis, vel cauſativa eſſet, quia nempe bona cenſus gravata acquirantur, vel pro pretio uno ſoluto imponatur ſuper ipſamet se in ipſomet actu, non autem ſuper aliis Eccleſiæ bonis, juxta plene deducta per Rotam apud Rojas deciſ. 205. & 261. & admittitur in dicta Romana cenſus 15. Aprilis 1652. coram Bichio.

In hypotheca vero poſt Scribentes, eadem Rota variavit; Siquidem apud Rojas deciſ. 161. 205. & 250. indeſi- 40 nite credidit, hanc ſpeciem alienationis non cadere ſub prohibitione, ubi potiſſimum occaſione acquirendi alia bona, ſeu alias ex legitima cauſa contracta ſit; diſcuſſo tamen deinde puncto prius in plena Signatura Gratiæ, ad quam recurſum habuit Pars victa, & poſtea in Rota repropoſita cauſa coram eodem Rojas, dictæ deciſiones moderatæ, ſeu declaratæ fuerunt, ut dicta concluſio procedat in hypotheca generali, vel etiam ſpeciali pro ſolo exercitio ſuper fructibus, non autem quod exerceri poſſit in proprietate per ſubhaſtationem, vel aliud remedium, dum ita reſultaret inconveniens, quod indirecte fieret id, quod directe prohibitum eſt, ut in dicta deciſ. 261. quæ reputatur in materia magiſtralis pluries canonizata, præſertim in dicta Romana cenſus 15. Aprilis 1652. coram Bichio, edita in cauſa, de qua infra, diſc. 7. Et de hypotheca plura deducit Fagnan. in d. cap. nulli hoc, num. 29. & ſeqq.

Eſt bene verum, quod ubi de hujuſmodi impropriis, ac remotis alienationibus agitur, itaut non deveniatur ad actum facti, abdicationis ſcilicet dominii, & poſſeſſionis 41 bonorum ab Eccleſia de facto, ſive quod alter fiat actus notorie prohibitus, & inexcuſabilis, actus quidem erit nullus, non tamen fiet locus cenſuris, ac pœnis, ut infra in quinta inſpectione ſuper effectibus ex hac prohibita alienatione reſultantibus.

Super tranſactione autem, quæ fiat in bonis, vel juribus 42 ſublite exiſtentibus, nimis variant ſcribentes; Aliquibus generaliter opinantibus, ut quoties colluſiva, & malæ fidei non ſit, per quam prohibita alienatio ſub hoc affectato vocabulo veletur, dici non debeat alienatio prohibita, utpote ſapiens ſpeciem rei judicatæ, ſive prudentis aſſecurationis partis; ne amittatur totum per incertam aleam eventus litis, juxta ea, quæ habentur ſub tit. de fideicommiſſis, ac ſub altero de feudis, & de emphyteuſi, ac alibi ſuper articulo, an & quando alienari prohibitus, tranſigere valeat, adeout obliget etiam ſucceſſores.

Alii vero diſtinctionem adhibent, an bona, ſuper quibus tranſigitur, eſſent penes Eccleſiam, quæ partem colligitanti dimittat, ut tunc dicatur alienatio prohibita, ſecus autem ſi non poſſideat, unde propterea potius acquirat, ut tunc ſub prohibitionem non cadat, quaſi quod ceſſet ratio prohibitionis.

Indefinite autem, his opinionibus reprobatis, in Rota, & Curia, recepta eſt opinio ſimpliciter affirmativa, ſuper comprehenſione tranſactionis ſub hac prohibitione, quoties fiat ſuper bonis, vel juribus alienari prohibitis, quæ in toto, vel in parte remittantur, non curato, an poſſeſſio de facto ſit penes Eccleſiam, vel penes aliam Partem, ut cæteris relatis apud Cocc deciſ. 301. n. 1. deciſ. 270. part. 4. rec. n. 7. dec. 518. n. 6. & 7. apud Poſth. de manut. cum concord. relatis per Adden. ad Gregor. deciſ. 418. n. 17. & ad Buratt. deciſ. 690. Otthob. deciſ. 159. & 220. ex quibus patet idem procedere, quamvis ſuper juribus incorporalibus inter duas Eccleſias, vel duo corpora Eccleſiaſtica tranſactio fieret.

Niſi Eccleſia, omnia controverſa bona, vel jura alienari prohibita obtinendo, per tranſactionem, aliquid colligganti præſter in pecunia, vel aliis rebus alienari non prohibitis, ſive etiam debitum contrahat cum eodem tranſigente, vel cum alio, ſolvendum cum fructibus, ita & taliter, quod bonorum ſubſtantia in proprietate non tangatur, ut apud Rojas deciſ. 364. n. 11. & 12. & in aliis per Adden. ad Buratt. deciſ. 690. litt. B.

Limitationem tamen dicta concluſione recipiente, ubi ageretur de tranſactione ſuper decimis, vel aliis juribus Parochialibus ex iis, quæ habentur infra in ultima inſpectione ſuper limitationibus.

Voluntarium item compromiſſum cum tranſactione fraternizat, atque ſpecies prohibitæ alienationis dicitur, ubi fiat ſuper bonis, & juribus alienari prohibitis, ſecus autem, ubi ſit neceſſarium ex neceſſitate inducta ab ea lege, quæ 43 Eccleſiam obliget ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Cavaler. dec. 327. num 4. apud Celſ. deciſ. 200. n. 8. & in aliis ibi relatis, & conferunt quæ habentur ſub tit. de feud. diſc. 49. ſuper quæſtione, quam tractent Feudiſtæ, præſertim Regnicolæ, an in cauſis feudalibus voluntarium compromiſſum ſine aſſenſu fieri valeat.

Actus quoque judiciales, vel extrajudiciales, qui a ſolo Prælato, vel Superiore, abſque aliqua ſpecie contractus fiant, ſub hac prohibitione veniunt, quoties bonorum, vel jurium Eccleſiæ alienatio, vel diminutio ſequatur, ut eſt diſmembratio Eccleſiæ, vel partis populi, ſeu territorii, ſive 44 unio ſubjectiva, aut diviſiva, & ſimiles, ex iis, quæ plene aliis relatis habentur apud Otthob. dec. 6. dec. 224 p. 10. rec. dec. 320. p. 12. & ſub tit. de Parochiis, diſc. 35. ac etiam ſub tit. de beneficiis, ad materiam unionis, & alibi.

Verum iſta ſpecies alienationis non ſubjacet ſimpliciter, ac indefinite diſpoſitioni dict. Extravag. Ambitioſæ, ſuper præciſa neceſſitate copulativi interventus juſtæ cauſæ, & ſolemnitatis beneplaciti Apoſtolici, ſed ſolum urget neceſſitas primi requiſiti ſuper juſta cauſa neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, aliunde tamen, ac extrinſecus juſtificanda, non autem per ſolam aſſertionem ipſius Prælati, quoniam prohibitus facere, eſt etiam prohibitus confiteri; aliis quoque requiſitis deſideratis, potius tamen pro intereſſe, quam pro ſolemnitate, puta conſenſu Rectorum, & Parochianorum, cum aliis, de quibus in proxime ſupra allegatis deciſionibus.

Tertia ſuperius diſtincta principalis inſpectio, eſt ſuper cauſa, quæ in hujuſmodi alienationibus deſideratur, & ſine qua, ut dictum eſt, ſolemnitas beneplaciti Apoſtolici nihil poteſt, cum abſque dubio iſtud cauſam non ſuppleat; illaque conſiſtit, vel in neceſſitate, vel in evidenti utilitate, ut ad litteram in eadem Extrav. diſponitur, ac paſſim habetur in omnibus ſupra allegatis, cum ſit principium ab- 45 ſolutum, unde propterea quæſtio facti potius, quam juris eſſe dicitur, quando ſcilicet adeſſe dicatur neceſſitas, quæ præciſe ad id cogat, adeout non ſit alias conſultum, atque non conſulendo majus damnum reſultare poſſit; Frequentiores autem forenſes quæſtiones ſunt ſuper utilitate, ex cujus cauſa praxis docet hujuſmodi alienationes fieri; Debet enim eſſe utilitas certa, non autem incerta, adeout Eccleſia plus percipiat alienando, quam retinendo, unde non ſufficit, quod non ſit in damno, niſi lucrum percipiat, ex deductis deciſ. 241. n. 25. deciſ. 261. n. 15. deciſ. 284. n. 1. & deciſ. 319. n. 1. part. 4. recent. tom. 2. deciſ. 94. 243. & 252. part. 7. dec. 275. part. 10. & in aliis, & quotidie, cum nil frequentius; Adeout in hac materia alienationis bonorum Eccleſiæ ad læſionem regulandam non intrent termini Text. in l. 2. C. de reſcind. vendit. & in cap. 2. & 3. de empt. & vendit. an læſio ſit ultra, vel infra dimidiam, quoniam in voluntariis alienationibus, eo ipſo quod Eccleſia non eſt in lucro, dicitur eſſe in damno.

Eadem utilitas tamen regulari debet, attento tempore contractus, quando eam adeſſe ſufficit, non curato, an ſuperve- 46 niens accidentalia rerum mutatio damnum cauſet, dum poterat etiam cauſare lucrum, ut d. deciſ. 319. n. 10. & ſeqq. part. 4.

part. 4. recent. tom. 2. deciſ. 129. *num.* 18. *& ſeqq. deciſ.* 243. *n.* 15. *&* 252. *n.* 16. *part.* 7. Durau. *deciſ.* 397. *n.* 13. *& ſeqq.* & frequenter, Ita tamen quod tempus, in quo contractus fiat, ſit ſolitum, & naturale, probabiliter ita duraturum, non autem accidentale, quia nempe, ob divini, vel humani, belli calamitatem, ſeu ob alia accidentia, rerum valor, vel fructuum quantitas diminutionem habuerit, ſubſis vero 47 ſpea, quod progreſſu temporis ad priorem non calamitoſum, ſeu accidentalem ſtatum res poſſit redire; cum tempora calamitoſa, vel accidentalia, tam in hac materia alienationis, quam pro regulando valore, aliiſque effectibus, attendi non debeant, ut apud Mantic. *deciſ.* 101. *n.* 4. Seraph. *deciſ.* 1073. *n.* 4. *&* 5. *d. deciſ.* 129. *n.* 10. *part.* 7. *rec.* & in aliis frequenter, & conſetunt quæ habentur in Aſſiſien. oblationum *ſub titul. de præeminentiis, diſcurſ.* 11. ac etiam *ſub titul. de emphyt.* plures in propoſito aliquarum alienationum, vel conceſſionum factarum in Urbe de tempore proximo ejus excidio.

Ad regulandam item dictam utilitatem, pro judicia prudenti arbitrio habenda eſt ratio de pactis favorabilibus, vel reſpective præjudicialibus, aliiſque circumſtantiis, valorem augentibus, vel reſpective minuentibus, adeout vere in hac 48 materia non detur certa, & determinata juris regula generalis, ſed tanquam in quæſtione potius facti, quam juris, deciſio pendeat ab ipſius facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis; Puta, quod conceſſionarius pro aliquo minori pretio, vel reddita rem obtineat intuitu ſolutionis ſummæ, ex cujus erogatione in inveſtimentum fructiferum, ſeu in extinctionem æris alieni fructiferi contracti, vel quod alias contrahere oportebat, ita reſultet utilitas; Vel quod conceſſionarius in ſe aſſumat omnes caſus fortuitos, quod pro qualitate bonorum, vel regionum, ſeu temporum, ſit nimium conſiderabile; Aut quod promittat notabilia facere melioramenta non reficienda, ſed reverſura, cum ſimilibus; habita quoque ratione, an conceſſio ſit ad breve, vel longum tempus, juxta *deciſ.* 101. Manticæ *n.* 1. & advertitur *ſub tit. de locat. diſc.* 23. Ac etiam pro idoneitate, & ſecuritate perſonæ, juxta ea, quæ in ſupra allegatis deciſionibus, ac frequenter in aliis habentur, quarum plures in hac materia videntur primo aſpectu contrariæ, taleſque ab ignaro vulgo reputantur, ſed male, cum diverſæ potius ſint, pro ſingulorum caſuum diverſa quantitate, ob quam cedem circumſtantiæ individuales, quæ in uno caſu ſufficiunt ad utilitatem concludendam, in altero juridice reputantur minus juſte, quia ſic unius, vel alterius facti qualitas exigat, juſte, quæ circa pondus, vel efficaciam con-49 jecturarum, vel præſumptionum pluries habentur *ſub titul. de fideicommiſſ.* & alibi, cum revera poſitiva inepta ſit, Pragmaticorum tamen, & Collectorum frequens, ex deciſionibus, vel auctoritatibus aliquid in uno caſu firmantibus, generalem deſumere regulam, ſeu concluſionem cuicumque caſui applicabilem, cum oporteat debitam combinationem facere, ad effectum congruæ applicationis, in qua totum conſiſtit, habendo etiam reſpectum ad qualitatem bonorum, an ſint magis, vel minus qualificata, ſive annexam habeant juriſdictionem, necne, pro locorum tamen, ſeu regionum qualitate, ac moribus, non autem ab una regione ad aliam arguendo.

Ut cum aliquo æquivoco proceſſum eſſe videtur apud Merlin. *deciſ.* 702. *repet. deciſ.* 94. *part.* 7. *rec. n.* 56. *& ſeqq.* 50 Cum enim in ſtatu Eccleſiaſtico bona juriſdictionalia æſtimentur ad duo, vel duo cum dimidio pro centenario, ut dictum fuit uſque a temporibus Seraphini *diſc.* 1030. hinc in una Meſſanen. feudi, diſputata in Rota coram Merlino in ſupra allegata deciſione, ponderando quod ageretur de feudo juriſdictional., ad regulandam Eccleſiæ læſionem, ſeu deficientem utilitatem, dictum fuit, quod valeret duplo magis, quam valerent bona allodialia; Sed hoc argumentum non bene procedit, quoniam in Statu Eccleſiaſtico, bona ſunt allodialia ad liberam diſpoſitionem, ac tranſmiſſionem in quoſcumque extraneos, atque ob eorum penuriam productam a Bulla Pii V. de non infeudandis, vel ob copiam pecuniæ inveſtiendæ per novas Domos, quæ in dies exaltantur, id provenit; Iſtæ autem rationes non congruunt feudis aliarum ditionum, in quarum pleriſque illa minus æſtimantur, quam allodialia privata, adeout feudalitas minuat de valore, ex iis, quæ habentur *ſub titul. de feud. diſc.* 19. Igitur erroneum eſt, ex iis, quæ dicuntur in una ſpecie bonorum unius provinciæ, vel regionis, arguere ad reliqua omnia, ſeu generalem regulam ſtatuere, juxta maledictum, ac ſemper declamandum modernorum pragmaticorum abuſum, quoniam reflectendum eſt ad illius caſus controverſi individuas circumſtantias, & an eis ponderatis, congruant ea, quæ in diverſo caſu ſtatuta ſunt.

Ad utilitatem, vel reſpective læſionem regulandam, ponderari quoque ſolent merita ejus, in quem ſit alienatio, vel conceſſio, quaſi quod benemerentia ſit pars pretii, ejuſque 51 diminutionem aliquam compenſet, ut deductis per Rotam. *hoc tract. de reb. Eccleſ. non alien. quæſt.* 22. *nu.* 27. *& ſeqq.* Verum iſta conſideratio per Rotam neglecta fuit in Gerunden. coram Merlino *inter ſuas deciſ.* 756. 764. *&* 775. *repet. deciſ.* 243. *&* 252. *part.* 7. *recent.* ubi de quadam conceſſione facta noſtro Fontanellæ pro minori pretio in recompenſam ejus meritorum reſultantium a munere Advocationis, quod pro Eccleſia impenderat, dum præciſe merita non probantur, ita & taliter, quod non ex ſimplici ratione congruentiæ, vel antidotali obligatione, ſed ex debito juſtitiæ producente efficacem obligationem, illud præmium exigerent, juxta diſtinctionem, de qua *ſub tit. de feudis, diſc.* 94. & in ſua materia *ſub tit. de donat.* quoniam aliud eſt conſiderare donationem remuneratoriam inter prohibitos, & aliud inter non prohibitos, Atque aliud eſt ad effectum reddendi donationem aliqualiter cauſativam, & ne dici poſſit omnino provenjens a liberalitate, ſeu profuſione, quod de ſui natura perditionem importat; Aliud vero, ut concurrente termino donationis in ſolo vocabulo, in effectu ſit potius contractus oneroſus, ſeu correſpectivus, ut intret obligatio evictionis, vel ceſſet neceſſitas inſinuationis, aliarumque ſolemnitatum, cum ſimilibus.

Quando autem utilitas non conſiſtit in commodo burſali, ſed in re intellectuali, puta juriſdictionali, vel præeminentiali, juxta caſum, de quo in dicta Aſſiſien. oblationum *ſub tit. de præeminentiis diſc.* 11. & alterum, de quo 52 *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 24. cum ſimilibus, tunc metienda eſt utilitas diverſo modo, ut circa utilitatem ſalutis animarum, vel cultus divini, aliorumque ſpiritualium advertitur in ſupra allegatis *deciſionibus* 224. *part.* 10. *&* 320. *part.* 12. *recent.* cum aliis per Lotter. *de benef. lib.* 1. *qu.* 18. *& ſub tit. de Parochis, diſc.* 35. ac pluries *ſub tit. de benef. in genere*, in propoſito ſubjectivæ unionis, vel diviſionis, ſeu diſmembrationis Eccleſiarum.

Atque ubi agitur de alienatione facta per viam tranſactionis, procedendum eſt cum iis regulis, de quibus pluries habetur *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 173. *cum ſeqq. & ſub tit. de feud. diſc.* 49. *& de emphyteuſi, diſc.* 52. ac etiam *ſub tit. de emptione, & venditione*, æſtimando ſcilicet probabilem 53 eventum litis, ab iſtius majori vel minori dubietate, ita conjiciendo, an prudens, ac laudabile conſilium fuerit ad eam tranſactionem devenire pro majori utilitate reſultante, tam ab exemptione diſpendiorum litis, quam ab aſſecuratione illius partis, quæ periculo amiſſionis quoque ſubjacebat, ideoque tanquam in quæſtione facti, certa regula deſuper tradi non poteſt, ſed a facti qualitate deciſio pendet.

Circa quartam inſpectionem ſuper altero eſſentiali requiſito beneplaciti Apoſtolici, quod cum juſta cauſa copulative neceſſarium eſt, ut ſupra, illa in plures alias ſubdiſtinguitur; Primo ſcilicet circa ejuſdem beneplaciti validitatem, vel ſubreptionem, aliamque invaliditatem, adeout vitium ſit in ipſius gratiæ ſubſtantia; Secundo circa ejus bonam, vel malam executionem, ejuſque formam bene, vel male ſervatam; Et tertio circa ejuſdem ſolemnitatis præſumptionem a diuturna obſervantia reſultantem, quando antiquus poſſeſſor bonorum, vel jurium, quæ alias Eccleſiæ fuerunt, de alienationis validitate docere cogitur non habens expreſſum beneplacitum Apoſtolicum, undepropterea ad præſumptum confugere cogatur.

Quatenus pertinet ad primum, non habetur in hac materia certa, & determinata regula, ideoque procedendum venit cum iis, quæ generaliter habemus in materia aſſenſus domini in alienatione rei feudalis, vel emphyteuticæ, ſive in materia derogationis fideicommiſſi, ac facultatis a Supremo Principe, vel altero ad id poteſtatem habente, pro alienandis bonis fideicommiſſi, vel majoratus cum ſimili- 54 bus; Cumque materia ſubreptionis, & obreptionis dicatur arbitraria, utpote pendens a facti circumſtantiis arguentibus intentionis veriſimilem defectum, necne, ut frequentiſſimum in hac ſubreptionis materia habemus, idcirco certa generalis regula tradi non poteſt, ſed totum pro judicis arbitrio ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis regulandum eſt.

Illud autem in hac materia peculiare videtur, ut ſolum inſpiciatur, an adſit per Papam præſuppoſita a videns Eccleſiæ utilitas, ſine qua concedi non ſolet hujuſmodi beneplacitum, (quod proinde in forma ſi in evidentem vulgo dicitur) ea

enim

enim accedente non curatur de aliis, quæ expreſſa, vel reſpective tacita ſint, ut apud Mantic. *deciſ.* 101. *num.* 5. Seraph. *deciſ.* 443. *num.* 2. *cum aliis deciſ.* 319. *num.* 4. *& ſeqq. part.* 4. *rec. tom.* 2. *& d. dec.* 94. *num.* 61. *&* 74. *cum ſeqq. part.* 7. *rec. & alibi pluries*: Ideoque conceſſum pro una perſona, ſuffragatur pro altera, quoniam Papa non conſiderat perſonas, ſed utilitatem Eccleſiæ; Rot. *deciſ.* 228. *n.* 21. *part.* 7. *& dec.* 46. *n.* 18. *& ſeqq. part.* 10. niſi facti particulares circumſtantiæ aliter ſuadeant.

Quamvis enim, ubi conſuli poteſt cum aliis bonis minoris exiſtimationis, vel qualitatis, invalida reputetur facultas alienandi alia magis qualificata, & habentia aliquam circumſtantiam, quæ ſi fuiſſet narrata, veriſimiliter concedentem facultatem retrahere, vel difficiliorem redde-
55 re potuiſſet, ex iis, quæ in materia facultatis alienandi bona fideicommiſſaria habentur *ſub tit. de fideic.* præſertim *diſc.* 161. acetiam *ſub tit. de dote, diſc.* 145. ad materiam alienationis pro dote *in vim auth. res quæ, Cod. commun. de legat.* & alibi; Attamen id ibi procedit, quia ex ſola ratione neceſſitatis hujuſmodi facultas concedi ſolet, ideoque diverſa intrat ratio, quam ubi fiat ex cauſa utilitatis; Ac etiam, quia dicta circumſtantia, quod agatur de bonis qualificatis, & quod alienare non expediat, attendenda eſt pro eadem utilitate metienda, qua non bene juſtificata, intrat ſubreptio magis ſubſtantialis, ideoque alii minores defectus negliguntur.

Pro ejuſdem beneplaciti validitate quæri ſolet, an debeat ejus impetratio præcedere alienationem, vel poſſit ſubſe-
56 qui, & an in caſu, quo ſubſequi valeat, fieri debeat mentio alienationis jam factæ; Et quamvis Genuen. *in praxi Epiſcop. cap.* 52. credat, ut debeat præcedere, & cum eo pertranſeat de Marin. *reſol.* 6. *n.* 16. *cum ſeqq. lib.* 1. Attamen Rota contrarium recepit, taliſque eſt praxis in his terminis, in quibus obſtet ſolum diſpoſitio *Extravag. Ambitioſæ*; Secus autem, ubi obſtet prohibitio Conſtitutionum Apoſtolicarum, ut eſt in alienationum bonorum ſtabilium in forenſes, vel juriſdictionalium etiam in ſubditos, Coccin. *dec.* 374. *n.* 4. *cum ſeqq.* Duran. *dec.* 397. *n.* 9. *cum ſeq.* ex Franch. *dec.* 163. *n.* 12. *& aliis*, quoniam eo ipſo, quod verificatur dictus finis evidentis utilitatis, ob quem
57 prodiit prohibitio, ad impediendam ſupplantationem, quam Prælati, & Rectores facere ſolebant, ut bona Eccleſiæ traderent conjunctis, vel benevolis, non inſiſtitur in aliis ſubtilitatibus, quæ cadere ſolent circa aſſenſum requiſitum in alienatione feudalium, ac aliorum bonorum in commercio non exiſtentium.

Cumque beneplacitum, poſtquam obtentum eſt, quoties illud juſtificetur, quod ſcilicet bona fide alienatio cum nar-
58 rata evidenti utilitate ſequuta ſit, retrotrahatur, atque actum revalidet ab initio, hinc proinde, non data intermedia pœnitentia, ſeu revocatione actus, non intrat quæſtio, quam habemus in feudalibus, vel ſimilibus examinatam *ſub tit. de feud. diſc.* 109. an ſcilicet poſt mortem unius ex contrahentibus beneplacitum impetrari valeat abſque novo conſenſu hæredis, vel ſucceſſoris, quoniam ubi ſucceſſor re integra non revocaverit actum, novus ejus conſenſus non deſideratur, neque diſſenſus attenditur, cum (ut infra in ſequenti inſpectione) pœnitendi facultas ceſſet poſt beneplacitum obtentum, quamvis adhuc non executum, ut apud Coccin. *d. dec.* 374. Duran. *d. dec.* 397. *n.* 14. *&* 25. *cum ſeqq.* ubi plene reſpondetur objectis *dec.* 82. *n.* 10. *p.* 6. *rec. & in aliis*; Bene ſiquidem proficuum eſt ſucceſſorem diſſentiri potius, quam aſſentiri, ut ita cum oppoſitore, utilitatis criticatio fiat, ſi enim non adeſt, actus infectio reſultat, non ab ejus oppoſitione, ſed a deficiente ſubſtantiali requiſito, & ſi adeſt, eſſet ſpecies malignæ oppoſitionis actui utiliter geſto per prædeceſſorem, ejuſque fidem ſine cauſa violare, ſibique imputet, cur re integra ſollicitus non fuit uti illa pœnitendi facultate, quam habebat.

Frequentiores autem quæſtiones in foro cadere ſolent
59 ſuper mala beneplaciti executione, cum idem ſit illud eſſe male executum, ac nullatenus adeſſe, ut *dec.* 375. *par.* 5. *recent. deciſ.* 319. *num.* 15. *part.* 4. *tom.* 2. & frequenter
60 de Marin. *d. reſol.* 8. *lib.* 1. Duran. *d. deciſ.* 250. Adeout, ſi executor male proceſſerit, cum ita ejus juriſdictio conſumpta ſit denuo ad alium actum procedere non poſſit, ut apud Duran. *deciſ.* 225. *num.* 6. *deciſ.* 631. *num.* 8. *cum ſeq. part.* 2. *recent.* & in aliis.

Ad validam vero executionem, inter cætera requiritur,
61 ut de tempore, quo ad eam proceditur, duret executoris delegata poteſtas, quia ſcilicet adhuc vivat Papa, qui conceſſit, vel ſequuta ejus morte, ſuperſit ſpatium, in quo durent ejus reſcripta in forma commiſſoria, ut advertitur apud Manticam *deciſ.* 41. *deciſ.* 473. *part.* 2. *rec. deciſ.* 336. *num.* 11. *part.* 10. *rec.* Quoties tamen dicta mors ſequatur re integra, priuſquam ſcilicet literæ Apoſtolicæ executori præſententur, ſecus autem, ſi poſtquam præſentatæ ſunt, quamvis ad ſententiam, aliaque acta proceſſum non fuerit, quoniam ſufficit in tempore habili firmatam eſſe juriſdictionem, ut apud Mantic. *d. deciſ.* 41. *& d. deciſ.* 397. Durani *num.* 32. *& ſeqq.*

Alterum eſt requiſitum, quod forenſibus controverſiis
majorem anſam præbere ſolet, ut bene ejuſdem benepla- 62
citi forma ſervetur, cum ea neglecta, actus abſque dubio corruat, ut apud Duran. *dec.* 205. *&* 228. *dec.* 295. *&* 350. *part.* 5. *rec. d. dec.* 336. *part.* 10. *& paſſim*; Cadente inſpectione, an forma ibi præſcripta præciſe impleri debeat, vel impleri ſufficiat per æquipollens; Id autem in hac materia alienationis bonorum Eccleſiæ deciſionem recipere videtur potius a rei ſubſtantia, quam a verborum formalitate, ſuper dicto ſcilicet implemento finis principalis evidentis utilitatis, dum hujuſmodi quæſtiones, ut plurimum cadunt, quando formæ inobſervantia cauſat Eccleſiæ damnum, quia non bene factum ſit pretii inveſtimentum, unde intret quæſtio, an Prælati, vel alterius adminiſtratoris culpa redundare debeat in damnum emptoris, vel in damnum Eccleſiæ, quod pendet ab eo, an ad beneplaciti præſcriptum, teneatur emptor eſſe ſollicitus, necne, idque pendet, an aliquid præſcriptum fuerit pro forma, quæ ſervata non ſit, adeout emptori imputari poſſit, cur eam non ſervaverit, juxta diſtinctionem, quæ in ſimilibus terminis derogationis fideicommiſſi habentur plene deducta in Bonon. fideicommiſſi de Rubeis *dec.* 363. *part.* 10. *rec.* quæ videtur in materia magiſtralis, & habetur infra; Et in ſpecie de clauſula, *ſpecificatis bonis*, ut non dicatur impleri forma, niſi fiat ſpecificatio, Rot. *dec.* 624. *n.* 2. *p.* 1. *rec. dec.* 336. *n.* 11. *p.* 10. *dec.* 11. *n.* 7. apud Poſthium *de manut.*

Super modo autem procedendi, certa forma præſcripta non videtur, cum verius hic executor ſit potius merus,
quam mixtus, niſi ipſum beneplacitum certam formam in 63
procedendo præſcribat, ſeu aliquas clauſulas adjiciat, quas implere oporteat, ut *dec.* 350. *n.* 6. *&* 8. *& dec.* 367. *n.* 11. *&* 12. *part.* 5. *rec. dec.* 94. *n.* 49. *& ſeqq. & dec.* 129. *num.* 14. *part.* 7. *rec. d. deciſ.* 336. *part.* 10. *& in aliis*; Unde propterea ſi duo executores deputati fuerunt, geſta per unum
invalida ſunt, ut *dec* 204. *part.* 5. *rec.* niſi in uno concur- 64
rat utrumque officium, vel dignitas, ut in eadem deciſione; Prout invalide procedit executor, non præſentatis litteris, cum ita ſine juriſdictione procedat, ut *d. dec.* 129.
n. 1. *part.* 7. Atque ubi adeſt clauſula, *vocatis vocandis*, 65
tunc in forma judiciaria citari debent intereſſati, cum ita executor effici dicatur mixtus, ut in his terminis adver-
titur *d. deciſ.* 359. *num.* 5. *& deciſ.* 367. *num.* 10. *part.* 5. 66
recent. d. deciſ. 94. *num.* 49. *part.* 7. *deciſ.* 275. *&* 336. *part.* 10. *& in aliis.*

Eſt bene verum, quod per iſtam clauſulam, citandus non eſt Prælatus, vel Adminiſtrator Eccleſiæ, quæ alie-
nationem fecit, vel facere vult, cum ad ejus ſupplicatio- 67
nem illud concedi ſoleat, ut *dec.* 636. *n.* 4. *&* 5. *part.* 1. *diverſ. dec.* 624. *part.* 1. *rec.* Duran. *dec.* 365. *n.* 13. *& in*
d. dec. 275. *part.* 10. ubi, & in aliis proxime allegatis ad- 68
vertitur, quod ſi agitur de alienatione bonorum Eccleſiæ Cathedralis, vel alterius habentis promotorem fiſcalem, ſeu alium ordinarium defenſorem, iſte citari debet, atque ſub dicta clauſula, *vocatis vocandis* venit; Idemque ſi alii adſint, ad quos legitima defenſio pertineat, vel aliud conſiderabile intereſſe habeant.

Super quæſtione autem, an ille, in quem fit alienatio, teneatur eſſe ſollicitus de verſione pretii in cauſam expreſſam,
adeout, ea nullatenus, vel male ſequuta, corruat actus, ſeu 69
alias ejus, non autem Eccleſiæ ſit damnum; Diſtinctio eſt, an forma in beneplacito præſcripta ſervata ſit, necne; Si enim ſervata non fuit, adeout illud, utpote male exequutum habendum ſit pro non extante, planum eſt, totum damnum eſſe ejus, in quem alienatio facta eſt, quamvis ipſe a verſionis ſollicitudine expreſſe exemptus fuiſſet in ipſomet beneplacito, quoniam intelligitur cum præſuppoſito, quod ejus forma ſervetur, ita enim jus Eccleſiæ non eſt ſuper mala verſione, ſed potius ſuper vindicatione rei propriæ, tanquam male alienatæ, ut in ſpecie advertitur *dec.* 41. *&* 325. *p.* 10. *rec.*

Ubi vero forma bene ſervata ſit, adeout non obſtet defectus male executi beneplaciti, & tunc, aut connectur clau-
ſula frequenter adjici ſolita, ut emptor, ſeu ille in quem fit 70
alienatio, non teneatur de inveſtimento eſſe ſollicitus, &

planum

planum eſt ipſum ad aliud non teneri, ut *dec. 278. part. 9.*
recent. apud Celſ. *dec. 116. num.* 19. & Orthob. *dec.* 249.
Licet enim iſtæ deciſiones percutiant diverſos terminos Apo-
ſtolicæ derogationis fideicommiſſi, attamen eadem eſt ra-
tio, iidemque termini intrant.

Ideoque ejus ſollicitudo conſiſtit, ut ſervetur forma præ-
ſcripta, quæ ut plurimum eſſe ſolet, ut pretium unico contex-
71 tu inveſtiatur, ſive in Æde ſacra deponatur ad effectum in-
veſtiendi; Si enim id non ſervetur, actus corruit ex defectu
formæ non ſervatæ, ut ſupra; Si vero ſervetur, inveſtimen-
tum autem parum tute, vel parum utiliter fiat, ad aliud non
tenetur, quoniam in hoc Papa noluit eum gravare, ſed con-
tentus fuit ſequi fidem Prælati, ſeu adminiſtratoris Eccle-
ſiæ, contra quem actio pro reintegratione competit, ut in
dictis *dec.* 116. Celſi, & 249. Orthob. Niſi fraus, vel col-
luſio adſit cum ipſomet emptore, ſeu in quem fit alienatio.

Quatenus vero dicta clauſula exemptiva non accedat,
tunc attenditur tenor beneplaciti, an inveſtimentum adji-
72 ciat pro conditione, vel pro modo, ut primo caſu uterque con-
trahens ad id oneratus cenſeatur, quoniam idem eſt condi-
tio, ac forma, quam omnino ſervare oportet, in altero autem
ſecus, quia dum Papa præſupponendo alienationem jam per-
fectam, percipit inveſtimentum per viam modi, ita ſuppo-
nit emptorem exiiſſe de ſcena, atque pretium remanſiſſe ad
diſpoſitionem Prælati, ſeu adminiſtratoris, qui inveſtimen-
tum pro opportunitate facere debebit, iſtius fidem inſequen-
do, ut ita diſtinguendo cæteris relatis plene habetur, *de-
ciſ.* 41. 325. *&* 363. *part.* 10. *rec. ubi concordantes.*

Quare videtur cadere quæſtio potius facti, & applicatio-
nis, quam juris, quando ſcilicet verſio, ſeu inveſtimentum
præſcribatur per viam modi, vel per viam conditionis.

In hac autem ſcribentes nimium certant, inſiſtendo po-
tiſſimum ſuper dictionibus, & clauſulis, aliiſque verborum
73 formalitatibus, quod pro meo judicio erroneum videtur,
quoniam ut in iſta quæſtione, an aliquid præcipiantur per
viam modi, vel per viam conditionis plene advertitur *ſub
tit. de fideicommiſſis, diſc.* 154. vis non eſt in verbis, clau-
ſulis, & dictionibus, ſed in ſubſtantia veritatis, an adim-
plementum præſcribatur a parte antea, ſeu inſtantaneè,
quod idem importat, vel a parte poſtea, ut primo caſu im-
portet conditionem, altero autem importet modum, quam
clauſulæ, vel verba in ſua propria, & grammaticali ſigni-
ficatione diverſimode importarent.

Eiſdem tamen verbis, vel clauſulis, & dictionibus nimium
74 conferentibus, ac attendendis in ambiguo, quando incer-
tum eſt, an uno, vel altero modo Papæ voluntas fuerit.

Verum etiam in caſibus, in quibus emptor tenetur eſſe
ſollicitus, ejus obligatio reſtringitur ad primum inveſti-
75 mentum, quod ſufficit bene ſequutum eſſe, quamvis deinde
diverſimode ſequatur, ut contingit in eo inveſtimento,
quod ſtat in loca montium, vel cenſus tutos, & idoneos, quo-
rum extinctio tractu temporis ſequatur cum reſtitutione
ſortis denuo inveſtiendæ, quoniam alia obligatio emptori
non incumbit, dum ipſe jam omnino exivit de ſcena, ſed
tantum intererit Eccleſiæ, eodem modo, quo ſi pecuniæ
aliunde obventæ male inveſtirentur, ut in ſpecie cæteris
relatis in ſimilibus terminis alienationis bonorum fidei-
commiſſi in vim Apoſtolicæ derogationis, ſeu facultatis
advertitur apud Celſ. *d. dec.* 116. *& d. dec.* 249. Orthob.

Et quamvis in hac materia verſionis alia adhiberi ſoleat
diſtinctio, an alienatio ſequatur ex cauſa neceſſaria, vel vo-
76 luntaria, ut primo caſu emptor teneatur eſſe ſollicitus de
verſione, in altero autem non, ex iis, quæ cæteris relatis
plene habentur apud Merlin. *dec.* 219. *repetit. dec.* 463. poſt
Cenc. *de cenſib.* Attamen rarum eſt hodie, attenta frequen-
tiori formula hujuſmodi beneplaciti, ſeu licentiæ, ut ab
hac diſtinctione deciſio pendeat, cum ut plurimum con-
ſtat in eo, an per viam conditionis, vel per viam modi id
præſcriptum ſit, ut ſupra.

Item in hoc propoſito beneplaciti advertendum eſt, non
ſufficere ſolam ſupplicationem ſignatam, niſi accedat expe-
77 ditio litterarum ob Regulam, *de non judicando, juxta for-
mam ſupplicationis*, ut in his terminis Mantic. *dec.* 41. *n.* 3.
78 *dec.* 277. *n.* 14. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Niſi agatur de illa ſpecie bene-
placiti, quæ accedat ex poſt facto pro ſimplici confirmatio-
ne, ſeu approbatione pura, non autem in forma commiſſo-
ria, adeout non indigeat ulteriori executione, ut contingit
in confirmationibus concordiarum, ad illas reddendas per-
petuas, ac ſucceſſorum obligatorias, tunc etenim, cum deſu-
per judicandum non ſit, ſola ſupplicatione Rotam conten-
tam fuiſſe, conſtat *dec.* 218. *n.* 7. *p.* 7. *rec.* vel ubi talis licentia,
ſeu facultas concedatur per Sacr. Congregationem Conci-
lii, vel alteram Epiſcoporum, & Regularium negotiis præ-
poſitam, ut in alienationibus quæ fiunt pro Regulares, vel
Moniales frequentior praxis docet, ut in Romana Domo-
rum 15. Decembris 1649. & 18. Februarii 1650. coram
Bichio, quarum ſecunda eſt impreſſa *dec.* 17 *par.* 11. *re-
cent.* & prima *dec.* 92. poſt Salgad. *ubi concordantes.*

Bene tamen ſola ſupplicatio ſignata operatur effectum
exclusionis pœnitentiæ, alias ex parte Eccleſiæ, quando- 79
cumque competentis, ut in eiſdem proxime allegatis deci-
ſionibus coram Bichio, & habetur in ſequenti inſpectione
ſuper effectibus ex invalida alienatione reſultantibus.

Quando autem acceſſit beneplacitum, atque ad illius exe-
cutionem proceſſum eſt, intret autem quæſtio ſuper juſtifi-
catione cauſæ, cui ſcilicet incumbat onus probandi eviden-
tis utilitatis affirmativam, vel negativam, quia nempe non
habeantur proceſſus, & acta, ex quibus id apparere valeat,
tunc attendendum eſt, an executor deputatus ſit merus, vel
mixtus, juxta terminos, ac regulas, quas habemus in mate- 80
ria beneficiali circa executorem literarum Apoſtolicarum;
Quando etenim eſt merus, quia non obligatur ad actorum
formalitatem, ſed etiam per extrajudiciales informationes
procedere poteſt, hinc proinde præſumptio eſt pro execu-
tione, quodque ſer. ſer. ac prævia legitima juſtificatione cau-
ſæ ad executionem deventum ſit, ſecus autem e converſo, 81
eam mixtus executor aſſumere debeat partes judicis, ideoque
ſententia ſuper executione juſtificari debet ex actis, neque
ipſius executoris aſſertionibus defertur, ut cæteris relatis
habetur *dec.* 319. *n.* 8. *&* 53. *cum ſeqq. & dec.* 261. *n.* 6. *p.* 4. *rec.
tom.* 2. *dec.* 94. *n.* 43. *& ſeqq. & dec.* 202. *n.* 11. *& ſeqq. p.* 7. *dec.*
367. *n.* 8. *&* 9. *par.* 5. *& frequenter*; Niſi agatur de ſententia
antiqua, qualis eſt ea, quæ 30. annos excedit, dummo- 82
do cum tempore concurrat etiam obſervantia juxta *dec.*
1073. Seraphin. *dec.* 649. *n.* 1. *& ſeqq. part.* 2. *recent.*

Sive quod abſque culpa, & facto emptoris acta eſſent
deperdita, atque legitimæ juſtificationis probabilia admini-
cula, ſeu argumenta accedant, ut advertitur *dicta dec.* 684.
p. 2. *rec.* & habetur in Bononien. bonorum de Campe-
giis, *ſub tit. de emphyteuſi, diſc.* 53. *& alibi.*

Demum in hac materia beneplaciti Apoſtolici, frequen-
tes in foro eſſe ſolent quæſtiones ſuper illius præſumptio- 83
ne, quando de eo expreſſe non conſtat, ut in antiquis alie-
nationibus ſæpe contingit; Atque attenta ſola diſpoſitione
juris communis, præſcindendo a moderna Conſtitutione
Urbani VIII. de qua infra, receptum eſt, ex ſolo tempore
longiſſimo 30. annorum reſultare hanc præſumptionem be-
neplaciti bene executi, & cum juſtificatione cauſæ neceſſi-
tatis, vel evidentis utilitatis, ex iis, quæ cæteris relatis ha- 84
bentur apud Mantic. *dec.* 101. *&* 227. Seraphin. *dec.* 671. 792.
utrobique n. 1. *& dec.* 1174. *n.* 3. Gregor. & Adden. *dec.* 52. *&*
354. Burat. & Adden. *dec.* 45. Merlin. *dec.* 702. *alias dec.* 94.
par. 7. *recent. & frequenter*, cum ſit concluſio plana, de qua ad
aliud propoſitum habetur etiam actum *ſub tit. de dote, diſc.*
143. Idque verum, etiamſi in ipſo alienationis actu benepla-
citum nullatenus enunciatum eſſet, ut apud allegatos.

Et quamvis ita obſtare videatur juris regula prohibens 85
cumulari præſumptiones, ac ſpecialitates, dum ita triplex
præſumptio admittitur: Primo ſcilicet circa ſubſtantiam
beneplaciti; Secundo circa ejus validam, ac legitimam
executionem; Et tertio circa evidentem utilitatem, atta-
men iſtæ dicuntur præſumptiones, quarum una vehit in
conſequentiam alterius, ideoque regula non obſtat.

Prout licet, ubi agitur de præſcriptione contra Eccle-
ſiam, ſubducendum eſt tempus vitæ Prælati alienantis, ex 86
plene deductis *dec.* 57. *n.* 22. *& ſeqq. & dec.* 94. *n.* 12. *& ſeq. p.* 7.
recent. attamen ad effectum hujus præſumptionis, iſta ſub-
ductio non intrat, Seraphin. *dec.* 1027. *n.* 13. cum aliis per
Adden. ad Gregor. *dicta dec.* 354. *in fine dicta dec.* 67. *n.* 21.
cum ſeqq p. 7. *rec. & dec.* 268. *p.* 12. pluries confirmata, ubi
reſpondendo pluribus intermediis deciſionibus firmantibus
etiam ad hunc effectum præſumptionis dictam ſubductio-
nem faciendam eſſe, quarum plures referunt Addentes
ad dec. 12. *par.* 13. *rec.* & habetur apud Rojas *dec.* 402. *n.* 7.
etiam dec. 336. *p.* 10. *n.* 29. *rec.* advertitur, ut hæc ſubductio
intret, quando ageretur de alienatione facta in conjunctos
ipſius Prælati, vel adminiſtratoris alienantis ob malam
præſumptionem, unde ex identitate rationis idem dicen-
dum videtur, quando ſanguinis conjunctione non acce-
dente, alia urgeant fraudis argumenta, & ſuſpiciones in
eo, qui alienationem fecit.

Plura vero concurrere debent, ut dicta præſumptio in- 87
tret, ut etiam advertitur ad aliud propoſitum *dict. tit. de do-
te, diſc.* 143. Primo ſcilicet, ut tempus ſit annorum 30. com-

pleto-

pletorum, neque minus ſufficiat, ex deductis per Adden. ad Gregor. *dec.* 52. *&* 354. apud Otthob. *dec.* 220. *& paſſim;* Quamvis enim plores credant, extrinſecæ ſolemnitatis præſumptionem reſultare a longo tempore annorum decem, attamen id procedit in iis, in quibus juris reſiſtentia non habeatur, eo modo, quo in præſenti habetur, ideoque in his terminis extra omnem controverſiam eſt, minus tempus non ſufficere.

Secundo, ut ſolus lapſus temporis non ſufficiat, niſi etiam copulative concurrat obſervantia, quæ ſit vera, non au-
88 tem præſumpta, cum tunc eſſet dare duas præſumptiones principales, & coæquales; Ac etiam ſit continua, non autem interrupta, vel deducta ex aliquibus actibus, puta, una, vel duabus ſolutionibus pro toto tempore tricennali; Et ſit etiam pacifica, & univoca, non autem æquivoca, ut apud Coccin. *dec.* 301. Adden. ad Gregor. *d. dec.* 354. & apud Buratt. *d. dec.* 45. Otthob. *dec.* 359. *&* 220. & alias quotidie, cum pariter ſit concluſio plana, nullam in puncto juris admittens controverſiam, quæ tota remanet facti, & applicationis, quando ſcilicet obſervantia dicatur continua, pacifica, & potiſſimum univoca, ſuper quo majores eſſe ſolent quæſtiones, an ſcilicet ſuffragentur actus, qui dici valeant æquivoci, quo caſu alia adminicula pro interpretatione attendi ſolent, ut advertitur *d. dec.* 268. *part.* 12. *rec.* & in aliis ejus confirmatoriis, ideoque certa, & determinata regula deſuper tradi non poteſt, ſed ad inſtar omnium aliarum quæſtionum facti, deciſio ex ejus qualitate pendet pro ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis prudenti arbitrio regulanda.

Tertio requiritur, ut conſtet de titulo vero, ſuper quo
89 dicta præſumptio radicetur, ne alias detur præſumptum ſuper præſumpto, ſeu fictum ſuper ficto, ut ea Rum. *conſ.* 75. *num.* 8. *lib.* 1. *& aliis*, Seraph. *dec.* 1042. *n.* 4. *d. dec.* 57. *n.* 15. *& ſeqq. part.* 7. *rec. & frequenter*.

His autem omnibus requiſitis concurrentibus, aliud exinde non reſultat, niſi ſimplex juris præſumptio abſque
90 dubio eliſibilis ex contraria expreſſa probatione, quæ præſertim oriri dicitur in illis actibus, in quibus ſolemnitas pernecesſe inſtantanee in ipſo actu adhiberi debet, non autem præcedere, vel ſubſequi poteſt, cum tunc ex ipſiuſmet tituli inſpectione probata dicatur negativa, quod tamen in aliis ſolemnitatibus recte procedit, quæ in ſuis caſibus de forma præciſa inſtantanee requirantur, non autem in iſta beneplaciti Apoſtolici, quam ut ſupra dictum eſt, præcedere, ac ſubſequi poſſe; Ideoque iſta ſpecies probationis non intrat, bene tamen aliæ intrare poſſunt, quibus concurrentibus dicta præſumptio ceſſat, ut per Cravett. *de antiquitate temporis, part.* 3. *cap.* 1. *n.* 17. *dec.* 294. *n.* 29. *& ſeq part.* 6. *rec.* cum aliis per Adden. ad Buratt. *dec.* 1. *&* 120.

Iſta vero contraria probatio ſequi poteſt per diligentias, quæ adhibeantur in regiſtris Apoſtolicis, in quibus hujuſ-
91 modi licentiæ, ſeu facultates regiſtrari ſolent, quoties tamen agatur de alienatione facta ab eo tempore citra, quo poſt Urbis excidium habeantur integra omnia regeſta, itaut nullum deficiat, cum uno deficiente, dici poſſit ibi illud regiſtratum eſſe, ut paſſim receptum habemus in propoſito negativæ citationis, vel alterius actus probandi ex revolutione proceſſus, & actorum, quatenus hæc ſint integra, & non alias; Sive quando extitat integer proceſſus per executorem, vel alium ſuperiorem factus ſuper alienatione, ex quo de defectu pateat, ut advertitur *in d. dec.* 336. *part.* 10. *rec. & in aliis*.

Unde propterea in illis alienationis ſpeciebus, in quibus una, vel altera Congregatio Concilii, vel Epiſcopo-
93 rum, & Regularium licentiam dare ſolet per viam reſcripti, ſeu memorialis, hæc ſpecies probationis practicabilis non eſt; Idemque in illis alienationibus, quæ factæ eſſent priuſquam Pius IV. moderaſſet facultates Pœnitentiariæ Apoſtolicæ, per quam hujuſmodi licentiæ dari ſolebant, ideoque hæc poſſibilitas excludit negativæ probationem ex Apoſtolicis regeſtis reſultantem.

Eadem probatio negativæ admittitur etiam præſumptiva ob fortiorem præſumptionem reſultantem ex ipſa ſpecie, ſeu
93 natura alienationis, quam conſiderat damnoſam, vel imprudentem eſſe, ideoque improbabile eſt, quod Papa illam approbare voluerit; non enim admittenda eſt præſumptio in iis, in quibus veritas dari non poteſt, ut ſæpius firmatum fuit per Rotam, præſertim *dec.* 83. *n.* 11. *&* 348. *n.* 28. *part.* 11. *rec. & dec.* 320. *n.* 17. *part.* 13. *& ſæpius*.

Omnia hæc circa beneplacitum præſumptum ex lapſu longiſſimi temporis, hodie in foro pene inutilia eſſe videntur in hac materia alienationis bonorum Eccleſiæ, ideoque ſolum deſervire videntur pro aliis ſolemnitatibus deſumen-
dis, juxta deducta *d. diſc.* 143. *de dote*, cum ſimilibus, ob 94
ſuperveniam Conſtitutionem 157. Urbani VIII. de ann. 1641. per quam iſtud beneplacitum præſumptum reſultans a tempore longiſſimo ſublatum eſt, ſolumque præſervatum illud; quod reſultat ab antiquiori tempore centenario; Et quamvis verus dicti Pontificis ſenſus non fuerit id ſtatuere in contractibus ordinariis inter Eccleſias, & Privatos, ſed ſolum præſervare jura Eccleſiæ Romanæ, vel Sedis Apoſtolicæ, ſive etiam aliarum Eccleſiarum adverſus Principes, & Potentes, (ut egomet audivi a pluribus ex illis, qui in ea Conſtitutione edenda aliquam participationem habuerunt;) Attamen; quia Rota innixa amplitudini verborum indefinite in omnibus alienationibus, & contractibus eam procedere interpretata eſt, ut *d. dec.* 219. *part.* 10. *rec.* cum relatis per Adden. *ad dec.* 12. *n.* 30. *cum ſeqq.*
par. 5. *rec.* & in aliis, de quibus proxime infra, hinc pro- 95
inde de plano hodie id receptum eſt, niſi tempus centenarium accedat, ut in *d. dec.* 268. *par.* 12. *rec.* & in aliis ejus confirmatoriis; Cadente ſolum quæſtione, an cen-
tenaria completa eſſe debeat de tempore editæ Conſtitu- 96
tionis, cum quo præſuppoſito proceditur *in dicta dec.* 268. *part.* 12. vel ſufficiat eam completam eſſe de tempore, quo lis movetur, de quo habetur ſtatim *infra*, *diſc. ſeq.* ubi an tollat præſumptionem jam conſummatam de tempore, quo Conſtitutio prodiit.

Duplici recepta limitatione; Primo ſcilicet in iis, quæ tunc in judicium deducta erant, ut præfata juris communis
diſpoſitio contenta ſolo lapſu temporis longiſſimi, iſta Con- 97
ſtitutione non obſtante attendi debeat, ut in Romana domus 16. Martii 1665. coram Bevilaqua, ubi concordantes.

Et ſecundo, ubi ageretur inter duas Eccleſias, cum tunc
non intret ea mala præſumptio, cui Conſtitutio innixa eſt, 98
ut apud Dunozett. *dec.* 713. *num. final.* & ſæpius in aliis, præſertim in Mediolanen. 10. Decembris 1664. Albergato, Romana cenſus 13. Junii 1665. Priolo, & in aliis.

Effectus deficientium dictorum requiſitorum ſolemnitatis, & cauſæ modoque ut ſupra, principaliter conſiſtit in annullatione actus ipſo jure ob decretum irritans contentum in eadem Extravag. *Ambitioſæ*; Quamvis enim per eandem
cenſuræ, aliæque pœnæ inflictæ ſint, raro tamen forus 99
hujuſmodi pœnales quæſtiones tractat, quoniam cum receptum ſit ad hunc effectum requiri eam culpam poſitivam, quæ temeritatem, ac delictum redoleat, ab hoc autem quælibet cauſa excuſet, hinc proinde id rarum eſt in ſolis terminis Extravag. frequenter tamen aditur in Sacr. Congregatione Regularium, ob ſtrictiora vincula a Statutis, & Conſtitutionibus Religionum reſultantia.

Adeoque invalida reputatur alienatio, quod non ſolum 100
ab Eccleſia bonorum dominium nullatenus abdicatur, ſed in ea ſemper conditione dicitur, perinde, ac ſi actus geſtus non eſſet, ſed ratione decreti irritantis, cujus virtus, & operatio eſt inficere non ſolum titulum, ſed etiam poſſeſſionem, iſta proinde ſaltem civilis in Eccleſia continuat, cujus ratione antiquiores interdictum reintegrandæ pro naturali conſolidatione cum civili concorditer concedebant; Verum quia iſtud interdictum, prout alterum adipiſcendæ, ex magis communi, & recepta ſententia Canoniſtarum eſt ap-
pellabile ad utrumque, quaſi quod diſpoſitio juris civilis *in* 101
l. unica, C. ſi de moment. poſſeſſione per jus canonicum correcta ſit; E converſo autem receptum pariter eſt, ut aliud interdictum retinendæ in forma ſummariſſimi judicii intentatum, atque per decretum interlocutorium, non autem per ſententiam diffinitivam conceſſum, exequutivum ſit, atque ſuſpenſivam appellationem non admittat, hinc proinde modernus uſus currentis ſeculi recepit praxim dicti interdicti retinendæ, quod manutentionis dicimus, ratione dictæ civilis poſſeſſionis, ex iis, quæ habentur *deciſ.* 225. apud Poſth. *de manutent. n.* 15. *cum ſeq. & dec.* 518. *n.* 3. *& ſeq. dec.* 79. 139. 226. *&* 275. *part.* 6. *rec. dec.* 94. *part.* 7. *dec.* 219. *part.* 10. cum aliis collectis per eundem Poſth. *d. tract. obſerv.* 56. *num.* 102. *cum ſeq. & paſſim*

Adeoque id receptum eſt, ut ipſimet Prælato, vel rectori, ſeu adminiſtratori alienanti, licitum reddatur idem re-
medium contra factum proprium intentare, non tamen 102
proprio, ſed Eccleſiæ nomine, ut in proxime allegatis; Quod tamen intelligendum eſt, quatenus clara ſit nullitas, ſecus autem ubi ſit turbida, vel quia probabiliter dubitetur an caſus cadat, necne, ſub d. Extravag. diſpoſitione, unde pro-
pterea ambiguum remaneat, an intret decretum irritans, 103
ut advertunt apud Otthob. *dec.* 141. *n.* 20. *& ſeq. & dec.* 175. *&* 200 *part.* 10. *rec. dec.* 160 *part.* 11. *& in aliis*.

Vel

Vel quia apparenter conſtet de ſolemnitatibus, & cauſa, unde propterea poſſeſſor ita intentionem fundatam habere dicatur, Eccleſia vero actrix prætendat aliquem defectum, vel circa beneplacitum, vel circa executionem, ſive cauſam, idque ſit turbidum, & altioris indaginis, adeout dici valeat exceptio clara, & replicatio turbida, cum tunc in judicio petitorio de hoc agendum ſit, neque poſſeſſor interim ejus poſſeſſione privari debeat, ut plene ita diſtinguendo cæteris relatis apud Merlin. *deciſ.* 702. *repertis. d. dec.* 94. *part.* 17. *recent.* & cum eodem ſenſu proceditur in aliis proxime ſupra allegatis, adeout videatur iſta quæſtio facti, & applicationis, ex cujus ſcilicet parte ſit turbiditas: Adinſtar illius diſtinctionis, de qua circa executionem litterarum Apoſtolicarum habetur *ſub tit. de beneficiis, diſc.* 5.

104 Præmiſſaque circa nullitatem procedunt, quamvis agatur de alienatione facta in aliam Eccleſiam, ſive etiam inter ejuſdem Eccleſiæ cappellas, vel beneficia, ex eo communi dicterio, quod diſcooperiendum non eſt unum altare, ut alterum cooperiatur, ex iis, quæ plene habentur cæteris relatis *deciſ.* 273. *n.* 7. *& ſeq. par.* 4. *recent. tom.* 2. *dec.* 563. *n.* 7. *p.* 5. *dec.* 191. *n.* 11. *par.* 7. *& ſæpius*, quidquid in contrarium dicant aliqui relati per Barboſ. *de Epiſc. allegat.* 95. *num.* 65. *cum ſeq.*

105 Operatur etiam eadem nullitas alterum effectum reſtitutionis fructuum ab initio, ut late apud Merlin. *dec.* 663. *repertis, dec.* 3. *par.* 7. *rec. n.* 32. *cum ſeq. dec.* 444. *part.* 4. *tom.* 2. ubi Addentes plures concordantes cumulant, Durand. *dec.* 256. & frequenter, pluraque pro conſueto elaborato ſtylo colligit Caſtill. *tom.* 8. *controv. c.* 64. *n.* 5.

106 Adeoque verum, ut plerique credant etiam fructus percipiendos venire ex diſpoſitione *Conſtit.* 98. *Pii V.* §. 3. & in ſubſequenti extenſione incipien. *ex debito*, §. 2. Quod tamen rarum eſt ad praxim deduci poſſe, quoniam cum reſtitutio percipiendorum ſit ſpecies pœnæ, hinc proinde talis culpa requiri videtur in poſſeſſore, quod redolcat dolum, ſeu delictum, ſine quo pœna non datur, dum etiam reſpectu perceptorum eatenus reſtitutio intrat, quatenus nullitas ſit certa, ſecus autem ubi juſtus error, qui in

107 facto conſiſtat, legitimam inducat excuſationem, quinimo etiamſi in jure dubio, cujus ignorantia aſſimilatur ignorantiæ facti, ut advertitur *dicta dec.* 44. *par.* 4. *tom.* 2. *cum ibi deductis in adnotationibus.*

108 Quia vero id percutit præſervationem Eccleſiæ a damno, non autem ut faciat lucrum, hinc proinde non ſolum a dictis fructibus deducendæ ſunt expenſæ, ex iis, quæ ſuper principio plano, ac præſupponendo pleniſſime cumulat elaboratus Additionator *ad d. dec.* 444. *tom.* 4. *part.* 2. ſed etiam deducendum eſt emolumentum, quod interim Eccleſia perceperit ex pretio ſoluto per emptorem, quia nempe inveſtito in effectus fructiferos, ſive in extinctionem æris alieni fructiferi, ut advertitur apud Duran. *d. dec.* 256. *n.* 5. *& ſeqq.* cum aliis per Adden. *ad d. dec.* 444.

109 Hanc autem concluſionem ſuper fructuum reſtitutione, non admiſit Rota in terminis cenſus impoſiti per Eccleſiam, quamvis extra controverſiam ſit, iſtum contractum continere quoque prohibitam alienationem, ut apud Cenc. *deciſ.* 29. cum aliis per Gonzal. *ad regul.* 8. *gloſ.* 56. *num.* 97. Gratian. *diſcept.* 559. *n.* 34. Cenc. *de cenſ. q.* 24. *n.* 16. *& q.* 88. *n. etiam* 16. aſſignata in dicta deciſione ratione, quod contractus interim fuerit in implicito ſtatu validitatis, eo quia Eccleſia volens, in eo continuare poterat, dum nullitas per alterum contrahentem allegabilis non eſt, juxta claudicationem, de qua proxime infra. Hæc autem ratio æque procedit in hac ſpecie alienationis, ſicut in aliis, ideoque non videtur, quæ probabilis differentiæ ratio urgeat, ob quam, vel indefinite reſtitutioni fructuum locus eſſe debeat, vel è contra indefinite poſſeſſor excuſandus: Sed quia majoribus ita viſum eſt, idcirco juxta conſuetam hujus facultatis miſeriam, repugnante ratione, in obſequium auctoritatis pluries intellectum captivare oportet ad evitandam notam viti opinionum ſingularium.

110 Nullitas autem hæc quamvis ipſo jure reſultet, ut ſupra, non tamen utrique contrahenti communis eſt, ſed contra æqualitatem inter contrahentes ſervandam, ſive contra naturam correlativorum, ſpecialis favor Eccleſiæ claudicationem inducit, ut ſcilicet ex parte Eccleſiæ tantum allegabilis ſit, non autem ex parte alterius contrahentis, qui, Eccleſia volente tenetur invitus ſtare contractui, ut apud Franch. *dec.* 35. *&* 296. Capyc. Latr. *deciſ.* 19. Rota apud Manzan. *deciſ.* 201. *deciſ.* 350. *n.* 15. *& ſeq. part.* 5. & paſſim, cum ſit concluſio, de qua amplius non dubitetur.

Et quamvis, ubi accedit expreſſa reſervatio beneplaciti, ſive ubi Prælatus alienans aſſeruit hanc facultatem habere, 111 adeout conſtet de voluntate alterius contrahentis non niſi licite, ac valide contrahendi, non improbabiliter dicatur apud Franch. *d. deciſ.* 296. etiam alteri contrahenti licitum eſſe recedere, quaſi quod ita in animo non habuerit alias contrahendi, attamen contrarium per Rotam receptum videtur, ut apud Duran. *deciſ.* 397. *num.* 12. & in Romana emphyteuſis 14. Maji 1666. coram Carpinea, ubi plene concordantes.

Bene verum, quod poteſt alter contrahens, Eccleſiam, ſeu Prælatum cogere ad implendum ſolemnitates pro contractu 112 valide perficiendo cum aliqua præfixione termini, quo elapſo ipſe liber remaneat, ut apud Franch. *dec.* 35. ubi Adden. Capyc. Latr. *deciſ.* 19. in qua concordantes.

Non datur tamen hæc pœnitentia ex parte Eccleſiæ poſt 113 obtentum beneplacitum, quamvis adhuc executum, vel præſentatum non eſſet, quinimo, quamvis adhuc non eſſent expeditæ litteræ, dummodo ſignata ſit ſupplicatio, quoniam ut pluries advertitur *ſub tit. de beneficiis*, & ſub altero de penſionibus, litteræ non requiruntur ad ſubſtantiam gratiæ, ſed ſolum pro executione; ut ſatisfiat Regulæ de non judicando, juxta formam ſupplicationis, ideoque eo ipſo quod re integra, & ante declaratam pœnitentiam, ſeu factam revocationem gratia perfecta eſt, excluditur pœnitentia, Coccin. *deciſ.* 374. *num.* 5. Duran. *deciſ.* 397. *num.* 12. *& ſeq. deciſ.* 336. *num.* 19. *& ſeq. part.* 4. *rec. tom.* 2. cum aliis per Buratt. & Adden. *deciſ.* 15. *deciſ.* 17. *part.* 11. *recent. & deciſ.* 92. poſt Salgad. ubi tamen quod non ſufficit ad ſupplicationem, vel preces porrectas, niſi actus perficiens accedat.

Poſtquam vero pœnitentia declarata eſt, atque Eccleſia, vel ejus legitimus adminiſtrator contractum revocavit, eique ſtare nolle declaravit, quamvis plurium ſententia ſit, de quibus apud Capyc. Latr. *d. deciſ.* 19. ut adhuc Eccleſia volens poſſit mutato conſilio, ex dicta 114 claudicationis privilegio ſtare contractui, invito altero, attamen Rota contrarium dixit apud Dunozet. *dec.* 391. cum aliis apud Gratian. *diſcept.* 661. *num.* 16.

Demum, quoad quintam, & ultimam inſpectionem caſuum exceptuatorum, in quibus dictæ Extravagantis diſpoſitio non procedat, plures habentur in jure caſus hujuſmodi, & præſertim; Primo in bonis quamvis ſtabilibus, ac 115 alias ſub prohibitione cadentibus; ubi ſint modici valoris, juxta *c. terrulas* 12. *q.* 2. cujus diſpoſitionem correctam non eſſe per Extravag. *Ambitioſæ* declaravit Sacr. Congregatio Concilii, ut referunt Quaranta *in ſumma Bullarii, verbo alienatio rerum Eccleſ.* Barboſ. *de Epiſcopo, dicta alleg.* 5. *n.* 50. *& in collect. ad idem cap. terrulas*, Bene Fagnan. *in cap. nulli, de reb. Eccleſ. non alien. n.* 24. *cum ſeqq.* Adden. *ad dec.* 444. *part.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 50. Rota apud Royas *dec.* 444. *num.* 2. & pluries, cum praxis ita receperit.

Ut autem id procedat, tria copulative requiruntur; Primo valoris modicitas; Secundo, quod res non ſit utilis Eccleſiæ, atque concurrat cauſa neceſſitatis juxta unam opinionem, vel ſaltem notabilis utilitatis; Et tertio, ut accedat 116 auctoritas Ordinarii cauſa cognita ſuper dictis requiſitis, Quaranta ubi ſupra, *Gennen. in praxi Archiepiſc. cap.* 60. alias 75. Fagnan. ubi ſupra, *n.* 24. Barboſ. *dicta alleg.* 95. *n.* 50. non ſufficit autem decretum Vicarii Generalis, qui eſſet Canonicus, vel Rector, qui faciat alienationem, quoniam non poteſt auctorari ſibi ipſi, ut firmat Rot. in Aſturicen. cenſus 1. Julii 1661. coram Priolo.

Et alii addunt quartum requiſitum, ut res longe diſtet ex relatis apud Rotam *deciſ.* 624. *num.* 11. *part.* 1. *recent.* Lotter. *lib.* 3. *quæſt.* 25. *num.* 25. qui propterea dicit id vix poſſe practicari, quod tamen non videtur in praxi receptum, atque ubi bene verificatur requiſitum evidentis utilitatis, nimium rarum eſt in rebus modici valoris, hujuſmodi controverſias in foro audiri.

Quando autem res dicatur modici valoris, variæ ſunt opiniones relatæ apud allegatos, quarum nulla pro meo 117 judicio recipienda videtur, ſed eſt arbitrarium pro Eccleſiarum, & locorum, ipſorumque bonorum qualitate decidendum, cum attenta qualitate unius loci, vel Eccleſiæ reſpective, prædium valoris ſcutorum 50. reputetur magnum, & conſiderabile, attenta vero qualitate alterius loci, vel Eccleſiæ dicatur quid minimum, & contemptibile, quamvis eſſet valoris ſcutorum 200. ut bene apud Fagnan. *in d. cap. nulli*, *num.* 26.

Dictum autem requiſitum, ut res diſtet ab aliis prædiis, & bonis ejuſdem Eccleſiæ, videtur potius circumſtantia con-

conſiderabilis pro dicto arbitrio regulando, quoniam ubi
plura petiola terræ, ſeu prædiola in eadem contracta per
Eccleſia poſſideantur, quorum æqualis cura, ſeu cultura
eodem tempore haberi poſſit, adeout ſi non materialiter
unita, attamen formaliter unum prædium conſtituere vi-
118 derentur, juxta ea quæ habentur ad materiam textus *in*
l. quod in rerum, §. *ſi quis poſt*, *ff. de legat.* 1. *l. cum fun-*
dus, *ff. de leg.* 2. *cum concord.* per Laderch. *conſ.* 78. Ga-
lerr. *lib.* 1. *controv.* 22. Rot. *dec.* 249. *part.* 11. *rec.* & in
aliis *ſub tit. de ſervit. diſc.* 74. & *ſub tit. de legatis*, alie-
natio alicujus ex hujuſmodi prædiolis, ſeu petiolis terræ,
quamvis exigui valoris, eſſet ſpecies diſmembrationis illud
prædii, ſeu poſſeſſionis, quæ ita in ea regione magna dici
poſſit, cum ſimilibus circumſtantiis, bonam, vel malam
fidem redolentibus, & an ſit actus, qui a prudenti, ac
induſtrio patrefamilias fieret, necne, pro facti qualitate ex-
cludente fraudem, quæ legi, ſeu prohibitioni fieret.
Secundo ſub eadem Extravaganti non cadit caſus ma-
gnæ, ac imminentis neceſſitatis non patientis dilationem
119 obtinendi beneplacitum a Sede Apoſtolica; Quaranta *in*
ſumma Bullar. ubi ſupra, *n.* 50. Gratian. *diſcep.* 931. *n.* 1.
Barboſ. *d. alleg.* 95. *n.* 58. de Marin. *reſol.* 6. *n.* 9. *lib.* 1.
Tertio ubi Eccleſiæ incapaci poſſidendi, bona relicta
ſint, ut in Religione Minorum, ac etiam ſunt Domus
profeſſæ Societatis Jeſu, cum ſimilibus, quæ poſſunt ac-
120 quirere ad effectum vendendi, ac pretium erogandi in
quotidianos currentes uſus, Quaranta ubi ſupra, *num.* 41.
Barboſ. *ibidem*, *num.* 59. Duard. *de cenſ.* §. 1. *quæſt.* 22.
num. 53. & *ſub tit. de Regul.*
Idemque videntur dicendum etiam in illis Eccleſiis, quæ
ſint incapaces etiam retinendi, ubi incapacitas eſt ex par-
121 te rei, puta quia ageretur de bonis emphyteuticis, quæ
citra domini voluntatem eſſe non poſſunt penes manum
mortuam, cui incumbit obligatio ponendi infra annum
extra manum mortuam, unde concurrit eadem incapaci-
tas, de qua ſupra, cum ita verificari dicatur altera limi-
tatio, de qua proxime in bonis quærendis, adhuc Eccle-
ſiæ non incorporatis.
In quibus generaliter dictæ *Extravag.* diſpoſitionem lo-
122 cum non habere receptum eſt, ex deductis per Franch.
dec. 14. *n.* 16. *cum ſeq.* Barboſ. *d. alleg.* 95. *n.* 55. Gregor.
dec. 40. *n.* 9. & 10. Burat. *dec.* 773. ubi Adden. Rot *dec.* 518.
apud Poſth. *de manut.* in Bonon. hæreditatis 11. Februa-
rii 1658. coram Cerro, & in aliis, quidquid in contra-
rium teneant relati per Barboſ. *d. alleg.* 95. *n.* 54. quoniam
contrarium eſt magis receptum, juxta *deciſ.* 507. Puteı
lib. 2. quæ reputatur in materia magiſtralis.
Dummodo tamen dictum requiſitum bene verificetur,
123 quod ſcilicet agatur de non acquirendo, puta non adeun-
do hæreditatem, vel non agnoſcendo legatum, vel aliud
jus delatum, ſive remittendo caducitatem incurſam, ob
quam poſſet Eccleſia jure devolutionis acquirere cum ſi-
milibus, ſecus autem ubi acquiſitio jam acceſſit, niſi actus
acquiſitionis nulliter factus eſſet, ut de repudiatione hæ-
reditatis jam aditæ ex intervallo habetur in dict. Bonon.
hæreditatis coram Cerro.
Et quamvis id verificabile non videatur, niſi in ſola
repudiatione abſteotiva, per quam Eccleſia tollat ſe de me-
dio, unde propterea alter de jure ſuo potius obtineat, non
autem in renunciatione tranſlativa, per quam ceſſionarius
cedentem repræſentet tamquam emptor, ſeu ceſſionarius
hæreditatis, juxta terminos text. *in l.* 1. & 2. & *toto tit.*
124 *ff. de hered. vel act. vendit.* quaſi quod ita per neceſſarium
antecedens, aditio, & acquiſitio præcedere dicatur, ex de-
ductis per Franch. *d. deciſ.* 14. & melius *deciſ.* 101. &
habetur in ſuis reſpective materiis *ſub tit. de renunc.* ſub
altero *de herede*, & *hereditate*; Nihilominus ubi agatur
ſolum de hac inſtantanea, magiſque intellectuali, quam
reali, & effectiva acquiſitione, & incorporatione, rece-
ptum eſt id non haberi in conſideratione, ut punctualiter
apud Put. *d. deciſ.* 507. *lib.* 2. cum aliis ſupra allegatis.
Multoties enim contingit, quod delata Eccleſia libera,
vel fideicommiſſaria hæreditate ab alio poſſeſſa, adeout
ſibi non expediat, vel non poſſit litem aſſumere, & ſub-
ſtinere, eam cedit alteri ſub pacto alicujus participationis
ejus, quod recuperabitur juxta caſum, de quo in Roma-
na reſtitutionis dotis *ſub tit. de fideicommiſſis*, *diſc.* 109.
ubi de deciſionibus in ea cauſa editis, cum ſimilibus.
Quod autem dicitur de remiſſione caducitatis, recte
procedit, ubi agatur de caducitate pœnali ob alienationem
125 irrequiſito domino, vel ob non ſolutionem canonis cum
ſimilibus, adeout declaratio caducitatis redoleat rigorem
potius damnatum a lege, quæ de facili excuſationem con-
cedat, ſecus autem ubi factus ſit caſus devolutionis veræ
per lineam, vel generationem finitam, cum tunc remit-
tere, vel nolle agnoſcere, eſſet ſpecies novæ implicitæ con-
ceſſionis, quod fieri non poteſt, unde quod directe pro-
hibitum eſt, ita indirecte ſequatur, ut advertitur in Ro-
mana devolutionis domus 15. Junii 1650. coram Melio,
& in eadem 21. Junii 1652. coram Bichio, quarum ul-
tima eſt *dec.* 277. *part.* 11. *recent.* ubi concordantes, at-
que videtur abſolutum ex dicta clara ratione.
Quinta eſt limitatio in illa reſtitutione, vel alienatio-
ne, quæ fieret ex neceſſitate, non autem ex voluntate,
puta quod Eccleſiæ relicta ſint bona cum onere ad certum 126
tempus, vel cum certa conditione reſtituendi, ut per Bar-
boſ. *d. alleg.* 95. *n.* 91. Sive quia eadem bona ſubjecta ſint
retractui legali, vel conventionali, ut frequens praxis do-
cet in neceſſaria retrovenditione, vel extinctione cenſuum,
& locorum montium, cum alienatio neceſſaria ſub illius
prohibitione regulariter non veniat, ut paſſim receptum
habemus in minoribus, & mulieribus, abſque certis ſo-
lemnitatibus alienare, vel contrahere prohibitis, ac etiam
in materia fideicommiſſaria ſuper alienandi prohibitione
a lege, vel ab homine adjecta.
Sexto limitatur in illa ſpecie alienationis, quæ fiat in 127
bonis non acquiſitis, occaſione illa acquirendi, ut inſi-
nuatur ſupra, ſoccaſione agendi de impoſitione cenſus ex
pretio rei, quæ acquiritur, ſuper ipſa tamen re, non au-
tem ſuper aliis bonis jam quæſitis, ut admittitur in Ro-
mana cenſus 15. Aprilis 1662. coram Bichio, edita in
caſu, de quo infra, *diſc.* 7. ubi de articulo, an valide
imponatur cenſus ſuper domo conſtruenda, vel in melio-
rem ſtructuram reducenda, ſi ſolum, vel depreſſior do-
mus eſt jam de bonis quæſitis, & incorporatis.
Septimo limitatur, ubi bona expreſſe relicta, vel data
ſint cum hac facultate, ut abſque aliqua ſolemnitate in
occurrentiis alienari poſſint; Quamvis enim Barboſa *d.* 128
alleg. 95. *num.* 70. *in fine*, contrarium ſentiat, non tamen
hæc dubitatio probabilem rationem habere videtur, quo-
niam ſicut ille, qui legavit, vel dedit, alienare poterat,
ac pretium in pecunia dare Eccleſiæ, ſeu loco Eccleſiaſti-
co pro quotidianis uſibus expendibili, vel alicui executo-
ri committere, ut id ageret, ita non videtur quid prohi-
beat, ut id eidem Eccleſiæ committatur, Ad quod confe-
runt ea, quæ habentur *dec.* 172. *n.* 38. *par.* 7. *rec.* & *paſſim*,
ut bona pupilli, vel minoris regulariter de jure inaliena-
bilia abſque certis ſolemnitatibus, alienari tamen poſſint
ea voluntate, ſeu judicio teſtatoris.
Octavo demum, (omiſſis aliis limitationibus in foro
ratis, de quibus apud ſupra allegatos, inter quas illa eſt
reſultans ex privilegiis conceſſis aliquibus Religionibus ge-
neraliter revocatis per decreta edita a Sacr. Congregatione 129
Concilii cum Papæ oraculo de anno 1624.) Intrat limita-
tio, de qua frequentius in foro agi contingit, ubi ſcilicet
agatur de bonis concedi, ſeu alienari ſolitis, ex regula, quod
res effecta ſemel alienabilis, ſemper talis remanet, unde de-
ſuper nulla cadit juris dubitatio ſuper ipſa concluſione in 130
abſtracto, ſed frequentes quæſtiones ſunt facti ſuper verifi-
catione ipſius ſoliti, eoque concurrente, ſuper pluribus re-
quiſitis, quæ deſuper deſiderantur, ut licite alienatio fiat.
Primo ſcilicet, ut ſolitum non alteretur in præjudicium
Eccleſiæ, quia nempe res ſolita concedi ad tres genera-
tiones detur pro quatuor, aut alia pacta alterativa, &
præjudicialia apponantur, quæ in præcedentibus conceſſio-
nibus non aderant, ſecus autem ubi alteratio concernat 131
Eccleſiæ ſervitium, vel utilitatem, quia nempe detur quid
minus, vel cum aliqua reſtrictione; Dictaque alteratione
data, actus corruit in totum etiam pro tempore, vel mo-
do ſolito; Quamvis enim apud Scribentes magna ſit quæ- 132
ſtio, an utile per inutile vitietur, ex relatis *dec.* 241. *n.* 18.
cum ſeq. dec. 261. *nu.* 24. & *ſeq.* & *dec.* 284. *num.* 12. & *ſeq.*
part. 4. *tom.* 2. adeout *in dec.* 444. *ead. part.* 4. *tom.* 2. *in*
fine, dicatur eſſe articulum adeo dubium, quod tanquam
per ſpeciem juſtæ ignorantiæ facti excuſaret poſſeſſorem a
reſtitutione fructuum; Attamen hodie in Rota & Curia 133
paſſim receptum eſt, quod utile per inutile vitietur, ideo-
que actus tanquam individuus remaneat in totum inuti-
lis, ut *dec.* 202. *num.* 6. *part.* 7. *rec. dec.* 165. *part.* 10. cum
aliis collectis per Adden. *ad dec.* 12. *part.* 3. *rec.* *n.* 19.
Secundo requiritur, ut duret eadem cauſa conceſſionis,
vel primæ alienationis, adeout rerum ſtatus non ſit im- 134
mutatus, ex relatis per Barboſ. *dicta alleg.* 95. *n.* 33. Ro-
ta *dec.* 243. *num.* 17. *part.* 7. *recent.*

Tertio,

Tertio, quod alienatio, vel nova conceſſio ſit cum Ec-
135 cleſiæ utilitate, attendenda de præſenti, non autem de præ-
terito, Barboſ. ubi ſupra, *n.* 34. Rota *dec.* 36. *n.* 12. *dec.* 243.
n. 15. *& ſeq. & dec.* 252. *num.* 16. *& ſeq. part.* 6. *rec. & plu-
ries*, cum ſit concluſio, de qua amplius non dubitetur;
Quoties tamen agatur de alienatione, vel nova conceſſione
voluntaria, quam Eccleſia volens poſſet non facere, ſed bo-
na pro ſe retinere, ſecus autem ubi agitur de illis neceſſa-
136 riis renovationibus ex conſuetudine, vel indulto Apoſtoli-
co, de quibus pluries *ſub tit. de emphyteuſi*, quoniam tunc
novæ conceſſiones fiunt juxta ſolitum, ut ibi.

Atque ex hoc pendet altera limitatio, de qua *dec.* 241.
n. 6. *part.* 4. *rec. tom.* 2. *&* 243. *n.* 18. *part.* 7. quod ubi bo-
na ſunt jam Eccleſiæ incorporata, tunc alienatio fieri non
poſſit, quamvis eſſent alienari ſolita, ibique allegantur
concordantes, & per Fulgin. *de emphyteuſi, tit. de contract.
emphyt. q.* 9. *n.* 15. ubi *ex nu.* 16. *ad fin.* reaſſumendo plene,
ac magiſtraliter deducta per Menoch. *conſ.* 79. agit quando
dicatur facta, necne, incorporatio.

Alteratio ſoliti etiam fieri dicitur, quamvis non alteren-
tur pacta, vel tempora, ubi adeſſet alteratio circa qualita-
137 tem perſonarum, quia nempe bona eſſent ſolita alienari,
vel concedi perſonis privatis, & alienentur potentibus, vel
manibus mortuis, ut in ſpecie advertitur in Romana de-
volutionis domus 4. Decembris 1561. coram Bichio.

Dicta vero qualitas, ut bona dicantur concedi, vel alie-
nari ſolita, inducitur, vel per unam alienationem ſole-
mnem, & validam a principio, ita tamen, ut de validitate
138 conſtet clare, & expreſſe, non autem præſumptive, & ex
illa præſumptione, quæ reſultat a longiſſimi temporis ob-
ſervantia, ut advertitur *dec.* 36. *n.* 8. *part.* 7. *rec.*

Vel ubi concurrant duæ alienationes effectum ſortitæ
ſpatio annorum 40. ita tamen quod ſint cum diverſis per-
139 ſonis, ac per diverſos, & ſeparatos actus, adeout vere,
& realiter ſint duæ diverſæ alienationes, non autem quod
una alteri inſit, Seraph. *dec.* 434. *n.* 5. *dec.* 1431. *&* 1490.
d. dec. 36. *part.* 7. apud Duran. *dec.* 250. & in aliis; Et
nihilominus iſta præſumptio, quæ reſultat a geminatione
actus juncta cum dicto ſpatio annorum 40. dicitur præſum-
ptio juris tantum, quæ ceſſare debet, ubi contraria expreſ-
ſa concurrit probatio, vel etiam adminiculativa, quæ ex
fortioribus præſumptionibus reſultet, juxta ea quæ ſupra
habentur in materia beneplaciti præſumpti, potiſſime vero
hodie, ſtante dicta moderna Conſtit. 57. Urbani VIII. quæ
juris præſumptionem a longiſſimi temporis decurſu reſultan-
tem adeo notabiliter alteravit.

De aliis vero ad materiam habetur apud Quarant. *in
ſumma Bullar. verbo alienatio bonorum Eccleſiæ*, Barboſ. *de
Epiſcopo, allegat.* 95. & plura habentur in recollecta ſuper
140 hac materia facta per Cardinalem Hieronymum Pamphi-
lium Innocentii X. patruum, dum eſſet Rotæ Auditor *im-
preſſ.* 2. *volum. ſingular.* Rubei, fol. 243.

Item inter limitationes ſupra recenſitas, cadit illa, ubi
ageretur de alienatione fructuum, ſeu commoditatis tan-
141 quam nudi facti, adeout non tangatur ipſorum bonorum
ſubſtantia, ut apud Rojas *dec.* 311. *&* 304. cum aliis,
quæ habentur *ſub tit. de feudis, & ſub tit. de emphyt.* cir-
ca alienationem commoditatis, *& ſub tit. de penſionibus*,
circa alienationem commoditatis penſionis.

Ac etiam alia eſt limitatio, ubi ageretur de tranſactio-
ne ſuper decimis, vel funeralibus, juxta ea quæ habentur
in Comment. funeralium ſub tit. de Parochis, diſc. 26. ad
materiam text. *in cap. finali de præſcript. in ſexto*, cum ibi
communiter notatis, ac juxta diſtinctionem, de qua etiam
in Collen. ſub tit. de Canonicis, & Capitulo, diſc. 30.

Sub alienationis autem prohibitione non venit recogni-
tio veritatis, & bonæ fidei, quam Prælatus, vel Rector fa-
cere poteſt, Bald. *in Auth. ſi qua mulier, n.* 4. *C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ.* Rebuff. *dicto compend. de alien. bonorum Ec-
cleſiæ n.* 28. Seraph. *dec.* 67. *n.* 1. Quod etiam habemus in
tutore, qui licet ſit prohibitus alienare, vel obligare bona
pupilli, attamen poteſt recognoſcere bonam fidem, Burat.
dec. 54. *n.* 3. *deciſ.* 49. *num.* 19. *dec.* 239. *n.* 10. *& dec.* 453.
n. 6. *ubi concordantes*.

Dummodo tamen recognitio ſit bene adminiculata, ne
alias quod directe prohibitum eſt, indirecte ſequatur, juxta
ea, quæ de Prælati, vel tutoris confeſſione habemus, ut
adminiculata noceat, ſecus autem ubi ſit nuda, Cavaler.
dec. 79. *num.* 4. Mantic. *dec.* 29. *num.* 1. Burat. & Adden.
dec. 453. *dec.* 39. *part.* 7. *rec. n.* 2. *& ſæpius*.

ANNOT. AD DISC. I. cum plur. ſeqq. uſque ad Diſc. XXII.

AGitur in his diſcurſibus de Alienatione bonorum Eccleſiæ, de qua in *hoc eod. tit.* habetur actum, *diſc.* 51. *& ſeq.*

Ad materiam alienationis rerum Eccleſiæ facit ſequens deciſio.

R. P. D. LANCETTA.

Romana Retractus.

Veneris 28. Junii 1697.

PUblicis, privatiſque Urbis ædificiis, antiquæ Majeſtati reſtituendis plures ſtuduere Summi Pontifices, ſtuduit præ cæteris ſan. mem. Gregorius XIII. qui ejus ornatui ſpeciali Conſtitutione de jure congruo concludit Rutnoſa enim reſtitui voluit, ſpatia inter ædes occupari permiſit, vicinis licentiam dedit præter Jus noſtrum cogendi vicinos ad vendendum, eiſdemque prælationem in emptores conceſſit, Inquilinos præhabuit, Prædia minora majoribus addixit, emphyteutica pacta in pretium tranſtulit, eiſdemque legibus de plenaria Pontificis poteſtate ſubjecit nedum bona fideicommiſſis obnoxia, ſed & ipſa bona Eccleſiaſtica, & ad loca Pia ſpectantia, ſubrogato pretio pro vinculis, ac utilitate fideicommiſſi, & Eccleſiæ.

Hac decretali compulſæ Moniales Purificationis anno 1654. vendiderunt hæredi Cardinalis Veralli Domum æſtimatam ſcut. 797. 28. & in Inſtrumento ſibi ſtipulatæ fuerunt ſolvi quotannis ſcut. 25. donec res ſtabilis juxta Gregorianam Conſtitutionem daretur; Nuper autem D. Marchio Spada hæreditatis Verallæ Poſſeſſor Monialibus obtulit, vel dictum pretium ſcut. 797. 28. vel unam ex tribus Domibus æqualis valoris, inter quas alteram altera annui cannonis ſc. 23. æſtimata ſc. 1836. quam A. C. Monialibus addixit reddito Marchioni majori pretio ſc. 38. cui judicato non acquieſcentibus Monialibus cauſa ad me devoluta exquiſivi a DD. die 3. hujus, an eſſet locus exequutioni Inſtrumenti retractus, & quomodo, ſeu quænam bona eſſent aſſignanda, cumque ob gravitatem articuli numquam in hoc Sacro Auditorio examinati dubium fuerit reſolutio, addito quod ſtricte ſcriberetur ſuper intelligentia Bullæ, omneſque Domini ferrent ſuffragium, dubium hodie repropoſui, & reſponſum habui eſſe locum executioni Inſtrumenti, & pretium eſſe deponendum ad effectum inveſtiendi in bonis ſtabilibus etiam locis montium æqualis valoris, licet non æqualis redditus domus retractæ ſervata forma Bullæ.

Et ſane omiſſa prima dubii parte, ſuper qua ſcribentes hinc inde concordes erant, aſſumptoque examine ſecundæ concernentis modum executionis, & reſpective bonorum aſſignationem, movit principaliter Dominos impulſiva ratio Conſtitutionis; Publica nempe utilitas privato commodo præferenda juxta illa verba proœmialia, ibi: *Quæ publice utilia, & decora eſſe huic Almæ Urbi ratio ipſa atque uſus docuit ea, privatis cupiditatibus, ac commodis præferenda cenſemus*. Itaque retento principio Summi Pontificis voluntatem indagantes ad caſum præſentis controverſiæ putarunt illum in §. 17. præfatæ Conſtitutionis Vicinis rem Eccleſiæ retrahere volentibus nullum aliud Onus impoſuiſſe quam quod ipſi juſtum pretium una cum duodecimæ partis augmento in æde Sacra deponerent, ac poſtea in ſtabilibus inveſtirent, nulla prorſus habita ratione, quod inveſtimenti fructus æquarent redditus fundi retracti. Cum enim tale Onus retrahentibus injunctum non legatur, noſtrum non eſt addere, ſed ſpecialem Principis legem adamuſſim ſervare, ut in terminis hujus Conſtitutionis reſponſum fuit in Voto Camerali impreſſo *deciſ.* 413. *n.* 14. *&* 15. *part.* 12. *rec.*

Fortius dum in præcedenti §. 13. conceſſa emphyteutis facultate ſolum ſub directo Eccleſiæ dominio poſitum a Canone liberandi certa illis adjicitur conditio tradendi rem ſtabilem, nedum in pretio, ſed in reddito etiam æqualem. Quocirca dum in caſu retractus rei libere ab Eccleſia poſſeſſæ repetita non fuit, inde urgens reſultat argumentum Pontificem nullatenus emptores gravare voluiſſe ad text. *in l. unica, §. ſin autem ad deficientis, C. de caducis tollen.* Rot. *deciſ.* 399. *n.* 9. *part.* 18. *rec.*

Huic præſumptæ voluntatis diverſitati aſſiſtit profecto diverſa ratio diſponendi, quod ſcilicet eatenus in aſſtandi-

tione

tionè Canonia impoſita fuerit emphyteutis aſſignatio rei quoad redditus etiam æqualis, quatenus *illa* ſolum reſpicit privatum emphyteutæ intereſſe, quem ideo pars eſt quanti pluris propriam emere libertatem, Reipublicæ nullatenus proficuam; At non ita in ſimplici retractu, ad quem aſſequendum cum emptor onus habeat publico Urbis Ornatui ædificandi, æquum non erat ut altero, & quidem præponderanti gravaretur fundum valore, ac redditu parem Eccleſiæ tradendi, contra regulam Textus *in l. Navis onuſtæ, §. cum autem, ff. ad l. Rhodiam, de Jactu*, Cravett. *conſil.* 111. *num.* 8. M. Anton. *in var. reſol. lib.* 1. *reſol.* 97. *ſub num.* 4. Rot. *deciſ.* 672. *in fin. part.* 1. *recent.*

Et revera dato contrario intellectu Pontificia Conſtitutio raro ad praxim deduci poſſet, ſiquidem cum ſtabile inveſtimentum Domus retrahendæ pretio, ac fructibus correſpondens difficillimum ſit, ut teſtatur Card. de Luca *de ſervit. diſc.* 97. *num.* 6. nemo non videt quod tam enixa Pontificis voluntas ſolo Urbis ornatui directa eluſoria prorſus redderetur a nimis difficili adjecti Oneris implemento, cum tamen primaria Conſtitutionis cauſa ea fuerit, quod omnes majori facilitate ad ornandum invitarentur juxta verba alterius Voti Cameralis impreſſi *deciſ.* 538. *num.* 87. *part.* 1. *recent.*

Clarior convincitur hæc interpretatio ex parificatione bonorum fideicommiſſo ſubjectorum cum illis ad Eccleſiam ſpectantibus *in eod. §.* 17. *Contenta*, ibi; *Deinde ſi res Eccleſiaſtica erit, vel etiam laicalis, ſed quod ſciatur fideicommiſſo ſimilive diſpoſitioni ſubjecta*, ſicut enim dubitari nequit fideicommiſſo ſatis eſſe conſultum quoties emptor juſtum pretium una cum augmento perſolverit, quamvis illud in ſtabilibus erogatum fructus non æquet fundi retracti, nulla ſubeſt ratio cur Eccleſiæ reſpectu coæqualis fructus requiratur contra regulam, quod æquiparatorum eadem eſſe debet diſpoſitio, de qua Roman. *conſ.* 129. *nu.* 1. *lit. A.* Actolin. *reſol.* 11. *n.* 14. *& reſol.* 76. *n.* 8. *Palma Nepos alleg.* 107. *n.* 21. Rota *dec.* 98. *n.* 20. *part.* 19. *rec.*

Abſque eo quod contrarium ſuadere poſſet dictio *utiliter* in præcepto inveſtiendi appoſita, quaſi quod ea virtualiter contineat inveſtimentum fieri debere in ſtabilibus, vel majorem, vel ſaltem æqualem fructum reddentibus. Quippe illa dictio deſignat ſolum pretium eſſe inveſtiendum in bonis fructiferis ad excluſionem eorum, quæ nullum redderent fructum, non autem quod bona æqualis fructus neceſſario eſſe debeant. Idque patet ponderando, quod prius Conſtitutio jubet pretium una cum augmento deponi, ac deinde ille utiliter inveſtiri, unde utilitas reſtricta eſt intra pretium jam depoſitatum, & ab illo deſumenda venit, non autem indefinite conſiderando; Præſertim quia in altero caſu affrancationis rei emphyteuticæ Pontifex non demandavit emphyteutæ depoſitum pretii, ejuſque inveſtimentum, ſed directe traditionem rei ſtabilis, ut ita indicaret illo tantum caſu æqualis redditus neceſſitatem impoſuiſſe.

Quod etiam comprobant tam dicta parificatio bonorum Eccleſiæ cum fideicommiſſariis, ad quæ illa dictio *utiliter* pari modo refertur, ac proinde æqualiter determinatur, *l. jam ac jure, ff. de vulgar. & pupill.* Quam & fortius ſequentia conſtitutionis verba, in quibus diſpoſitum fuit, quod venditio ab Eccleſia facta modo præſcripto nequaquam reſcindi, aut impugnari poſſit prætextu inutilitatis Eccleſiæ. Hinc enim palam fit præcogitatum fuiſſe caſum, quo ab hujuſmodi venditione damnum Eccleſiæ irrogaretur, & quidem in fructibus (dum reſpectu capitalis verificari non poterat ex quo integrum illius pretii depoſitum una cum augmento etiam duodecimæ partis fuerat demandatum) & tamen noluit Summus Pontifex illius prætextu retractari poſſe venditionem, quam publico beneficio permiſerat.

Nec urget quod per dictionem *utiliter* voluerit particularem legem juris diſpoſitioni conformare, juxta quam ut alienatio ab Eccleſia facta ſuſtineatur, neceſſaria eſt utilitas, nedum in pretio, ſed etiam in fructibus, Redoan. *de reb. Eccl. non alienandis*, *q.* 20. *n.* 199. Corrad. *in prax. diſpenſat. lib.* 9. *cap.* 5. *n.* 52. Roſa *de execut. litterar. Apoſtolicar. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 314. Omiſſo enim, quod hoc argumentum non probaret aſſumptum, nam juxta illud, nec ſufficeret æqualitas redditus, ſed major eſſe deberet, quod tamen nec Monaſterium, aut ullus unquam alius prætendit, ſatisfacit reſponſio, quod in caſu voluntariæ venditionis, utque loquuntur auctoritates proxime allegatæ, nulla intercedit publica utilitas, quæ privato Eccleſiæ commodo præferenda veniat, dum emens ab Eccleſia voluntarie vendente obligatus non eſt ad ædificandum, ad quod e contra tenetur emens mediante retractu coactivo, itant publica utilitas ab ædificio reſultans nedum relevet Emptorem ab onere tradendi fundum æqualis redditus, verum etiam operetur, ne damnum Eccleſiæ attendi debeat, ut in dicto Camerali *dec.* 413. *n.* 7. *part.* 12. *recent.*

Et de facto in eadem Conſtitutione legitur ſpecifica derogatio Extravag. Ambitioſæ de rebus Eccleſiæ non alienandis, quæ poſita coactione ad vendendum neceſſaria non erat, niſi ad effectum ne venditio prætextu reſultantis ab illa præjudicii, & ſic dictæ Extravag. contraria revocarentur, ut in ſuperiori §. *Quod etiam.*

Conſonat his omnibus altera Conſtit. pars in §. 23. aperte diſponens: *Omnia, & ſingula quæ ſup. ſtatuta ſunt, ſi quando in aliquo caſu de eorum ſenſu controverſia continget, in eam partem interpretandam eſſe, quæ ab Urbis ornatum magis facere videbitur.* Quamobrem cum declaratio neceſſitatem excludens tradendæ rei quoad fructus æqualis citra dubium ſit magis Urbis ornatui profutura, in alium ſenſum nobis ire non licet, Gratian. *diſcept.* 464 *n.* 44. *cum ſeqq.* Rota *dec.* 143. *n.* 14. *cum duob. ſeq.* apud Pacif. de Salv. & firmatum fuit in dicto voto Camerali 538. *n.* 13. *p.* 13. præſertim dum facultatem ſubſtulit ipſa conſtitutio per clauſulam ſublata, decretumque irritans immediate appoſitum, ut proſequitur dictum votum *n.* 14. *&* 16.

Poſito ex præmiſſis, quod ſtabilia Eccleſiæ tradenda paris fructus eſſe non debeant, facilis fuit reſolutio, quod Conſtitutionis forma ſatis adimpleta remaneat, pretium inveſtiendo etiam in locis Montium Cameralium non vacabilium, cum iſta ad omnea effectus pro ſtabilibus, & immobilibus habeantur, Pacif. de Salv. *inſpect.* 3. *c.* 2. *n.* 650. *& ſeq.* Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis c.* 34. *art.* 28. *an.* 12. *uſque in finem*, Card. dè Luc. *de regul. diſc.* 143. *n.* 2 *cum cæteris lato calamo collectis* per R. P. D. meum Anſaldum *in tract. de commercio, & mercatura, diſc.* 95. *n.* 10. *cum ſeqq.* & in his præciſis terminis in dicto voto Camerali *dec.* 413. *num.* 72. *& ſeq. part* 12. *recent.* potiſſime quia Summus Pontifex ab hujuſmodi inveſtimento non abhorruit, dum illud in §. 18. poſitive admiſit in certo, caſu, ibi: *Emantur ex ipſo pretio, vel loca montium non vacabilium, vel alia bona immobilia.*

Immo perpenſis omnibus circumſtantiis reputari poſſunt non minus proficuum inveſtimentum, quam ſit domus, quæ ſubjacent dislocationibus, difficultati penſiones exigendi, ac periculo illarum amiſſionis, reaptationibus, publicis taxis, ruinis fideicommiſſis ac hypothecis, quando è contra loca Montium licet remoto extractionis ac fructuum reductionis periculo ſubjecta nullam tamen hypothecam recipiunt præter expreſſam in litteris patentibus, Card. de Luca *de regal. diſc.* 27. *in fin. & diſc.* 38. *n.* 3. *& eſt notorium.*

Et hæc quoad intelligentiam Bullæ. Quod vero attinet ad executionem inſtrumenti, de quo erat quæſtio, placuit Dominis declarare, quod niſi Monaſterium intra terminum judicialiter præfigendum certum deſignaverit inveſtimentum cum pretio jam declarato in ſcutis 797.28. comparandum, vel mutato conſilio domum acceptaverit jam oblatam, & in ſententia A. C. admiſſam dempto tamen onere reddendi ſcuta 58. ad quorum reſtitutionem fuerat condemnatum, poſſit Marchio, vel tradere tot loca montium, regulato tamen illorum valore ad rationem currentem de anno 1654. quo orta fuit actio favore Monaſterii rem ſtabilem conſequendi, ne dilata promiſſionis executio Marchionis cedat beneficio per valoris incrementum, dum aucto pretio capitalis fructus hodie in Monaſterii præjudicium diminuti remanerent, vel dictum pretium deponere ad effectum implicandi in aliud inveſtimentum modo, & forma ſupra firmatis, & in Conſtitutione expreſſis. Et ita omnibus Dominis ſuffragantibus utraque &c.

LUNEN. SARZANEN.

PRO HYPPOLITA DE AUGUSTINIS,

CUM RECTORE ECCLESIÆ PAROCHIALIS DE VALLECCHIA.

Reſponſum extra Curiam.

De Conſtitutione Urbani VIII. tollente beneplacitum præſumptum ob lapſum temporis longiſſimi, præſervante autem centenarium, quomodo intelligi debeat, an ſcilicet dictum tempus centenarium computetur, ac debeat a die alienationis uſque ad diem ipſius editæ Conſtitutionis, vel potius uſque ad diem litis, ac impugnationis actus; Et de aliis circa dictæ Conſtitutionis intelligentiam. Et quando procedat, necne.

SUM-

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*

2 *Præſervativa ſupponit exiſtentiam ſubjectam conſervabilis.*

3 *De conſtitutione 157. Urbani VIII. ejuſque interpretatione.*

4 *De centenaria in eadem conſtitutione præſervata, a quo tempore ſit computanda.*

5 *Quod ſit facienda computatio a tempore alienationis ad tempus litis.*

6 *De hiſtoria legali, ex qua deducitur ſimile præſcriptionis.*

7 *De alio ſimili in materia juriſpatronatus.*

8 *In vim centenariæ poteſt allegari quicumque titulus de mundo melior.*

9 *De ratione dictæ concluſionis.*

10 *Poſſeſſio centenaria ſuffragatur, ubi conſtat de negativa ſolemnitatis.*

11 *Lex nova reſpicit futura, & quando etiam præterita.*

12 *Quod dicta conſtitutio Urbani non collat præſumptionem jam firmatam.*

13 *Non procedit in contractibus inter Eccleſias.*

14 *Quid ubi Eccleſia habet cauſam a laico privato.*

15 *Quod debeat attendi origo, & datur ſimile de jurepatronatus.*

16 *Secus ubi ſuſpicio auctoris purgata eſt in poſſeſſore.*

17 *Sæpe Notarii dicunt in teſtamentis, & inſtrumentis id quod partes noluerunt.*

18 *Idem contingit in legibus, & dantur aliqua exempla.*

D I S C. II.

1 IN controverſia coram Ordinario excitata inter Rectorem Eccleſiæ, & Hyppolitam de ultima generatione conceſſionis bonorum, ſuper puncto facultatis affrancandi, de quo habetur actum *ſub tit. de emphyteuſi, diſc. 39.* Recurrente Rectore ad aliud motivum nullitatis conceſſionis emphyteuticæ, ex defectu beneplaciti Apoſtolici, cujus præſumptio, quæ alias de jure communi ex lapſu temporis longiſſimi juncti cum obſervantia reſultabat, hodie ſublata remanet per Conſtitutionem 157. Urbani VIII. ut inſinuatur *diſc. præced.* præterquam ubi lapſus temporis centenarii accederet, qui in hac facti ſpecie accedebat, quando computatio ex die alienationis, uſque ad illum moræ controverſiæ facienda eſſet; Hinc excitata fuit difficultas, an id ſuffragaretur, vel potius centenaria deberet eſſe completa de tempore, quo Conſtitutio prodiit, quare deſuper ex parte Hyppolitæ conſultus.

Reſpondi quod primo aſpectu attendendum videretur 2 tempus editæ Conſtitutionis, adeout tunc exiſteret centenaria per eam præſervata, ex regula, quod præſervativæ naturæ eſt nihil dare, vel tollere, ſed conſervare id, quod invenit in ſuo ſtatu, *cap. ſollicitudinem, de appell. cum cord.* per Mantic. *deciſ. 270. nu. 15. deciſ. 278. num. 8. & ſeqq. part. 9. rec.* & conſequenter præſupponit ſubjectum, jam exiſtens conſervabile, quod dici non poteſt, ubi tunc dictum centenarium tempus lapſum non eſſet, quoniam quod non exiſtit, præſervari non poteſt.

3 Cumque ſuper hac moderna lege alias non habeamus gloſſas, vel auctoritates, niſi deciſiones Rotæ Romanæ, quæ illam interpretata eſt (forte præter intentionem legiſlatoris,) ut hujuſmodi inferiores, ac privatas alienationes complectatur, exemit autem illas, quæ factæ eſſent in alteram Eccleſiam, ac etiam caſus tunc in judicio deductos, ut *eodem diſcurſ. præced.* Hinc proinde, cum in Romana palatii coram Albergato 18. Maji 1657. *impreſſ. dec. 268. num. 22. part. 2. recent.* pluries in aliis inſtantiis 4 confirmata, firmetur centenariam attendi facta computatione ad tempus ipſius editæ Conſtitutionis, ita cum hoc ſenſu procedendum eſſe videretur.

His tamen non obſtantibus, contrarium dixi probabilius videri, quoniam iſta lex non prodiit ſolum ſuper negotiis particularibus alienationum jam factarum a centum annis 5 citra, ſed per viam legis univerſalis ac perpetuæ pro temporibus, ac ſeculis futuris, mundo durante, uſque ad diem judicii, ad quem noſtra fides eſt, Catholicam Eccleſiam duraturam eſſe; Et conſequenter intelligenda eſt adinſtar aliarum legum deſuper providentium, ut in ſpecie habemus diſpoſitionem juris civilis *in authent. in Eccleſia Romana, §. unico,* ſuper præſervativa centenariæ tantum favore poſſidentium bona Romanæ Eccleſiæ, contra quam alia præſcriptio non eſt allegabilis, quoniam licet dicta lex prodierit ſub Juſtiniano circa annum ſalutis 530. atque in his partibus occidentalibus, ejus obſervantia reſtituta fuit circa annum 1130. juxta legalem hiſtoriam pluries inſinuatam, præſertim autem latius enarratam, & expenſam *ſub tit. de ſervit. diſc.* 1. occaſione agendi de puncto, an novæ leges, 6 quæ per Antonium Contium & Gottifredum, alioſque modernos antiquitatis indagatores in modernis Codicibus regiſtratæ fuerunt, vim legis habeant; Et tamen fabuloſum eſſet, ut juſtificari deberet centenaria completa de tempore editæ legis, adeout alias præſcriptio allegabilis non eſſet.

Item pluries habetur *ſub tit. de jurepatr.* præſertim *diſc. 57. & 58.* ſuper probatione Juriſpatronatus tam potentium, 7 quam privatorum, cujus explicitus titulus fundationis, vel donationis per authentica documenta non habeatur, ut tempus immemorabile, vel centenarium hujus tituli præſumptionem inducat; Et tamen tale tempus completum eſſe non debet, quando prodiit Concilium Tridentinum, ſed de præſenti quando lis movetur, atque poſſeſſori de ejus poſſeſſionis viribus quæſtio movetur; Idemque circa alium terminum 50. annorum, per quem decontinuatis præſentationibus effectum ſortitis docendum eſt; Sic a pari.

Clarius vero, attenta ejuſdem præſervativæ ratione, 8 quoniam illa non prodiit per viam gratiæ, & privilegii, ſed explicando id, quod de jure diſpoſitum eſt, & nullius maxima exorbitantia ex hac nova lege reſultaret, quoniam centenaria poſſeſſio, (quoties non conſtat concludenter de contrario initio vitioſo, ad quod præciſe poſſeſſor ſe reſtrinxerit tanquam ad titulum meliorem) omnem maculam, vel ſuſpicionem purgat, atque jus tribuit allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem abſque neceſſitate illum juſtificandi, ex deductis per Gabr. *de præſcript. concl. 1. n. 7.* Menoch. *conſ. 1023. n. 3. & 4.* Rota apud Merlin. *dec. 593. n. 28.* & habentur *ſub tit. de feudis diſc. 3. & ſub altero de Regal. diſc. 47. & alibi frequenter.*

Ea viva, & convincenti aſſiſtente ratione, quod cum per centenarii temporis decurſum, hominum memoria perierit, ac etiam, ut plurimum perire ſoleant ſcripturæ, & quæ- 9 minus extent, ignotæ ſint, cum nemo adſit, qui eas indicare valeat, hinc proinde eſſet reſolvere totum mundum, ſi dominia per ſæculum, & ultra confirmata, ex integro juſtificanda eſſent, præterquam, ut dictum eſt, ubi poſſeſſor ſuæ poſſeſſionis daret initium, cum reſtrictiva ad illum titulum tanquam unicum, & meliorem, de cujus infectione incontinenti conſtaret, cum ita præſumptio excluſa remaneat per contrariam veritatem, ſecus autem, ubi idem titulus compatibilis eſt cum præſumptione alterius tituli melioris, quæ ab immemorabili, vel centenaria reſultat, ex deductis præſertim *d. diſc. 47. de Regal. & infra, diſc. ſeq.*

Tantæque potentiæ centenaria poſſeſſio haberi ſolet, quod licet in terminis juris communis dicta præſumptio reſultans ex obſervantia longiſſimi temporis 30. annorum ceſſet, ubi de negativa adhibitæ ſolemnitatis conſtaret ex 10 deductis *d. diſc. præced.* & ſub *tit. de dote, diſc.* 149 ac alibi, adhuc tamen tempus centenarium ſufficit, quoties tituli infectio non ſit talis, quod in poſſeſſore malam fidem inducat, omnemque diverſam præſumptionem omnino excludat, ut apud Cavaler. *deciſ. 613. num. 2.*

In propoſito item hujus Conſtitutionis, alias pluries in facti contingentia diſputando: Dicebam, probabilius videri, quod cum legis natura ſit reſpicere futura, non autem præterita; Niſi quando expreſſe dicatur; Vel ubi prodie- 11 rit per viam declarationis ejus, quod prius dubium erat; Aut circa ea præterita, quæ adhuc aliquam perfectionem expectant a futuro, ex iis quæ cæteris relatis habentur collecta apud Farinac. *in fragment. verbo lex, num. 36. & ſeq.* Mantic. *dec. 259. n. 4.* Rovit. *pragm. 2. de cenſib.* Rot. *dec. 35. n. 9.* poſt Merlin. *de pignor. & ſæpius;* Ac etiam in dubio præſumenda non ſit voluntas Principis tollendi jus tertio jam quæſitum, ex iis, quæ habentur pluries deducta, præſertim *ſub tit. de Regal. diſc.* 148. ubi de hac materia poteſtatis tollendi jus tertii; Hinc proinde dicere conſuevi, durum videri, ut iſta Conſtitutio afficere deberet eos, qui de tempore, quo edita fuit, ſuam poſſeſſionem, ac dominium confirmaverant, cum jam nata, & completa legitimæ ſo- 12 lemnitatis præſumptione reſultante a longiſſimi temporis poſſeſſione, juncta cum vera, & pacifica obſervantia, unde propterea eſſet tollere jus quæſitum, ac facere non dominum eum, qui jam dominus effectus erat: Eo modo, quo mala fides ſuperveniens poſt jam completam præſcriptionem, illius effectum non tollit, Abb. *& cæteri in cap. auditis, de præſcript.* Mantic. *dec. 296. n. 5.* Buratt. *dec. 739.*

Atque ſi declaratum fuit quod Conſtitutio non compre-

hendit

hendit caſus in judicio deductos, ut *d. diſc. præced.* non videtur quæ diverſa ratio ſuadeat, ut iſte caſus quoque ab ea exceptus remanere non debeat, quodque dicta nova lex futuris, non autem præteritis provideret; Potiſſime vero ubi ageretur de perſonis privatis, in quibus non urgeret illa potentiæ, & uſurpationis ratio, ob quam reſpectu potentium dicta Conſtitutio prodiit, ad hujuſmodi privatas alienationes forte male extenſa.

Cumque juxta deciſiones inſinuatas *eadem diſc. præced.* firmatum ſit, hujuſmodi Conſtitutionem non procedere in alienationibus, & contractibus inter duas Eccleſias, ducto
13 argumento ab iis, quæ habemus in materiis Juriſpatronatus potentium, ob malam uſurpationis præſumptionem a Tridentino Concilio inductam, ut non procedat in perſonis, vel corporibus eccleſiaſticis, quamvis haberent juriſdictionem, vel univerſitatem conſtituerent ea deductis *ſub tit. de jurepatron. diſc.* 148. Hinc dubitatum fuit pluries in facti contingentia, præſertim in Romana domus pro Eccleſia S. Thomæ librariorum, cum Monaſterio Sublacenſi pendente in Rota coram Taja, an dicta limitatio ſuffragari deberet in caſu, quo Eccleſia non contraxiſſet ab
14 initio, & cauſam haberet a privato, in quo bonorum eccleſiaſticorum alienatio facta fuit, quatenus ipſa Eccleſia poſt ſucceſſionem per longiſſimum tempus pacifice bona poſſediſſet.

Atque dubitandi rationem præbere videbantur ea, quæ *in dicta materia juriſpatronatus* habentur, præſertim *diſc.* 6. & 158. ut ſpectari debeat origo, & conſequenter nihil re-
15 ferat juſpatronatus poſſideri a privato habente cauſam a potente, quoniam adhuc jure potentis cenſendus eſt, & e converſo, potens jure privati, ſi ab iſto cauſam habet.

Verum credebam (etiam in ſenſu veritatis) contrarium dicendum eſſe, de limitatione, quæ dictæ concluſioni traditur *eadem diſc.* 6. & 158. *de jurepatronatus*, ubi habentur auctoritates, & deciſiones, ut ſcilicet id non proce-
16 dat, quando talis fuit Eccleſiæ poſſeſſio, quod purgata cenſeatur illa mala præſumptio, quæ ex qualitate perſonæ potentis reſultat, ut habetur in eadem Romana domus infra, *diſc.* 16.

Fortius vero ex dicta circumſtantia in meo ſenſu magnifacienda, quod etiam in ipſis laicis privatis, quibus dictæ modernæ conſtitutionis ratio non congruit, neque abſolutum eſt eamdem Conſtitutionem procedere, cum potius hoc jure vivamus, eo quia ſemel caſus dedit, ut ita per Rotam reſponderetur, ita deinde continuando, juxta illum ſtylum, qui mihi non placet; Potiſſime dum, ut *d. diſc. præced.* inſinuatur, egomet audivi ab aliquibus, qui participationem in dictæ Conſtitutionis editione habuerunt, quod id in intentione Pontificis non fuerit quod novum non eſt, ut miniſtri extenſores legis, phraſes, ſeu verba ita concipiant, quod importent diverſum ſenſum ab eo, quem ipſe legiſlator habuit, juxta id, quod in dies practicamus de Notariis, ita dicentibus in inſtru-
17 mentis, ac teſtamentis ea, quæ teſtatores nunquam voluerunt, neque cogitarunt, immo voluerunt oppoſitum, juxta præſertim caſum, de quo *ſub tit. de dote, diſc.* 99. & pluties *ſub tit. de fideicomm.*

Et in ſpecie legis cum amplioribus verbis conceptæ præter intentionem legiſlatoris, habetur inſinuatum *ſub eod.*
18 *tit. de dote, diſc.* 166. in propoſito Conſtitutionis, vel privilegii ab eodem Urbano VIII. conceſſi piſtoribus ſuper prioritate adverſus creditores anteriores, etiam dotem; Et de aliis declarationibus propriæ Conſtitutionis factis ab eodem Urbano VIII. in plena Signatura Gratiæ habetur apud Rojas *deciſ.* 217. & advertitur pluries *ſub tit. de penſion.* cum ſimilibus, quæ ponderari poſſunt.

COLONIEN. BONORUM, PRO MONASTERIO S. CORNELII AD INDAM, CUM ECCLESIA N.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia præſumptæ juſtificationis ſolemnitatum, ac legitimæ alienationis bonorum Eccleſiæ, reſultantis ab antiquiſſima, præſertim centenaria poſſeſſione: Et quando dictæ præſumptioni obſtet, necne inſpectio tituli, ex cujus inſpectione appareat de defectu ſolemnitatis, vel cauſæ: Et præſertim de alienatione antequam ederetur *Extravagan. Ambitioſæ*.

Card. de Luca, Lib. VII.

SUMMARIUM.

1 Facti ſeries.
2 De nova diſpoſitione Extravagantis Ambitioſæ.
3 De ejuſdem moderno recepto intellectu.
4 Deciſiones, & auctoritates modernæ non applicantur alienationibus antiquis, & de ratione.
5 Quando fuit editus liber Decretalium.
6 De beneplacito præſumpto ex tempore.
7 De virtute poſſeſſionis centenariæ.
8 Quæ ſint ſolemnitates de jure communi.
9 Non ſuffragatur poſſeſſio quantumvis antiqua ubi conſtat de initio vitioſo.
10 Mala fides impedit præſcriptionem non obſtante quocumque tempore.
11 Retentio tituli infecti inter ſcripturas inducit malam fidem.
12 De differentia inter centenariam, & immemorabilem, & quod prima non ſit tantæ virtutis.
13 Non valenti agere non currit præſcriptio; ideoque ſucceſſori non nocet negligentia prædeceſſoris.
14 Quare cum difficultate præſcriptio ſola raro fovet poſſeſſores.
15 Habens centenariam poteſt allegare titulum meliorem, quem non tenetur probare.
16 De eadem concluſione, de qua n. 12.
17 An immemorabilis ſit major, quam centenaria, vel e contra.
18 Declaratur concluſio, de qua num 9. ut poſſeſſio antiqua non ſuffragetur, ubi conſtat de initio, quando procedat.
19 De eodem.
20 An inveſtitura probet dominium, ſive an iſtud bene probatum de tempore præterito ſufficiat de præſenti.
21 Quod ſtant bene ſimul initium, & immemorabilis, dantur exempla.

DISC. III.

CUm uſque ab anno 1270. quædam bona, (attento hodierno ſtatu) nimis conſpicua, magnique valoris, 1
per Abbatem, ac Monaſterium S. Cornelii ad Indam, pro exiguo pretio alteri Eccleſiæ alienata fuiſſent, adeout ſupponeretur, majorem eſſe unius anni fructum, quam pretium in ſorte principali, hinc proinde cupiens Abbas modernus dicta bona recuperare, ac Monaſterium reintegrare, conſilium pro veritate a pluribus Romanæ Curiæ Advocatis de anno 1666. petiit; Cumque ego eſſem unus ex dictis deſuper conſultis.

Reſpondi quod pro meo ſenſu, id nimis durum, peneque deſperatum opus videbatur, quoniam in hac materia alienationis bonorum Eccleſiæ, modernis temporibus magis rigoroſe proceditur ob Conſtitutionem Pauli II. quæ incipit *Ambitioſæ*, *regiſtratam inter Extravag.* communes ſub hoc
tit. de reb. Eccleſ. non alien. per quam de novo inducta eſt 2
præciſa ſolemnitas beneplaciti Apoſtolici, magiſque inculcata juſta cauſa neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, ſub decreto irritanti inficiente quemcumque titulum, & poſſeſſionem, ex iis, quæ deſuper ad hanc materiam generaliter deducta habentur ſupra, *diſc.* 1. Quinimo illa præciſa neceſſitas, quam hodie receptam habemus dictæ ſolemnitatis prodita magis videtur a traditionibus modernorum, ac a Rotæ Romanæ determinationibus, cum prius ſub quæſtio-
ne eſſet, an alternative dicta ſolemnitas beneplaciti Apo- 3
ſtolici, vel aliæ ſolemnitates per antiquos canones deſideratæ ſufficere deberent, ut eodem *diſc.* 1.

Cum igitur dicta moderna Conſtitutio prodierit de anno 1448. & ſic pene per duo ſæcula poſt iſtam alienationem, quæ, ut ſupra, ſupponebatur facta de anno 1270. hinc pro-
inde advertebam, ſuffragari non poſſe concluſiones ex moder- 4
norum traditionibus, ac Rotæ deciſionibus deſumptas, cum quibus hodie vivimus, quamvis aliqui deſuper etiam conſulti, utpote totam ſcientiam deſumentes ex modernis deciſionibus, ac juxta concluſiones, quas in repertoriis adnotatas habent, cum illis aliud non indagando, procederent.

Quinimo advertebam, dubitari poſſe, an de tempore
alienationis, ipſi Decretales in illis partibus publicati, vel 5
cogniti eſſent, cum eorum volumen continens quinque libros, editum eſſet ſub Gregorio IX. inter annum 1227. in quo creatus fuit, & annum 1241. in quo obiit, & ſic tempore proximo.

Fortius, quoniam etiam in rigoroſis terminis *Extravag. Ambitioſæ*, ſolus lapſus temporis longiſſimi ſufficit ad præ-

ſumptionem ſolemnitatum, & cauſæ, ex deductis *diſc.*
6 *præc.* multo magis ubi accedit ſpatium annorum circiter 400. dum, ut eodem *diſc. præc.* advertitur ſola centenaria ſufficit, non obſtante modernâ Conſtitutione Urbani VIII. ob facultatem allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem; Si enim ſolum ſpatium annorum 100. id operatur, multo magis, & abſque dubio, ubi illud eſt in quadruplo, dum ſcimus quod ipſamet Romana Eccleſia plures habet conceſſiones Imperiales, vel alia jura ſuper civitatibus, Oppidis, & locis de facto poſſeſſis per alios Principes, quos tutos reddit aliquorum ſæculorum poſſeſſio; Ac etiam quia inter duas Eccleſias, neque intrat dicta Conſtitutio Urbani, ſed intacta remanet diſpo-
7 ſitio juris communis, ut *eod. diſc. præced.*

Quia vero ex parte Abbatis dabatur ſumptum inſtrumenti alienationis, ex cujus inſpectione conſtabat de ejus omni infectione, ex defectu perſonæ alienantis, dum per ſolum Abbatem abſque Capitulo Monaſterii facta erat, at-
8 que incontinenti ex eadem ſcriptura detegi videbatur inopia cauſæ, necnon defectus aliquarum ex illis ſolemnitatibus ex diſpoſitione antiquorum canonum requiſitis, quas recenſent Rebuff. *in compend. alienationis bonorum Eccleſiæ*, & Redoan. *eod. tract. quæſt.* 24. *nu.* 31. *& ſeq.* Hinc proinde alii deſuper conſulti dicebant, rem eſſe in tuto pro hac parte, innixi concluſioni deductæ ex textu *in cap. veniens, de præſcript. & theor. Innoc. in cap. dudum, de decimis*, cum qua cæteri pertranſeunt relati apud Butat. *de-*
9 *ciſ.* 793. *n.* 2. & apud Merlin. *deciſ.* 702. *n.* 39. *repetit. deciſ.* 94. *part.* 7. *rec.* cum aliis de quibus *ſub tit. de Regal, diſc.* 47. ut ſcilicet quævis antiquiſſima poſſeſſio, etiam mille annorum, non ſuffragetur, ubi conſtat de initio infecto, quoniam iſtud inducere dicitur in poſſeſſorem malam fidem, quæ attenta diſpoſitione juris canonici ubique
10 recepta, etiam in Terris Imperii, & inter laicos, multo magis inter Eccleſiaſticos, perpetuo impedit præſcriptionem ad notum textum *in cap. finali de præſcript.* ubi communiter ſcribentes collecti *deciſ.* 373. *num.* 9. *& ſeqq. part.* 9. *rec.* & infra pluries, præſertim *diſc.* 130.

Potiſſime quia ſupponebatur, quod dictum alienationis documentum exiſteret in archivio Eccleſiæ emptricis, ex qua retentione tituli infecti inter ſcripturas, reſultare di-
11 citur etiam ſcientia juris alieni, ac mala fides *juxta conſil.* 96. Gemin. *num.* 4. *verſ. quoties legunt*, Capitaq. *dec.* 24. *part.* 2. Cavaler. *deciſ.* 77. *num.* 7. *& deciſ.* 91. *numer.* 10. Butat. *deciſ.* 912. *num* 9. Merlin. *dec.* 663. *n.* 27. *repetit. deciſ.* 3. *part.* 7. *rec.*

Atque ad facultatem allegandi quemcumque alium titulum de mundo meliorem, a centenaria reſultantem, Reſpondebant id procedere in immemorabili vera & propria, qualis dicitur ea, de cujus initio non conſtet, non autem ubi de centenaria, vel etiam alio majori tempo-
12 re, de cujus initio conſtat, cum tunc, dato initio infecto, intret dicta concluſio, ut ita diſtinguendo cæteris relatis firmant Barboſ. *in l. cum notiſſimi*, §. *illud*, *n.* 91. *&* 95. *ff. de judic.* Caldaſ. *libr.* 1. *receptarum ſententiarum, quæſt.* 23. *num.* 80. *& ſeqq. & num.* 109. Adden. ad Molin. *de primog. lib* 4. *cap.* 10. *num.* 10. Caſtill. *lib.* 5. *controv. cap.* 93. § 8. *ex num.* 41. *cum plurib. ſeq.* ex quibus Auctoribus, alios tranſcribendo magnus fiebat allegationum cumulus.

His tamen non obſtantibus, ego adhuc dubitabam; Dicebam etenim prælatos DD. ac alios apud eos procurrere
13 diverſos terminos, ubi ſcilicet poſſeſſor munire ſe vellet cum ſolo clypeo præſcriptionis, quam ſucceſſores in fideicommiſſis, & majoratibus, de quibus ipſi loquuntur, de facili evitare poſſunt cum regula textus *in l. finali, C. de annali præſcript.* quod ſcilicet non valenti agere, non currit præſcriptio, ideoque prædeceſſorum negligentia nocere non debet ſucceſſoribus poſtea natis; Ut adinſtar eorum, quæ in his terminis fideicommiſſariis habentur, idem in terminis juriſpatronatus gentilitii firmatur *ſub tit. de jurepatr. diſc.* 35. ubi allegantur Gratian. Ciarlin. & alii, ac Rotæ deciſio in eo caſu edita.

Secus autem ubi poſſeſſor non eſt ita imprudens, quod
14 recurrat ad ſolius præſcriptionis præſidium, hodie nimium raro ad praxim deducibile, tam ex dicta regula textus *in l. finali, de annali præſcript.* quam ex altera *in d. cap. finali, de præſcript.* ac etiam ob ſubductiones temporum pupillaris ætatis, & ob reſtitutionem in integrum, quæ ratione minoris ætatis, aut alterius juſti impedimenti, ſive ratione juſtæ ignorantiæ competit; Sed cautius agendo, ejuſdem temporis beneficio utatur ad probationem tituli melioris, puta, derogationis, ſeu privilegii conceſſi per Principem aut Pontificem, quem titulum ſufficit allegare, dum 15
ipſa antiquiſſima poſſeſſio, quæ hominum memoriam, vel ſæculum excedat, probationis loco ſtare dicitur, ex deductis *d. diſc. præc.* cum aliis, quos pro conſueto elaborato, ſed nimium prolixo ſuperfluo ſtylo deducit Caſtill. *d. lib.* 5. *controv. cap.* 93. §. 8. *num.* 27. *ad finem cum ſeqq.*

Neque ad rem facere dicebam dictam diſtinctionem inter immemorabilem, & centenariam, quaſi quod dicta 16
operatio competat immemorabili, de qua plures ex allegatis loquuntur, & pleniſſime habetur apud Rot. *deciſ.* 101. *n.* 31. *part.* 10. *rec.* ac frequenter, non autem in centenaria, cujus initium, ut ſupra habetur; Tum quia magna quæſtio eſt inter ſcribentes, quænam eſſet major, ac majoris virtutis, centenaria, vel immemorabilis; Pleriſque opinantibus, majorem eſſe centenariam, per quam certus redditur exceſſus memoriæ hominum, ac diverſus ſtatus per 17
integrum ſæculum; cum dari poſſit ut non habeatur memoria etiam eorum, quæ infra ſpatium 100. annorum ſecuta ſint, ex iis, quæ pro utraque opinione ad ſatietatem colligit idem Caſtill. *d. cap.* 93. §. 8. *n.* 51. *cum ſeqq.*

Tum clarius, quoniam id procedit, quando certitudinaliter conſtat, centenariam, ſeu majorem poſſeſſionem habitam eſſe in vim tituli, qui ex ſui facie pareat clare in- 18
fectus; Hæc autem certitudo reſultare non dicitur, niſi quando imprudens poſſeſſor, ſimpliciter, ac principaliter titulum ita producit ad ſuæ poſſeſſionis juſtificationem, quod ad eum ſe reſtringendo, alterius melioris præſumptio excludatur, juxta caſum, de quo *in d. diſc.* 47. *ſub tit. de Regal.* cum ſimilibus; Secus autem ubi, (ut cautius ac prudentius eſt,) nullum exhibet, nec producit titulum, contentus ea majori facultate, quam antiquiſſimum tempus ita ſibi tribuit; Vel ita producit cautelate, quod non excludatur compatibilitas, ſeu poſſibilitas alterius tituli melioris, adeout ceſſet dicta reſtrictio juxta deducta apud Lanat. *conſ.* 94. quod videtur in hac materia magiſtrale, cum aliis *eodem diſc.* 47. *de Regal.*

Atque hinc reſpondendo ad dictas concluſiones deductas *ex theor. Innoc. in cap. dudum, & ex conſ.* 96. Gemin. Dicebam illas eſſe veras in puncto juris, ac in abſtracto, poſitis 19
tamen terminis habilibus, quod ſcilicet præciſe conſtet poſſeſſionem habitam fuiſſe in vim illius tituli, tanquam unici, & melioris alterius excluſivi, ſecus autem iſta reſtrictione non bene juſtificata, quoniam cum extra controverſiam ſit, dari poſſe titulorum multiplicationem, hinc recte centenarius poſſeſſor dicere poteſt, quod ejus prædeceſſores, agnoſcentes titulum, de quo conſtat, eſſe minus tutum, alium titulum meliorem ſibi cumularunt, cujus vigore, non autem primi poſſeſſum eſt, & quem juſtificare non tenentur, ſed ſufficit allegare; Atque in hoc dicebam reſidere difficultatem, quatenus dicta alia Eccleſia pulſata ad docendum de ſuæ poſſeſſionis titulo, imprudenter illum non produceret ita ſimpliciter & reſtrictive, quo caſu admittebam, quod longiſſima poſſeſſio quatuor ſæculorum, & longe major ſuffragari non potuiſſet; ideoque difficultas non erat in veritate concluſionum, ſed in applicatione, ut frequentius, ac pene ſemper contingit.

Ad quod ponderabam etiam ea, quæ habentur deducta in Romana Caſtri Orciani *ſub tit. de Feudis, diſc.* 79. ac 20
in deciſionibus Rotæ ibi recenſitis, quod non ſufficit, ut quis doceat de ejus antecedenti dominio ex inveſtituris, aliiſque documentis, niſi conſtet, quod hodiernus poſſeſſor jure illarum inveſtiturarum, & titulorum poſſideat; Vel quia id explicite, vel implicite fateatur per tituli productionem. Vel quia aliunde conſtet quod ille alio titulo rem habere non potuit, ſed pervenerit bona in eum obvenerunt ab eo, cui inveſtitura conceſſa fuerat, adeout excludatur dicta poſſibilitas, quæ utpote continens præſumptionem juris, contraria probatione, vel ſaltem fortioribus præſumptionibus, & adminiculis tollenda eſt.

Neque ratio differentiæ inter immemorabilem & centenariam, ut ſupra per allegatos conſiderata, attendenda venit, niſi quando, ut ſupra, concurrit certitudo initii infecti, cum reſtrictione excludente alterius tituli melioris poſſibilitatem.
Non enim omne initium id operatur, quoniam ſtat ſimul, 21
ut conſtet de initio ſtatus contrarii, & tamen recte detur præſcriptio immemorabilis, cujus vigore quilibet melior titulus allegari poſſit; Atque pluries in facti contingentia, agendo de hoc articulo, deducere conſuevi exemplum Imperii Romani, quod notorium eſt, poſſediſſe pene univerſum Orbem, præſertim noſtras occidentales Provincias, Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, & alias; Et tamen receptum

eſt

eſt plures Italiæ Principes, vel Civitates, dictoſque Hiſpaniæ, & Galliæ, Germaniæ, aliarumque provinciarum Reges, & Principes, omnimodam libertatem, ac exemptionem ab Imperio præſcripſiſſe, ex præſcriptione immemorabili præbente quemlibet titulum meliorem, eo modo quo idem Romanum Imperium prius quæſierat, ac præſcripſerat contra alias antiquiores Monarchias, Medorum, Aſſyriorum, Perſarum, & Græcorum, ex deductis per noſtrum eruditum Botell. *in ejus tractatu de præſtantia Regis Catholici, cap. 4. & 47.* Ergo contrarium initium ita generice ſumptum, & de per ſe, hoc impedimentum non præſtat.

Ita pariter certum eſt, quod Eccleſiæ, quæ hodie poſſidentur cum jurepatronatus a laicis, diverſum habuerunt initium, cum introductio jurispatronatus fuerit poſterior, ut adverritur in ſua materia *ſub tit. de jurepatr.* & ſic adeſt initium, & tamen paſſim datur poſſeſſio immemorabilis; Idemque in decimis, quas laici poſſident, præſertim in Hiſpania, ut patet ex copioſo numero deciſionum Rotæ, quas deſuper inter volumina habemus; Certum enim eſt initium poſt expulſionem Maurorum, & tamen adhuc datur immemorabilis, quia hæc intelligitur ab eo diverſo ſtatocitas; Ideoque punctus eſt in modo poſſidendi, quod ſcilicet poſſeſſor præciſe ad illum titulum ſuam poſſeſſionem reſtringat, de cujus vitio conſtet, cum tunc dicatur excludi dicta poſſibilitas alterius tituli melioris, qui cumulari potuit, atque initium infectum bene oblitat; Et hæc dicebam in ſola forma diſcurſiva, nihil firmando.

NERITONEN. BONORUM, INTER MENSAM EPISCOLALEM, ET RUGGERIOS.

Reſponſum pro veritate,

An, & quando alienatio bonorum Eccleſiæ invalida dicatur, quamvis expreſſum beneplacitum Apoſtolicum accedat, ob illius formam non ſervatam; Et poſita nullitate, an per poſſeſſorem fructus reſtitui debeant: Et e converſo, an, & quæ melioramenta per Eccleſiam ejus bona vindicantem, poſſeſſori debeant reſici.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *In claris non intrant argumenta.*
4 *Fructus quando veniant reſtituendi.*
5 *Dominium, & poſſeſſio ab Eccleſia non abdicantur.*
6 *Meliorans bona Eccleſiæ non fit dominus melioramentorum, ſed ſolum creditor pecuniarius.*
7 *Fructus cauſati a melioramentis non ſunt meliorantis, ſed Eccleſiæ.*
8 *In materia uſuraria non attenditur utilitas debitoris, ſed intereſſe creditoris.*
9 *Meliorans cum mala fide, etiam ſi repetit, cenſetur eſſe implicitus mutuator.*
10 *Contrarium ejus, quod dicitur n. 7.*
11 *Eccleſia debet ſequi æquitatem.*
12 *Quare Eccleſia non debeat percipere fructus melioramentorum.*
13 *Quod uſura in his terminis non intret.*
14 *Quod melioranti malæ fidei non ſint reficienda meliorамenta.*
15 *Contrarium, & quare.*
16 *Expenditur ratio concluſionis, de qua n. 14.*
17 *De ratione donationis præſumptæ.*
18 *Quæ ſpecies malæ fidei requiratur.*
19 *Quæ ſpecies melioramentorum refici debeat, & quomodo.*
20 *De temperamento cum quo proceditur quandoque circa refectionem melioramentorum.*
21 *De diſtinctione in purgatione attentatorum.*
22 *Quando alienatio redoleat fraudem, & malam fidem veram.*
23 *Et quando ſit mala fides excuſabilis.*

D I S C. IV.

IMpartita per Urbanum VIII. facultate Epiſcopo Neri-
1 tonen. concedendi in emphyteuſim territorium nuncupatum *de Erneo*, ſub duplici forma, ſeu conditione; Primo ſcilicet, quod ſimul, ac unico contextu, uni, vel pluribus illud ita in totum concederetur; Et ſecundo, quod priuſquam ad traditionem, dictæque facultatis executionem deveniretur, in eodem loco in parte executoribus bene viſa, apponi deberet marmoreum monumentum, quod Eccleſiæ dominium, dictamque conceſſionem demonſtraret, alioquin gratia cum omnibus inde ſequutis invalida remaneret, ac haberetur pro non facta; Epiſcopus, utraque forma neglecta, quamdam dicti territorii partem incultam oleaſtris, & vepribus plenam, ac paſcuis tantum habilem, conceſſit Alexandro de Ruggeriis, ſub annuo canone ducatorum 16. cum obligatione præſtandi decimam de ſingulis fructibus; Epiſcopus autem ſucceſſor, poſtquam dictus Alexander, ejuſque ſucceſſores dicta bona conceſſa, cum notabili ſumptu ad culturam redegerant, ob non ſervatam formam in licentia Apoſtolica præſcriptam, conceſſionem invalidam declaravit; Cumque nullitas eſſet inevitabilis, hinc proinde poſſeſſores opponebant de refectione melioramentorum; E converſo autem Epiſcopus, iſta denegata, petebat reſtitutionem fructuum, vel eorum imputationem in dicta melioramenta. Unde introducta cauſa in Rota 2
coram Celſo, ſub die 27. Junii 1662. ſuper puncto melioramentorum prodiit reſolutio Epiſcopo, ſeu Eccleſiæ favorabilis, ut melioramenta tanquam facta mala fide refici non debeant, dum non ſunt neceſſaria, quæ alias per dominum fieri debuiſſent, ut inter impreſſ. ejuſdem Celſ. dec. 387.

Editæ iſta deciſione, cupientes Partes amplius non litigare, concorditer meum deſuper votum pro veritate petierunt; Ideoque diſtinguendo caſum in duas inſpectiones; Primo ſcilicet circa reſtitutionem fructuum; Et ſecundo, circa refectionem melioramentorum; Inanis enim labor erat agere de nullitate conceſſionis, dum ob decretum annullativum contentum in licentia, nullitas erat indubitata, ceſſabantque diſputationes, quæ, tali decreto non accedente, cadere ſolent ſuper eo, an implementum 3
importaret conditionem, vel modum, quoniam juxta vulgatam regulam text. *in leg. ille, ff. de leg. 3. cum concord. deduct.* apud Rotam *deciſ. 44. num. 14. part. 12. rec.* in claris, & expreſſis non intrant argumenta.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum reſtitutio- 4
nis fructuum: Dixi planam eſſe affirmativam, ex iis, quæ habentur ſupra, *diſc. 1.* dum nullitas erat clara, & inexcuſabilis, unde propterea cadere non poterat illa probabilis dubietas, vel credulitas facti, vel juris dubii, quæ aliquando excuſat, ex deductis *dec. 444. part. 4. rec. tom. 2.* ibique late Adden. cum aliis *eodem diſc. 1.*

Quæ ſic poſita tanquam abſoluta ſubſtantia dictæ reſtitu- 5
tionis, inſpectio cadebat ſolum ſuper modo, ut ſcilicet, & qui fructus reſtitui deberent; In hoc autem, nulla ratione dubitandum dicebam, integros fructus a poſſeſſore perceptos reſtitui debere, nulla ratione habita, quod melioramenta facta per poſſeſſorem, notabile eorundem fructuum augmentum cauſaverint, quoniam cum extra controverſiam ſit, ut ob decretum irritans contentum in *Extravag. Ambitioſæ*, dominium, quinimo & poſſeſſio civilis non abdicetur ab Eccleſia, quæ interim domina, & poſſeſſrix reputatur etiam ad effectum interdicti poſſeſſorii recuperandæ, vel retinendæ, ut advertitur ſupra, *diſc. 1.*
melioramenta vero inſeparabilia, ſine dubio acquirantur 6
ei cujus eſt dominium rei melioratæ, etiam in caſibus, in quibus de jure, vel de æquitate meliorantis refectio debita ſit, cum ſemper ipſe remaneat creditor pecuniarius, non autem dominus, ut cæteris relatis habetur *ſub tit. de feudis, diſc. 27.* ac etiam *ſub tit. de legitima, & detractionibus*, præſertim in Romana domus, occaſione agendi de melioramentis, quæ in reſtitutione fideicommiſſi ſub nomine detractionum veniunt, vel de alia refectione, ac in pluribus deciſionibus in ea cauſa editis, Hinc proinde,
juxta plurium opinionem de ſtricta cenſura, juridico fun- 7
damento non deſtitutam, omnes fructus ad dominum rei pertinent, eorumque participationem meliorans prætendere non poteſt, dum fructus dicuntur ſequela dominii; meliorans vero eſt creditor pecuniarius, qui citra uſurariam labem, fructus, vel acceſſiones percipere non poteſt, non concurrentibus legitimis requiſitis lucri ceſſantis, vel damni emergentis acceſſionum juſtificativis, ut tenent Covarruv. & alii relati in infraſcriptis deciſionibus, in quibus contrarium firmatur.

Neque abſonum videri debet, ut Eccleſia, vel alter do-
minus rei melioratæ, ita lucrum faciat de eo, quod ex alie- 8
na pecunia partum eſt, quoniam ut pluries habetur *ſub tit. de uſuris*, ut in hac materia, non ſpectatur quid interſit

debitoris, ſed ſolum intereſſe creditoris, qui non ex eo quod debitor ex mutuo magnum commodum, ſeu lucrum fecerit, uſuras, vel acceſſiones, (ubi legitimum intereſſe ceſſet,) percipere poteſt, ut pluries etiam habetur apud Leotard. *de uſur.* præſertim *qu.* 32. *n.* 30. *qu.* 78. *n.* 14. & *qu.* 80. *n.* 18. Ideoque cum poſſeſſor bonorum Eccleſiæ ma-
9 le alienatorum, ſciret, vel ſcire deberet ſe non eſſe dominum, unde præſumitur poſſeſſor malæ fidei ad fructuum reſtitutionem obligatus, hinc proinde meliorando rem alienam, ubi etiam melioramentorum refectio habita ſit, aliud agere non videtur, niſi implicite mutuare Eccleſiæ illam pecuniam, quæ in melioramenta erogatur.

His tamen non obſtantibus, contrarium reſpondi verius
10 de jure videri; Tum quia generaliter, verior, magiſque recepta eſt diverſa opinio, ut fructus producti a melioramentis, ipſius meliorantis commodo cadere debeant, ad text. *in l. cæterum* 22. *ff. de rei vendic.* quem perpetuo notandum dicit Roman. *ſingul.* 337. & cæteris relatis plene probant Gabr. *conſ.* 80. *num.* 8. *lib.* 1. Giurb. *deciſ.* 105. *num.* 19. Rota apud Buratt. *deciſ.* 558. *num.* 1. apud Merlin. *deciſ.* 363. *num.* 5. *deciſ.* 188. *n.* 3. *part.* 3. *rec. Romana domus* 24. *Januarii* 1650. *coram Bichio, impreſſ. deciſ.* 6. *part.* 11. *rec. num.* 13. & *ſeqq.* cum aliis deductis in locis ſupra citatis, præſertim *infra in Romana domus, ſub tit. de retract.* & in deciſionibus in ea cauſa editis.

Tum etiam quia, ubi de juris rigore inter privatos alias
11 dicendum eſſet, talis rigor admittendus non eſt in Eccleſia, in qua, ut advertitur *ſub tit. de emphyteuſi* ad materiam caducitatis, & alibi, ſola æquitas, ac naturalis veritas attendi debet; Cum etenim ipſa dicatur æquitatis, ac juſtitiæ mater, & cultrix, atque ſuper hiſce virtutibus, privatorum exemplar ſit, ita juſtitiam, & æquitatem lædere videretur, obtinendo locupletationem de alieno.

Non debet etenim fictio plus operari, quam veritas, ſive actus nullus, non magis, quam nihil; Atque canones provident, ne Eccleſia per alienationes ejus bonorum factas contra formam ab ipſa lege præſcriptam lædatur,
12 ac ſupplantetur, non autem, ut alios lædat, ſive lucrum de alieno faciat, ideoque illi ſufficere debet, ut ei reficiantur fructus, quos ipſa percepiſſet, niſi alienatio facta eſſet; Et conſequenter dixi, inſpiciendum eſſe, quantum Eccleſia prius ſolita fuiſſet percipere de hoc prædio in eo ſtatu inculto, in quo erant ante conceſſionem, ac faciendam eſſe peræquationem cum canonibus, & decimis ſingulis annis ſolutis, & ſi quid ſupereſſet, refici debere: Ex facti tamen ſerie ſupponebatur, nullum adeſſe exceſſum, quinimo potius Eccleſiam fuiſſe in lucro, & conſequenter ex facto ceſſabat neceſſitas aſſumendi alteram quæſtionem, de qua *dicto tit. de detract.* an fructus, qui ſingulis annis per meliorantem ex parte non meliorata percipiuntur, imputandi veniant in ſorte, necne.

Neque obſtare credebam ea, quæ ſupra inſinuantur de uſuraria pravitate alias reſultante ex fructuum, ſeu acceſſionum perceptione a credito pecuniario, quoniam iſtud
13 dicitur mutuum implicitum ex quadam juris ſubtilitate, vel fictione, non autem attenta naturali veritate in animo meliorantis, qui intentionem non habuit mutuandi, ſed meliorandi id, quod credebat ſuum, atque ita inveſtiendi pecuniam in effectus fructiferos, unde propterea, probata videntur requiſita intereſſe; Ad inſtar eorum, quæ habemus in fructibus recompenſativis ad terminos textus *in leg. curabit, C. de action. empt.* debitis venditori pro pretio non ſoluto rei fructiferæ, ac etiam emptori ſolventi pretium rei non traditæ, ut in ſua materia *ſub tit. de uſuris*; Nil obſtante quod ob malam fidem a lege præſumptam, ita implicitus pecuniæ mutuator cenſeri debeat, quoniam, ut dictum eſt, id provenit ex quadam juris rigoroſa fictione, non autem ex naturali veritate, & æquitate, quas Eccleſia attendere, ac ſervare tenetur, potiſſime dum eſt quædam mala fides, potius præſumpta, quam vera, ut infra.

Quo vero ad alium punctum refectionis melioramentorum; Quando ſubſiſteret facti præſuppoſitum inſinuatum in dicta hujus cauſæ *deciſ.* 387. Celſi *numer.* 9. quod ex
14 prædio meliorato non perciperentur majores fructus, quam ex præcedenti ſtatu non meliorato, & quæ utilitas quoad Eccleſiam quæ citra neceſſitatem vendere non poteſt, nec debet, attendenda videtur, cum alias nil ſua interſit prædium in ſorte majoris æſtimationis effectum eſſe; Et tunc, laudando reſolutionem, dixi pro Eccleſia reſpondendum venire, quoniam ex deductis in eadem deciſione, ac *d. diſc.* 27. *ſub tit. de feud.* & pluries *ſub d. alio tit. de detractionibus*, in melioramentis utilibus, ex ſola ratione æquitatis reficiendis, ad tollendam locupletationem de 15 alieno refici debet id, quod minus per quandam ſpeciem actionis de in rem verſo, & pro ea ſola utilitate, quam dominus reportaret.

Ubi vero iſtud factum non aſſiſteret; Contrarium dixi probabilius videri, non obſtante rigoroſa concluſione in eadem deciſione deducta, ut mala fide melioranti refici 16 non debeant melioramenta ad text. *in l. domum, C. de rei vendic.* Bald. *conſ.* 257. *n.* 1. *lib.* 1. *cum concord.* per Rot. *deciſ.* 188. *n.* 29. & *ſeqq.* & 318. *n.* 22. & 23. *part.* 9. *rec.* quoniam perpenſis omnibus auctoritatibus hujuſmodi, liquet illam duplici rationi alternative innixam eſſe, vel ſcilicet ob præſumptam donationem, quaſi quod ſcienter ædificans in alieno, donare cenſeatur, vel in pœnam temeritatis ædificandi, ſeu meliorandi in alieno.

Neutra ex his rationibus videbatur ad rem adaptabilis; Non quidem prima præſumptæ donationis, cum hæc ſit 17 præſumptio, quæ abſque dubio contraria probatione veritatis tollitur, dum ita conſtat, meliorantem non animo donandi alteri feciſſe, ſed ut ſibi ipſi proficeret, & acquireret; Minuſque altera, quoniam rigoroſa opinio volentium malæ fidei melioranti denegandam eſſe quamcumque refectionem, ubi etiam reficienda eſſent, præſupponit 18 talem malam fidem, ut redoleat temeritatem, & ſic delictum poſitivum, ſine quo pœna non datur, ut exemplificari ſolet in doloſo, ac violento ſpoliatore, ſive etiam in attentante, quoties attentata doloſa dici poſſunt, & inexcuſabilia, puta poſt inhibitionem, ſive lite pendente, cum affectione, atque cum hoc præſuppoſito malæ fidei veræ, & culpoſæ loquuntur Bald. *d. conſ.* 257. ac *dicta deciſ.* 288. & 318. *part.* 9. *recent.* & alii, qui in eiſdem, ac in hujus cauſæ deciſione allegantur.

Et nihilominus, etiam iſto caſu, quando ceſſat altera 19 ratio donationis, *in leg. domum, Codice de rei vendicatione* concedit melioranti facultatem auferendi melioramenta, quæ ſine prioris ſtatus læſione, vel deturpatione auferri poſſunt, data optione domino rei melioratæ ſolvendi æſtimationem ruderum ablatorum, atque ubi ſunt inſeparabilia, intrat quoddam æquitativum Judicis officium, ſeu quædam æquitativa actio, vel exceptio doli, vel de in rem verſo, ad tollendam locupletationem de alieno, ex deductis locis citatis.

Ac etiam ex alia concluſione in quocumque privatim re- 20 cepta, multo vero magis in Eccleſia, ut in civilibus, ex canonica æquitate non detur exactio pœnæ, ultra id quod intereſt; Unde propterea *d. dec.* 188. & 318. *part.* 9. circa hujuſmodi rigoroſam concluſionem in eis firmatam effectum non habuerunt, dum in alia inſtantia in deciſione edita coram Cerro *impreſſ. ead. part.* 9. *rec. dec.* 420. ſtante quod melioramenta erant notabilia, atque rei melioratæ dominus ob ejus paupertatem reficere non poterat, adhibitum fuit prudens, & æquitativum temperamentum, ut ipſe meliorans remaneret rei melioratæ dominus, ac poſſeſſor, domino autem reficeret valorem rei in eo ſtatu, in quo erat ante meliorationem, quod etiam in præcedentibus deciſionibus coram Bichio quoque dictum fuerat, ideoque dictus ſummus rigor de ſtricta cenſura juris civilis, ac præſcindendo a præfata canonica æquitate, intrare non debet niſi in poſſeſſore talis malæ fidei certæ, & inexcuſabilis, quæ dolum, ſeu delictum poſitivum redoleret.

Non autem in hac ſpecie malæ fidei ex quadam rigoroſæ legis lectione reſultante, juxta eam diſtinctionem, 21 quam habemus in eadem materia attentatorum inter attentata facti, mere doloſa ob poſitivum ſpretum inhibitionis, & alia attentata juris, quæ ratione appellationis, vel litis pendentiæ committi dicuntur, ut in iſtis, ratione ſcandali, vel paupertatis, ſeu ex alio juſto motivo, de facili detur ſuſpenſio, vel rejectio, quæ in illis denegatur, ut in ſua materia *ſub tit. de judiciis.*

Negari etenim non poteſt, hanc eſſe malam fidem fictam a lege ſubintellectam, non autem veram, & culpoſam, niſi quando particulares facti circumſtantiæ illam redolerent, 22 quia nempe fraudis, & affectationis efficacia argumenta concurrerent inter Prælatum alienantem, & eum, in quem facta eſt alienatio, prohibitionis bene conſcium, ut (ex gr.) rigoroſe dici poterat in caſu, de quo apud Merlin. *dec.* 756. & 764. *repetit. dec.* 243. & 152. *part.* 6. *rec.* ubi de quadam alienatione facta Fontanellæ Auctori tractatus *de pact. nuptial.* ac deciſionum, cum Eccleſiæ læſione ſub affectato prætextu remunerationis meritorum, eo quia fuiſſet Eccleſiæ Advocatus, cum ſimilibus; Et potiſſime ubi accederet conjun-

conjunctio ſanguinis inter Prælatum alienantem, & eum in quem ſit alienatio.

Nil autem in præſenti concurrebat, quod dictam fraudem, vel malam fidem vere redoleret, quoniam conceſſio ex utraque parte, de facto, ac naturali veritate attenta, ſincere, bonaque fide inita erat, nullitas vero non reſultabat a læſione, quæ, ut advertitur *ſupra*, *diſc.* 1. prin-
13 cipaliter in hac materia attendenda eſt, ſed a non ſervata forma in Apoſtolica licentia contenta, ut integrum tenimentum eodem tempore, uni, vel pluribus concedi deberet, cum erectione marmorei monumenti tum forte neglecta, quia crederetur, ut ſequi deberet quando inventis aliis conceſſionariis, integra conceſſio perfici deberet, potiſſime quia conceſſionarius, quamvis nobiles, vel civiles natales habens, erat vir idiota, non de facili hujuſmodi callens ſubtilitates, quas in illis præſertim partibus, in quibus incolæ non multum litteratuæ, ac ſtudiis dediti ſunt, vix Juris Profeſſores callent, minuſque callebat ille, qui alienationem fecerat, dum non ipſe Epiſcopus, tunc abſens pro ſervitio Apoſtolicæ Sedis Nuncium agens in Germania inferiori, (poſtmodum ad Summi Pontificatus apicem evectus ſub nomine Alexandi VII.) ſed menſæ Epiſcopalis œconomus conceſſionem fecit; Ideoque concludebam quod naturalis veritas ſpectari deberet: Puto autem quod honeſta concordia controverſiæ finem dederit, cum amplius de cauſa actum non audierim.

LUCANA BONORUM, PRO NICOLAO DE DONATIS, CUM RECTORE ECCLESIÆ N.

Reſponſum pro veritate.

De conceſſione rei ſolitæ concedi, an, & quando ſuſtineatur; Et an poſita valida alienatione, ſeu conceſſione, poſſit Eccleſiæ Prælatus, vel Rector, illam retractare concorditer cum conceſſionario, iſtumque liberare in Eccleſiæ præjudicium.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De claudicatione favore Eccleſiæ.*
3 *Etiam ubi alienatio eſſet excuſabilis circa pœnas, redditur culpoſa ob perſeverantiam.*
4 *Ubi alienatio retractatur, dicitur adeſſe quædam fidei violatio.*
5 *Quod filii, vel deſcendentes poſſint nolle continuare in conceſſione emphyteutica, vel conductione.*
6 *Ut feudatarius poſſit refutare feudum Domino invito.*
7 *Contrarium verius ejus, quod habetur n. 5.*
8 *Diminutio, ſeu sbaſſatio cenſuum importat alienationem prohibitam.*
9 **Eadem ſolemnitas, quæ requiritur in contractu, deſideratur in diſtractu.**
10 **De licita conceſſione eorum, quæ ſunt ſolita concedi.**
11 *An utile, vel inutile vitietur.*
12 *De ratione dubitandi in caſu.*
13 *Quod conſulentibus non ſit deferendum.*

D I S C. V.

FInita controverſorum bonorum conceſſione, alias per
1 Eccleſiam facta Matthæo de Lillis, eadem bona, jure renovationis, ſeu novæ conceſſionis, data fuerunt Cæſari de Donatis, pro ſe, filiis, nepotibus, pronepotibus, & adnepotibus maſculis, cum pleriſque tamen pactis, & conventionibus dictæ antiquæ conceſſionis alterativis; Cumque defuncto Cæſare, Nicolaus ejus filius de præfatæ conceſſionis invaliditate dubitaret, ne incertus ita remaneret, concorditer cum eodem Eccleſiæ Rectore, qui conceſſionem fecerat, ab ea tanquam invalida receſſit, deindeque ad aliam devenit, in omnibus antiquæ conformem, ſublatis alterationibus Eccleſiæ præjudicialibus, ex quibus nullitas reſultabat, cumque defuncto dicto Rectore, de Eccleſia prædicta proviſus fuiſſet Cardinalis Bonviſius, iſque crederet, quod magis Eccleſiæ expediret primam conceſſionem ſuſtineri, pactis alterativis non obſtantibus, quodque non potuerit prædeceſſor ab ea recedere, concorditer autem, ac in forma benevola, & extrajudiciali veritas inquireretur; Hinc proinde ex parte dicti Nicolai deſuper conſultus.

Card. de Luca, Lib. VII.

Reſpondi pendere reſolutionem a puncto validitatis, vel invaliditatis dictæ conceſſionis, a qua concorditer fuerat receſſum; Si enim invalida erat, planum remanere videbatur potuiſſe recedi; Quamvis etiam Eccleſia in hoc privilegiata ſit, quod neglecta illa æqualitate, quæ de jure ex regula correlativorum ſervanda eſt, intrat ejus favore claudicatio, ob quam ipſi, ejuſque Rectori, vel admini- 2
ſtratori licitum eſt pœnitere, atque a contractu recedere, ſive illum invalidum declarare, non autem alteri contrahenti, ex deductis ſupra, *diſc.* 1. ubi de aliquibus declarationibus; Attamen iſta pœnitendi, ſeu nullitatem declarandi facultas, nullam in jure habere videtur reſtrictionem, ut exerceri non valeat, ac potius ex ſacrorum Canonum diſpoſitione, vel ſenſu commendabilis eſt, ut retractentur male geſta, & ceſſet perſeverantia in peccato, quæ eo agnito cauſa- 3
re poteſt illum incurſum cenſurarum, ac pœnarum, qui utpote proveniens a malitia, vel temeritate, quandoque ob hujuſmodi alienationes non intrat, quamvis intret nullitas, quia probabilis error excuſare valeat, & tamen errore cognito, locum habere poteſt ratione perſeverantiæ, juxta ea quæ habemus circa incurſum cenſurarum, ob carcerationem, vel aliud exercitium juriſdictionis laicalis in perſonas eccleſiaſticas, quod ipſo initio excuſabilis eſſe poteſt ob credulitatem, quod eſſet laicus, & ſubditus, intrat vero ex perſeverantia, errore detecto; Sive ea, quæ circa fraudes adminiſtratorum in computis, ſeu rationibus habentur *ſub tit. de Regal. diſc.* 116. ut non ipſe actus initiatus, ſed perſeverantia, pœnarum incurſum cauſet; Ac etiam in emphyteuta, vel feudatario, ſeu fideicommiſſario non retractante alienationem, cum ſimilibus.

Atque ſi extra controverſiam eſt, ut per Eccleſiæ Rectorem, ſeu adminiſtratorem, id fieri poſſit, etiam invito, ac reluctante altero contrahente, quo caſu (inſpecta 4
ſaltem veritate juris naturæ, vel gentium) quædam turpitudo adeſſe videtur ſuper fidei violatione, ubi præſertim in altero contrahente malitia, ſeu mala fides vera non accedit, ſed ſolum ex juris ſubtilitate, vel præſumptione reſultat, juxta diſtinctionem, de qua *diſc. præced.* Multo magis id concorditer fieri poteſt, dum ita iſtud inconveniens ceſſat, atque diſtractus, concordem veritatis, ac bonæ fidei recognitionem potius continere videtur.

E converſo autem, licet more conſulentis ad requirentis opportunitatem in ſcriptura oſtendibilis, ad effectum parandi honeſtam concordiam, ut credo ſequutam, reaſſumerem ea, quæ cauſæ inſerviendo plene deducit Andreol. *controv.* 379. ad probandum filios, aliuſque deſcendentes poſſe refutare emphyteuticam, ſeu livellariam con- 5
ceſſionem eorum patri, vel alteri aſcendenti factam etiam invito domino directo, quamvis eſſent dicti primi conceſſionarii hæredes.

Ac ulterius reaſſumere ea, quæ habentur deducta *ſub tit. de feudis, diſc.* 71. ſuper puncto facultatis competentis feudatario refutandi feudum domino quamvis invito, replendo juxta modernum uſum, (ut ignaro vulgo ſatiſfacerem,) chartas doctrinis, & auctoritatibus ***eodem*** 6
diſc. 71. ſuper hoc articulo deductis.

Eodem tamen contextu, juxta meam conſuetudinem, ingenue monui requirentem, quod ubi contractus eſſet validus, ipſeque hæreditariam qualitatem haberet patris, malam cauſam foveret, cum dictus receſſus fieri non potuerit, ex iis quæ habentur deducta *ſub tit. de emphyteuſi, diſc.* 38. ubi de auctoritate Fulginei, & aliorum, be- 7
ne firmantium, quod in iſta quoque materia intrat regula text. *in leg. cum a matre, Cod. de rei vendic.* quidquid Andreol. *loco citato* teneat, cum doctrina videatur, vel indigeſta, vel venalis, ideoque nulla fide digna, quamvis in eo caſu Judex, juxta currentem ſtylum, aliud non ratiocinando, tanquam ſuper doctrina punctuali cum ſolita cæca fide, cum ea ambulaverit; Cum etenim iſte ſit contractus correſpectivus, atque data ejus validitate, utriuſque partis obligatorius, nulla ſubeſſe videtur ratio, cur illa claudicatio, quæ in caſu nullitatis actus ex ſpeciali Eccleſiæ favore inducta eſt, ita debeat contra eam retorqueri, atque alteri parti competere, dum volentibus comprehenſis in inveſtitura continuare, ipſa id denegare non poſſet; Potiſſime quia, ut advertitur *dicto diſc.* 38. dictus Auctor nulli innititur probabili fundamento, dum ſolum procedit cum auctoritate Cornei *conſ.* 301. *num.* 2. *lib.* 1. ubi de diverſis terminis, cum majori etenim probabilitatis apparentia id probare potuiſſet cum auctoritate Feudiſtarum, de quibus *dict. diſc.* 71. *de feudis* ſuper facultate teſtandi.

7 Et quamvis iſte caſus ab eo diverſificaretur, cum ibi quæſtio eſſet cum Eccleſia reluctante, in præſenti vero Ec-
8 cleſia, ſeu ejus Rectore volente, adhuc tamen de Juribus hujus partis dubitabam, quoniam, ut advertitur *d. diſc.* 1. ſub alienatione prohibita per *Extravag. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alienand.* ac etiam per antiquiores canones, non ſolum venit alienatio vera, & propria, per quam bonorum, vel jurium inalienabilium dominium ab Eccleſia abdicatur, & in alterum transfertur, ſed etiam alienatio impropria, per quam voluntarie remittatur, vel diminuatur cenſus, vel alia præſtatio, ut in ſpecie de diminutione, ſeu sbaſſatione cenſuum conſignativorum, Ritc. *deciſ.* 376. *part.* 4. Seraph. *deciſ.* 1228. cum concord. Barboſ. *de Epiſc. alleg.* 95. *num.* 45. *& ſeqq.* de Ma-
9 tin. *reſol.* 6. *num.* 10. *lib.* 1. Et conſtituunt quæ habentur *ſub tit. de donationibus* circa inſinuationem, aliaſque ſolemnitates requiſitas in donatione, ut etiam requirantur in retrodonatione, ſi prima eſt valida, & perfecta, quoniam in effectu eſt nova donatio, & habetur etiam pluries *infra hoc tit.* ut in diſtractu eadem deſideranda veniant, quæ in contractu deſiderantur.

Quatenus ergo pertinet ad dictum punctum; a quo, ut ſupra, pendebat reſolutio quæſtionis, an ſcilicet dicta retractata conceſſio, valida, vel invalida eſſet. De ſtricta juris cenſura pro invaliditate reſpondendum dicebam, quoniam licet in facto verificati viderentur requiſita, de qui-
10 bus *ſupra, d. diſc.* 1. ut iſta dicerentur bona locari ſolita, atque de conſequenti fieri potuerit conceſſio abſque ſolemnitate beneplaciti Apoſtolici, ex deductis *eod. diſc.* 1. Attamen, ut ibidem habetur, ut id procedat, requiritur præ cæteris, ut non alteretur ſolitum. Quod in præſenti dupliciter ſequutum erat, tam circa modum canonis, ſeu præſtationis, dum antiquæ conceſſiones continebant facultatem emphyteutæ, ſeu conductoris præſtandi, vel frumentum, vel quandam aliam inferiorem frugum ſpeciem, quæ ibi mixtura dicitur, quam etiam circa protractionem conceſſionis ad plures generationes.

Ideoque licet apud antiquiores magna fuerit quæſtio, an iſto caſu alienatio in totum corrueret, vel potius, corruente parte alterativa, actus remaneret validus, adeo
11 ut Clarus *in §. emphyteuſis, quæſt.* 6. broccardicam, ſatiſque dubiam quæſtionem dixerit, quod etiam dixit Rota *deciſ.* 241. *num.* 18. *& ſeqq. deciſ.* 261. *num.* 24. *& ſeq. & deciſ.* 284. *numer.* 17. *& ſeqq. part.* 4. *recent. tom.* 2. Attamen, ut *eadem deciſ.* 1. advertitur, hodie in Rota, & Curia, (quæ in hac materia, utpote Eccleſiaſtica omnium aliorum Tribunalium norma eſſe debet,) paſſim recepta eſt diverſa opinio, ut utile per inutile vitietur, ideoque actus in totum corruat, ut *deciſ.* 202. *numer.* 6. *part.* 7. *recent. deciſ.* 165. *part.* 10. cum aliis collectis per Fulgin. *de emphyteuſi, tit. de contract. emphyteut. quæſt.* 8. *num.* 2. *cum ſeq. & num.* 11. *cum ſeqq.* & Adden. *deciſ.* 12. *num.* 29. *part.* 3. *rec.*

Difficultas tamen mea erat in eo facti præſuppoſito,
12 quod dicta conceſſio, tam ob aliquod canonis, vel reſponſionis augmentum, quam ob temporum qualitatem, Eccleſia proficua eſſet, ſibique expediret illam effectum ſortiri, adeout præjudicium reſultans ab alteratione temporis, ſeu dictæ facultatis dandi ſpeciem pro ſpecie, bene compenſata maneret ab aliis utilitatibus, ut eventus docuit, dum ſucceſſor adeo firmiter inſiſtebat ſuper illius obſervantia, & conſequenter quod intraret concluſio inſinuata *eod. diſc.* 2. ut ea quæ habentur de prohibita alteratione ſoliti, procedant, ne alteratio ſit Eccleſiæ præjudicialis, non autem utilis.

Magiſque dubitandi rationem urgebat ea circumſtantia, quod retractato primo actu, incontinenti ad novam conceſſionem deventum eſſet, ad limites quidem antiquarum, ſed cum minori præſtatione, unde propterea (ſtante potiſſimum qualitate Rectoris,) aliqua non levis urgebat ſuſpicio colluſionis in Eccleſiæ præjudicium, ideoque requirenti, ut dictum eſt, conſului, ut eo meliori
13 quo poſſet modo, ſe concordare curaret, ut credo ſequutum, atque hinc, ut alibi etiam advertitur, in dies edocemur, quantum in judicando Conſulentibus deferendum ſit.

ROMANA CANONUM, PRO CAPITULO S. MARIÆ MAJORIS, CUM ZONGHIS.

Caſus diſputatus coram Vicario ejuſdem Baſilicæ, & reſolutus pro Capitulo, credo, poſtea concordatus.

De indirecta, ſeu impropria alienatione per diminutionem, ſeu sbaſſamentum canonis, vel cenſus reſervativi: Et an, & quando annullata alienatione, debeantur fructus medii temporis, de quibus Eccleſia redintegrari debeat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Destructo fundo emphyteutico; an emphyteuta teneatur ad canones.*
3 *Diminutio canonis, vel cenſus eſt alienatio prohibita.*
4 *Et quando fieri poſſit.*
5 *An fieri poſſit reductio cenſus conſignativi.*
6 *Quod expediat quandoque facere dictam reductionem.*
7 *An & quando veniant fructus reſtituendi ob male factam alienationem.*
8 *De rationibus differentiæ, ob quas in cenſu non veniat dicta reſtitutio.*
9 *De diſtinctione inter fructus qui petuntur principaliter, vel acceſſorie.*
10 *De rationibus dubitandi contra obligationem reſtituendi fructus.*

D I S C. VI.

Facta per Capitulum Baſilicæ S. Mariæ Majoris emphy- 1
teutica conceſſione ſitus pro domibus conſtruendis ſub convento annuo canone, vel cenſu; Cum tractu temporis per publicos Ædiles mandatum eſſet in dicto ſitu, & adjacentibus locis aperiri novam viam publicam pro majori etiam commoditate conſtruentium novas domos, unde propterea hæc pars inutilis, ac infructifera remanebat, hunc poſſeſſores ab eodem Capitulo obtinuerunt, (abſque tamen beneplacito Apoſtolico, vel alia ſolemnitate) canonis, vel cenſus notabilem diminutionem, ſeu sbaſſamentum; Agnita vero per ſucceſſores Canonicos dicti actus invaliditate, judicium contra emphyteutas motum fuit pro ſolutione integræ præſtationis ab initio conventæ tam pro tempore præſenti, & futuro, quam etiam pro toto decurſu, ſuper quo major fuit quæſtio, atque cum ad favorem Capituli judicatum eſſet, pendente cauſa coram Judice appellationis, credo quod honeſta concordia ſuper decurſis tamen, non autem pro tempore futuro, controverſiæ finem dederit.

In his autem diſputationibus, tres fuerunt puncti; Primo ſcilicet ſuper dictæ reductionis, ſeu diminutionis validitate, vel invaliditate; Secundo ſuper ſolutione ſummæ diminutæ pro toto tempore decurſo ante motam litem; Et tertio, an tam pro tempore decurſo, quam pro futuro prætendi poſſent canones, vel cenſus pro rata illius ſitus, vel ſoli, quod jam deſtructum erat, atque inutile effectum, dum ad formam viæ publicæ redactum erat.

De hoc ultimo habetur aliquid inſinuatum in ſua materia *ſub tit. de emphyteuſi, diſc.* 54. atque deciſio pendet a diſtinctione, quod Aut deſtructio provenit ex facto vo- 2
luntario ipſius emphyteutæ, ſeu livellarii, & indubitatum eſt, canones, vel cenſus deberi, quamvis ex re non exiſtente loco damnorum, & intereſſe, dum etiam in cenſu conſignativo, quod eſt magis, ſi debitor voluntarie, ſeu culpa ſe fundum cenſitum deſtruit, vel deteriorat, eadem obligatio intrat, ut in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*; Aut vero provenit caſu fortuito, ut in præſenti proveniſſe dicebatur, dum viæ publicæ apertura per publicos Ædiles de Pontificio etiam oraculo ſequuta erat, & tunc intrat diſtinctio, an pars, quæ remanet, integri canonis, vel præſtationis capax exiſtat, necne, & quæ capacitas in præſenti ſupponebatur.

Super primo item puncto, modica fuit diſputatio, cum planum eſſet, ut diminutio canonis, vel cenſus reſervati- 3
vi dicenda ſit ſpecies prohibitæ alienationis, cum ita ſit ipſa bona Eccleſiaſtica alienare, atque Eccleſiæ patrimonium fortiter diminuere, ut in ſpecie advertitur *ſupra, diſc.* 1. *& 5. juxta deciſ.* 1228. Seraph. ut in ſpecie de hac diminu-

tione,

tione, ſeu abaſſatione cenſus reſervativi, Ricc. *dec.* 134. *part.* 1. *alias decis.* 374. *part.* 4. de Marin. *reſol.* 6. *lib.* 1. *num.* 10. & communiter, cum in cenſu reſervativo, vel in penſione locationis perpetuæ caſus ſit indubitatus, nullamque habeat dubitandi rationem, quoties fieret per viam meræ voluntatiæ remiſſionis, ſeu abaſſationis; Se-
4 cus autem per viam recognitionis veritatis, ac bonæ fidei, pacifice, ac benevole concedendo id, quod de juſtitia negari non poſſet, atque denegando judex decerneret, quia nempe ea temporum conditione, vel aliis accidentibus emphyteutica, vel cenſitiva notabiliter diminuta, ſive incapax oneris effecta eſſet, juxta caſus, de quibus *ſub tit. de emphyteuſi, dicto diſc.* 54.

Solumque alias in facti contingentia pluties dubita-
5 tum vidi, & conſultus fui, an eadem reductio, ſeu abaſſatio abſque beneplacito Apoſtolico fieri poſſit in cenſibus conſignativis, quia nempe impoſito cenſu ad majorem rationem, & poſtmodum ad minorem reducatur; Atque iſto caſu, quando non ageretur de cenſu antiquo impoſito ante Bullam S. Pii V. qui propterea irredimibilis eſſet, juxta deciſionem 394. poſt Cenc. de cenſ. & per eundem Cenc. *quæſt.* 59. *num.* 18. (quo caſu reſervativi ſpeciem habere videtur,) ſed eſſet ad libitum debituria redimibilis, tunc pro meo judicio dixi indubitatum videri id licite fieri poſſe, nullamque probabilem dubitandi rationem deſuper cadere, cum id contineat quemdam circuitum, ſeu plurium actuum licitorum occultationem, quia ſcilicet fingatur debitorem extinxiſſe, (ut poterat) priorem cenſum, abſque eo quod Eccleſia creditrix id negare poſſet, cum eſſet actus neceſſarius, quodque incontinenti ad novam impoſitionem deventum eſſet.

Magis vero Eccleſiæ creditrici expedit procedere per
6 hanc viam ſimplicis reductionis (quoties tamen citra fraudem, & colluſionem bona fide id ſequatur, quia nempe temporum conditio, & uſus communis diligentium patrumfamilias ita exigat,) quoniam continuante eodem antiquo cenſu, evitatur illa quæſtio, de qua pluries *ſub tit. de credito*, an ſcilicet novum creditum creatum pro extinctione antiqui cum ceſſione jurium, vel pacto de ſubintrando, eamdem habeat anterioritatem pro fructibus, utpote a novo, non autem ab antiquo contractu productis, ut ibi.

Major igitur, ac pene tota diſputatio fuit ſuper reſti-
7 tutione ratæ remiſſæ, ſeu diminutæ pro tempore decurſo, ſuper quo puncto ſcribentes pro debitoribus non negabant concluſionem inſinuatam *ſupra*, *diſc.* 1. ac etiam *diſc.* 4. ut in alienationibus veris bonorum ſtabilium per veritatem veniant etiam fructus, cum iſta propoſitio apud antiquiores controverſa hodie videatur plana; Dicebant tamen ſecus eſſe in hujuſmodi impropriis alienationibus, quod cum actus implicitum habeat ſtatum validitatis, donec Eccleſiam pœniteret, atque invalidum contractum declararet, quia poteſt nolle penitere ex privilegio claudicationis ſibi competente, idcirco fructus intermedii non reſtituuntur, juxta firmata per Rotam *dec.* 29. poſt Cenc. de cenſ. & apud Milln. *decis.* 235. Gozd. *de regul.* 8. Cenc. de cenſ. & alii, de quibus *dicto diſc.* 1.

Quidquid autem ſit de hujus aſſumpti veritate juxta inſinuata *eodem diſc.* 1. Dicebam etiam in ſenſu veritatis, ut eo admiſſo, non exinde inferri poſſet ad caſum controverſiæ, procedit enim in terminis diverſis cenſus
8 conſignativi, in quo duplex intrat ratio differentiæ. Primo ſcilicet, quod interim Eccleſia habet in manibus fortem, quæ tamen ratio tuta non eſt, cum intraret etiam in caſu veræ alienationis bonorum ſtabilium, quorum pretium interim in manibus haberet, & tamen ſuffragatur, niſi eadem Eccleſia utilitatem fructibus æquivalentem reportaſſet, unde propterea intraret actio, vel exceptio de utili in rem verſo, quia nempe pretium erogatum fuiſſet in extinctionem debiti fructiferi, vel in acquiſitionem cenſuum, aliorumque effectuum fructiferorum.

Magis tamen congrua videtur altera ratio, quod cum in cenſu conſignativo Eccleſia debitrix, vel ejus adminiſtrator faciat actum poſitivum ſolvendi fructus ſingulis annis, vel temporibus, ita poſitive declarare dicitur pro eo tempore habere voluiſſe contractum pro valido, unde propterea creditor in bona fide verſari potuit, atque fructus percipere & conſumere, ſecus autem ubi accedit ſolum factum negativum minoris perceptionis, cum per illud dictæ voluntatis poſitiva declaratio ita reſultare non dicetur.

Ad quod ponderabam etiam diſtinctionem, de qua plene cæteris relatis apud Merlin. *decis.* 663. *repetit. decis.* 3. *part.* 7. *rec.* inter illos fructus, qui veniant acceſſorie, & conſecutive ad ipſam rem, ac illos, qui principaliter, 9
& de per ſe debeantur, ac petantur.

Reflectendo autem ad veritatem, tam in iſto caſu, quam generaliter in quocumque alio, etiam veræ, & propriæ alienationis, intellectus non de facili acquievit dictæ rigoroſæ concluſioni ſuper fructuum reſtitutione, quoties non detur vera, & culpoſa mala fides inexcuſabilis; Tum quia dicitur hæc quædam mala fides per le- 10
gem ſubintellecta reſultans a probabili ignorantia juris, cujus notitia, neque in ipſis Juriſperitis extra magnas Civitates bene dari ſolet; Tum etiam quia intereſſe fructuum non percutit jus Eccleſiæ, ſed potius ipſius Prælati, vel Rectoris, qui alias eos percepturus fuiſſet, unde propterea, durante jure Prælati alienantis, hic per exceptionem doli, vel refectionem damnorum & intereſſe repellendus videtur; Et quoad ſucceſſores, intrare videtur eadem ratio, quod ſcilicet non declarando contractum invalidum, ſive non exercendo penitendi facultatem, ita implicite declararent pro eo tempore habere velle contractum pro valido, & ſic poſſeſſor ex iſta credulitate verſari potuerit in eadem bona fide, quæ in hac facti ſpecie reſultare quoque videbatur ex juſto motivo credendi, ut diminutio canonis fieri potuerit de juſta, & pro recognitione veritatis, & bonæ fidei, dum pars rei emphyteuticæ, ut ſupra, deſtructa, ſeu inutilis effecta erat, ideoque inſinuatis de more difficultatibus, conſului honeſtam concordiam.

ROMANA CENSUS,

PRO CONFRATERNITATE SPIRITUS SANCTI NEAPOLITANORUM,

CUM CONFRATERNITATE B. MARIÆ DE HORTO.

Caſus deciſus per Rotam pro Confraternitate.

De impoſitione cenſuum cadente ſub prohibita alienatione? Et quando Confraternitates laicorum dicantur ad hunc effectum eccleſiaſticæ, ut earum bona ſub hac prohibitione cadant.

Et an valide imponi poſſit cenſus ad effectum conſtruendi de novo domum ſuper ipſamet domo conſtruenda.

S U M M A R I U M.

1 *De facti ſerie remiſſive.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Impoſitio cenſus eſt alienatio prohibita.*
4 *De differentia inter locum pium, & eccleſiaſticum.*
5 *Poteſt fieri impoſitio cenſus ſuper bonis quærendis.*
6 *Deciſiones Rotæ ſunt præſupponendæ.*
7 *De probatione, quod locus ſit eccleſiaſticus.*
8 *Ad hunc effectum attenditur tempus ſupplicationis ſuper erectione, non autem litterarum.*
9 *An cenſus imponatur ſuper nova fabrica conſtruenda in antiquo ſolo Eccleſiæ.*
10 *Eadem domus poteſt eſſe plurium dominorum per diverſa ſolaria.*
11 *Quando intret diſtinctio inter fabricam novam, & antiquam.*
12 *An ſuper domo conſtruenda imponatur cenſus.*
13 *Eccleſia debet reſtituere id quod verſum eſt in ejus utilitatem.*

D I S C. VII.

Præſuppoſita facti ſerie, de qua in hac eadem cauſa *ſub tit. de cenſ. diſc.* 7. occaſione agendi, an cenſus imponi poſſit ſuper domo, ſeu re conſtruenda; Quatenus pertinet ad hanc materiam alienationis bonorum Eccleſiæ, & an iſta pia laicorum Confraternitas, ejuſque bona caderent ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ* per Rotam coram Bichio ſub die 15. Aprilis 1652. pro comprehenſione & conſequenter pro nullitate cenſus reſponſum fuit, atque in hoc ſtatu cauſa pendet abſque ulteriori progreſſu.

2 In hac autem diſpoſitione, cum juxta quotidianam praxim, totum penderet a juſtitia, non negabant Scribentes pro creditore concluſionem hodie extra controverſiam receptam, ut ſupra, *diſc.* 1. *generali* inſinuatam, ut impoſitio cenſus tanquam redolens quandam ſervitutem fun-
3 di cenſiti veniat ſub prohibita alienatione, ſed concluſione admiſſa, triplici nitebantur fundamento; Primo ſcilicet, quod ageretur de Confraternitate laicali, quæ ob opera pietatis pia dici merebatur, non autem eccleſiaſtica, & conſequenter, quod ejus bona non caderent ſub diſpoſitione *Extrav. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.* ut
4 tam ad hunc effectum, quam ad alterum laicalis juriſdictionis, ſeu competentiæ fori, cæteris plene relatis, ac diſtinguendo inter locum eccleſiaſticum, vel locum pium, habetur apud Rotam *dec.* 313. *part.* 10. *n.* 9. *& dec.* 248. *num.* 19. *part.* 11. *recent.* cum aliis de quibus ſupra, *eod. diſc.* 5.

Secundo, quod nihil de Eccleſiæ bonis alienatum erat, minuſque in aliquo ejus patrimonium diminutum, dum cenſus impoſitio facta erat ad effectum conſtruendi novam domum, quæ ſolum cenſui affecta erat, ideoque dicebant intrare ea, quæ habentur apud Rojas *dec.* 161. 205. *&* 262. cum aliis, de quibus *eod. diſc.* 5. ut prohibitio percutiat bona quæſita, & Eccleſiæ incorporata, non autem quærenda, & occaſione acquiſitionis, cum tunc omnis juſtitiæ, ac æquitatis ratio ſuadeat, ut Eccleſia bona acquiſita cum ſua cauſa, ac onere inſito, habere debeat, ne aliua reſultaret illa locupletatio de alieno, quæ in quolibet privato damnata eſt, multo magis in Eccleſia, quæ æquitatis, & juſtitiæ cultrix eſt, aliorumque exemplar.

Et tertio, quia conſtabat de verſione in cauſam expreſſam, ſi non in toto, ſaltem in notabili parte, quod ſci-
5 licet pecunia ad hunc effectum data; erogata eſſet in merces fabrorum, ac in emptionem cæmentorum.

His tamen non obſtantibus, ſcribens pro Confraternitate, cum ſenſu etiam veritatis, dicebam de dicti cenſus invaliditate reſpondendum eſſe, ideoque reſolutio probabilis viſa eſt, Præſuppoſita ſiquidem dicta concluſione, quam etiam ſcribentes in contrarium admittebant, ut poſita eccleſiaſtica qualitate, non dubitetur impoſitionem cenſus eſſe ſpeciem prohibitæ alienationis, quodque propterea tota diſputatio conſiſteret in objectis.

Quatenus pertinet ad primum, an iſta Confraternitas eſſet eccleſiaſtica, vel pia tantum, admittendo ſupradictam diſtinctionem inter locum pium, & locum eccleſiaſticum, Dicebam clarum eſſe, ut verſaremur in ſecunda parte loci eccleſiaſtici, abſque neceſſitate aſſumendi deſuper ex integro diſputationem, dum id jam in individuo firmatum fuerat per Rot. in Romana Spolii 4. Julii 1627. & 16. Januarii 1632. coram Coccino. ſtante Rotæ in-
6 concuſſo, ac notorio ſtylo præſupponendi, & non revocandi, vel circumſcribendi incidenter deciſiones ſuper aliquo puncto jam editas.

Et nihilominus abſque neceſſitate exquirendi eccleſiaſticam qualitatem ex ſignis, quæ pariter in ipſa Confraternitate verificabantur, habendi ſcilicet Eccleſiam, & ora-
7 torium cum campanis, induendi ſaccum, & interveniendi in publicis proceſſionibus, ſub omnimoda viſitatione, & correctione Ordinarii, ceſſabat omnis difficultas ob expreſſam formalem erectionem probatam per litteras Apoſtolicas Sixti V. non quidem pro ſimplici approbatione pii inſtituti, ſeu conceſſione alicujus facultatis circa divina, & ſpiritualia, ſed cum formali erectione in Eccleſiaſticam Confraternitatem, unde propterea punctus remanebat ex ſolo facto omnino planus.

Solumque circa iſtam circumſtantiam, diſputatio fuit in quadam alia cauſa ſuper conſimili cenſu antiquiori cum quodam Corſino in Tribunali A. C. eo quia impo-
8 ſitio per aliquos dies præcedebat dictam Apoſtolicam erectionem, unde propterea prætendebatur cenſum ſuſtineri, quamvis beneplacitum Apoſtolicum non adeſſet, ex dicta ratione, quod tunc locus dici non poſſet eccleſiaſticus, ſed remaneret ſimpliciter pius; Verum difficultas pariter ex facto ſublata fuit, quoniam erectio antecedenter facta fuerat per Gregorium XIII. mediante ſupplicatione jam ſignata, & data, unde propterea ex tunc gratia perfecta fuit, literæ autem, ob ſuperventam mortem Pontificis, ad probationem, ac executionem potius, quam ad ſubſtantiam gratiæ neceſſariæ, ac Regulis Cancellariæ ſatisfieret, expeditæ fuerunt per ſucceſſorem in ea forma, quæ dicitur, *rationi congruit*, unde propterea gratiæ affectus retrotrahitur ad ſuum initium, ut pluries in ſuis materiis *ſub titul. de Beneficiis*, & ſub altero de Penſionibus.

Quo vero ad alterum objectum impoſitionis cenſus ſuper bonis acquirendis occaſione illorum acquiſitionis; Admittebam pariter concluſionis veritatem in abſtracto; Negabam tamen ejus applicationem in concreto, quoniam cum cenſus, etiam attenta juris communis, ac antiquarum Conſtitutionum Apoſtolicarum diſpoſitione, de eſſen- 9
tia juxta probabiliorem opinionem, quamvis contradictoribus non carentem, hodie vero attenta Conſtitutione S. Pii V. indubitatam, exigat pro fundo rem ſtabilem fructiferam, nullatenus dici poterat illum impoſitum eſſe ſuper ea eminentiori fabrica nova, quæ ita de novo conſtruebatur, cum illa abſque ſolo, & antiquis fundamentis, ac parte inferiori dici non poſſet res ſtabilis ſtans de per ſe, ſed tanquam ſpecies alluvionis conſtituebat unum, & idem prædium ita auctum, ideoque cenſus impoſitus remanebat ſuper bonis antiquis jam quæſitis, & Eccleſiæ incorporatis.

Et quamvis conſiderarem deduci poſſe ea, quæ habentur præſertim in S. Severini *ſub tit. de ſervitutibus*, *diſc.* 50. (licet Scribentes in contrarium id non moti- 10
varent,) quod unius ejuſdemque domus, plures diverſi domini dari poſſunt per ſolaria, ſive apparramenta, quia unus ſcilicet ſit dominus apparramenti inferioris, alter vero ſuperioris, & ſucceſſive nil prohibere videretur, ut quilibet in ſua parte, ad limites capacitatis, cenſum imponere poſſet, cum ita dicatur res ſtabilis fructifera, abſque neceſſitate, ut impoſitor ſit etiam dominus ſoli, dum receptum habemus, ut etiam ſuper cenſibus, vel locis montium, quæ ſunt ſtabilia ficta, & improprie, imponi poſſunt, ut in ſua materia *ſub tit. de cenſib.* Attamen hæc diſtinctio adaptabilis non erat ad caſum, dum unus, & idem erat totius prædii dominus, & quod magis, impoſitio limitate facta non erat ſuper ſola parte ſuperiori conſtruenda, ſed ſimpliciter ſuper toto palatio.

Dictam vero diſtinctionem inter fabricam novam, & antiquam, etiam in caſu, quo unus, & idem ſit ejuſdem ædificii dominus, & poſſeſſor, recte cadere dicebam ad effectum potioritatis, juxta terminos textus *in leg. interdum, ff. qui potior. in pignor. habeantur*, ut ſcilicet ſuper 11
fabrica de novo conſtructa jus non habeant creditores anteriores poſſeſſoris in concurſu creditorum poſteriorum, qui ad eamdem fabricam conſtruendam pecuniam mutuarunt; Sive quod creditores venditoris, ac prioris domini, hypothecam non habeant ſuper nova fabrica conſtructa per emptorem, quamvis iſta adæquaret valorem fabricæ antiquæ per ipſummet emptorem, in ſtatu tamen bonæ fidei demolitam, itaut ſubrogatio non intret, juxta ea, quæ habentur *in Romana pro Monte Pietatis*, *ſub tit. de credito diſc.* 24.

Incidenter etiam motivatum fuit de invaliditate impoſitionis cenſus, etiam ubi limitate, ac taxative illa facta fuiſſet ſuper ſola fabrica de novo conſtruenda, quaſi quod 12
eſſet contra formam dictæ Bullæ Pianæ exigentis pro fundo rem ſtabilem fructiferam, cum de tempore impoſitionis iſta non eſſet in rerum natura, ut in hujus cauſæ deciſione quoque motivatur, & habetur *ſub dicto tit. de cenſib. diſc.* 7. in hac eadem cauſa; Revera tamen motivum non erat conſiderabile, quoniam impoſitio cenſeretur facta ex nunc pro tunc, quando domus, vel ejus pars conſtruenda, ad illum ſtatum perfectionis redacta eſſet, quod ſpeciem fundi cenſiti conſtitueret, ac propterea difficultas percutit ſolum ſtatum intermedium, ut donec dicta perfectio ſequatur, non poſſit creditor prætendere fructus cenſus, quamvis hic punctus eſſet extra peculiarem materiam alienationis bonorum Eccleſiæ.

Demum quoad tertium motivum verſionis, illud conſiſtebat in puro facto, pro ea tamen rata, pro qua verſio probaretur, admittebam, ut ea æquitativa actione de in rem verſo, reficiendum eſſet id, quod verſum erat, 13
ne detur in Eccleſia locupletatio de alieno, ſed punctus erat, ut non ſubſiſteret tanquam cenſus, ſed remaneret ſimplex creditum pecuniarium infructiferum, remanente quæſtione, an fructus ſoluti reſtituendi, vel imputandi eſſent, juxta ea, quæ ſuper iſta quæſtione habentur, *diſc. ſeq.*

ROMA-

ROMANA CENSUS, PRO GALERATIS, ET CONSORTIBUS, CUM COLLEGIO PHARMACOPOLARUM, ET ALIIS.

Caſus diſputatus coram A.C. & in Signatura, & reſolutus, pro Galeratis, & Conſortibus.

De eadem materia cenſus impoſiti per Confraternitatem, ſeu Collegium, vel aliam Univerſitatem piam, vel eccleſiaſticam. Et quando de una, vel altera ſpecie dicatur: Et quatenus impoſitio ſit invalida cum ipſo loco pio, vel Eccleſiaſtico, an ſubſtineatur cum perſonis particularibus æque principaliter obligatis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Quando dicatur locus pius, vel eccleſiaſticus.*
3 *Ubi praxis docet ſubjectionem fori laicalis, non deferetur ſignis.*
4 *Qualitas laicorum facit præſumere locum pium, non autem Eccleſiaſticum.*
5 *De univerſitatibus, vel collegiis artificum, & profeſſorum.*
6 *Quod habere Eccleſiam non probet univerſitatem eccleſiaſticam.*
7 *De ratione ob quam impoſitio cenſus eſt alienatio prohibita.*
8 *Quando hypotheca ſit prohibita.*
9 *Obligatio particularium in contractu cum Eccleſia ſubſtinetur, quamvis reſpectu ipſius Eccleſiæ non ſubſtineatur.*
10 *De obligatione civium particularium pro Civitate, ſeu Communitate.*
11 *Quando creditori non præjudicet nullitas obligationis civilis, qui eſt contrahere prohibitus remiſſive.*
12 *De reſolutione, ejuſque ratione ob quam particulares fuerunt condemnati, non autem univerſitas pia, vel eccleſiaſtica.*

D I S C. VIII.

1 IMpoſuit Janus cenſum ſcutor. 1000. ad favorem Patritii, cum fidejuſſione Martini, & Galerati, poſtmodum vero Collegium Pharmacopolarum declaravit, cenſum in ejus uſum impoſitum eſſe pro ejus aliquibus indigentiis, ideoque promiſit relevare indemnes dictum principalem debitorem, & fidejuſſores, pro quorum etiam indemnitate, tanquam principales, principaliter, & inſolidum ſe obligarunt plures ejuſdem Collegii tunc temporis adminiſtratores, ac officiales, Cumque impoſitor, & fidejuſſores coacti fuiſſent ſolvere dictum cenſum, ac propterea egiſſent, tam contra Collegium, quam contra obligatos pro relevatione coram A. C. iſte, ſalva proviſione facienda reſpectu Collegii, relaxavit mandatum contra particulares obligatos, illudque fuit canonizatum per Signaturam Juſtitiæ, unde propterea credo, quod actores reintegrati fuerint, vel quod concordia litem terminaverit, dum amplius de illa actum non audivi.

In his autem diſputationibus, Collegii, & correorum exceptio conſiſtebat in prætenſa invaliditate impoſitionis hujus cenſus facta per locum eccleſiaſticum, abſque beneplacito Apoſtolico contra formam *Extrav. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.* Verum ſcribens pro actoribus (etiam in ſenſu veritatis, agnita quoque per Judicem) dicebam hanc exceptionem non ſubſiſtere ex duplici fundamento; Primo ſcilicet, quod Collegium vere non eſſet eccleſiaſticum, ideoque ſub diſpoſitione *dictæ Extravag.* non caderet; Et ſecundo quod in omnem eventum ſubſiſteret obligatio particularium, ac etiam illa ejuſdem Collegii tanquam continens hypothecam generalem pro debito in ejus cauſam contracto, & verſo.

Quatenus pertinet ad primum; Scribentes pro Collegio, reaſſumendo ea, quæ in hac materia habentur deducta per Gabr. *de pia cauſa, concl.* 1. & 2. Barboſ. *de Epiſcopo alleg.*
2 75. & per Rotam in Romana cenſus 15. Aprilis 1652. cor. Bichio, tunc jam edita in cauſa, de qua *diſc. proxime præced.* Dicebant, quod licet de formali erectione non doceretur, cum eſſet Collegium antiquum longe ante Urbis excidium, in quo multæ ſcripturæ perierunt, attamen ſigna convincebant eſſe locum eccleſiaſticum, utpote exiſtens in Eccleſia publica S. Laurentii in foro Boario erecta in antiquo Templo dicato Fauſtinæ, ubi etiam adeſt Hoſpitale, atque divina recitantur per collegiales feſtivis diebus, aliaque ſpiritualia, & pia opera exercentur.

His tamen non obſtantibus, omnino verius eſſe dicebam iſtum eſſe locum, ſive univerſitatem laicalem; quamvis piam, non autem eccleſiaſticam, ex ea clara probatione, ob quam juxta vulgarem regulam text. *in leg. ille aut ille, ff. de legat. tertio*, locus non erat ſignis, & argumentis, 3
quod ſcilicet ſubjaceret juriſdictioni, correctioni, & ſuperintendentiæ Senatoris Urbis; qui eſt Magiſtratus mere ſæcularis, omnino incompetens ubi corpus eſſet eccleſiaſticum, quamvis ſinguli tanquam laici in eorum privatis cauſis laicali foro ſubjacerent, juxta diſtinctionem, de qua in ſua materia *ſub tit. de juriſd. & foro competenti.*

Fortius vero, quia deficiente formali erectione, cum perſonæ hanc univerſitatem conſtituentes eſſent ſæculares, præſumptio eſt pro laicalitate, non obſtante quod plura pia & ſpiritualia opera exerceantur, quoniam id facit, 4
ut locus, vel univerſitas ſit pia, non autem eccleſiaſtica ad hunc effectum, ut advertitur ſupra, *diſc.* . & in aliis pluries, & in ibi allegatis *dec.* 313. *part.* 10. & *dec.* 248. *part.* 11. *rec.* ubi concordantes.

Ponderando potiſſime, quod non ageretur de Confraternitate plurium perſonarum diverſorum ordinum, vel ge- 5
nerum, quæ primario ex motivo pietatis, ac divini cultus illam univerſitatem efformarent pro divinis operibus exercendis, ut ſunt Confraternitates, vel Hoſpitalia &c. Sed ageretur de collegio profeſſorum unius artis, vel exercitii, unde propterea univerſitas principaliter ordinata videtur, pro tractandis ipſius artis, vel miniſterii negotiis, ac modo ſe gerendi, juxta illas artificum Univerſitates, vel Adunantias, de quibus mentionem faciunt Roman. *conſ.* 422. Franch. *dec.* 175. & alii deducti *in Romana taxæ, ſub tit. de Regalibus, diſc.* 98. Ac adinſtar Collegiorum, quæ conſtituere ſolent etiam profeſſores juxta *dec.* 832. & 882. Merlini cum ſimilibus.

Et quamvis hujuſmodi Univerſitates artium, vel profeſſionum, habere ſoleant Eccleſiam, vel cappellam, attamen ex communi uſu Urbis, aliarumque magnarum Civitatum ad inſtar, id principaliter ſequitur pro deſtinatione loci publici, in quo profeſſores congregari valeant, atque regi- 6
men, & negotia artis, vel profeſſionis tractent, acceſſorie vero, & conſecutive, ob pia, & ſpiritualia opera etiam exercenda, adeout; (præſertim in Urbe,) nulla detur ars, nullumque exercitium quod ſuam non conſtituant univerſitatem, cum aliqua Eccleſia, vel cappella, ideoque combinando hujuſmodi conſiderationem cum obſervantia ſubjectionis Senatori Urbis, qui eſt magiſtratus mere laicalis, ita planum eſſe dicebam, hanc eſſe univerſitatem, piam quidem, ideoque ad præſcriptum Sacr. Concil. Trident. ſubjectam viſitationi Ordinarii, qui jus habeat etiam interveniendi in redditione rationum, juxta ea, quæ habentur pluries *ſub tit. de juriſdict.* non autem eccleſiaſticam.

Et nihilominus, ubi etiam eſſet eccleſiaſtica, cum ipſa directe ſuper ejus bonis cenſum non impoſuiſſet, hinc proinde dici non poterat, quod verſaremur in caſu propriæ, vel impropriæ alienationis bonorum Eccleſiæ, cum eatenus cenſus impoſitio cadat ſub prohibita alienatione, quatenus 7
pernecesse facienda ſit ſuper bonis ſtabilibus fructiferis, quæ ita improprie per hujuſmodi ſpeciem ſervitutis alienari dicuntur, ut ſupra *diſcurſ.* 1. *præcedent.* In præſenti autem fundus cenſitus erat dicti Jani, qui perſonam principalis impoſitoris geſſerat, Collegii autem obligatio erat ſo- 8
lum pro recognitione veritatis, ac indemnitate dicti impoſitoris, & fidejuſſorum; unde propterea reſolvitur in ſimplicem hypothecam, quæ ubi non exerceatur pro diſtractione bonorum ſtabilium, ſed vel ſuper fructibus, vel ſuper bonis mobilibus, ſub prohibitione non cadentibus, non eſt prohibita alienatio, juxta diſtinctionem, de qua cæteris relatis Rota apud Rojas *dec.* 261. *repertit.* poſt Merlin. *de pignor. dec.* 95. paſſim recepta, & canonizata, utpote in materia magiſtrali, dum ita conciliantur, ſeu declarantur præcedentes *dec.* 161. & 205. coram eodem Rojas, ac aliæ auctoritates, quæ invicem pugnare videntur, ideoque in omnem eventum, dicta obligatio cum hoc temperamento exercibilis erat.

Quo vero ad alterum fundamentum obligationis particularium, advertebam, ut quo ubi magis dicta difficultas caderet ſuper validitate obligationis ipſius Collegii, eo magis planum remaneret, ut dicti impoſitores, & fidejuſſores noluiſ-

noluiſſent ſequi fidem Collegii, ſed principaliter illam obligatorum, ſine quorum relevatione, ſe non obligaſſent; Adinſtar eorum quæ habemus de obligatione civium particularium ſe obligantium pro debitis contractis per Ci-
9 vitates, ſeu Communitates prohibitas ſe obligare, vel debita contrahere ſine certis ſolemnitatibus, ut tanquam abſolutum ſupponitur apud Capoblanc. de Baron. *par.* 2. *cap.* 83. & de Merlin. *reſol.* 77. *part.* 1. & *reſol.* 59. *part.* 1. ex quibus patet, difficultatem ſolum in Regno Neapolitano cadere ob diſpoſitionem Regiæ pragmaticæ annullantis etiam obligationes privatorum, unde propterea quando contingit cauſas tractari in foro eccleſiaſtico, ſive in Curia Romana, puta contra eccleſiaſticos obligatorum hæredes, vel bonorum poſſeſſores, paſſim hujuſmodi obligationibus executio datur, neglecta dictæ pragmaticæ diſpoſitione, ratione juramenti, cujus leges laicales vim directe tollere non poſſunt, ut pluries firmavit Rota, ut coram Buratt. *dec.* 44. *n.* 4. Add. ad eumdem *dec.* 422. *n.* 16. ac plena *dec.* 189. *n.* 21. *cum ſeqq. part.* 9. *rec.* & habetur particulariter actum *infra*, *diſc.* 26. ac etiam *ſub tit. de credito*, ubi pluries, de recepta diſtinctione, quod tunc nullitas obligationis unius influit in alios non prohibitos, quando iſtorum obligatio eſt mere fidejuſſoria, ſecus autem ubi ſit æque principalis, quinimo magis principalis.

10 Nulla etenim ratio ſuadere videtur, cur privatorum obligatio ſubſiſtere non debeat, præſertim cum quæſtio non ſit cum ipſo creditore, in quo fraudis, vel colluſionis ratio cadere valeat, juxta diſtinctionem text. *in l. ſi pecunia*, *C. ad Vellejanum*, de qua infra, & *ſub tit. de credito*, ſed cum fidejuſſoribus contendentibus tantum de relevatione a damno, quod ita pro benevolo gratuito officio impenſo, contra omnem juſtitiæ, & æquitatis rationem paterentur.

11 Eatenus autem oculatus Judex relaxavit mandatum contra particulares obligatos, non autem contra ipſum Collegium, ejuſque bona, quia ex parte adminiſtratorum prætendebatur quod non bene conſtaret de verſione in cauſam ex-
12 preſſam, quodque illud debitum, in toto vel in parte participaret de natura cenſuum; de quibus *diſc. præced.* Cumque iidem obligati, tunc eſſent adminiſtratores, ad quorum manus pecunia obvenerat, hinc proinde juſte conſideratum fuit, ut incumbere non deberet fidejuſſoribus de dicta verſione inquirere, ſed quod relevandi eſſent a dictis obligatis, qui agendo contra Collegium pro relevatione, repelli poterant cum dicta exceptione, quæ dictis fidejuſſoribus obſtare non debebat, atque tunc de puncto verſionis agere congruum eſſet.

MACERATEN. CENSUS, PRO CONVENTU S. FRANCISCI OPPIDI S. VICTORIÆ, CUM MONASTERIO MONIALIUM S. LAURENTII.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Signatura, & reſolutus pro Monaſterio.

De privilegiis, & facultatibus aliquarum Religionum alienandi, non obſtante prohibitione canonum, & Extravag. *Ambitioſæ*, ſine beneplacito Apoſtolico; Et quando etiam ſine beneplacito dici valeat bene facta impoſitio cenſus ſuper bonis quæſitis de novo, & in eorum cauſam.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Impoſitio cenſus eſt alienatio prohibita.*
3 *Conſtitutio Urbani VIII. non procedit in alienatione facta in Eccleſiam de verſione.*
4 *Quod creditor non teneatur eſſe ſolicitus, & n. 9.*
5 *De indultis conceſſis Minoribus Sancti Franciſci faciendi alienationes, & de dictorum Minorum capacitate, vel incapacitate.*
6 *De moderatione dictorum indultorum.*
7 *An intret beneplacitum præſumptum, ſi conſtet de alia licentia.*
8 *Neque intrat dicta præſumptio ubi verum beneplacitum dari non ſolet.*
9 *De eadem concluſione, de qua num. 4.*
10 *Quomodo ſit conſulendum neceſſitati, ut non procedatur ad alienationem.*
11 *Quomodo dari ſoleat licentia imponendi cenſus cum obligatione extinguendi.*
12 *De rationibus, ob quas alienatio debeat ſubſtineri.*
13 *An alienentur bona obventa ex aliqua hereditate pro ejuſdem hereditatis debitis.*
14 *Quomodo in hac materia ſit procedendum.*

D I S C. IX.

Obventis ex hæreditate, vel legato in Conventum Minorum Conventualium Oppidi S. Victoriæ quibuſdam bonis, cum onere erectionis cujuſdam operis in eorum Eccle- 1
ſia, pro qua erectione neceſſaria erat Apoſtolica auctoritas, Religioſi non habentes promptam pecuniam deſuper neceſſariam pro expeditionibus litterarum, cum licentia Miniſtri Provincialis impoſuerunt cenſum ſuper eiſdem bonis, ut ſupra obventis, licet pro majori quantitate quam dicta impenſa exigeret ad favorem Monaſterii Monialium; Cumque per longiſſimum tempus annorum 30. & ultra, fructus pacifice ſoluti eſſent, prætendere cœpit dictus Conventus ulterius ad eos non teneri ob invaliditatem impoſitionis, tam ex defectu beneplaciti Apoſtolici, quam defectu cauſæ, dum dicta impenſa erat longe minor, atque commode cum fructibus, cum antiqua mora fieri poterat, abſque neceſſitate faciendi dictam alienationem; Quare introducta cauſa coram A. C. contra Conventum judicatum fuit, relaxando contra eum mandatum pro fructibus decurſis, habitoque recurſu ad Signaturam Juſtitiæ, reſcriptum fuit de appellatione etiam ſuſpenſiva, ſed repropoſita cauſa, credo quod, recedendo a reſolutis, reſcriptum ſit cum clauſula *ſine præjudicio*, unde Conventus, vel acquievit, vel ſe concordavit, dum amplius de cauſa actum non audivi.

In diſpoſitionibus autem in utroque Tribunali habitis præſuppoſita neceſſitate copulativi concurſus ſolemnitatis & cauſæ, ut requiritur in alienationibus bonorum Eccleſiæ ad formam *Extravag. Ambitioſæ*, quam amplius non dubitatur locum habere etiam in impoſitionibus cenſuum, quamvis ad favorem alterius Eccleſiæ, cum certum ſit in hac mate- 2
ria non intrare conquaſſationem privilegiorum, ut advertitur *ſupra*, *diſc.* 1. & alibi, atque ex hodie magis communi, & recepta ſententia habetur infra in contractibus initis inter minores, vel mulieres, ſeu æque privilegiatos.

Dicebant ſcribentes pro creditore, (& judex admittebat) ſolemnitatem dupliciter concurrere; Primo ſcilicet ob licentiam conceſſam a Miniſtro Provinciali, quæ dicebatur in propoſito ſufficiens ex indultis Apoſtolicis huic Minorum Religioni conceſſis per Leonem X. & Gregor. XIII. Et ſecundo ut concurreret beneplacitum præſumptum, quod reſultat a lapſu temporis longiſſimi juncti cum obſervantia, quorum utrumque accedebat, non obſtante moderna Conſtitutione 157. Urbani VIII. dum receptum eſt ut cum Eccleſia, 3
vel loco eccleſiaſtico non procedat, *ut eodem diſc.* 1.

Et quoad defectum cauſæ, dicebant eamdem præſumptionem reſultantem a longiſſimi temporis obſervantia, in idem quoque ſuffragari, quod ſcilicet non ſolum præſumatur ſolemnitas, ſed etiam utilitas, juxta auctoritates *eodem diſc.* 1. deductas, quas ac alias pro moderno ſtylo plene cumulabant; Et ulterius quod cum ageretur de cenſu impoſito pro cauſa voluntaria, non teneretur creditor eſſe ſolicitus de verſione, juxta firmata in terminis ſpecialibus 4
cenſus impoſiti per Monaſterium apud Merlin. *dec.* 219. *repetit. dec.* 463. poſt Cenſ. *de cenſ.* iſtudque fuit præcipuum fundamentum.

E converſo, ego ſcribens pro Conventu debitore, abſque neceſſitate immorandi in regula, quæ nullitati aſſiſtit, dum illa per alteram partem admittebatur; Dicebam præfatas limitationes non ſuffragari ex defectu applicationis ad caſum; Tum quia dicta Indulta Apoſtolica percutiunt Religionem Minorum Obſervantium, qui ſunt incapaces retinendi bona ſtabilia in redditu, non autem in acquiſitione, ad effectum vendendi juxta plene firmata apud Merlin. *dec.* 456. *repet. dec.* 365. *part.* 5. *rec.* & pluries in ſua materia *ſub tit. de Regalibus*; Ideoque præfata Indulta diſponunt, id quod de jure, potiuſque prodierunt ad tollendas difficultates reſultantes *a cap. ex iis*, *de verb. ſignif. in ſexto*, & *a Clem. exivi*, *eod. tit.* ſuper dicta habilitate acquirendi, & vendendi, quam ut concederetur indultum ſpeciale derogatorium Extravag. *Ambitioſæ*; Ideoque iſtud erat clarum æquivocum, ut dicta Indulta continerent circa hoc privilegium dictæ Extravag. correctivum; Et conſequenter manifeſta erat fallacia in applicatione, dum agebatur de minoribus Conventualibus, qui ex relaxatione regulæ ex indultis Apoſtolicis reſultante,

ſultante, ſunt extra controverſiam capaces retentionis bo-
norum ſtabilium, ac reddituum.

Et nihilominus, ut *eodem diſc.* 1. advertitur, hujuſmo-
di privilegia, quæ, vel directe, vel per communicatio-
nem plures Regiones capaces præſupponunt habere, mo-
6 derata fuerunt per Decreta generalia edita de anno 1624.
de quibus frequenter teſtantur moderni Morales, & Col-
lectores.

Quo vero ad beneplacitum Apoſtolicum præſumptum,
quod reſultat a longiſſimi temporis obſervantia (ultra in-
7 ſpectionem, an hæc præſumptio ceſſet ex contraria proba-
tione, quod impoſitio facta ſit in vim alterius licentiæ, quod
tamen cauſat probationem præſumptivam, non autem con-
cludentem ob compatibilem concurſum utriuſque ſolemni-
tatis recte cumulabilis, donec de negativa conſtet;) Di-
cebam omnem difficultatem ceſſare ex alia concluſione
eod. diſc. 1. deducta, quod hæc præſumptio non intrat, ubi
conſtat de inepția, vel inſufficientia cauſæ, ſine qua Ponti-
8 fex, vel ſacra Congregatio hujuſmodi licentias non con-
cedit, & conſequenter non poteſt fictio ſupplere illam
veritatem, quæ verificari non poteſt, ex ibi deductis.

Ad concluſionem autem, quod creditor non tenetur eſſe
ſollicitus de verſione; Reſpondebam cum ejuſdem diſtin-
9 ctionibus in hac materia traditis *eod. diſc.* 1. ut ſcilicet id
procedat quando verificatur dictus copulativus concurſus,
tam ſolemnitatis, quam cauſæ, quæ ſit vera, & ſufficiens,
ſolumque difficultas cadat circa verſionem; In præſenti au-
tem, difficultas non erat ſuper verſione alicujus partis pe-
cuniæ in cauſam expreſſam, ſed erat ſuper falſitate, dum
pro expeditione litterarum tanta ſumma neceſſaria non erat,
ac etiam ſuper inepția pro ipſamet ſumma neceſſaria, quo-
niam (ut ſupra inſinuatur) cum non eſſet valde notabilis,
bene conſuli potuiſſet, vel expectando cumulum ex fructi-
bus ipſorum bonorum, obtinendo interim aliquam proro-
10 gationem temporis de facili a S. Congregatione conceden-
dam pro erectione injuncti operis, vel accipiendo mutuam
pecuniam, etiam ſub aliquo intereſſe, ſatisfaciendam me-
diante aſſignatione fructuum aliquorum annorum mutuato-
ri facienda, ſuſpenſis interim piis operibus, quæ ex ipſis
fructibus adimplenda erant, unde propterea Papa, vel Sac.
Congregatio, ex iſta cauſa veriſimiliter hanc facultatem
non conceſſiſſet, dum etiam quando oportet imponere cen-
ſus, quia non poſſit alio modo occurri, adhuc injungi
ſolet Rectoribus, vel adminiſtratoribus Eccleſiæ, ſeu lo-
ci Eccleſiaſtici, etiam ſub comminatione pœnarum,
11 onus extinguendi infra certum terminum cum fructibus,
ex deductis *infra*, *diſc.* 11.

Quamvis autem de ſtricta, & rigoroſa juris cenſura cre-
derem (etiam in ſenſu veritatis) hanc impoſitionem inva-
lidam eſſe, cum dictæ reſponſiones, quæ ex hac parte dedu-
cebantur, in puncto juris eſſent ſolidiores: Adhuc tamen,
reflectendo ad eamdem veritatem, me torquebat quædam
12 non ſcripta naturalis æquitas, ob quam reſolutio potius
probabilis viſa eſt, quoniam cenſus impoſitus non erat
ſuper antiquis bonis ipſius Conventus, qui proinde ſui pa-
trimonii diminutionem ita pateretur, ſed ſuper ipſiſmet bo-
nis de novo obventis, & in eorum cauſam, unde propterea
non erat alienare, vel minuere bona quæſita, & incorpo-
rata, ſed facere expenſas neceſſarias pro acquiſitione, ſive
ita minus quærere: Et conſequenter quod recte intraret li-
mitatio, de qua *eod. diſc.* 1. ubi agitur de bonis quæren-
dis, & occaſione acquiſitionis; Licet enim prudentius fuiſſet
providere cum fructibus, ut ſupra, non tamen ex eo quod
omiſſa via magis prudenti, eligatur ea quæ minus pru-
dens eſt, reſultat, ut contraventum dicatur *Extravag.*
diſpoſitioni, ubi bona ſub illius diſpoſitione adhuc non
cadunt, quia Eccleſiæ incorporata non ſunt.

Et quamvis eodem juris rigore retento, aliqui credide-
13 rint, ut alienationis prohibitio procedat etiam in ipſiſmet
bonis hæreditariis, poſtquam quæſita, & incorporata ſunt,
quamvis alienatio fieret pro extinguendis debitis ejuſdem
hæreditatis, attamen intellectus nunquam huic aſſumpto
acquieſcere potuit, niſi quando concurreret mala fides, &
culpa poſitiva, affectando alienationem pro cauſa, cui com-
mode cum fructibus occurri poteſt, juxta ea, quæ in ſimili-
bus terminis bonorum fideicommiſſorum habentur *ſub tit.
de fideic. diſc.* 160. *& ſub tit. de dote ad materiam Auth. res
quæ*, *diſc.* 145. dum eo ipſo, quod agitur de debitis, vel
oneribus, quæ ipſis bonis inſunt, ita dicitur fieri acqui-
ſitio cum ſua cauſa, non autem pura, & libera; Potiſſime
ubi omnis ſuſpicio fraudis, ac malæ fidei abeſt ab eo, in
quem alienatio facta eſt, cui imputari non valeat, cur di-
ligentior non fuerit, ut dici poteſt de privatis, in quibus,
fraudis & colluſionis cum Prælato, ſeu adminiſtratore ca-
dere valeat ſuſpicio, quæ in hac facti ſpecie omnino exu-
labat, dum agebatur de Monaſterio Monialium ita erogan-
te pecuniam, de neceſſitate erogandam, & quam alias
cum privatis inveſtiſſet, & potiſſime in parvo loco, ubi
hujuſmodi juris ſubtilitates ignotæ ſunt: Et conſequen-
ter, pro meo judicio, iſta materia, diſcrete pro facti qua-
litate, & circumſtantiis regulanda videtur, non autem 14
indefinite juris regulas, cum litterali rigore cuicumque
caſui applicare, juxta leguleici vulgi morem.

LAUDEN. CENSUS,

PRO MONASTERIO CONGREGATIONIS OLIVETANÆ VILLÆ NOVÆ,

CUM MARCHIONE JULIO LUCINO.

Caſus deciſus per Rotam pro Marchione, poſtea, ut credo, concordatus.

An valeat impoſitio cenſus pro extinctione alterius cenſus antiqui in diverſa moneta ab ea, in qua antiquus debebatur, & de qua licentia Apoſtolica loquitur, adeout beneplacitum dicatur male exequutum, & an abſque beneplacito imponi poſſit novus cenſus pro extinctione antiqui valide impoſiti cum beneplacito: Vel e converſo, an valeat ſecunda impoſitio, quamvis cum beneplacito, facta pro extinctione alterius cenſus, quem detegatur eſſe invalidum.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Quando augmentum monetæ cedat commodo, vel incommodo creditoris, vel debitoris.*
4 *Idem eſt non adeſſe beneplacitum, & adeſſe, & non ſervari ejus formam in ſpecie, quod loquatur de una ſpecie monetæ, & contractus fiat in altera.*
5 *In materia alienationis bonorum Eccleſiæ utile per inutile vitiatur.*
6 *Sed modicus exceſſus non attenditur.*
7 *Quod nil referat formam alterari circa ſpecies monetæ, ubi effectus eſt idem, & quid in hac materia attendatur.*
8 *Quod non detur læſio in actu, qui poteſt ſe habere ad commodum, & damnum, circa alienationem valoris monetæ.*
9 *Quomodo regulari debeat incertus valor de futuro.*
10 *Qualitas contrahentium ſatis in hoc attendenda eſt.*
11 *Nimium refert, an venditor ſit conſcius pretii, & emptor ignarus.*
12 *An ſine ſolemnitate imponi poſſit unus cenſus pro extinguendo antiquo impoſito cum ſolemnitate, & e contra.*

DISC. X.

CUm Monaſterium Olivetanæ Congregationis Villænovæ, 1
ad effectum ſolvendi pretium aliquorum bonorum
emptorum, indigeret libris 60. mil. pro ipſis de anno 1607.
cenſum impoſuit ad rationem ſex pro centenario, ſpeci-
ficando ſortem in ducatonis 1619. ſub conventione, ut
ducatonus ſemper, & omni tempore, etiam in caſu re-
demptionis, eſſe deberet librarum quinque, & ſolidorum 13.
De anno vero 1619. idem Monaſterium licentiam Apoſtoli-
cam obtinuit, pro majori utilitate, creandi novum cenſum
in ſumma ſcut. 10. mil. monetæ, ad rationem quinque pro
centenario, pro extinguendo dicto alio cenſu graviori, cu-
jus licentiæ vigore cenſum impoſuit ad favorem Lucini in
ducatonis, qui Mediolani dicuntur de cuneo boni argenti,
ut cuduntur in zecca Mediolani, ſub pacto ut creditor, tam
pro fructibus, quam pro reſtitutione ſortis in caſu redem-
ptionis ad aliam ſpeciem monetæ recipiendam cogi non poſ-
ſet; Cum autem tractu temporis, ob excreſcentiam valoris au-
ri, & argenti dictus ducatonus, qui de tempore impoſitionis
valebat libris 5. & ſolidis 13. factus eſſet valoris librarum 8.
circiter, quod cauſabat Monaſterio grave damnum, hinc
prætendi cœpit nullitas dicti contractus, quodque propterea
tam in fructu, quam in ſorte Monaſterium teneri ſolum
deberet ad eam rationem, quam importaret debitum extin-
ctum lib. 60. mil. Quare introducta cauſa in Rota coram
Taja, datoque dubio, an conſtaret de validitate cenſus
etiam

Digitized by Google

etiam ad effectum manutentionis in quaſi poſſeſſione exi-
2 gendi fructus in ducatonis, vel eorum valore de tempora
currenti, ſub die 23. Junii 1666. affirmativa prodiit re-
ſolutio favore creditoris, atque conceſſa nova audientia,
vel perſiſtum fuit in deciſis, vel præparata diſputatione,
concordia dedit finem controverſiæ, dum de illa amplius
actum non audivi.

In diſputationibus deſuper habitis, poſita validitate im-
poſitionis cenſus, non negabamus ego, & cæteri pro Mo-
naſterio debitore Scribentes, quod reſultaret dictus effectus
3 creditori proficuus, quoniam cum non ageretur de moneta
imaginaria, ſed vera, & exiſtente in rerum natura, (quic-
quid antiquiores in hoc certaverint hodie paſſim recepta
eſt theorica Bartoli *in l. Paulus*, *ff. de ſolut*, ut ipſa præſtanda
ſit, ubi difficultas adſit in præſtatione ipſius ſpeciei, dari
debeat æquivalens in alia moneta currenti, non curato in-
termedio incremento, vel decremento, ut cæteris relatis
apud Peniam *dec.* 5. Gregor. & add, *dec.*42. Latr. *dec.*21. cum
aliis cumulatis per adden. *ad dec. 67. n. 29. & ſeq. & n. 71.
par. 9. rec.* & habetur actum *ſub tit. de regal. ad materiam mo-
netarum*, *diſc.* 156. *& ſeq.* & *ſub tit. de penſ. diſc.* 34. *& ſeqq.*
ac ſub altero *de credito diſc.* 139. & alibi, & in ſpecie pro
Monaſterio Urbis ejuſdem Olivetanæ Congregationis ego
ſubſtinui in Romana, de qua habetur etiam mentio *di-
cto tit. de credito diſc.* 139. in cenſu impoſito in ſcutis
auri larghis; qui hodie in commercio non ſunt, nimium-
que rari apud antiquarios reperiuntur, ut extinctio cen-
ſus fieri debeat in moneta currenti, juxta tamen eorum
valorem importantis julios 16. cum dimidio circiter, cum
tamen de tempore impoſitionis valerent julios 12.

Quare defenſio cauſæ conſiſtebat in ſubſtinendo invalidi-
tatem contractus, qua poſita, de conſequenti reſultabat,
ut Monaſterium teneri non deberet, niſi ad id quod in ejus
utilitatem verſum erat circa extinctionem antiqui cenſus,
qui ſupponebatur debitus in libris 60. m. invariabilibus,
dum illa eſt moneta imaginaria, quæ juxta eandem re-
ceptam theoricam invariabilis eſt, nullamque recipit al-
terationem, ut apud proxime allegatos.

Pro invaliditate autem prædicta probanda (ultra moti-
vum nudi facti ſuper exceſſu mandati dati procuratori, qui
monaſterii nomine cenſum impoſuerat) Tria, ego & cæ-
teri pro Monaſterio ſcribentes deducebamus fundamenta, ad
oſtendendum male ſervatam eſſe formam licentiæ Apoſtoli-
cæ; ac etiam defectum cauſæ; Primo ſcilicet, quod cum li-
centia loquatur de ſcut. 19. mil. monetæ intelligendis juxta
uſum Urbis, ut quilibet ſcutus invariabiliter conſtituatur
ex decem juliis, vel paulis, ut in ſpecie *dicto tit. de reg.
diſc.* 156. impoſitio cenſus facta erat in dictis ducatonis cu-
4 nei Mediolani, ideoque ob non ſervatam formam, dice-
bamus actum corruere, ex concluſione in hac materia rece-
ptiſſima, de qua ſupra, *diſc.* 1. & alibi, quod idem eſt, nul-
lum adeſſe beneplacitum, vel adeſſe; ſed male executum,
ejuſque formam ſervatam non eſſe; Secundo ob exceſſum,
dum licentia cantabat de ſumma ſcutorum 20. mil. & cen-
ſus conſtitutus erat pro ſumma majori 10619. ac propterea
deducebamus alteram pariter hodie receptam concluſionem
(quidquid antiquitus dubitatum fuerit) ut in hac materia
5 utile per inutile vitietur, atque exceſſus totum actum cor-
rumpat, ut *eodem diſc.* 1. *& alibi*, Et tertio ob defectum
cauſæ, quam pariter abſolutum eſt non ſuppleri per be-
neplacitum Apoſtolicum, quamvis ejus forma in omni-
bus adimpleta ſit, quoniam cum antiquus cenſus eſſet,
ut ſupra, in moneta invariabili, unde propterea Eccleſia
reddebatur tuta, ne damnum ex futuro augmento pate-
retur, ſed ſubjecit dicto periculo, cujus caſus contigit
cum damno valde notabili.

Reflectendo autem ad veritatem, primum, & ſecundum
motivum, quamvis more Advocati ſcribentis in cauſa per
me cum dictis concluſionibus, earumque auctoritatibus, &
deciſionibus in ſuis caſibus veriſſimium exornarentur, le-
via videbantur, ideoque merito neglecta; Quatenus enim
pertinet ad ſecundum exceſſus, tollebatur ex facto, cum
6 fere idem importarent ſcuta 20. mil. monetæ Romanæ, ac
10619. ducatoni monetæ Mediolani, attento valore illius
temporis, & ſi qui aderat exceſſus, erat modicus, qui non
eſt conſiderabilis, ut bene in hac parte in hujus cauſæ deci-
ſione firmatur, potiſſime quia ſpectato potius fine, ſeu effe-
ctu licentiæ, quam formula verborum, nova impoſitio fa-
cienda erat pro extinctione cenſus antiqui, quæ ſequi non
poterat, niſi cum integra reſtitutione ſortis librarum 60.
mil. cui dicta ſumma ducatonorum 10619. reſpondebat.

Et quoad primum motivum creandi cenſum in diverſa
moneta, quam ſpecificata in licentia, vel nil id referebat,
quoniam licet ſcutus monetæ habeat ſemper uniformem, 7
ac inalterabilem ſtatum, ut conſtituatur ex decem nummis
argenteis, qui *julii*, ſeu *pauli* nuncupantur, ſeu ex 20. num-
mis pariter argenteis, qui nuncupantur *groſſi*, ad differen-
tiam ſcutorum auri, qui in dies, in hoc præſertim ſæculo,
alterationem, variumque pretium receperunt, & recipiunt.
Attamen ſpectato effectu, cum dictus ducatonus Mediolani
conſiſtat etiam in argento, nulla dignoſcitur differentia,
dum alteratio eſt comparative ad monetam imaginariam
librarum, quæ alteratio pariformiter in ſcutis argenteis
monetæ Romanæ intrat, dum augmentum provenit a valo-
re intrinſeco ipſius argenti, & ſic ille ſcutus monetæ Ro-
manæ, qui tunc æquivalebat quinque libris circiter mo-
netæ imaginariæ, nunc eodem modo importat libras 8.
circiter, ideoque erat differentia mere verbalis, in nulla
conſideratione habenda, dum ut *dict. diſc.* 1. & alibi ad-
vertitur in hac materia, non attenditur alia ſubreptio,
niſi ea, quæ reſpicit effectum utilitatis.

Solidum autem videbatur tertium fundamentum, cui de-
ciſio non omnino adæquate ſatisfacit, dum abſque ulteriori
ratiocinio, vel examine materiæ, juxta currentem damna-
bilem pragmaticum ſtylum, proceſſum fuit cum alias fir-
matis per Rotam in Bonon. cenſus 11. Martii 1637. & 13. 8
Decembris 1639. coram Panzirolo, in quibus agendo de
conſimili cenſu impoſito per minorem in ſcutis 5000. auri
pro extinguendo alio cenſu, vel debito in libris 25. mil. unde
tractu temporis dicta ſors importabat ſummam librarum
longe majorem cum notabili damno minoris, deciditur id
attendendum non eſſe, ex generali regula text. *in l. de fidei-
commiſſo*, *C. de tranſact.* ut læſivus non dicatur ille actus,
qui poteſt ſe habere ad damnum, & commodum, ſi even-
tus damnum produxit, dum commodum etiam producere
poterat, ideoque ad metiendam utilitatem, ſeu læſionem
reſpective, attendi debeat tempus contractus.

Concluſio eſt vera, in hiſce etiam terminis alienationis bo-
norum Eccleſiæ recepta ex deductis ſupra, *eod. diſc.* 1. Fallacia
vero pro meo judicio conſiſtere videbatur in applicatione
ad factum, quoniam juxta communiter notata *in cap. in* 9
Civitate, *de uſuris* cum concordantibus, quando agitur de
regulando futuro variabili valore, qui pro caſuum contin-
gentiis, major, vel minor effici poteſt, attendenda eſt veri-
ſimilitudo, metienda ex retroacti temporis experientia, ac
peritorum judicio, quibus attentis, certum eſt quod idealis
remanet dictarum deciſionum conſideratio, ut quemad-
modum aurum excreſcentiam habuit, ita decreſcentiam
cum utilitate debitoris recipere poterat, dum experientia
continuata per medium fere ſæculum, & ultra de tempore
hujus contractus docuerat, quod aurum, & de conſequenti
argentum ſemper excreſcentiam in dies habuerat, nunquam
vero decreſcentiam veriſimiliter non ſperandam, & ſic iam
attenta retroacta experientia, quam etiam veriſimilitudine,
nunquam dici poterat quod adeſſet æqualis incerta even-
tualitas, in qua pars eſſet utriuſque contrahentis condi-
tio; Et de conſequenti in ipſo initio immutatio debiti
de una ſpecie in alteram præſeferebat Eccleſiæ damnum
veriſimiliter certum abſque veriſimili ſpe lucri.

Magnumque argumentum hujus ſperatæ utilitatis ex parte
creditoris, & non cogitati damni ex parte debitoris, re-
ſultare obſervabam ex enixo pacto per creditorem affecta-
to, ut in ipſis ducatonis argenteis zecchæ, juſti & boni ar- 10
genti reſtitutio ſortis, ac ſolutio fructuum fieri deberet, re-
flectendo ad qualitatem ipſius creditoris, qui erat peritiſſi-
mus negotiator, atque ex diuturno exercitio campſoriæ
negotiationis recte ſciens dictam veriſimilem futuram ex-
creſcentiam; E converſo autem debitoris perſonam gere-
bant Religioſi, hæc nullatenus callentes, ut in ſpecie ad-
vertitur *in Imolen. ſub dicto tit. de penſion. diſc.* 34. in pro-
poſito diuturnæ exactionis penſionis conſtitutæ in ſcutis
auri, quam Inquiſitor fecerat in longe minori ſumma libra-
rum, continuando in ſtatu, ſeu valore primævo de tempore
ipſius reſervationis; Atque in individuo iſtorum Religioſo-
rum, ponderabam caſum ſupra inſinuatum cenſus impoſiti ad
favorem Monaſterii Urbis in antiquis ſcutis auri larghis
tunc valentibus juliis 12. quod quamvis eorum valor adeo
notabiliter adauctus eſſet ad julios circiter 16. cum dimidio,
adhuc tamen Religioſi in ſancta, & religioſa ſimplicitate
continuarunt exactionem fructuum uſque ad præſens ad di-
ctam antiquam rationem juliorum 12. atque in futurum
continuaſſent, niſi debitor voluiſſet facere extinctionem,
ſuper cujus modo conſulti ſapientes Monaſterii errorem
declararunt, ut *dict. diſc.* 139. *de credito*.

Ideo-

Ideoque recte intrare dicebam ea, quæ firmant commu-
niter Civiliſtæ ad materiam text. *in leg. 2. Cod. de reſcind.
vendit. & Canoniſtæ ad materiam* text. *in cap. 1. & 3. de em-
ptione & venditione*, & ad dictam materiam text. *in cap.
in Civitate, & cap. fin. de uſuris*, ut pro futura veriſimili-
11 tudine regulanda, ſeu etiam regulanda læſione in pretio
de præſenti, nimium deferendum ſit utriuſque contrahen-
tis qualitati, & an venditor ſit bene conſcius juſti pretii,
cujus e converſo ſit ignarus emptor, vel e contra, & hic
videbatur caſus, unde propterea non de facili intellectus
reſolutioni acquieſcebat ob dictam veriſimiliter læſivam,
& præjudicialem converſionem alienationis, ab una ſpe-
cie non periculoſa, in alteram ſatis periculoſam.

In hoc autem propoſito imponendi novos cenſus ſub mi-
noribus fructibus, ad effectum extinguendi cenſus antiquos
graviores; Satis frequenter dubitatum vidi, & conſultus
ſui an id fieri poſſet per Eccleſias, & Monaſteria, aliaque
12 bona Eccleſiaſtica, ſine alia licentia, vel beneplacito Apo-
ſtolico; Et quoniam expertus fui deſuper pro ingeniorum
diverſitate varia fuiſſe judicia, hinc proinde dum res erant
in fieri, ad omnem difficultatem tollendam, & ne alias
illi qui eorum pecunias dabant, eas ſubjicerent periculo,
quod in dies experimur ex dicta ingeniorum varietate,
conſulere conſuevi, ut ad ſuperabundantem cautelam,
beneplacitum Apoſtolicum, vel reſpective in Regularibus
licentia S. Congregationis deſuper obtineretur; pro meo
tamen judicio, indubitatum credebam id non requiri,
quoties tamen primus cenſus extinguendus, legitime cum
beneplacito Apoſtolico bene executo impoſitus eſſet, ex
recepta concluſione, de qua *d. diſc.* 2. & alibi, ut res
ſemel effecta alienabilis, durante eadem cauſa, perſeve-
ret talis; & conſequenter bona ſolita concedi per uni-
cam ſolemnem conceſſionem denuo abſque alia ſolemni-
tate, dummodo accedat utilitas concedi poſſunt.

Ubi vero potius cenſus extinguendus impoſitus non eſ-
ſet cum Apoſtolica licentia, aliiſque ſervatis de jure ſer-
vandis, tunc ſecus, ideoque monere conſuevi, ut hoc prin-
cipaliter inquireretur; Quamvis enim in terminis cenſuum
imponendorum per Communitates, vel per poſſeſſores ma-
joratuum, & fideicommiſſorum cum ſimilibus, aliqui mo-
derni Scribentes credant, ut creditori ſufficiat adeſſe li-
centiam Regiam, ſeu alterius magiſtratus ad id poteſta-
13 tem habentis; non curato, an cenſus antiquus, qui ex-
tinguitur, tali licentia ſit munitus necne, ut cæteris re-
latis firmant Molin. *de primogen. lib. 1. cap.* 10. *num.* 25.
Noguerol. *alleg.* 2. Capoblanc. de Baron. *pragm.* 1. *n.* 298.
& ſeqq. Negant autem Rovit. *conſ.* 64. *lib.* 1. de Marin. *reſ.*
77. *n.* 9. *lib.* 1. & pro utraque parte diſputat Salgad. *in
Labyr. par.* 2. *cap.* 17. *n.* 46. *& ſequent.* Attamen quidquid
ſit de unius, vel alterius opinionis veritate, obſervabam
id non recte applicari in noſtris terminis, in quibus intrat
diſpoſitio *Extravag. Ambitioſæ*, ob copulativum concur-
ſum præciſe neceſſarium ſolemnitatis, & cauſæ conſiſten-
tis in neceſſitate, vel evidenti utilitate, quam ſolemni-
tas non ſupplet, & conſequenter non ſufficit, ut accedat
beneplacitum Apoſtolicum, dum non adeſt neceſſitas, ne-
que utilitas, ſi Eccleſia in vim primæ impoſitionis inva-
lidæ cogi non poterat, neque obligata erat, niſi quate-
nus in ejus utilitatem, verum eſſet; non ſic eſt in dictis
aliis caſibus, in quibus cum contrahendo obſtaculum pro-
veniat a prohibitione legis, ſufficit licentia, ſeu facultas
Principis, qui dictum obſtaculum tollat, dum non deſi-
deratur præciſe dictum aliud requiſitum evidentis utilita-
tis, ideoque diverſi ſunt termini.

ROMANA CENSUS,

PRO HÆREDIBUS HIERONYMI ALBERTINI,

CUM RECTORE ECCLESIÆ PAROCHIALIS S. BLASII DE FOVEA.

Caſus varie deciſus per Rotam.

An debitum contractum per Eccleſiæ Rectorem, ſeu Prælatum cum licentia Apoſtolica præſcribente aſſignationem creditori faciendam fructuum aliquorum bonorum, ex quibus debeat ſatisfieri, importet implicitam impoſitionem cenſus, quæ afficiat ipſam Eccleſiam, atque bona: Et quid ubi certus terminus Eccleſiæ Rectori, vel adminiſtratori in licentia præſcriptus eſt ad cenſum, vel aliud debitum extinguendum, an creditor teneatur de hoc eſſe ſollicitus, adeout non implementum ſibi præjudicet: Et incidenter, an Prælatus, vel Rector acquirat jura contra Eccleſiam.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *Licentia Apoſtolica regulat, ac animat alienationem alias prohibitam.*
4 *Ideoque contractus geſtus contra formam licentiæ eſt invalidus.*
5 *Non eſt immorandum in formalitate verborum, ſed in ſubſtantia veritatis.*
6 *Fructus certi pro credito pecuniario ſine requiſitis non dantur citra uſuram.*
7 *In materia uſuraria poteſtas Papæ quantum ſe extendat.*
8 *In Papa non datur ignorantia eorum, quæ ſunt juris ob aſſiſtentiam officialium.*
9 *An Clericis permittatur contractus cambii active, & paſſive.*
10 *In cambio non datur lucrum certum, neque intrant termini fructuum.*
11 *De circumſtantiis, ex quibus Rector voluerit contrahere nomine proprio.*
12 *Prædia urbana non ſunt naturaliter, ſed accidentaliter fructifera.*
13 *Adhuc tamen dicuntur bona fructifera ad effectum impoſitionis cenſus.*
14 *Quod juxta ſenſum deciſionis non eſſet neceſſaria licentia Apoſtolica.*
15 *Eccleſia tenetur actione de in rem verſo ne locupletetur de alieno.*
16 *Creditor non tenetur eſſe ſollicitus de extinctione facienda infra terminum.*
17 *Quod obligatio extinguendi infra certum tempus ſit pro ſtylo, ſed non ſoleat practicari.*
18 *Quod ſit excuſandus contrahens ſuper interpretatione licentiæ Apoſtolicæ, dum etiam tribunalia ſe deceperunt.*
19 *Tutor non acquirit ceſſiones contra pupillum, vel Prælatus contra Eccleſiam, & quando ſecus.*
20 *Quod titularis poſſit acquirere commoditatem penſionis ſuper proprio beneficio.*
21 *Debitor ſolvens debitum proprium non reportat ceſſionem.*
22 *De materia obligationis cauſativa adjecta pro extinctione debiti.*
23 *De eodem, de quo num. 17. ut obligatio extinguendi non ſit in uſu.*

D I S C. XI.

FActo caſu devolutionis Domus emphyteuticæ, cum ne- 1
ceſſaria eſſet ejus refectio, quam Jacobus Rector nar-
ravit de proprio facere non poſſe ob gravia expenſa facta
in lite pro recuperatione, hinc obtinuit licentiam Apoſto-
licam accipiendi ſcuta 879. ſub annuo fructu, ſeu uſuris
quinque pro centenario, cum aſſignatione penſionum ejuſ-
dem domus, ita tamen, ut a dicto Jacobo intra duodecim
annos Eccleſia reintegrari deberet, cujus licentiæ vigore
pro dicta ſumma impoſitus fuit cenſus ad favorem Petri;
Cumque per obitum Jacobi, de dicta Eccleſia proviſus
fuiſſet Auguſtinus, iſte pro ſe, proprioque nomine, ſuiſ-
que hæredibus, & ſucceſſoribus, dictum cenſum a Petro
acquiſivit, eoque defuncto, hæredes contra ſucceſſorem in
Tribunali Vicarii mandatum executivum obtinuerunt pro
fructibus; Commiſſa vero per Signaturam cauſa appellatio-
nis in Rota coram Cerro, cum clauſula, ſi quid exequen-
dum, ſub die 8. Maji 1663. pro exequutione reſponſum 2
fuit, ſed conceſſa nova audientia, & repropoſita cauſa co-
ram Bevilaqua ſubrogato ſub die 28. Novembris 1670. re-
ceſſum eſt a deciſis, atque in hoc ſtatu cauſa pendet.

Punctus diſputationis, ac variationis reſpective, conſi- 3
ſtebat in natura, ſeu qualitate hujus contractus, ſeu ve-
rius in interpretatione dictæ licentiæ Apoſtolicæ, quam
ſcilicet facultatem contrahendi concederet, dum ex pluries
inſinuatis, ſtante prohibitione faciendi actus cadentes ſub
Extravagant. Ambitioſæ ſine Apoſtolica licentia, iſta ſine
dubio animat, & informat actum, qui ad ejus limites in-
telligendus eſt.

In

In prima ſiquidem reſolutione, proceſſum fuit cum eodem ſenſu Judicis primæ inſtantiæ, ac juxta petitionem actorum, quod iſte contractus contineret impoſitionem cenſus; In poſteriori vero, quod contineret facultatem accipiendi mutuum limitatum ad certum tempus, abſque facultate obligandi bonorum proprietatem, perneceſſe cenſui ſupponendam, ad præſcriptum Conſtitutionis Pii V. ſed cum
4 ſola facultate obligandi ad tempus penſiones dictæ domus reſtaurandæ, atque propterea intraret concluſio, de qua late apud Cyriac. *controv.* 219. & paſſim, ſuper invaliditate contractus geſti per prohibitum, contra, vel præter formam licentiæ, ſeu facultatis attributa.

Mihi ſcribenti pro actoribus (reflectendo etiam ad ſolam veritatem) probabilior videbatur prima reſolutio, procedendo cum regula deſumpta ex text. *in l. finali, Cod. de uſur. in leg. cum alter*, §. 1. *ff. de legat.* 3. de qua pluries *hoc eod. tit.* & ſub altero *de credito*, frequentius vero ſub *illo*
5 *de fideicomm.* ac in omni alia materia, ut ſcilicet lex non dicatur impoſita verbis, ſed rebus, neque immorandum ſit in nuda formalitate verborum, ſed in ſubſtantia veritatis; Quamvis enim licentia in verbis non explicet contractum cenſualem, quia forte ſupplex libellus in ſecunda deciſione conſideratus, male deſuper conceptus fuerit, ex cujus tenore formari ſolent litteræ in forma brevis. Attamen attenta ſubſtantia veritatis, de alio contractu intelligi non potuit; Niſi detur inconveniens, quod Papa expreſſe canonizaſſet uſuram ad certam ſummam ab initio conventam pro mutuo, vel alio credito quantitatis ad certum tempus repetibili, abſque juſtificatione ſpe-
6 cifica lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod juxta opinionem, quam uti veriorem tenet Rota, & Curia, redolet uſuram, ex iis, quæ habentur pluries in ſua materia *ſub titulo de uſur.*

Poſita enim uſura, cum iſtius prohibitio manet a jure divino, certus eſt defectus poteſtatis Papæ illam expreſſe
7 canonizandi, cum ſolum ejus poteſtas verſetur circa interpretationem, ſcilicet quando contractus redoleat, necne uſuram ea pariter deductis pluries in dicta ſua materia *ſub tit. de uſur.* & de conſequenti reſultant duo vulgaria quotidiana, axiomata; Primo, quod voluntas regulatur a poteſtate; Et ſecundo, ut qui vult conſequens, cenſeatur perneceſſe velle neceſſarium antecedens, cum in Papa ob aſſi-
8 ſtentiam ejus peritiſſimorum officialium non detur hujuſmodi fatuitas, ſeu ignorantia eorum, quæ juris ſunt, ut pluries advertitur *ſub tit. de beneficiis, & alibi*.

Et quamvis in ſecunda deciſione, ut reſponderetur huic fundamento, dicatur quod Papa potuerit cogitare, quod Rector obligaturus fructus ad certum tempus, facere potuerit contractum cambii, ſive imponere cenſum ſuper bonis propriis, aſſignando creditori penſiones domus pro extinctione cenſus, atque ſolvendo interim fructus ex fructibus aliorum bonorum Eccleſiæ: Attamen hujuſmodi reſponſiones meram divinationem inveriſimilem in omnibus continebant; Primo ſcilicet, quod Papa cogitare voluerit ad contractum cambii, tum quia iſtum contractum etiam paſſivum prohibitum eſſe Clericis dixit eadem Rota
9 coram eodem Bevilaqua, licet poſtea agnoverit hujuſmodi erroneam traditionem, eamque retractaverit, ut advertitur in hujus cauſæ deciſione, & habetur *ſub tit. de Cambiis, diſc.* 18. Tum etiam quia ut habetur *eodem tit. de Cambiis, diſc.* 1. *cum plur. ſeqq.* in iſto contractu non intrant termini fructuum, vel acceſſionum, in certa uniformi quantitate, cum cambio reali repugnet dari certum lu-
10 crum etiam in obolo, ſed totum pendere debeat ab eventualitate, quæ cauſare poteſt diminutionem, etiam in ſorte principali cum damno creditoris, ideoque impoſſibile eſt, quod Papa de iſto contractu intellexerit.

Prout major improbabilitas eſſe videbatur, quod intellexerit de cenſu imponendo per ipſum Rectorem in ejus bonis propriis, extinguendo ſingulis annis cum penſionibus domus, ob magnum cumulum fictionum, & impropriationum: Primo ſcilicet, quia non conſtat, an Rector haberet bona ſtabilia fructifera; Secundo, quia ubi etiam ha-
11 beret, non conſtat an id in animo haberet, dum contrahere profeſſus eſt tanquam Rector, non autem nomine proprio; Tertio, ut id eſſet nimium improbabile, ac ſpecies fatuitatis in ipſo Rectore faciendi formalem alienationem ſuorum bonorum, mediante impoſitione cenſus pro debito Eccleſiæ, ſub ſpe ſe reintegrandi cum fructibus multorum annorum, dum incertus vivebat, an etiam per menſes, vel hebdomadas in ea Rectoria continuaturus eſſet: Quarto quia in eadem licentia Apoſtolica aſſeritur, quod ipſe Rectori ob expenſas paſſas in recuperatione cum diuturna lite, non habebat modum faciendi hanc refectionem cum ſuis, vel Eccleſiæ bonis, ergo declaravit animum non commiſcendi perſonam propriam: Quinto ex parte creditoris, qui repertus non fuiſſet daturus pecunias ad cenſum ſub lege extinguendi ſingulis annis ſortem ita minutatim cum penſionibus, quas deciſio ſupponit importare annua ſcuta 80. potiſſime dum fructus, qui percipitur ex prædiis urbanis, dicitur 12
accidentalis, & quatenus illa locentur, unde propterea prædia urbana non dicuntur de ſui natura fructifera, ſe per accidens, quatenus locatio ſequatur, ex deductis *dec.* 21. *n. fin. p.* 10. *rec. reperit.* poſt Merlin. *de pignor. dec.* 143. Orth. *dec.* 193. *n.* 8. *& 9. & ſaepius*; Quamvis enim ratione potentiæ, ac frequentioris contingentiæ reputentur talia ad effectum, ſatisfaciendi Conſtitutionibus Apoſtolicis, præſertim *Pianæ*, ut ſuper eis cenſus imponi poſſint; Attamen longa 13
differentia eſt inter unum, ac alterum effectum.

Et demum quia ſi id in animo Rectoris fuiſſet, non oportebat obtinere licentiam Apoſtolicam, neque deſuper facere notabilem impenſam pro obtinendis litteris in forma brevis, ac etiam pro obtinenda licentiæ executione a Cardi- 14
nali Vicario, dum pro iſta ſpecie contractus ea neceſſaria non erat imponendo cenſum ſuper ejus bonis privatis; Quamvis enim in deciſione ponderetur, quod ea neceſſaria erat ad effectum obligandi ſucceſſorem, ut negare non poſſet continuationem dictæ aſſignationis penſionis, Attamen id pariter non ſubſiſtit, quoniam cum pecunia vere erogata eſſet in utilitatem Eccleſiæ pro reſtauratione, ac melioratione domus, ita remanebat de jure actio æquitativa de in rem verſo, ſeu de utili negotiorum geſtorum, de qua *ſub tit. de credito, diſc.* 72. & quæ de jure contra Eccleſiam 15
quoque eſt exercibilis ſaltem in fructibus, ne detur locupletatio de alieno contra juſtitiam, & æquitatem, quarum utraque Eccleſia magis profiteri debet, ut ſupra, *diſc.* 1. *& in aliis*, & conſequenter ita magnus reſultabat fictionum, ac inveriſimilitudinum cumulus.

Cumque in prima deciſione firmetur vera, & recepta concluſio, de qua pluries *hoc eodem tit.* quod creditor non tenetur eſſe ſolicitus, ut Eccleſiæ Rector, vel adminiſtrator, cenſum, vel aliud debitum extinguat infra terminum 16
de ſtylo præſcribi ſolitum in licentia, ſeu beneplacito Apoſtolico, ut docet quotidiana praxis Datariæ, & Secretariæ Brevium, ac etiam Sac. Congregationis, juxta formulam relatam a Pyr. Corrad. *in praxi diſpenſ. lib.* 9. *cap.* 9. Reſponderur in ſecunda deciſione, quod creditor id negligendo, fuiſſet quoque in culpa, cum ipſa licentia Apoſtolica inſerta eſſet in inſtrumento impoſitionis cenſus, ideoque ignorantiam allegare non poſſet.

Verum hæc reſponſio alia debilior, minuſque fundata videbatur, quoniam cum ea præmiſſis, atque ex aſſertione ipſius Rectoris, qui licentiam obtinuerat, creditor juſte opinatus fuerit, quod ageretur de contractu cenſuali, exinde reſultabat, quod ad præſcriptum Pianæ Con- 17
ſtitutionis, contractus ex ejus parte deberet eſſe perpetuus, cum omnimoda irrepetibilitate ſortis, cujus reſtitutio ſolum poſita eſt in facultate debitoris, cui, non autem ipſi creditori, certus terminus ad extinguendum, potius pro ſtylo, quam pro præciſa neceſſitate adjectus eſt, ut quotidiana praxis docet.

Atque prorſus improbabile eſſe dicebam, ut creditori viro idiotæ, ac legum ignaro, imputanda eſſet mala intelligentia licentiæ Apoſtolicæ, adeo ut dici poſſet, quod contra ejus formam contrahendo, eſſet in culpa, dum ultra aſſertionem Rectoris, cui tanquam Sacerdoti, & Parocho, 18
qui dictam licentiam obtinuerat, credendum erat, ac ultra probabilem, imo veriorem ejuſdem licentiæ intellectum ob præfinitionem fructuum in certa ſumma uniformi, ut ſupra; Sufficere, ac abundare dicebam, ut prius Judex primæ inſtantiæ, doctus, & qualificatus Prælatus, deindeque eadem Rota in prima reſolutione, hanc interpretationem dictæ licentiæ attribuerint; Prorſus enim abſonum eſt dicere, ut idiotæ negotiatori legum ignaro, imputandum ſit, cur habuerit illam credulitatem, quam duo Tribunalia habuerunt; Accedente etiam veriſimili voluntate Papæ, quod juxta communem frequentem praxim, hanc licentiam pro explicita impoſitione cenſus non fuiſſet denegaturus, & e converſo magna inveriſimilitudine faciendi contractum, juxta modum in ſecunda deciſione præſuppoſitum, cum nulla ejus praxis detur.

Demum in hac ſecunda deciſione parum probabiliter admittitur motivum Scribentium pro Rectore, quod ſcilicet Auguſtinus auctor auctorum tanquam Rector Eccleſiæ

non

non potuiſſet contra ipſam acquirere ceſſionem jurium, ut ducto argumento ab iis, quæ habemus de tutore non acquirente ceſſionem jurium contra pupillum, in Prælato tutoris jure regulando, advertitur apud Oleam *de Ceſ. jur. tit. 2. quæſt. 6. n. 13.*

Siquidem admittendo concluſionem, dicebam fallaciam
29 claram eſſe in applicatione, quoniam, ut advertitur ſuper iſta concluſione in ſua materia *infra, ſub tit. de tut. & adminiſtr. hoc eodem lib. diſc.* 2. & adminunt Olea, *& omnes per eum relati, dict. quæſt. 6. n. 3. & ſeqq.* illa procedit quando militet ratio, cui innixa eſt, ubi ſcilicet ad inſtar eorum, quæ habentur ad materiam text. *in leg. per diverſas, & leg. ab Anaſtaſio*, jura turbida, & litigioſa, pro modico, ſeu inferiori pretio obtineri poſſunt; Sive etiam ubi ea ſint clara, & liquida, temporum autem, vel perſonarum conditio opportunam præbeat occaſionem illa acquirendi pro minori pretio, quoniam tunc, illud utile negotium, quod fieri poteſt ad commodum pupilli, vel Eccleſiæ, fieri non debet per tutorem, vel Prælatum ad commodum proprium, ita ſupplantando eum, qui ſub ejus adminiſtratione vivit; Ac etiam ne detur occaſio tutoribus, vel adminiſtratoribus, ita revolvendo chartas veteres, uſurpare bona adminiſtrata, deindeque ſe confovere cum hujuſmodi ceſſionibus, in quibus proprie DD. ponderant ſtudioſam affectationem; Secus autem ubi publice, & palam, ac bona fide, pro eodem pretio abſque eo, quod pupilli, vel Eccleſiæ conditio in aliquo deterior efficiatur, iſta ceſſio, quæ cuicumque tertio fieri poteſt ipſi minori, vel Prælato fiat, ut advertitur *dict. diſc. 12. de tutor. & admini-*
30 *ſtrat.* Et conferunt etiam quæ habentur *ſub tit. de penſion. diſc. 68.* de ceſſione commoditatis penſionis, quam ipſemet Titularis ſuper beneficio a ſe poſſeſſo acquirere poteſt.

Dicebant etiam Scribentes pro Eccleſia, ſeu Rectore ſucceſſore, (atque ſecunda deciſio admiſit) quod idem Auguſtinus ſucceſſor in Parochia tenebatur hoc debitum extinguere, quodque propterea non debebat, nec poterat
31 reportare ceſſionem tranſlativam, quæ non datur in debitore diſſolvente proprium debitum, ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Gregorium *dec. 75. n. 7.* Cavaler. *dec. 568. n. 2.* Dunozett. ſen. *dec. 187. n. 3.* Camill. de Med. *conſ. 110. n. 4.*

Concluſio enim eſt vera in caſu ſuo, ut pluries advertitur in ſua ſede *ſub tit. de credito, & alibi*; Sed pro meo judicio fallacia erat in applicatione, quoniam in licentia Apoſtolica, poſtquam diſponitur, ut liceat dictam ſummam ab aliis accipere ſub fructu quinque pro centenario, & cum aſſignatione penſionum, ex tenore litterarum Apoſtolicarum congruentius referibili ad ipſos fructus, indefinite adjicitur id, quod ex ſtylo, ut ſupra, ſub diverſis verborum formulis in hujuſmodi licentiis adji-
32 ci ſolet (ſunt verba præciſa) *Ita tamen ut dictus Jacobus intra duodecim annos dictam Eccleſiam in ſuis juribus quoad hoc reintegraſſe omnino debeat.*

Ex his enim verbis patet, quod onus eſt perſonale, cum per verba mere perſonalia illi Rectori injunctum ſit: Et licet verius videatur, ut dicta obligatio ſit potius cauſativa, quam fixa, & perſonalis, juxta eam ſpeciem cauſativæ obligationis, de qua habetur *ſub tit. de Regal. diſc. 8. & 9.* adeout dictus Jacobus demonſtrative potius ſtare dicatur, atque in eo demonſtraretur Rector, juxta eam ponderationem, de qua *ſub tit. de fideicommiſſ. diſc. 57.* Attamen dict. Auguſtinus juſtam habuit cauſam credendi ſe non eſſe ad id obligatum.

Ac ulterius, iſta obligatio, utpote adjici ſolita de ſtylo, non videtur eſſe in uſu, cum contra Prælatos, vel
33 alios adminiſtratores, nunquam in foro id practicatum dignoſcatur; Potiſſime ubi agitur de beneficiis curatis, in quibus, ut ex traditione Covarr. & aliorum advertitur *ſub tit. de benef. diſc. 81. & 100. & in aliis*, Rector onerosam potius, quam lucrativam cauſam fovere dicitur, atque in hoc differunt beneficia curata a ſimplicibus: Niſi ageretur de adeo magna excreſcentia ſupra congruam a Concil. Trident. taxatam, ut in exceſſu dici valeat merum lucrum, & nihilominus neque praxis id docet; Ac etiam ob reduplicationem perſonarum, quod alia eſt perſona propria, & alia Rectoris Eccleſiæ, cujus debitum non eſt proprium.

ROMANA LOCORUM MONTIUM.

PRO HÆREDIBUS HIERONYMI BOCCHINDENTIS,

CUM SORORE MARIA VICTORIA DE MAXIMIS.

Caſus diſputatus in Camera, & ſepius, ut infra.

De alienatione locorum montium, an veniat ſub prohibitione *Extravag. Ambitioſæ*: Et quando data invalida alienatione, veniant fructus medio tempore percepti, inter alienationem, & petitam revocationem: Et quid de alienatione uſusfructus, ſeu fructuum aſſignatorum Religioſo ad vitam.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries cum reſolutione.*
2 *Loca montium reputantur ſtabilia.*
3 *Bona delata Religioſo acquiruntur directe, & immediate Monaſterio.*
4 *De libertate locorum montium circa eorum contrectationem, & de ratione.*
5 *Quando iſta libertas non procedat.*
6 *De eadem quando non procedat.*
7 *De ratione libertatis, de qua n. 4.*
8 *De Conſtitutione Urbani VIII. ſuper dicta libertate.*
9 *Et de alia ratione dictæ libertatis alienationis locorum montium.*
10 *Quando loca montium cadant ſub* Extravagant. Ambitioſa.
11 *Habitualiter omnia bona, & jura delata Religioſo acquiruntur Monaſterio.*
12 *Sed vitalitiæ aſſignationes de facto ſunt ad diſpoſitionem ipſius Religioſi.*
13 *Fructus, vel commoditas non cadunt ſub* d. Extravag. Ambitioſæ.
14 *Penſio Eccleſiaſtica non eſt in commercio, ſed bene ejus commoditas.*
15 *Quod jus, vel intereſſe Monaſterium habeat in vitalitiis aſſignationibus Religioſi.*
16 *Quando iſtæ aſſignationes prohibitæ ſint alienari, necne.*
17 *De articulo an, & quando emptor bonorum Eccleſiæ male alienatorum teneatur ad fructus.*
18 *A fructibus perceptis, & conſumptis excuſat bona fides, vel media.*
19 *Limitatur concluſio, de qua num. præced.*
20 *Declaratur limitatio.*
21 *De dilemmate ſuper contentis num. 18. & ſeq.*
22 *Eccleſia, quæ retractat alienationem, debet reſtituere quod accepit.*
23 *Ubi fructus reſtituuntur, debetur emptori pretii intereſſe.*
24 *De intereſſe debito creditori, qui reſtituit, vel imputat fructus pignoris.*
25 *Quod id non procedat in Curia.*
26 *Quando etiam juxta opinionem Curiæ Eccleſia teneatur ex fructibus defalcare intereſſe pretii, quod habuit.*
27 *Quod non ſit commendabilis nimius zelus, at rigor favore Eccleſiæ.*

D I S C. XII.

LOca montium Sor. Mariæ Victoriæ (ultra dotem) aſſignata, ut ex fructibus, juxta toleratam ab Eccleſia conſuetudinem, aliquid pro extraordinaria ſubventione haberet, 1
(ex iis, quæ pluries deducuntur *ſub tit. de dote*, ubi quod reputantur pars dotis) eadem Monialis cum præſentia, & conſenſu Abbatiſſæ, ejus vita, ſeu jure durante, accepto congruo pretio, ceſſit Hieronymo, quo defuncto, pœnitens, ad illa reintegrari obtinuit a Theſaurario contra emptoris hæredes, condemnatos etiam ad reſtitutionem fructuum ab initio; Introductaque cauſa per appellationem in Camera, & dato dubio, An ſententia Theſaurarii eſſet confirmanda, vel infirmanda, pro confirmatione in ipſis locis montium reſolutio prodiit; Super condemnatione autem fructuum pluries ſuſpenſa fuit reſolutio, quæ pendet.

Quare duæ fuerant inſpectiones. Una circa reintegrationem ad ipſa loca montium; Et altera circa reſtitutionem fructuum, ubi ipſorum locorum alienatio invalida eſſet: Quatenus autem pertinet ad primam, dicebant Scribentes pro

pro Moniali, ſeu Monaſterio, (quibus tam Theſaurarius in prima inſtantia, quam Camera adhæſerunt,) quod loca montium jure ſtabilium cenſentur, adeout ſub immobilium diſpoſitione veniant, & circumſcribantur loco, atque ſuper eis tanquam bonis ſtabilibus fructiferis imponi valeant cenſus ad formam Pianæ Conſtitutionis, necnon ſub
2 alienandi prohibitione veniant, Gabr. *conſ.* 141. *n.* 23. *lib.* 2. Theſ. Jun. *lib.* 2. *quæſt. for.* 5. *n.* 16. Rovit. *pragm.* 1. *de jur. & exact. fiſc. n.* 66. *&* 80. Cenc. *de cenſ. quæſt.* 39. *n.* 13. Rot. apud Burat. *dec.* 474. *dec.* 177. *n.* 38. *part.* 5. *recent. & ſæpius*, ac habetur etiam in ſua materia *ſub tit. de Regal.* Et conſequenter exinde de plano reſultare dicebant nullitatem dictæ alienationis non ſervata forma *Extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccleſ. non alienand.* cum juxta opinionem Canoniſtarum in Romana Curia extra controverſiam re-
3 ceptam bona, & jura ex perſona Religioſi profeſſi delata directe, ac immediate acquirantur Monaſterio ex perſona, & jure proprio, etiam independenter a perſona Religioſi, ut *dec.* 333. *n.* 2. *part.* 2. *rec.* Cavaler. *dec.* 346. *n.* 1. Burat. & add. *dec.* 394. *dec.* 639. *n.* 14. *& dec.* 756. *n.* 6. & habetur *ſub tit. de Regularibus*, ac etiam ſub altero *de ſucceſſionibus*, & ſub altero *de renunciationibus*, & præſertim in hoc ultimo habentur declarationes.

Non negabam ego ſcribens pro hæredibus emptoris, veritatem præmiſſorum in abſtracto, quatenus de privata alienatione locorum montium in proprietate ageretur; Dicebam tamen ceſſare applicationem ex communi recepto uſu in hujuſmodi locis montium, ſeu juribus cum Principe, vel Republica, in quibus ex quadam ſpeciali ratione inductum eſt, & conſervari videtur omnimoda libertas commer-
4 cii, ac ſecuritas emptoris, qui eo ipſo, quod officialis, ad quem pertinet, reſignationem admiſit, omnino tutus remanet a quibuſcumque vinculis, & oneribus, quæ in libris publicis; vel ipſiſmet literis patentibus deſcripta non ſint; ex ea ratione, quod emptor acquirere dicitur immediate a Principe, vel Republica, quæ in auctorem agnoſcit, prior autem poſſeſſor tollere dicitur ſe de medio, extinguendo ſuum jus per quandam ſpeciem refutationis in manu Principis, vel ejus officialis, cui ſufficit cenſus ejus, quem deſcriptum habet creditorem in ſuis libris publicis, ut in dicta ſua materia *ſub tit. de Regal.* pluries; Unde propterea uſus inolevit, quod in hujuſmodi reſignationibus, non adhibentur ſolemnitates ſtatutariæ, quæ in alienationibus, aliiſque contractibus minorum, & mulierum requiruntur, neque inquiritur, an poſſeſſores, qui reſignationes faciunt, ſint ſæculares, vel Religioſi, ut generaliter, & inconcuſſe ſervari videtur, tam in locis montium Urbis, quam per totam Italiam, ac etiam in juribus Hiſpaniarum, ac in omnibus fere Principatibus Europæ.

Iſtud fundamentum neglectum fuit, potiſſime ob diſcretivam contemptam in erectionibus aliquorum montium,
5 quod id expreſſe conceditur in privilegium, ut quicumque poſſeſſores, in quorum fidem deſcripta ſunt, quamvis Religioſi profeſſi, abſque alia ſolemnitate, libere poſſint reſignare, unde propterea dicebatur, quod in illa ſpecie, qua iſtud privilegium attributum non legitur, firmata remaneat juris diſpoſitio, ex ratione diſcretivæ ad regulam text. *in leg. unica*, *§. Sin autem*, *Cod. de caducis. tollen.* de qua præſertim frequenter in materia fideicommiſſaria, quod, dum ubi voluit dixit, ergo noluit ubi non dixit.

Item quia iſta forma ſervata non eſſet, dum proceſſum non erat per viam formalis reſignationis acceptatæ per
6 Secretarium, ſeu officialem ad id deputatum, qui ex integro reſignatarium deſcripſiſſet creditorem in publicis libris, ſed per viam privatæ venditionis, vel ceſſionis per inſtrumentum coram notario, & teſtibus.

Iſtud ſecundum fundamentum (reflectendo ad veritatem) mihi ſolidum videbatur, quando ageretur de venditione ipſorum locorum montium pleno jure, adeout actus tenderet in perpetuum, ac directum monaſterii præjudicium, atque non ſubſiſteret obviuum, de quo infra, ut alienatio reſtringeretur ſolum ad fructus, ſeu commoditatem; Et conſequenter ubi ita res ſe haberet, juſtam credidiſſem reſolutionem, quando ageretur de juribus Monaſterio, actu, & habitu quæſitis, ſecus autem ubi proceſſum eſſet per viam, reſignationis coram officiali ad id deputato, ex inſinuata ratione, quod in his bonis, ac juribus differentibus, Princeps non agnoſcit alium creditorem, niſi eum, quem in
7 libris deſcriptum habet, cujus conſenſu contentus eſt.

Ideo enim hujuſmodi alienationes ſolemnitatibus non ſubjacent, eo quia actus, qui geritur a reſignante, non importat formalem translationem dominii de uno in alterum, ex ſolo privato facto venditoris, unde propterea emptori imputari valeat, cur non bene inquiſieris conditionem, ac poteſtatem venditoris, ſed principaliter ſequitur publicam fidem Principis, cum quo potius contrahere dicitur; Ideoque dicta privilegia, quæ in quorundam montium erectionibus adjici ſolent, continere potius videntur expreſſionem ejus, quod de jure ineſt, ad omnes quæſtiones, ac difficul- 8
tates removendas, ad inſtar Conſtitutionis 154. Urbani VIII. ſuper eorumdem locorum montium libertate editæ, ut facta dicatur gratia majoris declarationis ejus, quod etiam ante illius editionem, ita ratione ſubjectæ materiæ de jure diſpoſitum erat, ut pluries advertitur ſub *tit. de Reg. ad hanc materiam locorum montium*, præſertim *diſc.* 27. *& ſeqq.*

Hinc proinde, ubi proceſſum fuiſſet per viam liberæ reſignationis admiſſæ per Secretarium, abſolutam eſſe credebam actus validitatem, non curato an propria poſſeſſoris eſſet prohibita, necne, quoniam, ut in dicta ſua materia pluries advertitur, quando fiunt emptiones locorum montium, inquirere non ſolet emptor qualitates perſonarum, quæ vendant, ſeu reſignent, ſed diriguntur ordines Montis pecuniæ, 9
vel alteri banco, ut ſolvat tantum pecuniæ quantitatem ei, quem per fidem Secretarii conſtaret libere reſignaſſe tot loca montium, ita ſequendo potius publicam fidem officialis, quam privatam incerti, ac ignoti poſſeſſoris.

Quamvis autem, in hac facti ſpecie, emptor, ut ſupra, non fidem publicam, ſed potius privatam poſſeſſoris ſecutus eſſet in forma contractus privati, adeout quando ageretur de alienatione ipſorum locorum montium in proprietate, ac pleno jure, ſeu alias Monaſterio actu, & habitu quæſi- 10
torum, & cum ejus patrimonio incorporatorum, ego admitterem dictas concluſiones, quodque etiam loca montium tanquam ſpecies ſtabilium, vel æquipollentium, caderent ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ*, adinſtar eorum quæ habemus in alienatione cenſuum ſupra, *diſc.* 1. & in pleriſque aliis; Adhuc tamen in hac facti ſpecie, ex ejus particularibus circumſtantiis, nimium rigorem adhibitum eſſe credidi, quoniam licet de ſtricta juris cenſura ob incapacitatem Religioſi profeſſi habendi dominium, & poſſeſſionem in particulari, (cum id repugnet voto paupertatis per eum ſolemniter emiſſæ) omnia bona, & jura, quæ 11
ipſi profeſſo delata, ſeu aſſignata ſint, habitualiter eſſe dicantur penes Monaſterium, etiam ubi dantis præceptum, ſeu lex expreſſa accederet, ut Monaſterio nullatenus bona, vel jura acquirerentur, ut advertitur ſupra, *ſub tit. de donat.* & habetur etiam *ſub tit. de teſtam. & de legatis*, Attamen naturaliter & de facto, ex communi conſuetudine per Eccleſiam tolerata, ubi agitur de aſſignatione, vel acquiſitione ad ſolum uſufructum, vel fruitionem vitalitiam, ſunt ad liberam ipſius Religioſi diſpoſitionem, ut adver- 12
titur, præſertim *d. tit. de Regal. diſc.* 34. ac etiam ſupra. *ſub dict. tit. de donat.*

Et conſequenter iſta dicitur alienatio, potius fructuum, ſeu commoditatis, quæ non tangit ipſius proprietatis ſubſtantiam, & quæ ſpecies alienationis *ſub dictæ Extravag.* diſpoſitione non cadit, ut advertitur ſupra, *diſc.* 1. Erit terminis ſpecialibus validæ alienationis, vel ceſſionis fructuum ad vitam factæ per Religioſum, ita ſe privantem alia 13
majori ſubventione, quam habebat, firmant Sanchez *ad præc. decal. tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 22. *n.* 16. Barboſ. *ad Concil. ſeſſ.* 25. *cap.* 1. *de Regular. n.* 14. ac firmavit etiam Rota in Romana Salviani 31. Januarii 1646. coram Veroſpio: Et conſetum quæ habentur *ſub tit. de feud. diſc.* 61. *&* 62. & alibi ſuper alienatione commoditatis non cadente ſub pro- 14
hibitione; Et in fortioribus *ſub tit. de penſ.* præſertim, *diſc.* 68. *& ſeqq.* ut quamvis penſiones Eccleſiaſticæ jure ſpiritualium rerum in hoc habeantur, ideoque in commercio mediante pretio non ſint abſque Apoſtolico beneplacito, etiam ad effectum eas extinguendi, attamen earum commoditas in commercio eſt pretio mediante, ut quotidiana recepta praxis docet; Et ſic quod expectata potius ſubſtantia veritatis, quam formalitate verborum, hujuſmodi alienatio quid importet.

Et licet etiam in hujuſmodi vitalitiis aſſignationibus, quæ de facto ſunt ad ipſius Religioſi diſpoſitionem, adeſſe dicatur formale intereſſe Monaſterii, cujus intereſt, ne Religioſus, præſertim Monialis, tali ſubſidio privetur pro extraordina- 15
riis indigentiis, quibus alias oporteret, quod ipſum Monaſterium provideret, adeout intrare videantur ea, quæ ſuper intereſſe ſecundario uxoris, ac filiorum in donationibus contemplatione certi matrimonii habentur pluries *eod. tit. de donat. diſc.* 2. *& ſeqq.* Ac etiam circa intereſſe parentum, vel conjunctorum Monialium habetur *d. tit. de Regal. diſc.* 34.

Attu-

Attamen id non percutit materiam *Extrav. Ambitioſæ*,
ſed terminos diverſos indifferentes, in quibus proceden-
dum videtur cum eiſdem regulis, & propoſitionibus, cum
quibus proceditur in d. materia donationis contemplatio-
ne matrimonii, an ſcilicet actus ſincere, ac bona fide ſe-
quatur, vel potius in fraudem tertii intereſſati, & per viam
remiſſionis; Quod etiam in hac facti ſpecie recte proce-
dit, nedum ea d. ratione, ſed etiam ea altera, ne præſer-
tim Moniales circumventionibus ſubjectæ, ita hujuſmodi
ſubſidiis ſub motivo benevolentiæ ſpolientur, ut ſæpius
practicatum vidi, atque ita intelligenda videtur Rotæ de-
ciſio in Viterbien. Salviani 20. Junii 1659. coram Certo,
quæ loquitur in ſpecie de renunciatione hujus redditus
16 vitalitii; Sed quando cum ſcientia, & conſenſu Superio-
rum, & ex juſta cauſa, id ſequatur, non videtur, quod
intrent iſti termini alienationis bonorum Eccleſiæ, quo-
niam in effectu non eſt alienare bona, & jura Monaſte-
rii, ſed ſolum fructus, ſeu commoditatem ipſius particu-
laris Religioſi ad vitam.

Quo vero ad alterum punctum reſtitutionis fructuum;
Dicebam (etiam in ſenſu veritatis) diſtinctionem eſſe,
17 quam poſt antiquiores Canoniſtas bene reaſſumit Felin. *in
cap. de quarta*, n. 25. *& ſeqq. de præſcr.* cum quo procedit
Rota, quod aut agitur de alienatione formali ſine dubio
prohibita, adeout ignorantia juris in emptore ſit impro-
babilis tanquam in re clara, certumque ſit in alienatione
adeſſe certam juris reſiſtentiam, & tunc reſultet in poſſeſ-
ſore mala fides præſumpta, quæ cauſat reſtitutionem fru-
ctuum ab initio; Aut vero accedit juſta ignorantia facti,
vel etiam juris dubii, quæ ignorantiæ facti aſſimilatur,
& tunc ſecus dicendum ſit, cum ceſſare dicatur ea mala
fides, quæ impedit, ne poſſeſſor fructus percipere, & tan-
quam ſuos conſumere valeat, ut ita diſtinguendo habe-
tur, præſertim per Rot. *dec. 444. part. 4. rec. tom.* 2. ubi
addentes plures cumulant concordantes, & habetur etiam
ſupra, *diſc.* 1. dum ad effectum, ut poſſeſſor excuſetur a
fructibus perceptis, & conſumptis, ſufficit, ut abſit mala
18 fides poſitiva, quamvis non adſit bona poſitiva, cum et-
iam ea media, quæ datur inter bonam, & malam, (qua-
lis eſt illa dubitantis,) ad hunc effectum ſufficiat, ut apud
Cavaler. *dec.* 409. *in fin.* & 645. n. 1. Gregor. & Adden.
dec. 74. Buratt. & Add. *deciſ.* 184. 227. & 714. Merlin.
dec. 663. *repetit. dec.* 3. *par.* 7. *rec. n.* 4. & 5. *& ſæpius*; Atque
ex præmiſſis indubitatum videbatur, ut ſaltem emptor dici
non poſſet in mala fide vera, ut advertitur etiam ſupra in
Neriton. *diſc.* 4.

Non negabant Scribentes concluſionem, ſed replica-
bant, eam procedere in illis fructibus, qui petantur ac-
19 ceſſorie ad rem principalem ea ratione malæ fidei, juxta
illam fructuum condemnationem, quæ ſequi ſolet pro
communi ſtylo a die motæ litis, ut in ſua materia *ſub
tit. de judiciis*; Secus autem ubi agatur de illis fructibus,
qui non petantur acceſſorie, & conſecutive ad rem eorum
productivam, ſed principaliter, ac independenter, & de
per ſe, juxta diſtinctionem, de qua præſertim plene Rota
apud Merlin. *d. dec. 663. repet. dec. 3. p. 7. rec. n. 6. cum ſeq.*
pluries in aliis canonizata, (cum in hac materia repute-
tur magiſtralis,) iſtaque diſtinctio magnam apud judices
inferebat difficultatem.

Concluſio in ſuo caſu eſt vera, ſed omnino extranea
erat a caſu præſentis controverſiæ, ideoque manifeſta fal-
lacia conſiſtere videbatur in applicatione; Illa ſiquidem
procedit in illis fructibus, qui tanquam per ſpeciem an-
nuæ præſtationis debentur, adeout ſpeciem ſortis princi-
20 palis redoleant, ac debiti independentis, ut (e. g.) ſunt
annui cenſus, juxta *dec.* 254. Franchi, & habetur ſæpius
in ſua materia *ſub tit. de cenſibus*, quoniam ſi creditor
petat fructus decurſos plurium annorum principaliter, &
de per ſe, non poteſt debitor, vel poſſeſſor excuſari a ſo-
lutione ex prætextu bonæ, vel non malæ fidei; Ita pari-
ter in decimis, quæ ſingulis annis debentur, & in qua-
rum terminis aliquæ deciſiones loquuntur; Aut in annua
penſione Eccleſiaſtica, de qua loquitur *d. dec.* Merlin. Hoc
autem nil commune habebat cum caſu, dum iſte emptor
locorum montium ad nihil erga actricem obligatus erat,
neque ad aliquam præſtationem tenebatur, ſed fructus per-
cepit tanquam ex bonis, quæ credebat eſſe ſua ex dicto
emptionis titulo, quo reſoluto, alia non intrat actio pe-
tendi fructus, niſi acceſſorie, & conſecutive ad ipſa bo-
na ratione malæ fidei.

Hinc proinde dicebam intrare dilemma inevitabile,
21 quod aut ſub iſto contractu deducta erant ipſa loca mon-
tium ſit ſubſtantia, ſeu ipſum jus uſusfructus, (quod pon-
deratum tanquam jus, inalienabile eſt, atque ſub *Extrav.*
diſpoſitione cadit juxta diſtinctionem, de qua *d. tit. de feud.
diſc.* 61. *& ſæpius*;) Et tunc ſine dubio fructus veniunt
tanquam acceſſorie, & conſecutive ad ipſam rem eorum
productivam, & conſequenter intrat d. concluſio ſuper
fructuum excuſatione ratione non malæ fidei, non autem
limitatio; Aut in contractum deducti fuerunt ipſi fructus
principaliter, ac de per ſe independenter a ſorte principali,
ac ſubſtantia illorum productiva, & tunc non intrat diſpo-
ſitio *Extrav. Ambitioſæ*, quæ non capit alienationem fru-
ctuum, vel commoditatis, ut ſupra.

Quia vero juſtum, & æquum eſt, (ut pluries in præce-
dentibus inſinuatus, ac plene deducitur per Add. *ad d.
dec. 444. part. 4. rec. tom. 2.*) ut Eccleſia, quæ alienationem
revocat, reſtituat id, quod pro alienatione accepit, atque
in ejus utilitatem verſum eſt, ne alias locupletetur cum
aliena jactura, contra illius juſtitiæ, & æquitatis ratio-
nem, quam ipſa Eccleſia præ cæteris profitetur; Hinc pro- 22
inde dicebam, quod actrix, vel Monaſterium reſtituere
tenebatur pretium acceptum, quod per Scribentes non con-
trovertebatur, dum ea facti circumſtantiis conſtabat vere
acceptum, ac verſum eſſe; Ad reſtitutionem tamen vitan-
dam inſiſtebatur in reſtitutione fructuum, ut mediante iſto-
rum imputatione, d. ſolutio ſequeretur.

Ponderabam item, an poſita obligatione emptoris re-
ſtituendi fructus ab initio, & e contraverſo obligatione
Eccleſiæ reſtituendi pretium, pro iſto deberentur interuſu-
ria, tanquam ſpecies fructuum recompenſativorum, juxta
ea, quæ habentur *ſub tit. de feud. diſc.* 31. ut ſcilicet, 23
quamvis revocata alienatione feudi, veniant fructus ab
initio, attamen emptori debeantur interuſuria pretii, quod
interim venditor habuit in manibus; Ac etiam habetur
apud Fontanell. *dec.* 209. *& ſeqq.* de imputatione facien-
da fructuum perceptorum ex pignore pro credito pecunia-
rio, pro quo tamen debita eſſent creditori interuſuria cum
d. fructibus compenſanda, quatenus tamen fructus non 24
eſſent majores, ſecus autem ſi minores, & apud Maſtrill.
dec. 106. ubi de caſu, de quo *ſub tit. de uſur. diſc.* 4. cum
ſimilibus.

Verum difficultatem mihi præbebat Romanæ Curiæ o-
pinio, non admittendi illud intereſſe pro credito pecunia-
rio, quod paſſim datur in Regno Neapolitano, & in al-
tero Siciliæ, ac etiam in Cathalonia, de quibus locis al-
legati loquuntur, ac alibi, niſi probentur in ſpecie requi-
ſita lucri ceſſantis, vel damni emergentis, ut in ſua ma-
teria *ſub tit. de uſur. & intereſſe*.

Adhuc tamen conſiderabam inſpiciendum eſſe, an Ec-
cleſia ex pretio interim in manibus retento, utilitatem in
fructu quoque perceperit, quia nempe pecuniam in cenſus, 25
vel alios effectus fructiferos erogaverit, ſive cenſus paſſi-
vos extinxerit; Et tunc planum eſſe dicebam, ut ejuſdem
rei duplicatum fructum prætendere non poſſet, cum eſſet
formalis locupletatio de alieno; Aut vero iſta circumſtan-
tia non concurrebat, adeout pecunia interim infructifera 26
in ejus manibus fuerit, puta quia erogata in bona mobi-
lia, vel alios uſus currentes, & tunc dubitandi major ratio
intrat; Adhuc tamen favore emptoris intrare videtur ea-
dem ratio, vel æquitas derivata ex text. *in l. curabit. C.
de action. empti*, quam receptum eſt procedere quoque fa-
vore emptoris in pretio, quod venditori ſolvit, ut *d. tit.
de uſur.* advertitur, dum ita probata dicuntur intereſſe re-
quiſita, quod ſcilicet emptor ejus pecuniam in emptionem
rei fructiferæ inveſtitam eſſe debere in animo habuit,
quodque occaſionem quæſivit, ſimilemque abſque dubio
promptam inveniſſet, juxta communem notorium uſum;
Quo enim magis agitur cum Eccleſia, eo magis æquitati 27
locus dari debet, ac benignius procedi, quamvis indiſcre-
tus zelus adminiſtrantium bona Eccleſiarum, contrarium
frequentius doceat, quaſi quod ratio pietatis prævalere
debeat juſtitiæ, ac naturali æquitati, quod mihi perpetuo
abſurdum, parumque commendabile viſum eſt; Invigilari
etenim debet, ne Eccleſia ſit in damno, & non ſupplan-
tetur, non autem, ut lucrum facere debeat, ſive practicare
illum rigorem, qui naturali æquitati, ac humano com-
muni uſui adverſari videtur, adeout apud populum ſcan-
dalum ita ſequi videatur.

PANORMITANA FEUDI, PRO ARCHIEPISCOPO, CUM RIGGIIS.

Conſilium pro veritate.

De conceſſione feudali facta per Eccleſiam, ubi conſtet de mala exequutione beneplaciti Apoſtol. ac de læſione. Et quando per lapſum longiſſimi temporis, uterque defectus tollatur; Et quando exequutio dicatur male facta, & de modo regulandi læſionem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Prohibitio alienationis bonorum Eccleſiæ eſt antiqua, etiam a temporibus Apoſtolorum.*
3 *De duplici requiſito beneplaciti Apoſtolici, & juſtæ cauſæ copulative requiſito.*
4 *Paria ſunt non adeſſe beneplacitum, vel eſſe male exequutum.*
5 *Clauſula, vocatis vocandis, facit exequutorem mixtum, & de citatione promotoris fiſcalis.*
6 *An Capitulum ſit legitimus oppoſitor, & debeat citari.*
7 *Poſt exequutionem, juriſdictio exequutoris expirat.*
8 *Si novæ litteræ expediuntur, nova exequutio requiritur.*
9 *Tempus calamitoſum, & accidentale non eſt attendendum ad regulandam utilitatem.*
10 *De beneplacito præſumpto ex lapſu temporis.*
11 *Inſtantia de jure canonico nunquam perit.*
12 *Sed per longam deſertionem lis remanet derelicta.*
13 *De effectu, ſeu operatione centenaria.*
14 *In iis, quæ habent tractum ſucceſſivum, læſio ſupervenions attenditur.*
15 *An detur conductori remiſſio penſionis ob ſubſequutam diminutionem bonorum.*
16 *Et quid e converſo in caſu augmenti, an debeat augeri reſponſio.*

D I S C. XIII.

1 Uſque ab anno 1472. Archiepiſcopus Panormitanus, conceſſit illis de Riggio feudum nuncupatum *Brucate*, obtento deſuper beneplacito Apoſtolico; De anno autem 1500. ac etiam antea, Archiepiſcopus ſucceſſor, agnoſcens dictæ conceſſionis læſionem, nullitatem declaravit, ac litem inſtituit, ejus tamen proſequutione neglecta, per longiſſimum ſpatium annorum circiter 150. Cumque ad dictum Archiepiſcopatum promotus eſſet ille meus amicus, de quo habetur mentio *ſub tit. de preeminent. diſc.* 28. hic in animo habuit hujuſmodi adeo oblitam cauſam ſuſcitare, dictumque feudum recuperare, quod ſupponebatur eſſe annui redditus ſcut. 8. mil. cum conceſſio facta eſſet ſolum pro annua præſtatione cenſuum ſalmarum frumenti, & 70. unciarum in pecunia; Hinc proinde tranſmiſſa facti notula, conſilium pro directione petiit, ſuper quo tres conſtituebam inſpectiones; Primo ſcilicet ſuper validitate, vel invaliditate dictæ conceſſionis de per ſe conſideratæ, præſcindendo a lapſu temporis; Secundo, an dictus adeo diuturni temporis lapſus in propoſito obſtaret; Et tertio, quatenus obſtaculum præberet, adeout ipſa conceſſio directe impugnari non poſſet, quale aliud remedium eſſet intentabile.

Quoad primum, cum eo magis proliſo ſtylo inanium allegationum pleno, qui in reſponſis tranſmittendis ad partes, (damnabiliter tamen, ut vulgo ſatisfieret) adhiberi
2 ſolet, conſtituebam regulam ſuper prohibitione alienationis bonorum Eccleſiæ, quam eſſe antiquiſſimam, etiam a temporibus Apoſtolorum, cæteris relatis erudite probat magiſter meus Arias de Meſa *lib. 3. var. cap.* 23. quodque juxta inſinuata ſupra, *diſc. 1. in principio*, hodie per diſpoſitionem *Extravag. Ambitioſæ, de reb. Eccl. non alien.* præciſe neceſſarius eſt copulativus concurſus duorum requiſitorum; Pri-
3 mo ſcilicet beneplaciti Apoſtolici, ſine quo aliæ ſolemnitates per antiquiores canones præſcriptæ non ſufficiunt (quamvis dicto beneplacito accedente ea magis communi, & recepta ſententia, illæ neceſſariæ non ſint, cum illud eas ſuppleat;) Et ſecundæ juſtæ cauſæ conſiſtentis in neceſſitate, quæ debet eſſe vehemens, & præciſa, cui aliter conſuli non valeat, ſive in utilitate, quæ debet eſſe certa, & evidens, ut poſt Canoniſtas *in cap. 1. & cap. nulli, de reb. Eccleſ. non alien. & in Clement. 1. eod. tit.* in terminis conſimilis conceſſionis feudi in eadem Inſula factæ per Eccleſiam Meſſanen. plene apud Merlin. *dec. 702. reperit. dec. 95. p. 7. rec. & ad ſatietatem, dec. 275. & 276. p.* 10. adeout ſit principium, quod hodie nullam admittat in foro quæſtionem, ſed præſupponi valeat, ideoque tyronicum videtur deſuper auctoritates deducere, vel deſiderare.

Primum requiſitum ſolemnitatis deficere videbatur, quoniam licet adeſſet beneplacitum Apoſtolicum conceſſum per Sixtum IV. attamen manifeſta erat nullitas illius executionis, quod operatur idem, ac ſi nullatenus adeſſet, 4
cum in hac materia paria ſint, nullum, & nihil, ideoque idem ſit nullum adeſſe beneplacitum, vel illud adeſſe, ſed male executum, ut in proxime allegatis, præſertim *dicta dec.* 702. Merlini *n. 43. & d. dec. 275. & 336. p. 10. rec. & ſupra diſc.* 1.

Ultra vero nullitates, quæ in d. notula continebantur, deductas ex illarum partium praxi, & ſtylia (ſuper quibus, ut decet, earumdem partium ſapientibus, ac peritis me referebam,) illam obſervabam ſubſtantialem, quod litte- 5
ræ Apoſtolicæ continerent clauſulam, *vocatis vocandis*, per quam executor redditur mixtus, ideoque aſſumere debet partes judicia, atque ſervatis ſervandis proceſſum compilare, ac judicialiter procedere citato in examine teſtium ſuper evidenti utilitate, aliiſque actibus, promotore fiſcali Curiæ Epiſcopalis, quoties agitur de alienatione bonorum ipſius Eccleſiæ Cathedralis, vel menſæ Epiſcopalis, ut præſertim *dec. 624. n. 4. & 7. p. 1. rec. d. dec. 275. n. 23. par.* 10. apud Merlin. *dec. 710. n. 2. cum ſeqq. & n.* 7. Multo magis, quia Capitulum ſe oppoſuit, atque executores recuſavit ſuſpectos.

Quidquid enim ſit de puncto, an conſenſus Capituli adhiberi debeat, necne, de quo habetur actum, *d. diſc.* 1.
ubi de diſtinctione inter bona, & jura ipſius Eccleſiæ Ca- 6
thedralis in univerſum, & bona menſæ Epiſcopalis; Attamen ob eamdem rationem concurſus Capituli cum Epiſcopo ad ipſam Eccleſiam efformandam, negari non poteſt, quin dici valeat, ut habeat legitimam perſonam ſe opponendi, dum videmus, quod Concilium Tridentinum vacante, vel impedita Sede Epiſcopali, non ſolum Capitulo committit adminiſtrationem Eccleſiæ, & diœceſis in juriſdictionalibus, aliiſque regimen ſpirituale concernentibus, ſed etiam committit œconomicam adminiſtrationem bonorum, & jurium menſæ Epiſcopalis; Ideoque aliud eſt, an ejus conſenſus præciſe pro ſolemnitate, vel pro integranda perſona alienantis ſit neceſſarius; Aliud vero, ut ſecluſa etiam hac neceſſitate, gerere valeat dictam legitimam perſonam oppoſitoris; quodque propterea executores, d. recuſatione neglecta, ac etiam neglecto promotore fiſcali, nulliter proceſſerint.

Et quamvia conceſſionarii, agnita nullitate geſtorum, curaſſent eam ſupplere cum aliis litteris Apoſtolicis anno ſequenti, ab eodem Sixto IV. obtentis, adhuc tamen illæ
non relevabant; Tum quia prodierant cum præſuppoſito, 7
quod res eſſet integra, neque adhuc proceſſum ad executionem, ob quam juriſdictio jam expiraverat, ut in ſpecie
advertitur, *dec. 631. num. 8. par. 2. rec.* & apud Duran. *dec.* 8
225. *n.* 6. Tum etiam, quia ubi juriſdictio adhuc non expiraſſet, oportuiſſet procedere ad novam executionem novo proceſſu, noviſque legitimis actis, ut advertitur apud Merlin. *d. dec. 110. n. 14. & 15.* cum aliis apud Altograd. *conſ. 26. n. 15. & ſeqq. lib.* 1.

Quo vero ad cauſam utilitatis, (ultra quod per teſtes, ut ſupra nulliter examinatis non juſtificabatur,) illa excludebatur; Tum quia ſupponebatur doceri in facto, quod annis præcedentibus feudum longe plus fructaſſet; Tum etiam, quia ſupponebatur conceſſionem factam eſſe de tem-
pore calamitoſo, & accidentali, quod attendendum non 9
eſt, ſed haberi debet ratio temporis præcedentis non calamitoſi, ac etiam futuræ veriſimiliter ſeparatæ reviſionis ad ſtatum priſtinum, ut apud Seraph. *dec. 1073. n. 4. & 5.* Mantic. *dec. 101. n.* 4. Merlin. *d. dec. 710. n.* 10. & conferunt quæ habentur *dec. 222. part. 11. rec. n. 5. & ſub tit. de præeminent. diſc.* 11. ut in hac materia non debeat attendi tempus calamitoſum.

Quo vero ad ſecundam inſpectionem, ſuper effectibus præjudicialibus reſultantibus a lapſu temporis, inutile
non poterat præſumptio, quæ (ſecluſa Conſtitutione Ur- 10
bani VIII.) reſultat a lapſu longiſſimi temporis junctim cum obſervantia, dum abſque neceſſitate recurrendi ad limitationes inſinuatas, *ſupr. diſc.* 1. recte quoque ad caſum applicabiles, difficultas de plano ceſſabat ex facto, ob litem

motum

motam ante an. 1500. & ſic infra 30. annos, & conſequenter deficiebar eſſentiale requiſitum pacificæ obſervantiæ, ſtante d. lite, quæ de jure canonico perpetua eſt, atque non intrat illa peremptio inſtantiæ, quæ intrat de jure civili; Ut ultra generalia, de quibus in ſua materia *ſub tit. de judiciis*, ac etiam *ſub tit. de beneſ.* ad materiam beneficii litigioſi, in hia ſpecialibus terminis conſimilis conceſſionis 11 feudi Eccleſiæ Maſſanenſis habetur apud Merlin. *d. dec.* 701. & 710. & *dec.* 16. 57. & 94. *part.* 7. *rec.*

Et licet attenta etiam hac diſpoſitione juris Canonici, 12 detur quoque deſertio litis, eo quia habetur pro derelicta; Attamen nimium difficile, ac rarum eſt hanc deſertionis ſpeciem practicari, ob duplex requiſitum copulative deſideratum, mali ſcilicet joris ejus, qui litem intentavit, ac deſeruit, & animi deſerendi, ut in ſpecie advertitur *d. dec.* 702. Merlin. *n.* 36. & *ſeq.* & habetur pluries *ſub tit. de beneſ.* ad materiam Regulæ de triennali, ſive alterius beneficii litigioſi.

Major autem difficultaa, quæ in iſta cauſa, pro meo 13 judicio urgebat, conſiſtebat in lapſu temporis annorum 150. & ultra poſt motam litem, ex iis, quæ circa poſſibilitatem allegandi alium titulum meliorem dictorum defectuum ſuppletivum, habentur *ſup. diſc.* 2, quæ in præſenti reſponſo diſcurtendo deducebam, ideoque pro hoc objecto evitando, reſpondi, deſiderandas eſſe majorea diligentias, ad effectum probandi, quod poſſeſſores pro tempore, in vim dictæ conceſſionis limitate poſſidere profeſſi fuerint, & an alia adeſſent adminicula excluſiva dictæ præſumptionis, vel poſſibilitatis alterius tituli melioris.

Admonendo potiſſime, quod diligens fieret catalogus Archiepiſcoporum, ac reſpective temporum Sedis vacantis, vel impeditæ, adeout ſubductis temporibus prædictis, non adeſſet centenaria bene completa; Ideoque maturum judicium deſuper efformare non potui, neque determinatum conſilium præbere, donec dictæ meliores notitiæ haberentur, quæ ob ſupervenientam immaturam d. zelantis Archiepiſcopi mortem, defuerunt.

Quatenus vero crederetur, quod d. centenaria aliquod obſtaculum præbere poſſet, adeout directe impugnatio alienationis experibilis non eſſet; Tunc inſinuabam (circa tertiam inſpectionem) non improbabiliter aſſumi poſse 14 punctum, de quo apud Altograd. *d. conſ.* 26. *lib.* 1. *n.* 45. & *ſeqq.* Natta *conſ.* 548. canonizatum per Rot. in Hiſpalen. decimarum 16. Junii 1659. cor. Cerro, cum aliis deductis in eadem in Hiſpalen. *ſub tit. de decim.* & *diſc. ſeqq.* quod ſcilicet concluſio, quam generaliter in omni materia, & ſpecialiter in iſta receptam habemus, ut ad metiendam læſionem, vel reſpective utilitatem, attendi debeat tempus contractus, non quid inde accidentaliter ſequutum ſit, procedat in iis, quæ momento temporis perficiuntur, non autem ubi habent tractum ſucceſſivum, ut tunc, ſi ſerum eventus magnam cauſet læſionem, vel injuſtitiam, contractus ad juſtitiam, & æqualitatem reduci debeat.

Ac etiam motivabam, ut concluſio, quam habemus favore emphyteutæ, vel conductoris ſuper remiſſione, vel 15 reductione penſionis, quando tractu temporis res conceſsa notabiliter diminuta eſt, ubi annua præſtatio non eſt modica in ſolam cognitionem dominii, ſed magna, & correſpectiva fructibus, ad terminos text. *in cap. potuit*, & *cap. propter ſterilitatem extra locati*, *cum concord.* quæ ſuper utraque opinione habentur *ſub tit. de emphyt. diſc.* 54. recipienda quoque veniant favore locatoris, ſeu concedentis ex argumento correlativorum, ut quando res conceſsa notabiliter tractu temporis augetur, canon, ſeu penſio augeri quoque debeat, juxta ſenſum Avendani *de cenſ. c.* 46. *num.* 4. *cum ſeqq.* cum aliis apud Duard. *de cenſ. in princ. q.* 21. *n.* 12. & *d. tit. de emphyteuſi*.

Quamvis continuum utrumque motivum ſuas patiatur difficultates, ut de primo habetur *diſc. prox. ſeq.* & de altero ma-16 gis communis ſit in contrarium, ut ea res augmento non inſurgat actio petendi augmentum canonis, vel penſionis, ex iis, quæ colligit Fulgin. *de emphyt. tit. de ſolut. canon. q.* 13. *n.* 12. & *ſeqq.* & habetur in d. ſua materia, *ſub tit. de emphyt.* attamen videbatur, quod eſſent motiva conſiderabilia, omnia ſimul conjungendo cum præmiſſis aliis, quæ defectum ſolemnitatis, & cauſæ concernebant ad eludendum illud unicum objectum, quod producit centenaria poſſeſſio circa præſumptionem, ſeu poſſibilitatem tituli melioris; Reſervando tamen, ut dictum eſt, maturius judicium, poſt habitas meliores, magiſque diſtinctas notitias, ut ſupra deſideratas.

PORTUEN. TENUTARUM. PRO DUCE BRACCHIANI, CUM COLLEGIO GERMANICO.

Cauſa pendet in Rota.

De læſione, ſeu ceſſante utilitate Eccleſ. in conceſſione emphyteutica, quomodo regulanda ſit, & quale tempus attendendum; Et an ſucceſſivum augmentum, quod tractu temporis notabiliter contingat, producat læſionem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Beneplacitum Apoſtolicum non ſupplet cauſam.*
3 *Alia ſurreptio in beneplacito non attenditur, niſi quæ reſpicit utilitatem.*
4 *Ex longiſſima obſervantia reſultat præſumptio utilitatis.*
5 *De alia præſumptione utilitatis.*
6 *Et de alia præſumptione reſultante ab augmento canonis.*
7 *Fructus melioramentorum ſpectant ad meliorantem.*
8 *Eccleſia non poteſt prætendere, niſi quantum apud ſe bona valerent, & fructarent.*
9 *De excreto rerum valore, & de rationibus excreſcentiæ.*
10 *Ad regulandam læſionem attendi debet tempus contractus.*
11 *Limitatur in iis, quæ habent tractum ſucceſſivum.*
12 *Declaratur hæc limitatio.*
13 *De alia declaratione ejuſdem limitationis.*
14 *De materia* cap. ſuggeſtum, de decimis.
15 *De remediis poſſeſſoriis competentibus Eccleſiæ ad bona alienata.*
16 *Reintegrationis remedium præſcribitur per 30. annos.*
17 *Et in Eccleſia per annos 40.*

D I S C. XIV.

Commendatarius Monaſterii S. Sabbæ, de anno 1521. 1 conceſſit controverſas tenutas ad tertiam generationem Felici de Ruvere Urſinæ; Cumque ad aliquod tempus inter eumdem, vel ſucceſsorem Commendatarium, & Paulum Jordanum Urſinum Felicis nepotem, lis exorta eſset ſuper devolutione; De anno 1551. per viam tranſactionis nova conceſſio facta fuit, cum notabili canonis augmento, eidem Paulo Jordano pro ſe, ſuiſque filiis, & deſcendentibus, dictaque inveſtitura in forma ſpecifica confirmata fuit per Julium III. Eaque pacificum effectum ſortiente uſque ad annum 1665. de hoc tempore Collegium Germanicum (cui medio tempore dictum Monaſterium per Gregor. XIII. unitum fuit) prætendens dictæ conceſſionis invaliditatem ex utroque defectu beneplaciti Apoſtolici, & evidentis utilitatis, ſtante dictarum tenutarum magno fructu in quadruplo, & ultra, penſionem, ſeu canonem excedente, introduxit cauſam in Rota coram Cerro, atque ſubſcriptum fuit dubium, an Collegio actori dandum eſset mandatum de reintegrando, eoque propoſito, nulla capta fuit reſolutio ob aliqua accidentia, neque cauſa ulteriorem progreſum hucuſque habuit; Cumque communicata non eſsent jura actoris, ſcribens ego pro Duce reo convento, maturum judicium deſuper efformare non potui; Quoniam vero ſubauditum fuit, duo erant actoris fundamenta; Primo circa prætenſam ſurreptionem d. Apoſtolici beneplaciti; Et ſecundo ſuper læſione, ſeu ceſsante utilitate, ob magnum redditum controverſorum bonorum.

Super primo nihil deduci potuit, cum ignota eſsent fundamenta, ex quibus ſubreptio deduceretur; Dicebam, tamen illud primum motivum dependere a ſecundo; Aut enim prætenſa læſio aderat, aut non; Si aderat, immorari non oportebat ſuper ſubreptione, vel invaliditate beneplaciti, cum eo etiam valido concurrente, nil relevet, 2 ex vera, & recepta concluſione, de qua apud Gregor. & Add. *dec.* 113. *n.* 8. Cavaler. *dec.* 288. *n.* 6. *dec.* 367. *num.* 15. *part.* 5. *recent. cum aliis ſupra*, *diſc.* 1. & *alibi*, ut beneplacitum non ſuppleat cauſam; Aut cauſa utilitatis concurrebat, & negligenda veniebant alia, ex quibus ob aliquam narrativæ alterationem ſubreptio prætendi poſset, ex al- 3 tera concluſione pariter in hac materia recepta, quod alia ſubreptio non attenditur, niſi ea, quæ utilitatem reſpiciat, ad quam tantum intentio Papæ directa eſt, ut apud Seraph. *dec.* 443. *num.* 2. Mantica, *dec.* 101. *num.* 5. Rota *dec.* 319. *n.* 4. & *ſeqq. part.* 4. *recent. tom.* 2. *cum aliis*, *eod. diſc.* 1. & *alibi*.

Quo vero ad motivum cauſæ, illius præſumptionem ex pluribus reſultare dicebam; Primo ſcilicet ex obſervantia antiquiſſima annorum 100. & ultra; Si enim ſola obſer-
4 vantia longiſſimi temporis inducit utilitatis præſumptionem, ut advertitur apud Manricam *d. deciſ.* 101. *n.* 3. Millin. *dec.* 119. *n.* 4. plene *dec.* 684. *num.* 1. *& par.* 2. *recent.* & admittitur apud Merlin. *dec.* 702. *repetit. dec.* 94. *part.* 7. *rec. n.* 10. ubi quod ex longiſſima obſervantia poſſeſſor relevatur ab onere probandi utilitatem, atque Eccleſiæ actrici incumbit onus probandi contrarium; Mulm magis, ubi accedit etiam centenaria præſervata per Conſtitutionem Urbani VIII. tollentem vim temporis longiſſimi, ut ſupra *diſc.* 1. *&* 2.

Et huic præſumptioni, duas alias accedere obſervabam; Unam ſcilicet pro meo Judicio ſatis efficacem, quod inter concedentem, vel Pontificem confirmantem, & conceſſionatium, nulla aderat conjunctio ſanguinis, nullaque urge-
5 bat cauſa, quæ colluſionem ſuadere poſſet, unde intraret ea ſuſpicio, quæ ex conjunctione ſanguinis reſultat, ea plene deductis *in d. dec.* 702. Merlini, *alias dec.* 94. *par.* 7. *rec.* Ere converſo Cardinalis Commendatarius concedens (ſive ex ſanguine, ſive ex adoptione) erat nepos, vel tanquam talis tractabatur, Pontificis conceſſionem plenarie approbantis, quod veriſimile non eſt factum eſſe, niſi juſta cauſa utilitatis accederet.

Et altera erat præſumptio reſultans a notabili augmen-
6 to canonis ultra dimidium, quoniam cum antiquus eſſet ſcutorum 600. & minus, actus fuit ad 1200. ut de præſumptione ab hoc augmento reſultante habetur *dec.* 231. *num.* 3. *part.* 4. *diverſ. & dec.* 577. *num.* 3. *part.* 1. *recent. & in aliis*.

Neque contraria probatio reſultare videbatur ex longe majori fructu qui de præſenti percipitur; Tum quia in facto ſupponebatur, quod tenuta, quæ præſuppoſitum magnum fructum producebat, conſtata non eſſet ex ſolis bonis conceſſis, ſed ex pleriſque aliis propriis ipſius conceſſionarii; Tum etiam, quia ſupponebatur iſtum majorem fructum cauſatum eſſe a melioramentis ac reductione bonorum tunc
7 pro notabili parte incultorum ad culturam, ideoque fructus, qui ex melioramentis percipitur, ipſius melioranus eſt, ex deductis ſupra in Netiton. *diſc.* 4. Atque ad metiendam utilitatem, & reſpective læſionem, attendendum eſt ſolum id, quod ipſa Eccleſia concedens percipere ſolita erat, &
8 quid in futurum veriſimiliter perceptura fuiſſet, non autem quid conceſſionatius ea ejus induſtria, & diligentia percipiat, ut in ſpecie advertitur *dec.* 577. *num.* 4. *par.* 1. *rec. ubi concordantes*.

Et nihilominus, ubi etiam hæc ceſſarent; Dicebam notorium eſſe, a modernis temporibus hujus ſæculi citra, &
9 paulo ante, circa præcedentis ſæculi expirationem, reſultaſſe ſatis notabilem alterationem valoris, ac reddituum bonorum ſtabilium, ubique ob generalem rationem excreſcentiæ valoris auri, potiſſimum vero, ac magis, quam alibi, in Statu Eccleſiaſtico, & præcipue in locis adjacentibus Urbi, ob divitiarum excreſcentiam indies reſultantem ab illis fortunæ ſalibus, qui ſub hoc cœlo cernuntur, ac etiam a Bulla Pii V. de non infeudandis, unde propterea, ſcribendo in iſta cauſa, plura deducebam exempla diligenter conquiſita, occaſione diſputationum habitarum in Tyburtina Caſtri S. Angeli, de qua habetur actum *ſub tit. de uſur. diſc.* 8. & *ſub tit. de dolo diſc.* 126. circa notabilem alterationem valoris bonorum a tempore hujus conceſſionis ad præſens; Atque negligendo exempla percutientia tempus magis remotum, deducebam ea, quæ ſeribant ipſummet tempus præciſum, vel ſatis proximum, & præſertim illud de eodem anno 1551. ſuper conceſſione Oppidorum Civitæ novæ, & Montis Cauſarii hodie tam notabilis valoris, facta pro ea modica ſumma, quæ recenſetur *ſub tit. de feudis diſc.* 4. ubi de illa conceſſione agitur; Atque quamplura Oppida, & Caſtra intra diſtinctum Urbis circa dictum tempus, inter annum ſcil. 1540. & 1560. vendita, ſeu conceſſa fuerunt pro pretio, quod hodie vix quintam, vel ſextam partem pretii currentis conſtituit; Atque antiquitus caſalia vix ad rationem ſcut. 25. vel 30. pro quolibet rubro vendebantur, modernis autem temporis pro ſcutis 150. & ultra.

Et conſequenter dicebam intrare veram, ac receptam concluſionem, in præcedentibus pluries, inſinuatam, ut pro metienda, ſeu regulanda læſione, attendi debeat tempus
10 contractus, non curato quid ſucceſſivus eventus, caſualiter produxerit, dum ſic ut unum, ita alterum oppoſitum effectum idem eventus producere potuiſſet, ut cæteris relatis habetur *dec.* 18. *n.* 4. *par.* 2. *diverſ. d. dec.* 577. *n.* 4. *p.* 1. *rec. dec.* 319. *n.* 10. *& ſeqq. p.* 4. *tom.* 2. apud Duran. *dec.* 397. *n.* 13. *cum ſeqq. cum aliis ſupra, diſc.* 1. *& alibi pluries*.

Supponebatur, quod Scribentes pro actore fundamentum
conſtituerent in dictæ concluſionis limitatione inſinuata 11
ſupra, *diſc. præced.* ut concluſio procedat in illis actibus, qui temporis momento perficiuntur, ſecus autem in habentibus tractum ſucceſſivum, ut tunc ſi contractus reducatur ad magnam injuſtitiam, & læſionem, intrare debeat judicis officium pro reductione ad juſtitiam, & æqualitatem, juxta doctrinam Bartoli *in l. inter ſtipulantem, §. ſacram, n.* 7. *ff. conſ. de verbor. oblig. cum concord.* apud Nattam *conſ.* 548. Capyc. Latr. *dec.* 18. Altograd. *conſ.* 26. *num.* 46. *lib.* 1. Rota apud Martin. Andr. *dec.* 48. *num.* 13. *&* 14. *& dec.* 70. *n.* 3. *&* 4. & in Calaguritana decimarum 7. Februarii 1659. coram Cerro, & 16. Aprilis 1660. cor. Taja, & in aliis; Atque in idem conferre obſervabant ea, quæ habentur ad materiam Text. *in cap. ſuggeſtum de decimis, cum ibi notatis*.

Verum, ubi iſtud motivum deductum eſſet, credebam etiam in ſenſu veritatis, negligendum fore, ac nullatenus
obſtare debere; Tum quia, ut patet ex deductis apud Ca- 12
pyc. Latr. *d. dec.* 18. ad effectum, ut id procedat, concurrere debet ſatis magna, & excedens læſio, quæ iniquitatem redoleat, quod in præſenti non juſtificabatur ex dicta duplici circumſtantia, mixturæ ſcilicet aliorum bonorum, ac melioramentorum.

Tum etiam, quia (ut ſuper iſta concluſione habetur particulariter actum in d. Calaguritana *ſub tit. de decimis*,)
id procedit in illis actibus habentibus tractum ſucceſſi- 13
vum, qui concernant onus, & gravamen ſingulis annis ſupportandum, cum ita quolibet anno nova læſio, tanquam per ſpeciem novi, ſeu renovati contractus reſultare dicatur, juxta caſum, de quo apud Natt. & alios; Secus autem ubi ille, qui læſionem allegat, non ſentit damnum, vel gravamen poſitivum, ſed ſolum negativum ex ceſſante majori lucro ſingulorum annorum, quoniam non eſt pati læſionem cum damno poſitivo, quoniam aliat in omni contractu, etiam illo emptionis, & venditionis, qui abſque alio tractu ſucceſſivo in ipſo momento perficitur, eadem ratio cadere poſſet, quia pretio a venditore recepto in alia bona tunc inveſtito, ita ſingulis annis longe minor fructus percipiatur, & ſic pariter dici poteſt damnum, ſeu minus lucrum habens tractum ſucceſſivum, quod dicendum non eſt.

Extraneos vero dicebam eſſe terminos text. *in cap. ſuggeſtum, de decimis*, quoniam, ut advertitur *in eadem Calaguritana, & in Hiſpalen. eod. tit. de decimis*, ratio d. textus
non fundatur in eo intrinſeco, vel accidentali augmento; 14
vel reſpective decremento, quod provenit ab eventu, qui ſicut eſt uni parti præjudicialis, ita potuit eſſe proficuus, ſed a ratione ceſſantis cauſæ concedendi privilegium, ob notabiliter alteratum rerum ſtatum ex ſupervenientia aliorum bonorum, ſive excreſcentia perſonarum cum ſimilibus, ut in d. ſua materia advertitur.

Concernebant hæc merita negotii principalis; Quo vero ad ordinem judicii reintegrationis per actorem intentati, illud prorſus ineptum erat, quoniam licet ob decretum irritans contentum *in Extrav. Ambitioſa*, quod inficit etiam poſſeſſionem, receptum ſit, Eccleſiæ competere ad bona
male alienata etiam interdicta poſſeſſoria recuperandæ; 15
vel retinendæ ratione civilis poſſeſſionis, quam retinere dicitur, quamvis naturalem de facto amiſerit ex plene deductis *in d. dec.* 702. Merlini, *alias* 94. *par.* 7. *rec.* cum aliis, de quibus *ſup. diſc.* 1. Attamen, ut ibidem advertitur, id recte procedit quando nullitas ſit clara, adeout certum ſit intrare dictum decretum irritans, quod dictam operationem producit, ſecus autem ubi id eſt probabiliter dubium, cum tunc in judicio petitorii de retrotractione, ſeu invaliditate alienationis agendum ſit.

Multo vero magis, ubi accedat longiſſimum temporis intervallum, quod metam an. 30. excedat; Quamvis enim apud antiquiores ſub magna quæſtione fuerit, an hoc reintegrandæ judicium ſit præſcriptibile, necne; Attamen
poſtquam de ſpeciali ordine Pontificio; Rota formaliter 16
articulum diſputavit, atque de affirmativa tanquam veriorem firmavit, ut per longiſſimum tempus 30. annor. præſcribatur apud Seraph. *dec.* 1360. quæ reputatur in materia magiſtralis, videtur hodie concluſio recepta, & quam etiam in puncto juris eſſe veriorem ex profeſſo late probat Menoch. *conſ.* 1050. & ſequuntur alii apud Capyc. Latr. *conſult.* 88. *n.* 11. *& ſeq.* Atque ad ſummum favore Eccleſiæ prætendi poteſt, ut dictus terminus protrahendus eſſet ad tempus quadragenarium, quo concurrente, etiam

etiam

contra Eccleſiam dicta præſcriptio intrat, ut *dec. 97. par. 1.*
rec. & dec. 535. n. 9. & ſeq. par. 4. tom. 3. & admittitur apud
17 Merl. *d. dec. 702.* alias *dec. 94. p. 7. rec. n. 14. cum ſeq.* ubi pro
evitando objecto inſiſtitur ſuper detractione temporis vitæ
Prælati alienantis, ut mediante hac ſubductione non re-
maneat dictum tempus centenarium.

ROMANA DEVOLUTIONIS DOMUS, PRO MONASTERIO TRIUM FONTIUM, CUM MARIA ROCCHETTA.

Caſus deciſus per Rotam pro Maria, poſtea concordatus.

De beneplacito præſumpto ob longiſſimi temporis obſervantiam, an, & quando intret, ubi obſervantia ſit æquivoca, & ad aliam conceſſionem referri poteſt; Et aliqua de ceſſante cauſa utilitatis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *An in generationibus comprehendatur perſona generantis.*
4 *De Conſtitutione* Urb. VIII. *circa beneplacitum præſumptum.*
5 *Præſumptio reſultans a lapſu temporis tollitur contraria probatione.*
6 *Læſio Eccleſiæ dicitur adeſſe, ubi non adeſt utilitas.*
7 *Expenſæ litium facienda ſunt ex fructibus, & non ex diſtractione ſortis.*
8 *Cauſa vaga non ſufficit.*
9 *Solum tempus non ſufficit ſine obſervantia.*
10 *Poſſeſſio eſt referenda ad titulum validum, & licitum.*
11 *De virtute, & operatione centenaria, & quando non ſit operativa ubi conſtat de titulo infecto.*

D I S C. XV.

1 DE anno 1509. Commendatarius Abbatiæ trium fon-
tium, conceſſit Poliſſenæ ad tertiam generationem
controverſam domum ſub canone ſcutorum 16. de carole-
nis, & ſub obligatione erogandi in ejus reſtaurationem
ducatos 500. auri de Camera; Cumque poſtea idem Com-
mendatarius domum prædictam univiſſet menſæ Mona-
chorum, iſti de anno 1531. de conſenſu dictæ Poliſſenæ
ejus jura cedentis, mediante reſtitutione ducatorum 200.
anti pro melioramentis, eam conceſſerunt Antonio Pon-
tiano, ſub annuo canone ſcutor. 12. auri, & obligatione
erogandi in melioramenta alios ſcutos 100. auri, deinde-
que ad aliquos menſea ſub narrativa indigentiæ pecunia-
rum pro expenſis litium aliiſque indigentiis, ſtante ſolu-
tione ducatorum 100. de carolenis, conceſſionem prædi-
ctam pro eodem canone perpetuam fecerunt, ac hæredita-
riam ad quoſcumque tranſmiſſibilem; Cumque poſt cen-
tum annos, & ultra, obiiſſet ab inteſtato Alexander de
Marchis dicti ex filia pronepos abſque legitimo ſucceſſore,
Maria uxor, tanquam legitima hæres, & ex jure do-
tium, dictæ domus adepta eſt poſſeſſionem, a Monaſterio
2 ex capite devolutionis jam præventam, unde orta lite, &
commiſſa cauſa in Rota cor. Priolo, ſub *die 27. Novem-
bris* 1662. ex fundamento, quod ageretur de conceſſione
hæreditaria ad quoſcumque tranſmiſſibili, ad favorem
Mariæ prodiit reſolutio, adverſus quam conceſſa nova
audientia, iſta pendente honeſta concordia controverſiæ
finem dedit.

Cauſæ punctus conſiſtebat in validitate, vel invaliditate
ſecundæ conceſſionis perpetuæ, ſi enim valida erat, ego
ſcribens pro Monaſterio, admittebam reſolutionis probabi-
litatem, ſecus autem e converſo, dum corruente ſecun-
da, remanebat prima conceſſio ad tertiam generationem
per obitum d. Alexandri, quamvis tenenda eſſet benignior
3 opinio, ut perſona acquirentis in generationibus non com-
putetur, cujus tamen contrarium eſt magis receptum, præ-
ſertim in Rota, & Curia, quatenus facti circumſtantiæ ali-
ter non ſuadeant, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de em-
phyteuſi,* præſertim *diſc. 15. cum ſeq.*

Validum autem Rota reddit ex fundamento centenariæ
poſſeſſionis, ex qua, non obſtante moderna Conſtitutione
Urbani VIII. quæ juxta intellectum illi per Rotam attri-
butum, ſubſtulit illam præſumptionem, quæ inſpecta juris 4
communis diſpoſitione reſultabat a ſolo lapſu 30. anno-
rum idem effectus reſultat ſuper præſumptione tam ſolem-
nitatis, quam cauſæ, ex deductis *ſupra, diſc. 1. & 2. &
frequenter.*

Admittebam ego veritatem concluſionis, negabam ta- 5
men applicationem, quoniam iſta dicitur ſimplex præſum-
ptio, quæ tollitur per contrariam probationem nedum ex-
preſſam, ſed etiam adminiculativam ex fortioribus præſum-
ptionibus deductam, potiſſime vero ubi ex ipſius conceſ-
ſionis inſpectione patet de inepcia cauſæ præſeferente læ-
ſionem, ſive excludente utilitatem, quoniam ſi benepla-
citum etiam verum, & expreſſum non ſupplet cauſam,
multo minus ſupplere poteſt fictum, & præſumptum, ut
advertitur *dec. 3 m. n. 28. dec. 82. n. 10. & 11. part. 11. rec.*
cum aliis ſupra deductis, *diſc. 1.*

Claram autem dicebam eſſe læſionem, quæ in hac ma-
teria regulanda non eſt a qualitate enormitatis juxta termi-
nos *textus in l. 2. Cod. de reſcind. vendit.* ſed ſemper adeſſe
dicitur, quoties evidens utilitas abeſt, Abb. *in cap. nulli,* 6
de reb. Eccleſ. non alien. num. 5. Seraph. *dec. 308. n. 12.* Rota
*dec. 65. n. 17. part. 2. diverſ. dec. 245. n. 25. dec. 361. n. 14.
& dec. 284. n. 1. part. 4. rec.* cum aliis plene deductis, *deciſ.
275. & 336. part. 10.*

Cum igitur per primam conceſſionem ad tertiam gene-
rationem, jus Eccleſiæ quæſitum eſſet poſt finem trium
generationum, quæ poterant non incipere, vel ad breve
tempus terminare, habendi domum ita melioratam cum
impenſa ducatorum 300. auri, cum qua ſumma, juxta illo-
rum temporum conditionem magna melioratio fieri pote-
rat, ut eventus docuit, dum domus ſolita erat locari pro
ſcut. 100. & ultra, utique manifeſta inepcia cauſæ fuit pro
ſola recompenſa ducatorum 100. de carolenis, tunc impor-
tantium ducatos 60. circiter auri, dictum jus remittere,
atque pro eodem canone domum in perpetuum alienare,
ita inutile reddendo dominium directum.

Et fortius ob aliam inepciam circa erogationem dictæ
ſummæ acceptæ pro expenſis litium, & aliis occurrentiis
in genere; Tum quia hujuſmodi expenſæ faciendæ ſunt ex 7
fructibus, neque pro eis licet alienare bona in ſorte prin-
cipali ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Molin. *de
primog. l. 1. cap. 27. n. 9.* Roſental. *de feudis, c. 10. concl. 43.
num. 75.* Giurb. *dec. 108. num. 10. & 24.* Salgad. *in Labyrint.
part. 3. c. 9. n. 19.* cum aliis *in Theatina renovationis ſub tit.
de emphyteuſi, diſc. 12.* Tum etiam quia, ut cæteris relatis
habetur apud Merlin. *dec. 714.* & pluries infra, *hoc eod. tit.* 8
in propoſito contractuum & obligationum mulierum, &
minorum, iſta cauſa vaga, & generalis pro indigentiis do-
mus, ſive pro expenſis litis, ad ſpeciem non deducta, in-
ſufficiens reputatur, multo magis ad ſubſtinendam bonorum
Eccleſiæ alienationem, dum requirit, vel neceſſitatem præ-
ciſam, vel utilitatem evidentem.

Item circa dictam præſumptionem reſultantem a longiſ-
ſimo tempore, juxta ea, quæ in materia hujus præſumptio- 9
nis habentur *ſupra, diſc. 1.* non ſufficit ſolum tempus, niſi
etiam accedat obſervantia, quæ non ſufficit æquivoca,
ſed debet eſſe univoca, ad aliam poſſidendi cauſam non
referibilis, niſi ad eam, ſuper qua ſolemnitatis, & cauſæ
præſumptio allegatur; Id autem in præſenti ceſſabat, quo-
niam cum caſus dediſſet, ut domus diſtincta non eſſet,
neque ad extraneos hæredes unquam tranſmiſſa, ſed ita
continuaſſet in primi acquirentis deſcendentibus, compre-
henſis in tribus generationibus, ad quas prima conceſſio
reſtricta erat, ita obſervantia remanebat æquivoca, quod
ſcilicet ex prima valida, non autem ex altera invalida con-
ceſſione poſſeſſum fuerit, ex juris propoſitione, quod ubi
conſtat de duobus poſſidendi titulis, vel cauſis, quarum
una ſit valida, & licita, & altera illicita, ad validam, & 10
licitam potius referenda eſt poſſeſſio, ut in his terminis
emphyteuticis cæteris relatis habentur *dec. 176. n. 45. & ſeq.
par. 5. rec. & dec. 165. n. 16. 17. part. 10. & frequenter,* cum
ſit poſitio vera, quoties diverſæ probationes, vel admini-
cula non concurrant, quod ex alio titulo, ſeu cauſa poſ-
ſeſſum ſit.

Quando ageretur de illa præſumptione, quæ ad limites ju-
ris communis ex longiſſimi temporis decurſu, infra tamen
centenarium, vel immemorabile, reſultat tunc motivum
fuiſſe reale, ac ſolidum, unde propterea de juſtitia, receſſus
a reſolutis omnino ſequi debuiſſet. Difficultatem autem mi- 11
hi inferebat centenaria, cujus virtus, & operatio eſt conce-
dendi facultatem allegandi quemcumque alium titulum de

mundo meliorem abſque neceſſitate illum juſtificandi ex iis, quæ habentur ſupra, *diſc.* 2. Stant enim bene ſimul, ut ibi, advertitur, ut obtinens rem ex titulo invalido, alium titulum meliorem deinde ibi cumulet, quoties ad illum, de quo apparet, tanquam unicum, ac meliorem præciſe non ſe reſtrinxerit poſſeſſor, cum illius pura productione ad tituli juſtificationem principaliter facta ex inſinuatis *eodem diſc.* 2. & ſub *tit. de Regalibus*, *diſc.* 47. ac alibi; Atque iſtud motivum me impulit ad conſulendum concordiam, cum illud non levem inferret difficultatem, quamvis ita in deciſione, vel per Scribentes in contrarium non ſit deducta, dum d. ſecunda conceſſio, quæ ut ſupra ex hac parte ita infecta dicebatur ex ſui facie, quod vitium redoleret, atque præſumptionem ſolemnitatis, & cauſæ excluderet, facta non erat ex parte dictæ mulieris, ſed potius ex parte Monaſterii, unde propterea dici non poterat adeſſe reſtrictionem ad hunc titulum tanquam meliorem, alterius poſſibilis excluſivum; Ubi etenim hæc reſtrictio concurreret, parvi faciendas eſſe credebam generalitates, cum quibus in prima deciſione proceſſum eſt.

ROMANA DOMUS, PRO ECCLESIA S. THOMÆ LIBRARIORUM, CUM MONASTERIO SUBLACENSI.

Cauſa pendet in Rota.

De eadem materia beneplaciti præſumpti ex lapſu temporis an illi obſtet Conſtitutio Urbani VIII. Et quid ubi agatur de conceſſione facta laico, cui Conſtitutio obſtet, accedat autem longiſſima poſſeſſio Eccleſiæ laico ſuccedentis, cui eadem Conſtitutio non obſtet, an intret præſumptio ad limites juris communis.

Et an dicta Conſtitutione non obſtante, præſumptio ſolemnitatis, & cauſæ admittenda ſit, ubi non reſultat a ſola longiſſima obſervantia, ſed ab aliis adminiculis, & præſumptionibus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod in Curia de facili detur reſtitutio adverſus rem judicatam.*
3 *Deſertio appellationis ob non proſequutionem indiget ſententia declaratoria cum præfixione termini.*
4 *Et ſi in termino exhibentur acta, diſputatur de juſtitia, vel injuſtitia.*
5 *De materia melioramentorum remiſſive.*
6 *De Conſtitutione* Urbani VIII. *tollente beneplacitum præſumptum.*
7 *Non procedit contra Eccleſiam.*
8 *Quid ubi contractus factus eſt cum privato, cui Eccleſia ſuccedat.*
9 *De materia juriſpatronatus, ut attendatur origo.*
10 *De purgatione malæ præſumptionis ob longam poſſeſſionem perſonæ non ſuſpectæ*
11 *Quod dicta Conſtitutio Urbani ſit exorbitans in certis caſibus.*
12 *Obſervantia ad inducendam præſumptionem ſolemnitatis debet eſſe univoca, & continua.*
13 *Quando dicatur univoca, & referibilis ad titulum, de quo agitur.*
14 *Ut etiam obſervantia non diſtincta, ſed per aliquas vices debeat attendi pro moderatione dictæ rigoroſæ Conſtitutionis.*
15 *De differentia inter obſervantiam a parte poſtea pro tempore decurſo, & illam a parte antea pro tempore futuro.*

D I S C. XVI.

1 Uſque ab anno 1544. Monaſterium Sublacenſe controverſam domum conceſſit Petro ad ejus vitam, ac alterius ab eo nominandi pro annua reſponſione ſcutorum 25. auri taxatorum in Juliis decem pro quolibet ſcuto; Poſtmodum vero de anno 1560. nova facta fuit conceſſio eidem Petro in perpetuum pro annuo canone ſcutorum 30. monetæ; Cumque pluries dicta domus notabiliter meliorata, in extraneos alienata fuiſſet, ſive cenſus ſuper ea impoſiti eſſent, Monaſterium conſenſum præbuit, laudemia recipiendo, eaque ab ultimo poſſeſſore jure legati obventa de anno 1614. ad Eccleſiam S. Thomæ Librariorum, iſta cum beneplacito Apoſtolico eam locavit, ſeu vendidit ad vitam Fantino Rentio, qui pariter cum eodem beneplacito, pro tempore ejus vitæ, ſoluta quadam ſumma unica vice, liberationem reportavit a ſolutione canonis, defuncto Fantino de anno 1645. Eccleſia domum rehabuit, atque canonum reaſſumpſit ſolutionem uſque ad annum 1649. in quo Monaſterium prætendens dictæ ſecundæ conceſſionis invaliditatem, a Vicario, ſeu ejus Locumtenente ad dictam domum reintegrari obtinuit, poſſeſſione etiam adepta; Commiſſa vero cauſa appellationis in Rota cor. Bevilaqua, eaque poſt diuturnum ſilentium ex parte dictæ Eccleſiæ reaſſumpta, cum ex parte Monaſterii prætenderetur appellationem eſſe deſertam, ac obſtare rem judicatam ob lapſum fatalium, hinc proinde datum fuit ſolitum dubium, an conſtaret de re judicata, vel potius de cauſis reſtitutionis in integrum; ejuſque diſputatio pendet.

In hujus autem diſputationis præparatione, Scribens ego pro Eccleſia, duos dicebam eſſe punctos, Unum ordinis, an ſcilicet d. appellationis deſertio adeſſet, necne, Et alterum juſtitiæ; Ut enim pluries alibi advertitur, materia rei judicatæ, vel trium conformium, in Curia Romana 2
quodammodo cæremonialis eſſe videtur; Ex propoſitione ſiquidem, quod ſententia injuſta nunquam tranſit in judicatum, reſultat quod poſt fere ſæculi lapſum, ex capite originariæ, ac etiam dubiæ injuſtitiæ de reſtitutione in integrum, reſponderi ſolet, ut præſertim de ſimili reſponſione adverſus rem judicatam cor. Seraphino uſque ab anno 1599. cum ſubſequuta pacifica obſervantia, patet ex deciſionibus editis *in Nolana parochialis* 2. *Decembr.* 1662. & 27. *Junii* 1670. *cor. V. Comite*, & de qua cauſa habetur *ſub titul. de benef. in ſupplemento*, ac etiam habetur plene in ſua materia *ſub tit. de judiciis*.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum ordinis, (niſi aliæ accederent ignotæ facti circumſtantiæ) planum eſſe dicebam, ut res judicata non adeſſet, quoniam ubi agitur de hujuſmodi deſertione appellationis jam legitime interpoſitæ, ſed intra fatalia non proſecutæ, requiritur ſen- 3
tentia declaratoria ex ea nimium probabili, & convincenti ratione, quod legitima adeſſe potuerunt impedimenta excuſantia, de quibus appellans monitus docere poteſt, & quatenus doceat, declaratione indigent, an ſint legitima, necne, ut apud Rot. *dec.* 10. *ut lite pendente in noviſs.* apud Seraph. *dec.* 564. *n.* 9. apud Cavaler. *dec.* 317. *n.* 2. & *dec.* 333 *n.* 5. & 6. *dec.* 226. *n.* 10. *par.* 10. *recent.* & *frequenter*; Et firmat etiam Rovit. *ſuper pragm.* 1. *de appel. num.* 10. ubi teſtatur etiam de praxi.

Hinc proinde in Curia ſtylus inolevit, quando de hu- 4
juſmodi deſertione agitur, ut priuſquam ad dictam ſententiam procedatur, termini præfinitio præcedat, quo pendente, ſi acta exhibeantur, videndum eſt de juſtitia, vel injuſtitia, atque deſertio non conſtat, ut *dec.* 339. *n.* 8. *p.* 4. *rec. tom.* 2. & *dec.* 82. *n.* 10. & *ſæpius*, idque in præſenti ſequutum erat.

Quo vero ad materiam, ultra inſpectionem melioramentorum, quæ facti potius, quam juris erat, & de qua materia agitur *ſub tit. de detract.* ac etiam ſub altero *de judiciis*, an ſcilicet, & quando melioramenti competat retentio, adeout melioramentorum exceptio retardet executio- 5
nem, vel potius cautioni per actorem præſtandæ locus eſſe debeat.

Quatenus pertinet ad ipſum punctum principalem, deciſio pendebat ab eadem inſpectione, de qua *diſc. præced.* an ſcilicet prima conceſſio ad duas vitas anni 1544. vel ſecunda perpetua etiam pro extraneis, & ſucceſſoribus anni 1560. attendi deberet, quod pendebat a validitate, vel 6
invaliditate iſtius ſecundæ, quæ invalida prætendebatur ex defectu beneplaciti Apoſtolici expreſſe non probati, & præſumptive non juſtificabilis, quamvis diuturnum intervallum annorum circiter 90. accederet ob Conſtitutionem 157. Urbani VIII. dirimentem illam præſumptionem, quæ de jure a longiſſimi temporis obſervantia reſultabat, ſolumque centenariam præſervantem.

Super hoc autem puncto, ultra ea quæ habentur pluries in præcedentibus circa dictæ Conſtitutionis interpretationem ſuper contractibus cum mere privatis perſonis initis, in quibus non urgeat ea potentiæ ratio, cui dicta Conſtitutio principaliter innixa eſt; Ubi etiam illa ſimpliciter, ac 7
indefinite admittenda eſſet, adhuc tamen dicebam ſuffragari receptam limitationem, in præcedentibus pariter

ſæpius

ſæpius inſinuatam, ubi agitur cum Eccleſia, in qua dicta mala præſumptio non intrat.

8 Verum ſuper hoc motivo conſiderabam, difficultatem cadere poſſe, in præcedentibus quoque inſinuatam, ut id procedere videatur, quando agitur de alienatione directe, ac immediate facta in alteram Eccleſiam, quoniam licet non intret ratio conquaſſationis privilegiorum, atque adhuc locum habeat diſpoſitio *Extravag. Ambitioſæ*, attamen ceſſat mala præſumptio, quæ in privatis ex d. Conſtitutione derivat, ſecus autem ubi alienatio facta eſt in privatum, a quo Eccleſia, ex titulo univerſali, vel particulari poſtmodum cauſam habeat, quoniam tunc, juxta ea quæ habentur ſub *tit. de jurepatr.* in ſimilibus, ac proximis terminis malæ præſumptionis uſurpationis, quæ in potentibus a Concilio Trid. derivat, ſpectatur origo, non autem perſona actualis poſſeſſoris; ſi enim primus erat potens, a quo privatus cauſam habeat, juſpatronatus regulatur cum termi-
9 nis potentium, Et e converſo nil refert, an actualis poſſeſſor ſit potens, ubi cauſam habuit a privato, ex pluries deductis in ſua materia, præſertim *diſc. 6. & 58.*

Adhuc tamen credendam in hac facti ſpecie, recte applicabilem eſſe limitationem deductam, *d. diſc. 6. de jurepatronatus*, in illis terminis canonizatam per Rotam, *dec. 401.*
10 *n. 7. cum ſeq. p. 5. rec.* ut ſecus dicendum ſit, quando talis eſt privatæ perſonæ diuturna poſſeſſio, quod d. macula malæ præſumptionis bene purgari potuerit; Quicquid enim ſit de hac limitatione in illis terminis; Dicebam eam recte iſtis adaptari, cum ceſſent rationes dubitandi ibidem ponderatæ; Ac etiam, quia nimius exorbitantiarum cumulus adeſſe videtur, ſuper dictæ Conſtitutionis interpretatione in alienationibus factis cum privatis, in quibus cum tempore quo eadem Conſtitutio prodiit, jam completa erat, ac
11 inducta præſumptio reſultans a longiſſimi temporis obſervantia, & quo caſu duplex propoſitio intrare videtur; Una quod lex de ſui natura eſſet futura, non autem præterita; Et altera, quod ſuperveniens mala fides poſt legitime completam præſcriptionem, iſtam non interrumpit, ut apud Mant. *dec. 296. n. 5.* Burat. *dec. 739. n. 3. & 6.* paſſim; Idemque ubi in privatis id recipiendum non eſſet, ſed rigoroſe inſiſtendum in ſola centenaria, (quod tamen aſperum videtur,) credebam hujuſmodi aſperitati aliam addendam non eſſe, ſed eam cum aliqua benignitate compenſandam, ita dictam limitationem admittendo, utpote non patientem illas difficultates, quæ in d. aliis terminis juriſpatronatus cadunt.

Admiſſa vero d. limitatione, atque juris communis terminis retentis adhuc duplex urgere videbatur difficultas circa dictam præſumptionem; Primo ſcilicet, quod ut adver-
12 titur *diſc. præc. & diſc. 1.* obſervantia debet eſſe univoca, non autem æquivoca ad alium titulum referibilis, ut in præſenti dici poſſe videbatur, ut ſcilicet continuata receptio canonis antiquiori tempore facta fuerit in cauſam primæ conceſſionis ad duas vitas, donec illæ duraverint; Et ſecundo quod ſolus lapſus temporis non ſufficit niſi accedat etiam obſervantia continua in ſingulis annis, ideoque non ſufficit, quod una, vel aliquibus vicibus aliquæ ſolutiones unitim factæ ſint pro pluribus annis, ut in ſpecies advertitur *dec. 188. n. 11. & ſeq & dec. 294. in fin. p. 6. rec. & ſup. diſc. 1.*

Neutram tamen difficultatem obſtare credebam; Non quidem primam; Tum quia poſt dictas vitas primæ conceſſionis finitas, adhuc aderat tempus diuturnum quadragenarium excedens; Tum etiam ob diverſam ſummam, quoniam
13 licet primus canon eſſet in ſcutis auri, non tamen intrabant ea, quæ de augmento favore creditoris cedente habemus, ſtante taxa præciſa conventionali ita inalterabili; Ac etiam quia attenta alteratione pro varietate temporis variæ erant ſummæ, ideoque verificari non poterat illa uniformitas inalterabilis ſummæ contentæ in ſecunda conceſſione, ad cujus limites obſervantia ſequuta erat, cum ad hunc effectum etiam conjecturæ ſufficiant, ut advertitur reſpondendo in ſpecie huic objecto, *dec. 268. n. 26. & ſeqq. par. 12. rec.*

Majorem autem difficultatem inferebat altera dubitandi ratio, quod penes Eccleſiam non adeſſet obſervantia continuata, dum ejuſdem domus conductor ad vitam, ſuo jure durante, cum unica ſolutione, ut ſupra hoc onus rede-
14 merat, Verum ex eadem conſideratione non cumulandi tot exorbitantias, probabile videbatur, ut d. reſtrictio admittenda non eſſet, cum ea vere, & proprie percutiat caſum, in quo unica ſolutio pro pluribus annatis ſequeretur a parte poſtea, poſt eas jam decurſas quaſi quod admitti non debeat retrotractio, ac etiam quia ibi adeſſe poteſt aliqua affectatio pro hoc fine aſſequendo; Secus autem ubi agatur de unica ſolutione anticipata pro pluribus annis ſubſequentibus, quoniam tunc in ſingulis annis qui ſubſequuntur, dominus retinendo in manibus acceptam pecuniam, ita in contractu perſeverare dicitur, atque per actum occultum ſibi ipſi ſolvere currentem præſtationem, ideoque magna differentia videtur inter caſum, in quo unica ſolutio fiat a parte poſtea pro annis jam decurſis, & alterum in quo fiat anticipate a parte antea pro annis in futurum decurrendis.

Cumque in hac facti ſpecie, per cauſæ Patronum, pleræque aliæ deducerentur circumſtantiæ, probantes, vel adminiculantes, quod vere beneplacitum Apoſtolicum interceſſerit, vel directe a Papa, vel a Cardinali Pœnitentiario, 15
qui id tunc in facultatibus habebat (cum tunc moderatio ejus facultatum facta per *Pium IV.* ſequuta non eſſet) bene proinde advertebat, quod ubi etiam d. Urbana conſtitutio in dicto rigoroſo ſenſu attendi deberet, ut complecteretur etiam hujuſmodi privatas alienationes, non attento, quod de tempore ejus editionis, præſumptio ad limites juris communis jam perfecta, & completa eſſet, attamen id recipiendum veniret, quando poſſeſſoris fundamentum conſiſteret in ſola præſumptione, quæ ex diſpoſitione juris a longiſſima obſervantia reſultat abſque alio extrinſeco facti adminiculo, ſecus autem ubi poſſeſſor, allegando hoc beneplacitum illud probare vellet cum ea præſumptiva, ſeu adminiculativa ſpecie probationis, quæ de jure in antiquis admittitur, deducendo diuturni temporis obſervantiam, tanquam unum ex adminiculis, cum aliis conjungendum, juxta adminiculativæ probationis naturam, ſeu regulam, cum tunc videatur caſus a conſtitutione omiſſus, idque nil prohibere videatur; Adhuc tamen occaſio non dedit id formaliter diſputare.

SAVONEN. CAPELLÆ, PRO PP. CONVENTUALIBUS, CUM EPISCOPO,

Caſus diſputatus coram Prælato Judice commiſſario ſub incerto exitu, credo pro PP.

De tranſactione, an, & quando cadat ſub diſpoſitione Extravag. Ambitioſæ, itaut dicatur prohibita alienatio, necne,

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod tranſactio dicatur alienatio prohibita, & cadat ſub diſpoſitione* Extravag. Ambitioſæ.
3 *Declarantur DD. exigentes ſimplices ſolemnitates, non deſcendendo ad ſpeciem beneplaciti Apoſtolici.*
4 *Aliæ ſolemnitates non ſufficiunt hodie ſine dicto beneplacito.*
5 *Recenſentur plures limitationes concluſionis, de qua n. 2. ſuper licita tranſactione ſine beneplacito.*
6 *Ubi quæritur de invaliditate tranſactionis, non attenditur, an tranſigens haberet bonum, vel malum jus, ubi defectus eſt in ſolemnitate.*
7 *Solemnitas, & cauſa copulative deſiderantur, & una ſine altera non ſufficit.*

DISC. XVII.

ORtis controverſiis, inter Epiſcopum, & Conventum Minorum Conventualium ſuper retentione cujuſdam miraculoſæ imaginis, ejuſque capellæ, ac oblationum adminiſtratione, & pertinentia, deventum eſt de ann. 1631. ad quandam tranſactionem, cujus d. Religioſi pœnitentes, judicium inſtituerunt pro annullatione in partibus; Et introducta de anno 1653. cauſa in Curia cor. Prælato Judice commiſſario a ſententia in prima inſtantia lata favore Conventus per Archiepiſcopum Januenſem Apoſtolicum delegatum, (ultra concernentia ordinem judicii, ac validitatem dictæ ſententiæ, quæ nulla prætendebatur;) Quatenus pertinet ad juſtitiam, & merita negotii principalis, punctus erat, an dicta tranſactio inita inter eccleſiaſticos, & ſuper juribus eccleſiaſticis, caderet, necne, ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alien.* itaut ad ejus validitatem copulativus concurſus beneplaciti Apoſtolici, & cauſæ neceſſarius eſſet, eo modo, quo in vera, & propria alienatione bonorum Eccleſiæ requiritur. 1

In hoc autem, ſcribens pro Conventu ſuper tranſactionis invaliditate (cum ſenſu etiam veritatis,) certam dicebam eſſe regulam affirmativam, etiam inter Eccleſias eodem
2 modo quo cum privato, ac etiamſi non agatur de bonis corporalibus, ſed de juribus eccleſiaſticis, & incorporalibus, cum tranſactio ſpecies prohibitæ alienationis quoque dicatur, ut ex Feder. Sen. *conſ.* 94. *per tot.* & aliis relatis Redoan. *de reb. Eccl. non alien. q.* 2. *c.* 1. *per tot.* Barboſ. *de Epiſcop. alleg.* 95. *n.* 63. Atque hanc perpetuo tenuit Rota, ut apud Caputaq. *dec.* 106. *p.* 1. *& dec.* 318. *p.* 3. Coccin. *dec.* 301. *n.* 1. *& dec.* 362. *n.* 3. Dutan. *dec.* 459. *n.* 2. Rot. *dec.* 755. *n.* 2. *p.* 2. *rec. dec.* 561. *n.* 1. *par.* 5. *dec.* 241. *n.* 10. *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 518. *n.* 6. apud Poſthum *de manut. dec.* 24. *n.* 17. *& ſeqq. part.* 10. *rec.* Ottbob. *dec.* 159. *&* 220. & frequenter.

3 Et licet aliqui ex allegatis, præſertim Feder. de Sen. Dut. & Caputaquen. non loquantur explicite de beneplacito Apoſtolico, ſed de ſolemnitatibus in genere, dicentes, quod tranſactio requirit eaſdem ſolemnitates, quas requirit alie-
4 natio; Attamen hodie idem eſt dicere ſolemnitates, ac beneplacitum Apoſtolicum, quoniam poſt dictam *Extrav. Ambitioſæ*, ſolemnitates de jure communi non ſufficiunt, etiamſi omnes interveniant, niſi interveniat dictum beneplacitum, ut reprobato Beroo cum aliis habetur ſupra, *d. diſc.* 5. & ſæpius dixit Rota, præſertim *dec.* 277. *num.* 4. *& ſeqq. par.* 4. *rec. tom.* 3.

5 Quamvis autem d. regula plures patiatur limitationes; Nulla tamen ad rem faciebat; Limitationes etenim ſunt, Primo generalis in omnibus illis caſibus, in quibus eſt etiam permiſſa pura alienatio, & in iſta non verſabamur indubitanter; Secundo in concordia inita inter eccleſiaſticos ſuper præcedentiis, ac modo procedendi in proceſſionibus, Seraph. *dec.* 36. Rota cor. Dunoz. Sen. *dec.* 168. & de hac nihil ad rem; Tertio ſi fiat inter duas Eccleſias, vel perſonas eccleſiaſticas ſuper decimis & funeralibus, vel juribus parochialibus, per text. *in cap.* 1. *& fin. de pact. in ſexto*, Rot. *dec.* 270. *p.* 4. *rec. dec.* 402. *n.* 1. *& ſeqq. p.* 5. *dec.* 161. *n.* 2. *& dec.* 258. *n.* 3. *p.* 7. & iſta neque ad caſum faciebat; Adhuc tamen iſto caſu requiritur confirmatio Epiſcopi cauſa cognita, ut *in d. dec.* 270. *p.* 4. *& d. dec.* 5. Quarto demum ubi bona, vel jura, ſuper quibus fit tranſactio, remanent pœnes ipſam Eccleſiam tranſigentem, dummodo alteri contrahenti non refundat rem alienari prohibitam, ex deductis per Add. ad Buratt. *dec.* 690. *litt. D.* apud Rojas *dec.* 364. *num.* 11. *&* 12. cum aliis *d. diſc.* 5. & hæc pariter non erat applicabilis, neque in hac verſabamur, imo in oppoſito, dum fratres poſſidentes capellam, illius poſſeſſione ſe privarunt.

Scribentes in contrarium, agnoſcentes, quod ex præmiſſis tranſactio ex defectu beneplaciti Apoſtolici non eſſet ſuſtentabilis, ut effugerent difficultatem, conabantur aſſumere inſpectionem ſuper bono jure Epiſcopi, Verum respondebam id eſſe extra punctum quæſtionis reſtrictæ ad validitatem, vel invaliditatem tranſactionis, ideoque deducebam
6 idem dilemma, de quo etiam *diſc. ſeq.* Aut ſcilicet Epiſcopus volebat uti tranſactione, atque in ea fundamentum conſtituere, Aut non: Si non volebat, ſed intendebat regredi ad priora jura, quæ præambula tranſactionis hora ſibi competebant, & id negari non poterat, ſed tranſactio ponenda erat ad partes, perinde, ac ſi non eſſet in rerum natura; Si autem volebat uti tranſactione, atque ex ea aliquod jus deducere, pernecesse docere debebat de illius validitate, quæ vere non aderat, quoniam (quidquid in hac materia tranſactionis exteri ſe involverint,) in Curia extra controverſiam eſt hodie, ut exceptis caſibus ſupra recenſitis, tranſactio ſuper bonis, vel juribus Eccleſiæ, veniat ſub genere prohibitæ alienationis, atque cadat ſub diſpoſitione *Extrag. Ambitioſæ*, juxta allegatas auctoritates *ſupra, diſc.* 1. ac in aliis.

7 Hoc autem poſito, nil refert, an ille colitigans qui tranſactionis innititur, bonum jus foveret, adeout tranſactio dici valeat Eccleſiæ impugnanti potius utilis, quoniam ad validitatem copulative requiruntur ſolemnitas, & cauſa, neque una ſine altera ſufficit, ut ſæpius in præcedentibus, ideoque ſicut ubi adeſt ſolemnitas, & non adeſt cauſa, illa nihil prodeſt, ita e converſo, ubi adeſt cauſa, ſed non adeſt ſolemnitas, quoniam ex duobus copulative deſideratis, ſufficit quod unum deficiat ad actus invaliditatem, & conſequenter prætenſum bonum jus, (quod tamen diſcuſſum non fuit) percutiebat ſolum cauſam, quæ etiam in caſu adhibitæ ſolemnitatis neceſſaria erat; Atque ita credo judicatum pro confirmatione primæ ſententiæ; Sed eſt incertum pro conſueto ſtylo Advocatorum, quia cauſarum curam non habent.

BISINIANEN. TERRATICI, PRO CLERO CASTRI S. SOPHIÆ, CUM EPISCOPO.

Caſus diſputatus coram A.C.

De eadem materia tranſactionis initæ inter perſonas eccleſiaſticas, & inter Epiſcopum, & ſubditos ſuper jure incorporali, quod importat ſervitutem, an cadat ſub *Extrav. Ambitioſæ*; Et aliqua de poſſeſſorio in hac materia.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Quando beneplacitum Apoſtolicum reſervatum præciſe debeat intervenire, diſtinguitur.*
3 *Tranſactio etiam ſuper juribus incorporalibus, & cum eccleſiaſticis eſt prohibita.*
4 *Nil refert adeſſe cauſam, ſi non adeſt ſolemnitas.*
5 *De dilemmate circa uſum tranſactionis.*
6 *Obligatio eccleſiaſticorum non colendi extra territorium importat formalem ſervitutem.*
7 *De ratione, ob quam colentes extra territorium, tenentur ſolvere reſponſionem Domino territorii colendi.*
8 *Impoſitio ſervitutis eſt alienatio prohibita.*
9 Extravagans Ambitioſæ, *inficit etiam in poſſeſſorio.*
10 *Limitatur ubi ſit dubium an dicta* Extrav. *diſpoſitio intret necne.*
11 *Quod laici exigant decimas ob poſſibilitatem, quod ſint temporales.*
12 *Quando Dominus laicus exigat decimas, & reſponſiones etiam ab eccleſiaſticis.*
13 *Declaratur quando ſola poſſibilitas tituli legitimi ſufficiat in poſſeſſorio.*

D I S C. XVIII.

CUm occupata per Turcas Albania, aliqui ex illis po- 1
pulis, derelictis patriis ſedibus, per mare Adriaticum, vel Jonium, ad Regnum Neapolitanum appuliſſent, atque in quamplurium Civitatum, vel Oppidorum territoriis; ob eorum amplitudinem capacibus, caſtra tanquam per quandam coloniæ ſpeciem conſtruxiſſent, idque præſertim contigerit in territorio Civitatis Biſinian. in tenuta nuncupata S. Saphiæ, qui ex conceſſione Regum, vel Principum Biſiniani ſpectant ad Epiſcopum ejuſdem Civitatis jure temporali tanquam Baronem; Atque, ſive de jure, ſive de facto, uſus inoleverit, ut hujuſmodi Albaneſes dicti loci incolæ, ubi dictæ tenutæ, ſeu territorii fines egrediendo, aliena territoria colerent, teneantur adhuc ſolvere quamdam penſionem, ſeu terraticum, vulgo nuncupatum extra territorium; Hinc Epiſcopus, eandem prætenſionem habere cœpit contra eccleſiaſticos, qui extra dictum territorium alias terras colerent, exortiſque proinde controverſiis, eiſque delatis ad Sac. Congregationem Immunitatis, non expectata deciſione, de anno 1642. ſub reſervatione beneplaciti Apoſtolici, deventum eſt ad tranſactionem, cui tractu temporis nolentibus acquieſcere novis clericis, & presbyteris, qui in ea non intervenerant, denuo lis inſtaurata fuit (forſan ex ejuſdem Sacr. Congregationis ſcripto) coram A. C.

Ex parte autem Epiſcopi, ſuſpenſo petitorio, principaliter inſtabatur in poſſeſſorio retinendæ, quod manutentionis dicimus, ob probatam exactionem a pluribus eccleſiaſticis, fundamentum quoque conſtituendo in dicta tranſactione ad poſſeſſionem colorandam; Atque op- 2
ponente clero reo convento de dictæ tranſactionis invaliditate ex defectu beneplaciti Apoſtolici, replicabatur ex parte Epiſcopi, cum diſtinctione in jure vera, & recepta, quod ubi per clauſulam, *& non aliter &c.* vel æquipollentem, non conſtat de enixa, & præciſa intentione partium illud deſiderandi pro conditione, reſervatio intelligitur, quatenus de jure requiratur; Clarius vero ubi clauſula, quatenus de jure, adjiciatur, ut in diſtinguendo cæteris relatis habetur apud Greg. & Add. *dec.* 192. Buratt. & Adden. *dec.* 374. *&* habetur *ſub tit. de feud. diſc.* 7. 10. *&* 37. & frequenter alibi, cum ſit diſtinctio hodie receptiſſima non admittens controverſiam; Et conſequenter dicebant pro eo Scribentes, quod cum Epiſcopus eſſet in hac antiqua poſſeſſione probata per inſtatio-

ſtationes, ac etiam per libtum Menſæ epiſcopalis, qui platea vulgo dicitur, dicta tranſactio utpote continens potius recognitionem veritatis, & bonæ fidei, quam alienationem, vel novi juris conceſſionem, alia ſolemnitate non indigebat.

3 Quatenus igitur pertinet ad hunc punctum validitatis, vel invaliditatis tranſactionis; Scribens ego pro clero, deducebam eaſdem auctoritates, quæ habentur *diſc. proxime præced.* ad probandum, quod quidquid Scribentes variaverint, in Rota, & Curia omnino receptum eſt pro regula; (limitanda ſolum in caſibus ibi recenſitis,) ut tranſactio, ſive fiat ſuper bonis, & rebus corporalibus, ſive ſuper juribus incorporalibus, & quamvis inter eccleſiaſticos, dicatur ſpecies prohibitæ alienationis, atque cadat ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ*; Et propterea, cum ad iſtius Conſtitutionis limites hodie receptiſſimum, ac planum ſit copulative requiri ſolemnitatem, & cauſam, nil refert prætenſum bonum jus, quod tranſactionem utilem, ac alteri par-
4 ti proficuam reddat, cum exinde reſultet ſolum cauſa, quæ ſola non ſufficit, niſi accedat quoque ſolemnitas, & e converſo; Ideoque intrat dilemma, de quo eodem *diſc. præc.* & quod in præſenti quoque faciebam, quod, aut in tranſactione fundamentum conſtituitur, & ex ea aliquod jus, vel actio deduci prætenditur; Aut non; Si non, adeout ex ſo-
5 lis antiquis juribus præambula tranſactionis bona competentibus veniatur, & de illa non eſt agendum, perinde, ac ſi non eſſet in rerum natura; Si vero in ea fundamentum aliquod conſtituitur, atque ex ea aliquod jus deduci prætenditur, & tunc de validitate docere oportet.

Abſolutum vero eſſe dicebam, ut iſta tranſactio caderet
6 ſub *dict. Extravag.* diſpoſitione, dum per eam, ſub ſola recompenſa cujuſdam facultatis paſcendi, inducebatur formalis ſervitus in clero, & eccleſiaſticis erga Epiſcopum, conſideratum tanquam Baronem, ac Dominum temporalem, ut tanquam coloni glebæ adſcripti, eandem glebam deſerere non poſſent, atque deſerendo, tenerentur ſolvere eandem reſponſionem, ac ſi colerent, tanquam per ſpeciem illorum damnorum, & intereſſe, de quibus pluries, *ſub tit. de uſuris, & intereſſe*, & ſub altero *de cambiis*, debendorum per
7 eum, qui aliquid faciendum in ſe ſuſcipit, vel promittit, non adimplendo, potius ex non facto, quam ex non dato, & tanquam ad intereſſe mandati ſuſcepti, & non impleti, tenen-
8 tur ad totum id, quod intereſt implementum ſequutum eſſe, Ideoque eſt inductio formalis ſervitutis colonicæ, ſed adſcriptitiæ, impedientis naturalem libertatem, quam non dubitatur eſſe formalem prohibitam alienationem venientem ſub *d. Extravag.* diſpoſitione, quoties non alicui perſonæ in particulari, ſed toti corpori Eccleſiaſtico Cleri in perpetuum adjicitur, dum ex inſinuatis ſupra, *diſc. proxime præced.* ac etiam *diſc.* 1. & alibi, non minus in alienatione bonorum corporalium, quam in illa jurium incorporalium, ac in impoſitione ſervitutum, alienandi prohibitio procedat; ideoque hic punctus invaliditatis tranſactionis omnino planus videbatur, quamvis cum Epiſcopo tanquam Epiſcopo, & ſuper juribus Eccleſiaſticis tranſactum eſſet, ut *diſc. præced.* ubi de auctoritatibus, multo magis ubi cum eodem tanquam domino temporali.

Quatenus vero pertinet ad poſſeſſorium; Cum ego (ex parte cleri rei conventi deducerem veram, ac receptam concluſionem, de qua *d. diſc.* 1. cum ibi allegatis, & alibi, quod
9 ob decretum irritans in dicta *Extravag.* contentum, inficiatur etiam poſſeſſio, quæ propterea non amitti, vel reſpective non transferri dicitur, ex ibi allegatis; Scribentes pro Epiſcopo, non negantes regulam, deducebant limitationem pariter receptam, eodemque *diſc.* 1. & alibi inſinuatam, ut id procedat quando certum eſt, quod verſemur in caſu prohibitæ alienationis, ac propterea extra controver-
10 ſiam intret dictum decretum irritans, quod hujuſmodi operationem faciat, ſecus autem ubi id dubium ſit, quoniam pendente diſcuſſione, an decretum prædictum intret necne, interim poſſeſſor ſua poſſeſſione privandus non eſt.

Iſtum vero dicebant eſſe caſum, quod ſcilicet cum hujuſmodi novus populus per Epiſcopum, vel ejus auctorem in hoc territorio receptus eſſet, ita ſub hac lege recipi potuit, colendi prædia, & terras Epiſcopi, caſque non deſerendi, quodque in caſu deſertionis, ad dictam præſtationem tanquam damna, & intereſſe ut ſupra teneretur, iſtaque poſſibilitas in petitorio juſtificabilis ſufficeret.

Ad quod probandum deducebant ea, quæ cæteris relatis
11 habentur firmata per Rotam apud Gregor. *dec.* 404. & in Taurinen. decimarum 23. Junii 1664. coram Bourlemonte, ut quamvis laicus ſit incapax exigendi decimas ſpirituales, ideoque ob vehementem juris reſiſtentiam, ſola poſſeſſio ſine juſtificatione tituli non ſuffragetur, niſi ea ſit immemorabilis, cujus vigore Apoſtolicum privilegium, vel quicumque alter melior titulus allegari poteſt; Adhuc tamen, ſi de poſſeſſione (præſertim temporis conſiderabilis) doceat, manutenendus eſt, ob poſſibilitatem, quod non eſſent decimæ ſpirituales, ſed temporales tanquam ſpecies penſionis, ſeu reſponſionis in recognitionem dominii; Sic a pari.

Admittebam ego hanc theoricam in ſuis caſibus veram, ex iis, quæ habentur deducta, *ſub tit. de decimis in eadem Taurinen.* me ſcribente edita, ac etiam *in Caſſanen. decimæ, eod. tit.* ſive etiam *ſub tit. miſcellaneo. de clericis, eorumque immunitate*, ut ſcilicet agatur de ſolutione oneris realis, quod referri valeat ad dictam cauſam penſionis, vel reſ- 12
ponſionis ratione culturæ territorii, cujus ipſe Baro eſſet dominus in univerſum, juxta eam dominii ſpeciem, de qua habetur pluries *ſub tit. de Regal.* præſertim, *diſcurſ.* 50. & 146. & *ſub tit. de ſervitut. diſc.* 35. & 36. & alibi, cum tunc non ſit exigere munus laicale ab eccleſiaſticis, ſed ſit exigere quandam portionem dominicalem ex cultura territorii, cujus Baro habeat directum dominium univerſale, particulares vero habeant dominium ſubalternum tanquam per ſpeciem coloniæ, ex deductis locis citatis, & conſequenter hæc ſola poſſibilitas ſufficere debeat, ut poſſeſſor interim in ſua poſſeſſione ſit manutenendus, cum dictus poſſidendi titulus nullam habeat juris reſiſtentiam, ſed potius aſſiſtentiam, neque agatur de exactione onerum laicalium ab eccleſiaſticis, ſed quod iſti volentes colere terras, quæ ſunt de alieno dominio, ſolvant domino penſionem, vel dominicalem portionem, in qua eccleſiaſtica immunitas nil commune habet.

Negabam tamen, etiam in ſenſu veritatis, applicationem ad hanc facti ſpeciem, dum non agebatur de aliqua præſtatione reali, ſeu occaſionali ob culturam proprii territorii, referibili ad dictum titulum penſionis, ſeu portionis dominicalis, ſed de onere mere perſonali, & tanquam fructus dictæ ſervitutis, ſeu prohibitionis non colendi aliena territoria, unde dicta poſſibilitas non intrabat.

Et quamvis replicaretur quod adeſſet poſſibilitas dictæ conventionis ab initio habitæ in actu recipiendi cum beneplacito etiam Apoſtolico; Attamen iſta ſola vaga, & gene- 13
ralis poſſibilitas, quæ ſaltem non munita ſit extrinſecis efficacibus adminiculis, quoties ipſe actus de per ſe ex ſui facie reſiſtentiam habet, ad id ſufficiens reputanda non eſt; quoniam ubicumque Dominus, vel Magiſtratus ſecularis onera laicalia, perſonalia, vel mixta a clericis, & eccleſiaſticis per aliquod tempus de facto exigeret, ita ſub hac vaga, & generica poſſibilitate Apoſtolici indulti, manutentionem prætendere poſſet, cujus tamen contrarium, paſſim, ac extra controverſiam receptum eſt, dum per Bullam Cœnæ, quæ ſingulis annis publicatur, quæcumque poſſeſſio inficitur, neque ea poſſeſſio, quæ vehementem habet juris reſiſtentiam, abſque juſtificatione, vel ſaltem vehementi fumo tituli legitimi eſt manutenibilis, ex collectis apud Poſth. *in hoc tract. de manuten. obſerv.* 44. *n.* 14. *& ſeq. ubi concordantes.*

VALENTINA CONCORDIÆ,

PRO PROVINCIA S. JOANNIS BAPTISTÆ,

CUM PROVINCIA B. PETRI DE ALCANTARA MINORUM DISCALCEATORUM.

Caſus diſputatus in S. Congregatione Epiſcoporum, & Regularium, incertus eſt exitus.

De eadem materia tranſactionis, vel concordiæ cadentis, necne ſub *Extravag. Ambitioſæ*, ubi ſiſt ſuper diviſione Conventuum inter provincias ejuſdem Religionis incapaces poſſidendi bona etiam in communi, an dicta incapacitas operetur exemptionem a dictæ *Extravag.* diſpoſitione.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod tranſactio ſit alienatio prohibita.*
3 *Prohibitio alienationis non procedit in bonis Religionis incapacis retinendi.*

4 *De-*

4 *Declaratur quando id procedat.*
5 *Et de alia declaratione.*
6 *Quod domus Religionum incapacium ſint de dominio Eccleſiæ univerſalis.*
7 *Diſpoſitio* Extrav. Ambitioſæ, *non procedit in quærendis.*
8 *Quod non acquirere non ſit alienare.*
9 *Quod Sacra Congregatio procedat cum regulis prudentialibus.*
10 *An inter matricem, & filialem detur inæqualitas diviſionis.*

D I S C. XIX.

1 CUm ob itineris longitudinem, & incommoditatem nimium difficile, ac incommodum redderetur, ut Miniſter Provincialis provinciæ Sancti Joannis Baptiſtæ Minorum diſcalceatorum Hiſpaniæ, integram provinciam ſingulis annis peragrare, ac viſitare poſſet, ob inſtitutum id agendi pedeſter, hinc Alexander VII. ad preces Regis Catholici, ac ejuſdem provinciæ, de anno 1659. illam diviſit in duas, aſſignando provinciæ antiquæ, ac matrici S. Joannis Baptiſtæ 27. conventus exiſtentes in Regno Valentiæ, ac etiam in altero Murtiæ, alteri autem provinciæ novæ, ſeu filiali ſub Invocatione B. Petri de Alcantara novem alios conventus exiſtentes in Regno Granatæ, ac partim in dicto Murtiæ; Cumque ſuper executione litterarum Apoſtolicarum controverſiæ exortæ eſſent, quia plerique Religioſi dictam diviſionem impugnantes, ad eumdem Pontificem recurſum petierant, hinc proinde, ut dicta diviſio effectum ſortiretur, deventum eſt ad concordiam, per quam nova provincia filialis dimiſit antiquæ unum ex novem conventibus ſibi aſſignatis, illum ſcilicet ejuſdem Civitatis Murtiæ; Verum eadem nova provincia hujuſmodi concordiam impugnante, ac ſe opponente, ne per Apoſtolicam Sedem approbaretur, introducta fuit cauſa ex reſcripto Papæ in Congregatione Epiſcoporum, & Regularium, ad effectum conſulendi, (juxta ſtylum,) an ea eſſet confirmanda, necne, vel potius, quod ea improbata, ſervari deberet diviſio ad litterarum Apoſtolicarum præſcriptum.

In hac autem diſpoſitione habita in Sac. Congregatione, cum per oppoſitores fundamentum conſtitueretur in recepta concluſione, de qua ſupra, *diſc. præced.* & ſæpius, ut tranſactio dicatur ſpecies prohibitæ alienationis, ideoque 2 cadat ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ*, quamvis inter Eccleſiam, vel eccleſiaſticos agatur, & de juribus incorporalibus.

Scribens ego pro concordiæ validitate, eaque ſuſtinenda non negabam dictam concluſionem utpote hodie receptiſſimam, & indubitatam, quoties non intret caſus limitatus, ſed conſtituebam fundamentum in limitatione cadente non ſolum in tranſactione, ſed in quacumque etiam vera, & pro- 3 pria alienatione ipſorum bonorum, ubi ſcilicet agatur de incapacibus retinendi bona, vel jura alias inalienabilia, ex deductis per Quarant. *in ſumma Bullar. verbo alienatio bonorum Eccleſiæ, n.* 41. Barboſ. *de Epiſcopo allegat.* 95. *num.* 59. Durand. *decenſ.* §. 1. *quæſt.* 22. *n.* 53. cum aliis ſupra, *diſc.* 1.

Quamvis autem iſta concluſio in caſu ſuo vera ſit, eamque Advocati more in hac diſputatione, nimium exaggerare, ac exornare curarem; Attamen reflectendo ad veritatem, agnoſcebam fallaciam claram eſſe in applicatione: Recte 4 ſiquidem procedit in alienatione bonorum, vel jurium fructiferorum, quorum retentio mendicitatis per Minores profeſſatæ adverſatur, unde propterea alienatio, nedum licita, ſed connaturalis, ac neceſſaria eſt, retentio autem illicita, iſtaque eſt ratio, cui concluſio innititur, cum tam Minores obſervantes, quam domus profeſſæ Societatis Jeſu, ac ſimiles non profitentes eam ſtrictiorem obſervantiam, quam profitentur Capuccini, vel illi Obſervantes, quos Reformatos dicimus, ſint quidem incapaces ad retinendum in reddita, ex quo certi de victu reddantur, non autem incapaces ad acquirendum, ut vendant, ac pretium in alimenta, aliaque neceſſaria convertant, ut in ſua materia *ſub tit. de Regularib.* ac etiam *ſub tit. de legatis.*

Id autem non congruit, ubi agatur de diſmembratione alicujus conventus, ſive de ejus alienatione, quoniam iſta non ſunt de illis bonis, vel juribus, quæ ad ſolum 5 effectum vendendi, non autem retinendi, acquiri poſſunt, ſed ſunt bona, vel jura de ſui natura perpetua, & inalienabilia, & conſequenter abſque dubio cadunt ſub neceſſitate beneplaciti Apoſtolici.

Quinimo fortius, iſta bona Eccleſiarum, vel Religionum incapacium, & quorum alienatio non cadit ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ*, exigunt voluntatem Papæ; Siquidem ut advertitur in dicta ſua materia *ſub tit. de Regularibus* ea diſpoſitione textus *in c. exiit, de verborum ſignif. in ſexto, & Clemen. exivi, de paradiſo, eod. tit.* ob omnimodam hujus Religionis incapacitatem habendi dominium, vel poſſeſſionem, ipſæ Eccleſiæ, & Domus, ſeu Conventus perpetuæ 6 conſervationis, ſunt in dominio Eccleſiæ univerſalis, ac Papæ; Igitur multo magis iſto caſu neceſſarium eſt beneplacitum Apoſtolicum, non tamquam ſolemnitas, vel habilitativa facultas Eccleſiæ dominæ, ut ea ſua bona, vel jura alienare valeat per quamdam remotionem obſtaculi a ſacrorum canonum, dictæque *Extrav.* diſpoſitione reſultantis, ſed tamquam pars naturalis, ac ſubſtantialis contractus, in quo Papa tanquam dominus, alienantis, ſeu contrahentis perſonam gerere dicitur, ideoque, ut dictum eſt, concluſio eſt vera, ſed male applicata ad caſum, ut adeo frequenter in hac facultate contigit, ubi præſertim cum Conſulentium auctoritate procedatur.

Solidum autem, ac probabile videbatur alterum fundamentum conſtitutum in alia recepta limitatione, de qua *diſc. proxime ſequen. & diſc.* 1. cum ubi deductis, ut diſpoſitio *dict. Extrav.* non procedat, ubi agitur de quærendis, 7 & adhuc Eccleſiæ non incorporatis, quoniam non quærere, non eſt alienare, neque proprium patrimonium diminuere, quamvis etiam non acquiſitio ſequatur per viam tranſlativæ ceſſionis, vel renunciationis, quæ per neceſſariam antecedens, ex legis fictione ſupponit agnitionem, vel acquiſitionem, quoniam hæc tamquam inſtantanea, in propoſito non attenditur, juxta receptam *dec.* 507. Puteí *lib.* 2. cum aliis *diſt. ſeq. ac diſc.* 1.

Et hic erat caſus, quoniam cum adhuc nova provincia in eſſe producta non eſſet, neque corpus diſtinctum conſtitueret, ſed res eſſet in fieri, ſuper novi corporis efformatione, 8 hinc proinde dimittere unum ex conventibus aſſignatis, ſeu deſtinatis, non fuit alienare id quod habebatur, ſed minus quærere, imo utiliter agere, ut plus acquireretur tanquam per medium proficuum, quo mediante reſultaret efformatio dicti novi corporis, & acquiſitio octo aliorum conventuum pertinentium ad antiquam provinciam, quæ ita potius alienationem, ac diſmembrationem patiebatur tam pro conventibus jam erectis, & actualiter poſſeſſis, quam pro jure habituali novos fundandi, & erigendi intra fines novæ provinciæ aſſignatos; Et conſequenter termini alienationis, ſive *Extrav. Ambitioſæ*, extranei remanebant a *caſu*, quamvis Scribentes ſuper tranſactionis impugnatione pene volumina deſuper conficerent quaſi per ſpeciem tranſactionis hujus materiæ alienationis bonorum Eccleſiæ juxta frequentiorem ſuperfluum, qui hodie adeo irrepſit.

Quæſtionis enim vis reducebatur potius ad regulas prudentiales, quæ potiſſimum in hac Congregatione Epiſco- 9 porum, & Regularium digne, ac rationabiliter attendi ſolent, an ſcilicet congruum eſſet iſtum conventum dimittere antiquæ provinciæ, contra aſſignationem, ſeu deſtinationem jam factam necne.

Si etenim poteſt Eccleſia non acquirere per renunciationem abſtentivam, per quam tollendo ſe de medio, locum aperiat alteri, ut acquirat, quinimo, ut ſupra, etiam per inſtantaneam acquiſitionem, ac dimiſſionem in alterum, ejus jura transferre, multo magis, & abſque principio dubitandi, vel non acquiſitio, ſeu abſtentio non cauſet tranſlationem, vel novam acquiſitionem in altero, ſed continuationem in priori domino, ut minus amittat, minoremque ſciſſuram, ſeu diſmembrationem patiatur.

Inſiſtebant quoque nimium Scribentes pro nova provincia ſuper magna inæqualitate diviſionis alias reſultante, ut ex 36. conventibus una haberet 28. & altera 8. tantum, replendo inaniter chartas cum iis, quæ ſuper diviſionis æqua- 10 litate deducta habentur *in Novarien. diviſionis parochialium, ſub tit. de parochis, diſc.* 33. & in primis *deciſionibus* in ea cauſa editis, ibique recenſitis; Verum hoc pariter continebat æquivocum clarum, ac improbum laborem extra propoſitum, quoniam id procederet, quando fuiſſent ab initio duæ diverſæ provinciæ, quodam ſociativo, ſeu communionis coæquali jure ſimul unitæ, ad quarum diviſionem deinde deveniretur, ſecus autem ubi ab una ex juſta cauſa ſit diſmembratio, ut nova filialis erigatur juxta diſtinctionem, de qua *d. diſc.* 33. *de parochis*, ac juxta ea, quæ ad materiam *Extrav. Salvator* habentur *in Burgen. erectionis, ſub tit. de præem. diſc.* 6. in propoſito erectionis novæ Cathedralis, ac diœceſis mediante diſmembratione alterius diœceſis ob ejus amplitudinem; Prorſus enim ineptum eſſet dicere, ut Eccleſia noviter erecta, æqualitatem cum antiqua, & matrice

trice prætendere deberet, unde in dies edocemur, quam inſipidus, ac damnabilis ſit modernorum Juriſtarum abuſus, chartas inaniter replendi cum concluſionibus, & auctoritatibus omnino extraneis a puncto quæſtionis, illum non tangendo, & tamen frequenter leguleicum vulgus ad id principaliter reſpicere ſolet, non curando reflectere, an ea, quæ dicuntur, faciant ad caſum, necne, quo nil abſurdius nihilque ineptius.

THEATINA HÆREDITATIS,

INTER MONASTERIUM MONIALIUM SANCTÆ CLARÆ,

ET PP. SCHOLARUM PIARUM.

Reſponſum pro veritate ad petitionem Archiepiſcopi.

De materia renunciationis juris quærendi, ſeu repudiationis hæreditatis, vel alterius juris delati, an fieri poſſit per Prælatum, & quomodo: Et an intret prohibito *Extravagan. Ambitioſæ, &c.*

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Prelatus poteſt repudiare hereditatem.*
3 *Abbas, vel Prior ſine Conventu, ſeu Capitulo non prejudicat Monaſterio.*
4 *Poteſt etiam Prelatus repudiare hereditatem nulliter aditam.*
5 *Monaſterium ſuccedit directe, & immediate in ſucceſſione delata Monacho, & de contraria opinione legiſtarum.*

D I S C. XX.

SUper libera hæreditate Franciſci Antonii, & fideicom-
1 miſſaria Alexandri patris, qui ſubſtituerat Domum, ſeu Conventum Scholarum piarum, plures exortæ fuerunt controverſiæ inter dictum Conventum, & monaſterium Sanct. Claræ Civitatis Theatin. ex perſona Eleonoræ ſororis, ac filiæ reſpective, ibi profeſſæ, tam ſuper renunciatione per eam facta ante profeſſionem, quam ſuper fœminarum comprehenſione ſub fideicommiſſo, ſtante quod fœminæ poſitæ erant in conditione, quatenus carnaliter nuberent, ac etiam ſuper quadam repudiatione facta per dictam Eleonoram alias Mariam Antoniam utrique hæreditatis; Hinc circa profeſſionis initia deſuper pro veritate conſultus fui ex parte Archiepiſcopi, an citra læſionem Monaſterii tractatam concordiam concludere poſſet, incertum tamen eſt, quid inde ſequutum ſit; Cumque tam ex parte dicti Conventus, quam aliquorum conjunctorum de dictis hæreditatibus quoque contendentium, magnum fundamentum conſtitui videretur in dicta repudiatione facta per Monialem cum præſentia, & conſenſu Abbatiſſæ, ideoque major inſtantia eſſet ſuper hoc puncto, in quo potiſſimum inſiſtebatur; Reſpondi laudando concordiam, ob difficultates ex aliis punctis reſultantes, quatenus vero ad iſtam pertinet, dixi eam omnino contemptibilem videri, atque in nulla ratione habendam eſſe.

Quamvis enim magis communis, & recepta ſit opinio, ut Eccleſiæ Prælatus, vel adminiſtrator abſque ſolemnitatibus per ſacros canones, vel *Extravag. Ambitioſa* requiſitis in alienatione bonorum Eccleſiæ, poſſit repudiare hæreditatem delatam adhuc non aditam, quoniam non eſt
2 alienare, ſed non acquirere, juxta *conſ.* 9. Federici de Senis, Roman. *conſ.* 184. ubi in puncto de renunciatione facta per Abbatiſſam, Lap. *alleg.* 25. cum aliis relatis per Gratian. *diſcept.* 568. *n.* 51. *& ſeq. & pluries* Rota *in deciſionibus* relatis per Adden. ad Buratt. *dec.* 773. *dec.* 313. *par.* 12. *recent. num.* 4. *& ſupra diſ.* 1. inter limitationes datas ad diſpoſitionem dictæ *Extravag. Ambitioſæ*,

Attamen ultra plures declarationes, quas iſta concluſio patitur, ea intelligenda venit cum terminis habilibus, ut ſcilicet actus ſequatur eo modo, quo quilibet alter contractus indifferens, ac licitus ſequi debet, non per ſolum Abbatem, vel Prælatum ſine conſenſu Conventus, ſeu Capituli, cum in gravibus, ac præjudicialibus, ſolus Abbas abſque Con-
3 ventu, vel Capitulo nihil facere valeat, Calder. *conſ.* 5. *n.* 1. *de conſeſſ.* Seraph. *dec.* 1278. *n.* 3. *dec.* 480. *n.* 4. *p.* 1. *rec. d.* 203. *n.* 10. *p.* 7. cum concordantibus collectis per Adden. *ad dec.* 14. *p.* 3. *rec. n.* 38. & in ſua materia *ſub tit. de Regularib.* ac etiam *ſub tit. de credito*, occaſione agendi, an & quando mutuum factum Abbati, vel Priori obliget monaſterium; Atque cum hoc præſuppoſito procedunt Lap. *d. alleg.* 25. & Rom. *d. conſ.* 184. & alii, ut ſcilicet repudiatio hæreditatis, vel alterius juris delati facta ſit, non per ſolam Abbatiſſam, ſed etiam capitulariter per totum Monaſterium, & cum hoc præſuppoſito proceditur in dicta *dec.* 312. *p.* 12. *rec.* in qua, me ſcribente, edita, fortius firmatur, ut non ſolum liceat 4
repudiare hæreditatem delatam, nunquam aditam, ſed etiam eam, quæ agnita fuiſſet, ſed nulliter, ſive ſub diverſo præſuppoſito, quod deinde erroneum, ſeu minus verum detectum ſit, puta quia eſſet hæreditas ab inteſtato, quæ ita ſine legatorum oneribus locuples remaneret, poſtmodum vero detectum eſſet teſtamentum, quamvis in eo inſtitutus eſſet idem inteſtatus ſucceſſor, ita per legata, & ſubſtitutiones oneratus, Sive quod es eodem non erroneo titulo teſtati, vel inteſtati, conſulto, ac ſine debitis ſolemnitatibus, & requiſitis facta eſſet aditio hæreditatis, quam detectam debitis, ac litibus oneratam, vel intricatam, Monaſterio non expediret habere, ſed potius alteri cedere, qualis erat caſus *in d. dec.* 323. *p.* 12. cum paria ſint nullum, & nihil, quodque, vel nullatenus, vel male aditio facta ſit, cum ad effectum, ut intret alienandi prohibitio, requiratur perfecta, & valida acquiſitio, & incorporatio bonorum.

Omnino autem contemnendam eſſe dixi repudiationem factam ab ipſa Moniali, quoniam juxta opinionem Canoniſtarum in Curia Romana paſſim receptam, adeout hodie 5
non admittat amplius controverſiam, monaſterium in bonis, ac juribus monacho delatis, directe, ac immediate ſuccedit jure ſuo independenter a perſona ipſius monachi, ſeu religioſi, cujus contrarium volunt Legiſtæ, ex plene deductis pro utraque ſententia per Rovit. *dec.* 44. Apont. *conſ.* 39. *&* 40. Cavalet. *dec.* 346. *n.* 1. Buratt. & adden. *dec.* 394. & Rota frequenter, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de ſucceſſ.* & ſub altero *de remunc.* ac etiam inſinuatur *ſub d. tit. de Regul.* Ideoque infectio actus in hac facti ſpecie non proveniebat a diſpoſitione *Extrav. Ambit.* ex eo quod ageretur de prohibita alienatione, ſed a defectu poteſtatis perſonæ, quamvis de ſimplici contractu indifferendi ageretur, qui ſub dictæ *Extrav.* diſpoſitione, vel prohibitione non caderet.

BONONIEN. FIDEICOMMISSI

PRO JOSEPHO DE NIGRIS.

CUM MONASTERIO S. PROCULI.

Caſus diſputatus in Rota ſub incerto exitu.

An compromiſſum factum per Eccleſiam cadat ſub diſpoſitione *Extravagan. Ambitioſæ*: ac importare dicatur prohibitam alienationem, adeout requirantur ſolemnitas, & cauſa, necne.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Ubi alienatio eſt nulla, competit Eccleſie etiam interdictum poſſeſſorium retinende.*
3 *Compromiſſum eſt ſpecies prohibita alienationis, & cadit ſub* Extravaganti Ambitioſæ, *in bonis Eccleſie.*
4 *Quod in feudis remiſſive.*
5 *Procedit ubi fiat ſuper bonis, vel juribus alienari prohibitis.*
6 *Item in compromiſſo voluntario, ſecus autem neceſſario.*
7 *Vel in alio facto ex voluntate, ſeu precepto teſtatoris,*
8 *De eodem, & an debeat eſſe preceptum poſitivum, vel ſufficiat ſimplex voluntas.*

D I S C. XXI.

AUguſtinus de Nigris poſſeſſor bonorum ſtabilium, quæ
ſciebat reſtitutioni obnoxia, in vim fideicommiſſi ad 1
favorem Joſephi fratris, hæredem inſtituit Monaſterium S. Proculi, injungendo, ut ad reſtitutionem procedi non deberet, niſi prævia ſententia Judicis competentis, vel laudo alicujus arbitri, liquidarentur, ac ſatisfierent aliquæ detractiones, quas ſibi competere prætendebat, unde ſequuta ejus morte, initum fuit compromiſſum, editoque laudo, in ejus executionem, bona dicto Joſepho reſtituta fuerunt; Poſtmodum vero prætendens Monaſterium ſe eſſe gravatum, obtinuit in partibus in prima inſtantia manuteneri in poſſeſſione dictorum bonorum, dictaque manutentione revocata per judicem appellationis in eadem Civitate devoluta

cau-

cauſa ab A. C. hic adhærendo judici primæ inſtantiæ, manu-
tentionem Monaſterio conceſſit, unde commiſſa fuit per
Signaturam cauſa in Rota coram Veroſpio, cum facultate
manutenendi, quem de jure, ad cujus reſcripti normam dato
dubio, an, & cui dandum eſſet mandatum de manutenendo,
eoque diſputato *ſub die* 23. *Jun.* 1656. incertum eſt, quid reſo-
lutum fuerit; Credo tamen, quod mandatum eſſet videri de bo-
no jure, ut frequens moderna praxis docet, quodque poſtmo-
dū concordia cauſę finem dederit, cum amplius de illa actum
non audierim, niſi defenſores mutaverit, ut ſæpe contingit.

In diſputationibus autem habitis, primo in Signatura,
& deinde in Rota, inter plura fundamenta, quæ ex parte
dicti Monaſterii deducebantur ad probandam dimiſſionis
bonorum nullitatem, qua poſita, de conſequenti reſulta-
2 bat, ut ratione civilis poſſeſſionis, ita non amiſſæ, exer-
cibile eſſet hodie magis practicatum interdictum retinendæ,
juxta ea, quæ habentur *diſc.* 1. *& alibi*.

Erat illud, nullitatis dicti compromiſſi ob defectum be-
neplaciti Apoſtolici, dum ex magis communi, & recepto
ſenſu DD. illud reputatur inter prohibitas alienationes ca-
dentes ſub diſpoſitione *Extrav. Ambitioſæ*, eodem modo,
3 quo tranſactio, cujus ſpeciem ipſum compromiſſum, vel ac-
ceptatio laudi habere dicitur, Zabarel. *conſ.* 95. *num.* 6. Rom.
conſ. 175. *n.* 3. cum concordantibus per Blanch. *de compro-
miſſ. p.* 1. *q.* 2. *n.* 8. *&* 9. *& c.* 36. *n.* 2. & per 101. Beller. *diſqui-
ſit. clerical. p.* 1. *de clerico debitore*, § 6. *n.* 2. Rota *in Paplen.
manutentionis* 13. *Martii* 1654. coram Pauttogerio *dec.* 480.
n. 1. *p.* 1. *rec. & ſæpius*, Et habetur deductum *ſub tit. de juriſ-
dictione in Aſtericen. diſc.* 7. ac in deciſionibus in ea cauſa e-
ditis coram Cerro, & aliis ibidem enuntiatis.

Non negabam ego Scribens pro Joſepho veritatem dictæ
concluſionis, de qua in aliis terminis alienationis bono-
4 rum feudalium, ex rationis identitate habetur actum *ſub tit.
de feud. diſc.* 49. Dicebam tamen, in hac facti ſpecie du-
plicem cadere limitationem; Primo ſcilicet, quod cum hæc
ſit alienatio ficta, vel indirecta majorem prohibitionem
habere non poteſt, quam vera, & directa meræ, & vo-
luntariæ venditionis, ideoque intelligenda eſt de compro-
miſſo inito ſuper bonis ſtabilibus, ſeu alias alienari pro-
hibitis, non autem ſuper iis, in quibus dicta prohibitio
non cadat, ut patet ex eiſdem ſupra allegatis, & paſſim,
cum alias nulla cadat ratio dubitandi.

Et hic erat caſus, quoniam non dubitabatur, an bona
5 ſpectarent ad fideicommiſſum, ideoque reſtituenda eſſent,
neque Monaſterium dicto jure hæreditario aliquod jus do-
minii habebat, ſed ſolum habebat jus detractionum potius
accidentalium ratione æris alieni ſoluti, ac melioramento-
rum, quam legalium importantium quotam in dominio,
ideoque hujuſmodi detractionum jus importabat purum
6 creditum pecuniarum, non cadens ſub dictæ *Extrav.* diſpo-
ſitione juxta ea, quæ habentur ſupra, *diſc.* 1. ubi de pluribus
diſtinctionibus, quando pecunia, ſeu nomina debitorum
ſub hac prohibitione cadant.

Et ſecundo, ut id procederet in compromiſſo mere volun-
tario, non autem in neceſſario, quod ex Statuto Eccleſiæ
7 obligatorio, vel ex judicio teſtatoris facere oporteat, ut eſt
ſenſus omnium ſupra deductorum ſuper regula, & non ne-
gabant Scribentes in contrarium replicantes ſolum id in-
telligendum eſſe, ubi accederet præceptum poſitivum, ſe-
cus autem ubi deduceretur per argumentum, ut in præſenti;
quod teſtator non præceperat, ut compromiſſum fieri de-
beret, ſed ſolum præſuppoſuerat, diſponendo quod bona
reſtitui non deberent, niſi prius per judicis, vel arbitri
ſententiam dictæ detractiones fierent.

Verum in ſenſu etiam veritatis, credebam hanc reſpon-
ſionem non ſubſiſtere, quoniam cum verius ſit ex ſupra
8 deductis *diſc.* 1. ipſammet expreſſam, ac directam alienatio-
nem licitam reddi poſſe ex voluntate ejus, a quo in Eccleſiam
bona obveniunt, ex deductis ſupra, *d. diſc.* 1. ex ea clara
ratione, quod ita agitur de bonis cum tali lege quæſitis,
adeout dicatur qualitas ipſis bonis impreſſa, priuſquam Ec-
cleſiæ acquirerentur; & conſequenter non requiritur ea
præciſa neceſſitas, quæ reſultet a præcepto coactivo, ſed
ſufficit, ut conſtet de voluntate, quæ ita clara remanebat,
quamvis opus non eſſet ex profeſſo hujuſmodi limitationem
diſputare, dum ex alia, ut ſupra, magis de plano diffi-
cultas ceſſabat; Ideoque Scribentes pro dicto Monaſterio
magis inſiſtebant in quibuſdam aliis dicti laudi nullitati-
bus, in facto potius conſiſtentibus, ſuper quo partes erant
cauſæ Patroni de illis agere, dum Advocati in Curia, ex
nimium commendabili ſtylo tanquam J. C. de jure tantum
reſpondentes, in his non ſe ingerunt.

ROMANA CAPELLÆ,

PRO JOSEPHO COSTA,

CUM PROCURATORE FISCALI VISITATIONIS, ET ALIIS OPPOSITORIBUS.

*Caſus diſputatus in Sac. Congregatione Viſitationis Apoſto-
lica, & reſolutus pro Joſepho.*

An conceſſio, quæ fiat in Eccleſia alicui privato
pro conſtructione capellæ, vel ſepulturæ importet,
necne prohibitam alienationem cadentem ſub diſ-
poſitione Extravag. *Ambitioſæ*.

S U M M A R I U M,

1 F*Acti ſeries.*
2 *De duplici perſona, quæ concurrit in Papa tam-
quam Papa, & tamquam Epiſcopo Urbis.*
3 *Quod de conſuetudine, Capitulum adminiſtret ſine li-
centia Epiſcopi Eccleſiam.*
4 *Ad effectum capellæ, vel ſepulturæ in Eccleſia, ſufficit
ſola patientia Epiſcopi, vel Prælati, & de ratione.*
5 *Conceſſio ſitus pro ſepultura, vel capella an fieri poſſit pro
recompenſa temporali, & an importet alienationem.*
6 *Quale jus, vel dominium acquiratur conſtruenti capel-
lam, vel ſepulturam.*
7 *De alio caſu, & quod conceſſio capellæ non importet
alienationem prohibitam.*

D I S C. XXII.

JUxta ſeriem, de qua in hac eadem cauſa *ſub tit. de jure- 1
patronatus, diſc.* 53. occaſione agendi de jurepatrona-
tus competentia; Cum Capitulum Baſilicæ Lateranenſis
quendam ſitum conceſſiſſet Cardinali Sanctorio (S. Seve-
rinæ nuncupato,) occaſione viſitationis Apoſtolicæ ejuſ-
dem Baſilicæ, excitata fuit difficultas ex parte promotoris
fiſcalis de invaliditate dictæ conceſſionis; Tum ob defe-
ctum beneplaciti Apoſtolici in ratione ſolemnitatis requiſi-
tæ in alienationibus bonorum Eccleſiæ ad præſcriptum
Extravag. Ambitioſæ; Tum etiam ex altero defectu reſul-
tante a ratione deficientis conſenſus ejuſdem Papæ, ad
quem tamquam Urbis Epiſcopum contradiſtinctum a per-
ſona Papæ, ſpectabat hujuſmodi conceſſionem facere in d.
Eccleſia tamquam ejus Cathedrali, juxta eam perſonarum
diſtinctionem in Papa militantem, de qua habetur præſer-
tim *ſub tit. de praem. diſc.* 1. *& ſub tit. de Regularibus*, occa- 2
ſione agendi de puncto firmato per Rotam *in Romana hæredi-
tatis* 28. *Aprilis* 1659. cor. Melzio impreſſ. *poſt. collectiones
Bordeni, dec.* 62. ut conſenſus a Papa per organum Vice-
gerentis præſtitus ſuper erectione novi monaſterii in Urbe,
vel diſtrictu, non importet derogationem Conſtitutioni-
bus, ab eodem tamquam Papa concedendam.

Quatenus pertinet ad hoc ſecundum objectum; Non ne-
gabam ego ſcribens pro Joſepho veritatem aſſumpti in pun-
cto juris, quatenus non aſſiſteret diverſa conſuetudo, ut
ad ſolius Capituli adminiſtrationem ex Papæ explicitis, vel 3
implicitis conceſſionibus hujuſmodi conceſſiones fierent;
Ac ulterius dirimebatur quæſtio ex facto ob quamdam Apo-
ſtolicam conceſſionem, vel approbationem, quæ etiam
præſumpta allegari poterat ob lapſum longiſſimi temporis
cum obſervantia junctum, ideoque objectum remanebat
nimis facilis ſolutionis.

Et tamen ad effectum acquirendi jus ſepulturæ, vel ca- 4
pellæ in Eccleſia, ſufficit ſola Epiſcopi patientia deducta
ex eo, quod capellæ, & ſepulturæ exiſtant in loco paten-
ti, unde Epiſcopus ignorantiam allegare non poteſt, ac
propterea non diſſenſus æquipollet conſenſui certam for-
mam non habenti, ideoque opus non eſt, ut de illo ex-
preſſe conſtet, ut bene advertitur per Rotam, *dec.* 222.
num. 4. *par.* 1. *diverſ.* Genuen. *in praxi Archiep. cap.* 41. *n.* 17.
taliſque eſt praxis communis.

Quo vero ad aliud objectum; Dicebam (etiam in ſenſu
veritatis;) non cadere terminos prohibitæ alienationis
bonorum Eccleſiæ, cum difficultas in hujuſmodi conceſ-
ſionibus ſitus pro capella conſtruenda, vel ſepultura, 5
percutiat ſolum materiam ſimoniæ, receptaque diſtinctio
ſit, an id, quod ſolvitur, ſit pro jure ſpirituali, vel potius
pro cæmentis aliiſque materialitatibus, juxta ea, quæ ha-
bentur apud Genuen *in praxi, dict. cap.* 41. *num.* 16. Barboſ.
in

in collect. ad cap. abolenda, de ſepult. & de jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 10. de ſepult. num. 16. & ſeqq. Lotter. *de beneſ. lib. 2. q. 4. n. 10. & ſeq.* Rot. *dict. deciſ. 222. part. 1. diverſ.* Add. ad Gregor. *dec. 145. n. fin.*

Ratio eſt clara, quoniam conſtruentes cappellas, & ſepulturas in Eccleſia, non dicuntur habere verum dominium
6 quod abdicetur ab ipſa Eccleſia concedente, ac transferatur in eum, cui fit conceſſio, unde propterea dicatur ſequi actus formalis alienationis, cum iſtud dicatur quoddam dominium uſuale, ſonans in ſpeciem cujuſdam juriſpatronatus honorifici, ac laudabilis uſus privativi ſepulturæ, dominio remanente penes ipſam Eccleſiam, ut apud Genuen. & Lotter. *ubi ſupra, & in d. dec. 222. part. 1. diverſ.* taliſque eſt communis recepta praxis, in quo ita pro poſſeſſore cappellæ judicatum fuit.

Ideoque in facti contingentia, cum in quadam conſpicua Eccleſia Regulari adeſſet cappella jam ornari cœpta, rema-
7 nens in ſtatu imperfecto, ob ſubſequutam mortem, ac deficientiam bonorum ejus, qui conſtruere incœperat, Alter vero petiiſſet illius conceſſionem ad effectum eam perficiendi, exorta fuit difficultas apud ipſos Regulares moralis Theologiæ particulares profeſſores, an iſta conceſſio redoleret prohibitam alienationem, ſtante quod non ageretur ſolum de conceſſione ſitus, ſed etiam plurium ornamentorum, & cementorum notabilis valoris, quæ in opere quamvis imperfecto adeſſent, quaſi quod iſtorum reſpectu obſtaret prohibitio alienationis; Quare deſuper conſultus per eoſdem Religioſos, cenſui difficultatem non intrare, ex eadem inſinuata ratione, quam tam cappellæ, quam cementorum, & ornamentorum dominium verum, ac proprium non abdicabatur ab ipſa Eccleſia, neque transferebatur in eum, cui fiebat conceſſio, ſed ſolum ad importabat dominium improprium uſuale per quandam ſpeciem juriſpatronatus honorifici; Expediebat autem conceſſionem facere pro ejuſdem Eccleſiæ ornatu, ac meliori cultu, ut ita opus imperfectum, ad perfectiorem, ac meliorem cultum reduceretur, ideoque non agebatur de alienando, & perdendo, ſed potius de acquirendo, ita alliciendo privatos ad erogandum eorum bona in cappellarum conſtructione, ornatu, ac etiam dotatione pro celebratione miſſarum, aliorumque divinorum, quod in ipſorum Religioſorum utilitatem, ac divini cultus augmentum redundat.

BONONIEN. CENSUUM.

PRO COMMUNITATE OPPIDI, SEU CASTRI S. AGATHÆ, CUM COMITIBUS DE CAPRARIA.

Caſus varie deciſus per Rotam.

De alienatione bonorum Civitatis, ſive Communitatis, quas exigat ſolemnitates, vel requiſita, ut valida dicatur; Et in ſpecie de validitate impoſitionis cenſus; Et de cauſa, quæ cum ſolemnitatibus requiritur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *De diſtinctione dominiorum in Communitate.*
4 *Eorumdem bonorum dominium diverſis reſpectibus poteſt eſſe penes plures.*
5 *Poteſt eſſe feudum unius & fructibus penes alios.*
6 *De probatione dominii in antiquis.*
7 *Dominus proprietatis abſque fructus, an poſſit imponere cenſum.*
8 *De requiſitis, & ſolemnitatibus in alienationibus bonorum Communitatis.*
9 *Impoſitio cenſus dicitur alienatio prohibita.*
10 *Quod in alienatione bonorum Communitatis requiratur conſenſus totius populi in Conſilio generali.*
11 *Contrarium, ut ſufficiat ille Conſilii ordinarii.*
12 *De ratione, ob quam non convocatur totus populus, ſed ſufficit Conſilium.*
13 *Ad conſtituendum corpus univerſale debent intervenire ſaltim duæ partes ex tribus.*
14 *De eadem concluſione, ejuſque declaratione.*
15 *Quod abſentes debeant convocari, & de ratione.*
16 *Quod in actibus voluntariis omnes conſentire debeant;*
17 *De ratione concluſionis, de qua n. 11. & 12.*
18 *Defectus conſilii percutit ſubſtantiam, non ſolemnitatem tantum.*
19 *Communitas habetur jure pupilli, & de ratione.*
20 *Quando id ceſſet.*
21 *Quod majores ſolemnitates requirantur in alienationibus per Communitates.*
22 *De majori moderna ſolemnitate aſſenſus Principis.*
23 *Nil refert adhiberi ſolemnitates, niſi etiam concurrat juſta cauſa, & de ratione.*
24 *Ex quibus conſtet de læſione.*
25 *Quod ad metiendam juſtam cauſam attendatur tempus contractus, non quid poſtea ſequutum ſit.*
26 *Quomodo Conſulentium auctoritati ſit deferendum.*
27 *De differentia inter caſum, in quo prohibitus alienat, vel acquirit habita fide de pretio.*
28 *Quod magis expediat vendere bona, quam contrahere debitum fructiferum.*

D I S C. XXIII.

Cum Communitas Oppidi, ſeu Caſtri Sanctæ Agathæ, 1
(juxta fere communem uſum,) per duplicem regeretur Magiſtratum; Unum ſcilicet in minori numero, actualem adminiſtrationem rerum currentium habentem, cum mutatione perſonarum intra breve tempus; Et alterum majorem, ſub Conſilii nomine explicari ſolitum, conſtitutum ex 24. Conſiliariis, univerſum populum in gravioribus negotiis repræſentantem, juxta eam hujuſmodi Conſiliorum, vel Magiſtratuum diſtinctionem, de qua habetur, *ſub tit. de præminentiis diſc. 30. & 31.* Novem, vel decem ex hujuſmodi Conſiliariis (prævia licentia Regiminis, ſeu cujuſdam Magiſtratus Civitatis Bononiæ,) præfatæ Communitatis nomine, ad effectum emendi duo prædia, aliis ipſius Communitatis bonis cohærentia, plures cenſus impoſuerunt in ſortem librarum 56500. Cumque emptionem prædictam damnoſam, ac præjudicialem praxis docuiſſet, hinc eadem Communitas, dictos cenſus tanquam male impoſitos impugnare cœpit, ac fructuum ſolutionem denegare; Quare Comites de Capraria, qui jure ceſſo, eos poſſidebant, poſt diſtractionem eorumdem prædiorum pro longe minori pretio, pro reſiduo ſortis, & fructuum, ſuper ejuſdem Communitatis antiquis bonis, tanquam fundis cenſitis, aſſociationis judicium coram A. C. inſtituerunt, cum ſubſequuto effectu, introductaque cauſa in Rota coram Al- 2
bergato, *ſub die 7. Junii 1660.* cenſus prædictos ſubſtineri, ad effectum comprobandi dictam aſſociationem jam obtentam, reſponſum fuit, ſed repropoſita cauſa coram eodem, *ſub die 11. Maji 1663.* recedendo a deciſis, invaliditas firmata fuit, idemque in alia diſputatione confirmatum *ſub die 6. Junii 1664.* ad quarum deciſionum normam emanata ſententia ſuper invaliditate, & commiſſa cauſa appellationis in eadem Rota cor. Otalora, creditores (ſuſpenſo petitorio) aſſumpſerunt judicium poſſeſſorii ſuper manutentione; Cumque propoſito dubio, reſcriptum eſſet, juxta frequentem ſtylum, ut videretur de bono jure, *ſub die 2. Aprilis 1666.* pro dictis creditoribus, ac cenſuum validitate, redeundo ad primam, ac recedendo a ſecunda, & tertia reſolutionibus prædictis, reſponſum fuit, conceſſaque adverſus hanc reſolutionem audientia, & repropoſita cauſa cor. Calataju, *ſubrogato ſub die 12. Junii 1671.* reſponſum fuit pro confirmatione ultimæ deciſionis, juxta modum exprimendum, qui ut ſupponitur, eſt, ut cenſus non afficiant infraſcriptos participantes in fructu, ſeu fruitione eis debita, ſed Communitatem.

In his autem diſputationibus, duo erant puncti, unus facti, an dicta bona, ſuper quibus cenſus impoſiti fuerant, ſpectarent pleno jure ad Communitatem, adeout (præſuppoſitis ſolemnitatibus) adeſſet poteſtas ea gravandi, vel potius, eſſent in dominio Communitatis, ſed in uſufructu, ſeu fruitione ſpectarent præcipuo jure ad quaſdam antiquas familias in num. 170. circiter, quibus in facto ſupponebatur hæc bona inculta elargita fuiſſe per Comitiſſam Mathildam, atque per eas proprio labore, ac ſumptu, ad culturam hodiernumque ſtatum redacta eſſet; Et ſecundo, quatenus eſſent totius Communitatis, ac populi conſtituti ex familiis 400. circiter, an verificarentur requiſita, quæ de jure neceſſaria ſunt in alienatione bonorum ad Civitatem, ſeu Communitatem pertinentium, juxta terminos text. *in l. fin. C. de vendend. rebus Civit. lib. 11.*

Prima inſpectio, facti potius, quam juris erat, an ſcilicet dicta particularis pertinentia aliquarum familiarum, privative ad reliquas, totamque Communitatem probaretur, necne, ſuper quo dicta quarta deciſio cor. Otalora,

nimium ſe diffundit, expendendo dicta teſtium, ac aliqua
documenta hinc inde deducta, & an hæc eſſent in forma
probanti, necne.

Cumque ad effectum excludendi dominium privatum fa-
miliarium, atque firmandi illud ſpectare ad totam Com-
munitatem, magnum fundamentum conſtitueretur in ali-
quibus enunciativis, aliiſque actibus denotantibus pertinen-
tiam ad Communitatem in genere; Hinc ſcribens ego pro
cenſuum invaliditate, ad favorem dictarum familiarum,
ac etiam totius Communitatis, ad probandum, quod di-
ctæ enunciativæ compatibiles erant cum probationibus di-
ctæ privatæ pertinentiæ; Advertebam ad diſtinctionem a-
libi pluries enunciatam circa Univerſitatum, ſeu Com-
munitatum bona, præſertim *ſub tit. de ſervitutib. ad mate-
riam juris paſcendi, diſc. 35. & alibi pluries.*

Triplex etenim dominium in Communitatibus conſide-
retur; Unum eſt illud, quod dicitur protectionis, ſeu au-
3 ctoritatis, ſine aliquo effectu exemplificari ſolitum in iis,
quæ vere ſunt nullius, vel quoad uſum ſunt omnium, abſque
diſtinctione perſonarum, ut ſunt plateæ, & viæ publi-
cæ, theatra, & ſimilia; Alterum vero dicitur dominium
magis reſtrictum, in ſolo tamen nomine, vel honore, ſed
pariter ſine utilitate, quæ eſt omnium civium, & incola-
rum in univerſum, ut ſunt montes, & foreſtæ, aliaque
territoria campeſtria, quæ alias communalia dici ſolent,
publico paſcendi, aquandi, & lignandi uſui deſtinata; Et
tertium dicitur dominium privatum, ac plenum, tam in
proprietate, quam in fructu, qui privative ad ſingulos ci-
ves, & incolas, pertinet ad burſam, ſeu arcam ipſius Com-
munitatis, pro ejus indigentiis, & uſibus.

Quamvis enim, id etiam tendat in utilitatem ſingulo-
rum civium, & incolarum, qui alias, ſi Communitas illa
bona non haberet, tenerentur cum collectis ſupplere pro il-
lis publicis uſibus, & oneribus, quibus conſulitur cum
talibus bonis, ut *dicto tit. de ſervitut.* ad materiam juris
paſcendi pluries advertitur, ac etiam *ſub tit. de Regalib.* ad
materiam vectigalium, & collectarum; Attamen dicun-
tur bona propria, & particularia Communitatis contra-
diſtincta ab aliis bonis, quæ ſint omnibus communia, itaut
Communitas in eis jure privati cenſeatur, Arctin. *in §.
univerſitatis, inſtitut. de rerum diviſ.* & cæteri bene apud
Menoch. 943. *n.* 60. & 61. Capoblanc. *de Baron. pragm.* 11.
n. 15. & 19. *& cum aliis, dicto diſc.* 35. *& pluries, dicto tit.
de ſervitutibus.*

Qua diſtinctione ſic poſita, dicebam recte ſimul ſtare
poſſe, ut hujuſmodi bonorum habituale dominium ſit penes
ipſam Communitatem in univerſum, eorum vero utilitas,
ſive commoditas, & fruitio, vel jure dictæ antiquæ conceſ-
ſionis, vel ratione reductionis proprio labore, & ſumptu
ad culturam, ſpectarent ad dictas particulares familias,
abſque participatione aliarum, quæ ſucceſſivis temporibus
4 domicilium in eodem loco contraxerint, quodque propte-
rea bene poterint, abſque aliqua contradictione enuncia-
ri bona Communitatis ratione protectionis, ac etiam domi-
nii habitualis, quoniam non implicat, ut eorumdem bo-
norum dominium pro reſpectuum diverſitate ſit penes plu-
res eodem tempore, dum aliud ſunt ipſa bona in genere,
aliud vero, ſunt eorumdem bonorum fructus, redditus,
& emolumenta, quæ bene contradiſtinguuntur, juxta ea,
quæ cæteris relatis deſuper deducta habentur in Tiburtina
Caſtrorum *ſub tit. de feudis, diſc.* 62. ubi quod poſſunt ſi-
mul ſtare, ut caſtrum ſit in dominio unius, atque in alterius
5 dominio ſint ejuſdem caſtri fructus, redditus, ac emolu-
menta ex ibi deductis; Et habetur *ſub tit. de donationib.
& ſub tit. de teſtamen.* ac altero *de regular.* in eo habitua-
li dominio, quod eſt penes Monaſterium, vel Religionem
illorum bonorum, quæ relinquuntur, vel donantur Reli-
gioſo ſub expreſſa lege, ut Monaſterio non acquirantur,
cum ſimilibus.

Hinc proinde punctus erat, ſuper dictæ particularis per-
tinentiæ, ſeu fruitionis ſufficienti probatione, ſuper qua,
quoad ea, quæ juris ſunt, certa, & determinata regula ge-
6 neralis tradi non poteſt, cum hæc probationum materia
dicatur judici arbitraria, ea facti circumſtantiis regulanda,
juxta celebrem Text. *in l. 3. ff. de probat. cum concordan.* Om-
nes etenim hinc inde ſcribentes deducebamus eaſdem juris
regulas, ſeu propoſitiones generales, ſuper dominii pro-
batione, ut præſertim in antiquis, adminiculativa, &
imperfecta ſufficeret, quodque procedendum ſit cum regu-
la, ut *ſingula, quæ non proſunt, unita juvent*, ut adverti-
tur apud Cavaler. *decis.* 93. & 201. *& frequenter.* Sed quo-
niam collectabantur probationes, & adminicula hincinde,
idcirco in judicis arbitrio repoſitum eſt ponderare quænam
prævaleant; Atque ad hunc effectum ego dicebam, ſatis
reflectendum eſſe ad prædictam conciliativam diſtinctio-
nem, ut ita tolleretur difficultas, quæ adverſus hujus par-
tis probationes reſultabat, ob ea, quæ ponderabantur in
contrarium.

Iſto autem conciliativo intellectu ita poſito, Advertebam
opus non eſſe aſſumere alteram quæſtionem, ſuper validi-
tate, vel invaliditate alienationis cenſus ratione ſolemni-
tatum, quæ in Communitatum bonis diſtrahendis requi-
runtur, quoniam ubi etiam omnes ſolemnitates adhibitæ
fuiſſent, quinimo & de verſione in utilitatem bene con-
ſtaret, adhuc tamen nil referre videbatur, ad effectum
quæſtionis, ut ſcilicet in præjudicium dictarum familiarum
in contractu non intervenientium, ſuumque non præben-
tium conſenſum, dicta bona ſubjugari potuerint, adeout ad
ea, eorumque fructus actio competeret, vel quod imponere-
tur cenſus, cujus contractus pro neceſſario requiſito exigit,
ut imponatur ſuper fundo capaci, & fructifero, cujus plena
diſpoſitio pertineat ad impoſitorem, vel quod id ſequatur
de conſenſu ejus, ad quem pertinet, ſola vero proprietas non
ſufficiat, ut quicquid parum fundate dicat Cenc. *de cenſ. qu.*
14. *n.* 15. cum quo pertranſit Duard. *eod. tract.* quiaden 7
Cencii tranſcriptionem continente, cæteris relatis plene,
ac fundate probat Leotard. *de uſuris, qu.* 51. *n.* 4. *cum ſeqq.*
quem loco omnium in propoſito allegare ſufficit.

Verum, ubi poſito dominio bonorum penes totam Com-
munitatem, de alio puncto, ſeu inſpectione agendum eſſet
ſuper ſolemnitatibus, aliiſque requiſitis neceſſariis; Adhuc
probabilius videbatur, ea non adeſſe, quæ plene recenſentur
apud Cenc. *de cenſib. q.* 23. *num.* 18. *cum ſeqq.* & per Rotam 8
dec. 292. *num* 1. *cum ſeqq. & dec.* 447. *n.* 1. *cum ſeqq. par.* 5.
recent. & per Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis, cap.* 32. *n.* 8.
cum ſeqq. ubi multa requiſita enumerat.

Nullaque dubitatio hodie amplius cadit, quæ apud anti-
quiores vigebat, ut impoſitio cenſus dicatur vera, & for-
malis alienatio cadens ſub legibus, & diſpoſitionibus bo-
norum ſtabilium alienationem prohibentibus, ex iis, quæ
in propoſito alienationis bonorum Eccleſiæ habentur plu-
ries in præcedentibus, præſertim *diſc.* 1. *& ſeqq.* Et in pro- 9
poſito Statuti Urbis 113. præſcribentis certas ſolemnitates
in alienationibus bonorum ſtabilium faciendis per mino-
res, habetur infra, *diſc.* 28. & advertitur *in ſecunda, & ter-
tia dec. coram Albergato*, & non negatur, ſed admittitur
in prima, & quarta contrariis, prout non negabant Scri-
bentes in contrarium, cum vere ſit propoſitio, de qua am-
plius non dubitatur.

Inter ſolemnitates autem præcipua eſt illa, convocatio-
nis totius populi in conſilio generali, quam eſſe neceſſa-
riam, cum conſenſu ſingulorum, plene cæteris relatis ad- 10
vertunt Menoch. *conſil.* 80. *n.* 21. *& ſeqq. & conſil.* 726. *n.* 9.
Surd. *conſil.* 65. *n.* 17. *& conſil.* 290. *n.* 12. & alia apud Rotam
d. dec. 447. *part.* 5. *rec. n.* 16. & 17. *dec.* 87. *n.* 7. *part.* 8. & in
ſecunda hujus cauſæ deciſione 21. Maji 1663.

Reflectendo autem ad veritatem, iſtud fundamentum,
quamvis Advocati more deductum, & inculcatum, non
placebat; Illud enim recte procedit in illis Civitatibus, &
locis, in quibus juxta uſum antiquum, aliud non adeſſet 11
corpus, totius populi repræſentativum, ſed ſolum adeſſet
ordinarius Magiſtratus, qui ſingulis annis, vel temporibus
pro locorum conſuetudine eligitur pro currenti adminiſtra-
tione redituum, & negotiorum Communitatis, cum huic
demandata non cenſeatur facultas alienandi bona in pro-
prietate, ſive alia explicandi negotia graviora, perpetuum
præjudicium concernentia, ideoque merito deſideratur con-
ſenſus totius populi ipſam Communitatem conſtituentis,
cum aliud non adſit corpus univerſale, quod eumdem popu-
lum repræſentet.

Secus autem, ubi (prudenter quidem, & commendabili-
ter, ad tollenda inconvenientia, & confuſiones, quæ reſul-
tant ex convocatione totius populi, ubi præſertim ruſtici
cum civilibus commixti ſunt, cum nimium inconveniens 12
ſit, ac ſpeciem ſtultitiæ redoleat, ut ejuſdem operationis
eſſe debeat votum viri nobilis peritiſſimi, & illud cuſtodis
boum, vel porcorum, ac etiam quia eſt tractare negotia
more tumultuario, ideoque prudenter, per conſuetudinem
introductum eſt conſilium, quod ad differentiam particu-
laris Magiſtratus, dicitur generale, ſolam habitualem, non
autem actualem habens adminiſtrationem, totius populi
repræſentativum, juxta diſtinctionem, de qua *d. diſc.* 30. &
31. *de præeminentiis*, cum tunc ea quæ in jure diſpoſita ſunt
de univerſo populo, huic conſilio congruant, juxta commu-
nem,

nem, ac recepiam; Niſi ex particulari jure ſcripto, vel
non ſcripto, in aliquibus actibus, non obſtante hujus con-
ſilii exiſtentia, totus populus vere convocari debeat, ejuſ-
que conſenſus exquiri.

Subſtantialis autem, ac pro meo judicio inſanabilis vi-
debatur ille defectus, quod non interveniſſet totum conſi-
lium, quod populum repræſentat, vel ſaltem ejus major
pars, quoniam cum illud conſtitutum eſſet ex 24. novem
tantum, vel decem interfuerunt, cum tamen ad effectum
13 conſtituendi corpus, ſaltem duæ ex tribus partibus capitu-
larium, ſeu vocalium intervenire debeant, ad text. *in l. 3.
ff. quod cujuſque Univerſitatis nomine, cum concordant.* apud
Lap. *alleg. 68. num. 2.* Menoch. *conſ. 726. num. 1. cum ſeq.*
Gratian. *diſcept. 933. num. 1. cum aliis in d. ſecunda deci-
ſione 11. Maji* 1663. coram Albergato.

Pro hujuſmodi objectio evitando, Scribentes pro credito-
ribus, ac etiam *quarta deciſio* coram Ottalora, in eo inſi-
ſtebant, quod ſufficeret adeſſe conſenſum majoris partis eo-
14 rum, qui præſentes in loco reperiuntur, quodque in iſtis
verificetur dicta concluſio, ut ſufficiat interventus duarum
ex tribus partibus; Verum, in ſenſu etiam veritatis, cre-
debam hanc reſponſionem, ſuffragari, ac procedere poſſe,
ubi ageretur de actibus neceſſariis inſtantanee explicandis,
qui moram, ſeu dilationem non de facili admittunt, & in
quibus practicabile non ſit, vel non expediat, abſentes,
vel impeditos legitime convocare, & expectare.

Secus autem in actibus mere voluntariis, quos nil re-
fert, citius, vel tardius explicari; Tunc etenim omnes, ad
quos pertinet corpus conſtituere, ac votum proferre legi-
time convocandi ſunt, cum competenti termino, ac expe-
ctandi, adeout non comparentes, ſeu non intervenientes,
ratione contumaciæ, cenſeantur pro ea vice ſuo juri ceſſiſ-
15 ſe, atque extraneos a jure votandi ſe efficere voluiſſe, ad
text. *in capit. cum nobis, & capit. quod ſicut, de elect.* ubi
communiter ſcribentes, cum concord. per Adden. ad Buratt.
deciſ. 809. num. 11. & 12. & habetur deductum *ſub tit. de
Canonicis, & Capitulo,* præſertim *diſcurſ. 27.* ubi de re-
quiſitis, ac materia electionis, aliorumque actuum capitu-
larium, ſeu communitativorum, ac etiam *ſub tit. de jurepa-
tronatus, diſcurſ. 61.* occaſione agendi de illis præſentatio-
nibus, quæ per familias, vel alias jure univerſali, & col-
16 legiativo, non autem ſingulari faciendæ ſunt; Secus autem
in actibus mere voluntariis, in quibus adeo rigoroſe pro-
ceditur, ut omnium conſenſus ac interventus in plurium
ſenſum requirantur, ad text. *in cap. fin. de major. & obed.*
ubi Innoc. Abb. Butr. & alii, de quibus apud Rot. *deciſ.
755. in fin. part. 2. recent. & deciſ. 270. num. 2. part. 4.*
Quidquid enim ſit adeffectum, an unius contradictio ſuf-
ficiat, vel major pars concludat, de quo apud Franch. *de-
ciſ. 2.* ubi Adden. certum tamen videtur, ut ſaltem convo-
cari debeant.

Atque ubi deſuper authoritates non haberentur, id evi-
denter convinceret ipſa ratio naturalis; Ideo etenim uni-
17 verſus populus ejus conſenſum, ſeu facultatem transfundit
in iſtud conſilium conſtitutum ex congruo num. 24. civium
qualificatorum, ut ob talem numerum, non de facili ca-
dere poſſet illa colluſio, ſeu mala adminiſtratio, quæ ob
aliquod privatum intereſſe cadere ſolet in aliquibus ad-
miniſtratoribus, ubi ſunt in parvo numero; Et ob quam
rationem ordinario, & currenti Magiſtratui interdictum
eſt graviora negotia explicare, ſine conſenſu totius populi,
vel majoris conſilii, ipſum populum repræſentantis.

Hæc autem ratio ita ceſſaret, quoniam illi male inten-
tionis conſiliarii, qui invicem colludendo, ob privatum
intereſſe, populum, & Communitatem ſupplantare vel-
lent, ſumpta occaſione abſentiæ, vel impedimenti majo-
ris partis conſiliariorum, ita ſub nomine totius populi,
actus præjudiciales gererent, atque actum concluderet ille
minor numerus, cui populus ejus vices committere noluit,
dum ad majorem numerum reſpexit, quando ſuas partes
demandavit; Ideoque ita concurrere dicebam, non ſolum
18 accidentalem defectum ſolemnitatum, quas lex poſitiva in-
duxit, ſed naturalem, ac ſubſtantialem defectum perſonæ
contrahentis, quam iſte minor numerus non conſtituit.

Magis vero obſtare dicebam defectum cauſæ, quoniam
Communitates, jure pupillorum, ac aliorum ſub aliena ne-
ceſſaria, ſeu legali adminiſtratione viventium cenſentur, ad
19 text. *in leg. Rempublicam, Cod. de jur. Reip.* ibi, *Rempubli-
cam ut pupillam extra ordinem juvari moris eſt,* & cæteris
relatis habetur apud Crivell. *deciſ. 44. num. 4.* Rovit. *pra-
gmat. 1. de minoribus, n. 17.* Oddo *de reſtit. in integrum,
quæſt. 3. art. 10. num. 66. & ſeqq. & communiter.*

Difficultas enim in hac materia cadit in illis univerſita-
tibus, ſeu corporibus intellectualibus, quæ ex modicis per- 20
ſonis conſtituuntur, atque per omnes quodam jure privato
adminiſtrantur, ex deductis hinc inde per Odd. *ubi ſupr. n.
71. cum ſequent.* Secus autem ubi impoſſibile eſt, ut per
omnes adminiſtratio fiat, ſed oportet, ut vivatur ſub alie-
na legali, ac neceſſaria adminiſtratione; Tunc etenim, om-
nia quæ in tutoribus, vel curatoribus pupillorum, aut mi-
norum habentur, circa cauſam, vel ſolemnitatem in alie-
nationibus eorum bonorum, in his terminis intrare vi-
dentur.

Imo fortius, quoniam videmus, quod lex in bonis Ci- 21
vitatis diſtrahendis, majores videtur deſiderare ſolemnitates
recenſitas per ſupra allegatos, præſertim apud Rot. *deci-
ſion. 447. part. 5. recent.* & per Cobell. *ad Bull. boni Regi-
minis,* ubi longe majores ſolemnitates, ac majora requiſi-
ta cumulantur, quam deſiderentur in bonis pupilli, vel mi-
noris, & forſan etiam Eccleſiæ, inſpecta diſpoſitione anti-
quorum canonum, antequam prodiret Conſtitutio Pauli II.
in *Extrav. Ambitioſæ* ſuper neceſſitate beneplaciti Papæ.

Et tamen adinſtar, a moderno tempore, in omnibus fe-
re Principatibus, cognito, quod Communitates, fraudi-
bus, ac ſupplantationibus adminiſtratorum, magis ſubjace-
re videntur, quam pupilli, & minores a tutoribus, dum fa- 22
cti majores poſſunt per ſeipſos revidere, an actus bene, vel
male geſtus ſit, ac etiam Eccleſia habet ſucceſſorem, qui
diligenter recognoſcere, ac revidere ſolet, quæ prædeceſſor
geſſit, quod ex frequentiori experimento non contingit in
Communitatibus, dum nobilium, vel civilium, præſertim
vero eorum qui litteras profitentur, principale inſtitutum
eſſe videtur, meliorque induſtria, ſeu peculium, vivendi
ex bonis Communitatis, & ex ſanguine pauperum, Hinc,
prius in Regno Neapolitano per pragmaticam infra recen-
ſendam *diſc. 25.* deindeque in ſtatu Eccleſiaſtico per Apo-
ſtolicam Conſtitutionem quæ vulgo *Bulla boni Regiminis*
dicitur, commentatam per Cobell. adinſtar *Extrav. Ambi-
tioſæ,* alia ſolemnitas licentiæ, ſeu beneplaciti Principis
inducta eſt, vel illius majoris Magiſtratus, quem Princeps
deputavit.

Ubi autem ſolemnitates, a lege communi, vel munici-
pali deſiderantur ad certum finem, ſeu effectum, occurren-
di fraudibus, quibus actus ſubjaceat, ex imbecillitate, vel
omnimoda deficientia intellectus ejus, de cujus præjudicio 23
agitur, tunc non curatur de earumdem ſolemnitatum for-
malitate, ſeu materiali implemento tantum, ſed attenditur
principaliter implementum formale, ſuper juſta ſcilicet cau-
ſa, ob cujus examen, lex ſic adhibet ſolemnitates, qui-
bus mediantibus, in contrahente, vel alienante, naturæ
defectus valeat ſuppleri; Unde propterea ex deductis ſupra,
diſc. 1. & in aliis, pluries in propoſito alienationis bono-
rum Eccleſiæ, ſolemnitates, etiam illæ beneplaciti Apoſto-
lici, non ſupplent cauſam, qua deficiente, habentur ac ſi
adhibitæ non eſſent, & habetur pluries infra, præſertim *in
Romana domus, diſc. 27.* ſuper ſolemnitatibus adhibendis
in contractibus minorum, vel mulierum, quod ſcilicet ni-
hil refert eas de facto adimpleri, ſi ceſſat cauſa, vel non
adimpletur finis, ob quem deſideratæ ſunt, ne alias lex,
verbis, & non rebus impoſita dicatur, ac mere cæremonia-
lis, & fatua remaneat.

In hac autem facti ſpecie, nulla ſuberat neceſſitas facien-
di hanc emptionem prædiorum, nullaque conſiderari pote-
rat utilitas, ſed pernecesse inerat ab initio evidens læſio,
quam ſubſequutus effectus comprobavit, dum ad inſtan-
tiam eorumdem creditorum, eadem prædia ſub haſta ven-
dita fuerunt pro longe minori pretio, & forte infra dimi-
diam, & quod magis per ipſoſmet empta, unde propterea
ſequebatur, quod ipſi habebant rem, ac petebant pretium;
Communitas vero carendo re, cogebatur ſolvere pretium,
ideoque evidentior læſio non videbatur excogitabilis.

Et quamvis *quarta deciſio 2. Aprilis 1666. circa finem,
§. antepenult. & ſequent.* coram Ottalora, ponderet utilita-
tem reſultantem ex adjacentia hujuſmodi prædiorum aliis 24
bonis ipſius communitatis, cujus intererat ea non emi a
potentioribus, a quibus, ſeu ab eorum animalibus propria
bona damnificari potuiſſent, deducendo dicterium, quod
non expedit habere malum vicinum, de quo pluries *ſub tit.
de ſervit. ad materiam retractus*; Attamen dicebam iſtam
eſſe piam meditationem, non autem, juſtam, ac probabi-
lem cauſam neceſſitatis, vel utilitatis, dum ut præſervaren-
tur bona propria, initus fuit contractus acquiſitionis, per
quem, tam bona acquiſita, quam propria amittebantur,
dando exemplum in eo, qui ut evitaret proſpectum vicinis
ad

ad propriam domum, gereret talem actum, per quem domus propria, in totum amittatur, & non obtineatur altera, quæ ſervitutem inſerebat, cum ſimil bus.

Magnum quoque fundamentum ſcribentes pro creditoribus conſtituebant in concluſione, de qua ſupra, *d. diſc.* 1,
25 *& alibi*, ut etiam in terminis alienationis bonorum Eccleſiæ attendatur tempus celebrati contractus, & ſi tunc cauſa ſufficiens aderat, non attenditur damnum, quod deinde ex malo caſuali eventu contigit, atque motivum amplectuntur, tam prima deciſio coram Albergato, quam quarta coram Ottalora in fine, magnificando ſpecialem auctoritatem Purpurat. *conſ.* 39. ubi in terminis conſtitutionis cenſus factæ per communitatem.

Verum illud mihi nimium leve videbatur; Tum quia, ex adeo frequenter alibi inſinuatis, pro meo judicio prorſus
26 erroneum, ac fabuloſum eſt in judicando, fundamentum conſtituere in auctoritatibus Conſulentium, quoties non conſtet, quod eſſent reſponſa deciſiva ad veritatem, cum in effectu ſint eædem informationes Advocatorum, pro Partibus, ubi imprimerentur; Tum etiam quia, ut aliqua doctrina punctualis attendi debeat, facienda eſt caſuum, & circumſtantiarum combinatio, ad effectum videndi, an caſus ſit præciſe idem pro congrua applicatione, quam aliquæ diverſæ circumſtantiæ tollere, ſeu alterare poſſunt, ut quotidiana praxis docet.

Et demum, quod longa differentia eſt inter caſum, in quo alienare prohibitus, ex cauſa utilitatis, bona quæ poſ-
27 ſidet, diſtrahat, & caſum, in quo idem prohibitus, bona de novo acquirat abſque pecunia, quam alias otioſam, & inveſtimento deſtinatam retineret, ſed habita fide de pretio pro quo uſuris ſe caponat, aliaque ejus bona libera obliget; Primo enim caſu, recte conſcius eſt, ea retroacta experientia, quid bona poſſeſſa fructent, & quæ utilitas ex eis retrahatur, ideoque incontinenti, atque in ipſo actu alienandi, recte dignoſci poteſt, an expediat, necne alienationem facere, tunc utilius pretium erogando, quamvis deinde accidentalis inopinatus caſus contrarium effectum producat, eoque etiam ſequuto, damnum non habebit tractum ſucceſſivum corroſionis aliorum bonorum, ſed ſolum importabit illam jacturam, ſeu diminutionem certæ rei; Non ſic eſt in caſu converſo ex pluribus; Primo quia emptor certus non eſt de rei acquirendæ ſtatu; Secundo quia ille fructus, ſeu utilitas, quæ per privatum poſſeſſorem rei ſuæ incumbentem ex prædiis præſertim ruſticis percipitur, neque dimidiata obtinetur per hujuſmodi Communitates, quæ per ſeipſas bona propria adminiſtrare non poſſunt; Si enim etiam inter privatos in parvo numero, bona pro communi poſſidentes, ac per ſeipſos adminiſtrantes, vel adminiſtrare valentes, vulgare axioma habemus, ut id, quod commune eſt, negligi ſoleat, quanto magis in hujuſmodi bonis communitativis; Et tertio demum fortius, quia ubi bona cum pecunia propria acquiruntur, quamvis male, & cum aliqua læſione inveſtimentum fiat, attamen, (ut dictum eſt,) damnum non habet tractum ſucceſſivum, ſed era ſolum habere illum minorem fructum, ſeu minorem utilitatem; Non ſic eſt in caſu converſo, in quo ſemper, imprudentiæ, imo ſtultitiæ ſpecies reputatur emere bona ſtabilia, præſertim ruſtica, habita fide de pretio, pro quo uſuras pati oporteat, ſive pro eo ſolvendo, debitum uſura-
28 tium, ſeu fructiferum contrahere; Tum quia ſemper majores eſſe ſolent fructus cenſuum, aliorumque jurium fructiferorum, quam ſint bonorum ſtabilium; Tum etiam, quia in annis accidentalibus, in quibus, ob bellum divinum, vel humanum, ſive ex vitio aeris, vel terræ, ſterilitatem pati contingat, adhuc fructus debiti currunt, ac etiam quia fructus, qui ex ipſis bonis percipiuntur, de facili in currentes uſus conſumuntur, fructuum vero paſſivorum fit cumulus, qui univerſam ſubſtantiam corrodere poteſt, ut advertitur præſertim *ſub tit. de dote, diſc.* 145. ſuper eo puncto, an magis expediat pro dotibus extradendis ipſa bona fideicommiſſaria alienare, vel cenſus ſuper eis imponere; Viſum autem fuit in d. ultima reſolutione coram Calataju, quod d. moderatio ſufficeret, dum ſoli participantes pro eorum jure inſtabant, quaſi quod ita eis conſultum remaneret, ideoque non ſubeſſet neceſſitas in reliquis recedendi ab ultimo deciſis; Verum neque id placuit, cum ex præmiſſis verius videretur, contractum nullatenus eſſe ſubſtentabilem.

ANNOT. AD DISC. XXIII. ad XXVI.

De hac eadem materia ſuper alienatione, vel obligatione bonorum Univerſitatum habetur in *hoc eodem. tit. diſc.* 59.

Deciſiones proditæ in cauſa Bononien. de qua *ſupra, diſc.* 22. & in eodem diſcurſu enunciatæ, ſunt aliquæ impreſſæ *part.* 14. *rec. deciſ.* 62. 193. *&* 407.

SPOLETANA CONCORDIÆ, PRO COMMUNITATE OPPIDI MASSÆ, CUM COMMUNITATE CIVITATIS SPOLETI.

Caſus diſputatus in Congregatione Confinium ſub incerto exitu.

De eadem materia contractuum, & alienationum quæ fiunt per Communitates, & præſertim de tranſactione, ubi deficiat juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De requiſitis in alienationibus bonorum Communitatum remiſſive.*
3 *Quod lex de hac alienatione loquens non procedat in tranſactione, contrarium n.* 7.
4 *Solemnitates non requiruntur inter æque privilegiatos, & num.* 10.
5 *Quod læſio non detur in tranſactione, & de ratione, & num.* 13.
6 *Communitates æquiparantur minoribus & pupillis.*
7 *Contrarium ejus, de quo n.* 3. *& quod tranſactio ſit vera alienatio.*
8 *Quando læſio tractu temporis ſuperveniens attendatur.*
9 *De eodem, & quando id procedat, necne.*
10 *Contrarium ejus, de quo n.* 4. *& quod inter privilegiatos etiam ſolemnitas, & cauſa requiratur.*
11 *De eodem, & de ratione.*
12 *Quid operetur, ut alter contrahens ſit etiam privilegiatus.*
13 *Contrarium ejus, de quo n.* 5. *ut detur etiam læſio in tranſactione.*
14 *In quo tranſactio differat ab emptione, & venditione circa læſionem.*
15 *De tranſactione, quid requirat, ut ſuſtineatur, & diſtinguuntur caſus, vel effectus.*
16 *De eodem, & de eſſentiali requiſito, ut tranſactio non dicatur leonina.*
17 *Aſſenſus, vel decretum ſuperioris non ſupplet cauſam.*

DISC. XXIV.

Controverſiis vigentibus inter Communitates Spoleti, & Maſſæ, ſuper confinibus, ac pertinentia aliquo- 1
rum montium, ſeu foreſtarum, jureque paſcendi, (ut frequenter inter adjacentia loca habitata contingit;) atque aliquibus ſententiis hinc inde proditis, ultima vero favorabili communitati Maſſæ, deventum eſt ad concordiam, per quam, inter cætera conventum fuit, ut iſta Communitas prolibero paſcuorum uſu in locis controverſis, quamdam annuam præſtationem pecuniariam alteri Communitati, ac etiam quoddam homagium, ſeu aliam annuam præſtationem certæ quantitatis ceræ ſolvere deberet; Cumque compertum eſſet, hujuſmodi concordiam, huic Communitati dictum onus aſſumenti, nimium præjudicialem, ac læſivam eſſe, dum in facto ſupponebatur, quod ubi etiam in lite ſuccubuiſſet, atque bona controverſa, pleno jure ad alteram Communitatem colligitantem ſpectaſſent, adhuc omnes fructus tanti non importarent, quodque ſi iſta Communitas eumdem uſum in alienis bonis emere, vel conducere vellet, pro minori pretio, ſeu penſione obtinere poſſet; Hinc proinde ipſa recuſante ſtare concordiæ, dictaſque præſtationes ſolvere, per alteram Communitatem Spoleti ad obſervantiam conventa fuit in Congregatione confinium, in qua is pendebat, & cum cujus, ſeu ejus Præfecti auctoritate eadem concordia inita fuerat, habitiſque binis diſputationibus, incertum eſt, quid inde ſequutum ſit, dum amplius de cauſa actum non audivi.

In his autem diſputationibus, ego, & cæteri pro iſta Communitate, concordiam impugnante Scribentes; Et e converſo ſcribentes pro altera Communitate, petente ejus obſervantiam, deducebamus eaſdem concluſiones, & auctori-

thoritate; quæ habentur, *diſc. proxime preced.* tam circa ſolemnitates requiſitas in alienationibus bonorum Civitatum, ſeu communitatum, quam circa cauſam, ideoque ſuperfluitatis vitium eſſet repetere.

Tria vero ſpecialia deducebant ſcribentes pro communitate actrici, de concordiæ obſervantia & validitate contendente; Primo ſcilicet quod textus *in l. finali, C. de vend.*
3 *reb. Civit. lib.* 11. loquitur de venditione, & ſic de alienatione vera ipſorum bonorum, ideoque adaptabilis non eſſet tranſactioni, quæ impropria & remota eſt alienatio, potiſſime vero ubi ille qui alienare prohibitus eſt, non dimittit bona controverſa, ſed retinet; Secundo, quod ageretur cum alia communitate æque privilegiata, unde propterea in-
4 traret regula conquaſſationis privilegiorum, plures cumulando auctoritates, ac deciſiones, quæ habentur circa ſolemnitates ſtatutarias adhibendas in contractibus mulierum, & minorum, ut non requirantur in iis, qui cum altera muliere, vel minore, & ſic æque privilegiato fiant, ex deductis per Laderch. *conſ.* 66. *n.* 1. & 2. Rot. *dec.* 57. poſt Pic. *ad ſtatut.* ad Gregor. *dec.* 164. & add. ad Buratt. *dec.* 480.

Et tertio, quod ubi agitur de emptione, & venditione,
5 vel permutatione, aut ſimili vera alienatione, de facili convincibilis eſt læſio mediante valoris probatione, quæ ex judicio peritorum, ſive ex quantitate fructuum, aut per alias ſpecies fieri poteſt, non autem practicabile eſt in tranſactione, quæ fiat ſuper bonis, ac juribus exiſtentibus ſub lite, cujus eventus eſt ſemper incertus, atque ſpeciem caſus fortuiti habere videtur, ex cumulatis per Caſtill. & alios deductos ſupra *ſub tit. de emptione & venditione in Romana tranſactionis, diſc.* 27. Magnum quoque fundamentum conſtituendo in eo, quod concordia non prodiiſſet ex privata auctoritate, & conventione, ſed cum auctoritate, & approbatione ipſius Congregationis, in qua cauſa pendebat, vel ejus Præfecti.

His tamen non obſtantibus, (quatenus in facto ſubſiſterent ea, quæ ut ſupra ex hac parte ſupponebantur,) etiam cum ſenſu veritatis, credebam pro dictæ tranſactionis nullitate reſpondendum eſſe, non ſolum ex defectu plurium ſolemnitatum, ſuper quarum defectu, vel implemento, utpote in quæſtione facti, contentio erat inter cauſæ Patronos; Sed principaliter ex defectu cauſæ, dum actus redolebat læſionem evidentem, quatenus ſubſiſteret illud facti præſuppoſitum, quod huic communitati, ejuſque civibus, & incolis habentibus modum ſumendi paſcua cum eorum animalibus in aliis locis proprii terri-
6 torii non controverſi, ſive ad limites neceſſitatis habentibus occaſionem conducendi in alienis territoriis pro longe minori pretio, magis expediens fuiſſet cauſam amittere, quam hujuſmodi contractum facere, & conſequenter, poſita læſione intrabant eadem, quæ circa defectum cauſæ habentur ſupra *diſc. præceden.* de communitatibus aſſimilandis pupillis, &. minoribus, quæ omnia in hac etiam diſputatione deducebantur.

Quo vero ad objecta, Quatenus pertinet ad primum, ut tranſactio non veniat ſub prohibita alienatione, Dicebam
7 idem, quod habetur ſupra *diſc.* 1. & in aliis pluries, iſtam ſcilicet quæſtionem alias apud noſtros majores nimium diſputatam, hodie antiquatam eſſe, quoniam extra controverſiam eſt diverſa opinio, ut dicatur alienatio prohibita, potiſſime ubi, quamvis bona controverſa remaneant penes alienare prohibitum, hic remaneat adſtrictus perpetuo onere, ac perpetua ſervitute juxta caſum, de quo ſupra *in Biſinianen. diſc.* 18. cum aliis *diſc.* 1.

Quinimo cum ageretur de onere habente tractum ſucceſſivum, & perpetuum ſingulis annis ſupportandum, con-
8 gtoe intrare dicebam concluſionem, de cujus applicatione, ut habetur in præcedentibus, dubitatum eſt, ut ſcilicet non ſufficiat, quod juſta cauſa adſit, ſeu læſio abſit de tempore contractus, ut regulariter ſufficit, ſi tractu temporis efficiatur notabiliter læſivus juxta *theor. Bart. in l. inter ſtipul. §. ſacram, ff. de verb. obl.* cum concordantibus apud Natt. *conſ.* 548. *n.* 36. Rota apud Marin, Andr. *dec.* 48. *n.* 14. *in Calaguritana decimarum S. Aſcentii* 5. *Febr.* 1659. coram Cerro, & in aliis, cum ſit concluſio vera, ubi ſit vere, ac de facto onus ſingulis annis reiterabile, quo caſu in *dicta Calaguritana*, de qua in ſua materia *ſub tit. de decimis*, ego impugnando iſtam concluſionem, ſeu ejus applicationem, eam
9 admittebam, cum difficultas cadat, quando agitur de conventione ſuper exemptione, ſeu liberatione ab onere, quæ ita momento temporis plenarium effectum ſortiri dicitur, per extinctionem, ſeu annihilationem cauſæ productivæ oneris, vel ejus partis majoris, ex ibi deductis.

Antiquatam etiam eſſe dicebam alteram quæſtionem, apud ſeniores pariter controverſam, an in hac materia prohibitæ alienationis, vel alterius contractus abſque ſolemnitate, vel ex cauſa, ſive utraque ſimul, intret necne re- 10
gula conquaſſationis privilegiorum inter æque privilegiatos, cum hodie, præſertim in Rota, & Curia, tanquam omnino verior paſſim recepta ſit contraria opinio, ut de prohibita alienatione bonorum Eccleſiæ ad præſcriptum *Extravag. Ambitioſæ*, quod procedat, quamvis cum altera Eccleſia, id ſequatur, habetur ſupra *diſc.* 2. & in aliis pluries, Et de prohibitis contractibus mulierum, & minorum abſque ſolemnitate, & cauſa, ut procedant etiam ſi cum altera muliere, vel cum altero minore fiant, habetur pluries infra *hoc eod. tit.*

Idque non ſolum ex ratione, frequentius in deciſionibus, quæ deſuper habentur, aſſignari ſolita, quod dicta regula conquaſſationis privilegiorum, non procedit, ubi unus 11
tractat de damno, alter de lucro, ſive utroque contendente de damno, itaut illud exceptionis de invaliditate actus ſit majus, ex relatis per adden. ad Greg. & Buratt. *ubi ſupra dec.* 239. *part.* 10. & *dec.* 98. *part.* 11. *rec.* & *frequenter*, Vel altera, quod non procedat, ubi unus eſt privilegiatus in genere, alter vero in ſpecie.

Sed magis proxime pro meo judicio, quia iſtud non eſt privilegium, ſed potius quædam ſuppletio, ſeu additio juri communi, quam jura municipalia fecerunt, ob experientiam fraudum, & machinationum reſultantium ab imbecillitate judicii minorum, & mulierum, aliorumque illud aliqualiter imperfectum habentium, & ſic ratione defectus naturalis ex parte facientis, quo caſu nihil refert, cum quo fiat, juxta ea quæ ex veriori magiſque recepta ſententia habentur *ſub tit. de teſtamentis* in propoſito teſtamenti, vel alterius diſpoſitionis factæ per eum, qui ſanæ mentis non ſit, favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ privilegiatæ, a qua omnis fraudis, vel machinationis ſuſpicio abſit, quoniam vitium eſt in perſona facientis indefinite, non autem in ea, cum qua fiat.

Qualitas autem perſonæ æque privilegiatæ conſiderabilis videtur ad tollendam eam majorem calliditatis, & circumventionis ſuſpicionem, quæ alias cadat in contractibus, qui per viros ſagaces, & prudentes ineantur cum mulieribus, vel minoribus, aliiſque non ita perfecti judicii, ut 12
præſertim advertitur infra *diſc.* 32. & 33. & habemus in alienationibus inter Eccleſias, quod quamvis ſubjaceant etiam diſpoſitioni *Extravag. Ambitioſæ*, non tamen ſubjacent modernæ Conſtitutioni *Urbani VII.* tollenti beneplacitum præſumptum, ob ceſſantem illam ſuſpicionem, cui eadem Conſtitutio innixa eſt, cum ſimilibus.

Tertium pariter objectum non videbatur conſiderabile, quoniam quicquid DD. pariter variaverint; In Curia extra 13
controverſiam hodie receptum eſt, læſionem in tranſactione quoque intrare ad terminos text. *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* & *cap.* 2. & 3. *de empt.* & *vendit.* ea iis, quæ habentur ſupra *ſub tit. de empt.* & *vend. in Romana tranſactionis d. diſc.* 27. & alibi pluries.

Ideoque differentia inter tranſactionem, ac emptionem, & venditionem, ſive alterum alienationis actum, dignoſci videtur circa majorem difficultatem bene probandi læ- 14
ſionem, cum hæc regulanda non veniat ab intrinſeco, & naturali valore bonorum, vel jurium, ſub lite exiſtentium, ſuper quibus tranſactum ſit, ſed a veriſimili æſtimatione futuri dubii eventus litis, quæ æſtimatio non de facili ſequi poteſt; Sed quando id verificabile ſit, læſio de plano intrat; Potiſſime ubi agitur cum hujuſmodi perſonis privilegiatis, alienare, ſeu contrahere prohibitis, abſque juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, cum tunc non oporteat concludere in læſione qualitatem enormis, vel enormiſſimæ, cum ea ſemper adeſſe dicatur, quoties ceſſat utilitas, ut pluries occaſione alienationis bonorum Eccleſiæ in præcedentibus advertitur, ac etiam in ſubſequentibus, occaſione contractuum minorum, & mulierum.

Et quamvis ſcribentes in contrarium, nimium inſiſterent ſuper ea generali concluſione, quam frequenter in foro habemus, quod ad ſuſtinendam tranſactionem ſufficit qualis qualis dubietas, etiam ea, quæ ab unius Doctoris opinione re- 15
ſultet, quodque utile negotium geri dicitur recedere a lite, ejuſque ſumptus, & incommoda evitare, ſuper quo magnus fiebat deciſionum, & auctoritatum cumulus; Attamen juxta ea, quæ in hac tranſactionis materia advertuntur pluries *ſub tit. de fideic.* præſertim *diſc.* 173. & *ſeqq.* ac etiam *ſub tit. de emphyt. diſc.* 52. & *ſub tit. de feud. diſc.* 49. & *alibi*, occaſione agendi de puncto; an & quando tranſactio inita per eum, qui vo-

voluntarie alienare prohibitus eſt, efficiat ſucceſſorem, independenter, ac jure proprio venientem, clarum æquivocum eſt, hanc generalem propoſitionem iſtis terminis applicare; Procedit enim in actibus indifferentibus, inter alienare, vel contrahere non prohibitos, ſed liberam habentes ſuorum bonorum diſpoſitionem ad effectum evitandi nullitatem reſultantem ex diſpoſitione text. *in l. 1. ff. de tranſact. cum concord.* ne detur tranſactio in re clara, & ſine lite, ut ita litis timor, ac talis qualis probabilis dubietas ſufficiat ad tollendum hunc defectum generalem, non autem ad iſtos, vel ſimiles effectus ſpeciales cum perſonis prohibitis.

Et nihilominus, ubi etiam inter non prohibitos ageretur, adhuc abſolutum juris principium eſt tranſactionem cateons ſubſtineri, quatenus per illam dubius litis eventus cum quo-
16 dam honeſto temperamento terminetur utrique proficuo, ſi non æqualiter, ſaltem in parte proportionata, majori, vel inferiori colligantium juri, adeout aliquid reſpective hinc inde detur, vel remittatur; ſecus autem ubi unus tranſigentium obtineat totum id, quod ex rigoroſo ſperato litis eventu obtinere poſſet, cum tunc dicatur tranſactio leonina; niſi ejus jus adeo clarum ſit, quod remiſſio expenſarum, ſeu interuſuriorum, ac fructuum medii temporis, ipſeque receſſus a lite, dici valeat congrua recompenſa juris alterius colligantis; Ac propterea ſtante dicto præſuppoſito, quod huic parti magis expediens fuiſſet omnimoda ſuccumbentia, ita ceſſabat omnis ratio dubitandi, quamvis non de Communitate privilegiata, ſed de quolibet privato ageretur; Ideoque cauſæ punctus reſtringi videbatur ad ſolum factum, quod per alteram partem acriter impugnabatur, an ſcilicet ſubſiſteret, necne dictum præſuppoſitum evidentis præjudicii.

Demum in nulla conſideratione habendam eſſe dicebam d. circumſtantiam, in qua adeo magnum fundamentum conſtituebatur, quod hæc tranſactio auctorizata eſſet a Præfecto Congregationis, in qua lis pendebat, quoniam iſta eſt
17 quidem circumſtantia ſatis conſiderabilis ad arguendam bonam fidem, juxta ea, quæ in propoſito tranſactionis ſuper bonis fideicommiſſi cum auctoritate, vel mediatione judicis, vel alterius qualificatæ perſonæ habentur in Romana ſucceſſionis de Comitibus 26. Junii 1647. & 26. Junii 1648. coram Ghisletio, quæ reputantur in materia magiſtrales, ſæpius in aliis canonizatæ *impreſſ. dec. 44. & 48.* poſt Cenſal. ad Peregr. & quarum prima eſt etiam *repet. dec. 228. par. 10. rec.* & habetur *in Romana donationis de Silla, ſub tit. de fideic. diſc. 140.* Sed ubi conſtet de læſione, ſeu defectu juſtæ cauſæ, id nihil operatur, ut advertimus ſupra, *diſc. 1.* & in aliis, ſuper concluſione, ut beneplacitum Apoſtolicum non ſuppleat defectum cauſæ, ac etiam *diſc. prae. & pluries in ſeq.* ut decretum Judicis aliæque ſolemnitates in nulla conſideratione habeamus, ubi cauſa deficit.

URITANA,
SEU NEAPOLITANA CENSUUM,
PRO CARDINALI FARNESIO,
ET MARIO ALBERICIO,
CUM COMMUNITATE OPPIDI MISANIÆ.

Reſponſum in cauſa vertente in Regia Camera Neapolis.

De eadem materia validitatis, vel invaliditatis impoſitionis cenſuum, vel alterius alienationis factæ per Communitates in Regno Neapolitano; Et quid ubi ſpecialiter proviſum ſit ultra juris communis diſpoſitionem: Et in ſpecie, an alienatio cum Regio aſſenſu, aliiſque ſolemnitatibus ſubſtineatur, ſi facta ſit in cauſam extinguendi debitum, vel cenſum, abſque dictis ſolemnitatibus contractum.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Diſtinguuntur puncti, ſeu inſpectiones.*
3 *Lex reſpicit futura, non præterita.*
4 *An licentia Principis requiratur de jure in alienatione bonorum Communitatis.*
5 *Quando lex ſit declarativa juris dubii.*
6 *Quod tunc trahatur ad præterita.*
7 *De beneplaciti, vel alterius ſolemnitatis præſumptione ex lapſu temporis.*
8 *Quale tempus requiratur, diſtinguitur.*
9 *De determinatione Regia ſuncta circa tempus 20 annorum.*
10 *Quid contineat dicta determinatio.*
11 *Novus cenſus ad minorem fructum poteſt imponi ſine ſolemnitate pro extinguendis antiquis ſolemniter impoſitis.*
12 *Quid ubi antiquus eſt ſine ſolemnitate, quæ adſit in novo, an iſte valeat.*
13 *Conſulentibus quando non ſit deferendum.*
14 *Contrarium magis placet, ut non valeat in Communitate, ſecus ubi agitur de fideicommiſſis, & majoratibus.*
15 *De ratione differentiæ.*
16 *De eadem differentia inter unum caſum, & alterum.*
17 *Quando primus actus eſt invalidus, deficit juſta cauſa.*
18 *De onere bonatenentia.*
19 *An debeatur ab eccleſiaſticis.*
20 *An, & quando interet compenſatio, vel imputatio ipſo jure.*

DISC. XXV.

PRo aliquibus antiquis cenſibus extinguendis, aliiſque indigentiis, Communitas Oppidi Miſaniæ plures impoſuit 1
cenſus ad favorem N. Alberici, ejuſdem Oppidi Baronis, Cumque eo defuncto, primogenitus hæres univerſalis cenſus extinxiſſet, vel ceſſiſſet, unde ſolum remanebant debendi ſumma duc. 54. m. circiter; Iſtique ab eo ceſſi fuerunt Mario fratri ſecundogenito pro legitima, aliiſque juribus, ac etiam Cardinali Farneſio avunculo, petentibus iſtis decurſorum, & currentium fructuum ſolutionem. Communitas prædicta, de eorumdem cenſuum invaliditate oppoſuit, unde propterea introducta cauſa in Regia Camera Summariæ Neapolis, ex eorumdem Cardinalis, & Marii creditorum parte, ſuper facti notula a dicta Civitate tranſmiſſa, continente dictæ Communitatis exceptiones, ſeu prætenſiones, conſultus fui, tam ad effectum audiendi meum ſenſum in bono jure, quam ad effectum ſcribendi in cauſa, quæ plures habebat inſpectiones facti, præſertim circa verſionem pecuniæ in cauſas expreſſas, ac alia, quæ abſque inſpectione juris, cum ipſo facto tollebantur.

Juris autem tres erant inſpectiones; Primo ſcilicet defectus Regii aſſenſus requiſiti in eo Regno in impoſitionibus cenſuum, aliiſque contractibus, quæ fiant per Communitates *per pragmat. 11. & 12. ſub tit. de adminiſtratione Univerſitatum, per pragmat. 9. ſub tit. de Commiſſ.* an ſcilicet ille 2
requiſitus eſſet, & quatenus requireretur, an ſuffragaretur præſumptus: Secundo circa aliquas partitas, in quibus adeſſet dictus aſſenſus Regius expreſſus in cauſam tamen extinguendi cenſus antiquiores dicto aſſenſu non vallatos; Et tertio, an creditum quod ipſa Communitas habere prætendebat, tam cum primo creditore, quam cum dicto primogenito ejus filio, & hærede univerſali, tanquam reſpective ejuſdem Oppidi Barone, ipſiuſque ceſſionariis, veniret ſingulis annis imputandum in eorumdem cenſuum ſortem, quæ ita, vel in totum, vel pro notabili parte extenuata prætendebatur.

Quatenus pertinet ad primam inſpectionem, cum dictæ *pragmat. 11. & 12. de adminiſtr. Univerſit.* prodierint de anno 605. & 1606. Advertebam diſtinguendas eſſe partitas, quoad cenſus etenim creatos ante dictas pragmaticas, iſtæ non obſtabant ea regula, quam habemus in novis legibus, ut de earum natura reſpiciant futura, & non trahantur ad 3
præterita, *l. leges, Cod. de legib. cap. ult. de Conſtit. cum concord.* collectis per Farin. *in fragment. verbo lex, n. 36.* Rovit. *pragmat. 2. de cenſ.* Mant. *dec. 159. n. 4. & paſſim.*

Illud motivum, ſolum, ac de per ſe non videbatur omnino tutum, quoniam ex iis, quæ habentur deducta apud Rovit. *conſ. 64. n. 1. lib. 1.* cum quo pertranſit de Marin. *reſ. 77. n. 1. lib. 1.* iſta ſolemnitas licentiæ Principis, vel Supremi Magiſtratus per dictas pragmaticas requiſita, videtur (juxta unam opinionem) requiſita etiam de jure communi, quaſi quod ſit una ex ſolemnitatibus, quas ad mentem text. *in leg. fin. Cod. de vend. verb. Civitatis lib. 11.* 4
cenſent Cohell. & Rota *in locis,* de quibus, *diſc. præced.*

Quidquid enim ſit de hac opinione, quando principaliter ageretur de annullando contractum ex iſta cauſa (quo caſu probabilius eſſet annullationi locum non eſſe, quoties id prius non eſſet in uſu, dum allegati a Rovito loquuntur de decreto Judicis, non autem de aſſenſu Regis, ut plene in ultima deciſione edita in caſu, de quo *diſc. præced.*) Difficultas conſiderabilis conſiſtere videbatur in eo, quod dum

id eſt

ideſt de jure communi ſaltem dubium, ita dictæ prag-
maticæ dicendæ non ſunt omnino inductivæ novi juris,
5 ſed potius renovativæ juris communis, vel ejus declara-
tivæ ad tollendam quæſtionem ex opinionum varietate
reſultantem; Hoc autem poſito, ſequitur, ut lex nova,
6 utpote edita pro declaratione legis antiquæ habeat ocu-
los retro, atque trahatur etiam ad præterita, ex eiſdem
mox allegatis, idem Rovit. *in præfat. ad pragmat. n.* 8.
Merlin. *dec.* 231. *n.* 7. *& frequenter*.

Adhuc tamen, nimium ſuffragari obſervabam, ut dictæ
pragmaticæ poſtea ſupervenerint, quoniam, cum de tem-
pore impoſitionis non adeſſet poſitiva reſiſtentia legis ita
expreſſe diſponentis, ſed ſolum id prætenderetur ex diſpo-
ſitione juris, quæ, vel non adeſſet, vel erat dubia, hinc
7 facilius locus eſt præſumptioni dictæ licentiæ, ſeu bene-
placiti, etiam per ſolam obſervantiam decennalem, abſ-
que neceſſitate verificandi obſervantiam triennalem con-
tinuam, veram, & univocam, cum rigoroſis requiſitis
deſideratam, ubi adſit juris reſiſtentia poſitiva, juxta di-
ſtinctionem, de qua in hac materia præſumendi extrin-
ſecas ſolemnitates, cæteris relatis, habetur apud Gabr. *de
præſumpt. concl.* 1. *cum aliis ſupra, diſc.* 1. *& ſub tit. de
dote, diſc.* 143. ubi latius de materia.

Ideoque magnam differentiam videri advertebam inter
illos caſus, in quibus dictarum pragmaticarum poſitivum
obſtaculum adeſſet, & converſum, ob dictam rationem exi-
8 gendi majus, vel minus tempus; Ac etiam quia poſt prag-
maticas, magis convincibilis eſt negativa ex revolutione
regeſtri, potiſſime vero ab anno 1615. ex quo tempore
ſupponitur invaluiſſe uſum regiſtrandi has licentias.

Verum, media quædam via circa dictam præſumptionem
de anno 1613. electa fuit, per quandam particularem Con-
gregationem deſuper deputatam, (quæ ibi juxta Hiſpani-
9 cum loquendi uſum, Juncta dicitur) ut ſcilicet ſpatium
annorum viginti ſufficeret, quod in præſenti adeſſe vide-
batur; Licet enim Scribentes pro Communitate dicerent,
ut de obſervantia dicti temporis doceri deberet de tempo-
re, quo dicta reſolutio prodiit, quaſi quod iſta eſſet lex
10 præciſa, certam inducens formam, Attamen id videbatur
æquivocum; quoniam dicta determinatio potius continere
videbatur quandam declarationem legalis dubiæ diſpoſitio-
nis, ſeu deciſionem quæſtionis, quæ inter DD. viget ſuper
tempore; Aliis volentibus ſufficere longum annorum de-
cem; Aliis vero eſſe debere annorum 20. Ac aliis exi-
gentibus tempus longiſſimum 30. annorum; Ideoque di-
cta media via, ſeu conciliativa opinio electa eſt, cum
tamen etiam tricennale, ac majus tempus concurreret,
neque iſta ſola præſumptio adeſſet, ſed aliæ concurrerent
reſultantes ab approbatione facta per Regentem Tappiam
in ſtatu generali Communitatum de anno 1626. & ab
alia probatione facta per Collaterale Conſilium de anno
1652. aliaque aderant adminicula, ideoque beneplacitum
præſumptum recte intrabat.

Quo vero ad cenſus impoſitos poſt dictas pragmaticas,
ad effectum extinguendi alios cenſus antiquos in vim ceſ-
ſionis juris luendi in eo Regno ſatis practicari, de quo
apud Capyc. Latr. & Adden. *dec.* 16. & pluries *ſub tit. de cre-*
11 *dito*; Pro cenſibus Regio aſſenſu vallatis, nulla cadebat
difficultas, quoniam, ubi primum debitum eſt validum,
adeo ut ſecunda impoſitio non addat gravamen, ſed po-
tius imminuat, tunc novus aſſenſus non requiritur, ex
iis, quæ cæteris relatis habentur apud Rodriquez. *de an-
nuis reddit. quæſt.* 14. *n.* 31. Cenc. *de cenſ. quæſt.* 15. *n.*
34. *& ſeq.* plene Salgad. *in labyrinth. part.* 3. *cap.* 4. *per
totum*, & advertitur *ſupra, diſc.* 1.

Ideoque difficultas erat in illis antiquis cenſibus, qui
12 dicto aſſenſu carebant, quamvis novi ad hunc effectum
impoſiti dicto aſſenſu vallati eſſent; atque iſtorum reſpe-
ctu, ſcribendo pro creditoribus dicebam eos eſſe validos,
cum creditor non teneatur indagare de validitate, vel
invaliditate debiti extinguendi, ut plene probant Molin.
de primogen. lib. 1. *cap.* 10. *n.* 25. Noguerol. *alleg.* 2. Ca-
poblanc. *de Baron. pragmat.* 1. *n.* 298. *& ſequent.* plene
Salgad. (qui diſputat quæſtionem ad partes) *in labyrint.
part.* 2. *cap.* 17. *n.* 46. *& ſeq.*

Quamvis autem ego ſcribens ad cauſam, inſiſterem, quod
dicta opinio tenenda eſſet neglectis Rovit. *dict. conſ.* 64.
lib. 1. & de Marin. *reſol.* 77. *n.* 9. *lib.* 1. contrarium ſentien-
tibus; Tum ob majorem auctoritatum calculum; Tum
etiam, quia contraria opinio aliam non habet auctori-
13 tatem niſi eam Rovitì conſulentis ad cauſam, quæ ſu-
ſpecta eſt, ſive in nulla ratione habenda, dum in eo caſu

contrarium fuit deciſum, unde propterea intrat ponderatio,
de qua apud Franch. *dec.* 260. *n.* 5. *&* 6. quod quando alle-
gantur conſilia, perquiri debent deciſiones ſuper eis pro-
ditæ, iſtæque attendi, inculcando dictam rationem, quod
ſecundo creditori ſufficit ſequi publicam fidem Principis,
ita prohibitum habilitantis ad hunc effectum ſpecialem ex-
tinguendi certum debitum, dum ita creditor, opinari ju-
ſte potuit, quod occaſione concedendi licentiam inveſti-
gata fuerit dicti debiti extinguendi validitas.

Reflectendo tamen ad veritatem, motivum videbatur pe-
ricuoſum, atque apud me adhuc vigebat difficultas (quam 14
tamen deinde præſuppoſitum fuit removeri ex facto; Vel
primi cenſus impoſiti eſſent ante pragmaticarum editio-
nem; Vel quia inventus quoque eſſet aſſenſus;) Opinio
ſiquidem, quam tuentur Molina, cum cujus opinione
proceſſum fuiſſe, non laudando, teſtatur Rovit. *dict. conſ.*
64. *in fin.* ac etiam Noguerol. & alii, probabilis eſt, ac
recipienda videtur, in iis caſibus, in quibus prohibitio
alienandi proveniat a ſolo impedimento accidentali, quod
per legem, vel per hominem, ſive utrumque ſimul adje-
ctum eſt bonis, ut contingit in bonis pertinentibus ad
fideicommiſſa, ſeu majoratus, & primogenituras, de qui-
bus ipſi loquuntur.

Iſto enim caſu, perſona alienantis non eſt inhabilitata ra-
tione imperfecti judicii, ſive quod ipſa tanquam intellectua-
lis nullam habeat contrahendi habilitatem, adeout perne-
ceſſe pendeat ab adminiſtratoribus, ut eſt in alienationibus
bonorum Eccleſiæ, vel Communitatis, cum ſimilibus ſub
aliena adminiſtratione neceſſaria viventibus, tanquam per
ſpeciem pupillorum, vel amentium, & conſequenter ma-
gna viget ratio differentiæ; Primo enim caſu, ut pluries
advertitur *ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum*, præ-
ſertim *diſc.* 74. *& diſc.* 89. cum poſſeſſor fideicommiſſi inte-
rim ſit verus, ac perfectus dominus, nullamque habeat 15
aliam prohibitionem diſponendi, vel alienandi, niſi eam
quam, ab Auguſto citra, lex poſitiva induxit; Hinc proinde
Princeps, concedendo licentiam, ſeu facultatem, aliud ge-
rere non dicitur, niſi removere obſtaculum prædictum,
ac propterea ille, qui alienationem facit, eam facere di-
citur, jure ſuo, tanquam per remotionem impedimenti,
abſque neceſſitate concurſus copulativi juſtæ cauſæ.

Non ſic eſt in ea licentia, quæ tribuitur alienanti bona
Eccleſiarum, vel Communitatum, aliarumque hujuſmodi
intellectualium perſonarum, quæ de neceſſitate ſub aliena 16
adminiſtratione vivunt, & pro quibus, utpote non haben-
tibus velle, vel nolle, pernecesse actus ab adminiſtratore
explicandus eſt, quoniam tunc, ut in propoſito alienationis
bonorum Eccleſiæ advertitur *ſupr. diſc.* 1. & in pleriſque aliis,
& in his terminis Communitatum habetur *duob. diſc.
proxime præced.* duo requiſita copulative deſiderantur, at-
que concurrere debent, illud ſcilicet ſolemnitatis, & al-
terum juſtæ cauſæ, conſiſtentis in neceſſitate, vel utili-
tate; neque aſſenſus, dictæ cauſæ defectum ſupplet.

Cauſa vero adeſſe non dicitur, ubi debitum extinguen-
dum invalidum eſſet, dum ita nulla ſubeſſe dicitur neceſ- 17
ſitas pro debito, ad cujus ſolutionem Communitas cogi
non poterat; Minuſque utilitas ex eadem ratione, &
conſequenter pro meo judicio, erroneum videtur, purifi-
care dictos terminos facultatis, quæ conceditur poſſeſſo-
ribus fideicommiſſorum, & majoratuum, cum iſtis ter-
minis Eccleſiarum, vel Communitatum, ſeu pupillorum,
ac ſimilium, cum longe diverſa ſit ratio.

Demum quoad ultimum punctum imputationis in ſortem 18
ejus, quod prætendebatur ſingulis annis debitum ratione con-
tributionis forenſium, quæ ibi vulgo *bonatenentia* dicitur;
Difficultas removeri videbatur ex facto, ſtante pacto expreſ-
ſo franchitiæ in ipſa impoſitione, quod pactum improbum
non eſt, quoties facta oneris computatione, fructus non exce-
dant taxam permiſſam; cum ita pactum dicatur pars pretii,
ut advertitur *ſub tit. de cenſib.* & ſub altero *de Regal.* in hoc
propoſito contributionum, ſeu collectarum, dum pro tem-
pore, quo cenſus fuerunt poſſeſſi per dictum Baronem, cu-
jus favore impoſiti fuerunt, vel per ejus ſucceſſorem, licitum
erat exigere fructus ad majorem rationem, etiam reſpectu
Communitatum, ſeu Univerſitatum, cum adhuc facta non
eſſet illa reductio, quæ poſtea ſequuta fuit, atque id, quod exa-
ctum erat (facta deductione dicti oneris) non excedebat ſum-
mam licitam; Poſtquam vero iidem cenſus effecti fuerunt
dictorum ceſſionariorum, dicebam ceſſaſſe onus, cum iſti
eſſent clerici ad illud non obligati, cum non eſſet onus vere
reale, fixum, & invariabile, ſed potius mixtum, ex iis,
quæ habentur *ſub tit. de Regal. diſc.* 50. *& ſeqq.* Quamvis in

his ſpecialibus terminis oneris ſolvendi per forenſes ex ſola
19 ratione bonorum, aliqua ſubeſſe poſſit difficultas, ut ad eamdem materiam vectigalium, ſeu collectarum habetur *in Pennen. ſeu Adrien. ſub eod. tit. de Regal. in ſupplem.*

Et nihilominus advertebam, quod imputatio ipſo jure, præſertim ad impediendum curſum fructuum, vel uſurarum, intrat in credito repetibili, ſive ubi intraret infectio
20 uſuraria, ob quam id, quod ſub nomine fructuum ſolvitur, in ſortem ipſo jure cedit, *ſub tit. de uſur.* & ſub altero *de cambiis*, ac etiam ſub illo *de credito*; Non autem ubi agitur de cenſibus, quorum ſors eſt irrepetibilis ex parte creditoris; ſolumque in debitoris facultate eſt eam ſolvere, ideoque debitore non declarante, non intrat compenſatio, ut in ſua materia *ſub d. tit. de cenſib.* Et quando etiam adeſſet, non teneretur creditor ſortis reſtitutionem adeo diminutam recipere; Bene verum, quod declaratione accedente, credimus quod debitori cenſuario ſupervenit, ita dici poſſet effici fructiferum ratione damni emergentis, quod ſonaret in idem.

TARENTINA CENSUS, PRO CATHARINA FISCHETTI, CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Rota, & reſolutus pro Catharina.

De eadem materia invalidæ Impoſitionis cenſuum factæ per Univerſitates Regni Neapolitani ſine Regio aſſenſu; Et quid ubi illa facta non ſit directe cum ipſa Univerſitate; ſed cum aliquibus particularibus: An iſtorum reſpectu contractus ſit validus; ipſique obligati remaneant, necne: Et an juramentum tollat obſtaculum Pragmaticarum.

S U M M A R I U M.

1 Facti ſeries.
2 Reſolutionis cauſa.
3 Impoſitiones cenſuum per Communitates ſine aſſenſu Regio ſunt invalida etiam reſpectu particularium.
4 Motiva facti ſunt meliora.
5 Ubi actor bene fundavit ſuam actionem, reus tenetur probare plene exceptionem.
6 Declaratur concluſio, de qua n. 3. quando procedat.
7 Quod iſta quæſtio, de qua n. 3. & 6. ſit facti, & quomodo decidenda.
8 Colluſio in hac materia eſt difficilis probationis, & quomodo probanda ſit.
9 Actus jurati non ſubjacent ſtatutis laicalibus, & Regiis pragmaticis.
10 Quare in Curia particulares obligati pro Communitate conveniantur.
11 Quod non placeat concluſio, de qua n. 9. circa vim juramenti.
12 De limitatione quod juramentum indirecte tollatur etiam a ſtatuto laicali.
13 Declaratur iſta limitatio.
14 Juramentum non ſuffragatur in actibus ſimulatis.
15 Neque illud operatur, ubi adverſatur favori publico principaliter.
16 Quare in debitis communitatum principaliter conſideretur favor publicus.
17 De ratione ob quam rigoroſe procedendum eſt in hac materia.
18 De ratione claudicationis, ob quam juramentum non debet operari.
19 De abuſu non attendendi fundata ratiocinia.

D I S C. XXVI.

1 LEonardus, Petrus, & Angelus, vendiderunt Antonio, pro ſorte duc. mille, cenſum duc. 100. quem Antonius deinde in dotem dedit Catharinæ filiæ, a qua (mortuo viro) pro fructibus cor. A. C. petita, & obtenta fuit aſſociatio ad fundos cenſitos contra eorum poſſeſſores, & commiſſa per Signaturam Juſtitiæ cauſa appellationis in Rota coram Taja, cum clauſula tranſlativa, ſi quid exequendum, ſub die 15. Junii 1663. in contumaciam alterius partis, ad ipſius Catharinæ ſolum informantis favorem, pro executione prodiit reſolutio, confirmata 5. Decembris ſequentis, incertumque eſt, an cauſa ulteriorem
2 habuerit progreſſum, dum de illa actum non audivi.

Major autem diſputatio per me habita fuit in prima inſtantiam cor. A. C. dum in prima diſpoſitione Rotali cum procederetur, una tantum parte informante, per agentes ex parte Catharinæ datæ fuerunt eædem informationes, atque pene in omnibus, cum eiſdem, (quatenus pertinet ad hunc punctum invaliditatis contractus, ex eo quod Impoſitio facta eſſet in cauſam cujuſdam Communitatis) proceſſum quoque fuit in ſecunda diſputatione, in qua major difficultas erat circa formam præſcriptam a Bulla Pii V. an bene ſervata eſſet, necne.

Quatenus igitur pertinet ad dictum punctum, quod ſcilicet ageretur de debito Communitatis, ideoque invalido, ac in judicio non experibili, ubi munitum non ſit Regio aſ-
3 ſenſu, juxta illius Regni pragmatic. 11. & 12. *de Adminiſtr. univerſ. & pragm. 8. de Commiſſar.* Dicebant Scribentes pro reis conventis, quod licet hujus cenſus impoſitio directe facta non eſſet cum ipſa Communitate, ejuſque adminiſtratoribus, ſed cum tribus particularibus, attamen idem erat effectus, ſtante diſpoſitione Regiæ *pragm. 12. de adminiſtr. univerſ.* per quam diſponitur, ut ita invalide ſint alienationes, aliæque obligationes, quæ fiant directe per ipſas Communitates, ſicuti ſunt factæ per particulares, cum ita id fieret in fraudem, & de cujus pragmaticæ diſpoſitione agitur apud Marin. *reſ. 77. l. 1. & reſ. 59. l. 2.* Capobl. *de Baron. tom. 2. quæſt. 83. n. 17.* apud quos referuntur Thor. Novar. *& alii de eodem agentes.*

His tamen non obſtantibus, dicebam ego ſcribens pro actrice, ex triplici fundamento, hanc exceptionem nullam habere ſubſiſtentiam; Primo ex facto (ex quo ſemper omnium meliora, & ſolidiora motiva reſultant,) quod ſcilicet
4 hoc præſuppoſitum contracti debiti in cauſam Communitatis, utpote extrinſecum ab inſtrumento, in quo de hoc nulla mentio habebatur, non juſtificaretur ſufficienter; Quamvis enim aliquis fumus daretur, attamen cum actor haberet clare, ac bene fundatam ejus intentionem in inſtrumento publico faciente probationem probatam, exinde reſultat, quod reus, qui ad actionem elidendam extrin-
5 ſecam exceptionem deducit, actoris partes in tali exceptione aſſumere dicitur, circa onus perfectæ, & concludentis probationis, qua non ſequuta, remanet exceptio turbida, & altioris indaginis, non apta retardare executionem, vel ſummarium judicium, quod in vim bene fundatæ actionis competit actori, juxta ſatis vulgaria, & quotidiana recepta axiomata, ſæpius inſinuata, & de quibus particulariter *ſub tit. de judiciis.*

Secundo, quod non ſufficeret probare pecuniam erogatam eſſe in uſus Communitatis, niſi probaretur etiam id
6 ſequutum eſſe, ex præordinata conventione cum creditore, qui vere in animo habuerit contrahendi cum Communitate, atque ad fraudandam legem, adhibere voluerit hujuſmodi cautelam contrahendi cum particularibus, quorum obligationem ipſe recte ſciret eſſe ſimulatam, ac in effectu fidejuſſoriam.

Secus autem, non probata hujuſmodi præordinatione, ac mala fide, adeout creditor, ſeu alter contrahens, vere, ac principaliter, in animo habuerit contrahendi cum aliquibus particularibus, eum tunc nil referat, quod iſti pecunias ab eo acceptas, Communitati dederint, ſeu in ejus uſus erogaverint, juxta terminos textus *in l. ſi pecunia funebris, Cod. ad Vellejan.* ut plures caſus diſtinguendo habetur apud allegatos, præſertim apud Marin. *dict. reſol. 59. lib. 2.* ubi reaſſumit præcedenter deducta *reſ. 77. lib. 1.* & de cujus text. *in leg. ſi funebris* materia agitur etiam forte *ſub tit. de alienationibus, & contractibus*, an ſcilicet requiratur dicta præordinatio, adeout actus dici valeat ita in fraudem geſtus, vel ſufficiat ſola ſcientia.

Et conſequenter illa remanet quæſtio potius facti, quam juris, juxta hujuſmodi quæſtionum generalem naturam,
7 certam uniformem regulam non recipiens, ſed pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, bonam, vel reſpective malam fidem redolentibus, decidenda, Et quoniam mala fides in dubio præſumenda non eſt, ideo donec illa probetur, creditor fundatam habere dicitur intentionem, ut in hac facti ſpecie ſequebatur, idoque, niſi aliæ darentur probationes, juſtæ, ac probabiles dictæ reſolutiones videbantur etiam in ſenſu veritatis.

Eſt bene verum, quod cum iſta ſit ſpecies colluſionis, de ſui natura difficilis probationis; ideirco, omnino exacta, & concludens probatio non videtur deſideranda, ſed ſufficit
8 adminiculativa, pro Judicis prudenti arbitrio; Unde pro-

pe-

pterea ſæpius in hac materia conſultus reſpondere conſue-
vi, nimium deferendum eſſe argumento a poſteriori, ſeu
obſervantiæ, an ſcilicet creditor, fructus cenſus directe
exegerit a Communitate, vel ab ipſis obligatis, ex adeo
frequenti quotidiano axiomate, quod obſervantia eſt opti-
ma interpres omnium diſpoſitionum, tam morientium quam
viventium; Quoties tamen illa ſit ipſiuſmet creditoris, ſeu
principalis contrahentis, de cujus voluntatis interpretatio-
ne agatur, ſecus autem ubi ipſo exigente fructus ab obli-
gatis, abſque eo quod ſe ingereret cum Communitate,
obſervantia prædicta ſequeretur cum hærede, vel alio
ſucceſſore ſolutionem recipiente ab eo, qui illam offer-
ret; Tum quia ſolutio etiam a tertio fieri poteſt; Tum
etiam quia ita de facili ignarus ſupplantari poſſet cum
iſta cautela per obligatos affectata.

Tertio demum, quod ubi etiam dicta probatio voluntatis
contrahendi cum Communitate accederet, adeout extra con-
9 troverſiam verſaremur in caſu pragmaticæ, adhuc tamen
ratione juramenti in inſtrumento contenti, ejuſdem prag-
maticæ diſpoſitio attendenda non erat ex pariter frequen-
ti, & quotidiana recepta concluſione, de qua pluries *ſub
tit. de credito, & plene ſub tit. de dote, diſc.* 143. & in
hujus cauſæ deciſionibus, præſertim prima, ubi allegantur
deciſ. 24. & 44. Burat. (in quibus agitur de alia hujus
Regni pragmatica,) quod ſcilicet actus jurati non ſubja-
cent legibus laicalibus ex defectu poteſtatis in Principe
laico tollendi vim juramenti, quod juxta diſpoſitionem
text. *in cap. cum contingat, de jurejur. & cap. per veſtras,
de donat. inter vir. & uxor.* ſervandum eſt, quoties abſque
æternæ ſalutis interitu ſervari poteſt.

Et ex quo motivo reſultat; quod in Curia, cives & in-
10 colæ præſertim provinciarum Aprutii, magnum & conti-
nuum commercium, cum hac regione magis, quam cum
reliquis Regni provinciis habentes, coguntur, vel ex pro-
pria, vel ex eorum auctorum obligationibus, ſolvere hu-
juſmodi debita, abſque ſpe revelationis, dum Judices, ac
Tribunalia Regni eis aures non præbent.

Reflectendo autem ad veritatem, ſolida quidem vide-
bantur duo priora fundamenta (quatenus melior probatio
11 dictæ præordinationis non ſequeretur;) Iſtud vero ulti-
mum, ſolum, & de per ſe conſideratum, præſuppoſito
quod eo ſecluſo, intraret dictæ pragmaticæ diſpoſitio,
nunquam placuit, ex triplici motivo, ſeu ratione.

Primo quia licet vera ſit dicta propoſitio, ut actus ju-
rati laicalibus ſtatutis non ſubjaceant, quinimo neque Pa-
palibus, non ex eo defectu poteſtatis, qui in laicalibus
viget, ſed ex illo voluntatis in dubio non præſumendæ
ex deducta, præſertim *dicto diſc.* 143. *de dote*.

Attamen recepta eſt limitatio ibidem pariter deducta,
12 ubi indirecta juramenti enervatio ab eadem lege reſulta-
ret, diſponendo ſuper facto, quo poſito illud, (tanto
etiam jure canonico) corruit, ac operativum non eſt,
quia nempe adimat fidem ſcripturæ, ſive inducat fictam
probationem doli, ſeu vis, & metus.

Receptum pariter eſt, ut *eod. diſc.* 143. *de dote*, & alibi
pluries habetur, hanc limitationem præſumptivæ probatio-
13 nis hujuſmodi operationem facere; quoties per contrariam
probationem etiam adminiculativam, & ex fortioribus
præſumptionibus reſultantem, non conſtaret de contraria
veritate, cui perpetuo cedit fictio, ſeu præſumptio.

Dicta vero præſumptio fraudis, per quam indirecte jura-
menti virtus, ut ſupra, tollitur, non exigit perneceſſe forma-
litatem verborum, quodque Statutum ita expreſſe diſponat,
quoniam ſi ex facti qualitate conſtat, ſtatuentes hoc in ani-
mo habuiſſe, atque ex motivo obviandi fraudibus, ita ſtatuiſ-
ſe, probabilius videtur idem dicendum fore, ex veriſſimo
principio, pro meo judicio præ oculis in omnibus haben-
do, ut non cortex & figura verborum, ſed ſubſtantia ve-
ritatis attendi debeat; Et conſequenter, ubi ex facti qualitate
conſtat, ita ex præordinatione ad fraudandam legem, ini-
tum fuiſſe cum particularibus iſtum contractum, quem vere
creditor in animo habuit faciendi cum Communitate, tunc
juramentum dictam operationem facere non debet.

Cum enim juramentum ſit vinculum religionis, eſſe non
debet fomentum mendacii, & ſimulationis, ut advertitur
14 præſertim *ſub tit. de dote, diſc.* 159. & in aliis pluries ibi-
dem ad materiam confeſſionis dotis, quæ prohibitæ inter
conjuges donationi referenda veniat, nam licet ex hodie
receptiſſima opinione juramentum tollat prohibitionem a
jure civili manantem in donationibus inter conjuges, atta-
men id intelligendum venit, ubi agitur de expreſſa donatio-
ne, quæ ſincere ſub eo titulo fiat, ſecus autem de illa,

quæ fraudulenter ſub alio ſimulato titulo, vel contractu
ſequatur.

Secundo, quia juramentum neque operativum eſt, ubi 15
adverſetur favori principaliter publico, quamvis exinde fa-
vor privatus acceſſorie, ſeu conſecutive reſultet juxta ea,
quæ deſuper habentur *eodem diſc.* 143. *de dote*, & *ſub
tit. de ſervit. ad materiam retractus, diſc.* 80. ac alibi
pluries.

Et hic videtur caſus, quoniam ita per hujuſmodi leges
principaliter favori publico conſuli dicitur, dum ipſi particu-
lares, qui ſe obligant pro Communitate, a frequentius con-
tingentibus, utpote loci potentiores, de proprio damnificati 16
non remanent, ſed damnum redundat infimo populo, ac
pupillis, & viduis, aliiſque miſerabilibus, qui pro hujuſ-
modi debitis ſolvendis, collectis, ac oneribus gravantur, ip-
ſis vero ſe obligantibus, id ad lucrum, & induſtriam potius
deſervire ſolet; Et conſequenter quod dicta limitatio recte
adaptabilis eſſet, cum publico bono expedire videatur ita
rigoroſe procedi, ne de facili inveniantur pecuniam creden- 17
tes Communitatibus; adinſtar illius rigoris, qui per legem
civilem ex *Senat. conſ. Macedon.* introductus eſt adverſus
credentes filiis familias, & per jus canonicum adverſus cre-
dentes Abbatibus, vel procuratoribus, & miniſtris Eccle-
ſiarum, & Monaſteriorum, cum ſimilibus.

Et tertio demum, ex illo motivo claudicationis, ſeu in-
æqualitatis eccleſiaſtico ordini præjudicialis, quod conſide-
ratur *in dicto diſc.* 143. *de dote* in propoſito pragmaticæ 18
dotium moderatoriæ, ac etiam per Rotam *dec.* 348. *part.* 9.
rec. repetit. dec. 180. poſt Zach. *de oblig. camer.* edita in caſu,
de quo *ſub tit. de credito*, quod ſcilicet ita ſtatus cleri-
calis, ſeu eccleſiaſticus, de ſui natura, favore, ac privi-
legio dignus, odium ac *præjudicium* cauſaret, illumque
habentes deterioris faceret conditionis, quam ſint ſæcu-
lares, quoniam iſti, ſive ſint principales obligati, ſive eo-
rum hæredes, vel bonorum poſſeſſores, tuti remanent a
moleſtiis, quas eorum competentes judices ſæculares, prag-
maticæ obſervantiæ inhærentes, abſque dubio non infe-
runt, eas vero recipiunt eccleſiaſtici pulſabiles in eccleſia-
ſtico foro, a quo cauſæ ad Curiam trahuntur, ſive illi,
qui Curiam ſequuntur, aut alias in Urbe, & Statu eccleſia-
ſtico commercium habent, quo nil abſurdius; Ideoque
præſuppoſita in creditore, ſeu alias contrahente dicta mala
fide, quodque ſecluſo juramento, dictæ legis diſpoſitio in-
traret, iſtud juramenti motivum mihi nunquam placuit, 19
quamvis juxta inſipidum currentem pragmaticum abuſum;
hæc reputari ſoleant ratiocinia ex acumine ingenii prove-
nientia; eo quia non adſint pariter inſipidi collectores id
aſſerentes, quaſi quod, ubi iſti ſine aliquo diſcurſu, vel
ratiocinio id dicerent, eſſet caſus legis, quo nil ineptius.

ROMANA DOMUS DE FILONARDIS,

PRO MONTE PIETATIS,

CUM MARIO FILONARDO ET ALIIS.

*Caſus diſputatus coram diverſis Judicibus, ac
varie reſolutus.*

De alienatione bonorum filiifamilias, quamvis mi-
noris, vel pupilli, facta per patrem tanquam legi-
timum adminiſtratorem, an, & quando valida,
vel reſpective invalida ſit.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De alia controverſia in eodem caſu remiſſive.*
3 *Patri non quæritur uſusfructus in iis, in quibus ipſe
ſuccedit cum filio.*
4 *De eadem concluſione, & quando non procedat.*
5 *Non de facili in Curia recedunt judices a firmatis
in deciſionibus Rotæ.*
6 *Non ſunt cumulandæ ſpecialitates.*
7 *Quomodo judex debeat reflectere ad doctrinas.*
8 *An prohibito uſufructu dicatur prohibita adminiſtratio.*
9 *De ratione, cui innituntur tenentes opinionem, ut
cenſeatur etiam prohibita adminiſtratio.*
10 *Tutor bene agit gerendo negotia pupilli ſicuti ſua.*
11 *Pater habet majorem auctoritatem quam tutor, &
alienat ſine ſolemnitatibus.*
12 *Eſt item adminiſtrator, quamvis non habeat uſum-
fructum, ſi filius eſt pupillus.*
13 *Ubi adminiſtratio competat patri jure tutoris.*

 14 *De*

14 *De eodem.*
15 *De juſta cauſa alienandi.*
16 *De exitu cauſæ.*

D I S C. XXVII.

1 Ennius de Filonardis, dominus controverſæ domus pro medietate, iſtam donavit Jacobo, & Petro Franciſco ex fratre nepotibus, dominis, & poſſeſſoribus alterius medietatis, ac etiam Mario dicti Jacobi filio; Eidemque patri, & filio, ejus portionem utroque titulo competentem, donavit etiam dictus Petrus Franciſcus, quare Jacobus, tam ex jure proprio, quam uti pater, ac legitimus adminiſtrator Marii filii, domum prædictam vendidit Monti pietatis, cujus adminiſtratores, ea prudenti motivo, a Papa etiam approbato, partem ſolo æquarunt, ad effectum reducendi ipſius Montis domum magis tutam, ad formam inſulæ, a viis publicis undique circumdatam, reliquam vero partem remanentem, ne inutilis eſſet, cum nova fabrica, ad formam domus habitabilis reduxerunt; Quibus ſequutis, tam creditores Jacobi, & Petri Franciſci in judicio ſalviani, quam dictus Marius in judicio rei vendicationis, pro ratis ad eum jure dominii, ut ſupra ſpectantibus, litem inſtruxerunt coram ejuſdem montis Judice particulari.

2 De judicio autem moto per creditores, in quo punctus erat, an iſti jus haberent ad novam fabricam, ac meliora- menta, habetur actum in ſua materia *ſub tit. de cred. diſc.* 24.

Quatenus vero pertinet ad iſtud rei vindicationis, quod jure dominii, inſtituit Marius venditoris filius; Punctus erat, an dicta venditio, valide per patrem, etiam nomine filii, abſque judicis decreto, aliiſque ſolemnitatibus in jure præſcriptis in alienationibus bonorum minorum, præſertim non conſentientium, fieri potuerit necne.

In hoc autem, ſcribentes pro actore dicebant clarum eſſe defectum poteſtatis in Jacobo patre, vendendi bona ſtabilia filii in infantili, vel minori ætate tunc exiſtentis, quoniam non agebatur de bonis adventitiis filii, in quibus pater haberet uſumfructuum, cujus ratione dicitur legitimus adminiſtrator, dum iſta domus obveniebat ex dicta donatione contemporanee facta utrique, quo caſu patri non acquiritur uſusfructus, per diſpoſitionem text. *in auth. item hæreditas*,
3 *C. de bonis quæ liberis*; Quamvis enim textus hic loquatur de iis bonis, in quibus pater, ac filius æqualiter ab inteſtato ſuccedunt, atque diſputent DD. an extendatur ad bona, quæ ex diſpoſitione extranei ad utrumque obveniant, attamen dicebant, magis veram eſſe opinionem firmantem extenſionem, ſeu purificationem, utpote firmatam per Rotam, præſertim *in Romana legati* 1. *Julii* 1665. *cor. Veroſpio*, ex deductis *ſub tit. de ſervit.* ad materiam hujus uſusfructus legalis patri competentis *diſc.* 62. *ubi concordantes.*

Scribens ego pro Monte reo convento, etiam cum ſenſu veritatis per judices quoque agnitæ, ut infra; Dicebam alienationem eſſe validam, adeout ſine dubio, actori jus vindicandi ipſam domum non competeret, ſolaque diſputatio caderet ſuper modo aſſequendi pretium, quod extabat, ut infra.

Imprimis enim negabam aſſumptum, quod patri uſusfructus non acquireretur, cum probabilius, pro meo ſenſu,
4 in puncto juris videretur contrarium, juxta ea quæ, plures caſus diſtinguendo, habentur deducta *eod. diſc.* 62. *de ſervitutibus*, ubi habentur auctoritates, quas in præſenti quoque deducebam; Et quamvis agnoſcerem, in Curiam nimium difficile, ac pene impoſſibile eſſe judicibus, præſer-
5 tim unicis, ac inferioribus, ſuadere, ut diſcedant ab ea opinione, cui aſſiſtat aliqua modernior *Rotæ deciſ.* licet cum auctoritatibus, & efficaciſſimis rationibus convincenter oſtenderetur contrarium eſſe verius; Attamen dicebam ad id reflectendum eſſe, non ad effectum decidendi quæſtionem, cum ſuper hoc principalis diſputatio non eſſet, neque iſte eſſet cauſæ punctus; ſed ad effectum dignoſcendi eam eſſe quæſtionem ambiguam, & diſputationem, ac
6 propterea, quod conſtitui non poſſet certum aſſumptum, ex quo deinde aliud aſſumptum, ſive conſequentia deduci poſſet, quoniam eſſet ſpecies cumulandi fictiones, vel ſpecialitates, atque ex uno principio dubio, conſequentiam etiam dubiam trahere contra juris principia; In hoc enim conſiſtere debet judicium, ſeu reflexio judicis, in-
7 ſpiciendi finem, ſeu effectum, ad quem concluſiones, vel auctoritates deducantur.

Siquidem, etiam in iis bonis, in quibus certum ſit, quod pater non habeat uſumfructum, adhuc, neque abſolu-
8 tum, ſed etiam diſputabile eſt de jure, an interdicta ſit adminiſtratio, quoties prohibitio non provĕniat ab homine in odium patris; ſive ex culpa, vel diffidentia quæ de eo habeatur, ſed ex ſola diſpoſitione legis, probabiliorque videtur contraria, ut cæteris relatis habetur apud Apont. *conſ.* 19. *n.* 30. Caſtill. *de uſufr. c.* 3. *n.* 59. *& ſeq.* Rota *dec.* 103. *in fine, part.* 6. *rec.* cum aliis in dicta ſua materia *ſub tit. de ſervit.*

Et quamvis non deſint tenentes contrarium, Et quicquid ſit de una, vel altera opinione, ubi certum eſſet primum præſuppoſitum incompetentiæ uſusfructus, ex quo de conſequenti reſultet hæc alia incompetentia adminiſtrationis, de cujus interdictione principaliter ageretur; Attamen ſatis improprium erat, in utroque articulo adeo dubio & diſputabili conſtituere certa præſuppoſita, ex quibus reſultaret alterum deficientis poteſtatis annullantis actum jam initum cum bona fide, ac juſta credulitate, quæ ob diverſam opinionem, ut ſupra haberi potuit; Et ſic magnus erat cumulus ſpecialitatum, ſeu illationum, ac deductionum dubii ex dubio.

Præterea dicebam quod omnis difficultas deſuper ceſſabat ex eo, quod in hac ultima quæſtione, an ſcilicet præſuppoſito pro certo dicto aſſumpto incompetentiæ uſusfructus, de conſequenti reſultaret incompetentia adminiſtrationis, Quoties dicta uſusfructus incompetentia non provenit ab expreſſo judicio hominis, ſed a ſola diſpoſitione legis *in d. authen. item hæreditas*, ſive ab extenſione, quam DD. ei tradiderunt; DD. tenentes diverſam opinionem ſuper conſequenti incompetentia adminiſtrationis reſultante ab alte- 9
ra incompetentia uſusfructus, in ea unica ratione fundantur, quod ideo lex confidit de patre in adminiſtratione bonorum filii, atque ejus judicio in dubio defert, majoremque tribuit poteſtatem, quam præbeat tutori, vel curatori, adeout non ſubjaceat illis ſolemnitatibus, quibus iſti ſubjacent, quia ſcilicet ipſe quoque, ratione uſusfructus, proprium, & commune intereſſe habet, ideoque cum affectione paterna concurrit etiam intereſſe proprium, ut advertunt Tiraquell. *in leg. ſi unquam, in præfat. n.* 29. *in fine verſ. adde aliam rationem*, Covarr. *lib.* 1. *var. cap.* 8. *n.* 6. Rota apud Gregor. *dec.* 334. *n.* 6. *&* 7. & alii. Atque hinc trahitur conſequentia, quod ceſſante dicto intereſſe, ceſſare debeat dicta major fiducia.

Iſta vero conſideratio in hac facti ſpecie ceſſabat, quoniam, ubi etiam tanquam certa admitteretur incompetentia uſusfructus, adhuc vigebat dicta ratio communionis proprii intereſſe, quinimo erat majus illud patris, ad quem pro longe majoribus portionibus domus pertinebat; Unde propterea, ſi in tutore habemus, quod ubi gerat ne- 10
gotia pupilli, eodem modo quo gerit propria, quia nempe negotium commune ſit, pro ejus judicio eſt præſumptio, donec iſta per contrariam probationem, vel fortiorem præſumptionem excludatur, ut apud Buratt. *dec.* 239. *n.* 5. *verſ. ſicut etiam dicitur.*

Multo magis idem dicendum eſt in patre, cui lex abſque dubio majorem dedit poteſtatem, dum accedente juſta cauſa, poteſt ſine decreto judicis, aliiſque ſolemnitatibus, alienare bona filii, quamvis pupilli, vel minoris, Azzo *in* 11
ſumma, Cod. de bonis quæ liberis, *num.* 11. Simoncell. *de decreto, lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 9. Rota apud Buratt. *dec.* 657. *n.* 6. *& in Romana diviſionis* 15. *Junii* 1640. *cor. Bichio, & dec.* 238. *n.* 10. *&* 11. *part.* 8. *rec.* & admittitur *in dec.* 413. *n.* 74. *& ſeqq. part.* 9. ubi late de invalida alienatione facta per patrem ex defectu juſtæ cauſæ.

Omniſque difficultas in hac facti ſpecie ceſſabat, quoniam, etiam in ſenſu tenentium dictam opinionem, ut ex 12
incompetentia uſusfructus, reſultet etiam incompetentia adminiſtrationis, id procedit, ubi filius ſit major, qui poſſit per ſeipſum ejus bona adminiſtrare, ſecus autem durante ejus pupillari, ſeu alias imperfecta ætate, cum tunc verius, magiſque receptum ſit, quoties prohibitio non provenit ab homine, ex odio, vel culpa, ſed ſolum a ſubtilitate juris, pater adhuc dicatur legitimus adminiſtrator, et iis quæ, antiquioribus relatis, habentur apud Gratian. *diſcept.* 365. *num.* 45. *& ſequent.* Caſtill. *de uſufr. dict. cap.* 3. *num.* 59. *& ſequent.* plene Giurb. *obſerv.* 86. *num.* 7. Salgad. *in labyrint. part.* 1. *cap.* 27. *num.* 34. *& ſequent.* Rota *dict. dec.* 103. *n.* 16. *part* 6. *rec.* & hic erat caſus.

Replicabant ſcribentes pro actore, non negando dictam limitationem, quod cum iſto caſu, præſuppoſita incompetentia adminiſtrationis jure patriæ poteſtatis, ea compete- 13
re diceretur potius jure tutoris, vel curatoris, neceſſario eſſent eædem ſolemnitates, quæ in tutore, vel curatore deſiderantur, ut apud Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.* 2. *n.* 6. *& n.* 83. *cum ſeq.* Caſtill. *de uſufructu, dict. cap.* 3. *n.* 72. *apud quos cæteri.*

Vo-

Verum id continere videbatur æquivocum; Iſta etenim propoſitio recte procedit, ubi ageretur de filio emancipa-
14 to, ſeu alias a paterna poteſtate exempto, adeout non intret illud jus, quod ratione patriæ poteſtatis, attento jure antiquo, patri competebat, ut quidquid filius acquireret, totum eſſet ſuum; Attento vero jure moderno Codicis, per quod peculiorum introductio facta eſt, in recompenſam dictæ majoris pertinentiæ, iſta prærogativa conceſſa eſt, & conſequenter intrat ſolum terminus tutelæ, vel curæ, quæ ſecum trahit dictam neceſſitatem, atque cum hoc præſuppoſito procedunt antiquiores plene deducti per Tiraquell. *in d. leg. ſi unquam, in pref. n.* 30. *cum ſeq.* ac pertranſeunt moderniores, ut apud Paſch. & Caſtill. *ubi ſupra*; Sed ubi patria poteſtas adeſt, tunc qualitas minoris, vel pupillaris ætatis non facit, ut pater jure tutoris, vel curatoris vere cenſendus veniat, cum id contineat errorem in terminis dum exiſtens in aliena poteſtate, tutorem habere non poteſt; Sed id facit, ut ceſſet illa incompetentia adminiſtrationis, quam ex incompetentia uſusfructus una opinio intrare credit in ſolo caſu, in quo filius major poſſit per ſeipſum adminiſtrare, & non alias, quoniam dato hoc defectu adminiſtrandi per ſe ipſum, pernecеſſe alium adminiſtratorem dare oporteat, ideoque nimis incongruum, ac irrationabile eſt, ut ſpreto patre, extraneus deputandus veniat, quoties non urgeat dicta ratio odii, ſeu diffidentiæ habitæ per teſtatorem; Et ſic circumſtantia minoris, vel pupillaris ætatis, conſiderabilis eſt, ad effectum faciendi ceſſare limitationem, ut propterea regula generalis, quæ patri aſſiſtit, locum habeat jure paterno, non autem tutelari.

Juſta vero cauſa erat incontrovertibilis, quoniam cum donatio haberet onus extinguendi aliqua debita utriuſque donatoria, quæ erant ſub gravibus uſuris, vel fructibus, adeo-
15 ut juxta frequentiorem contingentiam æs alienum vix adæquans medietatem pretii domus, majorem produceret fructum paſſivum, quam importaret fructus activus ipſius rei, ideoque expediens erat dictam alienationem facere, potiſſime vero ex dicta conſideratione, quod longe majus erat intereſſe proprium ipſius patris, Ac etiam, quia dici poterat alienatio potius neceſſaria, quam voluntaria, non ſolum quia ſupponebatur id ſequutum fuiſſe ex chirographo Pontificio in eodem inſtrumento venditionis enunciato, cujus etiam plura adminicula dabantur, cum poteſtate cogendi invitos ad vendendum, ad effectum reducendi domum ad formam inſulæ pro majori ſecuritate, ut ſupra, ſed etiam quia ubi dictum chirographum ceſſaret, id fieri potuiſſet de jure juxta terminos text. *in l. ſi quis ſepulchrum, ff. de relig. & ſumpt. funer.* de cujus materia habetur in hoc propoſito, plures actum *ſub d. tit. de ſervit.*

Judex primæ inſtantiæ, habendo alienationem pro valida immiſſionem actori dedit pro ejus ratis ad pretium,
16 quod exiſtebat inveſtitum in loca montium cum vinculis annexis, ſed quoniam ultra vinculum evictionis, quod eſt connaturale, dicta loca montium aliud habebant vinculum multiplici uſque ad integrum valorem, ut ita conſultum remaneret emptori, ſupplendo illam pretii partem, quæ erogata erat in extinctionem æris alieni ejuſdem Jacobi patris, hinc Judex ſecundæ inſtantiæ, reformando primam ſententiam, mandavit deleri hoc vinculum pro rata ſpectante ad portiones filii, quæ affici non poterant pro debito patris, atque mihi quamvis ſcribenti in contrarium id juſtum, ac probabile viſum eſt, quamvis in facto ſupponaretur etiam hanc difficultatem tolli ex eo, quod ipſe actor haberet in manibus quædam bona ex pretio comparata, ejus virilem adæquantia.

ANNOT. AD DISC. XXVII.

AD materiam uſusfructus legalis patri competentis videri poterunt deducta *ſub tit. de ſervit. diſc.* 60. *& ſeq. & in eod. tit. diſc.* 106. *&* 107.

ROMANA CENSUS, PRO MARCHIONE MARTIO URSINO CUM ALBERTIS, ET GILLANIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Marchione.

De Statutis 113. & 151. Urbis præſcribentibus certas ſolemnitates in contractibus, & alienationibus bonorum ſtabilium minorum, an procedant in impoſitione cenſus? Et quæ ſint iſtæ ſolemnitates.

Card. de Luca, Lib. VII.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſa.*
3 *Quæ ſint ſolemnitates Statuti* 151.
4 *Quod cenſus non veniat appellatione bonorum ſtabilium, ſed conſtituat tertiam ſpeciem, ideoque non veniat ſub Statuto, & n.* 10.
5 *Actus neceſſarius pro ſolutione debiti paterni ſubſtinetur etiam ſine ſolemnitatibus.*
6 *De probatione verſionis.*
7 *Minor factus major obſervando contractum, illum ratificat.*
8 *De Statuto* 113. *& quod non ſervata ejus forma actus corruat.*
9 *An Statuta* 113. *&* 151. *procedant disjunctive, vel conjunctive.*
10 *Quod cenſus impoſitio veniat ſub Statuto* 113. *ac ſub prohibitione alienationis ſtabilium.*
11 *Ubi minor habet curatorem generalem, ſine iſto non poſſunt deputari curatores ſpeciales.*
12 *Citatio procuratorum facta pro uno loco, non afficit, ſi contractus fiat in alio loco.*
13 *Habenti curatorem generalem non datur alius curator ſpecialis abſque neceſſitate.*
14 *Et abſentia curatoris ad tempus non attenditur, ſi neceſſitas non urget.*
15 *In prohibitis non defertur confeſſioni.*
16 *Quando procedi poſſit ad alienationem bonorum pupilli, vel minoris.*
17 *Ubi actus eſt nullus, tenetur ſolum minor de in rem verſo.*
18 *Ratificatio non inducitur ſine explicita ſcientia facti, & juris.*
19 *An in terminis Statuti* 151. *requiratur cauſa juſta utilitatis, vel neceſſitatis.*
20 *Ea tamen requiritur in terminis Statuti* 113.
21 *Curator ſpecialis deputari ſolitus in actu contrahendi ad nil prodeſt.*
22 *De invalida obligatione mulieris in eodem contractu cum minore.*
23 *An exiſtente invalida obligatione principalis, corruat illa fidejuſſoris, vel correi.*

D I S C. XXVIII.

SUb aſſertione neceſſitatis ſolvendi mutuum præcedenter 1
contractum cum Alano de Albertis, ad effectum ſolvendi quoddam legatum paternum, Maherbales de Urſinis minor, ſub fidejuſſione Portiæ Vitelliæ matris, ac ejuſdem Alani de anno 1600. cenſum impoſuit ad favorem Federici Caballi, cujus hæredibus, ſeu alias cauſam ab eo habentibus pulſantibus Marchionem Martium filium, & hæredem cor. A. C. ab iſto prodiit ſententia abſolutoria, dicti cenſus nullitatem a reo convento oppoſitam; Introductaque per appellationem cauſa in Rota cor. Bourlemont, atque dato dubio, an cenſus eſſet validus, ſub die 15. Maii
1662. ad favorem ejuſdem Marchionis negativa prodiit 2
reſolutio, cui actores acquieverunt.

In his autem diſputationibus in utroque Tribunali habitis, præſertim in unica Rotali, tria erant fundamenta Scribentium pro actoribus pro elidenda objecta nullitate, qua ceſſante, fundata remanebat eorum intentio, ſtante publico inſtromento faciente probationem probatam; Primo quod
ſatisfactum eſſet ſolemnitatibus, quæ in contractibus mi- 3
norum præſcribuntur per Statutum 151. conſiſtentibus in decreto Judicis, & in interventu duorum proximiorum, vel in eorum defectum, curatoris ab eodem Judice deputari, non attenta alia ſolemnitate requiſita per aliud Statutum 113. alterius curatoris, cum illud loquatur de alienationa bonorum ſtabilium, ſub quorum nomine in Sta-
tutis a jure exorbitantibus ſtricte intelligendis ad limites 4
verborum, non veniunt impoſitiones cenſuum, multas deſuper cumulando auctoritates collectas per Cenc. *de cenſibus quæſt.* 30. *n.* 1. *& ſeqq.* firmantes quod cenſus non dicuntur bona ſtabilia, neque loco circumſcribuntur, aut eorum nomine veniunt, ſed potius ſub nomine jurium, & actionum, ſive tertiam ſpeciem conſtituunt.

Secundo, quod ubi etiam nullæ adhibitæ fuiſſent ſolemnitates, adhuc actus ſubſtineri deberet, utpote neceſſarius ma-
gis, quam voluntarius, pro ſatisfaciendo paterno legato 5
firmatis *dec.* 34. *n.* 5. poſt Cenc. *de cenſ. dec.* 776. *n.* 2. *&* 3. *part.* 2. *rec.* Duran. *dec.* 26. *dec.* 39. *n.* 8. *&* 9. & in aliis, quæ cumulabantur; Plura etiam deducendo circa ea,

nimium ſe diffundit, expendendo dicta teſtium, ac aliqua documenta hinc inde deducta, & an hæc eſſent in forma probanti, necne.

Cumque ad effectum excludendi dominium privatum familiarum, atque firmandi illud ſpectare ad totam Communitatem, magnum fundamentum conſtitueretur in aliquibus enunciativis, aliiſque actibus denotantibus pertinentiam ad Communitatem in genere; Hinc ſcribens ego pro cenſuum invaliditate, ad favorem dictarum familiarum, ac etiam totius Communitatis, ad probandum, quod dictæ enunciativæ compatibiles erant cum probationibus dictæ privatæ pertinentiæ; Advertebam ad diſtinctionem alibi pluries enunciatam circa Univerſitatum, ſeu Communitatum bona, præſertim *ſub tit. de ſervitutib. ad materiam juris paſcendi, diſc. 35. & alibi pluries*.

Triplex etenim dominium in Communitatibus conſideratur; Unum eſt illud, quod dicitur protectionis, ſeu au-
3 ctoritatis, ſine aliquo effectu exemplificari ſolitum in iis, quæ vere ſunt nullius, vel quoad uſum ſunt omnium, abſque diſtinctione perſonarum, ut ſunt plateæ, & viæ publicæ, theatra, & ſimilia; Alterum vero dicitur dominium magis reſtrictum, in ſolo tamen nomine, vel honore, ſed pariter ſine utilitate, quæ eſt omnium civium, & incolarum in univerſum, ut ſunt montes, & foreſtæ, aliaque territoria campeſtria, quæ alias communalia dici ſolent, publico paſcendi, aquandi, & lignandi uſui deſtinata; Et tertium dicitur dominium privatum, ac plenum, tam in proprietate, quam in fructu, qui privative ad ſingulos cives, & incolas, pertinet ad burſam, ſeu arcam ipſius Communitatis, pro ejus indigentiis, & uſibus.

Quamvis enim, id etiam tendat in utilitatem ſingulorum civium, & incolarum, qui alias, ſi Communitas illa bona non haberet, tenerentur eum collectis ſupplere pro illis publicis uſibus, & oneribus, quibus conſulitur cum talibus bonis, ut *dicto tit. de ſervitut.* ad materiam juris paſcendi pluries advertitur, ac etiam *ſub tit. de Regalib.* ad materiam vectigalium, & collectarum; Attamen dicuntur bona propria, & particularia Communitatis contradiſtincta ab aliis bonis, quæ ſint omnibus communia, itaut Communitas in eis jure privati cenſeatur, Aretin. *in §. univerſitatis, inſtit. de rerum diviſ.* & cæteri bene apud Menoch. 943. *n.* 60. & 61. Capoblanc. *de Baron. pragm.* 11. *n.* 15. & 19. & *cum aliis, dicto diſc.* 35. & *pluries, dicto tit. de ſervitutibus*.

Qua diſtinctione ſic poſita, dicebam recte ſimul ſtare poſſe, ut hujuſmodi bonorum habituale dominium ſit penes ipſam Communitatem in univerſum, eorum vero utilitas, ſive commoditas, & fruitio, vel jure dictæ antiquæ conceſſionis, vel ratione reductionis proprio labore, & ſumptu ad culturam, ſpectarent ad dictas particulares familias, abſque participatione aliarum, quæ ſucceſſivis temporibus
4 domicilium in eodem loco contraxerint, quodque propterea bene poterint, abſque aliqua contradictione enunciari bona Communitatis ratione protectionis, ac etiam dominii habitualis, quoniam non implicat, ut eorumdem bonorum dominium pro reſpectuum diverſitate ſit penes plures eodem tempore, dum aliud ſunt ipſa bona in genere, aliud vero, ſunt eorumdem bonorum fructus, redditus, & emolumenta, quæ bene contradiſtinguuntur, juxta ea, quæ cæteris relatis deſuper deducta habentur in Tiburtina Caſtrorum *ſub tit. de feudis, diſc.* 62. ubi quod poſſunt ſimul ſtare, ut caſtrum ſit in dominio unius, atque in alterius
5 dominio ſint ejuſdem caſtri fructus, redditus, ac emolumenta ex ibi deductis; Et habetur *ſub tit. de donationib. & ſub tit. de teſtament.* ac altero *de regular.* in eo habituali dominio, quod eſt penes Monaſterium, vel Religionem illorum bonorum, quæ relinquuntur, vel donantur Religioſo ſub expreſſa lege, ut Monaſterio non acquirantur, cum ſimilibus.

Hinc proinde punctus erat, ſuper dictæ particularis pertinentiæ, ſeu fruitionis ſufficienti probatione, ſuper qua, quoad ea, quæ juris ſunt, certa, & determinata regula ge-
6 neralis tradi non poteſt, cum hæc probationum materia dicatur judici arbitraria, ex facti circumſtantiis regulanda, juxta celebrem Text. *in l. 3. ff. de probat. cum concordan.* Omnes etenim hinc inde ſcribentes deducebamus eaſdem juris regulas, ſeu propoſitiones generales, ſuper dominii probatione, ut præſertim in antiquis, adminiculativa, & imperfecta ſufficeret, quodque procedendum ſit cum regula, ut *ſingula, quæ non proſunt, unita juvant*, ut advertitur apud Cavaler. *deciſ.* 93. & 202. & *frequenter*. Sed quoniam colluctabantur probationes, & adminicula hincinde, idcirco in judicis arbitrio repoſitum eſt ponderare quænam prævaleant; Atque ad hunc effectum ego dicebam, ſatis reflectendum eſſe ad prædictam conciliativam diſtinctionem, ut ita tolleretur difficultas, quæ adverſus hujus partis probationes reſultabat, ob ea, quæ ponderabantur in contrarium.

Iſto autem conciliativo intellectu ita poſito, Advertebam opus non eſſe aſſumere alteram quæſtionem, ſuper validitate, vel invaliditate alienationis cenſus ratione ſolemnitatum, quæ in Communitatum bonis diſtrahendis requiruntur, quoniam ubi etiam omnes ſolemnitates adhibitæ fuiſſent, quinimo & de verſione in utilitatem bene conſtaret, adhuc tamen nil referre videbatur, ad effectum quæſtionis, ne ſcilicet in præjudicium dictarum familiarum in contractu non intervenientium, ſuumque non præbentium conſenſum, dicta bona ſubjugari potuerint, adeout ad ea, eorumque fructus actio competeret, vel quod imponeretur cenſus, cujus contractus pro neceſſario requiſito exigit, ut imponatur ſuper fundo capaci, & fructifero, cujus plena diſpoſitio pertineat ad impoſitorem, vel quod id ſequatur de conſenſu ejus, ad quem pertinet, ſola vero proprietas non ſufficiat, ut quicquid parum fundate dicat Cenc. *de cenſ. qu.*
14. *n.* 15. cum quo pertranſit Duard. *eod. tract.* quandam 7
Cencii tranſcriptionem continente, cæteris relatis plene, ac fundate probat Leotard. *de uſuris, qu.* 51. *n.* 4. *cum ſeqq.* quem loco omnium in propoſito allegare ſufficit.

Verum, ubi poſito dominio bonorum penes totam Communitatem, de alio puncto, ſeu inſpectione agendum eſſet ſuper ſolemnitatibus, aliiſque requiſitis neceſſariis; Adhuc probabilius videbatur, ea non adeſſe, quæ plene recenſentur
apud Cenc. *de cenſib. q.* 23. *num.* 11. *cum ſeqq.* & per Rotam 8
dec. 291. *num* 1. *cum ſeqq. & dec.* 447. *n.* 1. *cum ſeqq. par.* 5. *recent.* & per Cohell. *ad Bullam Boni Regiminis, cap.* 32. *n.* 8. *cum ſeqq.* ubi multa requiſita enumerat.

Nullaque dubitatio hodie amplius cadit, quæ apud antiquiores vigebat, ut impoſitio cenſus dicatur vera, & formalis alienatio cadens ſub legibus, & diſpoſitionibus bonorum ſtabilium alienationem prohibentibus, ex iis, quæ in propoſito alienationis bonorum Eccleſiæ habentur plu-
ries in præcedentibus, præſertim *diſc.* 1. *& ſeqq.* Et in pro- 9
poſito Statuti Urbis 113. præſcribentis certas ſolemnitates in alienationibus bonorum ſtabilium faciendis per minores, habetur infra, *diſc.* 28. & advertitur *in ſecunda, & tertia dec. coram Albergato*, & non negatur, ſed admittitur in prima, & quarta contrariis, prout non negabant Scribentes in contrarium, cum vere ſit propoſitio, de qua amplius non dubitatur.

Inter ſolemnitates autem præcipua eſt illa, convocationis totius populi in conſilio generali, quam eſſe neceſſa-
riam, cum conſenſu ſingulorum, plene cæteris relatis ad- 10
vertunt Menoch. *conſil.* 80. *n.* 28. *& ſeqq. & conſil.* 726. *n.* 9. Surd. *conſil.* 65. *n.* 17. *& conſil.* 290. *n.* 12. & aliis apud Rotam *d. dec.* 347. *part.* 5. *rec. n.* 16. *&* 17. *dec.* 87. *n.* 7. *part.* 8. & in ſecunda hujus cauſæ deciſione 11. Maji 1663.

Reflectendo autem ad veritatem, illud fundamentum, quamvis Advocati more deductum, & inculcatum, non placebat; Illud enim recte procedit in illis Civitatibus, &
locis, in quibus juxta uſum antiquum, aliud non adeſſet 11
corpus, totius populi repræſentativum, ſed ſolum adeſſet ordinarius Magiſtratus, qui ſingulis annis, vel temporibus pro locorum conſuetudine eligitur pro currenti adminiſtratione redituum, & negotiorum Communitatis, cum huic demandata non cenſeatur facultas alienandi bona in proprietate, ſive alia explicandi negotia graviora, perpetuum præjudicium concernentia, ideoque merito deſideratur conſenſus totius populi ipſam Communitatem conſtituentis, cum aliud non adſit corpus univerſale, quod eumdem populum repræſentet.

Secus autem, ubi (prudenter quidem, & commendabiliter, ad tollenda inconvenientia, & confuſiones, quæ reſultant ex convocatione totius populi, ubi præſertim ruſtici
cum civilibus commixti ſunt, cum nimium inconveniens 12
ſit, ac ſpeciem ſtultitiæ redoleat, ut ejuſdem operationis eſſe debeat votum viri nobilis peritiſſimi, & illud cuſtodis bovum, vel porcorum, ac etiam quia eſt tractare negotia more tumultuario, ideoque prudenter, per conſuetudinem introductum eſt conſilium, quod ad differentiam particularis Magiſtratus, dicitur generale, ſolam habitualem, non autem actualem habens adminiſtrationem, totius populi repræſentativum, juxta diſtinctionem, de qua *d. diſc.* 30. *& 31. de præeminentiis*, cum tunc ea quæ in jure diſpoſita ſunt de univerſo populo, huic conſilio congruant, juxta commu-

nem,

nem, ac receptam; Niſi ex particulari jure ſcripto, vel
non ſcripto, in aliquibus actibus, non obſtante hujus con-
ſilii exiſtentia, totus populus vere convocari debeat, ejuſ-
que conſenſus exquiri.

Subſtantialis autem, ac pro meo judicio inſanabilis vi-
debatur ille defectus, quod non interveniſſet totum conſi-
lium, quod populum repræſentat, vel ſaltem ejus major
pars, quoniam cum illud conſtitutum eſſet ex 24. novem
tantum, vel decem interfuerunt, cum tamen ad effectum
13 conſtituendi corpus, ſaltem duæ ex tribus partibus capitu-
larium, ſeu vocalium intervenire debeant, ad text. *in l. 3.
ff. quod cujuſque Univerſitatis nomine*, *cum concordant.* apud
Lap. *alleg. 68. num. 2.* Menoch. *conſ. 726. num. 1. cum ſeq.*
Gratian. *diſcept. 933. num. 1. cum aliis in d. ſecunda deci-
ſione 11. Maji 1663.* coram Albergato.

Pro hujuſmodi objecto evitando, Scribentes pro credito-
ribus, ac etiam *quarta deciſio* coram Otalora, in eo inſi-
ſtebant, quod ſufficeret adeſſe conſenſum majoris partis eo-
14 rum, qui præſentes in loco reperiuntur, quodque in iſtis
verificetur dicta concluſio, ut ſufficiat interventus duarum
ex tribus partibus; Verum, in ſenſu etiam veritatis, cre-
debam hanc reſponſionem, ſuffragari, ac procedere poſſe,
ubi ageretur de actibus neceſſariis inſtantanee explicandis,
qui moram, ſeu dilationem non de facili admittunt, & in
quibus practicabile non ſit, vel non expediat, abſentes,
vel impeditos legitime convocare, & expectare.

Secus autem in actibus mere voluntariis, quos nil re-
fert, citius, vel tardius explicari; Tunc etenim omnes, ad
quos pertinet corpus conſtituere, ac votum proferre legi-
time convocandi ſunt, cum competenti termino, ac expe-
ctandi, adeout non comparentes, ſeu non intervenientes,
ratione contumaciæ, cenſeantur pro ea vice ſuo juri ceſſiſ-
15 ſe, atque extraneos a jure votandi ſe efficere voluiſſe, ad
text. *in capit. cum nobis*, *& capit. quod ſicut*, *de elect.* ubi
communiter ſcribentes, cum concord. per Adden. ad Buratt.
deciſ. 809. num. 11. & 12. & habetur deductum *ſub tit. de
Canonicis*, *& Capitulo*, præſertim *diſcurſ. 27.* ubi de re-
quiſitis, ac materia electionis, aliorumque actuum capitu-
larium, ſeu communitativorum, ac etiam *ſub tit. de jurepa-
tronatus*, *diſcurſ. 61.* occaſione agendi de illis præſentatio-
nibus, quæ per familias, vel alioa jure univerſali, & col-
16 legiativo, non autem ſingulari faciendæ ſunt; Secus autem
in actibus mere voluntariis, in quibus adeo rigoroſe pro-
ceditur, ut omnium conſenſus ac interventus in plurium
ſenſum requirantur, ad text. *in cap. fin. de major. & obed.*
ubi Innoc. Abb. Butr. & alii, de quibus apud Rot. *deciſ.
755. in fin. part. 2. recent. & deciſ. 270. num. 2. part. 4.*
Quidquid enim ſit ad eſſe ſtum, an unius contradictio ſuf-
ficiat, vel major pars concludat, de quo apud Franch. *de-
ciſ. 2.* ubi Adden. certum tamen videtur, ut ſaltem convo-
cari debeant.

Atque ubi deſuper authoritates non haberentur, id evi-
denter convinceret ipſa ratio naturalis; Ideo etenim uni-
17 verſus populus ejus conſenſum, ſeu facultatem transfundit
in iſtud conſilium conſtitutum ex congruo num. 24. civium
qualificatorum, ut ob talem numerum, non de facili ca-
dere poſſet illa colluſio, ſeu mala adminiſtratio, quæ ob
aliquod privatum intereſſe cadere ſolet in aliquibus ad-
miniſtratoribus, ubi ſunt in parvo numero; Et ob quam
rationem ordinario, & currenti Magiſtratui interdictum
eſt graviora negotia explicare, ſine conſenſu totius populi,
vel majoris conſilii, ipſum populum repræſentantis.

Hæc autem ratio ita ceſſaret, quoniam illi male inten-
tionis conſiliarii, qui invicem colludendo, ob privatum
intereſſe, populum, & Communitatem ſupplantare vel-
lent, ſumpta occaſione abſentiæ, vel impedimenti majo-
ris partis conſiliariorum, ita ſub nomine totius populi,
actus præjudiciales gererent, atque actum concluderet ille
minor numerus, cui populus ejus vices committere noluit,
dum ad majorem numerum reſpexit, quando ſuas partes
demandavit; Ideoque ita concurrere dicebam, non ſolum
18 accidentalem defectum ſolemnitatum, quas lex poſitiva in-
duxit, ſed naturalem, ac ſubſtantialem defectum perſonæ
contrahentis, quam iſte minor numerus non conſtituit.

Magis vero obſtare dicebam defectum cauſæ, quoniam
Communitates, jure pupillorum, ac aliorum ſub aliena ne-
ceſſaria, ſeu legali adminiſtratione viventium cenſentur, ad
19 text. *in leg. Rempublicam, Cod. de jur. Reip.* ibi, *Rempubli-
cam ut pupillam extra ordinem juvari moris eſt*, & cæteris
relatis habetur apud Crivell. *deciſ. 44. num. 4.* Rovit. *pra-
gmat. 1. de minoribus, n. 17.* Oddo *de reſtit. in integrum.,
queſt. 3. art. 10. num. 66. & ſeqq. & communiter.*

Difficultas enim in hac materia cadit in illis univerſita-
ribus, ſeu corporibus intellectualibus, quæ ex modicis per- 20
ſonis conſtituuntur, atque per omnes quodam jure privato
adminiſtrantur, ex deductis hinc inde per Odd. *ubi ſupr. n.
71. cum ſequent.* Secus autem ubi impoſſibile eſt, ut per
omnes adminiſtratio fiat, ſed oportet, ut vivatur ſub alie-
na legali, ac neceſſaria adminiſtratione; Tunc etenim, om-
nia quæ in tutoribus, vel curatoribus pupillorum, aut mi-
norum habentur, circa cauſam, vel ſolemnitatem in alie-
nationibus eorum bonorum, in his terminis intrare vi-
dentur.

Imo fortius, quoniam videmus, quod lex in bonis Ci- 21
vitatis diſtrahendis, majores videtur deſiderare ſolemnitates
recenſitas per ſupra allegatos, præſertim apud Rot. *deci-
ſion. 447. part. 5. recent.* & per Cobell. *ad Bull. boni Regi-
minis*, ubi longe majores ſolemnitates, ac majora requiſi-
ta cumulantur, quam deſiderentur in bonis pupilli, vel mi-
noris, & forſan etiam Eccleſiæ, inſpecta diſpoſitione anti-
quorum canonum, antequam prodiret Conſtitutio Pauli II.
in *Extrav. Ambitioſa* ſuper neceſſitate beneplaciti Papæ.

Et tamen adinſtar, a moderno tempore, in omnibus fe-
re Principatibus, cognito, quod Communitates, fraudi-
bus, ac ſupplantationibus adminiſtratorum, magis ſubjace-
re videntur, quam pupilli, & minores a tutoribus, dum fa- 22
cti majores poſſunt per ſeipſos revidere, an actus bene, vel
male geſtus ſit, ac etiam Eccleſia habet ſucceſſorem, qui
diligenter recognoſcere, ac revidere ſolet, quæ prædeceſſor
geſſit, quod ex frequentiori experimento non contingit in
Communitatibus, dum nobilium, vel civilium, præſertim
vero eorum qui litteras profitentur, principale inſtitutum
eſſe videtur, meliorque induſtria, ſeu peculium, vivendi
ex bonis Communitatis, & ex ſanguine pauperum, Hinc,
prius in Regno Neapolitano per pragmaticam infra recen-
ſendam *diſc. 25.* deindeque in ſtatu Eccleſiaſtico per Apo-
ſtolicam Conſtitutionem quæ vulgo *Bulla boni Regiminis*
dicitur, commentatam per Cobell, adinſtar *Extrav. Ambi-
tioſa*, alia ſolemnitas licentiæ, ſeu beneplaciti Principis
inducta eſt, vel illius majoris Magiſtratus, quem Princeps
deputavit.

Ubi autem ſolemnitates, a lege communi, vel munici-
pali deſiderantur ad certum finem, ſeu effectum, occurren-
di fraudibus, quibus actus ſubjaceat, ex imbecilitate, vel
omnimoda deficientia intellectus ejus, de cujus præjudicio 23
agitur, tunc non curatur de earumdem ſolemnitatum for-
malitate, ſeu materiali implemento tantum, ſed attenditur
principaliter implementum formale, ſuper juſta ſcilicet cau-
ſa, ob cujus examen, lex tot adhibet ſolemnitates, qui-
bus mediantibus, in contrahente, vel alienante, naturæ
defectus valeat ſuppleri; Unde propterea ex deductis ſupra,
diſc. 1. & in aliis, pluries in propoſito alienationis bono-
rum Eccleſiæ, ſolemnitates, etiam illæ beneplaciti Apoſto-
lici, non ſupplent cauſam, qua deficiente, habentur ac ſi
adhibitæ non eſſent, & habetur pluries infra, præſertim *in
Romana domus*, *diſc. 27.* ſuper ſolemnitatibus adhibendis
in contractibus minorum, vel mulierum, quod ſcilicet ni-
hil refert eas de facto adimpleri, ſi ceſſat cauſa, vel non
adimpletur finis, ob quem deſideratæ ſunt, ne alias lex,
verbis, & non rebus impoſita dicatur, ac mere cæremonia-
lis, & fatua remaneat.

In hac autem facti ſpecie, nulla ſuberat neceſſitas facien-
di hanc emptionem prædiorum, nullaque conſiderari pote-
rat utilitas, ſed pernecesse inerat ab initio evidens Leſio,
quam ſubſequutus effectus comprobavit, dum ad inſtan-
tiam eorumdem creditorum, eadem prædia ſub haſta ven-
dita fuerunt pro longe minori pretio, & forte infra dimi-
diam, & quod magis per ipſoſmet empta, unde propterea
ſequebatur, quod ipſi habebant rem, ac petebant pretium;
Communitas vero carendo re, cogebatur ſolvere pretium,
ideoque evidentior læſio non videbatur excogitabilis.

Et quamvis *quarta deciſio 2. Aprilis 1666. circa finem*,
§. antepenult. & ſequent. coram Otalora, ponderet utilita-
tem reſultantem ex adjacentia hujuſmodi prædiorum aliis 24
bonis ipſius communitatis, cujus intererat ea non emi a
potentioribus, a quibus, ſeu ab eorum animalibus propria
bona damnificari potuiſſent, deducendo dicterium, quod
non expedit habere malum vicinum, de quo pluries *ſub tit.
de ſervit. ad materiam retractus*; Attamen dicebam iſtam
eſſe piam meditationem, non autem, juſtam, ac probabi-
lem cauſam neceſſitatis, vel utilitatis, dum ut præſervaren-
tur bona propria, initus fuit contractus acquiſitionis, per
quem, tam bona acquiſita, quam propria amittebantur,
dando exemplum in eo, qui ut evitaret proſpectum vicinis
ad

ad propriam domum, gereret talem actum, per quem domus propria, in totum amittatur, & non obtineatur altera, quæ ſervitutem inferebat, cum ſimilibus.

Magnum quoque fundamentum ſcribentes pro creditoribus conſtituebant in concluſione, de qua ſupra, *d. diſc. 1.*
25 *& alibi*, ut etiam in terminis alienationis bonorum Eccleſiæ attendatur tempus celebrati contractus, & ſi tunc cauſa ſufficiens aderat, non attenditur damnum, quod deinde ex malo caſuali eventu contigit, atque motivum amplectuntur, tam prima deciſio coram Albergato, quam quarta coram Ottalora in fine, magnificando ſpecialem auctoritatem Purpurat. *conſ. 39.* ubi in terminis conſtitutionis cenſus factæ per communitatem.

Verum illud mihi nimium leve videbatur; Tum quia, ea adeo frequenter alibi inſinuatis, pro meo judicio
26 prorſus erroneum, ac fabuloſum eſt in judicando, fundamentum conſtituere in auctoritatibus Conſulentium, quoties non conſtet, quod eſſent reſponſa deciſiva ad veritatem, cum in effectu ſint eædem informationes Advocatorum, pro Partibus, ubi imprimerentur; Tum etiam quia, ut aliqua doctrina punctualis attendi debeat, facienda eſt caſuum, & circumſtantiarum combinatio, ad effectum videndi, an caſus ſit præciſe idem pro congrua applicatione, quam aliquæ diverſæ circumſtantiæ tollere, ſeu alterare poſſunt, ut quotidiana praxis docet.

Et demum, quod longa differentia eſt inter caſum, in quo alienare prohibitus, ex cauſa utilitatis, bona quæ
27 poſſidet, diſtrahat, & caſum, in quo idem prohibitus, bona de novo acquirat abſque pecunia, quam alias otioſam, & inveſtimento deſtinatam retineret, ſed habita fide de pretio pro quo uſuris ſe exponat, aliaque ejus bona libera obliget; Primo enim caſu, recte conſcius eſt, ex retroacta experientia, quid bona poſſeſſa fructent, & quæ utilitas ex eis retrahatur, ideoque incontinenti, atque in ipſo actu alienandi, recte dignoſci poteſt, an expediat, necne alienationem facere, tunc utilius pretium erogando, quamvis deinde accidentalis inopinatus caſus contrarium effectum producat, eoque etiam ſequuto, damnum non habebit tractum ſucceſſivum corroſionis aliorum bonorum, ſed ſolum importabit illam jacturam, ſeu diminutionem certæ rei; Non ſic eſt in caſu converſo ex pluribus; Primo quia emptor certus non eſt de rei acquirendæ ſtatu; Secundo quia ille fructus, ſeu utilitas, quæ per privatum poſſeſſorem rei ſuæ incumbentem ex prædiis præſertim ruſticis percipitur, neque dimidiata obtinetur per hujuſmodi Communitates, quæ per ſeipſas bona propria adminiſtrare non poſſunt; Si enim etiam inter privatos in parvo numero, bona pro communi poſſidentes, ac per ſeipſos adminiſtrantes, vel adminiſtrare valentes, vulgare axioma habemus, ut id, quod commune eſt, negligi ſoleat, quanto magis in hujuſmodi bonis communitativis; Et tertio demum fortius, quia ubi bona cum pecunia propria acquiruntur, quamvis male, & cum aliqua læſione inveſtimentum fiat, attamen, (ut dictum eſt,) damnum non habet tractum ſucceſſivum, ſed erit ſolum habere illum minorem fructum, ſeu minorem utilitatem; Non ſic eſt in caſu converſo, in quo ſemper, imprudentiæ, imo ſtultitiæ ſpecies reputatur emere bona ſtabilia, præſertim ruſtica, habita fide de pretio, pro quo uſuras pati oporteat, ſive pro eo ſolvendo, debitum
28 uſurarium, ſeu fructiferum contrahere; Tum quia ſemper majores eſſe ſolent fructus cenſuum, aliorumque jurium fructiferorum, quam ſint bonorum ſtabilium; Tum etiam, quia in annis accidentalibus, in quibus, ob bellum divinum, vel humanum, ſive ex vitio aeris, vel terræ, ſterilitatem pati contingat, adhuc fructus debiti currunt, ac etiam quia fructus, qui ex ipſis bonis percipiuntur, de facili in currentes uſus conſumuntur, fructuum vero paſſivorum fit cumulus, qui univerſam ſubſtantiam corrodere poteſt, ut advertitur præſertim *ſub tit. de dote, diſc. 145.* ſuper eo puncto, an magis expediat pro dotibus extrahendis ipſa bona fideicommiſſaria alienare, vel cenſus ſuper eis imponere; Viſum autem fuit in d. ultima reſolutione coram Calataju, quod d. moderatio ſufficeret, dum ſoli participantia pro eorum jure inſtabant, quaſi quod ita eis conſultum remaneret, ideoque non ſubeſſet neceſſitas in reliquis recedendi ab ultimo deciſis; Verum neque id placuit, cum ex præmiſſis verius videretur, contractum nullatenus eſſe ſubſtentabilem.

ANNOT. AD DISC. XXIII. ad XXVI.

DE hac eadem materia ſuper alienatione, vel obligatione bonorum Univerſitatum habetur in *hoc eodem. tit. diſc. 59.*

Deciſiones proditæ in cauſa Bononien. de qua *ſupra, diſc. 22.* & in eodem diſcurſu enunciatæ, ſunt aliquæ impreſſæ *part. 14. rec. deciſ. 62. 193. & 407.*

SPOLETANA CONCORDIÆ, PRO COMMUNITATE OPPIDI MASSÆ, CUM COMMUNITATE CIVITATIS SPOLETI.

Caſus diſputatus in Congregatione Confinium ſub incerto exitu.

De eadem materia contractuum, & alienationum quæ fiant per Communitates, & præſertim de tranſactione, ubi deficiat juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *De requiſitis in alienationibus bonorum Communitatum remiſſive.*
3 *Quod lex de hac alienatione loquens non procedat in tranſactione, contrarium n. 7.*
4 *Solemnitates non requiruntur inter æque privilegiatos, & num. 10.*
5 *Quod læſio non detur in tranſactione, & de ratione, & num. 13.*
6 *Communitates æquiparantur minoribus & pupillis.*
7 *Contrarium ejus, de quo n. 3. & quod tranſactio ſit vera alienatio.*
8 *Quando læſio tractu temporis ſuperveniens attendatur.*
9 *De eodem, & quando id procedat, necne.*
10 *Contrarium ejus, de quo n. 4. & quod inter privilegiatus etiam ſolemnitas, & cauſa requirantur.*
11 *De eodem, & de ratione.*
12 *Quid operetur, ut alter contrahens ſit etiam privilegiatus.*
13 *Contrarium ejus, de quo n. 5. ut detur etiam læſio in tranſactione.*
14 *In quo tranſactio differat ab emptione, & venditione circa læſionem.*
15 *De tranſactione, quid requirat, ut ſubſtineatur, & diſtinguuntur caſus, vel effectus.*
16 *De eodem, & de eſſentiali requiſito, ut tranſactio non dicatur leonina.*
17 *Aſſenſus, vel decretum ſuperioris non ſupplet cauſam.*

D I S C. XXIV.

COntroverſiis vigentibus inter Communitates Spoleti,
& Maſſæ, ſuper confinibus, ac pertinentia aliquorum montium, ſeu foreſtarum, jureque paſcendi, (ut frequenter inter adjacentia loca habitata contingit,) atque aliquibus ſententiis hinc inde proditis, ultima vero favorabili communitati Maſſæ, deventum eſt ad concordiam, per quam, inter cætera conventum fuit, ut iſta Communitas pro libero paſcuorum uſu in locis controverſis, quamdam annuam præſtationem pecuniariam alteri Communitati, ac etiam quoddam homagium, ſeu aliam annuam præſtationem certæ quantitatis ceræ ſolvere deberet; Cumque compertum eſſet, hujuſmodi concordiam, huic Communitati dictum onus aſſumenti, nimium præjudicialem, ac læſivam eſſe, dum in facto ſupponebatur, quod ubi etiam in lite ſuccubuiſſet, atque bona controverſa, pleno jure ad alteram Communitatem colligantem ſpectaſſent, adhuc eorum fructus tanti non importarent, quodque ſi iſta Communitas eamdem uſum in alienis bonis emere, vel conducere vellet, pro minori pretio, ſeu penſione obtinere poſſet; Hinc proinde ipſa recuſante ſtare concordiæ, dictaſque præſtationes ſolvere, per aliam Communitatem Spoleti ad obſervantiam conventa fuit in Congregatione confinium, in qua is pendebat, & cum cujus, ſeu ejus Præfecti authoritate eadem concordia inita fuerat, habitiſque binis diſputationibus, incertum eſt, quid inde ſequutum ſit, dum amplius de cauſa actum non audivi.

In his autem diſputationibus, ego, & cæteri pro iſta Communitate, concordiam impugnante Scribentes; Et e converſo ſcribentes pro altera Communitate, petente ejus obſervantiam, deducebamus eaſdem concluſiones, & authori-

thoritate; quæ habentur, *diſc. proxime preced.* tam circa
ſolemnitates requiſitas in alienationibus bonorum Civita-
tum, ſeu communitatum, quam circa cauſam, ideoque
ſuperfluitatis vitium eſſet repetere.
Tria vero ſpecialia deducebant ſcribentes pro communi-
tate actrici, de concordiæ obſervantia & validitate con-
tendente; Primo ſcilicet quod textus *in l. finali, C. de vend.*
3 *reb. Civit. lib.* 11. loquitur de venditione, & ſic de alienatio-
ne vera ipſorum bonorum, ideoque adaptabilis non eſſet
tranſactioni, quæ impropria & remota eſt alienatio, poiſſ-
ſime vero ubi ille qui alienare prohibitus eſt, non dimittit
bona controverſa, ſed retinet; Secundo, quod ageretur cum
alia communitate æque privilegiata, unde propterea in-
4 traret regula conquaſſationis privilegiorum, plures cumu-
lando auctoritates, ac deciſiones, quæ habentur circa ſole-
mnitates ſtatutarias adhibendas in contractibus mulierum,
& minorum, ut non requirantur in iis, qui cum altera mu-
liere, vel minore, & ſic æque privilegiato fiant, ex de-
ductis per Laderch. *conſ.* 66. *n.* 1. & 2. Rot. *dec.* 57. poſt Pic.
ad ſtatut. ad Gregor. *dec.* 164. & add. ad Burſat. *dec.* 480.
Et tertio, quod ubi agitur de emptione, & venditione,
5 vel permutatione, aut ſimili vera alienatione, de facili
convincibilis eſt læſio mediante valoris probatione, quæ
ex judicio peritorum, ſive ex quantitate fructuum, aut per
alias ſpecies fieri poteſt, non autem practicabile eſt in tran-
ſactione, quæ fiat ſuper bonis, ac juribus exiſtentibus ſub
lite, cujus eventus eſt ſemper incertus, atque ſpeciem ca-
ſus fortuiti habere videtur, ex cumulatis per Caſtill. &
alios deductos ſupra *ſub tit. de emptione & venditione in Ro-
mana tranſactionis*, *diſc.* 27. Magnum quoque fundamen-
tum conſtituendo in eo, quod concordia non prodiiſſet
ex privata auctoritate, & conventione, ſed cum aucto-
ritate, & approbatione ipſius Congregationis, in qua
cauſa pendebat, vel ejus Præfecti.
His tamen non obſtantibus, (quatenus in facto ſubſi-
ſterent ea, quæ ut ſupra ex hac parte ſupponebantur,)
etiam cum ſenſu veritatis, credebam pro dictæ tranſactio-
nis nullitate reſpondendum eſſe, non ſolum ex defectu
plurium ſolemnitatum, ſuper quarum defectu, vel imple-
mento, utpote in quæſtione facti, contentio erat inter
cauſæ Patronos; Sed principaliter ex defectu cauſæ, dum
actus redolebat læſionem evidentem, quatenus ſubſiſteret
illud facti præſuppoſitum, quod huic communitati, ejuſ-
que civibus, & incolis habentibus modum ſumendi pa-
ſcua cum eorum animalibus in aliis locis proprii terri-
6 torii non controverſi, ſive ad limites neceſſitatis haben-
tibus occaſionem conducendi in alienis territoriis pro lon-
ge minori pretio, magis expediens fuiſſet cauſam amit-
tere, quam hujuſmodi contractum facere, & conſequen-
ter, poſita læſione intrabant eadem, quæ circa defectum
cauſæ habentur ſupra *diſc. præceden.* de communitatibus
aſſimilandis pupillis, & minoribus, quæ omnia in hac
etiam diſputatione deducebantur.
Quo vero ad objecta, Quatenus pertinet ad primum, ut
tranſactio non veniat ſub prohibita alienatione, Dicebam
7 idem, quod habetur ſupra *diſc.* 1. & in aliis pluries, iſtam
ſcilicet quæſtionem alias apud noſtros majores nimium
diſputatam, hodie antiquatam eſſe, quoniam extra con-
troverſiam eſt diverſa opinio, ut dicatur alienatio pro-
hibita, potiſſime ubi, quamvis bona controverſa rema-
neant penes alienare prohibitum, hic remaneat adſtrictus
perpetuo onere, ac perpetua ſervitute juxta caſum, de
quo ſupra *in Biſinianen. diſc.* 18. cum aliis *diſc.* 1.
Quinimo cum ageretur de onere habente tractum ſuc-
ceſſivum, & perpetuum ſingulis annis ſupportandum, con-
8 ſitue intrare dicebam concluſionem, de cujus applicatio-
ne, ut habetur in præcedentibus, dubitatum eſt, ut ſcilicet
non ſufficiat, quod juſta cauſa adſit, ſeu læſio abſit de tempo-
re contractus, ut regulariter ſufficit, ſi tractu temporis effi-
ciatur notabiliter læſivus juxta *theor. Bart. in l. inter ſtipul. §.
ſacram, ff. de verb. obl.* cum concordantibus apud Natt. *conſ.*
548. *n.* 36. Ruta apud Martin. Andr. *dec.* 48. *n.* 14. *in Calaguri-
tana decimarum S. Aſcentii* 5. *Febr.* 1659. coram Cerro, &
in aliis, cum ſit concluſio vera, ubi ſit vere, ac de facto
onus ſingulis annis reiterabile, quo caſu in *dicta Calaguri-
tana*, de qua in ſua materia *ſub tit. de decimis*, ego impu-
gnando iſtam concluſionem, ſeu ejus applicationem, eam
9 admittebam, cum difficultas cadat, quando agitur de con-
ventione ſuper exemptione, ſeu liberatione ab onere,
quæ ita momento temporis plenarium effectum ſortiri di-
citur, per extinctionem, ſeu annihilationem cauſæ pro-
ductivæ oneris, vel ejus partis majoris, ex ibi deductis.

Antiquatam etiam eſſe dicebam alteram quæſtionem,
apud ſeniores pariter controverſam, an in hac materia pro-
hibitæ alienationis, vel alterius contractus abſque ſolem-
nitate, vel ex cauſa, ſive utraque ſimul, intret necne re- 10
gula conquaſſationis privilegiorum inter æque privilegiatos,
cum hodie, præſertim in Rota, & Curia, tamquam omni-
no verior paſſim recepta ſit contraria opinio, ut de pro-
hibita alienatione bonorum Eccleſiæ ad præſcriptum *Ex-
travag. Ambitioſæ*, quod procedat, quamvis cum altera
Eccleſia, id ſequatur, habetur ſupra *diſc.* 1. & in aliis
pluries, Et de prohibitis contractibus mulierum, & mi-
norum abſque ſolemnitate, & cauſa, ut procedant etiam
ſi cum altera muliere, vel cum altero minore fiant, ha-
betur pluries infra *hoc eod. tit.*
Idque non ſolum ex ratione, frequentius in deciſioni-
bus, quæ deſuper habentur, aſſignari ſolita, quod dicta re-
gula conquaſſationis privilegiorum, non procedit, ubi unus 11
tractat de damno, alter de lucro, ſive utroque conten-
dente de damno, itaut illud excipientis de invaliditate
actus ſit majus, ex relatis per adden. ad Greg. & Burſat.
ubi ſupra dec. 129. *part.* 10. & *dec.* 98. *part.* 11. *rec.* &
frequenter, Vel altera, quod non procedat, ubi unus eſt
privilegiatus in genere, alter vero in ſpecie.
Sed magis proxime pro meo judicio, quia iſtud non eſt
privilegium, ſed potius quædam ſuppletio, ſeu additio juri
communi, quam jura municipalia fecerunt, ob experien-
tiam fraudum, & machinationum reſultantium ab imbe-
cillitate judicii minorum, & mulierum, aliorumque illud
aliqualiter imperfectum habentium, & ſic ratione defectus
naturalis ex parte facientis, quo caſu nihil refert, cum
quo fiat, juxta ea quæ ex veriori magiſque recepta ſen-
tentia habentur *ſub tit. de teſtamentis* in propoſito teſta-
menti, vel alterius diſpoſitionis factæ per eum, qui ſa-
næ mentis non ſit, favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ pri-
vilegiatæ, a qua omnis fraudis, vel machinationis ſu-
ſpicio abſit, quoniam vitium eſt in perſona facientis in-
definite, non autem in ea, cum qua fiat.
Qualitas autem perſonæ æque privilegiatæ conſiderabilis
videtur ad tollendam eam majorem calliditatis, & circum-
ventionis ſuſpicionem, quæ alias cadat in contractibus,
qui per viros ſagaces, & prudentes ineantur cum mulieri-
bus, vel minoribus, aliiſque non ita perfecti judicii, ut 12
præſertim advertitur infra *diſc.* 32. & 33. & habemus in
alienationibus inter Eccleſias, quod quamvis ſubjaceant
etiam diſpoſitioni *Extravag. Ambitioſæ*, non tamen ſub-
jacent modernæ Conſtitutioni *Urbani VII.* tollenti bene-
placitum præſumptum, ob ceſſantem illam ſuſpicionem,
cui eadem Conſtitutio innixa eſt, cum ſimilibus.
Tertium pariter objectum non videbatur conſiderabile,
quoniam quicquid DD. pariter variaverint; In Curia extra 13
controverſiam hodie receptum eſt, læſionem in tranſactio-
ne quoque intrare ad terminos text. *in l.* 2. *C. de reſcind.
vendit.* & *cap.* 2. & 3. *de empt. & vendit.* ex iis, quæ
habentur ſupra *ſub tit. de empt. & vend. in Romana tran-
ſactionis d. diſc.* 27. & alibi pluries.
Ideoque differentia inter tranſactionem, ac emptionem,
& venditionem, ſive alterum alienationis actum, digno-
ſci videtur circa majorem difficultatem bene probandi læ- 14
ſionem, cum hæc regulanda non veniat ab intrinſecu, &
naturali valore bonorum, vel jurium, ſub lite exiſtentium,
ſuper quibus tranſactum ſit, ſed a veriſimili æſtimatione
futuri dubii eventus litis, quæ æſtimatio non de facili ſe-
qui poteſt; Sed quando id verificabile ſit, læſio de plano
intrat; Potiſſime ubi agitur cum hujuſmodi perſonis privi-
legiatis, alienare, ſeu contrahere prohibitis, abſque juſta
cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, cum tunc non oporteat
concludere in læſione qualitatem enormis, vel enormiſſi-
mæ, cum ea ſemper adeſſe dicatur, quoties ceſſat utili-
tas, ut pluries occaſione alienationis bonorum Eccleſiæ
in præcedentibus advertitur, ac etiam in ſubſequentibus,
occaſione contractuum minorum, & mulierum.
Et quamvis ſcribentes in contrarium, nimium inſiſterent
ſuper ea generali concluſione, quam frequenter in foro ha-
bemus, quod ad ſuſtinendam tranſactionem ſufficit qualis
qualis dubietas, etiam ea, quæ ab unius Doctoris opinione re- 15
ſultet, quodque utile negotium geri dicitur recedere a lite,
ejuſque ſumptus, & incommoda evitare, ſuper quo magnus
fiebat deciſionum, & auctoritatum cumulus; Attamen jux-
ta ea, quæ in hac tranſactionis materia advertuntur pluries
ſub tit. de fideic. præſertim *diſc.* 173. & *ſeqq.* ac etiam *ſub tit. de
emphyt. diſc.* 52. & *ſub tit. de feud. diſc.* 49. & *alibi*, occaſione
agendi de puncto; an & quando tranſactio inita per eum, qui

R vo-

voluntarie alienare prohibitus eſt, efficiat ſucceſſorem, independenter, ac jure proprio venientem, clarum æquivocum eſt, hanc generalem propoſitionem iſtis terminis applicare; Procedit enim in actibus indifferentibus, inter alienare, vel contrahere non prohibitos, ſed liberam habentes ſuorum bonorum diſpoſitionem ad effectum evitandi nullitatem reſultantem ex diſpoſitione text. *in l. 1. ff. de tranſact. cum concord.* ne detur tranſactio in re clara, & ſine lite, ut ita litis timor, ac talis qualis probabilis dubietas ſufficiat ad tollendum hunc defectum generalem, non autem ad iſtos, vel ſimiles effectus ſpeciales cum perſonis prohibitis.

Et nihilominus, ubi etiam inter non prohibitos ageretur, adhuc abſolutum juris principium eſt tranſactionem catenus ſuſtineri, quatenus per illam dubius litis eventus cum quodam honeſto temperamento terminetur utrique proficuo, ſi
16 non æqualiter, ſaltem in parte proportionata, majori, vel minori colligantium juri, adeout aliquid reſpective hinc inde detur, vel remittatur; ſecus autem ubi unus tranſigentium obtineat totum id, quod ex rigoroſo ſperato litis eventu obtinere poſſet, cum tunc dicatur tranſactio leonina; niſi ejus jus adeo clarum ſit, quod remiſſio expenſarum, ſeu interuſuriorum, ac fructuum medii temporis, ipſeque receſſus a lite, dici valeat congrua recompenſa juris alterius colligantis; Ac propterea ſtante dicto præſuppoſito, quod huic parti magis expediens fuiſſet omnimoda ſuccumbentia, ita ceſſabat omnis ratio dubitandi, quamvis non de Communitate privilegiata, ſed de quolibet privato ageretur; Ideoque cauſæ punctus reſtringi videbatur ad ſolum factum, quod per alteram partem acriter impugnabatur, an ſcilicet ſubſiſteret, necne dictum præſuppoſitum evidentis præjudicii.

Demum in nulla conſideratione habendam eſſe dicebam d. circumſtantiam, in qua adeo magnum fundamentum conſtituebatur, quod hæc tranſactio auctorizata eſſet a Præfecto Congregationis, in qua lis pendebat, quoniam iſta eſt
17 quidem circumſtantia ſatis conſiderabilis ad arguendam bonam fidem, juxta ea, quæ in propoſito tranſactionis ſuper bonis fideicommiſſi cum auctoritate, vel mediatione judicis, vel alterius qualificatæ perſonæ habentur in Romana ſucceſſionis de Comitibus 26. Junii 1647. & 26. Junii 1648. coram Ghislerio, quæ reputantur in materia magiſtrales, ſæpius in aliis canonizatæ *impreſſ. dec. 44. & 48.* poſt Cenſal. ad Peregr. & quarum prima eſt etiam *repet. dec. 228. par. 10. rec.* & habetur *in Romana donationis de Silla, ſub tit. de fideic. diſc.* 140. Sed ubi conſtet de læſione, ſeu defectu juſtæ cauſæ, id nihil operatur, ut advertitur ſupra, *diſc.* 1. & in aliis, ſuper concluſione, ut beneplacitum Apoſtolicum non ſuppleat defectum cauſæ, ac etiam *diſc. prae. & pluries in ſeq.* ut decretum Judicis aliæque ſolemnitates in nulla conſideratione habeantur, ubi cauſa deficit.

URITANA,
SEU NEAPOLITANA CENSUUM,
PRO CARDINALI FARNESIO,
ET MARIO ALBERICIO,
CUM COMMUNITATE OPPIDI MISANIÆ.

Reſponſum in cauſa vertente in Regia Camera Neapolis.

De eadem materia validitatis, vel invaliditatis impoſitionis cenſuum, vel alterius alienationis factæ per Communitates in Regno Neapolitano; Et quid ubi ſpecialiter proviſum ſit ultra juris communis diſpoſitionem: Et in ſpecie, an alienatio cum Regio aſſenſu, aliiſque ſolemnitatibus ſubſtineatur, ſi facta ſit in cauſam extinguendi debitum, vel cenſum, abſque dictis ſolemnitatibus contractum.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Diſtinguuntur puncti, ſeu inſpectiones.*
3 *Lex reſpicit futura, non præterita.*
4 *An licentia Principis requiratur de jure in alienatione bonorum Communitatis.*
5 *Quando lex ſit declarativa juris dubii.*
6 *Quod tunc trahatur ad præterita.*
7 *De beneplaciti, vel alterius ſolemnitatis præſumptione ex lapſu temporis.*
8 *Quale tempus requiratur, diſtinguitur.*
9 *De determinatione Regia ſuncta circa tempus 30. annorum.*
10 *Quid contineat dicta determinatio.*
11 *Novus cenſus ad minorem fructum poteſt imponi ſine ſolemnitate pro extinguendis antiquis ſolemniter impoſitis.*
12 *Quid ubi antiquus eſt ſine ſolemnitate, quæ adſit in novo, uti iſte valeat.*
13 *Conſulentibus quando non ſit deferendum.*
14 *Contrarium magis placet, ut non valeat in Communitate, ſecus ubi agitur de fideicommiſſis, & majoratibus.*
15 *De ratione differentiæ.*
16 *De eadem differentia inter unum caſum, & alterum.*
17 *Quando primus actus eſt invalidus, deficit juſta cauſa.*
18 *De onere bonatenentiæ.*
19 *An debeatur ab eccleſiaſticis.*
20 *An, & quando intret compenſatio, vel imputatio ipſo jure.*

DISC. XXV.

PRo aliquibus antiquis cenſibus extinguendis, aliiſque indigentiis, Communitas Oppidi Miſaniæ plures impoſuit 1
cenſus ad favorem N. Alberici, ejuſdem Oppidi Baronis, Cumque eo defuncto, primogenitus hæres univerſalis cenſus extinxiſſet, vel ceſſiſſet, unde ſolum remanebant debendi in ſumma duc. 54. m. circiter; Iſtique ab eo ceſſi fuerint Mario fratri ſecundogenito pro legitima, aliiſque juribus, ac etiam Cardinali Farneſio avunculo, petentibus iſtis decurſorum, & currentium fructuum ſolutionem. Communitas prædicta, de eorumdem cenſuum invaliditate oppoſuit, unde propterea introducta cauſa in Regia Camera Summariæ Neapolis, ex eorumdem Cardinalis, & Marii creditorum parte, ſuper facti notula a dicta Civitate tranſmiſſa, continente dictæ Communitatis exceptiones, ſeu prætenſiones, conſultus fui, tam ad effectum audiendi meum ſenſum in bono jure, quam ad effectum ſcribendi in cauſa, quæ plures habebat inſpectiones facti, præſertim circa verſionem pecuniæ in cauſas expreſſas, ac alia, quæ abſque inſpectione juris, cum ipſo facto tollebantur.

Juris autem tres erant inſpectiones; Primo ſcilicet defectus Regii aſſenſus requiſiti in eo Regno in impoſitionibus cenſuum, aliiſque contractibus, quæ fiant per Communitates *per pragmat. 11. & 12. ſub tit. de adminiſtratione Univerſitatum, per pragmat. 9. ſub tit. de Commiſſ.* an ſcilicet iſte 2
requiſitus eſſet, & quatenus requireretur, an ſuffragaretur præſumptio: Secundo circa aliquas partitas, in quibus adeſſet dictus aſſenſus Regius expreſſus in cauſam tamen extinguendi cenſus antiquiores dicto aſſenſu non vallatos; Et tertio, an creditum quod ipſa Communitas habere prætendebat, tam cum priori creditore, quam cum dicto primogenito ejus filio, & herede univerſali, tanquam reſpective ejuſdem Oppidi Barone, ipſiuſque ceſſionariis, veniret ſingulis annis imputandum in eorumdem cenſuum ſortem, quæ ita, vel in totum, vel pro notabili parte extenuata prætendebatur.

Quatenus pertinet ad primam inſpectionem, cum dictæ *pragmat. 11. & 12. de adminiſtr. Univerſit.* prodierint de anno 605. & 1606. Advertebam diſtinguendas eſſe partitas; quoad cenſus etenim creatos ante dictas pragmaticas, iſtæ non obſtabant ex regula, quam habemus in novis legibus, ut de earum natura reſpiciant futura, & non trahantur ad 3
præterita, *l. leges, Cod. de legib. cap. ult. de Conſtit. cum concord.* collectis per Farin. *in fragment. verbo lex, n. 36.* Rovit. *pragmat. 2. de cenſ.* Mant. *dec. 259. n. 4. & paſſim.*

Illud motivum, ſolum, ac de per ſe non videbatur omnino tutum, quoniam ex iis, quæ habentur deducta apud Rovit. *conſ. 64. n. 1. lib. 1.* cum quo pertranſit de Marin. *reſ. 77. n. 10. lib. 1.* iſta ſolemnitas licentiæ Principis, vel Supremi Magiſtratus per dictas pragmaticas requiſita, videtur (juxta unam opinionem) requiſita etiam de jure communi, quaſi quod ſit una ex ſolemnitatibus, quas ad materiam text. *in leg. fin. Cod. de vend. verb. Civitatis lib. 11.* re- 4
cenſent Cohell. & Rota *in locis*, de quibus, *diſc. præced.*

Quidquid enim ſit de hac opinione, quando principaliter ageretur de annullando contractum ex iſta cauſa (quo caſu probabilius eſſet annullationi locum non eſſe, quoties id prius non eſſet in uſu, dum allegata a Rovito loquuntur de decreto Judicis, non autem de aſſenſu Regis, ut plene in ultima deciſione edita in caſu, de quo *diſc. præced.*) Difficultas conſiderabilis conſiſtere videbatur in eo, quod dum

id eſt

ideſt de jure communi ſaltem dubium, ita dictæ pragmaticæ dicendæ non ſunt omnino inductivæ novi juris,
5 ſed potius renovativæ juris communis, vel ejus declarativæ ad tollendam quæſtionem ex opinionum varietate reſultantem; Hoc autem poſito, ſequitur, ut lex nova,
6 utpote edita pro declaratione legis antiquæ habeat oculos retro, atque trahatur etiam ad præterita, ex eiſdem mox allegatis, idem Rovit. *in præfat. ad pragmat. n.* 8. Merlin. *dec.* 231. *n.* 7. *& frequenter.*

Adhuc tamen, nimium ſuffragari obſervabam, ut dictæ pragmaticæ poſtea ſupervenerint, quoniam, cum de tempore impoſitionis non adeſſet poſitiva reſiſtentia legis ita expreſſe diſponentis, ſed ſolum id prætenderetur ex diſpoſitiona juris, quæ, vel non aderat, vel erat dubia, hinc
7 facilius locus eſt præſumptioni dictæ licentiæ, ſeu beneplaciti, etiam per ſolam obſervantiam decennalem, abſque neceſſitate verificandi obſervantiam tricennalem continuam, veram, & univocam, cum rigoroſis requiſitis deſideratis, ubi adſit juris reſiſtentia poſitiva, juxta diſtinctionem, de qua in hac materia præſumendi extrinſecas ſolemnitates, cæteris relatis, habetur apud Gabr. *de præſumpt. concl.* 1. *cum aliis ſupra, diſc.* 1. *& ſub tit. de dote, diſc.* 143. ubi latius de materia.

Ideoque magnam differentiam videri advertebam inter illos caſus, in quibus dictarum pragmaticarum poſitivum obſtaculum adeſſet, & converſum, ob dictam rationem exi-
8 gendi majus, vel minus tempus; Ac etiam quia poſt pragmaticas, magis convincibilis eſt negativa ex revolutione regeſtri, potiſſime vero ab anno 1615. a quo tempora ſupponitur invaluiſſe uſum regiſtrandi has licentias.

Verum, media quædam via circa dictam præſumptionem de anno 1613. electa fuit, per quandam particularem Congregationem deſuper deputatam, (quæ ibi juxta Hiſpani-
9 cum loquendi uſum, Juncta dicitur) ut ſcilicet ſpatium annorum viginti ſufficeret, quod in præſenti adeſſe videbatur; Licet enim Scribentes pro Communitate dicerent, ut de obſervantia dicti temporis doceri deberet de tempore, quo dicta reſolutio prodiit, quaſi quod iſta eſſet lex
10 præciſa, certam inducens formam, Attamen id videbatur æquivocum; quoniam dicta determinatio potius continere videbatur quandam declarationem legalis dubiæ diſpoſitionis, ſeu deciſionem quæſtionis, quæ inter DD. viget ſuper tempore; Aliis volentibus ſufficere longum annorum decem; Aliis vero eſſe debere annorum 20. Ac aliis exigentibus tempus longiſſimum 30. annorum; Ideoque dicta media via, ſeu conciliativa opinio electa eſt, cum tamen etiam tricennale, ac majus tempus concurreret, neque iſta ſola præſumptio adeſſet, ſed aliæ concurrerent reſultantes ab approbatione facta per Regentem Tappiam in ſtatu generali Communitatum de anno 1626. & ab alia probatione facta per Collaterale Conſilium de anno 1652. aliaque aderant adminicula, ideoque beneplacitum præſumptum recte intrabat.

Quo vero ad cenſus impoſitos poſt dictas pragmaticas, ad effectum extinguendi alios cenſus antiquos in vim ceſſionis juris luendi in eo Regno ſatis practicati, de quo apud Capyc. Latr. & Adden. *dec.* 16. & pluries *ſub tit. de cre-*
11 *dito;* Pro cenſibus Regio aſſenſu vallatis, nulla cadebat difficultas, quoniam, ubi primum debitum eſt validum, adeo ut ſecunda impoſitio non addat gravamen, ſed potius minuat, tunc novus aſſenſus non requiritur, ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Rodriquez, *de annuis reddit. quæſt.* 14. *n.* 31. Cenc. *de cenſ. quæſt.* 15. *n.* 34. *& ſeq.* plene Salgad. *in labyrinth. part.* 3. *cap.* 4. *per totum*, & advertitur *ſupra, diſc.* 1.

Ideoque difficultas erat in illis antiquis cenſibus, qui
12 dicto aſſenſu carebant, quamvis novi ad hunc effectum impoſiti dicto aſſenſu vallati eſſent; atque iſtorum reſpectu, ſcribendo pro creditoribus dicebam eos eſſe validos, cum creditor non teneatur indagare de validitate, vel invaliditate debiti extinguendi, ut plene probant Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 25. Noguerol. *alleg.* 2. Capobianc. *de Baron. pragmat.* 1. *n.* 298. *& ſequent.* plena Salgad. (qui diſputat quæſtionem ad partes) *in labyrint. part.* 2. *cap.* 17. *n.* 46. *& ſeq.*

Quamvis autem ego ſcribens ad cauſam, inſiſterem, quod dicta opinio tenenda eſſet neglectis Rovit. *dict. conſ.* 64. *lib.* 1. & de Marin. *reſol.* 77. *n.* 9. *lib.* 1. contrarium ſentientibus; Tum ob majorem auctoritatum calculum; Tum etiam, quia contraria opinio aliam non habet auctori-
13 tatem niſi eam Roviti conſulentis ad cauſam, quæ ſuſpecta eſt, ſive in nulla ratione habenda, dum in eo caſu contrarium fuit deciſum, unde propterea intrat ponderatio, de qua apud Franch. *dec.* 260. *n.* 5. *&* 6. quod quando allegantur conſilia, perquiri debent deciſiones ſuper eis proditæ, iſtæque attendi, inculcando dictam rationem, quod ſecundo creditori ſufficit ſequi publicam fidem Principis, ita prohibitum habilitantis ad hunc effectum ſpecialem extinguendi certum debitum, dum ita creditor, opinari juſte potuit, quod occaſione concedendi licentiam inveſtigata fuerit dicti debiti extinguendi validitas.

Reflectendo tamen ad veritatem, motivum videbatur periculoſum, atque apud me adhuc vigebat difficultas (quam 14
tamen deinde præſuppoſitum fuit removeri ex facto; Vel primi cenſus impoſiti eſſent ante pragmaticarum editionem; Vel quia inventus quoque eſſet aſſenſus;) Opinio ſiquidem, quam tuentur Molina, cum cujus opinione proceſſum fuiſſe, non laudando, teſtatur Rovit. *dict. conſ.* 64. *in fin.* ac etiam Noguerol. & alii, probabilis eſt, ac recipienda videtur, in iis caſibus, in quibus prohibitio alienandi proveniat a ſolo impedimento accidentali, quod per legem, vel per hominem, ſive utrumque ſimul adjectum eſt bonis, ut contingit in bonis pertinentibus ad fideicommiſſa, ſeu majoratus, & primogenituras, de quibus ipſi loquuntur.

Iſto enim caſu, perſona alienantis non eſt inhabilitata ratione imperfecti judicii, ſive quod ipſa tanquam intellectualis nullam habeat contrahendi habilitatem, adeout pernecceſſe pendeat ab adminiſtratoribus, ut eſt in alienationibus bonorum Eccleſiæ, vel Communitatis, cum ſimilibus ſub aliena adminiſtratione neceſſaria viventibus, tanquam per ſpeciem pupillorum, vel amentium, & conſequenter magna viget ratio differentiæ; Primo enim caſu, ut pluries advertitur *ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, præſertim diſc.* 74. *& diſc.* 89. cum poſſeſſor fideicommiſſi interim ſit verus, ac perfectus dominus, nullamque habeat 15
aliam prohibitionem diſponendi, vel alienandi, niſi eam quam, ab Auguſto citra, lex poſitiva induxit; Hinc proinde Princeps, concedendo licentiam, ſeu facultatem, aliud gerere non dicitur, niſi removere obſtaculum prædictum, ac propterea ille, qui alienationem facit, eam facere dicitur, jure ſuo, tanquam per remotionem impedimenti, abſque neceſſitate concurſus copulativi juſtæ cauſæ.

Non ſic eſt in ea licentia, quæ tribuitur alienanti bona Eccleſiarum, vel Communitatum, aliarumque hujuſmodi intellectualium perſonarum, quæ de neceſſitate ſub aliena 16
adminiſtratione vivunt, & pro quibus, utpote non habentibus velle, vel nolle, pernecceſſe actus ab adminiſtratore explicandus eſt, quoniam tunc, ut in propoſito alienationis bonorum Eccleſiæ advertitur *ſupr. diſc.* 1. & in pleriſque aliis, & in his terminis Communitatum habetur *duob. diſc. proxime præced.* duo requiſita copulative deſiderantur, atque concurrere debent, illud ſcilicet ſolemnitatis, & alterum juſtæ cauſæ, conſiſtentis in neceſſitate, vel utilitate; neque aſſenſus, dictæ cauſæ defectum ſupplet.

Cauſa vero adeſſe non dicitur, ubi debitum extinguen- 17
dum invalidum eſſet, dum ita nulla ſubeſſe dicitur neceſſitas pro debito, ad cujus ſolutionem Communitas cogi non poterat; Minuſque utilitas ex eadem ratione, & conſequenter pro meo judicio, erroneum videtur, parificare dictos terminos facultatis, quæ conceditur poſſeſſoribus fideicommiſſorum, & majoratuum, cum iſtis terminis Eccleſiarum, vel Communitatum, ſeu pupillorum, ac ſimilium, cum longe diverſa ſit ratio.

Demum quoad ultimum punctum imputationis in ſortem 18
ejus, quod prætendebatur ſingulis annis debitum ratione contributionis forenſium, quæ ibi vulgo *bonatenentia* dicitur; Difficultas removeri videbatur ex facto, ſtante pacto expreſſo franchitiæ in ipſa impoſitione, quod pactum improbum non eſt, quoties facta oneris computatione, fructus non excedant taxam permiſſam; cum ita pactum dicatur pars pretii, ut advertitur *ſub tit. de cenſib.* & ſub altero *de Regal.* in hoc propoſito contributionum, ſeu collectarum, dum pro tempore, quo cenſus fuerunt poſſeſſi per dictum Baronem, cujus favore impoſiti fuerunt, vel per ejus ſucceſſorem, licitum erat exigere fructus ad majorem rationem, etiam reſpectu Communitatum, ſeu Univerſitatum, cum adhuc facta non eſſet illa reductio, quæ poſtea ſequuta fuit, atque id, quod exactum erat (facta deductione dicti oneris) non excedebat ſummam licitam; Poſtquam vero iidem cenſus effecti fuerunt dictorum ceſſionariorum, dicebam ceſſaſſe onus, cum iſti eſſent clerici ad illud non obligati, cum non eſſet onus vere reale, fixum, & invariabile, ſed potius mixtum, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de Regal. diſc.* 50. *& ſeqq.* Quamvis in

his ſpecialibus terminis oneris ſolvendi per forenſes ex ſola
19 ratione bonorum, aliqua ſubeſſe poſſit difficultas, ut ad eamdem materiam vectigalium, ſeu collectarum habetur *in Pennen. ſeu Adrien. ſub. eod. tit. de Regal. in ſupplem.*

Et nihilominus advertebam, quod imputatio ipſo jure, præſertim ad impediendum curſum fructuum, vel uſurarum, intrat in credito repetibili, ſive ubi intraret infectio
20 uſuraria, ob quam id, quod ſub nomine fructuum ſolvitur, in ſortem ipſo jure cedit, *ſub tit. de uſur.* & ſub altero *de cambiis*, ac etiam ſub illo *de credito*; Non autem ubi agitur de cenſibus, quorum ſors eſt irrepetibilis ex parte creditoria; ſolumque in debitoris facultate eſt eam ſolvere, ideoque debitore non declarante, non intrat compenſatio, ut in ſua materia *ſub d. tit. de cenſib.* Et quando etiam adeſſet, non teneretur creditor ſortis reſtitutionem adeo diminutam recipere; Bene verum, quod declaratione accedente, creditum quod debitori cenſuario ſupervenit, ita dici poſſet effici fructiferum ratione damni emergentis, quod ſonaret in idem.

TARENTINA CENSUS,
PRO CATHARINA FISCHETTI,
CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Rota, & reſolutus pro Catharina.

De eadem materia invalidæ Impoſitionis cenſuum factæ per Univerſitates Regni Neapolitani ſine Regio aſſenſu; Et quid ubi illa facta non ſit directe cum ipſa Univerſitate; ſed cum aliquibus particularibus: An iſtorum reſpectu contractus ſit validus; ipſique obligati remaneant, necne: Et an juramentum tollat obſtaculum Pragmaticarum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Impoſitiones cenſuum per Communitates ſine aſſenſu Regio ſunt invalidæ etiam reſpectu particularium.*
4 *Motiva facti ſunt meliora.*
5 *Ubi actor bene fundavit ſuam actionem, reus tenetur probare plene exceptionem.*
6 *Declaratur concluſio, de qua n. 3. quando procedat.*
7 *Quod iſta quæſtio, de qua n. 3. & 6. ſit facti, & quomodo decidenda.*
8 *Colluſio in hac materia eſt difficilis probationis, & quomodo probanda ſit.*
9 *Actus jurati non ſubjacent ſtatutis laicalibus, & Regiis pragmaticis.*
10 *Quare in Curia particulares obligati pro Communitate conveniantur.*
11 *Quod non placeat concluſio, de qua n. 9. circa vim juramenti.*
12 *De limitatione quod juramentum indirecto tollatur etiam a ſtatuto laicali.*
13 *Declaratur iſta limitatio.*
14 *Juramentum non ſuffragatur in actibus ſimulatis.*
15 *Neque illud operatur, ubi adverſatur favori publico principaliter.*
16 *Quare in debitis communitatum principaliter conſideretur favor publicus.*
17 *De ratione ob quam rigoroſe procedendum eſt in hac materia.*
18 *De ratione claudicationis, ob quam juramentum non debet operari.*
19 *De abuſu non attendendi fundata ratiocinia.*

D I S C. XXVI.

1 Leonardus, Petrus, & Angelus, vendiderunt Antonio, pro ſorte duc. mille, cenſum duc. 100. quem Antonius deinde in dotem dedit Catharinæ filiæ, a qua (mortuo viro) pro fructibus cor. A. C. petita, & obtenta fuit aſſociatio ad fundos cenſitos contra eorum poſſeſſores, & commiſſa per Signaturam Juſtitiæ cauſa appellationis in Rota coram Taja, cum clauſula tranſlativa, ſi quid exequendum, ſub die 15. Junii 1663. in contumaciam alterius partis, ad ipſius Catharinæ ſolum informantis favorem, pro executione prodiit reſolutio, confirmata 5. Decembris ſequentis, incertumque eſt, an cauſa ulteriorem habuerit progreſſum, dum de illa actum non audivi. 2

Major autem diſputatio per me habita fuit in prima inſtantiam cor. A. C. dum in prima diſpoſitione Rotali cum procederetur, una tantum parte informante, per agentes ex parte Catharinæ datæ fuerunt eædem informationes, atque pene in omnibus, cum eiſdem, (quatenus pertinet ad hunc punctum invaliditatis contractus, ex eo quod impoſitio facta eſſet in cauſam cujuſdam Communitatis) proceſſum quoque fuit in ſecunda diſputatione, in qua major difficultas erat circa formam præſcriptam a Bulla Pii V. an bene ſervata eſſet, necne.

Quatenus igitur pertinet ad dictum punctum, quod ſcilicet ageretur de debito Communitatis, ideoque invalido, ac in judicio non experibili, ubi munitum non ſit Regio aſſenſu, juxta illius Regni pragmatic. 11. & 12. *de Adminiſtr.* 3
univerſ. & pragm. 8. de Commiſſar. Dicebant Scribentes pro reis conventis, quod licet hujus cenſus impoſitio directe facta non eſſet cum ipſa Communitate, ejuſque adminiſtratoribus, ſed cum tribus particularibus, attamen idem erat effectus, ſtante diſpoſitione Regiæ *pragm. 12. de adminiſtr. univerſ.* per quam diſponitur, ut ita invalidæ ſint alienationes, aliæque obligationes, quæ fiant directe per ipſas Communitates, ſicuti ſunt factæ per particulares, cum ita id fieret in fraudem, & de cujus pragmatica diſpoſitione agitur apud Marin. *reſ. 77. l. 1. & reſ. 59. l. 2.* Capobl. *de Baron. tom. 2. quæſt. 83. n. 17.* apud quos referuntur Thor. Novar. *& alii de eodem agentes.*

His tamen non obſtantibus, dicebam ego ſcribens pro actrice, ex triplici fundamento, hanc exceptionem nullam habere ſubſiſtentiam; Primo ex facto (ex quo ſemper omnium meliora, & ſolidiora motiva reſultant,) quod ſcilicet hoc præſuppoſitum contracti debiti in cauſam Communitatis, utpote extrinſecum ab inſtrumento, in quo de hoc nulla mentio habebatur, non juſtificaretur ſufficienter; 4
Quamvis enim aliquis fumus daretur, attamen cum actor haberet clare, ac bene fundatam ejus intentionem in inſtrumento publico faciente probationem probatam, exinde reſultat, quod reus, qui ad actionem elidendam extrinſecam exceptionem deducit, actoris partes in tali exceptione aſſumere dicitur, circa onus perfectæ, & concludentia probationis, qua non ſequuta, remanet exceptio 5
turbida, & altioris indaginis, non apta retardare executionem, vel ſummarium judicium, quod in vim bene fundatæ actionis competit actori, juxta ſatis vulgaria, & quotidiana recepta axiomata ſæpius inſinuata, & de quibus particulariter *ſub tit. de judiciis.*

Secundo, quod non ſufficeret probare pecuniam erogatam eſſe in uſus Communitatis, niſi probaretur etiam id ſequutum eſſe, ex præordinata conventione cum credito- 6
re, qui vere in animo habuerit contrahendi cum Communitate, atque ad fraudandam legem, adhibere voluerit hujuſmodi cautelam contrahendi cum particularibus, quorum obligationem ipſe recte ſciret eſſe ſimulatam, ac in effectu fidejuſſoriam.

Secus autem, non probata hujuſmodi præordinatione, ac mala fide, adeout creditor, ſeu alter contrahens, vere, ac principaliter, in animo habuerit contrahendi cum aliquibus particularibus, cum tunc nil referat, quod iſti pecunias ab eo acceptas, Communitati dederint, ſeu in ejus uſus erogaverint, juxta terminos textus *in l. ſi pecunia fœnebris, Cod. ad Vellejan.* ut plures caſus diſtinguendo habetur apud allegatos, præſertim apud Marin. *dict. reſol. 59. lib. 2.* ubi reaſſumit præcedenter deducta *reſ. 77. lib. 1.* & de cujus text. *in leg. ſi fœnebris* materia agitur etiam forte *ſub tit. de alienationibus, & contractibus*, an ſcilicet requiratur dicta præordinatio, adeout actus dici valeat ita in fraudem geſtus, vel ſufficiat ſola ſcientia.

Et conſequenter iſta remanet quæſtio potius facti, quam juris, juxta hujuſmodi quæſtionum generalem naturam, certam uniformem regulam non recipiens, ſed pro facti 7
qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, bonam, vel reſpective malam fidem redolentibus, decidenda; Et quoniam mala fides in dubio præſumenda non eſt, ideo donec illa probetur, creditor fundatam habere dicitur intentionem, ut in hac facti ſpecie ſequebatur, ideoque, niſi aliæ darentur probationes, juſtæ, ac probabiles dictæ reſolutiones videbantur etiam in ſenſu veritatis.

Eſt bene verum, quod cum iſta ſit ſpecies colluſionis, de ſui natura difficilis probationis; ideirco, omnino exacta, & concludens probatio non videtur deſideranda, ſed ſufficit adminiculativa, pro Judicis prudenti arbitrio; Unde pro- 8

pe-

pterea ſæpius in hac materia conſultus reſpondere conſuevi, nimium deferendum eſſe argumento a poſteriori, ſeu obſervantiæ, an ſcilicet creditor, fructus cenſus directe exegerit a Communitate, vel ab ipſis obligatis, ex aden frequenti quotidiano axiomate, quod obſervantia eſt optima interpres omnium diſpoſitionum, tam morientium quam viventium; Quoties tamen illa ſit ipſiuſmet creditoris, ſeu principalis contrahentis, de cujus voluntatis interpretatione agatur, ſecus autem ubi ipſo exigente fructus ab obligatis, abſque eo quod ſe ingereret cum Communitate, obſervantia prædicta ſequeretur cum hærede, vel alio ſucceſſore ſolutionem recipiente ab eo, qui illam offerret; Tum quia ſolutio etiam a tertio fieri poteſt; Tum etiam quia ita de facili ignatus ſupplantari poſſet cum iſta cautela per obligatos affectata.

Tertio demum, quod ubi etiam dicta probatio voluntatis contrahendi cum Communitate accederet, adeout extra con-
9 troverſiam verſaremur in caſu pragmaticæ, adhuc tamen ratione juramenti in inſtrumento contenti, ejuſdem pragmaticæ diſpoſitio attendenda non erat ea pariter frequenti, & quotidiana recepta concluſione, de qua pluries *ſub tit. de credito*, & plene *ſub tit. de dote*, *diſc.* 143. & in hujus cauſæ deciſionibus, præſertim prima, ubi allegantur *deciſ.* 24. & 44. Bonacc. (in quibus agitur de alia hujus Regni pragmatica,) quod ſcilicet actus jurati non ſubjacent legibus laicalibus ex defectu poteſtatis in Principe laico tollendi vim juramenti, quod juxta diſpoſitionem text. *in cap. cum contingat, de jurejur.* & *cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor.* ſervandum eſt, quoties abſque æternæ ſalutis interitu ſervari poteſt.

Et ex quo motivo reſultat; quod in Curia, cives & in-
10 colæ præſertim provinciarum Aprutii, magnum & continuum commercium, cum hac regione magis, quam cum reliquis Regni provinciis habentes, coguntur, vel ex propriis, vel ex eorum auctorum obligationibus, ſolvere hujuſmodi debita, abſque ſpe revelationis, dum Judices, ac Tribunalia Regni eis aures non præbent.

Reflectendo autem ad veritatem, ſolida quidem videbantur duo priora fundamenta (quatenus melior probatio
11 dictæ præordinationis non ſequeretur;) Iſtud vero ultimum, ſolum, & de per ſe conſideratum, præſuppoſito quod eo ſecluſo, intraret dictæ pragmaticæ diſpoſitio, nunquam placuit, ex triplici motivo, ſeu ratione.

Primo quia licet vera ſit dicta propoſitio, ut actus jurati laicalibus ſtatutis non ſubjaceant, quinimo neque Papalibus, non ex eo defectu poteſtatis, qui in laicalibus viget, ſed ex illo voluntatis in dubio non præſumendæ ex deductis, præſertim *dicto diſc.* 143. *de dote*.

Attamen recepta eſt limitatio ibidem pariter deducta,
12 ubi indirecta juramenti enervatio ab eadem lege reſultaret, diſponendo ſuper facto, quo poſito illud, (attento etiam jure canonico) corruit, ac operativum non eſt, quia nempe adimat fidem ſcripturæ, ſive inducat fictam probationem doli, ſeu vis, & metus.

Receptum pariter eſt, ut *eod. diſc.* 143. *de dote*, & alibi pluries habetur, hanc limitationem præſumptivæ probatio-
13 nis hujuſmodi operationem facere; quoties per contrariam probationem etiam adminiculativam, & ex fortioribus præſumptionibus reſultantem, non conſtaret de contraria veritate, cui perpetuo cedit fictio, ſeu præſumptio.

Dicta vero præſumptio fraudis, per quam indirecte juramenti virtus, ut ſupra, tollitur, non exigit perneceſſe formalitatem verborum, quodque Statutum ita expreſſe diſponat, quoniam ſi ex facti qualitate conſtat, ſtatuentes hoc in animo habuiſſe, atque ex motivo obviandi fraudibus, ita ſtatuiſſe, probabilius videtur idem dicendum fore, ex veriſſimo principio, pro meo judicio præ oculis in omnibus habendo, ut non cortex & figura verborum, ſed ſubſtantia veritatis attendi debeat; Et conſequenter, ubi ex facti qualitate conſtat, ita ex præordinatione ad fraudandam legem, initum fuiſſe cum particularibus iſtum contractum, quem vere creditor in animo habuit faciendi cum Communitate, tunc juramentum dictam operationem facere non debet.

Cum enim juramentum ſit vinculum religionis, eſſe non debet fomentum mendacii, & ſimulationis, ut advertitur
14 præſertim *ſub tit. de dote*, *diſc.* 159. & in aliis pluries ibidem ad materiam confeſſionis dotis, quæ prohibitæ inter conjuges donationi referenda veniat, nam licet ex hodie receptiſſima opinione juramentum tollat prohibitionem a jure civili manantem in donationibus inter conjuges, attamen id intelligendum venit, ubi agitur de expreſſa donatione, quæ ſincere ſub eo titulo fiat, ſecus autem de illa,

quæ fraudulenter ſub alio ſimulato titulo, vel contractu ſequatur.

Secundo, quia juramentum neque operativum eſt, ubi 15
adverſetur favori principaliter publico, quamvis exinde favor privatus acceſſorie, ſeu conſecutive reſultet juxta ea, quæ deſuper habentur *eodem diſc.* 143. *de dote*, & *ſub tit. de ſervit. ad materiam retractus*, *diſc.* 80. ac alibi pluries.

Et hic videtur caſus, quoniam ita per hujuſmodi leges principaliter favori publico conſuli dicitur, dum ipſi particulares, qui ſe obligant pro Communitate, a frequentius con-
tingentibus, utpote loci potentiores, de proprio damnificari 16
non remanent, ſed damnum redundat infimo populo, ac pupillis, & viduis, aliiſque miſerabilibus, qui pro hujuſmodi debitis ſolvendis, collectis, ac oneribus gravantur, ipſis vero ſe obligantibus, id ad lucrum, & induſtriam potius deſervire ſolet; Et conſequenter quod dicta limitatio recte adaptabilis eſſet, cum publico bono expedire videatur ita
rigoroſe procedi, ne de facili inveniantur pecuniam creden- 17
tes Communitatibus; adinſtar illius rigoris, qui per legem civilem ex *Senat. conſ. Macedon.* introductus eſt adverſus credentes filiis familias, & per jus canonicum adverſus credentes Abbatibus, vel procuratoribus, & miniſtris Eccleſiarum, & Monaſteriorum, cum ſimilibus.

Et tertio demum, ex illo motivo claudicationis, ſeu inæqualitatis eccleſiaſtico ordini præjudicialis, quod conſide-
ratur *in dicto diſc.* 143. *de dote* in propoſito pragmaticæ 18
dotium moderatoriæ, ac etiam per Rotam *dec.* 348. *part.* 9. *rec. repetit. dec.* 180. poſt Zach. *de oblig. camer.* edita in caſu, de quo *ſub tit. de credito*, quod ſcilicet ita ſtatus clericalis, ſeu eccleſiaſticus, de ſui natura, favore, ac privilegio dignus, odium ac præjudicium cauſaret, illumque habentes deterioris faceret conditionis, quam ſint ſæculares, quoniam iſti, ſive ſint principales obligati, ſive eorum hæredes, vel bonorum poſſeſſores, tuti remanent a moleſtiis, quas eorum competentes judices ſæculares, pragmaticæ obſervantiæ inhærentes, abſque dubio non inferunt, eas vero recipiunt eccleſiaſtici pulſabiles in eccleſiaſtico foro, a quo cauſæ ad Curiam trahuntur, ſive illi, qui Curiam ſequentur, aut alias in Urbe, & Statu eccleſiaſtico commercium habent, quo nil abſurdius; Ideoque præſuppoſita in creditore, ſeu alias contrahente dicta mala fide, quodque ſecluſo juramento, dictæ legis diſpoſitio in-
traret, iſtud juramenti motivum mihi nunquam placuit, 19
quamvis juxta inſipidum currentem pragmaticum abuſum, hæc reputari ſoleant ratiocinia ex acumine ingenii provenientia; eo quia non adſint pariter inſipidi collectores id aſſerentes, quaſi quod, ubi iſti ſine aliquo diſcurſu, vel ratiocinio id dicerent, eſſet caſus legis, quo nil ineptius.

ROMANA DOMUS DE FILONARDIS,
PRO MONTE PIETATIS,
CUM MARIO FILONARDO ET ALIIS.

Caſus diſputatus coram diverſis Judicibus, ac varie reſolutus.

De alienatione bonorum filiifamilias, quamvis minoris, vel pupilli, facta per patrem tanquam legitimum adminiſtratorem, an, & quando valida, vel reſpective invalida ſit.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De alia controverſia in eodem caſu remiſſive.*
3 *Patri non quæritur uſusfructus in iis, in quibus ipſe ſuccedit cum filio.*
4 *De eadem concluſione, & quando non procedat.*
5 *Non de facili in Curia recedunt judices a firmatis in deciſionibus Rotæ.*
6 *Non ſunt cumulandæ ſpecialitates.*
7 *Quomodo judex debeat reflectere ad doctrinas.*
8 *An prohibito uſufructu dicatur prohibita adminiſtratio.*
9 *De ratione, cui innitantur tenentes opinionem, ut cenſeatur etiam prohibita adminiſtratio.*
10 *Tutor bene agit gerendo negotia pupilli ſicuti ſua.*
11 *Pater habet majorem auctoritatem quam tutor, & alienat ſine ſolemnitatibus.*
12 *Eſt item adminiſtrator, quamvis non habeat uſumfructum, ſi filius eſt pupillus.*
13 *Ubi adminiſtratio competat patri jure tutoris.*

14 *De eodem.*
15 *De juſta cauſa alienandi.*
16 *De exitu cauſæ.*

D I S C. XXVII.

1 Ennius de Filonardis, dominus controverſæ domus pro
medietate, iſtam donavit Jacobo, & Petro Franciſco
ex fratre nepotibus, dominis, & poſſeſſoribus alterius me-
dietatis, ac etiam Mario dicti Jacobi filio; Eidemque patri,
& filio, ejus portionem utroque titulo competentem, dona-
vit etiam dictus Petrus Franciſcus, quare Jacobus, tam ex
jure proprio, quam uti pater, ac legitimus adminiſtrator
Marii filii, domum prædictam vendidit Monti pietatis, cu-
jus adminiſtratores, ex prudenti motivo, a Papa etiam ap-
probato, partem ſolo æquarunt, ad effectum reducendi
ipſius Montis domum magis tutam, ad formam inſulæ, a
viis publicis undique circumdatam, reliquam vero partem
remanentem, ne inutilis eſſet, cum nova fabrica, ad for-
mam domus habitabilis reduxerunt; Quibus ſequutis, tam
creditores Jacobi, & Petri Franciſci in judicio ſalviani, quam
dictus Marius in judicio rei vendicationis, prætatis ad eum
jure dominii, ut ſupra ſpectantibus, litem inſtruxerunt co-
ram ejuſdem montis Judice particulari.

2 De judicio autem moto per creditores, in quo punctus
erat, an iſti jus haberent ad novam fabricam, ac meliora-
menta, habetur actum in ſua materia *ſub tit. de cred. diſc.* 24.

Quatenus vero pertinet ad iſtud rei vindicationis, quod
jure dominii, inſtituit Marius venditoris filius; Punctus
erat, an dicta venditio, valide per patrem, etiam nomine
filii, abſque judicis decreto, aliiſque ſolemnitatibus in ju-
re præſcriptis in alienationibus bonorum minorum, præ-
ſertim non conſentientium, fieri potuerit necne.

In hoc autem, ſcribentes pro actore dicebant clarum eſſe
defectum poteſtatis in Jacobo patre, vendendi bona ſtabilia
filii in infantia, vel minori ætate tunc exiſtentis, quoniam
non agebatur de bonis adventitiis filii, in quibus pater habe-
ret uſumfructuum, cujus ratione dicitur legitimus admi-
niſtrator, dum iſta domus obveniebat ex dicta donatione
contemporanee facta utrique, quo caſu patri non acquiri-
tur uſusfructus, per diſpoſitionem text. *in auth. item heredi-*
3 *tas, C. de bonis quæ liberis;* Quamvis enim textus hic loqua-
tur de iis bonis, in quibus pater, ac filius æqualiter ab inte-
ſtato ſuccedunt, atque diſputent DD. an extendatur ad
bona, quæ ex diſpoſitione extranei ad utrumque obveniant,
attamen dicebant, magis veram eſſe opinionem firmantem
extenſionem, ſeu purificationem, utpote firmatam per Ro-
tam, præſertim *in Romana legati* 1. *Julii* 1665. *cor. Vero-
ſpio*, ex deductis *ſub tit. de ſervit.* ad materiam hujus uſuſ-
fructus legalis patri competentis *diſc.* 62. *ubi concordantes.*

Scribens ego pro Monte reo convento, etiam cum ſen-
ſu veritatis per judices quoque agnitæ, ut infra; Dicebam
alienationem eſſe validam, adeout ſine dubio, actori jus
vindicandi ipſam domum non competeret, ſolaque diſpu-
tatio caderet ſuper modo aſſequendi pretium, quod exta-
bat, ut infra.

Imprimis enim negabam aſſumptum, quod patri uſusfru-
ctus non acquireretur, cum probabilius, pro meo ſenſu,
4 in puncto juris videretur contrarium, juxta ea quæ, plures
caſus diſtinguendo, habentur deducta *eod. diſc.* 62. *de ſer-
vitutibus*, ubi habentur auctoritates, quas in præſenti quo-
que deducebam; Et quamvis agnoſcerem, in Curiam ni-
mium difficile, ac pene impoſſibile eſſe judicibus, præſer-
5 tim unicis, ac inferioribus, ſuadere, ut diſcedant ab ea
opinione, cui aſſiſtat aliqua modernior *Rotæ deciſ.* licet
cum auctoritatibus, & efficaciſſimis rationibus convincen-
ter oſtenderetur contrarium eſſe verius; Attamen dicebam
ad id reflectendum eſſe, non ad effectum decidendi quæ-
ſtionem, cum ſuper hoc principalis diſputatio non eſſet,
neque iſte eſſet cauſæ punctus; ſed ad effectum dignoſcendi
eam eſſe quæſtionem ambiguam, & diſputationem, ac
6 propterea, quod conſtitui non poſſet certum aſſumptum,
ex quo deinde aliud aſſumptum, ſive conſequentia dedu-
ci poſſet, quoniam eſſet ſpecies cumulandi fictiones, vel
ſpecialitates, atque ex uno principio dubio, conſequen-
tiam etiam dubiam trahere contra juris principia; In hoc
enim conſiſtere debet judicium, ſeu reflexio judicis, in-
7 ſpiciendi finem, ſeu effectum, ad quem concluſiones,
vel auctoritates deducantur.

Siquidem, etiam in iis bonis, in quibus certum ſit,
quod pater non habeat uſumfructum, adhuc, neque abſolu-
8 tum, ſed etiam diſputabile eſt de jure, an interdicta ſit admi-
niſtratio, quoties prohibitio non proveniat ab homine in
odium patris; ſive ex culpa, vel diffidentia quæ de eo habea-
tur, ſed ex ſola diſpoſitione legis, probabiliorque videtur
contraria, ut cæteris relatis habetur apud Apont. *conſ.* 19. *n.*
30. Caſtill. *de uſufr. c.* 3. *n.* 59. *& ſeq.* Rota *dec.* 103. *in fine,
part.* 6. *rec.* cum aliis in dicta ſua materia *ſub tit. de ſervit.*

Et quamvis non deſint tenentes contrarium, Et quicquid
ſit de una, vel altera opinione, ubi certum eſſet primum præſup-
poſitum incompetentiæ uſusfructus, ex quo de conſequenti
reſultet hæc alia incompetentia adminiſtrationis, de cujus
interdictione principaliter ageretur; Attamen ſatis impro-
prium erat, in utroque articulo adeo dubio & diſputabili
conſtituere certa præſuppoſita, ex quibus reſultaret alterum
deficientis poteſtatis annullantis actum jam initum cum bo-
na fide, ac juſta credulitate, quæ ob diverſam opinionem,
ut ſupra haberi potuit; Et ſic magnus erat cumulus ſpeciali-
tatum, ſeu illationum, ac deductionum dubii ex dubio.

Præterea dicebam quod omnis difficultas deſuper ceſſabat
ex eo, quod in hac ultima quæſtione, an ſcilicet præſup-
poſito pro certo dicto aſſumpto incompetentiæ uſusfructus,
de conſequenti reſultaret incompetentia adminiſtrationis,
Quoties dicta uſusfructus incompetentia non provenit ab
expreſſo judicio hominis, ſed a ſola diſpoſitione legis *in d.
authen. item hereditas*, ſive ab extenſione, quam DD. ei
tradiderunt; DD. tenentes diverſam opinionem ſuper con-
ſequenti incompetentia adminiſtrationis reſultante ab alte- 9
ra incompetentia uſusfructus, in ea unica ratione fundan-
tur, quod ideo lex confidit de patre in adminiſtratione bo-
norum filii, atque ejus judicio in dubio defert, majoremque
tribuit poteſtatem, quam præbeat tutori, vel curatori, adeo-
ut non ſubjaceat illis ſolemnitatibus, quibus iſti ſubjacent,
quia ſcilicet ipſe quoque, ratione uſusfructus, proprium,
& commune intereſſe habet, ideoque cum affectione pa-
terna concurrit etiam intereſſe proprium, ut advertunt
Tiraquell. *in leg. ſi unquam, in præfat. n.* 29. *in fine verſ.
adde aliam rationem*, Covarr. *lib.* 1. *var. cap.* 8. *n.* 6. Rota
apud Gregor. *dec.* 354. *n.* 6. *&* 7. & alii. Atque hinc
trahitur conſequentia, quod ceſſante dicto intereſſe, ceſ-
ſare debeat dicta major fiducia.

Iſta vero conſideratio in hac facti ſpecie ceſſabat, quo-
niam, ubi etiam tanquam certa admitteretur incompeten-
tia uſusfructus, adhuc vigebat dicta ratio communionis
proprii intereſſe, quinimo erat majus illud patris, ad quem
pro longe majoribus portionibus domus pertinebat; Un-
de propterea, ſi in tutore habemus, quod ubi gerat ne- 10
gotia pupilli, eodem modo quo gerit propria, quis nem-
pe negotium commune ſit, pro ejus judicio eſt præſum-
ptio, donec iſta per contrariam probationem, vel for-
tiorem præſumptionem excludatur, ut apud Buratt. *dec.*
239. *n* 5. *verſ. ſicut etiam dicitur.*

Multo magis idem dicendum eſt in patre, cui lex abſque
dubio majorem dedit poteſtatem, dum accedente juſta cau-
ſa, poteſt ſine decreto judicis, aliiſque ſolemnitatibus, alie-
nare bona filii, quamvis pupilli, vel minoris, Azzo *in* 11
ſumma, Cod. de bonis quæ liberis, num. 11. Simoncell. *de
decreto, lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 9. Rota apud Buratt. *dec.* 657. *n.*
6. *& in Romana diviſionis* 15. *Junii* 1640. *cor. Bichio,
& dec.* 238. *n.* 10. *&* 11. *part.* 8. *rec.* & admittitur *in
dec.* 413. *n.* 74. *& ſeqq. part.* 9. ubi late de invalida alie-
natione facta per patrem ex defectu juſtæ cauſæ.

Omniſque difficultas in hac facti ſpecie ceſſabat, quo-
niam, etiam in ſenſu tenentium dictam opinionem, ut ex 12
incompetentia uſusfructus, reſultet etiam incompetentia
adminiſtrationis, id procedit, ubi filius ſit major, qui poſ-
ſit per ſeipſum ejus bona adminiſtrare, ſecus autem duran-
te ejus pupillari, ſeu alias imperfecta ætate, cum tunc ve-
rius, magiſque receptum ſit, quoties prohibitio non pro-
venit ab homine, ex odio, vel culpa, ſed ſolum a ſubtili-
tate juris, pater adhuc dicatur legitimus adminiſtrator, ex
iis quæ, antiquioribus relatis, habentur apud Gratian. *di-
ſcept.* 365. *num.* 45. *& ſequent.* Caſtill. *de uſufr. dict. cap.* 3.
num. 59. *& ſequent.* plene Giurb. *obſerv.* 86. *num.* 7. Salgad.
in labyrint. part. 1. *cap.* 27. *num.* 34. *& ſequent.* Rota *dict.
dec.* 103. *n.* 16. *part* 6. *rec.* & hic erat caſus.

Replicabant ſcribentes pro actore, non negando dictam
limitationem, quod cum iſto caſu, præſuppoſita incompe-
tentia adminiſtrationis jure patriæ poteſtatis, ea compete- 13
re diceretur potius jure tutoris, vel curatoris, neceſſariæ
eſſent eædem ſolemnitates, quæ in tutore, vel curatore
deſiderantur, ut apud Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.*
2. *n.* 6. *& n.* 83. *cum ſeq.* Caſtill. *de uſufructu, dict. cap.*
3. *n.* 72. *apud quos cæteri.*

Ve-

Verum id continere videbatur æquivocum; Iſta etenim propoſitio recte procedit, ubi ageretur de filio emancipa-
14 to, ſeu alias a paterna poteſtate exempto, adeout non intret illud jus, quod ratione patriæ poteſtatis, attento jure antiquo, patri competebat, ut quidquid filius acquireret, totum eſſet ſuum; Attento vero jure moderno Codicis, per quod peculiorum introductio facta eſt, in recompenſam dictæ majoris pertinentiæ, iſta prærogativa conceſſa eſt, & conſequenter intrat ſolum terminus tutelæ, vel curæ, quæ ſecum trahit dictam neceſſitatem, atque cum hoc præſuppoſito procedunt antiquiores plene deducti per Tiraquell. *in d. leg. ſi unquam, in præf. n.* 30. *cum ſeq.* ac pertranſeunt moderniores, ut apud Paſch. & Caſtill. *ubi ſupra*; Sed ubi patria poteſtas adeſt, tunc qualitas minoris, vel pupillaris ætatis non facit, ut pater jure tutoris, vel curatoris vere cenſendus veniat, cum id contineat errorem in terminis dum exiſtens in aliena poteſtate, tutorem habere non poteſt; Sed id facit, ut ceſſet illa incompetentia adminiſtrationis, quam ex incompetentia uſusfructus una opinio intrare credit in ſolo caſu, in quo filius major poſſit per ſeipſum adminiſtrare, & non alias, quoniam dato hoc defectu adminiſtrandi per ſe ipſum, perneceſſe alium adminiſtratorem dare oporteat, ideoque nimis incongruum, ac irrationabile eſt, ut ſpreto patre, extraneus deputandus veniat, quoties non urgeat dicta ratio odii, ſeu diffidentiæ habitæ per teſtatorem; Et ſic circumſtantia minoris, vel pupillaris ætatis, conſiderabilis eſt, ad effectum faciendi ceſſare limitationem, ut propterea regula generalis, quæ patri aſſiſtit, locum habeat jure paterno, non autem tutelari.

Juſta vero cauſa erat incontrovertibilis, quoniam cum donatio haberet onus extinguendi aliqua debita utriuſque donatoris, quæ erant ſub gravibus uſuris, vel fructibus, adeo-
15 ut juxta frequentiorem contingentiam æs alienum vix adæquans medietatem pretii domus, majorem produceret fructum paſſivum, quam importaret fructus activus ipſius rei, ideoque expediens erat dictam alienationem facere, potiſſime vero ex dicta conſideratione, quod longe majus erat intereſſe proprium ipſius patris, Ac etiam, quia dici potuit alienatio potius neceſſaria, quam voluntaria, non ſolum quia ſupponebatur id ſequutum fuiſſe ex chirographo Pontificio in eodem inſtrumento venditionis enunciato, cujus etiam plura adminicula dabantur, cum poteſtate cogendi invitos ad vendendum, ad effectum reducendi domum ad formam inſulæ pro majori ſecuritate, ut ſupra, ſed etiam quia ubi dictum chirographum ceſſaret, id fieri potuiſſet de jure juxta terminos text. *in l. ſi quis ſepulchrum, ff. de relig. & ſumpt. funer.* de cujus materia habetur in hoc propoſito, pluties actum *ſub d. tit. de ſervit.*

Judex primæ inſtantiæ, habendo alienationem pro validа immiſſionem actori dedit pro ejus ratis ad pretium,
16 quod exiſtebat inveſtitum in loca montium cum vinculis annexis, ſed quoniam ultra vinculum evictionis, quod eſt connaturale, dicta loca montium aliud habebant vinculum multiplici uſque ad integrum valorem, ut ita conſultum remaneret emptori, ſupplendo illam pretii partem, quæ erogata erat in extinctionem æris alieni ejuſdem Jacobi patris, hinc Judex ſecundæ inſtantiæ, reformando primam ſententiam, mandavit deleri hoc vinculum pro rata ſpectante ad portiones filii, quæ affici non poterant pro debito patris, atque mihi quamvis ſcribenti in contrarium id juſtum, ac probabile viſum eſt, quamvis in facto ſupponeretur etiam hanc difficultatem tolli ex eo, quod ipſe actor haberet in manibus quædam bona ex pretio comparata, ejus vitilem adæquantia.

ANNOT. AD DISC. XXVII.

AD materiam uſusfructus legalis patri competentis videri poterunt deducta *ſub tit. de ſervit. diſc.* 60. *& ſeq. & in eod. tit. diſc.* 106. & 107.

ROMANA CENSUS, PRO MARCHIONE MARTIO URSINO CUM ALBERTIS, ET GILLIANIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Marchione.

De Statutis 113. & 151. Urbis præſcribentibus certas ſolemnitates in contractibus, & alienationibus bonorum ſtabilium minorum, an procedant in impoſitione cenſus? Et quæ ſint iſtæ ſolemnitates.

Card. de Luca, Lib. VII.

SUMMARIUM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Quæ ſint ſolemnitates Statuti* 151.
4 *Quod cenſus non veniat appellatione bonorum ſtabilium, ſed conſtituat tertiam ſpeciem, ideoque non veniat ſub Statuto, &* n. 10.
5 *Actus neceſſarius pro ſolutione debiti paterni ſubſtinetur etiam ſine ſolemnitatibus.*
6 *De probatione verſionis.*
7 *Minor factus major obſervando contractum, illum ratificat.*
8 *De Statuto* 113. *& quod non ſervata ejus forma actus corruat.*
9 *An Statuta* 113. *&* 151. *procedant disjunctive, vel conjunctive.*
10 *Quod cenſus impoſitio veniat ſub Statuto* 113. *ac ſub prohibitione alienationis ſtabilium.*
11 *Ubi minor habet curatorem generalem, ſine iſto non poſſunt deputari curatores ſpeciales.*
12 *Citatio procuratorum facta pro uno loco, non afficit, ſi contractus fiat in alio loco.*
13 *Habenti curatorem generalem non datur alius curator ſpecialis abſque neceſſitate.*
14 *Et abſentia curatoris ad tempus non attenditur, ſi neceſſitas non urget.*
15 *In prohibitis non defertur confeſſioni.*
16 *Quando procedi poſſit ad alienationem bonorum pupilli, vel minoris.*
17 *Ubi actus eſt nullus, tenetur ſolum minor de in rem verſo.*
18 *Ratificatio non inducitur ſine explicita ſcientia facti, & juris.*
19 *An in terminis Statuti* 151. *requiratur cauſa juſta utilitatis, vel neceſſitatis.*
20 *Ea tamen requiritur in terminis Statuti* 113.
21 *Curator ſpecialis deputari ſolitus in actu contrahendi ad nil prodeſt.*
22 *De invalida obligatione mulieris in eodem contractu cum minore.*
23 *An exiſtente invalida obligatione principalis, corruat illa fidejuſſoris, vel correi.*

DISC. XXVIII.

SUb aſſertione neceſſitatis ſolvendi mutuum præcedenter 1
contractum cum Alano de Albertis, ad effectum ſolvendi quoddam legatum paternum, Mahetbales de Urſinis minor, ſub fidejuſſione Portiæ Vitelliæ matris, ac ejuſdem Alani de anno 1600. cenſum impoſuit ad favorem Federici Caballi, cujus hæredibus, ſeu alias cauſam ab eo habentibus pulſantibus Marchionem Martium filium, & hæredem cor. A. C. ab iſto prodiit ſententia abſolutoria, dicti cenſus nullitatem a reo convento oppoſitam; Introductaque per appellationem cauſa in Rota cor. Bontlemont, atque dato dubio, an cenſus eſſet validus, ſub die 15. Maii
1662. ad favorem ejuſdem Marchionis negativa prodiit 2
reſolutio, cui actores acquieverunt.

In his autem diſputationibus in utroque Tribunali habitis, præſertim in unica Rotali, tria erant fundamenta Scribentium pro actoribus pro elidenda objecta nullitate, qua ceſſante, fundata remanebat eorum intentio, ſtante publico inſtrumento faciente probationem probatam; Primo quod
ſatisfactum eſſet ſolemnitatibus, quæ in contractibus mi- 3
norum præſcribuntur per Statutum 151. conſiſtentibus in decreto Judicis, & in interventu duorum proximiorum, vel in eorum defectum, curatoris ab eodem Judice deputati, non attenta alia ſolemnitate requiſita per aliud Statutum 113. alterius curatoris, cum illud loquatur de alienatione bonorum ſtabilium, ſub quorum nomine in Sta-
tutis a jure exorbitantibus ſtricte intelligendis ad limites 4
verborum, non veniunt impoſitiones cenſuum, multas deſuper cumulando auctoritates collectas per Cenc. *de cenſibus quæſt.* 30. *n.* 1. *& ſeqq.* firmantes quod cenſus non dicuntur bona ſtabilia, neque loco circumſcribuntur, aut eorum nomine veniunt, ſed potius ſub nomine jurium, & actionum, ſive tertiam ſpeciem conſtituunt.

Secundo, quod ubi etiam nullæ adhibitæ fuiſſent ſolemnitates, adhuc actus ſubſtineri deberet, utpote neceſſarius ma-
gis, quam voluntarius, pro ſatisfaciendo paterno legato 5
firmatis *dec.* 34. *n.* 5. poſt Cenc. *de conſ. dec.* 776. *n.* 2. *&* 3. *part.* 2. *rec.* Duran. *dec.* 26. *dec.* 39. *n.* 8. *&* 9. & in aliis, quæ cumulabantur; Plura etiam deducendo circa ea,

quæ habemus ſuper præſumptiva probatione verſionis in
6 cauſam expreſſam ob neceſſitatem ſolvendi, ac ſubſequu-
tam de recenti ſolutionem, non conſtito quod ſolvens ha-
beret aliunde promptas pecunias, ex deductis apud Surd.
dec. 55. *n.* 7. *& ſeq.* Franch. *dec.* 97. ubi Add. Rot. *dec.* 481. *n.* 5.
& ſeq. p. 5. *rec.* cum aliis per Amat. *reſol.* 3. *n.* 59. & pluries *ſub
tit. de credito*, potiſſime ſtante decreto Judicis, pro quo
eſt præſumptio, ut advertitur *d. dec.* 481. *part.* 5. *rec.*

Et tertio demum ob ratificationem ejuſdem Maherbalis
facti majoris reſultantem a continuata fructuum ſolutione
per plurium annorum ſpatium, ex deduct. *dec.* 1. *n.* 8. *p.* 5. *rec.*
7 *dec.* 81. *n.* 3. *& ſeq. p.* 8. apud Ottob. *dec.* 126. *n.* 10. *& pluries*.
His tamen non obſtantibus; Scribens ego pro Martio reo
convento, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam pro invali-
ditate reſpondendum eſſe, unde propterea reſolutio, juſta,
beneque fundata viſa eſt, ſtante clara diſpoſitione Statuti
113. ut in alienationibus faciendis per minores, ultra inter-
8 ventum, ac auctoritatem ordinarii curatoris, ac etiam il-
lum judicis, intervenire quoque debeant proximiores, vel
eorum loco alter curator ad formam alterius Statuti 151.
unde cum hæc ſervata non eſſent ob interventum unius cu-
ratoris tantum, tunc ad illum actum deputati, plana rema-
nebat nullitas ob decretum irritans in utroque Statuto con-
tentum, ut *dec.* 14. *&* 25. *p.* 5. *rec. dec.* 190. *p.* 8. *& ſæpius*.

Et quamvis apud noſtros majores controverſum ſit, an
hæc duo Statuta disjunctive attendenda veniant, adeout
ſervando ſolemnitates in uno præſcriptas, non oporteat
ſervare alias, Attamen hodie extra controverſiam receptum
eſt, ut ea attendi debeant conjunctive, eorumque combi-
9 nationi locum eſſe debeat, ubi agatur de alienatione ſta-
bilium, de quo loquitur Statutum 113. remanente ſolo
Statuto 151. in aliis contractibus, qui formalem aliena-
tionem non importent, ut *dec.* 153. *n.* 13. *part.* 1. *rec. d.
dec.* 25. *n. fin. part.* 5. & in hujus cauſæ deciſione, ac fre-
quenter: Atque ſupponebatur per Scribentes in contrarium;
dum recte conſcii, quod hodie ſit concluſio plana, ſuper
hoc non inſiſtebant, ſed conabantur evitare dictum Sta-
tutum 113. ex eo quod loquens de bonis ſtabilibus, non
caperet impoſitionem cenſuum, ut ſupra.

Verum hoc erat refugium ſatis debile, quoniam ut plu-
ries advertitur ſupra, *diſc.* 1. & in aliis occaſione aliena-
10 tionis bonorum Eccleſiæ, & *diſc. proxime præcedentibus*,
occaſione alienationis bonorum Communitatum, ſatis re-
ceptum eſt, cenſuum impoſitionem venire ſub prohibita
alienatione ſtabilium, Atque ultra ibi deducta, in his
ſpecialibus terminis firmatis *dec.* 33. apud Martin. Andr.
n. 1. *&* 2. *repetit. dec.* 668. *part.* 1. *rec. d. dec.* 190. *in
principio part.* 8. apud Merlin. *dec.* 540. *n.* 1. *& per to-
tum*, cum aliis in hujus cauſæ deciſione.

Clarius vero, quia, ubi etiam ad formam dicti Statuti 113.
ita combinati, cum altero 151. duo curatores a Judice, tunc
11 ad illum actum deputati fuiſſent, adhuc id non ſuffragare-
tur, dum jam minor habebat curatores ordinarios a teſta-
tore deputatos, atque a Judice confirmatos, ideoque ſa-
tisfactum non remanebat Statuto, quod exigit interven-
tum curatoris ordinarii, & alterius accidentalis tunc depu-
tandi per Judicem in locum proximiorum; Nil obſtante
quod affectate ſumpta eſſet occaſio abſentiæ unius ex dictis
curatoribus, quodque alter citatus comparere neglexerit;
Tum quia difficultas removebatur ex facto, quod ſcilicet
non bene probaretur præſuppoſita abſentia unius, neque
bene concepta eſſet citatio alterius, dum contractus initus
12 fuit in loco diverſo ab eo, qui in citatione enunciabatur,
quod ſufficit, ut ille dici non poſſit contumax, ex plene de-
ductis per Ubert. *de cit. tom.* 2. *c.* 9. *n.* 34. *& ſeq. & in deciſ.*

Tum clarius, quoniam hujuſmodi forma procedendi lo-
cum habet in ea deputatione curatoris, quæ fiat in locum
13 proximiorum, nullum officium neceſſarium habentium ſu-
per minoris defenſione; Secus autem ubi agitur de curatore
ordinario, an generali, teſtamentario, vel dativo, quoniam ha-
benti curatorem generalem, alter curator non deputatur ſpe-
cialis, niſi eo remoto, vel, ubi cauſa cognita, ratio legiti-
mi impedimenti ita exigat, ad text. *in l. curatorem, C. qui dare
tutor. vel curator. & l. cum jure habenti, Cod. qui petant tutores*,
cum concordantibus relatis apud Caval. *dec.* 257. *n.* 6. repetit.
dec. 49. poſt Picum *ad Statuta, dec.* 114. *n.* 8. *p.* 7. *rec. & in aliis*.

Et quamvis bene juſtificata fuiſſet præſuppoſita dictorum
curatorum abſentia ad breve tempus, non exinde licitum
14 reddebatur ad hujuſmodi deputationem devenire, cum age-
retur de actu voluntario, quem nulla neceſſitas cogebat,
magis una die, quam altera gerere, dum nullum in mora
periculum urgebat, atque alias inanes remanerent tot ſo-
lemnitates, ac diligentiæ per legem, in tutorum, & cu-
ratorum deputationibus, vel confirmationibus deſideratæ,
ſi ita de facili eludi poſſent, quodque ignaro curatori ordi-
nario, ita minor, mediante hujuſmodi ſpeciali deputatio-
ne perſonæ talis qualis, & adventitiæ, (ut ſtylus docet)
abſque aliqua inquiſitione, vel cauſæ cognitione, aliena-
tiones, alioſque præjudiciales contractus facere poſſet.

Quo vero ad alterum fundamentum neceſſitatis pro diſ-
ſolvendo debito legitime contracto, ex cauſa legati pa-
terni; Ultra motiva in facto conſiſtentia, quod ſcilicet
de dicta præſuppoſita ſolutione, ac verſione non conſta-
ret aliter, quam per confeſſionem in ipſamet impoſitione
cenſus, in prohibitis abſque dubio non attendendam, ex 15
receptiſſima, hodieque plana propoſitione, quod prohibi-
tus contrahere, vel alienare, eſt etiam prohibitus confi-
teri, ne indirecte ſequatur quod directe prohibitum eſt,
atque ita lex verbis potius, quam rebus impoſita rema-
neat, ut alibi frequenter advertitur.

Adhuc in puncto juris advertebam id non ſuffragari,
etiam ſi dicta ſolutio bene probata eſſet, quoniam ut ha-
bemus ad marginem textus *in leg. lex quæ tutores, C. de
adminiſtr. tutor.* non ex eo, quod urgeat debitum a pu-
pillo, vel minore ſolvendum, ergo ſequitur, quod licita 16
ſit alienatio, præſertim bonorum ſtabilium, vel æquipol-
lentium, cum iſta non permittatur, niſi in ſubſidium,
& quando alias conſuli non poteſt cum pecunia, vel mo-
bilibus, ſeu fructibus, ac propterea ad hunc effectum lex
induxit ſolemnitates, præſertim interventum judicis, &
curatoris, ut ita bene examinarentur.

Et conſequenter ubi etiam de dicta verſione conſtaret,
competeret quidem ei, qui pecuniam dedit, æquitativa
actio de in rem verſo ad limites utilitatis, ſeu verſionis, 17
ne alias daretur locupletatio minoris de alieno, cum lex
provideat, ut pupilli, ac minores non decipiantur, ne-
que damnificentur de proprio, non autem ut alios deci-
piant, ac de alieno locupletentur, ut etiam de Eccleſia
advertitur ſupra, *diſc.* 1. *& in aliis*, non tamen exinde
inferri poterat ad validitatem alienationis.

Demum quoad ultimum motivum ratificationis dedu-
ctæ ex ſubſequuta obſervantia per ſolutionem fructuum,
facilis erat reſponſio, cum hodie nimis plana, receptaque
concluſio ſit, ut ad hujuſmodi ratificationem inducendam,
neceſſaria ſit ſcientia certa, & poſitiva nullitatis, tam
facti, quam juris, adeout minor factus major, de his
recte conſcius voluerit tanquam ex integro debitum agno- 18
ſcere, ſecus autem, ubi fructus ſolvere potuerit, ex fal-
ſo præſuppoſito, quia ſe ad id obligatum crediderit, ex
iis, quæ aliis relatis plene habentur apud Rojas *dec.* 82.
n. 8. *&* 9. apud Celſ. *dec.* 149. *n.* 13. apud Ottob. *dec.*
204. *n.* 5. *dec.* 80. *n.* 3. *& ſeq. part.* 10. *rec.* & in hujus
cauſæ deciſione, ac paſſim.

Eoque magis iſtius contractus nullitas erat manifeſta,
non conſtito de neceſſitate, ac verſione, ut ſupra, quo-
niam attento ſolo Statuto 151. quamvis juxta opinionem, 19
cum qua hodie vivitur, ultra ſolemnitates, concurrere
quoque debeat cauſa juſta, quæ ſit vera, tam de jure,
quam de facto, ut nempe ſit utilis, vel ſaltem non dam-
noſa, ex iis, quæ habentur *diſc. proxime ſeq.* Attamen,
ut ibidem advertitur, hoc eſt ſub quæſtione, cum Statu-
tum ita explicite non diſponat, atque ut in aliis *diſc.
ſeqq.* advertitur, juſta cauſa verificari poteſt, abſque actua-
li utilitate, vel præciſa neceſſitate, ex cauſa ſcilicet con-
gruentiæ, vel naturalis impulſus.

Secus autem, ubi agitur de formalibus alienationibus
faciendis per minores, quoniam dictum alterum Statutum
113. ita innovando, ſeu clarius explicando juris commu- 20
nis diſpoſitionem, expreſſe, ac præciſe exigit utilitatem
evidentem; Et conſequenter eo magis præcedere debebat
inquiſitio facienda per ordinarium curatorem generalem,
bene informatum de ſtatu patrimonii, & an aliunde ex fru-
ctibus, vel mobilibus dictum debitum ex cauſa legati pa-
terni extingui potuerit, abſque neceſſitate deveniendi ad di-
ctam alienationem, de quo nullam informationem habe-
re poterat ille particularis adventitius curator, pro qua-
dam cæremonia, ſeu formalitate deputatus, & qui reve- 21
ra ad nihil deſervit, ut quotidiana praxis docet; Unde
merito, ac prudenter Tribunalia, neglectis materialibus
ſolemnitatibus, quamvis punctualiter, & diligentiſſime
adhibitis, principaliter ad cauſam reſpiciunt.

Actum quoque fuit de validitate obligationis Portiæ ma-
tris pro filio fidejubentis; Sed nimium facile fuit hunc pun-
ctum ſuperare, cum iſtius reſpectu deficerent etiam ſolemni- 22
tates

tates materiales, dum unicus curator deputatus minori, non poterat hanc aliam perſonam auctorizare; Et ulterius corruente contractu in filio, qui erat principalis, corruebat etiam obligatio matris, Non quidem ex regula, ut corruente obligatione principali, corruat etiam acceſſoria fidejuſſoris, cum in non prohibitis iſta concluſio de facto inutilis reddita videatur, ob praxim, ut fidejuſſores ſe obligent tamquam principales correos, ac principaliter, & in ſolidum, quo caſu ea non procedit, ex deductis apud Greg.
23 & Adden. *deciſ.* 221. 560. *&* 564. *dec.* 510. *part.* 5. *rec.* ubi Adden. plura cumulant, & pluries *ſub tit. de credit.* Sed ex falſa cauſa, ſive ex ejus deficientia, cum poſita invalida obligatione minoris, qui erat principalis contrahens, ita mulieri conſultum non remaneret ſuper ejus indemnitate, ſeu relevatione, & conſequenter obligatio remanebat ſine cauſa, vel iſta erat evidenter læſiva, & damnoſa.

ANNOT. AD DISC. XXVIII. & ſeqq. uſque ad Diſc. XXXV. incluſive.

AGitur in his diſcurſibus de materia alienationum, & contractuum minorum, & mulierum, non ſervatis ſolemnitatibus Statutariis, de qua actum quoque habetur in *hoc eod. tit. diſc.* 55. 57. *cum plurib. ſeqq.* qui bene conferunt ad diſcurſus jam editos. Etenim ad *diſc.* 29. videri poterunt deducta *diſc.* 55. *&* 61. Ad *diſc.* 30. circa qualitatem doctoratus, ea quæ habentur *diſc.* 63. Ad *diſc.* 28. 31. & in alia ſuper ſolemnitatibus Statuti Urbis 113. & 151. videantur deducta *diſc.* 65. *&* 66. Atque ad *diſc.* 34. conferunt deducta *diſc.* 58.

PARMEN. OBLIGATIONIS, PRO MARCHIONISSIS DE SCUFFONIS, CUM BERNARDO DE CORRADIS.

Reſponſum extra Curiam.

An valeat contractus geſtus per illum, qui ex Statuto ſit major in propria patria, extra territorium, & in loco ubi ſit minor; Vel e contra, ſi in patria ſit minor, & in loco contractus major.

Et an minor cum juramento aſſerens ſe majorem, valide obligetur necne.

S U M M A R I U M.

1 *DE Statutis Parmæ, & Status Pallavicini circa minores.*
2 *Facti ſeries.*
3 *De materia Statutorum, & an ligent ſubditos extra territorium remiſſive.*
4 *Ubi agitur de forma, vel ſolemnitate contractus, attenditur ejus locus.*
5 *Diſtinguuntur caſus de minore contrahente extra propriam patriam, & de ſtatutis reducentibus minorem ætatem.*
6 *Minor, qui contrahat extra patriam in loco, in quo eſſet major, adhuc male contrahit.*
7 *E contra ille, qui eſt major in patria, valide contrahit in loco, in quo eſſet minor.*
8 *Idem in actis judicialibus.*
9 *De ratione concluſionum, de quibus n. 6. & ſeqq.*
10 *Reduplicatio perſonarum formalium in una materiali non intrat in iis, quæ pendent ab intellectu, vel animo.*
11 *De ratione, ob quam jura municipalia abbreviarunt minorem ætatem.*
12 *De diſtinctione caſuum circa concluſionem, quod minori habilitato ad contrahendum competit reſtitutio in integrum ratione læſionis.*
13 *Procedit ubi actus valeat ratione juramenti.*
14 *De ratione, ob quam ratione læſionis minor eſt reſtituendus.*
15 *Idem de habilitatione reſultante a venia ætatis.*
16 *De diſtinctione circa juramentum promiſſorium, & aſſertorium.*
17 *Majores cautelæ augent ſuſpicionem circumventionis.*
18 *De alia habilitatione minoris diſpenſativa.*
19 *Et de alia generali, qua ſtatutum generaliter abbreviat ætatem.*
20 *Quando ſtatutum diſponat juxta hunc ultimum modum.*
21 *Et de ratione, ac de origine ſtatus Pallavicini.*
22 *An & quando minor cum juramento aſſerens ſe majorem, ſibi præjudicet.*
23 *Diſtinguuntur plures caſus.*
24 *Ubi creditor eſt doli particeps, aſſertio non ſuffragatur.*
25 *Quid in dubio, & ubi de nullius dolo conſtat.*
26 *Ubi minor eſt in dolo, cujus creditor non ſit particeps, ſed in bona fide, minori non ſuccurritur.*
27 *De applicatione ad dictas diſtinctiones.*
28 *De circumſtantiis arguentibus dolum in creditore.*
29 *&* 30. *Quomodo hæc materia regulanda, & decidenda ſit.*

D I S C. XXIX.

DIſponente Statuto Status Pallavicini, ut minores 20. annorum, non niſi cum certis ſolemnitatibus con- 1
trahere poſſint, majores autem 20. annorum, poſſint libere, & abſolute contrahere, ac valeant eorum contractus, & diſtractus, non obſtante aliqua juris communis diſpoſitione; Civitatis autem Parmæ Statuto, abſque certis ſolemnitatibus inhabilitante minores 25. annorum: Cum Bernardus de Corradis, origine, ac domicilio ſubditus dicti Status Pallavicini, in ætate 23. annorum conſtitutus, ſe in ſolidum in dicta Civitate Parmæ ob- 2
ligaſſet cum Jacobo principali conductore aliquorum bonorum pro ſolutione penſionis, pro cujus reſidualiſumma libr. 11. m. dicto Jacobo defecto, conveniebatur per Marchioniſſam de Scuffonis, de duobus ipſe excipiebat; Primo de invaliditate obligationis, ob non ſervatas ſolemnitates dicti Statuti Parmen. tanquam loci contractus; Et ſecundo, quod ubi attendendum eſſet Statutum ejus patriæ habilitativum ad contrahendum, adhuc tamen, cum ageretur de obligatione fidejuſſoria, ſibi concedenda eſſet reſtitutio in integrum; Quare deſuper ex parte actricum conſului.

Reſpondi, neutram exceptionem ſubſiſtere; Quatenus enim pertinet ad primam, quidquid noſtri majores, pro ingeniorum varietate, ſive pro cauſarum opportunitate, nil in parte pacificum relinquendo, variaverint, circa minores, vel alios inhabiles extra propriam patriam 3
contrahentes in loco diverſo, ubi ſint forenſes, an ſcilicet leges loci contractus, vel illæ loci perſonæ attendi debeant, & quando ſtatuta obligent forenſes, necne, ſuper quo aliqua inſinuantur *ſub tit. de dote, diſc.* 143. occaſione agendi de ſtatutis dotium moderatoriis; Ac etiam de operatione ſtatutorum extra territorium, vel reſpective in territorio contra forenſes, vel non ſubditos *ſub titul. de ſucceſſ.* ubi occaſione ſtatutorum excludentium fœminas propter maſculos, vel cognatos propter agnatos, major, ac particularis eſt ſtatutorum ſedes; Omiſſiſque aliis caſibus ad rem non facientibus, & præſertim ubi agatur de ſolemnitatibus reſpicientibus formam, vel ſolemnitatem actus, quo caſu, ut patet ex infra allegandis ex recepta diſtinctione Bartoli *in leg. cunctos populos, Cod. de* 4
Summ. Trinit. &c. locus contractus attendi debet etiam reſpectu forenſium.

In præciſis terminis minoris, abſque certa ſolemnitate inhabilitati ad contrahendum, & ſic in caſu alterius partis diſtinctionis Bartoli ſuper habilitatione perſonæ, duo caſus deſuper cadere ſolent ſub quæſtione, Unus eſt frequentior, quando ille, qui in propria patria eſſet minor, 5
ac inhabilitatus, contraheret extra territorium in loco, in quo eſſet major, & habilis, puta, quia civis Peruſinus, minor annis 25. ad quos minor ætas ad limites juris communis protrahitur, major autem annis 20. contraheret in Urbe, ubi ex ſtatuto 47. lib. 1. majores hæc ætate in omnibus habentur pro majoribus, ac habilibus; Sive quod civis Romanus minor annis 20. ſed major annis 18. contraheret in Regno Neapolitano, ubi ex Conſtitutione Regni incipien. *Minorum jura*, & clarius per *pragmaticam primam de minoribus*, omnem quæſtionem dirimentem, majores 18. annis reputantur in omnibus pro majoribus, Alter vero caſus eſt converſus, hujus controverſiæ præciſus, ubi ſcilicet in patria eſſet major, & habilis, atque contraheret in alio loco ubi eſſet minor, quia nempe Romanus major annis 20. ſed minor 25. contraheret in Civitate Peruſiæ, vel Neapolitanus major 18. ſed minor 20. contraheret in Urbe cum ſimilibus.

In primo caſu quidquid alias variatum fuerit, Rota tamquam meliorem firmavit opinionem, ut attendi debeat ſtatutum perſonæ quamvis contrahentis extra territorium,

tium, ut *deciſ.* 260. *num.* 6. & *deciſ.* 294. *num.* 3. *cum ſeqq.*
6 & *num* 8. *part.* 6. *recent.* eademque quæſtio acrius reaſſum-
pta fuit in Romana, ſeu Peruſina cenſus 12. Decembris
1644. & 23. Junii 1645. coram Bichin, & quarum prima
eſt etiam repetita *deciſ.* 162. *num.* 6. poſt Zacch. *de oblig.*
in quibus, præſertim in ſecunda, reſpondetur *ad diſc.* 62.
81. & 119. *part.* 7. *recent.* quæ ſunt revocatoriæ dictarum
dec. 260. & 294. *part.* 6. ut revocatio procedat ex præcepto
ejuſdem debitoris, qui moriens mandavit ea debita ſolvi,
non autem ex cauſa validitatis actus, cum in hac parte re-
ceſſum non ſit, atque cum hac opinione tamquam hodie
recepta, proceditur *deciſ.* 126. *num.* 54. & *ſeqq. part.* 12.
& *in aliis.*

7. In altero autem caſu converſo, ut idem dicendum ſit,
antiquioribus relatis firmatur per eamdem Rotam apud Se-
raph. *deciſ.* 746. *numer.* 3. & 4. quæ reputatur in materia
magiſtralis, ac etiam in Romana ſocietatis officii 29. Maii
1623. coram Remboldo, cujus particula regiſtrata eſt in-
ter *deciſ.* Billot. *deciſ.* 12. ubi de cive Romano majore 20.
& minore 25. annorum, contrahente in hac Civitate Par-
mæ eademque deciſio refertur per Baren. *de effect. minor.*
atat. circa contract. in præluđ. num. 7. ac etiam ſequendo di-
ctam deciſionem Seraph. firmat Fenzon. *ad dict. Statutum*
47. *Urbis num.* 12. atque occaſione actorum judicialium fir-
mavit etiam Rota antiqua apud Puteum *deciſ.* 365. *lib.* 3.
ubi de Neapolitano majore 18. annorum, ſed minore 20.
deputante procuratorem ad lites in Urbe, ut actus ſit vali-
dus, quod etiam in eiſdem terminis recentiori tempore fir-
matum fuit in Reatina Caſtrorum 21. Junii 1666. coram
Bourlemont; Non reaſſumendo ſuper utroque caſu aucto-
8 ritates idem verius firmantes, utpore in dictis deciſionibus
deductas, quia genium, ac ſtylus, ineptum tranſcriptoris,
vel collectoris munus nimium prohibent.

Cumque genium, ac ſtylus in iis, quæ per caſum legis,
vel canonis cap eſſe determinata non ſunt, nimium abhor-
rerent immorari in ſolo dicto DD. non expendendo ejus
rationes, ac fundamenta, eaſque inveſtigando; Hinc
9 proinde dicebam quoque, hanc opinionem utroque caſu
ſupra a Rota receptam, probabiliorem, meliuſque funda-
tam eſſe ex duabus ſolidis, & convincentibus rationibus
apud me principaliter in omni materia attendendis; Primo
ſcilicet ratione individuitatis perſonæ, ejuſque ſtatus; qui
non poteſt pro locorum diverſitate eſſe diverſus; quodque
in uno loco reputetur perfecti judicii, & habilis ad con-
trahendum, in altero autem judicii imperfecti; licet enim
paſſim in jure detur multiplicitas perſonarum formalium in
eadem perſona materiali pro reſpectuum diverſitate; Atta-
men id non admittitur in iis, quæ pendent ab animo, vel
10 intellectu tamquam individuo, juxta *gloſſ. in cap. ſi quis*
juſte, §. *porro, de elect. in* 6. Innoc. & Buatr. *in cap. ſu-*
per inquiſitione, numer. 17. *de elect.* bene Rota *deciſ.* 78.
num. 4. *in fine part.* 1. *rec.* in Macerat. redditionis rationis
20. Februarii 1647. coram Melino.

Et ſecundo quia, ut communiter advertunt DD. Re-
gnicolæ ad materiam dictæ conſtitutionis, quæ utriuſque
Siciliæ Regnis communis eſt, incipientis *Minorum jura*,
11 per quam major ætas conſtituitur in anno 18. & per alios
ad materiam dicti Statuti Urbis in ſimilibus, ideo ſtatuen-
tes eam ætatem, quæ de jure communi eſt 25. annorum,
ad minorem metam reduxerunt, quia ex loci qualitate, ac
moribus, incolæ, utpote ſagaciores, in ea ætate, perfecti
judicii ex frequentiori uſu reputantur, ac habiles ad con-
trahendum, Et conſequenter, legaliter, ac naturaliter im-
plicat, cadere ejuſdem intellectus, vel judicii diverſitatem
ex diverſitate locorum, vel territorii, quodque ille, qui in
propria patria jam conſtitutus eſt in ſtatu perfecti judicii,
ac tamquam habilis ad libere contrahendum, in adjacenti
loco diverſi territorii efficiatur hebetioris, ac imperfecti ju-
dicii; Cumque agatur de firmando ſtatum perſonæ, uti-
que id pertinet ad illum, cui ipſa perſona ſubdita eſt, &
in cujus territorio habet originem, ac domicilium, iſtæ-
que rationes utpote concludentiſſimæ, omnem adimunt
cauſam dubitandi.

Quo vero ad alteram exceptionem reſtitutionis in inte-
grum ratione læſionis, quæ actui fidejuſſionis connaturalis
12 eſſe videtur; Advertebam, (quidquid aliqui pro conſueto
Collectorum inepto ſtylo, caſus confundendo, involve-
rint,) quod iſta quæſtio dicenda magis eſt facti, & applica-
tionis, quam juris, cujus theorica videtur certa, ſequen-
do diſtinctionem ingenioſe de more traditam per Bald. *in*
Authentica ſi captivi, Cod. de Epiſcop. & Cleric. num. 4.
quam bene reaſſumit Jo. Andr. de Georg. *allegat.* 16. *ex*
numer. 6. a qua totum deſumpſit Paſchal. *de patr. poteſt.*
part. 2. *cap.* 1. *num.* 105. cum quo pertranſeunt alii moder-
ni Collectores, præſertim Baron. *de effect. minor. atat. cir-*
ca judic. in præluđ. num. 104. & 111. *cum ſeqq.* & de ea-
dem diſtinctione, (quamvis non ita explicata,) bene ha-
betur per Rotam apud Buratt. *deciſ.* 230. *num* 3. & 4. ac
etiam apud Fenzon. *ad dictum Statut.* 47. *Urbis, num.* 5.
& 6. Quod ſcilicet tripliciter ille, qui de jure communi ſit
minor, habilis ad contrahendum reputari valeat, ejuſque
contractus ſuſtineantur.

Primo ſcilicet in aliquo caſu particulari ratione acciden-
talis, ac particularis circumſtantiæ, puta, ratione jura- 13
menti juxta terminos textus *in Authentica Sacramenta Pu-*
berum, Codic. ſi adverſ. vendit. & cap. cum contingat, de
jurejur. & cap. per veſtras de donat. inter vir. & uxor. ex
inſinuatis *dict. diſc.* 143. *de dote*, & in aliis, hoc eodem
titulo ſuper actu jurato non cadente ſub ſtatutis, & legibus
laicalibus, quoties ratio publici boni principaliter, vel al-
ter defectus naturalis a lege laicali ſubintellectus a juriſju-
randi religione non excuſet; Iſto enim caſu, concurrente 14
læſione, præſertim notabili, receptum, ac probabile eſt re-
ſtitutionis in integrum præſidium denegandum non eſſe,
ex ea probabili ratione, quod notabilis læſio juncta cum
minori ætate, dolum redolere videtur; qui etiam in majo-
ribus nullitatem cauſat, atque juramenti vires ceſſare facit,
tamquam ex defectu naturalis conſenſus, multo magis in
minoribus, qui magis dolo, ac ſeductioni ſubjecti ſunt,
adeout quoad minores neceſſaria non videatur læſio enor-
miſſima, quæ in majoribus ad hunc effectum deſideratur;
quoniam alias nulla differentia eſſet inter majores, & mi-
nores, ideoque id regulandum videtur prudenti arbitrio,
pro facti qualitate, & circumſtantiis, ex quibus deduci
poſſit ea doli præſumptio, quam lex etiam in majoribus
ratione enormiſſimæ læſionis inducit.

Idemque dicendum videtur in illa accidentali habilita-
tione particulari, vel generali, quæ reſultet a conceſſione 15
veniæ ætatis, de qua habetur *ſub titul. de alienationibus,*
diſc. 2. quoniam ex eadem calliditate alterius contrahentis,
iſta cautela affectare potuit, eo modo, quo advertitur in-
fra in materia minoris cum juramento ſe aſſerentis majo-
rem, quoniam licet Scribentes, inhærendo leguleicis rigo-
ribus, diſtinguere ſoleant, an unicum accedat juramentum
aſſertorium tantum, vel promiſſorium tantum reſpective, 16
ſive duplex, aſſertorium ſcilicet, & promiſſorium, Atta-
men id intelligendum venit pro facti qualitate, dum ex
eadem facilitate, cum qua inducitur quis ad contrahen-
dum, inducitur etiam ad præſtandum utrumque juramen-
tum, quod hodie, (ut pluries hoc titulo, & alibi adverti-
tur,) redactum videtur ad quandam formalitatem de ſtylo
Notariorum, ut deſuper plura cumulant moderni Collecto-
res, Giurb. *obſerv.* 92. & Baron. *dicto tract. de effect. mi-*
nor. atat. effect. 1. *a num.* 119. *ad* 243. (ubi pro elaborato
quidem, ſed aliqualiter indigeſto collectorio ſtylo, ad
plura digreditur, nihil matura firmando.)

Principaliter ſiquidem reflectendum eſt ad contrahendi
cauſam, ſeu effectum exinde reſultantem, atque ad ſub-
ſtantiam veritatis, neglectis hujuſmodi formalitatibus,
& cautelis; quæ ubi magis ſint majores, ac exactæ, & 17
diligenter adhibitæ, eo magis ſuſpicionem fraudis, & cir-
cumventionis redolent, ut pluries advertitur in aliis, *hoc*
eodem titul. ac etiam ſub *tit. de uſuris*, & *alibi*, adeo
ut neque de decreto judicis, aliiſque ſolemnitatibus ratio
habeatur.

Alter caſus eſt, ubi minoris actus reputari ſolet validus
per diſpenſativam habilitationem, quæ a Statuto reſultet
juxta unam opinionem per argumentum a contrario ſen- 18
ſu, quia ſcilicet uſque ad certam ætatem, ſolemnitatum
præciſam obſervantiam præſcribat, ultra non progredien-
do, ſeu alias diſpenſativa habilitatio accedat, & tunc pa-
riter procedit idem, quod in caſu præcedenti, ut non
exinde beneficium reſtitutionis in integrum ex capite læ-
ſionis denegandum videatur.

Tertius autem eſt, ubi per ſtatuta, vel leges particula-
res, ætas 25. annorum a jure communi præſcripta, redu- 19
ci ſolet ad minorem juxta ſupra exemplificatos caſus Ur-
bis, ac Regni Neapolitani, cum ſimilibus, adeout id,
quod jus commune ſtatuit in excedentibus ætatem 25. an-
norum, jus municipale inducat in iis, qui excedant æta-
tem breviorem, ab eo præſcriptam, & tunc omnino verius
eſt, ex ſupra allegatis, quod aliud reſtitutionis remedium
non intret, niſi illud ex clauſula generali *ſi qua mihi*,
quod majoribus conceditur.

Appli-

Applicando autem ad rem, mihi omnino verius videbatur, ut verſaremur in hoc ultimo caſu, non quidem 20 ſimplicis diſpenſationis, vel habilitationis, ſed regulæ generalis ob illa effrænata verba, *quod major 20. annorum libere, & abſolute contrahere, vel diſtrahere valeat*, & quod magis, ſtante derogatione diſpoſitioni juris communis, adeout ſtatuentes in hoc diſponere voluerint idem, quod in Urbe diſpoſitum eſt per dictum Statutum 47.

Ad quod comprobandum advertebam ad hujus Status Pallavicini naturam, vel ſeriem recenſitam *ſub tit. de feud. diſc.* 74. qua attenta, cum iſtud ſtatutum probabiliter prodierit 21 de tempore, quo Status non ſubjacebat Ducibus Parmæ, vel Placentiæ, ſed habebatur directe, ac immediate a Papa, ita voluerit ejus Dominus ſe conformem reddere dicto Statuto Urbis, atque demandare, quod ejus ſubditi viverent juxta mores Civitatis dominantis.

In propoſito autem contractuum, & obligationum Minorum *in una Romana Societatis officii*, pro Franciſco Gonnello diſputata coram A.C.; Cum dictus Franciſcus vere minor, cum juramento ſe aſſeruiſſet majorem, atque ad prædictæ aſſertionis comprobationem exhiboiſſet fidem 22 baptiſmatis extractam a libro parochi, quam compertum eſt congruere alteri ejus fratri ejuſdem nominis in infantia defuncto, orta eſt quæſtio, an dicto minori obſtarent diſpoſita per text. *in l. 1. & tot. tit. C. ſi minor ſe major. dixerit*; Sive per terminos text. *in l. quid enim, ff. de dolo* cum concordantibus relatis per Cyriac. *controv.* 387. Grat. *dec. March.* 234. *n.* 15. *cum ſeq.* Giurb. *d. obſerv.* 92. *n.* 7. Baron. *dicto offic.* 1. *num.* 123. *cum ſeqq.* ubi late de hac materia minoris ſe aſſerentis majorem.

23 In hoc autem puncto plures caſus per DD. diſtinguuntur, Primo ſcilicet, ubi appareat de dolo vero ex parte creditoris, vel alterius contrahentis; Secundo ubi accedat etiam dolus, & mendacium ex parte debitoris, cujus ſit etiam creditor particeps, quia nempe contrariæ veritatis conſcius; Tertio ubi creditor ſit in bona fide, atque minoris ætatis veriſimiliter ignarus, minor autem, non ex dolo, & fraude, ſed ex errore talem aſſertionem fecerit; Quarto, ubi præſuppoſita eadem bona fide in creditore, conſtet de dolo, & fraude ex parte ipſius minoris; Et quinto demum, ubi de his non conſtet, adeout verſemur in ambiguo.

Primi quatuor caſus (poſito facto,) in puncto juris videntur plani, cum major involutio apud Scribentes ſit, ubi accedat juramentum ex collectis apud ſupra allegatos; 24 Ubi enim dolus eſt ex ſola parte creditoris, tunc indubitatum eſt, nullam actionem competere; Idemque, ubi ex parte utriuſque, ob mutuam delicti compenſationem, ob quam firma remanet diſpoſitio juris ſuper reſtitutione in integrum minori competente; Itaque etiam competit ubi ex errore id ſequatur; Ac etiam probabilius in quinto caſu, quod ſcilicet verſemur in ambiguo.

Quamvis enim *gloſſ. in l. 3. C. ſi minor. ſe majorem di-* 25 *xerit*, velit, ut in dubio contra minorem reſponderi debeat; Ea tamen reprobata, contrarium tenet *Petrus de Bella pertica ibidem*, cujus opinionem uti veriorem ſequitur Bartol. *in eadem l. 3. num.* 1. & ſequuntur Salicet. *ibid. in fin.* Caſtrenſ. *in l. 1. eodem tit.* & cæteri communiter relati per Giurb. & Baron. & alios ſupra allegatos; Ex ea probabili, & convincenti ratione, quod delicta in dubio non præſumuntur, ſed probari debent ad vulgarem regulam text. *in l. dolum, C. de dolo cum notis concord.* cum ſit axioma nimium frequens, & planum.

In quarto autem caſu, in quo conſtet de dolo vero ex 26 parte minoris, ita circumvenientis ignarum, ac innocentem creditorem, qui cum juſta credulitate ejus aſſertionem ſequatur, extra controverſiam eſt, ut ex utriuſque, ſcripti, ac naturalis juris principiis, & rationibus, favore innocentis, ac dolum paſſi, contra doloſum reſponderi debeat, cum lex providerit, ut minores non circumveniantur, non autem, ut alios circumveniant.

Hinc proinde; tota pugna fuit ſuper applicatione, in qua ſcilicet diſtinctionis parte verſaremur; Prætendente 27 creditore, quod cum ipſi aſſiſtat ſupradicta præſumptio excluſiva doli, ac inductiva bonæ fidei, e converſo autem debitor, non ſolum majorem ſe aſſeruerit, ſed etiam aſſertionem comprobare curaverit cum dicta fide per ipſum procurata & exhibita, ita verſaremur in dicto quarto caſu, quam falſitati dolus ineſſe dicatur.

Verum, ubi etiam aliæ circumſtantiæ non concurrerent, de quibus infra, adeout omnino in ambiguo verſaremur; Adhuc tamen, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam id non obſtare, dum retenta eadem regula, in dubio excluſiva fraudis, ac doli, donec probetur, recte dici poterat, quod verſaremur potius in tertio ſupra diſtincto caſu erroris, qui ob nominis identitatem a parocho partitam extrahente, committi potuit, & conſequenter, quod minori adhuc ſuccurſum remaneret.

Attentis autem facti circumſtantiis, mihi probabilius videbatur, quod potius verſaremur in primo caſu, doli, & machinationis ex parte creditoris, ita callide affectantis iſtam cautelam, quoniam ubi ea nimia eſt, regulariter in hac materia, vel in altera falſitatis, magnam inducit ſuſpicionem contra illum, qui in ea ſe fundat; Idque deducebam ex duplici circumſtantia; Primo ſcilicet ex qualitate contractus ſocietatis officii, cum adeo gravibus uſuris, & cum ſubjectione coactionis mediante diſdicta ad reſtitutionem ſortis, unde propterea non niſi per imprudentes diſſipationi ſolum cogitantes, vel per decoctos, ac perditos frequentius iniri ſolet, præſertim ad rigoroſam quamvis licitam taxam 12. pro centenario.

Et ſecundo, quod attento tempore dictæ fidei baptiſ- 28 matis, contrahens eſſe deberet in ætate provecta, & tamen, etiam de tempore præſentis diſputationis, ad plures annos poſt contractum ſequutæ, aſpectus vix præſeferebat eum majorem, unde de tempore quo contractus initus fuit, impoſſibile erat, quod creditor opinari potuerit eum in illa ætate conſtitutum; Et his accedebant aliæ circumſtantiæ magnam circumventionis ſuſpicionem redolentes.

Ideoque, ut pluries, ac pluries agendo de hoc ſpeciali articulo minoris aſſerentis ſe majorem, ſive de altero, de 29 quo infra, *dicto diſc.* 37. filiifamilias aſſerentis ſe patremfamilias, dicere conſuevi, iſta non eſt quæſtio juris, ſed puri facti, ac propterea, neglectis tot ampliationibus, limitationibus, & declarationibus, in quibus *Juriſtæ* præſertim moderni Collectores cum conſueta ineptia ſe involvunt, prudentis judicis partes ſunt bene reflectendi ad facti circumſtantias, potiſſimum vero ad qualitatem creditoris, an dici valeat veriſimiliter conſcius minus veræ aſſertionis, necne; Et fortius ad qualitatem contractus, ac ſinceritatem actus, ex quibus, & ex qualitate debitoris, recte conjici poteſt, an potius iſta dicenda ſit affectata cautela, quæ fraudem, ac dolum in creditore, vel altero contrahente magis probet, vel confirmet.

Hinc proinde erroneum eſt deſuper procedere cum doctrinis, ſeu regulis generalibus, quoniam ſtant bene ſi- 30 mul, ut in uno caſu tali aſſertioni deferendum ſit, atque pro creditore, ſeu contractus validitate reſponderi debeat, in altero autem ſecus, pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, eo modo quo in omnibus facti quæſtionibus habemus; Atque ita credo, quod pro debi- 31 toris abſolutoria judicatum ſit, niſi concordia litem terminaverit, cum in caſu ſuccumbentiæ, recurſus debitorum ad Signaturam videatur non pati limitationem.

ROMANA PECUNIARIA, PRO PHILIPPO CAFFERIO,

CUM N.

Caſus diſputatus coram A.C. credo reſolutus pro Philippo.

An minor, qui ſit Juris Doctor, admittatur ad allegandum nullitatem contractus geſti abſque ſolemnitatibus Statuti; Et quid de minore clerico.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An minori, qui ſit juris Doctor, ſuccurrendum ſit.*
3 *Affirmative in iis, quæ facti ſunt.*
4 *Quid in iis, quæ ſunt juris.*
5 *Quomodo in Italia conferatur Doctoratus, vel in Hiſpania.*
6 *Ætas minor in Italia fere ubique abbreviata eſt.*
7 *Quod doctoratus conferatur etiam indoctis, & de materia doctoratus remiſſive.*
8 *De circumſtantia, ob quam actus geſtus per minorem quamvis doctorem, non ſubſtineatur.*
9 *De alio caſu.*
10 *An clericis ſuffragentur ſtatuta agentia de minoribus.*

DISC.

DISC. XXX.

CUm ex defectu formæ præſcriptæ in Statuto Urbis 151. atque ex bene probata minori ætate Philippi de tem-
1 pore confeſſatæ dotis, nulla caderet dubietas ſuper contractus invaliditate; Accederet autem circumſtantia, quod dictus minor, doctoratus lauream tunc ſuſcepiſſet in utroque jure; Hinc proinde Scribentes pro creditore coram A.C. ad hujuſmodi nullitatem evitandam, fundamentum conſtituere conabantur in iis, quæ cæteris relatis habentur collecta pro utraque opinione apud Odd. *in tract. de*
2 *reſtit. in integr. quæſt.* 23. *art.* 7. *num.* 24. & 31. *cum ſeq.* & *per modernum* Baroo. *de effect. minor. ætat. effectu* 1. *num.* 691. *cum pluribus ſeq.* in quæſtione, an minori, qui ſit Juris Doctor, ſuccurrendum ſit.

Verum ſcribens ego pro dicto minore, (etiam cum ſenſu veritatis,) dicebam, hujuſmodi quæſtionem in foro prorſus incongruam eſſe, adeout, ſcholaſticorum, & accademicorum potius pabulum hodie remanere videatur
3 pro ingeniis exercendis; Tum quia ubi læſio pendet ex facto, tunc doctoratus non ſuffragatur, quoniam quo magis ſunt nimium literati, ac ſtudioſi, eo magis œconomicis rebus inepti; Tum etiam, quia in ſenſu antiquiorum, ubi agatur de iis, quæ conſiſtunt in puncto juris, quoties iſtud non ſit omnino certum, ac planum, antiquio-
4 rum traditiones procedunt in Doctoribus excellentibus, quos conſtat vere eſſe tales re, non autem nomine, ac ſolo privilegio, ut apud Odd. & *alios ubi ſupra*.

Fortius autem, ac extra omnem difficultatem (juxta modernos præſertim Italiæ mores) ob duplicem facti circumſtantiam; Primo ſcilicet, quod de communi uſo, doctoratus non confertur cum illo rigoroſo examine, ac ſo-
5 lemnitatibus, cum quibus conferebatur antiquis temporibus, in quibus loquuntur Cynus, & alii antiquiores; Et cujus antiquitatis aliquæ reliquiæ conſervantur in Hiſpania, in cujus Accademiis uſus eſt pro habilitate ad exercenda munera, concedendi licentiaturam, (quæ doctoratui Italiæ æquipollet;) Et ſecundo, quod minor ætas, quæ de jure communi eſt 25. annorum, hodie fere ubique in Italia abbreviata, redacta eſt ad minorem, dum in utroque Siciliæ Regnis eſt in ætate annorum 18. &
6 in Urbe eſt annorum 20. in qua ætate nimium rari ſunt caſus, quod quis vere Doctor dici valeat; Atque notorium eſt quod doctoratus redactus eſt ad talem facilitatem, quod etiam non bene linguam latinam callentes,
7 & qui neque *Digeſtorum*, *Codicis*, & *Decretalium* exteriores tabulas viderunt, ad illum admittuntur; Et de qua materia *ſub tit. de præminentiis*, *diſc.* 35.

Clarius vero in hac facti ſpecie, in qua duplex debiti infectio reſultabat; Una ſcilicet ratione minoris ætatis; Et
8 altera, quod ageretur de debito pro dote confeſſata, dum etiam in majoribus, ſola confeſſio, ob ſuſpicionem fraudis prohibitæ donationis, debiti veritatem non probat, ut in ſua materia *ſub tit. de dote*, ideoque abſolutoriam debitori conceſſam fuiſſe credo; Quinimo ponderabam, quod ubi etiam iſte fuiſſet excellens Doctor, ita recte ſciens iſtam confeſſionem non probare, potius ſcienter nugari voluerit.

Et in altera *Romana pecuniaria* diſputata etiam coram A. C. cum debitor minorem ætatem allegaret adverſus obligationem contractam cum Joanne Paulo Sanſonio Urbis
9 campſore; Ultra motiva facti, ex quibus difficultas ceſſare videbatur, quod ſcilicet non bene probaretur minor ætas, ac ageretur de quodam extero ultramontano, ſe aſſerente majorem, & cujus aſpectus probabilem dictam aſſertionem reddebat, unde propterea ex his, & ex qualitate contractus, procedendo cum diſtinctione, de qua *diſc. præced.* & *infra*, *diſc.* 37. bona fides de creditore magis exuberare videbatur.

Aſſumpſi alterum articulum, ob qualitatem clericatus, ſtante opinione, in qua reſidet Rota, & Curia moder-
10 na, ut Statuta Urbis non complectantur clericos, niſi ubi de voluntate comprehendendi conſtet, ſed quia primus punctus erat magis planus, iſte autem difficilior, idcirco Judex neglexit illius inſpectionem aſſumere.

De hoc autem egi in aliis cauſis pluries, & præſertim *in una Maceraten. venditionis domus*, pro Compagnonis cum Guidobaldo Luchetto; Cum etenim Vincentius Luchettus de Oppido Civitænovæ, in Civitate Maceratenſi vendidiſſet Laurentio, & Joſepho Antonio fratribus de Compagnonia domum, pro cujus evictione ſe obligavit etiam Guidobaldus filius conſtitutus in ætate 23. annorum, qui tractu temporis, evictione ſequuta, dictam ejus obligationem impugnabat ex eo, quod ſervatæ non eſſent ſolemnitates requiſitæ per Statuta utriuſque loci, & per Conſtitutionem Ægidianam in contractibus minorum, hinc deſuper ex parte emptorum, pro veritate conſultus.

Reſpondi hanc prætenſionem parum fundatam videri, dictamque obligationem, non dato alio defectu conſenſus, validam eſſe, quoniam ultra generalia, quæ habemus in materia exemptionis eccleſiaſticorum a Statutis laicalibus, de quibus *ſub tit. de ſucceſſoribus*, ubi eſt ſedes materiæ; In his ſpecialibus terminis contractuum non ſubjectorum Statutis laicalibus, ubi initi ſint per clericos, & eccleſiaſticos firmatur per Rotam *in Romana pecuniaria* 18. *Junii* 1655. 22. *Junii* 1657. & 28. *Martii* 1664. coram Cerro, *quarum prima eſt impreſſ. deciſ.* 52. *part.* 12. *rec.* & de quarum caſu agitur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 22.

Et quamvis in eo caſu, Ego de prædictarum deciſionum relevantia dubitaverim *d. diſc.* 22. ac etiam *diſc.* 143. *eod. tit. de dote*; Attamen, ultra rationem dubitandi reſultantem ab eo, an ibi ageretur potius de Conſtitutione Papali, quam de Statuto laicali; Duplex alia dubitandi ratio cadebat; Primo ſcilicet, quod non conſtaret de animo clerici contrahentis, an voluerit, necne uti beneficio Statuti, quo uti poterat in ratione favorabili, ac privilegiativa; Et ſecundo, quod contractus initus erat cum laico, qui Statuto ſubjectus erat, ideoque intrabat ratio claudicationis, vel altera inhabilitationis dicti alterius contrahentis ſa ibi deducta.

Utraque ratio in præſenti ceſſabat, quoniam emptores erant etiam eccleſiaſtici, cum unus eſſet clericus beneficiatus, & alter miles Hieroſolymitanus; Ac etiam, quia dictus clericus, qui pro patre ſe obligaverat, expreſſe cum juramento renunciaverat cuicumque beneficio iſtorum Statutorum, & conſtitutionis; Ideoque nulla ſubeſſe videbatur ratio cur adverſus juratam renunciationem venire licitum eſſet; Licet enim a Statuto inhabilitatus ad contrahendum, dicatur quoque inhabilitatus ad renunciandum Statuto, quod publico favore potius introductum dicitur, ut alibi *hoc eodem tit.* advertitur; Attamen id provenit ex potentia Statuti proprium ſubditum inhabilitantis, ſed ubi hæc poteſtas ceſſat, atque punctus reducitur ad ſolam voluntatem, tunc ubi iſta eſt clara, ceſſat omnis quæſtio, ut ego etiam locis citatis admitto.

Potiſſime autem in hac facti ſpecie ex duplici circumſtantia; Primo ſcilicet, quia tractabatur de actu laudabili obligationis pro patre juxta celebrem, ac receptam *deciſ.* 120. Gregor. ut alibi advertitur; Et ſecundo, quia de conſtituto in ætate 23. annorum, quæ ut ſupra, ex frequentiori Italiæ uſu major reputatur, quamvis in ea provincia, & aliquibus adjacentibus, in hoc vivatur cum antiqua ſimplicitate.

ROMANA DOMUS, PRO FRANCISCO GOTTIFREDO. CUM IGNATIO PETRONIO.

Caſus deciſus per Rotam pro Franciſco.

Ad eandem materiam Statuti 151. Urbis ſuper invalida alienatione facta per mulierem, præſertim ob defectum cauſæ; Et an iſta debeat eſſe vera de jure, & de facto, & ſic utilis, vel non damnoſa, vel ſufficiat, quod ſit vera de facto tantum.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ principalis.*
3 *De alio puncto melioramentorum, eorumque fructuum, ac de reſolutionibus.*
4 *An cauſa requiſita a Statuto 151. debeat eſſe vera de facto tantum.*
5 *In dubio præſumptio eſt pro decreto Judicis.*
6 *Quod ſufficiat cauſam eſſe veram de facto.*
7 *Mulier major poteſt libere contrahere de jure.*
8 *De diſcretiva in Statut. 151. & 113.*
9 *Quod cauſa debeat eſſe vera, etiam de jure.*
10 *Reſolutiones, quæ prodierunt magis proxime novelli, debent attendi.*
11 *Ab his receſſum fuit.*
12 *Sed poſtea ad eas reverſum eſt.*
13 *Declarantur deciſiones contrariæ.*
14 *Circa ſolemnitates Statuti 151. non datur differentia inter dotalia, & extradotalia.*

15 *Pro-*

15 *Prohibitio leg. Juliæ de fundo dotali ceſſat ex juramento.*
16 *Quid referat agi de dotalibus potius, quam de extradotalibus.*
17 *Cauſa vaga, & generalis pro indigentiis domos non ſufficit.*
18 *De ratione, ob quam verior eſt opinio, de qua n. 9. rejecta ea, de qua n. 6.*
19 *De differentia inter minores, & mulieres majores, & quomodo cauſa in una, vel altera ſpecie conſideretur.*
20 *Quid hac ſtatuta operentur in mulieribus majoribus.*
21 *Refertur, ſed rejicitur, ſeu declaratur concluſio, quod ubi ſtatutum non exigit cauſam, attendi non debeat, an cauſa juſta concurrat, necne.*
22 *Quomodo iſta quæſtiones decidi debeant, & ſtatuta attendi.*

DISC. XXXI.

1 Domum dotalem, Hieronyma Podia Jo. Baptiſtæ Gotifredi uxor, cum decreto Judicis, ac proximiorum interventu, ad formam Statuti Urbis 151. vendit Lælio Petronio ſub duplici cauſa, diſſolvendi ſcilicet ſocietates officiorum, aliaque debita viri, ac etiam quia pro ejus dote cauta remanebat in aliis ejuſdem viri bonis; Verum paulo poſt, viro defuncto, & forſan etiam vivente, Hieronyma agnoſcens ejus præjudicium, quodque in bonis viri cauta non remaneret, judicium inſtituit ſuper dictæ alienationis invaliditate, dictæque domus vindicatione, quod vix cœptum, derelictum fuit, vel per mortem, vel ob alia ejuſdem Hieronymæ impedimenta; Poſt diuturnum vero ſilentium, illud reaſſumpſit Franciſcus filius coram A. C. ſeu Prælato deputato, a quo favorabilem ſententiam reportavit contra Ignatium dicti Lælii emptoris filium, ac poſſeſſorem; Introductaque per appellationem cauſa in Rota coram Veroſpio, binæ ad favorem ejuſdem Franciſci, primæ ſententiæ conformes prodierunt reſolutiones ſub diebus 14. *Ja-*
2 *nuarii & 12. Junii* 1656. quæ habentur impreſſæ *part. 12. rec. deciſ.* 109. & 193. ad quarum normam expedita ſententia, & commiſſa cauſa in eadem Rota coram Celſo, cum clauſula *conſtito de dubus*, ſub die 14. *Maii* 1657. pro executione reſponſum fuit, ut patet *ex dec.* 233. *inter ejus impreſſ.* Commiſſaque denuo cauſa cor. Bevilaqua, cum clauſula, *ut ad legitimam*, quatuor, & ultra prodierunt deciſiones, non ſuper hoc puncto invaliditatis alienationis, cui reus conventus acquievit, ſed ſuper altero detractionis melioramentorum, & an iſta ſatisfacta, ſeu imputata re-
3 manerent cum fructibus ſaltem a die motæ litis perceptis, & de quo alio puncto (acerrime quidem diſputato,) habetur actum in hac eadem cauſa *ſub tit. de detract. diſc.* 35. ubi de hac materia melioramentorum, Et præſertim de articulo, an illos majores fructus, quos ipſa melioramenta produxerunt, ipſe melioranſ faciat ſuos, necne, ſuper quo dictæ deciſiones coram eodem Bevilaqua pro utraque parte reſpective *ſub diebus* 11. *Decembris* 1661. 20. *Junii* 1664. 1. *Februarii* 1666. & 14. *Decembris* 1667. prodierunt.

Quatenus igitur pertinet ad dictum punctum principalem, ſuper alienationis invaliditate; Cum materiales ſolemnitates decreti Judicis, ac interventus proximiorum, in contractibus mulierum a Statuto 151. deſideratæ, punctualiter adhibitæ eſſent, hinc reſtringebatur diſputatio ad defectum
4 cauſæ, an ſcilicet ſufficeret illam eſſe veram de facto tantum, abſque eo quod emptor ſollicitus eſſe teneretur de illius veritate de jure; Vel potius neceſſaria eſſet dicta veritas etiam de jure, adeout cauſa dici valeat utilis, vel ſaltem non damnoſa; Poſita enim iſta ſecunda opinione, planum remanebat, atque Scribentes in contrarium non negabant, quod cauſæ defectus adeſſet, dum ex hac parte juſtificatum jam fuerat in prima inſtantia, quod ob inſufficientiam bonorum viri, dictæ mulieri conſultum non remanebat pro ejus dote, quodque inepta remaneret cauſa vaga, & generalis pro debitis, ac indigentiis viri, vel domus, ut jam ſæpiſſime firmatum fuerat in aliis deciſionibus, quæ in iſtis coram Veroſpio enunciantur, ac paſſim.

Quamvis enim iidem Scribentes pro reo, cum copioſis allegationibus juxta currentem ſtylum, potius ad ornatum, quam ad opportunitatem, deducerent planam, ac frequentem concluſionem, quam ego ſcribens pro actore non nega-
5 bam, ut præſumptio ſit pro decreto Judicis, aliiſque ſolemnitatibus donec probetur contrarium per allegantem nullitatem, ex natura præſumptionis transferentis onus probationis in alteram partem; Attamen iſtud hodie remanet ſatis debile refugium, ubi per actorem, utilitatis defectus, ſeu damni effectus probetur, ut in præſenti ſequutum jam fuerat, atque de facili, juxta frequentem praxim, eſt juſtificabile, Ideoque cauſæ pondus conſiſtebat in dicto articulo juris, an ſcilicet cauſa, quam in verbis Statutum exigit, debeat ut ſupra, eſſe vera, tam de facto, quam de jure, ideoque utilis, vel ſaltem non damnoſa.

In hoc autem puncto, Scribentes pro reo, ultra alias generales auctoritates, ac deciſiones in aliis caſibus editas, magnum, ac potiſſimum fundamentum conſtituebant in in- 6
dividualibus deciſionibus editis contra eamdem Hieronymam impugnantem conſimiles alienationes, ac reſpective obligationes in cauſam etiam viri factas, & quarum deciſionum prima eſt regiſtrata *deciſ.* 56. poſt Pacif. de Salviano, quæ deinde in pleriſque aliis tanquam in hac materia magiſtralis canonizata fuit, & altera eſt *deciſ.* 33. *part.* 4. *recent. tom.* 2. in qua aliæ enunciantur, ut ſcilicet ſufficiat cauſam a Statuto deſideratam eſſe veram de facto, abſque neceſſitate contrahentis inquirendi de cujus veritate de jure, dum Statutum ad id non deſcendit, neque de facili hæc extenſio admittenda eſt, dum agitur de Statuto exorbitante a jure communi, cujus diſpoſitione attenta, exceptis caſibus cadentibus ſub Vellejano, vel caſu indotationis, mulier major inhabilitata non eſt ad contrahendum, atque de bonis ſuis libere diſponendum ad text. *in leg. vel-* 7
les, ff. de revocand. donat. l. 2. *C. ad Vellejan.* cum concordantibus collectis per Gratian. *diſ. ept.* 736. *n.* 24. Rota *deciſ.* 88. *n.* 7. *part.* 6. *rec. & frequenter.*

Atque *in d. deciſ.* 56. poſt Pacific. ponderatur non improbabilis ratio diſcretivæ, quod ſcilicet in Statuto 113. ex- 8
preſſe dicitur, ut cauſa debeat eſſe utilis, & ſic dixit ubi voluit, ergo noluit ubi non dixit, ad text. *in leg. unic.* §. *final. autem, C. de caduc. tollend.* & de quo diſcretivæ argumento ſæpe *ſub tit. de fideicomm. & alibi.*

Contrarium tamen (& merito) deciſum fuit, quoniam tam inſpecta auctoritate, quam ratione, id verius eſt; Auctoritate ſcilicet, nam Rota antiqua hunc intellectum Statuto tradidit, ut *in Romana argentorum coram Gregorio,* 9
ſeu Ludoviſio inter ſuas *deciſ.* 333. & 363. ubi de concordantibus; unde propterea intrare videntur ea, quæ frequenter alibi advertuntur in propoſito obſervantiæ interpretativæ, ut attendi debeat proxima, non autem remota; Et præſertim ſatis ad rem, ſuper attendendis antiquis deciſionibus proximis Statuto, vel legi, de cujus interpretatione agitur, habetur *ſub tit. de dote, diſc.* 22. ac etiam *diſc.* 143. 10

Et quamvis deinde ab hac interpretatione receſſum fuerit, præſertim *in dicta deciſ.* 56. poſt Pacif. cum qua proceditur *dicta deciſ.* 33. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *& in aliis,* Attamen etiam ea tunc doctus, ac judicioſus Advocatus Beltraminus *in addit. ad dictam deciſ.* 333. & 363. Gre- 11
gor. advertit id ſibi non placere; Hinc proinde, recedendo ab hac ſecunda opinione, ad primam reverſum fuit, præ-
ſertim apud Duozett. *deciſ.* 792. & 803. cum quibus deinde in aliis proceſſum eſt, præſertim in iſta cauſa, & in 12
aliis, de quibus *in diſc. proxime ſeqq.*

Advertendo quoque, quod in dictis antiquis deciſionibus contra eamdem Hieronymam editis, diverſæ concurre-
bant circumſtantiæ, dum in prima deciſione, quæ eſt 56. 13
poſt Pacific. non agebatur de formali alienatione, ſed de ſimplici obligatione experibili contra bona extradotalia, quæ per mulierem poſſidebantur, in præſenti autem agebatur de alienatione fundi dotalis; Quamvis enim iſta non dicatur differentia ſubſtantialis, cum Statutum non diſtin-
guat dotalia ab extradotalibus, atque inhabilitatio non ſit 14
ratione bonorum, ſed ratione perſonæ, ac præſumptæ imperfectionis, vel imbecillitatis judicii; Diſpoſitio autem *leg. Julia* conſtituens differentiam inter dotalia, & extradotalia, dum ad primam ſpeciem prohibitionem reſtringit, quodammodo antiquata videatur ratione juramenti, in qui-
buſcumque contractibus forte cum abuſu adjici ſoliti, tan- 15
quam ſpecies clauſulæ adjiciendæ de ſtylo, quod juramentum ceſſare facit *dicta leg. Julia* prohibitionem, ut apud Cavaler. *deciſ.* 481. *n.* 2. & in aliis.

Adhuc tamen videtur circumſtantia conſiderabilis, in or- 16
dine ad regulandum cauſam, ſeu mulieris læſionem, quod magis in una bonorum ſpecie, quam in altera conſideratur, quoniam ut pluries advertitur in ſua materia *ſub tit. de dote*, præſertim, *diſc.* 95. & 96. jus commune, quod (excepto Vellejano) fœminas majores viris exequat, ut ſupra, circa diſponendi, & contrahendi libertatem, negligit bona extradotalia, & tamen in dotalibus, ubi etiam obli-

obligatio, vel alienatio ſequeretur pro excarcerando viro, vel alia juſta cauſa, adhuc attendit, an remaneat indotata, quod regulariter dici ſolet, quando ſaltem non remanet ſalva medietas dotis, (licet quandoque, ubi eſt exigua, id juxta unam opinionem procedat in rota ex ibi deductis;) Ergo circumſtantia conſiderabilis eſt, agi de fundo dotali, vel reſpective de bonis extradotalibus.

Et in dicta altera *deciſ.* 33. *part.* 4. *tom.* 2. ponderatur cauſa, ut mulier ſe eximeret a moleſtiis ex propria obligatione reſultantibus legitime contracta, pro excarcerando viro, ſeu eo liberando ab imminenti carceratione, ut advertitur in prima hujus cauſæ *deciſ.* 109. *part.* 13. *rec.* Hæc autem cauſa in præſenti non accedebat, dum erat vaga, & generalis pro indigentiis domus, quam paſſim
17 receptum eſt non ſufficere, ut plene apud Merlin. *deciſ.* 714. *& in dictis deciſ.* 792. *&* 805. Dunozetti; Atque enunciata debita ſocietatum officii, erant ſolius viri, abſque aliqua ejus obligatione.

Et quod magis, accedebat quidam plurium contractuum circulus inter emptorem, & venditorem, ac mulierem reſpective, cum quibuſdam cenſibus hinc inde creatis, aliæque circumſtantiæ, quæ vel claram redolebant colluſionem inter emptorem, & virum, in mulieris circumventionem, ac ſupplantationem, vel ejus, ac malæ fidei magnum fumum præbebant, quod potiſſimum attendendum eſt in decidendo iſtas quæſtiones, magis ex facto, quam ex jure, ut *diſc. ſeq.* cum aliis proxime advertitur.

Ratio item omnino probabiliorem reddit dictum primum intellectum, ad quem merito (reprobato interme-
18 dio) regreſſum eſt, quoniam Statutum in verbis exigit cauſæ cognitionem, quæ inaniter deſideraretur, ſi ſtatuentes hunc finem non habuiſſent; Nil obſtante prædicto, diſcretivæ argumento deducto ex Statuto 113. quoniam, Aliud eſt, ut neceſſaria ſit cauſa præciſe neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, quæ ad ſenſum juris communis deſideratur in formali alienatione bonorum ſtabilium minoris, vel alterius de jure communi prohibiti, ut eſt Eccleſia, vel Civitas, ſeu Communitas &c.

Aliud vero agere de alienatione, vel contractu perſonæ de jure communi non prohibitæ, in qua lex municipalis ſupponat aliquam imperfectionem, vel imbecillitatem judicii, ob quam, ceſſante juſta cauſa, circumven-
19 tionem præſumit; Iſto enim caſu, non deſideratur cauſa præciſe neceſſaria, vel utilis, (ut leguleicum vulgus, capiendo deciſiones, vel auctoritates in verbis, quandoque opinari ſolet,) ſed inſpicitur, an ſit probabilis, viro etiam prudenti, ac perfecti judicii congrua, quamvis damnoſa ſit, atque patrimonii diminutionem cauſet, juxta ea, quæ habentur pluries ſupra *ſub tit. de donation.* ſuper puncto donationis factæ per mulierem, dum alias capiendo in verbis dictam propoſitionem, ut cauſa debeat eſſe utilis, vel ſaltem non damnoſa, nulla differentia eſſet inter minores, & mulieres majores, atque in mulieribus practicabilis non eſſet contractus donationis, vel fidejuſſionis, eo modo, quo non de facili practicabilis eſt in minoribus, quod non eſt dicendum; Ideoque requiritur ea cauſa, quæ ut ſupra reputetur juſta, & probabilis, quamvis non ſit utilis, ob magnam differentiam, inter minores, ac mulieres majores, ut patet ex iis, quæ pluries habentur *ſub dict. titul. de dote*, præſertim *diſc.* 16. *cum pluribus ſeq.* ſuper obligatione, vel alienatione ex cauſa dotis, quod in muliere hujuſmodi Statutis non obſtantibus, illa reputatur licita, & valida, quamvis ea cauſa mere voluntaria, in minoribus autem attenditur ſola neceſſitas, cum ſimilibus.

Igitur interpretando jus municipale, ad limites, ac ſenſum juris communis, atque capiendo hanc mulierum majorum inhabilitationem per quamdam ſuppletionem ejus, quod jus commune neglexit, ob expreſſam earum imbe-
20 cillitatem, ac facilem ſeductionem, principaliter attendere finem, ſeu effectum, ob quem lex municipalis prodiit, certaſque ſolemnitates præſcripſit.

Hinc proinde, quamvis Rota pluries dixerit, præſertim *deciſ.* 151. *part.* 11. *recent.* & in præcedenti ibidem inſinuata, & in aliis, quod ubi Statutum cauſam expreſſe
21 non exigit, illa deſideranda non veniat, ſed ſufficiat adimpletas eſſe ſolemnitates ab eo præſcriptas; Attamen ut pluries in facti contingentia advertere conſuevi, manifeſtus videtur error, generaliter, ac in litera hujuſmodi propoſitionem capere, ſed bene juxta illum probabilem ſenſum, quem vere habuit Rota, ideſt, quod ubi Statutum nullam exigit cauſam, tunc adhibitis ſolemnitatibus materialibus, initet præſumptio, quæ regulariter, ex earum interventu reſultaret, neque teneatur alius contrahens cauſam juſtificare, eo modo quo tenetur, quando Statutum eam exigit. Sed ſi ex parte mulieris, vel alterius prohibiti, de injuſtitia, vel inepta cauſæ doceatur, utique dicendum eſt ſatisfactum non eſſe Statuto, ideoque, exprimi, vel non exprimi cauſam, operativum eſt, circa inductionem præſumptionis, transferentis onus probationis in unum, vel alterum reſpective.

In hac etenim materia, omnino recipienda quoque venit propoſitio, de qua alibi pluries, præſertim vero, ac frequentius *ſub tit. de fideicomm.* ut non cortex, & figura verborum, ſed ſubſtantia veritatis attendi debeat, perſcrutando finem, ſeu effectum, ob quem lex, Judicis, & 22
proximiorum, ſeu curatoris interventum deſideravit, ut ſcilicet per eos ita judicii imbecillitas contrahentis ſuppleatur, fiatque actus prudens, atque evitentur circumventiones, non autem pro ſimplici cæremonia, ac formalitate, dum ita eſſet deteriorem reddere conditionem perſonarum, quibus lex providere voluit, eiſque majus damnum inferre, gravando ad illas expenſas, quæ pro emolumentis judicia aliiſque ſolemnitatibus explendis, pro locorum ſtylis neceſſariæ ſunt. Eſt e converſo error procedere cum illis rigoribus, circa neceſſitatem, vel utilitatem requiſitam in minoribus, vel ſimilibus de jure etiam communi inhabilitatis, ſed eſt quæſtio potius facti, ex illius particularibus circumſtantiis prudenti arbitrio decidenda, non autem id quod in uno caſu deciditur, quia ſic ejus circumſtantiæ exigant, cuicumque alteri applicare, ut etiam advertitur *diſc. ſeq. & diſc.* 37. *ac alibi.*

ROMANA CENSUS PRO CLEMENTIA MUTINA DE CECCHINIS, CUM BERNARDO MAURO, SEU CAPELLA S. HILARII.

Caſus deciſus per Rotam pro Clementia, poſtea concordatus.

De eadem materia invalidæ alienationis, ſeu impoſitionis cenſus factæ per mulierem ſine juſta cauſa; quamvis ſolemnitates adhibitæ eſſent, ad intellectum Statuti Urbis 151. Et an dicti Statuti diſpoſitio ceſſet, ubi alienatio, vel obligatio fiat ad favorem Eccleſiæ, vel piæ cauſæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An creditores hereditarii cogi valeant ad cavendum.*
3 *Reſolutiones cauſa.*
4 *Non poteſt deputari curator in defectum proximiorum, iſtis non citatis.*
5 *Quod defectus ſolemnitatum ſit ſubſtantialis.*
6 *Cauſa debet eſſe vera de facto, & de jure.*
7 *Cauſa falſa in parte, vitiat in totum.*
8 *In actibus geſtis cum Eccleſia, vel cauſa pia non requiruntur ſolemnitates.*
9 *Declaratur ubi agatur de actu ex motivo pietatis, & amore Dei.*
10 *Secus ubi ex contractu correſpectivo.*
11 *Quamvis in Eccleſia non vigeat ſuſpicio circumventionis, & de ratione.*
12 *De eodem, ac de differentia inter unum caſum, & alterum.*
13 *Ubi actus eſt fidejuſſorius, nil refert, quod creditor ſit in bona fide, & de ratione.*
14 *Reſpondetur ad concluſionem, de qua n.* 8.
15 *An deferendum ſit aſſertioni non exiſtentia proximiorum.*
16 *De ratione, ob quam non eſt deferendum.*
17 *De abſentia proximiorum, an attendenda.*
18 *Quod iſta ſint quæſtiones facti, & quomodo decidenda.*
19 *De actu declarato valido in parte contra concluſionem, de qua num.* 7.
20 *Quando dicta concluſio, ut defectus in parte vitiet, in totum procedat.*
21 *De eodem, de quo n.* 18.
22 *An ſolemnitates requirantur in additione hereditatis remiſſive.*

DISC.

D I S C. XXXII.

1 CArdinalis Cecchinus, de anno 1654. cenſum impoſuit ſcut. 6. m. in ſorte ad favorem Bernardi Mauri, ſive capellæ *S. Hilarii* in Baſilica Lateranenſi per ipſum, vel ejus authores fundatæ, ac dotatæ, dictæque impoſitioni acceſſit tanquam principalis, principaliter, & inſolidum Clementia defuncti germani fratris dicti Cardinalis, uxor, adhibitis ſolemnitatibus ſtatutariis, decreti ſcilicet Judicis, & interventus curatoris, juxta conſuetam formulam, tunc ab eodem Judice deputati in defectum proximiorum, qui citatis ſtatutis loco, & tempore intervenire neglexerunt; Pro cauſa vero narrata fuit neceſſitas extinguendi cum hac pecunia nonnulla debita ſub gravioribus uſuris, in quibus ipſa obligata erat, ac etiam utilitas, quæ ſibi, & filiis, ejuſdem Cardinalis nepotibus, redundabat a dictis gravioribus uſuris ſe liberando; Cumque defuncto Cardinali, ſcripta hærede eadem Clementia, ejus hæreditas minus idonea detecta eſſet, juxta ea quæ de concurſu ſuper dicta hæreditate habito occaſione agendi de articulo, an hæres beneficiatus, & emptores bonorum hæreditariorum juſte cogant creditores
2 hæreditarios ad cavendum de reſtituendo pecuniam acceptam ab anterioribus, vel potioribus habentur *ſub tit. de credito*, *diſc.* 53. Hinc pro iſto cenſu tanquam poſteriori, ac de facili, in toto, vel in parte excludendo in dicto concurſu, præfatus Bernardus, ſive dictæ capellæ miniſtri, & capellani, contra dictam Clementiam coram Vicario dictæ Baſilicæ Lateranenſis egerunt, obtentoque per ream conventam reſcripto Archipresbyteri ejuſdem Baſilicæ, ut procederetur in cauſa de voto Rotæ, aſſumpta diſputatione in hoc Tribunali coram Bevilaqua ſuper dubio, an ejus obligatio ſubſiſteretur, ſub *die* 17. *Martii* 1664. negativa ad Clementiæ favorem prodiit reſolutio, ad cujus normam expedita ſententia, & commiſſa denuo cauſa
3 in eodem Tribunali coram Bourlemont, ſub *die* 2. *Martii* 1665. pro ejuſdem ſententiæ confirmatione reſponſum fuit, deindeque honeſta concordia controverſiæ finem dedit.

Duo autem hujuſmodi reſolutionum fuerunt fundamenta; Unum ſcilicet, potius facti, quam juris, ſuper defectu formalitatis materialium ſolemnitatum, quod nempe citatus eſſet ſolum mulieris germanus frater, quo non comparente, ad curatoris deputationem proceſſum fuiſſet, neglecta citatione aliorum proximiorum, quos in facto juſtificabatur tunc in *Urbe* adeſſe, recteque intervenire
4 potuiſſe, quod ſine dubio nullitatem cauſat, ubi cauſa non vocandi ceſſet, ex deductis ſupra, *diſc.* 28. & paſſim, cum ſit principium indubitatum; Et alterum circa defectum cauſæ, dum juſtificabatur, quod in debitis cum dicta ſumma extinctis mulier obligata non erat niſi in quadam rata via quartam partem conſtituente, & conſequenter cauſa remanebat falſa, vel inepta, ipſaque mulier clare damnificata, dum ejus indemnitati, ac relevationi ſuper bonis hæreditariis principalis debitoris, utpote abſorptis a creditis anterioribus, conſultum non remanebat.

Quamvis autem dictus primus defectus circa ſolemnitates materiales, dicatur etiam æque ſubſtantialis, ut ple-
5 ne habetur deductum in deciſionibus editis in cauſa, de qua *diſc. ſequent.* & ſæpiſſime; Attamen principale motivum reſolutionum, (ut pene ſemper, ac merito) fuit defectus cauſæ, quæ in præſenti non ſolum erat minus vera de jure, & ſic non utilis, ſed damnoſa, juxta opi-
6 nionem hodie receptam, ea inſinuatis *diſc. præced.* ſed detegebatur quoque minus vera de facto, ac poſitive falſa in parte etiam notabiliori, ac ſupra dimidium, & ultra, unde propterea de plano intrabat concluſio pariter in hac materia quotidiana, & recepta, ut ſuper nullitate obligationis, vel alterius actus geſti ex falſa cauſa non ſolum ubi eſſet falſa in totum, ſed etiamſi in parte, ob individuum voluntatis, ac juramenti ipſius contrahentis,
7 fortius vero ob individuum decreti Judicis, & conſenſus proximiorum, vel curatoris reſpective, ut late in eiſdem deciſionibus editis in cauſa, *de qua diſc. ſeq. & deciſ.* 190. *num.* 12. *& deciſ.* 271. *num.* 4. *& ſeq. part.* 6. *recent. deciſ.* 171. *num.* 10. *part.* 11. *& ſæpiſſime.*

Agnoſcentes defenſores creditoris inevitabilem difficultatem, inſiſtebant potiſſime in duobus fundamentis; Primo in qualitate hæreditaria principalis debitoris; Et ſecundo in qualitate creditoris, quod ſcilicet Bernardus, cum quo cenſus initus fuit, proprium negotium vere non geſſiſſet, ſed potius adminiſtratorio quodam nomine illud dictæ capellæ pro dote capellaniarum habentium annexum onus celebrationis miſſarum, quodque propterea ageretur de Eccleſia, vel cauſa pia, cujus favore hujuſmodi Statutariæ ſolemnitates non requiruntur, atque obligationes, aliæque diſpoſitiones etiam ſine illis validæ ſunt, ut per text. *in leg. penult. & final. Cod. ad Vellejan.* cum aliis 8
relatis apud Franch. *deciſ.* 237. *num.* 2. Caputaqu. *dec.* 194. *part.* 3. Rota apud Merlin. *deciſ.* 575. *repetit. deciſ.* 190. *num.* 28. *part.* 6. *rec.* ubi concordantes.

Neutrum tamen fundamentum ſubſiſtebat; Primum etenim tollebatur ex ſolo facto, ſtante beneficio inventarii, ac oblata redditione rationum bonorum hæreditariorum, unde propterea in hoc nullæ erant partes Advocati.

Quo vero ad alterum, Scribens pro Clementia (etiam cum ſenſu veritatis) dicebam dictam propoſitionem eſſe veram in caſu ſuo, in quo loquuntur ſupra allegati, fallaciam vero conſiſtere in applicatione; Procedit enim, 9
ubi mulier, vel alter a lege poſitiva, communi, vel municipali, abſque certa ſolemnitate contrahere, vel diſponere prohibitus, amore Dei, & ex motivo pietatis, ac religionis, aliquam faciat diſpoſitionem, vel obligationem erga Eccleſiam, vel piam cauſam, quoniam ceſſante imperfectione, vel defectu naturali, intrant eædem rationes, ex quibus in materia teſtamentorum aliarumque ultimarum voluntatum receptum habemus, ut quicumque defectus ſolemnitatum, ac juris poſitivi non attendatur, ad materiam textus *in cap. relatum*, *de teſtamentis*, cum concordantes de quibus in ſua materia *ſub titul. de teſtamentis*, dum in diſpoſitionibus, vel actibus, qui cum Deo geri dicuntur, ſolum jus naturæ, ſeu naturalis veritas attenditur, nullamque ſubjectionem pia cauſa patitur erga legem poſitivam, atque hos terminos percurrunt deducta per Franch. *d. deciſ.* 237. cum aliis per Pich. *ad ſtatut. gloſſ.* 7. *n.* 220. *& ſeqq.*

Secus autem, ubi Eccleſia, vel pius locus contrahit jure privato ex cauſa mere correſpectiva, adeout alter
contrahens nullum habeat pietatis, vel religionis motivum, nullumque habeat reſpectum ad Deum, vel animam propriam, ſed ad præciſos limites juſtitiæ commutativæ, contractum correſpectivum faciat, tanquam cum quolibet alio privato contrahente, quoniam tunc verius eſt, ſolemnitates ſtatutarias requiſitas eſſe, cum inhabilitatio contrahentis proveniat a lege ejus ſuperioris, qui poteſt proprium ſubditum inhabilitare ad contrahendum ſine certa ſolemnitate, vel forma, etiam cum non ſubdito, ex iis, quæ generaliter habentur *ſub titul. de dote*, *diſc.* 143. ac etiam ſupra *ſub tit. de donation.* & alibi.

Ut in ſpecie ita diſtinguendo, ſeu dictam concluſionem favore piæ cauſæ declarando ſatis bene advertit Picus *ad ſtatut. d. gloſſ.* 7. *num.* 222. dum relatis duobus numeris præcedentibus utriuſque ſententiæ ſequacibus, hanc dicit veriorem, ea dicta ratione, quæ vere ſolida eſt, & convincens.

Et licet qualitas Eccleſiæ, vel cauſæ piæ excludere videatur illam ſuſpicionem, ſeu malam præſumptionem fraudis, & circumventionis, cui ſtatutaria diſpoſitio inniti videtur, (Et ea quo motivo, ut inſinuatur ſupra, *diſcurſ.* 28. aliqui crediderunt, ut minore contrahente cum altero minore, vel muliere cum altera muliere, ſeu minore, intraret ratio conquaſſationis privilegiorum;) Attamen id non eſt motivum conſiderabile; Tum quia lex municipalia principaliter innititur rationi præſumptæ imbecillitatis, ſeu imperfectionis judicii mulieris, vel minoris, aut alterius abſque alieno auxilio ad contrahendum inhabilitati, unde propterea attenditur perſona facientis actum, non autem altera, cum qua ille fiat; Tum clarius, quia ubi verſamur juxta dictam primam partem diſtinctionis in eo actu, qui principaliter ex motivo pietatis, vel religionis fiat erga Eccleſiam, vel piam cauſam, tunc adeſſe non dicitur læſio, minuſque circumventionis ſuſpicio, quamvis aliquale commodum, vel intereſſe acceſſorium, vel conſequutivum ex majori Eccleſiæ, vel piæ cauſæ ditatione redundet in Rectorem, vel Adminiſtratorem, quoniam iſtud videtur eſſe tale quod dictam fraudis, ac circumventionis ſuſpicionem redoleat, ut in terminis Liboniani, cum ſimilibus advertitur *d. tit. de teſtamentis*, *diſc.* 8. ac alibi.

Non ſic eſt, ubi agatur de contractu correſpectivo, in 13
quo perſona a Statuto inhabilitata, (ut ſupra) ad limites juſtitiæ commutativæ contrahit cum Eccleſia tanquam cum privato, habendo principalem reſpectum ad recompenſam, ſeu æquivalentiam; Tunc enim recte cadit eadem

ratio

ratio fraudis, ac circumventionis in Eccleſiæ Rectore, vel adminiſtratore, qui ad proprium commodum, utrumque ita fraudare poteſt, Eccleſiam ſcilicet, vel piam cauſam, quæ det integram æquivalentiam, ſeu recompenſam, & alterum contrahentem imbecillis judicii, quia det minus, ut reliquum ſibi ipſi applicet, ita proprium, ac privatum, non autem Eccleſiæ negotium agendo, ut praxis quandoque docet.

Verum ubi etiam, a Rectore, vel adminiſtratore, hanc ſiniſtram ſuſpicionem abeſſe admittatur; Adhuc tamen in iſta contrahendi ſpecie, eamdem rationem legis inſtare dicebam, cum non ageretur de actu, in quo mulier proprium negotium principaliter ageret, ſed in ea rata, in 13 qua ipſa obligata non erat, ideoque remanebat obligatio mere fidejuſſoria, cujus invaliditati aſſiſtere videbatur diſpoſitio, vel intentio juris communia ad terminos *Senatus Conſulti Vellejani*, ideoque lex municipalis a jure communi adeo exorbitare non dicitur, quoniam mulieris circumventio, vel concuſſio, circa fraudem, vel malitiam alterius contrahentis, eſſe poteſt ex parte viri, vel alterius, pro quo fidejubeat; Ideoque ſtant ſimul, creditorem in culpa non eſſe, & tamen actum ex parte mulieris eſſe culpoſum, juxta ea, quæ in dicta materia *Vellejani* habemus, ubi potiſſime non inter diſpoſitio, vel ratio text. *in leg. ſi pecuniam, C. ad Vellejan.* dum potiſſime qualitas ejus pro quo fidejubeat, eamdem habere videatur rationem facilis ſeductionis, vel concuſſionis, quæ in viro militat, cui mulier contradicere non audeat, ut in præſenti recte dici poſſe videbatur ob reverentiam debitam viri jam defuncti, germano fratri adeo qualificato, cum quo convivebat.

14 Et licet *in d. deciſ.* 194. Caputaqu. *part.* 3. & in aliis, de quibus apud Merlin. *d. deciſ.* 575. alias 190. *part.* 6. *rec. numer.* 28. id firmari videatur favore Eccleſiæ, vel piæ cauſæ quamvis ageretur de contractu correſpectivo, Attamen id admittendum non eſt, cum procedatur cum præſuppoſito privilegiorum eorumque conquaſſationis inter æque privilegiatos, quod juxta veriorem opinionem hodie receptam, non procedit, dum iſtud non eſt privilegium, ſed potius præſumptus defectus naturalis, ob judicii imbecillitatem.

Actum quoque fuit in his diſputationibus de puncto ſolemnitatum materialium, circa dictum defectum deputationis curatoris, non faciendæ, niſi in ſubſidium proximiorum, quos juſtificabatur tunc adeſſe in Urbe, atque commode intervenire poſſe, an ſcilicet hujuſmodi defectum ſanaret ejuſdem mulieris jurata aſſertio, quod alios proximiores non haberet, qui tunc commode intervenire poſſent.

In hoc autem, quamvis Scribentes in contrarium plene conatentur probare affirmativam, quod ſcilicet tali aſſertioni deferendum eſſet, cumulando plures nimium vulgares deciſiones, & auctoritates per ora forenſium quo15 tidie volitare ſolitas; Replicabam tamen, dictam propoſitionem eſſe quidem veram, ac receptam eodem modo, quo eſt altera ſuper præſumptione veritatis cauſæ reſultante a decreto Judicis, & conſenſu proximiorum, vel curatoris, ad effectum ſcilicet inducendi ſimplicem præſumptionem, quæ alia in contrarium non probato, attendenda eſt; Secus autem dicta probatione accedente, cum tunc præſumptio veritati cedat.

Ex ea etiam, clara, & convincenti ratione, ob quam receptum habemus, ut prohibitus contrahere, dicatur et16 iam prohibitus confiteri, ſeu renunciare Statuto certam ſolemnitatem præſcribenti, quod ſcilicet nimium de facili fraus legi fieri poſſet, dum ex eadem facilitate, cum qua mulier, vel alter imperfecti, ſeu imbecillis judicii, inducitur ad faciendum actum principalem, induci poteſt ad confitendum, vel renunciandum; Ideoque (ut dictum eſt,) aſſertio attenditur quidem in dubio, atque alia juſtificatione contraria non accedente, ſecus autem ubi iſta concurrat.

Quinimo licet alias Rota dixerit non ſufficere probare exiſtentiam proximiorum in Urbe, niſi etiam juſtificetur altera qualitas, quod commode in actu intervenire potue17 rint, adeout ſi doceretur de abſentia per illam diem, quamvis brevi, ſive de alio accidentali impedimento, id excuſare deberet; Attamen ut præcipue diſcurſum fuit *in Romana cenſus*; de qua ſupra, *diſc.* 28. occaſione abſentiæ ordinarii, ac generalis curatoris, hæc opinio rejecta eſt, & merito, cum ita idem reſultaret affectus, quod ſcilicet, cum nimia facilitate lex eludi poſſet, ita dictum impedimentum inquirendo, atque eo durante, actum affectando; Ubi enim agitur de actu voluntario, in quo mora, periculum, vel irreparabile damnum non cauſet, non videtur, cur non debeat ille, qui abſens eſt, expectari, ut etiam advertitur ſupra *in Bonon. cenſuum, diſc.* 23. adeout ubi abſentia, vel impedimenti exiſtentia de proximo haberi poteſt, abſentia, vel aliud impedimentum non de facili excuſationem præbere debeat.

Retinendo principium, de quo *diſc. præced. & ſequent.* ac alibi, ut iſta ſit quæſtio potius facti, quam juris, pro 18 facti qualitate, & circumſtantiis decidenda, non quidem cum verborum formalitate, vel deciſionum, & doctrinarum literali intelligentia, ſeu ſpectata rei ſubſtantia, & an actus, fraudem, vel ſinceritatem redoleat, reſpiciendo finem, ſeu effectum, ob quem lex prodiit.

Quamvis autem de ſtricta juris cenſura, attentoque deciſionum, ac doctrinarum rigore, ob falſitatem cauſæ in parte, ex individuo decreti ac voluntatis, ut ſupra, iſte actus in totum corruere deberet, atque ego ſcribens tanquam Advocatus ſuper hoc acriter inſiſterem; Reflectendo tamen ad veritatem, placuerunt reſolutiones ſuper 19 validitate actus in ea rata, pro qua, cum hac pecunia, extincta fuerunt debita graviora, in quibus ipſa mulier valide obligata erat; Non ſolum ex ea ratione, quod ageretur de materia individua, in qua tantam affert utilitatem totum reſpectu totius, quantam pars reſpectu partis, ideoque non intrat illa ratio, quæ ex falſa cauſa in parte, militat in alienatione alicujus rei ſtabilis, ſeu alias individuæ, quod alias pro minori indigantia facta non eſſet, juxta ea, quæ in terminis cenſuum, vel ſocietatum officii habentur pluries in utraque materia, ac etiam per Rotam apud Merlin. *deciſ.* 69. repetit. *deciſ.* 454. *part.* 4. *recent. tom.* 2. ut ſcilicet reſtituta, vel alias indebita parte ſortis, pro alia parte debita, actus adhuc ſuſtineatur, & duret, non conſtito de contraria voluntate.

Sed fortius ex ratione æquitativæ actionis de in rem verſo pluries in præcedentibus inſinuatæ etiam in Eccleſia, vel minori, & de qua actione ejuſque requiſitis in ſua materia *ſub titulo de credito*; Leges enim providens hujuſmodi perſonis alieno auxilio indigentibus, & circumventioni ſubjectis, ne circumveniantur, neque in propriis bonis damnificentur, non autem ut alios circumveniant, atque de alieno locupletentur, ut ſupra, *diſc.* 29. *& alibi*.

Tunc autem falſitas cauſæ, quamvis in parte, influeret in totum, quando ſecundus actus, novum onus, vel 20 præjudicium cauſaret, non obſtante verſione, quia nempe pro debito ſimpliciter pecuniario, & infructifero, commode cum fructibus, vel mobilibus extinguibili, atque interim nullum cauſante uſurarum, vel interuſuriorum præjudicium, fieret contractus cenſualis, ſeu alias uſurarius; Sed ubi præcedens debitum erat æque uſurarium, vel ex eadem cauſa cenſus, quinimo ſub uſuris gravioribus, tunc dicta æquitativa actio de in rem verſo, ſive etiam doli exceptio, de plano juvat, dum in nihilo perſona prohibita damnificata eſt, ſed potius utile negotium pro ea geſtum; ut de reductione cenſus ad minorem rationem habetur ſupra, *diſc.* 1. & in aliis; Ideoque mihi quamvis in hac parte ſuccumbenti, atque contrarium ſubſtinenti, id juſtum, ac probabile viſum eſt, ut ab initio in congreſſibus, juxta ſtylum, inſinuavi.

In his etenim materiis, in quibus leges earum reſpi21 ciunt finem, ſeu effectum, (ut pluries in præcedentibus, ac ſequentibus advertitur) judaico more, ſuper ſola litera, vel formalitate inſiſtendum non eſt, ſed principaliter in ſubſtantia veritatis, bonaque, vel mala fide, ac potiſſimum an impleatur ſtatuentium intentio, vel finis; Unde propterea, contra hanc eandem mulierem aliud debitum cambii forte in eandem cauſam contrahentem, Rota ex facti qualitate, pro validitate contractus reſpondit *in Romana cambii* 16. *Junii* 1662. *coram Albergato*, & ſic in aliis reſpective pro validitate, vel invaliditate reſpondendo.

Quid autem dicendum ſit in aditione hæreditatis, quam minor, vel mulier faciat, an, & quando adhiberi de- 22 beant eædem ſolemnitates, quæ in alienationibus, & contractibus, eademque inter infectio ex defectu ſolemnitatis, vel cauſæ, habetur actum in ſua particulari materia *ſub tit. de hærede, & hæreditate*.

ROMA-

ROMANA LOCORUM MONTIUM,

PRO JOSEPHO SARAVEZZIO,

CUM CURTIO GALLUCCIO, ET CONSORTIBUS.

Caſus deciſus per Rotam pro Curtio, & Aliis.

De eadem materia Statuti Urbis 151. ſuper invalido contractu geſto per mulierem ex defectu cauſæ; Et quid ubi cauſa eſt quidem damnoſa mulieri, ſed juſtum habet motivum naturalis impulſus pro beneficio filii, vel alterius, erga quem naturæ impulſus urgeat; Et aliqua de materia conquaſſationis privilegiorum inter æque privilegiatos; Et ad quid referat, quod mulier contrahat cum altera muliere; Vel ubi agatur de qualificata matrona ordinis magnatitii; Et quid de contractu inito extra locum Statuti.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Statutum 151. Urbis licet loquatur de quatuor caſibus, attamen procedit in omnibus contractibus.*
4 *Etiam aditio hereditatis cadit ſub dicto Statuto.*
5 *Quando dicantur male ſervatæ ſolemnitates.*
6 *Et de defectu cauſæ.*
7 *Solemnitates ſunt neceſſariæ, & ſine eis cauſa non ſufficit, & è contra non ſufficiunt ſolemnitates ſine cauſa.*
8 *De utroque copulativo concurſu in alienationibus bonorum Eccleſiæ.*
9 *Quod principalis inſpectio cadat ſuper cauſa.*
10 *In beneplacito Apoſtolico non curatur de ſubreptione, ubi adeſt cauſa.*
11 *Quod prohibitio mulierum ſit minor, quam minorum.*
12 *Quod ſolemnitates importent formalitatem.*
13 *Quando rigor attendi debeat circa citationem proximiorum.*
14 *Quod non bene inſiſtatur in formalitate.*
15 *Sed quod principaliter inſiſtendum ſit in cauſa.*
16 *Non laudantur annullantes contractus ex ſolo defectu formæ, quæ rigoroſa non ſit bene ſervata.*
17 *Quomodo in iſta materia ſit judicandum.*
18 *Recenſentur plures caſus, in quibus ex juſta cauſa contractus etiam ſine ſolemnitatibus ſuſtinentur.*
19 *Et è converſo etiam cum ſolemnitatibus actus eſt invalidus.*
20 *Conſideratur differentia inter mulieres, & Eccleſias, & Communitates.*
21 *Et de differentia inter minores, & mulieres.*
22 *De eadem diſtinctione in cauſam dotis, quando bene contrahant minor, & mulier.*
23 *Qualitas alterius contrahentis, an attendenda veniat.*
24 *De eodem, & ad quid dicta qualitas proſit.*
25 *Quod deciſiones, quæ habentur, non ſint contrariæ, ſed diverſæ.*
26 *De motivis, ex quibus in præſenti caſu reſolutiones non placent.*
27 *De falſitate cauſæ, & an ſubſiſtat.*
28 *Ut nimium attendendum ſit, an mulier in vita conqueſta ſit.*
29 *An debitum contractum ſine ſolemnitatibus obliget in conſcientia, & præceptum de ſolvendis debitis, an complectatur iſta debita.*
30 *Silentium arguit, quod contrahens agnovit ſe obligatum.*
31 *De eodem, de quo ſupra, ut in materia attendatur cauſa, & ſubſtantia veritatis.*
32 *De alio caſu contractus, vel obligationis matronæ, & magnatitiæ ordinis.*
33 *De quæſtione, quando contractus fiat extra locum Statuti.*

DISC. XXXIII.

1 INquiſito Ludovico de aliquibus delictis, furtum, ac falſitatem redolentibus, cum probationes adhuc eſſent dubiæ, ut cauſæ experimentum evitaretur, ex quo ſicut abſolutoria, ita è converſo gravis condemnatio, cum perſonæ, ac famæ præjudicio oriri potuiſſet, curavit ipſe admitti ad compoſitionem, mediante ſolutione ſcutorum bis mille, pro quibus, aliiſque expenſis deſuper neceſſariis, idem, & Catharina mater, adhibitis ſolemnitatibus præſcriptis à Statuto 151. aſſignataque cauſa liberandi filium à moleſtiis illatis, & inferendis per fiſcum, pro ſcutis 2500. cenſum vendidit ad favorem Mariæ, ad hunc effectum vendentis ejus loca montium dotalia depoſitato pretio in ſacro Monte pietatis, quo mediante effectiva ſolutio ſequuta eſt; Cumque poſt aliquod tempus, pro dicti cenſus fructibus executio ſuper quibuſdam 2
locis montium aliiſque bonis per dictam Catharinam poſſeſſis facta eſſet; Curtius ejuſdem Catharinæ ex filio nepos, tanquam vocatus ad quoddam fideicommiſſum, cui dicta loca montium ſubjecta ſupponebantur, ſententia ab A.C. obtinuit, à qua commiſſa per appellationem cauſa in Rota cor. Albergato, præviis duabus deciſionibus 26. Julii 1658. & 29. Martii 1659. dicta ſententia revocata fuit, reſtricta huiuſque diſpoſitione ad expirationem, vel reſpective durationem dictæ executionis; Commiſſa vero denuo cauſa in Rot. cor. Ninot, aſſumptaque principali diſputatione ſuper dicti cenſus validitate, vel invaliditate reſpectu Catharinæ, ſub die 1. Febr. 1664. reſponſum fuit cenſum non ſuſtineri, dictaque reſolutio confirmata cor. Bourlemont ſubrogato 9. Decembr. 1665. & 2. Maji 1667. ad quarum normam expedita ſententia, & commiſſa cauſa in eadem Rota cor. Taja, pro confirmatione quoque reſponſum fuit.

In hujuſmodi autem diſputationibus de pluribus articulis actum fuit, diverſas materias concernentibus, potiſſimum ſuper exiſtentia, & pertinentia dicti fideicommiſſi, ac etiam ſuper quadam donatione, ac ſuper inſpectione, an Catharina per hujuſmodi impoſitionem cenſus remaneret indotata, necne, & aliis in facto magis, quam in jure conſiſtentibus.

Quatenus vero ad hanc materiam pertinet invalidæ impoſitionis dicti cenſus ob non ſervatam formam à Statuto 3
Urbis 151. in alienationibus, & contractibus mulierum præſcriptam non controvertebatur nullitas in caſu deficientis ſolemnitatis, & juſtæ cauſæ, quamvis ageretur de cenſu, quoniam licet Statutum in verbis loquatur de quatuor tantum contractibus, atque apud ſeniores magna lis fuerit, an de illis taxative, vel potius exemplificative Statutum diſponat, ex iis, quæ plene regiſtrata habentur pro utraque opinione, in votis, ac deciſionibus impreſſis poſt Fenz. *ad idem Statut.* 151. Attamen hodie, extra omnem controverſiam, receptiſſimum eſt, ut illud locum habeat in omnibus actibus, in quibus mulier, vel minor lædi poteſt, qualeſquales ſint ut de cenſu ſupra, *diſc. præc. & diſc.* 28. Imo etiam in aditione hæreditatis, vel ſimili actu implicitum tantum quaſi contractum redolente, ac læſionis potentiam continente, ubi caſus expreſſe exceptus non reperiatur, ut *ſub tit. de hæred.*

Hoc tamen præſuppoſito ſic ſtante (& ſuper quo amplius non diſputatur) dictum fuit dictæ formæ defectum 4
concurrere, tam circa ſolemnitates materiales, quia ſcilicet citatio facta mulieri, ac filiis, aliiſque proximioribus, qui comparere neglexerunt, non eſſet bene concepta, utpote non exprimens cauſam contrahendi, eo modo, quo revera erat; Ac etiam ex eo quod curator deputatus, non bene præſtitiſſet juramentum, quod contractus non tenderet in damnum, ac præjudicium mulieris.

Itemque ex defectu cauſæ, vel minus veræ de facto, 5
quia dictum fuit id fieri pro liberando filium à fiſci moleſtiis, quæ jam per compoſitionem ceſſaverant, eaque mediante inquiſitio ſublata erat; Vel quod eſſet minus vera de jure, ut juxta modernam opinionem, cum qua vivitur, opus eſt ex inſinuatis, *diſc. præc.*, quod ſcilicet debeat eſſe utilis, vel non damnoſa, cum damnum eſſet cla- 6
rum, ex eo quod mulieri conſultum non remaneret in bonis filii, qui revera principalis debitor erat, ut patet ex deciſionibus deſuper editis, in quibus ſuper ſingulis hujuſmodi concluſionibus, tam circa utrumque defectum ſolemnitatis, quam circa utrumque defectum cauſæ, auctoritates pro ſtylo copioſe cumulantur, licet præter neceſſitatem, cum hodie ſint propoſitiones planæ.

Quamvis autem omnes concluſiones deſuper deductæ, 7
illas ſingulatiter, ac abſtracte conſiderando, eſſent in ſuis reſpective caſibus veræ; Attamen, tota facti ſerie ponderata, mihi videbatur, quod applicatio parum congrua eſſet, ideoque, (reflectendo etiam ad ſolam veritatem) intellectus in earum obſequium non de facili captivari potuit, quoniam licet ſolemnitates materiales, utpote litteraliter præſcriptæ, ac formam continentes, neceſſariæ ſint, adeout ſola cauſa, quamvis juſta, quoties non ſit de illis, quæ deſuper exceptæ, ac privilegiatæ ſint, non ſufficiat; Et è converſo, ſolemnitates quamvis optime, ac diligentiſſime adhibitæ, ne-

que ſufficiant, niſi concurrat juſta cauſa, ad quam principalis reſpectus habendus eſt, ut impleatur finis a lege deſideratus, & ne alias lex dicatur impoſita verbis, &
8 non rebus, ideoque nudam formalitatem contineat, ut advertitur *diſc. proximo præced.* in his ſpecialibus terminis mulierum, & in aliis ſupra occaſione contractuum minorum, & Communitatum; Adeout, ubi hujuſmodi Statuta vigent, in perſonis prohibitis, ſeu inhabilitatis, verificari videatur etiam concluſio, quam *ſupra*, *diſc.* 1. & in aliis frequenter habemus in materia alienationis bonorum Eccleſiæ, ut copulative ſolemnitas, & cauſa intervenire debeat, neque una ſine altera ſufficiat.

9 Attamen quoties ipſæ materiales ſolemnitates de facto ſervantur, adeout dici non valeat, quod adſit Statuti ſpretus poſitivus, tunc principalis, totaque inſpectio conſiſtere magis videtur in cauſa, qua non concurrente, nihil ut ſupra refert, ſolemnitates punctualiſſime ſervatas eſſe; Ea vero concurrente, illæ non videntur adeo exacte criticandæ, cum ſufficiat adimpleri finem, ob quem adhibitæ, ſeu deſideratæ ſunt tanquam per ſpeciem formæ reſpicientis certum effectum, cujus proinde implementum etiam per æquipollens de facili admittitur.

10 Ut, ultra generalia, bene ad rem facit concluſio, de qua ſupra, *d. diſc.* 1. & in aliis in propoſito, alienationis bonorum Eccleſiæ, quod ſcilicet, quamvis dictus copulativus concurſus requiratur, beneplaciti ſcilicet Apoſtolici, in quo ſubſtantialis, ac neceſſaria ſolemnitas conſiſtit, & juſtæ cauſæ neceſſitatis, vel evidentis utilitatis, adeout unum ſine altero non ſufficiat; Attamen ubi cauſa concurrit, atque de facto adeſt etiam dictum beneplacitum, tunc iſtius rigoroſa criticatio non attendatur ſuper narrativa, vel alio defectu, qui illud de ſubreptionis, vel obreptionis vitio convinceret, quoniam principaliter ſpectatur juſta cauſa utilitatis, qua concurrente, hujuſmodi rigores, ac formalitates negliguntur, ex ibi deductis.

11 Sic a pari, & fortius, cum in præſenti minor ſit prohibitio, utpote proveniens a ſolo jure municipali, atque non habeat illam juris communis reſiſtentiam, quam habet alienatio bonorum Eccleſiæ, quæ videtur naturaliter, ac intrinſece mala, qualis non eſt illa, quæ fiat per mulieres de jure communi ad contrahendum habilitatas.

12 Ideoque iſtam ſemper pro meo judicio credidi unam ex noſtris leguleicis ineptiis, inſiſtendi ſcilicet ſuper formalitate verborum, ſeu circa citationes proximiorum, vel ſuper iſtorum intereſſe, aut circa majorem, vel minorem proximitatem, ſive an curator in proximiorum defectum deputatus, bene juraverit, vel caverit &c. Omnes etenim iſtæ, (ut quotidiana praxis docet) ſunt meræ formalitates, de quibus recte dici poſſe videtur idem, quod advertitur, præſertim *ſub tit. de uſur.* & ſub altero *de cambiis* ſuper conſimili rigoroſa formalitate circa juſtificationem requiſitorum lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vel ſuper realitate ſpeciorum pro cambiis, cum ſimilibus, quod ſcilicet nimium exactæ diligentiæ, majorem potius malitiam redarguere videntur, atque ita melior eſt conditio callidi, ac verſuti fœneratoris, quam ſimplicis, ac integræ perſonæ, bona fide procedentis, & non advertentis ad hujuſmodi formalitates, vel ſubtilitates, quæ vix peritis profeſſoribus innoteſcunt.

13 Tunc enim, circa citationem proximiorum, vel eorum exiſtentiam, ſeu male conceptam citationem ſub diverſo loco, vel ſub cauſa non bene expreſſa, talis rigor principaliter attendi deberet, quando facti circumſtantiæ docerent, vel ſuſpicionem inducerent, ut error affectatus eſſet, ad effugiendum interventum proximiorum, qui alias contractum impediviſſent, juxta caſum de quo ſupra, *diſc.* 28. cum ſimilibus.

Sed quando iſta ſuſpicio deeſt, quia nempe cauſa ſit talis,
14 quod veriſimiliter omnibus bene adimpletis, adhuc contractus ſequutus eſſet, tunc ineptum videtur ſuper his minutiis immorari; quaſi quod eſſent verba ſacramenti, quod aliquorum omiſſio, vel alteratio, formæ implementum impediret, ut in dicta uſuraria, & cambiorum materia advertitur, ac alibi, dum notum eſt, quod forma concipiendi citationes, ſive extendendi juramentum, ſimileſque formalitates adhibendi, provenit a Notario, vel a ſollicitatore, pro ejus modo loquendi, non autem a partibus ita ſtudioſe agentibus; Niſi, quando (ut dictum eſt) aliæ facti circumſtantiæ affectationem, ac ſtudium redolerent.

15 Ac propterea, hujuſmodi ſolemnitatum defectus dicendus eſt conſequutivus, & quodammodo filius alterius majoris defectus cauſæ, adeout rigor, qui circa dictas formalitates adhibetur, vel non ſufficiat, vel non ſit neceſſarius; Aut enim juſta cauſa non adeſt, & nil refert actum ſolemniſſime geſtum eſſe; Aut adeſt, & tunc judaiſmi ſpecies videtur immorari in ea formalitatis rigore, qui ut ſupra, in longe majori prohibitione alienationis bonorum Eccleſiæ negligitur.

Et conſequenter, licet ego ſæpiſſime, Advocati more 16
ſcribendo, ſuper hujuſmodi contractuum invaliditate, iſtos defectus ſolemnitatum materialium, ſeu formalitatis, exagerare quoque, atque inculcare conſueverim, deducendo iſtas ac tot alias adeo frequentes deciſiones, quas deſuper habemus; Attamen apud me, quamvis obtinentem, (ubi alter cauſæ defectus non accederet) triſione digni habiti ſunt illi judices, qui ex hoc ſolo motivo, pro actus invaliditate reſponderunt.

Quatenus vero pertinet ad aliud eſſentiale requiſitum 17
cauſæ; Materia hæc eſt de frequentioribus, quas Curia noſcet, adeout longe ſupra centeſimum hujuſmodi cauſarum numerum in Rota, aliiſque Tribunalibus tractaverim, modo pro validitate, ac modo pro invaliditate reſpondendo, unde propterea pene infinitus deſuper habetur numerus deciſionum, quæ invicem pugnantes videntur; Attente autem (ut decet) reflectendo ad ſingulorum caſuum circumſtantias, agnovi, quod vere iſta, facti potius, quam juris quæſtio ſit, certam, ac generalem non recipiens determinationem in ſingulis caſibus ab eorum qualitate, & circumſtantiis diverſimode ſequi debentem, ſpectato, ut dictum eſt, fine, ſeu effectu, ob quem lex produit, alterativa, vel ſuppletiva juris communis, quod (excepto Vellejano) in reliquis nullam conſtituit differentiam inter viros, & mulieres majores; Ideoque erroneum eſt ita ſimpliciter ſtatuere propoſitionem generalem, ut cauſa debeat eſſe utilis, vel ſaltem non damnoſa, quoniam ita eſſet omnino inhabilitare mulieres ad donandum, cum actus de ſui natura ſit damnoſus; Sive ad fidejubendum in caſu, quo dubia ſit relevatio indemnitatis, (in quo frequentius fidejuſſio deſiderari ſolet, dum negligitur, ubi certa ſit idoneitas principalis;) Sed ſpectari debet ipſa cauſa, an ſit honeſta, & prudens, ac laudabilis, habens præſertim naturalem ſtimulum naturæ, ex quo neceſſarius quodammodo dicatur actus, quamvis de ſtricto jure, voluntarius dicendus eſſet, ut apud Surdum *dec.* 164. *n.* 16. ex cujus,
& aliorum auctoritate Rota *dec.* 171. *n.* 7. *part.* 11. *rec.* admit- 18
tit validam obligationem matris pro filio ex cauſa accipiendi pecunias mutuas pro expeditione bullarum Epiſcop. ob honorificentiam, ac ſperatam utilitatem. Et in Romana renunciationis cor. Orthobono inter ſuas *dec.* 182. & in eadem cor. Cerro *dec.* 23. *p.* 11. *rec.* reputatur ſufficiens cauſa renunciandi ejus bonis, & juribus, ex motivo, ut erigi poſſit a filio primogenitura pro decore familiæ; Atque in Anconitana pecuniaria 15. Maji 1654. & 9. Junii 1655. cor. Zarate firmatur valida obligatio mulieris pro liberando patre a carceribus; Et in Romana cambii 16. Junii 1662. cor. Albergato (in qua agitur de eadem matrona, de qua, *diſc. prox. præc.*) canonizatur contractus cambii per ipſam ex quodam probabili motivo initus, quamvis vere non eſſet in cauſam propriam, ſed in eamdem, de qua *eod. diſc. præced.* & quod magis, in Romana mutui 5. Maji 1659. cor. Cerro, canonizatur validum debitum contractum a prudenti matrona, ex circumſtantiis redolentibus ſinceritatem actus, quamvis eſſet per ſimplicem apocam ſine ſolemnitatibus, cum pluriſque aliis ſimilibus.

E converſu autem, fere omnes, quæ ſunt in contrarium,
diverſas habent circumſtantias, quod ſcilicet ageretur de debito alieno, ad quod ſine probabili cauſa mulier ſe obligavit, atque vigeat illa ſuſpicio, quam lex municipalis habet de ſeductione, ac fragilitate; Secus autem ubi iſta ſuſpicio, vel præſumptio per contrariam probationem, vel potentiores præſumptiones tollatur, ut optime advertitur apud Achill. *dec.* 1. *de confeſſ.* quæ reputatur magiſtralis, paſſimque recepta eſt, circa concluſionem, ut confeſſio veriſimilis, vel adminiculata attendenda veniat, etiam in perſonis prohibitis, quamvis regula ſit, ut prohibitus alienare dicatur etiam prohibitus confiteri, quoniam (ſunt verba præciſa deciſionis Achill.) præſumptio facilitatis, & fragilitatis, tollitur per alias præſumptiones potentiores, ut etiam advertitur ſupra, ſub *tit. de donat.* an donatio facta per mulierem ex probabili, vel improbabili motivo reſultet. 19

Ut enim in præcedentibus inſinuatur, magna differentia 20
eſt inter alienationes, & contractus, qui fiunt de bonis Eccleſiarum, vel Communitatum, ac ſimilium, ſub adminiſtratione de neceſſitate viventium, per ipſos adminiſtratores, qui liberam diſponendi facultatem non habent, ſed limitatam ad præciſam neceſſitatem, vel utilitatem, & eos, qui

ſiunt

fiunt per dominos poteſtatem diſponendi habentes, quibus lex adjecit aliquod frænum, ob ſuſpicatam imbecillitatem judicii, ea ſolo motivo occurrendi fraudibus, & circumventionibus, ob iſtarum præſumptionem, contraria probatione etiam præſumptiva, ut ſupra, elidibilem.

21 Atque etiam inter eos, qui ſunt domini, ac diſponendi facultatem habent, magna differentia conſtituenda eſt inter minores, & mulieres majores, illi etenim, utpote ſub aliena adminiſtratione, quoque viventes, vel vivere debentes, regulariter de jure communi ſunt inhabilitati ceſſante neceſſitate, vel utilitate, cujus contrarium eſt in mulieribus majoribus; Igitur iſti termini pariformiter tractandi non veniunt.

22 Quod clare comprobat, (ut pariter in præcedentibus inſinuatur,) ea differentia, quam habemus in materia dotali, ſive in donationibus contemplatione certi, ac determinati matrimonii, quod in mulieribus majoribus, ceſſante extrinſeca probatione, doli, vel ſeductionis ad terminos juris communis, negliguntur Statuta, quæ ſolemnitates, & cauſam præſcribunt, quamvis nulla impelleret neceſſitas, ſed actus fieret ex cauſa mere voluntaria erga extraneum, eo quia dicitur juris præſumptione cauſa juſta, & probabilis, quamvis vere redoleat donationem, atque damnum cauſet; E converſo autem in minoribus iſta cauſa non ſufficit, ubi non urgeat neceſſitas, ut ita diſtinguendo habetur pluries in ſua materia, *ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 16. *& ſeq.*

23 Nimium quoque in id conferente qualitate alterius contrahentis, an ſcilicet ſit æque privilegiatus, puta, altera mulier, vel Eccleſia &c. Non quidem ea ratione conquaſſationis privilegiorum inter privilegiatos, ut plerique cum noſtra conſueta ſimplicitate credunt, unde propterea adeo inſiſtitur in diſtinctione, an unus tractet de lucro, & alter de damno, vel utroque contendente de damno, an unus contendat de majori, & alter de minori, quoniam, ut advertitur *diſc. præced.* hujuſmodi Statuta non inducunt privilegium, neque in ratione privilegiativa diſponunt, ut male plerique opinantur, ſed inducunt præſumptionem imbecillis, vel imperfecti judicii, unde de conſequenti reſultat defectus naturalis ob præſumptionem circumventionis, vel fraudis, quoties actus ſit læſivus, & damnoſus,

24 quo effectu ſpectato, nihil refert ad cujus commodum actus tendat; Bene tamen qualitas perſonæ, cujus commodum actus reſpicit, ipſaque ſinceritas actus conferunt ad tollendam, vel debilitandam dictam malam præſumptionem, niſi hæc provenire poſſit a tertio juxta ponderationes, de quibus *diſc. præced.*

25 Atque cum hac diſtinctione, in centum pene caſibus, hujuſmodi contractuum, & obligationum mulierum, ſcribendo ad cauſam, quando pro validitate, & quando pro nullitate, ſive reſpondendo pro veritate, mihi procedi debere ſemper viſum eſt, non autem Judaico more inſiſtendum eſſe in literali intelligentia deciſionum, & auctoritatum, quarum cumulus hinc inde fieri ſolet; Licet enim deciſiones primo aſpectu contrarietatem inter ſe cum aliquo exterorum ſcandalo præſeferre videantur, quaſi quod modo dicatur album, & modo nigrum, attamen bene conſiderando ſingularum circumſtantias, non ſunt contrariæ, ſed diverſæ pro diverſa facti qualitate.

26 Applicando autem ad rem in hac facti ſpecie; Mihi pro validitate contractus ſcribenti ad favorem creditoris, (reflectendo etiam ad ſolam veritatem) dictæ reſolutiones, vel improbabiles, vel nimium aſperæ viſæ ſunt, ponderando omnes facti circumſtantias ſimul junctas, cum regula, ut *ſingula quæ non proſunt, &c.* Primo ſcilicet juſtum motivum ex naturæ impulſu proveniens occurrendi, ne filius de gravibus, ac famoſis delictis imputatus, gravia præjudicia in perſona, & fama incurreret, quod ſine dubio juſtam cauſam redolet magis quam expedite bullas pro Epiſcopatu, vel ut erigeretur primogenitura, præſeferre dicitur.

Secundo ob qualitatem contrahentis, quod eſſet altera mulier, magis forte ſimplex, & proba, quam debitrix; Tertio potiſſime ob ſinceritatem actus, quod ſcilicet creditrix, pecuniam, quam debitrici dedit, retraxit ex vera, & effectiva venditione tot locorum montium dotalium, unde propterea, data invaliditate hujus contractus, reſultabat inconveniens, quod hæc mulier remaneret indotata, cum dolo, & fraude alterius mulieris, quæ ita utilitatem ex hac pecunia perceperat liberandi proprium filium.

27 Et quamvis in deciſionibus inſiſtatur in falſa, ſeu deficiente cauſa narrata moleſtiarum fiſci, eo quia ob jam admiſſam compoſitionem, ac ſolutionem partis ſummæ compoſitæ ſublatum eſſet judicium criminale, attendendo doctrinas Criminaliſtarum diverſum caſum, vel effectum percutientes, an ſcilicet, ubi non ſolvatur ſumma conventa in compoſitione remaneat ſolum actio civilis pro ſolutione, vel potius regreſſus fieri valeat ad judicium criminale; Attamen hic videbatur incongruus rigor, quoniam ſpectari debet ſubſtantia veritatis, dum quando hujuſmodi compoſitiones cum fiſco tractantur, prius adhibentur diligentiæ pro inveniendo pecuniam ad id neceſſariam, ſed non devenitur ad contractum, quo mediante pecunia obtineatur, niſi concludatur, ac perficiatur compoſitio pendens ab arbitrio, & voluntate Superiorum, potiſſime in Urbe, quod officiales ſolent de his facere verbum cum ipſo Pontifice, ſine cujus oraculo actus non concluditur, ideoque rationabiliter contractus geſtus fuit, poſtquam compoſitio jam erat perfecta, atque pars dictæ ſummæ compoſitæ ſoluta erat per tertium ita fiducialiter credentem, ad compoſitionem facilitandam, ut reintegrari deberet.

Magni quoque in hac facti ſpecie, ac in pleriſque aliis 28
ſimilibus cauſis pro validitate actus, faciebam eam circumſtantiam, quod de invaliditate non opponeret ipſa mulier, ſed ejus hæres, vel alter tertius intereſſatus, ut e converſo ad effectum invaliditatis nimium conſiderabile eſt, an ipſamet mulier dicat ſe læſam, & circumventam, quoniam cum ipſa eſſet veritatis bene conſcia, adeout, agnoſcendo ſe naturaliter, & in conſcientia obligatam, contractui acquieverit, atque donec vixit, illum obſervaverit, nimium improbabile videbatur, ut hæres, vel tertius, ex ſolo rigore juris allegare debeat id, quod ipſa principalis numquam allegavit, neque veriſimiliter allegaret ſi viveret.

Apud antiquiores etenim magna quæſtio fuit, an hujuſ- 29
modi contractus initi per minores, & mulieres, vel alios a Statuto ſine certa ſolemnitate inhabilitatos, obligent naturaliter, & in conſcientia, pleriſque affirmativam tenentibus; quam, occaſione agendi de præcepto dato per morientem ejus hæredibus de ſolvendis omnibus debitis, an comprehendat hæc debita ita male contracta, etiam Rota moderna credidit eſſe veram, atque adeſſe obligationem naturalem, ideoque præceptum de iſtis quoque intelligendum eſſe, *ut dec.* 62. 81. *&* 119. *part.* 7. *rec. & dec.* 190. *poſt Zacch. de obligation.*

Et quamvis deinde recedendo a *dict. dec.* 190. contrarium tamquam verius firmatum fuerit *dec.* 80. *p.* 10. *rec. a n.* 7. *ad* 14. *& dec.* 98. *n.* 14. *cum ſeq. part.* 11. atque cum hac poſteriori opinione hodie procedatur, ut ſcilicet hujuſmodi contractus, neque obligent in conſcientia; Attamen, ut reſpondendo *ad dict. dec.* 62. 81. *&* 119 *p.* 7. fundatas *in conſ.* 93. Aretin. cum quo cæteri procedunt, advertitur in *d. dec.* 80. *par.* 10. *&* 98. *part.* 11 præſertim in hac poſteriori *n.* 18, dicta prima opinio recipienda eſt, ubi bona fides, vel recipientis utilitas adſit, ſeu quod alias ipſe ſe agnoſcat obligatum ad ſolvendum id, quod recepit, vel promiſit, cum altera opinio ſit fundata in præſumptione, quæ ſemper cedit veritati.

Et conſequenter, ſi ipſa mulier donec vixit, conqueſta 30
non eſt, ſed contractum obſervavit quia, bene conſcia veritatis agnovit ſe obligatam, non videtur ita de facili admittendus hæres, vel alter ſucceſſor ad hujuſmodi utilitatem allegandam, atque ad propriam locupletationem de bonis contrahentis, illius animam gravare in præjudicium tertii, qui bona fide abſque ſolemnitatibus credidit defuncto, quia conſcius illius probitatis, recte ſperare, & credere potuit, quod ille fidem violaturus non eſſet.

Ideoque ſemper firmum remanet id, quod pluries ad hanc materiam inſinuatur, ut iſta dicenda potius venias quæſtio facti, pro iſtius qualitate decidenda, quodque erro- 31
neum eſt cum regulis, ac doctrinis generalibus procedere, principaliter reflectendo ad finem, ſeu effectum a ſtatuentibus conſideratum, non autem ad ſolas formalitates, juxta illam regulam, quam in materia ultimarum voluntatum habemus *ſub tit. de fideicommiſſis*, & alibi frequenter.

Hinc proinde, (quamvis non ſcribens in cauſa, ſed deſuper conſultus ex parte creditoria in eo caſu, in quo prodierunt deciſiones in Romana pecuniaria 7. Junii 1666. & 28. Jan. 32
1667. coram Taja) non de facili in dictarum reſolutionum obſequium intellectum captivare potui, ex eiſdem conſiderationibus, de quibus *inf. diſc.* 37. quod ſcilicet incongruum ſit ea, quæ diſpoſita ſunt in privatis mulieribus, applicare adeo qualificatis matronis primi ordinis magnatum, quæ vulgo Principiſſæ ob hanc abuſivam dignitatem Baronibus, & Domicellis ſubditis concedi ſolitam reputantur, Potiſſime vero inſpecta natura, ſeu qualitate actus; Ubi enim ageretur de alienatione, vel obligatione, ſeu alio contractu in re gra-

vi, ac magni præjudicii, inito cum altero magnate, adeout data proportione, interea tario præſumptæ circumventionis, quæ in mulieribus privatæ fortunæ cadit, tunc recte in nobilibus matronis, etiam magnantii ordinis idem dicendum venit, rectèque intrant concluſiones, & auctoritates, cum quibus in eiſdem deciſionibus proceditur; Sed dicere ut promiſſio, quam per ſchedulam pro ſtylo magnatum fecit Principiſſa ſuper menſtrua præſtatione ad vitam ejus familiari, ad effectum, ut iſta proviſione mediante, facilitaretur matrimonium ab eo, cum Ipſius matronæ, ſeu Principiſſæ mediatione, & auctoritate contractum, id continere videtur quendam legulcicum rigorem, cui indaſſimi localis vocabulum congruere videtur, naturali veritati, ac humano ſenſui nimis adverſum.

Cum eadem diſtinctione pluries, ac pluries ſcribendo in cauſa, vel pro veritate conſulins, procedere conſuevi in altero articulo, in quo Scribentes, pariter ſe involviſſe videntur, quando ſcilicet contractus celebratus eſt extra territorium, vel juriſdictionem ſtatuentis, an id in fraudem Statuti ſequutum ſit, quia affectate a loco conſueti domicilii receſſum ſit ad hunc effectum, ut cito reverſio ſe-

17 queretur, juxta caſum, de quo habetur actum *ſub tit. de dote diſc.* 17. & in deciſionibus in ea cauſa editis, ac *ſub tit. de donat. diſc.* 35. & alibi, dum adeo certant circa tempus diſceſſus, & receſſus, *ex conſil.* Aretin. 54. & 73. atque ex iis, quæ in materia deducunt Menoch. *conſ.* 819. Cyriac *controv.* 10. *n.* 82. & *ſeq.* & deciſione editæ *in dicto caſu*, de quo etiam *ſub tit. de dote*, *diſc.* 143. ubi de pluribus ad materiam.

Verum, & iſta facti quæſtio eſt, ex ipſius facti qualitate, & circumſtantiis decidenda, ex quibus deſumi valeat, an id affectate, ac in fraudem ſequutum ſit; Stant enim bene ſimul, ut mora extra patriam, ſeu locum domicilii fuerit diuturna ad hanc fraudem magis colorandam, quodque propterea fraus ita major, & clarior reddatur; Et e converſo, quod fuerit brevis, ſed ad alium finem, quodque caſus præbuerit ibi contractum fieri bona fide, & abſque affectata præordinatione, in qua eſt punctus; Et conſequen-

18 ter eſt pariter erroneum cum generalitatibus procedere, atque deciſiones, vel auctoritates certos caſus percutientes, cuicumque alteri applicare, non combinando ſingulorum diverſas circumſtantias, ex quibus vere deciſio pendet, bene attendendo generalitates in ambiguo.

ROMANA SOCIETATIS
PRO ACHILLE TERTIO,
CUM MARIA FELICE GUBERNATA.

Caſus diſputatus coram A. C. ſeu Prælato deputato, ſopitus per concordiam.

An ſolemnitates ſtatutariæ in contractibus mulierum, vel minorum, requirantur, ubi agatur de negotiis mercantilibus, adeout minor, vel mulier mercaturam exercens, cadat ſub Statuto.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Solemnitates ſtatutariæ ſunt ſervandæ etiam in ſocietate, quamvis tacita.*
3 *Mulier major non eſt in jure inhabilitata ad contrahendum.*
4 *Quod mulier exercens mercaturam non comprehendatur ſub Statuto mulieres inhabilitante.*
5 *Idem de minore mercatore.*
6 *De concluſione, de qua n. 4. quando ſit dubitandum.*
7 *Hæres beneficiatus dicitur adminiſtrator hæreditatis.*
8 *Solemnitates non requiruntur in contractu geſto per mulierem adminiſtratorio nomine.*
9 *Quando quis dicatur mercator ad effectum, de quo n. 4. & 5.*
10 *Quod plura negotia pupillorum, & mulierum exerceantur ſub nomine defunctorum.*
11 *Tutor, vel adminiſtrator poteſt recognoſcere bonam fidem, ejuſque confeſſio adminiculata attenditur.*
12 *Idem de confeſſione mulieris, & contractus ſine ſolemnitatibus inefficaces ad obligandum ſufficiunt ad probandum.*
13 *Potiſſime ubi alia veritatis adminicula concurrunt.*

D I S C. XXXIV.

Defuncto Franciſco Gubernato mercatore fundacario in Turre-ſanguinea, ſuperſtite hærede Maria Felice ſorore, iſta deputavit fundaci prædicti inſtitorem quemdam Juvenem, qui vivente Franciſco quoque adminiſtrabat, atque cum iſtios, ac viri præſentia, & obligatione per apocam declaravit, in recognitionem veritatis, quod inter dictum Franciſcum, & Achillem inita fuerat quædam ſocietas, admiſſo dicto Achille ad participationem tertiæ partis fundaci, cum onere ſolvendi ſcut. 5000. ad quorum computum ſolverat eidem Franciſco in pecunia, & in mercibus ter mille circiter, reliquum vero promittebat prompte ſubminiſtrare in mercibus, pluribus initis capitulis ad rem non facientibus; Cumque finito ſocietatis ſtatuto tempore, aliquæ diſcordiæ ſuper computis, vel participatione lucrorum ortæ eſſent, hinc introducta deſuper lite cor. A. C. ſeu Prælato deputato, dicta Maria Felix, de conſilio Cauſidicorum, ut frequenter contingit, naturalem veritatem negligentium, ſolique juris ſubtilitati incumbentium, oppoſuit de nullitate dictæ apocæ ob non ſervatas ſolemnitates in mulierum contractibus præſcriptas a Statuto Urbis 151. præſertim circa dictam præjudicialem confeſſionem ſolutionis ſcutor. 3000. & ultra Franciſco defuncto; Atque pro eadem muliere Scribentes de plano dicebant ejus intentionem fundatam eſſe in dicto Statuto, quod ut in præcedentibus advertitur, quamvis in verbis agat de quatuor caſibus, complectitur tamen omnes, & quoſcumque alios contractus, vel actus, ex quibus mulier lædi poteſt, ut in ſpecialibus terminis ſocietatis firmatur apud Buratt. *deciſ.* 467. ubi receditur a diſtinctione firmata in præcedenti *dec.* 408. inter ſocietatem tacitam, & expreſſam. 1 2

Quamvis autem reliqui pro Achille Scribentes in congreſſibus deſuper habitis pro cauſæ directione, præſuppoſita dicta ſolemnitatum adhibendarum neceſſitate, (quas regulariter neceſſarias eſſe ego quoque admittebam) in aliis motivis prudenter quidem inſiſterent, potiſſimum vero ſuper juſtificatione traditionis dictæ ſummæ, ac mercium reſpective, tam per aliquos teſtes, quam per confeſſiones extrajudiciales, & adminicula.

Ego tamen fui in ſenſu, omnino impugnandi oppoſitum defectum reſultantem a Statuto, quodque procedendum eſſet cum ſolis terminis juris communis, quibus attentis dicta probationis neceſſitas non incumbebat, quamvis ad magis ſatisfaciendum judici, ac oſtendendam cauſæ bonam faciem illam laudarem; De jure etenim communi, (ut etiam in præcedentibus advertitur,) mulier major, excepto Vellejano inhabilitata non eſt ad contrahendum, neque a viris differt, ad Text. *in l. velles, ff. de revocat. donat.* & *l.* 2. *C. ad Vellejan.* utrobique Scribentes ex relatis per Gratian. *diſcept.* 759. *n.* 24. Rota *dec.* 88. *n.* 7. *p.* 6. *rec.* & *frequenter.* Et conſequenter reſultat, quod ubi non prohibitus contrahere, fatetur aliquid recepiſſe, ac ſe debitorem conſtituit, onus non eſt creditoris extrinſecus probare debiti veritatem, ſeu contractus læſionem, ſed qui iſtam, vel errorem allegat, concludenter unum, vel alterum probare tenetur, ut eſt hodie in jure nimis receptum, ac vulgare. 3

Dicebam igitur, quod cum ageretur de negotio mercantili, & concernente tabernam, ſeu fundacum, qui publice per ipſam mulierem, mediante opera inſtitoris, aliorumque miniſtrorum exercebatur, non intrabat dicti Statuti diſpoſitio ex pluribus rationibus, quæ in ſpecialibus terminis mulieris mercaturam exercentis late ponderantur per Picum *in commentar. ad hoc Statut.* (qui cæteris omnibus aliis melioris conditionis fuit in hoc ejus commento, cum reliqua hucuſque parum felicia fuerint) *gloſ.* 7. *in addit. num.* 291. *cum ſeq.* ea præſertim, quam ponderat Rota infra citanda, publici commercii, atque communis uſus in rebus mercantilibus, ac negotiationibus. 4

Idemque receptum eſt etiam in fortioribus terminis minoris mercatoris, qui pro majori reputatur in concernentibus negotia mercantilia, ex theorica Baldi *in l.* 1. *C. qui,* & *adverſus quos*, Roman. *conſ.* 318. *num.* 3. & alii apud Gratian. *diſcept.* 279. *n.* 46. & *ſequent.* Rota *dec.* 267. *n.* 8. *part.* 3. *rec.* & plenius *dec.* 284. *num.* 13. & *ſeqq. part.* 9. Et in puncto Statuti Urbis in Romana negotiationis coram Robuſterio apud Marcheſ. *de commiſ. tom.* 1. *fol.* 728. Si etenim id procedit in minoribus, qui de jure communi ad contrahendum inhabilitati ſunt, multo magis in mulieribus, quæ ut ſupra non ſunt inhabilitatæ. 5

Fortius vero, accepto meo judicio, extra omnem controverſiam, quod non agebatur de negotio mercantili, quod 6

ipſa

ipſa mulier, (præter Italiæ communem uſum) ſuſcepiſſet, quo caſu aliqua dubitandi non improbabilis ratio cadere poſſet, quod in hoc munere ſuſcipiendo circumveniri potuerit, ſtante præſertim dicto contrario uſu communi hujus regionis, unde propterea cum aliqua circumſpectione pro facti qualitate procedendum eſt.

7 Sed agebatur de continuatione negotii hæreditarii, atque ipſius hæreditatis nomine, ob quam circumſtantiam ad duo inferebam; Primo nempe, quod ſtante recepto principio, de quo frequenter *ſub tit. de credito*, & ſub altero *de herede*, ac alibi, quod hæres beneficiatus non dicitur verus, ac proprius hæres, (ut prius erat, ac etiam eſt hodie ſine inventario) ſed eſt potius hæreditaria administrator, ita intrabat concluſio, quod actus geſti per mulierem tutorio, vel curatorio, ſeu procuratorio, aut alias adminiſtratorio nomine alterius, non cadunt ſub hoc

8 Statuto, niſi perſona principalis, cujus bona adminiſtrantur, ſit de comprehenſis, ut cæteris relatis habetur per Rotam apud Merlin. *dec.* 309. *repetit. dec.* 106. *n.* 16. *par.* 5. *recent.* ubi concordantes.

9 Et ſecundo, quod ita ceſſabat difficultas, in qua ex Rebuff. & aliis, juxta diverſorum regnorum vel Civitatum mores, ſe involvere videtur Picus ubi ſupra, quando ſcilicet quis dicatur mercator, ad effectum, ut intret, necne iſta concluſio, ponderando, an ſit deſcriptus in matricula mercatorum, ſive an publice per ſeipſum mercaturam exerceat, dum ita mercatoris perſonam continuare dicebatur ipſemet Franciſcus defunctus repræſentatus per ejus hæreditatem, cujus adminiſtrationem gerebat mulier hæres beneficiata.

10 Cumque ad iſtorum requiſitorum defectum Scribentes pro muliere ſe reſtringerent, ut evitarent applicationem dictæ concluſionis alias inevitabilis, ita dicebam difficultatem tolli, coadjuvando etiam cum facti probationibus iſtam ponderationem, cum, adhibitis diligentiis, compertum fuerit plures adeſſe in Urbe conſimiles caſus, quod ſcilicet defunctis ipſis mercatoribus fundacariis, ſuperſtitibus hæredibus minoribus, immo pupillis, vel mulieribus, negotium ſub nomine ipſiuſmet defuncti, vel hæredum continuatur per inſtitores, aliosque ſolitos juvenes, & miniſtros, abſque hujuſmodi ſolemnitatum neceſſitate, dum alias afflet mundum involvere, atque commercii libertatem tollere, ut in gravioribus negotiationibus artis campſoriæ, ſeu rationis bancariæ totius mundi praxis docet, quod negotiatores ſequuntur fidem illius negotii ejuſque complementariorum, ſeu adminiſtratorum, non indagando, an vere pertineant ad mulieres, vel minores, & quia impracticabilis eſſet negotiatio, ſi in quolibet actu hujuſmodi ſolemnitates adhibendæ venirent, dum inter mercatores, & negotiantes, neglectis hujuſmodi ſubtilitatibus, proceditur de bono, & æquo, ac etiam parvæ ſchedulæ, ſeu pagellæ eam vim habent, quam inter privatos inſtrumenta publica, ut pluries *ſub tit. de cred.*

11 Advertebam item, quod cum controverſia principaliter reſtringeretur ad dictam confeſſionem ſuper ſumma ſoluta a defuncto, de cujus geſtis erat eadem mulier veriſimiliter informata, utpote convivens in eadem domo, ac etiam ipſo vivente, ob infirmam valetudinem ipſius negotii aliquam habens adminiſtrationem, ac ſuperintendentiam, ita defendendum eſſet; Quamvis enim contractus, aliique actus initi, non ſervata forma ſtatutoria, invalidi remaneant, ſeu inefficaces ad obligandum, adhuc tamen attenduntur ad probandum, quoties alia accedunt veritatis adminicula. Si enim habemus, quod etiam tutoris, vel prælati, ſeu alterius adminiſtratoris confeſſio adminiculata probat, cum

12 prohibendus non ſit tutor, vel Prælatus, ſeu alter adminiſtrator, veritatem, ac bonam fidem recognoſcere, ut *in prac. hoc tod. tit. de*, & *alibi* advertitur, cum ſit vera, & recepta propoſitio; Multo magis id dicendum eſt in confeſſione facta per ipſummet principalem de jure communi habilem ad contrahendum, & confitendum, ita per jus municipale accidentaliter inhabilitatum; Ut in ſpecie dictæ concluſionis, ut ſcilicet actus geſti ſine ſolemnitatibus quamvis inefficaces ad obligandum, bene attendi debeant ad probandum, cæteris relatis habetur apud Altograd. *conſ.* 5. *n.* 7. & *ſeq. lib.* 1. & dixit pluries Rota, præſertim in Romana dotis 10. Januar. 1600. cor. Sacrato, quæ reputatur in hac propoſitione magiſtralis, & in aliis præſertim in Romana fideicommiſſi 8. Junii 1648. coram Arguelles §. *Nec quicquam &c.* Et conferunt quæ habentur pluries *ſub tit. de dote* in materia confeſſionis inter conjuges regulariter prohibitæ vel inefficacis ob fraudem tertii, ſive prohibitæ donationis, ut ceſſet concurrentibus adminiculis, quæ majora, vel reſpective minora pro facti qualitate deſiderantur, cum ſimilibus.

Card. de Luca, Lib. VII.

Ideoque ubi etiam ceſſante dicto motivo mercaturæ, verſaremur in actu mere privato ſtatutariæ diſpoſitioni ſubjecto, adeout ex defectu ſolemnitatum, invalidus, & non obligatorius eſſet, adhuc tamen, ubi veritatis adminicula concurrerent, idem actus attendendus veniret tanquam probatio aliunde adminiculata, vel tanquam unum ex adminiculis ſimul conjungendis pro facti qualitate, & circumſtantiis prudenti arbitrio, ſpectato fine, ſeu effectu Statuti, ne mulieres, vel minores circumveniantur, non autem, ut alios circumveniant.

FIRMANA CENSUS, PRO LIBERATO TREVISANO, CUM LUTIIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Lutiis,

De pleriſque pertinentibus ad eandem materiam alienationum, & contractuum minorum, & mulierum, non ſervatis ſolemnitatibus Statutariis; Et præſertim de ſolemnitate inſinuationis requiſita per Conſtitutionem Ægidianam: Et an ſolemnitates requirantur, ſi teſtator, tutori, vel curatori, alienandi, vel contrahendi facultatem dedit: Et an in contractu facto per tutorem, vel curatorem, ipſius pupilli, vel minoris interventus requiratur.

SUMMARIUM.

1 *IN Stato Eccleſiaſtico frequentia ſunt Statuta in actibus minorum, & mulierum, & de Ægidiana.*
2 *Facti ſeries.*
3 *Reſolutiones cauſa.*
4 *Quod tutor alienet, vel contrahat ſine ſolemnitatibus ex facultate teſtatoria.*
5 *Contrarium, quod facultas non tollat neceſſitatem ſolemnitatum.*
6 *Quod placeat prima opinio, & quando hæc ſecunda procedat.*
7 *Dummodo tamen accedat cauſa, quam dicta facultas non ſupplet.*
8 *Ideoque totum conſiſtit in cauſa.*
9 *De Conſtitutione Ægidiana, ac etiam de Carpenſi, & ubi hæc attendatur.*
10 *An Statutum particulare faciat ceſſare Ægidianam, vel Statutum generale.*
11 *An attendatur non uſus Ægidianæ circa inſinuationem.*
12 *In legibus Papalibus non datur de non uſu, & de ratione.*
13 *Bene tamen non uſus attenditur pro interpretatione.*
14 *De differentia inter obſervantiam interpretativam, & præſcriptivam.*
15 *An ſolemnitas inſinuationis poſſit impleri poſt declaratam nullitatem.*
16 *An in contractu geſto per tutorem, requiratur præſentia ipſius pupilli.*
17 *De differentia inter poteſtatem tutoris, & illam curatoris.*
18 *De diſtinctione pupilli, qui ſit major infante, & proximus pubertati, & an ratio doli, vel peccati adaptetur.*

DISC. XXXV.

CUm in Statu Eccleſiaſtico, fere generalis habeatur Statutorum uſus, circa ſolemnitates, in mulierum, & minorum contractibus adhibendas, adeout, nullus forte videatur adeſſe locus, ubi, vel ratione proprii, ac particularis ſtatuti, vel ratione generalis Civitatis dominantis, ita cautum non ſit; Ob extenſionem autem, quam Sixtus IV. & Paulus III. ad Urbem, ac univerſum Statum immediatum fecerunt, de Conſtitutione Marchiæ (Ægidiana nuncupata) per quam in contractibus minorum, inſinuationis ſolemnitas, ultra judicis decretum, & alia præſcribitur; Hinc proinde nimium frequentes in Curia haberi conſueverunt quæſtiones, circa hujuſmodi concurſum Statutorum particularium, ac dictæ Ægidianæ Conſtitutionis, an ſcilicet utramque ſolemnitatem adhibere oporteat, vel potius dicta lex generalis intelligenda veniat, quando per Statutum particulare proviſum non ſit, adeout, iſto accedente, ejus formam implere ſufficiat, quod pluries, ac pluries diſputandi occaſio dedit, præſertim in iſta cauſa. Defuncto etenim Vincentio Lutio, ſuperſtitibus aliquibus 1

filiis pupillis heredibus, ſub tutela Hippolytæ uxoris, cui teſtator amplam facultatem dedit vendendi, & alienandi,
2 aliosque actus faciendi pro diſſolvendo ære alieno ipſius teſtatoris aliiſque peragendis, quæ hereditatis adminiſtrationem concernerent; Teſtatrix cenſum ſc. 1300. impoſuit ad favorem Liberati Triviſani, quo progreſſu temporis, petente fructus, atque pro eis obtento mandato ab A. C. commiſſa per Signaturam cauſa in Rota coram Priolo, cum clauſu-
3 la tranlativa, *Si quid exequendum*, dato que dubio ex ipſius reſcripti ventre reſultante, an mandatum eſſet exequendum, ſub die 3. Junii 1658. negativa prodiit reſolutio, quæ habetur impreſſa *in part. 12. rec. dec.* 355. neque quod ſciam, cauſa ulteriorem habuit progreſſum.

In hac autem diſputatione, plures fuerunt inſpectiones; Primo ſcilicet circa neceſſitatem ſolemnitatum in genere, tam quoad illas Statuti particularis, quam quoad alias dictæ Conſtitutionis Ægydianæ, vel Carpenſis, ſtante facultate conceſſa per teſtatorem; Secundo (quatenus eſſent neceſſariæ) an adhibitæ eſſent illæ Statuti particularis Oppidi Montis Flori; Tertio (quatenus iſtæ adhibitæ eſſent,) an obſtaret defectus inſinuationis requiſitæ per dictam Conſtitutionem Ægidianam, & an ſuffragaretur, quod ea adhibita fuerit poſt oppoſitam nullitatem; Et quarto, circa
4 defectum cauſæ.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam ſcribens pro creditore, quod ubi teſtator tutori facultatem alienandi dedit, regola eſt, ut id ſequi valeat, atque validum ſit, etiam nullis adhibitis ſolemnitatibus, cum illa reſtrictio, quam lex in tutoribus, ac adminiſtratoribus induxit, ceſſet ex teſtatoris judicio, juxta textum expreſſum *in l. 1. C. quando decreto opus non eſt &c.* Bald. *in l. 1. ff. de reb. eorum n. 1.* Simoncell. *de decreto, l. 2. tit. 6. n. 108. cum ſeq.* Rot. *decit 72. p. 38 part. 7. rec. dec. 192. n. 15.* poſt Zacchiam *de oblig. Cam. repet. dec. 284. part. 9. rec. n. 26. & in aliis.* Potiſſime ubi id fiat pro diſſolvendo ære alieno ipſius teſtatoris, cum tunc dicatur actus neceſſarius, ideoque fieri valeat, ex deductis *dec. 39. n. 11. p. 12. rec. & d. dec. 284. n. 26. p. 9.* alias *dec.* 190. *n.* 5. poſt Zacch.

Rejectum autem fuit hoc motivum in fine deciſionis, ea
5 eo quod, cum facultas non eſſet ſpecifica de certa re, ſed generica, illa intelligenda veniret ſerv. ſerv. ac adhibitis ſolemnitatibus de jure adhibendis, quæ remiſſæ non cenſentur, ut in hujus cauſæ *dec.* 355. *n.* 35. *& ſeq. par.* 12. ubi allegantur Surd. *conſ.* 241. *num.* 1. *cum ſeq. & dec.* 77. *n.* 4. Hodierna *ad eumdem, dec.* 278. *n.* 17. Gratian. *dec. Marchiæ* 131. *n.* 4. Rota *dec.* 31. *n.* 5. poſt Merlio. *de pignor.*

Reſponſio non captivabat intellectum, quoniam diſpoſi-
6 tio dicti Textus eſt clara, cum quo pertranſeunt DD. ſupra allegati, & alii; Magiſque clara videtur ratio, quod fiducia per teſtatorem habita de tutore, tollat illam ſuſpicionem, ſeu minorem fidem, quam lex de eo habeat, unde quemadmodum, ſi ipſe teſtator viveret, libere alienare, ſeu alias contrahere poſſet, non videtur quid prohibeat eamdem communicare tutori facultatem, quæ alias inanis remaneret; Plures autem ex dictis auctoritatibus non concludunt; Siquidem *dec.* 31. *n.* 5. poſt Merlin. *de pignor.* percutit terminos diverſos, ut ſcilicet facultas data per fideicommittentem diſtrahendi bona pro dote, intelligatur ad limites juris in ſubſidium, & quatenus bona libera non extent, de quo *ſub tit. de dote, diſc.* 145. & alibi, quod nil commune habet cum caſu; Pleræque vero aliæ auctoritates, ut præſertim Gratian. *deciſ.* 131. loquuntur, ubi agatur de alienatione pro diſſolvendo ære alieno teſtatoris, quoniam ita concurrit juſta cauſa, ſed non ſolemnitas inductiva poteſtatis, quam alias tutor non habet; Sed ubi utrumque copulative concurrit, quod ſcilicet agatur de diſſolvendo ære alieno, atque accedat facultas expreſſe data, tunc iſta retoaneret ſatua & inanis, niſi hanc faceret operationem ſolemnitatum, dum cauſa accedit, a qua proinde deciſio omnimoda quæſtionis pendere videtur; Licet enim aliqui diſtinguant, an agatur de facultate generica, vel an teſtator ad certam ſpeciem deſcenderit, ut præſertim Surd. *d. dec.* 77. *n.* 4. & 5. Hodiern. *ad eum deciſ.* 278. *n.* 17. attamen ubi facultas percutit actum alienationis, atque generica eſt, non videtur qualem probabilitatem habeat hæc diſtinctio, dum ideo teſtator ſe remiſit tutori, de quo confidit, quia incertus erat quid magis expediret, ac propterea totus punctus eſt in juſta cauſa.

Ideoque eadem facultas, ut ſupra ſupplere non poſſet defectum cauſæ, quem, ut habetur *diſc.* 1. & in aliis pluries, neque ſupplet beneplacitum Apoſtolicum, vel alterius ſu-
7 premi Principis facultas, quæ tollit omnem juris prohibitionem, vel obſtaculum; Et ſic quod ad inſtar facultatis datæ a Principe, iſta data a teſtatore tollat hujuſmodi extrin-
ſecas, ſeu accidentales ſolemnitates a juris poſitivi ſubtilitate inductas, non autem defectum naturalem, quem nullatenus credendum eſt fuiſſe in animo dantis facultatem; Ac etiam quia eſſet dare aditum, ſeu licentiam delinquendi; Adinſtar eorum, quæ habemus circa liberationem tutoris, vel alterius adminiſtratoris, vel uſufructuarii a confectione inventarii, vel a redditione rationum, quoniam intelligendum venit de ſcrupuloſa, ſeu rigoroſa redditione, vel reſpective de rigoroſo ſolemnitatum interventu, non autem quoad rei ſubſtantiam, unde reſultaret remiſſio doli de futuro, & ſic delinquendi occaſio.

Et conſequenter firmum remanere videtur, quod deciſio
pendeteret magis ex ultima inſpectione ſuper cauſa, qua de- 8
ficiente, vel falſa exiſtente, nil intereſſat ſolemnitates plenarie, ac diligentiſſime adhibitas eſſe, cum iſtarum formalitas nihil proſit, ubi defectus eſt in ſubſtantia cauſæ; E converſo autem, ubi juxta fiduciam a teſtatore habitam, tutor, ex juſta, & vera cauſa, alienationem, vel alium contractum feciſſet, adeout reſtringeretur difficultas ad ſolum requiſitum ſolemnitatum, quod copulative cum cauſa neceſſarium eſt, tunc mihi videbatur, quod id obſtare non deberet, cum eſſet objectum nudæ formalitatis.

Quo vero ad ſecundam inſpectionem, an eſſent adhibitæ ſolemnitates Statuti loci particularis; Illa videbatur potius facti, quam juris, unde propterea (juxta ſtylum) nullæ; vel modicæ erant partes Advocati; Bene tamen in deciſione deſuper edita aliqui defectus conſiderantur, ſuper quibus maturum judicium efformari non potuit, dum cauſa, (quod ſciam,) ulteriorem non habuit progreſſum.

Juris autem diſputatio major (ut etiam advertitur in deci- 9
ſione,) fuit ſuper tertia inſpectione, an ſcilicet poſito interventu ſolemnitatum Statuti particularis, obſtaret, necne defectus alterius ſolemnitatis inſinuationis requiſitæ per Ægidianam Conſtitutionem, fortius in hac facti ſpecie attendendam, dum agebatur de eadem provincia Marchiæ, pro qua edita fuit, unde propterea opus non erat agere de interpretatione dictæ extenſionis, dum obſtabat, non ſolum ipſa Ægydiana extenſa, ſed etiam altera additio Carpenſis, per qua eadem ſolemnitas præſcribitur quoque in contractibus mulierum, quamvis majorum; Et quæ addidio, licet ſub dicta extenſione non cadat, attamen viget, ac ſervanda eſt in hac provincia, pro qua fuit edita, ut ceteris relatis advertitur in hujus cauſæ deciſione, & in aliis frequenter.

Quamvis autem ſuper hoc articulo, an ſcilicet exiſten- 10
te Statuto particulari, ceſſet generale, adeout ſufficiat ſolum particulari ſatisfacere, vel potius utriuſque cumulativus concurſus requireretur, Scribentes nimium ſe involviſſe videantur; Attamen vera, & recepta propoſitio eſt, ut id pendeat a puncto compatibilitatis, vel incompatibilitatis; Si enim Statutum particulare contentum ſolis ſolemnitatibus ab eo præſcriptis, validum declarat actum, cum earum interventu initum, tunc incompatibilis eſt concurſus alterius Statuti, vel legis generalis, cum non poſſint ſimul ſtare, ut actus a Statuto particulari reputetur validus, quodque a Statuto, ſeu lege generali ob ejus formam non impletam invalidus cenſeatur, ideoque incompatibilitas eſt manifeſta; Secus autem iſta ceſſante, quoniam cum inſinuatio per Ægydianam requiſita, non ſit ſolemnitas, quæ tunc in ipſo contractu intervenire debeat, ſed potius de ſui regulari natura debeat accedere ex intervallo, atque per actum ſeparatum ad arguendam perſeverantem contrahentis voluntatem, juxta ea, quæ habemus circa inſinuationem donationum, ad cujus inſtar, per Statuta particularia in aliis contractibus introducta eſt, ut *ſub tit. de donat. diſc.* 60. Hinc proinde forma, quæ in ipſo actu contrahendi per Statutum particulare præſcripta fuit, regulariter eſt compatibilis cum dicta alia poſtmodum adimplenda ſo-
lemnitate, ex iis, quæ habentur in hujus cauſæ deciſio- 11
ne, nimiumque frequenter in aliis, præſertim modernioribus, adeout videatur hodie quæſtio jam ſopita, non admittens amplius controverſiam, quæ proinde tota eſt potius facti, ſeu applicationis, quam juris, an ſcilicet & quando dicta compatibilitas, vel reſpective incompatibilitas adeſſe dicatur, quod pendet ab eo (ut dictum eſt,) an Statutum particulare ſaltem virtualiter, ac implicite validum, ac exequibilem declaret actum initum cum ſolemnitatibus ab eo præſcriptis.

Attento autem ſolo contextu literali iſtius Statuti, probabilius dicendum videbatur, compatibilitatem potius adeſſe; Verum cum ſupponeretur, quod dicta alia ſolemnitas inſinuationis non eſſet in uſu, hinc proinde advertebam (etiam in ſenſu veritatis) quod iſte non uſus magnifaciendus eſſet,

ut in

ut in pleriſque aliis cauſis, tam iſtius, quam præſertim Spoletanæ diœceſis, frequens occaſio diſputandi dedit, an ſcilicet iſte non uſus attendendus eſſet, necne.

12 Quamvis enim, juxta propoſitiones generales, de ſtricto jure, negativa probabilior eſſet, ex ratione alibi inſinuata, præſertim *ſub tit. de cenſibus, diſc.* 1. quod in legibus Papalibus non intret ea ratio, quæ in illis aliorum Principum viget, ſub neceſſitate acceptationis, vel uſus populorum, ex ea differentiæ ratione, quod alii Principes poteſtatem originarie habent a populis, Papa vero habet directe, ac immediate a Deo; Ac etiam ratione decreti irritantis in Pontificiis legibus adjici ſoliti, quod inficit quamcumque contrariam poſſeſſionem, vel conſuetudinem, immo impedit ne illa naſcatur, ideoque de non uſu dari non poteſt, ut apud Caval. *decis.* 423. *decis.* 400. *part.* 9. *rec. dec.* 12. *& in aliis pluries*.

13 Attamen id recte procedit, ubi agitur de non uſu directe deſtructivo legis claræ; Secus autem ubi ille conſiderandus veniret tanquam interpretativus caſus dubii, quoniam tunc non eſt impugnare legem, neque illam alias vigentem deſtruere, ſed allegare non comprehenſionem, ſive ita interpretari, quod ſola lex particularis ſufficiat, atque incompatibilitatem inducat cum altera generali; Cum enim etiam in caſu quo lex particularis ambigua ſit, DD. adeo certent ſuper ejus verbis, ac interpretatione, & an exinde reſultet dicta incompatibilitas, quæ etiam tacita, ſeu implicita ſufficit; Hinc proinde, magis deferendum venit obſervantiæ, quæ juxta quotidianam propoſitionem, (qua nil in foro frequentius,) dicitur optima interpres tam legum, & Statutorum, quam etiam privilegiorum, ac voluntatis morientium, vel contrahentium.

14 Ac propterea, magna differentia eſt, inter formalem non uſum deſtrutivum legis claræ, ac non uſum interpretativum legis dubiæ, juxta diſtinctionem, quæ in dicta materia obſervantiæ pariter frequens, ac recepta habetur, inter præſcriptivam, & interpretativam, Ut prima tanquam inductiva novi ſtatus, ſeu deſtructiva antiqui, exigat formalem, ac rigoroſam probationem præſcriptionis, vel conſuetudinis contra jus, cum omnibus ejus requiſitis; Altera vero id non exigat, ſed ſufficiat ita quandoque ſervatum eſſe; Idque poſt iſtam, ac alias diſputationes, demum agnovit, ac firmavit Rota pluries, præſertim in Ravennas. 30. Maji 1667. & 15. Maji 1668. coram Carpineo, quod ſcilicet huic non uſui in ſpecie detulit ea dicta convincenti ratione, quod ex illo potius dicta inpretatio reſultaret.

15 Ubi vero, iſto non uſus motivo non ſuffragante, minuſque alio incompatibilitatis, adeout dicta inſinuatio cumulative neceſſaria fuiſſet; Quamvis ego more Advocati ſcribendo ad cauſæ opportunitatem, inſiſterem ſuper iſtius ſolemnitatis implemento jam ſequuto, non obſtante, quod poſt oppoſitam, ſeu declaratam nullitatem id ſequutum eſſet, ex eo quod concluſio de inſinuatione facienda re integra, & ante pœnitentiam, procederet in ea inſinuatione, quæ requiritur in donatione, in quibus terminis procedunt auctoritates, quæ deſuper allegabantur, de quibus *ſub tit. de donat. d. diſc.* 60. *ex conſ.* 79. Angeli, in quibus etiam terminis late contrarium ſuſtinet Corneus *conſ.* 221. *lib.* 3. ubi expendit *d. conſil.* Angeli.

Attamen (reflectendo ad veritatem) fallax erat hoc fundamentum, quoniam hæc non eſt ſimplex ſolemnitas cæremonialis, ſed inducta eſt ad eundem finem, ſeu effectum, ob quem jus commune illam in donatione induxit, ut ſcilicet ita deſumi valeat, an contrahens ex intervallo in eadem voluntate perſeveret; Ac etiam quia poſt declaratam nullitatem, extrema non ſunt habilia.

Demum quoad ultimum defectum cauſæ, punctus erat potius facti, in cujus circumſtantiis nimium diſcrepabant cauſæ Patroni; Ex hac enim parte ſupponebatur utile negotium geſtum fuiſſe, imponendo hunc cenſum ſub minori fructu, ut alii graviores extinguerentur; E contra vero ſupponebatur id verificari in ſumma ſcutorum 500. circiter, reliquum vero uſque ad 1300. non bene juſtificari, atque id fuit potiſſima cauſa reſolutionis pro invaliditate actus, ideoque deſuper judicium efformari non potuit, cum id penderet ex facto.

Amplexa etiam fuit Rota aliam ſpeciem nullitatis per
16 Scribentes in contrarium deductam a jure communi reſultantem, quod ſcilicet in contractu non intervenerint ipſimet pupilli, quorum nomine tutrix dictam cenſus impoſitionem fecit, juxta traditionem Caſtrenſ. *in leg. neque tutores, num.* 5. *Cod. de procurator.* quam ſequuntur alii relati apud Caſtill. *decis.* 191. *num.* 8. *decis.* 179. *nu.* 11. *part.* 10. *& in aliis*, de quibus in deciſione, *num.* 17.

Card. de Luca Lib. VII.

Hoc autem fundamentum, tam in iſta cauſa, quam in pleriſque aliis, in quibus in Rota, aliiſque Tribunalibus frequenter de illo agi contingit, ſemper viſum eſt parum probabile, adeout aliquam admirationem conceperim, ut Rota adeo in hoc puncto variaverit, tenendo dictam opinionem *in ſupra allegatis deciſionibus, & in aliis*, & quandoque contrarium, ut *dec.* 296. *n.* 8. *& ſeq. part.* 4. *rec. tom.* 2. *dec.* 187. *n.* 16. *&* 17. *part.* 10. in qua dictum fuit hunc eſſe punctum juris dubium, aſſimilandum dubio facti, ut dicatur exceptio dubia, & altioris indaginis, ideoque non admittendum in judicio executivo, vel poſſeſſorio, ſeu alias ſummario, cum pro meo ſenſu ex fundamentis, de quibus præſertim apud Mandell. *conſ.* 205. n. 38. *& ſeq. & d. dec.* 187. *n.* 17. *part.* 10. quoties agitur de contractibus factis per tutorem nomine pupilli, certum ac planum videatur ipſius pupilli interventum non requiri, dictamque neceſſitatem procedere ſolum in contractibus geſtis per minorem cum auctoritate curatoris, in quibus terminis loquuntur aliqui, ex quibus unum caſum cum altero confundendo, iſtud æquivocum reſultaſſe videtur, moderniori tempore agnitum, adeout hodie cum hac opinione ultima procedi videatur.

Ex ea differentiæ ratione, quod iſto ſecundo caſu, ipſe minor eſt ille, qui contrahit, atque per ſuum conſenſum contractus perficitur, curator vero aſſiſtit, auctorizando, ac adjuvando illam judicii imbecillitatem, quam lex ratione ætatis in minore præſumit tanquam per ſpeciem Conſiliarii, ſeu Aſſeſſoris; In primo autem caſu tutor eſt ille, qui contrahit directe, ac immediate, ac per ejus conſenſum contractus perficitur tanquam legalis mandatarius cum libera, ſive plenipotentiarius principaliter datus perſonæ pupilli, ut iſtius vice omnia gerat, quæ ipſe principalis tanquam impeditus gerere non poteſt, dum e converſo curator non datur principaliter perſonæ, ſed bonis, quamvis acceſſorie perſonæ quoque aliquam præſtet aſſiſtentiam, neque habeat mandatum cum libera, ut habet tutor. 17

Et quamvis aliqui, mediam viam eligendo, diſtinguant inter pupillum infantem, vel infantiæ proximum, & alterum doli capacem, ac proximum pubertati, elaborando ſuper 18 ætate, in qua iſta ſecunda qualitas imprimi dicatur, eis magis communiter opinantibus, ut attendatur illa annorum decem cum dimidio; (Super quo etiam ad materiam Text. in *auth. ſacramenta puberum, C. ſi adverſus venditionem, & in cap. cum contingat, de jureiur. & cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor.* an ſcilicet & quando juramentum validet, ac obligatorios reddat actus geſtos per minorem, nimium ſe involvant Scribentes, nedum Civiliſtæ, & Canoniſtæ, ſed magis Morales) Attamen quicquid ſit de iis, quæ fori interni ſunt; Quoad ea, quæ pertinent ad forum externum, id videtur continere unam ex conſuetis Juriſtarum frigiditatibus, quoniam ubi agitur de iis, quæ reſpiciunt naturalia, & ſunt intrinſece mala, recte dicta diſtinctio adaptabilis eſt. Sed quoad ea, quæ concernunt contractus, & commercium, niſi agatur de illis pueris, quorum vix unus inter decem mille reperitur, qui tanquam ſpecies monſtri, in ea ætate, judicium, ac applicationem habeat in negotiis, omnino fabuloſum videtur, ante pubertatem dare aptitudinem ad contrahendum, quodque illius conſenſus pernecesſe requiratur ad validitatem, ac perfectionem contractus, ubi ſit circa bona, & negotia, pro quibus raro pubertas imperfecta ſufficit; Secus autem circa ejus perſonæ ſtatum, ut in ſponſalibus, vel etiam in matrimonio, quod ante pubertatem permittatur ratione malitiæ ſupplentis ætatem, ſive in materia peccati, puta furti, falſitatis, & mendacii, ac etiam circa ea peccata, quibus pueri ſubjacere ſolent, ideoque non bene iſti termini confundi videntur.

ROMANA DONATIONIS, PRO JOSEPHO VALLETTA, CUM PP. SOMASCHIS.

Caſus diſputatus coram A.C. ubi pendet.

De materia alienationum, & contractuum, aliarumque diſpoſitionum per prodigos.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Actus geſti per prodigum, cui interdicta eſt adminiſtratio, ſunt nulli.*
3 *Secus ſi antequam adminiſtratio interdiceretur.*
4 *Quid requiratur, ut dicta interdictio id operetur.*

5 *De valida diſpoſitione prodigi ad pias cauſas.*
6 *Præſumptio eſt pro facto Judicis.*
7 *Ad convincendum contrarium debent exhiberi omnia acta.*
8 *De concluſione de qua num. 3. & quando ſubſequens interdictio retrotrahatur.*
9 *Quomodo iſta quæſtio decidenda ſit, datur diſtinctio.*
10 *De mala conditione prodigorum.*
11 *An prodigo detur reſtitutio in integrum adverſus actum geſtum ante interdictionem.*
12 *De differentia inter donationem, & contractum correſpectivum.*
13 *De circumſtantiis in propoſito conſiderandis.*
14 *Quod non ſit procedendum cum generalitatibus.*
15 *Decretum Judicis nullum circa interdictionem debet attendi tanquam probatio.*
16 *Rejicitur concluſio, de qua num. 5.*
17 *Quod juramentum non validet actus geſtos per prodigos.*
18 *De differentia in hoc propoſito inter ultimas voluntates & contractus.*

D I S C. XXXVI.

1 OCcaſione repartitionis pretii palatii in Monte Citorio conſtructi per Cardinalem Sanctorium, S. Severinæ nuncupatum (quem acta Conclavis, in quo creatus fuit Clemens VIII in chronicis, ac diariis celebrem reddiderunt,) inter plures punctos coram A. C. diſputatos inter PP. S. Blaſii Congregationis Sumaſchæ, & Joſephum filium Catherinæ ejuſdem Cardinalis ex fratre neptis, fuit ille ſuper validitate, vel invaliditate donationis, quam de ejuſdem palatii portione dictis PP. fecerat de anno 1634. Jo: Antonius adoleſcens annorum 21. dicti Cardinalis ex fratre pronepos, iſteque punctus conſiſtebat in jure, cum reliqui eſſent potius facti, & calculorum.

In hoc autem, cum ex parte Joſephi doctum eſſet de authentico decreto M. Curiæ Vicariæ Neapolis per quod ad inſtantiam ejus patris, ratione prodigalitatis interdicitur dicto Joanni Antonio, ne contractus aliquos faceret, inhibendo etiam Notariis, ne de illis ſe rogarent, & in quo decreto mentio habetur de aliis deſuper præcedenter edi-
2 tis; Ita dicebam, ſcribens pro Joſepho, probatam remanere dictæ donationis invaliditatem, ex juris concluſione generali, ut quæcumque alienationes, ſive contractus, ac diſpoſitiones prodigi, cui adminiſtratio interdicta ſit, invalidi cenſeantur perinde, ac ſi a furioſo, vel amente, cui prodigus aſſimilatur ad Text. *in l. 1. verſ. ſed ſolent, ff. de curat. furioſ. & l. is cui bonis, ff. de verb. oblig. §. Item prodigus inſtit. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam.* & communiter ſcribentes loc. cit. de quibus apud Franch. *dec.* 461. & 672. Sanfel. *dec.* 148. Cenc. de Cenſ. *q.* 16. Duard. *eod. tract.* §. 1. *q.* 18. *n.* 16. & *ſeq.* Rovit. *pragm.* 4. *de liquid. inſtrum.* late Prat. *diſcept.* 2. *tom.* 1. Boſſ *oper. mor. de teſtam. ad pias cauſ. tit.* 12. §. 3. *n.* 144. & *ſeq.* Rota in Romana dementiæ 15. Martii 1609. coram Lancelloto.

3 Non negabant Scribentes in contrarium, hujus concluſionis veritatem, utpote incontrovertibilem, ſed quatuor deducebant fundamenta, ex quorum ſingulis, multo vero magis ſimul junctis ejus applicationem ceſſare dicebant; Primo ſcilicet, quod hæc donatio facta eſſet per aliquos dies ante dictum decretum M. C. ideoque, cum adhuc interdicta non eſſet adminiſtratio, dicebant actum remanere validum, juxta *conſ.* 248. Caſtrenſ. *num.* 2. & *ſeqq. lib.* 2. quod reputatur in materia magiſtrale cum Concordantibus relatis per Cenc. de Cenſ. *d. q.* 16. Sanfelic. *dec.* 148. Prat. *diſcept.* 2. *n.* 1. Rota apud Cavaler. *dec.* 273.

4 Secundo, quod ubi etiam dictum decretum præceſſiſſet, habendum non eſſet in aliqua conſideratione. Tum ratione invaliditatis ex defectu juriſdictionis, cum dictus Jo: Antonius eſſet clericus; Tum etiam quia hujuſmodi interdictio fieri non debet ex abrupto, ad cujuslibet petentis inſtantiam, ſed cauſa cognita, & prævia prodigalitatis probatione, ut firmatur apud Sanfelic. & Cavaler. ubi ſupra, cum aliis relatis per Prat. *d. diſcept.* 2.

5 Et tertio, quod in omnem eventum, cum ageretur de pia donatione facta favore Eccleſiæ, attendenda veniebat ex iis, quæ circa diſpoſitionem ad pias cauſas factam per prodigum, collecta habentur per Boſſ. *inter ejus opera moralia tit. de teſt. ad pias cauſ. tit.* 12. §. 3. *num.* 147. Cum etenim pie diſponere pro Deo, & anima propria, prudens, ac laudabilis actus dicitur, ceſſat ratio imprudentia diſſipationis, quæ in prodigo conſideratur.

His tamen non obſtantibus, pro invaliditate reſponden-
dum eſſe dicebam; atque reſpondendo ad ſingula objecta, quibus ſublatis, fundata remanebat intentio hujus Partis habentis pro ſe regulam; Quatenus pertinet ad primum. Advertebam quod dum in dicto decreto, quod per aliquos dies poſt hanc donationem prodierat, enunciabantur duo alia decreta præcedentia; aſſiſtebat huic parti generalis regula tex-
tus *in l. 2. C. de offic. civ. Jud.* cum ibi communiter notatu, de 6
quibus apud Cavaler. *dec.* 337. *n.* 6. & *dec.* 339. *n.* 6. & *paſſim*, quod præſumptio eſt pro Judice, ejuſque ſententiis, & decretis, donec ex revolutione actorum contrarium probetur, & conſequenter, quod onus eſſet allegantis falſitatem, vel non juſtificationem eorum, quæ a Judice dicuntur tranſportare acta integra, ſine quibus dici non poteſt probata negativa, ex qua reſultat infectio, ex deductis per Burat. & Add. *dec.* 364. & ſæpe *ſub tit. de judic.* ad materiam nullitatis judicis, cum ſit certum principium; Iſta enim eſt virtus præſumptionis
juris, ut onus probationis in alteram partem transferat, ne- 7
que probatio concludens dici poteſt, ubi militat contraria poſſibilitas, quæ adeſſe dicitur, quoties acta non ſint integra, dum recte dici poteſt, quod in iis, quæ deficiunt, continetur id, de quo eſt quæſtio, niſi de ſui natura contineri debetet in illis actis, quæ habentur, ut apud allegatos paſſim, quoniam iſtæ ſunt practicæ, & quotidianæ receptæ concluſiones.

Verum ubi etiam de aliis præcedentibus decretis non conſtaret, adeout iſtud eſſet unicum, & abſque dubio actui po-
ſterius; Adhuc tamen dicebam, quod in ea quæſtione, quam 8
diſputat hinc inde Fachin. *l. 3. controv. cap.* 63. & ſuper qua (licet aliqualiter involute) plura deducit Giballin. *de contract. ſeu human. actib. lib. 3. de forma conventionis cap. 1. de contract. art. 3. conſuet. 5. fol.* 471. an ſcilicet tale decretum retrotrahatur, adeout inficiat actus præcedentes, ut probabilius eſſe firmat Facch. *d. controv.* 63. cujus contrarium ſubſtinent Gomez, & alii apud Giballin, & Sanfel. ac Prat. *ubi ſupr.* Dicebam, etiam cum ſenſu veritatis, quod pro meo judi-
cio, iſta quæſtio decidenda non eſt generaliter, & in abſtra- 9
cto, ſed in concreto pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis, & cum ea diſtinctione, quæ in aliis hoc eodem titulo ponderatur in contractibus minorum ſe aſſerentium majores, vel filiorum familias ſe aſſerentium ſui juris, ac patresfamilias, cum ſimilibus.

Aut enim prodigalitas contrahentis, ſeu alienantis, vel ex generali notorietate in loco, vel ex particulari notitia, bene cognita erat alteri contrahenti, qui ita dolo, vel culpa, ac mala fide vacare non dicitur, & tunc indefinite, ſive agatur de contractu oneroſo, & correſpectivo, ſive fortius de
lucrativo, recte recipienda eſt tanquam verior opinio, quam 10
ſequitur, ac defendit Fachin. cum alter contrahens ſit inexcuſabilis, atque ceſſet altera ratio, cui innixa eſt opinio tenentium pro actus validitate, dum adaptabilis non eſt ratio ponderata per ſequaces primæ opinionis. Cum enim agatur de intellectus imperfectione jam præexiſtente, ac pendente a natura, non autem a poteſtate, ſeu voluntate Judicis, iſte, ita decernendo, non facit aliquem prodigum, ſed qualis ſit, aperit, & declarat, juxta optimum naturale exemplum excutientis grana a ſpicis, quod in declarante, expendit text. *in l. adeo, ff. de acquir. rer. domin.*

Aut vero dicta circumſtantia ceſſat, & tunc adhibenda veniat altera diſtinctio inter contractum lucrativum, & oneroſum, ſeu mere correſpectivum, ut in hoc ſecundo caſu recte procedat opinio denegans retrotractionem, juxta dictum conſil. Caſtrenſ. cum quo proceditur per Rotam apud Cavaler. *ubi ſupra*, & per alios allegatos, qui omnes percutiunt contractus correſpectivos, dum apud Caſtr. agitur de emptione, & venditione, & apud Cavaler. de tranſactione, cum ſimilibus.

Et nihilominus etiam iſto caſu prudentis Judicis partes erunt inſpiciendi, an contractus ſit bene, & prudenter geſtus, vel e converſo læſionem, & circumventionem redoleat ut ita bonæ, vel malæ fidei argumentum deſumatur; Poſita etenim in altero contrahente bona fide, duplex intrat congrua ratio pro validitate actus; Primo ſcilicet pro libertate commercii; Et ſecundo, ne alias aperiatur via fraudibus, & machinationibus, quæ prodigis connaturales eſſe ſolent, cum hujuſmodi qualitatis perſonæ, nullam negligant malorum, ac indignitatum ſpeciem, ut ſpiritum diſſipationis exercere valeant, unde propterea hiſtoriæ nos docent Reipublicæ perniciosiſſimos fuiſſe Principes profuſos, quorum vitium eſt deficere in neceſſariis, vel congruis, in quibus avariſſimi, nimiumque tenaces deteguntur, abundare vero in ſuperfluis, tollendo virtuti, ut vitio tribuant; Quod ſcilicet colluſive affectare poſſent hujuſmodi declarationes, ut tertios bona fide cum eis contrahentes eludant.

Ideo-

Ideoque pro facti qualitate, ac prædictis bonis, vel re-
ſpective malis circumſtantiis, decidenda videtur quæſtio,
11 de qua apud Fachin. *d. l. 2. controv. cap. 67. verſ. una con-
troverſia*, & Odd. *de reſtit. in integr. quæſt. 11. num. 7. &
ſeqq.* an ſcilicet etiam adverſus actus cum prodigo geſtos,
qui ob adhuc non interdictam adminiſtrationem de jure in-
validi dici non poſſunt, competat, necne reſtitutio in in-
tegrum ea clauſula generali, *ſi qua mihi*, *&c.*

Secus autem, ubi agatur de donatione, vel alio actu de
ſua natura damnoſo, & qui imprudentem ſuorum bono-
12 rum diſſipationem redoleat, cum tunc indefinite omnino
tenenda videatur opinio, quam ſubſtinet Fachin. *ubi ſupra*
pro retrotractione; Tum quia ceſſant dictæ rationes, quæ
in actibus correſpectivis urgent; Tum etiam, quia non de
facili donatarius in bona, ſinceraque fide verſatus dici po-
teſt; Et fortius, quia cum vitium prodigalitatis ſit latens,
ſeu intrinſecum, quod dignoſci non poteſt, ut exinde ad
interdictionem deveniatur, niſi præcedant actus diſſipato-
rii, hinc proinde, iſtamet donatio dici poterat actus, qui
dederat cauſam edicto, ac propterea recte intraret ſuperius
ponderata ratio, quod factum judicis contineret declaratio-
nem ejus, quod inerat; ideoque locum haberet retrotractio.

Clarius vero in hac facti ſpecie ex tribus circumſtantiis,
ex quibus, ut dictum eſt, hujuſmodi quæſtiones verius de-
13 cidendæ veniunt; Primo ſcilicet ratione ætatis, quæ atten-
ta diſpoſitione juris communis, adhuc erat minor, quam-
vis in eo Regno per Conſtitutionem particularem minor æ-
tas reſtricta ſit ad annos 18. & de qua Conſtitutione, ejuſ-
que ratione habetur actum *ſub tit. de dote diſc. 2. & diſc.*
144. Secundo, quia agebatur de filiofamilias, cui admini-
ſtratio per Judicem interdicta fuerat ad inſtantiam patris le-
gitimi adminiſtratoris, unde propterea ceſſat ratio, quæ de-
duci ſolet per tenentes opinionem validitati actus favorabi-
lem, ut colluſive, vel affectate, ſeu ex malo animo id fie-
ri poſſet; Et tertio, quod agebatur de donatione valde no-
tabili totius aſſis, quem iſte adoleſcens habebat; His au-
tem omnibus ſimul junctis mihi videbatur, quod ſine du-
bio recipienda eſſet dicta opinio pro retrotractione, quo-
niam ut dictum eſt, omnino probabilius videtur, ut iſta
14 potius quæſtio facti, quam juris pro facti qualitate de-
cidenda, ideoque erroneum ſit eam generaliter, e in
abſtracto tractare, ſive decidere cum ſolo DD. hinc in-
de colluctantium majori arithmetico numero, juxta con-
ſuetam pragmaticorum ineptiam.

Hinc reſultabat ſolutio ſecundi objecti ſuper dicti decre-
ti invaliditate, quoniam cum nullitas actus non proveniat
15 directe a facto Judicis, ſed a defectu naturali intellectus,
ita declarato, ſeu probato; Exinde reſultat, quod ubi de-
cretum Judicis ob ordinem judiciarium male ſervatum,
vel ex alio defectu ſubſtineri non poſſit tanquam decre-
tum validum, & executibile, adhuc tamen attendendum
veniat tanquam ſpecies probationis; Ac ulterius uterque
defectus tollebatur ex facto, quoniam non conſtabat de
Clericatu cum requiſitis neceſſariis in Clerico in minori-
bus non beneficiato ad effectum exemptionis fori ad
præſcriptum Sacri Concilii Tridentini, atque allegata
non cognitio cauſæ non juſtificabatur, dum non exhi-
bebantur integra acta, ut ſupra.

Demum quoad ultimum objectum, quod ageretur de do-
natione facta Eccleſiæ, & ad pias cauſas, advertebam quod
16 licet Boſſius tanquam bonus Religioſus, loco ſupracitato
incliner in opinionem piæ cauſæ favorabilem, (ut conſue-
tus eſt ſtylus Moralium;) Attamen, ut patet ex relatis *ab
eod. num.* 146. magis communis opinio Civiliſtarum, ſeu
forenſium, quibus in judicio, ſeu foro externo in judican-
do magis deferendum venit, eſt in contrarium, ut pluries
advertitur *ſub tit. de uſur. & alibi*; Et rationabiliter qui-
dem, ex clara, & convincenti ratione, quod piæ cauſæ
favor, ut pluries advertitur in ſua materia *ſub tit. de teſta-
ment. & alibi*, ſupplet omnes defectus ſolemnitatum, ſeu
alias ex juris civilis diſpoſitione, ac ſubtilitate reſultan-
tes, non autem defectum naturalem intellectus, ſeu vo-
luntatis, qualis eſſe dicitur, cum prodigus jure amentis,
vel furioſi cenſeatur.

Idque clare probari dicebam ex eo, quod juxta veriorem
17 opinionem, in qua apud Fachin. *d. lib. 2. controv. cap. 64.*
contractus geſti per prodigum, neque ſanantur a jura-
mento, ex dicta ratione, quod infectio non reſultat a
ſola diſpoſitione legis poſitivæ, ſed à defectu naturali;
Id autem eſt quid fortius, quoniam ubi non obſtat de-
fectus naturalis, vel interitus æternæ ſalutis, aut ratio
favoris publici primarii, juriſjurandi religio afficit.

Et nihilominus, ubi etiam dicta magis pia opinio tenen-
da eſſet, ea procedit in teſtamentis, aliiſque ultimis vo- 18
luntatibus, in quibus urget altera efficacior ratio ceſſantis
læſionis, ac præjudicii diſponentis, qui diſſipare, vel im-
prudenter agere non dicitur, ubi ceſſante favore filiorum,
(de quo eſt quæſtio, an favori piæ cauſæ præponderet,)
necne ad favorem Eccleſiæ, vel piæ cauſæ diſponat, con-
ferendo diſpoſitionem poſt ejus mortem, quando ipſius jam
annihilati nihil intereſt, an bona ad unum, vel alterum
pertineant, ipſe vero donec vivit, libertatem quandocum-
que revocandi retinet, unde propterea læſio, vel præjudi-
cium adeſſe non dicitur, & conſequenter in actibus mino-
rum, vel mulierum, ac aliorum imbecillis, vel imperfecti
judicii, in quibus lex communis, vel municipalis certas
præſcribit ſolemnitates, iſtæ non deſiderantur in ultimis vo-
luntatibus, ideoque dicta opinin, quæ de iſtis agit, ada-
ptabilis non eſt perfectæ, & irrevocabili donationi inter vi-
vos; Quia vero diſputatione pendente comperta eſt quæ-
dam tranſactio, idcirco ad eam reſtricta eſt difficultas cau-
ſæ, quæ pendet.

ANNOT. AD DISC. XXXVI.

De hac materia diſpoſitionis factæ per prodigos nulla
alia ſuppetit occaſio diſputandi; De invaliditate autem
diſpoſitionis factæ per furioſum, vel amentem habetur *ſub
tit. de teſtam. diſc. 38. & ſeqq.* Et de caſu converſo ſucceſ-
ſionis furioſi, vel amentia in fideicommiſſo, vel primoge-
nitura habetur actum *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 260.

ROMANA PECUNIARIA,
SEU AVOCATIONIS,
PRO ALOYSIA COSTA,
CUM CARDINALI SFORTIA,

*Caſus deciſus per Rotam pro Cardinali;
pendet reviſio.*

De Statuto Urbis 152. ſuper obligationibus, & con-
tractibus filiorum familias, & quando valeant,
necne,

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *Creditor obligatus de reſtituendo pecunias prioribus
conventitur executive.*
4 *De Statutis circa filiosfamilias, & quid de jure
communi.*
5 *An tertius det de nullitate, & de aliis fundamen-
tis pro valida obligatione.*
6 *De diſtinctione, an tertius det de nullitate.*
7 *Tertius dat de exceptione, quæ ſit notoria excluſiva
juris agentis.*
8 *Creditor opponit exceptiones competentes debitori.*
9 *Iſta nullitas eſt inducta favore publico.*
10 *Ex donatione facta per patrem filio, non reſultat
emancipatio.*
11 *An & quando ex habitatione ſeorſum a patre, &
contrahendo habeatur pro patre familias.*
12 *Filiofamilias contrahente in urbe ſervandum eſt Sta-
tutum, quamvis eſſet Baro, & Magnates.*
13 *Ratificatio actus nulli exigit certam ſcientiam, ea-
que data operatur, ut nunc, & non præjudicat
iis, quibus medio tempore jus quæſitum eſt.*
14 *De diſtinctione, cui incumbat onus docendi de va-
liditate, vel invaliditate.*
15 *Præſumptio eſt pro canonizatione judiciali.*
16 *Pecunia ſoluta cum cautione de reſtituendo, dicitur
extare, & creditor non eſt poſſeſſor.*
17 *Quomodo iſta materia regulari, ac decidi debeat.*
18 *De eodem, & quomodo reguletur arbitrium.*
19 *Qualitas mercatura attenditur.*
20 *De Baronibus, & Domicellis viventibus in urbe,
quomodo conſiderentur.*
21 *Quomodo hæc circumſtantia conſideretur.*
22 *Ita pariter habitatio ſeorſum, & contrahere publice.*
23 *De concluſione, de qua num. 10.*
24 *De diſtinctione, an de patria poteſtate agatur prin-
cipaliter, vel incidenter.*
25 *Quod non debeat procedi cum generalitatibus.*
26 *De Macedoniano, ejuſque ratione.*

27 Con-

27 *Conſenſus patris eſt pro intereſſe, atque ſola ratificatio ſufficit.*
28 *Quomodo Statutum debeat intelligi ad limites juris communis.*
29 *Quare jus commune induxit Macedonianum in ſolo caſu mutui.*
30 *De peculiorum introductione.*
31 *Quare in hac materia diverſimode judicetur.*

D I S C. XXXVII.

1 DUx Marius Sfortia, occaſione matrimonii, adhuc patre vivente, contracti cum Renata de Lotharingia, de quo *ſub tit. de dote, diſc.* 140. à patre in ſeparata domo, & cum propria ſeparata familia vivens, plura contraxit debita, præſertim de anno 1617. cum Petro Herrera, cujus mediata hæres Aloyſia, ex pretio Status Vallisſmontanæ per eum venditi, de mandato Judicis obtinuit ſibi perſolvi ſummam ſcut. 4300. circiter, cum ſolita obligatione de reſtituendo prioribus, & potioribus, cujus obligationis vigore, poſtquam Aloyſia evitavit alias moleſtias enunciatas *dicto diſc.* 140. *de dote*, ad inſtantiam Cardinalis Sfortiæ ejuſdem Ducis germani fratris venientis ex jure ceſſo alterius creditoris anni 1619. mandatum exequutivum ab A. C. pro reſtitutione paſſa eſt, Commiſſaque per Signaturam cauſa appellationis in Rota coram Bevilaqua, cum clauſula
2 translativa, *ſi quid exequendum*, ſuper dubio conſueto, ex ejuſdem reſcripti ventre reſultante, an mandatum eſſet exequendum, ſub die 14. Junii 1669. affirmativa prodiit reſolutio in repropoſitione ſuſpenſa.

In his autem diſputationibus habitis in Rota, (ubi ſolum pro Aloyſia ſcripſi,) actoris defenſores, cum quorum fundamentis deciſio deſuper edita procedit, ultra genera-
3 lia circa exercitium actionis, vel proceſſus exequtivi contra creditorem obligatum reſtituere prioribus, & potioribus, juxta deciſiones 63. 206. & 213. Celſi, cum aliis per Salgad. *in labyr. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 41. & in ſua materia *ſub tit. de credito*.

Potiſſimum fundamentum conſtituebant in nullitate crediti dicti Petri, qui propterea creditor dici non poterat, dum agebatur de contractibus initis per filiumfamilias exiſtentem ſub poteſtate Ducis Alexandri patris tunc viventis, ex
4 clara diſpoſitione *Statuti Urbis* 152. *lib.* 2. per quod enervatur vis juramenti, cujus ratione ceſſare ſolet illa diſpoſitio, quæ ex *Senatuſconſult. Macedon.* reſultat ex jure communi juxta deciſiones 20. & 44. Buratt. cum aliis generaliter deductis *ſub tit. de dote, diſc.* 143. cum hoc Statutum a Papa ſpecialiter confirmatum tollat vim juramenti, atque ob decretum irritans annullet contractus ipſo jure, ut apud Greg. *deciſ.* 182. Otthobon. *deciſ.* 16. *deciſ.* 184. poſt Zacch. *de oblig.* Et in individuo iſtius obligationis firmatum jam fuerat coram Celſo *dec.* 382. inter ſuas, quæ vere fuit cauſa reſolutionis.

5 Ad hoc objectum evitandum Ego, & alii pro Aloyſia rea conventa ſcribentes plura deducebamus; Primo ſcilicet, quod de dicta nullitate dare poteſt idem contrahens, non autem tertius, quamvis creditor, cum hic declarare non valeat quæ ſunt in animo principalis, qui recte ſciens ſinceritatem actus, ſuamque obligationem, eam ratam habere poteſt ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Surd. *dec.* 208.

Secundo, quod cum occaſione dicti matrimonii, in apoca dotali, dictus Dux Alexander pater, donationem, ac aſſignationem quorundam Caſtrorum, ac redditnum fecerit dicto Duci Mario, ut in eo ſtatu conjugali cum decore poſſet ſe ſubſtentare, ita implicita emancipatio reſultabat ex iis quæ circa dotem donatam habentur deducta *ſub tit. de dote, diſc.* 32.

Tertio, quod in facto juſtificaretur, quod dictus Dux Marius viveret ſeorſum a patre in ſeparato Palatio cum propria, & ſeparata familia, pluresque contractus jure patrisfamilias geſſiſſet, qui eſt caſus expreſſe exceptus in ipſomet Statuto 152. quod nedum iſtum caſum excipit, ſed omnes alios, in quibus de jure *Macedonianum* non intraret.

Quarto, quod occaſione dicti matrimonii, Dux Alexander pater, non ſolum dictam donationem, ſeu aſſignationem fecit; Verum etiam reſervavit Comitatum Sanctæ Floræ, qui tunc poſſidebatur jure illius veri, ac pleni allodii, per quod alter non recognoſcitur ſuperior, niſi Deus, adeo ut jura Imperii, ac Regalium, ſupremique Principatus præſeferat, ex pluries deductis in ſua materia *ſub tit. de feud.* Et conſequenter, quod non intraret ſubjectio huic Statuto,

Et quinto, ob ſubſequutam ratificationem reſultantem a debiti ſolutione facta per eundem ducem Marium, poſtquam defuncto patre ſui juris effectus erat.

Omnia vero fundamenta prædicta in deciſione, deſuper edita rejecta fuerunt; Quatenus enim pertinet ad primum motivum, quod tertius dare non poteſt de nullitate, reſpondetur cum diſtinctione, quod agitur in terminis juris 6
communis, quibus attentis actus geſtus a minore, de quo agitur apud Surd. *dict. deciſ.* 208. cum ibi allegatis, non eſt nullus ipſo jure, ſed annullandus, ſeu reſcindendus venit ope exceptionis, ac opponente ipſo minore, qui poteſt non opponere, ſed ratum habere, adeo ut actus remaneat in ſtatu implicitæ validitatis, & tunc id recte procedat; Aut vero actus per Statutum annullatur ipſo jure, & tunc etiam a tertio nullitas opponatur, ex iis, quæ antiquioribus relatis habetur apud Gratian. *diſcept.* 691. *nu.* 3. *cum ſeqq.* Adden. ad Surd. *deciſ.* 108. *num.* 10. Rot. apud Dunozett. *deciſ.* 591. & *deciſ.* 595. *numer.* 4. & 5. *cum aliis in hujus cauſæ deciſione.*

Fortius vero, cum dicatur nullitas jam detecta, & declarata per dictam deciſionem coram Celſo, unde dici po- 7
teſt omnimode excluſiva juris, & conſequenter allegari poteſt quoque a tertio, juxta doctrinam Bart. *in leg.* 1. *verſ. quandoque jus tertii, de except. rei judicatæ*, cum concordantibus relatis per Gratian. *d. diſcept.* 691. *num.* 2. Hodie. ad Surd. *d. deciſ.* 108. *num.* 2. Theſaur. *deciſ* 4. *num.* 4. & *d. deciſ.* 591. Dunozetti *num.* 2. & *in eadem deciſione.*

Ac etiam, quia creditor dicitur procurator ſui debitoris, ideoque omnes actiones, vel exceptiones illi competentes 8
deducere poteſt, ad text. *in leg. ſi pignori, ff. famil. erciſc.* cum *concord.* per Rovit. *dec.* 29. *n.* 4. Capyc. Latr. *conſult.* 16. *n.* 14. Rot. apud Dunozett. *dec.* 840. *n.* 1. & 2. & *deciſ.* 962. *n.* 14. & ſatis proxime Dexart. *dec.* 56. *nu.* 7 cum aliis in deciſione; In qua ex Romano *conſ.* 437. *n.* 5. Burſat. *conſ.* 82. *n.* 25. *lib.* 1. Fenzon. *ad hoc Statutum*, *n.* 81. & *aliis*, 9
advertitur iſtam dici nullitatem publico favore inductam, ideoque a quocumque opponi poſſe.

Ad ſecundum fundamentum, ut ex donatione facta per patrem filio, tacita emancipatio reſultet, reſpondetur, & bene, quod quidquid ſupra allegati ſenſerint, magis communis, & vera eſt in contrarium, potiſſime vero, ubi non 10
agitur de donatione pura, & ſine cauſa, ſed contemplatione, vel occaſione certi matrimonii, ex relatis per Facchin. *lib.* 3. *controv. cap.* 78. Giurb. *ad conſuet. cap.* 3. *gloſſ.* 8. *n.* 39. Merlin. *de legitima*, *lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 8. *n.* 18. cum aliis copioſe cumulatis in eadem deciſione.

Ad tertium reſpondetur, quod ſimplex habitatio extra domum paternam, ſive aliquod negotium a filio geſtum ad id non ſufficit, ſed requiritur magna frequentia actuum, 11
ex qua veriſimilis ſcientia, & patientia patris reſultare dicatur, ac etiam diuturna habitatio ſeorſum ſaltem longo decennali tempore, faciendo actus univocos ſoli patrifamilias convenientes, non autem æquivocos, ex relatis *dict. deciſ.* 182. Greg. & *deciſ.* 16. Otthobon. *repetit. deciſ.* 183. poſt Zacchiam & *deciſ.* 184. *ibid.* cum aliis in eadem deciſione, in qua advertitur, quod deciſio 14. Dunozetti ſenior. & *deciſ.* 734. Dunozett. jun. & *deciſ.* 185. poſt Zacchiam, & alia deciſio in Romana Societatis officii 27. Januarii, & 12. Maji 1653. coram Albergato, ac aliæ, in quibus pro validitate obligationum, aliorumque actuum a filiisfamilias geſtorum reſpondetur, procedunt cum præſuppoſito, quod concurrant dicta requiſita.

Ad quartum, quod debitor ratione Comitatus S. Floræ eſſet independens, atque Principis figuram gereret, ideo- 12
que Statuto non ſubjectus; Reſpondetur id recte procedere in ipſo Comitatu, ac in ejus ditione, non autem in Urbe, ubi civis privati figuram gerebat, ideoque remanebat ſubjectus Statuto, cujus locus attendi debet, quamvis contrahens eſſet exterus, ex relatis per Cancer. *var. reſol. part.* 2. *cap.* 10. *nu.* 21. Cyriac. *controv.* 10. *n.* 8. Rot. in Romana ſeu Peruſina cenſus 12. Decembris 1644. coram Bichio, apud Zacch. *de oblig. deciſ.* 162. & fortius, dum in ſpecie jam firmatum fuerat *in d. deciſ.* 382. *Celſi.*

Et ad quintum ratificationis reſpondetur cum toties in præcedentibus inſinuata recepta, hodieque plana concluſione, cum copioſis quoque allegationibus comprobata, ut ſub- 13
ſequentes actus, ex quibus ratificatio, ſeu approbatio reſultet, attendendi non veniant, niſi conſtet de certa, & explicita ſcientia facti, & juris, quod actus eſſet invalidus, ſeu exceptione elidibilis, cum ſequi potuerint ex credulitate, ſeu præſuppoſito, quod ipſe eſſet obligatus; Et fortius, quia obſervantia non erat mere voluntaria, ſed potius coacta de mandato Judicis, rejecta iſta jam oppoſita nullitate per ipſius debi-

debitoris procuſantem; Ac etiam, quia ubi quoque voluntarie, & deliberate cum dicta ſcientia adfuiſſet, id præjudicare non poterat ipſi actori, cujus debitum tunc contractum erat; Es pariter vera, & recepta propoſitione pluries alibi inſinuata, quod ubi actus eſt ipſo jure nullus, atque implicitum non habet ſtatum validitatis, tunc ratificatio non retrotrahitur, ſed attenditur, ut tunc tanquam actus omnino novus, & integer, ideoque non aptus præjudicare juri tertio jam quæſito; Ut in ſpecie creditoris anterioris contrahentis minus legitime, poſtponendi ei, qui poſtea legitime contraxerit, quamvis primum debitum poſtea ratificetur, Cyriac. *controv.* 293. Salgad. *in labyr. part.* 2. *cap.* 10. *num.* 58. & *cap.* 23. *num.* 53. & *ſeqq.* apud quos cæteri, & in ſua materia *ſub tit. de cred.*

Quamvis autem plures ex dictis reſponſionibus, ſeu concluſionibus in abſtracto, ſive in ſuis reſpective caſibus veræ ſint; Eis tamen non obſtantibus, in hac facti ſpecie, ex ejus circumſtantiis, potiſſime vero, quod in diſputatione habita poſt deciſionem in ejus reviſione ob meliores diligentias adhibitas pene infinitus contractuum, aliorumque actuum numerus inventus eſt, geſtorum jure patrisfamilias, (etiam in ſenſu veritatis,) dicebam, juſtitiam huic parti omnino aſſiſtere, ideoque a dicta deciſione recedi debere.

Ad id autem probandum; In primis advertebam, magnam differentiam eſſe inter caſum, in quo creditor ex con-
15 tractu inito cum filiofamilias, pro ejus executione agat contra debitorem, vel ejus ſucceſſorem univerſalem, ſive particularem, qui excipiendo opponat de invaliditate actus; Et caſum, in quo creditor ſit jam ſatisfactus, atque tamquam reus ab altero pulſetur, non ratione anterioritatis, vel potioritatis juxta caſum ſuæ obligationis, ſed tatione indebiti, quod ita ſequatur.

Primo enim caſu, juxta receptiſſimam diſtinctionem in omnibus materiis inſinuatam, quæ hodie de plano, apud eos, qui ſtolidi non ſint, præſupponenda eſt illa, quæ ex aliquo actu, vel jure agit, de illius validitate docere tenetur tamquam de fundamento ſuæ intentionis, cum alias reo ſufficiat, fugendo vincere per non jus actoris, & conſequentes docere, quod eſſet in aliquo ex caſibus a Statuto limitatis.

Secus autem in altero, in quo ipſe creditor jam ſatisfactus ſit reus, cui ſuffragetur idem axioma, ut ſcilicet fugiendo ſufficiat vincere per non jus actoris, qui proinde gravatur onere concludentis probationis nullitatis, quam pro ejus intentionis fundamento allegat; Cum etenim, ex alio pariter quotidiano, ac recepto axiomate, non dicatur plena, & concludens probatio illa, quæ contrariam habeat poſſibilitatem, quam excludere oportet, atque in terminis hujus Statuti, plures dentur caſus validitatis ibidem recenſiti, hinc proinde docendum eſt de hujuſmodi caſuum, ſeu limitationum excluſione.

16 Potiſſime, vero, (& fortius) ob hujus debiti judicialem canonizationem, executionem etiam demandatam, ac in judicatum tranſactam, cum ſubſequuta pacifica obſervantia longiſſimi temporis; Ideoque intrat alterum, pariter planum, ac receptum axioma, quotidie decantari ſolitum, præſertim in hac materia contractuum, qui per prohibitos cum decreto judicis fiunt, ut pro iſto ſit præſuppoſito, donec de contrario doceatur, & conſequenter advertebam clauſam eſſe fallaciam circa applicationem aliquarum ex dictis concluſionibus generalibus recte procedentibus in dicto alio caſu, in quo creditor ſit actor, ut ſupra.

Licet enim, ut præſertim advertitur *ſub tit. de cred. diſc.* 2. & in aliis, pecunia liberata creditori cum iſta cautione de reſtituendo prioribus, & potioribus, ac ad omne mandatum, &c. extare dicatur perinde, ac ſi ſoluta non eſſet, neque dici valeat agi de formali repetitione indebiti, ſive quod creditor efficiatur verus poſſeſſor, cum dicatur ſpecies precariæ, ſeu proviſionalis conſignationis; Attamen id recte procedit ad effectum, ut creditor juvari non poſſit aliis privilegiis poſſeſſori competentibus, de quibus *d. diſc.* 2. & in aliis *de cred.* Sive ut Judici conſignanti, poteſtatis, ſeu juriſdictionis quæſtionem ſefricare non valeat, ubi potiſſimum adeſt clauſula, *ad omne mandatum*, &c. ex iis, quæ habentur deducta *ſub tit. de juriſd. diſc.* 94. & in dicta ſua materia *eod. tit. de credit. dict. diſc.* 2. & *in aliis*; non tamen facit, quin vere, ac de facto ſit reus, quodque alter creditor, qui agendo in vim dictæ obligationis de reſtituendo illum pulſat, docere concludentes teneatur de caſu obligationis ratione anterioritatis, vel illius potioritatis, quæ in poſteriori reſultat ab anterioris crediti infectione; juxta receptam *deciſ.* 492. Cavaler. *num.* 1. *cum vulgaribus*.

Præterea advertebam, quod abſque neceſſitate expendendi ſingula dicta fundamenta, vel ſingulas reſponſiones, ut ſupra eis datas, reflectendum erat ad totam facti maſſam, 17 cum regula, *ut ſingula quæ non proſunt*, &c. ita etenim reſultabat hujus debiti clara validitas, quamvis ſingulæ concluſiones in dictis reſponſionibus contentæ, ſingulatim, ac de per ſe ſubſiſterent, ac eſſent veræ.

Ut enim patet ex ſupra allegatis deciſionibus, quas hinc inde in hac materia habemus, eædem filiorum familias obligationes, quandoque invalidæ declaratæ fuerunt, & quandoque validæ, unde propterea ignarum vulgus indebite tamen, de hoc ſcandalizari ſolet; Ita enim ſequutum eſt, quoniam ita unius, ac alterius facti qualitas exigebat; Ideoque pariter iſta quæſtio potius facti quam juris eſt, & conſequenter ut in præcedentibus occaſione contractuum, vel obligationum mulierum advertitur, certam non recipit regulam, ſeu determinationem generalem, ſed diverſimode in ſingulis caſibus pro eorum qualitate, & circumſtantiis decidenda eſt, indagando ſcilicet qualitatem creditoris, an eſſet veriſimiliter informatus, quod debitor eſſet filiusfamilias, ſub paterna poteſtate ac adminiſtratione vivens, atque ita ad contrahendum inhabilis; Vel potius juſte paterfamilias, ac ſui juris reputetur; Ac propterea bona, vel reſpective mala fides, normam, ſeu regulam huic materiæ præbere videtur, ponderando dicta fundamenta, non principaliter, ac de per ſe, perinde ac ſi quælibet ex dictis concluſionibus canonizari deberet, atque ex ea deciſio cauſæ penderet, ſed tanquam circumſtantias ſimul jungendas ad dictam bonam, vel reſpective malam fidem, juſtamque, vel injuſtam credulitatem deſumendam, ut præſertim recte conjici poteſt ex dictis deciſionibus 183. 184. & 185. poſt Zacch. *de oblig. camer.* in quibus ob diverſas facti circumſtantias, in ejuſdem Statuti terminis, modo pro validitate, ac modo pro invaliditate reſpondetur.

Atque ita ego pluries, ac pluries, modo pro validitate, modo pro invaliditate ad cauſam ſcribendo, magis vero pro veritate conſultus, præſertim in pleriſque cauſis Januenſibus, 18 ſuper interpretatione conſimilis Statuti, cum hac diſtinctione procedere conſuevi, ut ſcilicet ad facti qualitatem, ac circumſtantias principaliter adverti debeat, erroneumque ſit, in deciſionibus, vel doctrinis generalibus fundamentum conſtituere, bene tamen eas attendere pro norma, ut Judicis arbitrium (non quidem cervicoſum, ut frequenter contingit,) ſed bene regulatum ſit a juris principiis, magiſque receptis propoſitionibus; Ponderando potiſſime naturam, ſeu qualitatem contractus, an eſſet prudens, beneque regulatus, qui patrifamilias congruat, vel e contra.

Et præſertim in dictis cauſis Januenſibus, ad eam circumſtantiam advertebam, de qua, *diſc.* 34. quod etiam minor in rebus mercantilibus hujuſmodi Statutorum præſidiis non 19 juvatur, ideoque fortius in eo, qui ſit major, quamvis patrem habeat; Et ſic in ſumma, quod facti qualitas totum reguler.

Applicando autem ad rem; Non negabam veritatem reſponſionis datæ ad quartum fundamentum, quod in Urbe viventes, quamvis baronias, & dominia, etiam jure Principatus poſſideant, jure civium habendi veniant, quodque eam majorem figuram faciant in propria ditione, ob diver- 20 ſitatem, ſeu reduplicationem perſonarum, quæ in eis conſideratur, ex pluries inſinuatis *ſub tit. de feud.* ac etiam *ſub tit. de juriſdict.* præſertim *diſc.* 90. quoniam ſupremus Princeps in propria ditione, ſi in altero principatu feudum ſubordinatum, vel rem privatam poſſideat, jure privati, ſeu ſimplicis Baronis cenſendus eſt.

Dicebam tamen id recte procedere ubi principaliter de hoc ſubjectionis puncto ageretur, adeout quæſtio eſſet poteſtatis; Secus autem, ubi incidenter ad effectum regulandi qualitatem perſonæ contrahentis, ut juſte, atque cum 21 bona fide paterfamilias, & ad contrahendum habilis reputari valeat, utpote faciens figuram Magnatis, juxta eas conſiderationes, quæ in propoſito uſusfructus legalis acquirendi, necne patri in bonis filii habentur *ſub tit. de ſervitutibus ad materiam uſusfructus*, *diſc.* 60.

Ita pariter, circa aliam circumſtantiam, quod hic viveret a patre ſeorſum in ſeparato palatio cum ſeparata familia more adeo qualificati, ac primarii Magnatis, ad effectum ſcilicet, ut ei non congrueret ratio, cui hæc Statutaria diſpo- 22 ſitio innixa eſt, ut filiusfamilias in paterna domo, ac menſa convivens, atque de omnibus neceſſariis bene proviſus, nullam habeat neceſſitatem contrahendi debita, niſi ad effectum luxuriandi, vel diſſipandi, unde propterea hujuſmodi perſonis credentes ab aliqua mala fide, ac fraudis ſuſpicione alieni non ſunt, ut ad aliud propoſitum advertitur *ſub tit.*

de

de feud. diſc. 85. Sed prorſus improprium eſt cum bis terminis procedere, ubi agatur de perſona ſplendide in proprio palatio cum propria familia, propriaque adminiſtratione, & impenſa in figura Magnatis primi ordinis vivente, publiceque plures contractus ineunte.

Idemque circa aliud fundamentum reſultans ex donatione,
23 vel aſſignatione, quam occaſione matrimonii ſibi fecit pater; non quidem, ut exinde ad omnes alios effectus, formalis implicita emancipatio reſultet, juxta ſcholaſticorum quæſtiones in abſtracto diſputari ſolitas, de quibus apud Facchin. & alios *ubi ſupr.* Sed ut exinde, probatio, ſeu argumentum reſultet, juſtam inducens credulitatem, ac bonam fidem, quod ita pater ab ejus magis ſubordinata adminiſtratione filium exemerit, ut de per ſe more patrisfamilias ejus, domum, & familiam regat cum aſſignatis bonis, vel redditibus, quod contrahendi habitationem pernecesse importat, cum impoſſibile ſit vivere ſolum ex fructibus, vel redditibus bonorum, qui ob varia accidentia non ſemper prompti habentur.

Ideoque ut ad aliud propoſitum advertitur *ſub tit. de Regal. ad materiam vectigalium, diſc.* 96. Aliud eſt, ubi prin-
24 cipaliter agatur de quæſtione patriæ poteſtatis inter patrem, & filium, adeout agatur de firmando ſtatu perſonæ, atque ad hunc effectum, diuturna habitatio ſeorſum, ac multiplicitas actuum, aliaque requiſita rigoroſe deſiderantur; aliud vero, ubi incidenter ad iſtum, vel ſimiles effectus; Atque in hoc conſiſtit nimium deploranda hujus facultatis
25 miſeria ſuper tot frequentium æquivocorum incurſu, quia ſcilicet proceditur cum concluſionibus, & auctoritatibus generalibus indefinite in quocumque caſu, unum ab altero non diſtinguendo, neque ponderando ſingulorum diverſas circumſtantias, & qualitates, & an finis, vel ratio legis congruat, necne.

Altius item hanc materiam indagando obſervabam, quod
26 iſtud Statutum in effectum, aliud non diſponit, niſi generaliter in omni contractu inducit id, quod jus commune ex *Senat. Conſult. Macedon.* in ſolo contractu mutui diſpoſuit, tollendo etiam vim juramenti, quod dictam juris communis diſpoſitionem ex frequentiori uſu ceſſare facit, dum in reliquis pene per eadem verba deſumptum eſt, ex textu *in l.* 2. *C. ad Macedonian.* atque excipiuntur caſus ibi recenſiti, generaliter excipiendo omnes alios caſus, in quibus *Macedonianum* non intrat; Ideoque in effectu ſtatuentium intentio fuit ſe conformandi cum jure communi civili, removendo juramenti obſtaculum, quod ex jure Canonico reſultat, ſolumque ejus diſpoſitionem, quæ ad unum contractum reſtricta eſt, ad omnes alios extendendi, ſed ejus terminis retentis, dum ex magis communi, & recepta opinio-
27 ne ubique, præſertim vero in Rota, & Curia, paternus conſenſus requiritur pro intereſſe, non autem pro ſolemnitate ad integrandam perſonam, adeout etiam ex intervallo accedere valeat, quinimo implicita approbatio ſufficiat, atque revalidet juxta terminos textus *in l. finali*, *C. ad Maced.* ut apud Dunozett. *deciſ.* 584. & 649. & *frequenter*.

His ita poſitis, clarum æquivocum videtur, hanc ſtatu-
28 tariam diſpoſitionem ita indefinite attendere, etiam reſpectu bonorum, quorum pater uſumfructum non habet, & conſequenter neque adminiſtrationem, ubi filius eſt major, atque per ſeipſum adminiſtrat; Quoniam ex eadem ratione, ob quam attenta dicti juris communis diſpoſitione *Macedonianum*, non intrat in bonis Caſtrenſibus, vel quaſi, pariter intrare non debet hodie in adventitiis, vel in profectitiis impropriis, qualia ſunt ea, quæ per patrem filio valide donantur, vel aſſignantur, adventitiorum naturam habentia cum majori circumſtantia, quod in eis non competit ille uſusfructus legalis, qui in aliis adventitiis regulariter competit, ut advertitur *ſub tit. de dote*, *diſc.* 32. cum ibi deductis.

Ideo etenim jus commune ex *Senat. Conſult. Macedoniana*, ita ſtatuit adverſus mutuantes filiisfamilias non haben-
29 tibus Caſtrenſia, vel quaſi, eo quia in ipſis alia bonorum ſpecies non dabatur, cum totum id, quod quomodocumque in eos obveniret, quamvis a matre, ſeu aliis attinentibus, ſive ab extraneis, vel ex propria induſtria, peculium profectitium eſſet, plenoque jure patri acquireretur, adeout ejus principale intereſſe hujuſmodi obligationes, & contractus filiorum reſpicerent, ultra aliam rationem inſidiarum, quæ vitæ parentum ita reſultare ſolent.

Peculiorum autem diſtinctio, ac præſertim adventitii con-
30 tradiſtincti a profectitio, introducta fuit per jus noviſſimum Juſtiniani *in l. cum oportet*, *C. de bonis*, *quæ lib.* ut advertitur *in §.* 2. *Inſtit. per quas perſon. nobis acquir.* Et ſic quando prodiit jus antiquum, vel medium, ſeu novum, de quo *ſot. tit. ff. & C. ad Senat. Conſult. Maced.* cognitum non erat peculium adventitium, quo mediante filiusfamilias alia bona præter Caſtrenſia, vel quaſi obtineret; & in quibus occaſione eorum adminiſtrationis contrahendi, vel ſe obligandi ſine præjudicio patris, ac extra ejus cauſam motivum haberet, ideoque merito filiosfamilias habilitavit ſolum in concernentibus peculium Caſtrenſe, vel quaſi, quoniam in aliis id verificabile non erat, citra damnum, vel intereſſe patris, cujus conſenſus merito exigitur, dum ut ſupra, etiam hodie magis receptum eſt, ut paternus conſenſus non pro ſolemnitate, & ad integrandum, ſed pro ſolo intereſſe requiſitum ſit; Igitur eadem ratio, quæ in Caſtrenſibus, vel quaſi dicto jure antiquo medio, vel novo militabat, hodie ex jure noviſſimo militare videtur in adventitiis, vel profectitiis impropriis, quorum uſusfructus patri non quæritur, quoniam ſi damus in filio dominium, ac facultatem adminiſtrandi, pernecesse dare debemus habilitatem contrahendi; & conſequenter, quod rigor Statuti procedere debeat, ut intret dicta ratio, quod ſcilicet filiifamilias nihil habentes, nullamque adminiſtrationem, quæ contrahendi neceſſitatem inducat, utpote in domo, ac menſa patris viventes, atque de omnibus neceſſariis proviſi, aliam non habeant contrahendi, vel ſe obligandi cauſam, niſi jam dictam luxuriandi, vel diſſipandi; Ideoque propterea in iſtis, vel conſimili facti ſpecie, clarum videtur æquivocum procedere cum dictis regulis, ſeu concluſionibus generalibus, quæ in ſuis reſpective caſibus ſunt veræ, non tamen cuicumque indefinite applicabiles, ſed pro qualitate, & circumſtantiis facti, cujus vere eſt iſta quæſtio potius, quam juris.

Ideoque in centum, & ultra conſimilibus controverſiis, ſub eadem inſpectione cadentibus, cum hac diſtinc- 31
ctione quandoque pro validitate, & quandoque pro invaliditate pro facti qualitate reſpondere conſuevi, cum eadem ſint principia in ſuis reſpective caſibus vera, ſed punctus eſt in applicatione, & an in una potius, quam in altera parte verſaretur, quod ex facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis pendet.

An autem hoc Statutum procedat cum diſtrictualibus habetur *ſub tit. de cred. diſc.* 146.

ANNOT. AD DISC. XXXVII.

De contractibus filiorumfamilias, & quando valeant, ubi præſertim reputati fuerint ſui juris, inſinuantur aliqua *ſub tit. de cred. diſc.* 83. & 146. *Et in hoc eod. tit. diſc.* 63.

Facit ſequens deciſio ad præcedentem diſcurſum.

R. P. D. MOLINES.

Romana Pecuniaria.

Veneris 27. *Maji* 1697.

SUb prætextu, quod Marchio Cornelius Frangipanus reperiretur vexatus a nonnullis ejus creditoribus in Urbe, quodque propterea timeri potuiſſet eventus diverſorum præjudiciorum tam contra illius perſonam, quam bona in grave damnum, & perniciem Marchioniſſæ Catharinæ ejus Uxoris, & Marii filii, præviis decreto, & authoritate Judicis Terræ Nemoris Caſtri juriſdictionalis hujus Nobilis Familiæ, aliiſque ſolemnitatibus neceſſariis, inducti fuerunt hæc Matrona, & Marius filius de eo tempore minor ad conſtituendum in ſolidum eorum legitimum Procuratorem Æneam Quiricum de Vecchis ad effectum (ſunt verba præciſa mandati:) *Cum omnibus, & ſingulis, ac quibuſcumque litibus, Judiciis, controverſiis, cauſis, prætenſionibus, ac rationibus, & juribus quibuſcumque inter ipſos Illuſtriſſimos Dominos Conſtituentes, & alias quaſcumque perſonas quomodolibet, quomodocumque, & qualitercumque, ac quavis de cauſa, & occaſione verten. de præſenti, & quæ verti poſſent in futurum concord. tranſigen. & componen.* &c. ſimul cum tribuendo eidem Procuratori facultatem ipſos conſtituentes, eorumque bona in ampliori forma obligandi.

Virtute hujuſce mandati procuratæ, cum inter alios Marchionis Cornelii Creditores recenſeretur Joſeph Boſſius in ſcut. 2756. 26. occaſione cujuſdam apocæ: Item in aliis ſcutis 756. 11. pro totidem prætenſis expenſis factis pro ejuſdem Marchionis Cornelii, ſuæque Domus ſervitio, & demum in ſcutis 962. 65. pro ſorte cujuſdam cambii, idcirco præfatus Æneas Procurator, ut ſupra conſtitutus per viam tranſactionis, & concordiæ de eiſdem tribus ſummis in totum conſtantibus ſcuta 4475. 37. f. cit, & conſtituit veros debitores prædi-

cti

cti Buſſi, Marchioniſſam Catharinam, & Dominum Marium ejus filium, ſatisfaciendos in infraſcriptum modum, videlicet ſc. 3513. 37. ad omne ipſius Buſſi beneplacitum, & requiſitionem; Pro aliis vero ſc. 961. mediante venditione vineæ fideicommiſſæ poſitæ extra Portam Lateranenſem, familiæque nomen ſortitæ, obligando ad præmiſſorum obſervantiam omnia bona prædictorum Dominorum Marchionis Cornelii, Catharinæ, & Marii.

Capta per Buſſium poſſeſſione hujus vineæ ſucceſſive, ac de anno 1692. cum reperiretur debitor Domini Principis Burgheſii in ſumma ſcutor. 1600. circiter, ratam ſui prænominati crediti ſcutor. 3513. ceſſit eidem Domino Principi. Qua de re convento Domino Marchione Mario pro ſolutione dicti crediti, Reverendus Pater Dominus meus Lancetta tunc Auditoris Cameræ Locumtenens tulit ad illius favorem ſententiam abſolutoriam, a qua mihi commiſſa appellationis cauſa, dedi dubium: *An conſtet de credito, & pro qua ſumma*. Et negativum pro crediti non exiſtentia prodiit reſponſum.

Inevitabili ſiquidem nullitatis vitio laborare viſum fuit præfatum inſtrumentum tranſactionis initum per Æneam procuratorio nomine Marchionis Marii, cum non apparerent in eo ſervatæ ſolemnitates, quas adhiberi præſcribit in contractibus mulierum, & minorum Statutum Urbis *in cap. 151. lib. 2.* Ex illo proinde nulla oriri potuit, nec civilis, nec naturalis obligatio, Groſſ. *de contract. minor. inſpect. 2. quæſt. 58. num. 8.* Urceol. *conſultat. 44. numer. 2.* Rota poſt Pich. *ad Stat. Urbis, deciſ. 60. num. 31.* Adden. *ad deciſ. 81. num. 30. & ſeqq. part. 8. & deciſ. 98. num. 2. part. 11. recent.*

Minime ſuffragante reſponſione, quod cum in mandato procuræ ad tranſigendum, cujus vigore dictus Procurator devenerat ad controverſum inſtrumentum tranſactionis adhibitæ fuerint omnes ſolemnitates, opus non erat illas denuo ſervare in eodem actu conſecutivo tranſactionis. Receptiſſima quippe eſt in hac materia diſtinctio, quod aut agitur de damnato procuræ facto a minore, aliiſque contrahere prohibitis ad tranſigendum, vel alias contrahendum ſuper certa re ſpeciali, vel aliquo determinato negotio, & in hoc primo caſu ſufficit, quod adhibeantur ſolemnitates in Conſtitutione Procuratoris ad illum actum ſpecialem explendum abſque præciſa neceſſitate illas repetendi in contractu ſucceſſive per ipſum Procuratorem ineundo, qui non eſt caſus noſter. Aut vero agitur de mandato procuræ generali ad contrahendum, & tranſigendum ſuper omnibus negotiis, & prætenſionibus minoris indiſtincte, prout ex verbis ſupra tranſcriptis cantat, mandatum procuræ, de quo res eſt, & in hoc alio caſu in ſingulis actibus, & obligationibus ſucceſſive ſtipulandis reperiri debent ſolemnitates, ut allegatis antiquioribus diſtinguendo concludunt Pich. *ad Stat. Urbis cap. 151. gloſſ. 7. n. 131. & ſeq.* Carpan. *ad Statut. Mediolanen. cap. 328. num. 93. & 94.* Scac. *de Judiciis, lib. 2. cap. 2. num. 10.* Gabr. *de reg. jur. concl. 2. n. 35.* Gratian. *diſcept. 409. num. 35.* Cyriac. *controv. 308. n. 18.* Baron. *de effect. min. ætat. circa contract. effect. 3. num. 168. part. 2.* Graſſ. *de contract. min. inſpect. 2. cap. 26. n. 17.* Urceol. *de tranſact. quæſt. 14. n. 15.* Jovius *de ſolemn. in contract. minor. gloſſ. 16. §. 10. n. 73.* Rota cor. Cardinali Millino *deciſ. 37. n. 7. & 8. repetit.* poſt Pich. *ad Statut. Urb. n. 10. & 11.*

Ea quidem clara diſcriminis ratione, quia in primo caſu mandati ſpecialis ad contrahendum ſuper aliquo determinato negotio, tam Judex, quam Conſanguinei in ipſo actu cognoſcendi, an concurrat juſta, & legitima cauſa, ob quam minores devenire debeant ad Conſtitutionem Procuratoris ad tranſigendum, ſimul & ſemel remanent informati de veritate, ac juſtitia cauſæ neceſſariæ ad eundem contractum ſucceſſive explendum. Quam tamen exactam cognitionem, & diſcuſſionem nequaquam habere, ac facere poſſunt, quoties agitur de authorizando mandato generali ad contrahendum, & tranſigendum ſuper controverſiis, & prætenſionibus motis, & movendis; nam tametſi in genere Judex ſuaderi valeat ſuppetere cauſam legitimam ad tranſigendum ſuper omnibus negotiis, & prætenſionibus, peculiariter tamen non poteſt cenſeri informatus, neque in ſpecie diſcutere vales, an hic, vel ille contractus, hoc, vel illo modo celebrandus redundet in evidens damnum, ac ſupplantationem minoris, vel in illius utilitatem, ideoque jure merito factum eſt, ut Procurator generaliter ſic conſtitutus non habeat laxatas habenas contrahendi ſuper particulari negotio ad libitum ſuæ voluntatis, & arbitrii ſub clypeo adhibitarum ſolemnitatum in illius conſtitutione in Procuratorem, ſed tenetur adire Judicem, ad effectum cognoſcendi, & diſcutiendi naturam ſingulorum contractuum, modum, & conditiones in eo contentas, & ſuper ſingulis in ſpecie ſuum conſenſum, & authoritatem interponendi, ut præter ſupracitatos bene ratiocinatur Barzius *dec. 95. n. 1. & per tot.* Caſtald. *controv. 3. n. 3.* & Rota *dec. 522. n. 3.* coram Coccino.

Porro hujuſmodi fundamentum defectus ſolemnitatum de ſe ſufficit ad irritandam controverſam tranſactionem, ut Domini ultro procedentes exiſtimarunt ipſummet mandatum generale datum Æneæ ad tranſigendum, quantumvis ſolemnitatibus munitum, ex falſitate nihilominus cauſæ Judici præſuppoſitæ vitiari, & corruere, ac per conſequens in ſequelam irritum etiam eſſe ex hoc alio capite ipſum inſtrumentum tranſactionis, cum ſatis explorata ſit propoſitio, quod obligatio facta ex falſa cauſa, nullum recipit vigorem, decretumque ſuper ea interpoſitum ex defectu conſenſus ruere, perinde ac ſi adhibitus non eſſet, *l. 1. §. hæc verba, ff. ne vis fiat ei. l. magis puto 5. §. ſi æs alienum, ff. de reb. eorum, & in l. ſi ex falſis, Cod. de tranſact.* Cyriac. *controv. 257. n. 15.* Rot. cor. Ludov. *dec. 496. num. 15.* Card. Celſus, *dec. 233. n. 8. & 9. & dec. 331. n. 14. p. 17. rec.*

Narratum ſiquidem legitur Judici ad effectum extorquendi ipſius conſenſum, quod Marchioni Cornelio contingere poterant pleraque præjudicia, tam contra ejus perſonam, quam bona, quæque in ſequelam redundabant in perniciem Marchioniſſæ uxoris, & Marii filii, quod præſuppoſitum in utraque illius parte minus verum exiſtebat, quamvis ad irritandum decretum Judicis ratione illius individuitatis ſat eſt, quod cauſa detegatur falſa in aliqua tantum parte, Caſtr. *in l. ſi non fortem §. ſi cenſum, n. 2. ff. de condit. indeb.* Grat. *c. 122. n. 5. & ſeqq.* & reſpondit Rota cor. Card. Celſo, *dec. 233. n. 9.* cor. Dunoz. Jun. *dec. 792. n. 20.* & cor. Zarate, *dec. 109. num. 15.* ac late *dec. 97. n. 8. & 193. n. 6. par. 15. rec.* Non inquam ſubſiſtebat dicta narrativa quoad ſuppoſita præjudicia perſonalia, quoniam cum Marchio Cornelius inſignitus eſſet qualitate Baronali, non ſubjacebat moleſtiis perſonalibus, neque pro debito civili poterat carcerari, Vaſquez *de ſucceſſ. creat. §. 22. n. 75.* Guttier. *de juram. part. 1. c. 16. n. 1.* Mauſon. *de cauſ. exequut. limit. 9. n. 13.* & de hoc ſolito non exequendi mandata in perſonis Baronum, aliorumque virorum illuſtrium Urbis, continua docet experientia, & de ea teſtantur Saluſt. Tiber. *in praxi l. 1. c. 41. n. 4.* Scannarol. *de viſit. carcerator. l. 3. §. 10 cap. 4. n. 2.* Minuſque verificari poterat quoad præjudicia in bonis, quia cum totum ejus patrimonium ſuppoſitum eſſet primogeniali fideicommiſſo Marii Senioris de Frangipanis canonizato per ſententias plurium Tribunalium Urbis, ac etiam Rotæ in Romana, ſeu Albanen. Caſtri Nemoris 21. Junii 1686. coram bonæ memoriæ Emerix, confirmata 14. Maji 1688. coram Eminentiſſimo Caccia, & in alia Romana Pecuniaria 14. Maji 1688. coram dicto Eminentiſſimo Cardinali Caccia Archiepiſcopo Mediolanenſi, utique ejus bona obnoxia non erant ullius generis diſtractioni, Idque etiam dicendum de bonis juriſdictionalibus, non reſiſtente Bulla Baronum Clementis VIII. cum ante contractum æs alienum conſtet de illorum exhibitione in Archivio, gaudebant proinde privilegio notæ Conſtitutionis Urbani VIII. de qua Cardinalis de Luca *de feud. ad Bullam Baron. diſc. 73. n. 14.*

Non relevante, quod nonnulla ex dictis debitis dicantur contracta pro conſervandis bonis fideicommiſſariis, illiſque vindicandis a variis controverſiis tunc temporis vigentibus, proindeque pro illorum ſolutione diſtrahi, ac ſubhaſtari potuerit fideicommiſſum, ad Textum *in l. ubi pure, §. Qui trahendi, ff. ad Trebell.* Peregrin. *de fideicomm. art. 35. num. 10.* Rota coram Ludoviſ. *dec. 509.* ibique Adden. *& in recent. dec. 761. n. 8. part. 18.*

Nam ad juſtificandam verſionem in utilitatem, & manutentionem bonorum fideicommiſſariorum nulla alia deducta fuit probatio, quam confeſſio Marchionis Cornelii contenta in apoca obligationis emiſſæ favore Buſſi, & tamen in hoc caſu, quo contractus geſtus nomine minoris redarguitur vitio nullitatis, onus eſt allegantis verſionem, eam concludentiſſimis probationibus demonſtrando, Fenz. *ad Statut. Urbis, cap. 151. n. 36.* Jovius *de ſolemnitatibus in contract. minor. gloſſ. 15. §. 7.* Simoncell. *de decret. lib. 3. tit. 7. n. 20.* Rota poſt Pich. *ad Statut. Urb. dec. 60. num. 5.* coram Cardin. Celſo *dec. 233. num. 9. & 10.* & quidem alio medio, quam per Partium contrahentium aſſertionem, Fuſ. *de ſubſtitut. quæſt. 531. n. 173.* Rota in Romana fideicommiſſi de Patriarchis 9. Junii 1687. §. 1. coram bonæ memoriæ Emerix Decano, & in ſpecie alterius ſimilis confeſſionis Marchionis Cornelii, dixit in Romana Pecuniaria 14. Maji 1688

§. Non

§. *Non obſtat*, coram Eminentiſſimo Archiepiſcopo Mediolanenſi.

Multo minus hujuſmodi probatio reſultare valet ex productione aliquorum jurium, alias facta in Rota pro Marchione Mario; nam omiſſo, quod dicta jura exhibita fuerunt in alia diverſa cauſa, quæ agitabatur cum Comite Bigazzino, & ad alium effectum, quod operatur, ut nequeat ex ſola productione induci approbatio, Rota *dec.* 236, *n.* 4. & 5. *part.* 3. *recent.* Adhuc objectum ceſſat ex facto, ob expreſſas, & individuales præſervativas contentas in ipſa productione, ibi *Citra aliquam probationem omnium, & ſingularum infraſcriptarum ſcripturarum, aut cujuslibet ipſarum in eo, quod tangunt intereſſe, & jura Primogenituræ Frangipanæ, & non alias, &c. ita quod, &c. & ſemper per compulſum, & in quantum, ut ſupra*, Summario Domini Principis, *num.* 5.

Prout neque urgere viſa fuit replicatio, quod ſi non competebat Creditoribus Marchionis Cornelii gravati actio contra capitalia bonorum fideicommiſſariorum, ſaltem inſtare poterant pro alienatione fructuum, & vitæ ipſius Marchionis, Surd. *conſil.* 194. *num.* 37. *lib* 2, & *deciſ.* 254. *nu.* 13. Salgad. *in labyrint. creditor. part.* 1. *cap.* 24. *num.* 58. & *ſeqq.* Cardin. de Luca *de cred. diſc.* 151. *num.* 5, Rota coram Merlino *deciſ.* 21. *num.* 9. quod ſufficere videtur ad verificationem narrativæ præjudiciorum adverſus bona Marchionis, contingibilium.

Placuit namque reſponſio, quod neque minus periculum ſequeſtrationis fructuum bonorum fideicommiſſariorum redundabat in præjudicium Marchionis Marii, adeo ut reputari debuiſſet pro cauſa legitima ſeſe obligandi favore patris. Quoniam cum ipſe Marius eſſet vocatus ad primogenituram, ſatis compertum eſt, quod ex fructibus primogenituræ illi competebant alimenta etiam vivente genitore, & in præjudicium illius creditorum, ex firmatis per Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 82. *num.* 86. Coſta *de remed. ſubſid. remed.* 5. *num.* 6. & Rota *deciſ.* 265. *num.* 12. *part.* 12. & *deciſ* 87. *part.* 14. *recent.*

Præterquam, quod neque ſuper fructibus bonorum primogenituræ actio aliqua a creditoribus experiri poterat ad vitam ejuſdem Marchionis Cornelii debitoris. Tum quia Marchio Marius Frangipanus Senior, in teſtamento, quod condidit anno 1630. conſtituendo perpetuam primogenituram pro conſervatione ſplendoris ſuæ antiquiſſimæ, & nobiliſſimæ familiæ ſtrictiſſime prohibuit quamcumque obligationem, alienationem, pignorationem, & hypothecationem tacitam, vel expreſſam, ut refert Rota in deciſione emanata favore ejuſdem Marchionis Marii in Romana, ſeu Albanen. Caſtri Nemoris 21. Junii 1686. in principio coram bonæ memoriæ Emeria, impreſſa poſt Tort. *de major. & primog. tit.* 3. *dec.* 72. Quapropter neque hypotheca ſubſiſtere ullo modo poteſt ſuper commoditate percipiendi fructus in vita debitoris, & hæredis gravati, ex late firmatis per Rot. in eadem Romana, ſeu Albanen. Caſtri Nemoris 14. Maji 1688. coram Eminentiſſ. Caccia, §. *Demum*, & Romana pecuniaria contra creditores Marchionis Cornelii eodem die, & coram eodem Ponente contemperante propoſita, §. *Neque aliquod jus*, & etiam dixit Rota *in dec.* 18. *per tot. p.* 15 *rec.*

Fortius, quia dum ex quamplurimis alienationibus, ac pignorationibus factis a Marchione Cornelio de bonis primogenituræ ſubjectis, ipſe ad formam teſtamenti Marchionis Marii Senioris ceciderat in commiſſum, & bonorum poſſeſſio, eodem temporis momento, quo factæ fuerunt alienationes, tranſierat in Marium filium, ut fuit reſolutum in dicta Romana, ſeu Albanenſi Caſtri Nemoris 21. Junii 2686. coram bon. mem. Emeria, & in illius confiſtoria 14. Maji 1688. coram Eminentiſſimo Caccia. Inde ſequitur, quod creditores Marchionis Cornelii nullum jus habebant, neque habere poterant ſuper commoditate percipiendi fructus ex bonis primogenituræ ad vitam eorum debitoris, ut proſequitur Rota in dicta deciſione Romana, ſeu Albanenſi Caſtri Nemoris coram Emeria, impreſſa poſt Tort. *de major. & primogen. Ital. deciſ.* 71. *num.* 1. & 2. *tom.* 3. & in alia Romana Pecuniaria 14. Maji 1688. coram Eminent. Caccia, §. *Neque*.

Ex quibus itaque omnibus liquido patet de nullitate, tam mandati ad generaliter tranſigendum dicti Æneæ de Vecchiis tributi, quam etiam ſucceſſive tranſactionis ſtipulatæ cum Buſſio. Verum reſpectu hujus tranſactionis nullitas evidentius dignoſcitur ex ponderatione, quod in rei veritate nihil aliud, quam ſolum nomen tranſactionis præſeferre videtur. Deprehenditur enim ex illius lectura, eam tantummodo continere puram, & ſimplicem obligationem ſolvendi prænarrata credita Buſſii, necnon eorum partis effectivam ſolutionem mediante traditione prædictæ vineæ fideicommiſſariæ abſque ulla imaginabili remiſſione favore Marchioniſſæ Catherinæ, & Marii tranſigentium, qui ex eorum obligatione poſuerant in tuto prædicta credita Buſſii, quin ab ipſo aliquid lucri conſequerentur contra formale conſtitutivum tranſactionis, quod eſt, ut utrinque aliquid detur, vel remittatur, *leg. tranſactio nullo dato* 38. *Cod. de tranſact.* quod ſane operatur, ut quatenus etiam controverſa tranſactio aliunde non vitaretur, adhuc ex hoc altero capite evaderet ipſo jure nulla, Card. de Luca *de alienat. & contract. diſc.* 50. *num.* 6. Urceol. *de tranſact. quæſt.* 100. *num.* 1. *cum ſeqq.* Rota coram ſanctæ memoriæ Alexandro VIII. *deciſ.* 28. *num.* 7. & *dec.* 279. coram Carillo, & *in recent. dec.* 75. *n.* 14. & *deciſ.* 244. *n.* 19. *part.* 16. *recent.*

Et ita utraque Parte informante, &c.

BAREN. OBLIGATIONIS, PRO CREDITORIBUS, CUM HERCULE PAPPACODA.

Caſus deciſus per Rotam pro creditoribus.

De prohibitione alienationis bonorum, ad quorum titulum Clericus ad ſacros ordines promotus eſt, quando, & quomodo procedat, & an ſub dicta prohibitione veniat hypotheca, & quomodo illa ſit exercibilis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *De prohibita alienatione bonorum, ad quorum titulum quis eſt promotus ad ordines.*
4 *De ratione dictæ prohibitionis.*
5 *Quod ſub dicta prohibitione veniat etiam hypotheca.*
6 *Rejicitur, vel declaratur id, quod dicitur de hypotheca.*
7 *De differentia inter prohibitionem iſtorum bonorum, & illam bonorum Eccleſiæ.*
8 *Quid Concilium Tridentinum in hoc ſtatuerit,*
9 *Si Clericus eſt aliunde proviſus, bona alienat, & prohibitio ceſſat.*
10 *Quid reſervandum ſit pro Clerici ſubſtentatione.*
11 *An debeat haberi ratio nobilitatis.*
12 *De eodem.*

D I S C. XXXVIII.

Marchio Capurſii Franciſcus Pappacoda, contemplatione matrimonii contracti per Joſephum filium primogenitum, feudorum refutationem, aliorumque bonorum donationem illi fecit, ſibi reſervatis ducatis 35. mil. ex quibus deinde donavit Herculi filio ſecundogenito ducatos 8. mil. pro quibus promiſit ſolvere fructus ad rationem quinque pro centenario, ac ſucceſſive donatarius ad ſacros ordines promotus fuit ad titulum iſtius patrimonii; Cumque poſtmodum dicti fratres, quemdam redditum vendidiſſent Palmeriis, aliaſque obligationes feciſſent, pro quibus (primogenito ſorte principali debitore non ſolvente;) Hercules creditorum moleſtias timebat; Hinc ex remedio text. *in leg. diffamari, ff. de ingen. & manumiſſ. & leg. ſi contendat, ff. de fidejuſſ.* quod in Curia *jactationis*, ac *jactationem* dicitur, in partibus autem, ſub præventionis nomine explicari ſolet, judicium inſtituit coram ejus Ordinario Baren. a quo ſententiam reportavit, declarantem a creditoribus moleſtias inferri non poſſe ſuper dicto capitali ducat. 8. mil. ejuſque fructibus, tanquam patrimonio, ad cujus titulum ſacrorum ordinum collatio facta erat, ſalvis eorumdem creditorum juribus ſuper aliis dicti Herculis bonis, a qua ſententia, interpoſita appellatione, & commiſſa cauſa in Rota cor. Albergato, datoque dubio, an obligatio ſuſtineatur, & pro qua parte, ſub die 13. Martii 1665. affirmativa 2
prodiit reſolutio favore creditorum, ex eo tantum fundamento, quod non juſtificaretur in actis dicta qualitas donationis, ac reſpective promotionis ad titulum patrimonii; Cumque obtenta adverſus deciſionem nova audientia, id juſtificatum eſſet in repropoſitione cauſæ, ſub die 17. Martii 1666. perſititum fuit in deciſis ſuper validitate obligationis, reſervando declarationem, in qua unnua quantitate obligatio non eſſet exercibilis, donec dictus Hercules viveret, quatenus aliunde proviſus non eſſet, unde ſic ſequitur,

vit, atque cum creditoribus ſe concordavit, ideoque cauſa ulteriorem progreſſum non habuit.

Prima igitur diſputatio quoad ea, quæ juris ſunt, fere nullam habuit inſpectionem, dum de plano fundata remanebat intentio creditorum invalida, & generali obligatione omnium bonorum contracta per virum majorem, ac ſui juris, dictaque circumſtantia, ex qua dictæ obligationis validitas, vel effectus in iſto capitali impugnabatur, nullam habebat facti juſtificationem, ideoque major quæſtio fuit in ſecunda diſputatione, quando dicta circumſtantia jam purificata fuerat.

Dicebant autem Scribentes pro Clerico debitore, claram
3 eſſe dictæ obligationis invaliditatem ex diſpoſitione Sacri Concil. Trid. *ſeſſ.* 21. *de reform. cap.* 2. ubi quemadmodum prohibetur reſignatio beneficii, ad cujus titulum quis ordinatus eſt, atque alias reſignatio abſque hac ſpeciali mentione eſt nulla, quinimo etiam ea facta; ubi non juſtificetur reſignantem eſſe aliunde proviſum, & commode vivere poſſe, ex iis, quæ habentur pluries in ſua materia *ſub tit. de beneficiis*, ita invalida ſit alienatio bonorum, ad quorum titulum eadem promotio ad ordines facta ſit, ex deductis per Barboſ. *de Epiſcopo*, *allegat.* 19. *& in collect. ad idem Concilium*, *dict. cap.* 2. & Cuiell. *de donat. diſc.* 2. *part.* 12. *num.* 83. per quos cæteri de more cumulantur, quorum auctoritas deſideranda non eſt, ubi lex clara habetur.

Atque ego obſervabam, quod potuiſſent in idem deduci ea, quæ habentur *ſub tit. de donat.* pluries ad materiam pro-
4 hibitæ retrodonationis factæ contemplatione certi, & determinati matrimonii, ſive ipſorum bonorum ita donatorum alienationis, ob jus, vel intereſſe ſecundarium uxoris, & filiorum, dum in præſenti adeſſe quoque dicitur idem intereſſe ſecundarium, tam Epiſcopi ordinantis, alias ad alimenta promoti obligati, quam etiam Eccleſiæ, totiuſque Ordinis Clericalis, ut occaſione retrodonationis hujuſmodi donationum pariter in dicta ſua materia advertitur.

Quia vero non agebatur de vera, & propria alienatione, ſed ſolum de hypotheca generali, conabantur iidem
5 Scribentes deducendo auctoritates collectas per Barboſ. & Cutell. *locis ſupra citatis*, probare, ut quod per decretum Conciliare in alienatione diſpoſitum eſt, in hypotheca quoque procedat.

His tamen non obſtantibus, (cum ſenſu etiam veritatis,) contrarium dicebam verius eſſe, ſcribendo pro cre-
6 ditoribus, ideoque reſolutiones, juſtæ, beneque fundatæ viſæ ſunt, quoniam juxta ea, quæ in fortioribus terminis alienationis bonorum Eccleſiæ habentur per Rotam apud Rojas *decif.* 261. cum aliis ſupra, *diſc.* 1. hypotheca generalis non cadit ſub diſpoſitione *Extravag. Ambitioſæ*, niſi quatenus per illius exercitium alienatio bonorum prohibitorum ſequi deberet, ſecus autem, ubi exercenda eſſet ſolum in fructibus.

Ita fortius, juxta congruam applicationem, dicebam (& Rota amplexa eſt,) quod cum iſta prohibitio non ſit rea-
7 lis, ut eſt illa bonorum Eccleſiæ, ſed ſit ſolum accidentalis, vel cauſativa, ad certum ſcilicet finem, ſeu effectum, ut interim promotus, congruam habeat ſubſtentationem, neque cum ordinis Clericalis dedecore mendicare cogatur, hinc proinde, dum actus veræ alienationis ipſorum bonorum factus non erat, adeout dici valeat, quod ob contraventionem conciliaris decreti intrare poſſit ejus nullitas, ita ſufficiebat ejuſdem decreti finem impleri, ſive effectum ſortiri, cum præſervativa congruæ ſummæ donec viveret, ſive de beneficiis, vel alias congrue proviſus eſſet.

Adeout Concilium in hac parte ſolum ſtrictius demandare videatur, id quod per ſacros Canones diſpoſitum eſt *in cap. Odoardus*, *de ſolutionibus*, *& in capit. pervenit*, *de*
8 *fidejuſſor.* ut Clerico debitori dimitti debeant tot bona in fructu tantum ad vitam, quæ ad ejus ſubſtentationem ſufficiant firma eorumdem bonorum obligatione remanente ad commodum creditorum poſt ſequutam ejus mortem, vel proviſionem aliunde, ex iis, quæ ad hanc materiam *capit. Odoardus*, habentur pluries *ſub tit. de cred.*

Quodque iſta prohibitio percutiat ſolum dictum finem, ſeu effectum, ideoque, ubi præſertim non agitur de vera,
9 & formali alienatione ſine licentia Epiſcopi, cum poſitiva dicti decreti contraventione, ſed de hypotheca, ejuſque effectu, vel executione, inſpiciatur ſolum finis, ſeu effectus prædictus; Comprobari dicebam ex eo, quod ex magis communi, ac probabili opinione, ubi Clericus ad ſacros ordines ad titulum patrimonii promotus eſt, deindeque obtinet beneficium ſufficiens ad congruam ſubſtentationem, tunc ceſſat dicta Conciliaris prohibitio, recteque alienari poſſunt bona, ad quorum titulum ad ordines promotus eſt, ut apud Gratian. *diſcept.* 159. *num.* 14. Guſ. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 186. *& ſeqq.* Barboſ. *dict. alleg.* 19. *num.* 89. *& ſeqq.* Fagnan. *in cap. Epiſcopus*, *de prebend. num.* 46. *cum ſeqq.* ac probat ad literam ipſe contextus Conciliaris decreti, dum utitur illo verbo, *donec*, *&c.*

Agnoſcentes alterius partis defenſores, quod nullitas non eſſet ſubſtentabilis, atque videntes, quod ego ſcribens pro 10
creditoribus admittebam, ut non conſtito de congrua proviſione aliunde, deberet ſalva dimitti ſumma congrua, donec ipſe Clericus viveret, ſeu proviſionem obtineret, ultimum inſiſtebant in eo, quod totus redditus præſervatus eſſe deberet, dum agebatur de viro Nobili, ac filio Magnatis, cui pro congrua ſubſtentatione pro decore ſuæ nobilitatis, vix iſte redditus ſufficiebat, cumulando ea, quæ habentur apud Merlin. *decif.* 5. & paſſim ſuper arbitraria materia taxationis alimentorum, ut qualitas perſonæ, ac mos regionis, non ad præciſam naturæ neceſſitatem, ſed ad illam congruentiæ taxa fieri debeat, juxta ea, quæ in materia taxæ dotis congruæ habentur plene deducta *ſub tit. de dote*, *diſc.* 144.

Juſte autem, ac rationabiliter iſta prætenſio rejecta fuit, ſolumque circumſpecte reſervata eſt taxa facienda pro arbitrio ex regionis moribus adhue non juſtificatis regulando, quoniam decretum Conciliare non diſtinguit nobiles ab 11
ignobilibus, ſive majorem, vel minorem nobilitatem, ſed ſolum reſpectum habet ad ipſum ordinem Clericalem in univerſum, & ne, qui in eo conſtitutus eſt, cum ipſius ordinis dedecore mendicare cogatur, unde ſufficit iſtud inconveniens ceſſare, eique provideri, abſque ſingularium perſonarum diſtinctione; Dando in hoc exemplum practicum Religionum, vel Congregationum Regularium, vel ſæcularium, in quibus ſub eodem inſtituto vivitur, quod non inſpicitur ad natalium qualitatem, ſed omnes pariformiter eodem habitu utuntur, eundemque habent vivendi modum; Ac propterea non incedere cum curru, & numeroſo famulatu, eſt quidem præjudiciale ſtatui, & ordini magnatitio, vel nobili juxta ſæculi pompas, ac ſæcularium uſum, non autem ordini clericali; Et conſequenter hæc inſpectio percutit potius terminos diverſos textus *in leg. miles*, ſive illum ſtylum, qui habetur in Hiſpania reſervandi poſſeſſori majoratus alimenta cum prioritate ſupra creditores ex iis, quæ habentur *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 170. ſed hoc nihil commune cum caſu quæſtionis.

Adhuc tamen admittebam, quod de iſta qualitate ratio habenda eſſet, cum vir nobilis non poſſit explicare illos actus ad ejus victum neceſſarios, quos citra dede- 12
cus ordinis Clericalis exercet vir popularis, cum eccleſiaſtica tamen moderatione, non autem cum pompis ſæculi, unde propterea mihi videbatur, (& Rota inclinabat) quod habita informatione ſummæ, quæ in ea diœceſi congrua reputatur, ut promotio fieri valeat, ea duplicaretur, ut ita de honeſto famulatu proviſum remaneret, dum Clerici conſtituti in ordine presbyterali aliud habent ſubſidium eleemoſynæ Miſſarum.

ANNOT. AD DISC. XXXVIII.

Secunda deciſio in præſenti diſcurſu enunciata eſt impreſſ. *decif.* 439. *part.* 14. *recent.* De patrimonio autem clericali videri poterunt deducta *ſub tit. de donat. diſc.* 21. *& in annot. ad S. C. T*, *diſc.* 14.

AMERINA BONORUM,
PRO COMITE LAURENTIO DE MARSCIANO,
CUM N.

Caſus diſputatus in Sacra Conſulta, credo, reſolutus pro Comite.

De prohibita alienatione in forenſe, quomodo, & quando procedat; Et an hujuſmodi prohibitiones fieri poſſint per inferiores, necne.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Commendatur Tribunal Sacræ Conſultæ pro facili recurſu ſubditorum.*
3 *Statuta Civitatis dominantis in loco ſubdito, ceſſante ſtatuto particulari, debent attendi.*

4 *De*

4 *De Caſtris, vel Pagis diſmembratis a Civitate, & poſitis ſub aliena juriſdictione, ut non cadant ſub Statutis, & num.* 8.

5 *Statuta prohibentia alienationem in forenſes, ſunt a jure exorbitantia, & num.* 10.

6 *Civitates, vel Domini recognoſcentes ſuperiorem non poſſunt condere Statuta contra jus.*

7 *In ſpecie, quod non poſſint a ſubditis fieri dicta Statuta inhabilitantia forenſes.*

8 *De concluſione, de qua num.* 4.

9 *Obſervantia in hoc eſt deferendum.*

10 *Contrarium ejus, quod habetur num.* 5.

11 *Quod dicta Statuta ſint potius favorabilia, & juri conformia.*

12 *An afficiant Clericos, & Eccleſiaſticos.*

13 *Sub nomine juris communis, an veniat Statutarium Civitatis dominantis, vel commune Romanorum.*

14 *Conſtitutiones Apoſtolica, vel leges generales Principatus dicuntur jus commune, non autem ſtatutarium.*

15 *De eadem concluſione, de qua numer.* 7. *& declaratione.*

16 *De alia declaratione, & quando etiam Domino inferiori liceat inhabilitare forenſes.*

17 *Quando Domini inferiores habeant etiam Regalia, illud præſertim ſuccedendi in bonis vacantibus.*

DISC. XXXIX.

1 INter quamplures controverſias habitas per Comitem Laurentium de Marſciano dominum Caſtri Guardeæ, quarum in parte mentio habetur *ſub tit. de Regalib. diſc.* 146. *& ſub titul. de ſervit. diſc.* 36. omnium prior, circa meæ profeſſionis initia, fuit iſta, quod facta per aliquos dicti caſtri incolas alienatione quorundam prædiorum ruſticorum in forenſes, abſque conſenſu dicti Comitis, prohibentis idcirco dictarum alienationum effectum, incertum eſt, an ex parte venditorum, vel ex illa emptorum, recurſus habitus fuerit ad Sacram Conſultam, quæ vere magnum ac nunquam ſatis commendabile Tribunal eſt, ad refrænandum Baronum, & Domicellorum, ac etiam Gubernatorum, aliorumque concuſſiones in vaſſallos, & ſubditos,
2 quibus tamen quandoque ex benignis, ac promptis iſtius Tribunalis auribus nimia licentia uſque ad petulantiam conceditur, ideoque dicere conſuevi, quod eadem vigilantia, quæ habetur, ne vaſſalli opprimantur a Baronibus, ita e converſo haberi deberet, ne Barones contemnantur, vel inquietentur a vaſſallis, puniendo quandoque indebite recurrentes.

In hac igitur diſputatione, pro dictarum alienationum prohibitione, ſeu invaliditate, proceſſum fuit cum fundamento Statutorum Civitatis *Caſtri*, de cujus diſtrictu, vel membris fuiſſe antiquitus iſtud Oppidum, ſeu Caſtrum Guardeæ, pro certo ſupponebatur, idroque dicebatur intrare receptam, & quotidianam propoſitionem, ex theor. Bart. *in leg.* 1. *num.* 41. *Cod. quæ ſit longa con-*
3 *ſuetudo*, ut Statutum Civitatis dominantis, quoties non accedat incompatibile Statutum particulare, ſervari debeat in locis Comitatus, vel diſtrictus, ut paſſim habemus de Statuto Urbis, ac aliis extra controverſiam, cum id non impugnaretur in abſtracto.

De duobus autem in contrarium opponebatur; Primo ſcilicet, quod ab antiquo iſtius Caſtri diſmembratio a dicta Civitate, cum diverſo dominio ſequuta eſſet, eoquia dicta Civitas, cum aliis Oppidis, & locis illum Statum conſtituentibus per Paulum III. jure feudi veri, & forte etiam dignitatis, infeudata fuiſſet Duci Parmæ, iſtud vero Caſtrum per inferiores, magiſque ſubordinatos Domicellos, abſque aliqua inveſtitura, vel ſervitio feudali, poſſeſ-
4 ſum fuiſſet in allodium, juxta eam impropriam, ac ſubordinatam allodialitatem, de qua pluries habetur *ſub tit. de feudis;* Et conſequenter, quod dicta Statuta attendenda non eſſent, ex iis, quæ cæteris relatis habentur apud Franch. & Addeo. *decif.* 129. Gizzarell. *decif.* 24. Rovit. *decif.* 11. apud quos cæteri, de Caſtris, ſeu Pagis, alias Caſalibus ſub diverſa juriſdictione, vel dominio, a Civitate, ſeu loco dominante, ejuſque antiqua juriſdictione diſmembratis.

Et ſecundo, quod ubi etiam dictum Statutum attendi
5 deberet, adhuc tamen, cum in hac parte eſſet contra jus, atque ab ejus diſpoſitione exorbitans, utpote impediens libertatem derivantem ex diſpoſitione textus *in leg. dudum, Cod. de contrah. empt.* ob cujus diſpoſitionem, ex magis commun, ac recepta opinione, de qua pluries *ſub tit. de ſervit. ad materiam retractus*, jus congrui etiam vicinitatis, vel ſanguinis reputatur odioſum, & contra jus.

Hinc proinde reſultat, quod Civitatibus, vel Dominis recognoſcentibus Superiorem, non competit facultas condendi hujuſmodi Statuta; Idque ſi generaliter de jure pro- 6
cedit, multo magis in Statu Eccleſiaſtico ex Conſtitutione Ægidiana, ex deductis apud Buratt. *decif.* 6. & advertitur alibi pluries, præſertim *ſub tit. de ſucceſſ.* ubi magis de hac Statutorum materia agitur.

Et in præciſis terminis hujuſmodi Statutorum prohibentium alienationes, quod fieri non poſſint per Dominos, 7
vel Civitates ſubditas abſque Apoſtolica auctoritate, quæ debet eſſe expreſſa, & ſpecifica, & non ſufficit in forma communi, minuſque illa præſumpta, quæ reſultat a longiſſimi temporis decurſu, plene probat Gratian. *diſ. ceptat.* 245. *num.* 37. *cum ſeqq.*

His tamen non obſtantibus, ſcribens pro Comite, contrarium verius eſſe dicebam, atque ad objecta reſpondendo,
Quatenus ad primum pertinet, advertebam ſub quæſtione 8
eſſe, an mutatio juriſdictionis importet mutationem territorii, & ceſſationem ſubjectionis legum, & Statutorum, ex deductis per Felin. *in cap. cum cauſam, de probat. n.* 12. Apont. *conſ.* 61. *num.* 6. plene Cyriac. *controv.* 477. *prima, num.* 18. ubi de Oppido *Carpi*, quod prius erat de juriſdictione, ſeu diſtrictu Ferrariæ, poſtea effectum de dominio Ducis Mutinæ, ibique elaborate de more multos colligit, præſertim Conſulentes firmantes, ut non obſtante diverſitate dominii, vel juriſdictionis, adhuc vim habeant, ac ſervari debeant Statuta Civitatis dominantis, quod etiam probabilius eſſe patet ex eiſdem ſupra in objectum allegatis.

Ac propterea quicquid eſſet de articulo, generaliter, ac
abſtracte conſiderato in ſolo puncto juris, abſque alio facti 9
fomento, Dicebam ſufficere, ut id eſſet dubium, ac diſputabile, ut propterea deferendum eſſet obſervantiæ in omni materia ambigua optimæ interpreti, ex iis, quæ ultra generalia habentur apud Cyriac. *dict. controv.* 477. *n.* 18.

Quo vero ad alterum objectum; Negabam dictum aſſumptum a Gratian. *ubi ſupr.* præſuppoſitum; quod hujuſ- 10
modi Statuta eſſent exorbitantia, ac odioſa, cum potius juri conformia videantur, ac favorabilia, ut probare videtur idem text. *in leg. dudum, Cod. de contrah. empt. in fine*, & melius probat textus *in leg.* 1. *Cod. non licere habitatoribus Metrocomiæ, lib.* 12.

Ideoque licet ſub quæſtione ſit, an hujuſmodi Statuta
odioſa, vel favorabilia cenſeri debeant, diverſæque habean- 11
tur opiniones hinc inde; Attamen forte magis communis videtur ea, quæ favori potius aſſiſtit, ratione publicæ utilitatis, & congruæ rationis, ut Civitates, & loca hominibus impleantur, illique bona obtineant, qui ejuſdem loci onera ſupportant, ex deductis per Surdum, *conſ.* 2. *num.* 33. Barbat. *conſ.* 43. *n.* 11. *& ſeqq. lib.* 1. Rota *decif.* 551, *num.* 5, *&* 6. *part.* 6. *recentior.* & habetur *ſub tit. de Regal. diſc.* 77. *&* 83. ac alibi.

Unde propterea plurium eſt ſententia collectorum per Carol. de Graff. *de effect. cler.* 2. *n.* 377. cum aliis relatis per Rotam *decif.* 157. *n.* 21. *& ſeqq. part.* 11. *recent.* ut hujuſmodi Statuta tanquam rationabilia, & favorabilia, etiam Clericos, & Eccleſiaſticos forenſes comprehendant.

Et quamvis, præſertim in Rota, & Curia ſequente opinionem Canoniſtarum, ac Moralium, recepta ſit contraria opinio, ut advertitur *dict. dec.* 157. *n.* 23. *& ſeqq.* ubi referunt Ciarlin. *controv.* 23. *num.* 39. *&* 40. Cyriac. *controv.* 205. *n.* 156. *& ſeqq.* & alii, præſertim P. del Bene *de Immunit. tom.* 1. *cap.* 8. *dub.* 11. *ſect.* 1. *num.* 10. *& ſeqq.* (qui magnum cumulum auctoritatum elaboratæ facit;) Attamen id non provenit ratione odibilitatis, vel exorbitantiæ Statuti, ſed ratione defectus juriſdictionis, & poteſtatis laicalis in Clericos, & Eccleſiaſticos, unde propterea 12
(quicquid laici teneant,) Curia Romana firmiter tenet, ut publicus favor, impellere quidem debeat eccleſiaſticos ad obſervandum Statuta, vel edicta laicalia, ex vi directiva, non autem coactiva, ut alibi advertitur.

Clarius vero dicebam, ut extra controverſiam recipienda eſſet hæc opinio, quod hujuſmodi Statuta prohibentia alienationem in forenſes exorbitantia, & juri contraria dici non 13
debeant in Statu Eccleſiaſtico, ſtantibus Apoſtolicis Conſtitutionibus; Licet enim in ea quæſtione, an ceſſante Statuto particulari, ſub nomine juris communis veniat Statutum generale loci dominantis, vel potius commune Romanorum, magis communis, ac recepta opinio ſit, ut veniat iſtud poſterius, ex collectis per Add. *ad dec.* 378. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *in n.* 8. *dec.* 178 *par.* 5. *rec.* Bur. *dec.* 332. *n.* 11. *dec.* 388. poſt Merlin.

lin. *de legit.* Attamen id procedit, ubi agitur de Statutis par-
ticularibus alicujus Civitatis, quamvis dominantis, quæ ta-
men reſpectu Principis ſit ſubdita, unde contineat jus mu-
nicipale reſtrictum intra proprium territorium, vel diſtri-
ctum; Secus autem, ubi agitur de lege univerſali edita per
14 Principem in toto ejus Regno, vel Imperio, quoniam tunc
dicitur jus commune potius, quam municipale, ideoque non
cadit ſub propoſitionibus, quas in materia Statutorum ha-
bemus, ut bene advertitur apud Rovit. *dec. 78. n. 5.* iſtudque
eſt unum ex æquivocis, in quæ frequenter nudi pragmatici
abſque alio ratiocinio in ſola doctrinarum littera ambulan-
tes, incidere ſolent, ut etiam alibi advertitur.
15 Præterea cum ſupponeretur iſtud eſſe Statutum antiquiſ-
ſimum ab immemorabili tempore ſervatum, ita advertebam
omnem ceſſare difficultatem; Licet enim vera ſit propoſi-
tio, de qua apud Gratian. *ubi ſup.* & apud Buratt. & Adden. *d.*
dec. 6. & frequenter, ut Statutorum confirmatio præſumpta,
quæ reſultat a lapſu longiſſimi temporis, cenſenda veniat in
forma communi, ideoque operativa non ſit in odioſis, ac
expreſſe a jure exorbitantibus; Secus tamen dicendum eſt,
ubi accedat immemorabilis, vel centenaria, ea vero, &
recepto principio, de quo in præcedentibus, *hoc eod. tit. &*
alibi frequenter, quod vigore centenariæ, certius vero im-
memorabilis, allegari poteſt quicumque titulus de mundo
melior abſque neceſſitate illum juſtificandi, & conſequen-
ter, quod recte allegari poſſet auctoritas Apoſtolica in for-
ma ſpecifica, omnique modo meliori.

Occaſione autem aliarum controverſiarum inter iſtum
Domicellum, & vaſſallos, de quibus *d. diſc. 146. de Regal. &*
diſc. 36. de ſervit. poſt plures annos diſputatum adverti, ut
quamvis præmiſſa fundamenta etiam ſubſiſterent, error ta-
men fuit ſe reſtringere ad hæc generalia cuicumque Baro-
ni, ſeu Domicello convenientia in ſola ratione juriſdictio-
nali, negligere vero ſolidius motivum, ad quod forte refle-
xio habita non fuit, ob deficientem magis diſtinctam facti
notitiam occaſione aliarum ſubſequentium controverſiarum
poſtmodum habitam ſuper hujus dominii qualitate.

Cum etenim ex deductis locis proxime citatis, dominus
hujus Caſtri non habeat ſolum dominium Baronale, ſeu Ju-
16 riſdictionale, ſed etiam illud plenum, ac privatum totius
territorii, adeout cives & incolæ, aliique privati, prædia, &
bona ibi poſſidentes, quoddam dominium utile, vel ſubalter-
num, per quamdam coloniæ ſpeciem habere videantur, Hinc
proinde ſtante d. antiqua obſervantia, abſque neceſſitate re-
currendi ad dictum Statutum Civitatis alias dominantis, fun-
damentum recte conſtitui poterat in allegatione propriarum
legum, quas etiam jure privato dominus hujuſmodi colo-
nis, & vaſſallis adjicere potuit, quomodo ſcilicet iſta bona
obtinere deberent; cum ita non dicatur ſtatui contra jus,
prohibendo dominis naturalem libertatem, iſtamque ſer-
vitutem imponendo, ſed potius rei ſuæ legem adjicere,
juxta ea, quæ habentur pluries *ſub tit. de feud.* ad materiam
incapacitatis Clericorum, & Eccleſiaſticorum, quod licet
aliqui credant leges feudales, vel alias hujuſmodi incapaci-
tatem inducentes, eccleſiaſticæ libertati adverſari, contra-
rium tamen verius eſt ex jam d. ratione.

Et ob quam, *diſc. 72. de feud. & diſc. 149. de Regal.* habe-
tur ut Barones, vel Domicelli, quamvis inferiores, vel reſ-
pective Principes laici, habeant jus ſuccedendi in bonis va-
cantibus, ubi de eorum directo dominio ſint; Ad quod
17 conferunt ea, quæ habentur pluries *ſub tit. de emphyt.* ſuper
valida excluſione, ſeu incapacitate Eccleſiarum, & piorum
locorum, abſque eo, quod eccleſiaſticæ libertati id adver-
ſetur, cum ſimilibus.

De his autem Statutis prohibentibus alienationem in fo-
renſes, plura habentur *ſub tit. de dote*, *diſc. 149.* ubi de pa-
cto, an comprehendant contractum dotis.

ANNOT. AD DISC. XXXIX.

DE prohibita alienatione in forenſes agitur, *diſc. 77. &*
83. de regal. & in hoc eod. tit. de alien. diſc. 69.

BONONIEN. PRIMOGENITURÆ DE FONTANIS,
PRO MARCHIONE LUDOVICO FONTANA,
CUM CLAUDIO FRATRE.

Caſus deciſus per Rotam pro Ludovico.

De prohibita alienatione rei litigioſæ, an & quando;
& ad quos effectus procedat.

Card. de Luca, Lib. VII.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries remiſſive.*
2 *De materia vitii litigioſi.*
3 *Reſolutiones cauſæ.*
4 *Diſtinguuntur effectus circa vitium litigioſi.*
5 *Quando verum litigioſi vitium contrahatur, etiamſi lis eſſet in poſſeſſorio, vel actione perſonali.*
6 *Et de alienatione in fraudem paratæ exequutionis.*
7 *An facta alienatione lite pendente in Clericum, recta via fiat contra eum exequutio.*
8 *De requiſitis neceſſariis ad contrahendum verum vitium litigioſi.*
9 *Quare ſint rari caſus vere litigioſi vitii.*
10 *Quando requiratur fraus conſilii, vel ſufficiat illa præjudicii.*
11 *An cauſa dotis faciat ceſſare vitium litigioſi.*
12 *Quando dictum vitium vere contrahatur, & per quam litem.*
13 *Proviſionales ſententiæ ad alium effectum, non inducunt vitium litigioſi.*
14 *Erectio primogenituræ cum juſta cauſa excludit fraudem.*
15 *De alienatione in potentiorem.*
16 *Quomodo procedendum ſit circa doctrinarum applicationem.*

D I S C. XL.

REtenta facti ſerie, de qua *ſub tit. de fideic. diſc. 157. &* 1
ſub tit. de feud. diſc. 46. ſuper controverſiis inter hos
fratres habitis, ea ibi deductis; Inter alias exceptiones quas
ex parte Claudii dabantur adverſus applicationem contro-
verſorum bonorum, quam Joannes Maria contendentium
pater fecerat ad favorem primogenituræ, fuit illa nullitatis
reſultantis a vitio litigioſi, ex diſpoſitione text. *in l. fin.*
Cod. de litigioſ. ſtante lite, quæ de tempore ejuſdem aſſigna-
tionis pendebat inter dictum Jo: Mariam, & ipſum Clau-
dium ſuper his bonis ſibi pro ejus alimentis de ordine Rotæ
aſſignatis, unde propterea ſcribentes pro oppoſitore, cum
longo apparatu deducebant ea, quæ ad hanc litigioſi ma-
teriam habentur per Civiliſtas *in d. l. fin.* & per Canoniſtas
in cap. 2. de alien. mutan. jud. cauſ. Covar. *practicar. cap. 15.* 2
Sperell. *dec. 7.* Rot. *dec. 70. & 71.* poſt Salgad. *in labyrint.*
quæ ſunt repetitæ *dec. 260. & 339. part. 10. rec. & dec. 209.*
cor. Rojas *repetit. dec. 165.* apud Poſth. *de ſubhaſt.* In quibus
firmatur, quod ubi etiam lis eſſet in poſſeſſorio, adhuc id
ſufficeret, quoniam licet in ipſa re ejuſque proprietate ve-
rum litigioſi vitium non contrahatur, adhuc tamen ipſa
poſſeſſio eſſici dicitur litigioſa, idemque vitium imprimi
ipſi poſſeſſioni, unde propterea idem deberet reſultare ef-
fectus.

Scribens ego pro Ludovico fratre primogenito, qui ea ju-
ribus primogenituræ, in vim dictæ aſſignationis, judicium
aſſociationis ad bona prædicta inſtituerat, (etiam cum ſen- 3
ſu veritatis,) dicebam prorſus improbabilem eſſe hanc exce-
ptionem, nulli penitus juridico fundamento innixam, ideo-
que merito per Rotam neglecta fuit in diſputatione habita
ſub die 10. Martii 1662. cor. Albergato, unde propterea in
aliis diſputationibus poſtmodum habitis ſuper aliis punctis,
de quibus *d. diſc. 46. de feud. & diſc. 157. de fideicomm.*
ſcribentes pro dicto oppoſitore acquieverunt, neque amplius
de hoc puncto actum fuit.

Ad tollenda vero æquivoca, cum quibus procedi oſten-
debant auctoritates, quas non diſtinguendo caſus, vel ef-
fectus, iidem ſcribentes allegabant in confuſo; Advertebam
quod, ultra alios effectus pœnales, quorum uſum praxis
forenſis forte nunquam docuit; Quatenus pertinet ad effe-
ctus civiles inter ipſos colligantes, illi duo ſunt; Primo
ſcilicet circa ordinem judicii, & an favore colligantis re- 4
cta via exequi poſſit contra tertium, in quem facta ſit alie-
natio, eo modo, quo poſſet contra ipſum, qui alienatio-
nem fecit, vel potius oporteat agere in judicio ordinario
reſciſſorio; Et ſecundo circa nullitatem actus, aliaque pœ-
nalia diſpoſita per text. *in d. l. fin. Cod. de litigioſ. & in au-*
thentica de litigioſ.

Ad primum effectum, admittebam tanquam veram di-
ctam propoſitionem, quod ſcilicet, quicquid Scribentes
variaverint in terminis juris communis, ac etiam Regni- 5
colæ in terminis *c. Conventus*, ex deductis apud ſupra alle-
gatos, & Jo: Ant. de Nigris, alias Campagn. *in eod. c. Conven-*
tus, Franch. *dec. 464. & 545.* Rovit. *in rubr. pragm. 1. de in-*
ſtan. cauſ. non reſtauran. & dec. 74. n. 8. & 9. Capyc. Latr.

dec. 170. Duran. *dec.* 364. apud quos alii ſuper puncto, an per actionem hypothecariam, aliaque interdicta poſſeſſoria litigioſi vitium contrahatur, necne ;) Verius, magiſque receptum eſt, non requiri verum, ac formale vitium ad rigoroſos terminos text. *in d. l. finali*, ſed ſufficere, quod ut ſupra, ipſa poſſeſſio ſub lite ſit, juxta plene deducta *in allegata dec.* 209. Rojas *repetit.* apud Poſt. *de ſubhaſt. dec.* 265. *in d. dec.* 168. *&* 239. *part.* 60. *rec. repetit.* poſt Salgad. *in labyr. dec.* 70. *&* 71. quæ videntur in materia magiſtrales; In qui-
6 bus etiam inſinuantur ea, quæ diſputata habentur apud Durand. *d. dec.* 364. Burat. *dec.* 627. *&* 917. an ſcilicet, & quando dicatur adeſſe fraus, necne, pro impedienda imminenti executione, quæ ita directe contra tertium fieri valeat.

Et ad quem effectum, intrat etiam nodoſa quæſtio inter
7 Canoniſtas, & Civiliſtas, ſive eccleſiaſticos, & ſæculares, ubi alienatio fieret in Clericum, vel Eccleſiam, aut alias privilegiatum, ac diverſi fori, an directe ab eodem judice laico, coram quo pendebat lis, qua pendente alienatio facta ſit, executio fieri valeat, aliquibus affirmativam ſimpliciter tenentibus, quaſi quod ita bona præventa ſint, aliis autem ita tenaciter negativam tenentibus, ut putent novum judicium reſciſſorium ex integro neceſſarium eſſe; Et aliis probabilius mediam viam diſcrete tenentibus, atque utriuſque opinionis conciliativam, ſeu moderativam, ut ſcilicet non poſſit quidem judex laicus directe, ac auctoritate ſua exequi, ſed fieri debeat cum brachio, vel auctoritate judicis eccleſiaſtici, in proceſſu tamen ſummario, qui in impartitione brachii, ſive executione adhiberi ſolet abſque neceſſitate d. judicii reſciſſorii, ex deductis apud allegatos, & præſertim *in d. diſc.* 7. Sperell.

Quidquid autem ſit de his (ita obiter inſinuatis, ad effectum elucidandi æquivocum, ſuper incongrua applicatione prædictarum, ac ſimilium deciſionum, & auctoritatum hunc effectum percutientium, quæ conſarcinabantur, & de quibus forte habebitur in ſua materia *ſub tit. de judiciis*;) illa extranea remanebant a caſu controverſiæ vertentia ſuper ſecundo effectu pœnarum inductarum per text. *in d. l. finali, & in d. auth.* inter quas ille invaliditatis actus recenſeri ſolet.

Ad hunc autem effectum, duo copulative deſiderantur ;
8 Primo ſcilicet, ut verum, ac formale vitium litigioſi contractum ſit in ipſis bonis, quæ ita alienati prohibita ſint, Et ſecundo, ut nulla concurrat legitima cauſa, quæ id licitum reddat, ſive ab hoc dicto excuſet, unde propterea , vel ſit unus de caſibus in eadem lege finali exceptis, vel quod ſit ſimilis, cui eadem ratio congruat, ut patet ex ſupra allegatis, & plene *in dec.* 173. 228. *&* 282. *part.* 7. *rec.*
9 & apud Merlin. *dec.* 799. quæ omnes in eadem cauſa editæ ex profeſſo in hac materia litigioſi videntur magiſtrales.

Hinc proinde rari ſunt caſus, in quibus hic ſecundus effectus in praxi verificetur, nimiumque raræ ſunt diſputationes forenſes in hoc puncto, cum frequentiores eſſe ſoleant in altero.

Cum ea notabili quoque differentia inter unum caſum , & alterum, quod ſcilicet (quicquid aliqui hos terminos in-
10 volvendo dixerint,) requiſitum fraudis expreſſæ, vel præſumptæ, deſiderandum veniat ad hunc effectum pœnalem, pro quo præſupponendum eſt delictum, ſine quo danda non eſt pœna; Secus autem ad primum, quoniam cum ille non intret ratione pœnæ, ſed ratione præjudicii collitigantis, ne ejus conditio deterior fiat, atque judicium reddatur eluſorium, cum tunc id non requiratur, ut cæteris relatis advertunt Capyc. Latr. *d. dec.* 170. *n.* 70. & Galcot. *lib.* 1. *controv.* 2. *n.* 23. Quoniam ut advertitur *ſub tit. de feudis, diſc.* 1. *ſub tit. de credito, ſub altero de dote, ac alibi*, attenditur ſola ſtatus præjudicii, ſi vere ipſa, non curata fraude conſilii, cum nihil referat illius, cui præjudicium reſultat, an actus bono, vel malo animo fiat, ſi quomodocumque ſequatur damnum, ac præjudicium alteri cauſet.

Hinc propterea ea, quæ plene diſputantur per Scribentes in materia dotis, cujus cauſa excepta eſt *in d. l. finali*, ex
11 deductis poſt antiquiores per Fontanell. *de pact. clauſul.* 6. *gloſſ.* 1. *part.* 3. *n.* 49. Apont. *conſ.* 101. *num.* 7. *lib.* 2. Cancer. *variar. reſolut. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 51. *& ſeqq.* Amat. *variar. reſolut. cap.* 43. *n.* 12. late Prat. *diſcept.* 13. *n.* 76. *cum ſeq. lib.* 1. & Rota *in a. dec.* 268. *&* 339. *par.* 10. *rec, & dec.* 183. *par.* 11. an ſcilicet procedant in dote conſtituenda, vel reſtituenda ex neceſſitate, puta quia ipſamet mulier poſſidens nubat, vel ille, qui dotare tenetur, hunc actum faciat, & an requiratur alterum requiſitum ſubſidii, juxta terminos text. *Auth. res quæ, Cod. commun. de legat.* ut credit una opinio reprobata per Rotam apud Duran. *dec.* 281. *n.* 9. *& in d. dec.* 183. *par.* 11. *rec.* Illud certum, ut videtur titulus dotis, aut ſimilis, vel quia generaliter per legem exceptus ſit, vel quia regulariter honeſtus, ac probabilis reputetur, indefinite excuſet a ſecundo effectu, quoties vere non conſtet de dolo, & paſſiva colluſione.

Unumque autem requiſitum in hac facti ſpecie deficere obſervabam, quoniam ad hunc rigoroſum effectum, de quo proprie d. jura loquuntur, non ſufficit actio perſonalis, minuſque in rem ſcripta, vel judicium poſſeſſorium, ſed præciſe requiritur, quod principaliter agatur de ipſorum bonorum dominio, ac pertinentia, ſeu adjudicatione in judicio rei vendicationis, vel æquipollenti, ut de magis vera, 12
& recepta ſententia patet apud allegatos, ac etiam habetur per Rot. apud Merlin. *d. dec.* 799. *num.* 3. *cum ſeqq. dec.* 245. *par.* 11. *rec. dec.* 157. *part.* 10. *& dec.* 381. *part.* 12. *& ſæpius.* Et conferunt quæ habentur *ſub tit. de benef. diſc.* 92. ad materiam hujus vitii litigioſi, quod in beneficio contrahitur ad effectum præſertim reſervationis reſultantis a *cap.* 1. *&* 2. *ut lite pendente in* 6. Secus autem ad alios effectus, illum præſertim regulæ *de triennali &c.*

Id autem in facti ſpecie non verificabatur, cum inter patrem & filium nulla adeſſet lis ſuper bonorum dominio, vel pertinentia, ſed ſolum ſuper alimentis, quæ Rota pru- 13
denter ad tollendam diſcordiarum occaſionem proviſionaliter decrevit, ut filius manu ſua, non autem ab illa patris obtinere deberet ex fructibus paternorum bonorum ad hunc effectum aſſignatorum, unde propterea nullum jus in re, nec ad rem filio quæſitum, vel ſub lite erat, ſed ſolum proviſionalis commoditas, ut nudi facti, ideoque litigioſi vitium, nec quidem remote cadebat.

Prout deficiebat alterum ceſſantis juſtæ cauſæ, unde propterea actus præſumptam fraudem redoleret, dum applicatio bonorum facta erat pro impinguatione primogenituræ, quæ juſta, & rationabilis cauſa in jure reputatur, adeout ex Molina, & aliis relatis, Rota *dec.* 182. apud Orthobon, *& dec.* 23. *par.* 11. *rec.* reſponderet eſſe cauſam ſufficientem 14
ad ſuſtinendum actum geſtum a muliere ex Statuto Urbis 151. abſque ſolemnitatibus, & cauſa utili, vel non damnoſa alienare, ſeu alias contrahere prohibita, ut plane in præcedentibus advertitur; Clarius vero, quia eadem applicatio potius neceſſaria, quam voluntaria videbatur, pro reintegratione ſcilicet ejuſdem primogenituræ, ac in recognitionem veritatis, propriæ obligationis, ut advertitur in facti ſerie, de qua *diſc.* 46. *de feud.*

Neque cadebat circumſtantia majoris potentiæ plene expenſa in d. deciſionibus 173. 228. *&* 282. *par.* 7. *rec.* & apud 15
Merlin. *d. dec.* 799. Ideoque ex pluribus planum remanebat, quod illud vitium litigioſi non adeſſet ad hunc ſecundum criminoſum, ac ſucceſſive pœnalem effectum, & conſequenter iſta quæſtio tanta dote digna non videbatur; De his tamen, non incongrue, ac citra evagationem (a laudabili Curiæ ſtylo, ac a proprio genio abhorritam) actum fuit, ad dilucidanda æquivoca, cum quibus procedi per alteram partem oſtendebant dictæ deciſiones, & auctoritates, quæ deſuper cumulabantur, ut ita edoceamur id, quod adeo frequenter, (& merito,) mea eſt dicendi conſuetudo, quod tota vis conſiſtit in diſtinctione caſuum, 16
ſeu effectuum, de quibus agitur, & ex qua congrua, vel incongrua applicatio reſultat.

ANNOT. AD DISC. XL.

De hac materia alienationis rei litigioſæ, & quando vitium litigioſi contractum dicatur, habetur plene actum *ſub tit. de Judic. diſc.* 40. *tit. de benef. diſc.* 92.

ROMANA SALVIANI, PRO ZECCADORIS, CUM TAURINIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Taurinis,

De contractu facto per carceratum ad favorem carcerantis, vel ejus , ad cujus inſtantiam carceratio ſequuta eſt, an & quando valeat, necne.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſa.*
3 *Salvianum non datur ſine credito cum hypotheca.*
4 *De diſtinctione, quando contractus factus in carcere valeat, necne.*

5 *Quod*

5 Quod ſit onus allegantis juſtitiam illam probare.
6 Contrarium verius, & de ratione.
7 Ut ſemper ſit onus allegantis aliquid pro fundamento intentionis.
8 Præſumptio juſtitiæ eſt, ubi accedit decretum judicis.
9 Decretum Judicis, quid in hac materia operetur.
10 Quod non intret delictum, ubi hæres non integre deſcribat bona in inventario, & de illius introductione.
11 Quanam pœna intret ob non integram deſcriptionem in inventario, an amiſſionis beneficii, vel dupli.
12 In hærede non datur crimen expilatæ hæreditatis.
13 De motivo reſolutionis ob aliam fraudem.
14 An ſtent ſimul, quod carceratio ſit juſta, & carceratus relaxetur ſine pœna.
15 Cautela contrahendi extra carceres non prodeſt.
16 De invalida reſignatione beneficii facta in carcere.

D I S C. XLI.

CUm Conventini eſſent creditores hæreditatis Franciſci Zeccadori, prætendentes, quod Michael Angelus
1 frater, & hæres, in eorum præjudicium male dictam hæreditatem adiiſſet, ac adminiſtraſſet, hinc illum in judicio criminali de tribus querelarunt; Primo ſcilicet de omiſſione plurium bonorum hæreditariorum in inventario; Secundo de expilata hæreditate; Et tertio de fraudulenta ſubmiſſione aliquorum creditorum anteriorum hæreditatis non debitricis, cum ea debita vere ſpectarent ad ipſum Michaelem Angelum, qui bonam fidem recognoverat, quare ea his cauſis in carcerem redactus, ut ab eis ſe liberaret, de proprio, (ita etiam Judice decernente) obligationem fecit ſolvendi dictum debitum, quamvis vires hæreditariæ non ſufficerent, hujuſque obligationis vigore dicti creditoris judicium Salviani intentarunt ſuper bonis per eumdem Michaelem Angelum ejus filiis aſſignatis, præſertim Epiſcopo Foroſempronienſi occaſione aſſumptionis Prælaturæ, in munere Referendarii utriuſque Signaturæ; Atque introducta cauſa in Rota coram Arguelles, ad eorumdem creditorum favorem reſolutiones prodierunt
2 ſub diebus 12. Januarii 1646. & 26. Februarii 1649. quarum prima eſt impreſſa poſt Merlin. *de pignor. dec.* 108. & altera *in dec.* 288. *par.* 10. *rec.*

In hujuſmodi autem diſputationibus, nulla quæſtio erat ſuper aliis hujus judicii extremis, ſed tota erat ſuper va-
3 liditate, vel invaliditate obligationis, ex qua pendebat creditum, ſine quo hypotheca munito, indubitatum eſt non competere Salvianum, cujus eſſentiale fundamentum eſt creditum cum hypotheca.

Cumque dictæ obligationis infectio ex hac parte deduceretur, ex eo quod facta eſſet in carcere ad favorem ejus, qui carcerationem procuraverat, juxta terminos textus *in l. qui in carcere, ff. de eo, quod metus cauſa, cum ibi notatis*, hinc proinde tota quæſtio fuit ſuper dictæ carcerationis juſtitia, vel injuſtitia, ex qua circumſtantia id pendet.

Quicquid enim antiquiores in hoc variaverint, hodie recepta, & extra controverſiam videtur in hac materia juris theorica, ut diſpoſitio text. *in l. qui in carcere*, ſuper invaliditate actus facti per carceratum, (non accedentibus aliis circumſtantiis dolum, vel poſitivam violentiam redolentibus,) pendeat a juſtitia, vel injuſtitia carcerationis, ut ea
4 injuſta exiſtente, actus dicatur per vim, & metum initus, adeoque invalidus, ut plene cæteris relatis, Scannat. *de viſit. carcer. lib.* 1. *ſect.* 2. *per tot. cap.* 2. Vermigl. *conſ.* 178. *n.* 2. *& ſeqq.* Rota apud Merlin. *dec.* 506. *repetit. deciſ.* 26. *part.* 6. *recent.* Otthobon. *dec.* 205. *repetit. dec.* 20. *&* 448. *part.* 9. *recent.* & admittitur in hujus cauſæ deciſionibus, ac in aliis frequenter, adeout iſta videatur potius quæſtio facti, & applicationis, quam juris, quando ſcilicet injuſtitia adeſſe dicatur, & cuinam incumbat onus probandi unam, vel alteram qualitatem.

Quamvis autem ego, & cæteri ſcribentes pro reis conventis inſiſteremus, ut onus eſſet actorum probare carcera-
5 tionis juſtitiam, cum illa fundata eſſet in prætenſo dolo commiſſo in occultatione bonorum hæreditariorum, & fortius in dicta minus vera ſuppoſitione creditorum, ut prætendebatur doloſe, ac in fraudem facta, innitentes regulæ textus *in l. dolum, Cod. de dolo*, de qua cæteris relatis Farinacc. *de pœnis, quæſt.* 89. Menoch. *lib.* 5. *præſumpt.* 3. Rot. apud Greg. *dec.* 169. *& paſſim*, ut dolus, vel fraus in dubio non præſumatur, ſed perſpicuis probationibus juſtificari debeat.

Reflectendo tamen ad veritatem, agnoſcebam contra-
6 rium eſſe verius plene firmatum, *d. dec.* 506. *Merlini*, alias *dec.* 26. *part.* 6. *recent.* tum quia in omnibus aliis ſupra deductis proceditur, ut onus ſit allegantis nullitatem actus ob carcerationis injuſtitiam, iſtam probare; Tum ex recepta propoſitione, ut in dubio præſumptio ſit pro facto Judicis; Tum etiam, quia ubi actor bene ejus intentionem fundavit cum publico inſtrumento faciente probationem probatam reus, qui per exceptionem dictam actionem elidere vult, in ea dicitur actor, ideoque concludentis probationis onere premitur, ex deductis apud Gregor. *dec.* 218. *& paſſim*; Cumque non omnis carceratio ita ſimpliciter ſumpta hunc effectum cauſet, ſed illa, quæ ratione injuſtitiæ tyrannica, & concuſſiva dici meretur, & ſic ratione certæ qualitatis, hinc proinde onus eſt allegantis talem qualitatem pro fundamento intentionis eam probare, juxta veram, ac probabilem diſtinctionem, cum qua rejecta opinionum varietate, paſſim procedit Curia Romana inter actorem, & reum, ſive inter eum, qui habet pro ſe 7
præſumptionem validitatis actus jam geſti, & illum, qui venit infringendo, ut præſertim ad materiam alienationis bonorum fideicommiſſi ex cauſa dotis, vel aliarum detractionum advertitur pluries *ſub tit. de fideicommiſſis*, *& ſub tit. de dote*, præſertim *diſc.* 145.

Igitur mihi quamvis ſuccumbenti juſtæ, ac probabiles dictæ reſolutiones viſæ ſunt, ſuper hujuſmodi propoſitione, 8
quod ſcilicet hujus partis excipientis de invaliditate obligationis, utpote factæ per injuſte carceratum onus eſſet hanc injuſtitiam probare concludenter; Potiſſime vero, & clarius, quia eadem obligatio facta erat in executionem ſententiæ Judicis criminalis, qui ſub iſta conditione carceratum relaxavit.

Iſta etenim circumſtantia, habitum boni, ac reſpective mali habet; Quoniam ubi de injuſtitia carcerationis conſtat, fortius id concludit metum, & concuſſionem, nedum a parte, ſed etiam a Judice, ſed e converſo magis obliget ad onus probationis, ob præſumptionem, quæ fa- 9
cto Judicis in dubio aſſiſtit, dum ita duplex factum concurrit, unum carcerationis, cui minor præſumptio aſſiſtit, utpote magis immaturo, quod ſæpius inconſiderate geri ſolet, ex indiciis, & ſuſpicionibus, & alterum magis maturum, quod compilato proceſſu reſultat a ſententia, vel decreto.

Quare aſſumpta ex hac parte provincia docendi de injuſtitia, ex tribus prætenſis criminibus, pro quibus querela, ac reſpective carceratio ſequuta fuerat, in duobus facile fuit injuſtitiam convincere; Primo ſcilicet circa doloſam non deſcriptionem aliquorum bonorum in inventario; Et ſecundo circa expilatæ hæreditatis crimen; Quatenus 10
enim pertinet ad primum, nullibi in jure cautum eſſe dicebam, ut hæres, etiam malitioſe, & affectate omittens conficere inventarium integrum, convinci valeat de crimine ad effectum punitionis perſonalis; Jus etenim antiquum, ac medium, vel novum *Digeſtorum*, *Codicis*, *Inſtitutionum*, non cognovit hoc inventarium hæreditarium, ſed hæredi concedebat annum ad deliberandum, intra quem de ſtatu, ac viribus hæreditatis certior factus deliberare poſſet, an expediret hæreditatem adire, vel repudiare, eoque adeunte, ita ejus perſona, & bona confundebantur, cum perſona, & bonis defuncti, quod (excepto præjudicio tertii, cui in ejus bonis jus jam quæſitum eſſet,) una, & eadem perſona cum defuncto, unumque, ac idem utrumque patrimonium reputaretur, quoad univerſum jus activum, & paſſivum, omniaque onera quantumvis hæreditatis vires excedentia.

Verum, quia id plura producebat inconvenientia, ipſis hæredibus, ac reſpective hæreditatibus, earumque creditoribus præjudicialia, quod ſcilicet infra annum perfecta æris alieni, ac onerum notitia non habebatur, cum forte creditores hæreditatem ſuſpectam habentes, ita ſtudioſe propria debita occultare affectabant, ut hæredem quoque, ejuſque bona obligata haberent, unde hæreditaria beneficium in maleficium, ac proprii patrimonii perniciem redundabat; Et e converſo aliqui hæredes, ſub hoc prætextu deliberandi infra annum, bona præſertim mobilia occupando, & occultando, poſtea in fine in fraudem creditorum, vel legatariorum repudiabant.

Hinc proinde *Juſtinianus* condidit legem regiſtratam *in l. fin. C. de jur. deliber.* introducendo inventarii beneficium, quo mediante hæres ita tutus redderetur, quatenus illud legitime ac valide conficiat, ac propterea eo nullatenus, vel male conficiente, ut pluries advertitur *dict. tit. de credito*, & in altero *de hærede*, *& alibi*, nullam hæres incurrit pœnam, vel delictum committit, ſed ſolum non potuit hoc

beneficio ita qualificate conceſſo, eo remanente in terminis antiquis antedictæ legis editionem; Non enim ex eo quod quis obtinere poteſt aliquod privilegium, quatenus certam formam ſervet, ſi iſta male ſervata ſit, adeout privilegio indignus reddatur, exinde dicendum eſt, quod commiſerit delictum punibile; Solum etenim magna contra eum reſultat ſuſpicio fraudis, vel occultationis, negligendo cautelam adeo proficuam, & uſitatam, quoties facti circumſtantiæ non ſuadeant, ut ex imprudentia, vel miniſtrorum, & cauſidicorum culpa id ſequutum ſit, ut in ſua materia *ſub tit. de herede*.

Quinimo in his terminis ſpecialibus doloſæ occultationis vel non deſcriptionis, aliquorum bonorum in inventario, 11 quamvis una opinio credat exinde reſultare inventarii nullitatem, & de conſequenti hujus beneficii privationem. alia tamen opinio, (quam ut magis benignam, Rota & conſequenter reliqua Curia ſequitur) diverſa eſt, ut ſcilicet dicta nullitas non exinde reſultet, ſed ad ſummum intret pœna dupli ejus, quod amiſſum eſt, ut plene diſcuſſo articulo firmatur *in dec. 581. part. 6. rec.* & advertitur in idictis reſpective materiis *de credito & de herede*.

Idem pariter procedit in alio accuſationis capite expilatæ hæreditatis, cujus crimen recte intrat contra eos, qui 12 nullum jus in hæreditate habentes in præjudicium hæredis ac aliorum in hæreditate jus habentium, bona hæreditaria occupant, atque hæreditatem expilant, nullatenus autem cadit in ipſo hærede, qui tanquam dominus diſpoſuit de bonis ſuis; Ideoque aliud ex clandeſtino modo diſponendi non reſultat, niſi juxta magis rigoroſam opinionem, privatio dicti beneficii inventarii, ut de utriuſque capitis rejectione habetur in prima deciſione regiſtrata apud Merlin. *de pignor. dec.* 108. quæ in materia notabilis eſt in hoc puncto, ut contra hæredem non intret crimen expilatæ hæreditatis.

Credidit autem Rota ſubſiſtere tertium fraudulentæ ſuppoſitionis creditorum, qui erant proprii ipſius hæredis, in ſequendo præcedentes reſolutiones coram Cavallo inter ſuas 13 *dec.* 156. *&* 168. ubi de condemnatione ejuſdem hæredis ad favorem Actorum ad damna & intereſſe ob aliquas lites, & moleſtias exinde paſſas; Et quidem reſolutiones probabiles viſæ ſunt, non ſolum ex hoc ultimo capite, ſuper quo nullæ fuerunt Advocatorum partes, dum totum conſiſtebat in facto, ejuſque circumſtantiis, ex quibus convinci ſupponebatur dolum; Sed etiam, quia licet per Rotam, prævia magna diſcuſſione, bene, ac fundate deciſum ſit, ut crimen punibile exinde non reſultet, negari tamen non poteſt, quod ante hujuſmodi formalem deciſionem aliqua non improbabilis caderet dubietas, ob quam Judex ad carcerationem citra injuſtitiam poſitivam procedere potuerit, juſte opinando criminalitatem intrare.

Ponderando quoque contra hanc partem illam circumſtantiam, quam ego, & cæteri Scribentes potius inculcabamus in contrarium, quod ſcilicet Judex ad aliquam condemnationem non proceſſerint, ſed contentus dicta obligatione erga accuſatores, carceratum relaxaverit, quaſi quod 14 ita declaraverint non adeſſe delictum, quoniam ex facti circumſtantiis deſumebatur id ſequutum eſſe per quandam ſpeciem concordiæ, ab eodem carcerato oblatæ, ac deſideratæ, unde propterea Judex contentus fuit, (ut frequenter contingit,) quod ſatisfacta parte intereſſata, ipſe carcer cederet loco pœnæ.

Magnum item fundamentum Scribentes pro Actoribus conſtituebant in eo, quod contractus initus eſſet in quadam 15 ſula cancellarii, ſeu alterius miniſtri ejuſdem domus, ubi erant carceres, & ſic extra eas, idque juxta conſuetam ineptam cautelam exprimebatur; Verum hoc motivum nullius momenti erat utpote in ſpecie in omnibus fere deciſionibus ſupra allegatis rejectum, & præſertim *d. dec.* 148. *part. 9. rec. repetit.* poſt Zacch. *de oblig. diſc.* 180. edita in cauſa, de qua habetur actum *ſub tit. de dote, diſc.* 59. quoniam nil refert, ut contrahens in uno, vel in altero loco permaneat, ſi in plena, & omnimoda ejus libertate conſtitutus non eſt, adeout pro ejus libito poſſit contrahere, & non contrahere, quodque non contrahendo ad carceres denuo reduci poteſt, quoniam ubi etiam de facto exiret ab ipſo loco ubi ſunt carceres, atque ad domum propriæ habitationis accederet ibique contraheret, ſub militum tamen cuſtodia, vel ſub fidejuſſoribus de redeundo ad carceres, quatenus contractum non perficeret, adhuc idem eſt effectus, ut cæteris relatis advertitur in ſupra allegatis deciſionibus, & per Scanar. *d. lib.* 1. *ſect.* 2. *num.* 7. Quinimo etiamſi dimiſſus eſſet in ſolo ejus verbo, ut in Magnatibus ac Nobilibus quandoque practicari ſolet, quoniam tale verbum plus afficit, quam quælibet idonea cautio, vel etiam cuſtodia militum.

Et de injuſto carcere irritante quemcumque actum in eo ſequutum, habetur etiam actum *ſub tit. de benef. diſc.* 78. ubi de invalida reſignatione beneficii, vel coadjutoriæ, cum ſuis tamen declarationibus.

ANNOT AD DISC. XLI. & XLII.

AGitur in his diſcurſibus de contractibus factis per carceratos, ac reſpective ſubditos ad favorem carcerantis, vel Superioris, ſeu Officialis, de quo nulla alia ſuppetiit occaſio diſputandi, & ſolum inſinuantur aliqua *diſc.* 59. *n.* 3. *de dot.* Conferunt tamen deducta *ſub tit. de feud. diſc.* 29. in propoſito quæſtionis an inſtrumentum rogatum per Notarium Vaſſallum probet contra, vel ad favorem Baronis in Regno Neapolitano, ac etiam ea, quæ habentur *ſub tit. de teſtam. diſc.* 51.

Deciſiones enunciatæ *in diſc.* 41. ſunt impreſſæ inter illas Arguelles *dec.* 6. *&* 84.

NEAPOLITANA PECUNIARIA, PRO MARINO PICCINO' CUM VINCENTIO MUSCATELLO.

Caſus diſputatus coram A.C. & in Signatura, & reſolutus pro Marino.

De valido, vel invalido contracto facto per ſubditum ad favorem Superioris, ſeu Officialis.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *De invalida obligatione ad favorem Judicis.*
3 *Idem ubi fiat ad favorem Notarii.*
4 *Invalida obligatio principalis carcerati eſt etiam nulla reſpectu fidejuſſoris.*
5 *De invalida obligatione carcerati.*
6 *De eadem concluſione de qua n. 2. ut etiamſi ad favorem baronis, vel alterius Superioris, qui non ſit Judex.*
7 *Notarius an ſit officialis.*
8 *Quando procedat concluſio, de qua n. 3.*
9 *Et an id ad favorem cuſtodis carcerum.*
10 *Quando obligatio ad favorem Judicis, vel Notarii valeat.*
11 *Ex quibus ceſſet ſuſpicio, quæ hanc nullitatem inducit.*
12 *De teſtamento, vel obligatione infirmi ad favorem medici.*

DISC. XLII.

DEputato per Nunciaturam Neapolis Commiſſario, vel Auditore, juxta illius Tribunalis, (neſcio an uſum, 1 vel abuſum,) ad revidendos titulos beneficiorum, eaque poſſidentium, in aliquibus diœceſibus, cum de ſtylo (quod omnibus fere Tribunalibus, etiam Urbis commune eſt,) Scriba, vel notarius ſubſtitutus, aliquam emolumentorum partem dare debeat Notario in capite Tribunalis, hinc ex hujuſmodi participationis cauſa, Carolus Scriba, ſe obligavit ad favorem Marini Notarii in certa ſumma, atque pro eo fidejuſſit Vincentius, qui pulſatus coram A. C. in vim obligationis Cameralis ad ſolvendum, opponebat de dictæ obligationis nullitate, ex duplici capite reſultante; Primo ſcilicet, quia facta eſſet in carcere ad favorem injuſte carcerantis, juxta deducta *diſc. præc.* Ex ſecundo, quia per ſubditum ad favorem Officialis, vel ſuperioris, juxta 2 diſpoſitionem textus *in l. principalibus, ff. ſi cert. petat. & l.* 5. *Cod. eod. cum concord. in ead. dec.* 506. *Merlini repetit. dec.* 26. *part.* 6. *recent.* quæ ut advertitur *diſc. præcedent.* reputatur in materia magiſtralis, ſæpius in aliis canonizata, & in ſpecialibus terminis invalidæ obligationis factæ 3 per carceratum, vel inquiſitum ad favorem Notarii deducebatur auctoritas Scannarol. *de viſitat. carcer. lib.* 1. *cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 8.

His autem poſitis, dicebatur corruere etiam obligationem fidejuſſoris, cui quamvis æque principaliter obligato conceditur eamdem nullitatem allegare; Tum ex regula, ut corruente obligatione principali, corruat etiam acceſ- 4 ſoria; Tum ob exceptionem cedendarum, ex iis, quæ generaliter habentur in ſua materia *ſub tit. de credito*, ſuper hoc articulo, an & quando corruente obligatione principali,

pali,

pali, corruat illa fidejuſſoris, qui tamen ſe tanquam correum principaliter, & in ſolidum ſe obligaverit, ut in ſpecialibus terminis hujus nullitatis contractus facti in carcere quod ſuffragetur etiam fidejuſſori, per quem allegari valeat, cæteris relatis firmatur per Rotam apud Celſum, *dec. 361. num. fin.* Scannatol. *de viſit. carcer. lib. 1. ſect. 2. cap. 3. n. 18. & 20. ubi concordan.*

Scribens ego pro Marino creditore; Dicebam neutram exceptionem ſubſiſtere, unde merito ad relaxationem mandati proceſſum fuit, canonizari etiam per Signaturam Juſtitiæ cum ſolita clauſula, *ſine præjudicio*; Quatenus enim pertinet ad primum punctum carcerationis, de illa neque in genere docebatur, niſi per quandam confeſſionem ex-
5 trajudicialem creditoris, æquivocam, & præſuppoſitivam, contentam in quadam epiſtola familiari ſcripta eidem fidejuſſori, reo convento, quod ſcilicet in ejus gratiam, ejuſque obligationis intuitu, principalem debitorem excarcerâſſet, quod nihil ad effectum quæſtionis concludebat, quoniam, ut advertitur *d. diſc. præced.* nullitas non provenit ex ſola carceratione in genere, ſed ex ejus qualitate injuſtitiæ, quæ in dubio non præſumitur, ſed probanda eſt per eum, qui allegat nullitatem, tanquam ſuæ intentionis fundamentum.

Quo vero ad alterum motivum obligationis factæ per ſubditum ad favorem officialis; Dicebam id recte procedere, quando agatur de tali officiali, qui auctoritate ſua
6 ſubditum obligatum concutere valeat, adeout probabilis præſumptio vis, & metus oriret, non curato, an ille in ſtricta juris cenſura, Judex, ſive Officialis ſit, necne, ex deductis *in d. dec. Merlini*, ubi agitur de Barone, ad cujus favorem ſubditus carceratus ſe obligaverat, quoniam licet Barones non habeant juriſdictionem in exercitio, quod eſt penes eorum officiales, ſed illam habeant in dominio, vel habitu, unde propterea, vere, & proprie non ſunt judices, vel officiales, attamen quoad effectum, de quo agitur, ſunt tales, & plus.

Et conſequenter quicquid ſit, an Notarius vere, ac
7 proprie officialis dicatur, ex iis, quæ diſputant Regnicolæ ad interpretationem Ritus M. C. V. ut de delictis officialium non cognoſcat, niſi ipſa M. Curia, de quo apud Franch. *dec.* 407. Gizzarell, *dec.* 24. Rovit. *dec.* 72. *num.* 50. *& 52. & alias.*

Admittebam, quod ubi eadem intraret ratio, eadem
8 quoque intrare deberet juris diſpoſitio, unde propterea, ſi inquiſitus, & carceratus pro gravi delicto, aliquem contractum faceret ad favorem Notarii cauſæ, a cujus benevolentia, vel rigore bonorum ſperare, vel reſpectiva ma-
9 lum timere poterat, tunc idem dicendum eſſet; Quinimo etiamſi ad favorem cuſtodis carcerum, vel alterius, eadem intraret ratio, atque de cuſtode agit Boſſ. *de carcer. n.* 23. qui reputatur in hac propoſitione magiſter, & ex eo, & aliis Scannarol. *d. lib. 1. ſect. 4. n. 8.*

Secus autem, ubi contractus ita initus eſſet inter ſubditum, & Superiorem, quod dicta ratio non congrueret,
10 neque timor ſuperioritatis fuiſſet cauſa obligationis, quoniam non ex eo, quod quis reperiatur officialis, generaliter prohibendus eſt contrahere cum perſonis ſub ejus officio, & juriſdictione exiſtentibus, quando ipſa juriſdictio non ſit cauſa obligationis, atque concuſſionis præſumptionem non inducat, ut in ſpecie contractus initi ad favorem ejus, qui erat Gubernator patriæ alterius contrahentis, ſed in proxima Civitate dominanti, ubi reſidebant Cardinalis Legatus, aliique majores Magiſtratus, advertitur per Rotam *dec.* 123. poſt Merlin. *de pignor. n.* 16. ubi concordantes.

Applicando autem ad rem, (ultra quod ex hac parte in facto negabatur alterius partis præſuppoſitum, quod dictus principalis obligatus eſſet ordinarius ſcriba Tribunalis, & conſequenter ſubordinatus d. Notario in capite;) Ubi etiam id ſubſiſteret, cauſabat quidem quandam ſubordinationem ac dependentiam, non autem formalem ſubje-
11 ctionem, adeout dici poſſet ſuperior, & officialis, in quo caderet ratio concuſſionis; Et ulterius contractus initus erat in ipſa Civitate Neapolis, in ipſomet Palatio Nunciaturæ, in quo exiſtunt ipſe Nuncius, ejuſque Auditores, aliique majores officiales ſupra Notarium, neque agebatur de inquiſito criminali, qui Notarium quoque graviter timere debuiſſet, unde propterea d. concluſio nullatenus intrare poterat.

Ideoque tam iſtius, quam aliarum plurium conſimilium quæſtionum occaſione, dicere conſuevi idem, quod pluries in præcedentibus advertitur, ut ſcilicet iſtæ ſint quæſtiones potius facti, quam juris, ex facti qualitate & circumſtantiis decidendæ, indagando, an verificetur, necne ratio, cui juris concluſio innititur, dum etiam in medico, & chirurgo, ex eadem ratione idem quandoque intrat in contractu, vel teſtamento, ſeu alia diſpoſitione infirmi, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de teſtam.* occaſione agendi de infirmi teſtamento ad favorem medici, *diſc.* 51.

MONOPOLITANA PECUNIARIA,
PRO JOSEPHO PALMERIO,
CUM PIO PEPE.

Caſus diſputatus cor. A. C. reſolutus pro Joſepho, pendet in Rota.

An & quando obligatio filii pro patre, valeat, necne & qualis metus requiratur ad annullationem, Et an ſufficiat metus reverentialis.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De judicio ritus M. S. V. quando locum habeat.*
3 *An ſententia abſolutoria vulneret proceſſum executivum.*
4 *De diſtinctione inter injuſtitiam notoriam, & ordinariam.*
5 *De materia metus, & quando ſufficiat ad annullationem.*
6 *Qualis debeat eſſe metus.*
7 *Quomodo in hac materia ſit procedendum.*
8 *Quando facilius admittatur metus in filiis ex actibus paternis.*
9 *Filius bene agit ſe obligando pro patre.*
10 *Quæ regula in hoc tenenda ſit.*
11 *De circumſtantiis facientibus ceſſare ſuſpicionem metus.*
12 *An metus reverentialis ſufficiat, & quid ubi accedit læſio.*
13 *De eodem, de quo num. 7. & 10. ſuper iſtius materiæ regulatione.*

DISC. XLIII.

De anno 1660. Franciſcus, & Pius, pater, & filius 1
per publicum inſtrumentum ſe conſtituerunt debitores Joſephi in ſumma ſcut. 2700. circiter, pro variis negotiis inter eos habitis, ac pro pecuniis mutuatis; Dicto autem Joſepho abſente, Pius coram Ordinario judicium inſtituit ſuper dictæ ejus obligationis nullitate, ex eo, quod a patre per vim, & metum ad id inductus eſſet, atque ſententiam abſolutoriam in contumaciam reportavit; Introductaque per appellationem cauſa coram A. C. ab iſto (neglecta d. ſententia,) in judicio executivo ex parte creditoris tanquam ex integro intentato, mandatum contra d. Pium relaxatum fuit, ſuſpenſum tamen a Signatura, quæ ad utrumque effectum appellationis cauſam commiſit in Rota, ubi pendet.

In diſputationibus autem habitis, tam cor. A. C. quam acrius in Signatura, tres fuerunt puncti, ſeu articuli; Primo in meritis, ſuper valida, vel invalida obligatione prædicta; Secundo circa ordinem judicii, an ſcilicet d. ſenten- 2
tia abſolutoria vulneraſſet, necne viam executivam, cum præſuppoſito, quod in vim clauſularum in inſtrumento contentarum, illa re integra competeret; Et tertio ſuper dictæ viæ executivæ competentia, ſtante quod pacta, & clauſulæ habebant relationem ad Ritum Vicariæ; In primo autem & ſecundo, modica, ac fere nulla habita fuit difficultas, quæ tota fuit ſuper tertio, de quo habetur actum *ſub tit. de credito*, ac etiam *ſub tit. de judiciis*, & incidenter *ſub tit. de dote*, *diſc.* 59. an ſcilicet, & quando, contra Clericos, & in foro Eccleſiaſtico, judicium executivum ad formam Ritus prædicti ſit practicabile.

Eodemque *tit. de credito*, habetur de ſecundo puncto, an ſcilicet, & quando ſententia abſolutoria vulneret viam exe- 3
quutivam, atque concluditur, quod ubi accedit clarus defectus nullitatis, nullam producit vulnerationem; Quæſtione ſolum cadente, ubi agatur de ſolo defectu injuſtitiæ, quod pariter deciſionem recipit a diſtinctione, an agatur de injuſtitia ſimplici, ſeu ordinaria, non reparabili niſi 4
cum ordinario remedio appellationis, vel de notoria admittente reparationem, etiam per remedia extraordinaria, & tunc ſecus, cum notoria injuſtitia nullitatem quoque pro-

ducere dicatur; Cumque iſta ſententia abſque neceſſitate aſſumendi inſpectionem ſuper injuſtitia, plures contineret ſubſtantiales, & claras nullitates, idcirco punctus temanere videbatur planus.

Quatenus ergo pertinet ad primum punctum in metu nulla fere juris quæſtio cadebat, ſed tota erat facti, ac pro-
5 bationis, quoniam ubi ex parte filii concludenter probatus eſſet metus cadens in conſtantem virum, ac adimens conſenſum ab actu; Ego ſcribens pro creditore, admittebam tanquam indubitatam dictam nullitatem, dum jura clara deſuper habemus *tot. tit. ff. & C. de eo, quod metus cauſa*, ubi communiter Scribentes plene collecti per Graſſ. *de except. c. 11.* ubi nimium ſe diffundit circa metus probationem, ac circumſtantias neceſſarias, ut dici valeat cadens in conſtantem virum, ac per alios, de quibus infra agentes de metu reverentiali, & habetur actum *ſub tit. de matr.* & ſub altero *de Regul.* cum in utriuſque matrimonii carnalis, & ſpiritualis contractu, frequentius de hac materia metus ſocus agat, in reliquis autem id nimium rarum ſit.

Quamvis autem ex parte debitoris, coram Ordinario inducti eſſent quatuor teſtes, abſque oppoſitore ad partis opportunitatem per eundem præmeditatum, ac effectatum ſermonem, deponentes de aliquibus minis per patrem filio illatis, ut ſe cum eo obligare deberet, attamen ultra plures claras, ac ſubſtantiales exceptiones, quas dicti teſtes patiebantur tam in perſona, quam in dicto, ac etiam nullitate examinis, parte non legitime citata, unde propterea vere nulla fide digni erant.

Adhuc tamen, ubi omnes dictæ exceptiones ceſſarent;
6 Dicebam (etiam cum ſenſu veritatis,) quod eorum dictum quamvis verum, non concludebat ad hunc effectum, ad quem ex iis, quæ habentur collecta apud allegatos, *& in d. tit. de matr. & Regul.* requiritur metus verus cadens in conſtantem virum, adeout conſtet conſenſum abeſſe ab actu, & ſuper qua ſpecie probationis, (quicquid Scribentes ſe involvant,) præſertim circa minas, an earum illator eſſet ſolitus executioni demandare, cum ſimilibus ponderationibus.

Verius tamen eſt, iſtam eſſe quæſtionem puri facti, ex iſtius qualitate, ac particularibus circumſtantiis deciden-
7 dam; ideoque erroneum eſt, cum regulis, vel doctrinis generalibus procedere, quoniam ſtante bene ſimul, ut in uno caſu aliquæ probationes abundent, beneque concludant, in altero autem, eædem ac majores non ſufficiant, quia ſic unius, vel reſpective alterius caſus qualitas exigat, reflectendo ad qualitatem perſonarum, præſertim circa ætatem, vel ſexum, ſeu naturam ejus, qui metum allegat, ac mores regionis, & qualitatem ipſius contractus prudenti arbitrio, pro quo regulando, nimium quoque reflectendum eſt ad qualitatem creditoris, ſeu alterius contrahentis, & an hic in bona, vel mala fide verſetur, omnia ſimul ponderando, non ſingulariter, & per partes, ſed unitim cum regula in quæſtionibus facti principaliter, ac perpetuo attendenda, *ut ſingula quæ non proſunt, &c.*

Applicando autem ad rem; Metus, ac via præſumptio in actibus geſtis per filios ad requiſitionem, & commodum parentum, de facili intrat in iis, quæ ſtatum perſonæ reſpi-
8 ciunt, ut eſt contractus unius, vel alterius matrimonii, ut ſupra, cujus propria videtur hujus materiæ ſedes, vel quandoque in renunciationibus; Sed ubi agitur de obligationibus fidejuſſoriis, quas filii faciunt pro patribus, ut iſtos a moleſtiis creditorum liberent, ſive ut in eis magis facilitent commercium, quodque intuitu eorum obligationis magis eis credatur, tunc præſumptio potius validitati, ac ſinceritati actus aſſiſtit, quoniam laudabilem actum gerit
9 filius, qui ſe obligat pro patre, ad quod ex obligatione reſultante ab inſtinctu naturæ, & lege gratitudinis tenetur, ex deductis apud Gregor. *dec.* 130. quæ tanquam magiſtralis paſſim circumfertur, ac recepta eſt.

Idemque manifeſtum eſt pragmaticorum æquivocum, (quod tamen frequenter ſum expertus,) applicare hujuſmodi contractibus, & obligationibus indifferentibus ex di-
10 ctis motivis in gratiam patris cum tertio initis, illos magis ſuſpectos terminos, quos habemus in dictis aliis caſibus utriuſque matrimonii, vel ſimilibus; Et e converſo, iſtos magis benignos ſenſus, applicare dictis actibus magis ſuſpectis, ideoque ut dictum eſt, totum pendet ex facti qualitate, & circumſtantiis.

Iſtis autem attentis, in hac facti ſpecie verſabamur in caſu indubitabili validitatis; Tum quia in facto juſtificabatur,
11 quod dicta obligatio, vel in totum, vel pro majori parte eſſet in cauſam propriam ipſius filii, adeout caſus eſſet potius converſus, quod pater pro filio ſe obligaſſet, ſive quod eſſet reciproca aſſecuratio, vel fidejuſſio; Tum etiam attenta utriuſque perſonæ qualitate: Pater etenim, mortua legitima uxore, ex qua dictum filium procreaverat, clericalem ſtatum aſſumendo, erat Sacerdos, & Canonicus Cathedralis in gravi ætate annorum circiter 60. (& quod magis) articulorum vulgo, *podagra*, morbo laborans; E converſo autem filius conſtitutus in ætate ſupra trigeſimum annum a decennio circiter oneratus, ac a patre expreſſe emancipatus, & tanquam paterfamilias contrahere ſolitus, ac etiam vir induſtrius, & negotiator, adeout quodammodo potius filius patri aptus eſſet vim, & metum inferre, quam e converſo.

Hinc proinde, quamvis Scribentes in contrarium deducerent concluſionem, de qua cæteris relatis pro utraque opinione habetur apud Graſſ. *d. cap.* 11. Rovit. *ſuper pragm.* 1. *ad Senat. Conſult. Maced. in fin.* Capyc. Lat. *conſult.* 54. Hodier. *contr.* 14. *&* 16. Buratt. & Add. *dec.* 75. *dec.* 205. 638. *& dec.* 115. *part.* 7. *rec.* quod ſcilicet metus reverentialis a lege præſumptus in filio in actibus geſtis in cauſam patris, (quem aliqui, quorum opinio tamen paſſim reprobata eſt, credunt ſufficere ad annullationem actus) operetur effectum metus veri, dictamque nullitatem cauſet, ubi ſit junctus cum læſione; Attamen erat pariter motivum contemptibile ex defectu applicationis; Tum quia ceſſabat læſio ex dicta circumſtantia, quod debitum, ut ſupra eſſet in cauſam propriam ipſius filii; Tum etiam, quia ob dictas circumſtantias, prorſus fabuloſum videbatur admittere illum metum reverentialem, qui in puellis, vel pueris de facili cadit, atque conſiderabilis eſt. 12

Unde propterea, in hujuſmodi quæſtionibus frequenter vel irridere, vel deplorare conſuevi hujus facultatis miſeriam, ejuſque profeſſorum frequentiorem ineptiam, quod allegata deciſione, vel conſilio in uno caſu firmantes actus 13
invaliditatem ratione metus, in cujus probatione ratio habita fuerit de læſione juncta cum reverentia, id capiendum ſit pro regula generali cuicumque caſui applicabilis, quoniam dicta concluſio, quam ego ſatis frequenter occaſionem habui deducendi in Rota, aliiſque Tribunalibus, ut plurimum neglecta fuit, & quandoque admiſſa pro facti qualitate, ac ſingulorum caſuum circumſtantiis, ex quibus vere totum pendet, attendendo ſolum propoſitiones generales pro quadam norma, ad effectum regulandi arbitrium, ut iſtud legale, beneque regulatum ſit, non autem cervicoſum. Atque ad hunc effectum oportet, ut judex juris regulas bene calleat, iſtæque ineptæ remanent, ſi deficiat adæquatum judicium pro congrua applicatione.

ANNOT. AD DISC. XLIII.

De obligatione filiifamilias, & an pater poſſit ſibi ipſi conſenſum præſtare, habetur *in hoc eod. tit. diſc.* 63. ubi Statutum Bononiæ expenditur.

Ad materiam metus videri poterunt deducta *ſub tit. de Regul. diſc.* 43. *&* 44. *& ſub titul. de matrim. diſc.* 4. & latius *diſc.* 6.

TURRITANA PECUNIARIA,

PRO ANTONIO SEQUILIANA

CUM N.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Signatura, aliiſque judicibus, & reſolutus ut infra.

An & quando ſcriptura, de qua facienda contrahentes convenerint, neceſſaria ſit ad perfectionem, adeout in illa ſit collata ſubſtantia contractus, unde interim ſit imperfectus; vel e converſo conventa cenſeatur ad ſolam probationem, adeout ejus defectus perfectioni contractus non præjudicet.

SUMMARIUM.

1 *Frequentes ſunt quæſtiones, an ſcriptura requiratur ad ſubſtantiam, vel perfectionem.*
2 *Ubi conſtat eſſe requiſitum ad ſubſtantiam, interim contractus eſt imperfectus, & admittit pœnitentiam, ſecus e contra.*
3 *In dubio potius ad probationem, quam ad ſubſtantiam.*
4 *Quæ regula deſuper tradita valeat.*

5 Quod

5 *Quod in caſu controverſiæ conventa eſſet ad probationem.*
6 *Ad quem effectum partes convenire ſolent de ſcriptura.*
7 *Confeſſio extrajudicialis probat.*

D I S C. XLIV.

NImiom frequenter in foro agitari ſolet iſta quæſtio,
1 an contrahentibus convenientibus de conficienda ſcriptura, iſta deſiderata dicatur ad ſubſtantiam, ac perfectionem contractus, qui alias ea non ſecuta, imperfectus remanet, atque pœnitentiæ integrum locum relinquat, ut ſequi dicitur, ubi in facto id verificetur, juxta text. expreſſum *in l. contract. C. de fid. inſtr. & inſtit. de empt. & vend. in princ.* Vel e converſo conventa cenſeatur ad ſolam futuram memoriam, ac probationem, quo caſu extra controverſiam eſt, ut omiſſa etiam ſcriptura, adhuc remaneat contractus perfectus, & obligatorius, ex iis, quæ exteris relatis habentur apud Capyc. Latr. *conſult.* 11. *num.* 1. *& ſeqq.* Gizzarell. *dec.* 75. Rovit. *dec.* 88. Add. ad Surd. *dec.* 277. *n.* 11. Burat. & Adden. *dec.* 898. Rot. *dec.* 510. *par.* 2. *rec.* *& dec.* 20. poſt Mangill. *de ſubh.* quæ reputari ſolet in Cu-
2 ria magiſtralis ſuper imperfectione, quodque ſcriptura percutias ſubſtantiam potius, quam probationem, cum aliis *dec.* 291. *n.* 12. *& ſeq. & dec.* 353. *n.* 1. *& ſeq. par.* 9. *rec.* Adeout una, vel altera qualitate poſita, nulla dignoſci videatur quæſtio juris. ſed tota ſit facti, & applicationis, an ſcilicet uno, vel altero modo, eadem conventio inita cenſeatur, & quid in dubio præſumendum ſit.

Super hoc autem; Quamvis apud antiquiorem, iſta non levis quæſtio fuerit, ut patet ex præmiſſis, & alias
3 apud nos; Attamen rejecta ſententia Caſtrenſis, & ſequacium, ut in dubio cenſeatur adjecta pro ſubſtantia, & perfectione potius, quam ad probationem; Contraria magis communis, & recepta videtur, ut ex ſupra allegatis patet.

Hinc proinde pluries, ac pluries, quando pro perfectione, & quando pro imperfectione reſpondendo, dicere con-
4 ſuevi, quod error eſt deſuper generalem regulam ſtatuere, ſive deciſiones, ac auctoritates unum, vel alterum reſpective in aliquibus caſibus firmantes, cuicumque alteri generaliter applicare, quoniam juxta ea, quæ in hujuſmodi facti, ac voluntatis quæſtionibus habemus, deciſiones variæ ſunt pro ſingulorum caſuum qualitate, ac particularibus circumſtantiis, ex quibus frequenter contingit, ut ea, quæ in uno imperfectionem arguant, vel probent, in altero, quamvis majora non ſufficiant, attenta potiſſime natura, ſeu qualitate conventionis, & an juxta communem uſum, ita illi ſcriptura conveniat, ut ad eam ſubſtantia, ſeu perfectio contractus collata ſit, vel e contra, quod potiſſimum ex gravitate negotii pendet.

Applicando autem ad rem; In hac facti ſpecie, certum videbatur, quod ſcriptura ad ſolam probationem,
5 non autem ad ſubſtantiam requiſita eſſet, cum ageretur de quadam ſolidatione computorum ex cauſa adminiſtrationis quorumdam beneficiorum. ſeu debiti penſionum, unde non erat actus, qui veriſimiliter ſcripturam exigeret, ad effectum bene ſtatuendi pacta, & conventiones, ut contingere ſolet in gravium litium concordiis, vel emptionibus, & venditionibus bonorum magni momenti cum ſimilibus, ſecus autem in his rebus, quæ de communi uſu ita oretenus concludi ſolent.

Dicebam etenim, ſcripturam in hoc propoſito deſidera-
6 ram fuiſſe per partes, tam ad meliorem probationem, quam etiam ad effectum obtinendi magis promptam executionem in proceſſu executivo in vim obligationis cameralis, aliarumque clauſularum, quæ in ſcriptura adjici ſolent, dum iſtud judicium executivum alias de jure non competit; De reliquo etenim, ubi de hujuſmodi ſolidationibus, vel aliis conventionibus, aut agnitionibus debiti agitur, ipſa ſola confeſſio veritatis coram teſtibus ſufficit, eumdemque operatur effectum, etiam attento rigore juris civilis, quod confeſſio, parte præſente, plene probat, multo vero magis attenta æquitate canonica, quæ in Curia Romana paſſim recepta eſt, quod confeſſio extrajudicialis etiam abſente parte, probat plene, & concludenter ex deductis *ſub tit. de credito, & ſub tit. de judic.* ubi de
7 materia probationum; Unde propterea dicta quæſtio remanere videtur inanis, atque ut dictum eſt, vere totum pendet a facto magis, quam a jure abſque ab eo, quod deſuper certa regula tradi valeat.

ANNOT. AD DISC. XLIV.

DE perfectione contractus ratione ſcripturæ habetur quoque actum *in hoc eod. tit. diſc.* 70. De confeſſione autem extrajudiciali habetur pluries *ſub tit. de credito*, ſignanter, *diſc.* 79. *& ſub tit. de Judic. diſc.* 23.

ROMANA DONATIONIS, PRO CATHARINA ROBERTA, CUM GESUALDO FARFUCIO, ET ALIIS.

Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus contra Catharinam.

An dari poſſit contractus perfectus ex ſtipulatione, & acceptatione pupilli, vel infantis, quamvis iſtius favorem actus concernat.

Et de ſuſpicione falſitatis reſultante a ſtipulatione, & acceptatione, vel a cauſa meritorum infantis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Quod veritas ſoleat diſplicere, ac placere adulatio.*
3 *De quæſtionibus cadentibus in cauſa.*
4 *Notari ſolent ad literam tranſcribere formularia, ideo non eſt immorandum in verbis.*
5 *In teſtibus, quando etiam levia attendantur.*
6 *An dentur merita in infante.*
7 *Infans non acceptat, nec ſtipulatur in correſpectivis, & oneroſis.*
8 *Secus in lucrativis, & de ratione.*
9 *Idem circa actus correſpectivos, & de materia.*
10 *Refertur lex probans, ut infans poſſit ſtipulari.*
11 *Et de eodem.*
12 *Et quid ubi accedit juramentum.*
13 *An inſtrumentum in quo dicatur, quod infans ſtipulatus fuerit, & acceptaverit, reddatur falſum, vel ſuſpectum de falſitate.*

D I S C. XLV.

FLavia Romana nupta in Civitate Soræ, ibique domi- 1
cilium habens, donationem aliquorum bonorum fecit Catharinæ nepti ex fratre tunc in ætate quatuor annorum, quam Notarius aſſeruit præſentem acceptantem, & gratias agentem, concipiendo dictæ donationis inſtrumentum, juxta ejus formularium (a quo Notarii parvorum locorum totum ſolent tranſcribere) cum narrativa remunerationis ſervitiorum, ac meritorum ejuſdem donatariæ; Cumque poſtmodum donatrix ad ſecunda vota tranſitum feciſſet, atque moriens abſque prole, hæredem inſtituiſſet Geſualdum ſecundum virum, qui cito diſtraxit nonnulla loca montium dotalia; Hinc Catharina donataria, coram A. C judicium aſſociationis inſtituit in vim clauſulæ conſtituti, & pacti de capiendo, tam contra dictum hæredem ſuper aliquibus bonis ab eo poſſeſſis, quam contra poſſeſſores locorum montium, ſed omnium abſolutoria prodiit, a qua per appellationem commiſſa fuit cauſa in Rota; Incertum tamen eſt, an ulteriorem progreſſum habuerit, vel quia in congreſſu deſuper habito poſt ſententiam ad effectum deliberandi, an expediret cauſam proſequi, ego ſcribens coram A. C. pro donataria ſuccumbente, pro ſtylo (Dei gratia inconcuſſe, ac inviolabiliter ſervato forſan, cum aliquo majori rigore contra requirentes,) libere inſinuavi graves difficultates, quodque dicta ſententia mihi probabilis, beneque fundata viſa eſſet, ideoque acquieverit; Vel quia (ut frequenter contingit) neglectis defenſoribus difficultates promoventibus, alios invenerit, auribus magis prurientes, & qui ex damnabili re-
gola non ejiciendi columbas a columbario, omnes cauſas 2
dicere ſolent bonas, adhibendo illud deteſtabile dicterium, quod non eſt bonus Advocatus, qui neſciat malam cauſam facere bonam.

Plures autem fuerunt articuli in iſta cauſa diſputati, Pri-
mo ſcilicet circa exemptionem eorum, qui juxta motum 3
proprium Urbani VIII. loca montium libera, & abſque aliquo vinculo emerunt, ex iis, quæ in ſua materia habentur *ſub tit. de Regal. plur.* Secundo, circa ſolemnitates generaliter in donationibus præſcriptas per Statuta Urbis 49. & 150. & per Statutum 151. dum agebatur de muliere Romana, ex

ſiis, quæ habentur pluries *ſub tit. de donat.* Tertio ob quamplures vehementes ſuſpiciones, quæ habebantur de hujus donationis falſitate, idque potiſſima cauſa fuit reſolutionis; Et quarto demum, an dici poſſet validus, ac perfectus contractus per ſtipulationem infantis, quæ neque infantiæ complementum proxima erat, ſed in ætate quatuor annorum, unde propterea impoſſibile erat ut ſtipulari, & contrahere potuiſſet.

Quando aliæ ſuſpiciones non adeſſent reſultantes ex circumſtantiis facti (ſuper quibus juxta ſtylum nullæ erant Advocatorum partes,) Dicebam quod hæc levis videbatur difficultas, prout etiam altera de facta ea minus vera, & improbabili cauſa meritorum, ac ſervitiorum præſtitorum, cum revera nimium probabile eſſet id proceſſiſſe ex imperitia Notarii, ad litteram tranſcribentis formularium non diſtinguendo, an ea, quæ in ipſo formulario prudenter in
4 ſuis reſpective caſibus adjecta ſunt, congruant, necne caſibus, ac perſonis, de quibus agitur, ideoque potius attendenda venit propoſitio pluries inſinuata *hoc tit. & in altero de fideicommiſſis*, ac alibi, ut non cortex, & figura verborum ſed ſubſtantia veritatis attendi debeat, quoties ea aliis circumſtantiis de veritate, ac ſinceritate actus conſtet; Secus autem, ubi aliæ vigeant ſuſpiciones, cum tunc etiam de levibus magna ratio haberi debeat; Ut habemus in teſtibus, quod mendacia, vel contrarietates in non ſubſtantialibus regulariter negliguntur, neque eorum fidem adimunt, ubi aliæ ſuſpiciones non accedant, his autem accedentibus, et-
5 iam levia, & quæ non percutiant ſubſtantialia, debent attendi, ut per Capyc. Latr. *conſult.* 4. *num* 10. ubi allegantur Petra *de fideic. q.* 12. *n.* 1295. & Farin. *q.* 66. *n.* 25.

6 Potiſſime vero, quia circa aſſertionem meritorum, ſolent Juriſtæ ponderare, quod ſi infans noverit jocari coram donatore, atque ita ejus benevolentiam captare, congruere valeat iſte terminus meritorum ex deductis per Roſenth. *de feudis*, *c.* 9. *membr.* 2. *concl.* 66. *n.* 54. Carocc. *dec.* 27. *n.* 32. apud quos concordantes; Unde propterea quidquid ſit de hoc in ordine ad faciendam veram donationem remuneratoriam, ſatis attendendum videtur ad effectum excludendi dictam ſuſpicionem.

Quo vero ad punctum ſtipulationis, & acceptationis, an per infantem fieri poſſit; Dicebam hujuſmodi quæſtio-
7 nem inanem videri, ubi agatur de pura, mereque lucrativa donatione, cum ſolum cadat, quando ageretur de contractu correſpectivo, vel ea oneroſa donatione, quæ correſpectivi contractus habeat ſpeciem, quia nempe donatario damnoſa eſſe valeat, unde propterea expedire poſſit non acceptare, & conſequenter requiritur conſenſus perfectus, & obligatorius juxta ea, quæ pluries habentur in dicta ſua materia *ſub tit. de donat.*

Ubi vero agitur de mere lucrativa donatione, tunc
8 inanis labor eſt agere de habilitate infantis donatarii ſtipulandi & acceptandi; Tum quia, ut in dicta ſua materia advertitur *ſub tit. de donat.* hodie ea magis recepta ſententia, ſtipulationis, & acceptationis requiſitum deſideratur ad effectum tranſlationis dominii, ſecus autem ad effectum pœnitentiæ, ſeu irrevocabilitatis; Tum etiam quia, ut ibidem advertitur, infantibus etiam ſine alterius ſtipulatione, & acceptatione acquiritur.

9 Ideoque iſta quæſtio ad nihil deſervire videtur, cum vere, ac proprie percutiat terminos contractus habentis aliquam correſpectivitatem, ex iis, quæ habentur in materia deducta plene poſt antiquiores ab eis relatos per Surd. *conſ.* 9. Felic. *de ſociet. c.* 3. & 4. Mant. *de tacit. l.* 6. *tit.* 13. & *l.* 14. *tit.* 14. Hodiern. *contr.* 22. *ex n.* 36. *ad* 56.

Ex his etenim patet de novo levis pugna DD. *in l.* 1. *ff. de*
10 *verb. oblig.* ubi eſt ſedes materiæ ſuper intellectu Text. *in lib.* 2. *ff. de act. & oblig. & in l. ſervum, ff rem pupilli ſalvam fore*, in quibus, præſertim in hoc ſecundo, literaliter per verba præciſa deciditur, *quod ſi pupillus præſens eſt, & fari poteſt, etiamſi ejus ætatis erit, ut non intelligat quid agat, tamen propter utilitatem receptum eſt recte eum ſtipulari, & agere.*

Hinc proinde noſtri majores relati per proxime allegatos nimium ſe involvunt in diſputationibus, procedendo cum ſola littera legis, (juxta conſuetum vitium,) an ſcilicet id ſit privilegium ſpeciale, necne, ſive an dicta jura intelligi debeant de illo, qui proximus ſit pubertati, ſive de perfectione contractus impropria, & cum claudicatione, in utilibus ſcilicet, non autem in damnoſis, & præjudicialibus.

Omnia enim præmiſſa, cadunt in illis actibus, vel contractibus; qui inſpecta origine, aptitudinem habent ad damnum, vel lucrum, unde propterea ob neceſſitatem concurſus ſimultanei conſenſus utriuſque, ita uno deficiente, impediatur perfectio; Secus autem ubi agatur de pura, & ſimplici donatione mere lucrativa, ſive de illa, quæ licet admixtum habeat onus, attamen iſtud talis eſt naturæ, vel qualitatis, ut non niſi ex ipſiſmet bonis donatis adimpleri debeat, atque comparative ad bona donata ſit modi- 11
cum, adeout actus perneceſſe remaneat lucrativus, unde abſit poſſibilitas damnificationis de proprio; Tunc etenim non videtur opus inquirere de habilitate, vel inhabilitate ad conſentiendum ejus, qui eſt præſens, dum etiam ſi eſſet abſens eadem perfectio reſultat, ideoque non poteſt eſſe plus nullum, quam nihil.

Fortius autem ſtante moderno frequenti uſu, adhiben- 12
di in omnibus fere contractibus juramentum, cujus ratione, etiam quoad abſentem majorem, actus remanet perfectus, ut in dicta ſua materia *ſub tit. de donat.*

Admittebant hæc tam judex, quam Scribentes in contrarium, ubi quæſtio reduceretur ad hunc punctum validitatis, vel invaliditatis, vel perfectionis, ſive imperfectionis contractus ex iſto defectu; Dicebant tamen ut id in propoſito, conſiderandum eſſet, dictaque impotentia ni- 13
mium conſiderabilis eſſet ratione inveriſimilitudinis, ad effectum exinde deſumendi falſitatem actus.

Verum (etiam in ſenſu veritatis) Dicebam, id poſſe quidem cauſare aliquod leve adminiculum, cum aliis conjungendum, ſed ſolum, & de per ſe nullius prorſus eſſe momenti; Tum ex ſuperius inſinuata conſideratione, quod frequentius imperiti Notarii, præſertim extra magnas Civitates, procedere ſolent cum formulariis, ex eis ad litteram tranſcribendo, non reflectendo, an cautelæ in eo contentæ adaptentur ad caſum, ac perſonas, necne; Eo adamuſſim modo, quo moderni pragmatici faciunt de doctrinis, præſertim de deciſionibus, ac etiam de conſiliis.

Tum clarius, quoniam ſi (ut ex allegatis patet) ob litteralem dictorum jurium diſpoſitionem, magna quæſtio eſt inter ipſos DD. an infans, qui naturaliter fari poſſit, quamvis non habeat velle, vel nolle, adhuc ſtipulari, & acceptare poſſit ea, quæ ſunt utilia, dum experientia docet, quod etiam infantes unius anni, via prima elementa proferentes acceptant, atque grata habent ea, quæ placent, reſpuunt vero quæ diſplicent; Ideoque ſi Notarius quamvis eſſet juriſperitus, cum dicta opinione proceſſit, non diſtinguendo, quæ ſit magis communis, & vera, hinc improprium eſt exinde ad falſitatem inferre; Secus autem, ut dictum eſt, ubi alia influant, ex quorum concurſu, etiam ea, quæ levia, & remota ſunt, in conſideratione habenda veniunt, atque cum hac diſtinctione in hac materia mihi procedi debere videbatur, Malus autem cauſæ eventus fuit potius ex quibuſdam motivis facti, & præſertim ob privilegia locorum montium reſpectu eorum, qui illa emerant libera,

ANNOT AD DISC. XLV.

AD materiam acceptationis infantis inſinuantur aliqua *ſub tit. de donat. diſc.* 56. Et de falſitate, vel aliis ſuſpicionibus Inſtrumentorum habetur *ſub tit. de judic. diſc.* 26.

PERUSINA FACTI.
PRO MARCO ANTONIO GUERRINO, CUM PHILIPPO, ET ALIIS DE CAPRIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Philippo, & aliis, & pendet.

An, & quando pactum liberatorium, ſeu de non moleſtando dicatur perſonale, itaut non proſit hæredibus, vel ſucceſſoribus, vel e converſo.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *Quod alia ſint pacta in rem, & alia in perſonam.*
4 *Et ex quibus dicantur eſſe perſonalia.*
5 *De argumentis ejuſdem perſonalitatis.*
6 *De regula, ut cenſeatur ſtipulatum pro hæredibus licet non dicatur.*
7 *Quod privilegia cenſeantur potius realia, quam perſonalia.*
8 *Ubi regula uni aſſiſtit, transfert onus probationis in alterum.*
9 *Admittitur diſtinctio, de qua num. 3. ſed punctus eſt in præſumptione in dubio.*
10 *Quando intret præſumptio perſonalitatis, exemplificatur.*

11 De

11 *De eodem, & reſpondetur auctoritatibus firmantibus perſonalitatem pacti.*
12 *Quod pactum ipſa* ... *ſit tranſitorium ad ſucceſſores.*
13 *De verbo* nunquam *denotante perpetuitatem.*
14 *Ad quid fiat demonſtratio perſonæ.*
15 *Conſideratur an pactum fiat per inſtrumentum, vel ſcripturam privatam.*
16 *De argumentis excludentibus perſonalitatem.*
17 *Quod non ſit ſtandum in cortice verborum, ſed indaganda ſubſtantia voluntatis.*
18 *Et de argumentis dictam ſubſtantiam redolentibus.*

D I S C. XLVI.

1 ORta controverſia inter Philippum, & Annibalem ejus curatorem, ſuper redditione rationum prodiit laudum ſuper d. Annibalis condemnatione in ſumma ſcut. 2200. eoque acceptato, Philippus, cum narrativa, ut rem gratam d. Annibali faceret, per apocam declaravit, quod nunquam moleſtabitur neque a ſe, neque ab ejus hæredibus, cum declaratione, quod ubi ipſe, vel ejus hæredes ab ejuſdem Annibalis creditoribus moleſtias reciperent, tunc d. ſcriptura vires habere non deberet, atque ſalva eſſent primæva jura; Utroque autem defuncto, poſt annum 30. circiter, hæredes Philippi, in vim d. laudi emologati, judicium inſtituerunt contra Guerrinum Annibalis hæredem pro dictæ ſummæ ſolutione cor. A. C. a quo mandatum obtinuerunt, commiſſaque per Signaturam cauſa in Rota cor. Alberga-
2 to cum clauſula tranſlativa, *ſi quid exequendum*, atque dato dubio, an mandatum eſſet exequendum, ſub die 2. Junii 1669. in contumaciam, actoribus tantum informantibus, affirmativa prodiit reſolutio, confirmata 27. Junii 1670. utraque parte informante, adhuc tamen pendet ob novæ audientiæ conceſſionem.

Utriuſque deciſionis fundamenta fuerunt ſuper Text. *in*
3 *l. qui in futurum*, §. 1. *ff. de pactis*, ubi diſponitur, *quod ſi ex altera parte in rem, ex altera in perſonam pactum conceptum fuerit, veluti ne ego petam, vel ne a te petatur, heres meus ab omnibus vobis petitionem habebit, & ab harede tuo omnes petere poterimus.*

Sunt verba præciſa Textus, per quem ita ibidem tradiderunt Bart. Alberic. Caſtrenſ. & alii, ab obſervat Fabec in rationali ad Text. *in l. juris gentium*, §. *Pactorum*, *ff. eod. tit. de pactis*, ob generalitatem iſtius Textus, quod ſcilicet; Alia ſunt pacta in rem; Alia vero in perſonam, deducendo etiam Duarenum *ad tit. de pactis*, *cap. 6. num* 10. *& in eodem* §. *Pactorum*, & Connan. *in commentar. juris civilis*, *lib. 5. cap. 4. n. 4.* cum aliis apud Mantic. *de tacit. lib. 1. tit. 7. n. 7.* Enrig. *de fidejuſſor. c. 10. n. 34. & cap. 28. n. 6. & 7.* Rota *dec.* 110. poſt Merlin. *de pignor. num.* 29. & alios, de quibus in utraque deciſione.

In quibus tamen, ex eiſdem allegatis, firmatur, id ceſ-
4 ſare, quoties conjecturis de diverſa mente conſtaret, de qua tamen in hac facti ſpecie non conſtare dictum fuit, ſtante quod in apoca dicitur quod pactum de non moleſtando fiebat ad faciendam rem gratam d. Annibali, quodque iſte non moleſtaretur, quaſi quod ita perſona demonſtrata, ex iis, quæ habentur deducta circa perſonalitatem pacti, *dec.* 330. *n.* 40. *& ſeqq. p.* 11. *rec. & dicta dec.* 110. poſt Merlin. *de pignor. num.* 39. quæ eſt repetita, *dec.* 387. *par. 9. rec.*

Ponderando etiam gravem ætatem d. Annibalis, quæ
5 potuit eſſe cauſa inducendi creditorem ad eximendam ejus perſonam a moleſtiis, necnon regulam generalem, quod donatio in dubio præſumenda non eſt, quodque in omnem caſum ubi adeſſet, inſinuationis defectum pateretur.

Mihi in cauſa ſemel ſcribenti pro reo convento, occaſione reviſionis primæ deciſionis, hujuſmodi reſolutiones non ſatisfaciebant, quoniam in omnibus pactis, & con-
6 ventionibus, ubi agatur de rebus indifferentibus ad quoſcumque hæredes tranſitoriis, ſemper intelligitur ſtipulatio pro hæredibus, quamvis nulla illorum mentio fiat, ad Textum *in l. veteris*, *C. de contrah. & commit. ſtipul.* cum concord. relatis per Jaſ. *conſ.* 117. *n. 3. & ſeqq. l. 2.* Mant. *de tacit. l. 1. tit. 7. n. 4. & ſeqq.* late Rota *dec.* 371. *n.* 22. *cum ſeqq. p.* 11. *rec.* & admittitur *in d. dec.* 387. *p. 9. &* 330. *p.* 11. deductis in contrarium; Et in terminis ſpecialibus remiſſionis debiti eſt Text. litteralis *in l. ſi quis in teſtam. ff. de libert. legata.*

Quinimo, ubi etiam agatur de privilegiis, in quibus ſtrictius proceditur, quoties ſubjecta materia reſtrictionem ad perſonam non patiatur. Quamvis enim apud antiquiores
7 non modica fuerit quæſtio, an ea perſonalia cenſeri debeant; Attamen magis communis, & recepta eſt in contrarium, ut in dubio, & non conſtito de diverſa voluntate, cenſeantur potius realia, vel tranſitoria, ex iis, quæ plene relatis DD. quæſtionem tractantibus, habentur per Rot. *dec.* 400. *p. 9. & dec.* 199. *p.* 12. *rec.*

Ideoque regula, perſonalitati potius reſiſtere, quam aſſi- 8
ſtere videtur, cujus effectus eſt transferendi onus contrariæ probationis in alteram partem, juxta *dec.* 251. Mantic. cum concord. apud Barb. *axim.* 198. Et ſic admittebam utriuſque deciſionis diſtinctionem deſumptam ex Text. *in d. l. juris gentium*, §. *Pactorum*, quod alia ſunt pacta in rem, & alia in perſonam, quodque ea, quæ regulariter ſint in rem ex contraria quamvis præſumpta, vel conjecturata vo-
luntate poſſint eſſe in perſonam, vel e contra, cum hu- 9
juſmodi ſint quæſtiones voluntatis, qua accedente omnes juris regulæ ceſſant; Sed punctus eſt, cuinam aſſiſtat regula, & conſequenter e converſo aſſiſtat onus probandi contrarium, cumque ageretur de re mere indifferenti, ita videbatur regula huic parti aſſiſtere.

Clarius vero, quia agebatur ad liberandum, unde propterea res non habebat tractum ſucceſſivum facti perma-
nentis, quod paciſcens tolerare voluerit in ea perſona, ve- 10
riſimiliter non toleraturus in altera ſibi ignota, & non adeo grata, in quibus terminis, vere, & proprie procedere videtur regula contrariæ perſonalitatis; Taliſque videtur ſenſus etiam litteralis d. Text. *in l. qui in futurum*, §. 1. dum exemplificat, *ſi ex altera parte in rem, & ex altera in perſonam, pactum conceptum ſit*, quod juxta frequentiorem praxim exemplificari ſolet in illis pactis, quæ redolent ſervitutem, vel aliud factum ſucceſſivum in una perſona libenter toleratum, in altera vero ſecus, ut (e. g.) eſt pactum quod quis alteri faciat non aperiendi in ſuo muro feneſtram, per quam reſpiciat in aream, vel domum ejus, in cujus gratiam id fiat, ſive permittendi, quod iſte aperiat, vel aliquem tranſitum habeat ex iis, quæ habentur *ſub tit. de ſerv.* cum ſimilibus, quoniam, ut praxis docet, & cuique ad ſenſum probatur, in his materiis, multa uni conceduntur, ob affectionem, ſive probitatem, ac morum integritatem, quæ ignotis hæredibus, vel ſucceſſoribus denegantur.

Neque ad rem facere obſervabam deducta *in d. dec.* 387. *p. 9. repetit. dec.* 110. poſt Merl. *de pig. & dec.* 330. *par.* 11. *rec.*
Tum quia ibi ponderatur, quod præcedebat nomen pro- 11
prium, deindeque adjiciebatur verbum perſonaliſſimum ipſius, Tum etiam quia ibi agebatur de pacto commiſſorio, vel reſolutivo habente potius juris reſiſtentiam, & quod tanquam odioſum reſtrictionem pati debet, eo quia inter eadem ſupra conſiderata ratio, quod conceſſio fiat perſonæ gratæ, ſeu alias certam qualitatem habenti veriſimiliter alteri non facienda, quodque percutiat rem facti permanentis, quod ſucceſſivum, & continuatum redoleat præjudicium; Secus autem, ubi ex ſimplici liberatione debiti indifferentis, quæ in inſtanti ſuum effectum operatur, abſque neceſſitate ſtipulandi pro hæredibus, & ſucceſſoribus in futurum, dum non agebatur de re facti permanentis, quæ de ſui natura habitura eſſet tractum ſucceſſivum, adeout paciſcens ſingulis quibuſque temporibus ſentiret gravamen, pro cujus ceſſatione, d. perſonalitatis præſumptio admitti deberet.

Et nihilominus, etiam in hujuſmodi pactis, ſtipulatio pro hæredibus, & ſucceſſoribus ſubintelligitur, quoties verba, vel conjecturæ in contrarium non urgeant, ut in foro magis receptum videtur, ex iis, quæ in terminis pacti ſuper
retractu prælativo habentur deduct. *ſub d. tit. de ſerv. diſc.* 85. 12
& ſub tit. de feud. diſc. 96. Licet revera ſit quæſtio voluntatis ex facti particulari qualitate decidenda ex ibi deductis.

Potiſſime ubi (ut in hac facti ſpecie) accedant verba perpetuitatem denotantia, ibi, *quod nunquam*, *& quo-
cumque tempore &c.* Dictio enim, *nunquam* eſt de ſui 13
natura univerſalis negativa comprehendens omnem caſum, & omne tempus, juxta gl. *in l. providendum*, *C. de poſtul.* & in ſpecie hujus verbi, vel dictionis ſatis ponderatum fuit per Rot. in Romana reſidui dotis 11. Decembris 1658. coram Cerro, edita in caſu, de quo *ſub titul. de dote*, *diſc.* 24. & in deciſionibus editis in Bononien. fideicommiſſi de Pepulis, de qua *ſub tit. de fideicomm. diſc.* 179.

Nimium autem leve videbatur perſonalitatis argumentum deductum ex illis verbis, *ut rem gratam faceret*, *&c.*
quoniam hujuſmodi remiſſiones fiunt ex hoc motivo affe- 14
ctionis erga perſonam, vel ejus meritorum intuitu, cum ſemper grata res fieri dicatur ei, cui aliquid datur, vel remittitur, non inde tamen ad perſonalitatem inferendum eſt, quoniam perſona demonſtrari ſolet, ut demonſtretur,

cum

cum quo pactum initum ſit, ex deductis Mantic. *de tacit. lib. 1. tit. 7. n. 3.* cum aliis *d. dec. 371. p. 11. rec.*

Ponderando item, quod agebatur de pacto inito per apocam privatam, rudi, & groſſolano modo, unde adeo
15 immorandum non eſt in formalitate verborum, vel clauſularum, ut contingit in publicis inſtrumentis, quæ cum ſummo ſtudio, & conſilio concipi ſolent; Et fortius quod idem paciſcens, in caſu, quo ipſe, vel ejus hæredes, moleſtias reciperent a creditoribus d. Annibalis, ſolicitus fuit de conditione reſolutiva, & pacto regreſſus ad primæva jura, unde veriſimiliter eadem reſervatio poſt mortem dicti Annibalis facta eſſet.

Atque eadem reſultabat, ut potius convinceretur, ac retorqueretur deciſionum argumentum, deductum ea gravi ætate d. Annibalis, quodque ea hoc motivo, voluerit cre-
16 ditor, in reverentiam erga eum, qui curator fuerat, ejus perſonam ſolum a moleſtiis eximere, dum ita improbabile remanebat, ut de pacto regreſſus ad primæva jura ſibi conſulere voluerit in caſu moleſtiarum inferendarum a creditoribus tam ſibi, quam ejus hæredibus, dum ipſe erat juvenis, ille vero ſenex, ideoque veriſimiliter non credidit, quod deberet ei ſupervivere.

Cumque pro genio, ac ſtylo, nunquam placuerit in hujuſmodi quæſtionibus voluntatis, quæ ſunt potius facti,
17 quam juris, immorari in hujuſmodi generalitatibus, aut formalitatibus verborum, ſed quod ſubſtantia veriſimilis voluntatis pro facti qualitate attendi debeat; Hinc proinde cum iſta ponderatione procedendo, ſtante quod non agebatur de credito certo ea cauſa mutui, vel alterius contractus, ſed ſolum reſultante ab illiquida prætenſione redditionis rationum adminiſtrationis curæ, quodque ut ſupponebatur, diſcordiæ cum ſcandalorum timore eainde exortæ fuerant; Advertebam, nimium probabile eſſe, ut iſtud fuerit prudens temperamentum, utrique gratum, quod ſcilicet unus contendentium, ut dici ſolet, vinceret punctum, quia declararetur creditor, & ita deregatur quod non excitaverit injuſtam litem, ac prætenſionem contra ejus curatorem; Alter vero vinceret cauſam per hujuſmodi condonationem, ut pluries practicavi; Alias etenim duplex urgere
18 videbatur inveriſimilitudo, una ſcilicet in d. Annibale, quod contra communem uſum, ſub cœca fide acceptare voluerit laudum aliunde non juſtificatum, & non reclamare; Et altera in præfato remittente, ſibi non conſulendo de eodem pacto reſolutivo, de quo in altero caſu ſolicitus fuit, ſi id in animo habuiſſet.

ANNOT. AD DISC. XLVI.

QUomodo pacta ſint interpretanda, habetur *ſub tit. de Regal. diſc. 187.* Et quando dicantur perſonalia, necne habetur *ſub tit. de ſerv. diſc. 12. & 85. & de Regal. d. diſc. 187.*

JANUEN. SPONSIONIS, ſeu LOTTI, PRO ALIQUIBUS BANCHERIIS, SEU MERCATORIBUS, CUM UNIVERSITATE SPONDENTIUM IN URBE.

Caſus diſputatus cor. Theſaurario, credo reſolutus pro particularibus ſpondentibus, ſive concordatus.

De ſponſionibus, quæ ſuper aliquo incerto eventu fiunt, præſertim electionis officialium, an contineant contractum licitum, & exequibilem nec ne, & quæ circumſtantiæ illum vitient; Et incidenter de contractu inito inter abſentes cum epiſtolis, ubi perfici, ſeu concludi dicatur ad effectum fori.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Qualis dicatur locus ubi perficitur contractus inter abſentes.*
3 *Admittitur theorica, ſed quæſtio eſt in applicatione, ubi perficiatur ſponſio.*
4 *De connexione, ſeu præjudicialitate cauſarum, ut omnes ad unum forum remittantur.*
5 *Quod quandoque in diverſis Tribunalibus ſuper eodem puncto diverſimode judicetur.*
6 *De alio caſu ſuper puncto, de quo n. 3. & 4.*
7 *Quando epiſtola familiaris inducat obligationem, vel contractum.*
8 *De litteris certioratoriis, vulgo* di avviſo.
9 *Scripturas confirmans, vel ratificans non inducit novum contractum.*
10 *De validitate ſponſionum, & quando in eis cadat ratio dubitandi.*
11 *Quando ſponſio ſit invalida, quia integra liſta extrahendorum data non ſit.*
12 *Electus ad officium, ad quod exercendum eſt acceſſurus, licet ſit præſens pro acceſſu parando habetur pro abſente.*
13 *Culpa eſt non certiorandi verum ſtatum immutatum.*
14 *Sponſiones, ſeu lotti ſuſpecti de inæqualitate.*
15 *Advocati non ſe ingerunt in iis, quæ ſunt facti.*

D I S C. XLVII.

STante notorio uſu ſponſionum, quas aliqui bancherii, ſeu 1
negotiatores, (quibus Reſpublica privative ad alios mediante notabili recognitione facultatem concedit) facere ſolent cum particularibus per univerſam Italiam, & forſan extra, ſuper extractionibus Magiſtratuum, ſeu Officialium ejuſdem Reipublicæ, quæ certis temporibus fiunt; Hinc iidem negotiatores, fere ubique, præſertim in Urbe, correſponſales, ſeu receptores deputare ſolent, ut præviis edictis deſuper affigi ſolitis, pecunias recipiant a ſpondere volentibus, eiſque pagellas, ſeu viglietos tribuant, cum aſſecuratione ſolutionis promiſſi præmii, quatenus caſus fiat, dando etiam cum edictis, liſtam impreſſam nominum perſonarum exiſtentium in buſſola, ex qua extractio facienda eſt.

Cumque, circa meæ profeſſionis initia, caſus dediſſet, ut in eadem liſta, inter abſentes poſitus eſſet quidam jam deſtinatus gubernio, ſeu Præfecturæ Inſulæ Corſicæ, qui tamen præſens, atque a Senatu diſpenſatus, extractus fuerat, hinc proinde, quamplures ſponſores, qui ſua ſpe fruſtrati remanſerant, judicium cor. Theſaurario inſtituerunt contra dictos correſponſales, ſeu receptores in Urbe exiſtentes pro reſtitutione pecuniarum eis datarum; Incertumque eſt, an cauſa finem habuerit per ſententiam actoribus favorabilem, vel potius (ut probabilius credo) per concordiam, dum poſt unicam diſputationem, amplius de illa actum non audivi.

In d. ergo diſputatione, de tribus articulis actum fuit; Primo ſcilicet ordinis circa fori competentiam, & an cauſa remittenda eſſet ad forum dictorum bancheriorum, ſeu negotiantium Januenſium, ex regula quod actor ſequi tenetur forum rei; Secundo, circa validitatem hujuſmodi ſponſionum in genere ob difficultates deſuper excitatas per Scribentes pro actoribus; Et tertio (poſita validitate in genere) an corruerat in ſpecie iſte contractus ob dictam circumſtantiam quod poſitus eſſet inter abſentes, & non extrahibiles ille, qui præſens de facto extractus fuerat.

Quatenus pertinet ad primam; Cum d. negotiatores, tam ratione originis, quam domicilii eſſent Januenſes, hinc reſtringebatur quæſtio ad punctum, qualis dicendus eſſet locus contractus, cum tunc intraret competentia fori ratione contractus, quatenus iſte in Urbe dici poſſet initus, ſeu perfectus.

In hoc autem, Scribentes hinc inde concordabamus in concluſione, ſeu theorica juris, quod ſcilicet inter abſentes, contractus perfici dicitur in eo loco, in quo conſenſuum 2
conjunctio ſequatur, unde Titio a Civitate Neapolis inviante Sempronium in Urbe commorantem, ad aliquem contractum cum eo faciendum, ſeu aliquid ei dante in commiſſis, tunc contractus initiari quidem dicatur in d. Civitate Neapolis, perfici autem in Urbe, dum in ea ſequitur conſenſuum conjunctio, ex qua reſultat perfectio contractus, juxta receptam theoricam Baldi *in leg. multum intereſt, n. 28. C. ſi quis alteri, vel ſibi*, quem ſequuntur Salycet. & alii ibidem Feſin. *in cap. 1. n. 23. de ſponſ.* & cæteris relatis per Carleval. *de judiciis, tom. 1. diſp. 2. n. 261.* Rota apud Coccin. *dec. 116. n. 1. dec. 395. n. 2. p. 5. rec.* & habetur *ſub tit. de juriſdict. diſc. 71.* atque eſt concluſio hodie recepta, quæ, ut dictum eſt, admittebatur hincinde, unde propterea tota diſputatio fuit ſuper applicatione.

Ego ſiquidem, & cæteri Scribentes pro remiſſione cauſæ ad partes, dicebamus, perfectionem contractus ſequutam eſſe in Civitate Januenſi, quoniam ubi præcedentibus edi- 3
ctis publice affixis dantur pecuniæ a particularibus dictis receptoribus, ſeu correſponſalibus, iſti non concludunt contractum, ſed accipiunt pecuniam ſub conventione certiorandi principales, quatenus iſti acceptent, adeout quandoque contingat, ut illi aliquas partitas non acceptent, nempe quia completa ſit integra ſumma, in qua negotium efformatur, unde propterea iidem correſponſales, pecunias acceptas re integra datoribus reſtituunt, & conſequenter

quod

quod ibi ſequeretur conjunctio conſenſuum, ex qua reſultat perfectio contractus.

E converſo autem, Scribentes pro actoribus dicebant (& meo judicio melius) contractus præparationem, ſeu initiationem reſultare ab invitatione, quæ fit ab edictis, ac liſtis, perfici autem a conſenſu particularium, qui invitantur ad ſpondendum, iſtoſque ſequi potius fidem receptorum, ſeu correſponſalium, qui ſunt in Urbe, quam eorum, qui in d. Civitate exiſtentes ignoti ſunt; Et clarius, quia ſicuti d. bancheriis, ſeu ſponſoribus Januenſibus non acceptantibus pagellas, ſeu ſponſiones acceptatas per eorum correſponſales, vel receptores, iſti abſque dubio obligati remanent reſtituere pecunias, ſaltem jure cujuſdam depoſiti receptas, ita in caſu nullitatis idem dicendum venit.

Unica vero probabilis ratio, quæ ſuadere videbatur cognitionem omnium hujuſmodi controverſiarum in uno lo-
4 co, ſeu foro, quodque omnium congruentior, ſeu magis competens eſſet illa d. Civitatis, conſiſtere videbatur in ea connexione, ſeu præjudicialitate, quæ viget in cauſis concurſus creditorum, vel ſucceſſionum, ac ſimilibus univerſalibus, ex pluries deductis in ſua materia *ſub tit. de juriſd. & foro competenti*, ne ſcilicet detur alias inconveniens, ut ſuper uno, eodemque puncto, contrariæ, ſeu diverſæ eodem tempore remaneant ſententiæ, atque unus, & idem contractus, in uno foro validus, in altero autem invalidus declaretur; Quod tamen pro Tribunalium, vel regionum
5 diverſitate adhuc frequenter experimur in pleriſque materiis, præſertim in uſuraria, & cenſuali ex pluries inſinuatis ſub earum titulis de uſuris, & cenſibus, & alibi.

In propoſito autem hujuſmodi perfectionis contractuum inter abſentes in eo loco, in quo conjunctio conſenſuum ſequitur, in alia facti contingentia; Cum quidam negotia-
6 tor Neapolitanus, alteri negotiatori Urbis, cum quo plura habuerat negotia, per quandam epiſtolam familiarem, eum certiorem reddidiſſet de negotiorum ſtatu, & in quo ipſe ſcribens remaneret debitor, hinc prætendebat negotiator Urbis fretus auctoritate *d. dec. 395. p. 5. rec.* poſſe convenire d. Neapolitanum in prima inſtantia cor. A. C. ratione contractus celebrati in Urbe; Verum erat injuſta prætenſio me ſcribente rejecta per Signaturam juſtitiæ.

Ut enim bene advertit Bald. *in l. Titius, ff. de conſtit. pecun. n. 2.* tunc epiſtola familiaris, ſeu miſſiva inducit obligationem, ſeu contractum perficit per acceptationem ejus cui
7 epiſtola dirigitur, quando ad id ordinata eſt, ut ſunt (e. g.) litteræ cambii, ſeu ordines aliquam tractam, vel aliam commiſſionem continentes; Secus autem ubi continent
8 ſimplicem certiorationem alterius ſcripturæ, ex qua reſultare debeat contractus, ut ſunt (e. g.) litteræ certioratoriæ, quæ inter negotiatores nuncupantur *di avviſo*, ex deductis *dec. 36. n. 22. & 13. p. 5. rec.*

Quodque ſcriptura confirmans, vel ratificans actum jam geſtum, non inducat novum contractum, cujus ratione il-
9 lum forum quis ſortiri debeat, eſt Text. clarus *in l. ſi quis in legat. ff. de jud.* & firmant communiter Scribentes relati per Carlev. *d. diſp. 2. tom. 1. n. 279. & ſeq.*

Quo vero ad alterum hujus cauſæ punctum validitatis, vel invaliditatis hujuſmodi contractus ſponſionum in genere, Quamvis non deſint aliqui Morales dubitantes; Attamen ut habetur deductum *ſub tit. de uſur. diſc. 36.* (ubi de illa ſpecie ſponſionis, quæ fieri ſolet dando aliquam pecuniæ ſummam, cum obligatione reſtituendi duplum, vel triplum &c. ubi recipiens uxorem ducat, vel dignitatem adipiſcatur,
10 ſeu alias incerta alea in contractu deducatur) receptum eſt, hujuſmodi contractum regulariter eſſe validum ex auctoritatibus ibi deductis, & ex communi recepto uſu, cum ſola difficultas cadat, quando adeſſe valeat turpitudo, quia nempe ſponſio fiat cum eo ad quem ſpectat eligere Officiales, & Magiſtratus, vel cum ejus conjunctis, adeout ſit color ad palliandum corruptelam, ac venalitatem; Sive quod accedat motivum verum, vel interpretativum, in quo ita pallietur uſura; Aut quod inferet præjudicium libertatis matrimonii, ex deductis *d. diſc. 36. de uſur.* Sed his, vel ſimilibus ſuſpicionibus ceſſantibus, nulla cadit ratio probabilis dubitandi, quoniam eſt emere incertam ſpem, ſeu aleam, ut ibi.

Demum quoad ultimum punctum prætenſæ invaliditatis, illam ex duplici fundamento Scribentes deducebant; Primo ſcilicet ratione doli reſultantis a falſo præſuppoſito, quod eſ-
11 ſet poſitus inter abſentes, & non extrahendus ille, quem eventus probavit præſentem, ac extractum; Et ſecundo, quod ubi etiam non adeſſet dolus ex parte dictorum negotiatorum invitantium ad ſpondendum, adeſſet tamen defectus intentionis in iſtis ſpondentibus, quod nempe ſi ſciviſſent, vel ſuppoſuiſſent, eſſe præſentem, ac extrahibilem illum, qui præſuppoſitus fuit abſens, & incapax, iſtius fortunam ſequuti eſſent, eumque elegiſſent; Ad quod conferre videntur ea, quæ ſuper nullitate actus ex defectu imbuſſulationis habentur ſub *tit. de fideic. diſc. 30.* atque docet praxis, quando non omnes chartæ, ſeu pilæ, ſeu bollettæ ſint in ludo.

Primum motivum vere nullam habebat ſubſiſtentiam; Tum ex vulgari regula generali, quod dolus non eſt præſumendus niſi probetur; Tum certius quia conſtabat de juſta cauſa, ſeu credulitate, ob quam ille propoſitus fuit inter ab- 12
ſentes, cum per Rempublicam jam deſtinatus eſſet regimini, ac ſupremæ Præfecturæ Regni Corſicæ cito profecturus, quo caſu dicitur abſens, quamvis, præparando acceſſum, adhuc eſſet præſens, ad Text. *in l. ab hoſtibus, §. ſed quod ſimpliciter, ff. ex quibus cauſis majores*, Jo: Andr. *in add. ad ſpecul. tit. de juriſd. omn. jud. §. 1. n. 26. in fin.* Alex. *in l. 1. num. 54. ff. de offic. ejus*, ubi Jaſ. *n. 58.* Rovit. *dec. 61. n. fin.*

Multo vero magis quia (ut ſupponebatur) ex hujus Reipublicæ legibus particularibus, deſtinati hujuſmodi muneribus, ſunt inhabiles ad munera in Civitate, quamvis adhuc eſſent præſentes, quodque in caſu, de quo erat quæſtio, ille ex ſpeciali diſpenſatione Senatus, vel Reipub. (non ſine magna contradictione) habilitatus eſſet, quod videtur continere ſpeciem caſus fortuiti, qualis regulariter de jure cenſetur ille, qui ex gratia, vel diſpenſativo facto ſupremi Principis reſultat.

Aliquam tamen majorem probabilitatem habebat alterum motivum deficientis præſuppoſiti, potiſſime vero, ubi accederet ea facti circumſtantia (in qua cauſæ Patroni hinc in- 13
de nimium diſcordabant) quod ſcilicet aliqua culpa dictorum negotiatorum conſiderari poſſet, non certiorando cum novis edictis, ac liſtis hanc innovationem, dum poſt eam ſequutam, aderat terminus congruus; Ideoque ex hoc, & ex quibuſdam aliis circumſtantiis inferebatur, ad aliquam malitiam, ſed captionem, cujus ratione forte pro invaliditate judicatum fuit, ex quodam arbitrio nimium regulato a quadam ſiniſtra opinione nimiæ inæqualitatis, quæ in hac ſpecie contractus dignoſci videtur, id arguendo, non ſolum a priori per regulas ratiocinationis, ſeu arithmeticæ, ſed 14
etiam a poſteriori, quod ſcilicet hujuſmodi negotiatores, notabilem Reipublicæ ſummam ſolvant pro jure privativo faciendi iſtum contractum, qui propterea, ex communi judicio, inæqualis reputatur, dum in caſu æqualitatis non expediret dictam ſummam ſolvere, neque jus privativum affectare oporteret; De quibus tamen Advocati non agebant, utpote extra eorum partes, ſuper quibus laudabilis Curiæ ſty- 15
lus eſt ſtricte, ac præciſe immorandi, non autem evagandi in aliis, quæ cauſæ punctum, vel legales articulos egrediantur.

ANNOT. AD DISC. XLVII. & ſeqq.

Agitur in his diſcurſibus de ſponſionibus, quæ fiant ſuper aliquo incerto eventu, de quibus nulla ſuppetiit occaſio diſputandi, præterquam in caſu, de quo *ſub tit. de empt. & vend. diſc. 53.* occaſione agendi de venditione facta pro pretio ſolvendo *a tempo, e meglio*.

JANUEN. SPONSIONIS, SUB INCERTIS NOMINIBUS.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia ſponſionis, an & quando dicatur commiſſa ſtipulatio, ejuſque caſus factus, ubi facta ſit ſuper captura alicujus obſeſſæ Civitatis, vel Arcis, ſi non vi bellica, ſed per concordiam, & capitulationes, obveniat ad poteſtatem obſeſſoris; Et quid, ubi tempore ſponſionis jam caſus erat ſequutus, an ſponſio valeat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quando evictio dicatur ſequuta.*
3 *Fidejuſſor, qui promiſit ſolvere fructus cenſus, non tenetur ad intereſſe, quod alias debeatur, ſi cenſus eſt nullus.*
4 *De ſtricta interpretatione in ſponſionibus datur exemplum.*
5 *Quod differunt capi vi bellica, & ſe dare.*
6 *De alia ſtricta interpretatione ſponſionis.*
7 *Non obligat ſponſio, ſi de ejus tempore erat factus caſus.*
8 *Emptor poteſt utiliter ſe tranſigendo prævenire evictionem.*
9 *Quod bene fiat non expectare vim bellicam, & n. 13.*
10 *Non debent attendi verba, ſed ſubſtantia voluntatis.*

11 *Qualis in hoc dicatur ſubſtantia voluntatis.*
12 *Verba ſunt intelligenda juxta communem uſum.*
13 *Idem eſt capi per vim, vel ſe dare cum capitulatione, dum ſequitur effectus amiſſionis.*
14 *Obſervantia probat etiam voluntatem.*
15 *Obſervantia eſt ſicuti ſupra, n. 13.*
16 *De eadem concluſione, de qua n. 7.*
17 *De eodem.*
18 *In dubio contra ſolutionem ſponſionis.*
19 *De eodem, ut ſponſio non debeatur, ſi tunc ſequutus erat caſus.*
20 *Et de diſtinctione ſuper eodem.*
21 *Non eſt locus lucro ſocietatis officii, ſi de tempore contractus periculum erat imminens.*
22 *Quid in aſſecuratione, an procedat, etiamſi tunc ſequutum eſſet naufragium.*
23 *De tractantibus quæſtionem in ſpecie.*

D I S C. XLVIII.

1 OBſeſſa per Turcas Civitate Candiæ de dominio Reipublicæ Venetæ, ſub die 27. Septembris 1669. inita fuit ſponſio in Civitate Januæ, inter Titium, & Sempronium in quadam duplarum ſumma ſuper dictæ obſeſſionis exitu; Subſtinente Titio, quod ad totum menſem Martii futuri, Civitas non amitteretur, cum illis verbia materna lingua conceptis, *che non ſi perderebbe*; E converſo autem Sempronio ſubſtinente oppoſitum, *che ſi perderebbe, o caſcarebbe in mano di Turchi.*

Cum autem caſus dediſſet, quod ſub præcedenti die 18. ejuſdem menſis, inter dictæ Civitatis primum defenſorem, ac pro Republica Rectorem ex una, & Ducem Exercitus obſidentis ex altera, inita eſſet capitulatio, cujus vigore, d. Civitas, cum annexis, dimiſſa fuit, obſeſſori, atque Imperio Otthomanico incorporata; E converſo autem Civitas *Salo*, alias *Lepſica*, vulgo *Cliſſa* nuncupata, aliaque loca per Turcas poſſeſſa, dimiſſa fuerunt Reipublicæ, ejuſque dominio incorporata; Hinc proinde dubitari contigit, an commiſſa eſſet, necne d. ſtipulatio, atque deſuper pro veritate conſultus, Reſpondi ut ſequitur.

Pro negativa, ut dictæ ſtipulationis præciſus caſus non evenerit, ideoque ſtipulatio commiſſa non ſit, eo quia d. Civitas, non vi bellica, ſed jure tranſactionis, ſeu permutationis cum aliis locis, ita ſequuta eſſet, plura facere videntur.

Primo, quia promiſſa alicujus rei evictione, iſtius ſtipulatio committi non dicitur, niſi res effective de mandato Judicis a poſſeſſore abdicata ſit, atque in alium transla-
2 ta, non autem ſi ipſe poſſeſſor per tranſactionem, ſeu alias voluntarie dimiſerit, ut ex Caball. *de evict.* §. 4. *num.* 36. Cyriac. *controv.* 18. *n.* 25. & ex Burgund. *de evict. cap.* 78. *n.* 4. Valer. *de tranſ. tit.* 5. *q.* 5. *n.* 38. ubi late idem dicit, ſi ex *compromiſſo*, ibique plures cumulat.

Secundo, quia ſtipulatio, utpote ſtricti juris, ſtricte ad limites verborum intelligenda eſt, eo modo, quo concepta fuit; Unde propterea habemus, quod ille, qui tan-
3 quam fidejuſſor ſe obligavit ſolvere fructus cenſus, non tenebitur ſi tales fructus non debeantur tanquam fructus cenſus ob iſtius contractus invaliditatem, quamvis iidem, ac in eadem ſumma debeantur tanquam damna, & intereſſe, ut per Rot. *dec.* 29. *n.* 9. *recent. repetit.* poſt Merlin. *de pignor. dec.* 47. *n.* 5.

Tertio, quia in ſponſionibus, ſtricta fieri debet interpretatio, ut bene per Strach. *de ſponſ. poſt tract. de mercat. p.* 4. *q.* 9. incipien. *Vide etiam in patria mea &c.* ubi agendo de ſponſione facta, ſi navis in portum pervenerit, ut
4 non dicatur commiſſa ſtipulatio ſi pervenerit intra ſigna portus, quia ſtandum eſt verborum proprietati.

Et propterea cum ſtipulatio concepta ſit in caſu amiſſionis, *& ſe ſi perderebbe, o non perderebbe* dici non poteſt factus caſus ſtipulationis, dum non per viam amiſſionis per occupationem vi bellica, ſed per viam voluntariæ, & conventionalis permutationis, Civitas data eſt.

Differunt etiam capi per vim, ſeu virtutem bellicam, &
5 ex conventione ſe dare, ut erudite probat Petr. Bellin. *de re militar. par.* 2. *tit.* 13. *inter tract. magna modern. tom.* 16. *folio* 345. ubi quod alii ſunt dedititii, alii vero ſuot capovi, quodque aliud ſit, vi bellica capi, aliud vero ſponte ſe dare.

Quarto bene ad rem facit *dec.* 57. Crivell. ubi *poſt n.* 22. *verſ. quod autem ad victoriam &c.* dicitur, quod facta con-
6 ventione, ſi Infanta Iſabella obtinebit in dotem Flandriam, & Burgundiam, quod non diceretur obtinuiſſe, quamvis de facto caſus ſequutus eſſet, quoniam non obtinuerat pleno jure, & pure, ſed ſub pluribus conditionibus reſolutivis, quod ſatis ad rem facere videtur.

Quinto melius, magiſque ſtringenter, quod d. verba ſponſionis, *che ſi perderebbe, o non ſi perderebbe*, denotant 7
tempus de futuro, & cum præſuppoſito, quod de tempore conventionis caſus amiſſionis non eſſet ſequutus; Et propterea, cum tunc jam per novem dies antea id eſſet ſequutum, conventio de futuro non extenditur ad præteritum, ut bene in puncto Franch. *deciſ.* 113. *num.* 4. *&* 5. ubi quod facta ſponſione ſuper creatione Pontificis, quod ſcilicet per totum menſem crearetur, vel non crearetur Pontifex Cardinalis Alexandrinus, cum creatio tunc jam ſequuta eſſet die præcedenti, dicitur quod non ſit factus caſus ſtipulationis; Ponderando etiam *n.* 5. rationem veriſimilitudinis, quod ſcilicet non eſſet veriſimile, quod ſi cogitatus eſſet caſus jam ſequutus, ſponſio facta non eſſet; Et hic eſt caſus.

E converſo quod ſit commiſſa ſtipulatio, plura urgere videntur; Primo ſcilicet, quod ubi imminente evictione cum majori damno, & quæ probabiliter timebatur, poſ- 8
ſeſſor illam prævenit, ut ita minus damnum ſequatur per concordiam, tunc dicitur etiam ſequuta evictio, per ejus debitorem præſtanda, commiſſaque eſt ſtipulatio, ut cæteris celatis bene, ac late firmatur per Rotam, *dec.* 337. *&* 390. *part.* 5. *recent.* in quarum caſu poſtea ego ſcribens pro Duce Bonello, qui ita per tranſactionem prævenerat evictionem, obtinui condemnationem, qui præciſe ſe obligaverant ad reſtitutionem pecuniæ in caſu ſuccumbentiæ, quoniam ita dicitur ſequuta ſuccumbentia, ut *ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 19.

Et propterea, cum dictæ Civitatis defenſor, ac Rector, agnoſcendo imminentem capturam vi bellica, cam prævenerit, ut ita evitaret Chriſtianorum ſtragem, ac ſervitu- 9
tem, aliaque mala, quæ capta Civitate vi bellica, (ut notorium eſt) reſultant, nunquam dici poterit, id ex actu voluntario, ac ſimplici conventione ſequutum eſſe.

Secundo magis ſtringenter, quoniam, etiam in conventionibus, aliiſque actibus inter vivos, non attenditur cortex, vel figura verborum, ſed ſubſtantia voluntatis, ſeu 10
finis, ac effectus, ſuper quo inita eſt conventio, ad Text. *in l. in conventionibus* 219. *ff. de verbor. ſignif. l. ſed Celſus*, §. 1. *ff. de contrah. emption.* Caſtren. *conſ.* 148. *n.* 1. *in fine*, *&* *n.* 2. *l.* 1. Mantic. *de tacit. l.* 2. *tit.* 7. *n.* 2. *cum ſeq.* Burat. *dec.* 13. *n.* 7. *&* 8. Rota in Romana fidejuſſionis 24. Maji 1660. cor. Verospin, & in aliis, ac pluries ſub *tit. de fidejuſ.* & in omni alia materia, quoniam eſt principium certum, principaliter præ oculis habendum in judicando.

Subſtantia autem conventionis, ſive finis, ac effectus eſt, an d. Civitas per totum menſem Martii obſidioni reſiſtendo conſervaretur, necne in dominio Reipublicæ, & 11
non perveniret ad manus obſidentis, ut clare probant illa verba, *Sì perderà, e caſcherà in mano de Turchi*; Unde cum de facto iſte caſus jam eſſet ſequutus, quoniam Civitas amiſſa fuit, nedum per Rempublicam Venetam, ſed per univerſam Rempublicam Chriſtianam, atque ad manus Turcarum devenit, hinc proinde ſine dubio videtur factus caſus conventionis, non curato medio, quod prorſus extraneum eſt dicere fuiſſe voluntarium, quale dicitur quando in mera facultate, ac libito facientis eſt facere, vel non facere.

Tertio magis clare, quoniam contrahentium verba, ſeu pacta intelligenda ſunt juxta communem loquendi 12
uſum, & prout omnes intelligunt, *l. librorum*, §. *Quod tamen*, *ff. de legat.* 3. *l. abeo*, *ff. de ſupellect. legat.* cum conc. per Barboſ. *axiom.* 252. *n.* 7.

Certum autem eſt, nimiſque notorium, quod quando Hoſtis obſidet Civitatem, vel Caſtrum, ſeu aliam muni- 13
tionem, caſus amiſſionis ſequi dicitur, quamvis per viam capitulationis id ſequatur, dum frequentius, ac pene ſemper, ita hæc ſequuntur, quoniam ſpecies beſtialitatis eſſet expectare amiſſionem vi bellica, ubi agnoſcatur imminens amiſſio, ita irritando obſeſſorem ad formale excidium perſonarum, & bonorum, quod exinde reſultat, ita prudenter ex utraque, Chriſtiana, & humana prudentia evitandum, & conſequenter dicitur factus caſus ſponſionis.

His ſtantibus, quando non urgeret quintum, & ultimum motivum, de quo ſupra ad favorem Titii, tunc con- 14
traſtum, favore Sempronii probabilius reſpondendum videretur, quoniam urgentiora videntur hæc fundamenta; Et fortius ex communi obſervantia, quæ dicitur optima interpres, nedum legum, & ultimarum voluntatum, ſed etiam con-

contractuum ac mentis contrahentium, ut late colligit
Rot. *dec.* 199. *n.* 12. *&* 13. *& dec.* 256. *n. fin. par.* 10. *rec. &*
dec. 323. *n.* 13. *p.* 11. *& paſſim*, quoniam in tot ſponſioni-
bus, quæ adeo frequenter in Europa practicari conſueve-
runt, ſuper obſidione Civitatum, vel munitionum, ſem-
per intellectum fuit caſum amiſſionis ſequutum eſſe, quam-
15 vis per viam capitulationis id ſequutum eſſet, ideoque
crederem caſum eſſe planum favore Sempronii affirman-
tis, contra Titium negantem.

Ex d. autem quinto, & ultimo motivo, quod ſcilicet
conventio eſſet ſuper actu de futuro, qui intra præfinitum
tempus poſſet ſe habere ad eſſe, & non eſſe, non autem ca-
16 peret actum de præterito jam ſequutum, cenſui reſponden-
dum, quod commiſſa non eſſet ſtipulatio juxta firmata apud
Franch. *d. dec.* 113. *n.* 4. *&* 5. ubi in fine refert ita fuiſſe de-
ciſum cum abſolutione rei conventi.

Licet enim ſub quæſtione ſit, an Text. *in l. hac condi-*
tio, §. *fin. & ſeq. ff. de cond. & demonſtr.* locum habeat in
17 contractibus, atque affirmativam teneat Bartolus; Atta-
men, ut bene in eadem deciſione diſcurritur, dubia vide-
tur hæc opinio, magiſque practicabilis contraria; Quod
etiam agnoſcit Dec. *conſ.* 115. ubi punctualiter de ſimili
ſponſione ſuper amiſſione munitionis, vel citadellæ, an
capiat caſum, quod de tempore conventionis jam amiſſa
eſſet; Agnoſcit enim Decius veritatem concluſionis, quod
conventio non caperet caſum de præterito jam ſequutum,
ſed fundat ejus intentionem in facti qualitate, ac forma
verborum, ut caperet etiam caſum de præterito, ut clare
patet ex lectura.

Et tamen ſufficit ex his caſum reddi dubium, ut in du-
bio pro reo ſit reſpondendum; Ut ultra receptum generale
18 axioma in his præciſis terminis deciſum fuiſſet per adeo ma-
gnum Tribunal, quale eſt S. Conſilium Neapolitanum, pa-
tet ex *d. deciſ.* 113. Franch.

Idemque deciſum fuit per Rot. Florentinam apud Magon.
dec. 8. ubi facta ſponſione, in eventum, in quem ab ea
die 12. Dec. uſque ad totum menſem Jan. futuri, fieret,
19 vel non fieret per Pontificem, Cardinalium promotio, cum
hæc jam ipſamet die per horam antea ſequuta eſſet, decidi-
tur ad favorem rei, ut conventio tanquam capiens actum
futurum, non conveniat actui præterito jam ſequuto; Un-
de cum habeamus duas deciſiones punctuales duorum Tribu-
nalium, de alio quærendum non videtur, potiſſime dum,
ut ſupra in dubio pro reo contra actorem ſe fundantem in
pacto reſpondendum eſt, hactenus Reſponſum.

De ſponſione autem inita, quod aliquis erit Cardinalis,
ſi de tempore declarationis factæ a Pontifice, ille eſſet mor-
20 tuus, an ſit commiſſa ſtipulatio, agit Sempron. *Aſcia de-*
term. 115. ubi proceditur cum quadam diſtinctione, an
actum eſſet de promotione in genere per Pontificem facien-
da de pluribus, inter quos eſſet ille, qui prius obiit, vel
potius de iſtius particulari perſona actum eſſet, ut primo
caſu cenſeretur factus caſus, non autem ſecundo.

Et poſt ſcripta, obſervabam conferre ea, quæ ſcribendo
alias pro veritate, firmavi in Romana, ſeu Peruſina ſocie-
tatis officii ſub *eo tit. de ſociet. offic. diſc.* 1. quod ſi facta
21 eſſet ſocietas officii ſuper periculo vitæ abſentis, qui de eo
tempore reperiebatur graviter infirmus, atque in vitæ diſ-
crimine conſtitutus, unde ad paucos dies obiit, ut ex de-
fectu conſenſus contractus corruat, atque non ſit locus lu-
crocum ſimilibus.

Et quamvis in aſſecuratione navium, contrarium magis
22 receptum videatur, ut ſcilicet etiam naufragium ſequutum
de tempore factæ aſſecurationis attendatur, quoties aſſecu-
ratus probabilem notitiam tunc habere non poſſet, ut ha-
betur in materia aſſecurationis *ſub tit. de cred. diſc.* 106.
& ſeqq. Attamen in ea ſpecie contractus eſt diverſa ratio,
& non intrant conſiderationes, quæ eaduot in præmiſſis,
ex ibi deductis.

Tractat etiam conſimilem quæſtionem Paſqual. *quæſt. mo-*
ral. 348. de ſponſione facta ſuper obſidione, quæ de eo tem-
pore ſoluta erat, & concludit pro inutili conventione ex
ibi deductis.

ROMANA LUDI.

Votum, ſeu judicium in ludo.

De ludo nuncupato *Homo*, ſeu *Hombre*, ejuſque legi-
bus, & ordine; Et an uni ex luſoribus liceat adhi-
bere cautelas, ob quas evitetur obligatio, quæ ſibi
ex lege conventionis incumbat, & an id dici valeat
in fraudem aliorum.

S U M M A R I U M.

1 *De ludo alearum nuncupato* Homo, *ſeu* Hombre, *ejuſque deſcriptione, & quod ſit licitus.*
2 *Caſus controverſiæ cum reſolutione.*
3 *Votum actoris.*
4 *De concluſione, quod non dicitur fraudem facere, qui ſuo jure utitur, licet alteri præjudicium reſultet.*
5 *De alia concluſione, ut liceat efficere ſummam majorem, ob quam evitentur præjudicia in caſu ſummæ minoris.*
6 *Datur ſimile ad probandum dictas concluſiones.*
7 *De materia ludi remiſſive, Et quod ex ludo non competat actio.*
8 *De aliis modis ludendi in eodem ludo* Homo, *ſeu* Hombre.

D I S C. XLIX.

MOdernus ab Hiſpaniis in Italiam, gratus, nimium- 1
que uſu receptus prodiit ludus *Homo* ſeu *Hombre*
nuncupatus, in quo ſub judice lis eſt, an ingenium, vel
fortuna prævaleat, adeo, ut eum etiam Religioſis permitti
poſſe dicat Moralis Hurtado *in tract. de congrua l.* 3. *ſub
reſol.* 2. *n.* 130. *pag.* 149.

Tribus etenim in oppoſitum, triangulari forma, in men-
ſa luſoria ſedentibus; In primis, ex æquali contributione,
in catino, ſeu vaſe frequentius cum novem, quandoque
vero cum ſex nummis aureis, vel argenteis, conſtituitur
ludi præmium, quod *poglia* nuncupatur; Deindeque ex aleæ
eventualitate, pro diverſo ſtylo, ſtatuitur ille prioritatis or-
do, qui inter luſores *manus* dicitur.

His peractis, ille qui eſt ultimus, aſſumpto alearum fa-
ſciculo, conſtituto (juxta Hiſpanicum uſum) ex quatuor,
ſpatarum, baculorum, denariorum, & capparum ſpecie-
bus, ſeu mercibus, eoque diligenter commixto (unicum
commixtionis actum perficiente eo, qui eſt ſecundus) per
tornarium circulum, initiandum ab eo, qui eſt primus;
novem chartas ſingulis diſtribuit, reliquis treſdecim, ſuper
ipſa menſa ad commune futurum commodum, ut infra,
remanentibus.

Diſtributione autem facta, optio eſt illius, qui manus
prærogativam habet, declarare, an velit ludi opus aſſumere,
quod (fingendo luſores eſſe mulieres, vulgo dicitur *farſi
hombre*, quaſi ita ſupra alios virum agere ſe jactet;) Di-
ctaque declaratione facta, in ejus libito eſt, eligere, ac
declarare eam mercem, ſeu ſpeciem, quæ triumphatrix eſſe
debeat, nullaque declaratione facta, ſubintelligitur in il-
la ſpatarum.

Dupliciter autem, hujuſmodi declaratio, ſeu operis aſ-
ſumptio fieri ſolet; Primo ſcilicet, ac frequentius, cum eo
auxilio, ſeu beneficio, quod *ſcartum*, ſeu *ſcartare* dicitur,
projiciendi ſcilicet ex iis, quas habet in manibus, chartas,
quas debiles, ac inutiles reputat, ſupplendoque numerum
ex dictis treſdecim in menſa remanſis, idque explicari ſo-
let cum verbo, *entrare*: Et ſecundo opus aſſumendo cum
eiſdem chartis, quas jam in manibus habet, abſque dicto
auxilio, ſeu beneficio, idque dicitur *giocarla*.

Unoque, vel altero caſu, dictum chartarum reſiduum,
inter alios duos, utpote oppoſitores ſimul collegatos reſpe-
ctive dividitur, pro eorum libito, atque opportunitate, cum
prælatione ejus, qui a dextris proximus eſt luſori, abſque
tamen neceſſitate ſumendi omnes, ſed quot placet, reli-
quas confundendo cum rejectis, ut dicitur, *al monte*.

Ordo ludi eſt, quod chartæ triumphatrices omnes alias
vincunt, eaſque ad ſe trahunt, adeo ut earum omnium in-
fima, atque debilior vincat primariam aliarum ſpecierum,
(quod Romanæ Aulæ ſymbolum præſeferre videtur;) Inter
omnes vero primum locum, ac ludi principatum (quæ-
cumque ſpecies eligatur) occupat illa charta, quæ unicum
ſpatarum numerum ſeu aſſem continet, vulgo *ſpadiglia*
nuncupata ſemper, & in quacumque ſpecie triumphatrix;
Secundum vero ea ejuſdem ſpeciei, vel mercis electæ, char-
ta, quæ (ceſſante qualitate triumphatricis) eſſet omnium
debilior, ac inferior, *maniglia* appellata; Et tertium, illa
charta, quæ baculorum unicum numerum, ſeu aſſem con-
tinet, vulgo *baſto* dicta, quæ pariter in quacumque ſpecie
electa, triumphatrix eſt, eo modo, quo eſt prima.

Poſt dictas autem tres, (quæ privilegiatæ ſunt, ideoque
mattatori nuncupantur;) In duabus ſpeciebus nigri coloris,
ſpatarum, & baculorum; Quartum locum occupat charta
continens figuram Regis; Quintum illa Equitis; Et ſextum
peditis;

peditis; Deindeque major numerus vincit minorem, unde ſeptimus vincit ſextum, & ſic ſucceſſive.

In aliis vero duabus rubri coloris, denariorum, & cupparum; Quartum locum occupat illa charta, quæ unicum continet numerum, vulgo *aſſe*; Quintum figura Regis; Sextum illa equitis; Septimum peditis: Et deinde, minor numerus vincit majorem, ideoque binus vincit ternum, & ſic ſucceſſive.

Incipiente autem ludere eo, qui manus potioritatem habet; Si omnes habeant de ea ſpecie, in illa reſpondere tenentur, atque major (juxta dictum ordinem) alias minores occupat, eaſque ad ſe trahit; Ubi vero quis careat ea ſpecie, tunc in ejus libito eſt, cum charta triumphatrice, licet infima, alias quamvis majores, ut ſupra, occupare, atque ad ſe trahere; Non tamen invitus cogitur, ſed de altera ſpecie dare poteſt, quæ tamen, quamvis dignior, vincitur ab inferiori, de qua laudatur.

Niſi primus luſor chartam triumphatricem exhibeat, cum tunc pernecesse oporteat, chartas pariter triumphatrices dare, ſive ſint inferiores, ſive ſuperiores, exceptis tribus privilegiatis, ac primi ordinis, *mattatori* dictis, obedire non obligatis, niſi inter ſeipſas, juxta præfatum earum ordinem; Quod ſcilicet *Spadiglia* tanquam prima nemini obedit; *Maniglia* vero tanquam ſecunda obedit ſolum primæ, Et *baſtus*, qui eſt tertius, obedit ſolum duabus ſuperioribus, non autem inferioribus.

Nimiumque rigoroſe in hoc ordine proceditur, adeout ille, qui controveniat, unamque ſpeciem pro altera tribuat, niſi re integra ſe retractet priuſquam, (ut dicitur) baſa cooperta ſit, ſevere puniatur, reponendo de proprio in dicto catino, ſeu vaſe, ubi repoſitum eſt ludi præmium, aliam æquivalentem ſummam; Eademque pœna quoque adjecta eſt habenti majorem, vel minorem numerum chartarum, quoties, re integra, & antequam alii proprias chartas videant, non detegatur error; Eademque pro ſtyli diverſitate, pœna incurritur pro aliis erroribus cognitis.

Ubi vero ille, qui eſt primus, dictam electionem non faciat, neque ludi opus aſſumere velit, id declarare debet cum verbis, & factis, Verbis ſcilicet, dicendo *paſſo*; Factis autem ponendo unum nummum in vaſe, ſeu maſſa prædicta, ideoque dictum jus optionis tranſmittitur ad ſecundum, eoque negligente, atque ſequuta, verbis & factis eadem declaratione, ad tertium, quod pariter negligente, ac ſolvente, reaſſumitur nova chartarum distributio, cum eodem circulo, uſquequo aliquis ludi opus aſſumat; Atque ita ex hujuſmodi contributione, ludi præmium, ſeu *poglia*, impinguari ſolet, atque magna effici.

Finis autem ludi eſt, quod ille, qui opus aſſumit, atque *l'Hombre* ſe declarat, tenetur majorem chartarum partem vincere, ſeu plures baſas facere, comparata tamen majori parte, non quidem comparatione omnium (ut in electionibus præſertim Eccleſiaſticis contingit) ſed comparatione partis minoris, ut receptum eſt in præſentationibus ad beneficia de jurepatronatus, aliiſque nominationibus, juxta diſtinctionem, de qua *ſub tit. de jurepatr. diſc. 61.* & in aliis, & tunc ſuum eſt præmium, quod eſt in maſſa.

Ideoque ex novem baſis, regulariter quinque habere debet pro victoria, quoties unus ex oppoſitoribus quatuor obtineat; Ubi vero unus tres, & alter duas, tunc, quatuor utpote conſtituentes majorem partem comparatione minoris, ei ſufficiunt ad victoriam.

Æqualitas vero, in luſore ſuccumbentiam producit, ideoque quod ſcilicet fiant tres baſæ per ſingulos, ſive quod oppoſitor faciat quatuor, ſicut ipſe luſor, tunc ſicuti in caſu victoriæ præmium obtinet, ita e converſo, per quandam ſpeciem pœnæ talionis, in caſu ſuccumbentiæ, ſolvit de proprio tantumdem, quod in caſu æqualitatis reponitur in eadem maſſa; Ubi vero unus ex oppoſitoribus eum vincat, etiam in numero, quia nempe majores faciat baſas, tunc pœna ſibi applicatur, eamque dicitur obtinere, ſeu vincere *di codiglio*.

Cum ea quoque differentia, inter caſum, in quo, ut ſupra ille, qui ludi opus aſſumit, imploret beneficium, quod dicitur, *del ſcarto*, & alterum, in quo, hoc beneficio neglecto, ludere profiteatur cum ſolis aleis, quas in manibus habet; Ut hoc ſecundo caſu, vincendo, non ſolum obtineat præmium in maſſa exiſtens, ſed etiam a ſingulis oppoſitoribus exigat novem, vel reſpective ſex nummos, primum præmium, ſeu *poglia* conſtituentes; E converſo autem in caſu ſuccumbentiæ, ſingulis de proprio tantumdem ſolvat, ultra id, quod ſolvendum eſt loco integri præmii quod eſt in catino.

Iſteque magis periculoſus ludendi modus, abſque dicto *ſcarti* beneficio, in eo privilegiatus eſt, quod inferior, qui ita ludere velit, præferatur primo, vel ſuperiori declaranti velle ludere cum d. beneficio; Optione tamen data illi, qui eum præcedat, in caſu hujuſmodi provocationis, faciendi idem ac præferri.

Stantibus autem adeo magnis prærogativis, quibus potitur *ſpadiglia*; Hinc ad pigros, vel timidos excitandos, vel coercendos, ex peculiari ludere volentium conventione, quandoque ſtatui ſolet, ut ille, ad quem d. charta obveniat, quamvis invitus, ludi opus aſſumere teneatur, atque incertæ aleæ *ſcarti* ſe exponere, & tunc dicitur ludi *colla ſpadiglia a forza*.

Iſta vero neceſſitas reſtringi ſolet ad aliquam moderatam ſummam, non autem ubi ſit nimium excedens; Iſtaque conventio dupliciter concipi ſolet; Primo ſcilicet, ſimpliciter, ac per viam præciſæ indefinitæ neceſſitatis, adeout ſi ille, qui habendo chartam in manibus, dictaque neceſſitate premitur, fingendo non habere, dicat *paſſo*, nummumque ſolvat, idemque faciant alii, quorum nemo ludi opus aſſumat; Tunc ipſe teneatur ſe declarare, atque nummi ſoluti reaſſumuntur, tanquam per ſpeciem omnimodæ retractationis ejus, quod geſtum eſt, unde catinus remanet in primævo ſtatu.

Quandoque vero licitum redditur præfatam obligationem habenti, alios ut ſupra invitare, & nummum ſolvere, nullo autem eligente, tunc pariter ſe declarare tenetur, atque opus aſſumere, abſque tali d. retractatione, vel reaſſumptione nummorum ſolutorum, qui propterea irretractabiliter remanent in maſſa, quam augent, & impinguant.

His autem, ita circa ludi naturam, ordinem, ac finem prænotatis; Cum tres nobiles viri (inter quos unus erat magnatum primarii ordinis) ita luderent, *colla ſpadiglia* 3
per forza, juxta dictum poſteriorem modum, obligatione tamen reſtricta infra ſex *poglias*, conſtituentes numerum 54. nummorum, vel ſingulatum; Ad iſtum vero Magnatem, qui manum habebat, obveniſſet *ſpadiglia* in ſtatu, quo maſſa adamuſſim conſtituebatur ex d. obligatoria ſumma, vel parum minus; Iſteque, ſolvendo nummum, ac fingendo eam non cadere, alios provocaſſet, qui pariter ſolverunt exinde effectum eſt, ut per hos tres nummos ita ſolutos, præmium, ſeu *poglia* adeo creverit, ut præfatam ſummam obligatoriam excederet.

Hinc proinde dubitari contingit, an ejus obligatio intraret necne, atque poſt magnam quæſtionem illi, qui ludo aſſiſtebant (qui *mirones* nuncupantur,) pro majori parte (altera nimium diſcrepante) eum obligatum declararunt; Quare ab aliis diverſum ſenſum habentibus, deſuper, non tanquam J. C. ſed tanquam ejuſdem ludi aliquam habens notitiam, & uſum de proprio voto, ut fieri ſolet expetitus.

Reſpondi, quod ubi obligatio habentis ſpadigliam, eſſet pura, & ſimplex, adeout ſibi non liceret fingere, alioſque 4
invitare, unde propterea fictione detecta, locus eſſet retractationi, ut ſupra; Tunc recte id procederet, cum ob retractationem ſolutionis indebite ſequutæ, maſſa, vel *poglia* remaneat in primævo ſtatu, perinde ac ſi actus intermedius ſequutus non eſſet; Secus autem in altero caſu; quoniam ita irretractabiliter conſtituta maſſa, vel *poglia* in eo majori ſtatu, impoſſibile eſt dicere, ut ſit minor, dum per dictam ſolutionem irretractabilem trium nummorum, ita tanquam per ſpeciem alluvionis, vel augmenti inſeparabilis a reliquo corpore, effecta eſt ſumma major, ac diverſa, neque dictum augmentum a reliquo diſtingui poteſt, minuſque ſtare in aere, & conſequenter intrat defectus extremorum habilium, qui impedit retrotractionem.

Ad id autem probandum (adhibendo terminos legales) deducebam axioma generale, ſuper quo multa jura cumulat Barboſ. *axiom.* 135. *n.* 8. quod nemini injuriam facit, nemineque lædit, qui ſuo jure utitur; Ac etiam ea, quæ ad materiam Text. *in l. altius, C. ſervit. & aqua*, habentur pluries *ſub tit. de ſerv. diſc.* 2. *& ſeqq.* quod non attenditur vicini conſequutivum præjudicium, ſed utilitas facientis.

Magis vero proxime deducebam ea, quæ habentur apud Franch. *dec.* 141. *cum concord.* deductis per Adden. ad eam; Quod ſcilicet, diſponente lege, vel Statuto, ut pro debito infra ſummam ſcutorum 150. appellatio ſuſpenſiva non intret; Si conventus pro iſta, vel minori ſumma, cum licitis dilationibus, ſeu cum aliis non improbatis cautelis, tandiu 5
cauſam protrahat, ut de tempore condemnationis, cum acceſſionibus interim decurſis, ſumma effecta ſit major, tunc Statutum non intrat, ſed appellationis beneficium competit; Quæſtione ſolum cadente, ubi victor illi augmento cedere velit, quod in hac facti ſpecie non intrat.

Iſtum vero dicebam eſſe quæſtionis caſum, ut ſcilicet quem-

quemadmodum ibi, non litis initium, ſed condemnationis tempus attendi debet, ita a ſimili, debeat iſto caſu attendi ſtatus præmii, ſeu *poglie*, non quando charta obligatoria obvenit, ſed quando (facto dicto legitimo circulo,) naſcitur, ſeu exerceri debet obligatio, tanquam ſubſidiaria, catenus arctativa, quatenus d. præcedens cautela non ſuffragetur.

Ideoque non ſubſiſtere dicebam fundamentum, cui (ut relatum fuit) innitebantur contrariam tenentes opinionem, quod ſcilicet ita eſſet conventioni fraudem facere; Id etenim recte procederet in dicto primo caſu, in quo obligatio ſit pura & ſimplex, unde de conſequenti d. ſimulatio ſit illicita, ideoque locus fiat retroractioni ejus, quod indebite geſtum eſt, perinde ac ſi ſequutum non eſſet.

Secus autem ubi id licitum ſit, ex dicto axiomate, quod fraudem facere non dicitur ille, qui ſuo jure utitur, atque cum cautelis a jure non improbatis propriam obligationem evadere conatur, ita principaliter agendo ad proprium commodum, non curato conſecutivo præjudicio, quod alteri reſultet, juxta dictam regulam generaliter deſumptam ex d. text. *in l. altius*, *C. de ſervit. & aqua*, ſuper æmulatione excludenda, ut non curetur alterius damnum, vel præjudicium conſecutivum, ſed attendatur utilitas utentis jure ſuo.

Hinc a ſimili habemus, quod en ipſo, quod naſcitur
6 puella deſcendens teſtatoris, acquirat jus dotationis ad bona fideicommiſſi, ex deductis *ſub tit. de dote*, *diſc.* 145. *& ſub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum*, *diſc.* 82. Sed quia hæc actio non eſt exercibilis, niſi prius ſequantur legitimæ nuptiæ, ac etiam conſtet de caſu ſubſidii; Hinc ſi poſſeſſor fideicommiſſi, legitime impediat hujus ſubſidiariæ actionis exercitium, ita & taliter quod re integra puellæ obveniant bona libera, ſeu alias res reducatur ad diverſum ſtatum, ob quem evitari valeat diſpoſitio *Auth. res quæ*, *C. commun. de legat.* nemini fraudem fecit, ſed ita evitavit hanc ſubſidiariam obligationem, cum ſimilibus.

In hac autem ludi materia, quando ſcilicet ille ſit licitus, vel illicitus, atque de luſorum pœnis, ac aliis, mul-
7 ta poſt antiquiores ab eis relatos, colligunt Farin. *q.* 109. per totum, & doctus amicus meus Pratus *tom.* 3. *diſcept.* 1. ubi de curioſa quæſtione in ludo ſcaccorum, idem Prat. in add. ad Paſchal. *de patr. poteſt. p.* 1. *cap.* 3. *verſ. Pulchrum eſt*, Chriſpolt. *de re militar. caſu* 30. Scannarol. *de viſit. carcer. lib.* 1. *§.* 13. *cap.* 4. Revert. *dec.* 423. ibique Marin. in addit. Dian. *p.* 7. *moral. tract.* 9.

Apud quos in ſpecie habetur, ut pro ludo nulla competat actio in judicio exercibilis, quamvis id, quod ex cauſa ludi debetur, in alium contractum converſum eſſet, ex deductis per Farin. *d. q.* 109. *p.* 6. *n.* 203. *cum ſeq.* & firmavit pluries Rota, præſertim apud Greg. *dec.* 47. & plenius, *dec.* 95. *p.* 5. *rec.* ubi de converſione in alium contractum; Ad quod plures dantur limitationes apud Thomat. *dec.* 20. Farinac. & Prat. *ubi ſup.* Et de jure privativo vendendi aleas luſorias habetur actum ſub *tit. de Regal. diſc.* 79. & 80. Scannarol. *loc. ſupr. cit.*

8 Percutiunt autem præmiſſa, *illum ludendi modum*, moderniorem quidem, ſed magis gratum, ac receptum, qui per tres fiat; Duo autem alii adſunt modi, cum quibus iſte ludus nuncupatus *Hombre* exercetur; Primus antiquior juxta primævam inventionem, ſeu introductionem, qui per quatuor exercebatur, unde propterea iſte novus modus trinus ad differentiam antiqui *Renegande* vulgo nuncupatur; Et alter moderníor, qui per quinque exercetur vulgo *Quintilio* appellatus, ſed inane opus videtur eorum modos deſcribere, cum eorum uſus nimium rarus, ac pene abolitus videatur, dictuſque, ut ſupra deſcriptus inter nobiles magis uſu receptus habeatur.

ANNOT. AD DISC. XLIX.

Ludus de quo agitur in præſenti diſcurſu, deſcriptus fuit ab eodemmet Auctore etiam materno idiomate, ut in libercul o Intitulato *giuoco dell' ombre*, in quo aliæ quæſtiones deſuper cadentes enucleatæ fuerunt.

De variis annotationibus generalibus, vel remiſſionibus ad hanc materiam alienationum, & contractuum, ac pactorum; Et præſertim de tranſactione, ejuſque materia.

S U M M A R I U M.

1 *Frequens eſt materia, ſed quare raræ ſint annotationes.*
2 *De locis in quibus de contractibus nominatis agatur.*
3 *De tribus eſſentialibus requiſitis tranſactionis.*
4 *Tranſactio non datur in re clara.*
5 *Minuſque poſt rem judicatam, & n.* 19.
6 *Exigit commodum reciprocum hinc inde.*
7 *Quod rarum ſit ex hoc capite tranſactionem annullari, & de ratione.*
8 *Litis timor ſufficit.*
9 *Et qualis qualis dubietas, etiam dictum unius Doctoris, & n.* 23.
10 *In Curia de facili tollitur res judicata per viam reſtitutionis in integrum.*
11 *Ideo non verificatur concluſio, de qua n.* 5.
12 *Pro commodo ſufficit receſſus a lite.*
13 *In tranſactione intrat læſio.*
14 *Per hanc viam facilius reſcinditur.*
15 *Difficultas circa requiſita, de quibus num.* 3. *cadit ubi adeſt intereſſe tertii.*
16 *Tranſactio facta per Prælatum, vel Rectorem Eccleſiæ, an obliget ſucceſſorem.*
17 *Quid in juribus Regalibus.*
18 *Et quid in feudis.*
19 *Et in majoribus Hiſpaniæ.*
20 *De diſtinctione, cum qua proceditur in fideicommiſſis, an obligetur ſucceſſor.*
21 *De alia ſpecie tranſactionis in fideicommiſſis claris, & ſine lite.*
22 *Et de emphyteuſi.*
23 *De concluſione, de qua n.* 9.
24 *An debitor tranſigat in præjudicium creditorum.*
25 *An mulier ſuper bonis liberis, in eorum defectum agat ad fideicommiſſaria.*
26 *Tranſactio extinguit omnia jura.*
27 *Intelligitur de iis, quæ erant in lite, & quando capiat etiam alia.*
28 *De aliis ad materiam remiſſive, & præſertim, an tranſigens audiatur, non reſtituto quod accepit.*
29 *De materia alienationis.*
30 *Et de facultate alienandi.*
31 *De pacto quota litis.*
32 *De illo ſuper hereditate, vel ſucceſſione.*
33 *De præjudicialibus matrimonio.*
34 *De obligationibus ad Religionem.*
35 *De ſimoniacis.*
36 *An pactum nudum pariat actionem.*
37 *An pacta prohibita vitient, vel vitientur.*
38 *De ſtocchis & civantiis.*

D I S C. L.

Nil frequentius tractat, quam contractuum, ac pactorum, & alienationum controverſias, adeout, quilibet longe infra mediocritatem cauſidicus, volumina deſuper edere valeat, & tamen, vix modicus forenſium quæſtionum numerus in unum collectus haberi poteſt; Vel quia omnis circumferatur ſuper eiſdem articulis, & concluſionibus, unde eſſet eorundem repetitio ſuperflua; Vel quia materia varias habeat ſedes, pro contractuum, ac pactorum, & alienationum diverſa natura, & qualitate; Sub hoc etenim genere cadunt, emptio, & venditio, locatio & conductio, feudum, emphyteuſis, donatio, & aliæ contractuum ſpecies, quæ ſuas particulares habent ſedes. 1 2

Prout alienationum plures quæſtiones, in feudali præſertim, ac fideicommiſſaria tractatione cadunt; Idemque potiſſimum contingit in tranſactionibus, adeo frequenter in foro tractatis, ſub diverſis tamen ſedibus cadentibus; Ideoque ad aliquam materiæ notitiam, ultra ea, quæ *hoc tit.* adnotata habentur.

Quatenus ad tranſactionem præſertim pertinet, plures, & frequentes in ejus materia audiuntur quæſtiones, quæ tamen ad infraſcriptas reſtringi videntur.

Primo ſcilicet diſputari ſolet ſuper tranſactionis tribus neceſſariis, ac eſſentialibus requiſitis, litis, dubii, & reciproci emolumenti. Non datur enim tranſactio ſine lite, adeout iſta debeat eſſe vera, & ſincera, non autem affectata, vel aſſerta, ſeu conficta ad text. *in l.* 1. *ff. de tranſaction. cum ibi notat. cum concord.* per Surd. *deciſ.* 132. *numero* 20. & *deciſ.* 185. *numero* 9. & 10. Rota apud Merlin. *de-* 3

ciſ.

diſ. 621. repetit. dec. 271. num. 22. part. 6. recent. & frequenter.

4 Prout non datur in re clara, ideoque requirit probabile dubium, ex allegatis, & bene in Bonon. *nullitatis con-*
5 *cordia 12. Junii 1645.* coram Cerro: Et de conſequenti non intrat ubi cauſa finita eſt per rem judicatam, *dict. l. 1. ff. de tranſact. leg. ſi cauſa cognita, C. de eod. tit.* Rom. *conſ. 304. num. 7.* Rot. *dicta dec. 21.* Merlin. *alias dec. 337. n. 12. part. 5. recent. & ſæpius,*

6 Et demum exigit reciprocum commodum, ſeu emolumentum, ut ſcilicet aliquid hinc inde detur, vel remittatur, alias, ubi quis nihil obtinet, alter vero totum id, quod ex litis eventu ſperare poſſet, tunc dicitur tranſactio leonina, & conſequenter nullius roboris, etiam quoad ipſosmet tranſigentes, eorumque hæredes, vel cauſam habentes, ut apud Carill. *dec. 279. n. 1. in dict. Bonon. nullitatis concordia 12. Junii 1645.* coram Cerro; ideoque, cum ſit jus principum abſolutum.

Rari autem ſunt caſus, in quibus ex his defectibus
7 quoad ipſosmet tranſigentes, vel habentes cauſam ab eis, tranſactiones annullentur, cum dicta requiſita regulariter vera, ob limitationes, vel declarationes ita traditus, quoties admixtum non eſt intereſſe tertii independentis, cujus reſpectu de his quæri ſolet, illa quodammodo idealiter remanere videantur.

Siquidem quoad primum litis, receptum eſt, ejus habi-
8 tualem exiſtentiam, ſeu ejuſdem futuræ timorem ſufficere, ex deductis apud Buratt. & add. *dec. 280.* Cavaler. *dec. 407. n. 7. dec. 161. n. 5. par. 7. rec. & pluries.*

9 Atque circa dubietatem, pariter ad effectum, (ceſſante ſcilicet mixtura tertii,) & inter ipſos tranſigentes, receptum eſt, eam ſufficere talem qualem, adeout etiam, vel dictum, vel opinio unius Doctoris attendatur, juxta deciſiones deductas *ſub tit. de emphyt. diſc. 52. & de fideicomm. diſc. 173. & ſeqq*

Cumque, ut pluries *hoc eodem tit.* ac fere in omnibus advertitur, & præſertim in ſua propria materia *ſub tit. de judiciis*, res judicata, vel tres conformes, ad quamdam cæremoniam, ſeu formalitatem, præſertim in Rota, & Cu-
10 ria Romana redacta videantur, adeout ex prætextu injuſtitiæ quamvis non notoriæ, ſed ordinariæ, & ſimplicis, nimium de facili, adverſus rem judicatam jamdiu obſervatam, reſpondeatur, ut inter quamplura exempla, patet ex illo, de quo *in Nolana beneficii 2. Decembris 1669. & 27. Januarii* 1670. coram Vicecomite, ubi de reſtitutione in integrum adverſus rem judicatam Rotalem cor. Seraphino de anno 1599. & ſic poſt pacificam obſervantiam annorum 70. de quo caſu habetur in ſupplemento *ſub tit. de benefic.* cum aliis caſibus, de quibus in dicta ſua ſede *ſub tit. de judic.* ubi etiam de aliis ſuper facili infirmatione trium conformium Rotalium executioni etiam demandatarum, ut præſertim liquet ex cauſa, de qua *ſub tit. de fideic. diſc. 179.*
11 hinc proinde non de facili verificabilis eſt iſte defectus ceſſantis dubietatis, vel rei judicatæ.

Et quoad reciprocum commodum, quandoque dictum eſt, illud verificari in eo commodo, quod reportatur per seceſſum a lite, & aliquarum expenſarum remiſſionem, quamvis id, quod ſub lite erat, totum ab altero obtineatur, ut apud Rojas *dec. 437. num. 5. & dec. 477. n. 6.* apud
12 Merl. *dec. 163.* per totum, in quibus concordantes.

E converſo autem iſta relaxatio hujuſmodi requiſitorum in Curia, compenſata remanet cum opinione, apud alios
13 nimis controverſa, de facili admittendi læſionem in iſto contractu tranſactionis, juxta terminos textus *in l. 2. Cod. de reſcind. vendit.* cum eadem diſtinctione inter læſionem enormem, & enormiſſimam, ut primo caſu intret reſciſſio, cum optione ejus, contra quem intentatur, vel reſtituendi, vel ſupplendi juſtum pretium, cum lucro fructuum medii temporis; In altero autem læſionis enormiſſimæ, utpote redolentis dolum præſumptum, intret nullitas adimens dictum optionis beneficium, obligatoria quoque ad reſtitutionem fructuum, ex eis, quæ habentur *ſub titul. de empt. & venditione*, præſertim *in Romana tranſactionis, diſc. 27. & in aliis.*

Ideoque id, quod non de facili reſultat per dictam viam
14 deficientium requiſitorum, reſultare ſolet per iſtam viam enormiſſimæ læſionis, ad cujus effectum inſpicitur de majori, vel minori dubietate, & an emolumentum ſit proportionatum æſtimationi dubii, ſeu incerti eventus litis.

15 Majores autem, ac frequentiores controverſiæ, in iſta tranſactionis materia, eſſe ſolent, ubi admixtum eſt intereſſe tertii venientis independenter ab ipſis tranſigentibus, quorum facto non obligetur, adeout ſibi non obſtet regula textus *in l. cum a matre, C. de rei vendic. & l. vendicantem, ff. de evict.* an ſcilicet illi præjudicet, ſeu eum obliget ad obſervantiam.

Id autem plures habet caſus diverſos, in quibus diverſimode reſpondendum eſt, ideoque certa, & determinata regula generalis deſuper tradi non poteſt, ſed pendet determinatio a qualitate, vel jure tertii, de cujus obligatione, vel præjudicio agatur.

Primus autem caſus eſt, ſucceſſoris in Prælatura, 16
vel beneficio eccleſiaſtico, an iſte teneatur tranſactioni præceſſoris, vel potius ea remaneat perſonalis. Cumque in hoc, ultra requiſitum bonæ fidei, de quo infra, in fideicommiſſario, vel altero circa tranſactionem ſuper bonis, vel juribus indifferentibus, ad effectum obligationis ſucceſſorum, requiratur etiam copulative ſolemnitas beneplaciti Apoſtolici ad limites *Extrav. Ambitioſæ, de reb. eccleſ. non alienat.* Vel pro bonorum, ſeu jurium qualitate, auctoritatis Ordinarii cum aliis ad limites juris communis, cum hodie extra controverſiam ſit tranſactionem venire ſub prohibita alienatione, ex deductis *ſupra, diſcurſ. 1.* & in aliis pluries, *& ſub titul. de juriſdict. diſc. 24.* Hinc proinde, cum copulative requirantur ſolemnitas, & cauſa, adeout unum ſine altero non ſufficiat, nil refert, an concordia optima fide inita ſit, ubi deficiat ſolemnitas, quæ e converſo cauſam non ſupplet, ſed hoc non reſultat a poteſtate tranſigentis, ſed a qualitate bonorum, & jurium ſuper quibus eſt tranſactum

Alter caſus eſt præcedenti ſimilis, ubi agatur de Rega- 17
libus, vel aliis, quæ nullatenus in commercio ſint abſque Papæ, vel alterius Principis reſpective beneplacito, ut ſunt beneficia, & penſiones eccleſiaſticæ, officia, & alia jura Regalia, in privato commercio non exiſtentia, quoniam ubi agatur de imprimendo jus in re, vel ad rem, adeout contractus percutiat ipſius rei, vel juris ſubſtantiam, nil refert adeſſe cauſam, ſi copulative ſolemnitas non adeſt, ex pluries deductis in ſuis reſpective materiis *ſub tit. de benef.* & ſub altero *de penſionibus*, ac ſub altero *de Regalib.* Ideo idem procedit.

Tertius eſt caſus in feudis veris, & propriis pacti, &
providentiæ, in quibus ſucceſſor veniat jure proprio inde- 18
pendenter a feudatario tranſigente, & de hoc habetur actum *ſub tit. de feudis diſc. 49.* ubi de diſtinctione inter feuda Regnorum utriuſque Siciliæ, ob eorum peculiares leges, ob quas, juſta cauſa ſine aſſenſu non ſufficit, quamvis admiſtam habeant hæreditariam qualitatem, & terminos juris communis feudorum, ex ibi deductis.

Quartus eſt in majoratibus, ac primogeniis, & fideicommiſſis, in quibus apud antiquiores aliqua dignoſcitur diſcrepantia opinionum, an tranſactio inita per
gravatum, vel poſſeſſorem afficiat ſucceſſorem jure ſuo ve- 19
nientem. Hodie vero, exceptis majoratibus Hiſpaniæ, in quibus, vel ex peculiaribus legibus, vel ex recepto ſtylo, indefinite recepta eſt negativa abſque Regia facultate, adeout parificari videantur feudis dictorum Regnorum utriuſque Siciliæ; In reliquis jure communi regulandis, adeout particulare obſtaculum non accedat, deciſio pendet a bona, vel mala fide, ut in caſu bonæ
fidei afficiat ſucceſſorem, ſecus autem e converſo; Unius 20
autem, vel alterius fidei qualitas pendet ab ipſius litis dubietate ex iis, quæ habentur pluries in ſua materia *ſub tit. de fideicommiſſis*, præſertim *diſc. 173. & ſeq. & d. diſc. 49. de feud.*

Aliaque in hac fideicommiſſaria materia datur impro-
priæ tranſactionis ſpecies etiam ſine lite, ſuper futura ſci- 21
licet incerta ſpe, ita tanquam per emptionem, & venditionem jactus retis, vel incertæ aleæ in tranſactionem deducta pro certo prætio de præſenti, juxta caſum, de quo agitur *eod. tit. de fideic. diſc. 94.* ubi de eadem diſtinctione bonæ, vel malæ fidei, & an colluſiva alienatio ſub hoc tranſactionis pallio veletur.

Idemque ea eadem ratione pariformiter procedit in tran-
ſactione, quæ fiat ſuper bonis emphyteuticis pacti, & pro- 22
videntiæ, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de emphyteuſi, diſcurſ. 52.* Ubi, ac etiam locis citatis *ſub tit. de fideicommiſſis*
advertitur, quod licet quandoque in hac ſpecie tranſactionis 23
adhibita fuerit ſupra inſinuata declaratio, ut quaſi qualis dubietas ſufficiat, etiam quæ ex dicto, vel opinione unius Doctoris reſultat; Attamen id erroneum eſt, quoniam; Aliud eſt agere de dubietate, ad effectum inducendi validitatem tran-

tranſactionis inter ipſosmet tranſigentes, & ne dici valeat, eam prodiiſſe in re clara; Aliud vero eſt conſiderare probabilem dubietatem pro iſta bona fide inducenda, quodque recompenſa congrua ſit, habita ratione incerti eventus, adeout actus, utilis, ac prudens, etiam pro ſucceſſoribus ita geſtus videatur, & conſequenter clarus error eſt iſtos terminos confundere.

Tertii intereſſati ad hunc effectum eodem jure dicuntur creditores tranſigentis, an ſcilicet quemadmodum debitor in præjudicium creditorum jura quæſita, & ſibi competentia remittere non poteſt, ita neque tranſigere valeat, & de hoc habetur actum in ſua materia *ſub tit. de credito*.

Ac etiam, tertii nomine venit fideicommiſſum, ex quo in ſubſidium bonorum liberorum dos conſtituenda, vel reſtituenda extrahi poteſt, ad terminos textus *in authent. res que, Cod. commun. delegat.* an ſcilicet quemadmodum mulier remittere non poteſt, vel nolle quærere bona libera, ita ſuper eis tranſigere valeat, necne, de quo habetur actum in ſua materia *ſub tit. de dote, diſc.* 145. cum ſimilibus, quibus eædem congruunt rationes.

Altera quoque ſatis frequens quæſtio in hac tranſactionis materia cadere ſolet ſuper comprehenſione bonorum, ac jurium; Quamvis enim tranſactionis natura ſit extinguere omnia priora jura, & actiones, omniaque acta, adeout alia non remaneat actio niſi agendi ad ejus obſervantiam, & executionem *cap.* 1. *de tranſact. cum concord.* per Mant. *de tacit. lib.* 26. *tit.* 7. *num.* 4. Gregor. & Adden. *dec.* 216. *n.* 2. *& dec.* 286. *n.* 6. Burat. *dec.* 264. *n.* 7. *& frequenter*, adeo ut ſit principium abſolutum, ac præſupponendum.

Attamen id intelligitur de bonis, & juribus, quæ erant in lite, non autem de aliis, ex deductis præſertim *ſub tit. de feud. diſc.* 47. & alibi frequenter.

Verum licet iſta regula certa ſit, adhuc tamen certa, & recepta eſt limitatio, ubi tranſactio per verba generalia, & effrænata concepta ſit, ut tunc capiat etiam ea, quæ ſunt extra litem; Ita tamen quod iſtorum reſpectu non dicatur vera tranſactio, ſed potius condonatio, vel pactum de non petendo. Unde propterea quæſtio eſt potius facti, quam juris, ſuper verborum, ſeu clauſularum formula & amplitudine, pro hujuſmodi operatione inducenda, necne, in quo tamen, juxta generalem naturam quæſtionum facti, & voluntatis, certa, & determinata regula dari non poteſt, ſed in ſingulis caſibus particularis deciſio pendet a circumſtantiis; Licet enim generalis diſtinctio ſit an pars proœmialis ad certam tranſigendi cauſam reſtricta ſit, necne, ut primo caſu, clauſulæ, & verba quantumvis ampla ſtent ſummulative, ſeu conſequutive, & ultra non operentur, ſecus autem in altera; Attamen hæc eſt nuda juris præſumptio, quæ ex contraria probatione vel fortioribus præſumptionibus tollitur, ex iis, quæ habentur in hac materia deducta pluries alibi, præſertim *ſub tit. de feudis, diſcurſu* 47.

Pleraque alia ſub hoc tranſactionis contractu cadunt, quæ colligere profeſſus eſt Valeron. *in peculiari tract. de tranſact.* Ubi etiam de præmiſſis, & præſertim ad materiam text. *in leg. ſi diverſa, Cod. de tranſact.* an ſcilicet, & quando poſſit quis audiri non facta reſtitutione ejus, quod accepit, de quo apud Gregor. addeo. *dec.* 371. 358. *&* 418. *dec.* 124. n. 25. *part.* 10. *recent.* & frequenter in aliis, ac habetur *ſub tit. de judiciis* ſuper puncto, an, & quando id impediat ingreſſum judicii.

Eadem materia text. *in leg. de his. ff. de tranſact.* habetur *ſub tit. de renunc.* Quodque aliquid obtinens jure tranſactionis, non dicatur obtinens jure novo, neque tranſigentem agnoſcat in auctorem, ſed jure ſuo primævo tamquam per remotionem obſtaculi, eſt nimium frequens, ac receptā concluſio, de qua in omni fere materia.

29 Quo vero ad alienationem in genere, circa illius prohibitionem in bonis Eccleſiæ, ac pupillorum, minorum, ſeu communitatum, habetur in præcedentibus *hoc eod. titul.* In ſecundis autem, ac Regalibus, & emphyteuſi, & fideicommiſſis, habetur in ſuis reſpective titulis; Et præſertim in hoc ultimo *de fideicommiſſis* habetur de facultate alienandi, ſi concesſa in vita, competat in morte; Sive ad exerci-

30 tium deducta dicatur per ſimplicem inſtitutionem hæredis, vel aliam genericam diſpoſitionem, ut præſertim *dict. tit.*

31 *diſc.* 58. Quo vero ad pacta; De illo quotæ litis agitur *ſub tit. de judiciis*; Et de pactis ſuper hæreditate, vel ſucceſ-

32 ſione viventis *ſub tit. de ſucceſſ. ac ſub d. tit. de fideicomm. diſc.* 141. Et de pactis reſtringentibus matrimonii liberta-

33 tem *ſub tit. de matrim. & ſub tit. de uſur. diſc.* 36. Et de oblationibus ad profeſſionem *ſub titul. de Regal.* Et de pa-

ctis ſimoniacis in beneficiis, & penſionibus ſub utroque *tit. de beneficiis, & penſionibus*, cum ſimilibus, de quibus 34

fere in omnibus titulis, ſeu materiis, & præſertim *ſub tit.* 35

de credito, ubi præſertim, an & quando pactum nudum producat obligationem, & actionem; Et de pactis prohi- 36

bitis, an & quando vitient, vel vitientur, habetur *ſub tit. de cenſibus*, & ſub altero *de feudis* in propoſito reſutationis, 37

cum ſimilibus, cum quibus ſparſim pro contingentium caſuum opportunitate in ſuis reſpective materiis.

De illis contractibus illicitis, qui vulgo dicuntur *ſtocchi, barocchi, & civanzia*, raro foros agit, adeout occaſio adhuc non præbuerit id formiter diſputare, quamvis in praxi de facto illi ſint nimium frequentes, atque de eis deberet frequenter agi in foro criminali, hujuſmodi creditores ſevere puniendo; Et de his agitur apud Fenzon. *ad Statutum Urbis* 153. per quod ſtatutum hujuſmodi contractus improbantur. 38

ANNOT. AD DISC. L.

AD materiam tranſactionis ultra deducta in præſenti diſcurſu generali videri poterunt deducta *in ſupplemento, hoc eod. tit. diſc.* 70. in quo agitur de perfectione, ac probatione tranſactionis, adeout effectum ſortiri debeat.

ROMANA MODERATIONIS MONITORII,

PRO RECTORE ECCLESIÆ N.

Diſcurſus in congreſſu pro directione.

De pœnis contentis in *Extravag. Ambitioſæ* pro alienatione bonorum Eccleſiæ, quando incurrantur, & locum habeant, necne.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *An ob invalidam alienationem procedi poſſit criminaliter.*
3 *Ad effectum pœnarum requiritur dolus, & malitia.*
4 *Aliud eſt agere de nullitate actus, & aliud de pœnis.*
5 *Bona concedi ſolita poſſunt concedi.*
6 *Reſervatio beneplaciti, an excuſet.*
7 *De differentia quoad pœnarum ſpeciem.*
8 *Retractatio alienationis re integra excuſat.*
9 *Utilitas etiam excuſat.*
10 *An & quando diſpoſitio* Extravag. *intret in pecunia deſtinata inveſtimento.*

D I S C. LI.

COnceſſa per Rectorem domo in emphyteuſim ad tertiam generationem cum reſervatione beneplaciti Apoſtolici; Cum ante ejus impetrationem ſequuta traditione, conceſſionarius notabiliter domum melioraſſet, cum impenſa ſcutorum mille, & ultra, interim vero ſequuta eſſet teſtitutio ſortia ejuſdem Eccleſiæ; Hinc Rector judicavit magis expedire, hanc pecuniam erogare in refectione dictorum melioramentorum, atque reaſſumere domum, quæ ob dicta melioramenta majorem notabilem fructum producebat; Ideoque cum res eſſet integra, atque conceſſionarius hanc pœnitentiam impedire non poſſet, concorditer eam ceſſit, refectione impenſæ contentus; Ad aliquod vero tempus contra Rectorem porrecta fuit coram Vicario accuſatio, vel denunciatio de contraventione *Extravag. Ambitioſæ* ob dictam alienationem; Ac etiam quod ſtudioſe, & colluſive in cauſam dictorum melioramentorum ſolviſſet majorem ſummam, quam revera importarent, affectando a perito quandam alteratam æſtimationem. Ideoque ſibi tranſmiſſum fuit monitorium, ſive inquiſitio, cum comminatione pœnarum contentarum in eadem *Extravaganti*, confiſcationis nempe, & privationis beneficii. Quare convocato per Rectorem congreſſu quorumdam Curialium vacantium negotiis criminalibus juxta profeſſionum, ſeu claſſium diſtinctionem inſinuatam *diſc.* 46. *in relatione Curiæ*, optavit, ut ego quoque, quamvis ab hujuſmodi negotiis prorſus alienus, tamquam amicus potius, quam tamquam Advocatus in eo intervenirem. 1

In iſto itaque congreſſu, concludebant Criminaliſtæ inſiſtendum eſſe in monitorii moderatione tam circa citationem 2

ad comparendum perſonaliter, quam circa dictatum pœnarum comminationem exceſſivam; Unde duplex adeſſet gravamen, Unum ſcilicet ad comparendum perſonaliter, quoniam cum dictæ pœnæ conſiſtant in cenſuria, & in privatione beneficii, idcirco ad hunc effectum comparendi per Procuratorem, civilis potius, quam criminalis, naturam, vel ſpeciem cauſa habere diceretur, quam etiam quod ſtante retractatione alienationis re integra, non eſſet locus pœnis, ideoque comparendum eſſet per Procuratorem, atque inſtandum pro remiſſione cauſæ Judici civili.

Laudandum diſcurſum, utpote juridicum, beneque fundatum, dicebam tamen timendum potius malum, quam ſperandum eſſe bonum eventum, ut revera exitus docuit; Ac propterea cuidam gratioſo temperamento acquieſcere opus fuit; Non quod ab eis deductæ propoſitiones, de quibus infra, non eſſent veræ, & juridicæ, ſed ex eo quod lateret anguis in herba, quod ſcilicet artificioſe comminatæ eſſent pœnæ minores, ut alliceretur citatus ad comparendum, ad effectum habendi illum in manibus, deindeque agendi cauſam vere ac magis criminalem prætenſi implicitis furti, & uſurpationis capitalis ſub falſo, & alterato colore melioramentorum in majori ſumma, quatenus prætenſa fraus, & colluſio juſtificaretur, cum illa poſita delictum criminaliter punibile efficeretur; Quamviſetenim id conſtanter per Actorem negaretur, quodque in bona fide verſatus eſſet, unde variatio valoris dictorum melioramentorum proveniret, vel a fraude periti colludentis cum eo, cui melioramentorum refectio facienda erat; Vel probabilius ab illa nimia judiciorum varietate inter hujuſmodi Peritos, & Æſtimatores, quam quotidiana praxis docet, ex relatis *diſc.* 33. *de judic.* atque ob ejus probitatem ejus aſſertio nimium probabilis videretur: adhuc tamen id caderet in deſenſionibus, ſed non tolleret curſum cauſæ in criminalibus.

Quatenus itaque pertinet ad pœnas in *dicta Extravag.* contentas pro actu alienationis concurrebant in ſenſu aliorum, ut illæ non intrarent, quodque ſecluſo dicto alio de-
3 licto per Fiſcum prætenſo, in reliquis timendum non eſſet, quoniam ad effectum pœnarum requiruntur dolus, contemptus, & temeritas ob illud verbum *præſumpſerit*, quod Conſtitutio Apoſtolica adhibet juxta celebrem, ac receptam doctrinam Zabarel. *in clem.* 1. *de priv. n.* 42. Navar. Quarant. Azor. Reginald. Garzias, Manric. Ricc. & alii, quos in ſpecie refert Vermigl. *conſ.* 182. *n.* 2. *& conſ.* 183. *n. fin.* ubi agit de Patribus Congregationis Oratorii imputatis de incurſu cenſurarum ex eo quod Eccleſiæ domum demolierint, ut Sacriſtiam conſtruerent.

Aliud enim eſt nullitas actus ad effectus, de quibus ſupra *diſc.* 1. *& ſeqq.* Aliud vero incurſus pœnarum, qui nimium raro, ac pene nunquam ad praxim deducitur, ut advertitur *eodem diſc.* 1. *n.* 99. ipſeque uſus comprobat, quoniam quæ-
4 libet cauſa, quamvis non apta ad ſubſtinendum actum, qui propterea adhuc invalidus, vel retractabilis remaneat, excuſat a dolo, & temeritate requiſitis pro incurſu pœnarum.
5 Plura vero in hac facti ſpecie concurrebant hunc incurſum excuſantia, quamvis etiam ſingulariter conſideranda eſſent, multo magis ſi ea ſimul juncta conſiderentur; Primo nempe quia ſupponebatur quod eſſet res concedi ſolita, ideoque non caderet ſub dictæ *Extravag.* prohibitione, *ut eod. diſc.* 1. *n.* 130. & alibi pluries; Quidquid enim eſſet, an verificarentur illa requiſita, quæ deſuper deſiderantur, de quibus ſupra *eod. diſc.* 1. *n.* 131. ad effectum validitatis actus, attamen ad hunc effectum ſufficit nudum factum, quod res eſſet ſolita concedi, ut juſtam habuerit cauſam credendi fieri potuiſſe.

Secundo quia fuit expreſſe reſervatum beneplacitum Apoſtolicum ex relatis per Gonzal. *ad reg.* 8. *gl.* a. *n.* 80. Quamviſetenim in materia feudali, vel emphyteutica, & ſimili ad effectum pœnæ caducitatis diſtingui ſoleat, an deventum ſit ad traditionem de facto, quaſi quod iſto caſu reſer-
6 vatio non proſit, utpote contraria de facto, cum alias eſſet eludere legem, quæ verbis potius quam rebus impoſita diceretur, ut advertitur *ſub tit. de Feud. de Emphyt. & ſub tit. de Donat. diſc.* 61. ac etiam *ſub tit. de fideicomm. & alibi.*

Quod tamen neque ita generaliter intelligendum eſt, adeout in iſto etiam aſſumpto intret conſuetus, ac pluries inculcatus error procedendi cum generalitatibus, cum verius deciſio pendeat ex ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis bonam, vel malam fidem, ac fraudem, & affectationem redolentibus, vel reſpective excludentibus.

Attamen magna conſtituenda videtur differentia inter caſum, in quo agatur de pœnali caducitate, ab eo jure,
7 quod contraveniens ex alterius libertate, & beneficio obtineat, ut illud ad ipſum concedentem redeat, vel tranſeat ad alterum ab eodem concedente vocatum, ut contingit in feudo, vel emphyteuſi, ſive fideicommiſſo, aut donatione cauſativa, & ſimilibus; Et alterum caſum, in quo incurratur pœna proprii corporis, vel animæ afflictiva, & jactura propriorum bonorum, vel jurium, quæ jam ex diverſis titulis obtinerentur; Priori etenim caſu revera, & ſpectato principio videtur potius omiſſio lucri, & emolumenti, adeout, licet veniat quoque ſub nomine pœnæ, qualem importat omnis privatio juris jam quæſiti, ad differentiam conditionis impedientis jus quærendum; Attamen non eſt pœna formalis damnificativa de proprio, ut eſt in altero caſu, in quo vere, & proprie agitur de damno vitando juxta diſtinctiones, de quibus in frequenter allegatis *diſcurſibus* 73. *de Teſtam. diſc.* 154. *de fideicomm. & diſc.* 14. *de matrim. & in aliis.*

Et tamen, etiam priori in caſu requiruntur dolus, & malitia in faciendo, & qui ob ipſum actum raro ad praxim deducuntur pro iſtius effectus productione, quoties non accedat perſeverantia, juxta ea, quæ habentur *diſc.* 157. *Fideicomm. & in Romana Primogenitura de Ceſarinis, eod. tit. in ſupplemento, diſc.* 201. & alibi, multo magis in altero caſu, & ad alium longe majorem, ac duriorem effectum.

Tertio clarius ob retractationem ſubſequutam re integra, & priuſquam accuſatori, aut Fiſco, vel alteri aliquod jus 8
quæſitum dici valeat, cum illa pœnitentia, aut retractatio, vel arguat bonam fidem ab initio, vel abluat maculam contractam juxta *conſil.* 34. Butr. cum generaliter collectis per Grat. *diſcept.* 202. *n.* 26. *& ſeqq.* Cenc. *de cenſ. quæſt.* 19. *n.* 6. Et in ſpecie Navar. *conſ.* 18. *de reb. Eccleſ. non alien. cum concordantibus*, per Barboſ. *de Paroch. cap.* 13. *n.* 41.

Et quarto quia ſpectato effectu actus fuit prudenter initus cum magna Eccleſiæ utilitate, quæ principaliter in hac materia attenditur, adeout quamvis ad validitatem actus illa ſola non ſufficiat, niſi copulative concurrat ſolemnitas hodie conſiſtens in beneplacito Apoſtolico, quia ſic lex præ- 9
cipit; Attamen ubi illud accedat, adeout fiat obedientia legi, non curentur illa obreptionis, & ſubreptionis, vel ſimilia vitia, quæ in aliis gratiis, & litteris Apoſtolicis attendi ſolent, quoties adimpleatur iſte finis, ut advertitur ſupra, *d. diſc.* 1. *n.* 55. & in aliis; Ideoque ubi Eccleſiæ utile negotium geratur, id redolet bonam fidem, & excludit dolum, & malitiam, ſine quibus hujuſmodi gravium pœnarum incurſus non eſt admittendus, niſi conſtet quod negligere hanc ſolemnitatem provenerit ex poſitivo contemptu legis, & Sedis Apoſtolicæ, quod nimium raro, ac forte nunquam inter Catholicos Eccleſiaſticos præſertim citra montes, multo magis in ipſamet Urbe dici poteſt verificabile.

Quo vero ad alteram objectionem erogationis pecuniæ obventæ a redemptione Cenſus, quæ utpote deſtinata in ve-
ſtimento habet ſpeciem rei ſtabilis, & cadit ſub diſpoſitio- 10
ne *Extravagantis*, duas dicebam adaptari poſſe reſponſiones; Primo nempe quod iſtæ alienationes improprie cadunt in iis, quæ non ſint vere ſtabilia, in quibus practicetur naturalis, & actualis abdicatio dominii ab Eccleſia, & tranſlatio in alterum; Quamvis ex magis recepta ejuſdem *Extravagantis* extenſione, vel interpretatione, illa quoque procedat ad effectus civiles nullitatis actus, ac etiam refectionis ejus, quod intereſt, non tamen idem dicendum eſt ad iſtos effectus pœnales, ad quos lex ſcripta rigoroſe intelligenda eſt ad limites verborum; Et per conſequens cum ipſa loquatur de ſtabilibus, intelligenda veniat de iis quæ ſint talia per veritatem, non autem per fictionem, quoties non agatur de illis juribus, quæ magis quam ſtabilia æſtimantur, atque habere expedit, ut ſunt juriſdictiones, & præeminentiæ juxta caſum, de quo *diſc.* 24. *de juriſdict. & alterum, de quo diſc.* 11. *de præemin.* cum ſimilibus.

Et ſecundo, quoniam prohibitum eſt quidem Rectori, vel Adminiſtratori Eccleſiæ conſumere, vel alias diſtrahere hanc ſpeciem pecuniæ, quæ ob deſtinationem habet naturam capitalis, ideoque illam denuo inveſtire tenetur, atque alias reficere debebit id quod intereſt; Et quandoque pro facti circumſtantiis, quæ aliquam redoleant malitiam, erit punibilis Epiſcopi, vel alterius ſuperioris arbitrio juxta majorem, vel minorem malitiam, non autem cum iſtis gravioribus pœnis per *Extravagantem* inflictis. Sed non tenetur præciſe ad eandem ſpeciem inveſtimenti, cum prohibitum non ſit pecuniam obventam ab extinctione cenſus erogari in loca montium, vel in bona ſtabilia; Et e converſo quoties lex particularis ſuper modo præciſo inveſtimenti non urgeat, cum ſufficiat adimpleri ſine prohibitione.

SE-

SENOGALLIEN. BONORUM PRO COMITE CORRADO MARAZZANO, CUM PASSIONEIS.

Caſus diſputatus coram Theſaurario, reſolutus pro Marazzano.

An venditio, vel alia alienatio bonorum Eccleſiæ, exigat ſcripturam ad ejus ſubſtantiam, & perfectionem, vel potius detur caſus, ut adinſtar privatorum cum ſolo verbo perficiatur, & de pluribus ſpeciebus Beneplaciti Apoſtolici ſuper hujuſmodi alienationibus; Et incidenter de addictione in diem, an detur, necne favore Eccleſiæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quando non intret quæſtio, an ſcriptura ſit ad perfectionem, vel ſolam probationem.*
3 *Quod in alienationibus bonorum Eccleſiæ requiratur ſemper ſcriptura.*
4 *Concluſiones debent intelligi juxta caſuum circumſtantias.*
5 *De triplici ſpecie Beneplaciti Apoſtolici.*
6 *Declaratur concluſio, de qua num. 3.*
7 *Traditio ad quos effectus requiratur.*
8 *Cujus ſit periculum ante traditionem.*
9 *De promiſſione de vendendo quid operetur.*
10 *Quando Eccleſia reguletur jure privati.*
11 *De addictione in diem, quando intret, & quomodo.*

D I S C. LII.

1 UT Congregatio Canonicorum Lateranenſium a quibuſdam debitis fructiferis, quæ urgebant, ſe liberaret, expedire credidit alienare quædam bona in Diœceſi Senogallien. aliiſque forte adjacentibus partibus exiſtentia, atque ad hunc effectum ejus procurator Generalis obtinuit chirographum Pontificium directum Theſaurario, ut licentiam, liberamque facultatem vendendi eidem concederet, ut ita facilius invenirentur emptores, prout ea per Theſaurarium conceſſa, concluſa fuit venditio inter dictum Procuratorem Generalem, & Comitem Claudium Marazzanum pro pretio ſcut. 19333. quos idem Emptor a Civitate Parmen. patria ad Urbem cambiavit, ac depoſuit, ut ad formam chirographi, & licentiæ, ad uſus deſtinatos erogari poſſent, In hoc autem ſtatu priuſquam ad inſtrumenti confeſſionem deventum eſſet, fratres de Paſſioneis prætendentes rem adhuc eſſe integram, eadem bona ſe empturos obtulerunt pro majori pretio cum exceſſu ſcut. 600. circiter, atque timentes ne ad confectionem inſtrumenti deveniretur, curarunt inhiberi ab eodem Theſaurario, petentes demandari ut cum eis potius tanquam melioribus oblatoribus pro Eccleſiæ utilitate, alienatio concludi deberet; Quare aſſumpta deſuper diſputatione. Quamvis plura inutiliter hinc inde deducerentur cum conſueta modernorum ſuperfluitate; Attamen cauſa reſtringebatur ad punctum; an alienatio dicenda eſſet perfecta, vel potius adhuc remaneret in terminis retractatus, adeout cuilibet liberum eſſet recedere; Et quatenus adeſſet perfectio, quæ pœnitentiam excluderet, an ob adhuc non conſequutam ſtipulationem inſtrumenti, & non factam traditionem, admittenda eſſet dicta nova melior oblatio tanquam per addictionem in diem, pro Eccleſiæ, ſeu Religionis favore, & utilitate.

Quatenus pertinet ad primum punctum perfectionis, vel imperfectionis contractus; Cum idem Procurator Generalis ingenue fateretur, quod in iis, quæ ab ejus conſenſu pendebant, atque ab illo Comitis emptoris, actus eſſet perfecte concluſus, adeout ita ex facto tolleretur quæſtio cadens in caſu ambiguæ voluntatis, & de qua *ſub tit. de empt. & vend. & alibi*, an ſcilicet conventio de inſtrumento, vel alia ſcri-
2 ptura percutiat ſubſtantiam, & perfectionem contractus, vel potius exequutionem, ac probationem, cum revera ſit quæſtio facti, & voluntatis potius, quam juris, & quæ proinde non intrat, quando Partes concorditer aſſerant qualiſnam voluntas fuerit; Hinc Scribentes pro novis oblatoribus dicebant id recte procedere inter privatos, liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem, ac diſpoſitionem habentes, non autem in ſubjecta materia alienationis bonorum Eccleſiæ, pro qua perficienda, perneceſſe requiritur ſcriptura ſuper legitima exequutione beneplaciti Apoſtolici, & per exequutorem in eo deputatum cauſa cognita, & verificaria verificandis fieri debet ex recepto principio, de quo *ſup. diſc.* 1. & alibi pluries, quod paria ſunt nullum adeſſe beneplacitum Apoſtolicum, vel adeſſe, & non eſſe exequutum, vel male, deſuper cumulando auctoritates, & deciſiones loco citato relatas, & alias, ex quibus patet, quod ſententia exequutoris, aliaque acta ſupponuntur tanquam neceſſaria, & per conſequens, quod non detur caſus venditionis perfectæ ſolo verbo, ut inter privatos datur. 3

Scribens pro Marazzano emptore, dicebam idem, quod in dies dicere oportet, propoſitionem ſcilicet eſſe veram in ſuo caſu, male autem applicari ad illum quæſtionis, ob diverſas ejus particulares circumſtantias, ex quibus legum, ſeu legalium propoſitionum intelligentia, ſeu regulatio pendet, adeout perpetuus error ſit cum ſolis generalitatibus procedere. 4

Hinc dicebam reflectendum eſſe ad plures, diverſaſque ſpecies Apoſtolici beneplaciti, quæ tres eſſe ſolent, Una ſcilicet eſt ordinaria, magiſque frequens, quæ dicitur in forma, *ſi in evidentem*, quia nempe committatur Ordinario loci, vel alteri exequutori in Apoſtolica dignitate conſtituto, ut comperto narrata eſſe vera, atque alienationem 5 tendere in evidentem Eccleſiæ utilitatem, eandem alienationem jam factam approbet, ac revalidet, ſive illam faciendi licentiam concedat juxta ea, quæ ſuper hujuſmodi beneplaciti exequutione habentur ſupra, *diſc*, 1. *ex n.* 59. & in aliis; Iſtoque caſu recte procedit aſſumptum ſuper neceſſario interventu ſcripturæ.

Altera eſt ſpecies, quæ conceditur per viam confirmationis, iſtaque in concordiis tantum practicari ſolet, quia nempe inita ſit concordia pro ſedanda lite, cum receptum ſit quod etiam iſta ſpecies contractus cadat ſub genere prohibitæ alienationis, ad hoc ut ſit perpetua, & afficiat ſucceſſores, idcirco practicari ſolet beneplacitum Apoſtolicum per hanc viam confirmationis, quæ habet ſuas diverſas ſpecies majoris, ac minoris operationis, unam ſcilicet, quæ dicatur in forma ſpecifica, & alteram in forma communi, ut ſæpius advertitur.

Et tertia illa ſpecies, quæ conceditur per viam chirographi, ſeu etiam quandoque per viam Brevis, aut per organum Sacr. Congr. Concilii, vel Epiſcoporum, & Regularium, per quam conceditur licentia, putant ad alienationem deveniri valeat, cum ibi præſcriptis legibus, quandoque generaliter, & indefinite non expreſſa certa perſona, in quam ea facienda ſit, & quandoque cum expreſſione perſonæ certæ, cum qua alienatio concluſa ſit pro certo pretio, ut in hac facti ſpecie ſequebatur, in qua iſte adhibitus fuit modus ob mixturam intereſſe Cameræ Apoſtolicæ, cum iſta, & aliis Congregationibus Monachalibus ratione ſubſidiorum, vel onerum, quæ per illas ſolvuntur Cameræ, vel pro ea Montiſtis, quorum mentio habetur ſupra, *hoc eodem tit. diſc.* 56. & *ſub tit. de Regular. diſc.* 26. & alibi plories, & ad hunc effectum adhiberi debeat organum Theſaurarii, cum hujus auctoritate pro indemnitate Cameræ, vel Montiſtarum hujuſmodi alienationes ſequi ſolent.

In hac itaque ultima ſpecie præter illas ſcripturas, quæ adhibentur in ipſo Chirographo Pontificio, & in ipſius Theſaurarii declaratione, quoties non injungatur, ut per eundem 6 Theſaurarium inſimul cum venditore, venditionis actus fiat, ut ſequi ſolet in illis voluntariis venditionibus, quæ abſque auctoritate Congregationis Baronum, cum ejus tamen facultatibus ad præſcriptum Bullæ Baronum in vim Pontificii Chirographi fiant; Et tunc dicebam, quod ad perfectionem, & ſubſtantiam contractus, neceſſaria non eſt ſcriptura, cujus reſervatio, ac etiam explicatio ad probationem, & cautelam, ſive exequutionem conventionis potius referenda eſt, eodem modo, quo inter privatos non prohibitos, ex ea congrua ratione, quod ita jam remotum eſt illud prohibitionis obſtaculum, quod in Prælatis, vel adminiſtratoribus bonorum Eccleſiæ adeſſe dicitur *per Extravag. Ambit.* & per concordantes Canones, & Apoſtolicas Conſtitutiones, adeout tamquam per remotionem obſtaculi, Prælati, vel adminiſtratores, privatis, ac indifferentibus Dominis æquati ſint, ac ſub terminis generalibus juris cadant.

Et quamvis per Scribentes in contrarium inſiſterent, quod nulla ſequuta eſſet traditio, quodque verba, ex quibus ex hac parte inferebatur ad perfectionem actus, importarent potius promiſſionem de vendendo, quam perfectam venditionem; Neutrum tamen ad rem facere, ſive obſtare dicebam; Siquidem circa defectum traditionis, conſiderabilis ille dicitur ad effectum tranſlationis dominii, & poſſeſſionis, tam pro fructuum pertinentia juxta ea, quæ habentur inſinuata *diſc.* 160. *de dote in princip.* quam etiam pro effectu, de quo

in l. quoties, Cod. de rei vindic. ſuper relatione ſcilicet ſecundi emptoris, cui prius traditio facta ſit, quoties ratione hypothecæ, vel clauſulæ Conſtituti, aut ex alia circumſtantia non inveri aliqua ex limitationibus prædictæ legis tradi ſolitis, cum in reliquis præſertim ad effectum excludendi pœnitentiam, ea non ſit neceſſaria.

Quinimo neque ad effectum periculi, quod poſt perfectum contractum eſt emptoris, quoties non agatur de rebus conſiſtentibus in pondere, numero, & menſura, in quibus jure
8 quodam ſpeciali periculum eſt venditoris, donec ponderatio, vel numeratio, aut menſura ſequatur, vel quod habeatur pro jam ſequuta, quia per emptorem ſteterit, quominus ſequeretur, ſive quod fingatur per venditorem facta ſibi ipſi tanquam venditoris mandatario juxta ea, quæ habentur in ſua ſede *ſub tit. de empt. & vend. diſc. 6. & in ſupplem. & ſub tit. de Regal. diſc. 125. & alibi*.

Prout ad eoſdem effectus pertinentiæ fructuum, vel poſterioris translationis in tertium, qui non ſit fraudis particeps, & ex cauſa onerosa, cum ſimilibus, quibus eadem congruat ratio, intrat hæc inſpectio, an actus importet perfectam venditionem, vel potius promiſſionem de vendendo, cum
9 in reliquis concernentibus jus, vel præjudicium ipſius promittentis, tam pro præſtatione facti præciſi, quoties ab eo pendeat, atque in ſua ſit facultate, quam etiam pro refectione ejus, quod intereſt, quando factum præciſum præſtari non poſſit, recte intrat propoſitio quod promiſſio de faciendo habeatur pro facto, cum his diſtinctionibus conciliando invicem pugnantes auctoritates, ſive opiniones, aut verius conſuetas irrationabili involutione reſultantes, ex conſueto vitio procedendi cum generalitatibus & in abſtracto, & non reflectendi ad caſuum, vel effectuum diſtinctiones, cum quibus de facili omnia conciliantur, atque plana remanent.

Hinc dicebam, quod in iſta cauſa punctus præcipuus erat illius dictæ retrotionis obſtaculi, ut propterea eccleſia exæquata eſſet privato, atque regulanda eſſet cum illis generalibus regulis, vel terminis, cum quibus in privatorum non
10 prohibitorum alienationibus, & contractibus proceditur, dum non ſolum in eccleſia, ſed in omnibus aliis prohibitis, in quibus auctoritas Judicis, aliæque ſolemnitates requiruntur, ut in minoribus, & mulieribus, & Communitatibus, ac ſimilibus, in præcedentibus adeo frequens habetur ſcriptura ad ſubſtantiam, & perfectionem requiri dicitur, non ex privilegio, vel ſpeciali proviſione legis, ſed ratione ſubjectæ materiæ implementi, videlicet ſolemnitatum perficientium actum, ac propterea ſi ſolemnitates adhibeantur in actu præparatorio, nulla ſubeſt ſcripturæ neceſſitas; Ut exempli gratia, ſi cum ſolemnitatibus fiat mandatum procuræ ad vendendum pro certo pretio cum certis legibus, ac propterea certo ſit, quod alias ſolemnitates adhibere non oportet, tunc ſi procurator verbo cum legibus in mandatum adjectis venditionem concludat, nil prohibet quin actus perfectus dicendus veniat, dum ita requiſitum ſcripturæ dicitur potius cauſativum, & ad certum effectum, quam pro forma præciſa, ideoque admittitur æquipollens.

Quo vero ad alteram inſpectionem novæ oblationis, vel
11 addictionis in diem, pro ejus excluſione deducebam eaſdem auctoritates, & rationes, quæ habentur ſupra *hoc eod. titulo diſc. 81. & ſub tit. de locat. diſc. 46.* tum ſcilicet ex eo, quod ubi debitæ adhibitæ fuerint ſolemnitates, adeout actus dicendus veniat validus, & perfectus, videtur id non eſſe in uſu, ex probabili ibidem ponderata ratione; Tum quia ubi etiam id admittendum ſit, attamen procedit, ubi augmentum eſſet notabile comparatione totius pretii, quod in præſenti dici non poterat; Ac demum fortius, quod res non eſſet integra, quamvis enim talis diceretur reſpectu traditionis bonorum; Attamen non erat talis reſpectu traductionis pretii in ſumma adeo notabili ſequutis a Civitate Parmen, patria emptoris ad Urbem, aliqua etiam ejus parte ſumpta ad intereſſe, quoniam ubi etiam huic addictioni locus eſſe deberet, adhuc tamen ex illa juſtitia, & æquitate, quam præ cæteris, & ſupra privatos eccleſia profiteri tenetur, reficere deberet emptori totum id, quod intereſt, tam ratione cambii, ſeu traductione pecuniæ de loco ad locum, quam etiam ratione interuſuriorum, iſtaque damna, & intereſſe plus forte importabant, quam importaret ipſa major oblatio, ſive quod, ubi etiam non adeſſet exceſſus, attamen facta hac deductione, nihil, vel valde modicum ſupererat, ideoque deerat illa notabilitas conſiderabilis, quæ ad hunc effectum deſideranda venit, etiam ubi hæc addictio admittenda ſit; Et per conſequens juſta, beneque fundata fuit reſolutio favore primi emptoris, cui novi oblatores acquieverunt.

ASTEN, ALIENATIONIS,
PRO CAPITULO CATHEDRALIS.

Reſponſum pro veritate.

An conceſſio domorum Canonicalium facta ad vitam Canonicis, vel Beneficiatis ejuſdem Eccleſiæ cum pretio, cadat ſub *Extravagan. Ambitioſæ* & importet prohibitam alienationem, necne.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Ad effectum pœnarum requiritur dolus, & malitia.*
3 *Ignorantia juris dubii excuſat.*
4 *Quando conſuetudo, etſi reprobata excuſat.*
5 *De emptione domorum Canonicalium inter Canonicos.*
6 *An iſtæ domus debeant ab ipſis Canonicis inhabitari, vel poſſint locari laicis.*

D I S C. LIII.

CUm prope Eccleſiam Cathedralem Aſten. adſint octo domus canonicales nuncupatæ, atque ab antiquo, ita etiam probantibus antiquis ſtatutis conditis de anno 1
1589. conſuetum fuerit eas per quamdam ſpeciem haſtæ ad vitam concedere illi ex ejuſdem eccleſiæ Canonicis, vel Beneficiatis, qui meliorem faceret oblationem pretii ponendi in maſſa groſſa diſtributionum, cum facultate, ut talis emptor, vel optator per actum inter vivos in Capitulo, vel per ultimam voluntatem, dummodo per viginti dies ſupervixerit, alium Canonicum, vel Beneficiatum in ejus jure ſubrogare poſſit, a quo tamen quoddam laudemium ſolvendum eſſet in eadem maſſa pariter ponendum.

Epiſcopus autem zelo paſtorali dubitaret, quod hujuſmodi alienationes ad vitam caderent ſub diſpoſitione *extravag. Ambitioſæ*, ac propterea non ſolum jam factæ retractari deberent, aliæque in futurum prohiberi, ſed etiam quod Canonici, & Beneficiati cenſuras, & pœnas in eadem *Extravag.* contentas incurriſſent; Huic dubitationi anſam præbente præſertim Decreto cujuſdam Viſitatoris Apoſtolici de anno 1585. per quod præcipitur; ut iſtæ domus per ipſos Canonicos, & Beneficiatos, quo magis fieri poteſt pro meliori Eccleſiæ cultu habitari deberent, cum ſeparatione manſionum inter eos, adeout aliqui ſuperflua non occupent.

Hinc ex parte Capituli, Epiſcopo etiam optante, atque gratum habente, meo pro veritate voto deſuper expetito; In duas pro ſtylo inſpectiones reſponſum diſtinguebam; Primo nempe ſuper incurſu cenſurarum, aliarumque pœnarum; Et ſecundo ſuper ipſius actus de præterito, vel de futuro permiſſione, vel prohibitione reſpective.

Quatenus pertinet ad primum; Nullam probabilem dubitandi rationem cadere dixi pro non incurſu ex eiſdem rationibus, & auctoritatibus, de quibus *diſc. 51.* quod ſcilicet cum lex utatur verbo *præſumpſerit*, illudque propterea temeritatem denotet, ideirco requiritur dolus, & malitia, ex quibus reſultet delictum poſitivum, ſine quo non datur 2
pœna præſertim gravis, qualis eſt illa cenſurarum, quæ in ſpiritualibus ordinaria major dicenda venit, ideoque, ut advertitur ſupra *diſc. 1. num. 99.* in praxi nimium raro iſte incurſus verificatur, quamvis frequentiſſimus ſit uſus comprehenſionis actus, ex ejuſdem legis diſpoſitione ad effectum annullationis, quoniam aliud eſt nullitas actus, aliud eſt pœna. Ut a ſimili habetur *ſub tit. de benef. in hoc Supplement. in Sancti Domini* in materia retentionis plurium incompatibilium, ad terminos *c. de multa de præbend. & diſc. 134. & 157. & in aliis pluries de fideicom.* ſuper eadem diſtinctione inter invaliditatem alienationis, & incurſum caducitatis ex eadem cauſa cum ſimilibus.

Duo autem in hac facti ſpecie concurrebant motiva, excuſantia, Primo nempe, antiquiſſima plurium ſæculorum conſuetudo; Et ſecundo nimia dubietas juris, an iſte actus dicatur de ſui natura illicitus, & comprehenſus ſub *extravaganti*, necne dum mihi probabilius videbatur, ut non eſſet comprehenſus; Unde quando etiam ſaniori judicio contrarium verius videretur, ut propterea in futurum prohibendus eſſet, negari non poſſe advertebam exinde reſultare, quod juris articulus nimium dubius, in quo juris profeſſor aliqualiter in hac facultate verſatus ſe decipiat, ideoque multo magis ſe decipere potuerunt Canonici, & reſpective beneficiati non poſſeſſores, ac propterea intrat propoſitio, de qua *d. diſc. 1.*

diſc. 1. num. 107. & diſc. 40. n. 4. & ſæpius, ut ignoran-
3 tia juris dubii æquipatetur juſtæ ignorantiæ facti, etiam ad effectus civiles lucri fructuum perceptorum, & ſimiles; Multo magis, & abſque dubio ad effectus criminales pro excuſatione ab incurſu pœnarum.

Ponderando etiam circa primum motivum conſuetudinis, quod ſi illa, qualis qualis illa ſit, excuſat a poſitiva mali-
4 tia, & affectatione, ſaltem a pœna ordinaria, excuſat etiam in iis, quæ ſint indubitanter illicita, adeout ea non obſtante in civilibus annullatione digna ſint ex relatis per Farinac. qu. 95. n. 1. Ambroſin. de immun. c. 15. n. 8. Multo magis in iſto caſu ob trea circumſtantias; Primo nempe, quod nimium dubium eſt an actus ſit licitus, necne ut ſupra, ideoque obſervantia potius venit interpretativa juxta adeo frequenter inſinuatam obſervantiæ operationem, de qua præſertim diſc. 21. de judic. Secundo, quia eſt antiquiſſima plurium ſæculorum, dum primum ſtatutum conditum de anno 1309. illam ſupponit, Ideoque intrat altera propoſitio, de qua ſupra diſcurſ. 3. & in aliis frequenter ſuper operatione centenariæ, ut ejus vigore allegari poſſit quicumque titulus de mundo melior, non obſtante interruptione, quam reſultare ſupponebatur ex dicto decreto anni 1585. Et tertio, quia non eſt conſuetudo, quæ inconſiderate, ſive a caſu, aut a principio infecta ſequi potuerit, dum habet fomentum duorum dictorum ſtatutorum, & ſic legis ſcriptæ, quæ mature, & cauſa cognita fieri ſolet. Accedente etiam præſumptione reſultante ab adeo frequentibus, & reiteratis viſitationibus, quæ ad præſcriptum Concilii Tridentini ſingulis annis, vel ſaltim proximis temporibus per Epiſcopos pro tempore factæ fuerunt, ex quo reſultat propoſitio pluries inſinuata, quod in Ordinario non præſumitur ignorantia eorum, quæ in propria diœceſi contingunt, multo minus in ipſamet Civitate, & loco ejus reſidentiæ, atque in re materiali, quæ omnibus patet, atque notorii ſpeciem habet, dum hujuſmodi conceſſiones publice, & palam in Capitulo, in quo Epiſcopus, vel Vicarius generalis, aut alter ejus Miniſter præſidere ſolet, per ſpeciem haſtæ publicæ fieri conſueverunt, ideoque iſta prima pars omnino plana videbatur.

Pariter in altero pro validitate actuum de præterito ac licita continuatione de futuro (quatenus quoad iſtam alia ratio non ſuppeteret ratio, præſcindendo ab extravaganti Ambit. ut infra) Quoniam cum iſtæ domus eſſent in minori numero, quam ſint canonicatus, dum illæ ſupponuntur octo, Canonicatus autem decem & octo, exinde reſultat id, quod habetur diſc. 15. & 76. de penſion. quod ſcilicet hujuſ-
5 modi domus dicendæ non veniunt annexæ Canonicatibus, ſed per aliquos ex Canonicis, & Beneficiatis accidentaliter obtineantur ratione antianitatis, vel majoris emeritæ, aut ex alio motivo, quod conſuetudo, aut ſtatutum Eccleſiæ ſtatuat ex ibi deductis.

Si ergo conſuetudo, vel ſtatutum inducere poteſt hujuſmodi optiones, & aſſecutiones ad vitam, ad ſolam utilitatem optantium, abſque aliqua recompenſa tendente ad commodum, & utilitatem aliorum, adeout exinde reſultet occaſio æmulationis, & individuæ, atque id, quod dicit Apoſtolus, quod unus quidem eſurit, alter autem ebrius eſt, multo magis iſta conſuetudo a ſtatutis quoque comprobata, ut ita optionis emolumentum poneretur in maſſa atque ad omnium commodum cederet.

Ponderando quoque in idem conclusionem, de qua ſupra d. diſc. 1. n. 142. ac etiam in Cracovien. diſc. 54. & diſc. 26. de archis, quod ſcilicet conventiones inter ejuſdem Eccleſiæ Clericos, & miniſtros ſuper modo participationis emolumentorum ſub extravagant. diſpoſitione non cadant, quoties non agatur de formali, & perpetua abdicatione ab alio corpore cum translatione in alterum, cum ſit turnaria, vel alias accidentalis diſtributio temporanea, vel vitalitia per ſpeciem optionis inter ejuſdem Eccleſiæ, vel ejuſdem corporis clericos, & membra, cum tunc nulla formalis alienatio adeſſe dicatur, & nihilominus ſufficit eſſe dubium, ut ſupra.

Neque his adverſarii dicebant dictum decretum Viſitatoris; Tum quia de ejus poteſtate nimium dubitandum eſſe advertebam tollendi id, quod jam legitime ita introductum erat, ſubſequuta ineffectuatione id comprobante cum ſtatuto poſitivo ad breve tempus annorum quatuor poſtmodum condito, & clarius continente reſtrictionem nominantis, vel ceſſionis in genus ipſorum Cannonicorum, & Beneficiatorum; Tum etiam, quia decernit, ut ipſi Canonici; & Beneficiati, quo magis fieri poteſt, ipſas domos inhabitare deberent pro meliori Eccleſiæ cultu, & an diſtributio domorum, & manſionum eſſe deberet temporalis, vel ad vitam, ſive gratuita, vel oneroſa, & correſpectiva, id non exprimitur, & per conſequens caſus remanet omiſſus.

Conſideratione itaque dignam dixi rationem in eodem decreto Viſitatoris aſſignatam, ut domus ab ipſis Canonicis, & Beneficiatis inhabitari deberet ad magis promptum, & commodum Eccleſiæ ſervitium, ac etiam ob indecentiam 6
forte reſultantem ab habitatione laicorum, juxta ea, quæ in ſpecie hujuſmodi domorum Canonicalium inhabitatarum per ſæculares & quandoque per inhoneſtas mulieres habentur diſc. 12. in Miſcell. Eccleſiaſt. Sed hoc reſpicere dicebam punctum diverſum ab illo controverſiæ, ſuper quo eram conſultus, quod ſcilicet Epiſcopus deberet in viſitatione deſuper providere, quatenus tamen conſuetudo contrarium non ſuaderet, ut patet ex caſu, de quo d. diſc. 12. Ac etiam docet praxis in Baſilicis Patriarchalibus, aliiſque Eccleſiis Urbis, proœque generalis in aliis Italiæ, quod ſcilicet indecorum cenſeatur, quod Dignitates, & Canonici inhabitent hujuſmodi domos conſtructas juxta antiquam majorem humilitatem, ſive minorem luxum, & quando clerici etiam ſæculares religioſorum more quodammodo vivebant.

CRACOVIEN. DISMEMBRATIONIS, PRO CASIMIRO DENOFF. ABBATE, CUM MONASTERIO CLARÆ TUMBÆ.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Abbate.

An in tranſactione inita inter ejuſdem Eccleſiæ, vel Monaſterii Abbatem, & Monachos, requiratur beneplacitum Apoſtolicum; Et quatenus requiratur, quando dicatur bene obtentum; Et de juſtificatione cauſæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Tranſactio, quando non egeat beneplacito Apoſtolico.*
3 *De tranſactione inter Clericos ejuſdem Eccleſiæ.*
4 *Diſtinguuntur puncti.*
5 *Beneplacitum non ſupplet cauſam, & quid in hoc attendatur.*
6 *In Concluſionibus certis non eſt allegandum.*
7 *Declaratur concluſio, de qua num. 2.*
8 *De eadem Concluſione, de qua num. 3.*
9 *Quando Menſa dicatur diſtincta, ut inter unam, & alteram ejuſdem Eccleſiæ requiratur beneplacitum.*
10 *Quod in hac materia principali attendatur cauſa, & de eodem, de quo num. 5.*
11 *Quando oporteat facere mentionem litis.*
12 *De facultate pœnitendi ante beneplacitum, non autem poſtea.*
13 *De tempore obtenti beneplaciti debet adeſſe conſenſus contrahentium.*
14 *An beneplacitum obtineri poſſit poſt mortem unius.*
15 *Quando dicatur adeſſe lis, cujus mentio fieri debeat.*
16 *An revocatio debeat notificari alteri parti.*
17 *Narrativa contenta in litteris Apoſtolicis, an probet venditionem.*
18 *Cui incumbat onus refectionis Eccleſiæ, & quomodo.*

DISC. LIV.

Obtenta per Caſimirum Coadjutoria in hac Abbatia, 1
ſeu Commenda, in cujus litteris juxta ſtylum, atque ad præſcriptum Conſtitutionis Leonis Decimi injungitur onus erogandi quartam partem fructuum in pauperum alimonia, & in Eccleſiæ Abbatialis reſtauratione, & Sacra ſuppellectili, aliiſque piis operibus; Cum defuncto coadjutore, Prior & Monachi ſe opponerent poſſeſſionis adeptioni, ſub variis prætextibus hinc deventum eſt ad concordiam, per quam, cum expreſſione cauſæ reſtaurationis Eccleſiæ, & proviſionis Sacriſtiæ diſmembratæ fuerunt a menſa Abbatiali duæ villæ, & quædam alia bona, eaque ad dictum effectum aſſignata menſæ Monaſteriali, ſed illico Abbas contradixit, appellando a ſententia ſuper dictæ concordiæ confirmatione latæ per Archiepiſcopum Cracoviæ, per quem ad id coactum eſſe ſupponebat, obtentaque ſolita citatione cum inhibitione ab Auditore Cameræ, eaque executa, & reproducta, cum appellans, non comparente appellato, ſervatis ſolitis terminis, per contradictas inſtaret pro ſententia annullativa, Judex autem ob non bene juſtificatam legitimam dictæ

citationis exequutionem haberet difficultatem; ac propterea oportuerit ob loci diſtantiam pro dicta juſtificatione aliquas pati moras; Hoc medio tempore ex parte Monaſterii obtentum fuit beneplacitum Apoſtolicum in forma confirmationis concordiæ; eoque obtento, comparuit in cauſa Monaſterium coram Judice, non quidem tanquam reus evocatus, ſed potius tanquam actor petendo litterarum Apoſtolicarum exequutionem; At propterea aſſumpta fuit formalis diſputatio in contradictorio ſuper dictæ concordiæ validitate, vel invaliditate, atque juxta hanc ſecundam partem pro invaliditate prodiit reſolutio.

Scribentes pro Monaſterio dicebant in primis dictum beneplacitum ad exuberantiam obtentum fuiſſe utpote non neceſſarium, quoniam cum Eccleſia eſſet bonorum Domina,
2 eique pro reſtauratione, & ornatu, & cultu controverſa bona dimiſſa fuiſſent, ita nulla dicebatur adeſſe prohibita alienatio, dum Eccleſia potius acquirebat, in id allegando deducta apud Rojas *dec.* 382. & per addent. ad Burat. *dec.* 196. & per me ipſum in jam edito *diſc.* 1. *n.* 42. & *diſc.* 17. *num.* 5. Exinde inferendo ad alteram concluſionem, de qua ſupra; *eod. diſc.* 1. *num.* 142. & *d. diſc.* 17. *nu.* 5. & *alibi*, quod in concordiis initis inter ejuſdem Eccleſiæ Clericos, & Miniſtros non requiratur beneplacitum Apoſtolicum, ſed ſufficiat auctoritas Ordinarii ad terminos textus *in cap. fin. de pact. in* 6.

Et per conſequens quod opus non eſſet diſputare de
3 dicti beneplaciti ſubreptione, per Scribentes ex parte Abbatis oppoſita, ob non factam mentionem litis ut ſupra introductæ, & pendentis; Et nihilominus, quod ubi etiam fuiſſet neceſſarium, adhuc ſubreptio non adeſſet, quia nulla adeſſet lis legitima ex defectu invalidæ exequutionis citationis, ac etiam, quia beneplacitum obtentum fuerat ſub nomine utriuſque.

In hoc autem ſtatu, poſt plures diſputationes ex parte Abbatis aliis defenſoribus adjunctus, diſtinguebam cauſam
4 in tres punctos; Unum ſcilicet neceſſitatis beneplaciti Apoſtolici; Alterum (poſita neceſſitate) validitatis, ut propterea excluderetur pœnitentia; Et tertium (poſito etiam quod dictum beneplacitum eſſet legitime obtentum) ſuper ejus inefficacia, nullaque operatione ob defectum cauſæ, quam receptum eſt copulative cum ſolemnitate requiri, adeout unus ſine altero non ſufficiat, cum beneplacitum non ſuppleat cauſam, quæ principaliter in hac materia ſpectan-
5 da venit, adeout ea concurrente, illud potius materialiter attendatur, non curatis illis ſubreptionis, vel obreptionis defectibus, qui in aliis gratiis, & litteris Apoſtolicis attendi ſolent, ut ſupra *d. diſc.* 1. *num.* 54. & alibi pluries. Et
6 è converſo nil refert illud bene expeditum eſſe, ſi non ſit bene juſtificatum & exequutum, ut pariter *eod. diſc.* 1. *n.* 59. & *ſeqq.* & alibi pluries, cum iſta ſint principia hodie abſoluta, & de plano recepta, ideoque præſupponenda, adeout manifeſtum ſuperfluitatis vitium ſit deſuper auctoritates cumulare, vel deſiderare.

Quatenus ergo pertinet ad primum punctum, in quo tota difficultatis cardo reſidebat; Cum Scribentes in contrarium ut ſupra duas inter ſe diverſas concluſiones confunderent; Unam nempe, quod neceſſarium non eſſet beneplacitum in illa tranſactione, per quam bona, vel jura alienari prohibita Eccleſiæ dimittebantur, ſive penes eam remanebant; Et alteram ſuper concordia inter Clericos, & Miniſtros ejuſdem Eccleſiæ ad terminos dicti textus *in cap. fin. de pact. in* 6. Hinc advertebam ad hanc diſtinctionem principaliter reflectendum.

Siquidem prima concluſio de jure quidem in ſuo caſu eſt
7 vera, ſed extranea remanebat a caſu quæſtionis, cum percutiat caſum, in quo, vigente lite ſuper bonis, vel juribus alienari prohibitis, inter Eccleſiam, & privatum non prohibitum, atque habentem liberam ejus bonorum diſpoſitionem, ſequatur concordia, per quam bona, vel jura controverſa integre dimittantur, vel remaneant penes Eccleſiam, quæ è converſo det, vel dimittat colligitanti res non prohibitas, puta pecuniam liberæ diſpoſitionis, vel remittat fructus decurſos, cum ſimilibus, adeout nil de prohibitis alienare, ſed potius acquirere, ſive ejus antiquum jus melius confirmare, ſeque aſſecurare dicatur; Et in his terminis dicta concluſio recte procedit; Secus autem ubi id ſequeretur contra alteram Eccleſiam, vel corpore Eccleſiaſtico prohibito, & comprehenſo ſub diſpoſitione extravagantis juxta recenſita *eod. diſc.* 1. in hoc propoſito comprehenſionis.

Ubi etenim agatur contra alteram Eccleſiam, licet nulla adeſſe dicatur prohibita alienatio ex parte illius Eccleſiæ, penes quam integra remanent bona, vel jura controverſa, adeſſe tamen dicitur ex parte alterius Eccleſiæ, quæ dimittit; Ac propterea cum dicta concluſio extranea eſſet a caſu, reſtringebatur cauſa ad alteram concluſionem, quod ſcilicet non ageretur de contractu inter duas Eccleſias diverſas, ſed inter ejuſdem Clericos, & Miniſtros, nempe Abbatem, & Monachos, unum & idem corpus monaſteriale efformantes, cujus Abbas dicitur caput, reliqui autem Monachi partes, & membra.

In hoc itaque puncto tranſactionis inter Clericos ejuſdem 8
Eccleſiæ, de qua agitur *diſc.* 30. *de Canonic.* & *diſc.* 26. *de Paroch.* Advertebam quod deciſio pendet a diſtinctione ſuperius citatis inſinuata, an ſcilicet nulla adeſſet menſarum, ſeu corporum formalium diſtinctio, quia nempe una, & eadem ſit menſa communis omnibus Clericis, inter quos oriantur controverſiæ ſuper modo gaudendi emolumentis & fructibus, eoſque inter ſe diſtribuendi; Et tunc recte procedit dicta concluſio, quoniam nullatenus tangitur ſubſtantia, vel proprietas bonorum, vel jurium, neque verificatur eorum abdicatio ab uno corpore, & translatio in alterum, adeout unum locupletari, & alterum depauperari dicatur, ſed ſolum id concernat intereſſe ſingulorum in fructibus, vel in participatione majori, vel reſpective minori; Puta quod ſeniores Canonici, vel Clerici ratione magis diuturni ſervitii, & meriti, ſive ratione alicujus qualitatis, vel prærogativæ habere prætendant majorem participationem juxta illas inæquales tractationes, quas frequens, & quotidiana praxis docet inter Canonicos, & Beneficiatos ejuſdem Capituli, ſeu Collegii, ſive inter Religioſos ejuſdem Monaſterii, & Conventus, puta inter graduatos, & non graduatos, cum ſimilibus.

Secus autem ubi adſit dicta formalis diſtinctio corporum, 9
vel menſarum, quamvis omnes diverſa corpora ita conſtituentes, æque ſint partes, & membra ejuſdem Eccleſiæ, quæ habitualiter ſit Domina omnium bonorum ad utrumque corpus pertinentium; ut contingit (ex. gr.) in menſa Epiſcopali contradiſtincta a menſa Capitulari, ſive menſa Canonicorum, & in altera beneficiatorum, cum ſimilibus, quoniam licet dominium directum, & intellectuale totum ſuperſit penes Eccleſiam, nihilominus alterum ſubalternum, & utile eſſe dicitur penes illas perſonas formales inter ſe diſtinctas, adeo ut recte verificetur bonorum, vel jurium abdicatio in ſubſtantia ab uno, eorumque perpetua translatio in alterum, ut firmatur præſertim *dec.* 561. *part.* 5. *recent. n.* 9. apud Ubald. *deciſ.* 290. & apud Duran. *deciſ.* 439. *n.* 6. & apud Merlin. *deciſ.* 490. *n.* 8. & *deciſ.* 663. *n.* 20. & *ſeqq.* apud Dunozett. *deciſ.* 776. *n.* 14. & in terminis concordiæ ſuper juribus præeminentialibus initæ inter duas ejuſdem Eccleſiæ, ejuſdemque Capituli Dignitates declaravit Sacr. Congreg. Rituum in caſu de quo *d. diſc.* 30. *de judic.*

In his itaque poſterioribus terminis verſabatur, quod ſcilicet ageretur de menſis, Abbatiali, & Monaſteriali inter ſe omnino diſtinctis, quoque diverſa corpora conſtituentibus, eodem modo quo Epiſcopus, & Capitulum, cum eadem inter proportio; Et per conſequens, etiam cum ſenſu veritatis, qualem quoque judex habebat, dicebam neceſſarium eſſe utrumque ſolemnitatis, & cauſæ requiſitum; Tunc etenim in hujuſmodi Monaſteriis habentibus Abbatem, ac Priorem, & Monachos inter ſe diſſidentes, evitari poſſet prima pars dictæ diſtinctionis, quando nulla menſarum formali, & juridica diſtinctione exiſtente, adeout omnes redditus, & fructus conſtituerent unum corpus, unamque menſam, adeſſet ſolum diſtinctio menſarum materialium de facto, puta quia Abbas, & aliqui ejus Miniſtri comederent in Camera, vel in alio loco, reliqui autem Monachi in Refectorio cum diverſis coquinis, vel diverſis tractamentis; Idemque reſpective quoad veſtiaria & ſimilia, cum tunc non verificetur diſtinctio formalis menſarum conſtituentium duo corpora inter ſe diverſa.

Poſita itaque neceſſitate beneplaciti, ac etiam cauſæ, 10
quia caſus eſſet comprehenſus ſub *Extravag. Ambitioſæ*. Quatenus pertinet ad ſecundum punctum dicti beneplaciti; Advertebam inanem videri laborem per Scribentes, hinc inde adhibitum ſuper ſubreptione deducta ex non facta mentione litis, & an iſta adeſſet, necne, adeout opus fuiſſet de illa facere mentionem, quoniam ut præmiſſum eſt, in hac materia talis ſolemnitas neceſſaria eſt pro quadam obedientia, quia ſic dicta lex præcipit, eſſentiale autem requiſitum eſt cauſa, qua concurrente parum curantur hujuſmodi defectus, qui in eam non influant, quoties ex ſacti circumſtantiis non conſtat, quod concedentis voluntatem aliam eſſe faciant, & è converſo illa non concurrente, nil refert, quod in reliquis de nullo valeat redargui defectu.

Litem autem in hoc propoſito conſiderandam eſſe dicebam 11
non

non pro dicto defectu ſubreptionis, & pro illa neceſſitate, quæ de jure ineſt in aliis gratiis ejus mentionem facere, ex inſinuatis *ſub tit. de feud. diſc. 66 & in tit. de beneſic.* ſæpius, & alibi, ſed ad effectum probandi pœnitentiam Abbatis, ac ceſſationem perſeverantis voluntatis de tempore quo illud conceſſum fuit; Siquidem ſicuti vera, & recepta eſt concluſio, de qua ſupra *eod. diſc. 1. n.* 113. ut poſt impetratum beneplacitum, quamvis adhuc non exequutum,
12 immo etiam ante expeditionem litterarum, dummodo gratia ſit perfecta, non liceat amplius pœnitere; Ita e converſo ante conceſſionem, certa eſt facultas pœnitendi.

13 Hinc ſequitur ut de tempore conceſſionis neceſſaria ſit præexiſtentia voluntatis utriuſque contrahentis, ex ea probabili ratione, quod tunc, & in illo inſtanti animari, atque perfici dicitur contractus; Ideoque tunc adeſſe debet ſaltem implicite, & a lege præſumpta conſenſuum conjunctio, ſine qua contractus non datur; ut in propoſito aſſenſus obtenti poſt mortem unius, abſque explicito, vel implicito conſenſu hæredis advertitur *diſc.* 109. *de Feudis*.

14 Et quamvis in his terminis beneplaciti Apoſtolici ſuper alienatione bonorum Eccleſiæ habeamus, ut etiam poſt mortem unius ex contrahentibus impetrari valeat ex relatis eodem ſæpius *citato diſc.* 1. *n.* 58. & alibi; Attamen id provenit ex quadam ratione, quæ cum præmiſſis compatibilis eſt; Siquidem, aut eſt poſt mortem alterius privati non prohibiti, & tunc de hic non curatur, cum contractus ex ſui parte ſit neceſſarius, & obligatorius ab initio, neque Eccleſia volente, detur facultas pœnitendi, ideoque dicitur actus neceſſarius, quo caſu non curatur illa ceſſatio conſenſus, quæ per mortem ſequatur, ut etiam advertitur *d. diſc.* 109. *de Feudis*; Aut ſequitur mors Prælati, vel adminiſtratoris Eccleſiæ, & non per hoc dicitur ſequi conſenſus, quoniam contrahens revera non eſt Prælatus, vel Adminiſtrator Eccleſiæ, quæ non moritur, & cujus vice etiam idem met Prælatus, vel adminiſtrator impugnando factum proprium hanc pœnitendi facultatem exerceat, unde in dubio præſumitur continuatio, non conſtito de pœnitentia, ſeu mutatione.

15 Hinc advertebam opus non eſſe aſſumere punctum, ſuper quo inter Scribentes hinc inde nimium certatum fuerat, an ſcilicet citatio eſſet legitime exequuta, & an neceſſaria ſit reproductio, ſive alia concurrerent neceſſaria ad inducendam veram litem juxta deducta *diſc. 7. de Judic.* ac etiam frequenter *ſub tit. de beneſic.* in materia beneficii litigioſi, vel regulæ de triennali, quoniam id recte procedit reſpectu illius vitii, vel alterius effectus, qui reſultet a lite, ejuſque omiſſa mentione; Secus autem ad hunc effectum probandi pœnitentiam, ac mutationem voluntaria, dum ad hunc effectum, quinimo etiam ad plures alios reſultare dicitur lis per ſolam porrectionem libelli, vel impetrationem monitorii, vel alium ſimilem actum etiam ante alterius Partis citationem juxta diſtinctionem, de qua eodem *diſc. 17. de judic. num. 7. & alibi*.

16 Inſiſtebant Scribentes in contrarium pro actu ſuſtinendo, quod pœnitentia, ſeu mutatio voluntaria debuiſſet intimari alteri contrahenti, quodque alias bene obtentum eſſet beneplacitum, in id deducendo Gratian. *diſc.* 18. *n.* 37. & *diſcept.* 191. *n.* 21. & *ſeqq.* & Rota *deciſ.* 298. *n.* 7. & *ſeqq. part.* 13. *recent.* Atque magis ad rem potuiſſent deducere ea, quæ habentur *dict. diſc.* 66. *de feud.* ſuper quæſtione inter Regnicolas diſputata, an ſevocatio, quæ in feudalibus ibi conceditur, & practicatur, debeat eſſe expreſſa, & alteri intimata, necne.

Verum reſpondebam id nullius eſſe momenti, quoniam Gratian. *diſcept.* 18. loquitur de validitate actorum judicialium geſtorum cum Procuratore; Et quidquid præfati Regnicolæ dicant in illis terminis juxta eorum ſtylos particulares ſuper interpretatione illius legis particularis, quæ incipit *Conſtitutionem Div. mem.* ex qua totum id derivat; Vel quidquid in terminis juris communis ſit in aliis materiis indifferentibus, in quibus aliqua ſufficiens ſolemnitas, vel aliquod implementum requiratur juxta ea, quæ occaſione inſinuationis requiſitæ in donationibus habentur *diſc.* 28. *de donat.* & ſuper cujus caſu prodiit *d. deciſ.* 298. *part.* 13. *recent.* quæ in contrarium allegabatur; In iſtis tamen, vel ſimilibus terminis contractuum, aliarumque conventionum ſuper rebus, quæ in contrahentium privato commercio nullatenus ſint, niſi alter actus perficiens ſequatur, verius eſt, ut requiratur perſeverantia conſenſuum de tempore quo ſequatur id quod animat, ac validat, & perficit actum, parum curando, an deficientia conſenſus unius alteri contrahenti innoteſcat, necne; Ut (ex. gr.) habemus in mandato dato ad contrahendum matrimonium, quoniam ſi illud revocetur re integra, & priuſquam actus perficiatur in faciem Eccleſiæ cum forma præſcripta per Sacr. Concilium Tridentinum, matrimonium remanet invalidum, eo quia requirebatur præexiſtentia conſenſus in illo actu ex relatis in ſua ſede *ſub tit. de matrim.* & habetur apud eundem Gratian. *dicta diſcept.* 18.

Ac etiam habemus in beneficialibus, quod mandatum datum ad reſignandum eſt revocabile re integra; quamvis revocatio notificata non ſit mandatario, vel reſignatario, aut Officialibus Datariæ, cum omiſſio hujus denunciationis producat ſolum obligationem refectionis expenſarum expeditionis, & alterius intereſſe propriani ex deductis *diſc.* 38. *de beneſ.* quidquid dicat Grat. *d. diſcept.* 191. ac etiam *diſc. n.* 29. *de penſionib.* In propoſito mandati dati ad conſentiendum reſervationi penſionis, cum ſimilibus, quibus eadem ratio congruat, ex nimium probabili ratione ſuperius inſinuata, quod ſcilicet cum in hujuſmodi prohibitis actus tamquam ex integro ex tunc perfici dicatur, quando ſupervenit beneplacitum ſuperioris, vel alius actus perficiens, ſequitur quod eo tempore verificari debet conjunctio conſenſuum.

Deducebatur item iſta conſenſuum conjunctio ex narrativa litterarum Apoſtolicarum, & precum utriuſque Partis porrectarum, ac propterea cum conſueto ſuperfluo allegationum cumulo nimium exornabatur pluries alibi inſinuata propoſitio in ſuis caſibus vera, quod narrativa Papæ veritatem probat, eique deferendum eſt; Sed iſtud revera erat contemptibile fundamentum, cum dicta propoſitio recte procedat, quando Papa loquatur de facto proprio, ſive de his quæ ab ejus animo pendeant; ſecus autem in hujuſmodi gratiis ad narrativam, & ſupplicationem Partium, & quæ nonniſi ad utriuſque ſupplicationem, ſive cum præſuppoſito perſeverantiæ voluntatis utriuſque conceduntur, cum tunc iſta dicatur narrativa facta per expeditores juxta eorum formulam; atque ad ſummum apta eſt in factis præſertim antiquis, vel quod alias contrarium juſtificari non poſſit, ad inducendam præſumptionem, ut ex parte utriuſque beneplacitum impetratum fuerit; Secus autem ab iſta præſumptio tollitur per expreſſam probationem contrariam, juxta caſum, de quo apud Rich. *deciſ.* 660. *in ea cauſa, de qua diſc.* 15. *de fideicomm.* cum ſimilibus. 17

Demum quoad tertium punctum cauſæ iſtius defectus videbatur evidens, adeout ſolus ſufficeret quamvis corruerent omnia, quæ ſuper defectu beneplaciti ſuperius deducta ſunt, quoniam falſa deducebatur cauſa obligationis Abbatis reficiendi, vel ornandi Eccleſiam, cum contrarium in Abbatiis Ordinis Ciſtercienſis, de quo iſta erat, ſtatuatur per Conſtitutionem 18. Gregorii XIII. ut ad menſam monaſterialem potius, quam ad illam Abbatis, vel commendatarii, iſtud onus pertineat; Nil obſtante quod in litteris particularibus proviſionis injungatur onus erogandi quartam partem fructuum, quoniam id reſtrictum non eſt ad iſtud opus tanquam neceſſarium, & taxativum, ſed ſtat demonſtrative, tanquam una ſpecies piorum operum, in quæ ex commendatarii libito, & electione iſta erogatio fieri debet. 18

Ac propterea, ubi etiam tale onus Abbati, vel Commendatario incumberet, adhuc dicebam evidentem eſſe defectum cauſæ non obſtante quod ex parte monaſterii darentur juſtificationes occaſione viſitationis factæ per Archiepiſcopum ſuper magna refectionis indigentia; Tum quia iſte actus refectionis ſemel in tempore efficitur, eaque ſequuta per longa ſpatia ceſſat neceſſitas impenſæ valde notabilis, cum ſolum aliqua modica in reparatione tectorum, & ſimilibus continuari ſoleat.

Tam etiam quia iſtud dicitur onus perſonale Prælati, vel Rectoris pro tempore, quod adimplendum eſt ex fructibus, non autem ex proprietate, quam ex iſta cauſa perpetuo diſtrahere liceat, ut de hoc onere *diſc.* 29. *Miſcellan. Eccleſ.* & alibi; Quoties non ſit magna impenſa, quæ requirit proprietatem, & perpetuam utilitatem, eaque congrue non ſit explicabilis cum fructibus juxta diſtinctionem, quam in hac materia habemus in uſufructuario ſucceſſore fideicommiſſi, vel feudi, cum ſimilibus, & generaliter deducitur in materia refectionis melioramentorum *ſub tit. de legitim. & detract. diſc.* 35. ac etiam *diſc.* 27. *& alibi*; Et per conſequens poſita etiam iſta obligatione non per hoc potuerat fieri hæc perpetua diſmembratio proprietatis duarum Villarum, aliorumque bonorum conſiderabilium, & ſic aderat uterque defectus tam in ſolemnitate, quam in cauſa, cum tamen unus ſufficeret.

ROMANA HÆREDITATIS, PRO HIERONYMO HERMINIO, CUM LUDOVICO PORTA.

Caſus diſputatus coram Archipresbytero S. Mariæ Majoris, vel ejus Judicibus, & reſolutus ut infra.

Cujus loci leges, vel ſtatuta attendi debeant in contractu geſto per eum, qui ſit natus in uno loco, & in altero contrahat; Et quando incolatus, vel domicilium contractum dicatur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De forenſe contrahente extra patriam, quale Statutum attendi debeat.*
3 *De acquiſitione civilitatis domiciliaria.*
4 *An in iſta acquiſitione requirantur ſolemnitates Statutariæ.*
5 *De validitate contractuum minoris ratione juramenti.*
6 *Nativitas, vel reſpectiva mora occaſionalis in loco non inducit domicilium, neque facit ceſſare civilitatem originariam.*
7 *An nati caſualiter in uno loco dicantur illius Cives.*
8 *De concurſu plurium civilitatum in una perſona diverſis reſpectibus.*
9 *In iſto concurſu plurium civilitatum, qualis præponderet.*
10 *Declaratur concluſio, de qua num. 4.*
11 *De circumſtantiis caſus particularis, & quomodo in hac materia procedi debeat.*

D I S C. LV.

1 MOs eſt aliquarum induſtrium nationum, vel populorum Italiæ, iſtam, aliaſque Provincias noſtri Chriſtiani communicabilis orbis peragrandi, occaſione mercaturæ, vel artium, quas exerceant, & præſertim Lombardorum Diœceſis Comen. aliarumque adjacentium vacandi in Urbe, aliiſque locis Status Eccleſiaſtici arti Fabri Murarii, adeout iſti artifices ſub Lombardorum vocabulo explicari ſoleant; Cumque id agerent Ludovicus, & N. fratres de Porta, atque prior in Urbe moram traheret, alter autem in Civitate Aſſiſii, ubi filium procreavit nomine Ludovicum, iſtum infantem, ejus Patre forte defuncto, Ludovicus patruus propriam non habens prolem ad ſe evocavit in Urbe, eumque propriæ domi tanquam filium educavit, decedens vero in eadem Urbe Lucia uxore inſtituta in uſufructu, eumdem in proprietate inſtituit hæredem, ſed iſte ad favorem præfatæ Luciæ ex titulo repudiationis, & quatenus opus eſſet etiam donationis cuicumque juri ad dictam hæreditatem competenti ceſſit; Eo vero defuncto Ludovicus filius ad domum aliaque bona hæreditaria dicti Ludovici ſenioris reintegrationis judicium inſtituit, atque coram judice primæ inſtantiæ obtinuit contra Hieronymum dictæ Luciæ hæredem, vel ceſſionarium, introductaque cauſa coram Prælato judice deputato in ſecunda inſtantia per Archipresbyterum S. Mariæ Majoris, cujus Hieronymus ratione beneficii, erat ſubditus.

Actoris fundamentum conſiſtebat in dictæ repudiationis, vel donationis nullitate ob non ſervatas ſolemnitates præſcriptas a Statuto Civitatis Aſſiſii, vel a conſtitutione Ægidiana in contractibus minorum, qualis ille ſupponebatur, quamvis conſtitutus eſſet in ætate 23. annorum, eo quia nullo in dicta Civitate extante ſtatuto abbreviante minorem ætatem, iſta ad limites juris communis protrahitur ad annum 25. E converſo autem ex parte Rei conventi, prætendebatur quod non minor, ſed major cenſendus eſſet ex ſtatuto Urbis, ubi initus fuit contractus, ſtante ſtatuto præſcribente majorem ætatem in anno vigeſimo, Et per conſequens cauſæ deciſio pendebat a puncto, cujuſnam loci civis præfatus Bartholomeus cenſendus eſſet.

2 Poſito etenim, quod cenſeri deberet civis Aſſiſienſis, nil referebat quod contractus initus eſſet in Urbe, quoniam probabilius, ac hodie magis receptum eſt, ut circa ea quæ reſpiciunt habilitatem perſonæ, non autem ſolemnitatem actus, attendi debeat locus perſonæ, non autem actus, juxta plene firmata in ſpecie minoris Peruſini contrahentis in Urbe ubi eſſet major, apud Bich. *deciſ.* 220. & 229. & pluries, & in præcedentibus advertitur, ac etiam *diſc.* 143. *de dote, & alibi*; Si vero dicendus eſſet Urbis incola, tunc caſus remanebat extra quæſtionem.

Cum autem ex hac parte multa deduceremus ad probandum Urbis domicilium; Primo nempe longæva habitatio per annos viginti, & ultra, uſque ad obitum; Secundo quod ibi uxorem duxerit, & filios procreaverit; Tertio quod aliquas fecerit acquiſitiones; Et quarto quod in iſto contractu adhibuerit ſolemnitates ſtatutorum 149. & 150. Urbis, ac propterea ita ſe agnovit civem Romanum ſtatutis ſubjectum & ex quibus ſimul junctis, certum videbatur, non conſtito de animo contrario, domicilii probationem reſultare, ex iis quæ in hac materia civilitatis domiciliariæ habentur relata *diſc.* 37. *de præeminen. & diſc.* 31. *de Canonicis, & Capitulo, & alibi.* 3

Reſpondebatur ex parte actoris, quod hæc electio domicilii per minorem fieri non poterat ſine ſolemnitatibus ſtatutariis, ex firmatis per Andreol. *contr.* 239. *n.* 36. & per Rot. in Cæſenaten. prædii 21. Februarii 1630. coram Ghiſlerio, & ex quibus auctoritatibus tamquam ſpecialibus motus fuit judex primæ inſtantiæ. 4

Scribens itaque pro Reo convento, dicebam etiam cum aliquo ſenſu veritatis, præfatum Ludovicum cenſendum eſſe, vel Civem Comenſem, vel Civem Romanum, ideoque una, vel altera civilitate poſita, contractum remanere validum; Primo ſiquidem modo (ultra quod in ſtatu Mediolani, de quo eſt dicta Civitas cum ſuo comitatu, minor ætas, vel in totum, vel pro notabili parte reſtricta eſt ad annum decimum octavum eo modo quo in Hetruria, & in utriuſque Siciliæ Regnis) omnis difficultas ceſſabat ex juramento, ad terminos text. *in Auth. Sacramenta pub. C. ſi advers. Vend. & c. per veſtras. de don. inter vir. & uxor.* cum notoriis; Et altero modo ceſſabat difficultas ex eo quod per Urbis ſtatutum minor ætas abbreviata eſt ad annum vigeſimum, dum contrahens conſtitutus erat in anno vigeſimo tertio. 5

Circa primum aſſumptum, ut Comenſis cenſeatur eſſet, deducebam concluſionem, de qua *diſc.* 104. *de Regal. diſcurſ.* 37. *de præeminent. diſc.* 81. *de Canon. & alibi*, quod ſcilicet nativitas occaſionalis extra patriam originariam, puta quia pater occaſione feudi, vel officii, ſeu mercaturæ, vel profeſſionis, aut artis alibi moram trahat, non tollat naturalem originariam civilitatem, adeout iis caſualiter alibi nati habeantur, ac ſi vere, & proprie in patria nati fuerint. 6

Ac etiam in idem, pro excluſione civilitatis aſſiſii, deducebam alteram concluſionem, de qua eiſdem locis mox citatis, & alibi, ut mora quantumvis diuturna in loco ex dicta occaſione non inducat verum domicilium, adeout illum reddat civem, niſi de animo conſtet.

Et quamvis in filiis eorum, qui ita occaſionaliter extra patriam in eo loco naſcuntur, dicendum veniat, ut naturalem civilitatem acquirant, cum in magnis præſertim, & metropoliticis Civitatibus pene major pars civium naturalium iſtam habeat qualitatem, quod ſcilicet ſuſcepti ſint ab iis, qui occaſione munerum publicorum, vel profeſſionis, aut mercaturæ, vel artis illam civitatem colerent, Ut præſertim in Urbe docet praxis. 7

Attamen intrat alia concluſio, de qua d. *diſc.* 37. *de præeminent. & diſc.* 83. & 128. *de regal. & alibi*, ut ſcilicet prohibitus non ſit cumulus plurium civilitatum in eadem perſona compatibiliter pro diverſitate illorum reſpectuum, in quibus non vigeat repugnantia, ſive incompatibilitas, & ſic ut una ſit civilitas vera originaria juxta primam concluſionem, de qua ſupra; Altera civilitas etiam originaria, ſeu naturalis magis impropria ratione accidentalis, vel occaſionalis nativitatis, ut in eadem prima concluſione; Tertia domiciliaria; Et quarta magis ficta & privilegiativa, ſeu honorifica, ut ex. gr. eſt illa quæ concedi ſolet per Principem ex privilegio in hoc principatu Status Eccleſiaſtici forte magis quam alibi practicari ſolita per Pontifices cum eorum familiaribus, vel Conclaviſtis, & aliis juxta caſum, de quo *diſc.* 38. *de præeminent.* Vel per electionem, aut aggregationem in civem factam per nobiles juxta ea quæ in Italia frequenter practicari videmus in Republica Veneta, quæ aliquos quamvis ibi non commorantes ad illam nobilitatem aggregare ſolet; Ac etiam in ſedilibus Neapolis, cum ſimilibus. 8

Quamvis etenim hujuſmodi diverſarum ſpecierum effectus non ſint uniformes, cum majoris efficaciæ, & operationis magis una quam altera civilitas eſſe ſoleat ex inſinuatis in ſupra allegatis *diſc.* 36. & 38. *& in aliis ſub tit. de præemin.* ubi eſt ſedes materiæ hujus civilitatis, ac etiam incidenter *diſc.* 43. & 104. *de feud. & diſc.* 249. *de dote*, occaſione agendi de capacitate acquirendi, & retinendi bona in loco, ac etiam *diſc.* 14. *de matrim.* & alibi pluries, attamen id percutit accidentia aliquarum majorum, vel minorum prærogativa-

Google

tivarum, non autem ſubſtantiam ipſius civilitatis in genere, dictumque poſſibilem, & compatibilem concurſum plurium civilitatum diverſarum ſpecierum.

9 His itaque conſtitutis, quodque in iſto contrahente tres ita cumularentur civilitates; Una nempe Comenſis tanquam patria originaria; Altera Aſſiſien. tanquam patria nativitatis; Et tertia Romana tanquam patria domiciliaria, inter iſtas tres ſpecies, vel primam, vel tertiam potius attendi debere dicebam, magis vero ultimam, quam primam; Tum quia iſte erat locus contractus, atque alter contrahens juſte illum civem Romanum credidit ex dictis facti circumſtantiis; tum etiam quia in dubio capienda eſt illa pars, vel interpretatio, quæ aſſiſtat validitati actus, majoremque habet aſſiſtentiam, vel proximitatem juris communis, ac etiam quia dicta intermedia civilitas ex ejuſdem facti circumſtantiis videbatur omnium levior, magiſque incerta, cum regulariter ſtante nativitate occaſionali illa de ſtricto jure non adſit, ſed magis prima; Atque catenus admittitur quoque hoc beneficium naturæ quamvis caſuale in privilegiativis, ut præſertim in Civitate Neapolis diſputari ſolet in illis, qui accidentaliter in ea naſcantur pro admiſſione ad Collegium Doctorum, & franchitiis, aliiſque privilegiis, quæ illis civibus conceſſa ſunt, ex deductis apud Giurb. *obſervat.* 75. Capyc. Latr. *conſult.* 87. *& alios*, cum ſimilibus, quatenus accedat declaratio animi, & voluntas illius, qui ita caſualiter ſit in loco natus, dum praxis frequenter docet quod ita nati in obſcuris locis, ſive quod alias illa naturalitas poſſit eſſet præjudicialis, illam acriter negant, ut Romanæ Curiæ praxis præſertim docet; Et per conſequens (applicando ad rem) cum iſte contrahens ad Urbem traductus fuerit in ætate infantili, quando animum eligendi illam civilitatem habere non poterat, neque factus adultus ad illam unquam redierit, vel alios fecerit actus hujuſmodi animum denotantes; Ita nullatenus videbatur quod ad effectum odibilem, & exorbitantem annullationis actus iſta civilitas omnium inferior aliis præponderare deberet.

Et quoniam juxta ſæpius proteſtata, ſemper in cauſis decidendis error eſt cum generalitatibus procedere, illaſque omni caſui indifferenter applicare, Hinc tam ad præmiſſorum comprobationem, quam etiam pro declaratione propoſitionis, de qua ſupra, *verſ. reſpondetur &c.* ut electio domicilii in perſonis contrahere, vel alias ſibi præjudicare prohibitis, habere debeat ſolemnitatea ſtatutarias, advertebam reflecti debere ad caſus, vel præſuppoſita, cum quibus auctoritates deſuper deductæ loquantur, ac etiam ad circumſtantias præſentis controverſiæ, faciendo debitam combinationem pro congrua applicatione.

10 Siquidem Andreol. *d. controv.* 239. *n.* 36. utitur auctoritati Bartol. *in l.* 1. *n.* 7. *ff. de Tutor. & Curator.* & Salicet. *in l.* 1. *C. ubi petantur Tutores*, qui & alii cum eo concordantes loquuntur de pupillo qui ſit certus civis unius loci, atque eligat civilitatem domiciliariam alterius loci, ex qua præjudicium ei reſultet, quoniam in pupillo non eſt verificabilis conſenſus, qui ad id eſt neceſſarius; Idemque eſt caſus dictæ deciſionis Rotæ in Cæſenaten. prædii coram Ghiſlerio, quod ſcilicet agebatur de muliere demente, ac propterea id remanebat a caſu extraneum.

Præterea tunc id recipiendum venit etiam in adulto capaci conſenſu, ſed minore, vel alias contrahere prohibito, quando hæc electio diverſi domicilii haberet fraudis, ac affectationis ſuſpicionem, quia nempe id fieret ad fraudandum ſtatutum propriæ patriæ, ut proprie agit Andreol. *& de qua ſupra, diſc.* 29. *& diſc.* 35. *de donat.* quoniam cum eadem facultate cum qua prohibitus tanquam ſuſpectus de imperfecto judicio inducitur ad contrahendum, inducitur quoque ad hanc electionem faciendam, potiſſime ubi facti circumſtantiæ id redoleant, quia nempe juxta caſum, de quo in allegatis *dec.* 220. *&* 229. Bich. ille qui tam ratione originis, quam etiam domicilii eſſet certus, & continuus civis Peruſinus, a patria ad modicum tempus, & accidentaliter accedens ad Urbem, in qua contractum ineat, exinde ad patriam regrediens, in qua domicilium uſque ad obitum continuaverit, cum ſimilibus.

11 E converſo autem in hac facti ſpecie plura concurrere obſervabam, ex quibus ſimul junctis manifeſtum videtur judaiſmum applicare dictam propoſitionem; Primo nempe quoniam prorſus improbabile, ipſique humano diſcurſui contrarium videtur, ut inter illos qui diu atque ab infantia vixerunt, & vivunt in eadem Civitate, ob hujuſmodi legalem metaphyſicam, vel ſuperſtitionem, an vivatur jure incolatus, vel jure moræ accidentalis, aliqui debeant reputari majores, & habiles ad contrahendum, & alii minores, & inhabiles, cum iidem ſint mores.

Secundo quia iſta mulier, cum qua contractus initus eſt, probabilius opinari potuit hunc eſſe civem Romanum, & majorem, dum ab infantia illum educaverat, ac ſciebat eſſe Urbis continuum habitatorem.

Tertio quia ut ſæpius dictum eſt, ſub diverſis materiis in hoc theatro, & in alio opere italici idiomatis ſub nomine Doctoris vulgaris, evidens videtur ineptia Juriſtarum in eadem provincia minorem ætatem cum hac diverſitate regulare.

Quarto quia juxta mores, & leges loci contractus, ac penes totius Italiæ, imbecillior judicii reputatur ipſa mulier, quam ipſe contrahens in ætate viginti trium annorum.

Quinto quia idem poſtea uxorem duxit, & filios procreavit, & tamen uſque ad mortem nunquam conqueſtus eſt, nec actum impugnavit.

Et ſexto quia in nihilo pauperior effectus eſt, ejuſque patrimonium non minuit, cum non ceſſerit, vel donaverit non domino id quod jam ſuum eſſet, ſed ſolum ſe abſtinuerit ab acquirendo illam proprietatem, quæ poterat eſſe inutilis, quia eidem ipſa mulier uſufructuaria ſupervivere poterat, ipſaque ex hac refutatione nullum jus de novo quæſivit, ſed jus ſuum continuavit, cum ita cedente, vel agnoſcente proprietario, ipſa effecta fuerit hæres pleno jure, ex relatis *diſc.* 1. *de hæred. & hæreditat. & alibi*, ac propterea adaptantur ea quæ habentur *dec.* 12. 292. 320. *&* 323. *p.* 6. *rec.* & in Romana primogenituræ de Cæſarinis *ſub tit. de renunciat.*

Atque hinc edocemur quam erroneum ſit in hac materia procedere cum generalitatibus, cum revera principaliter ſit reflectendum ad rationem, cui innixa ſit ſtatuti diſpoſitio, & ad finem, vel effectum a ſtatuentibus deſideratum.

AUXIMANA RELEVATIONIS, PRO PETRO FRANCISCO TRAVAGLINO, CUM COMMUNITATE CIVITATIS AUXIMANÆ,

Caſus diſputatus in Congregatione Boni Regiminis, & reſolutus pro Travaglino.

De eadem materia, de qua ſupra, *diſc.* 23. ſuper alienatione, vel obligatione bonorum Communitatum; Et quid ubi contractus non reſpiciat ipſam Communitatem, ſeu annonam.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De alienationibus, & obligationibus, aliiſque contractibus communitatum.*
3 *Diſtinguuntur plures caſus in hac materia.*
4 *An nullitas obligationis principalis ſuffragetur fidejuſſori.*
5 *De expromiſſore, vel alio damnificato ex cauſa Communitatis, ut debeat relevari, & quomodo.*
6 *De annona, ejuſque materia.*
7 *Quod in caſu neceſſitatis non attendantur ſolemnitates, & formula juris.*
8 *De eodem in ratione politica, ſeu prudentiali.*

D I S C. LVI.

PRo extinguendo cenſu ſcutorum quatuor millium, & ultra, qui ſub gravibus fructibus impoſitus fuerat per Civitatem Auximanam uſque ab anno 1631. ex cauſa emptionis frumenti pro annona publica, cum pecuniis, quæ ab alio inveniebantur ad longe minorem fructum, oportebat quoque ſolvere ſcuta octo centum pro fructibus decurſis; Cumque in iſtam cauſam non reperiretur qui pecuniam civitati dare vellet; Hinc Honorius Travaglinus probus, & benevolus civis hanc ſummam proprio nomine accepit ad cenſum, eaque in iſtam cauſam erogata, Communitas illum relevare ſe obligavit; Cumque plurium annorum fructus de proprio ſolviſſet; Idcirco pro relevatione, ſervatis ſervandis præfatus Petrus Franciſcus hæres obtinuit a Gubernatore Civitatis contra Communitatem mandatum a Congregatione Boni Regiminis approbatum, cujus vigore facta fuit exequutio ſuper quodam ejus Molendino, quam tamen exequutionem eadem Congregatio approbare noluit, ſed prudenter ac juſte mandavit, ut iſtud debitum extingui deberet cum particulari, & extraordinaria civium collecta, ſeu contributione pro una vice; Huic vero determinationi eadem Communitate, vel aliquibus Civibus non acquie-

acquieſcentibus, ideirco nova diſputatio in dicta Congregatione aſſumpta fuit, in qua ſolum ad ſcribendum in jura pro Curiæ ſtylo requiſitus fui ex parte Travaglini actoris, pro quo prodiit reſolutio præcedentium confirmatoria.

2 Deducebantur itaque per oppoſitores eadem fundamenta, quæ habentur ſupra, in jam editis *diſc.* 23. 25. *&* 26. ſuper invalida obligatione Communitatum abſque requiſitis utilitatis, & cauſæ, quibus carere reſpondebant prætactum antiquum cenſum, pro cujus fructibus diſſolvendis impoſitus fuerat iſte cenſus de quo agebatur, totum ex dictis diſcurſibus deſumendo.

Scribens pro actore relevando, non impugnando ea quæ in dicto diſcurſu habentur: Decantabam ſolitam cautionem, quod ſcilicet punctus non eſſet in concluſione juris, ſed in applicatione ad factum, ut in majori parte forenſium controverſiarum contingit, atque pro dicta applicatione congrue facienda pro ſtylo advertebam, tres caſus diſtinguendos eſſe.

3 Primo nempe ubi agatur de primo contractu, qui directe fiat cum Communitate, inter quam, & contrahentem oriatur controverſia ſuper ipſius contractus validitate, qualis eſt caſus, de quo *d. diſc.* 23. Secundo ubi agatur pariter inter contrahentem, & Communitatem, de ſecundo tamen contractu inito in cauſam diſſolutionis debiti antecedentis contracti, cum altero, ſuper cujus validitate cadat dubitatio, an ſcilicet ſecundus contrahens de illa ſollicitus eſſe debeat; Et tertio ubi ut in præſenti agatur de relevatione fidejuſſoris Communitatis, qui pro ea moleſtias, & damna recipiat, & receperit.

In primo caſu dicebam intrare ea quæ habentur *d. diſc.* 23. in quo etiam habentur aliquæ inter ſe pugnantes reſolutiones Rotæ, quas indicabam; Sed opus non erat expendere, quænam eſſent probabiliores, utpote extra caſum, ac propterea fuiſſet mera inanis evagatio.

In ſecundo quod ſcilicet ſecundus contractus ſolemnitatem habeat, ac etiam cauſam de facto, quia conſtet de verſione in diſſolutionem primi debiti, quod tamen minus legitimum prætendatur: An ſcilicet ſecundus contrahens id inveſtigare teneatur, necne, aliqua dignoſcitur varietas opinionum ex relatis per Salgad. *in labyr. part.* 2. *c.* 17. *n.* 46. *& ſeqq.* Capobl. *de Baron. pragm.* 1. *n.* 298. *& ſeqq.* de Marin. *reſol.* 77. *l.* 1. cum aliis, locis citatis, ſed pariter advertebam quod ſuperflua evagatio erat, utpote extranea ab illo quæſtionis, quæ proprie verſabatur in tertio caſu.

Iſtum autem dicebam in duos alios ſubdiſtingui debere, Unum ſcilicet in quo agatur de vero, & proprio fidejuſſore, quia nempe Communitate directe contrahente debitum, aliqui particulares cives pro ea fidejubeant, adeout licet pro moderno generali uſu fidejuſſorum obligatio de jure habeatur tanquam principalium correorum ex formula obligationis principaliter, & inſolidum ad effectum tollendi neceſſitatem excuſſionis, ac alia fidejuſſorum beneficia; Attamen naturaliter, & de facto eſt obligatio acceſſoria, & fidejuſſoria; Et alterum ubi communitate nullatenus contrahente, tam de jure quam de facto ſolus privatus ſe obliget, contemplatione tamen, & in gratiam communitatis, in cujus cauſam cedat accepta pecunia, pro qua ſe obligavit abſque eo quod conſtet creditorem voluiſſe contrahere cum communitate; Iſteque poſterior erat caſus præciſus, in quo expromiſſoris potius quam fidejuſſoris, vel correi terminus cadere videbatur, & per conſequens extranea quoque

4 remanebat inſpectio ſuper quæſtione, de qua agitur ſupra *diſc.* 28. & alibi, an nullitas contractus, vel obligationis reſpectu principalis creditoris in obligationem fidejuſſoris, vel correi; Et de quo etiam habetur ad materiam bullæ Baronum, *ſub tit. de feud. diſc.* 100. ac alibi; Et quo caſu communitas fidejuſſoris defenſionem integram aſſumere poteſt, curando ejus obligationem quoque invalidam declarari ob malam fidem creditoris, qui ita legem fraudare curavit ex inſinuatis ſupra, *diſc.* 25. *&* 26. ubi de hac materia particularium fidejubentium pro Communitate; Et quatenus res non eſſet integra, quia nempe ipſe fidejuſſor, vel obligatus ſolviſſet, dici poſſe videtur quod ſibi imputet, cur eandem Communitatem non interpellaverit, ut eam defenderet, ac a moleſtiis liberaret, curando declarari contractum invalidum.

In altero autem caſu, de quo proprie ac præciſe agebatur, & in quo omnes præmiſſæ conſiderationes, vel rationes dubitandi ceſſant, quia nempe creditor nil agere volens cum Communitate, vere, ac citra fraudem, & colluſionem contraxerit cum privato tanquam in cauſam propriam, cum tunc etiam in illis locis, in quibus, per leges particulares invalidantur obligationes particularium, non intret hæc irritatio, ut advertitur ſupra, *d. diſc.* 25. *&* 26. adeout ita contrahenti, & ſe obliganti nullum ſuppetat confugium, vel remedium adverſus creditorem.

Atque in iſto caſu, de quo non multum actum habetur, 5 cum deciſiones, & auctoritates, quas deſuper habemus, alios præcedentes reſpective percutiant, advertebam quod ubi etiam ageretur de negotio vere communitativo (quale non erat ut infra) deciſio pro meo judicio penderet quoque a circumſtantiis particularibus facti, adeout intraret quoque conſuetus error procedendi cum ſolis generalitatibus, & in abſtracto; An ſcilicet actus eſſet revera ſincerus, & bonæ fidei, necne, dum alias ita de facili frans fieri poſſet per adminiſtratores prohibitioni legis, colluſive ſupponendo privatum, qui indebite in cauſam Communitatis contraheret, ut ita irreparabiliter ea ſupplantata remaneret; Sed ubi revera actus ſit ſincerus, & bonæ fidei, quia nempe probus, ac benevolus civis, præſupponendo (ut ſupponere in præſenti debebat) quod eſſet verus, & legitimus ille cenſus antiquus, de cujus extinctione pro utilitate Communitatis ſollicitus erat populus, debitum in cauſam propriam ex ſolo zelo publicæ utilitatis contraxerit, eo quia non poſſet alias eadem utilitas obtineri, ipſaque verſio vera, & ſincera ſit, adeout ceſſet illa fraudis, & colluſionis ſuſpicio, quæ ſupra conſideratur; Et tunc etiam cum ſenſu veritatis, dicebam quod omnis juſtitiæ, & æquitatis ratio ſibi aſſiſtebat, cum alias eſſet dare maximum abſurdum, ſcripto, & naturali juri contrarium, ut quis pro benevolo, & charitativo officio præſtito, damnificatus remanere debeat, dum ſi qua culpa adeſſet, non advertendi ad prætenſam invaliditatem primi cenſus, illa erat generalis omnium civium, ac populi, ideoque ipſorum dicebam eſſe debere pœnam reficiendi cum collecta, vel contributione damnum paſſum a benevolo benefactore.

Ponamus enim quod Civitas, vel Locus, etiam injuſte; & de facto patiatur, vel timeat damnum, pro quo evitando aliquis civis ipſo populo, ſeu ejus adminiſtratoribus rogantibus, & petentibus, ſuam interponat fidem, vel pecuniam præſtet, utique ſcripto, & naturali juri contrarium, atque ſpecies iniquitatis eſſet, ut iſte bonus & charitativus Civis ita de proprio damnificatus remanere deberet pro benevolo, & charitativo officio, quoniam licet cauſa ſit injuſta, tamen in hoc ſpectatur factum, quod redoleat ſpeciem caſus fortuiti deprædationis, vel alterius indebitæ moleſtiæ totius loci, vel populi; ac propterea omnes afficere debet, eodem modo quo ex omnium collecta, vel contributione relevari debet indemnis ille privatus, qui repræſaliae, vel alias moleſtias pro cauſa publica, & communi, quamvis indebita, & de facto paſſus eſſet.

Propterea in hac facti ſpecie ob ejus circumſtantias ceſſare 6 dicebam omnem difficultatem, quoniam revera quæſtio non erat cum ipſo corpore communitatis, de cujus bonorum diſtractione ageretur, ut erat in caſu exequutionis factæ ſuper molendinos, ſed potius erat cum civibus particularibus, quoniam antiquum debitum pro cujus fructibus illud poſterius contrahere oportuit, non fuit in cauſam communitatis, ſed in cauſam annonæ, quæ vere, & proprie non eſt cauſa communitatis, ſed ſingulorum civium, quorum œconomicum negotium, ſive œconomicam adminiſtrationem ad eos liberandos a Dardanariorum oppreſſionibus, gerere dicuntur Princeps, vel Civitas ex iis, quæ in hac annonaria materia habentur *ſub tit. de Regal. diſc.* 44. *&* 45. *&* 125. Ideoque Cives cum collecta non ſolvunt debitum Communitatis, ſed proprium ob commodum, quod perceperunt, emendi panem pro viliori pretio quam importaret id, pro quo frumentum tempore penurioſo emptum fuerat.

Ponderando etiam in hac ſpecie debiti quod per Communitates contrahatur, ut recte adaptentur ea, quæ ſupra, 7 *diſc.* 1. *num.* 119. habentur etiam in debitis contrahendis, vel alienationibus faciendis per Eccleſiam, quando magna, & imminens urgeat neceſſitas, ut tunc non procedat neceſſitas requiſitorum circa ſolemnitates, & cauſam, ex regula, quod neceſſitas non habet legem.

Ac etiam quod iottaret politica ſive prudentialis ratio 8 præſerendi majus publicum bonum tam pro ea neceſſitate, quam fortiter pro aliis, quæ in futurum eventuræ ſint, quoniam ſi cum legalibus ſubtilitatibus procederetur, ita ſequeretur quod in aliis indigentiis non invenirentur qui Communitatibus crederent pecuniam, vel fidejuberent, proprie ſe obligando, quod utique maximum pareret præjudicium. Ideoque Juris concluſiones diſcrete intelligi debent in illis caſibus, quibus earum ratio inductiva congruat, & non alias, ac etiam in idem conferunt deducta *diſc. ſeqq.*

S E-

SENOGALLIEN. DOMUS, PRO MARCHETTIS, CUM PASQUINIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Marchettis.

De alienatione facta per minorem, quando dicatur facta ex juſta cauſa ad effectum validitatis, vel invaliditatis actus, & de valida, vel invalida alienatione facta per hæredem gravatum fideicommiſſo.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries cum reſolutionibus.*

2 *Heres tenetur habere ratum factum ſui auctoris etiam in juribus propriis, & quando ſecus.*

3 *Alienationes bonorum fideicommiſſi pro ære alieno teſtatoris, valent, & quando ſecus.*

4 *Quod in principiis certis damnabile ſit facere cumulum allegationum.*

5 *De eadem concluſione, de qua num. 3. quomodo intelligenda ſit.*

6 *Alienationes factæ per gravatum fideicommiſſo cedunt in cauſam detractionum ipſi gravato competentium.*

7 *An alienationes facta per ignorantem ignoranti, valeant, & quando id procedat.*

8 *De objectis ſuper alienatione facta per minorem in caſu &c.*

9 *Quomodo æſtimari debeant bona alienata ad effectum videndi an adſit læſio necne.*

10 *De intelligentia concluſionis quod prius vendi debent mobilia, & alia minus pretioſa, & in ſubſidium deveniri ad alienationem ſtabilium.*

11 *An & quando juramentum ſuppleat defectus requiſitorum in alienatione facta per minorem.*

12 *Quando venditio facta, habita fide de pretio, ſubſtineatur.*

13 *An contractus initi ſine ſolemnitatibus ſubſtineantur inter æque minores.*

14 *Cum quibus conſiderationibus in hac materia procedi debeat.*

D I S C. LVII.

1 Defuncto Chriſtophoro Lemmio, ſcripto hærede Franciſco Maria filio cum fideicommiſſo ad favorem ejus deſcendentium, & in iſtorum defectum filiarum ipſius teſtatoris, earumque deſcendentium, cum hæreditas gravata eſſet cenſu in ſorte ſcutorum biſmille ſub gravibus fructibus octo pro centenario, ſcut. ſexcentum, & ultra ſub gravioribus uſuris ſocietatum officii ad rationem 12. pro centenario, immo aliquibus gravioribus judaicis, inter bona vero hæreditaria adeſſet in Civitate Senogalliæ patria quædam domus habita loci proportione conſpicua notabili ſumptu conſtructa, adhuc tamen imperfecta, & inhabilis, & quæ ad perfectionem, & uſum alium notabilem exigebat ſumptum dicto hæredi adhuc minori impoſſibilem; Hinc hæres cum conſilio, & auctoritate Curatoris decrevit dictam domum alienare, eaque publice expoſita venali etiam cum publicis proclamationibus, & ſubhaſtationibus, atque meliori non reperto emptore, adhibitis ſolemnitatibus ex loci ſtatuto requiſitis in contractibus minorum eam vendidit auctori illorum de Marchettis etiam minori pro pretio ſcutorum 2614. in quorum computum emptor in ſe accollavit dictum cenſum ſcutorum biſmille, reliquos vero ſexcentum quatuordecim numerato ſolvit erogatos in prædictorum aliorum debitorum extinctionem; Poſt decurſum vero annorum quadraginta Paſquini, & conſortes filii ſororum dicti Franciſci Mariæ venditoris defuncti abſque prole, duplicem habentes titulum, unum nempe fideicommiſſi, ad eorum favorem purificati; Et alterum hæredum ejuſdem Franciſci Mariæ avunculi, ex utroque jure contra poſſeſſores judicium immiſſionis ad dictam domum inſtituerunt coram Ordinario, a quo ſententiam favorabilem reportarunt in ſecunda inſtantia ab A. C. ob quamdam ejus nullitatem, tanquam in prima approbatam, introductaque per appellationem cauſa in Rota coram Matthæjo, datoque juxta ſtylum dubio tanquam ex integro, an actoribus danda eſſet immiſſio, ſub die 7. Maji negativa prodiit reſolutio confirmata 24. Februarii 1676. coram Rondinino, ſubrogato, atque in hoc ſtatu cauſa reperitur, Itaque reſolutiones Rotæ mihi ſcribenti pro reis Conventis, reflectendo ad ſolam veritatem probabiles viſæ ſunt, improbabiles vero præcedentes aliorum Judicum.

Diſtinguendo ſiquidem dictas perſonas, quas actrices repræſentabant; Quatenus pertinet ad propriam jure aviti fideicommiſſi, illam omnino negligendam eſſe dicebam, atque Rota admiſit, iidemque defenſores actorum in ſecunda diſputatione coram Rondinino agnoverunt ex pluribus fundamentis, quorum quodlibet ſufficiebat, multo magis eis ſimul juncta.

2 Primo nempe, quoniam cum ipſi eſſent hæredes dicti Franciſci Mariæ alienantis, quatenus iſtius reſpectu alienatio eſſet valida, & firma, ita eis obſtabat regula vulgaris, & quotidie in praxi decantata text. *in l. cum à matre, C. de rei vendic.* cum hodie receptum ſit, ut hæres teneatur habere ratum factum ſui auctoris, illudque impugnare non valeat ex juribus propriis, etiam ubi ſit hæres beneficiatus, donec ſervatis ſervandis non doceat de legitimo inventario, ac ulterius non reddat rationem de bonis hæreditatis, quæ in dubio præſumitur opulenta, quoties alienatio non ſit ita evidenter nulla, & infecta, ut propterea etiam ipſimet, qui alienationem fecit, multo magis hæredi Vincentiæ tribuatur licentia illam impugnandi, puta ob manifeſtam reſiſtentiam voluntatis teſtatoris, qui ſpecialiter, ac enixe illius rei conſervationem deſideravit, ac alienationem prohibuit, ſive ob vehementem reſiſtentiam legis, ut habemus in feudis, & ſimilibus, ut ita diſtinguendo habetur in ſua ſede *ſub tit. de fideicomm. latius vero diſc. 25. de legitim. & detraction.* & alibi, cum ſit concluſio recepta.

Secundo dum alienatio facta erat pro diſſolvendo ære alieno teſtatoris, quo caſu dicitur bene facta perinde, ac ſi fideicommiſſi vinculum non adeſſet, quoties pariter ob aliquam extraordinariam circumſtantiam non adeſſet infectio, puta quia colluſive, & cum mala fide diſtracta eſſet res de melioribus, & majoris valoris, quando poſſet cum aliis bonis magis proportionatis minuſque incommodis conſuli neceſſitati, juxta diſtinctiones, & conſiderationes, de quibus *in eadem ſua ſede, ſub tit. de fideic. diſc.* 160. *& ſeq. & 164.* & in aliis, cum iſta videantur principia hodie plana, & recepta; 3

Ac propterea repetere oportet ſcandalum, quod in dies conſpicio, videndo, quod in deciſionibus, in quibus loquendum eſt more magiſtri, ſuperflua adeo inutiles fiant auctoritatum cumuli, ut in iſtis ſequi cernitur; 4 Et quamvis ſubtilizando dici poſſet quod iſtud æs alienum defuncti non haberet illam urgentiam, quæ deſiderari ſolet, ex quo agebatur de cenſu, cujus ſors eſt irrepetibilis ab invito debitore, ut in pleriſque deciſionibus legitur; Attamen quoties aliæ non urgeant circumſtantiæ redolentes fraudem, & malam fidem, id pro 5 meo ſenſu continere videtur unam ex conſuetis leguleicis frigiditatibus, potiſſime ubi agatur de cenſibus pro frequentiori contingentia ad graviorem fructum, quam ſit ille bonorum ſtabilium, præſertim vero urbanorum, cum potius ad alienationem bonorum devenire omnino expediat, tum ratione majoris utilitatis in fructu, tum etiam ob conſiderationes, de quibus *diſc. 145. de dote & alibi*, quod ſcilicet pro extinguendo cenſu, vel alio debito fructifero hæreditatis aliqua res venditur, tunc hæreditas non ſubjacet alteri damno, vel jacturæ, quam illi amiſſionis illius rei abſque ulteriori progreſſu, ſed quando cenſus vivit, tunc ob negligentiam hæredis in ſolvendo annuatim fructus, fieri poteſt magnus illorum cumulus, qui univerſum aſſem abſorbeat, atque fideicommiſſum deſtruat, dum creditori defuncti talis negligentia non præjudicat; Fortius vero in illis locis, in quibus receptum ſit, ut etiam pro fructibus debeantur interuſuria ex inſinuatis in ſuis ſedibus *ſub tit. de conſ. & ſub altero de uſur.* Ideoque iſte remanet error manifeſtus.

6 Tertio, quia in omnem eventum alienatio, quando etiam non urgeret æs alienum defuncti, ſive quod in ejus cauſam non ceſſiſſet, ſubſtineretur in cauſam detractionum, ipſi hæredi gravato competentium ratione legitimæ, & trebellianicæ non prohibitæ, ac etiam dotium maternarum juxta concluſionem pariter planam, & receptam quotidie in foro decantatam, de qua *eod. tit. de fideic. diſc.* 128. *&* 162. & magis ex propoſito *d. diſc. 25. de legitima & detractionibus, & alibi, in prima hujus cauſæ deciſione.*

Quarto magis ad ſatisfaciendum parti quam quod motivum crederem ſubſtentabile, deducebam aſſumptum, de quo alius tractatus apud Fuſar. q. 556. n. 1. Magon. *dec. Florent.* 102. *n.* 12. *ubi concordantes*, quod ſcilicet cum tam emptor quam venditor eſſent minores, certam fideicommiſſi ſcientiam non habentes, ita diceretur alienatio facta bona fide per ignorantem ignoranti, ideoque ſubſtineri debeat, atque in 7 prima deciſione coram Matthæjo, forte ob illos abuſus,

qui

qui inſinuantur *diſc. 32. in relat Curia*, hoc aſſumptum ſimpliciter admittitur, quod tamen mihi illud deducenti, reflectendo ad veritatem, nimium periculoſum videbatur, minuſque tutum, *ut in eod. tit. de fideic.* advertitur *diſc. 84. n. 12. & 173. n. 2. & alibi*, quoniam ſi illud ſubſiſteret, ita actum eſſet de fideicommiſſis poſt aliquem temporis tractum, & quando penes ulteriores, ac mediatos ſucceſſores juſta ignorantia allegari poteſt; Ideoque iſtud aſſumptum numquam vidi in praxi admitti, cum vere, ac proprie illud procedat in fideicommiſſo conſervatorio, ac pœnali ad excludendum delictum ob alienationem, ob quam prætendatur factum eſſe locum caducitati, ſecus autem in fideicommiſſo reſtitutorio, & ad reddendam perpetuam, & irretractabilem alienationem factam a gravato, adeout obliget ſucceſſorem, ut illi acquieſcere teneatur; Solumque iſto caſu admittendum videtur ad inſtar, & ex identitate rationis, illud æquitativum Judicis arbitrium, quod *ſub tit. de cred. & pluries & alibi* conſideratur ſuper moderatione rigoris text. *in l. cred. arbitrò, ff. de diſtract. pign.* quando ſcilicet abſque incommodo tertii poſſeſſoris, qui ratione ignorantiæ, & bonæ fidei ſit commiſeratione dignus, poſſit fideicommiſſo eſſe bene conſultum de ejus reintegratione ex bonis gravati alienantis, dum in fideicommiſſarii ſucceſſoris electione repoſitum eſt, vel bona alienata vendicare, vel ad pretium contra alienantem agere, ex deductis *præſertim diſc. 173. de fideic.* quia nempe non intereſt magis recuperare bona, quam habere dictam reintegrationem in pretio, ubi quod magis expedit agere contra alienantem, ſecus autem ſi intereſt quia nempe agatur de bonis, ſuper quorum conſervatione veriſimilis teſtatoris voluntas, vel deſiderium aſſiſtat.

Major itaque peneque omnimoda diſputatio fuit ſuper impugnatione hujus alienationis ex altera perſona hæredis alienantis, cui viventi eadem impugnatio competeret ob nullitatem reſultantem a Statuto loci continente decretum annullativum cum enervatione indirecta juramenti, vel directa valida ratione confirmationis Apoſtolicæ juxta frequenter ſuperius inſinuata, cum in hoc Principatu ob iſtorum ſtatutorum frequentem uſum, hujuſmodi impugnationes alienationum factarum per minores, vel mulieres frequentiſſime cernantur.

8 Defectus autem non deducebatur ratione ſolemnitatum materialium conſiſtentium in decreto Judicis, & interventum Curatoris, vel proximiorum, cum illæ eſſent adhibitæ, ſed deducebatur ratione cauſæ ſimpliciter. Primo, quia juxta quamdam peritorum æſtimationem iſtud ædificium ſupponebatur magni valoris ſcutorum novem millium circiter, ideoque male alienatum a minore pro ſcutis bis mille, & ſexcentum; Secundo, quod ſervata non eſſet forma text. *in leg. magis puto, §. ne tamen, ff. de reb. eorum &c.* Ut ex pretio ſequatur æris alieni diſſolutio, quod in præſenti ſequutum non erat, dum emptor in ſe accollaverat cenſum; Et tertio, quod debebant prius diſtrahi mobilia, aliaque bona minus pretioſa, non autem ædificium adeo in loco conſpicuum, quod expediat conſervare.

His tamen non obſtantibus, ut præmiſſum eſt, injuſtam dicebam præcluſionem, qualem Rota cenſuit; Quatenus enim pertinet ad primum defectum notabilis læſionis in pretio, qui mihi videbatur majori conſideratione dignus, quatenus in facto ſubſiſteret, cum revera in hac materia æſtimanda ſint ea motiva, quæ conſiſtunt in facto magis, quam ea, quæ proveniunt a formalitatibus, ac ſuperſtitio-
9 nibus juris, illud ex eodem facto tollebatur, quoniam ultra exceptiones, quæ per cauſæ Patronum ex hac parte dabantur adverſus relationem Peritorum, quod non eſſent legitima, & ſervatis ſervandis facta, quodque contrariæ adeſſent probationes ſtatus ruinoſi, & inutilis dicti ædificii longe minoris valoris, Advertebam poſſe ſimul ſtare, quod dicti Periti dicerent verum, & tamen, quod venditio pro juſto pretio, ac utiliter facta eſſet; Siquidem admiſſa etiam pro vera dicta peritorum relatione, quod æſtimando ſumptum ædificii ſecundum regulas eorum artis in hoc adhiberi ſolitas, ut advertitur *diſc. 24. de empt. & vendit. & diſc. 33. de judic.* ad dictam, ac majorem ſummam aſcenderet, non tamen exinde inferri poterat, quod tanti valeret, quoniam in hujuſmodi præſertim parvis, vel mediocribus Civitatibus & locis, in quibus non verificatur illa ratio, quæ conſideratur in Urbe, aliiſque magnis, & Metropoliticis Civitatibus, Urbana ædificia, quæ cum aliqua magnificentia conſtruuntur, habere videntur ſpeciem illorum ædificiorum, quæ conſtruuntur in Villis, ac viridariis, quoniam principaliter deſerviunt ad oblectamentum, ſeu commoditatem magiſque honorificam propriam habitationem, non autem ad fructum & utilitatem cum penſionibus ex eorum locatione obtinendis, eo modo, quo in dictis magnis, ac Metropoliticis Civitatibus ſequitur; Quinimo etiam in iſtis, cum ſua proportione, quando agitur de palatiis, & ædificiis nimium ſumptuoſis, & conſpicuis intrat eadem conſideratio, quoniam pleraque adſunt palatia adeo magno ſumptu conſtructa, ut ſecluſa ratione decoris, & magnificentiæ, attentiſque regulis œconomicis & arithmeticis habitari dicantur cum annua penſione ſcutorum reſpective decem, & quindecim, immo viginti mille ſcutorum, cum tamen ſi eadem palatia exponantur conductitia, vix invenietur penſio ſcutorum mille, vel reſpective mille, & quingentum, & parum plus; Idemque circa pretium in ſorte, quoniam ſi exponantur venalia, vix invenietur quinta pars, & minus ejus, quod erogatum fuit; Et per conſequens intrat regula, quod res tanti valet, quanti communi æſtimatione vendi poteſt, atque emptorem inveniat, quoties ad hunc effectum agitur regulandi læſionem in jam facta alienatione, vel in illa facienda, quoties eam facere expediat; Atque ſi hæc procedunt in ædificiis jam perfectis, & habitabilibus, adeout aliqua, etſi comparative modica utilitas percipiatur, multo magis ubi agatur de ædificio imperfecto, & inhabitabili, ideoque prorſus inutili.

Quo vero ad ſecundum objectum, quod juxta regulam 10 text. *in l. lex quæ tutores, C. de admin. tut. cum concord.* diſtrahi prius debeant bona mobilia, & ſe moventia, aliaque etiam ſtabilia minus conſiderabilia, dupliciter reſpondebam: Primo nempe ex facto, quod ſcilicet per actores impugnantes actum, & quibus incumbebat onus probare illam qualitatem, quæ erat ſuæ impugnationis fundamentum juxta diſtinctionem, de qua *d. diſc. 35. de legat. & detract. & alibi*, non docebatur de hujuſmodi bonorum exiſtentia, quam inveriſimilem eſſe advertebam, cum teſtator de tempore mortis in tali ſtatu conſtitutus erat, ac vivebat, quod cogebatur tenere ſummas adeo notabiles ſub gravibus uſuris, & interuſuriis, quod utique præſupponendo illum virum prudentem, non autem ſtultum, vel amentem, ſequutum non eſſet, ſi pecunias, & mobilia tempore venditionis habuiſſet.

Et ſecundo, quoniam dictus ordo adhibendus venit, quando pupilli, vel minoris, vel alterius, qui liberam ſuorum bonorum diſpoſitionem, ac adminiſtrationem non habeat, ita intereſt, quia nempe agatur de prædiis ruſticis, vel urbanis, quæ tam ratione utilitatis, quam ratione decoris, & honorificentiæ habere expediat, ut exemplificari ſolet in antiqua domo habitationi deſtinata, in qua majorum imagines habeantur, ſive alia nobilitatis, & antiquitatis ſigna, & documenta, cum ſimilibus circumſtantiis, juxta locorum, ac perſonarum, & divitiarum qualitatem metiendis, ideoque ſtultitiæ ſpecies videtur in hoc procedere cum regulis generalibus, vel cum doctrinis, & authoritatibus, quæ diverſos percutiant caſus juxta commune pragmaticorum vitium, ſive ineptiam; Hæc autem conſideratio in præſenti non intrabat, dum agebatur de quodam novo ædificio incæpto, & non perfecto, ideoque inhabitabili, ac inutili, quod non ſolum in poſſeſſoris, vel ejus majoris, qui illud incæperit, decorem, & utilitatem non tendit, ſed potius operatur oppoſitum; ejuſque imprudentiam comprobat, & redarguit juxta parabolam Evangelii de eo, qui cæpit ædificare, & non potuit conſummare; Atque hinc advertebam, quod ita hic minor duplici premebatur onere, uno ſcilicet iſtorum cenſuum, aliorumque debitorum in gravibus uſuris, & interuſuriis, & altero notabilis ſumptus neceſſarii ad ejuſdem ædificii perfectionem, qua ſequuta aliam utilitatem non reportaſſet, niſi illam ſplendidioris, & commodioris habitationis, quæ ſine magnis divitiis eſt potius in ludibrio.

Demum, quoad tertium objectum dicebam, quod cum 11 iſtud non proveniat a Statuto, cujus forma adimpleta erat, ſed proveniat a diſpoſitione juris Civilis, iſtius diſpoſitio ceſſabat per juramentum ad vulgares text. *in auth. Sacramenta puber. C. ſi advers. vendit. & in cap. cum contingat, de jur. jur. & cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. atque ſæpius hoc eod. tit. & alibi* advertitur, & præſertim *diſc. 143. de dot.* In hoc etenim differunt ea, quæ requiruntur ex diſpoſitione Juris communis civilis, & ea, quæ requiruntur per ſtatuta, quod iſta pro frequentiori contingentis, vel tollunt juramentum expreſſe, & directe in vim Apoſtolicæ authoritatis, & confirmationis, vel illud tollunt indirecte, præſumendo vitium naturale, ut locis citatis advertitur, quod juri communi non adaptatur.

Præterea diſpoſitio *d. text. in l. magis puto, §. ne tamen*, pariter diſcrete pro facti qualitate intelligenda venit, adeout 12

inter

inttet idem, qui ſupra, inſinuatus error procedendi cum generalitatibus, dum principaliter inſpici debet ratio, cui ejus diſpoſitio innixa eſt, ne ſcilicet ſequatur inconveniens, ut minor privatus remaneat re, & pretio, quia minus idoneo emptori habita de eo fide, alienatio fiat; Secus autem ubi adimpleatur finis, adeout ejus indemnitati remaneat bene conſultum, ut in præſenti ea facti qualitate ſequebatur, atque docebat eventus per tempus adeo diuturnum annor. 40. juxta conſiderationes, de quibus *diſc. 40. de judic.* occaſione agendi de requiſito ſubhaſtationis bonorum debitoris, ut præſenti pecunia fieri debeat; Quandoque etenim, immo frequenter ejus, cujus bona diſtrahuntur, intereſt procedi per hanc viam accollationis, vel honeſtæ dilationis, quoties de emptore idoneo, & tuto agatur, ut ita facilius inveniantur oblatores in majori numero, ex quo provenit augmentum pretii, dum difficilius extra magnas Metropolitices, vel nimium divites, & Mercantiles Civitates; ac emporia invenitur copia oblatorum cum integra pecunia numerata, quando agatur de pretio notabili.

13 Deducebamus quoque ego, & alii pro hac parte Scribentes ſupra inſinuatum motivum, quod etiam emptor eſſet minor ideoque ageretur inter æque privilegiatos, illudque præſertim in prima deciſione nimium conſideratur; Verum reflectendo ad veritatem, capiendo illud ſolum, & de per ſe non videbatur conſiderabile, cum verius magiſque receptum ſit, ut regula conquaſſationis privilegiorum in hoc non intret, ut frequenter in præcedentibus *hoc eod. tit.* advertitus; Bene tamen iſta circumſtantia eſt conſideratione digna, ut cum aliis, ut ſupra conjungatur ad excludendum dolum, & machinationem ex parte illius, qui cum minore contrahit, ut ita magis præſumptio bonæ fidei intret, ut in præſenti ſtantibus præmiſſis, iſta conſideratio reſte intrabat.

14 Alia quoque conſideratione attenta, quod ille, qui alienationem fecerat, quamvis attenta diſpoſitione juris communis, cum qua in hac parte in loco vivitur, dicendus eſſet minor, utpote intra ætatem annorum 25. attamen erat in tali ætate conſtitutus, quod juxta magis frequentem uſum, & leges particulares Italiæ, cenſendus eſſet major, utpote ſupra viginti, adeout in hac parte verificari dicatur una ex prorſus irrationabilibus Juriſtarum ineptiis, ut in pleriſque locis advertitur, magis vero *hoc eod. tit.* in opere Italici idiomatis; Ac etiam, quod idem, qui alienationem fecit, major factus, ac diu ſupervivens, vir providus, & prudens, actum non impugnavit, idemque geſſerunt parentes actorum cum ſilentio adeo diuturno annorum 40. atque cum iſtis conſiderationibus ſimul jungendis potius, quam cum aliquibus ſuperſtitioſis formalitatibus in hac materia procedendum videtur ut plures in præcedentibus advertitur.

EUGUBINA CENSUS,
PRO CAMILLA BARZIA DE MARCOLINIS,
CUM CONVENTINIS.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Conventinis, & pendet in Rota.

An minor abſque ſolemnitatibus ſtatutariis valide ſe obliget, & contrahat ratione alicujus officii, vel publicæ adminiſtrationis, & præſertim ex cauſa.

S U M M A R I U M.

1 *Falſi feriat.*
2 *De ſtylo Signaturæ.*
3 *Minor valide ſe obligat in cauſam publicam.*
4 *Minor deputatus a Principe ad exercendum publicum munus, dicitur habilitatus.*
5 *Quod judicium Advocatorum ſoleat eſſe ſuſpectum.*
6 *Minor eſt incapax publicorum officiorum.*
7 *Legatus Apoſtolicus non derogat, neque diſpenſat juri communi.*
8 *Concluſio, de qua num. 4. procedit data ſcientia.*
9 *Declaratur concluſio, de qua num 3.*
10 *Ut privilegium cauſæ ſuffragetur creditori debet credi in eamdem cauſam, & non alias.*
11 *Quod excuſetur, qui contrahit cum illo, qui publice officium exerceat.*
12 *De minori ætate abbreviata.*
13 *De obligatione Annonariorum.*
14 *Obligatio minoris una cum pluribus maribus valida eſt.*
15 *Ob rationem publici favoris non curatur damnum privatum.*
16 *Quando annonario damnificato conſultum ſit adverſus civitatem, vel alios Cives ſive officiales.*

D I S C. LVIII.

Diſponente Eugubinæ Civitatis Statuto, ut ſingulis an- 1
nis de menſe Maji, quatuor idonei, ac diſcreti Cives nominari debeant Duci Urbini tunc Domino, qui eos præficiat adminiſtrationi annonæ, ejuſdemque Statuti uſu continuante poſt devolutionem, adeout ex pluries inſinuatis præſertim, *diſc. 2. de donat.* Legatus Apoſtolicus explicet partes Ducis; Ita de an. 1646. ſequuta eſt deputatio quatuor adminiſtratorum, quorum unus fuit Conſtantius Barzius conſtitutus in ætate annorum decem & octo; Cumque ex determinationibus Congregat. boni Regiminis relatis per Cohel. *ad Bull. boni regim. cap. 21. n. 7.* atque ut ſupponebatur etiam ex particulari conſuetudine Civitatis hujuſmodi annonarii officiales Abundantierii nuncupati, debeant opportuno tempore proviſionem facere de frumento, accipiendo ſub propria obligatione pecunias ad intereſſe ex diſtributione panis mutuantibus reſtituendas juxta illam annonæ œconomicam adminiſtrationem, & de qua *diſc. præcedenti, & ſub tit. de Regal. diſc. 44. 45. & 125.* Idcirco alter ex eis nempe Sebaſtianus Marinus de menſe Auguſti ſuper ejus prædio, tam uti abundantierius, quam etiam privato nomine cenſum impoſuit ad favorem illorum de Conventinis cum acceſſione, & obligatione in ſolidum aliorum trium in ſorte ſcutor. 3000. qui per ſeparatum inſtrumentum in continenti in eodem loco coram eiſdem Notario, & teſtibus, nulla tamen præſcentiæ creditorum facta mentione, conſignati fuerunt alteri Adminiſtratori, qui Depoſitarius, vel Capſerius nuncupatus, ſe obligavit reddere rationem, ac relevare indemnes iſtos Abundantierios, inter ſe eamdem rationis promiſſionem facientes pro cujuslibet rata; Cum itaque ob deficientiam d. Capſerii, & modicam idoneitatem aliorum trium, creditores pro fructibus cenſus in vim obligationis inſolidum, agerent coram A. C. contra Camillam hæredem præfati Conſtantii jam defuncti, excipientem de nullitate dictæ obligationis contractæ per minorem ſub matre Curatrice adhuc vivente, non ſervata forma ſtatuti, & Ægidianæ Conſtitutionis, hinc poſt aliquas diſputationes favore creditorum decretum fuit mandatum exequutivum, a quo pro Signaturæ Juſtitiæ ſtylo enunciato,
diſc. 37. de judic. & diſc. 31. in relatione Curiæ ob mate- 2
riæ ambiguitatem, cum clauſula ſuſpenſiva, ſeu tranſlativa *ſi quid exequendum*, commiſſa fuit cauſa appellationis in Rota, ubi pendet.

In diſputationibus itaque habitis, tam coram A. C. quam 3
in Signatura, nulla cadebat ratio dubitandi ſuper obligationis invaliditate, quatenus illa fuiſſet in cauſam mere privatam propriam, vel alienam, dum Scribentes eam admittebant, ideoque totus punctus conſiſtebat in eo, quod obligatio contracta eſſet ex cauſa publica adminiſtrationis officii Civitatis, ideoque minori ætate non obſtante valide contraxiſſet ex firmatis per Bald. Novell. & alios relatos per Cancer. *variar. reſol. part. 2. cap. 1. num. 46.*

Illam quoque aſſignando rationem, quod dum Cardina- 4
lis Legatus, qui Principis vices, vel perſonam gerit, illum quamvis minorem præfecerit publico muneri, ita ſuper defectu ætatis cum eo diſpenſaverit, atque ad omnia habilitaverit ex cumulatis per Maſtrill. *de Magiſtratibus lib. 2. cap. 5. num. 58. & ſeqq.*

Quamvis autem in eo diſputationis calore, ut frequenter in Advocatis contingit, mihi pro Camilla rea conventa Scribenti, videretur hujus obligationis nullitas, unde de conſequenti reſultaret clara injuſtitia decreti; Maturius tamen reflectendo ad veritatem, cauſa me tenet ancipitem, forteque magis inclinantem in diverſum ſenſum pro ejuſdem obligationis validitate, & conſequenter pro decreti juſtitia. Ad-
huc tamen expectabitur Rotæ judicium, quatenus a me 5
conſulta concordia, controverſiæ finem non tribuat.

Scribendo itaque more Advocati, duas efformabam inſpectiones; Unam ſcilicet ſuper invalida minoris deputatione, quodque propterea ceſſaret applicatio dictæ concluſionis cum validæ, & legitimæ deputationis præſuppoſitione præcedenti; Et alteram præſuppoſito quod deputatio eſſet
valida ſuper puncto, an iſta obligatio dici poſſet contracta 6
in cauſam publicam, & ratione officii.

Quatenus pertinet ad primum; Deducebam in primis defectum poteſtatis in præfato Cardinali Legato diſpen-

ſandi

ſandi legibus inhabilitantibus minores ad hujuſmodi publica munera, ad text. *in l. Rempublicam, ff. de muner. & honor. cum concord.* per Suarez *alleg.* 12. Cohell. *ad Bull. boni Regim. cap.* 31. *n.* 8. *& ſeq.* Conceſſio etenim veniæ ætatis dicitur de reſervatis ipſi ſupremo Principi, ex relatis per Ripoll. *de Regal. cap.* 10. *n.* 4. *& ſeqq.* ideoque non comperit Legato, quem non habere poteſtatem derogandi legibus communibus, vel etiam municipalibus habentibus Apoſtolicam confirmationem, firmatur per Rot. apud Bich. *dec.* 381. *n.* 16.
7 *& ſeq. & alibi pluries*; Atque in ſpecie conceſſionis veniæ ætatis, & in individuo hujus Legati Status Urbini habetur actum in Urbinaten. *ſub tit. de donat. diſc.* 2. Sed reflectendo ad veritatem ab initio pro ſtylo Agentibus pro hac parte inſinuatam, advertebam, quod iſtud erat fragile motivum ex eiſdem rationibus inſinuatis *d. diſc.* 2. *de donat.* quas ſuperfluum eſt repetere, cum ibi commode videri poſſint.

8 Solidius autem videbatur alterum motivum deficientis voluntatis; Quoniam dicta concluſio ſuper implicita Principis diſpenſatione recte procedit cum præſuppoſito ſcientiæ, quod ſcilicet Princeps, vel alter ſuperior ſciret defectum ætatis, eoque non obſtante minorem præfecerit, cum ita implicita diſpenſatio ineſſe dicatur; Atque cum hoc præſuppoſito loquuntur omnes relati per Maſtrill. ubi ſupra; Et per conſequens cum de hoc non conſtaret, ad hujuſmodi diſpenſativam habilitationem nullatenus inferri poterat, iſtudque eſſet motivum ſolidum, niſi obſtarent aliæ conſiderationes, de quibus infra.

Quo vero ad alteram inſpectionem, an ſcilicet poſita etiam valida & legitima deputatione, applicaretur, necne concluſio ſuperius deducta, ut minor ætas non ſuffragetur in obligationibus ratione publicæ adminiſtrationis; Dicebam quod manifeſta erat ejus fallacia in applicatione, quoniam quidquid ſit de iſto aſſumpto, quod acriter impugnat Royit. *dec.* 69. *n.* 19. in caſus occurrentia conſulendus, cum adhuc iſtam quæſtionem formiter diſputare, ac judicium deſuper efformare occaſio non dederit, adhuc tamen quando id admittendum eſſet, rectè procedit favore ipſius Civi-
9 tatis, vel cauſæ publicæ, in iis, quæ officii, vel muneris adminiſtrationem concernunt, ſive etiam in favorem privatorum, qui muneris publicam fidem ſequantur, puta quia ipſi annonæ, ejuſque adminiſtratoribus frumentum, vel pecunias directe crediderint, ſive eas crediderint communitati, quæ ab ipſis annonariis debeat relevari, adeout exceptio minoris ætatis præjudicaret ipſi Civitati, vel illis, qui ejus publicam fidem ſequuti ſint, quorum neutrum in facto verificari dicebam, quoniam creditores juxta inſtrumenti tenorem principaliter ſequuti fuerunt fidem præfati Sebaſtiani impoſitoris, qui licet ſe enunciaverit etiam abundantierium; Attamen ſuper ejus proprio prædio, privato potius nomine cenſum impoſuit, prout etiam privato nomine dicti alii tres pro eo fidejuſſerunt, non expreſſa cauſa publicæ annonæ, in quam accepta pecunia deſervire deberet, adeout potuiſſet idem impoſitor cenſus in proprios, & privatos uſus illam erogare.

10 Et per conſequens dicebam, quod intrarent ea quæ habentur deducta *ſub tit. de Cred. diſc.* 1. *& ſeq.* ſuper privilegio potioritatis, aut ſuper ſubintratione in locum anterioris dimiſſi creditoris, ut non intret niſi in illam cauſam creditum ſit; Secus autem ſi pecunia libere data fuerit in alios uſus pro libito erogabilis, quamvis caſus præbeat, quod in talem cauſam erogata fuerit, cum eam ſequutus non ſit creditor, ſed potius privatam, unde commodum reportaret non ſubjacendi legibus diſponentibus de contractibus initis cum Communitate, ex deductis ſupra, *hoc eod. tit. diſc.* 25. Atque ex hoc præſertim motivo evidentem hujus Partis juſtitiam reſultare credebam, cum creditor fidem publicam ſequutus non eſſet, ſed potius privatam.

Et ulterius advertebam, quod nunc dicta concluſio intraret quando alias ipſa Communitas, vel ipſa annona publica præjudicata, vel damnificata remanere poſſet, quia nempe contra eam creditori actio competeret; Secus autem ubi agatur de mere privato intereſſe, quoniam ita credenti recte objici poteſt, quod ſibi imputet cur privato crediderit in minore ætate conſtituto, non adhibitis ſolemnitatibus ſtatutariis, ob fraudem, quæ ita de facili committi poteſt cum ſupplantatione minoris, cujus indemnitati Judex, & proximiores conſulere curaſſent cum cautelis adhibendis in hujus pecuniæ traditione alteri officiali facienda; Idque apud me magnam faciebat impreſſionem.

Verum e converſo capiendo cauſam, non per partes, ſed (ut decet) attenta tota facti ſerie, ipſaque ſubſtantia veritatis, atque ad iſtam reflectendo poſt jam refrigeratum calorem diſputationum, probabilius videbatur, quod juſte pro creditoribus decretum fuerit, ex pluribus, quorum aliqua forte in mente Judicis non fuerunt, adeout quatenus ob ceſſantem idoneitatem depoſitarii, ac aliorum trium Collegarum, iſte minor damnificatus remaneret, infortunio magis id referendum eſſet, quam illi dolo, & circumventioni alterius contrahentis, quæ per hujuſmodi ſtatuta præſumuntur, quando eorum forma non ſervetur ex adeo frequenter in præcedentibus deductis.

Primo nempe quoniam cum creditores viderent præfatum Conſtantium eſſe a Civitate electum, ſeu nominatum, & a Cardinali Legato approbatum, & deputatum, atque de facto publice, & palam officium exercentem, recte opinati 11 ſunt, illum eſſe habilem, & idoneum, ita habilitatum, ac propterea a pari, quinimo, & fortius adaptari obſervabam ea, quæ de minore mercatore habentur *ſupra, diſc.* 34. Junctis in diem tam vulgari axiomate deducto ex textu *in l. Barbarius, ff. de offic. Præfect. Vigil.* quam aliis conſiderationibus, de quibus *d. diſc.* 2. *de donat.* Et multo magis, quando in facto ſubſiſteret præſuppoſita conſuetudo, quod etiam minores ad hoc munus aſſumi conſueverunt in ea ætate, quæ diſcretioni apta ſit, ut eſt iſta in anno decimo octavo, in quo pro majori parte Italiæ, nempe in utriuſque Siciliæ Regnis, & in pleriſque Civitatibus Hetruriæ, & Lombardiæ, aliarumque partium, completi dicitur minor ætas, adeout quoddam legale judaiſmum vigere dicatur in ali- 12 quibus Status Eccleſiaſtici Civitatibus, & locis, in quibus adhuc vivatur cum diſpoſitione juris civilis ſuper protractione ætatis uſque ad annum vigeſimumquintum juxta ponderationes, de quibus *ſupra pluries, ac etiam ſub tit. de dote, diſc.* 1. *&* 143. *& alibi*.

Secundo in idem ſtantibus enunciatis proviſionibus Con- 13 gregationis Boni Regiminis obligantibus hujuſmodi Annonarios ad ſe obligandum de proprio, & in ſolidum; ac propterea dicendus veniat actus neceſſarius in executionem eorum, quæ a ſuperioribus demandata ſunt, iſtudque proprie, ac principaliter fuit motivum Judicis.

Tertio obſervabam adaptari ea, quæ incidenter inſinuatur *in Miſcellan. Eccleſiaſtico, diſc.* 8. occaſione agendi de 14 puncto percutiente materiam Eccleſiaſticæ immunitatis, ibi congrue collocata, an ſcilicet defectus, qui reſultet ex Statuto laicali, allegari poſſit contra Clericum in foro Eccleſiaſtico, quod ſcilicet non agatur de contractu inito cum ſolo minore jure ſingulari, adeout cadere valeat caſus doli præſumpti, ac præſumptæ circumventionis, ſed potius de actu commutativo, ſeu collegiativo, geſto eodem tempore per quatuor alios majores, ac diligentes, & providos patresfamilias, quales ob hanc præfecturam a Publico factam præſumendi ſunt.

Et quarto apud me fortiter ex eadem prudentiali ratione publici boni deducta, *diſc. præcedenti*; Ac propterea ob illam prælationem, quæ publicæ utilitati, publicoque favori 15 adverſus privatum damnum tribuenda eſt, recedendo etiam ab ordinariis regulis juris, videtur quod in ſubjecta materia nullatenus procedi debeat cum illis leguleicis ſuperſtitionibus; vel judaiſmis, quæ ſuper hujuſmodi Statutorum obſervantia habentur pluries ſupra, quoniam cum ad hunc effectum notabilis pecuniarum quantitas neceſſaria ſit, illaque prompta, & de facili reperibilis ob proviſiones tritici, quas opportuno tempore facere oportet, adeout ſit materia, quæ deſiderat celeritatem, atque ex mora patiatur præjudicium irreparabile, hinc proinde publicæ utilitati nimium præjudiciale eſſet pro aliis futuris temporibus, ut credentes hujuſmodi annonariis, ita ob legales rigores eluſi, ac damnificati remanerent, quoniam in futurum, non de facili mutuantes pecuniam invenirentur; Itaque præſertim conſideratio apud me erat magni ponderis quoad creditores, & ad effectum præſentis quæſtionis.

Pro hujus minoris autem, vel ejus hæredis indemnitate in toto, vel in parte aliqua ponderabam; Primo nempe (quamvis ſuper eis maturum non efformaverim judicium, 16 cum id abſque diſputationis trutina non de facili bene ſequatur) quatenus alii tres annonarii eſſent idonei, adeout jactura hujus pecuniæ proveniret ex diſſipatione Depoſitarii, ſeu Capſerii, qui habuit actualem adminiſtrationem minus idonei detecti, an ſcilicet huic minori ultra beneficium diviſionis, quod inter correos, abſque dubio intrat tam ex diſpoſitione juris, quam ex obligatione expreſſa etiam pro damno in propria virili competeret actio reſectionis damnorum & intereſſe contra eoſdem Collegas majores, qui quandam ſpeciem Curatorum hujus minoris, ita gerere viderentur ob diligentias in hac adminiſtratione

non

non adhibitas, ut huic damno occurreretur.

Secundo an eadem actio minoris ex quodam Judicis officio concedenda eſſet adverſus illos Decuriones, vel Conſiliarios, qui præfatum Depoſitarium, ſeu Capſerium minus fidelem, minuſque idoneum elegerint ex diſpoſitione, vel ratione textus *in l. fin. C. de Magiſtr. convention.* Sive ad inſtar illius actionis, quæ competit Baronibus in Regno Neapolitano adverſus Communitates, vel earum Adminiſtratores nominantes Ærarium minus idoneum, cum ſimilibus.

Et tertio advertebam reflecti debere ad hujus jacturæ cauſam, an ſcilicet ea tota proveniret a culpa, & a diſſipationibus præfati Capſetii actualis adminiſtratoris, vel potius ex eo quod pro publica annona, & pauperum levamine panis diſtributus fuerit pro minori pretio, quam tritici valor, aliæque impenſæ importarent juxta ponderationes, de quibus in ſupra allegatis *diſc. 44. & 45. de Regalibus*; At quod id provenerit ex decoctione, & inexigibilitate Piſtorum, ſive Revenditorum panis, aliorumque Miniſtrorum, ſive ex corruptione tritici, ac ſimilibus accidentibus, de quibus etiam *d. diſc. 45. de Regal.* In iſtis etenim, vel ſimilibus caſibus, quibus eadem congruat ratio, recte intrant ea, quæ habentur *ſupra, diſc. præcedenti*; Ac etiam *diſc. 148. & 167. de Regalibus*, ut ſcilicet illud damnum, quod ex publica cauſa, quæ omnes tangit, obvenerit, per omnes cum collectis, & contributionibus refici debeat, & forte cum his diligentiis advertebam quod poſſet ſaltem in parte conſuli indemnitati.

PARMEN. PRÆDII, PRO HORATIO VIOLA, CUM VILLANIS.

Reſponſum ad cauſam extra Curiam cum reſolutione favorabili.

An ſolemnitates ſtatutariæ requiſitæ in contractibus Minorum, & mulierum, & ſimilium, deſiderandæ ſint in illis contractibus, qui per hujuſmodi perſonas prohibitas fiant, non ſingulariter, ſed conjunctim cum aliis majoribus, & habilibus; Et generaliter de regulatione hujus materiæ ſolemnitatum in contractibus mulierum, & ſimilium perſonarum.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An ſolemnitates Statutariæ requirantur in contractu inito cum exempto a Statuto.*
3 *Quomodo iſta materia regulari debeat.*
4 *Mulieres de jure non privilegiatæ.*
5 *De ratione quibus innixa ſunt Statuta, & quomodo practicari debeant.*
6 *Non habent locum in contractu inito cum aliis majoribus intereſſatis.*
7 *Tutor bene agit gerendo negotia pupilli, ut propria.*
8 *Privilegium* leg. unic. *quando non habeat locum.*
9 *De eodem, de quo num. 3. & 5.*
10 *De alio caſu.*
11 *Quando cauſa vaga pro indigentiis ſufficiat, necne.*
12 *De Differentia impugnationis actus ab ipſo principali, vel ab hærede.*
13 *Quando nullitas allegatur a ſucceſſore, vel tertio.*
14 *De alio caſu.*
15 *An actus extra locum ſtatuti huic ſubjaceat.*
16 *De Mundualdo in Regno Neapolitano.*

DISC. LIX.

1 PRæſuppoſita facti ſerie, de qua *in Miſcellan. Eccleſiaſt. diſc. 8.* Agentibus in Curia Epiſcopali Parmæ contra Horatium Clericum poſſeſſorem ad vendicationem partis cujuſdam prædii hæredibus mulieris alienantis ob non ſervatam formam illorum ſtatutorum, ſeu decretorum Ducalium; Duo deducebam fundamenta ſcribens pro Horatio Reo convento, ad cujus favorem prodiit ſententia abſolutoria; Primo nempe ejus exemptionis ab illis ſtatutis, vel decretis laicalibus; Et ſecundo quod non verſaremur in caſu, de quo eadem ſtatuta, vel decreta diſponunt; Atque
2 de primo agitur *d. diſc. 7.* utpote cadente ſub materia Eccleſiaſticæ Immunitatis; Quamvis forte illud magis arrideret Judici, qui doctus quidem, & ſtudioſus, ſed modernæ currentia ſtyli cultor, non acquieſcendo rationibus abſque auctoritatibus cum ſummo labore curavit ſuper deductis a me in forma diſcurſiva invenire auctoritatem Sperell. *deciſ. 100.* de qua ſumme lætatus eſt, eique magis acquievit, pro currenti, irriſione quidem digna, ſed ratione uſus excuſabili ſimplicitate, quaſi quod niſi modernus Doctor, ſeu legiſlator id expreſſiſſet, non adeſſet lex, quo nil ineptius; Attamen mihi reflectenti ad veritatem, ob circumſtantias facti, quæ debent eſſe hujus materiæ regulatrices, magis placuit alterum, quoniam circa primum urgent conſiderationes, de quibus, *eod. diſc. 8.*

Quatenus itaque ad ſecundum punctum pertinet, ibidem quoque breviter inſinuatum remiſſive ad hunc titulum, Dicebam idem quod frequenter, ſed ſemper opportune hoc eodem titulo ſuper iſta materia advertitur, quod ſcilicet 3
erroneum ſit judaico more, literæ legum inſiſtere, atque auctoritates, quæ deſuper habentur quibuſcumque caſibus applicare, cum verius reflectendum ſit ad rationem, cui tales leges innituntur; Atque ex ea judicium regulari debeat.

Siquidem jus commune Romanorum; excepto caſu Velleiani, & altero *l. Juliæ de fund. dot.* nullam conſtituit differentiam inter maſculos, & fœminas, in aliquibus pari- 4
formiter induxit ſolum privilegium, quod reſultat a minori ætate, deindeque jus canonicum etiam prædictos *Velleiani, & l. Juliæ* exceptuatos caſus pene abolevit ratione ju- 5
ramenti, quod in utroque ſexu, ipſo etiam noviſſimo jure civili aſſiſtente, privilegium minoris ætatis quoque ſuſtuliſſe videtur; Sed quoniam experientia docebat, quod id fraudibus, & circumventionibus magnum præberet aditum ratione facilitatis ſexus muliebris, aut imperfectionis judicii ratione minoris ætatis, conſiderando potiſſime id quod pluries in antecedentibus advertitur circa juramentum, quod ſcilicet illud redactum videtur ad nudam formalitatem, & ad clauſulam ſolitam apponi de ſtylo Notariorum; Hinc prudenter quidem, ac laudabiliter, per leges municipales deſuper proviſum eſt, cum aſſiſtentia Judicis, & propinquorum, ut ita imbecillitas, vel imperfectio ſuppleretur, atque fraudibus, & circumventionibus occurreretur; Et per conſequens id intelligendum venit ad limites dictæ rationis tam pro invaliditate, quam pro validitate, reſpiciendo principaliter ad cauſam magis, quam ad formalitatem ſolemnitatum, eodem modo quo in materia alienationis bonorum Eccleſiæ habemus ex inſinuatis *ſupr. i diſc. 1. & ſeqq.* & alibi.

Nil etenim refert quod Judex, & conjuncti interveniant, ſi deſit cauſa, ac propterea eorum interventus meram cæremoniam, vel formalitatem redoleat, ut frequens praxis docet, adeout ex alibi ſupra inſinuatis hujuſmodi leges, quæ inductæ ſunt ad favorem, potius in odium, & gravamen reſolvantur, quia nempe gravantur tam mulieres, quam minores ad quandam ſpeciem gabellæ, cui majores, & alii non privilegiati non ſubjacent cum ſolutione emolumentorum Judici, & quandoque illis, qui cum formalitate irriſione digna, aſſumunt munus Curatorum, aut pro ipſis Curatoribus fidejubent, cum tamen nunquam praxis doceat hujuſmodi Curatorum, eorumque fidejuſſorum condemnationem aliquam; Et è converſo ſi vere adimpletur finis legis, quia nempe contractus attento ejus tempore ſincere, & in bona fide initus ſit, adeout interventus Judicis, & proximiorum illum non impediiſſet, atque prudenti, ac diligenti patrifamilias congruat, tunc utique irrationabile judaiſmum remanet adeo inſiſtere in formalitate literæ. Idque in eorumdem privilegiatorum damnum, ac præjudicium potius redundat, ita reſultante effectu oppoſito intentioni legis ob majorem commercii difficultatem, ac propterea malum non conſiſtit in legibus, ſed in tintinnabili, ac inepta earum praxi, & intelligentia.

Applicando itaque ad rem; Cum iſta mulier alienati prædii controverſi poſſideret pro communi ſolam octavam partem, aliæ vero ſeptem ab aliis poſſiderentur, tres ſcilicet per ejus Patrem, & fratres omnes majores, & quatuor per locum pium habentem nobiles, ac probos, & prudentes adminiſtratores, a quibus omnibus conjunctim tanquam in negotio communi, vel ſociali ad coæquale commodum alienatio facta fuit; Hinc proinde, etiam in ſenſu veri- 6
tatis, dicebam prorſus irrationabile videri, ut invalidus cenſendus eſſet actus ob non ſervatas ſolemnitates, cum Judex, & conjuncti, vel Curator qui pro formalitate adhiberi eſſent utpote alienum gerentes negotium, nullumque habentes intereſſe proprium, non potuiſſent magis mulieris indemnitati conſulere, quam facerent iſti, qui in iſto contractu cum muliere intervenerant; Ideoque leges intelligendæ ſunt in ſpiritu, non autem in litera moni-

tum

ſum Apoſtoli, quod literâ occidit, ſpiritus autem vivificat.

7 Ad id autem probandum duo a ſimili ponderabam; Primo nempe ea quæ habemus in tutoribus, & curatoribus pupillorum, ac minorum, ut bene ſuum officium explere dicantur, quando, citra fraudem, & colluſionem tractant negotia pupillorum, & minorum eodem modo quo propria, cum non poſſit pupillus, vel minor conqueri de ejus adminiſtratore, quod tractaverit ipſum ſicut ſe ipſum, dum ita adimpletus dicitur finis legis.

Et ſecundo ponderabam ea quæ habentur in materia privilegii *leg. unic. Cod. quando Imper. &c.* ad favorem pupillorum & viduarum &c. aliorumque miſerabilium, ut non intret quando communitativo, ſeu collegiativo jure id ſequatur ex deductis per Scacc. *de appell. quæſt. 7. num.* 140. & plene Vallaſc. *de privil. miſerabil. perſonar. part. 2. quæſt. 10. num. 14. cum ſeqq.*

Super hoc ſecundo a ſimili Scribentes in contrarium longas aſſumebant diſputationes ex deductis per Novar. *de elect. for. ſect. 3. q. 1.* ſuper quæſtione an ceſſet privilegium contra privilegiatum, vel è contra, ſed replicabam id continere laborem mere inanem, atque a caſu quæſtionis extraneum, quoniam neceſſitas ſolemnitatum introducta per hujuſmodi leges municipales in minoribus, & mulieribus, ac aliis de judicii imbecillitate ſuſpectis, non eſt in ratione privilegiativa, adeout intrent ea quæ habemus in materia privilegiorum, ſed eſt ad certum finem, & effectum, quo impleto, de formalitate mediorum non eſt curandum ob ceſſantem rationem, ob quam a ſimili, & fortius ea, quæ ſunt privilegia, ceſſant, & ſic ratione ſimilitudinis, non autem ut de ipſa aſſimilata materia principaliter agendum ſit, atque in hoc pariter dignoſci ſolet noſtrorum ſimplicitas aſſumendi formiter; & ea profeſſo ea quæ incidenter a ſimili deduci ſolent, ſive attendendo in ipſo caſu aſſimilato, quando de eo principaliter agi contingat, id quod ita incidenter ad alium effectum conſideretur.

Retenta itaque iſta regula quæ teneri debet, ſuper pra-

9 xi, & intelligentia hujuſmodi legum in ſpiritu principaliter, non autem in litera, reflectendo ſcilicet ad rationem, ſive ad finem, vel effectum ab ipſis legibus conſideratum, magis quam ad nudas formalitates, frequenter cum hoc themate, quandoque pro validitate, & quandoque pro invaliditate reſpondere conſuevi, inculcando evidentiam erroris procedendi cum generalitatibus in quibuſcumque caſibus, & non reflectendo ad ſingulorum particulares, ac diverſas circumſtantias, ex quibus revera deciſio regulanda eſt, atque facti potius quam juris iſtæ quæſtiones dicendæ ſunt.

Ut præſertim in una Romana cenſus diſputata in Tribu-

10 nali A.C. pro Joanne Bartolo cum Joanne Canoro hærede Auguſtinæ de Pennis viduæ, quæ de menſe Maji 1657. ſub aſſertione indigentiæ tam pro refectione ejus domus, quæ ruinam minabatur, quam pro diſſolvendo ære alieno, quo premebatur, tam cum Furnario ratione panis, quam cum iis, qui diverſas pecuniarum ſummas in proxima calamitate peſtis mutuaverant, cenſum ad favorem Joannis ſuper ejus domo impoſuit, adhibitis ſolemnitatibus ſtatutariis, atque in contractus obſervantia donec vixit, perſeveravit cum ſolutione fructuum, ac etiam cum tractatu vendendi domum, ut ſortem reſtitueret, idem quoque injungendo heredi in teſtamento, occaſione cujuſdam periculoſæ infirmitatis condito, quamvis ſupervivens alium condiderit teſtamentum, cum quo obiit, nulla contrariæ volun-

11 tatis declaratione facta. Idemque ſequutum eſt in primo hærede, quo defecto ſecundus hæres contractum impugnabat ex defectu cauſæ, utpote vagæ, & generalis pro debitis, & indigentiis ad ſpeciem non deducendo quaſi quod ita de facili fieri poſſit fraus ſtatuto, ideoque non reputetur cauſa ſufficiens juxta firmata apud Merl. *dec. 714. n. 35.* cum qua tanquam magiſtrali ſæpius in aliis procedi conſuevit, ut pluries in præcedentibus advertitur.

Quare introducta cauſa coram A.C. ſcribens pro Creditore non negabam veritatem dicti aſſumpti in caſu ſuo, quando ſcilicet facti circumſtantiæ doceant quod iſta cauſa ita generaliter expreſſa nullum habeat veritatis, aut veriſimilitudinis fomentum, adeout congrua ratio, cui concluſio innixa eſt, ſecus autem e converſo, ut in præſenti, quoniam ob omnibus notas calamitates, longeque majores expenſas, & indigentias in peſte ceſſante, nimium veriſimile, & quodammodo certum videbatur, ut illa rata, quæ iſtam habebat cauſam, in eam vere cederet, ac propterea intrat conſuetus vere damnandus error procedendi cum generalitatibus, vel indefinite in quibuſcumque aliis caſibus applicandi illas deciſiones, & auctoritates, quæ ſuper diverſis caſibus prodierint abſque debita circumſtantiarum combinatione.

Præterea, tam in ſupradicta cauſa Parmen. quam in iſta, & in pleriſque aliis advertebam, ad alium magis clarum errorem Pragmaticorum, non diſtinguendi caſum, in quo ipſa mulier, vel alter privilegiatus impugnet actum a ſe ipſo initum; Et caſum in quo ipſa in vita non impugnante, fortius vero faciente actus poſitivos ſuper ejus obſer- 12

vantia, impugnatio fiat per hæredem, vel alium ſucceſſorem, quoties præſertim invaliditas non habeat clarum, ac certum defectum cauſæ, quæ vere falſa, vel erronea denegatur, adeout adſit poſſibilitas veritatis, & ſinceritatis; Quoniam tunc prorſus iniquum, ac irrationabile videtur, naturali etiam juri contrarium, ut hæres, vel alter ſucceſſor ad lucrum, & locupletationem cum damno ejus, qui bona fide defuncto credidit, impugnare debeat illum actum, quem ipſe principalis contrahens conſcius veritatis impugnare auſus non eſt, quinimo cum obſervantia agnovit verum, & validum, & cujus anima poteſt ita gravari, quo nil abſurdius, & irrationabilius.

Ideoque vera quidem dicenda eſt regula, de qua pluries in præcedentibus, ac etiam *ſub tit. de dote*, & alibi, quod 13

nullitas actus, ubi præſertim ea ſit ipſo jure ob decretum annullativum ſtatuti, vel alterius legis, ſit allegabilis ab hærede, & ſucceſſore, quinimo etiam a tertio juxta receptam diſtinctionem inter nullitatem ipſo jure, & alteram ope exceptionis, ſed quod diſcrete pro facti qualitate intelligi, & practicari debeat, quando ſcilicet nullitas non proveniat a ſolo defectu formalitatum, ac ſuperſtitionum legalium, ſed ſit intrinſeca, ideſt quod defectus conſiſtat in falſitate, vel erroneitate cauſæ, adeout urgeat adverſus alterum contrahentem ratio, cui hujuſmodi leges innixæ ſunt; Secus autem ubi incertum ſit, an & quomodo veritas ſe habeat, adeout ejus poſſibilitas vigeat, fortius autem ubi indicia, vel argumenta ex facto principali informati deſumpta, ipſi veritati potius aſſiſtant; quoniam tunc clarus error videtur dictam concluſionem practicare, quoties principalis ſilentium, vel obſervantia, ex alterius contrahentis calliditate, vel ex alio vitio non proveniat, ita, ut præmiſſum eſt, intelligendo leges in ſpiritu, non autem in litera.

In eodem propoſito alienationum, vel contractuum geſtorum per mulieres in una Romana, ſeu Reatina donatio- 14

nis conſultus fui ex parte cujuſdam Margheritæ de Piſcolo ſuper validitate donationis ſibi factæ per Annam ſororem, quæ originaria dicti loci Provinciæ Aprutinæ Regni Neapolitani nata in Urbis diſtrictu, atque nupta in eadem Urbe a Viro diſcedens, ad dictam patriam originariam ſe contulit, convivendo cum ſorore animo permanendi, unde poſt aliquorum annorum decurſum ei donationem fecit, quæ per ejuſdem Annæ hæredem ex duplici capite impugnabatur; Primo nempe ob non ſervatas ſolemnitates generaliter demandatas a ſtatuto Urbis 151. in omnibus contractibus mulierum, & ſpecialiter in contractu donationis per ſtatuta 149. & 150. Et ſecundo, quia Mondualdus mulieris fuiſſet intereſſatus tanquam vir donatariæ.

Primam ſpeciem invaliditatis nullatenus ſubſiſtere dixi, cum ex facti circumſtantiis mihi præſuppoſitis pateret acceſſum extra diſtrictum Urbis non fuiſſe affectatum, &

fraudulentum ad eludendam ſtatutorum diſpoſitionem, ſed 15

ſincerum, & ad alium finem, ac propterea in actu geſto extra diſtrictum ſervare non oportuit dictas ſolemnitates juxta diſtinctionem, *de qua, diſc. 35. de donat. & alibi.*

Et quoad alterum Mondualdi, dicebam quod iſte interventus in contractibus mulierum in aliquibus Neapolitani

Regni Provinciis adhuc pro antiquo Notariorum formula- 16

rio ſequi ſolet ex quadam conſuetudine derivante a jure Longobardorum, quod antiquitus in eo Regno erat jus commune, ex inſinuatis *diſc. 1. de ſervit. & alibi*, ejuſque reliquiæ in aliquibus provinciis, vel locis adhuc vigent, & præſertim in Civitate, & Provincia Bareňſi, de cujus conſuetudinibus pluries mentio habetur, & præſertim *ſub tit. de dote diſc. 104. & 105. & ſub tit. de hæred. diſc. 23.* & alibi, ſed hujuſmodi ſolemnitates derivantes a legibus communibus, & particularibus ſuppletæ remanent per juramentum ad vulgares textus *in cap. cum contingat, de jur. jur. &c. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor.* & præſertim contingit in fortiori caſu *l. Juliæ, de fund. dot. & ſimilibus*; Ac propterea in eo Regno actus jurati mulierum aliam non patiuntur infectionem, niſi quando cadant in pragmatica 1. ad Velleján. quæ præſumit juramentum dolo, & metu extortum, ideoque adeſt indirecta juramenti enervatio permiſſa; Vel ubi ſequatur indotatio juxta terminos generales.

AN-

Digitized by Google

ANCONITANA PECUNIARIA.
PRO SEPILLIS HEBRÆIS, CUM ILLIS DE RASINA.

Caſus diſputatus in Tribunali A.C. reſolutus pro Michaele Raſina.

An minores Hebræi negotiatores in eorum contractibus adhibere debeant ſolemnitates ſtatutarias, necne; Et de probatione ætatis Judæorum quando fiat.;

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Minor mercator habetur pro majore.*
3 *De ſtatuto Anconitano circa minorem ætatem.*
4 *Judei vivunt cum ſtatutis locorum.*
5 *Non ſunt teſtes contra Chriſtianos.*
6 *Minor habens intereſſe admixtum cum aliis non eſt privilegiatus.*
7 *Quod in negotiis mercantilibus non attendantur regula procedentes in negotiis privatis.*
8 *Declaratur ſtatutum, de quo, n.3. & de ratione ob quam mercatores, in breviori ætate reputantur apti.*
9 *De eodem, de quo n. 2.*
10 *Ad quid conſideranda veniat qualitas judaica.*
11 *Quomodo occurratur fraudibus in minore mercatore.*
12 *De probatione ætatis.*
13 *De concluſione, de qua n. 5.*
14 *De varietate ingeniorum, & quare liceat deducere motiva etiam irrelevantia.*

D I S C. LX.

1 CUm Moyſes Sepillus Hebræus in Civitate Anconæ emiſſet a Michaele de Raſina negotiatore Boſſanenſe volumina quatuorcentum, & ultra pelliam pro pretio ſcutorum bis mille quingentorum circiter, in quotum computum dare convenerat quandam cedulam, ſeu negotiatoriam apodiſſam alterius Hebræi negotiatoris in partibus orientalibus; Ad aliquot dies Salamon, Raphael, & Joſeph ejuſdem Moyſis fratres, qui ætatem viginti annorum adhuc non compleverant, ſe tamen majores, & complimentarios rationis quondam Emmanuelis communis patris, Per inſtrumentum ſe obligarunt ad ſolutionem ſummæ in prædicta cedula, ſeu apodiſſa contentæ, quatenus adhibitis diligentiis in partibus contra præfatum debitorem ceſſum, ſolutionem conſequi non poſſet; Quare præfatus Raſina ad eamdem Anconitanam Civitatem redeundo, atque per authentica documenta docendo de diligentiis, ab eo Gubernatore obtinuit mandatum exequutivum, quod in gradu appellationis coram A. C. poſt aliquas diſputationes approbatum fuit, decernendo illius exequutionem, a Signatura Juſtitiæ præſervatam cum ſolita clauſula legitimæ exequutionis: Atque mihi quamvis pro Hebræis reis conventis ſcribenti, reflectendo ad veritatem, probabilis reſolutio viſa eſt, ut pro conſuetudine ab initio meam operam requirentibus inſinuavi.

Dicebam itaque ſcribendo more Advocati, quod quamvis generaliter verum eſſet aſſumptum, de quo *ſupra*, *diſc.*
2 34. in quo jam edito Scribentes in contrarium, totum conſtituebant fundamentum, ut ſcilicet minores publici negotiatores pro majoribus haberi debeant, ideoque in eorum obligationibus, & contractibus deſiderandæ non ſint illæ ſolemnitates, quæ de jure communi, vel municipali in alienationibus, & obligationibus, aliiſque contractibus minorum deſiderantur; Attamen id non procederet in hac Civitate, ob ejus particulare ſtatutum, quod diſtinguit minores mercatores ab aliis non mercatoribus, ut in perſonis de
3 hac ſecunda ſpecie attendatur ætas vigintiquinque annorum ad terminos juris communis, In illis vero de prima, ætas annorum viginti, ideoque mercantili qualitate non obſtante, in eorum actibus ſolemnitates demandantur, ut in ejuſdem ſtatuti *volum. rubric.* 42. *collat.* 2. & per conſequens intraret propoſitio, de qua *diſc.* 35. *de judic.* & alibi frequenter, quod ſcilicet jus locale, ſeu particulare, quoties ejus legitima requiſita habeat, juri communi, vel etiam particulari loci dominantis, prævaleat, atque attendi debeat.

Neque dubitandum eſſe advertebam, ut hujuſmodi leges municipales attendi deberent etiam in Hebræis, qui in iſta Civitate negotiationis occaſione moram trahunt, juxta eorum diverſas ſpecies recenſitas *ſub tit. de regalib. diſc.* 104. Cum verius, magiſque receptum ſit, ut etiam hebræi dicantur cives, & incolæ loci, in quo Principe permittente vivunt, atque domicilium habent, ideoque eis ſuffragentur 4
ſtatuta, & privilegia eodem modo quo aliis civibus, & incolis Chriſtianis, etiam contra iſtos, & quamvis fundata eſſent in æquitate, ut occaſione agendi de lege concedente retractum prælativum ratione vicinitatis, vel conſortii, de iſta propoſitione habetur *diſc.* 70. *de ſervit.* & alibi.

Admittebantur hæc per Judicem quando probata eſſet legitime ætas minor, ſtante contraria aſſertione, ob quam 5
dicebat (& in hac parte bene) quod magis perfecta, & concludens probatio requireretur; Difficultatem vero habebat in hac probatione, quam non adeſſe credebat ex eo quod Hebræi repelluntur a teſtimonio ferendo contra Chriſtianos ea relatis per Farinac. *qu.* 56. *num.* 221. *& ſeqq.* Potiſſime ob inveriſimilitudinem ut per eoſdem teſtes Hebreos ad id inductos memoria retineri potuerit tempus præciſum nativitatis.

Verum iſtud motivum nimium fragile mihi videbatur, ſed ex aliis motivis juſtam credebam reſolutionem (talis 6
eſt ingeniorum varietas, ut quod uni placeat, alteri diſpliceat, & e contra;) Primo nempe quod cum iſti eſſent quatuor fratres, quorum unus, & forte duo erant majores, paternam rationem ſub antiquo nomine patris continuantes, ita intrarent ea quæ habentur *in Miſcellan. Eccleſ. diſc.* 8. ac etiam *hoc tit.* ut ſcilicet non attendatur qualitas perſonalis unius, vel plurium conſtituentium Univerſitatem, vel corpus Collegiativum conſtitutum ex aliis perſonis habilibus, & perfecti judicii.

Sive magis ad rem, ut intrarent ea quæ habentur *diſc.* 75. *de credito*, ac etiam *in hoc ſupplemento*, *eodem tit. & alibi*, quod quidquid ſit in contractibus privatis, in quibus ratio libertatis publici commercii non urgeat; In hujuſmodi 7
tamen negotiis mercantilibus, in quibus negotiatores ſequi ſolent fidem ac exiſtimationem nominis, ſub quo ratio bancaria, vel ars negotiatoria cantant, non attenditur qualitas perſonarum, ad quas revera negotium pertineat, an ſint mulieres, imo minores, vel pupilli, ſed attendatur ipſum nomen, ſub quo cantat, & exercetur negotium, præſertim quoad exteros non callentes ſtatuta, vel leges particulares locorum, minuſque perſonarum qualitatem, ad quas revera commodum, vel incommodum pertineat.

Utrumque autem in præſenti verificabatur, quoniam negotium cantabat, & exercebatur ſub nomine patris quamvis defuncti negotiatoris, qui habebat exiſtimationem, ſive ſub nomine ejus hæreditatis, vel hæredum in abſtracto, quod ſonat in idem, & propterea valebat, etiamſi defeciſſet quilibet ex eis; Ac etiam quod erant quatuor fratres commune negotium gerentes, quorum primus erat major, ac publicus negotiator, quod etiam in ſecundo verificabatur.

In idem conſiderabam, quod diſcretiva hujus ſtatuti inter negotiatores, & non negotiatores, ut ſcilicet in uno genere ſufficiat ætas annorum viginti ad reddendum eos ha- 8
biles ad contrahendum; In altera autem neceſſaria eſſet illa annorum vigintiquinque, procedere, ſive attendi ſolum deberet in contractibus privatis, & ordinariis, inter cives, & incolas, iſta diſtinctione reſultante, non ex privilegio vel natura negotiationis, ſed quia hoc miniſterium præſumptionem inducat majoris aptitudinis, magiſque perfecti judicii adinſtar illius rationis, quæ juxta ſolitas legaleicas frigiditates aſſignari ſolet in ſtatutis, aliiſque legibus localibus reſtringentibus minorem ætatem ad annos viginti, ut eſt in Urbe aliiſque locis, ſive ad annos decem, & octo, ut eſt in utriuſque Siciliæ Regnis, & in aliquibus Civitatibus, & locis Hetruriæ, & Longobardiæ, magis ſcilicet perſpicacis ingenii in una, quam in altera regione; Aut juxta ea, quæ in aliquorum ſenſu habentur de minoribus, qui ſint Doctores, vel alias in jure periti ex pluries inſinuatis *hoc tit. præſertim diſc.* 30. cum ſimilibus.

Secus autem in iis, quæ pertinent ad mercaturam, & negotiationem, quæ exerceatur, & præſertim in contractibus aliiſque actibus, cum exteris negotiatoribus adeo remotarum regionum, cum tunc ipſa ſubjecta materia ob favo- 9
rabilem libertatem publici commercii indefinite trahat ſecum habilitatem, quamvis illa perſona in contractibus privatis eſſet inhabilitata; Adinſtar eorum quæ habemus in beneficiis, & penſionibus Eccleſiaſticis ut ſola ætas adulta, quæ per jus canonicum, ſeu Concilium Tridentinum ſufficiens reputatur pro illa rectoria, ſeu adminiſtratione, ſufficiat quoque pro contractibus aliiſque actibus ad alienam negotiationem pertinentibus, quamvis alias illa perſona

ratione minoris ætatis, vel patriæ poteſtatis in prophanis contractibus, & actibus inhabilitata eſſet.

Idemque pariformiter ubi ea loci lege ſcripta, vel non ſcripta in principatus, aut baroniæ, ſive alterius magiſtratus exercitio, vel adminiſtratione ſufficiat ſolum ætas adulta, ut in Regnis, & Principatibus, acto non in feudis, & Baroniis, regulariter ſufficit, quoties lex localis contrarium non ſtatuat, ut habetur in Regno Neapolitano per aliam pragmaticam in Baronibus quoque præſcribentem eamdem ætatem, quæ generaliter in aliis præſcripta eſt, cum ſimilibus.

Ponderando quoque in idem judaicam qualitatem in propoſito conſideratione dignam, præſertim in dicto loco, & in
10 Urbe, ac aliis locis, in quibus eadem vigeat ratio incapacitatis poſſidendi bona ſtabilia, & vivendi de redditibus, ac propterea coguntur vivere cum ſolis induſtriis, dum ita in cunabulis pene exiſtentes, atque cum lacte addiſcunt artem negotiatoriam, & vix infantia expleta in illa ſe exercent; ideoque notabilis differentia conſtituenda videtur inter iſtud particulare genus hominum, & alterum magis univerſale.

Ac etiam quoniam apud noſtros majores non levis quæſtio eſt, an cum Judæis in hoc præſertim puncto minoris ætatis procedi debeat cum diſpoſitione legis Moſaicæ, ſive cum eorum traditionibus, ut ſola ætas adulta reddat eos majores, & habiles ad contrahendum, & adminiſtrandum, ea deducta per Surd. *dec.* 133. Cyriac. *contr.* 240. *&* 241. *& alios*; Quamvis etenim magis recepta videatur opinio contraria, ut ſcilicet etiam cum iſtis attendi debeant locorum ſtatuta, vel conſuetudines, ut alibi advertitur; Adhuc tamen id conſideratione dignum videtur pro aliqua majori præmiſſorum comprobatione.

Et quamvis nimium facile ſit adoleſcentes quamvis adultos ante perfectam pubertatem decipere, ac propterea dici poteſt quod ita eſſet aperire viam fraudibus; Attamen
11 in concurſu majoris favoris publici reſultantis a libertate commercii, & iſtius poſſibilis, vel contingibilis præjudicii privati, debet ille prævalere, ſibique imputent illi adoleſcentes qui mercaturam, & negotiationem ſuſcipiant, & exerceant, ſi ad id apti non ſint, dum quatenus in caſibus particularibus revera fraus, & circumventio juſtificarentur, adhuc remanet a lege proviſum cum actione de dolo pro irritatione actus, vel cum remedio reſciſſionis ex capite læſionis, vel cum aliis remediis, unde ita conſultum remanet præfato inconvenienti aperiendi viam fraudibus, & circumventionibus.

Quo vero ad dictum alterum punctum facti ſuper probatione ſcilicet ætatis, ubi ceſſantibus præmiſſis ab hoc puncto reſolutio cauſæ penderet, etiam cum ſenſu veritatis dicebam, quod ſufficiens adeſſet probatio per teſtes ad id in-
12 ductos, bonas & concludentes aſſignantes rationes; Et fortius quia eorum dictum adminiculatum erat a libro paterno, cui in hoc propoſito nimium deferendum eſt, ut habetur apud Maſcard. *de prob. concluſ.* 669. Farinac. *in fragm. part.* 1. *n.* 143. *& ſeq.* Mantic. *deciſ.* 25. *&* 58. Add. ad Burat. *deciſ.* 949. magnumque adminiculum etiam præbebat aſpectus, quem licet fallacem, ſaltem adminiculative in hoc propoſito attendendum eſſe, advertunt Gramm. *conſ. crim.* 4. *n.* 9. Rovit. *pragm.* 1. *de minor. n.* 11.

Fabuloſum autem abſque dubio credebam dictum aſſumptum de fide denegande contra Chriſtianum; Tum quia illud revera procedit in cauſis criminalibus gravibus, in quibus cadere poſſit ratio aſſignari ſolita naturalis odii, & antipatiæ, ſive quod ob eorum deſperatam ſalutem ex de-
13 fectu fidei non intret illa præſumptio, quæ regulariter oritur a juramento ob ſtimulum conſcientiæ, dum, ut advertitur *ſub tit. de uſur. diſc.* 6. & alibi, & plene apud Merlin. *dec.* 409. *repetit. dec.* 301. *part.* 5. *rec.* apud Judæos viget opinio, quod obſervantia præceptorum vigeat inter ipſos ejuſdem inſtituti profeſſores, non autem cum Chriſtianis, vel Maomettanis, ac propterea facilis eſt ſeductio, & per conſequens etiam in civilibus generaliter dici poſſent teſtes non integri, juxta deducta apud eoſdem Farinac. & alios apud eum, ſed hoc non tollit quin in eis intrent eadem quæ generaliter in omnibus aliis teſtibus minus integris, & exceptione elidibilibus habentur *diſcurſ.* 32. *de judic. & alibi*, quod ſcilicet exceptio per alios teſtes integros, vel per adminicula, ſive per eorum numerum ſuppleri poſſit; Potiſſime vero ubi agatur de locis, in quibus Judæi permittuntur, atque pacificum domicillium habeant, liberumque commercium cum Chriſtianis.

Multo vero magis, & indubitanter ad effectum præſentis quæſtionis, vel ſimilis, probandi ſcilicet tempus nativitatis, vel filiationis, & ſimilia, quoniam cum Hebræi hodie pene ubique præſertim in Italia vivant in clauſtris a Chriſtianis ſegregati, atque prohibeantur habere famulos & ancillas Chriſtianos, hinc ſequeretur quod omnia ea quæ inter ipſos peraguntur, & præſertim circa nativitatem puerorum, & ſimilia quoties admittum eſſet Chriſtianorum intereſſe, eſſent omnino improbabilia, dum veritas alias haberi non poſſet; Et quo caſu etiam teſtes imperfecti, vel elidibiles admittuntur, *ut eodem diſc.* 32. *de judic. & diſc.* 129. *de cred. & alibi*.

Atque hinc ſemper magis edocemur quam evidens, ac damnabilis error ſit procedere cum generalibus propoſitionibus, eaſque indifferenter omnibus caſibus applicare, ad eorum circumſtantias non reflectendo; Ac etiam quantum rebus judicatis deferri debeat, dum urgentibus ſupradictis aliis ſolidis, & claris motivis, eis tam a Judice, quam a defenſoribus neglectis, vel non cogitatis ea dicta levitate judicatum proceſſit; Ac propterea moventur, atque reſpective excuſabiles redduntur Advocati, & defenſores, ut etiam levia, & inſubſiſtentia motiva deducant, ex inſinuatis *diſcurſ.* 35. *de judic. & in relat. cur. diſc.* 46. *& alibi*. 14

ROMANA CENSUS PRO CAPPELLA B. MARIÆ IN ECCLESIA S. JACOBI *vulgo* SCOZZA CAVALLI, CUM FRANCISCO, ET ALIIS DE VALLIS.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Vallis.

An & quando minor, qui contrahendo ſe majorem aſſeruit, privetur beneficiis, & privilegiis, quæ minoribus competant, adeout pro majori haberi debeat.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *An ſolemnitates requirantur cum Eccleſia vel pia cauſa.*
3 *De quæſtione minoris ſe aſſerentis majorem.*
4 *An, & quando juramentum in hoc operetur.*
5 *Quid operetur irritatio juramenti, & quando.*
6 *De introductione juramenti in minoribus.*
7 *Non eſt immorandum in doctrinis, ubi habemus legum diſpoſitionem.*
8 *De diſtinctionibus in quæſtione, de qua n. 3.*
9 *Quod iſta ſit quæſtio facti, & non ſit immorandum in formula verborum.*
10 *Cui in dubio aſſiſtat, vel reſiſtat præſumptio.*
11 *Mala præſumptio oriens ex ſtatuto, tolli poteſt contraria probatione.*
12 *Ad quid proſit qualitas, vel privilegium piæ cauſæ.*
13 *De quæſtione an ſolemnitates requirantur inter æque privilegiatos.*

DISC. LXI.

IMpoſito cenſu ad favorem Capellæ per Cyriacum Sadam minorem viginti annorum, ſe tamen aſſerentem 1
majorem pro fructibus decurſis, impoſitore jam defuncto, Cappellanus judicium aſſociationis in vim clauſulæ conſtituti inſtituit ſuper Domo cenſita poſſeſſa per Vallos titulo ſingulari emptionis ab Angela Cyriaci ſorore; Quare poſſeſſores Rei conventi, cum ſuper cæteris nulla caderet quæſtio, de duobus excipiebant, ex quibus, vel eorum altero Judex eis abſolutoriam conceſſit; Primo nempe de juribus anterioribus Angelæ eorum auctricis ex cauſa dotis; Et ſecundo de nullitate impoſitionis dicti cenſus factæ per minorem, non ſervatis ſolemnitatibus ſtatutorum Urbis 151. & 113. quæ copulative adimpleri debent, quando agatur de alienatione ſtabilium, ſub qua magis receptum eſt venire impoſitionem cenſus, ut ſupra, *diſc.* 32. *ubi concordantes*, Atque ex iſto poſteriori motivo magis quam ex altero Judex (quantum deſumi potuit) motus fuit, cum creditum dotale modicam haberet ſubſtantiam.

Quatenus itaque pertinet ad hunc punctum; Remoto præſuppoſito minoris ætatis, Egomet ſcribens pro Capella creditrice admittebam nullitatem actus ob clarum, 2
ac omnimodum defectum formæ ſtatutariæ, non obſtante quod ageretur de contractu inito cum Eccleſia,
vel

vel pia cauſa, cujus favore hujuſmodi ſolemnitates non
requiruntur, quoniam, ut advertitur *ſupra, diſc.* 32. id
recte procedit in illis alienationibus, vel obligationibus,
aliiſque actibus præjudicialibus, qui fiant pro anima, &
ex amore Dei, vel ex motivo pietatis, non autem ubi
Eccleſia, vel pia cauſa contrahat jure privati, & ex cauſa
mere correſpectiva; Nimium tamen ſuffragante iſta con-
trahentis qualitate pro excluſione fraudis, ac doli, ut in-
fra; Quatenus tamen non urgeat conſideratio, de qua *eod.*
diſc. 32. quod ſcilicet dolus, & fraus comminantur per
adminiſtratores, & Rectores, ut ita ad proprium commo-
dum Eccleſiæ, vel piæ cauſæ pecuniam convertant.

Hinc proinde punctus reſtringebatur ad aſſertionem a
minore factam cum juramento quod eſſet major, atque
per Scribentes hincinde deducebantur illæ auctoritates, quæ
3 indigeſte, pro collectorum conſuetudine, improboque la-
bore habentur collectæ per Baron. *in tract. de effect. minor.*
ætat. effectu primo, num. 123. *cum ſeqq.* Ex quibus patet
quod major vis conſtitui videtur in juramento, ſuper quo
pro ſolitis noſtrorum frigiditatibus, adhiberi ſolent diſtin-
ctiones, atque ſuper eis cum connaturali opinionum ſciſ-
ſura, habentur quæſtiones, inter aſſertorium ſcilicet, &
promiſſorium, & an unum, vel alterum, ſive utrumque
adſit, cum ſimilibus ſuperſtitionibus deduci ſolitis a for-
malitate verborum, quæ potius Notariorum, quam Par-
tium ſunt.

Verum Scribentes in contrarium, quibus Judex adhæ-
rebat, dicebant (& bene retento præſuppoſito, quod hic ef-
fectus reſultaret a juramento) ut id recte procederet in
terminis juris communis, non autem ſtantibus ſtatutis,
4 quorum poſterius 151. irritat juramentum, illudque præ-
ſumere facit dolo, & metu extortum, ideoque ita illam
non facit operationem, quam alias facere ſolet in contra-
ctibus minorum aliorumque prohibitorum ad terminos tex-
tus *in Auth. ſacramenta puberum, C. ſi adverſus vendit.*
& cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. ex nimium
frequenter inſinuatis *hoc eodem tit.* & alibi.

Non negabam ſcribens pro Cappella actrice veritatem
hujus aſſumpti, quoniam ita juramentum tanquam infe-
ctum, nullam facere poteſt operationem.

Dicebam tamen id procedere quando ſecluſo juramen-
5 to, actus ex diſpoſitione juris civilis communis, vel parti-
cularis ſit irritabilis, adeout juramentum cauſet actus alias
invalidi revalidationem, tanquam medicina vulneris, & in
his terminis procedunt omnia quæ ſuper juramenti opera-
tione habentur; Secus autem ubi etiam abſque juramento,
ex ejuſdem juris civilis diſpoſitione, actus ſit validus, ac fir-
mus, quoniam tunc nil refert an juramentum ſit validum,
necne, dum nullum non poteſt eſſe plus quam nihil, neque
refert an ſuper membro valido quod nullo indigeat medica-
mento, illud adjiciatur inefficax, & non operativum, dum
etiam ſi nullatenus adhibeatur, idem eſt effectus, ut in ter-
minis minoris ſe aſſerentis majorem, advertitur ſupra,
diſc. 29. ubi exemplificatur in minore mercatore; Et in
terminis filiifamilias ſe aſſerentis patremfamilias ut ſupra,
diſc. 37. & alibi, cum ſit principium abſolutum.

His itaque poſitis, advertebam deciſionem pendere a
puncto, an attentis terminis juris communis *in l.* 1. *&* 2. *C.*
6 *ſi minor major. ſe dixer. cum concordan.* actus eſſet validus
necne, quoniam de tempore in quo dictæ leges, & concor-
dantes prodierunt, introducta, & cognita non erat iſta ju-
ramenti operatio, quæ in jure civili reſultat a poſteriori,
ac noviſſimo jure Authenticorum reaſſumpto *in dicta*
Auth. ſacramenta puberum, latius autem, ac firmius jure
canonico *in d. cap. per veſtras, cum notis concordantibus.*

Ac propterea (applicando ad rem) clarus videtur mo-
dernorum error procedendi cum aliquibus doctrinis, non
reflectendo ad dictas leges, quoniam ita eſt mendicare
7 lucem ex debilibus, & obſcuris lateruis, dum habetur ſol
in meridie, ſive juxta ſacræ paginæ parabolam, eſt curare
explere ſitim ex ciſternis diſſipatis, ac negligere fontem
aquarum viventium, procedendo ſcilicet cum aliquibus in-
digeſtis ſcriptoribus, aut verius tranſcriptoribus, qui ma-
terias, & quæſtiones potius involvunt, quam elucident,
ac ſolvant, cum habeatur clara, & litteralis deciſio in
dictis legibus 1. & 2. *Cod. ſi minor ſe major. &c.* in quibus
dantur diſtinctiones recenſitæ quoque in ſupra inſinuatis,
diſc. 29. & 37. quod ſcilicet

8 Aut iſta aſſertio dolum redolet ex parte minoris, qui in
aſſerendo decipiat alterum contrahentem, qui cum bona
fide juſtaque credulitate tali aſſertioni deferat; Et tunc mi-
noris ætatis beneficium nullatenus ſuffragetur, cum leges

ſuccurrant minoribus, aliiſque privilegiatis ne decipian-
tur, non autem ut decipiant. Aut e converſo iſta aſſer-
tio provenit ex dolo, vel affectata cautela alterius con-
trahentis, ut ita legis prohibitionem eludat, atque tunc
recte intrat vulgare dicterium, quod cum eadem facilita-
te, cum qua minor, vel alter imbecillis judicii inductus,
vel ſeductus fuit ad faciendum actum principalem præju-
dicialem, inductus quoque dicatur ad faciendum iſtam,
vel aliam ſimilem aſſertionem.

Hinc ſequitur quod irriſione digni cenſendi ſint illi, qui
in hujuſmodi formalitatibus, neglecta ſubſtantia veritatis 9
immorantur, cum verba, & clauſulæ potius, pro frequen-
tiori uſu a Notariorum ſtylo provenire ſoleant; Fortius
vero ubi vigeat pluries damnatus uſus, qui abuſus nomen
potius meretur, conficiendi inſtrumenta in lingua latina,
quam contrahentes non calleant, vel callentes ad id non
advertant, quia nempe Notarius oretenus ſtipuletur, enun-
ciando in compendium ſubſtantiam conventionis, eamque
adnotando in baſtardello, ſeu imbreviatura, deinde vero
domi ex formulario, vel ex aliis inſtrumentis extendendo
inſtrumentum, cum clauſulis, & cautelis, ne quidem a
partibus cogitatis, quo nil abſurdius.

Verius etenim eſt ut etiam ſupra, *d. diſc.* 29. *&* 37. adver-
titur, iſtam eſſe quæſtionem facti potius quam juris regu-
landam ex ſingulorum caſuum circumſtantiis, dolum, ſeu
malam fidem, in uno, vel reſpective in altero contrahen-
tium probantibus, vel arguentibus, attenta ſubſtantia ve-
ritatis potius, quam formalitate verborum.

Juris autem inſpectio cadere ſolum videtur in caſu (ni- 10
mium tamen raro, & in quo ſcribentes ſe involvere viden-
tur) quando deficientibus, vel hinc inde confluentibus,
& colluctantibus argumentis, & conjecturis, omnino in-
certum ſit, ex cujus parte dolus, vel mala fides prove-
niat, ad effectum inſpiciendi cuinam aſſiſtat bona præſum-
ptio, quæ pro ejus conſueta operatione transferat onus
probationis in alteram partem, cui reſiſtat mala; Id au-
tem (ut præmiſſum eſt) nimium rarum, & forte nun-
quam in praxi verificabile videtur, atque iſto caſu ni-
mium refert minori, vel alteri privilegiato adeſſe hujuſmo-
di ſtatuta generaliter inducentia malam præſumptionem
in altero contrahente; quaſi quod ita huic regula generalis
reſiſtat, non quidem ad inducendam præſumptionem ju-
ris, & de jure, ſed ad dictum effectum transfuſionis
oneris probationis, cui etiam præſumptæ, & adminicula-
tivæ iſta ſimplex juris præſumptio cedere debet ex pluries
inſinuatis ſupra hoc eodem titulo, *& generaliter dec.* 143.
de dote, & alibi.

Applicando itaque ad rem; Admittebam quod ſtante
dicto ſtatuto, onus eſſet creditoris probare ejus bonam fi-
dem, & per conſequens malam minoris facientis dictam aſ-
ſertionem, cui juſte delatum fuerit, ſed (etiam cum ali-
quo ſenſu veritatis) dicebam quod iſta ſufficiens probatio
adeſſet; Tum ex ſtatu, in quo minor conſtitutus erat prox-
imus ſcilicet ad dies tantum complemento minoris ætatis, 11
adeout ex aſpectu major juſte judicari potuerit juxta di-
ſtinctiones, ac ponderationes, de quibus ſupra *d. diſc.* 29.
Tum etiam, & fortius, ob ſuperius inſinuatam circumſtan-
tiam quod ageretur de Eccleſia, vel pia cauſa, quæ incapax
eſt doli, & malæ fidei, vel circumventionis, adeout revera
contendat de damno vitando potius quam de lucro; Ac pro-
pterea licet qualitas piæ cauſæ in hujuſmodi contractibus 12
correſpectivis in conſideratione habenda non ſit, ad evi-
tandam nullitatem ex defectu ſolemnitatum, vel cauſæ
alias reſultantem ut ſupra, nimium tamen conſiderabilis eſt
ad hunc effectum bonæ, vel reſpective malæ præſumptionis.

Atque ita regulanda videtur quæſtio, an inter æque mi-
nores, vel alios æque privilegiatos iotret, necne conquaſ-
ſatio privilegiorum, ad effectum ut illis hinc inde ceſ-
ſantibus, ſtatutaria diſpoſitio ceſſet, quoniam licet ho- 13
die in Curia magis recepta ſit opinio, quæ iſtam negat
conquaſſationem, ideoque potior ſit conditio illius, qui ex
defectu ſolemnitatum, vel cauſæ, tanquam reus impugnat
actum, utpote agens de majori damno vitando, quam-
vis alter contrahens, utpote ſovens cauſam vere onero-
ſam, & correſpectivam, de damno vitando quoque con-
tendat, ut pluries in præcedentibus inſinuatur; Nimium
tamen refert quod alter contrahens ſit etiam pupillus, vel
minor, aut alias talis, in quo præſumptio cadat, quod
non ſit aptus circumvenire, ſed potius circumveniri, ad
effectum ſcilicet regulandi materiam potius ex facto,
quam ex jure: Quoties tamen contra actorem, vel credi-
torem non urgeat ſuperius inſinuata præſumptio, quod ſit

dolus, vel circumventio adeſſe non potuerit ex parte Eccleſiaſticæ, vel piæ cauſæ, aut pupilli, vel ſimili, adeſſe tamen potuerit ex parte ſectoris, vel tutoris, vel alterius adminiſtratoris, ſive geſtoris, in cujus potius, quam contrahentis utilitatem tendat damnum, quod aliter circumventus patiatur; Ac propterea firmum ſemper remanet, ut iſta materia incapax cenſenda ſit regulæ generalis, ſed ex facti ſingularibus circumſtantiis decidi, & regulari debeat.

BONONIEN. CENSUS,

PRO COMITE JOSEPHO, ET ALIIS DE MALVASIA,

CUM GHERARDIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Gherardis, & pendet.

An in contractibus minorum ex ſtatuto Bononiæ requiratur cauſa, necne, adeout ſine illa ſufficiant aliæ ſolemnitates.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An ſtatutum Bononiæ in contractibus minorum exigat cauſam.*
3 *Quid referat cauſam deſiderari, necne.*
4 *De applicatione ad caſum.*
5 *Quomodo iſta quæſtiones decidi debeant.*

D I S C. LXII.

1 Impoſuerunt de anno 1642. Cornelius, & Innocentius fratres de Malvaſia cenſum in ſorte libratum 8. m. ad favorem Caroli Zambeccarii, cum fidejuſſione Dominici Gherardi, cui contextualiter locarunt prædium per annos octo, ſub lege, ut penſionem in parte exuberante fructus cenſus cumularet, atque ita in fine cenſus extingueretur: Defuncto autem dicto Dominico ad breve tempus ſuperſtitibus duabus filiabus, Iſtæ poſt plurium annorum decurſum ex eo quod dictum cenſum ſolvere coactæ fuerunt contra impoſitorum jam defunctorum hæredes judicium inſtituerunt pro dicti cenſus fructibus decurſis, ex eo quod patre defuncto, Innocentius, & Cornelius dictam locationem non ſervaſſent, atque in partibus favorabilem reportarunt ſententiam, in ſecunda inſtantia infirmatam per A. C. introductaque cauſa in Rota cor. Albergato, & dato dubio, an conſtaret de credito, & in qua ſumma, ſub die 3. Maii 1673. actricum favore prodiit reſolutio, ex eo quod conſtaret, locationem per duos annos tantum effectum ſortitam eſſe; Cumque iſtius præcipuum fundamentum fuiſſet dicta locatio, cujus ineffectuatio per actores negabatur, ex iſta vero parte ſupponeretur quod effectum ſortita eſſet, idcirco ad id melius probandum per eas obtenta fuit remiſſoria, cujus vigore aliquæ probationes factæ fuerunt, atque in hoc ſtatu. quod ſciam, cauſa pendet.

Duo itaque erant puncti, de quibus tam coram A. C. quam in Rota diſputatum fuit; Unus ſcilicet facti an teſtibus de locationis ineffectuatione deponentibus defendendum eſſet, ſtantibus exceptionibus in perſona, & dicto, quæ ex hac parte dabantur; Et alter juris ſuper nullitate contractus, ex ceſſante cauſa, ut propterea ſatisfactum non eſſet ſtatuto ſuper alienationibus, & contractibus minorum, cum aliæ ſolemnitates materiales jam eſſent adhibitæ.

In prima inſpectione nullæ, vel modicæ erant Advocatorum partes, cum revera dicatur quæſtio potius facti, quam juris, remiſſa Judicis arbitrio ex facti qualitate, & circumſtantiis regulando, Ideoque diſputatio juridica reſtringebatur ad alteram inſpectionem, ſuper qua ſcribentes pro actricibus totam vim conſtituebant in firma-
2 tis per Rotam in duabus reſolutionibus Bonon. Indemnitatis coram eodem Albergato, quarum una eſt impreſſa *part. 18. rec. diſc. 151.* in quibus firmatur quod adhibitis aliis ſolemnitatibus per ſtatutum demandatis, nil refert, an accedat cauſa, necne, utpote non deſiderata per ſtatutum, eo modo quo deſideratur per ſtatutum Urbis ex toties in præcedentibus inſinuatis.

Scribens autem pro reis conventis, etiam cum ſenſu veritatis, dicebam improbabile cenſenſum eſſe illud aſſumptum ita generaliter, & in abſtracto ſumptum, ut ſcilicet conſtito de defectu, vel de inſufficientia cauſæ ſolus interventus ſolemnitatum materialium ſufficere deberet, ex eiſdem rationibus, quæ pluries in præcedentibus inſinuatæ habentur, quod nempe lex dicenda non eſt impoſita verbis, ſed rebus, atque ad certum finem, & effectum, non autem ut pro cæremonia, & formalitate interventus Judicis, & conjunctorum, vel aliorum deſideretur, ut ſcilicet ita iſti tanquam præſuppoſiti viri prudentes, & providi, ſuppleant imperfectionem judicii minoris, ejuſque circumventionibus, & præjudiciis occurrant, & ne alienationes, vel alios contractus diligenti patrifamilias non convenientes, & præjudiciales faciat, Ideoque ubi etiam lex nullam cauſæ faceret explicitam mentionem, adhuc illa implicite, ac pernecesse deſiderata eſt, ſpectata ratione, ſeu fine, ac effectu, ob quem aliæ ſolemnitates demandantur; multo vero magis attento iſto ſtatuto, quod etiam injungit Judici, & aliis ut diligenter advertant, ne minori præjudicetur, quodque fraus, vel mendacium non committatur, quod utique ſine juſta, & probabili cauſa contrahendi ſequi non poteſt.

Deſiderari autem, vel non deſiderari in verbis expreſſio-
nem cauſæ, illum operari videtur effectum, ut quando 3
ſtatutum illam expreſſe deſiderat, tunc ſi non exprimatur, non intret illa præſumptio, quam interventus Judicis, & aliorum producit, ac propterea ſit onus alterius contrahentis, qui velit ſuſtinere actum tanquam validum, illam juſtificare; E converſo autem, quando ſtatutum ejus expreſſionem non demandet, tunc ſit onus minoris impugnantis actum probare ejus defectum, vel ineptiam, ob contrariam præſumptionem reſultantem ab obſervantia ſolemnitatum, adeout cauſæ expreſſionem deſiderari, vel non deſiderari, non inducat formam præciſam, ut aliqui in ſola littera ambulantes, male credunt, quaſi quod ſtatutum in verbis non deſiderat, nil abeſſe referat; Et ſi deſiderat, & omittatur, actus corruat ex defectu formæ præciſæ, quamvis aliunde verificetur eam adeſſe; Id enim continet evidentem errorem, intelligendo hujuſmodi leges judaico more in littera, cum potius intelligendæ veniant in ſpiritu, ſpectato ſcilicet fine, vel effectu, ob quem eadem lex illam formam, vel ſolemnitatem præſcripſit. Et ſic quod expreſſio, vel non expreſſio operetur ſolum effectum aſſiſtentiæ, vel reſiſtentiæ præſumptionis pro ejus conſueta operatione transferendi onus probationis in illum, cui ipſa non aſſiſtat, juxta genericas propoſitiones, de quibus *ſub tit. de judic.* & alibi pluries.

Cum hac itaque diſtinctione advertebam recte conciliari dictas deciſiones, quæ deducebantur ex parte actricum cum aliis, quæ ex iſta parte cum conſueto improbo, ac inepto labore deducebantur in pleriſque caſibus Bononienſibus quod contractus minorum infirmati eſſent, unde cum deducerentur ſolitæ ineptiæ, ſuper earundem deciſionum littera, ſive quibus magis deferendum eſſet, eas reputabam potius irriſione dignas, dum ita remanent omnes conciliabiles pro facti qualitate.

Applicando itaque ad rem, advertebam, quod quando de cauſa actum fuiſſet, tunc potius præſumptio Parti adverſæ aſſiſteret, nobis autem reſiſteret, ac propterea noſtrum eſſet onus probare cauſæ defectum, ſecus autem
dum in mandato procuræ per minores factæ cum ſolemni- 4
tatibus, cujus vigore Procurator contractum iniit, continebatur ineptia clara, dicendo ſcilicet quod cenſus imponi poſſet, ac imponeretur, vel adeſſet cauſa, ſive non, Ita etenim ad evidentiam probari dicebam quod Judex, & alii qui ad formam ſtatuti intervenerunt, non bene eorum explevetint partes, neque adverterint ad id, quod ab eodem ſtatuto præcipitur, ut propterea contraria probatione remaneret excluſa illa præſumptio, quæ regulariter ab hujuſmodi interventu reſultet; Ac propterea concludendum ſemper venit idem, quod pluries, ſed ſemper opportune, ad hanc materiam inſinuatur, quod ſcilicet illa non ſit
juris, ſed facti pro iſtius qualitate, & circumſtantiis re- 5
gulanda, ſpectato principaliter fine, vel effectu, pro quo ſolemnitates deſiderentur, intelligendo hujuſmodi leges in ſpiritu, non autem in littera, cum ſola formalitate verborum, cum id manifeſtum errorem redoleat.

BO-

BONONIEN. FIDEJUSSIONIS, PRO FRANCISCO, ET INNOCENTIO DE NUCE, CUM GUALANDIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Gualandis.

De obligatione filiifamilias ad formam ſtatutorum Bononiæ, & an pater poſſit conſenſum præſtare ſibi ipſi; Et incidenter an qualitas Doctoratus ipſius filii in hoc aliquid operetur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries cum reſolutionibus.*
2 *De Statuto Bononiæ ſuper contractibus filiorum familias.*
3 *Auctoritas Legati, ſeu Vicelegati ſupplet defectum ſolemnitatum.*
4 *Delegatio ſtricte intelligenda venit.*
5 *Doctoratus ſupplet defectum perſonæ ut non requirantur ſolemnitates.*
6 *Quod reſolutiones placeant, ſed non earum ratio.*
7 *An conſenſus patris ſit pro integranda perſona, vel pro intereſſe.*
8 *De variatione opinionum in tribunalibus.*
9 *Quomodo in hac materia filiorumfamilias procedendum ſit.*
10 *De ratione cui innixa ſunt leges agentes de filiisfamilias.*
11 *Quid proprie ſtatuta, & leges particulares in hoc induxerint.*
12 *De materia juramenti in contractibus.*
13 *Quomodo intelligi debeant ſtatuta agentia de filiisfamilias, & mulieribus.*
14 *Quod quandoque iſta ſtatuta ſint præjudicialia ipſis privilegiatis.*
15 *Quod fideicommiſſa ſint præjudicialia, & operentur contrarium effectum.*
16 *Laudabile eſt, ut filius ſe obliget pro patre.*
17 *Ad quid attendi debeat Doctoratus filiifamilias vel minoris.*

D I S C. LXIII.

1 PRo obligatione in ſolidum contracta per Franciſcum cum Patre, ipſomet poſtmodum defuncto, per Gualandos conventus Innocentius, atque in partibus condemnatus, in gradu appellationis ab A.C. ſententiam abſolutoriam reportavit, introductaque cauſa in Rota coram Calataju, pro dictæ ſententiæ infirmatione reſponſum fuit ſub die 2. Junii 1670. atque ad deciſionis deſuper editæ normam prædicta ſententia in alia inſtantia coram Emerix ſub die 2. Maii 1672. confirmata fuit, ac propterea tres conformes ſuam habuerunt exequutionem, vel eo quo potuit modo debitor cum creditore ſe concordavit.

Cumque Franciſci obligati, vel ejus hæredis exceptio conſiſteret in ſuæ obligationis nullitate reſultante a Statuto Bononiæ *lib. 3. rubr. de contract. cum minor. & fil. fam §.*
2 *Item dicimus*, quod filiorumfamilias, quamvis majorum obligationes alioſque contractus abſque conſenſu patris, vel iſto deficiente, ſine quibuſdam aliis ſolemnitatibus initos, irritat, atque per Rotam in Bonon. pecuniaria 21. Febr. 1625. coram Pirovano in ſpecie hujus ſtatuti firmatum fuerit paternum conſenſum pro ſolemnitate, ſeu forma, atque ad integrandam potius perſonam filii requiri potius, quam pro conſenſu & per conſequens patrem non poſſe auctorari, ſibi ipſi, ſed ejus conſenſu habito pro infecto alias requiri ſolemnitates.

Hinc Rota in utraque deciſione præſuppoſito implicite tanquam vero iſto aſſumpto, abſque ulteriori ejus diſcuſſione, quia forte Scribentes pro actore cum eodem præſuppoſito ambularent, proceſſit cum earumdem ſolemnitatum
3 ſuppletione ab auctoritate Vicelegati mediante ejus Auditore ad hunc effectum deputato ea eo, quod Vicelegatus, ex quodam recepto uſu eodem modo, quo ipſe Legatus hujuſmodi ſolemnitates ſupplere poſſet ex auctoritatibus in eiſdem deciſionibus recenſitis fruſtra tranſcribendis, quod etiam in propoſito alterius Vicelegati Urbini diſputatum fuit in caſu, de quo *ſub tit. de donat. diſc. 2.*

Iſto autem aſſumpto ex parte rei conventi, pro quo ſcribebam, non negato, major quinimo tota quæſtio fuit potius facti, quam juris ſuper forma ſcilicet dictæ delegationis, quam ex hac parte objiciebatur reſpicere ſuppletionem diverſarum ſolemnitatum adhibendarum in contractibus 4 minorum, non autem in iſto filiorum familias, inſiſtendo proinde in vero juris principio, de quo *ſub tit. de judic. diſc. 3.* & alibi pluries, & præſertim *ſub tit. de matrim. diſc. 3. n. 11.* ſuper delegationis ſtricta natura ad limites verborum, quacumque extenſione prohibita; E converſo autem Scribentes pro Auctore, quibus Rota adhæſit, vim conſtituebant in amplitudine verborum, ſuper quorum formalitate, ſeu contextura pro hujus facultatis abuſu apud me perpetuo damnabili, omnes fuerunt diſputationes.

In priori deciſione coram Calataju inſinuato quoque motivo doctoratus filiifamilias in utroque jure, cujus ratione ceſſaret ſolemnitatum neceſſitas, quaſi quod impro- 5 prium videretur, quod cum ad eorumdem ſtatutorum præſcriptum Doctor Collegiatus aliorum prohibitorum contractus auctorari valeat, debeat ipſe inhabilis ad contrahendum reputari, atque alterius auctoritate indigere; *& de quo ſupra, diſc.* 30. In poſteriori tamen deciſione coram Emerix, iſtud fundamentum neglectum, atque ſub ſilentio involutum fuit, dictæ delegationis verba in hac deciſione reſtringendo, ita ut præmiſſum eſt, totam vim in verborum formalitate conſtituendo; Et e converſo ego, & alii pro hac parte Scribentes faciebamus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi quamvis in contrarium ſcribenti juſtæ, ac probabiles viſæ ſunt reſolutiones, quæ inſpecta tota facti maſſa, & rei ſubſtantia placue- 6 runt, diſplicebant tamen media, ſeu motiva, quaſi quod neglecta ſolidioribus, inſiſteretur in dicto leviori reſultante a verborum dictæ delegationis formalitate, qua ſolum attenta potius de earumdem reſolutionum improbabilitate dubitandum eſſet, ſtante dicta ſtricta natura delegationis, quæ in ſenſu litterali, ſeu gramaticali reveta caſum non continebat.

Solidius itaque videbatur motivum, de quo ſupra, *diſc.* 37. *ac etiam ſub tit. de dote, diſc.* 32. *&* 33. *& alibi*, quod ſcilicet quamvis apud antiquos, aut illos, qui comparative ad nos dicuntur tales, ſed ſunt moderni, circa initia currentis 7 ſæculi pro conſueto leguleien more, præſertim vero DD. Neapolitani, ſuper intelligentia illius Regiæ *pragmaticæ primæ ad Macedonianum*, ac etiam generaliter aliæ indifferentes agentes de donatione cauſa mortis, quæ filiofamilias patris de conſenſu permiſſa eſt, cum nimia opinionum ſciſſura magnas deſuper adhibuerint diſputationes, ideoque iſta reputarent una ex involutis, ac problematicis (quas brocardicas Juriſtæ dicunt) quæſtionibus, quæ in jure habeantur, adeout cum adoleſcens Sacri Conſilii Neapolitani praxi vacarem, tunc ipſum Tribunal, ut in quibuſdam aliis quæſtionibus, & præſertim in illa, de qua *ſub tit. de legit. diſc.* 23. & in hoc ſupplemento in factiones diviſum eſſet; Ac propterea in iſta tunc indubia quæſtione, in qua forte attento eo tempore, in quo dicta deciſio cor. Pirovano ſuper hoc ſtatuto prodiit, ex magis communi, in eam ſententiam per ſedentes in Rota deventum ſit, ut quotidie in iſto, aliiſque collegialibus Tribunalibus experimur, quod pro vario 8 ſedentium ingenio, modo album, & modo nigrum firmatur, adeoque frequens cernitur reſolutionum variatio ex inſinnatis *in relatione Curiæ, diſc.* 32. *& diſc.* 35. *de judic. & alibi.*

Hodie tamen error videtur dictam reſolutionem attendere perinde, ac ſi inviolabilem legem contineret, cum ex inſinuatis *ſup. d. diſc.* 37. *& d. diſc.* 32. *&* 33. *de dote, & alibi* verius videatur, ut inſpecto fine, ſeu ratione hujuſmodi legum, quæ regulandæ ſunt a diſpoſitione juris communis *ad Senat. Conſult. Macedon.* conſenſus patris in filiorumfamilias obligationibus, & contractibus, non pro forma, vel ſolemnitate, & ad integrandum, quoties præſertim agatur de majoribus, ſed pro ſolo intereſſe requiratur.

Quinimo bene conſiderata ratione, ſeu fine, adhuc neque ſolum pro intereſſe, ſed principaliter, ut occurratur 9 fraudibus, ac deceptionibus, aliiſque inconvenientibus ab antiquo jure ponderatis *Senatus Conſulto Macedoniano*, & de quibus etiam ſupra, *diſc.* 37.

Hinc ſequitur, ut manifeſtus videatur error hodie procedere in hac materia obligationum, aliorumque contractuum diſpoſitionum filiorum familias, cum antiquis legibus regiſtratis in *Digeſtis*, ac reſpective *in Codice*, antequam per jus novum fieret introductio peculii adventitii, cum tot hujus materiæ, ac juris antiqui alterationibus, ob notabiles differentias inter unum tempus, & alterum; Antiquorum ſiquidem tempore filiusfamilias ſervo aſſimilatus, nil proprium habebat, etiam id, quod ex proprio labore, & induſtria, ſive ex fortunæ beneficio, aut ex diſpoſitione majo-

rum acquireret, excepto nimium raro caſu acquiſitionis caſtrenſium, vel quaſi, ideoque ſi quid, contrahendo, vel diſtrahendo ageret, ſemper intereſſe patris concernebat, ideoque non mirum, ſi ejus conſenſus indefinite deſiderandus veniret, quoniam ut advertitur *d. diſc. 32. & ſeq. de dote*, potius ipſe pater conſentiens, quam ipſe filius contrahens, vel diſponens actum gerere videbatur, ut etiam de præſenti in peculio vere profectitio dicitur.

Hodie vero poſt modernam introductionem peculii adventitii, ac etiam ob introductionem tot limitationum, quas patitur ille uſusfructus legalis, qui patri ſolum competit ex inſinuatis *ſub tit. de ſervit. ad materiam uſusfructus, diſc. 60. & ſeqq.* in nihilo pene filius in poteſtate ac emancipato differre videtur, cum etiam in emancipato verificetur idem jus, vel intereſſe potius ratione uſusfructus in illis bonis, quæ durante patria poteſtate obvenerint, vel quæſita ſint.

Igitur evidens ſimplicitas, imo ineptia videtur iſta regulandi actus filiorumfamilias, attento præſenti tempore, 10 cum eiſdem regulis, cum quibus in jure civili diſponitur de tempore antiquo; quando diverſus erat rerum ſtatus, diverſaque urgebat ratio, ſed ſolum reflectendum videtur (intelligendo leges etiam municipales in ſpiritu, non autem in littera) ad rationem, cur magis filiifamilias, quam alii ad contrahendum inhabilitati ſunt abſque ſcientia, & conſenſu patris, quia nempe juxta frequentiorem contingentiam nihil proprium poſſidentes, nullamque habentes induſtriam, atque de victu, aliiſque neceſſariis a patre proviſi, nullam revera habeant pecuniarum indigentiam ob earumdem tamen carentiam libenter debita uſuraria contrahant, ſive alios faciant præjudiciales contractus, in adoleſcentiæ, vel juventutis fervore, ad effectum ludendi, vel luxuriandi, vel alias inutiliter diſſipandi juxta conditionem illius ætatis, bujuſmodi imprudentiis ſubjectæ, magis in filiisfamilias, quam in illis ſui juris, ex eo naturali effectu, quod privatio majorem generat appetitum; Ac etiam, quia clam, & furtive, ob timorem patris, omnia gerere ſolent, ac propterea pleraque reſultant inconvenientia ipſiſmet, eorumque parentibus, ac etiam Reipublicæ præjudicialia, & per conſequens bene per leges communes, & municipales proviſum eſt.

Sed ſi de filio in matura, vel convenienti ætate conſtituto agatur, provido, & prudenti, qui ex juſto, & rationabili motivo contrahat, vel diſtrahat, ſeu alias diſponat, adeout dicta ratio non intret, nullumque pater proprium habeat intereſſe, ſive quod illud modicum ratione uſusfructus ſalvum remaneat, eique præjudicatum non ſit; Tunc in iſtis, vel ſimilibus caſibus indifferenter applicare ea, quæ in præcedentibus procedunt, ac diſpoſita ſunt, vere irrationabilem ineptiam, atque damnatum literale judaiſmum continet, quamvis ſtatuta, & leges particulares cum decreto irritanti in loco habeantur, ut pro frequentiori praxi Italiæ habemus, quoniam iſtarum etiam legum diſpoſitio eamdem habet naturam, ut in ſpiritu, non autem in litera occidente intelligi debeant, prout etiam aliæ de minoribus, & 11 mulieribus agentes, ut pluries, ſed ſemper opportune advertitur, inſpecta ſcilicet earum ratione motiva, vel finali.

Cum etenim ex Juriſtarum, & Moralium connaturali errore, intelligendo leges in littera, & non in ſpiritu, ea quæ per noviſſimum jus civile, magis vero per canonicum diſpoſita ſunt circa operationem juramenti, cum illorum temporum præſuppoſito, quando illud nonniſi raro & cum magna ſolemnitate, & maturitate interponebatur, ipſo jurante gravibus pœnis, ac infamiæ de jure, & de facto in caſu perjurii ſubjecto, adeout in Regno Neapolitano, ut pluries 12 inſinuatur, *& præſertim diſc. 116. de credit.* manus dextera amputaretur, tanquam illud membrum, cum quo crimen patratum erat, extenſa fuit ad omnem ſpeciem juramenti etiam illam, quæ inconſiderate pro quadam conſuetudine, ex ſtylo potius, vel formulario Notariorum in omnibus conventionibus adjicitur, adeout in utroque externo, & interno foro nulla reatus perjuris ratio habeatur, vel exiſtimetur, atque exinde manat, ut omnes juris communis prudentes, ac rationabiles proviſiones ad occurrendum fraudibus, ac præjudiciis, & inconvenientibus in actibus minorum, ac filiorumfamilias, & mulierum, aliorumque prohibitorum, ideales, & ſine effectu remanerent. Hinc prudenter oportuit, cum ſtatutis, aliiſque legibus particularibus deſuper opportune providere, ut ita tolleretur iſta vis, vel operatio juramenti directe, quando Apoſtolica accedat auctoritas, vel indirecte inducendo præſumptionem doli, & metus, vel adimendo fidem ſcripturæ, ex deductis *diſc. 143. de dote*, ac etiam *hoc titulo, & alibi pluries*.

Ad iſtam itaque rationem ſuper hujuſmodi legum, & ſtatutorum praxi, & intelligentia reflectendum venit perinde, 13 ac ſi nullo adhibito juramento verſaremur in terminis juris communis, ejuſque rationes intrent, ſive quod leges particulares ob aliqua ex moribus regionis, vel ex malitia experta inconvenientia, legum antiquarum diſpoſitionem ad alios ab eis omiſſos caſus extenderent, Ut exempli gratia contingit in mulieribus majoribus, quæ excepto caſu Vellejani in obligationibus, & aliis contractibus pro maritis, in reliquis pro regula generali habilitatæ ſunt a viris non differentes, quoniam prudenter ob expertam ſexus imbecillitatem in pleriſque locis per leges particulares ad omnes alios actus hæc inhabilitatio extenſa eſt, ſed eodem themate, eademque ratione retenta, non autem judaico ſtylo in ſola littera cum irrationabilibus effectibus exinde reſultantibus, de quibus pluries in præcedentibus.

Quinimo ad inſtar eorum, quæ habentur præſertim *ſub tit. de uſuris, & ſub altero de cambiis*, potius reſultat effectus 14 oppoſitus, quod melior ſit conditio callidi, & improbi negotiatoris, qui ſciens hujuſmodi leges, & prohibitiones cautelas in ſola formalitate bene adhibere ſatagit, quam ſit viri ſimplicis, & probi, qui bona fide contrahat.

Et e converſo id, quod mulierum, ac minorum, & filiorumfamilias, ac ſimilium favore introductum eſt, in odium potius retorquetur, non ſolum, quia pati oportet jacturam illarum expenſarum, quæ pro hujuſmodi ſolemnitatum implemento per ſpeciem gabellæ ſunt neceſſariæ, illis nudam redolentibus formalitatem; ſed etiam fortius, quia ob libertatem commercii ſibi interdictam, longe deterior ſit eorum conditio, adeout in indigentiis non inveniant credentes, niſi cum valde præjudicialibus conditionibus occultatis tanquam recompenſativis illius periculi, cui ipſi ſe exponunt, adeout perſonæ prohibitæ vix dimidium obtineant ejus, quod ex illo contractu obtinerent, ſi prohibitio non adeſſet.

Et ex qua ratione manat, juxta frequentiorem praxim, ut fideicommiſſa cum ſtrictiſſimis alienationum prohibitio- 15 nibus, quæ ordinari ſolent ex motivo conſervationis bonorum, illorumque diſſipationem impediendi, oppoſitum producant effectum, ut ita celerius, ac facilius eadem ſequatur diſſipatio, niſi inveniatur cautela ordinandi fideicommiſſa in cerebro, ſive intellectu, quoniam ita id, quod intrinſece valet centum pro dimidio, vel tertia parte diſtrahitur ex iis, quæ habentur præſertim *diſc. 30. de reg.* & alibi, cum ſimilibus.

Applicando itaque ad rem, cum in hac facti ſpecie ageretur de majori, ac etiam *Juris utriuſque Doctore* prudentem, ac laudabilem gerente actum ſe obligandi pro patre juxta deducta apud Gregor. *dec.* 120. & paſſim, ita riſum potius apud me promovebat cernere, quod per Scribentes, 16 ac etiam per ipſum Tribunal in deciſionibus tota vis conſtitueretur in ſola formalitate verborum delegationis Vicelegati pro hujuſmodi actus auctorizatione, quodque alias ea non accedente, infectus remanere deberet ob illam ſuperſtitioſam opinionem, quod paterno conſenſu pro ſolemnitate, & habilitatione requiſito, non poſſet ille ſuffragari in actibus in ipſius gratiam geſtis, ac propterea bene, ac prudenter per ſtatutum Urbis 152. exceptuati ſunt omnes actus filiorumfamilias, qui in cauſa patris initi ſint.

In hoc autem ſenſu advertebam attendi debere dictam qualitatem doctoratus, non autem ad illum effectum, ad 17 quem cum eadem leguleica ſimplicitate, vel ineptia attendi ſolet, ex inſinuatis ſupra, *hoc tit. diſc. 30. & ſub tit. de dote in hoc ſupplemento*. Ita ſemper firmo remanente dicto aſſumpto, cum quo omnes materiæ, præſertim vero iſta regulanda venit, ut leges non in littera, ſed in ſpiritu attendi debeant.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII, PRO JORDANO BUCCABELLA, *CUM N.*

Caſus diſputatus coram Viceſgerente, reſolutus pro Jordano.

De obligatione mulieris pro Viro ex cauſa impediendi ejus imminentem carcerationem, an ſubſiſtineatur, necne.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *De nullitate obligationis ex cauſa falſa, vel vaga, & generali.*
3 *De errore procedentium ſine diſtinctione caſuum.*

4 *Cauſa*

4 *Cauſa utilis, vel non damnoſa requiritur in obligatione principali, & directa mulieris.*
5 *Quid in obligatione fidejuſſoria pro extraneo.*
6 *De eodem, de quo n. 2. de nullitate ex falſa cauſa.*
7 *De obligatione pro indebito alterius, pro quo alias valide obligaretur.*
8 *An, & quando corruente obligatione principali, corruat fidejuſſoria.*
9 *Qualem cauſam verificari ſufficiat, ubi mulier ex intervallo alienam ſuſcipiat obligationem.*
10 *De conventionibus haredis in hac materia.*

D I S C. LXIV.

1 HAbita per N. a Jordano quadam ſumma ad ſocietatem officii cum obligatione præſtandi intra certum terminum idoneum fidejuſſorem; Cum elapſo termino Jordanus, ſervatis ſervandis obtinuiſſet contra eum relaxari mandatum ad factum, ſive ad deponendum ſummam acceptam loco cautionis, eodem modo, quo in fortioribus terminis cenſus, in quo forſea parte creditoris eſt irrepetibilis, practicari ſolet juxta *dec.* 88. Greg. & advertitur in ſua ſede *ſub tit. de cenſ.* & alibi debitoris uxor ex iſta cauſa liberandi virum ab imminenti carceratione, fidejuſſoris partes gerendo, obligationi acceſſit; Cumque illo defuncto, vel parum idoneo exiſtente, mulier conventa eſſet per Creditorem coram Viceſgerente, excipiebat ipſe de invaliditate obligationis ex defectu cauſæ requiſitæ per ſtatutum 151. talem defectum deſumendo a non veritate aliquarum cauſarum, ob quas via aſſeruerit pecuniis indigere, ſive quod illis exiſtentibus veris in modica parte, pro aliqua majori adeſſet ſolum cauſa vaga, & generalis pro nonnullis ſcilicet indigentiis ejus domus, quam non eſſe
2 ſufficientem receptum hodie videtur juxta *dec.* 714. Merlini, deſuper multas cumulando deciſiones modernas proxime infra referendas ſuper hujuſmodi obligationum mulierum annullatione ex falſitate, vel ineptia cauſæ; Ac etiam deducendo magis proxime *dec.* 373. Durani ſuper annullatione obligationis matris factæ pro excarcerando filio ex eodem motivo falſitatis cauſæ, adeout Scribentes pro muliere per quamdam ſpeciem tractatus in materia, late cumularent pene omnes auctoritates, & deciſiones, quæ ſuper annullatione obligationum mulierum habeantur; Cum itaque ex parte Creditoris abſque ulteriori diſputatione re-
3 quiſitus eſſem, ut reſponderem deductis in contrarium; Advertebam ad eumdem frequenter inſinuatum errorem in omni forte caſu repetendum, conſarcinandi ſcilicet in confuſo totum id, quod revolvendo repertoria in materia inveniatur, non diſtinguendo caſus; neque ad eorum reflectendo circumſtantias, & an adeſſet, necne debita combinatio cum illis caſus, de quo ſit quæſtio.

Hinc pro aliqua materiæ elucidatione, atque ad effectum avitandi auctoritates, & deciſiones, quæ in contrarium deducebantur, plures inter ſe diverſos diſtinguebam caſus, in quibus reſpective loquerentur dictæ auctoritates, & deciſiones, ut ita pateret eas extraneas eſſe a caſu præciſo quæſtionis, quod propterea deficeret applicatio, in qua hodie revera totus eſt punctus in judicando, & conſulendo.

Primus itaque caſus eſt, ubi agatur de obligatione, vel alienatione, quæ principaliter, ac directe contracta ſit per ipſam mulierem allegantem cauſam, ob quam ad illam alienationem, vel obligationem inducatur, adeout illa ſit
4 cauſa obligationis, vel alienationis, atque ex ejus motivo creditor, vel alter contrahens mulieris fidem ſequatur; Dictoque caſu, attento ſtatuto Urbis, quod juxta modernam opinionem, antiquæ reſtitutivam, in qua, (media reprobata) Curia reſidet, exigit cauſam veram tam de facto, quam de jure, atque procedit dictum aſſumptum, falſitatis, vel inſufficientiæ cauſæ etiam in parte, vel quia ſit vaga, ſive inepta, atque in his terminis procedere dicebam pro majori parte auctoritates, & deciſiones deſuper cumulatas & præſertim *dec.* 31. 63. & 193. *p.* 12. *rec.* & aliæ, de quarum caſibus agitur *ſup. diſc.* 41. & 33. & *in aliis*, ideoque extraneæ erant a caſu quæſtionis, dum contractus ab initio principaliter initus fuerat cum Viro, ex intervallo autem mulier, ſupplendo vices fidejuſſoris in genere, quem vir præſtare promiſerat, mota non fuit ex cauſa a viro in primo obligatione narratis, ſed ea ſola cauſa illum liberandi ab imminenti carceratione, aliiſque moleſtiis etiam in bonis, & ſic in terminis omnino diverſis.

Alter caſus eſt, ubi obligatio mulieris ſit aliena, & fide-
5 juſſoria incontinenti, vel ex intervallo, ea tamen non habeat illum naturalem, ac rationabilem ſtimulum, qui erga filium, vel virum habeatur, puta pro extraneo, vel pro tali conjuncto, ut ei non adaptetur dictus naturalis ſtimulus profundendi etiam ſcienter proprium ad hoc ut ille a moleſtiis liberetur; Atque tali caſu cum fidejuſſio dicatur actus de ſui natura læſivus, fortius autem ubi ab eventu talis detegatur, quia nempe ob defectum idoneitatis principalis debitoris, ejus indemnitati, ac relevationi conſultum non remaneat; Iſtoque caſu recte adeſſe dicitur defectus cauſæ per Statutum deſideratæ & ſine qua aliæ ſolemnitates negliguntur, utpote ad hunc finem, vel effectum inductæ, ideoque ſine illo remanent inanes, atque in his terminis procedunt aliquæ deciſiones, quæ deducebantur, & præſertim *dec.* 163. & 265. *p.* 14. *rec.* proditæ in eo caſu, de quo agitur ſupra, *diſc.* 82. ubi de obligatione mulieris pro extraneo, ſive affine, cum quo dictus ſtimulus non vigebat ex ibi ponderatis.

Tertius eſt caſus, cui dicta ratio ſtimuli naturalis congruat, ſed obligatio, vel alienatio facta ſit cum expreſſione 6
cauſæ, quæ detegatur minus vera; Et tunc pariter annullari ſolet, quoniam licet adſit ſtimulus ſufficiens, attamen deeſt veritas cauſæ narratæ, ex qua mulier profeſſa eſt actum gerere, ideoque deficit voluntas, ut in ſpecie obligationis matris pro filio, ſive in ejus cauſam ex iſto capite invalidatæ habetur ſupra, *diſc.* 33. quamvis in eo caſu reſolutiones, vel improbabiles, vel ſaltem nimium duræ viderentur, ex ibi deductis.

Quartus, ad rem eſt caſus, in quo mulier ex vera, & probabili cauſa dicto naturali ſtimulo innixa, liberandi ſcili- 7.
cet filium a carceribus, in quibus reperiebatur, pro illo ſe obliget, deinde vero detegatur quod injuſta eſſet carceratio utpote ſequuta pro indebito; Et hic eſt caſus, de quo apud Duran. *d. decif.* 373. in quo merito pro nullitate obligationis mulieris reſponſum fuit, non quidem ex peculiari jure ſtatutario, quo ſecluſo debuiſſet valida judicari ex diſpoſitione juris communis, ſed etiam iſta attenta, ratione falſi præſuppoſiti, ac etiam ex regula ceſſationis acceſſorii corruente principali non ex jure ſpeciali, ſed ex intrinſeca natura actus tanquam pro indebito, pro quo injuſte carceratus ſe obligaverat, unde etiam ipſius principalis obligatio invalida erat ex deductis, *ſup. diſc.* 41.

Quamvis etenim in ea quæſtione, an corruente obligatio- 8
ne principalis debitoris, corruat etiam illa fidejuſſoris, adhiberi ſoleat diſtinctio, an iſte revera tanquam fidejuſſor, & acceſſorie ſe obligaverit, vel potius tanquam principalis principaliter, & in ſolidum; Ut ſcilicet primo caſu procedat regula, quod corruente principali obligatione, corruat acceſſoria, ſecus autem in altero, ex ea ratione quod in iſto dicitur quidem fidejuſſor in ordine ad principalem pro quo ſe obligavit, ſed quoad creditorem dicitur principalis & correus ex relatis *diſc.* 100. *de feud.* & *ſub tit. de cred.* pluries, & alibi; Attamen id procedit quando invaliditas obligationis unius provenit ex jure ſpeciali, ob qualitatem perſonæ, quæ ſine certis ſolemnitatibus, ac ſine certa cauſa ſe obligare, vel alias contrahere prohibita eſſet, adeout per legem communem, vel particularem in hac parte privilegiata fuerit, cum tunc creditor, vel alter contrahens recte dicere valeat ſe neglexiſſe inquirere de validitate, vel invaliditate obligationis illius perſonæ privilegiatæ, cum ei ſufficeret obligatio in ſolidum alterius perſonæ habilis, & non prohibitæ, ut advertitur locis citatis, ac etiam ſupra, *hoc tit. in præcedentibus.* Secus autem ubi validitas proveniat ex diſpoſitione juris communis ob ipſius cauſæ debendi intrinſecam infectionem ratione indebiti, ſive ratione metus, vel doli &c. quoniam tunc totus actus corruit etiam ratione falſi præſuppoſiti, dum ita correus habilis alienum ſuſcepit debitum, cum præſuppoſito quod ſit debitum, aliat non ſuſcepturus, & hic eſt caſus dictæ deciſionis Durani, quæ pariter extranea remanebat.

Quintus demum (neglectis aliis qui dari poſſunt) ad 9
rem eſt caſus præciſus, in quo mulier ex juſta, atque a jure probata cauſa, qualis dicitur iſta liberandi virum a carceribus, vel ab imminenti carceratione, ex deductis *dec.* 775. *p.* 2. *rec.* & in aliis relatis *dec.* 109. *n.* 7. *part.* 12. & apud Zarat. *dec.* 29. & 38. & *dec.* 232. *n.* 9. & *ſeq. eadem p.* 12. in quibus de obligatione minoris liberandi patrem a carceribus; Adeout adverſus iſtam obligationem non urgeat illa infectio, quæ ex diſpoſitione, vel intentione juris communis reſultet ratione læſionis, ob quam mulier indotata remaneat, juxta deducta *ſub tit. de dote pluries*; Et per conſequens quod prætendatur infectio ex ſolo jure ſpeciali, ſeu ſtatutario ob ejus formam non ſervatam; Et tunc inquirendum non eſt, an ſit juſta, & ſufficiens illa cauſa, ob quam vir, vel reſpective pater debitum contraxerit; quoniam cum ipſe eſſet major, de jure contrahere non prohibitus, atque liberam habens

ſe obligandi facultatem, abſque neceſſitate exprimendi ejus indigentiæ cauſas, idcirco tali caſu creditor, vel alter contrahens non tenetur aſſe ſolicitus veritatem, & ſufficientiam cauſæ narratæ indagare, ſed ſufficit quod adſit veritas ipſius debiti, ſeu ipſius cauſæ contrahendi; Reſpectu vero mulieris vel minoris vel alterius perſonæ privilegiatæ, quæ alienæ alias validæ obligationi accedat, ſufficit quod vera, & juſta ſit illa cauſa, ob quam iſta acceſſio facta ſit, ut ita diſtinguendo præſertim habetur *d. dec.* 232. *n.* 9. *& ſeq. p.* 12. Ac propterea neglecta oppoſitione pro creditore decretum fuiſſe mihi ſuppoſitum fuit; Ideoque ejus monendi ſumus quomodo in cauſarum deciſionibus, ac doctrinarum, & deciſionum applicatione ſit procedendum.

Juſta vero iſta reſolutio viſa eſt, quia ex facti circumſtantiis de bona fide creditoris conſtare videbatur, quod ſcilicet juxta pene connaturalem uſum hujuſmodi contractus ſocietatis officii ex relatis in ſuo *particulari titulo* præſtatio
10 fidejuſſoris in genere conventa erat abſque fraudulenta præordinatione, ita colorandi fidejuſſionem mulieris; Secus autem ubi de hoc conſtaret ſaltim per ſufficientia argumenta, & præſumptiones, ut ſcilicet iſta imminentia, affectata fuerit ex præordinatione inter creditorem, & virum debitorem, cum tunc nullatenus iſta cauſa attendenda veniat, quia deficit ejus cauſa; Ac propterea firmum remanet id quod pluries inſinuatum eſt, iſtas ſcilicet cenſendas eſſe quæſtiones potius facti, quam juris decidendas ex ſingulorum caſuum circumſtantiis bonam, vel reſpective malam fidem redolentibus, non autem procedendo cum generalitatibus in abſtracto, vel cum auctoritatibus ad litteram.

ROMANA DOMUS, SEU APOTHECÆ, PRO VINCENTIO GALLO, CUM N.

Caſus diſputatus coram Judice Sancti Spiritus, terminatus, ut credo, per concordiam.

De illis contractibus mulierum in quibus in Urbe, non obſtante Statuto, adhiberi non ſolent ſolemnitates.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *In quibus contractibus ſolemnitates ſtatuti requirantur.*
3 *De ſalario vel mercede Curialium.*
4 *An, & quando heres dicat de nullitate contractus defuncti.*
5 *De eodem, de quo n.* 2.
6 *De invalidis actibus inter Medicum, & infirmum, vel reum, & Judicem, ſive Cauſidicum, & Clientem.*
7 *Ad quid proſit quæſtio an ſtatutum procedat in omnibus contractibus, vel ſolum in quatuor, de quibus loquitur.*
8 *De eodem, & quomodo id intelligendum ſit.*
9 *Admonitio ſuper modo intelligendi, & practicandi leges.*

DISC. LXV.

1 DE ann. 1650. N. Vidua conduxit operam Vincentii cauſarum Patroni pro ejus activis, & paſſivis cauſis peragendis cum quadam menſtrua vel annua conventa mercede, juxta conſuetudinem in Procuratoribus, & Sollicitatoribus frequentem; In Advocatis autem nimium raram, peneque abolitam ea inſinuatis *diſc.* 46. *in relat. Cur.* factoque plurium annualitatum cumulo, cum ſolemnitatibus ſtatuti 151. in ſolutum ei dedit per actus geminatos domum, & apothecam, pro quarum venditione hæres dictæ mulieris, quæ donec vixit nullum fecit impugnationis actum, judicium inſtituit coram Prælato Judice deputato Sancti Spiritus (incertum an qua ratione competente) incertuſque eſt cauſæ exitus, dum poſt unicam informationem, amplius de ea actum non audivi, ideoque probabile eſt quod fuerit per concordiam ſopita.

Actoris fundamentum erat in eo, quod licet in alienatio-
2 ne adhibitæ fuiſſent ſolemnitates materiales conſiſtentes in decreto Judicis, & interventu proximiorum, deerat tamen melior ſolemnitas formalis cauſæ utilis, vel non damnoſæ, juxta pluries enunciatam opinionem, cum qua hodie vivitur, dum prima conventio, ex qua debitum reſultabat, & in cujus cauſam alienationes factæ erant, eiſdem carebat ſolemnitatibus, quas Scribentes pro actore neceſſarias eſſe dicebant, dum hodie extra controverſiam receptum eſt, quod dictum ſtatutum, quamvis in verbis loquatur de quatuor contractibus, nempe de pactis de non petendo, refutationibus, quietationibus, & donationibus, adhuc tamen, iſtis demonſtrative, non autem taxative enunciatis, locum habeat in omnibus aliis contractibus, & actibus, in quibus mulier vel minor lædi poteſt, ac propterea magis receptum eſt, ut etiam in aditione hæreditatis occultante quaſi contractum habentem potentiam læſionis, & præjudicii, eædem ſolemnitates requirantur ut in præcedentibus, & alibi pluries advertitur, atque ſunt propoſitiones hodie in Curia præſupponendæ.

Pro Cauſidico reo convento ſcribens, quamvis genium nimium abhorreat, ac damnet hujuſmodi mercedum cu- 3
mulos, pro quibus Curiales a Clientibus, & præſertim mulieribus, vel minoribus, aut idiotis captent bona, ut inſinuatur *d. diſc.* 46. *in relat. Curiæ*, adeout mihi placeret ſtatuere idem, quod diſponitur per Regiam pragmaticam vulgo nuncupatam da antephato Regni Neapolitani *regiſtrat. ſub tit. de donat. propter nupt.* circa illam menſtruam aſſignationem, quam viri uxoribus facere ſolent, ut nonniſi pro unico anno competat actio; Sive laudarem illam præſcriptionem, quam in famulorum, & operariorum ſalario induxerunt quædam ſtatuta ex relatis per *Surd. dec.* 24. *Ann. ſingular.* 422. Andreol. *contr.* 245. cum aliis per Zacch. de Salar. *quæſt.* 105.

Nihilominus quoad ea quæ juris ſunt, dicebam etiam in ſenſu veritatis, quod niſi extrinſecæ accederent circumſtantiæ quæ fraudem, & conventionem redolerent, pro ipſo reo abſolvendo reſpondendi deberet, cum ipſæ alienationes haberent jam ſtatuti ſolemnitates, prima vero conventio, ex qua debitum oriebatur, cum ſucceſſiva præſtatione ſervitii juſtificatum, illis non indigeret.

Ad id autem ita ſentiendum me principaliter impellebat, illa valde conſiderabilis circumſtantia in præcedentibus, & alibi pluries conſiderata, quod ſcilicet ipſa mulier veritatis conſcia nunquam vivens conqueſta eſt; Quamvis enim, ſtante decreto annullativo ſtatuti per quod ejus for- 4
ma non ſervata contractus pro infecto habendus eſt, verius in puncto juris, magiſque receptum ſit, ut etiam ad hæredem tranſmittatur iſta actio; Attamen circumſpective in hac materia procedendum videtur, quando iſta accedat circumſtantia, quod ſcilicet ipſe principalis contrahens donec ſupervixit, non reclamaverit neque impugnaverit, nullumque contradictionis actum fecerit, non quidem ut iſta acquieſcentia ſimpliciter, & de per ſe apta ſit revalidare actum ab initio invalidum, dum ex pluries inſinuata, ac recepta concluſione ad hunc effectum requiritur nova poſitiva explicita vel implicita voluntas cum requiſito ſcientiæ nullitatis, tam facti, quam juris, juxta nimium frequentes, ac notorias deciſiones, ſed ut non generaliter in omni caſu pariformiter in hoc procedendum ſit, ſed regulandum potius veniat arbitrium ſeu judicium ex ſingulorum caſuum circumſtantiis, ex quibus ad bonam, vel reſpective malam fidem inferatur, quoniam iniquum, ac irrationabile videtur, ut muliere vel minore facto majori acquieſcente, quia veritatis conſcia ſe debitricem agnoſcat, quodque actus eſſet ſincerus, adeout ejus anima alias gravata remaneret, ita præter ejus intentionem, & contra bonam fidem, ac veritatem, ab ipſo vivente agnitam, hæredi ad lucrum, & locupletationem, ex quodam indiſcreto, & irrationabili rigore, licitum eſſet improbare illum actum, quem principalis donec vixit ſemper approbavit, ejus animam ita gravando, ideoque ut ſæpius advertitur, hujuſmodi leges in ſpiritu, vel in ratione magis quam in litera attendi deberent, reſpiciendo ſcilicet ad finem, ob quem conditæ ſunt, & an controverſis caſibus congruat, necne illarum ratio, ut quandoque licet raro per Rotam practicatum habemus præſertim *dec.* 495. *p.* 13. *rec.* & in aliis *ſup. diſc.* 32. *& ſeq.* & in aliis advertitur.

Verum ubi etiam, hujuſmodi conſideratione neglecta, cum ſummo rigore procedendum eſſet, adhuc tamen dicebam, quod ſolemnitates non aſſent neceſſariæ ex quibus 5
contractus, in quo ex communi uſu hujuſmodi ſolemnitates ratione currentis commercii adhiberi non ſolent, eodem modo quo non adhibentur in locationibus, & conductionibus domorum, & in conventionibus pro ſalariis, & mercedibus famulorum, vel operariorum, ſive in emptionibus, & venditionibus mobilium uſualium, vel ſe moventium, concernentium victum, & veſtitum, alioſque currentes uſus, ob nimium incommodum, quod commercio pararetur; Ideoque idem dicendum eſſet in hac ſpecie conventionis, cum eadem in omnibus ratio congruit; Quamvis enim iſte actus aliquam

quam habeat majorem ſuſpicionem ob depravatam conditionem eorum quibus tabularum forenſium potius quam Curialium nomen congruit, ut advertitur *n. diſc. 46. in relat. Cur.* Attamen id producere quidem deberet prædictam cumulorum prohibitionem, ſive hujuſmodi contractuum a
6 profeſſionis exercitio extraneorum irritationem ex eiſdem rationibus, de quibus *ſub tit. de teſt. diſc. 51.* ubi de Medico vel Judice, & aliis ibi enunciatis, non autem ex iſto capite non adhibitarum ſolemnitatum, cum rationabiliter ex ſubjecta materia non ſint in uſu.

7 Ad hunc autem effectum ponderabam verba ſtatuti reſtricta ad dictos quatuor contractus, adeout uſque ad initium currentis ſæculi ſub dubio nimium eſſet, an extra illos ſervandum eſſet, quod cum acerrimis diſputationibus actum fuit, ut patet ex tot diſcurſibus, ac votis, & deciſionibus regiſtratis per Fenzon. *ad idem Statutum 151*, pleriſque procedentibus cum ſtatutorum regula, de qua in eorum peculiari ſede *de ſucceſſion. ab inteſtat. & præſertim diſc. 15. & diſc. 35. de judic.* ſuper eorum ſtricta, & rigoroſa intelligentia ad litteram, ſive ad limites verborum; quacumque prohibita extenſione, rationis identitate quinimo majoritate neglecta,

8 Quamvis autem (& quidem probabiliter) ex magis communi ſenſu deciſum fuerit, ut demonſtrative potius, quam taxative præſati quatuor contractus exprimantur, ideoque in omnibus aliis quibus eadem ratio congruat, ſtatutum attendi debeat, & potiſſime ob aliquam retroactam obſervantiam, tamquam interpretem; Attamen id nimium conſiderabile in hoc propoſito dicebam ad dignoſcendum id quod ſupra inſinuatum eſt, quod ſcilicet noſtri Majores, non in litera, ſed in ſpiritu illud intellexerint; Et conſequenter quod eodem ſenſu retento trahi non deberet ad illos actus quibus non aſſiſteret, ſed potius reſiſteret, non ſolum obſervantia, ſed etiam ratio commercii, eodem modo quo ut ſupra in locationibus, & conductionibus domorum, aliiſque uſualibus contractibus praxis docet, Atque exinde moneri deberent Judices Chriſtianorum rationabilium potius quam Judæorum litteralium ſtylum in hujuſmodi legum intelligentia, & praxi adhibere, in ſpiritu ſcilicet, vel in ratione potius quam in littera, non autem generales propoſitiones omnibus caſibus indefinite, & pariformiter applicare, nullatenus ad diverſas circumſtantias bonam, vel reſpective malam fidem arguentes reflectendo quo nil deteſtabilius, nilque ineptius, ut etiam pluries in præcedentibus, *& præſertim diſc. 33. & diſc. 35. de judic.* & alibi advertitur.

ROMANA CENSUS,
PRO JACOBO DRAGONDELLIO, CUM FRANCISCO.

Caſu diſputatus in Tribunali Fabricæ, reſolutus pro Jacobo, & poſtea concordatus.

De obligatione mulieris, an & quando exigat cauſam ex Statuto 151. Et an ille, qui auctorizavit actum tamquam curator, poſſit illum impugnare tam quam hæres mulieris.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Tutor, vel curator non impugnat actum geſtum cum ejus auctoritate.*
3 *De eadem concluſione, quando & quomodo procedat.*
4 *Quæ conſiderationes in hoc propoſito fieri debeant.*
5 *De differentia inter Curatorem generalem, & particularem.*
6 *De eadem concluſione, de qua n. 2.*
7 *De alia conſideratione habenda in regulatione contractuum minorum, & mulierum ſuper intelligentia Statuti.*
8 *Attendi debent opiniones cum quibus vivebatur de tempore actus.*
9 *De eodem, de quo n. 7.*

D I S C. LXVI.

1 IMpoſuit mulier de anno 1639. Cenſum cum decreto Judicis, & cum interventu Curatoris, loco proximiorum, atque donec vixit nullum fecit impugnationis actum; Cumque ejus defunctæ hæreditas obveniſſet in Franciſcum, qui fuerat Curator in contractu, pulſatus iſte per creditorem, vel ejus ceſſionarium coram Judice Fabricæ, cujus erat ſubditus ratione muneris, oppoſuit de nullitate actus, ex eo quod cauſa narrata non verificaretur in parte; ideoque non conſtaret quod contractus fuiſſet utilis, vel ſaltim non damnoſus mulieri, juxta opinionem, cum qua hodie proceditur ex pluries ſupra inſinuatis; Sed hoc non obſtante pro creditore judicatum fuit; Cumque in alia inſtantia per Judicem a Congregatione deputatum aliquæ haberentur difficultates ſuper formalitate ſolemnitatum materialium, quod ſcilicet mulier haberet quemdam conjunctum non citatum, id concordiæ anſam dedit.

Quatenus itaque pertinet ad prætenſum defectum cauſæ, ſuper quo pro creditore ſcripſi (cum alter defectus in alia inſtantia excitatus, haberet ſolam inſpectionem facti;) Ex duplici fundamento dicebam, etiam cum aliquo ſenſu veritatis, reſpondendum eſſe pro creditore; Primo nempe quod ubi etiam contractus impugnabilis eſſet per ipſam mulierem, vel etiam per alterum ejus heredem, non tamen impugnari poſſet per ipſum reum conventum, in quem hæreditas obvenerat, dum contractum auctorizaverat, tanquam curator; Tum ex auctoritate firmantium quod contractus
initus per minorem, vel per pupillum impugnari quidem 2
poteſt ab ipſo principali, vel ab alio ſucceſſore, ejus perſonam, & jura repræſentante, non autem per Tutorem, & Curatorem, qui doli exceptione repelli poteſt, ex deductis per Menoch. *conſ. 58. n. 36.* Maſtril. *dec. 287. n. 45. & ſeqq.* add. ad *dec. 510. n. 24. & ſeqq. p. 5. rec.* Duozzet. *dec. 611. n. 1. & ſeqq. repetit. dec. 42.* poſt Merlin. *de pignor.*

Tum etiam ex omnium probabili ratione, quæ ſola ſufficere deberet, ubi etiam legales auctoritates non haberemus, Vel quod illæ non percuterent caſum præciſum Cura- 3
toris particularis adhibiti pro ſola formalitate ad ſatisfaciendum ſtatuto, abſque eo quod ſe obliget una cum minore, vel muliere, & cum quo præſuppoſito ſuæ obligationis loquuntur dictæ auctoritates, quod ſcilicet cum ipſe curator, juxta ſolitum formularium, aſſerat Judici, qui ejus magis quam mulieris fidem ſequitur, quod contractus non tenderet in damnum, ſed potius in utilitatem mulieris, aſſerendo cauſam eſſe veram, ita alter contrahens, ejus fidem quoque ſequutus eſt; Ac propterea reſultaret inconveniens in jure damnatum, & de quo præſertim habetur *ſub tit. de cenſibus*, occaſione agendi de cenſu impoſito ſuper fundo non ſuo, vel non capaci, ut mendax commodum reportaret ab ejus mendacio, & falſa aſſertione contra innocentem, qui ejus fidem ſequutus eſt.

Ponderando in idem qualitatem perſonarum, ac etiam 4
effectum ad quem de hoc agebatur, quoniam creditor ad cujus favorem cenſus impoſitus fuerat, erat perſona ſimplex, & idiota, in qua nulla fraudis, & captionis ſuſpicio cadebat, cum ſors vere, & effective tradita fuiſſet, & e converſo curator aliquam habens attinentiam cum muliere impoſitrice cenſus, erat Cauſidicus de illo parum commendabili ordine, qui recenſetur *diſc. 46. in relat. Curiæ*, dum vacabat muneri unius ex Procuratoribus Fabricæ, quod in Curia ſufficit indicare pro ejus qualitate exprimenda.

Ac etiam circa effectum, quod non agebatur de illa actione doli, quæ alteri contrahenti cum pupillo, vel cum minore impugnante actum quandoque competit contra Tutorem, vel Curatorem, adeout per quandam ſpeciem pœnæ damnificatus de proprio remanere debeat; Et quo caſu ſtrictius procedendum eſt circa probationem doli, & dece- 5
ptionis; Ac propterea praxis nunquam id docet, præſertim contra iſtos Curatores particulares pro quadam formalitate adhiberi ſolitos, quamvis nimium commendabile atque Reipublicæ expediens videretur ut hujuſmodi Curatores, ac etiam Judices, qui cum nimia facilitate, nullatenus advertendo ad finem, ad quem adhibentur, interponunt decreta, contenti ſolum propina, ſeu emolumento, uni, vel alteri contrahenti reficerent ut id quod intereſt, quoties ex parte alterius contrahentis non concurrat probabilis ſuſpicio doli, & fraudis.

Sed idem Curator contendebat potius de lucro captando,
& de ſe locupletando de alieno, quoniam poſſidens bona 6
hæreditatis debitricis, quæ veritatis conſcia bonam fidem agnoſcendo, donec vixit, nunquam conqueſta eſt, nullumque fecit impugnationis actum, ita ab hoc onere ſe eximere ſatagebat, ut de curatore poſſidente bona principalis habetur per add. ad dictam *dec. 510. p. 5. rec.* Iſtæque ac ſimiles conſiderationes a Judicibus præ oculis haberi debent, hujuſmodi cauſas regulando, & decidendo potius cum circumſtantiis facti quam cum generalibus propoſitionibus, & cum Judaicis formalitatibus Juriſtarum, ut pluries in

præ-

116. *de credito, & diſc.* 42. *de Judic.* & alibi. Sed etiam quia ea parte minoris recurrentis ad hoc beneficium concludenter juſtificanda eſt læſio, ſine qua illud non conceditur, etiam ubi agatur de minore fidejubente, quoniam licet fidejuſſio reputetur actus de ſui natura damnoſus; Attamen id non ſufficit, niſi probetur læſio, quæ deeſſe valeat ob idoneitatem principalis juxta magis communem opinionem, de qua late apud Capyc. Latr. *d. conſultat.* 45. *n.* 16. *& ſeqq. ubi concordantes.*

8 Alia quoque accedente differentia inter iſtum Principatum, & illum in minoribus, quod ſcilicet in dicto Regno generaliter minor ætas perficitur in anno decimo octavo; In Urbe autem ex ſtatuto in anno vigeſimo; In reliquo vero ſtatu Eccleſiaſtico magna dignoſcitur varietas, ob quam præſertim in Republica litteraria Juriſtæ merito contemptibiles reputantur; Ut ſcilicet alicubi vigeat diſpoſitio juris communis, ut minor ætas protrahatur ad annum vigeſimum quintum, Alicubi vero ſit in breviori ætate juxta diverſa ſtatuta, quamvis agatur de locis adjacentibus ejuſdem pene cœli eorumdemque morum, ut propterea ille, qui uno loco reputetur prudens, & habilis ad contrahendum, transferendo domicilium in alterum, efficiatur imprudens, & inhabilis, & e converſo, quo nil ineptius, ut clarius explicatur in alio opere Italici idiomatis.

9 Quo vero ad obligationem mulieris reſpondi reſolutionem pendere ab eodem puncto, an ſcilicet reveta immineret carceratio filii, adeout cauſa narrata verificaretur, unde dicenda eſſet neceſſaria ex illa neceſſitate morali, quam inducit natura in maternis viſceribus, & quæ cauſa juſta reputari ſolet ex relatis per de Luc. ad Franch. *dec.* 578. cum aliis, de quibus ſupra *diſc.* 33. & alibi; Ubi etenim id non bene verificaretur, ut ex facti circumſtantiis dubitari poſſe videbatur, ſaltim in parte notabili dixi quod nimium dubitari poterat, ſive actus regulandus eſſet juxta leges unius ſive alterius loci.

10 Attento ſiquidem ſtatu Urbis illi ſatisfactum quidem erat cum ſolita formalitate ſolemnitatum materialium, quæ ſpeciem quamdam cæremoniæ inutilis importare dicuntur quando deficiat cauſa, ſive deficiat ille finis, vel effectus, ob quem deſideratæ ſunt, ut pluties in præcedentibus advertitur; Et e converſo ubi procedendum eſſet cum legibus patriæ, adhuc idem dicendum veniret, quoniam licet dicta pragmatica prima ad Vellejan. in verbis percuteſe videatur ſolas obligationes, vel alios contractus factos pro Viros; Attamen receptum eſt procedere in omnibus acceſſoriis, vel fidejuſſoriis obligationibus, quæ pro alio fiant, adeout non propriam, ſed alienam obligationem mulier ſuſcipiat, Franch. *dec.* 279. *&* 578. Merlin. *contr.* 55. *p.* 1. Prat. *diſcept.* 32. *l.* 2. *& diſcept.* 5. *l.* 3. De Luca ad Franch. *dec.* 578.

Neque ſuffragari poſſe advertebam juramentum, per quod regulariter hujuſmodi localium legum ſæcularium diſpoſitio ceſſare ſolet, ut in ſpecie alterius pragmaticæ ad Macedonium circa obligationes, alioſque actus filiorum familias habetur apud Buratt. *dec.* 44. & in aliis relatis *diſc.* 143. *de dote*, ac etiam non ſemel in præcedentibus; Attamen in hac lege contrarium dicendum venit, magiſque receptum eſt ut juramentum nullam faciat operationem ob indirectam ejus enervationem, quia nempe actus præſumitur dolo extortus, ut agendo in ſpecie de iſta pragmatica habetur *diſc.* 143. *de dote*, *n.* 61. ut advertitur pluties ſupra.

11 In dicto autem concurſu legum localium, an ſcilicet attendenda eſſet dicta lex Regni tamquam originis, vel domicilii, aut illa Urbis, in qua mulier accidentaliter morabatur, probabilius reſpondi, ut hæc poſterior attendi deberet, quodque propterea erronea eſſet opinio, in qua ſupponebatur reſideri, quoniam juxta ſuperius inſinuata *diſc.* 29. *& in aliis*, iſta pariter dicenda venit quæſtio potius facti quam juris, ex facti qualitate, & circumſtantiis regulanda, an ſcilicet extra propriam patriam, vel domicilium actus initus fuerit ſincere, & bona fide, quia nempe ex alio motivo ad notabile tempus mulier in eo loco moram traxerit cum incertitudine, an ulterius permanſura ſit, ac propterea alter contrahens juſte eam opinari potuerit incolam, ſeu domiciliatam, quamvis accidentalem, ſeu occaſionalem, quoniam iſta diſtinctio domicilii ficti, veri, vel occaſionalis, percutit diverſum effectum contrahendi, vel non contrahendi veram civilitatem pro iſtius favoribus, & odiis, ac oneribus juxta celebres deciſiones Rotæ in Firmana codicillorum apud Othob. *dec.* 145. *&* 290. *p.* 10. *rec. cum aliis*, *diſ.* 37. *de præem.* ubi de hac materia civilitatis, & alibi.

Secus autem ad hunc effectum, quoniam præſertim in magnis, & Metropoliticis Civitatibus, quæ forenſibus magis quam originariis repletæ videntur, eſſet tollere commercium illorum incolarum, qui non eſſent originarii, ſed occaſionaliter eſſentiales, ex quibus Romana, præſertim Civitatis ratione Curiæ, ac etiam ratione culturæ ejus magni, & apti territorii, aliarumque rerum ad rem agrariam, ac etiam ad mercaturam, aliaſque induſtrias pertinentium contingit, cum creditor, vel alter contrahens, qui non bene conſcius de tali mora accidentali divinari non poſſit, neque ſubtiliter indagare teneatur ex qua cauſa, & quonam animo illa perſona in Urbe moretur; Secus autem ſi creditori, vel alteri contrahenti id veriſimiliter innoteſcat, & propterea cadat præſumptio ut affectate ad fraudandam legem patriæ originariæ, vel veræ domiciliariæ acceſſerit; Ad inſtar eorum quæ habentur pluties in propoſito filiifamilias ſe aſſerentis patremfamilias ſive minoris ſe aſſerentis majorem, cum ſimilibus.

Non negabam etenim veritatem diſtinctionis, cum qua ſupponebatur per Judicem de partibus procedi inter ſolemnitates, quæ reſpiciant habilitationem perſonæ, & illas quæ reſpiciant formam actus, ut priori caſu conſuffragetur actum ſequi extra territorium ſtatuentis ex plene deductis *d. diſ.* 143. *de dote*, *n.* 42. *& diſc.* 21. *de donat.* ſed dicebam quod id diſcrete pro facti qualitate juxta prædictam diſtinctionem, intelligendum eſſet.

Inutilis tamen ad rem iſta quæſtio videbatur, quoniam 13
ſive unus, ſive alter locus attendi deberet, effectus erat idem, quinimo ubi attendi deberet locus contractus juxta opinionem, in qua hodie Rota, & Curia reſidet, magis rigoroſe ſuper veritate cauſæ tam de facto quam de jure proceditur, longeque facilius mulierum contractus annullantur, ut patet ex tot caſibus de quibus ſupra *hoc tit.* & alibi; Ac propterea ubi creditor dubitare poſſet de ſufficienti juſtificatione, cauſæ narratæ, illi conſului quod curaret eo meliori quo poſſet modo ſe concordare, quodque alias non contentus parte aleæ, litis exponeret amiſſionem totius; Incertum tamen eſt quid ſequutum ſit.

CREMONEN. REFECTIONIS DAMNI, PRO JOANNE BAPTISTA FELINO.

Reſponſum pro veritate.

An in caſu validitatis, alienationis, vel contractus ille in cujus damnum, & præjudicium tendat annullatio ob alterius contrahentis impugnationem, actionem habeat contra Notarium pro damni refectione.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*

2 *An, & quando Notarius teneatur Partibus ad intereſſe de vitio inſtrumenti.*

3 *Et quid de illo Notario qui ſit ordinarius Cancellarius loci pii viventis ſub neceſſaria adminiſtratione.*

DISC. LXVIII.

Cum Claudia vidua ſub narrativa quod eſſet tutrix, & 1
curatrix legitime declarata ſex ejus filiorum, accepiſſet ad cenſum a Fabrica Eccleſiæ Cremonenſis libras tres mille ex diſpenſatione ſibi conceſſa per Senatum Mediolani, Filii vero facti majores contractum impugnaſſent, ac forte invalidum declarari obtinuiſſent ob minus veram narrativam prædictam, quod dicta mulier ſervatis ſervandis legitime tutelam filiorum ſuſcepiſſet, hinc fabricæ adminiſtratores pro damni refectione ſe direxerunt contra Jo: Baptiſtam Notarium de inſtrumento deſuper inito rogatum ejuſdem fabricæ ordinarium Cancellarium, quaſi quod ejus culpa ad id non bene advertendi, iſtud damnum provenerit, unde deſuper ex parte Rei conventi pro veritate conſultus.

Reſpondi quæſtionem hanc in ſpecie antiquioribus rela- 2
tis tractari per Farinac. *de falſ. q.* 157. *par.* 1. *a n.* 2. *ad* 18. ubi allegantur Plotus, & alii, atque concluditur, & probabiliter, quod aut conſtat de dolo vero Notarii, & tunc utpote in claris nulla cadat quæſtio pro refectione; Aut vero de hoc non conſtat adeout verſemur in dubio, atque inſpiciendum ſit, an adſit dolus præſumptus, & tunc quidquid DD. pro eorum conſuetudine varient, deciſio pendere videtur a circumſtantiis facti, an ſcilicet illæ redoleant malitiam, vel e converſo ſimplicitatem, ut priori caſu Notarius teneatur, poſteriore autem ſecus; Quæſtione cadente in ambiguo, quænam qualitas potius præſumenda ſit, & in qua probabilius pro communi uſu, & praxi regula, vel præſumptio, quæ transfundat onus probationis in contrarium, aſſiſtit ſimplici-

plicitati pro excluſione delicti ex deduct. per Farinac. ubi ſupra Ludov. *dec. Lucen.* 13. *n.* 67. *& ſeqq.* Rovit. *pragm.* 1. *de Notar. n.* 7. *&* 8. apud quos alii antiquiores.

Verum hæc omnia ita inſinuata pro notitia materiæ extranea eſſe dicebam a caſu, quoniam DD. ſive unam ſive alteram tenentes opinionem loquuntur omnes cum præſuppoſito quod vitium non ſit intrinſecum, & eſſentiale in contractu ratione inhabilitatis contrahentium, vel doli, & læſionia, ſeu metus, vel alterius ſimilis defectus, ſed ſit in inſtrumento ob omiſſas ſolemnitates, & clauſulas conſuetas, & notas pro communi Notariorum ſtylo, & formulario adjici ſolitas, ut (exempli gratia) ſunt numerus teſtium, nomen Principis, annus, & indictio, clauſula actuum, & ſimilia, vel quod Notarius non habens cognitionem perſonarum admiſerit perſonas ſuppoſitas, quod diverſam habere ſoles praxim pro diverſis Principatuum legibus, vel ſtylis; In præſenti autem defectus ea hic non proveniebat, cum inſtrumentum eſſet undequaque bene confectum, ſed defectus proveniebat a poteſtate dictæ mulieris, quæ falſo ſe aſſeruit legitimam tutricem, ac etiam falſam expreſſit cauſam, de quibus ad Notarium non pertinet, cum ſibi ſufficiat ſatisfacere in iis quæ pertinent ad ejus officium, & pro quibus cenſetur rogatus ex deductis *diſc.* 57. *de teſtam.* & alibi, adeout conſiderando Notarium tanquam talem, ita ſimpliciter rogatum de confectione inſtrumenti, caſus videretur diſputationis dote indignus; Poriſſime quia in inſtrumento intervenerat etiam Judex loci Juris peritus.

3 Ratio vero dubitandi in eo conſiſtere videbatur; quod iſte non erat Notarius extraneus, qui accidentaliter a partibus contrahere volentibus rogatus eſſet de inſtrumenti confectione, ſed erat ſecretarius, vel Cancellarius dictæ Fabricæ creditricis, quæ eſt corpus inanimatum vivens ſub legali, & neceſſaria adminiſtratione, adeout culpæ incapax, & per conſequens, ut culpa in non bene perquirendo veritatem narratorum Senatui, ac etiam veritatem cauſæ, & verſionem pernecceſſe referenda eſt illis adminiſtratoribus, quibus ex officio hujuſmodi diligentiæ incumbant juxta ea quæ habentur, agendo de computiſta ſeu ratiocinatore Montis pietatis Urbis *diſc.* 15. *de tutor. & adminiſtrator.* Verum ſuper hoc reſponſum dare non potui neque judicium pro veritate efformare ob deficientes facti notitias; Probabiliter tamen videbatur, quod non applicarentur ea, quæ habentur *d. diſc.* 15. *de tutor.* ex iis quæ communis praxis docet in piis locis Urbis, aliarumque Civitatum, quod ſcilicet habeant Advocatos & Procuratores, aliosque ſapientes, & peritos, per quorum manus negotia tractentur; Notarius autem, vel cancellarius ſit ſimplex miniſter, quia adnotet reſolutiones, & decreta, aliaque faciat ad inferioris, & ſubordinati miniſtri munus pertinentia.

FERRARIEN. TENUTÆ,

PRO NICOLAO FRESCOBALDO,

CUM DUCE MUTINÆ.

Cauſa pendet in Rota.

De conſtitutionibus Apoſtolicis prohibentibus alienationem in forenſes, iſtoſque inhabilitantibus ad acquiſitionem, & retentionem bonorum in Statu Eccleſiaſtico, an & quando procedat.

S U M M A R I U M.

1 F*acti ſeries.*
2 *Qualem ſpeciem Status Eccleſiaſtici complectantur Apoſtolicæ conſtitutiones ſuper forenſibus.*
3 *An leges latæ pro Statu immediato comprehendant loca poſtea devoluta.*
4 *An conſtitutiones revocatoriæ capiant conceſſiones ex contractu.*
5 *Capitula pacis fortius obligant.*
6 *De poteſtate Principis derogandi pactis, & conventionibus.*
7 *De Principe ſupremo quando conſideretur tanquam ſubditus.*
8 *De intelligentia legum prohibentium alienationem in forenſes.*
9 *Privilegium libertatis alienandi in forenſes, concernit favorem venditoris.*
10 *Actus conſequutivi, & dependentes non habentur in conſideratione.*
11 *Annullato actu, an veniant fructus.*
12 *An, & quando conditio ſit reſolutiva ex nunc ab initio, vel ex tunc, & de effectibus exinde reſultantibus.*
13 *De reſolutione Rotæ, & de motivo novationis.*

D I S C. LXIX.

IN concordia nuncupata, eo quia occaſione devolutionis 1
Ducatus Ferrariæ inita fuit in Civitate Faventiæ inter ſedem Apoſtolicam & Ducem Mutinæ pluries enunciata, & præſertim *diſc.* 2. *de feud.* conventum fuit inter alia, in bonis allodialibus quæ in Ditione dicti Ducatus penes ipſum Ducem remanebant, deberent ipſe, ejuſque ſucceſſores quicunque, potiri iiſdem immunitatibus, franchitiis, libertatibus, privilegiis, & prærogativis, quibus ultimus Alphonſus, aliique Duces prædeceſſores potiebantur; Cumque inter alia bona hujuſmodi eſſet quædam magna Tenuta nuncupata Diamantina, quam de anno 1649. Dux Franciſcus vendidit Carolo Mariæ Freſcobaldo Florentino pro pretio ſcutor. centum octuaginta quinque millium, ad aliquos vero menſes nempe de Menſe Febr. 1650. ſupervenerit rigoroſa conſtitutio Innoc. X. in Bulla 41. ſuper forenſium incapacitate, ac retractatione omnium alienationum, quæ in forenſes factæ eſſent, idcirco ſtante præſuppoſito facto per miniſtros Ducis dicti Franciſci Mariæ quod nimium timeri poſſet de comprehenſione iſtius alienationis ſub dicta conſtitutione, quodque propterea infra præfinitum terminum expediret ad reſciſſionem devenire, eam fecit ſub conditione quatenus conſtitutio eam comprehenderet, & non alias, aliter nec alio modo, adeout in caſu non comprehenſionis habeantur, ac ſi facta non eſſet.

Sequuta poſtmodum dicti Caroli Mariæ morte, Nicolaus Metropolitanæ Eccleſiæ Florentinæ Canonicus ejus frater, & hæres, conſilio habito a pluribus Romanæ Curiæ, aliorumque locorum Juriſconſultis ſuper non comprehenſione hujus alienationis ſub dicta conſtitutione, judicium aſſociationis contra Ducem ſucceſſorem inſtituit cor. A. C. ſeu Prælato deputato, atque coram iſto per plures menſes diſputata cauſa, ſupervenit ad inſtantiam Ducis rei conventi reſcriptum, ut judex procederet de Voto Rotæ, atque in hoc ſtatu cauſa pendet abſque aliqua diſputatione in Rota cor. Albergato Decano etiam quo poſt hæc jam ſcripta *ſub die* 13. *Maii* 1676. cum votorum tamen ſciſſura prodiit reſolutio pro non exequutione contra actorem ex fundamento novationis, de quo infra in fine.

In diſputationibus itaque habitis coram dicto Prælato in forma contradictoria, ac etiam in pluribus congreſſibus Advocatorum hujus partis actricis pro directione, ultra ea, quæ concernebant ordinatoria, & competentiam intentati judicii, ſuper quibus nimium, peneque omnino certatum fuit, Quatenus pertinet ad merita negotii principalis, de tribus actum fuit; Primo nempe de dicta non comprehenſione; Secundo an ea poſita adhuc obſtaret reſciſſio; Et tertio ſuper fructibus medii temporis.

Quoad primum advertebam; quod de tempore, quo prodiit Conſtitutio tertia Sixti V. quæ eſt prima, & originalis in hac materia, iſta tenuta non erat de ſtatu Eccleſiaſtico immediato, de quo ſolum illa diſponit, non autem de vere mediato, ideſt infeudato in feudum regale veræ dignitatis, cum verba *mediato*, & *immediato* adjici ſolita, 2
intelligenda veniant de illa mediatione impropria, quæ conſideratur in locis baronalibus, ut occaſione bullæ Baronum advertitur *diſc.* 74. *&* 83. *de feud. & alibi.*

Et quamvis poſtmodum ſequuta ſit feudi devolutio, attamen ſcribendo more Advocati allegabam firmatis per Ro- 3
tam in caſu, de quo *dicto diſc.* 83. *de feud.* ut non per hoc iſte Status caderet ſub bullis jam editis; Verum reflectendo ad veritatem, agnoſcebam, quod motivum non eſſet tutum; Tum quia contrarium videtur probabilius ex deductis *eod. diſc.* 83. *de feud.* quia ſtante devolutione dicitur ſequuta conſolidatio iſtius partis cum antiqua integritate; Tum clarius ob ſuperventas Conſtitutiones Clementis Octavi, Pauli Quinti, Urbani Octavi, & prædictam Innocentii editam per viam declarationis, ut propterea capiat etiam præterita, dum de tempore editionis iſtarum Conſtitutionum, jam ſequuta fuerat devolutio, iſtaque para effecta erat de corpore immediato.

Eodem tamen veritatis ſenſu retento, ſolidum credebam alterum motivum, ut ob dictam expreſſam conventionem, bona tunc in eo libertatis ſtatu exiſtentia, atque his reſtrictionibus non ſubjecta, ſuam continuaſſent, ac retinuiſſent, & retinerent libertatem perinde, ac ſi devolutio ſequuta non eſſet, adeout iſta Dictio continuaret in qualitate vere mediata, eodem modo, quo in cognitione cauſarum, & in aliis di-

ter

ves trahantur ad Curiam, & extra proprios lares, ac etiam non ſubjectione aliquibus aliis Conſtitutionibus, & præſertim illi boni Regiminis, & aliquibus oneribus prætis docet in iſta Civitate, & ditione Ferrarienſi, ac etiam in altera Bononienſi, atque in propoſito juriſdictionis, ne illæ cauſæ trahantur ad Curiam, advertitur *ſub tit. de juriſd. diſc.* 80. & inſinuatur occaſione Status Urbini à ſimili *diſc.* 2. *de donat. & alibi*.

Et quamvis in hac civitate adſit ſtatutum iſtis Conſtitutionibus conforme ſuper incapacitate forenſium, & de quo aliis relatis in ſpecie agitur apud Royas *dec.* 432. & 335. non tamen afficit hæc bona, utpote Principis, & Domini hujuſmodi ſtatutis non ſubjecti: Ac propterea difficultas reſtringi videbatur ad ampliſſimam revocationem quarumcumque facultatum, privilegiorum, & licentiarum contentam in eadem Innocentiana Conſtitutione, an iſtam conventionem comprehenderet.

Atque in hoc, licet Scribentes in contrarium pro currenti ineptia, multa cumularent collecta ea Barb. *in tract. de clauſ. & dict. & ex aliis hujuſmodi collectoribus*, circa amplitudinem verborum & clauſularum ejuſdem Conſtitutionis; Attamen iſtis generalitatibus rejectis, utpotè revera contemptibilibus, quando ex facti circumſtantiis in con-
4 trarium urgeat ſubſtantia veritatis, quæ omnino, ac principaliter attendenda eſt, ut nimium frequenter, ſed ſemper opportune advertitur. Omnino veriorem eſſe dicebam partem negativam non comprehenſionis hujuſmodi conventionis ſub dicta revocatione, quantumvis ampla, & exaggerata, cum intelligenda veniat de conceſſionibus privilegiativis per viam gratiæ, non autem de iſtis per viam juſtitiæ, & per viam contractus correſpectivi, in quibus ubi etiam adſit poteſtas, præſumenda non eſt voluntas, ex plene deductis *diſc.* 148. *de Regal. & alibi pluries*, & præſertim ſub *tit. de Jurep. diſc.* 10. & 63. occaſione Conſtitutionum revocatoriarum, cum ſimilibus.

Fortius vero in hac ſpecie contractus initi in capitulis pacis, & pro compoſitione belli, cum arctius hujuſmodi conventiones ligent ex quodam jure naturali, vel gentium,
5 adeout etiam inter hoſtes inviolabilem habeant obſervantiam, ut bene advertit *S. Ambroſius, lib.* 1. *officiorum c.* 28. atque in ſpecie hujuſmodi capitulorum pacis advertitur *diſc.* 27. *de feud. & alibi*.

Alii pro hac eadem parte Scribentes inſiſtebant quoque in defectu poteſtatis, ſtante quod agebatur de conventionibus initis cum altero Principe Supremo, & non ſubdito facienti revocationem, ad id cumulando ea, quæ habentur apud Silvan. *conſ.* 63. *n.* 13. Alogr. *conſ.* 70. *n.* 28. *lib.* 2. apud quos alii, ſed quamvis Ego more Advocati ſcribendo ad cauſæ opportunitatem, idem motivum deducerem; Attamen reflectendo ad veritatem, non placebat, quoniam id procedit in iis bonis, vel juribus, quæ ſint in loco tertio, vel in loco incertæ ſituationis, & an ſub unius, vel alterius Principis ditione ſita ſint, adeout alter utriuſque ſuperior de hoc ſit Judex, ut exempli gratia, contingit in illis conventionibus, quæ fierent inter duos feudatarios Imperiales habentes ratione feodi majoris, & veteræ dignitatis, jura ſupremi Principis, dum recognoſcunt Imperatorem in Superiorem, & hujuſmodi controverſiarum Judicem, vel quod pro frequentiori praxi Judex, & deciſor ſit exitus belli, ſeu major vis, & potentia, ut inſinuatur *diſc.* 146. *de Dote*, *n.* 16. & *alibi*; Secus autem in hac facti ſpecie, in qua tractatur de bonis privatis, & indifferentibus exiſtentibus abſque dubio in ditione, & Principatu Papæ; Ac propterea quamvis Dux in ejus Ducatu, & Ditione habeat jura Supremi Principis; Attamen in dominio, & poſſeſſione hujuſmodi privatorum bonorum vel etiam feudorum inferiorum jurium Baroniæ repu-
7 tatur tamquam ſimplex Baro, & homo privatus, & ſubditus, ut pluries advertitur cum exemplo tradito per Gl. & Bart. alioſque antiquiores de Rege Angliæ in Ducatu Vaſconiæ, quod in eo conſideratur tanquam Dux, & non tamquam Rex; Et de Epiſcopo, qui ſedet in Capitulo tanquam Canonicus, vel in Academia tanquam ſcholaris, cum ſimilibus; Atque alibi pluries inſinuatur practicum exemplum Regis Poloniæ, & Magni Ducis Etruriæ, ac Ducis Parmæ poſſidentium feuda, & bona in Regno Neapolitano, quod conſiderantur tanquam Barones; vel tanquam privati, non autem tanquam ſupremi.

Pro eadem non comprehenſione, ex deficienti voluntate potius, quam poteſtatis defectu, ut ſupra, inhærendo ſupradicto vero, ac omnino ſervando ſtylo inquirendi ſubſtantiam voluntatis Legiſlatoris, ac rationem legis ejuſque finem,
8 vel effectum, ponderabam, quod ut advertitur ad materiam hujuſmodi legum, & Statutorum inhabilitantium forenſes ſupra, *hoc eod. tit. diſc.* 39. & *diſc.* 77. *de Regal. ac etiam diſc.* 149. *de dote*, & *alibi* hujuſmodi leges reputari ſolent juſtæ, & favorabiles ex motivo, ut bona conſerventur in civibus, & incolis, qui in loco onera ſupportant; Iſta vero ratio in præſenti non intrat, cum bona non eſſent penes Cives, & incolas, ſed penes exterum, qui nulla onera ſupportabat, ideoque nil refert mutari perſonam de non forenſi in alterum: Quinimo advertebam magis expedire huic Principi Legiſlatori, ejuſque Principatui, hanc immutationem fieri in eodem genere forenſium, utpote a Principe, & Potente in privatum non potentem, qui tractu temporis iſta occaſione civis, vel incola fieri poſſet, vel facilius publicis oneribus ſupponi, aut quod ab eo facilius bona ad cives, & ſubditos tranſeant, ac propterea ita melius, & pinguius finis, vel ratio legis adimpleatur, adeout congruant conſiderationes, *de quibus diſc.* 45. *de fideic. & alibi*.

Ponderando etiam, quod iſta conventa libertas non reſpicit ſolum favorem illius forenſis, qui bona acquirat, & retinere velit, quo caſu dici poſſet illum non eſſe comprehenſum in dicta concordia, ſed principaliter reſpicit favorem Ducis contrahentis in eadem concordia, cujus 9
principaliter intereſt habere hanc libertatem alienandi in quoſcumque, & non ſubjacere hujuſmodi legibus, & prohibitionibus, ut ita facilius, & cum melioribus conditionibus ſuorum bonorum diſpoſitionem habeat, ut in propoſito Eccleſiarum & Eccleſiaſticorum pro frequentiori praxi exemplificari ſolet, ex deductis per Sperellum *dec.* 41. Ciarlin. *contr.* 82. & *ſub tit. de regal. diſc.* 53.

Et nihilominus advertebam recte dici poſſe, ut etiam emptor eſſet comprehenſus in concordia, utpote loquente non ſolum de hæredibus, ſed de ſucceſſoribus quibuſcumque, ſub quorum genere iſte ſucceſſor particularis recte venire dicitur.

Quoad ſecundum punctum; Poſita ex præmiſſis non comprehenſione, facilis, ac plana eſſe videbatur conſequentia ſuper inefficacia dicti actus geſti ſuper reſciſſione, utpote geſti cum dicto præſuppoſito, quo ceſſante, ille corruit tamquam ex deficiente voluntate; Clarius vero ob clauſulam *non aliter, nec alio modo*, &c. quæ omnino removet conſenſum ab actu, ac etiam ob alia verba, magis expreſſa, *ſed ſolum in caſu comprehenſionis*, &c. dum circa clauſulam cadere poteſt dubitandi ratio, de qua *diſc.* 57. *de teſt & diſc.* 26 *de judic.* & alibi pluries an ſcilicet adjecta fuerit ex formulatio Notarii, ſed dicta verba convincunt litteraliter Partium voluntatem.

Non negabantur hæc per Scribentes in contrarium, utpote in jure certa, hodieque vulgaria, inſiſtebatur tamen in aliis & ſubſequutis actibus factis ſuper diverſis conventionibus circa reſtitutionem pretii per venditorem recepti, vel reſpective acceptilati, quaſi quod ita contrahentes a contractu recedere voluerint, quamvis neceſſitas eos 10
non cogeret; Verum erat leve fundamentum, quoniam hujuſmodi actus fuerunt conſequutivi, & dependentes a dicto principio infecto, ideoque ab eo regulandi, ac non habendi in conſideratione ex iis, quæ aliis relatis habentur apud Onh. *dec.* 204. *n.* 1. & *ſeqq. dec.* 89. *n.* 15. & 153. *n.* 13. *p.* 7. *rec.* & *frequenter*, adeout iſte punctus videretur modica diſputationis dote dignus.

Demum, quoad tertium punctum fructuum medii temporis poſt reſciſſionem non potui ſuper eo efformare maturum judicium, cum ſemel, & quaſi obiter ſcripſerim, non viſis juribus Partis adverſæ.

In hac itaque ſcriptura dicebam pro pertinentia fructuum ad actorem, quod cum ex deductis ſuper primo puncto actus ex defectu voluntatis habendus veniat pro infecto ab initio, tanquam ex radice infecta, & propterea cauſa reducitur ad non cauſam, & ens ad non ens, hinc de con- 11
ſequenti quatenus reſultat, quod dominium jam tranſlatum in emptorem ab eo nunquam fuerit abdicatum, ac propterea ſecum trahat fructus, tanquam dominii ſequelam, ut aliis relatis habetur apud Coccin. *dec.* 933. *n.* 3. & *per tot. dec.* 1. *n.* 8. & 9. *p.* 1. *rec.* & *in aliis*.

Atque ad id probandum deducebam ea quæ habentur *diſc.* 31. *de feud.* ſuper pertinentia fructuum ad venditorem ab initio, quamvis emptor illud poſſederit in implicito ſtatu validitatis, quia aſſenſus expediri potuerit, ob cujus defectum tractu temporis contractus revocetur, cum obligatione tamen venditoris reficiendi emptori intereſſe, vel fructus recompenſativos pretii, quod interim in manibus habuerit ex æquitate ponderata *in l. curabit*, prohibente retentionem rei, & pretii, quod actor non negabat, dum in hac facti ſpe-

cie

cie cadere non poterat ille ſibi præjudicialis effectus, de quo *eod. diſc.* 31. ut hoc intereſſe metam fructuum excedere valeat; Tum quia juxta opinionem, quam inconcuſſe tenet Curia probabiliorem quidem, hoc intereſſe metam ipſius rei fructus non excedit, ne detur fictio ſupra veritatem ex deductis *diſc.* 17. *& ſeqq. de uſur. & alibi*, Tum etiam, quia non integrum pretium, ſed ejus partem, ut ſupponebatur, minor in manibus retinuerat, ideoque ſemper ſibi expediebat.

In idem quoque ponderando ea, quæ habentur *diſc.* 1. *& 3. ſup. hoc eod. tit.* in propoſito reſtitutionis fructuum, ad quam tenetur emptor bonorum Eccleſiæ, ubi ſervata non ſit forma *Extrav. Ambitioſæ*, vel ubi de alia nullitate ipſo jure agatur etiam inter privatos, quæ a dolo expreſſo, vel a præſumpto ratione enormiſſimæ læſionis reſultet, ſive a neglecta forma Statuti, quod habeat decretum annullativum cum ſimilibus.

Et licet ſupponeretur in contrarium conſtitui fundamentum in propoſitione, de qua in præſenti *ſub tit. de ſervit. ad materiam retr. actus, & alibi*, quod emptor, qui pacto reſolutivo, vel alteri ſpeciei reſolutionis ex tetractu legali, vel conventionali ſubjaceat, interim dicatur verus, ac perfectus dominus ob implicitum ſtatum validitatis, in quo actus fuerit, ideoque licet ſequuta reſolutione, illa retrotrahatur ad initium ad effectum reſolvendi hypothecas, &
12 vincula per emptorem intermedium poſſeſſorem adjecta, non tamen detur hæc retrotractio ad effectum fructuum perceptorum aliorumque effectuum conſummatorum, in quibus non intrat regula *cum ceſſante &c.*

Advertebam tamen propoſitionem eſſe veram, ſed fallaciam conſiſtere in applicatione juxta frequentiorem contingentiam; Ideoque ad æquivoca tollenda dicebam advertendum eſſe ad diverſas ſpecies pactorum, vel conditionum producentium alicujus contractus, vel conventionis reſolutionem juxta diſtinctiones, de quibus *diſc.* 154. *de fideic. diſc.* 73. *de teſt.* & alibi pluries, quod ſcilicet aliæ ſint conditiones ſuſpenſivæ, aut alias tales, ut ex tunc, & ab initio adimant conſenſum ab actu, adeout ſint ab initio, & intrinſece reſolutivæ, ſeu verius negent actum, ejuſque initio ſe opponant, ne unquam naſcatur; Et aliæ ſunt cauſales, aut voluntariæ, vel mixtæ, quæ pendent a futuro eventu, ſive a futura declaratione voluntatis, adeout poſſint non contingere, ſeu non verificari, interim vero actus ſuam recipiat perfectionem; In hac etiam ſecunda ſpecie recte procedit dicta propoſitio ſuper intermedio implicito ſtatu validitatis, ſecus autem in prima, quæ fingit, quod actus nunquam geſtus fuerit.

In priori autem, non autem in poſteriori ſpecie nos verſari dicebam, quoniam ex tunc, & in ipſo actu, in quo reſciſſio facta eſt, inerat, ac verificabatur conditio ademptiva voluntatis, & animi illum non faciendi, adeout perceteret initium, ſeu radicem, quamvis ipſis contrahentibus, vel diſtrahentibus pro humani intellectus imbecillitate id non innoteſceret, cum hoc non tollat ejus veritatem, & exiſtentiam, Ac propterea ſubſequens declaratio, vel certificatio importare non dicitur conditionis purificationem, quæ nunc ſequatur, ſed aperturam ejus, quod ex tunc, & ab initio inerat, quamvis nobis obſcurum eſſet, ſed ſubſequutus eventus id aperiret tamquam per ſpeciem excuſſionis granorum a ſpicis, quo exemplo utitur text. *celeber in l. adeo 7. ff. de acquir. rerum dom.* atque frequenter advertitur ſub diverſis materiis, præſertim vero *ſub tit. de benef.* agendo de proviſionibus in forma dignum, cum ſimilibus.

Poſt hæc ſcripta, aſſumpta diſputatione in Rota coram Albergato ſub die 13. Apr. 1676. ſuper dubio, an inſtrumentum eſſet exequendum cum ſciſſura tamen votorum, ut ſupra inſinuatum eſt, prodiit negativa reſolutio huic Parti contraria, ex eo fundamento, quod per plures conventiones ſubſequentes inducta eſſet omnimoda novatio, ad quam
13 Scribentes in contrarium ſe reſtringendo, pene voluminoſam faciebant tractationem, ſuper novationis inductiona ratione incompatibilitatis, ac etiam ſuper ejuſdem novationis operatione, & effectibus extinguendi omnia priora jura; Et præſertim inſiſtendo in text. *in l. de lege 6. in fin. ff. de l. commiſſ.* ubi quod poſt lapſum terminum recipiente venditore pretium cenſeatur pacto renunciaſſe; magnum quoque fundamentum conſtituendo in *dec.* 1966. Coccin.

In hoc autem dicebam etiam cum aliquo ſenſu veritatis, quod inanis repletio chartarum, ac ſuperfluus improbus labor adhibitus videbatur in probando id, quod non erat in controverſia, cum non dubitaretur de inductione novationis, quando verificetur omnimoda incompatibilitas, minuſque de novationis effectibus quando illa ſupponenda ſit, aut de remiſſione pacti commiſſorii, vel alius reſolutivi per receptionem pretii, vel alium actum æquipollentem, ſed punctus erat in applicatione, in qua demore conſiſtere videbatur fallacia; Siquidem cum retento præſuppoſito, ob quod proceſſum fuerat ad reſciſſionem, ſequeretur tamquam conſequens neceſſarium ut emptori reſtituendum eſſet pretium, ne alias venditor haberet rem, & pretium, hinc proinde omnes actus ſequuti ſuper modo reſtituendi pretium habebant eandem conditionem, vel idem præſuppoſitum tanquam connexi, vel conſequutivi; ideoque nullatenus videbatur verificari incompatibilitas inductiva novationis, dum actus conſequutivi, & geſti, retento eodem præſuppoſito, vel principio, eodem morbo laborant ut ſupra.

Et quoad diſpoſitionem d. Text. *in l. de lege cum concord.* apud Coccin. *ubi ſupra*; & alios dicebam id recte procedere in pacto commiſſorio, ac aliis, quæ dependeant ab animo, & voluntate contrahentium, vel eorum alterius, in cujus facultate repoſitum eſt retinere, & nolle uti, ſecus autem ubi agitur de conditione, quæ in ſubſtantia ex tunc erat certa, ſed contrahentibus ignota, quoniam donec illa detegatur, intrant termini continuationis falſi præſuppoſiti, quodque eo retento omnes actus geſti fuerint, ideoque reſolutio ex hoc motivo nullatenus placuit, atque reflectendo ad ſolam veritatem improbabilis viſa eſt, licet circa reſolutionem dubii, utpote male concepti ex hac parte haberem difficultatem potius ratione ordinis, & ineptiæ judicii, quam ratione juſtitiæ.

PISANA COMMENDÆ. PRO JOSEPHO MARIA CASCINA. CUM CATHARINA CEPPARELLA.

Reſponſum pro veritate extra Curiam.

De perfectione, ac probatione tranſactionis, ex quibus illa bene concluſa, & perfecta dicatur; Ac propterea effectum ſortiri debeat.

SUMMARIUM.

1 F*Acti ſeries.*
2 *De ſtatuto Piſano, ut conjux non poſſit teſtari favore conjugis, & filiorum.*
3 *Quomodo dandum ſit conſilium.*
4 *Tranſactio non requirit ſcripturam.*
5 *Declaratur.*
6 *Generaliter de eodem in aliis contractibus.*
7 *Supplex libellus pro beneplacito Superioris, ad quid attendatur.*
8 *De fide teſtis mediatoris.*
9 *De aliis ſpeciebus probationis.*
10 *Quid in hoc operetur ratio piæ cauſæ.*
11 *Quando intereſſe ſit principale, vel ſecundarium.*
12 *Exequutio diſpoſitionis non percutit ſubſtantiam, vel probationem.*
13 *De donatione oneroſa revocabili.*
14 *Tranſactio habet viam exequutivam, quod declaratur.*
15 *De judicio manutentionis an, & quando expreſſe in parte acquiratur in toto, & quomodo.*

D I S C. LXIV.

CUm Flammetta, filiis deſtituta, hæredes inſtituiſſet filios Joannis Baptiſtæ Cepparelli, ex diverſo matrimonio ſuſceptos, quodque diſpoſitione in eis effectum non 1
ſortiente, deberet ex hæreditate erigi Commenda ordinis S. Stephani, Franciſcus Caſcina ab inteſtato ſucceſſor prætendens diſpoſitionis invaliditatem ex Statuto Piſano prohibente mulieri diſponere ad favorem Viri, ejuſque filiorum, & cujus Statuti vigentis quoque in ſtatu Plumbini mentio 2
habetur *diſc.* 32. *de teſt.* poſſeſſionem bonorum hæreditariorum adeptus eſt. Quare exorta controverſia deventum eſt ad concordiam ſub reſervatione beneplaciti M. Ducis Hetruriæ hujus ordinis Magiſtri, ex dimiſſis per Caſcinam bonis Capparello, deberet iſte, cum iis pro rata ſcut. ſex millium erigere Commendam, cujus primus commendatarius eſſet ipſe Caſcina, cum participatione tamen ſolum fructuum pro rata annuos. ſcut. 136. reliqui vero fructus eſſe deberent unius ex filiis ipſius Cepparelli, in cujus linea maſculina in futurum poſt Caſcinæ mortem Commenda reſidere deberet, ea vero extincta tranſitum facere ad illam Caſcinæ; Quare ex tunc prius quam ad alium deveniretur actum Caſcina reſtituit bona Cepparello, & e converſo iſte ſolum recepit dictam annuam præſtationem, ob

cujus

cujus denegationem per aliquos annos controverſia, per Rotam Florentinam, ſeu aliuum Magiſtratum Cepparellius cum ſubſequuto effectu condemnatus fuit ad continuationem ſolutionis, iſtaque occaſione porrectæ fuerunt preces M. Duci pro erectione Commendæ cum ſuperadditione aliorum ſcut. mille, & decretatione quoque in forma conſueta, ſubſequuta, executione tamen neglecta, atque de anno 1661. ſequuta eſt utriuſque mors, ſuperſtitibus ex Cepparellio duobus filiis maſculis, & una fœmina, & ex Caſcina pariter duobus maſculis in pupillari ætate.

Cumque de anno 1669. per mortem dictorum filiorum Cepparelli ejus linea maſculina defecerit, Hinc Joſeph Maria filius primogenitus dicti Caſcinæ factus adultus conſilium pro veritate petiit, an & quale jus foveret pro dictæ commendæ erectione, & executione, juxta præfatæ conventionis normam, qualeve remedium pro hoc fine aſſequendo ſuppeteret; Ideoque in reſponſo deſuper dato duas efformabam inſpectiones; Unam meritorum in negotio principali; Et alteram ordinis, poſito, quod opus aſſumendum eſſet, qualis nempe actio, vel remedium competeret.

Quatenus pertinet ad primam, dicebam punctum eſſe potius facti, quam juris, utpote pendentem ex pondere pro-
3 bationum, quæ deſuper haberentur, eiſque non viſis, certum, ac tutum dari non poteſt judicium, dum etiam eis viſis, quoties non ſint pluſquam claræ, & concludentes, idem ſequi ſolet, cum probationum materia, præſertim per teſtes, & per adminicula ſit arbitraria, ex relatis *diſc. 32. de jud.* In arbitrariis etenim facile non eſt affirmare judicium, ob pluries inſinuatam ingeniorum varietatem, ob quam id quod uni videtur album, apud alterum eſt nigrum; Potiſſime vero abſque omnia exceptionum, quæ per alteram partem deduci poſſent adverſus teſtes, aliaſque probationum ſpecies; Ideoque clarus, ac perpetuo damnabilis eſt illorum profeſſorum error, qui ita per unam partem conſulti, non reflectendo ad ea, quæ poſſunt in contrarium deduci, de facili pro requirentibus reſpondent, illos cum nimia facilitate ad lites excitando; Et utinam non turpis lucri cupiditate id fieret, & frequenter cum magna jactura illorum, qui ad eorum conſilii, & peritiæ opem recurrunt pro beneficio, & reportant maleficium.

Juxta vero præſuppoſita contenta in notula tranſmiſſa, ſervato maturiori judicio, ejuſque mutatione, quatenus, vel præſuppoſita non ſubſiſterent, vel adverſus illa relevantes exceptiones in progreſſu cauſæ per alteram Partem deducerentur.

Dicebam pro requirente probabiliter reſpondendum videri, quod ſcilicet ſufficientes adeſſent juſtificationes dictæ conventionis, qua poſita, intraret regula vulgaris Textus *in leg. ille aut ille, ff. de legat.* 3. quod ſcilicet in claris non intrant quæſtiones, & argumenta, dum conventio erat ſuper pertinentia Commendæ, prius ad lineam maſculinam Cepparelli, deinde vero ad iſtam, ideoque cum illa defeciſſet, poſita ſufficienti dictæ conventionis probatione, nulla ſuberat dubitandi occaſio.

Neque dubitandum videri dicebam quin probationes per
4 teſtes, & per alias ſpecies ſufficerent, quamvis ad inſtrumentum, vel aliam ſcripturam inter ipſos contrahentes deventum non eſſet, quoniam nullibi cautum eſt in jure, ut ad eſſentiam ac perfectionem tranſactionis neceſſaria ſit ſcriptura, quodque illa juſtificari non poſſit per alias ſpecies probationis, eodem modo, quo in qualibet alia conventione habemus, quoties alias in jure communi, vel particulari ſcriptura non ſit expreſſe deſiderata; ſive quoties non conſtet, quod illa ad ſubſtantiam potius quam ad probationem a partibus volita fuerit, *ut ſub tit. de empt. & vend.* ac etiam *hoc tit. in Senogallien. diſc.* 32. & alibi non ſemel advertitur, & in ſpecie ſunt Text. *in l. ſive apud acta, & l. cum te, Cod. de tranſact. cum concord.* per Valeron. *de tranſact. q. 6. n.* 25. Penia *dec.* 995.

Et quamvis in iſto contractu, cum aliqua majori circumſpectione procedendum ſit in hoc aſſumpto, cum ille regulandus non videatur in hoc propoſito juſtificandi ejus perfectam concluſionem, eo modo quo in emptione, & vendi-
5 tione, ſive in locatione, & conductione, aut in mutuo, & ſimilibus, qui cum ſimplici conſenſuum conjunctione inter ipſos contrahentes fiunt; Ex ea differentiæ ratione, quod maturius, & cum majori tractatu, ac etiam cum conſilio ſapientum, ubi præſertim agatur de controverſiis jam in judicium deductis ille perfici ſoleat, Ac propterea ex eadem ratione, magis communis, ac frequentior praxis docet, ut nonniſi cum inſtrumentis, vel cum privatis ſcripturis ad formam capitulorum perficiatur, adeout frequens praxis doceat, ut etiam poſt confectas, & reviſas, & accommodatas minutas, in ipſo actu ſtipulandi, vel ſubſcribendi, totus tractatus diſſolvatur.

Attamen id percutit majorem difficultatem concludentis probationis ratione inveriſimilitudinis, vel contrarii uſus, ut propterea teſtes debeant eſſe magis exempti ab exceptionibus; ac etiam magis concludentes, bonaſque ſcientiæ cauſas aſſignare debeant, cum ea, quæ oretenus concludi ſoleant, potius velleitatem, vel præparationem futuri contractus per inſtrumentum, vel ſcripturam perficiendi redolere ſoleant.

Sed non per hoc inferendum eſt ad præciſam ſcripturæ
neceſſitatem, quoniam etiam in aliis contractibus emptio- 6
nis, & venditionis, vel dationis in ſolutum, ſeu permutationis, aut locationis, & conductionis, & præſertim ubi iſti ſint de publicis vectigalibus, vel ſimilibus juribus vulgo ſub appaltus, vel arrendamenti nomine explicari ſolita, atque concludi cum capitulis, ex relatis pluries *ſub tit. de Regal.* cum ſimilibus, ut etiam advertitur *in Senogallien. beneratus, hoc eod. tit. diſc.* 32. Et ſic id non reſpicit ſubſtantiam, ſed majorem difficultatem probationum, majoremque rigorem in earum juſtificatione.

Hinc ſequitur, ut & in hoc praxis doceat conſuetum frequentem noſtrorum errorem procedendi cum generalitatibus in abſtracto, atque auctoritates, vel deciſiones quæ aliquos percutiant caſus, omnibus aliis indiſtincte applicare, quoniam reflecti debet ad ſingulorum caſuum circumſtantias reſultantes a qualitate loci, perſonarum, & rerum, quæ in contractum deducantur, ac etiam ab obſervantia.

Non quidem, ut iſtæ conſiderationes concludant perneceſſe requiſitum ſcripturæ ad ſubſtantiam, ſed ad effectum aſſiſtentiæ, vel reſiſtentiæ veriſimilitudinis, ob quam major deſideretur probatio, vel reſpective minor ſufficiat; Ac propterea facti potius, quam juris iſta materia dicenda eſt, ex ipſo facto particulari, ejuſque individuis circumſtantiis potius, quam ex regulis, & propoſitionibus juris, vel ex doctrinis regulanda, cum Judicis prudenti arbitrio, quod tamen legale a dictis regulis, & propoſitionibus directum ſit, non autem cervicoſum.

Applicando itaque ad rem; Pro concludenti probatione reſpondendum eſſe viſum eſt; In primis ex eo quod recte dici poteſt adeſſe ſcripturam habentem ſpeciem inſtrumen-
ti, vel capitulationis in ſupplici libello ut ſupra porrecto M. 7
Magiſtro, ejus decretatione quoque ſubſequuta; Non quod iſta ſola ſcriptura ſufficiat, cum ex unius parte, utriuſque contrahentis nomine porrigi potuerit; Ac etiam quia ubi ſupplicatio pro beneplacito non porrigatur pro confirmatione, vel revalidatione contractus jam initi, & quo caſu, etiam ante executionem operatur effectum excludendi pœnitentiam alias competentem ex relatis ſupra, *diſc.* 1. & alibi pluries, quod tamen neque certam habet regulam, cum alicubi omnimoda perfectio requiri ſoleat ex relatis præſertim *diſc. 31. & 106. de frud.* & alibi, ſed procedat ad effectum obtinendi beneplacitum pro habilitatione ad illum actum faciendum, tunc integrum eſt non facere, atque adhuc actus eſſe dicitur in via potius, quam in termino; Sed ut aliis concurrentibus probationibus per teſtes, vel per alias ſpecies, ſuper quibus cadat dubitatio, iſta ſcriptura nimium attendenda veniat, pro actus baſi, & regulatione.

Plures itaque ſpecies, vel probationes, ſive plura admini-
cula, & argumenta concurrebant; Primo nempe ſupponeba- 8
tur adeſſe atteſtationem qualificati mediatoris longe majori fide digni, quam ſit ſimplex teſtis, qui deponat de facto proprio, nullumque habet intereſſe proprium, ex iis, quæ in ſpecie teſtis mediatoris qualificari, & contradiſtincti a proxeneta habentur *diſc. 27. de Dote, & diſc. 34. de judic. & alibi*.

Secundo ab effectuatione, vel obſervantia, tam ſuper dimiſſione bonorum per inteſtatum ſucceſſorem, quam ſuper ſolutione dictæ annuæ præſtationis per multos annos,
etiam cum judiciali coactione ut ſupra; Et præſertim quia 9
non per ſimplicem pedaneum Judicem, ſed per qualificatum Tribunal Collegiatum primi ordinis in eo Principatu, ut pariter ad effectum regulandi arbitrium conſiderandum venit ob majorem aſſiſtentiam præſumptionis, ut non niſi cum legitimis juſtificationibus judicatum emanaverit.

Tertio ob veritatis primordium reſultans a teſtamentaria diſpoſitione mulieris ut ſupra ob ejus invaliditatem alias reſultantem ex ſtatuto loci; Et quarto ob favorem piæ cauſæ,
ob quem leviores probationes ſufficere ſolent; Non quidem 10
ut favor Eccleſiæ, vel piæ cauſæ ſuppleat imperfectionem voluntatis, vel aliam imperfectionem naturalem, ſed ut ob minorem ſuſpicionem falſitatis, & machinationis, quæ ceſſante intereſſe privato conſiderabili non de facili præſumi

mi deber, ex iis quæ ad materiam trat. *inc. velatum, de teſt.* habentur *eod. tit. de teſtam. diſc.* 13. *& ſeq. & alibi*.

Si quidem primarium, ac principale intereſſe dicitur eſſe piæ cauſæ, ipſiuſque Religionis in acquiſitione hujus no-
31 væ Commendæ in perpetuum; Intereſſe vero privatum contrahentium eſt potius accidentale, & ſecundarium pro eorum lineis maſculinis pro humana conditione de facili defectutis, Fortius vero ſuſpicio ceſſabat ex hac parte, dum ejus comparative modicum erat intereſſe dictæ præſtationis ad vitam; Alterum vero poſteritatis erat ſubſidiarium, & eventuale, forte nullatenus contingibile, ſive nonniſi ad ſæcula; Atque ex hac ordinatione cum prædilectione propriæ lineæ ſinceritatis, ac veritatis argumentum reſultare obſervabam, juxta ea quæ nimium proxime ponderantur *diſc. 39. de teſt. & in aliis ibidem*.

Neque obſtare obſervabam, quod ad perfectionem erectionis Comendæ deventum non eſſet, quoniam id petentis
32 modum potius, quam ſubſtantiam conventionis, pro honorificentiis nempe, & prærogativis competentibus Commendatario, juxta ea quæ habemus frequentia in diſpoſitionibus, & obligationibus ſuper erectionibus beneficiorum, & dignitatum, ſive Monaſteriorum, aliorumque Religioſorum, vel piorum locorum *ſub tit. de donat. diſc. 12. & ſeqq.* ac etiam *ſub tit. de leg. & ſub altero de jure patron. & alibi*.

Et quamvis pro ratione dubitandi obſervarem ponderari poſſe, quod cum hujuſmodi diſpoſitiones per actus inter vi-
33 vos correſpectivæ potius dicendæ veniant juxta ea, quæ in ſpecie donationis pro fundatione Monaſterii habentur *d. diſc. 12. & ſeq.* Et propterea cadere poſſet eadem ibid. non ſemel inſinuata concluſio, ut in hujuſmodi correſpectivis, & oneroſis non ſuffragetur privilegium piæ cauſæ, vel ſtipulatio Notarii ad effectum ſubſtinendi, atque irrevocabilem, & obligatorium reddendi actum favore abſentis, adeous re integra, & ante acceptationem licita ſit pœnitentia.

Nihilominus ex pluribus hanc dubitandi rationem ceſſare advertebam; Primo nempe quia pro jure, & intereſſe Caſcinæ, ejuſque poſteritatis jam accedebat ejus ſtipulatio, & acceptatio; Secundo quia aderat etiam acceptatio ex parte Religionis cum decretatione M. Magiſtri, ideoque ſine exequutione ſufficiebat juxta ea, quæ de ſupplicatione ſignata ſuper beneplacito Apoſtolico etiam ante expeditionem litterarum pro concluſione pœnitentiæ habentur ſupra, *diſc. 1. n. 79. & alibi*.

Et tertio quoniam dicta concluſio intelligitur in illa onerosa, & correſpectiva conventione, quæ donatario, vel alteri ad cujus favorem fiat, poſſit eſſe damnoſa, etiam in bonis propriis, puta juxta caſum, de quo *diſc. 61. de donat.* cum ſimilibus; Secus autem ubi ſemper actus tendat in utilitatem, ut in præſenti reſpectu Religionis abſque dubio dicendum erat.

Quo vero ad alteram inſpectionem ordinis advertebam, quod quamvis vera ſit propoſitio, de qua ſupra, *diſc. 30.*
34 & alibi, & præſertim *diſc. 42. de judic.* quod tranſactio habeat vim exequutivam, cum redoleat ſpeciem rei judicatæ; Attamen in hac facti ſpecie id non erat practicabile, ſed perneceſſe agendum erat in judicio ordinario terminando per tres conformes, niſi idem Magnus Dux, in gratiam præſertim Religionis, quæ ut ſupra dicenda eſt principalis intereſſata, committeret cauſam *appellatione remota*, quod ſupponebatur ibi frequenter practicari; Quoniam cum negaretur ipſa ſubſtantia tranſactionis, quam juſtificare oportebat per teſtes, aliaſque extrinſecas probationes; ita de plano intrabat appellatio, non quidem ab ipſa tranſactione, ejuſque exequutione, ſed a declaratione Judicis, quod illa adeſſet ſufficienter probata eodem modo quo *d. diſc. 42. de judic.* habemus in terminis fortioribus obligationis Cameralis, quæ in Curia eſt omnium magis privilegiata, in hoc propoſito proceſſus exequutivi, & tamen ubi de illa non conſtet in continenti per ſcripturam, ſed oporteat eam juſtificare per teſtes, idem intrat proceſſus ordinarius, & appellabilis.

Ponderabam tamen quod, quatenus commiſſio appellatione remota obtineri non poſſet, adhuc ſuppeteret privilegiatum, & exequutivum ſummariſſimum judicium poſſeſſo-
35 rii retinendæ, ſeu manutentionis, ob poſſeſſionem, in qua fuit primus Commendatarius deſtinatus exigendi dictam præſtationem, ea recepta, & quotidiana propoſitione *diſc. 44. de judic.* & alibi pluries deducta, quod poſſeſſio acquiſatur dignitati, vel beneficio, ideoque illa prædeceſſoris tranſeat in ſucceſſorem, qui licet nunquam poſſederit, adhuc tamen hoc remedium intentare poſſit, ex ea ratione, quod non proprio, ſed ipſius dignitatis, vel beneficii, aut officii nomine id petat, & obtineat, cum illi vere, & proprie poſſeſſio quæſita ſit.

Id autem certum videbatur quoad ipſam ſummam ſcutorum 136. ſolvi ſolitam; Difficultas vera erat in reliquis fructibus cadentibus ſub dicta rata ſcutorum ſeptem millium, quoniam licet pro manutentione in toto ponderarem ſuffragari poſſe pariter receptam, & frequenter inculcatam concluſionem, de qua *eod. diſc. 44. de jud.* ac etiam *ſub tit. de penſion. & alibi*, ut poſſeſſio etiam in parte ſuffragetur in totum, quoties clara ſit voluntas, illam non limitandi ad eam partem; potiſſime vero, & clarius, quoniam ad ejuſdem conventionis normam reliqui fructus reſervati fuerant uni ex filiis dicti Jo: Baptiſtæ, qui propterea, penſionarii, vel reſervatarii fructuum figuram gerebat, & per conſequens in omnium fructuum perceptione poſſeſſio ipſi Dignitati, ſeu Commendæ quæſita erat; cum nil referat, an Titularis reſervatarius eos percipiat, dum ambo ipſius dignitatis, vel beneficii vice, ac nomine percipere dicuntur.

Attamen difficultatem faciebat, quod non juſtificabatur perceptio aliquorum per ipſum reſervatarium, utpote adhuc non certificatum, dum conventio erat ad favorem unius ex filiis, qui plures erant, ac etiam ſpecificata, & certificata non erant bona, quæ Commendæ aſſignanda erant, necnon ſub quæſtione erat quantitas ſortis, cujus liquidatio pendebat ab extrinſecis juſtificationibus ut ſupra; Et per conſequens multæ concurrebant illiquiditates, ac defectus, unde durum videretur in hoc judicio obtinere alias, quam in prædicta annua præſtatione; Atque ubi totius cauſæ principalis commiſſio obtineri potuiſſet, concludebam, quod id magis expediret, quam prædictas inſpectiones aſſumere; Altera quoque incertitudine, ſive illiquiditate accedente ſuper perſona actoris an eſſe deberet Commendatarius, necne, dum id erat in controverſia, & exigebat cannonizationem Judicis, quamvis iſta difficultas eſſet ſuperabilis, ex eo quod nomine ipſius Religionis manutentio peti poſſet.

RECANATEN. ASSECURATIONIS DOTIS, PRO VITO LEOPARDO, CUM FAUSTINA CONDELMARIA.

Caſus diſputatus coram A.C. & reſolutus pro Vito.

An contractus geſti per Clericos, vel alios exemptos abſque ſolemnitatibus ſtatutariis, valeant, necne, & cui competat jus allegandi nullitatem ex capite exemptionis, Et incidenter de privilegio Fori Clericorum in minoribus.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Contractus geſti per Clericum minorem non ſubjacent ſolemnitatibus ſtatutorum laicalium.*
3 *An contractus minorum ſine ſolemnitatibus ſubſtineantur favore dotis.*
4 *De differentia inter Clericum in ſacris, & in minoribus ſuper concluſione, de qua n. 2.*
5 *De alia differentia ad eundem effectum inter actum perfectum, & promiſſionem de faciendo.*
6 *An promiſſio de faciendo habeatur pro facto.*
7 *De contractu inito ſine ſolemnitatibus per ſubditum, cum non ſubdito.*
8 *Clericus ad ſui favorem allegare poteſt defectum reſultantem a ſtatuto laicali.*
9 *De teſtamento condito per filiumfamilias Clericum.*
10 *Quando ſine requiſitis Concilii ſuffragetur Clericatus ipſi Clerico illum allegant.*
11 *De differentia inter privilegium exemptionis a legibus laicalibus, & alia privilegia.*
12 *Clericus non habens requiſita Concilii adhuc ſubjacet foro Eccleſiaſtico.*
13 *Ille qui contra Clericum allegat clericatum, debet illum juſtificare cum ſuis requiſitis.*
14 *Clericatus dimiſſio fit etiam tacite, dantur exempla.*
15 *De alio caſu ſuper eodem puncto juſtificationis Clericatus contra ipſum clericatum.*
16 *De differentia inter privationem ſtatus impreſſi, & non ſuſceptionem ipſius ſtatus.*
17 *De ratione ob quam Clericus etiam poſt dimiſſum Clericatum, vel non incedendo in habitu ſubjacet foro Eccleſiaſtico.*

D I S C. LXXI.

1 Obligationi Camilli ad favorem Fauſtinæ uxoris pro dote ſcutorum ſeptem millium acceſſit Vitus frater minor qui poſt plurium annorum decurſum matrimonio adhuc durante, non abſque aliqua colluſionis ſuſpicione pulſatus coram A. C. per Fauſtinam agentem pro aſſecuratione dotis ob vergentiam viri ad inopiam, de duobus excipiebat; Primo nempe non de bene probata vergentia ad inopiam, ideoque non facto caſu petitæ aſſecurationis; Et ſecundo de nullitate obligationis ratione minoris ætatis ob non adhibitas ſolemnitates per locale Statutum, & per Conſtitutionem Ægidianam in contractibus minorum requiſitas, dum obligatio deducebatur ex privata ſcriptura capitulorum matrimonialium continente promiſſionem de ſe obligando per publicum inſtrumentum, cum ſolemnitatibus ſtatutariis conficiendum,

Primam exceptionem dirimere curabant Scribentes pro Actrice cum juſtificationibus in facto, quas ſufficientes videri Judex inclinabat, neque de illa, utpote nudi facti, pro Curiæ ſtylo aliquæ Advocatorum partes erant agendi; Alteram vero dupliciter tolli iidem Actricis defenſores dicebant; Primo nempe ex privilegio dotis ſumpto *ex l. fin. C. ad Vellejan.* Et ſecundo ex eo quod reus conventus eſſet Clericus ſtatutis laicalibus non ſubjectus, cum receptum ſit præfatam Ægidianam Conſtitutionem, quamvis a Legato Apoſtolico conditam, atque a Pontificibus Sixto IV. & Paulo III. confirmatam, & extenſam, adhuc eſſe legem laicalem, utpote Principis ſæcularis potius, quam Pontificis; Et per conſequens, quod contractus initi per Clericos regulandi eſſent a jure communi, cujus diſpoſitione attenta contractus minoris non eſt ipſo jure nullus, ſed ſolum exceptione elidibilis ex capite reſtitutionis in integrum, quatenus non ſit juramento munitus; Secus autem iſto accedente, quod adeſſe dicebatur, ſi non explicitum, ſaltim implicitum in obligatione Camerali, deducendo ad id probandum firmata in ſpecie in Senogalhen. Cenſuum cor. Ca-
2 rillo inter ſuas *dec.* 240. & latius, magiſque ex profeſſo in eadem 12. Junii 1644. cor. Ghiſlerio, cum aliis quæ generaliter habentur in jam editis *diſc.* 22. *&* 143. *de dote*, in propoſito validitatis dotis exceſſivæ contra formam ſtatuti ſæcularis promiſſæ per Clericum,

Super iſtis itaque replicationibus, poſt plures diſputationes habitas per cauſæ patronum, ſtante ſtylo aſſumendi Advocatos, niſi quando urgeat neceſſitas, ex parte rei conventi aſſumptos, dicebam cum ſenſu veritatis, agnitæ quoque per ipſos & ſcribentes in contrarium, qui mo-
3 tivo ceſſerunt, nullam ſubſiſtentiam habere primam replicationem ex privilegio dotis, cum nimium firma ſit hodie concluſio pluries inſinuata in ſua ſede *ſub tit. de dote*, ut hoc privilegium procedat quoad mulieres majores, non autem quoad minores, quorum reſpectu dos nullum habeat privilegium, niſi quatenus agatur de cauſa neceſſaria, qua accedente, validitas actus referenda non eſt peculiari privilegio dotis, ſed ipſi cauſæ, dum neceſſitas excludit læſionem, atque ceſſare facit rationes, quibus hujuſmodi leges innixæ ſunt; Ideoque operativa eſt in quocumque alio contractu indifferenti, ut pluries advertitur.

Agendo itaque ſtricte de alio motivo deducto a clericatu; Ut effugerem auctoritatem dictarum deciſionum ſpecialium, quæ hodie, neglectis diſcurſibus, & ratiociniis, majorem impreſſionem facere ſolent; Advertebam illas percu-
4 tere caſum diverſum Clerici conſtituti in ſacris, in quo non cadebat inſpectio competentiæ, vel incompetentiæ exemptionis clerici a foro, & legibus laicorum ex defectu requiſitorum, quæ per decreta Concil. Trident. deſiderantur in Clerico in minoribus non beneficiato.

Alia quoque diverſitate caſuum accedente, quod in eo,
5 de quo præfatæ deciſiones agunt, tractabatur de actu jam perfecto, qui alium actum non expectabat ad ejus perfectionem, de impoſitione ſcilicet Cenſus per publicum inſtrumentum, ut propterea Clericus ita declaraverat ejus animum non utendi dictis legibus juxta ponderationes, de quibus *d. diſc.* 22. *de dot.* In præſenti autem res erat in oppoſitum, cum non eſſet obligatio pura, & perfecta, ſed promiſſio de illam faciendo per inſtrumentum cum ſolemnitatibus ſtatutariis,

Quamvis etenim admitterem, quod iſta promiſſio de ſe obligando tam ad excludendam pœnitentiam, quam ſaltim
6 ad obligationem damnorum, & intereſſe, haberetur pro obligatione, eoſdemque pareret effectus, juxta deducta apud Coccin. *dec.* 1951. *repet. deciſ.* 58. *part.* 6. *recent.* & advertitur pluries *hoc eod. tit. & alibi*; Attamen id nimium conſiderabile eſſe dicebam pro declaratione animi contrahendi ad forma ſtatutorum laicalium cum ſolemnitatibus, quibus tanquam favorabilibus Clericus in ratione privilegiativa potius quam arctativa uti velle declaraverit juxta deducta *d. diſc.* 22. *&* 143. *de dot.* Ita ſaltim diverſificando caſum ad effectum tollendi applicationem ad proximum obſtaculum dictarum auctoritatum.

Eis itaque ita ſublatis, atque aſſumendo punctum tanquam indeciſum in forma diſcurſiva, ſeu ratiocinativa; Dicebam in hoc propoſito exemptionis contrahentium a legibus, & ſtatutis laicalibus pro validitate actus, plures caſus diſtinguendos eſſe; Quorum primus eſt quando laicus 7
ipſi ſtatuto ſubditus, qui actum juxta ejus formam facere debebat, alleget nullitatem contra Clericum, vel alium exemptum, ad cujus favorem ille initus eſſet, an ſcilicet ſufficiat ſubjectio debitoris, ſeu alienantis, quamvis non adſit illa creditoris, vel ejus in quem facta ſit alienatio; Et de hoc agitur in ſpecie *diſc.* 8. *in Miſcell. Eccleſ.* ſed non erat opus de illo in præſenti agere, utpote extra caſum, ideoque ibi videndum.

Alter caſus eſt, ubi ipſe Clericus, vel alias exemptus alleget nullitatem actus ex iſto defectu formæ præſcriptæ per 8
legem laicalem, quam ad ſui favorem deducat, eaque uti velle declaret in ratione favorabili, & privilegiativa juxta ea quæ habentur *d. diſc.* 22. *de dot.* Sed pariter non erat opus (utpote extra caſum) iſtam inſpectionem aſſumere principaliter, & ex profeſſo, quamvis ex ſupra inſinuata declaratione animi dici poſſet quod illa quoque intraret, dum negabatur qualitas clericalis, ideoque ceſſabat quæſtio in radice.

Tertius itaque caſus eſt, quando cadat quæſtio ſuper ipſo clericatu, vel alia exemptiva qualitate, ex cujus exiſtentia, vel reſpective deficentia pendeat deciſio, quia nempe, ut in præſenti, & in aliis caſibus, de quibus in locis proxime infra citandis, non dubitetur de veritate clericatus, quia de illo conſtet per litteras Epiſcopi ſuper collatione tonſuræ, ſed quæſtio ſit ſuper ejus efficacia ob defectum requiſitorum Conc. Trid. quæ negentur; Atque tunc ad æquivoca tollenda, advertebam adhibendam quoque fore aliam trium caſuum diſtinctionem, quæ revera hodie omnium forenſium controverſiarum regulatrix videtur; Primo ſcilicet ubi clericatus ad effectum exemptionis a foro, vel a lege laicali, ſive ad effectum alterius favoris allegetur per ipſum Clericum contra alium; Secundo ubi e converſo allegetur per ipſum Clericum; Tertio ubi clerico in cauſa non exiſtente, clericatus allegetur per tertium contra tertium; Et quarto ubi allegetur per Epiſcopum, vel alium ſuperiorem.

De tertio caſu agitur *ſub tit. de teſtam. diſc.* 34. ubi videndum, quod ſcilicet teſtamentarii contra inteſtatos allegarent teſtatoris jam defuncti clericatum pro validitate teſtamenti, non obſtante defectu patriæ poteſtatis, cum ſimi- 9
libus, ſed pariter id extraneum erat a quæſtione; Et de quarto pariter extraneo agitur *diſc.* 55 *de juriſd. & diſc.* 24. *in annot. ad Concil. Trident.*

In primo autem in quo ipſe Clericus alleget clericatum ad ſui favorem, ut clericalibus privilegiis potiatur, intrat 10
proprie quæſtio particulariter acta *diſc.* 119. *de cred. & diſc.* 24. *in annot. ad Concil. Trid.* An ſcilicet decretum Conciliare, quod non concurrentibus requiſitis privat privilegio fori, tollat etiam alia privilegia clericalia.

Et in quo caſu (ad rem) dicebam ſine dubio intrare opinionem affirmativam, quamvis alia opinio negativa gene- 11
raliter in omnibus aliis privilegiis recipienda eſſet, cujus tamen contrarium verius videtur, ut locis citatis advertitur; Ideoque ex ea particulari ratione, quod privilegium exemptionis a legibus laicalibus, non eſt particulare, & contradiſtinctum ab illo fori, ut contingit in privilegiis, de quibus *d. diſc.* 34. *de teſt. & diſc.* 119. *de credit.* cum ſimilibus, ſed eſt conſequutivum, ſeu connexum, vel potius eſt effectus exemptionis fori, quoniam ideo clericus non ſubjacet legibus laicalibus, eo quia paria ſunt forum ſortiri, & legibus ligari juxta auctoritates, de quibus *diſc.* 116. *de credit. & alibi paſſim*; Ideoque poſita ſubjectione fori laicalis, de conſequenti reſultat ſubjectio legis, dum magiſtratus ſæcularis juxta proprias leges illum judicare poterit, ac debebit, & per conſequens ad hunc effectum, utpote connexum, & conſequutivum dicta quæſtio intrare non videtur.

Quatenus itaque pertinet ad caſum præciſum, quod ſcilicet ipſe qui prætenditur a colligitante clericus, neget clericatum in ſubſtantia; ſive neget ejus effectus ob defectum

requiſitorum ut ſupra; Et tunc altera intrat diſtinctio, an iſta negatio fiat contra Epiſcopum, vel alterum Eccleſiaſticum Prælatum domeſticum, & ſuperiorem volentem illum punire, tanquam ſubditum ad effectum effugiendi ejus forum, & juriſdictionem, juxta dictum quartum caſum, & de hoc agitur in ſpecie *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 55. *&* *d. diſc.* 24. *in annot. ad Conc. in hoc Supplemento*, ubi videndum, cum pariter ſit extra quæſtionem.

Ubi vero (ut in caſu præciſo) negetur clericatus contra privatum, per ipſummet clericum, qui dicat quod non incederet in habitu, neque requiſita Concilii ſervaret, eo quia ſtatum ſæcularem potius, quam clericatem tunc profiteretur, 13 ut ita evitaret illum præjudicialem effectum, qui ex clericatu reſultaret; Et tunc niſi altera Pars bene doceat de requiſitis, unde convincant contrarium, certum videri dicebam, ut ſola negatio ſufficeret, non ſolum ex regula, quod ille qui agendo ſe fundat in certa qualitate, iſtam tanquam ſuæ intentionis fundamentum juſtificare teneatur, ut iſta oſtendat validum eſſe illum actum, ex quo agit, juxta diſtinctionem quam inter actorem, & reum habemus receptam in omni materia, & præſertim *ſub tit. de don.* ſuper puncto cuinam incumbat onus docendi de inſinuationis, aliarumque ſolemnitatum implemento, *& ſub tit. de benef.* in propoſito docendi de publicatione reſignationis, cum ſimilibus.

Sed fortius quoniam retento ſtatu retractabili clerici in minoribus eſt res, quæ pendet ab animo, & voluntate ipſius Clerici, qui poteſt clericatum dimittere, non ſolum ex-14 preſſe cum formali dimiſſione, ſed etiam tacite, & implicite contrahendo matrimonium, aut ſe adſcribendo militiæ ſæculari, vel exercendo officia ſæcularia clericis incongrua, ex iis quæ habentur *ſub tit. de penſ. diſc.* 46. *& ſeq.* occaſione amiſſionis penſionis, quoniam ut ibi advertitur, id non provenit ratione irregularitatis quæ bellando, vel officia ſæcularia exercendo incurratur, ſed qua ſuſcipiendo hunc ſtatum incompatibilem, ita declarare dicitur ejus animum dimittendi clericatum; Igitur iſta declaratio animi fit etiam factis, atque ſicuti fit cum ſuſceptione dicti ſtatus, ita etiam dimittendo habitum clericalem, atque negligendo ſervire in divinis; Potiſſime ubi ipſemet qui id agit, declarat eo animo feciſſe; Iſtiuſque voluntatis adminiculum reſultare quoque advertebam ex circumſtantia ſuperius inſinuata quod ſcilicet profeſſus eſt velle in inſtrumento adhibere ſolemnitates ſtatutorum ſæcularium.

Hinc in propoſito hujus caſus quod ſcilicet ille cui objiciatur clericatus, cum urget in una Interamnen. Salviani 15 diſputata in Rota coram Bourlemont pro Ferdinando Patrono, in qua prodiit reſolutio 15. Januarii 1675. revocatoria alterius coram eodem, occaſione agendi de attentatis; Cum in priori deciſione una tantum Parte informante edita, dictum fuiſſet attentatam eſſe exequutionem ſententiæ in Salviano, bene in reliquis juſtificatæ per Ferdinandum obtentæ, factam infra legitima tempora ad appellandum ratione clericatus ejuſdem Victoris, per quem ceſſante Ægidiana cauſa eſſet appellabilis, juxta illas irrationabiles formalitates, de quibus in hac materia *ſub tit. de judic. diſc.* 37. illis non impugnatis, non ut placeant, ſed quia ſic vivatur, dicebam pro excluſione attentatorum idem quod ſupra, quod ſcilicet cum clericatus non allegetur per ipſum clericum pro effectu favorabili, & privilegiativo, ſed per ejus adverſarium ad effectum odioſum ipſo clerico illum negante, rigoroſe juſtificari debet, cum illa qualitate, quæ ad hujuſmodi effectus productionem neceſſaria eſt, dum potuit ipſemet habere diverſum animum, a quo ſtatus retractabilis mutatio pendet.

Fortius vero ea iſto caſu, in quo docebatur quidem per literas Epiſcopi, ſive per particulam regiſtri Ordinatorum de ſuſceptione tonſuræ, ſed nullatenus conſtabat quod quando-16 que habitum ſuſceperit, atque in divinis inſervierit; adeout fuerit in ſtatu clerici, quod nimium conſiderabile dicebat, quaſi quod ipſe ſtatus nunquam inceperit, adeout inceſſus in habitu, & omiſſio ſervitii non inducat privationem juris quæſiti, vel immutationem impreſſi, ſed potius declaret animum non conſtituendi in eo ſtatu juxta generales diſtinctiones, quas habemus inter non aſſequutionem, & privationem rei aſſequutæ, de quibus *ſub tit. de benefic. diſc.* 70. *& ſeqq. & ſub tit. de teſtam. diſc.* 73. *& de fideic.* 154. *& de praemin. diſc.* 33. *& alibi.*

Et quamvis etiam abſque iſta actualitate per ſolam collationem tonſuræ legitime factam ab habente poteſtatem juxta ea quæ habentur *diſc.* 24. *in annotat. ad Concil. & diſc.* 1. *in Miſcell. Eccleſiaſt.* ita conſtituatur perſona in hierarchia clericali, & in ordine Eccleſiaſtico, adinſtar illius, qui dicitur miles eo ipſo quod cum conſueta ſolemnitate per Ducem ipſo volente adſcribitur militiæ quamvis poſtmodum negligat accipere arma, & militare, adeout hoc non obſtante ſubjaceat quoque cumulative foro Eccleſiaſtico juxta firmata *d. diſc.* 55. *de juriſdict. & alibi*; Attamen id non procedit quoad effectus favorabiles ipſi ita male agenti, minuſque ad favorem tertii privat, ſed ſolum quoad ſuperiorem, a cujus poteſtate non poteſt cum ſolo facto ſuo ſe eximere ab illo quaſi contractu, qui iniri dicitur inter Epiſcopum, vel alium Prælatum, ideoque diſtractus ſequi debet cum eodem reciproco conſenſu, cum quo contractus initus eſt, ut locis citatis, & alibi pluries advertitur.

S U M M A,
S I V E
C O M P E N D I U M
Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Alienationibus, & Contractibus prohibitis.

INDEX RUBRICARUM.

I.
De alienatione bonorum, a *num.* 1. *ad* 52.

II.
De alienationibus & contractibus Civitatum, ſive Univerſitatum, a *num.* 53. *ad* 62.

III.
De alienationibus, & contractibus filiorumfamilias, a *num.* 63. *ad* 75.

IV.
De alienationibus, & contractibus minorum, a *num.* 76. *ad* 91.

V.
De alienationibus, & contractibus mulierum, a *num.* 92. *ad* 107.

VI.
De alienationibus, & contractibus prodigi, vel amentis, a *n.* 108. *ad* 112.

VII.
De alienationibus, & contractibus ſuper bonis, ad quorum titulum clericus eſt ordinatus, a *num.* 113. *ad* 115.

VIII.
De alienationibus, & contractibus factis per carceratum, vel ſubditum, a *num.* 116. *ad num.* 117.

IX.
De alienationibus, & contractibus in forenſes; & de bonis litigioſis, a *num.* 118. *ad* 119.

X.
De ſponſionibus, ludis, ſtocchis, civantiis, & aliis prohibitis, a *num.* 120. *ad* 135.

SUM-

SUMMARIUM.

1 Certa regula prohibitiva alienationis bonorum Eccleſiæ, neque tollit poſſeſſionem.
2 De inſpectionibus ad quas univerſa materia reſtringitur.
3 Qui actus veniant ſub alienatione prohibita recenſetur;
4 Si fiat locatio, vel conceſſio ultra triennium, corruit in totum etiam pro triennio.
5 Quid ſi fiat pro triennio cum pacto renovationis.
6 Quomodo fiat annorum, vel triennii computatio.
7 Impoſitio ſervitutis eſt prohibita.
8 Item impoſitio cenſus.
9 An hypotheca veniat ſub prohibita alienatione.
10 Quid de tranſactione.
11 Et quid de compromiſſo.
12 De ſuppreſſione, unione, diviſione, diminutione, & aliis.
13 Eccleſia, Monaſteria, & Conventus cadunt ſub prohibitione activa.
14 Quid de locis piis, ſocietatibus & hoſpitalibus laicorum.
15 Ut bona Eccleſiaſtica dicantur alienari prohibita, debent eſſe quæſita, & incorporata.
16 Secus autem ubi agitur de quærendis.
17 Stabilia vero veniunt ſub prohibitione.
18 Item cenſus, canones, livelli, loca montium, & ſimilia.
19 Niſi agatur de eorum neceſſaria retrovenditione.
20 Juriſdictiones etiam, & præeminentiæ veniunt ſub prohibitione.
21 Prohibitio procedit etiam ſi in aliam Eccleſiam, vel perſonas Eccleſiaſticas fiat alienatio.
22 Quid de pecunia.
23 Et quid de animalibus.
24 De inciſione arborum.
25 De Molendinis.
26 Ultra ſolemnitatem requiritur cauſa, quam ſolemnitas non ſupplet, & quæ ſit cauſa.
27 Ad regulandam cauſam attenditur tempus contractus.
28 Circa cauſam non defertur aſſertioni Prælati, vel executoris.
30 An conſenſus Capituli etiam hodie requiratur.
31 De clauſula vocatis vocandis.
32 Non prodeſt beneplacitum Apoſtolicum non bene exequutum.
33 Non attenditur alia ſubreptio, vel obreptio niſi ea, quæ reſpiciat cauſam.
34 Juſtificatio cauſæ fieri debet ex actis, niſi antiquitas temporis cum obſervantia accedat.
35 De beneplacito Apoſtolico præſumpto, & quando intret.
36 Qualis ad hunc effectum debeat eſſe obſervantia.
37 Quando ceſſet præſumptio beneplaciti, non obſtante lapſu temporis.
38 De Conſtitutione Urbani VIII. tollente Apoſtolicum beneplacitum.
39 A quo tempore metienda ſit centenaria per dictam Conſtitutionem præſervata.
40 Eadem Conſtitutio præſervat ea, quæ in litem deducta erant.
41 Mobilia, & nomina debitorum, ac ſimilia non cadunt ſub prohibitione.
42 Ceſſat prohibitio, ubi ille, qui bona conceſſit, alienandi facultatem dedit.
43 Ac etiam in Eccleſia, quæ ſit incapax retinendi, & declaratur incapacitas.
44 Item in alienatione neceſſaria ex cauſa retractus, vel redemptionis.
45 Vel in caſu præciſæ neceſſitatis.
46 Et in bonis modici valoris ad materiam cap. terrulas.
47 Vel in quærendis, & non incorporatis, & ſupra, num. 15. & 16.
48 Alienatio fructuum, vel commoditatis non eſt prohibita.
49 Concordia inter ejuſdem Eccleſiæ miniſtros non cadit ſub prohibitione.
50 Neque cadunt bona concedi ſolita.
51 De requiſitis hujus concluſionis, & quando dicatur bona concedi ſolita.
52 Poſita nullitate, an reſtituantur fructus, & quando.

II.

53 Quæ ſolemnitates de jure requirantur in alienatione bonorum Civitatis, ſeu Communitatis.
54 Quod ſit deferendum locorum legibus, & uſibus, & quales iſti ſint.
55 Laudabilius eſt, ut populus repræſentetur a certo Conſilio Card. de Luca, Lib. VII, civium qualificatorum, quam ut ille totus congregetur.
56 Cauſa neceſſitatis, vel utilitatis ſemper eſt neceſſaria, & non ſuppletur per ſolemnitates.
57 Civitas, vel Communitas cenſetur jure pupilli, vel minoris.
58 Impoſitio cenſus, vel ſervitutis, aut amiſſio jurium incorporalium veniunt ſub prohibita alienatione.
59 In Regno Neapolitano etiam obligationis Civium particularium pro Communitatibus ſunt invalida.
60 Non poſſunt alienari, vel obligari bona Communitatis etiam accedente ſolemnitate, & cauſa in præjudicium aliquorum particularium jus habentium.
61 An requiratur ſolemnitas ſubhaſtationis.
62 De addictione in diem.

III.

63 De duplici materiæ inſpectione.
64 De jure communi prohibitio filiorumfamilias eſt pro ſolo intereſſe patris.
65 Atque juramentum tollit omne impedimentum, quod a jure manet.
66 Quando pater non habet uſumfructum, ceſſat obſtaculum in actibus inter vivos.
67 Frequentes quæſtiones in materia cadunt ratione jurium municipalium.
68 Juramentum facit quoque ceſſare Statuta etiam Papalia, niſi derogetur.
69 An, & quando leges laicales derogent etiam juramento, & operatur in actibus juratis.
70 Ubi juramentum non obſtet, quando actus geſti cum filiofamilias valeant ſtatuto prohibitivo non obſtante.
71 Præſertim quando dicatur vivere ſeorſum, & publice negotiari.
72 Statutum Urbis, an locum habeat cum diſtrictualibus.
73 Attento hoc ſtatu conſenſus patris eſt pro intereſſe, non pro ſolemnitate, quod regulariter ubique procedit.
74 In beneficiis, & penſionibus, aliiſque ſpiritualibus, non adeſt patria poteſtas.
75 Quando pater tanquam legitimus adminiſtrator filii alienet, ſeu alias pro eo contrahat, & quomodo.

IV.

76 Ea quæ de minoribus a jure communi ſtatuta ſunt, ceſſant ex juramento.
77 Quando ſecus, & an ſit peculiare minorum, & in quo iſti differant a majoribus.
78 De differentia nullitatis reſultantis a jure communi, vel a ſtatuto.
79 An nullitas allegetur a tertio, & de differentia inter unam, & alteram nullitatem.
80 De ſolemnitatibus ſtatutariis remiſſive.
81 Concurrentibus Statuto particulari loci ſubditi, & altero loci dominantis, quale attendi debeat, & an utrumque, & quid de Ægidiana.
82 Quid de concurſu Statutorum Urbis 113. & 151.
83 Quid diſponant hæc Statuta, & quod impoſitio cenſuum ſit alienatio ſtabilium.
84 Dos reſpectu minorum an ſit privilegiata.
85 In beneficialibus, & ſpiritualibus minor ætas non attenditur.
86 Quid de minore aſſerente ſe majorem.
87 Qualis dicatur major ætas, & de variis legibus ſuper hoc.
88 Si quis eſt major in patria & minor in loco contractus, vel e contra qualis locus attendatur.
89 De acceſſu extra locum ſtatuti, ut ibi fiat actus.
90 Minor Juris Doctor, vel profeſſor, an gaudeat privilegio minoris, & quid de Mercatore.
91 De minore in judicio remiſſive.

V.

92 Mulieres majores de jure communi ſunt habiles ad contrahendum.
93 In quibus caſibus fiat inhabilitati, Vellejani ſcilicet, & legis Juliæ.
94 Utraque inhabilitatis ceſſat ex juramento.
95 In quo differant mulieres a viris, attenta diſpoſitione juris communis.
96 De invalida deterioratione dotis juramento non obſtante.
97 Quando etiam de jure communi, ceſſante juramento, ceſſet inhabilitatio, de qua num. 93.
98 De quæſtionibus cadentibus occaſione Statutorum.
99 De veritate cauſæ ad formam Statuti Urbis, vel ſimilium.

100 *Quomodo iſtæ quæſtiones decidendæ ſint.*
101 *Solemnitates deſiderantur etiam cum alia muliere, vel æque privilegiato.*
102 *Quid in contractibus cum pia cauſa, vel Eccleſia.*
103 *Non deſiderantur in concernentibus mercaturam.*
104 *Neque in actibus judicialibus.*
105 *De aliis caſibus, in quibus idem procedat, nempe ſi coram Principe, vel alienum negotium gerendo, vel in actibus neceſſariis.*
106 *Actus non ſolemnes non obligant, ſed attenduntur ad probandum.*
107 *Ex cauſa dotis ſolemnitates non deſiderantur.*

VI.

108 *De amentium inhabilitate.*
109 *Hebetudo mentis hunc effectum non operatur.*
110 *Quid operetur hebetudo mentis in actibus obligatoriis.*
111 *De actibus geſtis a prodigo, & quando ſint invalidi, cum aliis ad materiam.*
112 *Juramentum, & favor piæ cauſæ non operatur.*

VII.

113 *Clerici ſæculares non prohibentur alienare, vel contrahere etiam de bonis Eccleſiaſticis inter vivos citra fraudem.*
114 *Non autem Clerici regulares, & de ratione.*
115 *Fallit concluſio, de qua n. 113. in bonis, ad quorum titulum quis eſt ordinatus, & quomodo.*

VIII.

116 *De obligationibus, & contractibus carcerati.*
117 *De illis ſubditi cum ſuperiore, vel cum Judice, Notario Apoſtolico, Medico, & ſimilibus.*

IX.

118 *De materia prohibitionis alienationis in forenſes.*
119 *De materia prohibita alienationis rei litigioſæ.*

X.

120 *Sponſionum contractus, an valeant, & quando non, & ſuper quibus fieri non poſſint.*
121 *An intret læſio, vel inæqualitas.*
122 *An valeat ſponſio ſuper caſu, qui tunc jam evenerat.*
123 *In hac materia ſponſionum ſtricte proceditur, quod declaratur.*
124 *De materia ludi, quodque pro eo non detur actio, etiam ſi debitum ex cauſa ludi in aliam cauſam debendi convertatur.*
125 *De civantiis, & ſlocchis &c.*
126 *De aliis alienandi prohibitionibus particularibus in feudis, & fideicommiſſis, &c.*
127 *De duplici ſpecie tranſactionis, vel tranſigentium.*
128 *Sine lite non datur tranſactio, ſed quoad ipſos tranſigentes, ſufficit lis habitualis, vel ejus juſtus timor, & modica dubietas, quæ ab unius Doctoris opinione reſultet.*
129 *Debet hinc inde dari, vel dimitti, ſed etiam modicum quoad ipſos ſufficit.*
130 *Tranſactio erronea, vel ex falſo præſuppoſito eſt invalida.*
131 *Datur etiam læſio in tranſactione ad terminos* text. in leg. 2. Cod. de reſcind. vend.
132 *Quando tranſactio afficiat feudatarium, vel emphyteutam, ſeu fideicommiſſarium, jure proprio venientem independenter.*
133 *Non bene congruunt contra tertium venientem jure proprio ea, quæ procedunt contra ipſos tranſigentes.*
134 *Bona fides in dubio præſumitur, donec probetur contrarium.*
135 *Tranſactio venit ſub alienatione prohibita, eaſdemque exigit ſolemnitates, & cauſas.*

I.

De alienatione bonorum Eccleſiæ.

1 NEglectis foro incongruis, atque Reipublicæ inutilibus quæſtionibus, primitivæ Eccleſiæ uſum concernentibus, circa temporalium bonorum, potius retentionem, quam alienationem prohibitam; Retentaque regula prohibitiva, utpote apud bonos catholicos, nullam hodie admittente quæſtionem, ubi juſta cauſa, cum ſolemnitate juncta, vel aliqua peculiaris ejuſdem regulæ limitatio non accedat; Adeoque actus remaneat nullus, ut neque privet poſſeſſione, cujus ratione interdictum etiam retinendæ Eccleſiæ competit.

Ad ſex inſpectiones univerſa hæc materia reſtringi videtur; Primo nempe ad prohibitæ alienationis ſpeciem; Secundo ad Eccleſias, piaque, vel eccleſiaſtica loca, quibus hæc 2
prohibitio ineſt; Tertio ad qualitatem bonorum ſub eadem prohibitione cadentium; Quarto ad cauſam; Quinto ad ſolemnitatem; Et ſexto ad caſus exceptos, vel regulæ prohibitivæ limitationes.

Sub prohibitæ alienationis proprio, ac ſtricto vocabulo, ſine dubio veniunt illi actus, per quos omnimodum, plenumque dominium ab Eccleſia abdicatur, atque in alterum transferatur, ut ſunt, venditio, vel in ſolutum datio 3
(quæ venditionis jure in omnibus cenſetur) donatio, & permutatio; Itemque illi actus, qui licet non pleni, ac omnimodi, ſubalterni tamen, vel utilis dominii in perpetuum, vel ad longum tempus antiquiori canonico jure, hodie vero per modernam extravagantem, (cum qua vivitur,) ultra triennium abdicationem, ac reſpective translationem importent, ut ſunt, feudum, emphyteuſis, locatio, cenſuatio, livellaria conceſſio, & ſimiles.

Triplici quæſtione cadente ſuper triennalis temporis præfinitione; Primo nempe, quatenus pro majori tempore alienatio fiat, an ſolo exceſſu vitiato, validus remaneat actus 4
pro tempore permiſſo; Vel potius uti per inutile viciato, totus corruat, iſtaque poſterior verior magiſque recepta eſt.

Secundo ubi pro ſolo permiſſo tempore alienatio fiat ſub lege renovationis ad aliud æquale, vel minus permiſſum tempus, id ſuſtineatur, receptaque diſtinctio eſt, an reno- 5
vatio neceſſaria, & Eccleſiæ obligatoria ſit, vel potius mere voluntaria, & libera, ut primo caſu actus ab initio totus vitiatus maneat, altero autem licitus, ac validus.

Et tertio circa ſupputationem anni; an ſcilicet ille attendi debeat, qui juxta ſolarem curſum duodecim menſium, ſeu 365. dierum ſpatio perficitur, ut communis eſt humani 6
commercii uſus, vel potius ab omnium fructuum perceptione, integraque recollecta regulam accipere debeat, receptaque diſtinctio eſt inter fructus civiles, quos alii mere induſtriales appellant, ac naturales, vel mixtos, a natura ſcilicet productos, hominis tamen induſtria indigentes; Ut in prima ſpecie, de qua ſunt, prædiorum urbanorum, cenſuum, vectigalium, decimarum, ſimiliumque jurium fructus, ac emolumenta, ſolaris curſus attendi debeat; In altera vero ſpecie, integra quælibet recollectio unum annum conſtituat, quamvis plurium ſolarium annorum decurſum exigat.

Servitutum, aliorumque onerum realium impoſitio, quæ ipſorum bonorum ſubſtantiam percutiat, atque jus reale tribuat ei cui conceſſio facta ſit, ſub prohibitæ alienationis 7
genere venit; Prout etiam conſignativi cenſus impoſitio, utpote rei ſtabilis exigens ſubjugationem, ex veriori, rece- 8
ptaque ſententia, ſub hac prohibitione cadit.

Quæſtione cadente ſuper ſimplici hypotheca, in qua licet non modica ſcribentium pugna dignoſcatur; Verius tamen 9
deciſio ex ea diſtinctione pendet, an ea ſit ſpecialis, quæ ipſam rem, ejuſque ſubſtantiam percutiat, eaque ſub prohibitione cadat; ſecus autem ubi ſolam commoditatem, utpote nudi facti pro jure Prælati, vel Rectoris; Multo vero magis, verum pignus cum actuali traditione prohibitum eſt; Generalis vero hypotheca non prohibita ad effectum pœnarum, vel ejus exercitii ſuper fructibus, vel commoditate, ſecus autem ubi jus reale inducat, atque ſubſtantiam percutiat, unde connaturalis bene impoſitæ hypothecæ effectus reſultare valeant judicialis executionis, ac alienationis.

Super tranſactione quoque inita in bonis, vel juribus alienari prohibitis, non modica Scribentium pugna eſt, an ea ſub prohibitæ alienationis genere veniat; Aliquibus ſimpli- 10
citer affirmantibus, Aliis vero ſimpliciter negantibus, Aliiſque diſtinguentibus, an Eccleſia controverſa bona retineat, vel dimittat; Magis tamen communis, & recepta eſt prima opinio ſimpliciter negativa, quoties jura, vel bona diminutionem patiantur, vel ſervitutem, aliudque reale onus recipiant, niſi pro incerto litis eventu evitando, boniſque, vel juribus ſub ea exiſtentibus acquirendis, vel conſervandis, illæ res dentur, quæ alienari prohibitæ non ſint.

Compromiſſum quoque, ubi tam de jure, quam de facto fiet, prohibitum eſt, quoties voluntarium, ſecus au- 11
tem ſi neceſſarium ſit utpote inductum ab ea lege, quæ Eccleſiam quoque obliget.

Sub eadem prohibitione quoque cadunt, ſuppreſſio, diſmembratio, diviſio, ſubjectiva unio, vel prioris ju- 12
ris, ac redditutum diminutio, quæ sballationi voca-

bulo

bulo vulgu explicari ſolet, aliique actus eumdem effectum
producentes, cum aliquibus moderationibus, de quibus in
ſua ſede.
13 Altera eſt inſpectiu, quænam ſint Eccleſiæ, vel eccle-
ſiaſtica, pia loca, quibus hæc prohibitio inſit; Iſtaque in
Eccleſiis, & Monaſteriis, aliiſque locis, quæ non dubi-
tetur eſſe vere eccleſiaſtica, exceptis caſibus de quibus in
ultima limitationum inſpectione, mudicam fereque nul-
lam recipit dubitandi rationem, cadentam ſolum in lai-
corum Congregationibus, vel Oratoriis, aut Hoſpisali-
bus, & Montibus aliiſque locis, vel operibus ad pietatem
inſtitutis ſub laicorum adminiſtratione, in quibus dubi-
14 tatiu cadat, an vere aecleſiaſtica, vel ſolum pia dicenda
ſint, cum ſola pietas, abſque eccleſiaſtica qualitate, ad
id nun ſufficiat; Neque Ordinarii juriſdictio in viſitatio-
ne, vel rationum redditiona eccleſiaſticam qualitatem in-
docit, niſi formalis arectiu cum Ordinaria, vel Apoſto-
lica auctoritate, atque Eccleſia, & campana, aliaque ſi-
gna accedant, ut in ſua ſede, cum ita facti potius, quam
juris quæſtiu ſit, uniformem propterea nun recipiens re-
gulam, ſed pru ſingulorum caſuum peculiari qualitate de-
cidenda.

Tartia eſt inſpectiu ſuper bonis, vel juribus ſub hac
prohibitione cadentibus, in quibus qualia qualia ſint; Ea
15 in primis intrat regula generalis, ut Eccleſiæ, vel eccle-
ſiaſtico loco effective quęſita, & incorporata ſint, adeo-
ut alienatiu formalem dominii, vel juris jam quæſiti ab-
dicationem, ac patrimonii Eccleſiæ diminutionem impor-
tet, quamvis poſſeſſio da facto per alium occupata ſit;
Secus autem ubi agatur de quærendis, quoniam poteſt
Prælatus, vel Rector non acquirare, atque abſtinendu,
alteri locum in eis aperire, vel relinquere, quinimo as-
ſiani translative cedere, dummodo id inſtantancè ſequa-
tur, quoniam ea inſtantanea acquiſitiu, quæ hujuſmodi
16 ceſſioni ineſſa dicitur, aa veriori ſententia non eſt conſi-
derabilis.

Non denegatis tamen Eccleſiæ remediis pro ejus rein-
tegratiune, quando hic actus juſta cauſa deſtitutus, læ-
ſionam redoleat contra Prælatum, vel adminiſtratorem,
ac etiam contra ipſamet buna in ſubſidium ax reſtitutio-
ne in integrum.

Poſita iſta qualitate acquiſitionis, & incorporationis,
17 citra contruverſiam eſt, ſub hac probibitiona venire ea
bona, quæ per veritatem, utpote ſoli, ſtabilia ſint, ſive
de ruſticis, ſive da urbanis agatur abſque aliqua valoris
diſcretiuna, ſolum conſideranda circa majores, vel mino-
res ſolemnitates juxta diſtinctiunem, de qua in ſolemni-
tum Rubrica.

Ea veru, quæ per veritatem ſtabilia non ſunt, ſed ex
18 legis fictione talia repinantur, ſive tertiam ſpeciem inter
ſtabilia, & mobilia conſtituunt, ſub eadent prohibitione
cadunt, ut ſunt, cenſus reſervativi, vel conſignativi, ca-
nones, livelli, tributa, ſervitutes activæ, loca montium,
ſeu jura cum Principe, vel Republica, & ſimilia; Quo-
19 ties taman de voluntaria, ſecus autem ſi de necaſſaria
alienatione agatur.

Juriſdictiones quoque, ac pręeminentiæ, aliaque jura
20 honorifica, & præeminentialia, multo vero magis realem
utilitatem annexam habentia, ſub eadem prohibitiona ve-
niunt.

Atque in his omnibus, ac aliis, quæ eidem prohibi-
21 ſioni ſubjecta ſunt, nil rafert, an in ſæcularem, vel ec-
cleſiaſticam perſonam alienatio fiat, cum etiam inter
unam Eccleſiam, & aliam, quinimo inter ejuſdem Ec-
cleſiæ capellas & benaficia, vel membra, eadam prohibi-
tio urgeat, cum declarationibus, da quibus in ultima li-
mitationum inſpectione.

In pecunia, quæ in ſtabilium, vel ęquipullentium ac-
quiſitiona deſtinata eſt, ſive in ea, quæ ad formam the-
22 ſauri, vel peculii, pro Eccleſiæ ſtylu, vel dignitata reti-
netur, eadam viget prohibitiu, qualis quoque dignoſci-
tur in mobilibus valda pretioſis perpetuæ conſervationi
pro Eccleſiæ decora, pro eorum qualitate deſtinatis.

In ſe muventibus, ubi formalem univerſitatem conſti-
23 tuant, ab antiquo poſſeſſam per ſpeciem corporis, vel ca-
pitalis fructiferi pru facti qualitata aadem cadit prohibi-
tio; Arborum quoque inciſio aſt prohibita, ubi de ſilvis
24 cæduis non agatur, niſi in non cæduis pro conſuetudine
id fiat ad rareſaciendum, vel alias meliorandum; Et in
25 molendinis diſtinctio eſt, an ſoli ſint, vel mobilia in flu-
mine tanquam navium ſpecies, ut in prima, nun autem
in ſecunda ſpecia, prohibitio cadat.

Quarta eſt inſpectiu, (ſuper qua frequentiores fori
quæſtiones circumferri ſolent, circa cauſam, quæ om- 26
ninu neceſſaria eſt, adeout beneplacitum Apoſtolicum, vel
quæcumque alia ſolemnitas aam nun ſuppleat; Illaque
duplex eſt, neceſſitatis ſcilicat, quæ debet eſſe magna &
præciſa, adeout alias occurri non valeat, & utilitatis,
quæ debet eſſe certa & evidens, unde propterea non ſuf-
ficit abeſſe læſionem intra illam ratam, quæ in jure in-
ter privatos permiſſa aſt, quoniam in damno eſſe dici-
tur Eccleſia, eo ipſo, quod in hac materia nun eſt in
utilitate.

Ad hanc autem utilitatem metiandam, attenditur qui-
dem tempus contractus, non curatu, an ea inſperatu ac- 27
cidenti, obvenerit damnum, de tempore contractus pru-
babiliter non prævifum; Ita tamen ut actus ſequatur tem-
pore calamitoſu, vel alias accidentali, ſed probabiliter
utilitas perpetuo duratura ſperetur.

Neque circa hujuſmodi neceſſitatis, vel utilitatis cau-
ſam, Prælati, vel adminiſtratoris, ſive etiam executoris 28
aſſertioni defertur, ſed de illa formiter, atque per ſuffi-
cientes probationes conſtare debet, cum In prohibitis,
confeſſionibus, vel aſſertionibus deferendum non ſit, na
indirecta ſequatur quod eſt directe prohibitum, atque lex,
verbis potius, quam rebus impoſita dicatur.

Quinta eſt inſpectiu ſolemnitatum, ſuper quibus, ca-
nonum diſpoſitione attenta, quamplures cadebant quæ-
ſtiones, & controverſiæ, hodie tamen ſopitæ per moder-
niorem Pauli II. Conſtitutionem ſub nomine *Extravagan-* 29
tis in corpore juris regiſtratam, per quam ubi de rebus
modici valoris non agatur, pręciſe neceſſaria eſt Apoſto-
lici beneplaciti ſolemnitas, ſine qua reliquę omnes,
quamvis diligenter adhibitę, nihil proſunt; Ea vero ac-
cedente, utpote omnium ſuppletiva etiam conſenſus Ca- 30
pituli, quod principaliter intereſſatum non ſit, alieque
ſolemnitates per canones pręſcriptę, (quidquid aliqui re-
neant,) ex veriori, ac recepta ſententia, non deſidera-
tur; Quamvis beneplacitum contineret clauſulam *Vocatis* 31
Vocandis, intelligendam de iis, qui pru intereſſe formali;
non autem pru ſolemnitate vocandi ſunt.

Non ſufficit autem bujus beneplaciti interventus, niſi
ajus forma bene in omnibus impleatur, atque legitimæ 32
executioni demandetur, cum paria ſint, nullum adeſſa
beneplacitum, vel adeſſa, ſed male exequutum.

Hæc autem executio principaliter verſatur ſuper verifi-
catione cauſæ, a qua pendet etiam ejuſdem beneplaciti 33
validitas, eaque concurrente, ac bene verificata, non de
facili aliud ſubreptionis, vel obreptionis vitium attendi-
tur; Dictaque juſtificatio, ea actis, ac formali proceſſu 34
reſultare debet, niſi antiquitas temporis ultra trigeſimum
annum, cum legitima ubſervantia junctum, hujuſmodi
juſtificationis præſumptionem inducat, eo modo, quo in
quacumque ſententia antiqua, & exequuta in jure ha-
betur.

Ubi vero de axplicito benaplacito Apoſtolicu legitime
exequuto, & juſtificatu, ut ſupra, non conſtet; Juris
communis diſpoſitione attenta, prius quam ab Urbano 35
VIII. Conſtitutio ederetur, ejuſdem beneplaciti præſum-
ptio reſultat ex lapſu temporis longiſſimi 30. annurum,
juncti cum ubſervantia, adeo ut unum ſine altaro non
ſufficiat, iſtaque præſumptio geminatum producit effectum
circa utrumque requiſitum, ſolemnitatis, & cauſæ, cum
iſta quoque præſumatur; Dummodu tamen explicitus ti-
tulus accedas, unde propterea, fictio, ſeu pręſumptio,
veritatis fundamentum babeat, ne alias detur præſum-
ptum ſuper præſumpto, val in jure prohibita fictionum,
ac præſumptionum multiplicatio, quæ circa idem admit-
tenda ſolum eſt, quando unum veniat in conſequen-
tiam alterius.

Obſervantia vero, quæ copulative cum longiſſimi tem-
poris decurſu neceſſaria eſt, pacifica, continua, & univo-
ca eſſe debet, unde interrupta, vel æquivoca, ſive non
continua non ſuffragatur; ideoqua nil refert, quod uni- 36
cus, vel aliqui actus fiant pro obſervantia, vel implemen-
tum plurium annorum dictum tempus conſtituentium.

Quia vero hæc ſimplex juris præſumptio eſt, contra-
ria probatione, vel fortiori pręſumptione elidibilis, hinc
ceſſat; Vel quia negativa beneplaciti veri ea revolutione 37
regiſtrorum, ſeu alias bene coarctata ſit, ut ab aliquo
moderno tempore poſt Urbis excidium, ac moderatam
Summi Pœnitentiarii, ac aliorum poteſtatam eſt verifica-
bila in aliis actibus, qui per Sacr. Congregationes expe-
diri non ſolent; Vel quod alias de negativa conſtet;

Siva quod ipſe actus ex ſui facie, damnum, ſeu juſtæ cauſæ abſentiam redoleat, adeout, attento ſtylo, qui eſt voluntatis Papæ regulator, Papa non eſſet veriſimiliter conceſſurus; cum fictio ſupplere non poſſit id quod verum eſſe non valeat.

Per dictam vero Urbani VIII. Conſtitutionem iſta præſumptio, laicorum favore ſublata eſt, præſervata ſolum
38 ea, quæ a centenaria reſultet; Firma tamen remanente juris communis diſpoſitione circa longiſſimi temporis obſervantiam in alienationibus, quæ Eccleſiis, vel eccleſiaſticis perſonis factæ ſint; Cadente quæſtione, an centenaria per dictam Conſtitutionem præſervata, ab ejuſdem Conſtitutionis tempore metienda ſit, vel potius a die
39 alienationis, uſque ad illam motæ controverſiæ, probabiliorque videtur hæc pars poſterior.

40 Prout etiam ea, quæ jam in litem deducta erant, eadem Conſtitutio præſervat, ut ex juris communis diſpoſitione regulanda ſint, ideoque longiſſimi temporis obſervantia ſufficiat.

Ultima demum inſpectio eſt, caſuum exceptorum, ſeu fallentiarum regulæ prohibitivæ, quæ plures eſſe dignoſcuntur; Primo ſcilicet generaliter in mobilibus, ac no-
41 minibus debitorum, ac aliis, quæ non cadant ſub eo bonorum genere, quod ſub hac regula cadere, in tertia inſpectione advertitur; Secundo ubi per eum, qui bona Eccleſiæ ex liberalitate conceſſit, & qui poterat non concedere, iſta lex, vel facultas adjecta ſit, cum nullibi jus
42 vetet dominum, quin hanc legem rei ſuæ præbeat; Tertio ubi Eccleſia ſit capax quidem acquirendi, incapax autem retinendi; Idque dupliciter contingere poteſt; Vel
43 quia incapacitas retinendi ex ejus inſtituto proveniat, ut ſunt Domus profeſſæ Societatis Jeſu, Minores obſervantes, (non tamen Obſervantiæ ſtrictioris,) Clerici Regulares, nuncupati *Theatini*, & ſimiles; Vel quia de jure cautum ſit, ut Eccleſia tanquam manus mortua retinere non valeat, ut in bonis emphyteuticis contingit, cum ſimilibus; Quarto ubi alienatio neceſſaria ſit; Vel ſcilicet
44 ratione juris redimendi; Vel ratione retractus legalis, Aut quod alias actus, neceſſitati potius, quam voluntati teſtatur; Quinto ubi exigat imminens, ac præciſa neceſſitas, cui alias occurri non valeat; Sexto ubi de rebus
45 modici valoris ad terminos text. *in cap. terrulas*, quem
46 receptum eſt remanere incorrectum, ubi ejus forma, vel requiſita ſerventur; Septimo ubi de bonis, vel juribus quærendis, & adhuc Eccleſiæ non incorporatis, quamvis
47 alienatio per antecedens neceſſarium ſupponat præambulam acquiſitionem, quæ tanquam inſtrumentalis non attenditur; Octavo ubi agatur de alienatione fructuum, vel
48 commoditatis, adeout ipſorum bonorum ſubſtantiam alienatio non tangit, neque jus Eccleſiæ minuat; Nono ubi inter ejuſdem Eccleſiæ miniſtros, & ſervientes ſuper decimarum, & funeralium, aliorumque fructuum, & emo-
49 lumentorum participatione tranſigatur, adeout ipſius Eccleſiæ jure intacto remanente contractus ſolam pertinentiam, vel participationis modum percutiat; Et decimo,
50 (quod frequentius in foro diſcutiari contingit) ubi agatur de bonis concedi, vel alienari ſolitis.

Ad hujus autem limitationis verificationem, vel praxim, plura deſiderantur; Primo nempe, ut inductum ſit hoc ſolitum, quod induci dicitur; Vel per unam conceſ-
51 ſionem ſolemnem effectum ſortitam; Vel per duas non ſolemnes, quæ continuato ſpatio quadraginta annorum effectum ſortitæ ſint; Secundo, ut idem ſolitum non alteretur in præjudicium Eccleſiæ, ac alias alteratio annullat actum, atque utile per inutile vitiatur; Et tertio, ut accedat Eccleſiæ utilitas, metienda de præſenti, non autem de tempore primæ conceſſionis; Niſi nova conceſſio, ſeu renovatio ſit neceſſaria prohibita alteratione canonis, vel alterius oneris, ut in emphyteuticis renovationibus, quæ ex Apoſtolicis indultis de neceſſitate debentur, in pleriſque Italiæ partibus praxis docet; Quarto, ut eadem concedendi cauſa, ſeu ratio vigeat, adeout rerum ſtatus non ſit immutatus; Quinto, ut bona non ſint jam valde, ac perfecte incorporata cum aliis, quoties dicta neceſſitas renovationis non cogat.

Nullitate poſita, fructus reſtituendi ſunt, eoſque poſſeſſor non facit ſuos, niſi nullitas adeo dubia ſit, ut ju-
52 ſtam præbeat excuſationem; Vel niſi agatur de fructibus cenſuum ſponte ſolutis, qui non repetuntur, nec imputantur; Ex fructibus autem deducuntur expenſæ, ut etiam id quod in Eccleſiæ utilitatem verſum eſt,

Pleraque alia in materia contingunt, quæ utpote in foro rara, atque ex facti qualitate potius determinationem recipientia, in propria ſede videnda ſunt. *a*

a *De his omnibus diſcurſ. 1. generali, & a diſcurſ. 2. ad 23.*

II.

De alienationibus, & contractibus Civitatum, ſive Communitatum, vel Univerſitatum.

QUamvis jus commune in alienationibus bonorum Ci- 53
vitatum, aliorumque locorum, Univerſitatem conſtituentium, alicubi ſub Communitatis vocabulo explicatam, plures induxerit ſolemnitates, ut ſunt, judicis auctoritas, totius populi legitima congregatio, omnium congregatorum diſtincta deſcriptio, eorumdem conſenſus pro duabus ex tribus partibus, juramenti præſtatio, ſubhaſtatio, juſta cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, (atque juxta unam opinionem) Principis licentia; Praxis tamen docet, ut certa regula deſuper ſtatui non valeat, cum ob tot Principatuum diverſas leges, diverſoſque ſtylos, quinimo, & ejuſdem Principatus provinciarum, vel partium 54
eamdem diverſitatem cujuslibet loci legibus, vel ſtylis particularibus deferre oporteat; Adeout ea, quæ a juris communis diſpoſitione, vel intentione derivant, pro hujuſmodi legum particularium interpretatione, vel ſuppletione deſervire videantur; Alicubi enim, aſſenſus Principis, vel ejus Vicarii omnino neceſſarius eſt; Alicubi vero ſufficit ille judicis, vel alterius inferioris Magiſtratus; Prout alicubi in uſu eſt, ut totus populus in generali conſilio congregetur; Alicubi vero, (& laudabilius) habetur Conſilium, quod utpote diſcretum ab ordinario particulari Magiſtratu, generale dicitur, ex certo competenti qualificatorum civium numero conſtitutum, quod 55
univerſum populum repræſentat; Cum ſimilibus, certam regulam generalem non de facili recipientibus, utpote ex ſingulorum Principatuum, vel Civitatum uſu determinandis.

Illud autem generaliter, ac ubique videtur neceſſarium requiſitum, quod in juſta cauſa conſiſtit, quam quælibet 56
ſolemnitas non ſupplet, cum Civitas jure pupilli cenſeatur, ideoque abſque neceſſitate, vel utilitate fieri non poteſt alienatio, ſub cujus nomine, cenſus, vel alterius ſervitutis impoſitio, ſeu jurium incorporalium amiſſio, vel 57
diminutio quoque venit, eodem modo quo in alienatione bonorum Eccleſiæ advertitur, cum eadem ratio vigeat. 58

Adeoque alienationes, vel cenſuum, aliorumque onerum impoſitiones, Civitatibus, vel Communitatibus prohibitæ ſunt abſque ſolemnitatibus, & cauſa, ut in pleriſque partibus, præſertim vero in Regno Neapolitano, actus 59
ipſo jure infectus cenſeatur, quamvis per cives particulares privato nomine agatur, quoties tamen alter contrahens ſit conſcius, unde propterea legi fraus fieri dicatur, cum aliis in ſua ſede, non de facili ſub compendio cadentibus, utpote a facti qualitate metiendis.

Bonorum etiam quæ obligari, vel gravari contingat, qualitas conſideranda eſt; Sæpius enim caſus præbet, ut 60
ea quæ de Civitatis, vel Communitatis dominio exiſtunt, aliquorum particularium civium uſui, vel utilitati deſtinata ſint, ideoque ubi etiam utrumque ſolemnitatis, & cauſæ requiſitum accedat, non ſufficit, niſi intereſſatorum conſenſus etiam adſit.

Super ſubhaſtationis ſolemnitate, vel forma pleri que 61
variant, obſervantiæ tamen ut ſupra deferendum eſt; Ideoque circa addictionem in diem, an adinſtar fiſci admittenda ſit; Super hoc autem; Alii ſimpliciter negant 62
alii vero affirmant, atque alii diſtinguunt, inter vectigalia, & reliqua bona privata; Verius autem eſt judicis arbitrio ex facti qualitate id remiſſum eſſe, præſertim an ac integra, necne. *b*

b *De his omnibus, diſc. 23. & ſeqq. & ſub tit. de Regal. diſc. 81. & ſub tit. de locat. & conduct. diſc. 46.*

III.

De alienationibus, & contractibus filiorumfamilias.

DUpliciter de validitate alienationum, aliorumque contractuum filiorumfamilias in foro agi ſolet; Primo nempe, ubi per ſe ipſos fiant abſque conſenſu 63
pa-

patris, in cujus poteſtate reperiuntur; Et ſecundo, ubi per ipſum patrem tamquam legitimum adminiſtratorem, alienationem, aliumque contractum fieri contingat; Primo caſu, juris communis diſpoſitione attenta, nimium raras, peneque nullas forus audit quæſtiones, in iis bonis, quæ juxta peculiorum introductionem a noviſſimo jure factam, de ipſorum filiorumfamilias dominio exiſtant, quoniam verius eſt, patris conſenſum pro ſolo intereſſe uſusfructus, quatenus iſte competat, deſiderari, ideoque
64 ſalvo hoc jure, nil prohibet alienationem, aliumve contractum; Potiſſime vero, ubi jurisjurandi vinculum ac-
65 cedat, quod omne dirimit impedimentum a juris poſitivi diſpoſitione alias manans.

66 Ubi vero uſque hoc intereſſe urgeat, quia nempe, ex legis, vel hominis diſpoſitione, uſusfructus legalis pertinentia ceſſet, nulla cadit dubitandi ratio, quæ ſolum ad teſtamenta, aliaſque ultimas voluntates reſtringitur, ideoque extra rem noſtram.

Frequentes autem quæſtiones forus audit ex Statuto-
67 suo, aliorumque municipalium jurium diſpoſitione reſultantes, per quæ filiisfamilias, abſque patris præſentia, vel conſenſu, contrahere interdicitur, ſub decreto annullativo; Iſtoque caſu, ob nimium frequentem uſum, vel abu-
68 ſum, in quolibet pene contractu, quaſi pro ſtylo adhibendi juramentum, eo accedente, per illud omnis juris poſitivi diſpoſitio ceſſat, quamvis Pontificia confirmatione munitum ſit, cum adhuc ex voluntatis defectu, actus jurati ſub eo regulariter non veniant, ideoque inſpiciendum eſt, an juramentum quoque derogetur; Hujuſmodi etenim derogatione accedente, ob quam ambiguæ volun-
69 tatis quæſtio ceſſet, altera cadit poteſtatis, quæ laicalibus legibus, ac alias, quam Apoſtolica auctoritate editis, vel ſpecifice confirmatis, tollendi vim juramenti denegatur; Secus autem dicto Apoſtolico placito in forma ſpecifica accedente; Niſi juramenti indirecta enervatio accedat, quia nempe laicale ſtatutum adimat fidem ſcripturæ, ſive præſumat actum dolo, & metu extortum, eum tune juramentum corruat; ſuamque conſuetam non faciat operationem, non quia lex illud tollat, vel ſolvat, ſed quia ceſſet conſenſus, quo ceſſante corruit ex defectu naturæ, cum vinculum religionis non foveat ſimulationem, vel dolum, ſeu delictum; Aut quia ſublata fide ſcripturæ, de conſequenti deficiat ejus probatio, niſi iſta extrinſecus, ac alias quam per ſcripturam accedat.

Ubi ergo juramentum obſtet, quæcumque infectio, quæ a jure poſitivo manet, per illud ceſſat; Eo autem, uno, vel altero modo non obſtante, facti potius, quam
70 juris remanet quæſtio, Vel circa caſus, ab eadem lege annullante, ſive prohibente exceptos; Vel circa patriæ poteſtatis ceſſationem, quoties de explicita emancipatione non conſtet, ideoque ex argumentis creditorem excuſantibus, ea deducere oporteat; Quia nempe a patre ſeorſum vivat; Seo publice tanquam paterfamilias negotietur, Aut Magnatis figuram faciat de per ſe cum propria familia vivendo, Vel alias juſte alter contrahens cum eo contrahere poſſe crediderat; Super his autem Juſtitæ nimium ſe involviſſe videtur, præſertim vero circa tempus hujuſmodi vitæ ſeparatæ, vel negotiationis, ipſiuſque patris ſcientiam, & patientiam, cum aliis per eos ponderari ſolitis, quæ tamen a puncto vere extranea ſunt, cum aliud ſit principaliter agere de ſolutione patriæ poteſtatis inter ipſos patrem, & filium ad effectum firmandi ſtatum perſonæ, aliud vero incidenter, ad ſuſtinendum contractum cum tertio, in quo attenditur bona, vel mala fides, & an juſte illum opinari potuerit, necne patremfamilias, ac
71 habilem ad contrahendum, quod utpote facti, pro iſtius qualitate, & circumſtantiis decidendum venit; Frequenter caſu præbente, ut ex duobus, vel pluribus contractibus in eodem loco, & cum eadem perſona initis, unus valeat, alter autem non, quia in uno exuberat bona fides, quæ in altero deficiat, ideoque ex facti circumſtantiis deciſio in ſingulis caſibus pendet.

In ſpecie vero ſtatuti Urbis, utpote de Romanis civibus loquentis, dubitari contingit, an diſtrictualibus congruat, atque probabilior affirmativa videtur; Prout pro-
72 babilius, magiſque receptum eſt, ab eo paternum conſenſum, pro intereſſe potius, quam ſolemnitate deſiderari, ideoque ſubſequi, ac præcedere poſſit, vel etiam per im-
73 plicitam ratihabitionem ſuppleri, quod generaliter in conſimilibus juribus magis receptum eſt.

In ſpiritualibus autem in genere, potiſſime vero in beneficiis, ac penſionibus eccleſiaſticis, jus patriæ poteſtatis nullum eſt, neque in eis hic terminus filiiſfamilias 74
cadit.

Ubi vero de altera contrahendi ſpecie agatur, patris ſcilicet, ex legali adminiſtratione ſuper filiis bonis contrahentis, (dictæ adminiſtrationis competentia poſita, & non alias;)

Quamvis aliqua patri major tribuatur facultas, quam 75
tutori, vel curatori, adhuc tamen juſta neceſſitatis, vel utilitatis cauſa deſideratur, ſine qua inutiliter contrahit, ejuſdemque filii præſentia, & conſenſus, ut ſit adultus, quoque deſideratur; Una etiam opinione (quamvis minus probabili) idem deſiderante licet in pupillari ætate conſtitutus eſſet, dummodo doli capax; In iis autem, in quibus legalem adminiſtrationem non habent, ſtrictius jure tutoris, vel curatoris cenſendus eſt, quia nempe pupillaris ætas, ſeu alias judicii imbecillitas filii ita exigat, cum aliis in ſua ſede. e

e *De his omnibus, diſc. 27. & 37. ſub tit. de cred. diſc. 146. & ſub tit. de dote, diſc. 32. & 143. & ſub tit. de don. diſc. 39.*

IV.

De alienationibus; & contractibus minorum.

Eadem diſtinctio inter jus commune, & municipale, cum ejuſdem ſubdiſtinctionibus in jure municipali, vel ſtatutario, circa juramenti, directam, vel indirectam enervationem, ut in præcedenti Rubrica filiifamilias, intrat etiam in minore, cujus reſpectu, quamvis jus commune plura ſtatuerit circa obligationes, alioſque contractus præjudiciales, potiſſimum vero circa bonorum ſtabi- 76
lium, vel æquipollentium alienationes; Attamen juramentum, quod pro ſtylo adjiei ſolet, quodcumque juris poſitivi obſtaculum tollit, quoties juris naturæ defectus, vel turpitudo, ſive ratio publici boni, ejuſdem juramenti vim non tollat; Quod tamen minorum peculiare non eſt, dum etiam in præſtito per majores, idem reſultat effectus, ratione doli veri, vel præſumpti metus, læſionis, 77
erroris, &c.

Ea tamen notabili differentiæ ratione inter majores, ac minores militante, ut minor læſio in minoribus ſufficiat, ſeu minor doli, vel circumventionis probatio, quodque facilius intret reſtitutionis in integrum beneficium, quod a juramento non tollitur.

Accedente vero jure municipali, quod juramenti, directe, vel indirecte, vim bene tollat, nedum juris communis diſpoſitio ita reſtituta eſt, juramenti obſtaculo ſublato; Verum etiam alter reſultat proficuus effectus nulli- 78
tatis ipſo jure, non autem ope exceptionis, qualis eſt illa a jure communi inducta: Idque nimium refert, ad effectum, ut a tertio quoque nullitas ſit allegabilis, ſive quod alios operetur effectus ipſo jure, ut in caſu ſtatuti 79
annullativi contingit, cum altera juris communis, ipſius minoris declaratione egeat, qui poteſt non declarare, atque ita implicite validare actum.

Quales autem ſolemnitates a municipali jure inductæ ſint, & quomodo practicandæ veniant, certa non habetur regula generalis, utpote nudi facti, pro ipſorum ſtatutorum, ſeu jurium municipalium tenore, ac varietate, 80
eorumdemque uſu, vel praxi, cui nimium deferendum eſt; Ea frequenter diſputari ſolita quæſtione, quando duplicis municipalis juris diſpoſitio accedat circa idem, puta ſtatutum particulare loci inferioris, ac alterum loci dominantis; 81
Sive (ut in temporali ditione Eccleſiæ contingit) ſtatutum particulare loci, & Conſtitutio Ægidiana ad univerſam ditionem prædictam extenſa, an ſcilicet jus particulare, alterum univerſale ceſſare faciat, vel potius utriuſque copulativus concurſus deſiderandus veniat; Et quamvis antiquiori tempore, ſub non modica quæſtione id fuerit; Recepta nihilominus hodie habetur diſtinctio, ut a compatibilitate, vel incompatibilitate deciſio pendeat, & an ſtatutum particulare adhibitis ab eo deſideratis ſolemnitatibus, actum invalidum firmum declaret, necne, ut primo caſu, particulari ſtatuto tantum; Secundo autem utrique ſatisfacere oporteat, niſi obſervantia aliter ſuadeat.

In ſpecie vero Statutorum Urbis, uno eorum ſpecialiter de minoribus diſponente, altero vero, tam de ipſis, quam de mulieribus, apud antiquiores pariter ſub 82
quæſtione fuit, an utriuſque copulativus concurſus deſideretur; Hodie vero de plano affirmativa recepta eſt, ut utique ſatisfacere oporteat, ubi agatur de alienatione 83

ſtabilium, de qua ſtatutum minorum peculiare diſponit,
83 cum aliud quod mulieribus eſt commune, generaliter
quemcumque actum præjudicialem percutiat; Alienationis
autem nomine, cenſuum impoſitionem quoque venire,
receptum eſt.

84 Dotis contractus, an aliquo potiatur privilegio, ut ſub
hujuſmodi ſtatutis non cadat, quæſtio eſt; Verius autem
eſt nullum adeſſe contra minores privilegium, niſi ad li-
mites neceſſitatis, quæ ſolum abſque ſolemnitatibus, con-
tractum dotalem ſuſtinet.

In beneficialibus autem, aliiſque ſpiritualibus, minor
85 ætas conſiderabilis non eſt, neque hujuſmodi ſtatutis lo-
cus datur.

Minore vero ſe majorem aſſerente, an valeat actus,
certant Juriſtæ; Aliis ſimpliciter affirmantibus, ubi potiſ-
ſimum juriſjurandi religio accedat; Aliis duplex juramen-
86 rum aſſertorium, ac promiſſorium deſiderantibus; Aliis e
converſo indefinite negantibus; Aliis vero plures caſus
diſtinguentibus, & an ex parte minoris accedat dolus,
cujus alter contrahens non ſit conſcius, vel e converſo,
dolus proveniat ex ſola parte alterius contrahentis, aut
in utroque adſit; Verius tamen eſt, quæſtionem ex facti
qualitate decidendam eſſe, & an minoris ita aſſerentis
aſpectus, aliæque circumſtantiæ, juſtam credulitatem, bo-
namque fidem in altero contrahente inducere potuerint,
ac debuerint, necne, ut iſto caſu, ceſſante affectione, ac
mala fide actus valeat, ſecus e converſo.

87 Nec ubique tamen hodie major ætas eſt uniformis quem-
admodum jure communi Romanorum attento in anno
vigeſimoquinto ſtatuta erat, cum per leges particulares,
in pleriſque præſertim Italiæ partibus diverſimode præſcri-
pta ſit; In Urbe ſiquidem ejuſque diſtrictu eſt annorum
viginti; In utriuſque Siciliæ Regnis, in illa annorum
decem, & octo, ac alibi varie pro legum varietate.

Hinc oriri ſolent quæſtiones, an ille qui in patria ma-
88 jor eſt, in illo autem contractus minor, vel e converſo,
extra patriam valide contrahat; Et licet non modica in-
ter Scribentes ſciſſura dignoſcatur, probabilius tamen eſt
qualitatem naturalem patriæ, tanquam ſuper ſtatu perſo-
næ, attendi debere, niſi facti circumſtantiæ alterum con-
trahentem excuſent, eumque in juſta credulitate, bona-
que fide majoris ætatis conſtituant.

Ea vero quæ de fraude habentur, diſcendendo a loco
Statuti proprii, ut contrahatur in altero, in quo Statuti
89 prohibitio non vigeat, cum ſimilibus, peculiaria non ſunt
minorum, ſed mulierum etiam, ac aliorum prohibitio-
nem habentium. Quæſtio autem facti potius eſt, quam
juris, an ſcilicet affectatus eſſet diſceſſus ad legem frau-
dandam, ut tunc pro actus nullitate reſpondendum ſit,
ſecus autem e converſo.

Juris profeſſoribus, potiſſime autem doctoratus gradu
90 decoratis, licitum eſſe contrahere, juris communis, vel
municipalis prohibitione non obſtante, aliquorum opinio
eſt, minus tamen recepta; Mercatores autem, minoris
ætatis beneficio non juvantur.

91 De actis autem judicialibus abſque curatore ad lites in
minoribus invalidis, in judiciorum ſede actum habetur. d

d *De his habetur actum diſc. 28. cum duob. ſeqq. 34. & 35. & ſub tit. de dote, diſc. 17. cum ſeqq.*

V.

De alienationibus, & contractibus mulierum.

92 MUlieres majores quoad alienandi, & contrahendi,
vel diſponendi libertatem, attenta juris communis
diſpoſitione, a viris non differunt, ſed pariformiter habi-
litatæ ſunt, exceptis caſibus *Senat. Conſ. Vellejani* fideju-
93 bendi pro viro, & legis *Juliæ* ſuper alienatione fundi do-
talis; Utraque tamen prohibitio pene obliterata eſt ex plu-
ries inſinuata abuſiva introductione juramenti, quod in
omni contractu, pro ſtylo, ſeu clauſula per Notarios ap-
poni ſolet, cum juramento accedente, receptum ſit utram-
que prohibitionem ceſſare, ea generali regula, ut ſemper
94 illud ſervari debeat, quoties bonis moribus naturalibus,
vel publico bono principaliter non obſtantibus, abſque
æternæ ſalutis interitu ſervari poteſt; Illis juris naturæ de-
fectibus, qui ratione metus, ac doli, vel erroris, illius
vim tollunt, æque militantibus in mulieribus, ac in viris;
cum ea differentiæ ratione, ut in fragiliori ſexu, facilior
ſit probatio.
95 Ex moderna vero, potius DD. traditione, a juris in-

tentione, vel ratione deſumpta, quam ex peculiari lege,
vel antiquorum ſenſu, prodiit inhabilitas mulierum, ju- 96
ramento, vel alia legitima cauſa non obſtante, ita dotem
alienare, vel obligare, ut indotata remaneat; Id autem
ex recepta praxi ſequi dicitur, ubi dotis medietas ſalva non
remaneat; Ideoque Tribunalium ſtylus inolevit in exe-
quendis mulierum obligationibus, quamvis validis, hanc
medietatem dotis præſervandi; Quod tamen ex aliquorum
probabili ſenſu recipiendum eſt, quatenus hæc medietas
ad ſubſtentationem ſufficiat, eaque ſit talis, ut non omni-
no indotata mulier remaneat; Pluribus deſuper cadenti-
bus quæſtionibus, dotalem potius materiam percutientibus,
an id procedat in vidua ſene, cui ulteriores nuptiæ incon-
gruæ ſint, ſive an exceſſiva obligatio, vel alienatio in to-
tum vitietur, vel potius in ſolo exceſſu; Sive an muliere
non conquerente in vita, filiis, vel hæredibus, hunc de-
fectum allegare liceat, ut in ſua ſede.

Ubi vero juramento ceſſante, juris communis prohibi-
tio, ex *Vellejano*, ſeu lege *Julia* vigeat, adhuc pro juſta 97
cauſa liberandi virum a captivitate, vel carceratione, ejuſ-
que imminentia, vel alia ſimili juſta cauſa in filiis, vel
parentibus, ea ceſſat pro facti qualitate. Majores autem
fori controverſiæ ſuper mulierum alienationibus, vel con-
tractibus, nulla dotalium, vel extradotalium curata dif-
ferentia, cadere ſolent ex cauſa ſtatutorum, aliorumque
jurium particularium, per quæ in eis, alienandi, vel con- 98
trahendi ſine certis ſolemnitatibus inhabilitatio introducta
eſt, iſtoque caſu intrant adamuſſim eadem, quæ proxime
præcedenti Rubrica, minorum occaſione, habentur, tam
circa juramenti efficaciam, vel enervationem reſpective,
quam circa locum in hoc propoſito attendendum, an ſci-
licet patriæ, vel contractus, & circa concurſum plurium
Statutorum locorum dominantis, ac obedientis reſpecti-
ve, cum aliis ibi inſinuatis.

Potiſſime autem, ac frequentius occaſione Statuti Ur-
bis, vel conſimilis, circa cauſam veram, vel falſam, ſive 99
an falſitas in parte vitiet totum, vel an ſufficiat veritas
de facto, vel potius requiratur altera de jure, adeout ſit
utilis, vel ſaltim non damnoſa, ut probabilius, magiſque
hodie receptum videtur; Super his autem, & quando cau-
ſæ veritatis, vel ſufficientia adeſſe dicatur, utpote in ma-
teria, facti potius, quam juris, ea Statutorum contexta,
ac locorum, perſonarum, & temporum circumſtantiis de- 100
cidenda, certa, & determinata regula generalis non de
facili cadit, cum deciſio ex particularis facti qualitate pen-
deat, prudentis Judicis arbitrio, quod potius ex rei ſub-
ſtantia ſpectatoque fine, ſeu effectu per legem conſidera-
to, quam ex verborum formalitate regulandum eſt.

Quamvis autem apud antiquiores, non modica fuerit
quæſtio, an inter mulieres, & minores, vel alios æque
privilegiatos hujuſmodi Statutariæ diſpoſitiones ceſſent,
quaſi quod ex regula privilegiorum conquaſſativa, firma 101
remaneat juris communis diſpoſitio; Hodie tamen, con-
trarium receptum eſt, ut in pari caſu, potior ſit conditio
allegantis alienationis, vel obligationis inefficaciam, utpo-
te contendentis de damno vitando, quodque in pari etiam
cauſa damni, potior ſit conditio contendentis de majori,
vel de liberatione; Niſi privilegium alterius contrahentis
a pietate cauſæ proveniat; Dummodo ex ipſius pietatis 102
motivo actus geſtus eſſet, ſecus autem ubi Eccleſia, vel
pia cauſa, jure privati correſpective contrahat.

In rebus autem mercaturam concernentibus, pro com- 103
mercii libertate Statuta hæc non procedunt; Minuſque in 104
actibus judicialibus, quæ tamen in forma judicii, ejuſque
calore geſta ſint, Aut ubi cum ſupremi Principis, vel ma- 105
joris Magiſtratus auctoritate; Vel ubi mulier, non pro-
prium, ſed alienum gerat negotium tanquam tutrix, ſeu
curatrix, vel procuratrix; Aut ubi actum gerat neceſſa-
rium, recipiendo debiti ſolutionem, vel extinctionem,
cum ſimilibus; Ipſo quoque actu minus ſolemni, quamvis 106
inutili ad obligandum, efficaci remanente ad probandum.

In hoc autem privilegiata eſt cauſa dotis per mulierem
majorem conſtitutæ, ut nulla curata diſtinctione cauſæ
neceſſariæ, vel voluntariæ, & an de conjuncta, vel ex- 107
tranea dotanda agatur, ſtatutaria forma neceſſaria non
ſit, cum aliis de quibus in ſua ſede. e

e *De his diſc. 31. cum pluribus ſeqq. & ſub tit. de dote, diſc. 17. cum plurib. ſeqq. & diſc. 143.*

De

V I.

De alienationibus, & contractibus prodigi, & Amentis.

108 AMentium reſpectu, nulla cadit quæſtio juris, cujus
diſpoſitione attenta, extra controverſiam eſt actus ineſ-
ficacia ex defectu inevitabili naturæ, ac intellectus, eo
modo quo in infantibus, vel pupillis adhuc doli non capa-
cibus ſtatutum eſt, niſi cum tutoria auctoritate, ſervatis
ſervandis, eo modo quo in infantibus, & pupillis id ſe-
109 quatur; Ideoque tota quæſtio eſt facti ſuper amentiæ pro-
batione, & qualitate, & an in eo ſtatu ſit, ut contrahen-
di, vel diſponendi facultatem adimat, cum non omnis
mentis hebetudo hunc effectum operetur; Ea tamen diffe-
110 rentiæ ratione militante inter voluntarias, & quandocum-
que revocabiles diſpoſitiones, quæ per hebetem fiant, &
contractus obligatorios, ut in iſtis quamvis de ſtricto jure
validis, facilius circumventionis probatio intret, vel reſti-
tutionis in integrum beneficium concedatur, majoribus quo-
que ex juſta cauſa pro Judicis prudenti arbitrio concedi ſo-
litum ex clauſula, ut Juriſtæ dicunt *Si qua mihi &c.*

Cadunt vero frequentius quæſtiones in contractibus aliiſ-
que diſpoſitionibus, quæ a prodigalitatis vitio laborantibus
fiant, tam ſuper hujuſmodi qualitatis verificatione, quam
fortius ſuper ejuſdem declaratione, an per Judicem com-
111 petentem cauſa cognita id ſequutum ſit, adeo legitima,
ut adminiſtrationis interdictio ita reſultet, cum alias a
judice incompetenti, vel a competenti abſque cauſæ co-
gnitione facta non afficiat.

Potiſſimum vero circa retrotractionem pro infectione
actuum ante hujuſmodi interdictionem geſtorum, ſuper
qua, regula eſt negativa, limitanda ex facti circumſtantiis,
quæ alterius contrahentis malam fidem redoleant, quia
nempe infirmitatis conſcius eſſet; Nimium in conſideratio-
ne habendo contrahendi cauſam, an juſta, vel injuſta ſit,
ac potiſſimum, an actus qui præcedit, prodigalitatem re-
doleat, adeout poſteriori interdictioni cauſam dederit; Ju-
ramento in hoc non operante; Minuſque cauſa pia, quo-
112 ties de actu irretractabili, ac obligatorio agatur, cum de-
fectus non proveniat a jure poſitivo, quod juriſjurandi re-
ligioni, vel pietati locum cedit, ſed a jure naturæ, cui
uterque favor non prævalet; Neglecta traditione ſubſti-
nentium etiam in prodigis pias diſpoſitiones per ultimam
voluntatem, cum in iſtis, ob revocandi libertatem nul-
la cadat circumventionis ſuſpicio, vel diſſipationis ra-
tio, ob quas hæc prohibitio intrat. *f*

· f *Diſc.* 36.

V II.

De alienat. & Contract. Clericorum, præſertim ſuper bonis ad quorum titulum ad ordines promoti ſunt.

IN clericis ſæcularibus in quocumque ordine, vel digni-
tate conſtitutis, nulla dignoſcitur probibitio alienandi,
ſeu alias inter vivos diſponendi de bonis quamvis Eccleſiæ
intuitu, vel occaſione quæſitis, quoties de jure, ſibi, non
113 autem Eccleſiæ quærantur, cum prohibitio in bonis ec-
cleſiaſticis de privato clericorum dominio effectus diſpo-
ſitionem per ultimam voluntatem percutiat, niſi ad iſtam
fraudandam, per actum inter vivos ea fiat.

In Regularibus autem hæc interdictio viget ex defi-
ciente dominio, quod juxta Canoniſtarum opinionem
directe, ac immediate, abſque ipſius Religioſi conſenſu,
vel miniſterio, quamvis ex ejus perſona Monaſterio,
vel Religioni acquiritur; Et quatenus Civiliſtarum opi-
nione retenta, ad acquiſitionem, ipſius Religioſi con-
ſenſus, vel aliud factum exigatur, id percutit acquiſitio-
114 nis actum, quo ſequuto, certus eſt poteſtatis defectus,
ob incapacitatem poſſidendi proprium jure privato, at-
que de eo diſponendi; Niſi de illis fructibus, vel annuis
præſtationibus agatur, quorum adminiſtratio, ac diſpo-
ſitio ex tolerata Eccleſiæ conſuetudine, ob Superiorum
conniventiam, vel Apoſtolicum indultum conceditur;
Quo tamen caſu, adhuc reſtricta facultas cenſetur ad
juſtam cauſam, pioſque, ac laudabiles religioſos uſus.

Ea tamen in clericis ſæcularibus prohibitio dignoſcitur,
quæ urget in bonis, ad quorum titulum ad ſacros ordines
promoti ſunt, non tamen prohibitio percutit obligationem,
115 quæ effectum non ſortiatur, niſi quod congrua proviſio
aliunde obveniat, vel mora ſequatur, iſta moderatione
procedente ad limites congruæ ſubſtentationis, & non
ultra, ut in propria ſede. *g*

g *Diſc.* 38.

VIII.

De Alien. & Contract. factis per carceratum, vel ſubditum.

FActi potius, quam juris videtur hæc nullitas, quæ a
carceratione pendet; Certum enim juris principium
eſt, ut alienationes, vel contractus geſti per injuſte carce- 116
ratum ad favorem carcerantis, vel ejus, ad cujus inſtan-
tiam carceratio ſequuta eſt, tamquam meticuloſi, invalidi
cenſeantur, quamvis non in ipſo actuali carcere, ſed extra,
dummodo non in omnimoda plenaque libertate, Secus au-
tem ubi carceratio juſta ſit, qualis in dubio præſumitur,
ubi ab allegante nullitatem non doceatur de injuſtitia, quæ
in dubio non præſumitur, ideoque forenſes quæſtiones, ad
hujuſmodi juſtitiæ, vel injuſtitiæ, inſpectionem reducuntur.

Poſita vero injuſtitia, & de conſequenti nullitate ex de-
fectu conſenſus, juramentum eam non ſanat, minuſque in
poſſeſſorio actus præjudicat, ejuſque infectio, etiam in fi-
dejuſſoris obligationem influit, eamque ineſſicacem reddit.

Eodemque jure metienda eſt alienatio, vel obligatio,
quæ a ſubdito fiat erga ſuperiorem, cujus nomine pro facti 117
qualitate, nedum Judices, & magiſtratus, aliique juriſdi-
ctionem, ac ſuperioritatem in exercitio, vel etiam in ſolo
dominio habentes veniunt, ſed etiam notarii, & carcerum
cuſtodes, ac advocati, vel defenſores, & ſimiles, in qui-
bus pro facti qualitate eadem concuſſionis ratio urgeat, eo
modo, quo in diſpoſitionibus infirmi favore medici lex diſ-
ponit, ideoque pro facti qualitate, dictæque rationis con-
grua, vel incongrua applicatione, quæſtio decidenda eſt. *h*

h *Diſc.* 41. *& ſeq.*

IX.

De alienationibus, & Contractibus in forenſes, & de bonis litigioſi.

NUllam perſonarum conditionem, vel differentiam,
jus commune ſuper alienandi, vel contrahendi liber-
tate conſtituit, niſi cum hoſtibus, quibus prohibitum eſt, 118
arma, victualia, inſtrumenta bellica aliaque ſimilia vende-
re, ſeu alias elargiri; Inter amicos autem, civium, vel
forenſium diſcrimen non habetur ob Romani Imperii ſciſ-
ſuram, totque Principatuum, ac dominiorum diverſita-
tem, quæ inducta eſt per leges particulares, de quarum va-
liditate, data poteſtate eas ferendi, non dubitatur, cum
nulla juris naturalis, vel gentium prohibitio deſuper ur-
geat; Quæſtione cadente in Civitatibus, vel Baronibus,
aliiſque ſuperiorem recognoſcentibus, quibus non datur
contra jus, leges, vel ſtatuta condere, quod a dominii
qualitate, vel cauſa eas condendi determinationem recipe-
re videtur, potiſſimum vero ab obſervantia, aliiſque ſingu-
lorum caſuum circumſtantiis, ex quibus quoque pendet,
data acquirendi capacitate, an liceat gravioribus oneribus
publicis exteros onerare; *Sive* an prohibita alienatione, ad
hanc veram, & propriam, non autem ad fictam, & im-
propriam, præſertim vero hypothecam, hæc prohibitio re-
ſtringenda ſit; Vel an arceat clericos, alioſque a ſtatuen-
tium poteſtate exemptos; *Sive* an caſum dotis conſtituen-
dæ, vel reſtituendæ prohibitio comprehendat.

Prout iſta occaſione frequentes quæſtiones forus audit ſu-
per civica qualitate, & an ficta, ſeu privilegiata ſine one-
rum ſupportatione ſufficiat, cum aliis, de quibus in ſuis
reſpective ſedibus, cum ob legum varietatem, diverſoſque
mores, vel ſtylos, quibus deferre oportet, certa, & deter-
minata regula ſtatui non valeat.

Eorum, quæ in litem deducta ſunt, alienatio prohibita
eſt, ad duplicem tamen effectum, pœnalem ſcilicet, cum 119
actus annullatione junctum, & alterum ne tertio colliti-
ganti præjudicium paretur: Ad primum effectum litigioſi
qualitas rigoroſe deſideratur, non inducenda, niſi de rei
vendicatione jure dominii legitime conteſtata lite agatur,
ideoque alia judicia poſſeſſoria, vel rei perſecutoria, vel in
rem ſcripta, multoque minus perſonalia, hunc effectum
non producunt; *Secus* autem ad alterum effectum ordinis,
& ne collitiganti præjudicium paretur, quod ſub Judi-
ciorum ſede potius cadit. *i*

i *De his diſc.* 39. *&* 40. & ſub *tit. de dote, diſc.* 149.
& ſub *tit. de judiciis.*

De

X.

De generalitate aliorum contractuum illicitorum, vel ſuſpectorum, nempe de ſponſionibus, ludis, civanziis, vel ſtocchis, aliiſque hujuſmodi; Et aliqua de tranſactione.

SPonſionum contractus, utpote fortunæ, ſeu aleæ even-
tum concernentes, generaliter, & abſtracte ex veriori
ſententia non habent juris prohibitionem, eandem; Vel
120 ob fraudem uſurarum, quæ ſub hoc pallio velentur; Vel
ob aliam, ſimoniæ, vel corruptelæ, ac ſurdium fraudem;
Sive ob ſpecialem prohibitionem eventus, ſuper quo ſpon-
ſio fiat, ut, præſertim in Summi Pontificis electione, mo-
derna lex Apoſtolica ſtatuit; Aliqua dubitandi ratione ca-
dente ſuper iis, quæ matrimonii, vel reſpective cælibatus
libertati præjudicare poſſint; Adhuc tamen, ex magis rece-
pta ſententia, regula aſſiſtit validitati, limitanda ex cir-
cumſtantiis, quæ fraudem, vel delictum, ſeu legis prohi-
bitionem redoleant.

Super inæqualitate autem, ea qua notabilis reſultet læ-
ſio, nil peculiare ſtatutum eſt, ſed ex juris generica diſpo-
121 ſitione, læſio regulanda eſt, habita æſtimatione futuri in-
certi, boni, vel reſpective mali eventus.

Major autem dubitandi ratio cadit, ubi de tempore ini-
ti contractus, jam caſus evenerit, pleriſque id regulantibus
cum terminis aſſecurationis mercium, ut ſequuto etiam caſu,
122 cujus notitia per contrahentes, vel eorum alterum haberi
non poſſit, contractus adhuc valeat; Contrarium tamen
in ſponſionibus receptum eſt, ut jam ſequuto caſu, inuti-
lis conventio remaneat; Iſtaque, ubi etiam valida ſit, ſtri-
cte, ac rigoroſe ad verborum limites accipienda venit, adeo-
123 ut quælibet alterativa ritecircumſtantia, commiſſam ſtipulatio-
nem impediat; Quod tamen diſcrete pro facti qualitate,
potiſſimum vero pro communi uſu, vel partium veriſimili
voluntate regulandum videtur; Prout ex eadem facti qua-
litate regulanda eſt infectio fraudis, cui iſta contrahendi
ſpecies ſubjacet, ideoque non de facili, certam, ac deter-
minatam regulam recipit. *k*

In ludis autem, pariter certa regula ſtatuta non eſt, cum
pro diverſitate ordinis, vel ſtatus perſonarum, ſive pro di-
verſis regionum, ac dominiorum legibus, vel moribus,
ipſum reſpective, prohibitio, vel permiſſio reguletur; Ea
generali ſtatuta regula, ut ille efficacem actionem, in ju-
124 dicio experibilem non tribuat victori contra victum, ne-
dum ex ipſo ludo, ejuſque lege, ſed etiam ex quocumque,
quantumvis alio licito contractu, vel debendi cauſa, in
quam, id, quod ea ludi cauſa debebatur, transfuſum ſit;
Moralibus relinquendo, interni fori quæſtiones, an licite,
tutaque conſcientia, unus alterum luſorem circumveniat,
ubi potiſſimum ſe magis peritum, ac ingenioſum agnoſcat,
adeout inæqualis conditio ludentium ſit; Sive an retineri
poſſit pecuniæ pars ex ludo cum filiisfamilias, & cum ele-
sicis præſertim regularibus, ac ſimilibus. *l*

Quamvis autem jus commune non cognoverit illa con-
tractuum barbara vocabula, quæ *ſtocchi*, *barocchi*, & *ci-
vantie* vulgo appellantur, quia nempe cum modica pecu-
125 nia, merces, aliaque bona, eorum valore notabiliter alte-
rato, habita fide de pretio tribuantur, totum convertendo
in monetam, vel aliam debendi cauſam; Attamen ob ſtro-
des, quibus nimium hæc contrahendi ſpecies ſubjacet, jura
municipalia, fere ubique, præſertim in Italia, etiam ſub
pœnis vetarunt, eodem modo, quo ludus ſub fide futuræ
ſolutionis prohibitus eſt; ſuper hoc autem, neque certa re-
gula ſtatui poteſt, cum ex diverſarum legum tenore, &
uſu, ſingulorumque caſuum diverſis circumſtantiis deciſio
in quolibet caſu diverſa ſit. *m*

De aliis autem alienandi, vel contrahendi prohibitioni-
bus ad certam ſpeciem redactis, ubi præſertim ratione bono-
126 rum in libero commercio non exiſtentium, realis prohibi-
tio ſit, puta beneficiorum, aliorumque jurium eccleſiaſti-
corum, vel ſpiritualium, Officiorum, aliorumque jurium
regalium, ac bonorum feudalium, emphyteuticorum, vel
fideicommiſſariorum; Sive ubi prohibitio ſit ratione perſo-
næ, puta inter virum, & uxorem, patrem & filium, mi-
litem, vel clericum, & concubinam cum ſimilibus, habe-
tur in ſuis particularibus ſedibus reſpective.

Tranſactionis materiam frequenter forus audit, tam reſ-
pectu validitatis, quam efficaciæ, ſeu obligationis, ideo- 127
que duplicem habet inſpectionem, quoad ipſos nempe tran-
ſigentes, ac alios qui ab eis cauſam habeant, & quoad ter-
tios jure proprio a tranſigente independenter venientes.

In prima ſpecie, quamvis tranſactionis eſſentiale requiſi-
tum ſit dubiæ litis exiſtentia, cum ſine lite in re clara tran- 128
ſactio non detur, raro tamen praxis hanc ſpeciem nullita-
tis docet, cum etiam lis habitualis, ejuſque potentia, ſeu
probabilis timor ad id ſufficiat, adeout unius Doctoris opi-
nio, vel alia etſi levis dubietas hunc defectum tollat.

Idemque reſpectu alterius eſſentialis requiſiti reciproci
commodi, vel damni reſpective, ut aliquid hinc inde re- 129
mittatur, & ne alias per eam tribuatur, quantum litis
eventus producere poſſet, cum tunc leoninam Juriſtæ di-
cant concordiam; Adhuc tamen frequens praxis docet, ut
remiſſio expenſarum, ipſeque receſſus a lite pro hujus re-
quiſiti implemento ſufficiant.

Frequentiores autem fori controverſiæ ſuper hac prima
ſpecie, illum percutiunt defectum, qui ab errore, ſeu falſo 130
præſuppoſito provenit; Vel alteram ratione læſionis, quam
etiam in tranſactione juxta genericos terminos enormis,
vel enormiſſimæ, adinſtar emptionis, & venditionis, una 131
opinio in Romana Curia magis recepta locum habere cre-
dit, incertum litis eventum a cauſæ meritis, ac dubietate
probabilius æſtimando, quamvis altera opinio acriter id
neget ob hujuſmodi æſtimationis impoſſibilem, vel nimium
difficilem praxim.

In altera vero ſpecie tranſactionis, quæ tertium jure pro-
prio independenti afficere debeat, non modica quæſtio eſt;
Hiſpanis ſimpliciter id negantibus in illis primogeniis, & 132
majoratibus; Idemque agentibus utriuſque Siciliæ feudiſtis
in illis feudis; Generaliter autem potiſſime in Romana
Curia, ea recepta eſt diſtinctio, ut a bonæ, vel reſpective
malæ fidei requiſito deciſio pendeat, ut bona fide accedente
afficiat, ac operativa ſit, ſecus autem e contra. Bonæ au-
tem, vel malæ fidei inſpectio, a litis dubietate, vel proba-
bilis eventus æſtimatione pendet, ita dignoſcendo, an feu-
di, vel emphyteuſis, ſeu fideicommiſſi, ſimiliſque juris re-
ſolubilis poſſeſſor, probi, diligentiſque adminiſtratoris par-
tes geſſerit; Ideoque incongruum eſt, ea quæ circa primam
tranſigendi ſpeciem ſuper levi dubietate, vel modica recom-
penſa habentur, ſive circa læſionis qualitatem, ut enormis, 133
vel enormiſſimæ metam attingat, ad hanc alteram ſpeciem
adaptare, in qua circumventio pro contrahentium indu-
ſtria non admittitur, nimiuſque levis dubietas, cum pru-
dentis in prudenti adminiſtratione, ut ſupra conſiſtat; At-
que hinc ſequitur, ut facti potius, quam juris remaneat
quæſtio pro facti qualitate decidenda, uniformem regulam
generalem non de facili admittens, niſi eam, ut præſum- 134
ptio bonæ fidei pro actus validitate aſſiſtat, quæ juxta
præſumptionis naturam, probationis onus transfundit in
actus impugnatorem.

Sub alienationis autem prohibito nomine, an tranſa-
ctio veniat, certant Scribentes; Aliquibus ſimpliciter ne- 135
gantibus; Aliis vero diſtinguentibus, an prohibitus reti-
neat, vel dimittat; Aliis autem indefinite affirmantibus,
iſtaque poſterior magis recepta eſt, ideoque circa ſole-
mnitatem, & cauſam, eadem exigere requiſita, quæ in
alienatione deſiderantur. *n*

k *De his in materia ſponſionum*, *diſc.* 47. *&* 48. & ſub *tit. de uſur. diſc.* 36. l *Diſc.* 49.

m *Diſc.* 50. *in fine remiſſive.*

n *De his omnibus ad materiam tranſactionis*, hoc tit. *diſc.* 1. *&* 17. *cum ſeqq. & diſc.* 50. Et ſub *tit. de feud. diſc.* 49. Et ſub *titul. de emphyteuſ. diſcurſ.* 52. Et ſub *titul. de fideicommiſſ. diſcurſ.* 173. *cum plur. ſeqq.* Et ſub *titul. de emptione & vendit. diſcurſ.* 27.

Finis Partis Tertiæ Libri Septimi.

JO: BAPTISTÆ CARD. DE LUCA,

Libri Septimi, Pars Quarta.

DE TUTORIBUS, CURATORIBUS, Procuratoribus, & Adminiſtratoribus.

SPOLETANA TUTELÆ, PRO PAULO FRANFANELLO, CUM MARGARITA FONTANA.

Caſus diſputatus coram A. C. & reſolutus ut infra.

An ceſſato per mortem, vel impedito uno ex duobus tutoribus teſtamentariis, tutela conſolidetur in ſuperſtite, Vel potius debeat alter a Judice ſubrogari.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*

2 *An legatum factum uxori importet alimenta, vel uſumfructum formalem, remiſſive.*

3 *Quod munus tutelæ ſit potius damnoſum, ac præjudiciale, ideoque non affectandum, atque affectatio cauſat ſuſpicionem.*

4 *De quæſtione, an mortuo, vel alias ceſſato uno ex tutoribus, debeat alter ſubrogari.*

5 *Ut id decidi debeat ex facti qualitate, & circumſtantiis.*

6 *An expediat, unum, vel plures tutores adeſſe.*

7 *De rationibus, ex quibus in hac facti ſpecie non debuiſſet alter ſubrogari.*

D I S C. I.

1 ALexius Franfanellus, inſtitutis hæredibus, Maria Victoria filia ex primo matrimonio, & ventre prægnante Margaritæ ſecundæ uxoris, quam dominam, ma[illegible], & uſufructuariam reliquit &c. Tutores reliquit, Felicem ejus germanum fratrem, profeſſum in Religione Minorum Conventualium, & Paulum agnatum, quem in virum dictæ filiæ jam deſtinaverat; Cumque mortuo teſtatore, dictum matrimonium ſequutum eſſet, atque ex ventre prægnante prodiiſſet alia fœmina, dictus autem religioſus non poſſet tutelam acceptare, unde propterea illam Paulus acceptavit, atque ſtrv. ſerv. exercere cœpit. Hinc duplex orta eſt controverſia, inter Paulum, ac dictam ejus uxoris novercam. Primo ſcilicet ſuper qualitate legati prædicti, an importaret ſolum alimenta, vel formalem uſumfructum, Et ſecundo, ſuper tutela, quam dicta mulier prætendebat ſibi decerni in locum dicti religioſi impediti, Et introducta cauſa coram A. C. per appellationem a Judice de partibus, prodiit ſententia, per quam dicta mulier declarata fuit alimentaria tantum, ac etiam deputata contutrix in locum deficientis, Et quamvis occaſione cujuſdam mandati de manutenendo in poſſeſſione bonorum, commiſſa cauſa in Rota *coram Priolo*, unica habita fuiſſet diſputatio in ſolo poſſeſſorio, nulla tamen capta fuit reſolutio, quia mandatum fuit videri de bono jure. poſtea vero, (me quoque conſulente,) concordia dedit finem controverſiæ.

Major autem diſputatio fuit ſuper dicto puncto legati, in quo deducebantur hinc inde quæ habentur in materia deducta *ſub tit. de ſervit. ad materiam uſusfructus, diſc.* 50.
2 ubi patet quod iſta ſit quæſtio voluntatis, & conſequenter facti potius, quam juris, ideoque certam, ac uniformem regulam generalem non recipiat, ſed pro facti qualitate, ac circumſtantiis decidenda ſit.

Aliqua vero diſputatio coram A. C. tantum, fuit ſuper hoc puncto tutelæ, ſed modica, dum Egomet conſului Paulo, pro quo ſcribebam, ut daret manus, atque libenter acceptaret in contutricem matrem dictæ pupillæ, dum ejus uxor jam hoc medio tempore pubes effecta erat; Quinimo
3 imo ubi non urgeret ejus uxoris intereſſe ſuper bona adminiſtratione bonorum, ratione ſubſtitutionis ad ejus favorem, conſuluiſſem, quod omnimodam tutelam matri dimitteret, ipſeque ab ejus onere ſe liberaret, cum non videatur munus deſiderabile, utpote in viris probis, & qui cum ſurto, ex bonis pupillorum locupletari non affectant, aliud cauſare non ſolitum, niſi lites, ac moleſtias, & grave intereſſe, ratione negligentiarum, quas lex in tutoribus etiam punit; Ideoque habemus in jure, quod oportuit iſtud munus reddere neceſſarium, adeoque agitur de materia excuſationis, cum vere non ſit deſiderabile; Idque cauſa eſt, quod in Curia hujuſmodi quæſtiones ſuper tutelæ pertinentia nimium raræ ſint; Et tamen in aliquibus regionibus illæ cernuntur adeo frequentes, atque longæ diſpendioſæ lites accerrimè deſuper ſubſtinentur, quod, excepto caſu intereſſe, quod reſultet ratione ſubſtitutionis, vel (ubi agitur de puellis divitibus) ratione matrimonii, deberet ſuſpicionis legitimam cauſam inducere, ac Judicibus excluſionem utriuſque ſuadere.

In hac autem diſputatione ſuper dicto puncto, an per mortem, vel aliud impedimentum, ſeu excuſationem, non acceptante, vel poſt acceptationem deficiente uno ex tutoribus teſtamentariis, per jus non decreſcendi, tutela conſolidetur in ſuperſtite, vel potius aperiatur jus legitimo tutori petendi ſe adjungi, ſive petendi a Judice alterum ſubrogari; Dicebam (etiam in ſenſu veritatis) quod quamvis deſuper ſcribentes, (ut in omni materia) pro ingeniorum 4 diverſitate variaverint, ut patet ex deductis *infra, diſc.* 11. & ex aliis relatis per infra allegandos,

Attamen vere iſta non eſt quæſtio juris, *ſed pariter facti*, utpote prudentis Judicis arbitrio remiſſa, regulando ex quantitate, & qualitate patrimonii, & qualitate tuto- 5 ris ſuperſtitis, aliiſque circumſtantiis, ex quibus, idem arbitrium regulari debet, an ſcilicet unus ſit ſufficiens, vel adjuncti opera requiratur necne, ut admonet Bald. *conſult.* 489. *lib.* 4. *num.* 1. & ſequuntur Soccin. *conſult.* 193. *lib.* 2. bene Franch. *deciſ.* 214. & alii, quos cumulant Adden. ad Franch. & Gurb. *obſerv.* 3. *num.* 25. Unde Rota apud Butatt. *deciſ.* 389. *num.* 7. *cum ſeq.* agnoſcendo, quod ex facti qualitate unus ſufficiebat, alterius ſubrogationem denegavit.

Et quidem punctus problematicus eſt; pluralitatem etenim tutorum ſuadet ratio, quod plures vident oculi quam 6 oculus, quodque unus ſupplere poteſt negligentias alterius; Ac etiam quod ita non tribuitur licentia unico tutori occupandi bona pupilli, eumque defraudandi; In contrarium vero urget propoſitio, ut quod commune eſt, negligitur; Ac etiam quia magis expedit pupillo habere unam, quam duas ſanguiſugas.

In hac autem facti ſpecie, de ſtricto jure, tria concurrebant, ex quibus petita ſubrogatio matri denegari debuiſſet; Primo ſcilicet, quia bonorum quantitas, ac etiam 7 qualitas excludebat neceſſitatem hujuſmodi pluralitatis, ac ſuadebat quod unus ſufficeret; Secundo, quia conſtabat de voluntate teſtatoris, ut etiam uxor adminiſtraret, dum Paulus relictus fuerat tutor, quatenus dictum matrimonium ſequeretur, & non alias, unde quando ſequutum non eſſet, ſolus ipſius teſtatoris frater deputatus erat, quem ſufficientem reputavit, quamvis eſſet religioſus, igitur multo magis erat ſufficiens ſæcularis; Et tertio demum, quod dum teſtator, ſecundæ uxoris memor fuit, illamque etiam alimentariam ut ſupra reliquit, tutricem vero deputare neglexit, ſignum eſt, quod noluit, unde propterea de ſtricto jure, contrarium probabilius judicari debuiſſet; Bene tamen Judex ſe geſſit, dum (me conſulente) contutor dabat manus ut ſupra, ut ita omnia litium, ac ſuſpicionum occaſio tolleretur.

ANNOT.

ANNOT. AD DISC. I.

DE hac eadem quæſtione an defectu uno ex pluribus tutoribus, tutela conſolidetur in ſuperſtite, vel potius ſubrogandus ſit alter, habetur *infra*, *diſc.* 11. Et an ceſſata, vel recuſata tutela, ceſſet, & expiret legatum eidem tutori factum, habetur *ſub tit. de legat. diſc.* 22. 32. & 46.

Et conferunt deducta *ſub titul. de ſervit. ad materiam uſusfructus*, *diſc.* 50. & 52.

ANCONITANA TUTELÆ, PRO MAGDALENA PETROBELLA, CUM JOSEPHO PASSARO.

Caſus diſputatus coram Prælato Judice commiſſario, incertus eſt exitus.

An mater removenda ſit a tutela, vel cura filii, ex antiqua ſuſpicione, vel potius illi dari debeat adjunctus.

S U M M A R I U M.

1 FActi ſeries.
2 *Quando lis dicatur eſſe ex bono animo, vel ſine laudabili, adeout ſuſpicionem pro tutela non inducat.*
3 *De differentia inter matrem, & extraneum, ut ob ſuſpicionem removentem extraneum, non removeatur mater, ſed detur adjunctus.*
4 *Et quando fortius id in matre procedat.*
5 *In teſtamentario tutore, procedit idem quod in matre.*
6 *Quæ dicuntur de matre, continent conſilium, non autem præceptum, unde pro facti qualitate etiam mater eſt removenda.*
7 *Sed in dubio non eſt recedendum a regula.*
8 *Quid ubi jam Judex proceſſit ad remotionem, vel non admiſſionem.*

D I S C. II.

1 GAſpar, inſtitutis filiis, factiſque aliis diſpoſitionibus ad rem non facientibus, eorundem filiorum, pupillorum, ac reſpective minorum, tutricem, & curatricem deputavit Magdalenam uxorem, & matrem reſpective, inter quam, & Paulum unum ex filiis effectum majorem, occaſione præſertim mortis alterius minoris, aliquæ lites exortæ ſunt, quibus pendentibus, Paulus furioſus effectus eſt, unde matre petente ſibi curam decerni coram Gubernatore Anconæ, hic, ſe opponentibus Joſepho patruo, & aliis conjunctis, id denegavit, aliumque deputavit. Unde introducta per appellationem cauſa coram A. C. hic e converſo, revocata dicta deputatione, matri curam decrevit, interpoſitaque appellatione per oppoſitores, & commiſſa cauſa Prælato, unica diſputatio deſuper habita fuit, cujus exitus incertus eſt, dum amplius de cauſa actum non audivi.

In hac autem unica diſputatione actum fuit de puncto an ob ſuſpicionem a lite reſultantem, mater eſſet removenda; Atque ſcribens Ego pro matre, negabam in primis aſſumptum ſuſpicionis reſultantis a litibus, dum iſtæ percutiebant potius fructus, ac adminiſtrationem bonorum, quam ipſorum proprietatem, atque ex facti circumſtantiis conſtare videbatur matrem curaſſe impedire filio
2 dictam adminiſtrationem, ac fructuum perceptionem, non malo animo, ſed potius ex charitativo, prudentique conſilio, ut ita juveniles errores, ac diſſipationes coerceret, unde propterea extranea eſſe dicebam ea, quæ Scribentes in contrarium deducebant, totum deſumendo *ex Grato conſ.* 44. in ſpecie loquente de remotione matris ratione doli reſultantis a denegatione alimentorum, cum id percutiat terminos diverſos, quando ſcilicet id fieret durante tutela, vel cura, & colpuſe, ex ibi deductis, ubi etiam magnum fundamentum conſtituitur in jure municipali, ſeu ſtatuto Civitatis Bononiæ; Secus autem in hac facti ſpecie, quod impedimenta, ne filius fructus bonorum obtineret, præſtita erant poſt jam finitam curam, atque ut ſupponebatur per cauſæ Patronum, ex zelo, & bono animo ut ſupra, unde quando iſtud facti præſuppoſitum ſubſiſteret, ita dicebam ceſſare quæſtionem in radice, potiſſime quia non omnis lis ad hunc effectum ſufficiat, ſed debet eſſe notabilis, ut advertitur *infra*, *diſc.* 4.

Verum, ubi etiam ratione dictarum litium, aliqua ſuſpicio urgeret; Adhuc tamen dicebam, quod talis ſuſpicio in jure ſufficiens quidem reputatur ad excludendum,
vel reſpective removendum extraneum, non autem ma- 3
trem, vel aviam, in quibus lex majorem habet fiduciam, adeout, quamvis in aliis non teſtamentariis, qualitas debitoris, vel creditoris excludat, ea tamen in matre non obſtat; Et conſequenter ubi aliqua ſuſpicio urgeat, dandus eſt adjunctus, non autem procedendum ad remotionem, juxta communem ſenſum DD. præſertim Bart. Baldi, & Saliceti *in auth. matri, & avia, Cod. quando mulier. tutel. offic. &c.* Afflict. *deciſ.* 207. *n.* 1. Guttier. *hoc tract. part.* 1. *cap.* 8. *n.* 64. & Galganett. (ejus fidelis tranſcriptor) *lib.* 3. *quæſt.* 11. *num. finali*, qui *eodem lib.* 3. *quæſt.* 5. *per totum*; plures colligit differentias inter matrem, & extraneum, Gratian. *diſcept.* 23. *num.* 27. & *diſcept.* 668. *num.* 21. Rota *deciſ.* 573. *num.* 6. *part.* 1. *recent.*

Fortius vero, quia in hac matre, duplex fiducia concurrebat, una legis, & altera hominis, dum pater eam
tutricem, ac reſpective curatricem filiis pupillis, & re- 4
ſpective minoribus deputavit, veriſimiliter deputaturus, ſi iſtum caſum amentiæ prævidiſſet; Ideoque ſi etiam in extraneo, cujus fides a teſtatore probata eſt, non attenduntur illæ ſuſpiciones, quas aliàs lex habet, unde ad ſummum præbere poſſunt facultatem Judici interponendi ejus
officium, ſeu arbitrium pro deputatione adjuncti, ut fir- 5
mavit Rota apud Merlin. *dec.* 45. *repet. dec.* 435. *part.* 5. *recent.* multo magis ubi duplex fiducia, ut ſupra concurrit.

Et quamvis admitterem ea, quæ ex Corn. *conſ.* 75. *n.* 6.
lib. 3. habentur apud Converſan. *de tutelis, & ſuſpectis* 6
tutor. num. 11. & 71. & alibi, (& in quo totum fundamentum, ac in dicto *conſ.* 44. *Grati* conſtituebant ſcribentes in contrarium,) quod ſcilicet iſtud ſit conſilium, non autem præceptum, quodque materia ſit arbitraria, ideoque certam, ac determinatam regulam non recipiat, nunquam in arbitriis cadentem, cum totum pendeat ex ſingulorum circumſtantiis, quæ in uno caſu poſſunt eſſe ſufficientes, in altero autem, eædem, ac majores inſufficientes, adeout leguleica inepția ſit, in aliqua deciſione, vel auctoritate, quæ remotionem admittat, vel deneget, tanquam in regula generali cuicumque caſui applicabili, fundamentum conſtituere, (& quam ineptiam quotidie experimur.)

Attamen in hac facti ſpecie, dum A. C. judex appel
lationis, adjunctum quoque dederat, neque ſuſpicio eſſet 7
vehemens, dum ex præmiſſis de ſtricto jure ſuſtineri poterat, quod neque adeſſet, hinc proinde, (reflectendo etiam ad ſolam veritatem,) credebam meliorem eſſe de-
terminationem Judicis ſecundæ, quam primæ inſtantiæ, 8
atque puto quod Judex hujus tertiæ, ſecundam probavit.

Inſiſtebant ſcribentes pro oppoſitoribus, quod dum ego non negabam ut iſta eſſet materia arbitraria, idcirco de injuſtitia redargui non poterant geſta per judicem de partibus, ut in ſpecie advertitur apud Converſan. *dicto nummer.* 71. & eſt axioma generale, de quo apud Gregor. *deciſ.* 107. *num.* 2. & paſſim, quod judex in arbitrariis non gravat, neque de facili de injuſtitia convinci poteſt; Dicebam tamen id forte procedere quando præſens diſputatio eſſet in ſecunda inſtantia, in qua peteretur retractatio ejus, quod Judex primæ fecit, quoniam, cum præſumptio ſit pro Judice, hinc proinde onus appellantis eſt docere de injuſtitia, quæ ſuæ intentionis fundamentum eſt, cum illa in dubio non præſumatur, ſed præſumptio ſit pro ſententia, ſeu facto judicis, juxta vulgares, & quotidianas propoſitiones in foro decantatas: Sed ubi alter Judex appellationis jam retractavit id, quod primus fecerat, unde propterea ſit in tertia inſtantia quæſtio, an potius unius, quam alterius Judicis factum approbandum veniat, tunc dicebam, quod; Vel intrare debet ratio conquaſſationis hujuſmodi præſumptionum inter ſe, unde propterea habenda ſit cauſa perinde, ac ſi eſſet integra; Vel quod præſumptio potius aſſiſtat ſecundæ ſententiæ contra appellantem, qui injuſtitiam alleget, atque ultimæ ſententiæ retractationem petat, ideoque ſibi iſtud probationis onus incumbit, cum alias pars appellata vincere dicatur per non jus, neque ulteriori tertii judicis proviſione indigeat; Et hic erat caſus.

ANNOT.

ANNOT. AD DISC. II.

AD deducta in præſenti diſcurſu ſuper remotione matris a tutela, & ſuſpicione ex cauſa litis conferunt deducta infra, *diſc.* 4. & 11. & *in hoc eod. tit. diſc.* 21.

R O M A N A,
SEU MARSICANA TUTELÆ
PRO HYACINTHO PAULINO,
CUM SILVIA ARGOLA.

Caſus diſputatus coram A. C. & in Signatura.

A quo judice tutoris deputatio facienda ſit, ubi pupillus in diverſis locis, vel provinciis bona poſſideat; & an deputatus ab uno, cogi valeat ad reddendas rationes coram altero, ſive ab eo removeri eo quia coram ipſo inventarium non fecerit, vel cautionem non dederit pro bonis in ejus dictione exiſtentibus; Et pendente diſcuſſione remotionis, an interim interdicenda ſit adminiſtratio, & an clericus ſit capax tutelæ.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *An pendente lite ſuper ſuſpicione tutoris interdici debeat adminiſtratio.*
3 *De ratione, ob quam iſto caſu intrat proviſio.*
4 *De proviſione in propoſito alias capta.*
5 *An tutor pendente tutela cogi valeat ad reddendum rationes remiſſive.*
6 *Tutor, qui ſuſcepit tutelam a judice, coram iſto tenetur reddere rationes.*
7 *Sed quid de clerico obtinente a laico.*
8 *Pro eadem adminiſtratione non ſunt reddendæ rationes coram diverſis judicibus.*
9 *De rationibus dictæ concluſionis.*
10 *Et de alia ratione connexionis.*
11 *Quod rationes reddi debeant in loco adminiſtrationis.*
12 *Loca montium circumſcribuntur loca, & dicuntur eſſe in Urbe.*
13 *Quando procedat concluſio, de qua num.* 11.
14 *Si pupillus habet bona in diverſis locis, ad quem pertinet deputare tutorem.*
15 *Dantur exempla.*
16 *Quid ubi poſſideat feuda, vel bona juriſdictionalia in diverſis Dictionibus.*
17 *Tutor non dando tutorem, & non conficiendo inventarium, redditur ſuſpectus, & poteſt removeri.*
18 *An Judex loci, in quo ſunt bona inquirat ſi tutor ab alio deputatus, bene caverit, & inventarium fecerit.*
19 *De eodem, & ad quem effectum id facere valeat.*
20 *Deſtituere tutorem pertinet ad eum judicem, qui deputavit.*
21 *Quod clerici non poſſint eſſe tutores.*
22 *Declaratur quando, & quomodo id procedat.*

D I S C. III.

1 DEfuncto Franciſco Antonio Paulino in Oppido Hortonæ, quod in feudum poſſidebat in Regno Neapolitano, cujus etiam erat originarius, & incola, ſecluſo feudo, ſuperſtite Petronilla unica filia infante, Hyacinthus frater, & patruus reſpective ac Sylvia uxor, & mater, juxta ſtylum, (potiſſime pro capienda poſſeſſione feudi) curarunt declarari tutores a M. C. Vicariæ, ibique adimpletis ſolemnitatibus, præſertim illa cautionis, fecerunt ſolitum præambulum ſuper aditione dictæ hæreditatis. Cumque poſtmodum Sylvia tranſitum feciſſet ad ſecunda vota, Hyacinthus in eodem Tribunali declarari obtinuit integram tutelam ad ſe ſpectare, Sylvia vero, ſecum trahens pupillam, atque ingrediens Monaſterium in Urbe, plures contra dictum Hyacinthum excitavit prætenſiones in Tribunali A. C. & præſertim ſuper redditione rationum adminiſtratæ tutelæ, necnon ſuper ejus remotione ob non præſtitam cautionem, neque confectum legitime inventarium, ac etiam ob ejuſdem Hyacinthi incapacitatem ratione clericatus; Et quamvis ex parte rei conventi, contra quem in contumaciam ad quamplura acta, etiam ad quamdam ſententiam proceſſum fuerat, recuſata juriſdictione petitum fuiſſet remitti cauſam ad eamdem M. C. Vicariæ, a qua tutelam ſuſceperat, ipſoque Judice id denegante, adita fuiſſet Signatura Juſtitiæ, adhuc tamen id denegatum fuit, ex eo fundamento, quod hæreditas prædicta pro majori parte conſiſteret in locis montium in Urbe exiſtentibus, unde propterea ſuper præmiſſis prætenſionibus aliquæ diſputationes in utroque Tribunali habitæ fuerunt, ipſoque Hyacintho inſiſtente in eadem exceptione incompetentiæ fori, & ne a dicto proprio Judice redargui poſſet, Judex in Urbe proviſionaliter œconomum deputavit pro dictorum locorum montium adminiſtratione, dum circa perſonam pupillæ, jam proviſum erat per Breve Apoſtolicum decernens eidem matri educationem, tranſitu ad ſecunda vota non obſtante.

In his igitur diſputationibus, de pluribus articulis actum fuit; Primo ſcilicet, an durante lite ſuper remotione tutoris, interim illi interdicenda eſſet adminiſtratio; Secundo, an idem tutor teneretur, dum adhuc tutela finita non erat, reddere rationes; Et quatenus regulariter ad id cogi poſſet, an de hoc teneretur coram iſto diverſo Judice, dum ab altero tutelam ſuſceperat; tertio, an juſta cauſa remotionis adeſſe diceretur ex eo, quod non confeciſſet inventarium, neque præſtitiſſet cautionem in Urbe, ubi erat major pars hæreditatis; Et quarto, an ſibi obſtaret qualitas clericatus, cujus ratione incapax eſſet tutelæ, quæ ſibi prohiberi poſſet.

Quatenus pertinet ad primum; Diſputat quæſtionem Franc. *deciſ.* 8. *num.* 8. & 9. ubi de *deciſ.* 357. Afflicti, & 2
aliis præſertim Gratian. *conſ.* 44. *dub.* 1. ex quibus, ac aliis relatis per Guttier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 18. *num.* 11. patet quod in hoc propoſito certa, ac determinata regula generalis non cadit, ſed eſt quæſtio arbitraria, pro facti qualitate decidenda; Non omnis enim excitatio litis ſuper prætenſa remotione ad id ſufficere debet, cum alias in libito cujuslibet animoſi eſſet, ita hujuſmodi quæſtionem excitando, impedire tutori ſui muneris exercitium, 3
ſed ubi lis conteſtata ſit, adeoque cauſa inſtructa, quod ea, quæ ſunt in actis, remotionem ſuadeant, atque oppoſitoris petitionem probabilem reddant, qualis eſt caſus dictæ deciſionis Afflicti.

Cum etenim, juxta Tribunalium ſtylos, ac regionum mores, quandoque contingat hujuſmodi lites longam habere durationem, adeout prius terminet pupillaris ætas, unde propterea reſultare poſſet damnum irreparabile pupilli, atque lis remaneret eluſoria, niſi proviſionale temperamentum capiatur, hinc proinde, ut dictum eſt, pro facti qualitate, ex prudenti, beneque regulato arbitrio decidenda eſt quæſtio, ne ob animoſam ac improbabilem oppoſitionem, injuria fiat tutori, præſertim ſi ob 4
ejus idoneitatem, ac perſonales qualitates, præſumptio ſibi aſſiſtat, ſecus autem è converſo.

Applicando autem ad rem; Oppoſitiones, ex quibus remotio petebatur, nullum habebant probabile fundamentum, ex iis, quæ habentur infra in tertio & quarto puncto, potiſſime dum occaſione dicti judicii contumacialis, jam conſultum erat cum dicta proviſionali deputatione, adinſtar ejus, quæ habetur apud Othobonum *deciſ.* 144. *in fine*, & conſequenter aliud non remanebat agendum.

De ſecundo autem puncto, an ſcilicet tutor adhuc 5
pendente adminiſtratione, ad inſtantiam contutoris, vel alterius teneatur reddere rationes adminiſtrationis jam actæ, habetur infra, *diſc. ſeq.* ibique deducta, in iſta cauſa quoque deducebantur, atque ex ibi inſinuatis petitio erat probabilis, beneque fundata.

Verum ubi intraret dicta obligatio; Dicebam (etiam cum ſenſu veritatis) ad id tutorem cogi non poſſe coram hoc Judice, ſed coram eo, qui tutelam ſibi decreverat, unde propterea in hoc aliquam admirationem dedit reſolutio Signaturæ denegans dictam remiſſionem, ex regula quod tutor reddere tenetur rationes coram eo Judice, qui tutelam ſibi decrevit.

Idque adeo Scribentes extendunt, ut quamvis eſſet cle- 6
ricus, qui tutelam a judice laico ſuſcepiſſet, adhuc coram eo rationes reddere teneatur, quaſi quod intraret diſpoſitio, vel ratio text. *in leg. ſi quis conductionis, Cod. locati*, ut quæſtio poteſtatis proprio auctori refricari non valeat, cujus textus diſpoſitionem, receptum eſt generaliter procedere in omni materia, in qua unus ab altero quid obtinuit, eumque in auctorem cognoſcat, ex plene cumulatis per Adden. *ad deciſ.* 420. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *num.* 50. & *ſeq.* Sive quod intraret diſpoſitio, vel ratio text. *in capit.* 6. & 7. *de foro competenti*, de clerico, vel Eccleſia ſubjecta domino laico ratione feudi, quod ab eo obtinetur, ut in ſua materia *ſub tit. de feudis*.

Ut

7 Ut in his terminis ſpecialibus, ac ſimilibus, in quibus clericus pecuniam, vel aliam rem a judice laico obtinet cum aliqua obligatione, plene deducunt Capyc. Latr. *conſult.* 103. *n.* 4. *cum ſeq.* & copioſiſſimus modernus collector Coriada *deciſ.* 10. *n.* 114. Quicquid enim ſit de iſto caſu, in quo ratione omnimodæ incompetentiæ probabiles cadunt difficultates decidendæ pro Tribunalium, ac locorum ſtylis, juxta ea, quæ plures caſus diſtinguendo deducta habentur *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 94. & in quo relinquitur locus veritati; Attamen ubi ceſſat iſta ratio omnimodæ incompetentiæ, potiuſque urget altera majoris competentiæ, ut infra, tunc nulla cadit ratio dubitandi,

8 Iſto enim caſu intrat altera certa concluſio, quod pro una, eademque adminiſtratione, utpote individua, non tenetur tutor, vel alter adminiſtrator coram pluribus Judicibus reſpondere, ſed ſolum coram deputante, ſeu non data deputatione cum præciſa obligatione illi reddendi rationes, (quo caſu data competentiæ habilitate, eſt abſolutus,) ad id tenetur in loco adminiſtrationis, adeout non detur privilegium, quod huic foro præjudicet, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de juriſdict. & foro compet. diſc.* 73.

9 Tum ea regula, quod rationes ſemel redditæ non ſunt amplius reddendæ, niſi in caſu erroris, quo convicto, reviſio coram eodem Judice, ſeu eodem foro facienda eſt; Tum etiam quia prorſus irrationabile eſſet, ut tutor, vel alter adminiſtrator, qui cum ſumptu, & incommodo, rationes nedum dedit, ſed cum libris, aliiſque ſcripturis, vel teſtibus eas juſtificavit, ac liberationem reportavit, teneri debeat coram aliis judicibus idem ex integro facere.

10 Ac etiam quia oriri poſſet abſurdum, cujus ratione intrat remiſſio omnium cauſarum ad unum judicem, qui ratione præventionis, vel ex aliis circumſtantiis magis competens reputetur ex pluries deductis *ſub tit. de juriſdict. & foro compet.* præſertim *diſc.* 76. *& ſeqq. &* 87. quod ſcilicet in uno eodemque puncto, plures diverſæ, vel contrariæ ſententiæ emanare poſſent, quia nempe unus judex diceret rationes eſſe bene redditas, alter vero ſecus.

11 Scribentes pro oppoſito ice inſiſtebant in eadem ſupra inſinuata concluſione, quod rationes reddi debent in loco adminiſtrationis, replendo cum conſueto improbo juriſtarum labore chartas inanibus allegationibus, fruſtra deſiderandis in hoc certo principio, de quo *d. diſc.* 73. *de juriſdict.* & conſequenter cum adminiſtratio majoris partis hæreditatis facta eſſet in Urbe, ratione locorum montium, hinc in eadem Urbe reddendæ eſſent rationes, cum hodie certum, ac receptum principium eſt, loca montium tanquam in Urbe erecta, ubi etiam deſtinata eſt fructuum ſolutio, circumſcribi loco, atque cenſeri eſſe in ipſa Urbe, ut apud Rojas *deciſ.* 66. n. 10. ubi plures aliæ recenſentur,

12 Rovit. *ſuper pragmat.* 1. *de jur. & exaction. fiſcal. n.* 66. & 80. & habetur pluries in hac locorum montium materia *ſub tit. de Regal.* Satis etiam inculcando, quod iſta loca montium majorem partem aſſis pupillaris efformarent.

13 Reſpondebam, ſcribens pro reo convento, id procedere poſſe, quando nulla per aliquem Judicem ſervatis ſervandis decreta tutela, vel adminiſtratione, illius intruſio, ſeu exercitium de facto accederet, cum tunc in quolibet adminiſtrationis loco pro bonis ibi adminiſtratis hujuſmodi intruſus ex dicta regula poſſet recte conveniri, perinde ac ſi eſſent plures, ac diſtincti adminiſtratores qui alias deputari potuerint tanquam ſuper diverſis patrimoniis, ſibique imputet adminiſtrator, cur in hoc ſe ingeſſerit, ideoque inconvenientia ſuperius ponderata allegare non poteſt, quoniam recte ſibi replicaretur, quod pro locorum, ſeu provinciarum diverſitate ita diverſi adminiſtratores deputati fuiſſent, ut infra.

Inſpectio etiam, majoris, vel minoris competentiæ, ad quem ſcilicet judicem potius pertineat tutorem deputare, ut infra, percutit pariter caſum, in quo adhuc res eſſent in fieri, ſed ubi eſt in facto eſſe, quia ſcilicet unus judex habitualiter competens jam prævenerit, omniaque perfecerit, tunc nulla ſubeſſe videtur ratio, cur tutor, qui ab uno deputatus eſt, eique ſe obligavit rationes reddere, atque cautionem coram eo præſtitit, urgeri valeat ad reddendum rationes coram alio, cum adminiſtratio, ut ſupra ſit unica & individua.

14 Quatenus vero pertinet ad articulum, in quo ſcribentes pro oppoſitoribus nimium ſe diffundebant, ad quem ſcilicet pertineat deputare tutorem pupillo habenti bona in diverſis territoriis; Quamvis ſequaces opinionis Hugonis credant quemlibet judicem dare tutorem in bonis exiſtentibus in proprio territorio, quodque datus ab uno non poſſit ſe ingerere extra juriſdictionem dantis, niſi agatur de teſtamentario, qui ex judicio teſtatoris, non autem ex poteſtate judicis hanc debeat facultatem ex relatis per Bellon. Jun. *de jur. accreſcend. cap.* 10. *q.* 5. *n.* 5. *& ſeq.*

Attamen hæc opinio magis communiter reprobata eſt, magiſque fundata, & rationabilis eſt altera Azon. quam ſequuntur Bal. Angel. Caſtr. & alii plene relati per Bellon. jun. *d. q.* 5. *n.* 20. *& ſeqq.* Ideoque ab hac opinione recedendum non eſt, non ſolum, quia magis communi Doctorum calculo eſt recepta, ſed etiam quia majorem habet convincentem, ac irrefragabilem rationem.

Tutor enim datur principaliter perſonæ, ſecundario autem, ſeu acceſſorie bonis, ideoque dandus eſt per eum cui perſona eſt ſubdita, cum ſit individua, unde propterea pupillo clerico dandum eſſe per Judicem eccleſiaſticum habetur collectum apud Sperell. *deciſ.* 1. *numer.* 3. & 4. (quidquid ſit de coactione quatenus deputetur laicus ex deductis *ibid.* & apud Rovit. *dec.* 58.) Atque ſi quæ difficultas cadit, eſt inter duos æque competentes perſonæ, puta quia unus ſit ratione originis, & alter ratione domicilii ex deductis per Bellon. jun. *d. quæſt.* 5. Situatio etenim bonorum operari poteſt competentiam circa actiones reales, vel rei perſecutorias, aut alias, juxta deducta *ſub tit. de juriſdict. diſc.* 75. numquam vero ſubjectionem perſonæ non originariæ, nec domiciliariæ.

Sed ad ſummum datur judici loci, in quo ſita ſunt bona, facultas deputandi particularem curatorem, vel adminiſtratorem compatibiliter, cum tutore a proprio judice pupilli, deputato ex deductis per Bellon. *dicta q.* 5. *num.* 32. *& ſeqq.* ac etiam inquirere poteſt, an adſit cautio ſufficiens, ut infra.

Et propterea cum tam defunctus, quam pupilli eſſent Regnicolæ, origine, domicilio, & feudo, ibique obiiſſet pater, ac eſſet (ut dicitur) caput hæreditatis, juxta ea quæ habentur *dicto tit. de juriſdict. diſc.* 87. in abſolutum remanebat, quod ille judex, qui deputaverat, eſſet vere competens.

Ita etiam comprobante praxi, vel obſervantia, ut præſertim cernimus in Urbe in Magnatibus poſſidentibus bona, & feuda in pluribus ditionibus, ac frequentius in Civitatibus Januæ, & Florentiæ, & ſimilibus induſtrium nationum, habentium multa bona in omnibus fere mundi partibus, quod nempe, licet major pars aſſis extra propriam ditionem conſiſtat, adeout ob illius regionis anguſtiam, quod modicum ſit id, quod ibi poſſidetur comparative ad alia, quæ in aliis Principatibus poſſidentur, attamen ſi is moritur in patria, ibique eſt pupillus, ibi deputatur tutor, qui, ut dictum eſt, principaliter datur perſonæ, atque ab eodem tanquam repræſentante perſonam domini, qui ratione ætatis per ſeipſum ejus bona adminiſtrare non poteſt, deputantur in aliis locis, & regionibus nudi adminiſtratores bonorum, non autem tutores. 15

Et quamvis, ubi agitur de feudatariis, ad regimen, & adminiſtrationem feudorum, quæ ſunt in uno Principatu, non admittatur tutor, vel curator, qui a diverſis Principatus judicibus ſit deputatus, quamvis ille ratione originis, vel domicilii pupilli, vel ex aliis circumſtantiis eſſet magis competens in dicta deputatione, juxta caſum, de quo agitur *ſub tit. de feud. diſc.* 18. cum ſimilibus; Attamen id provenit, quia tunc ceſſat dicta ratio individuitatis perſonæ pupilli, quæ in patrimonio allodiali intrat, dum paganus de jure duplex, vel multiplex patrimonium non habet, ſed intrat e converſo ratio multiplicitatis perſonarum formalium in una perſona materiali pro reſpectivam diverſitate, quod ſcilicet, quot ſunt dominia, vel reſpective feuda, tot ſunt diverſæ perſonæ omnino diſtinctæ, unde propterea datur pluralitas patrimoniorum, ac etiam illa plurium hæredum inſolidum ex iis, quæ habentur *eod. tit. de juriſd. & foro competenti, diſc.* 90. ac etiam pluries *ſub tit. de feudis*, occaſione concurſus hæredis feudalis, cum pagano ad debita, ut præſertim *d. tit. de feudis, diſc.* 21 *& ſeqq.* & ſic intrat ſubjectio etiam perſonæ, ſed ubi iſta ratio ceſſat, tunc præmiſſa in puncto juris de plano procedere videntur, niſi intret illa patrimoniorum multiplicitas, quæ ratione diverſorum ſtatutorum conſideratur *ſub tit. de ſucceſſ. ab inteſtat.* 16

Hinc dicebam reſultare deciſionem tertii puncti ſuper culpa, quæ tutori imputabatur, quod inventarium non confeciſſet, neque cautionem præſtitiſſet, & quibus ex 17 defectibus contra eum reſultat ſiniſtra ſuſpicio, ob quam removeri meretur, ex iis, quæ cæteris relatis habentur

decu-

deducta apud Otthob. *d. deciſ.* 144. ubi concordantes, quoniam, cum utrumque jam adimpletum eſſet coram judice competenti, qui tutelam decreverat, hinc proinde in nibilo defeciſſe videbatur, unde propterea ſuſpectus efficeretur.

Licèt enim (ut plures Prælati Signaturæ advertebant) non ex eo quod tutor a judice diverſi Principatus, vel ditionis etiam cum majori competentia ſit deputatus, prohi-
18 bendus videatur alter judex, ſub cujus ditione ſunt bona pupilli, ex officio inquirere, an eidem pupillo bene conſultum ſit cum idoneis cautionibus, & an inventarium, (reſpectu bonorum in ejus ditione exiſtentium) bene, ac fideliter confectum ſit; cum alias dari poſſet caſus, quod judex loci originis, vel domicilii, qui tutelam decrevit, habendo ſolum rationem, ac notitiam de bonis in ejus ditione exiſtentibus, minus idonea cautione contentus eſſe potuerit; Sive quod ibi non integrum, ac minus fidele inventarium confectum ſit, idque coram judice non informato convinci non valeat.

Attamen dicebam, id recte procedere, ad effectum ut
19 idem tutor docere teneatur de idoneitate jam præſtitæ cautionis, ac integritate jam confecti inventarii, quodque alias locus eſſe poſſet proviſionali compatibili, cum jure habituali tutoris, Quinimo deputationi curatoria, ut ſupra; Non autem quod eainde dici poſſet culpoſus, ob cautionem coram iſto diverſo judice non præſtitam, ſive ob inventarium coram eo non confectum.

Demum, quoad ultimum punctum objectæ incapacitatis ratione clericatus, difficultas ceſſabat ea ſolo facto, in
20 quo docebatur, quod Hyacinthus quamvis alias prima tonſura initiatus, poſtmodum uxorem duxerat, atque, habitu & tonſura clericali dimiſſis, vivebat in ſtatu mere laicali; Ac ulterius dicebam, quod de hoc pertinebat cognoſcere ad eumdem Judicem, qui deputaverat, cum ad eum, qui inſtituit, deſtituere pertineat ex regula text. *in leg. ubi ceptum de judic.* Cum enim tutela, quia datur perſonæ, ſit quid individuum, non videtur quomodo poſſit ſimul ſtare, ut idem ſit tutor & non tutor.

Verum ubi etiam eſſet clericus, adhuc deducebam in idem eadem, quæ habentur deducta *d. diſc.* 18. *de feudis*,
21 quod ſcilicet quamvis per text. *in §. Deo amabiles, auth. de Sanctiſſimis Epiſcopis, leg. generaliter, & auth. ſed hodie, Cod. de Epiſcopis & Cler.* ac etiam per canones in decreto regiſtratos *in cap. Cyprianos* 21. *quæſt.* 3. *& cap. fin.* 86. *diſtinct. cum concord.* quos deducunt Scribentes plene collecti per Car. de Graff. *de effect. cleric. effect.* 18. & per Bellet. *diſquiſ. Clerical. tit. de diſcipl. clerical.* §. 32. regula ſit, quod clerici tutelam teſtamentariam, vel dativam exercere non poſſint, niſi agatur de miſerabilibus perſonis, bene tamen legitimam conjunctorum, unde propterea ſtylus eſt obtinendi Apoſtolicam licentiam, ut *deciſ.* 116. *n.* 16. *part.* 4. *recent. tom.* 2. Attamen id recte procedit ad effectum, ut ad hoc munus alias regulariter neceſſarium, cogi non valeant, quodque clericatus ſit juſta cauſa excuſationis, non autem, ut eos volentes inhabilitet, ex deduct. *d. diſc.* 18. *de feudis*.

Tunc etenim videtur quod ipſos etiam volentes Epiſcopus, vel alter Superior prohibere poſſet, quando (juxta regionum mores) ageretur de illa mercenaria tutela, vel cu-
22 ra, quæ ad induſtriam & negotium potius exerceretur, ita & taliter, quod ſcandalum parere poſſet; Sive, quod tutela clericum cogeret ad ſe immiſcendum negotiis ſæcularibus, ſeu negligendum curam, vel cultum Eccleſiæ ſibi commiſſæ; Non autem, quod coram alio Judice per privatum oppoſitorem de hac inhabilitate objici valeat, quodque probus clericus volens, (dictis inconvenientibus ceſſantibus,) prohibendus veniat exercere hoc laudabile charitatis opus, atque velit non eludere fidem, quam de ipſo teſtator habuerit, quia ſciat ejus probitatem in adeo periculoſa materia, ob adeo magnam penuriam eorum, qui hoc munus fideliter & ex motivo charitatis erga pupillos, & orphanos exerceant adeout viros eccleſiaſticos, & pios hodie potius expediret cogere.

S U M M A R I U M.

1 *De clerico ſuſcipiente tutelam a manu Judicis laici.*
2 *Quis dicatur Judex competens ubi bona ſint ſparſa in diverſis locis.*
3 *De tutore non conficiente inventarium.*
4 *Clericus an poſſit eſſe tutor.*

ANNOT. AD DISC. III.

AN, & quando clericus ſuſcipiens tutelam, vel aliam administrationem a manu judicis laici, coram iſto conveniatur, videnda ſunt ea quæ late habentur deducta *ſub tit. de juriſd. diſc.* 94. 1

Et ubi bona ſunt in pluribus territoriis, quis dicatur Judex competens, habetur *diſc.* 87. *& 90. eod. tit. de Juriſd. & diſc.* 25. *de Regular.* ubi concordantes. 2

De tutore non conficiente inventarium *ſub tit. de Herede, diſc.* 11. Et quando clericus prohibeatur eſſe tutor *vide notata ad diſc.* 18. *de feud. & ſub tit. de Cred. diſc.* 119. 3 4

IMOLEN. TUTELÆ, PRO LUCIA SASSATELLA, CUM INNOCENTIO DE CODRUNGHIS.

Caſus diſputatus per Rotam ut infra.

An, & quando lis actualis, vel habitualis, ſufficientem inducat ſuſpicionem pro remotione tutoris.

De cautione per tutorem præſtanda, quando dicatur idonea, eaque præſtita denuo alia dari debeat, necne.

An, & quando durante adhuc tutela, poſſit tutor cogi ad reddendum rationes adminiſtrationis: Et aliqua de educatione pupillorum, penes quem facienda ſit.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *Tutor litem habens cum pupillo removetur.*
4 *Declaratur qualis lis eſſe debeat.*
5 *Idem ſi tutor ſit debitor pupilli, quod declaratur.*
6 *Quando dicatur lis magna, vel parva.*
7 *De circumſtantiis, ob quas lis non attenditur.*
8 *De eodem.*
9 *Abſentia tutoris, quando ſit juſta cauſa remotionis.*
10 *An cautione ſemel præſtita, denuo præſtanda ſit ſi prima deficiat, diſtinguitur.*
11 *Quomodo dignoſcatur, an cautio ſit idonea.*
12 *Quando non ſit multum inquirendum de cautionis idoneitate.*
13 *De cautela, ut judex taxet certam ſummam tutori pro alimentis, & expenſis.*
14 *Quando libris, vel notulis tutoris deferatur, necne circa expenſas.*
15 *De Statuto mandante rationes ſingulis annis reddi, & quos caſus non capiat.*
16 *Quod ſit Statutum rationabile.*
17 *Quod capiat caſus, licet de eis expreſſe non loquatur.*
18 *Super principiis certis laudabile non eſt auctoritates allegare.*
19 *Rationes tutelares ſemel ſunt reddendæ finita tutela.*
20 *Tutores inter ſe dividentes tutelam, tenentur inſolidum, & quando ſecus.*
21 *Ideoque contutor exigit ab alio rationes ſingulis annis.*
22 *Laudatur, ut idem judex faciat ex officio.*
23 *De materia educationis penes matrem, vel tutorem,*
24 *De eodem, & quomodo id regulari debeat.*

D I S C. IV.

AB inteſtato defuncto Coſimo de Codrunghis, ſuperſtitibus pluribus filiabus in pupillari ætate, iſtarum legitima tutela, ad limites juris communis, Luciæ matri decreta fuit; Quia vero Statutum Imolenſe diſponit, ut mulieri, legitimam, vel dativam tutelam ſuſcipienti, alter proximior ex latere paterno adjungi debeat, Hinc proinde, contutor deputatus fuit Innocentius patruus, Cumque hic pro communi viveret cum dicto Coſimo fratre, deventum eſt ad diviſionem, qua ſequuta, (ex prudenti conſilio) præfata Lucia principalis tutrix portionem bonorum ſtabilium locavit eidem Innocentio, cui etiam tradidit cuſtodienda quamplura mobilia pretioſa, aliquibus pro quotidiano neceſſario pupillarum uſu retentis, aliiſque venditis, bene inveſtito pretio; Ad aliquod vero tempus inter hos tutores controverſiæ exortæ fuerunt, 1

runt, præſertim (ut ſæpe contingit,) ſuper pupillarum pubertati approximantium educatione, ad effectum regulandi pro libito earum matrimonium, dictus patruus obtinuit ex reſcripto Pontificio, puellas prædictas, invita matre, in Monaſterio collocari; Quare commiſſa ex ejuſdem Pontificis reſcripto cauſa in Rota, ac datis dubiis hinc inde, ex parte ſcilicet Luciæ, ſuper dicti Innocentii remotione a tutela, ob lites, quas habebat, vel excitare jactabat contra pupillas ex variis cauſis, præſertim cujuſdam teſtamenti, quod prætendebatur a dicto Coſmo factum, ac etiam ſuper ejus reintegratione in educatione filiarum; E converſo prætendente Innocentio dictam Luciam teneri reddere rationes adminiſtrationis uſque tunc geſtæ, novamque præſtare cautionem, ex eo quod jam præſtita prætenderetur minus idonea; Omnibus dictis dubiis propoſitis *eadem diſc. 27. No-*
2 *vembris* 1669. ſuſpenſo puncto educationis, (ſuper quo nihil reſolutum fuit, ſtante brevi Pontificio, donec idem Pontifex conſuleretur) reſolutum fuit remotioni dicti Innocentii locum non eſſe, minuſque e converſo Luciam teneri ad alterius cautionis præſtationem; Bene tamen utrumque teneri ad reddendum rationes, atque in hoc ſtatu cauſa pendet.

Quatuor igitur fuerunt hujus diſputationis puncti; Primo ſcilicet, an lis, vel prætenſio tutoris cum pupillis
3 eſſet cauſa ſufficiens remotionis, Secundo, an dicta tutrix aliam cautionem præſtare teneretur; Tertio, an eadem tutela adhuc durante, rationes reddi deberent; Et quarto circa pupillarum educationem.

Quatenus pertinet ad primum; Dicebam ſcribens pro Lucia, claram eſſe regulam, ut tutor, qui litem habeat cum pupillo, quamvis jam datus removeri poſſit, juxta textus *litterales in l. ſi pupillum, & leg. ſeq. ff. de excuſat. tut. l. idem, §. cum autem, ff. de teſtam. tutela, leg. ſi ut allegas, C. de excuſat. tut. §. item propter litem, Inſtit. eodem, & communiter DD. relata* per Handed. *conſ.* 32. *n.* 10. & 11. *l.* 2. Gutierez. *de tutelis, part.* 1. *cap.* 21. *n.* 7. & *ſeq.* Rota *deciſ.* 668. *num.* 1. *part.* 1. *recent.* & paſſim, cum deſiderare non oporteat DD. auctoritates, ubi habemus jura litteralia.

Admiſſa fuit regula, ſed admiſſa etiam fuit limitatio, quæ per Scribentes in contrarium deducebatur, ut ſcilicet
4 id procedat, ubi agatur de lite gravi ſuper univerſa ſubſtantia, vel ejus majori parte, ſecus autem ubi eſſet modica, qualis dicebatur illa, quæ actu pendebat, dum altera reſultans a teſtamento erat potius habitualis, quam actualis, neque continebat præjudicium de præſenti ad text. *in leg. propter litem, ff. de excuſat. tutor.* cum concordantibus apud Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 20. *num.* 14. Galganett. *eod. tract. l.* 1. *cap.* 7. *num.* 17. *cum aliis in deciſione*: Potiſſime ubi res non ſit integra, ſed agatur de removendo tutorem jam deputatum, cum longa differentia ſit inter caſum, in quo agatur de impediendo ne admittatur, & caſum, in quo agatur de remotione jam admiſſi.

Cumque ex hac parte diceretur dictæ remotioni locum eſſe, non ſolum ex dicta cauſa litis, ſed etiam, quia tutor eſſet debitor pupilli ad text. *in §. hæc omnia, & §. quod*
5 *ſi quis, auth. ut qui obligationem habent. &c.* Reſpondetur in deciſione, id procedere in debito, vel credito præexiſtente de tempore ſuſceptæ tutelæ, & ex alia cauſa, ſecus autem ex iſtius adminiſtratione, quoniam tunc non poteſt quis dici debitor, vel creditor, niſi prius redditis ac diſpunctis rationibus, dum prius incertum eſt, an debitor, vel creditor ſit exiſtitus atque in hac parte reſponſio eſt ſolida, adeout iſtud motivum ab aliis deductum, a me ab initio negligeretur, inſiſtendo ſolum ſuper altero litis; Circa quod, cum tam regula, quam li-
6 mitatio reſpective eſſent veræ, hinc propterea quæſtio erat facti, & applicationis, an ſcilicet lis dicatur talis, quæ ſufficientem ſuſpicionem induceret, quod remiſſum eſt judicis arbitrio, ideoque non de facili dari poteſt judicium, an judex gravaverit, necne, cum in arbitrariis, utpote certam, ac determinatam regulam non habentibus judex de injuſtitia redargui regulariter non poſſit.

Potiſſime vero in hac facti ſpecie ex duplici circumſtantia; Primo ſcilicet, quod (ut dictum eſt) non agebatur de excludendo a tutela ſuſcipienda, ſed de removendo a ſuſcepta, quo caſu magis circumſpecte procedendum eſt, atque
7 gravior deſideranda venit ſuſpicio, dum etiam apud Juriſtas receptum eſt dicterium, ſeu axioma, quod *turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes*, ut apud Alex. *conſ.* 213. *lib.* 6. *n.* 7. Surd. *conſ.* 64. *n.* 7. atque alibi pluries advertitur.

Et ſecundo, quia major difficultas caderet, quando ageretur de tutore unico, cui pupilli defenſio commiſſa ſit, vel ubi etiam eſſent plures, attamen ipſe, qui litem habet, adminiſtrationem haberet, Alii vero eſſent potius honora- 8
rii, adeout intraret ratio, cui dicta concluſio innixa eſt, ob pupilli ſupplantationem, ita de facili contingibilem; Secus autem e converſo, ut in præſenti, quod principalis adminiſtratio reſidebat potius penes matrem, ipſe autem patruus tanquam adjunctus ad ſatisfaciendum Statuto potius quodammodo honorarius videbatur.

Eademque reſponſione recte tolli mihi videbatur alterum objectum, quod (me non laudante) deducebatur ab aliis 9
ex hac parte ſcribentibus, ut ſcilicet iſte tutor non ſemper reſideret in loco domicilii pupillarum, ſed ſolitus eſſet quandoque abeſſe, quoniam iſta dicitur ſufficiens cauſa remotionis, quando abſentia eſt continua, vel diuturna, ita & taliter, quod verificetur ratio ponderata per Text. *in l. ſi abſens, ff. ubi pupillus educari debeat*, cum concordantibus *dec.* 668. *n.* 1. *p.* 1. *rec.* ſecus autem concurrente dicta duplici circumſtantia, quod ſcilicet abſentia non eſſet continua, & diuturna, quodque pupillis conſultum remaneret, dum principalis adminiſtratio huic tutori non incumbebat.

Alter autem punctus novæ cautionis, quæ e converſo per contutorem a matre petebatur, ex eo quod jam præſtita minus idonea eſſet, pariter facti potius erat, quam juris, 10
cujus nulla diſputatio cadebat; Certa etenim eſt regula, quam ego, & cæteri pro hac parte Scribentes deducebamus, ut cautio ſemel præſtita, non ſit amplius præſtanda, nec renovanda, ut apud proxime allegandos, Et e converſo certa eſt limitatio, ubi detegatur jam præſtitam eſſe ab initio minus idoneam, vel deinde effectam eſſe talem; Licet enim non modica ſit quæſtio inter Scribentes, an ille qui fidejuſſorem præſtitit, iſto naturaliter, vel civiliter defecto, alterum ſubrogare teneatur, atque plerique teneant pro regula negativam, attamen id procedit in caſu, quo agatur de fidejuſſore conventionali, cum tunc ſufficiat obligationi ſemel ſatisfeciſſe, ſecus autem ubi agitur de cautione prætoria, ſeu legali demandata ad certum effectum habentem tractum ſucceſſivum, quoniam tunc ſuperest, quæ præſtita eſt, non obtineatur finis, vel effectus, ob quem lex eam exigit, utique alia ſuppleri debet, ut ita diſtinguendo cæteris relatis, Surd. *deciſ.* 18. *num.* 13. Cenc. *de cenſ. quæſt.* 52. *n.* 26. de Marin. *reſ.* 133. *num.* 16. *lib.* 1. Franch. *dec.* 480. *n.* 4. & 5. ubi Adden. & communiter.

An autem, & quando cautio dicatur idonea, necne, certam non habet juris regulam, cum pendeat ex facto, inſpecta qualitate adminiſtrationis, tam circa patrimonii quan- 11
titatem in univerſum, quam circa bonorum naturam, ſeu qualitatem, an ſcilicet agatur de mercibus, & mobilibus diſſipationi ſubjectis, vel de ſtabilibus, quorum reſpectu, vel nulla requiritur cautio vel ſufficit talis qualis ad ſatisfaciendum legis formalitati, juxta diſtinctionem, quam habemus in cautione præſtanda per hæredem gravatum, ſeu poſſeſſorem fideicommiſſi in ſua materia *ſub titul. de fideic.* Vel, & frequentius in cautione de jure præſtanda per uſufructuarium, ex deductis pariter in ſua materia *ſub tit. de ſerv. ad materiam uſusfructus*, & in aliis, ideoque totum remiſſum eſt prudenti Judicis arbitrio pro ſingulorum caſuum qualitate, & circumſtantiis regulando.

Applicando autem ad rem; Ultra motivum idoneitatis cautionis jam præſtitæ in facto juſtificatæ, cum quo ſimpli- 12
citer in deciſione proceditur, plures circumſtantiæ concurrebant, ex quibus id non erat ſubtiliter inquirendum, ſed qualis qualis cautio ſufficere videbatur, dum reſpectu mobilium, partim vendita erant, pretiumque inveſtitum, partium vero ex pretioſis repoſitum penes eumdem oppoſitorem, adeout penes tutricem remaneret ſolum uſualia non magni momenti, & quæ diſſipationi ex communi uſu ſubjecta non ſunt, ſed ſolum uſuali conſumptioni, quoad ſtabilia in ſorte, nulla exigitur cautio, ut locis ſupra citatis advertitur; Quo vero ad fructus, neque fraus, vel alteratio adeſſe poterat, dum eadem bona pro certa annua penſione locata erant eidem patruo & contutori, qui habebat in manibus penſionem ſingulis annis ſolvendam, ideoque excepta ſumma neceſſaria pro alimentis pupillarum, aliiſque quotidianis uſibus reliquum in ejus facultate erat non ſolvere, ſed curare ut inveſtiretur juxta illud temperamentum, de quo in uſufructu rerum, quæ conſumuntur, habetur *ſub d. tit. de ſerv.* Ac etiam quia cum ſingulis annis tam de jure ut infra, quam ex particulari Statuto, rationum, ſi non formalis redditio, ſaltem reviſio facienda ſit, ut infra, ita de facili conjici poterat, an & quid in manibus tutoris remaneret, ob quod oporteat de idonea cautione ſollicitudinem habere, necne.

Iſtius

Iſtius vero cauſæ, pluriumque aliarum conſimilium tutelarium adminiſtrationum occaſione, dicere conſuevi, ac
13 ſæpiſſime conſului, optimum eſſe ſtylum, ad tollenda majora incommoda tutorum, atque occaſiones litium, inter eos, ac pupillos factos majores, omnemque removendam ſuſpicionem, ut Judex certam præſcriberet taxam menſtruam, vel annuam pro pupillorum congruo victu, veſtitu, & famulatu, pro loci, perſonarum, & patrimonii qualitate, cum alias controverſiæ oriri ſoleant, an liber tutelaris circa expenſas eſſet bene tentus, necne, & an illi cre-
14 dendum ſit, vel oporteat expenſas aliunde juſtificare, ex iis, quæ habentur apud Gen. *de ſcript. priv. l. 4. tit. de lib. tutor.* Galt. *prax. tut. p. 2. rub.* 3. Burat. & Add. *dec.* 465. *dec.* 111. *& dec.* 177. *p.* 7. *rec. dec.* 126. 359. *&* 410. *par.* 9. *rec. & ſæpius*, ita enim omnes hujuſmodi quæſtiones ceſſant.

Quo vero ad tertium punctum rationum hinc inde reddendarum, illæ duas habebat partes, Unam inſpecto hujus Civitatis Statuto, Et alteram in terminis juris communis; Quoad primam, cum Statutum eſſet litterale, hinc proinde, quando ageretur de unico tutore teſtamentario, vel da-
15 tivo, de plano intraret regula Textus *in leg. ille, aut ille, ff. de legat.* 3. quod in claris, & expreſſis non intrant quæſtiones, & argumenta; Verum dicebatur hincinde (præſertim ex hac parte,) quod caſus controverſus eſſet mixtus, ideoque juxta vulgatum, & quotidianum axioma in materia Statutaria, remaneret extra Statutum ſub diſpoſitione juris communis, Tum quia non agebatur de unico tutore, ſed de duobus; Tum etiam quia, non de teſtamentario, de quo Statutum loquitur, ſed de legitimo, ac etiam quia agebatur de matre, de qua non loquitur in hac materia privilegiata ob majorem fiduciam, quam lex ipſa habet, ex deductis *diſc. præced.* ita ſuper ſingulis hujuſmodi motivis, juxta noſtras conſuetas ineptias, regularum, ac allegationum cumulos faciendo,

Juſte autem, ac fundate, mihi, quamvis in contrarium Scribenti viſum eſt, dictam ſtatutariam diſpoſitionem indefinite admiſſam eſſe, Tum quia rationabilis beneque regulata eſt, ideoque in pluribus locis hæc ſtatuta vigent, ex relatis per Carpan. *ad Stat. Mediol. l.* 1. *cap.* 318. *num.* 8.
16 Mont. *de tutel. cap.* 38. *n.* 139. *cum aliis in deciſione*; Tum etiam quia ſi loquitur de tutore teſtamentario, multo magis, non in ratione extenſiva, ſed intenſiva, ſeu comprehenſiva, locum habere debet in legitimo, cum abſolutum
17 ſit in jure, magis privilegiatum eſſe teſtamentarium, cujus fides a teſtatore probata eſt, quam legitimum.

Et quoad matrem, cum Statutum loquatur de mulieribus, ita de illa, & alia loqui dicitur, dum, iſtis excep-
18 tis, aliæ mulieres ad hujuſmodi munus exercendum inhabilitatæ ſunt, juxta notoria Inſtitutionum principia, ſuper quibus nunquam placuit, nimiumque indecorum ſemper viſum eſt ut in Rotæ, aliorumque magnorum Tribunalium deciſionibus, leges, & auctoritates allegentur; Quinimo, quod neque per Advocatos, id fiat in conſultis, vel informationibus, cum ſint principia, ſuper quibus, congruie quidem, ut tyrones in ſcholis, & academiis legum notitiam oſtendant, ac memoriam exerceant, ſed in foro, atque apud verſatos præſupponenda ſunt.

Attentis vero terminis generalibus juris communis; Quamvis ego ſcribens pro matre actualem adminiſtrationem habente, nimium inſiſterem in regula, quod cum unica ſit adminiſtratio, unica etiam debeat eſſe rationum
19 redditio facienda pupillo facto majori, vel ejus morientis hæredi poſt finitam adminiſtrationem; cum de iſto caſu loquantur omnia jura ad id obligantia collecta per Dunoz. *de ratioc. cap.* 3. *&* 6. ac omnes de hac pupillari, vel alia adminiſtratione agentes, atque admittitur in hujus cauſæ deciſione.

Adhuc tamen in hac facti ſpecie (ubi etiam dictum jus municipale non aſſiſteret reflectendo ad veritatem) id probabile videbatur ex facti circumſtantiis, dum erant duo tutores, quorum alter totam, vel majorem adminiſtrationem actualem habebat, nempe mater; Alter vero, tanquam adjunctus ad ſatisfaciendum Statuto, remanebat pene honorarius, ac habitualis; Sed quoniam hæc diviſio, ubi facta
20 non eſt a teſtatore, vel a judice, ſed inter ipſos tutores, non præjudicat pupillo, qui actionem habet inſolidum contra omnes abſque neceſſitate ordinis, vel ſubſidii, cum id procedat, quando agitur de d. diviſione facta a teſtatore, vel judice ad Text. *in l.* 1. *Cod. de divid. tutela*, cum concord. apud Gutier. *hoc tract. part.* 1. *cap.* 15. *n.* 1. Surd. *conſ.* 107. *n.* 11. Rota apud Celſ. *deciſ.* 188. *n.* 10. *dec.* 69. *part.* 11. *recent. n.* 9. *& in aliis, ut diſc. ſeqq.*

Hinc proinde, tutori non adminiſtranti recte jus competit petendi a contutore adminiſtrante, de cujus facto ipſe tenetur ſingulis annis redditionem rationum, non quidem ſolemnem, & formalem, ſed per quandam ſpeciem ſum- 21
mariæ reviſionis, ut ita dignoſci valeat, quomodo ſe gerat, & quid agatur, vel agendum ſit pro reliquatu, pro ejus intereſſe, ac indemnitate, juxta Text. *in leg. ſi plures, ff. de adminiſtrat. tutor.* cum concordan. apud Magon. *dec. Florent.* 74. *n.* 3. Sola *ad conſuet. Sabaudiæ, tit. de minor. ac rationibus diſtrahendis, gloſſ.* 5. *n.* 1. Munoz. *de ratiocin. cap.* 6. *n.* 70. *cum ſeqq.*

Quinimo ex eadem ratione, non improbabile, ſed potius commendabile videretur, ut Judex ex officio, fortius vero inſtantibus pupilli conjunctis, non per viam finalis, ac for- 22
malis redditionis rationum, ſed per viam dictæ ſummariæ, talis qualis reviſionis, ubi præſertim agitur de magna adminiſtratione, in qua pupillus cum longi temporis tractu notabiliter damnificari poteſt, ſingulis annis, vel temporibus diligentiam hanc adhibeat, vel aliis committat.

Demum quoad educationem, de qua in deciſionibus non agitur, (neque in puncto juris agendum erat, donec de medio tolleretur Apoſtolica proviſio,) Dicebam ſcribens pro matre, regulam ſibi aſſiſtere, ob duplicem qualitatem ſibi aſſiſtentem, matris ſcilicet, ac tutricis, quo caſu ceſſant omnes dictæ quæſtiones deſuper cadere ſolitæ inter tutorem & matrem; Et nihilominus etiam iſto caſu, lex matri aſſiſtere videtur, adeout quandoque, ſpreto præcepto, 23
ſeu diſpoſitione ipſiuſmet teſtatoris demandantis educationem tutoribus, vel aliis, ipſi matri demandata ſit, ut patet præſertim *ex dec.* 84. apud Cavall. *repetit. dec.* 12. *part.* 8. *recens.* apud Merlin. *deciſ.* 812. *deciſ.* 589. *&* 604. *part.* 5. *recent. deciſ.* 95. 208. *&* 255. *p.* 6. *& in aliis*, Rovit. *dec.* 7. *&* 87. de Marin. *reſol.* 95. *lib.* 1. ubi Roder. in add. Valer. *de tranſact. tit.* 3. *q.* 1. *ex n.* 16. *apud quos concordantes.*

Eſt bene verum, quod iſta pariter eſt quæſtio puri facti potius, quam juris, ex facti qualitate, & circumſtantiis, prudenti arbitrio decidenda; Ideoque leguleica ineptia eſt, deciſiones in uno caſu editas, alteri tanquam pro regula generali applicare, cum pro diverſis facti circumſtantiis, ac perſonarum, locorum, & temporum qualitate, quandoque expediat educationem matri decernere, quandoque denega- 24
re, & concedere tutori, vel alteri conjuncto, a quo pupilli beneficium ſperare poſſint, ideoque expediat eorum benevolentiam captare, juxta ponderationes, de quibus apud Marc. Medic. *d. dec.* Se ● .61. *& ſeq.* & quandoque penes aliam honeſtam matronam, cujus loco ea frequentiori uſu ſuccedunt Monaſteria Monialium, ut advertitur *ſub tit. de matr.* occaſione ſequeſtrationis mulieris, pendente lite ſuper ſeparatione thori, Multoties vero Monaſteria ob publicitatem, ſeu perſonarum pluralitatem, in puellis minus congrua reputantur, magiſque congrua eſt honeſtæ ac prudentis matronæ domus, prudenti arbitrio.

ANNOT. AD DISC. IV.

DE materia educationis pupilli penes quem facienda ſit, habetur in ſupplemento *hoc eod. tit. diſc.* 21. ubi an potius patruo quam matri ſit decernenda.

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM, PRO CAPITULO S. MARIÆ MAJORIS, CUM PROMOTORE FISCALI VISITATIONIS, ET ALIIS.

Caſus diſputatus in S. Congregatione Viſitationis.

An tutor honorarius, vel alter adminiſtrator, habens ſolum ſuperintendentiam, ſine adminiſtratione actuali, quæ penes alterum exiſtit, teneatur ad redditionem rationum, vel de actualis adminiſtratoris culpis, & negligentiis: Et quomodo.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Eccleſia regulanda eſt jure pupilli contra adminiſtratores cenſendos jure tutorum.*
3 *De tribus ſpeciebus tutorum, & ubi ſunt de prima ſpecie, quia omnes ſimpliciter deputantur directe, tenentur in ſolidum, quamvis aliqui adminiſtraverint, & alii non.*

4 *Idem de ſociis, remiſſive.*
5 *De tutoribus honorariis, quod non tenentur niſi in ſubſidium.*
6 *Tutela eſt individua, & penes omnes in ſolidum.*
7 *De tutoribus notitiæ, vel conſilii cauſa ad quid teneantur,*
8 *De quarta ſpecie tutorum favoris, ac protectionis, & ſuperintendentiæ cauſa, & ad quid teneantur,*
9 *De qua ſpecie in iſto caſu agatur,*

D I S C. V.

CUM ex Cardinalis de Toleto diſpoſitione, Apoſtolica auctoritate, aliquæ Cappellaniæ in Baſilica S. Mariæ Majoris erectæ eſſent, bonorum autem Cardinalis prædicti venditio, ac pretii inveſtimentum cum multiplico,
1 & alia ad hunc effectum demandata, commiſſa eſſent quibuſdam adminiſtratoribus, ſubordinatis tamen ejuſdem Baſilicæ Capitulo, cui ſuperintendentia commiſſa fuit; Hinc occaſione viſitationis Apoſtolicæ hujus Eccleſiæ, ejuſdem viſitationis promotor fiſcalis, ſuper hujuſmodi adminiſtratione plures excitavit difficultates contra Capitulum, & præſertim, quod dictæ adminiſtrationis rationes reddere teneretur, aut reliquatum reſtituere, etiam pro dictorum ſubordinatorum adminiſtratorum facto, & culpa, vel negligentia.

Scribens ego pro Capitulo dicebam, quod ubi etiam procedendum eſſet cum aſſumpto, cum quo dictus procurator fiſcalis, ac adhærentes procedebant, ut ſcilicet Eccleſia regulanda ſit jure pupilli, & conſequenter, quod illi, quibus incumbit adminiſtratio, cenſendi veniant jure tutorum, ea iis, quæ occaſione tacitæ hypothecæ habentur
2 in Anconitana ſub *tit. de cred. diſc. 39. & in aliis*; Adhuc tamen in hac facti ſpecie ad nullam redditionem rationum, vel aliud, Capitulum teneretur, niſi conſtaret de adeo ejus gravi culpa, quæ dolum redoleret.

Ut enim cæteris relatis habetur apud Capyc. Latr. *conſ. 58.* 58. ubi referuntur Guttier. *de tutel.* Dunoz. *de ratioc.* Surd, & cæteri, plures tutorum ſpecies diſtinguuntur; Primo ſcilicet eorum, qui ſimpliciter a teſtatore, vel a
3 Judice deputantur ad tutelam adminiſtrandam, ipſique, munere acceptato, inter ſe, adminiſtrationem dividunt, ſive uni tantum committunt, & tunc, quidquid ſit inter eos, ut qui adminiſtravit, aliis rationes reddere debeat, eoſque indemnes relevare; Quatenus pertinet ad pupillum, ipſe contra omnes, puram, ac directam habet actionem in ſolidum, eo quia tutela eſt individua, atque teſtator, ſeu Judex, omnium fidem ſequutus eſt, unde propterea non intrat ordo ſubſidii, vel neceſſitas excuſſionis, ex deductis *diſc. præced.*

Quod habemus etiam in ſociis, quod ſi ex conventione inter eos unus negotium ſociale adminiſtret, ipſe tenetur aliis rationes reddere, eoſque relevare a moleſtiis, quas illi recipient ratione reliquatur per ipſum debiti, ſed quoad credentes ſocietati, atque cum negotio ſociali contrahentes, ejuſque fidem ſequentes, non intrat hæc
4 diſtinctio ſed omnes tenentur in ſolidum; Quinimo illi, qui ex occulta, ſeu non bene publicata conventione, a ſocietate diſceſſiſſent, ut adveruitur in d. ſua materia *ſub tit. de credito*, præſertim *diſc. 75.*

Altera tutorum ſpecies eſt eorum, qui honorarii in jure dicuntur, quod ſcilicet teſtator, vel Judex, plures deputando, uni, vel aliquibus tantum actualem adminiſtrationem decreverit, aliis vero habitualem, qui tamen adhuc ſunt veri tutores, adeout debitores, data bona fide, aliiſ-
5 que requiſitis eis bene ſolvant; Et tunc intrat dictus ordo ſubſidii, quod ſcilicet, prius pro redditione rationum, ac reſtitutione reliquatus, teneatur ille, qui adminiſtravit. Alii vero in ſubſidium ad Text. *in leg. tres tutores*, §. *Non ſolum*, *ff. de adminiſtr. tutor.* cum concordant. de quibus *d. conſult. 58.* Capyc. Latr. & admittitur per allegatos *diſc. præc.* ſuper concluſione, de qua ſupra in prima ſpecie obligationis omnium in ſolidum.

Tertia eſt eorum, qui dicuntur notitiæ cauſa, qui vere, ac proprie non ſunt tutores, neque veram tutelam
6 habitualem habent, dum in aliis ſpeciebus præcedentibus tanquam individua penes omnes in ſolidum habitualiter eſſe dicitur, quamvis exercitium diverſimode diviſum ſit, juxta ea, quæ ſuper juribus individuis habitis exiſtentibus penes omnes, ac eorum quemlibet in ſolidum, quamvis diverſa ſit exercitii diviſio, habentur deducta *ſub tit. de feud. diſc. 8.*

Iſti etenim tutores, qui ad ſolam notitiam, vel inſtructionem deputantur, dicuntur potius tutorum miniſtri, 7
ſeu conciliarii tanquam bene informati, prout attento antiquo Romanorum uſu erant liberti, atque hodie ſunt illi, quos factores, ac inſtitores, ſeu vergarios, & maſſarios dicimus, quorum opera defunctus in ejus bonorum adminiſtratione uti ſolebat, quoniam prudenter tutoribus injungitur, ut cauſa notitiæ, eorum operam, atque conſilium adhibeant; Iſtique neque in ſubſidium generaliter tenentur ex facto tutorum, & pro univerſa adminiſtratione, eo modo, quo tenentur honorarii, juxta ſupra dictam ſecundam ſpeciem, ſed tenentur ſolum circa conſilium, vel notitiam non bene datam, ad Text. *in leg. 1. Cod. de periculo tut.* ubi Scribentes collecti per Barboſ. in collectan. ad eundem Text. Capyc. Latr. *dict. conſult. 58. n. 14.* ubi allegantur Guttier. Baez. & alii, ibique de hac ſpecie proprie agitur.

Quamvis autem ad iſtas tres ſpecies, DD. ſe reſtringere 8
videantur; Attamen, juxta id, quod pluries praxis, ſeu experientia me docuit, quarta etiam ſpecies conſtituenda videtur illorum, qui nedum honorificentiæ cauſa tantum, juxta ſecundam ſpeciem, ſed principaliter ex cauſa protectionis, & cujuſdam talis qualitercumque ſuperintendentiæ ſupra tutores deputentur, puta (ut ſæpe expertus ſum) quod uno, vel pluribus conjunctis, vel amicis a teſtatore deputatis in tutores, quibus privatæ fortunæ viris, pro qualitate patrimonii, & pupilli, tutela congruat; Sub nomine etiam tutoris ea dictæ protectionis, vel ſuperintendentiæ cauſa, unus, vel plures Cardinales, vel Magnates primi ordinis deputentur, quoniam in iſtis nullatenus recipienda ſunt quæ de tutore ſimpliciter honorario, juxta ſupradictam ſecundam ſpeciem habentur; Minuſque ea, quæ habentur de tertia ſpecie tutorum notitiæ, ſeu conſilii cauſa; Quinimo neque ea, quæ habentur ad materiam Text. *in l. idemque*, §. *ſi quis*, *ff. mand.* cujus verba regiſtrantur apud Capyc. Latr. *d. conſult. 58. n. 16.* quia ſcilicet demandatum ſit cum ejus interventu negotia practicari deberi, quod conſilio æquipollere videtur, dum in iſtis neque d. ratio intrat, ſed ſolum, ut dictum eſt, illa favoris, ac protectionis, qua mediante tutores melius adminiſtrationem facere, ac negotia pupillaria pertractare valeant; Nec non, ut ita eiſdem tutoribus, aliiſque miniſtris, aliquis incutiatur timor, ut bene ſe gerant; Et conſequenter, non dato poſitivo dolo, ad nihilum iſti teneri debent, ut recepta praxis docet, ipſaque legalis, ac naturalis ratio comprobat.

Applicando autem ad rem, Dicebam probabilius videri, ut in hac ultima ſpecie, ex facti qualitate, & circumſtantiis, potius verſaremur, quod ſcilicet deputatis hujus hæreditatis adminiſtrationibus, quibus admittebam tutorum terminum congruere, etiam cum d. diſtinctione inter eus, attamen quod adeo qualificatum Capitulum, favoris, ac protectionis gratia pro ſuperintendentia deputatum eſſet, potiſſime quia adminiſtratoris titulus, ac munus ei incongruit, cum etiam bona propria per alterum adminiſtrare cogatur, ideoque eſſet ſuperintendentia, juxta quartam ſpeciem, adeout neque ſubſidiaria actio intraret, niſi quatenus adminiſtratorum deputatio culpoſe ab eo facta eſſet, adeout ob culpam & malam electionem, actio ad id, quod intereſt, intrare poſſet.

Iſtoque caſu, alia caderet inſpectio, an poſita dictæ 9
actionis competentia, ea ſolum exercibilis eſſet contra ſingulos tunc in Capitulo intervenientes, qui de culpa tenentur valeant, non autem contra ipſum Capitulum, in præjudicium eorum qui tunc non intervenerunt, vel ſucceſſorum; Id autem examinatum non fuit, dum unica tantum diſputatio habita deſuper fuit ad effectum evitandi puram, ac directam Capituli obligationem in redditione rationum; deindeque amplius de cauſa actum non audivi, quia forte per illos, qui adminiſtraverant, bene rationes redditæ fuerint, unde propterea defuit occaſio efformandi deſuper maturum judicium.

ANNOT. AD DISC. V.

DE tutore minus legitimo, qui de facto adminiſtravit, ac pro tutore ſe geſſit, habetur infra, *diſc. 9. & 11.*

SPOLETANA TUTELÆ, PRO PETRO PAULO FONTANA, CUM HÆREDIBUS DOMINICI.

Caſus diſputatus coram A.C. incertus eſt exitus.

De redditione rationum tutelarium, ad quam tenetur ille, qui tutelam acceptavit, vel ejus hæres; Et quando acceptatio ſequi dicatur, quamvis alia ſolemnia non adimpleverit,

An tutor negotiari, ſeu mercari valeat pecuniam, & bona pupilli; Et quid ubi agatur de continuatione illius negotii, quod pater exercebat; Et an ante redditas, ac diſpunctas rationes, tutor cogi valeat ad reſtitutionem bonorum, vel ſolutionem alicujus certæ quantitatis; Et an tutor prætendere valeat manutentionem in poſſeſſione, vel eorum retentionem, & quando.

S U M M A R I U M.

1 F*Acti ſeries.*
2 *Acceptatio tutelæ inducitur per unicum actum.*
3 *Declaratur,*
4 *An pupillus obligetur ex facto tutoris, qui non implevit ſolemnia.*
5 *Tutor non implens ſolemnia poteſt removeri.*
6 *Sed ſi adminiſtravit, tenetur reddere rationes.*
7 *De concluſione, quod qui ſe geſſit pro tutore, tenetur ſolum de eo, quod adminiſtravit.*
8 *De eadem diſtinctione in aditione hæreditatis.*
9 *De æquivoco in iſta materia.*
10 *Obligatio reddendi rationes tranſit ad hæredes.*
11 *Quod rationes non poſſint bene reddi ſine libris.*
12 *Contrarium, quod etiam reddantur ſine libris.*
13 *Quid referat libros adeſſe, necne.*
14 *De librorum æquipollentia.*
15 *Adminiſtrator ante redditas rationes non dicitur debitor, vel creditor, ſed ſolum datur actio ad factum.*
16 *Procedit id in pecunia, & aliis conſumptibilibus.*
17 *Quando etiam ante redditas rationes condemnetur ad certam quantitatem.*
18 *De eodem, cum declaratione.*
19 *De altera declaratione concluſionis, de qua n. 17.*
20 *In bonis ſtabilibus, vel æquipollentibus tutor non denegat pupillo reſtitutionem.*
21 *Rejicitur opinio volentium ei dari retentionem.*
22 *Quod tutori competat manutentio in poſſeſſione bonorum.*
23 *Declaratur quando id locum habeat.*
24 *De alia declaratione ejuſdem concluſionis.*
25 *Idem quod dicitur de ſtabilibus, vel æquipollentibus, procedit in mobilibus conſtituentibus univerſitatem.*
26 *Quod in his bonis facilius intrent ea, quæ habentur n. 23. & 24.*
27 *In mobilibus ſingularibus procedit etiam idem favore pupilli.*
28 *Quid ubi tutor dicat non extare, ſed eſſe diſtracta, & decautela.*
29 *De applicatione ad caſum controverſiæ.*
30 *Tutor non poteſt exponere pecuniam pupillarem negotiationibus, & quando poſſit.*
31 *Tenetur eam inveſtire in bona, & jura tuta, & negligendo, ad quid teneatur.*
32 *Quando excuſetur.*
33 *Quod magis expediat facere inveſtimenta tuta minoris fructus.*
34 *Quando tutor continuando negotiationem excuſetur.*
35 *De nova ſocietate, quæ mortuo ſocio iniri dicitur continuando, & ubi ſit materiæ ſedes.*
36 *Quando non procedat concluſio, de qua n. 34.*
37 *De propoſitione, quod tutor excuſetur tractando negotia pupilli ſicut propria.*

D I S C. VI.

1 DEfuncto Jo: Bernardino Fontana, ſuperſtite Petro Paulo filio pupillo, cui tutorem deputavit Dominicum ejus fratrem, cum pro communi negotium fundacale pannorum, aliarumque mercium in Urbe exercebat; Cum dictus Dominicus, idem negotium ita per aliquod tempus continuaſſet, deindeque ſe abſentando, quandam ſocietatem cum aliis iniiſſet, iſtudque novum ſociale negotium notabilem jacturam paſſum eſſet; Hinc pupillus factus major, contra tutoris hæredes judicium ſuper redditione rationum coram A.C. inſtituit; atque in diſputationibus deſuper habitis, quatuor fuerunt puncti; Primo ſcilicet, an locus eſſet obligationi redditionis rationum, ſtante quod non conſtabat de formali acceptatione tutelæ cum implemento ſolemnium; Secundo, quatenus ad id tenerentur, ſtante, quod libri tutelares confecti non erant, an ſine iſtis rationes reddi poſſent; Tertio, an ante rationum redditionem idem tutor cogi poſſet ad reſtitutionem bonorum pupilli in patria exiſtentium, ac etiam iſtius quantitatis, quam bene conſtabat, & non negabatur remanſiſſe in dicto negotio fundacario penes eundem de tempore mortis; Et quarto demum, an idem tutor potuerit continuare dictum mercimonium, deindeque dictam ſocietatem inire, adeout damnum quod contingit, ejuſdem pupilli, vel reſpective tutoris eſſe deberet.

Super primo, modica fuit difficultas, quoniam ex inſtrumento publico dictæ ſocietatis initæ ſuper fundaco, conſtabat, ipſum ſe geſſiſſe tamquam tutorem pro pupilli portione, unde propterea exinde clare probata remanebat tutelæ 2
acceptatio, quæ etiam per unicum actum univocum, & explicitum ſequi dicitur, ad Text. *in leg. ita autem, §. Geſſiſſe, ff. de adminiſtr. tutor.* cum concordantibus apud Mant. *deciſ. 119. n. 9. & paſſim.*

Difficultas etenim cadit, quando non conſtet de aliquo actu expreſſo, & univoco, ſed acceptatio deducatur ex actibus tacitis, vel implicitis, qui ſint æquivoci, atque ad
alium titulum referri valeant, ſuper quo tamen opus non 3
fuit inſpectionem aſſumere, dum habebatur actus explicitus, & univocus, aliique plures in facto per cauſæ Patronum ponderabantur, unde propterea iſte primus punctus remanebat planus.

Neque ſuffragari poterat, quod ſequuta non eſſet formalis acceptatio in judicio, cum implemento ſolemnitatum, unde propterea verus, ac legitimus tutor dicendus non eſſet, quoniam ad duplicem effectum de hujuſmodi implemento quæri ſolet; primum ſcilicet præjudicium ipſi pupillo, ne ex facto minus legitimi tutoris, qui ſolemnia non adimple-
vit, obligatus, vel præjudicatus remaneat, niſi quando pu- 4
blicitas adminiſtrationis, aliæque circumſtantiæ bonam fidem, ac juſtam credulitatem in altero contrahente inducentes, illum excuſent, ex iis, quæ habentur apud Franch. *dec.* 206. ubi Add. Gregor. & Adden. *deciſ.* 31. Mantic. *deciſ.* 11. *n.* 5. Barat. *deciſ.* 344. *n.* 20.

Et ſecundo, ut ipſemet tutor in judicio repelli valeat, tam- 5
quam non habens legitimam perſonam; Sive quod id eum culpoſum convincat, unde ſuſpicio, ac ſuæ remotionis cauſa reſultet, ex deductis apud Orthobon. *deciſ.* 144. ubi concordant. & ſupra *Romana, ſeu Marſicana, diſc.* 3.

Secus autem quoad hunc effectum ſuæ obligationis reddendi rationes, quoniam juſtum non eſt, ut culpa ei proſit, atque melioris conditionis ſit tutor culpoſus, qui ſole-
mnia non adimplevit, quam non culpoſus, qui legi obe- 6
diendo, omnia implevit, ut cæteris relatis Guttier. *par.* 13. *cap.* 1. *num.* 10. Seraph. *deciſ.* 1473. *deciſ.* 3. *part.* 6. *rec.* & *deciſ.* 297. *n.* 16. & *ſeq. part.* 10. & *in aliis*, cum videatur principium certum dictæ irrefragabilis rationi innixum, ideoque auctoritatum teſtimonio non indigeat.

Et quamvis in aliquibus deciſionibus habeatur, quod ille, qui formiter tutelam non ſuſcepit, ſed ſolum pro tutore ſe geſſit, teneatur tantum reddere rationes de iis, quæ conſtet ad ejus manus obveniſſe, aliiſque geſtis, non au-
tem de neglectis, ac aliis, quibus ſe non ingeſſit; Atta- 7
men propoſitio eſt vera, ſed frequens æquivocum ſumi ſolet in applicatione. Procedit etenim in eo, qui nullum in legitima, vel teſtamentaria tutela titulum, vel officium habeat, ſed ſolum de facto, quamvis extraneus in aliquibus pupilli bonis, vel juribus ſe ingeſſerit, cum non exinde reſultet acceptatio illius tutelæ, quæ ſibi delata non erat, & conſequenter dicitur ita improprie ſe gerere pro tutore, ſed revera, nec actu, nec habitu eſt talis; Secus autem ubi teſtamentaria, vel legitima tutela ſibi delata eſt, atque habitualiter competit, tunc etenim eo ipſo, quod unicum gerit actum tutelarem, tutelæ acceptatio reſultat, juxta ſuper allegatum Textum *in leg. ita autem, §. Geſſiſſe, ff. de adminiſtrat. tutor.* & de conſequenti reſultant omnes obligationes tutori incumbentes, eo majores, ubi in ſolemnitatum implemento deficit, cum ita magis ſuſpectus, atque culpoſus reddatur, ideoque etiam de neglectis, ac non adminiſtratis, quæ adminiſtrari

debeant, rationes reddendæ ſunt, ut ita diſtinguendo habetur *in Romana domus 17. Martii 1649. cor. Bichio* inter ſuas *deciſ.* 380. *n.* 17.

Et habemus a ſimili hanc diſtinctionem in hærede, ex iis, quæ pluries habentur in ſuis reſpective materiis *ſub tit.*
8 *de hærede*, ac ſub altero *de credito*; Si enim extraneus, cui nullum jus in hæreditate competit, de facto ſe ingerat in aliquorum bonorum hæreditariorum poſſeſſione, aut exactione nominum debitorum, ſive quod alias pro hærede ſe gerat, tenebitur ſiquidem reſtituere totum id quod ad ejus manus obvenit, ſive reficere vero hæredi, vel hæreditati damna, & intereſſe, ex ejus male geſtis reſultantia, ac etiam ubi dolus accedat, ſubjacet crimini expilatæ hæreditatis, cui ſubjacet extraneus; non autem ille, qui legitimum hæredis titulum habet, ex firmatis *dec.* 108. *num* 9. poſt Merlinum *de pignor.* & inſinuatur ſupra in eadem cauſa, in qua d. deciſio prodiit *ſub tit. de alienat. & contract.* Non per hoc tamen ex hujuſmodi actibus reſultat generalis aditio juxta terminos Textus *in leg. geris*, & *leg. pro hærede*, *ff. de acquir. hæred.* cum concordantibus plene deductis per Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 100. & *ſeqq.* & in d. ſua materia *ſub tit. de hærede*. Et conſequenter ſibi imputari non poteſt, quod inventarium non confecerit, ideoque reſultet ejus obligatio inſolidum, etiam ultra vires ad omnia debita, & legata juxta terminos textus *in leg. finali*, §. *Et ſi præfatum*, *Cod. de jur. deliber.*

Secus autem in eo, cui teſtata, vel legitima hæreditas, de jure delata eſt, unde habitualiter ſit hæres univerſalis, quoniam faciendo hujuſmodi actus, etiam unicum, qui citra jus, ac nomen hæredis fieri non valeat, neque ad alterum legitimum magis proficuum titulum ſit referibilis, ita efficitur hæres, omneſque effectus reſultant; Sicut e converſo non ſubjacet crimini, ac pœnis expilatæ hæreditatis, quibus ſubjacet ille, qui nullum jus habituale habet in hæreditate; Sic a pari,

Et tamen forte centies in judicio (cum inexplicabili paſſione) expertus ſum hoc æquivocum, quod capiendo di-
9 ctas, vel ſimiles deciſiones, & auctoritates ad litteram, ut ille, qui teſtamentarius, vel legitimus tutor formiter in judicio talis declaratus non eſſet, neque cautionem præſtitiſſet, minuſque inventarium confeciſſet, teneri non deberet de neglectis, aliiſque damnis, quæ ita pupillus paſſus eſt, ſed ſolum de geſtis per eum, ac de bonis ad ejus manus obventis, quo nil abſurdius.

Poſita vero acceptatione tutelæ, ac ſucceſſive obligatio-
10 ne reddendi rationes, planum remanebat, ut hæc actio exercibilis eſſet contra defuncti tutoris hæredes, qui in hoc paſſivo jure eum repræſentant juxta Text. *in l.* 2. *cum ſeqq. Cod. de tutel.* & *l.* 1. §. *Hanc autem*, *ff. de tutelis*, & *rationibus diſtrahendis*, cum concordantibus plene collectis per Montan. *de tutel. cap.* 38. *num.* 50. & *ſeqq.* Rot. *deciſ.* 69. *part.* 11. *recent. n.* 1. & apud Burατt. & Adden. *deciſ.* 557. *n.* 9. ac paſſim.

Quoad ſecundum punctum, ac ſcilicet rationes reddi poſſent ſine libro tutelari; Quamvis ego ſcribens pro pupillo, Advocati more inculcarem obligationem tutori incumbentem conficiendi hunc librum, in quo diſtincte, ac ordinate, juxta ſingula tempora, non autem in confuſo o-
11 mnes partitæ dati, & accepti deſcriptæ ſint, quodque, alias in culpa dicatur, neque imperfectis notulis, vel libericulis, ſeu libro de recenti confecto deferendum ſit, ex iis, quæ in hac materia libri tutelaris, cæteris relatis plene deducta habentur apud Otthobon. *deciſ.* 101. & Celſ. *deciſ.* 142. quæ deciſiones ſunt editæ in caſu, de quo *diſc. ſeq.*

Attamen admiſſa fuit (& merito) opinio, quam Rota, & Curia ſequitur, ut rationes etiam ſine libris reddi va-
12 leant, ex firmatis apud Greg. & Adden. *deciſ.* 199. & 274. *d. deciſ.* 165. *n.* 15. *part.* 11. *recent.* ubi concordantes; Siquidem defectus libri inducit quidem in tutore culpam, ac ſuſpicionem, unde propterea gravatur rigoroſo onere juſtificandi aliunde veritatem, quæ alias ex ſolo libro bene
13 tento probata remaneret, non tamen exinde reſultat, ut impoſſibile ſit rationes reddere, quodque propterea pernecesse intret juramentum in litem, ut aliqui opinantur, dum ſolum reſultat dictus effectus majoris oneris.

Potiſſime vero, ubi ex adminiſtrationis qualitate reſultet, ut liber prædictus non ſit ita præciſe neceſſarius, quia
14 nempe accedat æquipollens, ut in hac facti ſpecie contingebat, dum major pars aſſis conſiſtebat in hoc fundaco, in quo libri negotii more mercantili tenentur, ita æquipollentes; Alii vero effectus exiſtentes in patria erant modici, ac de facili juſtificabiles, ideoque iſta quæſtio uniformem regulam generalem recipere non videtur, ſed pro facti qualitate decidenda eſt.

Circa tertium punctum, an ſcilicet, tutor ante redditas, ac diſpunctas rationes ad aliquid certum reſtituendum teneatur, forte fuit major diſputatio; Scribentes etenim pro hæredibus tutoris, totum negando, inſiſtebant in con- 15
cluſione, quæ pene quotidiana eſt, ac ſæpiſſime recepta, ut adminiſtrator ante redditas rationes, dici non poſſit, nec debitor, nec creditor, quoniam ex rationum diſpunctione poteſt remanere creditor, ideoque contra eum aliamon competit actio, niſi ad factum redditionis rationum per multam, aliaque remedia, non autem ad certam rem, vel quantitatem, ut ad nauſeam de more colligit Giurb. *dec.* 15. Sord. *deciſ.* 184. Bur. *deciſ.* 58. 123. & 433. Rota *deciſ.* 228. *part.* 11. *recent.* & ſæpius.

Verum, & in hoc frequens æquivocum cadere ſolet, ita ſimpliciter, ac indefinite capiendo iſtam concluſionem, in ſuis caſibus veram, non autem cuicumque applicabilem; Ideoque cum caſuum diſtinctione procedendum eſt; Primus igitur caſus eſt, ubi agatur de pecunia, ſeu nominibus de- 16
bitorum, aut bonorum fructibus, aliiſque mobilibus, quæ ſervando ſervari non poſſunt, atque functionem in genere ſuo recipiunt, adeout reſtitutio importet debitum quantitatis, & tunc recte procedat d. concluſio, atque in his terminis quæſtionem tractat Giurba, *d. deciſ.* 15. occaſione agendi de ſocio adminiſtratore, unde incidenter adhibet iſtos terminos tutoris, & ſupponitur apud Sord. & Bur. ac alios ubi ſupra.

Huic tamen caſui congruit quoque limitatio, ubi adminiſtrator legitime monitus, eſſet contumax, atque non curaret rationes reddere, quoniam ſi conſtaret de certa, & determinata ſumma, vel quantitate, quæ in ſorte principali ab initio ſibi data eſſet in adminiſtrationem, juxta caſum, de quo agit Giurba *ubi ſupra*, vel ſimilem, ut verificabile frequenter videtur, quando alicui detur pecunia ad 17
negotiandum juxta caſum, de quo pluries *ſub tit. de uſuris*, præſertim *diſc.* 1. Et tunc, quia in dubio præſumenda non eſt jactura, ſeu diminutio ſortis, hinc proinde ſi adminiſtrator, cum pactis, vel clauſulis executivis ſe obligavit eam reſtituere, ac rationes reddere, juncta contumacia, recte contra eum procedatur ad condemnationem talis certæ ſummæ, vel quantitatis, atque iſto caſu procedunt ea, quæ pro ratione dubitandi deducuntur apud Giurb. *dec.* 15. *in princip.* ut cæteris relatis plene habetur *deciſ.* 332. *n.* 3. & *ſeq. part.* 10. *recent.* ubi concordantes.

Secus autem ſi ille, qui petit rationes reddi, prætendat debitum provenire ex lucris, vel ex fructibus diverſis temporibus obventis ex bonis adminiſtratis, quorum ſubſtantia 18
ſalva ſit, cum tunc ſit debitum, quod oritur ex ipſa adminiſtratione, ideoque pernecesse iſta diſcuti debet, cum tunc non intret d. ratio, quæ congruit certæ ſummæ, vel quantitati, quæ ab initio in ſorte principali data ſit, ſed ſolum intrat actio ad factum juxta dictam *deciſ.* 228. *par.* 11. *recent.* cum concordantibus.

Ceſſante vero contumacia, quia ſcilicet exhibeantur rationes, ſed per eum, cui dandæ ſunt, prætendatur eas male redditas eſſe, vel quia partitæ accepti non ſint integræ, Vel quia illæ dati, non ſint juſtificatæ, Aut, quod alio defectu laborent, & tunc non intrat condemnatio, præ- 19
ſertim in judicio executivo ad certam ſummam, vel quantitatem, ſed declaratio, quod rationes non bene redditæ ſint, & reſpective condemnatio, in judicio ordinario, prævia formali liquidatione fieri debet juxta diſtinctionem, de qua pluries *ſub tit. de cred.* & *ſub altero de hærede*, ſuper puncto, an & quando contra hæredem pro debito defuncti directe, & executive in perſona, & bonis propriis procedi valeat, ut ſcilicet affirmative reſpondendum ſit in caſu contumaciæ exhibitionis inventarii, & rationum, ſecus autem 20
ſi exhibeat, ſed in inventario, vel rationibus prætendantur defectus, quoniam de hoc in judicio ordinario diſcutiendum eſt, & in his terminis advertitur *diſc. ſeq.*

Alter caſus eſt, ubi e converſo agatur de bonis ſtabilibus extantibus, vel quæ ſtabilium loco habenda ſint, ut ſunt cenſus, & loca montium, ac ſimilia; Et tunc e converſo non dubitatur, ut tutor, pupillo facto adulto, ſive adminiſtrator domino, ac principali ea reſtituere teneatur, neque retentionem allegare valeat ſub prætextu, quod remaneret creditor ex cauſa adminiſtrationis, ex eadem ratione illiquiditatis, quodque pendente rationum redditione, ac diſputatione, quemadmodum dici non poteſt debitor, ut ſupra, ita neque creditor.

Et quamvis Font. *dec.* 545. in hoc ſe involvere videatur, opi-

opinando quod concluſio innitatur excluſioni compenſatio-
21 nis, quæ diverſa eſt a retentione, quodque aliud eſt com-
penſare, aliud vero retinere, pluresque dentur caſus, in qui-
bus denegetur compenſatio, ſeu detur retentio, pro qua in
his terminis concludere videtur; Attamen, & hoc æquivo-
cum eſt, quoniam ut pluries habetur in d. ſua materia, *ſub
tit. de cred.* etiam pro retentione requiritur creditum cer-
tum, & liquidum, quale dici non poteſt illud, quod pen-
det a rationum redditione, ac diſcuſſione.

Prout licet quandoque Rota reſponderit pro manutentio-
ne in poſſeſſione, vel detentione bonorum ad favorem tu-
22 toris, præſertim apud Seraph. *dec.* 77. *&* 82. & apud Duran.
dec. 269. *&* 328. *repet.* apud Poſth. *de manut. dec.* 322. *&* 329.
quarum deciſionum exemplo idem Fontan. *dec.* 544. adver-
tit eamdem praxim in eo Senatu introductam eſſe, duas de-
ciſiones referendo pro tutoris manutentione; Attamen æ-
quivocum quoque eſt, id ſimpliciter ſumere, ut tutor in
poſſeſſorio pendente redditionem rationum obtinere debeat
contra pupillum factum adultum, vel majorem; Eſſet enim
dare magnum inconveniens, ut ita tutores, vel adminiſtra-
tores, dominum ſpoliarent, atque in ſpolio ſe confovere poſ-
ſent diuturno tempore, in quo hujuſmodi lites ſuper reddi-
tionibus rationum durare ſolent, quo nil abſurdius.

Eatenus vero id recipiendum eſt, quatenus juſta cauſa ex
23 facti circumſtantiis accedat, ob quam judicis officium, vel
arbitrium, tutoris favore intret, puta quia mortuo pupil-
lo, contentio ſit cum prætenſo ſucceſſore, qui de facto ſe
intruſerit in poſſeſſione tanquam vacanti, cum hæc vere
talis dici non valeat ob detentationem, quam tutor, vel
adminiſtrator de facto habet, in qua manutenendus eſt ra-
tione intereſſe, quod habet, ut bene ſatisfaciat ejus obliga-
tioni de reſtituendo, atque in his terminis procedunt dictæ
deciſiones Seraph. & Duran. ut etiam advertitur per Poſth.
de manut. obſerv. 52. *n.* 27.

Idemque juſtum motivum contra ipſummet pupillum
concurrebat in caſibus relatis per Fontanell. *d. dec.* 154. quod
24 ſcilicet pupillus, finita ætate pupillari, adhuc tamen minor
abſque legitima proviſione curatoris, de facto in poſſeſ-
ſione, ac adminiſtratione bonorum ſe ingerebat, quod il-
li ætati adhuc imperfectæ, & periculoſæ frequentius incon-
gruit, ideoque prudenter ita proviſum eſt, Et conſequen-
ter iſta eſt quæſtio potius facti, quam juris, in qua erro-
neum eſt generalem regulam pro manutentione tutoris, vel
adminiſtratoris ſtatuere, quoniam juris regula generalis eſt
potius in contrarium, bene tamen pro facti qualitate, pru-
denti officio, vel arbitrio, quandoque limitanda ex juſta
cauſa dictum arbitrium regulante.

Tertius eſt caſus, ubi agatur de mobilibus, vel ſe mo-
ventibus, quæ tamen corpus, vel univerſitatem conſtituant,
ut ſunt grex, taberna &c. juxta diſtinctionem Text. *in leg.*
25 *cum taberna*, *ff. de pign.* de qua pluries *ſub tit. de credito*,
& ſub *tit. de uſur.* & alibi, & tunc hujuſmodi corporibus,
vel univerſitatibus extantibus, in omnibus dicendum venit
idem, quod de ſtantibus, vel æquipollentibus, in caſu pro-
xime præcedenti habetur.

Bene tamen, in hac bonorum ſpecie, facilius ex judicis
arbitrio intrat d. limitatio; Tum quia majus urget diſſi-
26 pationis periculum; Tum etiam, quia majus dignoſcitur
tutoris, vel adminiſtratoris intereſſe ſuper modo faciendi
reſtitutionem, ſeu conſignationem, dum hæc diligentem,
ac diſtinctam deſcriptionem exigit, in ſtabilibus non ne-
ceſſariam.

Quartus demum eſt caſus bonorum mobilium, vel ſe
moventium, quæ juxta dictam diſtinctionem jure ſingula-
ri, non autem univerſitatis conſiderentur, & de quo pro-
prie agit Surd. *d. deciſ.* 184. quæ in hac materia circum-
fertur tanquam magiſtralis; Et tunc, ubi ipſa bona in ſpe-
cie extant, adeout non negetur exiſtentia, ſed ſolum alle-
27 getur retentio, ex eo quod adminiſtrator prætendat rema-
nere creditor, quicquid Scribentes varient, probabilius eſt
ut in hac bonorum ſpecie, idem dicendum ſit quod in ſe-
cunda, & tertia dictum fuit, cum eædem adamuſſim in-
trent rationes, quoties extent.

Aut vero, (ut frequenter contingit) tutor negat exi-
ſtentiam, quia nempe dicatur diſtraxiſſe, vel pignoraſſe ex
cauſa adminiſtrationis, ac ob ejus expenſas, & occurren-
28 tias; Et tunc quæſtio ea prudenti pariter arbitrio deciden-
da videtur pro facti qualitate, an ſcilicet allegata diſtra-
ctio, & conſumptio ſit congrua, & veriſimilis, vel potius
inveriſimilis, ac redolens affectatam cautelam; Unde pro-
pterea, dum adoleſcens addiſcebam praxim Sacr. Conſilii
Neapolitani, vidi, & quandoque laudabiliter practicari de-

bere monui, & quandoque obtinui, præſtationes ſcilicet ter-
mini tutori, vel adminiſtratori ad exhibendum libros, non
per viam formalis redditionis rationum, earumque diſcuſ-
ſionis, ſed pro ſummaria informatione, an bonorum alle-
gata diſtractio, veriſimilitudinis fomentum haberet, necne,
vel potius eſſet doloſa occultatio ſub hoc prætextu velata;
Et conſequenter eſt quæſtio facti potius quam juris, pru-
denti arbitrio pro facti qualitate decidenda; Ponderando
etiam ea, quæ circa merces alienas, quarum diſtractio a
tertio emptore allegabatur, habentur *ſub tit. de Regalib.
diſc.* 129.

Quare applicando ad hanc facti ſpeciem, dicebam, quod
ubi ipſe fundacus, quem habebat defunctus pupilli pater, 29
hodie exiſteret, illeque per tutorem, vel ejus hæredes poſ-
ſideretur; utique retentio allegari non poſſet, quamvis non
adeſſent merces extantes de tempore ſuſceptæ tutelæ ob ſub-
rogationem aliarum rerum loco cedentium juxta dictos ter-
minos Text. *in leg. cum Taberna*; Sed ſi fundacus amplius
non extabat, undeque propterea tutoris obligatio remanebat
in pretio, ſeu quantitate, tunc iſtius condemnationi locus
eſſe non poterat, ſed ſolum actioni ad factum redditionis
rationum, ut eſt proprie caſus, de quo illa Spoletana, in
qua pariter ſcribebam *d. deciſ.* 228. *part.* 11. *recent.*

Demum quoad quartum punctum, an ſcilicet tutor di-
ctum mercimonium continuare potuerit, ex quo pendebat
deciſio, an jactura, quæ in negotio contigerat, ubi etiam
non culpoſa, ſed caſualis fuiſſet, tutoris, vel pupilli damno
reſpective cedere deberet.

Regula tutori adverſatur, ut ſcilicet, ceſſante præcepto
teſtatoris, vel continuationis neceſſitate, puta expletionis 30
negotii a defuncto jam cœpti, non poſſit pupilli pecunias,
vel bona, mercaturæ, ſeu negotiationis aleæ exponere, ſed
erogare tenetur in tutas emptiones bonorum ſtabilium, vel
æquipollentium ad Text. *in auth. noviſſime*, *Cod. de admi-
niſtr. tut.* cum concordantibus per Gabr. *conſil.* 26. *num.* 8.
lib. 1. Sperell. *dec.* 90. *n.* 11. Et bene conferunt ea, quæ di-
ſtinguendo inter actum voluntarium, & neceſſarium ha-
bentur de hærede gravato negotiationibus exponente pecu-
nias, vel bona fideicommiſſariæ hæreditatis *ſub tit. de fidei-
comm. diſc.* 191. *& ſeqq.*

Unde propterea, tutore negligente inveſtire pecunias in
bona ſtabilia, vel jura fructifera non periculoſa, puta in
cenſus, & loca montium, vel ſimilia jura, currunt etiam 31
fructus, qui ex hujuſmodi inveſtimentis percipi debuiſſent,
non tanquam uſuræ pupillares, cum receptum ſit, juris ci-
vilis diſpoſitionem in hoc correctam eſſe a jure canonico,
ſed tanquam damna, & intereſſe, potius ob non factum,
quam ob non datum, juxta diſtinctionem, de qua pluries
in ſua materia ſub *tit. de uſuris*. Et in his terminis tutoris
dictum fuit in Romana pecuniaria 23. Januarii 1636. cor.
Panzirolo, *& deciſ.* 69. *n.* 3. *part.* 11. *recent.* ac advertitur
per Leotard. *de uſur. quæſt.* 20. *n.* 8. *& ſeqq. & quæſt.* 82.
n. 28. Sperell. *d. deciſ.* 90. *num.* 8. *&* 10. Et in fortioribus
terminis patris legitimi adminiſtratoris negligentis inveſti-
re pecuniam pupilli habetur in Romana pecuniaria 15. Junii
1665. coram Albergato, (in cujus tamen caſu ob ejus cir-
cumſtantias ex reſolutio difficultates patitur ex defectu ap-
plicationis ad factum.)

Niſi tutorem excuſet eadem ratio, de qua reſpectu cujuſ-
cumque mandatarii, vel ſuſcipientis obligationem inve- 32
ſtiendi, ſeu negotiandi habetur *d. tit. de uſur. & ſub altero
de cambiis*, ac etiam apud Leotard. *q.* 18. *n.* 35. *& ſeq.* &
Sperell. *d. dec.* 90. *n.* 3. quod ſcilicet habita non fuerit oppor-
tuna occaſio; Quod tamen hodie non de facili eſt contin-
gibile, præſertim in magnis Civitatibus, ob occaſiones promi-
ptas locorum montium, vel jurium cum Principe, ſeu Re-
publica, ac etiam cenſuum qui ſint tuti, quando moderato
fructu creditor ſit contentus, conveniendo in aliqua mino-
ri ſumma, quam currant, cum tunc non deſint occaſiones
tutæ, ut praxis docet; Ideoque (ut ſæpius conſulendo, vel
ſcribendo advertere conſuevi) error eſt redarguere tutores, 33
vel adminiſtratores, quod cenſus ad rationem modici fru-
ctus acquiſierint, quoniam (ceſſante colluſione) pruden-
tius ita geri videtur, ſecuritati principaliter ſtudendo, dum-
modo facti circumſtantiæ doceant, quod vere ex majoris
ſecuritatis motivo id geſtum ſit, quodque bona fides atque
prudentis patrisfamilias conſilium ita ſuadeant.

Adhuc tamen in hac facti ſpecie (reflectendo ad veritatem) 34
adhibebam diſtinctionem, quæ docto, ac judicioſo Judici
placebat; Inter tempus ſcilicet, in quo tutor continuaverit
negotium fundaci pro communi, eo modo quo adminiſtra-
batur cum defuncto ejus fratre, & tempus poſterius novæ

ſocietatis; Pro dicto etenim primo tempore, quamvis attentis legulcicis rigoribus, ac ſubtilitatibus, ob diſſolutionem primævæ ſocietatis per mortem conſocii, ita implicite adeſſe diceretur novus ſocietatis contractus initus inter ipſum, & pupillum, qui de jure, ſine auctoritate Judicis, & curatoris particularis fieri non poteſt, atque in effectu ſit exponere bona pupilli mercimonio, ex iis, quæ habentur deducta apud Capyc. Latr. *deciſ.* 26. & plenius apud
35 Hodiern. *controv.* 22. *& ſub tit. de credito*, ubi de his negotiis ſocialibus, & mercantilibus; Attamen videtur irrationabilis rigor, dum ita tutor in bona fide verſari dicitur a agendo negotia pupilli eo modo, quo propria, qui caſu excuſatur, ut infra, atque continuando id, quod defunctus faciebat ex veriſimili etiam iſtius voluntate, potiſſime quia, attento hoc tempore, ſupponebatur, nullam adeſſe jacturam, ſed potius lucrum.

Secus autem ab eo tempore, quo ipſe tutor, deferenda negotiationem in cauſam propriam, d. fundaci portionem propriam alteri vendidit, novamque ſocietatem iniit nomine pupilli, ſuper iſtius portione, Ita eam exponendo novæ negotiationi; Id enim abſque dubio male geſtum eſſe
36 dicebam, ideoque ſuam eſſe deberet jacturæ damnum, tum ex d. generali juris regula prohibitiva, tum etiam ex veriſimiliter ceſſante defuncti voluntate, dum ea fiducia, quæ in ipſo tutore tanquam fratre haberi poterat, non habebatur in extraneo, neque illud mercimonium, quod in ipſo defuncto, dum vivebat, ſuaque bona adminiſtrabat, utpote liberam habentes ſuorum bonorum diſpoſitionem, licitum eſt in tutore, vel alio adminiſtratore, ut etiam de hærede gravato habetur *d. tit. de fid. diſc.* 191. *& ſeqq.*

Quamvis enim, non ex eo, quod ipſe tutor ſit negotiator, ejuſque pecunias negotiis exponat, inferri poſſe videa-
37 tur ad licentiam agendi idem de pecuniis pupillaribus, quoniam ſuarum habet liberum dominium liberamque diſpoſitionem, unde propterea concluſio, de qua apud Butrium, *deciſ.* 239. *n.* 5. ut excuſetur tutor gerendo pro pupillo, id quod gerit pro ſe ipſo, intelligenda veniat in iis, quæ expreſſe in jure prohibita non ſunt; Attamen ubi agitur de continuatione, atque ex facti circumſtantiis aſſiſtit veriſimilis voluntas defuncti, benignius procedendum videtur, quam his circumſtantiis ceſſantibus.

ANNOT. AD DISC. VI.

QUod tutor negotiari, ſeu mercari prohibeatur pecunias pupillares habetur *ſub tit. de uſur. diſc.* 18. 41. *&* 42. *ſub tit. de cred. diſc.* 49. Quo vero ad punctum, de quo *n.* 15. *& ſeqq.* ut adminiſtrator ante redditas rationes non dicatur debitor, vel creditor, videri poterunt deducta infra, *diſc.* 27.

LICIEN. ADMINISTRATIONIS, PRO ANNA DE GEORGIO; CUM NICOLAO NATALE.

Caſus deciſus per Rotam ut infra.

Quando per tutorem dicatur, necne bene reddita ratio; Et de mandato ad factum ſeu de juramento in litem ob non bene confectum inventarium, & librum, ac non bene reddita ratione quando intret.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries cum reſolutionibus cauſa.*
2 *Sine inventario bene confecto, non poſſunt bene reddi rationes.*
3 *Sufficit conficere inventarium juxta ſtylum regionis.*
4 *Sed inventarium debet eſſe diſtinctum, non autem confuſum.*
5 *Idem de inventario hæreditario remiſſive.*
6 *De libro tutelari, ejuſque requiſitis.*
7 *Quando in caſum dotis tutor obliget pupillum, vel alienet bona.*
8 *Quid ubi etiam in caſu neceſſitatis tutor det dotem exceſſivam.*
9 *Tutor ſolvens indebitum, male ſolvit.*
10 *Declaratur, quando id procedat.*
11 *De eodem, & quando dicatur male ſolvere.*
12 *De modo tenendo circa culpam tutoris in inventario, & libro.*
13 *De ratione, ob quam ſuperſeſſum ſit in executione mandati ad factum.*
14 *Quomodo practicetur mandatum ad factum.*
15 *Non eſt prohibita redditio rationum etiam ſine libro, & ſine inventario.*

D I S C. VIII.

POſt diuturnam litem agitatam in partibus, inter Annam matrem, & hæredem Matthæi pupilli, & Nicolaum tutorem, ac patruum, ſuper redditione rationum adminiſtratæ tutelæ, introducta per appellationem cauſa in Rota cor. Othobono, datoque dubio, an conſtaret de ſufficienti redditione rationum, ſub die 27. Februarii 1647. negativa prodiit reſolutio, quæ habetur inter ejus impreſſas, *dec.* 101. Idemque confirmatum fuit ſub die 18. Martii 1652. cor. Celſo, inter ejus impreſſas *deciſ.* 142. *repet. deciſ.* 333. *part.* 11. unde propterea dictum fuit ſententias de partibus ſuper non ſufficienti redditione rationis confirmandas eſſe, atque relaxandum fore mandatum ad factum pro redditione rationum, deſcendendo etiam in ſpecie ad condemnationem cujuſdam portionis hæreditariæ, quam tutor fatebatur habuiſſe, ſed in calculis dicebat dediſſe in dotem ejus ſororis, ac pupilli amitæ reſpective, necnon ad ſolutionem ſcutorum 500. circiter, quos dicebat ſolviſſe in cauſam cujuſdam cambii, de cujus infectione in continenti conſtabat; Aditaque per Nicolaum Signatura Juſtitiæ, quod condemnationem ſpecialem ad dictas duas partitas (quarum reſpectu ſententia erat prima) commiſſa fuit ſimpliciter ad utrumque cauſa appellationis in eadem Rota coram Cerro; Quo vero ad mandatum ad factum pro redditione rationum, ſtantibus præcedentibus ſententiis, ac laudis, numerum trium excedentibus, reſcriptum fuit ſine præjudicio, Verum habito denuo per dictum Nicolaum recurſu, reſcriptum fuit eidem Cerro, cum facultate ſuperſedendi arbitrio Rotæ, unde dato dubio ad formam reſcripti, an intraret arbitrium ſub die 23. Junii 1653. affirmativa prodiit reſolutio pro tempore Rotæ bene viſo, atque in hoc ſtatu, partibus nimium defatigatis, cauſa hucuſque ſiluit, adeout hujuſmodi tutela deſervierit ad ſupplantationem utriuſque partis in expenſis litis, aliiſque damnis, quæ conſequuntur ex lite prudeunt, ut frequens praxis docet in hujuſmodi cauſis rationum tutelarium. 1

Tres igitur fuerunt articuli, in hujuſmodi diſputationibus diſcuſſi; Primo ſcilicet, an conſtaret, necne de ſufficienti redditione rationum data in partibus cor. Arbitris, qui tutorem abſolverant; Secundo in ſpecie circa dictas duas partitas bonorum datorum in dotem, ac pecuniæ indebitæ ſolutæ; Et tertio in ultima inſtantia, poſito quod de ſufficienti redditione non conſtaret, ideoque locus eſſet coactioni ad factum, quomodo hæc practicanda eſſet.

Quatenus pertinet ad primum, planum in jure erat quod de ſufficienti redditione non conſtaret, potiſſimum, ac principaliter ex defectu inventarii tutelaris, quod eſt baſis, 2
ac fundamentum hujuſmodi redditionis rationum, & ſine quo tutor docere non poteſt de ſtatu bonorum pupilli, ac de negativa exiſtentia aliorum bonorum, eo modo quo, non datis probationibus in contrarium, ex inventario legitime confecto id juſtificatur, ut cauſæ deciſionibus, in quibus late concordantes.

Quamvis enim de facto adeſſet quoddam inventarium, attamen illud erat imperfectum, minuſque legitimum, quoniam ultra defectus quos patiebatur circa ſolemnitates in 3
eo conficiendo, ſuper quo tamen non adeo rigoroſe procedi ſolet, quoniam ſufficit, ut illud conficiatur juxta morem loci, & cum ſolemnitatibus ibi de ſtylo adhiberi ſolitis, Rolan. *conſ.* 73. *lib.* 2. Capyc. *dec.* 101. *n.* 3. Amendol. ad Franch. *dec.* 124. Galiet. *in prax. tutelar. rubr.* 4. *n.* 7.

Alter ſubſtantialis aderat defectus, quod continebat deſcriptionem bonorum, & jurium in confuſo, & abſque debita diſtinctione, unde propterea ex illo deveniri non po- 4
terat ad certam, ac diſtinctam cognitionem quantitatis, & qualitatis bonorum pupilli, ad quem effectum lex inventarium præſcripſit, ut ſcilicet, ex eo tutelares rationes regulari valeant, juxta auctoritates cumulatas in ſupra allegatis deciſionibus Othoboni, & Celſi, cum quibus poſtmodum in pleriſque ſimilibus controverſiis proceſſum fuit, cum reſpectu inventarii tutelaris, ne ſcilicet illud ita non bene confectum ſuffragetur tutori ad probandam negativam; videatur in jure indubitatum.

Quinimo hæc eadem neceſſitas diſtinctionis in inventario faciendæ, quandoque deſiderata fuit, etiam in inventario hæreditario

reditario, ad effectum ut favore hæredis intraret beneficium juris noviſſimi *in leg. fin. Cod. de jur. deliber.* ut
5 præſertim dictum fuit in Romana cenſus 1. Aprilis 1669. coram Bourlemont, quod tamen ſuas habet difficultates, ne recipit declarationes, de quibus in eadem Romana cenſus, & in aliis in propria ſede *ſub tit. de hæred.*

Accedebat etiam alter defectus libri tutelaris, pariter non bene confecti, nec tenti cum diſtinctione temporum, ac partitarum, adeout conſtaret, partitas dati, & accepti in ſingula tempora ordinate deſcriptas eſſe, ut eſſe debet liber tutelaris ad effectum, quod ei deferendum ſit, ex iis, quæ habentur in dictis deciſionibus cor. Othobono, & Celſo, & in pluries ſupra allegatis *deciſ.* 126.
6 359. & 410. *part. 9. recent.* in quibus de hac materia libri tutelaris plene agitur; Atque circa hunc primum punctum, mihi pro Anna ſcribenti (reflectendo ad ſolam veritatem) in puncto juris, reſolutiones probabiles, beneque fundatæ viſæ ſunt, quamvis ex facti circumſtantiis, neque improbabilis viſa eſſet illa æquitativa moderatio, cum qua proceſſum fuit in ultima deciſione coram Certo, ut infra in tertio puncto.

Quo vero ad ſecundum punctum, Reſpectu partitæ conſiſtentis in quota bonorum hæreditariorum, quæ data
7 fuit in dotem dictæ ſorori, & amitæ reſpective, ille totus erat facti, in quo juſtificabatur, quod hæc bona obveniſſent in pupillum ex ſucceſſione cujuſdam tranſverſalis, ideoque certum erat, quod male diſtracta fuiſſent pro datanda dicta muliere, cui conſtitui debebat dos de bonis paternis, vel avitis, quibus extantibus, nullo jure pupillus concurrere debebat in dotando amitam, dum ex iis, quæ pluries habentur in ſua ſede *ſub tit. de dote*, etiam in minore, multo magis in pupillo, dos in nihilo privilegiata eſt, niſi urgeat neceſſitas, ad cujus tantum limites reſtricta eſt facultas obligandi minorem, vel ejus bona diſtrahendi, igitur multo magis in pupillo.

Ubi vero talis neceſſitas accedat, adeout ipſe dotationis actus in genere factus per tutorem, licitus, ac validus ſit, tunc intrat alia inſpectio congruitatis, vel in-
8 congruitatis, ut id quod in exceſſu datur, ejus damno cedere debeat; Super quo tamen, non conſtito de dolo, ſeu alia colludendi cauſa ob quam ipſe in exceſſu intereſſatus dici valeat, præſumptio ſibi aſſiſtit, ex iis, quæ cæteris relatis habentur *dec.* ant. *num.* 14. *part.* 20. *recent.* ubi etiam *num.* 15. de expenſis nuptialibus congruis, ſibi etiam bonificandis; Neque ſuper hoc certa, & determinata regula dari poteſt, cum iſta inſpectio congruitatis, vel exceſſivitatis, pendeat ex circumſtantiis, de quibus in dicta ſua materia *ſub titul. de dote, diſc.* 144. Atque in hoc, Aliud eſt agere de congrua dote taxanda, ubi res eſt in fieri; Aliud vero de convincendo exceſſum, ut de iſto tutor teneri debeat, cum non dato dolo, ſeu vehementi fumo colluſionis, ac proprii intereſſe, non de facili id admittendum videatur.

Circa vero aliam partitam indebite ſolutam ex cauſa fructuum cujuſdam cambii, de cujus realitate ad formam Conſtitut. 118. Pii V. non conſtabat; De ſtricto jure, reſolutiones juſtæ, ac probabiles fuerunt, quoniam ex iis, quæ pluries habentur in ſua materia *ſub. tit. de cambiis*, certum eſt, quod non data realitate litterarum, ſeu ſpacciorum, nulla cambia deberi poſſunt, adeout etiam ſolutorum imputationi, vel repetitioni locus fiat; Prout
9 certum eſt de jure, quod tutori non permittitur ſolvere clarum indebitum, quoniam eſſet donare, ac diſſipare bona pupilli.

Verum, attento more illius regionis, præſertim vero eo tempore, quo hujuſmodi ſolutio ſequuta erat, quod ſcilicet iſta materia, tunc non adeo diſcuſſa, & explicata
10 erat, præſertim per Rotam cum tot deciſionibus, neque ibi, utpote in remota regione, ac Italiæ angulo, dictæ deciſiones erant de facili notæ, viſus eſt quidam nimius rigor, quod ſcilicet ſimplici presbytero, illis partibus innoteſcere deberent concluſiones, ac opiniones, cum quibus vivatur in Curia Romana, dum ibi, ac in toto Regno, de facto (imo etiam in ipſamet Civitate Neapolis) abſque concurſu illorum requiſitorum, quæ Romana Curia reputat neceſſaria, currunt interuſuria ſub velamine lucri ceſſantis, etiam cum certa taxa conventionali ab initio, ex iis, quæ habentur pluries *ſub tit. de uſuris.*

Ad dignoſcendum enim, an tutor, bene, vel male
11 ſolverit, & an ſit in culpa, necne, inſpiciendus eſt locus, in quo actus ſequatur, non autem quid teneat Curia Romana, ſi contrarium ſervetur de facto in partibus, ad effectum excuſandi culpam, unde propterea quando de veritate, ac ſinceritate ſolutionis conſtaret, iſte rigor mihi non placuit, niſi quatenus ſubſiſteret hujus partis præſuppoſitum, quod ex culpa ipſius tutoris iſtud debitum uſurarium, mortuo patruo pupilli, ulteriorem progreſſum, ſeu durationem habuiſſet, eo quia potuiſſet cum aliquibus effectibus extingui, quod facti potius, quam juris erat.

Eamdemque circumſpectionem habendam eſſe quoque credebam circa legales rigores ſuper bene diſtincta confectione inventarii, & librorum, quaſi quod iſta materia, 12 non cum regulis generalibus pariformiter tractari debeat, ſed pro facti qualitate, prudentis Judicis arbitrio; Ubi enim ageretur de illo extraneo, vel etiam conjuncto tutore, qui vir induſtrius, ac peritus, ipſiuſque tutelæ affectator, atque ut in pleriſque regionibus practicatur, etiam ſalariatus eſſet, tunc recte procedendum eſt rigoroſe, quoniam defectus potius malitiæ referendus videtur; Sed ubi de presbytero legalium ſubtilitatum ignaro, & in parvo loco, iſtum unicum habente ex fratre nepotem, quem loco filii, etiam ſuorum bonorum ſucceſſorem pro communi uſu deſtinaverat, tunc credendum eſt eum id negligeranon potuiſſe malo animo, ſed cum ea ſimplicitate, cum qua etiam negotia propria tractabat; Ideoque iſta materia pro facti qualitate decidenda eſt.

Demum quoad tertium punctum, an ſuperſedendum eſſet in executione d. mandati ad factum, adhuc d. æqui- 13 tativa reſolutio facta, non ſimpliciter, ſed ad tempus ipſi Rotæ bene viſum, mihi quamvis in contrarium ſcribenti, probabilis viſa eſt, ſtante magna quantitate ſcripturarum in limine hujus diſputationis productarum, cum quibus ſupponebatur ſufficientes rationes reddi, ac juſtificari poſſe, cum congruum eſſet, ut hujuſmodi ſcripturæ examinarentur.

Quamvis enim tutore negligente, ſeu male reddente rationes, detur actio ad factum dupliciter practicabilis, 14 vel ſcilicet per mulctam, ſeu moleſtias perſonales; Vel in bonis, ut ita tædio affectus pareat, ut generaliter proceditur in iis, quæ facti paritionem concernunt; Vel quod loco facti ſequatur condemnatio ad id, quod intereſt, mediante juramento in litem, quod deficientibus inventario, & libro tutelari, de jure competit pupillo contra tutorem, dum ex iſtius facto, & culpa ita deficere dicuntur aliæ probationes ex inventario, & libro bene confectis, reſultantes, ad Text. *in leg. tutor, qui repertorium, de domin. tutor.* cum concord. de quibus *infra, diſcurſ. proxim. ſeq.*

Attamen, ſi tutor ſe exhibeat probationes aliunde ſupplere, in hoc audiendus eſt, cum probatio quæ ex libro, 15 & inventario reſultat, ſit præſumptiva, non tamen præcludens alias ſpecies probationis, neque illa per juramentum in litem eſt ſubſidiaria, quatenus tutor aliunde ſe non juſtificet, ſed non per hoc idem prohibendus eſt alias probationes facere, puta bene coarctando negativam aliorum bonorum eo modo, quo ex inventario legitime confecto probaretur.

ANNOT. AD DISC. VII. & ſeqq.

AGitur in his diſcurſibus de juramento in litem competente pupillo adverſus tutores, ſuper quo videri poterunt deducta *ſub tit. de judic. diſc.* 25. Deciſio autem enunciata *in diſc.* 8. *eſt impreſſa deciſ.* 339. *part.* 13. *rec.*

CAMERINEN. REDDITIONIS RATIONIS, PRO MUTIO ORSINO, CUM PERIBERTIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Orſino.

De juramento in litem competente pupillo adverſus tutorem non bene reddentem rationes, quia inventarium, ac libros non bene confecerit, an, & quando intret, Et an competat contra hæredem, Et quatenus intret, quomodo Judex in ejus moderatione debeat ſe gerere.

Et incidenter de proceſſu executivo contra tutorem vel ejus hæredem, vel tertium poſſeſſorem.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *An & quando detur via executiva contra tertium.*
4 *Et quando procedatur executive contra ipſum tutorem pro redditione rationum.*
5 *Quod praxis juramenti in litem ſit rara, & de ratione.*
6 *Juramentum in litem non præſtatur niſi prævia taxa judicis, & de ratione.*
7 *Et quomodo hæc taxa fieri debeat.*
8 *De requiſitis neceſſariis, ut intret dictum juramentum.*
9 *Ex quibus ceſſent dicta requiſita.*
10 *Probata ſubſtantia, in accidentibus admittitur levior probatio.*
11 *Juramentum in litem non datur contra tertium, vel contra hæredem.*

DISC. VIII.

COntra Gottifredum patruum tutorem, in contumaciam obtinuerunt Nicolaus, & fratres, in Tribunali A. C. ob non redditas rationes, eis deferri juramentum in
1 litem, eoque præſtito in ſumma ſcut. 15. mill. pro ea obtinuerunt relaxari mandatum executivum, (quod dicto Gottifredo interim defuncto) exequi curarunt ſuper domo, aliiſque bonis, titulo donationis inter vivos, poſſeſſis per Mutium, ad cujus inſtantiam commiſſa per Signaturam cauſa appellationis in Rota coram Verоſpio, cum clauſula, qui ad legitimam, datoque dubio, an ad legitimam executionem procedendum eſſet, vel potius eſſet locus novæ taxationi, ſub die 10. Junii 1661. in omnibus negative reſponſum fuit, neque, quod ſciam, cauſa ulteriorem progreſſum habuit.

In diſputationibus autem habitis, tam in Signatura, quam in Rota, duæ fuerunt inſpectiones, Una ordinis circa proceſſum executivum exercibilem contra tertium poſſeſſorem,
2 Et altera juſtitiæ, ſuper competentia dicti crediti reſultantis a juramento in litem, & an iſtud intraret, ac eſſet bene præſtitum, necne.

Quoad primam, planum videbatur, ut dictus proceſſus executivus non intraret contra tertium poſſeſſorem titulo ſingulari tranſlativo dominii, contra quem ob deficientiam obligationis, intrare non poteſt actio perſonalis, quæ eſt
3 filia obligationis, ſed ſolum datur actio realis, vel rei perſecutoria, juxta doctrinam Baldi *in leg. 1. C. commun. de leg. ut. num. 6.* cum concordant. apud Coccin. *dec.* 199. Gregor. *dec.* 22. Merlin. *dec.* 126. *num.* 14. *& ſeqq.* Puteo. & add. *dec.* 133. *cum aliis in deciſione*, & ſæpius in ſua ſede *ſub tit. de judic.* ubi de diſtinctione, an tertius poſſideat jure pignoris, vel jure dominii. Potiſſime quia ex facti qualitate intrare non poterat illa proceſſus executivi competentia contra tertium, quæ reſultat ex vitio litigioſi, ſive ex alia alienatione dicta in fraudem paratæ, ac imminentis executionis, juxta deducta *eod. tit. de judic.* ac etiam ſupra, *ſub tit. de alien. & contract. diſc.* 40. ubi de materia alienationis rei litigioſæ.

Et quamvis Scribentes in contrarium nimium inſiſterent in theorica Caſtrenſ. *in l. cum filiusfamilias, n. 3. ff. de verb.*
4 *oblig.* cum concordan. *dec.* 197. *n.* 6. poſt Zacch. *de oblig. Camer. dec.* 40. *n.* 12. *part.* 11. *rec.* & in aliis in dicta ſua materia *ſub tit. de judic.* ſuper dicto proceſſu executivo exercibili contra tertium citatum ad omnes, & ſingulos actus. Attamen, quicquid ſit de iſta concluſione, plures patiente declarationes, de quibus in dicta ſua ſede *ſub titul. de judic.* opus non fuit de illa agere, ob deficientem aſſiſtentiam facti, quod ſcilicet hujuſmodi citationibus non conſtaret in omnibus, & ſingulis actibus, ut opus eſt.

Dicebam ulterius (quamvis deciſio deſuper edita id negligat, utpote non neceſſarium) quod ubi etiam ageretur cum ipſomet tutore, vel ejus hærede univerſali, cum quo intra vires hæreditatis, præſertim in bonis hæreditariis exercibilis eſt idem proceſſus executivus competens contra defunctum, adhuc ille intrare non deberet, ſed ab hujuſmodi taxa, ſeu condemnatione, utpote continente formalem liquidationem, ac taxam, in qua Judex decipi potuit, detur appellatio ad utrumque, tanquam in judicio ordinario, ut in ſpecie ex Jaſ. *in leg. actionibus, num. 4. ff. de in litem juran.* Menoch. *conſ.* 217. *n.* 25. Scacc. *de appell. q.* 17. *limit.* 34. *num.* 7. Seraph. *de priv. juram. cap.* 102. *n.* 15.

Idque verum, quamvis tutor cum obligatione camerali, ſeu quarantigia, aliiſque pactis executivis ſe obligaſſet reddere rationes, ac bona pupilli reſtituere, quoniam id recte operabitur proceſſum executivum pro reſtitutione bonorum extantium, quorum retentionem tutor pendente redditione rationum prætendere non poteſt juxta diſtinctionem, de qua *ſupra, diſcurſ.* 6. ac etiam circa mandatum ad factum, de quo *diſcurſ. præcedent.* Secus autem circa executionem ejus, quod proveniret a condemnatione ad certam ſummam taxatam per juramentum in litem; Tum ex inſinuata ratione, quod cum id contineat formalem liquidationem, in qua Judex decipi potuit, hinc ab eadem appellatio, quamvis ipſum debitum in ſubſtantia eſſet executivum; Tum etiam quia, ut advertitur *diſcurſ. præcedent.* ex hoc juramento reſultat quædam probatio præſumptiva, elidibilis per contrariæ veritatis probationem ab ipſo tutore faciendam in altera inſtantia, ſi in prima facere non potuit.

Hinc proinde, vel ex iſta ratione effugiendi judicium 5
ordinarium, vel ex altera tot requiſitorum, quæ, ut infra, deſiderantur, ad effectum, ut in vim hujus juramenti, legitima condemnatio ſequi valeat, hujuſmodi via quaſi ab aula receſſiſſe videtur, uſuque magis recepta eſt altera mandati ad factum, practicabilis mediante mulcta, ſive per captionem pignorum, aut perſonalem diſtinctionem, juxta varios Tribunalium, ac locorum ſtylos.

Quo vero ad alteram inſpectionem in meritis; Ubi etiam hujus juramenti requiſita concurrerent, adeout illi potuiſſet eſſe locus; Adhuc tamen, injuſtitia dictæ condemnationis evidens erat, quoniam non præceſſit, ut omnino præcedere debebat, taxatio Judicis, intra cujus taxæ limi- 6
tes in minus, non autem in plus, juramentum deferendum eſt, regulata eadem taxa pro Judicis arbitrio regulando a qualitate perſonarum, ac veriſimili aſſe remanſo in hæreditate patris pupillorum, ne alias detur occaſio perjurii, vel quod pro libito creditoris iſte pauper, ex bonis tutoris locupletari valeat, ad text. *in leg. videamus, §. finali ff. de in litem juran. §. oportet, auth. de judicibus*, & ſumma communiter relata per Saluſt. *in praxi lib. 2. cap. 18. num.* 12. Ridolph. *in prax. part. 3. cap. 2. num.* 214. Farinac. *in fragment. part. 2. verbo juramentum in litem, numer.* 123. Borell. *in ſumma deciſion. lib. 1. tit. 52. num. 69. cum ſeqq.* Franch. *deciſion.* 271. *numer.* 10. Rota apud Cavalier. *deciſ.* 95. *num.* 3. *& in Romana pecuniaria, ſeu fructi 6. Novembris* 1596. coram Lita, quæ in hac materia videtur magiſtralis, cum aliis in hujus cauſæ deciſione; In qua bene advertitur, quod, Aliud eſt juramentum in litem, Aliud vero illud affectionis, ut in hoc ſecundo aliqua tribuatur juranti major licentia, adhuc tamen, quando immoderata ſit, pro Judicis arbitrio moderanda, non autem in primo.

Atque ex hoc fundamento prodiit etiam reſolutio in ſecunda parte dubii ſuper nova taxa, pro qua actores inſta- 7
bant, quoniam cum adhuc Rota nullam habuiſſet informationem de patrimonio, aliiſque circumſtantiis hujuſmodi adminiſtrationis, ex quibus arbitrium ſuper dicta taxa regulandum eſt, illud interponi non poterat, dum, non pro affectione, vel prætenſione intereſſati, minuſque ex proprio capite hujuſmodi taxa facienda eſt, ſed ex ea veriſimilitudine, quæ reſultet a circumſtantiis facti tamquam pro arbitrio boni viri bene regulato.

Verum neque ipſi juramento in genere locum eſſe dicebam, ſcribens pro Mutio, (etiam in ſenſu veritatis, quam Rota quoque agnovit,) quoniam ubi etiam contra ipſum- 8
met tutorem, vel adminiſtratorem agatur, duo requiſita ad hunc effectum deſiderantur. Primo ſcilicet dolus ſaltem præſumptus, qui de jure reſultat in tutore non bene conficiente inventarium legitimum, ac diſtinctum, ac non bene conſitente, & retinente librum totalem continentem partitas dati, & accepti in ſingula tempora, ut deductis *diſc. præced.* Et ſecundo, quod ex eodem dolo, vel culpa reſultet in pupillo impoſſibilitas, vel difficultas probationis, ut cæteris relatis Farinac. *in fragment. ubi ſupra, num.* 1013. *&* 1066. *cum ſeqq.* Leotard. *de uſuris quæſt.* 77. *num.* 10. *&* 20. Rota *in Romana redditionis computorum* 14. *Maji* 1593. *coram Lita, & deciſ.* 94. *numer.* 16. *& ſeq. part.* 9. *recent, cum aliis in cauſæ deciſione.*

Ex facti autem circumſtantiis, utriuſque requiſiti pro- 9
batio deficiebat, quoniam, vel concludens probatio, vel vehemens fumus dabatur ex hac parte, quod defuncto dicto tutore, qui vir diligens libros adminiſtrationis legaliter confectos teneret, ipſimet actores de tempore infirmitatis, vel immediate poſt ſequutam mortem, nunquam nepotes in domo patrui verſantes, eoſdem libros, aliaſque ſcripturas occupaſſent.

Et

Et quamvis ex eorumdem Actorum parte inſiſteretur
ſuper minus concludenti probatione, attamen, ut in de-
ciſione advertitur, iſta qualis qualis probatio, quamvis
probabilis ſuſpicionis ſolum inductiva, non eſſet quidem
ſufficiens ad condemnandum, & cogendum ad reſtitutio-
nem, bene tamen ad offuſcandam, ſeu impediendum pro-
bationem dictorum requiſitorum, in quibus erat ipſorum
Actorum fundamentum.

Ac etiam ponderabam ego, quod quamvis non adeſſet
perfecta probatio ſpecifica, ſuper ſubtractione, ſeu occu-
patione librorum tutelarium, aliarumque ſcripturarum,
10 quæ in ſpecie iſtam adminiſtrationem pertinerent, aderat
tamen ſufficiens probatio in genere, quod ipſi ſcripturas,
& bona ex domo infirmi, vel defuncti aſportaſſent, quo-
niam data hujuſmodi probatione actus illiciti in genere,
admittitur qualis qualis probatio etiam per proprium ju-
ramentum circa ſpeciem, vel quantitatem, ſeu qualita-
tem, ea collectis per Bellon. jun. *conſ.* 92. *num.* 10. Cy-
riac. *controv.* 347. *num. final.* Gregor. *deciſ.* 324. *num.* 4.
cum aliis per Rubeum *de teſtament. cap.* 98. *num.* 353.
& ſeqq.

Deducebam quoque concluſionem, in deciſione aliqua-
liter inſinuatam, quod hoc juramentum in litem non da-
tur contra tertium, ut bene in puncto Capyc. *deciſ.* 91.
Plot. *de in litem juram.* §. 49. *num.* 20. Leotard. *de uſur.
quæſt.* 77. *num.* 27. *in uri.* Farin. *in fragmentis dict. ver-
bo juramentum in litem*, *num.* 1056. *in fin. verſ. & in
tantum*, *&c.* Quinimo neque dari contra hæredem, &
ſucceſſores univerſales, Farin. ubi ſupra, *num.* 1055. Leo-
tard. *loc. cit.* Monter. *deciſ. Aragon.* 11. *num.* 6. *cum ſeqq.*
Bottell. *in ſumma deciſ. lib.* 1. *tit.* 52. *num.* 23. ubi late
Rota *d. deciſ.* 44. *part.* 9. *recent.*

Verum ubi dicti alii defectus non ſuffragarentur, iſta
11 concluſio parum ad rem faciebat ex defectu applicationis,
dum tam juramentum, quam condemnatio jam præceſ-
ſerant cum ipſo tutore vivente, unde propterea concluſio
non intrabat,

BONONIEN. REDDITIONIS RATIONUM

INTER

BERNARDINUM, ET SILVERIAM DE ZENERONIS.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia juramenti in lite, an detur pupil-
lo contra eum, qui non eſſet tutor, ſed tanquam
ſocius, ac poſſidens pro communi, de facto bona
adminiſtravit; Et quatenus contra condominum
de facto adminiſtrantem non intret formale jura-
mentum, an ſaltem intret talis præſumptio, quæ
pupillum excuſet a majori probationis onere; Et
incidenter de competentia hypothecæ legalis pro
hujuſmodi adminiſtratione.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *De juramento in litem dando contra eum, qui
ſocius pupilli de facto adminiſtrat.*
3 *Contrarium verius, ſed declaratur.*
4 *Doctori ſimpliciter referenti non eſt deferendum, &
de ratione.*
5 *De requiſitis neceſſariis ut intret concluſio, de qua
num. 2.*
6 *Quando deficere dicantur dicta requiſita.*
7 *& 8 De eodem circa requiſita pro juramento in litem.*
9 *De alio caſu controverſia.*
10 *Ea, quæ competunt contra legitimum tutorem ſolem-
nia adimplentem, competunt etiam contra eum, qui
de facto ſe gerit pro tutore.*
11 *Circa juramentum in litem, id non procedit, ubi do-
lus eſt excuſabilis.*
12 *Etiam ubi non intrat juramentum in litem, ſuccur-
rendum eſt pupillo, & quomodo.*
13 *Frater major eſt tutor fratris minoris, & de aliis
ad hanc materiam, remiſſive.*
14 *Tutor datur principaliter perſonæ.*
15 *In dubium non adimplentis, omnia habentur pro adim-
pletis, ac reſultant implementi effectus.*

D I S C. IX.

DEfunctis Joanne Baptiſta, & Laurentio fratribus de 1
Zeneronis exercentibus negotium drogheriæ, cum il-
lis reſpective ſucceſſiſſent, Silveria unius filia pupilla, &
Bernardinus utriuſque nepos ex fratre, iſte, (qui prius
tamquam inſtitor, ſeu famulus dictum negotium exerce-
bat) in eodem exercitio continuavit, exortiſque poſtmo-
dum controverſiis, deventum eſt inter ipſos ac Silve-
riam, & Bernardinum ad quandam diviſionem, quæ de-
inde ad ejuſdem Silveriæ inſtantiam invalida declarata
fuit per ſententiam Rotalem, prævia deciſione *ſub die* 4.
Maji 1663. coram Priolo; Itaque controverſia ſopita 2
per novam tranſactionem, altera exorta eſt ſuper reddi-
tione rationum dictæ adminiſtrationis; Cumque admini-
ſtrator prædictus ſolemne inventarium tutelare non confe-
ciſſet, minuſque particularem librum tutelarem, ſed juxta
negotii morem continuaſſet e in ejus ſolitis libris; Hinc
ex parte dictæ Silveriæ prætendebatur eſſe locum juramen-
to in litem, atque pro ea Scribentes hujuſmodi præten-
ſionem fundabant in ſpeciali auctoritate *Ploti hoc. tract.
de in litem juran.* alias *ea reperit. leg. ſi quando, C. un-
de vi*, *num.* 496. *juxta prim. in impreſſ. anni* 1557. *ſive
juxta moderniorem anni* 1583. § 13. *num.* 5. Quare deſu-
per, vel ex parte dicti Bernardini, vel utriuſque concor-
diter meum votum pro veritate expetitum fuit.

Reſpondi contrarium verius videri, quoniam, ultra
non improbabilem ſuſpicionem, quæ habenda eſt de ali-
quibus præfati Auctoris, (alioquin docti, & ingenioſi) 3
aſſumptis, ſcholaſtico potius, quam forenſi more dedu-
ctis. idem totum ſe fundat *in deciſ.* 360. Afflicti cum
qua ſimpliciter pertranſit. Ideoque intelligendus eſt juxta
doctrinam, in qua ſe fundat *ad theor.* Bart. *in leg. non
ſolum*, §. *liberationis*, *ff. de liberat. legata*, de qua Men-
doſ. *conſ.* 51. *num.* 2. *& communiter*; Et quamvis Micha-
lor. *de fratr. part.* 3. *cap.* 44. *num.* 4. idem dicere videa-
tur, attamen non eſt auctoritas, quæ veniat in calculo,
cum ſit ſimplex relator *Ploti*, articulum non examinan- 4
do, neque deſuper diſcurrendo, unde propterea hujuſmo-
di DD. ita loquentes, quorum inter modernos magna
pars eſt, dicendi veniunt teſtes de auditu ab uno, qui
etiam ſi ſint mille, pro uno tantum valeat.

In dicta vero *deciſ.* 360. Afflicti proceditur cum tripli-
ci præſuppoſito, ſeu circumſtantia; Primo ſcilicet, quod
ageretur de communione inter majorem, & pupillum,
ſuperventa per mortem communis patris, quo vivente,
major nullam habebat adminiſtrationem, Secundo, quod
pupillus non eſſet proviſus de tutore, cui principaliter in-
cumbebat onus conficiendi inventarium, ac librum, alia- 5
que tutelæ incumbentia; Et tertio, quod ipſe major ſo-
cius, adminiſtraret tanquam tutor, ſive ad hunc titulum
adminiſtratio referenda veniat; Quamvis enim *num.* 8.
deducatur fratris majoris excuſatio ob litem, quæ ſuper
tutela pupilli cum aliis fratribus duraverat, Reſpondetur
tamen, (& bene) quod iſta eſſet juſta cauſa excuſatio-
nis, quando abſtinuiſſet ab adminiſtratione, de qua ne-
glecta conveniretur, ſed dum de facto ſe ingeſſit in ad-
miniſtratione, hinc in dolo, vel culpa dicitur non adim-
pendo ea, quæ adminiſtrationis neceſſariam antecedens
concernunt, ſive illam concomitari debent.

Applicando autem ad rem; Requiſita prædicta, ſeu ex-
trema non verificabantur; Non quidem primum, quod
ageretur de communione inter majorem, & pupillum de
novo ſuperventa, juxta caſum deciſionis Afflicti, dum Ber- 6
nardinus adminiſtrabat vivente patre pupillæ; Quinimo,
(quod magis) Rota ad favorem, ac inſtantiam ejuſdem
pupillæ declaravit ut ſupra, quod Bernardinus nullam ha-
buiſſet participationem dominii, ſed continuaſſet jure fa-
muli, ſeu juvenis, eo modo, quo vivente patre pupillæ
egerat; Atque exinde de conſequenti corruebat tertium ex-
tremum, ſeu præſuppoſitum, quod ad tutelarem cauſam ad-
miniſtratio de jure referenda veniret, cum ejus congruam
relationem haberet ad cauſam famulatus, vel inſtitoriæ,
quam ſufficiebat ut conſtitueret eo modo quo prius.

Et quod magis, deficiebat extremum, ſeu præſuppoſitum
ſubſtantiale, quod pupillus alium non haberet tutorem, dum 7
tutela delata fuit matri, quæ illam exercuit, ideoque huic
imputabile potius erat ſolemnium non implementum.

Cumque juramentum in litem exigat duo requiſita, de
quibus *diſc. prox. preced.* illa nullatenus in has facti ſpecie 8
concurrere videbantur, dum conſtito, quod pater pupillæ
ita illud negotium adminiſtraret, ſive a dicto inſtitore
admini-

adminiſtrari paterentur, hinc de nulla culpa redarguendus videtur inſtitor, vel alter adminiſtrator, qui eodem jure continuavit, quoties eis novus titulus tutelæ non ſuperveniat, unde propterea credo, quod huic voto Partes acquieverint, dum amplius de cauſa actum non audivi.

Bene tamen hæc tria requiſita, ſeu præſuppoſita (qui-
9 bus concurrentibus intrat dicta doctrina Ploti,) concurrere videbantur in caſu, de quo habetur actum *ſub tit. de feudis* ad materiam Ballæ Baronum, *diſc.* 80. ubi de fratre majore, qui ex ſucceſſione patris cum ſorore pupilla, iſtius portionem male adminiſtraverat, percipiendo, & conſumendo ſingulis annis fructus bonorum, non tamen ſolvendo fructus cenſuum, aliorumque debitorum, quorum cumulus ſortem principalem tractu temporis notabiliter abſorbebat, unde propterea dicebam (etiam in ſenſu veritatis,) quod pupillæ adverſus fratrem, ac ſucceſſive patruum, competeret eadem hypotheca legalis, quæ a die mortis patris, ac ſuſceptæ adminiſtrationis datur pupillo contra tutorem.

Ea enim, quæ a lege conceduntur contra tutorem legi-
10 time ſuſcipientem adminiſtrationem, ac ſolemnia adimplentem, multo magis procedere debent contra eum, qui ita de facto, ac minus legitime ſe intrudit, ne alias deterioris conditionis eſſet ille, qui legi obedit, ac bene ſe gerit, quam qui male agit, ac legem contemnit, ex deductis *d. diſc. prox.* ideoque in ordine ad hypothecam, ac obligationem reddendi rationes, videtur caſus planus.

Difficultas vero in eo caſu conſiſtere videbatur circa onus probationis quantitatis fructuum ſingulis annis perceptæ, ad effectum inſpiciendi, an ſufficerent ad fructus paſſivos ſolvendos, adeout exinde reſultaret culpa, ob quam pupillæ in bonis fratris ita pro tutore ſe gerentis, actio cum hypotheca competeret pro reintegratione damnorum exinde reſultantium; Quamvis enim in congreſſibus deſuper habitis, ego motivando dicerem, quod ex dictis auctoritatibus Afflicti, & Ploti, ſubſtentabile eſſet aſſum-
11 ptum, ut ob non confectum librum tutelarem, & inventarium, locus eſſe deberet juramento in litem, quo mediante dicta probatio ſequi poſſet; Attamen egomet promovendo difficultatem dubitabam, ob carentiam doli, in quo præcipuum dicti juramenti requiſitum conſiſtit, quod ſcilicet frater major, Sive ex paterno teſtamento, de quo habetur actum *ſub tit. de teſtam. diſc.* 26. Sive ab inteſtato propter Statutum excluſivum fœminarum, eſſet ſolus hæres, ac ſucceſſor in ſolidum, cum ſola obligatione alendi, ac ſuo tempore dotandi ſororem, ideoque credidit adminiſtrare bona propria, non autem illa pupilli, quo caſu non intrant termini doli, ut in Tolentina *ſub tit. de cred. diſc.* 36. & alibi.

12 Et licet detecta præſuppoſiti erroneitate, quatenus teſtamentum non ſubſiſteret, ob deficientiam copulativam ſubjectionem perſonarum, & bonorum Statuto, id non tolleret obligationem reddendi rationes, ac etiam dictum privilegium hypothecæ legalis, qua mediante pupillo conſultum remaneat, ex ibi deductis; Attamen id abſque dubio tollit dolum, a quo qualis qualis credulitas, vel opinatio excuſat, quoties non proveniat ex ignorantia ſupina, ſeu affectata.

Adhuc tamen etiam in ſenſu veritatis) credebam, quod ubi locus non eſſet formali juramento in litem ob alios effectus exinde reſultantes, adhuc Judicis officio ſuccurrendum eſſet pupillæ circa relevationem ab onere perfectæ, & concludentis probationis, cujus difficultatem ita, ſi non ex culpa vera, & poſitiva, ſaltem ex legali, pupilla pati dicebatur, quodque propterea leves, ac præſumptivæ probationes reſultantes ab æſtimatione bonorum, aliiſque adminiculis, ac præſumptionibus ſufficere deberent.

13 Cum etenim tutor principaliter detur perſonæ, non autem bonis, atque de jure frater major dicatur tutor fratris minoris, ut apud Afflict. *d. dec.* 360. cum aliis per Michalor. *de fratr. d. part.* 3. *cap.* 44. *n.* 1. & Franch. *dec.* 404. hinc proinde adhuc in culpa dicebam fuiſſe dictum fratrem majorem, qui apud ſe dictam ſororem pupillam retinuit ſub ejus educatione, ideoque ſaltem circa perſonam ſe gerendo pro tutore, culpoſus erat non adhibendo debitas diligentias, quæ tutori incumbunt, conſulendi ſapientes, a quibus dicta ejus erronea credulitas, ſeu opinatio ex tunc detegi potuiſſet, quod ſcilicet, non ſubſiſtente paterno teſtamento, ſtatutaria excluſio non intrabat quoad caſtra, & bona exiſtentia extra diſtrictum Urbis, juxta deducta *d. diſc.* 80. *de feudis*, & conſerunt quæ habentur *in Auximana, ſub tit. de credito, diſc.* 41. in propoſito fratris majoris.

Et conſequenter, quod ſciens pupillam eſſe condominam bonorum paternorum jure æqualis inteſtatæ ſucceſſionis, inventarium, ac librum tutelarem conficere debuiſſet, aliaque adimplere, quæ tutori incumbunt, cum ita retinendo ſub ejus cura, & educatione dictam pupillam, pro tutore ſe geſſiſſe dicatur, dum tutor perſonæ principaliter datur, & in conſequentiam rebus; Ideoque dicebam intrare cul- 14
pam, ſeu dolum præſumptum ob dictam negligentiam, de qua etiam tutor de jure tenetur; Quodque talis culpa, ubi non ſufficeret ad inducendum talem dolum, ad formale juramentum in litem rigoroſe neceſſarium, produceret tamen dictum alium æquitativum effectum, dum ita perneceſſe dare debemus ſuppletionem, vel auxilium legis adverſus eum, qui legitimus pupilli tutor, neglexit ea, quæ ſibi incumbebant.

Item in propoſito hypothecæ legalis competentis adverſus eum, qui de facto pro tutore ſe geſſit, ſolemnibus non adimpletis; Tam iſtius quam plurium aliarum conſimilium cauſarum occaſione; Ultra dictam rationem, quod non debeat eſſe melioris conditionis ille, qui in legem delinquit, eamque contemnit, quam qui obedit, quodque propterea omnino ſupponenda eſt legis proviſio ad favorem ejus, qui 15
de neceſſitate ſub ejuſdem legis proviſione vivit, (ut etiam advertitur *diſt. proxime ſeq.*) Conſiderabam quod quando ille, qui ſer. ſer. tutelam ſuſcipit, ac ſolemnia implet, ita occaſione cavendi de bene adminiſtrando, ac rationes reddendo, contrahit hypothecam expreſſam ob clauſulas hodie in hujuſmodi actibus ſemper apponi ſolitas, potiſſimum vero in Urbe, & Statu Eccleſiaſtico, ubi ſemper adjicitur obligatio cameralis; Atque hinc de conſequenti reſultare dicebam, ut in odium ejus, qui non gerit actum ſer. ſer. atque prout gerere debebat, ſubintelligendam ſit totum id, quod ad pupilli favorem reſultaret, ſi actus legitime geſtus eſſet, cum ita lex ſuppleat, in odium non adimplentis totum id quod reſultaret ſi adimplementum ſequutum eſſet, ita fingendo quod ſequutum ſit; Adinſtar eorum, quæ *ſub tit. de cambiis*, ac etiam *ſub tit. de uſur.* habentur plures circa damna, & intereſſe debita per eum, qui opus cambiandi, vel inveſtiendi ſuſcepit, cum ſimilibus, ex generali regula text. *in l. jure civili, ff. de cond. & demonſtr.* cum concord. apud Rovit *dec.* 53. *in fin.* Burat. *dec.* 5. *& dec.* 116. *n.* 7. & eſt propoſitio plana, in foro frequens, ac recepta.

JANUEN. SALVIANI, PRO N. CATANEO PRINCIPE S. NICARDI, CUM GALLIS.

Reſponſum extra Curiam.

De hypotheca tacita, ſeu legali, quæ de jure conceditur pupillis adverſus tutores, & curatores, an concedatur adverſus executores teſtamentarios a pupillorum patre deputatos.

Et quid ſi alii tutores, vel executores, uni ex tutoribus, vel executoribus, tanquam tertio contrahenti pecuniam pupillarem mutuent, vel ſub alio contractu credant ſine hypotheca expreſſa, an exinde contra iſtum recipientem pecuniam, & contrahentem, eadem hypotheca legalis intret, & quando.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries remiſſive.*

2 *An emptor poſſit cum rata pretii ſoluta creditoribus anterioribus ſe tueri in tota re adverſus poſteriores.*

3 *Salvianum non datur ſine hypotheca.*

4 *De eadem concluſione, de qua num.* 2.

5 *Si executor teſtamentarius, vel adminiſtrator recipit ab aliis executoribus, vel adminiſtratoribus mutuam pecuniam depoſitatam, conſideratur tanquam tertius debitor.*

6 *Pro literis cambii non competit hypotheca.*

7 *Hypotheca competens pupillo contra tutorem non competit contra debitores, quibus tutor pecuniam propriam credidit.*

8 *An contra exequutorem teſtamentarium competat hypotheca legalis.*

9 *Quod hypotheca legalis competat contra quemcumque legalem, ac neceſſarium adminiſtratorem.*

10 *Ext-*

10 *Executor teſtamentarius tenetur ad damna, & intereſſe ob non inveſtimentum.*
11 *Hypotheca legalis incipit a die ſuſcepta adminiſtrationis, non autem a tempore, quo actus malæ adminiſtrationis fiat.*
12 *Debitor defuncti, ſi ejus filiorum tutelam ſuſcipiat, non pro hoc efficitur debitor hypothecarius.*
13 *Tutor tenetur de neglectis, ſi debita non exigat.*
14 *Multo magis ſi ipſe ſit debitor, & tunc præſumenda eſt exactio.*
15 *De cambiorum contractu, & continuatione, ac recambiis.*
16 *Si tutor non inveſtit pecuniam, vel a ſe debitam retinet, ad quid teneatur.*
17 *De eodem.*
18 *Intereſſe taxandum eſt, ut minus, ſed magis tutum.*

D I S C. X.

1 CUm teſtator, juxta Civitatis Januenſis mores, commiſiſſet quibuſdam executoribus, quod ibi *fideicommiſſarios* appellent, ut pecunias ex ejus effectibus retrahendas ad honeſtum luctum convertere deberent ad commodum duorum pupillorum, dictique executores, uni ex eis hanc pecuniam pro primis futuris nundinis ſub cambiis credidiſſent, mediantibus cambii litteris, (quæ ex veriori ſententia nullam continent hypothecam, ut in ſua materia *ſub tit. de credito*,) iſteque pecuniæ ſuſceptor in primis nundinis eam non reſtituiſſet, ſed plurium annorum ſpatio, uſque ad pupillorum majorem ætatem, ſub eiſdem cambiis retinuiſſet, ſuſcepta quoque interim eorumdem pupillorum tutela, priuſquam ad cujuſdam ejus palatii venditionem procederet; Hinc proinde dicti pupilli facti majores, vel habentes cauſam ab eis, pro conſecutione ſortis, & cambiorum decurſorum, in vim hypothecæ legalis, judicium in Salviano interdicto inſtituerunt contra dicti palatii emptorem, ac poſſeſſorem, qui tamen ab ea Rota, (prævia de ſtylo deciſione) ſententiam abſolutoriam reportavit, in gradu etiam appellationis confirmatam, me, pro eodem reo convento ad cauſæ tamen opportunitatem, ac directionem conſulto.

Duo autem fuerunt hujus cauſæ articuli, ſeu puncti; Primum ſcilicet, an poſſeſſor, qui notabilem pretii partem ſolverat creditoribus anterioribus, reportata ceſſione, ſtante diminutione valoris dicti palatii, etiam in caſu, quo actoribus dicta hypotheca competeret, poſſet eum dictis ju-
2 ribus anterioribus ſe tueri, totamque rem retinere, atque actores creditores poſteriores repellere, donec ſibi ſolverentur credita anteriora, quæ ſupponebantur adæquare integrum valorem attento præſenti ſtatu, vel potius teneretur, attento pretio in contractum deducto, pati immiſſionem pro indiviſo juxta *deciſ.* 652. Cavaler. cum aliis, de quibus *ſub tit. de empt. & vendit. diſc.* 21. Et ſecundo, an actoribus, vel eorum auctoribus dicta hypotheca legalis competeret, necne, cum ea ceſſante, abſolutum de jure remaneret non intrare Salvianum, quod pro eſſentiali requiſito exigit creditum hypothecarium, neque per chirographarios quævis alia actio, ceſſante *edicto de iis, quæ in fraudem &c.* exercibilis eſt contra tertium poſſeſſorem
3 ex titulo oneroſo.

Super primo puncto, (etiam cum ſenſu veritatis) deducebam eadem fundamenta, quæ habentur deducta, *d. diſc.* 21. *de empt. & vendit.* & inſinuantur etiam quando-
4 que *ſub tit. de credito* ideoque ex hoc motivo, juſta, beneque fundata viſa eſt reſolutio.

Quo vero ad alterum; Aliquod probabile fundamentum, ad ejuſdem Rei, ac poſſeſſoris favorem, conſiſtere videbatur in quadam novatione, qua mediante, ſublata erat dicta hypotheca legalis anterior, etiam ubi competeret; Id autem continebat quæſtionem potius facti, quam juris, dum pendebat ex facti circumſtantiis, ideoque abſens, atque de iſtis non bene informatus, non de facili judicium efformare potui.

Quatenus autem pertinet ad punctum juris in abſtracto; Ubi ille, qui a defuncto deputatus fuerat executor, ſeu fideicommiſſarius, ad inveſtiendam, ac adminiſtrandam pecuniam pupillarem, in hoc munere ultro ſe non ingeſſiſſet, neque alios deinde feciſſet actus, tunc dicebam, quod ſolidum eſſet motivum ſcribentium pro hac
5 parte, atque in illius Rotæ deciſione canonizatum, quod ſcilicet iſte, qui pecuniam ſub cambiis recipit, utpote gerens perſonam debitoris, ac receptoris pecuniæ dici non poterat geſtor alterius perſonæ executoris, ac datoris, cum id implicet in adjecto, ideoque remanendo in terminis ſimplicis debitoris, mutuans recipientis pecunias pupillares a tutore, vel adminiſtratore, obligatus remanebat ſolum in actione perſonali, quam non autem hypothecariam
pro litteris cambii competere receptum eſt, quicquid alii 6
qui contrarium dicant, ex deductis per Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 7. *num.* 2458. *cum ſeq.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *q.* 16. *n.* 7. Acoſta *de priv. cred. regul.* 3. *limit.* 12. apud quos concordantes, & in ſua materia *ſub tit. de cred.*

Illa etenim hypotheca legalis, quæ pupillo conceditur
adverſus tutorem, vel curatorem, non competit contra 7
extraneum debitorem, qui cum tutore contrahat, ac pecuniam mutuam, vel ſub alio contractu ab eo accipiat, ubi tutor non ſit ſollicitus de hypotheca conventionali, cum nullibi in jure iſta legalis hypotheca, adverſus tertium contrahentem, qui non ſit adminiſtrator, attributa ſit.

Neque opus erat aſſumere inſpectionem, an illa hypo-
theca legalis, quæ competit contra tutorem, vel curato- 8
rem, competat etiam contra executorem teſtamentarium, qui onus inveſtiendi pecuniam alienam ſuſcipiendo, id negligat, eamque penes ſe retineat, Et in quo, affirmativam, ex Peguera *deciſ.* 131. & Ricc. *collectan.* 769. firmat in ſpecie Carpius *de executor. teſtam. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 20. atque videtur probabile, cum ita videatur perſonam adminiſtratoris aſſumere, qua poſita, quoties non
agitur de adminiſtratione voluntaria ejus, qui poteſt per 9
ſeipſum adminiſtrationem facere, quam alteri committat, ſed de neceſſaria, tunc generaliter eadem hypotheca legalis admittenda videtur, ex iis, quæ diſtinguendo iſtos caſus, habentur *ſub tit. de credito. diſc.* 36. & 39. ac etiam inſinuatur *ſub titulo de feudis*, ad materiam Bullæ Baronum *diſc.* 80. & alibi.

Quodque executor teſtamentarius, qui pecuniam inve- 10
ſtiendam penes ſe retinet, teneatur ad quod intereſt inveſtimentum eſſe factum, firmatur in ſpecie apud Seraph. *deciſ.* 1048. *num.* 3. *in fine*, & admittitur per Rotam in Florentina damnorum, & intereſſe 16. *Maji* 1586. *pariter in fine* coram Corduba.

Verum hæc ceſſabant ex facto, dum attento ſolo primo actu receptionis pecuniarum, ita unicam tantum perſonam debitoris, vel tertii contrahentis hic geſſerat, & non conſtabat, quod acceptaſſet munus executoris, quodque iſtius perſonam gerere voluiſſet.

Difficultas autem pro meo judicio gravis, atque pro ſtylo ad veritatem libere inſinuata, conſiſtebat in eo, quod ille, qui pecunias receperat, non ſolum dictum executoris, vel fideicommiſſarii munus acceptavit, ac exercuit, verum etiam poſt aliquod tempus, ante hujuſmodi venditionem,
acceptaverat, ac exercuerat tutelam, ob quam indubitatum 11
remanet intrare hypothecam legalem, non ſpectato tempore, quo geſtus eſt actus præjudicialis, ſed ab initio ſuſceptæ adminiſtrationis, juxta veriorem magiſque receptam opinionem, de qua cæteris relatis, Neguſant. *de pignor.* 4. *membr.* 2. *partis principalis*, *n.* 12. Gutier. *de tutel. cap.* 16. *num. finali*. Rodriquez. *de concurſ. credit. part.* 1. *art.* 4. *num.* 19. Surd. *conſil.* 7. Gracian. *diſcept.* 53.

Huic difficultati ingenioſe replicatum fuit, quod cum
præcedens contractus cambii præceſſiſſet dictam ſuſceptio- 12
nem tutelæ, vel executoriæ, ille non cadebat ſub adminiſtratione tutelari, utpote jam perfectus; Ad inſtar ejus, qui cum defuncto contraxerit, ejuſque chirographarius exiſtat, quoniam ſi deinde ejuſdem defuncti heredum pupillorum tutelam ſuſcipiat, non per hoc dictum debitum in aliquam incidit hypothecam, cum illud non proveniat ab adminiſtratione, ſed ex diverſa cauſa, in qua omnino diverſa perſona repræſentatur.

Reſponſio autem fuiſſet probabilis, ubi ageretur de contractu jam abſoluto, ac irretractabili, unde propterea circa illum, aliæ adminiſtratoris partes non intrarent; Secus autem, ubi poſt ſuſceptam tutelam, vel antea, ſolutionis dies ceſſiſſet, adeout ipſi tutori, vel adminiſtratori, (quando ageretur de tertio debitore,) incumberet neceſſitas exigen-
di debitum, ac inveſtiendi pecuniam juxta præceptum teſta- 13
toris, quoniam ſicuti non exigendo ab altero, teneretur de mala adminiſtratione (qualis etiam negligendo adeſſe dicitur,) ita retenta duplicitate perſonarum, in qua ex hac parte totum fundamentum conſtituebatur, idem dicendum eſſe advertebat, quoniam ſi in culpa dicitur ille tutor, vel adminiſtrator, qui negligit exigere ab alio, pro cujus reſpectu majores diligentiæ deſiderantur, & quas non ſemper expedit rigoroſe adhibere, ob inconvenientia ipſis tutoribus præjudicialia, quæ frequenter reſultare ſolent, (unde

pro-

propterea pro facti qualitate in hujuſmodi negligentia punienda circumſpecte procedendum eſt.)

14 Multo magis non exigendo a ſeipſo, cum iſto caſu ad delictum excludendum, ex legis præſumptione intret occulta exactio, ac ſucceſſive retentio pecuniæ tutorio, vel adminiſtratorio nomine; Atque hoc poſito intrat obligatio ad quanti intereſt eam non eſſe inveſtitam, ex deductis in præcedentibus, dum eadem præſumptio intrat in minus rigoroſis terminis debitoris, cui titulus hæreditarius ejus creditoris obvenerat, ut cenſeatur eo ipſo, quod non ſolvit debitum maturatum, gerere actum hæreditarium ad excluſionem delicti, niſi aliæ præſumptiones iſtam tollant, ex deductis per Menoch. *lib. 4. præſumpt.* 100, & in ſua materia *ſub tit. de herede*.

Denuo replicabatur, quod non verificaretur præſuppoſitum, ut ceſſerit dies, dum cambium, ut ſupra contractum, continuatum fuerat per plures annos etiam poſt finitam tutelam, & adminiſtrationem, illeque eſſet unus, & idem contractus ita continuatus; Verum dicebam id continere æquivocum clarum, quoniam ex iis, quæ habentur in ſua materia *ſub tit. de cambiis*, *diſc.* 1. & 27. & in aliis, contractus cambii ob continuationem expreſſe

15 prohibitam a Conſtitutione 118. Pii V. perfici dicitur in primis nundinis, ſeu in primo termino, atque debitore in nundinis, vel in platea non adimplente literas fit recambium, tanquam per contractum omnino novum, & diverſum, quod ſcilicet correſponſalis implet literas ſolvendo ſibi ipſi, atque ad hunc effectum æquivalentem pecuniam ad id neceſſariam trahit ſub novo cambio, & ſic ſucceſſive; Atque ex hac ratione ſalvatur continuatio, alias expreſſe prohibita, ac etiam ſalvatur converſio cambiorum decurſorum in ſortem, abſque vitio anathociſmi, ex ibi pluries deductis; Quamvis enim Morales dicant, quod iſtæ ſint fictiones, ac palliatæ circulationes in fraudem uſurarum, attamen, vel ex rationibus ibi deductis, vel ex communi recepto, atque ab Eccleſia tolerato uſu, hujuſmodi difficultates magnifaciendæ non videntur.

Et conſequenter (applicando ad rem,) eo ipſo quod ille, qui pecunias ad cambium ſuſceperat, effectus fuerat tutor, unde propterea ſibi incumbebat munus exigendi pecunias pupillares a debitoribus, inter quos erat ipſemet, in primis tunc maturatis nundinis, de plano intrabat difficultas, quod pecuniæ habendæ eſſent pro exactis.

Advertebam tamen præmiſſa locum habere poſſe in ſorte principali, ac ſolum in illis damnis & intereſſe, quæ adæquarent fructus, quos alias juxta morem regionis percipi potuiſſent a bonis ſtabilibus, vel a locis montium, ſive ab aliis inveſtimentis tutis, & perpetuis, quæ de jure tu-

16 tori permiſſa ſunt, & de quibus etiam teſtator expreſſe ſenſerat, non autem, quod prætendi poſſent cambia, & recambia, cum ea ſuperfetatione, quæ in illo contractu intrat, & obquam, ſumma valde ibi ſuffecerat, ut ex deductis in præcedentibus, illicita a tutore expoſitio pecuniæ pupillaris in hujuſmodi negotiationes.

Ideoque dicebam intrare dilemma, quod; Aut actores

17 approbare volebant contractum cambii, ejuſque continuationem, ob lucrum, quod exinde reſultabat, & tunc iſte debitor conſiderandus non veniebat tanquam tutor, vel adminiſtrator, ſed tanquam extraneus debitor contrahens cum tutoribus, ut ſupra, & de conſequenti non intrabat dictum motivum culpæ non exigendi a ſeipſo, ſive alterum præſumptæ exactionis in excluſionem delicti.

Aut vero volebant conſiderare eum tanquam tutorem, qui debito tempore exigere debuerat a ſeipſo, atque inveſtire eo modo, quo, tam lex, quam homo præcipiebant, & tunc, cum ſictio excedere non poſſit veritatem, aliud intereſſe peti non poterat, niſi quantum importaret fructus liciti inveſtimenti, quod fieri debuiſſet, attendendo quod minus, ſed magis promptum, ac tutum, puta lo-

18 corum montium, quæ ibi dicuntur compertas S. Georgii, juxta ſenſum, cum quo proceſſit Rota in obligatione ſuſcepta per patrem inveſtiendi pecuniam dotalem filiæ in Romana pecuniaria 15. Junii 1665. coram Albergato, de cujus cauſa agitur in ſupplemento *ſub tit. de uſur.*

ANNOT. AD DISC. X.

DE hypotheca legali adverſus adminiſtratores habetur alibi actum & præſertim ultra, *deciſ.* 36. & 39. *de credit. hic enunciatas ſub tit. de fideic. diſc.* 160. *in quo num.* 5. habetur mentio de hac cauſa, occaſione agendi de puncto, an & de quo tempore hujuſmodi hypotheca ſit deſumenda, ac etiam *ſub titul. de Dote*, *diſc.* 82. & 168. *tit. de Cred. diſc.* 157. *per tot.*

URBINATEN. TUTELÆ, AD PETITIONEM BENEDICTI VETERANI.

Reſponſum pro veritate.

An defectu uno ex pluribus tutoribus teſtamentariis jus tutelæ conſolidetur in uno, ſeu pluribus ſuperſtitibus, vel pernecеſſe ſubrogari debeat alter in locum deficientis.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*

2 *An inter plures tutores detur jus accreſcendi, adeout uno deficiente, totum jus in aliis conſolidetur, aut debeat alter ſubrogari.*

3 *Satis deferendum eſt voluntati teſtatoris, & in dubio pro ſubrogatione.*

4 *Vitricus non eſt tutor privigni.*

5 *An avus, vel avia materna ſint ſuſpecti, ſi mater tranſiit ad ſecunda vota.*

6 *Declaratur concluſio, de qua num. 4.*

7 *De cautela in hoc adhiberi ſolita.*

8 *Ad omnia ad quæ tenetur tutor, qui bene implevit ſolemnia, tenetur etiam ille qui de facto ſe gerit pro tutore.*

9 *De concluſione, an, & quando bona ſecundi viri ſint obligata pro tutela matris binubæ.*

10 *An legatum factum tutori ceſſet ceſſante tutela, remiſſive.*

D I S C. XI.

CUm Lælius Veteranus, Laviniæ, & Margaritæ filiabus, ac hæredibus pupillis, tutores in teſtamento de- 1
putaſſet, Octaviam uxorem, ac Hyppolitum, & Bernardinam ejuſdem Octaviæ parentes, dictaque Bernardina a tutela ſe excuſaſſet, Octavia vero tranſitum feciſſet ad ſecunda vota, unde propterea ſolus Hyppolitus tutelam ſuſcepit, ac adminiſtrare cœpit, vociferaretur autem quod in caſu adjuncti, eadem Octavia mater curaret in tutorem deputari ejus ſecundum virum, pupillorum vitricum; Hinc ex parte Benedicti patrui (cum quo deinde excitata fuit illa acerrima lis, de qua *ſub tit. de donat. diſc.* 2.) pro veritate conſultus fui, tam ſuper præmiſſis, quam ſuper aliis potius facti, ac arbitrii, quam juris, circa pupillarum educationem, ac idoneitatem præſtitæ cautionis.

Quatenus igitur pertinet ad primum quæſitum; Reſpon- 2
di idem, quod habetur ſupra in Spoletana *diſc.* 1. quod ſcilicet iſta non eſt quæſtio juris, quæ uniformem regulam, ſeu theoricam generalem recipiat, ſed potius facti, Judicis prudenti arbitrio pro ſingulorum caſuum particularibus circumſtantiis decidenda; Quamvis enim juris regula generalis ſit, ut inter tutores teſtamentarios non detur jus accreſcendi, ſed in locum deficientis alter ſit ſubrogandus, ad text. *in leg. qui ſub conditione*, *ff. de teſtam. tutela*, cum quo pertranſeunt Scribentes, de quibus Belloo. jun. *de jur. accreſc. cap* 6. *quæſt.* 26. *num.* 2. & 3.

Attamen quia textus loquitur per verbum poſſit, quod facultatem, non autem neceſſitatem importat, hinc proinde recepta eſt dicta concluſio, ut ſit quæſtio arbitraria pro facti qualitate decidenda, ut per Bald. *conſ.* 489. *lib.* 4. Soccin. *conſ.* 193. *lib.* 2. Hieron. Laurent. *deciſ.* 141. *in princip.* Franch. *deciſ.* 214. Cancer. *lib.* 1. *variar. tit. de tutor. num.* 36. Giurb. *obſervat.* 3. *num.* 25. & aliqua habentur apud Buratt. *deciſ.* 344. 348. & 389.

Eſt bene verum, quod ſtante regula prædicta, in dubio pro ſubrogatione dictum arbitrium interponendum ve- 3
nit; Tum ob axioma, quod in dubio deferendum eſt regulæ, ex collectis per Barboſ. *axiom.* 198. Tum etiam quia aſſiſtere videtur voluntas teſtatoris, dum de uno non confidendo, plures deputavit; Multoque magis, ubi adeſſent verba denotantia plurium ſimultaneum, ſeu copulativum concurſum in adminiſtrando, ut in hac facti ſpecie argui poſſe videbatur ob dictionem, *inſimul*; Ideoque frequentior praxis ita ſe habet, ut practicatum fuit apud Franch. *d. dec.* 214. ac etiam in caſu, de quo ſupra, *d. diſc.* 1. & in aliis pluribus, quos mihi occaſio præbuit tractare.

Quo vero ad alterum, pariter dixi idem reſpondendum videri; Regula enim eſt negativa, ut vitricus ſuſpectus repu-

reputetur, neque deputari debeat, ex plene deductis per
Guttier. *de tutel. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 77. Caſtill. *dec.* 20.
num. 7. Galganett. *de tutor. lib.* 3. *quæſt.* 12. Thor. *in
compend. deciſ. part.* 3. *tom.* 4. *verbo tutela*.

Adeo enim matris ad ſecunda vota nubentis, ubi habet
filios pupillos, lex ſuſpicionem habet, quod quamvis tutela
5 legitima reguletur juxta ordinem ſucceſſionis, ſeu proximi-
tatis, cum aliqua prærogativa aſcendentium, & conſequen-
ter avus, vel avia materna præferatur patruo; Attamen ſi
mater ad ſecunda vota tranſit, ſuſpicio afficit etiam dictum
avum, vel aviam, atque patruus, vel alter proximus præ-
ferendus eſt, ex relatis per Theſaur. *dec.* 5. Quod tamen ſuas
habet difficultates, ex deductis per Fab. de Ann. *conſ.* 50. &
Caſtill. *dec.* 8. & confert Rot. *dec.* 95. *part.* 7. *rec.*

Bene verum, quod non per hoc præcluſum eſt Judicis
arbitrium pro facti qualitate, præferendi avum, vel aviam
maternam, quinimo, & quandoque deputandi in tutorem
6 eumdem vitricum, quando facti circumſtantiæ ſuadeant,
ut ob ejus prudentiam, ac probitatem, ac etiam ob quali-
tates matris, ita pupillis magis expediat, tum circa educa-
tionem perſonæ, cui principaliter tutor datur, quam etiam
circa adminiſtrationem bonorum, ex deductis per Guttier.
Fab. de Ann. Caſtill. & alios ubi ſupra, & Rovit *pragm.* 9.
de Baron. *n.* 1. atque pluries, (in magnis tamen Tribuna-
libus) practicatum vidi; Suſpicio enim, quam lex habet
de matre binuba, ejuſque ſecundo viro, conſiſtit in præ-
ſumptione juris tantum, quæ generaliter, ac in dubio te-
nenda eſt pro regula, ſed tamen incapax non eſt limitatio-
nis ex contraria veritate, cui perpetuo cedit præſumptio.

Cumque matri volenti tranſire ad ſecunda vota, incum-
bat onus curandi prius provideri filiis pupillis de tutore,
atque alias plures incurrit pœnas, illam præſertim, quod
7 privatur eorum inteſtata ſucceſſione, ut habetur in ſua ma-
teria *ſub tit. de ſucceſſ.* ubi de declarationibus, quomodo,
& quando id procedit, Hinc proinde adhiberi ſolet cau-
tela, quod mater, priuſquam ſecundas contrahat nuptias,
reoune ad ... tutelæ, inſtet apud Judicem pro deputatione
tutoris, illi proponendo perſonam illius, quem deſtinavit
in virum, ac inſinuando cauſas, ob quas credat pupillis
expedire, quod ille tutor deputetur, unde quando cauſæ
reputentur juſtæ, id admitti ſolet, ut apud allegatos,
quamvis nimium circumſpecte in hoc procedendum ſit,
ne aliàs fraudibus locus aperiatur.

Ubi autem mater binuba ſe ingerat in adminiſtratione
tutelæ, tunc non ſolum extra dubium eſt, ut ipſa teneatur
8 ad redditionem rationum cum ejus bonorum hypotheca, ex
concluſione, de qua pluries in præcedentibus, ut ad om-
nia, ad quæ tenetur tutor legitimus, magis teneri debeat
ille qui habitualiter talis, illegitime pro tutore ſe habeat,
ut in ſpecie matris plene habetur per Rotam *dec.* 499. *n.* 18.
part. 9. *recent.* (licet male dubitetur *num.* 19.)

Sed etiam ad idem tenetur ſecundus vir, cujus bona ca-
dunt quoque ſub hypotheca legali pro hujuſmodi admini-
9 ſtratione ad text. *in l.* 2. §. *ne ſit facilis*, *C. quando mul.
tut. off. fun. cum concord. d. dec* 499 *n.* 12. *part.* 9. *rec.* Ubi
tamen *num.* 13. *& ſeq.* declaratur, quatenus tamen mater
formiter tutelæ officium ſuſceperit, atque tamquam tutrix
adminiſtraverit, ſecus autem ſi de facto in adminiſtratio-
ne ſe ingeſſerit, cujus declarationis veritatem adhuc in
praxi formiter diſputandi occaſionem non habui.

An autem legatum factum matri, quæ tutrix deputata
10 eſt, amittatur per illius tranſitum ad ſecunda vota, quod
generaliter congruit cuicumque tutori, non acceptanti tu-
telam, vel eam acceptatam deſerenti, Et quid ubi tutelæ
ceſſatio proveniat a caſu abſque culpa tutoris, puta ob
mortem naturalem, vel civilem pupilli, vel aliud impe-
dimentum, habetur actum in ſua legatorum materia *ſub
tit. de legatis*, & aliqua inſinuantur *ſub tit. de ſervit. ad
materiam uſusfructus*, *diſc.* 30. *&* 52.

ANNOT. AD DISC. XI.

NOtatum eſt ſupra, *ad diſc.* 1.

PISTORIEN.
PRO GALLIS.

Reſponſum pro veritate.

An tutori ſuffragari valeant ceſſiones reportatæ con
tra pupillum: Et de contraria actione tutelæ com-
petente tutori, qui remaneat creditor pro pupilli
adminiſtratione.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *Tutor non poteſt reportare ceſſionem contra pu-
pillum.*
3 *Declaratur quando id procedat.*
4 *Tutori aliquid ſolventi pro pupillo competit actio
contraria tutelæ.*
5 *Poteſt emere bona pupilli publice, & bona fide.*
6 *Idem de officiali, & de creditore emente pignus.*
7 *De materia leg. civilem, Cod. de furt. & de re-
dimente rem furtivam.*
8 *De eadem concluſione, de qua num.* 2. *&* 3.
9 *An intrent termini text. in leg. per diverſas, &
leg. ab Anaſtaſio.*
10 *De differentia inter iſtos terminos, & illos, de qui-
bus num.* 8.
11 *Quomodo iſta materia regulanda ſit.*

DISC. XII.

CUm filii Franciſci de Gallo in ætate pupillari vive- 1
rent ſub tutela Catharinæ matris, & Jacobi patrui,
ac Hyacinthi conſobrini, & Coſmi, ac Camilli conjun-
ctorum; Caſſandræ autem uni ex dictis pupillis, conſti-
tuta eſſet occaſione nuptiarum dos, cujus partem præfa-
tus Jacobus ſolvit, reportata a viro jurium ceſſione, cu-
jus vigore agendo, vel excipiendo, occaſione quorum-
dam locorum montium, dicta jura ipſe ceſſionarius, vel
ejus filii, ac hæredes experiri volebant; Opponebatur de
hujuſmodi ceſſionis inefficacia, ex regula, ſeu propoſitio-
ne, quod tutor non poteſt reportare ceſſiones contra pu-
pillum quodque reportando invalidæ, ac inefficaces re-
putandæ veniant ex plene cumulatis per Menoch. *conſ.* 2
1225. & Dunoz. *de ratiocin. cap.* 23. *num.* 59. apud quos
concordantes, Quare deſuper conſultus;

Reſpondi, quod regula eſt vera, ſed fallacia conſiſte-
bat in applicatione; Procedit enim in illis ceſſionibus;
quas affectate, ac malo animo, de juribus, ac præten- 3
ſionibus litigioſis tutor procuraret, ſive etiam de claris,
& liquidis, quorum ceſſio, vel remiſſio ex facti circum-
ſtantiis pro minori ſumma, & cum aliqua utilitate obti-
neri valeant; Tum quia tutor ex debito officii tenetur
hoc negotium utiliter gerere pro pupillo; Tum etiam quia
non de facili aperiendus eſt hic aditus tutoribus affectan-
di jurium ceſſiones contra pupillos, ut ita eorum bona
uſurpare valeant, atque in redditione rationum, ſub hoc
clypeo, reliquatus reſtitutionem denegare, ex iis, quæ de
tutore, vel quocumque adminiſtratore habentur *ſub tit.
de fideicomm. diſc.* 172.

Secus autem, ubi publice, palam, ac bona fide, diſ-
ſolvendum debitum pupilli de proprio, reportet pro ejus
indemnitate jurium ceſſionem a dimiſſo creditore, non 4
ut lucrum faciat, ſed ut damnum evitet; Siquidem ubi
etiam dictam ceſſionem non reportaret, adhuc tamen de
Jure ſibi adverſus pupillum competeret actio contraria tu-
telæ ad text. *in lib.* 1. *principio*, *ff. de contraria tutela,
& utili actione*, § *tutores*, *Inſtitut. de oblig. quæ ex
quaſi contractu*; Et in ſpecie dotis præſtitæ ſorori pupilli
per argumentum a contrario probat text. *in leg. cum plu-
res*, §. *finali de adminiſtr. tut.* ubi gloſſ. & DD. colle-
cti per Galganett. *de tutor. lib.* 2. *tit.* 26. *num.* 1. *cum ſeq.*
atque ita diſtinguendo firmant communiter DD. præſer-
tim Salicet. Cyriac. & alii quos deducit, ac plene con-
cluſionem expendit doctus amicus meus Pratus in add. ad
Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.* 4. *ad num.* 13. *fol.* 80.
ubi in ſpecie advertitur circumſtantia quæ ad eum ada-
ptabilis eſt, ubi ſcilicet tutor ſolvit de proprio, atque
ceſſionem reportat cum interventu aliorum conjunctorum,
ſeu conjunctorum pupilli; Totum igitur conſiſtit in bo-
na, vel mala fide, cum lex provideat, ne tutor lucrum
faciat in præjudicium pupilli, non autem ut damnifice-
tur, ſive inferioris ſit conditionis quocumque extraneo.

Unde propterea, quamvis regulariter tutor ſit prohibi- 5
tus emere bona pupilli; Attamen id recte facere poteſt
publice, & palam, ac bona fide, ex plene deductis per
Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 80. Bellon. jun. *conſ.* 87. Du-
nozett. *deciſ.* 821. *& deciſ.* 951. *in fin.* Quod etiam in
officialibus aliiſque prohibitis habemus, ut occaſione cre- 6
ditoris ementis pignus cum hac diſtinctione, ſincere,
ac bona fide id agat, vel cum circuitibus, & palliis,
adver-

advertitur *ſub tit. de emptione, & venditione, diſc. 31. cum ſimilibus*.

Ita pariter, ex deductis præſertim *ſub titul. de uſur.*
7 *diſcurſ.* 6. illi qui rem alienam a pyratis, vel latronibus redimit, ſeu alias recuperat, dominus reficere tenetur totum id, quod erogavit, neque juvari poteſt beneficio text. *in leg. incivilem, Cod. de furtis* ob æquitativam actionem, vel exceptionem de utili in rem verſo, ſeu negotiorum geſtorum &c. Dummodo tamen bona fide id factum ſit animo gerendi pro amico, vel proximo negotium utile, ſecus autem ſi mala fide, ut rem propriam gereret, ea ibi deductis,

Et in ſpecie ceſſionis reportatæ per tutorem, qui dotem dedit fœminæ pernecelle dotandæ a pupillo, firmat Rota *in Beneventana dotis* 27. *Junii* 1653. & 20. *Maji* 1654. coram Bichio inter ſuas *deciſ.* 574. & 603. Et de qua cauſa habetur actum *ſub tit. de dote, diſc.* 29. ubi pariter de iſta concluſione, & magis *dict. diſc.* 172. *de fideicomm.*

Et quamvis aliquando in caſus occurrentia ſuper hoc puncto ceſſionis reportatæ per tutorem, vel alium admi-
8 niſtratorem contra pupillum, vel alterum ſub adminiſtratione viventem, aliqui æquivocando procederent cum diſtinctione, quam habemus ad materiam text. *in leg. per diverſas, & leg. ab Anaſtaſio, Cod. mandati*, de qua pluries *ſub titul. de credito*, ut ſcilicet prohibitio tutoris, vel alterius adminiſtratoris reportandi jurium ceſſiones, intelligenda veniat de juribus dubiis, ac litigioſis, non autem certis, & claris, cum tunc nullum damnum pupillo inferri videatur, nihilque ſua interſit, an potius cedentis, quam adminiſtratoris ceſſionarii debitor exiſtat.

9 Attamen, ubi ceſſio reportatur pro aliqua minori ſumma, adeout illa lucrum, ſeu oneris diminutionem cauſet, tunc clarum æquivocum eſt in hoc propoſito tutoris, vel adminiſtratoris adhibere dictos terminos extranei ceſſionarii, qui ſecluſo delicto, quod lex præſupponit contra voluntarios litium redemptores, jure ſuo utitur, propriamque induſtriam licite adhibet, cum nulla
10 ex officii debito ſibi obligatio incumbat id agere ad commodum debitoris ceſſi; Non ſic eſt in tutore, vel alio adminiſtratore, cui incumbit onus, induſtriam, ac diligentiam adhibendi, ut rem utilem faciat pupillo, vel alteri ſub ejus adminiſtratione viventi, ideoque dum potuit hanc jurium ceſſionem reportare cum utilitate, fieri debebat ad pupilli, non autem ſui commodum; Unde conferunt ea, quæ in materia concordiæ, vel reportatæ ceſſionis per hæredem fideicommiſſo gravatum habentur *ſub titul. de fideicommiſſ. diſc.* 172. ac etiam agitur *ſub titul. de herede*.

11 Niſi ex facti qualitate conſtet quod illud minus, pro quo ceſſio facta eſt, provenerit ex merito, & qualitate perſonali ipſius tutoris, vel adminiſtratoris, quodque cedens alias ad commodum pupilli id non egiſſet, neque totius debiti ſolutio evitari potuiſſet, cum tunc dicatur para preti; Et in ſumma quæſtio eſt facti potius, quam juris, pro facti qualitate prudenti arbitrio decidenda, cum totum pendeat a bona, vel reſpective mala fide, ac ſinceritatis actus affirmativa, vel negativa, ideoque erroneum eſt, certam, ac generalem regulam deſuper ſtatuere.

ANNOT. AD DISC. XII.

CEſſio obtenta per tutorem an ei ſuffragetur, habetur incidenter actum *ſub titul. de Dote, diſc.* 29. *numer.* 3. & *melius, ſub titul. de Alienat. & Contract. prohib. diſc.* 11. *num.* 19. occaſione agendi de conſimili articulo, an ſcilicet Prælatus, vel Rector acquirat jura contra Eccleſiam, cujus bona adminiſtrat.

ROMANA LOCORUM MONTIUM, PRO LAVINIA MAYNARDA, CUM MAZZATELLIS.

Caſus diſputatus in Camera, & reſolutus pro Lavinia.

An tertio jus habenti in hæreditate, & bonis defuncti adminiſtratis per tutorem, competat actio contra tutorem ob malam alienationem in ejus præjudicium, quamvis pretium erogatum ſit in cauſam adminiſtrationis, cujus rationes bene reddiderit.

SUMMARIUM.

1 *FActi ſeries.*
2 *De condemnatione tutoris etiam de proprio favore tertii, ob alienationes falſas.*
3 *De auctoritate Rotæ Romanæ, & quantum ejus deciſionibus deferendum ſit.*
4 *Tutor, vel alter adminiſtrator non inhibitus, eo ipſo quod reſtituit bona ei, cujus habet adminiſtrationem, ad aliud non tenetur.*
5 *De circumſtantiis, ob quas tutor, ut ſupra num. 2. fuit condemnatus de proprio.*

DISC. XIII.

CUm Conſtantinus Bonellus unus ex Notariis Cameræ Apoſtolicæ, recepiſſet pro ejus rata pecuniam 1
accepiam cum auctoritate Gregor. XV. juxta ſeriem, de qua *ſub titul. de Regalibus, diſcurſ.* 8. & *ſequent.* atque paulo poſt de ipſomet anno 1622. obierit ſuperſtitibus duobus filiis pupillis, Lavinia mater, & uxor reſpective, eorum tutela ſuſcepta, ut creditorum moleſtias evitaret, vendidit triginta loca montis pacis in hæreditate reperta, eorumque pretio depoſitato in banco S. Spiritus, illud erogavit in ſatisfactionem creditorum, deindeque redditis ejus adminiſtrationis rationibus, per ſententiam ſervatis ſervandis, declarata fuit creditrix hæreditatis deſectæ non ſolvendo in ſumma notabili; Ad longiſſimum vero tempus annorum quadraginta circiter Mazzatelli in dicto officio ſucceſſores, Cameralium adhæſione procurata, pro eo ſucceſſorum, vel Cameræ jure, de quo *dicto diſcurſ.* 8. & *ſequent. de Regalibus*, judicium inſtituerunt coram Theſaurario contra dictam Laviniam pro reſtitutione dictorum locorum montium, una cum fructibus, ſed prodiit ſententia abſolutoria, a qua interpoſita appellatione, & cauſa in Camera, datoque dubio, an ob non proſecutam appellationem conſtaret de re judicata, *ſub die* 13. *Martii* 1671. coram Salviam, pro eadem Lavinia prodiit reſolutio, & quidem juſte, ac fundate.

In hac autem diſputatione habita in Camera, in qua ſolum ſcripſi pro Lavinia, ultra ea, quæ concernebant ordinem ſuper appellationis proſecutione, & an illa eſſet deſerta, necne, ac etiam ea, quæ reſpiciebant factum an ſcilicet conſtaret de identitate locorum montium, quod eſſent eadem provenientia ea pecunia habita ſub obligatione officii, juxta ſeriem loco ſupra citato recenſitam, cum de his principales partes eſſent cauſæ Patroni.

Quatenus pertinet ad ea, quæ ſunt juris; Actorum fundamentum conſiſtebat *in deciſ.* Rotæ apud Merlin. 2
deciſ. 667. (& quæ forte hujus litis excitationis fomentum dedit) per quam firmatur in ſpecie condemnatio tutoris ad æquivalentiam conſimilium locorum montium vinculatorum pro jure, ac intereſſe tertii, dum ipſe illa vendiderat tanquam libera, ideoque inculcabatur hæc deciſio tanquam individualis, ita late cum copioſis allegationibus exornando ſolitam inſipidam pragmaticorum propoſitionem, ut doctrinis punctualibus omnino deferri debeat, multo vero magis, ubi non eſt ſimplex doctrina, ſed deciſio Rotæ Romanæ, cujus auctoritas magna eſt etiam apud exteros, ut habetur apud Gomeſ. 3
ad regul. Cancell. proœm. quæſt. 2. *numer.* 10. Gail. *de credit. cap.* 4. *quæſtio* 7. *numer.* 729. Fontanell. *de pact. clauſul.* 6. *gloſſ.* 2. *part.* 3. *num.* 46. Franch. *deciſ.* 605. *numer.* 6. Nigr. *de Laudem. tom.* 1. *quæſt.* 45. & *frequenter alii*.

Scribens autem pro Lavinia rea conventa (etiam in ſenſu veritatis) dicebam quod abſque neceſſitate aſſumendi inſpectionem *ſuper dict. deciſ.* Merlini, atque admiſſo ut in caſu ſuo, firma, beneque fundata ſit, ut in dubio præſumendum eſt; Adhuc tamen fallacia clara erat in applicatione ad caſum præſertim controverſiæ, cui nullatenus adaptabiles erant circumſtantiæ, ex quibus illa reſolutio prodiit.

Siquidem in ea deciſione præſupponitur tanquam abſoluta ju-

ta juris regula, ut tutor, vel quicumque alter adminiſtra-
4 tor, qui adminiſtratorio nomine diſtraxit bona, vel jura pertinentia ad hæreditatem, vel patrimonium adminiſtratum, eorumque pretium, a lege, vel ab homine non inhibitus, in ejuſdem adminiſtrationis cauſam erogavit, adeout illud non habeat in manibus, ſed rationes reddat, ad aliud non teneatur; Tutori ſiquidem, vel alteri adminiſtratori non incumbit inquirere, an bona vel jura reperta in hæreditate, vel patrimonio adminiſtrato, ad illud ſpectarent, & quomodo, cum ei ſufficiat illa reddere ei, a quo accepit.

In caſu autem d. deciſ. 667. Merlini plures concurrebant circumſtantiæ; Primo ſcilicet, quod ipſemet tutor loca
5 montium cum eo vinculo acquiſierat, ideoque ignorantiam allegare non poterat; Secundo quod non ſolum tutorio, ſed etiam proprio nomine ad id ſe obligaverat, unde propterea propriæ fidei violatio poſitiva accedebat, ejuſque ſtipulatio commiſſa erat; Et tertio, quod idem tutor, ob quoddam lucrum proprium, de dolo, ſeu malitia convincebatur; Horum autem nil concurrebat in iſta tutrice, in qua nulla aderat ſcientia hujuſmodi jurium, vel prætenſionum Cameræ, vel ſucceſſoris in officio, ipſaque loca montium nullum habebant vinculum in ventre, cum alias libere vendi non potuiſſent; Ac propterea hæc prætenſio omni prorſus fundamento deſtituta erat.

ANNOT. AD DISC. XIII.

Super contentis in præſenti diſcurſu, non contigit alias diſputari; De auctoritate autem Rotæ Romanæ ejuſque deciſionibus, habetur magis ex profeſſo actum *in Relation. Cur. diſc.* 35.

ROMANA ADMINISTRATIONIS, PRO MARIA CATANEA COSTA CUM PHILIPPO FILIO.

Caſus diſputatus coram A. C. reſolutus pro Maria.

An majori dari poſſit curator, ac interdici adminiſtratio bonorum, & quando.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Quod majori non poſſit interdici adminiſtratio.*
3 *De propoſitione, ut valeant plus doctrinæ punctuales, quam rationes, ſed rejicitur remiſſive.*
4 *Declaratur concluſio, de qua num. 2.*
5 *De alia declaratione ubi reſpicit favorem tertii.*
6 *De eadem diſtinctione.*
7 *Quare in hac facti ſpecie ſubſtineatur prohibitio.*
8 *Fructus pertinent ad hæredem, ſed per teſtatorem id poteſt prohiberi.*
9 *De ſtylo Januenſium circa fideicommiſſa, & vincula.*

D I S C. XIV.

Octavius Coſta, inſtituto herede Philippo ex Benedicto filio nepote, juxta ſeriem, de qua *ſub tit. de ſervit.*
1 *ad materiam uſufructus, diſc.* 58. ob ſuſpicionem, quam de imprudentia dicti Benedicti habebat, bonorum hæreditariorum adminiſtratricem deputavit Mariam nurum, ejuſdemque Philippi matrem, ordinando, ut adminiſtratio durare deberet uſque ad ætatem annorum 30. ante cujus terminationem dicto heredi adminiſtrationem prohibuit; Cumque Philippus complevisſet ætatem annorum 20. per quam ex Statuto Urbis major effectus fuit, Hinc ex conſilio Cauſidicorum infraſcriptis auctoritatibus innitentium judicium inſtituit contra matrem pro redditione rationum, cum inhibitione, ſtante ejus majori ætate, ne ultro in adminiſtratione ſe ingereret.

Fundamentum dictæ prætenſionis conſtituebatur in ſpeciali auctoritate Pauli de Caſtr. *conſ.* 131 *lib.* 1. cum quo
2 pertranſeunt Gratian. *diſcept.* 488. *n.* 1. *& ſeqq.* ubi concordantes, Thor. *in compend. dec. part.* 3. *verbo adminiſtratio bonorum primo*; ubi dicit ita deciſum; Et conſequenter ſcri-
3 bentes pro eodem Actore, cum ſolito inepto leguleico ſtylo, magnum faciebant cumulum aliarum auctoritatum ad comprobandam propoſitionem, quæ eſt pragmaticorum refugium, ut doctrinis individualibus in judicando deferendum ſit, quodque plus valeat una doctrina punctualis, quam centum ratiocinia, Et de qua ineptiſſima propoſitione habetur præſertim *ſub tit. de emphyt. diſc.* 3.

Scribens pro matre (etiam cum ſenſu veritatis, qualem judex quoque agnovit,) contrarium omnino verius dicebam in hac facti ſpecie; Non quidem ex defectu propoſitionis in genere, utpote in ſuo caſu veræ, ſed ex defectu ap-
plicationis ad caſum; Procedit etenim quando tale præce- 4
ptum probabili cauſa, ſeu ratione veſtitum non eſt, unde propterea tanquam juri contrarium, reſolvendum eſt in conſilium, ac ſperni poteſt; Secus autem ubi talem habeat probabilem cauſam, quod etiam abſque mixtura juris tertii, regulare valeat judicis arbitrium, quod præcluſum non videtur, demandandi hujuſmodi diſpoſitionis obſervantiam; Adinſtar eorum quæ habemus in præcepto de non di[…]do, vel altero de non concordando, ac etiam in [...]ribus, & præceptis, quæ adjiciuntur etiam ſuper legitima, de ſui natura omne onus rejiciente, cum ſimilibus, de quibus in ſuis reſpective ſedibus.

Clarius vero, ac extra omnem dubitationem, ubi præ-
ceptum adjectum non ſit in gratiam, vel reſpective odium 5
ipſius prohibiti, ſed percutiat gratiam, ſeu favorem tertii, ut ita diſtinguendo Oldrad. *conſ.* 241. Aret. *conſ.* 22. *n.* 5. Dec. *conſ.* 422. *n.* 25. *& in leg. cum proponas, prima, n.* 4. *C. de pactis*, & ſupponitur per eundem Caſtrenſ. ac alios, de quibus ſupra; Tunc etenim hujuſmodi diſpoſitio non importat inhabilitationem perſonæ, (quam lex habilem, ac idoneam reputat,) ne ejus bona adminiſtrare valeat, ſed potius deputationem œconomi bonorum ſpectantium ad tertium, cujus favore de bonis interim adminiſtrandis diſpoſitum ſit, Vel directe, & immediate, vel etiam oblique, ſeu mediate; Atque cum hac diſtinctione frequenter occaſionem habui hunc punctum tractandi, quandoque ſuſtinendo, & quandoque impugnando hujuſmodi diſpoſitiones, ac præcepta; Ideoque dicere conſuevi, quod, aut urget dicta ratio ſuper jure, vel intereſſe tertii, & tunc indeſinite intret regula generalis pro validitate, ac obſervan-
tia, Aut vero eo ceſſante, agitur de ſolo jure prohibiti, & 6
tunc quæſtio videatur potius facti, pro iſtius qualitate prudenti Judicis arbitrio decidenda, an ſcilicet juſtum, ac rationabile motivum concurrat, necne.

Applicando autem ad rem, ut advertitur *d. dec.* 58. *de uſur.* teſtator inſtituendo hæredem iſtum nepotem natu minorem, eo quia pro primogenito pinguem primogenituram in quibuſdam caſtris, ac aliis bonis erexerat, mandavit, quod exuberantes fructus bonorum hæreditariorum, poſt detracta alimenta, aliaque onera ſupportata, inveſti-
ri deberent ad dictæ primogenituræ commodum, illamque 7
impugnandam, ideoque, cum fructus non ſpectarent ad ipſum hæredem, ſed ad tertium, ideſt primogenituram, hinc recte potuit teſtator deputare adminiſtratorem, uſque ad ſibi placitum tempus.

Quamvis enim juris regula ſit, quod fructus pertinent ad
hæredem, quamvis fideicommiſſo gravatum, Non tamen 8
prohibitus eſt teſtator in contrarium diſponere, eorumque cumulum demandare, ex iis, quæ habentur *ſub tit. de fideic. diſc.* 187. *& ſeqq.* ubi de auctoritatibus, & deciſionibus id firmantibus, ideoque ſi poterat de fructibus indeſinite diſponere ad favorem tertii, pro cujus particularem deputare placeat adminiſtratorem, & œconomum, juxta caſum insinuatum *d. tit. de fideic. diſc.* 135. Multo magis id facere potuit ad certum tempus, ut cohæres perveniret ad congruam æta-
tem, tam adminiſtrandi, quam obtinendi emolumentum, 9
cum iſtos induſtriæ, ac prudentiſſimæ nationis videatur ſtylus frequens, adjiciendi filiis, aliiſque ſucceſſoribus vincula uſque ad certam ætatem, quæ imprudentiis, ac diſſipationibus ſubjecta credatur, non autem ultra, ut advertitur *ead. tit. de fideic. diſc.* 153. ac etiam docet praxis in caſu, de quo *ſub tit. de feudis diſc.* 108. & alibi pluries.

S U M M A R I U M.

1 *De prohibitione adminiſtrationis uſque ad certam ætatem.*
2 *De prodigo, & meretricibus.*
3 *De adminiſtratione bonorum vacantium.*

ANNOT. AD DISC. XIV.

Preceptum prohibens adminiſtrationem quod poſt mi- 1
noren ætatem ſperni valet, quoties non reſpiciat gratiam, & favorem tertii, habetur *ſub titul. de fideicom. diſc.* 127. *num.* 9.

Et ad materiam interdictionis adminiſtrationis videri- 2
poterunt deducta *ſub titul. de alienat. & contract. prohib. diſc.* 56. occaſione agendi de prodigo, *& ſub tit. de Teſtam. diſc.* 37. ubi de meretricibus.

Et de adminiſtratione bonorum vacantium dandi eſt, qui 3
ſpera-

ſpectatur ſucceſſor, habetur particulariter actum *ſub tit. de ſucceſſ. ab inteſt. diſc.* 37.

ROMANA PECUNIARIA, SEU RELEVATIONIS, PRO MONTE PIETATIS, CUM ALTOVITIS.

Caſus diſputatus in Rota, & in Signatura Gratiæ; & reſolutus pro monte.

De adminiſtratore ſacræ ædis, vel publici banci, ad quid teneatur erga ipſam ædem, vel bancum adminiſtratum: Et de aliis ad materiam adminiſtratorum, eorumque obligationibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Deponens, qui reſtituit depoſitum, non ſervata ejus lege tenetur de proprio.*
3 *Reſolutio cauſæ.*
4 *Quod in feudis novis, vel hæreditariis detur diſpoſitio, vel obligatio.*
5 *Obligatus, vel fidejubens pro adminiſtratore in uno munere, non tenetur pro geſtis in diverſo munere, vel officio.*
6 *Quod ad miniſtrum ratiociniorum non pertineat ſcire ea, quæ conſiſtunt in puncto juris.*
7 *Declaratur concluſio, de qua num 4.*
8 *Fidejubens pro officiali, vel adminiſtratore tenetur etiam de iis, quæ contingunt de novo adminiſtratione durante.*
9 *Declaratur concluſio, de qua num. 5.*
10 *Et quid de fidejuſſore officialis pro officio prorogato.*
11 *Quando locator operarum teneatur, & de quibus.*
12 *In corporibus inanimatis ſub adminiſtratione viventibus non datur culpa, quæ reſtrenda eſt adminiſtratoribus.*
13 *De adminiſtratoribus Montis Pietatis Urbis, qui ſunt, & de eorum muneribus.*
14 *An principalis adminiſtrator teneatur reddere rationes de geſtis per adminiſtratores inferiores.*

DISC. XV.

IMpoſito cenſu per quemdam Baronem Regni Neapolitani in ſorte ſc. 15. mil. ad favorem Ducis Joannis Antonii
1 Urſini, pecunia ex conventione depoſita fuit in Monte Pietatis Urbis, non ſolvenda, niſi debitor aſſenſum Regium in forma valida in actis Notarii de inſtrumento rogati exhiberet ſuper obligatione feudalium; Cumque debitoris miniſtri, obtento aſſenſu per memoriale cum ſubſcriptione officialium ad quos pertinet, deſuper non expediſſent privilegium in forma Regiæ Cancellariæ ſed ita dictum memoriale ſubſcriptum exhibuiſſent, unde Notarius fidem fecit de dicta exhibitione, Hinc Petrus Paulus Bonillus Montis Ratiocinator, ſeu Computiſta, putans ita depoſiti legem impletam eſſe, dedit in mandatis Capſerio, quod pecunia ſolvi poſſet, ut ſequutum fuit; Quare creditor cui ſuper feudis, ob dicti aſſenſus inefficaciam, conſultum non remanebat, judicium inſtituit contra ipſum Montem depoſitarium pro reiterata reſtitutione depoſiti, ac obtinuit, præviis pluribus Rotalibus deciſionibus, præſertim apud Du-
2 noz. jun. *dec.* 604. 622. *&* 634. *& dec.* 304. *part.* 9. *rec. reperit.* apud Bich. *deciſ* 185.

Dicto autem Ratiocinatore defuncto, Montis adminiſtratores pro dicti damni reintegratione, (ſi non in toto, ſaltem in parte) judicium inſtituerunt contra Altovitos hæredes eorum, qui pro dicto Ratiocinatore in ſuſceptione officii pro quadam ſumma ſc. 4. mil. fidejuſſerant, coram Bichio Judice deputato ab ejuſdem Montis Protectore, Rotæ
3 votum expetente, atque ſub die 28. Junii 1655. pro ipſo Monte prodiit reſolutio, quæ habetur *impreſſ. dec.* 73. *par.* 12. *rec.* & inter illas Bichii *dec.* 646. ad cujus normam relaxato mandato executivo, reiſque conventis recurrentibus ad Signaturam Sanctiſſimi pro commiſſione appellationis, etiam ſuſpenſivæ, iſta rejecta, cum clauſula, *ſine præjudicio executionis*, vel acquieverunt ſolvendo, vel ſe concordarunt, dum cauſa ulteriorem progreſſum non habuit.

In hujuſmodi autem diſputationibus, plura erant reorum conventorum fundamenta; Primo ſcilicet, quod cum feuda pro dicto cenſu obligata, ut nova quæſita eſſent per 4
ipſum impoſitorem, nullus fuiſſet neceſſarius aſſenſus Regius; Atque in hoc Scribentes pro reis conventis cum magna æquivocorum copia ſe involvebant circa qualitatem feudi novi, ac alteram qualitatem, quod eſſet hæreditarium, ex quibus alienabilitatem reſultare, cum copioſis allegationibus probare conabantur ex iis, quæ in terminis generalibus juris communis habentur in materia.

Secundo, quod cum Statuta Montis ex quibus potiſſi- 5
mum obligatio dicti Ratiocinatoris clarius reſultabat, ſupervenifſent poſt ipſorum fidejuſſorum obligationem, dum iſta ſequuta erat de anno 1601. Statuta vero condita de ann. 1611. non remanebant obligata, magnum fundamentum conſtituendo in auctoritate Rotæ *dec.* 156. *part.* 5. *rec.* ubi firmatur, quod fidejuſſores ejus, qui ſuſceptus fuerat in banco tanquam inferior miniſter, qui vulgo *juvenis* dicitur, non tenentur pro eodem, qui ad munus Capſerii, vel alterius majoris adminiſtratoris aſſumptus eſſet.

Et tertio fortius, quod cum officium Ratiocinatoris conſiſteret in ſuæ profeſſionis peritia, hinc prorſus improbabile eſſe dicebant, ut ejus culpæ adſcribendum eſſet non advertere, an aſſenſus Regius in ea forma conceſſus ſuffragaretur, necne, cum id, utpote proveniens ex legibus particularibus illius Regni, neque innoteſceret primariis Advocatis, ac peritiſſimis J. C. Urbis, multo minus Ratiocina- 6
tori, nullam juris peritiam habenti, & qui non erat Montis conſultor, ſed miniſter Ratiociniorum; Et clarius, quia neque ipſe aſſenſus in Monte exhibitus fuerat, ſed ſolum data fides Notarii rogati, atteſtantis quod in ejus actis ex parte debitoris, Regius aſſenſus fuerat exhibitus.

Duo priora fundamenta, vere nullam ſubſiſtentiam habebant; Quatenus enim pertinet ad primum; Scribens ego pro Monte Pietatis, excuſabiles quidem dicebam Scriben- 7
tes in contrarium, in jure communi peritiſſimos, illius tamen Regni leges, ac ſtylos particulares, (in hac præſertim feudali materia,) non callentes, quoniam ibi ea Conſtitutione incipiente, *Conſtitutionem Divæ memoriæ*, extra omnem controverſiam eſt, ut ea vere, & proprie feuda, quæ ibi quaternata dicuntur, nullatenus alienari, vel obligari valeant, ſeu quodcumque jus reale in eis imprimi poſſit abſque Regio aſſenſu, in ea forma, quæ ibi dicitur Regiæ Cancellariæ, ſive agatur de feudo novo, ſive de antiquo, non curata qualitate hæreditaria, quæ cum illa ſanguinis in eis ineſt, dum ipſimet principales contrahentes, liberam pœnitendi facultatem habent, neque aliquod jus in feudi corpore, ſeu ſubſtantia, ex privata conventione dicto Regio aſſenſu non vallata acquiri poteſt, ut pluries in ſua materia *ſub tit. de feud.* cum ſint principia ibi non admittentia principium dubitandi.

Quo vero ad alterum motivum; Ubi etiam obligatio dicti officialis reintegrandi Montem, ſeu ejus bancum de damno ex ejus culpa cauſato, a ſola diſpoſitione dicti novi Statuti proveniret, (cujus tamen contrarium verius eſſe dicebam, quod ſcilicet id proveniret etiam de natura officii, ſeu adminiſtrationis ex diſpoſitione juris communis, ita clarius per dictum Statutum interpretati;) Athuc tamen 8
fidejuſſorum obligatio iſtum caſum complectebatur; Si enim quis fidejubet pro ſyndicatu officialis, qui eodem officio durante, in eo delinquat, ob contraventionem novæ legis poſt officii ſuſceptionem, ad fidejuſſorum obligationem emanatæ, non per hoc dicendum eſt, quod fidejuſſores teneri non debeant, quoniam obligatio facta eſt in genere pro tota adminiſtratione, donec illa duraret.

Idque probabam cum diſpoſitione textus *in leg. quoties.* §. *finali, ff. de adminiſtr. tut. ubi ſcribentes*, de quibus apud Marin. *reſolut.* 137. *lib.* 1. & Rovit. *deciſ.* 5. *num.* 2. *&* 3. quod ſcilicet fidejuſſores tutoris, vel alterius adminiſtratoris, non ſolum tenentur pro adminiſtratione bonorum, quæ pupillus habebat de tempore ſuſceptæ adminiſtrationis, ſed etiam eorum, quæ poſtea obvenerunt, quoniam ubi agitur de officio, quod reſpicit tempus futurum, atque habet tractum ſucceſſivum, fidejuſſor ad id cogitare debet.

Neque ad rem facere dicebam firmata per Rotam *d. dec.* 156. *par.* 5. *rec.* cum ibi deductis ex claro defectu applicationis; Illa enim procedunt in caſu, in quo agatur de offi- 9
cio diverſo majoris adminiſtrationis, pro quo forſan fidejuſſor ſe non obligaſſet; Quinimo etiamſi de eodem prorogato, quoties prorogatio eſt talis, quod novam proviſionem addeat; Ad inſtar eorum, quæ ad materiam text. *in l. ſi fam hermes, C. loc.* habentur *ſub tit. de loc. diſc.* 36. de fidejuſſore 10
con-

conductoris, non obligati pro reconductione, unde a ſimili infertur ad hujuſmodi obligationes fidejuſſorias pro officialibus, vel adminiſtratoribus.

Major igitur, ac pene tota quæſtio fuit ſuper tertio motivo, præſertim in Signatura Gratiæ habita coram Alexandro VIII. qui percipere non poterat, quomodo ſimplici ratiocinatori hujuſmodi culpa imputabilis eſſet. Quamvis enim in deciſione Rotali coram Bichio, plene, ac
11 docte expendatur articulus, an adminiſtrator, qui ejus peritiam, ac operam locavit, teneatur ſolum de levi, vel etiam de leviſſima culpa, juxta ea, quæ ad materiam locationis operarum habentur deducta *ſub tit. de locato, diſc.* 11. Attamen replicabatur (& bene,) ut id procederet, quando culpa fuiſſet circa opus, vel miniſterium, cui adminiſtrator præpoſitus fuerit, delinquendo circa peritiam, quam locaverat, ex deductis *d. diſc.* 11. *de locat.* Secus autem, ubi in re extra ejus peritiam, ac profeſſionem, cum ita potius a caſu fortuito id provenerit, dum cognoſcere, an Regius aſſenſus eſſet in forma valida, juxta illius Regni leges, ac ſtylos, non pertinet ad Ratiocinatorem.

Pro hujuſmodi objecto evitando, quod vere tam in ratione juris ſcripti, quam in illa juris naturalis valde ſtringebat;) Ego adhibui ratiocinium, ſeu dilemma, quod dicti Pontificis intellectum captivavit; Dicebam ſiquidem, quod ipſe Mons Pietatis tanquam corpus inanimatum eſt incapax culpæ, quæ in eo dari non poteſt, ſed pernecеſſe illam dare oportet in ejus adminiſtratoribus, quo-
12 rum duæ ſunt ſpecies, Una eſt habentium ſolam adminiſtrationem habitualem ſine exercitio, quales ſunt Proviſores; Alia vero habentium actualem, quales ſunt Ratiocinator, & Capſerius, quorum primus explere debet partes intellectus potius, quam mecanicas, in bene ſcilicet inſpiciendo, an illi, qui ordines Montis dirigunt, ſint creditores, necne, & an ſint veri, vel falſi juxta caſum, de quo *ſub tit. de cred. diſc.* 68. *&* 69. Sive an depoſiti leges, ac vincula demandaræ ſolutioni obſtent; Capſerii vero partes ſunt potius mecanicæ, circa ipſum factum ſolutionis pecuniarum, exequendo mandatum ipſius Computiſtæ, legem ſibi præſcribentis, an & qualem ſummam ſolvere debeat.

Cum igitur jam per rem judicatam Rotalem facientem ſtatum, atque in hujuſmodi diſputationibus præſupponendam, firmatum fuerit, quod in depoſitario adfuerit culpa in reſtituendo depoſitum, non bene adimplerit ejus legibus, unde propterea Mons, cum ſubſequuto effectu, condemnatus fuerat ad reiteratam depoſiti ſolutionem de proprio; Hinc ſupponenda eſt culpa ſufficiens ad condemnationem, quæ per neceſſe danda eſt in uno ex
13 dictis duobus miniſtris; Inter illos autem de natura miniſterii, abſque dubio culpa cadebat in Ratiocinatore, ad quem de his inquirere pertinet, dum Capſerius eſt miniſter nudi facti, ac executor eorum quæ a Ratiocinatore ſibi demandantur.

Ideoque dicebam, quod ſi quæ aderat exorbitantia, illa erat in primis reſolutionibus ſuper condemnatione Montis, de quibus meæ non erant partes diſcurrendi, cum earum tempore ad Curiam adhuc non acceſſiſſem; Subjungebam tamen Pontifici motivanti, quod grata mihi pro Monte ſuccumbentia fuiſſet ex iſto motivo, quo mediante, reaſſumendo dictum antiquum punctum, Montis condemnatio retractari potuiſſet, dum ita loco ſe reintegrandi de ſola ſumma ſcutorum 4000. pro qua iſti fidejuſſores ſe obligaverant, recuperaret integram ſummam majorem ſcutorum 15. mill. de proprio ſolutam; Sed firma remanente iſta condemnatione, perneceſſe id referendum eſt culpæ ipſius adminiſtratoris, ob cujus officium non bene explicatum ipſe dominus, ſeu præponens condemnatus fuerit.

In propoſito autem obligationis adminiſtratoris redden-
14 di rationes adminiſtrationis, an & quando teneatur de facto, & culpis inferiorum adminiſtratorum, & officialium, qui adminiſtrationi præpoſiti fuerunt, diſtinguendo habetur *ſub tit. de Regalib. diſc.* 86. ubi concordantes.

ANNOT. AD DISC. XV.

AN & quando adminiſtratores piorum locorum teneantur de proprio, & de eorum fidejuſſoribus habetur *in hoc eod. tit. diſc.* 22. Et conferunt deducta *ſub tit. de credit. diſc.* 68. *&* 69. agendo de Depoſitariis Montis Pietatis.

Card. de Luca, Lib. VII.

PISANA,

SEU VITERBIEN. FERRACCII, PRO MANCINIS, ET BRUGIOTTIS, CUM PLAGIIS.

Caſus deciſus per Rotam pro Plagiis.

De procuratore, ſeu mandatario ad negotia, de qua culpa teneatur erga mandantem? Et e converſo ad quid teneatur mandans mandatario? Et cujus ſit periculum pecuniarum, & bonorum mandantis, exiſtentium penes mandatarium ex eorum furto.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *De actione contraria mandati competente mandatario contra mandantem.*
4 *De qua culpa mandatarius teneatur, & n.* 8.
5 *Mendacium redolet dolum, vel culpam latam.*
6 *Quando mendacium ſit excuſabile, ut non cauſet dictum effectum.*
7 *Inter mercatores proceditur de bono, & æquo juxta eorum uſum.*
8 *De eadem concluſione, de qua n.* 4.
9 *Quomodo excuſetur culpa mandatarii.*
10 *De ſecuritate ementium merces in portubus, & emporiis.*
11 *De refectione expenſarum, & damnorum per mandantem mandatario.*
12 *De alio caſu, & an periculum rerum exiſtentium penes mandatarium ſit ipſius, vel mandantis.*
13 *Et de periculo contingente in depoſito, an ſit deponentis, vel depoſitarii remiſſive.*

D I S C. XVI.

EX commiſſione data per Mancinos, & Brugiottos nego- 1
tiatores Viterbii, emerunt in portu Liburnien. Plagii ibi negotiantes, ab altero negotiatore Gallo, certam ferraccii quantitatem, ex illo, quod imminente recuperatione Status Plumbini, per diverſa emporia reductum fuerat, juxta ſeriem, de qua *ſub tit. de feudis, diſc.* 58. Cumque, ut *eod. diſc.* 58. *in fin.* advertitur, ſequuta dicti Status recuperatione, Princeps Nicolaus Ludoviſius ejus dominus, dictum ferraccium exoneratum ad littus maris prope Urbem in
in loco per mandantes deſtinato, tanquam proprium de 2
facto vindicaſſet; Hinc orta eſt controverſia inter dictos mandantes, & mandatarium, cujus damno id cedere deberet, atque a Gubernatore Viterbii in prima inſtantia, ad mandatarii favorem prodiit ſententia, in ſecunda inſtantia revocata per A. C. introducta vero per appellationem cauſa in Rota cor. Priolo, ſub die 27. Martii 1656. pro confirmatione primæ ſententiæ reſponſum fuit, ut ſcilicet mandantes non ſolum tenerentur reficere mandatario pecuniam in emptione, ac tranſmiſſione dictæ mercis erogatam, ſed etiam quaſcumque expenſas litis, aliaque damna, & intereſſe, ex deductis in deciſione deſuper edita, quæ habetur *impreſſ. dec.* 157. *part.* 12. *rec.* Deindeque coram Taja ſubrogato alia prodiit reſolutio 20. Julii 1660. ſuper expenſarum refectione, ad quam tota controverſia inter dictos mandantes, ſeu mandatarios reſtringebatur, ſtante quod (me conſulente) dictus Princeps Ludoviſius ferraccium, vel ejus pretium reſtituis, ut *diſc.* 58. *de feud. in fin.* advertitur.

In his diſputationibus habitis, tam coram A. C. quam in Rota, præſuppoſito quod in mandatarios ſervantes fines
mandati in emendo, & tranſmittendo dictam mercem, 3
culpa non dignoſceretur, nulla cadebat quæſtio ſuper competentia actionis contrariæ mandati contra mandantem, ad totum id quod intereſt, juxta text. expreſſ. *in l. ſi vero, §. ſi mihi mandaveris, & l. ſi mandato meo, ff. mandati, l. & in contraria, ff. de uſuris*, cum concordantibus, de quibus in cauſæ deciſione, cum ſit principium certum.

Quare punctus quæſtionis conſiſtebat in culpa prætenſa
per mandantes ex eo, quod mandatarius in quibuſdam lit- 4
teris reſponſivis ipſos mandantes certioraſſet, quod emendi occaſio adeſſet ferraccium, quod extrahitur ab Inſula Ilvæ, quam enunciavit M. Ducis Etruriæ; Ita enim ego ſcribens

more Advocati pro mandantibus, dicebam adeſſe culpam nedum levem, de qua etiam mandatarius tenetur, quinimo, juxta unam opinionem etiam de leviſſima, ex deductis *ſub tit. de Regal. diſc.* 117. *in fin.* & per Harpreſt. *in §. is, qui, inſtitut. de mandato, n.* 31. *& ſeqq.* ſed etiam latam cum aliqua ſuſpicione doli, & colluſionis cum Gallo venditore, dum cum mendacio poſitivo ſuppoſitum fuit aſſe mercem provenientem a dicto M. Duce, occultata veritate, quod proveniret a Gallis extrahentibus a Statu Plumbini; Si enim id ſpecificatum eſſet, dicebam, quod mandantes veriſimiliter prævidiſſent caſum, qui poſtea contingit, dum dictus Princeps domicilium habebat in Urbe, cum ea auctoritate, quæ vigere ſolet in nepoti-
5 bus Pontificis viventia; Poſito enim mendacio poſitivo, quod ſit cauſa mandati, quod alias non eſſet datum, indubitanter exinde reſultare dicitur culpa lata, quæ doli ſpeciem redolcat.

Et quamvis in dicta deciſione coram Priolo 157. *par.*
6 12. *rec.* canonizetur quædam debilis reſponſio, quæ dabatur per Scribentes pro mandatario, quod ſcilicet dictus M. Dux in genitivo enunciatus, ibi, *dall'Elba di S. A.* ſtaret ſolum ad demonſtrandum dominium Inſulæ, in qua adſunt etiam fodinæ dicti Principis, faciendo magnum cumulum auctoritatum ſuper propoſitione, quod verba prolata in genitivo referuntur ad dominium, de quo particulariter agitur *ſub tit. de feudis. diſc.* 3. Attamen, ut dictum eſt, nimium debilis reſponſio erat; Tum ob erroneum, ac falſum præſuppoſitum, circa dictæ Inſulæ illius dominium, quod eſt Principis Plumbini, ſolumque in ea M. Dux poſſidet locum, qui nuncupatur Portus Ferrarius ex venditione, ſeu datione in ſolutum a quodam antiquo Principe Plumbini ſibi facta; Tum etiam, quia cum idem M. Dux haberet ædificia, ſub Magona vocabulo explicari ſolita, pluries enunciata præſertim *ſub tit. de Regal. d. diſc.* 117. in quibus magna quantitas ferrarii laboratur, idemque mandantibus huic ferri ne-
7 gotio incumbentibus bene innoteſceret, idcirco dicebam, quod dicta reſponſio continebat inſipiduram manifeſtam, quoniam negotiatores non vacant hiſtoriis, ac polyticis eruditionibus, ſeu Principatuum confinus, ac dominiis, ſed attendunt id, quod concernit mercimonium. Ideoque prodiit recepta propoſitio, quod inter mercatores, & negotiantes non attenditur de juris apice, ſed procceditur de bono, & æquo, eorumque verba non attenduntur in legalibus, vel grammaticalibus ſignificationibus, ſed eo modo, quo illa in uſu ſunt apud negotiantes, ipſique intelligunt, ex deductis apud Gregor. *deciſ.* 129. Burat. *dec.* 419. *dec.* 199. *part.* 10. *rec. num.* 7. *& ſeqq. & frequenter.*

Adhuc tamen (reflectendo ad veritatem partibus pro ſtylo ab initio liberè inſinuatam, reſolutio Rotæ placuit, atque probabilis viſa eſt, quoniam cum ageretur de
8 mandato in ſolam gratiam mandantis, alia non intrat culpa, niſi lata, atque ad ſummum rigorem, juxta unam ſententiam levis, ad text. *in leg. ita, §. quod ſi, ff. mandati*, cum concordantibus apud Pauſ. *conſ.* 47. *num.* 22. *lib.* 1. Medices *de caſibus fortuitis, part.* 2. *quæſt.* 12. *n.* 12. & admittunt cæteri allegati apud Harpreſt. ubi ſupra agentes de iſta concluſione, de qua ſcilicet culpa mandatarius tenetur.

Nulla vero culpa in hac facti ſpecie conſiderabilis videbatur, nec quidem leviſſima; Tum quia mandantes in dictis litteris reſponſivis, ſeu certioratoriis ingenue dixe-
9 runt, quod merces eſſent penes quemdam Gallum, ideoque ponderabam, quod non poterant mandantes imputare mandatariis, cur non cogitaſſent ad caſum, cum ad iſtum magis cogitare debuiſſent ipſi mandantes morantes in loco, ubi aderat dictus Princeps in ſtatu auctoritativo; Tum etiam, quia probabiliter idem Gallus venditor ipſi mandatario aſſerere potuit; quod feracium eſſet de illo magone M. Ducis ad venditionem facilitandam, unde propterea ipſius fidem ſequendo ita ſcripſerit.

Et clarius, quia negotiatores in dicto Liburnienſi portu commorantes, nullo modo ad caſum cogitare potuerunt;
10 Quidquid enim tenere ſoleat Curia Romana, inhærendo quibuſdam juris rigoribus, qui vere incongrui ſunt in hujuſmodi negotiis mercantilibus, Apud mercatores tamen ubique, poſſiſſimum vero, ac præ cæteris in dicto portu Liburnienſi, certa & conſtantiſſima habetur opinio, ſuper portuum libertate, quodque in eis merces ementes omnino tuti ſint; Fabuloſa vero reputatur concluſio deducta ex textu *in leg. incivilem, Cod. de furtis*, ex iis, quæ habentur deducta in hac materia emptionis mercium in portu *ſub tit. de Regal. diſc.* 129. ideoque nec quidem imaginabilem culpam in hujuſmodi mandatario cadere poſſe videbatur, & conſequenter de plano intrabat dicta actio contraria mandati; quodque periculum caſus, qui poſtea contigit, tamquam ſequela dominii mandantium, non autem mandatarii eſſe debuerit.

Notabilis autem eſt hujus cauſæ ſecunda deciſio 5. Junii
1660. coram Taja, in materia refectionis expenſarum, ut 11
etiam advertitur *d. diſc.* 58. *de feudis in fine*, ac etiam in ſua materia *ſub tit. de judiciis*, quod ſcilicet, quamvis regulariter expenſarum refectio non fiat, niſi de illis judicialibus, quas in Curia practici, *vivas*, appellant, non autem de extrajudicialibus, quas dicunt, *mortuas* ut ſunt illæ, Advocatorum, Procuratorum, ſollicitatorum, & copiſtarum, ac ſimiles; Attamen id procedit circa eam refectionem, quæ per ſuccumbentem, vel in pœnam temeratiæ litis, vel ob condemnationem in Curia generaliter de ſtylo fieri ſolitam facienda eſt, non autem, ubi agitur de illa refectione, quæ venit ſub obligatione damnorum, & intereſſe, quoniam tunc omnes quomodocumque paſſæ veniunt, ſolumque attenditur naturalis veritas, & in quo de facto ille damnificatus fuerit, ut praxis frequens docet in refectionibus faciendis per attentantes, ſeu violentos ſpoliatores, ac ſimiles, in quibus cadit obligatio refectionis damnorum, & intereſſe, ſub quorum genere omnes indefinite veniunt, ex deductis in hujus cauſæ deciſione, & in dicta ſua materia *ſub tit. de judiciis, & ſub tit. de credit. diſc* 147.

In propoſito autem periculi caſus, an mandantis, vel mandatarii damno cedere debeat: In alia facti contingentia; Cum quidam Magnates in Civitate Neapolitana pro explicatione negotii in Curia, ad ejus, ſeu vaſſallorum favorem, quamdam pecuniæ quantitatem tradidiſſet
probato Sacerdoti Oratorii Sancti Philippi ejuſdem Civi- 12
tatis, ut eam tranſmitteret alicui probo, ac diligenti correſponſali, qui in Urbe eam conſervaret, non conſignandam ſollicitatori, ſeu Notario, niſi poſt bene explicatum negotium, (idque ob frequentes truffarum contingentias, quas in alias probatiſſima Curia praxis docet in ejus fæce,) unde propterea eam tranſmiſſit alteri probato, & integerrimo Sacerdoti Oratorii Urbis, qui quarumdam pecuniarum, quas in particulari ſacculo in arca retinebat, furtum paſſus fuit; Hinc exorta deſuper extrajudiciali dubitatione, cujus damno iſte caſus cedere deberet, atque deſuper pro veritate concorditer conſultus; *Reſponde*, quod ſine dubio deberet cedere damno domini pecuniæ, ac mandantis, non autem mandatarii, cum ageretur de mandato in ſolam ejus gratiam, ideoque mandatarius non niſi dolum, vel ad ſummum latam culpam præſtare tenetur, cum tamen in hac facti ſpecie, neque levis, imo leviſſima concurreret, ſed fuiſſet purus caſus, ex iis, quæ plene firmantur per Decium *conſ.* 473. & Grat. *conſ.* 94. *&* 95. cum aliis per Add. ad Dec. *ubi ſup.* & per Magrett. *dec. Sicil.* 6. *poſt obſervantias ad pragmaticas, num.* 11. *& ſeqq.* de cuſtode pecuniarum, ut teneri non debeat de caſu; Et conferunt quæ habentur *ſub tit. de credito, diſ.* 68.

Tunc autem dicebam, quod difficultas deſuper cadere
potuiſſet, quando iſta pecunia commixta fuiſſet cum alte- 13
ra ipſius mandatarii, cum tunc regulæ generales ipſi adverſarentur, & tamen iſte ſummus rigor moderationem mereretur juxta ea, quæ in propoſito caſus contingentis in depoſito, an cedere deberet damno deponentis, vel depoſitarii, habetur *d. diſc.* 68. *ſub tit. de credito*; Atque credo quod Partes reſponſo acquieverint.

S U M M A R I U M.

1 *DE qua culpa teneatur mandatarius.*
2 *De periculo rerum exiſtentium penes mandatarium.*

ANNOT. AD DISC. XVI.

DE qua culpa teneatur mandatarius *ſub tit. de leg.* 1
diſc. 11. *& ſeqq. tit. de credit. diſc.* 38. *de Regal. diſc.* 117. *ſub tit. de camb. diſc.* 1. *&* 26.

Et de periculo rerum exiſtentium penes mandatarium, 2
conferunt notata *ad diſc.* 6. *de emptione, & venditione*, ubi loca concordantia.

RO-

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM, PRO CATHARINA DE VICTORIIS, CUM FRANCISCO LEONELLO.

Caſus diſputatus in Rota, reſolutus ut infra.

De ſocio adminiſtratore negotii ſocialis, ad quid teneatur: Et quando rationes per eum dicantur bene redditæ, necne; Et an redditio fieri poſſit etiam ſine libris, iſtorumque omiſſio quid cauſet; Et de concluſione, quod adminiſtrator ante redditas rationes non dicatur debitor, vel creditor, quomodo procedat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Periti ſolent diſcordare, ac referre ad partium eos eligentium opportunitatem.*
3 *Quod rationes poſſint reddi etiam ſine libris.*
4 *Adminiſtrator ante redditas rationes, non poteſt dici debitor, neque creditor.*
5 *Declaratur concluſio, de qua num. 3. quomodo procedat, ac intelligenda ſit.*
6 *Tutor non conficiens inventarium, & librum, præſumitur in dolo.*
7 *Idem in ſocio adminiſtratore non conficiente librum.*
8 *Quomodo deficiente libro adminiſtrator ſupplere debeat.*
9 *Declaratur concluſio, de qua num. 4. & quando ad certam ſummam acceptam poſſit condemnari.*
10 *An & quando mulieri adminiſtratrici retardetur reſtitutio dotis ob non redditas rationes adminiſtrationis.*

D I S C. XVII.

1 POſtquam inter Catharinam filiam, & hæredem Petri Pauli, & Leonellum diu litigatum fuit coram A. C. & in Rota, tam ſuper redditione rationum negotii ſocialis per Leonellum adminiſtrati, quam ſuper validitate tranſactionis, quæ inita fuerat, cum præſuppoſito cujuſdam erronei calculi, unde propterea ſuper tranſactionis invaliditate plures prodierunt deciſiones Rotæ coram Cerro, ſub diebus 15. Martii 1658. 24. Novembris 1659. & 30. Januarii 1662. quarum prima eſt *impreſſ. deciſ.* 381. *part.* 12. *rec.* Leonellus, vel ejus hæres dicti negotii adminiſtrator, & conſequenter obligatus reddere rationes, iſtud onus ex integro aſſumpſit, unde propterea in eadem Rota coram Rondinino, datum fuit dubium, an conſtaret de ſufficienti redditione rationum, vel potius procedendum eſſet ad exequutionem pro ſcutis ſex mille in ſorte per Petrum Paulum ei datis, ac poſitis in negotio ſociali.

Scribentes pro Leonello reo convento, quoad primam dubii partem, principaliter inſiſtebant ſuper aliquibus peritorum relationibus invicem diſcordantibus, ut frequenter,
2 ac pene ſemper contingit, (cum hujuſmodi peritorum principale inſtitutum eſſe videatur, ſtudere favori partium, quæ eos reſpective eligunt,) ita ſingulariter examinando partitas dati, & accepti in eiſdem relationibus contentas, quales ſcilicet eſſent admittendæ, necne, quaſi quod ad eas tota rationum redditio reſtringeretur.

Neque obſtare dicebant defectum librorum, quoniam (quidquid DD. variaverint,) in Rota, & Curia magis
3 recepta eſt opinio, ut rationes reddi poſſint etiam ſine libris, ex deductis apud Gregor. & Adden *dec.* 199. *dec.* 165. *n.* 15. *part.* 11. *rec.* & in Licien. adminiſtrationis 23. Junii 1653. coram Cerro, edita in caſu, de quo ſupra *diſc.* 7.

Et quoad alteram dubii partem ſuper reſtitutione dictæ ſummæ ſortis principalis ſcutorum ſex mil. ab eodem admi-
4 niſtratore habitæ, dicebant, quod frequens, ac recepta concluſio eſt, ut adminiſtrator ante redditas, ac diſpunctas rationes non poſſit dici, nec debitor, nec creditor, cum incertum ſit, an unus, vel alter ſit remanſurus, ex deductis apud Burat. *dec.* 123. *n.* 6. *&* 443. *n.* 2. *&* 880. *in fin. dec.* 228. *n.* 3. *&* 4. *part.* 11. *rec.* (ubi quod ſolum competit actio ad factum pro redditione rationum, non autem ad certam ſummam,) & in aliis frequenter.

His autem non obſtantibus, ſcribens Ego pro Catharina actrice, ſuper hoc ultimo dubio, pro iſta, in utraque dicti
5 dubii parte reſponderi debere dicebam; Quatenus enim pertinet ad primam partem, non impugnabam dictam propoſitionem, ut juxta opinionem, quam ſequitur Rota, & Curia, etiam ſine libris rationes reddi valeant, ſed dicebam, quod fallacia erat in applicatione; Procedit enim juxta modum, ſive ad effectum, de quo ſupra in Licien. *diſc.* 7. ut ſcilicet, quando de facto adminiſtrator non confecerit librum, vel confectum amiſerit, non per hoc urgeri debeat ad factum præciſum impoſſibile, ſed poſſit per alias ſpecies probationum adminiſtrationis veritatem juſtificare, atque ita effugere, vel dictam coactionem ad factum, vel juramentum in litem.

Non idem tamen ſequitur, ut ipſo adminiſtratore pro ejus libito dante notulas partitarum dati, & accepti, ad eas diſputatio reſtringi debeat, quænam ſcilicet admittendæ ſint, & quæ non; Sed punctus eſt, ut ipſe prematur onere probandi aliunde negativam partitarum accepti, ac lucrorum, quodque vere ad ejus manus aliud non obvenerit; In hoc etenim ſuffragantur, inventarium bene confectum, ac reſpective liber bene, ac diſtincte tentus, tam in tutore, quam in alio adminiſtratore, ut ſcilicet tunc præſumptio ſibi aſſiſtat circa negativæ probationem, niſi per alteram partem aliud probetur, ideoque his deficientibus tota probatio ad eum transfunditur; nam alias melioris conditionis eſſet iſte male agens, quam qui recte ſuo muneri ſatisfacit, quoniam iſte ab inventario, vel reſpective libro convinci poteſt, ille autem poſſet pro ejus libito occultare partitas, de quibus convinci non poſſet.

Adeo ut procedendum videatur cum ea ratione, cui lex innixa eſt in deferendo alteri parti juramentum in litem, ob 6
malam ſcilicet præſumptionem, quæ urget contra adminiſtratorem, qui in ejus munere ita male agit; Ut de tutore non conficiente inventarium, ac librum reſpective *dec.* 148. cor. Celſo *dec.* 191. coram Otthob. *dec.* 126. 359. *&* 410. *par.* 9. *rec.* & ſæpius, ut advertitur in dicta Licien. *diſc.* 7.

Et in terminis ſpecialibus ſocii adminiſtrantis negotium ſociale, ut in dolo, & culpa dicatur, non conficiendo li- 7
brum bene, ac diſtincte tentum, juxta bene adminiſtrantium uſum, plene cæteris relatis firmatur in Romana ſocietatis affictus 30. Martii 1648. coram Arguelles; Atque ubi non haberemus auctoritates, id ad evidentiam comprobare videtur ipſa ratio naturalis, humanuſque diſcurſus, cum alias lata via fraudibus aperiretur, atque ut dictum eſt, longe melioris conditionis eſſet, qui male agit, atque in ejus munere deficit, quam qui bene.

Et conſequenter, ut ad effectum bonæ redditionis rationis adminiſtrator teneatur ad adimplendum per æquipollens 8
id quod neglexit adimplere in ſpecie, ſeu forma per legem injuncta, & ſic, ut ita admiſſus ad ſuppletivam probationem per æquipollens, doceat de ſtatu negotii, ac negativa majorum lucrorum, & obventionum, eo modo, quo id probari diceretur ex inventario, ac reſpective libro bene confectis, ac tentis, iſtumque dicebam videri verum ac germanum ſenſum hujus concluſionis, ut rationes etiam ſine libris reddi valeant.

Quo vero ad alteram dubii partem; Non negabam dictam concluſionem, pariter in ſuo caſu veram, ut adminiſtrator, 9
ante redditas rationes dici non valeat debitor, vel creditor, adeoque ad certam ſummam condemnari non valeat, ſed ad ſolum factum redditionis rationum; Dicebam tamen id procedere, quando adminiſtrator exhibet librum bene tentum, aliaſque rationes in ea forma, in qua reddi debent, adeout remaneat ſolum partitarum diſpunctio; Secus autem, ubi eſt contumax in reddendo rationes, vel convincitur ſaltem præſumptive doloſus, & culpoſus, non conficiendo inventarium, ac reſpective librum, pro adminiſtrationis qualitate, quoniam tunc præſumptio eſt, quod negotium adminiſtratum fuerit potius lucroſum, quam damnoſum, quodque propterea ſors principalis poſita in negotio, ipſique adminiſtratori tradita, penes eum ſalva ſit; Et conſequenter ad certam ſummam, vel quantitatem in ſorte ſibi traditam condemnari poteſt, ut cæteris relatis late firmatur per Rotam *dec.* 198. & latius *dec.* 332. *part.* 10. *rec.* *quarum prima eſt dec.* 192. poſt Zacch. *de oblig. Camer.* *& ſecunda poſt controverſ. contr. dec.* 57. ubi ad ſatietatem concordantes; Atque videtur propoſitio nimium æqua, & rationabilis, quoniam alias eſſet confovere delinquentem in delicto, ex quo commodo reportaret, dum medio tempore, (quod frequentius eſſe ſolet longævum,) in quo de redditione rationum agitur, ipſe in præjudicium ſocii, vel alterius innocentis, habebit uſum ſortis ſibi datæ in adminiſtrationem, atque dum convincitur de dolo, vel culpa ob non bene explicatas ejus partes, recte admittenda eſt præſumptio, ut in deterius; Quod tamen certam, ac de-

terminatam regulam generalem accipere non videtur, ſed eam recipit particularem juxta facti qualitatem, ſingulorumque caſuum circumſtantias, majorem, vel minorem culpam redolentes, pro judicis prudenti arbitrio, ex quo pendet inſpicere, an probationes, quæ dantur per adminiſtratorem, præbeant, necne, ſaltem ſumum ſufficientem, quod vere nihil in ejus manibus remaneat, vel è con-
10 tra; Ad inſtar eorum, quæ habentur *ſub tit. de dote, diſc. 94.* ad materiam text. *in leg. unic. §. exactio, Cod. de rei uxor. action.* quando ſcilicet mulieri retardanda ſit, necne reſtitutio dotis ob non redditas rationes adminiſtrationis, cum ſimilibus.

ANNOT. AD DISC. XVII.

QUod redditio rationum reddi valeat etiam ſine libris tutelaribus, habetur alibi declaratum *hoc eod. tit. præſertim diſc. 6. & 7.* In quorum primo late agitur de puncto, de quo in præſenti, *diſc. 4. & 9.* quando ſcilicet adminiſtrator ante redditas rationes conveniri valeat.

URBINATEN. SALARII, PRO PERIBERTIS, CUM MALATESTA LEONELLO.

Caſus deciſus per Rotam pro Leonello.

An, & quando adminiſtrator, vel inſtitor negotii, obtinere debeat ſalarium, quamvis ſervitium non præſtiterit, ubi per ipſum non ſteterit; & quid ubi contigerit a caſu citra culpam ejus, cujus bona adminiſtranda erant: Et de aliis ad ſalarii materiam pertinentibus.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *De diſtinctione quando ſalarium debeatur, etiam ſi non præſtetur.*
4 *Et quando diſtinctio non intret, ſed contra eam ſalarium debeatur.*
5 *De tranſmiſſione ſalarii pro toto anno incœpto.*
6 *De materia remiſſionis mercedis, ubi conductor non fruitur re conducta.*
7 *Quid ubi impedimentum provenit ſine culpa utriuſque.*
8 *Debetur ubi non præſtatur facto conductoris.*
9 *De requiſitis, ut debeatur ſalarium pro opere non præſtito.*
10 *Suſcipiens cuſtodiam Caſtri, an teneatur ſi illud transfertur in alium locum.*
11 *An promittens præſtare operam in uno loco, teneatur in altero.*
12 *Lectores ſtudiorum unius Civitatis, an teneantur legere in alio loco.*
13 *An leges loquentes de ſalario, intelligantur de omni ſpecie ſervitii, vel ſolum de illo ingenii.*
14 *Quod repugnat natura ſolvere ſalarium, & non recipere ſervitium.*
15 *Dantur exempla quando id procedat, & quando non, & in ſpecie de Advocatis.*
16 & 17 *De eodem.*
18 *Quando ratione læſionis intret judicis officium.*
19 *De materia, ac etiam de ratione, cur materia ſit rara in Advocatis Curiæ.*

D I S C. XVIII.

1 SUſcepto per Peribertum appalto Theſaurariæ Urbini per novennium, deputatus fuit dicti negotii adminiſtrator Leonellus, ſub conventione ſalarii, ſeu mercedis in annuis ſcutis 400. quodque dicta adminiſtratio ſequi deberet in Civitate Foroſempronien. Cum ex mandato Superiorum, pro ſubditorum commoditate, aliiſque de cauſis, oportuiſſet Theſaurariæ adminiſtrationem in Civitatem Piſauri transferre, ad quam dictus Leonellus (nolens patrium domicilium deſerere) accedere recuſavit; Hinc proinde orta eſt controverſia, an illi deberetur ſalarium pro illis annis, in quibus de facto dictam adminiſtrationem in dicta alia Civitate ſequutam, non exercuerat, neque ſervitium præſtite-
2 rat; Et introducta cauſa in Rota coram Zarata, pro dicti ſalarii præſtatione ad favorem adminiſtratoris prodiit reſolutio ſub die 26. Junii 1652. quæ habetur impreſſa *dec. 269. part. 11. recent. & deciſ. 40.* poſt Paitell. ad cujus normam expedita, & commiſſa cauſa coram Albergato, idem reſolutum fuit ſub die 20. Aprilis 1654. atque in hac tantum ultima diſputatione Ego ſcripſi.

Cauſæ punctus, quoad ea, quæ ſunt juris, de quibus Advocati in Curia ſolum agunt, conſiſtebat in eo, an operarum locatori deberetur ſalarium, quamvis operas non præſtiterit, quoties per eum non ſteterit, quominus præſtarentur.

In hoc autem dicebam, quod Bartolus (quem cæteri in hac materia magiſtrum agnoſcunt) *in leg. ſi uno, §. cum quidam, num. 5. ff. locati, & in leg. 1. §. divus num. 2. ff. de variis, & extraordin. cognitionibus*, quoties agitur de 3
ſalario debito ex conventione, ita diſtinguit, quod aut operæ non præſtantur ob factum conductoris operarum, vel etiam ob caſum, qui in ejus perſona contingat, & tunc illud debeatur, & in his terminis procedunt text. *in leg. qui operas, & leg. ſed addes, §. cum quidem, ff. locati*, cum concord. pro locatore operarum facientibus.

Aut non præſtantur ob factum ipſius locatoris, & tunc non ſolum illud non debetur, ſed locator tenetur conductori ad damna, & intereſſe; Aut vero id non ſequitur ex caſu in perſona ipſius locatoris contingente, & non debeatur, niſi ad ratam operarum præſtitarum.

Et quamvis Gloſſ. & Azzo. in hac ultima parte diſtinctionis, contrarium ſentire videantur; Attamen communi DD. ſenſu reprobantur, dictaque diſtinctio recepta eſt, ut communiter DD. *in ead. l. ſi uno, §. cum quidam*, ubi præ- 4
ſertim Caſtrenſ. & Salycet. qui *n. 8.* advertit iniquum videri, ut conductor abſque ejus culpa, conducto ſervitio careat, atque ſalarium ſolvat, quamvis nulla adeſſet culpa locatoria, quoniam id recte procedit in eo ſalario, quod potius honoris cauſa, quam ex conventione, ac mere correſpective ad ſervitium ex diſpoſitione legis, vel hominis debitum eſt, ut exemplificari ſolet in ſalario lectorum, ac profeſſorum, in remunerationem virtutis, ac partus ingenii magis, quam operarum; Iſta enim ſalarii ſpecies non dата contraria conventione, vel conſuetudine, pro anno ſolum 5
incœpto in totum tranſmittitur, juxta doctrinam Bartol. *in d. leg. 1. §. divus*, & cæteris relatis firmant Cephal. *conſil. 70. & 71.* Maranta *conſ. 59.* ubi de medico, in quo tamen contrarium habetur apud Capyc. *deciſ. 27. n. 21.* Et de Advocato Rota apud Duran. *deciſ. 53. n. 4.* cum concord. per Zacch. *de ſalar. quæſt. 21.* (licet conſuetudo, vel conventio nimium raras reddat has quæſtiones.)

Ad quod comprobandum ponderabam diſtinctionem pluries deducta in ſua materia *ſub tit. de locato*, ac etiam 6
pluries *ſub tit. de Regal. ad materiam vectigalium*, occaſione quæſtionum ſuper defalchis; Ut ſcilicet, ubi damnum conductoria contingat ex culpa, vel facto voluntario locatoris, tunc non ſolum debeatur penſio, ſed teneatur locator ad intereſſe; Ubi vero ſine culpa, non debeatur penſio, cum aliis ibi deductis ad rem facientibus.

Obſervabam tamen, quod ultra dictos ita diſtinctos ca- 7
ſus, alter etiam remaneret, in quo neque ex pacto locatoris, neque ex illo conductoris, minuſque a caſu, ſed a facto tertii circa ipſam rem contingat ceſſatio occaſionis præſtandi conventas operas, ſive ex deficiente ſubſtantia rei, circa quam præſtari debebant, & tunc; Aut factum tertii eſt juſtum, & conductor non tenetur; Aut injuſtum, originatum tamen culpa ipſius locatoris, & idem; Aut e converſo culpa conductoris, & tenetur, juxta eandem diſtinctionem, de qua habetur in dicta materia locationis, & defalchi, deductam ex textu *in leg. item quæritur, §. exercitu, & leg. ſi merces, §. culpa, ff. leg. ti*, ut bene ex mente Bart. advertit Caſtrenſis *in d. leg. ſed addes, §. cum quidam, num. 3.* quem cæteri communiter ſequuntur.

Iſta igitur theorica ita conſtituta; Quatenus pertinet ad applicationem, dici non poterat, quod operæ non fuiſſent præſtitæ culpa, & facto voluntario conductoris (quo caſu admittebam debitum eſſe ſalarium, juxta *dec. 580.* Cavaler.) 8
Minuſque ob caſum, qui in ejuſdem conductoris perſona contigerit, ſive in perſona locatoris, ideoque unum de duobus dicendum erat, vel quod præſtita non ſint facto voluntario ipſius locatoris, vel ſaltem a caſu ſequuto a facto tertii circa ipſam rem; Et conſequenter verificari non dicitur diſpoſitio textus *in d. leg. qui operas, & leg. ſed addes, §. final.* 9
cum ad hunc effectum duo copulative requirantur; Primo ſcilicet, quod non ſteterit per locatorem, quominus præſtaret; Et ſecundo, quod ſteterit per conductorem, quominus reciperet, ſecus ubi caſu, vel facto tertii, ut ſatis bene Caſtrenſ. *in d. § item cum quidam, num. 4.*

Hinc

Hinc proinde Alberic. *in leg. ſi uſusfructus Civitati, ff.*
10 *quib. mod. uſusfr. amitt.* firmat, quod ſi quis ſuſcepit cuſtodiam Caſtri in certo loco, illudque poſtea dirutum in alio loco reædificatum ſit, quod durat obligatio cuſtodis, ſaltem ad effectum, ut actionem habeat petendi mercedem circa cuſtodiam caſtri novi, ut firmat etiam confuſiſſimus Carocc. *de locato, tit. de oblig. qu. 5. in fin.*

Atque hinc, (etiam in aliquo ſenſu veritatis) dicebam non obſtare, quod præfatus adminiſtrator promiſerit ejus operam præſtare in Civitate Foroſempronien. ideoque non teneretur præſtare alibi, ad text. *in l. 1. & l. is, qui,*
11 *ff. de eo, quod certo loco*, cum concord. apud Carrocc. *d. quæſt. 5. de oblig. num. 6. & in prima hujus cauſæ deciſione*, quoniam id ad duplicem effectum conſiderari poſſet; Vel ſcilicet, ut locator operarum præciſe cogi non valeat, neque teneri ad damna, & intereſſe, ut teneri deberet quando ex facto mere voluntario id recuſaret; Vel quando ageretur de loco valde remoto, atque copulative intraret ratio honoris magis, quam laboris, ut in Advocatis, ac profeſſoribus, & ſimilibus contingit, juxta text. *in l. ſancimus, C. de Advocatis diverſ. judicum, & l. ſed & hæ perſonæ, §. non ſolum, ff. de procurator. ubi gloſſ. in verb. tribunali*, ad eundem text. advertit id non procedere, ſi agatur de loco parum remoto.

Ac etiam bene cæteris relatis probatur apud Dec. *conſil. 70. num. 1.* quod lectores ſub certa mercede conducti
12 ad legendum Piſis, intelliguntur etiam conducti ad legendum in loco, in quo ob impedimenta dictæ Civitatis, ſtudium tentum fuit, quoniam mens partium principaliter directa eſt ad ſtudium, non autem ad locum, cujus expreſſio, ratione forte majoris commoditatis conductoris operari poterit, ut dictum eſt, unum de duobus, vel quod juſtam inducat excuſationem ab obſervantia contractus, vel quod actionem producat ad quanti intereſt, magis in uno loco, quam in altero præſtari, quamvis ageretur de profeſſoribus ſcientiarum, in quibus merx dicatur potius honoris, quam ſalarium laboris, multo magis in præſenti, in quo videbamur eſſe potius in caſu converſo.

Et quamvis in dictis deciſionibus, præſertim ſecunda dicatur, verius videri, ut text. *in d. leg. ſed addes, §. idem*
13 *cum quidem, & leg. qui operas, ff. locati, & l. diem functo, ff. de offic. aſſeſſoris*, generaliter procedant in quocumque locatore operarum, juxta opinionem Alberici, Jaſonis, Alexandri, & Salyceti, cum aliis apud Dec. *d. conſ.* 70. Galeot. *lib. 2. controv. 69. n. 10.* Cavaler. *d. deciſ.* 520. *deciſ.* 839. *part. 4. diverſ.* Attamen id recipiendum venit, retenta tamen dicta diſtinctione, atque ſpectata magis ſubſtantia veriſimilis voluntatis, quam formulis verborum, vel aliquibus leguleiciis rigoribus.

Naturali etenim æquitati, ac rationi, communique uſui nimium adverſari videtur, ut ille, qui pro certi negotii adminiſtratione miniſtrum conduxit, ſpecificato loco, po-
14 tius demonſtrando deſtinationem ab eo factam, quam cum præciſa taxativa, cogi debeat carere, ut dicitur, re & pretio; Quinimo pejus, quia cogeretur duplicatum ſalarium ſolvere, primo ſcilicet miniſtro remanenti otioſo, & alteri, quem perneceſſe conductum habere oportet pro negotii adminiſtratione, quæ principaliter in contractum deducta eſt, atque in mente contrahentium habita; Locus autem potius acceſſorie, ſive præſuppoſitive, vel ratione ſolius, vel ratione deſtinationis, quodque propterea iſtius expreſſio, nonniſi unum de dictis effectibus operari deberet, quia nempe locator operarum dicere poſſet ſe locaturum non fuiſſe extra conſuetum domicilium, quod continuare cupediat pro aliorum ſuorum bonorum adminiſtratione, vel pro ejus valetudine, vel ob majorem incommoditatem non fuiſſe tanti, ſed magis locaturum. Et ſic, vel ad effectum excuſationis, vel ad alterum ſuppletionis ejus, quod intereſt magis in uno, quam in altero loco adminiſtrationem ſequi; Nullatenus autem, ut continuando in patria eodem modo quo prius, atque in libertate vacandi aliis negotiis, & induſtriis, ac etiam non ſentiendo incommoda, non ſolum perſonalia circa regimen negotii, quæ totum forte occupatum tenere deberent, ſed etiam circa officialium hoſpitationes, aliaque onera, & incommoda adminiſtrationi annexa, conſequi debeat integram mercedem, cum lucro poſitivo, ex jactura alterius, qui perneceſſe aliam mercedem ſolvere cogatur, Id enim in mentem cadere non poſſe videtur, ideoque iſtæ reſolutiones non captivabant intellectum.

Dabam in hoc practicum exemplum, etiam in termi-
15 nis fortioribus ſcientifici profeſſoris locantis operas ingenii, ac virtutis, in quibus conventa merx, potius honoris, quam ſalarii, ſeu pretii laboris gratia præſtari dicitur; Si enim quis in genere conducat Advocatum, vel Medicum pro annua mercede omnium litium, vel curationum reſpective, debetur conventa merx, quamvis caſus præbuerit, ut eo tempore nullæ lites habitæ fuerint, nullaque infirmitas contigerit, quoniam ſufficit, ut non ſteterit per Advocatum, vel Medicum, quominus contingente caſu præſtaret, unde propterea videtur conventio incertæ aleæ, cujus eventus æque poterat ſe habere ad lucrum, ac damnum reſpective, quoniam tot lites, vel infirmitates contingere potuiſſent, ut merx minima remaneret, potiuſque damnum Advocato, vel medico inferret, quia valde occupatum detinerent, & in his terminis procedunt ea, quæ in hoc propoſito cæteris relatis habentur *dict. deciſ.* 33. Duran. *deciſ.* 839. *part. 4. diverſ.* Rovit. *pragm. 2. de poſtulan. num. 9.* Add. ad Buratt. *deciſ. 79. num.* 22. Zacch. *ubi ſupra.*

Sed ſi conducatur Advocatus pro defenſione certæ, ac
ſpecialis cauſæ pro certa mercede uſque ad omnimodam 16
terminationem, cum præſuppoſito, quod in certo loco, vel Tribunali tractanda eſſet, utpote ibi deſtinata, vel introducta, poſtmodum vero ex mandato Superiorum ſine facto voluntario conducentis operas, cauſa avocetur ab eo Tribunali, atque ad aliud remittatur, tunc poterit quidem Advocatus dicere, quod ejus obligatio ceſſabit tanquam ex ceſſante præſuppoſito, ideoque non tenetur proprium domicilium deſerere, atque extra illud alio accedere pro defenſione cauſæ, non tamen dicendum erit, quod ille litigans, cui ita incumbit neceſſitas alium Advocatum in loco litis aſſumere, cogendus veniat, huic etiam conventam mercedem continuare; Ita pariter de medico, ſi ille, qui credebat certæ infirmitatis curam facere in uno loco, ex aeris inſalubritate, vel alio caſu, citra mere voluntarium factum, cogatur in alio loco moram facere, ibique alium medicum aſſumere.

Ad ſummum etenim, ea quæ favore hujuſmodi loca-
torum operarum, magis ingenii, quam laborum, in ju- 17
re habentur pro integræ conventæ mercedis aſſequutione, percutiunt caſum, in quo deficiat præſtationis operarum occaſio ex ipſius ſubjecti deficientia, quia nempe lis concordetur, ſive factu Principis, aut majoris Magiſtratus de facto terminetur, aut quod infirmus decedat, &c. Et nihilominus etiam his caſibus præcluſum non videtur Judicis officium ſuper mercedis moderatione, quando ex facti circumſtantiis conſtet, ut intret ratio deficientis veri-
ſimilis voluntatis ex deficiente præſuppoſito, vel altera 18
ratio reductionis contractus ad juſtitiam, ſeu æquitatem, quando contingentia detegeret illum ita remanere valde injuſtum, ac læſivum, ex iis, quæ generaliter habentur cæteris relatis apud Theſaur. *dec.* 226. Capyc. Latr. *dec.* 18. ibique Adden. & habetur pluries *ſub tit. de alienat. & contract.* ac etiam ſub altero *de emptione, & venditione* ad materiam læſionis, *& ſub titul. de decimis ad materiam cap. ſuggeſtum, eod. tit. & alibi.*

Iſta vero ſalarii materia in Curia apud Advocatos nimium rara, & forte nulla eſt, cum ſolum de illa tra-
ctari contingat ad inſtantiam pedeſtrium, ac inferiorum 19
famulorum, vel operariorum coram quodam pedaneo executivo Judice, coram quo Advocatorum opera non adhibetur, nimiumque raro Rota, vel alia Tribunalia audiunt quæſtiones ſuper mercede, vel ſalario Advocatorum, vel Procuratorum, cum id apud claſſicos peſſime oleat, atque de facto redolere videatur in qualificatis profeſſoribus quandam ſpeciem indignitatis, ut advertitur *ſub tit. de judiciis, & praxi*, occaſione agendi de mercede cauſidicorum; Ultra quod ſuper hac materia integrum elaboratum tractatum edidit modernus Zacchia, qui fere omnia ad eam pertinentia collegit.

ANNOT. AD DISC. XVIII.

DE hac materia ſalarii videri poterunt deducta *ſub tit. de credito, diſc. 61. & præſertim deciſ. in eo caſu prodita, & in eodem tit. diſc.* 158. in quo agitur de concurſu plurium creditorum ex eadem cauſa, præſertim Advocatorum, Procuratorum, & Copiſtarum, de quorum mercede, & honorario agitur in Relatione Curiæ *diſc.* 46. Atque ad eamdem materiam mercedis inſinuantur aliqua *hoc eod. tit. diſc. 20. num. fin. deciſ. autem in diſc. enunciata eſt inter illas* Zarat. *deciſ.* 14.

ROMANA PECUNIARIA,

PRO MICHAELE ANGELO VICENTINO,

CUM EMILIA CLAUDIA A VALLE.

Caſus varie deciſus per Rotam.

An facultas ſubſtituendi data procuratori ad lites, & negotia, intelligenda veniat generaliter, ac indefinite ad utrumque, vel potius ad lites tantum, ubi in eodem capitulo, in quo agitur de litibus, vel immediate poſtea, dicta facultas attributa ſit; Et de differentia inter mandatum ad lites, & alterum ad negotia.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutiones cauſæ.*
3 *De actione in rem verſo remiſſive.*
4 *Clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia.*
5 *Fallit ubi ſunt plura capitula diſtincta.*
6 *Item ubi ſtat dependenter ab una parte.*
7 *Sive ubi concurrit diverſitas rationis, vel inveriſimilitudo.*
8 *Ea quæ uni commiſſa ſunt ob induſtriam perſonæ, alteri non ſubdelegantur.*
9 *Circa quæ poteſtas ſubſtituendi data cenſeatur.*
10 *Facultas ſubſtituendi non eſt exercibilis in genere quoad omnia.*
11 *Quod attendi debeat ſubſtantia veritatis.*
12 *Quomodo, & quibus generale mandatum ad negotia dari ſoleat.*
13 *Veriſimile, vel inveriſimile attenditur, & de argumentis inveriſimilitudinis.*
14 *Quod declarationi mandantis deferendum ſit in caſu ambiguo.*
15 *De mandato præſumpto.*
16 *Quomodo iſta quæſtiones decidendæ ſint.*

D I S C. XIX.

Juxta facti ſeriem recenſitam etiam in hac eadem cauſa *ſub*
1 *tit. de cred. diſc.* 72. Cum Michael Angelus proviſus de Eccleſia Hyeracen. diſceſſurus eſſet ad reſidentiam, amplum, ac generale mandatum reliquit Margaritæ fratris uxori, ad omnia ejus negotia explicanda, per plura capitula diſtincte enarrata, in quorum uno ſpecialiter agebatur de facultate accipiendi quaſcumque pecuniarum ſummas ad cenſum, & cambium; In ultimo autem capitulo, (juxta ſtylum, continebatur generalis facultas, etiam ad lites, atque illo, vel immediate poſt adjecta etiam poteſtas ſubſtituendi unum, vel plures, &c. Cumque occaſione peragendi quædam acta judicialia, dicta procuratrix ſubſtituiſſet Dominicum Notarium, qui munus agentis præfati Epiſcopi in Curia peragebat, iſteque mutuam pecuniam ſub cambiis ab Emilia accepiſſet ad effectum ſolvendi penſiones a dicto Epiſcopo debitas; Hinc eodem Dominico defecto, orta eſt quæſtio inter dictam Emiliam, & Epiſcopum, atque poſt ſententiam A. C. ad actricis favorem latam, introducta cauſa in Rota coram Bevilaqua, ejuſdem actricis favore duæ prodierunt reſolutiones, ſub diebus 24. Aprilis 1662. & 22. Junii 1663. a quibus tamen in repropoſitione coram eodem receſſum fuit, ſub diebus 6. Junii 1664. & 15. Januarii 1669. atque ad iſtarum normam prodiit ſententia abſolutoria.

In diſputationibus autem deſuper habitis, de duobus actum fuit, Primo ſcilicet, an actrici competeret actio de in
3 rem verſo, & de hoc agitur *d. diſc.* 72 *ſub tit. de cred.* Et ſecundo, an præfatus Dominicus haberet ſufficiens mandatum, cujus ratione actio contra mandantem competeret ei, qui mandatario credidit, idque pendebat a puncto, an dicta ſubſtituendi facultas, ad cujus normam ſimpliciter ſubſtitutio facta erat, intelligenda eſſet indefinite quoad omnia præfatæ Margaritæ demandata, vel potius ad lites tantum, cum poſito uno, vel reſpective altero antecedenti, planum eſſet conſequens, ad unius, vel reſpective alterius favorem.

In hoc autem per Scribentes hinc inde, juxta frequentiorem leguleicam inſipiduram, principaliter inſiſtebatur in formalitate verborum, & clauſularum, ſive in localitate dictæ facultatis; Siquidem Scribentes pro actrice fundamentum conſtituebant in regula generali, cum qua præſertim in prima deciſione proceditur, quod clauſula in fine 4
poſita refertur ad omnia præcedentia, ex congeſtis per Decian. *conſ.* 70. *n.* 19. *& ſeq. l.* 3. Barboſ. *clauſ.* 70. Rot. apud Mant. *dec.* 52. *n.* 2. *& dec.* 105. *n.* 9. *p.* 1. *rec.* & ſæpiſſime in aliis.

E converſo autem, Ego & cæteri Scribentes pro reo convento, inſiſtebamus in tribus hujus regulæ limitationibus; Primo ſcilicet, ubi diſpoſitio concepta eſt per plura capitula ſeparata, quorum quodlibet perfectam, ac ſeparatam ra- 5
tionem contineat, cum tunc clauſula appoſita in fine unius capituli, referatur tantum ad omnia contenta in eo capitulo, non autem ad alia contenta in capitulis præcedentibus, ut late Gabr. *ſub tit. de clauſ. concl.* 9. *n.* 8. *&* 12. *cum ſeqq.* Penia *dec.* 231. *&* 240. juxta Veoetam, alias *dec.* 294. *&* 308. juxta impreſſ. Lugdunen.

Secundo, ubi clauſula in fine poſita non ſtat principaliter, & de per ſe independenter ab omnibus capitulis, ſed ac- 6
ceſſorie, & conſecutive ad unum ex eis, tunc ad iſtud tantum, non autem ad cætera omnia refertur, Mart. *concl.* 23. *n.* 8. *par.* 4. Gabr. *dicta concluſ.* 9. *n.* 21. Barboſ. *dicta clauſ.* 70. *n.* 19. atque juxta ordinem ſcripturæ hic videbatur caſus.

Et tertio magis ad rem, ubi inter unam, & alteram ſpeciem, ſeu unum, vel alterum capitulum, aliqua diverſitatis ratio aſſignari poteſt, Rot. apud Peniam *ubi ſup.* Barboſ. *d. clauſ.* 70. *n.* 5. Gabr. *concluſ.* 9. *n.* 1. *&* 18. Mart. 7
dict. clauſ. 23. *n.* 7. Bucatt. *dec.* 322. *n.* 8. *& ſeqq.* Ubi *n.* 12. ponderatur fortius id procedere, ubi concurrit veriſimilitudo, quod ſcilicet ex veriſimili voluntate facientis id, quod fieri dicitur, non ad omnia, ſed ad aliquam diſpoſitionis partem referatur, quod frequenter per DD. ponderatum habetur in materia fideicommiſſorum, & ultimarum voluntatum.

Et hæc præſertim ultima limitatio reſultans, tam ex 8
diverſitate rationis, quam ex veriſimili voluntate mandantis, recte applicabilis videbatur, quoniam in hac parte, in qua agebatur de facultate accipiendi pecunias ad cenſum, vel cambium, ſeu aliud intereſſe, illa videbatur concepta per verba perſonalia denotantia arbitrium dictæ Margaritæ, ibi, *quaſcumque pecuniarum ſummas dictæ Procuratrici bene viſas, quoties eidem Procuratrici videbitur;* Ea vero, quæ unius arbitrio, vel conſcientiæ commiſſa ſunt, alteri ſubdelegari non poſſunt, ad text. *in cap. is, cui de offic. & poteſt. Judic. de legat. in* 6.

Et in terminis ſpecialibus procuratoris non ſubſtituentis in iis, in quibus electa eſt induſtria perſonæ, ſeu in iis, quæ 9
arbitrio, vel conſcientiæ commiſſa ſunt, quamvis ſubſtituendi facultas data eſſet, quoniam intelligitur in iis, quæ ſunt compatibilia, Salycet. *in leg. quod quis, Cod. de procurat.* Jaſ. *ibid. n.* 3. *&* 4. & cæteri tam ibi, quam alibi, de quibus Trentacinq. *lib.* 1. *var. reſolut. tit. de procurat. reſol.* 3. *n.* 19. & qui (quantum iſta occaſione videre licuit) omnium latius, ac melius tractat hanc materiam facultatis ſubſtituendi tam in judicialibus, quam extrajudicialibus.

Et quod etiam in iis caſibus, in quibus procurator ad negotia poteſtatem habet indefinitam ſubſtituendi, id ge- 10
neraliter, ac indeterminate facere non poſſit ad omnia, (ut in præſenti geſtum erat,) ſed ſolum intelligatur in aliquibus negotiis particularibus, juxta neceſſitatem, vel opportunitatem, adeout ſubſtitutio ita generaliter facta non valeat, Jaſ. *in d. l. quod quis, Cod. de procurator. n.* 2. *in fine*, Alex. *n.* 6. Salycet. *n.* 3. Trentacinq. *ubi ſupra, n.* 26. Rocc. *de mandat. ſeu complement. notab.* 79. *n.* 174. *poſt primum vol. conſilior.*

Quamvis autem dictæ limitationes veræ ſint, atque ad rem applicabiles, adeout agendo etiam de puncto in ſolis juris terminis generalibus, ſingula hæc fundamenta ſufficerent, multo vero magis ea ſimul juncta; Attamen ſolidius pro meo judicio videbatur alterum fundamentum deductum 11
ex regula in quibuſcumque viventium, ac morientium actibus, ſive in omnibus voluntatis quæſtionibus perpetuo attendenda, ut non cortex, & figura verborum, ſed ſubſtantia veritatis, ac veriſimilis voluntatis attendi debeat; Communis etenim uſus, atque humanæ prudentiæ regulæ docent, quod abfuturi viri nobiles, & qualificati, quamvis agentes, 12
ac miniſtros in Curia deputent, attamen mandatum amplum circa graviora negotia pertractanda, præſertim cum ampla poteſtate alienandi, vel obligandi, ac indefinite pecunias mutuas in quacumque ſumma accipiendi, relinquant conjunctis, vel perſonis omnino qualificatis, in quibus fiduciam habeant, quod præjudicialia negotia acturi non ſint, quodque ubi agerent, ab eis reintegrari poſſent,

non

non autem hujuſmodi agentibus, ac inferioribus miniſtris parum idoneis, cum hoc munere dictim viventibus, quibus forenſia, & judicialia ſolum committuntur, utpote incongrue explicabilia per nobiles, & qualificatos, quibus hæc ampla, & adeo fiduciaria facultas attribuitur; Ideoque merito ſtylus inolevit adjiciendi hanc ſubſtituendi facultatem in ea parte, in qua de litibus, ac judicialibus agitur.

Accedente etiam nimia inveriſimilitudine, quod dicta procuratrix, quæ erat prudens matrona, atque ob intereſſe filiorum, principalia intereſſata in bonis dicti Epiſcopi, qui 13 erat frater ejus viri, ita indefinite ſubſtituere voluerit præfatum Dominicum ſimplicem Notarium depreſſæ fortunæ; Ideoque intrat vulgatum axioma, quod ſicut veriſimile imaginem habet veritatis, ita inveriſimile imaginem habet falſitatis: Potiſſime autem attenta occaſione faciendi dictam ſubſtitutionem pro quibuſdam actibus judicialibus, pro quibus perneceſſe aliquis cauſidicus deputandus erat, dum nobilis matrona id per ipſam explicare non poterat, nulla vero neceſſitas aderat ſubſtituendi pro aliis negotiis, quæ per ipſam præſentem congruentius explicari poterant, ac debebant.

Et nihilominus advertebam, ut ſufficeret id eſſe ambiguum, ut deferendum eſſet declarationi, tam ipſius mandantis, quam etiam dictæ mandatariæ, quæ ſubſtitutionem 14 fecerat, ex iis, quæ circa declarationem ambiguæ donationis faciendæ per donatorem habentur pluries *ſub tit. de donat.* Et in ſpecie declarationis mandati ambigui, Soccin. jun. *conſ.* 22. *n.* 21. *lib.* 3. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 14. *n.* 11. Accedente etiam obſervantia, quod etiam poſt dictam ſubſtitutionem, pleraque negotia geſſerat dicta procuratrix, dictus autem ſubſtitutus geſſerat ſolum forenſia, ſeu judicialia, ideoque iſta ſubſtantia veritatis magis, quam verborum formalitas in hoc propoſito attendenda videtur.

Difficultatem aliquam ſolum inferre videbantur ea, quæ cæteris relatis habentur apud Dunozett. *dec.* 786. *&* 888. 15 ſuper mandato præſumpto de facili præſumendo in eo, qui alia negotia mandantis gerere ſolitus eſt; Verum ea non videbantur urgere, cum non juſtificaretur in facto, quod huic perſonæ conſimilia negotia accipiendi pecunias ad intereſſe, ſeu alios contractus obligatorios faciendi, commiſſa eſſent, ſed ſolum injuncta ea, quæ reſpiciunt munus agentis, tam circa forenſia, & judicialia, quam circa penſionum ſolutiones, ſuper quo ſolutionis actu mandatum præſumptum intrare poſſet ad effectum acquirendi poſſeſſionem manutenibilem, ex collectis per Poſth. *de manut. obſerv.* 35. *ex n.* 67. & in ſua materia *ſub tit. de penſionib.* & in ſpecie *d. diſc.* 888. Dunozett. *n.* 7. cum ſimilibus pro facti qualita- 16 te, cum vere iſta quæſtio dicatur potius facti, quam juris, certam, ac determinatam regulam generalem non recipiens, ſed pro facti qualitate, & circumſtantiis decidenda; Unde propterea nimis clarus error eſt, cum regulis, ac doctrinis generalibus procedere.

ANNOT. AD DISC. XIX.

PRima iſtarum deciſionum eſt impreſſa *dec.* 438. *part.* 13. *rec.* Et conferunt ad materiam deducta *ſub tit. de Judic. diſc.* 6. occaſione agendi de Procuratoribus.

ROMANA OECONOMIÆ,

PRO

CAROLO, ET BERNARDO DE PARENTIIS,

CUM MARCH. LUDOVICO A BALNEO.

Caſus deciſus per Rotam pro Ludovico, & pendet.

An conceſſio, ac reſpective ſuſceptio Œconomiæ, ſeu adminiſtrationis, importet mandatum, quod ſit quandocumque revocabile, vel potius irrevocabilem contractum locationis, & conductionis operarum: Et an conventa merx minuenda ſit ob diminutionem adminiſtrationis.

SUMMARIUM.

1 *Facti ſeries.*
2 *Reſolutio cauſæ.*
3 *In quo conſiſteret cauſæ punctus.*
4 *Mandatum eſt quandocumque revocabile, etiamſi adſit juramentum.*

5 *Contractus locationis, & conductionis operarum eſt irrevocabilis.*
6 *Adminiſtrator deputatus patrimonio poſito ſub concurſu eſt irrevocabilis.*
7 *De depoſitariis montium Baronalium, eorumque munere.*
8 *De definitione mandati, & quod dicatur officium gratuitum, quod accedente mercede corrumpitur.*
9 *Quod præpoſiti negotiorum cum mercede, non ſint veri mandatarii.*
10 *De limitationibus concluſionis, de qua n.* 4.
11 *Eadem concluſio proprie procedit in mandato ad lites, & de ratione.*
12 *De depoſitariis, de quibus num.* 7.
13 *Et de adminiſtratore, de quo num.* 6.
14 *An ſalarium ceſſet, vel minuatur, ceſſata, vel diminuta adminiſtratione.*

DISC. XX.

INter Cardinalem Nicolaum a Balneo, & Carolum, ac Bernardum fratres de Parentiis, deventum fuit ad conventionem, per quam dicti de Parentiis ſuſceperunt œconomiam, ac adminiſtrationem omnium Caſtrorum, & bonorum ſtabilium dicti Cardinalis exiſtentium in pluriſque provinciis valoris, ut ſupponebatur, ſcutorum 200. m. ad effectum extinguendi cum eorum fructibus omnia debita ſcutorum circiter 50. m. cum obligatione præſtandi cedulam bancariam pro ſolutione fructuum quorumdam locorum montium, ſub conventione mercedis in annuis ſcutis 300. quæ durare deberet, donec dicta æris alieni extinctio integre ſequuta eſſet; Cum autem ad aliquos annos, ſequuta eſſet mors dicti Cardinalis, ac etiam alienatio bonorum Pedeluti pro pretio ſcutorum 23. m. in extinctionem dicti æris alieni erogato; Hinc hæreditatis adminiſtratores, ſeu Marchio Ludovicus hæres prætendere cœperunt dictam œconomiam ceſſaſſe, illam etiam de facto interdicendo; Quare commiſſa per Signaturam Gratiæ cauſa A. C. de voto Rotæ, datoque dubio coram Cerro, an contractus eſſet revocabilis, poſt plures propoſitiones abſque reſolutione, iſta ſub die 14. Januarii 1669. prodiit affirmativa, atque pendet reviſio. 1 2

In diſputationibus deſuper habitis, cauſa reſtringebatur ad naturam, ſeu qualitatem conventionis, an ſcilicet illa contineret contractum mandati, ut prætendebant Scribentes pro 3 Marchione, ſeu hæreditate, atque in dicta reſolutione Rota credidit; Vel potius contineret contractum locationis, & conductionis operarum, ut ego dicebam, ac verius credebam; Poſito enim, quod verſaremur in primo caſu ſimplicis mandati, ſeu conſtitutionis procuratoriæ ad negotia in gratiam mandantis, atque pro quodam ſimplici miniſterio rem alienam gerendi; Ego admittebam concluſionem per dictos Scribentes deductam, atque in deciſione deſuper edita firmatam, ut mandatum ad libitum mandantis eſſet, quandocumque revocabile, quamvis accederet juramentum, quod dicitur contractus famulativum, & conſequenter operativum eo durante; Quemadmodum etenim in mandato, quod non 4 ſit in rem propriam, ac principaliter in gratiam mandatarii, ſed principaliter in gratiam mandantis, intrat revocatio ipſo jure per mortem unius, vel alterius, ita fortius intrare debet revocabilitas per conſenſum expreſſum, ne alias plus operetur fictum, quam verum, ſive plus tacitum, quam expreſſum, cum revocatio, quæ reſultat a morte, pendeat a ceſſatione conſenſus, ut ex his, & aliis fundamentis, rejectis contrarium tenentibus, præſertim Ruin. *conſ.* 115. *n.* 15. *&* 16. *lib.* 1. firmant cæteris relatis Gloſſ. *in c. fin. de procurat. in* 6. Felin. *in c. ſi diligenti n.* 32. *de foro compet.* Seraph. *in privil. juram. privil.* 57. *n.* 7. *cum ſeq.* Galeot. *lib.* 1. *controv.* 60. *n.* 1. *& ſeqq.* Rot. apud Peniam *dec.* 1294. 1441. *&* 1510. *& dec.* 253. *&* 254. *part.* 4. *rec. cum aliis in deciſione.*

E converſo autem, ubi contineret contractum locationis, & conductionis operarum, ille de ſui natura eſt tranſitorius etiam ad hæredes, ac etiam eſt irrevocabilis quoties ad certum, ac determinatum tempus initus ſit; Ut ultra generalia, quæ ad materiam hujus contractus locationis, & conductionis bonorum habentur in ſua ma- 5 teria *ſub tit. de locato & conducto*; In his ſpecialibus terminis locationis, & conductionis operarum ad certum tempus, certumque opus cum certo, & determinato ſalario, habetur actum ſupra in Urbinaten. Salarii *diſc.* 18. ubi fortius, quod neque locus præſtationis operarum revocari, ſeu immutari poteſt, atque præſupponitur tanquam 6 certum in allegatis auctoritatibus, & deciſionibus, ac etiam in ipſamet deciſione cauſæ; Et de adminiſtratore de-

putam alicui patrimonio, ut ſit hinc inde irrevocabilis,
Salgad. *in labyrint. part. 1. cap. 15. n. 2. & ſeqq.* Unde
propterea tota quæſtio erat ſuper applicatione, aut de
una, vel altera ſpecie ageretur.

Probabilius autem mihi videbatur, quod verſaremur in
contractu locationis, & conductionis operarum, & indu-
ſtriæ, commiſto etiam in parte, cum alio aſſecurationis,
7 ob dictam obligationem præſtandi cedulam bancariam pro
ſolutione fructuum locorum montium quolibet bimeſtri,
ſive aſſignamenta eſſent exacta, ſive non; Ideoque dicebam,
quod vere, ac proprie verſaremur in illo contractu, qui in
Urbe frequenter celebratur in Barones debitores montium
& campſores, qui aſſumunt munus depoſitarii, quod ſci-
licet, iidem depoſitarii, qui aſſumunt ſub conventa mer-
cede onus ſolvendi prompte montiſtis fructus quolibet bi-
meſtri, ſive exegerint aſſignamenta, ſive non juxta loco-
rum montium erectionem, ac naturam, (quod tamen ex
nimium damnabili Superiorum negligentia incepit eſſe in
abuſu,) aſſumunt etiam regimen, & œconomicam admini-
ſtrationem bonorum aſſignatorum pro dote montis; ex quo-
rum fructibus dictum implementum ſequi debet, cum id
importet formalem locationem, & conductionem opera-
rum, ac induſtriæ, admixtam cum aſſecuratione, ſeu fi-
dejuſſione, unde contineat actum hinc inde obligatorium,
ac pœnitentiæ excluſivum, non autem ſimplex mandatum
in ſolam gratiam mandantis, quandocumque revocabile.

Mandatum enim, ſive attendamus definitionem Placen-
8 tini, ſive illam Accurſii, quarum utramque expendunt poſt
alios ab eis allegatos Mozzius *de contract. §. mandatum
in princip. n. 6. & 7.* Mantic. *de tacit. lib. 7. tit. 2. n. 1. cum
duob. ſeq.* ſemper dicitur officium gratuitum, officii gra-
tia præſtandum; Unde propterea infertur, quod ſi accedat
conventio ſuper mercede, tunc actus immutet naturam,
ac tranſeat in contractum locationis, & conductionis, ut
bene apud eoſdem præſertim Mozz. a quo totum (eo tacito,)
mutuaſſe videtur Mantic. cum fere videatur idem ſermo.

Quodque hujuſmodi contractus vere non contineat man-
datum, bene probat Mozz. *d. tit. de mandat. §. fin. in rubr.
quomodo annulletur, ſolvatur, & finiatur mandatum, &c.
n. fin. circa finem, verſ. & pro complemento, fol.* 139.
9 ubi agendo de præpoſitis negotiorum dicit, quod viden-
tur ſimiles mandatariis, in aliquibus ab eis tamen diffe-
rentes, quia mandatarii gratis officium ſuſcipiunt, iſti
vero negotiorum præpoſiti, ex conventione ſuſcipiunt ne-
gotia pro mercede, unde naſcitur contractus locati.

Præterea, ubi etiam agitur de mandato, quamvis de
10 iſtius natura ſit, ut per unius, vel alterius mortem, vel con-
ſenſum diſſolvatur, attamen id plures recipit limitationes
recenſitas per Mozz. *dict. §. fin.* & per Mantic. *dict. lib. 7. tit.*
23. ubi præſertim *n. 40. & ſeqq.* illam tradit, ſi mandatum ita
factum ſit, ut irrevocabiliter perſeveret uſque ad certum
tempus; Atque accedentibus ſtipulatione, & juramento clare
admittitur in deciſionibus editis in Placentina Salarii cor.
Penia, & Ubaldo *ſupra allegatis*, in quibus evitatur con-
cluſionis applicatio; Vel quia non adſit ſtipulatio impor-
tans irrevocabilitatem; Vel & proprius, quia agatur de
11 mandato ad lites exigente ſummam confidentiam; Ideo-
que non dandum in eo, de quo collitigans amplius non
confidat; Eoſdemque terminos procuratoris ad lites ex
dicta ratione percutiunt deducta per Galeot. *dict. contr.
60. lib. 1.* Accedente etiam incapacitate mandatarii obli-
gari ad reſidentiam, ideoque dictæ deciſiones ad rem fa-
cere non videbantur, ſed potius in hac facti ſpecie, per
argumentum probant contrarium.

Potiſſime, ubi non ſolum accedat conventio mercedis,
12 quæ corrumpit contractum mandati, illumque tranſire facit
in illum locationis, & conductionis, ſed etiam ubi acce-
dat obligatio præſtandi cedulam bancariam, ac etiam onus
ſolvendi montiſtis ſingulo quoque bimeſtri fructus locorum
montium, adeout in nihilo ab iſtis œconomis differre vi-
deantur depoſitarii montium baronalium, qui non a Prin-
cipe, ſed ab ipſo privato Barone montis debitore deputan-
tur; Sive illi, qui per deputatos creditorum, etiam ex
13 privata conventione deputantur pro adminiſtratione pa-
trimonii decocti, juxta dictam doctrinam Salgad. quæ
non bene in deciſione reſtringitur ad actus judiciales,
cum id nullam habeat probabilem rationem.

Quo vero ad alterum punctum ceſſantis cauſæ admini-
ſtrandi, vel diminutæ adminiſtrationis; Poſito quod age-
retur de dicto contractu irrevocabili, id nullius conſidera-
tionis erat, cum provenerit a facto voluntario alienationis,
quod alteri contrahenti præjudicare non poteſt. Ut ultra

generalia, de quibus diſtinguendo inter ceſſationem volun-
tariam, vel caſualem, habetur in propoſito obligationis cau-
ſativæ, vel occaſionalis, *ſub tit. de credito*, ſub altero *de
empt. & vendit.* & ſub altero *de Regalibus*. In his ſpecialibus 14
terminis ſalarii, & locationis, vel conductionis operarum,
habetur ſupra *d. diſc.* 18. & in deciſionibus in ea cauſa editis;
Potiſſime vero ſtante pacto, quod dicta merx continuare
deberet uſquequo ſequeretur extinctio æris alieni, quod
ſupponit ſingulis annis oneris diminutionem, adeout cir-
ca ultimos annos, incommodum eſſet ſatis modicum;
Unde propterea advertebam quod ideo iſti adminiſtratores
contenti fuerint modica mercede in primis annis magis la-
borioſis, ob recompenſam ultimorum; Ac ulterius, cum
ultra mercedem, adminiſtratoribus conceſſa eſſet facultas
utendi Paſcuis pro eorum animalibus, in bonis Pedeluci,
iſta erat pars mercedis, unde verificabatur ejus diminutio
pro rata diminuti laboris, & conſequenter non videbatur
ſubeſſe probabile fundamentum, cui hoc motivum inni-
teretur, ideoque intellectus non acquieſcebat reſolutioni,
quodque receſſus in reviſione ſperari deberet.

ANNOT. AD DISC. XX.

COnferunt ad materiam præſentis diſcurſus deducta
ſub tit. de donat. diſc. 36. Et de revocatione man-
dati habetur pluries *ſub tit. de benef. præſertim diſc.* 38.
& ſub tit. de Judic. diſc. 6.

ROMANA TUTELÆ, ET EDUCATIONIS PRO CARDINALI ROCCIO, CUM ANNA CINCIA,

Reſponſum pro veritate.

An, & quando tam tutela, quam educatio pupillo-
rum potius patruo quam matri decerni debeat ad
eamdem materiam, de qua ſupra diſc. 1.

S U M M A R I U M.

1 *FActi ſeries.*
2 *Materia educationis eſt Judicis arbitraria.*
3 *In ſpecie decreta patruo contra matrem.*
4 *Conſiderantur juſtæ cauſæ, ob quas potius patruo, quam matri decerni debeat.*
5 *Quid de tutela, an poſſit, ac debeat idem dici.*
6 *De juſta cauſa continuationis in communione, & ne pandantur ſecreta domus.*
7 *De antiqua inhabilitate mulierum, & matris & aviæ exercendi tutelam, & curam*
8 *Quod habilitatio matris, & aviæ, earumque prælatio ſit contra mores Romanorum, & Italorum.*
9 *De hiſtoria legali, & de errore practicandi aliquas leges factas in Græcia.*
10 *Quod mulieribus non expediat iſtud munus ſuſcipere, & de ratione.*

D I S C. XXI.

COntinuantibus poſt mortem Patris, & Cardinalis Pa- 1
trui, Cardinali Urbano, & Pompeo fratribus de Roc-
cis, una cum eorum Matre in illa communione bonorum, &
vitæ, in qua a nativitate ſub patre, & patruo vixerant, &
educati fuerant; Gubernium, & adminiſtratio fuerunt pe-
nes Cardinalem fratrem majorem, aliis natu minoribus ni-
mium gratum habentibus per ſpatium multorum annorum
uſque ad obitum Pompeji, quo ſequuto ab inteſtato relictis
duobus filiis infantibus, & ventre prægnante; Ut pro melio-
ri domus regimine continuaretur in eadem quiete, & com-
munione, perinde, ac ſi Pompeus viveret, quod ex pleriſ-
que nimium rationabilibus, ac juſtis motivis reſpiciebat
etiam utilitatem dictorum pupillorum, qui erant unici ſu-
perſtites legitimi ſucceſſores aviæ, & patruorum, Summus
Pontifex Clem. X. cujus idem Pompeus erat familiaris in quo-
dam conſpicuo munere, ut etiam Cardinalis tunc Prælatus
erat Palatii Apoſtolici Præfectus per ejus motum proprium
præfatorum pupillorum tutelam, curam, educationem, &
omnimodam adminiſtrationem conceſſit, & commiſit ei-
dem patruo, non obſtante exiſtentia Annæ eorum matris,
cui alias de jure dicta tutela, & educatio debita erat;
Quare eadem Matre ad Pontificem recurrente pro dictæ
conceſſionis moderatione, conſultus fui ex parte Cardinalis
patrui, an iſte motus proprius dici mereretur exorbitans, at-
que a Juſtitiæ tramitibus nimium devians, adeout notabile
præ-

præjudicium dictæ Matri conquerenti inferre diceretur, ad
effectum deliberandi, ſive gravamen ſuſtinendi.

Quamvis autem in utraque parte, tutelæ ſcilicet, & edu-
cationis pariformiter negative mihi reſpondendum videre-
tur; Attamen pro clariori, magiſque methodica reſolutio-
ne, unam ſpeciem ab altera diſtinguendo; Quatenus per-
tinet ad educationem, dicebam, quod res minus carere vi-
detur difficultate, quoniam iſta materia remiſſa eſt arbitrio
etiam ſimplicis Judicis, qui poteſt ex aliquibus motivis ejus
arbitrium bene regulantibus eam tollere illis, quibus lex
2 deferat, & alteri concedere, etiam cum mutatione loci,
vel Civitatis; Quinimo etiam contra judicium, & præce-
ptum defuncti patris pupillorum, juxta plures deciſiones,
& authoritates relatas ſupra, *hoc eod. tit. diſc. 4. n. 23. ubi
n. 24.* advertitur id ita procedere pro matre contra patruos
tutores, in quibus terminis loquuntur plures ibidem relatæ
deciſiones, quam e converſo contra matrem pro patruis,
vel aliis tutoribus. Et in individuo educationis decretæ pa-
truis, excluſa matre illam petente, eſt plana *deciſ. Senen.*
61. Mart. Medic. *relata eod. diſc. 4. & idem exam.* 38. ibique
3 allegantur Menoch. & alii. Multo magis igitur id decernere
poteſt Princeps Supremus; Et de educatione oblata Matri per
proviſionem Papæ, adeout non ſit res nova habetur in ca-
ſu, de quo *eod. diſc.* 4. & per alios Scribentes adducebatur
Themud. *deciſ. Ulixibonen.* 238. *lib.* 2.

De juſtis vero caſibus non videbatur dubitandum ex plu-
ribus, præſuppoſita, quinimo expreſſe admiſſa prudentia
nimiaque probitate matris honeſtiſſimæ, & nobiliſſimæ
Matronæ.

Primo, quia ipſa erat proximior ſucceſſura ab inteſtato;
4 Quamvis etenim iſta cauſa ſola, & de per ſe conſiderata,
in matre non ſit illius potentiæ, quæ eſt in aliis, ex rela-
tis apud Mart. Medic. ubi ſupr. de Marin. & Add. *reſol.* 95.
lib. 1. *& alias*; Adhuc tamen juncta cum aliis, habenda
videtur in aliqua conſideratione.

Secundo, ob nimium veriſimilem voluntatem patris, qui
niſi deceptus a Medicis inopinato obiiſſet, adeout teſtari
non potuerit, ſed ſi teſtatus fuiſſet, utique idem demandaſſet
in ejus filiis pupillis, quod in ſeipſo ab infantia uſque ad
obitum ſequutum in ætate provecta annorum 44. circ. pra-
cticavit, ut clare ad ſenſum, & advertitur apud Surd. *conſ.*
428. ubi quid pater diceret, ſi reſurgeret, & interrogaretur.

Et tertio, ob rationem contraventionis communionis
pro majori conſervatione decoris, & exiſtimationis domus,
ut infra advertitur agendo de tutela.

Et quarto clarius, quoniam iſti pupilli ſperare poterant,
ac debebant ſucceſſionem patruorum, quorum unus erat
Cardinalis jam in ſacris, & alter erat dives prole deſtitu-
tus, forteque in hoc ſtatu probabiliter deſperatus, ut in ſpe-
cie conſideratur apud Mart. Medic. *d. dec.* 61. *n.* 18. ideoque
pupillis abſque dubio nimium expedire advertebam, ita pa-
truorum benevolentiam captare.

Atque reſpectu maſculi addi poſſe conſiderabam aliam ra-
tionem melioris educationis, tam in litteris, quam in bo-
nis, civilibuſque moribus penes patruum Cardinalem, &
Epiſcopum, quam penes Matrem viduam, cujus nimiam
benevolentiam ob ſexus imbecillitatem, nimium filiis præ-
judicialem eſſe, frequentior praxis docet, ideoque habetur
commune dicterium de filiis viduarum, &c. E converſo
autem laudabam educationem fęminarum adhuc infantium
potius penes matrem.

Quo vero ad tutelam dixi, quod non audebam dicere, ut
quilibet Judex poſſet in ea arbitrari, eo modo, quo ut ſupra,
poteſt in educatione, cum ejus poteſtas reſtricta ſit intra le-
gum Cancellos: Credebam tamen, ac forte invenietur pra-
5 cticatum, quod magna, & ſuprema Tribunalia, ut exempli
gratia in Italia ſunt Senatus Conſult. Neapolit. Senat. Me-
diolani, Magiſtratus extraordinariorum Januæ, Magiſtratus
pupillorum Florentiæ, & ſimilia, id facere poſſint, & pra-
cticent; Sed quod in Principe Supremo eſſet res non admit-
tens principium dubitandi, quando aliquæ accedant juſtæ
cauſæ, tenores præſertim ad pupilli utilitatem, eodem
modo, quo ſupra in educatione, cum eadem ſit ratio.

Ut a ſimili de pluribus proviſionibus decernentibus tute-
lam Matri binubæ, & Vitrico ejus viro contra expreſſam
juris diſpoſitionem habetur apud de Marin. *dict. reſol.* 95.
lib. 1. atque ſupra advertitur *diſc.* 11. *num.* 6. Igitur multo
magis in Principe, ſi in Judicibus, & Tribunalibus.

Cauſæ juſtæ ſuperius ponderatæ occaſione educationis,
influebant etiam in hunc punctum tutelæ, cum eadem eſ-
ſet ratio; Eiſque altera major addenda videbatur, quæ tu-
telæ magis, quam educationi congruebat, quod ita ſcilicet
continuari poterat in dicta communione, veriſimiliter et-
iam in pupillis deſiderata per eorum patrem, qua median-
te longe magis, longeque melius conſervantur decus, opi- 6
nio, & exiſtimatio domus, & ne alias ejus ſecreta pande-
rentur, dum alias Mater fratrum ſuperſtitum, & reſpecti-
ve avia pupillorum, ejus dotem recognoſcere, ac ſeparare
vellet, idemque faceret uxor Urbani, qui etiam alia bona
particularia ſeparare poterat, multoque magis Cardinalis,
qui ultra patrimonialia poſſidebat redditus Eccleſiaſticos,
iſtaque occaſione oportebat detegere onera, & debita, qui-
bus forte domus gravata reperiebatur, quæ omnia dictis
pupillis tanquam unicis, omnium legitimis ſucceſſoribus,
utique nimium præjudicialia forent.

Si etenim receptum habetur in jure, quod tutori, vel re-
ſpective hæredi contra expreſſam legum diſpoſitionem per-
mittitur omittere inventarium ex motivo, ut non pandan-
tur ſecreta patrimonii, atque non minuatur ejus opinio, &
exiſtimatio, ut in ſuis locis advertitur, multo magis iſta ju-
dicanda erit juſta cauſa ad hunc effectum etiam in Judice,
& Magiſtratu, fortius vero in Principe, & clarius, dum
non erat unica, ſed accedebant tot aliæ, de quibus ſupra.

Præterea altius materiam reaſſumendo dicebam, quod
hujus proviſionis exorbitantia, quando etiam dicta moti-
va, & rationes deficerent, impreſſionem facere debebat apud 7
plebem, & infimum vulgus profeſſorum juris, qui cum tra-
ditionibus, vel cum ſuperficie procedunt, non perquirendo
principia, & medullam, ut fieri debet, non autem apud
doctos, & verſatos.

Attentis etenim legibus, ac moribus Romanorum, mu-
lieres indefinite inhabilitatæ erant ad exercendum hoc mu-
nus tutelæ, & curæ tanquam publicum, ad text. *in l. fœmi-
na, ff. de reg. jur. l. fin. ff. de tutel. l.* 1. *C. quando mul. tutel. off.
fungi valeat*, cum notis concordantibus, de quibus etiam
in Inſtitutionibus. Habilitatio vero Matris, & Aviæ num-
quam audita, neque practicata fuit apud Romanos, ſed in-
troducta per Juſtinianum *in Auth. Matri, & Aviæ, C. quan-
do mulier tutela, &c.* quando ſequutum fuit poſt duo ſæcu- 8
la, & ultra, quod Sedes Imperialis tranſlata fuit in Græ-
ciam, juxta forte illos Græcorum mores diverſos ab illis
Romanorum, & quando Imperium Romanum in Urbe,
& in Italia jam perierat pene per ſæculum antecedens, me-
diante occupatione Urbis facta per Odoacrem Regem He-
rulorum, expulſo Imperatore Auguſtulo, quaſi cum myſte-
rio, ut illud Imperium, quod in Auguſto initium habue-
rat, in Auguſtulo terminaret, ideoque non videbatur quæ-
nam exorbitantia dignoſceretur, ut illi legi, quam fecit
Imperator Græcus qui nullum in Urbe Principatum habe-
bat, pro ejus libito, etiam ſine cauſa derogaret ille, qui
in eadem Urbe eſt Imperator, & Princeps Supremus, ut in
terminis fortioribus derogandi novæ legi introductæ per
Auguſtum, advertitur ad effectum ſuſtinendi Bullam Baro-
num *diſc. 89. de feud. num.* 20. atque me motivante ſequuta
eſt Rota in deciſionibus ibi relatis.

Præterea nulla adeſt lex, quæ præferat Matrem, & Aviam
patruo, cum ſolum dicta lex Juſtiniani eas habilitet, ſed
earum prælatio provenit a magis communi, & recepto ſenſu
DD. ſe fundantium in ratione quod ordo tutelæ regulan-
dus eſt ab illo inteſtatæ ſucceſſionis, ideoque ſicuti mater
vincit patruum in ſucceſſione, ita vincere debet in tutela;
Sed hoc pariter provenit ab eodem novo Jure condito in
Conſtantinopolitana Civitate juxta Gręcorum mores diver-
ſos a moribus Romanorum, qui agnatos tantum in conſi- 9
deratione habebant; Matrem vero, & cognatos neglige-
bant, ex pluries deductis ſub diverſis locis; & præſertim
ſub titul. de ſucceſſ. ab inteſtat. diſc. 2. *cum plur. ſeqq.* ubi
quod cenſeri potius debet error, & ſimplicitas primorum
interpretum, qui a quatuor ſæculis citra poſt caſualem in-
ventionem legum juxta hiſtoriam pluries recenſitam, &
præſertim *diſc. 1. de ſerv.* hujuſmodi ultimas leges Græco-
rum in Italia receperunt; Igitur nulla exorbitantia committi
dicitur, quando ſtatuatur id, quod antiquis, ac etiam
modernis moribus Romanorum eſt magis adaptatum, dum
ex ſtatutis 141. 144. 145. & 146. liquet, quod etiam Ro-
mani Moderni retinent eoſdem mores antiquorum favore
agnationis contra matrem, & ſorores, & cognatos; Un-
de receptam habemus concluſionem, quod illa ſtatuta,
per quæ correcto jure novo fiat reditus ad Jus antiquum,
cenſenda non ſunt odioſa, & exorbitantia, ſed potius ra-
tionabilia, & favorabilia, ut *dict. diſc.* 1. *&* 15. *de ſucceſſ.
& alibi pluries.*

Et per conſequens concludendo, ubi etiam tot juſtæ cau-
ſæ non accederent, adhuc iſta proviſio exorbitans, nimium-
que

que præjudicialis dici non mereretur, multo magis eis accedentibus; Ponderando etiam, quod tutela non dicitur de jure importare commodum, & utilitatem, ſed potius onus,
10 & incommodum, adeout dicatur munus neceſſarium, ſed quod quis cogi poteſt, ideoque in jure diſponitur de cauſis excuſationis, ex deductis *in tot. tit. inſtit. de excuſ. tutor. in corpore, &c.* & ſic dici non poteſt, quod Matri tollatur aliquod jus, vel fiat aliquod præjudicium nimium conſiderabile, & præſertim in muliere vidua iſtud munus cenſendum venit magis periculoſum, ac damnoſum, quam in viro; Ac propterea ſtante ſtatuto 151. per quod mulieres declarantur imperfecti judicii, quod non fecit jus commune, prohibitæ facere quoſcumque contractus, & actus, ex quibus præjudicatæ remanere poſſunt ſine ſolemnitatibus ibi demandatis, ac etiam ſine cauſa, quam hodie firmum eſt requiri utilem, vel ſaltem non damnoſam, ſeu periculoſam, ut pluries in ſua ſede *ſub tit. de alien. & contract. prohibit.* Hinc ſequi dicebam, quod quilibet prudens Judex in hoc duriſſimus eſſe debet, & frequentius negare ſuam authoritatem, cum impoſſibile ſit verificari dictam cauſam a ſtatuto deſideratam in actu adeo periculoſo, & de ſui natura damnoſo & per conſequens concludebam, quod Mater conquerebatur de ejus commodo, & beneficio, quod ſibi ex hujuſmodi proviſione reſultabat, etiam ubi procedendum eſſet cum ſenſu eorum, qui in hujuſmodi Principum proviſionibus juſtam exigunt cauſam abſque recurſu ad abſolutam poteſtatem, juxta ea, quæ circa hunc Principis poteſtatem habentur in ſua ſede *ſub tit. de Regal. diſc. 147. & 177. & in aliis.*

PISANA ADMINISTRATIONIS, PRO JOANNE LAURENTIO PALMERIO.

Reſponſum pro veritate.

De eadem materia, de qua ſupra, diſc. 15. An ſcilicet, & quando adminiſtratores piorum locorum teneantur de proprio, & de eorum fidejuſſoribus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *Obligatio Officialium, & magiſtratuum eſt ſubſidiaria.*
3 *Pater tenetur de facto filii ſuſcipientis munus publicum de ejus conſenſu.*
4 *An & quando fidejuſſores adminiſtratorum excuſentur.*
5 *An adminiſtratores majores, & habituales teneantur de negligentia inferiorum.*
6 *De excuſatione ob non uſum.*
7 *Quando non uſus tollat vim legis.*
8 *De obſervantia, & diſtinctione in hac materia.*

D I S C. XXII.

1 Decoctis debitoribus in notabili ſumma duobus miniſtris actualem habentibus adminiſtrationem Montis Pietatis Piſarum, quorum unus pignorum Cuſtos Maſſarius, alter vero Cuſtos pecuniarum Camerarius nuncupantur, Cauſidicus ad id deputatus coram Ordinario, & competenti Magiſtratu pro montis reintegratione judicium inſtituit, tam contra ipſos adminiſtratores debitores, quam contra eorum fidejuſſores, ac etiam contra duos adminiſtratores majores habituales, quorum unus Cancellarius, alter vero Superintendens nuncupantur, contra quos tam ex parte montis, quam etiam fidejuſſorum objiciebatur, ut eorum culpæ jactura referenda eſſet ob non ſervata ſtatuta, & reformationes Montis, in quibus cavetur, ut Superintendens, & Cancellarius ſingulo quadrimeſtri ſtatum pignorum, & pecuniarum recognoſcere deberent, quoniam ſi ita factum eſſet, atque tamdiu id non neglectum, ſupradicta jactura non adeſſet; Quare deſuper ex parte Palmeris Superintendentis conſultus.

Reſpondi duas efformando inſpectiones, Unam nempe quoad exceptionem fidejuſſorum, qui prius erant diſcutiendi, dum contra majores Magiſtratus, & Officiales habituales, qui Superintendentes nuncupari ſolent, conceditur
2 actio ſubſidiaria poſt excuſſos actuales principales debitores, ut de Magiſtratibus habetur aliis relatis apud Conſtant. *in l. 60. Cod. de Decur. lib. 10. numer.* 57. Rovit. *deciſ.* 45. *&* 83. Et de tutoribus, quorum aliqui actualem habeant adminiſtrationem, alii vero honorariam, & habitualem vulgo ſuperintendentialem, ut quamvis iſti teneantur, adhuc non ſubſidiaria ſit eorum obligatio poſt excuſſos actuales, habentur ſuper *hoc eodem tit. diſc.* 5. Et ſecunda ſuper actione, quæ Monti competeret contra eoſdem habituales, quatenus tam principales, quam fidejuſſores ad integrum debitum idonei non eſſent.

Quatenus itaque pertinet ad primam Inſpectionem ſuper fidejuſſorum exceptione, dicebam de plano pro illius rejectione contra eos reſpondendum fore, quoties eorum obligatio hanc explicitam non haberet conditionem, quatenus ſcilicet majores adminiſtratores, ſtatuta, & ordinationes 3
ſervent, adeout eorum obligatio juxta communem formulam hujuſmodi cautionum eſſet pura de reddendo rationes, & reſtituendo reliquatum, dicta vero conditio prætenderetur tacite, & per ſubintellectum, cum tunc hujuſmodi prætenſio omni prorſus fundamento deſtituta eſſet; Quoniam obligatio adminiſtratorum majorum introducta eſt in gratiam, & pro reſervatione illius, cujus bona adminiſtrantur, utpote innocentis, atque ſub legali, & neceſſaria adminiſtratione viventis, cui juſtum, & rationabile eſt, ut per legem ſuccurratur, non autem in gratiam, & levamen ipſius adminiſtratoris actualis male adminiſtrantis, ac delinquentis, vel ejus fidejuſſoris, qui illum approbavit, ejuſque ſuſcepit obligationem, cum nulla juris ratio, vel diſpoſitio id ſuadeat, atque contrarium quoque comprobat communis uſus, vel praxis, ut præſertim neglectis aliis generalitatibus obſervabam patere ex deductis *ſupra diſcurſ.* 15. ubi in terminis præciſis fidejuſſoriæ conſimilis adminiſtratoris Montis Pietatis Urbis, & de quo etiam *diſcurſ. 68. & 69. de credito*, quod contra majores habituales adminiſtratores non conſtito de dolo, & colluſione, nulla conceditur actio, quamvis per ejuſdem Montis ſtatuta, *capit. 13. & 14. cum ſequentibus*, & magis ad rem, *cap.* 33. conſimiles demandentur diligentiæ, & reviſiones; Fortius vero ſtante particulari modo non uſu dicti Statuti, vel ordinationis hanc reviſionem præcipientis, ut infra.

Quamvis autem hæc generaliter procedant contra omnes fidejuſſores, magis vero, ac extra minorem dubitandi rationem ea procedere dicebam contra illum, qui erat pater dicti Maſſarii, ſeu Cuſtodis pignorum, cujus debitum erat majus, ex iis, quæ habentur *diſc. 86. num. 7. & 8. de credito*, ubi de juribus, & auctoritatibus firmantibus obligationem patris conſentientis publicis muneribus, quæ per filium ſuſcipiantur: Licet enim *ibidem num. 18. & 19.* aliqua dubitandi ratio deducatur, illa tamen in præſenti non intrabat ob præſuppoſitam circumſtantiam, quod idem pater promiſcue, imo magis, quam filius, tanquam principalis pignora adminiſtraſſet, ac propterea advertebam recte adaptari poſſe ea, quæ de jure antiquo, & medio ante juris noviſſimi introductionem circa peculium adventitium diſpoſita ſunt ſuper obligatione patris pro peculio per filium adminiſtrato, ſive illius occaſione.

Item generaliter contra omnes fidejuſſores ponderabam, quod fruſtra idoneæ, ac limitatæ cautiones ab hujuſmodi adminiſtratoribus exigerentur, ſi eædem cautiones iſtam 4
haberent conditionem, ſive cenſendæ eſſent factæ cum hoc præſuppoſito diligentiarum; quæ ad præſcriptum Statutorum, & ordinationum per alios adminiſtratores majores fieri deberent, quoniam quando id exacte ſervaretur, vel nunquam, vel nimium raro daretur iſte caſus jacturæ conſiderabilis, ſed quoniam notum eſt, quod hujuſmodi ordinationes parum ſervari ſolent, idcirco hujuſmodi cautiones exiguntur, potiſſime conſiderando in hac facti ſpecie, quod antiquiori tempore, in quo dictæ ordinationes factæ fuerunt, cautiones erant limitatæ uſque ad ſummam ſc. 8. m. poſtmodum vero inolevit uſus illas habere indefinitas uſque ad quamcumque ſummam, ex iſta forte ratione, quod agnoſceretur prædictam ordinationem non ſervari, ac non eſſe in uſu, adeout quatenus pertinet ad hanc primam partem actionis contra fidejuſſores, caſus videretur planus tam ad favorem montis, quam dictorum majorum adminiſtratorum, eiſque idoneis exiſtentibus nonnis eſſet ſecunda inſpectio inter montem, ipſoſque adminiſtratores majores habituales ſuper enunciata eorum ſubſidiaria obligatione; Ubi etenim Princeps, vel ejus Vicarius, ac Præſides, aliique majores Magiſtratus bene eorum munus explerent, ac invigilarent, ut Judices, & Gubernatores locales bene ſuum faciant officium, utique nulla ſubeſſet neceſſitas præſtandi cautionem ſyndicatum, ſed non per hoc fidejuſſores excuſantur, cum ſimilibus.

Verum

Verum quando de hoc puncto agendum eſſet, quia nempe ex bonis fidejuſſorum non remaneret indemnitati 5 montis omnino conſultum, tunc pro ratione dubitandi obſervabam contra dictos adminiſtratores nimium facere ea, quæ habentur aliis relatis plene deducta apud Rovit. *deciſ.* 36. ubi in ſpecie de negligentia adminiſtratoris majoris, & habitualis in non revidendo geſta per inferiores adminiſtratores actuales, ac etiam ea, quæ de tutore honorario vulgo *Sopr' intendere* habentur *ſupra diſc.* 5.

His tamen non obſtantibus pro dictis adminiſtratoribus habitualibus, præſertim vero Superintendente, ex cujus parte conſultus fui, cenſui reſpondendum ex particularibus facti circumſtantiis, quibus ſtantibus opus non 6 erat aſſumere inſpectionem generalem in terminis juris communis, quod ſcilicet pro certo ſupponeretur dictas ordinationes ſequutas de ann. 1581. ab antiquo tempore, cujus contrarium memoria non habeatur, non fuiſſe, nec eſſe in uſu, adeout multi in eodem munere prædeceſſores, id quoque neglexerint, hunc non uſum nimium comprobante immutatione regiminis, vel ſtatus rerum, quoniam de eo tempore Mons erat unicus longe minoris adminiſtrationis, cum eſſet circa initia, poſtmodum vero creverit, ut in Montibus Pietatis Urbis, aliarumque Civitatum Italiæ praxis docet, vel quia ob meliora tempora non adeſſet tanta paupertas, quanta de præſenti, ac propterea exigebatur cautio minor, & reſtricta ad dictam ſummam moderatam.

Non uſus etenim aptus eſt tollere vim legis, ex plene relatis per Farinac. *in fragm. verbo lex*, Pratus *obſervat.* 14. *&* 15. *cum aliis*, de quibus *diſcurſ.* 35. *de Judic. &* 7 *alibi*. Potiſſime vero, ubi non conſtat, quod prius lex fuiſſet in uſu, adeout allegari valeat non uſus ab initio, ut advertitur *diſcurſ.* 1. *de ſervitut.* ac etiam *eodem diſcurſ.* 35. *de Judic.* minuſque agitur de tali lege, quæ habeat decretum irritans, per quod quicumque contrarius uſus inficiatur, ſitque talis naturæ, ut in poteſtate inferiorum non ſit illam non ſervare juxta diſtinctiones de quibus *eod. diſc.* 35. & magis ex propoſito occaſione agendi de non uſu Bullæ Pianæ ſuper cenſibus *diſc.* 1. *de cenſibus*.

Et nihilominus, quando etiam de ſtricta juris cenſura iſte non uſus non eſſet ſufficiens ad tollendam vim legis, & in futurum obligatorius non eſſet, adhuc tamen ad effectum, de quo agitur, excuſandi ſcilicet a negligentia de præterito, ille videbatur abundare, dum ex deductis *in ead. diſc.* 36. Rovit. in hujuſmodi adminiſtratoribus habitualibus, & ſuperintendentibus, negligentia debet eſſe magna, & talis, quæ redoleat dolum præſumptum, ſive magnam, & latam culpam, a qua utique iſte non uſus excuſat, dum adminiſtratio ſuſcepta cenſetur eo modo, quo tunc ſervetur, ut occaſione ſuſceptionis appaltuum advertitur *diſc.* 71. *de Regal. & alibi*.

In idem ponderando praxim, & obſervantiam Urbis, 8 ac etiam Neapolitanæ Civitatis, aliarumque magnarum, vel mediocrum Civitatum Italiæ, in quibus conſimilia Montes Pietatis, aliaque plura, & inſignia pietatis opera habentur cum duplici ſpecie adminiſtratorum, unam ſcilicet actualium ſtipendiatorum, & altera habitualium, qui ut plurimum viri nobiles qualificati ex motivo pietatis abſque ſtipendio iſtud munus ſuſcipiunt adminiſtrationis habitualis, & ſuperintendentiæ, quoniam non concurrente dolo, & colluſione cum adminiſtratoribus actualibus, & inferioribus, pro iſtorum defectu non datur contra eos actio, ut in Urbe praxis docuit in caſibus, de quibus *ſupra, d. diſc.* 15. *& dict. diſc.* 68. *&* 69. *de credito cum ſimilibus*; Et merito quidem, quoniam ſi ita eſſet, non de facili invenirentur qui hujuſmodi onera ſuſciperent, ideoque iſta dicenda eſt quæſtio facti potius, quam juris, ex facti qualitate decidenda, an ſcilicet adſit, necne dolus expreſſus, vel ſaltim præſumptus, qui ex magna, & nimium lata culpa reſultet, magnaque videtur conſtituenda differentia inter hujuſmodi piorum locorum adminiſtratores ſalariatos & alios, qui ex motivo charitatis hanc ſuperintendentiam, & habitualem adminiſtrationem ſuſcipiant.

SUMMA, SIVE COMPENDIUM

Eorum, quæ continentur in hoc titulo de Tutoribus, & Adminiſtratoribus, &c.

SUMMARIUM.

I.

1 *NOn agitur de terminis generalibus, vel diſtinctionibus trium ſpecierum tutorum, utpote notoriis.*
2 *Quare iſta tutorum materia in Curia Romana ſit rara, & alibi frequens.*
3 *Frequentes quæſtiones ſunt ſuper redditione rationum, ac ſuper geſtis a tutore, an afficiant.*
4 *Ubi agatur de materia, an geſta extra judicium per tutores, & curatores obligent pupillum, vel minorem.*
5 *Et quid de actibus judicialibus, & de curatore hæreditatis jacenti remiſſive.*
6 *Pro valida redditione rationum requiritur inventarium bene confectum.*
7 *Requiritur liber, & quomodo iſte debeat confici.*
8 *Et reſtitutio reliquatus.*
9 *Tutor non condemnatur ad certam ſummam ante redditas rationes.*
10 *Bene tamen ad reſtituendum bona ipſius pupilli, qui extant.*
11 *Quando adminiſtrator conveniatur ad certam ſummam etiam ante redditas rationes.*
12 *De juramento in litem, quando intret, necne, & de ejus forma, & requiſitis.*
13 *An libro tutelari deferendum ſit in redditione rationum, ac probet partitas.*
14 *An idem liber probet negativam aliorum bonorum.*
15 *Tutor non tenetur reddere rationem, niſi de obventis ad ejus manus, & quando etiam de non obventis.*
16 *Quid de redditione fructuum aliorum bonorum quomodo probetur pretium, & an tutor teneatur expectare tempus congruum.*
17 *Etiam bona, quæ non extant, ob eorum deſcriptionem judicio peritorum æſtimari poſſunt.*
18 *Sed ſi neque adſit deſcriptio, ex qua peritorum judicium regulari poſſit, quid agendum ſit.*
19 *An tutor, vel adminiſtrator cogi valeat reddere rationes, tutela adhuc durante diſtinguitur.*
20 *An & quando tutor honorarius, vel ſuperintendens teneatur reddere rationes.*
21 *Quid ubi omnes ſunt æque tutores, ſed unus ſolum adminiſtravit.*
22 *Tutor, qui non implevit ſolemnia, adhuc tenetur ad redditionem rationum.*
23 *Ceſſato uno ex tutoribus, an totum jus conſolidetur in aliis, vel potius debeat ſubrogari alter in locum deficientis.*
24 *Si tutoris jam dati ſuſpicio ſuperveniat, an ejus diſcuſſione pendente interim interdici debeat adminiſtratio.*
25 *Mater in hoc eſt magis privilegiata, magiſque circumſpecte cum ea proceditur.*
26 *De matre tutrice tranſeunte ad ſecunda vota.*
27 *Non de facili admittenda eſt excuſatio recuſantium, neque admittendi ſunt appellantes.*
28 *De perſonis inhabilibus ad tutelam.*
29 *De inhabilitatione, vel impedimento Clericorum.*
30 *De competentia fori, & a quo judice tutoris deputatio facienda ſit.*
31 *De eadem competentia circa redditionem rationum.*
32 *De loco, in quo eadem redditio fieri debeat.*
33 *Datur pro tutela, vel cura hypotheca legalis, quæ incipit a die ſuſceptæ adminiſtrationis, & de tutoris fidejuſſoribus.*
34 *Etiamſi ſuſcipiatur de facto non impletis ſolemnitatibus.*
35 *Non competit contra eum, qui contrahat cum tutore, vel ſit debitor patris pupilli, aut alio titulo adminiſtrat.*
36 *Competit eadem hypotheca cuicumque viventi ſub legali neceſſaria adminiſtratione.*
37 *An competat executori teſtamentario.*
38 *Si mater binuba adminiſtret, etiam bona ſecundi viri cadunt ſub dicta hypotheca.*
39 *Tutor non obtinet ceſſiones contra pupillum, & quando id permittatur.*
40 *Tertius non habet actionem contra tutorem, quod indebitum exegerit, vel ejus locum in cauſam pupilli bona fide erogaverit.*
41 *An in contractibus geſtis per tutorem, vel curatorem requiratur præſentia pupilli, vel adulti.*
42 *Majori non poteſt dari curator, ſeu prohiberi adminiſtratio, & quando ſecus.*
43 *An detur actio contra factores, & inferiores miniſtros a tutore deputatos.*
44 *De præſcriptione actionis tutelaris, vel præſumpta rationum redditione.*
45 *Quietantia per pupillum factum adultum non liberat tutorem, ſi veræ rationes non ſunt redditæ.*

II.

46 *Qualem culpam mandatarius præſtare teneatur.*
47 *Diſtinguitur inter mere privatam, & voluntariam adminiſtrationem, ac neceſſariam.*
48 *Cum viventibus de neceſſitate ſub aliena adminiſtratione ſtrictior eſt adminiſtratorum obligatio.*
49 *Adminiſtratores Civitatis, vel Reipublicæ jure tutorum cenſentur.*
50 *Periculum bonorum adminiſtratorum, an ſit mandantis, vel mandatarii.*
51 *De utraque directa, & contraria actione mandati.*
52 *Omnes quomodocumque aliena adminiſtrantes veniunt ſub hoc genere.*
53 *Ideoque ad rationes tenentur, & an preventiva liberatio excuſet.*
54 *De redditione rationum inter ſocios.*
55 *De concluſione, ut ante redditas rationes non dicatur quis debitor, vel creditor.*
56 *Et quando etiam ante redditas rationes ſit locus condemnationi ad certam ſummam.*
57 *De facultate ſubſtituendi.*
58 *De materia ſalarii tam in tutore, quam in aliis adminiſtratoribus.*
59 *An & quando mandatum, vel aliud adminiſtrationis munus ſit revocabile, vel irrevocabile.*
60 *De adminiſtratoribus fiſcalibus.*
61 *De procuratoribus, aliiſque adminiſtratoribus ad judicia.*
62 *Quare de aliis ad materiam pertinentibus non agatur.*

I.

De Tutoribus, & Curatoribus, vel iis, qui ſe pro talibus gerant.

NEglecta ea terminorum præcognitione, quæ tyronibus, inſtitutionum principia vix callentibus, non autem forenſibus congrua eſt, ſuper variis teſtamentarii, legitimi ac dativi tutoris ſpeciebus, ac etiam ſuper diſtinctione tutoris a curatore, cum ſimilibus, quæ ad forenſes præſuponenda ſunt; Agendoque pro ſtylo, ac inſtituto de iis,

quæ

quæ forus diſputandi occaſionem dedit; Raro Curia Romana tractat eas quæſtiones, quæ alibi pro morum diver-
2 ſitate nimium frequentes dignoſcuntur, ſuper concurſu nempe ad hujuſmodi munus obtinendum, invicem contendentium prælatione; Vel quia morum integritas major doceat, id abhorrendum potius, quam optandum fore; Vel quia uſus non præbeat ea ſalaria, & emolumenta, quæ alibi uſu recepta, hujuſmodi quæſtionum frequentiam cauſant; Majores autem fori controverſiæ in materia cadunt ſuper ratio-
3 num redditione, ac reliquatus reſtitutione; Sive ſuper geſtis a tutore, vel curatore, ao pupillo, vel minori præjudicialia ſint; Reliqua etenim rara ſunt.

Hanc vero ultimam quæſtionum ſpeciem, ſuper tutoris,
4 vel curatoris, alteriuſve adminiſtratoris extra judicium geſtis, an pupillum, vel minorem, ſive alterum, ſub legali præſertim adminiſtratione viventem afficiant, eique præjudicent ſub alienationum, aliorumque prohibitorum contractuum ſede cadit. *a*

Vel iis autem, quæ in judicio geſta ſunt, ſub altera judiciorum ſede agitur, ubi etiam de curatore judiciali, qui
5 hæreditati jacenti, vel patrimonio defecto ſit deputatus. *b*

Rationes adminiſtratæ tutelæ, vel curæ, ut bene redditæ dicantur, plura lex exigit; Primo nempe inventarium
6 bene, fideliter, ac diſtincte confectum, non autem in confuſo, ut ita dignoſci recte valeat, quid ad tutoris, vel curatoris munus obvenerit; Secundo liber, pariter bene, fi-
7 deliter, ac diſtincte ab initio tentus in quo in ſingulos dies, ac tempora, dati, & accepti partitæ deſcriptæ ſint, adeout ſuperappoſitionis, vel deletionis poſſibilitas, ac ſuſpicio abſit, non autem ille, qui dum rationum redditio imminet,
8 ſit confectus, vel qui informis notulæ ſeu memorialis ſpeciem redoleat; Et tertio reliquatur reſtitutio, ſine quibus ratio bene reddita dici non poteſt. *c*

Hujuſmodi autem legitima ratione non accedente, ad
9 quid certum, tutor, vel curator, vel alter adminiſtrator, cogendus oon eſt, cum ſola adminiſtratio, neque debitorem, neque creditorem aliquem reddat, ob incertitudinem,
10 an unus, vel alter ex rationum diſputatione ſit evaſurus, niſi agatur de ipſiſmet adhuc extantibus bonis pupilli, vel minoris, vel alterius, qui ſub adminiſtratore vixit, quorum reſtitutio, ex veriori, magiſque recepta ſententia retardanda non venit. *d*

Quinimo, ubi non de univerſali, ſed particulari adminiſtratione agatur, (quod conventionali potius, quam le-
11 gali congruit,) contra eum, qui in rationum redditione contumax exiſtat, ad acceptæ ſummæ, vel quantitatis condemnationem, etiam ante redditas rationes proceditur; Id autem in univerſali, ac legali adminiſtratore practicabile non eſt, ſed coactioni ad ipſius redditionis factum, locus eſt per mulctam, vel perſonæ coactionem, ſeu pignorum capturam.

Vel eo in contumacia perſeverante, ſive rationes non
12 bene reddente, ob inventarii, ac libri omnino neglectam, vel male factam confectionem, adeo ut ex adminiſtratoris dolo, vel culpa, veritatis probatio impoſſibilia, vel difficilis reddatur, locum lex præbet juramento in litem, ſuper cujus tamen praxi, plures experientia docet difficultates; Vel quia tutore, vel curatore, ſeu alio adminiſtratore defuncto, quæſtio ſit cum hærede, contra quem lex illud denegat; Vel quia talis ſit adminiſtrationis ſpecies, ut a rigoroſa inventarii, ac libri confectione eadem lex excuſet, ut in eo contingit, qui non tutoris, vel curatoris, ſed miniſtri, vel famulatus jure adminiſtrare credidit, ſiva jure dominii rem ſuam adminiſtrare putavit, cum ſimilibus; Vel quia probationis veritatis impoſſibilitas, vel nimia difficultas ex facto ceſſet, ſive culpoſa non ſit; Sive quia, non ipſa perſona cujus bona adminiſtrata, ſunt, ad id agat, ſed ejus hæres, vel ſucceſſor, cui etiam lex hoc remedium denegat.

Eo autem juridice competente, adeout nullum ex præmiſſis, aliiſque ſimilibus obſtaculis urgeat, non tamen pro libito jurare, conceditur, ſed prævia taxa, ex judicis prudenti arbitrio facienda, quod ex veritatis probabilibus adminiculis, vel argumentis eſt regulandum. *e*

In earumdem autem rationum redditione, plures cade-
13 re ſolent quæſtiones, præſertim vero circa dati, ac expenſi partitas, an libro tutelari, abſque alterius extrinſecæ juſtificationis fomento deferendum ſit; Idque facti potius, quam juris quæſtionem continet, ideoque uniformem generalem regulam, ſeu determinationem non recipit, ſed pro facti qualitate, ſingulorumque caſuum circumſtantiis decidenda eſt pro judicis prudentis arbitrio, quod ex veriſimili, vel inveriſimili potiſſimum eſt regulandum.

In acceptis autem partitis, nulla cadit dubitatio, quin libris, etiam informibus, contra ſcribentem deferendum
ſit. In iis vero bonis, quæ deſcripta non ſunt, quamvis 14
libri bene tenti, inventariumque bene confectum, negativam non coarctent, minuſque concludant, ejus tamen præſumptionem inducunt, donec expreſſa, vel adminiculativa contraria probatio accedat, cum non teneatur tutor, vel curator, rationem reddere de iis, quæ non conſtet ad
ejus manus obveniſſe; Niſi ex ejus culpa, vel negligentia 15
ſequutum ſit, ne obvenerint, cum tunc, pro obventis haberi debeant. *f*

In obventis autem, quæ citra culpam non extent, utpote conſervationi non apta, vel ſunt frequentius bonorum fructus, vel alia hujuſmodi naturæ, quæ in pupilli patri-
monio reperta ſint; Quæſtiones cadunt circa pretium, ſeu 16
valorem; Vel quia ex libris, & rationibus ille non probetur, quod a librorum qualitate pendet, vel eis legitime confectis deferatur, donec de contrario doceatur, ſecus autem e contra, vel quia data veritate pretii, pro quo venditio facta ſit, quæſtio cadat ſuper incongrua venditione, quia facta ſit non expectato magis opportuno tempore pro diligentis patrisfamilias more; Et hæc pariter certam non recipiunt generalem, ſive uniformem determinationem, utpote a facti circumſtantiis prudenti Judicis arbitrio penſandis pendentem, & an id redoleat illam culpæ ſpeciem, quam tutor, vel alter, præſertim, legalis privilegiatorum adminiſtrator, præſtare tenetur.

Quatenus autem de illicita alienatione, vel diſſipatione
agatur, eorum bonorum conſervabilium, in quibus di- 17
ſtrahendi neceſſitas non urgebat, ſive quæ nonniſi ex juſta cauſa, aliiſque ſervatis a jure ſolemnitatibus fieri non valeat, eorum autem non exiſtentia, veram æſtimationem peritorum judicio prohibeat, tunc iſta, ex eorumdem deſcriptione, eorumdemque peritorum judicio facienda eſt juxta modernam opinionem, rationabiliter uſu receptam. *f*

Iſtaque deſcriptione quoque ceſſante, adeout juſta æſti- 18
matio poſſibilis reddatur, tunc cum dicto juramenti in litem remedio conſultum eſt, quatenus illud aliquod ex præmiſſis impedimentis obſtaculum non recipiat, eoque denegato, adhuc Judicis arbitrium refrænatum non eſt, etiam ex levibus, ac remotis argumentis, quæ a patrimonii, vel defuncti qualitate, ac regionis moribus deſumenda ſunt, eorumdem peritorum judicio, veriſimilem æſtimationem facere, ne alias culpa culpoſo proſit, innocenti autem, ac offenſo præjudicet. *g*

An autem tutela, vel alia legali adminiſtratione pendente, rationum redditio peti valeat, ſub quæſtione eſt; Va- 19
riis varia opinantibus; Probabilius vero eſt, ut ubi plures exiſtant tutores, vel adminiſtratores, quorum uni, tota, vel certa commiſſa ſit adminiſtratio, rite id contutores plures, ac in ſingulos annos, & tempora opportuna petant; Iſta vero circumſtantia ceſſante, adeout ſub ipſius pupilli nomine id petatur, & tunc ſecus; Non tamen judicis officium etiam iſto caſu impeditum eſt, vel arbitrium refrænatum, ex juſto motivo a facti circumſtantiis regulandum; Non quidem ad formalem, ac plenam redditionem, ſed ad ſummariam ejus animi informationem, quamvis tutela, vel adminiſtratio ulteriorem habeat progreſſum, ad id cogere. *h*

Honorarium tutorem, ſeu alias actualem adminiſtra-
tionem non habentem, alii a rationum redditione, aliiſ- 20
que ſequelis excuſant; Alii vero in ſolum ſubſidium obligant, excuſſo eo, qui adminiſtravit; Verius tamen ex diſtinctione deciſio pendet; Ut ſi mere honorarius in forma ſolius protectionis ac ſuperintendentiæ, a teſtatore, vel Judice ſit deputatus, alteri per eumdem teſtatorem, vel Judicem commiſſa actuali tutela; Et iſte veniat ab hoc onere excuſandus, eo ſolum remanente obligato pro illis, commiſſionis, vel omiſſionis actibus, qui culpam in ipſo protectionis, vel ſuperintendentiæ munere redoleant; Idemque in eo, qui tutor ſolius notitiæ cauſa dicitur.

Si vero omnibus pariformiter tutelam acceptantibus, uni ex Judicis auctoritate, actualis adminiſtratio commiſſa ſit, ut intret quidem aliorum obligatio, ſed cum
qualitate ſubſidii; Secus autem, ſi id ex eorum priva- 21
to facto, ſeu commiſſione ſequatur, tunc omnes eidem obligationi ſubjaceant, ac etiam in ſolidum teneantur, ipſique inter ſe videant, cum privata, & voluntaria diviſio pupillo præjudicare non debeat. *i*

Quam-

Quamvis autem tutori, vel curatori, plurium ſolemni-
22 tatum implementum incumbat, adeo ut earum defectus, eum culpoſum, ac ſuſpectum reddat, juſtumque, ac ſufficiens motivum producat eum removendi, multique actus ex hoc defectu, invalidi cenſeantur, ac pupillo non præjodiciales, non inde tamen aliqua ejus excuſatio a rationum redditione, aliiſque obligationibus tutori, vel curatori incumbentibus reſultat, ſed fortius ei permittitur; Ubi tamen pro tali expreſſe ſe gerit, eoque titulo adminiſtraverit, ne alias culpa culpoſo proſit, atque deterior ſit conditio ejus, qui legi paret, atque ſolemnia implet, quam ejus, qui legem contemnit, maleque agit. l

Aliquo ex pluribus tutoribus, vel curatoribus, per mor-
23 tem naturalem, vel civilem ceſſato, ſeu alias impedito; Sub quæſtione eſt, an totum jus in ſuperſtitibus, vel ſuperſtite, ex jure accreſcendi, vel non decreſcendi conſolidetur, vel potius alterius ſubrogationi locus ſiat; Atque variis varia opinantibus, verius eſt, prudentis judicis arbitrio id remiſſum eſſe, pro facti qualitate, & circumſtantiis regulando, ideoque certam, ac determinatam regulam generalem non recipit. m

Ipſaque tutela, vel adminiſtratione durante, ſi ſuſpicio ſuperveniat, (neglectis variis ſcholaſticorum ſenſibus,)
24 probabilior eſt ille practicorum, ut eidem arbitrio pro facti qualitate remiſſum ſit, an remotioni, vel ſuſpenſioni, ſeu adjuncto, aut alteri proviſioni locus eſſe debeat; Potiſſime vero in matre, in cujus remotione, vel ſuſpenſione, magis circumſpecte procedendum eſt; Regulariter enim in ea
25 locus eſt adjuncto, vel alteri congruæ proviſioni; Atque inter ſuſpicionis cauſas, illa litis; (iſtius tamen gravitate, & qualitate attenta,) ſolet eſſe potiſſima. n

Major autem ſuſpicio in matre, eſt illa, quæ a tranſitu ad alia vota reſultat, ob quam remotioni, quinimo ceſſa-
26 tioni, ipſo jure locus aperitur. Aliis quoque pœnis ipſi matri adjectis, ſuper privatione ſucceſſionis, niſi priuſquam id ſequatur, pupillo de tutore provideri ſolicita ſit, ac rationes reddat, ut in ſucceſſionum materia advertitur; Atque ſi ſecundus vir adminiſtrationis, continuationem patiatur, ejus quoque bona pro adminiſtratione, ac rationum redditione obligata eſſe, lex diſponit. o

Excuſationum hodie raræ videntur quæſtiones, quas ſotus audiat, ideoque ſcholaſticis examinandæ remanent,
27 cum prudenter praxis hujuſmodi munus invitis non de facili committat, Ut etiam nimium affectantibus committendum non eſſet, utroque extremo damnabili exiſtente.

Frequentiores autem ſunt quæſtiones inhabilitatis, de qua ejuſdem tutelæ ambitioſi, vel alias in eo munere intereſſati objiciant; Incapaces autem, ſeu inhabiles ſunt mulieres (exceptis matre, & avia, ubi ſecundarum nu-
28 ptiarum obſtaculum non accedat,) pupilli debitores, item cum eo habentes minores, ac alii aliqua judicii imperfectione laborantes.

In Clericis Regularibus generica viget prohibitio; In
29 ſæcularibus autem variæ per Juriſtas adhibentur diſtinctiones, inter teſtamentariam, & legitimam tutelam, ſive an ſanguinis conjunctio, vel charitatis motivum exigat; Aut an munus a divinis avertat, vel ſcandalum præbere valeat, cum ſimilibus; Verius autem videtur, ut iſta pariter facti potius, quam juris quæſtio ſit, certam, ac generalem non recipiens regulam, ſed pro ſingulis caſibus, eorumque circumſtantiis, diverſimode decidenda prudenti arbitrio; Præſertim, ubi de illa tutela, vel adminiſtratione agatur, quæ ſecum trahat ea, quorum Clerici ſint incapaces, vel prohibiti; Et an ex negotiatione id fiat potius, quam ex charitatis motivo; Ubi etenim iſtud accedat, non prohibendum, ſed potius laudandum eſt. p

Juriſdictionis, vel competentiæ fori majores eſſe ſolent
30 quæſtiones, tam circa ipſius tutoris deputationem, ubi pupillus plura poſſideat bona in pluribus Civitatibus, vel Provinciis, ſeu diverſis dominiis exiſtentia; Sive ubi ſit Clericus, agatur autem de hæreditate laici, vel e contra; Ac etiam ſuper redditione rationum, an ſcilicet præciſe danda ſit illi judici, a quo tutela ſuſcepta eſt, quamvis tutor ab ejus foro exemptus eſſet; Vel ad id cogi valeat a diverſo
31 judice loci, in quo bona ſint, cum ſimilibus, ſuper quibus non de facili compendioſa regula generalis, cuicumque caſui applicabilis ſtatui poteſt, cum ex pluribus diſtinctionibus, potiſſimum vero ex Principatuum, vel Tribunalium ſtylis, ac uſibus, deciſio pendeat, ideoque in ſua ſede videndum. q

Loci etiam quæſtio cadit ſuper rationum redditione, in quo ſcilicet ratio reddi debeat; Atque regula eſt, eam fieri
debere in loco adminiſtrationis, quocumque privilegio fori 31
non obſtante, cum ibi reddi debeant rationes, ubi adminiſtratio facta eſt; Niſi juſta cauſa, aliæque facti circumſtantiæ aliud ſuadeant, ex quibus judicis arbitrium juſte inuret diverſimode decernendi. r

Hypothecæ legalis privilegium, quod pupillo, vel minori lex conceſſit, contra tutorem, non a die quo admini-
ſtratio male facta ſit, ſed ab eo, in quo ſuſcepta eſt, com- 33
petit, eoque tempore attento generalis eſt fidejuſſorum tu-
toria obligatio, etiam pro bonis, quæ durante tutela pu- 34
pillo obveniant; Idque in omnibus etiam datur contra eum, qui tutelæ teſtamentariæ, ſeu legitimæ jus habituale ha-
bens, de facto eam, ſub eo tamen titulo exerceat, quam- 35
vis ſolemnia non impleverit; Non tamen contra eum, qui alio jure, vel titulo adminiſtret, ſive cum adminiſtratore, aut patre pupilli contrahat.

Idemque privilegium cuicumque ſub neceſſaria legali ad- 36
miniſtratione viventi, ad inſtar, verius eſt competere; Quæ-
ſtione cadente in executore teſtamentario, in quo pro facti 37
qualitate reſpondendum eſt, ut in ſua ſede. ſ

Illa vero hypotheca, quæ contra matrem tutricem da-
tur, ſi ea binuba fiat, atque in adminiſtratione perſe- 38
veret, neque curet pupillo de tutela provideri, ſecundi etiam viri bona afficit.

Ceſſiones contra pupillum, vel minorem, tutori, vel
curatori reportare prohibitum eſt; Niſi facti circumſtan- 39
tiæ magnam bonam fidem redoleant, omnemque ſuſpicionem tollant. t

Contra tutorem autem, vel curatorem, qui abſque do-
lo exegit, ſeu alias diſtraxit id, quod alienum erat, ad 40
pupillum vero, ſeu minorem ſpectare credebat, atque in ejus cauſam erogavit, adeo ut penes ipſum non remaneat, nulla datur actio rei, vel juris domino, ſeu alias intereſſato, niſi doli ratio, vel alia ſimilis circumſtantia diverſimode ſuadeat. u

Sine præſentia pupilli, (aliis ſervatis de jure ſervandis,)
ex veriori ſententia tutor recte contrahit, neglecta diſtin- 41
ctione capacitatis, vel incapacitatis doli; Curator autem non contrahit abſque adulti præſentia, quoniam primo caſu ipſe tutor directe contrahit, in altero autem ipſe adultus, cui ſolum curator auctoritatem præſtat. x

Majori curator non datur, neque adminiſtratio inter-
dicitur, niſi ja terti, vel alia juſta cauſa Judicis ar- 42
bitrio penſanda, aliud ſuadeat, ideoque reſoluto præcepto in conſilium, impune illud ſperni poteſt, ubi regulæ limitatio non obſtet. y

Actio ad redditionem rationum, ſeu alia tutelaris dire-
cta, non competit contra inferiores miniſtros, quorum 43
opera tutor, vel curator uſus eſt; Obliqua vero competit tanquam contra debitorem minoris, exercendo ſcilicet eam actionem, quæ ipſi tutori, vel curatori detur; Niſi facti circumſtantiæ aliud ſuadeant, ex quibus quandoque de hujuſmodi inferiorum miniſtrorum facto, tutor, vel curator non tenetur. z

Præſcribitur actio tutelaris, ac petendi redditionem rationum per tempus longiſſimum, eo modo quo aliæ; Abſ-
que eo, quod non obſtet mala fides, ut obſtat in debito 44
puto; cum ita potius reſultet redditionis rationum, acreliquatus reſtitutionis præſumptio; Ideoque id quoque cadit ſub præſcriptione ſtatutaria, quæ ſolutionis præſumptionem ob certi temporis lapſum inducit.

Quietantiæ autem, ſeu liberationes tutoriæ per pupil-
lum factum adultum non ſuffragantur, niſi redditio ra- 45
tionum vere accedat, quamvis malitia quandam adinvenerit cautelam, ut adultus fateatur ſibi reſtitutos eſſe libros, ac rationes, & ſcripturas, ſine quorum reſtitutione hæc actio exerceri non poteſt. a

a *Sub tit. de alienat. & contractib. prohib.*
b *Sub tit. de judiciis, & in praxi.*
c *De his requiſitis, diſc. 7. & 8.*
d *diſc. 6.*
e *de hac materia juramenti in litem, diſc. 8. & 9.*
f *diſc. 6. & 7. cum ſeqq.*
f de hac ſpecie æſtimationis rerum non extantium, *tit. de Regal. diſc. 1.*
g ad eandem materiam juramenti in litem, *de qua ſupr. diſc. 8. & 9.*
h *diſc. 3. & 4.*
i *diſc. 5.*
l *diſc. 6. 8. & 9.*
m *diſc. 1. & 11.*

n *diſc.*

n *diſc. 2. & 3.*
o *de ſucceſſ. ab inteſt. diſc. 29.*
p *diſc. 5. de feud. diſc. 18.*
q *diſc. 3. & ſub tit. de juriſdict. diſc. 94.*
r *diſc. 3. & ſub tit. de juriſd. diſc. 73.*
ſ *diſc. 10. & 15.*
t *diſc. 12.*
u *diſc. 13.*
x *tit. de alienat. & contract. diſc. 35.*
y *diſc. 14.*
z *tit. de Regalib. diſc. 86.*
a *diſc. 6. & 7.*

II.

De procuratoribus ad negotia, aliiſque adminiſtratoribus, ac miniſtris in genere.

QUalem culpam mandatarius, vel alter majorum non
privilegiatorum adminiſtrator præſtet, ſub quæſtio-
ne eſt; Aliis ad dolum, & culpam latam eum tantum ob-
46 ligantibus; Aliis vero magis communiter, etiam ad le-
vem, Ac aliis, etiam ad leviſſimam, ſuper cujus diſtin-
ctione, hujus opinionis ſequaces certant, an utramque,
committendo, & omittendo præſtet, vel primam tantum,
alteram vero non. Verius autem eſt certam, ac determi-
natam regulam generalem, deſuper ſtatutam, in jure non
haberi, ideoque pro facti qualitate, in quolibet ſingulari
caſu, ejus circumſtantiis attentis, deciſionem prudenti ar-
bitrio regulandam eſſe.

Illud autem potiſſimum attendendo, an voluntaria ſit
47 adminiſtratio, commiſſa per eum, qui per ſeipſum com-
mode ejus negotia explicare valeat, ac eum, qui de ne-
ceſſitate aliena indigeat adminiſtratione, ut hoc ſecundo
caſu, rigoroſius cum adminiſtratore procedendum ſit, qua-
ſi quod iſta ſit ſpecies adminiſtrationis legalis, tutelari aſ-
ſimilanda; Ut præſertim ſunt Civitatum, vel Univerſi-
48 tatum adminiſtratores, jure tutorum, vel curatorum in
omnibus recenſendi, cum Civitas, vel Reſpublica pupillo
aſſimiletur, ejuſque jure cenſeatur.

Potiſſime vero, ubi qui ſub tali adminiſtratione vivit,
nedum ex neceſſitate id agat, quia per ſeipſum id expli-
care non valeat, ſed culpæ incapax exiſtat, quia nempe
corpus inanimatum, ut ſacræ ædes, ac Civitates, ſimi-
49 liaque corpora intellectualia, ſeu politica ſunt, cum tunc,
qualis qualis culpa ſit, quæ ipſum dominum obliget, ab
adminiſtratore præſtanda ſit, ut præſertim in adminiſtra-
toribus bancorum, vel menſarum ſacrarum ædium, pra-
xis docet. *b*

Cujus vero ſit periculum pecuniarum, aliarumque re-
rum fractionem in genere recipientium, & quæ cum aliis
50 mandatarii, vel adminiſtratoris pecuniis, vel bonis con-
fuſæ ſint, an ſcilicet mandantis, vel mandatarii, ſeu ad-
miniſtratoris, vel potius ejus, cujus bona adminiſtran-
tur, quæſtio eſt, cui certa compendioſa regula generalis,
cuicumque caſui adaptabilis tradi non poteſt, cum ex
facti qualitate, ſingulorumque caſuum circumſtantiis pen-
deat, ideoque in ſua ſede videndum. *c*

Facti quoque eſt utriuſque directæ, & contrariæ actio-
nis exercitium, cum generaliter de jure certa ſit ejus com-
51 petentia, cum ejus ſequelis refectionis ejus quod inter-
eſt. *d*

Sub mandatariorum, vel adminiſtratorum nomine ve-
niunt inſtitores, & factores, aliique quomodolibet alie-
52 na bona, vel negotia adminiſtrantes, ideoque ad ratio-
num redditionem obligati; Data enim quali quali admi-
53 niſtratione perneceſſe ſecum trahit hanc obligationem, a
qua teſtatoris, vel præponentis diſpoſitio, ſeu conventio
non excuſat, præterquam a ſcrupoloſa, ne alias invita-
tio ad delinquendum reſultet, niſi ſupremi Principis au-
ctoritas accedat.

Socii quoque rem, vel negotium commune poſſiden- 54
tes, ac promiſcue adminiſtrantes huic obligationi ſubja-
cent, quoniam unus alteri rationes reddere tenetur; Non
tamen unus, alium ad id cogit, niſi prius ex ejus parte
expleat; Multo vero magis, ubi alii non adminiſtrantes
ab eo, qui adminiſtravit, id petant. *e*

In his autem, vel ſimilibus caſibus, eadem intrat præ- 55
poſitio, quæ in tutore, vel curatore inſinuata eſt, ut
ante rationum redditionem, non detur certæ ſummæ,
vel rei creditum, vel debitum, cum incertum ſit, an
unum, vel alterum, ex rationum redditione reſultet; 56
Niſi contumacia reddendi rationes, eam inducat malam
præſumptionem, ob quam ad certam ſummam, vel rem
ſibi traditam in adminiſtrationem cogi poteſt, cum in
dubio jactura non præſumatur. *f*

An autem ſubſtituendi facultas procuratori ad nego- 57
tia, vel alteri attributa, trahatur ad caſus, in quibus
perſonæ induſtria electa cenſeatur, ideoque inveriſimili-
tudo reſiſtat, facti potius eſt, quam juris, ex ſingulorum
caſuum circumſtantiis, ac facti qualitate decidendum,
ideoque certam regulam non recipit cuicumque caſui ap-
plicabilem. *g*

Salarii, vel mercedis quæſtiones frequenter audit forus;
In tutore autem, vel curatore, receptum eſt de jure non 58
deberi, niſi petitum, atque decretum ſit ab initio, quod
pro diverſa Tribunalium praxi regulam recipit; In aliis
autem, ubi non eſt conventum, regula generalis eſt nega-
tiva, ex perſonæ, vel adminiſtrationis conſuetudine, vel
natura limitanda; Ubi autem conventio accedat, quæſtio
eſſe ſolet, an debeatur, ubi ex caſu, vel facto ejus, cujus
adminiſtratio facienda eſt, ſervitium non præſtetur, quod
pariter facti potius eſt quam juris, ex ſingulorum caſuum
qualitate prudenti arbitrio decidendum. *h*

Revocabile autem, vel irrevocabile, an ſit manda-
tum, vel aliud adminiſtratoris, ſeu œconomiæ munus, 59
ſub quæſtione eſt, cujus deciſio pariter ex facti qualita-
te recipit determinationem, potiſſime an locationis, &
conductionis mixtura accedat, quæ mandati naturam
corrumpat. *i*

De fiſcalium autem bonorum, ac jurium adminiſtra-
tionibus, ſub fiſci, ſeu Regalium materia agitur; *l* Pro- 60
ut de procuratoribus, ac mandatariis ad judicia, vel fo- 61
renſia negotia, tractatur in ſua judiciorum, ac praxis
ſede. *m*

Pleraque alia adſunt, quæ ſub hac tutorum, & cura-
torum, aliorumque adminiſtratorum materia cadunt, 62
præmiſſis forte majora, adeo ut plus dicendum rema-
neat, quam dictum ſit, de eis tamen in ſuis reſpective
ſedibus videndum eſt, cum juxta omnium materiarum
generale inſtitutum, non univerſæ materiæ compendioſa
tractatio aſſumatur, ſed eorum tantum, quæ occaſio de-
dit practice in foro tractare.

b *de hac materia culpæ in mandatario, diſc. 15. & 16. & de Regal. diſc. 117.*
c *d. diſc. 15. & 16.*
d *eod. diſc. 16.*
e *diſc. 17.*
f *eod. diſc. 17.*
g *diſc. 19.*
h *diſc. 18.*
i *diſc. 20.*
l *ſub tit. de Regalib.*
m *ſub tit. de Judiciis.*

Finis Libri Septimi.

Digitized by Google